Universidad de Deusto
Biblioteca

AVICENNA

DUBIA
GENTILIS
FULIGINATIS

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Doctrina secunda sen secunde cuius sunt due summe.
¶Summa prīa est de reb⁹ q̄ accidūt ab vnaquaq; cāz cōiū: cuius sunt.xix.capla.
¶Est verbum vniuersale de causis. Caplm. i.

Ause dispōnū ⁊c.

¶Auicē. supra determinauit de dispōnibus quarū erat vna inté
a c tio principalis istius sen. Jn ista parte determinat de alio principali.vz.de causis.

Naz sicut dicebaē supra in principio isti⁹ sen: tria sunt de quibus est intētio Aui. determinare in ista sen.s. de dispōnibus: ⁊ causis: ⁊ de accidētibus. ¶Et quo ergo Aui. determinauit ō dispōnibus: in ista pte determinat de causis. Et diuidit hec pars i duas. Nā prīo determinat de causis sm diuersitatē que attendi tur in ipsis ex parte ipsarū causaz absolute. Scōo determinat de causis sm q̄ in eis attendit diuersitas rōne dispositionū diuersa rū ⁊ accidētiū cōsequētiuz eas: ⁊ hoc nō est aliud nisi ostendere quot ⁊ que sunt cāe vniuscuiusq; dispōnis egritudialis supra enume

¶Doctrina secunda sen secunde cuius sunt due summe.
¶Summa prīma est de rebus que accidunt ab vnaquaq; causaz cōmuniū: cuius sunt.xix.capitula.
¶Est verbū vl̄e de causis. Cap. p̄m.

Ause dispoſi

c tionū[a] corporis quaruz iam premissimus narrationē. s. sanitatis ⁊ egritudinis ⁊ dispositionis q̄ inter eas media existit: sunt tres antecedētes ⁊ primitiue ⁊ coniuncte. ¶Antecedentes[b] vero ⁊ cōiuncte cōmunicāt in hoc q̄ ambe sunt res corporee. s. humo/

rales: aut cōplexionales: aut compositionales. Primitiue vero cāe sunt que extra corporis existunt substātiā: aut ex parte corporū extrinsecorū sicut qō ex verberatione accidit ⁊ ex calidītate aeris ⁊ ex cibo calido ⁊ frigido que corpori aduenīūt: aut ex parte anime: anima. n. aliud est a corpore sicut qō accidit ꝓpter iram ⁊ timorē ⁊ horū similia. Et cause quidez antecedentes ⁊ primitiue cōicant in hoc q̄ inter eas ⁊ dispōnes quas nominauimus aliq̄d existit medium. Et cause primitiue ⁊ cōiuncte q̄ñq; cōicant in hoc q̄ inter ipsas ⁊ inter p̄dictas dispōnes non interuenit mediū. Antecedētes vero cāe

accipiēdo causaz que fit in corpore generato loquēdo n. de corpore quātū ad p̄ncipiū generatiōis bene cōsiderauit medicus siue facit mētionē de aliis causis ⁊ pp hoc iste cāe q̄ hic ponunt appellant oēs cāe efficientes. ¶Scōo debetis aduertere q̄ est cā pp quaz sunt tm̄ tres iste cause nec plures nec pauciores. Et ē q̄ ista cā efficiēs dispōnez in corpe nō p̄t ipsam efficere nisi in duob⁹ modis: q̄ ista cā aut est extrinseca sicut p̄mitiua aut intrinseca ipsi corpori. si extrinseca ē sicut p̄mitiua. si aūt intrinseca ⁊ hoc dupl̄r: q̄ aut est efficiēs in potētia ⁊ sic est cā añs: aut est efficiens in actu ⁊ sic ē cā cōiuncta. ¶Et

fi dicaf qūo p̄t esse aliqua cā efficiēs intrinseca cū oē efficiēs sit extra essentiaz facti: ergo eē efficiēs est extrinsecū. Dicēdū est ad h̄ q̄ cā efficiēs respectu eius qō efficit semp est extrinseca. Et h̄z sit extrinseca respectu ei⁹ qō efficit: tamē nō est inconueniens q̄ quantū ad corpus totū ipsa dicatur extrinseca: vt puta humor respectu fumi putridi: h̄z. n. respectu eius qō efficat sit extrinsecum ꝓpterea tamē dicitur q̄ iste sunt in corpore. Deinde cum dicit.

a ¶Cause ergo ⁊c. ¶Jn.3. parti. p̄mo describit sic causas antecedentes q̄ sunt cāe corpales. i. in corpore humano inuēte. s. vel humorales vel cōplexionales vel cōpositionales: ex quibus ꝓuenit dispō. s. sanitas egritudo vel neutralitas non ꝓuentu p̄mo: sed aliquo alio mediante. Scōo describit cās cōiūctas sic q̄ sunt cause corpales a quibus sine medio ꝓuenit sanitas aut morb⁹ aut neutralitas. ¶Sed queret aliq̄s nunq̄d causa p̄mitiua imediata dispōni quaz inducit est cā cōiuncta. Dic q̄ ita p̄t ex vi nois vocari. Dicit etenim causa aliqua coniuncta: q̄ sine medio suo effectui cōiungit. Sed placuit p̄ncipi ⁊ medicis strictius vti nōie cāe coniuncte pro cā corporali imediata effectui sicut exp̄mit hic ⁊ expressit in fine p̄cedentis ptic. ibi. Cause quoq; cōiuncte a p̄mitiuis differunt in hoc q̄ sunt corpales. Tertio describit cās p̄mitiuas dicēs q̄ sunt cāe non corporales. i. nō se tenētes ex parte corpis humani tanq̄z sui humores vel sue complexiones aut cōpositiones a quib⁹ ꝓcedit sanitas morbus aut neutralitas mediate vel imediate. ¶Sed instabit aliq̄s q̄ morbus nō p̄t imediate ꝓcedere a cā aliqua p̄mitiua aut cōiuncta: q̄ cū alteratio ꝛ sanitate in egritudinē non fiat subito necesse est vt neutralitas semp p̄cedat morbū: ⁊ sic semper mediat inter causam morbi ⁊ morbū. Dic q̄ ad hoc q̄ aliqua cā p̄mitiua vel cōiuncta dicaf imediata egritudini non requirif q̄ ilico sine medio toti egritudini coniūgatur: sed sufficit q̄ iungatur alicui parti ipsius que p̄cedit intendendo sine intermissione donec ledat sensibiliter ⁊ fiat egritudo: neutralitas aūt est pars p̄cedentis egritudinis nondū ledens actiones sensibiliter. Quarto exemplificat de tribus generibus dictarū causarū dicens q̄ repletio humoralis est exemplum cause antecedētis febris: ⁊ repletio nimia receptaculorū oculi est exemplū causa antecedētis aque descēdentis in oculū. i. cataracte que est velut aqua congelata in p̄niculū in directo pupille. Et exēplū causarū cōiunctarū est putredo humoris que est causa febris putride: ⁊ humor descendens coraz foramine pupille est causa cōiuncta oppilationis foraminis pupille: ⁊ illa oppilatio est causa cōiuncta cecitatis. ¶Sed instabit aliq̄s q̄ putredo humoris nō est causa cōiuncta febris: ⁊ maxime feb. interpolate: q̄ putredo est in humore qui putrefit: ⁊ febris in corde: sed humor putridus in interpolata nō transit ad cor: imo fuligo eius q̄ inflāmata in corde statim cor inflāmat ⁊ ipsum febrire facit. Dic q̄ fuligo est ꝛ natura humoris a quo descinditur putredinis particeps. Exemplū causarū p̄mitiuarū sunt calor ercedēs solis motus superfluus corporis tristitia vigilie ⁊ comestio rerū calidarū: vt allioꝝ piperis ⁊ sinapis qui sunt cā p̄mitiua feb. genite ex illis. Et percussio oculi aut capitis est causa p̄mitiua dilatatiōis immoderate pupille oculi ⁊ descensus aque in oculū ex qua fit cataracta.

Omnes autem ⁊c.

¶Jn hac pte scōa dicit p̄m. q̄ causarum quedā sunt sm essentiā: sicut piper calefaciēs ⁊ opiū infrigidās. Alie sunt h̄z accidēs sicut aqua frigida calefaciēs inspissando cutē ⁊ retinēdo vel repercutiēdo intus calorē: ⁊ aqua calida infrigidans resoluendo caliditatē: ⁊ scamonea infrigidans euacuādo cholerāz que est causa calefaciens humanū corpus. Similez huic diuisionē inuit Bal. 3. simplicis medicine. c. 2. dist. 1. dicens. Et de cōsuetudine nostra est vt dicamus in re que est in natura sua calida aut frigida q̄ est ita ⁊ inuenif ita visibiliter inuentione prima ⁊ per se ⁊ per virtutē. Et dicimus in re que acquisiuit qualitatē accidentalez q̄ est ita: ⁊ inuenitur ita visibiliter per accidens. Et. 3. theqni ait. t. 87. Manifestuz vero q̄ sm virtutē non sm apparitionē calefaciens ⁊ infrigidans ⁊ quecunq; alia huius accipiendū est. Dico aūt sm virtutez qō essentialiter ⁊ proprie ⁊ ve-

sarum. ibi. (Omnes autē cause.) Prima in duas. Primo premittit illam diuersitatem. Secūdo declarat mēbra diuisionis ostendendo cōuenientiā ⁊ differentiam inter ipsa. ibi. (Antecedētes vero.) ¶Circa primā partē debetis aduertere duo. Primū est q̄ sicut apparuit supra in p̄mo cap. istius scōe sen nolle cāe fz medicū nō intelligif cā quecūq;: sed marie intelligif cā efficiens ex qua ꝓuenit dispō aut sana aut egra aut neutra: sic enim cōsueuerūt accipere medici ⁊ ꝓpue

BILBAO

a ¶ Cause ergo ꝛc. ¶ In parte ista cū notificauit predictas cās ex cōparatiōe fm cōueniētiā ꝛ dīā: hic ex dictis eligit diffōnes ꝛ notificationes earū. ꝛ prio ponit eas. ꝛ scō declarat p exēpla: ibi exemplū causarū añtiū. ¶ Modo vt intelligatis qđ dicit de ipsius causis cadit dubitatio multipler. ¶ Et prima est vtr hec distinctio ꝑpetat cuilibet dispōni. vz sanitati egritudini ꝛ neutralitati. ¶ Secunda dubitatio est vtrū cause primitiue sint cause corporales. ¶ Tertia vtrum cause antecedētes ꝛ cōiuncte sint cause humorales ꝛ cōplexionales ꝛ cōpositionales: ꝛ ꝑpter quid sunt tātum iste. ¶ Quarta ꝑpter quid est q̄ inter quasdam primitiuas cōcurrit mediū ꝛ inter quasdā nō. ¶ Quita de hoc qđ dicit q̄ repletio est causa añs feb.

¶ Est ergo ꝑma dubitatio vtrū ista diuisio causaꝝ ꝑpetat cuilibet dispōni: vz sanitati egritudini ꝛ neutralitati. Et videf q̄ solum egritudini. Nam. A. adaptat in exēplificādo solum ad egritudines. ¶ Item si cōpetit soli egritudini: ergo solū cōpetet cāe cōiūcte q: si talis distō cōpetit soli morbo cā ꝓiuncta videf ee illa qua posita ponit morbus: ergo soluz cāe cōiūcte cōpetit. ¶ In oppositū est Aui. qui dicit q̄ cāe dispōnis corporis quarū iaz pretermissimus narrationē. ¶ Dicēdū est ad hoc q̄ talis distinctio cāz cōpetit cuilibet dispōni: ꝛ hoc satis ꝛclarat textus Aui. allegat⁹ qn dicit quarū ꝑmissim⁹ narrationē: ꝛ hoc ēt apparet rōne: qr manifestū est q̄ idē est cā sanitatis egritudis ꝛ neutralitatis: qñ alio ꝛ alio mō sunt adinuicē dispōsite ꝛ ordinate. Nā ab ista cā a qua fit neutralitas: alio mō dispōsita fit egritudo: ꝛ ꝓp hoc eedē sunt cause cōseruātes ꝛ ꝑmutantes dispōnē corporis nostri vt apparet in thxgni. vnde idē aer factus frigidus est causa causatiua egritudinū frigidaꝝ: factus calidus erit causa generatiua egritudinū calidarū. silr etiā idem humor exīs sub ꝓportione nāli erit cā nālis sanitatis. existēs sub ꝓportione ꝑternāli in quāto aut quali erit cā egritudinis: ꝛ silr apparet de cōpositione: q: ipsa exīs sub ꝓportione ꝛ modo naturali erit cā sanitatis. sub mō inaturali erit cā egritudinis. ꝛ de vnitate silr. ergo quot erunt cāe sanitatis tot erūt cāe egritudinis: ꝛ ꝓp hoc talis distinctio oibus adaptaf. ¶ Debetis tū aduertere q̄ hz adaptef sanitati ꝛ neutralitati tamē euidentius ipsa adaptaf egritudini ꝛ manifestius. Et ratio est dupler. Una qr maior distinctio accidit ꝛ maior segregatio fm q̄ iste cāe referuntur ad morbos: ideo Aui. exēplificās sermonē suū cōtrarit soluz ad morbos. Alia ratio est qr sanitas est dispositio quedā naturalis. egritudo aūt est dispō quedā ꝑter naturā: sed illud qđ est ꝑter nām videf ab extrinseco: sed dispō naturalis non sic. Et qr egritudo est ab extrinseco marime adaptanf cause efficiēte. Nam iste cāe sunt de genere causarū efficientiū. Sanitas autē est dispositio ꝓueniens ab intrinseco ꝛ ꝓpterea adaptanf sermonē suum egritudini ꝛ non sanitati. si autem adaptef sanitati adaptatur sanitati que fit ꝛ non sanitati que prouenit a natura. ¶ Et ex his patet solutio ad obiecta ꝓpter quā causam Auicen. adaptauit sermonem suum ad egritudines.

¶ Scō erat dubitatio vtrū cause primitiue sint corales. Et videf q̄ sic: qr si effectus est corporalis ꝛ cā dz esse corporalis: sed sanitas ꝛ egritudo sunt effectus qdā corporales: ergo ꝛ cā dz esse corporalis: ergo cāe primitiue sunt corporales. Preterea Aui. 3. can. cap. de sputo sanguinis dicit q̄ multitudo exercitij ꝛ repletio multa est cā sputi sanguis añs: sed multitudo est cā corporalis ꝛ repletio: sed iste ponunf primitiue hic ab isto: ꝛ cū sint corporales cause primitiue erunt corporales. ¶ In oppositū est Auic. hic. ¶ Dicēdū q̄ cāe primitiue sunt cāe incorporales: tū notādū q̄ corporale ꝛ incorporale accipitur dupl'r. Uno mō incorporale qr priuatū oī rōne corporalitatis: ꝛ hoc mō cāe primitiue nō sunt incorporales. Alio mō accipiunf incorporales nō oio qr ꝑuate oī rōne corpis: sz qr sunt extra essentiā nr̄i corporis ꝛ isto mō cāe primitiue sunt incorpales: ꝛ rō sumitur ex significato nois: qr hoc intelligim⁹ nois cāe primitiue. vz. illius q̄ ꝓuenit ab extrinseco. antecedētes aūt cāe ꝛ ꝓiūcte sunt cāe corpales: qr sunt de reb⁹ constitutis ex corporibus. ¶ Et ex his appet solo ad primū. ¶ Ad secūdū dicēdū est q̄ equocatio est ꝛ plenitudine. nā ipsa dī esse cā cāe antecedētis ꝛ nō ꝓpria cā añs. Nā inter istas cās est talis ordo: qr primitiua cā añtis interdū est cause. cā aūt añs est cā cōiuncte. ꝛ vnde ex primitiua que ꝓportionabil'r approximaf ad corpus fit cā añs ꝛ postea cōiuncta: ꝛ quandoq; ipsamet est cōiuncta ꝛ primitiua: sed vt plurimū est q̄ fit ꝓrio añs: sed cōparaf ad cōiunctā sicut potētia ꝛ actus mō sicut a potētia nō ꝓgredif actus: ita ꝛ a cā añte non ꝓsequitur lesio opationū nisi mediāte causa cōiuncta. Uel al'r q̄ cā añs accipiaf dupliciter. Uno mō large ꝓ omni cā remota alicui⁹. Alio mō stricte. Nunc aūt Aui. in. 3. can. accepit cāz antecedentem stricte.

¶ Tertio ē dubitatio vtr cāe añtes ꝛ coniuncte sint cāe humorales cōplexionales ꝛ cōpositionales: ꝛ ꝓp qđ sunt tñ iste vtr sint plures vel pauciores. Et videtur ꝓrio ꝛ humor⁹ q̄ nō sint cāe añtes qr humor est cā mālis: sed iste sunt cāe efficiētes. mā aūt ꝛ efficiēs nō coincidūt. Jté cōplexio ꝛ cōpositio sunt egritudies quedā siue dispōnes: ergo nō sunt cāe. Jterū positum fuit supra in principio ꝓsen q̄ complexio ꝛ cōpositio sunt cāe formales: quare ꝛē. Postea videf q̄ iste cause sunt plures: qr antecedētes sunt cāe corpales: tūc ar. Si plures sunt res q̄s possint esse cāe añtes in corpore nostro que erūt cause sanitatis ꝛ egritudinis. s. virt⁹ spūs ꝛ el'nta: ergo plures erūt cause añtes: quare vī q̄ plures sint iste cāe. ¶ Jté si ponaf q̄ sit cā añs cōplexio ꝛ cōpositio quare nō virtus: cū virtus ꝛ ꝓportio in virtute fic regratur ad sanitatē ꝛ egritudinē sicut cōplexio ꝛ cōpositio. Dicendū est ad hoc q̄ iste cāe añtes sint tñ tres. s. humor: cōplexio: ꝛ cōpositio: ꝓp qđ ꝛbetis aduertere ꝑmo q̄ iste cāe antecedētes sunt cāe corpales quātū est apud medicū: ꝛ appellantur corpales: qr sunt ptinētes ad essentiā nostri corporis: ꝛ sunt cāe potētia respectu cōiuncte cause qr cōiuncte sunt in actu. Cā aūt quare iste cāe sunt tñ tres neq; plures neq; pauciores est qr nō sunt plures res ptinētes ad sanitatē aut egritudinem: iste enim tres cause intelligunf facere dispōnē egram aut sanā aut neutram: qr nō est aliud in corpore qđ de nouo possit dispōnez efficere nisi ista tria. elemēta aūt nō possiunt er se efficere: qr ipsa non sunt in actu. spūs aūt nō pūt ee qr cause formales. vnitas aūt non: qr ipsa nō hz virtutē actiuam nisi mediāte cōplexione: ꝛ ideo nō pōt esse causa añs. ¶ Ex his apparet solutio ad obiecta: qr humor est causa mālis ꝛ añs siue efficiens alio ꝛ alio mō: qr dicit esse cā mālis inquantū est in potētia vt fit pars corporis nostri. dicif aūt efficiens vt pōt aliquid efficere. ¶ Modo nō est inconueniens mām ꝛ efficientē coincidere diuersis respectib⁹. Sed de aliis est dubitatio magna: tamē aduertendū q̄ compositio ꝛ cōplexio ꝓut spectant ad ꝓpositum possunt cōsiderari dupl'r. Uno modo ꝓut stant sub quadam ꝓportione ꝛ improportione ꝑr comparationez ad opus: ꝛ si cōsideretur sub ista ꝓportione ꝛ iproportione nō sunt cause egritudinis aut neutralitatis: sed isto modo ponuntur cause formales. Alio modo possunt considerari absolute sub ratione qua sunt principiū alterandi aut faciēdi aliquid: ꝛ sic ponūtur cause egritudinis sanitatis aut neutralitatis antecedētes: ꝛ qr causa efficiens nō dbet esse efficiēs nisi in quodā esse qđ efficit q̄ ens dbet esse distinctū ab eo qđ efficit. Ideo mala cōplexio ꝛ mala compositio vt sunt cause antecedētes nō dūr esse effectiue dispositionis in subiecto in quo sunt sed in quodam alio: sicut oppilatio existens in vno mēbro est causa febris in quodam alio. ꝛ similiter mala complexio in pulmone est causa ethice in corde. ergo vt considerātur absolute vt sunt principium alterandi aut faciendi aliquid vt sic sunt cause antecedentes: sed alio modo sunt cause formales vt positum fuit supra: quia ipse sunt de esse membri.

¶ Quarta est dubitatio ꝓpter quid est q̄ inter cās ꝓmitiuas aliq̄n incedit mediū: aliq̄n aūt non. ꝛ questio nō querit aliud nisi quare cause primitiue nō sunt diuise in cām que facit actu egritudinē ꝛ causam que facit in potētia sicut dicebamus

bus aduenit dispositio nō primo aduentu: sed aduenit ex eis aliquo mediāte. Et cause coniuncte sunt cause corporales ex quibus dispōnes proueniūt aduentu primo. s. absq; medio. Et cāe primitiue sunt cāe nō corporales ex quibus proueniunt dispositiones aduentu primo aut nō primo. Exemplū causarum antecedētiuz est repletio febris ꝛ repletio receptaculoruz oculi vt aqua in ipsum descendat. Exemplum causarū coniūctarū est putredo febris ꝛ humor qui ad foramen descendit oppilationi ꝛ oppilatio cecitati. Exēplū causarum primitiuarū est caliditas solis aut fortitudo motus aut tristitia aut vigilia aut comedere rem calefacientem sicut allia ꝛ hoc tantum febri: aut percussio dilatationi ꝛ descēsui aque ad oculuz.

a coniunctis differūt eo q̄ cuz causis antecedentibus non aduenit dispositio: sed inter eas alie existunt cause que sunt dispositioni propinquiores antecedentib⁹. Et cause antecedentes differunt a primitiuis in hoc q̄ ipse sunt corpozales: ꝛ etiā inter antecedentes ꝛ inter dispositionem proculdubio interuenit medium: sed in causis primitiuis non est hoc necessariū. Cause quoq; coniuncte a primitiuis differunt in hoc q̄ sunt corpozales: ꝛ etiam q̄ inter causas coniunctas ꝛ inter dispositionem non est medium. In causis vero primitiuis non est hoc necessariū: immo due res in eis sunt possibiles. ¶ Cause ergo⁹ antecedentes sunt cause corpozales. s. humorales aut cōplexionales aut cōpositionales: ꝛ ipse quidez sunt ex quibus

Jacobus

rum est quod dicitur: fm apparitionez vero q̄ fm presentem sensum huius esse videtur: essentialiter vero non existens huius. Et quibus apparet q̄ causa dicitur operari aliquid fm essentiam cum per seex propria natura id operatur.

¶ Sed instabile q̄ piper ꝛ opium de quibus h̄ exemplificat ꝑm. non operantur per se: immo per naturalem calorem reducentem ea de potentia ad actum. Dic q̄ se habent. s. a commixtione suorum elementorum: q̄ sic reduci possint ꝛ reducta operentur: sed causa dicitur operari fm accidens cum non per se neq; per propriam naturam: sed per aliquod accidens superuenientis operatur: vt aqua frigida non calefacit per se: sed qr oppilat: neq; scamonea infrigidat per se: sed quia euacuat choleram. ¶ Attende q̄ causa per se operans marime discernitur ab operante per accidens ab effectu quem primo imprimit: marime si perseueret in tali impressione. Jurta illud Bal'. 3. complexionum. c. vltimo ꝛ vniuersaliter quamcunq; medicinam corpori afferas vt aliquam egritudinum sanes ꝛ si fit vna qualiscunq; sit cum sit calida ꝛ singularis si ex ea cum primum corpori affertur sentit corpus frigiditatem tunc medicina illa in potentia est frigida: ꝛ est illa ita multomagis ꝛ si fm illam dispositionem remaneat semp post primam sui allationem. Et paulopost dicit: Cum autem dicimus de aliqua q̄ operatur fm se: aut operatur primuz absq; medio aliquo intentio in omnibus his dictis est vna. Idem meminit ꝑm. 2. huius tra. 1. c. 2.

Non omnis vero ꝛc. ¶ In hac parte. 3. dicit primo ꝑn. q̄ non ois cā aduenies corpori agit in ipsum: immo tria requiruntur priusq; agat primum est fortitudo cause agentis: nam a proportione minoris inequalitatis non fit actio. Secundum est fortitudo virtutis corporis humani preparatiue: idest virtutis reducentis medicinas

De partibus.

ꝛ cibos de potentia ad actum: qui non operantur in corpus nisi prius corpus operetur in eos. Uel intellige si vis per fortitudinem virtutis corporis preparatiue dispositionem subiecti ad recipiendum impressionem agentis conformiter ad id Bal'. 2. morbi. c. 2. Dic autem dico q̄ omne faciens aliquid necesse est multe quantitatis esse ꝛ id in quo facit fit preparatum ad suscipiendum passionem eiq; conueniat. Ignis enim preter hec duo incendere non valebit. Ensis etiam non incidit preter hec ipsa. Non enim aliquid sine sui fortitudine faciet: nec etiaz in eo in quo agit sine spacio quolibet facere poterit: hec Bal'. Tertium est mora sufficiens agentis iurta passum donec suam fecerit impressionez quod tangit ibi. Et possibilitas ꝛē. Secundo dicit q̄ dispositiones causarum agentium diuersificantur in impressionibus: ꝛ effectibus principaliter penes quattuor. Primo penes diuersitatem corporum subiectorum sue actioni vt elleborus nutrit coturnices ꝛ occidit homines. Secundo penes diuersitatem temporum: vt pharmacie fortes sunt in vere salubres: ꝛ prohibite estate ꝛ hyeme. Tertio penes diuersitatem in debilitate ꝛ fortitudine vel totius corporis: vel vnius membri: vt in pueris ꝛ senibus a senio ꝛ pregnātibus: quia debiles sunt prohibentur medicine fortes ꝛ in iuuenibus musculosis ꝛ carnosis tute ministrantur. Et oculis congruunt suaues medicine ꝛ iuncturis fortes. Quarto penes fortitudine sensus: ꝛ debilitatē vel totius corporis vel vnius membri. Sunt etenim hominum quidam valde sensibiles ꝛ delicati quos grauiter ledunt medicine fortes: alii densi compacti terrestres sensu hebetes: qui sine lesione sustinent medicamina fortia. Similiter orificium stomachi propter fortitudinem sui sensus non sustinet medicinas acutas: quas sine molestia sustinent cartilagines ꝛ ossa.

Causarū ꝛc.

bamus de causa corporali: q; quedã est que actu facit egritudinẽ. quedã autez in potẽtia. Est dicẽdũ ad hoc q; fm rei veritatẽ quedam cause primitiue sunt cause in potẽtia quedã sunt actu. Et in potẽtia sicut balneũ q; non facit nisi post ablationẽ: in actu vt soluens cõtinuũ. Causa aũt quare non fuit facta ista distinctio de causa primitiua est q; cũ causa primitiua sit exterior a corpore nostro ipsa nõ habet distingui nisi fm actum quẽ efficit in nostro corpore: sed cum ipsa sit exterior cum approximat corpori semper causat aliquaz dispõnẽ: z ideo semper aliquid efficit: sz causa corporalis q; ẽ aliquid corporis nostri z res que est in corpore aut est aliqd in potentia aut est aliqd in actu pp qõ cãe primitiue talem distinctionẽ non recipiũt: sz causa primitiua nõ est aliqd corporis nr̃i z pterea diuisa nihil facit: sed primitiua semp dicit aliqd facere z pterea q; semp aliquid facit: illa autẽ non semper pptera non fuit facta talis diuisio.

¶ Ultimo est dubitatio ꝺ eo qꝺ dicit q; repletio est causa añs. non videt q; sit cã: q; supra positũ fuit q; repletio erat egritudo cõpositionalis. Iterum repletio erat res non nãlis. qũo ergo dicit q; est cã añs saltez vi primitiua. Item repletio saltẽ qñq; replet est causa contũcta: ergo nõ est causa añs. Dicẽdũz est ad hoc q; repletio pt dicere duo: aut n. dicit dispõnẽ rei replentis: aut dispõnẽ rei replete. Si dicat dispõnẽ mẽbri repleti sic dico q; est egritudo cõpositionalis. Si autẽ dicat dispõnez rei replẽtis hec est duplr: q; aut est cã corporalis aut incorporalis. si rei incorporalis sic est causa egritudinis primitiua. si autẽ dicat dispositionẽ rei replentis corporalis hoc est duplr: q; aut oppilatio est tanta q; per se faceret egritudinem: q; sensibiliter ledat actũ est causa coniuncta: aut non est tanta q; sensibiliter ledat desc. z sic est cã añs. Et ex his appareꝛ solutio ad obiecta. Deinde cum dicit.

a ¶ Omnes aũt zc. ¶ In parte ista ponit aliã distinctionẽ causarũ ex pte modi causandi. ¶ Circa quã partẽ vos debetis aduertere q; cã essentialis ꝺ eẽ illa que efficit effectũ suũ ab aliqua virtute que est sibi essentialis sicut piper quãdo calefacit aut cũ opium aut aqua infrigidat. Cause aũt que agũt fm accidẽs sunt ille que nõ agunt fm sui essentiaz: sed pp aliquid qꝺ cõsequit substantiaz z eoꝝ essentiã z hoc est cũ aqua calefacit: q; oprat illud manifestãte ꝺẽsatione cutis qua cõsequit ad infrigidationẽ ipsius aque z sicut cuz scamonea infrigidat q; non nisi mediante eũone humoris calidi quã facit. Deinde dicit.

b ¶ Nõ omnis zc. ¶ In ista parte remouet quandaz dubitationẽ. Dubitatio aũt quã remouet est ista: aliqs posset dubitare dictũ est q; cause cõiũcte zc. z antecedẽtes z pmittue sunt zc. posset aliqs credere q; statiz q; approximat cã imediate seq; rel effectus. hoc aũt remouet dicẽs zc. ꝺicit aũt pter hoc: qñ illa q; regrunt ad actionẽ sunt ẽttuor. s. vnde pp hoc qꝺ dicit q; corpori aduenit intelligit approximationẽ. Et cã quare regrunt ista est q; pmo regrit approximatio. nam ois actio est p cõtactũ rei. Fortitudo agẽtis q; agẽs nõ introducit nec efficit aliquid nisi victoria sup passiz: verũ est tñ q; ibi in tali victoria est latitudo magna q; forte agẽs vincit ipsum in breui: debile aũt in lõgo cũ semp opz q; ibi fit victoria aliquo mõ. Tertio regrit q; patiẽs fit dispositiz: q; oẽ qꝺ fit fit ex aliquo nõ quocũq; sz ꝺispposito determinato. Et videte q; aptitudo est dupler. Quedã est gñalis z ista est aptitudo q; patiẽs possit reduci ad aliã formã siue p duas siue p plures trãsmutationes: q; opz q; i aliquo qũoliꝺt patiẽte fit saltez dispõ gñalis sicut q; ex aqua fiat ignis. Quedã aũt est dispõ ꝑalis z hoc est dispõ pp quaz patiẽs reducit ad actũ vnica trãsmutatione sicut qñ ex aere fit ignis: q; nõ ꝓtinent sibi nisi in vna qlitate: sz in gñali dispõne ꝓtinent sibi in duab⁹ qlitatib⁹. Quarto regrit tps: q; agens nõ trãsmutat nisi in tpe. Et videte ne cõtingat errare q; effect⁹ qui inducit p transmutationẽ qdã introducuntur in tpe quidã in instanti. In instãti sicut sol. in instãti. n. introducit effectuz z hoc ppea q; lux nullã cõtrarietatẽ hz ad aerẽ non lucidũ. Quidã iducunt in tpe: z hoc est qñ effect⁹ siue patiẽs ꝓtinet hz aliqd cũ agẽte. Deinde cum dicit.

c ¶ Est autẽ zc. ¶ In ista parte remouet quãdã dubitationẽ. verũ est q; ps precedens debebat diuidi. q; duo facit fm q; duas dubitationes remouet. z secunda inciperet. ibi (Opz non minus.) ¶ Remouet aũt dubitationẽ quã posset aliqs credere q; vna causa pficeret vnũ effectũ hoc reostẽdendo q; vna cã in diuersis facit diuersum effectũ per diuersas dispositiones patientis. modo de omnibus his reddit cãm dicens zc. Deinde cum dicit.

d ¶ Causarũ zc. ¶ Ponit diuersitatem in operatione ad effectum.

e ¶ Dicemus zc. ¶ Modo ponit distinctionez causarũ in comparatione ad approximationem ipsarum ad corpus.

¶ Est de affectione aeris qui circũdat corpora. Lapim. 2.

f **Er est elementũ zc.** ¶ Supra Auicen. ostendit diuersitates causarum generaliter nunc autem ꝓsequit specialr de ipsis causis. determinauit autem in speciali de causis fm membra distinctionis que vltimo est posita: puta q; causarum quedã de necessitate approximantur corpoꝝ nostro: quedã vero nõ de necessitate. Et hoc ideo fecit q; ista diuersitas ꝓprie requiritur in causis primitiuis de quarũ diuersitatib⁹ nõ erat sermo

a **Er est elementum** nostrorum corporum z spirituum: z preter hoc quod est elementum nostrorum corporum z spirituuz: est etiã emanatio nostris aduenies spiritibus: z est causa meliorationis eoꝝ nó uñ sicut elemẽtũ: sed etiam sicut faciẽs. s. tẽperãs.

Jacobus

Causarum zc. ¶ In hac parte quarta prio diuidit prin. cãm in vicariã z nõ vicariã. Secundo describit cãm vicariã dicens q; est illa cuius affectio: vel impressio manet in passo post remotionem seu separationem eius a passo: sicut gladio extracto a corpore manet plaga quaz intulit. Tertio describit causam non vicariam dicens q; est illa ex cuius separatione a passo prouenit sanitas: vel largius eã describendo est illa que separata a passo non relinquit in eo impressionem: vt educto calculo sana est vesica. Dicitur autem causa vicaria: q; sicut principales in officijs cum se absentant relinquere solent aliquem qui supplet eorum vices: z ob hanc causam dicitur vicarius: sic iste cause remote relinquunt impressionem. Verum vicarius ibi dicitur: q; supplet vices principalis: sed hic principalis causa vicaria dicitur q; recedens relinquit impressionem sui vicariam seu vices gerentem. ¶ Attende q; Gal. 1. interiorum. c. 2. ad principium innuit similem cause diuisionem scilicet in vicariam z non vicariam dicens. Actione impediментum quodlibet habente necessario membrum cuius est infirmatur. Cuius nocumentũ aliquando adeo leue z facile est vt ipsum causa eius deficiente non existat: z aliquando econtra in tantum est forte z durum: vt causa ipsius non existente per longum tempus maneat. Et interdum ipsa causa in his nocumentum non generat locis: nisi q; per ea loca penetrat: non tamen vt in his fundetur z permaneat: cuius nocumentum archigenes vmbre assimilauit: z vmbraz nomen illi imposuit sicut est passio imaginationis oculorũ que quasi cataracta est propter humores subtiles in ore stomachi coadunatos: fumus. n. eorum cerebrum petens. z ad spirituz visibilem veniens: facit eum quasi cataractas imaginari: quod plurimum patiuntur quibus humores oculorum sunt clarissimi z virtus sensibilissima est hec. B.

Dicemus etiam zc. ¶ In hac parte quinta prin. tres innuit diuisiones. Prima est diuisio cause in cõseruantem z in efficientem vel immutantem. Et hãc diuisionem tangit Gal. 3. tegni dicens. Quoniam vero z harum ipsarum: he quidem seruantes sunt: he vero efficientes sanitatem z dignitate z tempore priores seruantes facientibus a seruantibus incipiendum est. Secunda diuisio est q; causarum tam conseruãtium qz immutantium: quedam sunt necessarie a quibus impossibile est hominem egredi in tnto tempore vite sue. i. quibus homo carere non potest durante vita sua: quedam non necessarie. Similem diuisionem tangit Gal. 3. tegni dicens. Alteratur ergo corpus a quibusdam ex necessitate: z a quibusdam non ex

Be partibus.

necessitate. Dico autem ex necessitate quidẽ quibus impossibile est ipsuz nõ approximare: non ex necessitate vero vt sunt reliqua. Tertia diuisio ẽ diuisio cãz necessariarũ in sex res non naturales. Quarum prima est aer nos circundans. Secunda cibus z potus. Tertia motus z quies corporei. Quarta motus animales: idest accidentia anime. Quinta somnus z vigilia. Sexta euacuatio z retentio seu inanitio z repletio. Similem diuisionem tangit Gal. 3. tegni dicens. Que igitur ex necessitate alterantia: sunt corpus diuidentes fm vnumquodq; eorum aliquod proprium genus causarum salubriuz inueniamus. Est ergo vnũ quidem ex continente nos aere: alterum vero ex motione z quiete z totius corporis z fm partem. Tertium vero ex somno z vigilijs. Quartuz ex his que offeruntur. Quintum ex his que egeruntur z retinentur. Sextum ex animepassionibus. Ultimo dicit prin. q; tractando de istis sex causis ab aere est incipiendũ. Cuius causa est: q; est nobis magis necessarius: nam carentes aere statiz suffocamur. Item plus ceteris non immutat cum statiz transeat ad cor quod est fons vite z spirituum minera: quare de eo incipiendum est.

¶ De affectione z impressione siue operatione aeris zc. Cap. in.

a **Er est elementũ zc.** ¶ In hoc c. pmo agit prin. de officijs aeris in corporib⁹ nostris. Scõo de duab⁹ opationib⁹ aeris extrinseci. ibi (Et hoc qdẽ.) Tertio de aere sano z insano. ibi (Et aer quidẽ.) Quarto de mutationibus aeris. ibi (Aeri preterea.) ¶ In pria pte que est ꝓsens tert. dicit primo prin. q; aer est vnũ. 4. elemẽtorũ ex quo cũ alijs tribus vult ex parte materiali corpus humanũ cõponi: z ẽt spiritus. Et per hoc innuit q; spiritus nõ est vapor simpler medius aque z aeris sicut quidam autumãt: sed vere cõmixtũ ex. 4. elemẽtis. Scõo dicit q; aer vltra hoc q; est elementũ corporũ z spirituũ nostrorũ: est etiã emanatio aduenies nostris spiritibus. i. flabellum vel exhalatio euentans nostros spiritus. Tertio dicit q; aer nõ solũ est causa meliorationis idest mã melioris cõpositionis nostroꝝ spirituũ tanq; elementũ: sed ẽt tanq; cã efficiens. i. temperans caloꝛ nostrorũ spirituuz z phibens eos ab incendio et cõstrictione cordis z arteriarũ. Quarto dicit q; iam ante declaratũ est: quid ꝑ spiritũ intelligit in medicinã: z q; p ipsum medici nõ intelligunt animam sicut phi dicẽtes hoiez ex spiritu z corpore cõponi. Et hoc quidẽ declaratũ fuit primi I. doc. 6. c. 4. vbi dicebat q; ex humorũ vaporibus z eorũ subtilitate fm aliquam cõplexionẽ substantia generatur subtilis que est spiritus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitus in precedẽtibus: sed de diuersitatib⁹ antecedẽtiũ causarũ ⁊ cõiunctarũ nõ fuit necessariũ ꝺterminare: ꝓpterea q; cũ ille cause essent humorales ⁊ cõplexionales ⁊ cõpositionales: ⁊ ꝺ istis prius sermo erat habitus: ideo non fuit necessariũ de eis ꝺterminare. ꝺ aliis aũt diuersitatibus. vz. ꝺ illa que est penes modos causandi aut diuersitate que est in cõparatione ad effectũ non fuit necessariũ de illis prosequi: ꝓpterea q; ille non respiciunt causas ſm se. Et diuidit istud capitulũ in duas partes. ℙrimo ꝺterminat de causis que approximãtur corpori ostẽdendo actiones ipsarũ quas faciunt in corpus: hoc enim est necessariũ cognoscere cũ ex actionibus earum aliter ⁊ aliter approximatarũ causat sanitas ⁊ egritudo. Secũdo ꝺterminat de causis q̃ nõ necessario corpori approximantur ostẽdẽdo operationes ipsarũ etiã in corpus humanum. secũda ibi (Loquamur nũc ⁊c.) ℙrima ĩ sex sicut sex sunt illa que sunt in genere taliũ causarũ de quibus ꝺterminat. Incipit ergo in eis ꝑmo ab aere ⁊ ꝓpterea q; necessarior res inter oẽs que approximant corpori nostro. Circa qõ sic ꝓcedit: primũ enim ipse ꝺterminat de aere ostendendo in generali quã operationẽ efficit in corpore humano. Scõ ex hoc ostendit quãdã operationẽ quã hz circa corpus nostrum: ostendit enim ex hoc qũo aer est causa sanitatis ⁊ egritudinis in corpore nostro. scꝺa ibi (Et aer quidẽ dum est tẽperatus.) Uel aliter dicak ⁊ credo melius q; primo declarat quoddã necessariũ ad suum ꝓpositũ. Secũdo ex hoc ostẽdit suũ propositũ: puta quã operationẽ in generali efficit circa corpus nostrum. secũda ibi (Et aer quidẽ vt viri.) Sed ante istã diuisionẽ debebat ꝑmitti quedaz alia diuisio vt diuidak in sex partes ſm q; sex sunt cause que approximank corpori nostro ꝺ necessitate. ℙrimo ergo ꝺterminat ꝺ aere. Scõ ꝺ cibo ⁊ potu. Tertio ꝺ motu ⁊ quiete. Quarto ꝺ accidẽtib⁹ anime. Quinto ꝺ somno ⁊ vigilia. Sexto ꝺ euacuatione ⁊ retẽtione. ℙartes patebũt infra. ℙrima ĩ duas. ℙrimo ꝑmittit illud necessariũ ad propositũ. Scõ illud declarat. secunda ibi (Et hoc quidẽ temperamẽtũ.) ℙrima in duas. q; primo facit qõ dictũ est. Secũdo exponit quoddã vocabulũ. secũda ibi (Jam autẽ declarauimus.) ¶ Nos debetis aduertere q; Auic. in his verbis vult ostẽdere cõparationẽ quã hz aer ad spiritus: vnã enim cõparationẽ hz in rõne elemẽti: ⁊ q; spũs in hoc cõicat cũ corpore nro: ideo ꝑmittit q; nõ solũ est elemẽtũ spirituũ: sed corporũ. Aliam cõparationẽ habet aer ad spiritũ que est ꝓpria ipsis spiritibus: ⁊ ista est propria vt ipsos spiritus tẽperet. ⁊ hoc est qõ dicit q; aer est elementum nostrorũ corporũ ⁊ spirituum nõ solum sicut faciens: sed etiã sicut tẽperãs: ⁊ ideo q; aer hz duplicem cõparationẽ. vnã ſm quã est elementũ. aliã ſm quã dicit alterare ex contactu ipsius. Ideo Aui. dupliciter fecit tractatũ ꝺ ipso. Unum posuit supra vt ipse dicit elemẽtum ⁊ materia nostri corporis. Aliũ aũt posuit hic ſm q; aer dicitur alterare rõne cõtactus: vt supple est cã aduenies vel cõtingẽs corpus nr̃m ⁊ non cõponatur ex aere solũ: imo cõponit ex quattuor elemẽtis. Sitr̃ et spiritus q; spiritus est corpus mirtũ: ⁊ ideo nõ põt fieri ex vno elemẽto: imo ex quattuor. vez est q; sicut dictũ fuit supra capto ꝺ elemẽtis q; duo levia plus faciũt ad generationẽ spirituũ: sed duo grauia plus faciũt ad generationem mẽbrorũ ⁊ ipsoz fictionẽ: sed aer dicitur esse emanatio aduenies nostris spiritibus ⁊ nõ debetis intelligere q; fit emanatio ꝑ modũ fluxus ⁊ refluxus: ita ⁊ aer ꝑ cõtactionez que fit in anhelitu ꝑ respirationẽ ⁊ inspirationẽ: ⁊ ideo aer est in modu⁹ aque fluentis ⁊ refluẽtis: ⁊ ꝓpter hoc Auic. ostẽdit quid efficiat aer in corpus nostrũ qñ est causa meliorationis ipsorũ nõ solũ ꝑ modũ euẽtationis ipsorũ: sed etiã expurgnando ab ipsis fumosas ⁊ vaporosas superfluitates: ⁊ hoc non solũ sicut faciens sed sicut tẽperãs. ergo in duplici necessitate cõparatur aer ad spiritus. Una q; aer est sicut elementũ qõ facit constitutionẽ nostri corporis ⁊ vapor spirituũ. Alia necessitas est sicut euentans ⁊ contẽperans ipsos ⁊ in hoc dicit eis facere meliorationẽ. hoc est quãtũ ad expositionẽ litteralem. Sed videte q; Aui. dicit hoc q; aer dicit facere meliorationẽ ipsis spiritibus non solum sicut faciẽs sed sicut temperans: ⁊ ꝓpter hoc sunt quidam accipientes q; aer faciat ipsum spiritum ꝓpter quod quidam ponunt q; aer est materia ⁊ cibus ex quo spirituum esse restauratur.

¶ Et idcirco gratia huius inquiratur vtrum spiritus generek ex aere. Et videk q; sic: primo auctoritatibus: ⁊ primo aucto. Bal. 8. ꝺ iuuamẽtis mẽbrorũ primo cap. dicit enim ibi q; aer non solum euẽtat: sed efficit spiritũ animalẽ. idez etiã dicit in libro ꝺ vtilitate pulsus: ⁊ etiã Aui. 3. cañ. cap. ꝺ anathomia cáne pulmonis: dicit enim ibi q; iuuamentum aeris est duplex: vnum est contemperare caliditatem spiritus: aliud restaurare spiritum ⁊ nutrire ſm partem que est subtilis: ⁊ hoc etiam videk velle hic. ¶ Dicunt quidaz ꝓpter istas auctoritates q; qñ queritur vtrum aer possit nutrire spiritum q; si intelligamus q; nutriat spiritũ

Jacobus

Et hoc quidem ¶ In hac parte scꝺa primo tangunk due operationes aeris quibus tpat spiritus. Secundo declaratur qualiter prima operatio hoc facit ibi (Euentatio vero.) Tertio qualiter: secunda ibi (Mundificatio vero.) (Quarto inferuntur duo corrolaria cum suis declarationibus ibi. (Temperamentum ergo.) ¶ In prima particula dicit q; aer aduenies nostris spiritibus temperat eos duplici operatione. ℙrimo quidem euentatione. Secundo autez mundificatione. Sed videtur hic addendus tertius modus. scilicz modus temperandi nutritione: maxime quo ad spiritus animales. Juxta illud Bal. libro ꝺ vtilitate respirationis. c. vltimo. Necessarium igitur est ex ea que per nares inspiratione plurimam esse nutritionem animali spiritui. Dic q; concesso q; spiritus animales ex aere nutriuntur non est hic addendus iste modus tertius: q; aeri ineſt vt cause materiali: ⁊ hic agitur ꝺ operationibus aeris ſm q; est causa efficiens temperans.

Euentatio ⁊c. ¶ In secunda particula dicit primo q; euentatio spirituz procedens ab aere attracto est temperamentum complexionis. i. causa temperans complexionez spũs calidi: cuius caliditas euentatione indiget ⁊ superfluit pp duo. ℙrimo qdez pp coartationẽ eius in cordis ⁊ arteriarũ ꝟstrictione ſm plurimum: sicut in fornacibus ⁊ furnis calor clausus augetur. Scõ pp aliud. s. tpamentum relatiuũ qõ sciuisti. i. pp complexionẽ spiritus temperatã ad iustitiã que relatiue ad spm̃ temperata ꝺr. Sed multum elongata est temperamento ad pondus ⁊ vehementer calida. Jurta illud qõ dicebatur ꝑmi. 1. doc. 3. c. 2. Quod aũt in corpe est calidius est spũs ⁊ cor. ¶ Sed queret aliqs quare dicit ſm plurimum: nunqd supfluit semper spũs in calore pp constrictionem. Dic q; neq; constrictio fit equaliter in omnibus nec spiritus semper equaliter calefit ex constrictione. sed in senibus parum in pueris abunde pp fortitudinem sui caloris ⁊ multitudinem suorum vaporum. Jurta illud ꝑin. c. 7. summe. 1. doc. 3. huius sen. In pueris namq; multiplicatur fumosi vaporis collectio: ꝓpter multam digestionem ipsorum: ⁊ frequentiam eius in eis: ⁊ ꝓpter hoc valde est necesse ipsum extrahere: ⁊ calorem ipsorum innatuz euentare. Secundo dicit q; attractio aeris a pulmone in aspiratione ⁊

per se: ita q; sine aliquo alio nutriat: q; istud non est verum. Si autem intelligamus alio modo q; nutriat spiritũ mirtius cum aliquo spiritu puta cum sanguine arteriali sicut dicunt q; bene potest isto modo aer nutrire spirituz. ¶ Sed q; aliud sit veritas q̃z sit istud qõ isti dixit ꝓpter qõ debetis scire q; quãdo queritur vtruz spiritus possit nutriri ex aere dico q; questio implicat duo. ℙrimo et hoc q; dicit spiritũ posse nutriri: ꝓsupponit spiritum nutriri. Secũdo implicat vtrũ possit ex aere nutriri. ¶ Et ideo ad scꝺm opz respõdere. Ad primũ dico q; proprie spiritus nõ nutrit. scꝺo dato q; nutriretur nõ nutriretur ex aere. Declaratio primi est ista q; illud nõ nutrit qõ nõ participat actu in anima: sed spiritus est huiusmodi: quare ⁊c. Maior ꝓpositio est manifesta: q; illud qõ non est formaliter animatũ non participat actu anime vel nutritionis. Et ꝓpter hoc dicebat Bal. in. 2. thegnu. tex. cõmen. 31. q; capilloruz nõ est nutritio sed generatio sola: q; formaliter non participant actu anime: ⁊ ideo quia non sunt formaliter animati non nutriuntur. Minor apparet: quia anima est actus corporis organici phyſici potentia vitam habentis: ergo spiritus non nutritur q; formaliter non participat actu ipsius anime siue anime siue vite. Si autez intelligamus q; ipsi spiritus nutriantur nutricatione non vera: sic dico q; potest dici q; spiritus nutriantur sicut dictum fuit supra: q; sicut ex humorum spissitudine generatur substantia spissa ipsorum mẽbrorum: sic ex vaporibus ipsorũ generatur ⁊ nutrik substãtia spiritus. ¶ Secũdo dico q; nõ nutriuntur ex aere primo aucto. Auer. qui dicit q; qui dicunt spiritũ nutriri ex aere non dicunt vrũ. verum est q; ipse ascribit istam opinionẽ Bal. vtrum autem fuerit ꝺ intentione sui non credo: q; alibi dicit cõtrariũ. ¶ Istud etiam ꝺclaratur aucto. Auic. in. 3. cañ. capitu. preallegato. dicit enim q; sic cõparatur aer ad spiritũ sicut comparak aqua ad corpus nostrum. Hunc autẽ aqua nec sola nec mirta cũ alio nutrit corpus sicut ipse dicit supra cap. ꝺ humoribus. ⁊ hoc dicet etiam in ista q; ipsa nec sola nec cuz alio nutrit corpus. ¶ Item hoc ꝺclaratur duplici ratione quia eadem est materia generationis ⁊ nutritionis vt dictum fuit supra. ⁊ hoc etiam ponitur secundo ꝺ generatione: ergo qõ non potest esse materia nutritionis nec generationis. modo aer non est materia nutritionis: ergo ⁊c. Maior est manifesta. minor apparet q; spiritus est corpus mirtum: aer autẽ est corpus simplex: ergo aer non potest esse materia nutritionis ⁊ ꝑ consequens nec generationis. Neq; vz si dicas q; est materia nutritionis ipsius spiritus quando cum alio admiscetur: quia ipse separatur ⁊ non remanet sub forma mirti. Et ideo fuit dictum supra q; aqua non nutrit neq; ꝑ se neq; ꝑmirta cum alio: sed solum adiuuat ad penetrationez ⁊ postea separatur. ¶ Iterum hoc ꝺclaratur ex ratione quã facit philosophus in libro ꝺ sensu ⁊ sensato q; nutriens est illud qõ non ſm sui totalitatem expellitur neq; ſm sui totalitatem retinetur: sed pars retinetur ⁊ pars expellitur: sed totus aer qui nutrit spiritum expellitur quare aer non nutrit. Maior propositio est manifesta. minor ꝺclaratur qui ad sensum nos videmus q; homo expellit totum quem attrahit. ¶ Item hoc apparet alia ratione quia nutrimentum debet habere diuersitatem in partibus: sed aer cum sit elementum est vniformis quia elementa omnia sunt vniformia: ergo vel totus nutrit vel totus expellitur: ⁊ propter hoc ex ipso non potest fieri nutritio. ¶ Et ex hoc ad obiecta q; non solum oportet respõdere ad textus Auicẽ. sed Bal. ⁊ ꝑtio ad textum Bal. ꝺ iuuamentis. §. ꝺ iuuamentis mẽbrorum cum dicit q; aeris est custodire naturalem calorem ⁊c. Dicendum ad hoc q; non credo q; velit dicere q; aer habeat spiritum animalem: quia restauretur ex ipso quia alibi dicit contrarium. vz. in libro ꝺ vtilitate pulsus. dicit enim ibi q; spiritus animalis restauratur ex vitali: sed vult dicere q; aer iuuat ad hoc q; spiritus animalis restauretur ex spiritu vitali: quia aer ipse contemperat caliditatez spiritus vitalis quare adiuuat vt ipse conuertatur in animalem. ¶ Tu dicis postea q; nutrit aucto. Auicen. 3. cano. Dicendum q; si bene considerentur verba ipsius in eodẽ cañ. sua intentio est q; aer non nutriat: quia dicit q; simile est ꝺ aere ⁊ aqua sicut aqua non nutrit corpus: ita nec aer nutrit spiritum: sed vult dicere q; aer iuuat spiritum sensibilem sicut aqua iuuat ad nutritionem ⁊ ad penetrationez solum ita ⁊ aer adiuuat ad penetrationem ⁊ ad subtilitatem spiritus ipsius. Et ideo aer duplicem facit vtilitatem ipsi spiritui. primo quia reddit ipsum magis subtilem. ⁊ secundo adiuuat quia contemperat ipsum spiritum. ¶ Ad aliud autem quod hic dicit iam patet responsio per ea que dicta sunt: quia ex hoc quod dicit qõ est causa meliorationis ipsorum non tantum sicut elementum sed sicut faciens debet exponi sicut faciens. i. temperans. vnde nõ dicitur facere factione simpliciter dicta sed dicit faciens factione ſm quid puta inquãtũ debet spirituz contemperare. Deinde cum dicit.

De partibus.

a ¶ Jã aũt ⁊c.

attractio aeris a poris cutis continuatis cũ poris arteriarum ꝑ quẽ fit euentatio in pulsu. s. in diastole tribuunt spiritibus temperamẽtum quod ex euẽtatiõe prouenit: sicut enim per os ⁊ pulmonẽ aerez trahimus qui transiens ad cor temperat calorem eius ⁊ spirituum suorum: sic per poros cutis arterie trahunt aerem pro refrigerio spirituum contentorum in eis. Tertio dicit q; aer nos circũdans est intense frigidus comparatione ad cõplexionem innatam seu naturalem spiritus: quantomagis comparatione ad cõplexionem spiritus sibi acquisitam ex constrictione. ¶ Sed instabit aliquis de aere stupharuz: ⁊ de aere caumatum estiualium que sunt manifeste calidi: ⁊ intantum q; suo calore sepe lezdunt ⁊ contristant corpora nostra: ⁊ tamen attrahunt a pulmone cum aspiratione ⁊ ab arterijs cum dilatantur. Dic q; licet aer inclusus in stuphis vel estiui caumatis fit vehementer calidus comparatione ad temperamentum ponderis vel cutis: est tamen frigidus cõparatione ad spiritum. Quarto dicit q; aer aduenies spiritui primo impellit ipsum: idest insufflat sicut ventus nubẽ. Secundo inuiscetur ei sicut ventus nubi vel aeri. Tertio prohibet ipsum conuerti ad igneitatem constrictiuam. i. incendium ex constrictione ad quam igneitatem dum conuertitur primo peruenit ad maliciam cõplexionis remouentem ipsum a preparatione recipiendi affectionem seu virtutem aiales: que preparatio est cã vite. Secundo peruenit ex tali igneitate ad resolutionẽ suemet substãtie vaporalis humide: ita qõ aer ignitus seipsum consumit sicut flãma consumit se.

¶ Mundificatio ⁊c. ¶ In tertia particula dicit qõ mundificatio spirituũ per aerem fit ꝓpter societatẽ ipsius. i. pp vaporem fumosum associantẽ aerez in suo exitu: quando anhelitus. i. expiratio facit reuerti cum aere illud qõ virtus separatiua tribuit ei ꝺ vapore fumoso: cum aer expellitur. Qui quidẽ fumosus vapor sic se hz ad spiritum sicut humor supfluus ad corpus: esset enim spiritui nocitius si secũ maneret super calefaciens ⁊ cõturbãs ipsum ⁊ tollẽs ab ipso luminositatẽ ⁊ parietatẽ: sicut superflui humores ledũt ⁊ impedũt ⁊ inficiunt nisi expellantur. ¶ Queret hic aliquis que est illa virtus separatiua ꝺ qua dicit hic ꝑinc. qõ tribuit aeri vaporem fumosum est ne illa discretiua quam Auerroys quintam ponit inter virtutes ministrantes tantuz. Dic q; non: immo est

virtus

a ¶Jam autē ⁊c. ¶Jn parte ista exponit quoddā vocabulū.vz. qd intelligat p spiritum.spiritus aūt appellat anima respectu istius actus.s.respiratio:q talis actus maxime videt anime cōpetere: imo intantū dicūtur animalia viuere inquantū respirāt ⁊ ꝓpterea anima maxime denoiatur ab illa opatione.s.respirationis. ¶Vel possumus aliter dicere q spiritus appellat anima ſm opinionem vulgariū:q vulgares appellant animā illud qđ non videt:⁊ q spiritus non videtur appellant ipsum animā:sed non est vis. Deinde cum dicit.

b ¶Et hoc qdē ⁊c. ¶Jn ista pte declarat suū ꝓpositum.vz. illud qđ ꝓmiserat. Et sua intentio nō est alia nisi declarare quomodo ⁊ ſm quē modum aer spirituz cōtēperet ⁊ mūdificet. Et duo facit.primo premittit hoc.secūdo declarat.ibi (Euentatio vero.)

c ¶Euētatio vō ⁊c. ¶Et hec ps diuiditur in partes duas. Naz primo declarat qualr spiritus iuuatur ab aere p euentationez. Et secūdo declarat qualr adiuuat ipsum p mundificationē.scda ibi (¶Mūdificatio vero ⁊c.) Prima ī duas.q primo ostendit qualr aer temperet spiritū. Secundo ostendit qualiter hoc facit mediāte aere. scda ibi (Et hoc quidē temperamētū.)

¶Dicit ergo sic de prima pte q euētatio est temperamētuz.i. causa tpamēti ⁊c.

¶Jurta qđ vos debetis aduertere vt intelligatis q fuerit causa istius duplicis operatiōis ipsius aeris. s. mundificatiōis ⁊ euētationis:⁊ ꝓmo intelligatis qd velit dicere Auic Cā istius duplicis opatiōis est silis qbusdaz q̄ dicta sunt supra de virtute vitali:q ī corpe animalis oportuit esse vnum ꝓncipiū in quo prius recipereť aīa:q aīa erat ꝓncipiū diuersoz:ideo habuit plura organa qbus mediātibus fit talis opatio diuersa:⁊ q: fit virtute aīe existētis in corde vt alia mēbra vtiēt ab ipso corde:opz q fit aliqd deferēs. Istud aūt est caliditas ipsius cordis: ⁊ iō oportuit ipm coresse calidū ex vehemēti caliditate:sed caliditas multa non pōt multo tpe durare nisi p refrigerationē:opz ergo q illa multa calitas refrigereť: sicut videmus in exteriorib⁹ qđ si ignis nō refrigereť imediate corrūpit q ignis suum humidū cito cōsumit:⁊ pp hoc ad hoc vt saluet caliduz qđ est in corde ordinauit natura refrigerationē ⁊ ordinauit duplicē refrigerationē. vnā que dī euētatio.⁊ alia que dicit mundificatio. Et rō quare opz caliditatē illam hīe istas duas refrigerationes fuit q talis cordis calor fuit aptus igniri a duplici cā cōtingēnib⁹ sibi ⁊ a seipso. Prio q ꝓpter multitudinē calitatis est aptus igniri ⁊ cōsumi a seipso:q ipm quātū est de se cito consumeret suū humidū. Secūdo est aptū igniri ⁊ cōsumi q generat fumosas superfluitates q̄ qdez qñ non expurgant ab ipso augereť suū igneū ⁊ sic cito cōsumereť:⁊ iō rōne ꝓme ordinauit nā refrigerationē ⁊ tpamentū:⁊ ista opatio dī euētatio. Alia opatio fuit necessaria pp secūdā necessitatē.vz. rōne fumose superfluitatis ⁊ ista dicit mūdificatio.ergo ꝓma opatio cōtēperat ipsuz rōne euētationis.⁊ scda contēperat ratiōe mūdificatiōis:ergo ⁊ hoc est qđ dicit qđ euētatio est cōtempramētū.i. est cā cōtēperamēti cōplexionis ipsius spūs calidi supplenimis.

¶Illud aūt qđ subdit postea.(¶Cū supfluit pp cōstrictionē ſm plm.) cōsueuit exponi multipl⁹. Quidā enim exponūt vt illud referat ad cōstrictionē q̄ fit in corde rōne cuius fit cōstrictio in ipso spiritu:vnde pp motū cōstrictionis cordis fit cōstrictio ipsius spirit⁹ vnde ignit:vnde ſm plurimū accidit qđ spūs ignit pp constrictionē q̄ sibi accidit ex cōstrictione cordis. Alij exponūt vt illud referat ad cās excellētes q̄ impediūt spiritū pp constrictionem q̄ accidit in spiritu sicut accidit in timore ⁊ tristitia. Sed neutra istarū expositionū est vera. Primi qui dicunt qđ istud referť ad cōstrictionē q̄ accidit in corde pp quā constringitur spūs non dūt verū pp duos Primū qr talis constrictio nō ignit spiritū:qr in tali cōstrictione cordis accidit

Jacobus

virtus digestiua separans purum ab impuro.

¶Temperamentum ⁊c. ¶Jn quarta particula primo infert hoc correlarium q temperamentum spiritus ab aere fit pp hoc q spiritui aduenit aer duz attrahitur cum quadam.s.in sufflatione ⁊ commirtione. Secundo infert hoc correlariuz q mundificatio spiritus ab aere fit per exitum aeris secum deportantis vapores ⁊ fumos cum expellitur. Tertio declarat ista duo dicens. Necesse est in primis vt aer qui cum inspiratione ⁊ diastole impulsu attrahit sit actu frigidus cōparatiōe ad spūz:ſz postq̄ lōgitudine more ⁊ pmixtione ei⁹ cuz spū factus est fillis spiritui in calore ꝓo perdit iuuamentū refrigerij:nec huius gra spūs amplius indiget eo. Scdo necessarium est nouum aerē ingredi qui suppleat huius vices in tēperando spiritum. Oportet ergo necessario vt aer iaz inutilis factus ad refrigerium egrediatur. Primo vt det locū suo vicario.s.aeri frigido aduenienti. Scdo vt fumose superfluitates substantie spūs sibi cōmixte ⁊ in eo delate cuz eo exeant in expiratione ⁊ sistole pulsus.

Et aer quidē ⁊c. ¶Jn hac pte.3.dicit primo ꝓn. q aer circundans humanū corpus:tūc efficit sanitatē ⁊ cōseruat eā qñ est tēperatus in qualitatibus primis serenus non turbulētus:cui nil admiscetur qđ ꝛrietur ꝛplexioni spiritus.s.neq; feto: mortificans spiritus:

mūdificatio spūs ipsi⁹. mūdificatio aūt illi⁹ fumose superfluitates nō est cā ignitionis:sed magis est cā tpamēti ipsius. Silr hoc appet ex alio.vz. q illa fit mala expō:qr ſm nām est q ꝑpus fit euētatio q̄ cōstrictio. Si ḡ pp cōstrictionē spirit⁹ flāmaret:tūc ꝑpus fiet inflāmatio q̄ euētatio:tūc cōstrictio ꝑpus accidet q̄ dilatatio. hoc aūt est flm. Jterū ſm q appet p phm in vltio mortis cor cōstringit: ergo in ꝓncipio vite cor dilatat:ergo ſm nām est q dilatatio fit ꝑpus q̄ constrictio. ¶Et iō dicendū ē aliter ad expōnē huius text⁹ pp qđ ꝛbetis scire sicut qsi totū ē habitū supra: q ista expō pōt h̄i ex his q̄ dicta sunt qr euētatio est necessaria pp duas res. Pria est pp multiplicationē calidi. Alia est pp res extrīsecas q̄ sibi accidunt. Vult ergo dicere q euētatio ſm plm est cā tpamēti spūs calidi. cū superfluit ei calitas ſm plm accidit ei pp ꝛstrictionez ⁊ pp aliud.i. pp alias cās sibi euenientes exterius ⁊ euētatio.s. est tpamētū.i. est cā tpamēti in spiritu nō absolute: sed est cā tēperamēti relati ad opus q qđē tpamētum tu sciuisti supra in cañ. ⁊ cōplexionibus. Deinde cum dicit.

d ¶Et hoc ⁊c. ¶Jn ista parte ostendit qūo euentatio illa fit mediante aere ⁊ duplicē infinuat vtilitatez quā facit aer ipsi spiritui:⁊ qr duplex est nocumentuz qđ pōt ibi accidere si non euentaret. vnde nocumentū esset qr ipse esset ineptus ad opera vite:⁊ scdm nocumētū accideret sibi ratiōe sue subtilitatis quia posset euacuari.

¶Sed diceret aliq⁹: ipse dicit q aer qui nos circūdat est valde frigidus cōparatione cōplexionis spūs ināti. Non videt qr aer nō semp est frigidus: imo in estate est valde calidus. ¶Et dicēdū q aer fuit cōueniēs euentās spiritū ipm er duplici causa. Una est a parte substātie qr habebat multum calidū ⁊ ꝓpterea fuit necessariū q̄ euentaret ꝑ aliqđ corpus subtile qđ cito haberet ingressum ⁊ recessum. Secūdo ex parte qualitatis qr aer frigidus est. Et ꝛbetis scire q nō quicūq; aer est conueniēs in euentando spiritū: sed aer qui nos circūdat. Naz aer est triplex. quidam est supremus ⁊ ille est valde calidus ꝓpter propinquitatem ad corpora calida. quidam aer est medius ⁊ est ille qui est multuz frigidus. ⁊ quidam aer est infimus ⁊ iste est ille qui nos circūdat. vnde supremus aer nō esset conueniens ꝓpter caliditatem vnde ipsum non euentaret. medius autem ꝓpter nimiam frigiditatez extingueret:vnde iste infimus est sicut mediū inter illos aeres declinās ad friditatē. Ad argumētū dicēdū:q lz aer sit talis adhuc respectu ipsius hz frigiditatē vnde pōt ipsum euentare. Deinde cum dicit.

e ¶Mundificatio vero ⁊c. ¶Jn parte ista ostendit qūo aer adiuuat spiritum ꝑ mundificationē.⁊ primo ostendit qūo mundificatio est tēperans.⁊ secundo ostēdit qūo illa mundificatio fit mediante aere. scda ibi (Tēperamētū ḡ eius.) Vult dicere q mundificatio tēperat spiritum:q mūdificatio expellit vaporositates fumosas:⁊ cum aer est calefactus expellitur ⁊ secum etiā expelluntur vaporositates ille fumose.

f ¶Tpamētū ⁊c. ¶Ostēdit qūo illud tpamētū fit mediāte aere. Deiñ cū dic.

g ¶Et aer ⁊c. ¶Jn ista pte postq̄ declarauit illud qđ erat vtile ad suū ꝓpositum ostēdit modo opationē ipsius aeris in corpus nostrū:⁊ quasi in ista parte velit dicere q si aer est moderate substātie custodit sanitatem nostri corporis. si autem fuerit īmoderate ipsam corrumpit. Deinde cum dicit.

h ¶Aeri ⁊c. ¶Jn ista parte ostēdit Aui. que est operatio aeris in gīali:ostendendo etiam operationes ⁊ effectus quos faciunt in corpus nostrum.

i ¶Naturales ⁊c. ¶Jn pte ista est eius intētio ostēdere diuersas ꝑmutatiōes ipsius aeris q̄ pñt esse cā ꝑmutationis corpis nri ad sanitatē ⁊ egritudinem. ⁊ ꝓmo facit hoc.scdo ꝓsequit de diuersitate aeris ſm illas mutationes ibi.

De partibus.

neq; vapores aut fumi corrupti: neq; putrefactio in sba eius: vt in pestilētijs: neq; proprietas occulta spūi inimica q̄lis est in cauernis indelectabilibus ⁊ in domibus nouiter linitis calce ⁊ in locis strictis vbi ē ignis carbonū sub terra extinctoū. Jn his.n. locis suffocant homines:sicut stupefiunt ex ꝓtactu pisces q torpedo dī tota proprietate spiritibus inimica: vt innuit Gal'. libro de vtilitate respirationis.c.4. Scdo dicit q quando mutatur aer a naturalitate sua in aliqua dictarum ꝛditionum:tunc efficit operationez contrariam operationi sani aeris.s.corrumpit sanitatem ⁊ generatur egritudinem vel neutralitatem: nisi resistatur ei:vel sit contrarius egritudinis alicuius:tunc enim proficit ad curam ipsius vt aer frigidus confert causonizanti ⁊ calidus paralytico. Et etiam cum aer fortis frigiditatis corroborat corpora ⁊ vires interiores per accidens fortificando calorem naturalem ab antiparistasi.

Aeri preterea ⁊c. ¶Jn hac parte quarta primo dīuidit ꝑn. mutationes euenientes aeri in nāles ⁊ nō nāles ⁊ ꝛrias nature que a cursu nature egrediuntur. Secundo describit mutationes aeris naturales dicens q sunt mutationes temporales.s.euenientes aeri ſm. 4 tempora anni temporaliter se habentia. Aer enim quolibet tempore mutatur in aliam complexionem. Signanter est dictum temporaliter.i. moderate se

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶De naturis temporum. Cap.sm.3.

Ebes autem ꝛc. ¶Supra. A. determinauit de diuersitatib⁹ in generali ostẽdẽdo ẽt opationes ꝛ effect⁹ quos faciũt in corpus nr̃m. Jn ista pte psequitur de mutationib⁹ illis in spãli ostẽdẽdo mutationes aeris sm tẽpora anni:ꝛ duo facit. ꝑmo determi.de dispõnib⁹ aeris nãlib⁹ ꝛ non nãlibus ꝛ cõtra naturã. Et in secũda parte qꝫ de vna illarũ dispositionũ nõ pfecte determinauerat psequit iteruꝫ de ipsa determinando adhuc de illa magis in spãli. scda ps incipit multũ ifra. ibi(Jam ventorũ narrauimus dispõnes.) ¶Prima ps diuidit in ptes tres. Nam ꝑmo determinat de dispõnibus aeris nãlib⁹. Scdo de nõ nãlibus. Et tertio de dispõnibus cõtra naturã. scda ibi(Nunc aũt dictionem cõplere debemus.) tertia ibi (Mutationes vero nãm egredientes.) ¶Prima habz duas. Nam primo determinat de dispõnibus sm mutationes que cadũt in ipso que sunt mutationes sm tẽpora anni notificãdo tẽpora anni:ꝛ ẽt mutationes sm se. Scdo deter. de eis quãtum ad opationez quã hz facere in corpus humanũ. secũda ibi in isto scdo cap. (Omne tẽpus qđ cõplexionẽ habet sanaz.) Debetis aduertere anteqꝫ vlterius ꝓcedamus qꝫ mutatiões que fiunt in aere sunt tẽpora anni ꝛ appellanꝫ mutationes nãles. ꝛ appellanꝫ nãles ꝓpterea qꝫ tales mutationes sunt cõsuete in aere. alie aũt ꝑmutationes appellanꝫ nõ nãles: qꝫ nõ sunt cõsuete euenire: vnde iste nõ sunt nisi cãe ꝑmutationis. ille aũt appellanꝫ ꝑmutationes ẽxtra naturã que sunt causa ꝑmutationis corporis nostri a dispositione nãli. ¶Procedit ergo sic ꝛ prima pte: qꝫ primo distinguit quot ꝛ qͣ sunt tẽpora anni ponẽdo distinẽ ipsorũ sm diuersos artifices. Et scdo ostendit nãm vnusquisqꝫ istorũ tẽporũ. scda ibi(Et dicemus qꝫ veris cõplexio.) ¶Prima habz duas. ꝑmo ostẽdit diuersitatẽ istorũ tẽporũ sm diuersos artifi. Et scdo prosequit de illa diuersitate. scda ibi(Quattuor nãqꝫ tẽpora.) ¶Circa primã partez est notãdũ qꝫ dicit signãter qꝫ ipsa tẽpora. s. anni:ꝛ dicit ipsa tẽpora ad dñã quorũdam tẽporũ morbi de quib⁹ determinauit supra:ꝛ ad dñã mẽbis ꝛ diei medicinalis qꝫ hic omittẽs alia tẽpora solũ de tẽporibus anni determinat:hz ẽt ꝛ medicus de oĩbus his tẽporib⁹ cõsideret:qꝫ considerat tẽpora morbi vt patuit:ꝛ tẽpora diei qꝫ aliam medicinã dat de die aliam de nocte:ꝛ tẽpora mẽbis qꝫ ꝛ mensem lunarez ꝛ medicinalẽ ꝛ manifeste apparitionis ꝛ cõiunctionis. hic vero solum de tẽporibus anni imẽdit. ¶Scdo debetis aduertere qꝫ ista tempora sunt alia apud medicos ꝛ alia apud astrologos. nõ quidẽ quantum ad numeruꝫ qꝫ sm ambos sunt quattuor: nec quantũ ad ordinẽ qꝫ sm ambos precedit estatem ꝛ estas autũnum ꝛ autũnus hyemẽ: sed sunt alia quantũ ad quantitatẽ qꝫ

dicos vero ver in terris temperatis est tempus in quo non tantum sunt necessarie res calefacientes propter frigus vt inde sit multum curandum neqꝫ euentatio propter calorem. Et in ipso quidem est principium frondendi arbores. Et eius tempus est tempus existens inter equalitatem vernalem: aut ante ipsam parum donec sol sit in medio thauri.

¶De naturis temporũ. Lap.3ᵐ.

Ebes autẽ[a] scire qꝫ tempora ista hz medicos alia sunt ab eis que sunt sm astronomicos. ¶Quattuor[b] nãqꝫ tẽpora sm astronomicos sunt mutationes solis in vnaquaqꝫ quarta circuli signorum a puncto incipientes vernali. ¶Secundum[c] me/

sm astrologos oĩa sunt equalia: sm medicum ver ꝛ autũnus sunt minora. Et sunt alia quantũ ad principium distinctionis eorũ. Naz astrologus distinguit ea sm motũ circuli signorũ ꝓpea qꝫ nõ cõsiderat ea sm alterationẽ quã efficiũt in corpus: medicus vero sm alterationẽ quã efficiũt in corpus pp qđ cõsideret ea vt sunt cã sanitatis ꝛ egritudinis: ꝛ sic pp diuersos fines aliter ꝛ aliter distinguit medicus ꝛ astrologus. Et silr supple qꝫ distinguant sm tꝛologos ipsa tpa sm quasdã festiuitates vii solet dici. Festũ clementis caput hyemis est orientis. Sedit hyemis retro cathedrato symone petro. Uer fugat vibanus: estatẽ simplicianꝰ. Deinde cũ dicit.

b ¶Quattuor ꝛẽ. ¶Jn ista pte ꝓsequit de diuersa distõne istorũ tempor anni sm istos diuersos modos accipiẽdi a diuersis artificib⁹ ꝛ duo facit. ꝑmo determinat de diuersitate istorũ tẽporũ hz opinionẽ astrologorũ. Et secũdo sm opinionẽ medicorũ. scda ibi(Scdz medicos vro. ¶Debetis scire qꝫ ista tẽpora nõ sunt motus formaliter in eo qꝫ tps non est motus formaliter. ¶Ulterius vos debetis scire qꝫ illud qđ dicit qꝫ mutationes tẽporum sm astrologos accipiunt sm mutationẽ solis in vnaquaqꝫ quarta circuli signorũ ꝓpter istud notandũ qꝫ sol habet duplicẽ motum. Unũ qui non est ꝓpriꝰ ipsi soli: sed est cõmunis omni planete ꝛ iste est motus primi spixre ꝛ iste motus est ab oriente in occidentẽ. Aliue est motus ꝓprius ipsi soli ꝛ est motus ab occidẽte in orientẽ. Et hoc nõ est inconueniens qꝫ aliqua corpora moueanꝫ diuersis motibus cõtrarijs: vno motu ꝓprio. alio motu cõmuni. sicut verbi gratia si formica esset super quadam rota ꝛ moueret rota ꝛ formica moueret contra motuꝫ rote: tunc formica moueret duplici motu: ꝛ motu suo qui est contra motũ rote: ꝛ motu ẽt ipsius rote. Scdo sol ipse mouet duplici motu. vno ab oriente in occidentẽ ꝛ sm talẽ motũ describit diẽ. ꝛ alius est motus ꝓprius ꝛ iste est motus in circulo signorũ puta in zodiaco: ꝛ istũ ꝓprium motũ perficit in vno anno: ꝛ sm istũ motum facit tẽpora anni: ꝛ sm qꝫ mouet per istas quartas facit siue causat diuersa tempora anni ꝛ describunt habere tres menses: sed sm medicos duo tẽpora excedunt alia quãtitate: ꝓpterea qꝫ medici describunt tempora penes quedam sensata. Deinde cum dicit.

c ¶Secundum ꝛẽ. ¶Jn ista parte ponit distinctionẽ ipsorũ tẽporũ sm opinionẽ medicorũ ꝛ duo facit. primo notificat ista tẽpora ꝓnes qualitates. ꝛ secũdo penes quedã sensibilia apparẽtia in dictis tẽporibus. scda ibi (Et videt qꝫ ver sit tẽpus florum.) ¶Prima hz quattuor sm qꝫ quattuor sunt tempora que describit. primo describit nobis ver. scdo autũnum. tertio estatẽ. ꝛ quarto hyemẽ. secũda pars. ibi (Et autũnus est huic oppositꝰ.) tertia ibi (Et estas quidẽ est totũ tps.)

Jacobus

habentia: qꝫ si tempora se habuerint immoderate mutationes aeris sm ea non sunt naturales sed egritudinũ malarum generatiue. Juxta illud hypo. apho. 3. apho. 9. Jn moderatis temporibus si tpa temporaliter se reddiderint boni status: ꝛ maxime bone determinationis egritudines fiunt. Jn immoderatis vero tẽporibus maxie imoderate ꝛ difficilis determinationis. Sed mutationes aeris non naturales sunt ille que sequuntur impressiones celestes: ꝛ diuersitates terrarum ꝛ maris ꝛ ventorum ꝛ pluuiarum. Et mutationes aeris contra naturam sunt ille que fiunt ex corruptione aeris in substantia vel alteratione ipsius ad aliquam primarum qualitatum vehementer excessiuam.

¶De naturis temporum. Lap.iij.

Ebes autem ꝛc. Jn hoc.c.primo agit pñ. de distinctione temporum anni sm astronomos ꝛ medicos. Scdo de complexionibus temporum ibi (Et dicemus qꝫ veris.) Tertio de effectibus diuersitatis temporum in climatibus ꝛ de diuersitate dierum in eodem tempore ibi (Et est tibi sciendum.)

¶Jn.1.pte primo no.tpa diuersificari apud diuersos. Secundo describit ea hz astronomos ibi(Quattuor namqꝫ.) Tertio sm medicos ibi(Scdm medicos.) Quarto infert tria correlaria. ibi(Unũquodqꝫ.) ¶Jn.1.particula dicit qꝫ medici distinguunt aliter. 4. tpa anni q̃z astronomici. Nã medici distinguũt ea penes suas cõplexiones ꝛ suos effectus ꝓportionaliter ad artẽ suaz. Astronomici vero penes motũ solis in zodiaco seu obliquo circulo hz quartas circuli illius. ¶Quattuor ꝛẽ. ¶Jn scda dicit qꝫ. 4. tpa scda astrologos sunt mutationes solis in vnaqꝫ quarta zodiaci. i. mensure motuũ solis in zodiaco distincte penes quartas zodiaci incipiẽtes a ꝑmo puncto veris. ¶Attẽde qꝫ multi distinguentes tpa anni mõ astrologico penes motuꝫ propium solis in zodiaco: dicunt ver incipere sole exñte in primo gradu arietis: ꝛ estatem sole exñte in primo gradu cancri: ꝛ autumnum sole exñte in pño gradu libre: ꝛ hyemẽ sole exñte in primo gradu capricorni. Hz potius credo qꝫ tempora anni sint in sui medio sole exñte in dictis gradibus: ita vt sit ꝓncipiũ veris sole existente in medio aquarij: ꝛ medium eius ipso existente in primo gradu arietis: ꝛ finis veris sole existente in medio tauri. Et principium estatis qñ sol est in medio tauri: ꝛ mediuꝫ eius qñ est in ꝑmo gradu cancri: ꝛ finis eius qñ est in medio leonis. Et ꝓncipiũ autũni est sole exñte in medio leonis: ꝛ mediũ eius ipso exñte in primo gradu libre: ꝛ finis eius ipso exñte in medio scorpionis. Et principiũ hyemis est quando sol est in medio scorpionis: ꝛ medium eius qñ est in primo gradu capricorni: ꝛ finis eius quando sol est in medio aquarij. Cuius ratio est qꝫ tempora anni hoc modo distinguuntur penes propinquitatem solis ad nos ꝛ longitudinem a nobis ꝛ distantiam mediam. Juxta illud auer. prima pti. cantice cõmento. 101. Et propinquitate ꝛ longitudine solis ad nos ꝛ eius media distãtia efficiuntur. 4. anni tẽpora. s. estas: hyems ver: autũnus: qꝫ ex lõgitudine ipsiꝰ est cã hu. ꝛ frig. ꝛ est complexio hyemis. Et ex propinquitate eius est causa siccitatis ꝛ caliditatis que sunt nature estatis. Et ex eius media distantia est causa reliquorũ duorũ temporum mediorum. s. autumni ꝛ veris. Cum ergo sol existens in primo gradu cancri sit nobis propinquissimus sm rectitudinem aspectus: erit tunc verum cor ꝛ medium estatis: ꝛ similiter quando est in primo gradu capricorni a nobis maxime distat: erit ergo tunc mediuꝫ hyemis: ꝛ cum sole existente in primo gradu arietis vel libre sit vere in medijs distantijs: tunc erit mediuꝫ: ꝛ potior vigor veris vel autumni intellige ꝑ punctũ vernale in littera. 16. gradũ aq̃rij vbi incipit

De partibus.

ver ꝛ distinctio tpor: qꝫ ver ẽ tpatissimũ sanissimũ ꝛ pfectissimũ tẽporũ in quo mundus fuit factus ꝛ redẽptus: ꝛ Ihesus conceptus ꝛ mortuus resurrexit. ¶Secũdũ medicos ꝛẽ. ¶Jn tertia dicit primo qꝫ ver sm medicos in terris tẽperatis est tẽpus quo nõ sunt necessarie res calefacientes ꝓpter frigus repellẽdum: neqꝫ euentatio ad reprimendũ calorẽ necessitate de qua fit curanduꝫ: ꝛ in ipso incipiunt frondere arbores: ꝛ est tempus existẽs inter equalitatem vernalem. i. in equinoctio vernali. s. quando sol est in ariete aut parum ante ipsam. s. a medio aquarij vsqꝫ ad arietẽ: aut parum post ipsam. s. ab ariete vsqꝫ ad mediuꝫ thauri: quasi velit dicere qꝫ ver constat ex tẽpore equinoctij vernalis velut eius medio: ꝛ ex tẽpore precedente equinoctium velut principio ipsius: ꝛ ex tempore sequente ipsum velut eius fine. Describit ergo ver in terris temperatis per tria. ꝑmo per tẽperiem eius: qꝫ in eo non multũ indigetur cooperimentis ꝓpter frigus: neqꝫ discooperimentis ꝛ euentationibus ꝓpter calorẽ. Secundo ꝑ arbores frondescere ꝛ plantas erũpere ꝛ virescere in eo. Tertio per solsticiuꝫ vernale ꝛ tẽpora sibi iuncta ꝑius ꝛ posterius. Secũdo dicit qꝫ autũnus est oppositus veri in terris talibus quales sunt terre nostre. Sed in alijs terris qñqꝫ ver precedit. i. citius incipit q̃z in terra nostra: ꝛ autũnus tardatur. i. venit tardius. Est quidem autũnus oppositus veri. ꝑmo qꝫ distemperatus ꝛ indiget in eo copꝰ cooperimẽtis ꝓpter frigus: ꝛ discooperimentis ꝓpter calores: qꝫ dies autũnales sunt estiui: ꝛ noctes hyemales. Secũdo qꝫ in autũno folia arborũ marcescere ꝛ cadere incipiunt. Tertio qꝫ autũnus est in equinoctio autũnali ꝛ parũ ante ipsum ꝛ parũ post ipsum: qđ est directe oppositũ equinoctio vernali: sicut aries opponitur libre. ¶Queret aliquis quare princeps describens ver addit in terris temperatis. Et describens autũnum addit in talibus quales sunt terre nostre: nunquid ver vbiqꝫ tale est quale ipsum describit ꝛ autũnus vbiqꝫ verio oppositus. Dic qꝫ vbiqꝫ terrarum habitatarũ ver apud medicos dicit id tempus qđ est temperatuꝫ: ꝛ autũnus dicit inequale tẽpus. Sed nõ vbiqꝫ est ver sm medicos circa vernale equinoctiũ: imo in duobus primis climatibus vel incipit citius: ꝛ multo tardius in duobus vltimis: ꝛ autũnus econtra citius icipit in climatibus vltimis ꝛ in primis tardius: neqꝫ vbiqꝫ terrarum incipiũt in vere frõdere arbores ꝛ excidere folia in tẽpore autũni: s. d qñqꝫ citius: quãdoqꝫ tardius nisi in locis tẽperatis qualia sunt loca quarti climatis. Tertio dicit pñ. qꝫ estas sm medicos est totũ tẽpus calidum. Quarto dicit qꝫ hyems est totũ tps frigidũ. ¶Attende primo qꝫ tẽpora anni sm medicos non habẽt determinatã mensuram sue durationis sicut habent sm astronomos: imo diuersificanꝫ eorũ durationes: sm diuersitates regionũ. Juxta illud Auer. c. vlt. secundi colliget. Et hec tempora non habent terminuꝫ stabilem generaliter in breuitate ꝛ longitudine sed diuersificantur in regionibus. ¶Attende secũdo qꝫ plures veterum diuiserunt tempora anni in duo solum estatem scilicet ꝛ hyemem: qꝫ tẽpora media raro durant absoluta ab excessu aliquo caliditatis aut frigiditatis: vnde reputantur hyemis aut estatis.

¶Unũquodqꝫ ꝛẽ. ¶Jn quarta particula infert tria correlaria. Primũ est qꝫ ver ꝛ autũnus sunt breuiores estate ꝛ hyeme sm medicos: qꝫ distẽperantie temporis sunt multo plures ipsius tẽperãtie ꝓpter paucã motã solis circa medias distantias. s. circa equinoctia. Secũdum est qꝫ hyems est tẽpus oppositus estati. ꝑmo ex parte cause. s. solis ꝛ zodiaci nos respicientium directius in estate q̃z in hyeme: ꝛ cũ vigorosioribus ꝛ permanentioribus supra nos lumine ꝛ influentia. Secundo ex parte complexionis: qꝫ estas est calida ꝛ ficca: hyems frigida ꝛ humida.

quarta ibi(Et hyems estati opposita.) Primo ergo notificat nobis ver quantū ad qualitatē. z secūdo quātuz ad quedā apparentia in ipso. z tertio cōparat ver ad autūnum penes quātitatē tēporis ipsorū. scōa ibi (Et in ipso quidē est principiū frondendi arbores.) tertia ibi (Unūqōq; igit duorū tēpor veris z autūni.) Recollige dubitationes. Dui. ergo notificās ver dixit sm medicos in terris tēperatis: q; in distēperatis versus calidū essent necessarie res infrigidantes propter estum: z in distēperatis versus frigidum essent necessarie res calefacientes ꝓpter frigus: z ideo ver est tēpus in quo non multū sunt necessarie res calefaciētes pp frigus: nec sūt multū necessarie res infrigidātes pp estuz. z idcirco nō vult Dui. dicere nisi q; ver est tempus tēperatum. Dixit autē vt inde sit multum curanduz: q; lz ver ex se z ex regione sic sit: tamē q; omne tēpus assimilatur tēpori p̄cedenti quantū ad sui principium z sequenti quantū ad finē pp hoc ver in sui principio indiget alio quo mō calefacientib⁹ pp hyemē sm aliquid in fine infrigidātibus: sed in sui medio nō: z ideo licet ipm sm se totum sit tēperatuz: q; tū extremitates nō sunt temperate absolute ꝓpter eas sic loquit z pp hoc tale tempus latitudinē hz. Iterū z tempus veris diuersificat quantū ad añs q̄ illud apparens. Capparitio frigiditatis diu nō est semper eodem mō: q; aliquando apparēt citius aliquādo tardius: z ꝓpter hoc ver sm medicos nō incipit eodem modo: q; tēperies aliquādo citius apparet in ipso ex aliquo aspectu celesti z aliquando tardius. Deinde cum dicit.

a ¶ Et autūnus ꝛc. ¶ In ista pte notificat nobis tps autūni. ¶ Sed dices tu qūo dicit ipse q; tempus autūni opponit veri: q; est aliquo mō tēperatus sicut z ver. ¶ Dicendū est q; autūnus opponit quantū ad qualitates z quantū ad accidens apparens in ipso: vñ autūnus magis opponit veri q̄z aliq̄ tps inequale: vnde sicut in vere nō indigemus calefacientib⁹ pp frigus z infrigidātib⁹ pp estū: ita in autūno opposito mō indigemus mō calefaciētibus z mō infrigidantibus: sed in alijs tēporibus vel indigemus solū calefaciētibus vel solū infrigidātibus. Et opponit ei quantū ad apparens siue ad effectum de quo ꝓposuerat q; sicut ver facit arbores frondere z florere: ita z autūnus est tēpus q̄ facit deflorere. Iterum differunt quantuz ad principium: q; sicut autūnus ante hyemē: ita z ver ante estatē: z hoc est verum in regionibus temperatis: in distēperatis autem vt dicit Auicē. in littera possibile est q; ver ꝓcedat z autūnus tardetur: q; medicus accipit tempus veris ex tēperamento ipsius aeris. Nunc autem in

humida. Tertio ex parte effectuum: q; hyems poros terre stringit arbores non finit virere florere z fructificare: herbas mortificat z vires earū versus radices se trahere cogit: estas vero contraria his operatur: z est hyems in quibusdam minor estate scilicet in tribus primis climatibus: z in quibusdam maior: videlicet in tribus vltimis z in quibusdam fere equa vt in regionibus temperatis: Tertium corelarium est q; ex dictis apparet ver esse tps florum z principij pomorum in arboribus: z autūnus est tps quo folia arborum mutant a viuacitate coloris z incipiunt cadere z estas z hyems sunt tempora media horum.

Et dicemus ꝛc. ¶ In hac parte scā primo agit simul de cōplexionibus veris estatis z hyemis. Scōo de complexiōe autūni z de causis temperamenti veris: z de comparatione autūni ad ver. ibi (In autūno vero.) ¶ Prima ps est prefens ter. in quo ꝓmo agit ō vere. Scōo de estate ibi (Et estas est.) Tertio de hyeme ibi (Et hyems.) ¶ In prima parti. dicit q; complexio veris est tēperata non calida z humida vt quidam putant. Et certificare istud. i. certitudinaliter ostendere per multam inuestigationem id est multas rationes ptinet philosophie pticulari que de temporibus anni considerat: medicus vero credere debet z recipere a philosopho ꝓbo demonstrato q; ver est temperatum. ¶ Instabit aliquis per Joannicium in ysagogis dicentem ver caliduz z humidum. Item ver ꝓportionatur aeri inter elementa: sanguini inter humores: pueritie inter etates: lz aer sanguis z puer sint calidi z humidi. Item ver est calidus hyeme z humidius estate: ergo est calidum z humidum. Item in vere cōmouentur humores qui quieuerant in hyeme z liquefiunt. Jurta illud Gal. in. 6. apho. cō. illius. Podagra z mania vere z autumno mouētur vt i pluribus: humores enim liquefiunt in corpore in vere z ad debilia currunt loca de fortioribus locis: sed commouere humores quietos z linquefacere est operatio caloris. Item experientia nos docet q; circa meridiem tpe veris est calor sensibilis propter eleuationem solis supra capita nostra z hora medie noctis frigus sensibile propter elongationem solis a nobis: non ergo totuz ver est temperatum. Item ver est tempus potius augmenti plantarum: sed augmentum fit a calido dilatante z humido dilatabili. ¶ Ꝓ solutiōe istaruz obiectionum attende primo q; quidam philosophorum z medicoruz direrunt ver esse tempus calidum e humidum: q; relinquerunt tpatam ꝛplexionem ponentes tm̄ quattuor genera ꝛplexionum compositaꝝ correspondentiū quattuor tpibus anni Jurta illud Gal. primo compleri. c. 4. Jam vero restat vt ꝛsideremus quamobrem estimauerit qdam medicorum z philosophorum q; ver sit calidum z humidū. Dico ergo q; eos non perdurit ad hoc: nisi q; voluerunt diuidere. 4. complexionū compositiones sm. 4. horas anni: z neq; etiam durit eos ad hoc: nisi q; dimiserunt ꝓmaz ꝛplexionez que est equalis. Et pp hoc posuerunt diuersitatem specierū regiminis. i. diete z spērū medicinarū z specierum reruz oīum inuentaruz sm has. 4 ptes cōplexionū. ¶ Attende scōo q; vera z propria complexio veris nō est attendenda penes relationē ad alia tpa: q; sic ver esset oīum cōplexionū: calide qdez respectu hyemis: frigide respectu estatis: sicce respectu hyemis: humide respectu estatis. Jurta illud Gal. i. complexionū. c. 4. Si ergo

regionibus calidis temperamentum aduenit citius: z ꝓpter hoc dicit q; possibile est q; ver ꝓcedat z tardetur autūnus in regionibus calidis. In frigidis autem econtra: quia possibile est q; postponatur ver z antecedat autumnus. Deinde cum dicit.

b ¶ Et estas ꝛc. ¶ Notificat nobis tempus estatis.

c ¶ Et hyems ꝛc. ¶ Notificat nobis tempus hyemis.

d ¶ Unūqōq; ꝛc. ¶ Infert qōdā corelariū ex dictis manifestādo vnūqōq; tps generaliter. Et si dicat Galiabas distīguit ista tēpora sm motū solis. dicendum q; nō distinxit ea inquantum medicus: lz inquantū alius artifex puta inquantū astrologus. Deinde cum dicit.

e ¶ Et hyems ꝛc. ¶ Notificat nobis ips hyemis.

f ¶ Et videt ꝛc. ¶ In ista parte no. nobis tēpora anni penes quedam accītia. Deinde cum dicit.

g ¶ Et dicemus ꝛc. ¶ In ista parte vt dicebatur ipse extermi. de cōplexionibus istorū tēporū notificando nās z cōplexiones vnius cuiuslibet istorū: z diuiditur hec pars in partes quattuor. Primo enim notificat nobis ver quantū ad sui cōplexionē. Et secūdo tēpus estatis. Et tertio hyemis. Et quarto autūni. scōa ibi (Et estas est calida.) tertia ibi (Hyems quidem frigida z humida.) quarta ibi (In autūno vero.) Et est plana sententia prime partis. Deinde cum dicit.

h ¶ Et estas ꝛc. ¶ In ista parte notificat nobis quale est tps estatis quantum ad sui cōplonē. Et diuidit in duas. Primo notificat illud tōs quantum ad actiuas. Scōo notificat ipm quantū ad passiuas. scōa ibi (Et estas preter hoc qō est cala.) ¶ In ista parte intendit sic arguere ad ꝓbandū q; estas sit calida: omne tps in quo aspectus solis est ꝓpinquus rectitudini sup capita nra dz esse calm: lz estas est hmōi: ergo ꝛc. Istius rōnis ꝓmo ponit cōclusionē deinde ma. z eius ꝓbationē. ibi (Propter qō in princi.) Et tertio ponit mi. ibi (Nos aūt.) Ponit declarationē ma. in lra. Et intēdit Auic. ponere duplicē cām pp quā sol calefacit. Una est q; sol est recte oppositionis capitibus nostris vel propinquus tūc radius solis reflectit supra: vtputa si directe opponat vel reflectat ad angulos valde acutos: vt si sit ꝓpinquus rectitudini: radius aūt sic reflexus vnit in seipso z inspissat: nō inspissat q; sit corpus: q; phs vult q; lux non sit corpus: sed vnitur in seipso: oīs aūt virtus vnita fortior est seipsa dispersa: z ideo saltem fortius calefacit. Alia declaratio est maioris q; sol calefaciat: q; quando sol directe aspicit nos z directe opponit capitibus nostris: tunc radius solis cadit sup ca-

propterea q; ver est humidius estate: z calidius hyeme sit humidum z calidum tunc pp hoc non est melius quin sit frigidum z siccum: q̄m est frigidius estate z siccius hyeme. ¶ Attende tertio q; vera z ꝓpria veris complexio attenditur penes qualitates ꝓmas quas in semet hz z similiter aliorū temporū. Jurta illud Gal. c. nūc allegato. Et hoc ergo oz ne ꝓparet ver neq; estati: neq; hyemi: sed cōuenit vt in seipso experiatur sm sui singularitatē. Et hoc ideo q̄m nos non dicimus q; hyems est frigida z humida: ꝓpea q; sit horis oībus humidior z frigidior eis. Sed hec res accidit eis sm alium modum. Et neq; dicit q; sit frigida z humida nisi ꝓptere a q; caliditas in ea est minor frigiditate: z siccitas in ea minor humiditate. ¶ Attende quarto q; hac cōsideratione ver est temperatum taz in calido z frigido q̄z in humido z sicco. Jurta illud Gal. ibi. Et cum tu ver experieris sm hanc ratiocinationē declarabit tibi q; sm veritatē existit mediū inter oēm superfluitatē: z hoc q̄m frigidum in ipso non vincit calidū sicut est in hyeme: neq; calidū frigidū sicut est in estate. Et similiter ēt quātitas siccitatis in ipso z humiditatis est quātitas equalis: z nō vincit in eo siccitas vt in estate: neq; humiditas vt in hyeme. Et ꝓpter hoc dixit Hyppocras q; ver est sanius horis z minus mortiferum. ¶ Attende quinto q; dispō aeris nos cōtinentis calida z humida nō solum nō est ver imo est pessima dispositionū anni: z maxime morbifera. Jurta illud Gal. i. cōplexionum. c. 8. Et iudico q; dispositio aeris nos cōtinentis calida z humida est deterior dispositionibus cōplexionū omnibus. Et h dispositio in horis anni nunq̄ reperitur: sed in dispositionibus aeris pestilentialibus fortasse accidit. ¶ Ad primū obiectum dic q; Joānitius z alij dicētes ver calidum z humidum loquūtur de eo cōparatione ad hyemē z estatē. ¶ Ad secundum dic q; ver nō proportionatur aeri neq; sanguini in lapsu caliditatis z humiditatis tēperamento. ¶ Ad tertium nega consequentiā ꝓpter causaz dictam. ¶ Ad quartum quintuz z sextum dic non esse negandū quin alique partes veris maxime prope meridiem sint calide: z alique frigi. circa medium noctis z principiū eius aliquid retinet de frigore hyemis: z finis eius aliquid sapit de calore estatis: sed consideratione omnium partium inuicem: vel medij eius dicitur temperatum.

¶ Et estas ꝛc. ¶ In secūda dicit primo q; estas est calida: q; sol in ea est ꝓpinquus oppositioni capitum nostrorū. i. fere directe capitibus nostris superpositus: z radius ab eo fluens est vigorosus: z videt retrouerti. i. versus se redire alterō duorum modorum. s. vel refractus super angulos valde acutos prope perpendicularem radium directe emissum a sole: vel refractus in semetipsum perpendiculariter sm rectas lineas sm quas ad nos penetrauit: z ꝓpter redituz radij in seipsum: vel prope ipsum condensatur z fortificatur ipsius virtus in calefaciendo aerem. ¶ Attende primo q; habitātibus in terra directe suppositā parti celi que est inter tropicos si qs illic habitare possit: sol quādoq; directe superponitur capitibus eorū z radius eius perpēdiculariter dirigitur super terram eorū ad quā perueniens in se reflectit sm rectam lineā. Sed habitantibus in terra subiecta partibus celi existentibus inter tropicos z circulos polares nunq̄ sol directe supponitur eorum capitibus: q; sol nunq̄ pertranfit tropicos:

Universidad de Deusto Biblioteca

ta nostra fm casum directum qui est casus axis colúne vel pyramidis: quando autem sic cadit a centro z ab omnibus partibus corporis solis: sed quando nó est ppinquus rectitudini radij cadunt super nos a partibus superfi alibus circúferentie solis. Nunc autē ma. est virtus quādo penetrat a partibus omnibus solis qz quādo solū a partibus circúferentialibus extremis: z ideo tūc magis calefacit. Istā duplicē ꝛclarationē Auic. intendit in littera. secūdā ponit. ibi (Minus vero causa.) Dico certo ꝛbetis scire q corpus luminosum calefacit per se mediāte lumine suo z maxime quando lumen reflectitur in seipsum aut ad angulos acutos: q illi anguli congregant z vnitū tur: z ideo fortius calefaciunt illi radij: sed quādo radij non directe nos aspiciunt: sed aspergunt non tantum nos calefaciunt: z ideo quādo radij reflectūtur ad aliqd corpus terssuz z politum z concauū generatur ibi ignis: sed quando est in directa oppositione sol reflectitur fm eandem lineam. Quia ꝛterminatum est in alia scientia: puta in ꝓspicatiua q radius qui cadit directe reflectitur fm eundem modum: z ideo in ipso est maior virtus: sed qñ radius non fic directe cadit: q sol est in indirecta oppositione reflectunt radij non fm eundez motum: sed faciunt angulum: ꝓpterea q linee sunt parum distantes: z ideo qñ reflectuntur fm eundez modum est maior virtus calefactionis: q ibi est maior vnitio: modo quādo sol est super capita nostra reflectitur in seipsum: sed quādo est propinquus oppositioni fit reflexio fm angulum acutum ꝛc. Deinde cum dicit.

a ¶ Nos aūt ꝛc. ¶ Ponit ꝓbationē mi. rōnis supra posite. Deinde cū dicit.

b ¶ Istius vero ꝛc. ¶ In parte ista pro perfecta ꝛclaratione istorum remittit nos ad locum alium. Deinde cum dicit.

c ¶ Et estas ꝛc. ¶ Notificat nobis ꝓplonē estatis quātū ad q̄litates passiuas.

d ¶ Et hyems ꝛc. ¶ In ista parte ponit complexionem hyemis.

e ¶ In autūno ꝛc. ¶ In ista parte ponit cōplexionē autūni. Et primo facit hoc. Secūdo remouet quandā dubitationē. ibi (Dispositio quoqz que est ad infrigidandum.) Prima hz duas. Primo notificat nobis cōplexionē autūni quantū ad qualitates actiuas. Et secūdo notificat cōplexionē suam quantū ad qualitates passiuas ibi (Inter humiditatē autem z siccitatem.) ¶ In autūno vero arguit sic: illud tēpus in quo est caliditas diminuta z frigiditas non vltimata est propinquum tēperamento inter caliditatem z frigiditatē: autūnus est huiusmodi: ergo ꝛc. hoc est dicere q tunc. s. in autūno sol non respicit nos nec remittit radios per modum axis: nec etiam per modum circúferentie que ambo sunt inter se caliditatis z intense frigiditatis: sed respicit nos medio modo: z ideo est temperatum inter caliditatem z frigiditatem.

f ¶ Inter humiditatem ꝛc. ¶ Hic intēdit arguere sic. oꝫ tps in quo fuit multa exiccatio aeris: z adhuc nō est facta humectatio aeris eīs illi exiccationi ē distemperamētū versus siccitatem. autūnus est huiusmodi. ideo ꝛc.

aeris z ipsi⁹ silitudiné cū nā ignea: z pp paucitatē ei⁹ qō cadit in ea de roze z pluuia. ¶ Et hyems[d] qdē frigida est: z humida propter haruu caularū contraria. ¶ In autūno[e] vero iaz calor diminutus fuit z frigiditas nódum peruenit ad cōplementum. Et simile existit q iam in medio stamus lógitudinis que est inter axē quā nominauimus z inter circúferentiā: propinquus igit existit temperaméto qō inter caliditatem existit z frigiditatem. ¶ Inter[f] humiditatē autem z siccitatem nó existit tēperatus. Quomodo enim hoc esset cuz sol iam siccauerit aerem: z nódū acciderit ex causis humectantibus qō fit exiccationi cause exiccantis oppositum.

¶ Propter illa que dicūtur in alia lectiōe est dubitatio: vtrum ver sit complexionis tēperate. Et arguitur q non: q illud tēpus nō est cōplexionis tēperate qō ꝛclinat ad calidum z humidū: ver est hmōi: nō ꝛc. maior ꝓpositio est nota de se. minor ꝓpositio apparet per Hyppo. 3. apho. 19. Preterea illud tēpus non est tēperatū in quo multiplicat humor calidus z humidus: sed ver est hmōi. ergo ꝛc. ¶ Maior ꝓpositio est nota: q multiplicatio humoris nō accipit nisi ex cōplexione tpis: alijs ꝓpositis parib⁹. ¶ Minor appet q in vere multiplicat sanguis. q̄ est calꝰ z humidus. Preterea illud tps nō est tēperatum qō est calm z humidum: ver est hmōi. ergo ꝛc. ¶ Maior ꝓpositio est manifesta. ¶ Minor appet: q fm astrologos ver ponit esse cōplexionis calide z humide. Iterū arguit rōne: q si est dare vnū extremū in natura z reliquū: sed est dare tēpus frigidū z siccū sicut tēpus autūni: ergo erit dare tps calidū z humidū: hoc aūt nō erit nisi ver. In oppositum est Aui. z. S. 1. de cōplexionibus. cap. 4. Dicēdū est ad hoc q ver est tēperatū fm qd dicit. Aꝛ Auer. ¶ Debetis tū aduertere q ver esse cōplexionis tpate possum⁹ duplr intelligere. vz. absolute aut respective. Si intelligam⁹ absolute: dicēdū q cū talis cōplexio tēperata fit ad pondus: z ipsa non possit reperiri q ver non est tēperatum tali temperie. Alio modo vt intelligamus respective: z hoc duplr fm q duplex est eius complexio: aut intrinseca aut extrinseca. Si loquamur ꝛc tēperie quantum ad intrinsecā cū illa complexio sit valde propinqua cōplexio ad pondus: dico q ver nō est temperatum ista tēperie. Si aūt loquamur quantū ad extrinsecā: dico q in vere bene abūdant caliditas z humiditas: z est simile ꝛc vere sicut de cōplexione hominis. In homine enim est aliqua caliditas excedēs: z tamē homo ponit cōplexionis tpate p respectū ad alia alia. Si aūt loq̄mur ꝛc ꝓplone veris p respectū ad extrinsecā: z ꝟ est ēt duplr: q aut p respectū ad qōcūqz ꝓtingēs sic ē oīs ꝓplonis z cale z humide z ficce: q pp respectū ad hyemē est ꝓplonis cale p respectū ad estatē est ꝓplonis fride: p respectū ad autūnū ē cōplexionis hūide. Et rō ē: q talis respect⁹ nō ponit ipz in aliq̄ ꝓplone ꝛterminata. Aut intelligit ē cōplonis

Jacobus

immo est in maxima sui ascensione in tropico cancri. s. dum est in primo gradu cancri: z in maxima sui descensione dum est in tropico capricorni scilicet in primo gradu capricorni: ita q ibi sol stare videtur. Et ideo dicūtur solstitia. Iurta illud. Hec duo solstitia faciunt cancer capricornus. ¶ Attende secundo q habitantes in terra subiecta parti celi que est inter tropicum cancri z circulūz polarem articū que diuisa est in septem climata diuersificatur in calore siue estatis fm q plus vel minus accedit ad dictum tropicum z ad rectum aspectum solis: ita q pars eius propinquior tropico habet calidiorem estatem: z radium solis fortiorem reflexum super angulos acutissimos prope perpendicularem z elongatior estatem minus calidam z radium solis debiliorem: z longius reflexum a ꝓpendiculari. Secundo dicit q causa fortitudinis vel debilitatis radij solis in calefaciendo z illuminando aerez est: quia casus radij solis super nos est duplex. Unus est rectus perpendicularis vel ei proximus sicut est casus axis seu recte linee colúne vel pyramidis que incipit a lato z tendit in acutum vt flamma ignis: z est iste casus radij veluti linea recta protensa a centro corporis solis ad id quod est ei oppositum in terra. Alius casus radij solaris super terraz quasi superficialis z circúferentialis vel circúferentie propinquus z virtus radij solaris idest fortitudo calefactionis z illuminationis eius consistit in are. i. casu recto seu perpendiculari ipsius super terram: vel consistit in auge vt alij libri habēt. Et est aux pars circuli excentrici seu deferentis solis versus suprius maxime elongata a terra. Et ideo dicitur consistere virtus radij solis in are vel in auge: quia tunc impressio aduenit ei ab omnibus partibus idest ipse radius solis descensus in terram densat vndiqz. Descendit etenim in forma pyramidis cuius basis est in sole z conus in terra: z ad terram veniens in se vel prope se fractus reflectitur. Sed ille qui est in parte extremorum idest casus radij superficialis seu circúferentialis est magis debilis: quia magis dispersus z non sic reflexus in se vel prope se. Tertio dicit loquens de se z gēte arabie vnde fuit oriundus. Nos autem in estate sumus cadentes in are aut circa ipsum. i. sumus directe perpendiculariter suppositi soli z radijs eius vel quasi directe: ita q paruz deest quin ita sumus. Et hoc perdurat. i. perseverat aliquādiu super nos qui moramur in istis latitudinibus terre arabie. Et intellige per latitudinē distantiam vel mensuram terre illius a meridie versus septētrionem: z per lōgitudinem terre distantiā eius ab oriente in occidentē. Quarto dicit. Ideoqz. i. ꝓpter rectum solis aspectum vel quasi rectū in estate lumen solis est splēdidius: hz sol erūs in are vel prope arē vel in auge aut prope augem fit distātior a nobis qz eri stens in opposito augis vel in longitudinibus medijs. Cuius cā est: q circulus ꝛferens solē habet aliud centrū a cētro mundi: z ꝓpter hoc excentricus dicit: z si concentricus esset vbicūqz sol staret super nostrū hemisperium equaliter distaret a nobis: q terra est in medio mundi: sicut punctum aut centrum: z omnes linee recte ducte a centro in circumferentiam circuli sunt equales. Quinto dicit q comparatio propinquitatis solis ad nos z elongationis eius a nobis in suo excentrico declaratur in parte astronomie. s. libello de theorica planetarum que est pars philosophie naturalis: vbi agitur de longitudine longioris sole existente in auge sui excentrici: z de longitudine propioris ipso existente in opposito augis. Et certificatio fortitudinis caloris z luminis solis tempore estatis sole existente in are vel prope arem pertinet philosophie naturali demonstranti q virtus vnita fortior est seipsa dispersa. Sexto dicit q estas cuz hoc q est calida est ficca propter tres causas. Prima est resolutio multa humiditatum a forti calore estatis. Secunda est resolutio. i. subtilitatio substantie aeris cū quadam deficcatione z conuersio ipsius ad similitudem ignis. Tertia est paucitas casus rozis z pluuie in ea: quibus solet aer humectari.

¶ Et hyems ꝛc. ¶ In tertia particula dicit q hyems est frigida propter causas contrarias his que faciunt estatem calidam.

¶ In autumno vero ꝛc. ¶ In hac parti. secunda secunde partis huius. c. primo agit principaliter de complexione autumni z causis eius. Secundo de causis temperamenti veris. ibi (In vere autem.) Tertio comparat temperamentum autumni ad temperamentum veris in actuis z respondet cuidam obiectioni ibi (Preterea si non iudicauerimus.) ¶ In prima parte primo intendit istam conclusionem q autumnus est propinquiuus temperamento in qualitatibus actiuis: z dicit q in autumno iam calor estatis fuit minoratus: z frigiditas introducta loco eius nondum completa est sicut in hyeme. Et hec est prima ratio appropinquationis autumni ad temperiem in activis. Secunda ratio est q simile est: idest verisimile q in autumno stamus in medio longitudinis existentis inter aꝛem. idest directum solis aspectum prenominatum: z circumferentiam idest aspectum obliquum secundum quem sol emittitur super nos radios suos quasi superficialiter. Autumnus ergo est propinquiue temperamento inter calidum z frigidum. ¶ Attende q autumnus a multis asseritur esse frigidus z siccus. Iurta illud Auer. 2. colliget. c. vltimo. Sed completio autumni: q est media inter estatem z hyemem opinatur q sit quasi intemperantia veris: sed res est contraria quia est in fine contrarietatis veris: propterea q est illud tempus in quo debilitantur virtutes: z sunt confuse sicut videtur in vegetabilibus z animalibus: z propterea dicendum est q frigiditas: z siccitas dominentur super ipsum que sunt contrarie caliditati z humiditati q̄ quis non sit frigidus multum siccitas predominatur ei: z vniuersaliter dico q confusus est in suis partibus: hec Auerrois. Secunda conclusio hic: intenta est q autumnus non est temperatus in qualitatibus passiuis. Alit enim inter humiditatem aut z siccitatem non exstit temperatus. Et hoc probat quinqz rationibus. Prima ratio est: sol in estate vehementer exiccat aerem z superueniente autumno non aduenit aeri causa aliqua opposita cause exiccandi que: scilicet sufficiat siccitatem aeris tollere z humiditatem introducere vel temperiem. Hec ratio tangitur ibi: Quo modo enim hoc esset cum iam sol siccauerit aerem ꝛc. Secunda ratio. Facilius est calidum infrigidare q̄ siccum humectare: eo q qualitates actiue sunt agentiores: z ad infrigidare sufficit sola alteratio qualitatiua a contrario: sed ad humectare in proposito requiritur imbibitio substantie humide in aere vt dicetur statim: licet ergo autumnus sufficiat temperare caliditatem estatis: non tamen sufficit temperare eius siccitatem. Et hec ratio tangitur ibi. Dispositio quoqz ꝛc. Tertia ratio. Aer non ita facile conuertitur ad humiditatem pp frigus. sicut

De partibus.

cōuertitur

to augis: z de longitudinibus medijs ipso existente in locis medijs inter augez z oppositum augis. Et certificatio fortitudinis caloris z luminis solis tempore estatis sole existente in are vel prope arem pertinet philosophie naturali demonstranti q virtus vnita fortior est seipsa dispersa. Sexto dicit q estas cuz hoc q est calida est ficca propter tres causas. Prima est resolutio multa humiditatum a forti calore estatis. Secunda est resolutio. i. subtilitatio substantie aeris cū quadam deficcatione z conuersio ipsius ad similitudem ignis. Tertia est paucitas casus rozis z pluuie in ea: quibus solet aer humectari.

¶ Et hyems ꝛc. ¶ In tertia particula dicit q hyems est frigida propter causas contrarias his que faciunt estatem calidam.

¶ In autumno vero ꝛc. ¶ In hac parti. secunda secunde partis huius. c. primo agit principaliter de complexione autumni z causis eius. Secundo de causis temperamenti veris. ibi (In vere autem.) Tertio comparat temperamentum autumni ad temperamentum veris in actuis z respondet cuidam obiectioni ibi (Preterea si non iudicauerimus.) ¶ In prima parte primo intendit istam conclusionem q autumnus est propinquiuus temperamento in qualitatibus actiuis: z dicit q in autumno iam calor estatis fuit minoratus: z frigiditas introducta loco eius nondum completa est sicut in hyeme. Et hec est prima ratio appropinquationis autumni ad temperiem in activis. Secunda ratio est q simile est: idest verisimile q in autumno stamus in medio longitudinis existentis inter aꝛem. idest directum solis aspectum prenominatum: z circumferentiam idest aspectum obliquum secundum quem sol emittitur super nos radios suos quasi superficialiter. Autumnus ergo est propinquiue temperamento inter calidum z frigidum. ¶ Attende q autumnus a multis asseritur esse frigidus z siccus. Iurta illud Auer. 2. colliget. c. vltimo. Sed completio autumni: q est media inter estatem z hyemem opinatur q sit quasi intemperantia veris: sed res est contraria quia est in fine contrarietatis veris: propterea q est illud tempus in quo debilitantur virtutes: z sunt confuse sicut videtur in vegetabilibus z animalibus: z propterea dicendum est q frigiditas: z siccitas dominentur super ipsum que sunt contrarie caliditati z humiditati q̄ quis non sit frigidus multum siccitas predominatur ei: z vniuersaliter dico q confusus est in suis partibus: hec Auerrois. Secunda conclusio hic: intenta est q autumnus non est temperatus in qualitatibus passiuis. Alit enim inter humiditatem aut z siccitatem non exstit temperatus. Et hoc probat quinqz rationibus. Prima ratio est: sol in estate vehementer exiccat aerem z superueniente autumno non aduenit aeri causa aliqua opposita cause exiccandi que: scilicet sufficiat siccitatem aeris tollere z humiditatem introducere vel temperiem. Hec ratio tangitur ibi: Quo modo enim hoc esset cum iam sol siccauerit aerem ꝛc. Secunda ratio. Facilius est calidum infrigidare q̄ siccum humectare: eo q qualitates actiue sunt agentiores: z ad infrigidare sufficit sola alteratio qualitatiua a contrario: sed ad humectare in proposito requiritur imbibitio substantie humide in aere vt dicetur statim: licet ergo autumnus sufficiat temperare caliditatem estatis: non tamen sufficit temperare eius siccitatem. Et hec ratio tangitur ibi. Dispositio quoqz ꝛc. Tertia ratio. Aer non ita facile conuertitur ad humiditatem pp frigus. sicut

cõplonis tẽperate per respectũ ad medium: ꝛ hoc modo inter tempora ver dr cõplonis tẽperate: aut per respectũ ad corp⁹ humanũ: ꝛ hoc mõ dico q̃ ver est cõplonis tẽperate: ꝛ hoc mõ intelligunt medici: ꝛ isto mõ declarat Auicẽ. q̃ sit cõplonis tẽperate: postea q̃ sit tẽperate per respectũ ad corpus est manifestuz: qa talis tẽperies attendit circa opationẽ: modo oẽs o ationes in illo tpe sunt robuste. Jte ex alio: qr illud tẽpus est tẽperatũ in quo nõ patit cutis corpis tem peratiq̃: tẽperamentũ est causa quare corpus nõ patitur. Hi. est manifesta ad sensum: etiã dicit Auic. qõ dicit nõ dicemus de reb⁹ calefacientib⁹ ꝓpter frig⁹ nec de infrigidãtib⁹ ꝓpter estum: ꝛ hoc etiã modo reprehẽdebat Gal. antiquos in ꝓmo de cõplonib⁹. c. 4.

¶ Et ex his appet solo ad obiecta. Illõ tẽpus in quo abundat caliditas ꝛ humiditas siue qõ assimilat cõpletioni infantiũ est cõpletionis calide ꝛ hũide. Dicendũ vno mõ q̃ illa etas est cõplonis tẽperate: vel aliter q̃ tale tẽs est tẽperatum: tamẽ supfluit calm ꝛ humiduz per respectũ ad alia tẽpora: nõ tñ supfluit in cõparatione ad opus. ¶ Ad aliud võm est q̃ sanguis multiplicet⁹ inter humores sanguis marie declinat ad tẽperamentũ: ꝛ ideo illo tpe magis multiplicat: qr est sibi magis ꝓforme. ¶ Ad aliud võm q̃ si alique egritudies multiplicant. Dõz est q̃ nõ est p se sed p accñs pp ebullitionẽ humoꝝ. ¶ Ad aliud rñdit Gal. tu dicis q̃ si est dare vnũ extremũ in nã ꝛ reliquũ: verũ est in vno tpe pticulari: nõ tñ in tota ꝓstõne: vel aliter q̃ si est dare vnũ ꝛc. verũ est in tota natura: nõ tñ opz q̃ in ꝓstõnibus anni ꝓpter qõ non valet.

a ¶ Dispositio ꝛc. ¶ Hactenus Aui. determinauit de cõplone autũm quãtuz ad qualitates actiuas ꝛ passiuas. In parte ista est eius mentio remouere quasdaz dubitationes. Et diuidit hec pars in ptes duas. Nam ꝓmo remouet vnã dubitationẽ que insurgit quãtuz ad qualitates passiuas. Scõo remouet quãdaz aliã quãtuz ad qualitates actiuas. ibi (Preterea nõ iudicauerimus.) Prima habet duas. Primo remouet vnã dubitationẽ quãtuz ad qualitates passiuas incidẽtem ex temperie qualitatũ actiuarum. Secundo remouet circa hec aliam incidẽtẽ ex tẽperie qualitatũ passiuarũ veris. ibi (Neqz ẽt cõuersio.) Prima dubitatio sic incidit. Videt q̃ in autũno debeat esse temperies in siccitate: qr sicut in ipso accidit causa que tẽperat aerem: ita etiã illa causa temperabit siccitatez sectam ab illa caliditate vehemẽti: ꝛ ideo sicut in eo tẽperat caliditas ita videt q̃ siccitas. Hoc Auic. remouet per hoc: nam sicut tẽperies accidit in humiditate in vere per accessiuz solis ad nos: ita etiã debet esse tẽperies in autũno in siccitate per recessum solis a nobis: hoc remouet dicens ꝛc.

¶ Circa hoc autẽ aliquis dubitabit ꝛ hoc qõ dicit q̃ dispositio que est ad infrigidanduz est magis facilis: dispositio aũt que est ad humectãdum est magis difficilis: istud non videt: imo videt q̃ dispositio ad infrigidanduz sit magis difficilis: qñ illud infrigidat qõ est calidum: illud humectat qõ est siccũ: nunc autẽ caliditas est fortior qualitas in resistendo q̃ siccitas: quare ꝛc. ¶ Iteruz in autũno idem est agens removens caliditatẽ ꝛ siccitatẽ: quare cum idem sit agens videt q̃ vtrũq̃ equaliter faciat. ¶ Dicẽdum est q̃ vlter agilius est aliquid infrigidare q̃ humectare: qõ pz ex pte materie ꝛ agentis. Ex pte materie:

Jacobus

convertitur ad siccitatem pp calorem: quia quilibet calor desiccat sed non quodlibet frigus humectat: immo sepe caliditas est frigiditate fortior in humectãdo cum reperit euaporabilem materiam cuius vapores cum aere misceat quos resoluere non valet. Frigus vero non inspissat constringit ꝛ adunat nisi fuerit intensum quare est frigus hyemis. Et propter hoc non est causa conseruans ver in humiditate hyemis sicut est causa conseruans autumnum in siccitate estatis: qr humiditas aeris acquisita in hyeme corrigitur citius tempore veris propter calorez q̃z corrigatur siccitas estatis tempore autumni propter debile frigus. Et hec ratio tangitur ibi. Neqz etiaz conuersio que fit ꝛc. Sed in hac ratione princeps sibimet contrarius videtur: qr dicit q̃ quelibet caliditas exiccat: ꝛ paulo post dicit q̃ quelibet caliditas in humectando fortior existit cum materiam inuenit q̃z sit quelibet humiditas in eodem. ¶ Dic q̃ nil prohibet ab eodẽ agente contraria fieri in materijs diuersis: sicut sol indurat lutum ꝛ mollificat ceraz ꝛ calor solis cito desiccat aerem humidum cum non imbibitur nota humiditate ꝛ cito humectat aerem siccũ dum obuiat corpori a quo plurimos vapores dissoluat aeri commiscens ꝛ non sufficiens eos resoluere. Quarta ratio. Humiditas in hoc proposito: sic se hz ad eius siccitatem: sicut habitus ad ꝑuationẽ nõ sicut ẑrium ad ẑrium: qr exiccatio in hoc non est nisi destructio substantie humide: ꝛ humectatio non est destructio substantie ficce: sed est acquisitio substantie humide. Nam cuz dicimus hic aerem humidũ vel siccum nõ intelligimus formam aeris: neqz qualitatẽ ipsius: immo p aerem humidum intelligimus aerẽ cui vapores plurimi aquosi miscentur: vel aerẽ cuius substantia sic inspissata est q̃ similis apparet vapori aquoso. Et per aerem siccũ intelligimus aerem a quo resoluti sunt vapores sibi prius ímixti: ꝛ q̃ appropinquat substantie ignis pp resolutionem suorũ vaporũ ꝛ rarificationez eius: vel aeruz cũ quo fuerint admixti sumi terrestres sicci velut terra. Cum igit facilius sit introducere priuationem q̃z habitum aeris humiditas acquisita in hyeme facilius in vere diminuetur: ꝛ reducetur ad temperamentum q̃z siccitas estatis ad temperamentum humiditatis in autũno. Et hec ratio tangitur ibi. Et videt q̃ humectatio ꝛc. Quinta ratio. Quelibet caliditas inexistens aeri veris propter solis propinquitatem ad directum aspectum sufficit minuere superfluam humiditatem hyemalem: sed non quelibet frigiditas autumni sufficit humectare aerem desiccatum in estate. Istud probat duobus mediis. Primum est q̃ res humide in aere calido suspense citius desiccantur q̃z humectentur res ficce suspense in aere frigido: sicut docet experimentum: ꝛ hoc supposito q̃ calor ꝛ frigus sint equaliter intensi. Secundum est q̃ humiditates vaporose immixte aeri tam calido q̃z frigido non manẽt in aere: nisi loco resolutarũ alie succedunt per viam emanationis vt aque in flumine sed siccitas ad hoc q̃ pmaneat in aere non requirit aliquã emanationem cũ sit sola priuatio humiditatis vaporose. ¶ Queret hic aliquis quare hu-

quia illud qõ debet infrigidari calidum est ꝛ rarũ: ꝛ tale autẽ facile est passibile ꝛ alterabile: sed fm q̃ siccuz est difficile est passibile: qr siccitas est qualitas per quã difficulter corpus patit a corpore: quare ꝛc. Etiaz hoc apparet ex pte agentis: qr agens humectationẽ est qualitas que minime est actiua: agens aũt infrigidationẽ est maxime actiua. Secũdo hoc sp̃aliter declarat in ꝓposito: puta in aere ex parte patiẽtis: qm̃ hic transitus ꝛ siccitate in humiditatẽ est transire ꝛ priuatiõe in habitũ: sz trãsire ꝛ calido in frigidũ est transire ꝛ habitu in habitum: nunc aũt facilius est transire in habitũ ex habitu q̃z ex priuatione: q̃re ꝛc. Etiã ex pte agẽtis: qm̃ hec humectatio que debet fieri in autũno fit a frigido: nunc autẽ facilius ꝓcedit ifrigidatio q̃z humectatio qa infrigidatio ꝓcedit ab aere per se: sed humectatio per accidens inquãtuz recludit caliduz in viscerib⁹ terre que ẽ caliditas agẽs facit ipz euaporare in aere quos vapores friditas existens in aere retinet: ꝛ tñ per accidens hoc facit frigiditas ꝛ secundario: sed primo ꝛ per se infrigidat.

rumq̃z quelibet caliditas fortior existit in humectando cum materiaz inuenit q̃z sit quelibet frigiditas in eodẽ: quelibet enim caliditas euaporationem facit ꝛ nõ resoluit: sed non quelibet frigiditas inspissat ꝛ constringit ꝛ adunat. Ideoq̃z non est dispositio que faciat remanere ver i humiditate hyemis sicut est dispositio que facit remanere autũnuz in siccitate estatis. Veris enim humiditas temperat in tanto tempore ꝓpter caliditatẽ in quãto non tẽperat siccitas autũni ꝓpter frigiditatẽ.

¶ Et ex his apparet solutio ad obiecta. ¶ Ad primũ tu dicis postea caliditas est fortior ad resistenduz. Dicẽdum est ad hoc q̃ caliditas bene est fortior ad resistendum inquãtuz caliditas: tamẽ est aliqã ꝓpter qõ facilius patit sicut raritas. In ficco aũt est dispositio q̃ est ꝛ difficili passibilis: vt puta siccitas: ꝛ similiter agens frigiditatez est fortius ad sensum: pz solutio: qr ls ipsa fiant ab eodez agente: non tamẽ possunt fieri eodez modo.

b ¶ Neqz etiam conuersio ꝛc. ¶ In ista parte remouet aliam dubitationem. Dubitatio quaz incidit est hec: naz sicut ver est temperatum in caliditate ꝛ frigiditate: ita ergo ꝛ autũnus: ergo videt viterius q̃ sicut ver est temperatũ in humiditate: propterea quia calor accidens in vere diminuit humiditatẽ precedentem in hyeme: ita in autũno frigus superueniens deberet diminuere siccitatem precedentẽ in estate: ꝛ sic erit autũnus temperatus in siccitate. Istam dubitationem removet: ꝛ sic ꝓcedit. Primo proponit remotionem illius dubitationis. Secundo illam declarat. ibi.

c ¶ Conuersio nãq̃z ꝛc. ¶ Et hec habet duas. Primo ꝓbat hec per rationem cõmunez. Et secũdo per ꝓpriam. ibi (Ls hic existat res alia.) Intẽdit ergo ostẽdere q̃ non simile. s. q̃ sicut in vere temperatur humiditas hyemis per caliditatem: ita in autumno debeat temperari siccitas estatis ꝓpter frigus. Et diuiditur vt dixi in duas: quia primo hoc ꝓbat per rationẽ cõmunez magis. Secundo per rationẽ magis ꝓpriam. ibi dixi (Ls hic existat.) In prima parte intendit sic arguere: facilior est alteratio ad siccitatem ex caliditate q̃z ad humiditatem ex frigiditate: ergo non est simile: sed ls q̃ in vere temperetur humiditas hyemis propter caliditatem: q̃ in autumno debeat temperari siccitas propter frigus istius rationis solum declaratur ass: ꝛ primo proponit ipsum: secundo ipsum ꝓbat. ibi.

d ¶ Quoniaz ꝛc. ¶ Hec pars diuidit in duas. Primo declarat ipsum per rationem. Secũdo hoc declarat per experimentũ. ibi (Cum hoc cognoscere volens.) Prima in duas. Primo declarat ex parte agentis. Secundo declarat ex parte patientis. ibi (Et videt q̃ humectatio.)

De partibus.

miditates vaporose non permanent in aere: neqz calido neqz frigido: nisi fiat continuatio emanationis. Videtur enim q̃ in aere frigido deberent permanere: qr frigidi est constringere ꝛ inspissare non resoluere. Respondet hic princeps dicens id ideo esse: quia aer nos circundans nunq̃z est fortis frigiditatis: nisi comparatione ad nos: nec vnq̃z peruenit ad tantam frigiditatem quin semper aliquo modo resoluat propter id quod est in eo de virtute solis ꝛ stellarum. Cum igitur cessat emanatio ꝛ perdurat resolutio cito venit siccitas. Et istud apparet sensibiliter in pannis lotis: qui suspensi in aere tempore hyemis siccantur vt docet experimentum.

In vere autem ꝛc. ¶ In secũda parte dicit primo Princeps q̃ id qõ ab aere nos circundante resoluit in vere est plus eo quod emanat id est quod ꝛ vaporibus ad ipsum peruenit: ꝛ huius cõtrarium est in hyeme. Quod hic ꝓbat. Res que faciunt euaporationem fortem in hyeme sunt due. Una est caliditas pauca subtilis existens in spacio. i. aere manifesto nos circũdante virtutem. s. solis ꝛ stellarũ que vapores aliquos ex terra educit ꝛ aeri ímiscet. Secũda est caliditas fortis recluſa in viscerib⁹ terre: que subtilians humiditates quas in terra reperit peruenire facit ad terre superficiem rem subtilem. s. vaporuz abundantiã qui per aerem sparsi fortiter humectant ipsum. Quod enim de terra occultũ est: est in hyeme vehementer calidum per antiparistasim sicut docent cauee ꝛ aque puteoꝝ ꝓfundoꝝ que tũc sunt calide: ꝛ hoc in philosophia naturali declarat tradita in libro metheoꝝ. Et caliditas aeris nos circũdantis tunc temporis est modica quare nõ sufficit euaporata resoluere. Duo ergo concurrunt ad humectationem aeris in hyeme. Primũ est sublimatio. i. multa eleuatio vaporum a terra qui cõmiscentur aeri. Secundum est inspissatio dictoruz vaporum aeri mixtorũ a forti aeris frigiditate. Et his duobus aduenit tertium: scilicet frigiditas fortis aeris inspissans aeris substantiam ꝛ conuersio aeris ad euaporandum: id est ad hoc q̃ vapori similis fiat. Hec ergo in hyeme concurrentia reddunt ipsam humidã. Sed in vere contraria occurrunt: ꝛ ideo resolutio vaporum aeris nos circundantis est fortior in vere q̃z euaporatio. i. imbibitio aeris ex vaporib⁹. Primo quia calor recluſus in terra multum minutus est tempore veris qui in hyeme fortificatus vapores multiplicabat. Secundo: quia tunc apparet ex eo quod aduenit subito superficiei terre. s. ex influentia solis ꝛ stellarum res que est fortior q̃z vaporans. i. virtus celi resoluens vapores qui sunt in aere aut res que existit subtilis vaporationis propter hoc q̃ multũ superat materiaz. i. virtus subtiliãs vapores sua fortitudine ꝛ debilitate resistentie passi. Tertio qr calor aeris multus inueniens paucã euaporationez in aere vernali cõplete resolut eã. Iste sunt cause propter quas aer vernalis nõ cõmuniter retinet humiditatem hyemis: sicut autũnalis siccitatem estatis fine aliis causis que se tenent ex parte pluuia-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Sed circa dicta est dubitatio multiplex: primo ꝛ hoc qđ dicit q̄ quelibet calliditas exiccat: istud non: imo videtur q̄ aliqua calliditas humectet: quia calidum agens in plumbum non exiccat imo humectat. ¶Preterea ipsemet dicit postea q̄ quelibet caliditas in humectādo existat fortior q̄m quelibet frigiditas in fecūdo gradu: ergo videt q̄ cōtradicat sibiipsi.

¶Iterū postea est dubitatio: vtrū quelibet frigiditas humectet. Et vi q̄ non: qa videmus q̄ aliqua exiccat: ꝛ videmus q̄ in autūno fōlia exiccant: ꝛ plante ergo nō quelibz humectat frigiditas. Iterū ꝓtrariorū ēzu sunt effectꝰ: ꝫ aliqđ calidū hz humectare: ꝫ ꝛ aliqđ fridū hz exiccare.

¶Iteruz est dubitatio de eo qđ dicit q̄ quelibet caliditas facit euaporationez sed non resoluit. Videt dicere falsum: q̄ euaporatio nō est aliud nisi qñ fit resolutio partiū subtiliū: ergo in qualibet euaporatiōe accidit resolutio.

¶Itez est dubitatio ꝛ eo qđ dicit q̄ frigiduz omne inspissat ꝛ coadunat. Non videt: quia aliqđ frigiduz habet exp̄mere ꝛ resoluere ꝓpter qđ videt dicere falsum. ¶Dicēduz est ad ꝓmū q̄ quelibet caliditas habz exiccare. Et rō est: q̄ qđlibet calidum exiccat ꝛ cōsumit humidū subtile: ꝛ qa actio semp fit a calido: ideo omne calidum habet desiccare. ¶Si ergo tu dicis q̄ calidum agēs in metalla sicut in plūbo eliquat ea ꝛ humectat. Dicenduz q̄ ꝫ eliquat tamē cōsumit humiditatē subtilez q̄ fm sui essentiā ipsuz est magis siccū: ꝓ accñs āt hūiduz: ꝛ ꝓterea qñ coagulat ipz est magis spissum. ¶Tu dicis postea vi q̄ Auic. ꝺicat sibi: q: dicit q̄ aliq̄ calitas humectādo est fortior q̄m sit aliq̄ friditas. Dōz q̄ nō ꝺicit: q: ipe nō vult q̄ calm vñ calm hēat humectare: ꝫ vult dicere q̄ aliq̄ calitas mouet: tñ modicū resoluit idcirco ꝓ accñs humectat: ꝓ se aūt quelz caliditas resoluit ꝛ exiccat: ꝫ iterdū illd ꝙ accñs magis ꝑualeat q̄m illd ꝓ se. ¶Ad scdaz qōnē qñ tu queris: vtrū quelz friditas hēat humectare. Dico q̄ fridum vñ fridū humectare hz: sed est aliqñ q̄ hz humectare ꝛ aliqñ nō: q: qñ siccitas est tāta que exiuit suū humiduz dico q̄ exiccat: qñ aūt nō est tāta ꝫ coadunat ꝛ ꝙdēsat ꝛ humectat: ꝛ iō fridū ꝓ se ifridat ꝛ exiccat: exiccat āt sicut appet in hyeme: q: videmus q̄ caules exiccant: ꝓpterea qa friditas est tāta q̄ calitas que coadunat in ꝑtib⁹ exterioꝝ: ꝛ sic coadunata ꝙsumit suū humidum ꝛ exiccat. Si aūt q̄ras in ꝓposito sic dico q̄ friduz humectat: ꝫ humectatio illa quā facit est ꝓ accñs ꝛ nō per se: naz fridus ꝓ accñs humectat ꝓ istū moduz: q: frigidū reeludit vapores in viscerib⁹ terre: recluſa aūt calitas facit euaporationē: ꝛ ideo ipsa est cā humiditatis aeris: ꝛ q̄ñq̄ multū supfluit nō solū est cā humiditatis ꝫ exiccationis: sicut videm⁹ in frondib⁹ q̄ñ exiccant in magna friditate. ¶Ex his appet solo ad obiecta. ¶Tu dicis vi q̄ aliq̄ habeāt exiccare. Dōz q̄ verū est q̄ñ supfluit: ꝫ q̄ñ recludit calitas ꝓp friditatē ꝛ nō sit nimia est cā humectationis. ¶Tu dicis q̄ ꝺrioꝝ effectuū ꝺue sunt cāe: vez est. ¶Tu dicis aliq̄ caliditas hz humectare: verū est q̄ñ est debilis: ḡ aliq̄ fridus hz exiccare: vez est: sed nō quelz calitas sed illa que est excedens. ¶Postea tu dicebas q̄ quelibz calitas faciat resolonē ꝛc. Dōm q̄ Aui. ꝓ resolonē ipse intelligit ꝙsumptionē vnde quelibet hz ꝙsumere: ꝛ ꝓpterea dicit q̄ quelibet caliditas nō ꝙsumit vaporem: sed q̄ñ ipsa est fortis. ¶Ultima dubitatio erat: q: videt q̄ quelibet frigiditas habeat inspissare ꝛ cōstringere ꝛ coadunare. Dōm q̄ illud nō dz intelligi absolute: q̄m quelibet frigiditas inspissationē ꝛ coadunationē nō facit que sit cā humiditatis in aere: sed debet esse tanta vt caliditatē recludat in viscerib⁹ terre: sed ista nō est tanta in autūno: quare autūnus non cōtemperatur in ficco: quēadmodum ver contemperat in humido.

a ¶Et videtur ꝛc. ¶Probat illud idem a parte patientis.

¶Sz circa ꝓtē istā aliqs dubitabit: ipse dicit q̄ humidū ꝛ siccū opponunt ꝓprietatiue: istud vi falsum: q: fm Bal. 1. de cōplo. c. 2. due ꝺietates reperiunt in qualitatib⁹: puta in calido ꝛ frigido vna: ꝛ alia in sicco: quare humiduz ꝛ siccū opponunt ꝺrie ꝛ nō ꝓprietatiue. Postea vi ꝺicere sibiipsi: q: dicit ꝓmo q̄ exiccatio fit in aere ꝓp admixtionē vapoꝝ siccoꝝ terrestriuz. Preterea si humidum ꝛ siccū opponunt ꝓprietatiue: cū a ꝓprietatiōe in habitū nō fiat regressus qūo exiccare poterit aer aut hmectare. Dōm ad hoc q̄ humidum ꝛ siccum possunt duo significare: q: vno modo ꝓnt significare qualitatē solā: ꝛ fm hoc inter siccū ꝛ humidū attenditur oppositio que est solius ꝺietatis: q: ipsa sunt posita sub eodem genere ꝛ marie a se distāt: ergo ipsa sunt recte ꝺua: ꝛ hoc modo loquebat Bal.

Jacobus

rum ꝛ vētoꝝ ꝛ aliarū impressionū metheoroloicarū ꝛ nāruz terrarū ꝛ vicinitatuz montium ꝛ maris. Est ꝛ alia q̄rta cā q̄in vere nō multiplicant humiditates que vapores subtiliatos ꝛ resolutos restaurēt. Scdo dicit q̄ oportet naturaz veris tendere ad temperamentum inter humiditatem ꝛ siccitatem ꝓpter causas dictas: sicut est tēperamentum inter calorem ꝛ frigus: ꝫ ꝓncipiū ipsius ad q̄ꝺā declinet humiditatem non tamen intensam vt est siccitas autumni.

¶Preterea ꝛc. ¶In tertia pte dicit primo q̄ si autumnus nostro iudicio non fit vere tpatus inter calidū ꝛ frigidū parū tñ distat a temperamento compensando. s. calorē dierū eius cum frigiditate noctiū sicut homo tpatus dicitur cōpensatione calidorum membrorum cum membris frigidis. Nā meridies autū

ga posita cōtrarietas est inter qualitates ꝓprias. Alio mō ꝓnt cōsiderari nō vt dicūt qualitates solas: sed vt referunt ad corpus humiduz. s. per effusionē substantie humide sicut ꝙsueuimus dicere q̄ corꝰ nostrū est siccū ꝓ ꝙsumptionez substātie humide corpalis: aut dicimus q̄ corꝰ nostrū est humiduz q̄ in ipso est repletio substātie humectātis: ꝛ hoc mō dico q̄ opponunt ꝓpatiue: q: humidum dicit ꝑ acquisitionē substātie humide ꝛ nō ꝑ qualitatē absolute: siccuz aūt ꝑ ꝙsumptionē substātie humide: ꝓpterea humiduz dicit locū habitus: siccuz aūt locū ꝓpriatiōis: ꝛ ideo aer humectatur per ingrossationē ꝛ per aductum substantie humide ad ipsuz: siccū aūt fit ꝓpterea qa cōuertit ad substantiaz igneā exiccando humiditatē: ergo siccitas ꝫ inducat ad exiccationē ꝓpter adiunctionē vaporis: igit non tū ꝑ se fit siccitas ab illa: sed coadunat ab illa substātia ignea: ergo calm ꝛ frigiduz siccū ꝛ humidū quātū ad qualitates opponunt: ꝫ illo modo quo dictum est cōtrarie opponūtur isto mō opponunt ꝓpatiue. ¶Et ex his appareat solo ad obiecta. ¶Ad ꝓmū ꝓz solo: q: nō sic intelligit Auic. ¶Ad scdm dico q̄ illa siccitas illoruz vapoꝝ terreoꝝ nō ꝓmo ꝛ ꝑ se inducit siccitatē: sed dico q̄ coadunat cōmixtionem vapoꝝ qui sunt de nā ignis. ¶Tu dicebas postea: sed ista opponerentur ꝓpatiue: tunc a ꝓpatione in habitū fieret regressus. Dicendum ad hoc q̄ habitus est duplex: q̄dam est habitue qui habz aliquod principiū naturale in subiecto: ꝛ isto modo a ꝓpatione in habitum non cōtingit fieri regressum: tamē ꝛ ecōuerso sic: q: visus est qđā habitus ꝛ hz principiū nāle in subiecto: ꝛ idcirco ex ꝓpatione in habitū non cōtingit fieri regressum. Alius est habitus qui nō habet determinatā cām nāle in subiecto: sed habet cām subiectiuā: ꝛ a tali habitu bene cōtingit fieri regressum ex ꝓpatione in habitū: ꝛ q: ista tēpora sic cōparant adinuicē ꝓ tanto cōtingit ad habitū a ꝓpatione fieri regressum: sed in habitib⁹ qui hñt determinatā cām in subiecto ꝛ naturalem nō cōtingit fieri regressum ab habitu in ꝓpationem. Deinde cum dicit.

b ¶Et cum hoc ꝛc. ¶In parte ista ꝓbat qđ dixerat per experimentum ꝛ est planum. Deinde cum dicit.

c ¶Sz hic ꝛc. ¶In pte ista erquo supius ostēdit Auicē q̄ nō erat sile q̄ sicut humiditas hyemis tēperat in aere pp caloꝝ: ita siccitas in estate ꝺz temperari in autūno ꝓpter frigus: ꝛ hoc ostēdit ꝑ quādaz rōnez cōem: hic declarat illud per rōnem ꝓpriam ꝛ magis est efficax. Et diuidit hec pars in tres. Primo cōparat istā rōnem ad predictā. Secūdo ponit istam ꝺeclarationē. Tertio cōcludit ꝓpositum suū remouendo cum hoc quādaz dubitationez. scda ibi imediate (Et est q̄ humiditates.) tertia ibi (Et preterea opz q̄ natura veris.) ¶Dicitur in prima parte: ꝫ enim hic esset res alia. i. declaratio maior. illa vo cōmunis ꝛ generalis: ꝛ etiaz ista imediatius cōcludit ꝛ probat ꝓpositum intantū illa nō est mediatius ꝛ secundius. Deinde cum dicit.

d ¶Et est ꝛc. ¶Ponit declarationē ꝛ diuidit in duas. Primo ondit cām q̄re humiditas hyemis cito tēperet in vere. Scdo ondit cāz q̄re siccitas estatis nō ꝺz cito tēperari in autūno. ibi (Amplꝰ nō est ibi mā multa.) Prima in duas. Primo facit qđ dictū est. Scdo remouet dubiū qđdaz. ibi (Hoc est fm plurimū.) ¶In ꝓma pte ad ꝓbāduz suū ꝓpositū intēdit sic arguē: q̄ minꝰ accēdit emanatio ꝛ ꝑdurat resolo: tūc post humiditatē ꝺz cito aduenire siccitas: sed est in vere. ḡ ꝛc. Istius rōnis ꝓmo ponit maiorē ꝛ eā declarat. Scdo declarat minorez: ꝛ ipsaz etiā ponit. ibi (In vere aūt illud qđ resoluitur.)

¶Sed est dubitatio multiplex in prima parte. primo de eo quod dicit q̄ humiditas in aere non perdurat nisi per emanationem continuā: siccitas autem nulla indiget emanatione. Videtur dicere falsum de siccitate: q: dixit supra q̄ fit siccus quando permiscentur vapores terrestres ꝛ sicci: ꝛ dicit q̄ aer fit humidus quando conuertitur ad aquositatem.

¶Postea est dubitatio de eo qđ dicit q̄ nō dicitur esse fortis frigiditas nisi in comparatione nostrorum corporum. Videtur dicere falsum: immo in comparatione aliorum animalium: immo plus aliorū: q: homo existit maioris caliditatis q̄m aliqđ animalium: immo quedam mortificantur propter frigus.

¶Postea quomodo dicit q̄ aer quantumcunq̄ frigidus resoluit propter illd quod in aere admiscetur de virtute solis ꝛ stellarum: q: quedaz stelle habent humectare: vnde videmus ad sensum q̄ animalia quedaz plenilunio sunt magis humida

De partibus.

ni ꝛ ptes parū post ꝛ ante meridiē ipsius sunt estiue: quia ipsius aer est multum siccus ꝛ vixmēter subtilis ꝑdispositus ab estate faciliter iflammari: ꝛ noctes ipsius ꝛ auroꝛe sunt frigide q̄si hyemales pp elōgationē solis a directo aspectu super capita nostra: ꝛ q: aer autūni est subtilis resolutus. i. rarificatus ꝛ vaporibus nudatus suscipiens propter hoc infrigidationem faciliter ꝛ fortiter a cā infrigidante. Scdo dicit q̄ ver est temperatus autumno in duabus qualitatibus actiuis: ita q̄ neq̄ dies veris, sunt estiui neq̄ noctes hyemales sicut autūni: q: aer in vere nō hz cām facilis infrigidationis ꝛ calefactiōis. s. subtilitatē ꝛ raritatez substātie sicut hz in autūno. Et iō noctes veris nō multū differūt a ꝺieb⁹ eius in caliditate ꝛ frigiditate. Tertio mouet qōnem ꝛ soluit. Questio est qua rōne nox

autūni

humida q̄ in alijs temporib⁹. ¶ Dicēduz ad primū q̄ Auicē. optime virit q̄ humiditas nō perdurat in aere nisi per emanationē vapor̄ cōcurrentiū: quia Auicē. nō loquit nisi de humiditate ipsius aeris: ꝛ ideo talis humiditas aeris non potest durare nisi per emanationē cōtinuam vapor̄: modo humiditas in aere non posset perdurare per cōuersionē aeris in vapores aquosum: ly supra intelligat q̄ hoc adiuuat ad humiditatē aeris eodez modo de siccitate. ¶ Ad scōm dicēduz q̄ nō vult dicere q̄ illa frigiditas non sit in comparatione alior̄: imo ipsa est fortior in comparatione alior̄: quia sunt minoris caliditatis: ly vult dicere q̄ frigiditas nō est tanta in aere q̄ ipsa de se phiberet resolonem: ergo frigiditas sola nō est causa humectationis solū in ipo aere: cū frigiditas in aere non pueniat ad hoc q̄ aer ꝓpter illā humectet ꝛ nō resoluat: imo continue resolut. ¶ Tu dicis tertio q̄ alique stelle humectāt. Dicēdum q̄ ly alique stelle ex ꝓprietate habeant humectare: tamen quelibet stella ratione luminis per se habet calefacere ꝛ resoluere mediāte lumie ꝛ motu: modo si quelibet stella habet calefacere ꝛ habz etiā exiccare ꝛ resoluere: ꝓpter q̄ ꝛc. ¶ Debetis aduerte re ꝓpter illud quod dirit admiscetur ex virtute solis ꝛ stellarum: q̄ virtus que reperitur in astris est duplex: quedam est cōmunis vtputa calefacere ꝛ resoluere: alia est virtus ꝓpria que insequit ꝓpriam qualitatem: sed ista virtute ꝓpria quedam stelle habent exiccare: ꝛ quedam humectare: vnde ratiōe virtutis cōmunis: ly rōne luminis ꝛ motus oēs habēt calefacere. Deinde cū dicit.

a ¶ In vere aūt ꝛc. ¶ In ista parte declarat mi. sue rōnis. Sed circa istaz partez est dubitatio: ipse dicit q̄ ad resolutionem nature adiuuant due res. Sed dices tu istud videt falsuz: q̄ caliditas in vere existens nunq̄z facit humectare vel emanationem: sed semper exiccat ꝛ resoluit. Et si sit pauca resolut parum. Et etiam videt dicere falsum q̄ alia sit caliditas fortis: quia caliditas fortis est consumere humiditates. ¶ Etiam dices tu si in vere est maior resolutio q̄z euaporatio: ergo ver est siccum: ꝛ si in vere inuenit euaporationem inuenit multuz calorem in aere: ergo ver est distemperatuz in calido. ¶ Dicendum est ad primū q̄ non vult dicere q̄ caliditas pauca in aere sit cā euaporationis positiue: sed intelligit q̄ est causa priuatiue: quoniā si ipsa est ita pauca q̄ cum ea stat frigus maius potens vaporē inspissare ꝛ ꝓseruare. ¶ Ad aliud dicenduz q̄ caliditas fortis est causa exiccationis eius in quo est: vñ ista de qua loquit Auicē. bene exiccat terram in qua est vera caliditas: nihilomin⁹ tamen humectat aerem: q̄ nō est inconueniēs q̄ aliquid in vno corpore in quo non erit illa caliditas: vnde caliditas que est in terra facit resoluere vaporem humidum a terra ꝛ facit aerem humidum. ¶ Ad aliud dicendum non sequit q̄ ver sit distemperat⁹ in siccitate. Nam ipse vult dicere q̄ in vere sit maior resolutio q̄z euaporatio: ita q̄ per illam maiorez resolutionē exiccatur humiditas superflua hyemis ꝛ inducatur temperies. ¶ Ad aliud dicenduz q̄ etiam non sequitur ꝓpterea q̄ ver sit distemperatum in calido. Nam nō vult dicere q̄ calor in aere tunc sit multus vel nimis extēdens ꝛ distemperatus: sed vult dicere q̄ tunc si in vere in aere nō est frigus inspissans q̄ erat in hyeme: imo est calor resoluens qui est multus non simplr: sed respectu frigoris qō erat in hyeme: ita intelligit ꝛ sic nō est distemperatus in calido. (Ex qua ad terre superficiem res profluit subtilis.) idest superfluit multus vapor qui non est aliud nisi humiditas fit subtiliata. Deinde cum dicit.

b ¶ Hoc est ꝛc. ¶ In pte ista remouet quādaz dubitationē: q̄ posset aliqs credere q̄ autūnus aut ver esset semp talis cōplexionis. Et ipse remouet hoc dicens: ꝛ hoc nō est semp sed vpluri mū accidit q̄ est talis cōplonis.

c ¶ Amplius ꝛc. ¶ Postea Auic. ostendit cām ꝓpter quā humiditas hyemis cito temperat in vere: in ista parte est eius intētio ostēdere cām ꝓpter quā siccitas estatis nō debet cito temperari in autumno: ꝛ est planum.

d ¶ Et ꝓpterea ꝛc. ¶ In ista parte concludit ꝓpositum principale. Et deinde cum dicit.

e ¶ Preterea ꝛc. ¶ In pte ista posłq̄z Auic. remouit dubitationē incidētem circa cōplonē autūni q̄ttū ad qualitates passiuas: qa enim dixerat supra q̄ ē ver ꝓpe tēperamentū in caliditate ꝛ frigiditate: posset aliqs dubitare an esset ita temperatus in qualitatib⁹ actiuis sicut ver. Istā dubitationē remouet. Et ꝓmo facit hoc. Scōo ostēdit necessitatē determinationis ex tpib⁹ anni. Tertio remouet quādaz dubitationem cōez oībus istis tēporib⁹. Scōa pars incipit. ibi (Et est tibi sciēduz.) Tertia ps ibi (Et est etiā cū dicim⁹.) Pria hz. d. Nā ꝓmo remouet quādā dubōnez. Et 2⁹ remouet quādā aliā dubitationē incidentē ex remotione istius dubitationis. ibi (Corpora aūt.) Deinde cum dicit.

f ¶ Q. si ꝛc. ¶ In ista pte remouet aliā dubitationem incidentē ꝛ solonem illius: ꝛ est planum.

g ¶ Corpa ꝛc. ¶ Remouet aliaz dubitationē incidentē circa dicta: qa enim dixerat q̄ partes que sunt ante meridiez sunt estiues ꝛ potest dicere aliqs q̄ ꝓpter qd est q̄ in autumno aliqs plus percipit frigus q̄z in vere etiā cum ver ab hyeme recedat ꝛ autūnus ad hyemē tēdat. Videt q̄ corpus plus deberet infrigidari in vere: q̄ oē q̄d ex̄cidit ab aliquo sapit nām eius a quo ex̄cidit. Ista dubitatiōez remouet ibi (Ad caliditatē ꝓsecutā in frigiditate.) Et supple nō solum ex hoc: sed ēt q̄ corpora in autūno sunt magis rara q̄z in vere: ꝛ etiā aer: q̄ tunc est magis subtilis q̄z in vere ꝛ ideo pōt melio⁹ subintrare. ¶ Ad nō q̄ cōpletū est illud q̄d debet dici de cōplone autūni circa dicta emergit dubitatio duplex.

¶ Prima est vtrū autūnus sit tps tēperatū. ¶ Scōa dubitatio est suppositō q̄ autūnus sit tps distēperatū in sicco q̄d tps est magis siccū: aut autūni: aut estatis. ¶ Ad ꝓmā dubitationē argueret aliqs. Videt q̄ autūnus sit tps tēpatū: primo Aucto. Filareti a quo habes tractatū ex pulsib⁹: dicit enim q̄ iter tēpora duo sunt tēperata. s. ver ꝛ autūnus. ¶ Preterea hoc idem arguitur rōne: quia illud tēpus est temperatū per qd̄ fit transitus ex vno tēpore in aliud: sed autūnus est hmōi. ergo ꝛc. ¶ Maior appet quare id per qd̄ fit trāsit⁹ ab estate in hyemez est autūnus: sed cū estas sit calida ꝛ sicca: hyems aūt frigida ꝛ humida vī q̄ autūnus sit tps tēperatuz. ¶ Preterea tēperies causat in aere ex appropinquatione solis ad zenit capitis nostri: sed sicut sol appropinquās facit tēperiem in vere: ita etiaz recedens facit temperamentū in autūno: quare autūnus erit cōplexionis temperate. ¶ Arguitur tertio q̄ sic: ꝛ presuppono vnum q̄ quādo aliqd est remotū a dispōne nāli remoto agente qō generat ipsum remouens a dispōne nāli facile illud reuertit ad primā dispōnem sic q̄ aqua que est frigide cōplexionis si calefiet ab igne cito aqua reuertit ad frigiditatez suam: hoc presuppositō arguo sic q̄ autūnus sit temperatus in humiditate: q̄ tota cā quare Auicē. supra ponebat ipsum distemperatuz erat a pte sue siccitatis: ergo si ꝓbo

¶ In vere[a] autem illud qō resoluitur est plus eo qō euaporat: ꝛ huius quidem cā est eo qō euaporationē due res efficiunt. Una ē caliditas subtilis pauca in eo qō ex spatio manifestum existit: ꝛ caliditas fortis in terra abscondita ex qua ad terre superficiem res ꝓfluit subtilis. Qō enim de terra occultuz est in hyeme vehementi calore calidum existit: quēadmoduz in sapientijs naturalib⁹ principalib⁹ declaratū fuit: ꝛ ē caliditas aeris pauca. Due igit res ad humectāduz cōiungunt que sunt sublimatio ꝛ inspissatio ꝛ quātomagis qñ etiam frigiditas in substātia ipsius aeris operatur spissitudinē ꝛ conuersionem ad vaporationē. In vere aūt resolutio aeris est magis fortis q̄z eius euaporatio ꝛ caloz absconditus occultus valde minuit: ꝛ apparet ex eo qō superficiei terre aduenit subito res que est fortior q̄z vapōrās: aut res que subtilis existit euaporatiōis: ꝓpterea q̄ multum superat materiam ꝛ subtiliat ꝛ inuenit eis pauca euaporatio calorem multuz in aere ꝛ complet resolutio ꝓpter hoc. ¶ Hoc est[b] ꝑm plurimuz ꝛ ꝑm earum causaz singularitatez absq̄z alijs causis ex quibus he alie pueniunt causa preter eas quas nominauimus. ¶ Amplius[c] autem non est ibi materia multa que illud qō fuit sublimatū ꝛ subtilitatum restauret. ¶ Et propterea[d] opz vt natura veris trahat ad equalitatez inter humiditatē ꝛ siccitatē sicut est temperatum inter caliditatez ꝛ frigiditatem: ly non prohibeamus quin principiuz veris trahat ad humiditatē quādaz: ꝛ tamē non est longinquū ab equalitate sicut est siccitas autūni ab equalitate. ¶ Preterea[e] si non iudicauerimus q̄ in autūno sit fortis equalitas inter caliditatem ꝛ frigiditatem non erit ab equalitate longinqui⁹: eius enim partes dici que sunt ante meridiem ꝛ post sunt estiue. Aer nāq̄z autumnalis est fortis siccitatis ꝛ valde apt⁹ ad recipiendum caliditatē ꝛ conuerti ad similitudinē ignеitatis: ꝓpterea q̄ estas ipsum ad hoc preparauit: ꝛ eius noctes ꝛ eius matutina sunt frigida ꝓpter solis longitudinem in autūno ab oppositione capitum: ꝛ ꝓpter ea q̄ subtile resolutum fortiter recipit operationez eius qō infrigidat. Aer autez magis est circa equalitatem in duabus qualitatib⁹: ideo q̄ aer ipsius nil recipit ex causa que cause que est in autūno similis existit. s. illud qō recipit autumnus ex caliditate ꝛ frigiditate. Eius igitur nox non multuz longe est a die suiipsius. ¶ Qō si[f] aliquis dixerit qua ratione nox autumni est frigidior nocte veris cuz oporteret vt eius aer esset calidior eo q̄ esset magis subtilis. Respondemus ꝛ dicemus q̄ aer qui est fortis raritatis citius recipit caliditatē ꝛ frigiditatem: ꝛ similiter aqua fortis raritatis: ideoq̄z cum tu calefeceris aquā ꝛ volueris ipsam congelare citius congelabitur q̄z frigida: ꝓpterea q̄ frigiditas in ipsaz penetrat propter eius raritatem. ¶ Corpora[g] autez non tantum sentiunt ex frigiditate veris quātuz sentiūt ex frigiditate autūni: eo q̄ corpa in vere sunt exeūtia a friditate ad calitatē ꝓsecutaz i friditate: ꝛ in autūno sunt ad hoc ꝓtraria: ly autumnus ad hyemē tēdat ꝛ ver ab eo recedat.

Jacobus

autūni est frigidior nocte veris cū oporteat. i. necessariū vī q̄ aer noctis autumni sit calidior aere noctis veris: quia est subtilior ꝛ siccior: ꝛ per ꝓns propior nature ignis. Respondeo est q̄ fortis raritas aeris non solum disponit ipsuz ad facilem susceptionem caliditatis: sed etiam frigiditatis: sicut aqua fortis resolutionis. i. fortiter a calore subtiliata faciliter infrigidat: ꝛ ideo calida aqua facilius et citius congelatur frigida: quia faciliter a frigore penetratur propter eius resolutionem. i. subtilitatem ꝛ raritatem. Item corpora humana nō sentiunt trīa frigus ex frigiditate veris q̄ttum sentiunt ex frigidate autumni: quia in vere exeunt a frigiditate hyemis sibi iam diu consueta ad caliditatez. In autumno vero creunt a caliditate consueta ad frigiditatem inconsuetam: licet autūnus tendat ad hyemen: ꝛ ver ab ea recedat. Item in vere corpora sunt denciora vigoriora ꝛ minus aperta. In autumno vero rariora debiliora ꝛ apertiora.

Et est tibi ꝛc. ¶ In hac pte tertia capituli huius primo dicit principes q̄ in vnoquoq̄z climate egritudines alique com

De partibus.

mouent ex diuersitate temporū. ¶ Attēde q̄ diuersitas temporū ꝑt hic intelligi successio solita temporū adinuicez ꝑm cursum nature vt mutata hyeme ad ver accidunt morbi vernales quos describit hypocras apho. illo tertie ꝑticule. Tere siquidē manie fiunt: ꝛ melancholie: ꝛ epilentie ꝛ squinances: ꝛ mutato vere ad estatem accidunt egritudines estiue ꝛ ita ex alijs. Alr intelligitur diuersitas temporum mutatio alicuius vel aliquorum temporum a naturalitate sua ad innaturalitatem. vt si estas frigida fiat ꝛ hyems calida. Et hec diuersitas cum magna fuerit frequentius generat morbos q̄z diuersitas predicta. Iuxta illud hypo. apho. tertia apho. i. Mutationes temporiz maxime generant morbos: ꝛ in temporibus magne mutationes frigidatis aut estus: aut alia secundum rationem sic. Secundo dicit q̄ medicus in vno quoq̄z climate debet cognoscere quales morbi in eo generari solent ex diuersitate temporum vt cum regimine conuenienti ꝛ medicinis custodiat ꝛ preseruet homines sui climatis ab illis morbis: vt si mutatio temporis innaturalis fuit ad caliditatem in primis climati-

q̄ sit temperatus in humiditate ꝓbatum erit q̄ ipse sit cōplexionis temperate. Quod ꝓbatur sic. aer est cōplexionis humide naturaliter: calidus aūt est ⁊ siccus ꝓpter caliditatem solis calefaciētis ipsum ⁊ exiccantis: ergo remota caliditate aer cito reuertet ad naturā suaꝫ puta ad humiditatē. ℳaior ꝓpositio est manifesta ex suppositione p̄missa: q̄ aer est humidus: ergo si exiccet a caliditate ista ⁊ adueniente frigiditate autūni aer redibit cito ad cōplexionē suam puta ad humiditatē. Et ista rō non solum ꝓbat q̄ autūnus sit temperatus in humiditate: sed etiā ꝓbat q̄ citiꝰ reducit ad temperamentum cōplexiōis humide q̄ꝫ fiat ver ad temperamentū ꝓp exiccationē que fiet i ipso.

¶ Et estª ibi sciendum q̄ tempoꝝ diuersitas facit cōmouere in vnoqnoq; climate aliquē egritudinū modū. Et medicus qudeꝫ debet hoc in vnoquoq; climate cognoscere ad hoc vt in ipso sint constructe custodia ⁊ regimis p̄missio. ¶ Et etiamᵇ cum vnus dies alicui tēpoꝝ filis existit ⁊ nō alij. Est nāq; ex dieb⁹ qui est vernalis: ⁊ est ex eis q̄ est estiualis: ⁊ est ex eis q̄ est autūnalis q̄ i die vna calefacit ⁊ infrigidat.

¶ In oppositū est Auic. ⁊ Bal. in .3. pti. afoꝛ. 10. ⁊ 19. cōmen. ⁊ oēs aucto. medicine: imo ponit q̄ inter tpa autūnus est maxie tps di stemperatū. ¶ Dicunt quidā ad ħ q̄ autūnus est tps tpatum: ⁊ hoc ꝓ tanto dicunt: q̄ nesciunt soluere ad illā rōnez q̄ dicit ab extremo in extremū nō est transitus nisi p̄ medium: tū ponunt q̄ tēperies autūni nō est p̄manens: ſz tēperies veris permanet: ⁊ ideo ver ab auctoribus ponit esse cōplexionis tpate: autūnus autem distemperatus. Sz ista rūsio est falsa ⁊ nō est ad mentem Aui. ipsi dicunt ad mentem Auicē. q̄ Auicē. supra voluit q̄ esset distēperatū: q̄ nō manet eius temperies: ſz q̄ eius siccitas nō tpatur ab hūiditate: ergo posuit ipm distemperatum q̄ꝫtum ad passiuas: ⁊ posuit ēt ipm distemperatum a pte qualitatuꝫ actuarum: q̄ vt posuit supra frigidas nā tēperatur a sua caliditate quare posuit ipꝫ distemperatū supra in actiuis ⁊ passiuis. ¶ Alij dicunt ad ħ q̄ autūnus est simpliciter distemperatus in se ⁊ p̄ comparationem ad corpora nr̄a in se: q̄ quantū ad sui p̄incipium ipse est cōplexionis calide: quantū ad sui finem est cōplexionis frigide: q̄ꝫtum ad sui medīū est cōplexionis tpate. ēt est distemperatus per comparationem ad nos: quia in comparatione ad opationes est distemperatus: q̄ in tali tpe opationes nō bene fiunt. ¶ Isti ſz dicāt verū in aliquo nō dicunt verum in toto: q̄ id q̄ est de autūno q̄ q̄ꝫtū ad sui p̄incipium est cōplexionis calide ⁊c. eodem mō posset dici de vere q̄ ver q̄ꝫtuꝫ ad sui p̄incipium est complexionis frigide: ⁊ quantū ad sui finez esset cōplexionis calide. ¶ Iteruꝫ nō assignant cām distēperamenti in autūno: vnde non magis assignant de caliditate autumni q̄ꝫ veris siue de siccitate. ¶ Et ideo dicenduꝫ est aliter q̄ tu queris: vtrum autumnus sit cōplexionis tpate aut distemperate. Dicendum est sicut dixinus supra de vere q̄ est loqui de tpamēto dupliciter. Uno mō absolute. Alio modo respectiue. Si respectiue dico q̄ potest esse dupliciter: q̄ ver dr̄ temperatus per comparationem ad intrinseca: aut per comparationem ad extrinseca: ⁊ hoc dupliciter: q̄ aut dr̄ temperatū per respectum ad q̄dcunq; contingens: aut per respectū ad mediū. Q̄ñ ergo tu queris: vtrū autumnus sit cōplexionis temperate. Dicendum est q̄ si intelligas q̄ sit complexionis temperate absolute sic dico q̄ impossibile est ipm esse temperatū: cum talis temperies sit ad pondus. Si aūt intelligas per cōparationem ad intrinseca sic dico q̄ ipm non est cōplexionis tpate: nam autumnus declinat ad frigidum ⁊ siccum: ⁊ sic quod est excedens in frigido ⁊ sicco: ⁊ sic declarat Auic. q̄ plures sunt horę ipsius frigide q̄ꝫ sint calide: q̄ horę matutinales sunt plures que sunt frigide q̄ꝫ ille que sunt calide: ⁊ hoc maxime procedit ꝓpter dispōnem aeris: ⁊ ideo frigiditas est abundans: ēt in horis ꝑticularibus ⁊ vniuersalibus ipsius autūni plus abūdat ficcitas. Si āt ad extrinseca aut ad quodcunq; contingens: dico q̄ potest poni tpatus: q̄ per comparationem ad estatem dicitur frigidus per cōparationem ad hyemem calidus: ⁊ iō pōt poni tpatus isto modo. Sed si consideretur per respectum ad mediuꝫ hoc est dupliciter: q̄ aut dr̄ per respectū ad mediū sui generis vz. ad ver: aut per respectum ad medium totius nature per respectuꝫ ad hominem: si per respectū ad mediū sui generis: ⁊ ēt totius nature sic: aut loquimur de temperamento actiuarum aut passiuarum. Si loquamur quantum ad passiuas dico q̄ autumnus est distemperatus in passiuis: q̄ est distemperatus in sico ⁊ respectu complexionis hominis ⁊ respectu veris: q̄ sit distemperatus respectu veris: hoc declarat Auicē. in lra. Q̄ aūt per respectū ad medium totius nature sit distemperatus in passiuis: hoc apparet si cōsideremus ad optiōes humanas que fiunt in corpore illo tpe: quia in autūno fiunt egritudines melice ⁊ exiccant corpora sicut plante: ⁊ etiā corpus nostrū desiccat. Si aūt querat: vtruꝫ quātuꝫ ad actiuas sit tēperatus aut distemperatᵘ: opꝫ distīguere de cōplexione autūni: q̄ aut loquimur ꝛ cōplone autūni quātuꝫ ad sui totū: aut quātum ad aliquā sui ptem. Si loquamur ꝛ cōplone quātuꝫ ad sui totū: dico q̄ nō multuꝫ excedit in calido ⁊ frigido: imo declinat ad tēperamentū in calido ⁊ frido: vez est q̄ plus declinat ad frigidum. Et hoc appet. vz. q̄ non multū excedat in actiuis er agēte vñ. s. sole: quia sic sol per appropinquationē zenit capitis nostri facit equalitatem in vere: ita etiaꝫ in recessu facit aliquā equalitatem in autūno. Item aer est similr̄ dispositus vt cito calefiat ⁊ infrigidet: ꝓpter qđ nō multuꝫ recedit ab equalitate inter actiuas: declinat tamē se totum comparando ipsuꝫ ad ver ⁊ etiaꝫ ad estatem in frigido. Et ratio est duplex. Una est que sumitur ex parte dispositionis aeris: quia disponit vt cito frigiditatē suscipiat. Secūda sumitur ex parte patientis: vtputa hoīs qui plus patitur a frigiditate autūni q̄ꝫ a caliditate aeris: quia in estate homines sunt assuefacti caloꝛi: ⁊ ideo citius patiuntur a frigido ꝓpter cōsuetudinem calidi: vt dicit Auicē. in lra: sed in vere non sic patiuntur: quia sunt cōsueti in frigido: ⁊ ideo nō sic patiuntur a calido. Si autez cōsideretur autūnus quātuꝫ ad vnaꝫ partē ipsius: dico q̄ autūnus est maxime distemperatus: ⁊ in hoc est maxime differens: quia ver quasi sm oēs sui partes est equalis: sed autūnus sm suas horas particulares est maxime distemperatus: ⁊ q̄ illud q̄ est distēperatū maxime nocet: ideo autūnus est magis nociuus q̄ꝫ sit estas aut hyems. ¶ Et ex his possumus respondere ad obiecta. ¶ Ad primū tu dicis aucto. illius q̄ autūnus est tēperatus: dico q̄ aucto. illa potest negari: quia Auicē. ⁊ Balᵉ. ⁊ oēs alij dicunt ꝺ̄rium: vel pōt alr̄ dici. s. q̄ sit duplex q̄ erat cōplexionis tēperate per respectū ad estatem aut hyemē: ⁊ hoc est verum: sed alio modo est maxime distemperatus ⁊ maxime nocet. Tu dicis ab extremo ad extremū non est transitus nisi per medium dico q̄ verum est q̄ mediuꝫ est temperatū per respectū ad extremū: sed q̄ sit tēperatū per respectum ad ver: istud non opꝫ q̄ sit temperatū respectu corporis humani: vnde istud ꝓbat ratio q̄ illud sit temperatū per respectū ad extrema: non aūt per respectum ad alia que non sunt extrema. ¶ Ad aliud argumentū tu dicis tēperies causat in aere ex motu solis ⁊ eius aspectu versus zenit capitis nostri ⁊c. dico q̄ verū est: sed hoc nō est solum causa: q̄ temperies non accipit solum ex ista causa: vtputa ex mā. s. ex pte aeris: q̄ aer nō fit̄ est dispositus: naꝫ ficcitas non est apta duci ad tēperiem in autūno sicut humiditas hyemis in vere ꝓpter qđ argumētū non cōcludit. Tu dicebas tertio q̄ aliqd est causa alicui cōplonis accidētalis sic remoto agēte illius cito reuertit in naturā suam. Dicēdum est ad hoc q̄ humiditas que ꝙsurgit in aere est duplex. Quedaꝫ est que accendit in ipso rōne sue qualitatis. Allia est que insurgit in aere ex p̄tia alterius humidi corporei. Sed si loquemur ꝛ humiditate que est in ipso rōne sue qualitatis: sic dico q̄ quādo aer priuat illa humiditate ꝓpter aliqđ accidens: tunc cito reuertitur ad naturam suam: sed si aer exiccet ꝓpter priuationē humidi corporalis nō cito humectat: eo q̄ talis humectatio fit ꝓpterea veniēte aliquo humido corporeo.

¶ Scōa questio erat. vtruꝫ siccitas autūni sit maior q̄ꝫ siccitas estatis. Et videt q̄ siccitas autūni sit maior: quia in illo tempore est maior siccitas in quo tempore est effectus siccitatis maior: sed hoc accidit in autūno: quare ⁊c. ℳaior ꝓpositio est manifesta: ⁊ etiaꝫ mi. quia videmus q̄ oīa quasi exiccant in autūno vt plante: etiaꝫ Auicē. dicit. estas exiccat humores: autūnus autē incinerat: sed incineratio videtur ꝓcedere a maiori siccitate: quare ⁊c. ¶ Preterea illud tempus est siccius in quo magis multiplicatur humor siccus: sed hoc accidit in autūno: quare ⁊c. ℳaior est manifesta. ℳinor appet: q̄ in autūno multiplicatur melia que est sicca. ¶ Preterea illud est magis siccū q̄ꝫ aliud in quo multiplicātur exhalationes sicce q̄ꝫ magis in alio: sed hoc accidit in autūno magis q̄ꝫ in estate: quare autūnus est maioris siccitatis q̄ꝫ estas. minor est no. quia in autūno apparent plures stelle comete ⁊ etiaꝫ cadentes que fiunt ꝓpter exhalationes siccas. ¶ Preterea quāto agens fortius perdurat ⁊ magis: tanto imprimit maiorez effectum: sed caliditas perdurat ab estate vsqꝫ ad autūnum: quare in autūno siccitas erit maior. ℳaior ꝓpositio est manifesta. Probatio minoris: quia estas est sicca ⁊ illa siccitas vt dictum fuit supra perdurat in autūno: quare autūnus remanet magis siccus q̄ꝫ estas. ¶ In oppositū est illud qđ dictum est. ¶ Dicēdum q̄ estas est magis sicca q̄ꝫ autūnus. Et huius declaratio est ex dicto qđ Auicē. dixit supra: quia cōuersio ad humiditatē in autūno nō est tanta q̄ possit cōtemperare siccitatē estatis: hoc p̄supponit q̄ aliqua cōuersio ad humiditatē fiat: ergo manifestum est q̄ aliquo modo humectat. ¶ Similr̄ hoc declaratur rōne: quia illud tempus est siccius in quo cōcurrunt oēs cause cōtrarie humiditati: estas est hmōi: quare estas est tēpus siccius q̄ꝫ aliqđ aliud. ℳaior ꝓpositio est nota de se: quia si cōcurrunt omnes cause contrarie humiditate q̄ illud erit tēpus siccius. ℳinor appet: in estate caliditas in visceribus terre est pauca: quia paucos vapores eleuat. ¶ Similr̄ caliditas in aere cōtinens est multa: quare in estate cōcurrunt cause cōtrarie: ꝓpter qđ estas est tēpus siccius q̄ꝫ sit autūnus. ¶ Et ex his ad rōnes: illud tēpus est siccius in quo effectus siccitatis apparet maior. cōcedatur. hoc est in autumno dicis tu per interemptionem: quia ericcatio arborum fit a frigido recludente calidum in interioribus: ꝓpter qđ calor ille sic cōculcatus cōsumit ⁊ destruit suum humidum vnde ericcatur. ¶ Tu ꝓbas postea per Auicē. ita q̄ autūnus incinerat humores. Dicenduꝫ vno modo q̄ illa lra est corrupta: vnde ibi reperit alia lra que dicit infrigidat humores: ⁊ si sic dicat obiectio est nulla: vel q̄ dicimus aliter ꝓ expositionez lre q̄ estas adurit humores: autūnus autez incinerat illos aduſtos: ⁊ ideo non incinerat absolute humores: sed aduſta in ipso cōuertuntur in cinerem: sed si aduſtio ⁊ incineratio fierent ab autūno: tunc verum argueret: sed si incineratio solum fit in humoribus aduſtis in estate: non oportet q̄ siccitas autūni sit maior: vnde incineratio illa non est ex se: sed ꝓpter illud qđ aduſtum est in estate. ¶ Tu dicis tertio: illud tempus est siccius in quo multiplicātur humores magis sicci. verum est ceteris p̄suppositis paribus. ¶ Tu dicis multiplicat humor melancholicus. Dicēdum q̄ non soluꝫ multiplicat humor melancholicus rōne siccitatis: sed etiā ꝓpter frigiditatē ipsius: q̄ estas si esset frigida magis multiplicarent illi humores melancholici q̄ꝫ fiant in autūno: ⁊ ꝓpter hoc melancholia inaturalis plus generat in estate q̄ꝫ in autūno. ¶ Tu dicis quarto quāto agens maiori tpe moratur magis introducit suū effectum ⁊ fortius: verū est. ¶ Tu dicis effectus siccitatis remanet in estate vsqꝫ ad finē autūni. Dicenduꝫ q̄ falsum est: nam siccitas autūni non est per intensionez sed per remissionē. sed si permansisset agens eodem modo: veruꝫ esset qđ arguis: sed aduenit frigiditas que equaliter humectat. ¶ Tu dicis vltimo: illud tēpus est siccius in quo multiplicant exhalatiōes sicce q̄ꝫ illud in quo nō multiplicāt. Dōm q̄ nō opꝫ: q̄ in estate est tāta caliditas q̄ ꝙsumit oēs exhalationes: iō q̄ in autūno nō est tanta caliditas q̄ñ eleuant nō ꝙsumunt. Deinde cū dicit.

a ¶ Et est ⁊c. ¶ In ista pte oñdit qđ fuit necessitas determiationis ⁊ cōplonibᵘ⁹ tempoꝝ anni. (facit cōmoueri.) Et ħ sive sit diuersitas nālis sm qttuor tpa anni: sive sit diuersitas accītalis sicut illis q̄ fiūt in epidimīe: q̄ ⁊ vtraq; verū est: sed potius intelligit ⁊ p̄ma: q̄ ⁊ illa locutus est. Deinde cū dicit.

b ¶ Et etiam ⁊c. ¶ Hic potest dici q̄ remouet vnam dubitationez cōmunem omnibus tempoꝛibᵘ⁹: quia posset aliquis credere q̄ predicta tēpora sint talis cōplexionis quātuꝫ ad omnes suos dies: ita q̄ oēs dies essent similes in complexione. dicit q̄ vnus dies ⁊c. vnde dicebat ꝑbs in primo ethicoꝝ in tex. cō. 9. q̄ vnus dies non facit ver ⁊c.

¶ De

Jacobus

bus cautius est ꝓuidēdū si ad frigiditatē in vltimis. ¶ Attende hic q̄ q̄ñq; diuersitas temporum non generat egritudines in ipsismet tpibus: que transmutantur a naturalitate sua sed in aliquo tempoꝝ sequentiū esto q̄ seruet ꝓpriā naturā. Iuxta illud hypo. aph. tertia. aph. 12. De tpibus vō si qdem hyems ficca ⁊ borealis fuerit: ver vero pluuiosum ⁊ austrinum necesse est estate febres acutas ⁊ ophthalmias ⁊ disynterias fieri maxime mulieribus ⁊ humidis natura.

¶ Tertio dicit q̄ q̄ñq; contingit q̄ dies aliquis vnius tpis nō assimilat dieb⁹

De partibus.

aliis eiusdē tpis: vt q̄ñq; in hyeme est vnus dies v̄nalis ⁊ q̄ñq; in vere vnᵘ⁹ dies estiualis: ⁊ q̄ꝫdoq; in estate vnᵘ⁹ dies autūnalis q̄ nos calefacit circa meridiē ⁊ infrigidat nos circa mediū noctis. ¶ Attēde q̄ q̄ñ in vno ⁊ eodē tpe sunt plures dies diuersi a nā tpis illius significāt egritudines autūnales vētura: sicut dici eiusdē frequēs diuersitas significat eas. Iuxta illō hypocratis apho. tertia. In tpibus q̄ñ eadem die aliquando quidem estus: aliquando frigus fit: autumnales egritudines expectare oportet id est varias ⁊ inequales seu erraticas.

¶ De

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ De iudicijs temporū ꝛ eoꝝ mutationibus. Lapsm 4m.

Adne tempus ꝛc.

o

¶ In ꝓcedenti caplo Auic. determinauit absolute ꝛ fm se notificādo nobis ꝛ cōplones ꝛ naturas vniuscuiusq; illoꝝ temporū. In ista ꝑte qꝛ medicus nō cōsiderat ista tēpora: nisi in cōparatiōe ad effectū quē faciūt in corpus nostrū. ideo in ꝑte ista est eius intētio determiare ꝛ naturis istoꝝ tēporū in cōparatione ad opationes quas habēt efficere in corpꝰ humanuꝫ ꝛ duo facit. Primo determinat de istis opationibꝰ q̄ fiunt ab eis in gñali ostēdendo qualr ꝓcedūt opationes a tpibꝰ anni in corpus humanū. Scōo determinat ꝛ istis in spāli. ibi (Aer calidus dissoluit ꝛ larat.) Pria in duas. Primo facit qđ dictuꝫ est. Scōo ad maiorē manifestationē victoꝝ ostēdit que sit malignior dispositio in tpibus anni ꝛ in aere. ibi (Et in tpiꝰ qdez sanius extitit.) Pria in duas. Primo facit qđ dictuꝫ est. Scōo circa dicta remouet qōdam dubiū. ibi (Debetis aūt scire qꝛ effectus ꝛc.) Prima in tres. Pmo ostēdit in gñali qlr opones ꝓueniūt in corpe humano ab vnoquoq; tēpore simplr. Scōo qꝛ qualiter ꝓuenit a duobꝰ. Tertio qualr ab oībus. scōa ibi (Cūq; duo tpa.) tertia ibi (Et est cōueniens.) Uel qꝛ aliter dividak ꝛ melius ꝛ fm hūc moduꝫ diuīsit ipse in legendo. Ut dicak sic qꝛ primo determinat ꝛ istis opationibꝰ que fiūt ab eis in gñali ostēdendo qualr ꝓcedunt opationes a tēporibꝰ anni in corpus. Scōo determinat ꝛ istis in speciali. ibi vbi dictū fuit. (Aer calidus dissoluit ꝛ larat.) Prima in duas. Primo ostēdit in gñe que opationes ꝛ qui effectus ꝓueniunt in corpꝰ humanū ex istis ptibꝰ: ꝛ ostēdit cū hoc qui aer est nālis ꝛ qui inālis. Scōo docet ipsuꝫ aerez eligere. ibi (Aer bone substāte.) Prima in duas. Nam primo ostēdit qualr opatio ꝛ pmutatio ꝓuenit in corpore humano ex tpibꝰ anni absolute ꝛ simpliciter. Scōo qualr ꝓuenit opatio ex tēporibꝰ fm qꝛ adinuicē combinant. ibi (Cūq; duo tēpora.) ¶ Iurta primā partē vt intelligatis debetis aduertere qꝛ Auicē. vult hīc hanc diffinitionē qꝛ aeris cōplo aut est nālis aut egritudinalis lapsa.

Si est egritudinalis aut est paruꝫ lapsa aut multuꝫ. Si complexio sit paꝛ lapsa competit sibi tempus cōtrariū. si sit multuꝫ lapsa non competit sibi nec tempus simile nec tempus cōtrariū. Si aūt fit complexio naturalis: aut ipsa est temperata aut distemperata. Si est temperata sic dico qꝛ cōpetit tēpus simile. s. temperatum. s. tempus veris. Si est distemperata aut est parū lapsa siue mediocriter: ꝛ sic competit ei tempus cōtrariū ꝛ nō simile. Si autez sit multū lapsa tempus simile ꝛ dissimile est ei cōtrarium. ¶ Circa istam partem opꝰ videre vnuꝫ. vꝫ. causam eoꝝ que dicit Auicē. Causa aūt primi. vꝫ. qꝛ omne tempus ꝓportionabile ei qui cōplexionē habet temperatā est sibi cōueniens. Istud satis est veruꝫ per ea que dicta sunt de regimine sanitatis: qñ corpus temperatū non indiget nisi cōseruatione sola: nunc aūt cōseruatio non fit nisi per similia: ꝛ ideo tēpus cōueniēs ei qui habet temperatā est tēpus tēperatū: ꝛ hoc est tps veris: ꝛ ideo inter tēpora cōuenientia corporibꝰ temperatis est tēpus veris. Sed postea dicit qꝛ qui hꝫ malitiā cōplonis tps sile nō est ibi ꝓueniēs: sꝫ cōplo in qua facta fuit multa egressio ab eq̄litate: nec sile est sibi ꝓueniens nec dissimile. De primo dicto nulla est dubitatio: sed de his duobus dictis est dubitatio nō modica.

¶ Prima dubitatio est: vtruꝫ corpori parum lapso sit cōueniens simile tēpus vel cōtrariū: ꝛ ista dubitatio est similis cuꝫ illa: vtrū corpus parū lapsuꝫ debeat cōseruari per similia vel per cōtraria. ¶ Secūda dubitatio est: vtrum corpori qđ multū recessit ab equalitate tēpus simile ꝛ cōtrariū sint sibi incōuenientia. ¶ Ad primā argueret aliquis qꝛ tēpus simile sit magis cōueniens: ꝛ hoc ꝑmo auctoritate Gal. in. 3. thegni ter. cō. 44. qui dicit qꝛ corpori calidiori cōueniunt calidiora: frigidiori aūt frigidiora: hoc etiaꝫ vult Haly qui vult expresse qꝛ corpori parum lapso omnia similia tribuant. Preterea hoc arguo ratione. Et considerandum fm qꝛ dictū est in illo afor. 16. ꝑme particu. Humide diete oībus

¶ De iudicijs temporum ꝛ eorum mutationibus. Cap. 4m:

Dne tempus

o

ei quod complexionez habet sanam ꝓportionale est cōue/niens: sed qđ malitiaꝫ cōplexionis habꝫ ꝓportionale diuersificaꝫ ab eo: sed cum multa ab eq̄litate egressio acciderit ꝓportionale ꝛ nō ꝓportiōale ab eo diuersificabiꝫ: iō qꝛ virtꝰ debilitabiꝫ. Unūqōq; ēt tps cōplōi egrote ꝓueniēs ipsiꝰ ꝓriū est.

febricitantibus cōferunt: qꝛ complexio corpori parum lapsi est naturalis: ergo debet cōseruari: sed omnis cōseruatio fit a simili: ergo corpori paruꝫ lapso aer silis est sibi cōueniēs. ¶ Istam qōnez habetis solutā in ꝛ regimine sanitatis: tamen hic solum dicam veritatē. Quando queris vtrum corpori parum lapso cōpetant similia vel cōtraria. Dicēduꝫ qꝛ tripler intētio pōt haberi in lra a medico de tali corpore: vna est cōseruatio ipsius: alia est reductio ad temperatum tertia intentio est mixta. s. cōseruatio cuꝫ ꝑseruatione ne cadat: ergo tripler habebiꝫ intētio ꝛ tali corpore a medico: vna est ꝑseruatio: alia est reductio: tertia est cōseruatio cum ꝑseruatiōe. Ratio autē ꝛ causa istius triplicis intētionis est: qꝛ tale corpꝰ habet habitudinē multiplicē: quia inquātum habet complexionem naturalez vt sic habet habitudinē ꝓseruationis: sed respectu corpis tpati: quia vt sic est aliqđ deficiēs ab ipso vt sic in ipso quereretur habitudo reductionis. Et quia ipsum est lapsuꝫ ab optima complexione: ideo est aptum incidere egritudinē: ideo in ipso reperiꝫ habitudo tertia. vꝫ. cōseruatio cum ꝑseruatione. Et ideo intentio in tali corpore est tripler: tamē sicut apparet per Gal. in. 4. de regimi. sanita. ꝛ in thegni: ꝫ ista tripler intentio possit haberi in tali corpore nō potest in omni tempore perfici. Nam ꝓseruatio ꝛ reductio nō possunt fieri in vnoquoq; corpore: nec in quocūq; tempore: quia hoc nō potest fieri nisi in corporibꝰ viuentibus vita sibiipsis: non autē in viuentibus vita ciuili. Nam cōseruatio debet fieri per pure similia: que pure similia approximari nō possunt in viuentibꝰ vita ciuili. Similr enim reductio cuꝫ debeat fieri paulatine nō poterit fieri in corpore viuente vita ciuili: ergo cōseruationi cōpetit tempus pure simile. Et hoc totum declarak rōne ꝛ auctori. primo auctori. Gal. in thegni qꝛ calidiori quidez cōpetūt calidiora: frigidiori vō frigidiora cōueniunt. Item declarak auctō. Haly ꝛ rōne: quia si cōsideremus qđ sonat hoc nomen ꝓseruatio. Conseruatio autez nō sonat nisi permanentiā in eodem: sed cuꝫ permanere in eodez nō sit nisi per simile: ideoqꝫ ab oīno simili res non alterak quicqđ habet illud qđ alterak in actu habeat etiaꝫ alteraꝫ in actu: sed illud qđ alterat oportet qꝛ habeat aliquid in actu qđ non habet illud quod alterak: ergo cum simile non alteret a simili sed conseruak: ideo rōne conseruationis in tali corpore simile tēpus cōuenit. ¶ Si aūt querak qđ cōuenit in tali corpore: dico qꝛ cōuenit sibi tēpus cōtrariū: ꝛ hoc apparet per Gal. in thegni. vbi docet reducere tale corpus ad approximationē rerum que nō multum distent: ꝛ etiaꝫ qꝛ cōpetant sibi cōtraria vt in ipso querit reductio: hoc apparet qꝛ nihil aliud sonat mihi istud vocabuluꝫ reductio nisi destructionē alteriue: destructio aūt est per cōtraria. ¶ Si autē queramus in tali ꝓseruationē cuꝫ ꝑseruatione ne cadat que erunt sibi cōuenientia. Dicēdum qꝛ ꝓuenientia in tali corpore sunt illa que sunt similia in forma: non aūt in gradu: cōueniunt autem parum cōtraria: sicut. v. g. qui habet cōplexionē calidaꝫ in scōo gradu cōpetūt sibi que sunt calida minꝰ aliquātuluꝫ q̄z sint illa que sunt in scōo gradu. Aut si cōplexio est calida in primo gradu cōpetunt sibi ita parū que modicū recedunt ab illa cōplexiōe: ꝛ hinc est qꝛ ꝓxia approximent cuꝫ vsu tēperato. Et hoc est qđ vult Auer. 6. colliget. c. 11. dicit enimꝫ qꝛ si essemus tuti qꝛ corpus non laberet approximaremus oīno similia: sed qꝛ non sumus securi ne labak approximamus oīno cōtraria aliquātulum. Et hoc declarak qꝛ ex illo querimus in tali corpore conseruationez competūt sibi similia in forma: ex hoc qđ nūc querimus ꝑseruationem ne cadat: quia aptum est tale corpus labi in egritudinē calidam approximamus minus calida aut parum frigida per respectum ad illam complexionem. Et ꝓpter hoc in tali corpore cōueniens tempus est tēpus simile: nō autez oīno sed parum cōtrariuꝫ. Et quia corpora viuentia vita ciuili sunt plura: ideo vtendum est in illis non omnino similibus aut contrarijs. Et ꝓpter hoc Auicē dixit: quia vnūquodq; tempus contrarium complexioni egrote est conueniens. ¶ Et ex his ad rōnes. Ad primā: tu dicis aucto. Gal. qꝛ calidiori cō/

Fen.II.primi.

Jacobus

¶ De iudicijs temporum ꝛ eorum mutationibus. Cap. liij.

Adne tēpus ꝛc.

o

¶ In hoc. c. primo agit pmo. de conuenientia ꝛ disconuenientia temporū fm diuersitates cōplexionum humanarum. Scōo de diuersitate temporum sese inuicem corrigentium ibi (Cunq; duo) Tertio de mutationibus temporū ad malū ꝛ de locis in quibus plus ꝛ in quibus minus fiunt ibi (Mutatio) Quarto de naturalitate ꝛ innaturalitate temporum ibi (Et est conueniens) Quinto de innaturalitate omnium temporum vniformi ibi (Annus preterea) Sexto de anticipatione temporum ꝛ prolixitate eorum ꝛ qualiter tempus operatur in nos ꝛ mutationes eiusdem diei similiter ibi (Amplius cum cito). Septimo de mutationibus temporum sanioribus ibi (Et in temporibus.)

¶ In prima parte que est presens textus dicit primo qꝛ omne tps proportionale. i. simile in complexione homini habenti complexionem sanam. s. temperatam aut prope eam est ei conueniens. Cuius ratio est qꝛ sanitas seruatur a suo simili: sicut morbus curatur a suo ꝯrio. Secūdo dicit qꝛ hīti malitiā ꝓplonis vt cholerico vel flegmatico tps ꝓportionale. i. simile sibi diuersificaꝫ ab eo. i. est sibi inconueniens ꝛ nociū. Iurta illud Gal. 2. thegni Et ledunt quidez a similibus causis siue crasi facile: iuuantur autez ꝛ a cōtrarijs moderato vsu. Nam simile additum suo simili facit ipsum furere ꝛ augeri si iam lapsum fuerit. Tertio dicit qꝛ cuꝫ egressio corporis humani a temperamēto fuerit multa: tunc tps ꝓportionale ꝛ non ꝓportionale. i. simile ꝛ contrariū suo lapsui diuersificabitur ab eo. i. erit ei disconueniens ꝓpter debilitatē sue virtutis que dissoluiꝫ a simili ꝛ vincik a cōtrario. Hec regula maxime verificaꝫ ꝛ cholerico corpore vehemēter lapso qđ ꝛ estate male se habet: quia resoluitur debilitatur ꝛ inflāmak: ꝛ in hyeme qa a frigore penetrante ipsum ꝓpter sui raritatem vincik ꝛ quasi mortificaꝫ. Quarto dicit qꝛ tempus cōtrarium male complexioni egritudinali est ei cōueniens: quia cōtraria contrarijs curanꝫ. Ita qꝛ hec regula ꝛ egris vt nunc data est: ꝛ tres precedentes de sanis lapsis aut temperatis.

Cūq; duo ꝛc.

¶ In hac parte secunda dicit primo qꝛ quādo duo tempora lapsa fuerint a suis proprijs complexionibus lapsibus contrarijs non multum superfluis fm eoꝝ superueniēs primo confert hominibus ꝛ tēperate os corrigendo lapsum quē acqsiuerunt ex ꝑori tempore: vt ver septētrionale. i. frigidū ꝛ siccū supueniens hyemi meridionali i. calide ꝛ humide corrigit lapsum introductum ab ea. ¶ Sed instabit aliquis

De partibus.

auctoritate Hyp. apho. 3. dicenti. Si vero hyems austrina ꝛ pluuiosa fuerit: ver vero siccum ꝛ boreale mulieres qdem qbus ad ver partus inest ex omni occasione abortiunt. Si vō generēt ibeilles ꝛ morbidos pueros pariūt: aut necesse est vt statiꝫ resoluank: aut tenues ꝛ morbidi viuāt existentes. Alijs qdez iunioribus dissynterie ꝛ obthalmia ficce fiunt. Senioribus vero facies catarri celeriter dissoluentes. Dicꝫ qꝛ ꝫ ver boreale succedens hyemi meridionali corrigit ipsuꝫ ꝛietate qualitatū in corporibus fortibus non dispositis ad reūa nō est tñ immune ab his incōmodis in debilibus corpibus q̄ narrat Hyp. ꝛ iō dicta mutatio tēporū partim laudabilis partiꝫ nociua est. Scōo dicit qꝛ si hyems fuerit valde sicca ꝛ ver valde humidum: ver tēperabit siccitatē hyemis. ¶ Attende qꝛ sicut mutatio predicta nō est imunis ab aliquibꝰ incōmodis: sic nec ista. Iurta illud Hip. ibi. De temporibꝰ vō siquidem hyems sicca ꝛ borealis fuerit: ver vō pluuiosum ꝛ austrinuꝫ necesse est estate febres acutas ꝛ obthalmias ꝛ dissynterias fieri: marime mulieribꝰ ꝛ humidis natura. Tertio dicit qꝛ si post hyemē valde siccā humiditas veris non fuerit multū intensa neqꝫ diu durans operatio qua temperat siccitatē non perducet ad humiditatē superfluam.

Mutatio preterea ꝛc.

¶ In hac parte tertia dicit ꝑmo qꝛ mutatio vnius solius temporis minus affert mortalitatez q̄z mutatio plurium loquendo ꝛ mutationibus tēporū malis afferentibꝰ pestilentiā non ꝛ bonis corrigentibus seinuicem: vt multo peius est ver ꝛ estatem in humiditate ꝛ caliditate superfluere q̄z ver solum: qa putrefactio tempore veris inchoata ab estate sequt calida ꝛ humida duplicata causa malicie ꝛ putredinis. Secundo dicit qꝛ aer calidus ꝛ humidus est ceteris aptior ad recipiendum in sua propria substantia putredinez qua recepta fit pestilentialis ꝛ nature hominis inimicus. Cuius ratio est: qꝛ calor extraneus est vt pater putredinis: ꝛ humiditas vt mater: ꝛ aer ꝛ se est rare ꝛ passibilis substantie. Et sub hac aeris dispositione fuit introducta pestis maxima tpe Hippocratis in ciuitate Craton tante putredinis qꝛ cadebāt ab holb⁹ brachia ꝛ tibie manus ꝛ pedes effluenati putredine cadauerali. Tertio dicit qꝛ mutatiōes aeris vtplurimuꝫ accidunt in locis inequalibus. i. diuersoꝝ situum qualis est Roma: cuius magna pars ex montibus ꝛ vallibus cōstituta est: ꝛ in pfunditatibꝰ valliū: ꝫ pauce mutatiōes aeris eueniūt in locis equalibꝰ. i. planis: ꝛ in locis altis. s. montosis. ¶ Instabit aliqꝫ qꝛ loca alta sunt exposita vētis oībus ꝛ alijs ipressionibus metheorologicis ꝛ influctijs corpoꝝ celestiū: ꝛ frequē-

petunt calidiora: frigidiori frigidiora. Dicēdum q̄ Gal. loquitur quādo nō intendimus ad puram conseruationē: sed quādo habemus istam intentionem solum: dico q̄ tunc competunt omnino similia.

¶ Postea erat dubitatio ꝛc eo qđ dixit q̄ cōplioni que multū recedit ab equalitate ꝑpa simile ꝛ ꝺ̄ium est incōueniens. Istud videf falsuꝫ: q̄ aut in tali corpe querimus ꝓseruationē aut permutationē siue reductionē: si querimus in tali corpe reductionē vel pmutationē dico q̄ sibi ꝓuenit ꝑpa ꝺ̄ium: si aūt ꝓseruationem: cū eis ꝓseruatio fiat a sili cōpetit sibi tēpus sile. Iterū videf assignare cām falsam: q̄ dicit q̄ virtꝰ ei⁹ debilitat: q̄ ex approximatione similiuꝫ nō debilitaf virtus. Iterū tēperatū cōfortat virtutē: quare videf q̄ tpa tēperatū sit ei cōueniens. Dām est ad hoc q̄ q̄n corpus est multū remotum a cōplione nāli ꝛ tēpꝰ simile ꝛ ꝺ̄ium est sibi nociuū: sed tpa temperatū est sibi ꝓueniens. Et causa est illa quā Auic. insinuat occulte: q̄ ꝓter vltimā debilitatem ipsius virtutis nō pōt pati aliqđ excedens: ꝛ hoc ideo qa ipsa non patitur fortez motū: sed mediū qđ est inter duo extrema. Et ꝓpter hoc bene dixit Auic. q̄ corpora debilia sicut corpora senū male morant ꝛ tpe magni frigoris ꝛ tēpore magni caloris: ꝛ ideo male morant in estate male in hyeme ꝛ bene in vere. Et qđ arguitur non valet.

¶ Tu dicis aut querimus cōseruationē in tali corpore aut reductionē. Dām q̄ nec reductionē: cōseruationē nō q̄ possumus non cōseruare ne labatur nec reducere possumus ad temperamentū: ꝛ ideo Gal. reductionē ostēdit soluꝫ in corpore parū lapso: solum eniꝫ illud corpus docet reducere: ꝛ hoc in corporib⁹ viuentib⁹ vita ciuili siue vita sibiipsi. ¶ Et si tu dicas postea tēpus cōtrariū est sibi cōueniens: q̄ reducit tale corpus ad temperamentū. Dicendum est q̄ hoc fieri nō pōt in tali corpore. Nam si temperamentū posset fieri in nobis qūadmodum fit in corporib⁹ exterioribus: verum argueres. vꝫ. vt in corpore ficret temperamentū: ficut quādo extra permiscemus aquā frigidam ꝛ feruentem: ꝛ facimus temperamentū: nō fit sic in corpore: imo fit per virtutem que digerit ꝛ alterat que approximanf siue alteranf ab eis. Et ꝓpter hoc q̄ virtus est ꝑstrata: ideo a cōtrario nō reducif ad tēperamentū sed ꝓius virtus ipsa destrueref.

¶ Subdit primū q̄ vnūqđq̄ tēpus ꝺ̄ium est cōueniens cōplexioni egrote. Et ratio quare absolute ꝓponit: q̄ egritudo est aliqđ ꝓter naturā: ꝛ ideo indicat a corpore remoueri: remotio aūt fit per ꝺ̄ium. Et ꝓpter hoc dicit q̄ cōplexioni egrote tempus ꝺ̄ium est cōueniens. ¶ Debetis tamē aduertere q̄ ꝫ tempus ꝺ̄ium cōpetat cōplexioni egritudinali: tamē per accidēs cōpetit sibi simile: nō tamē oīno: vnde qn̄ corpus est fortis cōplionis cōpetit sibi fortis cōtrarietas: ꝫ si virtus est in vltimo prostrata: dico q̄ egritudini calide temperatū frigidum competit: vnde vltimo calidum ꝛ vltimo frigidum est sibi incōueniens. Auic. ergo ibi se retulit ad morbuꝫ ꝛ nō ad illud qđ potest coincidere cū morbo puta debilitas virtutis. Deinde cum dicit.

a ¶ Cūq; ꝛc. ¶ In ista parte ostēdit qualr ex combinatione duoꝝ temporꝝ ꝓuenit opatio in corpore humano ꝛ diuidit in duas. Primo ostendit qualr ex combinatione duoꝝ tēporꝝ ꝓuenit opatio. Scđo ostendit qūo ꝛ ex combinatiōe plurium q̄ꝫ duoꝝ. scđa ibi (Et est cōueniens.) Prima in duas. Primo ostendit que combinatio duoꝝ temporꝝ nō est nociua. Secundo ostendit que combinatio est in duobus marime nociua. ibi (Mutatio preterea tps.)

¶ Sed circa partē primā aliquis dubitat ꝛ eo qđ dixit Auicē. q̄ si hyems fuerit meridiana ꝛ superuenerit ei ver septētrionale q̄ euentum secūdi temporis est conferens super primuꝫ ꝛ ipsum temperans. Istud videf falsum quia Hip. expresse dicit cōtrariū in tertia particula afor. in illo afor. 13. ꝛ. 14. Si estas fuerit humida. Ad ergo dicit Auicē. Nam Hip. ponit ibi q̄ si hyems fuerit humida ver siccum ꝛ estas sicca autūnus humidus q̄ talis est pessima cōstitutio cū semper in tali ꝓueniūt egritudines plurime. ¶ Ad hoc possumus respōdere duobus modis. Uno mō possumus respondere per illud quod dicit Auicena in lra q̄ non fuerit superfluitas matima longa: qa vult dicere q̄ si tēpus fuerit cōtrarium alteri ita q̄ non existat multuꝫ remotum a sui natura erit vile. Hip. autem intelligit si fuerit multus regressus a natura tempore ꝛ mora illi⁹ egressus fuerit longa: q̄ si esset breuis nō haberet veritatem: vel aliter quia ꝫ q̄ apparet per Gal. in cōmento. Si causa egritudinis fuerit ratione qualitatis cōtrarie inuaf per mutationem talis tēporis cōtrarii: quātū est rōne qualitatis: ꝫ talis ꝓstitutio pōt esse mala ex alio: q̄ vltima cōstitutio pōt gīare egritudinis expressionē. Et pp hoc dato q̄ superfluitas nō esset longa mora: illud qđ dicit q̄ꝫ ad egritudinū gīationē p motū expōnis nō bīet veritatē: nō tū q̄ non bēat gīare si pmaneat: ꝓpter qđ dām q̄ egritudines que gīanf sunt duoꝝ modoꝝ. Uno mō rōne alterationis sed rōne multiplicationis alicuius materie egritudines que generanf per alterationē materie: dico q̄ aduentente tempore cōtrario curanf: sed si sint egritudines que sint generate per aduentum alicuius materie: nō ficiscit. ỽ ḡ. si fiat egritudo aliqua rōne alterationis facte a calido aduentente tēpore cōtrario curaf. Sed si illa egritudo fuerit mālis: dico q̄ ad aduentum cōtrarū non curatur: sed magis interdum manifestaf: q̄ tempus cōtrium aliquid resoluit vel exprimit ꝛ illa materia ꝓpter qđ egritudo remanet magis manifesta. Deinde cum dicit.

b ¶ Mutatio ꝛē. ¶ In ista parte ostendit qualiter accidat mutatio ex combinatione duoꝝ temporꝝ in permutatione ipsoꝝ nociua ad permutationē que accidit in tempore vna. Secūdo ostendit que est illa permutatio que accidit ex cōbinatione duoꝝ tēporꝝ que est marime nociua. ibi (Et ex complexionib⁹ aeris.) Et est planum. Deinde cum dicit.

c ¶ Et ex ꝛē. ¶ In ista pte ostēdit que cōbinatio duoꝝ tēporꝝ est magis nociua: ergo habetis q̄ ex pte cōplionis aeris cōplo calida ꝛ hūida est magis nociua: ex pte aūt loci est q̄ locus sit diuersoꝝ situū in locis. q̄ sit in locis ꝓfundis: ꝛ in altis: si locus altꝰ fuerit exposit⁹ bonis vētis nō multū accidet talis pmutatio. Nō aūt ꝛ cā quare in vallib⁹ accidit pmutatio est pp duplicē cāz. Una est: quia aer in talib⁹ locis marie calefacit: ꝛ pp calefactionē magnā multū subuliatur aer: vñ post recessuꝫ solis subito ifrigidaf: vñ sic ifrigidat⁹ ꝛ calefact⁹ sepe ꝛ sepius est cā corruptionis ipsis ꝛ diuersitatis. Alia rō: q̄ p multā calitatē fit multa euaporatio que in illis locis ꝓfunditatē aeris ꝛ ipsi⁹ reclusionē euētare nō pōt: q̄ in ipso accidit corruptio. Nō aūt ḡre in locis diuersoꝝ situū accidit talis pmutatio est ex eo q̄ sunt ibi multe valles: accidit q̄ in illis vallibus fit multa corruptio que pertinens ad etherem montiū permiscef cum illo: vnde ex tali permixtione totus corrumpif. Et appellatur locus diuersoꝝ situum ille qui habet modo montes modo valles sepe ꝛ sepius: ꝛ ista credo q̄ sit causa corruptionis in terra illa: sed in locis altis paribus euētatur aer: ꝓpter qđ illa loca vliter melioria sunt. Deinde cum dicit.

a ¶ Et est

Jacobus

¶ Cūq; a sua egressa fuerint natura ꝛ fuerit eoruꝫ exitus contrarius: neq; fuerit ibi superfluitas longa: quēadmodū si fuerit hyems meridiana: ꝛ superuenerit ei ver septentrionale erit aduentus secūdi super primū conferens corporibus ꝛ ipsa tēperās eo q̄ septētrionalitas veris est opposita meridionalitati hyemis: ꝛ similiter si hyems valde ficca fuerit ꝛ ver fuerit valde humiduꝫ: tūc ver hyemis siccitatē temperabit: ꝛ si humiditas non fuerit multa: neq; ꝓlongabitur tēpore multo non mutabit illud ei⁹ temperamentū in humectatione impediē tem. ¶ Mutatio preterea temporis in vno tēpore est minus afferens mortalitatem q̄ eius mutatio in multis temporib⁹ scilz mutatio adducens mortalitatē: ꝛ nō est mutatio emendans illud quod prima attulit mutatio sicut dixim⁹. ¶ Et ex cōplexionibus aeris dignior vt conuertaf ad putrefactionē est calidi ꝛ humidi aeris complexio. Plurimuꝫ ỽo q̄ accidūt aeris mutationes est in locis diuersoꝝ situū ꝛ in ꝓfunditatib⁹ valliū: sed in collibus ꝛ in altis pauce proprie existunt.

De partibus.

fibi similes egritudines. ¶ Queret aliqs: qđ est minus malum vel totum annum esse humidū vel totum siccum. Dic q̄ esse totum siccū. Iurta illud Hypo. apho. 3. apho. 16. Constitutiones vero anni omnino quidem sicce pluuialibus sunt saniores ꝛ minus mortifere. ¶ Item queret aliqs qđ minus malū est vel totum annum esse caliduꝫ vel totum frigidum. Dic q̄ totum frigidum: q̄ frigus aeris fortificat innatū calorez: ꝛ virtutes roborat ꝛ calor aeris vires debilitat ꝛ dispgit innatū calorem. Cuius rei signū est q̄ homines sunt robustiores ꝛ saniores in hyeme q̄ꝫ in estate ꝛ in regiōibus frigidis q̄ꝫ in calidis. ¶ Itē quereret aliquis quomodo possunt euenire oīa tpa anni sm vnam qualitatez cum impossibile sit solem equaliter nos calefacere ꝛ illuminare quando est in auge sui excentrici nos respiciens aspectu directo vel quasi directo: ꝛ qñ est in opposito augis superficialiter irradians super nos: ꝛ in longitudinibus medijs. Itē qñ est in meridie supra nostrum hemisperium ꝛ in medio noctis nobis occultus sub nostro hemisperio. Dic q̄ naturaliter non est possibile vt oīa tempora eueniant sm vnam qualitatem: ꝛ eundē gradū: sed pōt omnia labi sub eadē qualitate diuersis gradibus: ita q̄ hyems erit calidior q̄ꝫ ver: ꝛ ver: ꝛ estas: ꝛ autumnus ita: ꝛ hoc pp diuersos aspectus planetarū insimul: ꝛ cū stellis fixis ꝛ maioribus ꝛ impressiones metheorologicas diuersas ex pluuie: vētis: roribus: pruinis: chorruscationibus: tonitruis: cometis: ꝛ his similibus.

Et est conueniens ꝛc.

¶ In hac parte. 4. dicit ꝑmo q̄ conueniens est humanis corporibus vt omnia tpa propriaz seruent naturā: ita q̄ ver sit temperatū: estas calida ꝛ sicca: autūnus siccus ꝛ in calore ꝛ frigore varius: hyems frigida ꝛ humida. Scđo dicit q̄ si plerūq; i. ꝑm plurimū: non ita fuerint generabunt malas egritudines. ¶ Sed nunqđ melius esset semp esse ver. Uidef q̄ sic: q̄ est temperatum omnibus conueniens. Tempatis quidem conuenit: quia sanitas suo sili seruatur ꝛ distempatis q̄ calefacit infrigidatos ꝛ infrigidat calefactos: sicut aqua tepida. Item poete describētes etatem aureā velut optimaz de tpe eius dicunt. Uer erat eternuꝫ. Item ver est sanissimū ꝛ minime mortiferuꝫ. 3. apho. Dic q̄ ꝫ ver sit de se ꝓueniens oībus hominibus cuiuscūq; cōplexionis etatis aut regionis fuerint vt declarant dicte rōnes: non tū expedit semp esse ver. Primo q̄ multa sunt grana ꝛ fructus multi qbus homes vescunf: qui sub veris tempamento nū quaz puenerint ad maturitatem. Itē magna pe hoīum vedita crapule brutaliter viuit frequenter comedens ad saturitatem: cū ergo in vere virtutes sint fortes ꝛ appetitus intensus de facili corpus imoderate repletur: ꝛ si semp esset ver cito perueniret ad suffocatiua repletionem: ad quā vitandā salubriter instituta est vernali tpe cibi potusq; parsimonia. Item natura gaudet diuersis: ꝛ diuersitas entium est de perfectione vniuersi: sed maior sit diuersitas sub temporibus diuersis q̄ꝫ sub vno temperato.

Annus preterea ꝛc.

¶ In hac pte. 5. dicit q̄ si oīa tpa eiusdē anni fuerint sibi inuicē similia puta oīa calida vel oīa frigida vel oīa humida: vel oīa ficca: annus ille erit malus ꝛ insanus generatiuus egritudinū sibi similiū: marie in corpibus sibi similibus ꝛ tpa istarū egritudinū erunt ꝓlixa pp perseuerantiā sue cause. Istud probat argumēto a maiori: q̄ vnicum tps multum. i. diu durans vel fortiter lapsuꝫ commouet egritudines sibi similes: vt tps frigidū commouet corpora flegmatica ad epilentiā: palysim: apoplexiam torturam facit: spasmū ꝛ similes: ꝛ tps caliduꝫ corpora cholerica ad maniam ꝛ feb. acutas: ꝛ apata acuta: sicut sunt herisipile formice ꝛ herpetes: quanto magis totus annus: vniformiter lapsus commouebit

Amplius cum cito ꝛc.

¶ In hac parte serta dicit ꝓio ꝑm. q̄ q̄n hyeme anticipat hora consuetam sui aduētus: ita q̄ citius solito euenit cito supueniunt egritudines hyemales: ꝛ similiter est de estate: q̄ festināte cā festinat eius effectus. Et egritudines que erāt in tpe ꝓiori recipiūt mutatiōes sm nām tpis anticipantis: q̄ si fuerit egritudini simile crescere faciet eā: si ꝺ̄rium diminuet ipsam. Scđo dicit q̄ tpe aliquo durāte diutius solito: multe fiunt eius egritudines: ꝛ marie estate ꝛ autūno: pp hoc q̄ hec tpa morbidiora sunt aliis duob⁹. Estas qdē pp debilitatem virtutū ꝛ nālis caloris ꝛ violētiā caloris aeris ꝛ cōmotionez humoꝝ autūnus vo pp ipsius inequalitatē. Tertio dicit q̄ tpa sm q̄ tpa sunt nō inducūt effectꝰ ipsis attributos ꝛ mutationibus eoꝝ: q̄ tpa vt tpa nō sunt nisi mēsure motuū ꝫ ꝓius ꝛ posterius: ꝛ sm ꝟ nullius sunt actualitatis: ꝫ q̄ cū tpe mutato mutatur qualitas aeris non circūdantis ipsius mutatio magnā facit opationē in mutationibus dispōnū. ſ. sanitatis: egritudinis: ꝛ neutralitatis. Quarto dicit q̄ mutationes dierū de caliditate in frigiditatem aut econtra mutāt humana corpora sicut

a ¶ Et est cc. ¶ In ista pte ostendit que combinatio duoꝝ tẽpoꝝ est peior: et dicitur in duas. Primo ostẽdit que combinatio temporis ois est cõueniens et iuuatiua: et que est incõueniens et nociua: et que est incõueniens et nociua in generali. Secũdo ostendit in speciali que combinatio omniuꝫ temporꝫ est nociua et iuuatiua. ibi (Annus preterea.) Et ista diuidit in duas. Primo ostendit que cõbinatio est nociua. Scõo ostẽdit que est laudabilis et iuuatiua. ibi (Et in temporib⁹ qdez sanius.) Prima in duas. Prio facit qđ dictũ est. Secundo adiungit qđdã notabile qđ quasi ex dictis põt iferri. ibi (Amplius cũ cito pueit hyems.)

¶ Et est cõueniẽs[a] vt tempora sicut debent pueniãt vt sit estas calida et hyems frigida: et similiter vnũqđqꝫ temp⁹. Qđ si plerũqꝫ non ita fuerit erunt cause malaruꝫ egritudinũ Annus preterea in quo omnia eius tempora ſm vnam eueniunt qualitatez annus est malus: quẽadmodum si totus annus fuerit humidus: aut siccus: aut calidus: aut frigidus. Ann⁹ enim qui est sic: est multaruꝫ egritudinuꝫ siue qualitati proportionaliuꝫ: quarũ tempora postea erunt prolixa: vnuꝫ nãqꝫ tempus multum cõmouet egritudinẽ sibi p/portionalez: quãto magis totus annus. Tempus enim frigiduꝫ cum corpus inuenit flegmaticum cõmouet epilensiam et paralysim et apoplexiaꝫ et torturã et ſpasmuꝫ et similia. Et tempus caldum cũ inuenit corpus cholericuꝫ cõmouet maniã et febres acutas et apostemata acuta: qđ magis si totus annus ſm vnius temporis naturam incedit. ¶ Amplius[b] cum cito prouenit hyems cito hyemales aduentiunt egritudines. Et cum cito prouenit estas cito estiue aduentiunt egritudines et mutanꝭ egritudines que erant ante ſm iudicium temporis. Cũqꝫ aliquod ꝓlongatur tempus multe eius fiunt egritudines et ꝓprie estas et autũnus. ¶ Debes[c] autem scire qđ effectus mutationum temporuꝫ non sunt propter causam temporis vnde est tempus: sed ꝓpterea qđ cum eo mutata qualitas magnam efficit operationem in mutationibus dispositionum: similiter quoqꝫ si aer in vna die mutat de caliditate in frigiditatem mutabunꝭ ſm eas corpora. ¶ Et in[d] temporib⁹ quidez sanius existit vt sit autũnus pluuiosus et hyems temperata: neqꝫ sit nõ frigiditatẽ habens: nõ tamen sit plurima in comparatione regionis. Et si ver pluuiosuꝫ fuerit et estas non absqꝫ pluuia fuerit erit istud qđ sanius esse potest.

¶ De aere bono Cap. 5m.

a ¶ Er bone[a] substã tie est aer cui nõ admiscet ex vaporibus neqꝫ ex fumis res extranea. Et qui est discoopert⁹ celo: neqꝫ est inter parietes et tecta cõstrictus. Cum vo in aere tempora sunt magis humida: tanto est annus magis eger: sed oia ista tempora que Alui. ponit hic vi ponere hũida: quare cc. ¶ Preterea ipse ponit qđ autũnus pluuiosus sit laudabilis. Illud nõ videt: qꝛ ipse dixit imediate supra qđ tũc tempora sunt cõuenientia qñ seruant ꝓpriaꝫ naturã: sed natura autũni est sicca: ergo non est cõueniens vt sit pluuiosus: tunc erit frigidus rõne aque et etiã humidus: et sic maxime distabit a sua nã. ¶ Itez ponit qđ hyems tẽperata sit laudabilis: istud vi falsum: qꝛ iam dixit qđ tpa sunt cõuenientia qñ ꝓcedũt ſm naturam suaꝫ: sed de nã hyemis est vt sit frigida et humida: quare cc. Et si intelligas qđ sit tẽperata: qa sit pluuiosa tũc erit mala: qa erit supflue hũida. ¶ Itez dicit qđ ver debꝫ eẽ pluuiosum: istud videt falsum: dicit oppositum ī libro de aere et aqua: et Bal. in libro de cõplonib⁹. ¶ Postea dicit qđ estas non debet esse absqꝫ pluuia: istud vi falsum: qꝛ estas ſm suaꝫ nãm debet esse sicca. ¶ Iterum etiã qa si estas erit pluuiosa tunc erit humida in tali autez maxime multiplicat putredo: quare cc. ¶ Ad ista diceduꝫ qđ Alui. per ea que hic ponit nõ vult aliꝺ nobis denotare nisi qđ tpa talis anni nõ excedant in qualitatib⁹: vnde non vult qđ autũn⁹ sit multuꝫ pluuiosus: ſꝫ dixit ḃ vi p ḃ intelligamus qđ nõ nimis excedat in suis q̃litatib⁹. ſ. i sicitate. ¶ Et ꝓ hoc pꝫ solo ad primũ et ẽt ad scõm: qa bene conseruat suam naturam: sed dicit illud vt ostẽdat qđ non nimis excedat. ¶ Et etiam pꝫ solutio ad tertium. ¶ Ad quartũ vo dico qđ in vere dicunt esse pluuie ad hoc vt fiat gradatio paulatina de hyeme ad estatem: sed non debent esse magne pluuie: qꝛ nimis humectaret aer: sed debẽt esse pluuie parue et sepe. Unde solet dici vulgariter. aprile gocciola p die. quella chel di cadde mille libre vale. In estate autez debet esse totũ ꝑuũ: qꝛ debent esse in eadẽ magne pluuie vt tẽperet siccitas et caliditas aeris ne nimis ipũmat in corpa nra: ſꝫ nõ debẽt esse sepe: imo raro vel non accidat nimis magna humectatio in corpore nostro et multiplicarent hũmiditates. Et isto modo intelligit Aluicẽ qđ ver debet esse pluuiosuꝫ: et estas debet esse absqꝫ pluuia. ¶ Argumenta vo ꝓcedunt suis viis per aliũ modum.

¶ Capitula sequentia non consueuerunt legi propter qđ dimisit viqꝫ ad illud capitulum. ¶ Dotus operatio.

Jacobus

ra sicut sicut mutationis temporum anni. Id niemenit Hyp. apho. 3. dicens. In tpibus qñ eadez die aliqñ quidem estus: aliqñ frigus fit autũnales egritudines expectare oꝫ. Sed quare dicit hic de caliditate in frigiditatez nunquid ẽt mutatio de humiditate in siccitatem similiter immutat corpora. Dic qđ nec tantum nec ita manifeste: qꝛ siccitas et humiditas sunt qualitates passiue.

Be partibus.

Et sic erunt hic due conditiones boni aeris. Prima affirmatiua qđ sit clarus. Secunda negatiua scilicet qđ non ei misceantur vapores lacuum cc. Et hec conditio generaliter tangebatur in prima: et hoc magis specificatur: et plures res noiant: quaꝫ vapores turbare solent et inficere aerẽ sicut lacus stagna ꝓfunditates seu fouee cõtinentes aquaꝫ malam: terre lare et limose: rimose vel paludose loca natiuitatis olerum maxime caulium et eruce: arbores viscose seu humorose et vapor⁹se: et arbores malaruꝫ complexionũ sicut sehat vel scat: et exponitur in synonimis Auicẽ. confuse qđ est arbor in egypto et in glosa marginali passus huius qđ est arbor magna que oritur in egypto et eiusdez effectus quo ad replere aerem vaporibus ẽ sambucus apud nos et grossaruꝫ nucum arbores et ficus et odores. putridi cadauerum et similiuꝫ. Quarta conditio boni aeris est qđ non remoueantur ab eo venti boni flantes ex terra alta: vel ex terra plana: sed sit discoopertus ventis purificantibus aerez. Et tales reputanꝭ hi qui flant ex locis altis vel equalibus seu planis: quia non secum deportant ab illis terris tot malos vapores: sicut flantes a terris profundis et inequalibus. Quinta conditio est qđ non sit retentus in terra ꝓfunda: sicut in vallibus circũdantis montibus ex omni parte. Sexta est qđ cito calefiat quãdo sol oritur et cito infrigidetur quãdo sol occidit. Ex hoc enim comprobat esse fabulis substantie: sicut aqua que cito calefit et cito ifrigidat leuissima est: vt ait Hip. 4. apho. Septima est qđ non sit coartatus inter parietes qui parũ est: et quo fuerũt cũ seherigi. i. parum temporis est: et quo terre ille vnde parietes facti sunt a lacunis fuerũt extracte vel a paludibus: vel a territorio viscoso tenaci et his similibus: et hi parietes nondum complete ficcati fuerunt: per seherigi ergo intellige lacunas: et loco de et horum similia lege et horum similibus. Octaua qđ non resistat attractioni sue cum anhelitu seu aspiratione. Cuiusmodi est aer qui stringit guttur quando aspiratur: et est quasi strangulatiuus vel suffocatiuus: talez dicit Bal. inueniri in cauernis et nouiter vnctis domibus calce et extinctorum carbonuꝫ odore: libro de utilitate respirationis. ca. 11. Et per dictas conditiones manifeste apparet quis sit aer inaturalis.

¶ Et tũ quidez cc.) ¶ In hac parte scõa primo repetit hanc diuisionez supius positam. c. 2. summe pñtis. Mutationũ aeris alie sunt naturales: alie cõtra naturam: alie nec nãles: nec contra naturã. Et iste tertie noiabant in superiori diuisione nõ naturales. Secũdo dicit qđ mutationũ aeris que nõ sunt naturales siue sint cõtrarie siue non cõtrarie naturalib⁹: quedaz circulariter eueniũt obseruãtes suos circuitus: alie nõ. Eueniũt aũt circulariter ille que sequũtur motus astrorum: vt cuꝫ multe ex stellis cũ sole cõueniunt in eadez pte celi: quasi directe nos respiciẽte calefaciunt aerem: et ille non seruant certos circuitus que sequũtur pluuias et ventoꝝ flatus. Tertio resumit vnũ equiualenter in ꝓcedẽti. c. dixerat ibi. Et est cõueniẽs vt tẽpora sicut debẽt pueniãt: dicẽs qđ sanior dispositio temporꝝ est illa in qua oia tpa anni suã ꝓpriã ꝓseruant nãm.

a ¶ Et in temporibus cc. ¶ In hac pte. 7. dicit primo qđ inter mutationes temporum a naturali tate sua sanior mutatio est vt autũnus pluuiosus fiat: et hyems tpa a cum quadaꝫ frigiditate: non tñ excessiua ꝓparatione ad regionez. Maꝫ pluuie autũni rectificant ipsius siccitatem: et tẽpata frigiditas hyemis fortificat calorem innatum non penetrans ita vt debilitet: nec fortiter ꝓmens suo frigore sic vt reuma generet excutiens humores a superioribus ad iferiora. Scõo dicit qđ si ver fuerit in pluuius abundans: et estas cũ aliquali pluuia talis mutatio tẽporum est melior que esse põt. Intellige ḃ in calidis regionibus ꝑmi aut secundi aut tertij climatis non in frigidis et hu. quales sunt regiones septimi climatis et inferiores eis non ꝓtẽdẽs sub aliquo climatũ. In his. n. saluus est ver siccũ humido. Itez in tellige qđ calor horum tporum non fuerit fortis. Nam si fortis esset cum humiditate pluuia ī plurima disponeret ad putrefactionem et pestilentiam. Item intelligo qđ pluuie estatis sint moderate temperantes ficcitatem ipsius.

¶ De aere bono. Capitulum. v.

a ¶ Er bone cc. ¶ In hoc. c. describit ꝑmo pun. bonũ aerẽ. Scõo diuidit et subdiuidit mutatiões aeris: et declarat qđ sit melior dispõ tporum anni ibi (Et tu qdem.) ¶ In prima pte que est pñs ter. describitur aer bonus per octo conditiones partim affirmatiuas: partim negatiuas. Prima est qđ non ei admisceant extranei fumi vel vapores. Secunda est qđ sit discoopertus celi influentiis et non reclusus inter parietes et tecta. Et circa hanc conditionem notat vnum scilicet qđ qñ accidit aeri putrefactio cõis in vna villa vel regione discooptus aer fortius et facilius inficitur ea q̃ aer ꝓstrictus et coartatus: et in hoc casu melior est cooptus et reclusus aer: in alijs vero discooptus. ¶ Attende qđ pestilentia ptingens a radice supiori. ſ. ab influẽtia celi cala et humida putrefactiua: vel calida et ficca adustiua citius inficit aerem subtilem et discopertuꝫ q̃ grossum coopertum: qꝛ subtilior est passibilior et discoopertus pfunditur libere ab hac pestilentia: propterea suadent medici hac vigente bassas incolere cameras bñ vndiqꝫ clausas et earum aerem purificari cum igne lignoꝝ aromaticoruꝫ: vt iuniperi: ciptessi: roris marini et similiũ. Sed in pestilentia ptingente a radice inferiore puta malis antris: foueis: lacubus: paludibus corruptis: eligibilior est alta habitatio procul ab eis. Tertia conditio boni aeris est qđ permanet clarus seu serenus. si cũ eo vapores misceantur. Uel lege sic hanc ſam sicut quidem libri bñ. Et ḃ quidem bonus aer permanet clarus et non cuꝫ eo vapores miscentur lacuum.

b ¶ Amplius cc. ¶ Ponit quoddam notabile.

c ¶ Debes cc. ¶ Remouet qđdã dubiũ: qđ dixerat qđ tpa erãt cã morboꝝ: iõ crederet aliqs qđ tpes vñ tps fit a cã egritudis hoc remouet. Deinde cum dicit.

d ¶ Et in tpib⁹ cc. ¶ Hic notificat nobis cõuenientiã tẽporis anni: vel ostẽdit que sit optima dispositio in temporibus anni et in aere. Primo ostendit que sit optima dispositio in temporibus anni. Secundo ostendit que sit optima dispositio in aere. ibi (Aer bone substantie.)

¶ Sed dicet aliquis videt qđ talis annus quẽ hic ponit Alui. sit maxime eger: quia Bal. ꝑmo de cõplonib⁹. c. 4. et Hip. in. 3. parti. afoꝝ. 12. afoꝝ. ponit qđ quãto tempora sunt magis humida: tanto est annus magis eger: sed oia ista tempora que Alui. ponit hic vi ponere hũida: quare cc. ¶ Preterea ipse ponit qđ autũnus pluuiosus sit laudabilis. Illud nõ videt: qꝛ ipse dixit imediate supra qđ tũc tempora sunt cõuenientia qñ seruant ꝓpriaꝫ naturã: sed natura autũni est sicca: ergo non est cõueniens vt sit pluuiosus: tunc erit frigidus rõne aque et etiã humidus: et sic maxime distabit a sua nã. ¶ Itez ponit qđ hyems tẽperata sit laudabilis: istud vi falsum: qꝛ iam dixit qđ tpa sunt cõuenientia qñ ꝓcedũt ſm naturam suaꝫ: sed de nã hyemis est vt sit frigida et humida: quare cc. Et si intelligas qđ sit tẽperata: qa sit pluuiosa tũc erit mala: qa erit supflue hũida. ¶ Itez dicit qđ ver debꝫ eẽ pluuiosum: istud videt falsum: dicit oppositum ī libro de aere et aqua: et Bal. in libro de cõplonib⁹. ¶ Postea dicit qđ estas non debet esse absqꝫ pluuia: istud vi falsum: qꝛ estas ſm suaꝫ nãm debet esse sicca. ¶ Iterum etiã qa si estas erit pluuiosa tunc erit humida in tali autez maxime multiplicat putredo: quare cc. ¶ Ad ista diceduꝫ qđ Alui. per ea que hic ponit nõ vult aliꝺ nobis denotare nisi qđ tpa talis anni nõ excedant in qualitatib⁹: vnde non vult qđ autũn⁹ sit multuꝫ pluuiosus: ſꝫ dixit ḃ vi p ḃ intelligamus qđ nõ nimis excedat in suis q̃litatib⁹. ſ. i sicitate. ¶ Et ꝓ hoc pꝫ solo ad primũ et ẽt ad scõm: qa bene conseruat suam naturam: sed dicit illud vt ostẽdat qđ non nimis excedat. ¶ Et etiam pꝫ solutio ad tertium. ¶ Ad quartũ vo dico qđ in vere dicunt esse pluuie ad hoc vt fiat gradatio paulatina de hyeme ad estatem: sed non debent esse magne pluuie: qꝛ nimis humectaret aer: sed debẽt esse pluuie parue et sepe. Unde solet dici vulgariter. aprile gocciola p die. quella chel di cadde mille libre vale. In estate autez debet esse totũ ꝑuũ: qꝛ debent esse in eadẽ magne pluuie vt tẽperet siccitas et caliditas aeris ne nimis ipũmat in corpa nra: ſꝫ nõ debẽt esse sepe: imo raro vel non accidat nimis magna humectatio in corpore nostro et multiplicarent hũmiditates. Et isto modo intelligit Aluicẽ qđ ver debet esse pluuiosuꝫ: et estas debet esse absqꝫ pluuia. ¶ Argumenta vo ꝓcedunt suis viis per aliũ modum.

¶ Capitula sequentia non consueuerunt legi propter qđ dimisit viqꝫ ad illud capitulum. ¶ Dotus operatio.

¶De operatiõe qualitatũ aeris ⁊ eis que ex tẽporibus ꝓueniunt. La.6m.

a Er calidus ⁊c. ¶In hoc ca primo agit Ptan. de operibus primarũ qualitatum aeris ⁊ sue turbulentie. Scõdo de operibꝰ quattuor tempoꝝ anni. ibi (Et omne.) ¶Prima pars ast pñs tex. in quo agit primo de operibus aeris calidi. Secundo frigidi. ibi (Frigidus vo.) Tertio humidi. ibi (Aer vo.) Quarto ficci. ibi (Et siccus.) Quinto turbidi. ibi (Et aer.)

¶In prima pti. numerat ser opatiões aeris calidi. Prima est q̃ dissoluit ⁊ laxat humana corpora ⁊ humores qm̃ in eis sunt: dato q̃ caliditas ipsiꝰ fuerit pauca: nã calidi est disgregare ⁊ rarificare. Scda est q̃ rubificat colorẽ cutis: si caliditas eiꝰ fuerit tpata: ga trahit sanguinẽ ad exteriora: sed si caliditas ipsiꝰ fuerit excessiua citrinat cutem: ergsiat ⁊ monet exterius cholerã. Tertia est q̃ multiplicat sudorẽ: ga poros cutis laxat ⁊ aperit ⁊ ad eos trahit humoꝝ vapores. Quarta ẽ q̃ minorat vrinã: quia ptẽ aquositatis humoꝝ insensibiliꝫ resoluit: ptẽ cũ sudore educit. Quinta est q̃ debilitat digõnez: ga trahit nãlez calorem ab interioribꝰ ad exteriora ⁊ dispergit ipm. Sexta est q̃ inducit sitiz: q̃ calefaciendo ⁊ deficcãdo humiditates roridas corpis educit ex quaꝝ absñtia causat sitis.

¶Frigidus ⁊c.) ¶In 2. numerat 4. opões aeris frigidi. Prima est cõstringere taz pticulas corporis q̃z humores. Nam frigidi est cõgregare conducendo ptes circũferentiales versus centrũ. Scda est q̃ fortificat digõnez: q̃ cõfortat ⁊ vnit calorẽ nãlez per antiparistasim ꝓpellendo ipm ad interiora: nisi frigiditas eius fuerit tanta q̃ ad interiora penetret ⁊ calorẽ vincat. Tertia est q̃ multiplicat vrinã. Primo ꝫstringẽdo humores ⁊ exprimẽdo aquositates ab eis. Scõdo phibẽdo resolonẽ aquositatuz humoꝝ per sudores. Tertio phibẽdo multitudinẽ resolonis insensibilis aquositatis humoꝝ saltem a cã extrinseca. Et hoc itelligitur dum dicit: ⁊ his silia.

Quarta est q̃ minuit egestionẽ. Primo quia musculi ani se exprimunt frigore aeris constricti. Scõdo q̃ longaon nõ plene obedit aperiendo sevt feces exeãt: ⁊ ideo feces nõ leuiter descẽdunt: sed diu morantur ⁊ cõtinue ab eis meseraice trahunt aliquid succositatis: vnde vrina augeꝫ ⁊ feces decrescunt.

¶Aer vo ⁊c.) ¶In tertia dicit q̃ opationes aeris humidi sunt lenire cutẽ. s. reddere ipsam mollez ⁊ suauẽ: ⁊ humectare corpꝰ tam cõtactu q̃z aspiratione ⁊ attractione per orificia arteriarũ terminatarũ ad poros cutis.

¶Et siccus ⁊c.) ¶In quarta dicit q̃ opões aeris sicci sunt q̃ exiccat cutẽ ⁊ denigrat corpꝰ vel exasperat cutẽ ⁊ deficcat corpꝰ ꝫue se hñs ad aerẽ humidũ. Denigrat gdẽ: q̃ subtiles sanguis ptes siccat ⁊ ꝫsumit: ⁊ residuũ remanẽs terrestre ⁊ mestũ ad nigredinẽ declinat. ¶Sed q̃o aer siccare põt cum nãliꝫ sit summe hũdus. Dic q̃ nõ siccat ꝓpa nãz vtute influxa a celestibꝰ vl terrestribꝰ.

¶Et aer ⁊c.) ¶In qnta dicit ꝑmo q̃ aer turbidus reddit aiaz tristem: ⁊ cõmiscet. i. cõturbat humores. Cuius rõ est: q̃ aer turbatꝰ inspiratiõe attractꝰ ad cerebrũ ⁊ cor ⁊ spiritibꝰ imixtus aiali ⁊ vitali ⁊ sanguini arteriali tollit a singulis ꝓpriũ splendorẽ qui cã est ⁊ melle. Scõ dicit q̃ aer turbatus differt ab aere grosso: qa grossus est vniformis in turbiditate. i. grossitudine seu spissitudine sua: sicut cristallus berillus vitrũ ⁊ quie gẽme. Sed aer turbatꝰ est qui cũ ptibus miscet grossis. i. cuius ptes de se subtiles respse sunt ⁊ imixte grossis fumis aut vapoꝛibꝰ: vt si in aquã limpidaz lutũ ꝓiceres. ¶Et circa hoc attende q̃ ois aer turbidus est grossus: q̃ nihil põt se imiscẽdo aeri turbare ipm q̃ sit eo grossius: sed nõ ois grossus est turbidus: sed soluz ille q̃ diuersificat in suis ptibꝰ. Tertio dicit q̃ figñatio duaꝝ rerũ. i. signũ aeris tã turbidi q̃z grossi est q̃ parue stelle q̃ sunt in firmamẽto paz apparẽt vel nõ apparẽt ꝑ mediũ eius: ⁊ q̃ splendor scintillationis stellaz firaz paz resplendet vel nõ resplendet ꝑ ipm. Et ꝑ stellas fixas intellige stellas firmamẽto infixas q̃ nõ mouent aliquo ꝓpomotu alio q̃ motu firmamẽti: sicut clauꝰ navi ifixꝰ nõ mouet nisi motu nauis. Et he sole nobis vident scintillare ⁊ reddere lumẽ õsi: remulum pre nimia sui distãtia a nobis. Sz planete ꝓpriis mouẽt motibꝰ ⁊ ñ scintillãt. Quarto dicit q̃ cãe q̃re stelle minute ⁊ splẽdor scintillatiõis stellaz firaz modicũ appent ꝑ mediũ aeris grossi vl turbidi sũt vapores vl fumi ꝑli ꝑ aerẽ dispsi nõ sinẽtes libere radios lumis harũ stellaz ad nos puenire: ⁊ vẽn bõi pauci. i. paucitas vel carẽtia bonoꝝ vẽtoꝝ solitoꝝ suo flatu ⁊ deficcatiõe purificare aerez a vaporibꝰ ⁊ fumis. Quinto dicit: nũc aũt illũ sermonẽ ad hãc reducemꝰ intẽtionẽ. i. ꝓpõ pñti tũ fit dcm̃ de aere turbido: ⁊ ꝑmo de eo cõplebiꝫ post. s. vbi agek de mutationibꝰ aeris ꝑter nãz.

b ¶Et omne qdez ⁊c. ¶In hac parte scda ꝑmo ꝑmittit Ptan. duo gñalia ad omnia tempora anni. Secũdo agit de operibus veris. ibi (Ver autem.) Tertio de operibus hyemis. ibi (Hyems vero.) Quarto de operibus estatis. ibi (In estate vero.) Quinto de operibus autumni. ibi (Autumnus vero.) ¶Due ꝑme ptes sunt pñs tertꝰ.)

¶In prima dicit ꝑmo q̃ omne ips anni, seruãs suã ꝓpriã nãm hz iudicia ꝓpa ꝑm que iudicat alicuiꝰ determinate cõplonis ⁊ fm eã in corpibꝰ humanis diuersa operari. Scõdo dicit q̃ cuiuslibet tpis finis est similis in iudicio principio tpis sequentis: ita q̃ fere sunt eiusdez complonis: ⁊ siles inducũt egritudies. Et ꝓ quo pz q̃ sola cuiusq̃ tẽporis medietas ꝓpriẽ retinet ipsius naturam.

¶Ver aũt ⁊c.) ¶In 2ª pte primo agit de bonitate veris ⁊ cõplone eiꝰ ⁊ colore quẽ dat nobis. Secũdo de egritudinibus veris in gñali. ibi (In vere quoq̃.) Tertio de egritudinibꝰ veris in spãli. ibi (Veris ãt.) Quarto de marime prestantibꝰ ab egritudinibus veris ⁊ cui etati ver magis cõuenit. ibi (Nulla ãt ⁊c.)

¶In 2ª pti. dicit ꝑmo q̃ ver est melioꝰ tẽpoꝝ. s. saniꝰ tẽperatius ⁊ delectabilius suaz ꝓpriã seruet nãm: ⁊ est ꝓportionale cõplexioni spũs ⁊ sanguis. i. aer veris est cã ꝓseruãs spũm ⁊ sanguinẽ in sua tẽperie nõ nimis calefaciẽs vt aer estatis: nec nimis infrigidãs vt aer hyemis. ¶Sed instabit aliqs q̃ spũs ⁊ sanguis vna cũ corde sunt calidiores res q̃ sint in corpore: sicut scribit ꝑmi. 1ª doc. 3. c. 2. Sed ver est tẽperatũ: igit nõ est ꝓportionale cõploni sanguinis ⁊ spirituũ. Dic q̃ ver nõ dr ꝓportionale cõploni sanguinis ⁊ spirituũ: q̃ suus aer sit eis silis in complone ⁊ gradu: sed qa veniens ad pulmonem cor ⁊ arterias mũdificat sanguinẽ ⁊ spũs ⁊ tẽperat eos auferẽs calorem quẽ acq̃suerũt ex cõpressione: ⁊ reducens eos ad ꝓpriuz temperamẽtũ.

¶Scõ dicit q̃ ver declinat ad quãdaz caliditatẽ subtilem parũper sopitaz ⁊ humiditatem nãlem lz existat cũ sua equalitate quã noiauimus propinque celestem. i. lz hẽat complexionem temperatã ⁊ equalitatez propinquã celesti seu prope celestez: ita q̃ est medium ⁊ equale inter hyemẽ ⁊ estatem: sicut in vere sol est in media statione inter augez ⁊ oppositum augis sui excentrici: ⁊ est tot horis in die nãli super nostrũ hemisperium quot horis est sub eo: ⁊ ideo dies tunc equatur noctibus: ⁊ projcit radios suos super nos medio modo inter perpendiculares radios estatis ⁊ superficiales radios hyemis: ⁊ id innuit hic q̃n dicit propinque celestez. Sed quid mouit principem ad hoc affirmandum q̃ ver declinat ad caliditatem subtilem. s. quasi latentem in aere: vel subtilem. i. subtiliativam humorum ⁊ sopitam. i. remissam vt apparentem cum affirmet Gal. 1. complexionum. c. 8. q̃ dispo aeris non continentis calida ⁊ humida est exterior dispositionibus complexionum oibus: ⁊ prin. iam dixit. c. 4. sum. presentis: q̃ et complexionibus aeris dignior vt conuertatur ad putrefactionẽ est calidi ⁊ humidi aeris cõplexio. ¶Dic primo q̃ loquuntur de aere lapso sensibiliter ⁊ excessiue in caliditate ⁊ humiditate: ⁊ de tali lapsu non loquitur hic ꝑn. ¶Dic secũdo q̃ princ. fuit motus ad ponendum q̃ ver declinat ad caliditatem subtilem parumper sopitam ⁊ humiditatem naturalem: q̃ percepit tunc in hoibus humores liquefieri ⁊ ad exteriora tendere sanguinez multiplicari: herbas erumpere ex terra: arbores viresceꝛe ⁊ florere: ⁊ breuiter vidit ver proportionari vite ⁊ generationi que ois videntur caliditati ⁊ humiditati attestari. ¶Tertio dicit q̃ ver in hominibus rubificat colorem cutis: q̃ multiplicat sanguinem ⁊ trahit ipz ad exteriora: nec illic attractũ resoluere sufficit: sicut estas estiual. i. calꝛa ⁊ fic.

¶In vere ⁊c. ¶In scda pti. dicit ꝑmo ꝑn. q̃ ver cõmouet egritudines chronicas. i. longe durationis: q̃ liquefacit ⁊ ad fluxum cõmouet humores qui qesce bant ⁊ congregabantur tempe hyemus: ⁊ ideo melica passio, vel mania cõiter cõmouetur in vere in dispositis ad eam vel veratis alias ea. Iurta illud Hypo. aphor. 6. Podagra ⁊ mania vere ⁊ autumno mouentur vt in pluribus. Super quo ait Gal. ibi. Diuturne passiones mouentur in vere duabus his causis predictis mediantibus: humores enim liquefiunt in corpore in vere: ⁊ ad debilia currunt loca de fortioribus locis. ¶Sed mirum vt q̃ melancholica passio sepius in vere cõmoueatur: ⁊ quartane febres raro vel nunquã in vere incipiunt

sed in

sed in pluribus in eo decrescunt vel sanantur integre. Item ver ex vtraq; ipsius qualitate cst oppositum melācho.ie cum sit calidum ⁊ humidum: ⁊ melancholia frigida ⁊ ficta: cum ergo contraria contrarijs curentur ver deberet potius cura re q̄ cōmouere melācholiā. ¶ Ad primum dic primo q̄ quartane sepe fiunt ex reliquijs aliarū febrium vel ex humoribus preadustis a calore estiuo: ⁊ ideo sepius in autūno q̄ in vere accidunt. Itē omnis quartana fit ex melācholia putre facta: sed melācholia plus putrefit in autūno q̄ in vere ꝓpter fructus recentes in estate comestos ⁊ ꝓpter debilitatē virtutis nō valentis regere humores: ⁊ ꝓpter inequalitatē autūni nunc suo calore generātis ⁊ educētis multos fumos ⁊ vapores: nunc suo frigore repercutientis eos interius qui conculcati putredinis causa fiūt. ¶ Ad secūdū dic q̄ ver cōiter non generat mām melice passionis: sed alio tēpore genitaz cōmouet. ¶ Sed instabis q̄ estas plus cōmouet eā: q̄ calor eius est vehemētior ⁊ cōmouētior. ¶ Dic q̄ si plus cōmoueat plus resoluit ⁊ trahit ad exteriora ⁊ perfundit melliā sanguie ⁊ cholera. Ver aūt non fic. Scō dicit q̄ ille in q̄ multiplicant humores in hyeme ex crapulositate ⁊ defectu exercitij disponit in vere ad egritudies cōmouēri solitas ex his humoribꝰ: q̄ ver resoluit idest liquefacit ⁊ fluere facit eos. ¶ Attende q̄ resoluit hic capitur pro dissoluit. Nam resoluere propne in medicinalibus est materiā aliquam sub forma vaporis aut fumi positam a corpore educere. Sed dissoluere est colligata diffungere vel coagulata aut congelata liquefacere. Tertio dicit q̄ quādo ver diu durat ⁊ permanet in sua temperie egritudines estiue idest solite contingere in estate pauce erunt. Cuius ratio est: q̄ ver est sanissimum ⁊ minime mortiferum paulatim resoluēs humiditates sine debilitatione virium que possunt esse causa egritudinum estiualium.

¶ Veris aūt egritudines ⁊c. ¶ In tertia particula primo enumerat tredeciz egritudines vernales. ¶ Prima est egestio sanguinis cōmuniter dicta dissynteria que dupler existit: vna est epatica: alia est intestinalis. Prima contingit in vere ex multitudine sanguinis regurgitātis a venis ad epar: ⁊ ab epate ad meseraicas ⁊ a meseraicis ad intestina. Secunda in vere euenit ex reumate acuto de flegmate salso vel cholera descēdēte ad intestina ⁊ excoriante ea. ¶ Secunda est fluxus sanguinis narium. Et sub hoc intellige fluxum emorroydalem ⁊ mēstrualem superfluuz prouenientes in vere ex supabundantia sanguinis. ¶ Tertia est ebullitio melancholie existentis ꝛ natura cholere. idest cōmotio melancholie aduste ad efficiendum maniam. Juxta qō dici solet in dispositis. ad maniā moueri fabis florentibus. ¶ Quarta est apostemata maxime sanguinea. i. flegmones ꝛ sanguinis eruberātia. ¶ Quinta est carbūculi ⁊ sunt apostemata de sanguine grosso tēdēte ad adustionē facientia escaraz que quādoq; in vere fiūt ex corruptione sanguinis cōculcati pre multitudine ⁊ grossitie non sufficienter euentati. ¶ Sexta est fināces seu squinātie. s. apata gutturis impedientia cōiter viam aeris aut cibi. Et sunt in vere sepe mortalia ⁊ pernicioſa: q̄ pre multitudine materie strāgulāt recipiētia augmētū ex reumatibus continuis descendentibus ad guttur. ¶ Septima est alia apata: ficut pleureses peripleumonie obthalmie vdimie. ¶ Octaua est venarū fissure ⁊ maxime in pectoralibus: tuz ex multitudine sanguinis rumpente venas tunues que in pulmone sunt: tum ex tussis vehementia que sepe in vere contingit. ¶ Nona est sputū sanguinolētū qō cōiter vocatur emoptoica passio. Et dupl'r cōtingit. Uno modo ex fissura vel corrosione venarum pectoraliū. Scō ex apertione nimia ouificioꝝ venarū pulmonis que vbēt esse parua aeri ⁊ imparuia humori: ⁊ cū nimis apiunt parua fiunt vtriſq;. ¶ Decima est tussis q̄ fit ex humoribꝰ capitis liquefactis ⁊ cōmotis fluētibus ad pectus ⁊ ad arteriā vocalē. Et h̄ no. prin. vnū. s. q̄ in principio veris qō est hyemale seu sile hyemi disponēs patiētiū fissurā venarum ⁊ sputū sanguinolētum ⁊ tussim ⁊ ꝓpne ptisim. i. vlcus pulmonis male fiunt ⁊ aggreganť: quia nōdū diminute sunt humiditates in hyeme genite quas calor subtilis veris liquefacere incipit dilatare ⁊ cōmouere. ¶ Undecima est apoplexia. ¶ Duodecima est paralysis. ¶ Tertiadecima est dolores iūcturarū. Et hx tres vltie cōtingunt in vere flegmaticis: q̄ calor veris flegma genitū in hyeme ⁊ quietū liquefacit ⁊ dilatat ⁊ ad fluxū preparat. Et si fluat ad ventriculos cerebri ⁊ eos oppilet apoplexiā generat: si ad initium nuche paralysim inducit: si ad iuncturas artharum manuum aut pedum dolores arteticos seu guttosos. Secundo dicit q̄ fortes motus corporei ⁊ animales maxime super cibū: ⁊ comestio ꝛerum calefacientiū vt alliorū ceparum sꝑierū acutarū ducunt ad hoc. idest mouent flegma ad generationem apoplexie paralysis ⁊ guttarum: q̄ iuuant ver in liquefaciendo ⁊ cōmouendo flegmaticos humores. ¶ Sed instabis q̄ motus fortes sunt calefactiui ⁊ ꝛficcatiui: ⁊ ex consequenti diminuunt flegma: ⁊ similiter res calide comeste. Dic q̄ prius cōmouent ⁊ liquefaciunt q̄z ipsuz minuant: ⁊ quādoq; non sufficiunt vincere flegma: sed fluit ⁊ facit morbos predictos. ¶ Attende q̄ Hypo. tertio apho. aphorismo. 21. enumerat. 14. morbos veris dicens. Uere si quidem manie fiunt ⁊ melancholie ⁊ epilentie ⁊ squinances ⁊ sanguinis fluxus: ⁊ bāci: ⁊ couze: ⁊ tusses: ⁊ lepra: ⁊ lichines: ⁊ alphi: ⁊ rubores vlcerosi plurimi pustule ⁊ arteticē. Et intellige per alphi maculas cutis: quarum quedam sunt albe: ⁊ dicuntur alphosleucas: alie nigre ⁊ dicuntur alphosmelanas: vt ait Cassius felix. Et per lichines intellige impetigines: vt exponit liber de doctrina greca. Sed cum de vere naturaliter se habente fit hic sermo ⁊ tot ⁊ tam malas generet egritudines quomodo saluari potest q̄ ver sit sanissimū ⁊ minime mortiferum: nunquid manie melancholie ⁊ epilentie sunt seue egritudines maligne: ⁊ vix curabiles: nunquid squinantie appoplexie ⁊ lepre sunt mortifere.

¶ Dic primo q̄ ver de se est sanissimum: quia corpora temperata ⁊ bene cōmēsurata in suis humoribus manutenet in sanitate nullam in eis ex se generans egritudinem. Juxta illud Gal. cōmē. illius can. nūc alleg. Uere si quidē manifiūt. Ver enim si corpus equalr tēperatū humoribus inuenerit in eadē pfectione custodit: nec ex sui parte aliquid mali infert: autūnus vero estas hyems facit econuerso: quodlibet enim horum cum corpus inuenitat mundificatuz: ex sui tamē parte generat morbum: estas enim cholerā rubeam: hyems flegma: autūnus cholerā nigrā: hec Gal. ¶ Dic scō q̄ nihil phibet ver suam seruāre naturā generare multas ⁊ malas egritudines ex humoribus genitis ⁊ aceruatis in tribus prioribus. Juxta illud Gal. ibi. Uer idē facit in corpore qō exercitia vident facere que corporibus sunt sana: si tñ exerceātur plena flegmate vel q̄libet alio humore generanť in eis epilentie: apoplexie ex eorum exercitatione: aliquādo crepantur vene in pulmone vel febres nascūtur acute.

¶ Nulla aūt ⁊c. ¶ In q̄rta parti. dicit primo q̄. 5. fūt res que maxime preseruāt ab egritudinibus veris. Prima est flobothomia: nam sanguis in vere marime abūdat: cuius propria eūo est flobothomia: ⁊ virtus est tunc fortis faciliter tolerans eā. Scōa est inanitio. i. eūo cū vomitu vel secessu educēs hūores in tēporibus pcedentibus recollectos: vel tpe veris ex grapula genitos q̄ maxime ꝛgruit in vere pp liquefactionē ⁊ cōmotionē abundantiū humorum ⁊ fortitudinez virtutis ad tolerandū eā. Et in huius testimonū dixit Hypo. apho. 6. Qui buscunq; flebothomia aut pharmacia ꝛfert hos vere flobothomare aut pharmaciaz dare ꝛuenit. Et Gal. in cō. huius apho. ait. Opz ergo in veris initio purgare hos cum flebothomia si de plenitudine timeat: cū solutione ⁊ vomitu si de corruptis his humoribus diu. n. multos hmōi custodiui cū in singulis egrotarent annis. Tertia est diminutio cibi: vt nā diligentius occupetur in digestiōe: rectificatione: resolutione. ⁊ expulsione humoꝝ tribus alijs ꝛgregatoꝝ ⁊ vernalis prohibeatur ex crapula plenitudo. Rōnabiliter igitur hoc tpe statuit ecclesia q̄dragesimale ieiunium si debite obseruaretur cum moderata cibi parsimonia: non se replendo vna vice voraciter ⁊ ingluuiose multitudine fercu'orum vt venter tendatur ⁊ homo sibimet grauis somnolentus ⁊ hebes fiat: tale si quidem ieiunium mentem deprimit: vitia suscitat: a virtute deuiat: neq; laude: neq; premio dignū. ¶ Sed instabit aliquis auctoritate Hyp. apho. 1. dicentis. Uentres hyeme ⁊ vere calidissimi sunt nā. ⁊ somni longissimi. In his igitur tribus ⁊ oblationes plures dande sunt: etenim innatus est calor multus: multo igitur indiget alimento: signum sunt etates ⁊ athlete. Dic q̄ in corpibus mundis repletione carentibus tam in quali q̄z in quanto tpe veris plus cibi dandum est pp fortitudinem caloris innati ⁊ virtutū circa cibum operantiū: ficut pueris ⁊ athletis se fortiter: ⁊ frequenter exercitantibus plus cibi conuenit q̄z senibus ⁊ occiosis. Dic scō q̄ raro cōtingit sana corpora tpe veris carere repletione. Tum pp hyemez que multiplicauit ⁊ constrinxit in interioribus humiditates. Tum q̄ filij huius tpis viuunt in suauitate luxuria ⁊ gulositate: conuenit igitur in vere diminuto comedendi. Quarta res est augmentuz bibendi: ⁊ forte hac de causa concedit ecclesia ieiunantibus in q̄dragesima bibere in vespere: sed comedere non. Et intellige hic q̄ in vere potus augeatur comparatione ad hyemem non ad estatem. Potus. n. triplex est effectus seu iuuamentum. Primus est misceri cibis: ⁊ aptare ipsos vt leuius chilozenť. Scōs est ducere cibos ad membra sua fluxibilitate. Tertius est irrorare caloreꝝ membroꝝ phibendo ne spta propriū humidum igniatur: q̄ ergo in hyeme multe humiditates a frigore aeris circunstantis ad interiora repellunť quodāmodo supplentes officium potus modicum tunc bibendum est. Sed inuere minuunť humiditates ab aere circunstāte ⁊ calor innatus est vigorosus multa indigens irrorationē. Quinta res est debilitatio ⁊ diminutio ⁊ temperamentum potus inebriantis. Debilitatio quidem cum aliquo reprimente virtutem ipsius inebriatiuā: vt sunt amigdale comeste ⁊ coriandrum conditum ⁊ caules post vinum sumpti diminutio vō fic q̄ parum sumatur ex tali potu. Tempamentū aūt. i. lymphatio dicēs fm fortitudinem vini. ¶ Attende q̄ potus inebriantes sunt vina fortia: mellicratum: nectar ypocras: cerusie fortes quales sunt anglie ⁊ hollandie: siccra: ⁊ oīs potus vehementer vaporosus: ⁊ marime vbi intrat lolium aut nigella. Secundo dicit prin. q̄ ver est vtile pueris ⁊ his qui sunt circa ipsos. s. adolescentibus qui sunt post pueros: ⁊ constitutis in etate concussionis qui sunt ante ipsos. Cuiusdē sententie meminit Hyp. apho. 3. apho. 19. dicens. Scōm tēpora quidem veris ⁊ extreme estatis pueri ⁊ eorum affines etatibus: ⁊ bene degunt ⁊ marime sani sunt. Cuius causam reddit Gal. in cō. q̄ simile suo simili custoditur. Uer ergo existens simillimum pueris optime conseruat eos. ¶ Sed instabit aliquis: q̄ pueri sunt lapsi ad humiditatem. Juxta illud prin. primi. 1. doc. 3. capi. 3. Puerorum corpora equali sunt humiditora: ergo tempus siccum plus: conuenit eis: vt preseruet eos ab vlteriori lapsu ⁊ reprimat propriū ipsorum lapsum. Dic q̄ lapsus puerorum ad humiditatez est eis necessarius ⁊ naturalis gratia cremēti non indigens repressione: ⁊ ideo pueri similibus regendi sunt nō contrarijs vt corpora lapsa contra naturam.

¶ Hyeme vero ⁊c. ¶ In hac parte tertia scōe partis primo agit princeps de causis meliorationis digestionis in hyeme. Secundo ꝛ repressione cholere constrictione materierum ⁊ necessitate vsus incidentium ⁊ subtiliantium in hyeme. ibi (Ipsa quoq;.) Tertio ꝛ egritudinibꝰ hyemis. ibi (Egritudinum vero.) Quarto ꝛ habitudine hyemis ad etates. ibi (Senibus vero.) Quinto ꝛ habitudine hyemis ad hypostasim sanguinem ⁊ flegma. ibi (In hyemem preterea.)

¶ In prima particula dicit q̄ in hyeme fit digestio melior q̄z in alijs temporibus propter quinq; causas. Prima est q̄ frigus aeris nos continentis coadunat intus calorem innatuz: quare fortior fit ⁊ non resolvitur. Secunda est: q̄ fructus in hyeme sunt pauci quorū plurimus vsus debilitat digestionem: q̄ super-

⁊

Universidad de Deusto
Biblioteca

fluitates ⁊ ventositates multiplicant maxime duz sunt recentes. Tertia est qz le
tiores cibi comeduntur ab hominibus in hyeme. Quarta est: qz motus post re-
pletionem in hyeme pauciores fiunt: qz cõmuniter vie sunt lutose: ⁊ aer ventosus vel contristans frigiditate aut tenebrositate. Quinta est: qz homines in hyeme vtuntur ad calefacientia celebratis digestionibus cõmunibus vt calore talũ locorũz iuuetur penetratio ⁊ attractio nutrimenti ad membra. ¶ Attende hic qz in gallijs ⁊ in his inferioribus regionibus tertia ⁊ quinta cause cõmuniter non habent cursuz. Nõ enim vtuntur cibis leuioribus in hyeme sed grossionibus vt azimis panibꝰ caulibus carnibus porcinis: bouinis: apanis: ⁊ leporinis: auibus aquaticis: omasio: ⁊ similibus que ex visceribus animaliũ fiũt. Nec digestionibus cõmunibus celebratis transeũt ad loca calida: neqz fricantur aut balneantur gratia attractionis nutrimẽti ad membra: sicut olim mos erat apũd arabes ⁊ grecos. ¶ Et circa hoc insurgit qõ duplex. Prima est: si cibis leuioribus vtendum sit in hyeme q̃z in estate. Secunda si conferat ad custodiaz sanitatis se transferre hyeme ad loca calida. ¶ Ad primam dic primo qz cibi leues facilis digestionis comptunt hyeme ⁊ estate. Hyeme quidem: qz tunc de leui accidunt oppilationes: ⁊ flegma augetur: ⁊ egritudines flegmatice multiplicantur que magis contingunt ex vsu grossorum ⁊ grauium cibariorum q̃z ex vsu leuium. Estate vero quia innatus calor est dispersus debilis ⁊ digestiue virtutes tam propie q̃z cõmunes sunt multum debilitate. Jd testatur princeps secunda parte cantice cantico. 20. dicens. Tempore quidem estiuo est cibi quantitas minuenda: estqz tunc ad subtiliter nutrientia declinandum: vnde vitande sunt tunc carnes grosse: ⁊ vtendum est oleribus ⁊ lactis speciebus. Dic secundo qz grossiora cibaria conueniunt in estate q̃z hyeme ũmodo sint talis grossitiei qz vigeri possint: qz prebent nutrimentum firmius ⁊ magis resistens resolutioni que tunc est maxima ⁊ minus conuertibile in choleram que estate abundat. Dic tertio qz cõmuniter ⁊ vt in pluribus grossa cibaria digeruntur melius in hyeme q̃z in estate propter fortitudinẽ maiorem caloris innati ⁊ digestiue virtutis: ⁊ ideo cõmunius homines huius regionis in grossis delectati cibis grossionibus vtuntur hyemali tempore ⁊ propter delectationem: ⁊ qz melius eos digerunt ⁊ tardius eis nocent. ¶ Ad secundam questionem dic primo qz volentibus balneari vel fricari in hyeme ante cenam confert ad custodiam sanitatis se transferre ad loca calida: qz si fricatio vel balneatio tunc corporis fieret in locis frigidis nudatum corpus statim lederetur a frigore aeris. ¶ Attende hic qz mos olim fuit in grecia ⁊ arabia qz homines ante comestionem nocturnam celebratis digestionibus cõmunibus cibi priotis intrabant loca calida que balnei casas appellabant: ⁊ ibidẽ spoliati fricabant vndiqz precipue illi qui ꝓpter occupationes anime corporis exercitijs intendere non valebant vt superfluitates resoluerentur: ⁊ nutrimentum digestũ traheretur ad mẽbra. Dic secũdo qz in hyeme ⁊ regione vehementis frigoris confert etiã nolentibus balneari vel fricari celebratis digestionibus cõmunibus subintrare loca calida propter resolutionẽ superfluitatum ⁊ attractionem nutrimenti ad membra: maxime his qui vel nolunt vel cõmode nequeunt vt cõueniẽt exercitari. Dic tertio qz in hoc casu camerule bene clause cum camino liberi ignis sunt preeligende stuphis alemanie: qz suus aer liberior est ⁊ magis ab igne mũdificatur ⁊ minus inficitur anhelitibus ⁊ alijs corruptionibus conuersantium ⁊ inhabitantes partes quas voluut applicant calori ⁊ quas nolunt non.

¶ Ipsa quoqz choleram ⁊c. ¶ In secunda particula dicit qz hyems plus ceteris temporibus debilitat idest reprimit ⁊ minuit choleram. Primo qz aer hyemis est frigidissimus. Secundo quia dies suus est breuissimus puto octo horarum circa solstitium hyemale in hac regione. Tertio quia sua nox est longissima scilicet xerdecim horarum apud nos circa dictum solstitium: breuitate ergo diei qui generationi ⁊ dominio cholere plus aptatur non potest cholera multiplicari ⁊ noctis prolixitate flegma multiplicatur quod choleram reprimit. Secundo dicit qz hyems plus ceteris temporibus constringit materias humorales que in corpore sunt: ⁊ non solum humorales: sed etiam vaporosas ⁊ fumosas: ⁊ membra mollia ⁊ vias corporis quare disponuntur ad oppilationes naz frigidi est congregare ⁊ constringere. Tertio dicit qz plus oportet hyeme q̃z ceteris temporibus vti incisiuis ⁊ subtiliantibus: vt petrosilino: anisso: carui: feniculo: sinapio: nasturtio: allijs: cepis: specibus acutis: sale: vino albo: ⁊ similibus vt humores densos ⁊ viscosos incidant ⁊ subtilient: ⁊ vias constrictas vel oppilatas aperiant.

¶ Egritudinum vero hyemalium ⁊c. ¶ In tertia particula dicit primo qz plurime ex egritudinibus hyemalibus sunt flegmatice. Secundo dicit qz flegma in hyeme multiplicatur. Tertio dicit qz vomitus hyemis vt plurimũ sunt flegmatici. ¶ Sed hec tria contraria videntur ei quod dictum est in principio huius scilicet qz hyeme ad digerendum est melior: flegma enim est sanguis diminute coctus: ⁊ multiplicatio eius attestatur diminute digestioni. Item iam dixit princeps qz gens in hyeme non comedit nisi leuia nutrientia: sed ex talibus non solet flegma multiplicari maxime cum calida esse debeant. Item ventres hyeme ⁊ vere calidissimi sunt natura: sed efficiens causa flegmatis est caliditas abbreuiata: vt ait princeps primi ꝑma doctrina quarta capitulo secũdo. ¶ Ad primum dic qz in sanis temperatis mensurate viuentibus in hyeme fit optima digestio ⁊ nutritio ⁊ non multiplicatur in ea flegma neqz flegmatice egritudines: neqz flegmaticus vomitus: sed caro ⁊ sanguis. Jxta illud Galeni aphorismorum prima cõmento illius canonis. Ventres hyeme ⁊ vere. Calor naturalis maxime hyemalis necessario augmẽtat appetitum: consortat digestionez: sanguinem auget in corpore. Et paulo post subdit. In hyeme corpus magis nutritur: caro augmentatur: sanguis multiplicat ordinatione modũ nõ excedẽte: si enim hec turbet. s. ordinatio diete cõuenientis omnia cõtraria sequuntur: hec Galenus. Sed quia paucissimi ratione ⁊ mensura viuunt: ⁊ plurimi more bruto

ꝑterea qz frigus caloris inati substantiam comprebẽdit: vnde fortior efficitur ⁊ non dissoluitur: ⁊ ideo qz fructus sunt pauci: ⁊ gens non comedit nisi leuia nutrientia: ⁊ qz hominum motus post repletioné est paruus: ⁊ qz ad loca ingrediuntur calefacientia. ¶ Ipsa quoqz cholerã plus debilitat q̃z oia tpa sua frigiditate ⁊ sui diei breuitate ⁊ sue noctis prolixitate. Et ipsa est magis cõstringens materias. Et in ipsa est plus necessarium sumere ea que incidũt ⁊ subtiliãt. ¶ Egritudinum vero hyemaliũ plurime sunt flegmatice: ⁊ in ipsa flegma fit multum: ⁊ plurimum qõ est in eo quod vomitu expellit̃ est flegma. Colores quoqz apostematum in ea ꝑm plurimum ad albedinez trahunt. Et in ipsa abundat catarrus. Et incipit catarrus cum aer autũnalis mutaꝛ. Quez postea sequunt̃ apostema lateris: ⁊ apostema pulmonis: ⁊ raucedo: ⁊ dolores gutturis. Deinde accidunt dolor lateris ipsius ⁊ dorsi ⁊ neruorum nocumenta ⁊ capitis dolor chronicus: immo apoplexia ⁊ epilentia. Et hoc totum ꝑterea qz materie constringuntur flegmatice: ⁊ qz multiplicantur. ¶ Senibus vero nocet hyems: ⁊ eis similiter qui eis similes existunt: sed medijs iuuamentũ ꝑstat. ¶ In hyeme preterea hypostasis in vrina multo dicit qz colores apostematum in hyeme vt plurimũ tendunt ad albedinez: qz color cutis nãliter est albus: ⁊ frigus extrinsecũ repercutit ad intra materias apostatum solitas tingere cutem ꝑm suum colorez: nisi cũ materie sunt fortiter infiltrate circa cutem. Quinto dicit qz catarrus abundat in hyeme: ⁊ cõiter incipit in fine autũni. s. qñ autumnalis aer incipit mutari ad nãm hyemis. Abundat quidem in hyeme: qz vapores lati ad cerebrũ velut ad caminuz corporis non inuenientes liberum exitum propter circunstantiam frigoris recidunt inferius: ⁊ inspissati generant catarros. Et iterum frigus circunstantis aeris vel per nares tracti ad cerebrum qñqz constringit ipsum tali violentia qz excutit ab eo humiditates velut a spongia madida manibus compressa. Incipit autem tempore quersionis autũni ad hyemem: qz tunc corpora rarificata ⁊ assueta digere in aere calo cito penetrantur ⁊ ꝓtinuntur a frigore hyemis. Certo dicit qz pleuresis peripleumonia raucedo ⁊ dolores gutturis sequunt̃ catarruz. Nã si mã catarri fluat ad panniculos tegẽtes costas ⁊ eos imbibat efficiet pleuresim: si ad pulmonem peripneumoniam si ad interiora vocalis arterie difformiter fluat raucedinem inducet: si partibus imbibatur gutturis dolores ibi excitabit. ¶ Attẽde ꝺ qz mẽbra spũalia frequentius alijs in hyeme leduntur: qz defendi nõ commode ꝓnt ab aeris frigiditate: quemadmodũ alia. Jxta illud Gal. 3. apho. cõ. illius can. Hyeme vero pleuretides peripneumonie. Cum. n. omnia membra a frigiditate aeris possint defendi. ꝺ nullatenus in instrumentis spũs fieri põt vnde ⁊ dolores lateruz ⁊ tusses fiunt. Septimo dicit qz ꝓter in hyeme accidũt dolores laterum. s. vel laterum pectoris ꝓp frigidum aerem ꝓtinue inspiratum ⁊ ꝓp catarros vel hypocondriorũ ꝓp oppilationes ex grossis humoribus ⁊ ventositates a frigore coartatas ⁊ dolores dorsi: tunc etiam accidunt ⁊ nocumenta neruorum qz dorsum cõstat ex ossibus: nucha: neruis: panniculis: ligamentis: quibus omnibus frigiditas hyemis ꝺriatur. Jxta illꝺ Hyp. apho. 5. apho. 15. Frigidũ inimicuz est neruis: ossibus: dẽtibus: cerebro: spinali: medulle: calidũ vero vile ⁊ amicũ. Accidunt ẽt in hyeme dolor capitis chronicus. i. diuturnus ⁊ apoplexia ⁊ epilentia ꝓp multiplicationem materierũ flegmaticarum ⁊ ꝓpter frictionem earũ in cerebro a frigore hyemis. Eadem fere egritudines Hyp. attribuit hyemi. 3. apho. cañ. illo. Hyeme vero pleuretides pipleumonie branchi: corize: tusses: dolores pectorũ: laterũ ⁊ lumborũ capitis: vertigines ⁊ apoplexie.

¶ Senibus vero ⁊c. ¶ In. 4. parti. dicit primo qz hyems est nociua senibus ⁊ eis similibus. s. melancholicis naturalibus qui sunt frigidi ⁊ ficci: ⁊ debiles: vt senes. Secꝺo dicit qz hyems conferunt iuuenibus quos vocat medios: qz medij sunt inter adolescentes qui crescunt ⁊ senes qui decrescunt. ¶ Instabit aliquis contra primum: qz hyems ꝓfortat calorem naturale ⁊ virtutẽ digestiuã quo maxime indigent senes ⁊ melancholici. Item hyems humectat ⁊ prohibet resolutionem humidi radicalis. ¶ Contra secꝺm arguet aliquis qz iuuenes sunt tẽperatissimi omnium: vt. s. declaratum est. c. de etatibus. Indigent ergo tpe conseruante eos in sua temperie: sed conseruatio fit a simili: sicut cura a ꝓrio: non ergo hyems confert eis: sed potius ver. ¶ Ad primuz dic qz hyems in senibus ⁊ melancholicis non ꝓfortat calorem innatum: sed debilis extrinsecus obtunditur ⁊ penetratur a frigore hyemis. Ad ꝓfirmationem dic qz hyems. humectat humiditate aduentitia qua non egent senes: immo in hac abundant ꝓ via indigẽnie: sed indigent humiditate substantifica nutrimentali quaz nõ prebet eis hyems. ¶ Ad secꝺm dic primo qz iuuenes temperati in cõplexione ⁊ humoribus optime se hñt in vere: ⁊ nihilominus hyems eis iuuamentum prestat: qz confortat eorum calorem innatũ ⁊ digestiones corroborat. Dic secꝺo qz iuuenes fortitudine caloris innati coniuncti sicco ⁊ multitudine motionum plus alios abundãt in cholericis humoribus quos reprimit hyems ⁊ prohibet multiplicari. Jxta illud Gal. 1. apho. cõ. 19. illius cañ. Secũdũ tẽpora quidem veris senes ex sue cõplexionis frigiditate adiuuant̃ estiuo calore: ⁊ filr perfecti in iuuẽtute hyeme cõtraria sue cõplexioni cholera rubea sibi dominante.

¶ In hyeme ⁊c. ¶ In. 5 parte dicit primo qz hypostasis in vrina multiplicatur in hyeme vlusqz in in estate. Secꝺo dicit qz vrine quãtitatis est maior in hyeme. Tertio dicit qz sanguis in hyeme minuit̃. Quarto dicit qz in ea flegma multiplicatur. Primi causa est: qz materia hypostasis in estate partim calore aeris cõsumitur: partim trahit ad exteriora. In hyeme vero remanẽs in venis digerit ⁊ dealbat: ⁊ conuertit̃ in substantiã mediã inter sanie ⁊ bonos humores ⁊ velut inutilis ad nutritionẽ cũ vrina expellit̃. Jxta illud Gal. 1. pno. cõ. vlti. Et causa iterũ in sedimine albo qõ residet in vrina est hec causa eadẽ: qõ est qz euent⁹ ei⁹ est similis euentui sanie quoniã est mediũ inter saniem ⁊ inter humores naturales: qõ est qz res que refugit naturã: vt operetur in ea ex cibo apud cõuersionẽ suã ad sanguinẽ residet in vrina: nõ ergo alteratur ab ea ⁊ fit sanguis: nec est sicut sanies cãe: cuius efficienti eam permixta est dispositio extra naturã. Secũdi causa est. s. qz vrina augeꝛ: qz neqz fudoribus ad exteriora trahit aquositas sanguinis

guinis vt in estate neqz cõtinentis calore cõsumitur: sed ab humoribus frigore crpumpf cũ vina transfes. Juxta illud qõ dicebaf in prin.hums.c. Frigidus ve ro aer cõstringit z vinã efficit multaz:ideo qz humores constringit:z ppterea qz in sudore parũ resoluunf. Tertiz z quarti.s.qz sanguis minuaf z flegma auge tur cũ est crapula in supfluitate ciborũ vsus grossorũ paucitas exercitij supflui tas somni que flegma augẽt z sanguinis bene cocti multiplicationem phibent.

C Attẽde qz Bal.1. apho. cõ.15. illius can. Ventres hyeme: videtur cõtrarius prin.in.2.z.3. horũ dictorz. Ait.n.ibi. Hoc tempore. i. hyemali augmentaf calor in interiori corpore z somnus fit lõgissimus supfluitas tertie digõnis expelliẽ quãtus non sentiatur: fumosa enim cũ ambelitu: grossa vero cũ vina egreditur hypostasis quoqz vine fe culẽtor est in hyeme qz in estate:z quãtitas minoraf vine: corpus magis nutri tur: caro augmentaf: sanguis multiplicaf ordinatione modum non excedente: si enim hec ordinatio turbe tur omnia cõtraria sequũtur. Sed quo ad mioratio nem quãtitatis vine dici põt qz in hyeme minoraf plus qz in estate compara tione habita ad calorẽ ina tum cõsumentẽ z insensibi liter resoluentẽ aquositatẽ sanguinis qui fortissimus est in hyeme. Sed alijs de causis modo tactis in hye me multiplicaf vina: sup posito moderato vsu potus in vtroqz tẽpore. Et quo ad multiplicationẽ sanguinis dic vt prius: qz in tẽperatis modeste viuentibus san guinis in hyeme multiplicatur. Sed in crapulosis vtentibus cibarijs grossis flegma multiplicatur propter causas tactas.

titudo existit cõparatione estatis z eius quidẽ quantitas est maior: z mĩuitur in ea sanguis: z augetur flegma. C In esta te vero cholera augetur rubea: sz postea in eius fine cholera augetur nigra: pro pterea qz subtile resoluitur z grossum re tinetur z constringitur. Et inuenies se nes z eos qui eis assimilãtur in estate fo rtiores. Et estas quidem humores resol uit z virtutes debilitat z operationes na turales causa multe resolutionis: z citri nat colorem ,pterea qz resoluit illud qõ ex sanguine attrahit. C Egritudinum qõqz tempora in ea abbreuiantur. Si.n. virtus fortis fuerit aerem inueniet ad re soluendũ adiuuantem: z ad egritudinis materiã maturãdũ: z expellet eam extra. Quod si debilis fuerit calor aeris addet ei debilitatem ,pterea qz laxat: z destrue tur z morietur eger. Amplius estas cali da z sicca cito incidit egritudines: humi da vero est masticans: vnde suarum egri tudinuz tempora prolongantur: ideoqz

C In estate vero zc. C In hac pte.4.primo agit prin.de effectibus estatis cir ca humores: etates: virtutes: opationes z colores. Secũdo de effectibus eius cir ca durationes egritudinũ z suorũ tẽporũ. ibi (Egritudinũ quoqz.) Tertio de egritudinibus estuis. ibi (Estiue vero.) Quarto de effectib9 estatũ vernalis me ridionalis z septẽtrionalis. ibi (Cũ vero estas.) C In.1.parti.dicit cholera ru. augetur in estate: sed in fine estatis augeẽ cholera nig.s.melãa adusta: qz partes subtiles cholere rubee resoluunf z grosse manent cõstricte cõpacte z terrestres.

C Sed instabit aliquis qz causa efficiens cholere rub.est calor igneus super fluus z proprie in epate vt ait prin.primi.1.doc.4.cap.2. Sed calor epatis est de bilior in estate qz in alijs tẽporibus. Juxta illud Bal.apho.1.cõ.15. illius cano. Ventres hyeme z vere. Calor in hyeme interiora ingredif z ibidez adunaf. In estate vero sue similitudini congaudens z exteriora petens dissoluitur z in cor pore minoratur: ergo non multiplicabit cholerã. Dic qz licet epar estiuo tẽpore sit minus caliduz calore ĩnato qz tempore hyemis. calidius tamẽ est calore con flato ex innato z celesti simul a quo generatur cholera z sanguis cholerizatur. Secundo dicit qz senes z sibi similes vt melãcholici naturales inueniunf fortio res in estate. Tum qz calor eorum ĩnatus debilis existens a solari calore vigora tur z excitatur: tum qz superflue humiditates in eis p viã indigestionis collecte caloꝛẽ ĩnatum lxbetantes caliditate z siccitate estatis consumuntur. Tertio di cit qz estas resoluit humores suis: vz caliditate z siccitate z debilitat virtutes z operationes naturales virtutũ: qz superflue resoluit spiritus z caloꝛẽ ĩnatũ qui sunt infra virtutũ z operationũ. Quarto dicit qz estas citrinat colorem humа ne cutis qz resoluit illud qõ attraxit ex sanguine ad cutẽ. Omnis.n. calor actua lis fortis ab extra cuti occurrẽs: primo rubificat attrahendo sanguinẽ vt stuphe z balnea: sed diu pseuerans cutẽ citrinat: qz cholerizat sanguinẽ attractum z re soluit partes eius subtiles: in quibus fundatur viuax splendor eius.

C Egritudinum zc. C In.2.parti. dicit primo qz tẽpora egritudinũ ,abbreuan tur in estate. Et istud intellige tam de temporibus totalibus durationum egri tudinũ qz de partialibus. s. principio: augmento: statu: z declinatione earuz. Cu ius cãm reddit: qz si virtus egri fuerit fortis caliditas estatis iuuabit eam ad re solutionẽ z maturationẽ z expulsionẽ materie egritudinis: z si virtus egri fue rit debilis calor estatis augebit ipsius debilitatem relaxando z dissoluẽdo: z sic eger destruetur z morieẽ. C Instabit aliquis: qz egritudines estatis sunt vt plu rimum cholerice: sed cholere maturatio est inspissatio sicut prius declaratũ est. Estas vero non inspissat humores: imo subtiliat: quare non abbreuiat egritudi nes. C Dic primo qz in egritudinibus cholericis quarũ crisis est ventura cũ re solutione insensibili: vel cũ sudore maturatio mãe nõ est inspissatio sed subtilia tio cũ maturatio fit ,pparatio ipsius ad facilẽ expulsionẽ. C Dic secõ qz in egri tudinibus quarũ materie saniose fiunt calor estatis festinat in eis generationẽ saniei que partim fit a naturali calore: partim ab extraneo: vt Bal. affirmat vlti mo cõmento primi ,prosticoꝝ. C Dic tertio qz calor estatis iuuat vt in plurib9 ad abbreuiationẽ egritudinũ materialium eueniẽtium in ea: tum resoluendo partem materie: tum aperiendo sibi vias ad exitum facilem. Secũdo dicit mo derando z declarando primũ dictum qz estas calida z ficca cito incidit id est ve lociter amputat vel destruit egritudines. Sed estas humida mastficat eas: id est lente non cito operatur in eas: z ideo tempora egritudinũ in estate humida p longãtur: z ppter hoc multa vlcerum estatis conuertũtur ad herpetem estiome num id est apostema cholericũ totam vlcerans cutem vsqz ad carnem ei suppo sitam. Jurta illud Bal. lib. de apostematibus ad glauconẽ capitu. 1. distin. ,pma. Sola autẽ excreta id est expulsa cholera: z sm aliquam particulam stante herpes nominatur. Si quidem deniqz grossa consistentia fuerit totam vlcerat vsqz ad suppositam carnem cutim. Et vocat hos Hyppocras estiomenos herpetes: hec Bal. Sed estiomenus est dissipatio substantie membri ex putredine cum fetore cadaverali. Et forte qz z hoc presens textus intelligitur: qz humiditas estatis cum fort. eius calore plus disponit vlcera ad malam putredinem qz ad corrosio nẽ adustiuam. Accidunt etiam in estate humida hydropises lyenterie z fluxus alij vẽtris diuturni. Ad quorum generationem iuuant humores fluẽtes a supe rioribus marime a capite ad inferiora qui peruenientes ad stomachum quan doqz generant lubricitatem lyentericam: z peruenientes ad intestina vel anum diariam aut tenasmonez: z peruenẽtes ad vias stric tas epatis oppilationem z ex ꝛsequenti hydropisiz.

plurimum vlcerum ad herpetem estiome nũ perueniet. Et accidũt in ea hydropi sis z lyẽteria z lenitur natura. i. anus. Et ad hoc totũ adiuuant humores multi qz superioribus ad inferiora descẽdũt z p prie a capite. C Estiue vero egritudines sunt sicut febres tertiane: z sinoch°: z cau son: z corporis extenuatio. Et ex dolori bus dolores auris z obthalmia: z in ea multiplicanf proprie cũ non fuerit vento sa herisipila z bothor que sunt eius natu re cuius est ipsa. C Cũ vero estas fuerit vernalis erũt febres bone dispositionis nõ habentes asperitatẽ z acuitatẽ siccã: z multiplicabitur in ea sudor: z expecta bitur in crisibus ,pterea qz caliditas z humiditas huic proportionantur: quo niã caliditas resoluit z humiditas laxat z poros dilatat. C Cũqz estas fuerit me ridionalis multiplicabuntur in ea morta litates z egritudines variole z morbilli. C Septentrionalis vero estas est sana: ideoqz exprimẽdi egritudines in ea mul

C Estiue vero zẽ. C In tertia particu. numerat. 8. egritudines solitas cõtingere in estate que suam ser uat naturã. Prima est feb. tertiana ,pter multiplica tionem cholere in ea: quã cum natura debilis z reso luta regere nõ possit: z ex pellere destituta a regimi ne nature putrefit: vel itra magnas venas: z facit ter tianam continuam: vel ex tra: z facit interpolatam. Secũda est sinochus. i. feb. ex sanguine inducta: quaz efficit estas in sanguineis inducendo ebullitionez in sanguine superabundan te. Tertia est causon: z est febris ardens ex cholera putrida in venis propẽ cor vel ex flegmate salso. Cui9 putredinis z ebullitionis causa potest esse aer vehe mẽter calidus inspiratus cum diminutione vel defectu debite euentationis hu morum que putrefiunt. Quarta est emacratio cor poris vel ethica: quam inducit estas in cholericis raris. Quinta est dolor au ris ,pter abundantiam cholere in capite expulse ad aures: sicut enim p palatũ z nares superfluitates flegmatice cerebri purgantur sic cholerice per aures. Sexta est obthalmia. i. apa cõiunctiue oculi: qõ efficit cõmouendo cerebrum z humores eius: qui puenientes ad oculum obthalmiam inducunt aut aliũ ocu li morbum. Septima est herisipila. i. apostema cholericum quã generat estas ma rime cum non fuerit ventosa ex abundantia cholere. Et intellige cum non fue rit ventosa vento alio ab australi. Auster enim nõ prohibet generationem heri sipile: sed alij venti marime boreas z sui collaterales: impediunt reprimendo choleram z temperando ardorem. Octaua est bothor. i. parue eminentie simi les herisipile vt morbilli formice propter similem causam. C Attende qz Hyp. apho.3. multas ex his egritudinibus: z alias plures estati attribuit dicẽs. Esta te vero quedam horum vz morborum veris fiunt z febres continue: z causon z tertiane plurime z vomitus z diarie z oculorum z aurium dolores z oris vlce rationes z putredines pudendorum. s. veretri z vulue z partium circũiacentiuz z desudationes. i. parue pustule quasi de sudoris materia facte.

C Cum vero zc. C In quarta particula primo agit de estate vernali. Secundo de meridionali ibi (Cunqz estas.) Tertio de septẽtrionali ibi (Septẽtrionalis vero.) C In prima parte dicit primo qz quũ estas fuerit vernalis. i. veri similis in caliditate z humiditate quasi temperata febres que fient in ea erunt bone di spositionis. i. remisse malicie facile sanabiles non habentes asperitatem. i. seuam afflictionem vel asperitatez cutis faucium z lingue pre siccitate z acuitatez siccam. i. inflammationem vehementer desiccantem. Secõ dicit qz in tali estate multiplicatur sudor in febribus z in eis expectatur crisis per sudorem: qz calor z humiditas proportionatur sudori z crisi sudorali. Nam caliditas resoluit z tra hit ad cutem ex humoribus vapores qui sunt materia sudoris. Humiditas vero poros relaxat z facile dilatabiles reddit ad exitum sudorum. Eiusdem senten tie meminit Hyp. apho.3. dicens. Cum estas fit verisimilis sudores in febribus multos expectare oportet.

C Cunqz estas zc. C In secunda parte dicit qz si estas fuerit meridionalis. i. calida z humida pp abundantiam ventorum australium seu meridionaliũ vel aliter pestilẽtie multiplicabuntur in ea z morbilli z variole que sunt prefagia fu ture pestis significantia ebullitionem sanguinis z male putredinis initium. In tali nãqz estate faciliter putrefit z corrumpitur aer qui attractus ad cor sanguinem inficit z spiritus vitales sua venenositate virtutes deijciens. De hac con stitutione temporis ait Hyp. apho.3. apho.6. Australine vero dissoluunt corpora z humectant z capitis dolores z graues auditus: z vertigines faciunt in oculis: z in corpore difficiles motus z ventres humectant.

C Septentrionalis vero zc. C In tertia dicit primo qz si estas septentrionalis fuerit. i. declinans ad frigidum z siccum vel ex abundantia ventorum borealiuz seu septentrionalium flantiuz in ea vel alter ipsa est sana: qz deficcat superfluita tes corpis z membra fortificat stringit z vnit: z ideo egritudines exprimẽdi mul tiplicantur in ea. Jurta illud Hypo. apho.3. apho.16. Constitutiones vero quot tidiane z boreales corpora quidem constituunt fortia z bene mobilia z bene co lorata z melius audientia faciunt z ventres siccant z oculos mordẽt z circa tho racem dolores faciunt: z si quid prius est dolendum magis dolet. C Secundo dicit qz egritudines exprimendi prouenientes: in estate septentrionali sunt que fiunt ex materijs liquefactis ab aliquo calore manifesto: vel occulto: quem fri giditas percutit z membrum stringit z materias quas continet ab eo exprimit: sicut reumatismi tusses raucedines asmata peripneumonie pleureses z alie si miles a reumatibus gemite. C Tertio dicit qz estas septentriõalis ficca prodest flegmaticis z mulieribus: qz rectificat lapsus eorum ad humiditatem z consu mit superfluitates in quibus abundant. Sed in cholericis vel cholera repletis inducit opthalmiam siccam z feb. acutas longi temporis z constrictionem cho lere ex adustione z ex superatione cholere nigre. Et intellige per opthalmiaz sic cam apostema coniunctiue oculi ex ficco humore vel sine sanie z lippitudine: qõ

generatur in estate septētrionali in cholericis expressione cholere a cerebro ad oculum. Et per feb. acutas longi temporis intellige acutas conuersiuas seu tendentes ad chronicas ⁊ diuturnas quales sunt ille que.20.die terminari solent. Et estas septētrionalis est causa talium: qz prohibet humores per sudorem euaporari ⁊ conculcat eos. Uel dic qz hic littera est effectuosa: ⁊ loco huius: ⁊ feb. acute longi temporis: debet hoc scribi: ⁊ febres acute ⁊ coruze longi temporis: ita qz translator vel forte scriptor omisit hic: ⁊ coruze. Quod scire potes ex apho. illo Hypo.3.particu.apho. 15.vnde princ. tractt hanc litteram. Si vero boealis fuerit ⁊ inaquosa humidis quidem natura ⁊ mulieribus confert: reliquis vero obthalmie erunt ficce ⁊ fe. acute ⁊ coruze diuturne q- busdam vero ⁊ melancholie. Idem affirmat Gal. in cō. Et intellige per constrictionem ex adustione cholere oppilationem vel constrictionez ex cholera grossa adusta: cuius subtile cōsumitur aut exprimitur ab estate septentrionali ficca. Iurta illud Gal. cō. nunc allega. Subtilis ⁊ aquosa cholera desiccatur ⁊ consumitur cum grossa ⁊ acuta permaneat. Et per exuberationem cholere nigre intelige multiplicationem melancholie: tū ex causa nunc dicta: tum ex conuersione sanguinis ad melancholiā per consumptionem ⁊ expressionem suarū partium subtiliū ab estate nunc dicta. Iurta illud Gal. statiz post verba eius modo allegata. Idem etiam de sanguine intelligendum est. s. qz eius subtile consumitur ⁊ grossum remanet.

¶ Autūn⁹ vero tē. ¶ In hac parte quinta secunde partis primo agit prin. de malitia autumni ⁊ causis eius. Secundo de habitudine eius ad etates. ibi (Et principium quidem.) Tertio de egritudinibus eius. ibi (Autūni autē egritudines.) Quarto quibus egris autūnus exterior est ⁊ quis autūnoruz melior est: ⁊ quis peior. ibi (Autūnus preterea.) ¶ In prima parti. dicit qz in autūno multiplicant egritudines ppter sex causas. Prima est inequalitas siue complexionis. Nam in eo dies sunt estiui ⁊ noctes hyemales. In autūno ergo de die multum incedit homo sub sole calido: ⁊ de nocte peruenit ad frigus qō penetrat ipsuz iā rarificatū calore diei. Scda est abundātia fructuū in estate: quorū vsu multiplicant in corpore mali humores ppter debilitatē virtutis non valentis eos regere ⁊ dispōne eorū ad corruptionē: ⁊ ideo prohibet fructus in febribus prin. 4.1. trac.2.c.7. dicens. Et omnes fructus nocent febricitāti cum ebullitione ⁊ corruptione sua in stomacho. Tertia est malitia humorū in autūno. Primo pp mala cibaria que tūc comedunt: sicut vue recentes ficus persica. Scdo qz tūc temporis subtiles humorū partes resoluunt ⁊ grosse remanēt. Tertio qz qō remanet ex grossis adurit pp calorē estiuū vigentē in meridie dierū autūnaliū: ⁊ qz iam ad hoc preparauit eas estas. Quarta est qz cū ebullitio aliqua acciderit ī humoribꝰ: ideo qz natura querit eos resoluere ⁊ expellere calore diei coadiuta frigus noctis supueniēs reducit eos ad intra cū cōstrictione. Quinta est multa sanguinis diminutio in autūno q est thesaurus nāe mā spirituū fomentū oiuz mēbrorū ⁊ caloris inati substētaculū. Autūnus. n. sanguini cōtrarius est ex vtraqz qlitate: quare nō iuuat sed nocet ad generationē sanguis: ⁊ estas pterita iam multū ex sanguine resoluit ⁊ minorauit. Sexta est qz in autūno cholera rubea remanēs ex estate accrescit. i. multiplicat. Et silr ēt cholera nig. q multiplicata fuit in estate: qz subtile humorū resoluit a fortitudine caloris estiui ⁊ grossum fit cinis. Et multiplicat in estate cholera ni. iō qz estas cōburit humores ⁊ autūnus facit ex eis cinerē: qz illud modicū humiditatis qō remāserat in humoribꝰ ab estate autūnus cōsumit sua siccitate ⁊ meridiano calore. Et cū cholera rub. ⁊ ni. adusta superexcrescētes sint humores acuti ⁊ trarij nāe reddūt autūnū morbiferū ⁊ mortiferū teste Hypo. apho.3. dicēte. In autūno acutissime egritudines fiunt: ⁊ maxime mortifere. Et Gal. in cō. illius ait. Autūnꝰ acutorū morborꝫ est generatiuꝰ ⁊ pestilētior aliis tēporibus. Primo qz aliqñ eadē die frigus aliqñ fit estus. Secūdo qz cū fit post estatē inuenit inꝰ multis corporibꝰ chimos incēsos: ⁊ in qbusdā virtutē exectā: neqz sm hoc ēt solū sed anteqz veniāt chimi ad cutē mouent vt dissoluant. Sz iste veniēs pp frigiditatē suā in interioribꝰ corporis eos recludit: que qz vlr facit: facit in oibus hominibꝰ: particulr vero in male dietātibꝰ ex multis fructuū comestionibꝰ qbus mali chimi abūdāt in interioribꝰ corporis.

¶ Et principiū tē. ¶ In. 2. parti. dicit qz principiū autūni cōfert quodāmō senibus: sz finis ipsiꝰ est valde nociuus eis. Cuius rō est: qz ꝓncipium autūni est sile estati: ⁊ iam dicta est estas cōferre senibus excitādo ipsorū caliditatē ⁊ cōsumendo humiditates in quibꝰ per viā indigestionis abūdant. Sed finis autūni sua frigiditate nocet eis: ⁊ multitudine melācholie ⁊ humiditate aduēticia acquisita et appropinquatiōe ad hyemē. Et breuiter autūnus est vir omni homini malus cuiuscūqz fuerit etatis. Iurta illud Gal. 3. apho. cō. illius cañ. Scōm tēpora quidē veris autūnus oī etati oīqz nāe est nociuus: ⁊ in omni regiōe: sed calidis ⁊ humidis minus ⁊ medijs etate ppter fortitudinem sue virtutis.

¶ Autūni tē. ¶ In. 3. pti. numerat. 9. morbos autūnales. Primus est scabies ercoriās: ⁊ dicit albaras ni. Iurta illud prin. 4.7. tra. 2. c. 9. Albaras nig. ē illud qō noiat impetigo ercoriatiua: ⁊ est scabiositas accīs cuti asperā vehemens: ⁊ facit squamas sicut sunt piscū cū pruritu: ⁊ est pp humorē melācholicū imbibē tē cutē. Scds est impetigines. Et vt ait Cassius felix greci vocant impetigines lichenas ⁊ latini zeruas: ⁊ nascunt ex melācholico humore rotundo scemate i superficie cutis cū ingenti pruritu ⁊ asperitate: cūqz impetigo per cutez serpere seu ambulare ceperit serpigo dr. Tertius est cācer: ⁊ est apa ex melia adusta: qz in autūno multiplicat. Quartus est dolores iūcturaz. s. chiragrici: podagrici: aut sciatici: quos dicit. G. i autūno puenire ex comestiōe fructuū in estate. 6. aph. cō. illius cañ. Podagra ⁊ mania vere ⁊ autūno mouent vt in plurib⁹. Quintꝰ est febres cōmixte ex diuersis humoribꝰ: ⁊ iō nō seruant ordinē in suis reuolutionibꝰ sz vagant inordinate ⁊ tardē in ērtanā cōuerti solent maxime in autūno. Iurta illud Hyp. pnost. 3. cañ. 29. Febribꝰ inordinate vagātibus ērtane sunt future maxime circa autūnum. Et cā diuersitatis istaz feb. est diuersitas autūni in calore ⁊ frigore: ⁊ diuersitas humorū ex estate relictoꝝ: quoꝝ aliqui putruerūt ex vsufructuū alij nō: aliq adusti sūt alij non: aliquorū vapores resoluti sunt: aliquoruz recluſi frigiditate noctiuz autūni. Sextus est feb. quartane ppter melācholiā que in autūno multiplicat pp illud qō de eius opatione exclarauimus. i. pp cās dictas q eam hoc tpe efficiūt ⁊ multiplicant. Septimus est ingrossatio splenis ex eadē causa. s. qz melia multiplicat quaz epar expellit ⁊ splen attrahit: ⁊ cum non possit ei dominari pre sui multitudie neqz libere expellere qō superfluit ex ea rea qz humores in estate fiūt cinis: ⁊ iō in ipsa multiplicat nigra: quoniā estas adurit humores: ⁊ autūnus facit ex eis cinerem. ¶ Et principiuz quidē autūni senibus aliquo mō cōueniēs existit. Et eius finis eos impedit maximo impedimēto. ¶ Autūni aūt egritudines sunt scabies q. excoriat: ⁊ impetigines: ⁊ cancer: ⁊ iūcturarum dolores: ⁊ febres cōmixte: ⁊ febres quartane ppter cholere nigre multitudinē ppter illud qō de eius operatione declarauimus. Ideoqz ingrossat splē in eo: ⁊ accidit in ipso vt vrina guttatim emittat ppter illud qō vesice accidit de diuersitate cōplexionis inter caliditatez ⁊ frigiditatez. Difficultas quoqz accidit vrine qō plus accidit qz vt vrina guttatim emittatur. Et accidit in eo lyenteria: ⁊ hoc quidez est propterea qz frigiditas expellit ad interiora corporis illud qō ex humoribꝰ est subtile: ⁊ fit in eo scia: ⁊ accidit in ipso sinantia acuta cholerica: ⁊ in vere flegmatica: quoniā principiū cuiuscqz humoris earū est ex humore quem efficit ips qō ante ipsum fuit: ⁊ in ipso ēt multiplicabit illaca ficca. Et est cuz in eo accidit apoplexia: ⁊ egritudines pulmonis: ⁊ dolores dorsi: ⁊ coxarū propter motuz superfluita tuz in estate primum ⁊ postea eorū constrictionem. Et multiplicantur in ipso vermes in vētre propter debilitatem virtutis digestiue ⁊ expulsiue non valētū digerere ⁊ expellere hūores ex fructibꝰ genitos: ērē putrescūt ⁊ vermes inde nascunt. Decimusoctauꝰ est variole q tūc magis multiplicant cuz autūnꝰ fuerit lapsus ad ficcitatē ⁊ estas p̄cedēs calida fuerit. Sed vr qz ficcitas autūni nō ꝑferat ad multiplicationē variolaz: qz variole fiūt ex ebullitione sanguis sm semitā putredinis simili ebullitionibus succorum fructuum: vt ait prin. quarti. 1. trac. 4. c. 5. Sed ficcitas non coadiuuat ad ebullitionem ⁊ putredinez sanguinis: imo humiditas.

Cuius

Cuius rei signa sunt: q̄ multiplicantur post flatus austrorum qui sunt venti humidi ⁊ in cōplexione calida ⁊ humida: ⁊ in etate infantie ⁊ in vere magis. Dic q̄ siccitas aeris autūnalis reddit ipsum subtilior̄ ⁊ magis permutabilē nunc ad frigus: nunc ad estū: vnde virtus ꝛbilitat ⁊ minus sufficit regere humores ⁊ phibere ab ebullitione putrefactiua: humiditas vero corrigit illā autūni malitiā. Decimusnonus est mania: ⁊ qua dicit panceps tertij puma trac. 4. ca. 15.

Expositio manie est ꝛmonium lupinū: cantus vero ē species eius existēs cuz ira permixta tripudio. Et scias q̄ mā faciens ꝛmonium lupinū est ex substātia materie facientis melācholiā q̄m vtrq; sunt melancholice: verūtamē causa faciēs ꝛmonium est melācholia aduста facta a cholera: aut melācholia que ꝛterior̄ ē: ⁊ faciens melancholiaz est melancholia nālis multa aut aduста: sed est facta a flegmate: aut a sanguine dulci: paruz tamē sit a flegmate aduсto: hec princeps. ¶Mania ergo multiplicat in autūno ꝓpter ꝛbundantiam ⁊ malitiaz humorum cholericorum aduсtorum in estate quibus in autumno cōmiscetur nigra cholera.

¶Attende q̄ ille Hyp. apho. 3. sic designat egritudines autūni. Autūno vero ⁊ estivorum multa ⁊ febres q̄rtane: ⁊ errantes ⁊ splener: ⁊ hydrops: ⁊ ptisis: ⁊ strāguria: ⁊ liēteria: ⁊ sciadee: ⁊ squinances: ⁊ anhelitus: ⁊ plei: ⁊ epilentie: ⁊ manie ⁊ melancholie.

¶Autūnus ⁊c. ¶In q̄rta parti. dicit primo q̄ autūnus est pessimus habētibus apa in pulmone tam ruptū ⁊ ad ptisim seu vlcerationē pulmonis conuersum. Et si de aliquo fuerit dubiū in estate vtrū sit ptisicus aut non: autūnus detegет. i. manifestabit aggrauādo morbū ⁊ taliter augmētādo q̄ non plus latebit. Propter q̄d dixit Hyp. apho. 3. apho. 11. Autūnus ptisicis malus. Cuius rō est: q̄ vlceribus frigidum nocet: vt ait Hypo. apho. 5. Cum ergo calor ꝛierū autūnalium membra rarificet ⁊ frigus noctium in hec rara facta libere penetret grauat pectoralia nocumēto matimo: ⁊ vltra hoc excutit a capite ad pectus acutos humores augmentantes vlcus. Secūdo dicit q̄ autūnus est ꝛterius ips habētibus ethicā singulare. i. fine vlceratione pulmonis rōne sue exiccationis. Sz videt q̄ estas sit puris ethicis ꝛterior autūno: q̄ augmētat eorū cōsumptionez ⁊ supfluā siccitatē vtrāq; qualitate. s. caliditate ⁊ siccitate sui aeris. Dic q̄ illo respectu estas ē ethicis peior: marime ethica febrili plusq̄ senili: sed alio respectu peior est autūnus marime ethice senectutis: q̄ siccitate nocet ⁊ frigiditate penetrante libere: tum ex extenuatione corporis: tum ex rarificatione eius que calorem innatum iam debilitatū ex cōsumptione humidi radicalis pene extinguit.

Tertio dicit q̄ autumnus est sicut nutritor egritudinum relictarū ex estate: quia participat estiuo calore cum siccitate circa meridiem suorum dierum: ⁊ percutit interiora frigiditate subita suarum noctium libere penetrante ⁊ virtutes debilitante. Quarto dicit q̄ melior autūnus est humidus ⁊ pluuiosus: quia suis humiditatibus ⁊ pluuijs inspissatur substantia aeris eius. Unde est minus caparfacilis mutationis ad contrarias qualitates ⁊ contēperatur sua lesiua siccitas. Et ꝛterior autūnus est ille qui excedit in siccitate ꝓpter causas cōtrarias predictis. ¶Sed instabit aliquis ex dicto Hypo. apho. 3. Constitutiones vero anni omnino quidem ficce pluuialibus sunt saniores ⁊ minus mortifere. Dic id intelligi de tota anni constitutione non ꝛ solo autumno.

¶De iudicijs compositionis anni. Lapim. 7.

a c **Cum hyemi⁊c.** ¶In hoc capitulo primo agit prin. ꝛ effectibus anni cuius hyems est meridionalis per septētrionale ⁊ estas vaporosa. Secūdo de effectib⁹ hyemis aquose. ibi (Cumq; hyems.) Tertio de effectibus veris pluuiosi meridionalis post septētrionalem hyemem. ibi (Et cum ver.) Quarto ꝛ effectibus estatis primo pluuiose quando canis eleuatur postea abundantis in septētrionalibus ventis. ibi (Quod si in aliquorum.) Quinto de effectibus autumni pluuiosi meridionalis post estatem siccam septētrionalem. ibi (Cum vero estati ficce.) Sexto ꝛ effectibus autūni pluuiosi septētrionalis post estatem siccā meridionalem. ibi (Et similiter cum estati.) Septimo de effectu autūni septētrionalis post etatem meridionalem. ibi (Et cum estati.) Octauo de effectib⁹ estatis ⁊ autūni meridionalium. ibi (Et cuz autūnus.) Nono de effectibus estatis ⁊ autūni septētrionalium. ibi (Cum vero ambo fuerint.) Decimo de effectu hyemis frigide ⁊ pluuiose. ibi (Hyems autem.) Undecimo ꝛ effectu estatis fortis caliditatis ⁊ siccitatis. ibi (Et cuz estatis.) Duodecimo ꝛ vere ficco post hyemem siccam. ibi (Et cum post.) Tredecimo ꝛ tranſitu pestilentie ꝛ plantis ad animalia: ⁊ ꝛ animalibus ad homines. ibi (Amplius mortalitas.) ¶In ꝑma parte dicit q̄ si hyems anni alicuius fuerit meridionalis ideſt abundauerit in ventis australis ⁊ ver sequens eam septētrionale ⁊ estas post ipsum valde vaporosa cum multis pluuijs ⁊ ver seruauerit materias hyemis repellendo ipsas sua septētrionalitate ad interiora vsq; ad estatez: pestilētia multiplicabit in pueris: q̄ estas faciet ebullire materias reseruatas ex hyeme ⁊ vere: ⁊ introducet putrefactionē in aere ⁊ humoribus: quā cōplebit autūnus ꝛbilitando ⁊ recludendo interius corruptos vapores suarū noctiū frigiditate. Et plus multiplicatur in pueris q̄z in alijs ex superabundantia sue humiditatis tam naturalis q̄z acquisite ex crapula ⁊ vsu humidorū marime fructuū recentium. ¶Attende q̄ licet septētrionalitas veris in nunc dicto anno sua siccitate remittat aliquid superficietenus ꝛ humiditate precedentis hyemis: multū tamē eam cōseruat repellendo humores ad interiora corporis. Item in dicto autūno multiplicabunt dyſinteria ⁊ vlcera intestinorum: q̄ frigiditas noctium autūni repellit ad intra versus intestina acutos humores quos ad ebullitionē perdurit estas: qui illic vrētes acrumine suo erodunt ⁊ vlcerant ea. Item dicto autūno multiplicātur tertiane nothe. i. non vere: nec ex pura cholera: sed imixta flegmati ꝓpter humiditates multiplicatas ex meridionalitate hyemis ⁊ vaporositate estatis: ⁊ fiunt plure ꝓpterea q̄ flegma imixtū cholere tenaciter alligat eā ⁊ nō pmittit resolui.

b ¶Cumq; hyems ⁊c. ¶In hac parte secūda dicit primo q̄ cū hyems fuerit aquosa ⁊ ver sequēs eā fuerit septētrionale supplemules que sperant se parere in vere abortient: absq; cā manifesta sui aborsus: ita q̄ nō abortient propter casum vel percussionē vel terrorem vel nimiam sanguinis euacuationē vel fluxum ventris vel tenasmonem vel egritudinem acutaz que sunt manifeste cāe aborsus: sed propter causam latentem ex dispositione horum temporum scilz q̄ corpora mulierum in tali hyeme calida sunt ⁊ humida tenera ⁊ rara: quare facile penetrātur a frigore veris superueniente: ⁊ fet⁹ iam calido assuеti non tolerant hoc subitum frigus: quare morиunt vel vi exps si exeunt ⁊ talis exitus nō est partus naturalis: sed aborsus. Iurta illud Gal. apho. 3. cōmento. 12. illius canonis. Si vero hyems australis. Si hyems sit calida ⁊ humida ver vero frigidū ⁊ siccū necesse fit homines in vere egrotare ⁊ mulieres parituras parua ex occasione abortire. Corpora. n. eaz calida ⁊ humida in hyeme sunt: humida vero ⁊ tenera sunt ⁊ rara. Unde cito frigiditas aeris ad interiora penetrat. Pueri aūt lōgo tēpore assueti calido aeri percutiuntur magna ⁊ subita percussione aere frigido penetrante. Unde abortiunt femine: q̄ pueri aut cito in ventre obeūt aut tunc q̄nq; exeunt: hec Gal. Sedo dicit ꝫ q̄ si mules in dicto vere pepererit parient debile vel mortuū grauiter infirmū. Iurta illud Gal. cō. nunc alle. Od si viuos genuerint nō pūt magnam mutationē caloris assueti in frigiditate pati: cito ergo moriuntur aut debiles viuunt. Tertio dicit q̄ post dictā hyemē in dcō vere multiplicabuntur in hominibus opthalmie seu apata ꝓiunctine oculi: q̄ aquosa hyems capita repleuit multis humoribus: qui veris frigiditate expressi ad oculos causant opthalmiam. De qua dicit Gal. commento nunc allegato. In calidis vero naturaliter ⁊ incholericis ficca opthalmia erit: que ficca dicitur cum nil ab oculis emittatur: q̄d ita necesse fuit euenire: q̄ cum caput in hyeme sit plenū humore vere frigido ⁊ ficco exīte clauduntur pori ⁊ cōstipantur: ⁊ humores sic a capite exprimunt: sicut cum spongia aque plena manibus premit: descendit autem ad loca sibi apparata humiditas: vnde ⁊ oculos debiles habentes opthalmiam erunt patientes que non currit ꝓpter frigiditatez aeris: vel constipationē superficiei in oculorū panniculis: hec Gal. ¶Multiplicantur ēt in dicto vere dyſinterie ꝓp flegma salsum in hyeme genitum: q̄d in vere excussum ad intestina excoriat ea. Iurta illud Gal. cō. nūc dicto. Homines aut flegmatici ⁊ marime mulieres fiunt dyſinterici ex occasione flegmatis a capitibus ad vētres descendentis. flegma vero in hyeme calida generatum in capite salsum necesse est esse ex hyemis caloze: vnde ⁊ dyſinterie fiunt: q̄ cum diu illud flegma in intestinis moretur sua salsedine intestina punguntur ⁊ vulnerantur. Quarto dicit q̄ in dicto vere catarri multiplicantur maxime in senibus ⁊ descendunt in membra eorum occulta sicut pectoralia: ⁊ quando subito occidunt ꝛ multitudine oppilantes vias spiritus. Et hi catarri qui subito occidunt sunt qui venas sub capite oppilant. Iurta illud Gal. cō. nunc dicto. In hoc loco Hyp. catarrum non intellerit: sicut solet intelligi, qui a capite ad pulmonis cānales descendit: sed intendit eum: q̄ a capite descendit in venas que sub capite sunt. Unde, ⁊ hic celeriter dissoluentes bene addidit: q̄ crisis huius catarri cito euenit cum omnes alij soleant esse diuturni. Attende hic q̄ tota sententia huius partis tracta est ab illo aphorisi. 3. parti. Si vero hyems australis ⁊ pluuiosa fuerit: ver vero siccum ⁊ boreale: mulieres quidem quibus ad ver ptus inest ex oi occasione abortiunt. Si vero generent imbecilles ⁊ morbidos pueros pariunt: aut necesse est vt statim resoluantur: aut tenues ⁊ morbidi viuant existentes. Alijs quidem iunioribus dyſinterie ⁊ opthalmie ficce fiunt: senioribus vō factis catharris celeriter dissoluētes.

c ¶Et cum ver ⁊c. ¶In hac parte tertia dicit primo princeps q̄ si hyems fuerit septentrionalis ⁊ ver sequens eam pluuiosum ⁊ australinū febres acute multiplicabuntur in estate ⁊ opthalmie ⁊ fluxus ventris ⁊ dyſinteria. Secundo dicit q̄ causa frequentior omnium istorum est reumatissimus ex flegmate coadunato in hyeme ⁊ adaucto in vere ⁊ liquefacto ⁊ commoto estiuo calore: ⁊ proprie in humidis vt mulieribus. Tertio dicit q̄ in dicta estate multiplicabuntur putrefactiones ex multitudine humiditatum quas natura nō sufficit regere ⁊ care estiuo forti: humiditas. n. quasi mater est putrefactionis. Calor aūt est causa efficiens. ¶Attende q̄ maior pars huius sentētie tracta est ab illo apho. 3. pti. De temporibus vero siquidem hyems ficca ⁊ borealis fuerit: ver vero pluuiosuz ⁊ australinum: necesse est estate febres acutas ⁊ opthalmias ⁊ dyſintherias fieri marime mulieribus ⁊ humidis natura. Sed queret aliquis quare isti morbi non eueniunt in vere: cum sit pluuiosum ⁊ australinum sua caliditate cōmouens materias. Dic q̄ in hyeme ficca ⁊ septentrionali corpus desiccatur ⁊ ver pluuiosum ⁊ australinum ei superueniens primo corrigit lapsum ab hyeme inductum: postea multiplicat humiditates quas cōmonet esse. Iurta illud Gal. cōmento apho. nunc allegati. Si ergo in hyeme corpus prius desiccat, ꝓpterea q̄ hyems ficca ⁊ borealis fuerit non solum liberatur a passionibus in vere contingenti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus: sed etiam ab eodem vere adiuuatur vt ad temperamentum reuertatur qđ prodiderat qđ si totum ver fit humidum corpus siccum vt etiam pnus mutabitur in contrarium cum ꝓpter diuturnitatem veris tẽperamentum perdiderit: t sic in humiditatem oportet ipsum reuerti: que superueniente estate apparata erit putredini.

a ¶ Quod si in aliquoũ estate tc. ¶ In hac parte quarta dicit pmo qꝫ si estas fuerit pluuiosa tẽpore elevationis canicule t postea superuenerit in eadem vẽtus septẽtrionalis spes boni habebitur t egritudies resoluentur. ¶ Attẽde primo qꝫ canis est vna de stellis fixis in firmamento a qua sumunt nomen dies caniculares: t incipiunt pozope nonas iulij. Jurta illud metricuz. Julius a nonis inducit caniculares. Septẽber gaudet ꝺeca sexto fine kalendas. Et est stella grossa lucida fita in pectore figure canis celestis: t ideo dicitur ab aliquibus cor canis. Et est inter geminos t cancrũ quasi retro posita pedibus geminorum. Et inde est vt quidam aiunt qꝫ canis terrestris est fidelis t obediens homini plus ceteris animalibus. Et videf esse maioꝛ ex fixis t tante magnitudinis sicut venus posita in auge sui epicicli: t est vna de quindecim maioꝛ stellaruz ab Alfragano nominataruz t in astralabio positarum. ¶ Attende secũdo qꝫ pma pars dicte estatis calida t humida existens generativa est egritudinũ putredinalium t disponens ad pestilentiaz: sed ventus septẽtrionalis superueniens humiditates aeris t corpoꝛũ corrigit t putredinem reprimit tingerens spem boni. s. destructionis illatarũ egritudinum t preseruationis a futuris. Secundo dicit qꝫ mulieres t pueri sunt quibus plus nocet dicta dispositio estatis: qꝛ pma pars eius augmentat eorum superfluitates: t ventus septẽtrionalis superueniens subito eas impellit ad interiora. Tertio dicit qꝫ ille ex eis. s. viris aut mulieribus qui euaserit ab egritudinibus talis estatis perueniet ad quartanas: qꝛ humores interius reperc̃ssi a ventis septentrionalibus calore estatis adurentur t incinerabũtur t ꝺerelicti a natura putrefient causantes quartanã: ex qua generabuntur hydropisis t dolores splenis t debilitas epatis: ꝓpter hoc. i. deſt ꝓpter quartanã vel ꝓpter hydropisim vel ꝓpter dolores splenis: ab his enim omnibus epar vehemẽter debilitatur. Quarto dicit qꝫ dicta estas parũ nocet senibus: t his corporibus i quibus timetur frigus et penuria sanguinis t humidi nutrimẽtalis: qꝛ a pluuiositate sua pmo humectat huiusmodi corpora superficietenus t postmodum ventus septẽtrionalis superueniens rectificat ea corrigens illatam humiditatem si superfluerit t cum moderamine calefacit ipsa. Nocumentum tamen paruum quãdoqꝫ in ipsis efficit excutiens reuma aliquod a capitibus eorum.

habẽtibus complexiones sicut mulieribus. Et multiplicabunt putrefactio t ipsius febres. ¶ Qđ[a] si in aliquoruz estate euenerit pluuia tẽpore quo canis elevat t postea venerit vẽtus septẽtrionalis boni fiducia habebit t resoluentur egritudines. Quibus autẽ plus nocet hoc tẽpus sunt mulieres t pueri. Et qui ex eis euaserit ad quartanas ꝺeueniet ꝓpter humoꝛũ adustionẽ: t qꝛ fiũt cinis: t post q̃rtanas perueniet ad hydropisim t ad dolores splenis t ad epatis debilitatem pp hoc. In senibus aũt t in corpore in quo est timoꝛ frigoris est eius nocumentum paruũ. ¶ Cum[b] vero estati sicce septẽtrionali superuenerit autũnus pluuiosus meridionalis ꝑparabuntur corpora ad hoc vt veniant in hyeme doloꝛ capitis t tussis t rauceſcent eoꝝ guttura t fluent: qm̃ corriza multum accidit eis. ¶ Et similiter[c] cum estati sicce meridionali supuenerit autumnus pluuiosus septẽtrionalis. Multiplicant ẽt in hyeme doloꝛ capitis t post reumatism[g] t tinnitus t raucedo.

b ¶ Cum vero tc. ¶ In hac parte quinta dicit qꝫ si estas ficca t borealis fuerit t autũnus sequens eam pluuiosus t austrinus disponentur corpora ad patiendum in hyeme doloꝛem capitis tussim raucedinẽ guturis t fluxum humoꝛum a guture ꝓpter multitudinem coꝛizarum tunc eis accidentium. Eiusdem sententie meminit Hypocras apho. 3. dicens. Si vero estas ficca t borealis fuerit: autumnus vero pluuiosus t austrinus capitis doloꝛes in hyeme branchi t corize t tusses fiunt: quibusdam vero t ptisis. Huius causam reddit Galenus in cõmento dicens. Hyems enim inuenit capita plena ꝓpter austrinas in autumno pluuias. Unde si in capitibus plenitudo illa ꝛmoꝛetur doloꝛes capitis generantur: cum in hyeme de nullis corporibus humores dissoluantur: quibusdam autem ꝓpter frigiditatẽ hyemis a capitibus expressi ꝺescendunt ad membra capitis subteriora. Unde tusses t similia oriuntur. Ptisis autem in quibusdaꝫ fit in his scilicet qui ad ptisiz sunt parati. i. stricta habentibus pectora: t in quibus humores a pectoribus assueti sunt ꝺescendere ad pulmonem.

c ¶ Et similiter tc. ¶ In hac parte sexta dicit qꝫ si estas fuerit ficca meridionalis t autũnus sequens eam pluuiosus septentrionalis multiplicabuntur in hyeme doloꝛ capitis t tinnitus aurium t raucedo: sicut in dispositione temporum ỻmediate prenarrata. ¶ Attende primo qꝫ tempus aliquod dicitur meridionale vel austrinum: quia multiplicantur in eo venti venientes a parte meridiei: t dicitur boreale vel septẽtrionale: quia multiplicanf in eo venti venientes a parte septẽtrionis. ¶ Attende secundo qꝫ licet venti meridionales: vt plurimum sint calidi t humidi t septẽtrionales frigidi t sicci: quandoqꝫ tamen in quibusdam ciuitatibus t regionibus aliter contingit: ita vt quandoqꝫ sit auster frigidus sicut boreas t quandoqꝫ siccus. Jurta illud Aristo. 26. particula probleuma tum querentis propter quid austri in libia frigidi sicut apud nos boree. Et iterum querentis propter quid austri sicci t in aquosi febules. Non mireris ergo si hic loquatur ꝺe estate meridionali ficca t ꝺe autumno pluuioso septẽtrionali. ¶ Attende tertio qꝫ per estatem siccam meridionalem intelligit hic illã in qua flant austri plurimi sine pluuijs t in tali multiplicantur humiditates t grauantur capita propter flatus austroruz que licet sint inaquosi: sunt tamen calidi vaporosi plurimum: superueniente vero autũno pluuioso boreali non ꝺecrescunt humiditates: sed a frigiditate boree compẽmuntur: que si in capite manserint doloꝛes in eo causant: t si frigore expressi ad inferiora ꝺescenderint reuma efficient: si ad aures tinnitum: si ad trachꝺam arterialem raucedinem.

d ¶ Et cum estati tc. ¶ In hac parte. 7. dicit qꝫ si estas fuerit meridionalis t autũnus sequens eam septẽtrionalis multiplicabuntur in eo egritudines constringendi t expimendi. i. ꝺesunt egritudines que proueniunt ex constrictione humoꝛum in aliquo membꝛo vel ab expressione humoꝛum de mẽbꝛo vno in aliud. Et que sint hꝛ iam scisti paragꝛpho illo. c. precedentis. Egritudines autez iste expimendi sunt egritudines que proueniunt ex cursu materiarum propter calorem occultum: aut manifestũ cũ percutit eum frigiditas manifesta t premit. Et hꝛ quidem egritudines sunt sicut reumatismi t ea que ipsos sequunf: subsequũtur autem huiusmodi egritudines ad nunc dictam temporũ dispositionem: qꝛ

¶ Et cum[d] estati meridionali autũnus supuenerit septẽtrionalis multiplicabuntur in eo egritudines cõstringẽdi t expimendi t iam sciuisti hoc. ¶ Et cũ[e] autũnus t estas in hoc cõuenerint vt sint ambo meridionales humidi multiplicabuntur humores. Et cum venerit hyems veniẽt egritudines expimendi quas diximus. Neqꝫ est lõge quin ad cõstrictionẽ t materierũ conculcationẽ perueniatur: eo qꝫ sunt multe: t qꝫ vapores non habẽt vnde egrediãtur vt ad putridas ꝺeducãt egritudines. Neqꝫ fallit quin hyems sit infirma ꝓpterea qꝫ inueniet malas materias constrictas t multas. ¶ Cuiꝫ[f] vero ambo fuerint sicci septẽtrionales iuuabunt eum cui nocet humiditas t mulieribus. Et qui est talis quales ipse accidet obthalmia sicca t catarrus lõgi t pis t febres acute t melãcholia. ¶ Hyems[g] autem que est frigida t pluuiosa ardoꝛez efficit vrine. ¶ Et cum[b] estatis caliditas fortis fuerit t eius siccitas proueniẽt siuantie pernitiose aut non pnitiose: t que

estas meridionalis replet corpora t relaxat suis caliditate t humiditate t aer autũm borealis frigidus t siccus in ea iam rarefacta libere penetrat t membra constringit: t ab aliquibus horuz maxime a cerebꝛo humores excutit.

e ¶ Et cuz autumnus tc. ¶ In hac parte. 8. dicit pmo pmic. qꝫ quãdo estas t autũnus sunt meridionales humidi ideſt abũdant in ventis meridionalibus pluuiosis humores multiplicanf in eis cuius rõ est: qꝛ aer nos circũdans t in nos penetrans humefit. Secũdo dicit qꝫ in hyeme sequẽte dicta tẽpora superuenient egritudines expimendi. s. reumata: qꝛ tẽpora precedentia repleverũt caput multis humoꝛibus t frigiditas hyemis compimens cerebꝛum excutit eos ad inferiora. Tertio dicit qꝫ nõ est longinquum a veritate quin perueniatur in predicta hyeme ad constrictionem t cõculcationẽ materierũ: ita vt ꝺeducat ad egritudines putridas: qꝛ vie t vasa frigore stringuntur: t materie sunt multe: t vapores t fumi non habẽt liberũ egressum ꝓp clausionem poꝛoruz a frigoꝛe hyemis. Quarto dicit qꝫ non est ꝺefectus quin predicta hyems sit egritudinalis: qꝛ reperit ex pꝛoꝛibus temꝛoꝛibus mãs multas quas suo frigoꝛe constringit t novas generat.

f ¶ Cum vero tc. ¶ In hac parte nona dicit pmo qꝫ qñ estas t autumnus sequens eã fuerint septentrionales sicci. i. abundãtes in ventis borealibus absqꝫ pluuiarum multitudine conferent illis quibus humiditas nocet. s. flegmaticis t mulieribus: qꝛ complexiones lapse iuuantur a contrarijs moderato vsu. Secundo dicit qꝫ ex dicta tpis disp̃one opthalmia ficca t catarrus longus t febres acute t melancholia euentũt ei q est talis sicut ipsi. i. homini ficce cõplexionis sicut sunt predicti estas t autũnus: qꝛ corpora lapsa leduntur a suis similibus facile: t opthalmia ficca euenit eis ex humoꝛibus expressis a cerebꝛo p frequẽtes flatus septentrionales: que ideo dr ficca: qꝛ neqꝫ sanies: neqꝫ alius humoꝛ ab ea defluit pp condensationẽ tunicaruz oculi ex flatibus boree. Jurta illud Gal. 3. apho. cõ. 11. illius canonis. Si vero hyems tc. In calidis vero naturaliter t in cholericis sicca obthalmia erit que ficca dicit cuz nil ab oculis emittatur. Et paulopost subdit. Unde t oculos debiles hãtes opthalmiaz erunt patientes: que nõ currit pp frigiditatẽ aeris vel ꝓstipationẽ sup̃ficiei in oculoꝛ pãniculis. Catarrus vero longi tpis in talibus euenit pp perseuerantiam cause expimentis t febres acute pp cõculcationem cholere t prohibitionem exitus fumoꝛum t vaporum cholericoꝛum t melancholiam per viam adustionis humoꝛum coartatorũ. Et non est mirandũ si estas t autumnus ficci boreales hos generent morbos: cum sola estas talis eos inducat. Jurta illud Hyp. apho. 3. de estate loquentis aphoꝛ. 6. Si vero borealis fuerit t inaquosa humidis quidem natura t mulieribus confert: reliquis vero obthalmie erunt ficce t feb. acute t corize diuturne quibusdam vero t melancholie.

g ¶ Hyems autem tc. ¶ In hac pte. 10. dicit qꝫ hyẽs frigida t in pluuijs abũdans causat ardoꝛem vrine. ¶ Sed instabit aliqs. Primo qꝛ hyẽs cholerã plus debilitat qz oĩa alia tpa frigiditate sua t sui diei brevitate t sue noctis prolixitate vt ait pin. c. precedenti: t maxime frigida t pluuiosa: qꝛ vtraqꝫ qualitate opponitur cholere t humoꝛibus acutis. Item talis hyems est cã multiplicationis flegmatis: t humectationis carnium glandulosarum insertarum collo vesice vt ipsum ꝺefendant ab acumine vrine: nõ ergo induxit ardoꝛẽ vrine: sed potius mitigat: qꝛ maxime cause ardoris vrine sunt humores acuti t ꝺefectus humiditatis in dictis carnibus glandulosis. Jurta illud pin. 3. 19. trac. 2. c. 3. Cause ardoris vrine sunt aut acuitas vrine t eius bauraxhitas. i. salsedo pp causaz complexionalem: aut cã ꝺefectus eius quod preparatum est ad temperandum ipsam: t est humiditas preparata in carnibus glandulosis que sunt illic: ipsa enim currit super meatum: t glutinosum eum facit t permiscetur vrine etiaz t equat eam. Dic qꝫ dicta hyems per se non efficit ardoreꝫ vrine sicut probant allegate rationes: sed per accidens. s. ideo qꝫ sua frigiditate repellit interius humores cholericos ad vias vrine: t sua humiditate vesicam remollit t teneram reddit: vnde fit passibilioꝛ t sensibilioꝛ acruminis vrine.

h ¶ Et cum estatis tc. ¶ In hac parte. 11. dicit in estate vehementer calida t sicca octo egritudines prouenire. Prima est squinantia que quandoqꝫ est mortifera qnandoqꝫ non: t quandoqꝫ rumpitur ejciens saniem t quandoqꝫ non. Et illa que rumpitur qñqꝫ rumpitur exterius t est saluioꝛ: quandoqꝫ interiꝰ t est deterioꝛ: infra septez dies perimens si materia eius ad pulmonem fluxerit. Jurta illud Hypo. apho. 5. apho. 11. Quicunqꝫ squinantiam effugiunt t ad pulmonem eius conuertitur in septẽ diebus morũntur. Si vo hos effugierint empici fiũt. Multos tñ squinanticos vidi qui mãm squinantie interius rupte per os ejecerunt t cito sani facti sunt. ¶ Attende primo qꝫ squinantie ꝺicte estatis: vno respectu pernitiose sunt: qꝛ. s. impediunt anhelitum: cuius frequentia t velocitas tunc sunt necessarie ꝓpter supercalefactionem pectoralium ex aere: t qꝛ aer calidus inspiratus paucum prebet refrigerium. Et alio respectu sunt non mortifere: quia

re:q; cito resoluuntur vel maturanf ex pororum apertione ꝛ materie subtilitate. Discernũtur autẽ non mortifere a mortiferis illis canonibus ℍyp.3.pronostic. Squinãtia pessima ꝛ cito mortifera que in gutture nõ apparet:nec extat in ceruice cum rubenti tumore:ꝛ dolore tñ acutissimo exĩte spiritu ortomie:hec mali spẽs ĩ3 prima die suffocat:aut scda:aut tertia:aut quarta. Altera huiꝰ mali spẽs est cuz in gutture apostema rubet ꝛ ipsa mortifera est pigriorꝫ tñ prima. Tertia vero qua ceruix ꝛ gutur rubent pluribꝰ diuturnior est:ꝛ nisi tumor ad interiora redierit:spiritꝰ locꝰ oĩno non resistit. ¶Attende secũdo q squinantie in victa estate eueniũt ex sanguine multiplicato vere pcedenti:quẽ cuz natura resolutione spirituũ ꝛ despersione caloris ĩnati ꝫbilitata regere nõ possit ꝫcurrit ad guttur in habentibꝰ ipsum ꝫbile ꝛ squinantiam efficit. Secunda est variola ex ebullitione putredinali sanguinis simili ebullitioni musti. Tertia est difficultas mingẽdi ex debilitate virtutis expulsiue a nimio calore. Frequẽtius tñ euenit hec difficultas a superfluo frigore. Juxta illd ℙn. terũ.19.tracta.1.c.de difficultate vrine. Et facta causa virtutis naturalis est sicut si ꝫbilitet virtus expulsiua pp malitiaz cõplonis diuerse calide ꝛ est ℙm minus ꝛ frigide ꝛ est ℙm plurimum. Quarta est morbillus ex ebullitione sanguinis cholerici. Et ambo ſ.variola ꝛ morbillus erũt salui.i.sine periculo:q; libere trãsibũt ad exteriora pp subtilitatẽ humorũ ꝛ apertionẽ pororꝫ ꝛ attractionẽ vehementẽ aeris nos continentis. Quinta est obthalmia ex liquefactione humorum cerebri decurrentium ad debiles oculos. Sexta est corruptio sanguinis sicut in synochis putredinalibus ꝓpter destitutionem eius a regimine nature nimio calore debilitate. Septima est tristitia ex adustione humorum ꝛ multiplicatione melancholie. Octaua est retentio menstruorum ꝛ sputi ex debilitate expulsiue matricis ꝛ pectoralium ꝛ ex diuersione humorũ ad exteriora ꝛ ex eductione subtiliz ptiũ grossis remanentibus interius:ꝛ ex superflua desiccatiõe viarũ.

a ¶Et cum post hyemẽ ꝛc. ¶In hac parte duodecima dicit q; ver siccum post hyemem siccam est malum. Sed huic sententie contrariari videtur illud ℍyp. apho.3. Constitutiones vero anni omnino quidez sicce pluuialibus sunt saniores ꝛ minus mortifere. Et illud Gal.cõ.illius cañ. Bene dĩ constitutiones omnino sicce ꝛc.cum in siccis temporibus humiditates desiccentur in pluuialibus vero adunentur ꝛ putrescentes augeantur. Dic q; licet totus annus siccus sit sanior:ꝛ minus mortifer toto anno humido: cum hoc tamen stat q; totus annus siccus aliquas egritudines generat:ꝛ sic hyems ꝛ ver ĩmoderate siccitatis. Juxta illud ℍypo.aph.3. In siccis vero fiunt consumptiones ptisis obthalmie artetice strangurie dissurie. Verum Gal.cõmento illius canonis absolute reprehendit ℍypocratem quo ad ptisim ꝛ arteticam. Ait enim ibi. Sed si aer sit siccus ad calorem vel frigiditatem naturaliter se habens omnibus morbis preter solam ptisim apparatus est ad generandis. Et paulopost subdit. Artetice vero que fiunt ex humoribus ad concatenationez membrorum descendentibus impossibile est de siccitate aeris nascantur.

b ¶Amplius mortalitas ꝛc. ¶In hac parte tredecima dicit q; pestilentia quandoqz corrumpit arbores ꝛ alia vegetabilia: ꝛ plante corrupte corrumpunt animalia que vescuntur eis: ꝛ animalia corrupta corrumpunt homines ea comedentes. ¶Attende primo q; per mortalitatem hic intelligit corruptionem aeris in substantia ex mala putrefactione venenosa que frequẽnter primo plantas inficit: ꝛ suos flores fructus ꝛ grana: q; continue die noctuqz exponuntur aeri. Et ideo expedit in fortibus pestilentijs vitare fructus recentes olera ꝛ grana anni illius: nisi illos dumtaxat qui suis testudinibus a corruptione preseruantur ꝛ a proprietate valent contra pestilentiam: sicut nuces amigdale ꝛ grana pini. Expedit etiam vitare tunc animalia solita comedi ab hominibus: sicut hedos arietes boues ꝛ volatilia campestria: cum super ea multiplicatur mors aut graues morbi. ¶Attende secundo q; non semper mortalitas incipit a vegetabilibus neqz semper transit ab his ad animalia neqz ab animalibus ad homines: q; prima radix pestilentie est constellatio celestis: que quandoqz respicit plantas aliter ꝙz animalia ꝛ homines ꝛ econuerso. Jurta illud princi.quarti.1.tract.4.c.1. Et principium horum omnium est forme ex formis celi que faciunt esse necessarium illud cuius aduentus ignoratur.

¶De impressione mutationum aerearum accidentalium: que nonsunt contrarie cursui naturali. Capitulum. 8.

c n **Nc autem ꝛc.** ¶In hoc.c.premittit intentum diuidens mutationes aeris non naturalis in prouenientes celestibus ꝛ prouenientes a terrestribus. Secundo exequitur de prouenientibus a celestibus ibi (Ille vero que res.) Tertio de prouenientibus a terrestribus ibi. (Rerũ autem terrestriũ.) Due prime partes sunt presens textus. ¶In prima pte dicit hic cõplendũ esse sermonez de mutationibus aeris non naturalibus nec ꝓprie nature de quarũ multis iaz sermo habitus est in precedẽtibus. Et hẽ mutationes sunt duoũ modoũ. Maz vel euenũt a rebus celestibus vel a terrestribus.

d ¶Ille vero ꝛc. ¶In scda pte dicit primo q; mutationes aeris sequentes res celestes sunt que eueniunt cã stellarum tam erraticarũ que planete dicuntur ꝙz

firarũ in firmamẽto. Scdo dicit q; qñ plurime ex stellis cõiungunf simul ꝛ cum sole in eadẽ parte celi calefaciũt fortiter hoies quoꝝ capita sunt opposita. i. perpẽdiculariter suppositis dictis stellis vel locis celi q̃ sunt circa eas: q; sui radij reflectunf in semet vel ℙm angulos multũ acutos. Et intelligе hanc ꝛaz in stellis alijs a saturno ꝛ luna qbus inest virtus infrigidatiua. Tertio dicit q; stelle plurime cõiũcte inuicẽ ꝛ cũ sole qñqz elongant multum ab oppositione.i. directo aspectu capitũ hoĩm ꝛ tunc minus calefaciũt: q; sui radij frãgunf appendiculari ℙm angulos obtusos q̃re dispergit eoꝝ virtꝰ. Quarto dicit q; impressio recti aspectus alicuius stelle super capita nra non est sicut impssio pseuerantie rectitudinis aspectus illiꝰ ꝓpinqtatis ad aspectũ rectũ ĩmo impressio perseuerantie rectitudinis aspectꝰ vel perseuerantie ꝓpinquitatis ad aspectũ rectũ est multo fortior impressione recti aspectus non perseuerãtis: ꝛ ideo diebus estiuis ẽ maior calor ĩ secũda ꝛora post meridiez q̃z in meridie: ꝛ sole existente in leone q̃z ipso existente in geminis vt docet experimentum.

e ¶Rerum aũt ꝛc. ¶In hac parte tertia primo numerat princeps sex genera mutationis aeris ex rebus terrestribꝰ. Scdo exequit de mutatione aeris ex latitudine terre. ibi (Ille autẽ que sunt.) Tertio de mutatione ex altitudine ꝛ pfunditate ciuitatuz. ibi (Illud vero qd̃ est.) Quarto d̃ mutatione ex mõtibꝰ. ibi (Illd̃ vero qd̃ cã montiũ.) Quinto ex mutatione ex maribus. ibi (Ex maribus vero prouenit.) Sexto ex mutatione ex vẽtis. ibi (Postea si fuerint.) Septimo ex mutatione cã terre in se. ibi (Ciuitatũ vero diuersitates.) ¶In prima particula innuit q; sex sunt res terrestres nõ naturales neqz cõtrarie nature quibus aer ĩmutatur. Et capit hic rẽ terrestrẽ extẽso noie pro re non celesti fic q; cõprehendit ventos ꝛ maria prout terram alterant ꝛ aerẽ sibi proximuz ꝛ incolas eius. Prima est latitudo terre habitabilis que attẽdit penes incessum a meridie in septẽtrionẽ. Scda est altitudo ꝛ pfunditas ciuitatũ ꝛ aliorũ locorũ ab hoĩbus habitatoꝝ. Tertia est mõtes. Quarta est mare. Quinta venti. Sexta est natura terre de qbus exequit nunc narrato ordine. Iste sunt sex principales ꝛ maioris impressionis: sed sunt alie plures vt vicinitas nemorũ fontiũ fluuiorũ lacuũ ꝛ similium. ¶Ille autẽ ꝛc. ¶In hac parti.2. primo agit de caliditate maioꝝ terre subiecte tropicis. Scdo ex temperamẽto terre subiecte equinoctiali. ibi (Credere vero.) Tertio ex cã maioris caliditatis terre sub tropicis. ibi (Quod aũt.) Quarto ex cã tẽperamẽti terre sub equinoctiali. ibi (In terra vero.) Quinto infert tria corelaria. ibi (Quapropter pro sententia.) Sexto adijcit dictis vnam conditionez. ibi (Et hoc quidẽ.) ¶In prima parte dicit q; ille mutationes aeris que sunt pp causam latitudinum terrarũ ita se habent q; si fuerit terra habitabilis ab hominibus circa revolutionem capitis cancri in septentrione vel capitis capricorni in meridie caliditor erit terris elongatis ꝛ declinantibus ab ea versus equinoctialem vel versus septẽtrionẽ. i. polum articum. ¶Attende primo q; per revolutionẽ capitis cãcri hic intelligit tropicus cãcri ꝛ est vnus circulus ex.4. minoribus sphere materialis quẽ describit sol in capite cancri. ſ. in primo pũcto signi zodiaci qd̃ dicitur cancer. Et per revolutionem capitis capricorni intelligitur tropicus capricorni: ꝛ est vnus quattuor minorum circulorum sphere. ſ. ille quez describit sol existens in capite aut primo puncto signi capricorni. Et dñr hi duo circuli tropici a tropos qd̃ est conuersio: q; sol existens in tropico cancri est in maxima sui eleuatione supra nostrum hemisperium ꝛ incipit converti ꝛ descendere: ꝛ existens in tropico capricorni est in maxima sui depressione ꝛ incipit cõuerti ꝛ ascendere. ¶Attende secũdo q; princeps dubie loquitur ꝛ conditionaliter de locis subiectis tropicis dicens. Quod si terra fuerit que sit circa revolutionem capitis cancri ꝛc. innuens per hoc q; dubitauit si sub tropicis directe sit terra habitata ab hominibus vel maria vel lacus vel tale aliquid impediẽs hominum habitationem. ¶Attende tertio q; in hoc conueniunt omnes famosi astrologi q; terra suppositа tropicis est vehementis caloris si terra ibi fuerit: ꝛ q; terra elongata ab ea versus septẽtrionem seu polum articum continue redditur minoris caloris ℙm q; plus recedit a terra subiecta tropico ꝛ plus accedit ad terram subiectam polo artico. Sed q; terra elongata ab illa que est sub tropico versus partem linee equinoctialis sit minus calida q̃z terra que tropico subest ꝛ q; sub equinoctiali sit temperata habitatio. Virgilius Ouidius ꝛ plurimi astrologorum non consentiunt: ĩmo exterminant totam plagam terre que subest zone celi comprehense inter tropicos esse penitus inhabitabilem ꝓpter nimium estum. Et quia materiam multiplicis distinctionis terre habitabilis memini primi prima doctrina tertia.c.1. super illo passu. Cumqz regiones attenderimus hic breuiter transeo.

¶Credere vero ꝛc. ¶In secunda parte dicit q; medici ꝛ philosophi debent credere ex eo quod videtur. id est his que apparent sermoni dicentium q; terra que est sub circulo equationis diei id est directe suppositа equinoctionali est circa equalitatem. i. quasi temperata in caliditate ꝛ frigiditate: quia causa celestis eam calefaciẽs est illi vnica que est solis oppositio capiti. i. casus ppẽdicularis radioꝝ solis sup capita cõmorantiũ in ea. Et oppositio seu directus aspectus non magnã efficit impressionẽ: q; parũ durat: sicut si frequẽter iuxta magnũ ignem transeas velociter te mouẽs nõ inflãmaberis calore ipsius. Eandẽ sniaz memi

nit primi. I. doc. 3. c. I. nisi q cõditionaliʳ ibi loquit hʒ catholice affirmat.

¶ Quod autẽ magnam ꝛc. ¶ In tertia dicit q durabilitas oppositionis. i. p-
seuerantia casus perpendicularis radiorũ solis supra capita aliquorũ vel perse-
uerantia propinquitatis ad oppositionẽ efficit magnam caloris impressionem.
Et hoc declarat tribus exemplis per modum trium correlariorũ consequentiuz
et doc. Primum est calor solaris maior est super terram ꝛ in aere terre proximo
quidẽ oppositio sola non magnam efficit impressionem. ¶ Quod autem magnaz efficit impressionem est durabilitas oppositionis. Ideoq; calor in medietate horę octaue est maior q̃ i medio diei. Et propterea cum sol est in postremo cancri ꝛ in principio leonis est plus caloris q̃ est cũ est in fine sue declinationis. Et ideo cum sol a capite cãcri procedit ad illud qõ est minoris declinationis q̃ ipsum est eius calor maior q̃ sit cum est in tanta declinatione ꝛ nondum peruenit ad caput cancri. ¶ In terra vero que est vbi est linea equinoctialis non opponitur sol capiti nisi paucis diebus sed postea cito elõgatur. Augmentum nãq; partium declinationis apud duos nodos multum existit maius q̃ augmentum quod existit apud duos tropicos: imo fortasse apud duos tropicos nõ operabuntur motus trium dieruz aut quattuor aut plurium impressionem sensu perceptam. Deinde sol moratur ibi in latitudine vna aut circa lõgo tpe ꝛ incessanter calefacit. ¶ Quapropter pro sententia tenendum est q terre
quarum latitudines sunt propinque declinationi toti omnibus terris sunt calidiores: ꝛ post ipsas ille que ab ea in duobus elonganꝫ lateribus ad partes duoꝝ polorũ quãtitate quindecim graduũ. In linea vero equinoctiali nõ est calor illius superfluitatis quam facit oppositio circa reuolutionẽ capitis cancri in locis habitatis. Frigiditas aũt in terris que ad septẽtrionẽ longe sunt ab ista reuolutione est maior. ¶ Et hoc quidem est illud qõ est considerandũ ſm latitudines terraz: ita tamẽ vt in omnibus alijs dispositionibus similes existãt. ¶ Illud vero quod est ſm terre situm est q quandoq; in alto consistit loco: quandoq; in profundo. Et locus quidem profundus est semper calidior. Et locus altus semper frigidior. Illud enim quod est circa terrã in hoc spacio in quo sumus est calidius: propterea q solis radius circa terraz fit fortior. Et quod ab eo ad terram altam elõgatur est magis frigidum. Et huius quidem causa in parte naturalis philosophie continetur. Cumq; profundũ preter hoc mul-
fit magis frigida propter abundantiam niuium: vel q; ventis septẽtrionalibus est magis ꝛtecta ꝛ econuerso.

¶ Illud vero ꝛẽ. ¶ In hac particula. 3. tertie partis dicit primo q mutationes aeris ſm situm terre diuersificantur in hoc q villarũ ciuitatum oppidorum ꝛ domorum quedam fiunt in alto loco: quedã in profundo: quibus adde si vis q̃dam in planicie seu loco medio: quedã partim in alto: partim in profundo sicut roma ꝛ camera cum. Secũdo dicit q locus profundus ab hominibus habitatus semper est calidior: q; aer terre vicinus i hoc spacio in quo habitamus calidior redditur propter fortitudinem radiorũ solis circa terram qui ab ea reflexus fortificatur. Et locus altus ab hominibus habitatus semper est magis frigidus: q; illud ex aere qõ elongatur a terra plana tẽdendo ad terram altaz vel ad terminũ altuz: ꝛ est melior littera: est magis frigidum. Et causa istius declaratur in parte phie nãlis s. i. methe. vbi tripler aeris regio distinguit infima calda ꝛ hu. media fra ꝛ hu. suꝑma calda ꝛ sic. Iunta illõ Arist. i. methe. tract. I. c. 4. Sed opz intelligere dicti a nobis aeris qõ quidẽ circa terrã velut calidũ ꝛ humidum esse pp vaporare ꝛ exhalationẽ habere terre. Quod aũt super hoc casu iam ꝛ siccum est. Vaporis enim natura caliduz ꝛ humidũ. Exhalationis autez calidũ ꝛ siccum: hec Arist. de ima ꝛ suprema regionibus aeris. Sed q; media regio eius frigida fit manifestant pluuia grando ꝛ nix in ea genite infrigidatione ꝛ inspissatione vaporum ꝛ ab ea decidentes actu frigide. Frigiditatis vero ipsius cãm assignant aliqui refrigerationem eius ab aqua ꝛ terra: nec radij solares ꝛ superior ignis sufficiunt eam calefacere: quia negz veniunt ad eaz cuz forti virtute sicut ad supremaz negz reflectunt in ea: negz et adherent sicut in infima. Alij dicunt hãc regionem infrigidari maxima frigiditate que est sub polis sole ibidez nõ habẽte vigorem. Alij frigiditate aque que est summũ frigidorum. Illic. n. elevata sole sub forma vaporis seipsam reducit in propriaz naturã non valente sole altius deducere aut continue illic manu tenere. Alij diuina prouidentia frigidam factaz esse vt pluuia illic genita ex vaporibus inspissatis terram irrigaret ꝛ germinibus ac pabulis vegetantium fecundã redderet. Tertio dicit q q̃ locus profundus habitatus ab hoibus fuerit multũ bassius erit magis calidus: q; magis ꝓhẽdet ꝛ intra se continebit radios solares. ¶ Sed instabit aliqs: primo q; virtus solis calefactiua ꝓpinquior est locis altis habitatis q̃ locis bassis: ergo magis calefaciet ea: q; vnaquez; naturalis virtus agit vehemẽtius in ꝓpinquũ q̃ in distans. Itez aer alti loci subtilior est aere vallium: ꝛ sic magis aptus est a sole calefieri. Itez sol citiº in die diutius irradiat sup loca mõtosa. Ad ꝓfunda vero nõ effundit radios donec multũ sit elevatus sup nrm emispherium. Ad primũ dic q; Iz sol elevatus supra terram sit propinquior montibus q̃ locis ꝓfundis ꝛ sic radij eius recti supra mõtes incidẽtes sint vigoriores: q; tñ radij in mõtibus refracti disperguntur recedentes a ꝑpendiculari: ꝛ in locis ꝓfundis vniuntur accedentes ad ꝑpendiculares plus calefaciunt aerem ꝓiunctum locis profundis q̃ coniunctũ locis altis. Cuius rei signũ est: q; radij solares in estate vehementer calida reflecti a speculo concauo adeo calefaciunt aerem speculo proximũ q; stupam incendit illic appositam: non sic autem solet a conuexo speculo aer inflammari ꝛ stupa incendit. Ad scõm dic q; sicut aer montis sua subtilitate citius calefit aere vallium: sic citius infrigidatur ꝛ minus retinet calorez impressum occidente sole. Ad tertiũ dic q; refractio radiorũ solis ad ꝑpendicularem in locis profundis ꝛ tenacior adherẽtia caloris in aere grossos vallosq; magis reddunt aerem vallium calidum q̃ mota lõgior solis supra loca mõtosa reddat ea calida. ¶ Queritur que ciuitas est sanior ad habitandũ an alta vel ima vel in plano sita. Videt q; alta: q; magis est exposita soli ꝛ ventis: a qbus purificat. Sed arguit q; ima: q; ipsa est calida ꝛ humida. ꝛ sic est proportionalis ꝓncipiis vite ꝛ hũane cõplexioni. Deinde arguit q; sita in loco plano q; i plano aer est magis equalis: ꝛ corpora minus in eo penetrantur a fortibus ventis negz; redduntur grauia lata sicut in aere grosso vallium: ꝛ locus planus est facilior omni etati nõ egens ascensu negz descensu plurimo. ¶ Dic ꝓmo q; ciuitas in plano sita ceteris paribus est saniſſima omniuz propter rationes nunc allegatas. ¶ Dic secundo q; alta ciuitas est sanior ad habitandum post sitam in plano: q; est purioris aeris non leuiter putrefactibilis magis proportionati sanguini arteriali ꝛ spiritibus q̃ sit aer vallium. Et intellige hoc dictum pro corporibus sanis ꝛ fortibus: ꝛ tempore non infecto pestilentia procedente a superioribus: catarrosis enim ꝛ raris corporibus denudatis carne ꝛ habentibus pectoralia debilia ꝛ dispositis ad ptisim alta ciuitas vt laudanum: vel lingonis in francia est multum nociua ꝛ tempore epydimie procedentis a superioribus periculosa. ¶ Dic tertio q; ima ciuitas magne profunditatis est omnium insaniſſima: quia suus aer est grossus: ꝛ tenebrosus qui spiritibus: ꝛ sanguini mirtus animam tristificat: corpus suis caliditate ꝛ humiditate larat ꝛ aggrauat: non purificatur ventis velociter putrefit. ꝛ putredinem acquisitam vel malam aliam qualitatem sua grossicie diu retinet. ¶ Ad primuz argumentum dic q; alta ciuitas licet libere euentur ꝛ a sole purificetur: suus tamen aer est nimis subtilis: ꝛ sui venti nimis penetratiui. ¶ Ad secundũ dic q; licet aer calidus ꝛ humidis locorum bassorũ sit simulis in qualitatibus primis humane complexioni: ꝛ proportionatus quo

ad hoc

ad hoc principijs vite non tamē est aptus refrigerio ⁊ purificationi spirituum sanguinis ⁊ cordis:⁊ parit incōmoda tertio dicto nūc tacta. ¶ Ad tertium dicitur q̄ est p̄ primo dicto.

¶ Illud vero ⁊c.) ¶ In hac particula quarta tertie partis primo tangit duos modos quibus mons se habere potest ad ciuitatē. Secūdo duos modos operationis montis in spacio sibi proximo. ibi (Dicemus ergo.) Tertio exemplificat de primo operationis. ibi (Primus aūt.) Quarto ⁊ secūdo modo operationis. ibi (Modus aūt.) Quinto manifestat que ciuitas est tēperatior ex pte mōtū. ibi (Ciuitates vō.)

¶ In prima parte innuit q̄ mons dupliciter se habere pōt ad ciuitatē. Uno modo sic q̄ habitetur ⁊ super ipsum ciuitas fundet: ⁊ sic ingreditur in diuisionem modo nominataz. i. cadit sub mutatione aeris ſm situm altum vel imum de qua agebatur in p̄tcula p̄ioꝝ. Alio modo sic q̄ mons vicinetur ciuitati habitate non existens sua pars neq̄z fundamentum. Et hoc modo ⁊ monte est p̄sens sermo seu ⁊ alteratione aeris ꝓueniēte ex vicinitate montis.

¶ Dicemus ⁊c.) ¶ In secunda dicit q̄ mons operatur in spacio. i. in aere ciuitatis vel alterius loci habitati sibi proximi duobus modis. Primus est ex pte radiorum solis. Secūdus est ex parte ventoꝝ. Et iterum vterq̄z istorum est duplex. Maz se tenens ex pte radioꝝz solis vel reflectit eos supra ciuitatem si ciuitas fuerit iter solez ⁊ montem: vel phibet eos ad ciuitatem accedere si mons situs fuerit inter solez ⁊ ciuitatem. Et se tenēs ex pte ventoꝝz vel prohibet ventos ad ciuitatez accedere: si fuerit medius inter ventos ⁊ ciuitatem: vel refrenat exuperationem venti: idest transitum eius liberum super ciuitatem ad loca distantia reducendo ventos supra ciuitatem si fuerit ciuitas inter ventos ⁊ montem.

¶ Primus autem ⁊c. ¶ In tertia dicit primo q̄ primus modus immutationis aeris ex vicinitate montium quo ad radios solis est cum mons situs fuerit a parte ciuitatis vel regionis septentrionalis versus septentrionem: tunc enim sol eleuatus proꝑcit radios suos super latus illius montis quod respicit ciuitatem: ⁊ ab illo latere radu reflexi supra ciuitatem calefaciunt eam: licet de se sit septentrionalis frigida. Secundo dicit q̄ similiter quando est mons prope ciuitatem a parte occidentis ⁊ est discooperta ciuitas ab oriente: ⁊ sol oriens proꝑcit radios supra latus illius montis quod est versus ciuitatem ab illo latere reflexi radu solis versus ciuitatem calefaciunt eam. Tertio dicit q̄ si mons fuerit versus orientem minus est q̄z istud in hac intentione ideſt minus reddit calidam ciuitatem sibi proximaz q̄z mons existens versus occidentem: q⁊ sol transiens supra nostrum hemisphærium ab oriente in occidentem eleuatus supra illum montem continue elongatur ab eo: ⁊ qualitas radij ideſt virtus calefactiua radiorem solis continue procedit minorando se seu debilitando. Sed si motus fuerit versus occidentem sol non est sic in continua elongatione ab eo: immo quacunq̄z hora diei tendit versus ipsum ⁊ sibi approximat. Sed quid ciuitati aduenit si mons sibi proximus fuerit a parte meridiei. Dic q̄ si sit ita proximus vel ita altus q̄ faciat vmbram ciuitati reddit ipsam frigidam: vel minus calidam: ⁊ quantum de ciuitate cooperit aduersus solem: tantum ex ea infrigidat vel minus calidum reddit.

¶ Modus ⁊c. ¶ In quarta parte dicit q̄ mons iuxta positus ciuitati alterat aerem ciuitatis prohibendo ventum: vel q⁊ versus septentrionem positus claudit ciuitatem contra ventos septentrionales: ⁊ sic prohibet ciuitatem ab eis infrigidari: vel q⁊ multiplicatur flatus venti meridionalis calefacientis ideſt propter montem situm versus septentrionem ventus australis super ciuitatez transiens prohibetur procul fluere ⁊ ab illo monte supra ciuitatem reflexus calefacit eam: vel q⁊ ciuitas situata est inter duo cacumina montium alicui ventorum discooperta. Et inde fortior fiet huius venti exsufflatio ⁊ plus alterabitur ab eo iuxta suas qualitates aer ciuitatis q⁊ aer constrictus in vijs angustijs solet tractim procedere ⁊ non cessare a motu: ⁊ aqua similiter ⁊ alia liquida fluida etiaz si a vento non impellantur quantomagis cum impelluntur. Et causa istius scitur ⁊ docetur in philosophia naturali: ⁊ est q̄ aer ⁊ aqua ⁊ alia liquida natura liter tendunt ad equilibrationem ⁊ liberum locum. Jd videmus in introitibus angustijs clausturum monachorum: vbi omni tempore anni viget frigus ⁊ qua si ventus ex aere motor: in fontibus artificialiter per cānales factis proꝑcientibus aquam aut vinum: aut nectar: aut lac quales fieri solent in nuptijs principum. Et similiter intellige de montibus sitis a parte meridiei q̄ prohibent ciuitatem iuxta positā a ventis meridionalib⁹ calefacientibus ⁊ reuerberant super ciuitatem ventos septentrionales infrigidantes ⁊ proportionaliter de montibus situs versus orientem ⁊ occidentem.

¶ Ciuitates vō ⁊c.) ¶ In. 5. dicit q̄ ciuitates temperatiores ex parte montium siue tecte fuerint siue detecte sunt ille que discooperte sunt versus orientē ⁊ septentrionē: ⁊ cooperte versus occidentez ⁊ meridiē. Cuius rō est: q⁊ venti orientales vlter sunt occidētalib⁹ meliores ⁊ puriores: ⁊ septētrionales meridianis plus aerem purificantes ⁊ corpora corroborantes vt dicetur postea.

¶ Ex maribus ⁊c.) ¶ In hac particula quinta tertie partis dicit p̄io q̄ augmentatio humiditatis aduenit cōtinue ciuitatibus mari ꝓpinquis ex maris vicinitate. Cuius rō est: q⁊ aqua naturaliter est humida ⁊ mare est mater aquaꝝ: ⁊ ex mari fit vaporatio assidua virtute celi qua made fiunt ⁊ humectantur loca mari prima ¶ Sed ista bit aliqs: q⁊ aqua maris ē salsa sicut ait Aristo. 2. metheo. ⁊ id docet experimentum: sed aqua salsa macrescere facit ⁊ deficcat vt ait Plin. c. 16. summe p̄ntis. Dic q̄ ꝛ aqua maris ab hoībus bibita vel vt balneum adhibita demacret ⁊ siccet eos: iurta posita tñ ciuitatibus humectat eas: qa vapores resoluti a mari qui cōcati ciuitatib⁹ p̄ximis eas humectant non sunt salsi sicut mare ē vnde eleuantur. Juxta illō Aristo. 2. metheoroꝝ. trac. 1. ca. 7. Quod autē fit vapoꝛās potabile ⁊ nō in mare cōcernit vaporans q̄n constiterit i. in aquā p̄ inspissationem reductū fuerit iteruz tentantes dicamus. Et huius cā est: q⁊ mare reddit salsum ex partib⁹ terrestribus aduſtis grossis ⁊ mixtis aque: sed sol euaporās partes subtiliores maris eleuat que non sunt salse. Cuius rei signum est q̄ si vas cereum imittatur mari aqua penetrans in vas per poros cere nō erit salsa sed dulcis. Juxta illud Arist. ibi. Oō aūt est in cō mixtione alicuius salsum mare palaz nō soluz ex dictis: sed ⁊ si q̄s vas cereū formās posuerit in mare circunligās os talib⁹ vt nō per rimā aliquā intret mare: q̄ enim ingredit per parietes cereos fit potabilis aqua. Scō dicit q̄ si mare ciuitati primū fuerit versus septētrionez coopabit ad infrigidationē ciuitatis: q⁊ ventus septētrionalis nāl⁊ frigidus supra maris faciē seu superficiē volitās maiorez acqret frigiditatem quā deferet ciuitati cum vaporibus eleuatis a mari. Tertio dicit q̄ si mare ciuitati primū fuerit versus meridiem: augmētabit grossitiē meridionalez. i. grossitiē solitā aduenire aeri ex flatu ventoꝝ meridionalium: q⁊ vēti meridionales nāl⁊ turbidi ⁊ caliginosi existētes acqrēt maiorē caliginositatē ⁊ grossitiē ex vaporib⁹ huius maris sibi imixtis: qbus ingrossabūt ciuitatis aerem ⁊ cōturbabūt: maxime si nequeant libere transire ꝓcul vltra ciuitatē ꝓpter montē iuxta positū ciuitati a septētriōe reflectentē ipsos super ciuitatē. Quarto dicit q̄ si mare iurta positū ciuitati fuerit a pte orientis magis humectabit aerez ciuitatis q̄z si fuerit a pte occidētis: qa sol eleuādo se sup orientē incessanter augmētabit resolutionē. i. euaporationem tā ab illo mari q̄z a terra madefacta frigiditate ⁊ humiditate noctis: q̄to plus appropinquabit illi mari orientali Sed nō est sic in occidētalib⁹ maribus: quia sol ad occasuz tendēs venit sup ea ⁊ terras sibi vicinas iaz depauit tota die humiditates terre ⁊ aeris. Et in signū huius videmus orientē sole mare fluuios ⁊ lacus plus effumare ⁊ euaporari q̄z eo occidēte ⁊ terrā siccr. Quinto concludit summarie qđ p̄miserat. s. q⁊ ꝓuenit humiditas in ciuitatib⁹ ⁊ aere ex maris vicinitate: ⁊ inde est q⁊ maritimi catarris ⁊ reumatibus frequenter arripiunt ⁊ morbis ex eis ortis. ¶ Attende q⁊ duplex est mare: quoddaz magnū qđ terraz circundat ⁊ vndiq̄z tegit excepta parte illa quā diuina ꝓuidentia detectam esse voluit ad habitationē aīalium ⁊ germinationē plantaꝝ ⁊ pductionē alioꝝ mixtoꝝ subseruiētiū homini: qui est vt rex ⁊ quodāmodo finis oīuz hoꝝ: ⁊ hoc mare vocat oceanus ⁊ mare magnū vltra qđ ex nulla pte terra habitabilis repit. Aliud est mare mediterraneū qđ ita dicit: q⁊ per medīū habitabilis terre trāsiens ipsam diuidit ⁊ irrigat ⁊ pisces ministrat: ⁊ flumina recipit: ⁊ nauib⁹ defert hoīes ⁊ merces de gente in gentez ⁊ de regione in regionem. Et hoc mare orit ab oceano ⁊ incipit a parte minus pfecta. s. occidētali: ⁊ trāsit ad partē pfectiorē videlz orientalez: nō recto tramite: sed cū inuolutionib⁹ plurimis ad instar serpentis vt latius terram irriget. ¶ Attende scdo q⁊ habitatio ꝓpe mare fluens ⁊ refluens est multo sanior: q̄z habitatio ꝓpe mare qđ non fluit: q⁊ fluis fluxu ⁊ refluxu purificatur ⁊ a putrefactione prohibetur.

¶ Postea si fuerint ⁊c. ¶ In hac ꝑticula sexta tertie ꝑtis primo agit de mutatione aeris a ventis ſm relationē ad maria. Scdo tāgit duos modos alteratiōis aeri a ventis: ibi (Sermo vero) Tertio exequitur de ꝑmo mō ibi (Universalis vero) Quarto de secundo mō ibi (Quandoq̄z vero.) ¶ In prima ꝑte que est velut pars precedentis ꝑtis dicit primo. Postea. i. postq̄ er maris vicinitate prouenit in aere ꝓme ciuitatis humiditas: si multi vēti sibi inuicem succedāt ⁊ nō refrenentur neq̄z repercutiantur a montibus supra ciuitatem erit aer ciuitatis saluior ⁊ liberior a putrefactione: tum q⁊ a ventis procul ferentibus vapores

purificat: tum qa mouef: motus aũt p̃seruat a putredine. Juxta illud Aristo. 4° metheo. tex. 11. Simil'r aũt z qd mouetur z fluit minus putrescit q̃z non motum. Scdo dicit q' si venti nó valuerint insufflare super ciuitates mari vicinas ille ciuitates erunt preparate putrefactioni sui aeris z humoz eoz qui habitant in eis: q: tunc abudant in extranea humiditate que est velut mater putrefactionis adueniẽte sibi extranea caliditate solis. Tertio dicit q' vẽti meliores in hac intẽtione. s. ad ꝓpẽdum aerẽ z humores ciuitatuz maritimaz a putrefactiõe sunt septẽtrionales: q: cuz sint frigidi z sicci vtraq; q̃litate resistũt putrefactiõi: z post eos in bonitate hac sunt orientales ꝓpterea q' sunt ficciores occidẽtalib⁹: q: ficcionibus ꝓuenient locis: nõ enim maria sic multiplicant in regionib⁹ orientalibus vt in occidẽtalib⁹. Et peiores ventoz ad reprimendum putredinẽ sunt vẽti australes seu meridionales: qa sunt calidi z humidi: quare suis qualitatib⁹ nõ p̃seruãt a putredie: q̃z suo motu m̃ti.

¶ Sermo vo tẽ.) ¶ In scda pte dicit q' sermo seu iudiciũ de ventis fm imutationes quas faciũt in locis habitabilib⁹ z in aere est dupler. Quoddaz est iudiciũ vle seu generale absolutũ: non tamẽ sic vle q' careat acceptione sed q' vt in plurib⁹ verificat. Aliud est iudiciũ ꝑticulare ciuitati vni vel paucis appropriatum. v. g. boreas dicit vl̃i sermone frigidus z siccus: ipse tñ perflans sup montez ethne cõtinue ardentẽ: deinde veniens ad ciuitates illi monti proximas calefacit eas fumit z fuligie quos eis defert.

¶ Tñis tẽ.) ¶ In tertia parte dicit primo q' venti australes sunt calidi z humidi sermone vl̃i fm plurimas ciuitates. Calidi qdem: q: veniunt a locis calefactis propinquitate solis. s. a pte meridiei. Humidi vo: qa plurima ex maribus mediterraneis elongatis a nobis sunt meridiõalia: que calefiunt z euaporant vehemẽter a sole: z sui vapores ventis imiscent meridionalibus. Et ideo hi vẽti lacrant z dissoluunt humana corpa cũ suis humoribus. Juxta illud Hipo. apho. 3. apho. 6. Austrini flat⁹ grauãt auditũ: caliginosi qdez caput grauãtes: pigri dissoluẽtes. Et Gal. in cõmento ait. Cum initia neruoz humectent huius humectationibus venti voluntarij motus grauãtur: z homines impotẽtes z debiles efficiũtur. Scdo dicit q' ventus boreas l. vniuersali iudicio est frigidus z siccus. Frigidus qdez q: transit sup montes frigidos z terras frigidas cooptas nuibus. Siccus aũt q: non fert secũ multos vapores. Dño q' in pte septẽtrionis subiecta polo artico vbi venit boreas q̃si nulla fit a sole euaporatio p̃ nimia frigiditate loci illius z distãtia maris eius a sole. Scdo q: nõ trãsit super aquas maris solutas. i. liquidas fluidas euaporatas a sole: sed ptiz sup congelatas aquas: ptim sup deserta arida frigore ꝑstricto supfluo. Tertio dicit q' orientales vẽti tpati sunt in caliditate z hu. q̃z sunt ficciores occidẽtalibus: q: pe orientis septẽtrionalis. i. declinãs ad septentrionẽ non hz tot maria sicut pe occidentalis ad septẽtrionẽ declinãs. Et nos ꝓculdubio septẽtrionales sumus. i. tota terra habitata subiecta pti celi que est inter tropicũ cancri z circulũ polarez articũ ꝓprehendens septez climata cũ terris ãneris eis est septẽtriõalis ita q' pe eius orientalis z pe eius occidentalis z pe eius media inter orientẽ z occidẽ declinant oino ad septentrionem: sicut tota terra que est a tropico capricorni vsq; ad circulũ polarez antarticum q̃z vt ferunt qdam antipodes habitãt est meridionalis. Nos ergo nõ habemus verũ orientẽ neq; verũ occidẽ non declinãs ad alterũ polũ: sicut hz terra directe subiecta equinoctiali: q̃z nr̃m orientẽ z nr̃m occidẽs dicunt septẽtrionalia: q: declinant ab equinoctiali versus polũ articũ: verũ alique ex terris nr̃is dicunt meridionales respectu aliarũ: q: plus distãt a polo artico z magis accedunt: versus antarticum. Quarto dicit q' occidentales venti paulo sunt humidiores orientalibus ꝓpter tres causas. Prima est q: plus transeunt super maria q̃z orientales: quoꝝ vapores eis immiscẽtur z ab eis deportant. Scdo est q: mouentur motu p̃rio soli. Sol. n. mouetur motu diurno ab oriente in occidẽs: z hi venti mouentur ab occidente in orientẽ. Et ideo sol plus resoluit z purificat ventos orientales qui sequuntur motuz eius q̃z occidentales contrarij motus. Tertia est q: venti orientales plus erufflant in pñ. diei post solis ortum: z sic resoluuntur z purificantur a sole ascendente. Sed occidẽtales plus erufflant in fine diei post solis occasum: z sic a sole non purificantur. Et inde est q' occidentales minus calidi sunt orientalib⁹ z declinãt ad frigiditatẽ: z orientales ad calorem magis: ambo tñ cõparatiõe ad boream z austrũ sunt tpati. ¶ Queret aliqs circa tertiã cãm quare venti orientales plus erufflant in pncipio diei: z occidentales in fine ipsius. Dicẽ ideo esse: qa sol est vna de pncipuis causis cõmotiõis ventoz. Juxta illud Aristo. 2. methau. trac. 2. c. 2. Sol aũt z cessare facit z cõmouet spũs. i. vẽtos: z qa fortius irradiat supra partẽ orientis in pncipio diei commouet tunc ventos orientales: z ex hñ cã in fine diei occidentales. ¶ Attende primo q' vẽtus est multitudo sicce exhalationis mota circa terrã cuius mã est a terra. Et pncipiũ sui motus vtplm est a supioribus. Juxta illud Arist. trac. nũc alle. c. 1. Oñs aũt est ventus multitudo quedaz sicce ex terra exhalatiõis mota circa terrã: palaz q' motus quidez pncipiũ desuper: mã aũt z gressionis desubtus est. Et quoq; q' ois ventus de nã sue ꝓprie materie ẽ siccus. Sed medici de ventis tractãtes nõ ꝑsiderant eos fm nãm ꝓprie materie: q̃z fm alterationes quas faciunt in locis habitabilibus z incolis eoz. Et qa qdam eoz calefaciũt: alij infrigidant: alij deficcant: alij humectant fm loca vnde euniunt z per que trãseunt: z fm illa que cũ eis miscẽt: quosdã vocãt calidos: alios frigidos: quosdaz siccos: alios humidos. ¶ Attende de scdo q' quattuor sunt vẽti capitales fm q̃tuor angulos mundi. s. boreas veniens a pte septentrionali que est vbius polus articus: auster veniens a pte meridionali declinãte ad polũ antarticũ: subsolanus veniens ab orientẽ: z fauonius ventẽs ab occidẽte: z q̃sq; horũ quatuor hz duos ventos sibi collaterales: z sic sunt in toto vẽti. 12. Juxta illud ℳetrici. Circius est boreá dextrãs: aquilo q; sinistrans. Est austro dexter nothus est aphricus q; sinister. Dextras vulturne sub sol: hũc eure sinistras. Dextratur zephiro fauonius huic chorus obstat.

¶ Q̃nq; tẽ.) ¶ In q̃rta pte dicit ꝓmo q' iudicia vẽtoz q̃nq; alia sunt a predictis iudicijs vñb⁹ in q̃busdam ciuitatib⁹ z mutatur fm alias res. i. diuersificãtur alr q̃z fm angulos mũdi a qb⁹ ꝓcedunt. v. g. Vẽti meridionales q̃nq; sunt fm aliquas ciuitates frigidiores borealib⁹ cũ ꝓpe illas a pte meridiei fuerint mõtes coopti nimbus: quos ptranseũtes infrigidant z sic ifrigidant ciuitates primas ad quas accedunt: z ita aliquãdo venti septẽtrionales sunt calidiores ventis meridionalibus apud aliquas ciuitates: cum prope eas fuerint a parte septentrionis deserta adusta: quoruz fumis calefaciunt z eos secum deportant ad vicinas ciuitates. Secũdo dicit q' assamahuni sunt venti quidam transeuntes per deserta vehementer calida: vel sunt venti ex genere fumoz inflãmatoꝝ in aere facientiuz in eo signa terrefactiua similia igni. s. draco volantes: vel cometas: vel stellas cadẽtes: vel capras saltantes: vel domos ardentes: vel scintillantia fulgura: tales enim fumi cum sint grossi z graues a forti calore sursum delati incenduntur z aduruntur z subtile eoz in flãmam conuersum separatur a grosso: grossum vero seruans reliquias adustionis z igneitatis cum impetu descendit: z fit malus ventus. Omnes enim fortes venti fm ꝓpos habent pncipium sue motionis erufflationis z turbinis a superiori: z sue materie principium ab inferiori: z hoc verificatur vl̃iter vel fm plurimuz vt certificat Aristo. 2. metheoroz. Signanter dicitur fm plurimuz: quia possibile est q' venti aliqui a terra erumpant cuz terremotu. Juxta illud Aristo. 2. metheoroz. trac. 3. c. 2. Jam enim terremotus in quibusdam locis factus non prius desinit q̃z erumpens in eum qui super terram locum manifeste vt ethnephias eruit qui mouit vẽtos: quale z circa eracleam eaz que in ponthο nuper factum fuit z pans saturni insulam: hec enim est vna vocatarũ eoli insularum. In hac enim intumuit aliqñ terre z ascendit velut collis molles cum sono: tandem aũt rupta eruit multus spiritus. i. ventus z fauillam z cinerem eleuauit z fi par eoz ciuitatem existentẽ non longe oẽm incinerauit z ad quasdam in italia ciuitatum venit: hec Aristo.

¶ Attẽde q' assamahuni exponit in synonymis libri hui⁹ q' sunt dies caniculares: z in glo. marginali sili textui in scriptura solet ꝓponi sic: assamahuni. i. dies. 40. in tpe canis z alij 40. in hyeme eis oppositi: quoz 20. sunt iulij: z alij 20. sunt augusti: z dicunt assamahuni. i. molesti. Sed per assamahuni princ. hic intelligit vẽtos malignos quasi suffocatiuos: qui cõius flant tpe diez canicularium in regionib⁹ supioribus marime incipto quo ad regiones nobis cognitas. Tertio

Universidad de Deusto

tas. Tertio dicit q̄ non nosabit capl̄m.i.sermonē summariū istius modi alterationis aeris ex ventis in locis habitans.i.in c.1.sum.p̄sentis: qō est de eis que pueniūt ex habitabilib⁹ locis vbi in summa recolit fere oia puus dicta ꝛ mutationib⁹ aeris nō cōtrarys nature. ¶ Attende q̄ aliqui lib sic habēt hūc passum Et nos q̄ nūc nosabimus modi istius capl̄z in locis habitatis. Qué sic intelligendo nosabimus nūc.i.statum capl̄m summariū modi istī⁹.s.ꝛ mutationibus aeris non contrarijs nature: ꝛ erit.II.p̄sentis summe.

¶ Ciuitatū ꝛc. ¶ In hac parti.7.tertie partis p̄mo tangit quinq; diuersitates habitabiliū locoꝝ ꝑm naturas terre sup quaz fundant. Et ciuitatū.n.q̄daz sunt lutose: ꝛ ꝓpter sui lutī abundantiā frigide sunt ꝛ humide. Alie sunt petrose ꝛ sunt frigide ꝛ ficce ex pte petrarū: nisi q̄tū petre sua frigiditate cōuertunt aeris partē in aquositatem: sicut sepe appet in ecclesia tonna censi. Alie sunt arenose: ꝛ ille sunt ex pte terre frigide ꝛ ficce. Alie sunt limose fetentes aut cenose. Et per limosas fetentes intellige illas quaz terra est mollis plurimuz imbibita aqua. Et per cenosas illas quaz terra soadida est ad nigruz vel cinericū declinans: sicut limus paludum: vel limus qui est in alueo riui. Et ex ambe frigide sunt ꝛ humide: nisi limus aut cenum putredine incaluerit ꝛ aerē calefecerit. Alie sūt in terris quarū abundant metallice virtutes: vt virtꝰ ferri vel virtus sulphuris vel virtus aluminis. Scōo dicit q̄ hoc totuz.i.natura terre quecūq; sit illa opaꝯ alterādo ꝑm q̄litates ipsi⁹ aerem ꝛ aquā ꝓprie ciuitatis: vel itellige p̄ hoc totuz cui⁹ virtus est metallina.

¶ Ciuitatum vero diuersitates sunt ꝑm terram: quoniā earuz alie sunt lutose: alie sunt que sunt petrose: alie sunt que sunt arenose: alie sunt que sunt limose fetentes aut cenose: alie sunt super quaruz terram est virtus metallina superans. Et hoc totum in eius aere ꝛ aqua operaī.

¶ De ip̄ressionib⁹ aereaz mutationum malaz cursui nāli ꝓniaz. Capl̄z.9ᵐ.

m

Utationes ꝛc.

¶ In hoc capl̄o primo diuidit mutationes aeris ꝙrarias nature. Secūdo declarat mēbra diuidentia. ibi (Quod vō.) Tertio agit de effectib⁹ aeris putridi ꝛ aeris excedētis in aliqua p̄riaz q̄litatū. ibi (Ex aere.)

¶ In prima parte dicit q̄ mutationum aeris nature contrariaz alia fit ꝓp cōuersionez factā in substātia aeris puta qua putrefit: alia fit ꝓp ꝙuersionē aeris in suis qualitatibus. puta q̄ supercalefit aut super infrigidaī intensissime. Sed nunquid aer etiam est ꝓprius nāe ex permixtione malorum vaporum ex cadaueribus ꝛ lacunis corruptis: ꝛ ex fumis viuorum carbonum ꝛ ex odore parietum linitorum recenter ex calce: dato q̄ non sit in substantia mutatus vel in qualitatibus. Dic q̄ aer non hic accipitur pro substantia elementari simplici: sed pro commixto ex tali substantia predominante ꝛ vaporibus aut fumis secum incorporatis ideo tā sba q̄ q̄litas aeris trāsmutata reputatur ex dictorū cōmixtione.

b ¶ Quod vero in eius ꝛc. ¶ In hac parte secunda primo declarat mutationem aeris in substantia. Secundo quo tempore anni magis euenit: ibi (Pestilentia autem.) Tertio mutationez aeris in qualitate. ibi (Quod vero in.) ¶ In prima particula dicit primo q̄ mutatio aeris in substantia est cum substantia aeris conuertitur ad maliciam seu corruptionem putredinalem: non propter vaporum aut fumorum excessus eius in aliq̄ q̄ttuor primarum qualitatum: ꝛ hec mutatio pestilentia vel epydimia dicitur. Et est epilentia putrefactio eueniens aeri similis putrefactioni aque remollitionis fetide. ¶ Instabit aliquis q̄ aer nō putrefit ꝑmo auctoritate. Arist. 25. particula probleu. probleu. 19. querentis propter quid aqua quidem ꝛ terra putrefit: aer autem ꝛ ignis non putrefit. Et respondet primo de solo igne dicens: q̄ calidissimum fit imputridum omne: igne autem nihil calidius. Scōo respondet de igne ꝛ aere simul dicens. Q̄z infrigidari opz prius illō q̄ putrefit: supple cū putrefactio sit corruptio quedā in vnoquoq; humido proprie ꝑm naturam caliditatis ab aliena caliditate. Ignis aūt calidus semper: aer aūt igne plenus: putrefit aūt nullum calidum sed infrigidatū. Itez putrefactio est passio mixti. s. separatio proprij humidi a ficco p extraneū calorez dissoluentem ꝛ debilitantē calorem innatū. ¶ Ad primum dic Aristo. voluisse q̄ aer supreme regionis igni ꝓximus non putrefit: q̄ plenus igne est: nec hz humiditatem qua putrefieri possit. Sed aer nobis proximus nec igne plenus est: ꝛ infrigidari leuiter pōt ꝛ multis repletur humiditatibus quare pōt putrefieri. Et id voluit forte Ari. in fine dicti probleu. dicens. Terra aūt ꝛ aqua ꝛ aer calida ꝛ frigida sunt. ¶ Ad scōm respondet hic p̄n. ꝛ dicit primo q̄ cum dicimus aerem putrefieri non intelligimus de aere simplici nudo. i. puro: q̄ non est talis aer nos circūdans. Et si forte purus inuentꝰ fuerit erit alius ab aere putrescibili: q̄ neq; purus neq; aer aliud pur elementum putrefit sed mutatur qualitatiue vel subāliter in aliud corpus simplex vt aqua in aerē: aer in ignem. Secundo dicit q̄ cū dicimus aerē putrefieri intelligimus p aerē corpus cōmixtuz ex aere simplici ꝛ vaporibus ꝛ fumis terreis ꝛ nubibus insurgētibus ꝛ ptibus igneis. Tertio dicit q̄ iste cōmixtus aer nō dī aer nisi sicut aq̄ maris aut lacuuz dī aq̄: q̄uis non sit pura simplex sed ꝑmixta ex aq̄ simplici terra aere ꝛ igne: superante tñ ꝛ predominante aqua. Quarto concludendo dicit. Nec ergo aer mixtus q̄q; putrefit ꝛ ſbaliter conuertitur ad maliciam putredinalez infectiuam sicut aqua lacunarum putrefit interdum ſbaliter ad maliciam conuersa.

¶ Pestilentia ꝛc.) ¶ In scōa parti. p̄mo dicit q̄ pestilētia ꝛ putrefactio aeris eueniunt sepius in fine estatis ꝛ in autūno. ¶ Contra: ver declinat ad caliditatem ꝛ humiditatē subtiles vt premissum est in.c.6. summe p̄tis: sed caliditas ꝛ humiditas maxime disponunt ad putrefactionē: caliditas vt agens: humiditas vt passum. Itē medius estatis est maxime caliditatis resoluens dispergens ꝛ debilitans calorez innatum aeris humorꝫ ꝛ cotporꝫ nostrorum: sed in potētia caloris innati ad regendum humidum ꝛ manutenēdum ipsum cū ficco sibi ꝑmixto est causa precipua putrefactionis. Itē finis estatis ꝛ autūnus sunt fortis ficcitatis que putrefactioni resistit: q̄ mater ꝛ nutrix ipsi⁹ ē superflua hūiditas. ¶ Ad primum dic q̄ ver declinat ad caliditatē subtilem parumper sopitā ꝛ ad humiditatē nāleni vt ait ꝑncipes loco ibi allegato: tales aūt calor ꝛ humiditas nō inducūt putredinē aeris ¶ Ad scōm dic q̄ medius estatis sua intēsa caliditate deficcat aerē ꝛ quodāmodo purificat ipsum: quare in aere nō finit putredinē excādescer. ¶ Ad tertiū dic q̄ in fine estatis ꝛ in autūno nō venit cōiter pestilētia nisi ꝑus aere turbato ꝛ humectato: vel ex cōstellatione celi putrefactiua: vel ex aliqua alia spāli causa: ꝛ q̄ tūc humana corpa sunt cacochimiora q̄z tēporib⁹ alijs ꝛ eorum virtutes sunt magis debiles magis apparet in eis impressio pestilentie. Secūdo dicit q̄ nominabit alios locos. s. quarti p̄ma tract. 4. capitulis. 1. ꝛ. 2. accūtia ꝑ/uenientia ex pestilentia.

¶ Quod vō ꝛc.) ¶ In.3. particula dicit p̄mo q̄ mutatio aeris cōtra naturam in qualitatib⁹ suis ē vt aer fiat tante friditatis aut caliditatis q̄ corrūpat messes ꝛ ḡiationē. i. semina ḡiationis plantaz ꝛ aialium. Secūdo dicit q̄ hec mutatio aeris qualitatiua vl̄ est homogenea tēpori in quo fit sicut rabiositas estatis in caliditate super excedenti vel eterogenea seu contraria nature tēporis in quo cōtingit vt malicia frigoris estatis ex accidēti aliquo contingens sicut ꝓpter dominium saturni vel assiduationem pluuiarum vel ventorum infrigidantium.

c ¶ Ex aere vō ꝛc.) ¶ In hac pte tertia p̄mo agit de opib⁹ aeris putridi. Scōo agit ꝛ opib⁹ aeris supcalefacti. ibi (Et si fortiter.) Tertio de opib⁹ aeris supinfrigidati. ibi (Aer vō frigidus.) Quarto ꝛ operibus aeris humidi ꝛ aeris ficci. ibi (Aer vō humidus.) ¶ In prima particula dicit q̄ mala accidentia cōtingunt ex aere substantialr mutato ꝛ putrescente. s. putrefactio humorꝫ ꝛ p̄mo ꝛ maxime humorꝫ qui sunt in ventriculis cordis: quia ꝓpinquius ad hos accedit pro refrigerio cordis attractus aer: ꝛ ex cōsequenti deiicit ꝛ debilitat oēs vires corporis: ꝛ inducit febrem pestilentialem vel bochia perniciosa in emunctorijs principaliuz membrorꝫ vel fluxum ventris pestilentialez. ¶ Attende hic igitur q̄ febrem pestilentialez sequit vel fit putrefactio in humoribus substātialibus cordis ꝛ spiritib⁹ ipsius vt sumitur etiaz prima. 4. tracta. 4. c. 1. vbi ait. Et q̄n fit aer ꝑm hunc moduz venit ad cor quare corrūpit cōplexionez spūs qui est in ipso: ꝛ putrefit q̄ circūdat ipm de humiditate: ꝛ accidit caliditas egressa a nā ꝛ spargit in corpore: ꝛ tunc per cām suaz erit febris pestilentialis. Jn febrib⁹ vō alijs hoc nō est necessariū. Sed putrefiunt humores in venis epatis vel stomachi vel venis magnis vel paruis totius ambitꝰ corpis extra cōcauitatē ventriculoꝝ cordis. ¶ Sed instabit aliqs q̄ putridus aer nō semp p̄mo inficit humores cordis: q̄ cū aspiratiōe trahit ad cerebrū sicut ad cor ꝛ ꝓpinquior via ꝛ reperit cerebrū minoris resistētie cū sit mollius ꝛ debili⁹ corde. Itē aer putridus incorrecti⁹ trahit assidue a orificia arteriaz terminataz ad cutē ꝛ uz arterie dilatant. Sed aer putridus ad cor attractꝰ p̄mo corrigit ab vua: scōo a pulmone per quos trāsit ꝑus q̄z ad cor ꝓueniat: ꝑuus ḡ inficit alios humores q̄z ḡuores cordis. Itē apata epidimialia ita sepe vel sepius veniūt in iguinib⁹ ꝛ collo sicut in subascellis ꝛ in iguinib⁹ veniētia significāt radicē infectionis in epate esse: ꝛ in collo veniētia radicē esse in cerebro sicut veniētia in subascellis signāt radicez putredis eē in corde. ¶ Ad p̄mū dic q̄ aer pestilentialis p̄mo incipit notabilr putrefacere cōiter ꝛ vt in plib⁹ humorē circūdatū a corde. Secūdo q̄ venenosus est ꝛ venenū a tota ꝓpietate petit cor. Scōo q̄ plurimus aer est cordi necessarius ad refrigeriū sui ꝛ spūz ꝛ delationē fumorꝫ vaporalū superabūdantium in eo ꝛ formationē vocū. Tertio q̄ sanguis cōtentus in vētriculis cordis est multum subtiliatꝰ: vñ passibilior ꝛ ifectionis capacior reddit. Posse nō est vt cor sua fortitudine ꝛ sui sanguis sinceritate q̄si nihil patiaī ab aere putrido: ꝛ ideo plurimi in pestilentijs vehemētib⁹ ꝛ vltimis cuadunt illesi: cerebrū vō neq; sic ipetit a veneno ꝓ ꝓpietatē: neq; tāto eget aere: neq; sui humores sunt ita subtiles. ¶ Ad scōm dic q̄ modicus aer p orificia arteriarū attrahit ꝛ colatus p stricturaz orificiorum aliquo mō depuraī nō intrās libere cū suis corruptis vaporib⁹ ꝛ nō obuiat sanguini ita subtili ꝛ parato iflāmari sicut est sanguis cordis. ¶ Ad tertiū dic q̄ aliquā ꝛ sepe cor venenari ſcipiēs sua fortitudine depellit venenositatē ad cerebrū aut epar: maxime si alterū ipsorum debile fuerit vel cacochimū. Et tūc cerebrū mittit retro aures ꝛ epar ad alterū iguinū q̄d in eo corruptū est.

¶ Et si fortiter ꝛc.) ¶ In scōa pti. p̄mo narrat incōmoda. 12. aeris rabiose su-

per calefacti Primū est iuncturaruz laritas. ¶Sed instabit aliquis q̄ potius inducere videt iuncturarū tensionē: q̄ laritas ab humectatione ligamētoꝝ p̄cedit: tensio a siccitate ⁊ cōtractione. Sed superexcellens aer in caliditate siccat ⁊ ꝺtrahit: sicut est videre in pargamenis corꝝ ⁊ chordis tali aeri expositis. Dic q̄ supflua caliditas primo occursu triplr larat iuncturas. Primo liquefaciēdo humiditates q̄bus remolliunt sua ligamēta. Scōo liquefaciēdo quodāmodo ⁊ remolliendo substantiam neruoꝝ chordaꝝ ⁊ ligamētoꝝ. Nōne vides q̄ volentes dirigere asseres incurvos calefaciunt eos ad ignem: vt liquefacto ꝑprio coꝝ humido pliabiliores fiant. Tertio resoluendo supflue spiritus motiuos ⁊ deficiendo virtutez motiuā vnde ꝓcedit iuncturarū robur ⁊ firmamentū. Sed nō est negandum quin caliditas superflua perseverans possit indurare ⁊ cōtrahere iuncturas. Scōm est resolo supflua humoꝝ extrahēdo q̄ subtile est ex eis ⁊ educēdo sub forma vaporis. Tertiū est sitis augmentatio quaz efficit elevādo calorez innatum supra ꝑprium humiduz ⁊ cōsumendo roriduz humidum que tēperat: ex cuius priuatione causat vera sitis. Quartū est resolutio spūuz apertiōe poroꝝ ⁊ attractione sicut flāma vna attrahit aliā. Quintum est deiectio virtutū ex resolone spūuz ꝓcedēs que sunt eis instra ⁊ causa vigoris. Sextum est prohibitio siue impedimentuz digōnis ex dispersione ⁊ resolone caloris innati qui ē instrm digestiue virtutis. Septimū citrinitas caloris ex resolone sanguinis soliti rubificare ⁊ multiplicatiōe cholē citrine supra alios humores. Octauū est calefactio chordis extraneo calore non innato: q̄ feruēs aer ad coꝝ attractus ꝑ refrigerio nō sufficit ipm̄ neq; spūz eius ꝓpare. Nonuz est fluxus ⁊ liq̄factio humoꝝ qui forti caloꝛe subtiliati ⁊ choleri zati exagitant. Decimū est putrefactio humoꝝ ex debilitatiōe caloris innati ab extranea caliditate: q̄re nō sufficit ꝑprio humido ꝺñari ⁊ cū sicco alligatū manutenere. Undecimū est delatio humoꝝ ad ꝓcauitates ⁊ mēbra debilia. Primo gavias ipsis apit. Scōo q̄ reddit hūores odiosos mēbris: q̄re expellunt a fortibus ad debilia ⁊ ad ꝓcauitates. Tertio q̄ adeo nāz debilitat vt nō sufficiat eos regere. Duodecimū est vsus: vz lesio sanoꝝ. Sanitas. n. ꝓsistit in q̄ꝺaz tpantia quā dissoluit superexcedens caliditas. Scōo dicit q̄ q̄ñq; superexcedens aeris caliditas quinq; generibus egroꝝ prodest. Primo quidem hydropicis: maxime patientibus hyposarcam: q̄ corrigit supfluaz mēbroꝝ humiditatē prohibētez nutrimentū inuiscari ⁊ adherere membris: ⁊ consumit flegma quo mēbra intumescunt. Et lz cōferat alchiticis ⁊ tympanisticis ad aque ⁊ venti ꝓsumptionē: noctū eis augmentando supfluā macie partiū supꝛioꝝ que cōiter ethicant in dictis hydropicis: maxie cū egrotant a calꝛa causa. Scōo paralyticis resoluēdo humiditates flegmaticas que nervos imbibunt ⁊ de oppilando vias spūum animaliuz. Tertio alcuzez. i. tetano frigido. Et est egritudo officialis prohibēs virtutē motiuaz a ꝫctione membroꝝ ⁊ quoꝝ aptitudine est vt ꝫhantur ꝓp nocumentum in lacertis ⁊ neruis. Et dī arabice cuzez ⁊ alcuzez ⁊ elcuzez. Naz el ⁊ al sunt articuli arabici. Et elcuzez frigido confert calor feruēs: q̄ liquefacit eius māz. ⁊ resoluit eaz ⁊ tollit frigus q̄ꝺ est causa eius. Quarto spasmo humido propter easdem cās. In sicco vero soluto contingere in egritudinibus ꝓsumptuis est valde nociuū. Quinto torture humide que est morbus officialis in facie pp̄ quam trahitur pars faciei ad partem non naturalē: ⁊ alteratur forma eius naturalis ⁊ remouetur bonitas obuiationis vtroꝝq; labioꝝ ⁊ ambarum palpebrarū ex parte. Et eius causa est aut mollificatio aut spasmus lacertoꝝ palpebraruz ⁊ faciei quam consumit superexcedens caliditas.

¶Aer vero ⁊c. ¶In tertia particula dicit primo: q̄ frigidus aer repellit ad intra naturalem calorem: nisi tante fuerit frigiditatis q̄ ad intima penetret: quo ꝺato mortificans est. ⁊ iste reditus caloris ad intra: ⁊ fortificatio ipsius ab aere frigido circunstante fiunt per viam antiparistasis qua alterum contrariorꝝ ab alio fugiens seipsum vnit. Secundo dicit q̄ aer frigidus non multum tamē intense frigiditatis prohibet materias fluere ⁊ continet eas ideſt vnit ⁊ quietas tenet: quia proprius frigiditatis effectus est congregare. Signāter dicit nō tamen multum: quia vehementer frigidus aer fortitudine sue expressionis materias interdum fluere facit. Tertio dicit q̄ aer frigidus generat catarrum maxime cum sua frigiditate percutit cerebrum: repellit enim interius vapores latos ad ipsum sicut ad caminum: ⁊ eos inspissat ⁊ debilitat digestiuam cerebri. ⁊ velut spongiam aque plenam exprimit ipsum: ⁊ ex ꝺñō debilitat neruos excutiendo materias ad eos quorum est radix. Et simili modo nocet vehementer arterie vocali. Quarto dicit q̄ cum aer frigidus non fuerit fortis frigiditatis fortificabit digestionem ⁊ omnes operationes occultas. i. operationes membroꝝ interioꝝ: q̄ fortificat innatū caloreꝝ que ꝑficiuntur oēs hmōi operationes velut instro ⁊ excitabit appetitū. ¶Sed instabit aliqs q̄ appetitus viget p frigiduz. Jurta illud Bal. 2. tegni ter. 4. trac. de ventre. Frigidus vero natura vēter appetere quidem bonus: ergo si frigidus aer augmentet calorem in interioribus non suscitabit: sed deficiet appetitum. ¶Dic q̄ frigiditas aeris plus cōcatur orificio stomachi: cuius est appetere cibum q̄ membris aliis naturalibꝰ. Primo ex vicinitate ipsius membris spūalibus ad que cū anhelitu transit assidue frigiditas aer. Scōo ex aere qui cum cibis in oꝛe masticatis transglutitur

specialiter in vocatibus. Quinto dicit ad vltimū idem sum marie loquēdo frigidus aer est cōueniens sanis q̄ꝫ sit aer intense caliditatis: quia frigidus calorem innatum confortat ⁊ vnit ⁊ omnes virtutes naturales roborat: ⁊ intense calidus cōtraria facit. Sexto dicit q̄ aeris frigidi nocumenta sunt tria in gñe. Primū est in operationibꝰ cerebri neruoꝝ ⁊ nuche quas debilitat ⁊ impedit frigidus aer. Scōm est in clausione poroꝝ: q̄ prohibet vapores ⁊ fumos capitis resolui: ⁊ humores sufficienter euēctari: ⁊ malos ex eis interius compingit. Tertiuz est q̄ premit. i. exprimit vel ꝺensat ⁊ quasi cōgelat id q̄ interius est in ossibus. s. ꝑprium ossium alimentū ⁊ hoꝝ medullaz. Unde ⁊ debilitat naturales ossium virtutes ⁊ pene extinguit suū ꝑprium calorē innatū qui debilis de se est. Propter q̄ dixit Hypocras. 3. Frigiduz inimicū est neruis ossibꝰ dentibus cerebro spīali medulle: caliduz vo vtile ⁊ amicū.

¶Aer vo ⁊c. ¶In ista parti. dicit primo q̄ aer humidus ē laudabilis in q̄tuor ⁊ vituperabilis in vno. Primo qdē laudabilis est in hoc q̄ est bonus plurimis cōmunis. s. oibus exceptis flegmatica ⁊ sanguinea superexcedente in humore conseruat enim radicale humidū aliaz cōmunū: ⁊ reprimit lapsum siccitatis melice ⁊ cholerice. Secundo in hoc q̄ reddit bonuz colorē: q̄ sanguis suo fluxu cōgaudēs liberius se ipsuz diffundit ad cutē tingēs eā viuido colore. Tertio in hoc q̄ redit cutē claram ⁊ mollem. Clarā qdē ex libera sanguis diffusione cuius color albedini cutis imixtus clarum reddit colorem. Mollem autem propter humectationem ipsius ab extra ex aere: ⁊ ab intus ex vicino sanguine. Quarto in hoc q̄ dimittit poros apertos. Sicut enim siccitas corrugādo cutez poros diminuit: sic humiditas eaz leniens ⁊ extensibilem reddens poros apertos relinquit. Sed humidus aer in hoc vituperatur q̄ preparat aerez ⁊ humores corporis ad putrefactionē: humiditas enim putredinis mater ⁊ nutrix existit. Secūdo dicit q̄ aer siccus est contrarius humido. Et id intelligas vliter in omnibus pretactis. ¶Queret hic aliquis quare non enumerat hic Princeps egritudines ꝓcedentes ex aere humido ⁊ aere sicco: sicut enumerauit ante ꝓcedentes ex aere calido ⁊ ex frigido. Dic q̄ humiditas ⁊ siccitas sunt passiue q̄litates pauce auctoritatis extra suum subiectum: aer ergo his affectus fere nullas generat per eas egritudines: sed superficialiter alterat corpꝰ alteratiōe modica: sic autem non est ex caliditate ⁊ frigiditate.

¶De naturis ⁊c. Capitulum. 10m.

a **Am ventoꝝ ⁊c.** ¶In hoc capło primo cōtinuat dicta dicendis. Secūdo agit ꝛ effectibus venti septētrionalis. ibi (Septentrionalis corroborat.) Tertio de effectibus meridionalis. ibi (De meridionali.) Quarto ꝛ effectibus orientaliuz. ibi (De orientalibus.) Quinto ꝛ effectibus occidentaliuz. ibi (De occidentalibus.) ¶In prima parte dicit q̄ narrauit iam nominatione. i. determinatione aliqua dispositiones. i. cōplexiones ventoꝝ tam sermone vniuersali q̄ꝫ ꝑprio sm aliqua loca in capitulo mutationū aeris nō naturaliuz neq; contrariarū nature: qđ est octauū summe pūtis. Et nunc intēdit loqui ꝛ ventis alio ordine aggregato vel aggregatiuo. vz. de suis effectibus incipiens a septētrionali velut a magis impetuoso ⁊ fortius imitante.

b ¶Septētrionalis ⁊c. ¶In secūda parte primo tangit effectus. 8. horee non egritudinales. Primus est corroboratio corporuz humanoꝝ: vnit enim ⁊ fortificat innatum calorem. Secundus est induratio membroruz: quia ficat ea consumens eoruz superfluas humiditates quibus reddebantur mollia ⁊ lara. Tertius est prohibitio fluxuū manifestoꝝ vt sudoris: sanguinis nariuz ⁊ similiuz: quia stringit orificia viarum a quibus emanant ⁊ fluentia cōpingit. Quartus est clausio poroꝝ: quia suis frigiditate ⁊ siccitate corrugat cutez. Quintus est fortificatio digestiue virtutis: quia ꝑpellit ad interiora calorem innatum vnde fortior fit. Sextus est ventris constipatio: quia feces siccat ⁊ musculos ani stringit ⁊ longaonem. Septimus est provocatio vrine: qa resolui prohibet aquositates humoruz tam sudore q̄ꝫ insensibili resolutione: ⁊ eas ab humoribus expirmit ⁊ morari diu facit feces in intestinis quare plus sigitur ex suis humiditatibus ab epate ⁊ intestinis. Octauus est correctio aeris pestilentialis putridi: quia depurat ⁊ deficcat aerem ⁊ vtraq; qualitate putredini resistit. Secundo tangit effectus horee flantis post austrum dicens: q̄ quando pnus meridionalis fluerit ⁊ post ipsum septentrionalis: meridionalis inducit fluxum suis caliditate ⁊ humiditate larando vias ⁊ aperiendo. Et septentrionalis exprimit humiditates interius ⁊ quādoq; ex fortitudie expressionis provenit scissura ad exteriora sicut fissura labioruz vel fissure colli matricis aut ani que ragadie vocantur: vel fissura aliqua in reti mirabili vel alijs cerebri panniculis vnde effluit sanguis ex naribus: vel fissura aliqua in pectoralibus vnde fluit sanguis ad os ⁊ consurgit hemoptoica passio. Et ideo tunc multiplicantur fluxus materierum sanguinearum: ⁊ egritudines pectoris: sicut tussis: pleuresis: peripleumonia: quia meridionalis ventus suis caliditate ⁊ humiditate vias aperuit: humores commouit ⁊ dilatauit: cui superueniens subtilis boreas intima penetrat violenter exprimens que dilatata sunt ab austro prius: maxime a cerebro ad pectus. Tertio dicit q̄ egritudines septētrionalis venti sunt q̄ñq;

modoꝝ.

modorum. Primus est dolores neruosoꝝ membroꝝ: de quorum numero sunt vesica ꝛ matrix. Nam cum dicta membra sint frigida ꝛ sicca quasi exangua: faciliter percutiunt boree frigiditate specialiter nerui leuiter recipientes humores expressos a cerebro ad eos huius uenti violentia. Secundus est difficultas urinandi solita vocari dissuria. Cuius causaꝝ reddit Bal.apho. tertia cōmento illius canonis. Austrini flatus: dicens. Dissurie vo sunt ex passionibus vesicarum. Cuz enim vesica frigida ꝛ sicca sit ꝛ sine sanguine plus patiat q̄z aliud membrum ex accidentiuz frigiditate ꝛ siccitate. Tertius est tussis ex humoribꝰ excussis a capite ad pectus: ꝛ aere frigido transeunte cum anhelitu ad pectoralia. Quartꝰ est dolores costarum laterum ꝛ pectoris quales in pleuresi tā vera q̄z falsa cōtingere solent ex causis in tussi dictis. Quintus est horripilatio. i. horrida piloruz eleuatio ex constrictiōe poroꝝ cutis. Et est dispositio in qua inuenit corpus diuersitatē in frigore ꝛ punctione in cute ꝛ lacertis vt ait Pain. quarti prima tractato secūdo capitulo sexto. Hec meminit Lypo. apho. tertia dicens. Si vo borealis fuerit tusses faringes. i. asperitates gutturis ventres duri dissurie horrores dolores pectoruz ꝛ lateruz: quādo isti preualuerint talia in morbis expectare opz.

a ¶De meridionali ꝛc.) ¶In hac parte tertia tangit vndecim operationes austri. Prima est q̄ laxat fortitudinē. i. reddit membra lara diminuendo eoꝝ fortitudinem: quia sua caliditate resoluit spiritꝰ ꝛ sua humiditate laxat neruos ꝛ iuncturas in q̄bus consistit robur voluntarioꝝ motuum. Secūda est apertio poroꝝ. Nam sua caliditate poros aperit: ꝛ sua humiditate extēsibiles reddit. Tertia est turbatio humoꝝ ꝛ motio eoꝝ ab interioribus ad exteriora. Turbatio quidem ex multitudine vaporum austro imixtoꝝ. Motio vo ad exteriora suo calore. Quarta est gratitas sensuū ex ipsius superflua humiditate ꝛ turbulentia quibus replet cerebrum quod est radix sensuuz: ꝛ obfuscat animales spiritus. Quinta est corruptio exturarum ideſt conuersio aposthematum ad malam putredinem: qualis est in bochijs pestilentialibus: quia suis caliditate ꝛ vaporosa humiditate est totus putrefactiuus. Sexta est recidiuatio egritudinum: quia debilitat naturalem virtutem dispergendo calorem innatum: que debilitata nō potest completam efficere crisim. manet ergo aliquid quod est causa recidiue. Iurta illud hypocratis apho. 1. Que relinquuntur in morbis post crisim subuersiones facere consueuerunt. Septima est debilitatio: non quidem vnius solius virtutis: sed omnium virtutum animalium vitalium ꝛ naturalium excepta expulsiua: quia dissoluit innatum calorem ꝛ reddit spiritus turbidos graues ꝛ ineptos operibus virtutuz. Octaua est pruritus super aposthemata ꝛ podagram ex humoribus acutis salsis aut cholericis: quos ad cutem mouet: ꝛ ex ebullitione male putredinis quam suscitat in eis. Nona est cōmotio epilentie vel replendo caput suis vaporibꝰ: vel mouēdo ꝛ liquefaciēdo ꝛ inciēdo humores eius. Decima est somnus quem prouocat humectando ꝛ replendo suis vaporibus grossis organum sensus communis: ꝛ oppilando vias quibus fertur spiritus ad sensus pticulares. Undecima est generatio febrium putredinarum: quia suis caliditate ꝛ humiditate superfluis putrefacit leuiter humores quibus obuiat ꝛ virtutem deijcit regitiuaz eoꝝ. Sed id boni in austro est q̄ nō experat guttur sicut boreas: immo lenit ipsum sua humiditate.

b ¶De orientalibus ꝛc. ¶In hac pte quarta dicit q̄ si venti orientales dicti subsolani flauerint in fine noctis ꝛ in principio diei erunt ficciores ꝛ subtiliores: q̄ venient ab aere iam temperato ꝛ subtiliato ꝛ desiccato a sole. Sed si flauerint in fine diei ꝛ principio noctis erunt humidiores: ꝛ grossiores: super tū venti subsolant sunt meliores occidentalibus. ¶Sed instabit aliqs q̄ venti flātes in fine noctis inueniunt aerem ingrossatum ꝛ humectatū noctis frigiditate ꝛ humiditate: ꝛ flantes in fine diei inueniunt aerem subtiliatum ꝛ siccatum ꝛ calefactum a sole: q̄ tota die sup nostrū transit hemisperium. ¶Dic q̄ q̄ pauca sunt materia in parte orientis ad septentrionem declinante quam inhabitamus: aer est ibi subtilis nō ingrossatus vaporibus: quare de leui sua diminuitur humiditas: ꝛ ipse subtiliatur oriente sole vel properante ad ortū: sed sol occidēs multa maria reperit in occidente a quibus eleuat plurimos vapores quos nō sufficit sua obliqua ꝛ quasi superficiali irradiatione consumere. Et inde est q̄ venti orientales sunt occidentalibus puriores ꝛ subtiliores magis proportionati nostris spiritibus.

c ¶De occidentalibus ꝛc. ¶In hac parte. 5. dicit q̄ si vēti occidentales dicti fauonij flauerint in fine noctis ꝛ in principio diei erunt spissiores ꝛ grossiores q̄ venient ab aere nō subtiliato p solez qui tota nocte sub nostro hemisperio latuit: sed ingrossato noctis frigiditate ꝛ humiditate ꝛ ispissato multitudine vaporuz quos a mari sol occidens eleuauit ꝛ cōsumere non valuit. Ad si fauonij flauerint in fine diei ꝛ in initio noctis erunt minus spissi ꝛ minus grossi: quia venient ab aere vel saltem impellent ante se aeré qui iam fuit subtiliatus a sole qui tota die supra nostrum transit hemisperium: ꝛ sol occidens iam vapores aeri cōmiscuerit vnde fauonius grossior fit subsolano.

¶De his que prouenīut ex habitabilibꝰ locis. Capīm. 11ᵐ.

a ¶ capitulo mutationum aeris iam noiauimus

i tulo ꝛc. ¶In hoc. c. primo continuat dicta dicēdis: ꝛ numerat causas diuersitatuz locoꝝ habitabiliuz & quibus loqui intēdit ꝛ aperit intentuz. Secundo agit & effectibus locoꝝ habitabilium ꝑm eoꝝ diuersitates. ibi (De locis habitabilibus calidis.) Tertio & electione ꝛ preparatione loci habitandi. ibi (De eligendis locis habitabilibꝰ ꝛc.) ¶In ꝑma pte dicit primo q̄ iaz noiauit aliquas dispositiones locoꝝ habitabilium in. c. mutationum aeris. s. c. 8. sum. psentis: vbi agebat de mutationibꝰ nō naturalibꝰ neq̄ cōtrarijs nature: ꝛ nunc & eis rursus cōpendiose loqui vult alio ordine: nec est sibi cure si aliqua resumat ex pus dictis gratia doctrine pfectionis. Secūdo dicit q̄ iudicia locoꝝ habitabilium prius narrata sūt ꝛ scita. c. s. nunc alleg. Narratū etiā ꝛ scituz est ibi q̄ dispōes locoꝝ habitabiliū diuersifi cant. i. diuersos imprimūt effectus in corporibus humanis penes altitudinē ꝛ pfunditatez eoꝝ ꝛ vicinitatez montiuz ꝛ naturā terre si est lutosa aut humefacta aut cenosa aut sapiēs nāz alicuius metalli: ꝛ multitudinez aquaꝝ aut paucitatem ꝛ vicinitatē arboꝝ aut minerarū: aut souearum: aut cadauerū: aut similiū: ꝛ latitudinē ciuitatū ꝛ terras ipsaruz ꝛ vicinitatem montiuz ꝛ mariū ꝛ flatuz ventoruz. Tertio dicit q̄ omnis aer qui cito calefit oriente sole: ꝛ cito infrigidatur ipso occidente est subtilis: quia facilis passibilitas est proprietas subtilis substantie: ꝛ omnis aer qui nec cito calefit oriente sole nec cito infrigidat ipso occidente est grossius ex causa contraria. Et aer peior omniū est qui constringit coꝛ ꝛ angustat vias anhelitus: vt aer inclusus inter parietes recenter calce linitos vel infectos fumo viuoꝝ carboniz in loco recluso. Et id intellige de aere non penitus cōtrario nature sicut est aer pestilentialis venenosus: talis enim est pessimus oiuz. Quarto dicit q̄ hoc p̄misso & natura aeris postea diuidet i. per particulas determinabit dispōez cuiuslibet loci habitabilis.

b ¶De locis ꝛc. ¶In hac parte scda sunt particule. 13. in ter. ppijs designate titulis. Prima hic (De locis habitabilibus calidis.) Secūda ibi (De locis habitabilibus frigidis.) Tertia ibi (De locis habitabilibꝰ humidis.) Quarta ibi (De locis habitabilibus siccis.) Quinta ibi (De locis habitabilibꝰ altis.) Sexta ibi (De locis habitabilibus pfundis.) Septima ibi (De locis habitabilibus petrosis.) Octaua ibi (De locis habitabilibus montuosis.) Nona ibi (De locis habitabilibus marinis.) Decima ibi (De locis habitabilibus septētrionalibus.) Undecima ibi (De locis habitabilibus meridionalibus.) Duodecima ibi (De locis habitabilibꝰ orientalibus.) Tredecima ibi (De locis habitabilibus occidentalibus.) ¶In prima particula que est presens tangit sex effectus locoꝝ habitabiliuz calidoꝝ. Primus est denigratio capillorū ex adustione vehementi vaporuz fumosoꝝ: ex quibus capilli fiunt a caliditate loci: ꝛ hac de causa generalr omnes ethyopes ꝛ indi sunt nigroꝝ capilloꝝ. Secundus est crispitudo capilloruz. Sicut enim corrigie coria pergamenū a fortibus caliditate ꝛ siccitate crispantur ꝛ corrugantur: sic ethyopum ꝛ indoꝝ capilli a superexcedentibꝰ caliditate ꝛ siccitate suoꝝ locoꝝ: quādoq̄z tamē crispātur quoꝝdam capilli ex tortuositate foraminuz absq̄z caliditate ꝛ siccitate superfluentibus. Tertius est debilitas digestionis seu digestiue virtutis que calido ꝛ humido operatur: ꝛ a superfluo calore loci calor innatus interioruz membroruz dispergitur ꝛ resoluit: ꝛ similiter radicale humidum. Quartus est acceleratio senij propter celerem ꝛ superfluam radicalis humidi consumptionem a calore loci: ꝛ hac de causa superuenit senium nigris. i. ethyopibus. 30. anno sue etatis. Quintus est timiditas cordium ex superflua resolutione caloris ꝛ spiritū. Sicut enim scotis ꝛ anglicis ꝛ alijs incolis regionum frigidarum ineſt audacia ex abundantia spirituū ꝛ fortificatione caloris circa cor a frigido circūstāti: sic ethyopibus ꝛ indis ineſt timiditas ex contrarijs causis. Et ideo dici solet q̄ meridionales vincunt astu ꝛ agilitate ꝛ septētrionales audacia ꝛ fortitudine. Sextus est lenitas cutis ꝛ extrinsece carnis. ¶Sed contra: caliditatis intense est exasperare ꝛ siccatis etiam: sicut clare apparet in coriis expositis igni aut soli. Item lenitas est effectus humiditatis. Cum ergo indi ꝛ ethyopes sint

proferre cōpendiosum ꝑm alium ordinē. Neq̄z est nobis curāduz si aliqd ex his q̄ diximus reiteremus. Locoꝝ habitabiliū iudicia iaz sciuisti: ꝛ q̄ locoꝝ habitabiliū dispōes in corporibꝰ diuersificantur cā altitudinū ꝛ ꝑfunditatū in ipsis: ꝛ causa dispōnum eoꝝ que eis vicinant cum hoc ex montibus ꝛ dispōnibus terre ipsius si sit lutosa aut humefacta aut cenosa aut si est in ea virtus minere: ꝛ dispōnis multitudinis aquarū aut paucitatis earū: ꝛ dispositionis eoꝝ que eis vicinant sicut arboruz aut minerarū aut foueaꝝ aut cadauerū aut boꝝ similiū. Et sciuisti q̄uo aerū cōplōes ex latitudinibꝰ ciuitatū cognoscunt: ꝛ ex terra ipsaꝝ ꝛ ex montiū ꝛ mariuz vicinitate quā habent cū eis: ꝛ ex vētis eaꝝ. Et nūc q̄dez dicemus summatim q̄ ois aer qui cito infrigidat cū sol occidit: ꝛ cito calefit cuz ipse oriꝛ est subtilis. Qui vo huic est cōtrarius existit ecōtrario. Deinde oibꝰ aeribus deterior est ille qui coꝛ constringit ꝛ aeris attractionem angustat. Post hoc diuidemus nunc cuiuslibet loci habitabilis dispositionem.

¶De locisᵇ habitabilibus calidis. Loca habitabilia calida nigrificāt capillos ꝛ intantū crispāt q̄ eos cuz colligunt piperi similes efficiūt digestionē debilitātia ꝛ cuz in eis maxima fuerit resolutio ꝛ minuetur humiditas cito adueniet senium sicut in terra nigroruz. Illis nāq̄z qui ibi morant adueniet senium in annis triginta: ꝛ eoruz coꝛda sunt timida ꝓpterea q̄ spiritus multum resoluit. Coꝛpora preterea

macri sicci plus eis vī debere ineſſe aſperitas q̄z lenitas. Dic q̄ reuera ſunt lenes deſcus ſm carnē ⁊ cutē ſicut docet expim̄ētuz in tacto ipſoz. Cui⁹ rō eſt: q̄ fortis calor loci trahit aſſidue humoz vnctuoſitates: imo ⁊ humidum radicale mēbroz ad exteriora vſus cutē q̄b⁹ ptes ille redunt hūide lenes ⁊ quaſi vncte.

¶ De locis cc. ¶ In hac pti.2. dicit prio q̄ habitantes in locis frigidis ſunt fortiores ⁊ audaciores ⁊ meli⁹ digerūt habitātib⁹ in calis. Quoz oiuz cā eſt fortitudo caloris innati: ⁊ abūdantia ſpūuz quos reſolui phibet ⁊ iterius vnit circūſtās frig⁹ loci habitati. Scō dicit q̄ ſi loca habitabilia frigida fuerint etiā humida: cōmorātes in eis erūt carnoſi pingues multe adipis. Carnoſi qdē ex abūdantia calitatis ⁊ hu. in ſteriorib⁹ q̄b⁹ caro ⁊ ſāguis multiplicantur. Pingues autē multe adipis ex multiplicatiōe vnctuoſitatis ſanguis que ptiz frigore loci ptiz frigore mēbroz pāniculoſoz coagulat. Ad id coadiuuant prohibitio multe reſolonis: ⁊ magn⁹ appetit⁹ ex frigiditate loci quē ſeq̄t comeſtio fortis ⁊ crapuloſa: ⁊ ex p̄ñti flegmatis abūdantia cooperans ad ipinguationē. Itē vene hoz ſunt p̄unde ⁊ q̄ſi latē tes: non qdē paruitate: ga oiuz corpoz calidoz ⁊ humidoz vene ſunt ample: ſz q̄ ſunt in carne ſepulte ita vt vix ſueniri poſſint cum debēt flubotomari. Item iuncture eoz̄ ſunt occulte ex multitudine carnis circunſtantis. Itē ipſi ſunt teneri ⁊ albi. Teneri qdē ex humiditate loci ⁊ corpis. Albi aūt ptim̄ ex flegmate partim ex colore naturali cutis. Frigus enim loci repellit ad intra ſanguinem tingentem rubore cutem: quare remanet cutis ſub ſuo colore.

¶ De locis cc. ¶ In hac pti.3. tāgit.10. effectus locoz̄ habitabiliū humidoz̄. Primus eſt decor: faciei: q̄ leniūt ⁊ applanāt cutē ⁊ ſparſiōe hūiditatis vniformi reddūt velut terſaz lucidā politā. Scōs eſt lenitas cutis: ſic.n. ſiccū corrugās eraſperat: ſic humidū laxās lenit. Tertius eſt laratio facilis i exercitijs pp humiditatē ſupfluā relaxātez neruos chordas ⁊ iūcturas. Quartus eſt remiſſio aliq̄ caloris eſtatis ⁊ frigoris hyemis. Caloris qdem eſtatis: q̄ calor humiditate hebetatur: ſicut ſiccitate acuit. Frigoris hyemis q̄ frigiditas aeris iūcta hūiditati reddit aerem groſſum ⁊ larū non facile penetratiuū in humana corpora quare minus frigidus cenſet. Quitus effectus eſt diuturne feb. pp abūdantiā ſupfluitatū ⁊ paucitatē reſolonis earū ex hebetatiōe caloris ab hūiditate. Sextus eſt vēter. i. fluxus ventris ex abūdantia humiditatū ⁊ lenitate ſeu lubricitate viaz ⁊ relaratione muſculoz̄ p̄tentiuū ſeu claudentiū vias exitus. Septimus eſt multus ſanguinis exitus ex emoroydibus ⁊ mēſtruis: ⁊ multiplicatio emoroydarum q̄ parū ex corporibus reſoluit: ⁊ ſanguis multiplicat digeſtione coadiuta ab hūiditate. Octauus eſt vlcera putrida pp hūiditatis abundantiā que putredinis mater eſt ⁊ carnis molliciē ac teneritatez q̄bus faciliꝰ rupta vlceratur. Nonus eſt putrefactio facilis tā aeris q̄z victualium ⁊ humoꝝ corpis ex humiditate loci: maxime cum ſibi coniungit calor. Decimus eſt multiplicatio epilentie ex ſupflua cerebri humectatiōe et repletiōe tam ab hūiditate loci q̄z a defectu reſolonis ſufficiētis vapoū aſcendētiuz ad caꝑ velut ad caminū corporis.

¶ De locis cc. ¶ In hac pti.4 tāgit.4. effectus locoz̄ habitabilium ſiccoꝝ. Primus eſt deſiccatio cōplexionis. Nā ſi nunq̄z aer ad tātā puenit frigiditatem q̄n ſemp aliq̄d reſoluat de corpibus nr̄is virtute ſolis ⁊ ſtellarū vt p̄miſſum eſt: quantomagis nos reſoluet ⁊ ſiccabit cū in ſiccitate exceſſerit. Scōs eſt obfuſcatio cutis cū ericcatione. Sicut.n. hūiditas reddit cutē lenē ⁊ velut ſplendidam: ſic ſiccitas fuſcam ⁊ terreſtrē. Tertius eſt velor cerebroz̄ deſiccatio. Ꝑzio ex aere ſicco qui per nares ad cerebrū tranſit. Scō ex ſiccitate circunſtantis ſibi aeris. Tertio fumoꝝ ex ſiccitate corporis eleuatoꝝ ad ip̄m velut ad caminuz corporis. Quartus eſt vehemētia caliditatis eoꝝ in eſtate ⁊ frigiditatis in hyeme. Nā loca ſicca reddūt aerē ſiccū: ⁊ aer ſiccus in medicina dī qui priuatus eſt hūiditatib⁹ vaporalibus vt p̄miſſuz eſt. Talis āt vehemēter ſubtilis eſt: q̄re cito ⁊ fortiter calefit occurrēte calefaciēte ⁊ cito ⁊ fortiter infrāt occurrente infrante.

¶ De locis cc. ¶ In hac pti.5. tāgit.4. effectus locoz̄ altoruz. Primus eſt ſanitas incolētiū ea: q̄ viuūt in aere mūdo bñ depurato a ſole ⁊ vētis. Scōs ē fortitudo ſeu corporale robur: q̄ nō abundāt in humiditatibus relaxātibus neruos ⁊ iuncturas: ſz ab eis mūdificant p ſolē ⁊ vētos. Tertius eſt multa ⁊ bona tolerantia laboꝝ: q̄ aſſueuerūt aſcendere ⁊ deſcendere frequenter: ⁊ nō de leuimbibuntur ſui muſculi nerui ⁊ iuncture ſupfluis hūiditatibus quibus ſolēt laſſitudines gīari. Quartus eſt lōgitudo vite habitantiū in eis. tū q̄ raro egrotāt: tū q̄ calor eoꝝ nālis nō hebetat neq̄z leuiter ſuffocat multitudine humiditatis q̄ eſt vna de frequētioꝝ cauſis acceleratiōis mortis: multoplures. n. ⁊ citius moriuntur extinctione caloris ab humiditatibus extraneis q̄z a refactione.

¶ De locis cc. ¶ In hac pti.6. tangit.4. effectus locoz̄ pfundoꝝ. Primus eſt multiplicatio vaporoſitatis: q̄ neq̄z ſol neq̄z vēti liberuz hñt acceſſuz ad hec loca purificāda. Scōs eſt debilitatio epatis p̄uenīēs ex groſſitudine aquaz dictoz̄ locoꝝ que oppilāt epar. Tertius eſt abūdātia aq̄ruz nō frigidarū marie ſtantiū ſicut lacuū ⁊ ſtagnoz̄. Ad loca.n. decliuia pfluūt aq̄ ⁊ aer ipſoruz groſſus. exūs ⁊ vaporoſis frigiditate noctis inſpiſſatus partim fit aqua: ⁊ cū ſolari caloꝛe circa meridiē calefacte fuerint eoꝝ aque diu retinēt caloꝛē pp ſpiſſitudinē ſubſtātie: ⁊ pars eaꝝ leuiter putrefit ⁊ acgrit inde caloꝛe extraneuz: ⁊ radij ſolis in locis pfundis reflectunt̄ verſus linea ꝓpendiculare q̄re fortiores fiunt in calefaciēdis aqua ⁊ aere dictoꝝ locoꝝ. Quartus ē malicia ſui aeris: q̄ eſt groſſus vaporoſus tenebroſus aptus putredini ſpūs turbans animā cōtriſtans.

viuunt diu. ¶ De locis habitabilibus profundis. In locis habitabilibus profundis morantes in vaporoſitate exiſtūt multa ⁊ epatis debilitate: ⁊ aquis abundant non frigidis: ⁊ ꝓprie ſi fuerint ſtantes aut aque lacuū aut ſtagnoꝝ: ⁊ quemadmodum ſciuiſti eoruz aeres ſunt mali. ¶ De locis habitabilibus petroſis ⁊ diſcooptis. Horuz aeres in eſtate ſunt valde calidi ⁊ in hyeme multum frigidi. Et eoꝝ corpora ſunt dura ⁊ ſolida ⁊ multorum capillorū fortia ⁊ iuncture manifeſte ⁊ vincit in eis ſiccitas ⁊ ſunt multum vigilantes ⁊ ſunt malorū morū inobediē tes: ⁊ ē in eis belloꝝ fortitudo ⁊ ſollertia in artibus ⁊ acuitas. ¶ De locis habitabilibus montuoſis ⁊ niuoſis. In locis montuoſis niuoſis morantiū iudiciuz eſt ſicut aliarum terrarū frigidarū. Et eoruz terre ſunt ventoſe: ⁊ dum nix morat̄ generantur in eis boni venti: ſed cum reſolnitur ſi montes habent qui ventos phibeant fiunt vaporoſa. ¶ De locis habitabilib⁹ marinis. Horuz tēperat caliditas ⁊ frigiditas propter ſue humiditatis ad paſſionem inobedientiā ⁊ ad recipiēduz illud quod in ipſa penetrat. In humiditate vero ⁊ ſiccitate proculdubio ad humiditatem declinant. Et ſi ſeptentriona/

¶ De locis cc.) In hac parti.8. dicit primo q̄ iudicia hominū morantiuz in locis montuoſis niuoſis ſunt ſicut iudicia cōmorantium in locis frigidis que prius tacta ſunt. 2. parti. qua loca iſta ſunt de genere frigidoz ex multitudie niuis infrigidantis: ⁊ quia ſunt alta expoſita ventis. Secūdo dicit q̄ terre taliuz locoz̄ ſunt ventoſe: quia montuoſe ſunt ventis expoſite: ⁊ quia nix multis agitata cauſis aerem cōmouet ad inſtar venti. Tertio dicit q̄ q̄z diu nix permanet in dictis locis boni venti generant in eis: quia loca talia nō ſunt vaporoſa ꝓpter congelationē niuis ⁊ aquarū. Venti ergo ſui ſunt ſereni ſicci frigidi ſicut boreas. Sed quādo liquefit nix horū locoz̄ ſi primos habeant montes ipſis altiores phibentes ab eis ventos hmōi loca fiunt vaporoſa: q̄ ſol ſuo calore liquefaciens niues plurimos vapores generat ex eis ⁊ a ventis neq̄z conſumuntur neq̄z tranſferunt cum prohibeantur illuc accedere.

¶ De locis cc.) ¶ In hac parti.9. dicit primo q̄ caliditas ⁊ frigiditas locoū maritimoū temperant. i. prohibent ſuperflue intendi ꝓpter inobedientiaz ſue humiditatis: ideſt groſſe ſubſtantie humide vaporoſe ſui aeris ad patiendum a cauſis calefacientibus ⁊ infrigidantib⁹ ⁊ ad recipiendum penetratiōnē influētie dictarū cauſaꝝ in eam. ¶ Inſtabit aliq̄s q̄ humiditas eſt cauſa facilis paſſibilitatis: ipſa nāq̄z male terminabilis eſt ꝓprio termino ⁊ bene terminabilis termino alieno ⁊ reddit corpora mollia facile cedentia prementib⁹ cauſis: quēadmodum ſiccitas reddit ea dura. Dic q̄ lz in mixtis perfectis humiditas ſit cauſa molliciei ⁊ paſſibilitatis: in aere ſecus eſt. Quia apud medicos aer ſicc⁹ dicitur qui priuatus eſt humiditatibus vaporalib⁹ inſpiſſantibus eum. Et humidus eſt ille qui reſperſus eſt multitudine vaporuz ingroſſantiū eū. Groſſior ergo eſt humidus aer ⁊ minus paſſibilis ⁊ minus penetrabilis aere ſicco. Secundo dicit q̄ loca maritima proculdubio declinant ad humiditatē: q̄ reſpergunt̄ multitudine vaporuz a mari eleuatoruz virtute celeſti. Tertio dicit q̄ ſi loca maritima fuerint ſeptētrionalia. i. declinantia verſus terrā que ſubeſt artico polo: vicinitas maris ⁊ profunditas habitationis erunt temperatiores in eis. ſ. humiditate ⁊ ſiccitate: ita q̄ humidi as que debet his locis: ⁊ q̄ ſunt maritima: ⁊ qa ſunt pfunda remittetur ex eoꝝ ſeptētrionalitate. Primo q̄ per ſeptētrionales ventos qui ſunt ficci conſumit̄ ⁊ depuratur vaporoſitas ſui aeris. Secūdo qa a mari ſeptētrionali multo pauciores vapores inſurgunt pp elongationē magnam ſolis ab aſpectu recto ſup ea. Quarto dicit q̄ ſi loca maritima fuerint meridionalia i. verſus meridiē vel antarticū poluz declinātia erit

econtrario.s.superfluent in humiditate.Primo ex maris vicinitate. Secundo ex loci profunditate. Tertio ex fortitudine euaporationis solis a mari versus meridiem. Quarto a ventis australibus.

¶De locis cc.¶In hac parti.10.narrat Prin.19. effectꝰ locoꝝ habitabiliuꝫ septentrionaliū. Primus est multiplicatio egritudinū ghiataꝫ per viam constrictionis ⁊ expressionis quas solent multiplicari in ciuitatibꝰ ⁊ tẽporibꝰ frigidis.

Et hax causa est frigiditas hoꝝ locoꝝ pp distantiā nimiā ab aspectu solis recto ⁊ flatus frequẽtes ⁊ impetuosos borealiuꝫ ventoꝝ. Secꝰ est multiplicatio humoꝝ cõgregatoꝝ in interioribus corpis ꝓpter comedere abunde ex frigiditate aeris excitante appetitū: ⁊ bñ digerere et vnione calloris in interioribus: ⁊ humores repelli ad interiora p frigus circũstans: ⁊ resolutionẽ paucā fieri pp dictū frigus. Tertius est bonitas digõnis ex cā nũc dicta. Quartus est multiplicatio fluxꝰ sanguis narіuꝫ ꝓpter vene fissurā vl violẽtaꝫ eius apertionẽ ex abũdantia sanguis a paucitate resolonis. Quintꝰ est raritas euentus epilentie ꝓpterea q mẽbra interiora sunt sana ⁊ fortia: qa calor innatus ⁊ spũs oẽs sũt in eis fortes ⁊ multuꝫ vniti. Sed si epilensia eis euenerit erit fortis male sanabilis: q nõ introducek nisi a forti cā vehemẽter ipsimẽte. Nec hec passio fortiter incipit multiplicari in his iferioribꝰ regionibus sup mulieres ex crapula fructũ ⁊ malis potibꝰ ⁊ coitibꝰ inordinatis ⁊ balneis sup repletionem ⁊ vigiliis nocturnis ⁊ potibꝰ ꝓpe lectũ. Sextus est facilis sanatio vlcerũ ꝓpter fortitudinem nature in eis ⁊ bonitatẽ sanguis ex bona digestione: ⁊ q nõ larat vel detegit ea cā aliqua extrinseca: sicut aeris humiditas vel putrefactiuus calor.

¶Se dꝫtra vlceribꝰ frigidum mordax: afoz.5.afoz.21. sed aer locoꝝ septẽtrionalũ est frigidus. Dic id esse verũ in hyeme: ⁊ tunc vlcera debẽt teneri coopta ⁊ ꝓparari in loco calo. Septimus est mores lupinosi ꝓpter magnā caliditatem suoꝝ cordiuꝫ interius cõstrictā ⁊ coadunataꝫ velut in fornace. Et intellige per mores lupinosos temeritatẽ suasiuā furorẽ ⁊ maniacā ꝓfidentiā. Juxta illd Bal. secundo tegni de signis cordis calidi ter.2.tracta.de corde. Si vero ad plurimuꝫ veniat caliditatis furor est ⁊ maniaca ꝓfidẽtia. Octauus est impfecta mũdificatio mẽstruoꝝ in mulieribus: q liber sanguinis cursus impedik ⁊ strictura viarũ a friditate ⁊ siccitate vcõruꝫ locorũ nec est ibi cã aliq̃ currere faciẽs ⁊ lapis mẽstrua sicut caliditas ⁊ hu. meridionales in suis locis. Nonus est sterilitas in mulieribus fm quosdã ex imundicia suaꝫ matricũ. Sz ꝛriũ huius apparet in terra ptholmm ⁊ in hybernia scotia ⁊ anglia q̃ sunt terre septentrionales in qbus femine sunt multũ fecunde. Sed fortitudo virtutis earũ vt ait hic pau. purificatur ei. i. supplet id quod minuitur in eis ex causis exterioribus laxantibus ⁊ facientibus fluere menstrua: q̃re sunt fecunde pp fortitudinem suarũ matricuꝫ in attrahendo ⁊ retinẽdo ⁊ fouendo viri sperma. Decimus est raritas abortus in mulieribus fm quosdã pp fortitudinẽ suarũ virtutũ spãliter retentiue que confortak frigiditate ⁊ siccitate dictorum loconum. ¶Sed ꝛ: frigiditatis aeris ex causis aborsus vt ait ꝑn.tertij.21.trac.2.c.8. Jtẽ ver septẽtrionale. est cã luis aborsus spãliter post hyemẽ austrinam: vt ait Hyp.aph.3.cañ.illo. Si vero hyems austrina ⁊ pluuiosa fuerit: ver vero siccũ ⁊ boreale: mulieres quidem quibus ad ver partus inest ex oĩ occasione: abortiũt ergo a simili locus septentrionalis. Jtẽ matrices mulieruꝫ septẽtrionaliuꝫ sunt stricte ⁊ solite vt dicetur statiꝫ: q̃re non sunt apte dilatari donec fetus sit bene maturus: ⁊ ℔ est ex illis q̃ cãt aborsum. Ad primũ dic q pregnãtes debẽt preseruari a frigore aeris specialiter qñ habitant in locis frigidis. ¶Ad secundum dic q ver septẽtrionale de se nõ parit aborsuꝫ: sz ꝓp hyemẽ australez que pcessit ⁊ parauit viã aeri vernali septentrionali. ¶Ad tertium dic q matrices mulierũ septẽtrionaliuꝫ remolliuntur ⁊ dilatabiles fiunt ex humiditatibus in eis retẽtis. Undecimus est duricies: idest difficultas partus: quia membra pariendi videlicet matrix ⁊ collum ipsius sunt in eis stricta ⁊ solida ꝓpter frigiditatem ⁊ siccitatez aeris continentis: ⁊ frequẽtem borem flatum cum fortitudine. Duodecimus est aborsus a frigore vt in plurib⁹ qñ abortiunt: lz raro ꝛs fiat duz. s. se sinunt p negligentia ⁊ cooperture a frigore penetrari: tũc enim ledik fetus frigore subito: ⁊ premik matrix violenter quare exprimit fetũ. Tredecimus est paucitas ⁊ grossicies lactis in vberibus mulierũ ꝓpter frigus loci qõ nõ finit sanguinẽ libere currere ⁊ penetrare ad mamillas: mamille insup dure ⁊ solide existẽtes nõ facilr extẽdunk ad recollectionẽ lactis plurimi. Quartusdecimus est cuzez. i. tetanus. Et qntusdecimus ẽ ptisis. i. vulcus pulmonis. Et hi duo morbi pcipue accidũt debilibꝰ vt mulieribus: maxime in partu: gase fortiter exprimunt pp partus difficultatem: ⁊ ad vehemẽtiorẽ expressionẽ anhelitũ retinẽt cũ violentia: quare de leui rumpunk vene aliquot in pectore ex quaruꝫ ruptura generak ptisis ⁊ pres aliq̃ neruoꝝ ⁊ villoꝝ ex quaꝝ ruptura ghiak tetanus. Ad id coadiuuat spãlis pectoruꝫ debilitas ex frequẽtibꝰ boree flantibus qui pectori immicank. Sextusdecimus ẽ aptitudo mirach ad fissuram in parientibꝰ pp vehementiã expressionis ĩ quadez pãniculi vẽtris quoꝝ exterior est mirach cũ musculis eiꝰ ⁊ diafragma vehemẽter laborant iuncti sit ad instar duarũ manuum fortiter experientiũ aliqd: ⁊ in hoc conatu q̃q̃z findi tur mirach cũ debile fuerit. Decimusseptimus ẽ ramex aquosa in pueris que diminuik ipsis crescẽtibꝰ: ⁊ tandẽ ꝛ se sanak: ⁊ est ꝛ facilioribꝰ ⁊ minus malis rupturis. Jurta illũ ℔rin. tertij.22.trac.1.c.2. Et scias q ramex intestinoꝝ ⁊ zirbi est egritudo fortis difficilis q̃ꝫ sit parua ⁊ ramex aq̃ est egritudo facilis ⁊ si sit magna. Et hec generak in pueris septẽtrionaliuꝫ locoꝝ: q ab etate abundant in humiditatibꝰ: que neq̃z sudore neq̃z ĩsensibili resolutione libere purgank pp frigus ptinẽtis: sz interius repulse ⁊ expresse: q̃q̃z descẽdunt ad bursaꝫ testiculoꝝ causantes ramicez. Et hec minuik pcedẽtibꝰ pueris in etate: q ptinue ꝛsic cank taꝫ ab intraneo calore q̃z a siccitate aeris nos circũdãtis. Decimusoctauus est multiplicatio aq̃ in ventribus ⁊ matricibus puellaꝝ vt videank hydropice: que recedit ab eis ⁊ ex se resoluik ipsis crescẽtibus. Et cã multiplicationis huius aque ⁊ resolonis eius er se in pcessu etatis ẽ filis cause nũc dicte in ramice. Decimusnonus est raritas euẽtus obthalmie: sed cũ euenerit est fortis. Raritas qdez: q septẽtrionales hñt cerebra ficca ex siccitate aeris circũdantis ⁊ aeris tracti ad caput p nares ⁊ hñt tunicas oculoꝝ duras spissas nõ recipiẽtes facilr humores a cerebro pp siccitatẽ aeris continue sibi primi. Fortitudo aũt q nõ introducik nisi a forti cã: ⁊ cũ mã fuerit imbibita in tunicis duris solidis: neq̃z cito maturari poterit neq̃z facile resolui.

¶De locis cc. ¶In hac parti.11.narrat.20.effectus locorum meridionaliuꝫ. Primus est generalis proportionatus: ⁊ similis existens effectibus terrarum calidarum ⁊ tẽporuꝫ calidorum. s. disperssio caloris innati ⁊ spũum: ⁊ tractio eorum ad exteriora corporis pp abundantem caliditatem dictoꝝ locoꝝ ex propinquitate ad rectum solis aspectum: ⁊ ex abundantia australiũ ventoꝝ. Secꝰ est salsedo ⁊ sulphureitas aquarũ suarum vt in pluribus. Salsedo qdem ex pmixtione dulciũ aquarum cum ptibus terre adustis. Sulphureitas vero ex sulphuris abundantia in visceribus terre per que fluunt aque. Tertius est repletio captum illic morantium ex materijs humidis: q meridies. i. regio meridionalis illud operatur pp multitudinem marium in locis illis: ⁊ fortem cor euaporationem a magno calore solis: ⁊ abundantiam ventoꝝ australium. Quartus est laxitas ventris morantium in eis pp reumata descendentia a suis capitibus ad stomachos ⁊ intestina faciẽtia lubricare quod in eis est ex cibus potibus fecibus ⁊ humoribus ante tps. Ad id coadiuuat laxitas a apertio viarũ ex caliditate ⁊ humiditate aeris. Quintus est laxitas ⁊ debilitas suoꝝ mẽbroꝝ ex humectatione iuncturarum ⁊ neruoꝝ ⁊ dissolutiõe caloris innati pp caliditatem ⁊ humiditatem cõtinentis. Sextus est grauitas ⁊ q̃si hebetudo suoꝝ sensuum ex superflua humiditate suoꝝ organoꝝ partim influxa a cerebro ptim ab aeris humiditate. Septimus est diminutio appetitus cibi ⁊ potus: q vaporositas multa causat in orificijs suoꝝ stomachoꝝ quandam laritatem ⁊ repletionem fantasticam contrariam illi expressioni ⁊ succioni que causant famem ⁊ sitim.

Verum credo q̄ plus deficiunt in appetitu cibi q̄z in appetitu potus. Et q̄ ex magna t ꝑtinua resolone humidi rozidi sepe fiunt sicut nos in estate. Octauꝰ est nocere a potu cuuslibet vini ꝑpter debilitatē suoꝝ capitū t stomachoꝝ: quia omne vinum est vaporosuz quodda n plus: aliud minus: cum ergo habeant capita repleta vaporibus t humoribꝰ: vapores vini iterum magis replent t capita aggrauant. Item vinum nocet neruose parti stomachi: t adauget repletionē fantastica ex vaporibꝰ deriuciētē appetitū. Et hec forte fuit causa quare machometus de leui obtinuit ab his q̄ sunt sue legis ne biberent vinum. Nonus est difficultas sanatiōis suoꝝ vlcerū: q̄ vlcera non sanatur nisi mundificent t deficcentur: t aer eorū vaporosus ꝑsistens humectās foedidat ipsoꝝ vlcera t vrinit ipsa mundificari. Et ad id coopat debilitas naturalis virtutis ex dissolutione caloris nālis. Decimus est multus mēstruoꝝ fluxus in mulieribus vix restingibilis ꝑpter laritatem t apertionē venaruz. Undecimus est frequētia aborsus in mulieribus pp multitudinē egritudinum suaruz t non ob aliā cām. ¶ Sed instabit aliquis q̄ propter apertionez facilez t laxitatem colli matricis t lubricitatem matricis t debilitatem retentiue accidit eis frequens aborsus, t non solum ex suis egritudinibus. Dic q̄ ista sunt de genere egritudinuz vel accidentium dependentiū ab eis. Duodecimus est fluxus dissintericus in viris propter reumata acuta vel salsa descendentia a capitibus ad ītestina t excoriantia ea: t ex salsugine suarum aquarum quibus vtuntur in potibus t cibis. Tertiusdecimus est hemoroydes ex eadez causa qua menstrua excedunt in mulieribꝰ. Quartusdecimus est obthalmia humida cito sanabilis. Humida quidem: q̄ prodeūt ab oculo in quo est in principio sui humiditates aquose indigeste: pōstea grosse lippose veluti sanies. Cito sanabilis aūt quia caliditate t humiditate cōtinentis accelerat eiꝰ maturatio. Et ga tunice oculi sunt tenere molles cito resoluit vel erūpit ab eis humor aut sanies. Quintusdecimꝰ ē paralysis eueniēs eis in sua prima senectute: scilz post quinquaginta annos t ante seniuz propter catarros descendentes a suis cerebris ad initium eorum nuche. Sed quare dicit in prima senectute: nunquid etiam in senio accidit eis paralysis: cum tunc magis multiplicenter humiditates indigeste propter debilitatem suarum virtutum naturalium t defectione innati caloris. Dic q̄ in senio nerui sui t nucha sunt terrestres t indurati: quare non tam facile imbibuntur humiditatibus a capite descendentibus: nec etiam expulsiua virtutis suoꝝ capitū est tunc ita fortis vt in senectute. Sextusdecimus est asma. Decimusseptimus est tensura ideſt tetanus vel spasmus. Decimusoctauus est epilentia que accidunt eis omnibus scilicet senibus ad has egritudines dispositis ex vehementia repletionis suoꝝ capitum tam ex parte etatis q̄z ex parte aeris nos ꝑtinentis. Asma quidez ꝑpter multitudinē humoꝝ descēdentiū a capite ad pectus. Tensura vo ꝑpter humores fluentes ad neruos t replenteo eos. Epilepsia aūt ꝑpter oppilationē imperfectā viarū cerebri per quas trāseunt afales spūs ex humoribus in cerebro retentis. Decimusnonus est feb. in qbus iunguntur calor t frigus simul: t feb. longe hyemales nocturne. Et intellige per primas feb. febrem epialam in qua partes exteriores sunt calide t interiores frigide: t febrez lipparia in qua ptes exteriores sunt frigide: t interiores calide. Iuxta illud Metricum. Semper in epiala frigescunt interiora. Exteriora calent lipparia vertitur illi. Et per febres longas hyemales t nocturnas ītellige febres ex putredine flegmatis plus hyeme t nocte q̄z alijs horis euenientes ꝑpter dominiuz flegmatis his tempore t hora. Et he febres multiplicant in locis meridionalibus: quia corpora replent humiditatibus flegmaticis indigestis ꝓpter debilitatem innati caloris t virtutum naturaliū: que leuiter putrescunt nequeuntes a nā debili regi t corrigi pp caliditatē t humiditatē ꝑtinentis disponētes marime ad putrefactionem. ¶ Sed quare plus hyeme contingunt cum caliditas extranea sit estate maior. Dic q̄ a fortitudine caloris estatis in locis meridianis pars victuz humiditatum flegmaticaruz resoluitur t liberior fit humorū transpiratio t euentatio: sed in hyeme contraria contingunt: nec est horum hyems magne frigiditatis: ita vt prohibeat putrefactionē. Vigesimus est rarus euentus febrium acutarū. Primo quia sepe patiuntur fluxum ventris in quo educuntur humores subtiles vt habiliores ad expulsionem: marime cholerici qui suis subtilitate t caliditate aperiunt sibi vias: t sua mordacitate stimulant et pulsiuam: t sua amaritudine abstergunt vias. Secundo quia partes subtiliores suorum humorum caliditate continentis assidue resoluuntur.

¶ De locis ꝛc. ¶ In hac ꝑticula duodecima dicit Princeps q̄ ciuitas aperta seu discooperta ab oriente t posita ei in oppositione. i. recte opposita t versa soluuntur t dissoluit subtile qō est in eoꝝ humoribus. ¶ De locis habitabilibus orientalibus. Ciuitas que ab oriente est aperta ei in oppositione posita est sana: t boni aeris. Sol enim in principio diei super eam eleuat t aerem eius clarificat. Postea recedit ab ea aere clarificato. Et exufflant semper eaz venti subtiles quos premittit ei sol. Deinde ipsemet eos seqt t conueniunt ipsoꝝ motus. ¶ De locis habitabilibus occidentalibus. In ciuitate que ab occidēte est discooperta: t ab oriente cooperta non venit ad eaz sol nisi tarde. Et ilico cum venit ad ipsaz incipit elongari ab ea: quia nō ei appropinquā/do incedit. Non ergo eius subtiliat aerez neq̄ exiccat: sed dimittit ipsum humiduz t grossiuz. Et si vētos ei mittit: mittit eos ab occidēte t in nocte. Judicia ergo ipsoruz sunt iudicia ciuitatum humidarum complexionū caliditatem habentiū temperataz grossam. Et nisi esset ꝑpter illud qō ex spissitudine prouenit aeris earū natura veris nature similis existeret. Sanitas vero in eis minus existit q̄z in terris orientalibus cū diminutiōe multa. Neq̄ attendenda sunt verba eius qui dicit absolute q̄ virtus eius terre est virtꝰ veris sed comparatione aliaruz terrarum non valde bonarū. Quod vero in ea vehemēter existit malum est q̄ sol non aduenit ei nisi postq̄z iam inualuerit ad calefaciendum clima. Ideo quia est altus super eā igit post frigus noctis ob hoc subito eleuatur. Sed ꝑpter humiditatem complexionis aeris eius sunt voces hoiuz rauce t precipue in autūno ꝑpter reumatismos eoꝝ. ¶ De eligendis locis habitabilibus t eis preparandis. Qui loca eligit habitabilia cognoscere debet terram ciuitatis t quomodo existit eius dispositio ſm altitudinē t profunditatē t discooperturam aut cooperturā. Et eius aquā t substantiā aque ipsius: t qūo existit ſm sui propalationez t eius discooperturam aut ſm sui occultationē t ipsius profunditatez: t si sit ventis exposita aut in terra profunda. Et debet cognoscere vētos ibi flantes si sint sani frigidi. Et quid ei sit vicinuz ex maribus t pelagis t montibus t mineris. Et debet scire qualis sit terra ſm sanitatez t egritudines t que egritudines illic cōmorantibus euenire soleāt. Et debet cognoscere ibi cōmorantiū fortitudines: t eoꝝ desideria: t digestiuaz t nutrimentoꝝ eoꝝ bonitatem. Et quomō existit eius strictura t si sit ampla spacio/sa aut sint eius introitus angusti: t locus vnde vapor egreditur sit cōstrict. Post hoc opz vt fenestre t porte sint orientales aut septētrionales. Sitq̄ illud vnde etiā magis sollicitari debet vt venti oriētales stricturas igredi valeāt: t vt sol ad vnūquēq̄ locum intrare queat qui ibi existit quoniā ipse est qui aerem rectificat. Vicinitas quoq̄ aquaruz dulcium nobilium currentium multarū t mundaruz: t que in hyeme infrigident t estate calefiant t ad ortum solis est sana hominibus t aeris boni ꝑpter tres causas. Prima est quia sol oriens super eam eleuatur t purificat aerem eius resoluendo t comumendo ipsius vapores: t posteaq̄z clarificauit ipsius aerem recedit ab ea tendens ad occidens: quare nō inducit superfluū calorē cū motu illic paz t sic manet aer eius purus t ēperatus. Scōa est exsufflatio ventoꝝ subtiliuz sup eam quos sol mittit ei paulatim eleuat sup eaz. Dictū patuit est auctoritate Arist. 2. methe. q̄ sol cōmouet t cessare facit vētos: ipse ergo oriēs frequēter cōmouet dulcez subtilanuz qui subtilius est t sanus. Primo quia venit a locis siccis vbi pauca sunt maria. Secūda qa transit per aerem iam a sole purificatum. Tertia est concursus motuū solis t ventoꝝ versus eandem ptez simul aerē clarificantiū. Postq̄z enim sol oriens ꝑmisit subsolanū qui motus ab oriēte transit versus occidens aerem purificans ipse seqtur eum: similiter trāsiens ab oriente versus occidēs mūdificans aerez. ¶ Sed quare nō enarrat hic morbos contingentes in locis orientalibus sicut ꝑius egit in locis septētrionalibꝰ t meridionalibꝰ. Dic q̄ loca meridionalia t septentrionalia sunt multum distemperata: orientalia vo ēperata clari t sani aeris quare sunt ꝑportionata sanitati seruande nō morbis introducēdis ex nā sui: t se hūt ad alias regiōes sicut verius tps ad alia tpa qō sanissimum censetur.

¶ De locis ꝛc. ¶ In hac parti. 13 primo agit de natura locoꝝ occidentalium. Secūdo de habitudine eorum ad sanitatem t egritudines. ibi (Sanitas vo.)

¶ In hac pte dicit pīo q̄ sol nō aduenit ciuitati discoopte ab occidēte t cooopte ab oriente nisi tarde. s. ꝑ pe finē diei: t vū venit i directo ipsius statiz ſcipit ab ea elōgari tēdēs ad occasuz: nec ei appropiquat in suo œscēsu ꝑpe occasuz fiē appropinquat orientali ciuitati in suo ascensu ꝑpe ortū. Et ideo sol nō subtiliat neq̄ siccat aerē eius: sed eū relitq̄t humidū t grossuz. Scōo dicit q̄ si sol mittat dicte ciuitati vētos aliquos mittit eos ab occidēte t hora noctis: t bi venti sunt humidi grossi sicut ꝑius dcm est: nō ergo deficcāt neq̄ subtiliāt aerē dicte ciuitatis: Et his infert duo corelaria. Primū est q̄ iudicia locorum occidentalium sunt sicut iudicia ciuitatū humide ꝓpōnis t tpate caliditatis fundate in substātia aeris grossa. Scōm est q̄ nā ciuitatū occidētaliū esset similis nature veris nisi esset spissitudo sui aeris ex hūiditate vaporosa pp quā ciuitates hr disteperate sunt in passiuis q̄litatibus: lz in actuis sint tpate: ver vo tpatū est i vtriſq̄ simul ¶ Sanitas ꝛc. ¶ In scōa dicit pīmo q̄ occidētalia loca sunt multo minus sana oriētalibus: nec est credēdū dicēti absolute q̄ vtus horum locorū est sicut virtus veris: sed cōparatione aliaz terrarum nō valde bonarū. s. septētrionaliuz t meridionaliū: q̄ neq̄ sunt intēse frigiditatis t siccitatis sicut septentrionales: neq̄ intense caliditatis t hu. vt meridionales: sed medio modo se hūt istarum respectu. Scōo dicit q̄ peius qō est in terra occidētali est q̄ sol nō ei supuenit nisi postq̄z fuerit virtutis fortis ad calefaciendū clima. i. terrā hanc habitatā propterea q̄ iaz multū eleuatus est supra suū hemisperiū: vñ fortius irradiat supra illam terrā calefaciens aerē eius: t q̄ calefactus est t rarificatus frigus noctis penetrans in eū subito eleuatur. i. intēdit sicut aqua calefacta citius ꝓgelat: t sic aer huius terre reddit inequalis in caliditate t frigi. sicut aer autūnalis: ita q̄ ve die est estiuus t de nocte hyemalis sicut autūnus: quare est minus sanus t magis morbifer q̄z orientalis. Tertio dicit q̄ voces hoiuz occidentaliū locoruz sunt rauce pp hūiditatez sui aeris: marie in autūno pp reumatismos qbus tūc veranf. Iaz raucedo vocis vt plurimum ꝓtingit ex humiditate sparsa in superficie arterie vocalis. Et his superuenit in autumno potius reuma t raucedo in de genita pplicem eius inequalitatem in caliditate t frigore. s. vnam ex natura tēporis: t alteraz ex natura loci. Corpora ergo tūc ibi rarificata calore dicti subito percussa magno noctis frigore facile reuma incurrunt: qō dispersum supra tracheam arteriam vocem raucam reddit.

¶ De eligēdis ꝛc. ¶ In hac pte. 3. ꝑnc. c isti° ꝑmo tāgit ꝑn. 11. ꝙsiderāda in electiōe loci habitabilis. Primū ē nā terre ciuitatis si est petrosa aut lutosa aut arenosa aut sabulosa: t sit° ei°. s. si ē alta aut ꝑfunda situz si ē coopta vl discoopta soli t ventis. Secōz est aqua loci. s. ſba aque: vtruz sit grossa aut subtilis: t ꝓpalata. i. manifesta visui t discoopta: aut occulta t ꝑfunda t expōsita ventis aut in terra profunda sicut putealis. Tertiū est qui venti plus flare solent in loco illozan sani frigidi vel insani austri. Quartum est que maria qō profundū pelagus qui montes t que minere vicinātur ei. Quintū est si terra illa sit incolis sana vel egritudinalis t que egritudines in ea multiplicent. Sextū est cuius fortitudinis t ruboris sunt incole eius: t qūo se habent ad appetitū ciborum t potuum t digestionem ipsorum. Septimū est bonitas nutrimentoruz: vt carnium: piscium: granoꝝ: fructuū: olerū: ouoꝝ: lacticiniorum. Octauū est modus construc-

ctionis

¶De eis que proueniunt ex motu ⁊ quiete. Capim.12.

Motus ⁊c. ¶Auis Auicēna ⁊terminauit ⁊ vna ex reb⁹ que necessario approximant corpori nostro ostē-
m dendo operationem quā efficit in corpus nostrū ipse aer ⁊ hoc gene raliter ⁊ specialiter per distinctiones ⁊ modos ipsius inaturalē nō naturalē ⁊ contra naturā. In isto capitulo est eius intentio ⁊terminare ⁊ alia rē que necessario approximatur corpori nostro.s. de motu ⁊ sic procedit. Primo ⁊termi. ⁊ motu. Secūdo ⁊ quiete que opponit ipsi motui. ibi (Quies vero semper est ifrigidās.) Prima in duas. Primo ostendit diuersitatem ⁊ distinctionem que cadit in motu ⁊ ex parte mot⁹. Secundo prosequitur ⁊ illis diuersitatibus ſm illas differentias. ibi (Et motus quidē.) ¶Circa ꝓmā partem ws ⁊betis aduertere plura. Primo q⁹ operatio motus diuersificatur: quia vnūqōq; qō agit ſm q⁹ tale in actu vel tale in virtute: ⁊ q⁹ actio ipsius motus diuersificat in corpore humano aut ex parte ipsi⁹ motus aut ex parte māe circa quā hz fieri motus: hinc est q⁹ opatio motus diuersificat in corpore humano. Et signāter dirit in corpore humano ad dīā motus q fit in alio corpore q nō est de cōsideratione mediti vel ad dīā motus etiam corporis humani ⁊ quo nō habet cōsiderare medicus. ¶Scōo ⁊betis aduertere q⁹ Aui. duplicē ponit diuersitatē ipsius motus. vnā ponit ex parte motus q⁹ operatio motus quedā est fortis quedā ⁊bilis aut multus aut paucus pp illud qō ei ⁊ quiete admiscet ⁊ ista diuisio vt dicit est diuisio per se. Et hoc qō dicit q⁹ ista diuisio est per se pōt exponi dupliciter. Uno mō: q⁹ sicut apparuit in prio de re. sa. duplex est motus. quedā est motus solū. quedā est motus ⁊ opus. Motus solum est sicut est currere ⁊ ambulare. Motus q est motus ⁊ opus est vt fabricare aut nauigare. Modo ⁊ hoc qō dicit ⁊ hec est diuisio per se: q⁹ respicit motum vt est exercitiū solum: sed secunda distinctio non est per se q⁹ est qñ coincidunt secū opus. Alio modo potest exponi q⁹ prima diuisio motus est per se q⁹ ipse competit ipsi motui ratione motus: sed secūda non cōpetit motui ratione motus: sed ratione eius circa qō fit motus ⁊ ista est melior expositio qz fit prima: q⁹ prima competit etiaz exercitio per se vt est motus: q⁹ motus non differt ab exercitio: ⁊ ideo secūda expositio est melior qz prima.

¶Sed circa ista aliqs dubitabit: q⁹ dicit q⁹ motus quidā est fortis quidā est ⁊bilis. Nō videt q⁹ motus aliquis sit ⁊bilis q⁹ Auicē. dicit infra q⁹ exercitiū est motus vehemēs intantū q⁹ anhelitus fit frequēs: sed anhelitus nō fit frequens fine vehemētia motus: ⁊ ꝓpter hoc omnis motus est fortis.

¶Postea dicit quidā est quieti admixtus. Nō videt recte dicere nā ipse subdit q⁹ ista est diuisio per se. Nunc autē talis dīa nō videt per se competere ipsi motui: q⁹ si esset cū quiete admixtus nō ineſt ei per se: sed per illud qō sibi admiscet ⁊ quiete: ergo ineſt motui nō ratione motus: sed ratione quietis que cum motu admiscetur: ergo illa non est differentia per se.

¶Postea diceret aliquis vt insufficiēs: q⁹. B. in libro ⁊ regi. sani. in secundo ponit plures dīas mot⁹: q⁹ quedā est sub diuo. quidā sub tecto. qdā acutus. qdā obtusus. ¶Dicēdū est ad primū plurib⁹ modis. Uno mō q⁹ diuisio quā hic ponit est ⁊ motu absolute: sed infra ⁊terminat ⁊ motu nō vt mot⁹ absolute: ſz vt est motus cū exercitio: q⁹ motus in plus se hz qz exercitiū: sed. B. istā distinctionē in libro ⁊ re. applicauit ad exercitium. ¶Et ideo dicēdū est aliter q⁹ exercitium applicatur ad cōseruationē sanitatis. hic autem ponit distinctionē motus

diuerse ab eis que occultantur est res cō ueniens ⁊ adiutoriū prebens. Et iā quidem locuti fuimus de aere ⁊ locis habitabilibus verbis expositorijs. Nunc aūt loqui debemus de causis que ista sequūtur que cū eis numerate sunt.

¶De eis que proueniunt ex motu ⁊ quiete. Capim. 12.

Motus[a] operatio
m in corpe humano diuersificat iō q⁹ est fortis aut debilis aut paucus aut mult⁹: ⁊ ꝓp illō qō ei ex quiete admiscet.

Et istud quidē apud sapiētes est diuisio p se. Et pp illud qō in ipso exercēt homines ex materijs. ¶Et motus[b] quidē fortis ⁊ multus ⁊ paucus ⁊ cū quiete mixtus omnes cōmunicant in hoc vt calorem efficiant fortiorem. ¶Sed fortis[c] non multus differt a multo non forti ⁊ a multo qui admixto: quoniam ipse vehemēter calefacit corpus ⁊ si resoluit paruz resoluit. Multus vero paulatim resoluit plus qz calefaciat. ¶Et cū[d] quilz eoruz multus existit infrigidat ꝓpterea q⁹ vehementer calorē resoluit naturalē ⁊ etiam exiccat.

absolute non cōtrahendo se ad sanitatē aut egritudinē. ¶Ad secūdū dicendū q⁹ quies potest admisceri motui dupliciter. Uno modo q⁹ motui insit quies: ita q⁹ esset sibi differētia per quietez: vtputa q⁹ quies formaliter sit in motu ⁊ isto modo talis diuisio bene esset per accidens: q⁹ non cōpeteret motui quies illa formaliter: ſz includitur in motu sic vt ratione quietis admixte motus sit alius. Alio modo vt quies admisceatur. s. q⁹ sit tardius: vnde videtur habere quasi quietez admixtā. ¶Ad aliud dicēdum q⁹ hic intendit ponere duas differentias simplices ipsius motus. vnde p istas quas hic ponit dat intelligere alias: q⁹ acutū ⁊ obtusum dat intelligi p hoc qō dicit quidā debilis etiam quidā tardus. vnde per istas differentias vult dare intelligi alias que cadunt in motu: q⁹ quedā est a parte mouentis: vel quidam est ⁊bilis: quidā tardus. quedā sunt due que cadunt in motu a parte temporis vt quidā fit in tempore pauco quidā in multo. ⁊ ideo per ista soluit argumentū qō fiebat contra q⁹ videbatur insufficiēs q⁹ p istas dat intelligi illas: aut q⁹ solū ponit dīas simplices motus. Nā obtusus ⁊ acut⁹ est cōpositus ex veloci ⁊ tardo. Illud autē qō est q⁹ quidā fit sub diuo quidā sub tecto reducit ad mās circa qs exercitiū hz fieri. ¶Ultimo ⁊betis aduertere pp illud qō dicit: ⁊ pp illud qō exercent homines ex materijs: q⁹ materia motus est duplex. Una est circa quā fit motus vt aer aut aqua ⁊ hmōi circa que versant diuersa exercitia: ⁊ de ista intelligit hic. Alia est materia p quā fit motus vt membra ⁊ corpus: ⁊ ⁊ de ista habuistis in libro ⁊ regimine ⁊ ⁊ de ista non intelligit hic. Deinde cum dicit.

b ¶Et motus ⁊c. ¶In pte ista ꝓsequit ⁊ differētijs motus ſm illā diuisionē. Et diuidit hec pars in ptes duas. Nā primo ostēdit dīas q⁹ cadūt in motu per se. Scōo ostēdit dīas que cadunt in motu penes mās circa quā fit motus. scōa ibi (Sed cū ipse in aliq exercebit mā.) Prīa ps diuidit in tres. Nā primo cōparat oēs istas dīas mot⁹ penes cōuenientiā. Scōo penes dīaz. Tertio cōparat adhuc istas penes quandā cōueniētiā. scōa ibi (Sed fortis nō multum differt.) tertia ibi (Et cū quilz eorum multus existit.) ¶Circa primam partem ⁊betis aduertere: q⁹ dicit q⁹ oēs motus cōmunicāt in hoc vt calorē efficiant fortem. Et rō est triplex. Una est q⁹ motus calefacit ⁊ ipsum augmētat q⁹ ipse facit confrictionem in membris: cōfricatio autem membroū auget calorem. Secundo motus calefacit ꝓpterea q⁹ adiuuat expulsionē superfluitatum que obtūdebant ipsum calorez ⁊ spiritū: vnde expulsa superfluitate vigoratur calor naturalis. Tertia ratio est: q⁹ motus diffundit calorem ⁊ spirituz per membra que ambo sunt vehementer calida. Deinde cum dicit.

c ¶Sed fortis ⁊c. ¶In ista parte cōparat ista penes differentiā: ⁊ dicit q⁹ fortis motus differt a multo nō forti ⁊ a multo quieti admixto per hoc q⁹ fortis vehemēter calefacit nō tamē multū resoluit: sed multus non fortis ⁊ quieti admixtus modicū calefacit tamē multum resoluit. Et ratio primi q⁹ fortis multuz calefacit ratione sue vehementie: sed q⁹ non durat modicum resoluit: sed multus non fortis q⁹ non est vehemens modicum calefacit: sed multum resoluit ratione sue perdurationis. Deinde cum dicit.

d ¶Et cum ⁊c. ¶In ista parte cōparat alias differentias motus penes quādam cōueniētiā. ¶Sed circa dicta emergit dubitatio triplex. Una est vtrum motus calefaciat ⁊ per quem modum. Secunda est vtrū motus infrigidet. Tertia est vtrum motus fortis calefaciat ⁊ non resoluat ⁊ vtrum motus non fortis resoluat plus qz calefaciat.

Jacobus

etionis sui edificij ciuitatis vtrum: scilicet constructio ciuitatis sit ampla ⁊ spaciosa sine conculcatione ⁊ strictura domorum ⁊ addituū: vel sint introitus eius ⁊ loca per que ipsa euaporatur ⁊ mundificatur stricti. Nonum est conuersio fenestrarum ⁊ portarum versus orientem vel septentrionem vt a ventis inde venientibus q⁹ melius purificant aerez mondificet. Decimū est vt vēti orientales liberum habeant ingressum intra ciuitatez seu domos ipsius. Undecimū est vt radij solis introituz hēant in quēlibet locū ciuitatis illius: q⁹ sol est de marime purificantibus aerem. Duodecimum est vt ciuitas habeat aquas sibi proximas dulces nobiles. i. serenas: multas: ⁊ mundas cito calefactas tpe estatis: ⁊ cito infrigidatas hyemali tpe diuersas ab eis que occultantur vt putealibus quas neqz sol neqz venti subtiliant ⁊ mundificant. Ex his duodecim pōt elici descriptio talis ciuitatis electe ad habitanduz quod est ciuitas media situ: cuius terra aqua ⁊ aer sunt liberi ab oi corruptione ⁊ extranea qualitate: discooperti soli ⁊ ventis septentrionalibus ⁊ orientalibus: distans competenter a mari: mōtibus: ⁊ malis mineris: cuius incole sunt sani: robusti: temperati in appetitu: fortes in digerendo: abundantes in bonis victualibus: cuius cōstructio est ampla: spaciosa: liberoz introituū ⁊ erituū ad egressionē vaporū ⁊ immundiciarū ⁊ fenestre ⁊ porte eius: sunt orientales aut septentrionales libere penetrabiles a ventis orientalibus ⁊ radius solis: ⁊ eidem vicinātur a que dulces serene currentes multe ⁊ mūde cito calefacte ⁊ cito infrigidate. Et proportionaliter deferri bitur electa domus ad habitandū Secundo imponit prin. finē dictis ⁊ prima re nō naturali. s. aere dicens q⁹ iam locutus est ⁊ aere ⁊ locis habitabilib⁹ exponendo ⁊ ⁊declarādo qualiter immutant humana corpora ⁊ nunc restat agere de causis alijs sequētibus eas que cum eis prius numerate sunt. s. ⁊ alijs quinqz rebus non naturalibus necessario obuiantibus humano corpori.

¶De eis que proueniunt ex motu ⁊ quiete. Capim. 12.

Motus ⁊c. ¶In hoc cap. primo agit prin. de diuersitate motuum ſm quā diuersificantur eius operationes.
m Secundo ⁊ effectibus motuum. ibi (Et motus quidem fortis.) Tertio ⁊ effectibus quietis. ibi (Quies vero.) ¶In prima parte tāgit quattuor: diuersitates motuum. Prima attenditur penes motus fortitudinem ⁊ ⁊bilitatē iurta quā motuum quidaz fortis dicitur: alius ⁊bilis: alius mediocris. Secūda penes paucitatem ⁊ multitudinem durationis eius iurta quam quidam paucus: quidā multus: quidaz mediocris dicit. Tertia penes motum

De partibus.

esse cōtinuū vel quieti admixtū multe vel pauce: iurta quam motuum quidā cōtinuus dicit: alter interceptus. Et ⁊ tres diuisiones motus vocantur a sapientibus diuisiones p se: q⁹ generāt insunt vel inesse possunt oī hominī cuiuscunqz statui sine cōtractione ad aliqō operum mechanicoū. Quarta attendit penes diuersitatē operū mechanicoū circa diuersas mās: quorum quedā exercenf in age frigidis: vt opa fullonū ⁊ piscatorū: quedā i calidis: vt opa tinctoz ⁊ balneatoz: quedā circa ignē: vt opa coquoz fabroū fusoz ⁊ aurifabroz: quedaz in aere ꝓcul ab his: vt textoz sutoz sotularificū: quedā circa terrā ⁊ plantas earum: vt agricultoz ⁊ hortulanoz: quedaz circa seruitia hoiuz ⁊ aīalium: vt auiū canum equoū. ¶Attēde primo q⁹ intētio prin. est hic loqui ⁊ motu locali voluntario vel totius corporis vel alicuius sue partis: quē sub noīe exercitij diuidit Bal. 2. ⁊ regi sani. c. 6. in exercitium simpliciter ⁊ exercitium qō est opus dicens. Quod exercitioū alia sunt exercitia solū: vt pugna: pugillatio: cursus saltatio: alia non exercitia solū: sed opa: vt arare ⁊ remigare: portare onera: scribere: metere: equitare: bellare. ¶Attēde scōo q⁹ ser assignant dōie seu spēs motus a Bal. c. nunc alle. dicēte q⁹ dōie exercitij sunt acuitas ⁊ tarditas motus robustitas ⁊ inrobustitas: ⁊ vehemētia ⁊ obtusitas. Et p acuitatē intelligit velocitatē: ⁊ p robustitatē fortitudinē: ⁊ p inrobustitatē debilitatē: ⁊ p vehemētiā fortitudinez cū velocitate ⁊ p obtusitatē debilitatez cum tarditate. Et ponit ibidez dōiam inter motum fortem ⁊ vehementē dicens q⁹ forte exercitiū est cū violenter sine velocitate laborant: vehemens qdem violētū ⁊ cū velocitate. ¶Attēde. 3. q⁹ modi vsus motus sunt ꝓtinuitas vel interceptio motus. Sunt ēt alij modi sumpti ab his que eis accidunt. Juxta illud Bal. ibi. Modi vsus spērum ⁊ differentiarū exercitiorum sunt ꝓtinua vel deficiens motio. Modi vo q⁹ sunt ab exercitijs eis ꝓuenientib⁹ sunt vel q⁹ sub diuo. i. aere sereno fit exercitiū: vel sub tecto: vel in submixta vmbra. vel in cala regione vel in frigida: vel in eucrata: vel in ficca: vel in humida: vel moderata: vel cū puluere amplioi vel pauciori vel cuz oleo vel sine vtroq;.

Et motus ⁊c. ¶In hac parte scōa dicit primo q⁹ oēs motus fortes ⁊ multi ⁊ pauci ⁊ quieti admixti ⁊ continui conueniunt in hoc q⁹ fortificant calorem primo occursu: q⁹ commouent spūs ⁊ humores calidos habiles moueri ⁊ iuncturas cōfricant ex quibus omnibus augmentatur calor. Notanter dī primo occursu: q⁹ motus multi tādem infrigidant ex resolutione nimia a calore nāli. ¶Attende hic primo q⁹ motus calefacit humanū corpus calore insurgente ex ipsomet: corpore non illato ab extra sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad primā argueret aliquis q̄ motus nō calefaciat: q̄ qō nō est caliduz non calefacit: sed motus non est calidus: ergo motus nō calefacit. maior est nota: q̄ illud qō calefacit oportet q̄ sit calidum. minor apparet: q̄ motus nō est calidus neq; frigidus. ℣Preterea illud nō calefacit qō cōseruat calorē corporis tēperati: sed motus est huiusmodi: ergo motus non calefacit. maior est manifesta: q̄ si calefacit non conseruat calorem corporis temperati. minor apparet per Bal. in primo de regimine per to/tuz vbi docet per exercitiū conseruare corpus temperatum. ℣Preterea hoc appa ret ex similibus q̄ aqua calida mota infrigidatur: ergo motus non calefacit, Iterum aqua fluuij qui fortiter mouet magis est frigida q̄z aqua fluminis qō mouetur tarde: ergo motꝰ non calefacit. ¶In oppositum est Auic. in littera.

¶Sed cūª ipse in aliqua exercebit materia plerūq; materia illa efficit qō eiꝰ adiuuabit operationē: ⁊ plerūq; facit qō ipsaz diminuit: verbi grā si motus fuerit motꝰ artis fullonū prouenient ex ea in frigiditate ⁊ humiditate augmētū. Et si motꝰ fuerit motus artis ferrariorum accidet ex ea in calitate ⁊ siccitate augmētū. ¶Quies veroᵇ semp est infrigidās pp priuationez viuificationis caloris: ⁊ ppter cōstrictionem que est suffocans ⁊ humectans propter defectū resolutionis superfluitatum.

¶Scōa qō est vtrum motus supfluus infrigidet. Et vī q̄ nō q̄ oīs quies infrigidat: ergo oīs motꝰ calefacit: q̄ ȝrias cāz ȝrij sunt effectꝰ. Iterū dicit in particula p̄cedenti q̄ oīs motus calefacit: ergo qūo dicit postea q̄ motus supfluus infrigidat: ergo nō oīs motus infrigidat: ⁊ sic videt contradicere sibijpsi.

¶Ad tertiam argueret aliquis q̄ motus fortis nō modicū resoluit: quia omnis motus subtiliat: sed ſeum omnis motus subtiliet partes subtiliate ⁊ facili resoluuntur a calido: ergo si vehementer calefacit cum partes sint subtiliate et motu vehemens fiet resolutio. ¶Preterea motus resoluit ex hoc q̄ calefacit: cum, ergo multa resolutio sequatur calorem multum si calor erit multus ⁊ resolutio erit fortis: si autem debilis calor debilis resolutio. ¶Ad primam est duplex modus responsionis. vnus est generalis qui respicit motum sm q̄ motus est. alius est modus responsionis qui non respicit motum sm q̄ motus: sed respicit motum in materia propria puta cōtrahendo motū sm q̄ ꝛ ipso loquūtur medici. Si ergo questio absolute querat ꝛ motu absolute. Ad istud cōsueuit dari duplex responsio. Quidam enim dicunt q̄ motus non calefacit per se sed per accidens: ⁊ rationem assignant: q̄ omne qō calefacit aut calefacit q̄ actu calidum: aut calefacit q̄ potentia calidum. Non calefacit q̄ actu calidum: quoniaz motus non est actu calidus: nec q̄ potentia calidum. vz. q̄ sit in potentia ad calefaciendum: q̄ vt sic etiam infrigidaret q̄ est in potentia ad infrigidandum. Iterum motus est ens imperfectum: sed maiorem perfectionem habet in fine motus q̄z in principio vel in medio: ergo in fine magis debet calefacere. Sed dicunt q̄ motus calefacit per accidens q̄ distrahit partes corporis ⁊ calefacit. ꝓpterea q̄ disponit corpus ad caliditatem: ⁊ hoc modo calefacit motus ⁊ in corporibus simplicibus vbi non est caliditas in actu non calefacit ipsa actu: q̄ nō calefaceret aquam: sed disponit talia corpora ad calorem. Iteruz corpora mixta calefacit per accidens: in vnoquoq; mixto animato sunt partes calide quas motus reducit ad exteriora ⁊ sic etiam talia corpora calefiunt a motu per accidens. Alij autem dicunt q̄ motus calefacit per se per accidens autem infrigidat. vnde dicunt totum oppositū ⁊ isti mouent ⁊ ratione ⁊ tertiū. ⁊ tertius quidem est Ari. in lib. 2. celi ⁊ mundi tex. cōmen. 42. dicit enim ibi q̄ motus est natus ignire ⁊ lapides ⁊ ferrum. ⁊ illud autem qō est aptum facere aliquid per se facit illud: ergo si motus per se est aptus natus ignire lapides ⁊ ferrū: ergo motus per se calefacit ⁊ loquimur de motu locali. Iterum hoc arguitur ratione q̄ illud calefacit per se qō extrahit per se caliditatem ꝛ potentia ad actum: vnde motus per se extrahit ꝛ potētia formā ignis: sicut videmus in calibe moto cum lapide q̄ nō possumus dicere q̄ in lapide esset prius ignis nec in calibe ppter qō motus per se generat ignem. Et ista videtur esse intentio Auer. primo methoꝛ. cap. 1. q̄ stelle comate ⁊ cadentes non habēt caliditatē: sed igniuntur ex motu: ⁊ ideo motus per se calefacit per accidēs autē infrigidat: q̄ si resoluit illud plus qō calefaciebat q̄z calefaceret motus. Et rationes illorū soluunt quando alij dicebant si motus calefaceret: aut calefaceret q̄ actu calidus: aut q̄ potentia. Dicendus q̄ nō calefacit q̄ in actu sit calidus sed in virtute: sicut stelle calefaciunt non tamē habent caliditatem in actu sed in virtute: ⁊ propter hoc non calefaciunt q̄ in actu absolute: sed q̄ talis actus. Iterum quādo dicunt q̄ motus est ens imperfectum, bene dicunt quo ad factū esse: non q̄ motus non possit calefacere. Ad aliud respōdeas vt vis: q̄ ista non est materia ꝛ qua multum sit curandū in proposito. verū est q̄ circa opinionē que dicit q̄ motus per se calefaciat cadit in inferioribus: sed non est vis accipias qō vis: q̄ hoc spectat ad philosophum naturalem.

¶Si autē queras vtrum calefaciat in materia proposita ipse motus. quantuz ad medicum oportet nos dicere particulariter magis ⁊ distinguere ⁊ in motu ⁊ in calefacere. in motu q̄ motus quidā est paucus quidā est multus ⁊ quidaz est medius. ⁊ calefacere similiter quoddā calefacit q̄ cōseruat: quoddā calefacit q̄ augmentat. ⁊ q̄ augmentet hoc potest esse dupliciter. naz talis augmentatio aut potest contingere in hora in qua fit motus aut post horaz. Quando ergo queris vtrū motus calefaciat. Dicendū est q̄ si intelligas generaliter q̄ calefaciat puta vel q̄ addat vel q̄ cōseruet. Et si q̄ cōseruet aut in hora motus: aut post horaz motus: dico q̄ semper motus calefacit: ⁊ hoc propter tres rōnes dictas. Si queras q̄ calefaciat q̄ augmētet calorē: aut intelligis q̄ augmentetur in hora motus aut post horam motus. Si autem in hora motus dico q̄ omnis motus augmentat calorez propter rationes tactas. Si autē queras post horā motus: dico q̄ quidā conseruat ⁊ quidā diminuit sicut motus temperatus qui cōseruat calorem in statu suo. quidā autem diminuit q̄ infrigidat corpus ⁊ potest motus infrigidare dupliciter. Uno modo q̄ superfluit intantū q̄ resoluit illud qō calefaciebat plus q̄z faceret motus. Alio modo pōt infrigidare motus nō ꝓprie rōne motus: sicut verbi grā si aliqs cōsueuit exercitari p exercitiū resoluebanf ab eo superfluitates. nūc aūt mouetur ⁊ exercitatur parū ppter qō ille motus mouet illas supfluitates non tū euacuatur: ⁊ ppter hoc cessat calor ⁊ infrigidatur ⁊ isto modo motus diminuit ⁊ infrigidat. ¶Et ex his ad rōnes respōdetur qō non est calidū ꝛ. verū q̄ non calidū vllo modo non calefacit: ſz calidum in virtute non tamē in actu bene tamē calefacit. Tu dicebas ꝛ aqua ⁊ aere ⁊ fluuio. Dicendum est ad omnia ista: q̄ soluunf quasi eodem modo. Ad istud qō dicis q̄ aqua calida motus citius infrigidaf: dico q̄ istud nō est rōne motus: sed q̄ rōne illius motus excludunf vapores calidi q̄ reddebant aquam calidā. Similiter tu dicis ꝛ aere nō. vz. q̄ aer non infrigidat q̄ fit infrigidatus pp motum: sed dupler est causa. Una ꝓpterea q̄ aer qui est circa corpus alteratuit corpus ⁊ alteratus fuit a corpore ppter qō facta est similis qualitas ⁊ ꝓpterea vnum ab alio non videtur pati: sed motus facit illum aerem nouū recedere ⁊ aduenit qui non est alteratus. Et q̄ a nō consuetis fit passio ppter qō ille aer videf frigidior prima pōt esse causa quare sol calefacit aerē: vnde quādo mouef pōt sic calefieri sicut qsi quiescit: ⁊ ppter hoc aer ille motus videf frigidior: q̄ sol non sic imprimit caliditatē in aere moto sicut in state. preterea aer ille non sic alteratur a corpore humano: nec etiam sic alteratur a sole: ⁊ propter hoc sentif frigidior ppter qō innouatio illa est causa passionis. Similiter est respōdendū ad istud qō dicebas de aqua fluminis stantis ⁊ currentis: ⁊ q̄ aqua fluminis currentis nō est frigidior q̄z aqua fluminis stantis ratione motus: sed hoc accidit ꝓpterea q̄ sol non potest imprimere caliditatem velociter in currentem sed debiliter. ¶Ad secundam dubitationem patet solutio: q̄ motus infrigidat propterea q̄ resoluitur calor ⁊ spiritus. Nec valet si tu dicas q̄ omnis motus calefaciat: q̄ omnis quies infrigidat: q̄ non est incōueniens q̄ motus infrigidet si resoluat illud quod magis calefacit corpus q̄z faceret motus propter qō motum corpus remanet infrigidatum: ⁊ hoc est per accidens. ¶Tertia dubitatio erat vtrum motus fortis faceret multum ⁊ parum resolueret ⁊ motus debilis plus resoluit q̄z calefaciat. Et videte quia questio non querit aliud nisi causam quare motus fortis ⁊c. Dicendum ad hoc q̄ causa potest accipi ex his que dicta sunt in primo de regimine sanitatis ⁊ etiam secundo. Et ratio quia motus plus calefacit ratione sue vehementie: modicum autem resoluit: quia ad fortem motum sequitur durities organorum ⁊ impassibilitas ipsorum: ⁊ quia cutis ipsorum in forti motu induratur non sic resoluitur corpus ⁊ etiam quia parum durat talis motus: sed motus multus plus resoluit q̄z calefacit propterea quia debilis mollificat membra ⁊ subtiliat: ⁊ debilis modicuz calefacit: sed q̄ multo tēpore durat multum resoluit. ¶Et ex his ad obiecta quia fortis motus non subtiliat: sed magis inspissat cutim. Tu dicebas resolutio fit mediante calido. Dicendum q̄ non fit solum mediante calido: sed fit per rarificationem corporis. Deinde cum dicit.

a ¶Sed cum ipse ꝛc. ¶Ponit operationem motus penes materiam circa quam fit.

b ¶Quies vero ꝛc. ¶Determinat ꝛ operatione quietis.

Jacobus

a balneo vel igne vel sole. Teste Bal. 2. de regi. sani. c. 6. dicente q̄ commune est omnium exercitiorum: naturale calorem animalibus ex ipsis propriis animalium corporibus augeri. Sed balneum ⁊ aqua calida hora anni ⁊ calefactio ad solem vel ignem ⁊ calidorum pharmacorum fricatio calefaciunt nostra corpora non ab intus: sed exterius. Et inde est q̄ calor ex motu nobis acquisitus tempore hyemis est permanentior acquisito ab igne. Attende. 2. q̄ calor acquisitus ex motu est similis naturali calori: q̄ spiritum intrinsecum augmentat ⁊ superfluitates expellit ⁊ membra corroborat. Sed calor balnei vel ignis vel solis est accidentalis. Jurta illud Auer. 6. colliget. c. 28. Et innamentum exercitij temperati vtile est: q̄ spiritum intrinsecum augmentat ⁊ superfluitates membrorum nutrimenti expellit aut resoluit: ⁊ substantiam membrorum fortificat: ⁊ ideo omnibus alijs rebus corporis est iuuamentum magnum: quod est q̄ calor ⁊ spiritus augmentati per ipsum sunt similes calori naturali non extrinseco. Sed calor augmentatus ab alijs rebus extrinsecis: quemadmodū per medicinas aut per alias res que calefaciunt actu: est sicut calor per accidens hec Auer. Secundo dicit q̄ motus fortis non multus differt a multo non forti ⁊ a multo quieti commixto: q̄ fortis non multus calefacit vehementer commouens sua fortitudine omnia que in corpore sunt: sed si resoluit: modicum resoluit: q̄ parum durat: ⁊ tunc cessat cuz omnia commouit ⁊ resoluere incipit. Sed multus paulatiz idest non fortis sed cuz facilitate fiens econtrario se habet q̄ plus resoluit sua duratione q̄z calefaciat sua commotione que non est fortis. Et similiter se habz motus multus non fortis quieti immixtus. Tertio dicit q̄ omnis motus multus sine fortis fuerit sine debilis sine continuus sine immixtus infrigidat: q̄ sua duratione resoluit fortiter naturalez calorem: sicut gutta cauat lapidem non vi: sed sepe cadendo. Et etiam criccat resoluendo humidum tam fluens q̄z radicale. Quarto dicit q̄ motus qui circa materiam aliq̄z exercetur vt mechanicum opus q̄cq; iuuaf a materia illa in sua operatione calefaciendi ⁊ resoluēdi: vt in arte fabrorum ⁊ aliorum circa ignem operantium: motus sunt magis calefacti

De partibus.

¶De

ui ⁊ deficcatiui ⁊ resolutiui q̄z in alijs absq; igne ⁊ q̄cq; impeditur vel minuitur eius operatio in calefaciendo ⁊ resoluendo: vt in arte fullonum ⁊ piscatorum ⁊ alioruz circa aquas operantium: motus minus calefaciunt siccant ⁊ resoluunt.

Quies ꝛc. ¶In hac parte tertia dicit primo q̄ quies infrigidat propter duo. ℣Primo quidem propter priuationem viuificationis caloris. i propter hoc q̄ in quiete nō diffundit libere viuificus calor ad membra viuificanda sicut in motu. ¶Motus. n. vias ⁊ poros aperit ⁊ ab eis superfluitates excutit: quies autem ȝrium efficit. Scōo propter ȝstrictionem que est suffocās. ſ. propter suffocationem caloris ab hūiditatibus in quiete paulatiz ȝgestis ⁊ cōstringentibus vel oppilātibus vias ⁊ meatus. Scōo dicit q̄ ges hūectat pp defectum resolonis supfluitatum ad quas ejiciēdas motus adiuuat eas commoueus vias apiens ⁊ calorē suscitās que fit resolutio. ¶Attende primo q̄ quies superflua q̄cq; est cā deficcationis ⁊ demacratiōis aliquorū membrorum Teste ꝓnc. 4. 7 tra. 4. c. 1. dicente q̄ ertenuatio fit q̄cq; propter qetem plurimā cū qua sopitur virtus attractiua ꝓprie q̄ est post exercitia: quoū auxilio consueuit nā attrahere cibum. Cum ergo dimittunf non attrahit neq; nutrimentū tantum etiam. ¶Attende scōo q̄ quies immoderata calorē hebetat: vires debilitat ⁊ colorem malum reddit. Jurta illud Auer. 6. colliget. Et malicia que propter priuationem exercitij accidit in incarceratis manifestatur: q̄ illorum facies citrine fiunt: ⁊ eorum calor est impurus: ⁊ omnes operationes eoruz sunt lese: ⁊ hoc non solum homini accidit: verum etiam alijs animalibus incarceratis hoc cōtingit sicut volucribus in caueis detentis: hec Auer. ¶Attende tertio q̄ sedere ⁊ quiescere calidos impinguant ⁊ frigidos demacrant. Jurta illud Aris. 6. parti. proble. proble. 1. querentis: propter quid sedes hos quidem hominum impinguant: hos vero macros faciunt. Et respondet q̄ habitus differunt: hi quidem calidi sunt: hi vero frigidi. Calidi quidem ergo impinguaf: dūaf enim corpꝰ cibo pp caliditatē: infrigidati aūt pp illud quo indiget aduenīte caliditate: ⁊ ſz hoc pati corpus maxime a motibus nō pōt digerere quiescentes: Nec Aristoteles.

¶De

¶De his que proueniunt ex somno ⁊ vigilijs. Capim. 13.

s **Omnus ꝛc.** ¶Supra Auic. determinauit que pueniũt in corpus nostrũ ex dispónibus aeris ⁊ que motus ⁊ quies. In ista pte exterminat de opationibus ⁊ effectibus somni ⁊ vigiliarũ ⁊ sic pcedit. Nã primo exterminat de opationib⁹ ⁊ effectibus vigiliar⁹ sm qꝫ spectat ad istũ libꝝ. Scõo pro sufficiẽti exterminatio. ne remittit nos ad librum aliũ. Scda ibi (De iudicijs vero somni.) ¶Prima habz duas sm qꝫ due sunt caruꝫ opatiões in corpore humano quãtũ ad aliqd cõe reptũ in eis ⁊ in qbusdã alijs rebus corpori approximatis. Scõo ostendit que sunt eoꝝ operationes ꝓprie inquãtum sunt res distincte motu ⁊ gete. Scda ibi (Dicemus ergo.) ¶Jurta primã partẽ exhetis aduertere qꝫ in his verbis Aui. ostẽdit opationes cões somni ⁊ vigiliarũ inquãtũ est aliquid cõe in eis repertuꝫ ⁊ in alijs reb⁹ que corpori ex necessitate approximant̃ que quidẽ conueniunt cuꝫ somno ⁊ vigilia: ⁊ iste sunt motus ⁊ quies. Somnus enim assimilat̃ quieti quia somnus est priuatio opationũ sensibiliũ ⁊ motiuarũ: qꝫ somnus est in potẽtia sentiui primi. mõ qꝫ quies nõ est priuatio oĩum operationũ: ⁊ somnus est ẽt quodãmodo priuatio opationũ sensibiliũ ⁊ motiuarũ. Preterea somnus assimilat̃ quieti: vigilia aũt assimilat̃ motui: qꝫ sicut motus est cã opationis virtutuꝫ: ita ẽt ⁊ vigilia est cã operationũ sensibiliũ ⁊ motiuarũ. Et qꝫ vigilia est operatio qdã ⁊ motus est etiã quedã operatio ꝓpterea vigilia existit valde similis motui: somnus aũt valde similis quieti. ¶Et debetis aduertere qꝫ vigilie assimilant̃ motui alterationis ⁊ assimilantur motui locali: qꝫ vigilia est motus localis qꝫ in vigilia spiritus mouetur localiter a corde ad membra exteriora ad operationes exercendas: ⁊ ꝓpter hoc vigilia assimilatur motui locali quare in vigilia est motus localis. Et ꝓpter hoc dixit Auic. qꝫ vigilie ⁊ somnus sunt similes istis. Et dicuntur similes quantũ ad operationes generales. Nam sicut ex ratione motus est calefacere ⁊ resoluere calorẽ ⁊ spiritũ: ita etiã est operatio vigilie: ⁊ sicut operatio quietis est hẽtare ⁊ non resoluere sed infrigidare: ita est operatio ipsius somni: sed quedã sunt opationes ⁊ ꝓprietates que sequuntur somnũ ⁊ quietẽ ex parte qua sunt res distincte ⁊ differẽtes ab illis rebus que ex necessitate approximantur corpori ⁊ iste sunt opationes que debentur ꝓprie somno ⁊ etiam vigilie: ⁊ hoc est qõ Auic. subiungit. Preter hoc autem sunt ꝓprietates que sunt considerande ꝓprietates somni que debentur somno vt est differens ab alijs rebus ⁊ sole sunt ei competentes. Deinde cum dicit.

b ¶Dicemus ergo ꝛc. ¶In ista parte ostẽdit que sunt ꝓprietates somni ⁊ vigiliarũ ꝓprie inquantũ sunt res distincte ab alijs rebus corpori approximatis. Et diuidit in duas. Primo enim ostendit que sunt operationes ⁊ effectus somni ⁊ vigiliarũ in corpore humano que nõ sunt manifeste ⁊ prime. Secundo ostẽdit que sunt operationes manifeste ⁊ prime. secũda ibi (Quod autẽ ex dispositione somni.) Prima in duas. Primo ostendit effectus somni ⁊ vigiliarum. Secũdo ostẽdit effectus cuiusdã dispositionis medie inter somnum ⁊ vigiliam. secũda ibi (Et in somnietas quidem.) Prima in duas. Primo ostẽdit effectus somni ⁊ vigiliarũ absolute. Secũdo ostendit effectus ipsorũ cũ supfluitate. secunda ibi (Cum autem sunt multe.) Prima in duas. Primo ostendit effectum somni. Secũdo vigiliarũ. ibi (Vigilie vero.) Prima in duas. Primo ostendit operationes ⁊ effectus somni circa corpus qõ est in dispositione naturali. Secundo ostẽdit effectus ⁊ operationes circa corpus qõ egreditur a dispositione naturali. secunda ibi (Et fortes retinet.)

¶Sed circa primã partez aliquis dubitaret ex quolibet verbo: ⁊ Auicen. ponit multa ex operationibus somni primo somnus nõ videt̃ oẽs operationes naturales fortes efficere: qꝫ somnus ꝓhibet motũ: qꝫ somnus est quedã quies vt dixit: sed plures opationes nãles indigẽt motu: quedã enim indigent motu locali:

¶De his que proueniunt ex somno ⁊ vigilijs. Capim. 13.

s **Omnus[a] quieti** vehementer similis existit. Et vigilie valde sunt motui similes. Ambob⁹ tamen eorum post hoc sunt ꝓprietates que sunt considerande. ¶Dicemus[b] ergo qꝫ somnus oẽs operatiões naturales fortes efficit ꝓpterea qꝫ calorem continet inatũ ⁊ virtutẽ laxat animalẽ: ideo qꝫ cordis vias humectat ⁊ eas laxat: ⁊ qꝫ spiritus substãtiã turbidam efficit ⁊ ꝓhibet illud qõ resoluitur. Laxitudinis vero motus aũt indigent motu alterationis. Que indigent motu alterationis est sicut digestiua: que indigẽt motu locali sicut expulsiua ⁊ attractiua: quare somnus si impedit motũ non efficit eas fortes: quare ꝛc.

¶Postea dicit qꝫ somnus cõtinet calorẽ inatum. Istud videt̃ falsum: qꝫ illuds nõ videt̃ cõtinere calorẽ inatum qõ est causa multiplicationis ⁊ diffusionis caloris ꝑ membra. somnus est hmõi. ergo ꝛc. ¶Maior est manifesta: qꝫ si diffundit caloꝛẽ per mẽbra ⁊ multiplicat ipsuꝫ nõ ꝓtinet. ¶Minor est ipsius. i. ex pulsibus somni ⁊ vigiliarũ: qꝫ dicit ꝓp multiplicationem caliꝺi ⁊ dispositionẽ ipsius ad mẽbra: ⁊ ideo fit pulsus fortior. ¶Iterum somnus accidit ꝓpter diminutionem factam in caloꝛe naturali: qõ ergo dicit qõ cõtinet ⁊ auget.

¶Tertio vꝫ dicere falsuꝫ qꝫ larat virtutẽ aialẽ: qꝫ illud qõ fit ad cõfortationem aialis virtutis nõ laxat aialẽ virtutẽ: somnus est hmõi vt dicit Auer. in. 2. coll3.

¶Quarto nõ vꝫ viã cordis humectare ⁊ laxare: qꝫ illud non larat ⁊ humectat vias cordis qõ multiplicat ⁊ roborat spiritũ vitalẽ: somnus est hmõi. ergo ꝛc. ¶Ma. est manifesta. minor apparet qꝫ calor in somno redit ad interiora qꝫ redit ad cor: ergo nõ laxat ⁊ humectat arterias siue vias cordis.

¶Ultimo ex eo qõ dicit qꝫ remouet oẽs lassitudinis modos: qꝫ illud qõ ꝓhibet resolutionẽ nõ remouet lassitudinis modos: cũ quidã modi lassitudinis indigeant pura resolutione: somnus est hmõi ꝛc. ¶Ad intelligendũ oĩa ista que Auic. dicit in lra opz intelligere qõ sit somnus ⁊ q̃ sint cãe somni. Sed prius aduertendũ quãdã distõnẽ ex somno posita ab Auic. 3. can. fen prima trac. 4. prio cap. ⁊ ab Arist. in lib. de somno ⁊ vigilia: qꝫ somnus duplex est. Unus est qui est simplr nãlis. Alius est qui est simplr preter naturam. Somnus simplr naturalis est ille cui cãe sunt oẽs nãles. Innaturalis est ille cuius cãe sunt omnes preter nãm sicut subeth cui cãe non sunt simplr naturales. Et ideo dicit Arist. in libro de somno ⁊ vigilia qꝫ somnus est in potẽtia sensitiui primi nõ quecũqꝫ: quia subeth est in potentia sensitiui primi: sed nõ fit talis in potẽtia a cã nãli. Auicen. ergo de primo somno loquitur qui est simplr sm naturã: ⁊ qui habet oẽs causas naturales. vꝫ. materialẽ sm nãm efficientẽ ⁊ finalẽ. Causa mãlis ipsius somni est subiectũ in quo fit hec passio que est somnus sicut apparet per Arist. in de somno ⁊ vigilia est ligamentũ sensuũ. ergo cũ sit ligamentũ sensuum: tũc manifestũ erit qꝫ somnus ꝓprie erit passio illius mẽbri siue virtutis que est principiũ omnium sensuum ⁊ ista virtus est sensus cõis: ergo sensus cõis primo ligabitur: ⁊ ꝑ cõsequẽs cũ somnus sit ligamentũ sensus cõis: ex quo vlterius est notũ qꝫ illius mẽbri somnus ꝓprie dicitur esse passio in quo membro est sensus cõis. hoc aũt est cor vt vult Aui. in suo capto de naturalibus: ergo somnus ꝓprie est passio ipsius cordis. Causa efficiẽs ipsius somni est duplex. vna cã est que est principalis: ⁊ ista sm quã insinuat Auer. est virtus regitiua totius que est i corde que somnũ ꝓuocat vt non resoluatur calor sm qꝫ dicit ꝑhus in de somno ⁊ vigilia. Somnus est alio mõ naturalis ad salutẽ animaliũ: cũ spiritus laboribus ⁊ operationibus seruitijs nimis fatigat. Et ꝓp hoc vt non debilitetur ꝓuocat natura somnum vt possit postea melius exercere opera sensus ⁊ motus. Et propter hoc somnus est passio naturalis: ⁊ ideo causa efficiens ipsum est aliqua virtus naturalis: ⁊ hec est virtus regitiua cordis. Aliud est efficiens coadiuuãs ⁊ illud est infrigidatio ⁊ humectatio. Si enim vigilie sint per calidũ ⁊ siccum: opz qꝫ somnus fit ꝑ diminutionẽ calidi in quanto ⁊ quali. Et propter hoc causa coadiuuãs ad somnũ est infrigidatio ⁊ humectatio. Et frigiditas ⁊ humiditas sunt cã in coadiuuando. Et infrigidatio ⁊ humectatio attribuuntur cerebro: ideo causa efficiens ponitur ipsum cerebrũ. Iterum qꝫ cerebrũ non est cõmune organũ ipsorũ omnium sensuum. Et etiã causa vt procedat frigiditas versus cor ex infrigidatione facta in cerebro. Hinc est qꝫ passio ista que est somnus comparatur ad cerebrũ sicut efficiens. Cordi autẽ comparatur hec passio sicut substantia: ⁊ quia

sensus cõis sm opinionẽ est & ideo somnus & nõ cordis quia quid imo Galenus dixit.

Jacobus

¶De his que proueniunt ex somno ⁊ vigilijs. Cap. xiij.

Omnus ꝛc. ¶In hoc. c. primo comparat somnũ qeti ⁊ vigilias motui. Scõo agit de effectib⁹ somni vigilie' naturaliũ. ibi (Dicemus ergo.) Tertio de effectib⁹ vigiliarum ⁊ somni excedentiũ. ibi (Cum autem sunt ꝛc.) Quarto in speciali de modo quo vigilie se habent ad virtutes appetitiuã ⁊ digestiuã: ⁊ de insomnietate: ⁊ de generali proprietate somni remittens nos ad sequentia de somno. ibi (Vigilie vero.) ¶In prima parte dicit primo qꝫ somnus est vtr menter similis quieti. Primo quidem in hoc qꝫ in somno cessant motus voluntarij sicut in quiete. Secundo in hoc qꝫ in somno calor viuificus non libere profluit ad exteriora sicut nec in quiete. Tertio in hoc qꝫ somnus cessare facit euacuationes preter sudoralem: quẽadmodũ quies. Quarto in hoc qꝫ somnus humectat frequenter: vt quies. Quinto in hoc qꝫ somnus tollit lassitudines sicut quies. Et non soluꝫ somnus est similis quieti: sed ẽt est quies virtutũ animaliũ. Secundo dicit qꝫ vigilie sunt valde similes motui. Primo in hoc qꝫ in eis calor ad exteriora libere diffunditur sicut in motu. Scõo in hoc qꝫ vie corpis sunt aptiores sicut in motibus. Tertio in hoc qꝫ vigilie iuuat in expulsione supfluitatuꝫ sicut motus. Quarto in hoc qꝫ vigilie desiccant: maxime cũ supflũant queadmodum ⁊ motus. Quinto in hoc qꝫ vigilie lassitudinez inducũt sicut motus. Tertio dicit qꝫ alique ꝓprietates seu ꝓprie operationes insunt somno ⁊ vigilijs de quibus est modo considerandum. Et has sub breuitate tangit Auer. 6. colliget. c. 6. dicens. Operationes somni in corporibus sunt digestio ⁊ humectatio ⁊ vigilie operationes sunt dissolutio ⁊ consumptio ⁊ attractio caloris intrinseci ad partes extrinsecas.

Dicemus ergo ꝛc. ¶In hac parte scõa primo agit ꝺ somno. Scõo ꝺ vigilijs. ibi (Vigilie vo.) ¶In. 1. parti. tangit. 7. operationes somni. Prima est fortificatio omniũ opationuꝫ naturalium. Cuius rõ est: qꝫ continet. i. simul tz seu coadunat ⁊ vnit calorem innatum qui est instrm omnium virtutũ naturaliuꝫ. Instabit aliquis. Primo de virtute attractiua que motu volũtario iuuatur referente vias. Itez de expulsiua que in somno debilitatur: qꝫ somnus retinet fortes eũationes vt dicetur statim. Itẽ de virtutibus naturalibus partium exteriorũ que debilitantur in somno ꝑ diminutionem caloris naturalis ⁊ sanguinis tunc redeuntũ ad interiora ⁊ derelinquentiuꝫ exteriora. Teste Arist. c. 5. trac. 1. lib. de somno dicente. Et superiora quidem infrigidãtur ⁊ exteriora: interiora vero ⁊ inferiora calida fiunt. Cuius rei signum est qꝫ in somno pluri egemus coopertura. Item operationes cerebri naturales sunt in somno debiliores: tum ꝑ inspissationem vaporũ copiose ascẽdentium ad ipsum hora somni nequeuntiũ resolui ꝑ clausionem porozũ a frigiditate noctis hẽtantiũ calorem: tuz qꝫ spũs vitales non hñt accessum liberũ in somno ad cerebrum ꝑ oppilationem arteriarũ per quas trãsituri sunt: quitũ sunt necessariꝫ ad operationes nãles. Item operationes ĝiatiue virtutis nõ fortificant in somno qꝫ nemo dormiẽs ĝiat. ¶Ad primũ dicꝫ somnus fortificat oẽs operationes naturales collectiue: ita qꝫ cõparando totũ genus opationũ naturaliũ simul in somno ad totũ genus earũdẽ in vigilia ꝑfectius fit i somno. Vel dic qꝫ oẽs opationes nãles in somno fortificant̃ fortitudine attenta penes fortitudinẽ naturalis caloris qui est cõe instrm harũ omniũ. Sed fortitudine attẽta penes amplitudinem viarũ ⁊ tẽsionẽ maiorum villorum naturalium possunt esse attractiua ⁊ expulsiua in somno debiliores. ¶Ad secũdũ dic similr. ¶Ad tertiũ dic qꝫ lra intelligit̃ de opationibus nãlibus mẽbroꝝ interiorũ ad que retrahitur naturalis calor. Vel dic qꝫ lz in prin. somni opationes nãliũ virtutũ debilitent̃ in exterioribus partib⁹ ꝑ retractionẽ caloris ad interiora: vigorato tñ postea calore ⁊ redeũte ad exteriora cũ fortitudine vigorant̃ in eis opationes naturaliũ virtutũ. Jurta illud Gal. 4. morbi. c. 8. In somno cib⁹ melius digeritur nõ solũ in stomacho: sz in toto corpore. ¶Ad quartũ dic qꝫ in somno naturales opationes cerebri fortificãtur vt alioꝝ mẽbroꝝ nec obstant vapores illic inspissati: qꝫ nõ ꝑmanent in cerebro imersi: sed ad ꝓpria exfluunt receptacula: vbi digeruntur: neqz ẽt obstat oppilatio arteriaꝝ: qꝫ nõ est tanta qꝫ impediat transitũ spirituũ sufficientiũ ad viuificationẽ cerebri. ¶Ad quintũ dicꝫ operatio generatiue virtutis que est digestio vel ꝓductio spermatis fortificatur in somno: ⁊ operatio eius que est emissio in coitu naturali nõ est naturalis tantũ: sed etiã volũtaria quã ob rem non fit in somno. Secunda est laratio virtutis aialis. i. quies seu cessatio ab ope virtutis motiue volũtarie ⁊ sensitiue tam interioris qz exterioris. In somno nãqz perfecto fine somnijs cessat ab ope tota anima. virtus ꝑ quã in opatione anhelitus. Jurta illud Gal. 4. morbi. capi. 8. Ideoqz dicim⁹ virtutẽ aiatã in somno quiescere ⁊ nãlẽ cõfortari. Et paulo post dicit. ¶Mẽbrum in quo habitat aia rõnalis in somno quiescit. Cuius cã reddit hic tripler. Prima est qꝫ somnus humectat vias cordis. i. arterias que deferũt cerebro spũs vitales ex quorũ parte fiunt aiales: ⁊ larat eas. i. remollit replet ⁊

cerebrū in tali operatione est magis manifestū: ideo ponunt medici q̄ somnus fit passio ipsius cerebri: ideo q̄ vident q̄ cum volunt prouocare somnum medicamina ponunt ipsi cerebro ⁊ non cordi: q̄ talis infrigidatio a cerebro procedit tamen sm rei veritatem est passio primo ipsius cordis. ¶Hec autem infrigidatio que fit in cerebro non ꝛbet fieri ex quocunq; sed ex vapore cibali siue ex vapore ex alimento versus cerebrum: ⁊ ideo non quecūq; infrigidatio est causa somni naturalis: q̄ nō est infrigidatio q̄ fieret ab opio. ¶Nō enim illa est infrigidatio que est causa efficiens somni naturalis. Causa finalis est duplex: principalis ⁊ propria: ⁊ alia est secundaria. Causa finalis principalis ⁊ propria est restauratio spiritus ⁊ caloris ĩnati ꝓpter resolutionē que fit in vigilijs: nam propter opera sensus ⁊ motus resoluit multum calor ĩnatus: ⁊ ideo vt nō resoluatur sed restauretur natura prouocauit somnū in animalibus in quibus opera sensus ⁊ motus reperiuntur: sed in alijs que nō participant opera sensus ⁊ motus natura nō ordinauit somnum sicut in plātis. Alia est causa finalis non principalis ⁊ propria: ⁊ ista est melioratio digōnis ⁊ nutritionis: q̄ spiritus in vigilia quādo exercet opera motus oportet necessario q̄ diminuatur ꝑ duo digestio in vigilia. Unum est q̄ stat in exterioribus qui dz esse causa digōnis ⁊ intendit ad opera alia. Nunc aūt cōfortatio in vna virtute est cā diminutionis in alia. Et ideo dicit Auic. in suo. 6. de naturalibus. Ablatio vnius virtutis facit cōfortationē aliarū: ⁊ ꝓpterea somnus facit ad cōfortationē animalis virtutis non ꝓpterea q̄ somnus faciat cessare opera sensus ⁊ motus: sed confortat ipsa in processu: q̄ restauratur spiritus postmodū poterit melius exercere opera sensus ⁊ motus: sed somnus cōfortans virtutē naturalem. Ex omnibus ergo causis potest accipi diffinitio somni naturalis: ⁊ talis somnus est ligamentum sensuum factū ex reciprocatione caloris naturalis ad intra ex euaporatione nutrimentali vt restauretur spiritus cōsumptus ex resolutione caloris ĩnati: ⁊ in hac diffinitione tanguntur oēs cause predicte. ¶Primo ergo tangitur subiectū ĩ quo est cor ꝑ hoc q̄ dico ligamētū sensuum. nam circa idem habet fieri sensus ⁊ eius priuatio que est somnus. tāgitur ⁊ cā effi. ⁊ primo principalr ꝑ hoc qō dicit ex reciprocatione caloris ⁊c. tāgitur effi. coadiuuās cū dicitur ex euaporatione nutrimētali ad cerebrū. tangitur finalis cū dicit vt restauretur ⁊c. ¶Ex quibꝰ oibus apparent vlterius ea que hic dicūtur in littera. Et primo cā eius qō dicit q̄ oēs opationes nāles ⁊c. nā in somno fit melior nutricatio ⁊ digestio ꝓpter duo. primo q̄ tunc magis restaurant spiritus nāles ex actione caloris in nutrimentum ⁊ humores: ⁊ q̄ priuātur opationes sensibiles que tūc nō cōsumentur nec occupāt spiritus in suis opationibus. Sed notādū q̄ duplices sunt opationes naturales. Quedā sunt que nō indigēt motu locali per se: sed motu alterationis vt digestio nutricatio ⁊c. ⁊ tales opationes fortificat somnus nālis in sui ꝑsentia ꝓp reclusionē caloris ad intra. Alie sunt que indigent motu locali vt attractio ⁊ expulsio: ⁊ iste fortificari possunt. s. in sui absentia: q̄ tales indigent multo spiritu subtiliato ⁊ talis fit fortior post somnū sic ⁊ opationes animales. ¶Secūdo apparet cā scdi dicti. s. q̄ larat virtutem animalē. Sed notanduz q̄ duplex est laratio. Quedā est que dicit ꝛbilitatio. Alio modo dicitur laratio. i. ꝓhibitio a sua opatione. ¶Modo nō accipitur hic laratio primo modo: q̄ nō ꝛbilitatur: iz fortificatur virtus aialis ex somno vt visum est: sed secūdo mō: q̄ priuat opationē animalem: ⁊ hic reddit duplicem cām. ¶Prima est q̄ somnus efficit substātiam spiritus turbidaz: ⁊ hoc est ꝓpter permixtionē humorū ⁊ ebullitionē que fit in somno. ⁊ dicit ¶Rhus in libro de somno ⁊ vigilia q̄ expergefactio fit q̄n fit divisictio ⁊ segregatio sanguinis subtilis a grosso: quia subtilis trāsmittitur sursum ⁊ grossus deorsum. Aliaz ponit cām quā ponit prima: q̄ humectat ⁊ larat vias cordis: ⁊ hoc fit ꝓpterea q̄ ex euaporatione nutrimenti ascēdēte ad cerebruz fit oppilatio circa principiū neruoꝝ: q̄ eius humectatio ⁊ infrigidatio q̄ ꝓhibet illa oppilatio flurū caloris ad cerebrum a primo principio caloris: ⁊ larat eam q̄ oppilat principia neruorū: ⁊ hoc est si dicat spiritus aialis vias humectat. Si aūt dicat: ideo q̄ cordis ⁊c. pōt ét saluari: q̄ sicut dicit Arist. in lib. de somno ⁊ vigilia: sicut est in maiori mundo: ita est imaginari in hoie qui est minor mūdus. nunc aūt in maiori mundo fit multa elevatio vaporū sursum: ⁊ ideo sic ét fit in minori q̄ a centro ad cerebrū fit multa euaporatio que impedit vias venētes a corde ad cerebrum. s. arterias ⁊ venas: ⁊ ideo spiritus aialis existens in cerebro non habet vberrimū fomentū: q̄ spiritus vitalis est fomentū animalis spiritus: ⁊ ideo in somno nō est sufficiens materia restaurationis spūs aialis. ¶Subdit vltimo q̄ somnus removet oēs modos laritudinis. mō hoc pōt cōtingere duplr. Uno mō: q̄ circa musculos accidit humectatio: ⁊ per ꝑs restauratio humidi ꝛperditi in fatigatione operationū animalium. Alio modo: q̄ somnus accidit aliq̄n ex ꝛfectu spirituum sicut quādo aliquis multum laboravit vel vigilavit laratur eius virtus: ⁊ tunc per somnum fortificatur: ⁊ ideo tūc homo magis appetit somnū q̄ aliq̄d aliud. ¶Et his adrōnes. Ad primā cū dicitur istud nō fortificat operationes naturales ⁊c. Respōsum est q̄ visum est q̄o fortificat. Ad secūdā cum dicitur: illud qō dz infrigidare ⁊c. Dicēdū q̄ somnus primo habet cōgregare calorē ad intus: sed ex cōsequēti postea ꝛberatur ⁊ multiplicat exterius in membris. Ad tertiam: dicendum q̄ nō intelligit q̄ laret. i. q̄ ꝛbiliter: sed q̄ priuat operationem. Ad alia duo patet per iam dicta: quare non valet.

a ¶Et fortes ⁊c. ¶Hic ostēdit operationes ⁊ effectus somni circa corpus qō egredit a nāli dispersione. ¶Primo facit hoc vt in ipso est māe b. Scōo facit hoc vt in eo est repletio māe. scda ibi (Cūq; somnus materiā.) ¶Prima in duas. Primo facit hoc. Scōo ꝛclarat qō dicit. s. q̄ sudor fit sm modum exuberandi materiā ponēdo quandā significationē q̄ fit in somno. scda ibi (Qui aūt in somno.)

¶Sed

Jacobus

oppilat. Secūda est q̄ somnus reddit substātiam spūs aialis turbidā ꝓp vapores in cerebro retentos ⁊ inspissatos spiritui ĩmixtos: quare fit ineptas ad opationes animales exercēdas: dz enim esse ꝛtius subtilis ⁊ luminosus. Tertia est q̄ somnus ꝓhibet illud qō resoluitur reflectēdo vapores ⁊ fumos sursuz inspissatos super vias spiritus. Uel intellige si vis q̄ prin. hic tangit tertiā operationē somni que est prohibitio huius qō resoluitur ex clausione poroꝝ. Tertia est remotio omniū specierū lassitudinis que quattuor existunt. Una est ulcerosa ex qua corpus in superficie sentit quasi tactum ulceruz. Alia est extensiua in qua corpus sentit se quasi fractū cuz extensione ⁊ calore. Alia apostemosa in qua corpus est calidius solito: ⁊ quasi inflatuz. Alia arefactiua in qua sentitur ariditas in mēbris. Et has oēs removet somnus. Tres quidē primas: q̄ materias eaz calore naturali interius vnito ⁊ fortificato in somno digerit ⁊ tandem resolvit: ⁊ spirituū animaliū superflue resolutorū reparationē efficit. Ultimā vero q̄ humectat ⁊ resolutionē que est ariditatis causa prohibet. Propterea dixit ¶Hypo. aph. 2. In omni motione corporis cū ceperit quis dolere quiescere statim remediū est: somnus autē quies quedā est. Quarta est retentio fortiū eōnum vt fluxus superflui sanguinis nariū ⁊ mēstruoꝝ ⁊ emoꝛroydū: ⁊ fluxus ventris ⁊ vomitus effrenis: q̄ motus cōmouet oēs mās aptas ad currēdum: ⁊ auget in eis mouēdi virtutē seu impetū ad cursum. Somnus vero ꝛtia his agit: nisi in materijs cuti vicinis: ad quas expellēdas q̄nq; somnus iuuat. s. dū calor interiꝰ retractus cibuz digessit ⁊ ipsum partiē ad exteriora mittens: ⁊ tunc expellitur qō est prope cutē: eo q̄ illud q̄ a cute longe est. s. sanguis in epate digestus versus eā pellit. Sed vigilie plus euacuāt q̄z somnus materias cuti proximas excepta sudorali: q̄ in vigilijs liberius ꝛfluit sanguis ab interioribus ad exteriora pellēs foras qō illic inuenit: ⁊ ét pori sunt aptiores in vigilijs: ⁊ virtus aeris resolues magis penetrat in vigilijs ⁊ fortius opat. Somnus autē plus sudores efficit ⁊ copiosius educit q̄z vigilie: non sm modū resolutionis partiū aquosarū ⁊ massa humorū: q̄ talis resolutio plus fit in vigilijs: sed sm modū exuberantie materie sudoralis que cedit ĩ somno aduenīēti nouo nutrimēto. Et ideo sudor multus in somno veniēs absq; cā manifesta significat repletionē quā nō bene tolerat corpus. Jurta illud ¶Hyp. apho. 4. apho. 41. Sudor multus ex somno sine aliqua cā manifesta factus significat: quoniā plurimo cibo vtitur corpus. Si vero cibū nō accipienti hoc fiat scire ꝛbet quoniā indiget euacuatione. Et Gal. super hoc in cō. dicit. Sudor nāq; multus in somnis aliquādo quidē ciboꝝ: aliq̄n vero humorum inopportunitate fit: requirendū est ergo ab eo cui accidit hoc qualis: ⁊ quanta dicta fuerit sua: si enim ex cibis fuerit facile soluit: si vero ex humoribus euacuentur. ¶Attende primo q̄ quadruplex est sudor. Quidam factus a debilitate nature: sicut in syncopi: in qua spiritus ⁊ sanguis relinquunt exteriora fugientes ad cor: ⁊ exteriora relaxata ⁊ ꝛstituta a regimine nature: tunc emittūt sudorē frigidū. Alius fit a fortitudine nature: sicut in crisibus sudoralibus. Alius fit a causis manifestis: vt exercitio balneis stuphis: estiuo calore ⁊ similib⁹. Alius fit sine cā manifesta. s. ex repletione nimia cibali vel humorali. Jurta illud Gal. 6. morbi prope fi. Dico q̄ sudor interdū fit q̄n cibus redit a venis neq; ꝑ totū dispergit corpus ⁊ dissoluitur. Et hec passio sincopis appellatur. Est ⁊ alius sudor huic oppositus. i. qui in eretica solet cōtingere vie: ꝺ nō defectionē sed cōfortationē virtutis significat: talis enim sudor corpus mundificat. Similiter quoq; ille qui ex tēperata accidit exercitatione ⁊ in balneo atq; in estiuo sole ⁊ calore. Et ⁊ istis modis primus ⁊ tertius plus contingunt in vigilijs ⁊ quartus in somno. Secūs vero plus in vigilijs contingere solet: iz virtus naturalis fit in somno fortior: q̄ raro crisis sua ꝛhementia dū fit permittit egruz dormire: est. n. motus ꝛhemens nature ꝛ morbū. Item crisis sudoralis fit subtiliationem humorū ⁊ reductionem eoꝝ ad formaz vaporis: talis aūt subtiliatio magis fit in vigilijs. Ité pori sunt aptiores hora vigiliaruz. ¶Attende secōo q̄ tres sunt cāe multitudis sudoris. s. raritas corpis: exuberātia māe: ⁊ subtilitas eius. Jurta illud Gal. ibi. ¶Multitudo sudoris aut propter corporis fit raritatem: aut propter materie fit abundantiam: vel q̄ tenuis ⁊ subtilis est. Et multiplicatio sudoris a ꝓma ⁊. 3. causis magis fit in vigilijs: a scda vero magis fit in somno. ¶Attende. 3. q̄ Arist. asserit in somno plus sudoris fieri q̄z in vigilijs: q̄ interius est qō sudorem efficit. s. adunatio caloris ⁊ fortificatio eius supra materiam sudoris: interiora aūt sunt in somno caliditora. ¶Querit. n. pti. 2. pbleu. pbleu. 28. propter qd dormientes sudāt magis q̄z vigilātes. Et rūdet sic: q̄ interius est principiū sudoris: calidiora aūt sunt interiora: quare expellit diffundēs interior caliditas interius humiduz. Quinta operatio somni est generatio sanguinis si materiam ad id aptā interioribus repperit: ⁊ distributio ipsius per corpus vnde corpus calefit naturali calore. ¶Materia vero sanguis est dupler. s. vel chilus ad epar veniens: vel flegma paratum sanguificari: quā color a somno fortificatus facile digerit in sanguinem conuertit ⁊ membris transmittit cuz calore naturali. Sexta est supercalefactio corporis extraneo calore si somnus fuerit humores calidos cholericos ⁊ diu ꝑdurauerit: inflāmabit enim magis calor vnitus a somno nunc dictos humores: quare corpus inflāmabunt extraneo calore: marime cum sui vapores ⁊ fumi non habeant in somno liberum exitum ⁊ euacuationes humorum a somno ꝓhibeantur. Septima est infrigidatio corporis in duobus casibus. ¶Primus est quando somnus inuenit vacuitatem. i. viscera vacua ab humore ⁊ cibo: tunc enim calor in interioribus per somnum coadunatus ⁊ fortificatus non inueniens alimentuz in quod operetur consumit propriam membrorum humiditatem in qua fundatur ⁊ ex consequenti ꝓsumit: seipsum: ⁊ sic infrigidat non per se: sed per accidens. Secundus est quando somnus inuenit humorem inobedientem digestiue virtuti: sicut phlegma vitreum: tunc enim infrigidat ꝓpter illud quod expandit de eo. i. q̄ liquefacit ipsuz ⁊ fluere facit super membra plurima cum prius esset quietum ⁊ alicubi incineatum quasi iam assuefactum membro in quo manserat. Et q̄ istud phlegma frigidissimū est: vt ait Gal. 2. inte. c. 5. Non est mirū si mēbra infrigidet sup ea sparsum. ¶Uigilie ⁊c. (¶In. 2. parti. dicit q̄ vigilie faciunt contrariuz huius totius. i. operationes ꝓtrarias 7. operationibus somno attributis. ¶Attende q̄ prin. tra. 2. i. partis cantice sic describit opera vigilie temperate. Temperata vigilia excitat valde sensus: ⁊ disponit vires ad exercendum operationes suas: ⁊ cum hoc mundificat corpus a fecibus ⁊ superfluitatibus.

Ēt aūt ⁊c.

De partibus.

¶In hac parte. 3. primo agit de operibus vigiliarū excedentium. Secundo de operibus somni excedentis. ibi (Somnus autem.) ¶In. 1. parti. numerat operationes. 5 vigiliarū superfluarum. ¶Prima est corruptio complexionis cerebri sm aliquem modum deficcationis. In vigilijs enim continue cerebrum laborat ⁊ ab ipso molli existente ⁊ calefacto continuo motu ⁊ multitudine spirituū vitalium ad ipsum eleuatorum continua fit humidi propriū resolutio: quare deficcatur. Uerum vigilie excessiue q̄nq; sunt causa multiplicationis humiditatum accidentalium cerebri per viaz indigestionis q̄ debilitant digestiuā cerebri: ideo dicit hic prin. aliquo siccitatis

modo

¶Sed diceret aliqs nō videt q somnus retineat fortes eūones naturales: qr supra dixit q efficit oēs opationes naturales fortes: ergo fortificat expulsiuā: z p cōsequens nō retinet omnes eūones naturales: preterea Aui.3.cañ. dicit cap. z mictu in lecto. q somnus est cā mictionis in lecto: ergo non retinet cē. sed euacuat. ¶Notandū q somnus retinet fortes euacuationes: cuius ratio est: qr in somno accidit dispositio cōtraria dispōni humorum qui euacuant: qr in somno est motus caloris ad intra: in expulsione autē humorū ad extra. Item qr in fortibus eūonibus sicut est p secessuz fit motus manifestus ꝑm musculos vētris in somno autē paulat talis motus cū ligef virtus sensibilis z motiua. Itē i eūone fortis fit motus velox: in somno aūt quiescit: quare cē. ¶Ad primā dicēdū q somnus bene fortificat expulsiuā nō in somno sed post somnū: qr multiplicat z corroborat calorē inatū: tu autez arguis in somno: quare nō valet. ¶Ad aliā dicēdū q Aui. nō dicit ibi q somnus causet mictū: sz q adiuuat. Sed notanduz q per se impedit mictuz. s. qr impedit expulsiuā i actu somni: sed per accidēs adiuuat mictuz. s. qr pueri habent somnū profunduz valde in quo somno fit repletio vesice ab vrina que postea stimulat musculuz colli vesice qui relaxatur: quia hz lacertū illum debilez: z tūc antequ expergefiāt accidit micto in lecto: sed in viris perfectis hoc nō accidit qr nō habent ita profundum somnum: z illum musculum vesice fortiorem habent. ¶Sed circa istā partē notandū q Auic. in ista parte duo nobis insinuat. Unū est q vigilia plus facit p se ad resolutionē in parte interiori z exteriori q̄z somnus: tamen somnus ꝑ accidēs ad hoc etiam adiuuat. Qd autem vigilia per se plus faciat ad resolutionē in parte interiori z exteriori: patet: qr in vigilia fit magnus motus z pori cutis sunt tunc aperti: sed ideo ratione motus fit resolutio magna: qr habet calefacere z resolutio fit a calido z qr pori sunt aperti habēt liberū exitū vapores: hoc in somno claudunt ꝓpter frigiditatē que accidit exteriꝰ et reuersione caloris ad interiora. Qd aūt somnus ad hoc ēt adiuuet p accīs: pz qr in somno fit clausio porox in mēbris exterioribꝰ: z tūc retinet calor interiꝰ z coadunant cū nō euaporet postea: z tūc fortificat dissoluēs mām faciēs elevationē vapox. Scdo qr in somno partit z distribuit nutrimentum ꝑ partes corporis exteriores quo misso ad membra fit ipulsio humiditatis que ibi erat post z ideo hoc p accidens adiuuat ad resolutionē. Scdo insinuat q lz vigilie plus efficiāt resolutionē q̄z somnus: tū somnus plus facit sudare q̄z vigilie. Et cā hoc ē dupler: quaz vnā hoc insinuat: z est qr sudor est supfluitas digōnis tertie z quarte: z qr fit melior digestio in somno q̄z in vigilia vt ostēsum est: ideo z melior sudoris expulsio: tū hoc expulsio dz fieri insensibiliꝫ ꝑm naturā: q autē fiat sensibiliter hoc erit: aut ex debilitate virtutis expulsiue: aut ꝓpter exuberantiā materie

Jacobus

modo. Scda est debilitatio cerebri ex continua resolutione spirituū eius z trāsmissione ad organa sensuum exteriorum z fatigatione in operibus propriis virtutum aialiuz interiox. Tertia est permixtio rōnis. i. alienatio mentis que procedit a supcalefactione z deficcatiōe cerebri. Jurta illud priā. tertij. 1. trac. 4. c. 8. Permixtionis vero sensus z alienationis declaratio est: qm̄ que fit pp cerebrū ipsuz est: aut ex cholera nig. aut ex sanguie calido inflāmato: aut ex cholera citrina: aut ex cholera rubea: aut ex calore puro: aut ex vapore calido: z illa qdez sunt ex illis q deficcant q̄re cerebrū mā spūs inati priuant p cuius simile possibile est rōni viaz ꝑuare. Quarta est adustio humox ex supcalefactione. s. ex motibus acgsita z agitatione spūum coopante siccitate que est lima caloris. Quinta est gña tio egritudinū acutax sicut frenesis z febrium ꝓtinuax ex inflāmatione humox. ¶Somnus aūt cē.) ¶Jn. 2. dicit ꝓmo q somnus multus. i. superfluus efficit opera ctraria nunc dictis operibus: qr infrigidat z humectat superfluc cerebrū z totuz corpus. Scdo dicit q obtundit. i. hebetat virtutes aiales in suis iudicijs z operibus: z inducit graudinē capitis: z egritudines frigidas sicut paliſz: subeth: lithargiā: epilentiā apoplexiā. Tertio dicit q somnus supfluus efficit hec oia mala pp hoc q ꝓhibet resolutionē supfluitatū q̄ paulatim accumulate calorez hebetāt: vias oppillant: z corpus aggrauant. ¶Attende q ꝓin. tra. 2. prime ptis cātice fere similes effectus somni z vigilie supfluētiū cōmemorat aliquos sup addens. Alit. n. ibi. Si aūt somnus multum plonget replebit interius caput humoribus. Ipse ēt humectat corpora z relarat. extinguitq; calorem vivificantē ipsa. Et longa aūt vigilia contingit expergefactio z insomnietas generans antietatem z angustiam aie. Et ipsa ēt dissoluit spiritus z corpora fedat etiam z corrumpit splendorem z claritatem corporis z colorem eius: z profundat oculos: nocetq; digestioni z mentem tollit: z corpus infrigidat.

Vigilie vero cē. ¶Jn hac pte. 4. dicit ꝓmo q vigilie augmentant appetitū z inducūt famē pp multā resolutionem māe. i. humidi substātialis: qd est vt mā caloris inati q̄ fit in eis ad quaz reparanda necessarius est cibus. Et debilitāt digestiuā virtutē pp resolutionez virtutis. i. spūum z caloris nālis q̄ sunt instrm eius. Scdo dicit q insomnietas que est dispō quedā media inter somnū z vigiliā est mala in oibus dispōnibus. s. tam in santitate q̄z in egritudine z neutralitate: qr corpus inquietat non pmittens ipsum assequ iuuamenta somni neq; iuuamēta vigiliarū: z mouet sanguinē z spūs oēs motu agitatiuo: nunc intus nunc extra: vñ turbant virtutes in opibus seu nequeunteo figi circa alimentū z organa propria. Et non capitur hic in aggrauātis naturā: mō cū virtus expulsiua magis grauetur in somno q̄z in vigilia: z fit maior exuberātia materie in somno q̄z in vigilia: ideo tunc magis accidit sudor. Alia cā est quā ponit Auic. 4. cañ. fen. 2. cap. 68. ex indicijs sudoris z est: qr vbi anhelitus fit prior in somno q̄z in vigilia pp motū caloris ad intra: z ideo supfluitates fumose z capinose que ꝑerent ꝑfecte per anhelitum expelli male expelluntur: z multe ex eis retinentur: z ideo tendētes ad cutim in somno per sudorez expelluntur cē.

illud qd ipse in resolutione ꝓhibet. Vigilie vero desideriū augent z famen efficiūt ꝓpter illud qd de materia resoluunt: z de digestiua minuūt ꝓpter illud qd de virtute resoluunt. ¶Et insomnietas[c] quidem inter vigiliā z somnū in omnibus dispositionibus est mala. ¶Quod autem[f] ex dispositione somni est superans est q in ipso calor occultatur z frigiditas manifestatur: z propter hoc omnibus membris tanta necessaria sunt operimenta quanta in vigilijs non sunt necessaria. ¶De iudicijs[g] vero somni z de eo quod de ipso cōsideratur: z de ipsius dispositionibus verba multa inuenies in libris qui sequūtur si deus voluerit.

¶De his que proueniunt ex motu animali. Lapim. 14.

o Omnia[b] anime ac cidentia sequuntur aut eis associanf motiones spiritus: aut iterius: aut exterius. Et istud aut erit subito aut pau

a ¶Qui aūt cē. ¶Lum hoc ponit quādā significationē. (Mullaz habēs causam) sup. intantū. s. qr non est pānis multum coopertus vt sic.

b ¶Lūqz cē. ¶Hic ponit operationes somni in corpore egresso a dispositione naturali: vt in ipso est repletio materie.

c ¶Vigilie vo cē. ¶Hic ponit effectus vigiliaruz.

d ¶Lū aūt cē. ¶Hic ponit effectus vel opationes somni z vigilie quando sūperfluunt.

e ¶Et insomnietas cē. ¶Hic ponit effectꝰ z opationes insomnietatis q̄ est dispō media inter somnū z vigiliā. Circa qd notandū q insomnietas est mala per viā cause: qr ipsa impedit somnū z impediēdo somnū impedit opationes que ꝑbet fortificari p somnum. Itē est mala per viaz significatiōis: qr significat q illud corpus in quo ipsa est exīstit a naturali dispositione remotum vel recedens.

f ¶Quod autē cē. ¶Hic ponit operationes manifestas z primas que proueniunt ex somno z vigilia in corpore humano. Nota q in somno indigem⁹ plus de pānis in cooperiendo q̄z in vigilijs.

g ¶De iudicijs cē. ¶Hic pro sufficientiori determinatione dictoz de somno z vigilia z eorum effectibus remittit nos ad alium locum z patet.

¶De his que proueniunt ex motu animali. Lapim. 14.

b **Omnia anime cē.** ¶Postq̄z determi. de opationib⁹ z effectibus ꝓueniētib⁹ in corpore humano ex aere z ex motu z quiete z somno z vigilia: hic determinat de effectibus z opationib⁹ que ꝓueniūt in corpore humano ex accidētibus aie. ¶Sed aduerte dū q accīdia aie sunt duplicia: quedā sunt q̄ sequunt animā rōne appetitꝰ: vt ira odiū tristitia gaudiū z filia: alia sunt q̄ sequunt absolute rōne apprehēsionis z imaginationis: z hec vocant affectiones aie: vt imaginatio rei calide vel hec: z qr oēs iste opationes dicūtur eē motus aie ad ōriaz motus corpis: ideo de istis ambab⁹ determinat. z ideo dicit rubrica. cap. 14. de his que ꝓueniūt ex motu animali: sumēdo aiale ab anima absolute vt distinguitur cōtra corporale z de ambob⁹ hic determinat. Primo determi. de effectibus z operationibus aie: que proueniūt in corpore humano ab istis motibus aie que dicūtur nature accidētia. Scdo de his que proueniūt a motibus aie qui dicuntur

De partibus.

somnietas pro vigilijs supfluis que sahara noīantur sicut sonat nomē: sed pro dispōne in qua neq; hō propie dormit neq; ꝓprie vigilat. Tertio dicit q illud qd est superans in dispōne somni. i. illud qd gñaliter er dispōne somni euenire solet oi dormienti est q calor occultat ad interiora tractus: z frigus manifestat in exterioribus ptibus. z ideo plura sunt necessaria coopimenta mēbris oibus exterioribus in somno q̄z in vigilia. Quarto dicit q multi sermones de iudicijs somni z ꝓsiderationibus circa ipz z dispōnibus ipsius inuenienf in libris sequētibus. s. tertio z quarto si deus voluerit. i. sua gra ꝓcesserit vt hoc opus pficiat z spāliter de ipso agat primi. 3. doc. 2. c. 9. z tertij. 1. tra. 4. c. 3. z. 4. 2. trac. 1. c. 47.

¶De eis que proueniunt ex motibus animalibus. Lap. 14.

o **Omnia anime cē.** ¶Jn hoc. c. quod est de his que proueniunt in corpibus humanis et accidentibus animi: primo agit ꝓin. de gñali effectu oīum accidentiū aie. Scdo de effectibus motionis spūs ad exteriora ꝓp accedētia aie. ibi (Et eius motiones cē.) Tertio de effectibus motionis spūs ad interiora. ibi (Et motum qdem cē.) Quarto subdiuidit motum spūs ad exteriora in subditū z paulatinū z similiter motū eius ad interiora: z declarat effectus eoū. ibi (Et motus.) Quinto agit de motu spiritus intus z extra. ibi (Et est cū accidit.) Sexto de effectibus imaginationis. ibi (Est etiam. cum corpus.) ¶Jn. 1. parte dicit q motiones spiritus ad interiora corporis aut exteriora subito vel paulatiue sequūtur vel comitātur vnūquodq; accidētiū aie. Cuius rō est: qr omne accidens aie mouet animā ad prosecutionē aut fugam. Ad prosecutionē quidē si fuerit de bono apprehenso vt voluptas: gaudiū: amor: spes boni. Ad fugā vero si fuerit de malo apprehenso: vt dolor: tristitia: odium: ira: desperatio. Cū ergo spiritus sint anime instra cōsequēs est vt moueātur mota aia a passione. Intra quidez si passio fuerit de malo fugiendo. Extra vero si fuerit de bono ꝓsequēdo. Quod si passio mixta fuerit vt verecūdia z ira mouebūtur spiritus intus z extra. Sed quando passio vehemēs est nō prevīsa subito mouētur intus aut extra. Intus quidez vt in terrore maximo. Extra vero sicut in gaudio maximo insperato. ¶Attēde primo q passionū anime sunt quattuor cāe sibi invicē subordinate. Pria est obiectum delectabile vel cōtristabile. Secūda est virtus aie apprehensiua illius obiecti. Tertia est virtus motiua imperās ꝑm exigentiā passionis illate fugere aut prosequi. Quarta est virtus motiua imperata cordi insita que ꝑm imperiū nūc dicte virtutis mouet sanguinem z spiritus intus aut extra. ¶Attende secundo q due sunt anime passiones ꝑm genus ad quas omnes reducūtur. s. delectatio

affectiones aie. ibi (Et est et cum corpus patitur.) Prima in duas. Primo ostendit quid est illud qđ prio cosequitur ad accidetia aie. Scđo ostendit quo penes hec accitia accidit diuersificatio in corpore humano. ibi (Et eius motionem.)

¶ Circa primā partē notandū primo duo generalia quorū primū est vtrum accidētia anime cōuenīēter ponant inter res nō naturales. Et arguitur q nō: q illud qđ cosequit operationez virtutis corporis nostri videt esse res naturalis: sed accitia aie sunt hec: ergo et. ¶ Ma. ptz: q res non naturales sunt extra essentiaz corporis nostri: vt aer somnus et vigilia et. ¶ Mino: patet q hec accidentia aie sunt passiones virtutis vitalis vel ei annexe: vt appetitiue que sunt de essentia corporis nostri. Preterea illa ponit nō debēt inter res nō naturales que nō sunt materie dispōnū sanarū et egrarū determinate et nō indefinite. ergo et. ¶ Maior pz: q res nō naturales cōueniēter approximate debēt esse cause sane et incōuenienter approximate cause egre et de se indifferētes: vt pz de aere et somno et vigilia et. ¶ Minor apparet: q gaudiū et letitia sunt determinate cāe sanitatis: et tristitia et ira et. sunt determinate cause egri. quare et. ¶ In oppositū est Auic. ¶ Dicēdū q oīa aie accitia debēt reponi in genere rerū nō naturaliū et causarū primitiuarū Et rō h est: q oīa illa debēt reponi in genere rerum nō naturaliuz que p indifferētiā pñt esse materie sa. et egritudinis: oīa accitia aie sunt hec. ergo et. ¶ Maior pz discurrendo p oēs. ¶ Minor apparet. accitia. n. aie indifferēter accepta primo nō descēdēdo ad aliqđ eoz in spāli: sz in genere sumēdo aliqua sunt cāe sa. aliqua egritudinis: ergo in genere indifferēter se hñt ad sa. et egritudinē. Itē hec conuenit eis in specie vt pz si referā sermonē tantū ad gaudiū: q tēperatū gaudiū est cā sanitatis et inmoderatum egrotatiua vt patebit infra. Item tristitia et ira: vnde dicit Gal. in. i. lib. de regi. sani. colūna. 3. q in quibusdā hominibus cōueniēs est aliquādo ꝓuocare iram: in quibusdā aliqñ tristitiam ad eorū cōseruationē sanitatis: modo ꝓuocatio superflua est causa egritudinis et debita sanitatis. quare et.

¶ Sed notādū vt plene habeatis huius intellectū q accitia anime possunt dupliciter cōsiderari. Uno modo vt sunt passiones vel opationes alicuius virtutis corporis nostri large accipiēdo operationē ad actionē et passionē: quedā enim sunt actiones: et quedā passiones: et hoc mō oīa accidentia aie reponunt inter res naturales: et hoc modo de istis est determinatū in prima fen. doctrina de virtutibus qñ dicebat q ira et timor et similia erant hmōi equiperātur virtuti. Alio modo possunt cōsiderari prout ab eis ꝓuenit aliqua operatio in corpore humano: et q hoc fit ac si essent res extrinsece corpori nostro: ideo et. Et q extrinseca pz ex duobus. Primo q hec accidētia priius cōparant aie q̄ corpori: q vident incipere ab aia et terminari in corpore. et q aia est aliud principiū a corpore: ideo vt sic h accidētia dicūtur impertinētia corpori nostro et extranea: et per ꝓns res nō naturales. Scđo hoc pz ex alio: q hec accidentia ꝓueniunt in aia ab obiecto extrinseco tanq̄ a primo principio: et q hoc oibus est extrinsecū: iō modus operationis ꝓuenīēs ab aia mediante obiecto prouenit vt ab extrinseco principio corpori nostro: et ideo iste opationes dicunt fieri a re nō naturali. ¶ Sed notādum vlterius q duplices sunt opationes aie: quedā sunt opationes quarū pñcipiū videt incipere ab aia et terminari ad corpus: et vident esse extrinsece vt ira et hmōi. Alie sunt que vident inesse aie per corpus vt digestio attractio expulsio et. ¶ Modo prime ponūtur inter res nō naturales: scđe vero inter res nāles et. Et ex his apparet solutio ad obiecta. ¶ Scđm generale qđ est notanduz circa hoc est q motuū aie et determinatorum quidā dicūtur aie accidentia: alii dicunt affectiones aie. Accidētia aie sunt quedā passiones que ꝓsequūtur animā rōne appetitus qui appetitus insequit apprehēsionē aie sub rōne cōuenientis vel discōueniētis: et si est cōueniens et proportionale ex hoc inclinatur ad ꝓsecutionē illius: si disproportionale et discōueniens inclinatur ad fugam illius: et ad ꝓsecutionē cōueniētis cōsequit postea delectatio: et ad fugā incōueniētis sequit tristitia: et sicut variātur isti modi apprehēsionis: ita et et accitia aie: et ista accidētia anime nō sunt apprehēsiones prime ipsius anime: sed ꝓpter ad ipsas rōne appetitus. Alii sunt motus vel operationes anime que nō dicūtur accidētia anime ꝓpue sed affectiones anime: et precipue quādo est apprehēsio anime cum forti estimatione et credulitate: vt apprehēsio fortis ipsius calidi vel sanitatis. prime insequūtur apprehensionē anime mediante appetitu et dicūtur accidentia aie.

latim. ¶ Et eius motionez ad exteriora sequit frigiditas eius qđ interius existit. Et fortasse supfluit illud qđ resolui. Subito ergo insrigidat exterius et interius et sequit eā syncopis aut mors. Et motus quidē eius ad interiora sequit frigiditas secūdo vero cōsequūtur apprehensionē anime mediāte estimatione. ¶ Et ex his vlterius apparet q sicut appetitus est in corde in quo est pncipiū virtutis vitalis q ad accidentia anime que sequūtur apprehensionē anime mediante appetitu sequitur diuersitas spiritus et motus eius penes diuersitatem accidentiuz anime: et ideo in ira gaudio et tristitia et in his accidentibus anime accidit magna diuersitas spiritus vitalis adeo q diuersificet pulsus et calor vitalis in eis: sed in affectiōibus anime diuersificat magis spiritus aialis et naturalis cū fiant mediāte estimatiua et imaginatiua: et ideo ex forti apprehensione sanitatis cum forti estimatione ipsaz confirmante vel credulitate fit motus in operationibus naturalibus: adeo q aliqs incurrat sanitatē ex forti cōfidentia medici et apprehēsione sanitatis: et aliquis incurrat lepram vel aliā egritudinez vt ethicam et similia ex forti apprehensione egritudinis et diffidentia medici confirmata per opinionē siue estimationem.

¶ Specialiter est notādum circa litterā q notanter Auic. dicit sequuntur aut eis assocīat: vt innuat q accidētia animē sunt cause motionum spirituum ad intra vel extra: et q omnis causa est prior causato vel simpliciter et tēpore vel saltem simplr: ideo dixit: sequūtur q simplr operationes et motiones spirituz sequūtur accidētia anime. dixit aut eis assocīantur vt ostendat q licet sequantur eas simpliciter: tamē possunt esse simul tempore cum eis.

¶ Sed diceret aliquis qūo accidentia anime sunt causa motionis spiritus cū motus ipsius spiritus fiat a virtute vitali et vnius mobilis vnus sit motor. Dicēdum q motū spiritus possumus dupler considerare. Uno modo absolute et hoc mō bene fit a virtute vitali motus spiritus cordis vt tu arguis. Alio mō quantuz ad eius diuersificationē: et hoc mō nō est incōueniens q fiat ab alio. s. ab apptitu q est in corde: et hoc modo videmus diuersificari pulsuz in ira et in gaudio et in alus accidētibus aie ex diuerso modo apprehensiōis mouēte aliter et aliter appetitū: et q in appetitu sunt h accidentia anime: ideo accidētia anime sunt cā motionis spiritus ad intra vel extra. ¶ Sed tu dices que est causa quare in accidētibus anime fit motus spiritꝰ aut ad intra vel ad extra: dico q cā hec est: q aut fit apprehēsio specierū in animo et spiritu sub rōne cōueniētis et delectabilis et tunc fit motus spiritus ad exterius: q tunc spiritus mouet ab anima cū quadā expānsione et dilatatione vt ꝓsequatur illud cōueniens vt ei applicetur. Si autem apprehēdatur sub ratione discōuenientis: tunc hoc est dupler. Aut in tali apprehensione queritur solū fuga illius incōuenientis et nociui: et tunc est motus solum ad intra: q tunc retrahitur spiritus versus principium: tum q fugit nociua: tum q cōfortet cor. Aut non queritur solū fuga: sed persecutio ad euitandum illud: et tunc partim tendit ad intra et partim ad extra: vt in ira in qua est quedam tristitia et ratione hoc trahitur ad intra et est cum appetitu vindicte: et tunc partim vadit ad extra. Subdit vlterius q motus spiritus aliquando mouetur subito ad intra vel extra: aliquando paulatim ad intra vel extra: et causa hec est: q qñ obiectum est vehemētis virtutis et magnaz alterationem inducēs tunc fit motus subitus: sed econuerso paulatim.

a ¶ Et eius et. ¶ Hic ostēdit quomodo penes hec accidētia anime accidit diuersificatio effectus in corpore humano. Primo ostendit hoc quādo in accidentibus anime est simplex motus spiritus. Secūdo quādo componitur. ibi (Et est cum.) Prima in duas. Primo ostendit quales effectus et operationes prouenīant in corpore humano ex motu spiritus facto ad interius vel exterius. Secūdo quādo fit motus eius subito vel paulatim sicut proposuit. ibi (Et motus quidem ad exteriora.) ¶ Sequitur infrigidatio interius. Contra. q: videmus q in ira est motus ad extra: et tamē remanet caliditas et ebullitio sanguinis interius circa cor: vt patet per eius diffinitionem. Item non videtur q accidat syncopis ex motu calorus ad extra: q syncopis fit ex motu forti ad interiora: et ideo precipiunt auctores q fiant eis frictiones et huiusmodi: quibus ipsi moueantur ad extra. ¶ Ad primum dicendum q verum dicit vt in pluribus Auicen. et causa illius est: q caliditas peruenit i corpore nostro vel ex spiritu vel ex aliquo fundato in spiritu: et ideo quādo tendit ad extra infrigidatur intra ex priuatione eius: et qđ hic dicit Auic. habet veritatem in accidentibus anime in quibus est vnus motus et simpler vt in gaudio ad extra: et in tristitia ad intra: et timore etiam: tamē peior est ad extra solum qz ad intra solum: et ideo in quarto de accidenti

Jacobus

et dolor fm q cōmunes sunt apprehensionibus boni et mali tam per sensus exteriores qz per vires apprensiuas interiores. Ad delectationez quidem reducuntur amor: gaudium: spes audacia. Ad dolorem autem odium tristitia: timor: et desperatio. ¶ Attende tertio q medici non cōsiderant anime accidentia fm relationem ad virtutes concupiscibilem et irascibilē quarum sunt passiones: neq fm q ex bene vel male se habere circa ea reddit anima viciosa: sed fm q alterant humanum corpus diuersimode calefaciendo scilicet aut infrigidando siccando vel humectando vel larando vel debilitando.

Et eius et. ¶ In hac parte scđa dicit primo q frigiditas membrorum interiorum sequitur motionem spiritus ad exteriora ex accidentibus anime sicut ex leticia et spe alicuius boni imineutis. ¶ Sed instabit aliquis si gaudium seu lecticia et spes infrigidant interiora: debilitant virtutes vitalem et digestiuaz que calore vtuntur vt instrumento accelerant ergo senium vitande videntur contra sapientem dicentem. Quod animus gaudens facit etatem floridam: et contra paulum suadentem gaudere semper et contra medicos precipere solitos lete viuere. Dic q gaudium moderatum et spes boni non infrigidant interiora: nisi moderate sicut vigilie tēperate: et viuificant vniuersum corpus. Sed si excesserint modum debilitant vires et accelerant senectutem. Et ideo consulit Arist. lib. de regi. prin. c. 16. a risu multo abstinere: q frequens risus tollit reuerentiam et generat senectutem. Secundo dicit q aliquando superfluit intantum motio spiritus ad exteriora q subito resoluitur spiritus: quare infrigidat corpus tam exterius qz interius. Et syncopis aut mors sequitur talem resolutionem subitam spiritus in gaudio superfluo qñq cōtingit. Iunta illud Gal. 5. morb. c. 5. Et magno autez gaudio qz plures mortui sunt pusillanimes: sicut mulieres et senes a senio et conualescentes: quorum calor modicus cito dissoluitur.

Et motum et. ¶ In hac pte. 3. dicit pmo pars q frigiditas ptiz exterior corpis et caliditas interior sequit motum spūs ad interiora et passionibus animi sicut ex timore et tristicia. ¶ Sz instabit aliqs q si in timore et tristicia calefierēt interiora: passiōes iste laudabiles essent et proferent ad sanitatem seruandā fortificantes calorē in interioribus sicut somnus et regiones frigide et tpa frigida. Item timor infrigidat totum corpus. Iunta illud Gal' 5. morbi. c. 5. In timore autem virtus anime non confortatur neq ad exteriora reuertitur: et idcirco calor extinguitur intantuz vt totum corpus refrigeret. Item in tristicia pulsus est debilis parvus tardus et rarus. Iunta illud pan. c. 18. sum. secunde doc. 3. fen presentis. In tristicia vero ꝓpterea q calor suffocatur et submergitur et fortitudo debilitat opz vt sit pulsus parvus et debilis et rarus et tardus. Sed talis pulsus attestat frigiditatē interiorē marie cordis. Itē libro de introducendis in pulsu. c. 5. siue ter. 20. dicit Gal. Tristicie vero pulsus tardus et parvus et debilis et rarus. ¶ Attende primo q Aristo. et Gal. in hoc conuenīūt q in timore calor retrahit ad interiora: sed in hoc dissident q Gal. affirmat ipsum ad cor retrahi. Dicit. n. qnto morbi. c. 12. Timor sanguinē et calorem et spiritum ad interiora reportat. s. ad suam originez. i. ad cor atqz exteriora corporis refrigeratur. Sed Arist. asserit q in timore calor retrahitur nō versus cor: sed ad inferiora: quare ventrem larat et vrinam prouocat. Querit. n. 27. particula problematum probleumate. 3. Propter quid in ira quidem interius coadunato humido calidi et audaces: in timoribus autem econuerso. Et respondens ait. Non in eundem locum retrahi supple sanguinem et calorem. Sed irati circa cor propter quod et audaces et spiritu pleni sunt timentibus autem deorsum calido et sanguine fugientibus: ideoqz et solutio ventrium timentibus accidit supple. ¶ Attende secundo q timor et tristitia differūt. Primo in obiecto q tristitie obiectum est malum qđ iam accidit: sed timoris obiectum est periculum iminens. Secundo q timorem concomitatur appetitus fuge: tristitiam vero non. Tertio q velocius in timore retrahuntur calor et sanguis ad interiora qz in tristitia. Iunta illud Gal. 5. morbi. c. 4. Et illa accidētia que fiunt subito in timore in tristitia paulatim continuunt. ¶ Attende tertio q si spiritus calor et sanguis in timore et tristitia retrahantur et cōfluant ad cor: vt vult Gal. et quo ad hoc primo occursu calefiant interiora: non tamen perdurat neq perseverat caloris innati confortatio ex eis: neq fortificatio naturalium virtutum sicut ex somno vel frigore tēporis aut regionis: q calor in somno et tempore et regione frigidis non conculcatur in vnico mēbro: sed diffunditur per omnia interiora tam vitalia qz naturalia: vbi confortatus redit vigorosior versus exteriora. Sed in timore

De partibus.

denti dicitur. ¶Multi ex gaudio mortui sunt: ex timore nullus: sed in quibus fit motus cōpositus non est verū vt intra: ꝛ in illis non loquif in ista parte. ¶Ad aliud dicendū q̄ qñ in corporibus ꝺsectis ex tēpore vt in senibus vel natura vt in egris in quibus est modicū ꝺ calore qñ fit magnus motus spiritus ad extra et ex vehementi gaudio accidit subita mors. Sed i alijs in quibus spiritus pars exhalat ꝛ pars remanet circa cor accidit syncopis: in talibus hic loquitur.

a ¶Et est ꝛc. ¶Hic ostē. dit que operationes fiunt in corpore humano quando simul cōiunctus est motus compositus ꝛ duplicatus.

¶Sed diceret aliqs quō est hoc possibile q̄ idez spiritus simul moueatur diuersis motibus: q̄ tūc moueretur ad contraria vnuꝫ ꝛ idē simul qđ est impossibile: Dicendum q̄ hoc fit in diuersis tēporibus: ꝛ tūc bene est hoc possibile: ꝛ si fiat in eodē tpe: tūc fit motus diuersus in diuersis partibus spiritus: vt qñ simul miscef ira cuꝫ tristitia: ꝛ hoc bene est possibile: vt qñ patri interficf filius tunc contristaf in seipso: ꝛ cuꝫ hoc irascitur ꝛ appetit vindictā: ꝛ tunc pars spiritus concurrit ad intra ꝛ pars ad extra in eodē tēpore. Aliqñ aūt in diuersis temporibus vt in verecūdia: nam prius cōcurrit calor ad interiora q̄s sentit se peccasse contristatur: sed postea mouetur spiritus ad extra subito: quia cōsiliatur in seipso q̄ peccatum fuit paruū ꝛ fit turbans. Et ex his non vult plus habere Auicen. nisi q̄ aliquādo fit calefactio a spiritu ꝓpter motum eius ad extra ꝛ intra simul. Aliqñ in diuersis tpib⁹.

eius qđ est exterius ꝛ caliditas interior. ¶Et est[a] cū multa coangustatione constringif ꝛ infrigidaf interius ꝛ exterius ꝛ syncopis magna aut mors sequif ipm. Et motus quidē ad exteriora aut fit subito sicut fit cum est ira: aut fit leuiter ꝛ paulatim sicut contingunt cuꝫ adsunt delitie ꝛ gaudium tēperatū. ¶Dor⁹ vero ad interiora: aut est subito sicut cuꝫ timor adest: aut est leuiter ꝛ paulatim sicut cum adest tristitia. ¶Et suffocatio[b] quidē ꝛ resolutio predicte nunq̄ sequunf nisi illud qđ subito euenit. Diminutio ẋo ꝛ ptisis nature nunq̄ sequuntur nisi quod leuiter ꝛ

¶Nota q̄ verecūdia est timor cōfusionis: vt dicit phs in.4.ethi.cap.16. ꝺfusio enim est opposita honori: mō in verecūdia rōne timoris fit mor⁹ ipūs ad intra ad ꝺfortandū cor: sed postea vt se ꝺfendat ꝛ videt q̄ peccatū fuit paruū: ꝛ q̄ pōt inde euadere subito mouef ad extra: ꝛ ió in iuuenib⁹ laudat phs verecūdia: q̄ puri sunt in passionib⁹ cōtinentie: ꝛ horū est frequeter peccare: ꝛ q̄ pauca ꝛ quasi noui vidēt res frequēter in his peccāt: ꝛ ideo retrahunf a malis operibus ꝓp verecūdia. Sed in senibus est illaudabilis: q̄ nō propterea retrahunf ab eis sicut sibi ꝓtingit cum adsunt delitie. ¶Juxta hoc notandū diceret aliqs non vf q̄ ꝺlitia fiat paulatim: q̄ dicit Bal'.4.de accīti.cap.6. q̄ ꝺlitia ꝛ dolor non fiant nisi subita mutatiōe: ergo in eis accidit subita resolo ad exteriora: ꝛ hoc dicit qđ fit paulatim. Ad hoc dicendum q̄ ꝺlitia ꝛ gaudium dupliciter possunt accipi. Uno modo pro delitia ꝛ gaudio corporali: ꝛ hoc modo i istis fit subito spiritus motus. Alio modo pro ꝺlectatione non corporali sed anime scilicet ex apprehensione conuenientis cū conuenienti: ꝛ tale non oportet fieri subito sed fit paulatim: ꝛ secundum hunc modum dicimus iste viuit ꝺlicate. scilicet quando multa conuenientia sibi cōcurrunt. Primo modo loquitur Bal'.4.ꝺ accidenti. Secundo modo hic: quare non valet.

b ¶Et suffocatio ꝛc. ¶Hic ostēdit qd cōsequif ex istis in corpore humano: q̄ suffocatio quantū ad motuꝫ ipūs ad interiora ꝛ resolutio su. ad exteriora.

Jacobus

in timore ꝛ tristitia calor ꝛ sanguis imoderate retracti ad corpene suffocant innatum ipsius calorem: nec sinunt hunc iterum redire ꝛ diffundi: sed tenent euꝫ quasi incarceratum: maxime cum ꝺbilis est in radice qualis esse solet in dispositis ad timorem ꝛ tristitiā: ꝛ est sicut modicus ignis circūtectus multis lignis viridibus. Et ideo tristitia ꝛ timor magis infrigidant interiora q̄s calefaciunt. Juxta illud Aristo. 3. ethico. c. vlt. Et tristitia quidem stupefacit ꝛ corrumpit naturam habentis. Et his apparet solutio ad obiecta. ¶Secundo dicit q̄ qñq̄ accidit cor constringi multa angustatione: ꝛ tunc corpus infrigidatur exterius ꝛ interius ꝛ magna syncopis aut mors sequitur hunc motum. Et intellige per magnā syncopim retractionem talem caloris sanguinis ꝛ virtutū omniū ad interiora q̄ corpus apparet ꝺluti mortuū: ꝛ qñq̄ vix ꝺcerni potest ab hoie mortuo: nisi per plumam ꝛ bombacem ori ꝛ naso applicatā: que si moueatur significat adhuc vitā cordi inesse. Et talis motus contingere solet in terrore subito vel timore magno. Juxta illud Bal'.5 morbi. c.5. Illi qui timorē patiūtur calorē naturalem amittunt: eo q̄ frigiditudinem ꝛ tremorē sentiunt: ꝛ eorū pulsus subtiliatur: ꝺinde moriunf sicut illi quibus sinistra subito nunciātur. In istis quoq̄ naturalis calor ad suam rediēs originem dissoluitur ꝛ extinguitur. Et cum hec accidentia hominē ad mortem ducunt necesse est vt pusillanimitas precedat syncopim: ꝛ aliqua superfluitas que voluntarie ꝺ eorum corporibus exire solebat inuoluntarie quoq̄ quādoq̄ egreditur: hec Bal'.

Et motus ꝛc. ¶In hac parte quarta primo diuidit motum spiritus tam ad exteriora q̄s ad interiora in subitū ꝛ non subitum. Secundo tangit effectus horū motuum. ibi (Et suffocatio.) Tertio declarat hos terminos diminutio ꝛ ptisis nature. ibi (Cūq̄ diminutionē). ¶In prima particula dicit primo q̄ motus spiritus ad exteriora in passionibus anime vel fit subito sicut in ira: vel suauiter ꝛ paulatim sicut in delicijs seu ꝺlectationibus ꝛ gaudio temperato. ¶Sed instabit aliquis. Primo q̄ in ira non fit subito motus spiritus ad exteriora: q̄ tunc ex ira mori contingeret sicut ex gaudio superfluo: propter subitam ꝛ nimiam resolutionē spirituū contra illud. 8. 5. morbi. c. 12. De ira autē nullus moritur: est: calor autē naturalis ꝓp iram nō extinguitur nec virtus inde deficit. Jtē ira infrigidaret interiora: q̄ motionem spiritus ad exteriora sequif frigiditas eius qđ interius existit vt mō dictum est in parte secūda. c. vltimo. ¶Cuius cōtrariū testaf ꝺscriptio cōis ire: q̄ est ebullitio sanguinis circa cor. Et illud principis trac. 2. prime partis cantice. Ira anime excitat calorē generatq̄ interdum in corpore alia nocumēta. Et illud Auer. cō. dicti cantici Hoc est ꝺ se notū q̄ ira excitat calorē: ꝛ generat ēt in corpore febrem que dicitur ephimera: ꝛ si corpus est preparatum facit febrem putridam: ergo calefacit interiora q̄ febris est calor extraneus accensus in corde. Item dicit Bal'. 2. morbi. c. 2. Ira est furor caloris in corde existentis propter fortē motū anime: q̄ pluribus vicibus febris generatur per iram. Item videtur q̄ in delicijs motus subito fiat auctoritate Platonis quam Bal'. allegat. 4. morbi. c. 6. dicens. Plato in libro qui vocatur thimeus: contrarium inquit ꝺlicie est passio subitanea extra naturam cum angustia existens. Delitia autez est passio qua subito reducimur ad naturam. Nam si paulatim fit eam minime vel paruꝫ sentiemus. ¶Attende primo pro solutione q̄ in ira non est motus simpler caloris ꝛ spirituum ad exteriora solum: sed multiplex mixtus. Jurta illud Bal'. 5 morbi c. 5. In ira autē est magnus atq̄ fortissimus motus ꝛ in loca diuersus. Jtez omnis ira est immixta tristitie. Jratus enim tristatur ꝺ iniuria sibi illata vel ꝺ cō temptu. Jurta illud Aristo. 7. ethico. c. 7. Que autem ira facit omnis facit tristatus: ex parte igitur tristitie mouentur spiritus ad interiora: sed post exiliunt ad exteriora ꝓpter appetitum vindicte iniurie. Item in ira priusq̄ insurgat in vltionem est ratiocinatio seu deliberatio aliqua imperfecta qua spiritus ꝛ calor retrahuntur ad interiora. Jurta illud Aristotelis. c. nūc allegato. Uidetur enim ira audire sm quid rationem: obaudire autē quēadmodum ꝺloces ministrorum: puta ante audire omne dictum ecurrunt: ꝺinde peccant in actione: ꝛ canes ante intendere si amicus si solum sonitum faciat latrant: sic ira propter caliditatē ꝛ velocitatem nature audiens quidem non preceptum autē audiēs mouet ad punitionem: hec Aristo. Et propter istas mixtiones motuum fit q̄ in ira non resoluuntur calor ꝛ spiritus sicut in gaudio superfluente neq̄ interiora refrigerantur. Et per hoc soluūtur obiecta facta de ira. ¶Attende secūdo q̄ motus leniter ꝛ paulatim facti sic vt furtim subrepant ꝛ non sentiantur non dolorem ingerunt neq̄ ꝺlicias vt processus per etates sm cursum nature: quia dolor ꝛ ꝺlicie sunt passiones sensus: verūtamen in ꝺlicijs gradatio quedam est ꝛ non motus subitus vt in gaudio permitioso ꝛ ira excandescente. Et per hoc soluitur vltimum obiectum.

¶Et suffocatio ꝛē.) ¶In secūda dicit primo q̄ suffocatio caloris. s. ꝛ spirituū redeuntium ad interiora in terrore ꝛ resolutio eorum in gaudio pernicioso predicte in partibus secūda ꝛ tertia. c. presentis nō sequūtur motuꝫ spiritus nisi subito fiat. Secūdo dicit q̄ diminutio successiua caloris ꝛ spirituū intus redeuntium in tristitia ꝛ ptisis nature. i. consumptio corporis ex resolutione successiua caloris ꝛ humidi qualis fit in ꝺlicijs contus nimis continuatis non sequunf nisi lenem motum ꝛ paulatiuum caloris ꝛ spirituum.

¶Cūq̄ diminutionem ꝛē.) ¶In tertia dicit primo q̄ per diminutionem intelligit suffocationem caloris paulatiuam que gradatim euenit. i. pars post partem ꝛ non subito: ꝺlut in tristitia in qua ꝛ calor innatus paulatim diminuitur ꝛ ad exteriora prohibetur diffundi: quare corpus vegetatio non completur: imo corpus arefit teste sapiente dicente: q̄ spiritus tristus deficcat ossa. Et ideo tristitia maxime macris inimica est: ꝛ nullis confert nisi dissolutis nimio gaudio vel ꝺlicijs aut qui querunt ꝺmacrari teste principe cantico. 15ª. prima parte cantice dicente. Ex lamento quidem ꝛ tristitia fertur iudicium nocumenti super macrum: ꝛ confert indigenti dissolutione. Et Auerroys super illo cantico dicit. Lamentum interficit interdum macrum: ꝛ confert indigenti dissolutione: quia dissoluit corpus. Cuius causa est: quoniam tristicia est causa collectionis ꝛ coadunationis colorus naturalis in corde: ꝛ ob hoc infrigidatur corpus ex ea: ex cuius infrigidatione contingit diminutio nutrimenti eis pro tanto si fuerit corpus macrum addetur inde in maciem eius in tantum q̄ interdū significat mortem in eo. Si vero corpus fuerit pingue tolerat q̄ dissoluatur: hec Auerroys. Secundo dicit hic princeps q̄ per ptisim nature intelligit resolutionem paulatiuam caloris. s. ꝛ spirituum ꝛ humidi substantifici. Et est propie ptisis consumptio corpis: que ꝛ tabes ꝺ libro de doctrina greca: septus tm̄ sumit in medicina ptisis pro vlcere pulmonis ad quod sequi solet consumptio talis.

Et est cum ꝛc. ¶In hac parte quinta dicit primo q̄ qñq̄ in accidēt[ib⁹] animi spiritus ꝛ sanguis eadē hora mouenf ad duas ptes. s. intus ꝛ extra. Et istud ꝓtingit in illo accidēti animi qđ ꝓcomittanf duo accidentia ꝓtraria sicut timor ꝛ audacia vel pusillanimitas ꝛ cōfidentia vel tristicia ꝛ ira: que contrariantur in hoc: q̄ contrarijs motibus mouent sanguinem ꝛ spiritus. Et de tali accidente ponit hic duo exempla. Primū est elem cuꝫ qua qñq̄ ꝓtingunt ira. i. appetitus vindicte ꝛ repulsiōis mali inferēdi vel iniurie future de tristicia de malo futuro: ꝛ tunc diuersificatur motus eius: q̄ ꝓpter iram trahuntur spūs ad exteriora ꝛ ꝓpter tristiciaꝫ ad interiora. Et est elem nomen arabicum significans tristiciam de malo futuro: ꝛ interpretatur tediū venturi mali: ꝛ hec facit vigilare ad repellendū malum quod iminet. Sed tristicia de preterito malo seu de malo quod iam euenit facit dormire: q̄ non relinquit spem vel fiduciam euitandi posse cum iam contigerit: ꝛ hec tristicia dicitur arabice alhoſui. Secundum exemplum est verecundia in qua primo euenit constrictio sanguinis ꝛ spirituum ad interiora: ꝛ apparet homo pauidus exāguis deinde redeunt ratio ꝛ ꝑsilium dictantes non esse causam pauendi sed confidenti que dilatant ꝛ ad exteriora remittunt sanguinem ꝛ spiritus intra constrictos ꝛ exterius egressi rubificant colorē. ¶Attende primo q̄ in nullo accidente anime simul tempore adequate mouentur idez sanguinis ꝛ spiritus intus ꝛ extra: cum motus hi contrary sint ꝛ non possint eidem simul inesse contraria sicut ex eorum ꝺffinitione apparet. Intellige ergo cum dicit prin. q̄ accidit vt in hora ad duas moueatur partes q̄ successiue mouetur nunc ad vnam post ad aliam in breui tempore. ¶Attende secundo q̄ verecudia non est virtus vt quidam autumant: sed passio animi cuius ꝺscriptio est timor quidā ingloriationis seu perdende glorie. Jurta illud Aristo. 4. ethicorum. c. vlt. De verecundia autem vt quadam virtute nō contingit dicere: passioni enim magis assimilatur q̄s habitui: ꝺterminatur igitur timor quidam ingloriationis. ¶Attende tertio q̄ timor ꝛ verecundia conueniunt in hoc q̄ ambo versantur circa pericula: ꝛ in vtriq̄ sanguis ꝛ spiritus ad interiora currunt: sed in verecundia cito redeunt ad exteriora: ꝛ in timore nō: ꝛ ió rubescunt verecundati ꝛ timētes pallent. Jurta illud Arist. ibi. Perficif aūt verecūdia circa pricula timori cōsimiliter: rubescunt. n. verecūdati morte aūt timentes pallescunt corpalia vtiq̄ videnf aliqua liter esse vtraq̄ qđ vi passionis magis q̄s habitus esse. ¶Attēde quarto q̄ verecundia non est passio detestabilis in iuuene nec eget in eo correctione vel medela: q̄ retrahit iuuenes a malo: sed in sene vituperatur. Jurta illud Arist. ibi. Non enim vtiq̄ omni etati hec passio congruit: sed iuuenili: existimamus enim oportere tales verecundos esse eo q̄ sm passiones viuentes multas peccant a verecundia autem prohibentur. Et laudamus quidez iuuenes verecundos senem autem nullus vtiq̄ laudabit: quoniam verecundabilis: nihil enim existimamus ipsum oportere operari in quibus est verecudia: neq̄ enim studiosi est verecundia siquidem fit in prauis: non enim operantur talia.

a ¶ Lūq; ⁊c. ¶ Distinguit inter diminutionē ⁊ passionē. Circa qđ notandu; q resolutio paulatina potest fieri ex tristitia ⁊ angustia ⁊ hoc. Sed ex accidentibus anime ratione ꝺelectationis non fit ex gaudio: imo gaudiū ꝓhibet resolutionez: sed nescio nisi vnum tale accidens qđ dicitur ireos ⁊ est passio amoris. (Sicut elen.) Nota q elen vno modo ꝯponendo est accidēs anime in quo cōponitur ira cū tristitia vt cū patri interficiatur filius. Uel dicendu; sicut dicit littera exterior Berardi cremonensis q elen est tristitia ⁊ futuro quod facit vigilare: ⁊ cā huius in futuro est sollicitudo ⁊ prouisio magna: ⁊ ideo facit vigilare preuidendo: sed tristitia ⁊ preterito facit dormire ideſt non facit sic vigilare: q in ea fit quedam laxatio ⁊ obliuio: ⁊ prima expositio est melior: q magis apparet ſm diuersos motus ſpiritus ⁊ caloris.

b ¶ Et est ⁊c. ¶ Hic ꝺterminat ꝺ effectibus ⁊ operationibus que prouenīt in corpore humano ab affectionibus anime.

¶ De his que proueniunt ex his que comeduntur ⁊ bibunt. Capꝫ.15.

Quod ⁊c.

q ¶ Postq̄ ꝺeterminauit ꝺ operationibus ⁊ effectib⁹ in corpore humano prouenientibus ab aere ⁊ motu ⁊ quiete ⁊ somno ⁊ vigilia ⁊ anime accidentib⁹: hic ꝺeterminat ꝺ his que ꝓueniūt in corpore humano ex duabus rebus non nālibus. ſ. cibo ⁊ potu. Et primo ꝺterminat ꝺ operationibus ⁊ effectibus qui proveniūt in generali ex cibo ⁊ potu in corpore humano. Secundo specialiter discēdit ad

Jacobus

Est etiam ⁊c. ¶ In hac parte sexta dicit prin. q corpus humanum patitur etiam propter affectiones animales alias ab accidentibus anime nunc dictis. ſ. propter imaginationes anime diuersas. Et istud declarat exemplis qnq;. ¶ Primum exemplum est de imaginationibus imprimentibus res nāles vt sunt color ⁊ figura fetus. Nam sepe ꝓtingit pueru; fieri figure talis qualis est ille quam imaginant vir ⁊ mulier vel alter eoru; in hora coitus: ⁊ ipsum fieri talis coloris qualē viderunt vel imaginabantur cum fuit casus spermatis in locum ġiationis sicut cōpertum est in muliere que peperit filiū nigrum ex imaginatione habita ad ethiopez in hora ꝛceptionis. Et iō expedit cupientibus hēre decorā ꝓlem q habeant ꝓpe se imaginem formosi filij vel formose filie q̄s intueantur ꝓpe horam coitus ⁊ fortiter figāt imaginationez suam circa eā. Et id credere rēnuunt hi q nō nouerunt habitudines difficiles disponis essendi. ſ. habitudines cāru; latētiū ad suos effectus in passo disposito. Sed amatores sapientie q ex apparētibus scrutari solēt latentes cās nō negāt talia sicut negāt impossibilia fieri vel esse. Scōm exēplū est motus sanguinis ⁊ fluxus eius quē ꝓsequit ⁊ incurrit is q preparatus ad hūc cū vehementer intenderit ⁊ imaginationez suam fixerit circa res rubeas: ideo percipitur solitis pati fluxum sanguinis ꝺ moderatu; vndecunq; fuerit ne stent in cameris rubeo pictis neq; vestibus neq; supellectibus ⁊ cortinis rubeis vtant neq; res candidas intueant. Tertium exemplū est de congelatione dentiū: que qbusdā euenit ex imaginatione habita ad aliū comedētē aliqd acre vel acetosum sicut fructus ꝺ maturos aut acetū aut acedulā ⁊ silr videntes boies ꝓgelatos frigiditate niuis aeris aut aque refrigerantur. Jurta illud Aristotellis. 7. particula probleumatum probleumate. 8. Congelamur autem dentes cum videmus acetosa comedentes: ⁊ congelatos quidem videntes infrigidant. Et videntes alios oscitare oscitant: ⁊ alios mingere mingunt ⁊ audientes aque cursum prouocantur ad mingendum: quia ista recoꝺari faciunt similium actum in humano corpore. Quartum exemplum est ꝺ dolere membū aliq̄ ꝓp fixe ꝓsiderare vel imaginari attente circa illū q dolet simile membru;. Et hoc duplr ꝓtingere pōt. Uno mō per viam cōtagij: sicut inspiciens attente ꝺ prope ophthalmiam oculi alterius ophthalmia; incurrit ⁊ modus iste non attinet huic proposito. Alio mō ex sola maginatione sicut ille qui tremit q; videt alium trementem vel nauseat aut vomit videns alium ita facientem: vel dolet circa cor alterum inspiciens inibi dolentem. Quintum est mutatio complexionis ꝓp imaginationem fortem ⁊ assiduam circa malum aliq̄ ꝺ cuius euentu multu; timet: vt vehementer timens maniaz aut melancholiam: incurrere cōiter fit maniacus aut melancholicus: ⁊ timens incurrere lepā leprosus. Et iō duz dispositi ad hos morbos medicos consulunt debent a medicis recedere non perterritti sed bene sperantes ⁊ consolati. Ambulans etiā super trabem in alto sita; ex imaginatione periculi q̄q; cadit que si in basso esset terre iuncta vel prope eā tutus ⁊ intrepidus sup ipsam ambularet. Et videntes alios atrociter sanciatos: aut cauterizatos: aut apostemata magna aperiri ex compassione sepe syncopizant ⁊ mente ꝺolent. Jurta illud Arist. 7. pti. ꝓbleu. ꝓbleumate. 6. ¶ Propter quid si cum inciditur videmus aliquē: aut cū aduritur: aut cū pūgit aut cū ptitur aliqđ periculosū ꝺolemus mēte. ¶ Attende q; ꝫ effectus imaginationis prenarrati ⁊ sibi similes in corpe ꝓprio imaginantis negari non possint: q; sensus eos nobis manifestant: difficillimum tñ horum est cās reddere ⁊ modum inuenire quo imaginativa virtus cognoscitiva existens mouet virtutes vitalem ⁊ naturalē ⁊ mēbra quibus incidēt ⁊ suos spiritus cognitione carentes. Et dicunt quidā; q imaginativa ex imperio ⁊ dñio potest in hos effectus vt motiua imperans eminenter contines vim virtutum inferiorum. Nam vegetativum est in sensitiuo sicut trigonum in tetragono: ⁊ sensitiuū in intellectiuo sicut retragonum in pēthagono: vt scribitur

ostēdendū effectus ⁊ operationes cuiusdā potus. ſ. aque. secūda ibi (Aqua vnū existit ⁊c.) Prima in tres sicut in cibo est notādū ⁊ potu tria cōsideranda a quibus in corpus nostrū prouenit operatio ex cibo ⁊ potu. Primo quidē principia per que cibus ⁊ potus operatur. Scōo est consiꝺerare modum ſm quē in nobis operantur. Tertio est dare effectū in nobis ꝛelictum ex cibo ⁊ potu. Et ideo ſm hec tria facit: q; primo ꝺterminat ꝺ cibo ⁊ potu vt in eis reperitur diuersitas rōne principiorū per q̄ in corpus humanū opant. Scōo ꝺterminat ꝺ eis rōne diuersitatis modi operā di eor. Tertio rōne effect⁹ ꝛelicti in corpore humano. scōa ibi (Dicem⁹ autez ꝛenuo.) tertia ibi (Ampli⁹ dicem⁹ q; nutriēs ⁊c.) Prima in tres. Primo premittit diuersitatez que ꝓuenit ex cibo ⁊ potu in corpe humano rōne principiorū. Scōo ꝺat necessitatē ꝺclarandi mēbra diuisionis. Tertio ipsa mēbra ꝺclarat ⁊ exponit. secūda ibi (Et fortasse res.) tertia ibi (Sui vero q̄litate agēs.) ¶ Jurta primā partē notādū primo q; ꝫ large accipit cibū ⁊ potū: ⁊ hoc accipit cibus pro omni eo qđ comeditur ⁊ masticatur ⁊ potum pro omni eo quod transglutitur sive nutriat: sive alteret: sive sit ꝛelictus cibus: sive medicina: sive venenū: ⁊ ideo fuit notanter vsus his verbis quod comeditur ⁊ bibitur ⁊ nō dixit cibus ⁊ potus. Item sub istis comprehendit non solum ea que alterant corpus nostrum sumpta interius: sed exterius vt medicine ⁊ venena vt apparebit. ibi (Rediemus autem ⁊ dicemus ⁊c.) Tamen quia omnia membra diuisionis huius applicantur

De partibus.

2. ꝺ aia. Alij dicunt q oēs spūs qui facile mouent per totū corpus parent imaginative ⁊ inducūt ꝓdictos effectus ipulsi ab ea. Alij dicūt q spēs rerū imaginatarū spiritib⁹ impresse mouēt ad similes formas vt spēs ignis ad caliditatez spēs nivis ad frigiditatē: species nigredinis ad nigredinē ⁊ sic de aliis. Et q̄q; species rerū sensatarū vel ipsamet sensibilia nos imutant teste Aristo. 7. parti. ꝓbleu. ꝓbleumate illo. Propter quid tristitū que sunt per auditū quedā horresce re nos faciunt vt ferrū cum acuitur ⁊ pumex cum inciditur ⁊ lapis cuz mollit: dicente id fieri ꝓpter id q oīs quidem vox ⁊ sonus ventus est: hic autez ingressus nobis aptus natus est mouere: mouebit autē magis aut percussionem vehementiorem faciens: aut alterans aliquid eorū que in nobis sunt.

¶ De his que proueniunt ex eis que comeduntꝰ ⁊ bibunt. Capꝫ.15.

Quod comeditur ⁊c.

q ¶ In hac cap. primo distinguit tres modos operationis eius qđ comeditur ⁊ bibit in humano corpore. Scōo declarat eos. ibi (Sui vero.) Tertio diuidit formā que tota substātia dicit. ibi (Et istius.) Quarto tangit modos quib⁹ calidū vel frigidū dicitur qđ comedit aut iniungitur. ibi (Rediemus aūt.) Quinto distinguit ⁊ manifestat quatuor gradus medicinarū. ibi (Preterea dicemus.) Sexto tangit trimēbre diuisionē huius qđ aduenit corpori agens in ipsum vel patiēs ab eo cū subdiuisione ⁊ ꝺclaratione mēbrorū diuidentium. ibi (Dicemus aūt.) Septimo diuidit medicinas nutrientes ⁊ nutrientia. ibi (Medicinarū preterea.) Octauo diuidit mutationē factam a nutriente in qualitatiuā ⁊ quātitatiuam ⁊ prosequit ꝺ quantitatiua. ibi (Amplius dicemus.) Nono diuidit nutriens in subtile spissum ⁊ temperatum. ibi (Dicemus etiam.) Decimo diuidit tam subtile q̄s grossiz nutriēs in illud quod parum nutrit ⁊ illud qđ nutrit multum. ibi (Uniuscuiusq; autē.) Undecimo diuidit vnumquodq; dictorum nutrientium in id quod est boni humoris ⁊ id quod est mali. ibi (Cuiusq; etiam.) ¶ In prima parte que est ꝓsentialis. dicit primo q; comesta ⁊ bibita operantur tribus modis in corpus humanū. Primo a qualitate sola. Secundo a materia. Tertio a tota substātia. ¶ Instabit aliquis. Primo q; nihil a qualitate sola operatur q; qualitatis esse cum sit accidens est inesse: si ergo de se non habet esse sed a substātia cui inest: sic nec ꝺ se habet operari: imo a substantia: cuz omne operari presupponat esse ⁊ plus sit operari q; esse. Item videtur q; nihil a materia operetur cū forme sit agere ⁊ materie pati: ⁊ cum actiones sint suppositorum. Item si quid operaretur a materia id maxime ꝺ cibo videret: sed ipse operat a proprietate. Jurta illud prin. primi prima doct. 4. c. 1. Humor bonus est illud ꝺ cuius substantie proprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cum alio. Item cibus trahitur a mēbris a tota ꝓprietate sicut ferrum a magnete: vt ait Bal. 2 naturalium virtutum. c. 7. Item nihil operatur a tota substantia nisi deus: in quo esse ⁊ quod est sunt idem: q; in quolibet creato sunt esse ⁊ quod est distincta: cum nullum eorum sit purum esse: sed per quod est non operatur cum modum habeat potentialitatis ⁊ materie susciꝑientis esse. ¶ Ad primum dic q; cum aliquid dicitur agere sola qualitate intelligitur q; ex substantia ipsius nihil cedit in passum: sed passo cōmunicatur ab agente qualitas sola: non tamen est negandum quin forma substantialis agentis a qualitate dirigat qualitatem in agendo. ¶ Ad secundum dic q; nihil agit a materia sic q; materia sit principium effectuum operis: sed sic q; aliquid materie ipsius tandem cedit in substantiam passi ⁊ fit pars eius: nō tamē est negandum quin ex ꝓprietate procedat q; operans a materia fiat pars mēbri: ⁊ p hoc soluitur tertiū. ¶ Ad quartū dic q; per totam substātiā non intelligitur hic esse ⁊ qđ est: neq; materia ⁊ forma que sunt ꝺ substātia cōpositi: sed forma specifica: cuius eē ꝺclarabit inferius. Scōo dicit q; fortasse res intellecte ex his trib⁹ verbis opatio a q̄litate: opatio a mā: opatio a tota substātia erūt

propinque

Universidad de Deusto

plicantur ꝛ interius approximantur magis: ideo dixit qđ comedit ꝛ bibitur. Sed hic cadit questio illa vtrum aliquid operetur a qualitate: ꝛ vtrum a materia: ꝛ vtrum a forma specifica: ꝛ ꝟ bene discutiantur.

a ¶ Et fortasse ꝛc. ¶ Hic dat necessitatē exponendi mēbra predicte distinctionis vt sumit a necessitas ex hoc: qꝫ predicta membra sunt ꝓpinqua lingue ſm cōsiderationē: ꝛ ideo opꝫ ea distinguere. Notādum qꝫ hoc qđ dicit ſm lingue cōsiderationē: cōsueuit multipliciter exponi cū dico ſm cōsiderationē lingue. i. q̄stū ad vocēs que cū lingua ꝓferūt. Et notanduꝫ qꝫ ꝟ tria sunt ꝓpinqua quātum ad expressionē nois quātum ad tria. Primo qdē q̄stuꝫ ad nome ex parte operantis: qđ aliqñ eadē vox significat illud qđ pōt operari a mā ꝛ qualitate ꝛ forma specifica. i. hoc nomen lactuca que operat a qualitate inquātuꝫ infrigidat corpus ꝛ a mā inquātuꝫ ē cibus; que cōuertit in corpus nostrū: ꝛ a tota substantia qa efficit in nobis aliquā operationē occultā. Scđo sunt ꝓpinqua ex pte nois opationis vt ꝑz in hoc nomine nutricatio que relata ad cibum importat operationē a materia: relata ad membruꝫ dicit operationē a tota substantia: relata ad qualitatem aliquaꝫ impressam extraneaꝫ dicit operatio a qualitate: qa ergo tria predicta principia coincidunt in noīe rei operantis ꝛ in noīe operationis ꝛ intra se habēt diuersas rōnes formales: ideo opꝫ ea distinguere: ꝛ ex hoc apparet qꝫ ꝟ dat necessitatē declarandi membra distinctionis. Tertio sunt ꝓpinqua ſm cōsiderationē lingue: qa in omnibus istis operationib⁹ videt intercedere operatio a tota substātia rei vt qꝫ cibus talis vtputa. s. fenum nutricat equos ꝛ nō hoīes: cōcurrit ibi operatio a materia ꝛ a qualitate ꝛ a forma specifica vt patebit infra: quia tamē operatur hoc per alia ꝛ alia principia. s. a qualitate vt calidum vel frigiduꝫ: vel vt aliqua qualitas a primis causata operat vt materia vt cōuertatur in corpus nostrum que operatio ꝓprie dicit passio: ꝛ operat a tota substantia inquātuꝫ nutrit sic equum qꝫ non hoīem: ideo opꝫ hic distinguere.

b ¶ Sui vō ꝛc. ¶ Hic ꝓsequit de mēbris diuisionis. Primo declarat quēlibet istoꝝ modoꝝ operationis. Scđo declarat principia istaꝝ opationū. s. qđ est qualitas ꝛ qđ mā ꝛ qđ forma specifica. ibi (Lúqꝫ dico qualitatē.) Prima in tres. Primo ostēdit qūo aliqđ operatur a qualitate. Scđo qūo a materia. ibi (Et sui qdē operans materia.) Tertio qūo a forma specifica. ibi (Sui vō substantia.)

¶ Diceret aliqs nō vt qꝫ deberet dicere qꝫ solet certificari: ſꝫ dz dicere: ſꝫ dz calefacere: qꝫ vult oīdere q̄ opank ꝛ facit a q̄litate: ſꝫ calefieri est patī: q̄re ꝛc. Itē sunt aliqua que calefaciūt corpus nostrū: ꝛ tñ nō calefiūt vt aqua calida ꝛ filia.

¶ Itē dicit: aut qꝫ solet infrigidari. Contra: qꝫ corpus humanū agit mediante

Jacobus

propinque ad inuicem ſm considerationem lingue. i. ſm iudiciū gustus: ita qꝫ eaꝝ cause similr qñqꝫ imutant gustū ꝛ inter eas qñqꝫ comedunt aut bibunt nō discernit lingua vel ſm ꝓsiderationē lingue. i. sermonis. Sunt ēt qñqꝫ propinque: qꝫ in eadē re ꝓueniūt vt in cibis medicinalibus ꝛ medicinis cibalibus est opatio a qualitate ꝛ a mā ꝛ a tota substātia. Item oēs iste opationes quodāmō sunt a qualitate: qꝫ opatio que est a mā fit rōne similitudinis alicuius: nā sile sibi nutrit: ꝛ opatio a tota ꝓprietate fit a q̄litate occulta. Verūtamē in ſmone pūti dictarum operationum intentiones sunt diuerse sicut statim declarabitur.

Sui vero ꝛc. ¶ In hac parte secunda primo manifestat operans sua qualitate. Secundo operans sua materia. ibi (Et sui quidem.) Tertio operans substantia sua. ibi (Sua vero ꝛc.) Quarto redit ad manifestandum operans sua qualitate. ibi (Cumqꝫ dico.) Quinto ad manifestandum operans sua materia. ibi (Sui vero.) Sexto ad manifestandū opans sua substantia. ibi (Et sui quidem.) ¶ In 1. parti. dicit qꝫ agens sua qualitate est illud qđ calefieri solet aut infrigidari i. reduci de potentia ad actū calefaciendi aut infrigidandi humectādi: aut de siccādi a calore nr̄i corpis ꝛ postquam fuerit sic reductū calefacit corpus nr̄m sua caliditate: vel infrigidat ipsum sua frigiditate: taliter tū qꝫ nihil er eo nobis assimilat: ita vt cedat in substantiā nr̄i corpis ꝛ fiat pars eius: ꝛ ꝓ hoc vltimū differt operans a qualitate ab operante a mā.

¶ Attende qꝫ operantium a qualitate quedam opantur ab actuali qualitate: ꝛ in hac operatione nō indigent reductione a calore nostri corporis: vt aqua frigida actu vel vinum frigidum vel cibus frigidus actu prima obuiatione infrigidat. Alia opank a qualitate potentiali ſm quā graduari solent a medicis: ꝛ in hac operatione indigent reductione de potentia ad actum: ideo dicit hic prin. qꝫ agens sui q̄litate est illud qđ calefieri solet cuꝫ est in corpe hoīs aut infrigidari.

¶ Et sui quidem ꝛc. (¶ In secunda dicit primo qꝫ operans sui materia est illud quod conuertitur a sua natura idest spoliatur a sua substantiali forma: ꝛ recipit formam alicuius diuisionis idest modi vel speciei membrorum hominis vt formam carnis vel ossis vel nerui: vel ligamenti: vel alterius simplicium. Dicitur ergo operans materia: quia finis sue operationis est fieri materia corporis humani ꝛ succedere in locum partiuꝫ deperditarum ꝛ hec est operatio cibi ſm qꝫ cibus est. Secundo dicit qꝫ licet materia huius quod operatur a materia scilicet cibi vel medicine cibalis recipiat formam alicuius membrorum hominis: quandoqꝫ tamen contingit vt aliqua suarum priorum qualitatum fortior existens qualitate hominis faciat eam remanere in ipsa idest faciat illaꝫ materiam remanere sub illa qualitate ꝛ informari ea donec illa materia sit coagulata ꝛ perfecte assimilata alicui partium corporis humani. Et istud declarat duobus exemplis. Primo de lactucis er quarum materia generatur sanguis plus frigiditatis habens q̄ꝫ complexio humana: licet sit verus sanguis ꝛ bonus ad hoc vt fiat pars humani corporis. Secundo de aliis er quorum materia generatur sanguis calidior humana complexione. ¶ Instabit aliquis per Galienum tertio complexionum capitulo quarto dicentem. Lactuca igitur est cibus frigidus ꝛ medicina frigida: ꝛ eruca est cibus calidus ꝛ medicina calida: qꝫ si etiam castorium est ex eis que tempore longo digerantur: tunc ipsum

calido naturali: qđ autē est calidum nullam habet virtutem infrigidandi: nec valet si dicas sicut cōiter dicit qꝫ calor naturalis est calidus actu ꝛ frigidus virtute: hoc non est: qꝫ nunqꝫ a calido actu ꝓcedit frigidum: imo est implicare cōtradictoria: quia cum sua virtus sit suus actus per quam agat: ideo semper habet calefacere quod formaliter est calidum.

¶ Item dicit: ita qꝫ ei non assimiletur. Contra: quia ex ratione agētis est assimilare sibi patiēs: ꝛ de ratione patiētis est vt assimiletur agēti: qđ ergo dicit.

qualitatū quas habebat que suo mō fortior existit qꝫ humani corporis qualitas in ipsa remanere eā faciat a principio rei donec compleatur coagulatio ꝛ assimilatio sicut sanguis qui generatur ex lactucis: quoniā in ipo est plus frigiditatis qꝫ sit in complexione hominis: lꝫ sit factus sanguis ꝛ sit bonus ad hoc vt mēbri hominis pars fiat ꝛ sanguis qui ex alijs generatur huic existit contrarius. Sui vero substantia operans est forma sui specifica agens: ꝛ est illa qua ipsum est id quod est: ꝛ non qualitate sui ꝓpter qꝫ corpori simile fiat: aut fiat simile ei corp⁹.

¶ Propter solonē primi notāduꝫ qꝫ eoꝝ que ingrediunt corpus nostruꝫ que operant a qualitate: qđaꝫ sunt talia in actu vt aq̄ calida respectu corporis humani: alia sunt talia potētia soluꝫ vt piper est calidū respectu corporis nostri ꝛ lactuca frigida: mō illa talia actu sunt illa que ꝓmo occurſu faciūt ad tale q̄lia sunt cuꝫ primo obuiant vt aqua calida calefacit corpus humanū primo occurſu. Sed que sunt talia potētia nō operant nisi primo educatur sua potentia ad actum a calore humano: ꝛ tunc quādo sunt reducta que sunt calida calefaciūt que sunt frigida infrigidāt: ꝛ quia illa que secūdo modo operantur sunt plura: ideo dixit Auicen. signanter illud quod solet calefieri: sed postea calefaciūt caliditate acq̄sita vel infrigidāt.

¶ Sed tu dices hic quomodo est possibile qꝫ talia calefaciant amplius corpus humanuꝫ cum ab eo recipiant caliditatē. Dicendum qꝫ nō est inconueniens ratione diuersitatis materie; videmus enim qꝫ ab igne magis calefit sulphur q̄ꝫ palea ꝛc. tamen hec omnia perfecte declarabunt infra.

¶ Ad scām cum dicit: qūo aliquid solet infrigidari a calido. Dicendum qꝫ hic non aliud querit nisi quomodo res frigida reducat ex potentia ad actum frigiditatis in corpore humano: sed hoc declarabitur infra: tamen quātum ad presens spectat dicendum qꝫ res que est frigida potentia non reducitur ad actuꝫ nisi primo reducatur ad actum a calore nostro: vtrum autē ab eo recipiat frigiditatem in se vel qūo fit declarabitur infra: quia ex hoc contra dicit Auer. medicis.

¶ Ad tertium dicendum qꝫ non vult dicere qꝫ nulla fiat assimilatio sicut arguntur ꝛ bene: sed qꝫ non conuertitur in substantiaꝫ corporis nostri sicut cibus nec omnino fit pars corporis nostri: imo magis assimilat sibi corpus: vt ergo ostendat differentiā inter id quod operatur a materia ꝛ a qualitate: hoc dixit: quia cibus qui opat a materia non assimilat sibi corpus: imo assimilat ei: lꝫ non fit inconueniens qꝫ aliquid assimiletur quo ad quid sic ꝛ quo ad quid non.

c ¶ Et sui ꝛc. ¶ Hic ostendit modum ſm quez aliqđ operat a mā. Primo facit hoc. Scđo remouet dubiuꝫ. ibi (Sed eius materia.) Et dubium oritur ex hoc queret aliquis vtruꝫ qđ operatur a materia aliquid imprimat in corpus: huic

De partibus.

etiam est cibus calidus ꝛ medicina calida. Et similiter sinapis ꝛ piper ꝛ ex herbis anetum ruta ꝛ calamentum montanum ꝛ aquaticum: omnia enim hec sunt cibi calidi ꝛ medicine calide. Sed antequam quidem in sanguinem conuertantur dum in digestionez morantur sunt medicine: sed postquam permutantur non sunt tunc medicine: sed sunt cibi ſm secundaꝫ nominis cibi intentionem. Et est res que nondum est cibus actu cibans supple: sed est sicut cibus scilicet cibus in via. Et in fine capituli illius dicit. Et vniuersaliter qdez cibus siue frigidus sit siue calidus: potentia cum in sanguinem transmutatur caloreꝫ innatum augmentat ſm vnam similitudinem: sed dum ad naturam sanguinis perducitur ꝛ non fit adhuc ſm dispositionem perfectam sanguinis aut infrigidat corpus aut calefacit sicut medicina. Ex quibus apparet Galenū voluisse qꝫ omnis cibus ꝛ omnis medicina cibalis postq̄ fuerint in sanguinem conuersi calefaciunt corpus. Itē dicit Princeps sexta parte capituli istius. Totū vō illud quod nutrit in fine rei naturali mutatione mutat corpus ꝛ est calefacere: qm̄ cum in sanguine conuertitur procul dubio in calefaciendo prebet augmentū: ita vt lactuce ꝛ cucurbite taliter calefaciant qualiter istud calefacere existit. Ex quibus verbis sequi videtur qꝫ lactucarū sanguis est calidior humana complexione. Item sanguis lactucarū est bonus sanguis: vt ait hic Princeps: sed bonus sanguis est res calidior que sit in corpore post cor ꝛ spiritum vt ait Princeps primi prima doctrina tertia capitulo secundo. Non ergo frigidior est humana complexione.

¶ Ad primuꝫ dic qꝫ possibile est naturam fugere partes aereas ex lactucis reiiciendo partes alias ꝛ euincendo taliter earuꝫ frigiditatem qꝫ generabitur ex eis sanguinem naturalem temperate caliditatis. Et similiter ex aliis ꝛ poris quibus nutriunt agricultores nec ab eis supercalefiunt. Possibile etiaꝫ est vt sanguis genitus ex allijs retineat sibi caliditatez maiorem debito: ꝛ sanguis lactuce frigiditatem ꝛ nihilominus dicetur calidus non a caliditate excedente: sed quia reparando deperditū augmentat substantiā caloris innati. Iuxta illud Gal. tertio complexionuꝫ capitulo quarto de lactucis loquēte. Cum aūt consequūtur finē digestionis ꝛ transmutant ꝛ fiunt sanguis laudabilis augent calorem innatum in corpore animalis in substantia sua ꝛ nō in qualitate.

¶ Ad secunduꝫ dic similiter. ¶ Ad tertium dic qꝫ sanguis lactucarū est bonus bonitate nutritionis ꝛ bonitate opposita corruptioni seu putredini: ſꝫ nō est bonus bonitate cōplexionis debite sanguini penitus naturali.

¶ Sui vero substantia ꝛc. ¶ In tertia dicit qꝫ operans per suam substantiam est id quod agit per, formaꝫ ipsius specificam que est forme sui substantialis qua est illud quod est: ꝛ non per qualitatem absqꝫ hoc qꝫ corpori assimiletur ꝛ fiat pars eius. In hac descriptione primo docet Princeps debere intelligi per totam substantiam formam specificam que dat esse rei taliter agenti. Et dicit forma specifica: primo quia prebet ei cuius est esse specificum specialissimū. Scđo quia ab ipsa materie vnita fluit ꝓprietas illi speciei toti cōmunis: ꝛ ideo vocatur tota ꝓpuetas: ꝛ est naturalis potentia agendi vel patiendi de secunda specie qualitatis se habens ad totam substantiam sicut risibile ad hominē. Secundo distinguit agens per eam ab agente per qualitatem cum dicit nō qualitate. Tertio ab agente a materia dum subdit ꝓpter qꝫ corpori simile fiat: nō vult

Universidad de Desarrollo Biblioteca

dubitationi respondet ꝛ dicit ꝛc. (Sed eius materia.) ¶ Notanduꝫ ꝙ hic vult innuere Auicē. diuersitatē quādaꝫ inter operationē a materia: quia que operātur a materia sunt duoꝝ modoꝝ: quedam sunt que oīno vincuntur a calore nr̄o ꝛ hoc omnino assimilant: quedam vō non vincuntur oīno: sed remanet in eis aliq̄ vestigiuꝫ in corpore nr̄o vt frigiditas vel caliditas superflua: pme vocantur cibi absolute: sed scde vocantur cibi medicinales: ita ꝙ quātuꝫ vincunt operant a materia: inquā tum relinquūt aliq̄ vestigium in corpe vt aliquam frgiditatē vel caliditatem operant a qualitate.

¶ Cūq; dico qualitatē vnam, quattuoꝝ qualitatū intelligo. ¶ Qualitate igitur sua operantis. al'operās: materia in ope ingressum non habet. ¶ Sua igit operans materia est illud cuius materia cuꝫ de substātia quaꝫ habebat alterat altera/tione quā in ea fecit virtus que est in cor/pore restaurat illud q̄ ex eo fuit dissolu/tum primo ꝛ accēdit calorem innatum: p/pterea ꝙ in sanguine facit augmentum secundo. Et est etiaꝫ cū operat suis qua/litatibus, que remanserunt in ipso tertio.

¶ Sed diceret aliq̄s non videt ꝙ illa qualitas pos/sit remanere: q; corrupto ꝓprio subiecto accidentis nō remanet illud accidēs: sed forma cibi ꝛ cibus per cōsequens corruptus est: quia acquisiuit formam membri: ergo impossibile est qualitatē aliquam remanere. ¶ Ad hoc dicendum ꝙ non est intelligenduꝫ ꝙ remaneat eadem qualitas cū illa que primo ibi erat: sed remanet qualitas in/ducta a cibo mediante illa qualitate: ꝛ hoc fit sic: quia cibus frigidus qui dige/ritur a calore nostro alterat calorem nostrum: ꝛ calor noster alteratus generat chilum frigidiorem q̄z deberet in esse seruari: ꝛ chilus ille alterat calorem epa/tis ex quo generat sanguis frigidior: ꝛ ex illo restauratur caro frigidior q̄z de/beret: ꝛ hoc modo intelligit. Itē non solum est hoc ex alteratione caloris agen/tis: sed quia nutricatio fit per admixtionē nutrientis cū nutrito: modo quādo passiuū est dispōnis cōtrarie dispōni agentis que dispositio nō pōt totaliter vinci remanet in chilo ꝛ in sanie facta ex chilo ꝛ in carne generata ex sanguine illa dispositio passi que non erat oīno nata vinci ab agente. Et ex hoc p3 ad rōnez: quia nō est illa eadē qualitas sed filia ei. ¶ Ulterius notāduꝫ ꝙ hoc q̄ dicit. donec compleat coagulatio ꝛ assimilatio: pōt dupliciter exponi. Uno modo ita ꝙ teneat istud tempus in quo compleat coagulatio exclusiue: ita ꝙ illa qualitas cessat facta assimilatione ad membrū. Alio modo pōt teneri inclusiue vt sit sen/sus ꝙ hec qualitas redeat a principio vsq; ad pfectam assimilationē.

¶ Sed tunc tu queres que istarum est melior expositio: an ꝙ teneatur exclusiue vel inclusiue. Dico ꝙ referendo sermonem ad principium actiuum remanet hec qualitas vsq; ad tempus coagulationis sic tenetur exclusiue: quia vsq; ad tempus assimilationis nutrimentum est quid distinctum a membro: ita ꝙ po test habere rationem agentis in ipsum: vnde lactuca agit in prima digestione in stomachum ꝛ in epar: ꝛ anteq̄z fit membro assimilata agit in membra.: sed quando est perfecta vnitio ꝛ assimilatio non agit amplius: quia ageret in se/ipsam. Si autem referamus sermonem absolute ad qualitatem que rema/net in membro: tunc tenetur illud tempus assimilationis inclusiue: quia hec qualitas non solum remanet in prima ꝛ secunda digestione: sed etiam in tertia ꝛ quarta: ꝛ hoc est necessarium: quia nisi hoc esset tunc membra non

possent alterari a cibis cuius oppositum videmus. Item videmus ꝙ ex carne vnius animalis fit alius humor q̄z ex carne alterius ꝛ alterius qualitatis: ꝛ sic patet ꝙ vtraq; expositio potest saluari (Que suo modo fortior existit cē.) ꝛ alt quo modo: ꝛ hoc dicit: quia nō est simpliciter fortior hec qualitas q̄z corpus hu manuꝫ: quia si sic esset tunc non posset ab eo conuerti ad se: sed dicit aliquo mō fortior: quia derelinquit qualitatē. ¶ Et ex hoc apparet solutio dubitatiōis: ga nō est inconueniēs ꝙ aliqd operet a qualitate ꝛ a ma/teria diuersimode.

a ¶ Cūq; ꝛc. ¶ Postq̄z declarauit mēbra diuisio/nis. s. modos operādi cibi ꝛ potus in corpore huma/no quātuꝫ ad moduꝫ operandi eoꝝ. s. a mā qualita/te ꝛ a tota substātia: hic de/clarat membra diuisionis declarando principia per que hic comparantur. s. quid intelligit per materiaꝫ ꝛ quid per qualitatez: ꝛ quid per formaꝫ specificam. Et primo ostendit quid ista sint. Secundo quia nō declarauit perfecte de eo q̄ operantur a qualitate. s. quo illud dicitur caliduꝫ frigidum siccū vel humiduꝫ redit ad hoc declarādo: ꝛ etiā moduꝫ finꝫ quez aliquid agit a qualitate. Scōa ibi (Rediemus autē nunc ꝛ di/cemus.) Prima in tres. Quia primo declarat quid itelligit per qualitatē eius q̄ operatur a qualitate. Secūdo qd per materiā. Tertio quid per formaꝫ eius quod operatur a tota substantia. Secūdaibi (Sua vō operans materia.) Ter/tia ibi (Et sua quidez operans substātia.) ¶ Iurta primā partē est notādum ꝙ per hoc q̄ dicit ꝙ intelligit vnam quattuoꝝ qualitatuꝫ intellige primaꝫ. s. calm frigidum ꝛc. ꝛ hoc quātuꝫ ad eas quas manifeste intelligit. Sed p istas dat in/telligere qualitates scōas. s. resolutiuā: aperitiuā. maturatiuā: ꝛ repercussiuā ꝛc. Dat etiam intelligere qualitates tertias. s. prouocare lac: prouocare vrinam ꝛ similia: quia vt apparet per Auicē. 2. can. qualitatū quedam sunt prime: quedaꝫ secunde: ꝛ quedaꝫ tertie: tamen ly non extimat de secundis ꝛ tertys intelligit eas per primas: quia ex primis causantur.

b ¶ Qualitate ꝛc. ¶ Scōo est notanduꝫ ꝙ inuenit duplex lra. Una enim di/cit operans sua materia. Alia dicit: operantis materia: ꝛ vtraq; pōt saluari. Si dicit operans materia. construe sic. operans igit materia. i. per materiā non ly ingressum opere qualitate sua. i. operans a materia: nec est operans a qualita/te: sed ab eo distinctū: ly possint esse cōiuncte in vna substātia vel subiecto: tamē hoc est diuersimode. Si aūt dicat operātis cōstrue sic. materia igit nō habet in/gressum in opere operātis qualitate sua: quasi dicat illud q̄ operat a materia vt sic non operat a qualitate nec econuerso. Deinde cum dicit.

c ¶ Sua igit ꝛc. ¶ Ostēdit qd est principiū per q̄ aliqd operat a mā. Notan/dum ꝙ Auic. duo vult hic insinuare. Primo principiuꝫ ꝓpter q̄ aliqd opera/tur a materia. s. per q̄ aliquid permutat ꝛ propria forma: ꝛ acquirit formam aliam. s. membri ad quaꝫ erat in potentia passiua: illud autem per q̄ fit trans/mutatio

Jacobus

in innuere prin. ꝙ operans a tota substantia non opetur interdum vel a mā vel a qualitate a mā qdem sicut casia fistula purgans a proprietate choleram nurita materia. A qualitate vero sicut arsenicum a tota proprietate' inficit hominem ꝛ a qualitate rodit ꝛ adurit. Sed vult innuere vtiam rationis inter agens a tota substantia ꝛ agens a materia vel a qualitate vel differentiam sm esse.

¶ Cumq; ꝛc.) ¶ In quarta pticula dicit ꝙ cuꝫ aliqd opari qualitate dī p qua litatem intelligitur vna quattuoꝝ primaꝝ qualitatū. Huius igit mā q̄ qualitate opatur non hz ingressum in opere sic ꝙ conuertatur ad nām hominis ꝛ fiat pars eius vt aqua frigida bibita corpus infrigidat ꝛ nihil ex mā eius cedit in corp⁹. Contrariū huius tz Auer. 5. colliget. c. 2. dicens. ꝙ cibus est id q̄ ponit in mā/les ptes cibati. Et hec pars est in spē ptis dissolute. Sz medicina diuersificatur ab hoc: iō qr q̄uis ipsa sit ex rebus que ponunt in mā/les partes cibati illa pars non est in spē ptis dissolute sed hz in se rem actiuā ꝛ alteratiuam. In hoc tñ nō tenetur. ¶ Queret hic aliquis cum sapor ꝛ odor sint qualitates manifeste īmu/tantes corpus: ꝛ similiter color ꝛ sonus: ꝛ iterum naturales potentie resoluen/di maturandi mollificandi subtiliandi ꝛ eis similes: quare dicit hic prin. ꝙ per qualitatem intelligit vnam quattuoꝝ qualitatum. Dic si vis ꝙ per hoc non in/tendit excludere alias qualitates: sed nominat istas velut potiores. Uel dic ꝙ sonus ꝛ color magis īmutant spūaliter q̄z corporaliter: lz ledant organum cum superexcedunt ꝛ alie qualitates mō nominate trahunt a primis esse ꝛ operari.

¶ Sua vero ꝛc.) ¶ In quinta dicit ꝙ operans a materia est id quod alteratur de substantia quam habebat alteratione quaꝫ in ea fecit virtus que est in corpo/re. i. transmutatur de sua forma substantiali ad aliam formā per opationem di/gestiue virtutis. Et cum sic fuerit transmutatum efficit tres operationes in hu/mano corpe. Primo qdem restaurat id qnod ab eo dissolutum est. Scōo accen/dit. i. auget calorem innatum: q; facit in sanguine augmentuꝫ. Tertio q̄z alte/rat corp⁹ per qualitates que remanserunt in eo post conuersionem eius in san/guinem: sicut predictum est de sanguine allioꝝ ꝛ lactucarum.

¶ Et sua ꝛc.) ¶ In sexta dicit primo ꝙ opans a sua substantia est illud q̄ opat per formam ꝓpriam siue speciei: ꝛ illud a principio siue gñationis post cōmixtio/nem suoꝝ simpliciū ꝛ gñationez mixti vnius ex eis preparauit se. i. preparatū est a gñante ipsum ad recipiendū spēm ꝛ formā superadditā formis suoꝝ simplicium ꝛ cōplexioni. Semper. n. gñationem cuiuscunq; mixti ꝛ introductionem forme substātialis eius p̄cedit alteratio que est adaptatio mātē vt sit idonea forme mixti ad sua opa pficienda. Scōo dicit ꝙ hec forma nō est q̄litates prīe p̄existentes in mā: neq; ꝓportionaliter surgentes ex eis: q̄z est pfectio acqsita mātē sm aptitudinē ꝛ dis/positionē que inest ex cōplexione ad recipiendum hanc formā. Introducta nāq; cōplexione conuenienti vel forma infundit a datore formaꝝ: vel a gñante educit de potentia mātē vt in mā magnetis forma que attrahit ferrum: ꝛ in mā planta/rum alia vegetatiua. ꝛ in mā animalium sensitiua alia sm preparationē meritoꝝ suarum cōplexionū. Tertio dicit ꝙ hec forma nō est vna de simplicibus ꝓportio/nis. s. neq; caliditas neq; frigiditas: neq; siccitas aut humiditas: neq; plures hāz neq; oēs simul: neq; est cōplexio resultans ex eis. Sed est verbi gra color aut odor aut alia aliqua aut alia forma nō pcepta sensu. Et intellige hic ꝙ hec forma in aliis est alia ꝛ in non aliis est aliqua formaꝝ nō cōprehensibiliū aliquo sen/su. Et nō intelligas hic a principe ꝙ color ꝛ odor sint aut esse possint forma mix/ti dicta tota substantia neq; ꝙ de hoc hesitauerit prin. Sed hic nominauit odo/rem ꝛ colorē sub desiunctione ad amplius declarandū formā specificam p viam similitudinis: sicut. n. odor ꝛ color non sunt qualitates prime neq; complexio sed

De partibus.

aduenium materie ex preparatione complexionis: sic forma specifica.

Et istius forme ꝛc. ¶ In hac pte tertia primo diuidit formā specificā in passiuā ꝛ actiuā tñ. Scōo sub/diuidit actiuā tñ in illaꝫ cuius actio est in hoīe: ꝛ illaꝫ cui⁹ actio nō est in hoīe. ibi (Sed cū est agens ꝛ nō aliud.) Tertio subdiuidit actiuā in hoīe in actiuam actione cōuenientē: ꝛ actiuā actiōe discōuenientē. ibi (Et si est virt⁹ in corpe hois.) ¶ In prima pticula dicit ꝙ pfectio forme specifice generate ex mā. i. educte de potētia materie q̄nq; est passio ab alio. s. cū hec forma est virtus passiua: vt for/ma qua ferruꝫ trahit ab adamāte ꝛ cholera a rembarbaro ꝛ mella a sene: q̄nq; est factio. s. q̄n hec forma est virtus agēdi: ꝛ nō aliud q̄z virtus agendi vt forma qua adamas attrahit ferrū ꝛ ambra festucā. ¶ Queret hic aliq̄s nunq̄d addē/dum est huic diuisioni tertiū mēbrū constans ex alijs ita vt dicat ꝙ pfectio for/me specifice q̄nq; est passio ꝛ actio simul. Uidet ꝙ sic: qr medicine oēs que larāt trahendo ꝓpriū humorē primo patiunt ab humano corpore: nec trahunt hu/morez donec reducte sint de potētia ad actum. Cuius rei signum est ꝙ apptori/mate humoribus electis a corpore nō attrahunt eos: habent igit formā qua pa tiuntur a corpore ꝛ qua trahunt humores: ꝛ si non sit eadez forma tunc erūt plu res forme specifice specialissime in eodez mirto: quare ipsum erit diuersarum specieruꝫ specialissimū. Dic ꝙ nō est eadem forma sed multe aut multiplex sub esse potentie: lz ortum habeant ab eadez forma substātiali: sicut fusceptiuū disci/pline ꝛ risibile sunt potentie diuerse specie: lz oriant ab eadez anima rationali. ¶ Attende ꝙ forme specifice sunt velut habitus: sic enim animā velut scientiaꝫ ꝛ non sicut ꝓsiderare dicit esse Aristo. Scōo de aīa ꝛ ab his habitib⁹ materie cō/iunctis sepe scaturiunt plures potentie q̄z sint habitus. Et hoꝝ habituū ꝛ poten tiaruꝫ fines ꝛ perfectiones gratia quoꝝ sunt ꝛ a qbus cognoscunt sunt actus ꝛ passiones quapp hic a principe perfectiones nominant.

¶ Sed cum est ꝛc.) ¶ In scda dicit ꝙ forme specifice tñ agentis ꝛ non patien/tis aliqua est cuius operatio est in corpore humano sicut opatio peonie qua si/natur epilensia. Alia est cuius operatio nō est in hoīe sicut opatio qua magnes attrahit ferruꝫ. ¶ Attende ꝙ hec lra. Et huius qdez forme ꝛc. vsq; ibi (Et si est virtus) cōiter inserit textui sed margini potius inscribi debet velut resumptio lre prioris sub alijs vōbis. Et in signū huius lineis de rubeo virgulatti eaz.

¶ Et si est virtus ꝛc. ¶ In tertia dicit primo ꝙ forma specifica que est virtus agēs in corpus hois aliq̄n efficit opationē cōuenientē ei sicut peonia sanās epi lensiaꝫ aliq̄n discōuenientē sicut napellus occidēs hoīez: de quo dicit ꝓpriū. i. can. c. de napello: ꝙ est venenū ꝓnitiosum in summo caliditatis ꝛ siccitatis: cuius stagma vna ꝛ minus interficit: ꝛ de eo dicit quarti. 2. trac. 1 sum. i. c. 1. ꝙ est de deteriorib⁹ venenis: ꝛ accidit potanti ipm vt apostement labia ipsius ꝛ lingua eius ꝛ egrediunt oculi eius: ꝛ frequētius fiunt sup ipm vertigo ꝛ syncopis: ꝛ ex succo ei⁹ imbibunt sagitte ꝛ interficiūt quē iuenūt statiꝫ. In synonymis Auic. scribit napellus dī ꝙ sit bryonia: sed nō credo. Scōo dicit ꝙ tota ista opatio in humano corpe taz cōueniens q̄z discōueniēs non puenit a cōplone: imo a for/ma specifica aduenīte post cōplonē: ꝛ ideo dī opatio a tota substātia ꝛ a forma specifica nō a qualitate vel complexione. Sed vnde aduenit materie hec forma. Rādet ebēmesue. i. simpliciū. c. 1. dicens. Notanduꝫ aūt omne duplex est vt aiunt virtute. s. celestia ꝛ celesti. Hinc qdez cōi hinc vero ꝓpria. Est enim est calefactiuū ꝛ infrigidatiuū calm ꝛ frigiduꝫ omne: solutiuū aūt nō: qr calm nec qr frigidū: sed qr virtute celesti dotatū sit ipsius mixtionē regulante: ꝛ ob hoc q̄dē solutiuū hoc illud vō prouocatiuum: aliud vō aliter ꝛ aliter: hec ille.

Rediemus

mutatio de forma vna in aliam.s.membri ad quam erat in potentia passiua est principiū materiale qđ subiacet transmutationi:⁊ ideo talis operatio dicitur a materia:⁊ hec operatio est potentia ⁊ non actio:⁊ hoc large accipit hic operās: prout se extendit ad passionem.Secundo vult inuere modum operationis eius qđ operatur a materia:⁊ quātuz ad hoc quedaz insunt ei per se.s.duo:⁊ tertiū inest ei per accidens.¶Primuz autem qđ inest ei per se est qđ tale operans a materia per se ē qđ restaurat humidum radicale deperditum ⁊ dissolutū a corpore:⁊ inest ei per se accendere calorē naturalez.¶Preterea quia auget san.⁊ ista duo insunt ei p se qđ a materia operatur:quia hic est finis per se ad quem ordinantur: sed tertium inest ei per accidens.s.operari cum qualitatibus sic qđ remaneant in ipso:quia inest ei per aliud.s.inquātum habet in se caliditatem vel frigiditatē ⁊c.⁊ ideo prima duo competunt ei semper ⁊ per se:sed tertium inest ei aliquādo ⁊ per accidens vt quando est cibus medicinalis.

¶Et sua[a] qdē operās substātia est illud qđ per formā sue spēi operat quā acquisiuit post cōplexionē:qđ cū ei⁹ simplicia se cōmiscuerūt ⁊ ex eis gnāta fuit res vna ppa rauit se ad recipiendum speciem ⁊ formā additaz super illud qđ habent simplicia.

¶Sed dubitaret aliqs ꝛc istis opationibus:nam videt ipsas male ordinare naz dicit qđ illud qđ operat a materia primo restaurat deperdita. secūdo auget: san.tertio facit remanere qualitatē in corpore humano. Iste videt ordo peruersus:qđ cibus primo calefacit vel infrigidat stomachū.secūdo in epate cōuertit in san tertio restaurat partem deperditaz:⁊ hic est ordo naturalis.

¶Sēdo dubitat qūo illud qđ operat a materia habet accēdere san. cū incēsio fit operatio a qualitate:ergo videt qđ cum accendere san.insit ei qđ operatur a materia per se:⁊ talis accensio fiat a caliditate qđ illud qđ operat a materia per se operet a qualitate qđ est incōueniēs.¶Ad primū dicēduz qđ aliud esse ꝑius dupl̄r potest intelligi.Uno modo prius tempore. Alio modo prius natura vel intētione:mō illud qđ operatur a materia si habet qualitatē excedentē:primo relinquit in stomacho caliditatem.secūdo accēdit san.in epate.tertio restaurat membra:⁊ hoc est quo ad prioritatem ⁊ ordinem temporis:⁊ hoc modo non loquitur hic: sed loquitur de prioritate ⁊ ordine intentiōis ⁊ finis: ⁊ hoc modo prior est restauratio membroꝝ. scēdo san generatio.tertio est qualitas derelicta. Et hec ratio est:quia finis vltimus cibi ⁊ principalis est restaurare membra:⁊ quia hoc non potest esse nisi conuertatur in sanguinem:ideo ⁊ intentio eius est conuersio in san.⁊ quia talis conuersio nō potest fieri nisi alteret in stomacho: ⁊ ibi venit cum qualitate sua magis in actu:quia ibi primo digerit:ideo primo imprimit suam qualitatez:⁊ quātuz ad hoc loquitur hic Auic. ¶Ad scām dicendum qđ aliquid augere calorem innatum potest intelligi dupl̄r. Uno modo quia multiplicet sang.quo multiplicato multiplicatur calor innatus saltem in quāto:⁊ hoc modo dicet infra qđ omnis cibus inquātuz cibus frigidus auget calorem.s.quia auget san.cū quo est calor. Scēdo modo potest intelligi qđ adaugeat calorem in quali:⁊ ipsum exacuat:primo modo loquit Auicē. scēdo modo arguis quare non valet.Deinde cum dicit.

a ¶Et sua ⁊c.¶Hic declarat moduz operādi a tota substātia. Et ꝑmo ostendit qđ est forma specifica per quā aliquid operat a forma specifica. Scēdo ponit quasdaz diuersitates forme specifice.ibi (Et istius forma.) ¶Prima in duas:qa primo ostendit ad hoc declarāduz modum sm quez generat specifica forma:⁊ sm quez acquirit in mixto.Secundo ostendit qđ ipsa sit.ibi (Hec ergo forma.) ¶Notādum qđ hic duo innuit Auic.que vident cōcurrere ad gīionez cuiuscūq; forme.¶Primū est qđ preparatio materie ad formā recipiēdaz:qz forma non recipit nisi mā disposita.Secunduz est agens introducens formā:⁊ ideo ostēdit nobis qđ est illō qđ disponit māz ad recipiēdaz formaz mixti:⁊ ponit moduz sm quē hoc fit:⁊ est iste:qz qñ elemēta cōmiscenf adinuicē generat ex qualitatib⁹ elemētoꝝ quedam qualitas media que dicit cōplexio que preparat materiā ad receptionē forme super formas elemētoꝝ:⁊ ideo imaginādum est qđ ex mixtione elemētorum fit primo quoddaz mixtum ex eis imperfectū ex qua mixtione cōsequit inde quedā qualitas imperfecta que est cōplexio imperfecta:⁊ hec cōplexio preparat materiaz ad receptionē forme mixti:nam oīs forma substantialis requirit dispositionez in materia ꝓpter duo.¶Primo qz in materia primo erat aliqua forma que existens in materia nō compatit secum aliam formā aduenientē:qz in eadem mā nō possunt simul esse due forme sm ponentes vnitatē formaꝝ:⁊ ideo opz primā ꝑistentē abijcere:hec aūt abiectio ⁊ corruptio fit per dispōnes materie forme aduenientis cum qbus saluat forma aduenies cōtraria prime. Scēa causa est: quia forma mixti est forma perfecta:⁊ quia forma perfecta est valde elongata a materia cū materia sit quid imperfectissimuz de se:ideo ne fiat imediate vnio imperfecti cum perfecto opz qđ ante aduentum forme mixti que est valde elongata a materia ꝓeerisat forma quedaz media que sit principium vnionis eius cum materia: irrationabile enim videt qđ forma mixti imediate vniatur materie sicut forme elementorum que sunt multo imperfectiores q̄z forma mixti:⁊ ideo dicebat Auerroys primo physicoꝝ cōmento primo.qđ omnes forme ⁊ materie que sunt inter materiam primaz ⁊ formam primaz: sunt materie compposite ⁊ forme compposite: ⁊ ideo oportet qđ ex mixtione elementoꝝ fiat transfractio formaruz ipsarum ⁊ qualitatum eoruz: ⁊ resultat ex eis quoddam mixtum imperfectum: ⁊ quedam complexio imperfecta:⁊ hec est qualitas que preparat ad formam mixti. Et hoc tangit qđ cum eius simplicia se miscuerunt ⁊ ex eis ⁊c.vsqz ad finem. Secundo insinuat nobis agens inducens istam formaz: quia si preparatio fit in materia ex mixtione elementorum frustra esset nisi induceretur forma aliqua cuius fit preparatio: ⁊ ideo oportet dare agens inducens formam mixti: istud autem agens non exprimit hoc. Et ideo notandum qđ ideo intentio Auicēne fuit qđ dator huius forme sit aliquid extrinsecum:scilicet intelligentia decima quam appellat datorem formarum ⁊ non solum dat formas mixtorum: sed etiam simplicium.s.elementoruz:⁊ elementa per commixtionem ipsoruz recipiunt formam per datorem formarum: ⁊ ipsamet elementa se disponunt ad hoc per eorum cōmixtionem. Sed sm Aristo.7.meta.

Jacobus

Rediemus autem ⁊c.

¶In hac parte.4. primo asserit qđ res comesta aut inuncta dicitur calida aut frigida: qz potentia non actu talis est. Secundo tangit vnum modum potentie quo dicitur talis.ibi(Et cum hanc)Tertio tangit scām modum potentie.ibi(Est etiaz.)Quarto tertium.ibi(Et est cum dicimus.)Quinto quartum, ibi(Et est cum de medicina.)Sexto differentiam inter modum quartuz potentie nunc dictum ⁊ tres priores.ibi(Inter hoc vero.)Septimo modum aliuz potentie inter tres priores ⁊ quartum predictos. ibi(Et inter) ¶In prima particula dicit primo qđ qñ dicimus de rebus comestis aut inunctis qđ sunt calide ⁊ frig.volumus intelligi qđ sunt potentia non actu tales:ita qđ non iudicamus de ꝓpriis cibozum ⁊ medicinaz ꝑ qualitates actu reptas in eis:sed potētiales vt dicimus nasturtium calidum q̄juus frigidum actu comedat ⁊ lactucaz frigidam lz comedatur actu calida. Scēo dicit qđ cuz res comesta aut inuncta dī calida vel frigida volumus intelligi qđ est calidior aut frigidior in potentia q̄z sint nostra corpora: ita qđ comparatione ad nos dicitur talis. ¶Attende primo qđ res aliqua dicitur actu calida aut frig.hu.vel ficca: aut quia actualiter sibi inest qualitas illa pura ⁊ sincera sine permixtione contrarie qualitatis: sicut ignis purus calidus ⁊ aqua pura frigida: aut a qualitate dominante in ea:aut comparatione ad temperatum in suo genere:aut comparatione ad quālibz rem cui conuenit in qualitate:lz non in gradu.Iurta illud Gal.3.cōplexionuz.c.1. Jam ante diri qđ de vnaquaqz rerum que dicitur actu calida aut frigida aut ficca aut humida non dicitur qđ sit ita: nisi propterea qđ in ipsa existit qualitas illa a qua pure ⁊ sincere nominatur:aut propter dominium vnius qualitatū in ipsa:aut comparatione eius ad equale sui generis: aut cōparatione eius ad quamlibet rem conuenientem. ¶Attende secundo qđ res aliqua dicitur potentia calida aut frigida ficca vel humida:qz apta seu preparata est esse talis: lz nondum habeat actu qualitatem a qua nominat.Iurta illud Gal.ibi.Rem nanqz que nō dum est cū dispōne cū qua narratur:sed est preparata ⁊ apta in nā sua vt taliter dicimus ita esse in potentia: dicimus.n. de homine qñ nascitur qđ est rōnalis: ⁊ dicimus de volucri cum ex ouo suo progreditur qđ est volatilis: ⁊ de cane qñ nascit qđ est venatilis: ⁊ de equo qñ nascitur qđ est velox: ꝓpterea qđ vnaquaqz harum rerū essentiatur cum dispōne ad quam mutatur proculdubio: nisi aliqd ipsam exterius ꝓhibuerint ac si iam sit cum dispōne illa ⁊ sit cōpleta ¶Attende tertio qđ tam cibi q̄z medicine relative dicūtur ita vt id qđ est alicui cibus sit alteri medicina: ⁊ qđ vni calidum est sit alteri frigiduz aut tpatum.Iurta illud Gal.tertio complexionū.c.4.ad finē. Jam ergo manifestuz est ex his qđ ofa hec in modum relationis ingrediunt. Et illud ideo qñ sm proprietatem nature alterantis fit vnūquodqz eoz que assumunt aut cibus potentia aut medicina aut vtrumqz.Uerbi gra iusquiamus turdis est cibus ⁊ homini est medicina:⁊ elleborus coturnicibus qdē cibus hoībus vero medicina. Et illud iō qñ ꝓplexio coturnicis pōt ꝑ se assimilare elleborō: sed hois complexio non potest:hec ille. ¶Attende quarto qđ cum medicina sit ars sanitatis hominis custoditiua vel reparatiua dum deperdita est complexio medicine vel cibi penes effectum quē homini imprimit attenditur nec aliunde cognosci potest.Iurta illud Gal.ibi.c. 5.ad principium. Jam igitur manifestum est qđ complexio rerum que ad corpora nostra sunt humide:aut ficce:aut calide: aut frigide cognosci non potest ex re alia ab eis:sed ex eo quod sequitur nos eis ⁊ qđ non est necessarium nobis:nisi vt ad hoc intendamus ⁊ inquiramus de eo.

¶Et cum hanc ⁊c.) ¶In secunda dicit qđ cum dicimus. de eo qđ comedit aut inungitur qđ est calidum aut frigidum in potentia: per potentiaz intelligimus virtutem ipsius consideratam sm impressionem quaz recipit a caloze nostri corporis:qz cum eius potitor idest materia cibi vel medicine in qua fundatur talis potentia patietur a nostro innato caloze:accidet tunc in ea illud in effectu.i.illa res erit tunc actualiter ⁊ in effectu calida aut frigida.Et qz diffuse declaratuz fuit qualr medicina dī actu calida vel frigida ⁊ qualr potētia talis ⁊ quō reducitur etraqz de potētia ad actū super illa pte cali primi doctrine tertie fen ꝑme primi.Et filr cū dicimus qđ est calida aut frigida ⁊c.hic supersedeo de his.

¶Est ēt cum hanc ⁊c.) ¶In tertia dicit qđ aliquid aliter dicitur esse in potentia qz est bene aptum vt talem actu fiat: ita qđ est velut materia disposita fieri talis isto modo sulphur ⁊ aspaltum sunt potentia calida:qz facillime inflāmantur ⁊ que liniuntur ex his occurrente calido:⁊ inde confecit medea conditum quo vestes intincte facillime ardebant applicata candela aut scintilla ignis. Iurta illud Gal.3.complexionū.c.3. Scām hunc modum fuit medicamentū medee omnia nāqz que medicamento illo liniebantur nō inflāmabant:nisi cum caliditas eis occurrebat.¶Medicamentū aūt illud non conficiebat nisi ex sulphure ⁊ spalto humido.Fuit etiaz quidam qui se mirabilia ostensurum asserens lucernam extinguebat.deinde accendebat eam parieti appropinquans. Et alius fuit qui lucernaz illam cū volebat eaz accendere lapidi appropinquabat:lapis autez ille ⁊ paries sulphure liniti erant.¶Medicine ergo iste oēs sm cōplementum nondum calide sunt:sed sunt in vltimo aptitudinis vt caliditatē recipiāt: ⁊ ꝓpter hoc dicitur qđ sunt calide potentia:hec Gal.

¶Et est cum dicimus ⁊c.) ¶In quarta dicit qđ aliter dicitur res aliqua calida aut frigida:humida vel ficca sm elementū predominās in eius cōmixtione non habito respectu ad operationez quam imprimit in corpus humanū.Iurta illud Gal.primo complexionū.c.1. Cum ergo dicimus corpus humidum volumus corpus in cuius complexione iam vincit humiditas: ⁊ cum corpus dicimus siccum volumus corpus in complexione cuius iaz vincit siccitas:⁊ similiter est sermo noster in calido ⁊ frigido.

¶Et est cuz de medicina ⁊c.) ¶In quinta dicit qđ aliter dicit in potentia medicina aliqua potētia que est velut habitus sicut potētia scribe qui dimisit scribere est velut habitus derelictus ex actibus frequētatis quo redditur pronus ⁊ dispositus ad scribenduz quotiens voluerit.Et hec potentia nullam vel modicam requirit reductionē:sed statim exit in actum applicato sufficienter agente ad passum:hanc potentiā dicuntur habere venena cōparatione ad hoīem:sicut napellus est in potentia corrumpens hominez.

¶Inter hoc ⁊c. ¶In sexta dicit qđ hoc qđ est in potētia hoc mō differt ab his que sunt in potentia modis prioribus:qz que sunt in potētia prioꝝ⁹ modis nō exeunt in actū donec reducta fuerint ⁊ manifeste cōuersa a caloze nostri corpis ex potentia ad actum:⁊ id qđ est in potētia hoc modo vel operat in nos primo occursu vt venenuz vipere:vel per quālibet conuersionez in sua qualitate.i.per reductionē quātūcūqz modicā a caloze nostri corporis:sicut napellus comestus q̄z primuz incipit calefieri in corpore inducit accidentia pessima.

¶Et inter potentias ⁊c.) ¶In septima dicit qđ inter potentiaz vltimo dictaz ⁊ potētias priores est alia potētia media que.s.indiget pluri reductiōe q̄z potētia venenoz ⁊ minori reductione q̄z potētie priores ⁊ talis est potētia medicine venenose vt iusquiami mandragore opij euforbij laureole.

Preterea dicemus ⁊c.

¶In hac pte qnta que est de gradibus qualitatuz medicinaz dicit

cõmen.z.idem est agens vans formam t preparans mat eriã:t ideo quia fm ipsum nullum elementũ dat formaz:ideo ex cõmixtione elementoz generatur quoddam calidum mensuratũ a corpore celesti:quia elementa vigerit t cõmiscet:t formaz inducit:vt pz circa finem quarto metheoroz:ex qua cõmixtione t pportione resultat forma specifica. Et ex dictis apparet q forma specifica non est aliud fm istum nisi ppria forma mixti in quod consequit mixtum vnde mixtũ:t ideo in elemẽtis ꝓprie non reperit. Et etiam apparet viterius q cõplo se tenet ex parte materie t forma specifica ex pte forme cum cõplexio sit preparans materiã:t quia dicit ad superadditum:ideo forma specifica se tenet ex pte forme:t q forma mixtoũ non est aliud nisi virtus t ꝓprietas mixtoz:ideo hec

¶ Hec ergo[a] forma nó est qualitates prime quas habet materia:neq; est complo que generat ex eis:iz est pfectio quã acq siuit mã fm aptitudiné que fuit ei acqsita ex cõplone sicut in magnete virtus attractiua:t sicut nã cuicũq; spẽ vegetabiliũ t aialium.s.illaz quã habet post comple/

xionem ꝓpter complexionis preparationez:t neq; è de simplicibus cõplexionibus: neq; ipsamet complexio:quia non est caliditas: neq; frigditas: neq; siccitas:neq; hũiditas:neq; simplices: neq; cõmixte:iz est v̄bi gr̃a color aut odor:aut aia:aut alia forma de nó perceptis sensu.

forma est ꝓprietas mixti inquãtuz mixtum:t per ꝓpñs eius natura:quia vt dicit Auic.in libro de cordialibus.trac.i.c.10.q in veritate ꝓprietas rei nó est aliud q̃ eius natura:t ideo dicet infra Auicẽ.q si aliquis querat ꝓpter qd ignis calefacit:t aliquis respõdeat ꝓpter suam ꝓprietatem t naturam: scienter rndet non ignorat.Et simil̃ si queratur quare magnes attrahit ferrum:t nõ est dria inter naturam:quare magnes attrahit ferrum t quare ignis calefacit: nisi qa in igne est ꝓprietas:nota in magnete autem occulta:t ideo dicit ibi q si ignis afferret de longinquo t videremus q calefacit t ferẽ sursuz t lucet t cõburit oĩa ei opposita nõ minus miraremur de ipso q3 de magnete. ¶ Et ex his vẽ q ꝓprietas idem sit q nã rei:t iõ forma specifica pót dici ꝓprietas t nã mixti ꝛc. a ¶ Hec ergo ꝛc. ¶ Hic ostendit qd sit ipsa forma specifica. Notãdum primo q hoc põt sic inferri ex dictis:q; dictũ est q elemẽta ipsa fm q cõmicent adinuicem sunt que preparant ad recipiẽdum formã specificã:modo cuz cõplexio sit causata ex qualitatib9 elementoz per eoz mixtionẽ adinuicez preparabit ad receptionẽ forme specifice in mixto:t cuz preparans nõ sit idem cũ ꝑparato:ideo ista forma specifica nõ erit qualitas elemẽtalis:nec cõplexio:nec aliqua qualitatum cõuentiũ qualitatũ elẽtoz. ¶ Scdo est notãdum q cõplexio que ꝑparat ad receptionẽ huius forme specifice nõ est cõplo quecũq;:iz est cõplo ꝓpñs. ¶ Propter qd notãdum q duplex est cõplexio in mixto:quedaz est añs formã mixti:t ista est cõplexio impfecta t interminata que preparat aduentum forme mixti. Alia est complexio ꝓpñs formaz mixti: t hoc aduenit simul tempore cum forma mixti:tñ natura est posteriorz perfectio:q̃ cõplexio añs:q; est terminata per formã in materiaz mixti:ita tamẽ q illa eadem cõplexio qua primo erat impfecta postea perficit per aduentũ forme substãtialis mixti,: modo cõplexio ꝓprie est qualitas ꝓpñs mixtũ:vnde mixtũ est cõplexio:ergo añs est que ꝑparat mãm ad recipiendam hanc formã:t ideo cõplexio añs se tenet ex pte materie: complexio aũt ꝓpñs se tenet ex parte forme: q; per aduentum forme pficit.v.g. in simplicibus de hac duplici cõplexione qñ ex aere fit ignis primo precedit caliditas imperfecta aduentũ forme ignis in materia:postea simul perficit caliditas ex aduẽtu forme substãtialis ignis. Nec est intelligẽduz q primo iperfecta abiciatur t perfecta introducatur:quia nulla forma illo modo imperfecta inducitur in materiam nec perfecta ipsam corrumperet cum sibi nõ cõtrarie:t sed debet intelligi q perficit illa que primo erat. Ex qbus apparet q illa complexio añs se tenet ex parte materie:q; inducitur in materiã ante aduentũ forme t est dispositio materie. Item qa causatur ex mixtione elementoz t elemẽta comparant vt materia ad mixtum:quare ꝛc.veruz est tamen q Aui. aut opinat qa forme substantiales elementoz remanerẽt salvate totaliter in mixto:sed qualitates eoz erant cõfracte:t tunc q̃ habebant qualitatem t cõplexionẽ conuenientẽ ad recipiẽdum formaz mixti:dator formarũ quez dicebat esse intelligẽtiaz decimã inducebat formaz substantiaz mixti: ita q quãtuz ad usũ auctoz complexio ipsa añs formam mixti relata ad formas substantiales elementoz se tenet ex parte forme:sed relata ad formaz mixti se tenet ex parte materie:qa ponebat plures formas substantiales in composito:t hoc ne forma mixti imediate vniret ꝓme materie sicut forma elementoz: ita q fm istum auctorem forma specifica non est qualitas elementalis nec complexio:quia h̃ se tenent ex parte materie.Sed Phs t eius sequaces vult q corrumpantur forme in formaz mixti:sed per quẽ modum fiat non spectat ad presens: tamen ad hoc fm Phm in prima forma specifica cum sequitur formaz substantialem mixti non est qualitas elemẽtalis nec complexio:sed principium alterius:quid autẽ ipsa sit in questione patebit. ¶ Tertio est notandum de eo qd dicit.(Sed est.v.g. aut color aut odor.) q hoc dupliciter consueuit exponi. Uno modo nõ q odor:t color sint forme specifice: quia ex dictis iam videtur q forma specifica sit forma substantialis:iste autẽ s. color t odor: sunt accidentales:quare ꝛc. Item quia forma specifica vt hic dicit est de occultis t non sensu perceptis: sed color t odor sunt de manifestis sensui.Sed debet exponi q est color aut odor:idest ad similitudinẽ colouis vel odoris: quia sicut color facit propriam operationem in visu sic q non in alio sensu t odor in olfatu: ita q operatur in forma specifica: efficit propriam operationem in id in quod operatur. Alia est expositio que dicit q exemplificat hoc vere de forma specifica: quia quedam operationes fiunt a colore a forma specifica vt intueri res rubeas movet sanguis de naribus. Item quedam ab odore:quia fetor fugat matricem: odor vero ipsam attrahit ad se. Itẽ ista accidentia relata ad sensum operantur a forma specifica: quia actio colouis in virtutem visuam est actio a tota specie sicut magnes attrahit ferrum t ferruz attrahitur a magnete a forma specifica:ita q operatio in comparatione ad magnetem est actio:ad ferrum est passio:t fm hanc expositionẽ dicemus q hic ponit hec exempla vt distinguat inter formas specificas:q; quedaz earuz sunt occulte vt attractio ferri a magnete:t quedam manifeste vt odor t color: t q quedam earuz sunt actiones:quedaz passiones vt potentie anime quaruz proprietas est recipere.Sed hec secunda est melior expositio vt patebit in questione quaz cras incipiam disputare.Deinde cum dicit.

Jacobus

primo pn. q quattuor gradus medicinaz.i. qualitatũ medicinaliũ positi sunt a medicis. ¶ Attẽde primo q p gradum in ꝓposito intelligit recessus qualitatis medicine vel cibi medicinalis a tẽperamẽto iusticie fm distantiã integrã sensu pceptibilem prima oblatione:vel dum iterat sub ꝓpria dosi. Per recessum a temperamento iusticie differt gradus a mensura qualitatum cibi t medicine temperatorum. Et per recessum fm distantiam integram sensu perceptibilem prima oblatione differt gradus a meta. Et dz vel dum iteratur propter primuz uradum qui prima oblatione insensibilem facit impressionem sed periterationem manifeste sentitur impressio ipsius sicut gutta aque casu frequenti cauat lapidẽ. Et dicttur sub propria dosi q; queq; medicina requirit sibi determinate q̃titatis pondus aut mensuram ad impressionem effectus fm quem in determinato gradu reponitur. Et ista mensura non est eadem apud omnem hominem :t omnem regionem t omne tempus: sed consideratur penes corpus temperatuz in tempore t regione temperatis. Et vt verum fatear hmõi dosis in alteratiuis diminute designata est medicina vsq; hodie: sed in laratiuis t vomicis t aliqbus alteratiuis violentis in quorum vsu maius eminet piculũ doses a medicis sunt diligentius determinate. Et nihilominus necessariũ est querentibus tute practicare se ꝓformare vsui t experientie loci in quo practicant:t quantumcũq; scientifici t ingeniosi fuerint dũ practicare incipiunt humiliter t diligẽter imitari senes in his expertos aliogn nunq̃ erunt in practica securi nisi post plurimos ictus cornutos t hoium stragẽ centenariã sicut vulgo dici solet. ¶ Attẽde scdo q; iz gradus a multis phis subtiliter t ergsite rimantibus nãs rez.10. assignent.4.medicis fm exigentiã sue artis sufficiunt. Jurta illud Gal.5.simplicis medici ne.c.vlti. Et sufficit nobis in eo quo indigemus inesse medicinaz vt ponamus vnicuiq; medicinarũ sup quã vincit aliquo haz virtutum quattuor gradus. ¶ Attẽde tertio q; iz medici sint ꝓtenti quattuor gradibus:pót tñ qsq; graduũ in tres metas ptiri quas Gal.spẽs appellat. Jurta illud eius.c.nunc allegato. Et de istis quidem medicinis.s.tertij gradus sunt quedam que sunt ꝓpria que medicinis que adurunt sicut cortices eris t es vstum:sunt ergo iste inter statum gradus tertij t initiuz gradus quarti:t de eis sunt quasi medij gradus tertij sicut es vstum ablatum: t de eis que sunt principij huius gradus sicut succus hypoquistidos t est barba hirci. Et fm hunc modum possibile est nobis vt ponamus in gradu primo t scdo t tertio t quarto scilicet in vno quoq; eorum tres species:non est ericcatio finapis sicut ericcatio cauterij quãuis simul in ꝓgrapu quarto:hec Gal. ¶ Attende q̃rto q; nõ solũ graduant q̃litates cibor t medicinarum:sed ẽt humanoz corpoz dum labunt a tpamento:t penes earuz lapsum gradualem cõmensurandus est gradus medicinarũ contrariarum debentium corpus lapsum ad propriũ reducere temperamentum. Scdo dicit q primus gradus medicinaz.i. medicamen calidũ aut frigidum siccum vel humidum in primo gradu est illud quod efficit sua qualitate in corpore humano operationẽ non perceptam sensu cuz comeditur aut bibitur:aut inungit nisi postq̃ reiterata propriã augeat: vt cũ calefacit aut infrigidat nõ ꝓpik neq; sentit calor aut frigus nisi pluries offerat:aut plus sua dosi simul dẽ eo det. Duo q̃ faciũt medicinã primi gradus sensibil̃r imutare corpus humanũ:frequẽs iteratio eius sicut gutta cauat lapidẽ non vi sed sepe cadendo:t augmẽtatio sue q̃titatis vltra dosiz ꝓpriam. ¶ Attende primo q Gal.5.simplicis medicine.c.vltimo:sic describit medicinã primi gradus. Dico ergo q calida in primo gradu est medicina que calefaciat corpus:verum calefactio eius qua ipsum calefacit non est manifesta: imo in ea indigetur demonstratione raciocinationis t dialectice. Et similiter est res in sicca t humida t frigida:quoniã vnaquecq; earuz non dicitur q; est in primo gradu:nisi cum in ea indigeatur demonstratiõe t ratiocinatione t dialectica:quoniã eius operatio non est fortis neq; manifesta. Et fere similiter describitur a Serapione sermone tertio prime partis aggregatorij ipsius. Dico ergo inquit q medicina que ꝓmutauerit corpus ab equalitate in qua erat permutatione non apparente manifeste aut apparente aliqua estimatione t ratiocinatione rationabiliter:sed operatio eius non est cum apertione talis dicetur in primo gradu. Et intelligunt Gal.t Serapion per ratiocinationẽ argumentum dialecticum seu probabile sumptuz a sapore vel odore vel colore medicine. ¶ Attende secũdo q primus gradus medicine non attenditur penes excellentiam qualitatis: sed penes ipsius proximitatez ad medium sue contrarietatis seu temperamentuz. ¶ Attende tertio circa hoc q dicunt Gal.t Serapion q primus gradus ad sui manifestationez eget ratiocinio q; hoc venit intelligendum si debeat cognosci prima sui oblatione vel paucis oblationibus sub propria dosi:potest enim manifestari vel oblationibus frequentibus vel augmentatione quãtitatibus vt inuit hic Princeps. ¶ Sed instabit aliquis:quia neq; frequentia augetur qualitas medicine nec quãtitate:cum ergo a qualitate operetur veniet idem sive iteretur sive non:t si augeatur vel non augeatur. Itẽ nihil agit vltra gradum ꝓpriuum t nihil dat qd non habet: postq; ergo impressit medicina calida in primo gradu caliditatem primi gradus in humano corpore:neq; per iterationem:neq; per augmentationez eius vltra addet in caliditatem hominis. Item simile nõ patitur a suo simili:sed a cõtrario:t omne agẽs agit vt assimilet sibi passum:impressio igitur vno gradu caliditatis in corpore per medicinã calidam in primo gradu si hec medicina vlterius calefaceret per iterationẽ vel quãtitatis augmentũ tunc simile ageret in suũ simile non solum in specie:sed etiaz in gradu t agens agendo dissimilaret sibi passum. Itẽ si medicina per iterationem aut quãtitatis augmentũ possit intensiorem qualitatez inducere q̃ sit qualitas sui gradus:queritur vsq; ad quid intendere pót ipsius effectum. Et videt q vsq; ad summũ:quia sicut decem iterationibus.verbi gr̃a potuit calida in primo gradu calefacere corpus vsq; ad secũduz:ita decem aliis iterationibus a scdo vsq; ad tertiũ:t iterum decẽ aliis a tertio vsq; ad quartũ. ¶ Ad primũ dic q iz frequẽs iteratio medicine nõ augeat eius qualitatẽ reddit:tamẽ corpus aptius ad recipiendum fortiorẽ impressionẽ. ¶ Ad scdm dic q nil agit vltra gradum ꝓpriũ ex se:sed ex dispositione materie vt modica scintilla ignis pót incẽdere magnũ ignẽ. ¶ Ad tertiũ dic q medicina primi gradus nunq̃ est similis adequate fm mixturam elementoz hominum calido in primo gradu:sicut neq; medicina temperata est similis hoc modo homini temperato. Si enim ita esset tunc esset ex ipsamet humana substantia:vt ait Princeps primi prima doctri.3.c.1.imo semper inest medicine lapse ad vnũ gradum vel plures aliquis modus contrarietatis. Et id experientia nobis indicat. Nam si dede-

De partibus.

a ¶ Et

rimus

a ¶ Et istius ꝛc. ¶ Ostendit diuersitatem operationū a forma specifica. Juxta qđ notandum q aliter nunq̄ intelligeretis textum q hic vult Auic. insinuare talem distinctionē: nam omnia que fiunt a forma specifica fiunt ab aliqua virtute: istarum aūt virtutum quedam est activa ꝛ quedam passiua: ꝛ hanc distinctionez virtutis tetigit etiam supra in parte pcedenti cuz dixit sicut in magnete: nam in magnete est virtus activa ꝛ in ferro est virtus passiua per quam attrahitur. Et virtutum activarum quedaz est activa pncipaliter ꝛ directe: quedaz vero secūdario ꝛ indirecte. Et virtutum activaruz indirecte: quedam operant a forma specifica: quia phibent ꝛ impediunt operationem eius qđ pncipaliter ꝛ directe operatur sicut mus napelli phibet opationez napelli que est interficere opationes pncipaliter ꝛ directe: ꝛ sicut tyriaca resistit ꝛ prohibet operationē veneni in corpore humano. quedaz aūt operant indirecte: q̄ adiuuant operationez a forma specifica alterius qđ agit principaliter ꝛ directe: vt zinziber adiuuat operationē turbith: ꝛ ipsuz preparat ꝛ fortificat in opationē vehemēter: adeo q̄ dixit q zinziber sigillat turbith sigillatione mirabili.

¶ Et istius[a] forme que generat ex materia quādoq̄ est perfectio passio alicuius cum hec forma est virtus passiua: ꝛ q̄nq̄ est earū pfectio facere ꝛ nó aliud: ꝛ est cū hec forma est virtus agendi ꝛ nó aliud: ꝛ cū est agēs ꝛ nó aliud: q̄nq̄ est eius actio in corpore hominis ꝛ q̄nq̄ non. Et eius quidem forme que post complexionē pvenit: aliquādo accidit vt sit pfectio passio ab alio cū fuerit hec forma virtus passiua. Et quādoq̄ accidit vt sit pfectio ei⁹ in aliud actio. Et q̄nq̄ accidit vt sit hec forma virtus sup opationez in aliud. Et q̄nq̄ euenit vt sit hec forma adiuuās sup opationē in aliud. Sed cū fuerit opatrix in alio: aliquādo euenit vt fit eius operatio in corpore hominis aliquādo nó. Et si est virtus in corpore hois agens: aliqñ efficit opationē cōuenientē corpori: q̄nq̄ opationem nó conuenientem. Tota aūt operatio hec nō puenit ex eis cōplexione: imo ex eius forma specifica adueniente post cōplexionē. Unde ppter hoc vocamus hmói operationez a tota substantia. s. forma specifica ꝛ nó qualitate. s. non aliqua quattuor qualitatū: neq̄ eo q̄ est earuz cōmixtio. Conueniens vō est sicut peonie operatio que destruit epilepsiam. Non conueniens autem sicut virtus napelli que hominis corrūpit substantiam.

¶ Rediemus[b] ergo nunc ꝛ dicemus: quia cum dicimus q̄ res que comeditur: aut qua fit inunctio est calida aut frigida volumus dicere q̄ est sic in potentia ꝛ non in effectu: ꝛ volumus dicere q̄ est in potentia plus calida q̄ corpora vt aqua frigida ꝛ ignis calidus ꝛc̄. Alia sic in nobis operantur q̄ determinate efficiunt operationē in ipso. Quādo ergo dicit hic Auic. q̄ aliquid est tale in potentia. i. dē his que determinatā habent operationez in corpore nostro: qa dē aliis nihil ad propositum: ꝛ hoc est qđ consuevit dici q̄ quedam sunt calida in actu: vt aqua calida vt aer frigidus ꝛc̄. alia sunt talia in potentia vt piper quod est calidum in potentia ꝛ nō in actu. ¶ Tertium notandum sicut potest extrahi a capō tertio dē cōplexionibus: quid est esse tale in actu: ꝛ quid in potētia: nam aliquid esse tale vt dicamus calidum in actu est habere actu dispositionem cum qua vtatur: sed esse tale in potentia est vt non habeat dispositionem cum qua vtatur: sed est potens eam recipere. verbi gratia. vt ibi dicit: canis quando nascitur est in potentia venatilis ꝛ non habet q̄ sit venatilis actu: qa habebit dispositionem cum qua venatur. Similiter est in ꝓposito: nam res calida vel frigida in potentia est illa que non habet caliditatem vel frigiditatē cum qua vtatur vt piper vel opium: vel calidum in actu est quod habet caliditatez cum qua vtatur: vt aqua calida ꝛ ignis: ita q̄ calidum dicitur piper in potentia: quia est aptum recipere quēdam modum caliditatis ꝛ postea calefaciet corpus humanum. Sed sicut extrahitur ex eodem tertio dē complexionibus dupler est potentia reperta in rebus: nam quedam est potentia activa essentialis sicut illa qua per se inheret rei: vt potentia ad infrigidandum est potentia essentialis aque. Alia est potentia accidentalis que ineſt ei per aliud sicut aqua calida habet potentiā ad infrigidandum per accidens: scilicet resoluendo calidum: ꝛ aqua frigida habet potentiam calefaciendi per accidens: modo Auicēna hic loquitur de potentia essentiali ꝛ non accidentali: quia qđ habet potentiam essentia-

¶ Et agentiū principaliter in corpus aliqđ determinate quedaz agunt soluz in corpus hois vt napellus: quedā in aliud vt magnes. Et efficientiū optionē in corpus hois soluz quedaz efficiūt opationē cōuenientē ꝛ bonā vt aurū ꝛ margarite que pfortant māz humanā: quedā incōuenientez ꝛ malaz vt napellus. Istas ꝑ diuersitates vult hic inuere Auic. si bñ aduertatis. ¶ Ulterius notāduz q̄ illa ista (Et eius gdez forme) vsq̄ illud (Et q̄nq̄ accidit vt sit hec forma.) Est vnuz alis ga repetitio eius qđ dictū est vt pz. Alio nō pōt legi sic q̄ non erit repetitio scilz referendo primū verbū vsq̄ illuc. ꝛ eius gdez forme ad cōplonē que preparat ad aduentum forme specifice: ꝛ tunc exponemus primū dictum sic: ꝛ istius forme: idest cōplexionum que generantur ex materia: ꝛ iz iste velit q̄ fiat a datore formaruz: ꝛ quod dicit secūda referatur ad specificaz ꝛ dicatur. ꝛ eius quidem forme que puenit post complexionē. s. forme specifice ꝛc̄. Uel dicendum q̄ hic dat intelligere tertium membrum diuisionis. s. q̄ formarum quedam sunt simulactiue ꝛ passiue: ꝛ tunc exponemus aliter ꝛ dicemus ꝛc̄.

Aut passiua aut attractio ferri.
Aut nocitium.
Aut in corpus hois.
Omnis virtus — Aut principaliter ꝛ directe. — Aut iuuatiuum.
Aut in alia vt magnes.
Aut activa.
Aut phibēt illō qđ Prin. agit.
Aut secundario ꝛ indirecte.
Aut adiuuant ipsum.

¶ Juxta primam partem est primo intelligenduz q̄ p hoc qđ dicit res que comeditur: aut qua fit inunctio habetur illud quod supra dicebatur. s. q̄ non solum intendit tradere modum operationis in corpe humano eoruz que per os ingrediuntur: sed etiā que exterius approximant corpori humano: ꝛ ideo dixi supra q̄ large loquebatur de cibo ꝛ potu. s. prout etiā se extendit ad exterius approximata: sed quia hic pncipaliter intendit dē his q̄ ingrediuntur per os: ideo se retulit ad cibum ꝛ potū: ꝛ quia plura sunt talia.

¶ Secundo est notāduz q̄ duplicia sunt ea que corpori approximant: quedaz sunt que non solum operantur in corpus nostruz: sed etiaz in qđcūq̄ aliud:

¶ Rediemus ꝛc̄. ¶ Postq̄ ostendit quid est operans a qualitate ꝛ a materia ꝛ a forma specifica: hic quia non perfecte declarauit operationez a qualitate. s. quomodo illud quod operatur a qualitate operat per quattuor qualitates elementoruz: nec modum sm quez modum calidum vel frigidum respectu corporis humani redit ad hoc perfecte declarādum. Primo in generali proponit modum sm quez aliquid dicitur tale. Secundo ipsum declarat in spāli. ibi (Et cum hanc potentiam.)

Jacobus

rimus corpori calido in primo gradu medicinam calidam in primo plus calefaciet ipsum q̄z calefaceret corpus temperatum ꝛ adhuc plus calefaceret corpus febricitans in tertio gradu propter aptitudinem ipsius maioreż ad inflammationem. ¶ Ad quartum dic q̄ medicina que non est in vltimo calida vel frigida potest p iterationē: vel q̄ntitatis augmentum calefacere: aut infrigidare in summo ꝛ occidere. Jurta illud Gal. 3. simpli. medi. c. 1. distinc. 4. Si de lactuca comedat homo q̄ntitatem temperatam nutrit eum: ꝛ si exprimat eam ꝛ bibat de aqua eius q̄ntitatem magnam perit: ꝛ moritur sicut mortur qui bibit iusquiamum ꝛ opium. Tertio dicit q̄ secundus gradus qualitatis medicine est vt sit operatio fortior operatione primi gradus: scilicet sensui manifesta prima oblatione: sed tamen non peruenit vsq̄ ad hoc q̄ ledat operationes manifeste: nec mutat eas a suo cursu naturali nisi per accidens. puta q̄ medicina secundi gradus datur nimis calida actu vel nimis frigida vel corpori debili vel tenero nimis sicut infanti: vel quia habet aliam virtutem qua ledit sicut apium a proprietate provocat epilentiaz vel nisi frequenter iteretur: vel nisi def ex ea q̄ntitas superexcedens suam dosim propriam. In his eniz casibus sensibiliter ledit. ¶ Attende q̄ a Gal. quinto simplicis medicine. c. vlti. sic describuntur medicine secundi gradus. Medicine vero que sunt in gradu secundo sunt medicine in quibus est possibile vt calefaciant aut infrigident aut ericcent aut humectent calefactione aut infrigidatione aut ericcatione aut humectatione manifesta. Et a serapione sermone tertio partis prime sui aggregatorij sic. Et si permutauerit permutatione apparente manifeste: tū non forti permutatione dicetur in secundo gradu. Quarto dicit q̄ tertius gradus qualitatis medicine est vt proueniat in corpore humano essentialiter. i. perse non per accidens nocumentum manifestum ex operatione eius. Sed non peruenit vsq̄ ad mortificandum ꝛ corrumpendum corpus humanum. Et a Gal vbi supra describuntur ita medicine tertij gradus. Ille autem que sunt in gradu tertio sunt medicine que efficiunt has operationes opatiōe forti: verumtamen nō in vltimo. Et a serapione sic. Sed si permutauerit permutatione forti sed non in vltimo ita q̄ destruat aut corrumpat dicetur in tertio gradu. Justabit aliquis de portulaca que est frigida in tertio vt ait princeps secundo huius capitulo de ea: ꝛ serapion in aggregatorio ꝛ homines comedunt eam frequenter specialiter in gallis absq̄ sensibili lesiōe. Item fungi numerantur a serapione inter medicinas frigidas in tertio: ꝛ tamen frequenter absq̄ lesione manifesta cōeduntur ab hominibus: marime in pte francie que bria dr. Jtē pori ꝛ nasturtiū censentur calidi in tertio per principem secūdo huius in suis capitulis: ꝛ tamen comedunt innocue ab hoibus frequenter ꝛ abundanter. ¶ Ad primum dic q̄ portulaca comeditur cōiter estuo tpe ab hominibus calidis: sed si comederetur ab homine temperato tempore ꝛ

De partibus.

regione temperatis sub sua propria dosi lederet sensibiliter. ¶ Ad scōm dic cuz serapione capi. fungorum q̄ eis due sunt species. Una est apta cibo: ꝛ tales sunt fungi brie. Alia non q̄ occidit: sed qui sunt apti cibo nonsunt frigidi in tertio. ¶ Ad tertium dic q̄ pori cōiter solent comedi in aqua eluti que reprimit eoruū caliditatez ꝛ in tempore frigido. Et si parui teneri comedantur in estate sumi solent cuz herbis frigidis sicut lactucis reprimentibus eoz caliditatē ꝛ in pua q̄ntitate. Et de nasturtio dic q̄ aquaticū qđ comedi solet est minus calidū campestri vel ortulano quod manifestatur ex suo sapore. Quinto dicit q̄ quintus gradus est ille cuius operatio peruenit ad mortificandum ꝛ corrumpendum: ꝛ hec est proprietas. i. propria operatio medicinaꝝ venenosarum que sunt tales a q̄litate. Et iste differunt a veneno puro: quia venenum mortificat ꝛ occidit hominē a tota sui substantia: ꝛ iste occidunt a qualitate. ¶ Attende primo q̄ Gal. sic dr. scribit eas vbi supra. Et ille que sunt in gradu quarto calide noiant medicine que ꝓsequūtur ex calefactione sua q̄ ipse adurūt. Et frigide sunt medicine que ꝓsequūtur ex ifrigidatiue sua q̄ ipse mortificāt illud cui occurrūt. Et Serapion sic. Et si permutauerit pmutatione forti cū excessu destruente. s. aut calefactione qua cōburat aut infrigidatione qua mortificet erit in quarto gradu. ¶ Attēde scōo q̄ inter medicinas siccas nulla reperit sicca in quarto: nisi sua siccitas cōiuncta fuerit caliditati adurenti: sed in tertio gradu sicce plures inueniunt nō adustiue. Jurta illud Gal. vbi supra. Similr vō aliqua medicinarū ericcantiuz non est possibile vt ericcet in quarto gradu preter q̄ comburat. Et illud est q̄n quando res ericcat vltima ericcatione: tunc ipsa proculdubio adurit. In gradu autez tertio ex gradibus medicinarū ericcantiū est possibile vt res nō comburat sicut omnes medicine que stipticant stipticitate forti vehemēti: sicut succus aggreste ꝛ sumach ꝛ alumen ꝛ balaustie ꝛ galle viridis: hec Gal. ¶ Attende tertio q̄ nulla est medicīa humida in quarto gradu: sic q̄ a sola humiditate interficiat humectando iz possit interficere suffocando plus a substātia q̄z a qualitate. Jurta illud Auer. 5. colliget. ca. 3. Et de humido non videtur q̄ transire possit tertium gradum. ¶ Attende quarto q̄ proportio graduum ad temperamentum ꝛ ad sentuicem sm Alkindum est proportio dupla: ita q̄ medicina calida primi gradus est in duplo calidior temperata: ꝛ calida secūdi gradus in duplo calidior calida primi gradus: ꝛ calida tertij gradus in duplo calidior calida scōi: ꝛ calida quarti gradus in duplo calidior calida tertij. Et hanc positionem recitat ꝛ reprehēdit Auer. 5. colliget. c. pe. dicens. Et dicit Alkindus q̄ cōparatio quattuor graduū medicinarū est comparatio dupli: ita q̄ gradus veniet duplicatus propterea quia ponit primum gradum duplum temperantie ꝛ secundum duplum primi: ꝛ tertiū duplum secundi: ꝛ quartum duplum tertij. Et erat ei sufficiens dicere q̄ secundus est duplus primi ꝛ tertius triplū ꝛ quar-

lem est natum reduci ad actuz illius potentie essentialis ⁊ per se. hec aũt essentialis potẽtia est duplex vt ibidem apparet: nam quedam est actualis simplr: ⁊ quedam quodãmodo actualis passiua: ⁊ differunt ista: qz potentia passiua non reducit ad actũ nisi per presentiã agentis qũ est tale actu: ita qz de se nunqz iret ad actum ad quez est in potẽtia: sed potentia actiua ꝛ se vadit ad actũ remoto prohibente, ỽ.g. de potẽtia passiua: nam quãdo aliquis nescit scribere est in potẽtia ad scribendum: non tñ potest scribere nisi deducatur ad actũ ab aliquo scriptore docente ipsuz scribere: sed quãdo iam scit scribere potest scribere dum vult remoto prohibente: ita est in proposito de medicina calida actu ⁊ potentia. modo Aui. hic loquit large ꝛ potentia: prout ad hec duo se extẽdit: vt apparebit infra. ¶ Quarto est intelligẽduz qz hic reperit duplex lra. Una dicit: ⁊ volumus dicẽ ⁊c. Alia dicit: ⁊ nolumus dicere. vtrãqz saluabo. Nam si dicit. ⁊ volumus dicere ⁊c. dico qz hic dicit Auicẽ. vt ostẽdat sm quẽ moduz talia dicũtur calida vl frigida in potentia: qz dicunt calida vl frigida in cõparationẽ ad corpus nostrũ: ⁊ ideo dicit in tertio de cõplexionib⁹ capło primo. omne qđ dicit tale in potentia dicit tale in respectu ad aliud: vult ergo dicere qz medicina dicat calida vel frigida in cõparatione ad corp⁹ nr̃m: ⁊ non opz qz dicatur talis in cõparatione ad aliud corpus: ⁊ etiã dato qz sit talis actu dicit talis in cõparatione ad hoiem. Si aũt dicat. nolumus. põt saluari. ⁊ dicenduz. hic dicit vt per hoc ostendat sm quez modum medicina dicit calida vel frigida: quia nõ dicitur medicina calida vel frigida: qa fit calidior vel frigidior actu in corpore humano: sed qa est talis in potentia in cõparatione ad effectũ quez facit in corpore humano sicut supra dicebat capitulo ꝛ cõplexionib⁹. quia medicina nõ dicitur temperata actu sicut corpus humanũ: quia nulla est talis: sed quo ad effectum eius ⁊c. Incipe hic disputare ꝛ forma specifica ⁊ dicas rationes pro ⁊ contra: ⁊ sufficit hoc.

a ¶ Et cum ⁊c. ¶ Postqz ostendit in gñali modum sm quez aliquid dicit esse tale in actu ⁊ tale in potentia qđ approximat. corpori nostro: hic declarat illud quod proposuit: proposuit autez duo. Primus fuit qz alique medicine dicuntur calide ⁊ alique frigide in potentia. Secũdum qđ proposuit fuit qz medicina dicitur plus calida vel plus frigida qz corpus nostrum. Et ideo duo facit: qz ꝓmo declarat primuz qđ premisit. s. modum sm quẽ res dicitur calida vel frigida in potentia. Secundo declarat. s. modum sm quem aliqua res dicitur plus calida vel plus frigida in potentia qz corpus humanuz: ⁊ hoc non est aliud nisi qz sunt gradus quibus materia dicitur excedere corpus humanuz in caliditate vel frigiditate. ibi (Preterea dicemus qz medicinaruz ⁊c.) Prima in quattuor: sicut quattuor ostendit modos sm quos aliquid dicitur tale esse in potẽtia. Et ꝓmo ponit primuz. Secũdo scõm. tertio tertium. Et quarto quartũ. Secũda ibi (Est etiam cum hanc potentiaz dicimus.) Tertia ibi (Est etiaz cum ꝛ medicina dicimus.) Quarta ibi (Et inter potentias quidem primas ⁊c.) ¶ Iuxta primã partem notandum sicut extrahitur ex tertio ꝛ cõplexionib⁹. ex quo omnia que hic dicit Auicẽ. extrahunt qz potentia reperta in medicinis est triplex: tamẽ hic addit Auicẽ. quartũ modum qui reducitur ad illos. Una est potentia absolute accepta ⁊ mixta cõmunicant omnia que dicuntur talia in potentia. Secũda est nostra: aut plus frigida qz corpora nr̃a. ¶ Et cuz[a] hanc potentiaz dicimus volumus dicere virtutẽ consideratã per operationẽ calozis quã nostra corpora in ea efficiunt: qm̃ cũ eius potitor a calore inato qui est in nobis patietur accidet in ea tunc illud in effectu. Et etiaz cum hãc potentiã dicimus ⁊ volumus rem aliam dicere. Et est vt sit potẽtia cum intentiõe bonitatis aptitudinis sicut cum dicimus qz sulphur est calidum in potẽtia. Et est cuz dicimus qz res calida aut frigida: ⁊ attẽdimus illud quod in eius cõplexione ex quattuor primis elemẽtis est magis supe rans: ⁊ nõ cõsideramus operationẽ quã in nostris efficit corpozib⁹. ¶ Est[b] etiam cuz de medicina dicimus qz est in potentia sic cum fuerit eius potẽtia in intentione habitus sicut potentia scribe qui iam dimisit scribẽdi operationẽ: ⁊ tamẽ habet in scribẽdo potentiã: quẽadmoduz dicimus qz napellus in potẽtia est corrũpẽs. Inter hoc ỽo ⁊ pmã existit dr̃ia: qz pma nisi postqz corpus conuersione manifesta ea cõuertit nõ exeunt ad effectum. Istud aũt aut operatur ipsamet obuiatiõe: sicut venenum viperaruz: aut per qualibet cõuersionez in sui quali.ate: sicut napellus. in pipere vel allio differt a caliditate ignis: ⁊ frigiditas lactuce a friditate aque ⁊ similibus: ⁊ istum modũ tangit in ista parte: ⁊ quia omne quod est in potẽtia in quacũqz fit non operatur nisi reducatur ad actũ: ideo ostendit modum sm quem reducatur ad actũ: quia quãdo obuiat calori nostro per quez fit in actu acquirit actum per quem agit postea in corpus nr̃m ⁊ ipsum calefacit vel infrigidat. ¶ Secũdus modus sm quez medicina dicitur in potentia est aptitudo vl facilitas ad acquirendum actum: ⁊ isti modi secundi ⁊ tertij sunt modi spales: ⁊ in istis diuersificatur ea q̃ dicuntur talia in potentia primo modo nam dicitur in potentia secũdo modo illud quod est aptum vt facile acquirat actum. s. per vnam transmutationem solum: ⁊ hoc vult Rhus in cõmento meta. qz illud est in potentia proprie ⁊ propinqua qz vna transmutatione ad actum reducitur: ita qz iste secũdus modus competit potẽtie passiue: primus autem modus erat cõmunis actiue ⁊ passiue. ¶ Et tertius modus dicitur aliquid esse in potentia perfecta ⁊ completa: ⁊ hic modus proprie competit solum potentie actiue que ad hoc vt ad actum reducatur indiget solus remouente prohibens: sicut habens habitum grãmatice non eget aliquo dante sibi potentiam: sed ad actum deducitur remoto prohibente. Et ideo dicebat Philosophus secũdo ꝛ anima ter. cõmen. 55. qz ignorans medicinam si debet reduci ad actum medicandi: oportet primo acquirere aliquid sm potentiam per quam sit potens in actum medicandi: ita qz primo est in potentia passiua ad recipiendum habitum medicine: sed habens habitum medicine aliqua receptione alicuius actus potest prozumpere ad actum si vult remoto prohibẽte: ⁊ ideo hec potentia tertio modo dicta dicit cõpleta vel perfecta: qz est magis ꝓpinqua actui q̃ aliqua alia. Apparet ergo qũo differunt iste potẽtie: qz ꝓmus modus est potentie cõmunis: alij duo speciales: sed secũdus est passiua: tertius vero activa. Notandum circa illam partem.

b ¶ Est etiaz ⁊c. ¶ Hec potẽtia tertio modo dicta recte differt a potentia mõ dicta sicut habens habitũ a non habẽte habitum: qz vt apparet scõo de aĩa. aliter est in potentia ad medicãdum aliter anteqz habeat habitũ: ⁊ quãdo iam habet habitũ medicine: qa primo modo est in ipso remota ad actum ⁊ nec põt deduci ad actum nisi prius acgrat habitum: sed qñ iam habet est in potẽtia accidẽtali: sed anteqz haberet habitum erat in potentia essentiali ad ipsum que est potentia passiua: ita qz quando est in potentia actiua potest statim exire in actum remoto prohibente: eodem modo est in medicinis qz aliqua sunt anteqz possint adduci ad actum oportet qz primo reducantur ⁊ acquirant aliquam alterationem ipsum infrigidantem: sed venenum viperarũ statim cũ obuiat corpori calefacit ipsum ⁊ venenum scorpionũ infrigidat corpus humanũ cuz obuiat sine acquisitione alicuius alterius dispõnis a calore nostro: sed medicina venenota vt

Iacobus

tus quadruplum: ⁊ sic intellexerunt medici in ordinatione graduum ad hoc vt essent equales: hec Auer. Ex quibus apparet qz medicine tertij gradus ꝛz alkindum sunt octuplex respectu temperamenti: ⁊ medicine quarti gradus sexteculple. Et ex hoc arguit illic Auer. qz medicine tertij gradus interficient. ⁊ magis quarti corpore humano nequeunte sustinere tantum excessum. Sed sm Auer. ⁊ alios quartus gradus est solum quadruplus primi: ⁊ tertius solum triplus primi: ⁊ secundus solum duplus primi: ⁊ primus est duplus temperamenti: vt ait ibi Auerro. auctoritate Gal. ¶ Attende. s. qz venenũ est humiditas aquosa subtilis horribilis qualitatis vt ait hali secundo tegni commento illius canonis. Ita vero ⁊ sm ventrem. Et sunt due species eius Iuxta illud princ. quarti. 6. c. 2. Species venenorum sunt due. s. faciens operationem suam cum qualitate qua est in ipso ⁊ efficiens cum forma sua ⁊ tota substantia sua. Et primum quidẽ aut est corrodens putrefaciens sicut lepus marinus: aut inflammans calefaciens sicut euforbium: aut infrigidans stupefaciens sicut opium: aut oppilans vias anhelitus in corpore sicut plumbũ vstum. Efficiẽs aũt cuz tota sua substantia est sicut napellus ⁊ gummi napelli ⁊ sicut cornu spice ⁊ sicut fel leopardi: ⁊ hec sunt deteriora venena. Et proprie hec venena dicuntur: sed venena prime speciei proprie dicuntur medicine venenose vel pernicios. Iuxta illud Principis secũdo huius tracta. 1. c. 4. Medicina vero pernicios est medicina que conuertit cõplexionem ad corruptionez superfluam sicut euforbium ⁊ opium. Et venenum est medicina que corrumpit complexionez non cum cõtrarietate tñ sed cũ proprietate que est in ipso sicut napellus. Et iteruz de venenis sunt que agunt super vnum membrũ sicut cantarides super vesicam: ⁊ lepus marinus super pulmonem: ⁊ de eis sunt que agunt sup totum corpus vt opiũ: hec Pain. Et differt venenũ a medicina venenosa: qz nõ indiget reductiõe de potẽtia ad actum.

Dicemus autem ⁊c.

¶ In hac pte sexta prio diuidit Pain. illd quod corpori aduenit diuisione trimembri. Secundo exequitur de primo membro. ibi (Quod vero mutat.) Tertio ꝛ secundo. ibi (Quod vero a corpore.) Quarto ꝛ tertio. ibi (Illud vero.) Quinto agit ꝛ effectu cuiusqz quod nutrit in fine rei siue cibus fuerit siue medicina. ibi (Totum vero illud.) ¶ In prima particula dicit qz omne quod aduenit corpori humano aptum agere in ipsum vel pati ab eo vel a corpore mutatur ⁊ non mutat corpus vel a corpore mutatur: ⁊ mutat corpus vel a corpore non mutatur sed mutat corpus. Exemplum primi est cibus temperatus. Exemplum secundi est res medicinalis lapsa. Exemplum tertij est venenum. Eiusdez

De partibus.

diuisionis meminit Gal. tertio complexionuz. c. 2. dicens. Oportet igitur vtintentio tui animi in his rebus de quibus dicit qz sint frigide aut calide aut sicce aut humide potentia sit qz sint ꝛ natura rerum quaruz proprietas est nutrire: aut sint ex rebus que principiũ permutationis a corpore tñ acquirunt: ꝓeinde natura que est eis ꝓpria alteratur ⁊ postea corpus pmutat aliquo modo pmutationis: ⁊ intende cum hoc rem tertiam: aut sint ex rebus que penitus nullo permutationis modo alterant. ¶ Inflabit aliquis interimens primũ mẽbrũ dicte diuisionis sic. Si quid non mutans corpus a corpore mutaretur id ꝛ cibo marime videret: sed qz cibus mutet corpus Gal. sexto morbi. c. 1. pluribus rõnibus ostendit dicens. Illi qui estimant nutrimentum non posse mutare corpus qđ ab eo nutritur eo qz hoc nomẽ nutrimentũ videt illis tñmodo significare rem quidem mutabilez ⁊ non mutantem sm rei veritatẽ hoc nequeũt affirmare. Quid. n. dicturi sunt de arbore illa trãsplantata de persia in egiptum: que dũ in solo persarum esset mortifera in egipto absqz nocumentuz reddita est: que de qualitate pessima mutata est in bonam. Illud idez vniuersis cernimus vineis: qz cum de loco ad locum transferuntur vites fit inde sapor diuersus. Item dicit ỽn. particula vltima partis pñtis qz totum illud quod nutrit in fine rei naturali mutatione mutat corpus ⁊ est calefacere. Item videtur qz nihil mutet corpus quod non mutetur a corpore: qz omne agens agendo repatitur. Itez si quid mutaret corpus quod ab eo non mutaretur id marime de veneno videretur: sed qz venenum a corpore nostro mutetur Gal. affirmat in tertio complexionuz. c. 12. dicens. Et venenorum quidem est alterum genus principium alterationis sue ex caliditate que est in corporibus nostris recipiens ex quibus ꝓingit vt nostrorum corporum corrũpatur natura. Item dicit princeps quarti. 6. c. 2. Et fuit quedam anus suscipiens in principio rei de napello rem paruam: deinde non cessauit vti eo donec assuefacta est cum eo natura ⁊ audaciter est vsa eo: ⁊ nil nocuit ei: ⁊ dico hoc. Et dixit russus qz nutrita fuit puella cum veneno vt interficeretur per eam reges: hec princeps ibi: venenum ergo patitur a corpore. ¶ Ad primuz concede qz nullus est cibus ita temperatus qz non mutat aliquo modo corpus humanum. Sed cum dicitur hic qz a corpore mutatur ⁊ non mutat corpus intelligendum est qz ex cibo postqz suam cõpleuerit operationem non remanet in corpore qualitas qua calidius fit aut frigidius intensiue. Iuxta illud Gal. tertio cplexionũ. c. 4. Et cũ corpori perfecte assimilantur ⁊ nutriunt ipsuz tũc non operantur in corpore aliquid qđ diuersificet eius naturã. ¶ Ad scõm dic qz corpora nr̃a mutant venena repellendo diuidendo calefaciendo. Et cum de eis dicitur qz

sa vt napellus etiaz cum approximant corpori infrigidat: tamen recipit quedaz modum caloris in principio non q recipiat aliquez actum: sed aliquaz dispositionem per quā magis substituatur z citius peruenit ad cor infrigidandu: similiter sunt aliqua que immediate approximata corpori nostro sine aliqua transmutatione ipsum confortant sicut est hyacintus sicut dicit Auicē. in lib. de viribus cordialibus: z hoc probat quia dicit q statiz retentus in corpore confortat: z tñ nullam recipit ppter hoc alterationez: tamē alique sunt medicine que citius operantur adiute a calore nro non tamē q cum aliquaz virtutem recipiāt sicut charabe quādo fricat fortiter adiuuat ex tali frictione vt sua virtus citio z magis manifestet in attractione palee: quid ergo inconueniens est q venenū statim alteret corpus nostrum cum obuiat ei: multo magis zc.

a ¶ Et inter zc. ¶ Notādum circa aliam partem. (Et iter potētias qdē zc.) Vbi ponit quartuz modū eius qđ est tale in potētia q sicut extrahit ex. z. de cōplexionibus ea que approximant corpori nostro sunt quattuor modoz: quedaz sunt que ipsum oīno vincunt z transmutant nullaz recipiendo trāsmutationez a calore nostro sicut sunt venena vt napellus: z venena viperarū que statim cuz obuiant corpori ipsuz alterant z corrūpunt sine eo q transmutent vel alterent ab eo. Alie autē que sunt que cum obuiant corpori nostro prius alterant ab eo: sed vltimo reuertunt super ipsum corpus etiaz corrumpunt z vincunt sicut sunt medicine venenose: z ista duo hñt potentiā actiuā in corpore nostro. Alie sunt que vincunt a calore nostro z transmutant ab eo z hec sunt duplicia. Vnaz quedam sunt que vltimo nō assimilant corpori nostro vt medicine absolute loquēdo. Alia sunt que vltimo assimilant: lz non perfecte vt cibi medicinales: tunc modo dico q illa que sunt in potentia primo modo. s. venena assimilant habitui: quia habent oīno potentiaz actiuam sic q non passiuā: sed cibi z medicine habent potentiaz que est aptitudo: ita q in potentia passiua primo anteqz deducantur ad actum sicut illi qui nondum habent habitū grāmatice vel scribendi. Et hec sunt duplicia que aut cuz hoc q alterant a calore nostro totaliter vincūtur z sic sunt cibi: aut non totaliter: z tamē alterant in fine: z sic sunt medicine. Alia vō sunt que habent potentiā mediam inter hec: ita q vtraqz participant ita q nec oīno excluduntur ab alteratione a corpore nostro: nec quin ipsum alterent z mutent: z iste sunt medie inter potentiaz que est aptitudo z potentiam que similatur habitui: z hunc modum tangit hic Auicē. in ista parte: nam iste medicine venenose indigent solum aliquo leui dirigente ad membra vt earum virtus citius manifestetur: z vt ducant ad locum debitum cito per eaz subtilationem: z nō quia acquirant aliquaz transmutationē: sed solum preparationez

¶ Et inter[a] potētias quidez primas etiā inter potentiaz quam noiauimus est aliqua potentia media que est sicut potētia medicinarum venenosarum. ¶ Preterea[b] dicemus q medicinarū gradus iaz quattuor positi sunt. ¶ Et gradus[c] quidem primus est illud qđ cum comedit z bibitur in quo fit inunctio efficit in corpore sua qualitate operationē nō perceptā: sicut cum calefacit aut infrigidat z nō percipitur neqz sentitur calor: aut frigiditas nisi postqz reiteratum fuerit z multum factum fuerit. Et gradus secūdus est vt sit operatio fortior ista: sed tamen non peruenit ad impediendu operationes manifeste: neqz eursum earum naturalem mutat nisi per accidens: aut cum multotiēs aduenit z est multū. Et tertius qdē gradus est vt ex opatione eius essentialr pueniat impedimentū manifestum: sed nōdum tñ puenit ad mortificāduz z corrūpendum. Et quart[o] est gradus vt illud ad mortificanduz pueniat z corrūpendum. Et hec qdē est ppietas medicinaz venenosaz: hoc est illud qđ exīstit p q̄litatē cum tota vero sui substātia mortificās est venenuz.

leuem. Et si dicas q lz sint medie inter ista duo ad quid magis declinant. dico q plus reducunt ad passiuam q̄z ad actiuam: z ideo Gal. circa principium. z. de complexionib[o]: istam potentiaz non posuit: quia sub illa que est aptitudo repo sunt. Hic cadit questio de reductione medicinarū ad actū: z non consideramus su. sicut dicit q omnia animalia sunt magis calida q̄z mineralia: quia in animalibus dominant elementa calida super frigida cum habeant vitam que non stat nisi cum dominio calidi: z terre nascentia dicunt frigida: quia in eis dominātur elemēta frigida super calida: z talis caliditas vl frigiditas ē actualis z nō potentialis.

b ¶ Preterea zc. Postqz determinauit primum qđ ppositum. s. q aliqua res dicuntur tales. s. calide vl frigide in potētia: hic declarat scōz. s. q aliqua res dicitur magis calida vel frigida in potentia q̄z corpus humanū: z hoc nō est aliud nisi determinare de gradibus medicinaruz. Primo ponit numeruz graduū. Secūdo declarat membra diuisionis. ibi (Et gradus qdē eaz.) ¶ Iurta pmā ptē notāduz q gradus medicinaz nō est aliud nisi excessus alicui[o] q̄litatis sup tpamētū corpis hūani: ita q ponere medicinā in aliquo gradu nō est aliud nisi vicere hz excessuz calz vel frigidū: siccū vel humidū sup corp[o] humanū: ita q tēperamentū ei[o] nō ꝑseruet. Deinde cū dicit.

c ¶ Et gradus zc. ¶ Declarat istos gradus. Primo pmū. Scōo scōm. Tertio tertū. Quarto quartū. Scōa ibi (Et gradus scōs). Tertia ibi (Et tern[o] qdē.) Quarta ibi (Et quart[o] est gradus.) ¶ Ad euidentiā istoz graduū est notāduz q nēciuz fuit medico distinguere gradus q̄litatū eoz que approximant corpori nro interius vel exteri[o]. Et tō hec est: q in eius opōnib[o] indigēt diuersis gradib[o] q̄litatis: q ptingit aliqñ aliquē egredi diuersimode a tēpamēto: mō cū debeat ipm reducere ad tēpamētū indiget diuersitate graduū in medicīs cū qb[o] reducīt: vñ sicut ptingit recedere a tēpamēto vīus calm sic q nō ꝑcipit cum eo manifesta calitas: aut sicut cū calitas sentit manifeste nō vt ledant opationes: aut sic ledunt manifeste q extra cursuz nālez non tñ corrūpunt: aut sic q totalr corrūpunt: z eodez mō in frīdo: ideo vt sciat istis remediari opz distinguere in medicinis cū qbus tales lapsus deberet curare: z hoc ex hoc habet si bñ aduertatis q distinctio graduū per prius reperit in distemperātijs corporis: z secūdario vō z ex pītt in medicinis: z dato q medicine primo applicent eas medici: primo tñ insunt distemperātijs corporis. ¶ Scōo notāduz q ex hoc qđ dicit in primo z secūdo gradu apparet q non est inconueniens q medicina que est in primo gradu caliditatis vel frigiditatis per accidens efficiat effectuz calidi in secundo vel tertio vel quarto gradu: sed per se solum efficit effectum primi gradus: scilicet si approximetur in debita quantitate z debito tempore: sed per ac-

Jacobus

citur q mutant corpus z nō mutantur ab eo venit intelligendū q si corpori adueniant snb notabili q̄ntate non spolianf ab eo formis specificis qbus sunt venena maxime si fuerint ex corrosiuis aut putrefactiuis: ēt si denf in ita modica q̄ntitate q sine lesione p corpus trāseant. Iurta illud Gal. 3. simpl. medici. c. 2. di. 4. ad fi. In medicinis āt que interficiūt p illud q faciūt accidere de corrosiōe z putrefactione non est possibile vt nutriant penitus: z si q̄ntitas earū sit parvitas in termino q penetret in corpore preter q in ipso lesionez faciat: z illud est quoniam iste medicine in genere suo sunt contrarie nature hominis.

¶ Quod vero zc.) ¶ In scōa dicit q id qđ mutaf ab hūano corpore nō mutās ipm mutatione notabili de qua curetur vel corpori assimilatur z est nutrimētuz absolute: vel nō ei assimilaf z est medicina tpata. Et intellige p nutrimētū absolute cibū tpatū nō medicinalez: q lz imutet aliqliter corpus p diuersas trāsiens digestiones eius imutatio nō est notabilis in intētione q̄litatis neqz māsiua: nō dicitur q non mutat corpus mutatione de qua sit curandū. ¶ Attende q licet medicina tpata non mutet corpus humanuz ad latus aliquod distemperantie qualitatū primarum z ideo dicitur tpata mutat tñ ipsum virtutibus alijs vt capillus veneris quez tpatum indicant Gal. z Auer. aperit oppilationes z mūdificat pectoralia: z aurum scōo huius fertur tpatū z est conferens doloribus cordis z tremori ipsius z malitie anime z ei que solus loquitur: z per hoc saluatur q̄z esse medicine in tota genere consistit in agere sicut esse cibi in pati.

¶ Quod vero zc.) ¶ In tertio primo innuit hanc diuisionem q id quod mutatur a corpore z mutat ipsum vel tandem vincitur a corpore z cessat eius immutatio: vel tandem vincit corpus z non cessat eius immutatio donec interfecerit. Scōo subdiuidit primū membrum qđ. s. a corpore vincitur in id quod tandem corpori assimilatur z fit ps eius z dicitur cibus medicinalis: z id quod non assimilatur corpori sed ejicitur ab eo z dicitur medicina absolute. s. nec participās de natura cibi nec de nā veneni. Tertio dicit q scōa diuisio. i. secundum membrum prime diuisionis. s. id qđ tandem vincit corpus est medicina venenosa.

¶ Illud vero zc.) ¶ In quarta dicit primo q id qđ mutat corpus z non mutatur ab eo est venenum. Scōo dicit q asserentes venenum nō mutari ab humano corpore non intelligunt q non calefiat ab innato calore corporis: immo maior eoruz pars non operatur in corpus: nisi prius calefiat ab innato calore eius. Cuius rei signum est q venena tam frigide nature q̄z calide citius interficiunt calida corpora: tum q acquirunt in eis caliditatem maiorem qua penetrant ad cor: tum q inueniunt vias latiores. Sed intelligunt venenum non ita mutari q a sua spolietur forma nec ab operatione propie forme cessat donec occiderit remanētibus in vigore suis virtute z forma. Tertio dicit q si venenū fuerit calide cōplexionis vt venenū viperarū z napelli proprietas eius seu forma specifica qua occidit iuuatur suo calore resoluente spiritum. Et si fuerit frigide ꝑpleriōis vt venenū scorpionis z insquiami iuuatur suo frigore congelante spiritum z debilitante calorem innatum.

¶ Totuz vero zc.) ¶ In quinta dicit primo q oē nutriens siue fuerit cibus purus siue cibus medicinalis siue medicina cibalis tandez mutat corpus mutatione naturali calefaciendo ipsum q dū factus est sanguis auget calorē non intev

De partibus.

siue. s. sed extensiue: ita q etiam lactuce z cucurbite que sunt multū frigide calefaciunt hoc modo. Scōo dicit q illud calefacere quo medicina dr in certo gradu calida vel cibus medicinalis in certo gradu calidius nō est istud calefacere q̄ntitatiue z extensiue ex sui conuersione in sanguine: lz est calefacere corpus humanum qualitatiue z intensiue per qualitatez propriam remanente specie. Verbi gratia allia ponūtur calida prope quartū gradū z non calefaciunt in hoc gradu postqz in sanguinē fuerint cōuersa: sed postqz reducta fuerint de potētia ad actū prius q̄z ꝑpria spolient forma z fiant sanguis. Huius q̄uz affirmatur ab Auer. 5. colliget. c. 2. dicēte. Medicina que cōuertit in chilum calidiorē chilo tēperato aut in calorē qui est pars corpis hoc ē ad ptē calidā illaz dicimus calidā medicinā: q calor dr q sit vna rerū que calefacit hoīez plus debito: z qđ ꝑfiat ex hoc chilo est calidius debito: z sanguis qui est mā caloris nālis est calidior debito: z sīr humiditas radicalis in quo cōuertit sanguis est calidior suo mō: z sic de necessitate calefacit oēs corpis ptes: hec Auer. Tertio dicit q medicina cibalis seu nutriens mutaf a corpe taz in substātia q̄z in qualitate. Sed pmo in qualitate z hoc duplr. Vnaz primo reducit sua qualitas de potētia ad actum per calorē nostri corporis: z tunc mutat corp[o] sua qualitate. Scōo minuit hec qualitas gradatim z paulatim corpori assimilaf z fit sanguis. Et tunc perdit ꝑpriā formā si nō perdiderit eaz dum fiebat chilus. Quarto dicit q medicinarū nutrientium que mutant in sui qualitate: quedaz mutantur ad caliditatē actualez z tunc calefaciunt corpus sicut allia: alie primo mutant ad frigiditatē actualem sicut lactuce. Quinto dicit q dum cōuersio alicuius istaruz medicinarū in sanguinem cōpleta fuerit operatio ipsius vtplurimū est calefactio: quia auget sanguinem de cuius natura est vt sit calidus z humidus. Et quō nō calefaceret hec medicina etiaz si fit de numero frigidarū cuz iam calida facta sit ex conuersione eius in sanguinē z expoliata sua frigiditate saltē in parte. Sexto dicit q queqz medicinarū cibaliuz tam calidarū q̄z frigidarū sibi reseruat aliqd ĩnate qualitatis vsqz ad certuz tempus post cōuersionez ipsius in substātia. vz. postqz facta est sanguis vt in sanguine lactucarū aliqua est infrigidatio z in sanguine allioz aliqua calefactio: sed nec sanguis lactucaruz est frigidus in secūdo gradu sicut lactuce: nec allioz calidus in quarto gradu sicut allia: sed comparatione ad sanguinem temperatū hic dicit calidus z ille frigidus: z tunc spolianf hic qualitatibus cum perfecte fuerint assimilatur corpori.

Medicinaz preterea zc. ¶ In hac parte septima pmo tangit Prin. hanc diuisionez q medicinarū cibalium alia est medicine propioz vt zinziber piper allia ceperalia est propioz cibo sicut melones cucurbite spinargia atriplices. Causa vō propinquitatis ad cibum est similitudo substantie cuz nostris corporibus. Et causa ꝑpinquitatis ad medicinam est dissimilitudo substātie cū nostris naturis. Iurta illud Gal. tertio complexionū. c. 2. ad principium. Oportet ergo vt proculdubio sit inter totam substantiam nutrientis z totam substantiam nutriti cōmunitas aliqua z similitudo. Diuersitas aūt in hoc etiā fm magis z min[o] nō est parua: z hoc ideo qñ res quedaz sunt magis cōuenientes z similes rei nutrite ab eis z quedaz minus. Scōo tāgit hāc diuisionē q reruz nutritiū alique sunt ꝑpin-

tidens pōt efficere effectū scōo ⁊ tertio ⁊ quarto gradu: ⁊ illud per accidens est tale vel q̄ iterek multotiens vel q̄ addatur in quātitate eius: nam ex multiplicatione agentis multiplicat actio: qa hoc faceret debile agens in multo tēpore qō forte in pauco. Itē multiplicata quātitate multiplicat virtus: qua in maiori quāto maior virtus: ita q̄ medicina primi gradus potest totiēs iterari ⁊ iterata quātitate exhiberi q̄ leditur sensibiliter ⁊ corrumpit: ⁊ eodem modo medicina quarti gradus pōt per accidens inducere effectum primi ⁊ scōi ⁊ tertij gradus qō apparet: qa sicut dicit scōo de accidenti ⁊ morbo ca.2. ignis potest accipi in tanta quātitate modica q̄ quasi non calefacit vt millesima pars scintille ignis: quāto ergo magis medicina aliqua: vnde pōt medicina quarti gradus esse tante quātitatis q̄ nō efficit ibi effectū primi tē. per accidēs. Et q̄bus appet q̄ quādo auctores ponūt medicinam aliquā in aliquo gradu debet intelligi quātitate ⁊ tempore debito: ita q̄ si non manifeste calefacit est in primo: si mānifeste ⁊ non ledit operatiōes est in secūdo: si ledit ⁊ nō corrumpit in tertio: si corrumpit in quarto. Et si querat que est ista quātitas ⁊ tempus mēsuratū. dico q̄ certa quātitas rerum: vt dicit 3. de inge. c. 3. neq; calamo scribi pōt: neq; lingua proferri: sed habet solum ex cōiecturaruz estimatiōe boni arbitrij medici: ⁊ ex hoc appet causa quare isti auctores diuersificati fuerunt in gradibus: adeo q̄ vnus eandez rem ponit calidaz in primo: alter in scōo tē. q̄ habuerunt diuersas experientias ⁊ coniecturas circa eandez rez: ⁊ q̄ diuersis regionibus diuersificantur materie tē.

a ¶ Dicemus tē. ¶ Postq̄m posuit quādaz diuersitatez eoz que ingrediunt in corpore humano que attēdunt quātuz ad principia opationuz que fiunt in corpe humano: ⁊ oñdit que sint illa principia: ⁊ q̄. s. qualitas mā ⁊ forma specifica que operant ea que per os sumunt vel exterius applicant nobis: hic ponit aliā diuersitatē in eo q̄ comedit ⁊ bibit sumpta rōne opationis earū. Prio pmittit illaz diuersitatē. Scōo illam declarat. ibi (Quod vō mutat a corpore.) ¶ Circa primū notādum q̄ hec diuersitas ꝓprie attenditur penes diuersitatē opationū in corpore humano ex cibo ⁊ potu creatam: nam q̄ corpus nostrū alteret cibuz vel alteretur: hic est diuersitas in operationibus.

¶ Sed tu dices videk q̄ Auic. male diuidat: q̄ diuisum videk cōtradicere diuidentib⁹. nam primo dicit q̄ illud totū q̄ aduenit corpori nostro est de numero eoz que agunt ⁊ patiuntur: ⁊ hoc est diuisum: postea dicit de membris diuidentibus q̄ esse tale: aut mutatur a corpore: ⁊ per hoc tangit q̄ patitur ⁊ non mutat ipsuz: ⁊ per hoc tangit q̄ non agit: ⁊ tamen dixit q̄ omne tale habet agere ⁊ pati: ⁊ in tertio mēbro etiaz tangit aliud qō non mutatur: ⁊ per ꝯs non patik sed soluz mutat: ⁊ per ꝯs soluz agit. Preterea videk q̄ ista diuisio sit superflua: q̄ cū omne agens nāle in agendo repatiatur ⁊ patiendo agat: ergo primū ⁊ tertium membrū sunt superflua Ad hoc posset rūderi dupliciter. Uno mō per expōnez līe: ita q̄ ly et accipiak indifferēter ad hoc vt sit cōiunctio copulatiua vel disiunctiua: ita q̄ exponatur et pro vel quātum ad primū membruz: sed copulatiue quātum ad scōm. Uel dicēduz q̄ Auic. quādo dicit in diuiso iter que currit actio ⁊ passio accipit actionez ⁊ passionē large pro omni mutatiōe que est in eis: siue sit magna: siue sit parua. Sed postea in diuidentib⁹ accipit agere ⁊ pati soluz pro mutatione magna ⁊ manifesta: ita q̄ quādo dicit q̄ nō mutant ipsuz corpus: verū est mutatione manifesta sicut quādo nutrit corpus: tamē aliqualiter mutat et eodem: imo in membro tertio diuisionis: nam venenū non mutat mutatiōe manifesta: tamē aliquo modo repatik vt dicebat secūda ratio. Et per hoc idē patet ad scōam rationē: q̄ ly oē qō naturaliter agit repatiak nō opz q̄ patiak passione magna ⁊ manifesta sp ⁊ sic accipit B. Deinde cū dicit.

Jacobus

quiores substantie sanguinis: ita q̄ facillime vertuntur in sanguinem sicut vinum vitella ouorum ⁊ aquam carnis: alie plus elongantur ita q̄ indigent maiori elaboratiōe: vt panis ⁊ caro: alie sunt longingssime sicut cibi medicinales. ¶ Attende primo q̄ vinum inter omnia est propinquissimū nature sanguinis ⁊ spūum. Juxta illud Gal. ca. nunc alleg. Et qō indiget minima resolutione est vinum: ⁊ propter hoc fit eius nutrimentum ⁊ ipsius penetratio velocissime. Et secundo aphorismorum commen. 18. illius cañ. Eorum qui nutriūtur: ait. Omnium velociter ⁊ subito nutrientium ē vinuz. Et vitella ouorum galline sunt minime superfluica ⁊ adeo sanguini proportionata q̄ fere tīn sanguinis generant quante molis sunt. ¶ Attēde scōo q̄ aq̄ carnis est triplex. s. aq̄ decoctionis carnis aq̄ expressionis eius ⁊ aq̄ sublimatiōis in alēbico: ⁊ earū q̄libz cito fit sanguis.

Amplius aūt tc. ¶ In hac parte octaua dicit p̄mo q̄ nutriēs siue cibus fuerit siue medicina cibalis mutat dispositionez corporis humani p̄ qualitatez eius: ⁊ p̄ quātitatem. ¶ Attende q̄ quidaz nō solum per qualitatē ⁊ quantitatem. dicūt q̄ nutriēs immutat corpus sed ēt per tps. Nam tempore non debito oblatā nocet quos corripit Gal. 3. tegni dicēs. Et hæ sunt due ꝑsiderationes circa salubre ⁊ egrū qualitas ⁊ quātitas eius qō offertur. Et enim tps velut alterū aliqō ab his tertium inducere in his que dicta sunt contentū non bene dictū est. Si enim indiget corpus tanta ⁊ tali oblatione manifestū est quoniā ⁊ sm tempus oportunum offertur. ¶ Sed nun quid nutriens mutat etiam corpus ordine suo vt si grossum leui preferatur nocet: ⁊ mastication diminuta ⁊ odore ⁊ sapore quibus fit abominabilis aut gratus. Dic q̄ ordo attenditur inter diuersa nutrientia: ⁊ hic agitur de vno nutriente ⁊ masticatio sapor: ⁊ odor ad modum immutationis qualitatiuum reduci possunt. s. in quarta parte. c. presentis. ¶ Scōo dicit q̄ iam p̄scituz est qualiter nutriens qualitate si sua mutet corporis disponez. ¶ Attende q̄ in nutrientib⁹ triplex attenditur qualitas. Una est actualis que nutrientibus inest actualiter ⁊ per ipsam primo occursu operantur absq; reductione quacūq;. Alia est potentialis activa que reducta de potentia ad actū per calorez nostri corporis calefacit aut infrigidat: siccat aut humectat ipsum: et de ista est sermo presens. Tertia est qualitas passiua. s. nutritiuitas sm quā nutriēs dicitur multe qualitatis qō multū nutrit. Et de hac loquitur p̄n. quarti prima. c. 1. dicens. Nutriens quoq; er duabus minuitur ptibus: vna earum est er q̄titatis parte: ⁊ altera er qualitatis parte. ¶ Tertio dicit q̄ nutriens mutat q̄titate sua dispositionem corporis vltimū ⁊ destruat ipsuz. Et prima quidez diuisio aut q̄uertetur in similitudinē corporis: aut nō cōuertetur in similitudinez corporis. Si in corporis conuertek similitudinem erit medicinale nutrimentū: ⁊ si in corporis nō cōuertetur similitudinē erit medicina absolute. Secūda autez diuisio erit medicina venenosa. Illud vero qō a corpore nullo mō mutak ⁊ ipsuz mutat est venenū absolute. ¶ Cum aūt nos dicimus q̄ a corpore nostro nō mutatur nolumus dicere q̄ nō calefiat in corpore per operationē inati caloris in ipso: imo plurimū venenoz non opak in corpe nisi calefiat per opationē caloris inati qui est in ipso. Sed volumus dicere q̄ non mutatur in sui forma nāli: imo nec cessat ab opatiōe eius virtute ⁊ forma' manentib⁹ donec corpus corrūpat. Et est qdem cuz

b ¶ Quod vō tē. ¶ Hic manifestat p̄dictā diuersitatē. Primo manifestat eā exēplificādo ⁊ subdiuidendo quedaz mēbra. Secūdo ipsaz declarat quo ad qdā dcā obscura in eis. ibi (Cū aūt dicimus tē.) ¶ Resumamus ergo totā diuisionez breuiter: omne qō aduenit corpori nostro p̄ viaz cibi vel potus: aut mutat a corpore ⁊ nō mutat ipsum: aut mutak ab eo et mutat ipsum: aut nō mutatur ab eo ⁊ mutat ipsuz. Si primo modo hoc dicit: q̄ aut pfecte mutak a corpore nostro in substantia ⁊ qualitate: ⁊ sic est cibus absolute: aut non mutak perfecte nec cōuertik: ⁊ sic est medicina tēperata. Si scōo modo hoc dupliciter: q̄ aut sic mutatur ⁊ mutat q̄ vltimo vincik corpus nostrū: aut sic mutak q̄ vltimo vincik a corpe nostro. Si aūt mutak su. q̄ vltimo vincik a corpore nostro: aut cōuertik ad similitudinem corporis vt cibus medicinalis vel non conuertik vt medicina absolute. Si aūt sic mutak ⁊ mutat q̄ vltimo vincit ⁊ corrūpit corpus nostrū sic est medicina venenosa. Si loquamur tertio modo. s. q̄ non mutak a corpore ⁊ ipsum mutat ⁊ corrūpit sic est venenuz absolute: ⁊ hoc est. Hic cadit qō quadruplex. Prima est vtrū in eadez re simplici possit reperiri simul virtus cibalis ⁊ medicinalis. Secunda vtruz medicina tēperata mutet corpus. Tertia vtrum in eadem re possit reperiri rō cibi ⁊ medicine temperate. Quarta vtrū medicina aliqua possit cōuerti in substantiā nutriti ⁊ nutrire: que omnia bene discutiant.

c ¶ Cum aūt tē. ¶ Postq̄m posuit diuersitatē quādaz eoz que ingrediunt corpa rōne opationuz que ab eis ꝓueniunt ⁊ declarauit aliqualiter mēbra diuisionis: hic declarat quedaz dicta obscura circa determinata: ⁊ tria facit sicut tria sunt illa dicta obscura que ipse declarat. Nam primo declarat qō vltimo dixit. s. q̄ venenū mutat corp⁹ ⁊ nō mutak ab eo. Scōo declarat quoddaz qō dixit in primo mēbro. s. quō cib⁹ mutak ⁊ nō mutat. Tertio declarat qōdaz dictū in scōo membro diuisionis. s. quō medicina ⁊ nutrimentū medicinale mutat corp⁹ ⁊ mutak a corpe. Scōa ibi (Totuz vō illud.) Tertia ibi (Et medicina qdez nutriēs tē.)

De partibus.

reductio

¶ Circa primā partē notāduz primo q̄ er hoc qō dicit hic Aui. s. q̄ nō intelligit q̄ venenū nō mutet a calore nro: ita q̄ nullo mō caleſiat a corpe nro appet diuersitas: imo calefactionis ⁊ mutationis medicine ⁊ veneni. Naz cū dicimus q̄ medicina mutak vtputa medicina cala nō intelligimus q̄ solū caleſiat a corpore nre: q̄ tūc nō differret ei⁹ pmutatio a pmutatione veneni: q̄ ēt venenum calefit a corpe nro vtplurimū vt dicit Auicē. hic. ⁊ ideo opz aliter mutari: ita q̄ dupliciter. Quia vel augek vltra debitum ⁊ pducit ad fastidium ⁊ oppilationes ⁊ tandē ad putrefactionem. Uel minuitur ita q̄ non sufficit ad restaurationem deperditi ⁊ ꝓuenit inde ptisis. i. ꝓsumptio corporis: nam cū plus offertur ex nutrientibus qz ꝓueniat mēbra non trahunt a venis nec vene ab epate nec epar a stomacho: ⁊ intestinis vel si trahant modicū trahunt: manet igitur cibus vel magna sui ps in stomacho natās ⁊ inducēs nauseā aut fastidiū: ⁊ qō transit ex hoc ad capillares venulas epatis ꝓculcak illic non tractū a mēbris ⁊ oppilat eas: ⁊ q̄ nō euentatur sed qz derelinqtur a regimine nature faciliter putrefit. Sz minus oblatuz qz fit necessariū primo nō reparat id qō resolutum est ⁊ calor innatus non habens pabulū in qō operetur ꝓsumit corporis ptes ⁊ radicale humidum quare corpus etbicatur ⁊ tabescit. ¶ Attēde q̄ prin. primi. 4. c. 1. facit diuisionem nutrientis ex pte q̄titatis quadrimēbrem dicens. Nutriens vero er eis omnibus hz iudicia que sunt ei ꝓpria ex modo q̄titatis: nutriens. n. quandoq; prohibetur: quādoq; minuitur: qnq; equatur: quandoq; augetur. Videtur ergo vel ibi supfluus vel hic diminutus nō faciens eā nisi bimembrē. Dic q̄ prohibitionē nutrientis hic intelligit sub diminutione ipsius. Et de equatione nutrimenti non facit hic mentionem: q̄ dum nutriens equatur. i. sub debita q̄titate offerk potius mutak a corporis dispōne qz mutet eaz. Et hic agit de nutriēte sm q̄ mutat sua q̄titate dispōnez corpis. Quarto dicit q̄ augmētatio nutrītis in q̄titate vltra debitū semp infrigidat: nisi ꝓueniat inde putredo ⁊ calefactio: ita. s. q̄ nutriēs sit de gñe calefaciēduz vt allia: cepe: vel putredinez induceat oppilando vel nō obediendo nature. Naz si ex allijs aut cepis plm comedatur inducū febrez: ⁊ nutriens excessiuū si putrescat supcalefacit corpus. Sicut. n. putredo gñari solet ab extraneo calore: sic corpori inclusa gñat in eo calorez extraneū ⁊ qnq; sebrē duz. s. eius fuligines ad cor ꝓueniūt ⁊ inflāmate illic ipm cor inflāmant. Cā vō quare nutrimēti excessus semp infrigidat est: q̄ obtūdit innatum calorē ⁊ quasi suffocat sicut ligna nimia supposita igni ⁊ oleū nimiū ifusuz lampadi. Preterea per viaz decoctionis diminute flegma multiplicat qō sui natura corpus infrigidat ⁊ sanguini ꝛmixtum repumit eius calorē ⁊ oppilans pbibet calorem diffundi ad membra viuificanda.

Dicemus etiam tc. ¶ In hac pte nona prio diuidit nutriēs in subtile dicēs q̄ est illud er quo gñak sanguis subtilis. Tertio grossuz dicēs q̄ est illud er quo gñak sanguis grossus. Et per hec extrahe descriptionē tpati. s.

q̄ est

reductio medicine calide ad actū fit nō solū qz calefit: sed ēt qz permutat in forma z substātia eius aut venenū remanet in forma z substātia eius: z hoc est qđ dicebat Auer. 3. colli. c. 3. qz medicina calida cōuertit in chilū calidiorē corpore nostro: z frigida in frigidiorē: z dicit qz medicina ponit partes cibales in corpore sicut z cibus: nec differt a cibo in hoc qz est trāsmutari a forma z substātia sua sed in hoc qz cibus cōuertit in idem numero cū corpore nr̄o: sed a medicina non pōt idē numero: z hoc non repugnat dictis. B. tz qdā certāt qz sic. z ideo dicit ibi Auer. qz quidā eius socius distās ab eo multū videns istuz passum in colli: qz nō intelligebat credebat qz cōtradiceret dictis. B. z per multas epistolas fecit euz intelligere z videre qz nō repugnat dictis. B. tū sine dubio modus. B. est vtior sicut apparuit in questione disputata đ reductione medicine ad actū z̄c. ¶ Secūdo est notandū qz notāter dicit. plurimū venenoz: qz sicut supra dicebat venena sunt duplicia. quedaz sunt que operant ꝓma sui obviatione ad corpus fine alia qualefactione vt sunt illa que sunt actu venena: vt venenū scorpionum z viperarū z basiliscorū que sunt venenorū animatoz. Alia sunt q̄ nō statim ꝓpria eorum obviatione corrūpunt: sed ꝓpio aliquāt̄ iuuant a caloze nr̄o: z fiunt magis in actu: z citius p calorē nostrū: z nō qz trāsmutationē recipiant ab eo vt venena q̄ sunt ex terrenas cētibus: vt er plātis vel mineralibus: z qz hec sunt plura q̄z ꝓria ideo dixit: plurimū venenorū z̄c. Et ex his apparet solutio duarū questionū.

¶ Prime huius qōnis. s. que venena citius interficiāt. nā illa que sunt ex animalibus cū sint magis in actu citius interficiūt q̄z q̄ sunt in plātis: qz talia sunt minus in actu. Apparet ēt solo alteri⁹ qōnis. s. qz venenū citius interficit: aut calidū vel frigidū. Nā calidum citius interficit eo qz citius peruenit ad cor in quo primo est vita: qz nō indiget aliqua dispositione z subtiliatione: sed frigidū venenū indiget aliqua dispōne subtili vt peruenīat ad cor. sed supposito qz eque cito peruenīret ad cor frigidum sicut calidum venenum qđ eorū citius interficeret. dico qz frigidū qz magis est vite z naturali calido contrariuz. ¶ Tertio est notandum de eo qz dicit (Et est quidē cuz hec natura est calida z̄c.) qz calefactio que inducit in venenum calidum a calido naturali adiuuat ipsa venena calida ꝓpter duo. Primo qz adiuta a caloze nostro magis calefiunt z fiunt per ipsum magis in actu: sicut videmus qz fricatio charabe cōfert ad attractionem palee: qz tunc magis fit in actu. Secundo iuuatur a caloze nostro venenum calidum: qz eius partes magis subtiliantur z ipsis subtiliatis citius petunt ad interiora cordis: sed operationes venenorū frigidorū adiuuat calefactio a caloze naturali solum secūdo modo non autē primo modo: qz in sua frigiditate nō iuuantur a caloze naturali cū calor naturalis semper habeat calefacere de se: sed magis ꝑdiret vt sic actionē frigidorum: cōferebat tamē calidis venenis ipsa magis calefaciēdo: tz frigida iuuant scōo mō a caloze nāli: qz eoz ptes magis subtiliant̄ quibus subtiliatis citꝰ penetrat eoz virtꝰ ad cor z interficit. z iō dicit. B. 3. de simpli. med. qz venenū frīdū citius interficit datū cū vino q̄z aliter: qz citius cū vino penetrat ad cor q̄z cū alio: dūmō vinū nō sit in tāta quātitate qz ipz impediat ꝓp caliditatē z destruat. ¶ Quarto est notādū de eo qđ dicit qz venenū non mutat in sui forma: imo nō cessat ab eius opatiōe donec corrūpat corꝑ remanēt̄ibus forma z virtute eius: qđ hic dicit pōt dupl̄r exponi. Uno mō qz fit redditio cause dictoū: scilz eius qđ dixit qz non mutatur in sui forma remanentibus forma z virtute. i. qz manet forma z virtus veneni: z tunc dicemus qz hoc dicit ad differentiā medicine cuius forma nō manet: sed corrūpitur in forma chili z vincitur a corpore: sed venenū non corrūpitur in stomacho. Alio modo pōt exponi remanētibus forma z virtute. i. donec remanet eius forma z virtus: z tūc dicē dū qz hoc dicit: qz aliqñ venenū exhibitū non corrūpit corpus: sed vincitur a corpore mediāte medicina ei contraria vt sunt medicine tyriacales: aut qz corpus vincat venenū z ipsuz expellit: sed qūo hoc fiat videbitur in qōnibus.

eius natura est calida z adiuuat tūc suaz ꝓprietatez natura eius ad resoluendum spīm sicut venenū viperaruz z napeli. Et est cū natura eius est frida z adiuuat suā proprietatem natura eius ad cōgelandū spirituz z debilitanduz sicut venenū scorpionis z iusquiami. Totuz vero illud qđ nutrit in fine rei naturali mutatiōe corꝑ mutat. Et est calefacere: quoniam cum in sanguine cōuertitur proculdubio in calefaciendo augmentū probet: ita vt lactuce z cucurbite taliter calefaciant qualr̄ istud calefacere existit. Cum vero calefacere dicimus nolumus calefacere istud: sed illō qđ ex qualitate rei prouenit eius remanē te specie. ¶ Et medicina[a] quidez nutriēs a corpore p sui mutat substantiā. Et mutatur ab ipso per sui qualitatem: sed primo mutatur in sui qualitate z alia quidē mutatur primo in caliditate z calefacit sicut allia. Et est alia que mutat primo in frigiditate z infridat sicut lactuca. Cuiqz eius cōuersio in sanguinem cōpletur plurimuz operationis eius est calefacere ꝓpterea qz in sanguine augmentuz efficit. Quo enim non calefacit cuz iam facta sit calida z sua frigiditate se expoliauerit. Sed vnicuiqz earuz etiam aliquid inate qualitatis associatur post conuersionē in substātia: qñ in sanguine qui generat ex lactucis aliqua remanet infrigidatio z in sanguine qui generatur ex allijs aliqua calefactio: sed ē hoc vsqz ad tēpus. Medicinarū preterea nutrimentū alia ē que medicationi magis existit ꝓpinq̄. Allia est que nutrimento est vicinior. Quemad modū ipsoz nutriētiū alia sunt quoz natura vicinior est substantie sanguinis sicut vinuz z ouoz vitelli z aq̄ carnis: alia sunt que parūper sunt longinquiora sicut

¶ Qđ est intelligendū de eo qđ dicit. z est quidez cū hec natura est calida z adiuuat z̄c. qz tz venenuz operetur interficiendo a tota substantia: tamē ad operationes eius adiuuat cōpletio eius. nam in calidis venenis adiuuat caliditas inquantū resolvit spiritum: sed quo ad frigida veneno rum adiuuat operationez veneni que est a tota substātia mortificādo calorē innatum z extinguendo ipz z̄c. ¶ Intelligendū circa illā partē (Totum vero z̄c.) qz non est intelligendū qz nutrimētū oīno mutet in corpore nostro sic qz nullo mō ipsum mutet: qz omnis cibus quātūcūqz sit frigidus ꝑmutat calorem naturalez ipsum augēdo. nam restaurando san. z spiritum ipm auget z calefacit. Sz intellexit supra in secundo mēbro diuisionis qz cibus nō mutat mutatione que fit a qualitate aliqua impressa in ipso: qz qñ hoc facit tūc hz rationē medicine. ¶ Secundo notandū est qz mutatio que fit in corpore nostro a cibo est dupler. Una est que fit in principio z nō est manifesta. Alia est manifesta que fit in fine. s. in assimilatione: z ꝓpterea hec permutatio non est nisi augmentum caloris ināti quidem permanere in corpore: z de tali hoc intelligitur quando dicit qz in fine rei mutat corpus mutatione naturali. z dicitur mutatio naturalis quia fit additione in caloze naturali que debet permanere in corpore.

¶ Tertio notandū: qz diceret aliqs qūo dicit ipse. remanēte eius specie. cū ipsius forma corrūpatur. Dicendū ad hoc: sed notandū primo qz dupler est mutatio que fit in corpore nostro. Una vna est naturalis. s. illa que fit a cibo. Alia est nō naturalis: z hoc fit a qualitate medicinali eius vel a medicina ipsa anteq̄z sit eius forma corrupta z conuersa in chilū: z etiam postq̄z mutata est in chilum z conuersa in mēbrum: qz relinquit in sanguine virtutem eius z sanguis in membris: z ideo vult dicere qz remanet eius forma vel actu vel virtute: sed supra voluit qz mutaretur a propria forma: z hoc est verū qz denudatur a forma ꝓpria: tñ remanet virtus z impressio eius in sanguine z membris: z ideo non contradicit. Deinde cum dicit.

a ¶ Et medicina z̄c. ¶ Hic declarat qđ dixit supra in scōo membro diuisionis s. qūo medicina z nutrimentuz medicinale mutat corpus z mutat a corpore. Et primo ostendit hoc absolute. Scōo respective. s. cōparando vnam medicinaz nutritiuam ad aliam. ibi (Medicinarum preterea.)

¶ Sed diceret aliqs circa primā partem. nō videtur bene dicere qñ dicit. (Sed vnicuiqz earū associat aliqua qualitas.) qz accīs nō transmigrat de subiecto in subiectū: ergo nō vadit de medicina illa in sanguinē z membra. Preterea si illa qualitas remaneret aut remaneret in actu vel potētia: sed nō manet in actu cū eius forma substātialis corrūpat: nec in potētia: qz diceret potentia calidum vel frigidū. ¶ Ad hoc dicendū qz duplex est modus ꝑm quē possumus dicere qz illa qualitas que primo erat in medicina vel cibo medicinali remanet vno mō: qz primo mutat membra digestionis. s. stomachū z ipsum alterat ad caliditatez maiorez vel frigiditatē maiorē quā debeat naturalr̄ habere quo alterato generat

Jacobus

qz est illud ex quo generatur sanguis mediocris substantie. ¶ Attende primo qz nutriens dr̄ subtile tripliciter. Primo a materia: qz. s. ex eo generat sanguis subtilis substantie. Scōo ab opere: qz subtiliat materias grossas quibus oppilant vie. Tertio ab vtroqz: qz fit ex eo sanguis subtilis z incidit humores grossos z viscosos. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. c. 2. Ciborum subtillantiū tria sunt genera. Eorum. n. quidam sunt ex quibus generatur sanguis purus z subtilis. Et dicuntur ipsi subtiliantes: qz sanguis qui generatur ex eis quando cōmiscetur sanguini qui est in venis reddit eum totum subtiliorez q̄z prius esset: sicut medulla panis frumenti lota pluribus lotionibus z carnes pulloz z carnes aduragi. i. turturis z faseani z starne z ascelle. i. ale omnium avium: z carnes partuoz piscium in quibus non est viscositas: z cucurbita z almesci. i. aqua pisoz z que assimilantur eis. Et hmōi genera ciboruz ꝓferunt ei qui nō movet: z illi in cuius corpore calor naturalis est debilis z q non pōt vitare qn generet in epate aut splene oppilatio aut in renibus aut in pectore aut in cerebro: aut in iuncturis sinis aliqd superfluitatis. Et ciboꝝ subtiliuz genus aliud est qđ subtiliat illud qđ inuenit de re grossa ꝓp illud qđ hz in se de calitate z acuitate: z cū hoc ipsi sunt in substantia sua grossi generatiui humorum grossoruz sicut pastinaca cepa raphanus vel radix rape z his similia. Et tertium genus ciboꝝ subtiliantiuz est ex quibus generatur sanguis subtilis: z subtiliant que inueniunt de humoribus grossis z viscosis in corpore: hec Gal. ¶ Attende secūdo qz quattuor sunt dñie ciborum subtilium tertū modi: quidam sunt dulces subtiles mundificatiui: alij acuti incisiui: alij salsi dissolutiui z subtiliatiui: alij acetosi z icisiui cuz subtiliatione. Iuxta illud Gal. ibi. Et huius ciborum subtiliū sunt quattuor differentie. Quartum primum est sapidum dulce subtile propter id quod est in eis ex virtute mundificatiua sicut aqua hordei z batheca. i. melo magnus ficus ficce nuces amigdale fistici mel z que habent vim absterſiuam. Et hec differentia est propinqua in iuuamento cibis subtilibus qui sunt ex primo genere: nisi qz illorum profectus vel operatio est in subtili corpore. Et secunde differentie ciborum

De partibus.

virtus acutio: est incisiua sicut sinapis nasturtium feniculus ruta anetuz allijz porrum apium eruca origanum z ficut menta mentastrum cyminuz carui z vinum citrinum. Et hec differentia confert ei qui indiget apertione oppilationis splenis epatis z pectoris z cerebri: qz subtiliat z incidit flegma: non oportet tamen eis aliquem multum vti: qz sanguinē adurunt. Et tertia differentia est eorum que dissoluunt z subtiliant cum salsedine sua ficut almuri z pisces salsi leuis carnis z albe z pauce pinguedini vel iuscula aque salite: z omnes cibi in qbus positum est sal vel muri vel baurach. Et huius differentie iuuamentū z nocumentum est propinquum iuuamento z nocumento rerum acutarum: nisi qz hec differentia est in mundificando stomachum z intestina z leniendo naturaz perfectior. Et quarta differentia est eorum que incidunt z subtiliant cum acetositate sua sicut acetum secanjabin idest oximel z acetositas citri z succus granatorum acetosorum: z omnes cibi qui cum eis accipiunt. Et hoc differentia confert ei qui habet stomachum z reliquum corpus calidum quando generatur in eius corpore flegma ex grossicie ciborum assumptorum aut ex multitudine eorum: hec Gal. ¶ Attende tertio qz tria sunt que reddunt nutriens grossum scilicet ficcitas durities z viscositas ex natura vel artificio. Iuxta illud Gal. lib. virtute cibariorum. c. tertio. Et lenticule lepores glandes fungi fabe asse sunt grossa: z ficcitas domingtur in eorum natura z epata z ova dura elixa aut assa: z omne quod frigitur ex eis z lac etiam pluribus coctionibus coctū z vbera z mustum coctum z specialiter expressum ex vua grossa īmatura: omnia hec sunt grossa: qz caliditas acquisiuit eis per coctionem ficcitatem z coagulationem: z caro ceruina vsina z bouina z ventres z intestina hec sunt grossa propter duritiem nature eorum. Et eodem modo lupini grana pini rape faseoli. Et panis in clibano coctus in exterioribus est grossus propter id quod acquisiuit ei ignis ex ficcitate: z azimus est grossus propter viscositatem z dactili z fisamum z fungi z similia z lagana z cerebella omnia sunt grossa propter viscositatem que est in nā eorum. Et pisces duri viscosi sunt grossi chimi propter aggre-

Universidad de Deusto Biblioteca

chylum calidiorē vel frigidiorem debito: z ille sanguis alterat membra z restaurat nutrimentum deperditum calidius vel frigidius debito: ita q illa qualitas remanet in medicina. nam sicut est in generatione sic debet esse in nutricatione cum nutricatio sit quedam generatio. nunc autez in generatione ita est q quādo agens est forte z materia disposita tunc agens totaliter assimilat sibi passuz: sed si agens sit debile z materia inobediens z indisposita: tunc in eo qđ generatuz est remanet aliquid de dispositione eius qđ primo erat in materia: z ideo cōtingit q tunc fetus similat matri plus qz patri: q mater materiaz ministrat. eodē modo est in nutritione q aliqua qualitas remanet in materia: z tunc remanet aliquid in ea qđ nō potuit trāsmutari: z p hoc cessant obiecta. ¶ Sed tu dices ipse dicit q hoc est vsus ad tēpus: z quantum est hoc tps in quo remanet hec qualitas medicine vel cibi medicinalis. Ad hoc rñdēt quidā z dicūt q vsq ad tēpus assimilationis durat frigiditas lactuce: sed postea qñ est conuersa in membrum recedit talis infrigidatio: sed hoc non est verum: imo post tempus assimilationis: q videmus q nutrimentum permutat nutritum sm sui substātiam. Item non est maior ratio quare hec qualitas remaneat in sanguine qz in membris: tamē in aduentu forme sanguinis inducatur alia forma a chilo sicut in nutritione inducatur alia forma a forma sanguinis. Item q nutrimentum permutat membra etiam facta assimilatione. Declarat qđ dicit Gal. 6. cap. primo de accidenti z morbo de arbore que fuit trāsplantata de persia in egyptū que primo non erat fructifera z facta est fructifera. hoc aūt non esset nisi nutrimentum mutaret mēbra. Et ideo exponо sic q qualitas vt calefactio vel infrigidatio manet vsq ad tēpus. i. vsq ad aliqđ tempus vt sonat littera. z hoc apparet: quia omne qđ est tale naturaliter si mutat ad contrarium facile redit ad illud: nisi illa mutatio sit tanta q destruat eius naturā: sicut q aqua naturaliter est frigida si dimittat quiescere statim infrigidat. modo cū corpus naturaliter esset primo in sua tēperie: z ista caliditas vel frigiditas inducta a lactuca vel allio sit preter naturaz sic remanet in mēbris vsq ad aliqđ tempus: z postea calor naturalis redit ad suam naturā nisi esset tantus vsus eius q totaliter mutaretur ad illam qualitatem corpus: sic autē posset calefieri aqua q tota resolueretur.

¶ Sed diceret aliquis circa illā partē. medicinarum preterea. Nō videt q aliqua medicina magis appropinquet qz cibus cū medicina sit distincta contra cibum. Dicendū q medicina potest ad duo cōparari. s. ad aliam medicinā: z tūc vna medicina potest esse propinquior nutrimento qz alia. s. illa que minus alterat z magis nutrit z sic intelligit. si autez comparatur ad cibum z sic non intelligit hoc. z hoc modo tu arguis.

¶ Sed tu dices vlterius: vnde est q aliqđ nutrimentum est propinquius sanguini qz aliud. Dico q hoc potest esse ex parte trium. s. ex parte substantie vt q sit cito alterabile a calore nostro. z ex parte qualitatis vt q sit calidum z humidū. tertio ex parte proportionis ad corpus: imo hec est ratio nutrimenti proprie vt apparet. 2. alimentorum. cap. 5. z cum vinum habeat omnia hec: ideo maxime est aptum ad conuersionem in sanguinem z̄c.

a ¶ Amplius z̄c. ¶ Postqz ostendit diuersitatē prouenientem in corpore ex cibo z potu ratione principiorum operantiū z ratione modi operādi: hic ostēdit diuersitatē prouenientē in corpore humano ex cibo z potu quantū ad effectū de relictum in corpore humano ex eis. z duo. s. Primo proponit vnam diuersitatē nutrientiū sumptam ratione qualitatis z quātitatis cibi. Secūdo proponit aliā sumptā ratione substātie z quātitatis. ibi (Dicemus etiā q nutriēs.) Prima in duas. Primo proponit diuisionem. Secundo declarat membra diuisionis. ibi (Qualiter vero.) Ad membra diuisionis ponit. Primo excusat se ad declarationē

Jacobus

gationem duarum rerum ex tribus rebus in ipsis. Et caseus est grossi chimi propter aggregationem trium rerum in eo: hec Galenus. ¶ Attende quarto q nutrientia media in grossicie z subtilitate sm Galenum capitulo quinto dicti libri sunt panis bene preparatus epata anserum z ascelle ipsorum z omnia ova bene preparata z maxime que sunt proiecta super aquam calidam z recipiuntur antequam indurescant: z omnes pisces non dure carnis nec multe viscositatis aut quibus non est viscositas z sunt boni saporis coloris z odoris quorū pascua sunt in aquis mundis a sordicie.

Uniuscuiusqz autem z̄c.

¶ In hac parte decima primo innuit prin. hanc diuisionez q ciborum tam grossorum qz subtilium quidam sunt multi nutrimenti: alij pauci. Secundo exemplificat de subtili cibo multi nutrimenti dicens q est aqua carnis vitū z oua sorbilia vel tremula scilicet media inter molia z dura. Et dicuntur multi nutrimenti quia magna eorum pars conuertitur in substantiam alti. Tertio exemplificat de spisso cibo pauci nutrimēti dicens: q est caseus caro sal. sa melongia z his similia sicut caules z pisces indurati. Et dicuntur pauci nutrimenti: quia parum ex eis in substantia aliti conuertitur. Et intellige de caseo veteri: nam recens est nutritiuus z impinguatiuus: vt ait princeps secundo huius. ca. de caseo. Intellige etiaz per carnes salsas illas q tandiu tacuerūt in sale q sal consumpsit earum humiditatem nutrimentalem. Maz carnes porcine vel mutonine conspersе sale paucis diebus non propter id desinunt esse multe nutritionis. Sed melongia est genus oleris melancholicum simile cauli in virtute quod nullus veterum laudat nisi Auerroys quem puto hoc dilexisse. Ait enim. 5. colliget. ca. 41. Melongia sunt quibus nos facimus in terra nostra multa ciaria delicata postqz proiecta est prima aqua suaz decoctionum: z cum coquuntur in carnibus pinguibus sunt multum delectabiles: z ego reputo ipsum temperatum cibum postqz sic factus eritz: ideo quia pars acuta que est in eo removetur propter carnes decoctas in eo. Et quāuis medici dicant q generant humorem melancholicum similem humori generato ex caulibus: considerare tamen debes in cibis duas res: vna est que secum miscetur que potest removere malitiam cibi si est: z delectatio cibi z hec est secunda. Quarto exemplificat de cibo subtili pauci nutrimenti dicens: q est iuleb z olera temperate substantie z qualitatis z matiana. i. poma communia domestica z mala granata z similia sicut cerasa z fraga. ¶ Attende q iuleb arabice latine dicitur sirupus simplex

primi membri remittendo nos ad supradicta. Secundo declarat secundum. ibi (Quantitate autem.)

¶ Sed circa illam partem: quātitate autez dubitatur qđ dicit q ex quantitate nimia cibi corpus infrigidatur nisi proueniat ex eo putredo vt supra dixit q omnis cibus quantūcūqz frigidus vt lactuca calefacit z auget calorem naturalez: ergo contradicit sibi.

augmētū in quātitate ex nutriēte semper est infrigidās nisi ,pueniat ex eo putredo z calefactio que calefacit: sicut. n. putredo nō accidit nisi ,ppter calorē extraneū: ita ,ppter ipsaz eiā calor accidit extraneus.

¶ Dicemus z̄c. et q nutriēs aliud est subtile aliud est spissum aliud est temperatū. Et subtile quidē est illud ex quo sanguis generatur subtilis: z spissum ex quo sanguis generatur grossus: z temperatum ex quo sanguis generatur mediocris. Et hoc patet per Gal. 2. de accidenti. c. 2. calor ignis potest corrumpi vel ,ppter excessum lignorum vel propter excessum ipsorum suffocantiū eum. z ideo si non digeritur cōuertitur in superfluitates frigidas indigestas que calorē naturalem extinguunt: z hoc modo loquit hic: quare non cōtradicit. ¶ Ad secundū dicendū q nō intelligit q idez calor numero extraneus sit causa z effectus putrefactionis: sed idem specie. hoc autē non est inconueniens sicut non est inconueniēs q sor. z homo generat hominem Platonem: sed quia dicit q semper est infrigidans nisi in eo proueniat putredo z calefactio: videtur innuere q putrefactio semper fiat a calido.

¶ Ideo de hoc queraz tē. Diceret aliqs. Nam videt illud falsum: q Auer. ponit in suo lib. colligz. c. 3. q putredo aliqñ accidit ex frigiditate: z hoc apparet ratione: q putrefactio accidit in humore ex hoc q derelinquit a regimine nature vt dicit Gal. in. 1. cap. 4. z. 8. nunc autē per frigidū humor pōt derelinqui a regimine nature z magis qz per calidū: q frigiduz ei magis cōtrariat: quare tē. Preterea qđ est causa infrigidationis nō est cā caloris: putrefactio est hmōi: q est via in corruptionē z mortem. Aristo. 4. methe. 20. ter. cō. 5. mors stat per frigidum: quare tē. ¶ Ad primum dico q duplex est causa putredinis. Una est immediata z ista solum est calor. eius ratio est: q putrefactio est effumatio humoris putridi. hoc autez non fit nisi a calido: z ideo necesse est q tunc subeat caliditas extranea humorem putridum. Sed alia est causa mediata z talis causa bene potest esse frigus propter prohibitam respirationem quam facit: z hoc modo intelligit Auer. Preterea qđ est causa infrigidationis nō est causa caloris: putrefactio est huiusmodi: q est materia in corruptionem z mortem: vt. 4. methe. mors stat pro frigido: quare tē. dicendum q verum est vltimate: sed actu putrefacit z tñ est infrigidans. ¶ Notandum q augmentum in quātitate cibi potest esse duplex: q: quoddam est quod potest superari cum hoc a natura z virtute digestiua z tale augmentum non infrigidaret: immo calefaceret: q multiplicaret sang. qui calefaceret: sed aliud est augmentum qđ non potest superari a natura z tale augmentum semper est infrigidans quia extinguit calorem sicut multa ligna apposita super ignem.

b ¶ Dicemus tē. ¶ Hic ponit aliā diuisionē nutrientium sumptā rōne substātie z quātitatis. Primo facit hoc. Scdo subdiuidit mēbra diuisionis. ibi (Uniuscuiusqz aūt harū diuisionū.) Notandū q hic accipitur diuisio rōne substātie. s. ratione subtilitatis z grossitiei non q subtilitas z grossities sit substantia: sed medici sic appellant: q: habent rationem magis cōmunem.

De partibus.

a ¶ Uniuscuiusqz

et sola aqua z zuccaro vel adhibita aliqua parte aque rosacee vt ait Serap. 7. practi. sue: z est nomen tractum a iulen greco. Et per olera temperate substantie z qualitatis intellige boraginez z buglossam. Quinto exemplificat de cibo grosso multi nutrimenti dicens: q est ova elixa dura supple z caro vacina z porcina magis. ¶ Attende primo q Gal. libro de virtute ciborum: videtur asserrere contrarium huius quod dicit hic princeps. Mā. c. 9. libri illius dicit q cibi multi nutrimenti sunt omnes cibi grossi quando bene digerunt in multitudine. Et hic dicit princeps q ciborum grossorum alij sunt multi nutrimenti: alij pauci. Item dicit Gal. capi. 10. dicti libri: q omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimenti. Et hic innuit princeps q quidam ciborum subtilium sunt multi nutrimenti: alij pauci. ¶ Et pro concordia attende primo q cibus dupliciter dicitur multi nutrimenti. s. aut q plurimum ipsius in sanguinem vertitur z fit pars corporis: aut q generat sanguinem grossum qui fit pars corporis firma compacta permanens difficulter resolubilis primo modo dē hic a principe cibus multi nutrimenti. Sed a Gal. notatur capitulo predicto dupliciter dici cibum multi nutrimenti scilicet vel q est grossus sicut caro vacina cerebella medulle z interiora z ventriculi omnium auium z pisces grosse z viscose carnis z fabe z cicera z faseoli z lupini z lētes z dactili z glādes z castanee z rapa: vel q est paucarus superfluitatū sicut ascelle pullor anserum z ascelle gallinarū z panis ex simila z vue passe dulces plene z ficus mature z lac recenter mulsum z vinū nutriunt bene z multū inquit Gal. ibi: pp paucitatez superfluitatū eorū z plurimā eorū cōuenientiā ad corpus. Et iste secūdus modus multitudinis nutrimēti convenit cū modo principis nunc dicto. ¶ Attende secūdo q cibus dicit pauci nutrimēti dupliciter a Gal. passu pallegato. Primo q est subtilis vt medulla panis lota bene z amidū. Secundo q in eo est nimia siccitas sicut pedes ventres z intestina aures pinguedo pulmo z caro omniū auiū z animaliū antiquorū panicū milium papauer olive fistici nuces amigdale auellane zarur caules capparis succus lentisci vue passe pontice pira pontica oia hec pariz nutriunt pp siccitatem inquit Gal. Tertio ppter multitudinē superfluitatis vt pisces cucurbite granata mora pira z chrisolocanna. i. attriplex panis hordei furfur fabe humide: z omnia hec olera velut caules ficla accetosa portulaca raphanus sinapis mentastrum z pastinace parū nutriunt inquit Gal. pp multitudinē superfluitatū ear. ¶ Attēde tertio qđ sicut in grossis z subtilibus nutrimētis inuenit multū nutriēs z parū nutriēs sic in mediis alimentis inter grossa z subtilia.

Cuiusqz z̄c.

a ¶ Uniuscuiusq; aũt ꝛc. ¶ Hic subdiuidit mẽbra diuisionis. Primo subdiuidit membra diuisionis penes bonum ⁊ malũ. Secũdo ꝺclarat omnia in exemplis. ibi (Cuiuscũq; etiam harum diuisionum.)

¶ Sed tu dices ipse dicit q; ouа lixa sunt multi ⁊ spissi nutrimenti: sed contrarium huius dicit Gal. super isto apho. 18. scõe parti. Eorum que nutriuntur. vbi dicit q; hec ouа sic cocta sunt mali ⁊ pauci nutrimenti. ¶ Ad hoc dicendum q; illud qõ hic dicit Auic. est intelligẽduz ꝺ ouis elixis nõ induratis. qõ aũt ibi dicit Gal. hz verũ ꝺ ouis elixis induratis ⁊ in vinũ coctis a quibus est humiduz resolutuz. aliꝫ tñ ꝺnt q; hic intelligit ꝺ vitello oui: ibi aũt intelligit Gal. ꝺ albumine eius. ¶ Itẽ est intelligendũ circa illam partẽ. (Cuiuscũq; etiã harũ diuisionũ) q; ouа diuersificant in nutricatione fm diversam dispositionẽ decoctionis: q; si parũ ꝺcoquant: ita q; sint trementia: tunc sunt subtilis ⁊ multi nutrimenti ⁊ boni chimi. Si aũt multũ superꝺcoquant: tunc sunt grossi ⁊ pauci nutrimenti ⁊ mali chimi: q; resoluit eius humiditas ⁊ remãet grossa ⁊ terrestris. Dicit q; lactuce ⁊ maciana sunt subtilis pauci nutrimẽti boni chimi. ⁊ hoc est q; parũ recedit a tempꝛamẽto virtus frigiditꝫ ⁊ illud corrigitur ꝓpter calm naturalẽ indigestionẽ ꝛc. (Uniuscuiusq; harum ꝛc.)

¶ Diceret aliquis nõ vꝛ verũ qõ hic dicit Auicẽ. q; subtilis cibi possit ẽe qõdã qõ ꝺt multum nutrimẽtũ ⁊ quoddaz qõ paucum: q; B. 7. ꝺ ingenio. c. 6. q; nutricatius fit inde cibarium ⁊ q; multũ est grossuz ⁊ viscosum sicut caro porcina: ergo subtilis cibus semꝑ ꝺt paucũ nutrimentũ. Dicendũ q; cibũ aliquẽ ꝺare multum nutrimentũ potest dupliꝛ intelligi. Uno modo multum. i. firmum ⁊ permanẽs ⁊ non facile resolubile. Alio modo q; ꝺt multum: q; plurime partes cibi conuertantur in nutrimentum eo q; ibi sunt multe partes pure ⁊ pauce impure. Primo modo intelligit semꝑ illud qõ ꝺt multum nutrimentum ꝺbet esse grossum ⁊ viscosum: ⁊ isto modo intelligit in. 7. ꝺ ingenio. c. 6. Secundo modo tam grossum qz subtile potest esse pauci ⁊ multi nutrimenti ⁊ sic intelligit hic Auicen.

guis generaꝫ grossus. ¶ Uniuscuiusq; autẽ harum diuisionũ: aut est eius nutrimentũ multuz aut est paucum. Exemplũ subtilis ⁊ multi nutrimenti est aqua carnis ⁊ vinum ⁊ ouа sorbilia calefacta aut trementia. Ista enim multi existunt nutrimenti: quoniã plurimũ substantie ipsorũ in nutrimentũ conuertitur. Exemplũ spissi ⁊ pauci nutrimenti est caseus ⁊ caro salita ⁊ melongia ⁊ his similia. Res enim que ex eis in sanguinẽ conuertiꝫ est pauca. Exemplũ subtilis ⁊ pauci nutrimenti est iulep ⁊ olera que in substantia sui temperata existũt ⁊ in sui qualitate. Et ex fructib⁹ matiana ⁊ mala granata: ⁊ que eis similantur. Et exemplum spissi multi nutrimẽti est ouа lixa ⁊ caro vaccina. Cuiuscũq; etiã harũ dictionũ alie sunt que sunt boni chimi: alie sunt que sũt mali chimi. Exemplum subtilis multi nutrimenti boni chimi: ouorũ vitelli ⁊ vinũ ⁊ aqua carnis. Exemplum subtilis pauci nutrimẽti boni chimi: lactuce matiana ⁊ mala granata. Exẽplum subtilis pauci nutrimẽti ⁊ mali chimi: pulmo ⁊ caro anaguaid.

Jacobus

Cuiusq; ꝛc. ¶ In hac parte vndecima innuit primo hanc diuisionem. Ciborum tam grossorum qz subtilium ⁊ tam multi qz pauci nutrimenti aliꝫ sunt euchimi: aliꝫ sunt cochimi. Euchimi sunt ex quibus bonus generatur humor: dicti ab eu quod est bonuz ⁊ chimus quod est humor. Juxta illud Gal. libro ꝺ virtute cibariorum. c. 11. Cibaria boni chimi sunt omnia cibaria temperata in quibus non est nimia fortitudo: in quibus cuz nõ sit excessus in q̃titate generant sanguinẽ mũduz clarum sanum: ⁊ omne qõ isti simile est: est conueniens in omni corpore ⁊ tempore temperatis. Cacochimi vero sunt ex quibus malus humor generaꝫ dicti a cacos quod est malum ⁊ chimus quod est humor. Secundo exemplificat ꝺ cibo subtili multũ nutriente euchimo dicens: q; sunt vitella ouorum vinum ⁊ aqua carnis. Tertio ꝺ subtili parum nutriente euchimo dicens: q; sunt lactuce matiana. i. poma cõi ⁊ mala granata. Quarto ꝺ subtili parum nutriente cacochimo dicens: q; sunt pulmo ⁊ caro anaguid ideſt nouiter natorum animalium seu recenter ex vtero egredientium. Quinto ꝺ grosso multum nutriente euchimo cuiusmodi sunt ouа elixa ⁊ caro annualis agni. Sexto ꝺ grosso multum nutriente cacochimo quales sunt caro vaccina ⁊ caro anatis: ⁊ caro equina. Septimo ꝺ grosso parum nutriente cacochimo qualis est salita caro: cuius sal consumpsit propꝛiaz humiditatem. ¶ Ultimo dicit q; in hac summa inuenies temperatum. i. inter cibos grossos ⁊ subtiles inuenitur medius ⁊ inter plurimum nutrientes ⁊ paruz nutrientes medius: ⁊ inter euchimos ⁊ cacochimos medius. ¶ Attende primo q; cibi euchimi fm Gal. li ꝺ virtute cibariorũ. c. 12. sunt panis frumenti mundi bene factus suo modo pꝛeparationis quando comeditur in suo vie ⁊ galline ⁊ hedi annualis capꝛe ⁊ pisces non cum duricie neqz multe viscositatis quibus nec est limus nec malicia nec pinguedo plurima ⁊ quorum pascua non sunt in aquis sordidis qui non nutriuntur male neqz sunt ꝛelocis corruptionis: sed remanet tempore longo anteq; putrefiant ꝛel mutentur ⁊ omnia ouа non dura: ⁊ omne vinum boni odoris subrubei ꝛel subcitrini coloris lene in quo est dulcedo pauca. Et panis simile bene paratus arte sua: fasani: turtures: pulli: columbarum: ascelle omnium auium: ⁊ pisces parui: quibus non est pinguedo multa ⁊ sunt eis pascua sicut nominauimus: quibus piscibus parum salis appositũ ab eis remouet viscositatem: ⁊ farina hordei ⁊ vinum particum ꝛel citrinum ⁊ lac: ⁊ omnia hec inquit Gal. sunt boni chimi. ¶ Attende secundo q; cibi cacochimi sunt trium modorum. Juxta illud Gal. d. lib. c. 13. Cibariorũ mali chimi sunt tres species. Eorum sunt que se mutant in flegma: ⁊ quedam que se mutant in choleram rubeaz. Et opz oẽm hoiem dimittere multitudinem eorum. ⁊ ipsorum assumptionis ꝓtinuationẽ: et si digerat ea: qm̃ ⁊ si non inferant cito nocumentum: tñ augmentabiꝫ in corpe ꝓtinuantis acceptiones eoꝝ in longo tẽpore chimus generans egritudines malas. Et hõ dimittat oẽm spẽm eoꝝ que addunt in eo qõ ꝺfiatur in corpore eius: sed accipiat id qõ oppositum est ei quod ꝺfiatur corpori: q; minus nociuum est: hec Gal. Consequenter ibi ꝺ singulis exemplificat vt gliantes meliam sunt panis multi furfuris niger ꝛel antiq; fru-

¶ De dispositionibus aquarum. Capm. 16.

a **Qua vnum ꝛc.** ¶ Postq; ꝺterminauit ꝺ operationib⁹ ⁊ effectibus ꝓuenientibus in corpore humano ex eo qõ comedit ⁊ bibit in generali: hic sicut supius dicebat spãliꝛ ꝺscẽdit ad quendã potũ qui est aqua ostẽdẽdo diuersitates ⁊ operationes ⁊ effectus q; ꝓueniũt ex ipsa in corpore humano. ¶ Sed tu statiz queres duo. Primo quare magis ꝺscendit ad potũ q; est aqua q̃z ad aliuz potũ ꝛel cibũ. ¶ Scõo q̃res qũo ꝺterminauit hic ꝺ aqua cũ supra in prima fen ꝺ ipsa ꝺterminauit ⁊ cũ ꝺ ipsa ẽt ꝺterminet in 2. cañ. ¶ Ad primũ dicendũ q; cã quare magis ꝺscẽdit in hoc libro ad potum aque q̃z ad aliquez potum ꝛel cibũ est: q; iste liber cõtinet doctrinã magis cõez q̃z aliꝫ. mõ inter ceteros cibos ⁊ potus: potus aque ẽ generalior: vt vult Gal. 1. ꝺ regi. sa. q; cõpetit omni etati. aliꝫ non sic. ⁊ iõ talis doctrina magis est hoc libro proportionalis. ¶ Ad scõm dicendũ q; aqua põt dupliꝛ cõsiderari. Uno mõ quãtũ ad eius vtilitatẽ cõez. Alio mõ quãtũ ad vtilitates spãles ⁊ ꝓprias. Si primo mõ sic ꝺterminatur ꝺ ipsa in ꝓmo cañ. Si secũdo mõ sic ꝺterminat ꝺ ipsa in scõo cañ. Si aũt cõsiderẽt quãtũ ad vtilitatẽ cõez hoc est dupliꝛ: q; aut cõsiderat vt est elm ⁊ pars corporis nꝛi: ⁊ hoc mõ ꝺtermiꝫ supra in ꝓma fen. Alio mõ vt est qd extrinsecũ corpori nꝛo approximatum: ⁊ hoc dupliꝛ. aut est indifferẽter cã sanitatis ⁊ egritudinis ⁊ sic ꝺterminatur hoc aut sanitatis tñ: ⁊ sic ꝺterminat in tertia fen hui⁹: ⁊ sic diuersimode quare nõ est repetitio. ¶ Circa hoc aũt Aui. duo facit. Prio ꝺterminat ꝺ opationib⁹ ⁊ effectibus ꝓuenientibus in corpore humano ex aqua. Scõo pro sufficiẽtiori ꝺterminatione in spãli ꝺ ipsa remittit nos ad. 2. cañ. ibi circa finez capli. (Et q; ꝺ iudicijs aque ⁊ suis ꝓprietatib⁹ ꝛc.) Prima in duas: q; prio ꝺterminat ꝺ effectibus aque in gñali. Scõo in spãli. ibi (Amplius aque diuersificant.) Prima posset diuidi: q; primo ꝓmittit generalẽ effectũ aque in corpore humano. Secũdo ꝺclarat qõ dixit. ibi (Et nõ autẽ dicimus.) legatur totum simul.

¶ De dispositionibus aquarũ. Ca. 16.

a **Qua ᵇvnum exi** stit elementorum que sola inter omnia elementa habet proprium vt in eo qõ comedere ⁊ bibere ingrediatur: non ideo vt nutriat: sed q; nutrimentum penetrare facit ⁊ eius rectificat substantiam. Non autẽ dicimus q; aqua non nutriat nisi q; nutriens in potentia est sanguis: ⁊ in alia potẽtia longioze ista est pars membri hominis. Corpus vero simplex nõ cõuertitur ad formã sanguineã recipiendaz neqz formã mẽbri humani nisi cõponaꝫ. Sed aqua est substãtia que adiuuat ad liquefaciendũ nutriens ⁊ subtiliandum ⁊ vt cito currat ⁊ penetret in venas ⁊ in foramina: neqz ẽ potest absqz hoc auxilio

Exemplũ spissi multi nutrimẽti boni chimi: ouа lixa ⁊ caro annualis agni. Exemplum spissi multi nutrimneti mali chimi: vaccina ⁊ caro anatis ⁊ caro eqna. Exẽplum spissi pauci nutrimenti mali chimi: caro salita. In hac autẽ summa inuenies temperamentum.

hoc dupliꝛ. aut est indifferẽter cã sanitatis ⁊ egritudinis ⁊ sic ꝺterminatur hoc aut sanitatis tñ: ⁊ sic ꝺterminat in tertia fen hui⁹: ⁊ sic diuersimode quare nõ est repetitio. ¶ Circa hoc aũt Aui. duo facit. Prio ꝺterminat ꝺ opationib⁹ ⁊ effectibus ꝓuenientibus in corpore humano ex aqua. Scõo pro sufficiẽtiori ꝺterminatione in spãli ꝺ ipsa remittit nos ad. 2. cañ. ibi circa finez capli. (Et q; ꝺ iudicijs aque ⁊ suis ꝓprietatib⁹ ꝛc.) Prima in duas: q; prio ꝺterminat ꝺ effectibus aque in gñali. Scõo in spãli. ibi (Amplius aque diuersificant.) Prima posset diuidi: q; primo ꝓmittit generalẽ effectũ aque in corpore humano. Secũdo ꝺclarat qõ dixit. ibi (Et nõ autẽ dicimus.) legatur totum simul.

Be partibus.

menti: ⁊ caro capꝛe veteris: ⁊ bouis: ⁊ hirci domestici ⁊ siluestris: ⁊ leporis: ⁊ cerui: ⁊ capꝛioli: ⁊ lentes: ⁊ pisces saliti: ⁊ caules: ⁊ generantes flegma sunt caro omnis pecudis ⁊ cerebrum ⁊ oẽs ventres ꝓpter multitudinẽ superfluitatuz eorũ: ⁊ pisces duri quibus dominanꝫ viscositas: ⁊ poma: ⁊ cucumeris: ⁊ citrulli: ⁊ melo: ⁊ cucurbita. Et cholerã generant cepe: ⁊ allia: porri: raphanus: rape: pastinace ꝓpter malitiã nitrositatis ⁊ acuitatis que est in eis: ⁊ qñq; addunt in meliam. Sed cũ coquunꝫ abiecta prima aqua in scõa remouet ab eis caliditas ⁊ acuitas: hec Gal. ¶ Attende tertio q; cibaria media inter euchima ⁊ cacochima fm Gal. dicto libro sunt panis ꝺ farina grossa: ⁊ caro vituli castrati: ⁊ caro annualis agni castrati: ⁊ ex mẽbris: lingua: ⁊ intestina: ⁊ aures. Et ex fructibus vue marime appense ⁊ melo magnus ⁊ ficus mature ficce ꝛel mitte cum nucibus ⁊ castaneis. Et ex oleribus lactuce post endiuia: post citrulli: ⁊ attriplex ⁊ portulaca: ⁊ bleta: ⁊ acedula.

¶ De dispositionibus aquarum. Capm. 16.

a **Qua vnum ꝛc.** ¶ In hoc. c. primo agit ꝺ proprietate aque solius inter elementa: ⁊ ꝺ diuerfitatibus aquarũ. Secundo ꝺ electione aque ⁊ experientia bonitatis eius a ponꝺere. ibi (Aque vero que sunt.) Tertio ꝺ rectificatione aque ꝑ sublimationẽ: distillationez: ⁊ decoctionẽ. ibi (Sublimatio.) Quarto ꝺ laudibas aque nili: ⁊ notificatione malarũ aquarũ. ibi (Sunt aũt.) Quinto ꝺ aquis pluuialibus. ibi (Et aquis quoq;.) Sexto ꝺ putealibus ⁊ paludosis. ibi (Puteorum vero.) Septimo ꝺ niuosis glatialibus lacualibus non currentibus ⁊ haustis ex cannalibus. ibi (Niuose vero.) Octauo ꝺ metallinis ⁊ sanguisugalib⁹. ibi (Aque preterea.) Nono ꝺ niue ⁊ aqua glatiali. ibi (Nix vero.) Decimo ꝺ aquis: frigida: calida: ⁊ tepida. ibi (Aqua preterea.) Undecimo ꝺ aquis: salsa: turbida: aluminosa: ⁊ ꝛeꝛea. ibi (Aqua vero.) Duodecimo ꝺ permixtione aquarũ ⁊ remissione sermonis ꝺ eis ad alia loca. ibi (Cumq; aque.)

¶ In prima parte que est pñs ter. ꝺcit primo q; aqua est vnum quattuoꝛ elemẽtoꝝ cui soli ex eis ꝓprium est ingredi in eo qõ comeditur ⁊ bibitur: non vt nutriat: sed vt sua subtilitate ⁊ fluribilitate ⁊ penetrare faciat alimentum per anfractus corporis: ⁊ vt rectificet. i. pꝛeparet substantiam nutrientis ad facile recipiendum digestionem ⁊ impꝛessionem ĩnati caloris. Secũdo ꝺcit q; ideo ꝺcimus aquam non nutrire: q; ꝺ ratione nutrientis est vt fit sanguis in potẽtia: ⁊ non solum sanguis: sed pars hominis in potentia longinquioꝛi: sed ex nullo simplici elemento potest sanguis fieri: neqz pars hoĩs: nisi cum alijs ĩmixtum fuerit. Hyp. vero. 3. regi. acutoꝝ ꝺcit: q; aqua non nutrit: q; naturaliter nõ hz fecem. Et Gal. libello ꝺ aqui 3. c. 5. ait. Qm̃ autẽ non nutrit aqua: sed solum est ꝛehiculũ cibi hypocrati: ⁊ chrisippo: ⁊ herasistrato ꝑdeꝝ. Et ꝓpterea neqz vitales virtutẽ putant eam confortare. Et hec est cã quare iubent mellicratum ⁊ oximel ⁊ vinum ꝺare in egrotantibus abscedendo ab aqua: hec Gale. Tertio ꝺcit q; aqua confert ad liquefaciendum. i. reddendum molle ⁊ fluidum nutriens solidum ⁊ subtiliandum ipsum vt leniter ⁊ cito penetret ⁊ fluat ꝑ venas ⁊ foramina:

¶Sed statim tu dices ipse dicit q aqua inter cetera elemēta hz hoc propriū vt ingrediatur in cibo z potu. Contra: q aut ingrederet corpus vt cōponēs aut vt preparans potum z cibū. Si autē vt componēs nunc non est ei magis propriuz q alia elemēta: q etiā omnia alia elementa ingrediunt ad constitutionez cibi z potus. Si gūt ingreditur vt preparans tunc hoc non est sibi magis proprium q ignis q etiam ignis preparat cibos z potus: quare non est hoc propriuz aque magis q alijs.

¶Scdo dubitat de eo qđ dicit (nō ideo vt nutriat.) sed videt q aqua possit nutrire: q omne qđ potest digeri potest nutrire: sed aq est hmōi: ergo zc. patz ma. q digō est preparatio cibi ad recipiendū formā membri vt apparet. 3. de virtutibus. c. 7. mi. apparet p. G. in cōmē. illius aplo. 27. 5. particu. Preterea illud qđ plongat vitam nutrit: sed aqua est huiusmodi. ergo zc. ma. patet: q prolōgatio vite fit per cōmutationē nutrimenti. minor apparet p Bal. in cōmē. 21. tertio regiminis acutorum: ḡre zc. Preterea illud qđ est in potēcia corporis humani pōt esse nutriens: hec aqua est huiusmodi. ergo zc. ma. patet: q prolōgatio vite fit per cōmutationē nutrimenti. minor apparet q

generalē ad cognoscendū aquas bonas ⁊ malas ibi circa finez capituli. (Lūcz diuerse bone ⁊ male.) ℙuma in tres sicut tres sunt diuersitates aquaruz quas ꝓposuit ⁊ quas manifestat. Naz primo ꝛclarat que aque sunt laudabiles ⁊ que illaudabiles ſm sui substantiā. Secūdo ostendit hoc rōne eius qō admiscetur cū ea. Tertio ꝛclarat tertiā diuersitatē aquarum. ſ. q̄ sunt laudabiles ⁊ q̄ non rōne qualitatis superantis in ea. secūda ibi (Aque ꝓterea quibus substātia admisce tur metallina.) tertia ibi (Nix vero ⁊ aque glacies ⁊c.) ℙuma in duas: q; ꝑmo ostendit primaz diuersitatē aquarū rōne substā tie quantū ad laudabiles. Secūdo quantum ad illaudabiles. ibi (Puteorum vero: aque ⁊c.) ℙria in duas q; ꝑmo ꝛterminat ⁊ vna specie aq̄rū laudabiliuz. ſ. ⁊ aquis fontalibus ⁊ fluuialibus. Scōo ⁊ pluuialibus. ibi (Et aquis quoq; laudabilib⁹ sunt aque pluuie ⁊c.) ℙuma in duas: q; ꝑmo docet cognoscere aq̄s fontales ⁊ fluuiales laudabiles a parte substātie. Scōo docet eas rectificare ex ꝓte substātie. ibi (Sublimatio ꝓterea.) ℙuma in duas: q; primo notificat ꝑ cās aq̄s laudabiles ex parte substantie fontales ⁊ fluuiales. Scōo per effectus. ibi (Et illa q̄ est.) Sic in prima parte dicit ⁊c. ¶ Juxta istam partē (Aque vero que sunt ⁊c.) ℙ Notandū vt reducātur ad ordinē aliqualē laudes aque ex parte substā tie q; eas ꝛordinate ꝓponit bonitas. q̄ aque ex parte subē aut sumit ex parte ori ginis eius: aut ex parte quātitatis: aut ex parte mot⁹: aut ex parte loci ꝑ quē trā sit. Si ex parte originis tunc illa q̄ est in luto libero vel petroso est laudabilior. Si ex parte quātitatis tūc illa est laudabilior q̄ est in multa quātitate. Si ex pte mo tus hec est duplr: aut cōsideratur rōne principij vel termini: aut rōne mot⁹ abso lute. Si ratione principij illa est laudabilis q̄ incipit a mōte ⁊ ab alto loco ꝓcedit cum motu magno ⁊ impetu. Si rōne termini illa est laudabilis q̄ tendit ver sus orientem ⁊ maxime versus onēs estiuale. Si ex parte motus absolute hec est triplr: aut rōne motus in se: ⁊ circa illa q̄ mouetur est laudabilior q̄z illa q̄ quie scit: aut ratione q̄litatis motus: ⁊ tunc illa est laudabilior que fortiter mouetur aut ratione distantie motus: ⁊ tūc illa que est cū maiori distātia a principio mo uetur originis est laudabilior. Si ex parte loci ꝑ quez transit hoc duplr. aut rōne substātie loci. ſ. q̄ sit petrosus vel lutosus: aut ratione cooperture vel discoopertu re loci: ⁊ sic apparet ordo cōditionū bonitatum aque ex parte substantie accepta rum. Causa autē quare ex istis cōditionibus dicit aqua laudabilis est hec: q; si cut apparet per Gal. primo ꝛregi. sani. aq̄ laudabilis ꝛbet esse subtilis substan tie de se ⁊ ꝛbet esse privata a permixtione rerum extranearum: ⁊ q; omnes iste conditiones predicte hoc faciunt. ſ. q̄ aque subtiliant ⁊ eam remouent a permix tione rerum extranearum: ideo ex eis dicitur aqua laudabilis. ¶ Ulterius no tandum q̄ nō appellat hic Auic. lutum illud qō cōmuniter appellamus cenum: q; tale lutum reddit terram grossam ⁊ permixtam partibus terreis ⁊ rebus ex traneis: ⁊ ꝑ cōs illaudabilem. Sed vocat hoc lutum arenam minutissimam: ⁊ talis arena reddit ipsam clarā ⁊ puram: q; colat aquam: ⁊ ideo illi qui faciūt cysternas colant aquam per talem arenam.

est melior. ¶ Et illa [a] que est sic est quasi dulcis que dulcis esse imaginatur neq; vinū tolerat vt ex ea sibi admisceatur nisi parum: ⁊ est in pondere leuis ⁊ cito infri gidatur ⁊ cito calefit ꝓpterea q; est reso luta frigida in hyeme ⁊ calida i estate in qua nullo mō sapor superat aliquis neq; aliquis odor ⁊ cito descēdit ab hypocun driis: ⁊ qō in ea coquitur cito coquitur ⁊ cito dissoluitur. Debes autē scire q; pon dus ex experimētis est adiuuātib⁹ ad co gnoscēdū aque dispōnē. ℙ Aqua nāq; que est leuior in plurimis dispositionū est me lior. Est aūt cū cognoscit pōdus per mē suram. Et cū cognoscit si in duab⁹ aquis diuersis duo pāni: aut duo cocta vnius ponderis madefiant: ⁊ postea vehemen ter exiccētur: deinde ponderent q; aqua cuius coctum fuerit leuius erit melior. ¶ Sublimatio [b] ꝓterea ⁊ distillatio aq̄s

¶ Sed tu dices ipse dicit q; aqua q̄ tendit ad meridiez est mala: sed cōtra imo videt bona: q; tendit versus caliditatē. naz maior est caliditas in parte meridio nali q̄z in aliqua alia: sicut ergo aq̄ discooperta est bona q; respicit a calore solis ergo multo fortius si tendit ad meridiē. ¶ Dicendum cū Auic. q; aqua q̄ ten dit versus meridiem est mala ꝓpter duo. primo q; a meridie procedunt vēti val de vaporosi q; admiscentur cum aq̄ currente versus illam partē ⁊ ipsaz corrūpūt. Item est mala q; tendit ver sus vehementem caliditatē q̄ est tanta q̄ facit partes subtiles euaporare ⁊ gross̄e remanēt. vnde ab eo qō discooperta est non est ma la: sed quantum currit ver sus talem partem. Querā tur hic tria simul. ℙ Primo vtrū aq̄ fontis sit melior q̄z aq̄ fluminis magni. Secū do vtrum aq̄ fluminis ma gni q̄ currit ex propinquo q̄z ex lōginquo. Tertio vt; illa q̄ a locis altis descen dit ⁊c. quia de istis tribus videtur Auicē. credere bo nitatem ⁊ bene pertractentur.

a ¶ Et illa ⁊c. ¶ Hic docet cognoscere aquā laudabilem ex parte substantie ꝑ signū ⁊ effectum eius. ℙ Primo facit hoc. Scōo q; dixit q; ipsa debet esse leuis do cet cognoscere leuitatem eius. ibi (Debes autem scire.)

¶ Dubitaret aliq̄s circa primā partē de eo q; dicit q; ista aq̄ est bona q̄ est frigi da in estate ⁊ calida in hyeme. non videt verū q; ℍyp. directe dicat cōtrariuz in lib. de aere ⁊ aq̄ q; dicit talē esse malā q̄ cito calefit ⁊ cito infrigidat. Ad hoc pōt rīderi duplr. Uno mō q; ibi loqtur ℍip. de aq̄ quantum ad eius exhibitionez. ⁊ hic ipsa aq̄ est mala: q; effectus inducit malos. ſ. oppilationes ꝓp eius frigidi tatē: sed Aui. loqtur hic de aq̄ quātū ad eius significationes bonitatis in se: ⁊ iō nō cōtradicit. Uel secundō q; ℍip. ibi loqtur de aq̄s illaudabilibus: sed Auic. hic loqtur de laudabilibus. mō in aq̄s illaudabilibus est malū q; fiat tales. ſ. ca lide in hyeme ⁊ frigide in estate: q; tūc magis auget eorū malitia ab alteratione cōtrariētis: sed in aq̄s laudabilibus est bonū: q; hoc est eis nāle cū viscera a terre a q̄bus egredit sint calida in hyeme ⁊ frigida in estate. vel aliter q; aq̄rum q̄daz sunt occulte ⁊ profunde vt aq̄ cōductuū ⁊ puteoz: alie sunt manifeste vt aq̄ fontiū ⁊ fluminū: tunc dico q; aq̄ conductuū ⁊ puteorū pūt duplr considerari: aut quā tū ad principiū sui ortus: aut quantū ad eoz exitū. Si quantū ad ꝓncipiū sui ort⁹ sic ꝛbet esse calide in hyeme ⁊ frigide in estate: q; viscera terre a q̄bus ꝓcedunt sunt calida in hyeme ⁊ frigida in estate. Sed quantū ad eoz exitū debent esse fri gide in hyeme ⁊ calide in estate ꝓpter alterationem continentis. Si ergo ta les aque sint calide in hyeme ⁊ frigide in estate quantum ad principium sui exi tus sunt male: q; contra naturam earum. ⁊ de caliditatibus hic loquitur Auic. ℍyp. aut loquitur ibi de aquis manifestis.

b ¶ Sublimatio ⁊c. ¶ Postq̄z docuit cognoscere aq̄s laudabiles ex parte sub stantie earū per causas ⁊ per signa: hic docet eas rectificare ex parte sue substan tie ⁊ tria facit. ℙ Primo docet eas rectificare p sublimationē ⁊ distillationē. Scōo per ꝛcoctionē. Tertio per cōcussionē. secūda ibi (Et si istud nō fuerit.) tertia ibi (Amplius decoctio substātie ⁊c.) ¶ Juxta primā partem intelligendū q; subli-

Jacobus

⁊ absq; hypostasi. Sexta est q; non solum sup lutum fluat: sed sup lutum liberū. i. absolutū ab omni putredine ⁊ fetore ⁊ extranea substātia vel qualitate: ita q; nec sit fetidū: neq; lacunosum: neq; alius male substantie vel qualitatis aquaz infi cientis. Septima est q; sit multe quātitatis ita. ſ. q; ꝓcurtat in sui nām illud qō ei miscet ex pluuijs ⁊ riuis ⁊ nō maneat etherogenea manifeste. Octaua est q; for titer currat: nā ꝑ cursum fortem subtiliat. ¶ Sed instabit aliq̄s q; aqua ex forti cursu rapit secū terram ⁊ alia ex ripis q̄bus turbatur ⁊ ingrossat sicut est videre in rhodano. Dic q; talis aqua in substātia sua est subtilis ⁊ facile residet quod ei miscet: ⁊ iō bona est: sed oz ꝑmitti primo residere q̄z cibis imisceatur vel in potu ꝛcetur. Nona est q; ipsa currat versus orientem ⁊ maxime versus orientē estiuū. ſ. versus hanc ptem vbi sol oritur tpe estatis: sic enim melius a sole purificatur: ⁊ in ortu ⁊ ascensu eius. Et post hanc in bonitate est currens in septentrionem. Et currens in occidentez vel meridiem mala est marie flantibus austris. Eiusdē ſnie meminit Gal. libello de aq̄s. c. i. dicēs. Aque vero fluuiales multo subtiliores sunt: ⁊ ad vtiliationē meliores: ⁊ oēs quecunq; fontes versus orientem fluunt humiditate ⁊ subtilitate ⁊ bono odore. Et vt sint moderate frigide ⁊ calide excellunt alias. Que vero fluunt versus septentrionem dulces quidem sunt in frigiditate aūt excedunt. Que aūt versus occidentem violente qdem sunt in infrigidando violente vero ⁊ in duricie. i. grossicie pp qō brancose sunt ⁊ pleu retice ⁊ spasmose. Que vero versus austrum salsiores sunt ⁊ calidiores ⁊ ad vi nandum non idonee: hec Gal. Decima est q; plurimum elongata fit a sua origi ne seu principio: q; quanto magis ab eo elongatur: tanto magis subtiliatur ⁊ purificatur subtiliatione ⁊ purificatione quas acquirit suo longo cursu versus orientem ℍuius contrarium sentire videtur Auer. 5. colliget. c. de aquis dicēs. Non potest esse vt in estate non ꝛfluat aque multitudo ad flumina ⁊ aqua plu uie: ⁊ propterea quanto plus elongatur flumen a suo ortu est ꝛterius: ⁊ propter hoc nostrum flumen melius est in coxduba q̄z in sibilia: ⁊ est ꝛterius in sibilia ꝓp crementum ⁊ decrementum ⁊ ꝓp admixtionez aque salse in eo quāuis illud non sentiatur: ⁊ est impossibile q; aque magnorum fluminum non fiant turbide. Et pp̄ō inuenimus in fundo pitarioz. i. venaz q̄ ponimus in eis aqnā flumi num multum de sabulo ⁊ terra: hec Auer. Cui respondē si vis q; aqua elongata a suo fonte. potest ꝛteriorari ex malis pluuijs ⁊ malis riuis ⁊ malis terris si p eas fluat aut sibi commisceantur sicut euenire asserit in suo flumine. Sed con trarium huius hic supponit ℙrinceps et alijs conditionibus bone aque que si sibi insint ex longo cursu versus solis ortum quasi ꝛcoquitur. Et si quas ha beat terrestreitates sibi commixtas facile residēt ⁊ ab eis absq; artificio sola quiete in vase mundo per residentiam purificantur. Undecima est q; ipsa de scendat a locis altis cum alijs bonitatibus. ℍanc conditionem tangit Gal. c. 2. libelli de aquis dicens. Sed plana quidem terra ꝛterior est ad effluxiones aquarum ⁊ vt plurimum sunt ibi putei fosse ⁊ fontes stationarij. In summita tibus vero sunt fontes meliores ⁊ aque puriores ⁊ melioris odoris ⁊ dulcio res eis que sunt in planitiebus: hec Gal. Et ad illa iuuat q; aque montiuz sunt

De partibus.

plus exposite soli ⁊ ventis ⁊ fortius fluunt vt in pluribus: vnde minus fiunt pu trescibiles. Duodecima est q; sit quasi dulcis: que dulcis esse imaginatur: q; est omni sapore extraneo priuata non multum fortiter: sed quasi insensibiliter immutans gustum. Signanter dicitur quasi dulcis: quia non est proprie dul cis: sed insipida: immo ipsa est in summo insipiditatis ⁊ velut exemplar aliarū rerum insipidarum: vt ait Gal. 4. simpli. medi. c. 7. Tertiadecima est q; vinū non tolleret ꝑmixtionem eius nisi sub modica quantitate: q; quanto purior est tāto magis fragit virtutē vini. Et intelligas id de vino mediocris fortitudinis: nam fortia vina qualia sunt hyspanica mixtionem sustinent aque plurime. Uel intelligas q; vinum quodcūq; minus aque pure q̄z alterius sustinent. Quarta decima est q; sit leuis ponderis: ex hoc enim noscitur esse subtilis ⁊ terrestreita tibus non esse ꝛmixta quibus aggraueur eius substantia. Quintadecima q; ci to infrigidetur ⁊ cito calefiat: q; est resoluta. i. non congelata neq; coagulata: ſz sparsa in hyeme ⁊ calida in estate. Et licet cito infrigidetur: non tamen facile cō gelari solet ꝓpter carentiam terrestreitatis: qua condenseur ⁊ fiat glacies. Et ex cita calefactione ⁊ infrigidatione eius leuissima esse probatur. Jurta illud ℍyp. apho. 5. apho. 26. Aqua q̄ cito calefit ⁊ cito infrigidat leuissima est. Et licet talis sit leuissima pondere: dicit tamen Gal. in cōmento. Non oportet intellige re hic ℍyp. intendisse leuissimam in pondere: si enim hoc intendisset vile quid in longo tempore ⁊ magno labore inuestigasset quod tamen libre appositum le uiter apprehendi potest. Intendit ergo leuissimam que stomachum non aggra uat ⁊ que cito transit digesta. Neq; solum his que hic posuit est tentanda aqua: sed alijs modis quos hac causa reticuit: q; breuissimus erat ⁊ posuit obscura. Est autem leuissima quia non turbata: secundo quia in ipsa non apparent cor pora terrea: tertio quia non horribiliter est sapida: quarto q; cito calefit ⁊ infri gidatur. Que cum assint cito digeritur: ⁊ sic cibus digestus bonus sic aqua ſsuo modo bona esse videtur er leuitatis sue digestionibus. Quicunq; ergo ad bibē dum aquam tentaturi sunt non certiora experimenta habere possunt: hec Gale nus. Decima septima est q; in ea non dominetur aliquis sapor: sed sit insipida peni tus. Jurta illud Gal. 4. simplicis medi. cap. secundo distinctio. secunda. Et per scruteris subtiliter seruationem eius quod est ꝛmpressione eius in lingua tua ⁊ proprie q; est er aqua in qua non ꝛclaratur aliquis horum saporum quos di ximus hic non stipticitas neq; acredo neq; acuitas neq; acetositas neq; amari tudo. Nam cuz sapor sit passio in humido facta a sicco terreo alteratiua gustus ſm potentiam in actum vt ait Aristo. capitu. tertio tractatu secundi libelli de sen su ⁊ aqua pura careat sicco terreo merito est insipida. Decima septima est q; nul lus odor in ea dominetur. Nihil enim odorabile est sine siccitate. Jurta illud Aristo. tracta. nunc dicto. cap. 5. Est autem odorabile non ſm q; perspicuū: sed ſm q; lauabile vel inundabile euchime siccitatis. Cum igitur aqua pura nihil siccitas habeat penitus inodora est. Decima octaua est q; cito descendat ab hypo condrijs. i. a partibus que sub costis sunt. Ex hoc enim facili descensu leuissima dicitur a Galeno: non offendens stomachuz nec in eo natans nec ventositates

matie ⁊ distillatio possunt accipi pro eodem .s. q̄ sunt synonima ⁊ exponemus ⁊ pro i. vel dicendū q̄ sublimatio ⁊ distillatio sic differunt: q̄ sublimatio est ꝛcolatio p̄r alembicū sicut sublimat aqua rosata ⁊ aqua vite. Sed distillatio est ꝛcolatio rei per res habētes porositates angustas vt per filtrum: ⁊ hoc mō aqua distillat in cysternis per arenam. Et causa quare hec rectificant aquas est hec: q̄ aqua dicitur illaudabilis ex permixtione rerū extranearū cū ipsa. cū ergo ꝛc natura aque ꝓpria sit vt sit pura ⁊ simplex ⁊ sublimatione ⁊ distillatione fiat separatio partium extranearū ab aqua: ideo sublimatio ⁊ distillatio aquam rectificant.

a ¶ Et si istud ⁊c. ¶ Hic ponit scōm modū rectificationis. s. p ꝛcoctionē. Primo facit hoc. Secūdo circa hoc reprobat opiniones quorūdam. ibi (Et torpidi quidē medicorum.) Deinde cum dicit.

b ¶ Et torpidi ⁊c. ¶ Hic reprobat opinionē quorūdaz circa ꝛcoctionē aque ⁊ diuiditur in duas. Primo mouet diuisionē illaz secūdā ⁊ causam diuisionis ponit. Secūdo remouet eaz. ibi (Scire autē ꝛbes.) Deinde cum dicit.

c ¶ Scire autē ⁊c. ¶ Hic remouet opinionē illorū. Primo ostendit q̄ decoctio aque rectificat aquaz. Secundo probat qđ dixit per signum. ibi (Et huius quidem significatio existit.)

¶ In parte pria intēdit talē rōnē. illud qđ remouet ab aqua cōgelationē frigoris ⁊ q̄ separat ptes terrestres ab aq̄ rectificat aquaz: sed ꝛcoctio facit hec duo: ergo ⁊c. ma. ps. q̄ aq̄ est ꝛc se similiū partū: ⁊ iō vna aq̄ nō dicit laudabilior alia nisi q̄ est magis subtilis ⁊ similis in suis partib⁹ ⁊ minus hz admixtionē rerū extranearū. mi. apparet. nam ꝛcoctio pp caliditatē p̄mo remouet cōgelationez ab aqua vt notū est. Itē pp ꝛcoctionē rectificat ⁊ ex tali rectificatione ꝛscēdūt partes terrestres grosse inferius: ⁊ partes aquee q̄ sint subtiles remanēt superius disgregate a partibus grossis: q̄ ꝛ rōne calidi est disgregare et ixrogenea ⁊ tūc partes ille parue terrestres q̄ nō poterant scindere aquā pp earū paruitatē iuuant ex ꝛscensu ex raritate facta in aqua: ⁊ sic apparet q̄ ꝛcoctio rectificat aquā. Circa istā rōnē Aui. q̄ttuor facit. Primo ꝓbat ma. rōnis. Secōo mi. Tertio rūdet ad formas rōnis illoz. Quarto infert conclusionē suā. sca. ibi (Post hoc ꝛcoctio.) tertia ibi (Et erit illud.) quarta ibi (Decoctio ergo non subtiliat.)

¶ Iurta primā partē est notādū q̄ p B qđ dicit q̄ aq̄ in diffone sue aquositatis existit ex partib⁹ similib⁹ in subtilitate ⁊ spissitudine intelligit sic. i. quantū est ex pte essentie aque dūmō ipsa nō alteret a sua nā: ⁊ ideo dato q̄ hic nō sit inuenire entū purū: tū quantū est ꝛ sua nā magis inclinat ad nālē eius simplicitatez ⁊ puritatē. non aūt talis dīa est inter simplicia sed mirta. nā in partib⁹ mirtoz est dare aliōs partes grossiores ⁊ quasdā subtiliores pp diuersam dispōnē materiei ⁊ ꝓpter diuersam actionez agentis: sed simplicia sunt talis nature q̄ ꝛ se rectificat malas. ¶ Et si istud [a] nō fuerit decoctio rectificat. Aqua enīz cocta sicut testificati fuerūt sapientes minoris est inflationis ⁊ velocioris descēsionis. ¶ Et torpidi[b] quidē medicorum existimant q̄ aque cocte subtile resoluatur ⁊ ipsius remaneat spissum: vnde in coquendo ipsaz nō existit iuuamentū: quoniā spissitudinē in aqua augmentat. ¶ Scire[c] aūt debes q̄ aqua in sue aqueitatis diffinitione existit ex partibus in subtilitate ⁊ spissitudie similibus: q̄ est simplex: sed nō inspissat nisi ꝓpterea q̄ frigoris qualitas sup eaz prevaluit: aut ꝓpter forte terrestriū partium cōmixtionē que ob hoc q̄ sunt parūissime ab ea nequeūt separari neq̄ descēdere in ea: q̄ nō sunt tante quantitatis vt cōtinuitatē aque scindere valeant ⁊ in ea descendere ob multā paruitatē. Oportet ergo vt eis accidat cōmixtio cum substātia aque. ¶ Post[d] hoc decoctio spissitudinē remouet que ꝓpter frigus accidit primo: deinde partes aque vehementer rarificat donec fiat subtilioris substantie vt possint ab ea separari partes graues terrestres in eius spissitudinē retente ⁊ cō stringant eam descēdētes ⁊ ꝓpter descēsum ab ea separent ⁊ remaneat aqua pure ⁊ simplici propinqua: ⁊ erit illud quod ꝓpter calefactionē fuit separatū homogeneum ei quod remansit ⁊ non longinquum ab eo: quia cum aqua a cōmixto separatur eius partes in subtilitate similātur: neq̄ multuz interest inter illud quod subit ⁊ inter illud quod remanet. decoctio ergo non subtiliat aquam nisi propterea q̄ aufert spissitudinem frigoris: ⁊ q̄ facit quod ei cōmixtum est descendere.

sunt talia in summo: ⁊ cū ipsa existētia in summo sint in sua puritate ⁊ partium similiū ⁊ hōgenearū: ergo aqua quantū est ex parte essentie aque cōstat ex partibus similib⁹ in subtilitate ⁊ spissitudine: ⁊ hoc apparet q̄ si vna aqua sit grossior alia nō ex parte essentie aque: sed rōne admixtionis partiū extranearū cum ea vel ꝓpter frigus inspissanē eius partes. Et notandū q̄ Auic. magis se refert ad permixtionē terre cū aqua q̄z altertus elementi: q̄ mixtio aque cū aere vel igne non reddit eam spissiorem cum sint subtilioris substātie q̄z aqua ⁊ ipsam nō inspissant.

¶ Sed dubitaret aliqs ꝛ eo qđ dicit q̄ vna cā quare aqua inspissatur est ꝓpter frigus superueniens ei: sed hoc non videtur q̄ aqua est frigida in sūmo: ⁊ ideo nō ponit eam infrigidari: ergo nulla frigiditas aque supuenīēs potest eaz infrigidare vel congelare.

¶ Itē dicit q̄ alia cā spissitudinis eius est fortis permixtio aque cuz partibus terrestrib⁹ que pp earum paruitatez non possunt descendere ⁊ separari ab aq̄: sed hoc non videt: q̄ quelibet pars minima terre est grauior quacūq̄ parte minima aque. nunc aūt idem est motus totius ⁊ partis vt totius terre ⁊ vnius gle ꝛ terre: vt ps. 2. celi ⁊ mundi: ergo sicut tota terra petit locū deorsum cū sit gravior: ita ⁊t qualibet pars terre ꝛz ꝛscēdere. ¶ Ad primū dicēdū q̄ dato q̄ essentia aque seq̄tur esse frigidū in summo: tū nō segtur q̄ hēat infrīdare in summo. nā sicut igni cōpetit esse calidū in sūmo vt est in mā ꝓpria. s. igni q̄ est el'ntuz exīs in cōcauo orbis lune: ⁊ tū ei nō cōpetit vtere vt sic: sed solū cōpetit igni vt est in mā aliena. s. hoc inferius existēti: vtpura adurere. Sil'r dico q̄ aqua licz sit frigida in summo tū nō hz eius frigiditas cōgelare: sed ei aduenit cōgelatio ab extrinseco: ⁊ iō dr scōo ꝛ gliatione q̄ vstio ⁊ cōgelatio insunt p accīs elemētis.

¶ Ad secundū dicendū q̄ licet terra sit grauior aqua ⁊ ꝛ rōne eius sit moueri deorsuz: tū ad motū cuiuslibet elemēti regitur ꝛterminata quātitas. Et rō huius est: q̄ motus eorum fit ab aliqua virtute ꝛterminata. quelibet autē virtus requirit quātitatē ꝛterminatā: ⁊ ꝓpter hoc contingit q̄ millesima pars vnius scintille ignis nō calefaceret: q̄ nō est quātitas ei ꝓportionata. Sil'r est in ꝓposito. nā partes minime terre admixte aque ꝓpter earū paruitatē minimā non possunt scindere aqua ⁊ ꝛscēdere: qđ apparet: q̄ videmus in aere q̄ est medīū subtilius ⁊ citius diuisibile: sunt athomi ⁊ partes terrestres minime que ꝓpter earū paruitatē nō possunt scindere aerē ⁊ descēdere. quanto ergo minus poterunt scindere aquā cum sit substantie spissioris. ⁊ sic ad illud.

d ¶ Post hoc ⁊c. ¶ Notandū q̄ cā quare ꝛcoctio remouet spissitudinē ab aq̄ frigida ex cōgelatione est: q̄ ꝛcoctio fit a caliditate. mō aūt ꝓria actio calidi est calefacere: ⁊ p hoc subtiliare ⁊ rarefacere: si ergo spissitudo aduenīat in eam pp cōgelationē: q̄ cōgelatio opponat subtiliationi ⁊ rarefactioni que fit a calido: patet q̄

Jacobus

illic multiplicans. Decimanona est q̄ res in ea cito ꝛcoquuntur ⁊ dissoluunt vt carnes pisces olera legumina grana panica. Primo q̄ cito calefit. Secundo q̄ subtilitate sua velociter penetrat vsq̄ ad intima horum que coquuntur in ea. Nonne vides q̄ cum aquis putealibus vix pisa coquuntur ⁊ dissoluuntur que facile coquuntur in aqua fluminis. Ex dictis elici potest ꝛscriptio talis aque melioris q̄ est aqua fontis: terre libere: currens: discooperta soli ⁊ ventis: super lutum liberuz incedens: multa fortis cursus: tendens in orientem: elongata a suo principio: descendens a locis altis: insipida: cuius quantitatem magnam vinum non tolerat: leuis in pondere: que cito calefit ⁊ infrigidatur: in qua non superat sapor neq̄ odor: cito descendens ab hypocondriis in qua cito coquitur ⁊ dissoluitur qđ in ea coquitur. ¶ Attende primo q̄ aqua dicitur pura sm medicos ex iudicio sensus cū penitus est insipida ⁊ summe clara ⁊ luminosa ⁊ omnino sine odore: ꝛz nulla inueniat apud nos ex toto munda carens omni immixtione. Iurta illud Gal. 1. simplicis medi. c. 1. distin. 2. Et hec qdem aqua experit ⁊ iudicatur ꝛ ea per tres sensus qui sunt gustus ⁊ visus ⁊ odoratus. Per gustuz quidez vt non sit ei sapor omnino: imo sit insipidi saporis in summo. Et per visum quidem vt sit in summo munda ⁊ clara ⁊ luminosa. Et sil'r iterum in odoratu opz ne sit odor ei penitus. At vero aqua ꝛnudata ex his omnibus proprietatibus est iterum apud naturam nō munda in fine mundificationis: sicut nullum quattuor elementorum sensatorum est purum cui non permixtum sit aliud ab eo. Apud sensum vero ⁊ apud vsum aqua longinqua ab illis proprietatibus est pura munda. ¶ Attende secundo q̄ conditiones principaliores melioris aque sic colligit Gal. libello ꝛ aquis. c. 6. Una itaq̄ bonarum ⁊ malarum aquarum est cognitio. Si hyeme quidem est calida estate vero frigida. Secunda vero si pura est ⁊ non lesa sm colorem neq̄ materiam habet vel hypostasim. Alia vero si est leuis ⁊ facilis ponderis: que enim pondere est leuis non est permixta terre. Considerare autem oportet ⁊ si cito calefit ⁊ infrigidatur melior est enim ista alia. Et qualiter ad digestionem se habet qualiter autem ad secessionem. Que enim cito digeruntur sunt meliores. Et que secedunt: si secedunt sm veritatem: nulla enim est que per intestina aquarum secessio: hec Gal. ¶ Attende tertio q̄ vltra conditiones melioris aque quas hic narrat princeps conditio temporum anni non est omittenda. Iurta illud Gal. libello ꝛ aquis. c. 4. Vernales igitur ⁊ hyemales temperate sunt ⁊ optime quas ego marime laudo. Autumnales vero ⁊ estiuales cum in generatione differant ⁊ in bonitatibus non est dicere quantum a vernalibus ꝛficiunt. Terra enim vaporat siccius in estate ⁊ autumno ⁊ aer habet permixtiones terre multas quas purgant pluuie ⁊ propter hoc huius aque sunt duriores: ⁊ ad abstergendum quidem sufficientes ⁊ fecedendum sm intestina: non bone autem sunt renibus ⁊ pulmoni ⁊ arterie.

De partibus.

¶ Attende quarto q̄ etiam venti diuersificant bonitates aquarum ⁊ ariditas ⁊ pluuiositas. Iurta illud Galeni ibi. Differunt autem aque ⁊ pnee spiritus. Boreas enim si flauerit dulcior quidem erit sed frigidior: si vero auster minus quidem dulcis calida vero magis. Omnino autem que fiunt in ariditatibus aque nitrosiores sunt eis que fiunt in pluuiositatibus. ¶ Attende quinto q̄ in electionibus aquarum attendi ꝛbent color ⁊ regio. Iura illud Gal. c. vlti. nunc dicti libelli. Differunt autem aque etiam sm colorem ⁊ regionem. Et oportet ꝛ his ab hominibus locorum interrogare. Est enim aqua in leontinis quam si quis bibit moritur. Talis autem est in ero acardie quam vocant aquaz stige. Talis etiam est in tracia ⁊ lacus qui in sabromatibus super quē neq̄ auis volare potest. Et alius sm medos super quem ⁊ regio stat nigra que approximata igni accenditur. Et hoc pharmaco aiunt medeam corrumpere filiā anacreonis. Est etiam ⁊ circa susam aqua quā siquis biberit amittit dentes. Subarius vero fluuius viros ignorantes facit. Is autem qui in egypto depilat capita bibentium. Harum itaq̄ nullam est scire non interrogando ab hominibus illorū locorum: hec Gal. ¶ Attende certo q̄ herbe aquis innascētes: sunt etiam confiderande. Iurta illud Galeni libello ꝛ aquis. c. 2. Herbe autem aliquando quidez valde nocent aque: aliquando autem iuuant sicut nasturcium ⁊ calamentum ⁊ adianthum. Hec enim plurimum in riuis nascūtur: ⁊ bonis quidem aquis nocent: malis autem iuuant si permisceatur aliquid pharmacosum aquis: fiunt autem ad vinationem meliores huiusmodi aque: hec Gal.

¶ Debes autem ⁊c.) ¶ In secunda particula dicit primo q̄ pondus sumat ad cognoscendum dispositionē malitie vel bonitatis aque. Nam que leuior est: est melior vt in pluribus scilicet dum non habet aliquas ex malis conditionibus vt fetorem vel extraneum saporem. Secundo dicit q̄ aque pondus dupliciter nō scitur. Primo per mensuram eius in statera seu equilibra. Secūdo madefaciendo duos pānos aut duo cota eiusdem ponderis in diuersis aquis ꝛ quibus est dubitatio que leuior sit: ꝛinde ꝛficcando optime pānos hos aut cota: post ponderando: ⁊ illa aqua melior ⁊ leuior est cuius pānus est leuior ⁊ totum leuius: q̄ per hoc ꝛsignatur aquam fuisse subtilem siue terrestreitate: q̄ non reliquit in panno vel coto terrestreitatem qua fieret grauior.

Sublimatio preterea ⁊c. ¶ In hac pte tertia dicit primo q̄ sublimatio ⁊ distillatio corrigunt seu rectificant malas aquas. Et intellige per sublimationez elevationem aque sub forma vaporis virtute caloris vsq̄ ad summitatem seu cooperturium alembici vel alicuius alterius vasis cooperti. Et per distillationem intellige ꝛscensum dicti vaporis inspissati ⁊ conversi in aquam a frigiditate cooperturi ⁊ emanationem eius per rostrum alembici seu distillatorij instrumenti.

Potest

patet q̄ ꝛcoctio hz primo congelationē remouere ꝛ eius spissitudinē. ¶ Itē hz scōo remouere spissitudinē accidentē ex cōmixtione partiū terrestrium: q̄ cum ꝛcoctio habeat rarefacere ꝛ p medium rarefacti melius ꝛ citius moueatur corpus graue q̄z p corpus ꝛpressum: sicut vidimus q̄ lapis melius ꝛ citius mouet per aerem qui est subtilior q̄z per aquaz ideo subtiliando aquā istam rarificat: ꝛ tunc partes terrestres magis possunt diuidere continuitatem aque ꝛ descendere: quare ꝛc̄.

¶ Sed diceret aliqs quādo aqua est ꝛcocta ꝛ rarefacta que primo erat spissa remanet pura ꝛ ꝓpinqua simplici elemento. Sed hoc non videt: q̄ hoc est cōtra Hyppocratē in libro ꝛ aere ꝛ aqua ꝛ regionibus. q̄ vult q̄ talis aqua que prius fuit spissa ꝛ cōgelata nūq̄z redit ad pristinum statū sanitatis: ꝛ hoc ꝛclarat quia perdit saporem quē primo habebat: ergo ꝛcoctio eaz nō rectificat. ¶ Ad hoc dicēdum dupliciter. Uno modo q̄ duplex est spissitudo aq̄. Una est cuz congelatione sicut glacies ꝛ ō tali loquit ibi Hyppo. q̄ nunq̄z redit ad pristinam bonitatez: q̄ per actionem calidi resoluitur eius subtile ꝛ grossuz remanet: ꝛ ꝛ tali non loquitur Aui. hic. Alia est spissitudo p admixtionem rerū extranearū ꝛ ꝛ de ista hic loquit Aui. ¶ Uel dicenduz q̄ spissitudo pōt dupliciter accidere aque. Uno mō p condēsationē partiū a frigido solū: ꝛ talis spissitudo remouet p decoctionē ꝛ sic loqtur hic Aui. Alia est spissitudo facta a frigido maximo qō hz exprimere partes subtiles ꝛ relinquere grossas que est frigiditas arefaciens quare fit sicut fit in crystallo: licet non tanta: ꝛ hec nunq̄z redit ad pristinam bonitatem: ꝛ de hac lōquitur Hyppo. ibi non autē hic Auic. quare non contradicunt.

¶ Dubitaret aliquis circa illam partem. (Et erit illud) vbi soluit ad formaz rationis eorum ꝛ dicit q̄ non sequitur q̄ relinquatur spissuz in aqua ex decoctione ꝛ subtile resoluaf: q̄ illud qō resoluit est homogeneū ꝛ simile ei qō remanet. Sed hoc non videt verū q̄ illud qō resoluitur ab aqua in decoctione est vapor. modo autē vapor est humiditas subtiliata vt apparet per Gal. 5. de simpli. medici. dist. 2. c. 1. ergo omne qō resoluitur est subtilius q̄z qō remanet. ¶ Preterea qō habet naturam aeream est subtilius q̄z qō habet naturaz aqueā: sed vapor est nature aeree: quare ꝛc̄. ¶ Preterea si in decoctione aque non resolueretur subtilius: sed esset tota homogenea in partibus: tunc aut non de ipsa resolueretur: aut tota simul: sed non tota simul vt patet. nec est dicendum q̄ non resoluatur cum minuatur eius quātitas: ergo vna pars sic ꝛ alia non. hoc autem non esset nisi q̄ vna eius pars est subtilior ꝛ magis nata resolui q̄z alia: quare solutio Auic. non valet. Dicendum q̄ aqua q̄ remanet in decoctione est homogenea cum illa que resolvitur: ꝓpter q̄ sciendum q̄ hec est differentia inter simplicia ꝛ commixta: q̄ in mixtis per decoctionem citius resoluitur subtile: ꝛ postea relingtur grossum: q̄ agens citius imprimit formam in materiam dispositam q̄z non disposi-

Jacobus

¶ Potest ēt ꝛ per distillationem intelligi colatio aque p poros strictissimos pannorum vel staminoz vel tarantarorz aut similiuz p quos transire nō valent terrestreitates aquarum grossaz: sed solum transeunt ptes aquose subtiles. Scōo dicit q̄ si istud non fuerit. i. si instra sublimationis ꝛ distillatiōis nō habeant: ꝛcoctio tūc rectificat malas aquas. Aqua nāq̄z bullita minus inflat ꝛ velocius descendit a stomacho ꝛ hypocondrius vt testantur sapientes. Et istud est signum q̄ est subtilior ꝛ penetratiuior. Tertio dicit q̄ aliqui medici torpidi idest pigri in inquirendo veritates ꝛ naturas rez existimant q̄ per ꝛcoctionem partes subtiles aque cocte resoluantur ꝛ grosse remaneant sicut fit in lacte ꝛ melle ꝛ ouis ꝛ in terra molli cum ex ea fit later p ꝛcoctionem. Et ideo affirmant q̄ aqua ex ꝛcoctione non melioratur: imo spissior fit. Et isti falluntur q̄: ad ingrossationē requiritur q̄ humidum recedat ꝛ siccū maneat constans. Sed ab aqua non pōt recedere humidum ipsa remanente sub forma aque. Et ideo non ingrossatur p ꝛcoctionem. Juxta illud Aristotelis. 4. metheoroz. ca. ꝛ coagulatione ꝛ liquatione ter. 36. Ingrossatio. n. humido quidem abeunte fit sicco autem constante. Aqua autem humidoz non ingrossatur sola ibi ꝛ ter. 21. Item ignis aut caliditas non solum non ingrossat aquam: imo congelatam aquā ꝛ ea que aque sunt a domino coagulata dissoluit ꝛ subtilitat. Juxta illud Aristo. ibi. Quecūq̄z qdem igitur sunt aque non coagulantur ab igne soluuntur enim ab igne. Idem autez idem per se nō erit cā contrarii. Quarto dicit q̄ aqua in diffinitione sue aqueitatis. i. rōne quidditatiua seu substantiali sue proprie nature cōstat ex similibus partibus in subtilitate ꝛ spissitudine: q̄ est corpus simplex ꝛ elementum: ꝛ non inspissatur nisi altero duorum modorum. s. vel ex forti frigore super eaz predominante: aut propter cōmixtionem fortem terrestrium partium nequeuntiū ab ea ꝛ se separari: q̄ sunt ita parue q̄ findere non possunt continuitatem aque ꝛ inferius residere. Et sic oz vt immixte maneant substantie aque donec ipsa subtiliata facilius findi possit. Sed instabit aliquis contra primū modū inspissationis aque: q̄ si qualitas frigoris preualens sup aquam sufficiat ipsam inspissare aqua pura in ppria natura ꝛ regione ꝛbebit esse spississima: q̄ est frigidissima. Dic q̄ frigiditas aque ppria sibi naturaliter inherens non congelat eaz sed ꝛforis veniens ꝛ eam coadunans inspissat eam ꝛ q̄nq̄z congelat faciens eam accedere ad naturaz terre. Aliter ex aqua pura terra fieri non posset q̄tra Aristo. scōo ꝛ generatione ꝛ elementis dicentē. Universaliter qdem manifestū est q̄ omne ex omni innatum est generari. Verbi gratia ex igne qdem erit aer: eodē aūt mō ꝛ ex aqua terra: ꝛ ex terra ignis. Sed qd ad Aristo. dicetur. 4. metheoroz. dicentē. Aqua autē humidoz non ingrossatur sola. Dic q̄ cū aqua inspissat ꝛ congelatur a forti frigore congelante iam nō est sola: sed pars eius aliqua vel facta est terra vel terre approximat. Quinto dicit post hec. i. postq̄z aqua inspissata est a frigore vehementi sibi supueniente vel ex cōmixtione paruarum partiū ter-

tam cum ergo partes subtiles sint magis proportionale ignis q̄z grosse: ideo ꝛ citius resoluūtur ab igne ꝛ recipiunt actionē eius citius. Sed in simplicibus eadem est ratio in omnibus partibus ꝛ in toto: ꝛ ideo oēs eoꝝ partes sunt homogenee. itaq̄z non resoluit subtilior pars aque cuz inter ipsas nō sit comparatio. ¶ Ad rationes. Ad primā dicendum q̄ nō vult per hoc dicere Auic. q̄ vapor sub forma vaporis est nō subtilius fit q̄z sub forma aque: ꝛ hic nullus dubitat: q̄z

prehendunt. In longitudine manationis eius ꝛ bonitate locorum per que vadit. Et q̄ in cursu suo a meridie tēdit ad septētrionem subtilians illud qō in ipso currit ex aquis. In multitudine vero sui alie cōmunicant ei. ¶ In aquis [c] autem aliis si quotidie eas de vno vase in alio mutares quotidie manifestā videres descensionem sicut in primis. Et preter hoc non descendit ex eis qō descēdere cōsueuit nisi paulatim ꝛ nō cito: ꝛ cum hoc nō perfecte clarificant. Et huius quidez cā est q̄ cōmixtiōes terrestres leuiter a substātia subtili descēdūt in qua nō est grossitudo neq̄z viscositas neq̄z vnctuositas: q̄z a spisso nō tam facile descēdunt. ¶ Amplius [d] decoctio substantie acquirit subti

antēq̄z cōuertatur in vapore ꝛ tota aqua est similis in suis partib⁹. Et p hoc ēt pz ad secūdā. ¶ Ad tertiā dicēdū q̄ cum dicitur aut resolueretur tota aut nunq̄z: aut vna pars primo ꝛ alia post. dico q̄ non est dicenduz q̄ nō resoluaf vt tu dicis ne etiā resoluaf tota simul: cuius rō est: q̄ hz fit ꝛ se ēiusdē dispōnis: tū q̄ alteratio eius a calido nō fit simul sed successiue: q̄ prio attingit ptes ꝓpinquiores ō non simul tota resoluit. Et cuz dicit si pars vna sit ꝛ alia nō: hoc nō est nisi q̄ vna est subtilior alia. dico q̄ ō esset verū in mixtis: q̄z in elntis nō est: sed pp alterationē que fit successiue ꝛ nō simul in instanti: quare non valet.

a ¶ Et huius ꝛc̄. ¶ Hic ꝛclarat per signuz q̄ ꝛcoctio rarificat aquā. ꝛ prio facit ō. scōo ꝛclarat qōdā suppositū. ibi (Nōne vides) (Et huius qdē). s. q̄ ꝛcoctio separat grossuz a subtili ꝛ q̄ aquā rectificat ꝛc̄.

b ¶ Nōne vides ꝛc̄. ¶ Hic ꝛclarat qōdā suppositū prius: vel dicendū q̄ cōfirmat ꝛclarationē ꝓdictā. s. q̄ ꝛcoctio rectificat aquā. ꝛ primo ostēdit hoc. secundo in oppositū. ibi (In aquis aūt aliis ꝛc̄.) ¶ Prima in duas: q̄ primo facit quod dictum est. Secūdo ponit bonitates ꝛ laudes aque cuiusdam fluuij ꝛ quo fecit mentionem. s. nili. ibi (Sunt autem qui aquam ꝛc̄.)

c ¶ In aquis ꝛc̄. ¶ Hic ꝛclarat qō dixit in oppositū: sed in malis aquis ꝛ ptz. ¶ Hic cadit questio ad euidentiam omnium predictorum. s. vtrum ꝛcoctio rectificet ꝛ subtiliet aquā ꝛ diligenter inquiratur.

d ¶ Amplius ꝛc̄. ¶ Postq̄z docuit duos modos rectificādi aquas ex pte substātie. s. per sublimationē ꝛ distillationē primo: secundo per ꝛcoctionem: hic ponit tertium modum rectificandi aquas. s. per concussum ꝛ patet.

¶ Sed diceret aliqs nō videt q̄ concussus rectificet aquā: q̄ motus frigidorū infrigidat magis: sicut pz q̄ vinū citius ꝛ magis infrigidat mota fiala p aquaz q̄z stādo: nunc aūt superflua frigiditas inspissat aquā: ergo nō rectificat. Dicēduz q̄ post ꝛcoctionē cōcussus rectificat aquā: q̄ est quidā motus. oīs autē motus subtiliat ꝛ rarificat ex qua rarificatione magis accidit segregatio rerum extranearum aque diuersarum vt supra dictū est: quare ꝛc̄. ¶ Ad rationem dicendū q̄ motus frigidorū nō infrigidat seipsum: sed res extraneas motas in eis: ꝛ iō nō vz. vnde cōcussus multū confert aquis puteorū ꝛ lacorū occultorum que non possunt moueri vel stant cooperte: ꝛ ideo quāto aque puteorum magis concutiunt ꝛ magis ꝛ eis extrahitur tanto sunt meliores ꝛc̄.

De partibus.

restrium cum ea ꝛcoctio primo remouet spissitudinem aque que sibi contingit propter frigus: q̄ sicut frigus durit partes aque a circūferentia versus centrum ingrossando ꝛ compingendo: sic calor ꝛcoquens reducit eas a centro versus circumferentiam dilatando ꝛ subtiliando. Remouet etiam ꝛcoctio spissitudinem que prouenit ex cōmixtione paruarum ptium terrestrium: q̄ tam vehemēter rarificat ꝛ attenuat substantiam aque q̄ facillime finditur a terreis partibus prius sibi immixtis: ꝛ tunc ab ea separantur ꝛ descendunt dicte ptes ꝛ aquam remanet pura propinqua simplici. Sexto dicit respondendo rationi torpidorum medicorum dicentiū q̄ ꝛcoctio remouet subtile ab aqua ꝛ relinquit grossum q̄ in ꝛcoctione aque illud quod ex ea fuit separatū idest resolutum est homogeneum ei quod remansit: ꝛ non longinquum ab eo idest est eiusdem nature cū aqua remanēte in vase ꝛcoctionis: ꝛ nō multū ab ea distat in subtilitate vel grossitie: q̄ cū aqua separat a terrestreitatibus sibi immixtis partes eius assimilātur sibi inuicē in subtilitate: neq̄z multū interest. i. nō est magna differētia inter id qō subdit. i. partem aque q̄ resoluit in ꝛcoctione ꝛ postea inferius recedit ꝛ inter illud qō remanet ex aqua post ꝛcoctionē. Et si volueris istud experiri ꝛcoque aquā in vase aliquo ꝛ coperi os vasis coopertorio habente rostrum ꝛ recolige aquā q̄ per rostruz defluit ꝛ cape similem quātitatem aque cocte que mansit in vase ꝛ dimitte ambas infrigidari: post pondera eas ꝛ inuenies ipsas fere equales ponderis. Uel intellige vt videt repetitio eiusdē q̄ nō multum interest inter id qō subdit ꝛ inter illud qō remanet. i. nō est magna dīa inter partes aque cocte inferiores ꝛ reliquas eius partes. Septimo cōcludit principale intentū. s. q̄ decoctio nō subtiliat aquā: nisi q̄ tollit spissitudinē quā a frigore acquisiuit: ꝛ descēdere facit ac residere partes terrestres prius ibi immixtas. Octauo dicit q̄ signum huius. s. q̄ decoctio descendere facit terrestreitates ab aqua est q̄ ab aquis grossis diu custoditis in aliquo vase sine decoctione non descendit aliquid de quo sit curandum: sed cum decoquuntur statim descendit ab eis multa terrestreitas ꝛ fit aqua remanens leuis ponderis ꝛ clara. Nono dicit q̄ causa descensionis terrestreitatis ab aqua post decoctionem est subtilitas acquisita aque per decoctionem. Cuius rei signum est q̄ aque magnorum fluuiorum vt fluuij eon marime accepte prope finem eorum statim cum in vase recolligūtur sunt turbide terrestres ꝛ postmodum in vna recessione. i. separatione terrestreitatis per decoctionē breui tempore ꝛ quasi subito ita clarificantur q̄ si iterū ꝛcoquūtur vt terrestreitates resideant nō descēdet aliqd terrestreitatis ab eis de quo sit curandū: q̄ tales aque primo sunt subtiliate ex longo cursu cum sint recollecte in postremo fluminū longe ab origine: secūdo q̄ decoctio adhuc amplius subtiliat eas. ¶ Attende primo q̄ geon fluuius de paradiso surgens vniuersam ethiopiam cingit dictus q̄ in cremento sue exundationis terram egypti irriget. Ge. n. grece terra est: hic apud egyptios nilus vocat vt ait Papias

a ¶ Et aquis ꝛc. ¶ Postꝫ Aut. xter. de vna spē aquarū laudabiliuꝫ et parte substātie. ſ. de aqs fontalibus qbus cōprehēdit aqs ſtluiales: hic veter. de dispō nibus ꝛ diuersitatib⁹ ſpeciei aqrū laudabilitū. ſ. pluuialiū ꝛ tria facit. Primo ponit latitudinē aque pluuialis in sua bonitate. Scdo ostēdit qꝫ aque pluuiali pōt ineſſe aliqd ipedimētū vel nocumentū. ibi (Sed tū aque pluuiali.) Tertio docet hoc nocumentū remouere. ibi (Qd̄ si aqua pluuie bullierit ꝛc.) ¶ Iuxta primā partē notādū qꝫ aque pluuiales sunt digne laudabi litū aqrū. naz tales aq̄ sunt pauce inflationis ꝛ cito pe netrāt: ꝛ hoc est pp eaz sub. tilitatē. Qd̄ aūt aqua plu uialis sit subtilis substātie apparet: qꝫ est sublimata p nubē. sublimatio aūt est cā subtiliationis ꝛ rectifica tionis aque vt visum est su pra: ꝛ iō aqua pluuialis est laudabilis. ¶ Ulteri⁹ in telligendū qꝫ in ista prima pte ponit latitudinē boni tatis aque pluuialis. nam tāgit dupliceꝫ modū aqruꝫ pluuialiū laudabilitū. vnū modū laudabilez ꝛ vltime laudabilitatis. aliū minus laudabilē. primū tangit cū dicit qꝫ ille q̄ eueniunt in estate et nubib⁹ cū quibus adsunt tonitrua. scdm tan git cū dicit turbidatio aūt vaporis ꝛc. Cā aūt q̄re pri me sunt laudabiliores est hec. nā ille aque q̄ pluūt in estate sunt magis digeste ꝛ subtiliate a calore estatis q̄z ille q̄ venūt alijs tpib⁹ ꝛ quāto subtiliores tanto puriores ꝛ simpliciores: ꝛ p ꝫ meliores. Item sunt laudabiles marime ille cū quarū nubibus sunt toni trua: qꝫ tonitruuꝫ subtiliat vaporē inquantū est mot⁹ quidā fortis: ꝛ motus hz calefacere ꝛ subtiliare. tū ēt qꝫ tonitruuꝫ vt apparet et alia scia fit qñ elevatur exhalatio calida ꝛ sicca agitat ꝛ cōmouetur in corpore nubis: postea exit de nube cum forti impetu: ꝛ ex tali cōcussione aliqñ aduritur ꝛ generatur corūscatio ꝛ ignitio: ꝛ ideo ex tali calefactione exhalationis sicce illi vapores nubis subtiliantur: ꝛ ideo aque generate ex illis vaporibus sunt subti les: sed aqua pluuialis que fit ex ventis ꝛ vaporibus turbantibus nubes est mi nus laudabilis: qꝫ eius substātia est falsa vt dicit. A. qꝫ nō est pura: sed habet ad mixtionē partiū grossariū ꝛ terrestriū admixtarū ventis permixtio autem aque est causa illaudabilitatis eius vt dictū est supra: quare ꝛc.

b ¶ Sed tamē ꝛc. ¶ Dubitaſ circa illā partē: sed tū aque pluuiali. qꝫ hoc qd̄ di cit hz sit aqua melior pōt exponi dupliꝫ. Uno mō hz sit aqua melior. ſ. inter pluuia les. pterea qd̄ est valde subtilis ꝛc. Alio mō referēdo ad alias aquas non plu uiales vt dicaſ hz sit aqua melior. ſ. omnibus alijs aquis non pluuialibus.

¶ Sed quātū ad secūdā expositionē dubitaſ vtrū aqua pluuialis sit melior om nibus alijs aquis. Et vꝰ qꝫ sic: qꝫ ipsa sit subtilior ꝛ purior oībus alijs pter eius sublimationes a sole vt dictū est: ꝛ p ꝫ meliꝰ. ¶ In cōtrariū arguiſ: qꝫ hoies nō sic vtunt ea sicut alia. ¶ Dicēdū qꝫ in regi. sani. hoīs puto aliā esse melioꝛē: ꝛ iō ipsam elegit Gal. in. 4. de reg. sa. ꝛ hoc est pp tria nocumēta que hz in se aqua pluuialis magis q̄z alia. Primū est qꝫ pp eius nimiā subtilitatē est magis nata putrescere vt statim dicet Aui. in sequēti pte: ad eius putrefactionem sequtur pu trefactio in humoribꝫ. Scda cā est: qꝫ cū hec aqua sit subtilissima eius nocumen tum est natū citius puenire ad spūalia. ſ. sua frigiditate q̄ inimicaſ vite. Tertia cā est: qꝫ ipsa pter sui subtilitatē impedit actū digestionis. ſ. pter eius multaz puocationē. modo multiplicatio vine minorat egestionē ꝛ econuerso. nunc autē vt dicit Auēzoar cōueniēs est vt hō sit bis aut saltim semel solutus in die: ꝛ ideo cōtradicit qꝫ alia sit melior ꝛ per ꝫ scda expositio nō est bona. ¶ Tunc ad ra

litatē: ꝛ post decoctionez cōcussus. ¶ Ex aquis[a] quoqꝫ laudabilib⁹ sunt aque pluuie ꝛ precipue ille que in estate eueniunt ꝛ ex nubibus cū qbus accidūt tonitrua. Turbidatio aūt vaporis vnde generan tur venti maximi cū nubib⁹ veniētes tur bidant nubes ex quibus venit pluuia: ideoqꝫ eius substātia est falsa ꝛ nō pura. ¶ Sz tamē[b] aque pluuiali cito aduenit putredo licet sit aqua melior, pterea qd̄ est valde subtilis. ¶ Et qꝫ[c] in ipsa corrūpens terreus ꝛ aereus cito operatur ꝛ fit eius putredo causa cōputrescendi humo res ꝛ impedit pectus ꝛ vocem. Quidam autē dixerunt huius causam esse qꝫ aque pluuie generanſ ex vapore qui fuit ex hu miditatibus diuersis subtiliatus. Sed si hec esset cā aqua pluuie vituperabilis es set ꝛ nō laudabilis: sed nō est ita: imo p pter multā sue substātie subtilitatem: qñ omnis subtilis substātia plus recipit pas sionē. Qd̄ si aqua pluuie ebullierit eius receptio putrefactionis minuet. Acetosa quoqꝫ cū comedunſ tunc cum necesse fue rit vti pluuiali aqua opponūtur putrefa ctioni ꝛ ab impedimento eius securitatē

Jacobus

auctoritate Jsidori. ¶ Attende scdo qꝫ Gal. libello de aquis. ca. vltimo tangit duos modos corrigendi malas aquas dicens. Cōuertentes autem vbi est pta ua aqua ingeniari opz facere eam potabilem. Optimum ergo est coquere eam in lagenis figuralibus. ſ. de terra ꝛ infrigidando p noctez rursus calefaciendo bibere. Si vero exercitui opz preparare bonaz aquā ex mala: foueas decet fodere ab altis locis ad ꝛo: sales. i. inferiores imittendo ad foueas: in qbus sit dul cis terra ꝛ porosa: exinde aūt ad lagenā transfluat: semp. n. in foueis remanebit aque malicia. Sunt aūt ꝛ alij plures modi correctionis malicie aquaꝝ de qbus ꝛterminat Raſ. 6. alman. ꝛ prin. primi. ꝛ doctri. 5. summa singulari. c. de preser uatione inter agentia a nocumento diuersarum aquarum.

Sunt autem ꝛc. ¶ In hac pte. 4. dicit p̄mo qꝫ alīq̄ summe lau dauerūt aquā nili pp quattuor: p̄mo pp longi tudinem sui cursus: scdo qꝫ currit p bonas terras ꝛ loca nitida: tertio qꝫ currit a meridie versus septentrionē subtilians aquas que fluūt in ipsam: quarto pp eius multitudinem ꝛ in hoc quarto secum cōicant plures alie aque. Et est nilus fluuius egypti sic appellatus: qꝫ limuꝫ trahit. De hoc fluuio querit Aristo. libel lo de inundatione nili. Propter quid alijs fluminibus in hyeme q̄dem augmē tatis in estate autem multo factis minoribus solus eorum qui in mare fluunt multum estate excedit fitqꝫ tantus vt ciuitates sole superstnt velut insule. Et post recitationem ꝛ reprobationem plurium sup hoc opinionū sic respondet Aristo. Uidentur. n. aque facte in ethiopia per tempora hec a cane vsqꝫ ad arturū mul te ꝛ abundanter: hyeme aūt nulle. Et pp hoc simul cum ventis annualibus ad uenit fluuius. Jsti. n. nebulas marie ferunt in regionez ꝛ q̄cunqꝫ alij venti fiunt estiuales ante hos qbus ascendentibus ad montes defluunt aque ad stagna p

faciunt. ¶ Puteorū[d] vero aque ꝛ aque ductuū sunt male cōparatione aquarum fontium: sunt enim aque constricte terre/ streitates lōgo recipiētes tēpore: ideoqꝫ esse non potest quin in eis aliqua sit pu trefactio: quoniam extracte fuerunt ꝛ cō/ mote virtute cogente ꝛ nō virtute que sit in eis declinante ad hoc vt manifestēn/ tur ꝛ expellantur nisi ingenio ꝛ arte quia via propinqua eis fuit adhibita per quā incesserunt. Et ex eis tamen ille sunt de/ teriores quibus ex plumbo vie facte fue/ runt: quoniam ex eius virtute aliquid aſ/ sumunt vt frequenter ad dissenteriam du/ cunt. Aqua autez paludis deterior aqua putei existit qꝫ manatio aque putei acuit propter illud qd̄ de ipsa extrahitur vnde perdurat eius motus ꝛ non multum mo raſ in constrictione neqꝫ manet in locis vnde manat longo tempore. Aqua vero paludis propterea qꝫ longo tempore mo ratur in foraminibus terre putrefaciētis ꝛ eius mot⁹ in manandō ꝛ egrediēdo est mot⁹ tardus q̄ non ꝓuenit ex fortitudine sue expulsionis pp largitatez materie ip/ sius: neqꝫ est nisi in terra corrupta ꝛ pu

magis nata putrescere. Se cūdo qꝫ pter eius permi xtionē cū rebus extraneis est magis nata putrescere ꝛ alterari q̄z nō pluuialis. Et vltimo ponit nocumen tū cōmune vtriqꝫ aque plu uiali qd̄ est ꝛpedire pectus ꝛ vocem: ꝛ cā hec est qꝫ vor causaſ maxime a pulmone ꝛ mēbris ſpiritalib⁹ que sunt in pectore: non autem pluuialis aqua cū sit inter alias aq̄s aqua magis sub tilis ideo eius frigiditas ꝓterea statim spūalia tēdit pter eius subtilitatem: ꝛ ideo eius nocumentuꝫ qd̄ est frigiditas penetrat ci tius ad mēbra spiritualia q̄z aliarū aquarum grossa rum. frigiditas autē est cōtraria ꝛ inimica spiritua libus mēbris ꝛ vite: quare ꝛc.

c ¶ Et qꝫ ꝛc. ¶ Hic osten dit qꝫ dato qꝫ aqua pluuia lis sit laudabilis: tū ei pōt ineſſe aliqd̄ nocumentum. Et p̄mo facit hoc. Secūdo circa hoc reprobat opinio nē quorūdā. ibi (Quidam aūt dixerūt.) ¶ Notāduz qꝫ Auicē. hic non expaimit quis fuit iste quidā: tamen ista littera inuenitur in li bro Hip. de aere ꝛ de aqua. ita qꝫ ipsum videt impro bare. verum est tamē qꝫ in illo libro Hyppo. inuenitur duplex littera. Una que dicit qꝫ aqua pluuialis est nata cito putrescere: qꝫ enim ex multis congregātur aque: ideo aquis alijs citius putrescere solent: ita dicit verum est qꝫ alia littera inuenitur dicere contrarium. ¶ Sed vt hec cōtrouersia tollatur inter Auicen. ꝛ Hyppocra. queruntur duo simul ꝛ fit questio vtrum aqua pluuialis sit subti lis substantie. Secūdo vtrū dato qꝫ sic an sit magis nata putrescere propter eius subtilitatē. Et diligēter excutiank ꝛ isti auctores ad cōcordiam reducantur.

d ¶ Puteorum vero ꝛc. ¶ Postꝫ auctor ꝛter. de aquis laudabilib⁹ ex parte substātie: hic ꝛter. de aquis illaudabilib⁹ ex parte substātie. Et qnqꝫ facit. Quia primo ꝛtermi. de aquis puteorū ꝛ aquis ductuū. scdo de aquis paludosis. tertio de riuosis. quarto de aquis lacunalibus. quinto de nō currētib⁹. scda ibi (Aqua aūt paludis.) tertia ibi (Riuose vero.) quarta ibi (Et aque stantes.) quinta ibi (Aque vero nō currētes ꝛc.) Quia via ꝓpinqua fuit eis adhibita. postꝫ incesſerunt sic qꝫ aque fontium peruenientes ad poros terre qui sunt in fonte scaturiunt ꝛ exeunt cum impulsione ꝛ motu forti ex se qꝫ non potest tota exire simul: ꝛ ideo vna pars impellit aliam: ꝛ tunc ex tali motu subtiliat ꝛ ꝛpuratur nec fit ei admixtio partium terrarum ex longitudine. Ex eis tamen ille sunt ꝛteriores quibus ex plumbo ꝛc.

¶ Dubitatur circa hoc: diceret aliquis non videtur qꝫ aque ductuum que pro cedunt per cannales plumbeos sint nate generare dissinteriam: quia dissin teria est excoriatio intestinorum que fit a caliditate acuta. plumbum autem est frigidum: quare ꝛc. Item quia plumbum sanat vlcera dicunt auctores medi cine: ergo non facit vlcera intestinorum. Dicendum ad hoc multipliciter. Uno modo qꝫ dissinteria est fluxus sanguinis per intestina: ꝛ hoc est dupliciter. Aut qua fluit ab epate propter ꝛbilitatem eius contentiue: ꝛ tunc ad hoc con fert marime aurum ꝛ ferrum inquantum confirmant ꝛ fortificant virtutem viscerum

De partibus.

que nilus fluit. ¶ Attende qꝫ Gal. fuit vnus extollentium aquam nili. Ait enim libello de aquis. c. j. Sed quāuis non laudez fluentes versus austrum aquas ni lum tū fluuiuꝫ ita laudo vt sicut mihi vi paucis comparetur fluuijs sm bonita tem aque ꝛ subit ventrem ꝛ mulieribus in partubus ꝓfert. Scdo dicit qꝫ hec cō ditio est in malis aqs qꝫ si quottidie effundantur de vase vno in aliud vas omni die residet ab eis euidenter aliqua terrestreitas sicut in pumis diebus. Et vitra hoc non cito sed paulatiue descendit ab eis qd̄ descendere solet. Et vna cum istis habent qꝫ nunqꝫ perfecte clarificātur. Cuius ratio est qꝫ sicut terrestreitates in mixte faciliter descendunt a substantia subtili carente grossitie viscositate ꝛ vn ctuositate: sic difficulter descendunt a substantia grossa nō faciliter diuisibili pp ipsius grossitiem. Tertio dicit resumens vnum qd̄ prediterat vt addat qꝫ de coctio subtiliat substantiam aque ꝛ post decoctionez concussus. i. agitatio aque vel crebra mutatio de vase in vas sicut cursus aque subtiliat eam.

Et aquis quoqꝫ laudabilibus ꝛc. ¶ In hac pte. 5. dicit p̄mo qꝫ aque pluuiales sunt ex aqs laudabilibus marie estiue ꝛ ex nubibus ca dentes cum qbus tonitrua sunt. Primo quidem qꝫ materia earum subtiliata fuit a virtute celi eam eleuante. Scdo qꝫ exhalatio calida ꝛ sicca clausa ꝛ inflā mata in nube que rumpens nubem facit tonitruum subtiliat iterum eam. Ter tio qꝫ decidens inferius a calore estatis in fine regionis aeris rursus calefit ꝛ subtiliaſ: tales ergo aque sunt multū subtiles. Scdo dicit qꝫ turbulētia vaporis: ex qua venti maximi fiunt cum nubibus moti turbida nubes ex qbus turbatis pluuia prouenit. Et ideo substātia talis pluuie est falsa ꝛ nō pura. i. nothā spuria seu violata alterius substantie cōmixtione nō sincera munda; sicut de cholera vel

tertiana

viscerum ⁊ maxime stomachum vel a ꝓprietate vel stipticando ⁊ roborando: ⁊ hic fluxus ꝓprie vocatur diaria. Aut fit ꝓpter excoriationez intestinoꝝ: ⁊ tunc plumbum habet hoc facere a forma specifica: aut quia in plumbo sunt alique partes subtiles aduste que habent hoc facere: ⁊ alie grosse que cōsolidant. Vel dicendus ꝙ datum interius excoriat ⁊ sic liquit hic: sed datum extra nō. Vel dicendum ꝙ plumbuz habet aquam ingrossare ⁊ putrefacere: ⁊ aqua putrefacta conuertitur ad choleram: ⁊ ideo ꝓpter eius siccitatē sanat vlcera ⁊ sic loquūtur auctores: sed ꝓpter acritatem ⁊ mordicationē quaz acgrit habet excoriare intestina ⁊ causare dissinteriam.

a ¶ Niuose vo ⁊c. ¶ Diceret aliquis non videtur ꝙ aque niues sint grosse: quia nix habet partes aereas admixtas partibus aqueis que debent eā reddere subtilem: preterea aq̄ que fit er liquefactione nitis fit per subtiliationem quādo generatur nix. nūc autē sublimatio habet subtiliare aquam vt supra patuit. Dicendum ꝙ aqua nitis est grossa ꝓpter duo. primo ꝓpter infrigidationem superfluaz coagulantem ⁊ inspissantē. naz hec est causa vna de causis ingrossantibus aquaz vt supra dictum est. Item quia ꝓpter vehementem frigiditatem eius fit expressio partium subtilium quare remanet grossa. ¶ Ad rationes. Ad primam verūz est ꝙ ille partes aeree sūt in nive: sed excluduntur propterea ab aqua quādo trida. ¶ Niuose[a] vero aque ⁊ glaciales sunt grosse. Et aque stātes lacunales p̄cipue discoopte male sunt ⁊ graues: qa in hyeme nō ifridant nisi ꝓp niues iōꝙ generāt flegma: ⁊ calefiunt in estate ꝓp solē ⁊ pp putrefactionē vnde generāt choleram. Et pp spissitudinē qdez ipsaz ⁊ cōmixtionē terrestriū cū eis: ⁊ pp resolonez subtilis eaz generantur in eis que eas bibunt splenes: ⁊ eoz myrach subtiliat: ⁊ interiora ipsoz ingrossant ⁊ eoz extrema macrescunt ⁊ humeri ⁊ colla: ⁊ comedendi desiderium superat in eis ⁊ sitis: ⁊ ꝓstringunt eoz ventres ⁊ difficile vomere p̄nt. Et est etiā cū pueniunt ad hydropisiz ꝓpere ꝙ aquositas in eis retinetur. Et est cū peruenient ad apostema pulmonis ⁊ splenis ⁊ ad dissinteriā ⁊ siccant eoz pedes ⁊ manus ⁊ ipsoz epata debilitant ⁊ nutrimentū eoz minuit ꝓpter splenem ⁊ generant in eis maniā ⁊ hemorroides ⁊ varices ⁊ apostemata laxa ⁊ ꝓpe in hyeme: ⁊ mulieres duriter impregnant ⁊ cuz difficultate pariūt ⁊ pariūt pueros apostemosos: ⁊ frequēter fit in eis mola ⁊ impregnatio mendosa: ⁊ eoz pueri sepe patiuntur ramicem ⁊ magni varices ⁊ crurium vlcera neqz eorum plage sanantur: ⁊ accrescit eoruz desiderium ⁊ soluuntur duriter. Et est cum nocumento ⁊ apostematibus in intestinis ⁊ quartanis abundant ⁊ in senibus febres fiunt adurentes propter siccitatem naturarum ipsorum ⁊ ventrium. Aque vero nō currentes quocunqz modo fuerint stomacho nō conferunt. Et iudicium quidem eius que ex cannalibus hauritur est iudicium aque non currentis. Est tamē melior aqua nō currente propterea ꝙ non longo tempore in vno morantur loco: ⁊ cum nō currit proculdubio aliqua in ea existit grauitas. Et forsasse in multis earum existit stipticitas ⁊ conuertuntur cito ad calefaciendum interiora corporis: ideoqz non sunt vtiles febres habentibus ⁊ illis in quibus cholera superat. ¶ In egritudinibus vero in quibus retentio et maturatio sunt necessarie: sunt meliores.

liquefit nix. ¶ Ad secundam ꝙ licet quantum ad primam generationem nix generetur per subtiliationem: tamen inspissatur propterea a frigido circūstante ⁊ ingrossatur: quare non valet. ¶ Notādum ꝙ aqua paludis differt in duobus ab aqua lacunali: quia in aqua paludali nullus est motus: sed in aqua lacunali est aliqualis motus huc ⁊ illuc ꝛz paucus: ⁊ ideo aqua paludalis ad hoc est peior lacunali. (Et precipue discooperte) supple quia alterantur a sole ⁊ admiscent et vapores ⁊ radij: ⁊ quia per motū non subtiliantur: ideo remanent grosse ⁊ male ⁊ ex his peiores si sunt discooperte q̄z cooperte ex quo non mouentur: quia subtile resolutur ⁊ remanent partes grosse. ¶ Unde generant choleram.) Notanduz ꝙ non est intelligendum ꝙ iste aque calefacte a sole in estate ꝓprie conuertātur in choleram: nec flegma quando sunt in frigiditate cum multuz tendant ad naturam simplicium dato ꝙ sint putrefacte: sed quia ꝓpter earum caliditatez vel frigiditatem disponūt apar ad generandaz choleram multaz vel flegma. ¶ Qui eas bibunt splenes ⁊c.) Circa quod notanduz ꝙ cause generant egritudines splenis: hoc est: qa iste sunt aque grosse ꝓpter resolutionē partium subtilium a grossis a caloze solis. Item ꝓpter admixtionem vaporuz cuz eis et partium terrarum ꝓpter quod aduenientes ad splenem ipsuz oppilāt. Causa quare subtiliat myrach est: quia tales aque

Jacobus

De partibus.

tertiana dicitur ꝙ est falsa seu non vera: sed notha spuria ex flegmatis cōmixtione. ¶ Attende primo ꝙ communiter nubes turbantur ex exhalatione terrestri sibi commixta que est materia ventorum: ⁊ dum nubes simul inspissantur cum exhalatione tali vertuntur in pluuiam que non pura neqz munda aqua est sed terrestreitatibus immixta. ¶ Attende secundo ꝙ quidam libri in hoc passu pro falsa habent flegmatica. Et licet hec pluuialis aqua ꝓpter terrestreitates sibi immixtas plus rebellet digestioni ⁊ tardius descendat incrudans cibos ⁊ inde possit flegmatica vocari: melius reputo ꝙ falsa scribaf ⁊ non flegmatica. Tertio dicit ꝙ licet aqua pluuialis: fit de melioribus aquis tamē cito putrefit: ꝙ est subtilis valde: ⁊ ideo tam corrumpens terreus q̄z aereus videlicet calor non naturalis cito operatur in eam putrefaciens ipsam. Et quādo bibitur talis sua putredine putrefacit humores corporis ⁊ ledit pectus ⁊ impedit vocem. Quarto dicit aliquos dixisse ꝙ aqua pluuie cito putrefit: ꝙ eleuatur a diuersis humiditatibus puta cadaueribus paludibus lacubus stagnis mari ⁊ similibus: sed si ob id putrefieret non laude sed vituperio digna esset: non ergo hac causa putrefit: sed quia est subtilis valde ⁊ omne subtile passionibus est aptum. Quinto dicit: si aqua pluie bulliatur erit minus apta putredini. Et si comedātur acetosa tempore siu vsus inediunt putrefactionem ⁊ securant corpus a nocumento eius: sicut acetum: vel acedula: vel succus agreste vel succus limonum: aut arengiarum: aut granatorum: aut acetositas citri: aut succus berberis vel turionum vitis. Cuius ratio est quia acetosa vt in pluribus sunt frigida ⁊ sicca: quare putredini resistunt ex vtraqz qualitate: ⁊ sunt etiam subtilis substantie: fundatur enim sapor acetositus in substantia subtili. Et ideo prohibent oppilationes que sunt ex causis potioribus putredinis humorum. ¶ Sed arguet aliquis ꝙ facilis receptio putrefactionis non minuitur in aqua pluuiali per ebullitionez seu decoctionem: qr ipsa est apta putrefieri ꝓpter suam subtilitatem vt modo est determinatum: ⁊ decoctio iterum addit in ipsius subtilitatem quare reddit eam magis putrescibilem. Item ebullitio acquirit ei calorem extraneuz qui est pater putrefactionis. ¶ Ad primum dic ꝙ aqua pluuialis abundat in aereis partibus quibus apta redditur ad putrefactionez: ⁊ hę resoluuntur per decoctionem ⁊ terrestres resident: quare ipsa remanet vt aqua pura que non est putrescibilis. Item non omnino subtiliatur per decoctionem: sed ex separatione terrestreitatis fit subtilior ⁊ ex separatione aeris grossior. ¶ Ad secundū dic ꝙ calor relictus a decoquente leuiter recedit priusq̄z putrefaciat remoto coquēte: qr statim se reducit aqua sua habituali frigiditate ad propriam frigiditatem. ¶ Attende primo ꝙ sicut prin. hic laudat aquas pluuie sic Gal. libello de aquis. c.3. dicens. Aquas vero pluuiales scio leuissimas esse ⁊ subtiles ⁊ puras ⁊ bonas ⁊ dulces gustu. Educit enim solvt ⁊ rapit quod est subtilissimum de aquis. ¶ Attende secundo ꝙ Gal. ibi reddit cām velocis putrefactionis aque pluuialis quam hic repellit prin. Ait n. ibi. Educit aūt non de aquis solum: sed etiā ab ipso mari. Aliqn. n. ⁊ a cadaueribus ⁊ aliis corporibus vnde putrefit citissime omnium. Cum vero putrefit a pora insipida fit: ⁊ qui eam bibunt occupantur brancis ⁊ tussibus ⁊ granedinibus capitis. Ad hanc ꝓtroversiam sedandaz dici potest ꝙ aqua pluuialis vt in pluribus est apta putrefactioni ꝓp subtilitatem eius. Sed nihil prohibet vt q̄ndoq̄z fiat apta putredini propterea ꝙ materia eius in parte separabitur a rebus corruptis vt in magnis pestilentiis multuz generalibus: qualis fuit illa que incepit anno dñi. 1345. ⁊ durauit quinqz annis per omnia climata sparsa ⁊ occidens innumerabilem hominum ⁊ animaliū multitudinem: tunc non erat tutum bibere aquas pluuiales quarum materia partim eleuabatur in forma vaporis a cadaueribus insepultis ⁊ per aerem corruptum ascendens ⁊ iterum descendens sub forma pluuie corrumpebatur. Sed communibus annis non pestiferis parum est quod eleuatur a cadaueribus ⁊ rebus corruptis comparatione huius quod eleuatur a mare fluminib⁹ ⁊ terris. Nec necessarium est vaporem eleuatum a rebus putridis esse putriduz. Quod si putridus esset motu ascensus vsqz ad mediam regionē ⁊ frigiditate regionis illius ⁊ motu descensus perdere deberet eius putredinem. Et si non perderet deberet vinci ipsius malitia copiosa multitudine bonoruz vaporum: relinquitur ergo ꝙ aque pluuie cito putrefiat vt in plurib⁹ ex sui subtilitate. ¶ Sed instabit quis: ꝙ si ita esset aqua optima superius descripta magis esset putrescibilis q̄z aqua lacuum stagnorum ⁊ paludum: quia subtilior est. Dic ꝙ non est simile: quia optima subtilis est ex puritate sue substantie qua redditur imputrescibilis: quia nullum simplex putrefit: sed aqua pluuie redditur subtilis ex aeris cōmixtione qua disposita fit ad putredinem. ¶ Attende tertio ꝙ inter bonas ⁊ malas aquas pluuie sic discernitur ꝙ bone ex eis cito calefiunt ⁊ cito decoquunt quod in eis coquitur ⁊ vino pauce ymixte conferunt digestioni ⁊ vrinationi ⁊ epati ⁊ spleni ⁊ renibus ⁊ pulmoni aperiendo vias horum membrorum sua subtilitate. Juxta illud Galen. ibi. In eis vero que bone sunt si quid decoquitur cito decoquitur: ⁊ si aliquid calefeceris cito calefit: ⁊ si vino permiscueris moderam ad digestionem ⁊ vrinarum successionem erit benigna ⁊ epati ⁊ spleni ⁊ renibus ⁊ pulmoni: non enim habentes virtutem fortiter infrigidantem decenter propitie fiunt. ¶ Attende quarto ꝙ aqua pluuialis sm Auerroim est optima aquarum precellens fontinas ⁊ fluuiales. Ait enim tractatu secundo prime partis cantice super illo cantico. Melior ex aquis est pluuialis munda. In hoc quidem conuenerunt omnes medici: ⁊ hoc quādo non admiscet his aqs sicut dixerūt aliq̄ terra nocitiua. Est tñ dubitatio ⁊ ꝓtroversia inter eos de bonitate aliaz post p̄dictas in gradu existentiū. Naz qdā asserunt fontinas esse meliores: quidaz aūt asserunt hoc de fluuialibus: hec ille.

Puteorum vero ⁊c. ¶ In hac pte serta primo agit de aqs puteorum ⁊ conductuū. Secūdo comparat aquam paludis ad aquam putei. ibi (Aqua vero paludis aqua putei.) ¶ In prima particula dicit primo ꝙ aque puteorum ⁊ aque conductuum artificialium ex ligno: plumbo: vel petris: aut alijs rebus sunt fontinis deteriores: quia constringuntur diu morantes in visceribus terre: vnde adipiscuntur terrestreitatem ⁊ grossitiem multam. ¶ Secundo dicit ꝙ quia sic constringuntur non potest fieri quin aliqua putrefactione inficiantur: quia semper in visceribus terre porose est aliquis calor vaporans: ⁊ vapores ymirti aquis illic reclusis neqz a sole neqz a ventis purificantur putrescunt: ergo facile fiunt frequenter videmus ex vaporibus reclusis in nostris corporibus putridas fieri febres: tales enim aque non mote fuerunt nec educte ex suis locis per propriam naturam inclinantem eas vt erumpant a terra ⁊ manifestentur suis subtilitate ⁊ leuitate: sed per violentiam ⁊ artificium ac ingenium humanum quod parauit eis viam qua incederent. ¶ Tertio dicit ꝙ inter aquas ꝺductuū ille sunt peiores: quarum vie seu cōductus sunt ex plumbo facti: quia trahunt aliquid de natura plumbi ꝓpter eius molliciem: ⁊ ideo sepe inducunt fluxum ventris dissinteriam. ¶ Sed instabit aliquis: quia plumbuz est frigidum ⁊ humiduz vt ait Serapion in aggregatorio auctoritate Galeni: non ergo habet vim quā dissinteriam inducat excorians intestina. Item est medicina mirabilis contra cancrum vt ibi dicitur quod esse non posset si esset acutum ⁊ excoriativum. Item valet ad apostemata testiculorum ⁊ ani ⁊ compescit cursum materierum ad aures ⁊ pedes. Juxta illud Auerrois quinto colliget capitulo quadragesimotertio de plumbo. Et valet contra apostemata testiculorum ⁊ ani ⁊ contra cancrū: ⁊ facit cessare materias currentes ad aures ⁊ pedes. Item multi sunt fontes ar

grosse ingrossant humores z ipsos facium ineptos ad penetrādum ad myrach z consequēter quia male nutritur subuliatur. Et causa quare interiora eorū ingrossantur est quia oppilant ꝓpter eius grossitiem. Causa quare est in istis fames z sitis est triplex: ga ista aq a est causa indigestionis membroꝝ: z ideo ga membra non nutriunt appetunt cibum z potum z causant famem z sitim. Alia causa est ga cum hec aqua potius sit causa indigestionis in stomacho est causa acetositatis in eo que a frigida indigestiōe causatur. acetositas aūt habet incitare appetitū z acuere incidendo viscosos humores qui obtundebant calorem z sic cause appetitus cibi z potus. Alia cā est: ga hec aqua causat frigiditatē in stomacho que hz exprimere hūiditatez ꝺ villis stomachi z per ꝙs inducere famem z sitim z est cuz nocumento zc. Nam ille sunt valde stiptice z oppilative ꝓpter grossitiem earuz z propter partes terrestres que sunt in eis que stant fixe in loco. (Adurentes.) i. longe. ¶ Sed tu diceres quo fiunt tales febres in senibus cum ipsi habeāt corpus frigidum: imo magis deberet fieri in iuuenibus. Dicēdum q̄ Auicē. non vult per hoc dicere q̄ in senibus magis accidant iste febres adurentes ex istis aquis rōne nature eoꝝ calidioris q̄ in iuuenibus: sed vult dicere q̄ iste humiditates grosse ex quibus fiunt febres adurētes magis retinent in senib⁹ q̄ in alijs ꝓpter imbecillitatem virtutis expulsiue eoꝝ.

¶ Aque[a] ꝓterea quibus substantia admiscet metallina aut eius simile z aque sanguisugales oēs male sunt. In quibusdā tñ earꝫ existit iuuamentuz. Illa enim in qua virtus ferri superat iuuamētuz prestat ad hoc vt interioribus fortitudo tribuat: z vt de reb⁹. i. corruptio stomachi ꝓhibeat z vt virtutes desideratiue omnes procedant. Et nos quidem eius dispositionez noiabimus z ei⁹ que est qualis ipsa post.

a ¶ Aque preterea zc. ¶ Prius determinauit de diuersitatibus aquaꝝ ratiōe laudabilitatis z illaudabilitatis ex parte substātie: hic determinat de aquis z de diuersitatibus earuz ex ratione mixtionis earꝫ. ¶ Iuxta qd notādum q̄ substātia metalli potest dupl̄r intelligi. Uno modo large. s. pro omni corpe minerali. s. ꝓut dicit de ferro de argento z ere z similibus. Alio modo pōt accipi pro quadaz specie metalli que dicit metallus ꝓpio nōie. Modo hic accipitur hoc secōdo mō. Et qñ subdit (Aut ei⁹ sile.) accipit metallum primo mō s. pro ere plumbo ferro zc. ¶ Ulterius notanduz q̄ aqua pōt dupl̄r admiscere cū metallis. Uno mō artificialiter. s. q̄ limet z pulueriset metallum aliqd z ponat in aqua. Alio mō q̄ fiat nāl̄r. s. ga aqua transeat per illa loca z labat tñ mō Aui. vtroqz mō intelligit h. ¶ Ulteri⁹ notāduz q̄ iste aque admitte metallis sunt male q̄ntū ad regimē sanitatis. Cuius rō est: ga oēs sunt grossiores q̄ debeāt: z oēs aque grosse sunt male in regi. sani. Item ga tales aque hōt aliquā qualitatē excellētē quā ex metallis acqrūt: z oēs tales sunt male. ¶ Ulteri⁹ notādū q̄ oēs aque sanguisugales sunt male: q̄ oēs sunt putrefacte z corrupte: z ideo putrefactos gignant humores. ¶ Propter partem quādaz supius dictā. s. ibi (Illa est in qua virt⁹ ferri zc.) Dicit ad h vt interioꝝb⁹ fortitudo tribuat zc. s. mēbris ga ipsa ꝙfortat stomachuz z epar z alia interiora: confortat enim stomachū vel a ꝓprietate vel a qualitate. s. ga ferruz habet ericare

Jacobus

tificiales quorum conductus sunt ex plumbo facti parisius bugis z in montibus banonie z aquis eorum vtuntur incole cum cibo z potu nec apparuit q̄ inde incurrerint dissinteriam. ¶ Pro solutione harum obiectionum attende primo q̄ hz plumbum sit frigide nāe: hz tñ virtutem dissolutiuaz comparatione ad humanas carnes. Cuius rei signū est q̄ lamina plumbi supposita nodis dissoluit eos z nerucs tortos z ingrossatos. Iuxta illud Auer. 5. colliget. c. 43. de plumbo. Et laminatum subtiliter z suppositū neruo torto z grosso dissoluit z rectificat: z hoc q̄ dissoluit significat q̄ hz virtutem dissolutiuam comparando ipsam carni hominis quātus dñetur sup ipsius complexionem frigiditas. ¶ Attende scdo q̄ plumbuz est facillime dissolutionis inter metalla z valde abundans in argento viuo. Iuxta illud Alberti magni quarto mineralium c. 3. Plumbum minus oībus alijs metallis addit super mām argentiuiui. Propter qd dicit et Aristo. z Auicen. q̄ cum fluit plumbuz proculdubio vī esse argentiuiuum. De compositione igit plumbi ꝓ certo credit q̄ suuz argentiuiui est multuz respectu sui sulphuris: hec ille. Potest ergo fieri q̄ aqua p plumbum currens accipit aliquid de nā argentiuiui quod in plumbo abundat spāliter in regionibus calidis qualis est arabia vnde fuit princeps: z q̄ talis aqua participatione argentiuiui exoriet viscera teneroꝝ corporum: sed dura z fortia nō ledit: immo nec argentiuiuum bibitum ledit ea. Iuxta illud principis quarti. 6. summe. 1. c. 2. Argentum qdem viuum plurimi. q bibunt non leduntur eo: egreditur. n. cum dispositione sua ꝓ inferiorem regionem. ¶ Ad primo dic q̄ virtus plumbi dissinteriam inducens z carnez hominis dissoluens nō inest ei a cōplexione plumbi: hz a ꝓprietate. Uel dic q̄ virtus plumbi quā ꝙtrahit aqua p ipsum transiens facit eam motari in intestinis sua grossitie z cum talis aqua putredine aliqua ꝓticipet pōt in supficie intestinorum putredinem aliquā inducere: z sic exoriare. ¶ Ad scōm dic q̄ plumbū solum nō est medicina cancri: sed cum oleis succis aut aqs frigidis. ¶ Ad tertium dic q̄ aliā facit impressionē virtus plūbi ad extra z interius sumpta: sicut aloe qō interius exoriat z sanguinem fluere facit: z exterius consolidat z sanguinis fluxum sistit. ¶ Ad quartum dic q̄ in his inferioribus regionibus aque per plumbum fluentes non multum inueniuntur dissinterias prouocare: vel quia non tantum trahunt de virtute plumbi: vel q̄ non sunt nitrose sicut in superioribus regionibus.

¶ Aqua vero zc.) ¶ In scda dicit q̄ aqua paludis est peior aqua putei. Et cā malitie minoris aque putei est: q̄ manatio ipsius acuitur idest suus fluxus seu scaturigo frequentior z velocior est ꝓp extractionem assiduam aque a puteo. Et ob hoc ista aqua quasi perseverat in ꝙtinuo motu ac si esset fluens: z nō diu moratur ꝓstricta in terra: neqz diu residet in locis ex qbus manat. Et in hoc supponit princeps q̄ puteus frequentetur z ab eo sepe hauriatur aqua: tunc. n. scaturigines putei: quasi continue nouam euomunt aquam succedentem loco aque exhauste. Si vero nō frequentet ꝙtrarium accidit. ¶ Et circa hoc aduertendum est q̄ scaturigines puteoꝝ suam efficiunt aquam ꝓdūcere vsqz ad certam altitudinem putei quam cōiter non ꝑtranseunt: z inde est q̄ hausta aqua a puteo cito subit vice eius alia: donec repleuerit quod exhaustuz fuit z attigerit mensuraz altitudinis solite. Et si possent scaturigines putei supperreplere ipsuz z euomere foras aquam iam non esset puteus: immo fons viuus. Et cā malitie maioris aque paludis est quadrupler. Prima est diuturna mora ipsius in visceribus terre vñ putrefit. Secunda est tarditas motus emanationis vel egressus eius. Tertia est q̄ non mouetur egrediens a terra ex fortitudie sue impulsionis sicut aqua fontis: sed largitate seu multitudine māe: ita q̄ est adeo grossa z grauis q̄ clausa maneret in viscribus terre: nisi tñ superabundaret q̄ illic capi non posset. Quarta est q̄ talis aqua non est cōmuniter: nisi in terra corrupta fetide limositatis. ¶ Attē de primo q̄ Gal. particularius sm effect⁹ vituperat aquas putei libello de aquis. c. 1. dz Princeps hic. Alit enim ibi Stationarie itaqz aque: voco aūt sic z eas que ex puteis eo q̄ nō sunt fluentes nō sunt valde subtiles z intus assumpte minus madefaciūt z dissoluūt cibaria z minus digerunt z nō bene minguntur eo q̄ frigide sunt: fiunt aūt potabiliores qñ frequēter hauriunt ac si fluerent. ¶ Attende scdo q̄ valde ibi vetestat aquas paludosas rōne putredinis ipsius z malorum operum dicens. Paludose vo omnes sunt pessime. Odorem enim habent incōuenientem sicut putrescentem. Et estate qdez sunt calide: hyeme vero frigide qō est maximū signum malitie aquaꝝ. Estate igit ventres perturbant. A vesica vo tarde pertranseunt: multotiens aūt z dissinterias faciunt: hyeme vo frigide existentes ventres qdez non valde turbāt. Scissiones autez z pleureses z tusses faciunt: conuertunt vo z ad splenem z aliqñ desinūt ad hydropisim. Sole autē paludum quas vidi ille que in egypto sunt sane: qñ estate qdez nō putrescit aqua: autūno aūt replens eas nilus antiquā qdē extrahit: aliam vero nouam in eis ponit: hec Galenus ibi.

Niuose vero zc. ¶ In hac parte septima primo dat iudiciū de niuosis z glatialibus aquis. Scdo de lacualib⁹ fantibus. ibi (Et aque stantes.) Tertio de nō currētib⁹ in ꝓfali. ibi (Aque vo

De partibus.

nō currentes.) Quarto de haustis ex cānalib⁹. ibi (Et iudicium.) ¶ In prima particula dicit q̄ aque niuose z glatialee. i. genite ex liquefactione niuiuz z glaciei sunt aque grosse. Cuius ratio est: q̄ nix non est aliud q̄ congelatio nubis. Iuxta illud Aristo. primo metheoroꝝ. Cum congeletur nubis nix est: cum autez vapor pruina. Et glacies non est aliud q̄ aque congelatio vel aqua gelata. Sed nec nubes nec aqua gelatur: nisi ex aliqua permixtione terrestreitatis vel conuersione partis eius ad terre naturaz. Cuius rei signum est q̄ nix z glacies lique facte ad ignem z bene bullite multam reddunt residentiam. Et quia de his iterum agetur in parte nona fileo vsqz ibi.

¶ Et aque stantes zc.) ¶ In scda dicit q̄ aque stantes stagnoꝝ z lacuum sunt male z graues maxime ille que sunt discooperte sole sine montis obiectu z australib⁹ ventis: ga putrefiūt calore solis z resoluūtur subtiles earꝫ ptes grossioribus remanētib⁹. Et ad hāc putrefactionē coadiuuāt austri calidi z vaporosi. Et malitia dictaꝝ aquaꝝ cōsistit in. 32. nocumētis que corpori inferūt. Primū est ga in hyeme infrigidant ꝓpter niues: z ideo generant flegma: z cal: facilit in estate: ga calefacte sunt calore solis z sua putredine z inde generant cholerā. ¶ Sed instabit aliqs q̄ aqua non nutrit quare nō generat flegma. Dic q̄ ipsa ex se sola nō generat flegma neqz cholerā: sed mixta cibis facit q̄ generāt istos humores. Scōm est splenetica passio. s. induratio splenis: qua qs spleneticus dicitur siue sit apostemosa siue nō. Iuxta illud Pun. tertij. 15. trac. 2. c. 4. Et spleneticus qdem est qui habet duriciem in splene suo: aut ꝓpter grossitudinez sue substantie q̄ius non peruenit ad finem ad quez peruenit apostema: aut ꝓpter apostema durum in ipso. Et hanc passionem generāt dicte aque: quia sua grossitie z terrestreitatibus oppilant splenem: quare melancholia conculcat in eo: nec ab ea bene mundificatur. Ad illud etiam cooperatur sol resoluens partes ipsius superficiales subtiles z relinquēs grossas: non enim penetrat in totam hanc aquam vniformiter subtilians calor solis sicut ignis decoquēs eaz. Tertiū est subtilitas myrach. i. extenuatio⁹ seu macies eius. Et est myrach pāniculus ventris cōpositus ex cute ventris z pāniculo carnoso post eam z musculis ventris. Iuxta illud Principis tertij 13. ca. 1. Cum ergo verificaueris tunc scies q̄ cutis z pāniculus qui est post ipsam: z est carnosus z lacertus positus in tunica que est suprema tunicaꝝ lacerti ventris nota determinate omnes sunt in summa myrach. Et hunc pāniculum extenuant dicte aque: quia oppilant vias sua grossitie quibus alimētuz transire solet ad ipsum. Quartum est ingrossatio. i. tumor interioruz ꝓpter oppilationes inductas a dictis aquis non finentes superflua purgari z nutrimētum membris exterioribus distribui: quare vl̄ inflatur interiora vel supernatita grossiora debito fiunt. Quintum est demacratio partium exteriorꝝ z humeroꝝ z colli ꝓpter ꝓhibitionem transitus nutrimenti ad dictas partes ex oppilationibus dictaruz aquaꝝ. Sextum est appetitus cibi superans vel excessiuus. Septimū est sitis. ¶ Sed instabit aliquis q̄ fames z sitis sunt appetitus cōtrarij. Nam fames est appetitus calidi z ficci: z sitis frigidi z humidi: sed ab eadez causa naturali non procedunt contrarij effectus. Dic primo q̄ isti appetitus non sunt cōtrarij: quia simul se cōpatiuntur: idem nāqz sepe simul sitit z famescit: sed sunt cōtrariorum. Dic secundo q̄ dicte aque in hyeme appetituz cibi augmentant sua frigiditate z quadaz terrestri stipticitate: sed in estate sitire faciunt suis caliditate z putredine quas eis impressit solaris calor. Dic tertio q̄ dicte aque morantes diu in stomacho primo appetitū excitant sua frigiditate z grossitie: deinde calefacte sitim efficiunt. Octauū est constipatio ventris: vel quia iste aque morauz trahunt in stomacho z intestinis: vel quia porum oppilant quo cholera ꝓfluit ab epate ab intestina gratia mundificationis z absterſionis ipsorum. Nonum est difficultas vomitus: quia confortant orificium stomachi: qō confortatum depellit humores ad interiora z multiplicant grossos humores proniores ad vescēsum q̄ ad ascēsum. Decimū est peruentus ad hydropisim: ga oppilant vias vrinales. Et exire ꝓhibent aquositatē vine que retenta facit ventrem intumescere z hydropicari. Undecimum est apostema pulmonis: quia tusses z catarros excitant sua frigiditate z grossitie: z prope pectoralia diu morantes ea debilitant z eoꝝ materias incrudant que in pulmone congeste tumorem generant z apostema. Duodecimuz est apostema ex oppilatione inducta ab eis: z ga multiplicant humores grossos: z hoc satis sub nomine splenis ꝑtransum non nocet si resumatur ad maiorez declarationem. Decimūtertiuz est dissinteria quaz maxime indicant estiuo tempore calefacte a sole z putrefacte: vnde acquisiuerunt nitrositatem z vim putrefactiuaz superficiei intestinoꝝ. Decimūquartū est deficcatio pedum z manuū: ga prohibent liberum transitum nutrimenti ad eos. Decimūquintum est debilitatio epatis: quia sue vene capillares oppilantur ex grossitie dictarum aquarū: quare prohibetur chylum perfecte sanguificare. Decimūsextum est diminutio nutrimenti ꝓpter splenem: idest spleneticam passionem: quia cum splen induratur non emundat epar sufficienter a superfluitate melancholica: sed mouens hec circa epar qō est fons nutritionis debilitat ipsum. Cuius rei signū est q̄ spe spleneticī

care humiditates stomachi que obtundebant eius calorem: z per ꝓsequẽs eius appetitum. Item quia ratione frigiditatis adiuuat ad exprimendum z corrugandum os stomachi exprimendo humiditatez z necesse circa ipsum: z per consequens est causa appetitus in eo: z eodez modo dicẽdum de appetitu epatis: ſz aqua admixta auro habet confortare mineralem virtutum. ſ. cor: quia aurũ habet a ꝓprietate letificare cor: siue illa aqua admisceatur auro: quia labat per minerã auri. verum est q̃ aliqui volunt z male q̃ aurum non sic habet mineram sicut alia metalla siue fiat ista mixtio per pulverizationẽ siue p eius extinctionem in aqua.

¶ Nix vo⁹ z aqua glacialis cuz munda fuerit z nõ cõmixta alij rei virtute habẽti malaz siue soluaf z fiat ex ea aqua siue cũ ea de sorbis ifrigidef aqua siue ipsa mutef in aqua erit bona. Et suaꝝ qdez diuisionum disponẽs nõ diuersificanf diuersitate multiuz extranea: sed est spissior q̃ oẽs aque z nocet debilitatẽ habentibus neruorum: sed cum coquitur ad bonitatẽ redit. Quod si aqua glacialis ex aquis malis fuerit: aut fuerit nix virtutem contrahens malam z extrancam a locis in quibus cecidit erit melius vt cũ ea ifrigidef aqua que ab istius cõmixtiõe sit occulta.

¶ Nix vo⁹ tẽ. ¶ Postq̃ determinauit de diuersitatibus aquaꝝ rõne substãtie z ratione admixtionis earum: hic determinat de diuersitatibus aquarũ ratione qualitatis earuz. Et primo facit hec ratiõe qualitatum earum primaruz. Secundo ratione secundaruz. ibi (Aqua vero salsa.) Prima in duas. Quia primo diuersitates aquaruz determinat ratione frigiditatis. Secũdo rõne caliditatis. ibi (Aqua vo calida.) Prima in duas. Primo determi. diuersitates aquaꝝ fridaꝝ q̃ aqua est multum frigida. Scõo hoc facit quãdo est temperate frigida. ibi (Aqua ꝓpterea temperate frigida.) Iurta primã partem notãdum q̃ hic insinuat Auicẽ. q̃ aqua niuosa z glacialis duplicez habent vtilitatem. Una est q̃ aligbus corporibus. ſ. in vehemẽti calefactione queritur vehemens infrigidatio que fit cũ istis aquis: z tunc modos administrationis eaꝝ erit liquefaciendo niuem vel glaciem z bibendo illaz aquã siue dando niuem vel glaciem in forma niuis vel glaciei: aut circũdando aliquã rem z infrigidando ipsaz cũ eis. Alia eaꝝ vtilitas est ga alique sunt ciuitates habẽtes naturaliter malas aquas: z ideo tunc vanda est eis aqua nivalis vl glacialis que lz nõ sint in vltimo bonitatis: ga sunt nimis spisse pp cõgelationẽ. Itẽ ꝓpter expressionẽ partiũ subtiliũ a frigido. Itẽ ga ꝓpter earuz superfluã friditatẽ valde ledunt neruos z naturam ꝓsternũt: quia frigiduz est nature inimicũ: tamẽ meliores sunt q̃dam alie aque que cõiter habenf in quibusdam terris.

¶ Sed nũ dicis q̃ hec aqua quãdo coquitur redit ad primã bonitatẽ: hoc non videf ga ꝑiũ dicit expresse Nippo. in lib. de aere z aqua: q̃ aque cõgelate nunq̃ redeunt ad pristinam bonitatem: sed perdunt id quod erat saporitum in eis: ita dicit z hoc declarat per signum ga nunq̃ per decoctionem redeunt ad quãtitatem primã. Dicẽdum q̃ sine dubio aqua congelata cocta postea est mala ratiõe expressionis partium subtilium a frigido vehementi: z ideo decoctio eius non rectificat ipsam quãtuz ad hanc malitiã: ga non imittit in eam partes subtiles

Jacobus

pe splenetici fiunt hydropici. Decimumseptimum est mania cum melãcholia non purgata decenter a splene oppilato z indurato cum sanguine petit cerebrũ z imbibit eius ventriculum medium: z istud fit in habentibus debile cerebrum.

Decimumoctauũ est emorroydes ex sanguine grosso melancholico profluente ad venas ani quã non bene mundificauit neq̃ satis attraxit splen durus z oppilatus ab aquis lacualibus. Decimũnonũ est varices cum sanguis melancholicus non purgatus a splene tibias petit z venas earum intumescere facit. Vigesimũ est apata lata i. mollia flegmatica maxie in hyeme pp flegma multiplicatum tunc temporis ab his aquis. Vigesimumprimum est difficultas impregnationis: q̃ mulieres non bene mundificantur a suis menstruis propter oppilationes ab aquis lacualibus: remanent igitur matrices earuz immunde lubrice non concipientes a quibus lubricat immissum sperma. Vigesimumsecũdum est difficultas ptus: tum ex debilitate fetuum non se bene conuertentium z iuuantum ad exitum: tum ex parte matrum debilium existentium ex mala nutritione: tum ex teuitate mirach z musculorum ventris solitorum ad partũ non parum cooperari. Vigesimũtertium est multiplicatio apostematum in nouiter natis: q̃ concepti fuerunt in vase imundo z nutriti sanguine malo non bene purificato z exierunt contusi ex difficultate partus. Vigesimũquartum est mola matricis z impregnatio mendosa. Et est mola matricis proprie quedam carnositas informis z inanimata genita in matrice ex sanguine coagulato sine semine viri. Et impregnatio mendosa sic describif a principe tertij. 21. trac. 2. capi. z mola q̃dq̃ accidunt mulieri dispositiones similes dispositionibus pregnantium ex retentione menstruoruz z alteratione coloris z casu appetitus z aduinatione oris matricis: z q̃dq̃ est cum hoc duricies quedam: z q̃dq̃ est in ea aliqd duriciei in matrice tota: z accidit inflatio ambarum mãmillaruz z repletio earum: z q̃dq̃ accidit earum apostematio: z sentit in ventre suo motum qui est sicut motus embrionis: z magnitudinez corporis que est sicut quantitas embrionis quod mouetur per compressionem: dextra z sinistra: z quandoq̃ remanet sic annis quattuor aut quinq̃: hec princeps. Et hę passiones in mulieribus generantur ex dictis aquis: q̃ multiplicant humores grossos z oppilant vias menstruorum que retenta faciunt intumescere matrices ac si ꝓcepissent. Vigesimũquintum est ramex. i. hernia sepe pueris accidens ex oppilatione viarum vine: quare pars aquositatis ad bursas testiculorum deriuata ramicem parit aquosam que lucet velut lanterna. Vigesimũsextum est varices z vlcera crurium in prouectis: de varicibus quidem iam causa dicta est. Sed vlcera fiunt cuz humores in venis tibiarum conculcati diuturnitate tpis corrumpuntur z carnes vlcerant. Vigesimumseptimum est difficultas sanationis plagarum tam ex malitia complexionis acquisite ex dictis aquis q̃ ex humoribus grossis male mixtis effluentibus ad eas. Vigesimũoctauum est appetitus caninus inductus ab istis aquis hyemali tpe pp causam dictam in desiderio comedendi supante.

Vigesimũnonum est difficultas solutionis: ita q̃ indigent fortibus pharmacis ad eoz solutionem pp oppillationes z grossitiem humoz non obedientium pharmacis. Trigesimũ est nocumentum z apostema in intestinis ex solutione ventris vtentiũ dictis aquis: q̃ cõiter laxari nequeunt eorum ventres: nisi forti pharmaco: qõ q̃dq̃ carens transitu libero pp oppilationes inuiscatur villis intestinoz causans apostema vel ercoriãs ea z spãliter ellebrus diagredium esula colloquintida z similia. Trigesimumprimum est abundantia quartanaruz pp sparsionẽ melancholie cũ sanguine z putrefactionem eius quã splen oppilatus vel induratus sibi non attraxit vt debet ex officio. Trigesimumsecundum est febres adurentes superuenientes senibus propter siccitatẽ complexionis etatiue z constipationẽ ventriũ. Oppolatio enim potus quo cholera transit ab epate ad intestina ab his aquis grossis cholera sanguini mixta diffunditur per venas z corpus que cuz putrefiat z inflãmef parit febres adurẽtes cooperãte ad acumẽ earꝝ siccitate corporis que est lima caloris. ¶ Attende primo q̃ quorũdaz lacuũ renouanf aque per fluuios aliquos currentes per eos sicut lacus constantiẽsis z lacus lozanensis: z istoꝝ aque nõ ingerũt mala que prenarrata sunt vtentib⁹ eis. ¶ Attende scõo q̃ lacus septentrionales non sunt adeo nociui sicut meridionales: q̃a nõ sic inficiunf putredine z estu marie si fuerint adumbrati montibus versus meridiem: sed eoz aque sunt grosse frigide nocẽtes pectoralib⁹.

¶ Aque vo tẽ.) ¶ In tertia dicit q̃ generalr aque stationarie non sunt bone stomacho: q̃a sua grossitie diu morant in eo. Et sua frigiditate debilitant digestiuã ipsius: nisi putruerint aut a sole fuerint supcalefacte: quo dato deiciũt appetitũ: corrũpunt digõez. z disponũt ad febrem. Et de numero nõ currentium aquaꝝ sunt lacus stagna piscine vada paludes cisterne. Et lacus sicut aque nãlr z abunde cõgregate in vno loco. Sed stagna ꝓprie sunt aque artificialiter congregate vel retente cuz sclusis ad cõseruationẽ piscium. Et piscine sunt aque artificialiter retente sine piscibus dicte piscine: q̃a piscibus carent. Vada vo sunt aque retente gra adaquationis alialiuz. Et paludes sunt aque limi fetidi. Et cisterne sunt aque pluuiales in aliquo vase artificialr aptato. Dicunf etiã cisterne aque que hauriunf ex loco nõ pfundo simili puteo quales abũdant in Florẽtia z monte pessulano: z hę nõ sunt penitus stationarie sicut nec puteales.

¶ Et iudicium tẽ.) ¶ In quarta dicit primo q̃ iudiciũ aque que hauritur ex cãnalibus est sile iudicio aque stantis in hoc q̃ est grossa nocẽs stomacho disponens ad oppilationes. ſ. Deliorꝝ tñ est aqua oino stante: ga non diu manet in vno loco: z sic ex motu aliquo subtiliaf. Scõo dicit q̃ aqua hausta ex cãnalibus cũ de se nõ currat indubie grauis est: z forte plurime ex eis habent aliqd stipticitatis maxime cuz fui cãnales fuerint ex stipticis facti vt ex ferro vel lignis de quercu. Tertio dicit q̃ iste aque frequcter z velociter calefaciũt interiora z specialiter exteriꝰ applicat: ga claudunt poros z reverberãt fumos: vapores spũs z calores corporis ad interiora: sumpte etiã interius oppilationes inducunt ex q̃bus sepe oriunf putride febres: z ideo sunt inutiles z nociue febricitantibus z cholericis. Et sunt meliores egritudinib⁹ in q̃bus retẽtio z maturatio sunt necessarie sicut in principio flegmonũ exterius applicate cum oleo ros: z aceto ad repercutiendum z retinendum calorem interius pro digestione materie vel in sudoribus superfluentib⁹ z debilitantibus digestiones cões z ꝓprias mẽbrorũ defotis adhibite: vel in fluxibus ventris maturationẽ z digestionem ciboruz z humorum impedientibus interius sumpte.

Aque ꝓterea tc. ¶ In hac parte octaua dicit primo q̃ oẽs aque sunt male q̃bus admiscetur substãtia metallica vel aliqd ei simile vel sanguisuge: ita q̃ non cõpetunt in regimine sanitatis pure cõseruatiuo: quedam tamẽ ex his in q̃busdam casibus conferunt.

¶ Attende primo q̃ genera metallor a q̃bus aque possunt cõtrahere naturaz sunt argentũuiuum: plumbũ: stãnum: argentum: es: cuprum: seu auricalcum: z auruz: q̃d est dignissimũ omniũ: z velut rex metallor quoz sulphur est vt pater z argentũuiuum mater. ¶ Attende scõo q̃ aurum non prebet aque malitiam aliquã: imo reddit eaz confortatiuã: z ideo iubent medici decoqui petias auri finissimi in aquis caponũ pro cõfortatione egroꝝ debiliuz valde: z lz aliquãdo inueniaf in aquis vt in fluuio indie qui tagus dicif. Iurta illud Boetij. 3. de cõsolatione. Nunqd q̃ tagus aureis arenis donat aut herinus rutilãte ripa: raro tamẽ purum inuenif in ꝓpria minera: similr argentũ a quo etiam aqua nõ peioraf. ¶ Attende tertio q̃ similia substantijs metallor in deteriorãdo aquas sunt attramẽtoꝝ spẽs alumen arsenicũ que mediant inter metalla z lapides in modo substãtie z originis. ¶ Attende quarto q̃ interdum sanguisuge paruule latent in aquis que cum bibunf adherẽtes vijs potus sanguinẽ ab eis manare faciunt. Iurta illud Plin. tertij. 9. c. 5. Quãdoq̃ contingit vt sint quedam aque habẽtes sanguisugas paruas occultas quaꝝ occultatio difficile facit cauere ab eis quare deglutiunf. Et q̃dq̃ pendet in manifesto gutturis: z q̃dq̃ suspẽdif in interiori parte meri: z q̃dq̃ peruenit ad stomachũ. Et melior modus cauendi a malitia dictaꝝ aquaꝝ est vt nõ bibanf donec fuerint colate per pãnum mũduz. Secũdo dicit q̃ aqua abundans in ferrea virtute fortificat interiora z prohibet vereb. i. corruptionẽ stomachi qua cibũ corrũpit vel ipsuz nõ retinet: z cõfortat oẽs appetitiuas nãles z aiales. Et de disponib⁹ huiꝰ aque z sibi similiuz postea dicef. ſ. in fine ce. sliue. 2. c. vlti. sum. pctis. 2. 2. cañ. c. de aqua. ¶ Attẽde q̃ aqua ferree virtutis sua stipticitate quã traxit a ferro cõfortat interiora coadunando ea: z eadem virtute compescit vomitũ z lubricitatem stomachi: z exprimẽs humiditates ab orificio stomachi suscitat appetitum sicut melia nãliter illic profluens. ¶ Attende secũdo q̃ aque ferrate per artificium z maxime per iginitũ calibem qui stipticior z mundior est ferro sunt eiusdem virtutis cuz ferreis naturaliter: lz sint subtiliores ꝓpter suam decoctionẽ virtute ferri ignitiz: z sunt saniores z vtiliores stomacho z visceribus: ga cum sua virtute stiptica sunt substantie subtilis nõ grauantis stomachum neq̃ viscera.

Nix vero tc. ¶ In hac parte nona dicit primo q̃ nix z aqua glacialis. i. cõgelata z facta glacies sunt bone: nisi res aliqua male virtutis fuerit eis imixta: siue dissoluantur z fiat ex eis aqua siue aliqua bona aqua sua approximatione siue cõmixtione infrigidef siue ipsemet in aquã bonam mittantur. ¶ Attende primo q̃ nix que nihil aliud est q̃ cõgelatio nubis dupliciter infici potest. Primo qdem ex corruptis terrestreitatibus nubi cõmixtis ex qua fit. Secundo ex casu eius super malas arbores aut malas herbas aut malas terras aut res alias putredine infectas. Sed glacies z aqua glacialis sortiuntur malitiam ab aquis ex q̃bus fiunt: vt glacies paludis trahit ad naturam paludis z glacies lacus ad naturã lacus. ¶ Attende scõo q̃ niuis z glaciei triplex vsus tangitur hic a principe. Primus est vt liquefiant z aquis earũ vtantur homines loco aque potabilis. Secũdus vt per has refrigerentur alie aque electe ex quarum actuali frigiditate queritur vtilitas sine cõmixtione cuz eis: vt plenum vas aqua fontis bona sepelitur in niue vel circũdatur glacie cum queritur ex tali aqua circũposita loco vnde fiunt sanguis restrictio fluxus vel repressio flegmonice inflammationis vel herpetis corrosiui vel herisipilis non vlcerate. Iurta illud Hippocratis aforismo. 5. aforismo. 24. In his vo opz

expellas primo a frigido.z hoc modo loquit ibi Hip. tamen per decoctionem perdit congelationē quaz prius habebat z quātuz ad hoc quodāmodo redit ad bonitatem aque: quia tunc pauciores habet malas conditiones: z quātum ad hoc loquitur Auicē.z ideo non contradicunt.

a ¶ Aqua preterea tē. ¶ Iurta illud ꝓpterea z appetitū excitat supple qa constringit villos stomachi z expulit humiduz qō obtundebat calorem stomachi inatum z ipm reddit adaptum in sui operationez: z sic efficit ipsuz fortē z facit ipsuz appetere cibuz.

¶ Aqua preterea téperate frigida sanis melior est aquis omnibus: lz neruos impediat z apostema in interioribus habētes ledat. Ipsa enim appetitum excitat z stomachum fortem efficit.

b ¶ Aqua vo tē. ¶ Hic determi. de disponib⁹ aq̄ calide z effectib⁹ ei⁹. Dño q̄ est calida sine admixtione alterius rei. Scdo de ea que est calida p admixtionē artificialem. ibi (Et illi quidez.) Prima in duas. Primo determinat de aqua non multū calida quātuz ad opationes quas efficit circa corpus sanum. Scdo quātum ad operationes quas efficit circa corpus egrum. ibi (Illa vo que multuz est calida.)

¶ Aqua b vo calida digestionem corrumpit z facit natare cibum neqz ilico extinguit sitim: z est cum ad hydropisim adducit z ethicam z tudo calida. preterea nō videt q̄ saltez ethicā possit inducere: q̄ aqua est cōplexionāl⁹ humida siue sit actualr calida siue frigida: sed ethica est mala cōplexio ficca: quare tē. ¶ Ad primū dico q̄ aqua calida corrūpit digonez faciendo cibuz natare in stomacho: q̄ digestio fit in fundo stomachi per coadunationē stomachi z caloris circa cibū vt p3.2. de virtut. b⁹: sed sup natatiōe facit cibū vacillare in stomacho. mō hoc facit aqua calida. naz sicut frigida ꝓstringit calida aq̄ dilatat z ponissime tepida que dissoluit villos stomachi: sed multū calida ipsos corrugaret nimis et malo mō ꝓp qō aqua calida corrūpit digonez. Alia cā est: qa digestio fit a calore inato: sed aqua cala hz calitatem extraneā quare nō est cōueniens. ¶ Et ex hoc appet ad ꝑmas duas rōnes: q̄ digestio nō fit a quocūq: lz a calido nāli vel regulato ab eo: lz calitas aque est calitas extranea quare non cōfert digōni: sed ipedit vt dictū est. ¶ Ad aliā dōm q̄ aqua cala pōt inducere hydropisim q̄n eā bibit hīs epar debile ieiunus: q̄ virtutē eius sanguificatiuā debilitat z gīat aquositatē q̄ veniēs ad ventrē inducit hydropisim. Itē pōt inducere ethicā vel ꝓpter vigilias vel pp ieiunia vel labores: z tunc dato stomacho ieiuno ptrāsiens ad mēbra supcalefacta caliditatē adauget z producit ad ethicam. ¶ Et per hoc p3 ad tertiā: q̄ nō per eandez rōnez gīat eas. ¶ Ad quartā dōm q̄ lz ipsa sit humida nō est inconueniens q̄n rone caliditatis exiccet z inducat etică. preterea cū ad ipsam q̄ plus est potens caliditas eius in exiccādo in talibus q̄z eius humiditas humectando: quare nō valet

Jacobus

frigido vti: vnde sanguis fluere futurus est: non super ea: sed circa ea loca iuuat frigidum: z quecunq; flegmones seu inflāmationes in rubeum aut subsanguineum colorem fuerint tendētes ex recenti sanguine. quoniā vetera denigrat z herisipilam non vulnerată iuuat: q̄n inuulnerata nocet. Tertius est vt mittantur in aquam bonam z dissoluant in ea quatinus imprimant ei frigiditatem actualem vehementem qua indigetur pro dictis casibus vel similibus regrentibus forte refrigeriū. ¶ Attende tertio q̄ multa mala attribuit Gal. aquis niuosis z glacialibus libello de aquis capitulo quinto dicēs. Quecunq; vero sunt a glacie z niue dissolute male sunt. Nam quando congelantur exprimitur ab eis id quod est subtilissimum: z sunt dure z in frigiditate excedentes. Dura autem aqua z frigda neqz ad digonem neqz ad vinationē est idonea. Mala vero est pectori z lateribus z spasmos suscitat z tetanos z ruptiones in thorace z spuitiones sanguineas z empimata. Et permanet sm ventrem multo tempore gurgulationes ibi operans. Et si cholericus humor ibi fuerit corrumpitur simul cum eo. Et cum subeat vir a ventre ad ieiunum non anodosatur. i. distribuitur faciliter neqz sputum reducit ideſt facilitat: hec Gal. Sed hec mala omnia pendent z pcedunt a suis vehementibus frigiditate z grossitie: quas satis tangit hic princes: nō a facili corruptione vel extranea qualitate: ideo dicit has bonas. Scdo dicit q̄ dispones diuisionum. i. modorum istarum aquaz non sunt abinuicem multum diuerse sicut dispones aquarū mineralium: sed sunt grossiores oibus alijs aqs: z nocet habentibus dolores neruorum: z corriguntur ac bona fiunt p decoctionem. Causa vero sue marime grossitiei fuit coadunatio z ꝓstrictio vehemens dum quertebantur in glaciem z niuem. Et cā qua nocent neruis est frigiditas eaz cum grossitie substantie. Nam frigidum inimicuz est neruis: apho. 9nta. Sed decoctione rartificatur z a terrestreitatibus purificatur z aligd perdit sue fortis frigiditatis. Tertio dicit q̄ si glacialis aqua trarerit originem ex malis aqs vel nir ꝓceperit malam virtutem ab his supra que cadit melius est vt ab eis aqua bona infrigidetur absq; permixtione eius cū eis. Et ad hanc infrigidationem magis ydonea sunt vasa aurea vel vitrea vel argentea q̄z vasa figuli: q̄ non sunt sic porosa nec penetrabilia sicut vasa terrea. In his ergo locetur aqua bona infrigidanda quibus obturatis: aut nir aut glacies circūponatur.

Aqua preterea tē.

¶ In hac pte decima: pño agit de effectibus aque frigide. Scdo calide. ibi (Aqua vero calida.) Tertio tepide z paulo calidioris z multum calide. ibi (Aqua autē calefacta.) Quarto in spāli de iuuamentis aque calide arte. ibi (Et illi qdem.)

¶ In prima particula dicit q̄ aqua temperate frigiditatis est melior sanis corporibus omnibus alijs aquis: quia excitat appetitum z fortificat stomachum: sed ledit neruos z nocet habentibus apostema in interioribus. Excitat quidem appetitum cibi, sua frigiditate: nam frigidus venter appetere bonus est. Et fortificat ipsum vniendo calorem eius qui sibi communicatur a membris circumstantibus sicut ignis fabrorum aspersione modice aque fortificatur. De hac dicit Princeps secundo canonis capitulo de aqua q̄ nocet habentibus oppilationes: verum ipsa confert habentibus raritatem z cursum quicunq; cursus fuerit. Et ex quocunq; membro fuerit: z eis qui habent egritudines causa eius z confortet omnes virtutes in operationibus suis quando sunt cum equalitate: scilicet digestiuam z attractiuam z retentiuam z expulsiuam. Et aqua frigida valde est mala pectori: hec princeps ibi. ¶ Instabit aliquis per illud principis primi pria doctrina sexta capitulo tertio. Quod enim frigiditati inest essentialiter: est vt omnibus sit virtutibus contraria. Et paulopost dicit. Et frigiditas quidem paralyticum faciens z mortificans z ab omnibus prohibens operationibus. Item dicit Galenus tertio regiminis acutoz cōmento illius cañ. Aque vero nullum inueni vsum: nisi qa in acutis bibitur morbis: loquens de optima aqua. Hanc ergo aquaz q̄uis sit melior aquarum: tamen inuenimus eā morari in stomacho tempore longo: quare facit accidere in eo sm plurimū rugitum: non igitur efficit stomachuz fortem. Item stomachus est membruz panniculosum nertiosum frigiduz: non ergo iuuatur: imo leditur ab aqua frigida. Item dicit Galenus prefato cōmento. Propter hoc ergo nō inuenimus ipsaz posse confortare animalez virtutem: sed appetitiua stomachi est aīalis virtus: non ergo excitatur appetitus ab aqua. Item aqua frigida curat tetanuz. Iurta illud Hipo. afoz. 5. afoz. 22. Est autem vbi in tetano sine vulnere in iuuene bene carnoso estate media frigide aque multa infusio caloris reuocationem facit: calor vero hoc liberat: ipsa ergo confert neruis. Item aqua frigida confert apostematibus extrinsecis vt flegmonibus herpetibus z herisipilis testē Hipocr. aforismoz quinta canone illo. In his vero oportet frigido vti: igif z in intrinsecis que magis inflāmata sunt z maiori egent refrigerio. ¶ Ad primuz dic q̄ verba illa principis intelliguntur de frigiditate superante naturalem calorem: sed presens sermo est de frigiditate temperata. ¶ Ad secunduz dic q̄ aqua frigida potest tripliciter ministrari: scilicet ante cibū cum cibo z post cibuz. Ante

De partibus.

a ¶ Aqua cibum sumpta ieiuno stomacho non solum mala est: sed inter venena cōmumerantur a Principe quarti. 6. sum. 1. c. 12. dicente. Et potu illius in ieiuno z post balneum aut coitū timetur corruptio complexionis z hydropisis cū cibo sumpta paulatim z modice sm viam permixtionis nō nocet his qui cōsueuerūt ea vti specialiter calidis: sed si ex ea multum bibatur causat rugitum. Post cibum sumpta dum fit digestio cōturbat eaz sicut cum mittitur in ollam feruentē decoctionis carnium. Sed facta prima digestione paruus aque potus ꝓficit ad ducendum cibum seu deportanduz per meseraicas cōsuetis paruz in prandio bibere z facta digestione vti potu delatiuo: qualis mos olim fuit apud arabes q̄ suscepta lege machometi nō bibebāt vinū: sed aquā modicā quasi lambendo z digestione prima celebrata bibebant ex ea mediocrē hausum. ¶ Ad tertiū dic q̄ Gal. loquitur de aqua bibita in ieiuno vel sumpta nimie. ¶ Ad quartuz dic q̄ aqua frigida nō curat tetanum per se: sed per accidens confortando calorez in interioribus. ¶ Ad quintū dic q̄ apostemata interiora indigent resolutiōe vel maturatione z apertione meatuū quas impedit aqua frigida per incrudationem humoz. Sed exteriora indigent repercussione z extinctione acuminis z mitigatione doloris ad quas iuuat aqua frigida. Iuuat etiaz ad maturationē eoz deforis adhibita confortando calorem interius.

¶ Aqua vo tē.) ¶ In secunda tangit quinq; nocumenta aque calide. Primū est corruptio digonis. i. conuersio cibi in sumositatē ꝓpter caliditatē aque. Naz vt ait Gal. 6. morbi. c. 1. Corruptio digonis est quādo cibus in malam qualitatem conuertitur: vnde fit ineptus ad nutriendum. Scdm est q̄ nature facit cibum in stomacho: quia ex calefactione leuigata est: z quadam igneitate participat: vnde subleuat cibū. Iurta illud Gal. primo simpli. medi. distin. 2. c. 1. Aqua que sm hanc dispositionē est ex parte quadaz composita: z non est simplex: q̄n accepit ex substantia ignis partem: z accepit ex qualitate eius procul dubio. Tertium est q̄ ipsa bibita non extinguit statim sitim: quia sitis est appetitus frigidi z humidi. Et id proprie extinguit eam q̄ irrigat calorem z non finit eum super ꝓprium humidum elenari z consumere ipsum: sed aqua calida cum igne participet: non facit id primo occursu: sed cum se redurerit ad frigiditatē vel temperiem. Quartuz est q̄ quādoq; inducit hydropisim vel ventosam dictā timpamtem corrūpendo. i. primā digestionem z in fumuz cōuertendo cibū vel aquosam dictā alcitem cuz sua caliditate partim penetrat ad epar ducens secuz aliquid cibi nondum digesti per quaz vie epatis oppilantur: z caliditas aque resoluit partes epatis subtiles: vnde debilitatur z fit hydropisis. Quintum est q̄ inducit ethicam z consumit corpus: qd si verum sit igneitate qua participat facit illud. ¶ Attende primo q̄ quintupler est aqua calida. Quedaz est calida naturaliter actu z potentia quales sunt aque balneoz naturalium dicte a quibusdam aque thermarū. Alie sunt calide naturalr potentia tñ sicut salse sulphuree aluminose non erumpentes a terra cum actuali calore. Et hę possunt arte calefieri sic erunt calide potentialiter a natura z actu ab arte. Alie sunt calide potētia tñ ab arte: sicut ille quibus imiscetur sulphur sal aut alumen. Alie sunt solum actu calide ab arte sicut aqua dulcis ab igne vel sole calefacta. Alie sunt calide ab arte actu z potentia: sicut aque dulces calefacte ad ignem quibus imiscetur vel imirtum fuit multuz salis aut aluminis vel alterius rei calide. Et inter has calide actu tñ artificialiter plus alijs aquis corrumpunt digestionem z natare faciunt in stomacho cibuz demptis putridis vel abominabilibus vel venenosis sicut sunt arsenicales: sed plus ceteris extingunt sitim: imo reliquę omnes non extingunt: sed inducunt sitim. Sed calide artificialiter actu tñ plus disponunt ad hydropisim z hydropicis plus nocent. Iurta illud Galeni primo simplicis medicine. c. 4. distin. 2 Hydropicis autem aqua dulcis est de terioribus rebus si bibunt eaz. Et si balneantur cum ea z aqua salis tota z aqua cui admiscetur baurachitas z sulphureitas z pix est iuuatiua eis. ¶ Attende secundo q̄ Galenus opinatus est aquam calidam dulcem non posse ethicare: nec consumere corpus: sed per accidens infrigidat resoluendo calorem: z per se semper humectat membra corporis: lz resoluat humiditates contentas in viis z porositatibus eorum. Ait enim primo simplicis medicine capitulo quinto. In successione aque calide inuenies ipsum corpus parum post. Et frigidius eo quod fuit illud est quoniam corpus quando dilatatur z rarificatur fit frigidius q̄z fuit: quoniaz caliditas inata resoluitur ex eo superflue. Verūtamē aqua calida q̄uis corpus infrigidetur post vsum eius plus q̄z fuit: tamen non exiccat z refacit ipsum sm illud plus q̄z fuit. Et hoc probat tribus modis. Primo ex hoc q̄ aqua calida reddit corpus lene dicens. Lenitas quam adeptum est corpus ex balneatione cum aqua calida est signum significās in corporib⁹ animalium humiditatem. Secundo ex hoc q̄ aqua calida reddit, carnem vlceruz que lauantur ea mollem z tremulam dicens. Et caro iteruz que est in vlceribus significat hoc idem significatione manifesta cuz contingat: vt quando effunditur super vlcus aqua calida fiat caro eius tremula. Tertio ex hoc q̄ combustio ab

aqua

a ¶ Alqua aũt ⁊c. ¶ Iurta illud notãdum ¶Alqua autez calefacta cuz fuerit tepida facit nauseam.)quia ratione humiditatis habet laxare villos stomachi ⁊ ipsos mollificare ⁊ dilatare ratione debilis caliditatis:sicut per oppositũ aqua frigida habet constringere ⁊ corrugare:⁊ ideo sub ratione qua est calida habet resoluere. Itẽ quia debilis caliditas cum humiditate penetrat ⁊ replet ⁊ repletio est causa nausee:sed fortiter calida resolueret. Itẽ quia tepida attrahit humiditates ad villos stomachi qbus attractis causat fastidiũ ⁊ nausea. ¶ Notãduz circa illaz partẽ que remanet ¶Alqua ꝓterea tẽperate frigida.)q aqua vehemẽter frigida ledit multũ pp eius grossitiẽ. Item ꝓpter vehementẽ humiditatem valde nocet neruis ⁊ breviter omni opationi vite. Itẽ aqua calida ledit q digestionẽ corrumpit ⁊ facit alia nocumẽta que ifra dicentur: ꝓpter qð cõuenienter dicit q aqua tẽperate frigida in vsu regimis sanoz corpoz est cõuentior oĩbus aliis aquis:tñ in qbusdã regionib⁹ in qbus sunt vina potẽtissima magis cõueniens est vsus aque vehemẽter frigide ad cõtemperanduz caliditatẽ excellentẽ illoz vinoz.in alys aũt regionib⁹ nõ. ¶ Ulterius notãduz de eo qð dicit q aqua multũ frigida impedit apata in interioribus mẽbris:⁊ rõ hec est:q sicut apparet in thegni ter.cõ.136.fm Halr.cõis intentio in omni apate est euacuatio eius qð collectũ est.modo vehemẽter frida faciunt oppositũ qa oppilant. Itẽ qa apata facta in mẽbris interiorib⁹ velantur quodaz pãniculo subtili per quẽ pãniculuz subtilez cõtinue desudat aliqua humiditas sicut fit in apostematibus oculoz q generat quidam pãniculus subtilis consumit corpus. ¶ Aqua[a] autem calefacta cum fuerit tepida facit nauseã ⁊ cuz fuerit calidior' qz hec ⁊ in ieiuno bibita fuerit multotiẽs stomachuz lauabit ⁊ ventrem soluet:eam tamen frequenter bibere est malum:quia stomachi debilitat virtutem. Illa vo que multũ est calida est cum colicaz resolvit ⁊ splenis ventositates frã

Iacobus

aqua calida nõ imprimit mẽbris siccitatem sicut facta ab igne dicens. Et ꝺ illis que significant illud est q aqua buliens quando comburit corpus nõ appareret ex ea in membris que cum ea comburuntur exiccatio nec arefactio sicut apparet in membris que aduruntur cum igne. ¶ Attende tertio q ly senserit ita Gal. excusat tamen hos qui dixerunt aquam calidam deficcare corpus ⁊ arefacere:dicens. Sed corpus euacuatur cum balneatur cũ aqua calida:ergo est humiditas in eo ex hoc modo post balneationez eius minor qz fuit ante:⁊ propter illud necesse est homini vt parcat ei qui estimauit q balneatio cum aqua equalis caliditatis ⁊ essusio eius sup corpus esset eis que exicant ⁊ arefaciũt ipsum. Error.n. istoz est similis erroi illoz qui estimauerunt q senes sunt humidiorum corpoꝝ qz adolescentes. Et illud qñ superfluitates humiditatis sunt in corporibus senuz plures ⁊ mẽbra radicalia in adolescentibus sunt humidiora. Et ſm hunc modum accidit corpori ex effusione aque calide super ipsum ⁊ balneatione ipsius cum ea. Et ad vltimũ apud omne caplm ex capitulis qbus humectatur: qñ aqua calida vtr. Et illud est qñ humiditates omnes que sunt in venis ⁊ in alys locis vacuis euacuantur ⁊ corpus ipsaz venaruz:⁊ omne qð est de genere carnis fit humidius qz fuit. Et non estimo ab aqua dulci vnqz exspoliari hanc virtutem: hec Gal. Idem sensisse videtur Hyppocras dicens aph. quinta. Calidum nocet hoc frequenter vtentibus:facit enim carniuz effeminationem.i. mollitiem. Item videmus q carnes ⁊ pisces duri ⁊ sicci p decoctionem in aqua humectantur ⁊ remolliuntur. Sed huius contrarium princeps h exprimit dicens aquã calidã adducere ethicam ⁊ ꝓsumere corpus. Item cibi in aqua cocti sunt ficciores assatis ꝓpter resolutionẽ siue substantialis humiditatis a calore aque. Iurta illud Arist.4. metheoroz.c.4.de epsesi que interpretatur eliratio. Propter qð ficciora que epsesim passa sunt qz assa. Non.n. attrahunt in seipsa humidum que epsesim patiuntur prevalet enim que deforis caliditas ei que intus. Si aũt vinceret q intus traheret vtiqz in seipsaz:q a sili aq calida deficcat corpus. Itez videmus exprimentaliter cutes diu stantiũ in balneo aque calide dulcis crispari ⁊ exasperari:⁊ illud est signum deficcationis cutis. Item aqua calida accepit partem ex substantia ignis ⁊ accepit ex qualitate eius proculdubio vt Gal. affirmat.1. simpli.me.c.3. Sed ois ignis est deficcativus. Item aer excessiue calidus siccat ⁊ demacrat humana corpa sicut docet exprimẽtum:ergo ⁊ aqua calida:q non plus põt aer spoliari sua humiditate qz aqua: cũ sit summe humidus er ꝓpria nã. ¶ Pro secundo principio cũ Gal.⁊ solutione istaz obiectionũ aduersus eũ:dic pmo q aqua calida dulcis frequẽter corpi adhibita vel multũ excedens in caliditate põt educere a mẽbris humidũ aereũ substantificũ ⁊ aqueuz substantificum ⁊ reddere corpus substãtialiter siccius qz fuit prius vt pretendunt rõnes nunc allegate. Dic scõdo q aqua dulcis applicata hoi siue intus siue extra semp humectat ipsum humiditate madefactiua molificans ⁊ teneras faciens ptes quas imbibit. Et nisi Gal. illud intellexerit nõ video bene q saluari possit opi. ipsius de aqua calida dulci q semper humectat. ¶ Aqua aũt ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo q aqua calefacta cum redierit ad tepiditatem inducit nauseam:q omne tepidum est remollitiuũ ⁊ relativũ cõtrario stiptico ⁊ acetoso. Sicut ergo stipticum vel acetosum appetitum provocat exprimendo humiditates orificii stomachi ⁊ corrugando ipsum:sic tepidum facit appetitum remolliendo ⁊ relaxando ipsum os stomachi:⁊ etiam quia natat in stomacho propter levitatem ⁊ aereitatem quas acquisivit ex calefactione precedente. Et propter hoc aqua facta tepida ex frigida immediate minus causat nauseam qz facta ex calida tepida sine medio. Secundo dicit q cum fuerit aqua paulo calidior tepida si bibatur ieiuno stomacho lavat sepe stomachum ⁊ solvit ventrem. Et libro de regimine principum Aristoteli atributo capitulo quadragesimo scribitur. Sane grecus iudicavit:⁊ dixit q sumere quolibet mane aquam calidam veleno ore bis ita sanum reddebat hominem q non indigebat alia medicina. Tertio dicit q bibere frequenter aquam calidiorem tepida malum est: quia debilitat virtutem stomachi. Nam remollit ⁊ relaxat ipsuz ⁊ disperait ipsius calorem ⁊ amputat appetitum cibi replens orificium stomachi repletione quadam phantastica vaporosa. Quarto dicit q aqua multuz calida quãdoqz resolvit passionem colicam ⁊ ventositates splenis. Et plus ministratur ad istos effectus ab extra in balneo vel fomentatione qz ab intra in potu. Seve enim videmus dolores colicos vehementissimos calido balneo statim mitigari marie ventosos ⁊ a frigore ortos absqz apostemate. Iurta illud Pauli.tertii.i.trac.4.c.10. Tina vehementis iuuamenti est in doloibus colice:ipsa enim sua caliditate acquisita ab igne ⁊ virtute sua acquisita a medicinis resolvit eam:⁊ humiditate sua cum caliditate sua mollificat membrum: quare alleviat regens ipsa. hoc autẽ non cõtingit in apostematib⁹ exteriorib⁹ factis in cute vt patet:quia sufficit cutis exterior.modo talez humiditatẽ cõtinue resudantez in apatibus in interioib⁹ ⁊ virulentiã opz abstergere ꝓtinue vt ꝓz per Gal.in.13. de ingenio.c.2.⁊.3.2.distin.⁊ ideo dicit Auicẽ.in.4.canti. q habẽtibus apostema in interiora opz dare aquã solatri ⁊c.vt illa,virulẽtia abstergat. modo talez absterſionem huius humiditatis male ꝓhibet aqua frigida:⁊ ideo est eis inconueniens.veruz est q aliqñ potũ aque frigide cõcedũt auctores in habẽtib⁹ heri sipilaz in mẽbris interioribus qñ timemus de marasmio:aut gratia mitigationis cuiusdam accidẽtis scilz sitis.⁊ ideo sicut dz.3. regiminis acutoꝝ.cõmen. 15.cõcedit potus aque frigide mixte cuz alio potu.s. hydromellis:quia tũc tantum non põt nocere sicut si per se sumeretur.

git. ¶ Et illi[b] quidem quibus aqua calida arte iuuamentum prestat sunt epilepsiam habentes ⁊ melancholiam ⁊ capitis dolorem frigidum ⁊ asma ⁊ obthalmiam ⁊ bothoz in gutture ⁊ siccitatem ⁊ apostema post aures habentes ⁊ reumatismos ⁊ vlcera in diaphragmate ⁊ impares solonem in parte pectoris. Illo estrua

b ¶ Et illi quidez ⁊c. ¶ Hic determinat de dispositionib⁹ aque calide per commixtionez artificialem. ¶ Notãdum ꝙ duplex est aque caliditas. Una est actualis vt que fit ab igne vel sole. Alia est potẽtialis ⁊ hec est duplex:aut inducit ratione loci per quez transit vt si transeat per loca sulphurea vel aluminosa. Alia est que fit per decoctionez quarũdam reruz calidaz vt herbarum calidarum et quibus recipit virtualem caliditatẽ vt absinthij:hyssopi:camomille:⁊ hoc ⁊ de hac vltima loquitur hic:⁊ hec est que habet iducere effectus quos hic dicit ſm virtutem quã habent ille herbe ad predictas egritudines: vel per modum potus:vel per modum balnei:vel per modum collyrij:vel per modum epithimationis:vel qũocunq aliter expedit.

De partibus.

carminationem cause facientis dolorem ⁊ mollificat lacertuz ani:⁊ illud est ex eis que adiuuant ad expulsionem retenti.

¶ Et illi quidez ⁊c.) ¶ In.4.narrat.12.iuuamenta aque calide arte. Primuz est in epilepsia dum administratur in forma balnei precedente purgatiõe. Iurta illud Paul.tertij.i.trac.5.c.de cura epilepsie. Post mundificationem vo ⁊ solutionem ventris ⁊ quietẽ aliquib⁹ diebus nõ est malum si ingrediatur balneuz. ¶ Sed instabit aliquis auctoritate Paul.2.cañ.ca.de aqua dicentis. Epilentici iuuantur ab aqua tepida:⁊ leduntur ab aqua calida. Dic q voluit aquã balnei vel embroce epilentici non debere esse vehemẽter calidam ne subito cõmoues eius materiã paroxismũ excitet:sed caliditatis temperate pro resolutione residui materie ipsius post purgationẽ. Scõm iuuamentũ est in melancholica passione sub forma balnei vel embroce ieiuno stomacho. Iurta illud Paul.tertij.i. trac.4.c.de cura melie. Et fiat augmentũ in hoc vt corpus eius tenerescat cum cibis cõuenientibus ⁊ balneo ante cibum'. Et effundat super caput ipsius aqua tepida non vehemẽtis caliditatis. Cuiz ex balneo egreditur si parum sitis hz non est malum si parum aque potet:hec Paul. Tertium est in dolore capitis frigido sub forma balnei ⁊ embroce. Iurta illud Rasis.9.Almã.c.1. Cum autez cephalea per hebdomadaz vnam perseveraverit eger est mittendus in balneum. Et super caput ipsius aqua in qua camomilla amaracus ⁊ sticados arabicum cocta fuerint simul aut sigillatim fundenda est. Caveri tamẽ opz ne diu in balneo moref eger:teste Paul.tertij.i.trac.1.c.29.dicẽte. Et scias q omnis qui cõquerit de egritudine frigida in capite suo nocet a vino ⁊ mora in balneo. Quartum est in obthalmia sub forma balnei teste Gal.cõ.31.illius apho.6.pti. Dolores oculoz meri potio aut lavacruz ⁊c. recitante qualr sanavit duos obthalmicos administratione balnei. Quintum est in pustulis gutturis ⁊ gingivarũ generatis ex hoc q vapores ⁊ fuligines humoꝝ maloꝝ soliti purgari per poros cutis intra retinentur ⁊ ad guttur ⁊ gingivas elevati supercalefaciunt eas:⁊ in eis pustulas multiplicant:⁊ quãdoqz mala vlcera. Hec sepe contingunt in his qui a scabie aut pruritu repente liberati sunt. Quoꝝ sanatio est absente febre putrida balneuz aque calide revocantis ad cutem vapores ⁊ fuligines hinc purgari solitos: per hoc enim tollitur antecedens causa harum pustularũ. Sed conjuncte cause earuz competunt frigida ⁊ stiptica que putredinez reprimunt ⁊ supercalefactionez tollunt sicut decoctio rosaruz sumach lentium balaustiarum ⁊ similiuz. Sextum est apostemate post aures qð potida vocatur in forma balnei vel fomentationis postqz fluxus materie cessavit ⁊ evacuatione flobothomie vel pharmacie materia diminuta est:tunc enim balneum vel fomentatio aque calide confert ad resolutionez residui materie. Septimum est in reumatismis quorum maturationi confert aqua calida bibita vel vino imposita confert eis etiam balneuz aque calide. Iurta illud Paul.tertij.5.trac.1.c.13. Et ille qui consuetus est pati catarrum quãdoqz prohibet aduentum cattari suo subito introitu ad fudandum in balneo ante aduentum catarri. Et paulo post dicit. Et qñqz fit vaporatio cum aquis calidis in fine quo possibile est eas tolerare. Octauum est in vlceribus diafragmatis. Monum est in solutione continuitatis partũ pectoralium. Non quidez recenti dum sanguis ab eo manat vel manare timetur moderate:sed in antiqua ad saniem cõversa. In his enim calida aqua bibẽda est vel vino imiscenda:quia omne frigiduz actu ledit debile pectus ⁊ excitat in eo tussim. Competit etiã aqua calida sub forma balnei in vlceribus diafragmatis ⁊ pectoris nõ ratione vlcerũ:que deficcativis curari querunt:sed gratia mitigationis doloris ⁊ facilitationis sputi ⁊ meliorationis anhelitus. Et pp has causas laudat Hip.3.regi.acutoꝝ in peripleumonia balneuz dicens. Balneare in peripleumonia iuvantius est qz in acutis febri. In latere enim etiã tenere coste atqz inter spatulas existentẽ doloreꝝ mitigat. Itẽ excoquik qð per sputum necesse est excreari ⁊ adiuvat flatum etiaz bonificat ⁊ screatus aufert laboreꝝ:quia artus mollit cutem humidaz facit vinaz expellit capitis relevat gravitatem nares humidas reddit:hec ille. Et Gal.in cõmento dicit. Propter has ergo res fit balneatio valde iuvativa in peripleumonicis:qð est q: peripleumonici evadunt ab egritudinib⁹ suis qñ excreant humores retẽtos in pulmone p sputuz. Et sicut peripleumonicus sic etiã pleuretic⁹ iuvat per ipsam iuvamẽto magnoꝝ ꝓterea qa sedat dolorẽ quẽ hz: hec Gal. Et sicut balneũ ꝓfert istis apatib⁹ sic vlceribus eoꝝ modis tactis. Decimũ est in provocatione menstruoꝝ. Undecimũ est in provocatione vrine sub forma balnei in vtroqz casu. Mal balneum aque calide vias larat ⁊ aperit ⁊ lubricas reddit humores ⁊ aquaz cõmouet ⁊ subtiliat. Duodecimũ est in mitigatione doloꝝ marime venientium a frigore puro vel a materia frigida:q complexionẽ equat ⁊ materiaz resolvit.

a ¶ Aqua vo tc. ¶ Hic determinat diuersitates aquar ratione qualitatū secundaruz: t ser facit: quia sex sunt diuersitates istar aquar. Naz primo de aqua salsa. Secūdo de turbida. Tertio de aqua salis armoniaci. Quarto de aquis aluminosis. Quito de aquis ferreis. Sexto de aquis ereis. Scda ibi (Aqua vo turbida.) Tertia ibi (Aqua autē salis armoniaci.) Quarta ibi (Aque propterea aluminose.) Quinta ibi (Et ferrea.) Sexta ibi (Ere vo.)

¶ Diceret aliquis nō videf q aqua salsa faciat fluxum ventris ꝓpter vim rarefactiuā: qr cōtrariuz hic expresse dicit Hip. in libro de aere t aqua. s. q aque dulces larant ventrem t salsa stringit ipsuz. Dōm q isti non cōtradicunt: qr Hip. ibi intelligit q aqua salsa stringit in fine ventrem: t hoc idez vult hic Aui. t cā hec est: quia habet ericcare t remouere humiditatem que habet facere ventrem lubricum t fluxibilez: sed in principio habet soluere ventrē. Causa aūt pōt esse duplex. Una qr ꝓpter sui mordicationez habet incitare t vigilare virtutem expulsiuaz intestinoꝝ. Scda causa est: qr qñ inuenit humiditatē aliquā grossam habet ipsam eliquare: t per ꝛ̄s ventrē fluxum facere: tñ videte in corporib⁹ siccis qr nō inuenit talez humiditatē eliquādaz ꝯtū preterea prouocat vrinā t dolores sedat. ¶ Aqua[a] vo salsa macrescēr facit t exiccat: t primo facit ventrem propter vim rarefactiuā que in ea existit. Postea restringit ventrem in fine propter siccitatem que est in eius natura t corrūpit sanguinē: ergo pruritū generat t scabiem. Aqua vo turbida lapidez gnāt t oppilatiōes: ideoq post ipsam res comedēda est ꝓuocatiua. ¶ Aqua[b] vo salsa macrescēr facit t exiccat: t primo facit ventrem propter vim rarefactiuā que in ea existit. Postea restringit ventrem in fine propter siccitatem que est in eius natura t corrūpit sanguinē: ergo pruritū generat t scabiem. Aqua vo turbida lapidez gnāt t oppilatiōes: ideoq post ipsam res comedēda est ꝓuocatiua. ¶ Ly ventrem[b] habenti plerūq cōferat ipsa t oēs reliqe aque grosse t graues: ꝓpterea q in ei⁹ ventre tenenf nieq cito descēdit. Ex cui⁹ qdē tyriacis existūt res vnctuose t dulces. Aqua aūt salis armoniaci ventrē resoluit si in ea sederit: aut ex ea biberint: aut ex ex factū fuerit clystere. competant habēti fluxum ventris. (Res vnctuose t dulces.)

¶ Circa hec dubitaret aliquis: non videf q res vnctuose t dulces sint tyriaca aque grosse: qr ipse adhuc magis ꝛ̄strīgūt ventrē cuz oīa dulcia t vnctuosa faciāt oppilatiōes. Dōm q nocumēta hec aque grosse sunt duplicia. ꝓmū ē q oppilāt t rōne hac cōpeūt eis res ꝓuocatiua. Scda ē q detinenf ꝓpter res grossas terreas eis admixtas t ratione hac ei cōpeunt vnctuosa que labificant t nō intelligit h̄ ve dulcib⁹ absolute. dicit q aqua salis armoniaci soluit ventrē: rō hec est: qr sal armoniacus hz vehementez virtutem abrasiuā: vt dicit ¶ Deo. c. de salibus. a ideo ptingēs ad intestina vel ad ventrez t mordicans ea incitat expulsiuā t abradit materiaz.

b ¶ Ly ventrem tc. ¶ Hic cadit illa qō: vtrum aque subtiles vel aque grosse

Jacobus

Aqua vero salsa tc.

¶ In hac parte. II. primo agit de aqua salsa. Secundo de turbida. ibi (Aqua vero) Tertio de aqua salis amoniaci. ibi (Aqua aūt salis) Quarto de aluminosa. ibi (Aque preterea) Quinto de ferreis. ibi (Et ferree) Sexto de ereis. ibi (Ere vero.) ¶ In prima parti. dicit primo q aqua salsa demacrat t exiccat corpus siue bibat eam siue balneetur in ea. Et intelligas illud tam de salsa naturaliter qꝫ de salsa per artem: qr quodlz sal est deficcatiuum t calefactiuum a secundo gradu vsq; ad tertium: quare ꝓsumit humiditatis mēbrorum fluentes t radicales ab vtraq; qualitate. Secundo dicit q aqua salsa primo occursu facit ventrem. i. fluxum ventris sua virtute abrasiua seu abstersiua. Sed finaliter postea restringit ventrem propter siccitatem que est in eius nā. i. pp siccitatē quam relinquit in visceribus ex sua complexione postq; defluxit p ea. Et intellige hoc de aqua salsa tam bibita qꝫ clisterizata. Et non intelligas q aqua salsa ꝓma vice dū bibit vel clisterizat soluit t alijs vicibus sequentibus larat: imo dum ꝓtinuatur inducit disinteriam. Sed intellige q eadē aqua cū fluit p intestina larat t absterg it: t postq; fluxit ex vestigio siccitatis ab ea relicte in intestinis restringit. Et hoc sepe apparet in pharmacis laratiuis q qñ operantur larant ventrem: t postq; fuerint opata vēter est ꝛ̄stipatior qꝫ ante pp siccitatem relictam ab eis in intestinis. Tertio dicit q aqua salsa corrumpit sanguinē: t iō generat pruritū t scabiem. ¶ Sed instabit aliq: sal est de maxie pseruantibus a corruptione. Iurta illud Serap. in aggre. c. de sale. Et virtus eius tertia est virtus que prohibet putrefactionem corpoꝝ eoꝝ que sunt parata putrefactioni pp humiditatem superfluaz que est in eis. Et huius signū est q carnes t pisces: t alia plurima que tpe longo seruare volumus condimus sale vel mersos tenemus in salmuria. Dic q aqua salsa non corrumpit sanguinem corruptione putrefactiua ex se: nisi quantum redāt ipsum odiosuz membris t ēstituita regimine nature. Sed corrumpit ipsum potius corruptione ēclinante ad adustionez tollens a sanguine dulcedinez nutrimentalē t vans ei mordacitatē ſupcalefactiuā t exiccatiuā similes his que cholere rubee insunt: quare mēbra refutant ipsum t ad cutem pellunt vbi vel pruritum vel scabiem generat. Scabiem qdem si subtilis fuerit vesicans cutem t pustulas generās. ꝓpruritū vero si grossior fuerit sub cute latens absq; vesicis seu pustulis apparentibus. Iurta illud principis quarti. 7. trac. 3. c. 4. Et scabies quidem differt a pruritu in hoc q cum pruritu non sunt bothor sicut sunt cum scabie: quoniam ipsa est a materia subtiliore t minus ēclinante ad salsedinem. ¶ Attende q princeps non loquitur hic de aqua salsa mediocriter sub forma condimenti quales sunt aque carniū vel pisoꝝ vel raparū quas p potagia comedere solemus: sed de illis in qbus manifeste superat t excellit virtus salis:

¶ Aqua vero tc.) ¶ In secunda dicit primo q aqua turbida generat lapidez t oppillationes: qr turbari solet ex permixtione terrestreitatum ingrossantium eam que congeste in vys strictis paulatim oppilant eas t vuz eis obuiat in renibus aut vesica glutinosus humor simul eas alligat t calor corporis decoquens vtrumq; simul siccans t indurans ex eis lapidez facit. Hac de cā medici phibere solēt aptis ad calculos oēs potꝰ turbidos. Scdo dicit q qr aque turbide vias oppillant t calculos generant si qs eis vsus fuerit post ipsas sumere dz res vinam ꝓuocantes vt feniculū anisum carui petroselinū nasturtiuz t similia. Tertio dicit q aqua turbida t oēs aque graues t grosse plerūq; cōferunt hūti ventrem. i. fluxum ventris: qr diu manēt in stomacho nec ab eo leuiter descendunt: t quāuis ita fit q diu morant t tarde descendunt a stomacho nō reputo tutuz p restrictiōe fluxus ventris eis vti: qr digestionē impediūt t magis oppillant meseraicas t venulas epatis t vias vine qꝫ intestina: quare prohibendo transitū liberum chili ad epar t aquositatis ad vias vine t nutrimēti ad membra plus nocent qꝫ prosint etiā in fluxu ventris. Quarto dicit q res vnctuose t dulces sicut butyrum: oleum cerebellē t medulle animaliū sunt vt tyriaca turbidaruz aquarum: ita q reprimunt eaz maliciam t prohibent a nocumētis ipsarum: sic tyriaca venena reprimit: a suis nocumentis preseruat corpus. ¶ Sed instabit aliquis: quia vnctuosa fastidiunt stomachū t natant in eo sicut docet experimētum: conueniunt ergo cum turbidis aquis in tardo descensu eoꝝ a stomacho: malitias igitur eaz aggrauant. Item dulcia oppilant epar ꝓpterea q attrahūtur ante sui digestionem: concurrunt igitur cuz aquis turbidis in oppilando. ¶ Ad primū dic q dulcia t vnctuosa sumpta moderate cum mensura qua delectant neq; fastidiunt: neq; stomachuz: neq; natant in eo: sed fortiter t delectabiliter ampleratur ea stomachus t cito digerit. Insuper reprimunt suis caliditate t humiditate temperatis t lua lenitate terrestreitates aquis turbidis imixtas marime si fuerint salse vel amare. ¶ Ad scām dic q nō oīa dulcia oppilāt epar: sed dulcia grossa nature valde dilecta sicut vina grossa dulcia vel porcine carnes. ¶ Attēde q ad correctionē aque turbide multū ꝛ̄ferunt allia t cepe. Iurta illud Dyn. ꝑmi. 1ª doc. 5. sum. singulari. c. 7. Sup aquas quoq; grossas t turbidas vtēduz est alijs. Ex eis quoq; que diuersaz aquar remouēt malitiaz sunt cepe: qñ sunt vt tyriaca huius t ꝓprie cepe cū aceto t allia etiam.

ad hoc nō facit ipsa fluxibilia in ꝓncipio: imo magis exiccat ipsa tc. ¶ Ulteriꝰ notāduz q aqua salsa interius data t bibita bñ corrūpit san. t gīat pruritum t scabiem: qr ipm exiccat t reddit inpetū ad vnionē t inuiscationē cū membris: t ideo generat humores grossos t adustos t pessime si frequēter bibatur: sed apposita exterius t remouet scabiem exiccando humiditates malas.

De partibus.

a ¶ Aque

¶ Aqua autez tc.) ¶ In tertia dicit q aqua salis armoniaci larat ventrē siue bibatur siue clisterizetur siue in ea sedatur per modum balnei. Et tertio Almansoris capitulo quarto dicit Rasis. Aque vero sale armoniaco salite ac malum habentes saporem ventrem larant cum bibunf vel cum in eis sedent aut clisterizantur. ¶ Attende primo q sal armoniacus a loco sic dictus vnde defertur extrahitur a lapidibus duris clatis: t est salsus mordicans multum: t melior ex eo est albus clarus sicut crystallus t est ille qui plus ingredif in medicinis: t est calidus t siccus in quarto gradu absterſiuus subtiliatiuus lauatiuus: hec Serapion in aggregatorio capīo de sale armoniaco auctoritate Isaac. ¶ Antē de scdo q duplex est aqua salis armoniaci quedaz nālis manās a mineris vel per eas fluens ex quibus hoc sal trahitur: alia artificialis ex cōmixtione salis huius plurimi cum aqua cōmuni t vtriusq; harum est eadem virtus. ¶ Sed arguet aliquis q balneum eius non larat ventrem: quia de proprietate salis armoniaci est q attrahit ab interioribus ad exteriora: vt ait Serapio capitulo predicto: diuertit igitur humiditates ab intestinis trahens eas versus cutem: videtur ergo ex hoc q stringit ventrem. Dic q cōcesso q istud sal exterius applicatum stringit ventrem: non est idem q de aqua eius: quia ꝓfundius penetrat t sedendo in ea musculos ani penetrans stimulat t humores quietos concitat t congelatos eliquat t fluxui adaptat. ¶ Antēde tertio q laus salis armoniaci t aque ipsius non solum consistit in larando ventrez: sed maxime in releuando pendentez vuulam t consumendo vngulam oculi.

¶ Aque preterea tc.) In quarta dicit q aque aluminose phibent supfluitatez cursus menstruoꝝ t spuiz sanguinis t ipsius fluxum per hemoꝛroidas: ſz inducunt febres in dispositis vehementer ad eas. Causa primi est eaꝝ stipticitas quaz contrahunt ab alumine. Causa secundi est: quia claudunt poros t prohibent fuligines exire t humores euentari quare super calefiunt t de facili putrescunt inducentes febrem. De his dicit Rasis tertio Almansoris capīo quarto. Aque autez calide que super alumen currunt emoptoycis. i. sanguinē spuentibus atq; mulieribus menstruoꝝ nimietatem patientibus t hemoꝛroidibus cōferunt: febres tamen in calidis generant corporibus. ¶ Attende primo q ad nos dupler defertur alumen. Unum qō vocatur alumen de pluma: qr est leue tenerum sicut pluma: t dicitur alumen iameni a loco vnde venit. Dicit etiam alumen scissum ꝓpter scissuras inuētas inter partes eius: de isto est stipticius ceteris: t ideo stipterea vocatur. Aliud est alumen de rocha splendidus paruus sicut crystallus solidum vt lapis tener: aliud est liquidum: t illud non vidi: nec ad nos defertur sicut existimo. ¶ Attende secūdo q quia alumen est de genere corrosiuoꝝ: ſz debilium non est tutum dare in potu aquaz aluminosam siue naturaliter talis fuerit siue facta ab arte: sed in forma balnei ministrari solet pro dictis casibus t quibusdam alijs. Iurta illud Dyn. c. 19. summe presentis. Sed aquis aluminosis t attramentalibus cōfert balneari sputo sanguineo t egressioni sanguinis ab ano t a menstruis t nausee t vomitui sine causa t cacesie t multo sudori. ¶ Attende tertio q aque aluminose multum proficiunt vlceribꝰ humidis: quia consumunt humiditates ipsoꝝ t obturant vias per quas imbibuntur supfluitatibus. Iurta illud Gal. primo simplicis medicine capīo primo distinctione secūda. Aqua vo cui admiscef alumē: sicut aqua que est in regione Italie confert vlceribus: verūtamen in vlceribus ad que attrahitur aliquid ex materijs est velocius agens ꝓpter hoc q exiccat ea omnia.

¶ Et ferree tc.) ¶ In quinta dicit q aque ferree resoluunt splenem ideſt extenuant splenem ingrossatum t adiuuant eos qui nequeunt coire. De aqua ferrata dicit Serapion in aggregatorio auctoritate Diascoridis. Aqua in qua extinguitur candens ferrum t vinum in quo extinguitur conferunt fluxui ventris t vlceribus intestinoꝝ t duricie t tumori splenis t cholerice passioni t fluxui qui fit a stomacho. Nam corroborat stomachuz relaxatum t debilitatuz marime a cholera. Et paulo post dicit auctoritate Pauli. Quando extinguitur ferrum candens in aqua fit aqua illa desiccatiua: t propter hoc confert grossicie splenis. ¶ Sed instabit aliquis. Primo quia aqua ferrata est frigida t ficca t splenis grossities cōmuniter fieri solet ex melancholia que similiter est frigida t ficca: crescit ergo discrasia splenis per aquam ferratam. Item ipsa est oppilatiua: t sic auget oppilationem splenis indurati. Item ipsa indurat magis exprimens humidum liquidum a grosso t compingens splenem. Item nō videtur valere coitui: quia reprimit calorem sua frigiditate t deficat semen sua siccitate. ¶ Attende primo q aliquando splen intumescit t sentitur durus tensus tactui renitens et spumositate quadam sine collectione melancholie indurantis t inflantis ipsum. Iurta illud Galeni secūdo de apostematibus ad glauconem capitulo primo distinctione secunda. Multotiens autez tangenti videf renitens splen: non tamen squirrosus est tumor: sed spumosus magis in quo vtiq; prima defaciendo per absinthium pharmacum emplasticum super apponere oportet mirte virtutis quale est quod per sulphur t alumē: hec Galenus. In hoc casu specialiter conferre videtur aqua ferrata: tum quia consumit sua

siccitate

a ¶ Atque preterea ⁊c. ¶ Dicit q superfluitatē currere nō permittunt. Causa hec est: quia alumen est stiptice nature: ⁊ ideo habet constringere istos fluxus. (Sed corpora que sunt apta febribus ⁊c.) Causa hec est: quia aque aluminose oēs sunt stiptice: vt pz. 5. serapē. ⁊ ideo in his q sunt dispositi ad febres retinent fumositates superfluitates q̄ deberēt expelli ad ex̄ que veniētes ad cor causant febrē.

b ¶ Et ferree ⁊c. ¶ Diceret aliquis non videtur q aque ferree habeāt resoluere splenem: quia resolutio fit a calido ⁊ ferrum est frigidum. Item non videt adiuuare nō potentes coire: quia cōtrariatur virtuti generatiue cum sit frigidum ⁊ etiaz materie spermatice que est calida ⁊ humida ⁊ ferrum frigidum ⁊ siccum. ¶ Ad hoc pōt dupliciter dici: vt dicitur cōmuniter q hoc nō facit ratione cōplexionis vt tu argus: sed a ꝓpietate substantie: sed qa isti ignorant causam hoz effectuū: ideo omnia reducunt ad formā specificā: ⁊ ideo dōm q ℔ est pole pp duo. Primo: qa ferruz est stipticū: ideo ꝓfortat calorē nālez ⁊ vnit ipm, ⁊ pdensat villos: ⁊ virtus a mēbris ꝓfortata expellit oppilationes ⁊ resoluit splenem: ⁊ hoc modo valet aqua ferri in corruptionib⁹ stomachi vt dictum est supra: ⁊ eadem ratione confortat virtutem generatiuā. Item quia ferrum est siccū habet exiccare humiditates superfluas obsidentes calorez nālem: ⁊ ideo tamē quia est stipticum cōfortat virtutem exprimendo humiditatem ⁊ vniendo calorem: tamen etiā qa exiccat humiditates superfluas: ideo quātuz ad hoc per accidens hoc facit: ℔ non per se vt ni probas ratione qualitatum actiuarum.

c ¶ Eree vo ⁊c. ¶ Et hec dicitur cacesia vt quādo es tu midus totus. Et causa hec est duplex. Una est quia eo habet exiccare illam humiditatē: ⁊ ideo daf talibus electuariū de scoria ferri qō exiccat. Alia causa est: quia resoluit humiditatem aquosam ꝓpter quasdam partes acutas quas habet es.

d ¶ Lūqz aque ⁊c. ¶ Haic sicut superius dicebaf ponit quēdam canonē generalem ad cognoscendum bonitatem ⁊ malitiam aquaz ⁊c.

e ¶ Et qō ⁊c. ¶ Dic sicut supra dicebatur remittit nos ad alium locū pro sufficientiori determinatione aquaruz speciali vt pz.

Jacobus

ficcitate splenetica spumositatē: tum qa confortat ⁊ vnit splenez de natura rarū mollem ⁊ larum quo fortior redditur ad expellendum quod distendit ipsum. ¶ Attende secundo q aqua ferrata specialiter in potu cōfert splenēticis. Jurta illud pan. tertij. 15. tra. 2. c. de cura spleneticorum. Et potus eoruz fit aqua ferrariorum ⁊ omne in quo extinguitur ferrum ignitum multotiens. Et quia reperio ferratas aquas plus a medicis laudari in passione splenetica q̄z conferre videantur ex propria complexione ⁊ similiter acetum credo q eis insit proprietas aliqua qua conferunt spleni. ¶ Ad primum secundū ⁊ tertium obiecta respondet si vis per primum notabile scilicet q aqua ferrata confert in splene spumoso. Tel dic q licet noceat frigiditate ⁊ siccitate oppilatione ⁊ induratione in in splene indurato a melancholia: confert tamen ipsum confortando super expulsione materie: ⁊ a tota ferri proprietate. Ad quartum dic q aqua ferrata nō conuenit impotentie coitus a frigiditate vel a paucitate materie: sed impotentie proueniēti a remollitione nimia vel superflua apertione vasorum spermatis ob quaz semen inuoluntarie effluit absq veretri tensione.

¶ Eree vero ⁊c.) ¶ In sexta dicit q aque eree conferunt corruptioni complexionis. Et intellige per corruptionem cacetiam que est dispositio mala epatis antecedens hydropisim. Jurta illud pan. tertū. 14. trac. 4. c. 3. Quando corrumpitur dispositio epatis ⁊ communicat super ipsum debilitas accidit inimis dispositio añtecedens hydropisim: ⁊ nominatur caceria ⁊ appropriatur nomine corruptionis complexionis. Sed tertio. Alman. c. de virtute aque scribit. Que vero super terram ex qua fit eo transit complexionem habentibus corruptam perutilis esse comprobatur. Et in glo. marginali ordinaria sup illis verbis complexionem habentibus corruptam scribitur scilicet incipientibus patiexiam. Alias laudes plures attribuit pun. aquis ereis secundo cañ. c. de aqua. Primo quidem de eis dicit: aqua erea confert ori ⁊ auri. Secundo dicit aqua ferrea confert spleni ⁊ stomacho: ⁊ aqua erea prorima est illi. Tertio dicit: aque vero ferree ⁊ eree sunt bone renib⁹ ⁊ colice. Sed ex quo es tot bonas virtutes communicat aque: quare tantum vituperantur vasa erea ad comedendum ⁊ bibendum in eis. Ait enim. Serap. in aggregatorio. c. de ere. Quidam faciunt ex ere vasa ad comedendum ⁊ bibendū in eis ⁊ nocet eis multum: ⁊ marime illis que assuescunt hoc diu: nam parati sunt tales incurrere elephantiam ⁊ cancrū ⁊ dolorem epatis ⁊ splenis ⁊ maliciam complexionis marime comedentes in eis res acres ⁊ bibentes in eis vina dulcia. Et quando comedunt cibum q stat in die vna ⁊ nocte in eis peius multum est. Et qñ ponitur vas eneum super pisces assatos calidos fiunt venenum mortiferum: hec ille. Dic q ista non vituperantur ex pte eris: sed pp eruginem quam colligunt ⁊ cōmunicant cibis ⁊ potibus reseruatis in eis. Et hec eris erugo dicta arabice zimar ⁊ zinzar est venenum pnitiosum. Jurta illud pin. 2. cañ. c. de ere. Opz quidem vt caueatur vsus dimittendi illud in quo est salsedo aut amaritudo: aut pinguedo sicut sunt olea ⁊ carnes: aut acetositas: aut dulcedo in vasis eris ⁊ bibendi ex eis: ipsa enim transmittunt proculdubio zinzariam: ⁊ zinzar est venenum: hec princeps.

Lumqz aque ⁊c. ¶ In hac parte. 12. dictt primo q in cōmixtione diuersarum aquarum bonarum cum malis fortior superat. i. vincit aliam ⁊ trahit cōmixtum ad sui naturam: vt licet flumina q̄z plurima dulcis aque fluant in mare ⁊ sibi commisceantur mare semper manet salsum. ¶ Attende q fortitudo vnius aque super aliam non attenditur penes excessuz in multitudine vel magnitudine quantitatis: sed virtutis: vt si posueris vnum sextarium aque amare in decem sextarijs aque pure dulcis totum constaret ex his reddetur amarum. Secundo dicit q de correctionibus malarum aquarum tractabit inferius scilicet primi. 3. doc 5 c. 5 sum. singularis de regi. iter agentium. Tertio dicit q tractabit. 2. cañ. qui est de medi. simpli. c. de aqua id quod restat tractandum de iudicijs ⁊ proprietatibus ⁊ modis pro-

¶ De eis que proueniunt ex retentione ⁊ euacuatione. Lapīm. 17ᵐ.

f **Retentio ⁊c.** ¶ Postq̄z determi. de his que pueniunt in

r corpore humano ex aere ⁊ motu ⁊ quiete: ⁊ ex somno ⁊ vigilia: ⁊ ex accidentibus aie: ⁊ ex cibo ⁊ potu: hic determi. de his que pueniunt ex sexta re nō naturali. s. ex retētione vel repletione euacuatione ⁊ inanitione que erant de causis extrinsecis que cōuenienter approximate corpi humano hūt efficere sanitatē vt cōseruare, ⁊ incōuenienter approximate hūt inducere egritudines: ⁊ circa ℔ tria facit. Primo deter. de inanitione ⁊ repletione: put ex eis indebite approximatis pueniunt nocumentū. Secōdo ostendit quales effect⁹ accidunt ex istis qñ sunt moderata. ibi (Retentio vo ⁊ eūatio.) Tertio vtiq quodaz trāsitu ad sequētia. ibi (Et tiam quidez locuti sumus.) Prīa i duas. Primo determinat de retentione eius qō debet euacuari naturaliter. Secūdo deter. de euacuatione eius qō debet naturaliter retineri. ibi (Euacuatio autem eius ⁊c.) Prima in duas. Primo ostendit quot ⁊ que sunt cause retētionis vel repletionis eius qō debet naturaliter euacuari. Secundo ostendit nocumēta que accidūt ex retētione eius qō debet nāliter eūari. ibi (Lūqz retentio.) ¶ Jurta primā ptez notandum q Aui. ponens causas retentionis eius qō debet nāliter euacuari ponit causas retentionis sup superfluitatū: quia ille sunt que debent euacuari naturaliter: siue sunt per superfluitates in quāto siue in quali vel in vtroq modo de oibus hic intelligit: ⁊ ideo ℔ retentio eius qō deberet naturaliter euacuari reseratur ꝓprie ad supfluitates. s. sputū egestionē ⁊ vrinā ⁊c. tamē ad humores bonos nō refert qñ sunt cōuenientes in quāto ⁊ quali: sed peccarent etiā in quāto ⁊ quali vel vtroq modo deberet etiā hoc ꝛcludi. ¶ Scōo est notāduz q distinctio ⁊ ordo istaz causaz. s. retētionis eius qō debet naturaliter euacuari sic potest accipi. Nam Auicē. inordinate eas ponit: nam iste cause aut sumuntur ex parte virtutis: vel ex parte materie: vel ex parte vie: quia non sunt plura in genere requisita ad expulsionē nisi vel virtus que debet expellere: vel materia que debet expelli: vel via per quaz debet expelli: q ergo non expellantur sed retineantur

De partibus.

ꝓpietatum aquarum: si deus voluerit. i. sibi gratiam dederit ad perficiendum dictum secundum.

¶ De his que proueniunt ex retentione ⁊ euacuatione. Lapīm. 17ᵐ.

Retentio ⁊c. ¶ In hoc cap'o primo agit de causis retentionis euacuandoz. Scōo de malis cōtingē-

r tibus ex eoz retentione. ibi (Lūqz retētio.) Tertio de causis euacuationis retinendoz. ibi (Euacuatio aūt.) Quarto de malis euenientibus ex hoz euacuatione. ibi (Lūqz euacuatio.) Quinto de retētione ⁊ euacuatione moderatis. ibi (Retentio vo.) ¶ In prima parte que est presens text⁹ ponit decez causas retentionis huius qō naturaliter debet euacuari. Prima est debilitas virtutis expulsiue vel ex malicia cōplexionis vel ex imbecillitate villorū latitudinaliū qbus ipsa operatur. Secūda est fortitudo virtutis retentive vel ex fortitudine villoruz transuersaliū vel ex complexione aut compositione idonea ad fortiter retinendum: puta ex siccitate vel asperitate superficiei corporis continentis ⁊ retinetur ab ea qō debet euacuari. Et intellige hic fortitudinez nō cōmensuratam alijs virtutib⁹: quia fortitudo cōmensurata perfecte retinet quādiu conuenit ⁊ non amplius. Tertia est debilitas digestiue causa cuius retentiua virtus receptaculi retinet qō in eo est donec fuerit digestum. Sed hec retētio cum sit correspondens ⁊ cōmensurata digestioni nō videtur esse retentio excedens illius quod debet euacuari: nisi esset q non correspōdet digestiue sane: sed debilitate quare ⁊ ipsa ⁊ digestio peccat in morositate. Quarta est strictura viarum per quas fieri debet euacuatio quare passim pars post partem transit eius quod euacuatur. Quinta est obstructio dictarum viarum qua transire ꝓhibetur. Sexta est grossities materie rei euacuande quare non obedit expulsioni. Septima est viscositas seu tenacitas expellende rei qua fortiter heret parietibus receptaculi vel lateribus viarum. Octaua est multitudo materie tanta q superari non potest ab expulsiua virtute sicut contingit in apoplexijs ⁊ catarris suffocantibus. Nona est defectus sensationis illius quod debet euacuari vt in colica ⁊ icterica: quia virtus voluntarie expulsiua quaz precedit sensus rei contrarie sepe iuuat expulsiuam naturalez in expellendo. Sed nūquid in colica est sensus rei euacuande cum sit dolor intensissimus. Dic q sic: sed frequēter accidunt icteritia ⁊ colica: propterea q non sentitur aggrauatio vel mordacitas cholere: cuius officiuz est abstergere ⁊ stimulare intestina quatinus expellant quod in eis est que cessante fer in eis induratur ⁊ flegma multiplicatur ex quibus fit colica: ⁊ interdum cholera non expellitur a cisti: quia non sentitur ex ea grauamen: regurgitat igitur ad epar ⁊ venas ⁊ cū sanguine transiens causat ictericiam. ¶ Attende q expulsiua nunq̄z erit in actū expulsionis: nisi prius irritata fuerit grauedine punctione vel distensione rei depellende. Jurta illud Galeni tertio naturaliuz virtutum capitulo duodecimo. Et deinceps illud scilicet dum q non prius excernit exerctiua aut vniuersam: aut etiam aliquam superfluitatem eius anteq̄z in contrariaz transcinditur dispositionem: cōmune vero omniuz suppositionum anxietas. Et huius causa trina aut tumor superfluus: aut aliqua grauedo: aut mordicatio. Et ideo defectus sentiendi anxietatez ab aliqua harum trium causarum potest esse causa retentionis huius quod debet euacuari. Decima est applicatio virtutum naturalium ad aliud opus vel ad aliud genus euacuationis sicut in crisibus per sudorem vel fluxum sanguinis narium retinentur interdum fer ⁊ vrina propter occupationem naturaliū virtutum circa aliam creticam euacuationem. Sed quis dedit nature non cognoscendi discretionem hanc vt propias deserat euacuationes solitas ⁊ naturales ⁊ cōmuni non solite insistat. Dic q virtus regitiua vel nature instinctus ad melius ⁊ magis necessarium.

Lūqz retentio eius ⁊c. ¶ In hac parte secūda dicit primo q egritudines generantur ex re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

reat defectus in aliquo istoꝝ trium. Si sit ex defectu virtutis ℔ est dupliciter: aut quia motus virtutis est ad alteraꝫ partem q̄ꝫ ad illam per quā debet euacuare: ⁊ sic est vltima causa quam tangit ibi (Aut quia virtutes naturales ⁊c.) Aut ex parte virtutis non habētis motum ad aliquā partem: ⁊ hoc dupliciter: quia vel cō currit ad expulsionē illam que debet fieri virtus sensibilis vel solum virtus naturalis. Si primo modo tunc accidit retentio superfluitatū: ga virtus expulsiua non expellit qđ debet nisi percepto nocumēto a virtute sensitiua: modo cōtingit aliquā q̄ id qđ debeꝫ expelli non sentit sicut accidit in colica que fit ꝓpter icteritiam ex eo q̄ cholera que debet mitti ad euigilā dum virtutem expulsiuam intestinoꝝ trāsmittitur ad alium locum: vnde intestinoꝝ virtute non irritata nō expellit qđ debet ⁊ tūc causatur colica. Si aūt cō currat solum nālis: ⁊ sic ex defectu eius hoc est triplr: ga vel hoc est ex fortitudie retentiue: vel ex debilitate expulsiue: vel ex debilitate digestiue. Si aūt fiat retentio ista ex parte materie: hoc est ꝓpter ineptitudinē materie: ⁊ hoc tenet: quia aut hoc est ꝓpter grossitudinez materie que figit in loco ⁊ nō euacuat: aut ꝓp eius viscositatē nimiā multum adheret: ⁊ ideo retinet vel ꝓp eius multitudinē ⁊ etiā nā non pōt ei dominari vt expellat ipsaꝫ. Sed tu dices quare nō fecit ipse mētionem de nimia eius subtilitate materie que etiaꝫ ipedit expulsionē: vt ponit Gal. in cō. 2. ꝓnostico. cō. 43. ⁊. 2. de crisi. c. 10. Videt mihi dōm q̄ nō posuit: q̄ vedit intelligere p eius oppositionē. ſ. per grossitiē. Vel dōm q̄ non posuit: q̄ subtilitas raro ipedit. Si aūt sit defectus ex parte viaruꝫ hoc est dupliciter: q̄ aut ꝓpter coangustationē earꝫ: aut ꝓpter earuꝫ oppilationē que ꝓhibet superfluitates expelli.

retinetur ab ea: aut propter debilitatem virtutuꝫ digestiuarū vnde elongaſ mora rei in receptaculo: ideo q̄ retinent eā ibi virtutes naturales donec digestio compleatur: aut ꝓpter viaꝝ coangustationē: aut propter oppilatiões que sunt in eis: aut ꝓpter grossitudinē materiei: aut propter ipsius viscositatē: āut ꝓpter eiꝰ multitudinez quā expulsiua nequit superare: aut ꝓpter defectum sentiendi illud quod necesse est expelli: quēadmodum accidit colica in icteritia: quoniā est cum virtus voluntaria adiuuat in expellendo: aut q̄ virtutes naturales ad aliam partem tendunt sicut in crisibus accidit retētio vri nē: aut stercoris propterea q̄ euacuatio cretica est in parte altera. ¶ Lūqꝫ⁴ retentio eius qđ euacuari debet acciderit ꝓp

Jacobus

tentione huius qđ euacuari debet. Ab hoc enim sumit principiū quisq̄ morbꝰ materialis. Et sanitas corporis maxime cōsistit in hoc q̄ vie sint expedite quatinus a membris superflua abscedant ⁊ ad membra libere transeat cibus non infectus superfluitate. Et vtrūq̄ impedit euacuando: retentio velut pregnans mater omniū generuꝫ materialiū egritudinū sicut declarat hic ꝑ Princeps ꝓio de organicis: secūdo de cōplexionalibꝰ: tertio de cōmunibus: quarto de compositis. Secūdo dicit q̄ egritudines organice que generant ex retentione euacuā/doruꝫ sunt oppilatio que est morbus in via vel receptaculo: ⁊ laritas. i. remollitio neruoꝝ vt in paralysi vel remollitio ligamentoꝝ vt in sciatica qua vertebrū resilit a scia ꝓpter mucillagines remollientes ligamentū vel relaratio pānicul cōtinentis intestina quare pars eoruꝫ ad inguen descendit versus testiculos ⁊ spasmus humidus repletionalis quo a membro tollit propriius situs ꝓpter neruī retractionez versus suam originē: ⁊ alij morbi consimiles istis vt tortura oris remollitio ligamēti lingue lenitas nimia superficiei stomachi ⁊ matricis. Tertio dicit q̄ morbi cōplexionales ꝓuenientes ex retentione euacuandoruꝫ sunt morbi putredinales vt putride febres ꝓpter defectum euentationis humorū ⁊ cōculcationum eoꝝ ex retentis ⁊ coartatio caloris īnati ⁊ ipsius inflāmatio seu conuersio ad igneitatē ꝓpter eius cōstrictionem ⁊ extinctio seu suffocatio caloris īnati ꝓpter diuturnam ⁊ fortem ipsius constrictionē a superfluitatibus retentis. Sicut eniz calor igneus cooptus ⁊ constrictus primo crescit ⁊ fortificat ex vnitione ipsius ⁊ fortiter ac viu constrictus tandem extinguit ex defectu sibi necessarie euentationis: sic calor īnatus nostroꝝ corporū: ad cuius extinctionem sequūtur frigus ⁊ humiditatis excessus. Quarto dicit q̄ egritudines cōmunes scilicet solutiones cōtinuitatis que cōmunes sunt membris consimilibꝰ ⁊ organicis prouenientes ex retentione euacuandoruꝫ sunt fissura ⁊ disruptio recepta culorum vt venarum ⁊ arteriarum ⁊ pānicul oꝝ ex eoꝝ distentione superflua ꝓpter excessiuam repletionez. Quinto dicit q̄ vna ⁊ pe ioribus causis egritudinum cōtingentium ex retentione euacuandoꝝ est fastidium: idest repletio ad saturitatem marime dum cōtinuata fuerit post longam vacuitatem sicut cū succedit anno multe sterilitatis annus multum fertilis ⁊ homines longa fame attriti voraciter se replent ad saturitatem: tunc stomachus grauaſ ⁊ male digerit ⁊ passim repletur crudis humoribus ⁊ epar ac membra fame tabefacta sibi auide trahunt chimos indigestos: quos nec bene digerunt nec expellere valent superfluitates relictas ab eis pre debilitate: vnde fit vt quidam subito pareant extincto calore: quidam febricitent febribus putridis: alij intumescant hydrope carnosa. Sexto dicit q̄ egritudines composite ex diuersis morborum generibus sequentes retentionem euacuandoruꝫ sunt apostemata ⁊ botor: idest parue eminentie seu pustule procedentes ex accumulatione paulatiua superfluitatum nutrimenti proprii partis in qua sunt vel ab expulsionibus superfluitatum retentarum ⁊ membris fortibus ad debiliora.

Euacuatio ⁊c.

¶ In hac parte tertia ponit decem causas ꝓpter quas id euacuatur a corpore vel membro qđ deberet retineri. Prima est fortitudo virtutis expulsiue non quidez moderata qualis est in sanis: sed preceps effrenesis. Secunda est debilitas retentiue virtutis ex malicia complexionis vel cōpositionis receptaculi: puta lenitatis vel lubricitatis eius qđ esse debet asperum. Tertia est anxietas illata receptaculo ꝓpter grauitatem ex multitudine materie: ⁊ non solum ex multitudine materie: sed etiam ex ponderositate eius vt citonia sumpta in fine mense q̄ꝫ larant ventrē ⁊ descendere faciunt cibū a stomacho sua grauitate prius q̄ꝫ fit digestus. Quarta est anxietas receptaculi ꝓpter sui distentionē ex ventositate: naz sentiēs inde nocumentū conaſ expellere qđ in eo est. Quinta est anxietas receptaculi ꝓpter mordicationē materie ab ipsius acrimonia vel acuitate quare nititur expellere qđ in se est. Sexta ē subtilitas materie qua fit fluxibilis vt res de se liquida fluida quare facilis est ad expellendum maxime ad inferiora cum de se labaſ. Hac

¶ Tertio notādum q̄ diceret aliquis ipse dicit q̄ aliq̄n cōtingit retētio ꝓpter debilitatē virtutis digestiue: sed hoc non videt: ga illud qđ est causa fluxus ventris nō est causa retentionis superfluitatum: sed debilitas digestiue est hmōi. ergo ⁊c. maior ꝑz: q̄ idem nō est cā cōtrarioꝝ. minor ꝑz ꝑ illuz aſoi. 20. de ꝓp. Quibuscūq̄ inuenibꝰ existētibꝰ, ⁊c. ⁊ ibi ponit Gal. q̄ fluxus ventris vno mō causaſ ex debilitate digestiue: quare ⁊c. ¶ Ad hoc dicēduz q̄ dupler est defectꝰ digestiue. Unus est cū quo nō accidit digestio sz indigestio: ⁊ hic defectus bene est cā fluxus ventris vt tu arguis: sed nō sic intelligit Aui. Alius est defectus digestiue: q̄ tardaſ eius operatio: ita tamē q̄ nō ꝓpter hoc causat indigestionē: sz tandem digestionē: ⁊ quia retentiua est ordinata ad seruitiū digestiue: vt ꝑz. 3. de virtutibꝰ. c. 2. ⁊. 4. ideo q̄n tardaſ digestiua tardatur superfluitatū expulsio: ⁊ de hac intelligit Aui. ⁊ de hoc nō arguit quare ⁊c. a ¶ Lūqꝫ ⁊c. ¶ Notandum circa istā ptez q̄ q̄n oppilatio ⁊ paralisis ⁊c. ꝓueniant ex retētiõe eiꝰ qđ debet euacuari satis ꝑz. ¶ Sed tu dices ipse dicit q̄ spasmus ⁊ paralysis sūt egritudines cōpositionis. Non videt quia sunt accidentia vt ponūt auctores: ergo non sunt egritudines. ¶ Dicēdum q̄ spasmus ⁊ paralysis ꝓt cōsiderari dupliciter. Uno modo vt sunt mali motus: ⁊ hoc modo sunt accidentia ⁊ sic nō intelligit hic: sed ꝓut est dispositio ad quaz imediate sequit lesio operationum est morbus: ⁊ hoc est dupliciter: q̄ aut est mala dispositio que est cōplexio: ⁊ sic est morbus ꝓsimilis: aut vt est mala cōpositio. ſ. repletio vie vel receptaculi: ⁊ sic est morbus officialis: ⁊ hoc modo vltimo intelligit hic.

uenient inde egritudines. Que aūt sunt ex egritudinibus cōpositis sunt oppilatio ⁊ laxitas ⁊ spasmus humidus ⁊ que eis silia existunt. Sed ex modo egritudinum cōplexionis sunt putredo ⁊ caloris īnati cōstrictio ⁊ ipsius in igneitatē conuersio ⁊ caloris īnati extinctio ex plixitate ꝓstrictionis ⁊ eius fortitudine: quapp eam frigus sequit ex superātia etiam humiditatis sup corpus. Cōmunes vo egritudines sunt receptaculoꝝ fixura ⁊ eoruz disruptio. Fastidiū quoq̄ est vna ex causis deterioribus haz egritudinū ⁊ ꝓprie cum euenerit postq̄ cōsueuit euenire vacuitas sicut accidit in multa saturitate in annis fertilitatis post superfluā famem: ⁊ in annis sterilitatis. Ex egritudinibꝰ vero compositis sunt apostemata ⁊ botor.

Ulterius dicit q̄ putredo est egritudo cōplexionis. Non videt qa putredo est causa

De partibus.

ꝛ causa ꝓhibemus in superfluis emoꝛꝛoidibus ⁊ menstruis tam rubeis q̄ꝫ albis fructus aquosos puretam pisoruꝫ aquam decoctionis carniuz ⁊ similia: ga reddunt sanguinez aquosum facile fluxibilem: ⁊ suademus vti cibis inspissantibus sanguinē sicut sunt assature pedes ⁊ aures porcoꝝ ⁊ extremitates alioruz animaliuz. Septima est amplitudo superflua viarum sicut in eliquatiõe ⁊ cursu indebito spermatis in pollutionibus superfluis ⁊ gonoꝛꝛe ꝓpter amplitudinē nimiam vasoruz ipsius. Octaua est fissura receptaculi vel vie in ipsius longitudine per quā elabitur id qđ continet. Nona est incisio ipsius in latitudine vl ex transuerso. Decima est apertio nimia orificioꝝ vasoꝝ sicut apertio orificioꝝ venarum nasi: q̄nq̄ est causa fluxus superflui sanguinis narium. Et huius apertionis nimie seu largitatis orificioruz causa: quādoq̄ est extrinseca corpori sicut calor solis ignis aut stupharuz superfluꝰ motus: quādoq̄ intrinseca sicut acrumen humorum vel nimia multitudo.

Lūqꝫ euacuatio ⁊c.

¶ In hac parte quarta ponit agit de morbis cōplexionalibus sequētibꝰ euacuationem huius quod ꝛz retineri. Secūdo de organicis. ibi (Et egritudines.) ¶ Sed quare non agit de morbis cōibus ⁊ de cōpositis sequentibus eūonem superfluam: ficut egit in parte de morbis sequentibus euacuandorum retentionem: nunqd ad superfluam ventris solutionez sepe sequūnt ercoriationes ⁊ vlcera intestinoꝝ ⁊ ad supflua menstrua ercoriatio matricis ⁊ ad supfluas emoꛛroydas vlcera ani. Item ad superfluam euacuationem humiditatis oris sequitur fissura labioꝝ: ⁊ similiter in ano ⁊ vulua fiunt fissure vocate ragadie ex supflua siue humiditatis diminutione. Item ad cūonem supfluam sanguinis vnde, cunq̄ fit sepe sequit hydrophisis: ⁊ ercoriationes ⁊ vlcera sunt morbus cōs. ſ. solutio continuitatis: ⁊ hydrophisis est morbus compositus vz apostema ventris. Dic q̄ isti morbi non proprie ⁊ per se veniunt ex cūone retinendoruz. Sed ercoriationes ⁊ vlcera predicte ꝓcedunt ex acutie humoꝝ ⁊ hydropisis sequens fluxum sanguinis prouenit ex debilitate digestiue: ⁊ sic non in retentionez euacuandorum: retenta enim de se q̄nq̄ dissoluunt vnitatem membroꝝ ⁊ interdum generant apostemata. Jn. 1. parti. dicit primo q̄ frigiditas complexionis prouenit ex euacuatione tinendoꝝ: q̄ retinenda sunt velut pabulū innati caloris: ⁊ nutrimentum mēbroꝝ vel nutrimenti pars: ⁊ sunt apta accendi. i. informari caloꝛe innato membroꝝ vel fieri spiritus: ⁊ ita augere calorem saltē quantitatiue. Nam qđ retineri ꝛz est humor bonus de cuius substantie proprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cum alio sicut ait prin. primi. 1. doct. 4. c. 1. Secundo dicit q̄ calor ꝓpter q̄nq̄z fone prouenit ex euacuatione retinendoꝝ. ſ. q̄n ei quod euacuatur est complexionis frigide sicut flegma: vel prope temperatam sicut sanguis: tunc. n. calidus humoꝛ. ſ. cholera remoto freno eius supaccendeſ ⁊ calefaciet corpus extraneo calore. Jd sepe videmus in cholericis ⁊ tertianariis dum flobotomantur non precedente purgatione cholere: frequenter. n. pp id cholerici incurrunt febres: ⁊ tertianarū de simplici tertiana incurrunt duplicem: q̄ furit cholera remoto sanguine per phlebotomiā quo reprimebaſ. Tertio dicit q̄ ex eūone retinendorum semp in corpe prouenit essentialiter ficcitas. i. per se proprie ⁊ directe: q̄ euacuatur id quo ꝛz fieri restauratio de perditi humidi: quare corpus redditur ficcius. Verūtamen ex ea q̄nq̄ ꝓuenit humiditas accidentaliter eo modo quo dicta est ex ea q̄nq̄ caliditas accidentaliter ꝓuenire. Et hoc dupliciter. Uno mō q̄n ficcus humoꝛ vt cholera vel melia per ipsum educetur non multum superflue: tunc. n. priuatione ficci humoris corpus quodāmō reddetur humidius. Secundo ex debilitate caloris īnati que consurgit ab eūone retinendorum ⁊ prohibet calorem perfecte digerere cibos assumptos quare flegma multiplicatur vel indigesta humiditas. Sed ista non cōfert innate ꝓponi. i. non est vtilis ad nutritionem vel restaurationē deperditi sicut calor accidentaliter acquisitus ex eūone retinendorum non est nālis: nec corpi vtilis: imo hec humiditas calorem hebetat digestionem impedit ⁊ frequenter

hydropisim

est causa egritudinis: ergo nō est egritudo. ¶ Ad hoc dicendū dupl'r. Uno mō qz p putredinē intelligit egritudinē causatā p̄r putredinē. Uel dicendū qz putredo pōt accipi dupl'r. Uno modo in relatione ad humorē z hoc mō est cā egritudinis: z sic nō intelligit hic. Alio mō in relatione ad membrū: z hoc mō est egritudo: z hoc pōt adhuc esse dupl'r. Uno modo sm qz dicimus membrū putrefieri: z hoc modo putrefactio est morbus cōplexionalis siue cōsimilis. Alio modo vt iam est actu membrū putrefactū vt manus vel pes: z hoc mō est egritudo i numero: qz est aliqd omnino supfluum sicut lapis in vesica: qz vt sic mēbrū est p̄ter naturalē numerum: vt ponit Bal. 14. z inge. cap. 13. vt mihi videt. ¶ Ulterius notandū de eo qō ipse dicit: z caloris ināti constrictio. qz calor ināt⁹ pōt dupl'r cōstringi. Uno modo qz fit magna eius cōstrictio: z hoc modo: qz in seipso multiplicat conuertitur ad rōnatiōē caliditatem vel igneitatē vt dicit. Alio modo supflue potest cōstringi: z tunc ad ipsum segtur extinctio z infrigidatio.

¶ Ulterius notanduz qz cā qua fastidiū causetur ex retētione eius qō debet naturalr eūari est: qz ex retentione supfluitatis in corpore fit earum reditus ad stomachū z replent ipz z debilitat appetitū: z sic causat fastidiū: z istud fastidium est cā p̄dictarū egritudinū: qz fastidium est cā indigestionis: nam qñ nō accipit cibus cū desiderio non digeritur: ad indigestionē autē sequunt predicte egritudines: quare zc. Et cā quare est magis causa indigestionis quādo venit saturitas post magnam famem est: qz tunc multuz sumitur de cibo plus qz oportet: z qz virtus est valde debilis tūc ex fame precedēte: ideo pessime digerit. Quere circa illud dictum: aut est ex fortitudine retentiue: vtrum fortitudo retentiue in membro aliquo possit esse causa morbi in illo.

a ¶ Euacuatio zc. ¶ Hic determi. de eūone eius qō debet naturalr retineri. Et primo ponit causas eūonis eius qō debet naturaliter retineri. Secūdo ostendit nocumenta que ex his generantur. ibi (Cūqz euacuatio eius.)

¶ Sed diceret aliqs iuxta primā partē: quare nō posuit ipse causas sumptas ex parte virtutis naturalis z virtutis sensitiue: sicut posuit in retentione eius qō deberet naturalr euacuari. ¶ Ad hoc dicēdū dupl'r. Uno modo qz credit eas intelligere per ea que dixit supra vel possumus dicere qz non posuit: qz non oportebat ponere: nam virtus digestiua que est virtus naturalis: nec breuiter aliqua virtus naturalis bene disposita erit causa euacuationis eius qō dz naturaliter retineri cū omnis virtus sit data animali ad salutē eius. Itē non facit mentionē de sensitiua: qz sensitiua nō expellit nisi percepto nocumēto: istud autez nocumētū reducitur ad materiā: modo de causa huius sumpta a materia bene facit mentionē: quare zc. Euacuatio autē eius qō debz retineri sumitur vel simpl'r vt iuuari videt ex quo dz nutriri: vel sicut supfluitas vsqz ad determinatuz tempus: nam vina z egritudo debet expelli non statiz sed tēpore determinato: z ideo dz aliquo tempore retineri ita qz hic accipit large euacuationē eius qō debet retineri. Itē nota qz sicut retentio eius qō dz naturalr euacuari sumit penes trias. vel quantū ad virtutē vel materiam vel viam: ita z ista nocumēta que accidūt ex eo qz euacuatur illud qō deberet retineri.

b ¶ Cūqz euacuatio zc.

¶ In hac parte etiam habetis qz quādo sanguis alicuius est plen⁹ cholera propter qō habet calefactionē circa epar non debet flobothomari: quia ppter inflāmationez sanguinis fieret ictericus zc.

c ¶ Retentio vero zc.

¶ Hic ostendit quales effectus fiunt ab euacuatione z retentione factis moderate.

d ¶ Et iaz zc. ¶ Hic vitatur quodaz transitu ad sequentia. (Fuimus de reb⁹ que sua generalitate.) idest in genere: quia non possumus abstinere a cibo vt cibus est absolute: sed ab hoc cibo sic: quia possem stare totis temporibus vite mee qz nō comederem pisces: z sic de aliis rebus non naturalibus.

¶ Est sermo vniuersalis de causis que casualr corpori accidunt z non sunt necessarie neqz impedientes. Lapitulū. 18.

e

Equemur zc.

¶ Hic⁹ deter. de causis dispositionuz que necessario in genere approximātur corpori humano z de effectibus z operationibus ipsarū: hic determinat de causis que nō necessario approximank corpori humano z de effectibus ipsarū. ¶ Primo determi. de eis in generali. Secūdo in speciali. ibi (Quidam ornate loquentium zc.) ¶ Prima in duas. ¶ Primo dat suam intentionez z innuit causaz sue intentionis. Secundo exequitur. ibi (Incipiemus aūt.)

¶ Notandū primo qz suam intentionē ponit cum dicit qz vult loqui de causis

Be partibus.

¶ Euacuatio[a] autem eius qō debet retineri est: aut ꝓpter fortitudinem virtutis expulsiue: aut ꝓpter debilitatē retentiue: aut propterea qz materia nocet grauitate ꝓpter sui multitudinem: aut descensionē ꝓpter ventositatem: aut ꝓpter mordicationē sui acrimonia z acuitate: aut ꝓpter materiei subtilitatē que fiet sicut qō eliqtur per se: vnde ad expellendum fiet facilis. Est etiam cū ipsam viarum iuuat amplitudo: quēadmodum accidit in eliquā do sperma: aut ꝓpterea qz in longitudine scindūtur: aut qz incidunt in latitudine: aut qz earum aperiuntur orificia sicut accidit i exitu sanguinis ex naribus. Et est cum accidit hec largitas propter causam que exterius accidit aut interius.

¶ Cūqz[b] euacuatio eius qō retineri dz acciderit ꝓuenit propter ipsaz cōplexionis frigiditas ꝓpter euacuationē materiei que erat apta ad accendendū ex qua calor nutrit ināt⁹. Et fortasse ꝓueniet inde calor cōplexionis cuz illud qō euacuabit complexionis fuerit frigide sicut flegma: aut fuerit circa equalitatē cōplexionis sicut sanguis: qz calidū calore superabit supfluo sicut cholera z calefaciet. Et ex ipsa quidē semp accidet siccitas essentialr. Et est cū ex ipsa ꝓuenit humiditas sm cōsiderationē quā nominauim⁹ in accidētalitate caliditatis. Et est cum humor siccans eūabit non supflue: z ꝓpter caloris ināti defectū quando nutriens perfecte digerere non valet: vnde flegma accrescit: hoc tñ humiditas complexioni nō confert ināte: neqz est innata sicut calor ille non est ināt⁹. Nō si supflue euacuatur sequitur ipsam frigiditas z siccitas in substātia mēbrorū z in eorūz natura: licet alicui ipsorum calor accidat extraneus z humiditas non bona. Egritudines quidē instrales que euacuationē sequunt supfluā sunt oppilatio ꝓpter supfluam etiā venarū siccitatem: z ꝓpter earū coartationē. Et sequitur eam spasmus z cuzez. ¶ Retētio[c] vero z euacuatio que sunt equales. s. ille que in hora proueniunt qua est necesse conferētes sunt z vitam conseruantes sanam. ¶ Et iam[d] quidez locuti fuimus de rebus que sua generalitate sunt necessarie: lz sit cum plurimum suarum specierum non est necessarium. Nunc ergo ad alias causas procedamus.

¶ Est sermo vtis de causis que casualr corpori accidunt z nō sunt necessarie neqz impediētes. Lapim. 18.

Equemur[e] nūc

de causis non necessarijs z non iped'ētib⁹. Et sunt que sua generalitate nō sunt naturales: neqz nature cōtrarie.

¶ Est sermo vniuersalis de causis que casualr corpori accidunt z non sunt necessarie neqz impedientes. Lapitulū. 18.

e

Equemur zc.

¶ Hic⁹ deter. de causis dispositionuz que necessario in genere approximātur corpori humano z de effectibus z operationibus ipsarū: hic determinat de causis que nō necessario approximank corpori humano z de effectibus ipsarū. ¶ Primo determi. de eis in generali. Secūdo in speciali. ibi (Quidam ornate loquentium zc.) ¶ Prima in duas. ¶ Primo dat suam intentionez z innuit causaz sue intentionis. Secundo exequitur. ibi (Incipiemus aūt.)

¶ Notandū primo qz suam intentionē ponit cum dicit qz vult loqui de causis

Jacobus

hydropisim efficit. Quarto dicit qz si multū supflue eūetur humor siccus vel qcunqz alius nō eūandus ad hanc eūonem necessario sequunt frigiditas z siccitas in substātia mēbrorū z eorū nā. i. nāli cōplone: qz calor nālis z humidum radicale diminuti p̄ continuam resolutionē non decenter neqz sufficienter restaurank pp eūonez supfluā māe illius qua debent restaurari. Uerumtū ex eūone hmōi qñqz supuenit alicui mēbrorū calor extraneus pp eleuatiouē innati caloris supra suū humidum ex defectu pabuli circa qō occupetur z humiditas extranea non bona nutritioni per viam indigestionis et diminutione caloris innati.

¶ Egritudines zc.) ¶ In scōa dicit qz egritudines organice sequentes eūonē supfluā retinēdoz sunt oppilatio. i. ꝓstrictio receptaculoz z viaz et supflua dēfectione z distensione. i. corrugatione sicut cutis pelles z pgamenū fortiter siccati rugank z ꝓtrahunt: z talis ꝓtractio euidēter apparet in pupillis morientiū et siccitate vt ex ethica vel ptisi. Accidunt ēt ex dicta eūone spasmus z cuzez. i. tetanus ex inanitione neruoz quare ꝓtrahūtur z ad suam tendunt originez vel irrigidātur z fiunt implicabiles sicut clo:de cithare tense cum deficcank retrahunt adeo qz sepe rumpuntur. Sed mirū vi qz ethici z ptifici que ex treme deficcank non cōiter spasmantur. Cuius rō est vniformitas deficcationis totius corporis z liquefactio neruoz ab habituato calore z multiplicatio humiditatū innaturalium madefacientiū p viā indigōnis lz substātialis humiditas ꝓsumpta fuerit.

Retentio zc.

¶ In hac pte. 5. dicit p̄mo qz retētio z eūo equales. i. moderate. s. q̄ fiunt qñ q̄liter z quātū oz cōferunt corpi ꝓseruātes eius vitā cū sanitate. Scōo dicit qz iaz cōpletus est sermo de reb⁹ hoi necessariis sm genus ad custodiendū sanitatē eius vz de ser rebus nō nālibus. ¶ Primo qdē de aere. Scōo de motu z quiete. Tertio de somno z vigilia. Quarto de accñib⁹ al. Quinto de cibo z potu. Sexto de inanitiōe z repletiōe sine qbus est ipossibile pmanere corp⁹: ita qz careat penitus vna harz gñalr: lz pfistere possit absqz multis harz spēb⁹: nō. n. sunt ei necessarie oēs cibozspēs neqz oēs aer. Dicto g̃ sufficiēter de cāis necessarijs ad alias nō necessarias ꝓiter accedēdū est.

¶ Sermo vniuersalis de causis que casualiter corpori accidunt z non sunt necessarie nec impedientes. Lapi. 18.

Equemur zc.

¶ In hoc. c. primo aperit intentuz z describit causas de quibus intendit. Scōo diuidit z subdiuidit causas exterius occurrentes. ibi (Incipiemus aūt.) Tertio diuidit res corpori aduenientes in illas que ledunt ex terius z interius non: z illas que ledunt interius z exterius non: z illas que neutro mō ledunt. ibi (Sunt autem ex rebus.) Quarto reddit causas istarum diuersitatuz. ibi (Et huius quidē cā.)

¶ In. 1. parte dicit primo qz loquef nunc. s. in hoc. c. z illo qō seqtur ipz imediate de causis q̄ nec necessario occurrūt hoi sicut ser res nō nāles neqz nocent ei vel impediunt ipsum ab operibus suis: ita vt de se sint cāe egritudinis: aut neutralitatis eius. Scōo dicit qz hc cāe non sunt naturales sicut ille de qbus agitur. 1. sen primi: nec ꝓtra naturam sicut ille de qbus agitur summa sequenti: sed non naturales possunt appellari sicut ser cause necessarie homini de quibus mō actum est: z ideo de ipsis determinat prin. statim post illas in sum. presenti. Tertio dicit qz iste cause non necessarie sunt que corpori dēforis occurrunt absqz impedimento excepto aere que cōnumerantur inter causas necessarias sicut balneum z stuphe lotiones capitis z pedum fricationes diuerse pectinationes scalpendi actus cum moderamine z similia.

Incipiemus zc.

¶ In hac parte secunda dicit p̄mo qz cause non necessarie nec impedientes obuiantes exterius homini duobus modis operantur in ipsum. Scōo dicit qz primus horum modorum est per penetrationē subtilium partium istarū rerum in poros corporis. Et penetratio talis subtilium partiuz vel fit a virtute penetratiua rei exterius occurrentis vt cum fomētamus partes aliquas cuz decoctione anodinorū: vel ab attractione mēbrorū per poros cutis vt quando ethici vel macri ficci balneātur in lacte membra attrahunt aliquid de subtilioribus lactis partibus quibus humectantur z refocillātur: vel vtroqz modo sic: qz virtus attractiua membrorum coadiuuatur a virtute penetratiua rei exterius occurrentis z econuerso. Tertio dicit qz secūdus istorū est: vt res occurrens corpori dēforis operetur in ipsum cū pura qualitate sine cōmixtione ipsius cum eo sicut fricatio vel pectinatio sua virtuali caliditate calefacit corpus. Et iste modus operationis diuiditur in tres. ¶ Primus est cuz res exterius occurrens operatur actuali qualitate que in ea est in effectu vt epithyma infrigidatum effectualiter infrigidat z emplastrum actu calidum calefacit. Secundus est cum res exterius occurrens habet in potentia virtutem vel qualitatem quam reducit ad actum calor nostri corporis vt piper aut sinapis exterius occurrens calefacit corpus post reductionem eius de potētia ad actum dato qz ei occurrat cum actuali frigiditate. Tertius est cum res exterius occurrens operatur a proprietate sicut peonia collo appensa preseruat ab epilentia: z corallus appensus supra stomachum confert dolori eius. Jurta

non necessarijs ꝛ non impedientibus. Dicit autez. (Et non impedientibus) ad differentiā causarum nō necessario approximataruz corpori nostro que sunt impedientes: sicut est morsus serpentū ꝛ viperarum ꝛ incisio cultelli ꝛ huiusmodi quibus sunt cause impedientes: ꝛ ꝛ talibus nō est consuetudo ꝛterminari immediate ab artificibus: sed non impedientes sunt vt balnea ꝛ fricationes ꝛ hmōi. Per hoc autē qō dicit. Et sunt que sua generalitate non sunt res non naturales neqz res cōtra naturā: inuit cāni fue intentionis: nam ꝓpterea vult ꝛterminare ꝛ istis post ꝛterminationē reruz nō naturaliū necessario approximatarū: q cuz quibus iste res conueniunt in hoc q est eē res nō naturales: neqz res contra naturam.

a ¶ Et iste ꝛē. ¶ Notificat istas res ꝛ patet.

¶ Et iste[a] quidez sunt cause corpori obuiantes preter aerem qui est necessarius: sicut balneatio fricandi species ꝛ alie. ¶ Incipiemus[b] aūt ꝛ dicemus q cause que in corpore hominis sunt agētes exterius ꝓpter obuiationē duobus operant modis. Operant enim in ipso: aut penetratione illius qō ex eis subtiliatur in poris per virtutē penetratiuaz que est in ipsis. Aut q membra sibi attrahunt eas per poros suos. Aut ideo q vnū istorū ab altero iuuat. Alter vero modus est vt nulla operētur cōmixtione: sed qualitate pura conuertente corpus. Et istud quidez: aut ideo q hec qualitas aut est in effectu sicut epithima infrigidatuz in effectu qō infrigidat: aut emplastrum calefactum in effectu quod calefacit: aut est propterea q qualitas hec est in potentia: sed calor innatus qui est in nobis commouet virtutem agentem in ea ꝛ adducit ipsam ad effectum: aut propter proprietatem.

¶ Sed cōsueuit hic queri vtrum ꝛ istis causis nō naturalib⁹ ꝛbeat hic ꝛterminari. Et arguit q non: q ꝛ eis que sunt casuali ꝛ fortuitu non dz in aliqua scientia ꝛterminari: sed iste cause nō necessarie sunt hmōi: quare ꝛē. Maior patz ex superiori scia: minor apparet per rubricā que dicit. capm. 18. ꝛ est sermo vlis ꝛ causis que casualr corpori accidunt ꝛē. Preterea. S. in thegni. 3. ter. cō. 8. distin. quens causas que approximant corpori humano dicit q ipsarū quedā approximantur necessario: quedā non ꝛ necessitate: postea subdit q ars conseruatiua conficitur circa primum genus causarum: circa secundū vero nequaqz: ergo de eis non ꝛbet imediate ꝛterminari. ¶ In cōtrariū est Aui. qui ꝛ ipsis hic determinat. ¶ Ad hoc rñdet quidā q ꝛ istis rebus annexis rebus nō naturalib⁹ est ꝛterminandū a medico: nō q sint p se materie causarū sanitatis ꝛ egritudinis: sed per accidens: ꝛ hoc non valet: q iste res sunt materie causarū sanitatis ꝛ egritudinis qñ approximantur corpori nostro debite vel indebite: ꝛ ideo Gal. ꝛ eis ꝛter. in libro de regi. sanita. ꝛ etiaz Auicen. in. 3. fen huius. Alij dicunt q ꝛ istis rebus non necessarijs annexis rebus non naturalibus ꝛterminatur a medico q licet in comparatione ad approximationem corpori humano sint absolute casualia: tamen quando approximātur ei necessario imutant ipsuz vt balneum ꝛ fricatio: sed hoc non valet primo: q contra rubricam ꝛ tertiuz qui dicūt q non sunt necessarie. Item q eadem ratione ego dicam q ꝛbet ꝛterminare ꝛ omnibus alijs rebus que cum approximantur corpori nostro ipsum immutant necessario vt ꝛ omnibus cultellis: ꝛ hoc est inconueniens. Et ideo dicēdū est aliter q ad medicum oportet ꝛterminare ꝛ istis causis: cuius ratio est: q ꝛ his que sunt materie causarū salubrium ꝛ egrotatiuarum debet a medico ꝛterminari: sed iste omnes de quibus fit hic mentio sunt huiusmodi: ergo ꝛē. maior patet: q artifex nihil debet dimittere de cognitione partium obiecti ꝛ causaruz eius. minor apparet: nam videmus q balneū ꝛ fricationes que annectunt exercitio cōuenienter approximata corpori sunt cause conseruantes vel inducentes sanitatem si indebite sunt cause egritudinis. ¶ Ad rationes. Ad primam dicēdum q approximatio istaruz rerū ad corpus humanū pōt dupl⁹ intelligi. Uno modo absolute ꝛ hoc mō bene est casualis: ꝛ vt sic nō determinat de eis ab aliquo artifice sicut tu arguis. Alio mō inquantū ab artifice approximant vt cōseruet sanitatē vel curet egritudinē per eius debitam approximationem: ꝛ q in tali modo approximandi posset accidere actio recta ꝛ error ꝛ de talibus est scientia ꝛ ars: ꝛ ideo vt sic de istis hic determi. ¶ Ad secundam cum dicitur q. B. dicit q ars conseruatiua non versatur circa secundum genus causarū. Dicenduz q ideſt circa ea que nō habent conuenientiam cū causis nō naturalibus necessario approximatis corpori humano: sed si habeat cōuenientiam cū eis in conseruādo vel curando bene est circa tale genus: ꝛ q balneum ꝛ fricatio sunt huiusmodi: ergo est circa ipsa: sed q cū motibus viarū ad hoc nunqz cōseruaret nec remoueret: ideo ꝛ eis non ꝛterminat ꝛ circa tale genus non versatur: ꝛ sic debet illud intelligi. ¶ Ulterius notandum circa litterā ꝛ eo qō dicit preter aerē qui est necessarius: q potest dupliciter exponi. Uno modo sic preter aerem. i. nō sicut aer qui necessario obuiat corpori su. sed obuiant iste res a casu ꝛ contingēter. Alio modo potest dici q dicit hoc: q in quibusdam istarum rerum. s. in balneo sunt alique partes que necessario approximantur. s. aer: nam aer vt dicetur infra est vna ꝛ partibus balnei: ꝛ tamen aer necessario approximatur corpori nostro: sed ratione aliarū partium. s. aque vel ratione frictionum non necessario approximat: ita q est sensus q iste res sunt ꝛē. preter aerem qui est necessarius. i. preter illam partem balnei que est aer: q illa necessario corpori obuiat: ꝛ vtroqz modo potest cōuenienter exponi.

b ¶ Incipiemus ꝛē. ¶ Hic exequitur ꝛ istis ꝛ duo facit. Primo ponit vnam diuersitatem sumptam ex parte principiorum: ꝛ aliam sumptam ex parte effectuum vel operationū. ibi (Sunt autem ex rebus.)

¶ Sed dubitaret aliqs ꝛ eo qō dicit q medicina operat in corpore per virtutē penetratiuā: ista est mirabilis virtus: q ꝛ ipsa non fecit mentionē ꝛterminando ꝛ virtutib⁹: nec videt q sit possibilis: q aut penetrat ꝓpter eius subtilitatez: ꝛ tūc solū tendit ad superiora mēbra: vel ꝓpter grauitatē: ꝛ tunc solum tendit ad inferiora: nec pōt dici q sit virtus ambulatiua cū ambulatio insit solū in animalibus ꝛ nō medicine. ¶ Ad hoc dicendū q ista virtus penetratiua pōt esse virtus elementalis vt si sit illa medicina calida ꝛ subtilis stomacho citius ingredit orificia venarū ꝛ penetrat ad interiora: ꝛ ad hanc penetrationē etiā multū adiuuat motus dilatationis arteriaz: ꝛ ideo res illa ꝑ his caliditatē ꝛ subtilitatē cum dilatatione ꝛ penetratione orificia ingreditur ꝛ penetrat ad interiora: vel pōt dici q habet ꝑ virtutē propriā: nā sicut mēbra habent virtutē attractiuam ꝓpter quā attrahūt materiā: ita etiā nō est inconueniens q medicina habeat virtutē penetratiuam: sicut videmus ad sensum q cantarides habent proprietatem ad vesicam: adeo vt in quacūqz parte corporis ponantur ipsam vesicam fortiter ꝛ in paruo tēpore vlcerant: imo visum est multotiens q apposite super collum ingrediūtur earū frustra per vesicam: ita q statim penetrant ad ipsam ꝑ virtutem propriam: non aūt penetrant ꝓpter caliditatem ꝛ subtilitatē substātie sed a forma specifica. aut q membra attrahant ipsam sicut cor statim attrahit crocum aut viroqz modo: ꝛ ex hoc apparet causa: quare magis penetrat ad vnum locum qz ad alium: ꝛ quid sit hoc virtus: ꝛ per hoc patet ad obiectum.

¶ Secundo dubitatur circa secūduz modum: q dicit q aliquid operantur per qualitatem puram. Nō videt primo: q qualitas pura nō reperit: q nunqz accidens sine subiecto: q tunc esset substantia que haberet esse per se. Scōo q qualitas pura non agit sed cōpositū per ipsam. Dicendum est q possibile est q qualitas pura agat interius. s. q aliqd agat per qualitatem alterando sine eo q ad ipsum transmittatur aliquod corporū: nam sicut accidit calefactio cordis ex bubonibus que facit febrem. s. q ipsi inguen calefaciunt ꝛ inguen calefacit ꝛē. partez sibi propinquam ꝛ illa alterat aliam: ꝛ sic quouscz calefactio pertingat ad cor: sicut patet per Gal. super illo apho. 55. 4. particu. Omnes feb. sunt male ex bubonibus ꝛē. ita etiam ꝛ medicina alterat vnam partem ꝛ illa aliam quouscz eius virtus penetret ad interiora: aut facit hoc a tota substātia sicut venenum approximatū exterius interius venenat totum corpus in parua quātitate: ꝛ dato q nō penetret corporaliter ad totum corpus: q si resolueretur totum non posset attingere. x. partem corporis: ꝛ ideo penetrat sua virtus: q vna pars alterata alterat aliam sibi propinquam. Item videmus q ille piscis qui dicit stupor stupefacit absqz eo q tangat vato q sit in rhete ꝛ homo tangit rhete: ꝛ sic alterat sine eo q perueniat aliquid corporale ad ipsum hominem. Et per hoc patet ad obiecta: q non operatur ideo q accidens separetur a subiecto: nec quia sola qualitas agat: sed quia compositum agit per qualitatem ꝛ alterat per quantitatem sibi propinquam: ꝛ illa postea per propriam qualitatem acquisitam alterat aliam ꝛ sic deinceps.

¶ Dubitaret aliquis nūquid cibus appositus exterius possit nutrire interius ꝛ cōmisceri. Et arguitur q sic: quia nutritio fit per cōmixtionem: modo possibile est vt cibus appositus extra subtilietur ꝛ ingrediatur ꝑ porositates membrorum ꝛ cōmisceatur cum eis ꝛ sic poterit nutrire. Preterea sicut est dare ea que operantur a qualitate ꝛ a forma specifica exterius: ita etiaz quod operatur a materia: sed operatio a materia est conuersio ꝛ transmutatio cibi ad formam membri: ꝛ hec est nutritio: ergo ꝛē. ¶ In oppositū est Aui. hic ꝛ supra capto de humoribus. ¶ Ad hoc dico q nunqz vidi aliquē dicentē posse corpus nutriri et appositione nutrimenti exterius nisi Auenzoar qui nouiter est translatus: nam ille auctor libro primo tractatu. 10. in cap. 18. ꝛ priuatione sensus ꝛ motus ꝛ relaxatione ysophagi ꝛ mery ponit triplicem modum nutriendi ꝑ exterius. Unus est q accipiatur cannula lignea vel argentea ꝛ ponatur per eam liquor in os quando non potest transglutire. Secundus est vt fiat per balneum rerum nutriuarum. Tertius est vt primo mundificentur intestina: postea clysterizetur per eum succus ꝛ pulli ꝛ membra attrahent ipsum ad se ꝛ nutrientur ex eo: ꝛ istum secundum modum recitatum non asserit eum. Sed dico ad hoc q est impossibile: ꝛ ratio hec est: q sicut apparet. 3. ꝛ de complexionibus: nihil nutrit nisi transeat per omnes tres digestiones: sed hoc non fit hic vt patet: ergo ꝛē. Itez nutritio fit per conuersionē nutrientis in nutrimentum: vt patet. 3. ꝛ de virtutibus: ꝛ quia hic oportet esse ordinatas alterationes a natura: quia in suis operationibus ordinate procedit: ideo ex ordine alterationum est ille modus impossibilis nam primo oportet q alteretur in stomacho: secundo in epate: tertio in venis: quarto

Jacobus

illud ꝑin. 2. cañ. c. de corallo. Et dixit Gal. ego expertus fui ipsum: ꝛ suspendi in collo eius qui habebat dolorem stomachi ita vt esset corallus super os stomachi ꝛ remotus fuit dolor: cuz ergo accepi ipsum redijt: sicut expertus sum lignū crucis in habente epilēsiam: hec ꝑin. Et Alexander inter grecos habitus magnus philosophus ꝛ medicus secundo practice sue ca. de phisicis ligaturis ait. Quoniam multi qui cholum. i. cholicam patiuntur ꝛ maxime diuites: neqz ex toto aliquid bibere volunt: neqz iniectionem sibi consentiunt fieri propterea necesse est nobis ꝛ phisicis ligaturis: aut caracteribus aliqua dicere que si fiant mor relaxari solent vel amputari dolores. In primis ergo si est possibile accipies fimum lupi: ꝛ si est possibile ex eo qui ossa comedit: ꝛ claudes in testeo vase ꝛ ligabis in dextro brachio aut in humero: aut in collo: aut ad coxas suspēdes in ipsa cōmotione doloris: hec ille: quibus non credere non est error fidei.

Sunt autem ꝛc.

¶ In hac parte tertia ꝑin. inuit hanc diuisionem q rerum corpori aduenientium quedam mutant ipsum mutatione ledente quando applicantur ab extra: ꝛ non mutant ipsum tali mutatione interius sumpte: sicut cepe ꝛ allia exterius applicate vlcerant ꝛ vesicant extem: ꝛ interius sumpte sunt cibus non nocens his qui eis vti consueuerunt. Alie sunt istis contrarie que sumpte interius mutant ꝛ nocent: ꝛ exterius adhibite nō solent nocere: sicut ceruſa valet vlceribus replens ea carne dum deforis occurrit: ꝛ interius sumpta ledit vt venenum. Juxta illud ꝑin. 4. 6. tracta. 1. sum. 1. c. 4. Accidit ei qui bibit ipsam vt albificetur lingua eius ꝛ mollificentur membra ipsius: ꝛ vehemētes fiant tussis ꝛ singultus ipsius: ꝛ permisceatur eius ratio: ꝛ infrigidetur corpus eius ꝛ superueniat ei sincopis. Et similiter aloe sepe interius assumptum sine freno aperit venas apertione sanguinem manare faciente: ꝛ exterius adhibitum fistit fluxum sanguinis ꝛ incarnat vlcera. Alie sunt que neutro istorum modorum operantur: sed vniformiter se habent intus ꝛ extra vel ledendo vtrobiqz sicut arsenicum ꝛ vitreoluz vrunt intus ꝛ extra: vel nullibi ledendo sicut vinum ꝛ mel.

Et huius ꝛc.

¶ In hac parte. 4. primo reddit causas quare cepe ꝛ res ei similes mutant corpus extra ꝛ non intus. Scōo quare ceruſa ꝛ res ei similes mutant intus ꝛ non extra. ibi (Eius vero.) ¶ In prima particula dicit q ser sunt cause in diuisione prima i. in primo mēbro predicte diuisionis. s. quare cepe ꝛ res ei similes exterius date mutant corpus ꝛ interius sumpte non. Prima est q statim post earum acceptionez interius virtus digestiua incipit constringere ipsas. i. stricte amplecti: vel confringere suaz malitiam cito mutans ꝛ debilitans earum completionem: ꝛ non finit eas in suo vigore tam diu manere incolumes q complere possint opus suum ꝛ interiora vulnerare. Secunda est q tales res frequentius sumuntur alijs permixte suam malitiam

De partibus.

quirquid asserat in pre senti gentilis tenduz tñ est appositum per amium xꝛ posse mitigare ergo sum refocatorie ut ipse in fine questionis dixit ut tñ dixit conciliator in anexo. d.ª 52. ubi ponit rationes & auctoritates quibꝫ multi essentiis & plures alias quibꝫ omnibꝫ respondet q natura fortis exns cur accidit in istis suffocatibꝫ posita in necessitate

quarto in membris: adeo q; si inde vna istarum alterationum deficeret que-cūq; esset illa: impossibile esset nutritio: ⁊ ideo si sanguis iret ad membra nutrienda sub forma sanguinis: dato q; haberet tres alterationes scilicz stomachi epatis ⁊ venarum: ⁊ non transmutaretur in humiditatem primo tunc corrumperetur: ⁊ ideo talis modus est impossibilis: propter quod dicebat Gal. tertio de complexionibus capitu. secundo q; vinum extra appositum non calefacit vt cibus; sed vt medicina. q.d. q; ad hoc vt calefaciat vt cibus: oportet q; transeat per quattuor digestiones: nec valet quod dicit q; potest penetrare per poros cutis ad stomachum in balneo: quia per poros non posset penetrare cibus nisi sub forma vaporis: vapor autem est quid subtile valde: talia autem non sunt materia proportionalis digestionis stomachi: q; illud quod digeritur in stomacho debet esse quid corporale ⁊ grossum q; sit natum recipere formam chili: vapor autez non est huiusmodi: quare cē. tamen per clystere bene posset apponi aliqd quod dato q; non nutriret: tamē refocillaret ⁊ resisteret actioni ⁊ consumptioni caloris: sicut ⁊ per balneum tamē psona duraret. ¶ Ad aliud dico q; nō est simile de eo qđ operatur a qualitate vel a forma specifica: ⁊ de eo quod operatur a materia: q; qđ operatur a materia totaliter debz vinci a natura ⁊ puari forma propria ⁊ recipe formā membri: ⁊ q; hō nō pōt fieri nisi trāseat p has tres digōnes: ō altis aūt nō opz: iō non est simile. Deinde cū dicit.

¶ Sunt autez[a] ex rebus que obuiando mutant: ⁊ cum ingrediuntur corpus non mutant: sicut cepe cuz exterius ad modū emplastri corpori superponūtur vulnerāt sed interius recepte nō vulnerāt. Et sunt ex rebus alie que ad hoc contrarie huic existunt: sicut cerusa que cum bibitur vehementer mutat: sed cū ex ea fit epithima nihil ex hoc operatur. Et sunt ex eis que nullo horuz duorum modorū operantur. ¶ Et huius[b] quidē cā in diuisione prima sex rerū existit. Una est cū tale aliqd quale cepe ingredit corpus virtus digestiua incipit constringere ipsaz ⁊ cito mutat ei⁹ complexionē: ⁊ debilitat eaz ⁊ non dimittit eam incolumē tanto tempore: vt in tali quale illud possit efficere suā opationē ⁊ interius vulnerare. Et alia est q; ex plurimum comedit mixta cuz re alia. Et tertia est q; cōmiscet in receptaculis nutrimentis alijs humiditatibus que ipsam submergunt ⁊ eius frangunt fortitudinem. Et quarta est q; cum est exterius in vno ponitur situ: sed interius non quiescit: se mouēdo. Et quinta est q; exterius mul. ū stricte tenet: sed interius tangit nō adhe-

a ¶ Sunt autem cē. ¶ Hic ponit diuersitatē istorum sumptam ex diuersitate effectuum. Primo facit hoc. Secundo reddit causam dictorum. ibi (Et huius quidem causa.) Tertio pro sufficiētiori determinatione istorum remittit nos ad secundum. ibi (Et nos fortasse cē.)

b ¶ Et huius quidem cē. ¶ Hic declarat per causam membra huius diuisionis prime. Et primo ostendit causas quare cepe vlcerat exterius ⁊ non interius

Jacobus

malitiam corrigentibus vel per decoctionem correcte ⁊ raro sumuntur sole crude vt sunt. Tertia est q; in vasis nutritionis vt stomacho epate ⁊ venis cōmisceri solent alijs humiditatibus ⁊ in eis submergi ⁊ quodammodo occultari que reprimunt earum malitiam. Quarta est cum exterius applicantur sine permanent in eodem loco: ⁊ interius sumpte continue mouentur saltem motu digestionis separantis malum a benigno. Quinta est q; exterius adhibite communiter stricte cum ligaturis supra membrum tenentur vt quasi adhereant: sed interius sumpte tangunt mēbra sine adherentia. Sexta est q; interius sumpte stant sub regimine nature que preparat eas ⁊ cito expellit partes superfluas ⁊ malos sanguinem efficit. Et hec sexta similis est prime: nisi q; prima est de correctione earum in prima digestione: ⁊ ista est de correctione earum in secunda.

¶ Eius vero cē.) ¶ In secūda parti. dicit q; due sunt cause diuersitatis in opere ceruse nocentis interius sicut venenum ⁊ non nocentis exterius. Prima est q; cerusa pp grossitiem siue substantie vniformiter in suis partibus defluis occurrens nō penetrat in poros. Et si penetret in poros cutis non peruenit ad poros spiritus. i. vias anhelitus: nec ad membra principalia. Sed interius sumpta peruenit ad hec cum sua substantia vel sue virtutis fortitudine. Secunda causa est: q; virtus ceruse potentialis non reducitur ad actum propter grossitiem nimiam siue substantie nisi a forti calore innato vehementer in eam imprimente: ⁊ talem non recipit impressionem defluis occurrens. Ultimo dicit q; fortassis iterato tractabit de hac materia libro de simplicibus medicinis. scilz secūdo huius tractatu primo capitulo primo vbi resolucre videtur diuersitatem operationis earumdem medicinarum intus ⁊ extra ad diuersitatem partium componentiū eas. Ait enim ibi. Et hac de causa plurime medicinarum cum homo eas sumit infrigidant vehementer. Et cum ex eis fit emplastrum resoluunt: verbi gratia sicut coriandrum: cum enim sumitur eius infrigidatio fortior fit: ⁊ cum ex eo fit emplastrum quandoq; resolvit verbi gratia scrophulas ⁊ propsie permixtum cum sanich ideſt tritico cocto cum multa aqua fracto: ⁊ illud ideo quoniam est compositum ex substantia terrea aquosa multe infrigidationis ⁊ ex substantia subtili resolutiua: cum ergo sumitur per os scilicet aduenit calor innatus ⁊ resolvit ab ea materiam subtilem: ⁊ non est plurime quātitatis: ita vt in complexione impressione faciat: immo deficit ⁊ remanet substantia singularis eius in infrigidatione vltima: cum autem ex eo fit emplastruz videtur q; substantia terrea non penetret in poris: neq; efficit in eis impressionem omnino: sed substantia subtilis penetrat in eis ⁊ digerit: si ergo associatur aliquid ex substantia frigida iuuat ad repellendum ⁊ vincit calorem innatum. Et hoc quidem propinquum est ei quod ostendimus in libro primo de adustione cepe cum ex ea fit emplastrum: ⁊ de eius incolumitate cum comeditur: hec princeps ibi. Et Galenus tertio simplicis medicine capitulo primo distinctione tertia similiter resolvit diuersitatem operationum medicine eiusdem in diuersitatem partium componentium eam in quibus fundantur contrarie virtutes. Ait enim ibi. Quātis vnaquaq; medicinarum: cuius est hec via fit in speculo oculi vna simpler singularis: tamen in natura sui fm plurimum est composita. Et fortasse sunt in ea virtutes contrarie valde sicut virtus solutiua ⁊ virtus constrictiua: ⁊ virtus

quod erat primum membrum. Secundo dat causam secundi membri. scz quare ceruſa sumpta interius vlcerat ⁊ non exterius. secunda ibi (Eius vero quod ex ceruse.) Prima posset diuidi in ser sicut ser causas ponit que omnes simul sumpte constituunt causam vnam optimam ⁊ completissimam: partes patent ⁊ melius est eas legere simul.

¶ De eis que proueniunt ex balneatione ⁊ fricatione ad solem. Cap. 19.

q Vidam cē. ¶ Postq; determinauit in generali de istis causis nō necessarijs annexis rebus nō naturalibus: hic determinat de eis in speciali: ⁊ q; inter causas istas non necessarias ille que magis annectunt rebus non naturalibus supra determinatis sūt fricationes ⁊ balnea: ideo solū de istis duabus determinat. ⁊ duo facit. scz q; prio determinat de balneo. scdo de fricationibus. ibi (In arena sepeliri cē.) ¶ Iuxta primā partē determinat de effectibus ⁊ operationibus balnei. Secūdo pro sufficiētiori determinatione de eis remittit nos ad alium locū. ibi (Et nos fortasse reiterabimus cē.) Prima in duas. Quia primo docet eligere melio balneū auctoritate quorūdaz. Scdo determinat de operationibus balnei. secūda ibi (Debes autem scire.) ¶ Iuxta primā partez notandū q; Auic. per hec verba quidam ornate cē. non intendit ppter hoc reprehendere illos qui talē sententiam direrunt nam ipsi bene direrunt ⁊ quāquā ornate loquerenē: ppter qđ notandum q; ornatus verborū est duplex. Unus est rhetoricus ⁊ curiuus sicut faciunt isti dictatores: ⁊ iste ornatus bene spernendus in sciētia: ⁊ ideo nunq; vi debitis aliquem valentem virum ipso vti: sed ignorantes cognitionem rerum conantur ad ordinationē vocum ⁊ sonorum: ⁊ de hoc non intelligit hic Auicen. Alius est ornatus cum pondere sententie quando per breuia verba pregnantia multa sententia cōtinetur vel colligitur ⁊ hic ornatus est conueniens scientie: ⁊

¶ De eis que proueniunt ex balneatione ⁊ fricatione ad solem. Cap. 19.

q Vidam[c] ornate loquentium dixit. Ex balneis melius est cuius fabrica est antiqua ⁊ cuius aer ampliat ⁊ cuius aqua est dulcis. Et alius addidit vt balneator ignē suuz rēdo. Et sexta est qñ cū est interius preparationē eius ipsa virtus naturalis regit ⁊ cito eius expellit superfluitatem: ⁊ bonuz in sanguinem conuertit. Eius vero quod ex ceruse dispositiōe diuersificatur causa est: quia cerusa est grosse nature ⁊ grossarum partium: qua propter cū est de foris non penetrat in poris: ⁊ si penetrat nō peruenit ad poros spūs: neq; ad membra principalia: sed cum comeditur est res huic contraria. Et etiaz natura venenosa que est in ea non efficit impressiones nisi impressione superflua a calore innato qui est in nobis in ea: ⁊ hoc quidem non acquiritur ipsa obuiatione extrinseca. Et nos fortasse reiterabimus tibi in libro de simplicibus medicinis verba modi istius.

¶ De eis que proueniunt ex balneatione ⁊ fricatione ad solem. Cap. 19.

q Vidam ornate ⁊c. ¶ In hoc capitulo primo agit de melioze balneo ⁊ operatione eius naturali ⁊ suarum causaruz. Secundo de mutationibus alijs per accidens ⁊ per se prouenientibus a balneo ⁊ de aqua balnei quando calefacit: ⁊ quādo infrigidat ⁊ de balneo resolutiuo qñ calefacit. ibi (Sed plerūq; ex balneo.) Tertio ex diuersitatibus effectuū balnei penes suam siccitatem ⁊ humiditatem ⁊ moram in eo paruam vel multam ⁊ ingressum eius corpore repleto vel inanito. ibi (Et preterea cum.) Quarto de obseruandis in balneo siccoruz vel ethicorum vt per ipsum humectentur. ibi (Quod si quis eorum.) Quinto de nocumentis balnei. ibi (Preterea cum multis.) Sexto de differentijs balneorum penes suas aquas. ibi (Balneum quoq; differentias.) Septimo de effectibus prouenientibus ex vsu solis ⁊ sepultura ac volutationez in arena ⁊ balneo olei ⁊ rozatione faciei cum aqua. ibi (De eis que proueniunt.) ¶ In prima parte que est presens de. primo describit melius balneum. Secundo memorat effectus ipsius. ibi (Debes autem.) Tertio effectus suarum causarum. ibi (Et prima est.) Quarto tollit errorem quorūdaz circa aquā balnei. ibi (Et neq;.) ¶ In prima partic. dicit primo q; quidam ornate loquētium. s. Plinius secundus egregius phs ⁊ medicus eloquentissimus inter romanos sui tēporis qui libruz edidit de hystoria naturali descripsit melius de balneis per tria. Primuz est q; eius fabrica sit antiqua. s. parietes tectum ⁊ fundamentum. Et nouis enim marime cum fuerint calce vel luto liniti redditur aer balnei grossus reumaticus prefocatiuus. Et intellige q; istud balneū antique fabrice cū antiquitate sua fuerit frequentatū alioquin est mali ⁊ impuri aeris eo q; aer in eo reclusus ⁊ suffocatus non renouatus putrefit. Secundū est q; aer balnei sit amplus: q; in strictis balneis se balneantes recipiunt anhelitum alter alterius quādoq; fetentes: ⁊ coguntur sepius aspirare iterum aerem emissum cum expiratione veluti inutilem ad cordis refrigerium similes facti illis qui cibos euomitos iterum resumūt. Tertium est q; aqua fluens ⁊ effusa per ipsum fit aqua dulcis non habens extraneam qualitatem qua corpus immutet imutatione alter q; que ex balneo cōmuniter queritur. Secundo dicit q; descriptioni melioris balnei per tria predicta quidam addidit quartam conditionem. s. vt balneator ideſt rector balneorum mensuret ignem balnei proportionaliter ad illius complexionem ⁊ conditionem qui balneandus est. Quidam enim calidi rari facile resolubiles balnea caliditatis intense non sustinent: ⁊ si se coegerint ad sustinendum vel sincopizant vel febrem incurrunt. Alij frigidi vel densi compacti non sudant nec assequuntur balnei beneficium nisi vehementer fuerit calidum. Alij inter hos medio modo se habent.

¶ Debes autem cē. ¶ In secūda parti. dicit q; operatio naturalis balnei est q; calefacit per ipsius aerem ⁊ humectat per suam aquam. ¶ Attende primo q;

De partibus.

rarificatiua: ⁊ virtus inspissatiua: ⁊ virtus que conglutinationem facit: ⁊ virtus que abstergit: ⁊ virtus que extendit: ⁊ virtus que mollificat: ⁊ virtus que ingrossat: ⁊ virtus que subtiliat: ⁊ relique virtutes contrarie omnes sicut ostendam illud in eo quod sequitur: hec Gal.

¶ De his que proueniunt ex balneatione. Cap. 19.

hoc vtunt priti. Sed alia littera inuenit que dicit elate loquētiū: t tunc non dz intelligi. i. superbe sed elate. i. subtiliter: t isti sic fuerunt locuti subaliter de balneo qz tetigerunt quattuor partes balnei: quarū due sunt principales. s. aer t aqua: t alie due non sunt principales. s. domus t ignis. Prima ergo conditio quā ponunt est ex parte domus: t est qz ipsa debet esse antiqua: nō tñ antiqua qz sit ruinosa: nam talis est mala ꝓpter qđ debemus imaginari triplicez dispositionē domorū. s. nouam antiquā t mediocrē: modo noua domus est mala ad balneuz: qz ꝓpter calorem ignis resoluunt ab ea vapores grossi ex cemēto lapidibus t ligmis que spiritus inficiūt t ingrossant: t nō soluz noue domus sunt male rōne balnei: sed ēt rōne habitationis pp cām dictam. Itē domus antiquissime sunt male ad balneuz t habitationes: prio qz timet de casu t ruina ipsaz. scdo qz ab eis resolnit vapor putridus corruptus t malus: t iō domus hec cōueniens est que mediocriter se hz: tamē magis debet tendere ad antiquitatē aliquātulam. Scda conditio balnei est qz aer debet esse amplus t nō so/artatus: qz tūc est purior. Itē aqua eius dz esse dulcis: t videte qz hoc dz referri ad balneū qđ est ꝓpter regimē sanorū: nā sicut apparebit infra: quedam balnea aliarū aquarū vt salsarū: t hec magis cōueniunt quibusdā egritudinib⁹ q̄z dulciū aquarū: imo dulces aque eis nocerēt vt arteticis: t hoc vt infra patebit. Itē ignis qui calefacit domū dz esse mensuratus fm cōplexionē eius qui dz ingredi balneū. Unus rō est: qz vnū corpus. s. molle t debile indiget alio mō calidi/tatis q̄z durū t forte vt infra dicetur. Deinde cum dicit.

q Debes autē tē. ¶ Hic erequit de operationib⁹ balneoz: t prio aḡrū dulciū. scdo aliarū. scda ibi (Balneū quoq; dūas hz tē.) Prima in duas. Prio dicit de opationibus balnei que ꝑnt esse iuuatiue t nocitiue: iuuatiue quidē si debite applorimēt: nocitiue si indebite. Scdo de opationib⁹ balnei solū nocitiuis. scda ibi (In balneo ꝓterea cū eius multis iuuamētis.) Prima in duas. Prio dicit. de opationibus balnei ꝓut diuersificant rōne principioz balneoꝝ. Scdo ꝓut diuersificant rōne effectuū relictoz in balneo. scda ibi (Est ēt cū balneū resolone.) Prima in duas. Primo facit qđ dictū est. Scdo circa dicta remouet opinionez quoꝝdā. scda ibi (Et in attendēda.) Prima posset diuidi in duas. Primo ponit opationes nāles balnei in generali. Secūdo magis in speciali distinguēdo balneum in tres casas. scda ibi (Et prima casa.) Sed nō est vis: legaf totū simul.

¶ Sed statim diceret aliquis nō videt qz calefacere sit ꝓpria opatio balnei: qz qđ est nāle alicui ꝓcedit a principio intrinseco t p se: qz natura est principiū intrinsecū motus t quietis p se t non fm accidēs: vt pz. 2. phyſi. t. cō. 3. sed calefacere igne balneo p aliud: qz p ignē: quare tē. Preterea qđ est opatio artificialis non est nālis: sed calefacere est operatio artificialis in balneo: ergo tē. Maior pz: qz ars t natura sunt principia diuersa. minor est nota. nā balneū fit artificialr: quare tē. Preterea Auer. vult in. 6. colliget. ca. 4. qz balneū nec calefacit nec infrigidat sed humectat vel exiccat. Itē Io. damascenus in suis aphō. Balnea nō querimus cā calefaciendi vel infrigidādi: sed humectādi vel exiccādi. Preterea videt male dicere qz balneum calefacit suo aere t humectat sua aqua: qz aer est humidior q̄z aqua: qz est humidus ad summū: aqua autē non: t ideo humectatio magis est nata procedere ab aere q̄z ab aqua. Item aqua calida magis debet calefacere q̄z aer calidus: qz caliditas magis imprimit in aqua q̄z in aere ꝓpter corpulentiam aque: ergo male dicit. Dicendū est ad hoc qz calefacere est nālis operatio balnei t p se: qz p se procedit a qualitate partis balnei: nam sicut dicimus qz aqua calida p se calefacit t per accidēs infrigidat: t qz aqua frigida p se infrigidat t per accidēs calefacit: ita ēt qz balneū est actu calidum: qz hz aquam calidā t ignē calefacientē tanq̄z suas partes ad ipsum requisitas: ideo dicit balneuz p se calefacere. Itē dicit calefacere operatio balnei per se: qz est generale omni corpori: nam oia corpora sue debilia: sive fortia t rara t spissa calefiūt i tali balneo.

¶ Tūc ad primā rōnē cū dicit qđ est naturale alicui ꝓcedit a principio intrinseco: cōcedit: t cū dicit hoc nō est in ꝓpositō falsuz est. t cū probas: qz ineſt ei mediāte aqua calida vel igne: dico qz tam aqua calida q̄z ignis est pars integralis eius: t p ꝓpās eius principiū intrinsecū t non extrinsecum: non tñ est ei ita intrinsecū sicut materia t forma homini: qz balneū est artificiale t res p aggregationē: t per hoc pz solutio. ¶ Ad secūdā: qz nō accipit hic naturale vt distinguit cōtra artificiale: sed vt distinguit cōtra extrinsecū: qz caliditas est ei intrinseca. ¶ Ad aliud dicendū qz nō vult intelligere qz balneū non calefaciat absolutē nec infrigidet cū ibi sint alique partes calide t alique frigide: sed intelligendo in cōparatione ad humectationē vel exiccationē: qz plures partes balnei humectant vel exiccāt q̄z calefaciant vel infrigident: nā aqua calida soluz ibi calefacit t aer calidue: t aqua frigida solum ibi infrigidat: sed tam aqua calida q̄z frigida t ēt aer humectant: t sic intelligit Auer. t Dama. s. quo ad plures partes balnei. ¶ Ad aliud dicendū qđ pro tāto dicit qz balneū calefacit mediante aere potius q̄z mediāte aqua: qz aer calefactus ꝓp sui subtilitatez magis est natus penetrare t interius calefacere q̄z aqua que grossior t minus penetratiua: dicit etiam qz balneum habet humectare mediante aqua magis q̄z mediante aere: qz aqua est magis copulata q̄z aer: vt dicit Auer. t qz in balneo non solū est calida que humectet sed frigida inhumectat: aer autē solū calefacit in balneo ita qz non infrigidat: ideo ratione plurū eius partiū aqua humectat magis q̄z aer: t ideo magis attribuit humectationem balnei ipsi aque q̄z aeri: t sic ad illud. ¶ Ulterius est intelligendū qz Auic. distinguit domū balnei in tres casas sive camerulas: t ratio hec est: qz sicut natura in suis operationibus non ꝓcedit subito sed paulatim: ita et ars medicine in operationibus balnei: quare prima est caliditas mediocris t talis dicit infrigidans t humectans: non qz infrigidet absolute: sed qz minus calefacit q̄z alie: t ideo pōt homo eius caliditatē tolerare: dato qz non extrahat pānos: t hec domus prima plus humectat q̄z calefaciat: qz ex quo est debilis caliditas plus habet resoluere q̄z calefacere: t qz resoluendo humectat ideo plus humectat q̄z calefaciat: t istam primam casaz nō habēt balnea nostra. Scda casa est magis calida q̄z prima t minus q̄z tertia: t ideo dicit calefacere respectu prime t humectare respectu tertie. tertia casa est calefaciēs respectu aliarū t exiccans ꝓpter suā caliditatem. ¶ Dubitaret aliquis circa illam partem: t neqz attendenda sunt tē. qz diceret aliquis qđo nō sunt attendenda illa verba qz sunt verba. B. in cō. 13. 4. particu. illius apho. Ad hoc dicendū per expositionem littere: qz non vult hic Auic. reprehendere. B. in hoc dicto sicut verba videntur sonare: sed vult dicere qz non sunt huic dicto cōtraria: ꝓpter qđ notandum qz dupler est humectatio: quedaz est nutritiua sic isto modo nutrimentuz conuertitur in substantiā membri: t ipsum dans t humectans. Et scda calefaciens t humectās. Et tertia calefaciēs t desiccās. Et neqz attendenda sunt verba illi⁹ qui dicit qz aqua non humectat membra

Jacobus

greci t arabes nomine balnei cōmuniter vtuntur pro loco artificialiter ꝑparato ad extergendam sordicie humane cutis t mundificanduz mēbra exteriora t tollendum corporis lassitudines: Iz submersio corporis in fluminibus aut in mari vel in alijs aquis frigidis aut calidis arte vel natura soleat etiā balneum vocari. Et dicit balneum grece balinō a balin quod est eicere t nopa quod est mens quasi mentis eiciens anxietatez: facit enim dormire suauiter t mentem exhilarat. ¶ Attende secundo qz triplex est artificiale balneum. Quoddam est aque tantum qz ꝓprie tina vel lauacrum dicitur. s. cum in tina vel cuua plena aqua corpus nuduz ponitur. Aliud aeris vel vaporis: tantuz quod vocatur ꝓprie stupha: t cum igne calefit piria appellatur. Fit etiam quādoq; in cuua duplicis fundi cū lapidibus candentibus vel lateribus vel quarellis ignitis inter duos fundos reclusis vel cuz ferro ignito in vasculo aliquo occultato. Aliud est aeris t aque simul cuz. s. in stuphis sunt tine aqua plene. Et de tali balneo loquitur hic pūs dicens qz naturalis operatio balnei est calefacere suo aere t humectare sui aqua. ¶ Attende tertio qz talis balnei multe sunt vtilitates. Iuxta illud Ra. 4. alman. Sunt etiam de iuuamentis balnei corpus humectare t renouare ꝓfosq; aperire t sordes cōgregatas detergere repletionē quoq; minuere t ventositatem dissoluere t ad summum ducere t humores subtiliare. Balneum preterea colorem reparat ventrem stringit lassitudinem remouet corpus nutrientibus aptum efficit.

¶ Et prima casa tē.) ¶ Jn. 1. parti. dicit qz prima casa balnei infrigidat t humectat corpus: t secūda calefacit t humectat: t tertia calefacit t desiccat. ¶ Attende primo qz greci t arabes olim curiosi magis t solliciti circa sanitates hominum seruandas q̄z hodie simus sua balnea edificabant cum tribus casis seu stationibus vel dumunculis sibi inuicem proximis quibus erat aditus de vna in aliam vt gradatim balneaturi incederent de frigido in calidum: t ita recederent. Sed hodie balnea seu stuphas edificant homines grossiori mō vnica casa contenti t se spoliant in cameris distantibus a stuphis t vnico linthleo cooperti de cameris frigidis subito se transferunt ad stuphas t cōsimiliter linthleo solo cooperti se subito transferunt a stuphis calidis ad cameras frigidas: t si velint in tinis lauari lauant se extra stuphas: vnde euenit vt frequenter qui sani stuphas eunt infirmi redeant: t qui infirmi intrant ereant infirmiores. ¶ Attende secundo qz stupharum hodiernarum vnicam casam habentium quibusdaz calor aduenit de subtus per pauimentum sicut parisius: alius a latere per potos infertos alteri parietum: vt in istis bassis regionibus t in istis est similitudo maior cum stuphis trium casarum q̄z in prioribus: propterea qz in prioribus calor veniens desubtus quasi vniformiter totam calefacit stupham. Sed in istis calor disperaitur ita difformiter vt in eis possint tres diuersi gradus proportionales gradibus causarum trium assignari. Primus iuxta parietē oppositū illi cui poti infiguntur vnde venit calor. Scds in medio primi t tertii. Tertius gradus est prope parietem: vnde venit ignis. ¶ Attende tertio qz apud arabes vnde fuit princeps casa balnei sic distinguebant qz prima erat comparatione ad alias frigida t humi. sed in se erat quasi tepida. Et in ea spoliabantur homines suis vestibus: erat enim propter ipsius teporem conueniens omnibus eo qz tepidum infrigidat calefactos t calefacit frigidos. Secunda erat calida t humida quidem per igneum calorem quo calefiebat. Humida vero propter effusionem quasi continuā aque calide per eam. Et in ea tine plures erant plene aqua calida quas balneantes intrabant t in eis se lauabant t fricabant. Tertia erat calida t sicca propter fortem ignis caliditatem sibi aduenientem absq; multa in ea sparsione aque. Et hanc subintrant cupientes abunde sudare t humiditates plurimas a profundo corporis educere. Et sicut gradatim per istas casas intrabant sic gradatim per eas redibant se reuestientes in prima casa vbi se spoliauerant. ¶ Attēde quarto qz Gal. 10. de inge. sa. c. 10. casas balnei distinguit opposito ordine vocans illā tertiā quā prin. hic primā vocat t econuerso. Dit enim ibi. Sed prima pars balnei. i. calidus aer magis ceteris corpus totū calefacit dissoluens liquefaciēs t extenuans humores eorū ēt diuersitatē t imparilitatez atq; anguſtiā faciēs equam t infimul esse: poros dilatat purgans qđ a cute erire ꝓhibebatur. Scda pars balnei. i aqua calida si fiat ꝓpter. i. contra siccitatem poterit emittere suam humiditatē vsq; ad fundamenta mēbroꝝ eis etiam suscipientibus t custodientibus. Tertia pars balnei. i. aqua frigida totum corpus infrigidat cutem cōstringit t cōfortat. Quarta pars balnei. i. exiccare sudorē purgat humores corporis cū sudore sine vllo nocumēto qđ fit ex frigidate: balneum tñ hec oīa facit si aqua eius fuerit dulcis t fiat in congruo tēpore: hec Gal. ¶ Attende quinto qz Gal. t Pūn. super hac controuersia sic possunt cōcordari qz prin. describit casas balnei sanorum tali ordine quo dīt eas ingredi. Sed Gal. describit passu nunc alle. casas balnei hoc ordine quo debent ethici eis vti. Primo quidē debent casam subintrare que calidior est vt t fumi caprinosi resoluant in quibus abundant: t sic pori aperiantur qz per eos possit aqua profundari: cōsequenter debēt intrare secūdaz t imergi in tina plena aqua calida mediocris caliditatis vt per eam humectentur: deinde debent intrare casam frigidam quā tertiam vocat. Et illic subito mergi in tinam plenam aqua frigida vt poti claudantur: vt aqua que penetrauit in corpus retineatur humectans interiora. Iuxta illud Gale. c. nunc alleg. iuuat ergo in siccis t calidis caprinosum fumum purgari. Istud est iuuamentum ex prima parte balnei factum si prout oportet eriſtat. Secunda vero pars. i. balneari quodāmodo prodest et eo qz humectat: sed quoniam calefacit nocitiuum est. Tertia pars balnei refrigerat calefactum corpus preter vllā lesionem virtutem confortat membra quoq; ex balneo vltra modum dissoluta ad naturalem modum reducit: hec Gal.

¶ Et neqz tē.) ¶ Jn. 4 parti. dicit qz non est credendū illi qui asseruit qz aqua non humefacit mēbra interiora neqz cū bibitur neqz cū corpori de foris occurrit. ¶ Attende qz aliqui affirmauerūt aquā non humectare nos neqz bibitaz neqz nobis exterius occurrentem: qz cum sit elementum non ꝑdest sic imiſceri corpori qz fiat pars eius nisi in prima compositione ex elemētis in qua fit pars materie hominis non pars formalis: non ergo humectat intime membra nec restaurat aliquid resoluti humidi. Itez aer quo nihil est humidius non humectat corpus neqz penetrans in ipsum: neqz de foris occurrens: imo continue desiccat corpus nunq̄z perueniens ad tantā frigiditatē quin semper aliquid resoluat de nostris corporibus. Prima haruz rationū soluitur concedendo qz aqua bibita

De partibus.

vel

sum primo rotat ⁊ humectat:⁊ ꝛ hac intelligit ibi Gal. q aqua hoc modo non humectat: q; non nutrit vt habitum est supra. Alia est humectatio que est quedaz madefactio ⁊ preparatio corporis ad resolutionem: ⁊ hoc modo intelligit hic quando dicit q aqua humectat membra propter quod illa verba istis non contradicunt.

a ¶Sed plerūqz ⁊c. ¶Hic ponit opationes balnei nō naturales. Primo distinguit istas operationes nō nāles. Scōo ꝛ ipsis exequtur. ibi (Est nāqz cum accidit.) Et notandū q iste opationes possunt dici non naturales dupliciter: aut q nō sunt procedentes a balneo per se: aut q nō sunt cōmunes omnibus balneis vel omnibus hominibus: sed qō est naturale ꝛbet cōpetere per se: ⁊ per cōsequēs omnibus: q; qō est per se est de omni sed non cōuertitur: vt patet primo posteriorum. Deinde cū dicit.

b ¶Est namqz ⁊c. ¶Hic exequitur. Primo ꝛclarat istas opationes vt pcedūt ab aere. Secūdo vt sunt ab aqua. ibi (Cū eius aq ⁊c.) ¶Juxta qō notandum q exiccare inest balneo per accidēs. s. resoluēdo humidū cū ꝛbeat humectare: ⁊ tō apparet vlterius ex hoc q quando dixit supra q tertia casa est calefaciens ⁊ ꝛsiccans q illa exiccatio tertie cause est per accidens.

c ¶Cūqz eius ⁊c. ¶Hic ostēdit idem quātū ad operationes aque. Primo quātum ad qualitates passiuas. Scōo quantum ad adiectiuas. ibi (Est tñ cum eius aqua.) ¶Cūqz eius aqua est multe caliditatis cutis ex ea horripilatur. s. aqua multū calida. i. corrugatur sup. q; ex multa ⁊ subita caliditate terretur natura: ⁊ tunc refugit calor naturalis ad interiora: ⁊ q; calor ille ꝛbilitat cutez ⁊ tenebat poros apertos ideo ad eius recessum sequitur clausio ipsorū ⁊ inspissatio cutis ex qua inspissatione prohibetur transitus aque per poros: quando ergo aqua est multum calida corrugatur cutis: sed quando est tepida dilatatur: quia ipsa est magis conformis calori nostro: ⁊ ideo ab ipsa non terretur: sed remanet in partibus exterioribus: ⁊ ideo aqua tepida plus resoluit q̄z multum calida: propter qō precipit Gal. in. 7. terapenti. q si ꝛbet approximari aqua calida que ꝛbeat resoluere ꝛbet esse tepida: si non tunc ꝛbet esse vel frigida vel multum calida. Quare ꝛ eo qō dicit ibi.

d ¶Est tamē ⁊c. ¶Utrū aqua sit frigida in vltimo: ⁊ vltimo infrigidet corp⁹. Et ar. q non sit frigida in vltimo: q; opium ⁊ mādragora ⁊ iusquiamus ⁊ omnia narcotica magis infrigidāt q̄z aqua. ¶In oppositū est Aui. ¶Ad hoc dicē

interiora cū bibitur aut cum ei obuiatur. ¶Sed plerūqz[a] ex balneo post illud qō nominauimus de suis ipressionibus ⁊ mutationib⁹ alie accidūt mutationes. Quarū quedā sunt p accidens: ⁊ quedaz sunt per essentiā. ¶Est nāqz[b] cum accidit balneo vt suo infrigidet aere, ꝓpterea q multū caloris resoluit inati: ⁊ vt mēbroz; etiā substantias exiccet ꝓpterea q vehementer humores resoluit naturales: lz extraneos augeat humores. ¶Cūqz[c] eius aq̄ multe est caliditatis cutis ex ea horripilatur ⁊ ispissaf eius poꝛi: quare ex eius humiditate nil vadit ad corpus: neqz bene resoluit. ¶Est tamē[d] cū eius aqua calefacit ⁊ est cum infrigidat. Sed eius qdē calefacere est ideo q multū est calida: ⁊ cuz ipsius caloꝛ paruus est minoꝛ q̄z tepide infrigidat ⁊ humectat: ⁊ ꝓpter constrictionē cum fuerit frigida: q; caloꝛē cōstringit qui ex eius aere est habitus: ⁊ cō iungit ipsum viscеribus cum obuiauerit corpoꝛi ipsa existente frigida. Eius vero infrigidare erit cum in ea aliqui se multū balneauerint: duobus namqz infrigidat modis. Unus est: qm̄ aque natura in vltimo rei frigida existit: lz caloꝛe accidentali calefaciat q nō permanet: sed tollit ⁊ remanet opatio nālis: ꝓpter illud qō ex aqua penetrauit i corpus: ⁊ est infrigidatio: ⁊ ēt q; aqua siue sit calda siue frigida ē humida: ideo cum multuz humectauerit caloꝛē cōstringit innatuz ꝓpter multā sui humiditatē: ⁊ extinguet ipz ⁊ infridabit.

dū q refert querere vtrū aqua sit vltimo frigida ⁊ vtrū vltimo infrigidet: tunc dico q si queras primo modo: dico q sic. q; cui inest aliqd primo est tale in vltimo: lz aque ineſt frigiditas primo: ergo aqua est frigida in vltimo: maioꝛ est nota discurrendo in omnib⁹. nam igni primo inest caliditas: ⁊ ideo primo est mēsura omniū calidoꝝ: ⁊ omnia alia dicunf calida per participationem ignis. minoꝛ ꝛclarata est. 2. ꝛ generatione. tex. cōmē. 21. q; qōlibet elementū habet vnaz qualitatez a dominio: ⁊ q aque primo inest frigiditas quare ⁊c. Si autez querat qs vtrū vltimo infrigidet aqua: dico q nō: imo multa sunt que magis infrigidant. ⁊ cā huius potest esse multiplex: aut q habz hoc a ꝓpietate: ⁊ dato q aqua sit frigidissima aut q habz aliquā mixtionē ꝑ quam eius frigiditas citius penetrat ad membra interiora: nunc autem ad actionē rei nālis non solum requirit ꝓsentia agētis ad passuz: sed tempus sufficiēs ⁊ multe alie cōditiones: vnde ad hoc vt aliqd infrigidet corpus requiritur q habeat in se aliquid quod faciat ipsum cum sua virtute penetrare ad intra corpus: illō autem qō est frigidū sic qō habet naturam penetratiuam: ⁊ dato q sit in se minus frigidum sentitur magis frigiduz q̄z qō extra remanet: vnde sicut dicit Albertus nō est impossibile q ignis sacer igneus sit magis calidus q̄z elemētalis ignis: ⁊ sicut est in artificialibus: ita etiā erit in naturalibus: nam poterit mixtū aliquod habere ex permixtione aeris qō ꝛbementer penetret propter eius subtilitatem q̄z aqua ipsa: ⁊ propter permixtionez terre q magis adhereat q̄z aquat ⁊ propter hoc duo magis infrigidabit: q; penetrabit ad intra ⁊ stabit diu affixus in loco: aliter non esset verum quando dixit q compositum magis agit in compositum q̄z simplex in compositum: aliter enim intelligendo esset falsum: q; quis dubitat q ignis magis agat in lignum ipsum calefaciendo q̄z aqua calida ⁊ in corpus hominis etiā cum cōburit. Sed credo q iuit ad hanc intentionē: nescio tamen si sic intellerit: tū si ꝛbet esse verū ꝛbet exponi sicut dictū est supra. Unus est: qm̄ aque natura in vltimo rei existit frigida ⁊c. Et ex hoc apparet q aliqua pars balnei ꝛbet esse frigida ad hoc vt in vltimo balneationis superaspergaf corpus vt pori claudant vt calor non multum exhalet: sed constringatur interius ⁊ confortetur: ⁊ ideo aspersio aque frigide cōfert in balneo quādo aliqui ꝛbilitātur ex nimia resolutione spirituū: ⁊ pro tanto ibi ponitur aqua frigida.

¶Circa hoc queraf vtrum aqua calida possit in corpore humano redire ad frigiditatē naturalem primā. Et arguitur q non: q; qui aliqua qualitas que inest

Jacobus

vel nobis exterius occurrens nō humectat nos substantialr ita q fiat pars nostri: sed madefacit nos ⁊ pfunde imbibit ⁊ nō finit innatum caloꝛē resoluere libere radicale humidū. Ad scōam dic q nec aer sic imbibit mēbra: nec tam stabiliter ꝑmanet in eis sicut aqua: qua ꝓpter nō sic humectat. Juxta illud Auer. 6. colliget. c. 5. Et q̄uis aer sit humidioꝛ aqua sicut alibi ꝛclaratum est: tū non humectat corpora sicut aqua eo q nō applicaf corpi sicut aqua imo deficeat corpa.

Sed plerumqz ⁊c. ¶In hac parte secunda primo dividit mutationes que a balneo fiūt ⁊ declarat qualiter balneum quandoqz suo aere infrigidat ⁊ sua aqua non humectat. Secundo ꝛclarat qualiter aqua balnei quandoqz calefacit qñqz infrigidat. ibi (Et est cum.) Tertio qualiter balneum calefacit interduz resolutione. ibi (Est etiam.)

¶In prima parti. dicit primo q duo genera mutationum prouenire solent ex balneo vltra operationes eius modo tactas cum dicebatur q suo aere calefacit ⁊ sua aqua humectat. Una est operatio balnei per accidens: alia p essentia. i. per se ⁊ directe. Secundo dicit declarando operationem eius per accidens q balneum qñqz suo aere infrigidat resoluendo nimium ꝛ caloꝛe innato: sicut flāma maioꝛ extinguit minorem: q; vastat humidum qō minorem seruat: qñqz etiam balneum suo aere exiccat substantias mēbroꝝ: q; resoluit naturales humores solitos nutrire mēbra quibus resolutis caloꝛ innatus membroꝝ resoluit seipsum ⁊ proprium humidum: ⁊ non soluz resoluit aer balnei bonos humores: sed etiam humiditates cōiunctas membris ⁊ eis intimas cum nimium continuatur: ⁊ licet bonos humores resoluat puta sanguineos malos: tū auget atqz multiplicat vz cholleram ⁊ melancholiam. Cholleram quidem inflāmando sanguinem: melancholiam vero resoluendo subtile grosso relicto terrestri quod melancholia est. Tertio dicit q aqua balnei ꝛbementer calida cutis horripilationem inducit ⁊ claudit poros ipsius: ex quorum clausione euenit vt nec humiditas aque profundetur in corpus nec humiditates corporis libere resolui possint caloꝛe aque vel aeris balnei. Et hec est operatio aque balnei p accidens contraria illi opatiōi naturali qua balneū dicebatur sua aqua humectare. Cuius operationis ante principem Gal. meminit tertio de regimine sanitatis capitulo secundo dicens: q dulcium aquarum calidarum virtus si quidem eucrate sunt est calida ⁊ humida. Si vero calidiores magis q̄z oporteat calida quidem est virtus: non tamen humida: adhuc similiter: horrere enim cogit corpora ⁊ inspissari poros eorum vt neqz patiantur vltra exterioꝝ humiditate neqz quid interioris superfluitatis euacuetur. Et intellige per horripilationem horridam pilorum cutis eleuationem cuz diuersitate in frigore ⁊ punctione. Juxta illud principis quarti prima tractetu secundo capitulo sexto. Horripilatio est dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore ⁊ punctione in cute ⁊ lacertis. Et fit quandoqz a caliditate superflua corpoꝝ occurrente quandoqz a frigiditate teste Aristo. querente particula octaua problematum problemate decimo propter quid horripilantur ⁊ calido ⁊ frigido infusi.

¶Et est cum ⁊c.) ¶In secunda dicit primo q aqua balnei quandoqz calefacit quandoqz infrigidat. Secundo dicit q calefacit propter hoc q est multum calida: ⁊ hec est operatio per se aque calide. Tertio dicit q infrigidat ⁊ humectat

De partibus.

quando caloꝛ eius est modicus ⁊ minoꝛ q̄z sit caloꝛ aque tepide: ⁊ hec ipsius operatio est iterum per se. Quarto dicit q aqua balnei calefacit interdum cum fuerit frigida: q; caloꝛ habitus. i. acquisitus ab aere balnei constringitur ⁊ impellitur ad interiora corporis per frigiditatem aque cum corpoꝛi obuiauerit actualiter frigida: ⁊ hec est operatio per accidens aque frigide. Et sm hanc expositionem hoc quartuz dictū debet coniungi secundo hoc modo. Sed eius quidem calefacere est ideo q multum est calida ⁊ propter constrictionem cum fuerit frigida: q; caloꝛem constringit ⁊c. Uel intellige si vis q aqua frigida refrigerat exteriora: q; ꝛpellit ab eis caloꝛē ad interiora. Et hec est operatio ꝑ se qua vnū contrarium ꝛpellit aliud. Quinto dicit q aqua frigida balnei tunc infrigidat cum quis multo tēpoꝛe se balneauerit in ea. Nam ꝑ longam in ea moram frigus eius penetrat ad interiora marime si ꝛbemens fuerit ⁊ hec est operatio p se. Sexto dicit q aqua balnei dulcis infrigidat corpus duobus modis siue calida fuerit siue frigida. Primo a sibi connaturali ⁊ habituali frigiditate. Ipsa enim ꝑ naturam eius est in vltimo frigiditatis. i. summe frigida licet cum calefit vel calefacta est calefaciat corpus accidentali caloꝛe. Talis enim caloꝛ nec in aqua nec in nostro corpore diu ꝑmanet: sed cito auferetur vtrisqz se reducentibus ad propriam naturam. Remanet igitur in aqua balnei que nos penetrauit operatio propria scilicet infrigidatio: licet calida penetrauerit: q; se reducit ad suaz naturam. Secundo quia est humida siue calida siue frigida sit: ⁊ ideo postquam multum humectauerit constringet ⁊ suffocabit caloꝛem innatum pre multitudine sue humiditatis ⁊ extinguet ipsum ⁊ sic infrigidabit: fic aqua plurima licz sit feruentissima supra ignem proiecta extinguit ipsum.

Est etiam ⁊c.) ¶In tertia dicit q quandoqz balneum resoluendo calefacit scz vel q; resoluit humiditates quibus ꝛbetatur caloꝛ digestiuus ⁊ suscitat sopitum caloꝛem: vel quia resoluit ventositates que prohibent stomachum ⁊ alia vasa digestionis a perfecto ampleru cibi. Et hoc opus facit balneum dum reperit cibum qui tempoꝛe ꝛbito non fuit digestus vel humores crudos: hos enim maturat ⁊ cibum decoquit. Sed instabit aliquis q; balneum resolutiuum spargit ⁊ dissoluit caloꝛem innatum ⁊ trahit spiritus ad exteriora. Cuius rei signum est q estiuo tēpoꝛe digestio ꝛbilitatur ꝓpter resolutionem ⁊ hyeme fortificatur. Dic q sicut flegmatici estate bene se habent ⁊ melius digerūt caloꝛe aeris adiuti: sic his quibus cibus tarde digeritur vel in quibus multi sunt humores crudi melius digerunt auxilio balnei dūmodo non tanta sit in eo mora neqz tantus eius caloꝛ q caloꝛem spergat aut cibos vel chimos nonduz digestos penetrare cogat in vias strictas aut poros membroꝝ quibus oppilentur.

Est preterea ⁊c. ¶In hac parte tertia primo agit ꝛ diuersitatibus effectuū balnei penes suam siccitatem ⁊ humiditatem. Secundo ꝑnes moram in eo paruā vel multam: ibi (Et est cuz in ipso.) Tertio ꝑnes ingressum eius corpore repleto vel inanitoꝛ: ibi (Et est cū balneū.)

¶In prima parti. dicit primo q cum aliquis intrat balneum quādo ipsum est siccum ꝛsiccatur ab eo. Et balneū tale confert hydropicis consumendo aquositates in alcite: ⁊ ventositates in tympanite: ⁊ flegmata in hypofarca. Confert etiam habentibus laxitatem. i. remollitionem membroꝝ vt paralyticis ⁊ tre

alicui per aliq̃ alterans presente alterante vel imprimẽte non redit ad primam qualitatẽ:sed remanet sub dispositione alterantis:sed aqua calida est huiusmodi.ergo ꝛc.mator patet:mino: apparet:qr semper est calor naturalis presens.Et si dicas q̃ nõ redit ad actualẽ frigiditatẽ:sed ad frigiditatẽ potẽtialẽ sicut opiũ. dico q̃ non est simile:qr refert ꝛ frigidis in potentia ꝛ ꝛ frigidis in actu: naz ea que sunt talia in potẽtia semper operant ꝛ se idẽ:vnde dicit.j.ꝛ simplicia me di dist.4.capi.i. q̃ dato q̃ insquiamus detur calidus actu:tñ semp infrigidat sicut aqua:qr est nãliter igni cõtraria:dato q̃ sit calida semp extinguit ignẽ proiecta super ignẽ:hoc autẽ est falsum:qr qñ est calida aq̃ calefacit:quare non valet.

¶ In oppositum est Auicẽ.

¶ Ad hanc q̃nem dicunt quidã q̃ aqua redit in corpore ad suã frigiditatem per naturã suã quã hz ex seipsa.Alij dicũt q̃ aqua redit ad frigiditatẽ potentialem sicut natura frida.Alij dicunt q̃ aqua redit ad frigiditatem per calorẽ innatum.

¶ Est etiam[a] cum balneum resolutione calefacit cum inuenit nutrimentum qđ nõ fuit digestum:aut inuenit humorem frigidum qui non fuit maturatus. Illud enim digerit ꝛ hunc maturat. Est preterea cum ingrediuntur balneũ ipso sicco:ꝛ exiccat ꝛ confert hydropisim habentibus ꝛ laxitatem:ꝛ est cum ingrediuntur ipsum eo humido ꝛ humectat. Est etiam cum in ipso diu morantur ꝛ exiccat propter resolutionẽ ꝛ sudorem. Et est cum in ipso paruz morantur ꝛ humectat cum corpus ab eo exiccatur anteq̃ egrediatur sudor. Et est cum balneum ingrediuntur ieiuni ꝛ vacui ꝛ vehementer exiccat ꝛ macrescere facit ꝛ debilitat:ꝛ est cum ipsum ingrediuntur ilico post saturitatẽ:ꝛ impinguat propterea q̃ materiã ad exteriora trahit corporis. Aperũtamem oppilationes efficit propter quod sui causa a stomacho ꝛ ab epate nutrimentum ad membra trahitur non coctum:ꝛ est cum in fine prime digestionis ꝛ antequam adsit vacuitas ingrediunt ꝛ cõferi ꝛ impinguat mediocriter.

a ¶ Est etiam ꝛc. ¶ Hic exterminat ꝛ balneo quãtuz ad diuersitatẽ effectuũ relictorum et balneo. Primo facit hoc.Secũdo docet balnearе ethicos.ibi(Qui autem balneũ ingrediunt.) Prima pars in duas. Primo facit hoc quantum ad qualitates actiuas.Secundo quãtuz ad passiuas.ibi (Est preterea cum ingreditur ꝛc.) ¶ Circa istã secũdã partem notãdũ cum dicit.ipso ficco supple existẽte supple virtualiter.ſ.propter virtutem rerũ exiccantium ponitarũ in balneo:vel dicitur siccum:qr non apponitur aqua in ipso:ꝛ hoc potest esse dupliciter:aut quia solum sic ibi aer calefacit sicut sunt terme anglicorum:aut quia fiat balneum in quo sit receptus fumus solum rerum exiccantium qđ fit accipiendo quãdaz locum in quo non possit aer respirare ꝛ ꝛ subter sit ebullitio ꝛ effumatio rerum exiccantium emissa per vnum cánonem magnum ꝛ amplũ sicut fit in eis quos volumus fortiter exiccare.

¶ Sed prima opinio nõ valet:qr nõ mouet seipsum:ꝛ ideo dicebatur supra ab Auic.in.i.fen q̃ materia nõ patit neq; creatur a seipsa:cuz ergo aqua qñ est calida sit in potẽtia ad frigiditatẽ:ideo per seipsam non poterit acquirere frigiditatem.Sed̃ non dicũt verum:qr nõ est simile ꝛ simplicibus ꝛ mixtis:naz iusquiamus hz detur actu calidus:tñ semp infrigidat sicut aqua:hz actu calida proiciatur super ignem ipsum semper extinguit:si ergo aqua reduceretur ad frigiditatẽ potentialẽ existens actu calida infrigidaret sicut contingit in iusquiamo qđ est falsum. ¶ Tertia opinio non valet:qr calor innatus nullam habet virtutem infrigidandi:sed semper calefacit:ergo non debit frigiditatez aque. ¶ Et ideo dicendũ q̃ eadem est ratio quare infrigidat in corpore:sicut quare eleuata ab igne infrigidat:ꝛ cã illius est:qr aqua habet frigiditatem in summo:ꝛ ideo sicut vult Cõmen.2.ꝛ aia.cõ.115.q̃ salua existente forma aqua ipsa non potest calefieri nisi admixtione partium ignearum cum ea:ꝛ ideo quãdo eleuatur ab igne remanet calida donec vapores ignei remanent in ea:ꝛ ideo quando sunt exclusse ille partes ignee remanent frigide:ꝛ eodem modo est in corpore. ¶ Tunc ad rationẽ quãdo dicit qñ aliqua qualitas ꝛc. cõceditur si sit presens agens potẽs ipsam cõseruare in illa dispõne aliter nõ opz:ꝛ quando dicit in minori q̃ calor noster ꝓpriam põt cõseruare caliditatẽ:dico q̃ non est verum:qr magis est natus pati ꝛ infrigidari ab ea ꝓpter eius qualitatẽ ꝛ excellentẽ:quare ratio nõ cõcludit.(Et extinguet ipsuz ꝛ infrigidabit.) Notandũ q̃ infrigidatio ab aqua calida est per accidens duplr:aut qr resoluit calorem innatum quo resoluto remanet corpus frigidũ:aut qr ex eo q̃ calida penetrat ꝛ sui humiditate obtũdit calorem innatum ꝛc.

Jacobus

mulosis a frigiditate ꝛ humiditate ꝛ pinguibus superfluis molestis. ¶ Attende q̃ balneum quandoq; fit siccum propterea q̃ suus aer vehementer calefit sine multa sparsione aque. Et quandoq; redditur siccum propterea q̃ aqua eius est de genere deficcantium scilicet salsa sulphurea vel aluminosa.Secundo dicit q̃ cum quis intrat balneum qñ est humidum humectatur ab eo.Et tale confert macris siccis ethicis:ꝛ redditur humidus pauca aeris calefactione ꝛ multa ac frequenti irrorationе cum aqua dulci tepida ꝛ presentia tinar tali aqua plenar. ¶ Et est cum in ipso ꝛc.) ¶ In scda parti. dicit primo q̃ balneum desiccat diu morantes in eo maxime in tertia casa ipsius ꝛ post in secunda propter resolutionem cum fortem quam efficit ꝛ sudorem quez exuberare facit. Secundo dicit q̃ balneum humectat parum morantes in eo cuz corpus ab eo exiccatur.i. post lotionem cum aqua dulci statim abstergitur cum lintheo ꝛ educitur a balneo anteq̃z sudare incipiat.

¶ Et est cum balneum ꝛc.) ¶ In tertia parti.dicit primo q̃ balneuz vehementer exiccat ꝛ demacrat ꝛ debilitat illos qui ingrediuntur ipsuz ieiuni ꝛ vacui:qr cum tales inopia nutrimenti per resolutionẽ preuiã iam debilitari incipiant ex resolutione per balneuz aucta plus debilitantur ꝛ desiccantur educta a mẽbris non solum nutrimentali:sed etiam substantiali humiditate tam ab intraneo q̃z extraneo calore.Secundo dicit q̃ balneũ impinguat illos qui subintrant ipsum repleti ad saturitatem:qr trahit abunde ad mẽbra exteriora alimentum in quibus pinguedo manifestatur. Sed oppilat ideo q̃ a stomacho ꝛ epate trahit alimentum non coctum ad mẽbra:quod qr a mẽbris non perfecte vincitur ꝛ integre assimilatur relinquit in poris superfluitates quibus oppilantur:vnde tandem continuato errore mala crassities tumens introducit vel hyposarca. Tertio dicit q̃ balneum confert ꝛ impinguat mediocriter illos qui ipsum intrant in fine prime digestionis ꝛ anteq̃z assit vacuitas.i. completa prima digestione ꝛ anteq̃z mẽbra nutrimento careant ꝛ sint inanita. Queritur an tempus aptius balneo sit statim post complementum prime digestionis. Videtur q̃ sic:qr tunc balneum confert ꝛ impinguat mediocriter vt dicit hic princeps. Item dicit magnus Auenzoar ca.i.theisir in prohe.Et dixerunt medici q̃ moderatus motus in ambulatione ꝛ equitatione confert multũ in conseruatiõne sanitatis quãdo tempus multum calidum excessiue non fuerit.Balneum quoq; hodiernum faciet qñ steterit in ipso mediocri modo ꝛ evacuato stomacho a cibo absq; fame:ꝛ in tpe non multũ calido ꝛ hoc q̃libet die decimo:hoc ille. ¶ In oppositũ arguit:qr sicut balneũ post saturitatem penetrare facit cibos indigestos ꝛ oppillationes inducit:sic post primã digestionẽ ꝛ ante scdam factum penetrare facit chilum indigestum.Item dicit prin. primi.3.doct.2.ca.5.Qui vero impinguari desiderat balneum post comestionem ingrediatur si securus fuerit ne oppilationes accidant. Qui autem vult resolutionez ꝛ macrefieri balneandus est dum est famelicus ꝛ ibi multũ moretur. Sed qui sanitatẽ tantuz vult ꝓseruare balneũ ingredi dz postq̃z digestuz est qđ est in stomacho ꝛ in epate:hec princeps. Item balneũ fieri dz post exercitiũ teste Gal.scdo de regi.sani.ca.3.dicente. Cum iuuenis est exercitandus est ꝛ durius fricandus ꝛ post exercitia facta est balneãdus. Sed exercitium competit post digestiones celebratas instante iam hora sumendi cibum.Teste Gal.dicto lib.cap.2.dicente q̃ tempus exercitij est optimum qñ externus cibus fuerit pfecte digestus ꝛ qui in ventre ꝛ qui in vasis.i.in epate ꝛ alterius cibi instat tẽpus. ¶ Dicprimo q̃ in regimie pure ꝓseruatiuo temperati corporis si competat balneum competit hora qua pene facta est digestio tertia in venis capillaribus ꝛ approximat hora qua nutrimentum subingrediturz est poros mẽbroz vt cutem abstergat poros aperiat ꝛ mundificet a suis superfluitatibus preparans eos libere receptioni ꝓprij alimenti.Diri signanter si competat balneum:qr Gal.in hoc visus est hesitasse.3.ꝛ reg.sani.c.2.dicens q̃ exercitatus iuuenis ducendus est ad balneum:etsi paruam inde habuerit vtilitatem:qr iaz ab exercitio moderato curatus est ꝛ fricatus:sed tamen dura ꝛ tenera membra

De partibus.

inde molliẽtur ꝛ evaporabit:si quid superfluitatis ꝛ liquefactionis carnis mollis vel pinguedinis intus a cute cõtineat qđ in imoderatis contingit exercitijs. Sed ꝛ hec ejũata sunt nec hic imoderate exercitatur. Indiget igitur hic iuuenis balneo ad hoc solum vt a sudore lauetur ꝛ puluere:hec Gal. Si ergo neq; pulueris neq; sudore sordidus fuerit vt sepe contingit non competit ei balneũ. ¶ Dicsecdo q̃ macris volentibus mediocriter impinguari balneum competit post primã digestionẽ vt membra humectentur ꝛ suus calor innatus minus ꝺpascat de radicali humido ꝛ tractio cibi ad mẽbra acceleretur:ꝛ copiosior fiat.Nec timetur ex eo ꝺ graui oppilatione sicut ex balneo post saturitatẽ:qr chilus qui attrahitur est multum subtilis:imo subtilior humore posq̃z a cibus separatus est. Rationes post oppositum sunt pro primo dicto. Prima ante oppositum est pro secundo.Secũda vero non expresse innuit q̃ immediate post primam digestionem competat balneum:sed q̃ fieri non ꝺbet nisi stomacho vacuo a cibo absq; fame. ¶ Attende primo q̃ balneum multipliciter diuersificatur in suis operationibꝰ vltra tres diuersitates modo tactas. Iurta illud Auer.6.colliget cap.4. Et dicimus q̃ balneum in nobis diuersas imprimit operationes primas videlicet ꝛ secundas ꝛ tertias. Nam ipsum humectat ꝛ ꝺficcat infrigidat ꝛ calefacit:ꝛ superfluitates que sunt in poris ꝛ sub cute evacuat. Et aliquando oppilat:ventositatem dissoluit inflationẽ remouet ꝛ corpora nutrimento preparat:ꝛ aliquãdo cõmouet appetitum ꝛ materiam ꝺ vno mẽbro ad aliud spargit:ꝛ humores fluxibiles facit ꝛ etiam dolores mitigat ꝛ aliquando cõmouet. ¶ Attende secũdo q̃ harũ diuersitatũ tres sunt cause principales. Iurta illud Auer.ibi. Et harum cõtrarietatũ causa vna ex tribus rebus existit:vna est diuersitas partiuz balnei: alia est diuersitas corporũ patientium:tertia est diuersitas more in balneo.

Qui autem ꝛc. ¶ In hac parte quarta tangit ꝺcem conditiones obseruandas ab his qui se balneant vt humectenf sicut ethici ꝛ macri cholerici dispositi ethice. Prima est q̃ ꝺbent in aqua mergi moderate calida:nisi nimia ebsit eorũ ꝺbilitas vnde timeatur adnentus sincopis vt per dictam aquam membra sua mollificentur ꝛ humectenf. Secunda est q̃ in exitu a dicta aqua inũgantur vel oleo oliue vel violaceo quatinus plus humectentur ꝛ vt aqua que penetrauit in poros teneatur intra cutem clausa ꝛ constricta propter olei adherentiam qua pori clauduntur. Tertia est q̃ non diu morentur in balneo:qr longa in eo mora siccat ꝛ resoluit ꝛ corpus ꝺmacrat.Quarta est q̃ elongant locum temperatum. idest casam balnei magis temperatam qualis est prima ꝛ post hanc secunda moderate calefactionis in aere ꝛ aqua. Quinta est vt aqua copiosa effundatur supra terram balnei vel ipsius pauimentum vt aer balnei multitudine vaporum per ipsum sparsorum fiat humidior ꝛ minus resoluens.Sexta est vt patientes supra lectum suauiter ꝛ secure ꝺpotentur sine labore suorum membrorũ ꝛ absq; sollicitudine ne cadant aut sincopizẽt ꝛ ꝺbilitentur in via. Septima est vt in exitu a balneo rursus inungantur gratia ampliorис humectationis ꝛ vt sudor prohibeatur. Octava est vt in exitu balnei olfaciant ilico frigida aromata sicut rosas violas flores nenufaris citonia sandalos pro confortatione virtutum. Nona est vt quiescere dimittantur hora vna in domo vbi se spoliant homines donec sedata fuerit frequentia suorũ anhelituũ quaz ex balneo acquisiuerunt ꝛ redierit ad eos aeris attractio temperata sicut ante balneum.Decima est vt post hec in potu tribuatur eis aqua hordei vel lac asine vel mulieris vel capre. ¶ Attende q̃ Gal:10.ꝛ inge.sani.ca.9.sub alia serie scripsit obseruanda in balneis ethicoz dicens. Quapropter dico q̃ omnis habens ethicam maxime veniens in ptisim.i.arefactionẽ si non habeat aliquaz febrem ꝛ putredine vel ꝺ apostemate viscerum oportet in balneum mittatur. Sed studeamus ne patiatur laborem ne virtus per hoc dissoluatur. Portetur ergo vsq; in balneũ in lectore ꝛ postea suauiter in lintheo calefacto deponatur:cuiq; in primam balnei mansionem peruenerit equat pannos ꝛ inde in secundã mansionem mittatur que fm complexionẽ mediocriter extendenda est:ibi vero oleo

tepido

frigidum: sed balneū est huiusmodi ꝛc. ℭ Maior pz: qr si digereret catarrum ꝛ humores frigidos: tunc cōcederetur ꝛ non phiberetur: minor apparet per Gal. in 8. de ingenio. c. 3. aut. 6. de regi. sani. qui ipsum tunc phibet. ℭ In oppositū istorū est Anic. ℭ Ad primam questionē dicunt quidā qꝫ digestio fit in tribus locis. s. in stomacho: secunda in epate: tertia in venis. Quod balneū non adiuuat primaꝫ digestionē sed impedit. s. digestionē stomachi: ꝛ hoc probant rōnes supra dictę sed digestionē epatis ꝛ venarum bene adiuuat: ꝛ sic intendit Auicē. tamen isti meo iudicio nō satisfaciūt bene vt videbitis statim: ꝛ iō dico aliter qꝫ si balneuꝫ conuenienter approximet adiuuat digestionez nutrimenti in omnibus membris digestionis. s. in stomacho in epate ꝛ in venis: si autē approximet incōuenienter impedit in ea in omnibus: nā ad digestionez nutrimenti bona requirit qꝫ caliditas sit in locis digestionis: ꝛ qꝫ phibeat frigiditas exteriorē illō ergo qō facit caliditatē esse in locis digestionis: ꝛ quod phibet exteriorē frigiditatē iuuat ad digestionē: sed balneuꝫ cōuenienter approximatū facit hoc: quare ꝛc. ℭ Maior est nō nā illa duo requirūtur ad bonā digestionem: mi. apparet: ꝓpter qō conuenientia approximationis balnei consistit ex parte duorū. s. ex parte balnei qō debet approximari: ꝛ ex parte corporū quibus debent approximari. ex parte quidē balnei: nam quoddā est tēperatū inter caliditatē ꝛ frigiditatē quoddā est superfluū: vel qr nimis caliduꝫ: vel qr parum calidum. Similiter potest esse ista cōueniētia vel incōuenientia approximationis ex parte corporū: nam quedā sunt rara ꝛ debilia ꝛ facile passibilia: quedā sunt dura ꝛ fortia ꝛ depressa ꝛ quedā mediocria: tunc dico qꝫ si fit corpus debile existens in regione frigida ꝛ aere frigido valde tunc balneum aeris temperati ei competit non balneum aque: sed balneum quales sunt terme de Alamania que sunt stuphe: ꝛ tunc isti melius digerunt quo ad omnem digestionem: si vero sit tempus calidum ꝛ estiuum ꝛ in aere calido: tunc balneum aque frigide vel aeris frigidi confert digestioni eius: qr recludit calorem ad interiora non tamē multū morat̄ur in eo: qr tunc noceret ꝛ sic de alijs. ℭ Ad secundam questionē dicendū qꝫ balneū iuuat in digestione humoris frigidi: qr ipsum subtiliat ꝛ resoluit: ꝛ calorē naturalē confortat si debite approximetur. Sed ꝓpter solutionem argu. notandum qꝫ in catarro sunt duo consideranda. s. fluxuꝫ humorem ꝛ humorem fluentem: modo intentio curatiua fluxus est resistere fluxui faciēdo ipsum sistere: sed ratione humoris fluxi intentio est euacuare ꝛ resoluere: tunc dico qꝫ balneū nō cōpetit catarro ratione fluxus: imo noceret qr faceret ipsum magis fluere qꝫ resolueret: sed ratione humoris fluxi bene competeret. Sed qr maius est nocumentū qō inducitur ex fluxu qꝫ sit iuuamentū qō inducitur ex resolutione: ideo quantū ad hoc prohibetur balneum ante digestionē catarri: ꝛ quantū ad hoc ipm̄ phibet Gal. in. 8. Sed si humores essent calidi phiberent̄ ratione vtriusqꝫ. ℭ Et ex his patet ad rationes ꝓtius factas. ℭ Ad primā dictum est qūo dz aliquis ingredi balneū post comestionez ꝛ qūo non. ℭ Ad secūdam dicendū qꝫ balneū indebite approximatū non distrahit calorē a locis digestionis: sed mittit vel conseruat vt visum est. ℭ Ad tertiā dicenduꝫ qꝫ lz nō faciat sicut principale: tñ facit sicut coadiuuans: ꝛ hoc sufficit quantū ad questionez quesitam. ℭ Ad rationez alterius qōnis respōsuꝫ est. ℭ Notandum circa illud (Verūtamē oppilationes efficit.) qr hec pinguedo nō est bona: qr oppilationes generat. Itē apparet ex hoc qꝫ balneum non faceret hoc in quocūqꝫ corpore: qr non in corpore habente vias strictas: nam in eis faceret oppilationes: sed in habentibus illas latas vt libere exeat nutrimentum ad exteriora per eas.

a ℭ Qui aūt ꝛc.) ℭ Hic gratia eius qō dixit docet modum balneandi ethicos qr incidentaliter hec introduxit vel dicatur a nobis.

b ℭ In balneo ꝛc. ℭ Postqꝫ determinauit de opationib⁹ balnei que debite approximato balneo sunt iuuative: hic determinat de nocumētis balnei. ℭ Juxta istā partē notādū qꝫ sicut dicit Auer. in. 6. colliꝫ. c. 4. balneū facit effectus multos ꝛ ꝓtrarios: qr calefacit ꝛ infrigidat: humectat ꝛ exiccat: debilitat ꝛ fortificat: macrefacit ꝛ impinguat. Isti aūt effectus contrarij dependent ex tribus causis. s. ex mora in balneo. Secunda ex parte partium balnei. Tertia ex parte corporū que in balneo approximantur. Ex mora quidē in balneo: qr si superfluę moratur infrigidat vltimo propter resolutionem caloris innati: ꝛ exiccat ꝛ debilitat ꝛ macrefacit: si parum moretur facit horum contraria si mediocriter media. Similr ratione partium balnei quedam enim calefaciunt ꝛ exiccant: quedam enim calefaciunt ꝛ humectāt: supra posuit de casis balnei. Similiter ex parte diuersitatū

Jacobus

tepido vnguatur: quo facto ad tertiam est perducendus ꝛ in fontem calidum mergendus. In his mansionibus nullam habeat moram: sed solummodo suauiter per eas transeat. In fonte quoqꝫ parum maneat: in aqua frigida subito: deinde eruccetur cum mappa ꝛ ad lectum feratur: ꝛ cum spongia aut molli linteo eruccetur tandem domum feratur ꝛ nutrimento reficiatur: domus tamen sicut dixi balneo vicina sit: hec Galenus.

Be partibus.

superfluitates ꝛ euacuant sine lesione virtutum: ꝛ membra mollificant sine neruorum relaxatione: ꝛ humectant sine calefactione ꝛ oppilatione ꝛ refrigerant absqꝫ inuisceratione. Et hec omnia non nisi cum partibus frigidi ꝛ cali. complentur: ꝛ sic aliquid dāni in eis percipitur illud est in corporibus impuris: qr nullū dānum puris euenire solet: hec Auer.

Quod si quis ꝛc. ℭ In hac parte quinta dicit primo qꝫ si quis eorum. s. ethicorum in balneo diu manserit timendum est de sincopi. qr per balneum cor supercalefit ꝛ depauperatur suis spiritibus ꝛ sincopis primo cōmouetur. i. maxime cōmoueri solet qui hi balneant propter cām dictam. Et ista clausula cum precedenti cōiungi potest: qr est de balneo ethicorum: ꝛ sequenti: qr est de balnei nocumento. Secundo dicit qꝫ cum iuuamentis balnei plurima sunt eius nocumenta. Primū est facilis fluxus superfluitatum ad membra debilia quem balneum cōmouet: primo qr superfluitates quietas agitat ꝛ subtiliat vias aperit ꝛ membra debilia laxiora reddit. Secunduꝫ est qꝫ larat corpus. i. molles reddit carnes neruos venas arterias panniculos ꝛ ligamenta eius sua humectatione. Sed ꝓtra dicit Raſ. 4. alman. ca. de balneo: qꝫ balneum tollit lassitudinē. Dic qꝫ hoc verū est sed ingerit laxitatē. Differunt. n lassare ꝛ laxare quēadmodū laxitas ꝛ lassitudo. Nā laxare est fatigare ꝛ lassitudo fatigatio: sed laxare est remollire ꝛ laxitas remollitio: ꝛ laxitas est omniū partium mollificabilium: lassitudo vero musculorum proprie neruorum ꝛ iuncturarum. Tertium est impedire neruos quorum substantia calore dissolutur teste Gal. aph. 5. commento illius canonis. Calidum nocet. Nam balneū neruos mollificat ꝛ rarificat vnde perunt robur ꝛ firmitatem motui necessarias. Quartum est resoluere innatum calorem: ꝛ id maxime facit caliditate sui aeris. aperiente poros ꝛ trahēte spūs ꝛ partes sanguinis subtiliores ad exteriora sub forma vaporis. Quintum est qꝫ debilitat appetitum. Sed instabit aliquis: qr prima ꝛ principalior causa appetitus cibi est inanitio membrorum quam balneum inducit: nam membra inanita trahunt a venis: vene ab epate: epar a stomacho ꝛ tunc adest fames. Dic qꝫ lz balneuꝫ primā causam desiderij cibi suscitet. s. inanitionem membrorum: tollit tñ eius causam cōiunctā replens orificiū stomachi vaporibus remollientibus ipsum ꝛ inducens dispōnem ꝓtrariā illi quā inducit melancholia illic ꝓfluens grā suscitatiōis appetitus. Huius simile fit a calore estiuo. Sextū est debilitatio virtutis seu potētie coeūdi: qr balneū vētositates ꝛ calorē resoluit q faciunt erectionem: ꝛ spermatis mām minunt: ꝛ virgā mollificat ꝛ rarificat que tpe coitus dz esse dura ꝛ tēsa. Aliqua ex his nocumentis meminit ꝛ aliqua addidit Hip. aph. 5. dicens. Calidum nocet hoc frequenter vtentibus: facit. n. carniū effeminationem neruoꝝ incontinentiaꝫ mentis stuporem sanguinis fluxū defectiones spūum quibusdam mors sequit. Et Raſ. similiter. 4. alman. ca. de balneo dicens. Nocumēta vero eius sunt vires destruere ꝛ cor vsqꝫ adeo calefacere vt qsqꝫ ad sincopim perducat nauseam cōmouet ꝛ malis humoribus occasionem cito descendendi tribuit. Jōqꝫ febricitantes vel q contusionem est ppessus vel aꝑata vel plagam vel excoriationem hītes balneum timere debent. ℭ Sed dicet aliqs: si balneū tot parit incōmoda quare dicit Hip. tertio regi. acuto. prope finē. Balneū non nocet amantibus etiā bis in die preceperis. Dic qꝫ delectatio ꝛ ꝓsuetudo ꝛ pauca mora in balneo quasi temperato faciunt vt prosit ꝛ parū noceat si in aliquo nocet ꝛ maxime si corpus fuerit mūdum. Jxta illud Auer. 6. colliget ca. 4. Et scias qꝫ oēs partes balnei in corporibus puris bonas actiones operant̄ vna alteri nō resistēte. Qō est qr dissoluunt

Balneum quoqꝫ ꝛc. ℭ In hac pte sexta primo agit in generali de effectib⁹ aquarū nitrosaruꝫ sulphureaꝫ marinarū cinericiarū salsarū ꝛ similiū. Scōo de effectib⁹ ereārū sererarū ꝛ salsarū in cōi: ꝛ postea in spāli de quaqꝫ earū. ibi (Eree vero.) Tertio de effectibus aluminosarū ꝛ attramentaliū. ibi (Sed aquis aluminosis.) Quarto de effectibus sulphurearū. ibi (Sulphuree vero.) Quinto de effectibus marinaruꝫ. ibi (Marine aūt.) Sexto de modo balneationis in thermis. ibi (Qui aūt.)

ℭ In prima parti. dicit primo qꝫ balnea diuersificant penes diuersitates aquarū que ꝓ ipsa fluūt vel in ipsis spargunt: vel in tinis suis comprehendunt: qr magna pars operū balnei ꝓcedit ab eius aqua ꝛ ipsius aer ab aquis mutat ꝛ diuersas recipit impressiones. Scōo dicit qꝫ aque nitrose aut sulphuree aut marine aut cinericie aut salse siue per naturā siue per artē sic qꝫ eis misceatur vel in eis bulliat nitrū sulphur sal aut cinis vel staphisagria vel bacce lauri quinqꝫ effect⁹ imprimūt corporibus nostris. Spumus est resolutio vaporū fumoū aquositatū humiditatū humoraliū ventositatū caloris ꝛ spirituū. Secundus est subtiliatio humorū faciens eos trahere ad naturā vaporis. Tertius est ablatio laxitatis. s. mollitiei nimie carnis neruorum pānniculoū ꝛ ligamentoū: ita qꝫ conferūt hyposarce paralysi tremori torture relaxationi siphac cōminati de ruptura. Quartus est prohibitio descensus humorū ad apostemata trahendo. s. humores ad cōtrarium sua resolutione. Quintus est cōferre habētibus venam ciuilem. Et hos omnes faciunt sui caliditate ꝛ siccitate. Et est vena ciuilis seu vena meden passio sic appellata: qr multiplicatur in ciuitate medena. Quam describit princeps quarti tertia tra. 2. ca. vltimo dicens. Est vt accidat super partem corporis pustula quedam inflans: deinde vesicat postea egreditur ex ea quiddam rubeū ad nigredinem declinę: deinde non cessat prolongari ꝛ prolongatur ꝛ fortasse est ei motus volūtarius sub cute: ac si esset motus animalis ꝛ quasi in veritate sit vermis donec estiment quidam qꝫ fit animal qō generatur ꝛ estimant quidam qꝫ sit ramus villi nerui per vehementiam grossitudinis: ꝛ plurimum quidem accidit in cruribus: de hac dicit Galenus qꝫ eam non vidit.

ℭ Eree vero ꝛc.) ℭ In scda dicit primo qꝫ aque eree ꝛ ferree ꝛ salse prestant noxuen iuuamēta. Primum est generale. s. in egritudinibus prouenientibus ex frigiditate ꝛ humiditate: cōsumunt enim sua siccitate materias earū. Secundū est in doloribus iuncturarū: cōsumunt enim humiditates quibus iūcture imbibūtur ꝛ corroborāt iuncturas prohibentes ne faciliter alias recipiāt. Tertium est in podagra. i. gutta pedū ꝓpter easdem cās. Quartuꝫ est in laxitate seu mollitie superflua membrorum cōsūmēdo humiditates quibus relaxātur. Quintuꝫ est in asmate. i. egritudine pulmonari cum qua patiens non inuenit excusationez ab anhelitu frequenti sicut est anhelitus quo laborat prefocatus. Sed qō confert in casu hoc aqua ferrata cum sit multum stiptica quare videt materias magis in pulmone conculcare qꝫ foras educere. Dic qꝫ sua siccitate aliquid materie cōsumit ꝛ sua stipticitate calorē in interioribus recludit ꝛ fortificat in hoc coadiuuans ad digestionē materie: nec sua stipticitas cū administratur in forma balnei pertingere potest vsqꝫ ad pulmonem. Sertū est in egritudinibus renuꝫ vt in diabete ꝛ laxitate eorū ꝛ debilitate ex pollutionib⁹ frequentatis ꝛ curribus inue

eorporum balneatorũ: qz si sit corpus purum ⁊ munduz a superfluitatibus: tunc resoluitur circa cutem ⁊ sanũ relinquit: si vero sit corpus nõ purũ: sed plenũ superfluitatibus vel habẽs aliqd membrũ ægrile: tunc balneũ saltem aque dulcis nocet eis: ⁊ facit nocumẽta que hic enumerat Aui. nam facit descẽdere facile superfluitates ad membra ægrilia. Et causa hꝰ est triplex. Prima est qz balneũ addit in motũ materie: qz ipsum magis cõmouet ⁊ agitat: ⁊ per cõsequens citius fluit ad locum ægrilez. Secũda ẽ: qz aperit ⁊ ampliat vias: ⁊ sic preparat viã humoribus vt fluant ad locũ. Tertia: quia resoluit virtutem illius membri ægrilis. Quarta: qz rarefacit materiam ⁊ subtiliat propter caliditatem eius: ⁊ ideo facit ipsam magis aptam ad fluxum. hoc facit balneum aque dulcis: sed balneum aque salse faceret contrarium exiccando vel aque sulphuree que habẽt magis hoc euacuare ⁊c.

¶ Balneuz[a] quoqz differentias habet a parte aquarũ que in ipso fluunt. Si enim fuerint nitrose: aut marine: aut sulphuree aut cineritie: aut salse natura: aut ingenio scilicet quod in eis aliquid horum apponatur: aut in eis coquaẽ sicut staphisagria: aut sicut bacce lauri: aut ficut sulphur: aut his similia: resoluent ⁊ subtiliabunt ⁊ auferẽt laxitatez ⁊ prohibebũt humorum descensionem ad apostemata ⁊ venam habentibus ciuilem conferũt. ¶ Eree[b] vero aque ⁊ ferree ⁊ salse etiaz iuuant in egritudinibus que sunt ex frigiditate ⁊ humiditate ⁊ in doloribus articulorum ⁊ podagre. Et conferunt laxitati ⁊ asmati ⁊ egritudinibus renum ⁊ fracture: restaurationem fortem efficiũt ⁊ conferunt carbunculis ⁊ vlceribus.

a ¶ Balneum quoqz ⁊c. ¶ Postqz determinauit de operationibus balnei facti ex aqua dulci: hic determinat de operationibus balnei que fiunt ex aquis nõ dulcibus. Et primo proponit diuersitatẽ operationum eius in generali. Secũdo exequit de eis in speciali. ibi (Si enim fuerint nitrose.) Et hec scda in duas. Et prio determinauit diuersas opationes istorũ balneorũ aquarũ non dulciũ. Secundo ponit quẽdã generalẽ canonẽ obseruandũ in omni balneo. scda ibi (Qui autez in terminis.) Prima in duas. Primo ostẽdit in generali diuersitatẽ operationum balnei ex diuersitate aquarũ non dulciũ. Secũdo de illis determinat in speciali. secũda ibi (Eree vero aque.) ¶ Notandũ circa illud (Marine aut cineritie.) qz aque cineritie fiunt hoc modo qz coquit cinis cum aqua: ⁊ quando bene est impressa virtus cineris in aqua extrahit illud grossiuz de cinere qd̃ residet in fundo: ⁊ postea iterũ ponitur in eadem aqua adhuc de cinere alio decoquitur ⁊ grossiuz proiicit: ⁊ sic fit ter vel quater vel pluries quousqz partes multe subtiles ⁊ aduste misceantur bene cum aqua ⁊ efficit fortior sm fortitudinem cineris: ⁊ cinis est fortis sm qz fit de lignis aptis ad hoc: nam ex quibusdam lignis fit fortis vt de cereto quercu ⁊ robore ⁊ similibus: ex quibusdam autem ægrilis vt de salice vel palleis ⁊ similibus.

¶ Et phibebũt humorum descẽsionẽ ⁊c. Circa qd̃ diceret aliquis non videtur qz prohibeant fluxum humorũ ad apostemata: qz iste aque subtiliatiue sunt ⁊ per cõsequens faciẽt humorẽ magis fluere ipsum colliquãdo ⁊ subtiliãdo. Dicendũ ad hoc per expositionẽ littere qz prohibebũt. i. prohibitionẽ facient per viam resolutionis materie que ægrit fluere ad apostemata causanda. Et ideo notanduz qz balneatio talis aque nõ debet fieri super locũ ægrilem ⁊ apostemãdũ: qz tunc magis attraheret humores ad locũ illũ ægrilẽ: sed in locis anterioribus a quibꝰ materia fluit: ⁊ tũc duo faciunt ex quibus prohibetur fieri apostema: nã resoluũt materiam ⁊ ipsam diuersificãt diuertũt ad alias partes cõtrarias ppter caliditatẽ: nam ipsam subtiliant ⁊ resoluunt vel expellunt. ¶ Et venã habẽtibus ciuilem.) Iurta qd̃ notandum sicut apparet per Auicẽ. q. cano. vena ciuilis ⁊ vena medena sunt idẽ: vnde dr medena a ciuitate meda: qz illi de illa ciuitate marie incurrebãt hanc passionez ⁊ est pustulla quedã a qua egreditur quasi eõtinue aliquid ad modũ fluxus vene: ⁊ illud qd̃ egredit mouetur aliquando adeo qz putatur qz sit animal: vel dubitatur vtrũ sit animal vel nõ: modo iste aque cõferũt habentibus talẽ pustulaz qz resoluũt subtiliant ⁊ exiccant illam materiã melãcholicã: quare conferũt ⁊c.

b ¶ Eree vero ⁊c. ¶ Hic dicit. in spãli de diuersitatibus opationũ istarũ aquarum nõ dulciũ qũ ex eis fit balneũ ⁊ quattuor facit. Quia prio determinat de effectibus aquarũ mineralium. Scõo de operationibus aquarũ aluminosarum. ibi (Aquis aluminosis.) Tertio sulphurearum. ibi (Sulphuree vero.) Quarto de operationibus balnei aque maris ibi (Marine autem aque ⁊c.) Prima in duas: qz primo ostẽdit in generali quales operationes fiunt ab aquis mineralibus. Scõo hoc facit in speciali. ibi (Et enee quidem ⁊c.)

¶ Sed statim tu dices hoc est falsum: quia hic dicit scilicet qz iste aque iuuent in egritudinibus frigidis ⁊ humidis: quia omnes iste aque preter salse sunt frigide: ergo nocent egritudinibus frigidis ⁊ humidis ⁊ arteticis ⁊ podagricis ⁊ paralyticis. Item nocere videntur asmati constringendo vias anhelitus: quia omnes iste aque exiccant. Item videntur nocere carbunculo: quia carbunculus fit ex siccitate materie: ⁊ iste aque exiccant. Item quomodo possunt egritudinibus cõferre cum sint diuersaz naturarũ: nã quedam sunt calide ⁊ ficce vt carbunculus:

teratis alborum menstruorum ⁊ crudorum. Solent enim grauiter dolere renes frequenter polluti ⁊ menstruate cum superfluitate. Septimum est in fracturis ossium. Postqz enim partes ossis fracti fuerint inuicem reiuncte si fomentetur locus fractionis cum aliqua ex istis aquis potus sarcoydes qui partes ꝓiungit indurabitur ⁊ pene similis ossi efficietur. Octauum est in carbunculis. In principio quidem qz partim repercutiunt mãm que fluit ptim resoluunt illã que fluxit: in declinatione vero post casum escare: qz mundificant ⁊ siccant vlcus relictum ibidem post casum carbunculi. Nonum est in vlceribus quoz sanatio est mundificatio exiccatio ⁊ prohibitio aduentus superfluitatum ad ea que per dictas aquas efficiuntur. Scõo dicit qz aque enee seu eree prestant nobis in speciali iuuamenta quattuor. Primũ est in passionibus oris. s. pustulis vlceribus ⁊ fissuris sordidis cuz ex eis colluitur os abstergunt. n. ⁊ siccant oris humiditates ⁊ ꝓfortant partes eius. Secundum est in tumore vule vel relaratione vel casu ex humiditatibus sibi imbibitis cum dicte aque gargarizantur vel gutturi supponitur pannus intinctus in eis post purgationes vniuersales. Tertiũ est in oculo laxo. i. remollito ⁊ humectato superfluitatibus ad eũ fluentibus si cũ eis lauet oculus. Quartũ est in humiditatibus fluentibus ab aure ex vlceribus eius inueteratis lota sepe cũ eis aure. Tertio dicit qz aque ferree spãliter iuuãt stomachum: qz consumunt superfluas eius humiditates ⁊ sua stipticitate confortant tã orificiũ stomachi ad appetitum cibi qz fundũ ipsius ad digestionem. Conferunt etiam spleni a tota proprietate sicut supra memini: ⁊ in tumore eius vaporoso ⁊ in relaratione ipsius. Quarto dicit qz aque nitrose ⁊ salse qnqz iuuamenta specialia prestant hoibus. Primuz capiti humido loto eis vel embrocato: qz resoluunt ab eo fumos ⁊ vapores ⁊ deiccãt humiditates eius ⁊ superfluas ad quas est pronum. Et balneum earum diuerit a capite fumos ⁊ vapores ⁊ trahit ad cutẽ. Sed vapor ipsius per nares attractus nocet capiti: debet ergo caput extra balneum earũ teneri ⁊ ab eis caueri. Secundũ pectori disposito catarris: siccant. n. eius superfluitates ⁊ humores fluentes ad ipsum diuertũt. Tertiũ stomacho superflue humido pp dictas causas. Quartũ hydropicis resoluendo ⁊ ꝓsumẽdo suis caliditate ⁊ siccitate aquositates alcitis ventositates tympanitis ⁊ flegma hyposarce. Quintum inflationi. i. ventoso apostemati vel ventositati inflatiue vbicunqz fuerit. ¶ Attende primo qz nitrum baurach ⁊ sal sunt fere eiusdem virtutis ⁊ originis: nisi qz baurach ⁊ nitrũ sunt fortiora sale ⁊ carent stipticitate. Iurta illud principis secundo huius cap. de baurach. Baurach est fortius sale ⁊ est ex genere virtutis eius: sed stipticitas non inest ei. Et Serap. in aggre. ca. de nitro ait. Nitrum ⁊ baurach. i nitrũ ⁊ spuma nitri: spẽs baurach ⁊ minere ipsius sunt sicut minere salis. Nam ex eo est quod est aqua fluens: deinde petrificat: ⁊ ex eo est quod est in minera sua sicut lapis. ¶ Attende scõo qz sicut nitrũ differt a sale qz caret stipticitate: sic aque nitrose ab aquis salis. Iurta illud Plinij. Aque vero nitrose plurimis locis reperiunt sed sine viribus densandi. ¶ Attende tertio qz Iz prin. scõo cañ. c. de nitro dicat nitrũ esse baurach armenũ: baurach tñ proprie spuma nitri dr ⁊ affronitrũ ab affros grece qd̃ est spuma latine. ¶ Sed aquis ⁊c.) ¶ In tertia dicit qz in aquis aluminosis ⁊ attramentalibus balneari fer corpori iuuamenta prebet. Primũ est in cura sputi sanguinei passionis emoptoyce: stringunt enim vias suas forti stipticitate. Secũduz est in fluxu superfluo emoroydarum propter causa in similem. Tertiũ est in superfluentibus menstruis tam rubeis qz albis. Quartum est in nausea. i. appetitu vel conatu vomendi sine effectu: ⁊ in vomitu spontaneo sine causa manifesta videlicet absqz sumptione cibi aut medicine suscitantis vomitum vel titillatione lingue aut palati vel imaginatiõe circa abominabile: sed ex flegmatibus paulatim cõgestis ⁊ inuiscatis in tunicis stomachi: quia deiccant remolutum stomachum ⁊ consumunt partem superfluitatum eius. Quintum est in caceris: ⁊ est dispositio antecedens hydropisim in qua superfluitates aquose multiplicari incipiũt quas consumunt balnea dictarum aquarum. Sextum est in superfluo sudore quem compescit balneum ex dictis aquis oppilando poros sua stipticitate. ¶ Attende qz attramentum est substantia mineralis media inter metalla ⁊ lapides rancidi saporis stiptica adurẽs cuius pars liquefit ⁊ dissoluitur in aqua per decoctionem: ⁊ alia eius pars est lapidosa ⁊ indissolubilis. Et enũantur a principe secundo canonis capi. de attramento quattuor modi eius. s. album rubeum citrinũ ⁊ viride: a quibus extrahunt substantie quattuor homogenee dissolubiles in aqua similium colorũ quarũ alba dicit calcadis rubea assurie citrina colcatar: viridis calcantũ siue vitreolũ. Et vltra has species est quoddam fuscum ad nigredinẽ declinans qd̃ ponit in incausto: ⁊ dicitur attramentum scriptoz ab atro colore: ⁊ qz scriptores eo solent uti ⁊ fit artificialiter diuersis modis: ⁊ ab attramentis mineralibus ænominatur aque attramentales.

¶ Sulphuree vero ⁊c.) ¶ In quarta dicit qz aque sulphuree septem in nobis operantur effectus. Primus est mundificare suis caliditate ⁊ siccitate neruos a superfluitatibus quibus imbibuntur. Secundus est pacificare dolores distensionis nervorum qualis in tetano est: ⁊ dolores spasmi prouenientes ex repletione liquefaciendo ⁊ consumendo humores a quibus causantur. Tertius est mundificare sua abstersione superficiem corporis. scilicet cutem a pustulis ⁊ vlceribus malis antiquis qualia leprosis accidere solent ⁊ signis violaceis. i. liuoribus seu perfuris cutis ex percussione vel sanguine sub cute mortificato ⁊ a panno facies que fit ex sanguine sub cute prefocato postqz venam erũt. De quo dicit Princeps quarti septima tracta. 2. capi. 6. Et ille qui est ad rubedinem declinis est lentigo. Et qui de eo delinitur est pannus ⁊ a morphea ⁊ albaras que sunt cutis feditates quedam albe alie nigre sicut supra declaratum est. Quartus est resoluere suis caliditate ⁊ siccitate superfluitates tam ventosas qz aquosas ⁊ humorales descendere solitas ad iuncturas splenez ⁊ epar. Quintus est minuere duriciem vulue sua liquefactiua dissolutiua ⁊ resolutiua virtute. Et de eis dicit Prin. 2. cano. capi. de aqua. Aque sulphuree conferunt doloribus matricis. Sextus est larare stomachum ⁊ non qz remolliant ipsum cum sint vehementer desiccatiue: sed suis fetidis vaporibus abhominatione inducũt eum stomachus seipsum larat ⁊ fit quasi nauseans vt multis cõtingit quando vident apostemata materie fetentis aperiri vel olfaciunt aliquid horribilis odoris. Possunt ẽt larare liquefaciendo materias in concauitate stomachi cõtentas: que postqz liquefacte sunt imbibuntur forte pelliculis eius. Septimus est deiycere cibi appetitum per similem modum quo stomachum larant.

¶ Marine aũt ⁊c.) ¶ In quinta tangit duo nocumẽta balnei marinarũ aq̃rũ que supra omiserat cũ de effectib⁹ ageret aquarũ salsarũ ⁊ nitrosaz. Primũ est replere caput se balneantis in eis ⁊ iõ caput eius nõ in balneo Iz extra tenere dz. Maz ficut aque marine sunt grossiores dulcib⁹: sic vapores earũ vaporibus dulciũ: quare magis replent ⁊ aggrauant caput: ⁊ preterea liquefaciunt ⁊ dissẽdũt humores capitis quibus obuiant quare magis replẽt ⁊ plus loci occupãt. Sed cõtra vapora que marine cõfert epilentie que est morbus capitis repletionalis: sicut scribit Prin. 2. cañ. ca. de aqua. Dic qz si cõferat hoc est in epilentia flegmatica post eũones sufficiẽtes vaporatione facta exterius cũ embrocis nõ recepta p nares ad cõsumptionẽ residui materie ⁊ desiccationẽ cerebri. Scõs est sup calefactio corporis maxime matricis vefice ⁊ intestini colon successu temporis cũ assiduatur balneũ earum. Et ꝓpterea dicte aque sunt male in balneis ⁊ graues idest grauantes vel graues in pondere sua plurima terrestreitate.

¶ Qui autez ⁊c.) ¶ In sexta dicit primo qz balneari volẽtes in aquis thermarum debent non subito sed gradatim ad eas accedere: ⁊ quiete ac suauiter in eis balneari. Et sunt therme proprie loca subterranea calida. Et aque thermarũ sunt que scaturiunt a dictis locis actu feruentes super terrã adinstar fontis: ⁊ a fonte manantes in pluribus locis recolliguntur quedã fonti propinus: alie remotius cũ ꝓparatione habitaculorũ ad balneationes idoneorũ vt gradatiz possint balneantes se transferre a locis minus calidis ad calidiora fonti proxima:

qui

bunculus: quedam frigide ⁊ humide vt artetica ⁊ similia cuꝫ cõtrarijs morbis competant cõtrarie cure. ¶ Ad hec ofa dicenduꝫ q̃ iste aque conferunt egritudinibus causatis ex frigiditate ⁊ humiditate. Sed notanduꝫ q̃ hoc faciunt diuersimode: nam aque ferree ⁊ ree conferunt: ⁊ hoc dico maxime si apponatur super membruꝫ infirmuꝫ confortando calorem ꝓpter earuꝫ stipticitatẽ ⁊ fluxui resistendo: sed alie aque puta salse cõferunt si apponant̃ super membra ex quibus fluũt humores añꝫ fiant: quia resoluũt ⁊ exiccant: ⁊ ideo aque salse conferunt istis egritudinibus resoluendo ⁊ exiccando ⁊ cõfortando: ⁊ videte aque salse nõ competunt in p̃ncipio: nec in augmẽto: nec in statu: quia plus attraherent de materia ad locuꝫ: tamẽ bene cõpetunt in fine vt resoluant ⁊ exiccent vlcera: ferree autẽ non in fine sed in p̃ncio ⁊ augmento: sic conferũt omnes iste aque egritudib⁹ humidis exiccando: ⁊ paralysi ⁊ asmati quia exiccãt: ⁊ per hoc apparet solo ad omnia illa. Tamen ꝛ carbunculo notandum q̃ per carbunculum non intelligo hic apostema magnum factum ex melancholia adusta: vt cõmuniter accipitur carbunculus: qa iste aque magis nocerent ei cui p̃odessent: sed per carbũculuꝫ intelligo pustulas paruas a quibus egreditur aliqua humiditas virulenta ad modum carbunculi: ⁊ istis pustulis conferunt iste aque exiccando: ⁊ ideo exponẽ. Et conferunt carbunculis ⁊ vlceribus. i. pustulis vlcerosis similibus carbunculo.

¶ Et iterum loquetur ꝛ balneo capto de cõseruatione sanitatis. s. ca. 5. doc. 2. fen tertie primi que est ꝛ regimine sanitatis cõtinuãdo dictis hic ea que dicenf ibi. Et iterum loquetur ꝛ balneo cum ꝛ potu aque frigide tractabit qõ non facit ca. 8. doc. nunc dicte qõ est de regimine aque ⁊ vini: sed scõ cañ. c. ꝛ aqua tangit plures effect⁹ aquaꝝ quos exercent sub forma balnei. Vel lege hic ablutiõe loco ꝛ potu: postq̃ enim ꝑm. fen. 3. p̃mi doc. 2. c. 4. ꝛ balneo egit immediate subiungit capl̃m de ablutione cũ aqua frigida que modus balnei est.

¶ De his que proueniunt ex vsu solis. Capl̃m. 20.

Arena ⁊c.

i

¶ In hac pte septima p̃mo ponit quattuor titulos tractandoꝝ in ptículis quattuor istius partis ac si hic inciperet nouũ capl̃m. Primus titulus est prime particule ꝛ his que ꝓueniũt ex vsu solis: ⁊ incipit. ibi (Et in sole calo.) Secundus est particule secũde incipientis. ibi (Et arene quidem.) Et est ꝛ eis que proueniunt ex sepeliri in arena ⁊ volutari in ipsa. Tertius est tertie incipiẽtis. ibi (Semicupium vero.) Et est de eis que proueniunt ex balneari in oleo. Quartus est quarte incipientis. ibi (Faciẽs vo.) Et est de eis que proueniunt ex rozare aquam super faciem. ¶ In prima particula tangit octo effectus fricationis corporis in sole quos precipue operatur quãdo cum ea mouetur corpus de loco in locuꝫ: ⁊ maxime motu forti sicut motu cursus. Primus est resolutio vehemens superfluitatuꝫ ⁊ earuꝫ diminutio: primo quidem a calore solis: scõo a frictione: tertio a motu. Secũdus est sudor: nam fricatio poros cutis aperit ⁊ humores a motu subtiliantur quos solaris calor trahit ad superficiem cutis. Tertius est egressus inflationis. i. resolutio ventositatis inflative a caloribus solis fricationis ⁊ motus. Quartus est resolutio apostematũ laroꝝ. s. molliuꝫ flegmaticoꝝ que zimie seu vdimie dicunf ex calefactione desiccatione ⁊ resolutione caloris solis fricationis ⁊ motus. Quintus est resolutio hydropisis ꝛ frigida causa siue alcites siue tympanites aut hyposarca ꝓpter causam dictam in apostematibus. Sextus est in asmate ⁊ in specie anhelitus in qua necessarium est alas extendere. i. extremitates spatularũ ⁊ collum. Et a Principe talis anhelitus vocatur preparatio anhelitus tertij. 10. trac. 1. ca. 30. dicente. Preparatio anhelitus est anhelitus qui non aduenit habenti ipsuꝫ nisi preparetur ⁊ equet ⁊ extendat collum suum extensione tendente ad superiora: quare aperitur propter illud meatus: ⁊ quãdoq̃ fit in veritate ꝓpter humores replentes ⁊ oppilãtes sicut asma quos dissoluunt ⁊ consumunt calor fricatio ⁊ motus post purgationes vniuersales. Septimus est resolutio doloris antiqui frigidi capitis. In recenti vo duꝫ materia adhuc fluit per hec augeretur dolor ex nimia distensiõne ⁊ attractione noue materie. Octauus est fortificatio cerebri cuius complerio excedit in frigiditate: per hec. n. continuata reducitur ad temperamentum. Secundo dicit q̃ cum res super qua cadunt radij solares fortes non fuerit lenta. i. humida reumatica sed permanet locus ipsius siccus adiuuabit in cura sciatici doloris ⁊ doloris renum prouenientium. s. ex humoribus frigidis vel aquositatibus aut ventositatibus: qr mã eoꝝ resoluit. Adiuuabit etiam in doloribus lepre. s. in pruritibus ⁊ punctionibus ⁊ formicationibus quibus verant extremitates leprosorũ ꝓp vapores ⁊ humores nitrosos intercutaneos: qr resoluuntur a re que participat virtute solis: ⁊ lz leprosi abundẽt in humoribus adustis corrosiuis: sunt tñ depauperati nãli caliditate marime in suis extremitatibus: ita vt sint veluti mortificate ⁊ insensibiles ⁊ gaudent calore sol. Adiuuabit etiam in suffocatione matricis ⁊ mundificatione eius cũ mulier sedet sup eam resoluendo sanguiné menstruũ corruptũ vel sperma putredum venenosum ex cuius retentione dicta suffocatio causat. Tertio dicit q̃ sol inspissat indurat ⁊ siccat corpora quieta stantium sub eo crispando. s. ⁊ contrahendo cutẽ sicut cauteriũ cuti applicatũ super ouificia poroꝝ inspissat ea generando crustam que dicit escara ⁊ ignis crustã inducit in superficie assaturaꝝ vnde clausis poris ꝓhibet resolutio. Quarto dicit q̃ i sole gete manere sine motu locali plus nocet ⁊ operat in adustione cutis q̃ sub ipso ambulare ⁊ magis ꝓhibet resolutionem a corpore fieri efficiendo cutem duram ⁊ testeam. ¶ Sed ẽtra ethiopes sole adusti ⁊ denigrati sunt debiles resoluti adeo q̃ senescunt. 30. anno vel ante: nec cutes eorũ sunt sicce dure spisse sed humide molles lenes. Dic p̃o q̃ ethiopes nõ stant in sole: sz latitãt in cauernis terre marie in estate. Dic. 2. q̃ q̃ verantur cõtinuo caumate sunt debiles resoluti. Dic. 3. q̃ q̃ caumata suorum locorũ trahunt humiditates successu tpis ab interioribus versus cutẽ lenes fiunt sue cutes ⁊ quodãmõ splẽdide quãdiu sufficiũt intrinseci humores eas imbibere: sed eis deficiẽtibus crispantur ⁊ indurantur. Dic. 4. q̃ prin. h̃ loquif de illis qui se exponunt subito soli forti non ꝓsueti quiescentes in eo. In talibus enim cutis induratur ⁊ desiccaf vt in assaturis propter fixionem vehementis agentis supra suum passum

dam anneris fricationi de quibus postea non determinabit. ista autez anneris fricationi sunt quattuor: t duo facit. Primo determinat de istis quattuor in generali. Secundo in generali. ibi (Et sudorem efficit). ¶ Nota q̄ hoc debet referri ad sepeliri t in arena t ad balneari in oleo: non autez ad asperſionē aque frigide: sed illa asperſio aque frigide est causa resolutionis inquātum confortat virtutem que postea superfluitates expellit: t hoc est per accidens. ¶ Notandum q̄ ex istis apparet solutio cuiusdam problematis q̄ mouet Aristo. in 2ª parti. 10. problemate. s. quare qui stant in sole calido multum cum paucis pannis non sudant: quia fortis calor cōstringit t coartat poros: t si quid resolvit in fumuz insensibilem subtiliat vel consumit t sudorem non efficit.

a ¶ In sole tc. ¶ Hic determinat de istis quattuor annexis fricatiōi. Primo de effectibꝰ fricatiōis mouendo in sole. Secūdo de effectibus volutationis t ericcatiōis in arena. ibi (Et arene quidem.) Tertio de effectibus fricatiōis in oleo. ibi (Semicupium vero.) Quarto de effectibus sparsionis aque super faciem. ibi (Faciem vo.) Prima in duas. Primo ponit effectus qui fiunt in sole quādo nō superflue moratur. Secūdo quādo superflue moratur. ibi (Qui si aliquis.) ¶ Iuxta ē (Et egritudines predictas in capto de sole.) idest i sermone de fricatione facta ad solem sicut sonat: quia de sole nō facit capitulum t dicit egritudines predictas. i. apostemata laxa et hydropisim tc.

b ¶ Semicupium vo tc. ¶ Hic deter. de effectibus fricatiōis in oleo vbi dicit (Aut dactylon.) Aliq dicūt q̄ ē spēs vulpis aliq q̄ ē spēs lupi aliq q̄ est talpa.

c ¶ Faciez vo tc. ¶ Hic determiat de effectibus sparsionis aque super corpꝰ: superfluitates vehemēter resoluit t diminuit t sudorem efficit t inflationem egredi facit t soluit apostemata laxa t hydropisim: t confert in asmate t in aeris attractione in qua est necesse alas tendere t resoluit dolorem antiquū frigidum capitis t cerebruz: cuius est cōplexio frigida fortius efficit. Cum autez quod est sub eo nō fiet lentum: sed remanebit eius locus siccus confert doloribus scie t renum t doloribus lepre t suffocationibus matricis t mundificat matricem. Hō si aliquis in sole steterit inspissabit corpus t indurabit t exiccabit ipsum: quēadmoduz cauterium supra porox orificia t prohibebit resolutionē. ¶ In sole [a] autē in vno loco morari est deterius in adurendo cutez q̄m in ipso ambulare t est plus ꝓhibens resolutionē. Et arene quidem que in desiccando humores sunt fortiores in pte cutis sunt arene marine. Et est cum sup eas calidas existentes sedent: t est cuz in eis sepeliunt. Et est cū super corpꝰ paulatim asperguntur t resoluūt dolores t egriudines predictas in capitulo de sole. Ad vltimū vo vehementer exiccant corpus. ¶ Semicupium vobꝰ ingredi plenum ex tali quale est oleū est cum cōfert laxitudinem habētibus t febres patientibꝰ longas frigidas t eis qui cum febribus dolores habent neruoꝝ t articuloꝝ t habētibus spasmū t cuzez t vrine retentionē. Et opz vt oleuz extra balneum sit calefactum. Hō si in ipso vulpes cocta fuerit: aut valion t factū fuerit quēadmoduz nō minauimus erit medicamē melius quod esse poterit in dolorem habētibus iunctu rarum t podagram. ¶ Faciem vo[c] mādesacere t super ipsam aquā rorare virtutem viuificat que est laxata a nocumento t inflāmatione febrium t cū adest syncopis. Et proprie ex aqua rosacea t aceto. Et est etiam cum desiderio medicatur t ipsuz erigit: t obest reumatismos patiēti bus: t dolorē frigidū capitis hātibus.

¶ Explicit summa prima doctrine scōe sen secunde primi.

¶ Summa scōa ad numerandum vnāquāq̄z causam cuiusq̄z accidentiuz corporalium que. 29. continet capitula.

¶ De causis calefaciētibꝰ. Lapl'm pm.

Alefaciētiuz [a]

c multe sunt cause: ex quibus sunt nutrimentum in quātitate temperatum et motus temperati in quibus igrediunt exercitia tempata: t tēperata fricatio: t temperata

Jacobus

noduz t articuloz cū febre quales sepe quartanariis accidunt. Videtur. n. pluribus eoz marie in typo q̄ habeant ossa fracta vel quasi essent pcussa baculis: t stridorē aliquē se audire iudicant ex ossium suoz pcussione. Et istos dolores mitigat oleum: t fit illos q̄ iuncturis t neruis accidunt in extremitatibus corpis per viā crisis impfecte febriū. Sepe etenim diuturne febres tumoribus t doloribus extremitatū creticant: quos mitigat oleū sine repcussione maturando mās eoz t fouendo simul calorē innatū. Quartū est in spasmo t tetano. ¶ Sed contrariū huius asserit Gal. scōo simplicis me. ca. 1. di. 3. dicens. Et vidi esse de snia q̄ p hanc causam. s. q̄ oleū est equalis caliditatis sit q̄ non cōfert neq̄z nocet in hātibus spasmū t hātibus saltū t hātibus tremorē t in eo cui sensus destruit t cui aduenit difficultas sensus iuuamento neq̄z nocumento cui sit quātitas de qua fit curandum. Et id est quoniā non est possibile in eo vt iuuet istos: q̄m non calefacit calefactione vehemēti: neq̄z sufficit iterū ledere illos quoniā nō infrigidat penitus. Dic primo q̄ in spasmo t tetano de inatione ꝓfert sua humiditate. Dic scōo q̄ si in spasmo t tetano de repletione nō ersē ꝓferat ita vt sufficiat eos curare: cōfert tñ plurimū eis vel ex caliditate acquisita ab igne vel ex rebus calidis secum permixtis. Iuxta illud Gal. statim post verba eius nunc allegata. Si aūt acquirat caliditatē accidentalē fortem ꝓfert iuuamentū multum: sicut videmus ipsuz facere cū facimus sedere hātes hmōi egritudines in semicupio olei calidi cū quo decocte sunt quedā radices aut alique herbe calefaciētes corpus. Et pp illud fit sicut mā t instrumentū relige medicinis. Et illud est q̄m si tu permisceas cum eo medicinas frigidas fit medicina pmixta ex eis simul frigida: t si pmisceas cū eo medicinas calidas fit medicina calida: hec Galenus. Quintum est in retentione vine: q̄ vesicam mollem tractabilez t aptam motui reddit t ipsius collum sua humectatione relaxat t sua caliditate ipsam confortat. Iuxta illud Hyppo. aph. 5. aph. 23. Ano pudendo vesice matrici calidum quidem amicum t determinans: frigidum vero aduersum t occidens. Secundo dicit q̄ opz vt oleum sit calefactum extra balneū si debeat exhibere dicta quinq̄z iuuamenta. Nam si foret actu frigidum sua frigiditate noceret: t non potest moderatius t vniformius calefieri q̄z extr semicupium ad ignem Tertio dicit q̄ si vulpes cocta fuerit in dicto oleo vel dabaon modo qui dicetur tertio. 22. tra. 2. ca. 12. erit medicamen optimum omnium in doloribus iuncturarum t in podagra. Iuxta illud Ebemesue distin. 12. sui grabadim seu antidotarij. Oleū vulpinum est medicamen vltimum ad arteticam t podagram t dolorem renum t vesi. Quod ita fit. Accipe vulpem integraz interioribus euulsis: pone in vase t funde desuper aque fontis t aque maris ana kist. 2. olei antiqui t clari. kist. 2. t. f. decoque lento igne cum salis vnē. 2. vsq̄z ad aque consumptionez t dissolutionem membrorum vulpis. Et est kist pondus. 18. vnē. Et dabaon est animal rapax simile lupo maius leopardo: q̄d de more claudicat ſō claudicās solet appellari: t q̄ caremus eo loco ipsius capimus vulpē vel canū catulos ad istos effectus.

¶ Faciez vero tc.) ¶ In quarta tangit quattuor effectus madefactionis t irrorationis faciei cum aqua. Primus est viuificare virtutem laratam seu fatigatam vel resolutam a nocumento t inflāmatione febrium. Et cum adest syncopis erigere t ꝓfortare virtutē vitalem marie cuz tales madefactio t irroratio fiunt cum aqua ros. t aceto. ¶ Attende q̄ non soluz in debilitate vehementi t syncopi prouenientibus ex acutis febribus conueniunt madefactio t irroratio faciei cuz aqua frigida immo fere in omni defectione cordis. Nec istud vulgus ignorat. Solent. n. simplices medicine ignari quadā ꝓsuetudine dum vidēt aliquos subito deficientes seu syncopizantes cum impetu spargere supra suos vultus aquam multū frigidam. Et illud approbat ꝓin. tertij. 11. trac. 2. ca. 8. dicens. Et ex eis que necessaria sunt in speciebus pluribus syncopis est insipissatio corporis exterius vt comprimat spūs resolutus: nisi fit solutio ventris fortis valde: aut sit cā frigus vehemēs. Et cum nō est illic causa frigoris manifesta ꝓhibēs rotationē aque frigide t euentationē t sorbitionē aque frigide t aque ros. propie t indui ea que odore sandaloz infecta sunt cū odoramēto odoz frigidorum multotiens sanant cum istis. Secūdus est medicari desiderio. i. appetitui cibi cadenti aut deficienti t erigere seu excitare ipsum. Et istud fit cū frigiditas illa faciei cōmunicat orificio stomachi per neruos qui ad ipsuz a cerebro descēdūt. Appetitus enim frigido iuuat: t marime cum vapores aut fumos exprimit os stomachi replentes quadaz phantastica repletione. Tertius est nocere patientibus reuma: q̄ frigiditas aque super faciem rorare cerebrū debilitat t exprimit t siccām reumatis auget. ¶ Attende q̄ nō soluz in reumate sed etiā in egritudinibꝰ solitis ab eo generari t aggrauari nocet madefactio vel irroratio faciei cum aqua frigida etiaz si fit aqua ros. vel aceto mirta sicut in pleuresi peripleumonia t obthalmia: t ideo iz his egritudinibꝰ grauati sint quieti t insomnes nō debēt frons eoz t tympora infrigidari sine magna cautela. Quartus est nocere habentibꝰ capitis dolorem ex frigiditate: quia causaz doloris augmētant. ¶ Attende q̄ predicte madefactio t irroratio continuate canos accelerāt marime in barba: propter q̄d Rasis quinto Almā. c. de tardanda canicie diffinidet eas dicens. Hoc aūt summopere est cauendum ne capilli aqua rosacea infundantur t precipue si camphoram habeat admirtam.

¶ Explicit summa prima doctrine secunde sen secunde primi.

¶ Summa secunda ad numerandum vnāquāq̄z causam cuiusq̄z accidentium corporaliū que. 29. capitula continet.

¶ De causis calefacientibus. Capitulum primum.

Alefacientium tc.

¶ Postq̄z egit Princeps in

c priori summa de causis necessarijs: scilicet ser rebus non naturalibus: t de causis non necessarijs nec impedientibus: in hac summa secunda agit principaliter de causis cuiuslibet generis morborum. s. complexionalis cōpositionalis cōmunis t compositi t quorūdam accidentū. Et in hoc capitulo primo tangit causas calefacientes corpus humanū sm ꝓpriā imaginationem. Scōo sm imaginationē Gal. ibi (Galenus aūt has. ¶ In prima pte que est pñs ter. dicit primo q̄ multe sunt species calefacientiuz: postea narrat eas. 17. Prima est nutrimentū temperatū in quātitate. Nam si superexcesserit in quātitate flegma multiplicat t calorez debetat quare refrigerat. Sed quare nō addit t qualitate. Dic ꝓpterea q̄ omne alimentū sive caliduz sive frigidū tandem calefacit. Iuxta illud ꝓin. c. 15. sum. precedentis. Totum vero illud quod

De partibus.

hoc modo

nutrit

Universidad de Deusto Biblioteca

hoc modo dicit de causa morbo t accidente. ℙropie dico: t hoc modo dī accidens ois res preter nām: t hoc modo sumit hic t infra: t qz accidens large dicuz dī de causis morbis t accñtib⁹: ideo rone diuersitatis istaz determi. de causis applicādo eas ad accñtia ꝓputaccñs accipit ꝓpie t ad dispōnez cōem preter nāz. s. morbū cōplonis cōpōnis t vnitatis: t circa hec duo facit. Q: primo determinat diuersitates causaruz ex resolutione ad dispositionem. s. ostendendo qūo sunt cause malitie complexionis cōpositionis t solutionis cōtinuitatis. Scdo determinat de diuersitatibus causaz in rone accidētis. ibi (Et qm̄ dolor est vna ex dispōib⁹ rē.) ℙria in duas: qz morboz qdam sunt simplices t qdā cōpositi. simplices sunt in qbus vnuz genus morboz reperitur. compositi autez sunt

complexio t ventosarum absqz scarificatione positio. Que enīz cum scarificatiōe est infrigidat ꝓpter euacuationez. ℔Scdus etiaz qui parumper pertinet fortitudini t multitudini: t neqz est superflu⁹ t nutrimentum calidum t medicina calida t balneū tēperatū: sicut sciuisti qō suo aere t aqua calefacit t artificium calefaciens t nō supflue calefacientiuz obuiatio sicut aerum t emplastroz t vigilie equales t somnus temperatus ſm conditionē pdictam. Et ira ſm omnez dispositionē t tristitiam cum nō tanta fuerit vt infrigidet t gaudium temperatū Et est etiaz putredo cuius ꝓprietas est vt caliditatē extraneā euenire faciat t nō amplius: t eius qdez operatio est aliud a calefactiōe absoluta t ab adustione. Calefacere nāqz min⁹ est ꝓculdubio qz adurere: multotiens enīz accidit t nō efficit putrefactionē: t est cuz añ putrefactionē accidit. ℙutrefactio. n. sepe accidit cū in corpore remanet postqz ab eo causa extranea calefaciens separatur t caliditas extranea in materia humida accendit t eius humiditatē mutat ab eo quod cōplexioni subest in qua est erat conueniens: ita qꝫ eam ad aliam complexionum specialiuz naturaliuz nō conuertit. Est nāqz cum caliditas t humiditas mutantur ab hoc qꝫ vni complexioni cōueniunt: t fiunt alij complexionum naturalium congrue: quod quidem nō est putrefacere sed digerere. Adurere vō est vt substantia humida a sicca separetur substantia: ita qꝫ illa sublimetur t ista desēdat. Calefacere autem simpliciter est vt omnes humores ſz suas speciales remaneant naturas: sed plus fiant calidi. Et de calefacientibus quidem est spissitudo superficiei corporis: calefacit enim propterea qꝫ vaporez retinet: t raritas intus in corpore: quia calefacit ꝓpterea qꝫ vaporem dilatat. Galenus aūt has omnes causas in quinqz generibus comprehendere consueuit: scilicet motu non superfluo t obuiatione eius qō non superflue calefacit t materia calida que corpori aduenit t spissitudine t putrefactione.

Jaco.

nutrit in fine rei nāli mutatione corp⁹ mutat t est calefacere: qm̄ cū in sanguinem conuertit ꝑculdubio in calefaciēdo ꝑbet augmētum: ita vt lactuce t cucurbite talr calefaciant. Scda est motus tēperati subgb⁹ cōprehēdunt primo exercitia tēperata: scdo fricationes tēperate: tertio cōplones tēperate cū manibus aut capitogijs mediocriter calefactis aut aliquo tali. ℔His. n. sopitus calor suscitat t humiditates qbus hebetat soras educunt. Et he due cause sunt de causis sanitatis: ly. n. ꝓncipalius hic agat de causis egritudinum: aliquas tñ interserit

Galenus autem ꝛc.

℣ In hac parte secūda dicit princeps Bal. reduxisse omnes causas calefacientes corpus humanuz t contenta in eo ad quinqz genera. ℙrimū genus est motus non supfluus. Scdm est obuiatio vel occursus abextra rei calefaciētis sine excessu. Tertiū est materia. i. aptitudo māe ad calefieri vel inflāmari. Quartū est spissitudo supficiei corporis. Quintū est putredo. ℣ Attende qꝫ Bal. scdo morbi ca. 2. de causis calefacientibus: aliter numerat eas qꝫ refert hic princeps sigillatim qꝫlibet declarans qꝫis in numero tali scilicet quinario. Et primo dicit. Dicamus ergo corpora magis solito calefieri ꝓpter calorem in eis augmētatum. Calor autem augmentatur aut propter nimium motum: aut propter putrefactionem: vel qz corpus a corpore calidiore comprimitur vel qz calor claudit: vel propter conuenientiam aliquā. i. aptitudinem rei ad inflāmari vel calefieri. Deinde declarat has. 5. causas primo per res exteriores: t ait. ℙropter nimiuz motum crescit: sicut palam videmus in exercitātibus si nimis se exerceant: t in lapidibus t lignis si inter se nimis confricuerint: in igne vero si cum flabello moueatur. ℙropter putrefactionez quoqz sicut videmus fieri in spermatibus t sterconibus putrefactis. Quadam enim vice vidi putrefieri stercus columbinū t per seipsuz nullo appposito igne cōburi. ℙropter corpus a calido corpore compressum calor augmentat sicut contingit ex balneo t estiuo sole. Et ex appropinquatione flāme ignis in hyeme si omnia domus foramina claudantur. Nam si fuerint apta calor non proderit ei quod volumus eo quod dispergitur: ideoqz balneatores t fornacem habentes claudunt foramina ne calor ignis excludat: illud ergo testatur calorem ex conclusione augmentari t adunari. Item aliqñ ex seipso calor augmētatur sicut in arūdine sicca: velociter enim t facile augmētat. Lpnsequenter Bal. has causas adaptat humano corpori dicens. Secunduz hanc rōnem ptingit in corporibus aīalium: qñ si homo nimium se exercuerit t exercitatio in laborem inciderit: eum laborē intendo qui calorē in lacertis generat t in concatxnationibus pp motus mēbroz si calor in eo pmanserit loco t paulatim prusqz per corpus extendat dissoluit accidens quod in eo nascitur ex illo motu non erit nisi labor. Si vero calor ꝙfortetur t per totū corpus dilatetur morbus erit qui vocat febris. Non. n. aliud est febris: nisi calor nimius per totū corpus extēsus. Similiter fit ex ira. Ira. n. est furor caloris in corde existētis propter fortē motū anime qz pluribus vicibus febris generant per iram. Idem quoqz contingit ex putredine. Nam nimius calor in mēbro quo putredo fit generatur: sicut videmus fieri in bxrisipila t in formica: t in flegmonibus qui aliquando per oīa mēbra distensus generat febrem. ℔Hoc autez ex eo qꝫ calor augetur in corpore ꝓcipi potest: nam calor ab eo in quo putredo capit exordium: deinde distendit ad membruz vicinū: t ab eo ad aliud vsqz ad aliud: qō caloris est initium t fundamentū: post totum corpus cum corde vnum efficit in passione

Be parti.

uersio sanguis in cambiuz aut carnem nō est putrefactio sed digō. Tertio notat qꝫ adurere ꝓprie est cum substātia humida alicuius mixti separatur a substantia sicca eiusdem: ita qꝫ humida sublimat. i. sublimat in altum cōuersa in fumuz aut vaporem t sicca descēdit. ℣ Attende qꝫ tam in putrefactiōe qz in adustione fit separatio humidi a siccoz vtraqz earū est via in incinerationē. Sz adustio fit a sola extrīseca vehemēti caliditate: t ideo est motus mere violentus. ℙutrefactio vero fit ab intrinseca caliditate inaturalizata per extrinsecā: t ideo est motus aliquo mō naturalis oppositus gñationi simplici. Jurta illud Aristote. 4. metheoroxum ter. 3. Simplici autem generationi contrarium maxime commune putrefactio: omnis enim ſm naturā corruptio in hoc via est puta senectus t anāsis. i. artificialium corruptio. Finis autem omnium aliorum horum putredo nisi aliquid violentia corrumpatur natura constantiuz. Et enim t carnem t os t quodcunqz comburere quorum finis ſm naturam corruptionis putrefactio est: hec ille. Quarto notat qꝫ calefacere simpliciter sine adustione t putrefactione in corpore humano ſm medicos est v. g. vt omnes humores remaneant sub suis naturis. i. formis substantialibus specialissimis sed calidiores fiant. Decimasexta causa calefaciens est densitas superficiei corporis ꝓhibens resolutionem spirituum vaporum t fumorum t sub cute eos retinens. Et per istum modum sepissime generantur febres ab extrinseco frigore ꝙdensante cutem. Et sic introducte sepe sanantur sola cutis fricatione cum vino albo calido decoctionis camomille. Decimaseptima causa est raritas in interioribus corporis ratione cuius calor t spiritus libere transeunt t diffunduntur per omnia membra quos hic intelligit sub nomine vaporis.

in qbus ꝙgregant aliqua vel oīa genera istoz morboz simul. Et ideo duo facit: quia primo determinat de morbis simplicibus. Scdo de cōpositis morbis: t qz inter morbos cōpositos apostema maxime aggregat oīa genera morboz. s. mala cōplonez t malaz cōpositionē t solonez cōtinui: ideo determinat. Scdo de causas gñionis apatis. ibi (Ilaz causaz rē.) ℙrima in tres. Quia primo determinat de causis malitie cōplonis. Scdo malitie cōpositionis. ibi (Et causis figurā corrūpentib⁹.) Tertio solutionis ꝓtinuitatis. ibi (Iste quidez sunt aut extrinsec⁹.) ℙrima in quattuor: qꝫ primo determiat de causis calefacientibus. Secundo de causis infrigidantibus. ibi (Infrigidantium etiam.) Tertio humectātibus. ibi (Humectantium multe.) Quarto exiccantibus. ibi (Exiccantia quoqz rē.)

Mouari aūt in sole si corpus fit nudum nimiuz faciet colorez: si aūt indutū erit sol calefaciet caput. Et hec passio vocat intensio: que si in toto corpore extendat stebris generat. Quartū aūt genus excitandi calorē nālez ex frigitudine sit ꝛ cō. frictione. Qui. n. ex frigido aere infrigidat vel in aqua aluminosa lauat fumo. a poris oppilatis includunt vnde si fuerint capitinosa febris generat. Quintuz aūt genus augēdi calorē fit ex qualitate cibi ꝛ potus. Qui. n. assuescūt allia porros cepas ꝛ silia febres patiunt. Idez ꝓtingit ex potu veteris ꝛ acuti vini: si multum bibāt ꝛ defecti corpis sint. Idē multa medicamina eoꝝ que corpꝰ a veneno custodiunt diu suscepta faciunt: hec Gal.

¶ De infrigidātibꝰ. Ca.2.

i Frigidātiū ⁊c. ¶ In hoc caplo ꝑmo recitat causas infrigidantes ſm propriaz imaginationem. Secundo assignatas a Galeno. ibi (Gale. vero.) ¶ In prima parte dicit primo qꝺ multe sunt pes infrigidantiuz: quāter numerat ex eis. 19. Prima est motus supfluus: qui lz per se ꝛ ꝑmo occursu calefaciat: tandē refrigerat resoluēdo plurimū de ĩnato calore. Scda est quies supflua: qꝺ coadunat ꝛ claudit calorē. i. quasi suffocatuz ꝛ carceratū tenet sub humiditatibꝰ ex quiete multiplicatis: ita vt nō possit se libere ꝑ mēbra diffundere. Tertia est nutrimētū supfluū comestū aut bibitum sicut lac aut vinū qꝺ cuz a calore pre sui magnitudie vinci nō possit neqz bñ digeri quasi suffocat ipm vel generat flegma diminute coctū refrigerans corpus. Quarta est supflua nutrimenti paucitas: sicut enim ignis ex penuria lignoꝝ minuit ꝛ tandez deficit: sic calor ĩnatus ex defectu nutrimenti. Quinta est nutrimentū frigidum siue tale fuerit actu siue potētia siue actu ꝛ potētia simul. Sexta est medicina frigida vt papauer iusquamus mādragora siue ministret intus siue applicet extra. Septima est obuiatio seu occursus ab extra rei supcalefacientis vt aeris estuosi vel empli vel aque thermarū que calida defluit a locis subterraneis. Ad his. n. ꝑmo occursu corpus supcalefit: sed ꝓcessu tpis infridat ex'nmia caloris resolone. Octaua est diuturnus occursus rei tēperate calefacientis sicut in balneo nimiū morari: lz. n. fuerit moderate caliditatis tandē refrigerat resoluto paulatiz ĩnato calore. Nona est spissitudo seu densitas nimia porozū ꝛ viaz ꝑcipue interioz ꝓhibens liberā diffusionē sanguis ꝛ spirituū ad mēbra ad vnificāda. Decima est obuiare vel occurrere ei qꝺ potētialiter infrigidat: lz fit actu caliduz: sicut balneari in aqua mediocris calitatis infrigidat corꝰ: qꝛ ps ipsiꝰ in poros penetrās se cito reducit ad friditatē sibi nālem qua refrigerat. Undecima est retētio supfluitatū vt menstruoꝝ secum munci sputi sudoris ex qbus retentis calor hebetat ꝛ qnqz suffocat. Et in hoc frequēter deuiāt nobiles instruētes liberos maxime puellas ne sputa frequētent ꝛ emunctiones querētes potius vt deforis munde videant cū ꝙ interius vere mūde fiant. Duodecima est supfluitas euacuationis cuiuscūqz materie: sed maxime sanguis qꝛ est thesaurꝰ nature ꝛ fomētū ĩnati caloris ꝛ mā spūuz: sed ꝛ eūones supfluitatū ꝛ materieꝝ peccantiū dato qꝺ pessime fuerint si supfluxerint aut nimis repēte fiant infrigidant ꝛ debilitant: qꝛ semp cuz eūone materie peccantis multa fit spūuz resolo. Recte ergo dī qꝺ omni eūoni annexus est casus virtutis ꝛ ꝓhibet in hydropicis ꝛ magnis apatibꝰ qñ incidunt ne mā peccās tota simul educat. Er hoc enim sepe infirmi vel syncopizant vel cito intereunt. Itē postqz ex euacuatiōe supflua calor nālis fuerit debilitatus multiplicant per viā indigestionis superfluitates oppilantes vias ꝛ obtundentes ĩnatum calorē: sepe etenim post longos sanguinis aut ventris fluxus hydropisis nascit. Et hunc infrigidationis modum post euacuationē tangit hic Auncepo cū dicit. Et oppilationes que sunt ex supfluitatibus sequūtur eam. Tertiadecima est strictura nimia membri diu pseuerās: quia prohibet transitum sanguinis ꝛ spirituū ad membrū. Talem sepe faciunt indiscreti barbitonsores ꝛ chirurgici qñ ligant ossa fracta vehementi ligatura cum a stellis nō mouētes ligaturā nec ad eaz inspiciētes si nimis stricta sit vsqz ad tertiū vel quartū diez: vnde fit interdum qꝺ membrū mortificat vel estiomenat ꝛ putrefit putrefactione cadauerali ꝓpter defectū viuifici caloris. Quartadecima est tristicia supflua qua tenetur calor quasi suffocatus in ventriculis cordis nec ad mēbra viuificāda libere distribuitur. Quintadecia est nimius timor quo calor ad cor retractus pene suffocat. Deciasexta est supfluū gaudiū quo spiritus ꝛ sanguis supflue tendunt ad exteriora manētibus interioribus depauperatis ab eis quasi cor se effundere velit ad obiectū qꝺ gaudium mouit. Deciaseptima est delicie supflue qbus dispergit calor paulatiz sicut in gaudio subito. Et ꝑ delicias intellige voluptates veneris ꝛ bachi ventris ꝛ sensuum in apprehensione delectabilium obiectoruz que cum modeste sunt sanitatem seruant ꝛ cū supfluunt calorem minuunt vires enervant ꝛ senium accelerant. Decimaocta est artificium infrigidans vt artificium piscandi. Decimanona est crudi tas humorum cibariorum putrefactioni opposita qua calor obtunditur.

¶ Sal. vero ⁊c.) ¶ In hac parte scda dicit qꝺ Gal. ꝓnceps medicoꝝ solet comprehendere sub sex speciebus oēs causas infrigidantes. Prima est motus supfluus resoluens calorē. Scda est superflua quies qua sopit ꝛ hebetat. Tertia est res exterius occurrens cū frigiditate vel caliditate superflua qua calorē resoluit. Quarta est materia infrigidans cibi. ſ. aut potus aut medicine quoꝝ materie suscipiunt actum infrigidandi a calore nostri corporis. Quinta est vehemētia spissitudinis viarū siue poroz non sinens diffundi calorem ꝛ spūm. Sexta est nutrimēti nimia paucitas nō sufficientis fouere calorem ꝛ id restaurare qꝺ deperditum est. ¶ Attende primo qꝺ causarum frigiditatis sic meminit Galenꝰ scdo morbi ca. 3. Incipiendum erit de causa frigidi. Dico ergo cāz hui⁹ multis modis esse diuersam sicut est corpus frigidum superueniens quātitas ꝛ qualitas cibi ꝛ potus ꝛ constrictio viaruz ꝛ largitas atqꝺ porozum nimius motus ꝛ quies nimia. ¶ Attende scdo qꝺ modos impressionis istaꝝ causarū sic declarat Gal. ibi. Nec. n. ignem extinguūt: nam si sup ignē multum glaciei niuis vel glandinis apponatur cito extinguit. Multitudo vō rei que cibꝰ igni existit siue parvitas qualitas quoqz si sit cōueniens necne sicut si multa ligna superponātur subito igni suffocabūt euz. Idem fit si panca vel nihil superponatur. Sitr ignis in lucerna extinguit multo oleo vel pauco superfuso. Item si multa quātitas tamen inconueniens igni superponat veluti si oleuz cum aqua mixtum lucerne infundat aut ignis extinguet aut extinctioni vicinus erit. Idez contingit ex inspissato vel rarefacto aere circa ignez existente. Itez si parvus ignis in calidissimo sole ponat aut in ꝛta eū ꝙ maior ipso existat aut ignis extinguet aut minuetur eo qꝺ rarificat. Itē si suauiter cū flabello moueat confortabit ꝛ augmentabit: si autem fortiter videtur ꝛ rarificabitur. Idē fit ex vento: hec Galenus. Cōsequēter ibi adaptat has infrigidationis causas humanis corporibus quas illic inspice si vis.

¶ De humectantibus. Capl'm. 3.

b Umectantium ⁊c. ¶ In hoc ca. numerat princeps vndeciz cās qbus humectat humanū corpus. Prima est qes de q̄ dixi ꝑn. ca. 12. sum. pcedētis. Quies vō semp est infrigidans pp priuationē vivificatiōis caloris ꝛ pp cōstrictionē q̄ est suffocans: ꝛ humectat pp defectū resolutiōis. supfluitatū. Secūda est somnus de quo dixit prin. ca. 13. sum. precedentis: qꝺ cordis vias humectat ꝛ eas larat ꝛ spūs substātiā turbidā facit ꝛ ꝓhibet illud qꝺ resoluit ꝛ hec resolutionis ꝓhibitio est cā potior humectationis ipsius. Tertia est retentio huius qꝺ solebat euacuari ꝛ emoꝝ oydaz antiquarū ꝛ mēstruoꝝ ꝛ obturatio fistularuz inueteratarum ex quoꝝ retentione fit sepe hydropisis. Sed quid si retentū sic cuz fuerit vel desiccatiuū vt cholera rubea vel melancholia vel vrina. Dic qꝺ illud multiplicatū tandē calorē extinguit ꝛ supflnitates multiplicat humectatiuas sicut oleū nimiū lāpadi impositū ignē eius extinguit ꝛ si feruēs fuerit. Quarta est eūo humoris desiccatiui vt cholere vel melancholie. Quinq. n. qdā macri ꝑmanēt ꝛ sicci: qꝛ sue vene cholera replent aut melancholia: q̄ purgata si bñ se recerint loco sui succedet in venis sanguis laudabilis humectatiuꝰ ꝛ ꝑinguatiuus. Quinta est nutrimētū multū qꝺ cuz plene nequeat digestiua virtus ei dñari diminute coquit ꝛ magna sui pars in flegma vertit humide nāe. Serta est nutrimentū humectans q̄litate sui vel substantia vel vtroqz mō sicut lac pisces ꝛ porcine carnes. Septia est medicia humectās vt malua bismalua semē lini atriplex. Octaua est occursus abextra rei humectātis marie balnei dulcis aque tepide ꝑcipue post comestionē. Nona est occursus rei frigide exterius oppillātis poros cutis ꝛ sic ꝓhibētis resolutionē ꝛ retinētis hūiditates in interioribus. Decia est obuiatio deforis rei mediocriter calefacientis vt frication is moderate per hanc enim trahitur nutrimentum ad mēbra. Undecima est moderatum gaudiū quo spūs ad mēbra ꝓfluunt cum modestia. ¶ Attende qꝺ causas humectationis sic memorat Gal. 2. morbi ca. 5. Causa humidi morbi opposita est superiori cause. Est enim multus cibus maxime si sit humidus natura: nimius potus ꝛ delectabilis dieta sicut requies leticia gaudium frequens balneum tepide ꝛ dulcis aque ꝛ maxime post cibum: nimia pluuia: humidus aer ꝛ humida medicina.

Capl'm. 4.

¶ De desiccantibus.

b Eſiccantia ⁊c. ¶ In hoc ca. numerat. 13. cās ericcātes. Prima est motus non qdem oīs sed fortis aut longus resoluendo humiditates. Scda est vigilie superflue. ſ. pp resolutionem plurimā que fit in eis. Tertia est vehemēs eūo maxime sanguinis ꝛ etiā flegmatis de ventium corpus nutrire ꝛ humectare. Quarta est coitus supfluus. ſ. qꝛ mēbris aufert suū nutrimentū. Jurta illud prin. tertii 20. trac. 1. c. 10. Coitus euacuat de substantia spūs affert: cuius filez nō afferunt alie euacuationes: ꝛ euacuat de substantia spūs

rem plurimā

¶De causis figuram corrumpentibus. Cap'm.5m.

e ¶Xcausis ꝛc. ¶Hic determinat de causis morboꝝ que accidunt in natura officiali. Et tria facit: quia primo determinat de causis morbi que accidit in plasmate. Secundo eius qui fit in situ. ibi (Remotio.) Tertio eius qui fit in quãtitate vl magnitudine. ibi (Cor cause ꝛc.) De causis aũt morbi qui fit in numero nõ determinat hic. Causa autez quare de eis nõ facit mentionem ꝑpõt esse dupler. aut quia sunt magis particulares: t ideo reseruat ad tertium. vel quia dedit intelligere eis per causas morbi in quãtitate. vl ga hec trãslatio in b̃ est diminuta vel culpa translatoria. vel tertio: ga ex supra determinatis.

¶Jaco.

rez plurimã ꝓp delectationem. Quinta est paucitas nutrimentũ qb⁹ ex officio incumbit restaurare deperditũ humiduz. Serta ẽ siccitas ciboꝝ vt carniuz durarũ que diu iacuerunt in sale t piperatoꝝ. Septima est medicine deseccãtes sicut sulphur ellebor⁹ cimino. Octaua est frequẽtia motuũ. i. passionum aie vt ire tristitie. Jurta illd. C. 3. thegni. cañ. 34. Abstinere dõ manifestũ est qñ ab intemperãtia opz hanc oiuz aie passionuz. s. ire t tristitie gaudij t furoris t timoris t inuidie t sollicitudis: exterminãt. n. hec t mutãt corpa ab ea que est fm nãz ꝓsistentia. Nona est obuiatio vel occursus deficcãtiũ defectis vt fortis solis aut ignis. Decia est balneatio in aqs stipticis vt ferreis t aluminosis q̃ desiccãt corp⁹ in exterioꝝb⁹ ꝓsumẽtes sua siccitate t expumẽtes sua stipticitate humiditates q̃ ibi sunt: sz p accõs iterduz humectãt interiora. ꝓhibẽdo resolonẽ ab eis t retinẽdo in eis hũiditates. Undecia est frig⁹ ꝯgelans: qz destruit vel debilitat vehemẽter opõnez virtutis attractiue nutrimẽti: cũ ipsa calo opef: ñ ꝓstrigit vias t poros mẽbris qb⁹ oppilatis nutrimẽtuz ꝓhibet ad poros pucnire. Duodecia est occursus extrinsec⁹ rei vehemẽter calide q̃ sua superflua resolone corp⁹ fortiter desiccat. Tertiadecia est multa balneatio nimiũ resoluẽs corpis hũiditates. ¶Attẽde q̃ cãs deficcatiuas sic meminit Gal. 2. morbi. c. 4. Dico q̃ si aliqs nimiũ laborauerit t paꝛcibi accepit cito ficcũ incidet morbũ marie si angustiã vel tristitiã t vigilias patiat. Silr sicc⁹ aer corp⁹ desiccat t balneũ aluminosuz t sulphureũ t piceũ ꝛsimilia idẽ faciũt. Sicca quoq; medicia iteri⁹ data vl ex̃ apposita corp⁹ desiccat. ¶Querit hic q̃re non agit ꝓpin. post cãs male cõplonis simplicis de cãis male cõplonis cõposite: sicut Gal. 2. morbi. c. 6. dicẽs. Sed tñ si cãe morboꝝ cõmisceant q̃ habũt morbos cõpositos. Si. n. cã cala cõponat cũ humida morb⁹ erit calidus t humidus: silr si cala cũ sicca morb⁹ erit calidus t siccus: silr frida t sic. frida t humidus: silr si cala cũ frida t sic. fridus. t hu. Aliqñ quoq; cause sunt ẽque t aliqñ q̃litas maior est in vna q̃z in alia. Nã si sit ĩcredibile morbũ calidũ t fridum aliqñ esse in corpe vel siccũ t humiduz: aliqñ tñ videm⁹ fieri eos t vocat mala cõplo inequalis: hec Gal. Dic q̃ satis ex simplicib⁹ cõprehendi pñt.

¶De causis figurã corrũpentibus. Cap'm.5.

e ¶Xcausis ꝛc. ¶Egit princeps in. 4. precedẽtibus capitulis de causis male cõpositionis seu organizationis mẽbroꝝ: t primo de causis male figure hic enumerãs. 11. ipsius causas. Prima est cã corpori aduenies in principio fue creationis vz in vtero materno qñ concipitur vel qñ formatur. s. qz virtus informativa vel immutativa quã vocat hic digestiuã in spermate existens non adimplet opus eius: vel pp spermatis supabundantiã cui non põt plene oñari: vel ipsius diminutionẽ: vel sanguinis menstrui: vel malam qualitatẽ alterutrius eoꝝ: vel paruitatẽ matricis que nõ sinit fetuz dilatari sed incurũ reddit ipsum vel strumosum: vel pp ipsius indecentẽ sitũ: vel q; matrici defluis accidit violentia aliqua: vel ex erroibus aliis innumerabilibus circa matris regimẽ: vnde mirandũ est q̃ nõ plura insurgunt mõstra: qõ vtiq; fieret nisi deus sua ꝓuidentia summa t bonitate nãm instituisset artificiosissimã t valde sollicitã ꝓcuratricẽ vsq; ad minimũ vnguẽ supra omne artificiũ humanũ in formatione fetuũ. Jurta illud Gal. 11. de vtili. parti. ca. 10. Alt marie admirãdum est de nã siquidẽ in tot virigit rarissimũ aũt est fallimentũ. Et nimirũ qñ in his q̃ seminãt nos t ꝯcipiũt sepe fallimẽtuz t raro directio fit. Ebrij. n. ebrijs aduenĩũt: t neqz vbi sunt sciũt ꝓfaturitate ita dispositi quare ꝓncipiũ qdẽ seminis mor ita est delinquẽs. Peccata vero ꝓgnantis que sunt post ista circa congruoꝝ exercitoriũ negligentiã t ciboꝝ repletiones t iras t ebrietates t balnea t venereoꝝ intẽperiũ vsuz neqz dicere est possibile. Sed tñ aduersus tot iniurias nã resistit t dirigit plurima: hec Gal. Scõa cã supuenit in partu qñ fetus exit ab vtero materno vel nimiũ pressus ex strictura fortis colli matricis ꝑcipue in ꝓmo partu: vel exiens exitu nõ naturali. s. brachijs ante caput ereũtibus vel pedibus ipsius. Dz. n. caput cetera preire. Jurtu illud principis tertij. 21. trac. 2. ca. 21. Figura nãlis partus est vt egrediatur sup caput suũ fm rectitudinem oris matricis absqz inclinatione manibus eius extensis sup coxas: t que est preter illã est nõ naturalis. Sed que est ei ꝓpinqor est vt egrediat sup pedes t egrediant manus eius extense sup coxas. Quod si caput declinat a rectitudine aut remouent manus a coxis t egrediunt pedes t retinentur manus tunc est mala. Et ex tali sepissime ꝓtingit malicia figure vel moꝛs fetus aut mris aut amboꝝ fil. Tertia est ligatura idecẽs ifantis post ptũ vl tenere manib⁹ aut tractare ifantẽ vl ferre in vlnis duriter t violẽter cũ oppressione fortis. Dz. n. nutrix suauiter tãgere corporis infantuli molle velut cerã ne figurã fedaz alicui suoꝝ mẽbroꝝ ipsimat. Jurta illud ꝑun. ꝓmi tertie doc. 1. c. 1. Cuiꝝ volum⁹ vt fasciet nutrix ei⁹ membra suauiter dz tãgere: t qõ dilatãdũ fuerit dilatet: t qõ subtiliãduz subtiliare: t oẽ mẽbrũ fz ꝯuenienẽ figuraz figurare. Et b̃ totũ subtili cõpressione cũ extremitatib⁹ digitoꝝ. Et q̃dã stoli de conãtes iterdũ inuẽculas reddere figure erecte ad instar tunci deprimere studeat cũ fortitudine suos humeros tali violentia qꝛ eas frequenter ꝓducũt ad asma. Quarta ẽ casus aut pcussio figurã corrumpẽs: que sepe patit ifans: tuz qꝛ discretiõe qua se regat caret: tuz qꝛ ibecillis est in eo valde virt⁹ motiua: t mẽbra ei subsermẽtia. Quinta est cũ ifans se mouere conat t a facto mouet ante suoꝝ mẽbroꝝ indurationẽ t soliditatẽ: t priusq; ambulare valeat. Jdez ꝓtingit cũ prius equitationi mãcipat q̃ sit idoneus. Jnde. n. torquent ipsius tibie sicut sepe videmus in paruis mãgonib⁹. Serta est egritudo solita deturpare figuraz humanã sicut lepra ptisis spasmus mollities. i. paralysis aut extẽsio. Lepra qdez reddit faciẽ horribilem t figurã fedam: t qñq; in ea cadunt nasus t extremitates. Ptisis vo reddit faciẽ hyppocraticã primi ꝓnosticoꝝ. Cuius nares sunt acute: oculi concaui: tympora plana: aures frigide t contracte: t pulpe earuz inuerse: frons arida t tẽsa. Spasm⁹ aũt reddit hoiem incurũ ad anteriora vel posteriora ꝓhibẽs ipz a figura erecta q̃ est ei ꝓpria. Mollities vo siue palysis reddit totũ latꝰ palyticatũ pẽdulũ q̃si pnũ casui. Et p extẽsionẽ põt h̃ intelligi tetanus qua corpus reddit extẽsuz rigidũ nusq; flexibile vel extẽsio superflua alicuius pãniculoꝝ aut ligamẽtoꝝ sicut in hernijs vel toztura oris. Septia est superflua pinguedo qñq; duplicans vel triplicans guttur t genas extendens ad instar mimorũ. t ptendẽs ventrẽ q̃si vtrẽ inflatũ vel buforẽ tumidũ. Octaua ẽ superflua macies q̃ est vt imago mortis. Nona est apa qõ sibi tumore corrũpit figurã mẽbri. Decia est ifirmitas situs vt cũ vertebꝛ refilit a scia: vel aduitoriũ a ꝯcauitate spatule male figuraf t intumescit pars ad quã declinat. Undecia est malicia ꝓsolidationis vlcerũ vt cũ vlcera ꝓsolidant: priusq; sufficiẽter carne repleta sint: vel postq; nimiũ caro supercreuerit: tũc. n. remanet turpis cicatrix t fouea vel tumor figuram corrũpens. ¶Attẽde q̃ Gal. has cãs meminit t late declarat scõo morbi ca. 7. dicens. Cã aũt mutationis forme nãlis aut est in vulua dũ mulier ꝯcipit sicut si spma moueri ꝓhibeat ifaciẽdo qõ erat neẽe: aut pp sui multitudinẽ: aut pp icõueniẽtiã sue q̃litatis: aliqñ ꝓtigit in sui pturitione: vel si incõueniẽter infans extrinsecꝰ ꝑstrigat nã cũ mẽbra eius sunt tenerrima ex paruo quodã torquent. Jtẽ si incõueniẽter obuoluat balneet t colloc̃et erit cã imutandi infantẽ a sua nãli forma. Jdẽ ꝓtingit ex plenitudine cibi t incõuenienti motu eoꝝ: nam plenitudo ꝓhibet actionẽ nãlem suũ cursum custodire. Jtẽ motus si nõ sit oportunus t sit fortissim⁹ torquet man⁹ t pedes ei⁹. Jdẽ ꝓtigit ex medico si ossa ꝓfracta vel collisa nõ bñ ꝑstrixerit vl solidauerit. Tlel ifirmi culpa efficit si mẽbris nõduz firmis moueat. Qõ si ꝓtusio vel apa fiat in mẽbris fiẽ in naso fieri videmus t in articulis aut in mẽbro ex quo os ceciderit: hec oia nãlez formã corrũpũt. Jtẽ nimia plenitudo t pinguissim⁹ cib⁹ corrũpũt nãlez formã. Qui. n. nimis pinguescũt vl macrescũt aut oia mẽbra eoꝝ aut aliq̃ deformia efficiunt. Silr ꝓtigit ex lepra t ptisi. In lepꝛosis. n. nasus dilatat anhelit⁹ grossus efficit: aures subtiliatur t fiũt q̃si asal illud qõ satio vocat. In ptisicis vo nares fiũt tenues t acute t tympora plana oculi ꝯcaui: spatule vo t hũeri circa exteriora vtunt t q̃si ale appent. Et aliqñ accñtalr mutat foꝛa. Nã in his in qb⁹ fit mollicia aut spasm⁹ aut apa aut duricia aut icisio alicui⁹ mẽbri aut chordẽ aut mẽbrũ mutat ꝓp vuln⁹ aliqõ forma mutat: hec Gal. Cui⁹ vba lz plura sint libẽter refero q̃tinus appeat q̃ ab eo trarit ꝑun. op⁹ suũ t sibi debeat laus t gꝛia sicuti pono summo medicoꝝ.

¶De causis oppilationũ t coangustationis cannaliuz. Cap'm.6.

o ¶Ppilatio ꝛc. ¶In b̃. c. 1. ꝑun. agit de causis egritudis vi via vl receptaculo. Scõo de cãis cur plus hyeme fit. ibi (In hyeme.) ¶In p⁹ pte numerat. 8. cãs oppilationũ t ꝑstrictionũ viaꝝ t ꝯcauitatũ. Prima est res exꝛnea cõprehẽsa in cãnali. i. via vel cõcauitate. Et talis res exꝛnea dr altero triũ modoꝝ. s. vel extranea fz totuz genus sicut lapis in vesica cuiuscũqz quãtitatis aut figure fuerit est extraneus t inimicus vesice: vel extranea in quãtitate sicut fex qñq; tanta colligit in monoculo vel colon vel longaone q̃ oppilat t distendit alterũ horꝝ intestinorũ inducens colicã. Tanta etiã vna qñq; cõprehendit in vesica q̃ distensione torquet t oppilat orificium vesice ita vt pix possit expelli sicut euenit hie qui nimis diu retinent eã. Tlel extranea in qualitate sicut sanguis menstruus trũbosatus in matrice. Et hec res extranea in qualitate triplr reddit extranea. Primo ex

Universidad de Sevilla

¶De causis amplitudinis cannalium. Lapim.7m

¶Hic determinat de cau

c **Annalis ampliatur aut &c.**

Jacobus

eius grossitie qua oppilat venulas. Secúdo ex eius viscositate ⁊ tenacitate qua adheret parietibus vie vl receptacul. Tertio ex eius cõgelatione qua pdit fluxibilitatẽ ⁊ manet oppilans veluti sanguisuga que cõgelata est. i. sic̃ sanguis in cánali cõgelatus ⁊ similis sanguisugę: qlis qñq; ex ẽga erat. Et iste sũt partes. i. mẽbra diuidẽtia puma cãm oppilationis. s. rez extraneá que in cánali cadit. Que iteꝝ diuidi põt in rez que pmanet in cánali fixa sicut sanguis gelatus vel flegma in venulis vel ser in monoculo indurata ⁊ cõculcata: ⁊ rez que mouet in suo loco sicut lapis i vesica qñq; voluit ad latera vesice modicũ ipedies exitũ vine qñq; recidit supra orificiũ vehementer ledens ⁊ exitus liberum vine ꝓhibens. Secúda est consolidatio vlceris qõ prefuit in via vel concauitate claudens aut oppilans viam in toto vel in parte vt quãdoq; accidit post sanationez vlcerum interioꝝ nasi cicatrix oppilans aliquaz narium. Et post sanationez vlcerum matricis quãdoq; contingit in ipsius superficie callositas quedaz oppilans ora venarũ per que pius effluebant mẽstrua. Et in sanatione vlceruꝝ labioꝝ quãdoq; adherent ⁊ consolidantur taliter labia ꝙ os manet clausum ſm aliquaz sui partem non aperibile. Tertia est nascentia vel excrescentia rei addite in via vel cõcauitate sicut carnis verucose vel porralis vel vngulose oppilantis viaz aut concauitatẽ talis sepe accidit in collo matricis. Et vngula oculi est vlcus modi ⁊ porri in naribꝰ quos ⁊ in stomacho magnus Auẽzo. c. 3. tracta. 13. primo sui Theisir quãdoq; nasci testat. Etidi inquit de his porris quãdo posuit me Naly filius Joseph in carcere suo ⁊ quẽdam de seruis suis mecuꝝ qui non poterat digerere cibum suum ⁊ habebat febrem inordinataꝝ ⁊ conquerebat de fluxu ventris non forti: ⁊ tangens pulsum suum inuenit ipsum ferrinũ: ⁊ fuit illud testimoniũ esse in suo stomacho porra. Erat autez hec sua egritudo crescens de die in diem adiungens ei debilitatem donec exiuit cum egestione corpus solidum simile in sua figura pomo: hec ille. Quarta est coopertura seu coartatio vie vel cannalis per apostema vicinuꝝ cõprimens vt in squinantia quãdoq; sic coartatur via cibi ꝙ nihil etiaꝝ liquidum transglutiri potest. Et quãdoq; via aeris adeo stringitur vt deficiat anhelitus ⁊ cito moriatur eger strangulatus. Similr ex apostemate duro lacerti quod tegit epar oppilant vene epatis vnde oritur interdum hydropisis. Quinta est cõstrictio fiens a forti frigore sicut in hyeme vehementer frigida sepe fiunt surie vel dissurie maxime boree flante ⁊ in male vestitis: ⁊ quãdoq; venter multũ constipatur ꝓpter constrictionez musculoꝝ ani a frigore. Sexta est siccitas vehemens rerum stipticaꝝ vt balnearii in aquis aluminosis est causa oppilationis pororũ: ⁊ oppilationis venarũ matricis in mulieribus qua menstrua retinent. Septia est fortitudo virtutis retentiue non cõmensurata alys virtutibus: sed excedens duratione ⁊ fortitudine constrictionis ⁊ coadunctionis villoruꝝ. Octaua est fortis ligatura sicut cum quis fune strangulatur vel quãdo ligatur aliqd membrũ tam violente ꝙ ad ipsum ⁊ vltra ipsum prohibet accidere sanguis. ¶Attende ꝙ istas causas refert Gal. 2. morbi. c. 7. dicens. In concauitate vo membrorum viarum: ⁊ foraminũ quedã fiunt: aut enim corrumpunt: aut destruũtur: aut accidentia in eis fiunt: non tamen destruũtur. Causa aũt erit res ea ꝙ solidans aut constringens vel oppilans aut cõprimens aut partes eoꝝ coadunans: ꝙ aliqñ fiunt vulnera in interiori superficie cõcauoꝝ membroꝝ quibus postea solidatis quedam pars cõcauitatis oppilatur. Aliquãdo quoq; cõtingit ex carne superflua illic nascente aut ex duro apostemate vel calido: hec omnia quẽdaz locum occupant illius cõcauitatis. Similr cõtingit ex humoribus grossis vel viscosis ⁊ ex lapide ⁊ sanguine coagulato aut ex membro eaz oppilante vel comprimẽte aut ex corpore extrinsecus accidenti. His oibus concauitas illa impedit. Idem fit si cum stipticis cõstringant aut ex frigidis coadunent aut ex siccis deficcent: nam ex his omnibus via ⁊ foramina membroꝝ angusta efficiuntur: ora vero eorum non solum constringuntur sed quasi ceca efficiuntur. Preterea angustiã pororum fieri videmus solum ex fortitudine contentiue cum ora illaruꝝ viaruꝝ vltra modum coadunantur: hec ille.

In hyeme &c. ¶In scda dicit ꝙ in hyeme multiplicantur oppilationes ꝓpter duas causas. Prima est quia superfluitates retinentur inspissate ⁊ ingrossate ⁊ quasi congelate a frigore. Secũda est quia frigus de se stringit vias ⁊ poros per quas debet fieri superfluitatum resolutio vel evacuatio.

¶De causis ampliationis cannalium. Capitulum.7.

c **Annalis &c.** ¶In hoc caplo pmo agit de causis ampliationis cãnaliuꝝ. Scdo de coangustatiõe eoꝝ. ibi (Et cannales quoq;.) ¶In prima parte tangit quatuor cãs ampliationis cãnaliuꝝ. Prima est debilitas retentiue: cuius est circũdu cere a circũferẽtia versus centrũ ptes cãnalis. Scda cã est fortis motꝰ expulsiuꝰ quo cãnaliuꝝ orificia aperiunt: ⁊ retẽtio anhelitꝰ est ex hoc mõ. i. ex mõ cãꝰ que cánales ampliãt: qꝝ pectꝰ ex retẽtione anhelitꝰ calefit ⁊ dilatat ⁊ marie substãtia pulmonis ⁊ arterie eiꝰ. Vel expone ꝙ est ex hoc mõ. i. ex mõ cause fortis motus expulsiue: qꝝ retẽtio anhelitꝰ fortificat motus expulsionis secũ ⁊ vine ⁊ etiã fetus tpe partꝰ eo ꝙ retẽtio anhelitꝰ diafragma deprimit ad iferiora cõprimẽdo mẽbra nãlia. Tertia cã est medicina aperitiua quã describit Pan. 2. cañ. trac. 1. ca. 4. dicẽs. Aperitiua aũt est medicina cuius ꝓprietas est vt moueat materiam existentẽ intra cõcauitatez meatuũ ad exteriora ⁊ remanere faciat cõcauitatem meatuũ apertã. Et hec quidez est fortior abstersiua sicut petroselinũ. Et ipsa quidem nõ efficit hoc nisi ga est subtilis resolutiua: aut ꝙ est subtilis incisiua: aut

fis morbi facti in superficie: quia isti sunt duo: scilicet superflua asperitas vel lentas. Primo determinat de causis asperitatis. Secundo lenitatis. ibi (Lenitatis causa.)

¶De causis

De partibus.

quia est subtilis ⁊ lauatiua. Omne aũt acutum est aperitiuũ: ⁊ omne amarum est subtile ẽ aperitiuũ: ⁊ oẽ subtile liquiduꝝ est aperituũ cum ad caliditatẽ aut equalitatem declinat: ⁊ oẽ subtile acetosum est aperitiuũ: hec Princeps. Sed Serap. sermone. 4. prime partis aggregatorij. ca. de medicina aperitiua cuiꝰ operationẽ subtilitati substãtie: sed porꝰ grossitudini cuꝝ caliditate. Alit enim ibi. Natura eiꝰ est calida terrea grossa sicut medicia que dicitur in greco ciclamen ⁊ alliuꝝ ⁊ cepe ⁊ fel bouis vel tauri: verum Serap. intẽdere vi de medicina aperitiua deforis: ⁊ pan. de medicina apitiua abintus. Quarta est medicia laxãs calida ⁊ hũida.

ex contrarijs harum causarum coangustantur ⁊ propter oppilationes.

¶De causis asperitatis. Cap. 8.

a **Speritas accidit** dit aut propter causam medicine que vehementer abstergit sua incisione sicut acetum ⁊ acetose superfluitates: aut sua resolutione sicut spuma maris et superfluitates acute: aut propter causam stipticam que exasperatur propter suam siccitatẽ sicut res pontice: aut frigide que exasperant propterea quod constringũt: aut propter res terrestres que sup membrum iacent sicut puluis.

Et nõ intelligit hic per medicinã laxantez medicinã laxatiuam a ꝓprietate qua propinus humor trahit ⁊ euacuat sursum aut deorsum: Iz talis medicina sit vna de causis ampliationis cãnaliuꝝ: sed intelligit per eam mollificatiuã medicinã quaꝝ sic describit. c. precallega. cñ Mollificatiua vo ex medicina cuius ꝓprietas est vt ponat essentiam membroꝝ habentiũ spissos poros leniore caliditate ⁊ humiditate sua: ⁊ accidat ex hoc vt pori fiant latiores: ⁊ expulsio superfluitatũ que in eis continetur facilior sicut emplastrum de aneto ⁊ de semine lini. Nos meminit causas Gal. c. 8. scdi de morbo dicens. Largiora efficiunt ꝓpter tortuditez expulsiue: ⁊ a medicina aperitiua vel aqua aperitiue virtutis ⁊ nimia humiditate illi membro dominante ⁊ mollificãte ⁊ aere humefaciente.

Et cãnales &c. ¶In scda dicit ꝙ causa coangustationis cãnaliuꝝ sunt cõtrarie istis. s. fortitudo retẽtiue debilitas expulsiue medicine oppilatiue ⁊ medicine constrictiue: ⁊ breuiter oppilatio maxime constrictiua ex frigore vel stipticitate vel cõpressione deforis.

¶De causis asperitatis. Capitulum.8.

a **Speritas accidit &c.** ¶In hoc caplo assignat. 5. causas asperitatis superficiei innaturalis alicuius membri. Prima est medicina vehementer abstersiua sua incisione sicut acetum ⁊ acetose superfluitates vt melancholia adusta genita ex melancholia naturali subtili. De qua dicit princeps ꝑmi prima doc. 4. ca. 1. Alia est que est cinis melancholie naturalis: que si subtilis fuerit erit eius cinis ⁊ quod de ea adustum est valde acre sicut acetum quod cum superfaciem terre cadit ebullit. Et hec species melancholie non solum exasperat sed excoriat ⁊ rodit vias per quas transit. Et abstersiua medicina est cuius proprietas est vt moueat humiditates viscosas ⁊ congelatas ab orificijs porozuꝝ in superficie membri: ita vt elonget eas ab eo sicut aqua mellis. Et incisiua medicina est cuius proprietas est vt penetret subtilitate sui in id quod est inter duas superficies: scilicet superficiem humoris viscosi ⁊ superficiem in qua est inuisicatus: ⁊ remouet ipsum ab ea. Et propter hoc adueniunt partibus diuersis eius superficies diuerse operationis propteres ꝙ separat eas qua re fit facilis expulsio earum a loco quo fixe erant sicut sinapis ⁊ ormel: hec princeps secundo huius tract. 1. ca. 4. Et quibus perpendere potes que medicina vehementer abstergit cum incisione. Secunda est res vehementer abstergẽs sua resolutione sicut spuma maris ⁊ superfluitates acute vt cholera rubea vel cholera adusta vel cholera viridis. Spume maris quinq; sunt species vt ait princeps secundo cañ. proprio ca. Et est calida ⁊ ficca in tertio mundificatiua sordicies abstersiua adustiua. Et medicina resolutiua est cuius proprietas est vt separet humorem faciendo ipsuꝝ vaporem ⁊ extrahendo ipsum a loco in quo fuit retentus partẽ post partem donec assiduatione illius operationis finiat illud quod ex eo remanet fortitudine sue caliditatis sicut castoreum. Et hec sua resolutioue exasperat superficiem: quia consumpto humido corrugatur sicut pergamenum soli expositum vel igneo calori. Tertia est res vehementer abstergens sua stipticitate vel ponticitate qua deficcat ⁊ exprimit humiditates a superficie membri sicut manifeste sentimus linguas nostras exasperari ex masticatione fructuum immaturorum ponticorum ⁊ citoniorum ⁊ esculorum ⁊ sorbarum. Et has tres species rerum abstergentiuꝝ scilicet incisione resolutione ⁊ stipticitate apprehendit sub se medicina exasperatiua. Quam sic describit pan. secundo. cañ. trac. 1. ca. 4. Exasperatiua vero est medicina que ponit superficiem membri diuersarum partium in altitudine ⁊ profunditate: aut pp fortitudinem ꝓtractionis sue cũ spissitudine sue substantie: aut pp vehementiam sue acuitatis cum subtiliatione substãtie: ⁊ secat eam ⁊ destruit equalitas: aut pp suam absterſionem a superficie aspera in principio ⁊ plana per accidens: quoniã cũ abstergit a mẽbro grosse essentie cuius superficies est aspera ⁊ partiũ finus diuersus humiditatem viscosam currentem super eam ⁊ facientẽ prouenire superficiem extraneam planam egreditur asperitas prima ⁊ precedit: hec pan. ibi. Quarta cã est frigiditas exasperans ꝙ stringit ⁊ exprimit humiditates a superficie mẽbri. Istud manifeste apparet in extremitatibus eoꝝ q se exponunt aeri vehementer frigido tpe hyemis marie boree flante. Exasperant. n. facies labia ⁊ manus cũ sic in tñ ꝙ eaꝝ cutis findit. Quinta est res terrestris superficiei iacens vt puluis aut fumus: hec marie manifestat in oculis ⁊ gutturibus ambulantium aut eqtantiũ per loca puluerulenta ⁊ stantiũ in locis fumosis q̃ sepe flẽt ⁊ tussiunt exasperati puluere aut fumo in oculis aut gutturibus. ¶Attende ꝙ Gal. cãs aspitatis ca. 8. scdi de morbo sic cõmemorat. Fiunt autez aspera ex acuto humore aut ex acuta medicina aut ex humoribus corrosiuis: oculi aũt ⁊ gula fiunt aspa vel ex fumo vel ex puluere: sitr stomachus ⁊ intestina fiunt aspera: aut ex acuto humore: aut ex acuta cibi ⁊ potus qualitate aut ex mortifera medicina: vnde si cã exasperans fortior fuerit vulnera ⁊ corrosiones in carnosis faciet membris in ossibus rasuram ⁊ perforationem: hec Galenus.

¶De causis

¶De causis dislocationis ⁊ separationis a situ. Capim.10m.

a **Embri ⁊c.** ¶Hic determi. de causis morbi in positiõe vel situ: situm autẽ duo notãt: qꝫ de loco ⁊ societate.

m Ideo primo ponit cãs morbi in situ ratiõe loci vt est dislocatio. Scõo ratione societatis. ibi (Causa eius est.) Tertio de causa morbi motꝰ qui reducitur ad peccatum situs. ibi (Eorum causa.)

Jaco.

¶De cãis lenitatis. C.9.

Enitay

1 tis ⁊c. ¶In B capitulo tangit duas cãs lenitatis superficiei alicuius mẽbri. Prima est res glutinans sua viscositate sicut flegma viscosuꝫ aut mucilaginosuꝫ sparsuꝫ in superficie stomachi aut matricis tollit ei vel saltez absc̃odit ꝓpter asperitatez ⁊ efficit eaꝫ lenẽ seu lubricam. Idez opat medicina applanatiua: quã describit Pain. 2. can. trac. 1. c. 4. dicens. Applanatiua vo est medicina viscosa cuius ꝓprietas est vt dilatet superficiem mẽbri asperi dilatatione superficiei plane ⁊ fiat manifestum illius corpis per eã planũ recte asperitatis aut currat ad ipsuꝫ humiditas dilatata hac extẽsione. Scõa est res subtilr resolues ⁊ subtilians mãz ac ipsam currere facies in superficie mẽbri. Et hãc opationẽ attribuit Pain. medicine mollificatiue. c. nũc allega. dicens. ¶Mollificatiua vo est medicina cuius ꝓprietas est vt ponat essentiã membroꝝ hitium spissos poros leniorem caliditate ⁊ humiditate sua. Et hec medicina primo dissolut humorem compactuꝫ: deinde resoluit paruꝫ ⁊ curat apostemata dura vt ait Serap. in aggrega. ¶Attende qꝫ primã haꝫ causaꝫ tangit Gal. 2. morbi. ca. 7. silens de scõa: qꝫ rarior est ⁊ minus ꝓpria dicens. Lenitas vo aut fit ex infusione viscosi humoris ⁊ pinguosi aut viscosi fetentis: hoc tamen plurime contingit in ossibus cum nõ ꝓout oportet curantur a medicis.

¶De causis dislocationis ⁊ separationis a situ. Capim.10.

m **Embri ⁊c.** ¶Egit Pain. in. 5. ꝓcedẽtibꝰ. c. de causis morboꝝ in plasmate ⁊ h̃ agere incipit de causis morboꝝ situs. Et in h. c. tãgit. 4. cãs remotionis mẽbri de suo loco. Pria cã est extẽsio velxmẽs q̃lis fieri solet in gehẽnis seu torturis hoium vt qõ nolunt gratis ꝓfiteri vi torm̃ti fateant: qui fumibꝰ distenti sepe patiũtur dislocatione adiutorioꝝ. Scõa est motus fortis sup̃ initionẽ. i. conatũ. s. cũ quis imitatur vel attentat motum vehemẽtis fortitudinis saltando luctãdo hastiliãdo vel expectando pede fixo alium impetuose occurrentem sicut fit in ludo quo quis cathedre insidens pedem leuat ⁊ porrigit accurrẽtibꝰ sibi cũ pede obuiãtibus vnde pes reflexus q̃q dislocat. Tertia est cã que relaxat ⁊ humectat nimium sicut fieri solet in hernijs seu ramicubus qꝫ pãniculus siphac ita relaxat qꝫ pars aliqua intestini relinquẽs ꝓpriũ locũ versus inguina descẽdit ⁊ matrix interdum relinquẽs locũ inferius descendit ex remollitione ⁊ relaxatione suiipsius vel suoꝝ ligamentoꝝ. Et vna silr. Quarta est nocumentũ superueniens ligamento qõ membra colligat vel ex corrosione ligamẽti sicut in lepra q̃q sic corodunt ligamẽta articulorꝫ pedum qꝫ digiti pedum cadũt: vel ex putrefactione ligamẽti sicut in estiomeno vbi cadunt digiti ⁊ interdum pedes ex cadaueroli putredine: vel ex relaxatione ligamenti sicut q̃q cõtingit in sciatica tanta ligamenti remollitio ex humoribꝰ mucilaginosis imbibitis qꝫ vertebrũ resilit a scia. ¶Attende qꝫ Gal. 2. morbi. c. 11 sic describit causas morboꝝ in positione. ¶Morboꝝ aũt in compositis membris nascentium aut minus motus ⁊ subitaneus erit cã aut nimia humiditas cõchatenationi mẽbroꝝ infusa: nam hec humiditas si multa fuerit ligamẽta ifundendo mollificat: vnde cõchatenatio cito dissoluit. ¶Hernia quoq; que fit intestinis vel zirbo ad testiculos descẽdentibus aut erit qa via que est a siphac ad testiculos aperit: aut qa siphac scindit aut porat. Unde aut zirbus aut aliqd intestinoꝝ venit in illa via aut in pelliculis testiculos circũdantibꝰ que vocantur tracodie. i. saccus vtroq; testiculoꝝ. Item intestina mutantur a suo loco ex fissura siphac. Similr quedaꝫ pars pulmonis egreditur si pectoꝝ aliqua fissura contingat. Item vna extra tendet si ab humore aliquo infundatur ⁊ mollificetur. Item extremitates membroꝝ exterioꝝ propter casum aliquem torquentur: hec Gal.

¶De causis malitie vicinitatis cum ꝓpinquitate. Capim.11.

c **Ausa eius ⁊c.** ¶Acto in priori capo de causis eritus membri a suo loco. ¶Hic agit de causis associationis indebite membri vni⁹ cũ alio ex nimia ꝓpinquitate vel cõiunctione vnius ad alteruꝫ prohibente separationẽ vel elongationem sufficientem alterius ab altero que debetur eis fm naturaꝫ vt si palpebra inferior inuiscetur ⁊ adheret superiori: aut si non possit ab ea sufficienter elongari: vel si duo digiti manus aut pedis simul adhereant aut ipsi nequeant alter ab altero satis elongari. Et tangit hic Pain. ser cãs talis associationis. Prima est grossities nimia vt cũ alter digitoꝝ vel plures vel oẽs vehemẽter inflantur occupat spaciũ qõ inter hos esse debz ⁊ fiunt quasi cõiuncti. Scõa est viscositas nimia sicut in palpebris lippoꝝ appareat que quãdoq; adherent ⁊ iuiscant ex viscositate lippe taliter qꝫ manẽt oculi clausi vix aperibiles. Tertia ẽ spasmus q si fit anterius iclinat caput ad anteriora versus pectus ⁊ nõ sinit caput erigi. Et

¶De causis malitie vicinitatis que dilatationẽ ꝓhibet. Capim.12m.

b **Psius ⁊c.** ¶Hic determi. de cã remotionis mẽbri a suo situ prout accipit ꝓ societate: ⁊ duo facit. Nam

1 hoc põt accidere: vel qa membrũ hũc sociatũ cuz altero debeat posse separari ab eo ⁊ non separatur: vel debeat posse cõiungi ⁊ non cõiungitur. Primo deter. causam primi. Scõo secũdi. ibi (Ipsius causa.)

grossities: aut viscositas: aut spasmus: aut laxitas: aut humoris siccitas in iunctura qa ibi fit lapis: aut cũ qua natꝰ fuit.

¶De causis malitie vicinitatis que dilatationem ꝓhibet. Cap.12.

i **Psius[b] causa est** aut grossities: aut vestigiũ icarnationis vlceris: aut spasmus: aut cuz qua nascit.

¶De causis motuũ nõ nãliũ. Ca.13.

c **Grum causa est** aut siccitas debilitans sicut tremor siccus: aut siccitas spasmificãs sicut causa singultus sicci ⁊ causa spasmi sicci: aut superficies calefacientes: aut superficies infrigidãtes: aut cause virtutis viã claudentes membro suam ꝓhibentes penetrationem cum oppilatione: aut superfluitates que nocent: aut ꝓpter suam frigiditatez sicut rigor ⁊ tremor: aut ꝓpter punctionem sicut horripilatio: aut ꝓpter caloris inati submersionem: aut ꝓpter sui paucitatẽ: ⁊ ꝓpter illaꝫ accidit in musculoꝝ supficieb⁹ frigiditas ⁊ ꝓuenit ventositas que vult resolui ⁊ exire

Be parti.

si postrius fuerit trahit caput sursuz quasi velit egre aspicere celum: ⁊ non finit caput ad ãteriora flecti cũ inclinatione: ꝫ qũq; inuersat posterius faciez tractu violento. Quarta est mollities vt in tortura oris vl paralysi pars faciei mollificata tendit versus sanaz approximãs ei nimis ⁊ nõ potens satis ab ea elongari quare torquetur os ⁊ in subeth ⁊ lythargia ⁊ apoplexia palpebra supior remollita decidit inferius ⁊ claudit oculũ nec valet eri gi nisi difficulter. Quinta est siccitas humoris lapidificati in iunctura aliq̃ sicut cõtingit digitis manus et pedis in podagris ⁊ chiragris nodosis. In qbus digiti sunt irrigidati ⁊ facti imobiles quasi facti essent ex vnico osse. Sexta ẽ malitia societatis cum ꝓpinquitate contracta in vtero materno vt cum nascit aliquis cum quibusdaz digitis adherentibꝰ. ¶Attende qꝫ Galenus scõo morbi ca. 11. breuius meminit causas male societatis. Ait enim ibi. Corrumpitur autem membroꝝ colligantia vicini membri vum alterum cum altero solidatur aut ligamentum mollificatur aut inciditur.

¶De causis malitie vicinitatis cum elongatione. Capitulum.12.

i **Psius causa ⁊c.** ¶Acto in priori ca. de causis malitie vicinitatis ex nimia ꝓpinqtate vel ꝓiunctione vnius mẽbri ad alterum ꝓhibente sepationẽ vel elongationẽ sufficientẽ alterius ab altero fm nãm: hic agit de causis malitie vicinitatis ex nimia elongatione vnius mẽbri ab altero ꝓhibente tactuz eoꝝ vel approximationẽ sufficientem eoꝝ adinuicem fm naturã. Due nãq; sunt spẽs morbi in vicinitate. Juxta illud ꝓncipis primi scõa doc. prima. ca. 3. Egritudines vero societatis sunt duaꝫ specieꝫ vna est vt accidat ei ꝓhibitio motus sui ad ipsum aut vt duriter sit sicut cum digitus sibi vicinum tangere prohibeat. Aut cum accidit ei vt ab eo moueri ꝓhibeatur aut vt separetur aut fit difficile. Et de causis huius secunde speciei actum fuit in precedenti ca. De causis vero prime hic agitur ⁊ assignantur h̃ quattuor ipsius cause. Prima est grossities sicut caro superexcrescens oculo vel angulis eius vel tumor oculi nimius eminens quasi foras ereat. Prohibet palpebras approximari nec sinit oculos claudi. Et tumor nimius in bursa testiculorum vel in interiori parte alterius corarum non sinit coras sufficienter approximari ad rectũ incessum: sed ambulat homo tibijs aptis. Secunda est vestigium incarnationis vlceris: vt si fuerit vlcus sub oculo vel supra oculũ ex carbũculo vel combustione cum ꝓditione substantie ⁊ incarnetur ac cicatricetur sine sufficienti regeneratione carnis altera palpebraꝝ inuersabitur ⁊ ꝓhibebuntur palpebre se tangere. Idem labijs contingit ⁊ membris motiuis si scindantur eoꝝ chorde nerui vel musculi fm latuz ⁊ regeneretur porus alterius nature. s. carnosus durus. Tertia est spasmus: sicut enim spasmus est causa malicie vicinitatis cum propinquitate inquantuz pars sana trahit ad egram ⁊ magis ꝓbito sibi propinqua fit: nec valet ab ea satis elongari: sic est cã malitie vicinitatis cum elongatione: qꝫ pars egra nequit accedere sufficienter versus locũ illũ q debeꝫ parti sane. Et id clare apparet in tortura oris ⁊ spasmo: ⁊ in spasmo partis anteriois prohibetur caput versus posteriora sufficiẽter accedere: ⁊ in spasmo partis posteriois nequit flecti versus pectus ⁊ anteriora. Quarta est causa malitie vicinitatis cum elongatione contracta in vtero materno: vt cum quis nascitur tibijs nimis elongatis ex errore informatiue vnde ingressus eius redditur infirmus cum quadam claudicatione: vel cum aliquis digitorum nascitur rigidus ⁊ impos moueri versus medium palme.

¶De causis motuum non naturalium. Capitulum.13.

e **Orum causa est ⁊c.** ¶In hoc ca. ꝓmo agit de causis motuum contra naturam. Secundo de diuersitate motuum a causa materiali penes materie paucitatem ⁊ multitudinem. ibi (Et nunc quidem dicemus.) ¶In prima parte numerat sex causas motuũ contra naturã. Prima est siccitas debilitans sicut tremor siccus. i. a qua prouenit tremor supflue ariditatis: ꝫ. n. moderata siccitas neruoꝝ chordarum ⁊ ligamentoꝝ conferat plurimũ ad robur motuuz: excessiua tñ motus debilitat sicut in ptisicis ⁊ ethicis apparet. Et princeps testatur tertijs scõa cap. de tremore dicens. Et aliqñ qdem fit vt instrm aliquã incurrat deficcatiõez ⁊ non obediat reflexioni obedientia facili. Scõa est siccitas spasmificans. i. spasmũ faciens: vt siccitas neruoꝝ inducens spasmum de inanitione: ⁊ siccitas villoꝝ stomachi inducens singultũ ex inanitione. Tertia est supficies calefacientes. i. cause calefactiue supficietenus corpori occurrentes vt cuz aqua feruens sup aliquẽ nudũ proiecta fuerit statim riget ⁊ horripilaꝫ. Quarta est supficies infrigidantes. i. cause frigide superficietenus obuiantes corpori sicut aqua vehementer frigida superspersa corpori facit ipsum tremere ⁊ horri-

pilari. Similiter aer vehementer frigidus si nudo occurrat. Et dicit signanter superficies: qa mali motus rigoris t horripilationis plus in' supficie q3 in interioribus cõtingũt iuxta illud Aristo. 8. particula pblema. pblemate. 5. Propter quid maxime extremitates rigescũt: t ita a calido sicut a frigido horripilantur teste eodem ibi pblema. 10. querente ppter quid horripilanf t calido t frigido infusi. C Attende q quidam libri loco ꝛ supficies habent supfluitates in tertia t quarta causis modo assignatis: alij habẽt loco ambarũ supfluitates spasmificantes. Sicut. n. siccitas est causa motꝰ mali in spasmo t singultu ꝛ inanitione: sic supfluitas imbibita nervis est cã motus mali in spasmo ꝛ repletione. Sed hec causa satis cõprehendit sub cã sequenti quinta in ordine. Quinta est causa claudens viã virtuti motiue qua transit ad membrũ qõ moueri debet t phibens penetrationez istius virtutis cum oppilatione sicut humor grossus oppilans poros neruoꝝ per quos eunt spũs ad mẽbra motus secuꝫ deferentes istam virtutẽ: qui si pfecte t ex toto viaꝫ nerui clauserit tollit motũ oĩum membroꝝ inferioꝝ qui motũ recipiebant ab illo nervo: si vo imperfecte reddit motum membroꝝ imbecillem t tremulentũ. Sexta est supfluitates nocẽtes altero triuꝫ modoꝝ. s. vel sua frigiditate sicut in tremore t rigore: vel sua punctiõe vt in horripilatione vel submersione caloris inati t ipsius paucitate ex' quibus evenit frigiditas in superficiebus musculoꝝ t ventositas querens resolutionem t exitum ex qua generaf saltus. Ex submersione quidez caloris inati ꝓuenit frigiditas: t ex paucitate ipsius ventositas nascif: sicut clare apparet in stomacho frigido male digerente: talis enim sepius abundat in rugitibus t eructuationibus t inflatione. C Attende primo q Gal. 5. morbi. c. 1. ad principiuꝫ tractans ꝛ motibus cõtra naturam nominat ex eis. 11. dicens. Spasmus: tremor: titillatio: rigor: singultus: tussis: eructuatio: sternutatio: spandidatio: oscitatio: t ventium cõgelatio: omnia vni generi supponunf. i. malo motui: diuersa tamẽ sunt adinuicem. C Attende secundo q istoꝝ motuum quidam fiunt a natura tantũ irritata per aliqd nocitiuũ vt tussis. Alij a morbo tantũ vt spasmus. Alij a virtute t morbo simul vt tremor. Juxta illud Galen ibi. Diuersitas autem prima est: quia quedaꝫ fiunt a natura cum ab eis coacte humor nocitiuus moueatur. Item quedam istoꝝ sequũtur naturam morboꝝ quibus nihil adiutorii prestat natura. Nõnulla vero ad vtrosq; se habent. Et paucis iterpositis ait. Unde dico q actio harũ virtutum sit sternutatio t tussis spandidatio singultus. Actio vero que a solo morbo fit est iectigatio t spasmus. Ab vtrisq; autẽ fiunt omnes motus congelationis. Et motus omnis qui fit membris mollificari incipientibus tremor quoq; hec Galenus. C Attende tertio specialiter circa fertã causam q tremor: rigor: horripilatio: t saltus: seu iectigatio: ꝛ quibus ibi agitur multipliciter differunt. Nam tremor est motus in quo membra mouentur ad inferius cum grauedine sua: t eriguntur ad superius cum virtute ferente ipsa vt ait Galenus libro ꝛ rigore tremore iectigatione t spasmo capitulo quarto: t fit semper ex debilitate virtutis motiue voluntarie non potentis plene vincere grauitatem membroꝝ inferendo t mouendo ea. Sed rigor est frigiditas causans dolorem cum motu inuoluntarie t inequalis concussionis totius corporis faciens ipsum contremiscere vt ait Galenus nunc dicto libro capto sexto. Et conuenit in hoc cum tremore q partim fit a virtute partim a morbo. Sed differt ab eo quia virtus est fortior in rigore t rigor magis fit a ꝓ virtute naturali. Tremor vero magis a motiua voluntarie. Juxta illud Gal. 5. morbi. ca. 2. ad finem. C Motus qui rigor vocatur non penitus est extra naturaꝫ sicut spasmus t iectigatio. Sed est compositus ex re nõ naturali t virtute corporis: sed tamen a tremore differt qa corporis virtus fortior est in rigore q3 in tremore. Fateor motum istum virtuti naturali magis pertinere: virtuti dico expulsiue siue mũdificatiue. Causa vero cogens hanc virtutem mouere est inaturalis. Horripilatio vero est motus inordinatus cutis solius cum hirsutatione seu piloꝝ erectione. Juxta illud Gal. libro ꝛ rigore t tremore. ca. 6. Si vo superficies corporis moueatur motu inordinato t hirsutaf in principio paroxismi preter hoc q totum corpus moueatur simul vocaf horripilatio siue horror: t est accidens qõ accidit soli cuti: t habet se ad cutem sicut rigor ad totuꝫ corpus: hec Gal. Sed iectigatio seu saltus est dilatatio extra naturã que omni mẽbro dilatari potenti accidit ex grosso fumo aut vapore aut ventositate. Ossa eniꝫ t cartilago hac dilatatione oĩno carent. Et cutis plurimũ dilatari põt: idcirco pre ceteris iectigationem pati potest. Et aliquãdo lacertis sub cute ereuntibus cõtingit t nõ minus his stomacho t vesice epati spleni intestinis quoq; hec Gal' 5. morbi. c. 2. Differt autem iectigatio a tremore. Primo quia tremor est passio que non accidit alicui nisi cũ vult t conatur mouere aliqõ membroꝝ suoꝝ sicut manus t pedes. Jectigatio vero accidit iectigantibꝰ membris etiaꝫ si quieta retineantur in vno loco absq; eo q quis cum eis velit motum aliquez exercere. Scõo quia elevatio t depressio accidentes iectigantibꝰ membris habent se sicut dilatatio corporis cum repletur: aut eiusdem repleti constrictio cum euacuatur. C Motus autez membroꝝ trementiuꝫ est motus permutationis totius membri fm oppositas locaꝫ modo superius modo inferius moueaf: preter hoc q ipsum in se dilatef aut constringatur. Tertio quia in membro trementi nulla pars manet imota: imo vene t arterie t ossa t cutis sequũtur formã motus lacerti: quia oĩa simul nunc ad inferius nunc ad superius permutantur. In iectigatione vo nunq; iectigant omnes partes membri in quo iectigatio innenitur: qñ nervus t ossa t cartilago non iectigant. Quarto qa causa efficiens iectigationis est ventositas grossa t vaporosa difficilis exitus a mẽbro ad extra t cõmuniter provenit ex infrigidantibus causis. Tremoris autẽ causa non est vna nec infrigidans semp. Et he differentie oẽs assignantur a Gal. libro ꝛ rigore t tremore capꝰlis. 4. t. 5. C Attende quarto circa hoc q dicit hic Princeps. Aut ppter suaꝫ frigiditatez sicut tremor t rigor: q3 tremor t rigor frequẽter accidant a frigiditate ledẽte mẽbra sensibilia: sepe tamen accidunt ab humoribus calidis acutis penetrantibus t pungentibꝰ dicta mẽbra. Juxta illud Gal. 4. morbi. c. 5 C Materia quoq; duꝫ calefit t attenuaf t fit quasi fumus est causa rigoris atq; tremoris. Deprehendere quoq; alr poteris an materia pũgitiua calida siue frigida generat rigorem t tremoreꝫ. Si sana corpora roraveris aqua calida vel scintille ignis ea tetigerint statim ea rigoreꝫ patiunf. Et iterũ in tertiana videmus febre quãvis materia eius sit cholera rubea plus q3 in ceteris febribꝰ: tamẽ febricitãtes maiorem rigorem t tremorem habent q3 ceteri febricitantes: t quãto materia erit purior: tam rigor est fortior. Et siquis causon patiꝫ t rigorem habuerit liberaf: qa cholera rubea intra venas manens fm crisim exterius expellif a natura t penetrare cogif per lacertos t carnẽ vsq; ad cutẽ. Ergo manifeste videmus q rigor non fit tantũmodo cã frigide materie: sed fit etiã ppter calidam materiam: hec Gal. C Attende qnto circa hoc q dicit hic Pri. Aut ppter suam punctionez sicut horripilatio q3 horripilatio' frequẽter fiat ab aliquo acuto pungente cutem: fit etiaꝫ plurimuꝫ a frigore subito qõ cõtrahit t hirsutat cutẽ. Frigus. n. passiꝫ adveniẽs cuti, t carni sine motu aliquo manifesto gĩat tipuꝫ: q vi frigꝰ t ipm adveniẽs subito cuti cũ motu ipsius t hirsutatione gĩat tipũ qui vocari solet horripilatio: t ipm subito adveniẽs cuti t lacertis cũ tremore t cõcussione mẽbroꝝ facit tipuꝫ q rigor: dicif sicut notat Gal. lib. de rigo. t tremore. c. 7.

a C Et nunc tc. C In hac parte scda dicit primo q si materia nocens mẽbris fuerit vaporalis pauca generat alices. Et sunt alices extensiones oĩuꝫ membroꝝ maxime brachioꝝ ex grossa fumositate seu vaporibus causate que sepe eveniunt quasi voluntarie famis maxime post somniũ. Et cũ multiplicabunf t fortes fiũt pnosticant febrem. Et similr oscitationes seu hiatus. Et dicunf alices ab alios. i. brachijs que pcipue movenf in eis: t vocanf a Gal. 5. morbi spandidationes: quia in eis expandunf mẽbra. Aut eniꝫ ibi. c. 5. ad pncipiũ. Dum. n. morbi incipiunt anteq3 febris accidat plurimã in suo corpore perturbationem angustiaq; sentiunt: lacerti quoq; atq; caro extensione extẽdunf parua: t in his oĩbus angustiam patiunf: t membra eoꝝ omnia expãdidanf: maxime dum a somno surgunt: quia calidam materiã in lacertis suis coadunatã sentiunt ꝓpter cibi digestionẽ t motus quietez. Frequenter in pueris hoc fieri videmus sine doctrina. Natura eniꝫ aĩalis ad talem cogit motuꝫ vt dissoluat atq; expellat fumosaꝫ materiã: hec Gal. Scõo dicit q si vaporalis mã nocẽs mẽbris fuerit matoris quãtitatis ea que generat alices t fuerit quieta cõtinget ex ea lassitudo penalis. i. fatigatio simpler qualis induci solet ab exercitio nimio. Sed si fuerit mobilis ꝓueniente ex ea spẽs alie lassitudinis. s. ulcerosa extensiua vel apostemosa. Juxta illud Gal. statim post verba nunc ꝛ spandiditione allegata. Est t alia huiꝰ spẽs que laboriosa dicif: que aliqñ fit ppter nimium exercitiũ: aliqñ vo alitũde: quia sine manifesta fit causa. Item tres sunt laboris spẽs. In quaꝝ vna infirmus mẽbra sua quasi contusa essent sentit. In alia vero quasi extensionẽ in corpe. In alia quasi vulnera cogitat in toto corpore dispartita: hec Gal. Tertio dicit q si vaporalis materia nocens mẽbris fuerit fortior horripilatio ꝓueniet inde. Quod sepe videmus in dispositis ad febrem. Pmo. n. sentiunt sua mẽbra quasi fracta vel baculis pcussa: ꝛinde qñ moventur vel balneanf vel vento se exponunf sua cutis horripilatur. Quarto dicit q si materia pdicta fuerit fortior q3 in horripilatione t lassitudine generanf inde rigor t tremor. Jurta illud Gal. c. nunc alleg. Si aũt movenf lassitudines passi. s. tremor a' q3 rigor eis ꝓtingit. Et aliqñ si materia maligna fuerit ẽt si non moveantur tñ rigorem patiunf. Item ẽt ex rigore cadunt in tremorẽ si moveanf. Hoc eis maxime ꝓtingit si motus magnus fuerit: ꝛinde subdit. Causa hoꝝ oĩum accidentiũ est pungitiua materia t nõ differunt nisi in qualitate t quãtitate materie. s. in multitudine t acrumine: vel pp corpa subiecta q̃ sunt sensibiliora vel minus sensibilia: hec Gal. Quinto dicit q qñ materia ventosa cõprehendit in musculo nõ habens libꝝ exitũ ꝓuenit ex ea pulsatio. i. saltus seu iectigatio. Et vocat ꝓncepꝰ hic saltũ pulsationẽ pp similitudinẽ saltꝰ cũ pulsu in dilatatione t ꝓstrictione. Differunt tñ in multis: q3 pulsus est motus nãlis regularis ordinatus arterie solius aut cordis. Saltus vero est ꝓtra nãm irregularis inordinatus oĩum mẽbroꝝ dilatari possibiliũ. Et fit pulsus a calore fom cũ virtute vitali. Saltus vero fit a frigore plus. Jurta illud Gal. libro ꝛ rigore t tremore. c. 5 Et ꝓpterea q3 ventositas grossa nebulosa aut vaporosa aut extẽsiua vel inflatiua est causa iectigationis iõ iectigatio marie inuenif in corporibus frigide etatis aut frigide complonis t magis multiplicaf in tpibus similibus hyemi: t habitationibus frigidis: t his qui longa torpent quiete: t multitudini vacant ciborum t potuũ: aut vtuntur infrigidãtibus cibis aut inflatiuis t vniuersaliter causis infrigidantibus corpus. Et quibus relinquif manifestum q3 iectigatio provenit ex infrigidantibus causis: hec Galenus.

De causis augmenti magnitudinis t numeri. Capi. 14.

b C In hoc. c. assignat tres cas. Quaꝝ due ꝑme sunt cões quãtitati continue

b mẽbroꝝ adaucte t numero mẽbroꝝ adaucto: t tertia appropriaf augmẽto solius q̃titatis ꝓtinue mẽbri. Pria est multitudo mãei ex qua gĩanf t alunf mẽbra. s. spermatis t masse sanguinis. Ex his. n. magnificatis t supfluentibus vel nimiũ ꝓtensibilibus gigantes nascunf t monstra fiunt sicut homo biceps vel. 4. pedum vel gemini herentes. Scda est imoderata fortitudo virtutum attractiuaꝝ in seipsis. i. ex se t suis ppriis instrumentis sine adiutorio artis. Fortitudo nãq; virtutis attractiue seminis in matrice recepti q̃q; tanta est in attrahendo copiose sanguinẽ matris q3 non solũ sufficit ad ꝓstituendũ t alendũ mẽbra: sed magnificandũ vel multiplicandũ vltra nãm partem eius cõuersa in mẽbra spermatica t parte alia in carniformia. Non enim virtutes informatiua t imutatiua sunt tante discretionis vt rescindãt q3 supfluit in' quãto si fit aptum mẽbrificari: sed ex eo mẽbrũ faciunt. Tertia est fortitudo virtutum attractiuaꝝ acqsita per artem. s. p frictionẽ mẽbri t emplastra fortis attractionis ei suppositi sicut est emplastrum de pice factũ t de similibus. Et hec tertia cãnis ei fortis augmentationi ꝓtinue quãtitatis: trahit. n. abunde sanguinez ad mẽbrum que magnificaf t ingrossatur: sed nõ mãm spermatis: nec illic in spermatibilem qua de nouo possit mẽbrum aliqõ officiale vel spermaticum generari nisi mẽbrum impropie dictũ sicut glandula vel potrus. C Attende primo q Gal. 2. morbi. c. 8. sic retulit causas augmentationis numeri mẽbroꝝ. Item supfluitas existẽs in mẽbris numero supponitur. Que si naturalis fuerit causa

eius

¶ De cauſis diminutionis. Lapſm. 15.

a b **E quidem ꝛc.** ¶ Determinat de cauſis morbi ī quãtitate. Prio de cauſis peccati p modũ augmẽti. Scdo p viã diminutionis. ibi (Nec quidẽ ſunt.) ¶ Notandũ ſup illo verbo lactricis nõ eſt alia virtus q̃ virtus gñatiua: iõ dicitur lactrix ſpeciei ꝛ idoli excisi a corpore generantis eius idoli virtute qꝫ opatur actiõ gſtatiõis: ſicut n. arti-

Jaco.

eius erit multitudo bone materie. Aut male ſi fuerit extra naturã. In vtroq; tñ virtus ẽ fortis ꝛ ſana. Alaz niſi hoc eſſet non ſm naturalitatez hoc facere poſſet: nec etiã valeret expelli qõ extra naturã erat: niſi eadẽ virtus fortis exiſteret. Tidemus. n. ſextum digitũ in infantibus eſſe ſi bona materia fuerat. Et in perfectis hominib⁹ carnẽ fieri ſuperfluã ꝛ in oculis vngulam: glãdines quoq; in ſuperficie⁹ generari videm⁹ ex ſuperfluis a virtute expulſis fiũt puſtulas ꝛ bochiũ plenas quaſi melle ꝛ pinguedine: hec Gal'. Deinde ſubdit. c. ſequenti. Jtez magnitudo membrorum fit propter bonam materiã ꝛ fortitudinẽ virtutis. ¶ Attẽde ſecũdo qꝫ fricatio ꝛ emplaſtrum ex pice non ſoluz ſunt cauſa ſuperexcreſcentis magnitudinis mẽbrorum: ſed etiaz mẽbra marcida ꝛ ſuperflue demacrata ꝛ diminuta redire faciũt ad ꝓpriaz carnoſitatẽ

¶ De cauſis diminutiõis. Lap. 15.

b **E quidez[a] ſunt**

que: aut in principio prouenerũt creature ſunt materiei diminutio: aut virtutis lactricis error: aut ei⁹ debilitas: aut nocumenta que quãdoq; extrinſecus adueniunt ſicut inciſio: aut percuſſio: aut corruptio quam facit frigus: ꝛ quandoq; intrinſecus ſicut herpes eſtiomenus aut putrefactio.

¶ De cauſis ſol'onis ꝓtinuitatis. L. 16.

i **Ste quidẽ[b] ſunt**

aut intrinſecus aut extrinſecus. Que vero fiũt intrinſecus ſunt humor comodẽs ꝛ comburẽs: aut humectãs ꝛ laxãs: aut ſiccãs ꝛ findens: aut ſicut repletio vẽtoſa pũgens: aut humor extendẽs ꝓpterea qꝫ ſe cõſtringẽdo mouet: aut penetrãdo in corpore ꝓpterea qꝫ fortis motus ipſum ſeparat: aut humor pungens. Et he quidẽ omnes: aut ſunt ꝓpter motus fortitudinẽ: aut ꝓpter materiei mul/titudinem: aut ſicut fortitudo motus expulſiue nõ ſm naturalem curſum ꝛ ſicut motus ſup repletionem: ꝛ de his que eis ſimilanť eſt vox fortis ꝛ ſaltus ꝛ ſicut apoſtematum apertio. Cauſe aũt que extrinſecus ſunt ſicut corpus extendens vt funis ꝛ põdera: aut qõ incidit vt enſis: aut qõ adurit ſicut ignis: aut qõ contundit ſicut lapis: quoniã hmõi ſi vacuum inuenerit contundet: aut ſi repletuz receptacula findens: aut ſicut corpus qõ perforat vt ſagitta: aut qõ pungit: aut mordet ſicut canis rabioſus: aut vipera aut homo.

¶ De cauſis vlcerum. Lapſm. 17.

c **Cauſe vlcerũ ſũt**

apoſtema qõ apitur: aut plaga que facit pus: aut bothor q ſe comedunt.

¶ De cauſis apoſtematũ. Lap. 18.

b **Arum cauſaruz**

quedaz ſunt que ſunt ex materia ꝛ quedam ſunt ex diſpoſitione membri. Que vero ſunt ex parte materici ſunt re/

Be parti.

imbibentium ꝛ relaxatiuz eas. Et licet hꝫ paſſiones ſint ex morbis ſitus ſunt nihilominus de genere ſolutionis continuitatis. Juxta illud. i. cantici tracta. 3. capi. 15. Quãuis ſeparatio contingens cuilibet ex eis de quoruz natura eſt vt ſint in ſitu cõiũcta ſit de genere ꝛ numero egritudinũ ſitus ꝛ poſitionis ī mẽbris organis nihilominus ꝓprie eſt de genere ſolutionis indiuiſi ſeu continuitatis. Tertia eſt humor ſiccans ꝛ findens vt in fiſſuris labiorum ꝛ lingue a cã intrinſeca humorali: ꝛ in ragadijs ſeu fiſſuris vulue ꝛ ani: ꝛ in fiſſuris contingere ſolitis in extremitatibus leproſoz. Quarta ẽ repletio vẽtoſa extẽdẽs vt in colica vẽtoſa ꝛ in timpanite: in qua venter tendit ad inſtar timpani ꝛ apatibus ventoſis. Quinta eſt repletio ventoſa pungens ſicut repletio orificij ſtomachi vel oculi vel pannorum cerebri ex vaporibus cholere vel flegmatis ſalſi vel humoris aduſti vel cholere praſſine aut eruginoſe. Ita qꝫ hic ſub ventoſo pungitiuo cõprehenditur fumoſum ꝛ vaporoſum qõ pungit aut rodit ſicut humora quo diſſoluit. Sexta eſt humor extẽdẽs ꝓpriatẽ in q̃ eſt: vel qꝫ conſtrictus nimium mouetur querens locum amplum: vel qꝫ penetrat in illã concauitatem cum forti impuiſu virutis que ſeparauit ipſum a ſuo loco ꝛ ipulit illuc: ſicut cum ex tuſſi forti ꝛ violenta rumpitur aliqua venaruz pectoris: vel ex ſternutatione vehementi rumpitur aliqua ve. cerebri. Septima eſt humor pungitiuus vt cholera ſimplex vel flegma ſalſum: cuius punctio in membro tenero ſenſibili ſoluit continuum ſolutione latenti. hz non aperte corrodat aut vrat.

¶ De cauſis ſolutionis continuitatis. Lapſm. 16.

b i **Ste quidẽ ꝛc.** ¶ Hic ꝛter. de cauſis morbi q fiũt ī nãl cõi q ẽ vnitas ꝛ duo facit. Prio deter. de cauſis cõtinuitatis in genere. Scdo ꝛter. de cauſis cuiuſdã ptinui in ſpẽ q̃ vocat vlcus. ibi (Cauſe vlceruz.)

E the ꝛc. ¶ Jn. 3. dicit qꝫ he cauſe que extẽdẽdo ſoluunt cõtinuum ſunt. 7. modoz. Prima ſoluit ꝓpter fortitudinẽ motus ſicut ex eleuatione grauis oneris vel ex haſtiludio impetuoſo ſepe aliqs rapturã incurrit inteſtinalẽ. Scda ſoluuit pp materiei multitudinẽ: vt qñq; ex nimia venaruz repletiõe vene findũtur maxime in pectore ꝛ fit emoptoica paſſio. Tertia ſoluit pp fortitudinẽ motus expulſiue virtutis ſine moderamine naturalis curſus: vt ex ſternutatione ꝛ tuſſi impetuoſis qñq; rumpuntur vene cerebri aut pectoris: ꝛ ex graui puerperio qñq; rumpitur ſiphac aut veſice: ꝛ ex aſſelatione frequẽti cum vehemẽti conatu fit hernia in diſpoſitis. Quarta eſt motus ſuper repletione ex que intedrum naſcitur hernia ꝛ vene rumpuntur dilatato nimium ſanguine ex motu. Quinta eſt vox fortis ꝛ impetuoſa ex qua in diſpoſitis aliqñ generať hernia: ꝛ interdum finditur in pectore vena. Sexta eſt ſaltus ſicut cum quis ſalit impetuoſe ſuper equum vel alto in baſſum vel in plano longe cum maximo conatu. Et hec cauſa ſatis ſub prima cõprehenditur: ſed h̃ inſeritur ad magis ſpecificandum. Septima eſt apoſtematum apertio que partim fit multitudine materie diſtendentis ꝛ petentis exitum partim ſuo acumine ꝛ corroſione.

Cauſe ꝛc. ¶ Jn. 4. refert ſepté cauſas ſolutionis continuitatis extrinſecas. Prima eſt cã extendens mẽbrum aliquod vel membra corporis ſicut in gehẽnis ſiue tormentis mẽbra cum funibus extendi ſolent: q̃bus ꝛ interdũ grauia onera appendunť. Scda eſt res incidẽs: vt cultellus enſis forceps. Tertia eſt res adurens vt ignis cauteriũ ferrũ vel lapis candens aqua vel oleũ fruens. Quarta eſt res ꝓtundens vt lapis baculus non acutus. Que ſi obuiauerit corpori vacuo vel receptaculo ꝓtundit ipſum: ſi pleno tunc findit ſeu crepat illud. Quinta eſt res pforans vt ſagitta lancea daga. Sexta eſt pungens abſq; h̃ qꝫ faciat manifeſtũ foramẽ ſicut vtica ſcorpio muſca pulex apis. Septima eſt res mordẽs ſicut leo: leopardus: lupus: canis: homo: vipera: ꝛ alij ſerpentes.

¶ De cauſis vlceris. Lapſm. 17.

c **Auſe ꝛc.** ¶ Jn h̃. c. tangit tres cauſas vlceris. i. plage putride vel ſordide aliquo ſorditiei mõ. Prima eſt apoſtema quod aperitur vel ex ſe ſue materiei corroſione parante eſt ei viaz ad exitũ vel cum cauterio actuali aut potentiali vel per inciſionem cũ lanceta vel nouacula. Scda eſt plaga faciens pus. i. ſaniez tam ex ſuperfluitatibus accurrẽtibus ad locum plagatũ cã doloris ꝛ debilitatis q̃ ex corruptione partis alimenti qõ plagate parti aduenit non valenti ipſum regere ꝛ ex toto ſibi aſſimilare. Tertia eſt bothor ſeu puſtula ſe comedens. i. corrodens particulã in qua eſt ſicut cancer: nolẽ me tangere: lupus: formica: vel adurens vt carbo antrax. vel putrefaciens vt eſtiomenus.

¶ De cauſis apoſtematis. Lapſm. 18.

b **Arum ꝛc.** ¶ Jn hoc. c. primo diuidit cauſas apoſtematum in duo genera. Secũdo exequitur de primo genere. ibi (Que vero.) Tertio de ſecundo. ibi (Et que ex parte.) Quarto dat cauſas quare ex fractura fit apoſtema. ibi (Ex fractura quoq;) Quinto cur dens poteſt apoſtemari. ibi (Jn dente quoq;.) ¶ Jn prima parte dicit qꝫ cauſarum apoſtematum quedam pendent a materijs ex quibus naſcũtur vt ab humoribus: alie dependent ex diſpoſitione mẽbri a quo vel in quo eſt apoſtema: vt a fortitudine mẽbri mandantis vel a debilitate recipientis.

a ¶ Et que tē. ¶ Hic dr. de causis morborū in relatione ad morbū compositum: z qr apostema inter omnes morbos maxime aggregat omnia genera causarum morborum: ideo dr. de causis apostematum.

¶ De causis doloris absolute. Lapim.19.

b **Quoniam tc.** ¶ Postq̄ dr. in pte qr calefacientes multe sunt spēs tē. de diuersitatibus cā in relatiōe ad dispōnes: hic dr. de diuersitatib⁹ dispōnuz in relone ad accītia: z qr accītia ō quarū causis dr. sunt quattuor. s. dolor eūo z retentio z fastidiū z debilitas: ideo q̄ttuor facit. Primo dr. de causis doloris. Scdo retentionis z eūonis. ibi (Retentionis z eūonis.) Tertio fastidij. ibi (Me q̄dem aut sunt extrinsece.) Quarto de causis debilitatis mēbrorū. ibi (Cā ō causi debilitatis tē.) ¶ Ad euidētiā prime partis notandū qr prius dr. de causis in relone ad dolorez q̄z ad alia accītia: qr dolor est accidēs generalius z pluribus cōis q̄z alia accidētia z magis determinate indicās morbum. mō qr in isto pmo cano. dr. de rebus medicinalibus in vū: ideo ēt magis vtia debēt precedere minus gīalia. alia cā est: qr dolor inter alia accidentia magis curat adeo vt apparet 4. de accidēti z morbo. c. 6. z. 7. multotiens aduertit curā ad se ab egritudine z facit medicū magis curare de ipso q̄z de prīcipali: z ideo necessariū est prio de eo determinare q̄z de aliis z prolixius ēt in determinatione de causis doloruz sic p̄cedit. Prio determinat de causis imediatis dolorū. s. de mala cōptone z solutione cōtinuitatis. Scdo de causis mediatis. ibi (Motus dolorē efficit.) In prima parte determinat de causis doloruz. Secūdo sui oppositi. ibi Delitiarū quoq̄ tē.) Primo dr. de causis efficiētibus dolorē. Scdo de effectibus. ibi (Dolor virtutē.) In prima parte determi. de causis doloris in genere efficiētibus z inducētibus dolorē. Scdo de remouētibus ipm. ibi (Causa quietis doloris tē.) Prima in duas: qr prio determi. de causis doloris in genere. Scdo de causis doloris cuiuscūq̄ sicut in spāli. ibi (Dolorū genera q̄ habēt.) In prima parte ostēdit qd sit dolor z quot z que sunt eius cāe. Scdo remouet quedā dubia circa dicta. ibi (Dolor quidē caliditatē turbidat. Prima in duas: qr prio ponit intētionē suā z cām intētionis z modū procedēdi. Secūdo exequit. ibi (Dicemus igit qr dolor.) ¶ Juxta primā partē istā notandū qr Aui. in his verbis tria tangit. ¶ Primo intētionē cū dicit. dicemus igit nūc de causis doloris. ¶ Scdo tangit cām sue intētionis cum dicit qr dolor est ex dispōnibus nō naturalib⁹ que accidūt corpori aialis tē. z qr omne preter naturā in corpore animalis hz causam preter naturalē aliquaz: qr omnis effectus ab aliqua causa p̄cedit: ideo cū fit eius cā preter naturā opz z eam removere: z qr nō ostendit cām remouere recte nisi cognoscat: ideo opz hic facere sermonē de eius cognitione: et hoc habebit cā sue intētionis. ¶ Tertio tangit modū procedendi cuz dict. sermonez vniuersalem. nam vniuersalia vie doctrine z simplr sunt priora particularibus: z ideo ab eis prius est incipiendum.

¶ Sed tu dices dolor est ex dispōnibus nō nālibus. hoc non videt. naz dolor est accidēs: dispō aūt distinguitur cōtra accidēs. nā dispositio dicit de sano egro z neutro. dolor aūt nullū horuz est: ideo nec dispositio. Itē non videt qr sit ex non naturalib⁹: qr res nō naturales sunt medie inter res nāles z cōtra naturam. dolor aūt ex toto genere p̄ter naturā: quare tē. Dicēdū qr dolor est vna ex dispōnibus nō nālibus: sed intelligit qr dispō pōt accipi dupliciter sicut z q̄litas. Naz vno modo accipit large p omni eo qd disponit aliud sicut qualitas accipitur large pro oī eo qd qualificat aliud. Alio modo accipit dispositio ppie. s. pro qualitate habente subsistere per se in corpore: sicut. scz qr ei debet solū curatiua vel cōseruatiua vel preseruatiua. Si primo modo accipiat dispositio large: tunc dolor pōt dici dispō: qr vno mō pōt dici dispō de eo qd hz esse naturale z p̄ter naturaz vel extra naturā: z hoc modo intellexit Aui. Sed secūdo mō proprie z stricte dolor nō est dispō sicut obiicit: z mō non ppie dispositio est tā assimilatur dispositioni que est egritudo: qr sicut apparet p. B. in. 12. z de inge. capi. 1. dolor regrit curā sicut dispō que est morbus z aliqn plus adeo qr diuertit curā ad se z relinquit morbi curā: z sic ad primū. ¶ Ad scm dicendū qr Aui. qn dicit qr est vna ex dispōnibus nō nālibus nō intellexit per hoc qr dolor sit res nō nālis sicut dicimus qr aer z motus tē. sunt res nō nāles: sed accipit non naturalis large pro omni re nō naturali vel pro omni re distincta cōtra naturalē prout. s. coptus removet a dispōne nāli. nunc aūt accidentia possunt dupliciter distingui. Uno modo sicut distinguunt in tregni qr quedā qūtitatibus quedam qualitatibus permutata tē. z hoc modo dolor est aliquid p̄ter naturā vel contra naturā: qr est mala permutatio facta in virtute sensitiua cum dolor sit sensus rei nocitiue. Si vero distinguantur sicut in. 4. de accidenti z modo qr accidēs aliud est qualitas mutata vel actio lesa vel exiens a corpore: z hoc modo accidens est vna ex rebus dispōnentibus p̄ter naturalem dispositionem.

c ¶ Dicemus tē. ¶ Et prio ostēdit quid sit dolor. Scdo que z quot sint cāe doloris. ibi (Oēs vero doloris cause.) oēs aūt cause dispositionū doloris.

¶ Dubitat primo nō videt qr sit sensibilitas: qr qd̄ sentit aut illud qd̄ sensu cōprehendit non est sensibilitas: sed dolor est hmōi: ergo tē. ma. pz qr id qd̄ sensu cōprehendit

Jacobus

Que vero tc. ¶ In scda dicit qr cause apostematum se tenentes ex parte materie sunt repletiones membri vel corporis ex ser rebus prenominatis. s. quattuor humoribus aquositate z ventositate qui prius memorati sunt. c. 5. doct. 1. istius sen paragrapho illo. Materie vero vnde fiunt apostemata sunt ser: humores quattuor: z aquositas z ventus.

Et que tc. ¶ In. 3. dicit primo qr tres sunt cause principales apostematum se tenentes ex parte dispōnum membrorum. Prima est virtus siue fortitudo mēbri impellētis qd̄ sua dimittit superfluitates qbus grauat ad mēbra debiliora: z in hac fortitudine cor obtinet principatuz: deinde alia mēbra principalia: z interiores partes respectu exteriorū: z dense cōpacte respectu laraz regulariter z ordinate. Scda est debilitas mēbri recipientis qua fit vt recipiat superfluitates alterius in quali vel quāto vel vtroq̄ simul: lz nō indigeat sed grauet eis. Tertia est iō qr mēbrū est pparatū seu dispositū ad facile recipiēdum superfluitates aliorū membroz. Scdo dicit qr mēbra reddit preparatum ad facile recipienduz superfluitates alterius mēbri pp ser causas. Prima er nā subsētie: qr fuit debile creatū gra receptionis superfluatū vt cutis: quā necesse fuit nāliter esse defectā: vt ait Gal. 2. morbi. c. 7. quatinus facile sine resistētia reciperet superfluitates interiorū. Scdo pp mēbri laritatē seu mollitiē porosam ad instar spōgie sicut caro laxa glandulosa: q̄ est in tribus reflexiōibus seu plicaturis q̄ sunt emūctoria mēbroz p̄ncipaliū. s. i collo post aurē: z in subascellis: z in ingumib⁹. Tertio pp latitudinē viaz venientiū ad ipsum ac afferētiū ei superfluitates z strictura viaz p̄cedentiuz ab ipso debentiū alibi ferre superfluitates ipsius: vt lata est via a supiorib⁹ ad pulmonē. s. trachea arteria ferens ei abunde superfluitates: sed stricte vie sunt a pulmone ad partes inferiores: z iō vix purgat pulmo p inferiora. Itē lata est via ab epate ad renes vt emulgentes vene: sed stricta est via ab his in vesicā. Et inde est qr dolores acutissimi cōiter sentiuntur qn̄ lapis excarnatus a rene transitus ab eo ad vesicam. Quarto propterea qr membrum illud est inferius situm. Et ista ve cā difficulter sanant egritudines materiales matricis vesice z ani qr situant in fundo trunci corporis z ad eos descendunt māe abunde sua grauitate. Quinto pp paruitatem mēbri. i. porozz viaz vel concauitatum eius non valentiū recipere tantū alimenti quantū est necessarium absq̄ hoc qr intumescat z quasi apostemet vt quibusdam stomachus est ita paruus qr post comestionē apparet inflatus z apostemosus. Et qbusdaz vene epatis sent adeo stricte qr tumide fiunt suscepto chilo. Sexto pp debilitatem mēbri: non qdem nālez qr de ea iam dictū est in scda causa principali apostematis: sed ex nocumento qd̄ in eo est: z impedit ipsum a digestione ppri nutrimenti. Tertio dicit qr istius nocumēti qd̄ digestionē impedit tres cause. Prima est pcussio mēbri que māz in ipso retinet. i. ad ipsum p̄fluere facit z in eo incuneari: q̄z humores fluunt ad locū doloris: z abunde mittunt ab aliis mēbris vel ex nāli cōpassione q̄lis est in porcis q

Be partibus.

cōprehendit

oēs accurrūt leso z clamāti vel vt se eroneret aggrauādo debile sicut faciunt canes q lesuz ex eis z clamātē inuadūt z amplius aggrauāt. Scda est defectus resolonis solite fieri a corpe aut mēbro p exercitiū aut fricationē: er h. n. humiditates paulatim zgeste calore suffocāt vel saltē hebetāt digestiuā ledūt z mēbrum aliqd̄ tandē itumescere facit z apari. Tertia est calor superfluus mēbri alicuius quo magis attrahit q̄z digerere possit z ex humoribus supflue attractis apatur. Quarto dicit qr calor superfluus quo trahunt humiditates excessiue ad mēbruz vel est nālis: ita qr a nā inest q̄uis sit cōtra nām: qr est excessiuus sicut calor carnis a nā lapse vt epatis z renū vehemētis caliditatis: vel nō nālis. Quinto dicit qr calor is non naturalis superflue trahentis mās ad mēbra tres sunt cāe p̄ncipales. Prīa est dolor facies aduenire calore mēbro dolēti pp effluentiā sanguinis z spirituū ad ipsum. Scda est motus valde superfluus spālr in his q nō cōsueuerūt: qui fortiter pro hora calefacit ex cōmotione z inflāmatione humorū z spirituū lz diu cōtinuatus resolone infrigidet. Tertia est aliqd ex calefaciētibus aduenientibus corpori foris aut ab intra sicut cibis potibus aut medicinis.

Er fractura tc. ¶ In. 4. dicit qr ex fractura. i. solone continui in osse prouenit apa ab aliqua ex causis dictis. Prio quidē ex cōcussione seu percussione ingerente dolorē. Secūdo ex cōpressione. i. cōtusione carnis q̄ qn̄ magna est putrefit z intumescit: vel exponas z cōpressiōe i. cōstrictiōe nimia ligaturarū qua replent z tumescūt adiacentes partes ligature p̄xime. Tertio ex extēsione nimia qn̄ partes ossis fracti restaurant proprios locis seu reponunt in eis: tūc. n. opz vtriq̄ trahere ptes ossis fracti cū fortitudine conducendo manibus donec eius extremitates in loco fracture sibi recte obuient nusq̄ declinātes a perpendiculari aspectu z debito situ.

In dente tc. ¶ In. 5 dicit qr qn̄q̄ in dente fit apa. Nec istud est mirū. Primo qr dens nutrif ficut ergo ex moderato nutrimēto permanet fortis z sanus z ex pauco diminuitur z debilitatur: sic ex nimio potest abari. Secūdo qr dens augef non solū in etate adolescentie sicut cetera mēbra: lz in omni etate: pōt ergo intumescere superfluēte alimēto. Tertio dens recipit humorū infusionē in suis poris: vnde interduz vehementer dolet: quibus augmentatis z incuneatis dilatari pōt z nimiū extendi. Quarto dens pōt putrefieri sicut docet experimentū: sed cū putrefit mollescat z extranea imbibitur humiditate qua pōt inflari: dens ergo est caput apostematis. Lapim. 19.

¶ De causis doloris absolute.

c **Quoniam tc.** ¶ In hoc c. primo dat causaz agendi hic d causis doloris z declarat qd̄ sit z causas eius. Scdo specialr declarat primaz eius cām. ibi (Per malitiā aūt.) Tertio varios modos quib⁹ mala complexio diuersa causat dolorē. ibi (Luz igit hec.) Quarto recitat opi. Gal. super causis doloris.

ibi

cõprehendit est obiectuz sensus: sed sensibilitas siue sensatio est actus. mõ actus differt ab obiecto sicut visus est alius a calore. mi. apparet per ℓ ℞p. in illo aphõ. Quicũq; dolẽtes plurimũ corporis tẽ. vbi vult q; dolor sentiẽ. igit nõ est sensibilitas. Preterea si dolor esset sensibilitas cuz dolor sit ad extra naturã ꝛ sensibilitas sit actio: tunc dolor erit actio lesa: sed actio lesa nõ est: ergo nec sensibilitas. ꝓbatio minoris: q; actio lesa est triplex. ſ. diminuta ablata ꝛ corrupta. modo dolor nõ est sensatio diminuta vt ptz: q; valde sensibiliter ꝛ fortiter: nec ablata cum sentiat rem nociuã: nec corrupta q; sicut apparet per Aui. 6. de nãlibus parte. 2. c. 3. sensus est datus animali ad salutẽ: ꝛ tunc sensus dr verus ꝛ non corruptus qñ iudicat sicut dz q; iudicat rem nociuam: que est causa doloris: ergo nõ est corruptus: ergo nõ est actio lesa: ꝛ per consequens sensibilitas.

q; dolor ẽ sensibilitas rei ꝓtrarie. ¶ Omnes [2] vero doloris cãe in duobus cõprehendunt generibus. ſ. genere mutatiõis cõplonis cito facte ꝛ est malitia cõplexionis

¶ Scõo dubitatur vtrũ sint sensus cõtrarij. Et videt q; non: q; tunc sequeret q; oẽs sensatio esset cũ dolore: sed ꝟ̃s est falsum: ergo ꝛ añs. falsitas ꝟ̃tie est nota. nã delitia nõ est cũ dolore: imo est contraria. ꝓbatio ꝟ̃tie q; omnis sensatio fit a contrario: ꝛ ió dixit superius Aui. c. de cõplexionibus. simile nõ patitur asimili: sed cõtrariũ a contrario: q; sentire est pati vt pz. 2. de aia ter. com. 51. ꝛ. 118.

¶ Ad primũ dico q; dolor est sensibilitas: ꝓp qõ notandũ q; dolorẽ esse sensibilitatem potest dupliciter intelligi. Uno modo q; dolor sit sensatio ipsa formaliter. Alio mõ q; dolor sit sensatio non formaliter: sed q; est aliquid ꝟ̃s sensationez. Si primo modo intelligat dico q; dolor nõ est sensibilitas vel sensatio: rõ huius est: q; sicut apparet in cõmen. 5. 2. par. illius aphi. Quicũq; dolentes plurimũ corporis tẽ. duo sunt accidentia que similant. ſ. dolor ꝛ tristitia: q; vtrũq; istorũ est cõprehensio inconuenientis: tñ differũt q; dolor est apprehensio inconuenientis aĩe: ꝛ ideo dolor dicitur passio corporis ꝛ tristitia passio anime: non q; dolor non percipiat ab anima sensitiua ꝛ in corpore sit imo ab aia percipitur: sed dicit passio corporalis: q; consequitur apprehensionem factam ab aia ex lesione que fit in organizando corpus a mala cõplexione vel solutione cõtinui. quicquid sit. sed tristitia dicitur esse accidẽs anime q; sequitur apprehensionẽ: appetitus se tenet magis ex parte anime: ideo tristitia que consequitur rõne appetitus dicitur esse accidẽs anime. modo sicut tristitia non est formaliter apprehensio appetitus: ꝛ q; appetitus: sed est consequẽs formam apprehensam a virtute appetitiua sub ratione imꝓportionis ꝛ contristabilis: ita etiam dolor nõ est formaliter ipsius sensibilitas: sed est aliquid consequens ad ipsam sensationẽ rei cõtrarie in organis sensus tactus: sicut delitia est cõsequens formã apprehensaz sub ratione cõuenientis ꝛ ꝓportionis in organis sensus ꝛ tactus. Et ex hoc apparet vlterius q; dolor ſm rei veritatem nõ est actio lesa: q; nõ est sensatio lesa cũ non fit sensatio formaliter: sed est aliquid consequens lesam actionẽ. ſ. sensationem lesam: sed q; sensatio lesa ꝛ id qõ ipsaz cõsequit sunt valde ꝓxima: ideo ratione ꝓpter eorũ approximationem dolor potest dici actio lesa: sed ſm rei veritatem est aliquid cõsequens actionem lesam.

¶ Tũc ad rationes. ¶ Ad primã dicendũ vno modo: q; verũ concludit q; dolor nõ est formaliter sensatio: sed est aliquid cõsequens sensationẽ vt visum est. vel al. cũ dicit enim non est sensatio qõ sensu comprehenditur: cõceditur: sensatio enim sensu non comprehẽditur: ꝛ cũ dicit in minori q; dolor cõprehenditur per sensuz tẽ. cõcludit: ergo dolor nõ est sensibilitas. dico q; non sequit: q; sensatio quodãmodo est sensibilis. nã ex hoc qõ sensus percipit obiectũ primo percipit secũdario sensationẽ: vnde ꝓbus. 2. ꝛ aia. ter. cõ. 137. dicit q; visio est color. Sicut ergo color percipit primo: ita visio que est color. i. species visibilis que idẽ est q; actus visibilis dicitur percipi ad modũ coloris. ¶ Ad aliud cũ dicit: si dolor esset sensatio rei cõtrarie: tũc esset actio lesa cũ sensatio sit actio ꝛ cum ledatur a ꝓtrario: ideo esset actio lesa. dico sicut dictum est q; nõ est sensatio ipsa formaliter nec actio formaliter: sed cõsequẽs sensationẽ ꝛ actionem lesam. ¶ Et tu dices aut sensatio diminuta tẽ. dico q; est cõsequẽs sensationem corrupta: vt ptz. 4. ꝛ accidenti ꝛ morbo. ca. 6. ꝛ tu probas q; nõ sit corrupta: q; sensit qõ dz sentire. ſ. rem nociuam sub ratione talis ꝛ talis sensus est verus: sicut est verus gustus q; iudicat ꝛ dulci. dico hic q; dolor põt dupliciter permutari. Uno modo quãtũ ad iudicium qõ dr ꝛ sensibili vt iudicaret aliqd nõ esse calidũ vel frigidũ: sicut est sicut contingit aliqñ in sensu visus. nã aliqñ per aliquam qualitatẽ que esset in oculo vt aliquis humor iudicat aliquid ꝛre esse essentia tale cũ nõ sit. Alio mõpõt permutari sensatio quãtũ ad ipsaz cõplonẽ: que dz esse in organo sensus ſm naturam. nam inter formã sensibilẽ ꝛ organũ sensus dz esse quedã ꝓportio nãlis: qñ vero non est in ꝓportione sua nãli in qua dz esse: tũc est corrupta illa forma. mõ ita est in ꝓposito: q; qñ sensibile est ꝓportionatum forme ꝛ cõplexioni organi: eo q; id sensibile ꝓportionatũ est alicuius qualitatis excellentis per quã qualitatem fuit potens transmutare formã ꝛ complexionẽ membri per quã dz fieri sensatio. assimilauit sibi formã organi sensus: q; nõ est illa cõplexio forma membri per quã fit sensatio sub ratione naturali in quo dz: ideo ratione iudicij non est corrupta sed ratiõe forme apprehẽse imꝓportionate sibi: ꝛ ex hoc causat dolor. Et ex hoc apparet vlterius q; dolor ꝓpue est solũ in sensu tactus: q; si fit in alijs non enim nisi vt participant sensu tactus: q; nõ solũ imutatur tactus a suo obiecto intentionaliter: sed realiter a qualitatibꝰ primis que ẽt ingrediunt cõpositionez organi qõ ꝛ obiectis aliorũ sensuũ non contingit. hoc aũt ꝛclarat perfecte in quadaz q. ꝛ hoc est. ¶ Ad scõm dubiũ. dicendũ q; aliqd esse cõtrariũ põt dupliciter intelligi. Uno mõ large: ꝛ hoc mõ omnis sensus est cõtrarius. nã isto mõ oculis est cõtrarius color: q; in oculo nõ est color ꝛ obiectũ eius est color: ꝛ hoc mõ non intelligit hic: sed isto modo arguis. talis enim ꝛceptio non causat dolorẽ. Alio modo est aliquid cõtrariũ alicui: q; est corruptiuũ illius: ꝛ q; solus sensus tactus est ꝛceptio qualitatũ corrũpentium: ideo dolor est cõtrarij sensus corrũpentis soluz: ꝛ hoc modo intelligit hic Aui. ꝛ hoc est enim cum dicit.

a ¶ Omnes vero tẽ. ¶ Hic exequitur ꝛ causis doloris. ꝛ primo ostẽdit que ꝛ quot sint ꝛ ꝛclarat qõ dixit. ibi (ℙer malitiam autem.)

¶ Sed tu dices. non vr q; oẽs cãe in duobus generibꝰ cõprehendãtur: q; Aui cẽ. 3. cañ. c. ꝛ doloribus renũ ponit multo plures q; duas. ſ. ab apate ꝛ a vemositate: aut a lapide vel a ꝛbilitate: quare tẽ. Dico ad presens cũ Aluic. q; ꝛ hoc disputabo latius q; oẽs cãe doloris in duobus solũ consistit generibus. ꝛ rõ hic est ista: q; dolor causat ex eo q; fit magna ꝛ subita ꝓmutatio in organo sensus tactꝰ: hic aũt sensus tactus est ꝛ natura cõi solum: q; vt apparet organum sensus tactus vt vult Aui. 6. ꝛ naturalibus parte. 2. c. 3. est caro neruosa vel nervus. caro aũt vel nervus est mẽbrum omiomerũ vel cõsimile. quot ergo sunt nãe in membro consimili tot erũt cause doloris: quare mutatio magna vel velox in illis naturis facta erit cã doloris in illo: nunc aũt in quolibet membro cõsimili est natura duplex: q; est ibi natura ꝓ quã est vnum ꝛ cõtinuum: ꝛ hec est continuitas

Quare com
causa do

Jacobus

ibi (Gal. vero) Quinto contradicit ꝛ reꝓbat eam. ibi (Certa autem dictio.)

¶ In prima parte dicit primo q; aget hic vniuersaliter de causis doloris: q; dolor est vna ex rebus contra naturam: de quarum causis est summa presens. Secundo dicit q; est sensibilitas rei contrarie idest sensatio rei nocentis ab aliquo quinq; sensum exteriorum maxime a tactu ꝛ gustu. In quibus ꝓpriissime inueniuntur dolor ꝛ delicie. Iuxta illud Gal. quarto morbi capitulo. 6. Delicia vero ꝛ eius contrarium. ſ. dolor in omnibus sensibus fiunt: non tamen equaliter: q; in visu minus q̃z In alijs efficiũtur. In tactu vero ꝛ gustu magis ceteris: post eos in odoratu ꝛ auditu. Et illic diffinit doloreꝛ ꝛ deliciam auctoritate ℙlatonis. Contrarium inquit delicie est passio subitanea extra naturam cum angustia existens. Delicia autem est passio qua subito reducuntur ad naturam. ℍippocras vero ante ℙlatonem existens dixit: contrarium delicie mutationem quandam esse cum corruptela. Et per corruptelam intendit velocitatem mutationis eiusq; fortitudinem: hec Galenus. Et secundo interiorum capitulo secundo. Dolor (inquit) non est aliud nisi sensus nocitiui: sicut delectatio sensus hilaritatis. Tertio dicit q; tantum sunt duo genera causarũ doloris scilicet mutatio complexionis membri cito facta contra naturam que vocatur mala complexio diuersa vel inequalis: ꝛ solutio continui.

ℙer maliciam tẽ.

¶ In hac parte secunda primo declarat quid per maliciam complexionis diuerse que est prima causa doloris intelligit. Secundo declarat generaliter q; complexio mala equalis non causat dolorem sed diuersa. ibi (℠alicia autem) Tertio declarat illud specialiter in ethica ꝛ tertiana. ibi (Idcoq; ethicam) Quarto per simile balneo ꝛ aqua eius tempore hyemis. ibi (Est etiam.) ¶ In prima parti. dicit q; per maliciam complexionis diuerse que est causa doloris intelligitur q; membra nostri corporis habeant complexionem mansiuam. i. firam ꝛ habituatam: postea superueniat eis complexio extranea contraria illi. ſ. calidior aut frigidior priore vel opposita ei ſm spẽm. Et tunc sensitiua virtus membri dolentis sentiet hanc qualitatem extraneam aduenientem contrariam prime ꝛ fiet dolor Quia dolor non est aliud q̃z sentire contrarietatem seu nocumentum rei contrarie. Sed ꝓra vehementer infrigidatus se calefaciens ad ignem dolet: ꝛ ethicus aqua frigida conspersus vel immersus ei dolet: ꝛ neuter sentire videtur suuz contrarium sed causam salubrem lapsui eius contrariam. Dic q; z calor ignis fit medela infrigidato si tñ subito sibi applicet ex ℔ quodãmõ sibi contrariũ censetur: q; natura nõ sustinet subitas mutationes. Idẽ dic de aqua frigida in ethico. Iuxta illud Gal. 12. de igne. ſa. c. 7. Corpus. n. non infirmatur eo solum mutato a naturali qualitate ad extra naturam sed ẽt si extra naturam existens subito ad nãlem qualitatẽ vertat. v. g. Si aliqs ꝓ nimiũ frigorẽ ambulauerit: deinde ad ignẽ calefaciẽdus extiterit: in extremis vngulaz impassibilẽ sentiet doloreꝫ: q; nimius calor ꝛ frigor corpi quandã spẽm sepationis iunctare ꝓstant: hec Gal.

¶ Malitia tẽ. ¶ In scda dicit q; mala complexio mansiua. i. fixa ꝛ habituata nullo mõ dolorem efficit neq; sentitur. Ut si mala ꝓplexio iam fixa in substantia mẽbroꝝ corruperit eoꝝ ꝓplexionem principales ꝛ facta fuerit vt principalis non efficit dolorem q; non sentitur. Ad hoc enim q; aliqd sentiat necessarium est vt

Be partibus.

patiatur ab hoc quod sentit: q; omne sentire est pati. Sed res nõ patitur ꝓp dispositionẽ mansiuã. i. habitũ fixũ que nõ mutat ipsaz q; passio est effectus illatioq; actionis: vt ait auctor ſex ꝓncipioꝝ. c. de passione: imo res non patitur nisi est ꝓtrario sibi aduenienti qõ mutat eam ad illud qõ nõ erat. i. ad dispõnem quã nõ habebat. Et intellige q; res nõ patitur nisi ex contrario passione corruptiua: sed passione ꝑfectiua patit interdũ a nõ ꝓtrioz nõ aduenienti: sicut sensus a moderato sensibili. ¶ Attende q; mala ꝓplo dicitur mãsiua dupliciter. Uno mõ ex parte cause faciẽtis eã: q; difficillime remouibilis est a parte in q̃ est ꝛ hoc mõ mansiua põt inferre doloreꝛ sicut pz in cephaleis ꝛ emigraneis inueteratis ꝛ in hydropisi ꝛ in lepra ꝛ cancro: quorũ materie vix remouentur ꝛ dolorem ingerunt. Secundo ex parte male cõplexionis in se que facta est equalis parti in qua est ꝛ independens a quacũq; alia causa: vel q; equaliter informat omnes particulas illius partis tam mãles q̃z formales: vel q; cõsuetudinaria effecta est: ꝛ naturalez obiecit: vel q; habet cãz permanẽtie in parte cuius est que est pars illius. ſ. elemẽtũ vñane: cui primo ꝛ ꝓprie cõuenit hmõi qualitas: vt caliditas est mansiua in parte aliqua ꝓp dñium ignis in eius cõpositione supra alia elementa.

¶ Idcoq; tẽ.) ¶ In tertia dicit q; q; mala ꝓplo mãsiua nõ sentitur nec doloreꝛ efficit hñs ethicã minus inflãmationes sentit q̃z hñs ephimerã aut tertianã: lz calor ethice sit maior calore ephimere ꝛ tertiane: q; calor ethice pmãsiuus est ꝛ defixus in substãtia radicaliuz mẽbroꝝ. Calor vero tertiane febris ex vicinitate cholere putrefientis aduenit mẽbris in quibus salua est sua naturalis cõplexio ſm habitum: sic q; si cholera illa re[c]esserit resolutione aut euacuatione sensibili membrum remanebit in sua naturali cõplexione: nec figetur in eo calor quem cholera impressit: nisi tertiana mutetur in ethicam vt aliquando fit. Sed circa hanc mutationem est regula generalis q; nunquã mala cõplexio diuersa fit mansiua vel equalis in membro nisi ordinatim. ſ. paulatim successione. Et intellige hoc nisi cã imprimens fuerit magne violẽtie ꝛ passum ipsius vehementer dispositũ ad recipiendũ impressionem eius vel ex raritate substantie vel ex simbolo seu cõuenientia qualitatis: sicut ex balneatione ethici febrientis in aqua frigidissima q̃z fit quasi subito ꝛ ethica febrili ethica senectutis frigida ꝛ sicca habituliter ꝛ permansiue. ¶ Sed instabit aliquis contra illud qõ dicit princeps q; habẽs ethicam nõ tamen sentit inflãmationis quãtũ habens ephimerã: q; ex hoc vr inuere q; habẽs ethicam sentiat aliqd inflãmationis ꝛ fit mala complexio mansiua sentiet. Dic primo si vis q; negatiua nihil ponit. Uel dic q; ethicus post cibum sentit inflãmationẽ non ex calore solo habituato in membris sed ex effusione alimenti supra membra arida qnasi calcinata: sicut ex effusione aque super calcem fit inflãmatio. Et talis inflãmatio semper post cibũ veniens ꝛ nõ alia hora est vnum ex signis potioribus ethice febrilis.

¶ Est etiam tẽ.) ¶ In quarta dicit qñq; in dispositione sanitatis inuenit hoc proximum intellectui. i. simile ſm iudicium nostri intellectus. ſ. q; cõplexio aduentitia non fit mansiua ꝛ indolorosa nisi ordinatim. Uerbi gratia si quis iam assuefactus in frigore hyemis intrauerit balneum videlicet primam balnei casam ꝛ cum aqua calida imo tepida subito se lauerit sentiet recalcitrationem vel horripilationem: q; qualitas corporis scilicet frigiditas partium exteriorum cõ

eius:z est ibi cõplexio:z q; compositio non est natura eius vt cõsimile est: ideo
mutatio facta in cõpõne nõ est cã doloris:z tõ cã dolous sunt tria due. ¶Tuc
ad rõnẽ.s.ad primã dico q; Aui.logtur ibi de causis ꝑticularib⁹ cuiusq; doloris:
hic aũt de vniuersis causis doloris generalis. ¶Ad secũdaz dicẽdũ q; cõpõ sit nã
officialis:nõ tñ cõsimilis mẽbri.mõ sensus nõ dẽt membris officialibus per
se:sed ꝑ naturam cõsimilũ:quare ẽ.Deinde cum dicit.

a ¶Per malitiam ẽ.

¶Hic ꝓbat gõdam dicñ
s.q; mala cõplo sit cã dolo
ris.de solutione ꝯtinui nõ
dubitat: q; illud videbat
esse magis notũ. Et primo
ostendit qũo mala ꝓplo sit
cã doloris:z que mala cõ-
plexio est cã doloris. Scõo
errorẽ quorũdaz remouet.
ibi(.S. vero cũ verificatur
intẽtio.) Prima in duas:
pp qõ notãdũ q; mala cõ-
plexio põt diuersificari in
mẽbro:aut q; hz esse diuer
sum vel equale in membro
aut penes suas spẽs:q; sunt
calida frigida sicca z hu-
mida. Prio ergo ostendit
qũo mala ꝓplo est cã dolo-
ris z qũo non:z quantum
ad distõnẽ eius p diuersũz
z equale. Secũdo ostendit
quãtũ ad distõnẽ doloris p
spẽs: ita q; pria distõ.s.per
diuersum z equale dat de
mala ꝓplone in cõparatio
ne ad obiectũ in qua est:se
cũda verõ ꝑm se quãtũ ad
eius spẽs.ibi(Cuz igit hec
sciuisti.) Prima in duas.
Prio ostẽdit qũo mala cõ
plexio diuersa est cã dolo.
z non mala ꝓplo equalis.
Scõo ꝓbat illud qõ dixit
p signũ.ibi(Iõgz ethicã hꝫs.)pp primũ intelligeñ. Pria in.v. Prio ostendit q;
mala ꝓplo est cã dolo. Scõo ostẽdit q; mala cõplo equalis siue mãsiua nõ est cã
doloris.ibi(Per malitiã aũt ꝓplonis mansiue.) ¶Iurta primã partẽ notandũ
q; Aui.in his verbis duo insinuat. Primo qd sit mala ꝓplo diuersa. Secundo
insinuat pp qd sit cã doloris. Scõm insinuat cũ dicit.(Et virtꝰ sensibilis rei zc.)
pp scõm intelligendũ q; sicut mala ꝓplo diuidit per diuersum z equalem:ita z
bona ꝓplo.mala aũt ꝓplo diuersa est ois ꝓplo mala in qua mẽbrũ egredit a di-
spõne sua nãli ad dispõnẽ contra naturã:vt puta ad caliditatẽ vel frigiditatẽ zc.
ita q; est in fieri z in alterari:sed mala ꝓplo facta est in mẽbro in qua membz
egredit a dispõne nãli ad ꝓter naturã in qua nõ est amplius in alterari: sed si
est iam in termino z in facto esse:ita q; amplius non dꝫndet ab alteratione: z
ideo in mala cõplexione diuersa non est vnus modus cõplexionis sed duo.s.na
turalis z inaturalis:z ideo mala ꝓplo diuersa non est in omnibus partib⁹ mẽ
bꝛi cuius cõplo alteratur z pro tãto diuersa:sed mala ꝓplo equalis bene est vna

nis diuerse:z genere solutionis ꝯtinuita-
tis. ¶Per[a] malitiam cõplonis diuerse
intelligimus vt membra sui substantia cõ
plexionẽ habeãt mansiuam:deinde adue
niat eis cõplexio extranea huic cõtraria
ita vt sit plus calida aut plus frigida qz̃
erat:z virtus sensibilis rei aduentuz sen-
tiat cõtrarie z fiet dolor:qñ dolere nõ est
nisi cõtrarie rei cõtrarietatẽ sentire. ¶Ba
litia autẽ cõplexionis mansiue nullo mõ
efficit dolorem neqz sentitur veluti si com
plexio mala que iaz est in membroꝝ sub-
stantia mansiua corrũpit cõplexionẽ pn-
cipalẽ z facta est: ac si ipsa esset principa-
lis. Ista enim dolorẽ non efficit: qñ ipsa
non sentitur. Oportet enim q; sentientes
ab illo qõ sentiẽ patianẽ. Res nãqz non
patitur ꝓpter dispõnẽ mansiuã que ipsaz
non mutat:imo non patiẽ nisi ꝓpter con
trariũ aduenies qõ eam mutat ad illud
qõ nõ erat. ¶Ideoq;[b] ethicã habẽs nõ
tantũ sentit inflãmationis quantũ habẽs
ephimerã aut tertianã:lz ethice calor ca-
lore tertiane sit maior. Calor enim ethice

Iacobus

tracta ex frigore hyemis z iaz consuetudinaria effecta est longinqua a caliditate aeris z aque balnei z ei contraria. Pugnat ergo contra caliditatẽ aduenientez recalcitrans z inde fit horripilatio. Sed postq; aliquãdiu illic steterit z lotionem cuz dicta aqua assueuerit delectabitur in ea victo paulatim frigore assueto quod recalcitrabat. Et si postea se transtulerit de prima casa balnei ad mediam que calidior est z steterit ibidem aliquãdiu calidior factus ita q; iam sit quasi assuetus in eius calore tunc si subito ipsi inscio super eum prima aqua fundatur sentiet ex ea frigiditatem z patietur horripilationem: terretur enim quodãmodo natura a mutationibus subitis.

Cum igitur zc.

¶In hac parte tertia prio narrat qualiter z ex quibus malis complexionibus diuersis generatur dolor. Secõo dat causas. ibi(Calor enim.) ¶In prima particula dicit q; scitis his que premissa sunt ꝙsequenter est dicendus q; iz mala complexio diuersa sit vnuz ex generibus causarũ doloris:non tamen omnis mala cõplexio diuersa causat dolorẽ. Sed caliditas z frigiditas dolorẽ inferunt essentialiter.i.per se ꝓprie z directe sine medio cuiuscunq; alterius cause agentis. Et siccitas efficit dolorem accidentaliter.s. dum fuerit tanta q; p eam finditur aliqd mẽbrorum. Humiditas vero nullo mõ.s.neqz essentialiter neqz accidentaliter dolorẽ inducit. ¶Instabit aliqs ꝓmo si caliduz essentialr dolorẽ efficit tunc oẽ caliduz z semp calidũ dolere facit:q; qõ essentialr inest omni z semp inest. Itẽ siccitas est qualitas ꝓprie z p se sensibilis est.n.de tangibilibus propriis z p se: z aliqua siccitas ledit sensum tactus vt apparet in spasmo tetano z singultu de inanitione. Item humiditas est tangibile ꝓprium p se:z põt ita excedere q; dolere faciat vt apparet in hydropisi z spasmo de repletione. Ad primũ dic q; caliditas z frigiditas non faciunt dolorẽ essentialiter.i. ex qualitatiua rõne vel intrinseca natura sicut hõz est essentialr aial rõnale sed essentialr.i.de se z sine medio alterius cãe agentis dum sufficienter applicanf sensui cũ tali excessu q; ledunt armoniam organi ipsius. Ad scõm z tertiũ dic q; iz siccitas z humiditas de se sufficiant immutare tactũ, nõ tñ sufficiũt ingerere dolorẽ nisi cõplicenf cũ caliditate vel frigiditate excessiua vel solutione ꝯtinui: q; sunt adeo debilis z lente opationis q; non sufficiunt imutare tactũ cũ corruptela:qõ tñ oz ad facere dolorẽ. Iurta illud.G. nup allegatũ ex.4.moxbi.c.6.Hypo. vo añ platonẽ errñs dixit ꝓtrariũ delicie.s.dolorẽ mutationẽ quãdã esse cũ corruptela. Per corruptelã intẽdit velocitatem mutationis eiusq; fortitudinẽ. In sensu aũt tactus accidit mutatio siue nãe pp fortitudinẽ caloris vel frigiditatis: q; humidum z siccum supra aliqd corpus incidens nisi subito caleñat vel refrigerek nõ gñabit nocumẽtũ.i. ꝓtrariũ delitie: hec.G. ¶Calor aũt zc.) ¶In scõa dicit prio q; iõ caliditas z friditas excedẽs igerũt essentialr dolorẽ q; sunt due ẽlitates actiue:sed siccitas z hũiditas nõ q; passiue sunt nõ hñtes virtutẽ ꝓmo z principalr q; corpus aliqd ipsum imat in aliud sed vir-

est mãsiuus z in substãtia mẽbroꝝ principalium infixus:z tertiane calor est vehemẽs a vicinitate veniens calidi humoris ad mẽbra in quibus adhuc naturalis ipsoꝝ cõplexio ita cõseruata est. Mõ si humor recesserit mẽbrum in sua remanebit cõplexione: neqz calor ille in eo figeẽ nisi egritudo in ethicã mutata fuerit:z cõplexio quidẽ mala non diuersa non fit mãsiua in mẽbro nisi ordinatim. Est ẽt cuz in dispositione sanitatis inueniẽ hoc intellectu proximũ:z hoc est qñ ei qui se in hyeme balneat si se cũ aqua calida imo tepida lauat accidit ei ex ipsa horripilatio: qñ corporis eius qualitas ab eo est longinqua z ei contraria:postea vero vtitur ea z delectaf ex ea:z ita ordinaf ad resolutionem frigoris qõ in ipso erat agens. Deinde aũt cum aliqua hora in casa balnei interiore sederit fiet corpus eius aq̃ illa calidius:z cũ illa eadez aqua prima repente eo inscio super cũ proiẽcietur horripilationẽ ab eo patiẽ z sentiet ex ea frigiditatẽ. Cum igit hoc sciuisti dicemus: q;

De partibus.

tutem potius qua suscipiat corpus a corpe impressionem. Secõo dicit q; ideo siccitas accidentaliter. seu per aliud efficit dolorem: q; ad siccitatem excessiuã qñq; sequitur causa doloris alterius generis a mala complexione diuersa. s. solutio cõtinui vt ad siccitatem nimiam labiorum z lingue frequenter sequitur earum fissura. Siccitas vero non deficcando sed fortitudine sue constrictiõis fit causa solutionis continuitatis cuius medio dolorem generat. Sed nunquid etiam humiditas interdum soluit continuum: videtur q; sic in apatibus z vlceribus corrosiuis. Itẽ.c.16.sum.pñtis inter cãs solutionis ꝯtinuitatis ponebaf humor humectans z larans. Dic q; iz humores vel res alie humide soluãt aliqñ ꝯtinuitatẽ: nõ tñ id faciũt sua humiditate sz corrosiõe vel distẽsione. ¶Sed instabit aliqs q; sicut siccitas solut ꝯtinuum fortitudine sue ꝯstrictionis: sic humiditas fortitudine sue remollitionis z relaxationis: vt in ossium iuncturis ligamenta interduz si remolliuntur q; soluitur contiguitas inter ea. Dic q; ex tali relaxatione vel remollitione ligamenti non fit solutio continuitatis ꝓprie dicta dolorẽ ingerens nisi ab ea opprimatur nervus chorda vel pãniculus vel alia sensitiua pars: z hanc oppressionem non facit humor sua humiditate.

Gal. vero zc.

¶In hac parte quarta primo declarat intentionez Gal. super causa doloris in sensu tactus. Secundo in alijs sensibus. ibi(Et in quodam.) ¶In prima partic. dicit q; cum intentio Gal. super causa doloris verificatur. i. vere z diligẽter inquiritur ipse ad hoc reducit suam intentionẽ q; causa essentialis doloris est tñ vna z non plures. s. solutio continuitatis ita q; caliditas non facit dolorẽ neqz frigiditas: nisi q; solutur ab his cõtinuum. Verbi gratia dolor fit a frigiditate q; fortiter inspissat z coadunat particulas membri dolẽtes. Ad quarũ coadunationẽ sequif indubie q; vicine partes ad inspissatas trahunf z a suis ꝓpijs separantur locis: vt si tunica intrinseca stomachi inspissetur z coadunetur trahit ad se tunicã exteriorez cui colligata est. Sza caliditate generatur dolor q; spargat aut rarificat separãs partez a parte z a cẽtro reducens ad circũferentiã. ¶Attẽde primo q; Gal. in pluribus locis duas dicit esse cãs doloris. s. malam cõplexionẽ diuersam z solutionem continui: vt.12.de inge.sani.cap.9.z secũdo regi.acuto. cõmento primo. ¶Attende secũdo q; ipse secũdo de interioribus.capi.4.tres asserit esse causas doloris. Ait enim ibi. Quedã doloris species nascitur in membris propter malã z diuersam complexionẽ eis nocituam etsi nihil exterius patiantur. Est z alia species que fit propter extensionẽ: que species nõ est semper ꝓpria illi membro in quo est sed est aliqñ pp aliud mẽbrum vicinum. Item est alia spẽs que est ꝓpter quodlibet ad mẽbrum veniens sicut illud quo cõprimitur vel frangif vel pungif. Sed paulo post eodẽ capitulo reducit has tres ad duas. Ait enim. Sed ego scio q; in multis locis diri in hoc libro q; primitiue species doloris duobus modis sunt. vnus cõplexionis subita mutatio alius separatio iuncture:

in omnibus partibus quare tota ꝓplo que primo erat nãlis facta est ꝓter naturã tota. z hoc est qõ dicit Aui. hic zc. sed bona ꝓplo diuersa quã dñt quidaz q; est ꝓplo quã facit vnũ mẽbrũ ꝯtra aliud ipsum calefaciẽdo aut infrigidãdo. s. q; os infrigidat carnẽ z caro calefacit os: sed ꝫ est dicta quedã: q; in mala cõplexione equali hoc accidit quantũcũq; fit equalis: ergo mala ꝓplo equalis non differt a bona ꝓplone diuersa. Itẽ q; in ꝓplone diuersa est sensus: in illa aũt quã isti ponũt non est sensus: q; talis actio non sentitur: z ideo dico sic: mala ꝓplo diuersa est qñ fit receſſus a dispõne bona naturali ad dispositionẽ ꝓter naturam: ita bona cõplo diuersa dicef ratione termini ad quẽ vadit. s. q; redit a dispositiõe ꝓter nãm ad dispositionez naturalẽ: z ideo sicut in cõplexione mala diuersa accidit dolor: ita z in ista accidit delitia ꝓpter oppositũ sed ꝓplo equalis bona est qñ corpus est in optima satitate: z ideo sicut in mala complexione equali nõ est dolor: ita z in ista non est delitia. ¶Secundo inuit Aluic. ꝓpter qõ mala complexio diuersa est causa doloris. pp qõ notandum q; dolor consistit in passione: vt apparet. 4. de accidenti z morbo.cap.6.cũ mala cõplexio diuersa sit in fieri z alterari: ideo nõ est in omnibus partibus: sed in aliquibus est ꝓplo naturalis z in aliquibus ꝓter naturã: z ideo ex passione facta a mala cõplone in partib⁹ in quib⁹ est bona ꝓplo accidit dolor: z pp hoc dicit

a Auer.3.sui colliget.c.32.q; mẽbrum in quo est mala complexio diuersa sentit dolorem per medũ bonẽ cõplexionis que est in eo: sed q; in mala ꝓplone naturali equali nihil remãsit de naturalitate nisi cum qua stat vita: ideo in mala cõplexione equali actione caloris extranei in humidũ nõ fit dolor: verũtñ declaratio harũ partiũ magis pertinet ad libũ tñegni de malitia cõplexionis diuerse: z ideo de istis breuiter pertranseo solum dando veritatem.

b ¶Ideoq; zc. ¶Hic probat per signũ vel ab effectu qõ dixit. Primo per signũ ab effectu reperto in corpore egro. Secũdo per effectum. ibi(Et tamẽ in dispositione.) ¶Notandum primo q; hoc merito hic infert ex dictis: q; ille qui habet ethicã habet malã complexionẽ que non sentitur. ideoq; zc.

¶Sed tu dices qõ dicit q; habẽs ethicam non sentit tñ inflãmationes quantum ephimerã hñs: q; ille qui habet ethicã habet malã complexionẽ manifuaz que non sentit inflãmationẽ: q; per hoc differt mala cõplexio diuersa a mala cõplexione equali: q; in mala complexione diuersa est sensus: in equali autem nõ. ¶Ad

Universidad de Sevilla

¶ Ad hoc dicendū q in ethica fit saltim aliquis sensus: q: vt dictū est sua completio non est omnimodo extra naturā dato q sit equalis: z ideo pōt sentire rez aliam extraneā: lz non sentiat suam malā complexionē equalez cū in ea eleuanē quidā fumi z vapores calidi qui aggregātur in eis z tales vapores non est inconueniēs q ethica sentiat: z ideo bene dixit Auicē. non tantū. Et qō dcm̄ est sua pza q in ethica non est sensus aliquis: verum est respectu sue male cōplexionis equalis: q: ipsam amplius non sentit.

¶ Sed tu dices qūo calor ethice est maior calore tertianc: z dato q sit mājus nō sequit pp hoc q sit maior. nam sicut dicit primo de se. cap. 9. calor est maior in causonide q̄z in ethica: z tn̄ calor causonidis non est mājus. ¶ Item videmus q in quibusdā putridis est calor colliquās sicut in ethica: ergo saltim erit ei eqlis z nō maior. ¶ Dicendū q Aui. dicit est maior nō calore cuiuscūq; putride: sed tertiane vere in qua non est multa caliditas. ¶ Sed tu dices est ne maior calor ethice q̄z calor cuiuscūq; putride. Dicendum q calorē vnū esse maiorē altero pōt dupl'r intelligi. Uno modo in quanto aut in quali. Si queres de maiori in quāto non ē maior in ethica q̄z in quacūq; putrida saltim q̄z in synocha. Et rō hxc est: q: caliditas caloris extranei infectar quātitatē caloris nālis: z q: in synocha est plus de calore nāli in quāto: ergo est ēt ibi maior caliditas extranea q̄z in ethica: z hoc mō intelligit Bal. i. de feb. cap. 9. Si autē dicatur vnus calor maior altero in quali hoc pōt esse dupl'r. Uno modo cōparādo calorē ad subiectū qō recipit calorē febrilem. s. ad cor. z hoc mō calor est maior in ethica q̄z in quacūq; putrida: q: cor est alteratū in ethica quātuz ad omnes sui partes: in aliqua autē putrida non: ergo vt sic est maior in ethica q̄z in putrida. Aut pōt accipi taliter sm se nō in comparatione ad subiectum feb. z hoc modo nō est inconueniens q in quibusdā putridis sit maior z fortior caliditas accensa in humorib⁹ q̄z in mēbris: q: nō est inconueniēs q humor aliquis sit magis aptus inflāmari q̄z membra ipsa. Et pp hoc apparet ad ratiōes. ¶ Notandū vlterius q p hxc verba tertiane calor est vehemēs: innuit Aui. q calor feb. tertiane habet esse solum sm sensum tactus: z ideo percipit a parte nāli: q: tangitur ab egra z calefacta: sed calor ethice est sicut infirus: z ideo non sentitur. Et non vlis p hoc dicere q nihil remaneat de naturalitate in complexione habētis ethicam: q: tunc non viueret si hoc esset: tamē sunt aliqui qui dicunt q in complexione ethici complexio influens a corde ad membra remanet: z ideo ethicus viuit: sed radicalis est permutata. Sed hoc nihil est: q: tam in ethica q̄z in putrida remānsit aliquid naturalitatis tamē habēt esse diuersa: q: in putrida hz esse mala cōplo in fieri: in ethica aūt in facto esse: z adhuc tn̄ cum ea stāt opera vite. s. sensus z motus: sed in tertiana z quacūq; putrida hz esse sensus caloris pr tactū nisi ordinatim. p hoc inuit q mala complexio diuersa ca. acquiritur p motum partis post partē z ordinate: sed mala cōplexio equalis non amplius acquirit nec ordinem habet: q: tota est facta vnus modus cōplexionis. Deinde cū dicit. (Cū igit hoc sciuisti.) hic ostendit q mala complexio est cā doloris vt diuersificat in species que spēs sunt cāe doloris z que nō. dicit q humidum nullo modo dolorē facit: verū est humidū sine materia: q: ēt si esset cū mā posset dolorem facere. s. per accidēs: q: inflāmat mēbruz z replendo extēdit z extendendo facit solutionem continuitatis: z per cōsequens dolorē: z hoc est per accidens. Ex hoc habet q non reperit materia humida que faciat effectū quarti gradus. ¶ Dubitatur circa illā partez. (Cū igitur hoc sciuisti z̄c.) vtrū mala complexio sicca essentialiter possit esse causa doloris vel causare dolorem. Et videtur q non aucto. Auic. hic z rōne eius. Item aucto. Auer. 3. colliget cap. 32. de accidentib⁹ sensus tactus. z eadē ratione allegata ibidem. ¶ In contrariū arguitur aucto.

licet vnum ex generibus causarum doloris sit malitia complexionis diuerse: non tamē omnis malitia cōplexionis diuerse imo calidū essentialiter z frigidū essentialiter z siccū accidentaliter z hūiduz nullo modo dolorem faciunt. Calor. n. z frigiditas sunt due qualitates agentes: z siccitas z hūiditas sunt due qualitas patientes: quarū virtutes nō sunt vt per eas corpus imprimat in corpus: sed vt p eas corpus a corpore imprimatur. Siccitas vō p accns facit dolorem: qm̄ alterius generis eā sequitur cā que est ꝙtinuitatis solutio: est enim cū siccitas ꝑpter sue cōstrictiōis fortitudinem fit cā solōnis continuitatis. ¶ Gal. vero [a] cū verificat intētio ad hoc eā reducit vt essentialis causa doloris nō sit nisi solutio cōtinuitatis z nō amplius: z q calidū dolorē nō facit nisi ꝑpterea q continuitatē soluit: z neqz ēt frigidū dolorem efficit nisi ꝑpterea q cōtinuitatis solutio ipz comitat: ꝑpter multaz nāqz spissitudinez quā facit z coadunationē ipsiuz proculdubio sequitur vt partes ad locuz trahantur vbi spissantur z vt a loco separentur a quo trahūtur. Et in quodā suorum librorum sm hanc sententiaz intantuz processit donec opinari fecit q oia sensibilia nocumentum faciunt ꝑpter huius vz: faciunt nocumentum propter eius separationem: aut propter coadunationez quam separatio sequitur. Nigrum itaqz in visibilibus dolorem efficit propter sue coadunationis fortitudinem z album ꝑpter sue disgressionis vehementiaz z amarum z salsum z acetosum in gustatione dolorem efficiunt propterea q fortiter dispergunt z ponticum: ideo q vehementer coadunat qō ꝓculdubio sparsio sequit z in odoratis similiter. z ꝑpter hoc in fortibus sonis fit dolor: ideo q dispergūt pp motus aeris fortitudinem cū sibi obiuat.

Gal. in. 2. thegni tracta. de ventre ter. cōmē. 32. ibi (Dolores aūt sm quē incumbit z̄c.) z in illo de malitia complexionis diuerse. ca. 4. cū dicit. Unūquodqz mēbrum neqz alteratur neqz egredit a natura sua nisi cuz calefit aut infrigidat z̄c.

¶ Ad hoc dicendū q mala complexio sicca essentialr potest dupliciter causare dolorē: q: quod habet rationē contrarij z subito permutantis habet rationē causantis dolorē essentialiter: q: hoc in ratione doloris continetur: sed hoc hz siccitas essentialiter: quare z̄c. Declaratio minoris. q hz rationez contrarij hoc est manifestū q habeat rationē subito impimentis apparet: q: subita impressio imoderati pōt existere cōtrarij: sed siccuz per hoc q omne siccum habet q possit esse imoderatuz: quare z̄c. sed supposito q aliquaz siccitatē est possibile imoderata: tunc arguo aut ipsa sentitur aut non. si non aut erit sm eius q siccitas est: z hoc est falsum: q: rōne vt est hoc est sensibilis: aut ratione eius q imoderata: z hoc est falsum: quia ratio sensationis in excellentia quedaz est: ergo sentitur: sed tūc aut sensu simpliciter aut sensu qui est de dolore non sensu simpliciter: q: tunc sensus moderati z imoderati contrarij essent eadē sensatio: ergo sensu q est dolor. Nec ob. ratio q tunc non essent qualitates passiue: q: hoc est quantuz de ipsis vt sunt in ꝓpria sua ratione accepta: nō autem cōsideratis absolute passiue sunt. nam humidū continuans sicum, terminat qō est agere: vt determinatur. 4. methxo. ter. cōmen. primo. preterea si siccum nō facit dolorem nisi per solutionē partium cum dolor sit separatio: ergo siccum per se dolorem nō facit. ¶ Sed videtur esse dicenduz q duplex est dolor: magnus z paruus. siccitas ergo non causat dolorem magnum: sed simpliciter nō privatur a causatione doloris: z q: dolor paruus non est ꝑprie dolor sed confectio quedam: adeo enim q nō dicitur causare dolorem: z hoc est q videntur somniare verba Gal. in lib. de malitia complexionis diuerse capi. primo in illo scilicet malitia complexionis diuerse z̄c. z hxc etiam videntur somniare verba Auicē. in. 3. tractatu. 2. de speciebus sode facte a mala cōplexione. dicit enim quāuis sit siccum paruum faciens dolorem. Et ex hoc potest apparere veritas alterius quasi in qua querebatur virū humiditas sine materia possit causare dolorem: q: magis videtur actiua qualitas humiditas q̄z siccitas: sed siccitas pōt vt probatum est. Preterea mala cōplexio sicca sine materia potest in mēbro existere qua ratione huius imoderata sine materia mala complexio. si autē hoc non habet mala cōplexio humida non inquantum existit cōplexio vt taliter determinat: aut ergo sentitur: aut non z̄c. Quod autē hic dixit Auic. vel dicitur ab Auicē. ad partium dolorē debet referri: sed omnia ista verba sunt falsa z sunt magistri Bartholomei de Varignana.

a ¶ Gal. vero z̄c. ¶ Postq̄z ostendit q mala cōplexio est causa doloris: z q̄ mala cōplexio hoc facit sicut dicebatur. ponit circa hoc opinionē quandam z ipsam improbat. vel aliter. Postq̄z ostendit q mala cōplexio est causa doloris: z que mala complexio est causa doloris: hic declarat q mala complexio sit imediata causa doloris ꝑpter opinionem quorūdam: z quā visus est ponere Gal. circa hoc. Primo nota talis narrat opinionez Gal. vt videntur sonare verba eius. Secundo circa eius determinat veritatem sm ꝑpriam opinionem. ibi (Certa aūt dictio.)

¶ Iurta istam partem notandum q istud dictum. s. cum. G. verificatur intentio z̄c. potest dupliciter exponi. Uno modo q sit dicere certificatur. i. cum certe accipitur intentio Gal. Alio modo potest exponi verificatur. s. sermo dispositionem habens per vnam opinionem que putatur de Gal. non sm veritatez z intētionem eius. Si in primo modo accipiatur: tunc opinio Auicē. z Gal. cōtradicunt: q: Gal. ponit q sola solutio continui sit causa doloris: z Auic. q nō sola sed mala cōplexio. Si exponatur secūdo mō nō contradicunt simpliciter: sed vt pu-

Jacobus

superioribus non est ꝙtrariū: q: mēbra que extendunt vel ea que cōprimunt vel ea que frangunt non hūt dolorem: nisi q: ꝙtinuatio eoz disturbata est. ¶ Attende de tertio q sicut reducit hic cām doloris ex distensione ad cām doloris ex resolutione ꝙtinui: sic quarto simplicis medi. c. 2. reducit cām doloris ex mala complexione diuersa ad cām doloris ex solutione ꝙtinui: declarans illic q caliditas z frigiditas non inducunt mordicationē: neqz dolorē: nisi q: soluunt ꝙtinuitatē ꝑticule dolētis. Caliditas qdē corrodēdo. friditas vō ꝙgregādo. ꝙgregatiōe ad quā sequit sepatio. Ait n. ibi. Calidū nō mordicat nisi erhoc q ipm corrodit. Et paulopost de dolore illato a frigido loquens dicit. Mēbra lenia sunt qbus cum aggregant z exprimunt accidit vt exprimant eoz humiditates z disrumpantur eoz partes. Et. 4. morbi. c. 6. dicit q frigidū facit dolorē: q: substantiā ꝙtundit z frangit. ¶ Attende quarto q Auer. directe ꝙtradicit Gal. sup hac mā. 31. c. tertij colliget dicens. Solo ꝙtinuitatis non est cā doloris sicut dicit Gal. Sed solutio ꝙtinuitatis est cā cōplonis que facit dolorē: qō est q: solo ꝙtinuitatis est cum malo motu z ꝙueniēs est vt talē motum sequat mala cōplo. Et in eodē. c. ꝙtradicit principi dicens. Neqz ēt sunt cāe doloris due res similiter vz solo ꝙtinuitatis z caliditas z frigiditas sicut dicit errans Aui. Quod est q: iam declaratū est in lib. de aīa q iste sensus sentit excellētias oēs sm quattuor qualitates: hoc est caliditatē frigi. ficci. z hu. ergo dolores non fient neqz sentient ab eo sensu: nisi qñ superabunt sua ꝓpria sensata sicut accidit aliis sensibus: hec ill. Inter has opi. prin. opinio verisimilior mihi videtur: q: sicut mala diuersa est sensibile p se: sic solutio continui sub numero cōprehensa inter sensibilia cōia pluribus sensibus est sensibile per se: z cum sensus eius sit cnm lesione est pro certo dolor.

¶ Et in quodā z̄c. ¶ In scōa dicit q Gal. in quodam lib. eius intantū processit super declaratione cause doloris q currere fecit inter medicos opi. q oia sensibilia excellentia sensibus propriis inferunt dolorem pp separationem partis a parte: vel propter coadunationem partis cuz parte ad quam sequitur separatio: q: partes coadunate trahunt sibi partes proximas separantes eas a propriis locis. Et hoc tractat Gal. 4. morbi. c. 6. dicens Rufus vero patit dolorē er amaro acetoso pontico z acuto: quoniā vnumqōlz horum separat iunctura: similiter patit odoratus er fumis salientibus ab hmōi saporibus eo q separant iuncturam. Auditus vero patit nocumentum er aspera voce z magna z veloce que in tonitruo inueniuntur: propter hoc nulli er hoc auditum amittunt q: instrm auditus er fortitudine vocis corrūpit. Visus vero patit er splendidissimo lumine eo q dispgit spūum visibilē. Palaz q̄ est passionē z dolorē fieri in oibus sensibus si separent z incidant si qde fortiter z subito z ꝙtinue existat. hec Gal. Huius snie meminit hic prin. dicens nigrū visui inferre dolorem ꝙgregationē superflua albū disgregatione: z amaz salsuz acetosuz gustui dispōne: ponticū vō coadunatiōe. Et sic in odoribus q sapores sequunt: z similibus differentijs ac spēbus distingui solent. Et er sono forti dolet auditus dispersiōe pp fortitudinē motus aeris cum obuiat samach. Et est samach seu asamach nomen arabicū significans viā tortuosam auris. Et est samach. in aure sicut pupilla in oculo. Iurta illud principis tertij quarta capitulo primo. Et asamach est sicut foramen vuee.

Certa autem z̄c.

¶ In hac parte. 3 prō exprimit pn. suaz sniam sup causis doloris. Scōo remittit verificationez eius philosophie nāli: z probat eam tribus rationibus er quibus infert intētū: ibi (Huius autem) Tertio notat duo circa dolorem. ibi (Et dolor quide.) ¶ In prima particula dicit q certa dictio in hoc mō est. i. vera sententia seu conclusio

De partibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

taf cõiter.z hec scda expositio est melior z verior: qz melius est cõcordare intentiones auctorũ in scia quãtũcũqz possumus qz discordare: qz turpe est vt ꝺicãt. Et forte intẽtio.B. qꝺ non fuit qz sola solutio cõtinui sit cã ꝺoloris: imo est mala cõplo.z exponit in multis locis qz mala cõplo causet ꝺolorẽ z solutio: z hoc magis ꝺeclarabo in qone. ¶ Scꝺo notãꝺũ ex his apparet qz duo tm̃ sint cãe doloris: qz cũ ꝺolor sit passio mẽbri sensitiui: z mẽbra organica nõ sint sensitiua nisi p rõnẽ mẽbroꝝ cõsimilium quib⁹ inest sensus primo: ideo ꝺolor est passio mẽbri consimilis solũ fm vtrãqz istaꝝ opinionũ: z qz ꝺuplex est nã in mẽbro consimili: vna est ꝓpria. s. complexio: alia cõis. s. solutio cõtinui z vnitatis: qz vnitas ẽt ꝺebetur organicis: z iõ ꝺr cõmunis ꝺz nõ sit vera vnitas sicut in cõsimilibus: qz est vnitas per colligantiaz. in cõsimilibus est vere vnitas zẽ. qz continuitas: ideo tm̃ sunt ꝺue cãe ꝺoloris. z ideo ꝺiscurrit p operationes sen suum casum scilicet visus tactus zẽ.

a ¶ Certa zẽ. ¶ Hic ꝺetermi. veritatẽ ꝺoloris fm primã opi. Et tria facit: qz primo ponit suã intẽtionẽ.

¶ Certa[a] autẽ ꝺictio in hoc modo est vt cõplexionis mutatio ponaf gen⁹ ex quo ꝺolor essentialiter ꝓuenit: ꝺz cũ eo cõtinuitatis separatio ꝙtingat: huius tamen ꝺeclaratio verificata in medicina nõ ꝙtinef sed in parte sapientie naturali: ideoqꝫ ad ipsi⁹ summã parũper inuemus. ¶ Dicemus[b] igitur qz cũ ꝺolor ẽ similiũ partiuꝫ in membro ꝺolẽte z continuitatis solutio nullo modo similiũ erit partiũ: sed ꝺolorẽ in ꝺispositionib⁹ in quibus cõtinuitatis nõ existit sepatio nõ cõtingit inueniri ꝓpter cõtinuitatis solutionẽ: imo ꝓpter ꝙplexionis malitiã. Et ẽt frigus facit ꝺolorem vbi constringit z coaꝺunat z omnino ibi infrigiꝺat. Et solutio quiꝺez cõtinuitatis non est vbi infrigiꝺat: immo in extremitatibus locorũ infrigiꝺatorũ. Amplius ꝺolor proculꝺubio est contrarium subito impressorez sentire vnꝺe ipse est cõtrarius z ꝺolere faciens. Nõne vides qz si quis frigus cõplexionẽ corrumpens senserit: vnꝺe cõplexionem corrumpit z fuerit sicut nõ accideꝫ pp ipsum cõtinuitatis separatio istõ sentire an erit cõtrariuꝫ z an ꝺolorẽ faciens. Ex hoc itaqꝫ scies qz mutatio cõplexionis subito causa existit ꝺoloris quemaꝺmoꝺum solutio continuitatis. ¶ Et ꝺolor[c] quiꝺez caliꝺitatem turbiꝺat z fit fortior ꝺolor. cum ergo ꝺoleant z non sit in eis vnitas permutata oportet necessario qz ibi sit complexio permutata: z sic stat ratio Auic. ¶ Ad primam rationẽ visum est qz nõ oportet malam complexionẽ que ꝺebet facere ꝺolorez esse in omnibus partibus sensibilibus: qz tunc nõ fieret ꝺolor: sed sufficit qz fiat ꝺolor in partib⁹ sensibilibus vel formalibus. ¶ Ad ꝺictum Auer. non vult ꝺicere qz ibi sit aliqua particula sensibilis que nõ habeat malam cõplexionẽ sed quantum est in fieri z in alterari est in omnibus partibus sensibilibus: vt expositum est multotiens. ¶ Item scꝺa rõ Auic. tenet qz non est qz propter subintactus accidit corrũpi in membro: ergo si ꝺolor ꝺebet esse in omnibus partibus membri sensibilis: oportet qz fit facta permutatio in omnibus partibus sensus tactus: tamẽ non oportet qz hec permutatio sit facta in qualibet parte minima insensibili: sed sufficit qz sit in partibus formalib⁹: z si ita fit accidit ꝺolor in mẽbro aliter nõ in toto nisi ex cõpassione. si ergo solutio cõtinui, ꝺeberet causare ꝺolorem in qualibet parte mẽbri oporteret qualibet partẽ consimilẽ membri solui.

b ¶ Dicemus zẽ. ¶ Hic ꝺeclarat qꝺ ꝓpositum. Et duo facit fm qz duas rõnes aꝺducit aꝺ ꝓbandũ ꝓpositũ. Secunda aꝺducit ibi (Amplius ꝺolor.) ¶ In pte ista intẽꝺit talẽ rationẽ. Si ꝺolor est in parte in q̃ non est solo cõtinui: sed solum mala cõplo: ille erit a mala cõplone z nõ a solone cõtinui: sed hoc est aliqñ: iõ zẽ. Huius rõnis maiorẽ ꝺsupponit vt notã: z ipsa est nota ex ꝺuplici sensu vel principio. Prio ex hoc: qz vbicũqz est ꝺolor ibi necessario est cã ꝺoloris. Scꝺm prin. sup qꝺ formaf maior qz nõ sunt plures cãe ꝺoloris nisi in mala cõplexio z solo cõtinui: cũ ergo nõ sint plures si erit reperire ꝺolorẽ alicubi sine vna cã necessario erit altera. Declarat autẽ solũ minorẽ: z hoc ꝺuplici rõne. s. qz ꝺolor sit in aliq̃ pte in qua nõ est solutio cõtinui. ibi (Amplius ꝺolor ꝓcul a ꝺubio.) In prima pte ꝓbat generalr. Scꝺo specialr excendit aꝺ hoc ꝺeclarãꝺũ. s. in quoꝺã ꝺolore sꝑciali. s. facto a frigore. ibi (Et ẽt frigus.) Generalr sic ꝺeclarat: qz possibile est qz ꝺolor sit in aliq̃ parte mẽbri vtputa in toto ꝺigito: ergo necessario mala cõplexio erit cã illius ꝺoloris que est in parte non soluta: z nõ solutio cõtinui. Scꝺa probatio est: qz si supponaf aliqꝺ membrum infrigiꝺari: ita qz ex tali infrigiꝺatiõe accidat ꝺolor qꝺ est notũ: qz possibile tunc nõ accidit solutio cõtinui in loco vbi est infrigiꝺatio: sed fit in partibus q̃ sunt iuxta partẽ sanã nõ infrigiꝺatã: qz ibi fit ꝺistinctio partiũ nõ infrigiꝺatarũ ab infrigiꝺatis ꝓpter ꝺensitatẽ partiuꝫ nõ infrigiꝺatarũ intẽse: sed cũ ꝺolor sit in loco in quo est aꝺunatio partiũ frigiꝺarum aꝺ vitã z non fit ibi solutio cõtinui que est ꝺistinctio illarũ parnum. z istas easꝺẽ cãs vel ꝓbationes aꝺꝺucit in suo. 6. ꝺe naturalibus parte. 2. cap. 3. ita bene hic sicut ibi. ¶ Sed forte ꝺiceret aliquis volens ꝺefenꝺere rationẽ. B. qz Auic. argu. nõ valet: qz bene cõcedo qz ꝺolor est in aliquo quantũ aꝺ oẽs partes equaliter: sicut ꝺicit Aui. cõcedo etiã qz solutio cõtinui nõ est in omnibus partib⁹ mẽbri colẽtis: sed ex his ꝓpter hoc non sequitur qz solutio cõtinui non sit causa ꝺoloris: qz non opꝫ qz causa ꝺoloris sit in omnibus partibus mẽbri aꝺ hoc vt premat ꝺolorem: qz nec etiam mala cõplexio est in oĩbus partibus membri ꝺolentis: qz fm Auer. in. 3. colliget. cap. 31. ꝺolor nõ sentif in mala cõplexione ꝺiuersa nisi ꝓpter mediũ bone complexionis que remãsit in mẽbro: imo si esset in omnibus partibus mẽbri nõ sentiref: sicut non fit ꝺolor in mala cõplexione equali: ergo prima ratio Auic. non valet aliquiꝺ. ¶ Preterea scꝺa ratio eius nõ vz: qz ꝺicit qz nõ fit solutio in parte in qua fit aꝺunatio partium: sed solũ in loco in quo fit ꝺistinctio: z hoc nõ est verũ: qz si fit coaꝺunatio partiũ fit subgressio partis vnius in aliã: z per ꝓns solutio cõtinui vt ꝑz in libello ꝺe malitia cõplexionis ꝺiuerse: z ideo rõnes non cõcluꝺunt. ¶ Aꝺ hoc ꝺicẽꝺũ: sed primo notanꝺuꝫ qz rõnes Auic. fine ꝺubio possent cuitari tenendo aliã opi. tamẽ qz aꝺ presens legimus hunc libũ turpe esset non tenere cum Aui. z ideo ꝺico qz mala cõplexio potest esse causa ꝺoloris sine solutione cõtinui. Et ꝺico qz prima ratio Aui. fundaf super hoc: qz si ꝺebet esse ꝺolor in mẽbro opꝫ qz inesset magna permutatio. si autem in membro illo in quo fit ꝺolor: qz ꝺolor fit corruptione mẽbri: z ideo oportet qz forma realiter imprimatur in sensum tactus: z non solum intentionaliter sed in alijs sensitorijs siue organis aliorum sensuũ: non oportet vt realiter imprimatur passio: sed intentionalr: z ideo in eis non fit ꝺolor vt ꝺeclarabitur in quaꝺam questione nisi vt participant sensu tactus qui est funꝺamentum aliorũ sensuum: sed cum vehemens permutatio realis non fit in sensu tactus nisi permutetur ab obiecto in similitudinẽ imprimentis formaꝫ z ipsum habeat esse in excellentia z fit corrũpens: ideo aꝺ magnam permutationeꝫ sensibilis in sensu

nia qz

Jacobus

est super causis ꝺoloris vt complexionis mutatio genus ponatur ex quo ꝺolor essentialiter prouenit. i. vt mala complexio ꝺiuersa ponatur causa per se z genus proprium cause ꝺoloris ꝺz solutio continuitatis cum ea contingat.

¶ Huius autẽ zẽ.) ¶ In secunda ꝺicit primo qz ꝺeclaratio huius materie verificata. i. veris rationibus ꝺeducta non attinet meꝺicine sed phie naturali. Et ideo aꝺ ipsius summã. i. summariã ꝺeclarationem parumper innuemus. i. insistemus tribus rationibus philosophicis. ¶ Prima ratio est. Dolor est aliquãꝺo in mẽbro ꝺolente consimilium partium solutione continuitatis non existente in mẽbro consimili: vt si neruus infrigiꝺetur superficietenus z inꝺe separetur ab alio mẽbro proximo ꝺolor est in neruo: z solutio continui est in membro cõposito ex membro sibi proximo. Sed impossibile est qz ꝺolor sit propter solutionẽ continui in aliquo membro in quo non est solutio continui ergo mala complexio est vna ꝺe causis per se ꝺoloris. ¶ Scꝺa ratio. Frigus facit ꝺolorem in parte illa quam constringit coaꝺunat z infrigiꝺat. Sed solutio continui propter frigus non est in parte illa quam refrigerat sed est in partibus circũiacentibus que separantur a partibus ex frigore coaꝺunatis: ergo mala complexio est causa per

Be partibus.

se ꝺoloris sicut solutio continui. ¶ Tertia ratio est Dolere ꝺubie est impressorem contrarium sentire: ob hoc enim qz est contrarius ꝺolere facit. Nonne vides qz si quis senserit frigus corrumpens complexionem eius fm qz cõplexionem corrumpit ꝺato qz per ipsum solutio continuitatis nõ evenerit hoc est sentire. An igitur istuꝺ sentire erit contrarium z an erit ꝺolere faciens quasi ꝺicat non est ꝺubium quin sic. Ex his concluꝺit qz mala complexio ꝺiuersa subito aꝺueniens est causa ꝺoloris sicut solutio continui.

¶ Et ꝺolor zẽ.) ¶ In tertia particula ꝺicit primo qz ꝺolor turbiꝺat id est excitat z commouet caliꝺitatem: qz aꝺ locum ꝺoloris copiose fluunt spiritus z sanguis vnꝺe ꝺolor augetur. Secunꝺo ꝺicit qz quanꝺoqꝫ post ꝺolorem remanet in membro sensibili quꝺam formicatio que sensum habet ꝺoloris. i. sentitur quasi esset ꝺolor: non tñ est ꝺolor certus. i. notabile permanentie seu ꝺurationis: ita vt egeat meꝺicamine aꝺ sui remotionem: sed est ex summa. i. ꝺe numero rerum que per se sine aꝺiutorio resoluuntur. Et torpiꝺus quiꝺem. i. iners z inexpertus meꝺicus nesciens qñ meꝺicamine opus est z quanꝺo non laꝺorat in meꝺicaꝺo eam z nocet ei quia commouet corpus aut partem ꝺolentem sine necessitate.

¶ Be causis

ma q̃ dolor excitat actum expulsiue in mẽbro cũ sit res nociua: ꝛ ideo incitat natur̃ ad expulsionem cũ expulsio fiat per calidum: ideo multiplicat dolor calliditatem. Secũda causa est: q̃ sicut appareat per. G. 13. de ingenio sani. ca. 2. secunde distin. ꝛ cap. 3. prime distin. dolor existens in membro cõmunicat membris sanis: ꝛ tunc mẽbra sana sentiẽtia aliquod nocumentũ mouentur ad expellendũ: ꝛ ideo expellunt sanguinẽ ꝛ spiritum ad membrum dolentem. ꝛ hoc est q̃d consueuit cõiter dici ꝛ male intelligitur q̃ natura currit ad membrũ dolentẽ cũ spiritu ꝛ calore: nõ q̃ natura currat: ꝛ q̃ habeat mentez nec pedes: sed q̃ expellunt san. ꝛ spiritus a mẽbris sanis ad locũ dolentez: ꝛ sic dolor auget se p accidens.

a ¶ Est etiam ꝛc. ¶ Hic remouet dubiuz. aliud dubiũ sic oritur: q̃ diceret nũ quid iste cause doloris sic sunt cãe q̃ ad positionẽ ipsarum fit sequit positio doloris ad remotionez sequit remotio. rñdet ꝛ patet. ¶ Sed tu dices qũo põt esse q̃ post dolorẽ remaneat res que hz similẽ sensationez doloi. Dicendũ dupliciter. Uno modo q̃ ex imaginatione egritudinis fortis remãsit impressio ꝛ gen⁹ sensationis doloris: ꝛ ideo videt postea dolor cũ non ꝺbeat: ꝛ tunc q̃n iste conqueritur satius medicus calefacit vel infrigidat ꝛ nocet cũ passio sit intẽtionalis ꝛ iste realiter alteret ipsum. vel aliter possibile est q̃ accidãt in organo sensus tactus sicut in organis aliorum sensuũ. nam videmus dato q̃ lucidum cesset ab oculo remanẽt in oculo species lucidi impresse: ita etiã forte tempore aliquo remanet impressio male cõplectionis in sensu tactus q̃ nõ est ꝓpter hoc corrupta eius natura: imo illa dispositio nõ est ibi vera: sed post tempus recedit ex se sicut impressio lucis ab oculo: ꝛ tunc medicus ignorans hoc curando dispositionem illam nocet: q̃ alterat membrum realiter cum non oportet.

¶ De causis cuiuslibet doloris. Capꝫm. 20.

b ## Doloꝝ genera ꝛc.

¶ Postq̃z Aui. ꝺ termi. de causis doloris in ꝑticulari ostendendo que ꝛ quot sunt eius cãe imediate ꝛ quid sit dolor: hic ꝺ ter. ꝺ causis doloris in spãli fm diuersitatẽ specierum doloris. Primo premittit quot ꝛ que sunt species doloris. Secundo declarat vnãquãq; ipsaruz. ibi (Causa aũt pruritui doloris.) ¶ Notandũ q̃ dicit genera: q̃ vnũqdq; istorum potest habere species sub se. dicit autem que nomina habent ꝓpter q̃d notãdum q̃ sicut apparet. 2. ꝺ interioribus. cap. 6. doloꝝ quedã sunt nomina propria ꝛ quedã cõmunia: illi qui habent noia propria sunt illi qui hic ponunt: sed illi qui habẽt nomina cõmunia sunt illi quos nominauit Archigenes sicut dicit ibi. G. vnde quẽdam vocant salsum quẽdam amaruz ꝛc. vt ibi patet. mõ ista sunt nomina ꝛ cõmunia doloribꝰ ꝛ saporibus ꝛ ꝺ istis nõ intelligit hic. ¶ Ulterius notandũ q̃ nomina ꝓpria doloꝝ sumũtur a ꝓprietatibus rerũ: ꝛ ideo non sunt imponẽda a quocũq;: sed solum a viris peritis cognoscentibus rerum proprietates vt dicit ibi Gal. 2. ꝺ interioribus. ca. 7. Ratio vt dicit ibi si q̃s deberet imponere nomina istis doloribus oporteret q̃ esset expertus ꝛ passus om

Dolorum genera ꝛc.

¶ In hoc capitulo ꝓmo numerat princeps q̃ndecim genera doloꝝ habentium noia. s. Pruritiuũ Asperatiuũ Pungitiuũ Extensiuum Compressiuum Contusiuum Frangitiuum Laratiuum Perforatiuũ Acualem Stupefactiuum Pulsatiuum Grauatiuũ Fatigatiuum Mordicatiuũ. Scõo exequitur de causis cuiusq; eoꝝ sigillatim. ibi (Causa aũt.)

Causa autem pruritui ꝛc.

¶ In hac parte scõa que est de causis quindecim generuz doloris primo agit de causa pruritui. Scõo asperatiui. ibi (Et causa doloris asperatiui) Tertio pungitiui. ibi (Et cã doloris pungitiui) Quarto etensiui. ibi (Extensiui vero) Quinto compressiui. ibi (Et dolor quidem) Sexto contusiui. ibi (Sed causa) Septimo frangitiui. ibi (Et cã doloris frangitiui) Octauo laratiui. ibi (Cã vero doloris laratiui) Nono pforatiui. ibi (Et perforatiui) Decio acalis. ibi (Acualis vero) Undecimo stupefactiui. ibi (Et stupefactiui) Duodecimo pulsatiui. ibi (Cã vero doloris pulsatiui) Tertiodecio grauatiui. ibi (Et dolores qdem grauatiui) Quartodecimo fatigatiui. ibi (Fatigatiui aũt) Quintodecio mordicatiui. ibi (Et mordicatiuus.) ¶ In pria parti. dicit q̃ cã pruritui doloris est humor acris. i. acetosus sicut flegma acetosum aut melancholia acetosa: vel humor acutus sicut cholera citrina vel cholera adusta: vel melancholia adusta: vel humor salsus sicut flegma salsum. Et iste dolor cõiter euenit prope cutem sicut in scabie pruritu ꝛ morphea ꝛ eo sepissime verantur leprosi.

¶ Et causa ꝛc.) ¶ In secunda parti. dicit q̃ causa doloris asperatiui est humor asper. i. solitus exasperare superficiem mẽbrorum. Iste dolor sepe fit in lingua ex masticatione ponticoꝝ ꝛ exstipticoꝝ ꝛ ex humoribus acutis puenientibus ad eam: ꝛ in trachea arteria: ꝛ oculis ex flatu boree puluere aut fumo.

¶ Et causa ꝛc.) ¶ In tertia parti. dicit primo q̃ cã doloris pũgitiui est humor extendens pãniculum in latũ separando sui ꝛtinuitatem. Et talis cõiter in pleuresi fit ꝛ est accidens inseparabile vere pleurẽsis. Secũdo dicit q̃ iste dolor q̃dq; nõ est equalis in sensu. i. nõ vniformiter sentitur fm oẽs partes pãniculi sub eadem fortitudine pp alteram trium causaruz. Pria est ideo q̃ partes illius mẽbri sup q̃ pãniculus extendit aut quod pãniculo est inuestitũ nõ sunt similes in duricie ꝛ lenitate vt os furcule nõ equaliter se exhibet pãniculo tegẽti costas interius in pleuresi que tendit ad partes ipsius supiores que minus dure sunt inferioribus: imo est acutior in partibus pãniculi tangentibus furculaz. Scõa est ideo q̃ partes illius mẽbri super q̃ pãniculus extenditur non sunt similes in suo motu illi mẽbro: neq; sil's inter se: sicut ꝺ ꝺafragma non est sile in motu pãniculo tangẽti costas: imo pãniculus tegẽs costas mouet ab interioribus ad exteriora in aspiratiõe ꝛ ab exterioribus ad interiora in expiratiõe: sz in aspiratiõe diafragma mouet ad inferiora ꝛ in respiratiõe ad supiora. Tertia est iõ q̃ partes corpis mẽbri. s. pãniculi in quo est dolor pũgitiuus nõ sunt adinuicez similes sz dissimiles in sensu vel nãliter vel ex accidẽti. Nãliter q̃dẽ vt diafragmatis partes cẽtrales sunt neruose extremẽtis sensus ꝛ circũferẽtiales carnose min⁹ sensibiles. Et accñs vo sicut si pãniculus aliqs vlcera habuerit post quoꝝ ꝙsolidatio

nis genera doloꝝ: ꝛ tunc sciret melius eorum proprietates ꝛ differentias inuenire. ¶ Ulterius notandum q̃ nomina propria imposita speciebus doloꝝ sumpta a determinatis ꝓprietatibus repertis in eis non sumunt̃ a quibuscũq; ꝓprietatibus: sed vel a causa efficiente dolorem sicut asperitas: q̃ fit ab humore aspero. vel a membro in quo fit. ꝛ hoc est rationabilius ad hunc: q̃ cum dolor sit actio lesa ꝛ actio lesa addatur magis in relatione ad membrum q̃z ad aliã causam efficientem: vt apparet primo de interioribus. ideo ꝓprietates specieruz doloꝝ magis ꝺbent sumi a membro dolente q̃z a cã vel ab aliquo alio.

¶ Sed tu dices Auicẽ. diminuitur in enumeratione specierum doloris habẽtiuz propria nomina: q̃ in secũdo ꝺ interioribus. ca. 6. 7. ꝺterminatur ꝺ dolore cõgelatiuo ꝛ ꝺ stupefactiuo ꝛ ambulatiuo: hic istas tres species admisit vel omisit: quare ꝛc. Dicendũ q̃ Auic. numerauit hic omnes species principales ꝓpriorum doloꝝ habentiũ ꝓpria nomina ꝛ si qui alij reperiant̃ reducentur ad istas. nam dolor cõgelatiuus reducitur ad stupefactiuuz qui est eius species. Item dolor stupefactiuus reducit̃ ad mordicatiuũ: q̃ stimulat ꝛ mordet. Itẽ dolor ambulatiuus põt ad multas spẽs applicari ad extensiuũ ꝛ perforatiuũ ꝛc.

c ¶ Causa aũt ꝛc. ¶ Hic exequit ꝺ causis istoꝝ doloꝝ noiatoꝝ ꝛ quattuor facit sicut quattuor sunt eius spẽs quas enumerat. partes patẽt. ¶ Iurta primam partẽ notãdũ q̃ hoc q̃d dicit acris acuti põt referri ad eũdẽ humorẽ: ꝛ tunc erit sensus: lz his acredinẽ cũ acuitate mixta: naz quedã sunt acria acuitate mixta vt acetũ adhuc põt referri ad diuersos humores: ꝛ est dictũ q̃ cã pruritiui doloris est acris humor ꝛ acutus humor: sunt eniz quedã acria sine acuitate vt agresta ꝛ vtroq; modo potest exponi. ¶ Sed forte tu dices eius mẽbri potentia est iste dolor pruritiuus. Dicendũ q̃ principaliter significat circa cutez: q̃ pruritus ꝓprie fit in cute ꝓpter humorem acrem vel acutum vel salsum sparsum circa cutem: non tamẽ est natus ibi humor facere dolorem qualitercũq;: sed cũ est cum excessu vt dicitur secundo de interioribus.

d ¶ Et dolor ꝛc. ¶ Hic ponit causas doloris asperatiui. ¶ Sed tu dices qũo potest esse asperitas in humore cũ ipsa sit inequalitas corpoꝝ solidoruz ꝛ durorũ: ꝛ humor est corpus humidum frigidũ. Dicendũ q̃ humorẽ aliquẽ esse asperatiuum põt dupl'r intelligi. Uno mõ formal'r: ꝛ hoc mõ nullus est humor asperatiuus sicut tu arguis. Alio mõ potẽtial'r ꝛ effectiue. s. q̃ est in potẽtia: ꝛ etiam ad causandũ dolorem siue asperitatẽ in altero: ꝛ non q̃ sit in potentia passiua ad asperitatem: q̃ ꝺ tali causa hic non querimus sermonem. Et videte iste humor est natus solum asperare membra que nata sunt ꝺ se habere lenitatem: ꝛ q̃ lenitas maxime attenditur in superficie: ideo iste dolor fieri habet circa superficiem cutis ꝛ propter hoc est natus fieri in superficie cãne pulmonis ꝛ ipsaz asperare ex quo causatur postea vox aspera. Ex his etiam apparet q̃ membruz est proprium subiectum huius doloris.

e ¶ Et causa ꝛc. ¶ Hic ponit causam doloris pungitiui. ¶ Iurta qõ notandũ

Jacobus

¶ De causis cuiusq; doloris. Capꝫm. 20.

Dolorum genera ꝛc.

¶ In hoc capitulo ꝓmo numerat princeps q̃ndecim genera doloꝝ habentium noia. s. Pruritiuũ Asperatiuũ Pungitiuũ Extensiuuz Compressiuum Contusiuum Frangitiuum Laratiuum Perforatiuũ Acualem Stupefactiuum Pulsatiuum Grauatiuũ Fatigatiuum Mordicatiuũ. Scõo exequitur de causis cuiusq; eoꝝ sigillatim. ibi (Causa aũt.)

Causa autem pruritui ꝛc.

¶ In hac parte scõa que est de causis quindecim generuz doloris primo agit de causa pruritui. Scõo asperatiui. ibi (Et causa doloris asperatiui) Tertio pungitiui. ibi (Et cã doloris pungitiui) Quarto etensiui. ibi (Extensiui vero) Quinto compressiui. ibi (Et dolor quidem) Sexto contusiui. ibi (Sed causa) Septimo frangitiui. ibi (Et cã doloris frangitiui) Octauo laratiui. ibi (Cã vero doloris laratiui) Nono pforatiui. ibi (Et perforatiui) Decio acalis. ibi (Acualis vero) Undecimo stupefactiui. ibi (Et stupefactiui) Duodecimo pulsatiui. ibi (Cã vero doloris pulsatiui) Tertiodecio grauatiui. ibi (Et dolores qdem grauatiui) Quartodecimo fatigatiui. ibi (Fatigatiui aũt) Quintodecio mordicatiui. ibi (Et mordicatiuus.) ¶ In pria parti. dicit q̃ cã pruritui doloris est humor acris. i. acetosus sicut flegma acetosum aut melancholia acetosa: vel humor acutus sicut cholera citrina vel cholera adusta: vel melancholia adusta: vel humor salsus sicut flegma salsum. Et iste dolor cõiter euenit prope cutem sicut in scabie pruritu ꝛ morphea ꝛ eo sepissime verantur leprosi.

¶ Et causa ꝛc.) ¶ In secunda parti. dicit q̃ causa doloris asperatiui est humor asper. i. solitus exasperare superficiem mẽbrorum. Iste dolor sepe fit in lingua ex masticatione ponticoꝝ ꝛ exstipticoꝝ ꝛ ex humoribus acutis puenientibus ad eam: ꝛ in trachea arteria: ꝛ oculis ex flatu boree puluere aut fumo.

¶ Et causa ꝛc.) ¶ In tertia parti. dicit primo q̃ cã doloris pũgitiui est humor extendens pãniculum in latũ separando sui ꝛtinuitatem. Et talis cõiter in pleuresi fit ꝛ est accidens inseparabile vere pleurẽsis. Secũdo dicit q̃ iste dolor q̃dq; nõ est equalis in sensu. i. nõ vniformiter sentitur fm oẽs partes pãniculi sub eadem fortitudine pp alteram trium causaruz. Pria est ideo q̃ partes illius mẽbri sup q̃ pãniculus extendit aut quod pãniculo est inuestitũ nõ sunt similes in duricie ꝛ lenitate vt os furcule nõ equaliter se exhibet pãniculo tegẽti costas interius in pleuresi que tendit ad partes ipsius supiores que minus dure sunt inferioribus: imo est acutior in partibus pãniculi tangentibus furculaz. Scõa est ideo q̃ partes illius mẽbri super q̃ pãniculus extenditur non sunt similes in suo motu illi mẽbro: neq; sil's inter se: sicut ꝺ ꝺafragma non est sile in motu pãniculo tangẽti costas: imo pãniculus tegẽs costas mouet ab interioribus ad exteriora in aspiratiõe ꝛ ab exterioribus ad interiora in expiratiõe: sz in aspiratiõe diafragma mouet ad inferiora ꝛ in respiratiõe ad supiora. Tertia est iõ q̃ partes corpis mẽbri. s. pãniculi in quo est dolor pũgitiuus nõ sunt adinuicez similes sz dissimiles in sensu vel nãliter vel ex accidẽti. Nãliter q̃dẽ vt diafragmatis partes cẽtrales sunt neruose extremẽtis sensus ꝛ circũferẽtiales carnose min⁹ sensibiles. Et accñs vo sicut si pãniculus aliqs vlcera habuerit post quoꝝ ꝙsolidatio

De partibus.

nẽ pars ei⁹ cicatrizata callosa mãserit ꝛ velut insensibilis ꝛ alie partes sua mãserint sensus viuacitate. ¶ Attẽde q̃ Archige. describens dolorẽ pungitiuũ dixit q̃ est ille q̃ fit in interioribus corpis. Quẽ corrupit. G. 2. interioꝝ. c. 9. dicens. Itẽ cũ diceret dolorẽ pungitiuũ esse in interioribus copis nõ rectũ dixisse dicimus: is enim dolor pelliculaꝝ ꝛ non corporis interioris propius est.

¶ Extẽsiui ꝛc.) ¶ In. 4. dicit q̃ causa doloris extẽsiui est ventositas vel humor extendens neruum vel musculum ac si traheret ipsum ad suas extremitates.

¶ Attende primo hic q̃ triplr dici potest dolor extensiuus. Primo generaliter omnis dolor ex superflua tensione genitus soluente continuũ in quocunq; mẽbro fuerit ꝛ a quacunq; causa processerit sue extrinseca vt est tensio in torturis gehennalibus: siue intrinseca vt est tensio chordarum ex repletione supflua humorum. Secundo specialiter dolor proueniens a cã intrinseca humorali ventosa aut aquosa intercluſa alicui mẽbro ꝛ superflue extendẽte ipsum: ꝛ talis dolor est in apãtibus calidis ꝛ in alchite ꝛ timpanite. Tertio spãlius pro dolore musculi: aut nerui ex vẽtositate vel humore ei intercluſo extẽdẽte ipm quasi traheret ipm ad suas extremitates. i. ꝛrsus suas origines vel ad suas extremitates laterales ingrossando. s. neruũ vel musculum fm latum: ꝛ talis dolor apparet in spasmis: ꝛ ꝺ tali videt hic loqui prin. ¶ Attẽde scõo q̃ Archigenes visus est appropiuasse dolorem extensiuũ epati sicut Gal. refert ꝛ reprobat. 2. inte. cap. 8.

¶ Et dolor.) ¶ In. 5. dicit q̃ cã doloris cõpressiui est materia aliqua humoralis ventosa: aut alia coangustans locuz mẽbri alicuius quasi comprimendo vel cõtundendo ipsum ꝺ super. i. superficietenus occurrendo: talis dolor potest a cã extrinseca fieri: ꝛ ab intrinseca vt membro vno comprimente aliud vel humore aut fece vel lapide aut vento: vel aliquo tali.

¶ Sed causa.) ¶ In sexta dicit q̃ causa doloris contusiui est materia dissoluta ꝛ dilatata inter musculum ꝛ panniculum quo cooperitur extendens panniculum ꝛ soluens continuitatem vel contiguitatem que ꝺbet esse inter musculum ꝛ pãniculum eius. Hec species doloris euenire solet his qui longo tempore dimiserunt exercitium sibi consuetum cum quasi subito redeunt ad illud: vt lusoribus palme q̃z diu dimiserũt ludũ ꝛ redeunt ad ipsum sine gradatione videnꝫ mẽbra motiua q̃si ꝛtusa vel baculis ꝓcussa ꝓptera q̃ hũiditates ex ocio collecte in musculis extendunt̃ ꝛ dilatant̃ separantes musculũ a suo ꝓprio pãniculo.

¶ Et cã.) ¶ In. 7. dicit q̃ cã frangitiui doloris est mã aliqua humoralis aut ventosa inclusa inter os ꝛ pãniculum eius quo cooperitur vehementer oppumens dictum panniculum: aut frigiditas intensa fortiter constringens eum. Et hac. n. oppressione vel constrictione sentit panniculus cooperiens os dolorem similem illi qui panniculo contingit quando frangitur os eo coopertum. Et iõ dicitur dolor frangitiuus. Et talis sepe contingit in tipo quartanarum.

¶ Cã vero.) ¶ In. 8. dicit q̃ cã doloris laratiui est mã extendẽs carnẽ musculi sine cuticula eius. Et ꝺ laratiuus q̃: caro in quo fit est mollior ꝛ magis lara q̃z neruus aut pãniculus. Non ergo ꝺ laratiuus ab opere q̃d facit: sed a mẽbro in quo fit. s. a media musculi parte q̃ carnosior ẽ mollis ꝛ lara gbusdã respsa villis.

¶ Et perforatiui ꝛc.) ¶ In. 9. dicit q̃ cã perforatiui doloris est materia grossa vel ventositas retenta inter tunicas membri duri ꝛ grossi: sicut intestini colon

Universidad de Deusto Biblioteca

q̄ dolor pungitiuus ꝺcitur ꝓpꝛie membris p̄nicularibꝫ. Et ratio huius est quia hic dolor sumitur ex ꝓpꝛietate que est ſm puncturam: t q̄ punctura ꝺcitur membris ꝺ facili patibilibus t talia sunt membra p̄nicularia: ideo appꝛopꝛiatur membris p̄nicularibus: t vltertius quia panniculus est ꝺ se homogeneus. ꝺest indefoꝛmis vt ꝺicitur secūdo ꝺ interioꝛibus: ita quantum ex ꝓpꝛietate p̄niculi ꝓpter eius equalitatem ꝺberet esse ꝺlor equalis: t ideo ibi cap. 7. secundo ꝺ interioꝛibus ꝺ hoc reprehendit Archigenem qui posuit diuersitatem eius ex p̄niculo secundum q̄ diuersificatur hic dolor est propterea: q̄ in vna parte sentitur fortior q̄ in alia. Et q̄ sentiatur fꝛmior in vna parte q̄ in alia potest esse duplex causa. vna est: q̄ vna pars eius est sensibilior altera: t ideo illa in qua magis sentitur fortis est sensibilitatis sicut accidit in p̄niculo oculi: quia est sensibilior in parte anteriori in cornea q̄ in clirotica: t tamē est idem panniculus. aut quantum ad panniculum quo alia membra inuestiū tur sicut in p̄niculo costarum accidit maior ꝺlor in vna parte q̄ i alia: vt quādo ꝺclinat magis versus superius q̄ versus inferi°: quia tunc ꝺclinant versus furculam vbi est panniculus grossior t densior: t tūc magis extēditur: aut quia obuiat membꝛo valde mobili vt diaphragmati: t iō fit maior ꝺlor propter motum ꝛc̄.

pungitiui est humor qui panniculum extendit in latitudine sicut eius separans continuitatem: t est cum in sensu non est equalis: aut propterea q̄ illius super qō extenditur panniculus: aut illius ex eo quod inuestitum est paries in duritie t lenitate non sunt similes sicut furcula t p̄niculo qui super costas est inuestitus cuꝫ apostema in pleuresi ad superiorem eius trahit partem: aut non sunt ipsius partes i suo motu similes sicut diaphragma illi panniculo: aut propterea q̄ partes coꝛpoꝛis membꝛi non similantur: aut p̄pter naturam: aut propter nocumentum quod alicui accidit suarum partiuꝫ t nō alijs. ¶ Extensiui doloris[a] causa est ventositas aut humor qui neruuꝫ aut musculum extendit: ac si ipsum ad suas trahat extremitates. ¶ Et doloris[b] quidem cōpressiui causa est materia que membro suum coangustat locum aut ventositas que ipsum coangustat t fit quasi ꝺsuper comprimeretur t cōtunderetur. ¶ Sed[c] causa cōtusiui doloris est materia que inter suum musculū t suum p̄niculuꝫ resolutur t p̄niculum extendit t continuitatem soluit que inter panniculum existit t membꝛum. ¶ Et causa[d] doloris frangitiui est materia: aut ventositas que interponitur media inter os t p̄niculum qui tegit ipsum: aut frigus qō illum p̄niculuꝫ fortiter strigit. ¶ Causa[e] vero doloris laxatiui est materia que carnez musculi extendit t non ipsius chordaꝫ. Et hic quidem neq; vocatus est laxatiuus nisi propterea q̄ musculus neruo laxior existit t panniculo. ¶ Et perforatiui[f] doloris cā est materia grossa: aut ventositas que retinetur inter tunicas membꝛi duri t grossi sicut intestini colon que incessanter ipsum rumpit t in ipsum penetrat stimulando: ac si terebello pforaret. ¶ Acutis[g] aūt doloris cā est ipsa eadem mā in hmōi mēbꝛo: ſꝫ est retēta in hoza q̄ rūpit. ¶ Et stupefactiui[h] doloris cā est: aut fortis frigoris cōpressio: aut pozꝫ penetrationis ipūs sensibilis q ad mēbruꝫ venit clausura cū ligatura aut receptaculoꝫ repletio.

a ¶ Extensiui doloris ꝛc̄. ¶ Hic ponit causas doloris extensiui. ¶ Notandum q̄ iste dolor ꝓpꝛie habet fieri in neruo siue sit extra siue intra musculū. t causa est q̄ dolor extēsiuus ꝺz fieri in mēbꝛo multū sensitiuo t multū extēsiuo: t q̄ tales sunt nerui: iō circa ipsos maxime habet fieri.

b ¶ Et doloris ꝛc̄. ¶ Hic ponit cām doloris compressiui. ¶ Et notandum q̄ iste dolor sumitur a ꝓpꝛietate que est cōpamor: t q̄ id qō magis natum compꝛimi est caro musculoꝛa in musculo accidit hic dolor.

c ¶ Sed causa ꝛc̄. ¶ Hic ponit causam doloris contusiui.

d ¶ Et causa ꝛc̄. ¶ Hic ponit causam doloris frangitiui. ¶ Notanduꝫ q̄ hic dolor accidit pānicule vt cooperiunt ossa: t ideo iste dolor apparet quasi fractio t propter hoc apparet in feb. quartane: q̄ materia est grossa t viscosa t in profundo existens q̄ egri sentiunt ꝺ fractura ossium non q̄ ossa sentiant hūc dolorem: sed hic pānicule ipsum cooperiens.

e ¶ Causa vero ꝛc̄. ¶ Docet causam doloris laxatiui t patet.

f ¶ Et perforatiui ꝛc̄. ¶ Ponit causas perforatiui. ¶ Notandum q̄ materia grossa non est causa huius doloꝛis vt est existens sub sua grossitie: q̄ vt sic nō est apta pforare membꝛa: ſꝫ ſm q̄ ex ipsa resolutur ventositas que est nata pforare: vnde ꝺ ratione huius doloꝛis sunt duo. vnum est q̄ est vehemens valde: t iō ex hoc signāt q̄ ꝺz fieri in mēbꝛis multi sensus: t iō talia sunt intestina. Itē ꝺz q̄ sit in sūto grosso t duro q̄ tale est q̄ pforat: t iō ꝺz fieri in intestinis grossis vt i colon t i alijs intestinis grossis a retētiōe vētositatis inter tunicas grossas.

g ¶ Acutis ꝛc̄. ¶ Ostendit causas doloris acutis. ¶ Notandum q̄ duplicit acutis differt a pforatione t solus ſm magis t minus. nam in hoc doloꝛe sentitur pforatio sicut in primo: tamen hic doloꝛ vr esse ad modū punctuꝛe acus: ſꝫ pforatio vi ad modū pforatiōis cū terebello. vñ in doloꝛe acuti mā nō mouet: ſꝫ est ꝺcta inter duas tunicas: t iō rumpit ad modū acus: t iō iste doloꝛ nō solū accidit i grossis intestinis: ſꝫ t i gracilib⁹: ſꝫ est tūn nat⁹ i grossis pforatiuis.

h ¶ Et stupefactiui ꝛc̄. ¶ Ostēdit cām doloris stupefactiui. ¶ Sꝫ ꝺceret aliqs nō vr q̄ aliqs doloꝛ sit stupefactiuus: q̄ nullius doloꝛ est sine sensu: ſꝫ stupefactio est priuatio sensus: quare ꝛc̄. Ad hoc ꝺcunt aliqui q̄ iste non est propꝛie doloꝛ: ſꝫ q̄. G.z. ꝺ interioꝛibus: t Auic. h ponunt q̄ est doloꝛ: ideo melius est saluare eorum ꝺcta. Dico ergo q̄ doloꝛ stupefactiuus aliq̄n sumitur stricte: t tunc ꝺcit solum ꝺ doloꝛe cōgelatiuo qui cōpetit solū ventibus. s. quando aliquis comedit acrimonia patit congelationem ꝺntiū. Aliq̄n accipit ꝓout omne mēbꝛum pōt stupefieri: t hoc modo accipit hic. Et videte talis doloꝛis vel stupefactiōis causa potest

Jacobus

penetrans in ipsum t rumpens ipsius continuitatem cum stimulatione t punctione ac si membꝛum illud terrebro pforaretur. Et talis doloꝛ fit in cholica t yliaca. Hoc doloꝛe semel veratus est Gal. vt ipse meminit. 2. interioꝛ. c. 5. ꝺcens. Sed ego scio q̄ quōdam tpe passus fui tam magnū doloꝛem q̄ arbitrabar interiora ventris terebro pforari: pcipue in loco qui est via vsque interrenes t veficam: vnde cum oleo cliterizatus cum magno doloꝛe humoꝛes velut liquidū vitrum emisi simile t in liquoꝛe t in coloꝛe. ¶ Attende q̄ doloꝛ pꝛopꝛie ꝺcitur pforatiuus qui fit ab aliquo acuto exterius vel interius pforante. Et doloꝛes cholice t yliace ꝺcuntur pforatiui similitudinarie: q̄ sentitur in eis doloꝛ similis doloꝛi ab aliquo acuto pungitiuo: ſꝫ eorum materia sit vt plurimum flegma vel ventositas carens acumine.

¶ Acutis ꝛc̄.) ¶ Jn. 10. ꝺcit q̄ cā doloris acutis est ipsa eadē materia grossa vel ventositas recluſa in simili mēbꝛo: ſed est retenta. i. fixa vt clauus vel acus in hoza qua rumpit continuitatem illius mēbꝛi. Et ꝺcitur acutis: q̄ similis est doloꝛi qui fit ex punctuꝛa acus: t non extendit ꝺcinde sicut doloꝛ simulis pforationi terebri. Et talis doloꝛ quādoq; inuenitur in cholica t yliaca sicut prior doloꝛ. Jurta illud Gal. ſcōo interioꝛ. c. 5. Sed in isto doloꝛe inuenimus infirmū se manifestantem pati doloꝛem velut si terebello pforaretur. Aliq̄ quasi spinas vel acus esse ibi intras qui doloꝛ locū patientē grossum indicat. ¶ Attende q̄ ſꝫ doloꝛ: acutis qñq; reperiatur in cholica: frequentius tamē in calculo renum reperiri solet: t enumeratur ex signis quibus ille calculus ꝺffert a cholica. Jurta illud principis tertij. 16. trac. 3. c. 10. Dispositio autem doloris diuersificatur in eis quantitate: quoniam ille qui est lapidis est paruus quasi sit acus: t cholicus est magnus ideſt extenditur in plures partes.

¶ Et stupefactiui ꝛc̄.) ¶ Jn. 11. ꝺcit q̄ tres sunt cāe doloris stupefactiui. Prima est vehementia frigoris sensibilibus mēbꝛis supueniens: sicut in hyeme vehementer frigida sepe dolemus manus t pedes: t sentimus eos velut stupidos vel dormitatione oppressos. Secunda est clausura viarum ex ligatura vel compressione extrinseca per quas transit spiritus sensitiuus ad membꝛa sensus: vt cū diu tenemus membꝛum aliquod fortiter ligatum vel tibiam tibie superpositam cum compressione sentimus inde doloꝛē simile formicationi vel dormitationi q̄ stupefactiuus appellari solet: q̄ est via in stupoꝛē que est priuatio vel ablatio sensus. Tertia est repletio receptaculoꝛum: i. ꝺest pozositatū neruoꝛum ex humiditatibus oppillantibus ea nō ex toto: q̄ tunc auferent sensum t motū t iuducerent paralysim sed in parte. Similiū causaꝝ meminit Gal. 4. morbi. c. 5. quasi ad p̄ncipiū ꝺcens. Absoluta vero cōgelatio toti coꝛpoꝛi accidit: t maxime pedibus t manibus: est tamē composita ex duricia sensus t motus. Sed palā est cām eius esse frigiditatem aeris t ꝓstrictionē neruoꝛ coꝛpoꝛ. Vel palam etiam est q̄ cā eius est pisces quidā qui merica. i. torpedo ꝺ si tangatur. Quod si congelatio preter hec eueniat necessario cā eius erit ociositas vel multitudo grossoꝛum ciboꝛuꝫ t viscoꝛum: t negligentia p̄rgandi coꝛpus qō solituꝫ erat purgari. ¶ Attende q̄ archigenes doloꝛē congelatiuum neruis appꝛopꝛiauit quem coꝛripit Gal. ſcōo interioꝛ. c. 2. ad p̄ncipiū. Primo q̄ congelatio non solum neruis euenit: sed etiam ventis lacertis pelliculis t cuti. Secundo q̄ congelatiuus doloꝛ non solū

De partibus.

neruo pertinet: sed etiam ceteri doloꝛes. Tertio q̄ doloꝛ congelatiuus non est doloꝛ tantum: sed doloꝛ t congelatio simul: sicut vulnus cū tumoꝛe non est morbus vnicus: sed duplex morbus. s. tumoꝛ t vulnus.

¶ Causa vero ꝛc̄.) ¶ Jn. 12. ꝺcit primo q̄ causa doloris pulsatiui est apostema calidum t nullum frigidum apostema siue durum fuerit vt sclꝛosis: siue molle vt vdimia generat istum doloꝛem nisi fiat calidum per putrefactionem aut adustionē. Sēo ꝺcit q̄ apa calidū nō infert istum doloꝛē nisi cum fuerit prope mēbꝛum sentiēs circa qō sunt arterie que semp pulsant t qñ mēbꝛa sunt sana non sentitur arterie motus a mēbꝛo sensibili sibi ꝓpꝛio pp eius ꝓfunditatem. s. q̄ arteria profundat in ꝓpꝛio loco non extiliēs cum impetu in membꝛuꝫ sensibile. Sed qñ membꝛa infirmant apostemate calido vehemēter t impetuosius solito dilatātur arterie proxime apostemati pp ebullitionē caloris extranei: t tūc mēbꝛum sensibile proximū sentit cū doloꝛe pulsum arterie: t doloꝛ talis pulsatiuus ꝺcit pp hanc causam. Hanc sniam memoꝛat Gal. ſcōo interioꝛum. c. 3. ꝺcens. Pulsare vero absq; doloꝛe nō est nisi in arterijs cū aīal viuū est. Sed cum patit flegmones siue herisipilaz siue vulnera tunc pulsus vere cum doloꝛe sentit. Sed antea cū sanum coꝛpus fuerit nō sentit pulsare suū sine doloꝛe: quāto minus cū doloꝛe: hec Gal. Sed mirū videt q̄ medicus tangens arteriā ꝺ foris sentit pulsum eius t pars sensibilis arterie proxima nō sentit ipsuꝫ: nisi esset q̄ in pulpis ꝺgitoꝛū quibus pulsum palpat medicus sensus est vigaciſſimus: non sic autem est in partibus sensibilibus arterie juxta positis. ¶ Attēde q̄ non in omni calido apostemate est doloꝛ pulsatiuus. Jurta illud. 6. nunc allegato. c. Item in calido apate videmus arteriā absq; doloꝛe aliq̄n moueri: neq; est cum doloꝛe: nisi qñ apostema magnū est. Et paulo post eodē. c. ꝺcit i peripleumonia t vera pleuresi non fieri pulsatiuum doloꝛem nec in apostematibus epatis t renum.

¶ Et doloꝛes ꝛc̄.) ¶ Jn. 13. tangit duas causas doloris grauatiui. Prima est apostema in membꝛo non sensibili sicut in pulmone rene t splene. Nā tale apostema suo pondere tendit inferius trahens secū mēbꝛū in quo est per sensibilez fasciam circūdantem ipsum t per suspēsoꝛium a quo oꝛitur fascia. ¶ Attēde q̄ hec locutio non est bene propꝛia. Et membꝛum inferius trahuur pr sensibilem fasciam: q̄ membꝛū apostemosum grauitate sui apostematis trahitur inferius t non per fasciam: sed exponē q̄ trahitur. i. trahi sentitur per fasciaz t suspensoꝛium: vel trahitur pr fasciam. i. simul cum fascia t cum suspensoꝛio. Et q̄ in tali tractione fascia t suspensoꝛium superflue extenduntur sentiunt ex pondere doloꝛem qui ꝺcit grauatiuus. Et intellige per fasciam p̄niculū quo mēbꝛum inuoluitur: t per suspēsoꝛium ligamentū neruoꝛum quo sustinet iuspensuꝫ. Secūda causa est apostema existens in mēbꝛo sensibili ex se: sed sensus ipsius ab egritudine mortificatus est vt cancer inueteratus in orificio stomachi non facit ibi doloꝛem: q̄ sensum eius ꝺstruxit: sed sentitur ex eo doloꝛ grauatiuus in oꝛe: q̄ suo pondere trahit ad se linguam versus inferiora. Hunc doloꝛez appꝛopꝛiauit archigenes spleni: sed repꝛehenditur a Gal. 2. interioꝛū. cap. 8. ꝺcente. Et nescio quare hoc nomen graue soli spleni imposuit. Nonne audiuit Hyppocratez doloꝛem renum ꝺcentem grauem esse.

¶ Fatigatiui ꝛc̄.) ¶ Jn. 14. ꝺcit p̄mo q̄ cā doloris fatigatiui ē q̄druplex. Pria est labor

pōt esse duplex. Quia qñq; fit a frigido excellenti: z quia oīa frigida sunt stupefactiua: ideo dolor pceptus a forti frigido pōt dici stupefa. dūmodo retineat sensum z motum. Alia causa est oppilatio orificioz venarū per qō debet transire spiritus sensibilis z motus ad mēbra ex qua clausura accidit privatio sensus z motus in membro sicut accidit dolor iste quādo quis retinuit crus sub se vel pedes inepte mouet: ita q; spiritus non habuerunt liberum transitum ad membrum z hunc dolorem vocāt vulgares obstructionē membri: z istas cās hic innuit Aui. nō ergo intellexit q; sensus eēt omnino privatio.

a ¶ Causa vō z. ¶ Hic ostendit cām doloris pulsatiui. Notādum q; ad dolorem pulsatiuū vt hic innuitur tria requirūtur. Prio q; fit apostema caliduz: ga frigidum nullum facit dolorem. Secūdo q; fit in mēbro sensibili: quia in insensibili non fit pulsatio. Tertio q; in eo sint multe arterie: z quādo vna istaz deficiat non erit pulsatiu[a]. Et notāduz q; iste dolor attribuit causaz magis rationē subiecti isti[a] doloris q̄z rationē cause z. quia habet fieri magis ab hūore tāq̄ a cā magis cōpmīte z aggranāte arteriā q̄z a carne.

b ¶ Et dolore z. Ostendit causam doloris aggratiui. ¶ Sz tu dices si sit apostema in mēbro insensibili: quō ḡ fit dolor z. cū omnis dolor fit cum sensu dictū est supra. Dicendum q; hic dolor non attribuit membro nō sensibili vt insensibile est: sed ratiōe pānniculi vel circūdantis ipz vel quo suspenditur: q: ratione illius sentit dolor.

Causa vō[a] doloris pulsatiui ē apostema calidum z nō frigiduz. Frigidum. n. quocūq; modo fuerit siue sit durū siue sit molle dolorem nō efficit nisi in caliduz cōuertatur. Neq; etiaz dolor pulsatiuus ex apostemate calido accidit nisi hoc mō. s. cū apostema cōtigerit z membrū qō est ei vicinum fuerit sentiens circa qō existunt arterie que semp pulsant. Cū enīz mēbrū sanum fuerit arterie motus nō sentiet p̄pter ipsius p̄funditatez: sed qñ infirmat z apostemat eius pulsatio dolorez efficit.

¶ Et doloris[b] quidē grauatiui causa est apostema in mēbro nō sensibili sicut pulmone rene z splene. Illud enīz apostema sua grauitate trahitur inferius z mēbruz inferius trahitur per sensibilez fasciā ipm circundantem z suspensoziū a quo oritur fascia: z fascia quidem z suspensozium sentiunt quando inferius trahitur. Aut apostema in membro sensibili cuius sensum ipsa egritudo iam destruxit sicut cancer in ore stomachi cuius ponderositas sentitur: nec tamen dolorē efficit p̄pterea q; ipe sensuz destruxit. ¶ Fatigatiui[c] autem doloris causa est aut labor z vocatur labor iste fatigatio laboriosa; aut humor extendens z vocatur quod accidit ex eo fatigatio extensiua: aut ventositas z vocatur illud quod accidit ex ea fatigatio inflatiua: aut humor mordicans z vocatur illud quod accidit ex eo fatigatio vlcerosa: z ex eis quidem p̄ueniunt compositiones quemadmodum eas in locis suis declarabimus qui sunt eis propriy. Et ex summa compositionum est fricatio que apostemosa vocatur que est composita ex extensiua z vlcerosa. ¶ Et mordicatiuus[d] dolor est ex humore qui qualitatem habet acutam.

c ¶ Fatigatiui aūt z. ¶ Hic ponit causas doloris fatigatiui z.

d ¶ Et mordicatiuus z. ¶ Hic ponit cām doloris mordicatiui. Notandum q; vupl' mordicatiu[a] differt a pruritiuo z pungitiuo. A mordicatiuo pruritiuū differt q; dolor pruritiuus fit in mēbris extrinsecis: sed mordicatiu[a] fit in mēbris intrinsecis. A pungitiuo vō differt: q: mordicatiu[a] est minor z pūgitiu[a] maior: sed oēs iste tres spēs doloris cōueniunt que fiunt ab humore calido oēs z.

Jacobus

est labor. i. exercitiū imoderatū. Jurta illō Gal. 3. de regi. sa. c. 3. Sz decēs est iuuenez exercitabilez sepe pcīn incidere qō labor nuncupat. Et vocari solet hmōi dolor fatigatio laboriosa. Et gete curat: nec eget altero auxilio. Jurta illud Hyp. aph. 2. aph. 48. In omni motione corporis cū ceperit qs dolere gescere statim remediū est. Scōa est humor extendens supfluas partes corporis: z vocatur dolor inde p̄ueniens fatigatio extensiua in qua corpus sentiet vt fractum cuz calore z extēsione. Jurta illud p̄n. primi. 3. doc. 2. c. 12. Extensiuā vero habens sentit corpus soū quasi fractum z sentit calorē z extensionē z abhorret motū. Et ipsa q; dem est ex supfluitatibus retentis in musculis que tū bone existunt substantie z nō est in eis mordicatio. Tertia est vētositas z dolor ex ea p̄ueniēs appellat inflatiua fatigatio. Et hec sepe accidit ex somno incōpleto. Et differt a p̄cedenti q: corpus in hac nō verat grauitate: cū sit eius mā leuis. Jurta illud p̄n. c. nūc alle. Inter eas vō existit sepatio cū dispōne q̄uitatis z leuitatis: z ipsa ēt multotiēs acciditer somno nō ꝑpleto. Quarta est humor acut[a] mordicatiu[a] z dolor h̄ nascēs ulcerosa fatigatio appellat. Jurta illud Gal. 3. de regi. sa. z. 2. inte. c. 7. Ulcerosus labor fit ex multitudine supfluitatū subtiliū z acriū. i. acutaz que in exercitando generant duplici ex cā. Uel grossioribus supfluitatibus effusis z subtiliatis z nō osq; expulsis: vel liquata quadā pīguedie vel carne molli. Nece. n. a talib[a] hūiditatib[a] subtilib[a] z acrib[a] pūgi z velut pforari cutē z carnē vt horror z frigus qñq; inascanf cū fortiter acres z multe fuerint supfluitates. Scōo dicit q; qñq; simul cōponunf alique ex fatigationibus seu lassitudinibus pdictis. Et eaz cōpositiones inferius declarabunf in suis p̄priis locis. f. primi. 3. doc. 2. c. 12. Tertio dicit q; ex summa cōpositionū. i. de numero cōpositaz lassitudinū est fatigatio aposa que cōponit ex extensiua z vlcerosa. Has fatigationū spēs tam simplices q̄z cōpositas memorat Gal. 3. de regi. sani. c. 3. dicens. Sunt. aūt q emiscēt his simplices dispōnes vt sint differentie laboz septem. Tres simplices tensiua: ulcerosa: z inflāmatiua. Et quattuor composite: tensiua ulcerosa: tensiua inflam. matiua: ulcerosa inflammatiua: z cum omnes tres simul conueniunt.

¶ Et mordicatiuus z.) ¶ In. 15. dicit q; cā doloris mordicatiui est humor acute ēlitatis vt cholera rubea vel aduста vel prassiua vel eruginosa z mixta aduста z flegma salsum z sanies. De isto dolore dixit Archigenis vt Gal. recitat. 2. ite. c. 6. Qui aūt sunt mordentes significant partem illius loci esse infirmā z partem non: qui aūt sunt in ꝑcauitate necessario sunt mordentes. Et Gal. d. lib. c. 11. quo ad aliquid reprobat z quo ad aliqd approbat dicta Archigenis sup hoc dolore dicens: Similiter cum dolorem mordicatiuuz diceret non stabilem in quolibet loco profundi corporis videtur contra veritatem dixisse. Quod autē postea dixit q; dolor mordicatiuus significat partez loci esse egram z partem sanam est possibile hoc fieri in profundo corpore in loco qdem ossibus vicino z in loco q circundans est cās cuius doloris mā est acuta roditiua partis sensibilis corporis.

¶ De causis sedandi dolorem. Capi. 21.

c **Causa z.** ¶ In B. c. prio numerat p̄n. cās qetis doloris. Scōo dicit que ex eis est vera z ꝑpria cā. ibi (Sedans tū.

¶ In p̄ria parte inuit q; res sunt cāe sedatiue doloris. Prima est res ctraria cāe doloris euacuans z expellens ipsam: vt emplastrū factum

c **Causa quietis z.** ¶ Prius deter. Auicē. de causis doloris ostendendo quot z que sunt genera: hic enīz ostendit cās vniuscuiusq; doloris in spāli: hic deter. de causis q̄bus destruit dolor: z cā huius determinationis est: quia ad eundez artificē spectat cās efficientes z destruentes dolorē. Jurta qō intelligēduz q; sedātia dolorē sunt duplicia: quedā sunt sedātia dolorē vere z recte: q̄dā sunt sedantia soluz fm nomen: sicut hō motuus nō dicit nisi fz nomē: ita q̄dā sedantia nō dicunt nisi fm nomē: eo q; ꝑpter paucuz tēpus redit vel equalis dolor vl' maior: z hec sunt duplicia. Quia q̄dā sunt que sunt sedantia fm nomen: tamē magis approximant ad sedātia certe: z ista sunt somnifera: quia lz non removeant dispōnez ex qua fit dolor: tamē nō inducūt aliquā malaz dispōnez per quā augeaf. Alia aūt sunt ex toto sedātia fm nomen: q: lz removeāt dolorez in pūti: tamē inducūt postea dispōnez in mēbro que faciunt postea redire maiorem dolorē: z ista sunt narcotica eo q; ipsa inspissant materiā z poros vnde ꝓhibetur resolo eius. Sedātia aūt certe z vere sunt duplicia: quedā sunt sedātia certe z vere que sunt cōtraria egritudini ex qua fit dolor: z ista nō habent aliquā ꝑpriētatē sedandi dolorē de se: vnde nō cōpetunt omni morbo nisi ei cōtrariātur. Alia sunt sedantia certe in q̄bus existit aliqua virt[a] sedandi dolorē z ꝑpriētas z ista sunt ista que sunt tēperate caliditatis paruz excedentia calitate māz vt rarificēt poros z māz resoluāt sua calitate ficut apta inflāmari calore nāli vt augeaf z ꝓfortef calor nālis: z inter oīa sedantia tale sedans est magis certum. Illa verba eligunf ab Auer. suo colliget. 5. ca. 13. de sedantibus dolores totaliter. Sed Auicēna reducit has causas dolorum ad duplicem modum cause: nam in dolore duo cōcurrunt. s. res nociua imprimens propter

De partibus.

ex anheto z semīe lini resoluit hūores q; sunt cā doloris. Scōa est res mollificās idest laxans z debilitans animalē virtutē z somnum ꝑuocans z redire faciens sensitiuam virtutem ad suam operationem idest ad sue operationis ꝓncipium. f. cerebrum. Uel vt alij libri hñt est res qua virtus sensibilis submergif z dimittit operationē suā sicut inebriantia. f. vinū forte copiose bibitū z similia. Illoc mō q. daz normanus fidens parlamēti de tpe meo whemēter dolens in vesica pp vlcera eius dolorē suum mulcebat per interualla. Nam cum longo tpe de consilio medicorum abstinuisset ab acutis: maxime a vino forti z salsis quibus prius vti cōsueuerat videns q; nō sanabaf nec dormire poterat rediit ad vsum salsoruz z egregie bibit de meliori vino vsq; prope meditatem: deinde dormiebat somno profundo duabus aut tribus horis z euigilatus volebat acerrime: deinde rebibebat post redormiebat: z sic breui viuens tempore mortu[a] est. Tertia est res infrigidans z stupefaciens: vt omnia narcotica tollentia sensum a mēbro: sicut opium: mandragora: iusquiamus: papauer.

Sedans z. ¶ In secūda dicit q; cā sedatiua doloris certa. i. vera z ꝑpriē dicta est sola ꝓma: z alie due sunt mitigatiue per accns: scōa qdez qa somni ꝑuocatiōe ligat sensuz nihil ipsumēs in ptē dolentē: tertia vō q: suo frigore sensuz mortificat. ¶ Attende q; Gal. 5. simpli. medi. c. 5. distinc. 5. causas enumerans sedatiuas doloris: de scōa hic tacta nullam facit mentionē: pōt enīz sufficiēter sub tertia cōprehendi cū dolorē mitiget auferēdo sensum a pte dolente quēadmoduz tertia. Sed tū duas assignat cās sedatiuas doloris dicens. Dico ergo q; medicina sedans dolorē alia est que est sedans vere: z alia est que dicif q; est ita tū: sicut si homo dicat in mortuo q; dolor ei[o] iam sedatus est z q; nō est dolor. Deinde declarat has causas dicens. Et illa que est sedans dolorem vere est cuius virtus calefacit in primo gradu: z est substantia in qua est hec virtus substantia subtilis. Illa autez que dicitur sedatiua z nō est ita est illa cuius virtus est virtus multe infrigidationis: z ita q; ipsa stupefacit membruz z stupor fortasse erit privans sensum. Consequēter removet a causis mitigatiuis doloz causas curatiuas egritudinuz quas imiscent eis quidaz velut causaz tertiam dicens. Medicine autez que sanant aliquaz infirmitatem z sedatur dolor per hoc q; ipse sanant illam egritudinez non merentur vt dicanf sedatiue doloris. Et illud est qñ hec res cōmunicat oībus medicinis sedantib[a] aliquā ex egritudinib[a]. Postea redit illic ad amplioꝛē declarationē prime cause dicens. Medicine igitur que sunt vere sedantes dolorez: opz vt sint subtiles: z cum hoc vt caliditas eaz non sit maior quātitate que intenditur: sed euacuent z resoluant z rarificent z subtilient z maturent z faciant p̄cedere omne qō est coartatum retentuz in membro cū quo est dolor: siue humor calidus sit: aut humor viscosus: aut humor grossus: aut multus: aut inuiscatus in poris z meatibus minutis strictis: aut ventositas frigida vaporosa multe grossitudinis non inueniens liberationē cōuenientē ad exitum. Postmoduz redit ad declarationem amplioꝛē scōe cause dicens. Medicinarū aūt que qñ bibunf faciunt accidere pfunditatē somni z nominant eas ꝓpter hāc cām multi hoīuz sedatiuas doloris z facientes somnuz complexio est fm vltimū contraria medicinis que vere sunt sedatiue doloris. Et illud est qñ ipse infrigidant totuz corpus z con-

qđ remouet id totaliter quãtum possibile est ꝙ dolorem ſedet: ⁊ hoc facit ꝓma causa quaꝫ tetigit Auicẽ. ⁊ secũda ꝙ debilitet causam. ſ. virtutem sensitiuaꝫ possibile est ꝙ tale sedet dolorem: ⁊ hoc facit. 2. ⁊. 3. causa que hic ponit. Sed aduertendum tamen ꝙ causa imprimens est duplex: quedaꝫ est imediata vt mala cõplerio vel solutio continui: ⁊ quedaꝫ mediata vt humor vel ventositas: in eo qđ dicit existit contrarium tangit id quod opponitur cause imediate: in eo autẽ qđ dixit causam euacuat tangit duo. Sed si dicat: videtur ꝙ Auicẽ. superfluat cuꝫ videatur esse negocij practici. Dicendum est ꝙ duplex est sedatio causarum sedãtium dolorẽ. Una est q̃ztũ ad veritatem earuꝫ in ſe ⁊ pertinentẽ negocio theorico: ⁊ sic tradit hic. Alia ẽ consideratio quãtũ ad modum approximationis earum: ⁊ ista traditur in negocio practico infra: quare non valet.

¶ Ulterius notandum ꝙ dolor soluit virtutem ex parte virtutis: qr improportionatus: virtus autem in ꝓportione consistit. Item ex parte spiritus: qa ipsum resoluit ex impetuoso impetu qui fit in ipso spiritu ex dolore. Itẽ ex parte membri quia attrahit humores ad membrum: vnde corrũpit harmoniam cuꝫ qua virtus operat.

¶ De eo qđ ꝓuenit ex dolore. Lectio.22.

Dolor ⁊c. Hic determinat de effectibus ⁊ operationibus doloris.

Jaco. sequũtur ꝙ stupefaciũt sensum: ꝙ si vltra mod̃ etur homo ⁊ sumat ex eis superfluum interficiunt ipsum.

¶ De eo quod prouenit ex dolore. Lectio.21.

Dolor ⁊c. ¶ In hoc capto tangit Proin. tres effectꝰ doloris. Primus est dissolutio seu defectio virtutis marie vitalis ⁊ animalis. Cuius rei signũ est ꝙ prima ⁊ maxima cã syncopis est dolor magnus vt ait Gal. 12. de ingenio. c. 5. ⁊. c. 6. eiusdem ait. Quid dicã de dolore cũ eo augmẽtato spũm deficere videamus: quibus oĩbꝰ egri in syncopim incidunt ⁊ alij moriunt: ⁊ hoc qa aliqñ spũs fumi: ⁊ aliqñ qa natura sua mutat ⁊ corrumpit ⁊ nõnunq̃ qñ dissoluit ⁊ mutat. Secũdus est prohibitio membrorꝫ a suis operationibꝰ intantũ ꝙ membra spũalia. ſ. pectus ⁊ pulmo ꝓhibent ab attractione aeris cũ aspiratione: vel si nõ ex toto ꝓhibeant saltem disturbant ⁊ impediunt ab ordine nãli sui operis: ita vt fiat anhelitus intersectus aut frequens ⁊ oĩno deuians a cursu eius nãli. Cuius rõ est: qa mẽbra osa ꝓcipue pectoralia multis spiritibꝰ indigent ꝓ suis opibꝰ: quos ab eis dolor distrahit ⁊ supflue resoluit. Et intellige hic per anhelitũ intersectũ anhelitum in quo cõplet dilatatio duobꝰ motibꝰ inter quos est mora: sicut est anhelitus pueri ploratis: ⁊ dicit duplus ⁊ intercisus: ⁊ est malus signũ in egritudinibus acutis ⁊ febri: vt ait Pain. tertij. 10. trac. 1. c. de anhelitu duplo. Tertius est a principio calefacere membrũ in quo est ꝓpter copiosuꝫ affluxum sanguinis ⁊ spirituũ ad locũ doloris: postea infrigidare per illud qđ soluit ⁊ vincit de spiritu ⁊ vita. i. ꝓpterea qꝫ resoluit spũm ⁊ ipsum dissipat cũ vita quã desert a corde in membra quo resoluto retrahunt ad cor calor ⁊ spũs deferentes locũ acerbi doloris ⁊ exteriora quare fit syncopis ⁊ infrigidatio exteriorꝫ. ¶ Attende ꝙ vltra hec mala Gal. 5. megate. c. 2. dolori attribuit ꝓuocationẽ fluxus sanguinis ⁊ generationẽ apostematis dicẽs. Nulla enim res nocibilior ⁊ sanguis fluxus puocantior q̃z dolor ⁊ inclinatio membri: hoc etiaꝫ plurimũ calidum apa generat. Et. 5. afor. cõmento. 24. illius cañ. In his vo oportet frigido vti: ait. Dolor ipse fit causa trahendi aliunde sibi pessimitates humorꝫ.

¶ De causis delitiarum. Lectio.23.

Elitiarum ⁊c. ¶ In hoc capto ꝓmo assignat duas cãs delitiarꝫ. Scõo dat cãm quare dolor ⁊ delitie sunt maiores in tactu q̃z in alijs sensibꝰ. ibi (Et ꝓpterea.) ¶ In ꝓma pte dicit ꝓmo qꝫ duo sunt gña cãꝫ delitiarꝫ. Primuꝫ est reductio subita seu velox cõplionis lapse ad nãlitatẽ: ita vt sentiat vt doloris ꝓma cã est mala cõplio diuersa subito introducta cõsensu quietatis. Scõus est reductio subita seu velox ptis inãlr diuise ad suaꝫ ꝓpriã cõtinuitatẽ sensu ꝓcepta: sicut cã doloris: scõa est solo subita sensu ꝓcepta nãlis cõtinuitatis ptis alicuius. Scõo dat cãꝫ quare in descriptionibꝰ causaꝫ delitiarꝫ addit subito. ſ. qꝫ nulla res que nõ venit subito: sz paulatim sentit: ⁊ si nõ sentit non infert delitias: qꝫ delitia est sentire aliqđ sibi cõueniens: ⁊ omne sentire est a sensibili virtute ⁊ pp passionẽ sibi illatã a sensibili. Tertio cõcludit ꝙ cũ ois sensatio sit cũ cõueniẽtia vel discõuenietia sensibilis ad sensum erunt delitie aut dolor ꝓm illud qđ imprimit. Delitie qdez si ipsi matur passio cõueniens ⁊ pfectiua. Dolor vo si discõueniens ⁊ lesiua.

Et propterea ⁊c. ¶ In. 2. dicit ꝓio ꝙ maiores delitie sunt in sensu tactus rei cõuenientis sibi obuiãtio ꝓm naturã q̃z in ceteris sensibus ꝓpter duas cãs. Prima est quia tactus est spissior oĩbus alijs sensibus. i. organũ tactꝰ est materialius ⁊ terrestrius organis aliorꝫ sensuũ. Juxta illud Aristo. ꝓmo de sensu. c. 3. Tactuũ aũt terre. Secũda est quia tactus magis retinet formã sibi impressaꝫ a tangibili q̃z sensus alij formas sibi impressas a suis obiectis ꝓpterea ꝙ tangibile non efficit tactuꝫ sola spirituali qualitate sicut visibile visum: sed etiã reali ⁊ corporali. Unde dicit Aristo. tertio ethicorꝫ. c. 12. de alijs sensibus a tactu loquens. Non est autem neq̃z in alijs aĩalibus ꝓm hos sensus delectatio ꝓpter ꝓm accideus. Neq̃z enim odoribꝰ lepor aut dolor ꝓm illud quod imprimitur. Et propterea ꝙ tactus omnibꝰ sensibus est spissior ⁊ magis retinens illud quod recepit ex impressione conueniente aut nõ cõueniente: ideo eius sentire illud quod est conueniens cum natura ei obuiat est maior delitiarum: ⁊ sentire quod est incõueniens est deterioris doloris q̃z illõ quod alijs virtutibus existit ꝓprium.

¶ Ad sciendum quomodo motus dolorem afficit. Lectio.24.

Motus dolorem efficit ꝓpter illud quod cuꝫ eo accidit ex extensione: aut cõcussione: aut ruptura.

¶ Ad sciẽdum qũo mali humores dolores efficiunt. Lectio.25.

Humores mali dolorem efficiunt: aut ꝓpter ipsorum caliditatem sicut cum mordicationem faciunt: aut sua multitudine sicut cum extẽduntur: aut ꝓpterea ꝙ viraq̃ coniunguntur.

¶ De causis delitiarum. Lectio.23.

Elitiarum ⁊c. ¶ Postq̃z Auicẽ. determinauit de causis doloris: hic determinat de causis delitiarum. Primo notificat delitiã per causas. Scõo declarat qđ dixit. ibi (Est nãq̃z.) Tertio infert correlariũ. ibi (Et ꝓpterea.) ¶ Notãdũ ꝙ delitia ⁊ dolor nõ differũt in mõ mutatiõis facte in sensu: qr in vtraq̃ fit mutatio subita: sz differũt in termino mutationis: qr in dolore est mutatio de nãlitate ad extra nãm: in delitia est mutatio ⁊ inãlitate ad nãlitatem. Sed diceret aliqs videt ꝙ subita mutatio ad nãlitatẽ causet dolorem: qr videmꝰ si aliqs hꝫ extremitates infrigidatas ⁊ approximent ea igni: tũc fit vehemẽtissimus dolor. hoc aũt nõ videt eẽ nisi qa ibi est subita ꝓmutatio de non nãlitate ad nãlitatẽ. Notãdum ꝙ nõ causat ælitiã nisi subita mutatio vl reductio ad naturalitatẽ: ⁊ hoc dicit Hbs ꝓmo rhetorice qui dicit ꝙ delitia ẽ quidaꝫ factus motꝰ ⁊ sensibilis in ereũte nãz. Qđ ãt tu arguis non valet: qa ibi nõ causat dolor ꝓpter subitaꝫ mutationẽ ⁊ reductionem ad ꝓm nãm: sz ꝓpter aliud: qa qñ ignis subito approximat ipsis extremitatibus: cũ tunc vnũ ꝓriuꝫ fugiet vt frigꝰ exñs in sup. ficie fugiet in ꝓfundo ⁊ ꝓfundat magis: nõ ptes interiores ledunt ⁊ causat ibi magnꝰ dolor. ¶ Ad

Beparti. canes gaudent sz cibatiõe: sensuũ aũt odor facit: neq̃z leo voce bouis: sz comestione: qñ aũt ꝓpe est ꝙ vocem sentit ⁊ gaudere vtiq̃ hac vl. Sil'r aũt neq̃z videꝫ neq̃z inuenies cerui vel agrestes capriã: sz qñ cibũ habebit. Uident vtiq̃ ⁊ gustu in parum vel nihil vtiz gustus. n. est iudicium saporꝫ: qđ faciunt qui vina ꝓbant ⁊ pulmenta condiunt. Non multum aũt gaudent his vel non intẽperati: sed vsu q fit omnis per tactũ ⁊ in cibis: ⁊ potibus ⁊ venereis dictis: ꝓp quod ⁊ orauit qdam philorenus erirus pultiuorar existens guttur ipsius longius gruis fieri vt delectaretur tactu: hec Arist. Scõo dicit ꝙ sentire per tactum rem inconuenientẽ est maioris ⁊ deterioris doloris q̃z illud qđ alijs virtutibus existit ꝓprium. i. q̃z sentire p alios sensus obiecta nociua ꝓp causas similes mõ dictis in delectatione. ¶ Attende circa hoc ꝙ prin. hic asserit delectationes ⁊ dolores subito fieri ꝙ Arist. x. ethi. c. 5. dicit delectationem non esse motum nec nature successiue: ita ꝙ acquiratur pars eius post partẽ: sed est quoddam totũ simul specie pfectũ. Ait. n. ibi. Videt enim visio qdem ꝫm quodcũq̃ tempus pfecta esse: nõ. n. est indigens vllo qđ in posterius factũ perficiat ipsius spẽm: tale aũt vi ⁊ delectatio. totũ. n. quoddã est ⁊ sc̃m nullum tps accipiet quis vtiq̃ delectationẽ cuius in plus tps facte pficietur spẽs. ꝓp qđ neq̃z motus est: in tpe. n. ois motus. Et paucis iterpositis ait. Manifestũ igit ꝙ altere erũt ab inuicẽ delectatio. ſ. ⁊ motio ⁊ totoꝫ aliqđ ⁊ pfectoꝫ delectatio: videbitur aũt vtiq̃ hoc ⁊ ex non ꝓtingere moueri non tpe: delectari aũt. Deinde concludit. Et his autẽ manifestũ: qñ ⁊ non bene dicunt motum vel gñionẽ esse delectationẽ: nõ. n. oĩuꝫ hec dicunt: sed partibiliũ ⁊ nõ totoꝫ: neq̃z enim visionis est generatio neq̃z puncti: neq̃z vnitatis: neq̃z horum nihil motus: neq̃z vtiq̃ delectationis: totum enim quoddam: hec Aristo.

¶ Ad sciendum quomodo motus efficit dolorem. Lectio.24.

Motus ⁊c. ¶ In hoc. c. tangit tres modos quibus motus efficit dolorem. Primus est cum superflua extensione neruoꝫ ⁊ iuncturaꝫ sicut in tensione baliste fortis cum brachijs vel in fatigatioue ad longius cũ arcu: vel in tractione aut remigio magne navis. Scõs est ex ꝓtusione: sicut in hastiludijs ⁊ tomeamẽtis ⁊ duellis. Tertius est ex ruptura: sicut in repletis ad summũ cũ exercitant: aut violente vociferant: qñq̃ rumpunt vene in pectore ⁊ villi neruoꝫ: ⁊ ex forti exercitio post repletionẽ sepe rumpitur siphac: ⁊ fit hernia intestinalis. ¶ Attende ꝙ nõ solũ motus efficit dolores: sed iaꝫ factos auget addendo in cãm siue a mala cõplone ꝓcesserint siue a solone cõtinui. Nam si fiant a mã calida motus eam cõmouet ⁊ calorem augmentat. si a frigida motus eam ꝓcitat ⁊ penetrationem reddit: sicut medicina frigida acquirit actũ infrigidandi p diuisionẽ ipsius ad minima: ⁊ qr acgrit motum defois vt ait Gal. 3. simpli. medi. c. 2. dist. 4. Quod si dolor a sicco procedat findente partium cõtinuitatem motus adiuuabit veficcando magis. Et si a solutione continui dolor ꝓcesserit motus addet in cãm. Cuius rei signum est ꝙ vlcera pulmonis sunt insanabilia ꝓp assiduũ ipsius motũ qui nõ sinit ea cõsolidari sed potius auget. ¶ Ad sciẽdũ qũo mali hũores efficiũt dolorẽ. Lectio.25.

Humores mali ⁊c. ¶ Hic tangit tres modos quibus solet fieri dolor a malis humoribus. Primus est a qualitate eorum vt si sint mordicatiui sicut cholera rubea aduста ⁊ viridis: ⁊ melãcholia aduста ⁊ flegma salsum. Et non solum faciunt dolorem a qualitate acuta: sed interdum a frigiditate sicut pz in tipis quartanarum ⁊ quotidianarum. Secundus est a quantitate supflua vel exuberantia eorum qua partes distendunt vel eas aggrauant. Tertius est a qualitate ⁊ quantitate simul: vt in sinocha inflatiua dolet corpus ex sanguinis inflãmatione ⁊ ex distensione eius superflua vt appareat totũ corpus quasi aposthemosum. ¶ Attende ꝙ mali humores non inferunt dolorem neq̃z qualitate neq̃z quãtitate neq̃z ambabus simul: nisi vel malaꝫ complexionem introducant vel solutionem continui sensu perceptam velut nocituam.

¶ Ad ciendum

¶ Ad sciendum quo ventositates dolorem efficiunt. Lapīm.26m.

v **Entositas ꝛc.** ¶ Huiusq; determina. de causis imediatis doloris: scilicet que sunt mala cōplexio ꝛ solutio cōtinu: hic determinat de causis mediatis doloris: ꝛ primo determinat de causis.

¶ De causis eius quod retinetur aut euacuatur. Lapīm.27.

r **Etētio/** nis ꝛc. ¶ Post q̄s Auic. determina. de vno accidēte considerādo maxime in morbis. s. de dolore: hic determinat de alio. s. de retētione ꝛ euacuatione. ¶ Notandum q; supra fuit determinatum de euacuatiōe ꝛ retentione vt sunt res non naturales: h̄ vo vt accidētia. ¶ Notandum secūdo remittit nos ad supra determinata: quia illa determinatio de repletiōe ꝛ euacuatiōe erat generalis: nō conuenienter potest applicari ei, qō h̄ determinatur. Deinde cum dicit.

¶ De causis fastidij ꝛ repletionis. Lap.28.

E qui/

b dez ꝛc. ¶ Hic determinat de causis alterius accidētis: scilz fastidij ꝛ repletionis. Et primo ponit causas extrinsecas. Secūdo intrinsecas. ibi (Aut itrinsece.) Totū legak simul. ¶ Notandum q; fastidium nausea ꝛ vomitus conueniūt: quia sunt passiones stomachi ex repletione differunt ſm magis ꝛ minus: quia vnum est dispositio postea ad aliud: ita q; vomitus est maior motus nausea minor ꝛ fastidium minimus resp̄ectu istorum.

¶ Ad sciendum quo ventositates dolorem efficiunt. Lapīm.26m.

v **Entositas doꝛ/**

lorem efficit ꝓpter extensionē: ꝛ ventositas quidem extendens aut erit in membroꝝ concauitatibus ꝛ ipsoꝝ ventriculis sicut inflatio in stomacho: aut in tunicis membroꝝ ꝛ eoꝝ villis sicut in colica ventosa: aut in tunicis musculorum ꝛ sub pāniculis ꝛ super ossa: aut in circuitu musculoꝝ inter ipsos ꝛ carnem laxam ꝛ cutem: aut occultata in membro sicut musculi pectoris sunt occultati: ꝛ ipsius quidez resolutio siue subita sit siue multo moretur tempore ſm multitudinē siue materie ꝛ ipsius paucitatē existit: aut grossitiez siue materie ꝛ subtilitate ipsius: aut spissitudinem: aut ipsius raritatem.

¶ De causis eius quod retinet aut euacuatur. Lapīm.27m.

r **Etētiōis ꝛ eua/**

cuationis causas scire erit ei facile qui ea considerauerit que de retētione diximus ꝛ euacuatione. Illud igit ibi legat.

¶ De causis debilitatis membroꝝ. Lapīm.29.

Ausa debilitatis ꝛc.

c remotionē medicus debet maxime intēdere. s. de causis doloris ꝛ retentionis ꝛ fastidij: ꝛ quinter ista accūa maxime debet intēdere ad retentionem debilitatis: ideo determinat de causis debilitatis. Et primo ostendit que sint cause proprie ꝛ imediate debilitatis. Secundo ostēdit que sunt cāe remote ꝛ mediate. Scōa ibi (Cūq; causas.) Prima in duas. Primo ostēdit ex quibus ꝛ ex quot accipiūtur cause debilitatis membroꝝ. Secundo exequit de eis. ibi (Illa vo.) ¶ Iuxta primā partem notandum q; debilitas que accidit in membris causatur ex aliquo istoꝝ trium. s. vel a mēbris vel a spiritu vel a virtute: ꝛ ratio huius est: qa tunc dicitur membrū debile quādo non pōt in suā operationem: ꝛ potissime quādo talis debilitas sumitur in relone ad virtutem vitalem ꝛ eius operationē que est vita siue in relatiōe ad virtutis regitiue totius operationē: lz etiaz possit accipi debilitas ratione aliaruz virtutū: nam ad operationē cuiusq; virtutis tria requrunt. s. agens principale ꝛ hoc est virt⁹: ꝛ agens instrumētale ꝛ hoc est duplex. q; qdā est firū vt membrū: ꝛ quoddaz est mobile, vt spūs qui est delator virtutis ad mēbrū: ꝛ h̄ tria requirunt in omni operatiōe membroꝝ: ideo debilitas istoruz erit causa aliquoꝝ istoꝝ trium. s. vel membri vel spūs vel virtutis. Secūdum notandum q; Auicē. tangens primū modum supra ex parte mēbri dicit notāter (Sup corpus

¶ De cāis fastidij ꝛ repletiōis. L.28m.

b **E quidem aut**

sunt extrinsece ꝛ sunt primitiue sicut cum aliquis regimine vtitur: vnde multa ꝓuenit humectatio ꝛ corpus non indiget humectatiōe cibi ꝛ potus: ꝛ ideo cum hec duo cōiuncta fuerint simul multiplicabitur in corpe materia ꝛ corrumpetur operatio nature in ipsa: sicut multotiens ingredi balneū: ꝛ precipue post comestionem ꝛ resolutionē ꝓhibentia sicut quies ꝛ dimittere exercitiuz ꝛ euacuationem: ꝛ in comedendo ꝛ bibendo importunitas ꝛ regiminis malitia. Aut intrinsece ꝛ sunt sicut virtutis digestiue debilitas que non digerit: aut debilitas virtutis expulsiue: aut retentiue virtutis fortitudo quapp remanebūt humores ꝛ exteri⁹ nō exibūt: aut cānaliū coangustatio.

¶ De cāis debilitatis mēbroꝝ. L.29m.

c **Ausa debilita/**

tis aut erit veniēs sup corp⁹ mēbri: aut sup ipz q erit virtutis latoꝝ que in mēbro mistrat: aut sup ipsaz virtutē.

¶ De causis debilitatis membroꝝ. Lapīm.29.

Ausa debilitatis ꝛc.

c ¶ Huius determi. de causis quorundaz accidētiū ad quoꝝ remotionē medicus debet maxime intēdere. s. de causis doloris ꝛ retentionis ꝛ fastidij: ꝛ quinter ista accūa maxime debet intēdere ad retentionem debilitatis: ideo determinat de causis debilitatis. Et primo ostendit que sint cause proprie ꝛ imediate debilitatis. Secundo ostēdit que sunt cāe remote ꝛ mediate. Scōa ibi (Cūq; causas.) Prima in duas. Primo ostēdit ex quibus ꝛ ex quot accipiūtur cause debilitatis membroꝝ. Secundo exequit de eis. ibi (Illa vo.) ¶ Iuxta primā partem notandum q; debilitas que accidit in membris causatur ex aliquo istoꝝ trium. s. vel a mēbris vel a spiritu vel a virtute: ꝛ ratio huius est: qa tunc dicitur membrū debile quādo non pōt in suā operationem: ꝛ potissime quādo talis debilitas sumitur in relone ad virtutem vitalem ꝛ eius operationē que est vita siue in relatiōe ad virtutis regitiue totius operationē: lz etiaz possit accipi debilitas ratione aliaruz virtutū: nam ad operationē cuiusq; virtutis tria requrunt. s. agens principale ꝛ hoc est virt⁹: ꝛ agens instrumētale ꝛ hoc est duplex. q; qdā est firū vt membrū: ꝛ quoddaz est mobile, vt spūs qui est delator virtutis ad mēbrū: ꝛ h̄ tria requirunt in omni operatiōe membroꝝ: ideo debilitas istoruz erit causa aliquoꝝ istoꝝ trium. s. vel membri vel spūs vel virtutis. Secūdum notandum q; Auicē. tangens primū modum supra ex parte mēbri dicit notāter (Sup corpus

divisio frontis

Jacobus

¶ Ad sciendum quo ventositates efficiunt dolorem. Lapi.26.

Entositas ꝛc. ¶ In hoc. c. prio indicat quo fit dolor a ventositate. Secūdo in quibus locis ven

v tositas inflans ꝓtineri solet ibi (Et ventositas qdez) Tertio vñ est q; ventositas cito aut tarde dissoluit. ibi (Et ipsius qdez.) ¶ In prīapte dicit q; vētositas infert dolorē: q; mēbrū cui intercludit extēdit ꝛ soluit ipsi⁹ cōtinuitatē. ¶ Attēde q; nō soluz extēsione: sed etiā mordacitate vel acumine ventositas interdum dolorem ingerit extenso noie ventositatis ad fumuz ꝛ vaporem: sicut ventositas ex acutis ꝛ salsis genita mordicat ꝛ pungit. Nonne vides lachrymari ꝛ dolere oculos eorum qui cepas incidunt ex earuz vapore. De hac ventositate dicit Gal. q; nascitur in ventre a debili calore. Ait enim sexto morbi. c. 2. Nunc incipiemus a fumosa ventositate que inflatiua vocatur ventositas. Hec in ventre nascitur dum materia flegmatica liquescit atq; soluitur: vel quelibet cibaria atq; cuius causa est modicus calor: frigitudo enim non generat fumum: q; neq; cibum dissoluit neq; euz digerit. Et similiter si plurimus abundauerit calor: quoniam magis q̄z opz cibum dissoluit ꝛ attenuat: fumū non generat: nisi cibus sit in sua natura inflatiuus: nam si huius fuerit turbidum fumuz ꝛ quasi nebulam efficit: hec. B.

Et ventositas ꝛc. ¶ In scōa notat sex loca in q̄b⁹ plus solent ventositates extēsiue dolere facientes ꝓtineri. Primus est ꝓcauitas ꝛ ventriculi mēbroꝝ sicut ꝓcauitas stomachi cuius ventositas si superius emittak eructuatio vocak: si inferius cum sono dicitur peditus: si absq; sono trulla. Qō si nec superius nec inferius emittak sed illic pmaneat causat inflationē vt ait Gal. c. nunc alleg. Scōs est in tunicis ꝛ villis id est inter tunicas ꝛ villos mēbroꝝ hūtiuz plures tunicas: vt inter tunicas intestinoruz claudit ventositas vehemēter dolere faciens in ventosis cholica ꝛ yliaca. Tertius est in tunicis musculoꝝ. s. inter musculos ꝛ pāniculos eoꝝ: ꝛ hec vētositas iectigationē efficit. Quartus est sub pāniculis ꝛ sup ossa ideſt inter ossa ꝛ pāniculos q̄bus cooperiunk. Et de hac dictū. est. c. 20. summe ꝑsentis: q; inducit frangitiuū dolorē. Quintus est in circuitu musculoꝝ. s. inter ipsos ꝛ carnē laxaz ꝛ cutez vt in tympanite vētositas extēsiua vētris ꝛclusa ē in circuitu octo musculoꝝ s. iter hos ꝛ carnē laxā pāniculi mirach ꝛ cutē q̄ tegit ventrē. Sext⁹ ē porositates mēbroꝝ in q̄bus occulta manet sicut musculi pectoris interiores occultantur ꝛ interdū in eis ventositas clauditur inducens tussim ficcam. De hac ventositate potis intercluſa dixit princeps. c. 5. doc. 1. istius fen fieri caceriam. Ait enim ibi. Ventus in caceria in membri substantia est admixtus.

Et ipsius ꝛc. ¶ In tertia parte dicit q; vētositatis resolo velor vel tarda penes tria attendit. Prio penes multitudinez ꝛ paucitatē siue māe. Nam cuius mā est multa resolo est tarda ꝛ difficilis ꝛ econuerso. Scōo penes grossitiē ꝛ tenuitatē māe ipsius quā sequit grossities aut subtilitas ventositates. Naz si mā ipsius grossa fuerit ꝛ ipsa grossa tarde resoluetur ꝛ econuerso. Tertio penes spissitudinē ꝛ raritatē mēbri in quo est: nā si mēbrū fuerit spissum sicut intestinū colon vix resoluetur ab eo ventositas ꝛ econuerso.

¶ De causis eius qō retinetur ꝛ euacuatur. Lapīm.27.

r **Etentionis ꝛc.** ¶ Hic remittit nos ad superius dicta sup causis retentionis ꝛ euacuationis vicens q; facile est scire cās retentionis huius qō oz eūare ꝛ eūonis huius qō oz retinere ꝓsideranti ea q̄ dicta sunt de eūone ꝛ retētione

De partibus.

pquirat igit ꝛ ibi eas legat. s. c. 17. sum. 1. doc. presentis. In cuius prīa parte assignauk decē cāe retentionis huius qō nāliter oz euāri. Et in tertia parte eiusdez assignātur decem cause eūonis huius qō oz retineri. Et ꝓceps signanter hic eas reducit ad memoriā q; diligentissime sunt attendende a medicis velut cāe ꝛ pregnans mater ac nutrix omnium fere egritudinum.

¶ De causis fastidij ꝛ repletionis. Lapīm.28

E quidem ꝛc. ¶ In hoc capīo dividit causas fastidij ꝛ repletionis in extrīsecas que corpori de

b foris aduenūt: ꝛ intrinsecas que corpori abintus insunt: ꝛ declarat membra dividentia: ꝛ prius extrinsecas: deinde intrinsecas. Et pmo dicit q; he cause aut sunt extrinsece aut intrinsece. Et extrinsece qdez seu primitiue sunt regimē humectās multū supflue nō egente corpore multa cibi ꝛ potus humectatione. Quis enīz ambobus simul cōcurrentibus. s. regimine nimis humectante ꝛ nō indigentia humectationis cibi ꝛ pot⁹: materia multiplicabik in corpore ꝛ corrumpek. i. impediek operatio nature in ipsam: ita q; nec eaz regere poterit pre sui multitudine: nec corpori assimilare: sed replebit ꝓcauitates vias ꝛ poros membroꝝ. Deinde declarat exemplis quinq; regimen vnde ꝓuenit multa humectatio. Primus est vti sepe balneo vulcis aque mediocriter calide: marie post comestionez qō mēbra humectat ꝛ abunde ad ea trahit nutrimentū. Scōm est prohibitio resolutionis vel ex superflua quiete vel ex densatione cutis a frigidis aut a stipticis ei defotis occurrentib⁹. Tertium est dimissio exercitij soliti ꝛ purgationis assuete: vt si quis cōsueuerit iuxta dogma Ypocratis quoq; mense bis facere vomitum: vel sepe purgari cuz pharmacia si reliquerit illud humores in eo multiplicabunk qui solebant euci. Quartū est comedere ꝛ bibere horis importunis. s. sine veris fame ꝛ siti. Quintū est malicia regiminis vt comedere ad saturitatez: bibere ad ebrietatem: multiplicare fercula in eadez mensa: vti cibis multarum superfluitatū vix digestibilibus. Et intrinsece cause fastidij ꝛ repletionis hic quattuor enumerantur. Prima est debilitas digestiue virtutis: cuius occasione flegma multiplicatur. Secūda est debilitas expulsiue: cuius imbecilitate superfluitates retinentur. Tertia est fortitudo virtutis retētiue nō sinētis humiditates resolui: sz valide retinētis eas. Quarta ē strictura cānaliū. s. venaz ꝛ arteriaz cooperās ad fortē ꝛ longā retētionē humiditatū.

¶ De causis debilitatis membroꝝ. Lapīm.29.

Ausa debilitatis ꝛc. ¶ In hoc capīo ꝑmo ponit trimēbrez divisionē cāz debi

c litatis cū declaratiōe mēbroꝝ dividētiū. Scōo numerat cās debilitatis alio mō miscēdo ꝓiunctas cās cū remotis. ibi (Cūq; cās.) ¶ In ꝑma pte que est prīa ter. prio dividit cāz debilitatis. Scōo declarat pmū membruz divisionis. ibi (Illa vo.) Tertio scōm. ibi (Illud vo.) Quarto tertiuz. ibi (Et illud qō est.) ¶ In prīa pti. innuit q; cā debilitatis mēbroꝝ est tripler: quaz vna se tenet ex parte corporis mēbri. s. complonis aut cōpositionis eius. Alia se tenet ex parte spūs qui defert virtutez ministrantē in membro. Ministrātē dicit: q; seruit aīe vt toti cōposito si actiōes sint suppositoꝝ. Alia se tenet ex pte virtutis. ¶ Sed frustra vī hic addita hec tertia cā si verū est illud qō describitur a Gal. 12. de inge. c. 5. Sed qm̄ tñ virtutis substātia corpus regens humanū nō sit nisi spūs ꝛ fundamentū membroꝝ necesse est hec custodiri si sunt ꝛ restaurenk si sunt corrupta. Item dicit Gal. lib. de rigore ꝛ tre. c. 6. q; nā ꝛ aīa nihil est preter calorē: ꝛ sic virtus aīe sub cōplexione cadet que est pma cāz debilitatis. Itē vir-

membri.) Et non dicit super membrū vt distinguat substantiā mēbri a substātia spūs: quia membrū cōmuniter acceptum ꝛ ſm ſe dicit prout continet in ſe corporeitatez membri ꝛ spūs: ꝛ quia alia causa ſumitur a corporeitate mēbri q̄z ſpiritus in ꝓposito: ideo dicit ſuper corpus membri ꝛ non ſuper membrū ꝛ excludit corporeitatez ſpiritus. ¶ Tertium notanduz de eo qđ dicit q̄ miniſtrant in membro: notanduz dicit hoc ꝛ nō dicit membro: quia ſpiritus ꝓprie non miniſtrat: deſeruit membro: ſz virtuti regitiue totius vel anime que eſt in membro: nam ſpiritꝰ eſt delator virtutū aut mēbroꝝ: ūre ꝛc.

a ¶ Illa vero ꝛc. ¶ Hic erequiſit de cauſis iſtiꝰ debilitatis membrorū in ſpāli. Primo oſtendit qūo debilitas ꝓuenit ex ꝑte membroꝝ. Secūdo quare ex ꝑte ſpirituuz. ibi (Illud vō in quo eſt cauſa.) Tertio qūo ex ꝑte virtutis. ibi (Et illō quod eſt virtuti propriuz.)

¶ Illa vero[a] cuius cauſa in membro ꝓpria exiſtit eſt: aut malitia complexionis manſiua ꝛ proprie eſt frigida: ſz etiam ſit cum calore illud efficit: ideo q̄ eius operatio frigiditatis operationi i ſtupore ſimilis exiſtit: ꝓpterea q̄ corrūpit cōplonem ſpūs: qūadmodum accidit ei qui multuz in balneo moram facit: imo ei cui aduenit ſyncopis: ꝛ ſiccitas propterea q̄ virtutes penetrare ꝓhibet ideo q̄ inſpiſſat. Et humiditas propterea q̄ laxat ꝛ oppilat aut aliqua ex egritudinibus cōpoſitis. Sed que ex illis maiorē ꝓprietatez habet ne in hoie appareat: neq̄z nocumentū: neq̄z egritudo: neq̄z dolor eſt raritas texture illius mēbri in ſuis neruis. Oēs nāq̄z opationes nāles ꝛ voluntarie per villos: ꝛ ipſoꝝ cōplexionē complent.

¶ Iurta primā partem notanduz q̄ cauſaz debilitatis ſumptaz ex parte membroꝝ tangit rōne duplicis nature membroꝝ. ſ. ratione cōplexionis ꝛ rōne cōpoſitionis. Scōo tangit cum dicit: aut aliqua ex egritudinibꝰ cōpoſitis: ꝛ per hec duo dedit intelligere cām debilitatis rōne vnitatis: nam ſicut ad debitā operationē requirit debita cōplexio ꝛ debita cōpoſitio: ita ꝛ debita vnitas cū iſte ſint tres nature membroꝝ: ſed cum ſit ſatis notum cuilibet q̄ ſolutio cōtinui cauſat magis cām debilitatis membroꝝ q̄z de mala cōplone ꝛ cōpoſitiōe: ideo magis de illis exꝓeſſit ꝛ tertiā dedit per illas duas intelligere. ¶ Scōo notāduz q̄ dicit (Malitia cōplonis manſiua) pōt duplr exponi. Uno modo q̄ per hoc ītelligat malaz cōplonez equalez vt accipiebat ſuper caplo de cauſis doloꝝ: ꝛ ſi hoc modo exponaꝫ non hoc dicit: quia velit per hoc excludere q̄ mala cōplexio diuerſa ſit cauſa debilitatis membroꝝ: ſed hoc dicit qa vt ſupra dicebaꝫ mala complexio cū ſit terminus male cōplonis diuerſe: vt pz in libro de malitia cōplexionis diuerſe: ſi ergo mala cōplexio equalis eſt cauſa debilitatis membroꝝ: multo magis complexio mala inequalis cum ſit eiꝰ terminus. Alio modo pōt exponi: mala complexio manſiua. i. perdurans multo tempore in mēbro ipſum valde debilitat: ſed illa que non perdurat non debilitat debilitate de qua ſit curandum. Tertium notāduz q̄ notanter dicit (Et ꝓprie frigida) quia debilitas maxime attendit in membro marie qū deficit in operationibꝰ vite: ꝛ ideo ſyncopis eſt via in morte: ideo ſe habet debilitas ad ſyncopim: quia eſt via ad ſyncopim: ꝛ per cōſequens eſt via ad mortē: mors autem non eſt aliud q̄z infrigidatio vltima caloris ītati: ita q̄ omnia iſta. ſ. debilitas ſyncopis ꝛ mors ſunt infrigidatio caloris ītati per quaz ſtat vita: non autem differūt niſi ſm magis ꝛ minus frigidum: modo ipſa mala complexio frigida maxime eſt vite contraria: mors enim accidit quādo frigiditas ꝛ ſiccitas dominaꝫ: cum ergo mala complexio frigida ſit formalr contraria caloꝝ ītato: ideo dicit ꝛ ꝓprie frigida: ſubdit poſtea ſz mala complexio calida illud efficiat: ꝛ cauſa huius eſt: q̄ debilitas eſt accidens in qua deficit operatio vite: modo caliditas diminuit operatiōes vite inquātuz eſt improportionata vite: q̄ reſoluit humiduz qđ eſt ſuū pabuluz

Jacobus

tus ale nō ledit in ſe ſz in eius organo: nā ſi ſenex haberet oculos vt iuuenis videret vtiq̄z vt iuuenis: vt ait Ariſto. 1. de aīa tex. 65. a virtute igit in ſe conſiderata nulla ꝓuenit debilitas. ¶ Ad ꝓmū dic q̄ vtutis ſubſtātia. i. ſtrumētū aut mā eſt ſpūs ꝛ fundamātū mēbroꝝ. ¶ Ad ſcōm dic q̄ aīa ꝛ nā nihil eſt ꝑter caloꝛē. i. nihil agere pōt ſine nāli caloꝛe loquēdo de anima que inmittitur organo corporeo. ¶ Ad tertium dic q̄ ſz virtus non ledatur in ſe ſine leſione organi: leditur tamen a ſe multitudine ſuperflua ꝛ iteratione nimis crebra ſuarum opationū.

¶ Illa vō ꝛc.) ¶ In ſcōa inuit hāc diuiſionē q̄ cā debilitatis mēbroꝝ ſe tenēs ex parte mēbri vel eſt mala cōplo vel mala cōpoſitio ipſiꝰ. Et ꝓmo declarat iſtud de malis cōplonibus ſimplicibus ſm ordinē dicens q̄ mala ꝓplo māſiua. i. fixa pmanēs ꝑcipue frigida debilitat mēbra caloꝛē ſuffocans ꝛ ſtupefaciens: ꝛ q̄z calida ēt debilitat mēbra corrūpēdo ſpūs ꝛ diſpgendo ſeu reſoluēdo ſicut mala frigida ſtupefaciēdo: ſicut euenit his q̄ morā nimiā in balneo fecerunt: ꝛ his q̄ bus ſincopis aduenit. Et ſiccitas ideo debilitat q̄ virtutes ad mēbra penetrare ꝓhibet corrugatis ꝛ ꝓtractis vīs a ſiccitate p q̄as penetrare ſolēt. Et humiditas debilitat: q̄ mēbra larat ꝛ villos eoꝝ ſuperflue mollificando ꝛ vias oppilat trāſitus virtutū ꝛ ſpūz ſuoꝝ. Scōo declarat qūo mala cōpoſitio debilitat membra dicēs: q̄ illa mala cōpoſitio q̄z maiorē ꝓpritatē vt ſit cā debilitatis membroꝝ ne in hoie appareat. i. ſine hoc q̄ in hoie appareat nocumētū neq̄z egritudo neq̄z dolor eſt raritas texture illius mēbri in ſuis neruis ꝛ villis. Cuius rō eſt: q̄ cuiuſlibet virtutis opatio ſiue voluntaria fuerit ſiue nālis cōpletur p villos ꝛ cōpoſitionē eoꝝ: vel nō ſine eis. Et ſi q̄s obiciat de digōne q̄ non fit p villos: reſpondet prin. q̄ ad bonā digōnē neceſſaria eſt bona retētio que p villos fit. Iſtud manifeſte apparet in tunicis ſtomachi que ſi tenues ſint erit multum debilis in digerendo. Et ſimiliter in membris motiuis que ſi fuerint erilium neruoꝝ muſculorum chordarum ꝛ ligamentorum ſunt imbecillia plurimum in ſuis motibus ꝛ non bene poſſunt ꝑferre labores: ſed ſtatim laſſantur.

¶ Illud vero ꝛc.) ¶ In tertia dicit q̄ cauſa debilitatis mēbroꝝ propria ſpiritui eſt tripler. Prima eſt malicia ꝓplerionis eius. ſ. vel q̄ eſt nimis calidus vt ſpūs febrientiū: vel non ſatis calidus vt ſpūs congelatoꝝ: quare non eſt proportionatus neq̄z cōueniens operationi membroꝝ quoꝝ eſt inſtrumentum. Secunda eſt ꝓpter reſolutionez ipſius ab euacuatione ſibi ꝓpria qualis eſt fluxus ſanguinis arteriaꝝ ꝛ reſolutio ex ſtuphis ꝛ balneis nimis frequentatis ꝛ ſimilibus. Tertia eſt ꝓp reſolutionem eius ab eūone aliaꝝ rerū ab eo quas ipſe concomitatur ꝛ cum quibus exit: vt in coitibus ſupfluis multa fit ſpirituum reſolutio: ꝛ q̄z tanta q̄ mēbra inde tremunt vel moueri nequeūt motibus ſolitis: multos enīz vidi taliter debilitatos ex nimio coitu q̄ manus ad oꝛ ferre non poterant quos vt auem in gabie paſcere oportebat. Et non ſolum reſoluuntur ſpūs ex nimia ſpermatis euacuatione: imo omni ſuperflue eūoni ſiue iuuatiui ſiue nocitiui anexa eſt plurima ſpirituum euacuatio ꝛ caſus virtutis.

¶ Et illud ꝛc.) ¶ In. 4. dicit q̄ cā debilitatis mēbroꝝ propria virtuti eſt multitudo operationum. i. nimia perſeuerantia in operibus ꝛ laboribus: vel iteratio nimis frequens operū ꝛ laboꝝ. Ex hac enim virtutes laſſantur ꝛ debilitant: ſz ad hanc debilitatem concurrat etiam ſcōa cauſa nunc dicta. ſ. ſpirituū reſolutio ſicut ꝛ ꝓcurrit aliquo mō cū qualiber alia cā debilitāte. ¶ Sz obiciet aliqs q̄ nō ꝓcurrit ad debilitatē mēbroꝝ ex frigiditate vel hūiditate: q̄ neutra harum qualitatum reſoluit. Dic q̄ reſoluto ſpūs capitur hic large pro quacunq̄ ſui debilitate: ſic ois qualitas ex q̄ttuor ꝑmis plurimū excedens reſoluit ipſuz.

ad cuius reſolutionē ſequitur ſimul reſolutio calidi naturalis: ad reſolutionez calidi nālis ſequit calidi ītati frigiditas: ꝛ ſic caliditas eſt cauſa debilitatis caloꝛis ītati membroꝝ remota ꝛ mediata: ꝛ hoc eſt qđ dicit Auicē. ꝓpter qđ corrumpit complexionez ſpiritus: quemadmoduz accidit ei qui in balneo tē.

¶ Quartum intelligēdum q̄ diceret aliquis videt q̄ Aui. male dicat q̄ opatio caliditatis eſt ſimilis operationi frigiditatis in ſtupore ꝛ adꝰ inducēdum iſta ꝓpter in mēbrū. Sed hoc non videt verū: q̄ caliduz ꝛ frigidum ſunt ꝓtraria ꝛ cōtrariorū cauſaz ꝓtrariq̄ ſunt effectꝰ ꝛ non ſimiles: quare tē. Itē ꝓdicit q̄ debilitatio accidit mēbris: propterea q̄ corrūpit complexionez ſpūs: ꝛ ſe refert in hac cā debilitatis ad ſpiz cuz huius cauſa debeat ſumi ex parte membri: ꝛ ſibi omnia que hucuſq̄z ad locum illuz. (Aut aliqua ex egritudinibus cōpoſitis.) videt ſe referre ad ſpūz. ¶ Ad primū dōm q̄ ſz caliduz ꝛ frigiduz ſint contraria ꝛ eoꝝ effectus imediati ſicut calefacere ꝛ infrigidare bene ſunt ꝓtraria: tamē non eſt incōueniens q̄ eoꝝ effectus mediati ſint ſiles: ꝛ ideo pōt inducere eundem effectū: ſz non imediate ꝛ hoc eſt diuerſimode: nam frigiduz inducit ſuporem mortificādo caloꝛez ītatum: ſed calidum hoc facit reſoluendo humiduz cū calido naturali. ¶ Ad aliud q̄ obꝫ iſte debilitates ꝓcedunt ex debilitate membroꝝ: quia primū talis debilitas incipit a membro ꝛ non a ſpiritu: ſz terminat ad ſpiritū: ſed qū eſſet econtra. ſ. q̄ inciperet debilitas a ſpiritu ꝛ terminaretur ad membrū bene eſſet ratione ſpiritus: modo ita eſt q̄ ſpiritus bonus bene veniret de ſe ad membra: ſed impeditur vel ꝓpter frigiditatez membri: vel caliditatem: vel ſiccitatem conſtringentem: vel ꝓpter humiditatez membri oppilantem: ita q̄ iſtud nocumentuz incipit a membris ꝛ terminatur ad ſpiritus: ita q̄ iſta debilitas dicitur ratione membroꝝ.

¶ Ulterius notādum diceret aliqs non videt q̄ morbus cōpoſitionis non ſit cā efficiens debilitatis mēbroꝝ: q̄ ipſemet Aui dicit q̄ raritas texture villoꝝ que eſt in morbis cōpōnis que magis vī facere ad debilitatē membroꝝ nō facit nocumentū neq̄z egritudinē qūo debilitatē. Dōm q̄ mala cōpoſitio villoꝝ ē cā vt mēbrū nō hēat ſubſtantiā vnitā ꝛ ꝓtinctā ſicut dꝛ: ꝛ hoc eſt cā debilitatis mēbri: ꝛ hoc appet q̄ videmus ea que aliqualr ſunt ſtuptica ꝛ iunctiua mēbri ꝓportant virtutē ꝛ illa que dilatāt ipſz debilitāt. Et ꝓpterea dicebat Aui. 3. can. q̄ vna cā debilitatis ſtomachi eſt raritas texture eiꝰ: ꝛ ſic appet q̄ raritas villoꝝ texture eſt cā debilitatis mēbri. ¶ Ad rōnē dōm q̄ Aui. nō vult dicere ꝟ q̄ in iſtis mēbris nō ſit nocumentū vel egritudo nec dolor: ſed vult dicere q̄ hīs raritatem texture villoꝝ ſtomachi quātuz ad hoc ſequit debilitas digeſtionis eius: ꝛ dato q̄ in iſtis non ſit aliqđ nocumentū neq̄z dolor nec alia egritudo. ¶ Ulterius intelligendum qū dicit (Omnes nāq̄z operationes) q̄ id qđ ꝟ dicit Aui. maxime habet verū de opatione membroꝝ que eſt motus localis vt eſt motus attractionis ꝛ retētionis vel expulſionis: ꝛ iſte opationes marie exequūtur cū villis: ſz etiam ad alias ſe extendant tē.

Lumq̄z cauſas ꝛc.

¶ In hac ꝑte ſcōa ꝑtis. mō alio tractās de cauſis debilitatis mēbroꝝ miſcendo. ſ. cās remotas cum cauſis coniunctis enumerat vndecim cauſas debilitatis mēbroꝝ. Prima eſt mala cōplexio de qua oſtenſum eſt in priori parte qūo membra debilitet. Scōa eſt corruptio aeris ꝛ aque ꝛ comeſtionis. i. ciboꝝ: nam corruptus aer anhelitu tractus ad cor corrumpit ſpiritus ꝛ ſanguinē contentū in ventriculis eius. Aqua vō bibita cibis īmiſcetur ꝛ corrumpit eos ꝛ cibi corrupti generant chimos corruptos ineptos ſpirituificationi ꝛ nutritiōi. Tertia eſt res euacuās ſeu pernecans ſpiritus. Et in hoc nihil eſt ſimile fetori maxime fetori aque ꝛ exparſioni ſeu diſparſione venenoſaꝝ virtutum in corpore aut in aere: nam ꝓpria veneni ꝓpꝛietas eſt petere cor ꝛ ipſum interimere. Quarta eſt euacuatio ſuperflua ſicut fluxus ſanguinis īmoderatus vndecūq̄z fuerit. Et venter. i. fluxus vētris ꝛ maxime fluxus ſubtilium humoꝝ: quia ſpiritibus ſunt affiniores ꝛ māgis īmixti: quare plures ſpiritus exeunt cum eis. Et aqua hydropicoꝝ extracta inciſione pacentefis cum ſubito ex ea multa extrahitur quātitas. Et eſt pacentefis nomen grecum ſignificans perforationē que fit in oculis ad deponendam illam aquam coagulatā que cataracta dicit: ꝛ etiam ſic nominaꝫ perforatio que fit in ventre hydropicoꝝ ad aquam educendaz: ꝛ pacenterium dicaꝫ ferramentum vtrūq̄z quo hoc ꝛ illud fit. Et ꝓprie extrahere aquam hydropicoꝝ inciſione pacentefis eſt extrahere facto vno foramine in myrach ꝛ ſiphac: ita q̄ foramen myrach ꝛ foramen ſiphac adinuicem ſibi obuiant ꝛ ex directo ſe reſpiciant' quā deberet fieri foramen myrach diuerſum ꝛ inferius a foramine ſiphac: ſic enim quum opus fuerit ꝓhibetur exitus aque facilius: ꝛ non ita liberius exit ꝓpter diuerſitatē dictoꝝ foraminū in ſuis ſitibus: ꝓut iubet. 1. 4. 3. tex. 4. c. 13. paragrapho. Modus aūt parte. ē. Et perforatio magni apatis cum multa ſanies ab eo ſubito fluxerit vel apertio ipſius ex ſe ſine manuali pforatione ꝛ ſudor multus ꝛ exercitiū ſuperfluū. Oēs iſte ſeꝛ eūones ꝛ eis ſiles mēbra debilitant ꝓp multaz reſolonē ſpūz cū eis. Quinta eſt dolor qui mēbra debilitat reſoluendo ſupflue ſpūs ꝛ permutādo nālem cōplonez mēbri dolentis ꝛ alioꝝ mēbroꝝ ſibi vicinoꝝ. Et inter doloꝛes illi' plus īpiumunt debilitatis qui ſunt in orificio ſtomachi ꝓp fortitudinē ſui ſenſus ꝛ vicinitatē eius ad cor ſiue fuerint extenſiui ſiue mordicatiui. Et gſialr oēs doloꝛes partis alicuius ꝓpinque cordi multū debilitant ex compaſſione cordis qđ eſt rex membroꝝ ꝛ radix vite. Sexta eſt febris que debilitat membra reſoluendo ſuo caloꝛe humiditates corporis tam ſubſtantiales q̄z nutrimētales: ꝛ ſanguinē conſumit ꝛ ſpūs reſoluit ꝛ cōplexionez nālem mutat in qua conſiſtit robur membroꝝ cōſimiliuz partiū. Septima eſt amplitudo porum ſeu raritas corporis que iuuat vt accidat debilitas reſoluens: qa ꝓpter eam virtus reſoluentiū occurrētiū deforis ꝟ liberū ingreſſum ꝛ humiditates

a ¶ Digōni

De partibus.

mes que

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶Digestioni ꝛc. ¶Hic vult remouere quoddaz dubium: qz diceret aliquis lz alie operationes: vt attractiua z expulsio fiant per villos: tñ ad digónem nó conferunt: qz digestio non fit per villos: oicit qz imo. Deinde cum dicit.

b ¶Illud vo ꝛc. ¶Hic ostēdit qūo puenit debilitas membroz ex pte spūs ꝛc.

c Et illud ꝛc. ¶Hic ostēdit qūo venit debilitas ex pte virtutis. Deinde cū dicit.

d ¶Cūqz causas ꝛc. ¶Hic ponit causas mediatas z remotas debilitatis membrozum: z ordinate facit. Quia primo ponit causas mediatas z remotas contra naturam. Secūdo ponit causas mediatas z remotas naturales. ibi. (Et est cum aliqō membrum.) Prima in septez sicut septez, ponit modos causaz cōtra naturaz. Scōa ibi (Ex summa causaruz). Tertia ibi (Dolores ét.) Quarta ibi (Febres quoqz.) Quinta ibi (Amplitudo quoqz.) Sexta ibi (Et est cum totus.) Septima ibi (Et est cū cā.) Neqz potest melio diuidi: quia non habent ordinez adinuicē. ¶Ulterius notandum qz aer corruptus plus nocet qz cibus corruptus: quia aer putridus z venenosus statiz pertingit ad cor cū sua malitia. Sed cibus primo purgat a superfluitatib⁹ in digestionib⁹: z ideo diutius pōt aliquis viuere ex cibo corrupto qz ex aere corrupto.

¶Ulterius dubitaret aliquis circa scōaz partem. s. cuz accidit debilitas rōne extractionis aque hydropicoz vel ꝓpter eritū multe quātitatis saniei ab apostemate cuz iste sint res non ciue totaliter: ergo earum retētio debet esse causa cōstitutionis cuz eoz euacuatio fuerit causa debilitatis eoz. Ad hoc dicunt aliqui qz ḥ est: quia etiaz in omni euone supfluitatis q̄cunqz sit illa accidit simul eūatio z resolutio spirituū z pficuoz cuz mal. z ꝓpter hoc accidit debilitas: sed hoc non est verū: qz cum vnaquiqz nihil de spiritu euacuat: qz tunc ex eis debilitaret ho cuz tū alleuiet: lz cū quare in magna quātitate qn euacuat aqua hydropicoz vel magna quātitas saniei de apostemate debilitat membrū ē: qz illa aqua vel sanies ꝓpter multitudinē z repletionē eius oppilat officia arteriarum membroz in quibus sunt: z ideo si in subita quātitate magna euacuet disoppilantur arterie z exhalant spiritus: ideo precipiunt auctores qz remanere debet vt nō extrahatur tota simul: vt illud qō remanet sit sufficiens ad oppilationem arteriarum ꝛc.

¶Circa euidentiam totius capli etiaz queraf circa illam partez (Et est virtuti ꝓpriuz.) Utruz possit accidere debilitas ex parte virtutis de se: ita qz sit causa debilitatis distincta contra debilitatez membroz z spiritus. Et arguitur qz nō: quia illud qō non potest ex se languescere: non potest ex se esse causa debilitatis membroz: sed virtus est hmōi. ergo ꝛc. ¶Maior est no. quia debilitas est via ad languescēdum. ¶Minor apparet per ꝓbm primo de aia ter. cō. 65. vbi dicit qz si senex haberet oculum pueri videret vtiqz sicut z puer. Ex quo videtur inuere qz virtus visiua non languescat nisi rōne organi: quare ꝛc. Preterea illud nō debilitatur ex se qō sequitur nocumentū alterius: sed virtus est hmōi: ideo ꝛc. ¶Dato qz de se. ¶Dicit apparet qa debilitas virtutis aut sequitur nocumentuz membroz aut spirituū: nam debilitatio est passio corporis: ergo tertia causa non sumetur ex parte virtutis. ¶In oppositū est Auicē. ¶Ad hoc dicēdum qz debilitas in membris: aut sumit ex parte mēbroz aut virtutis aut spiritus. ¶Sed ad huius euidentiam est notandum qz simili mō debemus intelligere in distōne causaz debilitatuz membroz sicut dictum⁹ in distōne febrū. In distōne aūt causarū febrium dicimus: quedā sunt ex humoribus: quedam in humoribus: quedaz in spiritu: z tamē in se calefiūt oia ista tria: tñ hec est differentia quia in effimera eius incipit calefactio in spiritu: z postea terminatur ad humores z ad mēbra: z sic de alijs suo modo. Ita etiam z imaginando in proposito: nam in qualibz debilitate debilitatur membrū z spūs z virtus: tamen ista debilitas: aliquādo ichoat a membro: aliqn a spiritus aliquādo a vtute. Quādo aūt ichoat a mēbro: tunc postea procedit super spiritus z super virtutem sicut quādo est debilitas ex mala complexione vel mala compositione mēbri. Aliquādo aūt ichoat a spiritu z terminat super membrum z super virtutē: vt qn accidit ex resolutione spiritus: vel ꝓpter oppilationē que ꝓhibet trāsire ad mēbrum. Aliquādo autez incipit a virtute vt qn propter malam harmoniā debilitatur membrum. Propter qō notandum qz sicut apparet in libro d̄ sensu z sensato: quedaz virtutes sunt finite que in determinato tempore faciunt suas operatiōes sicut est virtus sensibilis z motiua: z ideo ex operatione earuz vltra tēpus debitum debilitatur: ita quando aliquis superflue vigilauit vel superflue ambulauit debilitat. Hec autem debilitatio inchoat ex defectu virtutis: quia virtus est que hoc facit principaliter: z lz inchoet a virtute: non tamē sic quin accidat postea corruptio harmonie in spiritu z membris: z hoc modo intelligit Auicēna. Et ex his facile est soluere obiecta intelligenti.

¶Explicat Doctrina secunda Fen secunde primi.

¶Doctrina tertia Fen secunde: cuius sunt .11. Capitula z due Summe.

¶De accidentibus z significationibus in vniuersali. Capl'm p̄m.

Lcidētia ꝛc.

a ¶Sicut dicebatur in ꝓncipio huius scōe sen intentio Aui. est in hac scōa sen determinare principaliter de tribus. s. de diuersitatibus dispositionū causarum z significationū: nam circa hec tria maxime versatur intētio medici. Postqz ergo prius determinauit de diuersitatib⁹ dispōnuz z scōo de diuersitatib⁹ cāp: hic determinat

De partibus.

¶Doctrina tertia sen secunde cuius sunt vndecim capitula z due summe.

¶De accidentibus z significationibus in vniuersali. Lplm.p̄m.

Lcidentia ꝛc.

a ¶In hoc.c. prio agit de diuisione signoz in indicatiuū memoratiuū z ꝓnosticū z vtilitatibus eorū. Scōo de diuisione z declaratione signoz sanoz. ibi (Significationū sanaz.) Tertio de diuisiōe z declaratione signoz egroz penes demonstrare morbū vel locū vel cām eius. ibi (Accidentiū autē) Quarto penes tēpus quo morbum associant. ibi (Amplius accidentiū.) Quinto de signis significantibus in eo qō de mēbris apparet sumptis ex his que proprie vel cōiter sentiunt. ibi (Significationū preterea.) Sexto de signis demonstrantibus egritudines occultas ad quaz cognitionē necessaria est notitia anatomie. ibi (Et de signis q̄.) Septio de sex regulis noscendi morbos occultos scita anatomia. ibi (Cūqz anatomie.)

¶In prima parte primo innuit hanc diuisionem qz signoz quedam significant rem presentem z dicuntur indicatiua. Alia rem preteritam: z dicuntur rememoratiua. Alia rem futuram: z dicuntur pronostica. Ait enim qz accidentia z significationes sm vnam trium predictarum dispositionum scilicet sanitatis egritudinis z neutralitatis declarant vnam trium significationum. i. rerum significatarum. s. vel presentem vel preteritam vel futuram. Eiusdez sententie meminit Gal. scōo tegni cañ. 1.2.z.3. dicens. Sunt autem z horum ipsorum: scilz signoū: sana qdē quecūqz presentis sanitatis sunt signa demonstratiua z future pronostica z prius facte rememoratiua. Egra vero signa z presentis egritudinis demonstratiua sunt: z future pronostica: z prius facte rememoratiua. Secundum vero hoc z neutra z que neutrarū dispositio non demonstratiua sunt z pro-

Jacobus

a ¶Digestioni[a] quoqz bona z necessaria est retentio sm congruam dispositionez. Et hec qdem per villos existit. ¶Illud[b] vero in quo est causa spiritui propria est: aut ꝓpter oppilationis malitiaz: aut ꝓpter resolutionem euacuatione facta que est ei ꝓpria: aut sm moduz sequendi euacuationes alterius. ¶Et illud[c] quod est virtuti ꝓpriuz est operationū multitudo z ipsarum reiteratio: qñ virtutem debilitat: lz spiritus resolutio cum eo associet: quēadmodum associatur cum vnaquaqz causa. ¶Cūqz[d] causas sm alium cōnumerauim⁹ modum: z remotas causas cū eis miscuerimus que coniunctarum causaruz existūt cause inueniemus ex eis causas ex malitia complexionis z causas ex corruptione aeris z aque z comestionis. Et ex eis sunt que spiritū euacuant: quarum nulla fetori est similis: z precipue fetori aque z venenosaruz virtutum expansio in aere aut in corpore. Ex summa causaruz preterea debilitatis sunt que ex euacuatione pendent sicut sanguinis exitus z venter z proprie in subtilibus humoribus z aque hydropicoruz incisione peractensis extracta cuz eius quātitas multa subito extrahitur: z perforatio magni apostematis cuz ab eo multum pus subito exierit: siue ipsum per se aperiatur: z sudor multus z exercitium plurimuz. Dolores etiam spiritū resoluunt: lz etiaz complexionez permutent. Et ex summa istoz quidem dolor sunt qui maioris existunt impressionis: z sicut dolor oris stomachi siue sit extensiuus siue mordicatiuus: z omnis dolor qui est cum ꝓpinqtate partis cordis. Febres quoqz sunt ex eis que debilitatem faciunt ꝓpter resolutionē z euacuationez sanguinis z spiritus cōplexionis mutationē. Amplitudo quoqz pororum est ex eo qō ad hoc adiuuat vt debilitas resoluens accidat. Et multa fames huius existit modi. Est etiaz cum totius corporis debilitas vnius mēbri: aut partis mēbri sequit debilitatē: quēadmodum corporis debilitas pp malitiā que ori stomachi accidit que tanta est vt eius virtus resoluat. z cū alicuius cor z cerebrū z qōlz nocumentaliū vehemēter patitur erit hō hic velocis estuatiōis z qui ex pauca resolui causa. Et est cum causa debilitatis existit multitudo tolerantie egritudinuz. Et est cum aliqō membrū in creatione est debilius quodam: aut alio debilius existit sicut pulmo z cerebrū: ideoqz erit recipiens qō fortius natura a seipso expellit: locus enim cerebri proprius si aliusnon esset ex tali modo res ꝓueniret quam tolerare non posset: neqz eius virtus cuz ipso remaneret.

¶Doctrina tertia Fen scōe: cuius sunt vndecim Capla z due Summe.

¶De accidentibus z significationibus in vniuersali. Capl'm p̄m.

Ecidētia et

a quāqz triuz pdictaz dispositionū vnā triū declarant signationū: aut rem pñtem de qua dicit Gal. qz soli cōfert in-

b ¶Explicit doctrina secunda fen secunde pumi.

c ¶Explicit Doctrina secunda Fen secunde primi.

d ¶Doctrina tertia Fen secunde: cuius sunt .11. Capitula z due Summe.

¶De accidentibus z significationibus in vniuersali. Capl'm p̄m.

Ecidentia ꝛc.

a ¶Sicut dicebatur in ꝓncipio huius scōe sen intentio Aui. est in hac scōa sen determinare principaliter de tribus. s. de diuersitatibus dispositionū causarum z significationū: nam circa hec tria maxime versatur intētio medici. Postqz ergo prius determinauit de diuersitatib⁹ dispōnuz z scōo de diuersitatib⁹ cāp: hic determinat

De partibus.

¶Doctrina tertia sen secunde cuius sunt vndecim capitula z due summe.

¶De accidentibus z significationibus in vniuersali. Lplm.p̄m.

Lcidentia ꝛc.

a ¶In hoc.c. prio agit de diuisione signoz in indicatiuū memoratiuū z ꝓnosticū z vtilitatibus eorū. Scōo de diuisione z declaratione signoz sanoz. ibi (Significationū sanaz.) Tertio de diuisiōe z declaratione signoz egroz penes demonstrare morbū vel locū vel cām eius. ibi (Accidentiū autē) Quarto penes tēpus quo morbum associant. ibi (Amplius accidentiū.) Quinto de signis significantibus in eo qō de mēbris apparet sumptis ex his que proprie vel cōiter sentiunt. ibi (Significationū preterea.) Sexto de signis demonstrantibus egritudines occultas ad quaz cognitionē necessaria est notitia anatomie. ibi (Et de signis q̄.) Septio de sex regulis noscendi morbos occultos scita anatomia. ibi (Cūqz anatomie.)

¶In prima parte primo innuit hanc diuisionem qz signoz quedam significant rem presentem z dicuntur indicatiua. Alia rem preteritam: z dicuntur rememoratiua. Alia rem futuram: z dicuntur pronostica. Ait enim qz accidentia z significationes sm vnam trium predictarum dispositionum scilicet sanitatis egritudinis z neutralitatis declarant vnam trium significationum. i. rerum significatarum. s. vel presentem vel preteritam vel futuram. Eiusdez sententie meminit Gal. scōo tegni cañ. 1.2.z.3. dicens. Sunt autem z horum ipsorum: scilz signoū: sana qdē quecūqz presentis sanitatis sunt signa demonstratiua z future pronostica z prius facte rememoratiua. Egra vero signa z presentis egritudinis demonstratiua sunt: z future pronostica: z prius facte rememoratiua. Secundum vero hoc z neutra z que neutrarū dispositio non demonstratiua sunt z pro-

b. debilitas a mem

Universidad de Deusto Biblioteca

tertio de diuersitatibus accidentiuz ⁊ significationū. Et primo deter. de accidentibus ⁊ signationibus in generali Scdo hoc facit in speciali. ibi in prin. 2.c. (Et qñ est cum egritudines ⁊c.) In primo ergo capto dete. de accñtib⁹ ⁊ signis ponendo gñalez distinctionē ipsaz. Primo premittit quadaz diuersitatē significationū cōem nō solum egritudini: sed etiā oibus dispōnibus. Scdo ponit diuersitatem signationū que cōpetit tm̄ signis sanis vel egris. ibi (Significationum igna ⁊c.) ¶ Jurta primaz notādum de eo qd dicit accidentia ⁊ signatiōes q̄z accidēs ⁊ signatio possint cōtingere aliquādo in eodez subiecto tm̄ differūt: ⁊ ideo dicit accñtia ⁊ signiatōes: ⁊ dria ipsoz pōt assignari dupl'r. Uno modo quātuz ad rōnem. Alio modo quātuz ad rem. Et quātuz ad rem differunt dupl'r. Primo signatio est aliqd cōe oibus tribus dispōnibus. s. sane egre ⁊ neutre: sed accidens vt accipit a medico solum egre appropriat: qa accidens est res cōtra nām vt apparet de accidenti: nam accidens sequit morbū sicut umbra sequit corpus. Scdo differūt quia accidens ⁊ significatio videntur stare sicut excedentia ⁊ excessa: quia significatio reperit in quibusdam in qbus non reperit accidens: naz dispositio pōt appropriari naturali vt a cōplexione ⁊ signi quibusdaz alijs. s. a tempore anni ⁊ a regione ⁊ etate a quibus nō sumitur accidens. Item in aliquib⁹ sunt in quibus nō sunt significationes vt in egritudinibus quibusdam. in membris interioib⁹ pōt percipi accidens qd est actio lesa: non aūt significatio nisi aliquādo ab exeuntibus. Scdo differunt in rōne ⁊ hoc dupl'r. Uno modo respectu ad ea qbus operant: nam accidens dicit in comparatione ad corpus cui accidit. s. ad corpus egrum: dicit aūt significatio respectu medici vt ad ipsam significationē medicus significationē assumat. Scdo differunt rōne quātuz ad ea a qbus accipiunt: nam significationes accipiunt rōne eius qui est formale in signo ⁊ in modo significandi vel significato: sed accidēs sumitur rōne materie signi. s. rei que est signuz. s. cui est ratio signi tanq̄z in subtecto ⁊ qr inter significationē ⁊ accidens est dria: ideo dixit quia accidentia ⁊ significationes. ¶ Scōm notandum q̄ Auic. ponit diuersas distinctiones q̄ales accidentiū ⁊ inordinate: tamen vt eas melius intelligatis volo eas ad ordinem reducere: nam in quolibet signo est duo cōsiderare. s. aliqd māle vt est substantia signata ⁊ aliqd formale vt est significatio que refert ad significatuz. Sed si consideref rationē formalis qd est in eo: tunc attendit diuersimode in significando sicut diuersimode pōt considerari: quia vel consideraf absolute: ⁊ quātū ad hoc dicimus q̄ signationū quedam significant dispōnes quedaz locum aut respective: ⁊ hoc dupl'r. Aut in resolutione ad tempus ⁊ fm hoc dicimus q̄ signoz quedam sunt demonstrativa vt illa que significant rem pñtem: ⁊ quedaz rememorativa vt illa que significant rem preteritā: quedaz pnostica vt illa que significant rem futurā. Aut in resolutione ad membrū ⁊ hoc modo dicimus q̄ signoz quedam significant sup interiora membra quedaz super exteriora: ⁊ hoc modo accipiunt inferius. Si vo consideref rōne mālis qd est in eo: tunc est dupliciter: aut absolute: aut respective. Si absolute: tūc accipit illa distinctio signoz q̄ quedam sumit ab extrinsecis alterātibus: quedaz ab intrinseco: ⁊ hoc a q̄litate mutata: aut ab actiōe lesa vel ab exeuntib⁹: ⁊ hec distinctio ponitur a Joānitio ⁊ a Gal. per totum librū de accidenti ⁊ morbo. Si cōsideref in respectu ad aliud: hoc est tripl'r: aut in respectu inherendi corpori vel respectu ad nos vel in

firmo in eo qd facere debet. Aut rem preteritā de qua dixit Gal. q̄ soli ꝑdest medico: qm̄ declarat ipsum in sua arte excellentem ⁊ eius cōsilio magis credūt. Aut rem futuram de qua dixit Gal. q̄ vtriq; confert. Medico vero quia demonstrat ipsuz in sua scientia excellentez: ⁊ infirmo quia demonstrat qual'r ipse sit regendus.

respectu inherendi ad egritudinē. Si primo modo tunc accipitur illa distinctio signoz q̄ quedaz sumunt a substātial'r inherentib⁹: quedaz ab effectib⁹: ⁊ quedā a cāsibus: ⁊ hanc ponit Gal. in. 2. thegni. ter. cō. 7. ⁊ Auic. infra. Si in respectu ad nos tunc accipit illa distinctio signoz q̄ quedaz sumunt a sensibilib⁹ ꝑprijs vt ab odore vel sapore ⁊c. quedam a sensibilibus cōibus vt a motu ⁊ quiete ⁊c. ⁊ istam ponit infra Auic. Si tertio modo. s. respectu ad egritudinem sumit illa distinctio q̄ signoz quedā sunt familiaria ⁊ ꝑpria vt illa que similiter terminat egritudinem vel terminat cuz egritudine illa sunt cōmunia que vocant post apparētia: tunc dico q̄ diuersitatē signoz determiat hic Aui. in ꝓmo paragrapho: vt cōparat ad tres dicens q̄ quedaz ꝓferūt medico: ⁊ quedaz infirmo: ⁊ quedaz vtriq; ꝑut sunt pñtia preterita ⁊ futura.

¶ Sed tu dices. videf q̄ omne signum significet rem pñtem: quia qd offert se ipsum semp significat rem presentez: sed omne signū est hmōi: ideo ⁊c. Maior est nota: quia omne qd est: est sibi pñs. Dino: apparet: quia nisi se offerret non significaret: nullum ergo signū significat: neq; preteritā: neq; futurā: ergo male dicit. Preterea non videf q̄ aliqd signum conferat soli infirmo ⁊ non medico: naz tam egri q̄z medici est idem finis. s. sanitas: ergo vtriq; confert. Preterea videtur male dicere q̄ signa preteriti conferunt solum medico: quia scire consuetudinem preteritoz actoz confert medico in eo q̄ scit melius curare egritudinem per precedentia. Item confert infirmo quia quādo medicus scit dicere preterita sine revelatione infirmi: infirmus magis confidit de medico ⁊ citius sanatur: quia ille plures sanat de quo plures confidunt: in cōmento ꝑhemij ꝑ nosticoz. ergo videtur vtriq; conferre. ¶ Ad hoc dicendum. Sed primo notandum ꝓpter solutionē istoz q̄ in signo est duo considerare. Primuz est ipsum materiale qd est in signo absolute vt vinam vel egestionem vel dolorem: ⁊ hoc modo bene est illud qd primo occurrit medico: ⁊ hoc signum bene de se est pñs medico in sui cognitione: ⁊ hoc modo omne signum est pñs: q̄ indicat seipsuz primo. Scōm sciendum in signo est illud qd relinquit ex signo ⁊ in qd deducit intellectus in cognitionē signati: ⁊ hoc modo nō omne signum est presens: sed quoddaz est preteritoz rememorativū: vt quādo intellectus fertur ex eo qd sibi presentialiter occurrit de re preterita: ⁊ ad futuroz ꝓnosticum. s. quādo manuducitur per signum super futura vt qñ scio q̄ habuit vel habebit fluxum ventris ⁊ hmōi. ¶ Scdo est notandum q̄ sunt que cōferunt solum medico: verū est principaliter: sed vtriq; potest quodāmodo cōferre: tunc qñ dicit quedaz sunt que conferunt soli egro: verū est principaliter. Sed rō q̄ nō multū cōferunt medico est: q̄ signa demonstrativa in pñti quidem in egro soluz sunt ad cognoscēdum: modo nō est magna laus medico cognoscere pñtia: sed prescire ꝑterita vel futura: sicut filr prescire ꝑterita principaliter confert medico: quia magis laudaf ⁊ honoratur ab infirmo nō sic principaliter nisi inquātum medico melius se cōmittit in manibus suis: sed signa que sunt circa futura principaliter conferunt medico: quia medicus ex his honoratur. Item infirmo magis quia preuidet futura pericula potentia conuenire egro. ¶ Et ex his apparet solutio ad omnes rōnes ꝑterq; ad. 2. Cum dicitur idez est finis medici ⁊ infirmi. Dico q̄ nihil est: quia sanitas est finis medici vt medicus est: sed huius medici finis est gloria ⁊ honor: vt in principio primi pronosticorum.

Jacobus

nostica ⁊ rememorativa. ¶ Attende q̄ significationes ⁊ accidētia sunt realiter idem: sed dicuntur accidentia respectu corporuz quibus accidunt ⁊ significationes respectu medici qui per eas cognoscit dispositiones corporis. Jurta illud prin. ca. 1. doc. 1. huius scde sen. Accidens aūt vocaf accidens respectu sue essentie: aut cōparatione eius cui accidit: ⁊ vocaf significatio respectu cōsiderationis medici ad ipsum ⁊ processionis eius ab eo ad sciendum egritudinis essentiam. Secundo dicit q̄ vna significationum sanitatis egritudinis vel neutralitatis significat rem pñtem: vt syncopis morbū cordis: cecitas morbū oculi: hernia intestinalis fissurā siphac. Et de hac significatione dicit Gal. vt asserit hic prin. q̄ soli ꝓfert infirmo in hoc q̄ facere dz. ¶ Sed ꝓtra dicet aliqs: q̄ ꝓria intētio curandi morbū sumit ab essentia morbi teste Gal. 4. de inge. c. 4. dicēte. Dico ergo q̄ essentia morbi primā nobis intentionē insinuet: ergo significatio indicās morbū magis medico ꝓfert monstrans ei qd agendū. Item dicit Gal. 1. pnosti. cō. 6. illius cañ. Interest artificis vt vires egri atq; egritudines bñ ppēdat. Et similiter enūciationes de rebus pñtibus ꝑter q̄ prius viderit eas non est laus minor laude enūciantis ista duo. s. ꝑteritū ⁊ futurū. Signa igit indicativa medico cōferunt ad laudē ⁊ gloriā. ¶ Ꝓ solone attende prio q̄ signoz significantiū rem pñtem quedā notorie indicant eā sic q̄ a vulgo vel a medico peritissimo percipitur eoz significatio: vt qlibet videns syncopizantez pcipit ilico q̄ corpatitur: ⁊ videns cecū q̄ oculus est eger. Alia nō sic notorie indicāt: sed a peritis indicare noscuntur: vt vehemēs rubor pomoz maxille cum magna anhelitus difficultate significat peripneumoniaz: ⁊ pulsus serrinus apa in mēbro neruoso. ¶ Attende. 2. q̄ si gal. q̄ asserat signa significātia rēz pñtē nō ꝓferre medico sed soli infirmo dz sic intelligi: q̄ signa notoria rei pñtis non conferunt medico quo ad assecutionem glorie ⁊ honoris: lz ei ꝓferant que ad directionē in ope. Mam de prio cōmodo loqtur Hip. primo prono. vbi ait. Omnis q̄ medicine artis studio seu gloriā seu delectabilē amicoz copiam consequi desiderat adeo prudentū regulis rōnem suaz muniat vt in singulis valitudinibus presentia preterita ⁊ futura cognoscat ⁊ egro reuelet que de seipso eger minime presenserat: si n. se per euz cognoscit totum se illi certius cōmittit. Et de scdo cōmodo loqtur Haly scdo tegni cōmento. 5. illius cañ. Et utilitas quidem magna ⁊ demonstrationum ⁊ pronosticoz dicens Utilitas vero signoz rem pñtem significantium est necessaria in arte medicine: ꝓterea q̄ opones medicine particulares oēs pendēs sunt ex eis: ⁊ propterea q̄ per signa indicativa scitur quod futurum est ⁊ preparas eis qd necessarium est: hec Haly. Et per hec facile soluuntur obiecta. Tertio dicit q̄ alia significationum significat rem preteritā: vt macefactio corporis ⁊ pānorum circūstantium ei significat q̄ sudor precessit: ⁊ vnna habens filos ⁊ ramos pmixtos adinuicē significat precessisse coitus aut pollutiones: vt ait Prin. tertij. 20. c. 13. Et de hac significatiōe dixit Gal. q̄ soli medico ꝓdest: q̄ declarat ipsius excellentiam in arte sua narrantis egro qui ei contigerunt absq; hoc q̄ viderit vel audierit vnde plus in eo confidit eger ⁊ ei plus credit. Sed nullum ingeniuz curatiuum sumitur a re que preterijt directe ⁊ immediate. Quarto dicit q̄ alia significationum significat rem futuram vt signa digestionis apparentia in vrina die quarta in egritudinib⁹ acutis significant crisim venturam in septima.

De partibus.

a ¶ Signationū

Jurta illud Hip. apho. scda. 24. apho. Septime quarta est indicativa. Et citatio labij inferioris significat vomitū venturū. Et de hac significatione dixit Gal. q̄ confert vtriq; s. tā medico q̄z egro. Medico qdem q̄ monstrat eū sufficientem in sua arte ⁊ quasi prophetā cū victura predicat. Et excusat eum ab ignominia si quid sinistri contingat infirmo vt deterioratio sui vel mors per euz pronosticata. Infirmo vo quia cum sibi denunciant que ventura ei sunt minus ab eis terret ⁊ patiētius expectat: ⁊ medicus noscens ventura infirmo scit qual'r eū dietare debet ⁊ medicinis occurrere malis venturis. Et qa hec signatio reddit medicū quasi vatem simul ꝓferens medico ⁊ infirmo ⁊ cetere tm̄ vni ꝓferūt vt alijs prestantior ⁊ vtilior. Et id certificat Gal. primo ꝓno. cōmē. illius cañ. Interest artificis. dicēs. Ueruz iuuamentū q̄ acqrit in vnoquoq; horum triuz diuersaf dispositiōe multa: qd est qa ꝓnosticatio de eo qd futurū est magis est iuuatiua q̄z enunciatio de eo qd preterijt de enūciatione ⁊ qd est pñs: q̄ nō iuuaf ꝑ enūciationē de eo qd iaz ꝑterijt in aliqua dispōnez infirmus: imo medicus tm̄. s. qñ vult ostendere infirmo prudentiā suam per artem medicine.

Significationum ⁊c. ¶ In hac pte scda primo diuidit signū sanū in cōplonale ⁊ cōpositionale. Scdo subdiuidit cōpositionale. ibi (Et qbus sunt.) Tertio agit de cognitiōe dispōnis mēbroz principalium per opationes. ibi (Modus aūt.) ¶ In prima particula dicit q̄ signoz sanoz quedam significant temperamentū cōplexionis dequibus agetur loco suo. s. c. 4. doctrine presentis. Alia significant coequalitatem compositionis. i. cōmensurationez membroz organicoruz tam in seipsis q̄z comparatione ad alia in sua organizatione.

¶ Et qbus sunt ⁊c. ¶ In scda dicit q̄ ex signis significātib⁹ coequalitatē cōpositionis qdam sunt substātialia sicut forma. i. plasmatio ⁊ figura ⁊ quātitas ⁊ numerus cōueniētes seu debite inuicē ꝓportionati. Et iste dispōnes seu spēs cōpositionis iaz diuise fuerūt. i. pdistincte. s. c. 3. doc. 1. istius sen. Alia sunt accñtalia sicut decor ⁊ pulchritudo seu formositas. Alia sunt finalia. s. sumpta ab opōnib⁹ que sunt cāe finales cōplonis ⁊ cōpositionis mēbroz vt ait Prin. ꝓmi. 1. doc. 1. c. 2. dicēs. Cause aūt finales sunt opōnes: ⁊ ipse sunt que fiūt ex cōplemēto opationū. i. que attēdunt penes cōplementū ⁊ pfectionez opationū ⁊ que incedendo. i. trāscurrēdo per etates ab infantia vsq; ad senū fm pfectionē ꝓueniunt. i. cōplete ⁊ pfecte agunt qualz etate fm ipsius exigentiā vel que incedendo. i. transeundo de mēbro in mēbrū: vel de virtute aliqua in suū obiectū complete fiunt. Mam qlibet mēbrū cuius opatio perfecte cōplet sanū esse vi. ¶ Attēde ꝓmo q̄ Gal. 2. thegni pertractās de signis sanis primo diuidit ea in signa sumpta a substantialiter inherētib⁹ ⁊ in sumpta ab operationib⁹ necessario ꝓtib⁹ substantialiter inherentia: ⁊ in sumpta a cāsibus seu accñtibus. Scribit enim ibi ter. 7. Cognitiones vo eoz ⁊ ab inherentibus fm substantie rōnem debet fieri: ⁊ ab his qui ex necessitate hec consequūtur effectib⁹ ⁊ cāsibus que etiā accñtia ꝓprie vocamus. ¶ Attēde scdo q̄ Gal. adaptat hec tria signa tam optime cōplectioni q̄z optime compositioni dicens. A substantia quidem ipsa eoruz que in optima compositione sunt contemperantia similes quidem partes habentiuz in caliditate ⁊ frigiditate ⁊ siccitate ⁊ humiditate. Organicoruz vero in quātitate ⁊

qualitate

a ¶Significationuꝫ ꝛc. ¶Hic ponit diuersitatē signoꝝ que competunt tñ sanis corpibus vel tñ egris. Et primo ponit diuersitate signoꝝ a propriata tñ vl̃ solum sane dispositioni. Secundo ponit multas alias appropriatas egre dispositioni. ibi (Accidentiuꝫ aūt que egritudines ꝛc.) ¶Circa istam partem notandum q̄ ista diuersitas sit appropriata significationibus que sunt circa sanas tñ: tamen pōt fieri circa egras: nam quedam sunt que significant malitiā complexionis ꝛ quedam que significant malitiā compositionis: ꝛ illaꝝ quedaꝫ ꝛc. vt ps in textu: tamē magis posuit hoc circa dispositionem sanam: quia in ea est magis mānifesta hec diuersitas q̄ in egra. ¶Et ē notandum q̄ quādo Auic. dicit q̄ quedaꝫ significāt coēqualitate cōplexionis: q̄dā coequalitatez cōpositōis ꝛc. Dat intelligere distinctiōez signoꝝ. s. positam in thegni. s. q̄ quedam sumūtur a substantialiter inherentibus: ꝛ hoc membroꝝ tangit primo cū dicit sunt substātiales vt forma sit⁹ quātitas: naꝫ hec signa sumūtur ab eo q̄ est de substantia membri: alia sumuntur ab accidentib⁹ ꝛ hoꝝ quedam sumūtur a cāsibus vt pulchritudo ꝛ decor. q̄daꝫ ab effectibus vt operatiōe sensitiua vel motiua: ꝛ hoc membrū tangit cum dicitur et eis sunt finales ꝛc.

¶Significationum[a] sanarum quedam sunt que cōplexionis significant equalitatem quas in suo loco nominabimus. Et quedam sunt que significant coequalitatem cōpositionis ex quibus sunt substantiales que x̄bi gratia sunt vt sicut forma ꝛ situs ꝛ quātitas ꝛ numerus ſm q̄ō os. Et he quidez dispositiones diuise fuerūt. Et ex eis sunt accidentales sicut decoratio ꝛ pulchritudo. Et ex eis sunt finales ꝛ ipse sunt que fiunt ex cōplemento operationuꝫ: ꝛ que incedendo ſm perfectionem ꝓueniunt. Omne enim membrū cuius operatio complet est sanū. Modus autem ex operationibus cognoscendi est ſm membroꝝ principaliuꝫ dispositiōes. Secūdum cerebrū quidez est per dispositiones operationū voluntariarum et per dispositiōes sensus ꝛ per opationes estimationis. Et ſm coꝝ quidem est ꝓ pulsum ꝛ per anhelitum. Et ſm epar quidez est per egestionem ꝛ vrinam: ipsius nāq̄ debilitatem egestio ꝛ vrina loture recentis carnis similes sequūtur. ¶Accidentium[b] autem que egritudines significant quedam sunt que ipsam demonstrāt egritudinē sicut diuersitas pulsus in festinatione sui in febre: ipse nāq̄ ipsam significat febrem. Et quedam sunt que egritudinis significant locum sicut pulsus serrinus cui in ꝓte pectoris fuerit dolor: qm̄ significat q̄ apostema ē in pāniculo ꝛ in diaphragmate: ꝛ sicut pulsus vndosus: qm̄ significat q̄ apa est in corpe pulmonis. Et q̄daꝫ signant egritudis cāꝫ sicut significationes repletionis per diuersitatem suarum dispōnum: quaꝝ quilibet modus aliquem repletionis modum signat.

¶Tertiū est aduertēdū q̄ in declaratione cognoscēdi accūtia q̄ sunt effect⁹ vel opōnes vel fines q̄ō idē est magis explicat ꝛ significationibus principaliuꝫ q̄ aliox: quia totum corpus qualificat ꝛ dependet ab operationib⁹: siue a diuersitate operationū principaliuꝫ membroꝝ: ꝛ ideo sicut membra principalia diuersificantur: ita ꝛ totum corpus: nam super significationez cerebri accipit signum sumptum ab operationibus voluntariis ꝛ sensibilibus ꝛ motiuis ab ipso procedentibus: dispositionem autez pulsus super dispositionem cordis vel virtutis vitalis: ꝛ etiam per anhelitum.

¶Sed tu dices de pulsu notum est q̄ significat super dispositionem cordis: sed de anhelitu videtur quia ad anhelitum sequitur virtus motiua lacertoꝝ que procedit a virtute motiua cerebri non solum a virtute vitali. ¶Dicendum q̄ ab anhelitu potest sumi significatio dupliciter. Aut ratione eius q̄ō in anhelitu egreditur: ꝛ hoc modo anhelitus solum significat super cor: quia hec mutatio. s. fumositarum superfluitatuꝫ que per anhelitum egrediuntur solum ꝓcedit a corde. Aut sumitur significatio ab anhelitu ratione actionis eius: ꝛ tunc ab anhelitu potest sumi significatio a duobus. s. a cerebro ꝛ a corde sicut duo principia concurrunt ad actionez anhelitus. s. virtus motiua cerebri que efficit motum. Item virtus vitalis cordis que est tanq̄ finis: q̄ anhelitus fit propter cor: ideo potest diuersificari a corde tanq̄ a fine: nam agens agit semper ſm q̄ reperitur necessitas finis: ꝛ ideo variatur anhelitus ab accidētibus anime ac ab ira tristitia ꝛc. que habent esse in appetitu qui est in corde: ꝛ ideo mutatur ſm q̄ requirit necessitas cordis: sed mutatur a virtute cerebri absolute quātuꝫ ad eius factionem vel pauationem factionis absolute cum eius virtus ad anhelitum requirat: ꝛ ideo mutatur anhelitus ex lesione cerebri: vt in epilepsia vel apoplexia vt apparet. 4. de interioribus. c. 2. ꝛ apparet sic quō signficat sup dispositionem cordis ꝛ quo nō.

¶Sed vlteri⁹ tu dices de eo q̄ō subdit. (Et ſm epar ꝓ egestione ꝛ vrinā.) Dicit. videtur male exemplificare de egestione ꝛ vrina respectu epatis: quia egestio ꝛ vria sunt casus epatis nō effectus vel opationes epatis vt ps. Dicēdū q̄ Auic. bene dicit: propter q̄ō notandum quia hec est differentia inter operatiōes vitales ꝛ animales ꝛ operationes naturales: quia a dispositiōe virtutis vitalis ꝛ vitalis imediate possumus sumere significationem ab effectibus: quia earum operationes statim se offerunt sensui: sed super naturalem per exemplum: non autem per effectus: quia sui effectus sunt nobis occulti: ideo adaptauit ad dispositionem sanam ipsius epatis solum ꝛc.

[a] ¶Accidentiuꝫ ꝛc. ¶Ponit diuersitatez accidentium vel signoꝝ que appropriatur soli dispositioni in egro: ꝛ tria facit sicut tres ponit distinctiones. Scōa ibi (Amplius accidentiū.) Tertia ibi (Significationū preterea.)

¶Dubitatur circa illam partem. Amplius accidentium. de eo q̄ō dicit ꝛ sunt quedam que in fine rei eueniunt: nam ex hoc videtur innuere q̄ signa cretica eueniāt in processu egritudinis ꝛ non in principio. ¶Sed contra. quia Gale. dicit in. 67. cōmen. 2. pnosticoꝝ. q̄ signa cretica possunt apparere in principio: ꝛ tunc sunt mala: quia sunt fine signis digestionis precedentibus: ꝛ hoc idem dicit in cōmento. 12. parue particule illius afoꝝ. Paroxismos ꝛ consistentias. ꝛ primo de crisi capitulo octauo. ¶Preterea dicit q̄ significatiōes phibite maturationis nō apparent in principio sed in ꝓcessu. Contrariū huius ponit Bal.

Jacobus

qualitate componentium ea ꝛ adhuc in formatione ꝛ positione particularum vniuscuiusq̄ ꝛ totius organi. Sed princeps hic videtur ea adaptare soli compositioni. ¶Attende tertio q̄ signa necessario consequentia complexionem tēperatam sic describit ibi Bal. ter. 9. Alibis vero que ex necessitate hx sequuntur similes quidem partes habentia quātum quidem ad tactum in duricia ꝛ mollitie mediocritas: quātum vero ad visuꝫ bonus color ꝛ ſm lenitatem ꝛ asperitatem mediocritas. Deinde addit. Secundum vero effectus operationum perfectio quā ꝛ virtutem nominauimus. ¶Attende. 4. q̄ signa necessario ꝓsequentia optimam compositionem ita describit ibi. Eorum vero que organica consequuntur in coequalitate ꝛ pulchritudine omnis corporis organicoꝝ. Amplius ꝛ inxerentium eis effectum virtute. ¶Attende. 5. q̄ inter hx signa magis certa sunt hec que sumunt a substantialiter inxerētibus: deinde sumpta ab opationibus: ꝛ vltimo sumpta a cāsibus. Juxta illud haly scō teg. cōmen. 7. illius cañ. Cognitiones vero. Siga corpoꝝ sanoꝝ tria sunt. Unum eoꝝ est q̄ō est assumptuꝫ et eo q̄ō in eis est ex diffinitione substātie eoꝝ. Et ista signa sunt necessarie vificationis. Et scōa sumpta sunt ex opatiōib⁹ membroꝝ. Et ista itez sunt appentis vitatis. Et tertia sunt sumpta ex accñtibus ꝛ ꝓsequēt⁹ ab eo q̄ō est eis i diffinitiōibus substātie coꝝ ꝓsequētib⁹ itez ab opatiōibus. Et ista multotiēs sunt veridica.

¶Modus ꝛc.) In tertia dicit q̄ modus noscendi dispositiones mēbroꝝ principalium per opationes talis est q̄ dispōnes cerebri noscunt per opationes voluntarij motus ꝛ sensus ꝛ estimationis ꝛ imaginationis ꝛ memorie: q̄ cerebrū est earū fons ꝛ origo. Et dispōnes cordis cognoscuntur per operationes pulsus ꝛ anhelitus que a corde dependent: ꝛ gra ꝓseruationis caloris ipsius fiunt. Et dispōnes epatis cognoscunt p egestionē ꝛ vrinā. Per egestionē quidez: q̄ recipit ab epate cholere tincturaz. Per vrinam vero: q̄ descenditur a massa humorum genita in epate vt serum a lacte. Et epatis debilitatē significant specialiter egestio ꝛ vrina files loture recētis carnis adhuc sanguinolente. Nam p talē egestionez magna debilitatis epatis significatur in attrahendo chilū vel oppilatio in epate: quare chilus in meseraicis incipiēs sanguificare ꝛ aliqd ruboris sanguinis acgrere regurgitrat ad intestina inde exiens vt lutura carnis. Sed p talē vrinā significat mala sequestratio sanguis ab aquositate ꝛ debilitas digestiue epatis.

Accidentium autem ꝛc.

¶In hac parte tertia pūn. innuit hanc diuisionem q̄ signoꝝ egroꝝ quedā significant egritudinē: alia locū egritudinis: alia cām eius: vt pulsus diuersitas. i. differētia nālis in festinatione seu velocitate vel frequētia significat calorē extraneū accensum in corde q febris dī: pp cuius extinctionē natura plus solito festinat in motu pulsus. Et pulsus serinus cum dolore acuto in partibus pectoris significat locū egritudinis. s. apostema ē in loco nervoso seu pāniculoso: videlz in diaphragmate vel in pāniculo cooperiēte costas: vel in panniculo mediastino. Et pulsus vndosus cū magna difficultate anhelitus ꝛ gravitate in pectoralibus significat ēt locuz egritudinis: vz apostema esse in corpore pulmonis. Et intellige p pulsum serrinū pulsum velocem frequentē cuius partes in magnitudine vnaſtolis diuerse existūt ꝛ in duricie ꝛ in mollicie vt ait pūn. c. 3. sum. 1. fen presentis. Et dī serrinus q: dū tangitur sub digitis apparet vt serra dentata. Sed pulsus vndosus est pulsus diuersus in magnitudine partium vene ꝛ earparuitate ꝛ eleuatione ipsaꝝ ad superiora: ꝛ in latitudine ꝛ in cōsecutione ꝛ precessione ꝛ in principio motus pulsus cum mollicie que est in ipso. Et dī vndosus: q: sub digitis tangentibus ipsum simulatur vndis quarum alie alias sequunt ſm rectitudinē cū diuersitate que est inter eas in eleuatione earū ad supiora ꝛ descensione ad inferiora ꝛ in velocitate ꝛ tarditate vt ait pūn. c. nūc dicto. Sed signa significātia cāꝫ egritudinis sunt signationes repletionū penes diuersitatē suaꝝ dispōnuꝫ: vt q̄ vna est ex sanguine: alia ex cholera: alia ex flegmate: alia ex melia: alia ex aqua: alia ex vento. Et quilibet modus haꝝ signationum significat aliquē moduꝫ repletionis vt signa repletionis sanguis plectorā ꝛ signa repletionis cholere cacochimiā cholericā ꝛ sic de alijs. Et hec signa repletionū cuiuslibet humoris narrabunt infra. c. 7. doc. pūmi.

Amplius ꝛc.

¶In hac parte quarta tangit hāc diuisionē q̄ accidentium quedaꝫ simul incipiunt ꝛ desinunt cū egritudine cuius sunt accidētia: ꝛ dicunt prodeuntia quasi simul ꝓcedētia. Alia sunt que nō habent horaꝝ sui aduentus determinatā: sed quādoq̄ veniunt in principio: q̄nq̄ in augmento: q̄nq̄ in statu egritudinis. Alia veniunt in fine egritudinis. s. circa horam crisis seu terminationis egritudinis ad bonū vel ad maluz. Exempluz primoꝝ sunt accidentia quinq̄ fine quibus nunq̄ est vera pleuresis. Primū est febris acuta ꝓpter vicinitatē apostematis ad cor. Secūduz est dolor pungitiuus: q: apostema est in mēbro pāniculoso sortis sensus. Tertiū est difficultas anhelitus seu coangustatio ex apostemate partez cōcauitatis pectoris in qua pulmo dilatari debet impediente. Quartū est tussis ꝓpter conatū virtutis expulsiue pectoris ad eductionē materie pungētis. Quintū est pulsus serrinus: ꝛ hoc accidens est cōe apostematib⁹ euenientib⁹ mēbris nervosis ꝛ pāniculosis ꝓpter tensionē. Exempluz scōoꝝ est dolor capitis in febre vel vomit⁹ vel nausea. Exempluz tertioꝝ est egritudines crisis sicut apostemata partium exteriorū euenientia per viam crisis ꝛ signa perfecte digestionis materie: ꝛ signa corruptionis maligne cōtraria digestioni qualia apparent in crisi mortifera: ꝛ signa mortis vt pulsus formicans casus virtutis.

Significationum ꝛc.

¶In hac parte gnta primo diuidit signa significātia in eo q̄ō de mēbris apparet in sensibili⁹ ꝓpria ꝛ sensibilia cōia. Scōo exemplificat de his. ibi (Et cognitiones quidez.) Tertio diuidit signa sumpta ex motibus diuisione quadrimembri: ꝛ subdiuidit duo ex membris illius. ibi (Et earū sunt quedaz.) Quarto tangit diuersitates motuū predictorum penes diuersitates suarū essentiaruz ꝛ numeri suoꝝ motoꝝ ꝛ quātitatis tumoris ꝛ instrumentoꝝ quibus iuuantur ꝛ suoꝝ principioꝝ ꝛ suariz materieruz. ibi (Di autez motus.) ¶In prima parti. primo innuit hanc diuisionem: q̄ signoꝝ quedam significant in eo q̄ō apparet in membris: alie significant egritudines occultas. Primū membrū tangit in principio huius quinte partis dicēs. Significationū preterea alie sunt que in eo q̄ō de mēbris apparent significant. Scōm in principio sexte partis dicens. Et de signis etiaz sunt que egritudines demonstrant occultas. Scōo innuit hanc diuisionem q̄ signoꝝ significantium res manifestas in eo q̄ō de mēbris apꝓet que

in cõmento illius afor.12.prime parti. Paroxismos.dicens q signa ablate coctionis apparent in principio morbi:t hoc dicit Hippo.in libro vnarũ.Signa autez initiative digestionis apparent in ꝓcessu. ¶ Preterea dicit q signa mortis non apparent in principio.Contra:qr in apoplexia tertie speciei t squinãtia prime speciei ab ipso principio apparent signa mortalia. ¶ Ad primũ dicẽdum q principiũ intelligit hic Auicẽ.punctuz initiale in quo incipit egritudo t in tali principio non ꝑñt apparere signa cretica:t hoc ꝓbatur per id qđ dixit supra in scõo paragrapho q̃ cum egritudine icipiũt t finiũtur:nam signa familiaria non incipiunt ab ipso ꝓncipio qđ est punctũ initiale in quo incipit egritudo: tamen possunt bene apparere in ꝓncipio qđ est vnũ de quattuor tẽporib⁹ morbi:t ita intellexit Gale in cõmen.illius afor. Paroxismos tc̃. q signa cretica nõ incipiunt cuz morbo in sui certo initio.i.pũcto initiali:tamẽ apparent in initio scõa t tertia consideratiõe.s.in prin. qđ est spatiũ trium dier:t in ꝓn. qđ est vnuz de quattuor tẽporib⁹ morbi tc̃. ¶ Ad scõz dicẽduz q sequs est inter signa ablate digestionis t signa ꝓhibite digestionis:naz signa ablate coctionis sunt quãdo natura nõ bene incepit operari manifeste circa materiã morbi:t hoc est in prin.q: tunc apparent signa occulte digestionis:sicut apparet per Gal.in ꝓmo de crisi.c.18.sz signa ꝓhibite digõnis sunt signa indigestionis que sunt cõtraria signis digestionis:t talia sunt qñ natura incipit opari manifeste circa materiã:t materia repugnat t non obedit ei t talia apparent in ꝓcessu t nõ in principio. ¶ Ad tertiũ dicẽdum q egritudinuz quedam sunt mortales a toto genere: quedaz aũt salubres a toto genere:t quedaz tenent medium.s.egritudines acute.In egritudinibus quidẽ mortalibus.s.in apoplexia prime speciei t squinãtia prime spẽi:t in egritudinibus salubribus a toto genere qualis est effimera nisi contingat error nõ habet locum sermo Auicẽ.In egritudinibus autem incertis.s.que tenent medium locum habet quales,sunt egritudines acute:t hoc notauit Auic. cũ dixit. Harum autez plurime in egritudinibus sunt acutis.

a ¶ Amplius tc̃. ¶ Hic ponit scõaz diuersitatem signoꝝ que appropriat soluz egritudinib⁹.Vbi notandum q hic ponit distinctionẽ signoꝝ in cõparatiõe ad morbuz que accipitur ſm diuersitatẽ coꝝ que apparent in morbis. Notandum q sic apparet in cõmento illius afor. Paroxismos t ꝓsistentias. signoꝝ quedaz sunt familiaria.s.illa que semper cõcomitant morbũ a principio vsq; ad finẽ:t cessant morbo cessante.Alia sunt nõ familiaria:vt que aliquãdo sequũtur morbum:aliqñ non:t istoꝝ quedaz sunt apparentia in principio t quedam non ꝑñt apparere nisi post signa digõnis t indigestionis:quedam sunt que aliqñ apparent in diuersis temporib⁹:vt signa crisis t signa salutis t mortis:vt in principio de crisi.c.18. Ulterius oporteret querere virum hec omnia que hic nominãtur in pleuresi semper cõcomitanf pleuresim de necessitate:sed quia non est modo tempus dimittaf. Ulterius dicit in acutis:non vult etiaz dicere q non possit ẽt fieri in chronicis egritudinib⁹:ſz in eis fit raro:t dixit possibile:qr omnia hec signa reperiuntur in acutis:vt apparet in illo afor.23.scde par.Acute egritudines: sed alia signa.s.digestionis t indigestionis tc̃. omnia possunt reperiri in chronicis t i acutis:ꝫ manifestius in acutis. Deinde cum dicit.

b ¶ Significationum tc̃. ¶ Hic ponit tertiã diuersitatem signoꝝ:quedam significant super egritudinẽ membroꝝ interioꝝ:quedã super egritudines mẽbroꝝ exteriorũ.Determinato de diuersitatibus signoꝝ que significant super membra exteriora. Secũdo interiora.scda ibi (Et de signis etiaz sunt que egritudines demõstrant occultas.) In prima parte ponit suam distinctionez.Scdo declarat mẽbra distõis.ibi (Et cognitiones quidez dispositionũ.) Prima in duas. Primo facit qđ dictũ est.Secundo remouet quoddaz dubiũ ibi (Et fortasse illa.) ¶ Notandum q sensibilia possunt dici cõia dupl'r.Uno modo quia sentiant vel a sensu cõi vel a phantasia:sicut Auer.2.de aia.cõmen.65.dicit enim q ista sensata cõia.s.forma motꝰ quies tc̃.non dicunf cõia:quia solum sentiant a sensu cõi.ꝫ enuz esset mala expositio:qr oia sensata siue cõia siue ꝓpria sentiunf a sensu cõi.Alio mõ dicuntur cõia: qr a pluribus sensibus percipiunf:nam forma t motus t magnitudo tc̃. sentiũtur a visu t tactu tc̃. t hec est vera exposito.

c ¶ Et fortasse tc̃. ¶ Remouet dubium t est tale dictum est q ista sensata cõia significant super egritudines exteriores: modo quereret aliquis significant ne ista super egritudines interiores.Rñdet q sic:t ꝓz.

¶ Sed dubitaret aliquis de eo qđ dicit q breuitas digitoꝝ est signum parutatis epatis:nam ꝫ est cõtra Auer.in.4.colliget.c.4. de signis significatib⁹ super sanitatem epatis:qui expresse dicit q qui dicit q paruitas digitoꝝ significat tc̃. ignorat locum generatiue virtutis. Preterea quo significat super epar cuz non sint orti ab epate. Ad hoc dicenduz q digiti possunt dupl'r accipi aut ꝓprie aut transumptiue.Si primo modo accipiant dico q ex curtitate digitoꝝ nõ significat super dispositionẽ epatis ꝓprie:cuius rõ est:q epar est principiuz exhibens materiã membroꝝ ex qua augent t complent:qñ ergo sunt curti significãt sup defectũ materie:sed quãtuz ad hoc non magis curtitas digitoꝝ hoc significat q̃z alioꝝ membroꝝ:sed sicut dicit Auer.longitudo t curtitas digitoruz dependet ab opatione virtutis informatiue magis q̃z ab aliquo alio:tñ mã ad hoc adiuuat: quia si in eo qđ de mẽbris appet significant que sunt ex eis sumpte q ue ꝓprie sentiunf sicut coloꝝ dispones t dispones tactus in duritie t mollitie:t in caliditate t frigiditate t in reliqs:aut ex his que cõiter sentiunf:t sunt ea que sunt sumpta ex forma membroꝝ t ipsorum situbus t motibus t quietibus. ¶ Et fortasse[c] illa signabunt ipsoꝝ dispones occultas sicut labij salt⁹ vomitũ. Ipsoꝝ ꝓterea quãtitates augmẽtate si fuerint aut diminute t coꝝ numeri fortasse occultoꝝ dispones significabunt mẽbroꝝ: quẽadmoduz curtitas digitorũ que epatis paruitatẽ signat t ecõtrario.

dam sumpta sunt ex sensibilibus ꝓpriis:vt colore sono sapore odore calido:frigido:sicco:humido duro molli: que propria dicuntur: qr quodq; eorum vnico sensu sentitur t est ei appropriatum . Alia sumpta sunt ex sensibilibus cõibus vt figura situ motu t quiete numero t magnitudine:que cõia dicuntur qr sentiuntur pluribus sensibus. Iurta illud Arist.2.de anima ter.6. Cõmunia autez sunt motus quies numerus figura magnitudo.Huiuscemodi.n.nullius vnius sunt propria sed cõmunia oibus.Tertio dicit ꝫ pin.q fortasse aliqua ex predictis signis significant dispositiões occultas : sicut saltus labij inferioris seu motio vel oscitatio significat vomitũ venturũ:moto.n.stomacho sup humore grauante cõmouetur labium ex colligantia ipsius cum eo.Et dicit fortasse qr non semper ad motuz labij sequitur vomitus. Quarto qr non antea cõnumerauerat inter sensibilia cõia quãtitatem t numeꝝ mẽbroꝝ ꝫ innuit eos debere connumerari.Dicit.n.q quãtitates mẽbrorum si fuerint augmentate aut diminute vel coꝝ numeri forte significabunt dispositiones aliquas occultorum membrorum vt curritas digitorum paruitatem epatis t eorum longitudo magnitudinem eius.

¶ Et cognitiones tc̃.) ¶ In scda dicit primo q cognitiones dispositionũ mẽbrorum per egestionem si nigra sit aut citrina t illud super quod ipsa significat sunt res visibiles.i.visu perceptibiles mediãte coloꝛe:t cognitio inflationis seu inflatiue ventositatis t malicie digerendi ex rugitu est audibile.i.auditu perceptibile mediante rugitu:t similiter hmõi cognitiones dispositionũ mẽbrorum sunt sensu perceptibiles p sapores t odores,otis:t reliqne cognitiones.s.a tactu sumpte. ¶ Attende primo q Gal.3.morbi.c.5.tractans de signis seu accidentibus sumptibus a qualitatibus sensibilibus.s.de his que comprehenduntur auditu dicens Dico ergo primo accidentia huius quattuor esse quedam enim cõprehenduntur cum visu:quedam cum odoratu:quedam cum gustu:quedam cũ tactu : t id ideo est qr pauciora signa dispositionum corporis nobis prebet auditus. ¶ Attende secundo q accidentia sumpta a visu sic declarat ibi.Que autem percipimus in colore extra nãm erunt aut in toto corpe aut in vno mẽbro aut in pluribus.Color aũt extra nãm erit in toto corpe sicut in ictericia t passione epatis videmus t splenis t hydropisis : in vno autem mẽbro vt est nigredo lingue. ¶ Attende.3.q accidentia sumpta ab odoratu maxime ꝓcipiuntur per respirationem anhelitus t euaporationem que fit a membris. Iurta illud.E.ibi.Que autem cõprehenduntꝰ p odoratum vniuersaliter ꝓcipiuntur per anhelitum t flatum. Per anhelitũ aũt intendo aerem attrahi a gutture t pulmonis cãalibus. Per flatũ vero actionẽ intendo que fit in toto corpe simili rõne . Per hec ergo duo puto rem extra naturam ita possumus secernere . Possumus q oqz p ista fetorẽ aurium cõprehendere narium quoqz t titillici t plurimorũ mẽbrorum in morbos mutatorum.Item ructus est ꝓcipiendus si sit fumosus vel accetosus vel abominabilis vt fetentes pisces t alias qualitates putoris ꝓcipimus. ¶ Attẽde.4.q accidentia seu signa sumpta a gustu statim post ita meminit Accidentia vero que gustu percipiuntur ab ipsis infirmis sciunf. Multotiens enim ex ipso sudore quedam pars in os egrotantis ingredit t sapor eius ꝓcipitur fiſr p saliue saporẽ cognoscit. Idẽ fit si sanguinẽ per os ejiciat qñqz sentit dulcẽ qñqz salsuz. Similiter quod screat ex pulmone : t vomitum a stomacho exeuntez qñqz sentit cum acetosum:qñqz salsum:qñqz amarum:aliqñ dulcem : qñqz ponticum.Deinde subdit accidentia sumpta a tactu dicens. Similiter qđ a tactu cõprehendimus vnũ ex accidentibus est cum a nãli curſu egreditur:qñqz.n. fit durum:qñqz siccum:qñqz extensum : nõnunq̃ molle:t aliqñ alio mõ est:ꝛc Gal.Scõ dicit ꝫ pin.q cognitiones ptisis t ethice p gibbositates vnguiũ sunt visibiles.i. visu ꝓceptibiles:sed sunt de capso.1.summa sensibiliũ cõium:qr pendẽt a figura que est sensibile cõmune.Et ꝓuenit talis gibbositas in ptisi t ethicem partim ex consumptione carnis subiecte vnguibus:partim ex ꝓsumptione substãtialis humiditatis ipsoꝝ vnguium.Tertio qa predixerat sensibile cõmune qñqz significare dispones occultas vt saltuz labij vomitũ t digitoꝝ curtitatẽ epar paruum. Hic simile dicit de sensibili ꝓprio t de cõi etiaz vt ruborꝝ pomi,marille significat apa pulmonis t gibbositas vnguis vlcus ipsius. Rubescunt aũt poma marillaruz in peripleumonia ꝓpter multitudinẽ vaporꝝ sanguineoꝝ latoꝝ in ea a pulmone ad genas.Quarto dicit q er motibus t quietib⁹ qui sunt sensibilia cõia trahũtur res.i.significationes vel cognitiones que modo dicenf. Et quietib⁹ qdem apoplexia significat si fuerit vlis quies seu priuatio motus in toto corpore:t silr syncopis.Sed si priuatio motus fuerit partialis significat epilensia vel paralysis. Et motibus aũt significatiões sumpte sunt sicut horripilatio:tremor:singultus:sterẽutatio:oscitatio:alices:seu brachioꝝ extensiones:tussis:saltus:spasmꝰ incipiens spasmare : ipso enim facto iam cessat motus:de quoꝝ naturis t differeniis late tractat Gal.quinto morbi.

¶ Et eaꝝ tc̃.) ¶ In tertia primo ponit hanc diuisionẽ quadrimembrez:q motionũ nunc dictarũ t similiuz quedaz ꝓueniunt ex opatione nature ꝓncipalr vt singultus:quedaz ex opatione nature accidẽtalr vt spasmus t tremor:quedã sunt pure voluntarie sicut estimatio.i.motus ꝓsecutionis aut fuge sequẽs iudicium estimative:vel lege estuatio vt qdaz lib.hñt:t intellige motũ ire:t revolutio egri de latere in latus:alie sunt partim naturales partim voluntarie:sicut tussis vomitio t egestio. ¶ Attende ꝓmo q ꝫ singultus sit motus nature.s.virtutis nãlis expulsiue stomachi:numerat tamẽ a Gal.4.morbi.c.1.ad prin.inter accidentia que sunt ex toto genere contra naturã:qr nõ fit a natura regulariter operãte sed irritata per aliqd lesiuũ. ¶ Attẽde scda q spasmus qui dr hic fieri ex opatione nature accũtali nõ fit ex opatione nature mẽbri:sed nature morbi vel materie eius.Iurta illud Gal.5.morbi.c.1.Actio vo que a solo morbo fit est iectigatio t spasmus.Attende tertio q tremor quẽ Pin.ꝫ fieri dicit ex opone nature accũtali numerat a Gal.5.morbi.c. dicto inter motus factos partim a virtute:partiz a morbo.Ait enim illic.c.1.Ab vtriſqz aũt fiunt oẽs motus cõgelationis:t motus oĩs qui fit mẽbris moilificari incipientib⁹. Tremor quoqz. Et.c.2.eiusdem libri ait.Tremor fit ex duob⁹ motibus:vno quoqz membrũ gratuitate mouef inferius:t alio virtute sursum leuaf. Scõponit hanc diuisionez bimẽbrẽ:q motionũ ptiz nãliũ:ptiz volũtariũ qdaz sunt in gb⁹ nã vincit volũtatem vt tussis:alie sunt in qbus voluntas superat naturã:vt vomitio t egestio: tunc nõ fiunt cum virtus voluntaria nõ vult eas cito efficere : ꝫ natura ꝑsto sit ad eas efficiendum. ¶ Attende q natura stabiliuit in tussi q volũtaria virtus vinceref a nãli ꝓpter necessitatẽ custodiendi cor ne suffocatio contingat. Iurta illud

Universidad de Deusto

qz si est partꝫ ꝛ materia virtus informatiua nō potuit lōgos ꝓducere ꝛc. ꝛ ideo hoc est dictū valde extraneū accipiendo propue digitos. Alio modo possunt accipi trāsumptiue. s. qz p digitos intelligit venas epatis ꝛ ita retulit quidā hebreus magistro Thadeo qz in Aui. habet apud arabes vene vbi habemus digiti: nam vene dicuntur digiti epatis: ꝛ hoc videtur concordare cuz dicto Bal. in lib. 5. de iuuamentis membro. cap. 2. ꝛ. 6. cap. 1. dicit enim qz vene que sunt meseraice dicuntur manus epatis: naz sicut per manus attrahimus res: ita epar per meseraicas attrahit nutrimētum: ꝛ relique etiam vene dicuntur manus etiaz epatis: qz per eas transmittit nutrimentum ad singula membra corporis nostri. Alij dicūt qz hic intelligit vere digitos: ꝛ dicunt qz digiti manus debent proportionari epati duplr. Uno modo ex parte materie: qz si epar est magnū ꝛ omnia mēbra debent esse magna eo qz materia ipsorū est multa: ꝛ si epar est paruuz oia mēbra debēt esse parua pp penuriā materie. Itē ex parte finis: qz epar magnum indiget magno nutrimento ꝛ multo. allatio aūt multi nutrimenti confert p digitos longos eo qz multū possunt recipere in vice. Et similiter intelligenduz est de ore: nam os debet esse magnū quādo epar est magnum ad hoc vt multum nutrimentū possit recipere: sed sicut dixit hoc non valet. pmo qz non magis arguit super digitos qz sup alia mēbra: secō qz longitudo ꝛ curtitas eorū non solū dependet a materia: imo multo magis ab agente. s. a virtute informatiua: vt dicit Auer. licet ad hoc conferat multitudo vel paucitas materie. ¶ Sed vlterius tu dices nunquid numerus digitorum ꝓportionatur epati. Dicendū sm quosdaz qz sic: nam aliquando epar habet pēnulas. 5. ꝛ aliquando. 4. sicut recitant anathomici. vel quando habebit. 5 pēnulae: tunc in illo erunt. 5. digiti. si. 4. 4 tamen vt dixi hoc non sufficit: sed si per digitos intelligat venas: tunc dico qz quando epar erit paruū. tunc vene minuentur sm quātitatē: qz erūt parue. s. subtiles anguste ꝛ pauce. Ulterius dicit que sentiunt cōiter. i. que sunt sensibilia cōmunia vt vnguiuz gibbositas: modo figura est sensibile cōmune. ¶ Sed tu dices nōne ptisis ꝛ ethica significant super dispositionē membrorū interiorū: manifestū est qz sic. ergo male exemplificat. Dicendum qz ptisis ꝛ ethica duplr possunt considerari. Uno modo quantū ad principia ex quibus imediate proueniunt: ꝛ hoc modo significant super membra interiora. Alio modo quantum ad id qđ apparet exterius. s. quantū ad macrescentiā ꝛ consumptionem exteriorum membrorum: ꝛ sic loquitur hic Aui. non autem primo modo.

a ¶ Et cognitiones ꝛc. ¶ Hic declarat mēbra distōnis. Primo declarat distinctiones sumptas a sensibilib⁹ ꝓpijs. Secō a sensibilibus cōibus. ibi (Ex cognitionibus vero que habent.) Ultima in tres. Primo ponit significatiōes sumptas a sensibilibus simplr ꝓpijs. Secō ponit significationes sumptas a sensibilibus ꝓpijs que possunt reponi cū cōib⁹. ibi (Et cognitiones ptisis.) Tertio remouet dubium. ibi (Est aūt.) ¶ Sed aliquis diceret circa primam partem Auic. videt male dicere: qz ipse debet hic docere significare super egritudines exteriores per propria signa: ꝛ ipse docet super interiores: nam egestio significat super dispositionem membrorū interiorū. s. stomachi ꝛ epatis: non autem super dispositionē exteriorū. Preterea ipse docet significare super rugitum super malaz digestionē modo cum digestio fiat in stomacho ꝛ epate ad quā sequit rugitus: ꝛ hec sunt mēbra interiora: male ergo exemplificat. ¶ Ad primum dicendū dupliciter. Uno modo per litteram que cōmuniter inuenitur exterius que dicit: ꝛ cognitiones dispositionū icteritie si est nigra aut citrina sunt visibiles: ꝛ hoc modo tolluntur duo. Sed notandum qz aliquādo signū ꝛ significatū sunt idem in subiecto sicut sunt signa substātialr inhērētia: nam caliditas cutis est signum significans exterius: inherens cuti est signum in anima medici ꝛ est significatū in corpore egri.

¶ Et cognitiones[a] quidē dispōnū eorūz p egestionez si est nigra aut citrina: ꝛ sup qđ significat sunt res visibiles. Et ex rugitu super inflationē ꝛ malitiam digerendi est audibile: huiusmodi quoqz sunt cognitiōes per odores ꝛ sapores oris ꝛ reliqua. Et cognitiones ptisis ꝛ ethice per vnguium gibbositatez sunt visibiles: sed sunt de cap̄. eoz que sentiunt cōmuniter.

Jacobus

illud Gal. 5. morbi. cap. 4. At cū aliquid vias instrumētoz spiritus impedit ne esse est vt natura fortissimo atqz multo spiritu excludat hec vero suffocatio vocatur tussis. Huius rei signū est qz ꝑsente forti cā tussis ilico tussimus vel imus nolimus. Sed in retētione fecū ꝛ vrine cum quis occupat in republica vel seruitio diuino non tale imminet periculū: quare statutum est vt volūtas ad tps ꝓhibere possit has purgationes. Tertio ponit hanc diuisionē qz accidētiū tam volūtariū qz nāliū quedā monstrant a sensu sicut hor ipilatio q manifeste percipit ꝛ a medico ꝛ ab egro: quedā nō mōstrant: qz nō sentiunt a medico supple: sicut iectigatio quā nō sentit medicus sz cognoscit eā narratione patiētis a quo sentit: sentit. n. qnqz eger motū dilatationis in suis mēbris a ventositate intercluſa qui iectigatio dr: ꝛ cū multiplicat est ꝑsagium spasmi vel apoplexie future.

¶ Hi aūt ꝛc.) ¶ In. 4 tangit. 7 modos diuersitatis istaz motionū ab inuicē. Primus attendit penes diuersitatē suarū essentiaz seu nāz: vt tussis in seipsa ex ppria nā est fortior saltu. Secūs attendit penes diuersitatē numeri motoz: vt sternutatio differt a tussi: qz numeri motoz sternutatiōis sunt plures numeris motoz tussis eo qz tussis cōplet per motū mēbroz pectoris solum: sed sternutatio cōplet p motus mēbroz pectoris ꝛ capitis simul. Sed ꝺ dicit Hypp. apho. 7. apho. 52. Sternutatio fit a capite ex calefacto cerebro ꝛ humectato quod est in capite vacuo. Et Pun. tertij quinta trac. 2. c. 13. Sternutatio est motus propnus cerebri ad expellendum humorem aut materiā aliam cuz auxilio aeris naribus attracti subito p viā nasi ꝛ oris: ꝛ sternutatio qdem cerebro est sicut tussis pulmoni. Dic cum Gal. in com. dicti cañ. qz non est vniuersaliter verū ex solo cerebro sternutationē fieri: penna enim (vt ait ibi) siue festuca in naribus posita sternutat: ꝛ aliqñ ventus cū tussi ascendit ab inferioribus q fit sternutationis cā ad narium veniens foramina. Fallunt ergo arbitrantes esse cām sternutandi solūmō aerē a capite exeuntē. Tertius attendit penes quātitatē timoris: vt singultus de inanitione differt a tussi: qz est maioris timoris: hz motus tussis fortior existat. Naz singultus er inanitione vix vnqz sanatur sicut spasmus siccus: ꝛ est malū signuz Jurta illud Hip. apho. 5 apho. 4. Spasmus ꝛ singultus post nimiam inanitionē. malum. Quartus attendit penes instrm coadiuuans ad motum. Illud. n. qnqz est essentiale. i. substantiale corpi ꝛ principale. i. vna ex causis principalibus illius motus: vt musculi ventris in egōne: ꝛ qnqz est extraneum corpi non principale: sed solū adiuuans vt aer q expirat iuuat in tussi ad expulsionē mācrum. Quintus penes diuersitatem mēbroz quoz sunt motus vt tussis differt a nausea qz est

Aliquando signum ꝛ significatum non sunt idem: sed diuersa sicut in icteritia: nam in icteritia. s. citrinitas cutis est signum ꝛ significatum: est enim caliditas cutis ꝛ non est referenda ad epar: qz tunc esset dispositio occulta ꝛ non manifesta. Alio modo potest exponi subijciendo litteram originalem: possemus dicere qz per egestionem nigram aut citrinam docet auctor significare super icteritiam que est dispositio exterior. s. que est cutis ꝛ non super dispositionem occultā epatis ꝛ stomachi. ¶ Ad secūduz potest tripliciter respōderi. Uno mō qz dato qz digestio sit dispositio occulta tamē qz. A. docet significare per signa propria que significant super dispositionem manifestaz ꝛ occultā: ideo interposuit Aui. egritudines occultas eius: tñ intētio est principaliter docere cognoscere dispōnes manifestas per propria sensibilia. Uel aliter qz hic idē sit signum ꝛ significatū: nā ipse docet significare super dispositionem large acceptam: ꝛ nō super egritudinem tantū: istud aūt signum ꝛ significatū est sonus siue rugitus: nā rugitus est signum vt est in anima medici: ꝛ est significatū vt in corpore egri. Uel aliter dicenduz qz rugitus significet super malā dispositionē stomachi vel epatis que est interius: tñ ratiōe cacesie que est mala dispositio stomachi vel epatis que apparet extra: vt tumor corporis que est via ad hydropisim: ꝛ vt sic significat super dispositionem mēbroz exteriorz. Deinde cū dicit. (Est autem.) Remouet dubiū ꝛ est tale: qz dictuz est qz sensibilia propria significant super egritudines exteriores. Posset aliquis dicere significant ne super interiores quādo non significēt super exteriores. respōdet ꝛ dicit qz significant etiā super interiores ꝛ declarat p exempla. Notandū que est causa quādo rubor maxille significat super apostema pulmonis ꝛc. qz ex apate pulmonis ascendunt quidā vapores ad caput ꝛ inducunt rubozem in genis: qz ille locus est valde rarus ꝛ porosus: ita qz cito vadit ad illa loca. Causa autem quare gibbositas vnguiuz ꝛ curuatio significat vlcus pulmonis est: qz ad vlcus pulmonis sequitur ptisis ꝛ consumptio carniuz ꝛ magis apparet in vngubus: qz magis sunt extrema: ꝛ ideo citius cōsumitur caro que est sub vngubus: ideo citius apparet ibi consumptio qz alibi: ꝛ tunc coartatur vnguis secundum latus ꝛc.

b ¶ Ex cognitionibus ꝛc. ¶ Primo ostēdit qūo sumit significatio ex sensibilibus ex nō sensibili cōi: qđ est signū mēbroz interioz: in parte illa exter. ex sensibilibus cōibus egritudinib⁹ siue ex signis sumptis ab eis manifeste tāgendo duo ex sensibilibus que supra posuerat. s. motū ꝛ quietē ꝛ de eis ꝓsequitur. Et primo ꝓponit qz dispositio exterior corpis cognoscitur ex his duobus. Secō ꝓsequit ex signis sumptis ab eis. ibi (Significationes.) Tertio epilogat. ibi (Ide ergo significationes.) Deinde cum dicit.

c ¶ Significationes ꝛc. ¶ Hic ꝓsequitur ꝛ duo facit. Primo ponit signa que sumunt ex quiete. Secō illa que sumunt ex motu. ibi (Et que ex motu.) ¶ Jurta qđ notandū qz notāter dixit ex mō quietis: qz in oibus istis que h enumerat est quies: tñ in eis est diuersus motus quietis: qz in apoplexia ꝛ paralysi ꝛ syncopi est quies cū mollificatione: sed in epilepsia est motus cū contractione. Itē in syncopi est quies pp nocumentū factum in corde: sed in epilepsia ꝛ apoplexia est quies ꝓpter nocumentū factum in cerebro. Itē qz in aliquibus est nocumētū in toto corpe: puta in epilepsia apoplexia ꝛ syncopi: sed in reliquis est nocumentū solum in parte que est mollificatio partis.

¶ Sed tu dices. nō vidēt qz signum sumptū ab epilepsia sit signum sumptum a quiete: qz epilepsia est spasmus quidā: vt dicit Serab. ca. de epilepsia: sed spasmus est malus motus: vt pz. 3. de interio. ca. 6. ergo nō est significatio sumpta ex qete. ¶ Ad hoc pōt vno mō rīderi sic qz spasmus ꝛ eodē mō epilepsia possunt duplr cōsiderari. Uno modo quātū ad ꝓncipium eius. Alio mō quantū ad ꝓcessuz. s.

Est aūt cum qđ manifeste sentit rez significat occultam: quēadmodū rubor pomi maxille pulmonis portendit apa ꝛ gibbositas vnguis vlcus pulmonis. ¶ Ex cognitionibus[b] vero q̄ habent ex motibus ꝛ quietibus trahitur res quam modo narrabimus. ¶ Significationes[c] vero que sumuntur ex mō quietis sunt sicut apoplexia ꝛ epilepsia ꝛ syncopis ꝛ para-

De partibus.

motus pectoris ꝛ pulmonis: ꝛ nausea stomachi. Sextus penes diuersitatē virtutum agentiū: vt ꝓncipiū saltus est a virtute nāli nō cognitiua. s. a vētositate extēdēte: ꝛ ꝓncipiuz tussis est virtus aialis seu motiua voluntarie coopante virtute expulsiua nāli supple. Et has duas diuersitates dicit hic Pun. attēdi penes ꝓncipioz diuersitates: qz ꝛ membrum est ꝓncipiū motus ꝛ virtus ipsa. Septimus penes diuersitatem materie motus: vt motus tussis est a screatu seu a materia spulibili: ꝛ motus saltus a materia ventosa. Ultimo dicit hic Pun. qz hec signa significant in eo quod apparet de mēbris ꝛ plurimuz sue indicationis est super dispositiōibus corpis manifestis: aliqñ tñ indicant dispositiones occultas: sicut iam dictum est qz rubor pomi maxille significat peripneumoniam.

Et de signis ꝛc. ¶ In hac parte. 6. dicit ꝓmo qz q̄dam signoz significant egritudines occultas sicut signa tacta in ꝓxi parte significant manifestas. Et adde si vis hanc clausulā parti ꝓxi vt mēbrum sm ꝓme diuisionis ipsius. Secō dicit qz ꝓpterea opz volentez cognoscere egritudines occultas per hec signa qz ꝓbus sciat anatomiam membroz. Primo vt per sciam anatomie sciat substantiam cuiuscqz mēbri si carnosa fuerit vel non carnosa: ex hoc. n. ꝓiecturare poterit ad quos morbos suscipiendos est aptior ꝛ p viam ꝓgestionis ꝛ p viam dirivationis: naz leduntur qdem a filibus siue crasi facile iuuant aūt a ꝓtrarijs moderato vsu. Secō vt sciat qualis est figura seu forma mēbri: p hanc. n. scitur aliqñ certus locus apatis vtli fuerit apa in hypocondrio dextro sensu pceptū: ꝛ dubiū fuerit vtrum sit in epate vel in lacerto cooperiente ipsum hoc scietur ex figura aptis que figure mēbri in quo est cōformis existit. Jurta illud Pun. tertij. 14. trac. 3. c. 3. In figura vero qñ figura eius qđ apparet de apate epatis est lunaris sm situm epatis: lacertosum aūt est sile stilo cuius vna extremitatū est grossa ꝛ altera est subtilis: ꝛ est quasi cauda muris. Tertio vt sciat si possibile sit aliquid retineri in illo membro aut nō: sed facit effluere ꝛ statim expellit id qđ recipit vt intestinū ieiunū. Et h enim sciri poterit particula patiens vt si fuerit oppilatio in gracilibus intestinis ꝓsumit magis qz sit in tertio gracili involuto qz in ieiuno: qz p anatomiam scit qz porus delator citrine cholere ieiuno infigit vel ꝓpe ipsum effundēs in ipsum cholerā citrinaz puram exterminet abstersiuā ꝛ mordacē: qre statim ejicit eā. Cuius rei signū est qz in aialibus mortuis dū anatomizant semp vacuū iuenit vnde ieiunū dictū est. Quarto vt scito qz possibile est aliquid retineri in aliquo mēbro vel aliqd ab eo labi sciat q̄ res in eo retineri solet: vel ab eo labi donec sciat locū talis rei reten-

quantū ad modū cōplemēti eius. Si primo mō tūc dico q̄ in epilepsia ⁊ in apoplexia est malus motus. ſ. spasmosus. Si quantū ad cōplementum eius tunc est mollitia totius corporis cū quiete: vnde. B. 4. de accidenti ⁊ mor. cap. 8. dicit q̄ epilepsia est mollitia totius corporis. Vel aliter q̄ epilepsia pōt dupl'r considerari. Uno mō quantū ad totum subiectum. Alio modo quantum ad parte subiecti. Si primo modo tunc est cū mollitia: si quantum ad aliquam partem est cum motu: nam quāuis epilepticus moueat man⁹ vel aliqua membra: tamen non posset mouere omnia mēbra: imo q̄s pcius est non potest stare rectus: tamen prima expōsitio est melior licet vtraq; sit bona.

a ¶ Et que ⁊c. ¶ Hic pſequitur de significationibus sumptis a motu. Et primo ostēdit quomodo h̄ significant super membra exteriora enumerando multa talia accidētia. Secundo ponit diuersitatez inter illos motus. ibi (Et earū quedā sunt ⁊c.) ¶ Sz diceret aliquis non videtur q̄ spasmus sit motus: q̄ Auic. 3. can. cap. de spasmo. dicit q̄ spasmus est egritudo officialis: nulla egritudo est motus vt probatuz est. 3. de accidenti ⁊ mor. ergo nullus spasmus est motus. dicit sic Serapio q̄ spasmus quantum ad sui principiuz est motus: ⁊ hoc mō intelligit h̄: ⁊ hoc appet cū dicit. incipit spasmari. Alio mō pōt cōsiderari quantuz ad sui pcessum vel cōplemētū ⁊ hoc mō est morbus: ⁊ sic intelligit Auic. 3. can.

b ¶ Et earum ⁊c. ¶ Hic assignat differentiā inter istos motus. Et quinq; facit. Primo ponit differentiam inter eos sumptam ex parte prin. mouentis. Secundo ponit aliam sumptam ex parte ipsius motus. Tertio ponit aliam ex parte organi principalis vel organi instrumentalis. Quarto ponit aliam ex parte membrorum. Quinto ponit aliaz sumptam ex parte eius quod currit ad motum. secunda ibi (Hi autem motus.) tertia ibi (Per q̄s autem natura.) quarta ibi (Principiuz vero.) quinta ibi (Sed ꝓpter materie diuersitatem ⁊c). ¶ Hoc tandū q̄ Auic. posuit diuisionem trimembrē earum. ſ. significationū que sumūtur ex motibus quedā prouenium a natura tantū: quedam a voluntate tantum: quedā ab vtroq; ⁊ tūc declarat primo tertium mēbrum ⁊ ponit valde inordinate hic. ¶ Ulterius notādū q̄ nō intelligit p naturam virtutē naturalē: sed accipit hic large pro omni virtute corporis ficut. B. exponit seipsum primo ⁊ accidēti ⁊ mor. ca. 2. ¶ Et vlterius notāda sunt quedā q̄n oēs iste partes sunt determinate ad euidentiā littere: ⁊ primo q̄ Auic. in differentijs istorū motuū loquitur ibi inordinate: reducēda ergo sunt ea dicta ad ordinē. Propter q̄s sciendum q̄ inter istos motus q̄ vocātur accidētia super mēbra exteriora ⁊ interiora sumit quadrupl'r dria. prima est ex parte mouentis. ſ. da ex parte motus. tertia ex pte mēbri in quo fit. quarta ex pte eorū que cōcurrunt ad motū. ¶ Ex parte mouentis est dria dupler sicut duplex mouēs concurrit ad istos motus: vnū est principale: aliud instrale ⁊ coadiuuās. ¶ Ex parte principalis mouētis est differētia: q̄ quedaz istoz sunt principal'r a natura: quedā autē accidental'r. Si principal'r hoc est tripl'r: quia quedaz fiūt a virtute naturali solū quedā a virtute voluntaria solum: quedam ab vtroq; ⁊ iteruz accidētiū que fiūt a natura solū: quedam sentiunt vt horripilatio: ⁊ q̄dā non sentiunt vt tremigatio. Si fiant a virtute voluntaria solum sic est voluere se de latere in latus pp angustiā. Si fiant ab vtraq; virtute. ſ. voluntaria ⁊ nāli hoc est dupl'r: q̄ in aliquib⁹ virtus voluntaria superat nālē ficut in micturitione ⁊ egestione: ⁊ in aliquib⁹ virtus naturalis superat voluntariā sicut in tussi. Si autē fiant ex parte mouētis principalis p accidēs sic est spasmus ⁊ tremor. Si aūt a principio mouente instrali ⁊ coadiuuante: hoc dupl'r: q̄ aut est pars corporis nostri: ⁊ sic est musculorū vētris: aut est principium extrinsecum: ⁊ hoc modo fit tussis ab aere. ¶ Scōa dria sumitur ex parte motus: ⁊ hoc tripl'r: q̄ aut sumit ex parte existentie motus: aut ex parte numeri mouētiū: aut ex parte timoris vel nō timoris. Si primo mō sic dicimus q̄ saltus ⁊ tussis differūt: q̄ saltus est motus debilis: sed tussis est motus fortis. Si secūdo modo sic dicimus q̄ sternutatio differt a tussi: q̄ in sternutatione est motus lacertorum pectoris ⁊ motus cerebri: sed in tussi solum est motus lacertorum pectoris ⁊ motus cerebri. Si tertio modo sic dicimus q̄ sternutatio differt a tussi: q̄ in sternutatione est motus lacertorum pectoris ⁊ motus cerebri: sed in tussi solum est motus lacertorum

lysis. ¶ Et que[a] ex motu sumuntur sunt sicut horripilatio ⁊ tremor ⁊ singultus ⁊ sternutatio ⁊ oscitatio ⁊ alices ⁊ tussis ⁊ saltus ⁊ spasmus cum incipit spasmari.

¶ Et earum[b] sunt quedam que ꝓueniūt ex opatione nature principal'r sicut singultus: ⁊ quedaz que ꝓueniunt ex opatione nature accidētaliter sicut spasmus ⁊ tremor. Et earū quedā sunt voluntarie pure sicut eſtuatio ⁊ reuolutio de latere ad latus: ⁊ quedaz sunt cōpōsite ex naturali ⁊ volūtaria: sicut tussis ⁊ mictus ⁊ egestio. Et istarū quidē quedā sunt in quibus natura superat volūtatez sicut tussis: ⁊ quedā in quibus voluntas superat naturam sicut mictus ⁊ egestio cū volūtaria nō cito vult efficere. Accidentiū autē a natura fine voluntate ꝓuenientiū: quedā sunt q̄ demōstrant sensus sicut horripilatio: ⁊ q̄dā que sensus non demonstrant: q̄n non sentiunt sicut saltus. Hi aūt motus diuersificant: aut pp diuersitatē suarū essentiarū: q̄n tussis in seipsa fortior existit q̄s saltus: aut ꝓpter diuersitatē neruorum motorū: q̄n sternutationis neruorū motorū plures sunt q̄s motoruz tussis. Tussis. n. cōpletur motione membrorū pectoris: ꝯ sternutatio completur coniunctione motuū mēbrorum pectoris ⁊ capitis simul. Sed quātitas timoris in eis est differēs: quoniā motus singultus ficci maioris est timoris q̄s mot⁹ tussis: ꝯ sit tussis fortior: per q̄ autē natura iuuat est cū q̄q; adiuuatur per instrm essentiale ⁊ principale sicut cū iuuat in expellēdo stercus a musculis ventris. Et est cū p instrm iuuatur extraneū sicut iuuat in tussiēdo ab aere. Principiorū vero earū diuersitates: aut sunt ex membris sicut tussis ⁊ nausea: aut ex diuersitate virtutū agentiū: q̄n saltus principiū est naturale: tussis principium est animale: sed p materie diuersitatē: q̄n tussis est ab excreatione ⁊ saltus a ventositate. Hec ergo significationes significāt in eo q̄ de mēbris apparet. Et plurima eoz demōstratio est frm dispōnes manifestas. Est tn cū occultas demōstrat dispōnes sicut rubedo pomi maxille que pulsumpte sunt pdurātes. i. stabiles ⁊ certe in q̄bus medici confidunt. Sed nō sunt prie q̄: non imediate significant dispōnes egritudinales: sed mediante dispōne vel indispōne apparēt in eis. Tertia trahit a dolore. Juxta illud Gal. 2. tegni ter. 32. trac. de ventre Dolores vero frm quē incūbunt locū aut quantitatis solonez: aut alterationes subitas ostendunt. Quarta trahit ex apate quod tripler genus egritudinis adesse ostendit. Quinta ex situ mēbri egri: vt si tumor sentit in hypocondrio dextro significat apa epatis: si in sinistro splenis. Sexta regula trahit ex accidētibus manifestis sensui ⁊ cōparatis ad egritudines occultas: vt ex rubore genaz iudicat de peripneumonia: ⁊ ex gibbositate vnguiū de ptisi vel ethica: ⁊ ex agitatione labij inferioris de vomitu. Et significationes inde tracte non sunt prie: q̄ non significant per se ⁊ imediate occultas egritudines: nec sunt pdurantes sed instabiles ⁊ incerte frequēter fallentes. Scōo dicit q̄ loquetur figillatim de vnaquaq; istaz regulaz excepta sexta supple: de qua satis locutus est in parte p̄cedēti. ¶ Attendi prio q̄ Gal. edidit ser libros interiores gra cognitionis egritudinū occultarum: ⁊ capitu. 1. frmi eius ait. Oportet per anatomiam scire essentiaz vniuscuiusq; mēbri qualiter est ⁊ vicinorum colligantiā: q̄ colligantia ꝯpositioni ꝓtinet. Jte iuuamētū vniuscuiusq; mēbri magnū adiutoriū est in inuestigandis locis infirmis. Actio. n. nō est aliud nisi mouendorum mēbroz actiua motio: vez vnūq̄q; mēbrum: ⁊ si nullius sit actionis alicuius est tn instrumenti.

c ¶ Et opationibus ⁊c.) ¶ In scōa dicit prio q̄ significatio sup egritudinibus occultis trahit ex opationibus: q̄ cū opatio mēbri alicuius nō suauerit nālem cursum q̄ debet et significat accidisse vtuti nocumētū q̄d impedit opationē ipsius. Et nocumētū vtutis sequit egritudinē mēbri i quo ē vtus. ſ. malā cōpōnē malā cōpositionē vel solonē ꝓtinu. Nā nocumētū vtutis est actus essentialis egritudinis: sicut icolumitas vtutis ⁊ opationū eius est actus sanitatis. Scōo dicit q̄ nocumētū opatiōis est tripler: q̄ vel opatio minuit vel mutat a nā ꝓpria seu corrupte fit: vel destruit. Eiusdē ſnie meminit Gal. 2. tegni in lra arabica dicēs. ter. 33. tra. de ventre. Et nocumētū accīs in opatiōe frm vnū triū modez: aut ita vt debilitet: aut ita vt mutet a parte sua: aut ita vt destruat. Exēplū actionis diminute est visio debilis: vel q̄ oculus de visibili iudicat q̄ sit minus q̄ sit: vel q̄ de ꝓpe videt ⁊ a longe nō: ⁊ digō stōi durior. i. difficilior ⁊ tardior ⁊ minoris quātitatis cibi. Exēplū opationis mutate seu corrupte est visio eoz q̄ nō sunt. ſ. cū oculus iudicat aliā esse coā eo q̄ nō sunt: vt cymices: aut muscas: aut fumū: aut nubē: ⁊ tales fantastice visiones apparere solēt in ꝓncipio cataractaz: vel cū visus iudicat aliter de visibilib⁹ q̄s sint: vt q̄ oia sunt citrina: vel oia rubea: vel oia pfo. rata: vel de vnico visibili q̄d est duo visibilia: ⁊ digō stōi corruptiua cibi. ſ. querciua eius in fumū vel ad acetositatē vel ad putredinē. Exēplum opationis destructe seu ablate est cecitas oculi ⁊ digō nulla cibi in stomacho recepti: vt in lienteria cib⁹ efflunt in ūsdē q̄litate ⁊ quātitate q̄bus assumptus ē absq; vlla digone.

¶ Eius aūt ⁊c.) ¶ In. 3. ponit diuisiones quattuor significationū sumptaz ab his que eūantur ⁊ retinētur. Prima diuisio est q̄ significatio sumpta a retent. ⁊ evacuat. aut significat ex parte retentionis inālis. ſ. q̄ id retinet q̄d eūari dz: vt fel vel vrina. Aūt ex parte eūonis nō nālis. ſ. q̄ eūat id q̄d retineri dz: sicut sanguis bonus aut laudabilis cib⁹. Scōa diuisio: id q̄d eūatur a corpe nō nāliter est duplex.

Jacobus

te vt per ipsuz iudicet si dolor vel apa qui sentit illic sit in illo loco vel distet ab eo: verbi gratia: scimus ⁊ facili vētositates squibala secū ⁊ flegma in monoculo retineri ꝓpterea q̄ habet vnicū foramen ad introitum ⁊ exitū huius q̄d cōtinet: ⁊ in colon ēt ꝓpter multitudinē suarum involutionū. Cū igit dolor vehemēs sentit vel tumor aliquis in inferioribus ventris p̄suminus cholicā esse in monoculo vel colon ex vētositate fece vel flegmate retēta in eo. Quinto vt per anatomiā sciat societatem mēbri dolentis cum mēbris alijs. Ex hac enim primo iudicare poterit si illud membrum per se doleat vel ꝓpter societatez: ⁊ si materia doloris pcessit ab ipso vel a suo socio sit ei trāsmissa. verbi gratia. si quis dolēs vehementer in orificio stomachi syncopizet scita colligantia dicti oris: cū corde scitur dolor cordis ⁊ eius defectus non a corde esse nec a materia cōtenta in eo: sed a materia cōtenta in orificio stomachi. Et sitr si quis ex emigranea incurrat dolorem oculi scit ille esse nō ab oculo sed a cerebro. Sexto vt p anatomiā iudicet si superfluū q̄d separatur ab aliquo mēbro sit ex substātia ipsius vel transeat p ipz sicut p viā ⁊ a mēbro alio separatū fuerit donec sciat illud q̄d cōprehendit. i. partem egram a qua excindit quatinus cognoscat si possibile sit id q̄d sunt evacuatū ab eo fuisse evacuatum. i. excisum: vt si cortices tenues cū fecibus ejciant ab intestinis medicus sit p anatomiam q̄ a gracilibus excisi fuerūt ⁊ transieruni p grossa sicuti per viam. Et si ptalarubea cū vrina a vesica ejciant scit per anatomiam q̄ ipsa a renibus excisa fuerunt ⁊ p vesicā veluti per viaz expulsa fuerunt. Septimo vt per anatomiā medicus sciat operationem mēbri ex cōsequenti egritudinē que mēbro accidit ex lesione opationis eius: vt scito p anatomiaz q̄ opatio kistis fellis est mundificatio sanguinis a cholera scitur q̄ kistis fellis vel aliquis suoruū cānalium patitur cū sanguis a cholera nō mundificat vt in icteritia citrina. Tertio dicit Princeps q̄ totū hoc. i. oia predicta septem pōt scire medicus p anatomiā ⁊ occultas egritudines p ea cognoscere. Quarto dicit q̄ necessaria est scia anatomie medico volenti recte ⁊ artificialiter regere egritudines occultoz membrorū. Et istud late declarat primi quarta. c. 1. ibi. Nature vero mēbri cognitio quattuor rerum continet cognitionem.

Cūqz anotomie ⁊c.

¶ In hac parte septima primo tangit ser regulas quibus medicus ꝓuenit in cognitionē egritudinū occultarum scita anatomia. Secundo declarat primam regulam. ibi (Et opationibus vero.) Tertio secundaz. ibi (Eius aūt q̄d euacuatur.) Quarto tertiam. ibi (Doloris autem.) Quinto quartam. ibi (Apostematis autem.) Sexto quintam. ibi (Situs vero significationes.) ¶ In prima partiti. dicit primo q̄ postquā medicus sciuerit anatomiā studere debet in cognitione egritudinum occultaruz frm ser regulas. Prima regula trahitur ex nocumēto operationū. Et iaz operationes declarate sunt cū qualitatib⁹ suis quibus operant ⁊ quātitatibus seu mēsuris suis ſ. doc. 6. fen. 1. primi que est de virtutibus ⁊ opationibus. Et significationes ab opibus sumpte sunt prie ⁊ pdurātes. Prie q̄dem q̄: p se ⁊ imediate significant egritudines. Omne. n. mēbrū est egrū q̄d facere nō pōt opationem sibi ꝓpriā. Perdurantes vo q̄: certe sunt firme ⁊ stabiles q̄bus plus alijs medici innituntur. Scōa trahit ab exeuntibus a corpe vel retentis in eo vt fecibus vrinis sputis muncis ⁊ sudoribus. Et significatiōes inde

De partibus.

Universidad de Deusto

tonum pectoralium. Si tertio modo sic dicimus q singultus siccus est maioris timoris q̃ motus tussiẽ. ¶ Tertio modo differentia sumitur ex parte membri in quo fit motus: ꝛ hoc modo dicemus q tussis differt a nausea: q nausea est in stomacho: tussis in pulmone. ¶ Quarta differẽtia sumitur ex parte eorũ que cõcurrunt ad motum: ꝛ hoc modo dicimus q quedam fiunt a materia humorali vt tussis: quedam a ventosa vt saltus.

¶ Dubitationes prima. Querunt quedã circa litteram vt melius intelligãtur. Et pmo videt q nullus istorũ motuum sit factus principaliter a natura: q si hoc esset: tunc nullus istor motuũ esset accidens morbi. cõsequens est falsum. ergo ꝛ antecedẽs. falsitas ꝓbatis est nota: q oia hec ponunt esse effectus ꝛ accidẽtia morbi. ꝓbatio cõsequentie: q oia hec a natura non fiũt principaliter que sunt accidẽtia morbi cũ ipsa sint res extra naturã vel ꝑ̃ naturam. ¶ Scõo dubitat ꝛ singultu: q nõ videtur q fiat a natura principaliter: q spasmus non fit principaliter a natura sed accidẽtaliter: vt hic dicit Aui. sed singultus est quidam spasmus. vt apparet. 5. ꝛ accidẽti ꝛ morbo. cap. 2. ergo singultus non fit principaliter a natura: q in. 5. ꝛ accidẽti. cap. primo. dicitur q spasmus fit a solo morbo.

¶ Itẽ non videt ꝛ tremore q fiat a natura solũ: q tremor est cõpositus motꝰ er actione nature erigentis mẽbra ꝛ er actiõe morbi ꝛ primẽtis ipsum vel materie: spasmus aũt fit ab actione morbi: ꝛ in hoc differunt.

¶ Quarto dubitatur ꝛ tussi: q nõ videt q tussis sit motus cõpositus ex nãli ꝛ volũtario: q id accidens q̃ est contingẽs solũ in virtute naturali non est cõpositum ex voluntario ꝛ naturali: sed tussis est huiusmodi: ergo ꝛc. ¶ Maior patet. mi. apparet per Gal. 5. ꝛ accidenti. cap. 4.

¶ Quinto dubitat ꝛ horripilatione. vtrum eius principiũ sit natura vel actio volũtaria: q illud accidẽs q̃ attribuitur volũtario organo fit a virtute volũtaria: sed horripilatio est hmõi. ergo ꝛc. ¶ Ma patet q ex hoc dicimus spasmũ esse motũ volũtarium: q fit in organo volũtario. mi. apparet: q horripilatio fit in musculis qui sunt organũ volũtariũ. Preterea ad idem illius motus cuius est principiũ actio animalis in qua est cõtractio ꝛ dilatatio illud actiõs fit a virtute volũtaria q̃ cessat cessante virtute animali: ſ horripilatio est hmõi. ergo ꝛc. ¶ Ma. ꝓ: q actio animalis est actio volũtaria. mi. apparet: q in somno cessat virtus animalis: ꝛ tamẽ in somno nunq̃ fit horripilatio.

¶ Sexto ꝛ eo q̃ dicit q singultus est minoris timoris q̃ fit tussis: q ex motu tussis potest cõtingere fractio venaꝝ que est periculosa valde: in singultu aũt nõ. ¶ Septimo dubitatur ꝛ eo q̃ dicit saltus. i. iectigatio fit a principio naturali: non videt q. 6. 5. ꝛ accidenti. c. 2. dicit q eius principium est ventositas: ergo fit a solo morbo non a natura.

¶ Octauo ꝛ vltimo de eo q̃ dicit q quedaꝝ accidentia facta solũ a natura nõ sentiunt sicut sunt saltus ꝛ iectigatio: nõ videt verũ: q saltus sentit ab infirmo ꝛ a medico in pulsu: ergo male dicit q saltus sit ꝛ illis que sensus non dinumerat. ¶ Dicendum ad omnia per ordinẽ. Ad primũ cum dicit si aliquis illorũ motuũ fieret a natura principaliter nullus eorũ esset accidens morbi. Dicendũ q nullũ illorũ accidentiũ fit simpliter a natura ꝛ est vnus modus soluẽdi ad hoc. i. q aliquid fieri a natura potest dupliciter intelligi. Uno mõ q fiat ꝑ̃ cursum naturale: ꝛ hoc mõ nullũ istorũ accidentiũ fit a natura: sicut illa que currũt in corpore vt mictus vrina ꝛ egestio: ꝛ ideo in corpore naturaliter se habẽte motꝰ ꝛ bẽt adesse: sed saltus tussis singultus ꝛ hec non fiunt a natura omnino ꝑ̃ ordinem naturalẽ se habẽte: q fiũt a natura mota ſ stimulata vel incitata ab aliquo extra naturam. Alio mõ dicitur aliquid fieri a natura principaliter: q motus ipsius principaliter comparatur actioni nature: ꝛ dato q ſ stimulet ab aliquo extra naturam: ita q illud dicet fieri a natura eius principiũ motus est a natura illa: nã nõ dicunt fieri a natura eius cuius principiũ est morbus: ꝛ q quedã accidtia cõparantur nature: vt ꝓ̃. 3. ꝛ acci. ꝛ mor. c. 3. sicut crisis per fluxũ sanguinis: ꝛ hoc est q̃ dicit q talia nõ sunt ꝓprie accidẽtia sed nature: ꝛ hoc mõ intelligit hic Auicẽ. ¶ Ad scõm cũ dicitur singultus est quidã spasmus. Notãdũ q spasmus ꝛ singultus sunt duplices. Unus est q accidit pp cãz corporalẽ ꝛ causalẽ non est principiũ natura sed cã corporalis: sed inanitio vel repletio est eius principiũ hoc est ipse morbus ꝛ ꝛ hoc nõ logtur hic. Alius est spasmus qui nõ fit a materia: sed er necessitate illata mẽbris: ꝛ tale principiũ fit ab actione nature. Et eodem mõ distinguẽdũ est ꝛ singultu. ſ. q quidaꝝ fit ꝓncipaliter a cã corporali. ſ. a repletione vel inanitione: ꝛ hoc nõ fit a natura. Alius fit er nocumẽto illato nãe q̃ natura mouet ad expulsionẽ nocumenti ꝛ hoc mõ intelligit hic. Et cũ dicit sing ultꝰ est quidã spasmus ꝛ similatur spasmo qui fit a stimulatione nature: cuius ꝓncipiũ est natura mota ad expulsionem: sed singultus primo mõ dictus bene similatur spasmo secũdo mõ dicto: quare nõ valet. ¶ Ad tertium cũ dicitur spasmus fit: vt dicit. 5. ꝛ accidenti. Uerum est q̃o ꝛbat intelligi illud: ꝛ cum dicitur ꝛ tremore q est accus cõpositum: ꝛ tu dicis q fit solum a natura. Dicendũ q in tremore est duplex principiũ mouens. ſ. virtus aiata que intendit mẽbrũ elevare ꝛ materia que ꝛpimit ipsum: ꝛ q virtus nõ põt pfecte dñari materie nec materia nature ideo tremit. ꝛ ideo dico q q̃ dicit. B. q spasmus fit solũ a morbo: ꝛ hic dicit Auic. q fit a natura. Uel dico q spasmus fit a morbo sicut ab agente: ꝛ sic intelligit. B. 5. ꝛ accidenti. sed hic intelligit q fit a natura non sicut ab agente sed sicut a patiente. ꝛ ideo fit ab ea per accidens: similiter tremor fit a natura per accidens: q morbus concurrit in tremore vt agẽs principale: ꝛ pro tanto distinxit spasmum ꝛ tremorem cõtra singultum: naꝝ in spasmo ꝛ tremore cõcurrit natura sicut patiens ꝛ nõ sicut principale agens: sed in singultu natura est agens. ¶ Ad quartum cum arguitur ꝛ tussi. Dicendũ q duplex est tussis: q quedam est que fit a causa egritudinali oĩno sicut fit in habẽte apã in pectore vel pulmone. Alia est que fit cũ volũtate: vt q̃ aliquis cũ volũtate tussit: tunc dico q ꝛ primo hic loquit Aui. non aũt ꝛ. 2. q principiuꝫ in. 2. est principiuꝫ animati. Sꝫ aduertendũ q motus qui fit in tussi põt dupliciter considerari. Uno modo quãtuꝫ ad ꝓuentum ipsius: ꝛ hoc mõ tunc est motus similis naturali: q ꝓuenit sine ꝛliberatione ꝛ consimilis: ꝛ hoc modo intellexit. B. in 5. ꝛ accidẽti. ca. 4. Alio modo põt considerari quantũ ad eius principiũ: ꝛ hoc mõ in tussi cõcurrit virtus naturalis ꝛ aialis in qua actione plus superat naturalis q̃ꝫ virtus animalis: q a tali tussi hõ abstinere nõ põt: ꝛ hoc modo intelligit hic Auic. ¶ Ad quintũ cũ querit vtrum principiũ horripilationis sit virtus animalis. Dicendũ q mouẽs puncipale in horripilatione est virtus nãlis. ſ. virtus expulsiua lacertorũ: sed ad hoc cõcurrit virtus aialis: q est ibi aliqd incitãs er quo fit sensatio nocumenti vt er quo nocumẽto percepto inciteꝫ virtus aialis expulsiua ad expellẽdum ipsum: ꝛ ideo cõtingit q in mẽbris nõ sensatis non accidit horripilatio: ꝛ ideo in tali motu puncipale agẽs est virtus nãlis: scõdario ꝛro est virtus animalis. ſ. ꝑ̃ principium incitãs naturã. Argumẽtũ auté concludit q virtus aialis cõcurrit ꝛ est sicut mouẽs ꝛ incitans ꝛ nõ sicut principale: ꝛ hoc est verum. ¶ Ad sextum cũ dicit q̃ facit peiora accidẽtia est peius ꝛ maioris timoris: sed tussis est hmõi. Dicẽdum q aliqñ agens esse maioris timoris põt etiã dupliciter intelligi cõtingere. Uno modo cãlitate ꝛ hoc modo nõ est inconueniens q tussis sit maioris timoris q̃ꝫ singultus siccus. ſ. q causare põt peiora accidẽtia: ꝛ hoc modo arguis. Alio mõ põt dici maioris timoris significatione ꝛ hoc modo singultus siccus est maioris timoris q̃ꝫ tussis: q significat inanitiones ꝛ cõsumptiones humiditatis stomachi: ꝛ hoc mõ intelligit Aui. ¶ Ad septimũ cũ dicit q̃o saltus est motus naturalis cũ Gal. dicat q fit a solo morbo. Dicendum q virtus potest dupliciter accipi. Uno modo pro virtute naturali. Alio modo large vt natura distinguitur cõtra volũtariũ. primo modo intelligit hic Auicen. ꝛ illo modo arguis: sed secundo modo intelligit Auicẽ. hic. q. d. saltus non fit a volũtate: sed ab alio principio. ¶ Ad octauũ cũ dicit q quedaꝝ accidentia facta soluꝫ a natura nõ sentiuntur sicut saltus ꝛc. Dico q quãdo dicit Aui. quedã sunt que ꝛmõstrat sensus: expositio vt est quedam fiunt cũ passione sensitiua sicut in horripilatione: q in horripilatione sentit: quedã mordicatio ꝛ punctio ꝛ frigus: ꝛ quedã nõ demonstrat sensus: qñ nõ sentiunt sicut saltus. i. quedam fiunt sine passione sensitiua sicut saltus ꝛ proprie saltus fit in dormiẽte aliquando: horripilatio autem nunq̃ꝫ: ꝛ sic ad illud.

a ¶ Et ꝛ signis ꝛc. ¶ Postq̃ ostendit ſm quẽ moduꝫ sumit significatio super dispositiones membrorum exterioꝝ: hic ponit quomodo sumitur significatio super dispositionẽ membrorum interiorum. Et primo proponit qd̃ intendit. Secundo ꝛclarat ibi (Quapter illum ꝛc.)

b ¶ Quapropter ꝛc. ¶ Hic execuit. Primo permittit quid est necessariũ precognoscere debentes cognoscere egritudinẽ mẽbrorum interiorum. scõa ibi (Cũq̃ anathomie scientia ꝛc.) ¶ Iuxta primã ptẽ est notãdũ: q̃ꝫ Aui. inordinate loquatur. tñ eius sufficientia potest ad ordinẽ reduci ꝛ cõpletius dici vel tradi: pp qd̃ notanduꝫ ꝑmo q anathomia confert quãtũ ad duo. ſ. quãtum ad cognitionẽ mẽbrorum ꝛ quãtum ad operationem medici: si confert quãtum ad ipsam cognitionem ꝟ est dupliciter vel q: quãtum ad cognitionem ipsorum mẽbrorũ vel iuuamentoꝝ: si quãtum ad cognitionem ipsorum mẽbroruꝫ hoc est dupliciter: q: aut ratione cognitionis substantie mẽbroꝝ in se: aut quãtum ad cognitionez cõpositionis ipsorum quãtum autem ad cognitionem substantie mẽbroꝝ confert: nam qñ videmus mẽbra interiora cognoscimus si sunt carnosa vt est epar: vel si mẽbrum interius est neruosum vt videndo stomachum vel matricem scit q est mẽbrum neruosum: ꝛ similiter de pãniculosis ꝛ ossuosis: ꝛ tũc confert anathomia in cognitione cõpositionis: q̃ cõpositio hꝫ. 4. ſ. formaꝝ: ꝛ hec hꝫ species. 4. ſ. figuram superficiem viam ꝛ receptaculũ secunda est quãtitas tertia est numerus quarta est positio: ꝛ hec hꝫ duas species: vel q̃ accipitur pro loco vel societate: ꝛ ꝟ omnia cognoscuntur per anathomiam pro qdem forma: naꝝ videndo anathomiam mẽbrorum interiorũ cognoscitur q stomachus est figure rotunde ꝛ splen oblonge. Item superficies q̃ per anathomiã video q stomachus ꝛ ma. habent superficiem cum asperitate: vesica tñ cũ lenitate. Itez per anathomiã cognoscit q quedã sunt q̃ deferunt aliud ꝛ non retinent vt intestina feces ꝛ pori vitides vrinam arterie spiritum vene san. ꝛ quedam non. Item per anathomiã videmus que sunt receptacula que habẽt concauitatẽ amplam vt stomachus ꝛ vesica ꝛ matrix ꝛ quedã non. Itez per anathomiã cognosco quantitatẽ vt fel est paruũ epar magnũ. Itẽ numeruꝫ q̃ꝫ cor est vnum ꝛ epar vnũ ꝛ renes duo sunt. Itẽ positionem ꝛ primo prout sumit pro loco vt q epar est in dextram partem: scõo societatẽ habet cũ vesica mediãtibus poris vitidibus. Et iam apparet quo cognitio anathomie cõfert ad cognitionẽ medici ꝛ hoc dupliciter: aut mediate q̃ꝫ medicus nõ operatur recte nisi cognoscat: ꝛ q̃ hec faciũt ad cognitionẽ: ideo

Jacobus

pler. Quoddam est de substantia corpis: vt amulus per os cũ sputo eiectus ꝛ cortices egesti vt disinteria. Aliud non vt cibus euomitus vel sanguis rascatus. Et ſm hoc dupler significatio trahit ab illo quod eiicitur. Gal. vero. 2. teg. ter. 34. trac. de ventre: facit hanc diuisionez trimẽbrem dicens. Quecũq̃ vero egeruntur hec quidem vt particule eorũ que patiunt: hec vere vt superfluitates. hec vere vt in ipsis cõtenta ſm nãm. Tertia diuisio: huius qd̃ eiicitur a mẽbris decisum significatio est tripler. Una sumit a substantia eiecti vt anuli q erpunt a substãtia sua significant q in cãali pulmonis est herpes esthomenus sua maligna putredine vel corosione dissipans substantiã eius. Alia sumit a quãtitate eiecti vt cortices in disinteria emissi si grossi fuerint significant vlcera grossoꝝ intestinoꝝ: si subtiles vlcera graciliũ. Alia a qualitate: puta a colore: vt hypostasis petaloides si rubea fuerit significat q est. i. descindit a mẽbris carnosis puta a renibꝰ: ꝛ si alba fuerit a mẽbris neruosis sicut vesica. Et est hypostasis petaloides residentia quedã grossa in vrina similis frustis grossis triti ei fracti: que petala vocantur: de qua dicit Pan. c. 6. sum. secũde doc. presentis. Alia est petaloides magnarum partium albarum aut rubearum que significant ſm plurimuꝫ q separate fuerunt er mẽbris que sunt propinqua mẽbris a quibus diuiduntur vrine: ꝛ sunt mẽbra mingendi. Et albe significãt q sunt ex vesica pp vlcera que sunt in ea aut scabiẽ aut corosionem. Rubee aũt carnose significant q sunt ex rene: hec Pan. Quarta diuisio. Huius qd̃ eiicitur non decisum a substantia mẽbrorũ fi gnificatio est sertupler. Prima sumit ab exitu innãli ipsius. ſ. q est bonũ ꝛ vtile corpi nõ debens eiici: sicut sanguis bonus vel humor alius vtilis corpi. Scõa a qualitate eiꝰ qd̃ eũatur vt sanguis corruptꝰ p mẽstrua vel hemorroides vel aliũde exiens significat suo fetore vel corruptione putredinẽ in locis vnde pcessit: si vue talis sanguis ꝓsueucrit eũari sicut multis mos est p nasum vel anũ q̃ꝫ corruptũ ꝓcere sanguinẽ siue nõ cõsueuerit. Tertia sumit ab innãlitate substantie eius qd̃ eiicit. ſ. q est ex toto gñe cõtra nãm sicut lapis natus in rene aut vesica exiẽs cũ vrina. Quarta sumit ab inãlitate quãtitatis rei q̃ eiicit. ſ. q plus vel mi

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam cognitio anathomie facit ad operationē. Item facit immediate vt quando oportet fuere vel vtere tē. t hoc totū pertinet ad cognitionē membroꝝ. Secūdo confert anathomia ad cognoscendū iuuamenta eoꝝ quibus mediantibus fiūt operationes. Et ex his vlterius habet certa cognitio completa dispositionū per anathomiam: ita q primo opꝫ habere cognitionē nature t dispositionē mēbrorum: q dispositio est puncipiū operationis. secūdo opꝫ habere notitiam iuuamentoꝝ: t ex his habetur cōpleta cognitio quantum ad ola que p anathomiam inuestigantur tē.

a ¶ Cūq; anathomie tē. ¶ Ostēdit qūo accipimus cognitionē membroꝝ interiorū. Primo ostendit que t quot sunt signoꝝ genera a quib⁹ sumit ħ cognitio. Scōo ꝛclarat singulariter qōlibet illoꝝ. ibi (Et ī vnaquaq; illarū.) ¶ Notādū primo q genus signorum sumptū ab operatione lesa prima dicit etiaꝫ pdurās. prima quidē q; super dispositionē mēbroꝝ interioꝝ cū possimus significare ab operationibus siue effectibus vel casibus: nō autez a substātia l'r inherētibus: q; nō apparent nobis illa ad sensuꝫ sicut mēbra exteriora: t q; effectus t opationes imediatius insunt mēbris q̄ causis: iō significatio sumpta ab opationib⁹ dicit prima respectu eius q̄ sumit a casib⁹. Itē est significatio pdurans. i. certa: q; opatio membri ex eius puenit effectu: t iō sicut ex ppria opatione mutata arguimus super nutritionez subiecti certe: ita ēt ab operatione sup mēbrū ppriū. ¶ Secūdo notādum iam sciuisti. i. in tractatu de virtutib⁹. (Opationes cū suis qualitatibus.) Ostēdit fm quē modū sumit a virtutibus. (Et quātitatib⁹). i. numerū operationū: q; ibi dictū fuit q; virtutes t operationes ad seinuicē cognoscunt: t q; quot sunt virtutes in genere tot opōnes. s. ꝫ. nāles: vitales: t aiales: ēt quātū ad dispōnes istoꝝ generez: numerus aut quātitas est: quare tē. ¶ Circa duas significationes dicit aliges: q; ipse dicit q; significatio ex effectib⁹ est prima: t ab exeūtibus nō prima t vtraq; certa. Sed cōtra Haly. dicit in cōmē. 7. 2. thegni q; signa q̄ sunt ab effectibus sunt apparētis virtutis: ergo nō sunt tē. Item Jo. dama. in suis apho. Urina nisi morb⁹ intus appareat est signū fallax: t tū est ab exeūte: t arguit q; id qō recipere pōt plures pmutationes nō est signū certum: sed vrina est hmōi. ergo tē. Da pz: q; ex hoc causat error in aliquo qō potest a pluribus causis cōtingere. mi. apparet: q; pōt pmutari ex permutatione opationis: vel lesione opationis epatis t renū t vesice. Dicēdū q; operationes t exeūtia si bene appropriētur mēbro t debite sunt signa certa: si vero non neq;. Et causa huius est: q; opatio imediate puenit a dispositione: ideo signū est dispōnū membri: t sicut passio ppria permutata significat super subiectū propriū t exeuntia si debite appropriētur mēbro cum pcedant imediate ab operatione que est signū certum aliter nō. Tunc ad dictuꝫ Haly. q; nō vult dicere q; signa sumpta ab effectibus sint solū apparentis veritatis. i. ita q; non recte significent: sed loquit in cōparatione ad alia signa substātialr inherentia: non tamē negat quin sint signum certum in se. Et eodem modo soluitur dictum Damasceni t ratio in contrarium adducta. ¶ Notandum circa certaꝫ significationem q; per accidentia manifesta intelligit accidentia que sunt vt in

Jacobus

nus ex ea q̄ debeat exire vt vrina vel fex excedens vel diminuta peccat in quāto significans nām nō satis fugere chili ex cibo t potu. Quita sumit a q̄litate rei q̄ expellit sicut scōa: nisi q; scōa est aīalis tā ad id qō ꝫsueuit q̄ ad id qō nō ꝫsuevit eūari. Et ista spālis est ad id qō exire solet: vt fex t vrina nigre significant sua nigredine vel adustionē vel mortificationē vel expulsionē melancholice materie: t fex t vrina ꝫsueuerūt exire ꝫ raro creāt nigre. Serta sumit ab innālitate partis vnde egreditur id quod expellitur: vt cuꝫ feces per os exeunt in yliaca pernicioſa: t q̄q; vrina: cum meatus vtrarūq; vehementer inferius oppilantur. Et he superfluitates ex antio dolore cum impetu sursum depelluntur.

¶ Doloris tē.) ¶ Jn. 4. dicit q; significationes egritudinum occultaꝝ sumpte a dolore sunt duoꝝ generum. Nam quedam sumuntur a loco doloris: vt si dolor fuerit in hypocondrio dextro significat egritudinez epatis: si in sinistro: splenis. Alie sumūtur a specie doloris: vt si fuerit grauatiuus significat apostema inesse membro quod non sentit: vel cuius sensus iam destructus fuit: t si fuerit extensiuus significat multitudinem materie distendentis membrum cum violentia: t si fuerit mordicatiuus significat materiam acutam.

¶ Apatis tē.) ¶ Jn. 5. dicit q; significationes egritudinum occultaꝝ ab apatibus accepte sunt tres. Prima sumit a substantia apatis: vt heriſipila significat choleram rubeā: t sclirosis nigram. Scōa ex loco apostematis: vt si fuerit in hy-

pluribus nota que veniūt ab exterioribus manifestis vt ab aere vel regionibus tēpore t cōſimilibus: t breuiter oſa accidētia sumpta a rebus nocētibus vel iuuātibus que sunt extrinsecus alterāta: sed p accidētia cōparata intelligit signa cōia sumpta a relatione infirmi t ex causis precedētibus: vt in illo qui ce idit de mula tē. dicūtur accidētia cōparata q; de se nō sunt signa: nisi q; relata ad dispositionē ducunt aliq̄n in dispositione in cognitionē eius. ¶ Item notandū q; de

ta est de situ. Sexta est de accīdentibus manifestis t cōparatis. Et eoꝝ significatio nō est prima neq; perdurās. ¶ Et ī vnaquaq;ᵇ earū sermonē diuisim faciam. Ex opationibus vero significatio hꝫ: qñ cū opatio nō fm naturalez ꝓcesserit cursum q; est ei significat q; virtuti accidit nocumētū t virtutis nocumētū egritudinē sequit que est i membro in quo est virtus. Opationuꝫ vero nocumēta sunt fm trēs modos. Opatiōes. n. aut minuunt sicut cū oculi minuit visio t rē videt minorē t a ꝓpinquiore spacio. Et sicut stomachus cū duri⁹ digerit t tardius t minorē quātitatē: aut mutant sicut cū oculus videt illud qō nō est: aut videt rē nō sicut est: t sicut stomachus cū cibū dissipat t ipm male digerit: aut destruunt sicut oculus cuꝫ nō videt: t stomach⁹ cū nullo mō digerit. ¶ Eius aūt⁹ qō cūat t qō retinet significatiōes multis sunt modis: aut. n. signāt ex pte retētionis nō nālis sicut cū retinet res q̄ solebat eūari: quēadmoduꝫ accidit illi cuius vrina retinet aut egestio: aut significāt ex pte eūonis non nālis. Et hoc qdeꝫ aut erit de suba mēbroꝝ: aut nō erit ita. Sꝫ qō est de suba mēbroꝝ trib⁹ significabit modis: aut. n. p suūpsi⁹ substātiaꝫ signabit sicut anuli q expuunt herpetem estiomenuꝫ i cānali pulmonis signāt: aut signabit p quātitatē sui sicut cortices cuꝫ in dissinteria egrediunt: nā si fuerit grossus signāt q; vlcus in grossis existit intestinis: t si subtilis signat q; est in subtilibus intestinis: aut signabit p colorē suū: quēadmodū hypostasis petaloides que

ista sexta significatione nō prosequitur infra: de aliis autez sic: q; hec significatio nec est imediata nec certa.

b ¶ Et in vnaquaq; tē. ¶ Exequtur t primo de significatione sumpta ab operationibus. Scōo ab exeuntibus. ibi (Eius aūt.) Tertio a doloribus. ibi (Doloris aūt.) Quarto ab apatib⁹. ibi (Apostematibus autē.) Quinto a situ. ibi (Situs vero.)

¶ Dubitaret aliquis de eo qō dicit q; virtuti accidit nocumentū virum possit ledi operatio sine lesione membri. Et arguitur q; sic q; dicit Gal. i. de interioribus. ca. 2. q; credere membra non posse infirmari: t dat⁹ q; non sit egritudo in substātia mēbri est inutile. ¶ Dicendū q; nocumentuꝫ opationis de necessitate dependet ex lesione membri eius. ratio est: q; operatio ꝓcedit a membro vt ipsum hꝫ esse perfectum t cōpletū: t ideo vbi est operatio lesa: necessario est egritudo in illo. ¶ Sed notandum q; nocumentū aliqñ est mansiuū: aliquando est ppter associationem alterius membri: modo quando nocumentū est mānuuꝫ in membro: tūc necessario lesa operatione leditur mēbruꝫ: t hoc modo intelligit hic Aluic. sed si est lesio per associationē: tunc lesio operationis fit a lesione membri regriti ad ipsam vel habentis alligantiam cū eo: t hoc modo non oportet q; membruꝫ sit lesum lesione māsita: t sic intelligit. G. t ideo non valet. Hic cadit illa dubitatio vtrum lesiones operationum sint solum. ꝫ. vel plures: t in hac implicatur vtrum augmentum operationis sit diminutiua operatio vel aliter. ¶ Iterum notanduꝫ q; ipse dicit (sicut cum oculi minuitur visio.) non videt q; videre rem minorē sit operatio diminuta: q; quanto aliquis videt rez minorē vt quātitatis vt punctā acutāto subtilius videt. Dicēdum p expositionez littere q; non intelligit videre minorem rem cōparando vnā rem ad aliam paruā sed ad seipsam: ita q; videatur sibi minor q̄ sit fm veritatem: tunc est actio diminuta

c ¶ Eius autem tē. ¶ Hic ponit fm quem modum sumitur significatio membrorum interioꝝ ab exeuntibus t totum legatur ibi: licet posset habere multas particulas t omnia que hic dicūtur habes clare. Primo de interioribus: q; ipse assumat hic breuiter quasi totam sententiā primi libri. ¶ Sed tu dices Aluicē. videtur male determinare de significatione sumpta ab exeuntibus membrorum interiorum: q; ipse ponit significationez sumptā ab operatione mutata nō ab exeunte: ponit hic per euacuationē t retentionē: modo euacuatio t retentio sunt operationes quedam t non exeūtia. Dicēdum q; euacuatio t retētio possunt dupliciter accipi. Uno modo in se t absolute: t hoc modo sunt operatiōes t ab istis sumitur significatio ab operatione: t hoc modo arguis quādo sic accipiunt hic. Alio modo potest accipi euacuatio t retētio vt referunt ad rem que retinetur

De partibus.

pocondrio dextro significat q; est in epate: si in sinistro q; in splene. Tertia ex figura: vt si apostema existens in dextro latere fuerit lunare significat q; in epate est: si oblongum q; est in musculo cooperiente epar.

¶ Situs tē.) ¶ Jn. 6. dicit primo q; significationes egritudinum occultarū extracte ex locis sunt duoꝝ modorum. Primus eaꝝ modus attendit penes cōsiderōnez loci egritudinis absolute. Scōo penes ꝓsideratione loci egritudinis fm societatē qua cōicat cum alio mēbro a quo recipit nocumentū. Scōo dicit q; significationes primi modi sunt apparentes. i. manifeste: vt si dolor ꝓfundus fuerit in hypocondrio sinistro cum tumore aliquo significat apostema splenis: t si dolor fuerit in pectine t virga cum emissione saniei vinam significat vlcera in eis. Tertio dicit q; significationes scōi sunt sicut lesio digito eueniēs ex cā antecedente id est non per causam que fit in eo: sed in membro proximo a quo recipit sensum t motum: vt cum ex ablatione sensus vel motus alicuius digiti significatur euenisse nocumentum sexto pari neuorum colli. Similis casus meminit Gal. i. inte. c. vlti. scribens ita. Dico ergo quendam posuisse super tres digitos manus cuiusdam medicinā t murmurauit sensum digitoꝝ a. xxx. diebus esse ablatū t motus digitoꝝ tantū ꝑmansit cuius medicina nil ei valuit. Quod aspiciens cepi qō in vsu habebā facere vocās q̄ medicū interrogari eū q̄ esset illa medicina: at audiēs huiusmodi medicinā huic rei ēt opportunā: cepi inuestigare q̄re medici-

na cum

retinetur ⁊ euacuatur: ⁊ hoc modo ab eis sumitur significatio ab exeuntibus: ⁊ sic intelligit hic Auicen.

a ¶Quod vero ⁊c. ¶Hic potest dici exeũtium que nõ sunt de substãtia membri: ita q̃ subdiuidit id membrum q̃ dicebat aut non erit ita.

b ¶Doloris ⁊c. ¶Hic exponit modũ sm quẽ sumit significatio ex dolore super membra interiora: ⁊ totum hoc patet in secundo de interioribus.

c ¶Apatis ⁊c. ¶Ponit significatiões sumptas ab apate. Et notandum q̃ hic accipitur large apostema pro oi tumore: ⁊ hec significatio nõ hz locũ in omnibus mẽbris interioribꝰ habentibus apostema vel tumorez: sed solum in eis in quibus tumor representat extra vt in epate vel stomacho ⁊ splene ⁊ hmõi. Notãdum q̃ littera exterior Gerardi cremonẽsis dicit lunare duplex. hec dicta hic nõ sunt oĩa vera: q̃ sm eius figura tumoris epatis vel eius apatis est maior q̃z luna media. s. anteq̃z sit media: sed sm veritatẽ figura apatis epatis representat nobis plus q̃z sit medietas lune: q̃ apostema q̃ fit in parte exteriori est quasi figure rotũde eo q̃ sumit figurã a figura membri que est quasi rotunda quantuz ad id q̃ exterius representat: ⁊ iõ similat figure lune que est plus q̃z media. Sed video vnũ modum saluãdi litterã exteriorez. scilicet q̃ nõ intelligat anteq̃z sit media in repletione: sed in diminutione luminis q̃ incipit euacuari antequã sit media: ⁊ tunc habebit veritatez: quia tũc est figure lunaris plus q̃z medietas lune.

d ¶Situs ⁊c. ¶Ponit quintum genus signorũ q̃ sumitur a situ. Notandũ q̃ dicit antecedente q̃ hic loquitur large de antecedente ⁊ non stricte: sed prout se extendit ad omnẽ causam preteritam.

¶De signis distinguentibꝰ inter egritudines ꝓprias ⁊ associatas eis. Cap.2.

e **Tquoniam ⁊c.** ¶Postq̃z exter. de signis in generali: hic determinat de ipsis ſ specialiquantũ ad duo. ſ. quantũ ad id q̃ est formale in signo. ſ. quantum ad ipsa diuersa significata: scõo penes id q̃ est materiale ſ eo vtputa sm q̃ applicatur ad diuersas res que sunt signa vt ad pulsum vel vrinam vel

Jacobus

na eum non inuisset. Et preterita accidentia inuestigare incipiens audiui ab eo nõ habuisse nec frigiditatẽ nec apa: sed sensus digitoꝝ minutꝰ est paulatim: q̃ audiens miratus sum. Et reuersus iteꝝ interrogaui eum: an esset percussus in mẽbris digitorum superiorꝫ: qui respondit nequaq̃z. Sed recordatus manifestauit se habuisse ictum in ossibus dorsi iniciantibus. Quod audiens iteꝝ conuersus viri: quo ⁊ quãtus fuit ille ictus. Qui dixit se ambulasse romã ⁊ de equo cecidisse: ⁊ post paululũ temporis inuenit in digitis hanc passionem se habuisse. Que audiens arbitratus sum partem nerui qui exit post septimam spondilem habere apostema propter illum ictum ⁊ postea induratum esse: hec Galenus.

¶De signis distinguendi inter egritudines ꝓprias ⁊ q̃ sunt in cõitate. Cap.2.

e **Tquoniam ⁊c.** ¶In h.c. primo proponit intentuz. Scõo dat vnum modum discernendi inter principalem egritudinem ⁊ illam que est a societate. ibi (Dicemus ergo.) Tertio tangit errorem circa modum illum contingere solitum: ibi (Est tñ.) Quarto dat cautelas vitandi dictum errorem: ibi (Semita vero.) Quinto tangit alium modum per quẽ discernitur egritudo principalis ab illa que est a societate: ibi (Plurimũ vero.) Sexto remittit nos de quibusdam signis ad sequentia: ibi (Et nos quidem.) ¶In .1. parte primo inuit hanc diuisionem: q̃ egritudinum quedam primo accidit ⁊ principales dicuntur: q̃ non dependent ab alia priori egritudine sicut feb. tertiana vel ephimera ex putredine cholere vel inflãmatione spirituum. Alie accidunt ex societate vt cum a digitis manuũ aufertur sensus aut motus ꝓpter lesionẽ alicuius neruorum spondilium colli vel ab humore cristallino oculi tollitur visio propter vngulam vel telam que est in coniunctiua. Secundo dicit q̃ oz h̃ dare differentiam inter has egritudines per ꝓpria signa distinctiua: quatinus sciatur cui primius occurrendum est. Prius. n. principali que cã alterius est intendere oz. Iuxta illud principis primi. 4.c.vl. Cum vna egritudo cã fuerit alterius sicut cũ accidit oppilatio ⁊ feb. medicabimur oppilationẽ prius. deinde febrem: ⁊ si necessariũ fuerit oppilationem aperire cũ eo in quo aliqua existit caliditas nõ curabimus de febre.

Dicemus ⁊c. ¶In secunda dicit q̃ ad discernendum inter principalem egritudinez ⁊ illam que est ex societate seu colligantia cum alio mẽbro egro oz attendere que ipsarum primo euenit ⁊ autũabimus. i. existimabimus vel imaginabimur q̃ ipsa est principalis: vt siquis in stomacho prius doluerit ex repletione putredinali: deinde doleat caput: iudicabimus egritudinem stomachi principalem: ⁊ egritudinem capitis ex colligantia ipsius cum stomacho: maxime si non appareat causa alia manifesta dicti doloris vel morbi capitis: ⁊ si inter membrum primo egrotans ⁊ aliud quod post egrotat fit communicatio seu colligantia notoria.

si fuerit rubea significat q̃ est i mẽbris carnosis sicut renibꝰ: ⁊ si alba significat q̃ est in mẽbris neruosis sicut in vesica. ¶Mõ vero[a] significat illud q̃ nõ est de substãtia mẽbroꝝ significat: aut q̃ ipsius egressio nõ est nãlis sicut humores sani ⁊ sanguis cũ exierit: aut q̃ est nõ nãle in q̃litate sui sicut sanguis corruptus: siue cõ sueuerit exire siue non: aut q̃ est nõ nãle in substãtia absolute sicut lapis: aut q̃ est nõ nãle quãtitate sui: lz nãlis sit eius exitus. Et istud est: aut ꝓpea q̃ augeꝫ: aut ꝓpea q̃ minuit sicut stercus ⁊ vrina cum pauca fuerit aut multa: aut vt sit nõ nãle i qualitate sui: lz exire soleat sicut stercus ⁊ vrina que sunt nigra: aut si egrediat a parte nõ nãli: lz exire cõsueuerit sicut stercus ⁊ vrina cũ egritudine illi q̃ superiora egrediunt. ¶Doloris[b] autẽ significationes in duobus cõprehenduntur generibꝰ. Et illud est q̃ñ dolor aut significat p̃ suũ locũ. ꝛ. g. q̃ñ si fuerit in dextra erit in epate: ⁊ si in sinistra in splene. Et est cũ p̃ suã speciẽ significat que sit ipsius causa quẽadmodũ diximus in doctrina cãruz verbi gratia: quoniã si fuerit grauatiuus significabit apostema q̃ est in mẽbro non sentiẽte: aut cuius sensus destructus est.

Et extẽsiuus multã significabit materiã. Et mordicatiuꝰ materiã significabit acutam. ¶Apostematis[c] autẽ significationes tribus existunt modis: aut enim sunt ex substantia sui sicut herisipila que choleram significat rubeaz: aut sclirosis que cholerã demonstrat nigrã: aut ex loco sui sicut cum fuerit in dextra significat: verbi gratia: q̃ est apud epar: aut in sinistra significat q̃ est ex parte splenis: aut per figuram sui: quoniã cum apud dextrã fuerit ⁊ fuerit lunare significat q̃ est in ipso epate: ⁊ si longũ fuerit significat q̃ est in musculo qui est super ipsum. ¶Situs[d] vero significationes aut sunt ex locis aut ex cõmunitatibus. Et ex locis quidẽ apparentes sunt. Et ex cõmunitate quidem sunt sicut per nocumentũ q̃ est in digito ex causa antecedẽte cognoscit q̃ est propter nocumẽtum q̃ sexto ex paribus neruorum accidit.

¶De signis distinguentibꝰ inter egritudines ꝓprias ⁊ associatas eis. Ca.2.

c **Tquoniam[e] est** cũ egritudines in principio accidunt in mẽbro ⁊ est cũ accidũt ꝓp associationẽ quẽadmodum caput stomacho in

De partibus.

Est tamen ⁊c. ¶In 3. dicit q̃ aliq̃n interuenit error in iudicio prime ⁊ principalis egritudinis altero duoꝝ modoruz. Unus est q̃ principalis egritudo in sui principio q̃nq̃z nõ sentit neq̃z est dolorosa: sed post q̃z alteri egritudini sociata fuerit que sequit eam apparebit nocumentum ipsius: ⁊ forsan inde credet q̃ egritudo accñs ex societate sit principalis: vt oppilatio splenis vel cãnalium eius nec sensu percipit nec dolorosa est donec aucta fuerit in tñ tumorẽ q̃ distendat splenẽ ⁊ ipsuz apet. ¶Sed instabit aliquis q̃ egritudo differt generalr a neutralitate ꝓ hoc q̃ sensibilr ledit operationes ⁊ neutralitas nõ: omnis igit egritudo sensu ꝓcepta est. Dic q̃ oĩs egritudo ledere dicit sensibilr q̃ cogit desistere mẽbrum vel corpus in quo est ab opationibus solitis taliter: ⁊ intantũ q̃ medicus aut eger pspicaciter intuens percipere pot eius nocumentũ. Uel dic id intelligi de egritudinibꝰ totius corporis q̃ desistere cogũt ipsum ab opationibus solitis. Uel dic q̃ quelibet egritudo sensibilr ledit ⁊ ꝓceptibilis est sm genus: lz nõ sm spẽm vel individuũ: vt ethicus ignarꝰ artis medicine sentit q̃ egrotat ⁊ exercere non pot opationes solitas: sed nescit quo morbo vel specie morbi. ¶Scõs modus quo interuenit error in discernẽdo morbũ principalẽ a morbo ex societate est cũ nõ percipitur morbus principalis neq̃z per se neq̃z cũ alio sequẽte eum: sed solũ percipitur morbus eũ sequẽs: ⁊ principalis origo ignorat: vt cũ prima species ethice que vix cognoscit etiam a peritissimo medico cholerã putrescere faciẽs tertianã genuerit feb. indicabit de tertiana q̃ sit morbus principalis cũ sequatur ethicã. Et in turbatione rõnis ex vehemẽti suffocatione matricis iudicatur interdũ q̃ egritudo principalis fit in cerebro ꝓpter ignorantiã suffocationis matricis que est causa ipsius.

Semita ⁊c. ¶In. 4. dicit q̃ semita seu via qua medicus pot a victis erroribꝰ se pseruare triplex est. Prima est vt ipse sciat cõitatẽ seu colligantiã mẽbroꝝ ad inuicẽ. Et hanc scire poterit: ex anathomia: nam cognitio per anathomiaz q̃ a cerebro ad stomachum descendunt duo nerui: ⁊ a corde ad cerebrum due ascendunt arterie scit cerebrum cũ stomacho ⁊ corde magnam habere colligantiã. Scda est vt sciat species ⁊ modos nocumentoruz que vnicuiq̃ mẽbro contingere solent: quoꝝ quedam sunt notoria subiecta sensibus vt cecitas ex tela oculi: alia nõ: vt oppilatio epatis vel cistis felis. ¶Sed queret aliqs quo sciemus nocumenta nõ ꝓcepta sensu: cum oĩs nostra cognitio intellectiua dependeat ab aliqua sensitiua precedente: ⁊ deficiente nobis aliquo sensu deficiat nobis scia sensibilis eius. Dic q̃ licz aliqua nocumentoꝝ non percipiantur sensu per se ⁊ imediate: percipiunt tñ a aliqbus sensibilibus signis: vt oppilatio pori cistis felis transeuntis ad ieiunũ percipitur ex albedine secũ ⁊ croceitate vine: ⁊ ictericia ex cholera transeunte ad cutez. Tertia est vt medicus nõ festinet super iudicio egritudinis q̃ fit prima ⁊ principalis: sed moretur in egri

egestionẽ ⁊ huiusmodi: ⁊ ideo sm hoc duo facit. Primo ostendit diuersitatẽ signorum quantũ ad id q̃ est formale in eis. Secũdo quãtum ad id q̃ est materiale in speciali. ibi (Pulsus est motus receptaculorũ.) Prima in duas. Primo distinguit passionẽ principalẽ a passione que est ꝓpter colligantiam penes differentias earũ: eo q̃ colligantia membroꝝ poterat esse impedimentũ in significando super egritudines membroꝝ. Secũdo docet significare super dispositiones membrorum. ibi (Et nos quidem cozãtuis manibus.) ⁊ ibi deberet incipere sequens cap̃lm. Prima in duas. Primo premittit intentionẽ suam ⁊ causam intẽtionis. Secũdo exequitur. ibi (Dicemus igitur.) ⁊ hic exequit. Primo distinguit passionẽ principalez ⁊ factã ex cõpassione. Secũdo remouet quoddam dubiuz q̃ est cõmune toti capitulo. ibi (Licet quidã mẽbrorum.) Prima in duas. Primo proponit signa in genere distinguentia inter passiões principales ⁊ passiones per associationem. Scõo q̃ penes istas diuias quas assignat posset incidere error: ideo docet illũ errorem remouere addendo quoddaz aliud. ibi (Est tamẽ ex hoc.) Hic docet remouere errorẽ circa differentias dictas ⁊ maxime circa primã: q̃ nõ confidit vitare errorẽ nisi cognitũ. Ideo primo docet cognoscere ipsam. Secũdo ipsuz docet euitare. ibi (Semitavo.) Hic docet euitare hũc errorem. Et primo ꝓponit quasdam cognitiones per quas remouetur ille error. Secũdo comparat inter illas conditiones. ibi (Plurimum vero q̃ ex eo ⁊c.)

¶Et quoniã egritudies.) Notandũ q̃ de hac materia complete ⁊ diffuse habet a Gal. in .1. ⁊. 2. ⁊. 3. de interioribus: sed Auic. breuiter comprehendit illa: ⁊ ideo breuiter assumendo reducam ad memoriaz vobis ea que ibi dicuntur que faciunt ad propositum. Notanduz est ergo q̃ egritudo principalis est illa que accidit alicui mẽbro ꝓpter principale nocumẽtuz illius membri ⁊ egritudo per associationẽ est quãdo vnũ membrũ patitur nocumentum solum ꝓpter societatem ⁊ colligantiaz quã habet cum alio ⁊ non q̃ principaliter in seipso habeat lesionem. ¶Ulterius notãdũ q̃ sicut ibi dicitur duplex est morbus associationis in genere. Uno modo comparatur vnum mẽbrum alteri: q̃ ab alio membro proueniat nocumentũ ad illud. Alio modo non q̃ nocu

mentum ad id ꝓueniat ab alio: sed q; priuatur aliquo iuuatiuo qđ ꝺebet habere ſm naturā ab illo membro. verbi gratia ſi ex repletione nucꝺe accidat ſenſus ⁊ motus auferri in digitis: tunc priuatur digiti aliquo iuuatiuo qđ ꝺebent habere naturaliter: ⁊ dato q; in digitis nulla fiat leſio principalis. Si aũt patiatur aliquod membrum ex prouẽtu nocumẽti ab altero ad ipſum: ⁊ hoc poteſt eſſe dupliciter vt ibidẽ apparet: aut q; mittitur nocumentũ ad membrum ſine aliqua materia: aut mittatur nocumentũ ⁊ materia nocumẽti. Et ſi primo modo tũc cõpatitur cerebrũ ab ipſis iũcturis illo modo in doloribus iuncturarũ: non q; aliqua materia tranſmittatur ad cerebrum ab ipſis iũcturis: ſed q; ꝓuenit nocumentum ad ipſum vt expreſſe vult Auic. 3. can. fen 1. trac. 2. cap. 6. cap. ꝺe ſoda. Si ſẽdo modo tunc aliquãꝺo compatiũtur oculi ipſo ſtomacho. ſ. ꝓpter malã diſpoſitionẽ ſtomachi prouenientes aliquãꝺo fumi ad cerebrũ ⁊ oculos: ⁊ tunc trãſmittitur nocumẽtum ⁊ materia nocumenti ad eos vt patet. 4. ꝺe interioribus. cap. 2. ⁊ hoc eſt qđ ꝺicit egritudinis in genere. ¶ Ulterius notandum q; inter iſtos modos cõpaſſionis eſt ꝺare ordinem ſm magis proprium ⁊ minus proprium. Quia primus eſt magis propius q; membrũ patitur aliquãꝺo ſolum ex prouentu eius qđ ꝺebet naturaliter habere. Secũꝺus modus minus ꝓpius cuz quando vnum membruz patitur aliquando ſolum ex prouentu nocumenti ſine materia ad ipſum. Tertius modus ad hoc minus propius. ſ. quando nocumẽtum mittitur cum materia. Et ratio huius ordinis eſt: q; compacti ꝺicitur cum alio pati. quanto ergo imaterialius prouenit alteratio nocumenti ad membruz tanto ꝺicitur eſſe ſpecialior ⁊ magis propria comparatio: ⁊ q; prima eſt minus realis q̃z ſecunda ⁊ ſecunda q̃z tertia: ideo ⁊c.

¶ Sed hic cadit ꝺubitatio ꝺupleꝝ. Prima eſt vtrum omne membrum poſſit compati alteri.

¶ Secundo queritur vtrum membrum qđ ꝺicitur compati ꝺebeat proprie ꝺici egrum. ¶ Ad primum ꝺicendum q; compaſſio non fit niſi propter aſſociationẽ ſicut aſſociatio eſt ꝺupleꝝ ita ⁊ comparatio. Nam quedaz eſt aſſociatio ſm quã omnia membra conueniunt in forma vna ⁊ non in ordine: ⁊ hec aſſociatio eſt generalis ꝺe qua ꝺictum eſt a Gal. per totum ꝺe virtutibus. auctoritate Hippo. q; omnia membra ſunt ad ſeinuicem connexa ⁊ inſpirantia. Alia eſt aſſociatio propria quã habet vnum membrum ad aliud. Si ergo queret queſtio ꝺe prima compaſſione. Dico q; omne membrum poteſt compati generali compaſſione cum omnia membra ad ſeinuicem habeant colligantiã generalez. Si autẽ queras ꝺe colligantia ſpeciali: tunc ꝺico q; non inter omnia: ſed inter quedam eſt colligantia. ſ. inter ꝺeterminatum membrum cum ꝺeterminato: ⁊ precipue cum ꝺefertur materia ad illud ſicut iſto modo lacerti pectoris ⁊ diaphragma ꝺefert aerem epigloto in formatione vocis ⁊ facto impedimento in diaphragmate vel lacertis pectoris vox impeditur. ſimiliter etiam nucha mittet ſpiritum ſenſibilem ⁊ motiuũ ad membra inferiora: ideo leſione facta in ea leduntur etiam inferiora: ⁊ hoc eſt quantũ ad tranſmiſſionem virtutis. ⁊ ideo ſiue vnum membrũ ꝺeferat ad aliud aliquid corporale vel virtutem tantũ vel vtrũqz poteſt membrũ vnum ꝺeterminatum alĳ compati. ¶ Aduertendum tamẽ q; ſi membrum vnũ ꝺebet alteri compati ſic q; tranſmittat ſolum nocumentũ ad illud ⁊ non aliquid corporale: tunc opz q; id nocumentum ſit vehemens ⁊ in fortibus paſſionibus. ⁊ hoc modo in doloribus iuncturarũ compatitur eis cerebrum: non q; aliquid tranſmittatur corporale ad ipſum: ſed propter vehementem paſſionem virtutis: ſed ſi eſſet paruum non ꝓpterea compateretur eis. ¶ Ad ſecundam queſtionẽ quando queritur vtrũ membrum qđ patitur propter colligantiam ꝺebeat ꝓprie ꝺici egrum. Dico q; ſicut apparet. 3. ꝺe interioribus. cap. 1. ⁊ 1. cap. 6. aut logmur ꝺe compaſſione ꝓpriſſima. ſ. qñ compatitur aliquod membrum: ſed q; priuatur ſoluz aliquo iuuamento: aut propie compatiatur. ſ. q; ꝺefertur nocumentũ ſine materia corporali: aut minus proprie. ſ. q; ꝺefertur nocumentum cum materia corporali. Si primo modo ꝺico ſic q; non ꝺebet ꝺici membrũ egrum ex egritudine que eſt facta ex permutatione in ſubſtantia vel complexione mẽbri cõpatientis: ſed q; priuatur aliquo qđ ꝺebet naturaliter habere. Si autẽ accipiatur ſcõ ⁊ tertiõ modo. ſ. ꝓpie ⁊ minus ꝓprie: tunc ꝺico q; ꝺebet ꝺici egruz ex permutatione ſui: tamen minus ꝺebet ꝺici egrum quãꝺo recipit nocumentum ſolũ ſine materia. magis autẽ cum materia. tamẽ quecũqz fit hec eſt ꝺifferentia inter egrum ex ſe ⁊ egrum ex cõpaſſione. q; que eſt per ſe non ꝺependet ex alio. illa autez que eſt per compaſſionem ſic ita proprie.

a ¶ Dicemus ⁊c. ¶ Diceret aliquis nõ videf q; ſignũ diſtinctiuum inter egritudinẽ ex ſe ⁊ egritudinem ex alio per compaſſionẽ ſit verum: q; poſſibile eſt q; ſint ꝺue egritudines in vno mẽbro: ⁊ tamen vna aꝺueniat primo ⁊ alia vltimo aꝺuenit: ⁊ tunc nõ eſt verum q; illa que vltimo aꝺuenit ſit per compaſſionẽ: ſed vtraqz poteſt eſſe principalis. ¶ Item ſecũꝺũ ſignuz non videtur eſſe verum: q; poſſibile eſt q; egritudo per aſſociationẽ remaneat altera ceſſante. ſ. principali vt vertigo cauſata ex mala cõplexione ſtomachi poteſt remanere in capite ceſſante mala cõplexione ſtomachi: aut etiã ꝺolor in capite. ¶ Jtez ad quid valet hoc ſignum diſtinctiuũ inter hoc ex quo vna recedit altera remanet: ⁊ ex quo illa remanet non poſſum errare in ea. Ad hoc ꝺico q; neceſſarium eſt medico ſcire ꝺiſtinguere inter paſſionẽ ex ſe ⁊ per aſſociationẽ. Et ratio huius eſt: q; i. neceſſe eſt q; ꝺolor ꝓueniat ab alio: ſed q; priuatur aliquo iuuatiuo qđ ꝺebet habere ſm naturã ab illo membro. verbi gratia ſi ex repletione nucꝺe accidat ſenſus ⁊ motus auferri in digitis: tunc priuatur digiti aliquo iuuatiuo qđ ꝺebent habere naturaliter: ⁊ dato q; in digitis nulla fiat leſio principalis. Si aũt patiatur aliquod membrum ex prouẽtu nocumẽti ab altero ad ipſum: ⁊ hoc poteſt eſſe dupliciter vt ibidẽ apparet: aut q; mittitur nocumentũ ad membrum ſine aliqua materia: aut mittatur nocumentũ ⁊ materia nocumẽti. Et ſi primo modo tũc cõpatitur cerebrũ ab ipſis iũcturis illo modo in doloribus iuncturarũ: non q; aliqua materia tranſmittatur ad cerebrum ab ipſis iũcturis: ſed q; ꝓuenit nocumentum ad ipſum vt expreſſe vult Auic. 3. can. fen 1. trac. 2. cap. 6. cap. ꝺe ſoda. Si ſẽdo modo tunc aliquãꝺo compatiũtur oculi ipſo ſtomacho. ſ. ꝓpter malã diſpoſitionẽ ſtomachi prouenientes aliquãꝺo fumi ad cerebrũ ⁊ oculos: ⁊ tunc trãſmittitur nocumẽtum ⁊ materia nocumenti ad eos vt patet. 4. ꝺe interioribus. cap. 2. ⁊ hoc eſt qđ ꝺicit egritudinis in genere. ¶ Ulterius notandum q; inter iſtos modos cõpaſſionis eſt ꝺare ordinem ſm magis propium ⁊ minus propium. Quia primus eſt magis propius q; membrũ patitur aliquãꝺo ſolum ex prouentu eius qđ ꝺebet naturaliter habere. Secũꝺus modus minus ꝓpius cuz quando vnum membruz patitur aliquando ſolum ex prouentu nocumenti ſine materia ad ipſum. Tertius modus ad hoc minus propius. ſ. quando nocumẽtum mittitur cum materia. Et ratio huius ordinis eſt: q; compacti ꝺicitur cum alio pati. quanto ergo imaterialius prouenit alteratio nocumenti ad membruz tanto ꝺicitur eſſe ſpecialior ⁊ magis propria comparatio: ⁊ q; prima eſt minus realis q̃z ſecunda ⁊ ſecunda q̃z tertia: ideo ⁊c.

¶ Sed hic cadit ꝺubitatio ꝺupleꝝ. Prima eſt vtrum omne membrum poſſit compati alteri.

¶ Secundo queritur vtrum membrum qđ ꝺicitur compati ꝺebeat proprie ꝺici egrum. ¶ Ad primum ꝺicendum q; compaſſio non fit niſi propter aſſociationẽ ſicut aſſociatio eſt ꝺupleꝝ ita ⁊ comparatio. Nam quedaz eſt aſſociatio ſm quã omnia membra conueniunt in forma vna ⁊ non in ordine: ⁊ hec aſſociatio eſt generalis ꝺe qua ꝺictum eſt a Gal. per totum ꝺe virtutibus. auctoritate Hippo. q; omnia membra ſunt ad ſeinuicem connexa ⁊ inſpirantia. Alia eſt aſſociatio propria quã habet vnum membrum ad aliud. Si ergo queret queſtio ꝺe prima compaſſione. Dico q; omne membrum poteſt compati generali compaſſione cum omnia membra ad ſeinuicem habeant colligantiã generalez. Si autẽ queras ꝺe colligantia ſpeciali: tunc ꝺico q; non inter omnia: ſed inter quedam eſt colligantia. ſ. inter ꝺeterminatum membrum cum ꝺeterminato: ⁊ precipue cum ꝺefertur materia ad illud ſicut iſto modo lacerti pectoris ⁊ diaphragma ꝺefert aerem epigloto in formatione vocis ⁊ facto impedimento in diaphragmate vel lacertis pectoris vox impeditur. ſimiliter etiam nucha mittet ſpiritum ſenſibilem ⁊ motiuũ ad membra inferiora: ideo leſione facta in ea leduntur etiam inferiora: ⁊ hoc eſt quantũ ad tranſmiſſionem virtutis. ⁊ ideo ſiue vnum membrũ ꝺeferat ad aliud aliquid corporale vel virtutem tantũ vel vtrũqz poteſt membrũ vnum ꝺeterminatum alĳ compati. ¶ Aduertendum tamẽ q; ſi membrum vnũ ꝺebet alteri compati ſic q; tranſmittat ſolum nocumentũ ad illud ⁊ non aliquid corporale: tunc opz q; id nocumentum ſit vehemens ⁊ in fortibus paſſionibus. ⁊ hoc modo in doloribus iuncturarũ compatitur eis cerebrum: non q; aliquid tranſmittatur corporale ad ipſum: ſed propter vehementem paſſionem virtutis: ſed ſi eſſet paruum non ꝓpterea compateretur eis. ¶ Ad ſecundam queſtionẽ quando queritur vtrũ membrum qđ patitur propter colligantiam ꝺebeat ꝓprie ꝺici egrum. Dico q; ſicut apparet. 3. ꝺe interioribus. cap. 1. ⁊ 1. cap. 6. aut logmur ꝺe compaſſione ꝓpriſſima. ſ. qñ compatitur aliquod membrum: ſed q; priuatur ſoluz aliquo iuuamento: aut propie compatiatur. ſ. q; ꝺefertur nocumentũ ſine materia corporali: aut minus proprie. ſ. q; ꝺefertur nocumentum cum materia corporali. Si primo modo ꝺico ſic q; non ꝺebet ꝺici membrũ egrum ex egritudine que eſt facta ex permutatione in ſubſtantia vel complexione mẽbri cõpatientis: ſed q; priuatur aliquo qđ ꝺebet naturaliter habere. Si autẽ accipiatur ſcõ ⁊ tertiõ modo. ſ. ꝓpie ⁊ minus ꝓprie: tunc ꝺico q; ꝺebet ꝺici egruz ex permutatione ſui: tamen minus ꝺebet ꝺici egrum quãꝺo recipit nocumentum ſolũ ſine materia. magis autẽ cum materia. tamẽ quecũqz fit hec eſt ꝺifferentia inter egrum ex ſe ⁊ egrum ex cõpaſſione. q; que eſt per ſe non ꝺependet ex alio. illa autez que eſt per compaſſionem ſic ita proprie.

a ¶ Dicemus ⁊c. ¶ Diceret aliquis nõ videf q; ſignũ diſtinctiuum inter egritudinẽ ex ſe ⁊ egritudinem ex alio per compaſſionẽ ſit verum: q; poſſibile eſt q; ſint ꝺue egritudines in vno mẽbro: ⁊ tamen vna aꝺueniat primo ⁊ alia vltimo aꝺuenit: ⁊ tunc nõ eſt verum q; illa que vltimo aꝺuenit ſit per compaſſionẽ: ſed vtraqz poteſt eſſe principalis. ¶ Item ſecũꝺũ ſignuz non videtur eſſe verum: q; poſſibile eſt q; egritudo per aſſociationẽ remaneat altera ceſſante. ſ. principali vt vertigo cauſata ex mala cõplexione ſtomachi poteſt remanere in capite ceſſante mala cõplexione ſtomachi: aut etiã ꝺolor in capite. ¶ Jtez ad quid valet hoc ſignum diſtinctiuũ inter hoc ex quo vna recedit altera remanet: ⁊ ex quo illa remanet non poſſum errare in ea. Ad hoc ꝺico q; neceſſarium eſt medico ſcire ꝺiſtinguere inter paſſionẽ ex ſe ⁊ per aſſociationẽ. Et ratio huius eſt: q; i. neceſſe eſt q; ꝺolor ꝓueniat ab alio: ſed q; priuatur aliquo iuuatiuo qđ ꝺebet habere ſm naturã ab illo membro. verbi gratia ſi ex repletione nucꝺe accidat ſenſus ⁊ motus auferri in digitis: tunc priuatur digiti aliquo iuuatiuo qđ ꝺebent habere naturaliter: ⁊ dato q; in digitis nulla fiat leſio principalis. Si aũt patiatur aliquod membrum ex prouẽtu nocumẽti ab altero ad ipſum: ⁊ hoc poteſt eſſe dupliciter vt ibidẽ apparet: aut q; mittitur nocumentũ ad membrum ſine aliqua materia: aut mittatur nocumentũ ⁊ materia nocumẽti. Et ſi primo modo tũc cõpatitur cerebrũ ab ipſis iũcturis illo modo in doloribus iuncturarũ: non q; aliqua materia tranſmittatur ad cerebrum ab ipſis iũcturis: ſed q; ꝓuenit nocumentum ad ipſum vt expreſſe vult Auic. 3. can. fen 1. trac. 2. cap. 6. cap. ꝺe ſoda. Si ſẽdo modo tunc aliquãꝺo compatiũtur oculi ipſo ſtomacho. ſ. ꝓpter malã diſpoſitionẽ ſtomachi prouenientes aliquãꝺo fumi ad cerebrũ ⁊ oculos: ⁊ tunc trãſmittitur nocumẽtum ⁊ materia nocumenti ad eos vt patet. 4. ꝺe interioribus. cap. 2. ⁊ hoc eſt qđ ꝺicit egritudinis in genere. ¶ Ulterius notandum q; inter iſtos modos cõpaſſionis eſt ꝺare ordinem ſm magis propium ⁊ minus propium. Quia primus eſt magis propius q; membrũ patitur aliquãꝺo ſolum ex prouentu eius qđ ꝺebet naturaliter habere. Secũꝺus modus minus ꝓpius cuz quando vnum membruz patitur aliquando ſolum ex prouentu nocumenti ſine materia ad ipſum. Tertius modus ad hoc minus propius. ſ. quando nocumẽtum mittitur cum materia. Et ratio huius ordinis eſt: q; compacti ꝺicitur cum alio pati. quanto ergo imaterialius prouenit alteratio nocumenti ad membruz tanto ꝺicitur eſſe ſpecialior ⁊ magis propria comparatio: ⁊ q; prima eſt minus realis q̃z ſecunda ⁊ ſecunda q̃z tertia: ideo ⁊c.

¶ Sed hic cadit ꝺubitatio ꝺupleꝝ. Prima eſt vtrum omne membrum poſſit compati alteri.

¶ Secundo queritur vtrum membrum qđ ꝺicitur compati ꝺebeat proprie ꝺici egrum. ¶ Ad primum ꝺicendum q; compaſſio non fit niſi propter aſſociationẽ ſicut aſſociatio eſt ꝺupleꝝ ita ⁊ comparatio. Nam quedaz eſt aſſociatio ſm quã omnia membra conueniunt in forma vna ⁊ non in ordine: ⁊ hec aſſociatio eſt generalis ꝺe qua ꝺictum eſt a Gal. per totum ꝺe virtutibus. auctoritate Hippo. q; omnia membra ſunt ad ſeinuicem connexa ⁊ inſpirantia. Alia eſt aſſociatio propria quã habet vnum membrum ad aliud. Si ergo queret queſtio ꝺe prima compaſſione. Dico q; omne membrum poteſt compati generali compaſſione cum omnia membra ad ſeinuicem habeant colligantiã generalez. Si autẽ queras ꝺe colligantia ſpeciali: tunc ꝺico q; non inter omnia: ſed inter quedam eſt colligantia. ſ. inter ꝺeterminatum membrum cum ꝺeterminato: ⁊ precipue cum ꝺefertur materia ad illud ſicut iſto modo lacerti pectoris ⁊ diaphragma ꝺefert aerem epigloto in formatione vocis ⁊ facto impedimento in diaphragmate vel lacertis pectoris vox impeditur. ſimiliter etiam nucha mittet ſpiritum ſenſibilem ⁊ motiuũ ad membra inferiora: ideo leſione facta in ea leduntur etiam inferiora: ⁊ hoc eſt quantũ ad tranſmiſſionem virtutis. ⁊ ideo ſiue vnum membrũ ꝺeferat ad aliud aliquid corporale vel virtutem tantũ vel vtrũqz poteſt membrũ vnum ꝺeterminatum alĳ compati. ¶ Aduertendum tamẽ q; ſi membrum vnũ ꝺebet alteri compati ſic q; tranſmittat ſolum nocumentũ ad illud ⁊ non aliquid corporale: tunc opz q; id nocumentum ſit vehemens ⁊ in fortibus paſſionibus. ⁊ hoc modo in doloribus iuncturarũ compatitur eis cerebrum: non q; aliquid tranſmittatur corporale ad ipſum: ſed propter vehementem paſſionem virtutis: ſed ſi eſſet paruum non ꝓpterea compateretur eis. ¶ Ad ſecundam queſtionẽ quando queritur vtrũ membrum qđ patitur propter colligantiam ꝺebeat ꝓprie ꝺici egrum. Dico q; ſicut apparet. 3. ꝺe interioribus. cap. 1. ⁊ 1. cap. 6. aut logmur ꝺe compaſſione ꝓpriſſima. ſ. qñ compatitur aliquod membrum: ſed q; priuatur ſoluz aliquo iuuamento: aut propie compatiatur. ſ. q; ꝺefertur nocumentũ ſine materia corporali: aut minus proprie. ſ. q; ꝺefertur nocumentum cum materia corporali. Si primo modo ꝺico ſic q; non ꝺebet ꝺici membrũ egrum ex egritudine que eſt facta ex permutatione in ſubſtantia vel complexione mẽbri cõpatientis: ſed q; priuatur aliquo qđ ꝺebet naturaliter habere. Si autẽ accipiatur ſcõ ⁊ tertiõ modo. ſ. ꝓpie ⁊ minus ꝓprie: tunc ꝺico q; ꝺebet ꝺici egruz ex permutatione ſui: tamen minus ꝺebet ꝺici egrum quãꝺo recipit nocumentum ſolũ ſine materia. magis autẽ cum materia. tamẽ quecũqz fit hec eſt ꝺifferentia inter egrum ex ſe ⁊ egrum ex cõpaſſione. q; que eſt per ſe non ꝺependet ex alio. illa autez que eſt per compaſſionem ſic ita proprie.

a ¶ Dicemus ⁊c. ¶ Diceret aliquis nõ videf q; ſignũ diſtinctiuum inter egritudinẽ ex ſe ⁊ egritudinem ex alio per compaſſionẽ ſit verum: q; poſſibile eſt q; ſint ꝺue egritudines in vno mẽbro: ⁊ tamen vna aꝺueniat primo ⁊ alia vltimo aꝺuenit: ⁊ tunc nõ eſt verum q; illa que vltimo aꝺuenit ſit per compaſſionẽ: ſed vtraqz poteſt eſſe principalis. ¶ Item ſecũꝺũ ſignuz non videtur eſſe verum: q;

Jacobus

tudine. i. motoſe ꝺeliberet nec cõcludat vel ꝺeterminet q; ſit principalis: niſi prius cõſideratis accidentibus poſſibilibus eam ſequi vel precedere: ſuper quoruz cognitione interroget egrum de ſignis egritudinum poſſibilium contingere mẽbro aſſociato parti egrotanti non antea ſenſu perceptarum: nec ita doloſaruz vt prius appareant: neqz excitantium accidentia propinqua eis: neqz conſequuntur eas niſi res in tantum elongate ab eis vt non ſenſu percipiantur ab eis oriri. Et ideo infirmus ignarus anathomie ⁊ colligantie membrorum multam diſtantiam ignorat quandoqz q; egritudines apparentes ſint accidentia radicis illius ſcilicet membri aſſociati a longinquo vel egritudinis ipſius: ſed medicus ſapiens iſtud cognoſcit. Uerbi gratia. morbus caducus quandoqz contingit ab aliquo digito manus vel pedis tranſmittentem cerebro venenoſos vapores: ⁊ is morbus non eſt pria ⁊ principalis egritudo: ſed egritudo ſocietatis ſumens originem a mala complexione cum materia venenoſa alicuius digitoruz que prius latuit dum manſit quieta nec commouit accidentia ſenſibilia: nec ꝺolorem intulit. Sed ꝺum commouetur effumat ad cerebrum ꝺeferentibus nervis vapores eius ⁊ infert cerebro morbum caducum. Debet ergo medicus in morbo caꝺuco ꝺiligenter interrogare egrum ſi preſenſerit aliquam cõmotionem in aliquo ſuorum membrorum inferiorum: ⁊ ab illo ad cerebrum aliquid aſcendere: hoc ꝓuenit error ⁊ hoc ẽ: qm̃ fortaſſe egritudo principalis non erit percepta ſenſu neqz ꝺoloroſa in principio ſui: ſed poſtea ſentiemus ipſius ipedimentũ poſtq̃z aſſociata egritudo apparuerit que procerto ẽ illa que poſt ipſaz accidit ⁊ eſt eã ſequẽs. Exiſtimabiſ ergo q; aſſociata ⁊ accidẽtalis ſit illa que eſt principalis egritudo. Et eſt cũ nõ percipiſ niſi accidẽtalis tantũ ⁊ poſſibile eſt q; egritudo per aſſociationẽ remaneat altera ceſſante. ſ. principali vt vertigo cauſata ex mala cõplexione ſtomachi poteſt remanere in capite ceſſante mala cõplexione ſtomachi: aut etiã ꝺolor in capite. ¶ Jtez ad quid valet hoc ſignum diſtinctiuũ inter hoc ex quo vna recedit altera remanet: ⁊ ex quo illa remanet non poſſum errare in ea. Ad hoc ꝺico q; neceſſarium eſt medico ſcire ꝺiſtinguere inter paſſionẽ ex ſe ⁊ per aſſociationẽ. Et ratio huius eſt: q; i. neceſſe eſt q; ꝺolor ꝓueniat ab alio: ſed q; priuatur aliquo iuuatiuo qđ ꝺebet habere ſm naturã ab illo membro. verbi gratia ſi ex repletione nucꝺe accidat ſenſus ⁊ motus auferri in digitis: tunc priuatur digiti aliquo iuuatiuo qđ ꝺebent habere naturaliter: ⁊ dato q; in digitis nulla fiat leſio principalis. Si aũt patiatur aliquod membrum ex prouẽtu nocumẽti ab altero ad ipſum: ⁊ hoc poteſt eſſe dupliciter vt ibidẽ apparet: aut q; mittitur nocumentũ ad membrum ſine aliqua materia: aut mittatur nocumentũ ⁊ materia nocumẽti. Et ſi primo modo tũc cõpatitur cerebrũ ab ipſis iũcturis illo modo in doloribus iuncturarũ: non q; aliqua materia tranſmittatur ad cerebrum ab ipſis iũcturis: ſed q; ꝓuenit nocumentum ad ipſum vt expreſſe vult Auic. 3. can. fen 1. trac. 2. cap. 6. cap. ꝺe ſoda. Si ſẽdo modo tunc aliquãꝺo compatiũtur oculi ipſo ſtomacho. ſ. ꝓpter malã diſpoſitionẽ ſtomachi prouenientes aliquãꝺo fumi ad cerebrũ ⁊ oculos: ⁊ tunc trãſmittitur nocumẽtum ⁊ materia nocumenti ad eos vt patet. 4. ꝺe interioribus. cap. 2. ⁊ hoc eſt qđ ꝺicit egritudinis in genere. ¶ Ulterius notandum q; inter iſtos modos cõpaſſionis eſt ꝺare ordinem ſm magis propium ⁊ minus propium. Quia primus eſt magis propius q; membrũ patitur aliquãꝺo ſolum ex prouentu eius qđ ꝺebet naturaliter habere. Secũꝺus modus minus ꝓpius cuz quando vnum membruz patitur aliquando ſolum ex prouentu nocumenti ſine materia ad ipſum. Tertius modus ad hoc minus propius. ſ. quando nocumẽtum mittitur cum materia. Et ratio huius ordinis eſt: q; compacti ꝺicitur cum alio pati. quanto ergo imaterialius prouenit alteratio nocumenti ad membruz tanto ꝺicitur eſſe ſpecialior ⁊ magis propria comparatio: ⁊ q; prima eſt minus realis q̃z ſecunda ⁊ ſecunda q̃z tertia: ideo ⁊c.

¶ Sed hic cadit ꝺubitatio ꝺupleꝝ. Prima eſt vtrum omne membrum poſſit compati alteri.

¶ Secundo queritur vtrum membrum qđ ꝺicitur compati ꝺebeat proprie ꝺici egrum. ¶ Ad primum ꝺicendum q; compaſſio non fit niſi propter aſſociationẽ ſicut aſſociatio eſt ꝺupleꝝ ita ⁊ comparatio. Nam quedaz eſt aſſociatio ſm quã omnia membra conueniunt in forma vna ⁊ non in ordine: ⁊ hec aſſociatio eſt generalis ꝺe qua ꝺictum eſt a Gal. per totum ꝺe virtutibus. auctoritate Hippo. q; omnia membra ſunt ad ſeinuicem connexa ⁊ inſpirantia. Alia eſt aſſociatio propria quã habet vnum membrum ad aliud. Si ergo queret queſtio ꝺe prima compaſſione. Dico q; omne membrum poteſt compati generali compaſſione cum omnia membra ad ſeinuicem habeant colligantiã generalez. Si autẽ queras ꝺe colligantia ſpeciali: tunc ꝺico q; non inter omnia: ſed inter quedam eſt colligantia. ſ. inter ꝺeterminatum membrum cum ꝺeterminato: ⁊ precipue cum ꝺefertur materia ad illud ſicut iſto modo lacerti pectoris ⁊ diaphragma ꝺefert aerem epigloto in formatione vocis ⁊ facto impedimento in diaphragmate vel lacertis pectoris vox impeditur. ſimiliter etiam nucha mittet ſpiritum ſenſibilem ⁊ motiuũ ad membra inferiora: ideo leſione facta in ea leduntur etiam inferiora: ⁊ hoc eſt quantũ ad tranſmiſſionem virtutis. ⁊ ideo ſiue vnum membrũ ꝺeferat ad aliud aliquid corporale vel virtutem tantũ vel vtrũqz poteſt membrũ vnum ꝺeterminatum alĳ compati. ¶ Aduertendum tamẽ q; ſi membrum vnũ ꝺebet alteri compati ſic q; tranſmittat ſolum nocumentũ ad illud ⁊ non aliquid corporale: tunc opz q; id nocumentum ſit vehemens ⁊ in fortibus paſſionibus. ⁊ hoc modo in doloribus iuncturarũ compatitur eis cerebrum: non q; aliquid tranſmittatur corporale ad ipſum: ſed propter vehementem paſſionem virtutis: ſed ſi eſſet paruum non ꝓpterea compateretur eis. ¶ Ad ſecundam queſtionẽ quando queritur vtrũ membrum qđ patitur propter colligantiam ꝺebeat ꝓprie ꝺici egrum. Dico q; ſicut apparet. 3. ꝺe interioribus. cap. 1. ⁊ 1. cap. 6. aut logmur ꝺe compaſſione ꝓpriſſima. ſ. qñ compatitur aliquod membrum: ſed q; priuatur ſoluz aliquo iuuamento: aut propie compatiatur. ſ. q; ꝺefertur nocumentũ ſine materia corporali: aut minus proprie. ſ. q; ꝺefertur nocumentum cum materia corporali. Si primo modo ꝺico ſic q; non ꝺebet ꝺici membrũ egrum ex egritudine que eſt facta ex permutatione in ſubſtantia vel complexione mẽbri cõpatientis: ſed q; priuatur aliquo qđ ꝺebet naturaliter habere. Si autẽ accipiatur ſcõ ⁊ tertiõ modo. ſ. ꝓpie ⁊ minus ꝓprie: tunc ꝺico q; ꝺebet ꝺici egruz ex permutatione ſui: tamen minus ꝺebet ꝺici egrum quãꝺo recipit nocumentum ſolũ ſine materia. magis autẽ cum materia. tamẽ quecũqz fit hec eſt ꝺifferentia inter egrum ex ſe ⁊ egrum ex cõpaſſione. q; que eſt per ſe non ꝺependet ex alio. illa autez que eſt per compaſſionem ſic ita proprie.

a ¶ Dicemus ⁊c. ¶ Diceret aliquis nõ videf q; ſignũ diſtinctiuum inter egritudinẽ ex ſe ⁊ egritudinem ex alio per compaſſionẽ ſit verum: q; poſſibile eſt q; ſint ꝺue egritudines in vno mẽbro: ⁊ tamen vna aꝺueniat primo ⁊ alia vltimo aꝺuenit: ⁊ tunc nõ eſt verum q; illa que vltimo aꝺuenit ſit per compaſſionẽ: ſed vtraqz poteſt eſſe principalis. ¶ Item ſecũꝺũ ſignuz non videtur eſſe verum: q;

Be partibus.

ſi ſic tunc morbus caducus nõ eſt principalis: ſed ab alio cõmunicatus: ſi non: tunc eſt principalis ortus a cauſa priuata latente in cerebro:

Plurimum vero ⁊c. ¶ In hac parte. ſ. c. iſtius primo ꝺicit q; plurimũ huius quod reducitur ad memoriã medici vel egri de prima ⁊ principali egritudine eſt qñ cõſideratur ab eo impedimentum ſeu leſio operationum. Et cum inuenerit nocumentum operationum alicuius membri precedere manifeſtam egritudinem que prima facie videtur prima ⁊ principalis iudicabit q; illa egritudo eſt aſſociata. i. neqz prima eſt neqz principalis: ſed procedens ex colligantia mẽbri in quo eſt cum alio membro infirmo. Secundo ꝺicit q; aliqua membra corporis ſunt talia q; egritudines eorum vt plurimum ſequuntur egritudines aliorum membrorum: vt caput ſepius egrotat ex ſocietate ſtomachi: tum q; eſt velut caminus ad quẽ ferri ſolent vapores ⁊ fumi cibi potus ⁊ humorum ſtomachi: tum q; cerebrum cõ eſt pars ipſius principalioz, eſt ſpongioſe laxum cito imbibitum vaporibus ⁊ humoribus. Tertio ꝺicit q; illud conuertere eſt per paruz. i. raro ꝓtingit q; paſſiones cerebri cõmunicent ſtomacho: vel ſi cõcent multo ſepius paſſiones ſtomachi cerebro cõicantur: q; cerebruz hz emunctoria plurima quibus purgatur vt nares palatuz aures oculos carnes glanduloſas que ſunt retro aures: quare

dicitur q non est neutrum sed egrum: q habet egritudinē in vno membro ꝛ sanitatem in alio: sed nō credatis q. G. non posuerit sine cā illa significata neutri: ꝛ ideo nō est incōueniens q sit egritudo in aliquo membro que non dicitur egritudo respectu totius: qm facit operationes consuetas toti. ꝛ hoc modo loquitur hic Auic. q licet sentiatur lesio in vno membro non op3 q sentiatur in toto nisi esset egritudo principalis ꝛē.

a ¶Semita ꝛē. ¶ Notādū q hic ponit tria ad euitandum errorez predictū. Primo est q medicus cognoscat associationē membrorū que cognitio habet per anathomiam. ꝛ causa huius est: q si cognoscat associationem membrorum faciet q membrum est notum compati aliquando ꝛ q non: ꝛ ideo dato q infirmus non percipiat nocumentū passionē principalē: sed solum illam que est per compassionē tunc habendo cognitionem membrorū moueor ad inquirendum ab infirmo de preteritis ꝛ inuestigando ab infirmo de passione principali: ꝛ tunc reducitur ille error. ¶ Secundo requiritur q medicus non sollū sciat colligātiam mēbrorum: sed etiam passiones ꝛ nocumenta q̄ sunt nata contingere vnicuiq; membro tam nocumēta que possunt sensu percipi q̄3 ꝛ ea que non apparēt ad sensum: sed cum discursu rationis ꝛ tunc mouebitur a predicto errore ꝛ sciet que est passio que est percipibilis ꝛ que non. ꝛ p hoc sciet q dato q principalis non sit sensibilis tū ad eam pōt alterā cōsequi. ¶ Tertio requirit q sciat aliqd qō sit possibile accidere mēbro habēti suam passionē. s. que passio pōt alterā cōsequi. sicut. G. prio interiorū. capi. 6. fecit in illo qui cecidit ꝛ multa cuius digiti erāt priuati sensu ꝛ ipse fuit motus ad interrogādū ꝛ rebus ōteritis: ꝛ tunc cognouit egritudinē principalē non sensu perceptam. s. oppilationem factaz in nucha propter casum ꝛ mula: ita q digiti erant priuati spiritu sensibili quem debebant habere naturaliter. ꝛ subdit q tales passiones sequuntur accidentia remota cōmunia quēadmodū apparent ꝛ propria latent. ꝛ ideo si querātur talia ab infirmo cū ipse non cognoscat hoc remota non potest ꝛuenire medicus in cognitionē ꝓprie passionis non sensu percepte ꝛ ex industria medici ꝛē. in neutralitate ꝛbet ꝛ ex conditionibus supradictis ꝛ ex relatione infirmi inuestigare accidentia propria ꝛ ꝛuenire in cognitionē certam illius princi. non sensu percepte: ꝛ tunc sciet discernere inter ipsam ꝛ illam que fit ex compassione ꝛ sic euitabitur error predictus.

b ¶Plurimum ꝛē. ¶ Hic cōparat inter dictas cōditiones. Notandū q causa quare inter alias conditiones habere oportet magis in mente nocumentuz operationum est hoc: q operatio est ỹmediatus effectus membri. ꝛ ideo lesio facta in operatione est facta in effectu ỹmediato membri ꝛ preterea sit vlterius q

Jacobus

parū ex eo ad stomachū descendit. ¶ Sed instabit aliquis q humores cerebri sua grauitate pōptius descēdūt ꝛ quasi spōtanee ad stomachuz q̄3 ab eo ferant ad caput. Itē Bal. dicit. 1. cōple. c. 6. Qđ cēsus aūt flegmatis a capite ad stōz pluribus accidit hōibus ꝛ precipue rome ꝛ in regionibus q̄ fm silitudinē dispōnis eius sunt humide. Dic id verū esse ꝛ humorib⁹ nisi essent alia receptacula paratiora recipe ꝛ industria emūgendi ꝛ rasādi eos: sed ꝛ fumis ꝛ vaporib⁹ non est verū q ꝛscendāt citius q̄3 ascendūt. Ad aliud dic. G. ibi loqui ꝛ loco particulari: neq; negat gn in illo plures morbi cōicent cerebro ex stō q̄3 econuerso.

Et nos ꝛc. ¶ In. 6. dicit prio q̄ dabit in cōi signa cōplexionum tam principaliū seu naturalium q̄3 accidentalium. s. c. sequenti sed cōplexiones ꝓprie membris dicent alibi. s. tertio huius in capitulis ꝓpriis ad hoc ordinatis. Secūdo dicit q sensus sufficiēter nobis indicat signa egritudinum organicarum manifestarū vt visibiliter cognoscimus luscos gibbosos ꝛ claudicantes: nec aliqua super his traditione signorum egemus. Tertio dicit q difficile est cōprehendere in dictione vniuersali. i. in vno. c. vel in vna summa generaliter signa omniū egritudinum occultarū exceptis repletione oppilatione ꝛ apatibus ꝛ solutione cōtinuitatis: quarū signa tradunt in doc. prīti: caplis 6. 7. 8. 9. 10. ꝛ. 11. Difficile ēt est sub vna summa tradere ꝓpria signa repletionuz oppilationū apostematum ꝛ solutionis cōtinui appropriatarū vnicuiq; mēbro: ꝛ ideo melius est ista nō tradere hic. sed in sen seu dictionibus particularibus tertii cañ. ꝛ quarti. vbi agitur de apostematibus ꝛ solutione continui.

¶ De signis complexionum. Capim. 3.

Ignorū genera ꝛc. ¶ In hoc. c. p̄mittit prīnc. q 10. sunt genera signoz quibus cognoscuntur dispōnes complexionum. Deinde exequitur de eis figillatim. Et p̄mo de naturalibus. Sc̄o de accidētalibus. ibi (Complexionum vero extraneaz.) ¶ In p̄ma parte agit de p̄mo genere. ibi (Unum eorūz est tactus.) Sc̄o de sc̄o. ibi (Sc̄m vero est genus.) Tertio de tertio. ibi (Tertium vero est.) Quarto de quarto. ibi (Quartum vero est.) Quinto de quinto. ibi (Quintū vero est.) Sexto de sexto. ibi (Sextum vero est.) Septimo ptermisso vel neglecto septimo signo agit de octauo. ibi (Octauuz autem genus.) Octauo agit de nono signo. ibi (Nonum vero genus.) Nono de decimo. ibi (Et genus quidem decimū.) ¶ Prima particula est presens ter. in quo dicit primo q vnū eorum est tactus. i. primū genus cognitionis humane complexionis est per sen-

si ad istam passionem ꝛ prima principalis.

c ¶ Licet ꝛē. ¶ Hic remouet quoddā dubiū qđ est generale toti capitulo. diterat aūt q aliquādo accidunt egritudines principaliter ꝛ aliquādo per associationem ꝛ q multa sunt mēbra que sunt nata recipere tales egritudines per associationez diceret aliquis que sunt illa mēbra que sunt nata istas egritudines recipere. ideo hic docet ea cognoscere. vel hic potest dici q hic docet remouere errorez predictū quando qs dubitat ꝛ duabus passionibus que sit principalis ꝛ qae per associationez ꝛ dicit ꝛē. ¶ Iurta qđ notandum q causa quare caput vt per hoc ꝓparatur stomacho ꝛ non econuerso est duplex. Prima q cerebrū est membrum valde ꝛbile pp eius paucitatē caloris: nō autez mēbra ꝛbilia citius recipiunt superfluitates aliorum q̄3 fortia: ꝛ hec est causa sumpta ex propria natura cerebri. Secūda cā sumpta ex parte situs eius: q ꝓpter continuaz euaporationē partium inferiorū ꝛ maxime stomachi ad cerebrū: q replebitur superfluitatibus ꝛ vaporibus: q ipm est sicut caminum vt dicit Aristo. ꝛ ideo vt per hoc in eo accidit egritudo ex compassione stomachi: sed cōuerso raro propter causas oppositas.

d ¶ Et nos ꝛē. ¶ Hic erequitur ꝛ significationib⁹ dispositionum membrorū. Primo dat intētionez suā. Secūdo exequitur. ibi (Signorum genera quibus cōplexiones.) ¶ Et est difficile q ꝛ cā quare est difficile est: q in istis morbis materialibus cōpositionalib⁹ nō est attendere ꝓprie signa cōia vt in figura mēbrorū q̄ quodlibet membrū habet propriā figurā ꝛ vna nō est similis alteri ꝛ sic de alijs: ꝛ ideo nō possunt bene reduci ad aliquā ꝛterminationem: sed repletio ꝛ accidētia ꝛ solutio continui melius possunt aliqualiter reduci ad cōmunitatē quādam ꝛ ꝛ talibus ꝛterminat etiam in. 4. cañ. q hoc etiā appropriatur diuersis diuersimode ꝛē.

¶ De signis complexionum. Capim. 3.

Ignorum genera ꝛc. ¶ Prius ꝛter. in gñali distinguēdo iter egritudines ꝓprias ꝛ p cōpassionē: ꝛ q in tali distōne poterat accidere error: docuit ēt remouere errorē illū. mō ꝛter. ꝛ signis dispōnū ī speciali. put speciat ad hunc librū determinatio spālis q̄ est minus gñalis q̄3 illa ꝛ duo facit. Primo ꝛterminat ꝛ signis cōplexionū. Sc̄o ꝛ signis egritudinum cōpositionaliū. ibi (Repletio fm duos existit modos.) Tertio ꝛ signis solutionis cōtinuitatis. ibi (Solutionē cōtinuitatis.) Prima in duas. Primo ꝛter. ꝛ signis cōplexionū ī generali. Sc̄o in spāli magis. ibi (Signa eius aggregata.) Prima in duas. Primo deter. ꝛ signis cōplexionū naturaliū. Secūdo ꝛ signis cōplexionū accidentaliū. ibi (Cōplexionū vero extranearum.) Prima in duas.

De partibus.

sum tactus: ꝛ per qualitates tangibiles. Nam si qualitates tangibiles corporis cuius inuestigatur complexio fuerint similes tactui hominis sani in terris tēperatis ꝛ aere temperato ita q nec calefaciant nec infrigident nec humefaciant nec deficcent ipsum: nec sentiatur ex eis ỹmoderata mollicies vel duricies aut asperitas significant equalitatem seu temperamentum complexionis. Signanter dī in terris temperatis ꝛ aere temperato: q corpus sanum semp cuius cōplexio est temperatissima fm habitum sentitur in estate vel regione calida calidius temperato ex complexione acquisita a tēpore aut regione: licet sit habitualiter temperatum. ¶ Sed queret aliquis cum partes corporis sint etherogenee plurimū quedam calide magis alie minus: quaruz iudicio plus est insistendū. Dic q musculosis in qbus carnium calor ꝛ frigus neruorum ꝛ ligamentoz sese ꝛtemperant: vel cuti manuū ꝛ maxime pulpis digitorū suorum in quibus fere equatur caliditas venarum ꝛ arteriarum frigiditati neruorū ꝛ ligamentorum. Sc̄o dicit q si tactor sane complexionis patiatur a qualitatibus tangibilibus corporis cuius complexio inquiritur: ita vt p aliquam earum infrigidetur aut calefiat aut sentiat mollicie vel duriciez vel asperitatē ỹmoderatā preter ℏ q veniat a cā extrinseca sicut aere vel balneo vel aliquo tali mollificante vel exasperāte. cōplexio talis corporis est distemperata in illa qualitate vel in illis qualitatibus in quibus sentit excedere p tactum hominis sani. Tertio dicit q cōplexio corporis hūmani ex dispōne vnguiū in mollicie ꝛ duricie sciri pōt: maxime quo ad qualitates passiuas vt si molles fuerint significant humidaz cōplexionē: si duri: siccā. Sed ad verificationem iudicij istius firmā seu stabilem prerequirit equalitas seu temperamentū complexionis in caliditate ꝛ frigiditate: q possibile est vt caliditas duz tactū ꝛ aspez mollificet ꝛ applanet: ꝛ nō solum temperatuz. i. rem que dura esset ꝛ aspera si non occurreret ei caliditas mollē ꝛ lenem reddat: vel trahendo ad eam hūmiditatē vel liquefaciēdo humidū cōgelatū in re illa sicut calor mollificat cerā durā liquefaciēdo ꝛ reddit cutes ethyopum lenes trahēdo ad eas humiditates ex profundo corporis. Et hos duos modos mollificationis a calore potes elicere ex his verbis. Propter resolutionem ipsius: intelligendo per resolutionem attractionē humorum ad cutē sub forma vaporis ꝛ dissolutionem humiditatū ꝓgelatar que faciunt apparere corpus humidū: nam cuz tū sit siccū. Possibile ēt est vt frigiditas faciat apparere rem naturaliter mollē: ꝛ humidam siccā: ꝛ non soluz rem temperatā siccā ꝛ id opatur congelando humidū ꝛ inspissando: quare facit opinari de re naturaliter humida q̄ sit sicca. Nec so-

primo ꝓponit numerū signoruꝫ ꝛ quibus intendit prosequi. Secūdo ꝓsequitur. ibi (Quia eorum est tactus.) Deinde cum dicit.

a ¶ Unū eorū ꝛc. ¶ Hic ꝓsequit ꝛc istis generib⁹ signorū enumeratis ꝛ decem facit. Ꝑrio ꝓponit primū. Scdo scdm. ibi (Scdm vero genus.) Tertio tertiū. ibi (Tertiū vero genus.) Quarto quartū. ꝛ sic ꝛc aliꝫ ꝓtes patēt. In prima parte ꝓmittit ꝛ quo sumit hoc genus signorū. Scdo ibi ipsum ꝛclarat ostēdo quō dicē sumit cognitio ex tactu. ibi (Et motus quidem.) ¶ Juxta primā partem notādū q⁹ Aui. notanter ꝓmisit istū modum signorū ad cognoscendū cōplexionē q̄ sumit ex tactu: qꝛ cognitio q̄ hꝫ ex cognitione ꝙ tactum est certior ꝛ imediatior oīb⁹ aliꝫ. Eius rō est: qꝛ sensus tact⁹ imediatius iudicat de primis q̄litatib⁹ tangibilibus que sunt calidū frigidū humidū siccuꝫ: ex qbus resultat cplo. iō dicebat. G. 2. ꝛ cōplexionibus. c. 3. q⁹ regula cognitionis ca. frig. ꝛc. est sensus tactus ꝛ nihil aliud. ꝛ quidicat ex aliꝫ iudicat a posterioribus: ꝛ iō merito iste modus iudicādi ꝛ cōplexionibus alicuius supradict⁹ a tactu est primus. ¶ Ulterius intelligēdū q⁹ iudiciū ꝛ cōplexionis est dupler. Quoddā est iudicium de cōplexione nō vt est relata ad tēperiem vel distēperiē absolute: sed in relatione ad tpamētū cutis qō dicit mediū generis absolute ꝛ tale iudiciū ꝓprio ꝙ se sumit ex tactu: ꝛ de tali cōplexione loquit. G. 2. de cōplexionibus. c. 3. cū dicit q⁹ regula cognitionis cōplexionis est sensus tactus: qꝛ ibi loquit ꝛ cōplexione relata ad cutez que est mediū absolute. Aliud est iudiciū ꝛ cōplexione non vt est relata ad medium absolute: sed in relatione ad tēperamentum ad iustitiaꝫ ꝛ iudiciū tale nō sumitur imediate ex tactu: sed ab operatione. Et q⁹ Auicen. in hoc capitulo loquitur ꝛ vtriusq; ſ. ꝛ iudicio cōplexionis sumpto in relatione ad medium absolute ꝛ ad opus: ideo ꝛ ambobus modis locutus fuit cum inter eos ille est primus ꝛ certior qui sumitur ex tactu in relatione ad medium absolute: ꝛ ideo istū posuit primo. Deinde cum dicit.

b ¶ Et modus ꝛc. ¶ Hic ponit qō sumit cognitio cōplexionis ex tactu. Ꝑrimo facit hoc quantū ad qualitates que apparent in toto. Scdo quantum ad qualitates que apparent in vno mēbro solum. ibi (Et dispositione quidem.)

¶ Sed diceret aliquis videt q⁹ iste modus cognoscēdi de cōplexionibus sit insufficiens: q⁹ rarissime inueniūtur corpora tangentia que sint corpora temperata cum multo plura sint corpora distemperata q̄z temperata: ergo hic modus est insufficiēs vel vt in paucioribus: ꝛ talibus autē non est scientia vel ars. Itē male dicit in terris temperatis ꝛ in aere tēperato: q⁹ tunc in aliꝫ locis non erit ꝛa hec regula: ergo insufficiens. nam sicut apparet per tertu. 2. ꝛ in cōmen. 41. 3. ꝓnosticorum. regule medicinales ꝛbent habere veritatē omni tempore ꝛ in omnibus regionibus: quare ꝛc. ¶ Ad hoc dicendū q⁹ hec prima regula est vera. ſ. q⁹ si aliquod corpus tangens aliqđ corpus est tēperatum ꝛ in regione temperata ꝛ in aere tēperato si non patitur a corpore in tactu in calido ꝛ frigido ꝛc. q⁹ simile non patitur a simili: tunc idem corpus erit etiam corpus tēperatum. ꝛ si patiꝫ ab eo: ita q⁹ sentiat calidum vel frigidum ꝛc. tunc erit distēperatum in illa qualitate quā corpus temperatum percipit. ꝛ ratio huius est: q⁹ sicut apparet per Gal. 3. ꝛ cōplexionibus. cap. 1. hoc est differētia inter cōplexionem medicinarū ciborum ꝛ inter cōplexionem animalium. q⁹ cōplexio medicinalis est cōplexio potentialis. secūda vero animalium est actualis. ꝛ ideo iudicium qđ habetur de complexione animaliū est ſm id qđ reperitur actu in corpore. ꝛ q⁹ maxime perci

dispositiones sunt decē. ¶ Unū[a] eorum est tactus. ¶ Et modus[b] quidez quo cognoscit est vt consideret an tactui sani sit equalis in terris temperatis ꝛ aere temperato: nam si equalis fuerit significabit equalitatē. Nō si patiaꝫ ab eo tactor cōplexionē habens sanam ꝛ infrigidet aut calefiat aut ipsum sentiat materiā mollior em aut durioꝛē aut asperioꝛem q̄z naturalis: neq; fuerit ibi causa ex aere ut balneatione cū aqua frigida: aut alia re que mollitiem addat aut asperitatem est: tunc ex complexione non temperata. ¶ Et ex

dispositione[c] quidem vnguium in mollitie ꝛ siccitate ipsarū possibile est cognoscere complexionis corporis dispositionez. ¶ Sed mollitiei[d] ꝛ duritiei iudiciū non sit stabile nisi pri⁹ eq̄litatis iter caliditatē ꝛ friditatē signatiões pcesserint. naz si nō ita fuerit possibile erit vt caliditas duruz tactū ꝛ asperū mollificet nedū illū qui est tēperatus pp resolōnē ipsius ꝛ facit existimari q⁹ sit mollis ꝛ humidus natura: ꝛ vt frigiditas mollē tactū induret nedū illū qui est tēperatus: ꝓpterea q⁹ multuz cōgelat ꝛ inspissat ꝛ opinabit q⁹ sit siccus

pitur complerio actualis per sensum tactus vt dictuz est: ideo tactus hominis tēperati non patitur a corpore tacto. hoc non est nisi: q⁹ est etiam similis: ꝛ ideo si corpus tangens est temperatum ꝛ id etiam ipsum tactū non imutat. si autez patiatur ab eo ꝛc. ¶ Ulterius notandū q⁹ istud primum signū non quantum ad id qđ exprimit: sed quantū ad id qđ potest per rationē deduci non solū habet veritatem in tactu hominis tēperati ꝛ in regione ꝛ aere tēperato: sed in complexione distemperata ꝛ in regione ꝛ aere temperato: ꝛ hoc erit possibile hoc modo: q⁹ si sit aliquis medicus qui cognoscat se esse in tēperatuz in primo gradu versus calidum: tunc sciet q⁹ si nō patitur a corpore tacto ab eo: tunc illud erit etiam distēperatū in primo gradu. si autez patiatur in excessu vnius gradus sciet q⁹ erit distēperatū in duob⁹ gradibus: ꝛ si ab eo patiatur. ſ. q⁹ videatur sibi minus caliduz q̄z ipse sit in vno gradu: tunc sciet id corpus esse temperatū cuz ipse tangēs recedat a tēperamento in vno gradu. ꝛ eodez modo in regione distemperata ꝛ aere distēperato: q⁹ si sciet aerem vel regionē esse distemperatam in primo gradu tunc sciet q⁹ ille recedit vel appropinquat temperamento vt dictū est ꝛ complexione tangentis nec plus nec minus ꝛ tu discernas in exemplis. Et ex his patz solutio ad obiecta: q⁹ verum arguunt quantū ad id qđ exprimitur: sed non quātum ad id qđ potest per rationem deduci quare ꝛc.

c ¶ Et ex dispositione ꝛc. ¶ Hic docet cognoscere corporis cōplexionē per dispositionē solū repertā in vna parte. Et ꝓprio facit hoc. Scdo removet duo dubia circa. ibi (Licet mollitiei.) ¶ Sed aliqs diceret circa primā partē non videt q⁹ ex dispositione vnguiū significet sup cōplexiones corporis: q⁹ vngule sunt particule in quibus nō repsentat dispō totius cum fiant ex superfluitate membroꝝ. Ad hoc dicunt quidā q⁹ p vnguem intelligit totā superficiem corporis: q⁹ non videt qō vngues possint significare sup totam cōplexionem corporis vel corporis dispositionē. Et ideo dico aliter q⁹ intelligunt vngues vere. nā ex dispone vngium potest repsentari dispō totius corporis pp duplicem cām. Una est ꝛ prima q⁹ in vnguibus repsentat dispō membroꝝ principaliū ex permutatione ipsarū. nam ex liuiditate vel ruritate significamus sup dispositionē cordis: ꝛ sic significam⁹ per dispositionē inaturalem vnguiū super dispōnē inaturalē cordis: ꝛ etiam per earū naturalitatē significam⁹ sup naturalē dispōnē cordis: ꝛ q⁹ cor est principiū totius: iō pōt dici q⁹ ex dispone vnguiū significamus sup dispōnez totius. Alia cā sumit ex dictis Hyp. in lib. de natura fetus vbi dicit q⁹ vngues positi fuerunt in extremis corporis: q⁹ sunt extremitates corpus terminantes: ꝛ dicit q⁹ sunt densissimi ꝛ spissi: quia sunt densissimi ex venis ꝛ neruis ꝛ arteriis diffusis per totum corpus que terminantur ad vngues: ꝛ ideo super dispositionem totius corporis possunt significare sicut ex venis que ab epate ꝛ neruis a cerebro ꝛ arteriis a corde. ꝛ ideo si vngues sunt grossi ꝛ duri significamus super duritiem ꝛ siccitatem illius corporis. si vero sint subtiles ꝛ molles significamus super mollitiem ꝛ humiditatem illius corporis. ꝛ ita videmus esse ad sensum: ideo bene dicit Auicen.

d ¶ Sed mollitiei ꝛc. ¶ Hic removet duo dubia. Et primo ꝓmuz. Scdo scdm. ibi (Eorū autem plurimi.) Dubia insurgūt ex hoc: q⁹ dictuz est qō possibile est ex dispositione vngium cognoscere mollitiem ꝛ duritiem alicuius. modo hoc in iudicio potest esse error: ideo docet errorem removere. ¶ Juxta qō notandum q⁹ ex his que hic dicuntur apparet causa eius qō dicitur secūdo de cōplexionibus

Jacobus

la frigiditas facit apparere rem mollem duraz: sed interdū calor: sicut nix ꝛ sol. Nix qdez congelando ꝛ inspissando humidū: sol vero ingrossando: q⁹ resolvit humidum subtile relinquens terreum grossum. Quarto dicit q⁹ corpora frigide complexionis sunt vt plurimum mollia q̄zus aliqua ex eis sint macra: q⁹ propter maliciā digestionis prouenientē a frigiditate abundant in humoribus crudis remollientibus carnes eoꝝ. De flegmaticis id notorium est: sed de melancholicis macris terrestribus id miruz videt. Gal. tū id idem de ipsis affirmat. 2 cōplexionū. c. vlt. dicens. Quod si eius. ſ. corporis melācholici frigiditas ꝛ siccitas fuerit a pncipio rei: tunc corpus eius erit album molle tenez lene: erūtq; vene ipsius subtiles occulte: ꝛ iuncture eius debiles occulte.

¶ Scdm vero ꝛc.) ¶ In hac scda particu. premittit q⁹ ſm genus signoruz quibus cognoscitur hoīs complo sumitur a carne ꝛ adipe. Consequenter dat. 11. regulas ad cognitionē complonis p carnez ꝛ adipē. Prīa est: multitudo carnis rubee significat calidā ꝛ humidā cōplonē: ꝛ est cū ea decens soliditas seu firmitas carnis ꝛ aliaꝝ partiū: ꝛ nō mollicies seu laxitas earū vt in flegmaticis. Cuius rō est: q⁹ multitudo carnis rubee attestat sup fortitudine virtutis assimilative ꝛ multitudine sanguinis q̄ vigēt ꝛ inualescunt calido ꝛ humido. Teste Gal. 2. cōplonum. c. 4. dicente. ¶ Multitudo aūt carnis a multitudine sanguinis generat. Calidum vō pfecte digerens ꝛ assimilans carnis soliditatē operatur. ſ. scda est: caro rubea pauca sine multo adipe significat cōplexionem siccam: nisi paucitas carnis ex abstinentia vel labore vel vigiliis supfluis aut eūonibus ꝓcesserit. Mā paucitas rubee carnis absq; multo adipe significat paucuz sanguinem mēbris carniformibus inuiscari ꝛ assimilari: ꝓpterea q⁹ humidum cuz sicco non facile vnitur: sicut plumbū siccum cū plumbo ligdo: ꝛ cementuz cum lapidibus siccis: ideo latomi madefaciunt illa que cemento alligant vt firmius eis cementū adhereat. Notanter dī sine multo adipe ꝓpter flegmaticos: qui ꝛ habeant parum rubee carnis ex sanguinis paucitate: non tū sint sicci: sed intense humidi cum adipis multitudine. Tertia est: pinguedo ꝛ adeps significant semper frigiditatē seu frigidam complonem cum laxitate seu mollicie caruium neruoꝝ chordaruz ꝛ ligamentoꝝ. Cuius ratio est q⁹ sanguis virtuositas que est materia pinguedinis cum resudat a venis ꝛ obviat mēbris frigidis coagulatur ab eorum frigiditate ꝛ fit pinguedo vel adeps. Sed cum obviat mēbris calidis fit calori velut cibus ꝛ resolvit ab eo. Jurta illud. G. 2. cōple. c. 4. Res pinguis ꝛ lenis ꝛ subtilis sanguinis fit in corporibus que caliditati sunt decliniora cibus caliditat: ꝛ gre

De partibus.

uat in corporibus que frigori sunt decliniora ꝛ resudat: ita vt a venis egrediatur cūez obviat frigidis membris sicut pāniculis coagulat super ea. Et cum obviat mēbris que in sui natura sunt caliditati decliniora sicut mēbra carnosa cōsumit a caliditate ꝛ resolvitur. Sed si fuerit complo frigiditati declinior ꝛ fuerit cum hoc regimen quietis: coagulatur tunc pinguedo super membra carnosa. Et propter hoc inuenimus multa animalia que in cauernis suis latitant augmentate pinguedinis. Et mulieres etiam pinguiores sunt viris. quoniam femina in natura sua est frigidior masculo: ꝛ cum hoc in pluribus dispōnibus est domus custoditiua: hec Gal. Quarta est: si cum pinguedine ꝛ adipe vene fuerint anguste ꝛ sanguis paucus ꝛ aduenerit illi cui hec insunt debilitas ex fame pp penuriā naturalis sanguinis apti ad hoc vt fiat cibium ꝛ nutriat mēbra significatur q⁹ cōplexio frigida naturalis est ex prima origine cōtracta: q⁹ calor is est dilatare venas: ꝛ frigiditatis eas cōstringere. Jurta illud. G. 2. cōple. c. 4. Dico ergo cuius vene sunt ample est in nā sua calidus: ꝛ cuius vene sunt stricte est in natura frigidus. Et illō iō q̄si caliditatis ꝓprietas est dilatare venas ꝛ aperire eas. Et pp hoc oz vt ſm plurimū ꝙstrictio venarum sit repta cum pinguedine vel grossitie: ꝛ macies vel gracilitas corporis repta cum latitudine venarum: hec Gal. Quinta est: si cum pinguedine ꝛ adipe non fuerint angustia venarū ꝛ sanguinis pauci tas ꝛ debilitas ex fame pp penuriā sanguinis significat q⁹ complexio frigida est acquisita non naturalis. Jurta illud Gal. c. nunc dicto. Quod si inueneris aliquod corpus in qno iam aggregatum est vt pingue sit ꝛ sint vene ipsius late: tūc huic corpori aduenit pinguedo non ꝓpter naturā sed pp cōsuetudinē. Et paulo post dicit. Cuius vene sunt stricte eius sanguis erit paucus: ꝛ non plurimū abstinet a cibo quin ipsum cōsequatur nocumentum. Sed cuius vene fuerint ample erit eius sanguis multus ꝛ abstinet a cibo plurimum. ita q⁹ nō cōsequet ipsum nocumentum. Sexta est: diminutio pinguedinis ꝛ adipis semper significat caliditatē: q⁹ sanguinis virtuositas est earum causa materialis: ꝛ frigiditas est efficiēs causa. Et ideo pauca est in epate pinguedo ꝓpter eius caliditatem: ꝛ plurima in intestinis ꝓpter suā frigiditatē. ¶ Sed contra: cor est calidius epate ꝛ tū supra cor est plus pinguedinis q̄z sit super epar. Item in melancholicis naturalibus est diminutio pinguedinis ꝛ adipis: q⁹ sunt sicci macri: teste ꝑm. vicēte in fine particule huius. Et ex corpibus qdez qō magis macrum est frigidum est ꝛ siccū: nō tū sunt calidi sed frigidi. Itē diminutio pinguedinis ꝛ adipis sepe procedit ab abstinētia cibi ꝛ potus ꝛ ab vsu aceti ꝛ ab eūonibus ꝛ superfluis ꝛ hec

non

rionibus.ca.3.q̄ est differentia inter iudicium datum de calido ⁊ frigido ⁊ de ficco ⁊ humido per tactum: quia in iudicio calide vel frigide complexionis sufficit sensus tactus: sed ad iudicium de complexione passiuaruꝫ.i.humide ⁊ ficce complexionis indigemus discursu rationis. nam possibile est q̄ id quod est naturaliter siccum ⁊ durum appareat humidum ⁊ molle ꝓpter liquefactionez factam a calido. Item id quod est naturaliter humidum ⁊ molle videt aliquando siccum ⁊ duruꝫ vt aqua cō gelata: ⁊ ideo in iudicio cōplexionum sumptarū a numero passiuaruꝫ primarū oportet ꝓsupponere equalitatem ⁊ temperantiaꝫ in calido ⁊ frigido: ⁊ etiā hic oportet ad hoc addere.s.q̄ cognitio fiat solum in corporibus se habentibus fm dispositionem naturalem. nam in hoc corpore nō est possibile vt sit tanta caliditas vt liquefaciat pinguedinem membri ꝓpter qō appareat mollities ⁊ humiditas in tactu sicut accidit aliquādo in seb. colliquatiuis: nec in eis est tanta frigiditas que congelet ⁊ arefaciat membra ⁊ induret ipsa: ita q̄ corpus naturaliter humidum videatur siccum sicut contingit aliq̄ flegma conuertitur in duritiem magnam vt flegma gipseum: ⁊ ideo hec regula de cognitione complexionis humide ⁊ ficce contracta ad equalitatem inter calidum ⁊ frigidum ⁊ corpora sana habet absolute veritatem q̄ id corpus qō apparet molle ad tactum ipsuꝫ est humidum: ⁊ illud qō apparet durum tactui est complexionaliter siccum. in aliis autez vbi non sunt iste conditiones nō oportet. ¶ Sed tu dices ipse videt male exemplificare quādo dicit q̄ sol exiccat ꝓpter quod ingrossat: quia superius dixit q̄ frigiditas coagulat ⁊ pz in niue: ⁊ ideo videtur ficca cum sit humida ⁊ calidum liquefacit ⁊ mollificat: ⁊ ideo videtur q̄ illud quod est siccum complexionalr sit humidum: ⁊ postea exemplificat: quia sol ingrossat: imo deberet dicere q̄ subtiliat ⁊ humectat ⁊ mollificat. Item est falsum q̄ ingrossetꝫ quia videmus q̄ liquefacit. Ad hoc potest dupliciter responderi. Uno modo q̄ littera est corrupta: quia vbi dicit ingrossat debet dicere liquefacit sicut inuenitur extra vnum ale. Alio modo potest dici q̄ Auic. vult hic dicere q̄ caliditas se. non solum habet id quod est durum fm naturam ⁊ siccum facere humidum ⁊ molle: sed etiam habet ingrossare indurare ⁊ ericcare id quod est molle ⁊ humidum naturaliter: ita q̄ sicut frigiditas coagulat ⁊ inspissat corpora: etiam caliditas aliquādo ingrossat ⁊ inspissat pmiscendo partes subtiles cum grossis vt apparet in musto quādo digeritur: ⁊ ideo vult dicere q̄ iudicium in cōplexionis cognitione humide ⁊ ficce: pōt impediri q̄ nō solum caliditas ingrossat ⁊ inspissat. Item hoc facit aliquādo caliditas nō solum miscendo partes subtiles cum grossis: sed contra resoluendo subtiles aqueas ⁊ eliquando grossas ⁊ induratas.

a ¶ Eoꝝ autem ⁊c. ¶ Hic remouet ad dubium. dixit etiaꝫ q̄ frigiditas corpora humida facit apparere dura quia ingrossat. Queret ergo aliquis potest ne frigiditas corpus durum facere apparere molle: ⁊ potest ne caliditas corpus molle facere apparere durum. Respondet q̄ sic.

Jacobus

nō significat caliditatē. ¶ Ad primū rndet hic ꝑn. dicens q̄ sup cor nō est plus pinguedinis q̄ super epar rone complonis ⁊ forme seu caloris cordis: sed rone mae pinguedinis quaz nā mittit illic abundantius pp curam nae pendentem a mā illi simili.s.vt pinguedo supra cor existens ꝓhibeat ipsum a nimia deficcatione ex assiduis eius motibus: sicut nā iuncturis transmittit flegma sic pinguedini ne nimiuz ficcenf ex vehemētia vel assiduatione motuū. ¶ Ad scām dic q̄ lz melancholici sint diminute pinguedinis cōparatione ad flegmaticos: habent tn̄ sue carni pinguedinez imirtam. Juxta illud Gal. scō tegni. ter. 19. trac. de testiculis. Si vero frigidum cū sicco equaliter augmentef naturaliter durū ⁊ gracile habetur corpus ⁊ nō pilosum ⁊ tāgentibus frigidum: pinguedo vero sil̄r est eis ⁊ gracilibus existentibus dispsa est p carnem. Et in translatione ab arabico ibi scribitur. Et hoc corpus q̄uis sit gracile: tn̄ admiscetur carni eius pinguedo. Et Haly in cōmēto can̄. illius ait. Non pmiscetur pinguedo carni in hac complexione: nisi pp frigus ⁊ frigus generat pinguedinē. ¶ Ad auctoritatez principis dic q̄ intellerit corpus melancholicuz ceteris esse macrius ex parte mae cuz melancholici minus alūs ex sanguiue ⁊ eius vnctuositate habeant. ¶ Ad tertiū dic q̄ hec regula intelligif de diminutione pinguedinis ⁊ adipis non illata ab extrinseco sed iunatas. Septima regula: cōgelatio pinguedinis ⁊ adipis in corpore minuitur ⁊ augetur fm diminutionem caloris ⁊ eius augmentum: ita q̄ aucto calore minuitur congelatio: ⁊ eo diminuto augetur: q̄ficut flamma ignis pascitur humido vnctuoso ⁊ ipsum consumit: sic calor hois pascitur vnctuositate sanguinis ⁊ eam ꝓsumit non permittens eam coagulari. Octaua regula: omne corpus carnosum sine multitudine pinguedinis ⁊ adipis est sanguineū. s.'calidum ⁊ humiduz q̄ a calido ⁊ humido carnositas fit: ⁊ ipsa attestatur super calido humido sicut super ipsius causa. Nona est: multitudo rubee carnis cū paucitate pinguedinis ⁊ adipis significat humiditatem superfluā: q̄ significat sanguinis eruberantiam que fit a calore ⁊ humiditate ⁊ multam ipsius inuiscationem ⁊ assimilationem membris ad quam multum confert plurima mēbrorum humiditas: eo q̄ humidum humido facilius iungiur ⁊ assimilatur. Calor vero coniunctus humido non finit pinguedinem ⁊ adipem multiplicari cum carnositate. Decima est: pinguedo vel adeps superflua significat excessum frigiditatis ⁊ humiditatis ⁊ cōplexionem corpis frigidam ⁊ humidaz: q̄ sanguinis vnctuositas q̄ est vriusq̄ mā non coagulat nisi a frigido vel remisso calido. ¶ Sed instabit aliquis q̄ supra cor coagulatur pinguedo ⁊ tn̄ est mēbruz calidius quod sit in corpore. Dic q̄ lz cor in suis ventriculis ⁊ interioribus partibus sit vehementis caliditatis in suis tamen exterioribus ⁊ maxime in capsula eius nō est calor vehemens ⁊ illic pinguedo solet inueniri. Undecima est: macrius corporum est melancholicum ⁊ post hoc cholericum ⁊ post hoc siccum in qualitatibus actiuis temperatum ⁊ post hoc calidum temperatuz in passiuis. ¶ Instabit aliquis q̄ corpus cholericum sit melancholico macrius: q̄ melancholicum habet in se principium actiuum pinguedinis. s. frigus: cholericum vero neq̄ actiuum nec passiuum cum sit calidum ⁊ siccum. Secundo corpus frigidum ⁊ siccū plus abundat in flegmatibus ⁊ humiditatibus indigestis. Juxta illud Gal. 2. complexionum. c. vlti. Cuius complexio a principio rei fuerit decliuior siccitati ⁊ frigidati non erit superfluitas eius superfluitas melancholica sed flegmatica: q̄ digestio fit a calore qui diminutus est in melancholicis. Ex humiditatibus igitur indigestis melancholici corporis humectantur membra quibus humectatis aptius fit ad receptionem pinguedinis: immo etiam ille humiditates sunt pinguedinis mā. Tertio melancholicum corpus abundat in grossioribus humoribus minus aptis resolonī ꝓbentibus mēbris solidius ⁊ permanentius nutrimentū: quare nō taz facile demacrat nec ita vehemēter ficut cholericuz. ¶ Ad primū dic si vis vt tactū est sup sexta regula q̄ corpus melicuz ceteris est macri° per se ⁊ directe ex pte mae: q̄ cū sit frigidum ⁊ siccū minus inter cetera sanguis hz ⁊ per ꝓs vnctuositatis ei° que est mā adipis. Sed corpus cholericū simplr ⁊ absolute macri° est: q̄ caret vtroq̄ ꝑn° actiuo. s. ⁊ passiuo adipis ⁊ pinguedis. Alr dicūt qdaz. s. q̄ corp° melicū est macri° macredine opposita carnositati: qa minus hz de mā carnositatis. vz. sanguis. Cui° rei signū est q̄ vene melici sunt parue graciles: ⁊ cholerici magne grosse plene. Sed corp° cholericū est macri° macredine opposita pinguedini ꝓpter carentiā vtriusq̄ ꝓncipij pinguedinis: corpus vo melicū pp sui frigiditatē quadā pinguedie pticipat sue carni imirta sicut prius allegatū est ex Gal. ⁊ Haly. 2. the. ¶ Ad scām dic q̄ melici nō abundant in flegmatib° ⁊ humiditatib° indigestis ex nā sue cōplonis que ex se sicca est: sed per accns ex defectu bone digōnis. Uel dic q̄ hec rō ꝓbat melicos esse minus macros cholericis macredine opposita pinguedini. ¶ Ad tertiū cōcede q̄ fm viā resolonis a calore cholerici sunt melicis macriores ⁊ vere simplr ⁊ absolute macriores inueniuntur cōiter multum cholerici.

¶ Tertiuz vo ⁊c.) ¶ In hac parti. 3. ꝓmo dat tertiū signū noscēdi cōplonez ⁊ quinq̄ modos eius. Scdo agit de signis velocitatis ⁊ tarditatis ortus pilor ⁊ multitudinis ⁊ grossitiei eor. ibi (Signa vo ex velocitate. (Tertio de signis figure pilor. ibi (Significatio aūt.) Quarto de signis coloris pilor. ibi (Ex pte autē coloris.) Quinto de ꝓsideratione regionis in re pilor. ibi (Post hec vo aeres.) Sexto de diuersitate pilorꝫpenes etates. ibi (Etates etiaz.) Septio de signis multitudinis pilor fm etates. ibi (Pili preterea in puero multi.)

¶ Tertiuz ⁊c.) ¶ In pma pte dicit ꝓmo q̄ tertiū genus signor qb° cognoscit hu̅ana cōplo sumif a capillis. Scdo dicit q̄ a capillis trahunf signa cōplonis q̄nq̄ modis. Primo ex velocitate ⁊ tarditate sui ortus. Scdo ex eor multitudie ⁊ paucitate. Tertio ex ipsor subtilitate ⁊ grossitudine. Quarto ex planitie ⁊ crispitudine eor. Quinto ex suo colore. Jdez asserit Aristo. 5. de genera. aialiuz. 3. c. dicens. Et pili diuersanf multuz fm duriciem ⁊ molliciez ⁊ longitudinē ⁊ breuitatem ⁊ lenitatē ⁊ asperitatē ⁊ multitudinē ⁊ paucitatē: ⁊ fm colores etiam ⁊ etates. Adde si vis istis modis plongationē capillor ⁊ eor curtitatē ⁊ fissuram eor ⁊ ipsor cōtinuitatē ⁊ velocem seu festinū eor casum: ⁊ longā permanentiaz. Prolongatio qdez eor significat humiditatē fumi extensibilis: vt in mulieribus qbus coma quādoq̄ ꝓtenditur vsq̄ ad clunes. Fissura vo ⁊ velocitas sui casus significant siccitatem: ⁊ hor contraria cōtraria denotant.

¶ Signa vo ⁊c.) ¶ In. 2. dicit p̄mo q̄ ex velocitate ⁊ tarditate vel phibitōe ol. moda nascētie pilor fic sumunf signa: q̄ pili tardi nascētes vl nō nascētes neq̄ cito neq̄ tarde vbi nati ꝺberēt signant cōplonē vehemēter hu. nisi signa assint fi-

retur quātuz ad complexionē eoꝝ potentialez.ſ.vt habent rōnez cibi vel medicine tunc ponunt calida ab auctoribus: quia approximata corpori noſtro cōuertuntur in rem calidaz. nam ſicut pinguedo ⁊ adeps extra corpus facile ignitunt a calore ignis: ita facile calefiunt a calore noſtri corporis. nam ſicut apparet primū. 3. de partibus aīalium. c. 9. ⁊ rembus. hoc eſt cōmune omnib⁹ rebus a calido generatis qꝫ in eis relinquit aliqđ veſtigiuz caliditatis ſicut apparet in cineribus in quibus remanet aliqđ veſtigiū aduſtionis. cum ergo pinguedo ⁊ adeps generētur a calido qꝫuis diminuto reſpectu ei⁹ in quo generat caro: ideo in eis relinquit aliqđ veſtigium caliditatis: ⁊ ideo nō eſt inconueniens qꝫ poſtea noſtro corpori apportata ipſum calefaciant: lz qñ erant in corpore aīalis hoc nō facerent cum tunc vniforme ſubiacerentur: ⁊ Aui. intendit hic de cōplexiōe actuali: tu aūt arguis de potentiali: ⁊ hoc modo loquit Gal. in lib. primo ⁊ elementis vbi dicit qꝫ pinguedo ẽ calida ⁊ humida.

Et Conſtā. dicit qꝫ pinguedo cataplaſmata calefacit: ⁊ hoc ꝓfert in vulneribꝰ ⁊ maturat cū frigiditas eſt vulneribꝰ inimica: vt dicit Hip. 21. aforiſ. 5. pti. Sed qꝫ calefaciat vel maturet eſt: qa cōuertit eius ſubſtātia in vaporē tēperatū cū ſit nature ignee qui ꝓterea facile recipit calorē: ⁊ hoc eſt bonū ꝓ chirurgicis qui vtunt ea.

a ¶ Pinguedinis ⁊c. ¶ Hic reddit cāz quorūdaz doctoꝝ. Primo facit B. Scōo remouet dubiū. ibi (Et neqꝫ ſunt ſup cor.) ¶ In prima pte dicit ita dictuz eſt qꝫ multiplicatio adipis ⁊ pinguedinis eſt ſignū paucitatis caloris ⁊c.

b ¶ Et neqꝫ ⁊c. ¶ Hic remouet dubiū qđ ſic oritur. naz ſtatim dixerat qꝫ factor pinguedinis eſt frigiditas. Diceret aliqs non vī qꝫ ſit verū: qꝫ cor eſt multe caliditatis: tū in corde eſt aliqua pars hūs de pinguedine renum ⁊c.

¶ Sed dubitaret aliqs nūqđ debet pinguedo in corde multiplicari. Et arguit qꝫ nō. naz vbi eſt agens ꝓſumens ⁊ deſtruens generationē pinguedinis ibi nō pōt illud generari ⁊ pmanere: ſz in corde eſt caliſtas calefaciēs ⁊ ꝓſumēs. ḡ ⁊c. ¶ Maior ꝓz: qꝫ ex quo ex agens cōtinue ꝓſumit effectū non debet ibi effectꝰ multiplicari. ¶ Minor appet: qꝫ caliditas eſt in corde maxima: ⁊ ſicut in fonte caliſtatis eius aut magnitudine eſt cōſumere ⁊ liquefacere pinguedinē: quare ⁊c. Nec valet ſi dicaꝫ qꝫ multiplicaꝫ ꝓpter finē ex intētione nature: qꝫ finis nō eſt cā agentis niſi inquātum mouet agens: quātūcūqꝫ enim ſit ꝓpter finē ꝗſita ex quo erat ibi agēs ꝓpriū deſtruet illa pinguedo: qꝫ finis debet mouere agens ꝓportionale effectui ⁊ nō ꝓpriuz. Dōm qꝫ pinguedo multiplicaꝫ in corde ꝓpter ea que cōcurrunt ad eius ḡſitationē. ſ. ꝓpter māz: ꝓpter finē: ⁊ ꝓpter agēs. Primo qđez per māz: qꝫ in corde multiplicaꝫ multus ſanguis: vt dicit Gal. 7. de iuuamētis mēbroꝝ. c. 2. ⁊. 7. ⁊ cuz pinguedo ſit ex vnctuoſitate ſanguinis: ergo vbi erit multus ſanguis ibi erit multa vnctuoſitas ſanguinis: ⁊ per conſequens multa materia pinguedinis: ⁊ cum hoc ſit in corde: ideo ⁊c. Secundo apparet ex fine: quia vnum ex iuuamentis pinguedinis eſt vt conſeruet caliditatem innatam: quia cōſeruatio caloris maxime requiritur in corde. hoc autem eſt pinguedo cordis nō quia habet calefacere cor quātum eſt de ſe cum ſit minoris caliditatis qꝫ cor: ſed conſeruat ipſum reuerberando ad ipſum: nam videmus qꝫ cibus affert calorem ſtomacho: non quia ſtomachus calefaciat: ſed quia reuerberat caloꝝ verſus ſtomachuz reuerberādo conſumat ipſuz. Tertio generat pinguedo in corde nōe agentis. Sed notanduz qꝫ calidum naturale habet cōſumere vnctuoſa ⁊ liquefacere. Item habet inſpiſſare cum inſpiſſatione que fit a calido reſolvēdo humidum aqueum: ſed quātum ad actionez regulatam a natura agit ſm qꝫ exigit natura membri: quia ergo natura cordis indiget conſeruatione caloris: ideo eius caliduz naturale agēs eſt vt regulatū a fine ⁊ neceſſitate nature generat ibi pinguedinē cū qua conſeruaꝫ: ⁊ ideo dicebat Aui. nō eſt ꝓpter cōplexionem. i. nō generatur a calido vt calidū eſt: ſed per curam nature. i. ꝓpter intentionez nature regulātis calidum in ſua actiōe ſm qꝫ exigit natura mēbri: ⁊ qa epar nō indiguit pinguedine cōſeruante caloreꝫ: qꝫ non eſt caliſtas ſicut in fonte: in corde autem ſic: ideo ſunt in ipſo generata ⁊ non in epate. ¶ Tunc ad rōnes. Ad ipſam cū dī. nam vbi eſt agens cōſumēs ⁊c. cōcedit. Ad mi. falſum eſt: qa lz caliduz vt calidum deſtruat pinguedinē nō tamē vt nāle. ¶ Et ex his apparet: qꝫ duplex eſt pinguedo: quedaz eſt que habet ḡſitationē ex fine: hec autem multiplicaꝫ in membris calidis ⁊ in frigidis ꝓut regrit natura mēbri. Alia eſt ex neceſſitate agentis magis qꝫ ex fine. cū ergo hic loquimur de prima: ideo ab ipſa non ſumit ſignū ſuper frigiditatem cordis: ⁊ hoc eſt ⁊c.

c ¶ Et corpus ⁊c. ¶ Hic docet ſignificare ſuper diſpoſitionez membrorum ex quātitate carnis ⁊ pinguedinis ſimul. ¶ Sed aliqs diceret non videt qꝫ corpus multe carnis ⁊ multe pinguedinis ſit corpus frigidū ⁊ humidū: qꝫ Halyabas. ponit in primo ſue theorice diſpoſitionis regalis. c. 17. qꝫ exceſſus pinguedinis ſignificat equalez exceſſum extremoꝝ. ſ. calidi frigidi: humidi ⁊ ſicci: ergo ſignificat ⁊ cōplexionez temperatā ⁊ non frigidam ⁊ humidam. ¶ Ad hoc dicēdum qꝫ exceſſus carnis ⁊ pinguedinis ſignificat complexionē frigidam ⁊ humidaz: quia exceſſus carnis ſignificat complexionē humidam ⁊ exceſſus pinguedinis ſignificat complexionē frigidam: ergo ⁊c. ¶ Ad auctoritatez Halyabatis dico qꝫ non vult dicere qꝫ in exceſſu pinguedinis ſit equalis extremoꝝ: ita qꝫ tantū ſit ibi calidum quātum frigidum ⁊ humidum quātum ſiccum: ſed vult dicere ſicut in multiplicatione pinguedinis frigiditas dominatur caliditati: ita humiditas ſiccitati: ⁊ hoc modo equatur.

d ¶ Et ex corporibus ⁊c. ¶ Super iſta lra videt male dicere Auicē. qꝫ corpus macrius alīs eſt frigiduz ⁊ ſiccum poſtea calidum ⁊ ſiccum: quia videt qꝫ corpꝰ calidum ⁊ ſiccum ſit macrius. nam illud corpus eſt macrius quod habet plures cauſas repugnantes pinguedini: ſed corpus calidum ⁊ ſiccuz eſt hoc ⁊c. ma. pz. minor declarat. nam in ipſo eſt caliditas que facit ad reſolutionem pinguedinis ⁊ ſiccitas ad exiccationem: ſed in corpore frigido ⁊ ſicco ſolum repugnat ſiccitas non autem frigiditas: quia pinguedo fit a frigido. ¶ Ad huius euidentiam eſt notandum qꝫ aliqđ corpus dicit macrius altero dupliciter. Uno modo: quia minꝰ habeat de carne ⁊ pinguedine: ⁊ hoc modo corpus calidum ⁊ ſiccuz eſt macriꝰ: quia minus habet de pinguedine cū habeat duas cauſas repugnantes pinguedini: poſtea friduz ⁊ ſiccū. Alio mō dī macrius. i. tenuis ⁊ gracilius: ⁊ B modo

corpus

Jacobus

gnificantia corpus fere extoto carere ſanguine: tunc. n. poſſibile eſt piloſ non naſci propter materie defectum. ſ. ſumi ſanguinis ⁊ complexionez ſiccam eſſe. Cuius ratio eſt: qꝫ in corporibus vehemēter humidis non abundant fumi qui ſunt materia piloꝝ: ſed vapores aquei maxime cum propinqua ſunt ipſorum origini. Secundo dicit qꝫ origo feſtina pilorum ſignificat qꝫ complexio non eſt humida ſed ad ſiccitatem declinat: qꝫ in cōplexione ſicca fumi cito abundant qui ſunt materia piloꝝ. Tertio dicit qꝫ caliditas ⁊ frigiditas complexionis noſcuntur ex dictis ſignis alīs a velocitate ⁊ tarditate naſcentie piloꝝ. ſ. a ſignis tactus ⁊ carnoſitatis aut adipis. q. d. velocem aut tardaz piloꝝ originem ſignificare directe ſup excellentia qualitatum primaꝝ paſſiuarum non actiuarum: qꝫ ſi complexio ſicca fuerit cito multiplicabuntur vapores fumoſi qui ſunt materia piloꝝ: verum eſt qꝫ caliditas coadiuuat: ſed ipſa non ſufficit ſine ſiccitate: qꝫ ſi complexio fuerit humida cum caliditate multiplicabunt in primis ānis vapores aquoſi ⁊ aerei non fumoſi: tales autem nō ſunt materia piloꝝ. Quarto dicit qꝫ caliditas ⁊ ſiccitas iuncte ſimul in eadem complexione feſtinum faciunt ortum capilloꝝ ⁊ erunt capilli plurimi ⁊ groſſi. Plurimi quidem ꝓpter caliditatem multiplicantem vapores fumoſos. Groſſi vero ⁊ fortes ex multa fumoſitate denſata per ſiccitatem. Sed cito naſcentes ex effumatione forti ⁊ veloci caloris iuncti cū ſicco. Et iſta de cauſa piloꝝ groſſities cum multitudine ⁊ fortitudine eorum eſt amplior in iuuenibus qꝫ in pueris: qꝫ materie puerorum ſunt vaporoſe non fumoſe ſicuti iuuenum. Quinto dicit qꝫ horuz contraria ipſoꝝ contraria ſequunt. i. ſicut ad caliditatez ⁊ ſiccitatem complexionis ſequunt cita piloꝝ natiuitas multitudo ⁊ groſſities: ſic ad frigiditatem ⁊ hu. ſequunt tarditas ortus eorū paucitas ⁊ tenuitas. ¶ Attende qꝫ. B. 2. comple. c. 5. ſub. 7. regulis docet ex multitudine ⁊ paucitate piloꝝ cognoſcere complexionem horis. Prima eſt: complexionem habens calidā ⁊ ſic. eſt piloſus ⁊ eſt in vltio ſine multitudinis capilloꝝ ⁊ fortitudinis ipſoꝝ. Scda eſt: complexionē habens calidam ⁊ inter alia duo cōtraria equalez qꝫuis ſit piloſus eſt tū in hoc ſm quātitatem mediocrem. Tertia eſt: habens complexionē ſiccam ⁊ in calido ⁊ frigido equalem eſt ēt hic multitudinis capilloꝝ ⁊ fortitudinis ſm quātitatem mediocrem. Quarta eſt: oēs habentes complexiones frigidas ſunt leues. i. nudi pilis vel paucorum ⁊ tenuiū piloꝝ ſiue in eis ſit nimia humiditas ſiue in quātitate mediocri. Quinta eſt: complexionem habens vehemēter frigidam ⁊ hu. eſt in vltimo ſine lenitatis. ſ. priuationis capilloꝝ vel piloꝝ. Serta eſt: complexionem habens frigidam ⁊ inter alia duo contraria equalem eſt minus lenis hoc. Septima eſt: complexionem habens frigidam ⁊ ſic. eſt minus hoc lenis. Et quidam exiſtimant qꝫ cā ſue lenitatis eſt: qꝫ ſicut non eſt poſſibile vt herbe naſcantur ⁊ creſcant ⁊ nutriantur in terra ſicca: ſimiliter non eſt poſſibile vt naſcanꝫ pili ⁊ creſcant ⁊ fiant fortes in cute ſicca. Sed rēſpondet Gal. non eſt ita: etenim in ſicca quidem terra nullo modo exiſtit ros: ſed cutis ſicca corporis hominis aut animalis ſimilis hominī non eſt penitus priuata rore: imo eſt conueniens: omnibus rebus ad hoc vt in ea naſcantur pili. Non autem poſſibile eſt vt pili naſcantur ſuper animal cuius cutis eſt teſtea ſicut conche ⁊ oſtree: neqꝫ ſuper illud cuius corpus eſt corticale ſicut ſerpens: neqꝫ ſuper illud cuius corpus eſt ſquamoſum ſicut piſcis habens ſquamas: cutis enim horum animalium eſt in fine ſiccitatis ſicut teſta fictilis vaſis vel ſicut lapides. Super corpora autem horum animalium quorum cutis eſt mollis ſicut corpus hominis quātumcunqꝫ fuerit cutis eius declinior ſiccitati ⁊ caliditati erit conueniencius in ea piloſ naſci: hec Gal. Cauſa igitur lenitatis melancholicorum eſt non ſiccitas cutis: ſed paucitas caloris ſeu frigiditas prohibens effumationem plurimam.

¶ Significatio autez ⁊c. ¶ In tertia dicit primo qꝫ figura piloꝝ. ſ. criſpitudo ⁊ planicies indicant ſic complexionē qꝫ eoꝝ criſpitudo ſignificat caliditatez ⁊ ſiccitatem: ⁊ planicies contrariū: ſicut enim in extrinſecis corrigie ⁊ chorde citare criſpantur a caliditate ⁊ ſiccitate ſolis vel ignis ⁊ leniuntur ⁊ applanātur ab humiditate ⁊ frigiditate: ſic hoīs pili a caliditate ⁊ ſiccitate corporis eius criſpantur: ⁊ ab humiditate cuz frigiditate redduntur lenes ⁊ plani. Secōo dicit qꝫ criſpitudo piloꝝ quādoqꝫ procedit ex ſola foraminuz a quibus exeunt tortuoſitate: ſicut plante que produnt ex terra vīe obliquis ſunt vt in plurib⁹ nō recte: ſed tortuoſe. Tertio dicit qꝫ criſpitudo piloꝝ a ſola foraminū tortuoſitate facta nō removet p alterationē cōplexionis ad ꝓpriū: qꝫ remanet cā. Sed due ꝑme res. ſ. piloꝝ groſſities ⁊ criſpitudo ꝓcedentes a caliſtate ⁊ ſiccitate removent ⁊ ceſſant alterata cōplexione ad ꝓpriū ſm habitū. Dico ſignāter ſz habitū: qꝫ ſi criſpi⁹ capillos a caliſtate ſubito ipfrigidaret ⁊ a nive glacie vl opij potus: nō ꝑderet ideo ſtatiz criſpitudinē piloꝝ ſuoꝝ. Eaſdez cās criſpitudinis piloꝝ dat Gal. 2. cōple. c. 14. dicens. Capillus aūt criſpus ꝓuenit aut a ſiccitate cōplexionis aut a poro in quo eſt radix capilloꝝ. A ſiccitate qdez ſicut corrigie quas ignis deſiccauit vehementer. Que aūt mihi neceſſitas noſcendi corrigias cū iaz videmus capillum ipm cū appropinquat igni ſup locū flecti. Et pp hāc cāz oēs capilli ethiopū ſunt criſpi. Et pp nām qdez poꝛi in quo eſt radix capilli eſt criſpitudo capilli ſm hūc modū. Dico qꝫ vapor forſitan non pōt pp ſui debilitatē tranſire ſm rectitudinē: ſed flectit vel obliquat: ſm ergo obliqtatē ipſius ponit forma tranſitꝰ eius ēt obliqua. Et forſitan vapor eſt fortis: ſed nā cutis eſt durior qꝫ opz ⁊ phibet vaporē ne ſm rectitudinē trāſeat. Et forſitan ſimul ambe res aggregant. ſ. debilitas vaporis ſmi a quo ꝓuenit poꝛus ⁊ durities cutis: ⁊ ꝓuenit ab eis obliquitas radicis piloꝝ: hec Gal. Ariſt. vō qnto de ge. aīaliuz. c. 3. ſic aſſignat criſpitudinis cās. Criſpitudo aut lenitas erit pp vaporē: qñ vapor qñ fuerit fumoſus calidus ſiccus erūt

capilli

corpus frigidum ⁊ siccum est macrius postea calidum ⁊ siccum: ita ponit Aui. nam gracilitas non solum dependet ex paucitate carnis vel pinguedinis: sed etiam ex cōstrictione pinguedinis. modo ꝫ in corpore frigido ⁊ sicco sit magis ⁊ pinguedine sicut arguis: tamen in frigido ⁊ sicco est magis cōstricta sua pinguedo ꝓpter frigus q̄ in calido ⁊ sicco. Et ex his appet ad argumentū. ¶ Vel dicendus q̄ complexio calida ⁊ sicca in cholera est pinguior q̄ frigida ⁊ sicca. i. melancholicanta q̄ melancholica est macrior: qa cōplexio melica minus habz de sanguine q̄z cōplexio cholerica: ⁊ per cōsequēs minus de nutritiua ex qua causat: quia ergo melica cōtradicit sang. in duabus qualitatib⁹: quia est frida ⁊ sicca ⁊ san. calidus ⁊ hu. cholera autem solum contrariatur in siccitate: ⁊ qd ꝑdest si melica habet causam efficientē ⁊ deficiat ei materia nihil. Item qa cōplexio cholerica carnosior est melica vt ps: quare ⁊c. Et pro hac questione vade ad librum thegni capto de signis humiditatis.

a ¶ Tertiū vo ⁊c. Postq̄z determinauit de primo ⁊ secūdo genere signoꝝ ostēdens q̄lo ex vtroq̄z fumif significatio super disponez corpoꝝ: hic determinat de tertio genere signorum qđ sumitur ex pilis ⁊ duo facit. Primo ostendit ex quo sumitur hoc genus signoꝝ. Secundo docet significare per ipsum. ibi (Signa vo ex velocitate.) ¶ Sed tu dices nō videf: qa significatio sumpta ex capillis sit significatio totius corporis: quia Bal. in. 2. thegni. 34. cōmen. docet signare per signū sumptū ex capillis solū sup cōplonē cerebri. ⁊ B merito: q⁊ causant ex superfluitatib⁹ cerebri. ¶ Ad B pōt dupliciter rideri. Uno mō q̄ p capillos nō itelligit capillos vere. s. pilos qui nascunf solum in capite: sed. s. pro omni pilo siue sit in capite siue alibi vbicūq̄z sit in corpore toto: ⁊ q⁊ pili in toto corpore reperiunf: ideo signum sumptū ab eis pōt significare super habitudinē totius corporis. Vel aliter q̄ hic loquitur proprie de capillis qui sunt solum in capite: quia alij absolute vocantur pili ⁊ non capilli: modo capilli ꝫ imediate significent super complexionem cerebri: tamen secundario ⁊ ex consequenti super alia membra: quia capilli non solum causantur ex vaporibus cerebri: sed etiam totius corporis: quia vapores eleuati a toto corpore tendunt ad cerebruꝫ: ideo possunt significare sup dispositionem totius corporis.

b ¶ Signa vero ex ⁊c. ¶ Hic docet significare per signa predicta ⁊ duo facit. Primo facit hoc. Secundo remouet quoddam dubium vel quedam dubia ponendo etiaꝫ circa hoc conditiones verificantes hec signa. ibi (Post hec aeres ⁊ regiones.) Prima in quattuor. Primo ponit signum sumptum ex tempore ortus ipsoruꝫ. Secundo ponit significationes sumptas ex tempore ⁊ quātitate ⁊ ortu ipsoruꝫ. ibi (Cum autem caliditas.) Tertio docet significare ex figuris ipsoruꝫ: scilicet ex planitie ⁊ crispitudine. ibi (Significatio autem ex parte figure.) Quarto docet significare ex parte coloris eoꝝ. ibi (Ex parte autem coloris.

est in humiditate ⁊ siccitate temperatum. ¶ Tertiuꝫ[a] vero genus est signoꝝ sumptorum ex capillis. Et ipsa sunt que sumenda sunt ex parte horum modorū qui sunt velocitas originis ⁊ ipsius tarditas ⁊ multitudo eoruꝫ ⁊ paucitas ipsoꝝ subtilitas ⁊ grossitudo eorū planities ⁊ crispitudo. Et eorum color est vna ex radicibus in hoc. ¶ Signa vero[b] ex velocitate natiuitatis eoruꝫ: aut tarditate: aut prohibitione originis ipsorū sumpta sunt q̄ illi qui tarde nascuntur: aut non nascuntur cuꝫ non affuerint significationes que corpus penitus sanguinem non habere demonstrent significant q̄ complexio vehemēter est humida. Ꝏ si festinauerint non erit corpus illius humiditatis: imo ad siccitatem declinabit. Ipsius vo caliditas ⁊ frigiditas ex alijs signis que iaꝫ diximus cognoscuntur. Cum autem caliditas ⁊ siccitas cōiungentur capilli multo citius nascentur ⁊ erūt multi ⁊ grossi: quoniā multitudo caliditatem significat ⁊ grossities multam fumositatem: ideoq̄z in iuuenibus est amplius q̄z in pueris: quoniā puerorum materie vaporose sunt ⁊ non fumose. Et horuꝫ contraria ipsorū sequūtur contraria. ¶ Significatio[c] aūt ex parte figure est q̄ crispitudo significat caliditatem ⁊ siccitatem. Est tamen cum foraminum ⁊ porozuꝫ inuenit tortuositatem: sed istud non resoluitur cum alteratur complexio. Bue vo prime res mutātur: ⁊ planities huius significat ꝓtrariū. Ex parte autē coloris nigredo significat caliditatem ⁊ subalbedo significat frigiditatem: ⁊ citrinitas ⁊ rubedo equalitatem significāt: ⁊ albedo significat aut frigiditatem aut humiditatem vehementez sicut canities: aut forte siccitatē sicut accidit vegetabilib⁹ cū siccanf q̄ ex sua nigredine aut viriditate denudate transeūt ad albedo pilorum apparet in eis valde. Principium vero albedinis pilorum est ex extremis. i. vltimis eorum partibus. Et multis eoruꝫ crescunt albi ex radicibus. Et propter hoc dicimus q̄ canities ⁊ albedo pilorum non est sm estimationem vna res. Et forte infirmatur homo ⁊ canescit valde: ⁊ cū conualescit cadunt cani ⁊ crescunt loco illorum capilli nigri sicut ante. Et forte canescunt pili si cooperiank multū aut si multū hñt anhelitus. i. euētationis vel transpirationis ꝓpter apertionem uiarū: hec Aristo. Et ꝫ Aristo. hic asserat homines aliquos ex infirmitate canescere valde: nō tamē id fieri iudicat ex forti siccitate sicut punceps hic: sed ex debilitate caloris. Ait enim. 5. de gene. animalium. c. 4. ¶ Multi hoies infirmātur infirmatione magna ⁊ canescunt ⁊ post infirmationem reuertuntur ad suam dispōnem. Et causa illius est diminutio caloris naturalis que accidit corporibus ⁊ pp hoc est cantities in infirmitatibus: naz calor debilitatur in decoctione cibi ⁊ cū̄, veneritsanitas reuertif virtus ⁊ nigrescunt illi capilli. ¶ Attēde q̄ vltra modos albedinis pilorum mō tactos est alius modus ꝓtractus a cute sicut in albis albaras ⁊ morphea in quibus pili sunt albi pp albedinē cutis. Et hūc modū memorat Ari. 5. de gene. aīalium. c. 4. Color ingt capillorū nō diuersaf in hoibus ꝓterq̄z albedo q̄ accidit eis nō in senectute tantū: sed ēt ex superfluitate sicut albedo capillorū q̄ accidit in albaras ⁊ est genus morphee: qm̄ capilli albescunt cum albedine corij: cum aūt albescūt capilli ꝓpter senectutē nō albescit corium cuꝫ eis. Quinto dicit q̄ causa canitiei sm Aristo. est cōuersio coloris materie pilorum ad colorē flegmatis. Et sm Bal. causa canitiei est atacharugi qđ cōcomitatur nutrimentū veniens ad pilos cū frigidum fuerit ⁊ tardās in suis motu ⁊ penetratione in poros. Et intellige per atacharugi quādaꝫ musciditatē superuenientē flegmati simulez lanugini qui supernascif caseis ⁊ lacti ⁊ multis alijs q̄m putrefiunt: vel sisem pruine cōgelate gallice dicte rimee que cadens ex aere ramis plantaꝝ ⁊ capillis hoiuꝫ adherere solet. ¶ Attende primo q̄ Ari. 5. de generatione animaliuꝫ. c. 4. tres causas assignat canitiei. s. frigus putredinē ⁊ aerem plurimū itercluſuꝫ materie pilorum. Ait eniz ibi. Canities est ꝓpter debilitatem caloris qui exit a corpore ⁊ abundantiā frigoris: nam senectus infrigidat ⁊ deficcat corpus. Deinde dicit. Cibus aūt terrestris qui est in pilis q̄m non bene digerif putrefit ⁊ ex illo generanf cani. Et statiꝫ post dicit. Causa vo albedinis canoꝝ est: q⁊ albedo filis est corrugationi corporis ⁊ cā illius est: qm̄ in eo multū est aeris: qm̄ in omni vapore terrestri est virtus aeris grossi. Et corrugatio quē accidit corporib⁹ est cōtraria glaciei: qm̄ si vapor congelef erit ex eo glacies: ⁊ si putrefiat erit ex eo corrugatio. Et intellige hic Aristo. voluisse q̄ cū cutis corrugatur aer exterior intrat poros eius qui putrefaciens materiaꝫ pilorum ⁊

¶ Sed tu dices non videf q̄ bene dicat quando dicit. (Cum significationes ⁊c.) quomodo est impossibile q̄ in corpore humano sint significationes que demōstrent ipsum esse sine sanguine. nam Bal. vult secūdo elementoꝝ q̄ impossibile est viuere corpus sine sanguine: ergo signa sumpta a tarditate vel prohibitione capillorum non significant super complexionez vehementem' humidam. ¶ Ad hoc q̄ tarditas vel prohibitio capillorum significat super complexionez vehemēter humidam. nam multa humiditas ꝓhibet vel saltem ratardat ortum pilorum ratione tui. Et rō hmōi est: quia vt apparet scdo de cōplexionibus. c. 5. tria requiruntur ad ortū pilorum. s. latitudo vie ⁊ calor agens ⁊ humiditas que est eius materia: modo humiditas superflua prohibet generationem pilorum rōne istorum trium. Primo ratione vie que est porus: vnde oportet exire fumum qui est materia pili: qa humiditas superflua est nata potos decidere. quādo aūt pori decidūt non fit generatio pilorum vt ps scdo de complexionibus. Secundo impedit superflua humiditas ratiōe caloris: quia calor suffocatur a multitudie humidi. Item prohibet ortuꝫ pilorum ratione materie: quia materia pili est fumus qui est nāliter siccus cui humiditas superflua opponitur: ⁊ ideo aut totaliter prohibet generationem pilorum: aut tardak donec humiditas illa sit cōsumpta. Nec valet qđ dz q̄ hō nō pōt esse vivus sine sanguine. dico q̄ hoc vere cū Aui. dicit cū non affuerint significationes que significent corpus nō hie sanguinē penitus nō soluꝫ extendit sermonē suū ad hoiem: sed ēt ad alia a ialia bruta pilos hñtia que hñt sanguinē: ⁊ tunc dicit hoc ad dziaz eranguiū in quibus hec significatio nō hz locū si sint significationes que demōstrent ipsa nō hie sanguinez penit⁹: nō pp B arguit sup cōplonē vehemēter humidaz tarditas vel ꝓhibitio pilorum. Vel aliter ⁊ melius q̄ addit Aui. s. cū nō affuerint ⁊c. tarditas vel ꝓhibitio ipsoꝝ sigt ⁊c. nō pp hoc intēdat q̄ nullo mō nō hēant sanguinē: sz q⁊ hēant paucuꝫ valde: mō q⁊ ad paucitatē sanguis sequif paucitas caloris: ⁊ paucitatē caloris seqf friditas: mō ad gnationē pilorum nō soluꝫ requirif mā: sed agēs. s. calitas: nō soluꝫ ergo ꝓhibet ortus pilorum ab humiditate supflua: sed etiaꝫ a frigiditate. supposito ergo q⁊ cā ꝓuationis pilorum nō sit defectus caliditatis. restat ergo vidcere vt sit humiditas superflua. hoc est qđ vult dicere.

c ¶ Significatio autez ⁊c. ¶ Hic docet significare super dispositionē membroꝝ ex figura pilorum que est crispitudo ⁊ planities. ¶ Juxta quod notādum q̄ tortuositas pili aliquādo causatur ex cōplexione calida ⁊ sicca. sēda causa pōt sumi ex tortuositate porum. Causa autez sumpta a mō cōplexionis est duplex vna que dicitur a Bal. alia que ponitur ab Aristo. Prima ratio sumif a Bal. sicut ignis corrugat chartas ⁊ corium: ita ⁊ pilos corrugat cōplexio calida ⁊ sicca. Alia vo causa huius ponitur ab Aristo. in quto de generatione aīaliuꝫ. c. 4. ⁊ dicit q̄ cā quare capillus fit crispus ⁊c: q⁊ pilus fit ex coadunatiōe māz fumose in poris cu-

Jacobus

capilli crispi: ⁊ involuenk q̄m vadūt ꝓ suas vias ꝓtrarias. s. q⁊ pars terrestris vadit ad partē inferiorē ⁊ calor vadit ad superius ⁊ sic involuunk pili: ⁊ erunt crispi pp debilitatē suā. Et possumus ēt dicere q̄ hoc accidit pp paucitatem humiditatis pilorum: ⁊ multitudinem partis terrestris. Illa ergo pars terrestris deficatur ex aere continente ⁊ corrugatur ⁊ efficitur crispa. Et pili lenes non sunt in animalibus nisi ex multitudine humorum: nam humor decurrit lubricando donec perueniat ad pilos. Et propter B sunt pili eorum qui mutantur in tracia lenes: nam complexio eoꝝ est humida ⁊ aer continens eos est humidus. Ethiopes aūt ⁊ homines habitantes in regionibus siccis habent pilos crispos propter siccitatem cerebri ⁊ siccitatem aeris continentis: hec Aristo.

¶ Ex parte ⁊c.) ¶ In. 4. dicit prio q̄ nigredo pilorum significat cōplonem calidā q⁊ pili nigri fiunt ex fumis nigris decisis ab adustis humoribus. Scdo dicit q̄ subalbedo pilorum similis colori lini quem galici blondum vocant significat complexionē fri. sicut. n. per adustiuū calorē denigrank humores ⁊ eoꝝ fumi: sic massa humoꝝ per frigus declinat ad subalbedinē ⁊ ipsius fumi fiūt subalbidi. Tertio dicit q̄ citrinitas ⁊ rubedo pilorum. s. colori similis colori pomi citri significat eq̄litatē. i. tēperatā cōplexionē: q⁊ color iste medius est inter illum qui significat adurentem calorem ⁊ illum qui significat frigus subdealbans attestatur igitur super causa media inter nimium calorem ⁊ nimium frigus. Earūdem fere sententiarum Bal. meminit. 2. comple. c. 5. dicens. Q̄ūq̄z caliditas fortis fuerit ita vt adurat illum vaporem ⁊ fiat fumosus erit capillus ab eo generatus niger. Et cum fuerit caliditas debilior ita vt adustio illius vaporis fit minor erit capillus tinctus attinens albedini. i. rubicundus: quoniam superfluitas fumosa que coartata est in cute in dispositione illa est ꝓpinquior cholere ru. q̄z cholere nigre: Capillus vero albus generatur a flegmate: sed capillus igneus quēadmodum in colore est medius inter colorem ranctum ⁊ colorem album: ita materia a qua generatur est media inter fecem flegmaticam ⁊ fecez cholericā: hec Bal. Quarto dicit q⁊ albedo pilorum q̄ūq̄z significat vehementiam frigiditatis ⁊ hu. sicut canities proprie dicta naturalis vel accelerata: quādoq̄z vehementiaz siccitatis vt albedo similis illi' que vegetabilibus accidit cum superflue exiccantur ⁊ sua viriditate spoliata fiunt albe. Et differt hec a priori: q⁊ incipit ab extremitatibus capillorū: prior vero a radicibus: eo q⁊ radices prius humiditate putrida imbibuntur: ⁊ extremitates pilorum velut longinquiores ab humore prius arefiunt. Istos duos modos albedinis pilorum notasse visus est Ari. 3. de natura animalium. c. 11. dicens. Et pili mutantur in homine in senectute ⁊ canescunt. Et non accidit hoc alicui animali manifeste valde preterq̄z in homine ⁊ equo: quoniaz

De partibus.

albedo pilorum apparet in eis valde. Principium vero albedinis pilorum est ex extremis. i. vltimis eorum partibus. Et multis eoruꝫ crescunt albi ex radicibus. Et propter hoc dicimus q̄ canities ⁊ albedo pilorum non est sm estimationem vna res. Et forte infirmatur homo ⁊ canescit valde: ⁊ cū conualescit cadunt cani ⁊ crescunt loco illorum capilli nigri sicut ante. Et forte canescunt pili si cooperiank multū aut si multū hñt anhelitus. i. euētationis vel transpirationis ꝓpter apertionem uiarū: hec Aristo. Et ꝫ Aristo. hic asserat homines aliquos ex infirmitate canescere valde: nō tamē id fieri iudicat ex forti siccitate sicut punceps hic: sed ex debilitate caloris. Ait enim. 5. de gene. animalium. c. 4. ¶ Multi hoies infirmātur infirmatione magna ⁊ canescunt ⁊ post infirmationem reuertuntur ad suam dispōnem. Et causa illius est diminutio caloris naturalis que accidit corporibus ⁊ pp hoc est cantities in infirmitatibus: naz calor debilitatur in decoctione cibi ⁊ cū̄, veneritsanitas reuertif virtus ⁊ nigrescunt illi capilli. ¶ Attēde q̄ vltra modos albedinis pilorum mō tactos est alius modus ꝓtractus a cute sicut in albis albaras ⁊ morphea in quibus pili sunt albi pp albedinē cutis. Et hūc modū memorat Ari. 5. de gene. aīalium. c. 4. Color ingt capillorū nō diuersaf in hoibus ꝓterq̄z albedo q̄ accidit eis nō in senectute tantū: sed ēt ex superfluitate sicut albedo capillorū q̄ accidit in albaras ⁊ est genus morphee: qm̄ capilli albescunt cum albedine corij: cum aūt albescūt capilli ꝓpter senectutē nō albescit corium cuꝫ eis. Quinto dicit q̄ causa canitiei sm Aristo. est cōuersio coloris materie pilorum ad colorē flegmatis. Et sm Bal. causa canitiei est atacharugi qđ cōcomitatur nutrimentū veniens ad pilos cū frigidum fuerit ⁊ tardās in suis motu ⁊ penetratione in poros. Et intellige per atacharugi quādaꝫ musciditatē superuenientē flegmati simulez lanugini qui supernascif caseis ⁊ lacti ⁊ multis alijs q̄m putrefiunt: vel sisem pruine cōgelate gallice dicte rimee que cadens ex aere ramis plantaꝝ ⁊ capillis hoiuꝫ adherere solet. ¶ Attende primo q̄ Ari. 5. de generatione animaliuꝫ. c. 4. tres causas assignat canitiei. s. frigus putredinē ⁊ aerem plurimū itercluſuꝫ materie pilorum. Ait eniz ibi. Canities est ꝓpter debilitatem caloris qui exit a corpore ⁊ abundantiā frigoris: nam senectus infrigidat ⁊ deficcat corpus. Deinde dicit. Cibus aūt terrestris qui est in pilis q̄m non bene digerif putrefit ⁊ ex illo generanf cani. Et statiꝫ post dicit. Causa vo albedinis canoꝝ est: q⁊ albedo filis est corrugationi corporis ⁊ cā illius est: qm̄ in eo multū est aeris: qm̄ in omni vapore terrestri est virtus aeris grossi. Et corrugatio quē accidit corporib⁹ est cōtraria glaciei: qm̄ si vapor congelef erit ex eo glacies: ⁊ si putrefiat erit ex eo corrugatio. Et intellige hic Aristo. voluisse q̄ cū cutis corrugatur aer exterior intrat poros eius qui putrefaciens materiaꝫ pilorum ⁊

tis ꝛ illa materia est mixta ex partibus grossis que petunt fundum ꝛ partibus subtilibus que ascendunt sursum: ꝛ cuz illa materia nō possit simul moueri cōtrarijs motibus: ideo qñ exit por cutis materia illa ita sicut fumus tortuose incedit ꝛ nō recte: ita ꝛ materia ex qua generat: ꝛ quia congelatur ab aere qñ exit por: ideo tortuose condensat sicut tortuose exit ꝓpter qđ fit crispus. Scda causa crispitudinis pilor: vt pz scdo ꝛ complexionib⁹.c.5. est tortuositas cutis por ex quo materia cōgelata exit poros eo modo cōgelatur quo exit tortuose: ideo tortuose cōgelatur: ꝛ signum distinctiuū inter has crispitudines est: qr illa que fit a cōplexione calida ꝛ ficca mutat in senectute: sed illa que fit ex tortuositate pori semper manet. eius rō est: quia prima insequit complexionem: cōplō aūt mutat ſm etates: ergo ꝛ eius effectus: sed qa cōpositio semp manet eadem: ideo eius crispitudo que cōpositionē insequit semper manet. hoc ꝛ signū distinguit Auicē. hic. Aliud est quia crispitudo que insequit cō positionē est maior cz que insequitur complexionez.

albedinem: ꝛ hoc quidem nō accidit hominibus nisi in fine egritudinum siccantium. ¶ Et canitiei[a] quidez causa apud Aristotelem est conuersio ad colorē fleg/matis: ꝛ apō Gal. est atacharugi que nutrimentum comitatur qđ ad capillos venit cum frigiduz fuerit ꝛ fuerit temp⁹ motus eius ꝛ ipsius penetratio in poris tardata. Cūcz duas dictiones considerantes inuenies eas pro certo propinquas: quoniam causa in albedine coloris fleg/matis ꝛ causa in albedine atacharugi est vna: ꝛ de hoc quidem phyſicus tractare debet. ¶ Post hoc[b] aeres ꝛ regiōes in

re pilorum operationez habēt que est obseruanda: nō enim timetur qꝫ in nigro sit capillus flauus qui equalitatem complexionis ipsius significet cum eam habuerit: neqz in capillis sclaui nigredo que cōplexionis eius significet caliditatez cum ipsoruz genus eam habuerit. Etates etiā in re capillorz operantur: quoniam iuuenes sunt sicut meridionales ꝛ pueri sicut septētrionales ꝛ senectus est sicut medij. Pili preterea in puero multi significant qꝫ ipsius complexio cum crescet ad melancholiam conuertetur. Et in sene significat qꝫ in presenti est melancholicus.

re pilorum operationez habēt que est obseruanda: nō enim timetur qꝫ in nigro sit capillus flauus qui equalitatem complexionis ipsius significet cum eam habuerit: neqz in capillis sclaui nigredo que cōplexionis eius significet caliditatez cum ipsoruz genus eam habuerit. Etates etiā in re capillorz operantur: quoniam iuuenes sunt sicut meridionales ꝛ pueri sicut septētrionales ꝛ senectus est sicut medij. Pili preterea in puero multi significant qꝫ ipsius complexio cum crescet ad melancholiam conuertetur. Et in sene significat qꝫ in presenti est melancholicus.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Ulterius circa illam partez notandum (Ipsius vō caliditas ꝛ friditas ꝛc̄.) ipse dicit qꝫ caliditas ꝛ frigiditas membroꝝ cognoscit ex alijs signis. Dices tu non etiam cognoscit ex istis. Dicēduz qꝫ non vult dicere qꝫ nō possimus significare caliditatem ꝛ frigiditatez ex ortu pilorz. naz Gal. in scdo thegni cō. 45. docet per hoc significare super complexionē cerebri: ſz vult dicere qꝫ magis sumitur significatio ex alijs qz ex istis. Alia autem posuit supra. ¶ Deinde cuz dicit. (Ex parte autez.) Hic docet significare super complexionē corporis ratione coloris capillorz. Et primo facit hoc. Secundo quia mentionez fecit ꝛ canitie ostēdit causam canitiei. ibi (Et canitiei quidez causa.) ¶ Notanduz qꝫ causa quare nigredo pilorum significat caliditatez est: quia nigredo causat in poro quādo materia fumosa aduritur ꝛ in fumum conuertitur: ꝛ quia adustio fit a calido: ideo significat caliditatez. ¶ Sed tu dices contra istam causaz: quia supra dixit Auicē. quia calidum agēs in siccum bealbat: ergo cuz materia pili sit sicca: ideo adustio eius debet causare albedinez: ita qꝫ albedo in pilis significabit calidi/tatem ꝛ non nigredo. Dicendum qꝫ calidum agens in siccum bene bealbat si ex toto illud exiccet ꝛ incineret: sed talis actio vltimata non est in generatione pilorz: sed anteqz ad hoc deueniat facit colorem nigrum trahendo humiduz ad superficiem: ꝛ sic intelligit hic. Preterea dicit qꝫ subalbedo significat frigiditatem. ꝛ causa hec est: quia subalbido est color trahens ad albedinem cū quadam liuiditate ꝛ colore citrino: vel albedo in pilis vt statim dicet significat frigiditatem quare ꝛ subalbedo. Notanter dicit subalbedo: quia quātūcūqz pilus generetur ex complexione frigida cōtinentis ꝛ in corpore frigido: tamē semp in eius generatione requiritur adustio aliqua ex qua oportet ab originio ꝓncipio eius qꝫ causetur tinctura aliqua in eis: ꝛ quia in talibus pilis cum albedo ꝛ cū aliqua tinctura: ideo dicitur color subalbidus. Subdit preterea qꝫ citrinitas ꝛ rubedo significant equalitatez. causa huius est: quia ergo extrema: scilz albedo ꝛ nigredo significant excessum. ſ. caliditatem ꝛ frigiditatem: ideo color medius significat equalitatem ꝛ vlterius: hoc non est verū in eadem etate sed in diuersis: quia citrinitas significat equalitatem in pueritia ꝛ rubedo in iuuentute: tamen citrinitas magis declinat versus frigidum ꝛ rubedo versus calidum. Subdit vlterius ꝛ albedo significat vnum horum trium aut frigiditatem ꝛc̄. Propter quod notandum qꝫ pura albedo non debet esse naturaliter vt dictum est: quia omnes pili generātur propter adustionem materie fumose ad quaz sequitur aliqua tinctura ꝛ coloratio: ꝛ ideo ſi in eis fit albedo parua: ꝛ hoc est per accidens: ꝛ hoc per accūs est duplr: ꝓpter qđ duplr albedo potest in capillis generari vel causari. Una est que fit ex defectu calidi accñtalis. Alia est que fit ex defectu calidi nālis. Prima etiā non est vera canities ſz assimilef ei. Scda vō est vera canities. Prima autez albedo pōt duplr causari. Uno modo ex humore flegmatico imbibito in cute rōne cuius humoris alterat cutis ꝛ fit alba: ꝛ cute alterata alterat ēt pilus ꝛ fit albus sicut cutis. Alio mō causat albedo in pilis ratione vehementis siccitatis accidentalis corpori propter defectum humidita

ei se imiscens est cā albedinis. Ait. n. dicto c. Cuz ergo nā pilorz fuerit pauci caloris in aliqbus horibus ꝛ fuerit humor q intrat ex intrinseco plus calore qui est in corpe tunc putrescit ex calore aeris ꝓtinētis ꝓp debilitatem decoctionis ꝛ digestiōis: ꝛ ois putrefactio nō est ex calore nāli: sed ex calore accidētali. ¶ Attēde scdo qꝫ Gal. scdo cōplexio. c. 5. ad finē. sic memorat cām caniciei. Illius vero in quo cutis capitis finem siccitatis nō cōsequitur capilli ꝓcul dubio sunt debiles ꝛ albi in senectute ſupple: ꝛ est dispositio que nominat canities. Et debilitas qdem eorum est ꝓp diminutionem nutrimenti cōuenientis eis. Et albedo qdez eorum est qñ res qua nutriunt egreditur a flegmate cum putrescit ſm longitudinē tpis. Et illud ideo q nñ potuit cuz fuerit pmanēs ꝛ ſupfluitates fuerit pauce ꝛ fuerint cū hoc viscose ꝛ fuerit expulsio qua calitas eas expellit anteriue debilie: aduenient tunc eis canities propter putrefactiones. Deinde reddit causam quare calnities in anteriori capitis pnius venit: ꝛ canities in timporibus dicens. Et neqz fit vt homini cum senescit adueniat calnities in calnario prope ꝛ canities propie in partibus timporū nisi ꝓpterea qꝫ calnariū est siccius oibus partibus capitis. Et illud ideo quoniā cutis est illic ānera ossi ꝛ nuda. Et timpora sunt humidiora partibus capitis: quoniā illic sub cute sunt duo lacerti magni. Omnis autem lacertus est carnosus. Et caro est humidior osse ꝛ cute: hec Gal. Sexto dicit qꝫ cuz bene considerantur dicta Aristo. ꝛ Gal. super causa canitiei reperiuntur concordantia ꝛ prorima inuicem: qr causa albedinis flegmatis: ꝛ causa albedinis atacharugi sunt vna ꝛ eadem scilicet diminutio caloris naturalis. Et philosophō naturali pertinet huius materiei discussio exquisita.

¶ Post hec ꝛc̄.) ¶ In. 5. dicit qꝫ aeres idest aeris nos continentis dispōnes: ꝛ regiones. i. terre habitabiles post dicta de pilis habent impressiones in re pilorum: que sunt attendende circa iudicia complexionum ex pilis vt non est timen

tis ex cuius abūdantia in corpore pili exeunt colorati prius qua humiditate deficiente ipſi bealbantur sicut recte accidit in solpe sicut exemplificat Auicē. que erant virides ex abundantia humidi vel nigre: quia viriditas est semina ad nigrum: ꝛ quādo hec humiditas deficit accidit albedo. nam hec est regula generalis qꝫ consumptio humidi in omni re est causa illustrationis illius sicut eius abundantia est causa tenebrositatis. Et ex his apparet causa quare etiaz in fortibus accidentibus anime potest accidere subito vna nocte canities ista accidētalis vt ex aliquo magno timore vel tristitia: qa subito potest fieri in eo fortis extricatio nutrimenti quo ōficiēte pili albescūt. Alia est albedo que est vera canities que ꝓpter langworē pilorū ex defectu calidi naturalis non potētis digerere nutrimentum: ꝛ ideo ipsum indigestuz retinetur in poris ꝛ putrefit a continente ex qua putrefactiōe albescit ex qua albificatiōe generat preterea pilus albus. Et istos tres modos tetigit hic Aui. nam cuz dicit. aut frigiditatem. tetigit canitiem verā. per hoc aūt qđ dicit. aut humiditatē. tetigit albedinē qꝫ accidit ex humore flegmatico. ꝓpter hoc aūt qđ dicit. aut forte siccitatē. tāgit illa que fit ab extricatiōe nutrimēti.

a ¶ Et canitiei ꝛc̄. ¶ Quia mentionē fecerat ꝛ canitie ostendit causam eius. ¶ Juxta qđ notandum qꝫ Auicē. ponit causaz canitiei quā dicit Aristo. ꝛ tamē in quinto ꝛ generatione animalium. c. 5. vbi hec materia ab ipso pertractatur nō inuenit: sed credo qꝫ Auicē. habuit malam translationē in libris Aristo. sed cā canitiei ſm veritatez vt dicit esse opi. Gal. canities accidit ꝓpter putrefactionē quā vocat atacharugi. nam sicut dicit scdo ꝛ cōplexionib⁹. c. 5. qꝫ qñ nutrimētum qđ peruenit ad particulaz vnāquāqz non digerit ꝓpter debilitatē caloris innati ꝛ detinetur in poris ꝛ non expellit ꝓpter debilitatem particule ſupfluitas indigesta que ibi detenta putrefit: nunc aūt materia putrido: vapoz quādo putrefit est alba: qa est ex natura aerei ibi qꝫ aer in tali putrefactione intercedit sicut in generatiōe plume: ꝛ ideo causatur ibi albedo ꝛ ex illo humore putrefacto albefiunt pili cani ꝛ solū in senectute in qua deficit vnaquezqz particula a ꝓpria operatione nutrimenti: ꝛ hec est ſnia Aristo. lz soli. S. imponatur. tñ subdit. siquis consideret istos sermones inueniet eos tunc ꝓpinquos. nam flegma ipm silat humiditati putrefacte: qa vterqz fit a calido diminuto.

b ¶ Post hoc ꝛc̄. ¶ Hic remouet dubium qđ posset causari circa dicta penes cōditiones que requirunt ad verificanduz signum dictum. dubiuz aūt sic orit: quia dixit qꝫ nigredo pilorz significat caliditatē ꝛ albedo frigiditatē ꝛc̄. crederet aliquis qꝫ talis nigredo non possit cōtingere ex aliquo qz a cōplexione calida: ꝛ albedo nō ab aliquo qz a frigida ꝛc̄. hoc remouet ꝛ hoc pōt impediri a regimīe etatis ꝛ pz. ¶ Sed tu dices ipse dicit qꝫ capilli puerorz sunt sicut habitantiuz in parte septētrionali que est frīda regio. ꝛ in scdo de cōplexionib⁹. c. 5. dicit Gal. qꝫ capilli puerorz sunt sicut habitantiū in regione quinta. Item quia pueri sunt temperate cōplexionis: ergo non sunt sicut septētrionales. Prima vidē male dicere qꝫ senectus fit media: ſmo videt qꝫ sit extrema ꝛ magis extrema qz pueritia: quia in senectute est canities ꝛ albedo in capillis. modo magis distat a colore nigro qui debetur iuuenibus qz flauo qui debetur pueris. ¶ Ad hoc dicenduz sicut dicit scdo ꝛ complexionib⁹ qꝫ color capillorz pueri est sicut color habitantium in regione septētrionali. color autem iuuenum est sicut color habitantium in regione calida: ꝛ senes habent colorem similem habitantiū in regione temperata. Tamen notanduz qꝫ Auicē. hic per pueros intelligit infantes. naz pueritia potest dici de triplici etate. Nam vno modo potest accipi large: scilicet pro toto tempore crescentie. Secundo dicitur proprie. ſ. pro pubescentia que est etas in qua homo incipit coire. Tertio modo sumitur pro etate infantie sicut accipit Cōmentator sectarum cōmento. 19. ꝛ hoc modo intelligit hic: ꝛ ideo debet exponi pueri idest infantes. Sed Gal. secundo de complexionibus accipit pueros proprie pro etate pubescentie: ꝛ hec est media inter infantiam ꝛ iuuentutez ꝛ habet se inter illa sicut habitantes in regione temperata: quare non valet. ¶ Ad aliud dōm qꝫ cum dicit qꝫ senectus est media non intelligit hic de senec/tute

Jacobus

De partibus.

dum: nce est exꝑectandum qꝫ in ethiope sit capillus flauus significans tēperamentum complexionis cum temperatus fuerit: qr generaliter omnis ethiops habet pilos nigros. Nec expectanda est in capilis sclaui nigredo coloris que caliditatē sue complexionis significet cum genus aut genus ipsoz eam habuerit sortificato calore in interioribus per antiparistasim circunstantis frigoris: qr quasi nulli ex eis habent capillos nigros. Teste Gal. scdo complexionum ca. 15 dicente. Dico ergo qꝫ egiptiorum ꝛ arabum ꝛ indorum ꝛ omnium regionez calidas ꝛ siccas inhabitantium capilli sunt nigri tardi augmenti duri crispi asperi velociter scissibiles. Eoz vero qui regiones inhabitant istis oppositas. i. frigidas ꝛ hu. ꝛ sunt elburi ꝛ germanici ꝛ qui sunt de regione lurgen. ꝛ qui sunt de scithia vel furia ꝛ emathia ꝛ vniuersaliter omne genus sclauorum capilli sunt velocis augmēti cū equalitate ꝛ sunt subtiles ꝛ recti plani ignei coloris. Illoū aūt q sunt inter istos ꝛ q sunt de terra equalis cōplexionis capilli crescunt velocissime ꝛ sunt in fine fortitudinis ꝛ sunt in nigredine dispōnis equalis: ꝛ in grossitudine sunt etiam mediocris dispōnis: ꝛ neqz sunt ſm puritatem rectitudinis neqz ſm puritatem crispitudinis. hec Gal. Et qbus apparet qꝫ ad recte iudicandum de humana complexione p signa ꝑdicta sumpta a capillis opz ꝑsupponere regionis tpamentū vel qꝫ paz distet a tpamento: ꝛ qꝫ cōplō capitis correspondeat cōplexioni totius corpis ꝛ humoz eius. Jurta illud Haly. scdo reg. cōmē. illius can. Queritūqz vero ſm capillos. Sequit ergo qꝫ significatio capillorz non certificat nisi regio sit equalis ꝛ complexio chimorum sit ſm similitudinem complexionis cerebri. ¶ Etates ēt ꝛc̄.) ¶ In sexta dicit qꝫ etates ēt operant in re capillorz: ita qꝫ diuersificant iudicia in eis: qr capilli iuuenū sunt sicut capilli meridionaliuz vz habitantiū terras calidas ꝛ siccas: ꝛ capilli puerorz sunt sicut septētrionaliū: ꝛ capilli senum sunt sicut medij ita qꝫ neqz ita duri grossi nigri fortes sicut iuuenū neqz

ita molles

Universidad de Deusto

cutis ꝛ etate in qua accidit canities:q; illa non est media vt tu arguis:sed accipit hic pro senectute etatez in qua calor incipit decrescere vt in.40.vel in.45.vt sic non intelligitur q; senectus sit media quo ad tempus:sed quo ad colorem capillorum. Item non intelligit q; suus color vere medius inter infantium colorē ꝛ nigrum:quia isto modo color pueritie est vere medium inter colorez iuuenis ꝛ infantis:sed vult dicere q; dato q; senes ꝛ se sint temperati: tamen non habent colorem iuuenis vel infantis:sed habent colorem medium inter illos: quia nō est adhuc facta tā ta diuersitas inter mutationez coloris senis ꝛ iuuenis quāta est inter colorez iuuenis ꝛ infantis: ḡre ꝛc. a ¶Quartum ꝛc. ¶Hic docet significare super cōplexionem membrorū per quartum genus quod sumitur ex colore qui appareat in corpore:ꝛ duo facit. Primo docet signare per colorem totius. Secūdo p colorem partium. ibi (Et fm plurimū qdē.) ¶Prima posset diuidi in octo partes sicut octo ponit modos coloris. Sed ibi est notandum q; color ruffus ꝛ subruffus:lz significent caliditatez: tamen differunt fm magis ꝛ minus. nam quāto ruffus tendit ad rubedinem tanto subruffus tendit ad albedinē:ꝛ quia rubeus significat caliditatem subrubeus frigiditatē: ideo ruffus significat maiorem caliditatez quā subruffus. (Est tamen cū subruffus.) qa dicerat q; color subruffus significat caliditatē hic excipit ab hoc:q; nō semp ē verū. (Et quēadmodum accidit cōualescentib;.) supra qa in eis est color subruffus qui appropinquat citrino. ¶Et notādum q; dūia est inter subruffuz causatū ex dominio cholere ꝛ ex priuatione ꝛ cōsumptione sanguinis:qa color subruffus causat' ex dūio cholere tendit ad citrinū magis:eo q; sanguis cholericus spargitur circa cutez:sed ille qui causat ex cōsumptiōe sanguinis tendit ad albedinē. Causa aūt quare in cōualescentib' accidit ille color est:q; qñ diminuitur sanguis tunc diminuitur color cutis ꝛ tendit versus album:ꝛ quia cutis ex alba ꝛ se ꝛ non ex toto diminuitur sanguis qui est rubeus:ꝛ rubedo mixta albedini facit colorem ruffum qñ rubedo fuit multa ꝛ subruffus qñ est modica:ideo ꝛc.

¶Quartum[a] vero genus est signorum sumptorū ex colore corporis. Albedo.n. signum est priuationis sanguis: aut paucitatis ipsius cum frigiditate: quoniaz si cum caliditate esset ꝛ humore cholerica esset citrinitas. Et rubeus quidem significat multuz sanguinis. Et ruffus ꝛ subruffus significant caliditatem. Sed subruffus plus significat choleram rubeam ꝛ ruffus significat sanguinem cholericū. Est tamen cū subruffus sanguinis significat priuationem:lz nō sit ibi cholera rubea quēadmodum accidit in conualescētibus. ¶Fuscus autem[b] vehementez significat frigiditatez ob quam minuit sanguis ꝛ cōgelatur ille paucus ꝛ ad nigredinem conuertitur ꝛ cutis mutat colorē. Et brunus significat caliditatez. Et melongianus frigiditatez significat ꝛ siccitatem:quoniā color est qui puram choleraz nigram sequitur. Sed gipseus frigiditatem significat ꝛ rem flegmaticam. Et stāneus frigiditatez ꝛ humiditatē significat

b ¶Fuscus autez ꝛc. ¶Notandum q; color fuscus est color nigri tendens ad luiditatez:ꝛ ideo significat q; corpus in quo est talis color est frigidum:ꝛ q; hz sanguinez congelatum tendentez ad nātūrā mellicaz:eo q; talis nigredo cuz luiditate ꝓcedit a frigido sicut nigredo cum rubedine que facit colorem brunuz significat caliditatē:quia talis fit per aduſtionez: fuscus vo per congelationē:ꝛ melongianus ad similitudinē cuiusdam fructus qui reperitur luce qui vocatur melongian' qui habet colorem azurum. ¶Dicit vlterius ꝛ qui cholerā purā. Notāduz q; humorez esse purū pōt esse duplr vt apparet p Gal. in cōmen. 38. scdo ꝓnosticoruz. Uno mō dicit purus priuatione mixtionis quā debet habere nātr: ꝛ hoc modo vomit' dicit purus quādo non est pmixt' vt debet:ita q; nātis res vomit ꝛ alia per se sine mixtione alterius rei. Alio mō dī purus: qa hz temperantiā quā nō debet habere nātr ꝛ nō hz illam quā debz hāe:ꝛ hoc modo flegma dī purū qñ esset la pideatū ꝛ durū vel nimis aquosum:ꝛ hoc mō dī purum. i. quasi simplex:ita q; tendit ad nām simplicis. Et lz videak ibi esse ꝓgradictio in cōmēto ꝛ textu fm illas translationes: tamē per hoc dissoluūtur vt hz ibi videri:tunc dico q; hic nō accipit Aui. cholerā nigram purā primo mō: sed scdo. s. q; talis cholera hēt vehementē excessum frigiditatis ꝛ siccitatis abūdātis in ea: ꝛ ideo tendit ad nām terreaz. (Et eburneus.) i. color qui similat color eboris:ꝛ maxime quādo ebur est antiquū nā est color albus:ꝛ rōne hac significat frigiditatē:tamen admixtione pauca cholere rubee ꝛc. Deinde cum dicit.

c ¶Et fm plurimū ꝛc. ¶Hic docet significare per colorem partiū super' complexionem corporis ꝛ duo facit. Primo docet significare ꝛ non sumitur significatio ex colore simile reperto in diuersis partibus. Secundo' ex colore dissimili. ibi (Et fortasse.) ¶Juxta primā partez notandum q; causa ꝓpter quā pmutatur color in toto corpore est:qa epar est principiū diffundens humiditates in toto. color aūt causatur in toto ex diffusione humoris ad cutez. quando ergo epar inflāmatur:tunc accidit q; calor mutatur ad subruffedinez:quia trahit ad nām

cum pauca re melancholica:qñ est albedo cuz pauco viriditatis: erit ergo albedo sequens colorem flegmatis ꝛ complexionem humiditatis ꝛ viriditas sequens sanguinem congelatum qui trahit ad nigredinem qui cōmixtus flegmati factus fuit viridis. Et eburneus frigiditatem significat flegmaticaz cum pauca cholera rubea. ¶Et fm[c] plurimuz quidem mutatur color ꝓpter epar ad subruffedinem ꝛ albedinem:ꝛ ꝓpter splenem ad subruffedinem ꝛ nigredinē. Et in egritudinib' hemorroidaruz ad subruffedinem ꝛ viriditatem hoc tamen nō est semper: imo est cum mutat. Cognoscere vo ex colore linguę complexionez stomachi ꝛ intestinoz est difficile. Et ex colore oculi cognoscere complexionem cerebri est difficile. Et forte est cum in vna egritudine duorum colorum diuersitas in duobus contingit membris: sicut cum albescit lingua ꝛ nigrescit facies in vna egritudine quemadmodum icteritia: que ꝓpter vehe-

Jacobus

lita mollea lenes subalbidi tenues sicut infantium. ¶Attende q; Gal. 2. complexionum ca. 5. declarat sic pilos diuersificari fm etates sicut diuersificantur fm complexiones. Ait enim ibi. Et sīr est res in etatib'. Et illud ideo quoniam in infantibus capilli sunt similes capillis illoruz qui sunt de terra lurgen. i. germanici. Et iuuenū capilli sunt sicut capili ethiopum. Puberum autem ꝛ puerorz capilli sunt sicut capilli habitantiū in locis terre equalis cōplexionis in grossitudine ꝛ fortitudine ꝛ longitudine ꝛ colore: hec Gal.

¶Pili preterea ꝛc.) ¶In septima dicit primo q; multitudo pilorum in pueritia significat complexio pueri habentis eam cum crescet conuertetur ad melancholiam adustam supple. Et intellige p melancholiā egritudinē cerebri ex melācholico humore: vel complexionē melancholicā vel melancholicū humorē: q; multitudo pilorz in pueritia significat exuberantiā caloris passim adurentis massaz sanguinariam. Secundo dicit q; in sene multitudo pilorū significat q; est in presenti mellicus: q; significat complexionem fuisse iuuentute calidam ꝛ siccam que pilos multiplicauit: que decidente calore fit in senectute frigida ꝛ sicca melācholica. Juxta illud Gal. 2. reg. ter. 20. trac. de testic. Decidēte vero calida ꝛ sicca crasi in tempore peraugmastice etatis in frigidam ꝛ siccam habitudo talium, gracilis quidem simul ꝛ dura ꝛ melancholica est: ꝛ preterea nigra simul ꝛ pilosa.

¶Quartum vero ꝛc.) ¶In hac parti. 4. premittit q; quartum genus signorū qbus cognoscit humana cōplo sumitur a colore corpis. Postea dat. 12. regulas sup signis color corpis aut mēbri. Prīa incipit ibi (Albedo.n.) Scda ibi (Et rubeus.) Tertia ibi (Et ruffus.) Quarta ibi (Fuscus aūt.) Quīta ibi (Et brunus.) Sexta ibi (Melōgianus.) Septima ibi (Sz gypseus.) Octava ibi (Et stāneus.) Nona ibi (Et eburneus.) Decima ibi (Et fm plm.) Undecia ibi (Cognoscere vo.) Duodecia ibi (Et fortasse est.) ¶Prīa regula est q; color cutis marie faciei albus significat paucitatē vel priuationem sanguinis cū frigiditate. Naz si paucus sanguis esset cū caliditate ꝛ cholerico humore color esset citrinus nō albus. Si vero sit alba cutis absq; cholerico humore vel est alba ex flegmate qd ei subest. vel ex penuria sanguinis quo tingi solet quare apparet cutis fm suū ꝓprium ꝛ nālem colorem. ¶Attende primo q; ad verificationem iudicij complonis ex colore cutis requirit q; cutis ꝛ humores q eis subsunt conforment complonī ꝛ humoribus mēbroz interioz. Jurta illud Gal. apho. 1. cōmen. 2. Dominātes aūt chimi a qualitate corpis possunt intelligere: nisi q; chimi interiores nō idem sunt q; chimi exteriores: hypocrate alibi testante. Color ingt corpis humorz dūantiū ostendit si nō in ꝓfunditate corpis occubuerint. Et scdo complonum ca. 17. ait. Et cutis qdem in hac nra regione equali ꝓcul dubio significat mēbroz nām que sunt sub ea. Uerūtū in hac nra regione nō absolute oiuz corpoz est significatiua: sed corpoz quoz complo est fm similitudinē cutis. ¶Attende scdo q; color cutis habitantium in septētrione vel meridie vel alijs regionibus distēperatis raro vere indicat cōplexionem corpis. Juxta illud Gal. ibi. Sed ꝓpterea q; in regionibus que in septētrione sunt versus rectitudinē duaz vlaz caliduz ad ꝓfundū corpis tendit dūio frigoris exterius sup ipsum: ꝛ in regionibus sitis in meridie declinat ad cutē attractione caliditatis continentis ipsum ad eam: nō est possibile vt p dispōnē cutis cognoscak aligd eoz' q̄ dicimus de re cōplonis mēbroz

De partibus.

interioz. Et illud iō quoniā complo corpis in regionibus distēperatis in complone est diuersa: quoniā mēbra eius apparentia nō sunt sicut mēbra occulta. Et illud iō qñ cutis habitantiū regiones frigidas in septētrione sitas sicut turchi ꝛ germanici ꝛ reliq̄ gīa eoz q; habitant regionem tracie ꝛ terrā sclanoz est frigida ꝛ hu. ꝛ pp hoc est tenera ꝛ mollis ꝛ alba ꝛ nuda. Et cum eorum calor innatus in corpore iam sit profundatus cum sanguine ad viscera tunc ipsi multitudine conturbationis eius illic ꝛ coartatione ꝛ feruore ipsius fiunt dispositionis qua ipsorum ira ꝛ audacia fortiores efficiūtur ꝛ velox fit motus mentis eoz. Ethiopum autez ꝛ arabum ꝛ vliter omniuz meridiei terraz habitantiū ꝛ que est cōlinea equalitatis natura cutis ꝓpter aduſtionez ipsius ex caliditate cōtinentis corpora ipsoz ꝛ caliditate innata que ab eis ad exteriora mouenē fit sicca ꝛ dura ꝛ nigra:ꝛ fit q; in corpore toto ipsoz non existit caloris innati nisi parū valde: sed est calidum caliditate extranea acquisita: hec Gal. Secunda regula est q; color rubeus cutis significat multitudinē sanguis. ¶Attende q; duplex est color rubeus. Quidaz est rubeus viuus cum quodaz splendore ꝛ talis significat sanguineam cōplexionē ꝛ boni sanguinis abundantiaz. Alius est rubeus fuscus qualis reperiri solet in vultibus horum qui libenter ꝛ abunde bibunt fortia vina ꝛ vtuntur salsis ꝛ speciebus acutis:ꝛ talis portendit lepram futuram. Jurta illud Principis primi. 3. doc. 5. sum. 1. ca. 1. Facies quoq; cum rubet tumet ꝛ fuscitati attinet ꝛ fit ꝺ perdurans portendit lepram. Tertia regula est: colores cutis ruffus ꝛ subruffus significāt calidam cōplexionē. Sed color subruffus magis significat cholere dominiuz cuius color albedini cutis iuxtapositus subruffedini attinet. Color vo ruffus significat vel sanguinis abundantiā vel cholericuz sanguinem. Sanguinis quidem abundantiaz in carnosis ruffis. Cholericum vo sanguinez in macris respersis maculis ruffis quos vulgus vocare solet respersos stercore iude. Attendendum tamē est q; subruffus color interdum significat penuriam sanguinis vel eius priuationez absq; hoc q; ibi fit cholera rubea: sicut euenire solet resurgentibus ex longis egritudinibus ad quorum cutes veniunt icores seu citrine aquositates quadam subruffedine tingentes eas. Et quādoq; derelinquitur in cute color talis ex fudoribus cholericis frequentatis: lz cholera euanuerit. Quarta regula: color cutis fuscus significat frigiditatez vehemētem ad quaz sequitur diminutio sanguinis ꝛ ipse paucus existens congelat ad nigredinem: declinans ꝛ tingit cutem colore ipsius. Talis calor in facie ꝛ manibus apparere solet tempore vehementis frigoris ꝓpter repulsionē sanguinis ꝛ spirituū ad interiora ꝛ mortificationē sanguinis remanētis in facie ꝛ manibus: que quādoq; intīn excandescit vt mortificet penit' manus ꝛ digitos ꝛ mortificati cadant: sicut sepe apparet in ambulantibus in hyeme per nives alpiuz. ¶Attende q; Rasis scdo Almā. c. 1. iudicat aliter ꝛ fusco colore dicēs. Fuscus si rubedini vicinetur vel ei admisceat sanguinē grossum dominari demonstrat fm quātitatem qua ei approximat vel qua ei admiscet rubedo. Color autē pure fuscus qui viriditati appropinquat cholere nigre ostendit dūium. Et eodem libro. c. ꝛ signis cholere nigre numerat inter ea colorem fuscum. Quinta regula est: color brunus significat caliditatem. ¶Attēde quia dupler est color brunus: quidaz est brunus terrestris ꝛ talis apparet in his in qbus multiplicat melan-

cholere: simlr mutatur color ad albedinē quādo epar est frigidum: q; tunc generat humores flegmaticos albos qui spargunt ad cutē sicut cōtingit in hydropsychis: z posset etiā legi cōiunctim: ita q; diceret q; aliq̄n mutat color. s. epar. s. q̄n est temperatū: tūc appet color cōmixtus ex albo z subrubeo: simlr ad nigredinez mutat et splene: q; epar comparat splenī: z ideo quādo nō bene mundificatur splen ab humore melancholico regurgitat ad epar z admiscet sanguini qui transmissus ad cutem causat colorez nigrum: q̄n ergo splen bene mundificat epar hoc non cōtingit: similiter in egritudinibus hemorroidarum mutat color ad subruffedinē: quādo hemorroide recedunt: tñ remanet color subruffus ex diminutiōe sanguinis: vt supra dicebat ⁊ cōualescētibus. Aliq̄n apparet in eis color viridis ꝓpter admixtionez cholere nigre cum alijs humoribꝰ anteq̄z fiat euacuatio sanguis per hemorroidas: etiam pōt legi cōiunctiz: q; vteraz eoꝝ apparet in fluxu hemorroidarum. (Cognoscere vo.) Ostēdit quo ex colore vniꝰ mēbri possimus iudicare de cōplone alterius: lz sit difficile vt ex colore lingue sup cōplonē stomachi z ītestinoꝝ: q; lingua hz colorem: vel ꝓpter mēbrū cū quo cōtinuat: vel ꝓpter neruos venientes a cerebro: q; recipiūt euaporationē z humiditatē. vel ēt pp mēbra spālia a ꝗbus recipit effumationē quēadmodū ictericia. hoc dictū dz referri ad icteritiā que fit ex oppilatiōe pōs fellei q; vadit ad stomachū z ad intestina z nō ex abundantia cholere in totū. z tunc cholera que ꝓsueuit ante mitti ad intestina regurgitat ad epar z miscet cū sanguine z diffundit ad cutez magis in vna parte q̄z in alia.

mentiaz acuitatis cholere rubee accidit. ¶ Quintumᵃ vo ē genꝰ signoꝝ z forma membroꝝ assumptoꝝ: quoniaz cōplexionem calidā sequūtur pectoris amplitudo z extremitatū magnitudo z ipsaruz complementū in quātitate eoꝝ absq; coangustatiōe z sine curtitate z precipue manuū z pedum z venaruz amplitudo z earum apparitio z pulsus magnitudo z fortitudo ipsius z magnitudo musculoꝝ z propinquitas eoruz ex iuncturis: q̄n operationes augmentatiue z compositiue forme caliditate complentur. Et frigiditatē sequūtur omniz horum cōtraria: q̄n ꝓpter eam minorantur virtutes naturales z non complent operationes natiuas z creationem. Et complexionem siccam sequūtur asperitas z curuitas z iunctura rum manifestatio z apparitio cartilaginum in epigloti z naso z est nasus equalis. ¶ Sextumᵇ vero est genus signoꝝ sumptoꝝ ex velocitate passionis membroꝝ. ¶ Membrumᶜ enim cum cito calefit absq; difficultate est calide cōplexionis: q̄n conuersio in genere proportionali est facilioꝝ ꝙuersione ad cōtrariū: a ¶ Quintuz vo tē. ¶ Posq̄z determinauit de quattuor generibꝰ signoꝝ cōplexionis: quoꝝ vnum sumit tē. hic determinat de q̄nto genere signoꝝ cō sumit ex forma membroꝝ. ¶ Notādum q; dicit pectoris amplitudo: qa ꝛ rōne caliditatis est extēdere z dilatare hūiduz. (Et extremitatū magnitudo tē.) etiaz hoc est: qa ꝛ rōne calidi est mouere ꝛ centro ad circūferētias corporis: ideo tē. sed frigidi est facere effectus ꝓtos: qa frigidi est cōstringere z mouere ꝛ circūferentia ad centrū. (Et cōplonē ficcā.) ¶ Sed tu dices ipse male dicit q; nasus ē equalis in cōplone ficca: q; ꝓus dixit q; ficcitatē sequit asperitas que est iequalitas quedā: quare tē. Dōm q; non intelligit q; nasus sit eōlis q; habeat equalitatez: sed q; fm rectū habet gracilitatē z macredinē: ac si esset dolabratus z escarnatus. (Et apparitio cartilaginū. q̄n sunt qdā qui boluz vident habere in gutture. z dicūt qdaz q; hō hz quia Adam sibi strinxit guttur: tñ hoc nō est verū: q; tūc oēs homines haberent quod est falsum Item mulieres alique nō habent quod est falsum: sed est propter siccitatem cordis.

cholia nālis z spūs sunt pauci z dē a ꝗbusdam fuscus. Aliter est brunus aliquid splendoris hns: z talis appet in melicus adustis brunior z in cholericis adustis minꝰ brunus z cū splendore aliquo pp spūuz multitudinē z diffusionē portionis sanguinis cū humore adusto ad exteriora. Sexta regula color melongianus significat frigiditatē z siccitatē: z ipse consequit puram nigram choleram. ¶ Attēde q; melongianꝰ color sic dē eo q; fit silis melongijs. Et sunt melongie genus qōdaz oleris silis cauli: de quo dicit Auer. 5. colliget. Luz coquūt in carnibꝰ pinguibꝰ sunt multū delectabiles: z ego reputo tm tēperatū cibuz postq̄z sic factꝰ erit: ideo qa ps acuta que est in eo remouet pp carnes decoctas in eo: hoc olus abūdat in hispanijs sz in gallijs nō. Et itellige p colorē melongianuz brunū terrestrē. Septia rla: color gypseus sigat friditatē z flegmaticū humorē. Et itelligē p colorē gypseū colorē silez colorē gypsi. de quo dicit Raf. 2. almā. c. 1. q; vtriusq; cholere ac sanguis pauciatē z flegmatis dūuz ptēdit. Octaua rla: stāneus color est silis colori stāni sigat friditatē z humiditatē cū quadā participatiōe melie: q; color iste fit ex albo viridi pauco pmixto: z albedo eiꝰ a colore flegmatis: z viriditas ipsius a sanguine cōgelato trahente ad nigredinē q; flegmati imixtꝰ factus est viridis. Nona rla: color eburneus sigat friditatē ex flegmate cū pauca cholere rubee pmixtione. Et eburneus vocat: qa similis est colori eboris. Et est cōpositus ex rubedine multum diminuta permixta albedini. De quo dicit Raf. 2. Almā. c. 1. Rubedo si adeo fuerit diminuta vt colon approximet eboris sanguinis inuit paucitatez. Decima regula est trimēbris. Primū eius membrū est. Color cutis corporis frequenter mutatur ad subruffedinem z albedinē ꝓpter epar. i. pp indispōnem epatis qua quis dicit epaticus. Jurta illud Pan. tertij. 14. trac. 2. c. 2. Color est ex rebus que significant fm plurimū. dispōnez Epaticus eniz fm plurimū est decliuis ad citrinitatē z ad albedinez: z q̄nq; declinat ad viriditatē z fuscitatē. Et illius qdem epar cutis colorem vides fm finem sanitatis egritudinē non habet. Et medicus quidez expertus cognoscit epaticū z stomaticuz omnē per colorem suū nō egens cum eo significatione alia. Idem dicit Princeps tertij. 13. trac. 1. ca. 17. Sed significatiōes ex via coloris corporis sunt: quoniā color est vehemēs significatio dispōnis stomachi z epatis fm plurimū. Plurime eniz egritudines stomachi sunt frigide. Et color stomaticoꝝ est plumbinus: z si inest ei citrinitas est citrinitas decliuis ad albedinem. Secūduz membrū est: color corporis frequēter declinat ad subruffedinem z nigredinez ꝓpter splenez: idest splenetica passionem. Jurta illud Principis tertij. 15. tracta. 2. ca. ꝑmo. Et plurime qdez egritudines splenis sunt autūnales z color habentis eas est decliuis ad citrinitatem z nigredinem. Tertiuz membruz est color patientiū fluxum hemorroidarum superfluum est decliuis ad subruffedinem z viriditatem sed non semper ita est: imo quādoq; cutis transmutatur propter passiones dictoꝝ membroꝝ ad alios colores. Huius membri tertij probet Princeps testimonium tertij decimaseptima capitulo secundo dicens z plm qdez hūtibꝰ hemorroidas adest color ꝓprijs eis: z est citrinitas declinās ad viriditatez. Et cā subruffedis in epaticis splenēticis z hemorrosaicis est multiplicatio citrine aquositatis cū sanguine puenientis ad cutez pp debilitatem digestiue epatis sicut in dispositis ad hydropisim fieri videmus. Et hec debilitas inest epaticis a cā ꝓpria privata. Et in splenēticis z hemorrosaicis pcōpassionē epatis ad splenē z sanguis z spirituū nāliū resolonē in hemorroidibꝰ qui sunt thesauri nature z epatis z cā vigoris eiꝰ. Sed cā declinationis ad albedinē in epaticis est penuria sanguis: z ad nigredinē in splenēticis est pfusio melie ad cutez pp nō bn a splene trahi z mundificari: z ad viriditatē in hemorrosaicis pp grossuz sanguinē terrestrē paucū declinātē ad nigredinē q̄flegmati genito p viā indigōnis cōmixtus colorē viridez reddit. Undecima regula est bimēbris. Primū eius mēbrū est: difficile est cognoscere cōplonem stomachi z intestinoꝝ per colorē lingue. ¶ Attende ꝑmo q; lingua cū stomacho magnā hz colligantiā ꝓpter quā pōt aliqualr indicare dispōnez stomachi. Naz cutis superficiei eiꝰ inferioris est cōtinua cū cute mery z interiore pte stōachi: vt ait Pan. tertij. 6. c. 1. ¶ Attēde scdo q; lingua multis modis attestat sup dispōnibus stomachi. Jurta illd Pan. tertij. 13. trac. 1. c. 17. Signatiōes ex dispōnibꝰ oris z lingue sunt: q̄n q̄n lingua in doloribꝰ stōachi est vehemētis aspritatis z rubedinis: tūc signat dūuz sanguis z apa calm in ipso sanguineū: z si ad citrinitatē tūc no cumentū est cholericū: z si ad nigredinē tūc cā est melica. Qd si ad albedinez z

b ¶ Sextum vo tē. ¶ Hic determinauit de sexto genere signoꝝ. Primo ostēdit vnde accipiat hoc genus. Scdo docet significare per ipm. ibi (Membrū.n.) ¶ Notādum q; id signoꝝ genus est idez cū signis sumptis a iuuantibꝰ z nocētibus z a rebus exterioribꝰ sicut habetis in libro de interioribus.

c ¶ Membrū tē. ¶ Hic docet signare per hoc genus signoꝝ. Primo ponit modum fm quē sumit signatio fm hoc genus. Scdo circa dicta mouet z remouet quoddz dubiū. Ibi (Q; si aliquis dixerit.) ¶ Jurta q̄ notandum q; hic oportet addere

Jacobus

De partibus.

lenitatē tunc cā est humiditas: z si est siccitas sup flua tunc cā est siccitas. Tertiuz significatio cōplonis stomachi p dispōnē lingue nō est certa: q; lingua sepe reddit alba z hūida p catarros ei missos a cerebro: vel aquositates absq; h q; stōus reddat humidus. Et frequenter lingua est aspera z sicca ꝓp aerē calidū z fumosuz expiratū stomacho exīte frigido z hu. Scōm mēbz est difficile est cognoscere cōplonez cerebri ex colore oculi. ¶ Attēde primo q; lz ex colore oculi difficulter cognoscatur cerebri cōplo magis tñ noscit ex eo q̄z ex colore lingue. Jurta illud Pan. tertij. prīa trac. 1. ca. 13. Et nō qdē est significatio coloris lingue sicut significatio coloris oculi. Nā illud vehementiorē hz cū cerebro ꝓprietatē. i. oculus cū cerebro magis affinis est z colligatus. ¶ Attēde scdo q; oculus multiplr significat sup dispōne cerebri. Jurta illud Pan. ibi. Significatio aūt oculi q; ē de summa eoꝝ ē ex dispōne venaꝝ eius: z dispōne ḡuitatis z leuitatis ipsius: z ex dispōne coloris eius in citrinitate sua ab effuscatione aut plumbeitate aut rubedine eius. Nā sua citrinitate significat cholerā: sua offuscatione melam: sua plūbeitate flegma: sua rubedine sanguinē in cerebro abūdare. ¶ Attende tertio q; nō solū oculi significant sup cōplonem cerebri: sed totius corpis. z silr pedes z nasus dūmō cōplo totius corpis fuerit vniformis. Jurta illud Gal. scdo cōplonū ca. 6. Cum aūt cōplo totius corpis fuerit similis tunc pedes fuerit nudi carne totum corpus ꝓ dubio siccum erit: z cum fuerint pedes grossi tunc totū corpꝰ ꝓ dubio erit hūiduz: z cū fuerit nasus subtilis aglus tūc corpꝰ erit siccū: z cū fuerit nasus simus tunc corpus humidū. Et fm qdem hanc considerationē currit res oculoꝝ z res timpoꝝ z res oīum aliorꝝ mēbroꝝ. ¶ Attende quarto q; nō solum ex colore oculi iudicat de cōplexione cerebri z totius corpis: sed etiam de motibus hoīm. Jurta illud Raf. scdo Alman. ca. de significationibus oculoꝝ. Cum pupille multa participant nigredine timidus est. Cuius oculi in colore capraz oculis similes existūt stolidus ē. Cuius oculi in rubore prune assimilant homo pessimus est obstinatus. Oculi varij suo colori citrinitatez hūtes admixtam per quā quasi croco tincti esse videntur pessimos significant mores. Macule multe circa pupillā in oculo apparentes malū significant hoīem. Quod si cū h etiā oculus varius fuerit erit deterius. Cū pupilla nigra existens talē hz citrinitatē er qua quasi deaurata apparet hoīem malū homicidā sanguinē fundentem. declarat hec Raf. z alia multa. Duodecia regula est: q̄ q̄z ꝓtingit in vna z eadem egritudine diuersitas duoꝝ coloꝝ in duobus mēbris sicut in ictericia cāta er vehemētia acuitatis cholere rubee ligua albescit z facies nigrescit. ¶ Attēde q; in hac ictericia lingua albescit q; cholera non diffundit ad eā: sed ad ptes cutis: z sola facies nigrescit nigredine remissa participante quadam citrinitate ꝓterea q; cutis faciei tenuissima z tenerrima exīs fortiter ibidē cholera declinante ad nigredinē pp eius calorem z quasi incendium: z residuum corporis citrinum efficitur. Et si in hac specie icteritie sunt tres diuersi colores. Jurta illud Principis: tertij. 15. trac. ꝑmo ca. 4. Et si fuerit cā vehemētie caliditatis egritudinis cholera in felle z inflāmatio eius in ea tunc signa eius erunt assiduatio citrinitatis coloris corpis: z nigredo faciei soluie: z albificatio lingue.

¶ Quintū vo tē.) ¶ In hac pti. 5. prīo tāgit qntū signū cōplonis hūane. Scdo signa sumpta ex eo sigātia caliditatē. ibi (Qm cōplonē) Tertio signa significātia frigiditatē. ibi (Et frigiditatē) Quarto significātia siccitatē. ibi (Et cōplonem.)

¶ In prīa parte dicit q; qntū ex signis ꝗbus cognoscit humana cōplo sumitur ex forma mēbroꝝ. Et intellige p formā cōpōnem membroꝝ organicoꝝ in figura z quātitate. Nā diuerse cōplones sibi determinant diuersas figuras z magnitudines vt cholerica macie cū altitudie corpis: flegmatica pīguedinē cū grossitie.

¶ Qm cōplo tē.) ¶ In scda parte dat. 5 signa secnētia z significātia cōplonez calidā. Primū est amplitudo pectoris. Nā calidi est dilatare. Et hec ꝑmo z ime diate attestat sup cordis caliditate z ex ꝓti super caliditate totius. Jurta illud Gal. 2. thegni. Luz vo caliditas cordis dūata fuerit augmētabit thoracem fm primā gīonē ꝓportionalr huius caliditati. Jō z cū in partio qdē capite thorax latus fuerit maria fm cor fit cognitio caliditatis. Scōm est magnitudo z cōplementū partiū extremaliū marie manuū z pedum fine hoc q; sint angustate sue partes vel nimiū curte. Nam cū nālr cōplexio calida est in formatione fetus calor se diffundens ad extremitates creandas multū sanguis trahit vnde formatas dilatando z plongando nisi mā sua ficcitate dilationi rebellauerit vel foerit nimis modica vel matrix parua z stricta. Tertiū est amplitudo venaruz tam

pulsatilium

addere ad verificationē hoc signum.nam sicut apparet per Gal. in scō thegni tractatu testiculoꝝ.cōmen.21.facilitas calefaciendi vel infrigidandi ponitur dependere ex duobus.s.ex parte modi cōplexionis sicut hic dicit:ꝛ ex parte cōpositionis.nam nō solum si corpus est caliḋnm naturaliꝛ citius calefit:ꝛ si est frigidum difficilius:etiam si sit rare texture ꝛ cōpositionis ꝛ habeat poros raros facile patitur a calido ꝛ a frigido:ꝛ si est spisse ꝛ ꝛe tunc difficilius patit.hoc ergo intēlligit Auicē. supposito ꝙ facilitas vel difficultas calefactionis vl infrigidationis non accidat ex parte compositionis:ita ꝙ supponat equalitas cōpositionis:tunc relingt ꝙ sit talis cōplexionis.

a ¶ Qō si ꝛē. ¶ Hic removet dubium circa genꝰ signoꝝ ꝓdictum. Et primo movet ipsum. Scō soluit. ibi (Responsio.) Hoc dubium qō autē movet est tale:quia diceret aliquis nō videt ꝙ hoc sit verum.s.ꝙ si mēbrum cito patitur a calido sit caliduz:ꝛ si cito patitur a frigido sit frigiduz: quia omne qō patit:patit a suo cōtrario ꝛ nō simili: sed si corpus illud dicat calidum qō citius patit a calido ꝛ facilꝰ ḡz a frigido: tūc est dicere ꝙ passio magis fit a filī ḡz a contrario. cum ergo cum sit falsuz:ga est oppositum principio in phia: ergo falsum est hoc signum. ¶ Iurta qō notādum ꝙ hec ratio fundatur super hoc principio: quia omne genus debet esse tale in actu quale patiens in potentia:ga dato ꝙ agens respectu sit tale actu quale patiens actu: tunc agens nō diceretur magis agēs respectu patientis ḡz patiens diceretur agens respectu agentis: ꝛ tunc exquo essent ambo talia actu:tunc vnum non esset potentius altero super alterum:ita ꝙ in ipsa non esset aliqō a quo inciperet actio super alterū:ꝛ ideo opꝛ ꝙ agens sit contrariū patienti ꝛ non simile:quia tunc ambo actu essent similia:sed contraria ga cōicant solum in materia ꝛ sunt dissimilia in forma:ideo tale est vnū actu quale est aliud in potētia:ꝛ tūc id cuius forma est magis acta icipit actionem:ꝛ sic apparet fundamentū huius rationis:ꝛ tamen consuevit hec lra reputari difficillima:sed eam feci facillimaz.

b ¶ Responsio ꝛē. ¶ Hic respōdet obiectioni ꝛ duo facit. Quia primo in sua solutione ostendit qūo simile patitur a simili ꝛ qūo non. Secundo ostendit qūo simile citius patitur a simili ḡz econtrario. ibi (Unum tamen coꝝ.) Solutio sua videt stare in hoc ꝙ duplicia sunt similia.quedaz sunt similia oīno:ita ꝙ quale est vnum in forma ꝛ gradu:tale est aliud vt duo calida in primo gradu: ꝛ talia non sunt nata agere adinuicem:quia vnum simile isto modo non est actu respectu alterius:nec in potētia:nec ecōuerso:nec agens debet esse tale in actu quale patiēs in potentia: ꝛ de hac similitudine loquebat superius Auicē. qñ dicebat cutem esse temperatā:ga non patit a temperamēto:taliuz etiā nulluz est potens incipere actionē vnī supra alterū:ergo de tali filī nō logt in isto.6.gñe signoꝝ.

c ¶ Unum tamē ꝛē. ¶ Hic ostendit ꝓpter quid tale simile facilius patit a filī ḡz ecōtrario. Et duo facit. Quia primo facit hoc. Secundo quasi inuit quādaz dubitationez. Scō soluit. ibi (Lz sit hec cā alia.) Et vult dicere ꝑmū ita dictuz est ꝙ minus caliduz patit a magis calido: ꝛ etiā patitur a frigido:sed cā quare minus caliduz citius calefit a magis calido ḡz infrigidetur a frigido ē hec: quia in quocūqz est minus calidum sunt duo composita.s.calidum ꝛ frigidum. nam id quod est minus calidum est caliduz respectu frigidi ꝛ frigiduz respectu calidi.modo cū in eo vincat caliditas frigiditatez: tunc calidum aduenies ei citiꝰ caliditatē illā augebit ḡz frigidum ei aduenies ipsam diminuat:ꝛ ideo in hoc stat regula supradicta: ꝛ hoc est qō intendit.

d ¶ Lz sit ꝛē. ¶ Hic removet quādaz dubitatiōez circa ꝓdicta. Et duo facit. Quia primo sub quodꝫ cōfuso inuit dubitationē ꝛ solutionē cōfusam. Secūdo ipsaz diffinite declarat.ibi (Sicut illud qō in sui nā.)

¶ In prima parte vult dicere istō:lz obscure loquat. Ita dictū ē ꝙ alteratio sui ꝑꝛij ꝛē. Mō ex ḃ erat dubitatio sic̄ appet ex accūbꝰ:ga id qō est dñans in eo est file:qz iter fila est alteratio facilioꝝ:ꝛ id qō est sibi file mutat ꝛ auget id qō ē dñans in eo:ita ꝙ corpus mutat ibz qō est ei ꝑnū. Diceret aliqꝫ cōtra:ga videmus corpa cal'a ḃñtia multū de calore ĩnato difficillime patiunt a venenis calidis ḡz corpora frigida: ergo nō fit facilioꝝ alteratio a sibi simili ḡz a ꝑno. Solutio etiaz huius ponit in cōfuso. Et vult dicere vt pz:ita ꝙ qñ dicimus ꝙ inter similia est facilioꝝ alteratio:hoc est verū de simili ꝙ nō cōtradicit. Et in hoc duo nobis insinuat. Primū est ꝙm quez modum simile patiat a simili ꝛ qūo non:nam inquātuz est simile facilius patit:sed rōne cuiusdaz ꝓprietatis que est in re illa possibile est cōtraria difficilius pati ḡz similia vt statim docet de cōplexione calida ꝛ de veneno:nam calor ĩnatus inquātum naturale resistit veneno ꝛ ipsum corrumpit:ꝛ ideo qui plus habet de calore ĩnato difficilius patit a veneno calido ḡz qui hz minus de eo. Scōm qō insinuat est ꝙ hec ꝓprietas attendit in his que participant caliditatem solum:in alijs aūt non. Deinde cum dicit.

e ¶ Sicut ꝛē. ¶ In parte ista declarat diffinitive solutionez huius dubitationis. Et primo ostendit in his que cōmunicant caliditate ꝙm quē modum fit facilius vel difficilius passio. Secundo ostendit ꝙ talis ꝓprietas non convenit eis qui attinent frigiditati sed caliditati. ibi (Hanc vō proprietatem.) Prima

Aliud est simile quod cōmunicat alicui in forma: tamen differt vnum ab alio gradu vt duo calida:quoꝝ vnum sit calidum in primo gradu alteruz in scō: ꝛ inter talia potest esse actio ꝛ passio.nam inter ipsa est cōtrarietas quedam:ita ꝙ magis calidum cōtrariat minus calido:quapropter poterit incipere actionē ꝛ facere sibiipsuz simile in gradu suo.

cui eoꝝ que in qualitate cōmunicant est ꝓpria ꝛ contradicit. ¶ Sicut[c] illud qō in sui natura calide existit complexionis non cito recipit in se calidi operationem: nisi ꝓpterea ꝙ caliditas destruit operationem contrariꝫ qō est frigiduz eo ꝙ refrenat illud quod complexio calida vult efficere de augmento in calefactione. Cū ergo sibi occurrūt ꝛ ꝓhibens destruitur iuuant se ambo in calefaciendo ꝛ eorum adiutorium sequit duaruz qualitatū fortitudo completa. Cum ẋo extrinseca caliditas equalitatem destruere voluerit calori ĩnatus qui est intus erit res fortioꝝ in resistendo: adeo vt venena calida nō refrenet:neq; expellat:neq; ipsorū corrumpat substantiam nisi calor innatus. Calor nāqz innatus nature est instrumentuz quod calorīs euenientis expellit nocumentum: propterea ꝙ spirituz mouet ad ipsum expellenduz ꝛ ad eius vapoꝛez removenduz ꝛ ad ipsum resoluendū ꝛ ipsiꝰ materiā adurendum. Et frigidi ēt aduenientis nocumentū per cōtrariū expellit.

¶ In parte vult dicere istō:lz obscure loquat. Ita dictū ē ꝙ alteratio sui ꝑꝛij ꝛē. Mō ex ḃ erat dubitatio sic̄ appet ex accūbꝰ:ga id qō est dñans in eo est file:qz iter fila est alteratio facilioꝝ:ꝛ id qō est sibi file mutat ꝛ auget id qō ē dñans in eo:ita ꝙ corpus mutat ibz qō est ei ꝑnū. Diceret aliqꝫ cōtra:ga videmus corpa cal'a ḃñtia multū de calore ĩnato difficillime patiunt a venenis calidis ḡz corpora frigida: ergo nō fit facilioꝝ alteratio a sibi simili ḡz a ꝑno. Solutio etiaz huius ponit in cōfuso. Et vult dicere vt pz:ita ꝙ qñ dicimus ꝙ inter similia est facilioꝝ alteratio:hoc est verū de simili ꝙ nō cōtradicit. Et in hoc duo nobis insinuat. Primū est ꝙm quez modum simile patiat a simili ꝛ qūo non:nam inquātuz est simile facilius patit:sed rōne cuiusdaz ꝓprietatis que est in re illa possibile est cōtraria difficilius pati ḡz similia vt statim docet de cōplexione calida ꝛ de veneno:nam calor ĩnatus inquātum naturale resistit veneno ꝛ ipsum corrumpit:ꝛ ideo qui plus habet de calore ĩnato difficilius patit a veneno calido ḡz qui hz minus de eo. Scōm qō insinuat est ꝙ hec ꝓprietas attendit in his que participant caliditatem solum:in alijs aūt non. Deinde cum dicit.

e ¶ Sicut ꝛē. ¶ In parte ista declarat diffinitive solutionez huius dubitationis. Et primo ostendit in his que cōmunicant caliditate ꝙm quē modum fit facilius vel difficilius passio. Secundo ostendit ꝙ talis ꝓprietas non convenit eis qui attinent frigiditati sed caliditati. ibi (Hanc vō proprietatem.) Prima

Universidad de Deusto

Jacobus

pulsatiliū ḡz nō pulsatiliū ꝛ eminētia earū seu apparitio in exterioribus corpis. Amplitudo qdez pp caliditatē dilatantē. Eminētia vero pp eaꝝ grossitiē ꝛ plenitudinem ex spiritibus. Et istud est vnuz de certissimis signis cōplexionis nāliter calide. Uerū amplitudo ꝛ eminentia venarū non pulsatiliū directe ꝛ imediate significat caliditatē epatis ꝛ arteriarū cordis ꝛ ex ꝙsequēti totius corpis. Quartum est magnitudo pulsus ꝛ ipsius fortitudo. Nam ex magnitudine pulsus significantur virtutis pulsatilis fortitudo necessitas euentationis multa pp augmentum caloris ꝛ instm obediens dilatationi eius in longum ꝛ latuz. Et ex fortitudine percussionis arterie in digitos significatur fortitudo virtutis vitalis depēdens ex forti calore cordis. ¶ Attende ꝙ lz magnitudo pulsus ꝛ eius fortitudo semp significent calorē fortem: qñq; tñ est cōplexio calida sine magno pulsu ꝛ forti pp inobedientiā instī vel debilitatē virtutis: sed tunc fit velox aut frequens ad supplendum necessitatem euētationis. Iurta illud Gal.scō tegni tex.2.tracta.de corde. Calidionis igit vt ad propriū modū referamus cordis signa inseparabilia qdem ꝛ familiaria hec sunt:magnitudo respirationis:ꝛ pulsus velocitas: ꝛ frequētia. Et lz hoc signū magnitudinis pulsus non directe sumatur a forma mēbri sed opatione ipsius:talis tñ opatio cōsequit formā membri. Quintum est magnitudo musculoꝝ ꝛ situatio eoꝝ prope iuncturas. Magnitudo qdem caliditati attestat:qz oēs opationes forme augmentatiue.i.virtutis anime pducentis mēbra ad suaz debitā magnitudinē pro tpe caliditate ꝓplent. Situatio vero musculorū prope iuncturas:qz etiā opationes forme ꝓpositiue.i. virtutis informatiue calore pficiuntur. Cum igit musculi facti sint vt iuncturas moueant ꝛ eoꝝ situs iuncturis ꝓximis cuz sua magnitudine reddat eos fortiores ad id significat ex eoꝝ magnitudine ꝛ ꝓpinquitate ad iuncturas virtutis informatiue vigorositas ꝛ fortitudo caloris quo pficit opus. ¶ Attēde ꝙ musculi qñq; parui apparent pp gracilitatē ossium: lz sint de se magni ꝛ ecōuerso. Iurta illud Gal.scō teg.tex.23.trac.de testi. Similiter opꝛ cōsiderare in oībus musculis quātitatē involutoꝝ ossiū. Aliqñ.n.gracilior vī esse pars nō ex̄ns gracilioꝝ quātū ad musculos:sed pp angustiā ossiū talis vī esse apparens. Silr aūt ꝛ spissior vī esse multotiēs nō pp amplitudinē ossiū:sed pp carnis multitudinē. ¶ Et frigiditatē ꝛē.) ¶ In tertia dicit ꝙ signa ꝓtraria ꝙqz ꝓdictis.s.strictura pectoris paruitas extremitatū cuz coangustatione ꝛ curtitate strictura ꝛ latētia venaꝝ paruitas ꝛ debilitas pulsus paruitas musculoꝝ ꝛ elongatio iuncturaruz a musculis significant frigiditatez. Quia pp frigus innate ꝓplexionis virtutes

De partibus.

nāles debilitantur ꝛ nō pficiunt operationes natiuas.i. ꝓductiuas mēbroꝝ ab origine ꝛ creationem.i.debitam organizationem partium organicarum.

¶ Et ꝓplexionē ꝛē.) ¶ In quarta dat quinq; signa sequentia ꝛ significātia cōplexionem siccā. Primū est asperitas cutis ꝛ aliaꝝ superficieruz: sicut.n.lenitas ꝛ planities ab humiditate procedunt:sic asperitas ꝛ duricies a siccitate. Scōm est curuitas mēbroꝝ vel per viā ꝛtractionis a sicco:vel per viā rebellionis materie sicce in receptione formaꝝ seu figuraꝝ:sicut.n. molle humidū est faciliter imprimibile:sic vix durū siccū. Tertiū est manifestatio iuncturarū: sicut.n.per humiditatē vestiunt ꝛ occultant carne ꝛ pinguedine vt apparet in sanguineis ꝛ flegmaticis: sic ꝓ siccitatē nude fiunt excarnate ꝛ eminētes in cholericis ꝛ melancholicis ꝛ ethicis ꝛ ex ꝙsumptione morientibus. Quartuz ē apparitio mānifesta cartilaginum epiglotī ꝛ nasi pp excarnationem ꝛ tenuitatē musculoꝝ tegentiuz eas ꝓe nimia siccitate ꝛ maxime cartilagini peltalis que in gutture apparet ꝛ cartilaginū triangularium ꝛ lateralium nasi ex quaꝝ tenuitate nares apparent acute. Quintū est ꝙ nasus est equalis .i. planus sine aliqua elevatione carnosa pp siccitatem que non finit carnes sup eum multiplicari. Uel lege loco de equalis aquilus:nam nasus aquilus attestat siccitati. Iurta illud Gal.2.cōpl'onum ca.6. Et cum fuerit nasus subtilis aquilus tunc corpus erit siccum.

¶ Sextum vō est ꝛē.) ¶ In hac pti.6.primo assignat sextū genus signoꝝ complexionum. Scō movet ꝛ soluit circa illud dubiuz ibi (Quod si aliquis direxit.) Tertio removet obiectionē que fieri posset de calido ĩnato qō non cito patitur a venenis calidis. ibi (Cum vō extrinseca.) ¶ In prima parte dicit primo ꝙ sextum signoꝝ quibus cognoscit humana complexio sumit a facili passione membroꝝ:ita ꝙ corpus vel membrū qō leuiter patit a causa aliqua sibi occurrente iudicat esse similis complexionis cum re a qua patit velociter ꝛ faciliter. Scō dicit ꝙ membrū vel corpus qō cito calefit ꝛ non difficulter est calide cōplexionis:quia cōuersio in genere ꝓportionali est facilioꝝ conuersione ad contrariū.i.facilius simile patit a suo simili ḡz a cōtrario. Uel vt scribit scō de generatiōe ter.25.ꝛ.34. In hñtibus symbolum facilioꝝ est tranſitus. Tertio dicit ꝙ si membrū aliqō aut corpus cito infrigidetur illud erit frigidum ob eandem causaz. ¶ Instabit aliquis cōtra hec dicta:ꝓmo de camphora qua facillime inflāmatur ꝛ est frigida. Secūdo de lacte qō faciliter inflāmat in cholericis ꝛ nō est calidum. Tertio de cholericis qui faciliter penetrantur a frigore hyemis ꝛ citius infrigidant ḡz frigide mulieres que sine nocumento sustinent tpe gelido

in duas. Quia primo ostendit qūo per simile patit. Scōo qūo difficulter patit ꝓpter illam ꝓprietatez quā habet calidum. ibi (Cum vō extrinseca.) ¶ Primo notandum circa illā partē. cuz vō extrinseca. q̄ calor nālis habet in se duo. s. q̄ est calidū z nāle: mō calm nāle inquātuz calidū facile patit a rebꝰ sibi filibꝰ: sed inquātuz naturale difficulter patit a rebꝰ calidis: vnde minus patit a rebus calidis inquātum naturalis est q̄z ipsuz frigidum: z id corpus qō minus ꝑticipat de calore inato magis patitur a venenis calidis q̄z id qō magis participat eoz z ratio huius non est alia nisi qa ipsa nālitas que est ibi caloꝛ est harmonia z ꝓportio calidi nālis: p que se defendit a rebus extraneis qbuscūqz siue calidis siue frigidis: z hoc primo innit. ¶ Scōo innit q̄ calidum, inatuz cōtrariatur rebus calidis occurrētibꝰ sibi nō inquātum calidum sed inquātum nāle: z ideo corpus caliduz cito recipit calefactionē: corruptionez aūt difficulter quia magis resistit corruptioni q̄z frigidum vel q̄z caliduz absolute: sad frigidis rebus contrariat calor inatus dupliciter. s. inquātuz nālis z inquātū calidus: z ideo dicit Auicē. z frigidi ēt aduenīē tis expellit nocumentū per cōtrarium. ¶ Sed tu dices nō videt q̄ bene dicat. ipsius materiā adurendum: qa calor nālis nō habet adurere cum nō sit nimis excellens. Dicēdum q̄ non vult dicere q̄ calor naturalis adurat cū adustio sit effectus rei vehemētis calefacientis sed nō nālis: sed debet exponi adurēdū. i. corrūpenduz. Causa aūt quare multiplicat tot verba ad expellenduz remouendum resoluēdum z adurendum est hec: quia in oībus istis modis cōtingit calorem inatum remouere ipsuz venenuz: qa aliq̄ calor naturalis expellit venenum ne pertingat ad cor: aliq̄ remouet ipsuz resoluendo eius substātias per poros cutis. tertio modo corrūpendo formā veneni per quā agit: z ideo multiplicat tot verba: qa oībus istis modis cōtingit remoueri venenū a calido naturali. ¶ Sed tu dices vlterius non videt q̄ calor nālis moueat spirituz: q̄ calor naturalis z spūs sunt idem: vt pz in. 5. de simpli. medi. c. 5 Sed dicēduz sine dubio q̄ idem est substantia caloꝛ nālis z spiritus z differunt solum rōne: qa hoc nomen calidum nāle imponit illi corpori vaporoso ab hac rōne que est iformare membꝰ z spūs dicit rōne substātie: qa est aereus: aer aūt dicit spūs: z qa caliditas est illa per quā caloꝛ pōt in opationes ꝓprias: ideo dicit mouet spūz. i. caliditas est q̄litas qua ime/diate spūs operat.

a ¶ Hanc vō. ¶ Hic ostēdit q̄ hec ꝓprietas p quaz aliquid patit difficulter est ꝓpria caliditati z nō frigiditati. Et primo ꝓponit b. Scōo declarat. ibi (Et caloꝛ quidem inatus.)

b ¶ Et caloꝛ zc. ¶ Hic z clarat qō dixit. Primo q̄ cām. Scōo per signum. ibi (Ideoq̄ dicit.) Dixit n. q̄ caliditati magis attinere pōt q̄z friditati. ¶ Notāpnm q̄ dixit q̄ caloꝛ naturalis sit mediū inter nām z humores nō videt qa mediuz sapit nām extremoꝛ: caloꝛ aūt nālis non cōicat cum natura: qa nā est res incorporea z caloꝛ nālis est corporeus. Dōm q̄ intelligat q̄ sit mediuz. i. instrm per qō agit nā in humores sicut dolabrū est mediū per qō carpentarius agit in ligna: quare zc.

c ¶ Septimū aūt zc. ¶ Septimū vō genus est qō sumit a cogitationibꝰ z rebus multū desideratis a natura hoīs quas plerūq̄ apprehēdit virtus apprehē siua z comparat similitudini qualitatum que sunt in corporibꝰ sicut dicet: inde subdit q̄ corpus est instrm anime: multi deficiūt in hoc septimo modo: tamē bene debet hoc esse: lz non inueniat in nostra translatione: nec in illa Gerardi Cremonēsis cum aliqui libri habent ipsum: ideo legat ipsum Colcodeia apud istum auctorem debet exponi datoꝛe luminis: z huius est intelligentia corporis celestis:

Jacobus

lauare pannos z tenere nudos tibias z pedes in aq̄ vehementis frigoris vt apparet in lotricibus. Dic ad hoc z similia q̄ ad verificationem huius sexti signi sumpti a velocitate passionis presupponere opz q̄ ista velocitas non proueniat ex raritate vel subtilitate substantie passi. Vel si aliquid dicatur alio calidius q̄ facilius calefit aut frigidius q̄ citius infrigidatur intelligat hoc si ambo se habeant consimiliter in subtilitate z raritate.

¶ Quod si aliquis zc.) ¶ In scōa primo obiicit contra dictū signum: q̄ simile non patitur a suo simili: cum omnis actio fiat ratione alicuius contrarietatis z finis agentis sit assimilare sibi passum qui iam cessat cum agens est simile passo. Et tñ supponit in dicto signo q̄ a suo simili fit dignioꝛ passio. Scōo respondet huic obiectioni dicens q̄ simile a quo res non patitur est simile in spē z nā. i. in eisdē qualitate z gradu. Sed qō est altero calidius non est simile minus calido imo diuersuz ab eo z minus calidū cōparatione ad calidius frigiduz censetur: sicut aqua tepida respectu feruentis frigida dicitur z eam refrigerat imitta sibi. Tertio dicit q̄ minus caliduz patit tribus. Primo a magis calido respectu cuius non calidum: sed frigiduz dī. Scōo ab eo quod est ipso frigidius. i. minus calidum: lz sit calidum a dño. Tertio a frigido in quo simpliciter predominat frigiditas. Exempli gratia. Aqua calida in scōo gradu patitur intensionem sui caloris ab aqua feruente z remissionē sui caloris ab aqua calida in primo gradu: z infrigidationem ab aqua frigida simpliciter. Quarto dicit q̄ vnū istoꝛ trium a qbus patitur minus calidum. s. calidius eo augmētat id quod est fortius in minus calido. s. caliditatem ipsius que sue frigiditati pdominat. Et alterū. s. frigidum vel mnius calidū eo minuit qualitatē predominantē in ipso. Et iō alteratio minus calida magis calido quā calefit amplius est facilioꝛ alteratione minus calidi a frigido qua corrūpitur qualitas dominātioꝛ in eoꝛ: qa caliditas minus calidi prebet auxilium ad eius augmentū: sed resistit totis viribus siue corruptioni a frigido. Quinto dicit q̄ hic est alia causa facilis passibilitatis a suo simili que est ꝓpria alicui eoꝛ que cōmunicant. i. similia sunt in qualitate. Et hec causa ꝓtradicit. i. reprimit z ꝓtemperat ꝓtrarium sibi inimirtū: vel fundat in cōtrarietate z repssione vnius ꝓtrarii ab alio. verbi gratia: homo calide cōplonis nō cito patitur z calefit ab aere calido: nisi q̄ caloꝛ hoīs destruit opationē frigiditatis sibi īmitte q̄ztum pōt eo q̄ illa frigiditas refrenat z impedit opationez eius. s. augmētationē caliditatis quā caloꝛ hoīs nititur efficere. Cum ergo sibi/inuicem occurrunt caloꝛ hoīs z calos aeris z ꝓhibens ab eis destruit. s. frigus īmixtum caloꝛ hoīs qō ꝓhibebat ipsum ab augmētatione caloris tunc duo caloꝛes. s. hoīs z aeris iuuant se amboin calefaciendo. Et completa fortitudo calefaciendi ꝓsequitur adiutoriū hoꝛ caloꝛ adinuicem: suppositō q̄ caloꝛ hominis operetur in hoc vt caloꝛ non vt naturalis propter illud quod statim dicetur.

¶ Lū vero zc.) ¶ In tertia parte q̄ posset aliqs ex dictis credere q̄ caloꝛ hoīs inatus facile pateret z venenis calidis pp similitudinē cum eis in caliditate: ad remouendū hunc errorez dicit primo q̄ caliditas extrinseca cum conata fuerit destruere equalitatē. i. corrūpere ꝓtemperantiaz humane cōplexionis: caloꝛ innatus interius reclusus fortius resistit oī alia q̄litate: ita z intantū q̄ nihil aliud p̄ter aīe vtutē magis refrenat expellit z dissipat substātiā z vires venenoꝛ calidoꝛ q̄z caloꝛ inatus. Ipse. n. est instrm nāe seu virtutū omniuz nāliū qō expelit nocumentū calous extranei supuenientis iō q̄ mouet spūm vel seipsum ad expellendū ipsum calorē extraneuz vel venenū calidū z ad remouendū z resoluendū vaporē ipsius z ad adurendum mām eius. ¶ Sed instabit aliqs q̄ caloꝛ inatus nō est adustiuus lz suauis z tēperatus. Dic q̄ nō adurit ex se penitus mām venēni: sed ex dispōne māe cooperante caloꝛe venent z motu eius subtile ipsius resoluit z residuum eius manet incineratū. Scōo dicit q̄ caloꝛ suatus nō solum expellit caloꝛē extraneū: sed ēt nocumentum frigous aduenīētis: z vtrūq̄ expellit velut ꝓtrariū: sed frigus aduenīēs est ei ꝓtrariū z inquātū caloꝛ est z inquātū est nālis. Extraneus vō caloꝛ solū ei ꝓtrarius est inquātum est nālis. Tertio dicit q̄ debilitatez qō inter ipsam z humoꝛes est medium z stat: z caloꝛ extraneus inuenit humoꝛes non impeditos ab administratione. Comprehendunt ergo ab eo z facit eos obediētes z motu extraneo ipsos mouet z accidit putrefactio. Caloꝛ igitur inatus virtutuz omniū est instrumentuz: sed frigiditas est ei incōueniens: z neq̄z prodest nisi accidentaliter. Jdeoq̄ dicit caloꝛ inatus z nō dicit frigiditas inata: neq̄z operat frigiditati ex colcodea corporis illud qō operat caliditati. ¶ Septimuz aūt genus signoruz est qō sumitur ex cogitationibus z a rebus multum desideratis a natura hois quas plurimū apprehendit virtus: z operat similitudinez

De partibus.

frigiditas existens in humano corpore nō habet hanc ꝓprietatē seu ꝓpriaz virtutem vt expellat indifferenter calorez z frigus: sed solum repellit aduenientez caliditatē per cōtrariū non frigiditatē: quia nec in corpore humano habet dominiū: neq̄z se imiscet alicui nāliuz operationū nisi per accidens: sicut declaratum est primi ꝑma doc. 6. c. & virtutibus nālibꝰ ministrantibꝰ. Quarto dicit q̄ caloꝛ inatus defendit humores a dominio caliditatis extrance. Et cum fortis fuerit fortitudinē moderata virtus nālis ministrare pōt per mediū eius digerendo maturādo z custodiendo eos z totum corpus in sanitate. Et tunc mouētur humoꝛes motu distributionis z assimilationis eoꝛ ad mēbra iuxta ministeriuz inati caloris z virtutū qbus seruit. Nec permittunt moueri sm ministeriuz extranei caloris: quare nō putrescunt. Quinto dicit q̄ caloꝛ inatus est debilis naturalis virtus inde fatigata seu debilitata abstinet z ipedit a regimine humoꝛ ꝓpter debilitatem instrumēti mediantis inter humoꝛes z ipsam z stat quasi cessans a custodia z regimine humoꝛ: quos caloꝛ extraneus inueniēs nō impeditos. i. occupatos sub regimine nature cōprehendit z reddit eos sibi obedientes z mouet ipsos motu extraneo separando caloreꝛ suū nālem a ꝓprio humido: quare putrefiunt. Sexto cōcludit q̄ caloꝛ inatus est generale instrm oīuz virtutuz anime: frigiditas vō neq̄z cōuenit eis neq̄ cōfert nisi per accidēs vt caloꝛem temperat. Et ideo caloꝛ dicit inatus. i. intus natus ad seruiendum virtutibus anime. Frigiditas aūt nō inata dicit: qa nec abundat in interioribꝰ membris nec directe seruit suis virtutibus. Et etiā illud nō comparat. i. attribuit frigiditati ex colcodeia. i. datione vite qō attribuit caliditati. Nam vita cōsistit in calido z humido: frigidum vō vite inimicuz est. Et est colcodeia nomē perfici derivatū colcodeo cuius interpretatio est datoꝛ vite. ¶ Attende q̄ Prin. posuit hic assignauit sextuz signoꝛ humane cōplonis relicto septimo saltat ad octauū. Veruz in margine quoꝛūdaz Auicē. scribit. Hic deest septimuz genus: z similiter deerat in exemplaribus arabicis. In aliis vō libroꝛ marginibus septimuz hoc genus scriptum inuenit modo qui sequitur.

¶ Septimū genus zc.) ¶ Attende hic q̄ hoc septimū genus ꝑma facie videt pars decimi generis qō statim dicet verum ne coincidat cum eo sic pōt exponi. Septimū genus est qō sumitur a cogitationibꝰ. i. desideriis sequētibus cogitationes z rebus multū desideratis. s. cibis z potibus a natura hois ꝓpter cōsuetudinez eoꝛ cum ea vehemēter desideratis: quas. s. res desideratas plurimum apprehendit virtus apprehensiua. s. estimativa vel sensus cōmunis: z cōparatur similitudinibꝰ qualitatū corporis. i. hoc septimū genus: cōparatiue trahitur a similitudine quadaz qualitatū corporis cuz rebus desideratis sicut dicemus in somnijs. s. loquēdo in decimo genere de somnijs que superueniunt sm humorem dominantē in corpore: ideo qn̄ corpus est instrm anime: ideo inquam alia sequitur corpus in desideriis suis z somnijs: qn̄ corpꝰ est instrm quo sano aia viget z quo languido non valet ꝓpria exercere opera. Dicamus igit er lra hac seu signo septimo ꝓtendi illud Gal. 1. thegni. ter. 5. trac. de vētre. Et egritudinibus tamē in ventre distemperantie in hoc differunt a naturalibꝰ sm q̄ contraria cōcupiscūt nō similia quē admoduz z naturales. Si quis igit nāliter calida appetat sm plurimū calide complexionis est: si frigida frigide. Et lz hic Gal. de stomacho specialr loquat: idem tamē intelligēdum est in ceteris mēbris. Juxta illud Haly in cōmē. Qō aūt dixit in vētre itellige ēt illud in aliis mēbris.

¶ Octauū aūt genus zc.) ¶ In hac pti. s. primo dat octauū genus signoꝛ cōplexionis. Scōo tres regulas qbus cōplexiones per opationes cognoscunt. ibi (Cum enim operationes. Tertio tres exceptiones ab illis regulis z tria notabilia circa vltimaz. ibi (Est tamē cum eaꝛ. Quarto narrat aliquas operationes caliditatē signantes. ibi (Et genere aūt.) ¶ In prima parte dicit q̄ octauū genus signoꝛ quibus humana complexio noscitur ab operationibꝰ virtutum aīe sumitur. Operationes enim sunt effectus cōplexionū: z effectus attestant superiores suis causis: z declarant eas cum sint nobis notiores z sensibus plus vicini.

Attendunt

celestie: vult ergo dicere q̄ hoc nomen calidū q̄d̄ sit anime instrumentum nō solum ex parte istorū inferiorū: sed etiam rōne corporū superceleſtiū: q̄ corpora celestia ⁊ intelligentie influūt in nos motum ⁊ lumen que habent calefacere mediante quo calore agunt sicut cum instrumento:

¶ Diceret aliquis nō videf q̄ ex cogitationibus anime ⁊ apprehēſionib⁹ possit sumi significatio super cōplexionē naturalem: q̄ ab his que sunt ab electione ⁊ voluntate non potest sumi significatio super cōplexione naturali: sed cogitationes ⁊ appēhensiones aie sunt huiusmodi. ergo ⁊c. ¶ Maior est nota: q̄ natura ⁊ volūtas sunt distincta: iō ab eis nō potest sumi significatio vnius super alterū. minor est ex se nota. quare ⁊c. ¶ In oppositū est hic Auic. ¶ Dicendū ad hoc q̄ septimū genus signoꝝ sumitur a cogitationibus ⁊ exideriis humanis: ⁊ h̄ exclaratur: q̄ vnūquodq̄ naturaliū appetit cōseruari in esse: conseruatio autē fit a simili: nam sicut dicit Bal. in. 3. theqni text. com. 44. discrasia naturalis appetit sibi similia: accidentalis vero cōtraria: ⁊ ideo dicit hic Auicē. ⁊ a rebus multū exideratis a natura hois. i. a naturali complexione eius. Et sic appareat quomodo ab appetitu pōt sumi significatio super cōplexionez vt qui appetit calida naturaliter significat q̄ est calidus ⁊ sic de aliis. Similr potest sumi signū super cōplexionem alicuius ab apprehēſionibus ⁊ cogitationibus: cuius ratio est illa quā tangit Auicē. in littera: q̄ corpus est instrumentū anime: omnis ergo virtus anime īmersa materie est cogitatiua ⁊ imaginatiua ⁊c. q̄d̄ dico ad differentiam intellectus apprehendētis sm dispositionez corporis ⁊ inclinatur ad rem sibi ꝓportionalem: nam sicut dicit Arist. in principio phīc: quoniaꝝ anime consequūtur corpora ⁊ passiones seipsas impassibiles a motibus corporis: ⁊ iō ille qui erit cōplexionis calide cito mouebitur ad iram ⁊ furorem: ille qui erit frigide ad timorem ⁊c. ¶ Et vlterius q̄ corpus est anime instrumentum: ideo omnia disponūtur sm dispositionem sui organi corporalis in apprehensione: ⁊ sm hunc modum ille qui erit calide complexionis potest somniare q̄ moteſ in igne: accidit enim q̄ ille q̄ est frigide somniat moueri in aqua ⁊ similia vt dicef in ꝛcimo modo. ¶ Ad rationē dicendū breuiter q̄ h̄ apprehensio ⁊ cogitatio fiant ab electione ⁊ volūtate absolute: tm̄ inclinatio ⁊ dispositio aie a corpore est non in electione: sicut pz in virtutibus moralibus in quibus inclinatio corporis multū valet vltra consuetudinem acquisitam: quare ⁊c.

a ¶ Octauum ⁊c. ¶ Primus exterminauit ex septē generib⁹ signoꝝ cōplexionum hic exter. ex octauo genere q̄d̄ sumif ab operationibus. Primo ostēdit vnde sumif hoc genus. Scdo docet significare p ipsum. ibi (Cū enim operationes.) ¶ Sz tu dices nō videf q̄ hoc genus octauū signoꝝ sit hic conueniēter positū: q̄ etiaꝝ septimū genus est sumptū ab opationibus: ergo istud genus est superfluū. Dicendū q̄ h̄ septimū ⁊ octauum sint sumpta ab opationibus: tm̄ differunt multiplr. Primo q̄ septimū sumitur ab operationibus exterminatis: octauū autē generaliter. Itē septimum sumif ab operationibus animalibus octauuꝝ a nālibus. Itē septimū sumif ab operationibus que sunt passiones: nā cogitare ⁊ desiderare consistunt in pacti: octauū autē sumitur ab operationibus que sunt' actiones caliditatis naturalis. Itē q̄ septimū genus sumitur ab operationibus intētionalibus. sed octauū vt plurimū ab operationibus realibus. Item septimū sumitur a rebus vt ad exterminata obiecta comparantur: sed hoc octauum genus non: sed generaliter magis. Deinde cum dicit.

b ¶ Cū enim ⁊c. ¶ Hic docet significare p hoc genus signoꝝ sup cōplexionez. Primo super cōplexionē tēperatā. Scdo distēperataꝝ ibi (Quod si a parte sua.) ¶ Notandū q̄ operationes ꝓcedere sm cursum naturalē est ipsas ꝓcedere vt corpori ꝓportionanf in quo fiunt: cuius rō est: q̄ natura consistit in ꝓportione qualitatū sicut dicemus in somnijs: ideo q̄ corpus est instrm aie. ¶ Octauū[a] autez genus est q̄d̄ sumitur a signis operationum. ¶ Cum enim[b] opationes sm naturalē cursum procedunt plene ⁊ perfecte significāt cōplexionis equalitatē. ¶ Q̄d̄ si a parte[c] sua ad motus mutentur superfluos significant cōplexionis inequalitatem ⁊ caliditatem. Et similiter si propera uerint quoniā caliditatē significant sicut augmenti velocitas natiuitatis capilloꝝ ⁊ natiuitatis dentium. Quod si debilitē tur ⁊ ociose fiant ⁊ tardentur significant complexionis frigiditatez. ¶ Est tamē[d] cū eoruꝝ debilitas ⁊ ociositas ⁊ tarditas sunt cadentes ꝓpter cōplexionē calidam lz illud esse non possit absq̄ mutatione a cursu naturali cū debilitate. Et est ét cuz quadā vt dicit primo ex accidēti ⁊ mor. sicut ergo diuersificatur cōplexio mēbrorū ex ra ita ⁊ natura operationū: si ergo ꝓcedūt a corpore vt sunt ei debite sm naturā: ⁊ vt ei ꝓportionanf dicētur ꝓcedere sm cursum naturalē: dicūtur aūt operationes ꝓcedere plene q̄n sm esse ipsarum operationū procedunt sicut debent sm earū substantiā in seipsis: dicunf autem ꝓcedere perfecte quantū ad numerū ipsarum: ita q̄ vult per multiplicationē istarum verborū. s. sm cursum naturalē plene ⁊ perfecte dicere tria. s. q̄ ꝓportionentur corpori: ⁊ q̄ sint sicut debēt ⁊ quot: ⁊ tunc significatur in tali corpore temperies: ⁊ hoc est q̄ complexio tēperata quantū ad illud quod sonat nomē dicif apud me dictū inquātuꝝ refertur ad opus ⁊ ipsum perficit ⁊ distēperata deficit ab opere: nam hec est prima differētia que est inter tēperatum ⁊ distemperatum: vt vult C. in lib. de bona habitudine: ⁊ in. 2. de complexionibus. cap. 6. ⁊ ideo operationes procedere sm cursum naturalem ⁊ plene ⁊ perfecte significant super cōplexionem naturalē. ¶ Et ex istis apparet vlterius q̄ nullum est dubium q̄ complexio temperata melius potest in suum opus q̄z distēperata quantuz ad omnes operationes eius.

plures naturaliū operationū deficiūt pp caliditatez ⁊ minuunf sicut somnus: q̄n forte est cuz destruif pp calorē complexionis calide aut minuitur. Et similiter est cū angenf aliqua dispōnū naturaliuz ꝓpter frigiditatez sicut somnus. Sed tm̄ nō erūt ex summa operationū naturaliuz absolute īmo cōditionalr ⁊ p cām. Somni nāq̄ necessitas in vita ⁊ sanitate nō est necessitas absoluta: imo ꝓpterea vt spiritus ab impediētibus separef pp illud q̄d̄ ei accidit ex lassitudine: aut ꝓpea q̄d̄ est ei necessariuz incūbere ꝓpter digestionē cibi: ⁊ ꝓpterea q̄ nō pōt duas res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius impotētie: ⁊ est exitus a necessitate naturali: lz sit exitus ille naturalis ab eo vnde est necessarius: naturalis enjz dicif

¶ Tamē bene est dubitatio: vtrū sit possibile corpus distemperatum habere aliquā operationē melius q̄z corpus temperatū. Et videf q̄ sic: q̄ temperamentuz vniuscuiusq̄ opationis videf declinare magis ad vnam qualitatē q̄z ad aliaz: vt digerere ad calidum magis appetere magis ad frigidum retinere magis ad siccum expellere magis ad humidum: ⁊ q̄ complexio temperata non potest habere istas qualitates excedentes: distemperata autem sic: ideo videtur q̄ aliqua corpora distemperata magis possint aliquas operationes q̄z temperata: tamen de hoc dicetur in sequenti capitulo. quia ista questio ibi cadit aptius: ideo ibi dimittatur.

c ¶ Quod si a parte ⁊c. ¶ Hic docet significare p octo genera signoꝝ super cōplexiōie distemperata. Primo facit hoc in generali. Scdo in spāli descendēdo ad quasdā opationes spāles. ibi (Ex genere aūt operationū.) Prima in duas. Primo docet significare p hoc genus absolute. Scdo cōparatiue. ibi (Firmior vero.) Et hoc sm vnū moduz legendi: tm̄ vt ibi videbitur illa pars pōt aliter introduci. Prima in duas. Primo ꝑmittit modū significandi hoc genus. Scdo exclarādo hūc modū significādi sup ꝓpōnē distemperatam remouet quosdaz dubitanes. ibi (Est tm̄ cū eorum debilitas.) ¶ Iuxta primā partē notandū q̄ Auic. hic duo dicit per que ex opationibus habef cognitio complonis calide: sicut dupliciter pōt esse recessus a tēperamēto. s. versus plus ⁊ superfluus vt si magis intendatur operatio q̄z debeat pp excedentē caliditatē: aut quantū ad ꝓperationem ⁊ celeritatem ꝓperationis. s. q̄ fiat citius q̄z debeat sicut videmus in operationibus: ⁊ ipse corrumpuntur ⁊ sunt indebite: aut propter frigiditatem: q̄ nimis recedit a temperamento: ita q̄ operatio deficit: aut q̄ fit ociosa ⁊ cum tarditate nimia: ⁊ tunc debilitatur operatio ex parte substantie operationis: ⁊ sic apparet quomodo in excessu a temperamento potest dupliciter mutari operatio: similr ⁊ ex parte defectus: ⁊ ideo significant ⁊c.

d ¶ Est tm̄ ⁊c. ¶ Hic determinādo modū istum remouet quoddā dubiū. Et primo remouet quādā ꝓtroversiā cōem. Scdo ꝓpriā. ibi (Et est ét cū plures nāliū.) ¶ Primū dubiū sic orif. nā dictum est q̄ velocitas augmēti ⁊c. significat caliditatē cōplonis: ⁊ q̄ debilitas ⁊ ociositas ⁊ tarditas eoꝝ in opationib⁹ significāt frigiditatē: sed hoc nō vīr: q̄ supra tardanf ⁊ debilitanf ⁊ destruunf ét operationes a mala cōplexione calida sicut videmus in febricitātibus: ergo non est verū q̄ hec signa semper significēt frigiditatē cōplexionis: q̄ non soluz possunt tardari ⁊ destrui a frigido: sed ét a calido ⁊ ad hoc soluit. ¶ Notanduz circa illam partē. (Et est tamē.) vt sciamus quid vult dicere q̄ obscure loquitur: nam

Jacobus

Attenduntur autem in operationibus equalitas ⁊ fortitudinis excessus ⁊ debilitas earum ⁊ velocitas ⁊ tarditas ⁊ frequentia ⁊ raritas.

¶ Cum enim operationes ⁊c.) ¶ In secunda dicit primo q̄ temperata complexio significatur ab operationibus procedentibus plene ⁊ perfecte sm cursum nature: vt qui bene digerit ingerit egerit ⁊ cetera anime opera complet est bene sanus. Et id intelligas in qualz etate sm propriam ipsius naturam. s. in infantibus sm q̄ eis conuenit in illa etate: ⁊ similiter in iuuenibus ⁊ senibus. Secūdo dicit q̄ operationes excessiui motus significant complexionem calidam vt vincere leonem sicut fecit hercules: gestare bouē supra suos humeros vt fecit milo: extendere manibus ferrū equi sicut fecit karolus magnus. Et similiter operationum festinatio vel acceleratio ante tempus solitum vt augmentatio corporis in pueritia plus solito properans: ⁊ velocitas insolita nascentie dentiuz vel capillorum: ⁊ festinatio in sermone ⁊ gressu ⁊ operibus alijs vltra solitū hominum modum. Calidi enim est mouere dilatare vigilem agilem ac fortem reddere ⁊ tanto amplius ceteris paribus quo fortior fuerit dummodo maneat in limitibus naturalitatis ⁊ sanitatis non disproportionatus plurimum humido proprio. Tertio dicit q̄ debilitas operationum ⁊ ociositas seu pigritia in eis ⁊ earum tarditas frigidam significant complexionez: vt debilitas cursus aut sermonis aut deportationis ponderum ⁊ pigritia in studio ⁊ sollicitudinibus humanis ⁊ tarditas corporis augmenti aut ortus dentium vel capillorum significant diminutionem naturalis caloris que hec opera fiunt.

¶ Est tamen ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo q̄ debilitas ⁊ ociositas ⁊ tarditas operationum proueniunt interduz ex complexione calida vt in ethicis ptificis causonicis ⁊ tertianarijs apparet: verumtamen id fieri non potest nisi cum debilitate operationuz complexio mutetur ab ipsius naturali cursu: ita q̄ fiat neutra vel egra vt nunc. Sed contra cholerici vehementer a natura lapsi in calido ⁊ sico sunt graciles exiles parū substinentes laboris ⁊ inedie pauce resistentie contra frigora caumata ⁊ ventos male digerentes ⁊ male nutriti diminute cibos appetentes. Dic q̄ cholerici plurimū lapsi a nā non sunt graciles exiles parum sustinētes labores ⁊ inedie rōne multi caloris inati sed siccitatis secū cōplicate. Nam si multa secū afforet humiditas redderet carnosuz ⁊ robustū corp⁹ ⁊ multe tolerantie. Dic scdo q̄ paucitas sue resistētie ꝑ frigora caumata ⁊ ventos nō pueniit ex fortitudine sui caloris: sed ex vehementi raritate corpis: ⁊ similiter debilitas digōis inest eis ex raritate ꝓxterture stomachi ⁊ diminutio nutritionis ex siccitate: lz calor vehementia ad siccitatē coadiuuet. Dic tertio q̄ diminutio appetitus non est in cōplexione vehemēter calida ⁊ sicca naturaliter ex parte caliditatis ⁊ siccitatis: imo sicut caliditas ⁊ siccitas excessiue sunt causa magne resolutionis sic causa magni desiderij ex se: sed q̄ deleat cholera multiplicatur in talibus ⁊ orificium stomachi vaporibus repletur: q̄bus relaxatis fit vt cholerici sint pauci appetitus sm stomachum etiam dum mēbra sunt vere famelica. Secundo dicit q̄ defectus ⁊ diminutio pluriū nālium operationū q̄n̄q̄ procedunt a caliditate sicut somnus pp fortem caliditatem destruitur aut minuif: ⁊ ex consequenti virtutes vitales ⁊ nāles debilitantur ex resolutione superflua caloris ⁊ suum tpe vigiliarum. Et similiter diminutio appetitus a calore ꝓuenit modo statim dicto. Tertio dicit q̄ alique dispōnum nāliuz augenf a frigore sicut somnus. Cuius rei signū est q̄ fortior ⁊ plixior fit in cōplexione regione ⁊ tpe frigidis. Nec deest rō q̄ somnus fieri solet a frigiditate cerebri densantes vapores elenatos ad ipsum q̄ illic inspissati vias arterie ascendentiū ⁊ nerv⁹ descendentiū oppilant donec his digestis ⁊ subtiliatis a calore tpe somni vie reserank. Iuxta illud Ari. ca. 5. trac. primi lib. de somno. Osum vero que in coipe frigidissimū cerebr: que mādmodū igitur humidum q̄d̄ exaporat a solis caliditate cum venerit ad supremū locū pp frigiditatē suam infrigidaf ⁊ ꝓgestum deorsum fert

De partibus.

ficut extrahitur ex.3.colliget.ca.21.t.4.cap.4.ab Auer.aliqua mala cōplexio in membro potest dupl'r se male habere ad illud. Uno modo q̄ excedat temperamentum in mēbrotita q̄ nō est cū defectu t diminutione caloris inati. Alio modo potest excedere mala cōplexio in membro calida sic q̄ est sensibiliter cū defectu t diminutione caloris inati.verbi gratia de primo si calor inatus soluz inflāmatur in epate vel in stomacho:t dato q̄ ppter hoc nō deficiat in substātia:t hic recessus nō vltimatur a naturali:t talis recessus versus caliditatē est cā augmēti opationis.s. versus plus ita q̄ motus operatiōis fit maior i se:etiā festinat magis q̄z deberet fm naturaz: aut si epar calefaciat:t isto modo est causa adustionis sanguinis t conuersionis eius ad naturā calidam:t q̄ operatio eius citius cōpleat. Sed scdo modo excessus caliditatis est cū diminutione t defectu caliditatis naturalis.s.q̄n magis intēdit caliditas intātū q̄ destruat operationē mēbri:t cuz hoc excessu caliditatis in quo defectus calidi naturalis accidit in sua substātia t diminutione eius operationi associat quidā modus frigiditatis qui est oppositus calori nāli vt nālis est:t fm hunc modū nullū est incōueniēs vt epar sic supcalefactū possit generare aquositatē vt etiā ibidē dicit:t ideo nō est mirū si ad talem malā complexionē calidam cōsequat effectus frigiditatis tarditatis t debilitatis operationum cū ibi sit quidaz modus frigiditatis oppositus calori inato:t hoc est q̄d hic vult dicere Auic.t huic concordat illud dictū.B.in cōmē.20.scde parti.illius apho. Quibuscūq; iuuenibus existētibus ventres ficci t c.q̄ omnis imoderata discrasia deicit actum propie virtutis fm grecam trāslationez. ¶ Est etiam cum plures. ¶ Dic mouet aliā instantiā circa predicta que est ppria t specialis circa operationē septimam. Primo mouet eam. Secūdo remouet.ibi (Sed tñ nō erunt.)

¶ Iurta q̄ notāduz q: dupl'r possunt aliqua dici naturalia. Uno modo directe t prima intentione nature. Alio modo large t indirecte t secunda intentione nature. Naturalia directe sunt que procedunt a natura propter finem ex prima intentione sicut tē.sicut operationes sensus t motus t digestionis t nutrimenti tē. Indirecte sunt que pcedūt ex principio intrinseco:tamen nō ex prima intentione nature:t hoc modo defectus t corruptio sunt naturales non q̄ natura intēdat corrumpere prima intētione:tamen fit ex principio naturali intrinseco, isModo dico q̄ in somno est duo naturalr reperire.s.retractionez caloris naturalis ad interiora t quātū ad hoc est naturalis:vt dicit Auer.2 sui coll'z. cāō.21. nam causa somni est principiū intrinsecum.s.virtus regitiua totius que calorez

factum rursus aquā:sic in elevatione calidi ad cerebrū superflua quidez euaporatio in flegma redigitur. ¶ Sed instabit aliquis q: post cibum etiam calidum fortis fit somnus t post vini potum t post esum ceparum t allioum t post forte exercitium. Et hec omnia calefaciunt corpus:sed irrationabile videtur somnuz a frigore augeri t causas ipsius esse calidas. Item puerorū somni sunt fortissimi t longissimi t senum leues t breues:qui tamē sunt frigidi t pueri calidi. Dic q̄ plurium somnorū causa prior est calidita: elevans vapores ad cerebrum:sed eorū causa prima est frigiditas cerebri dictos vapores inspissans. Et q: melācholici t senes a senio carēt prima causa sunt breuis t leuis somni:cholerici vero pp carentiā scde cause vigilatiui sunt t non somnolēti. Et q: iam Prin. determinauit parti.scda istius octaue partis q̄ si opationes supfluant significant caliditatem:t hic videt asserere cōtrariū de somno cuius supfluitas significat frigiditatem:ad saluandum virūq; notat ℔ tria circa hoc dictum tertium. Primū est q̄ somnus non est necessarius in vita t sanitate necessitate absoluta: q: sani viuimus t vigilantes pro maiori parte vite nostre sine somno:sed est necessarius aliquibus horis ppter alterū duorū.s.vt spiritus separet ab impedientibus ppter illud q̄d accidit ei ex lassitudine.i.vt virtutes animales t sui spiritus laboribus lassati seu fatigati separentur a laboribus t retrahant ad suum principiū quiescentes illic donec cōfortati fuerint t vigorati p nouos spiritus trāsmissos a corde. Vel q: spiritui necessariū est incūbere.i.occupari super digestione cibi. Et q: non pōt virūq; facere.s. subseruire sensibus t motibus volūtarijs t incumbere digestioni magis necessario p naturā applicat.s.digestioni cibi. Propter primū quidē pfundantur somnus post magnos labores. Et ppter fm post repletionē cibi t potus. Secundū est per moduz corelarij q: necessitas somni animalibus inest ex parte impotētie.s.q: virtus animalis fatigata labore non pōt cōtinuare in flurum sensus t motus ad membra sensibilia:ppter q̄d Aristo. somnū vocat impotentiam primi sensitiui. Et somnus est exitus.i. remotio vel elongatio corporis a necessitate naturali vz ab his que necessario requisita sunt ad dispōnem corporis vere naturalē t sanissimā:Iz sit exitus naturalis ab eo vnde est necessarius.i.ppter hoc q̄ animal sine eo diu viuere non pōt. Et in hoc vult Prin. inuere q̄ somnus est exitus seu lapsus quidā ab optima dispōne corporis t quasi pncipium egritudinis vel neutralitatis. Quod testatur Arist.ca.5.trac.1. de somno dicens. Simile enim est somnus epilētie:t est quodāmodo somnus epilentia:t ideo accidit multis principiū huius passionis dormiētibus:t dormientes quidem capiūtur:vigilātes vero non. Tertiū est q̄ naturale triplr dicit. Primo cōitate nois.i. generalr de omni necessario sive cōueniēs fuerit sive disconueniēs his quibus inest:sic mors animalib⁹ est naturalis t sllr somnus. Scdo de tēperatissimo t sanissimo q̄d non hz rugam neq; maculam p quā deuiet aut degeneret a ppria natura:t hoc modo somnus nō est naturalis imo lapsus quidā. Et hec significatio dictionis huius naturalis est firmior.i.spāltior t maxime ppria ita vt dicatur de cōplexione equali seu tēperata cuius operationes sunt moderate pfecte t cōplete. Tertio dicit naturale de illo q̄d a natura inest sive lapsum fuerit sive tēperatum:t significatio naturalis hoc mō est pbabilis.i. pbabiliter quātuis ſpropie dicta de caliditate frigiditate humiditate t siccitate excessiuis que a natura insunt t ita de somno. Patet igitur ex his q̄ aliquo modo somnus est operatio naturalis t aliquo modo non.

¶ Et genere tē.) ¶ In quarta parte primo enumerat ser genera fortiū operationū significātum caliditatē. Primū est acuitas vocis. ¶ Instabit aliquis primo

retrahit ad interiora ne resoluatur:nō tamē naturalis primo:q: in somno reperimus aliud.s.q̄ impotētia quedā t defectus naturalis operationis spiritus:t ideo est naturalis secūda intētione nature:non autē prima. Et q̄d plus est id q̄d est formale in somno nō est opatio sed defectus:q: est pauatio t ligamentū sensus tamē vt est motus spiritus ad interiora fit a natura:vt autez est impotentia non:modo regula Auic. debet intelligi de naturali simplr:q: tale est necessariū: t de tali necessario q̄d est naturale ex sui prima intētione nature dicit naturale fm rem t fm nomen:sz de naturali q̄d non est propter finē t primum intentione nature:sed est in potentia quedam non dicit naturale:nisi soluz cōitate nominis; non autem rei: t hoc est q̄ vult dicere Auicen. cum dicit. nāle.n.cē.

tio:licet sit cum ista adueniunt non propter causaz cōem:imo ppter cām mēbro operationis ppriā. Nonum vero genus est expulsio superfluitatū a corpore t qualitates eorū que expellunt. Expulsio enim cum non auferatur t illud q̄d ex stercore t vrina egredit t sudore t alijs est acutum habēs odorē fortē:t tincturaz ex eis que tinctura habere cōsueuerūt: t adustionē t decoctionē ex illis que assationē t decoctionem solent habere est caliduz. Quod vero diuersum est ab hoc est frigidum.

a ¶ Firmior tē. ¶ Nota duz q̄ hec littera potest exponi dupl'r. Uno modo vt cōtinuetur ad id q̄d dictuz est: t hoc modo naturalis debet esse hic t tunc dicemus:naturale enim dicit de necessario quantū ad duo:quantū ad intentionē nature cōitate nois sui solū sed rei simul:sed de eo q̄d est intentū prima intētione a natura dicetur fm nomē t fm rōnē:t hoc est naturale simplr: q: firmior significatio que hz hoc nomen naturale nō est nisi vt dicunt de cōplexione equalr.i.manifestius t certius significat hoc nomē naturale ita q̄ est naturale simplr t prima intētione nature cuiusmodi est temperatum q̄z q̄ de eo q̄d est naturale fm quid t recessum a temperamento: t q: somnus est hmōi:ideo dicet de eo equiuoce naturale t fm nomen solū tē. pſequendo litteram ad hunc intellectum. Alio modo potest exponi:ita qui erit.s.per se:ita q̄ doceat significare per hoc genus octauum signorum cōparatiue:t iunc dicemus q̄ hic vult dicere q̄ ab hoc ergo genere signorum sumitur significatio firma super cōplexionem equalem t temperatam ab operatione eius:hec operatio que sumitur super distemperatam non est certa reducēdo litteram ad hunc intellectum facilis est.

b ¶ Ex genere tē. ¶ Dic docet significare in speciali super quasdā operationes terminatas. ¶ Sed tu dices nō videt q̄ vox acuta significet caliditatē:imo frigiditatē q: significat strictura cāne pulmonis que est filia frigiditatis vt dictur in thegni:t ideo videmus pueros t mulieres habere vocem acutam. Dicenduz q̄ nō accipit hic acuitatem vocis que sit a strictura cāne pulmonis:sed appellat vocem acutā illam que multum resonat:q: cum vehementi impulsione aeris:t hoc fit a forti virtute ex caliditate cordis t pulmonis:ita q̄ acuta debet exponi.i. magna t talis significat caliditatem.

a ¶ Et

mo q: acuitas vocis fit ex strictura trachee arterie:strictura vero frigiditati attestatur:q: frigidi est constringere sicut calidi est dilatare. Item femine generaliter habēt voces acutiores masculis exceptis vaccis:t tamē sunt frigidiores. Item eunuchi sunt acute vocis:q: ex carētia testiculorū infrigidant t effeminant. Juxta illud Arist.5.de ge.aialiū.ca.penul. Et omnia animalia castrata alterant in naturā seminarū: ppter ergo debilitatem nervorū erunt voces animaliū castratorū similes vocibus femine. Et.11.parti.pble.querit ppter quid pueri t mulieres t eunuchi t senes loquunt acute. Item magnitudo vocis de qua tamen est maior apparētia q̄z de acuitate non significat caliditatē. Jurta illud Gal.2. thegn. ter.1 c.trac.de ventre. Nō vero ipsa vocis magnitudo a caliditate fit quēadmodum neq; paruitas a frigiditate:sed hec quidē amplitudine tracheе arterie fit t ecufflatione vehemēti or paruitas vero cōtraria segtur. Item grossitudo que cōtraria est acuitati significat caliditatē vt dicit hic Prin. ergo acuitas frigiditatē q: contrariorū contrarie sunt cause t signa. ¶ Attende primo pro solutione q̄ Gal. attribuit acuitatem vocis strictureе cāne pulmonis:t brevitati eius t siccitati:gravitatē vero causis contrarijs lib. de voce. cap. 8. dicens. Luz vero cāna fuerit stricta vox erit acuta:si ampla erit grauis:si curta erit addens in acumine:si longa crescit in gravitate. Humiditas autē epiglotis facit grauitatez vocis:siccitas vero acuitatem:hec Gal. ¶ Attende secūdo q̄ Arist.5. de gene. animaliuz cap. penul. attribuit acuitatē vocis veloci motui aeris a pulmone impulsi defectus vocem:t gravitatez tardo motui eius dicens. Vox autē gravis est ex tardo motu:t vox acuta ex veloci motu. Et paulo infra volens assignare differentiam inter vocē magnā t parua ex vna parte:t graue t acutā ex alia parte dicit. Vox autē dicitur magna q̄n motū fuerit magnum simplr. Et paruitas dicitur vocis q̄n motum fuerit paruū simplr. Acumen autem t gravitas vocis dicit fm comparationē moti ad motorem scilicet.s.pulmonis pellentis ad aerem pulsum. Et ppter hoc sunt in eis iste differētie:quoniā si virtus moti fuerit superans virtutez motoris necessario erit motus moti grauis:si aūt virtus motoris vincat virtutē moti tunc erit motus velox. Et intellige p hec verba q̄ vox gravis fit ex motu tardo nō penetrante in id q̄d mouet:sed potius quasi exterius premendo impellit. Et vox acuta fit ex motu forti t acuto sive penetrāti t dividente hoc quod mouet. ¶ Attende tertio q̄ gravitas t acuitas vocis cōplicabiles sunt cū magnitudīe t paruitate eius:ita vt aliqua vox grauis magna sit aliqua parua t aliqua acuta magna alia parua. Jurta illud Arist. ibi. Gravitas t acuitē sunt contraria:t inueniunt in voce magna t in voce parua:q̄m pōt eē vox acuta magna t vox parua grauis. ¶ Attēde quarto q̄ vox acuta magna fit cum motor est fortis dividēs quasi in lineas multū aerem motū t impellens ipsum cum velocitate. Et talis vox reperitur in thauris t quibusdam viris:quorū pectoralia sunt intēse calida sine notabili latitudine cāne:t significat caliditatē: vt ait Prin. Sed acuta parua fit ex aere pauco sub forma linee velociter moto talis est i pueris t mulieribus t cōualescentibus t eunuchis:nec significat caliditatem sicut probant preadducte rationes. Secundū genus operationū significantiū caliditatem est vox grossa. De qua dicit. B. lib de voce. c. 8. Vox autē grossa fit ex multo aere sine potentia. i. absq; hoc q̄ motor possit ipsum graciliare t quasi lineas dividere. Et ista vox est cōtraria gracili. Nam gracilem vocem defert aer tenuis ad instar linee. Sed grossa defertur ab aere copulēto simili colūne grosse. Et ipsa significat ex cōsequēti caliditatē:q: significat amplitudinē cānalium pulmonis a arterie vocalis solitam pcedere a caliditate. Tertium est velocitas seu

precipitatio

a ¶ Et genus ꝛc. ¶ Hic dcter. de decimo genere cōplonis ꝛ posset diuidi in. 4. Primo premittēdo prnes gd sumaf hoc genus ostēdit qūo significat sup cōplexionē siccā. Scdo humidā. ibi (A passionib⁹ vero.) Tertio calidā. ibi (Et hac quidez secta.) Quarto frigidā. ibi (Et ille in cuius cōplexione.) sed legatur totuz simul. ¶ Iuxta qō notādū qd hoc decimū genus signorum differt a. 7. ꝛ. 8. qz iz hec tria genera sumantur ab operationibus anime: tū diuersimode qz septimū sumitur ab operationibus determinatis: illud vero ab opationibus cōibus. Item septimo non accipiſ in relatione ad diuersa obiecta: illō autē fic. Item differt ab. 8. genere qz. 8. genus sumiſ ab opationibus naturalibus vt distinguunſ p perfectum ꝛ imperfectuz: sed. 10. genus sumiſ a differentia operationum fm seipsas. ¶ Et parūper pati ab vnaquaqz re.) Sed tu dices. male dicit qz in. 6. genere signoz dictū fuit qd corpus calidū cito patitur a re sibi: ꝛ hic dicit ꝑuū. ¶ Ad hoc dicēdū p expositionē litterę: qz vult dicere qd parūper patiſ. i. qz hz modicā sollicitudinē de reb⁹ omnib⁹: ita qd oia quasi vilipendit que sibi accidūt: ꝛ dato qd sint ardua ꝛ terribilia ꝛ in se tñ non timet: nam timor fit ex reuocatione caloris ad interiora: nunc autem in tali corpore est caliditas multa intra ꝛ extra: ꝛ de tali corpore dicitur in tꝛegni 2. tractatu cordis ter. cō. 2. qd in eo est confidentia maniaca.

¶ Et genus quidem decimum est sumptum ex dispositionibus virtutuz anime in suis operationibus ꝛ passionibus sicut ira fortis ꝛ estuatio ꝛ perceptio ꝛ intellectus: ꝛ audacia: ꝛ verecūdia: ꝛ suspitio bona: ꝛ bona spes: ꝛ impietas: ꝛ impigritia: ꝛ moruz virilitas: ꝛ pauca ociositas. Et parumper pati ab vnaquaqz re significat caliditatē: eorū autē contraria frigiditatē significāt: ꝛ perseuerātia seruoris ꝛ māsuetudinis ꝛ imaginari ꝛ rememorari: ꝛ reliquorū significant siccitatez.

A passionibus vero cito remoueri significat humiditatem. Ex hac quidem secta est insomnietas ꝛ somnium: quoniam ille in cuius complexione est dominium caliditatis videt se quasi ad ignem calefieri: aut sicut ille qui sedet ad solem. Et ille in cuius complexione est frigiditas dominans videt se sicuti esset in niue: aut quasi in aquam mitteretur frigidam. Amplius vnusquisqz humorem habens dominantem videt illud quod suo pertinet humori quemadmodum dicunt.

¶ Et hac quidez secta est insomnietas.) Sed tu dices qūo in corpore calido est insomnietas: qz ipsa ꝓprie debet virtuti debili: qz nō est verus somnus: nec vera vigilia sed medium. Dicendum qz alia translatio est melior que dicit visionez ꝛ somnia: vel dicēdū qz insomnietas pōt accidere ex defectu caliditi: vt qñ est modicus calor in corpore modicus trahit ad interiora ꝛ paruz relinquit in exteriori ꝓp qō accidit: insomnietas aūt pōt contingere ex superflua abundantia caliditi qō est in corpore: nā nullū est dubium qz caliditas est cā euigilationis dissoluendo vaporē ascendentez ad caput: qñ ergo multum est de calido ad exteriora reuocatum ꝛ multū ad interiora: cum est ad exteriora solut vaporē nec pmittit fieri fortē ꝛ crassam vaporationē ꝓpter qō accidit insomnietas: tamē prima solutio magis placet mihi.

¶ Ulterius notandum qz dicit somniū qūo ex somnijs pōt sumi significatio super cōplonē corporis: qz possibile est qz flegmatico distillet cholera ad linguaz ꝛ somniabit res calidas vt esse in igne: ꝛ tamen erit frigide complexionis. Item possibile est qz excendat flegma ad linguam ꝛ somniabit frigida vt esse in aqua frigida: ꝛ tamen non sequitur qz sit complexionis frigide. ¶ Ad cuius euidentiam notandū qz somnia sunt duplicia: quedam sunt que procedunt ab extrinseco. s. ab influentia corporis celestis: ꝛ hoc modo fiunt somnia que proferunt ꝛ

Jacobus

precipitatio sermonis ꝛ continuitas ipsius. s. assidua garrulitas que procedunt ex feruore sanguinis ꝛ spirituū ꝛ eorum leuitate. Cuius rei signum est qz pueri ꝛ iuuenes sunt loquatiores senibus: aliquibus tamē inest loquacitas ex humiditate ꝛ indiscretione sicut mulieribus. Quartū est ira que cū sit ebullitio sanguinis circa cor attestatur super caliditate. Quintū est festinatio motionum vt gressus coitus cursus ioculationis ꝛ similiuz: calor enim est precipitationis cā sicut frigus lenitatis ꝛ somnolentie. Septimū est citatio palpebraꝝ seu velocitas aut frequētia sui motus: que quibusdā inest quasi cōtinue ꝛ inaduertēter sicut vidi tēpore meo in cardinalibus cameracensi ꝛ sancti marci. De tali citatione dicit Raſ. secundo almansoꝛ. c. de significationibus oculoruz. Oculi quorum palpebre cum magna palpitant frequentia hominem timorosum ꝛ inanimatuz declarāt. Sed nec illud apparuit in dictis viris: imo fuerunt magnanimi sapientes ꝛ audaces. Nec cōsonat dictis principis h cū timorositas sit signū frigiditatis: verū Aristo. in libel. suo de phisiono. scripsit. Quicūqz palpebrizant timidi sunt: qz in oculis primi mouentur. Consequēter post enumerationez ser generū operationū significantiū cōplexionē caliduz notat Auin. qz ista genera operationū qñqz non aduenium ꝓpter cām cōmunē. i. ꝓpter cōplexionē calidam toti corpori cōmunem: sed ꝓpter causam ꝓpriam mēbro cuius est operatio. s. ꝓpter naturalem caliditatem ipsius solius vt grossities vocis loquendi velocitas ꝛ ira qñqz procedunt ex caliditate sola partium pectoralium.

¶ Monū vero ꝛc.) ¶ In hac parti. 9. dicit primo Auin. qz nonū genus signoū quibus cognoscit humana cōplerio sunt expulsio superfluitatū a corpore. i. superfluitates expulse a corpore sicut fex vrina muncus sputum sudor sanguis lachryme sperma vapor ventus aer: que si cholerice fuerint semper vel vt in pluribus significāt cōplexionē cholericā: si flegmatice flegmaticā ꝛ sic de aliis: vel qualitates exeuntium a corpore sicut odor color sonus sapor calor frigus ꝛ similia. Secūdo dicit qz qñ non auferf sed more suo fit expulsio superfluitatū ꝛ expulsa sicut fex vrina sudor sunt acuta pūgitiua fetida aut fortis odoris ꝛ plurime tincture adusta vel multū cocta ex his que tincturā vel adustionē aut decoctionē hſe consueuerunt significāt calidā cōplexionē. Notāter dicit ex eis que tincturā habere cōsueuerunt ꝛ ex illis que adustionem ꝛ decoctionem solent habere: qz aliqua ex his que expelluntur carent istis vt lachryme ventositates ex vaporez per os ꝛ aliunde emissi. Tertio dicit qz illud qō est diuersum ab hoc est frigidū. i. ereūtia que non habēt acumē neqz fortem odorē neqz tincturā neqz decoctionē: sed sunt velut cruda discolorata quasi carentia odore significant frigiditatem: sicut enim fortis odor vehementia tincture ꝛ decoctionis vel adustionis a calore superfluo procedunt: sic contraria eorum a frigore ꝛ ei attestantur.

¶ Et genus quidem ꝛc.) ¶ In parti. 10. primo assignat decimum genus signorum cōplexionis. Secūdo agit de passionibus ꝛ operationibus aīe significantibus caliditatem ꝛ frigiditatem. ibi (Sicut ira fortis.) Tertio de significantibus siccitatē ꝛ humi. ibi (Et perseuerantia.) Quarto docet ex somnis cognoscere cōplexionem ꝛ notat vnum circa predicta. ibi (Et ex hac quidez.) ¶ In prima parte dicit qz decimū genus signoz quibus humana cōplerio noscitur sumitur a dispositionibus virtutum anime in suis operationibus ꝛ passionibus vt a dispositionibus vel inclinationibus anime ad iram vel mansuetudinē temeritatē vel pusillanimitatē spē vel desperationē. ¶ Attende primo qz istud decimuz genus differt ab octauo qō ab operationibus sumi dicebatur: qz octauū attenditur penes opationes cuiusqz mēbri naturales vitales ꝛ animales: ꝛ hoc decimum genus attendiſ solū penes dispōnes virtutū anime cōcupiscibilis ꝛ irascibilis in passionibus ꝛ operibus suis ꝛ dispositiones somniorū. ¶ Attendē secūdo qz ad verificationē huius decimi generis sumpti a moribus ꝛ passionibus animi pre supponere opz qz hi mores nō sint acquisiti ex disciplinis sed procedentes ex inclinationibus naturalibus. Juxta illud Gal. 2. thcg. tex. 13. trac. de corde. Unum cōmune in omnibus his que dicta sunt cōmemoratis quecūqz de moribus aut nunc aut fm aliam aliquam scripta sunt orationem ad agnitionem craseos. i. complerionis non pro bonis aut pravis moribus ex phia exercitatorum: sed pro naturalibus vnicuiqz dictum est.

¶ Sicut ira ꝛc.) ¶ In scda primo numerat. 13. dispōnes anime significātes cōplexionē calidā. Prima est ira frequens ꝛ a leui causa pp facilitatē cōmotionis cholere. Scda est estuatio. i. ardor animi ad prosecutionē vel fugā alicuius boni aut mali sicut ardor cōcupiscētie veneris vel ardor glorie vel ardor vindicte. Tertia est perceptio. i. solertia vel perspicacitas ingenij ad statim pcipiendū agenda vel fugienda vel mentē alterius vel media quibus attingaf intentū. Quarta est intellectus. i. ꝓptitudo vel vivacitas animi ad intelligentiā artium ꝛ scientia-

De partibus.

rū. Quinta est audacia vel temeritas in expectādo vel aggrediendo vel repellēdo hostes. Sexta est inverecūdia vel effronteitas. s. non erubescere facile nec timere de ingloriatione. Septima est bona suspitio. s. bene presumere de alijs nec leuiter suspicari qz malum ei velint vel ad malum tendant. Octaua est bona spes id est cōfidentia de bono futuro vt de beatitudine de diuitijs de honoribus et si tēpora mala sint ꝛ pericula imineant. Nona est impietas. i. sevitia vel crudelitas sine cōpassione afflictorum. Decima est impegritia. i. vigilātia ꝛ agilitas in agendis. Undecima est virilitas moꝛū. i. gerere mores ingressū victu vestitu ornatu ꝛ operib⁹ alijs non dimissos ꝛ effeminatos sed viris solitos ꝛ attinentiores. Duodecima est pauca ociositas. s. etatē agere vigilando sollicitādo quasi cōtinue operādo: nec sinere animū aut corpus ocio torpere. Tredecima est parum pati ab vnaquaqz re. s. impatientem se reddere cōtra aduersitates et si parue sint nec inedias scire pati vel in eis perseuerare sicut multi delicate nutriti non sustinent inedias sed sepe se mutāt ꝛ plerūqz labuntur ad deteriora nullo fructu habito. Ad has. 13. dispōnes animi cōcitant calor subtilitas ꝛ mobilitas humoruz ꝛ spirituū quare significant caliditatē. Secundo dicit qz dispositiones aie cōtrarie. 13. dispōnibus nunc nominatis significant frigidam complexionem.

¶ Et perseuerantia tē.) ¶ In tertia dicit primo qz perseuerantia seu permanentia diuturna in passione furoris vel mansuetudinis ꝛ in imaginatione vel opinione propria ꝛ in firione memorie rei prescite vel presensate ꝛ similiuz sicut estimationis ꝛ fantasie ꝛ amoris ꝛ odij significant complerionem siccam qz siccitas est causa firionis ꝛ permanentie impressorum in sensu memoria vel imaginatione: sicut vides in extrinsecis sicca dura melius humidis mollibus retinere figuras que eis imprimuntur. Id confirmat Gal. 2. teg. tex. 7. trac. de corde dicens. Siccum vero cor pulsus operatur duriores ꝛ furorem non promptū quidem sed ferocem ꝛ difficile placabilem. Secundo dicit qz cito remoueri a passionibus ꝛ opinione propria vel imaginatione ꝛ a memoria rei scite vel sensate est signum complerionis humide. Cuius rei signum est pueros ꝛ mulieres qui sunt humidi faciliter passionari ꝛ cito a passionibus remoueri propter humiditatem ꝛ mollitiem suorum cordium ꝛ cerebroruz. Id Gal. testatur secundo tegni ter. 11. dicens. Humidioris cordis signa sunt pulsus molles ꝛ cōsuetudo facile mobilis ad iram ꝛ facile placabilis.

¶ Et ex hac quidem ꝛc.) ¶ In quarta dicit primo qz ex hac secta. i. ex hac maneric signoruz decimi generis sunt insomnietas ꝛ somniuz. Et per insomnietatem potest intelligi defectus somni seu superabundantia vigiliaruz ꝛ sic est de genere octauo signoruz sicut somnus: ꝛ potest intelligi defectus somni seu somniorum vel superabundantia eoꝝ fm qz in accipitur pro non vel pro valde: multa enim significat. Juxta illud. In fine non contra valde designat ꝛ intus. Et in hac significatione subiacet huic decimo generi propter si multitudinez somniorum cum passionibus animi: sicut enim passiones animi fiunt a formis impressis in fantasia boni vel mali: sic somnia fiunta motu simulacroruz in fantasia. Propter quod Arist. somnium describens lib. de somno trac. ca. 6. ait. Sed fantasia quod est a motu simulacroruz cum in dormiendo fit ꝛ in eo qnod dormit hoc est somnium. Inest autem quibusdam insomnietas seu carentia somni tota vita: quibusdam vero solum in primis etatibus. Juxta illud Aristo. ibi. Jam vero quibusdam accidit vt nullum somnium viderint in vita: rarum quidem huius est: accidit tamen ꝛ in his quidem omnino perseverant. Quibusdaz vero ꝛ multum prouectis etate accidunt cum primum nullum somnium viderint. Deinde subdit huius causam dicens. Causa autem quare non fiat simile aliqd oportet arbitrari: quoniam neqz qui post cibum dormitauerint neqz pueris fit somnium. Quibuscūqz enim hoc modo consistit nam ita vt multa ascendat evaporato in superiorem locum ꝛ iterum deorsum lata facit multitudinem motus conuenienter istis nullum apparet fantasma. Et breuiter dicere velut qz fortitudo oppilationis viarum ꝛ profunditas somni non sinunt somnia fieri. Secūdo dicit qz his complerionez calidam a diuisi somniet videt. i. somniat se quasi ad ignem calefieri vel sedere in sole vel aliqd similecalefacienti. Et his cōplexionē frigidā somniat se esse in niue vel in aq̄ frigida mergi vel aliqd tale. Et quilibet abundans in aliquo humore somniat cōiter de his q̄ptinent seu filia sunt huori in quo abūdat vt aiunt medici. Et patronus hoꝛ. Gal. libello suo de somnijs sic scribit. Et somniū nobis indicat dispōnes corpis. Ignē. n. accēsum quis videns somnio xanta molestaſ cholera. Si vo fumū vel caliginē vel ꝓfundas tenebras a nigra cholera: pluuiā vo factā humiditatē abūdare indicat. Nix autez ꝛ glacies ꝛ pruina flegma frigidum. Et istoꝝ oīum reddit cām ibi dicens. Videt enim in somnis aīa ad ꝓfundum corpis moꝝ ab exterioribus accedēs sensibilis

Universidad de Deusto Biblioteca

vatcinantur futura: vt patet in libro de somno ⁊ vigilia: ⁊ ex talibus somnijs nō significamus super cōplexiones propriae: ⁊ cum ipse procedant ex causis vniuersalibus nisi valde ꝓr accidens. s. super melācholicā: q̄ talia somnia vtplurimum non accidunt nisi quibuscā melācholicis abstractis a curis secularib⁹: ⁊ dirigūtur magis ab aspectu celesti q̄z ex ratione. Alia sunt somnia que procedūt ab intrinseco ⁊ ista sunt duplicia. Nam quedam sunt que sunt ab anima ⁊ terminant ad rez extra: sicut sunt somnia causata a cogitationibus factis in vigilia q̄ postea in somnijs representā tur ⁊ a talibus somnijs nō sumitur significatio super complexionē ⁊ dispositionem corporis q̄ principiū horū somniorū est sumptū a cogitationibus que fiunt ab electione ⁊ voluntate: quare ⁊c. Alia sunt q̄ procedunt econuerso: nam incipiunt a dispositione corporis ⁊ terminātur ad animam sicut quādo distillat aliquis humor ad linguā: tūc somniat comedere res illius saporis ⁊ ab istis bene sumitur significatio sup complexionem: cuius ratio est: q̄ dispositio corporis est causa operationum dispositiōis anime ⁊ eius instrumentum: ⁊ de hoc intelligit hic Auicen. ¶ Ad rationem dico q̄ flegmaticus non somniabit ex discursu cholere ad linguam se

¶ Hoc autem[a] totum qō nominauimus aut plurimum eius est de modo significationum complexionum principaliuz que sunt ab initio creature. ¶ Cōplexionuz[b] vero extranearū accidentaliū que est acuta, significat inflāmationez in corpore nocibilem: febres precedētes ⁊ fortitudinis destructionē apud motus: rebellionez caliditatis ⁊ sitim superfluam ⁊ aduſtionez in ore stomachi ⁊ amaritudinem in ore ⁊ pulsuz qui laxitudini attinet ⁊ velocitati vehemēti ⁊ frequētie ⁊ cui omnia calefaciētia in regimine adhibita nocēt ⁊ q̄ infrigidātia curāt: ⁊ cuius dispositio in esta te mala existit. Cōplexionis autez frigide nō naturalis signa sunt parū digerere ⁊ sitis pauca ⁊ iuncturarū laxitas ⁊ ex flegmate febres multe ⁊ cui reumatisimi non nocent ⁊ infrigidantia in regimine adhibita: ⁊ vt p calefacientia curetur: ⁊ vt in hyeme malam habeat dispositionez. Signa vero humiditatis nō naturalis sunt pertinētia signis frigiditatis: ⁊ est cū eis laxitas ⁊ saliue fluxus ⁊ mucilaginis ⁊ vētris solutio ⁊ digerendi malitia ⁊ impedimētū qō est a regimine qō est humidū: ⁊ multus somnus ⁊ inflatio palpebrarū. Sed signa siccitatis non naturalis sunt asperitas ⁊ vigilie ⁊ macies accidētalis ⁊ lesio a regimine in quo est siccitas ⁊ malitia dispositionis eius in autūno ⁊ curari per id qō humiditatem efficit ⁊ curatio presens per aquam calidam ⁊ oleuz subtile ⁊ fortis receptio eorum.

esse calidū nisi ex cogitatione facta in vigilia: ⁊ forte vt dictū fuit in. 7. genere signoruz: ideo a talibus signis nō sumit signū per cōplexionem que fiunt raro vel a casu: ⁊ hoc erit raro. Nota autē q̄ ex cogitationibus non sumitur signum sup complexiones nisi sint humores ⁊c.

a ¶ Hoc caūt ⁊c. ¶ Dic sicut supra dicebat ponit quoddā epilogū generale ⁊ ꝓz nam notāter dicit aut plurimuz ꝓp duo: vel q̄ ex his signis predictis principaliter significamus sup complexiones nāles scōdario autē ex ꝓfitis supr acquisitas vel pp aliud: q̄ ex tertio ⁊ q̄rto genere signoruz possum⁹ significare super accidētales: sed ex omnibus aliis generibus sup cōplexiōes naturales: ⁊ q̄ aliq̄ modi sunt speciales: ideo dixit aut plurimuz: hic cadit diffinitio. Deinde cū dicit.

b ¶ Cōplexionū vero ⁊c. ¶ Posq̄z xter. de signis cōplexionū nāliū: hic xter. de signis accidētaliū ⁊ posset dividi in partes q̄tuor. Quia primo ostēdit signa complexionis calide. Secundo frigide. ibi (Cōplexionis autez frigide.) Tertio humide. ibi (Signa vero humiditatis.) Quarto ficce. ibi (Signa siccitatis.) Et patet ⁊c. hoc autem totū qō memoravimus vt melius memorie cōmendetur: hanc postscripta signabimus figura.

A sub aliter

Jacobus

eam q̄ sm corpus dispōnē sentire ⁊ rursus q̄ desiderat hoc vt iaz ꝑsentiū accipe fantasiā. Et sigdem hec ita hūt nihil vtiq; ita erit mirabile si qn̄ a multitudine humoz a salis vētus molestat gravata vir qdē mouere seipsos somno fantasient ⁊ portantes pondera aliq̄. Contrariuz vō qn̄ fuerit levis absq; supfluitate corporis dispō vel volātes: vel auertētes velocissime seipsos: ita dispositos vident somnio assimilatis fantasmatib⁹ a se corpis dispōnib⁹ vt vsq; ad fetida vel redolētia venire estimēt: ⁊ eos qdē q̄ infimis ⁊ sordicieb⁹ querūtur seipsos fantasiant vel humores praui ⁊ fetidos ⁊ putridos hīe vel multitudiné stercoris ꝓtēti in intestinis. Eos aūt q̄ econuerso his dispōnūt ⁊ estimāt in redolētibus locis cōuersari ꝙrariā hīe in corpe dispōnē estimandū: hec Bal. ¶ Attēde. 1. q̄ indicare de cōplexione corpis p somnia ⁊ cognoscere q̄ ex eis ꝓcedunt a corpe est difficile ⁊ incertū pp multitudinē suaz cārū. Nam quedam veniunt a dispōne corporis: qdam a sollicitudinibus humanis qdā p viaz divinationis aut vaticinij quasi sorte celitus imissa. Jurta illud Bal. dicto libello. Qn̄ aūt in somnis non sup corpis dispōnibus aīa fantasiat solū: sed ex eis que cōsuete nobis quotidie agunt: quedā vō ex qbus solliciti sumus ⁊ vtiq; ⁊ que diuinatiue ab eis ꝓnunciant: eterum ⁊ hoc experiētia attestat difficilis notio fit ex corpe procedentium somniorū. ¶ Attende scōo q̄ ꝛz sit facile discernere somnia nālia ꝓūtia dispōnez corpis a somnijs venientibus ex curis humanis: difficile tñ est ea discernere a somnijs divinatiuis. Jurta illud Bal. ibi. Nam siquidē ab eis solis que quotidie agunt ⁊ sollicitudine habētur oz diudicare ipsa. i. discernere nālia somnia nihil vtiq; esset difficile quecūq; nec acta sunt nec sollicitudine habita hec a corpore ꝓcedere opinari: q̄n aūt ⁊ divinativa quedaz ꝓcedimus esse: quō vtiq; hec discernent a ꝓcedentibus a corpe non facile est dicere. Dixit. n. q̄. i. somniauit alterū crus lapideū factū fuisse ⁊ er h̄ inducauerunt qdam eorūm qui circa hoc positi sunt q̄ ad fabulas tendebat somniū: sed paralyticatus est sm crus ille immo nullo nostrum preopinante hoc: hec Bal. Tertio dicit h̄ princeps q̄ omnia decem genera signorum vel plurima ex eis significant complexiones corporum principales que insunt ipsis a principio creature seu nativitatis.

Complexionum vero ⁊c.

¶ In hac parte scōa que est de signis accūtaliū cōplexionū. Primo dat signa cōplexionis calide accidētalis. Scōo frigide. ibi (Complexionis aūt frigide.) Tertio humide. ibi (Signa vero humiditatis.) Quarto ficce ibi (Sed signa siccitatis.) ¶ In ꝓma parte. dicit q̄ illa ex complexionibus accidētalibus extraneis que est acute. i. calida significat ⁊ manifestatur nobis p. 9. signa. Primū est inflāmatio nocibilis in corpe precedens febrez. Sed quare dicit precedens febrē cuz febris sit ipsamet inflāmatio nocibilis. Jtē multe sunt male complexiones calide quas nulla sequit febris. Dic q̄ regulariter ⁊ vt in pluribus febrē que est passio cordis precedit inflāmatio spūum vel humoz: ⁊ si talis inflāmatio fuerit toti cōis sequit ad ea fe. actu vel aptitudine prima actui. Scōm est corruptio fortitudinis seu diminutio roboris apud motus locales pp rebellionē caliditatis extrance debilitantis virtutē motiuam ⁊ dissoluentis vel inaturalizantis spūs ipsius taliter vt cogat desistere ab opationibus solitis. Tertiū est sitis superflua ꝓpter consumptionez humiditatis rōnde mēbroz a mala cōplexione calida ⁊ eleuationem caloris supra radicale humidum supfluē depascentis ipsum. Quartū est aduſtio oris. i. cauma forte circa orificiū stomachi qō illic sentit magis q̄z alibi. Primo q̄ est sensibilissima partiū totius corpis. Scōo q̄ ad ipsum terminant suctiones oīum mēbroz querentium rotale humidum quo irrigent: ⁊ calor eoz demulceatur. Tertio pp affluxum vaporum cholericoz ad eum cōmotorum ⁊ generatoz ab extraneo calore. Quintū est amaritudo oris ex vaporibus cholericis venientibus ad ipsum tam a pectoralibus q̄z a nutritiuis: non. n. solus calor extraneus choleram cōmouens eā affumare facit: sed bonum sanguinem in choleram vertit. Sextum est pulsus declinans ad lassitudinē. i. debilitatē ⁊ velocitatē vehementē ⁊ frequētiam. Ad lassitudinē quidē ꝓpter debilitatem virtutis vitalis ab extraneo calore marime si vehemēter excesserit vel diu duraverit. Ad velocitatē vero ⁊ frequētiā vt motu veloci arterie ⁊ frequētia percussionuz eius calor auctus in corde ⁊ arterijs sufficiēter tēperet ⁊ fumosi vapores in eis multiplicati sepe expellant. Septimū est pcipere lesionē manifestaz ex regimine calido seu vsu calidorū vt specierū acutarū carnium salsarū: alliorū: ceparū: ⁊ vinorum fortiū: ex his crescit ⁊ invalescit extraneus calor. Octauū est ab infrigidantibus iuvari moderato vsu: sicut lactucis cedula rosis violis agresta quib⁹ repumi[ę]

De partibus.

extraneus calor vel ex toto auferr. Nonū est pejus in estate se hīe q̄z in aliis tēporibus. Et hoc est cōmune male complexioni calide tam naturali q̄z aduētitie: q̄ leduntur quidem a similibus sue crasi facile iuvantur autez a contrarijs moderato vsu. 2. thēg. ter. 49.

¶ Cōplexionis ⁊c.) ¶ In scōa dat. 8. signa quib⁹ cognoscit cōplexio frigida a cidētalis. Primuz est diminute digerere cibos assumptos potus humores ⁊ superfluitates: sicut enim digestio istorū calore cōpletur sic frigore diminuit. Secūdum est parū vel raro sitire: q̄ frigiditas multiplicat humiditates aquosas tam in stomacho q̄z in mēbris quibus sitis tollit: nisi putrescant vel salsedinē acquirant: ⁊ prohibet resolutionē fieri que est cā sitis. Tertiū est laxitas iuncturarum ꝓpter humiditates crudas flegmaticas genitas a frigore que misse iuncturis ⁊ eis imbibite relaxant eas ⁊ torquent interdum dolore artetico. Quartum est multitudo seu frequēs eventus febrium flegmaticarū. s. dum flegmatice humiditates p frigus multiplicate meatus oppilant ⁊ a regimine nature destitute putrescunt flegmaticas generāt febres. Quintū est varari sepe ⁊ multū nocumētis reumatū: q̄ frigus multiplicās flegma repletco cerebrū: debilitat etiā digestiuā eius: nec resolui sinit vapores ad ipsuz latos: sed eos inspissat ⁊ in flegma vertit qō sua gravedine labit inferius ad fauces nares aut pectus efficiēs reuma vix maturabile ꝓpter grossitiem ipsius ⁊ loci frigiditatē in quo ꝛtinetur. Sextum est recipere nocumentū ex infrigidativo regimine sicut ex vsu piscium recentiuz lactucarū pomorū ⁊ potu aque frigide ꝓpter aggravationē frigoris ab his ⁊ diminutionē digestionis ⁊ multiplicationē cruditatis. Septimū est p calefaciētia curari taz in cibo ⁊ potu q̄z in medicinis vt cinamomo zinzibere piprre nectare hypocrate ⁊ similibus: cōtraria enim cōtrarijs curant. Octauū est pejus hyeme se hīe q̄z alijs tēporib⁹: q̄ suis frigore ⁊ humiditate supfluis frigus corporis auget superfluitates corporis multiplicat ⁊ earum prohibet resolutionem.

¶ Signa vero ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo q̄ signa nō nālis humiditatis corporis sunt pertinentia signis frigiditatis. i. similia vel eadē cū eis in aliquibus: q̄ frigiditas maior q̄z dz facit corpus humidius q̄z op̄z humiditate extranea accidētali: vt ait prin. primi prima doc. 3. ca. 1. Scōo dat. 7 signa cōplexionis humide nō nālis. Primū est laxitas. i. mollities carnis neruoū ⁊ iūcturarū. Et in h̄ signo cōvenit cū ea cōplexio frigida: sicut. n. siccitate mediocri carnes nervi ⁊ iūcture firmant ⁊ roborant: sic humiditate laxant molliscūt ⁊ aggravant. Secūdum est fluxus saliue ⁊ mucilaginis. i. mucilaginosi flegmatis per os ⁊ nares ꝓpter humiditates multiplicatas in stō ⁊ cerebro ex superflua corporis humiditate. Tertiū est solutio vētris q̄rica. s. pp humiditates supfluas adherētes supficiei stomachi ⁊ intestinoū facientes ab eis velociter labi seu lubricare cibos potus feces ⁊ humiditates cōtētos in eis ante eorū digōnē. Quartū est malitia seu debilitas digerēdi ꝓpea q̄ supflua humiditas calorē habetat ⁊ firmā sibi cōprehensionē a sto fieri ꝓhibet. Quintū est recipe ⁊ percipe nocumētū ab vsu humidoz ciborū potuū ⁊ medicinaz: q̄ ab his augek humida discrasia. Sextū est multitudo somni pp abūdātiā humiditatū in cerebro oppilātium viaas p quas spiritus sensus ⁊ motus trāseunt ad neruos ⁊ organa sensuū. Septimū est inflatio palpebrarū ex multitudine somni ⁊ decursus humiditatum a cerebro ad eas.

¶ Sed signa ⁊c.) ¶ In quarta dat. 7. signa cōplexionis sicce nō nālis. Primuz est asperitas cutis. s. ⁊ lingue ⁊ arterie vocalis ⁊ supficiei stō: nā sicut humidum lenit istas partes: sic p siccum exasperant vt videre est in corrigijs coreis ⁊ pergameno. Scōm est vigilie pp desiccationē cerebri ex siccitate corpis ⁊ cōsumptionē humiditatū quibus ligatus sensus cōis somno opprimit. Tertiū est macies accidētalis: q̄ siccitas cōsumit vnctuositatē sanguinis q̄ est mā pinguedinis ⁊ ꝓhibet multū sanguinē mēbris immiscari ⁊ assimilari. Quartum est ledi a siccis cibis potibus ⁊ medicinis ꝓpterea q̄ augēt aduētīciā siccitatē ⁊ supflue resoluūt humidū tam fluēs q̄z radicale. Quintuz est malitia seu debilitas digōnis spūs in autūno: nā digestio fit a calido ⁊ hu. ⁊ a ꝙrarijs impedit ⁊ ꝑcipue in autūno pp siccitatē eius ⁊ siccitatē quā etas reliquit ei: ⁊ pp frequentiā sue mutationis nūc ad estum nunc ad frigus. Sextū est curari regimine humectatiuo sibi cōtrario. Septimuz est curatio presens. i. curari in ꝓptu vel meliorari p balneū aque calide dulcis ⁊ oleuz subtile. s. oleū ex oliuis maturis fincerū ⁊ purū ab amurca ipsius corpori inūctū vel immixtum cibis: ⁊ fortis receptio eoz. i. multū vti eis vel bene ⁊ delectabiliter tolerare copiosos vsus eorū. Jsta nāq; vehemēter humectant ⁊ familiaria sunt humano corpori.

¶ De

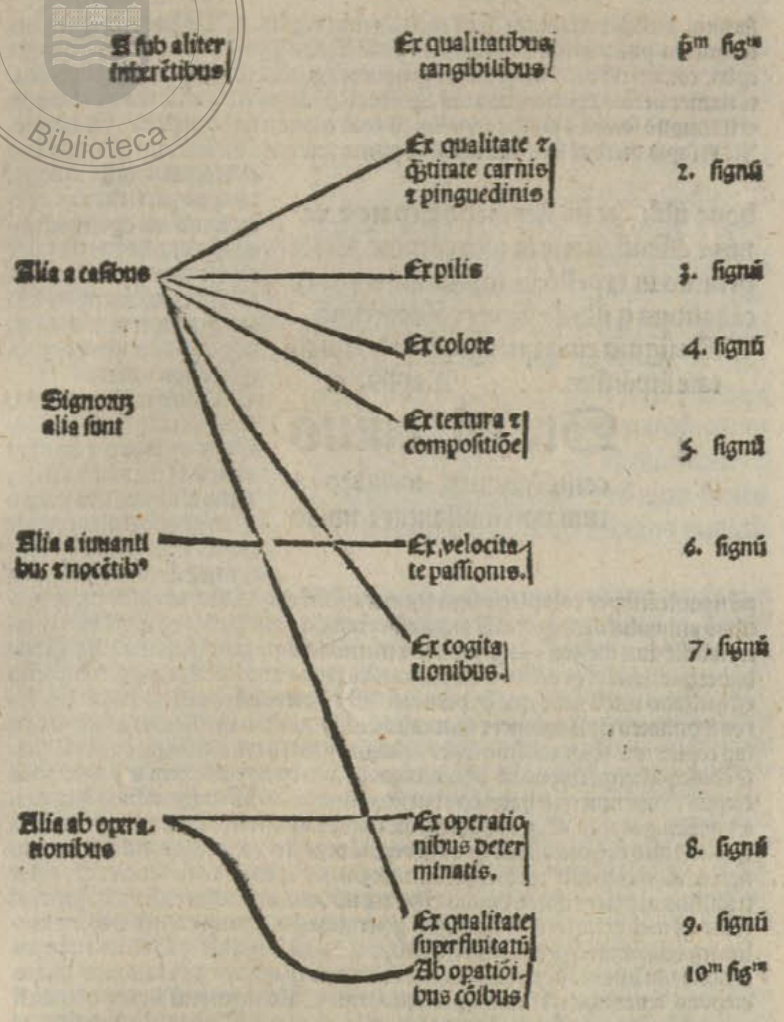

Jacobus

¶ De signis complexionis equalis. Cap'lm. 4

s **Igna eius ꝛc.** ¶ In hoc capi. assignat Prin. 17. signa temperate complexionis excepta seu extracta de signis dictis in capitu precedenti ꝛ hic recollecta. Primū est equalitas tactus. idest temperies a sensu tactus percepta media inter caliditatem ꝛ frigiditatem humiditatē ꝛ siccitatem mollitiem ꝛ duritiem. Et hec equalitas maxime manifestatur in cute ꝛ musculis vbi nerꝝ frigiditas venarū caliditate contēperatur ꝛ tactui tēperato ꝛ tempore ꝛ regione aceta te tēperatis. Secundū est equalitas coloris in albedine ꝛ rubedine. i. color faciei mixtus ex albo ꝛ rubeo particeps cuiusdam splēdoris viuacis ex albedine innati cuti ꝛ rubore sanguinis ꝛ spirituū peruenientium ad eam. Tertiū est dispositio figure corporis media inter maciem ꝛ crassitiē ꝛclinatior ad crassitiem seu carnositatem ꝙ ad maciem ꝓpterea ꝙ humiditas ꝛ caliditas que sunt causa augmenti carnis ꝛ sanguinis vincunt siccitatem ꝛ frigiditatem cum vita cōsistat in calido ꝛ humido. Quartum est situatio mediocris venarū in exterioribus corporis inter submersas ꝛ eminētes: ita ꝙ nō occultantur ꝛ sepissime in carne sicut in flegmaticis: nec multum procedunt foras velut separate a carne ꝛ egredientes idest eminentes vt in cholericis. Quintū est mediocritas capilloꝝ inter pilositatem ꝛ lenitatē. i. inter multitudinē vel abundantiam pilorum ꝛ paucitatez vel priuationē eorū ꝛ inter crispitudinē eorū ꝛ planitiē ꝛ ꝛclinatio eorum ad ruffedinem in pueritia ꝛ ad nigredinē aliquantulam in iuuentute: ꝙ sumus ex quo fiunt pili in tēpore iuuentutis plus declinat ad aduſtionem eo ꝙ iuuenꝝ calor est coniunctus siccitati que est lima caloris. ¶ Instabit aliquis auctori Gal. 2. complexionum. c. 5. dicentis. Et generatio pilorum nigrorum ꝛ multorum in capite significat equalitatem cōplexionis eius. Dic ꝙ quidam libri loco ꝛ equalitatē habent caliditatē ꝛ verior est eorū scriptura. Vel dic ꝙ Gal. ibi loquit ꝛ de pilis remisse nigris in etate iuuētutis ꝛ mediocris multitudinis. Sextuꝝ est equalitas somni ꝛ vigiliarum. idest moderantie seu temperies in dormiendo ꝛ vigilando ita ꝙ temperatus non est somnolentus sicut flegmaticus: nec nimiuꝝ vigilans sicut cholericus vel melācholicus: ꝙ neꝙ caput eius grossis aggrauatur ꝛ oppilatur humoribus: nec siccitate ꝛ acumine vaporum prohibetur a somno completo. Septimum est conuenientia idest aptitudo ꝛ idoneitas membrorum ad eorum motus exercendos ꝛ sanitas idest mediocritas: vel incolumitas plena ꝛ pfecta in eis vt in motu gressus apprehensionis cursus saltus ꝛ similiū: nō ꝙ temperatus sit mobilior cholerico: sed modeste mobilis sicut conuenit sue speciei. Octauum est fortitudo in imaginatione intellectu ꝛ memoria. Et intellige ꝓ imaginati onē sensum cōmunem vna cum phantasia que est thesaurus eius cuius situs est in anteriori cellula cerebri. Et per intellectum virtutem cogitatiuam cuius situs est in media cellula cerebri ꝛ officiū cōponere ꝛ diuidere formas rerum sensibilium receptas in phantasia. Et per memoriā virtutem que est velut thesaurus intentionū elicitarū ab estimatiua. Et per fortitudinē harū virtutum intellige vim cōplēdi suas opationes plene ꝛ pfecte ꝛm mēsurā cōuenientē aērōnali. Cuius cā est ꝙ ad tpamentū cōplexionis sequit robur informatiue virtutis quo cōueniētissime lineat ꝛ organizat cerebrū ꝛ cōtēperantia sanguinis ꝛ spūuꝝ ꝙb⁹ he virtutes suas pficiūt opationes. Nonū est mediocritas inter superabundantiā ꝛ ꝛfectū: ita ꝙ vir tēperatus nec est nimis audax seu temerari⁹ nec nimis timidus seu pusillanimus: sed medius horuꝝ nec irosus nimis neꝙ nimis patiēs: sed mediat inter hos: neꝙ ipius seuus neꝙ misericors oībus indulgēs et pessimis: sꝛ inter vtrosꝙ. Nec instabilis vagus nec pseuerās pertinaciter ꝛ obstinate: sed mediū tenēs: neꝙ nimis humilis nec arrogans elatus: sed inter vtrūꝙ mediū obseruās. Et breuiter in genere toto moraliū virtutum fugit ab extremis que viciosa sunt ꝛ colit virtutes que in medio consistūt: vel cholere

¶ De comprehensione signoꝝ complexionē habētis equalē. Cap'lm. 4.

s **Igna eius ꝛc.** ¶ Posiꝙ ꝛter. ꝛ signis cōplexionuꝝ in generali: hic ꝛter. ꝛ signis quoꝝūdam in speciali. ¶ Iuxta qō notandū ꝙ Auic. ꝛter. hic solum ꝛ simplici genere signorum cōplexionū: quarū prima est cōplexio optima: scōo est complexio pessima: ꝛ ratio huius est: ꝙ solum ꝛter. ꝛ istis ꝛ non ꝛ aliys: ꝙ significationes extremorū non erāt sic note ex signis supra dictis sicut intermediarū cōplexionuꝝ: quarū significationes possunt satis haberi ex predictis: ꝙ quasi oīa signa supradicta sunt de cōplexionibus medijs inter optimam ꝛ pessimā complexionez. Circa hoc duo facit. Quia primo ꝛter. ꝛ signis optime cōpleriōis. Secūdo ꝛ signis pessime complexionis. ibi (Iste est cuius membroꝝ cōplexiones.) In sequenti capitulo. Prima in duas. Quia ꝑmo ponit signa cōplexionis tēperate que sumunt a cāsibus absolute. Secundo ponit signa sumpta ab effectibus vel operationibus. Tertio ponit signa sumpta ab vtriſꝙ simul. scōa ibi (Et equalitas dispositiōis.) tertia ibi (Et hanc quidem habens ꝛē.) Prima in duas. Quia primo ponit significationes a cāsibus que nō sunt membra. Scōo a cāsibus. ibi (Et ipius vene.) ¶ Iuxta primaꝝ partē notandū ꝙ notāter dicit. aggregat oīa ꝙ multa signa hic posita fuerūt dispersim in. 4. generibus significationū supra positis: nā quedā fuerunt po-

De partibus.

aptus est nisi peruertatur frequentando malos a semita virtutuꝝ. Cuius ratio est: ꝙ sicut superfluus calor innatus pronificat animam ad temeritatem iram impietatem instabilem ꝛ arrogantiam propter ignei motus velocitatem ꝛ frigus excedens ad contraria vicia: sic temperamentum complexionis ad virtutes medias horum viciorum. Decimum est perfectio ꝛ complementum ac integra sanitas operationum omnium naturalium vitalium ꝛ animalium propter perfectionem sui instrumenti. ſ. caloris tam innati ꝙꝫ influxi contemperantiaꝝ. Undecimum est bonitas ꝛ velocitas augmentationis corporis in pueritia: nō quidem preceps ꝛ in longitudine plus debito sicut in cholericis: sed modesta ꝛ proportionata in dimensionibus omnibus propter caloris temperiem ꝛ multam pueritie dilatabilem humiditatem. Duodecimum est statura corporis decens ꝛ procera vꝫ non incurua nec strumosa nec facie prona in terraꝝ velut pecorum: sed erecta adinstar iunci ꝛ facie sublimi qualis decet homineꝝ. Tertiūdecimum est occursus in somnis delectabilium somniorum ꝛ ingerentium spē assequendi bonum aliquod futurum sicut somnioꝝ de bonis odoribus ꝛ melodijs ꝛ palatijs nouis ꝛ nuptijs ꝛ choreis ꝛ gratis conuiuijs ꝛ honoribus ꝛ dignitatibus assequendis propter serenitatem spirituum deferentium fantasmata vel illuminantium fantasie organum. Quartumdecimum est habere faciem hylarem amabilem ꝛ iocundam propter viuacitatem coloris ex temperie complexionis ꝛ formositatem compositionis ex cōmensuratione decentissima partium faciei. Quintūdecimū est tpatuꝝ desideriū in cibo ꝛ potu: ita ꝙ vir temperate compl'onis non indiget directore mēsurāte sibi quātitatē cibi ꝛ potus: sed tantum appetit: ꝛ non plus quātum sibi conuenit. Iuxta illud. B. 3. teg. ter. 31. Equatur vero quedāmodo in his ꝛterio. i. appetitus digestioni: ita vt preceptore non indigeat quātitatem in oblationibus mētiente: optima enim natura tātū appetit quātū digerere potest. Decimūsextuꝝ est bonitas isthmꝛe. i. digestionis quadruplicis. ſ. prime in stomacho: secunde in epate: tertie in venis: quarte in membris que est assimulatio perfecta in toto corpore nutrientis cuꝝ nutrito. Et dicitur isthmꝛem seu alistinbꝛe a rabice cum homo bene immutat quod cōmedit ꝛ fine lesione. Decimūseptimum est esse moderatum in expulsione superfluitatuꝝ ex cānalibus consuetis: ita ꝙ vir temperatus nec vexat frequentia nimia assellationis nec vinationis nec screatus nec emunctionis nec torpescit in his operibus sed exercet ea qñ vbi ꝛ quātum oportet. ¶ Attende ꝙ B. 2. complexionum. c. 3. fere eadem signa temperate complexionis cōmemorat dicens. Et temperationis quidē complexionis omnibus eis est ille cuius corpus vides medium vere inter omnes extremitates. ſ. maciem ꝛ pinguedinem ꝛ lenitatem ꝛ duritiem ꝛ caliditatem ꝛ fri. ꝛ est etiam in anima medius vere inter audaciā ꝛ timorem ꝛ inter tardum ꝛ velocem ꝛ taciturnum ꝛ verbosum ꝛ inter misericordem ꝛ dolosum vel inuidum. Cūꝙ taliter fuerit erit bone anime amicabilis desiderans fraternitatem horum mit. Et his igitur significationibus cognoscitur homo equaliter ꝛ ipse qdem sunt prime qbus scitur ꝛ digniores: hec B. Consequenter scribit ibi. Et potes addere post istas res multas sequētes istas ex hisqbus illud significatur. Et illud ideo quoniam cōmedit ꝛ bibit modeste ꝛ digerit cibum suum ꝛm ꝙ oꝫ: ita vt cōpleatur resolutio. i. digestio eius nō in stomacho tantum: sed etiam in venis ꝛ in toto corpe. Et ad summū oēs opationes que noiantur nāles ꝛ opationes que noiantur aīales sunt in eo ꝛm dispōnem qua nihil eaꝝ vituperaſ. Et illud iō qñ in sensibus suis est ꝛm optias dispōnes ꝛ in motu mēbroꝝ suoꝝ. Sili ꝛ color eius in oībus eius dispōnib⁹ est bonus. Et eius anhelit⁹ ēt bon⁹ in oībus horis. Et est medi⁹ inter multū dormientē ꝛ illū in quo vicūt vigilie: ꝛ inter lenē ꝛ pilosuꝫ: ꝛ iter albū ꝛ brunū: ꝛ capilli ei⁹ cū est puer sunt declinatores ad albedinē ꝙꝫ ad nigredinē: ꝛ cū puenit ad finē adolescētie fit ꝛm ꝓnū illius: hec ille. Eadē meminit raſ. 2. al. c. de signis cōplonis eālis.

sita in primo genere vt equalitas tactus in caliditate ⁊ frigiditate ⁊c. quedaz in quarto genere vt signa sumpta ex calore ⁊c. hic vero aggregant in vsum. ¶ Secundū notandū q̄ dixit (accepta ꝛ alijs que diximus:) q̄ q̄n ꝛcter. superius de signis cōplexionū corporis distēperatis fecit etiā mentionez ꝛ signis temperate cōplexionis in multis generibus signorum vt supra patuit.

¶ Sed ex hoc statim oriꝛ dubitatio: q̄ videf q̄ signa cōplexionis temperate habeantur ⁊ cognoscantur ex signis cōplexionis distēperate: ⁊ sic cōplexio distemperata est notior complexione tēperata. Itē hoc arguitur rōne. s. q̄ complexio distēperata sit notior: q̄z temperata: q̄ illud q̄d cognoscit positiue est principiū eius q̄d cognoscit priuatiue: sed cōplexio distemperata cognoscitur positiue ⁊ tēperata priuatiue. ideo ⁊c. Ulda. pz: q̄ habitus est principiū cognoscendi priuationem. mi. apparet: q̄ complexio distemperata cognoscitur p̄ sensum calidi ⁊ frigidi ⁊c. cōplexio vero tēperata p̄ priuationē calidi ⁊ frigidi ⁊c. ¶ In oppositū est. Ḡ. in. 2. thegni. 1. cō. 11. trac. testiculorū. ca. 8. ꝛ signis complexionis totius. vbi dicit q̄ oīa talia dicunf respectu ad tēperatū: ⁊ p̄ ipsum cognoscunf vt statua Polycreti ⁊c. Itē. Ḡ. prīo ꝛ cōplexionibus dicit q̄ complexio tēperata est antiquior in nā ⁊c. regula cognitionis oīum aliarū cōplexionum.

¶ Ad hoc dicendū q̄ tēperata ⁊ distēperata cōplexio p̄t accipi vno modo sub rōne mediationis ⁊ extremitatis vt adinuicē referuntur: ita q̄. s. tēperata habz rationē medij ⁊ vt distēperata hz rationez extremi. Alio modo possunt considerari quantū ad cognitionē ipsorū. Si primo modo accipiaf tunc dico q̄ cōplo tēperata est prior ⁊ est principiū cōplonū distēperataruz: cuius ratio est: q̄ illud q̄d est medietas aliquoz extremorū includens illa extrema virtute ⁊ non econuerso: a quo oīa alia deficiūt est principiū cognitionis extremorū: sed complexio temperata respectu distēperatarum est hoc quare ⁊c. ⁊ sm hoc dicebat Bal. in thegni q̄ omnes cōplexiones sumunt principiuz ab hac: ⁊ habet se inter istas cōplexiones sicut statua Polycreti inter ceteras statuas: ⁊ hoc mō etiā loquif. Ḡ. primo ꝛ cōplexionibus. Si aūt considerek. secūdo modo sic dico q̄ distēperata est notior temperata: ⁊ est principiū cognitionis eius: cuius ratio est: q̄ id q̄d habet rationez superabundantie est notius nobis q̄z id q̄d habet rationem medij: sed complexio distemperata respectu temperate est huiusmodi: quare ⁊c. Illa ratio patet: q̄ citius occurrit nobis caliditas vel frigiditas q̄z temperantia inter hoc: ⁊ q̄ in hac cognitione sufficit solus sensus tactus. Ideo solet dici ad istam questionē q̄ cōplexio distemperata est notior quo ad sensum ⁊ quo ad nos: sed complexio tēperata est notior simplr ⁊ quo ad intellectum: modo si ista solutio intelligaf sic q̄ cōplexio distēperata sit notior simplr quo ad sensuz: q̄ in hac cognitione solū sufficit cognitio sensus tactus ad distinguendū inter hec: ⁊ q̄ complexio equalis sit notior quo ad intellectū: q̄ in tali cognitione semp est necessaria cognitio intellectus ad videndū respectū q̄ hz mediū ad extrema: q̄ eget cōparatione ⁊ discursu intellectus: ⁊ vt sic bene dicūtaliter nō.

¶ Subdit vlterius q̄ signa sunt equalitas tactus in caliditate ⁊c. i. ceptio p̄ sensuz tactus complexionis equalis inter calidum ⁊ frigidum ⁊c. non tū intelligatis q̄ accipiatur hec equalitas rationē ponderis: q̄ talis non est reperibilis in natura: sed intelligit ꝛ equalitate ad iustitiā que sumif in relatione ad operationes que ꝛcent naturaliter corpoī humano.

¶ Subdit vlterius ficcitate ⁊ humiditate. ⁊ addit statiz ⁊ duritie ⁊ mollitie: q̄ sicut apparet. 1. ꝛ cōplexionibus. cap. 3. calidū ⁊ frigiduz per se cognoscunf ad tactum: sed humidū ⁊ ficcū per se nō percipiunt in corporibus: sed p̄ duritiē ⁊ mollitiē.

¶ Subdit vlterius q̄ in hoc corpe est equalitas coloris in albedine ⁊ rubedine. s. est color cōmixtus ex albo ⁊ rubeo: ⁊ ratio huius est: q̄ in tali cōplexione non est abundantia calidi vel frigidi ⁊c. ideo nō est abundantia coloris albi nec rubei: sed mediocritas eoruz cum ibi sit mediocritas cause. Et notandum q̄ hec cōmixtio non est solum sm sensum: sed est cōmixtio vera: q̄ earum cāe sunt cōmixte cōmixtione vera scilicet calidū frigiduz ⁊c.

¶ Et si dicaf q̄ in corpore calido ⁊ humido est etiam talis color cōmixtus ex albo ⁊ rubeo sicut dicitur in thegni. Dicendum q̄ in corpore calido ⁊ humido nō est cōmixtio vera: ideo nec color vere cōmixtus.

¶ Et si dicatur quis color ercedit vel albus vel rubeus in cōplexione equali. Dicendum q̄ rubeus vt credo: cuius ratio est: q̄ sicut apparet. 4. ꝛ regimi. sanita. color corporis insequitur dominiū humoris p̄dominantis in eo sm naturā: ita q̄ talis est color qualis humor qui contineref in corpore qui diffundif versus cutē ⁊ non alius: cū aūt inter humores sanguis sit magis tēperatus: ideo sanguis magis abundat in corpore tēperato q̄z alius humor: ⁊ cum enim color sit rubeus: ideo color corporis temperati ꝛclinat ad rubeum: sed non multū: q̄ non abundat excellenter in sanguine q̄ in eo etiam est cōmixtio aliorūz humorum.

¶ Subdit vlterius q̄ hoc corpus est medium inter craſſitiem ⁊ maciem: q̄ in eo est causa vtriusq; tū sm naturā magis abundat craſſities in eo: eo q̄ in ipso nō est mediocritas ponderis vt dictum est: sed cum tali cōplexione magis stat humidum q̄z siccum: q̄ humidū est magis amicum nature q̄z siccum: humidum est causa craſſitiei vt supra dictum est: ideo magis ꝛclinant ad craſſitiem q̄z ad maciem.

¶ Et equalitas disp̄nis.) Diceret aliquis numqd in corpore complexionis tēperate abundat magis somnus q̄z vigilia. Et videf q̄ equaliter abundet cuz sit medium inter qualitates extremas: que sunt cause somni ⁊ vigilie: ideo ⁊ somnus ⁊ vigilie erunt sibi equaliter. Item hoc arguitur aucto. Arist. primo ethico. cap. 18. qui dicit medio vite. i. somno differt felix a misero. ergo videtur velle q̄ somnus diuidat vitam: ita q̄ est equalis cum vigilia.

¶ Ad hoc dico q̄ sm naturam tempus vigiliarū in corpore dz esse lōgius tēpore somni: cuius ratio est: q̄ hoc corpus nō dicif tēperatū eo q̄ habeat equalitatē pōderis: sed conuenientē nature in suis opationibus: nā equalitas pōderis est ipossibilis: ⁊ ideo non erit tempus somni ⁊ vigilie equalis: cū eoꝝ cāe non sint equales in hoc corpore. Itē vt supra dicebaf somnus nō est ex prima intentione nature: q̄ est impotētia ⁊ ꝛfectus: vigilia autez est tempus perfectionis operationis vel opationū: ergo tps vigilie dz esse maī tēpore somni ⁊ nō equale.

¶ Ad dictū aūt phy. dicēduz q̄ accipit dimidiū large ⁊ nō punctaliter vt arguis quare non valet.

¶ Quere vtrū in corpore tēperato sit ꝑfectio intellectus ⁊ memorie ⁊ omniuz aliarū operationū aīe. scz naturaliū ⁊ vitaliū magis q̄z in qualibet alia complexione. Et arguitur q̄ bonitas intellectus ⁊ memoria nō significāt super complexionem temperatā sed calidā. Ꝓterea Ari. 2. ꝛ partibus animaliū dicit q̄ quedā animalia exanguia que habēt quandā humiditatez subtilē sunt meliores cognitionis ⁊ memorie ⁊ magis disciplinabilia q̄z que habēt humiditatē grossam ⁊ exēplificat sicut apes ⁊ muscealia ergo complexio est melioris intellectus que hz humores subtiliores: sed cholerici habēt humores subtiliores q̄z sanguinei ⁊ sunt calidi: ergo bonitas intellectus nō significat sup cōplexionē tēperatā: imo super calidam. Item perfectio memorie est citatē consequif: ergo corpus q̄d hz cerebrum siccum habet meliorem memoriaz: sed corpus temperatū non habet cerebrū siccum: ergo nō habet memorie ꝑfectionē. Et q̄ Aui. generalizat q̄ in hoc corpore omnes opationes sunt ꝑfectiores q̄z in quolibet alio corpore: ostēdo q̄ nō sit vez: nā digestio ⁊ appetitus videnf melius fieri in alijs corpoīb⁹: q̄ dicit. Ḡ. in. 2. thegni. 3. ⁊. 4. ter. trac. ꝛ ventre. q̄ venter frigidius appetere quidē bonus digerere nō bonus calidus econuerso. Item oleatus est melior in cerebro sicco q̄z in tēperato: nā videmus cārnes habere meliorem odoratum q̄z homines.

¶ In opposituz est Aui. hic. ⁊ Bal. in. 2. thegni ter. cō. 10. in libro ꝛ bona habitudine: vbi dicit q̄ omnes operationes huius corporis ꝛcueniunt ad summā perfectionem.

¶ Ad intellectū huius cōmis est notandū q̄ nos possumus loqui ꝛ opatiōibus vuplr. Uno modo singulariter ⁊ distincte. Alio modo ꝓiunctiz. p̄t habēt ordinē ad scimuicē: nā cū oēs opationes ꝓcedāt ab vno corpe hūite vnū finē: nam tandē ducunt ad vnū finē: quecūq; aūt sunt vnius finis sunt ēt vnius ordinis: ergo cōtingit ēt cōsiderari istas opationes respectu finis. Si primo mō cōsiderenf. s. distincte ⁊ singulr dico q̄ nullū est inconueniens q̄ aliq̄ opatio melius fiat in corpe distēperato q̄z tēperato: ⁊ rō huius est: q̄ sicut apparet. 6. ꝛ accidenti ⁊ mot. cap. 3. diuerse opationes requrūt diuersam temperiem calidi: nam digestiua requirit aliud q̄z attractiua ⁊ retentiua q̄z expulsiua ⁊ memorativa aliud q̄z apprehensiua ⁊c. Sed cum impossibile sit in corpore temperato reperiri omnes istos modos temperiei: in distemperatis autem sic vt notum est: ideo non est inconueniens q̄ in corpore aliquo distēperato fiant perfectiores operationes q̄z in temperato sicut calidas p̄t melius digerere ⁊ frigidus melius appetere q̄z temperatus: ⁊ cerebrū siccum p̄t melius olfacere temperato ⁊ melius memorari ⁊ sic de alijs.

¶ Sed ni dices hoc non est verum: q̄ perfectio operationum semper insequitur temperamentum complexionis: nunc aūt in corpe distemperato non est temperies: quare ⁊c. Dicenduz q̄ maior est vera de temperamento non absolute: sed q̄ debetur illi operationi: ⁊ cum dī in corpe distemperato non est temperies verum est absolute: sed est q̄ debetur illi operationi. Si aūt considerentur vt hūt ordinem ad scimuicez: tunc dico q̄ cōplementum ⁊ ꝑfectio operationū solum reperif in corpe temperato: ⁊ rō huius est que sumif ex significato huius nois temperamentū: nam p tēperamentū intelligimus temperamentuz q̄d debetur aīe melior. mō quo mō est possibile ad suas explendas opationes: ⁊ nō stomachus calidus melius digerit q̄z tēperatus nō tū ita bñ digerit prout digerere ꝓportionem hz cuz attractiua q̄z expulsiua ⁊ retentiua ⁊c. sed in stomacho tēperato oēs ꝓportionaf q̄ mī appetit ⁊ tñ attrahit quātuz p̄t digerere ⁊ nō plus ⁊ sic de alijs: sed stomachus calidus si bñ digerit non tantum appetit: ⁊ eodem mō de memoria: nam hz de se melior sit in cerebro sicco q̄z tēperato: nō tū vt deservit intellectui: q̄ hz spūs male se mobiles ⁊ grossos q̄ fic non representant spēs vt debēt: sed in cerebro temperato est memoria proportionalis intellectui ⁊ de tali hoc verum est dicere q̄ homo est aial sapientissimū ⁊ prudentissimū ⁊c.

¶ Ad rōnes. Ad primā q̄ superius dixit de memoria ⁊ perceptione velociter ⁊ intellectu velociter ⁊ non absolute.

¶ Ad secūdam quod dicit philosophus. 2. de partibus aīalium ⁊c. Dicendum q̄ Aristo. ibi intelligit de animalibus habentibus humiditatem subtilem in comparatione ad animalia habentia grossaz: hz sit de se temperata: q̄ licet aliquando nominare media nominibus extremorum. Uel dicendum q̄ non intelligit q̄ habeant humiditatē subtilē in substātia: sed peruiā ⁊ clarā: ⁊ talem hz corpus temperatum: ideo ⁊c.

¶ Ad tertiam de memoria ⁊ de odoratu ⁊ de alijs verum est sm se: tamen non vt habent ordinem adinuicem.

¶ De signis eius qui egreditur ab equalitate superflue. Lapsm. 5.

a i **Ste est ⁊c.** ¶ Postquam determinauit ꝛ signis optime complexionis inter corpora: hic determinat ꝛ signis pessime complexionis intrinsece. Et primo modo ostendit q̄ est corpus pessime se habens inter corpora ex parte complexionis. Secundo ostendit q̄ est corpus pessime se habens ex parte compositionis. ibi (Lūcq;

Jacobus

¶ De signis eius qui egreditur ab equalitate superflue. Lap. 5.

i **Ste est ⁊c.** ¶ In hoc ca. primo dat signa hominis multuz elongati ab equalitate in complexione. Secundo in compositione. ibi (Lumcq; eius compositio.)

¶ In prima parte dicit primo q̄ homo superflue egressus ab equalitate. i. completa sanitate membrorum est ille cuius membra diuersificantur in suis complexionibus sicut habens stomachum frigidum ⁊ epar calidum: talis enim reputatur elongatior a sanitate q̄z qui hz vtrumq; calidum vel vtrumq; frigidum illo respectu q̄ est minus capax curationis: ⁊ vix artificialiter regi potest: q̄ si dederis

De partibus.

ei frigida nocebis stomacho: si calida epati. Secundo dicit q̄ forasse membra principalia corporis superflue egressi ab equalitate sunt adinuicez contraria sic q̄ labuntur ad ꝓtrarias qualitates vt cerebr ad frigus: epar vd caliditatem. Et q̄ talis egressus a eq̄itate est oium pessimus. Iuxta illud Bal. 2. de regi. sani. c. ꝛ. Egrotatissima qdem ea sunt quecūq; ꝓtrarijs crasibus ꝓncipalissimas particulas hūt supabundates. Moderatior vero est in qbus ita disponunf he que non principales: hec ille. Sed egressus mēbroz ab equalitate sm similē lapsum deterior est ille cuius qualitates magis excedunt: ⁊ precipue in frigido ⁊ siccō. Iuxta illud Bal. ibi. Igitur corpus q̄ similē hūt discrasiam manifestū est q̄ pessima

sunt

Universidad de Deusto

ꝛ Cuiꝰ eius cõpositio. Verbi gratia dꝛ primo ꝛc̃. ¶ Notãdũ qꝫ corpus pessime se habẽs inter corpora est id qđ ſm sui naturã recedit a naturali: ute aũt recessus est naturaliꝰ duplex. ſ. in cõplexione ꝛ cõpositione: ideo corpus qđ recedit a naturali in cõplexione ꝛ cõpositione est pessime inter corpora oĩa: qꝫ non dicit pessime nisi in relatione ad opationes: iste opationes sunt duplices. quedã sunt naturales: ꝛ quedã sunt anime: ꝛ iste sunt nobiliores naturalibus: qꝫ opationes naturę ordinant in operatiões anime: nũc aũt operationes naturales fiunt a mẽbris cõsimilibus sicut a pꝛiis instrumentis: operationes aũt anime a membris organicis: ita qꝫ h̃ est ꝺ̃ia iter mẽbra ꝓsimilia ꝛ organica: ꝛ iõ exẽplificauit dꝛ vtraqꝫ natura: exemplificat etiam dꝛ intellectu maxime: qꝫ est nobilioꝛ opatio anime: sicut dicit. 7. politicoꝝ oĩa ordinãs ad ipsum: ideo nõ solum dꝛficit in aliꝭ opationibus: sed etiam est mali intellectus. ¶ Dicit vlterius faciẽ rotundã. ſu. plus q̃ oporteat: ita qꝫ nõ sit plana a lateribus: ꝛ tunc in ipso spiritus malo motu mouenꝫ: qꝫ in circulum ꝛ sic dat malũ iudiciuꝫ dꝛ sensibilibus ꝛ sic male operatur. ¶ Subdit vlterius ꝛ fronte carnis multitudinẽ. ſu. qꝫ hoc est contra naturã: qꝫ in facie dꝛbent esse multa ossa ꝛ parum dꝛ carne: quando aũt est multitudo carnis: hoc est ꝓpter multam humiditatem ꝛ ꝓpter defectũ caloris non potentis ipsam assumere (ꝛ in collo) ſu. qꝫ oritur nucha oritur a cerebro: ꝛ sic orta non attestanꝫ principio. (Et in pedibus.) i. ſi habuerit multitudinẽ carnis in extremitatibus: hoc est signũ mali motus materie ad extremitates ꝛ dꝛfectus caloris non potentis eã mittere vbi opꝫ. (Et eius facies medie sphꝛe similis.) ideſt ad modũ medietatis corporis rotundi ad modum vnius tortelli. ſ. qꝫ habeat faciẽ planam non anterius curuatam ꝛ posterius gibbosam ꝛ talis dꝛficeret in imaginatione ꝛ iudicio: ꝛ econtra sic dꝛficeret in memoria. (Et mandibule magne fuerint.) Est signum qꝫ sunt magni cõmestores vt apparet in phꝫsionomia Aꝛist. ꝛ habent loca digestionis calida. ſ. stomachũ ꝛ epar: ꝛ per ꝓns habent multitudinẽ fumoꝝ inordinate ascendentium ad cerebꝝ qui etiã impediunt cogitationem.

¶ Quare dicit qꝫ corpus pessime ꝓplexionis inter alia corpora est id cuius mẽbra in exitu a tẽperamẽto sunt cõtraria in cõplexione: ideo querit vtrũ egressus mẽbroꝝ ab equalitate ſm lapsum similẽ sit minus malus q̃ ſm lapsuꝫ dissimilẽ. ṽ. g. vt si egressus stomachi ꝛ epatis versus calidũ sit minus malus q̃. ſ. si stomachus egrederet versus calidũ ꝛ epar virtus frigidũ vel ẽcõuerso: ꝛ arguitur qꝫ lapsus versus dissimilẽ qualitatẽ aliquoꝝ membroꝝ sit minus malus q̃ ſm similẽ ꝛ ꝑcipue in mẽbris principalibus sicut tãgit Aui. nam ille egressus a tẽperamẽto est minor qui est cũ minori distẽperamẽto membroꝝ: sed lapsus ſm cõtrariã qualitatem est hmõi. ergo ꝛc̃. ¶ Da. pꝫ: qꝫ malitia in egressu a tẽperamẽto accipitur pnes supfluitatẽ egressus. ¶ Di. apparet: qꝫ qñ lapsus duoꝝ mẽbroꝝ erit versus cõtrariã qualitatẽ: tunc vnũ minuet dꝛ distẽperamẽto alterius: ꝛ tũc temperabũt se adinuicẽ sicut si epar distẽperetur versus calidũ ꝛ stomachus versus frigidũ: tunc epar diminuet dꝛ frigiditate stomachi ꝛ stomachus dꝛ caliditate epatis vel cerebꝝ ꝛ cor eodẽ modo: qꝫ sicut dicit Gal. in thegni mẽbra principalia sibi inuicẽ ꝓtraria cõparãtur: sed lapsus ad equalitatẽ similẽ magis auget discrasiã: quare ꝛc̃. Preterea ille lapsus est minus malus qui magis assimilaꝫ dispõni naturali mẽbroꝝ: sed lapsus ad qualitatẽ contrariã est magis hmõi q̃ q ad similẽ: quare ꝛc̃. ¶ Da. pꝫ: qꝫ lapsus magis filis naturali est minus malus: vt pꝫ ꝑ totũ cõmentũ primi ꝓno. ¶ Di. apparet: qꝫ membra hñt vtplm cõplexionẽ cõtrariã: vt quedã sunt calida vt cor: quedã frigida vt cerebꝝ: quedã humida vt epar: ꝛ quedã sicca vt ossa: ĩmo quedã sunt cõtraria aliꝭ ad tẽperandũ ipsa: vt cerebꝝ ad tẽperandũ cor naturaliꝰ fuit ei contrariũ: ergo ex lapsu ad contrariũ fit tpamẽtũ ꝛ ex cõgregatione mẽbroꝝ adinuicẽ sicut resultat tpamentuꝫ ex eis ex nãli cõtrarietate ipsoꝝ cõgregatoꝝ adinuicem: aut saltẽ minor lapsus q̃ si distẽperentur versus similẽ qualitatẽ. ¶ In oppositũ est Auic. hic. ꝛ. 25. in. 6. dꝛ reg. sani. ꝛ Rasis in almãsor. ꝛc̃. ¶ Ad hoc dicendũ qꝫ qñ querit vtrũ distẽperãtia membroꝝ sit prior quãdo est lapsus ad similẽ vel cõtrariaꝫ qualitatẽ qꝫ mẽbra ipsa: ꝛ precipue principalia possunt labi a tẽperamento dupliciter: aut lapso medico aut valde magno: si fit lapsus modicus tunc dico qꝫ minus malũ est ad dissimilem q̃ similẽ qualitatẽ: qꝫ si fit valde magnus lapsus minus malũ est ad similes

Jacobus

sunt ea que vehementes habent has ꝛ marime frigidas simul ꝛ siccas.

Cumqꝫ ꝛc. ¶ In scda dicit qꝫ qñ cõpositio siue organizatio mẽbroꝝ hoꝛe supflue egressi ab equalitate fuerit dissimilis. i. multum varia: talis erit malus seu male morginatus ꝛ ẽt malus in ingenio ꝛ intellectu. Et de tali hoꝛe dat exẽpla tria. Primũ est vir magnũ ventrem gerens ꝛ digitos curtos ꝛ caput rotundũ ꝛ faciẽ rotundam ꝛ staturã coꝛpis magnam siue altam. Scõm est vir paruũ caput habens ꝛ multã carnem in facie ꝛ fronte collo ꝛ pedibus ꝛ faciẽ rotundã ad instar medie sphere ꝛ si cũ hiꝭ oibus mandibule ipsius magne fuerint erit valde diuersus. i. vehemẽter elongatus a bonitatibus morum ꝛ phisionomie. Tertiũ est vir rotundi capitis ꝛ frontis rotunde ꝛ faciei rotunde valde colli vehementer grossi oculoꝝ tardi motus: talis eniꝫ plus ceteris elongatur a bonitatibus moralibus ꝛ viuacitate ingenij. Ad ꝓposituꝫ primi exẽpli dicit Raſ. 2. alman. Uentris magnitudo libidinis dꝛclarat nimietatem. ¶ Manus valde curte stultitiã significant. Cuius facies vehementer rotunda est stultus est. Et ad propositum scõi ꝛ tertij exemploꝝ dicit ibi qꝫ signa habentis hebetem naturam sunt qꝫ est multũ albus vel qꝫ est multuꝫ brunus vel niger vel fuscus inter quoq; est magnus ꝛ digiti curti ꝛ facies valde rotũda atq; in maxillis carnis multitudo. De siis preterea significatiõibus est qꝫ in collo ꝛ pedibus ꝛ in eo qđ est inter ea multa existit carnositas. Uenter quoq; cum rotunditate fortis prominet. Et qꝫ eius spatule sursuꝫ sunt eleuate: ꝛ frons in rotunditate pile similitudinem ac si esset gibbosa ꝛꝫ multas habens carnes. ¶ Mandibule ẽt eius magne ꝛ crura longa est ẽt facies longa ꝛ colluꝫ grossum: hec ille. ¶ Multa alia signa male cõpositionis ꝛ malitie morum ꝛ intellectus ponit illic ꝛ Ari. in suo libello de phisionomia.

qualitatẽ q̃ ad dissimilẽ. ṽ. g. dꝛ primo vt si cor excedat aliquantulũ versus calm melius est vt cerebꝝ excedat versus frigidũ aliquãtulum q̃ versus calidũ: ꝛ eodem modo dꝛ stomacho ꝛ epate ꝛ splene ꝛ renibus ꝛc̃. ꝛ ratio primi est huius: qꝛ ille lapsus est minus malus ꝓ quẽ magis corrigit malitia vnius mẽbri per malitiam alterius q̃ ille ꝓ quem augeꝫ: sed hoc fit per lapsum ad dissimilẽ qualitatem magis q̃ ad similẽ qualitatẽ quãdo discrasia est modica in vtroq;. ergo ꝛc̃. ¶ Da. patet: qꝛ melior est remotio malitie q̃ eius augmentũ. ¶ mi. apparet: qꝛ si ꝓ exteriora cõtraria apꝓpriata corpori corrigit malitia mẽbroꝝ interioꝝ multo fortius ꝓ cõtrarietatem interioꝝ: modo ita est qꝫ videmus qꝫ friditas stomachi emendaꝫ ꝑ appositionẽ calidoꝝ exterioꝝ: qđ ergo est ĩcõueniẽs qꝫ emẽdeꝫ a caliditate epatis: certe nullũ: quare ꝛc̃. Si aũt lapsus a tpamento sit magnus valde: dꝛ quo videtur hic loqui Aui. qđ apparet ꝓ rubricã que dicit. capl'm 5. dꝛ signis eius q egrediꝫ ab equalitate supflue: tunc dico qꝫ egressus mẽbroꝝ versus distẽperantiã ꝺ̃riaꝫ est multo peioꝛ q̃ versus similẽ: ꝛ ratio huius est: qꝛ id distẽperamentũ est peius cũ quo magis cõiungit dꝛfectus in virtute: sed hec est rõ in distẽperamento ad dissimilẽ qualitatẽ magis q̃ ad similẽ. ¶ Da. ꝓꝫ qꝛ distẽperamentũ mẽbroꝝ nõ est malũ nisi inquãtũ deiꝫit ꝛ deficere facit virtutẽ: minor apparet ꝓ quoddã dictũ Aui. infra dꝛ pulsibus tempoꝝ vbi dicit: ita qꝫ discrasia dissimilis facit maiꝰ nocumẽtũ in virtute q̃ similis. Itẽ hoc apparet rõne qꝛ fortitudo virtutis in toto regimine humani coꝛporis dꝛpẽdet ex hoc qꝫ membra habẽt ordinem inter se quẽ dꝛbẽt naturaliꝰ habere: ergo opꝫ vt mẽbra habeant, quandã ꝓportionem ad seinuicẽ: quanto ergo est maior distẽperantia vel disꝓportio inter mẽbra tanto virtus eoꝝ est dꝛbilior: sed in egressu ad dissimilẽ discrasiã facit maiorẽ disꝓportionẽ inter mẽbra q̃ in egressu ad similẽ qñ discrasia est magna ergo id cor corpus qđ est multũ egressum ab equalitate versus qualitatẽ cõtrariã est dꝛbiliꝰ ꝛ ꝓius se habens q̃ id qđ est egressum ad similẽ discrasiã: ꝛ ideo consueuit dici qꝫ lapsus ad discrasiã similẽ est tantũ vnus: sed ad cõtrariã est duplex: qꝛ versus duo extrema: nunc aũt ꝓior est malitia multiplicata q̃ simpler: ergo corpus qđ sic hꝫ mẽbra simili modo discrasiata est minus male disꝓpositũ q̃ qđ est discrasiatum versus ꝺ̃riã. Preterea ille lapsus ad cõtrariam peius põt corrigi q̃ ille q est ad similẽ discrasiam: ergo ꝛc̃. maior patet: minor ꝓbaꝫ: qꝛ in correctione cõtrarij lapsus nihil põt esse iuuatiuum vni membro quin noceat alteri. Si autez est lapsus ad similem sufficit eadẽ res iuuatiua vtriq; vel saltẽz non se impediunt: quare ꝛc̃. ¶ Tunc ad rationes. Ad primam cõcedatur maior: ad minorẽ dicendũ qꝫ correctio que fit in vno membro ab alio sikꝫ sibi cõtrario bene est possibilis cũ est paruus recessus versus dissimilẽ discrasiã vt dictum est: nõ aũt qñ labitur multum versus dissimilẽ qualitatẽ: qꝛ nõ est imaginandũ qꝫ ex membris distemperatis accidat temperamentũ sicut ex pmixtione aque calide cũ frigida: qꝛ mẽbra non miscenꝫ adinuicem: sed qꝛ frigidũ qđ est in vno membro corrigit a mẽbro alio calido: sed qñ est tantus lapsus in vno membro versus vnum cõtrariuꝫ qꝫ virtus est defecta in eo: tunc non corrigitur aliud: ĩmo accidit maior dꝛfectio in toto. ¶ Ad aliã cum dicitur ille lapsus qui magis similatur cõplexioni naturali est minus malus cõceditur: ad minorẽ dico qꝫ falsum est. Ad probationem cũ dicit qꝛ membra hñt cõplexionẽ diuersam ad seinuicem: dicendũ qꝫ verũ est ſm naturã: sed qñ est lapsus magnus ad contrariũ tunc est preter naturã: ꝛ tũc est prior q̃ si esset totus lapsus similis: ꝛ sic de illo: quare ꝛc̃.

¶ De signis repletionem significantibus. Capl'm. 6.

Epletio ꝛc. ¶ Postq̃ deter. de significationibus cõplexionũ tam naturalium: q̃ accidentalium: hic sicut superius dicebatur deter. de significationibus cõpositionalibꝰ: ꝛ qꝛ hec signa magis querimus hic in dispositionibus egritudinalibus q̃ in sanie: ideo totus suus sermo versatur circa egritudinales compositiones: ꝛ qꝛ compositio egritudinalis vtplurimum fit ex repletione: hinc est qꝫ determinando de significationibus cõpositionis egritudinalis refert se magis ad significationes repletionis ꝛc̃. Capitulum sic procedit. Quia primo ponit signa repletionis. Secũdo ponit signa egritudinis repletionalis. ibi (Cum materie coniungũtur ꝛc̃.) Prima in duas. Primo ꝓponit signa repletionis. Scõo

De partibus.

¶ De signis repletionem significantibus. Cap. 6.

Epletio ꝛc. ¶ In hoc cap. pꝫo distinguit ꝛ describit primo duos modos repletionis. Secundo dat signa repletionis ſm vasa. ibi (Repletionis vero.) Tertio repletionis ſm virtutẽ. ibi (Et repletionis qdẽ.) ¶ In prima parte que est presens ter. pꝫo dividit repletionem. Scõo describit illam que est ſm vasa. ibi (Repletio vero.) Tertio illam que est ſm virtutem. ibi (Scõm virtutem vero.) ¶ In prima parti. dicit qꝫ duo sunt modi repletionum. Unus illoꝝ est ſm vasa. ſ. foramina membroꝝ vias ꝛ receptacula cum distendunt ex quãtitate contentoꝝ. Alius modus est ſm virtutem cum. ſ. virtus oppꝛimit non ex multitudine vel magnitudine contentoꝝ sed ex malitia qualitatum suarum. Adde si vis moduꝫ tertium compositum ex his cum. ſ. contenta in mẽbris grauant ea simul quãtitate ꝛ qualitate. ¶ Hos repletionum modos ꝛ curas eoꝝ tangit Gal. lib. suo de flobotomia ca. 4. dicens. Demõstrato igitur in lib. de multitudine dupliciter fieri ꝛ dici qꝫ multum ſm alterum qdem significatoꝛ vt ad virtutem: ſm alteruꝫ vero vt ad spaciositatem continentiũ humores vasoꝝ: quod noiamus qdam ſm euchima eũonis est vtriq; opus siue in egrotãte homine siue in sano superueniat. ¶ Repletio vo ꝛc̃.) ¶ In scda dicit pꝫo qꝫ repletio ſm foramina est vt sint humores ꝛ spũs supflui in quãtitate quãuis ipsi boni sint in suis qualitatibꝰ: ꝛ hec repletio plectoria solet noiari. Et põt extendi nomẽ istius repletionis ad repletiones stomachi ex cibis intestinoꝝ ex fece vesice ex vrina peccãtibꝰ sola sui quãtitate. Et sub noie spũum põt intelligi vapores ꝛ fumi quos in coꝛpe necesse est fieri ꝑ opationẽ caloris in nutrimẽtũ. Scõo dicit qꝫ hñs hunc repletiõis modũ ſm timorẽ motus existit. i. timere hꝫ motiones fortes ꝛ sibi cauere ne se violẽtis

Universidad de Deusto Biblioteca

qz repletio non fit nisi ab humoribus dominantibus in corpore ponit signa humorum dominantium in corpore. ibi (Sanguinis significationes ⁊c.) Prima in duas. Primo proponit distinctionem repletionis. Secúdo ponit signa vtriusq; membri distinctionis. ibi (Repletio vero fm foramina.) Repletio vero. hic declarat istos modos repletionis. Et primo repletionis que fit fm vasa. Secundo que fit fm virtutem. ibi (Secundo virtutem vero.) ¶ Notandum circa primaz partem q repletio fm foramina est repletio fm vasa: ⁊ qz repletio fm vasa est repletio alicuius quãti occupantis venas que sunt ppria vasa humorum sicut repletur vnus vter aqua vl oleo: ideo dicitur repletio fm quantitatem quecũq; adeo est magna: vt in eis illa vasa findantur ideo in eis timet motus ⁊ ebullitio ne vasa illa findant ⁊c. a ¶ Hoc autez ⁊c. ¶ Hic declarat istũ modũ repletionis per accidentia concomitantia.

b ¶ Secũdũ ⁊c. ¶ Queritur circa istam partem vtrum fit dare aliquam repletionem quo ad virtutẽ. Et arguitur q non: quia repletio nõ debetur nisi ei qđ continet illud sicut vas vel quantitatez: sed virtus non cõtinet aliud sicut vas vel quantitatem: ideo ⁊c. Itez ponit q repletio quo ad virtutem est repletio in quali: sed videtur etiam q fit in quanto respectu virtutis: quia repletio qua virtus decidit est repletio fm virtutem: sed virtus aligñ decidit propter repletionẽ quãtitatis: ergo repletio quãtitatum est repletio fm virtutem: maior patet per illum aphũ. 16. sc̃de partic. Ubicũq; cibus preter naturã ⁊c. minor apparet: qz virtus non soluz ⁊ficit propter malitiam humorum: sed etiam ꝓpter eorum multitudinem: ideo dicit ibi Gal. q quidam intelligebant solũ ⁊ repletione quo ad quantum: quidam autẽ solum in quali: ⁊ dicit q potest ⁊ficere vtroq; modo. ¶ Dicenduz q dupler est repletio vt hic dicit Auic. vna est fm vasa: alia est fm virtutem. ⁊ ratio huius est qz repletio dicitur dispositio eius qđ continet: qz hoc dicitur repleri. s. id qđ continet ⁊ nihil aliud: ⁊ ideo sicut dupler est continens humores: ita etiam dupler est repletio: quoddã enim est continens eos sicut vas ⁊ tale ẽtinens sunt vene que continent humores localiter: ⁊ ideo sunt concaue sicut alia vasa contentiua res exteriores. Aliud est cõtinens formaliter. s. q gubernat humores ⁊ tale continens habet naturam similẽ nature loci: nam sicut locus debet esse saluatiuum locati: ita virtus est saluatiua humorum: ⁊ ideo dicebat Arist. 7. politicorum. q anima cõtinet corpus isto modo: qz ipsum regit ⁊ saluat: dicit ergz q sanitas est ꝓportio calidorum frigidorũ humidorum siccorum in relatione ad continẽs vt ad animã: ⁊ ideo repletio aut refertur ad aliquid qđ continet vt locus: ⁊ tũc est repletio quo ad vasa: qz vas continet id qđ est quantũ: ideo etiam talis repletio dicitur repletio quãtitatis: ⁊ ideo causat extensionẽ adeo q vasa aliquando crepentur. Alia est continentia humorum que fit a virtute fm quã sunt conseruata in dispositione naturali: quãdo ergo humor peccat in quali: tunc est repletio quo ad virtutem. ⁊ hoc merito contingit: qz quãdo est malitia humorũ in quanto solum: tunc virtus non ꝓpter hoc deficit: ⁊ ideo dicit Auicen. q tunc nõ vincunt virtutem imediate ante partem aliam: ⁊z quidam dicant q illa littera est superflua: quia non intelligunt ipsam: sed fm ⁊fectum eucrasie ⁊ficit virtus: ideo repletio qualitatis est repletio fm virtutem: propter qđ Gal. 9. therapen. capitu. 11. docet quando est repletio solum in quanto q tunc ⁊rcemus flobothomare: sed in repletione virtutis nõ. Sed propter solutionẽ rationis est intelligenduz q repletio quo ad virtutẽ cõtingit dupliciter intelligi. Uno modo fit q deficiat ab operationibus consuetis: ⁊ hoc mõ repletio quãtitatis potest dici repletio quo ad virtutez quãdo est actu egz et superflua quãtitate humorum: ⁊ hoc mõ intelligit. G. repletionem virtutis in predicto aphõ. licet cõmuniter non intelligatur: ⁊ si non ⁊ficit ab operationibus consuetis: non propter hoc dicitur repletio virtutis isto primo modo. Alio modo põt intelligi repletio virtutis qñ virtus ⁊ficit a regimine corporis: vt ꝓpter hoc q nõ deficiat ab operationibus consuetis: sed deficit a robore suo: qz est grauior aut pigrior in motibus: tñ est adhuc sanus: ⁊ hoc modo intelligit hic Auic. ⁊ nõ in predicto aphõ. ¶ Tunc ad rationes. Ad primam respõsio est: qz virtus cõtinet aliquo modo ⁊z nõ localr.

fm virtutem. Repletio vero fm foramina est vt sunt humores ⁊ spiritꝰ ⁊ si i suis qualitatibus boni existant in quantitate sui superflui: adeo q foramina impleuerint ⁊ extenderint. ¶ Hoc autꝫ habẽs fm timorem motus existit. Est nãq; cũ repletio venas scidit ⁊ ad suffocãtia fit fluxus ⁊ accidit suffocatio aut epilepsia aut apoplexia. Cuius quidẽ sanatio est vt cito cũ minutione succurrat. Sed qz ꝓp malitiam qualitatis humorũ contingit ipsos nocumẽtuz facere tñ nõ quãtitate: ideo vincit virtutẽ. ¶ Scõmb virtutez vero repletio est vt humores quãtitate sui nocumẽtum nõ faciãt: sed malitia qualitatis ipsoꝝ tãtũ: quapropter virtutẽ malitia sue qualitatis vincũt ⁊ fiunt inobediẽtes ad digerendũ ⁊ maturãdũ. Et hoc quidẽ habẽs ex egritudinibus timet putrefactionis. ¶ Repletionisc vo signa vlr sunt mẽbrorũ grauitas ⁊ in motibꝰ pigritia facici rubedo ⁊ venaꝝ inflatio ⁊ cutis extensio ⁊ plenitudo in pulsu ⁊ tinctura in vrina ⁊ spissitudo ⁊ paucitas ꝺsiderij: ⁊ visus debilitas: ⁊ somnia q̃ grauitatez portendũt sicut eius q videt se quasi mouere nõ posse: aut onus graue deferre aut loqui non posse: ⁊z videre se volare ⁊ motuum velocitas humores signãt subtiles: ⁊ in quantitate ꝑpata. Et repletionis qdẽ ⁊z virtutẽ signa sunt qdẽ grauitas ⁊ pigritia ⁊ desiderij paucitas q̃ ei ⁊ proprie repl'oni sunt cõia. Sz cũ repletio ⁊z virtutẽ est simplex nõ sunt vene adeo iflate: neq; cutis velut mẽtis extẽsionis: neq; pulsus adeo plenꝰ ⁊ magnus: neq; vrina multũ grossa: neq; color valde rubeꝰ: ⁊ ꝓcussio quoq; ⁊ laxitudo nõ ꝓueniũt i eo nisi post motũ ⁊ incessuz. Et videt in somnis pruritũ ⁊ mordicationez ⁊ incẽsionẽ ⁊ odores fetidos. Humor ẽt dñans cognoscit̃ p signationes ipsius q̃s noiabimus. Et fm plñ repletio fm virtutẽ generat egritudinẽ anteq; eius compleamur significationes.

¶ Ad secũdam patet p iam dicta: qz in illo aphõ. intelligit de repletione virtutis prout est in corpore egro: hic vero in neutro: quare non valet.

c ¶ Repletionis vero ⁊c. ¶ Hic ponit signa repletionũ. Primo facit hoc. Secũdo dat necessitatem cõsiderationis istorũ signorũ. ibi (Secundum plurimuz.) ¶ Iurta qđ notandũ q primo ponit duo signa cõia repletionis fm vasa ⁊ fm virtutẽ ⁊ sunt grauitas membrorꝫ ⁊ pigritia in motibus. Alia sunt signa propria repletionis fm quantitatem. Causa aũt pigritie ⁊ tarditatis in motibus est: qz sicut apparet per Gal. in cõmen. 6. secundi pronost. super illo. §. Bonum est modeste ⁊c. omne corpus animatũ cõponitur ex duobus: ex deferente ⁊ delato: deferens est spiritus: delatum est corpus: quando ergo est repletio quãtitatis: tũc corpus est ipproportionatum virtuti ⁊ moventi: ⁊ eodem modo quando est repletio virtutis: qz humores sunt ipproportionati virtuti ⁊ mali spiritus sunt nati causari ex eis: ⁊ ideo in tali corpore accidit grauitas ⁊ pigritia: rubedo autem faciei accidit propter repletionem sanguinis: ⁊ tinctura in vrina ⁊ spissitudo propter eandem causaz: paucitas appetitus est: quia virtus est aggrauata a multitudine humorum: ideo parum conuertit in nutrimentum: ⁊ per cõsequens parum appetit: potest etiam accidere ex repletione virtutis: siue ex malitia qualitatis sicut contingit in appetitu canino: sed hoc est per accidens. s. ꝓpter malaz cõplexionẽ frigidaz existentem in ore stomachi: ita qz ibi est paucitas desiderij naturalis: omnia alia sunt plana: quia excessus alicuius humoris ⁊z facere predicta accidentia: nam excessu alicuius humoris vnius solũ non stat bonitas qualitatis

Jacobus

exponat motibus: qz cũ vasa eius iã repletione nimia distẽsa pene crepent si cõtenta in eis motu violento ⁊ calore intenso acqsito p euz dilatent amplius rũpent vasa ꝓtinentia sicut castanee ⁊ oua subito igni imposite rumpunt suos cortices cũ sono ⁊ saltu: vel extinguent spũs ⁊ innatũ calorem suffocantes eos sua multitudine vt oleũ nimiũ lampadi impositũ extinguit ipsius ignẽ. Iurta illud Gal. aphõ. 1. cõmen. 3. illius cañ. In exercitãtibus ad summum. Si. n. vasa vltra modũ impleant timendũ est ne forte crepent vel calor nãlis suffocet vnde multi subitanea morte sunt extincti corpibus ptingentibus ad vltimitatẽ plenitudinis. Qñq;. n. repletio plectonica nimia venas findit ad quaz fissuraz si fuerit in pectoralibus sequit emoptoica passio. Et si ad loca suffocãtia. i. ad vias anhelitꝰ er quaz oppillatione fit suffocatio supabundãter fluxerit inatum calorẽ ꝓtinus extinguit ⁊ infert mortez. Accidit ẽt ex repletione plectonica suffocatio squinãtica mortalis cũ colligit in gutture sanguis tante multitudinis qz anhelitꝰ auferet ⁊ epilẽtia cũ partim oppilat meatꝰ cerebri p quos trãsiunt virtutes sensus ⁊ motus in totũ corpus ⁊ apoplexia cũ pfecte oppilat dictos meatus. Tertio dicit qz sanatio repletionis fm foramine est statim succurrere cum flobothomia: qz flobothomia est euacuatio vniuersalis que moltitudinem humorum euacuat.

¶ Secõm virtutẽ ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo qz repletio fm virtutez est in qua humores vel alie res replẽtes nocent malitia sue q̃litatis tñ ⁊ nõ sua quãtitate: vt qz sunt acuti mordaces sua caliditate vel ꝫgelãtes sua frigiditate vel findẽtes sua siccitate. Secõ dicit qz humores efficiẽtes. hanc repletionẽ vincunt virtutẽ malitia sue q̃litati. i. nõ obediunt ei in sui digestione maturatione ⁊ cõsumptione: nec plene subsãt regimini eius. Et hos inssit Hippocras prius digeri q̃z euacuent aphõ. 1. aph. 22. Digesta inqt medicari ⁊ mouere nõ cruda. Tertio dicit qz hũs repletionẽ fm virtutẽ timet ex egritudibꝰ putrefactiõis. i. timere ꝺz ne incidat febres putridas ⁊ apata putrida ⁊ vlcera putrida: qz humores destituti a regimine nãe de facili putrescũt. Et in hac repletione plus competit pharmacia q̃z flobotomia: teste Gal. c. 1. incipienti. Hic igitur libri sui de flobothomia dicente. Non tamẽ flobothomia demuz egemus omnino: sed sufficit purgare ⁊ balneare ⁊ fricare ⁊ vngere aliquo diaforetico pharmaco.

Repletionis vero ⁊c.

¶ In hac parte secũda primo dat primo decẽ signa repletionis ꝓprie dicte. s. fm vasa. Primũ est grauitas mẽbrorũ. Nam cũ iam sint ex se grauia: qz terrea sunt a vñio: grauiora fiunt repleta ⁊ distensa multis humoribus: ꝺia q̃z si repletio fuerit vniuersalis: quedã vero ex eis si particularis. Secõm est pigritia in motibus voluntariis: tum qz spũs motiui nõ libere transeunt ad mẽbra mouẽda pp oppilationem viaz suaz ex repletione: tum qz musculi q sunt organa motus multitudine humoꝝ oppressi ab opibus suis impediunt: tum qz mẽbra per musculos mouẽda sua grauitate ex repletione acqsita rebellant virtuti motiue voluntarie. Tertiũ est rubedo faciei pp multitudinẽ sanguinis affluẽtis ad eaz cuiꝰ tinctura velociter ⁊ abunde recipit pp subtilitatẽ ⁊ tenuitatẽ sue cutis ⁊ carnositatẽ suaz genaz vel maxillaz. Quartũ est inflatio venaz manifeste apparens in exterioribus corpis: qz distenduntur ⁊ intumescũt multitudine repletionis. Quintũ est extensio cutis ꝓterea qz mẽbra que sub ea sunt dilatant ex eoz superflua repletiõe ⁊ dilatata cutẽ q̃ tegunt pellunt ⁊ extẽdũt. Sextuz est plenitudo in pulsu ex repletione arteriaz. Septimũ est tinctura in vrina. s. declinatio sui coloris ad rubedinẽ pp abũdãtiã sanguis q multiplr in repletiõe plectonica excedit alios hũores: ⁊ spissitudo substãtie vrine pp hũores sibi ĩmixtos copiose cũ ipsa decisos a venaz repletiõe. Octauũ ẽ paucitas appetitus cibi ⁊ potꝰ: qz mẽbra repleta nõ egẽtia cibo neq; potu parũ ⁊ q̃si nihil trahunt a venis ⁊ vene ab epate ⁊ epar a sõ sine quoz tractiõibꝰ nõ fit vera fames neq; vera sitis. Nonũ ẽ debilitas visus: qz pp oppillationẽ ex repletiõe spũs visiui nõ libere trãseunt ad oculos: ⁊ oculi oppressi multitudine humorũ grauant ⁊ obscurantur ⁊ vne replete quodãmodo obũbrant splendorẽ cristalloidis seu paruietatẽ eius. Decimuz est occursus somniorũ in somnis portẽdentiũ grauitatẽ: vt si quis somniet q se mouere non põt: vel qđ defert onus graue vel q loqui nõ põt. Et talia somnia vocat Gal. libello de somnio diuinatiua dicẽs. Q fm aũt ⁊ diuinatiua quedã cõcedimus esse quo vtiq; hec discernent a ꝓcedẽtibus a corpore nõ facile est dicere. Dicit. n. qs alterũ crus lapideũ factũ fuisse ⁊ paralyticatꝰ est fm crus ille põ nullo nfm popinante hoc. Secõ dicit hic Auic. q si quis somniet se volare: ⁊ velocitas motuum insit ei qñ vigilat p ⁊xc tuo signa significat q humores illius sunt subtiles ⁊ moderate quãtitatis. ¶ Attẽde. i. q Raf. secõ almã. c. de cognitione repletionis sic describit genera repletionis. Si qđ in foraminibus venarũ inuenit ⁊ tãte fuerit multitudinis aut magnitudinis q venas extẽdat ⁊ inflet protenit dispõ que a medicis repletio fm foramina vel ex foraminibus vocatur. Et qñ qđ in eis est eius ex quo corpus nutriri ꝺz mensuram adeo excedit q aliqđ ex eo natura: vt in corpis nutrimento non necessariũ dimittit: q; conuertere illud nõ potest neq; ei dominari valet: prouenit inde dispositio que a medicis fm

De partibus.

virtutem

litatis alioꝝ humor nisi forte cum excessu sanguinis: ideo crederem demonstrare q̄ non potest excedere cholera vel flegma vel melza nisi excedat et iam aliqua qualitas in corpore: ita q̄ iste excessus debet intelligi quo ad totam massam sanguineam: nō enim posset multiplicari cholera in corpore stante bona qualitate in eo: et ideo h accidentia ⁊ sequentia fiunt ꝓpter dominium istoꝝ.

¶ De signis dominij cuiuslibet humoꝝ. Capim.7.

Anguinis ⁊c.

¶ De signis dñij cuiuslibꝫ hūoꝝ. C.7.

Anguinis signi

s nis ⁊c. Postq̄ determinauit de signis repletiōis in se: hic determinat de signis dominij cuiusq̄ humoꝝ: q̄ non fit repletio nisi er dominio alicuꝰ humoris in corpore. Et quattuor facit. Quia primo ostēdit signa dominij sanguinis. Scōo flegmatis. ibi (Dñij vero flegmatis.) Tertio cholef. ibi (Significationes aūt.) Quarto melie. ibi (Dominij aūt cholere nigre.) In toto isto capīo nō est aliqd facere nisi legere litterā: q̄ oia sunt plana (Et dormitio multa) supple dominium vaporꝝ ascendentium ad caput.

¶ Sed tu dices nō videtur q̄ in eo debeat abundare somnus imo minorari:

fications cum dominant significationibus repletionis fm soramina vicine existūt: ⁊ ꝓpter hoc accidit ex dominio eius gravitas in origie oculoꝝ ꝓprie ⁊ in capite ⁊ timporibus ⁊ alices ⁊ oscitationes ⁊ nausea ⁊ dormitio multa: ⁊ in sēsibus perturbatio: ⁊ in intellectu tarditas ⁊ lassitudo absq̄ precedente labore: ⁊ dulcedo in ore preter solitū: ⁊ rubedo in lingua: ⁊ forasse in corpore apparebunt ademeul: ⁊ in ore bothor ⁊ sanguis fluxꝰ accidit a locis q̄ facile scidunt sicut naribꝰ ano ⁊ gingiuis. Et est ēt cum quia vna ex causis prohibentibus somnum est caliditas: nunc autem sanguis naturaliter est calidus: ergo ⁊c. Dicendum q̄ non quecūq̄ caliditas prohibet somnu: non enim caliditas mulcebris ⁊ suauis qualis est caliditas sanguinis: imo talis ipsum provocat. sed caliditas exiccans vaporē ascendentē ad caput (ſt illa que ipsuꝫ ꝓhibet: quare nō valet. (Et lingue asperitas.) Causa huius est: q̄ lingua ⁊ se est spongiosa ⁊ non fit lenis nisi ꝓpter aduentum ⁊ generationem humiditatis salivalis quā cholericus non habet propter superfluam caliditatē ⁊ siccitatem. (Sunt corporis macies.) Causa huius est': quia pinguedo causat ab humorositate sanguinis ⁊ debilitate caloris aliqualis non potentis sanguinē illum in carnez conuertere: sed tali vnctuositate caret etiam melancolicue cū sit frigidus ⁊ siccꝰ. (Et desiderium mendosum.) qa verum desiderium fit ex eo quod membra attrahunt a venis: vene ab epate ⁊c. Hoc autem non est in melancholicis scilicet per adustionem. (Et pilosum) sup. non propter multitudinem caloris: sed modo terreitritatis ⁊ fumi terrei: quia melancholia adusta generat pilos.

¶ In hac parte tertia dat princeps decem signa repletionis fm virtutem. Primuꝫ est gravitas ⁊ pigritia. Gravitas quidem ex humorum replentium pondere. Pigritia vero seu torpor motuum voluntariorum ex oppressione musculoꝝ ⁊ malitia humorum inferentium statim ex motu lassitudinez vlcerosam. ¶ Sed cōtra in repletione ex humoribus cholericis vel melancholicis adustis non est gravitas nec pigritia: vt apparet in freneticis ⁊ maniacis: quarum motus ⁊ sermones sunt precipites impetuosi ⁊ pene assidui. Item dictum est in parte priori q̄ motuum velocitas significat humores subtiles: ergo in repletione ex subtilibus humoribus non est gravitas ⁊ pigritia. ¶ Ad primū dic q̄ oīs humor est de se gravis: q̄ gravia elementa dominantur in eo: et cuz cholera levis dicitur: id non absolute: sed comparatione ad alios humores est intelligenduz. Et ideo membrum quod de se grave est non redditur levius ex cholere repletione. Et cū obijcitur de freneticis ⁊ maniacis q̄ sunt precipites ⁊ impetuosi. Dic id nō inesse eis ex levitate capitis: sed ex corruptione imaginative virtutis ⁊ cogitative. ¶ Ad scōm dic q̄ motuum velocitas significat humores subtiles: sic q̄ boves subtilium humoꝝ moderate q̄titatis sunt velociores boibus grossoꝝ humorum vel dic q̄ hoc primū signuz ꝑncipaliter intelligit significare repletionē ex grossis humoribus. Scōm est paucitas desiderij. i. appetitus cibi: maxime cuz repletio est ex cholericis humoribus: quoruz natura est fedare appetitum: vel ex flegmaticis in venis ⁊ mēbris aliis a stomacho ꝓhibētibus resolutionē humiditatis mēbroꝝ que est cā famis: sed si repletio fuerit ex melancholia sepe augetur appetitus ⁊ fit quasi caninus cū abunde cōfluit ad orificiuz stomachi ⁊ suis stipticitate acetositate quasi emulget ⁊ exprimit humiditates ab eo. Appetituꝫ ēt q̄q̄ excitat flegma stomachi sua frigiditate. Et hec duo pria signa sunt cōia vtriq̄ repletioni. s. tam fm vasa q̄z fm virtutē. Tertiuz est q̄ cum signis dictis vene non sunt ita inflate in repletione simplici fm virtutē sicut in repletione fm vasa. Et intellige per repletionē simplicē fm virtutez illam in qua humores peccant sola qualitate. Nam si simul peccent qualitate ⁊ quātitate iam repletio est cōposita ex illa que est fm vasa ⁊ illa que est fm virtutem: ⁊ stat q̄ in tali vene sint ita replete vel amplius vt in vera plectoria. Quartum est q̄ cutis non est vehementis extensionis vt in plectoria: q̄ ista repletio non facit intumescere mēbra subcute exītia: propterea q̄ humores in ea nō quātitate sed q̄litate offendūt. Quintum est q̄ pulsus nō est ita plenus nec ita magnus in hac repletione: propterea q̄ malitia humoꝝ debilitat vitutem pulsatiuā: ⁊ arterie nō sunt in ea plene sanguine sicut in plectoria. Sextum est q̄ vena non est multū grossa: q̄ nec̄ materia multitudine peccat: nec virtus est potens multam simul cum vena educere mām. Septimum est q̄ color faciei non est valde rubeus in hoc modo repletionis velut in plectoria: quia vel repletio erit er flegmate ⁊ declinabit ad albedinem: vel ex melancholia ⁊ declinabit ad ingredinem: vel ex cholera ⁊ declinabit ad citrinitatem. Octauū est contusio ⁊ lassitudo non eueniunt in hac repletione nisi post motum voluntarium ⁊ ambulationem. ¶ Attende hic q̄ in plectoria corpus sentit lassitudinem extensiuaz etiam si non moueatur: sed in repletione cacochimica mali humores q̄diu quiescunt non ingerunt lassitudinem: moti vero per motum corporis supra membra sensibilia lassitudinem faciunt vlcerosam. Jxta illud Bal. 4. morbi. ca. 5 Qui vō sentit in suo corpore extensionem ⁊ hoc sine manifesta causa ex plenitudine esse credendum est: que intm̄ corpora replet vt illa magis continere non valeant. Aliquādo tamen quasi doloreꝫ vulnerum sentit qō fit dum monetur: cum enim quieuit non sentit infirmus doloreꝫ: cuius totum corpus quasi spinis infirmis pungitur: quia causa eius pungitiui sunt humores: hec ille. Nonum est somniare de pauritu ⁊ mordicatione ⁊ inflā matione ⁊ odoribus fetidis: quādo repletio est er flegmate salso vel humoribus cholericis vel adustis melancholicis vel putridis fetidis. Et hec cōtingere pñt ex frequenti sensatione predictoꝝ horis vigiliarum. Nam sepe ꝛ his somniant homines que frequenter eis etiādo vigilant occurrunt: ⁊ circa que vehemēter cogitant. Vel ista cōtingunt ex vaporibus elevatis a corruptis humoribꝰ hora somni ad organum phantasie vel sensus cōmunis impumentibus sensum vel phantasma rei a qua vecidunt. Jxta illud Bal. libello de somnis. Videt enim in somnis aīa ad ꝓfundum corporis mor ab exterioribꝰ accedens sensibilis eā que fm corpus dispōnem sentire. Et rursus que desiderat horꝝ vt iam presentiuz accipere phantasiaz. Et siquidez hec ita habet q̄ nihil vtiq̄ erit mirabile si qñ a multitudine humoꝝ aīalis virtus molestatur gravata vt quidem moueri seipsos in somno phantasient ⁊ portantes pondera aliqua. Contrariuz vō quādo fuerit levis absq̄ superfluitate corporis dispositio vel volantes vl auertētes velocissime seipsos ita dispositos vident somnis: assimilatis phantasmatibꝰ anime corpis dispōnibus vt usq̄ ad fetida vel redolentia venire estiment: ⁊ eos quidem qui infimis ⁊ sordicibus conuersari seipsos phantasiantur: vel humores pravos ⁊ fetidos ⁊ putridos habere: vel multitudinē sterconis contenti in intestinis. Eos autez qui econuerso his disponunt ⁊ existimant in redolentibus locis conuersari contrariaz habere in corpore dispositionē estimandum. Que igitur vident qui egrotant in somnis indicabunt plerūq̄ nobis indigentias ⁊ abundantias ⁊ equalitates humoꝝ: hec Bal. Sed de talibus imutationibus anime sensibilis ab humoribus qui sunt intra corpus: irridet Auer. 3. colliget. 40. c. dicens. Et qui dicunt q̄ anima terretur ꝓpter humorez melancholicū nigrū: sicut terretur homo in obscuro dicūt verba cantionū: quia aliqua lesio nō aduenit anime in obscuro nisi privatio sensati sensui visibili: quia aīa nō videt in corpore vt possit dicere q̄ sentiat terroreꝫ nigredinis. Decimū signuz est cōcursus signoꝝ significantium dñiuz alicuius humoꝝ super alios: vt cholere flegmatis vel melancholie. Nam quisquis dominās humor ꝓprius ipsius cognoscit signis que narrabuntur ca. sequenti. Undecimū est q̄ repletio fm virtutem vt plurimū generat egritudines ꝓportionales humoribus ex quibus ipsa fit: ⁊ tunc per illas egritudines significatur ⁊ cognoscitur repletionis modus: vt per tertianam repletio cholere: per quartanam melancholie: per quotidianam flegmatis. Nota q̄ vltra hec signa addit Rasis secundo Almansoris. Urina quoq̄ non est tincta neq̄ cocta. Et id verificatur in repletionibus flegmatis ⁊ melancholie: sed non semper in his que er cholera fiunt.

¶ De signis dominij cuiusq̄ humoris. Capim.7.

Anguinis ⁊c.

¶ In hoc capitulo ꝓmo dat signa dominij sanguinis. Secundo dominij flegmatis. ibi (Dominij vō flegmatis.) Tertio dominij cholere. ibi (Significationes autez dominij cholere.) Quarto dominij melancholie. ibi (Dominij vō cholere nigre.) ¶ In prima parte dicit primo q̄ significationes dominij sanguinis proxime sunt ⁊ fere similes significationibꝰ repletionis fm vasa: quia in repletione plectorica sanguis superabundat. Idem meminit Rasis scōo Almansoris. ca. ⁊ cognitione quis humoꝝ superabundet: dicens. Significationes omnes prime duarum specieruz repletionis sanguinē dominari ostendunt. Secūdo assignat hic ꝑncipes decē signa dominij sanguis. Primū est gravitas seu ponderositas in origine oculoꝝ ꝓprie. s. vbi neruus opticus cō iungitur oculo ⁊ in capite ⁊ timporibus er abūdantia sanguinis in cerebro recluſi vel decurrentis ad oculos aut timpora per ramos venarum guideꝫ ascendentium per quos facile sanguis decidit inferius ꝓpter rectitudinez sui incessus sine transuersione. Scōm est alices ⁊ oscitationes: ⁊ sunt alices fm Januēsem in suis synonymis extensiones oium membroꝝ que voluntarie fiunt post somnum: maxime vt gbusdaz placet er grauī fumositate. De his ait Bal. asoī. 7. cōmē. 57. illius caū. Brachioꝝ extensiones alices oscitatiōes rigores vinū moderate bibitum soluit. Alices dicimus esse in sanis cuz tendat eos pñtis qualitatis ac si eos gravaret: mouēt aūt se post aliquas horas de actionibꝰ ad actiones alias. Sunt etiam alices in infirmis cū non in vno statu maneant iacendi sed ⁊ alio situ in aliuz mutant: hec Bal. Locant etiam alices spandidatiōes ⁊ brachioꝝ extensiones. Et hi motus vna cū oscitationibus seu hiatibus vel oris apertionibꝰ puenire videnꝫ in dominio sanguinis er hoc q̄ lacerti repletione gravati taz sanguinis q̄z vaporꝫ excutere conant id qō eos gravat. Tertium est nausea: sicut enim stipticū vel acetosum appetituꝫ excitat: sic dulcedo abundans sedat ⁊ nauseā inducit: ⁊ dum sanguis supabūdat membra nō trahunt a venis: nec vene ab epate: nec epar a stomacho: ⁊ sic manet stomachus plenus: ⁊ ipsius orificium vaporibus replet: quare non appetit sed potius nauseat. Quartuz est multa dormitio. i. multus somnus ex repletione cerebri vias oppilante spūum sensitivoꝝ. Vel multa dormitatio. i. diminutio sensus tactus in mēbris vicinus stupori ꝓpter ꝓhibitionē liberi transitus spirituū sensitivoꝝ ad mēbra sensibilia ex repletione. Quintū est perturbatio in sensibꝰ: tuz ꝓpter repletionē nimiā ⁊ gravitatem suoꝝ organoꝝ: tum ꝓpter oppilationes inter organuz sensus cōis ⁊ organa sensuū particulariuz. Sextum est tarditas in intellectu: non q̄ intellectus sit virtus organica: sed virtutibus organicis vtitur qbus oppressis multitudine sanguinis ipse impedit: necesse enim est quēcūq̄ intelligentē phantasmata speculari. Septimū est spontanea lassitudo nullo p̄cedente labore: non quidem ulcerosa nec apostemosa nec arefactiva: sed extensiua ex supabundātia sanguis extēdentis musculos ⁊ vasa in qbus est. Octauū est dulcedo oris vel lingue ꝓter solitū nullo pñte vel statim ꝓassumpto gustabili extrinseco ꝓpter sanguinez nimium per poros lingue respersum quo reddit dulcis cū debeat esse naturaliter insipida: sicut organū auditus absonum: ⁊ olfactus in odoꝝ: ⁊ visus sine calore.

Universidad de Deusto Biblioteca

Nonum est rubedo lingue ꝓpter sanguinis abundantiaꝫ sic tingentis eaꝫ. Decimuꝫ est apparitio clauoꝝ seu furunculoꝝ in corpore qui dicunt arabice dememil ⁊ ademenil: de quibus agitur quarti tertia tract.1.c.28. dicunt etiaꝫ dememil ab aliquibus carbunculi: vt in synonymis Auicē. ⁊ in glosa marginali presentis littere. Generant autem tam claui qꝫ carbunculi ex sanguine collecto ad apostema: sed sanguis carbunculoꝝ est adustus vene carnem ⁊ faciens escaraꝫ seu crustaꝫ: sanguis vo clauoꝝ non. Undecimū est bothor. i. pustule apparentes in ore ⁊ lingua: cum. s. sanguis illic conculcatus sua multitudine ebullit et vesicas generat. Duodecimuꝫ est sanguis fluxus maxime a locis illic in quibꝰ vene facile finduntur vel earuꝫ ouificia de facili aperiunt: sicut vene gingiuarum ꝓpter suam tenuitatē ⁊ carentiaꝫ cutis adherentis que tegat eas facile finduntur. Et ouificia venarū nasi ⁊ ani de leui aperiuntur: quia conuersa sunt ad interiora ⁊ exteriora non multuꝫ stricta. Ex multitudine ergo sanguinis ea dilatante vel acumine eiꝰ ea apperiente faciliter defluit sanguis ab eis. Tertiūdecimuꝫ est cōplexio sanguinea lapsa i calido ⁊ humido cui ꝓpriū est multiplicare sanguinem. Quartūdecimuꝫ est regimen preteritum multiplicatiuū sanguinis sicut vsus assiduus ouoꝝ lactis carniuꝫ ⁊ vini rubei grossi ⁊ balnei: vita leta: moderatuꝫ exercitium. Quintūdecimum est regio calida ⁊ humida vel frigida: mediocriter fortificans interius calorem excitans appetitum ad multuꝫ cibum fortificans digestiuaꝫ ⁊ ꝓhibens resolutionē plurimā. Et his de causis anglici supabundant in sanguine. Decimūsextum est etas puta iuuenilis ⁊ maxime adolescentie que calida ⁊ humida existens sanguinis abundantiā operatur: ita vt sufficiat restaurationi deperditi ⁊ augmēto corporis: ⁊ quādoqꝫ vltra hec superabundet egritudines inducens repletionales. Decimūseptimuꝫ est tempus veris: vel tempus caliduꝫ ⁊ humiduꝫ: ⁊ qnqꝫ hyems dum non excedit in frigiditate ꝓpter causas dictas de frigida regione. Decimūoctauū est consuetudo abundandi in sanguine ⁊ egritudinibus sanguineis vt sinochis ⁊ flegmonibꝰ ⁊ fluribus sanguinis sine manifesta debilitatiōe nature. Decimūnonū est cum quis consueuit flobothomari vel aliter minuere sanguinē ⁊ dimisit illud tempore longo quare paulatim sanguis multiplicatus est: natura pigra effecta ⁊ se expectante ad purgationes artis. Vigesimū est occursus somnioꝝ in somnis significantiū oīnm sanguinis: vt cū quis somniat se videre res rubeas vel ex eius corpore sanguinē multum manare vel se natare in sanguine vel aliquid aliud tale. Ex hoc eniꝫ somno Gal. presumpsit quēdam flobothomia indigere. Iurta illud ipsius libello de somnio. Pugilatorē qdem in tina sanguinis putantes stare ⁊ iurta eaꝫ superexcellentes multitudinē sanguis habere presumpsimus indigere eūone. Ultra hec signa addit Raſ. 2. Alman. c. de cognitione quis humoꝝ supabundet pruritus loci ex quo sanguis minui solet. Et id mihi pluries euenit dum distuli flobothomiaꝫ quā cōsueueram in bra chio facere de vena cordis qꝫ illic pruritum ⁊ quasi pulsationes sepe sentiebam. Secundo addit Rasis vinaꝫ rubeā spissam que numerata est inter signa repletionis fm vasa. ¶ Attende qꝫ Auer. 4. colliget. c. 10. sic cōmemorat signa dominij sanguinis. Et dicemus qꝫ hoc significat fortitudo pulsus ⁊ repletio vasorum siue sint vene siue arterie: ⁊ grauitas capitis ⁊ oculoꝝ: ⁊ impedimenta virtutum anime ⁊ sensuū: ⁊ vniuersaliter mala dispositio que aduenit corpori ꝫ patienti assimilaſ male dispōi lassitudinis que ꝓuenit ex labore extrinseco cū rubedie oculoꝝ ⁊ calore actuali in toto corpore: ⁊ somnia terribilia sicut dicit Gal. de illo iuuene qui somniabat balneare in dolio pleno sanguine. Itē in hora repletionis sanguinis aliquādo fluit sanguis ex naribus aut gingiuis: ⁊ pustule que fiūt in corpore: ⁊ vina spissa: ⁊ dulcedo saliue: ⁊ qui vsus est flobothomia sentit in hoc loco flobothomato pruritū. Preterea sumunt signa dominij sanguis a cōplone: ⁊ regimine ciboꝝ ⁊ potuū ⁊ filium: ⁊ ab etate ⁊ tempore anni: hec Auer. a ¶ Dominij vo etc. ¶ In hac pte scda assignat. 21. signa dominij flegmatis. Primū est albedo supflua faciei ⁊ totiꝰ supficie corporis: tuꝫ ex ꝓprio ⁊ sibi inato colore: tuꝫ ex supabundantia flegmatis in albuꝫ tingētis eaꝫ. Scōm est laritas carnis ⁊ membroꝝ neruosoꝝ ex imbibitione flegmatis humiditate sua relaxantis eas. Tertiuꝫ est mollities earuꝫ superflua manifesta ad tactū ex eadē cā. Quartū est frigiditas membroꝝ: tum ex frigiditate flegmatis inuiscati in eis: tum ex suffocatiōe caloris ſnati ꝓpter eius multitudinē. Quintū est multitudo saliue viscose tam ex flegmatibus descendentibꝰ a capite ad os qꝫ ascēdentibꝰ a stomacho. Sextum est paucitas sitis. Primo ꝓpter multitudinē flegmatis circa orificium stomachi. Scōo ꝓpter paucitatē resolutionis humidi rotidi a mēbris. Tertio ꝓpter paucitateꝫ attractionis talis humidi a venis ad membra: ⁊ ab epate ad venas: ⁊ ad epar a stomacho: nisi flegma cō supabundat fuerit salsum: tale eniꝫ situm excitat: ⁊ precipue in senectute cum supabundantia flegmatis nō salsi est paucitas sitis ꝓpter frigiditateꝫ etatis ⁊ paucitatē resolutionis ⁊ ex eis oꝫ duritiem ⁊ terrestreitatē suoꝝ membroꝝ. Septimuꝫ est debilitas digestionis: qꝫ calor digestiuus frigiditate ⁊ humiditate flegmatis hebetaſ ⁊ ipsius multitudine quasi suffocaſ. Octauū est orremia. i. eructuatio acetosa que ꝓcedit ex digōnis diminutione: sicut videmus in plurimis fructibꝰ qꝫ ex diminutione digestionis acetosi fiunt: ⁊ cōpleta eoꝝ digestione dulcescunt. Nonum est albedo vine ꝓpter cruditatē seu diminutionē digōnis: vel pp permixtionem flegmatis cū ea: vel ꝓpter oppilationē ex flegmate ꝓhibentē descensuꝫ cholere cū ea que solet eā tingere. Decimū est multus somnus ex oppilatione forti viaꝝ spūs sensibilis pp flegmatis abundantiāꝫ ⁊ aggrauatione organi sensus cōmunis. Undecimum est ociositas. i. quies plurima: corpus. n. vehementi flegmatis pondere aggrauatum motuꝫ odio bꝫ ⁊ querit quietem. Et ad hanc adiuuat impedimentuꝫ liberi transitus spūum motiuorum p neruos pp flegma oppilans. Duodecimū est laritas mēbroꝝ. i. iunctuꝝ pp remollitionē suoꝝ ligamentoū ex imbibitione flegmatis plurimi ⁊ hec coadiuuat ad ociositatem. Tertiūdecimuꝫ est pigritia animi ad scientias artes ⁊ virtutes capescēdas: ⁊ pigritia corporis ad mane surgenduꝫ ⁊ motus corporeos exercendos ꝓpter aggrauationē membroꝝ ⁊ diminutionē caloris ⁊ ꝓhibitionē liberi transitꝰ spūum ex supabūdantia flegmatis. Quartūdecimuꝫ est lenitas pulsus attinens tarditati ⁊ raritati. Lenitas quidez ꝓpter remollitionē arterie ex humiditate flegmatis. Tarditas vo ⁊ raritas ꝓpter diminutionē caloris ex flegmatis frigiditate: sicut eiꝫ calor augmentatus reddit pulsuꝫ velocez ⁊ frequētez ꝓpter multā necessitatem euentationis eius. sic diminutio caloris reddit ipsum tardum ⁊ rarum diminuta sue euentationis necessitate. Quintūdecimum est etas senij scilicet que frigida est ⁊ humida per accns ex multiplicatione flegmatis per viaꝫ indigestionis. Cuius rei signum est qꝫ senes a senio abūdant in lippitudinibus cōfusis sputis ⁊ catarris. Decimūsextū est consuetudo abundandi in flegmate ⁊ egritudibꝰ flegmaticis ⁊ euacuationibus flegmatis. Decimūseptimuꝫ est regimen preteritū multiplicatiuū flegmatis: sicut vsus plurimus porcinaruꝫ ⁊ offarum ⁊ carnium porcinaruꝫ ⁊ piscium maxime limosoꝝ ⁊ herbarum crudarum frigidaruꝫ ⁊ fructuū crudoꝝ ⁊ casei recentis ⁊ potus plurimꝰ aque. Decimūoctauū est ars seu artificiuꝫ circa aquas: vt ars piscatoꝝ fullonuꝫ ⁊ lotricum quibus infrigidata complexio flegma multiplicat. Decimūnonū est regio frigida ⁊ humida frigiditate penetrante ad interiora qua calor ſnatus hebetatus ⁊ remissus flegmatis abundantiaꝫ operatur a frigiditate circūstante qua resolutio humiditatuꝫ a corpore fieri prohibetur. Vigesimuꝫ est hora. i. tempus anni. s. hyems que suis frigiditate ⁊ humiditate calorem hebetat ⁊ resolutionez humiditatū fieri ꝓhibet vnde flegma multiplicaſ. Vigesimūprimū est somniare se videre aquas ⁊ fluuios ⁊ nives ⁊ frigus: hec enim oīa demonstrat illud. s. dominiuꝫ flegmatis. Adde his si vis flegmaticam complexionē: ⁊ dereliquisse euacuationez flegmatis prius consueta ⁊ frequens balneū aque dulcis tepide. ¶ Attende qꝫ Auer. 4. colliget. c. 13. sic memorat signa dominij flegmatis. Sed signa dominij flegmatis sunt vina alba: ⁊ vt color corporis sit albus: ⁊ pulsus parvus ⁊ rarus: ⁊ squaliditas totius corporis: ⁊ pigritia: ⁊ somnus: ⁊ tarditas digestionis: ⁊ pauca sitis cū multo sputo viscoso: ⁊ etas senectutis ⁊ tps hyems ⁊ regimē multe qetis: ⁊ cibaria frigida ⁊ humida: ⁊ supfluitas comestionis: ⁊ somnia qꝫ videt dormiēdo maria ⁊ pluuias: ⁊ sentit aerē friduꝫ vel aquā frīdā. b ¶ Significationes etc. ¶ In hac parte tertia assignat Prin. 21. signa dominij cholere. Primū est citri as coloris cutis ⁊ coloris oculoꝝ ꝓpter citrinitatem cholere suppositē cuti corpis ⁊ ꝓiunctine oculi vel imbibite in eis. Scōm est amaritudo oris pp choleram lingue imbibitā vel vaporeꝫ eius ad os ꝓfluentes. Tertiuꝫ est asperitas ⁊ siccitas lingue. Asperitas qdem pp corrugationē vel fissuraꝫ pellis lingue a deficcatione vl punctione cholere. Siccitas vo pp imbibitionem cholere siccantis vel fumoꝝ seu vaporeiꝰ affluentiū ad eā tam ex mēbris pectoralibus qꝫ nālibus. Quartuꝫ est ariditas narium pp fumos cholere transeuntes assidue p eas cū aere supcalefacto in corde ⁊ a pulmone cum expiratione de pulso. Quintum est delectationez sentire ex flatu venti frigidi sicut boree: propterea qꝫ acumē caliditatis cholere reprimit ⁊ secum defert aerem frigidum qui inspiratus p os ⁊ per orificia arteriaꝝ terminataꝝ ad cutem attractus refrigerat cor ⁊ arterias ⁊ calorem mitigat humoꝝ suoꝝ. Sextuꝫ est sitis plurima pp caliditatem ⁊ siccitatem quas inducit cholera ⁊ fumos cholericos qui a cholera dissoluti ꝓueniunt ad os stomachi ⁊ linguaꝫ deficcantes eas ⁊ suscitantes in eis appentum irrotationis ⁊ refrigerij. Septimuꝫ est festinatio pulsus pp calorem adauctum in corde ⁊ arterijs ex multitudine cholere. Et intellige p festinationē velocitatem ⁊ frequentiaꝫ: velocitas. n. pulsus est festinatio in motu sue diastolis aut sistolis: ⁊ frequentia est festinatio reditus percussionum cū mora modica ⁊ quasi nulla inter pcussiones. Octauū est debilitas seu diminutio appetitus cibi: sicut. n. frigidis stipticis vel acetosis excitatur appetitus ēt in nō egentibus cibo sic calidis sedatur ⁊ debilitatur ēt his q cibatione indigent ꝓpterea qꝫ calida multam euaporationem facientia replent os stomachi quadaꝫ fantastica repletione. s. vapoꝝ multitudine. Nonū est nausea. s. appetitus vomēdi sine effectu pp infiltrationē vel imbibitionem aliquoꝝ humoꝝ cholericoꝝ in tunicis stomachis quos exterere nitiꝫ ⁊ nō pōt: qꝫ nimis sunt imersi. Decimū est vomitus cholere citrine vel viridis. s. prassine aut eruginose que plus in stomacho qꝫ alibi generatur. Et vomitus eius causa est qꝫ cholera sua leuitate vt plurimū ascēdit: quare facilius per supiora educiſ. Iurta illud. 6. aphō. 4. cōmē. 9. illius can. ¶ Melancholicis vero inferius. Cholera rubea pp leuitatem sui est purganda a supiori ⁊ cū vomitu: qꝫ ipsa p se plurimū ascendit vsqꝫ ad os stomachi. Undecimū est venter mordicatiuus. i. fluxus ventris cū mordicatione intestinoꝝ: supabundante. n. cholera in ꝓpria cisti maria eius pare p ꝓpriū poꝝ intestinis infitū ad ea trāsmittiꝫ que suo acumine pungit erodat ⁊ abradit ea. Duodecimū est horripilatio ad modū pūcture acuū qꝫ est dispō in qꝫ inuenit corpus diuersitatez in frigore ⁊ pūctione in cute ⁊ lacertis. Nā cū cholera supabundans fm aliqd sui sup lacertos ꝓpe cutē spargiſ pungit eos: ⁊ nā inde territa trahit interius nālez calorē: ⁊ cutis se stringit vna cū lacertis: ⁊ pili eiꝰ eriguntꝫ. Tertiūdecimū est regimē ꝓteritū ex salsis acutis vel amaris cibis: ⁊ ex potu vini fortis ⁊ exercitijs supfluis: ⁊ frequētia stupha: ab his. n. sanguis ēt si bonus ꝓus fuerit cholerizaſ. Quartūdecimū est etas iuuētutis. s. in qꝫ cholera plus qꝫ in alijs etatibus multiplicari solet pp caliditatē ⁊ siccitatē eius ⁊ motus vehemēteꝫ q in ea fiunt. Quintūdecimū est cōplo cholerica qꝫ suis caliditate ⁊ sic. supfluis cholerā multiplicat. Decimūsextū est ꝓsuetudo abundādi in cholera ⁊ egritudinibus cholericis vt tertiana causone herisipila ⁊ eūonibus cholere vomitu, secessu vel sudore plurimo. Decimūseptimū est regio primi scdi vel tertij climatis pp propinquitatem

Universidad de Deusto

¶ De signis que oppilationem demonstrant. Capl'm.8.

Um materie ꝛc.

¶ Posūt determinauit de significationibus repletionum ꝛ dominij
c vniuscuiusq; humoris ex qbus causari pōt repletio: hic determinat
de signis oppilationis que est vnū ex peccatis repletionuz. Et primo
de significationib⁹ oppilationū. Scōo qr cum oppilatione frequenter cōiungit
ventositas: vt dicit Aui.3.
can.c.de oppilationib⁹ epa
tis.veter.de significationi
bus ventositatis. Scōa ibi
(Uētositas cognoscitur.)
Pria in duas. Quia pmo
ponit signa oppilatiōis in
gīali. Scōo in speciali. ibi
(Uerūtn grauitas.) ¶ Ju
xta qō notāduz q⁹ oppila-
tio cui⁹ figiationes hic po
nit nō est quecūq; oppila-
tio. ¶ Propter qō notan
dum q⁹ sicut ponit Joān-
nitius: oppilatio ē triplex: ga
q̄da z est attenuatoria: q̄dā
est carnosa: alia est coarta-
toria. Attenuatoria est qñ
vie claudunt abſq; aliquo mediante corpe intercidente: ꝛ hoc est pp aliquā ma
lam qualitatē excedentē vt ꝓpter frigiditatē cōstringentē eas: aut pp caliditatē

his siſtia signant illō. Bñij ẋo cholere ni
gre signatiōes sunt corporis macies ꝛ vt
fit fuscus: ꝛ sanguis nigredo: ꝛ ei⁹ grosſi
ties ꝛ vigilie multe: ꝛ multa sollicitudo
ꝛ ardor oris stomachi ꝛ desideriū mēdo
sum ꝛ vrina fusca aut nigra ꝛ grossa ꝛ vt
corp⁹ sit nigrū ꝛ pilosuz: qñ chola nigra
raro gīat in corporib⁹ albis ꝛ lenibus: ꝛ
vt frequēter accidāt morphea nigra ꝛ vl-
cera mala ꝛ egritudies in splene. Et pter
hoc etas: ꝛ cōplo: ꝛ cōsuetudo: ꝛ regio: ꝛ

Jacobus

tatē directi aspectus solis ad zenich capitis ibi morātū: vñ regio illa vehemēter reddit calida ꝛ sic. Decimōoctauū est tps ām. s. estas que suis caliditate ꝛ sic. excessiuis ꝛ pseuerantib⁹ cholerā multiplicat ꝛ aligd sanguis in eā trāsmutat. Decimūnonū est hora diei q̄ est a tertia hora añ meridiē vsq; ad tertiā post meridiē pp elevationē solis supra nostrū hemisperiū ꝛ rectitudinis aspectus propinquatē: ita q⁹ tunc q̄si ppēdiculariter ꝓcit radios ipsius supra capita nostra. Uigesimū est ars magni laboris corporei vel circa ignē vt coquor fabror fusor aurifabror: q̄ vel fortitudine motuū vel ignis pūtia cōtinuata supcalefacit ꝛ desiccat corp⁹ vñ fit cholere multiplicatiua. Uigesimūprimū ē somniare frequēter de ignib⁹ ꝛ verillis citrinis ꝛ videre res q̄ nō sunt citrine citrinas. i. somniare de rebus que nō sunt citrine q⁹ sunt citrine: vl vigilādo visu iudicare de visibili aliquo q⁹ est citrinum cum non ita sit. Et hoc qñq; fit ex humoribus cholericis inficiētibus ptes oculi q̄ sunt ante cristallinū humorē. Et his. n. euenit vt oia q̄ vident appareant citrina: ꝛ somniare se videre calorē vel incisionē furnelli balnei vl calorē solis vl montez ardentem sicut est mons ethne ꝛ similia his. Ad hec nāq; somnia disponit ꝛ excitat multitudo vapor cholericorum hora somny elevator ad organū sensus cōis ꝛ fantasie. Similis suie meminit Raſ.2. alman. c.de signis dñij cholere rubee: dicens. Caloris citrinitas: ꝛ oris amaritudo: ac multa in ore ficcitas: ꝛ sitis multa: ac appetitus ēt debilitas: ꝛ nausea: atq; vomitus citrinus ꝛ viridis ꝛ amarus ꝛ egestio mordicatiua: ac lingue ficcitas ꝛ ipsius asperitas: ꝛ eorum que in albis oculoruz apparent citrinitas: ꝛ vrina tenuis ignea ꝛ clara. Quecūq; harum significationū apparuerint si cuz hoc tempus estiuum fuerit: ꝛ etas iuuenilis: ꝛ cibaria quibus ante vsus fuerit pauca ꝛ calida: ꝛ labor precessit multus: ꝛ somnus paucus: atq; corporis complexio inuenitur calida tunc fiducia habenda est de eius dominio: hec ille.

Dominii ꝛc.

¶ In hac parte. 4. dat signa. 18. dñij melācholie. Primuz est maties corporis pp siccitatem cōplexionis repugnantē multiplicationi carnis ꝛ adipis: ꝛ pp penuriaz sanguinis ex cuius vnctuositate generat pinguedo: sicut ex substantia ipsius generat caro. Nā siccitas ꝛ frigiditas melancholie multiplicate directe ꝓtrariant cōplexioni sanguifice ꝛ carnifice. Scōm est color corpis fuscus seu delinans ad nigredinez pp nigredinem melancholie cutis suppositе marie sub palpebris oculi: vt ait Aluer.4.col. ca.12. Tertiū est nigredo sanguinis ꝛ grossities eius. Nigredo qdem pp nigredinē melancholie secū imixte. Grossities vero pp melancholie grossam terreitatē. Quartū est vigiliaz multitudo: tum pp deficcationē cerebri a mlia: tuz pp sollicitudines ex imaginationes fantasticas ꝛ timores sine cā quos melancholia cerebro ibibita afferre solet. Quintū est plurima sollicitudo: ficuz. n. sanguinis ꝛ spūum calidita claritas ꝛ multitudo nāliter reddunt hoīem iocunduz liberalē bone ꝓfidentie ꝛ bone spei sic diminutio caloris eor paucitas ꝛ obscuritas ex multitudīe melie reddūt ipz tristez sollicitū cupidū solitariū desperationi ꝛ diffidētie exꝓsitū. Sertū est ardor oris stomachi pp meliam adustā quem splē ei mittit p cānalē ꝓpriū ad id destinatū. Et si de melia nō adusta signū istud intelligat: intellige p ardorē stomachi punctionē quādā ab acredine melie plurime orificiū stomachi stimulāte: sicut fi interdū ex vsu nimio fortis aceti. Septimuz est desideriū mēdosum. i. appetitus cibi mēbris nō egētibus alimēto: sicut eniz crapulosi glutones qbus venter velut deus est ꝛ nō comedunt vt viuāt: sed viuunt vt comedant: acetosis ꝛ stipticis cibis sibi prouocant desiderium comedendi mēbris alimēto non indigētibus: sic melancholie multitudo depulsa frequenter a splene ad os stomachi prouocat appetitū suis acetositate ꝛ stipticitate emulgēs humidū qō in eo est ꝛ inaniens ipsuz sicut in va fame. Octauū ē vrina grossa fusca aut nigra ꝓpter permixtionē melici humoris qui talis est cum ea. Nonū est corp⁹ brunū ꝛ pilosuz: ꝛ intellige brunū in coma ꝛ barba ꝛ alīs pilis corporis: vt nō coincidat istud signum cū signo scōo: qō exponebat ꝛ colore cutis. Et sunt pili bruni dominātе melia pp nigredinē fumor decisor ab ea q̄ sunt mā pilor. Et sunt multi pp multitudinē fumor melie ex siccitate ꝛ terreitate ipsius: ipsa eniz est magis fumosa q̄z vaporosa. Decimū est frequētia cuētus melicaz egritudinū: sicut morphee nigre ꝓpter sparsionē melie sub cute ꝛ vlcerum malor videlz cancrosor ex melia adusta carnem corrodente: ꝛ splenetice passionis pp multitudinē melie cōgeste in splene facētis ipsum intumescere ꝛ indurare. Undecimū est etas senectutis: de qua dicit Gal.5.morbi.c.2. Senectus nihil aliud est q̄z mala cōplexio frigida ꝛ ficca ꝛ ideo meliaz multiplicat ꝛ sup vsio eius attestat. Duodecimū est cōplexio melica frigida que ex sui nā per se ꝛ ꝓpue meliaz generat: ꝛ per viā indigestionis multiplicat flegma: vel cōplo vehemēter calida ꝛ ficca que humores adurit ꝛ in meliaz cōuertit. Tertiūdecimuz est ꝓsuetudo abūdandi in melia ꝛ in melicis egritudinib⁹ ꝛ fluxib⁹ melici humoris per hemorroides vel aliūde. Quartūdecimuz est regio vel vehemēter calida adustiua humor: sicut terra ethiopū multiplicāe adustam meliaz vel regio pruinosa tenebrosa grossi aeris vicina paludib⁹ sicut mantuana que melie

que exiccat ꝛc. Oppilatio carnosa fit ex carne addita in via que oppilat: ſz coartatoria est illa que fit ab humorib⁹ retentis in via: mō hic accipit oppilatio isto tertio mō sed nō curauit ponere signa aliaz duaz: ꝛ rō huius fuit: q: oppilatio facta ab humorib⁹ accidit frequētius q̄z alie. Itē q: hec oppilatio fit a cā in trinseca magis: alie vō ab extrinseca. ¶ Scōo notandum q⁹ hic ponit in gīali duo signa oppilationū generalia. Unum est repletio materialis ꝛ hoc tangit c uz dicit. Cum materie cōiungūtur. i. retinent: quia q̄ñ humores retinent in aliquo tunc est signū repletionis. Secūdum signum est exterio percepta i corpore illo: ꝛ hoc tāgit cū dicit. Et sentitur extensio. nam extēsio percepta i aliquo tali que nō consueuit sentiri est ēt signum repletionis. Et videtе vlteri⁹ sicut ponit duo signa oppilationū: ita ponit duas cōditiones verificantes illa signa oppilationū: ita q⁹ cuilibet signo applicat suam conditionem: nam ad primū signum qō est retentio materie que debet nāliter euacuari addit. (Et signationes eas demonstrant.) ideſt appareant. i. signa que ostēdant tales materias retineri ꝛ nō

ars: ꝛ hora: ꝛ tps: ꝛ regimen ꝓteritum: ꝛ somnia terroze faciētia ex tenebris: ꝛ cruciatu: ꝛ rebus nigris: ꝛ terroribus.

¶ De signis que oppilationem demonstrant. Capl'm.8.

Um materie cō

c iunguntur ꝛ significatiōes eas demonstrant ꝛ sentit extensio ꝛ nō sentiunt signatiōes repletiōis in toto corpe oppilationes ꝓculdubio ibi adesse itelligunt.

De partibus.

nālis est gīatiua. Quintūdecimū est ars seu artificiuz tanti laboris q⁹ humores adurit ꝛ melicos efficit: vel artificium qō fit in locis tetris turbidi ꝛ grossi aeris: vt artificiū extrahēdi ferrū ꝛ alia metalla vel lapides aut terras a cauernis ꝓfundis. Decimūsextū est tps anni. s. autūnus qui multiplicat melā: q: est frigidus ꝛ siccus inordinat⁹: vt ait Gal.3.apho.apho.21.cō. alius cān. Autūnus ptificis malus: recipit ēt interduz ab estate que ꝓterit humores adustos melizatos. Decimūseptimū est regimē ꝓteritū ex cibarijs melicis vt caulib⁹: fabis: nigro pane: carnib⁹ bouis: cerui: leporis: cygnoz: aucarū: anatū: caseo antiquo: que grossitie ꝛ terreitate sue substātie generāt melā. Decimōoctauū est somnia terribilia ꝛ tenebris aut penis infernalib⁹ vel ꝛ cruciatib⁹ vel de rebus nigris aut ꝛ terroribus ex casu in abyssuz vel in manus latronū vel inter serpentes vel seuas bestias deuoratrices. ¶ Multa ex his signis cōmemorat Raſ.2. Almanſo.c.ꝛ signationib⁹ cholc. nig. dicēs. Ardor stōachi: multitudo camini appetitus: ꝛ fuscus color: ꝛ sanguis nigredo ac spissitudo: ꝛ vrina ni. vel rubea fusco ptecipās colore vel viriditati appropinquās. Corp⁹ ꝓterea tale fit in quo nigra solet gīari cholera. In corpib⁹ aūt albis ꝛ crassis ꝛ nudis a pilis cholera nigra vel raro vl nullo mō gīat. In corpib⁹ aūt bruno colorato colore ꝛ macris atq; colorē hūtib⁹ ex rubeo ꝛ fusco cōmixtū ꝛ musculosis: ꝛ in corporib⁹ ruffis ꝛ rubeis qñ multū laborant vel male regunt: ꝛ si cū hoc cibaria gb⁹ prius vsus fuit cholere nigre gīatiua fuerūt: ꝛ prius regimē sile ꝛ corpori ꝓterea acciderit scabies ꝛ morphea nigra ꝛ pustule male ꝛ splenis augmentū qñ isla aſſuerint non est amplius dubitandum cholerā nigrā dominari: hec ille.

¶ De signis que oppilationem demonstrant. Capl'm.8.

Um materie ꝛc.

¶ In hoc capło primo dantur signa oppilationis simplr. Secūdo oppila
c tionis viaruz per quas currere solent materie plurime. ibi (Uerūtn
grauitas.) Tertio oppilationis aliaz viaruz. ibi (Cuz aūt oppilationes.) Quarto oppilationis venaz. ibi (Amplius plurimi.) ¶ In prima pte dicit q⁹ qñ materie humorales fluere solite coniunguntur. i. cōsistent ꝛ retinent in parte aliqua ꝛ per sua ꝓpria signa retente monstrant: ꝛ sentit in pte illa vel ꝓpe eam dolor extēsivus vel extēsio insolita sine signis repletionis totius corpis indubie significat oppilationē ibi adesse. Cuius cognitio valde necia est medico: qa est pregnans mater ꝛ nutrix assidua fere oīuz egritudinū māliuz ꝓhibēs transitum alimenti ad membra: ꝛ expulsionē superfluitatū suaz.

Uerūtamen ꝛc.

¶ In seda pte dicit primo q⁹ in oppilationibus cānaliuz per quos necesse est transire materiaz plurimā sentit grauitas manifesta: vt in oppilationibus epatis sentit grauitas in ꝯpocōdrio dextro: qr cū odpilationes iste ꝓhibuerint trāsitū chili ad epar ex quo gīari solent oēs humores ꝛ aquositas vinalis collget ex chilo illo multa quātitas que retenta grauabit seu dolorem grauatiuum infert plus q̄z apa. Secūdo dicit q⁹ talis oppilatio differt ab apate in quo etiā est grauitas. Primo quia grauitas maior est in oppilatione q̄z in apate. Scōo ꝓ privationē febris. s. qa in oppilatione sola sine apate raro est febris. Et in apate partiū interioz maxime principaliuz vt plurimū est febris. Et hoc ideo est: quia materia simplicis oppilationis minus cōculcata est q̄z mā apatis quare minus putrefit. ¶ Attēde q⁹ oppilatio in corporib⁹ a qbus resoluitur vapor aereus raro parit febrem: sed in corporibus a quibus resoluūtur multi fumi caprinosi sepe febrez inducit. Jurta illud Gal.8.megathegni.c.1. Oppilatio poroz aliquādo febrem generat: aliqñ minime: quia corpora de quibus calidus ꝛ caprinosus fumus dissoluit si aliqua claudant occasione febris gīat. Corpora vō de quibus calidus ꝛ humidus vtpote aereus dissoluit cum oppilant: rarissime febris oritur.

Cum autem ꝛc.

¶ In tertia dicit q⁹ cuz oppilationes fuerint in cānalibus per quos pauca solet trāsire materia si in venulis membr: ꝛ exterioz non sentitur in eis manifesta grauitas: sed sentitur in eis retentio. i. impedimentū penetrationis sanguinis ꝛ extensio aliqua siue dolor extensiuus: quia tales cānales ꝓpter sui paruitatem nō pūt multum cōprehendere materiā aggrauantē suo pondere partē oppilatā. ¶ Sed qrēret aliquis qūo sentitur retentio penetrationis sanguinis: dic q⁹ per distensionem materie dilatantis vel puritum aliquez inductū ab ea: vel ex discoloratiōe mēbri ad qō fluere solebat sanguis ꝛ huiusmodi cānalibus.

Amplius ꝛc.

¶ In. 4. dicit q⁹ plures hūtiuz venas oppilatas hūt colorē corpis citrinū: qr sanguis totus in integritate sua ꝓhibet ꝓ oppilationē ad supficiē cutis accedere: ſz ad cā fluit subtilis chola vel aquositas citrina qua citrinat. Nunq̄z. n. vel rarissime oppilatio est tāta q⁹ subtilea aligd p eā penetrare possit. Jurta illud Gal.9.megathe.c.1. Cū vō oppilationē dicimus intelligimus vias ꝛ foramina de qb⁹ fumus dissoluit oppilata eē: neq; arbitreris ea adeo esse oppilata vt nihil fumi ab eis egrediat marie qō subtilissimū est: hoc. n. ipole est fieri in ossibus q̄z tomagis in carne.

erpelli: ꝛ tunc est vnum primū signum. s. q necessario erit ibi oppilatio: ꝛ necessitas huius cōditionis est: quia possibile esset q illi humores retinerent in vno cānali ꝛ expellerentur per aliud cānale: sed ex quo non apparet significatio que demonstrat materiaz expelli per aliud cānale relinquitur q facta sit ibi oppilatio. ꝙ si in hemoroidibus retineatur sanguis qui consueuit expelli: ꝛ nullum sit ibi signum significās ipsum aliunde expelli: tunc est signuz oppilationis. Secundo autem signo addit suam cōditionem: naz secundum signum est q extēsio sentiatur preter solitum in aliquo membro: ꝛ addit q cum hoc non sentiūtur significatiōes repletionis in toto corpore: ꝛ necessitas huius cōditionis est: quia posset eam repletionem cō sequi extēsio ex oppilatiōe fcā in toto corpore sicut in synocha inflatiua in q̄ oia membra repleta etiā extenduntur: ꝛ tamē nō esset ibi oppilatio in cānali de qua ipse intendit.

a ¶ Verūtā ꝛc. Hic pōt signa oppilationis in speciali. Primo quādo oppilatio fit in cānalibus magnis. Secundo q̄ in partis. ibi (Cum aūt oppilationes.) ¶ Querit circa primā partem ꝛ eo qō dicit ponendo duo signa distinctiua inter oppilatiōez epatis ꝛ eius apostema: q̄ oppilatio epatis aggrauabit vehementius q̄z apostema eius. ¶ Querit ergo vtrum hoc sit verum. Et arguitur q non: auct. Auicē. tertio cañ. capitulo ꝛ oppilationib⁹ epatis. vbi posuit q in epate ē maior grauitas quādo in eo est apostema q̄z q̄n in eo est oppilatio. Preterea vbicunq; erunt plures cause aggrauationis ibi debet sentiri maior dolor grauitatis: ſz hoc est in apostemate epatis magis q̄z in eius oppilatione: ergo ꝛc. ¶ Maior pz: q ad pluralitatē causaꝝ sequit effectus maior. ¶ Minor apparet: q in apate cōcurrit semper oppilatio: ergo iam est ibi aggrauatio oppilationis. Preterea occurrit aggrauatio apatis: q apostema addit supra oppilationē: quare ꝛc. Preterea vbi enim est magis mā collecta in vnū: ibi debet esse maior aggrauatio q̄z vbi est dispersa: sed in apate epatis materia magis est in vnum collecta q̄z in oppilatiōe eius: ergo ꝛc. ¶ Maior pz per Bal. in cōmēto pnosti. vbi ponit tale exēpluz: si habuero loxica portet tota collecta sup humerū magis aggrauat q̄z si esset in dorso toto. ¶ Minor apparet: q in apate est mā collecta in porositatib⁹ simul: ſz in oplatiōe disparsa p cānales: ergo ꝛc. ¶ In oppositū est hic Aui. Sine dubio iste tertius est valde extraneus ꝛc.

b ¶ Cum autez ꝛc. ¶ De signis aūt repletionis sanguinis supra determi. sed hic trahit se ad oppilationem frigidam ex humore grosso ꝛ viscoso: quare ꝛc. (Et sentiet retentio.) i. sentit talis oppilatio per pphibitionē penetrationis sanguinis: que pphibitio sentitur per extensionem: ꝛ tales cānales sunt parui per quos multa materia nō cōsueuit exire: ꝛ ideo propter paucitatē materie nō pcipit grauitas. Et iō q̄ grauatio pcipiatur nō est nisi a pncipio oppilationis sicut dictū est: sed q̄n plongatur ex plongatione temporis maior quātitas segregatur in magnis cānalib⁹ que facit aggrautionē: sed quādo est oppilatio nouā in paruis cānalibus si non possit facere aggrauationē ꝓpter materie paucitatem saltim facit extensionē sine aggrauatiōe: quia illa mā oppilando replet cānales ꝛ extendit: ꝛ sic generat dolorem extensiuū saltim. Dicit vlterius. (Dolorem habent citrinuz.) Causa hui⁹ coloris citrini pōt assignari triplex. Prima est: quia supra capō de signis completionū in quarto q̄e signoz dixit q̄ priuatio sanguinis erat causa coloris citrini in conualescentib⁹: quia ꝓpter priuationē sanguinis factā ex oppilatiōe pphibente sanguinē trāsire ad mēbra accidit color citrinus sicut in cōualescētibus: tñ nō est color vere citrinus ex sanguinis priuatione vt ibi que dicebat: ſz tendit ad quādā liuedinē. Si aūt sit vere citrin⁹ tunc dicemus q huiⁿ erit alia cā: q̄ tunc erit ꝓpter penetrationez cholere que est subtilior q̄z sanguis: ꝛ ideo pōt penetrare ibidez: vnde non pōt penetrare sanguis: ꝛ ideo non obstante q̄ sit facta oppilatio in venis epatis que pphibent sanguinem transire: tamen non pphibet transitum cholere que sparsa ad cutem causat colorez citrinum. Tertia pōt esse: quia modicum ex sanguine subtili penetrat ad membra ꝓpter oppilationē factam: ꝛ ideo adurit ꝓpter eius paucitatez ꝛ fit citrinus: ꝛ ideo sparsus ad cutem ad nutriēda mēbra causat colorem citrinum. Deinde cum dicit.

Jacobus

¶ De signis ventositatem significantibus. Cap. 9.

Ventositates ꝛc.

¶ In hoc. c. ꝑmo dat. 4. modos noscendi ventositates. Scōo exequitur de primo. ibi (Dolores.) Tertio de scōo. ibi (Cognitiones.) Quarto de tertia. ibi (Ex sonis.) Quinto de quarto. ibi (Earum.) ¶ In pria parte dicit q ventositates noscuntur. 4. modis. Primo p dolores quos efficiunt soluendo cōtinuitatem mēbroꝝ. Scōo p motus quos in mēbris faciunt ventositates sicut per saltū qui fit in lacertis. Tertio p sonos a ventositate illatos vel a percussore. Quarto p tactum tangentis defectus locū reclusionis ventositatum.

Dolores ꝛc.

¶ In scōa dicit primo q dolores extensiui maxime si vehementes fuerint significāt ventositates. Et si dolor ille vehemens pmutet cito de parte in partem: tunc est certa ꝛ cōpleta significatio q̄ a ventositate pcedit: humores enim non sunt ita mobiles vt ventositates. Potest aūt dolor extensiuus ꝛ a ventositate fieri ꝛ ab humore. Iurta illud prin. primi. 2. doc. 2. sum. 2. c. 20. Extensiui vero dolores cā est ventositas aut humor q neruum aut musculū extendit ac si ipsum ad suas trahat extremitates. Sed vētosus ab humorali discernit facili motu eius de parte in partez ꝛ carentia ponderositatis. Scōo dicit q cognitio ventositatis ex dolore pp solutionē continuitatis non erit nisi q̄n solutio continuitatis fuerit in mēbro sensibili. In mēbris enim que sunt sicut ossa ꝛ cartilagines ꝛ ligamenta ꝛ caro glandulosa nullos habens neruos non apparet seu manifestatur ventositas per dolorē. Tertio dicit q interdum fiunt in ossibus ventositates frangentes ossa rumpendo: ꝛ non erit ibidem dolor ex parte ossis fracti: sedq̄ os fractū rumpit vel oppumit mēbra sensibilia sibi proxima sicut panniculum qui cooperit ipsum.

Cognitiones ꝛc.

¶ In. 3. dicit q cognitio ventositatum sumpta ex motibus mēbroꝝ est sicut cognitio ex saltu pueniente a ventositatibus que generant ꝛ mouent ad hoc vt exeant ꝛ resoluant. i. quas nā generat ex humoribus ptentis in neruis aut musculis: quos cum nō possit pp grossitiez sue substantie expellere subtiliat eos ꝛ conuertit ad formaz vaporis vel ventositatis vt facilius expellat. Et intellige hic per saltum dilatationem membri alicuius ex grossa ventositate que frequenter apparet in supercilijs ꝛ fronte ꝛ angulis oculorum ꝛ cute: ꝛ quandoq; circa regionez cordis. Et hunc motum vocat Galenus quinto morbi iectigationem.

Ex sonis ꝛc.

¶ In. 4. dicit q̄ vētositates cognoscunt ex sono duob⁹ modis. Uno mō ex sono quez ipsemet infert in mēbro in quo sunt vel p qō trāseunt: vt rugitus vētris vel sonitus splenis indicat vētositates in his mēbris ptineri. Alio⁹ ex sono illato a medico pcutiēte vel aliquo fuerit sensibili⁹. In eis aūt que sunt sicut ossa aut sicut caro glandosa non apparet hoc per dolorē. Est tamē cum in ossibus fiunt ventositates que ossa rumpēdo frāgunt vbi nō est dolor nisi sequēs punctura: quia os fractū illud qō est cozā ipso frangit. Cognitiones aūt ventositatuz ex motibus membroꝝ sunt sicut cognitiōes ex saltu occidente ex ventositatib⁹ que generantur ꝛ mouent ad hoc vt exeant ꝛ resoluant. Ex sonis autem cognoscunt q̄n soni aut erunt in ipsis eisdez sicut ventus rugitus ꝛ eis similia: ꝛ sicut sonit⁹ in splene cū eius dolor ex ventositate fuerit: aut sonus in eis fiat per pcussionē: quēadmodum dignoscit hydropisis inter asclitem ꝛ tympanitē per pcussionē. Earꝫ aūt cognitiones ex parte tactus sunt. s. g. quia tactus discernit inter inflationē ꝛ tumorē cū humorib⁹ ꝓpterea q̄ inflatio est ibi cū extensione ꝛ cedit pressioni ꝛ nō in materia fluida ꝛ liquida aut humore viscoso: sensus enim tactus inter ista discernit. Et differētia quidez inter inflationē ꝛ vētositatez nō est in substātia: imo in forma motus stationis ꝛ cōpressionis.

¶ De signis apata declarātib⁹. Cap. 10.

a

Parentia qui

dem apostemata declarant sen/

De partibus.

¶ De pulsu

alio supra locū in quo ventositas claudit. Et hoc mō noscit hydropis: ꝛ dūa est inter alchitem ꝛ tympanitē. Mā venter pcussus sonat in alchite: sicut vter aqua plenus cū quadā gurgulatiōe: ꝛ in tympanite sonat ad instar tympani percussi.

Earum ꝛc.

¶ In. 5. dicit primo q ventositates tactu cognoscunt. Mā tactus discernit inter inflationez ventosam ꝛ tumorē humoralem: q in inflatione est extēsio mēbri maior: ꝓpterea q ventus sub pauca materia multū locum occupat: ꝛ facilius cedit cōpressioni manus pp mobilitatem ventositatis ex qua fit. Non sic autem evenit in mā fluida ꝛ humida vel humorali viscosa. Et ꝫ discernunt per sensum tactus. ¶ Sed instabit aliquis q in tympanite ventositas minus cedit percutiēti q̄z in alchite aquositas sicut tympanum fortius repellit baculum quo percutitur ꝛ acutius sonat q̄z vter aqua plenus. Item in tumoribus humoralibus tybiarum hydropicorum ꝛ asmaticorum impressio leuiter cum digitis fit ꝛ aliqādiu permanet. ¶ Ad primuz dic q ventositas clausa in membro qō distendit non habens spiraculum nec viaz non cedit impressioni: sed fortiter resistit: verum de tali non loquitur hic Pan. sed de mobili facile ꝛ loco ad locum. ¶ Ad scōm dic q̄ ꝛz humoralis tumor cedat digito prementi: citius tamen cederet ventositas liberi mobilis. Secūdo dicit q ventositas non differt in substantia ab inflatione: sed in forma motis stationis ꝛ comprehensionis vel compressionis: vt alij libri hūt. Nam ventositas proprie dicitur ventus mobilis de parte in partem sicut in rugitu vel a corpore exiens sicut trulla aut bombus: sed inflatio dicit ventus stans in parte aliqua constrictus seu coartatus. Et differt a caceria: quia in caceria ventus imiscetur substantie membri: sed in inflatione cōprehendit in concauitate vel concauitatibus membroꝝ. Iurta illud Principis primi scōa doc. 1. c. 5. Inter caceriaz vo ꝛ inflationem exist differentia duobus modis. Unus est essentia: ꝛ alter est cō mixtura. Et declaratio istius est q ventus hic. s. in caceria in membri substantia est admixtus: sed in inflatione est aggregatus ꝛ separatus ꝛ non admixtus mēbro. Et caceriam quidem inuenit sensus mollem: sed inflatio sensui resistit resistentia multa aut pauca: hec ille.

¶ De signis apostemata declarantibus. Cap. 10.

Parentia ꝛc.

¶ In hoc capitulo ꝑmo agit ꝛ signis apostematū apparentium ꝛ occultoꝝ

s calidoꝝ ꝛ frigidoꝝ. Secundo ꝛ signis apostematuz que ad saniez cōuertuntur. ibi (Liquz collectionem.) Tertio de signis permutationis materie apostematis ꝛ membro in membruz. ibi (Est autem cum in occulnes.) ¶ Prima pars est presens tertius in qua primo agit de signis apostematum apparentium. Secundo ꝛ signis occultoꝝ calidoꝝ. ibi (Occultoꝝ vo.) Tertio ꝛ

signis

Universidad de Deusto

signis occultoꝝ frigidoꝝ.ibi (Frigiduꝫ aũt dolor.) Quarto in speciali ⁊ ygnis apostematũ calidoꝝ in neruis.ibi (Cum aũt apata calida.) Quinto ⁊ gñali signo oiuꝫ apostematũ interioꝝ.ibi (Amplius oia.) ¶ In prima particula primo dicit q sensus visus ⁊ tactus nobis sufficienter manifestant apata que apparẽt in exterioꝝ corporis:ita q ad hoꝝ cognitionẽ gñalez sm q apata sunt sufficit ea videre ⁊ palpare digitis sine alijs signis. Scõo dicit qs pticia noiant singulare.i.signa idicatiua q̃ apparent i eis declarãt singulare eẽ seu determinatũ apostematis extrinseci: vt rubor:calor:dolor pulsatiuꝰ: ⁊ tumor magnus flegmonez:rubor crocealis:calor adustiuꝰ:dolor pungitiuꝰ: paruitas tumoris herisipilam:tumor mollis frigdus indoloꝛosus vdimiam:tumor duꝛ frigidus sine sensu sclirosim.

¶ Occultoꝝ ⁊c̃.) ¶ In secunda dat q̃tuoꝛ signa apostematũ calidoꝝ occultoꝝ. Primũ est febris comitãs ea sicut in pleuresibꝰ peripleumonijs flegmonibus epatis ⁊ splenis cõmuniter adest febris cõtinua ꝓpter incessantez effumationem ipsoꝝ ad coꝛ. Scõm est grauitas sensata ꝓpe locũ apostematis fine acumine doloris si mẽbꝛuꝫ apatis fine sensu fuerit vt splen epar: ⁊ grauitas cũ acuto dolore si membꝛũ apostemosuꝫ habuerit sensuꝫ vt pãiculi pectoris stomachus diafragma. In quoꝝ apatibus vehemẽs sentit dolor:tum ꝓpter malaz cõplonem diuersam parti apostemose: tum ꝓpter solonez siue cõtinuitatis. Tertiũ est nocumentũ opõis ptis apose vt nocumẽtuꝫ anhelitus in peripleumonia ⁊ fignatio nis in flegmone epatis et mundificationis melie in flegmone splenis. Quartũ est sentire iflationẽ in pte apostemosa si sensus ad ipsaz semitã habuerit.i. si sensus tactus medici vel egri ptingere possit ad apostemosuꝫ membꝛũ sicut pertingit in apostematibꝰ splenis ⁊ epatis declintibꝰ ad exteriora marie si fortis cõpressio fiat ⁊ ptingere nõ põt ad peripleumonias ⁊ apata renũ. Et istud est de vehemẽtibus signis apatis.

¶ Frigidum ⁊c̃.) ¶ In tertia dicit primo q indubie dolor non cõcomitat apa frigiduꝫ: q̃ frigiditate siue materie minuit ⁊ hebetat sensuꝫ tactus mẽbꝛi in quo est:nec subito:sed passim soluit eius cõtinuitatẽ ꝓpter tarditatez sui motus. Id tamẽ intellige ⁊ dolore graui acuto:in sclirosibus enim epatis splenis ⁊ renum manifeste sentit dolor grauatiuꝰ. Scõo dicit q difficile est tradere cõplete signa vel a frigdi apatis. Et si ipsa essent facta facilia sic q̃ in ordinẽ aliqs ꝫ redigisset: narratio tñ hoꝝ esset ꝫ tediosa q̃ indigeret verbis ꝓlixis: quare melius est vt determinatio ⁊ eis differat vsq; ad sen seu dictiones particulares. 3. cañ. 7. 3. fen quarti in qbꝰ agit ⁊ causis signis ⁊ curis apatuꝫ membꝛoꝝ. Tertio dicit q q̃ in parte aliqua interiori sentitur grauitas manifesta sine dolore ⁊ signa dominij flegmatis ibi affuerint significabunt apostema flegmaticũ illic esse quod zimia ⁊ vdimia vocari solet. Quarto dicit q si grauitate partis alicuius interioris absq; dolore signa dominij melancholie apparuerint significabunt apostema melancholicũ qđ sclirosis ⁊ squirrus cõsueunt appellari ⁊ maxime si pueniente ad ipsum tactu durum apparuerit:duricies enim ⁊ cõuenientioꝛibus signis est ad declarandum tale apostema.

¶ Cum aũt ⁊c̃. ¶ In quarta dat q̃q̃ signa apatuꝫ calidoꝝ in neruis seu neruosis mẽbris. Primũ est vehemẽtia doloris ꝓpter multã sensibilitatẽ particule patiẽtis. Scõm est febris fortis ꝓpter inflãmationẽ plurimã humoꝝ ⁊ spũuꝫ ex vehementia doloris. Tertiũ est extensio.i. spasmus vel tetanus:tum ꝓpter fortitudinem doloris ⁊ febris:tum ꝓpter fortitudinẽ sensus mẽbꝛi patientis cuiꝰ cõtinuitatis in apostemate soluit. Juxta illud Gal. 3. thegni. cañ. 121. Nerui vo ⁊ tenanthos punctura ꝓpter plurimũ sensum ⁊ ꝓpter hoc q̃ continua est sm pncipium particula parata est aduocare spasmos. Quartum est alienatio mentis ꝓpter colligantiã magnã neruosi apostemosi cũ cerebꝛo sicut cũ radice:quare sanie recipit cerebꝛũ ab eo vapoꝛes coꝛruptos perturbantes mentẽ vna cũ febre. Quintum est nocumentuꝫ seu lesio in motibus cõstrictionis ⁊ dilatationis voluntarijs:tum ꝓpter spasmuꝫ:tum ꝓpter oppilationẽ nerui apostemosi que nõ sinit spiritus motiuos transire ad partes solitas recipere motũ per mediũ nerui lesi:tum quia dolor augetur in neruo leso ex motu.

¶ Amplius ⁊c̃.) ¶ In quinta dicit q oia apata mẽbꝛoꝝ interioꝝ trunci coꝛporis in hoc cõueniunt q̃ attenuant ⁊ dematrant mirach. Et est mirach pãiculus exterior vẽtris cõpositus ex cute ⁊ pãiculo carnoso cuti imediate suppposito ⁊ lacertis vẽtris. Juxta illud Pauli.tertij.3.c.1. Luꝫ ergo verificaueris tũc scies q̃ cutis ⁊ pãiculus qui est post ipsaz ⁊ est carnosus ⁊ lacertoꝰ positus cũ tunica que est suprema tunicaꝝ lacerti vẽtris nota determinate oẽs sunt in summa mirach. Causa vo mirach extenuaꝭ in apatibꝰ interioꝝ mẽbꝛoꝝ est pp oppilatiões illatas ab eis ꝓhibentes liberũ transitũ alimenti ad mirach:⁊ quia hec apata cõiter sedant vel diminuunt appetitũ ⁊ debilitant digestiuam.

a ¶ Lũq; ⁊c̃. ¶ In hac pte. 2. prio dat signa querionis apatũ iteriorũ ad saniẽ. Scõo dat signa saniei tã facte in eis.ibi (Lũq; illõ.) Tertio signa ruptiõis coꝛ ⁊ eruptiõis saniei ab eis.ibi (Lũq; apiek.) Quarto agit ⁊ via ꝑ quã expellit.ibi (Dã aũt.) Quito ⁊ signis salutis post eruptiõez mãe eoꝝ.ibi (Et signtio qdẽ.)

¶ In prima particula dat nouem signa qbus cognoscit q̃ apostemata viscer ũ facient collectionẽ saniei ⁊ ꝓcedunt sm viaz eruptionis seu exitus:nõ sm viã resolonis vel indurationis. Primũ est dolor vehemẽter infestans in loco apostematis ⁊ circuitu eius. Scõm est vehemẽtia febris. Jstoꝝ signoꝝ meminit ꝫ ipapho. 2. dicens. Circa generationẽ saniei dolores ⁊ febres magis accidũt q̃s facta sanie. Et Bal. in cõmẽ. dicit. Dolor aũt inde fit ꝓpter extensionez membꝛi in quo est apa ⁊ calefactionez sui: coꝛ enim calefit ex calefactione membꝛi in quo apa fit: qđ erit cũ sanguis mouetur ebulliens ad mutandum in saniẽ. Tertium est asperitas lingue vehemẽs ex fuliginibꝰ eleuatis ad eã a loco putredinis ⁊ fumis caprinosis expiratis a pectoralibus trãseuntibꝰ assidue cũ aere per ipsam ⁊ ex vehemẽtia caloris febilis quo quasi toꝛrefit ⁊ arefit ⁊ crispat ⁊ iterdum findit. Quartũ est supabũdantia vigiliaꝝ que dicit arabice saharaꝫ ꝓpter fumos acutos ad cerebꝛũ latos ⁊ sup calefactionẽ cerebꝛi cũ desiccatione ex fortitudine febris. Quintũ est augmẽtatio accidentiũ sicut debilitatis virez inquietudinis corporis oppressionis anhelitus casus appetitus:clamose sitis:⁊ ꝓfluuium ꝓpter fortitudinez pugne nature cõtra materiã apatis ⁊ rebellionem dicte materie ⁊ vehemẽtiã feb. ⁊ doloris. Sextũ est augmẽtatio grauitatis seu ponderis sensate in loco apatis: ꝓptereaq̃ in digõne materie apatis ⁊ cõuersione eiꝰ ad saniem ptes eius subtiliores resoluũtur ⁊ grosse graues remanent vt cinis. Cuius rei signũ est q̃ si apa apueris ante sui digõnez emanabit virus sanguineũ aquosum subtile ⁊ si post digõnẽ aperueris exibit sanies grossa cõpacta terrestris:sanies.n. de sanguine est sicut cinis ex multoꝝ lignoꝝ accensione:vt ait. G. 2. apho. cõmen. 47. illius cañ. Circa generationes saniei. Septimũ est q̃ fortasse sentietur in loco apatis cũ grauitate infrigo.i. dolor acutus ac si spina vlcus esset ibi infra ꝓ acumen qđ acquirit sanies in sui generatione sicut in pleuresi. Octauũ est macies interdũ subito apparens ꝓp liquefactionez carnis ⁊ adipis abardore fe. ⁊ vehementia doloris ⁊ superfluitate vigiliaꝝ ⁊ tenuitate diete. Nonũ est ꝓcauitas in oculis repente apparens ipsis tẽdentibus ad interiora ꝓpter desiccationem ⁊ ꝓtractionẽ suoꝝ humoꝝ ⁊ tunicarum ⁊ ligamentoꝝ ⁊ neruoꝝ opticoꝝ a fortitudine fe. ⁊ doloris ⁊ vigiliaꝝ.

¶ Lũq; ⁊c̃.) ¶ In. 2. dat q̃nq; signa saniei iam facte in apatibus mẽbꝛoꝝ interioꝝ. Primũ est sedatio fortitudinis feb. doloris ⁊ pulsationis in loco apatis q̃ illud qđ collectuꝫ est fit maturuꝫ in q̃ materia collecta ad apa iam digesta est ⁊ facta sanies: tunc.n. cessat ebullitio materiei apatis ⁊ vehementia extensionis vñ ꝓcedebant fe. dolor ⁊ pulsatio: ꝓptereaq̃ nã per digestionẽ subtile resoluit grosuꝫ cõmiscuit ⁊ contẽperauit. Scõm est dispõ similis pruritui loco doloris aduenientis: sicut.n. flegma salsum vel cholericus humor cuti suppositus acumine suo pruritũ inducit: sic sanies acuitatẽ adepta pruritum quendam vel titilationẽ infert. Cuius rei signuꝫ est q̃ in apostematibus extrinsecis postq̃ digesta sunt vix continemus quin scalpamus in ea. Tertium est minoratio rubedinis ⁊ mollificatio duriciei si rubedo ⁊ duricies illic prius affuerint. Minoratio qdem rubedinis: q̃ sanguis preexistens rubeus factus est sanies: que si bona fuerit ⁊ laudabilis nãliter alba est. Mollificatio vero duriciei ita vt cõpressioni digitoꝝ cedat: q̃ digestiua virtus duriciẽ liquefecit ⁊ humidũ ficco bñ permiscuit. Quartuꝫ est sedatio vel minoratio oĩum accidentiũ dolorem facientium vt debilitatũ inquietitudinũ vigiliaꝝ anrictatis anhelitus deiectionis appetitus ꝓp diminutionem febris ebullitionis ⁊ effumationis materie ad stomachuꝫ ⁊ cerebꝛ. Quintum est ꝓuentus grauitatis materie apatis ad summũ sui: ita q̃ sanie facta grauedo maxime sentitur eo q̃ digestio procedit ingrossando seu inspissando.

¶ Lũq; aperietꝝ ⁊c̃.) ¶ In tertia dat. 5. signa apertionis apatis interioris. Primũ est tremoꝛ sequens mordicationem saniei: sicut enim frigida vel feruens aqua subito coꝛpoꝛi nudo superinfusa tremoꝛez inducit: sic sanies apatis ab antro siue generationis exiens ⁊ mẽbris sensibilibus supfusa tremoꝛez suscitat conantibus his mẽbris causa a se excutere ꝓpter sui mordicationem ⁊ acumen. Scõm est febris apparens ꝓp exitum materiei.i. cõmotionem vehementẽ ⁊ saniei effumationẽ ipsius ad coꝛ ⁊ infectionem ac agitationem sanguinis ⁊ spirituum ab ea. Tertiũ est pulsus vacuus diuersus in suis motibus debilis paruus rarus ⁊ tardus. Vacuus quidem ꝓpter terrefactionem nature vel recollectionem sui ad suum principium vt fortificetur in expulsione saniei: quare spiritus ⁊ sanguis ad coꝛ tendunt relinquentes arterias vacuas. Diuersus aũt ꝓpter tremoꝛem ⁊ terrefactionem nature ab insolito ⁊ diuersitatẽ motus saniei. Sed debilis paruus rarus ⁊ tardus: vt in subito terroꝛi ꝓpter retractionem caloris ad coꝛ qui per arterias diffusus solet reddere pulsum fortem magnum velocem frequentem. Quartũ est casus seu defectus appetitus cibi manifestius ꝓpter effumationem saniei mote ⁊ humoꝝ cõmotoꝝ ab ea ad orificiũ stomachi: quare repletus abominabilibus fumis ⁊ vaporibus cibos abhoꝛret. Quintum est sepe calefieri extrema. s. manus ⁊ pedes ꝑ ipsum apa quod erumpitur. ¶ Et circa hoc attende q̃ ꝫ hoꝛa eruptionis apatis calor naturalis ad coꝛ revocetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝛ extremitates hac ꝛ cā infrigidenf: redeunte tñ ad exteriora calore ꝛ sanie diffusa per corpus ac effumante libere ad membra supercalefiũt manus ꝛ pedes. Et iterum quãdoq; supercalefiunt ꝓpter arefactionē similez ethice preinductaz ab interiori apostemate ꝛ habituatũ calorem illic derelictũ. Jurta illud Gal.2. pnosti.cõmẽ.60.illi° cañ. Et ex signis huius que putribilia sunt cõtecturabis. Digitꝰ vo ḡnis ſm plurimũ in egritudinib° chronicis infrigidenf: tñ in ethica sunt calidi: qm̃ generatio haruz febriũ est in mẽbris radicalibus: ꝛ calidꝰ tas effundit in extremitatibus digitorum.

¶ Materia aũt ꝛc. ¶ Jn quarta dicit q; mã apatis interioris expellit ad exteriora corporis per cãm sue partis.i. ꝓpter declinationem manifestaz partis in qua est ad aliquã viarũ cõmuniuz expulsionis vt ad viam sputi vel vomitus vel viam vrine: vel egestionis. Mã si ipsa fuerit in pectoralibus cõiter per sputum ejicitur: si ꝓpe orificiũ stomachi per vomitum: si in sima epatis splene aut intestinis p̃ secessum: si in gibbo epatis rene aut vesica p vias vrine. Vel expone q; materia apatis expellit p cãm sue partis.i. erũpit ab antro in quo est per ꝓtem teneriorẽ ꝛ facilius rũpibilem vel aperibilez a sanie sibi faciente viaz sui acuitate ꝛ corrosione ꝛ postea declinat ad aliquã viaruz expulsionis. Vel expone q; materia apatis expellit p cãm sue partis.i. per ptes saniei magis acutas ꝛ plus ꝛ corrodentes faciẽtes viã toti apati seu materie ei°.

¶ Et signiatio ꝛc. ¶ Jn.5. dat signa bona.4. portẽdẽtia salutez post apertionez apatũ interioꝝ. Primũ est vt febris cessẽt seu ex toto quiescat. Et hoc enim significatur dominium nature completũ super materia apostematis ꝛ elongatio dicte materie a corde. Secundum est vt anhelitus fiat facilis ex quo significatur q; neq; materie apostematis nec fuligines eius ad pectoralia declinant suffocationem vel oppressionem anhelitus illic inducture. Tertium est vivificatio virtutis in bene comedendo digerendo ꝛ dormiendo pulsũ ꝛ anhelitu ꝓpter cessationez febris doloris ꝛ malorum accidentium ꝛ elongationem saniei a membris principalibus. Quartum est facilis ꝛ velox exitus materie in parte sua idest per partez sue declinationis: ita q; obedit plene ꝛ pfecte virtuti expulsiue. Similia fere signa salubria ꝛ mortalia his cõtraria meminit Hippo. scõo prenosticoꝝ de apostematibus pectoralibus dicens. Et quos febris in die rupture dimiserit eos euasuros pronuntiabis: nunc cibos appetunt neq; sitiunt: ꝛ modicum atq; coniunctuz est quod egerunt. Pus quod faciunt album est ꝛ lene ꝛ per totum equale: ꝛ sine labore ꝛ cum modica tussi: ꝛ hi in breui sanantur. Prope hos sunt qui prorima signa signis eorum habebunt. Quos aũtez febris in apostematis ruptura non deserit ꝛ quasi furtiua postmodum invaserit ꝛ afficiuntur siti: ꝛ fastidio cibi ꝛ egerunt molle: ꝛ pus qđ iactant viret ꝛ liuet: ꝛ flegmati est admixtũ: his signis pertractatis perituros non dubitabis.

a ¶ Est autem ꝛc. ¶ Jn hac parte tertia primo agit de mutatione materie apostematum de membro in membruz: ꝛ diuidit eam in bonam ꝛ malam ꝛ describit vtrãq; Secundo dat signa mutationũ dicte materie ad inferiora ꝛ mutationum eius ad superiora. ibi (¶ Mutatio preterea occultoꝝ.) Tertio declarat que mutationuz ad superiora deterior est: ꝛ que minus mala. ibi (Et illud quidez.) Quarto dat signum salutis in omnibus apostematibus interiorum: ꝛ remittit nos ad alia super his. ibi (Fluxus preterea.) ¶ Jn prima particula dicit primo q; quãdoq; contingit materiaz occultoruz apostematuz transire de membro in membruz. Et hoc accidit vel ex furiositate materie per viaz synthomatis: vel ex fortitudine nature seu membri expellentis a debilitate recipientis: vel ex applicatione repercussiuoruz fortium supra regionem primi apostematis: vel attractiuorum fortium super membruz ad quod transit. Secundo dicit q; mutationũ materie apostematum interiorum de membro ad membrum quedam bona est qua melioratur egri dispositio alia mala qua deterioratur. Tertio dicit q; bona mutatio est cum materia apostematis mutatur de membro nobili ad membrũ ignobile: vt cum materia apostematis cerebri fluit retro aures: apostema illic generans: vel materia apostematis epatis fluit ad aliquod inguinuz ipsuz apostemans. Quarto dicit q; mala mutatio est cum materia apostematis mutatur de ignobiliori membro ad nobilius: vt cuz materia pleuresis ad cor aut pulmonem transit ꝛ ipsum apostemat: vel cum mutatur ad membruz quod minus tolerare sufficit apostema ꝛ accidentia ei°: vt si materia apostematis splenis trãsmutetur ad orificium stomachi ꝛ ipsum apostemet. Grauius etenim apostema sustinet ꝓpter fortitudinem sui sensus.

¶ Mutatio ꝛc. ¶ Jn secunda dicit primo q; mutationes apostematum interiorum de membro in membruz ꝛ declinationes suarum materierum ad superiora vel inferiora signa propria habent: quibus cognoscuntur. Et non loquitur hic de mutationibus materie de latere in latus sicut cum pleuresis dextri lateris conuertitur ad eam que fit in sinistro: nec de mutationibus materierum de interioribus ad exteriora: q; sunt manifeste nec indigent signis declarantibus ea s. Secundo dicit q; si materia apostematis interioris declinauerit in mouꝰ sue partis: aut in itinere spuẽdi: aut mingendi aut egerendi. Et significatio qdez bona post apertiouez est vt febris ex toto quiescat ꝛ anhelitus fiat facilis ꝛ virtus mundificeť ꝛ materia cito in ꝓte sua egrediatur. Est aũt cũ in occultis apostematibus materia de membro ad membrum mutatur. Et est cũ hec quidez mutatio est bona: ꝛ est cuz est mala. Bona aũt est cuz de membro nobili ad ignobile mutatur membrũ: sicut cuz de apostematib° epatis ad inguina. Et mala est cuz de membro ignobili ad mẽbruz eo nobilius mutatur: aut qñ minus possit tolerare illud quod ei accidit: sicut cuz apostema lateris ad parte cordis aut pulmonis mutatur. Mutatio ꝓterea occultoruz apostematũ ꝛ inclinatiões magnorum apostematũ ad superiora aut inferiora significationez habent. Nam si in motibus ipsorum ad inferiora declinauerint in hypocundrijs apparebunt extensio ꝛ grauitas. Et si in motiõe sui ad superiora declinauerint demonstrabit illud nobis dispositionis anhelitus malitia ꝛ eiꝰ coangustatio ꝛ ipsius difficultas ꝛ pectoris constrictio ꝛ ardor ab inferioribꝰ in eius ad inferiora sentientur in hypocundrijs seu locis sub costis grauitas ꝛ extensio. Grauitas quidem ratione ponderis materie descendentis. Extensio vo propter stricturam nimiam viarum: quas materie mote suo impetu extendunt maxime cum colliguntur ad apostema. Et ista sunt intelligenda cũ materie mouentur de regione vitalium vel animatoꝝ membroꝝ ad regionem naturalium: tunc enim transeunt vel per hypocundria vel prope. Sed si moueantur a cerebro ad fauces vel a gutture ad pectus non necessario sequit tensio: aut grauitas in hypocũdrijs. Tertio dicit q; si materie apostematum interiorum declinent in suis motibus ad superiora cognoscit id ser signis. Primuz est malicia dispositionis anhelitus. s. coangustatis ꝛ malicia ipsius ex multitudine materie per pectoralia transeũtis. Secũdum est constrictio pectoris ita vt in dilatatione eius non valeant cor ꝛ pulmo sufficienter dilatari ꝓpter oppressionem materieruz ascendentiũ. Tertium est ardor incipiẽs ab inferioribus partibus. vz. a loco primi apostematis ꝛ superius tendens: tuz ex caliditate materie: tuz ex motu ipsaruz qui est causa caloris. Quartum est grauitas seu pondus in directo furcule. Nam per hãc transeũt vene ꝛ arterie delatrices humorum ab inferioribus ad superiora. Cũ igit illac materie transeũt ꝛ motenf paululum ex stricture loci sensuz ponderis ingerunt. Quintum est dolor capitis taz ex malis humoribus qz ex fumis ꝛ vaporibus transeuntibus ad ipsum ꝛ motꝰ in eo. Sertũ est signum aliquod apparens circa aditorium bꝛachiũ ꝛ aseid. i. arũdines seu focilia eius. Et hoc signũ est punctio aliqua vel grauitas vel supercalefactio ꝓpter cõmunicationẽ in stipite venarũ transeuntium ad bꝛachia cum venis ascendentibꝰ ad caput: vnde fit vt de materijs surſuz tendentibus interdum aliquid ad bꝛachia feratur.

¶ Et illud ꝛc.) ¶ Jn.3. dicit primo q; si materie apostematis sursum lata cerebro infigatur: ita vt ipsum apostemet erit malũ signum ꝛ terrefaciens: q; omne apa cerebri est mortale vel de morte suspectũ ob cerebri dignitatẽ ꝛ febrẽ continuam que ipsum comitatur. ¶ Attende q; frequẽter in pleurefibus circa statũ eaz sumi aliqui ꝛ vapores corrupti cerebri petentes efficiũt parafrenesim: que si parum duret ꝛ virtus prestiterit nõ est multũ verenda: sed cũ mã pleuresis cerebro infigitur faciens frenesim pessimũ est ꝛ mortale. Scõo dicit q; si materia apostematum interiorum sursum ascendens declinauerit ad carnẽ laxam glandulosam que est retro aures fiducia salutis ꝛ euasionis inde habenda erit. De tali declinatione materie loquitur Hippocras secundo prenosticorum dicens. Quibus peripneumonicis post aurem ꝛ infra aurez apostema contingit ꝛ putredinem fecerit cum crepuerit fistulam parit ꝛ sic euadunt.

¶ Fluxus ꝛc.) ¶ Jn quarta dicit primo q; fluxus sanguinis narium spoute superueniens est bonũ signuz in apostematibus quorum mãe tendunt ad supiora ꝛ in oĩbus apostematibus interiorum membroruz: q; crisis optima ꝛ perfectissima per fluxum sanguinis narium fieri solet cum simul educat grossum ꝛ subtile materie peccantis modeste faciliter ꝛ sine angustia. Jn testimoniuz huius dixit Hippocras prenosticorum prima. Elegantius omnibus signis signum sanguinis effusio est ex his que sunt in prenotatis locis. Secundo dicit q; sermo completus de his expectandus est ꝛ differendus vsq; ad sen tertiaz quarti que est de apostematibus: ꝛ vsq; ad tertiuz cañ. in quo agitur de dispositionibus cuiusq; membroruz interiorum tam apostemosis qz aliis.

¶ De signis solutionis ꝓtinuitatis. Ca.ii.

Solutionem continuitatis si in membris accidet apparentibus sensus declarabit. Qñ si membris acciderit occultis dolor eam demonstrabit perforatiuꝰ: aut pungitiuꝰ aut corrosiuus: ꝛ precipue si non cum eo affuerit febris. Et ipsam quidem multotiens comitatur humoris spissi cũ sanguine exitus ad amplitudinez descẽdentis ꝛ purluente materie egressio si post signi

chij ꝛ aseid. i. arũdines seu focilia eius. Et hoc signũ est punctio aliqua vel grauitas vel supercalefactio ꝓpter cõmunicationẽ in stipite venarũ transeuntium ad bꝛachia cum venis ascendentibꝰ ad caput: vnde fit vt de materijs surſuz tendentibus interdum aliquid ad bꝛachia feratur.

¶ Et illud ꝛc.) ¶ Jn.3. dicit primo q; si materie apostematis sursum lata cerebro infigatur: ita vt ipsum apostemet erit malũ signum ꝛ terrefaciens: q; omne apa cerebri est mortale vel de morte suspectũ ob cerebri dignitatẽ ꝛ febrẽ continuam que ipsum comitatur. ¶ Attende q; frequẽter in pleurefibus circa statũ eaz sumi aliqui ꝛ vapores corrupti cerebri petentes efficiũt parafrenesim: que si parum duret ꝛ virtus prestiterit nõ est multũ verenda: sed cũ mã pleuresis cerebro infigitur faciens frenesim pessimũ est ꝛ mortale. Scõo dicit q; si materia apostematum interiorum sursum ascendens declinauerit ad carnẽ laxam glandulosam que est retro aures fiducia salutis ꝛ euasionis inde habenda erit. De tali declinatione materie loquitur Hippocras secundo prenosticorum dicens. Quibus peripneumonicis post aurem ꝛ infra aurez apostema contingit ꝛ putredinem fecerit cum crepuerit fistulam parit ꝛ sic euadunt.

¶ Fluxus ꝛc.) ¶ Jn quarta dicit primo q; fluxus sanguinis narium spoute superueniens est bonũ signuz in apostematibus quorum mãe tendunt ad supiora ꝛ in oĩbus apostematibus interiorum membroruz: q; crisis optima ꝛ perfectissima per fluxum sanguinis narium fieri solet cum simul educat grossum ꝛ subtile materie peccantis modeste faciliter ꝛ sine angustia. Jn testimoniuz huius dixit Hippocras prenosticorum prima. Elegantius omnibus signis signum sanguinis effusio est ex his que sunt in prenotatis locis. Secundo dicit q; sermo completus de his expectandus est ꝛ differendus vsq; ad sen tertiaz quarti que est de apostematibus: ꝛ vsq; ad tertiuz cañ. in quo agitur de dispositionibus cuiusq; membroruz interiorum tam apostemosis qz aliis.

¶ De signis solutionis ꝓtinuitatis. Ca.ii.

Solutionem ꝛc. ¶ Jn hoc.c. prio excusat se de nõ assignatione signoruz solutionis cõtinuitatis extrinsece. Scõo dat siga solutionis intrinsece. ibi (Quod si mẽbris.) Tertio remittit nos ad libros particulares tertiũ ꝛ quartiũ de signis cuiusdã solutionis ꝓtinui. ibi (Et est cũ.) Quarto declarat que solutionũ ꝓtinui ꝛ apatum sunt deteriores. ibi (Et tu quidem.) Quinto cõtinuat dicta dicens. ibi (Et quoniã pulsus.) ¶ Jn prima parte dicit q; sensus. visus ꝛ tactus satis nobis manifestant solutiones continuitatis exteriorum membroruz: quare non est opus aliqua de eis tradere signa quibus cognoscantur.

Quod si ꝛc. ¶ Jn secunda assignat quinq; signa solutionis intrinsece. Primum est dolor perforatiuus vel pungitiuus vel corrosiuus maxime si non affuerit febris. Jurta illud Gal. secundo teg. cañ. 32. trac. de ventre. Dolores vero ſm quem incumbunt locuz aũt continuitatis solutionẽ aut alterationes subitas ostendunt. Solvitur igitur cõtinuitas incisione ꝛ comestione ꝛ fractura ꝛ tẽsione. Alteraf vero subitatia caliditate ꝛ frigiditate: siccitate: humiditate: hec ille. Cũ igit solvit intra ꝓtinuitas incisione: tunc sentif dolor pungitiuus vt in pleuresi: dum comestione seu corrosione: dolor corrosiuus vt in cancris interioribus: duz fractura ꝛ tensione dolor pforatiuus vt in colicis ꝛ yliacis in quibus mã grossa aut vẽtositas que retinef inter tunicas mẽbri duri ꝛ grossi: sicut corpus intestini colon incessanter ipsum rumpit ꝛ in ipsum penetrat stimulando ac si terebro pforaret: vt ait Pan. c.20. sum. 2. doc. 2.

huius

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Summa prima dictionis secundē de pulsu: cuius sunt .19. capitula.
¶De pulsu t est sermo vniuersalis. Capitulum p̄m.

Pulsus est &c. ¶Postq̄ determinauit de significationum diuersitatib⁹ ex parte eius qđ est formale in signatione. s. rōne modi signandi: hic determiat de diuersitatibus signationū que sumunt ab eo qđ est māle magis: sed ratione ipsius essentie signi quod signat aliud: t q̄ ista signa p̄ que docet signare sup disponēz corporis sunt tria. s. pulsus vrina t egestio. Et ī̄ p̄mo determinat de signis sumptis a pulsu. Scđo ab vrina. ibi (Vie signationū vrie.) Tertio ab egōne. ibi (Egestio plerunq̄ &c.) Pulsa in duas. Quia p̄mo determinat de pulsib⁹ in generali. Secūdo in spāli magis. ibi (Dicunt q̄ diuersi pulsus &c.) In gñali auté tria determinat. Mā primo ostendit qđ est pulsus. Secundo ostēdit moduz signandi p pulsuz. Tertio ponit dīas gñales a qbus sumit gña liter diuersitas pulsus. 2ª ibi (Depressionis vo motus.) tertia ibi, (Amplio dicemus.) Prima in duas. Quia p̄mo ponit diffōnez pulsus. Scđo declarat diffinitionē illā quo ad aliqđ positū in ea ibi (Cōsideratio aūt.) ¶Juxta primam ptē notāduz q̄ hec diffinitio est pfecta. Pr̄o: q̄ constat ex gñie t differētijs. Scđo q̄ ē data per omnia quattuor gña cās. Primuz p̄z: q̄ motꝰ h̄ ponit pro genere: totuz aliud qđ sequit loco dīie. Et illaz dīaruz quedaz respiciūt pulsum p̄m seipsuz vt hic q̄ est receptaculoꝝ spūs &c. Quedam aūt vt pulsus ad aliud ordinant tangēz in finē: t hoc tāgit cū dicit. (Ad regēduz spūm &c.) Et in dīia pulsus p̄m seipsuz duo tangunt. Naz p̄mo tangit aliqđ qđ ptinet ad subiectū pulsus. naz cū pulsus sit qdā motꝰ cōpositus ex motib⁹ p̄ijs: t ois motus fundat in mobili sicut in subiecto: ideo tangit eius subiectū p̄ hoc qđ dicit (Receptaculoꝝ spūs.) Scđo tangit aliqđ qđ ptinet magis ad modum t formā pulsus qđ est ptinens ad essentiā motus cuz dicit (Ex diastole t systole cōpositꝰ.) Et cū in omni pfecta diffone ponant ois gña cāz: t h̄ reperiamꝰ eae: ideo erit pfecta. nam cām mālez tangit cū dicit (Receptaculoꝝ spūs.) Nam cuz pulsus sit accūs nō h̄z māz ex qua: sed māz in qua fundat sicut t alia accūtia. Et qa ois motus fundat in mobili t id mobile fit cor t arterie: ideo innuit q̄ cor t arterie sunt eius subiectū. Et vlteriꝰ per hoc vat intelligere cām efficientē: q̄ virtꝰ que est in corde t arteriis est cā efficiēs pulsus. Causaz formalez tangit cū dicit (Cōpositus ex diastole t systole.) naz talis cōpositio illoꝝ motuū p̄rioꝝ est forma eoꝝ. Ultimo autem subiungit cām finalem cū dicit (ad regēdū spūz &c.) ¶Notāduz vlterius ꝛ h̄ qđ dicit cū in oīb⁹ mēbris sit aliqs spūs vt p̄z in libello ꝛ vtilitate pulsus: h̄z qa in illis inuenit primo t in magna quātitate q̄ ī alijs. ¶Ulterius no. q̄ per diastolez intellexit motuz dilatationis per systolez motū cōstrictionis vel p diastolez motū eleuationis q fit in dilatatione: per systolez aūt motū depressionis qui fit in cōstrictione. Et q̄ eleuatio t depressio siue dilatatio t constrictio sunt motus locales: ideo t pulsus non est quicūq̄ motus sed localis: t nō quicūq̄ localis quia nō est simplex: sed est cōpositus ex duplici motu p̄trario qui est eleuatio t depssio: lz aūt nō sit simplex respecto habet tū p̄uenientiaz cū motu circulari qui est simplex t vniformis qui debet corporibus celestibus. nam sicut in motu circulari est reditus ab eodez puncto ad eundem punctū a quo incipit: ita etiā t motꝰ pulsus. t hoc merito qa talis motus est motus aīe p̄pius factus ad salutē calidi vitalis qđ est p̄prie aīe instm. Nam motus aīe in hoc differt a motu nālī: q̄ nālis est tm ad vnam differētiā positionis: motus aūt anime ad oēm: t ideo motus substantiaruz separataruz est perfecte

qđ ptinet ad subiectū p̄ hoc

cationem apostematū fuerit: t eoꝝ maturationez. Que aūt est post apostemata est cū significat apatis apertionē cū maturatione t est cum nō. Si vō cū maturatione fuerit febris cū apertione quiescet t euacuabit p̄ius t quiescet grauitas t alleuiabit. Nō si non ita fuerit dolor fiet maior t augmētabit. Est etiā cū p̄tinuitatis solutio ex membri dislocatióe a suis locis t recessione mēbri a suo loco: t si nō dislocetur sicut ruptura dignoscit. Et est cum ipsa cognoscit retētione eius qđ euacuarī cōsueuerat ex cānalibꝰ: q̄n forsasse ad cānales aut amplitudinē quā cōtinuitatis solutio facit descēdit t nō p̄m naturalem separat viam: quēadmoduz illi cōtingit cui intestina rumpunt cum egestio foras exire illi p̄hibet. Et est cū continuitatis solutio nō apparet neq; per signa cognoscitur vniuersalia que notata sunt: vñ in eius declaratióe diuisiones particulares sunt necessarie que sunt p̄m vnūqđq; membrū: t hoc quidez erit vt mēbrū sensum nō habeat vt cōprehendit humorē t currit qđ est in ipso p̄culdubio t separat a loco suo t nō sustentat super membrū t separet per dislocationē eius quā habue-

rit: neq; humorez susceperit qui ab eo effluat: neq; a suo loco moueri poterit t alij membro nō adheserit cuius dislocatione moueat. Et tu quidez scire debes q̄ apostemata t cōtinuitatis solutio que deteriora habent accidētia sunt que in membris existunt neruosis que sunt fortis sensus: q̄n est cum sunt pernitiosa: sed syncopis t spasmus ea semper comitant: syncopis quidez ob doloris fortitudinē t spasmus p̄pter membri neruositatem. Deinde ille que sunt sup iuncturas: q̄n tarde meliorationez recipiunt p̄pter vehementē iuncture motū: t p̄pterea q̄ amplitudo que est apud iuncturaz est apta vt materia ad ipsam descendat. Et quoniā pulsus t vrina existunt ex significationib⁹ dispōnum vlcus: de eis igit loquemur.

¶Summa prima dictionis scđe de pulsu: cuius sunt .19. capitula.
¶De pulsu t est sermo vlis. La.p̄m.

Pulsus est mo

p tus receptaculoꝝ spiritus ex diastole t systole compositus ad regendum spirituz per aerem attractum.

celestibus. nam sicut in motu circulari est reditus ab eodez puncto ad eundem punctū a quo incipit: ita etiā t motꝰ pulsus. t hoc merito qa talis motus est motus aīe p̄pius factus ad salutē calidi vitalis qđ est p̄prie aīe instm. Nam motus aīe in hoc differt a motu nālī: q̄ nālis est tm ad vnam differētiā positionis: motus aūt anime ad oēm: t ideo motus substantiaruz separataruz est perfecte

Jacobus

huius fen. Signanter dī si non cum eo. s. dolore affuerit febris: qa ex febre sola vel alia mala cōplexione diuersa sine quacūq; solutione continui potest fieri dolor. Secundum est eritus humoris spissi cum sanguinē descendentis ad amplitudinem idest aliquam amplam concauitatez vnde effluit: vt si solutio fuerit in stomacho effundit in cōcauitatem eius sanguinē qui cum flegmatibus vomitu ejicitur. Si in intestinis cum fecibus per secessum exit: si in renibus aut vesica cum vrina effluit: si in pectore cum sputo expellitur. Et hoc signum nō semp sed multotiens comitatur solutionez in interioribꝰ. Nam natura interdum nō inuenit viam qua sanguinez expellat quare intus putrefit putrefaciens partem in qua detinetur. Tertiuz est egressio materie purulente. s. que est vt puꝰ vel sanies si post signa apostematuz t eoꝝ maturationē apparuerit. Quod signanter dicit: quia nihil p̄hibet saniem in venis aut alijs cōcauitatib⁹ ex corruptis humoribus fieri t foras effluere sine solutione continui: lz tandē vias exeonet acumine suo si diu fluxerit. Et notat hic Princeps circa hoc signū q̄ sanies effluēs post apostemata quādoq; significat apertionē apostematis cum maturatione: t q̄nq; sine maturatione p̄pter violentiam aliquā. Et quādo aperitur cuz maturatione feb. quiescit seu cessat cum apertione t sanies euacuat a corpe: t grauitas que p̄sentiebat in loco apostematis cessabit t alleuiabit eger. Quod si nō ita fuerit. i. si materia apostematis nō fuerit matura quādo aperit dolor fiet maior t augmentabit malicia accidentiū. Quartum est dislocatio membri sicut in ruptura intestinali dislocant intestina: t in struma dorsi dislocant spōdiles vel eritus membri a suo loco seu situ sine dislocatione integra: sicut cum torquet caput adiutorij in pirde spatule vel vertebruz in scia sine eritu totali a p̄pria iuncture vel matrix in suo loco. Ex his enim significat solo aliqua cōtinuitatis. Quintum signum sumitur ex huius retentione qđ euacuari cōsueuerat ex cānalibus: p̄pterea q̄ illud derelinquit vias solitas t conuertitur ad cānales alios vel ad amplitudinē quā effect: seu cui viaz dedit cōtinuitatis solutio: vt si post dissinteriam vehementē subito cesset eritus sanguis t secum sine alleuiatiōe infirmi t sine cā manifesta p̄sumit intestinū aliqđ esse perforatū: t per eius foramen humores t feces descendere vel effundi in cōcauitatem ventris.

Et est &c. ¶In tertia dicit primo q̄ aliqua est solutio cōtinuitatis nō apparens nec apta cognosci per quinq; signa vniuersalia nūc dicta: t ideo necessarius est sermo particularis p̄m quodq; membrū sup declarationē signoꝝ eius. Secundo dicit q̄ talis solutio cōtinuitatis est que fit in mēbro nō habente sensum nec humorez recipiente qui ab eo effluat: nec apto recedere a p̄prio loco: nec adherente alij membro cuius dislocatione remoueatur a proprio loco sicut ossa ferraliter coniuncta vel aliter coniunctione firmissima t imobili vel cartilagines aut ligamenta.

Et tu &c. ¶In quarta dicit primo q̄ apostemata t solutiones cōtinuitatis quibus assunt accidentia peiora sunt que fiunt in membris neruosis fortis t plurimi sensus: vt in neruis musculis t chordis: he enim interdum pernitiose sunt siue mortales: marime que fiunt in musculis timporū p̄pter fortitudinem sui sensus t proximitatez eoꝝ cum cerebro t magnitudinez eorum t multitudinem fibraruz originū a diuersis cerebri partibus. Et has sem-

De partibus.

per cōcomitantur syncopis t spasmus. Syncopis quidez p̄pter superfluam resolutionem sanguinis t spirituū ex fortitudine doloris. Spasmus vo p̄pter mēbri neruositatem que vehementer oppressa solutione dolorosa vel apostemate se retrahit versus suam originem. Secundo dicit q̄ solutiones cōtinuitatis t apostemata deteriorum accidentiū post predictas sunt he que facte sunt super iuncturas. Primo quia p̄pter assiduationē motus iuncturaruz cōmouetur in eis dolor t melioratio seu curatio sua retardatur. Secundo quia iuncture sunt dispōsite recipere materias superfluas propter amplitudinez suarum concauitatum quibus necessario indiguerunt ad libere explicanduz suos motus. ¶Attende q̄ Philippo. solutiones cōtinuitatis deteriores cōmemorant. 6. aforī. dicens. Uesicam incisam: aut cerebruz: aut cor: aut diaphragma: aut renes: aut intestinorū aliquod gracilium: aut ventrem: aut epar mortale est. Sed ibi loquitur ꝛ solutione continui in membris organicis t interioribus. Hic vō vt loqui p̄dixim. ꝛ solone in simplicib⁹ aut extrinsecis vel p̄pe superficiem corporis positis.

Et quoniam &c. ¶In quinta dicit q̄ post predicta loquetur ꝛ pulsibus t vrinis. s. in duabus summis sequentibus: quia sunt ex signis vniuersalibus quibus cognoscūtur dispositionis corporis: videlicet sanitas: neutralitas: t egritudo: de quibus quidem signis est Doctrina presens.

¶Summa Prima Doctrine Tertie Fen Secūde primi est de pulsibus: cuius sunt decemnouem capitula.
¶Sermo vniuersalis de pulsu. Lap̄m primū.

Pulsus est &c. ¶In hoc capitulo primo describitur pulsus t diuiditur cōsideratio ipsius: t eligitur illa que p̄posito attinet. Secundo agitur ꝛ partibus

p ipsius. ibi (Dicemus igitur.) Tertio de causa quare in brachio tangitur: t de situ manus cōuenienti hora tactus: t de hora qua tangi debet: t q̄ tactor debet esse expertus in pulsu tēperati nobilis vt ad hunc rerat alioquz excessus. ibi (Causa vero.) Quarto de decem generibus pulsuum. ibi (Amplius dicemus.) ¶In prima dicit p̄mo Princeps describendo pulsum q̄ pulsus est motus receptaculoꝝ spiritus: scilicet cordis t arteriarum in quibus spiritus vitales comprehenduntur ex diastole idest dilatatione cordis aut arterie t systole idest constrictione eius compositus ad regendum. i. temperanduz t mundificandum spirituz per aerem attractū. In hac descriptione primo tangitur genus: pulsus enim subest motui sicut species generi. Scđo tangitur causa mālis non er qua sed in qua seu subiectū p̄prium qđ pulsui subest t continet spirituz. Tertio partes ipsius velut integrales. s. diastole t systole. Quarto finis pulsus seu cā finalis. Dilatant. n. cor t arterie vt aerē attrahant qui suo frigore temperet calorem cordis t spiritus. Et constringūtur vt aerem exprimant cum vaporibus t fumis iam calefactum t inutilem factum ad prestandum refrigerium. ¶Attende primo q̄ Philaretus libello de pulsibus fere similiter descripsit pulsum dicens. Pulsus est motio cordis arteriarū que fm diastolem t systolem fit ad infrigidationez innati caloris t egestionē fumosaz superfluitatū. ¶Attē de scđo q̄ notitia pulsuū valde est necessaria medico

circularis qui est primus motuum. Sed quia anima nostra est coniuncta materie grauti: ideo non potest perfecte fieri motus circularis sicut fit ab intelligentijs que non sunt materie coniuncte vel saltem corpori grauitatez habenti: propter quod deficit a circulari. Subdit vltimo finez pulsus dicens ad regendū ꝛc. q regimen spiritus non est aliud nisi temperamentum calieitatis qđ acquirit per attractionem aeris per pulsum. Nam sicut supra dicebatur in capitulo de effectibus aeris. doc. 2. ca. 2. ibi (Aer est elementuz nostroꝝ corporū ꝛc.) Spiritū oportuit temperari in caliditate propter duo. Primo ne superflue igneat ne pu trefiat ꝛ marcescat sic accidit igni q̄ quando non euentatur extinguit in seipso. Et hec est causa propter sui esse solum vt conseruetur. Scōa causa est vt sit aptus ad receptiones impressionū animalium. nam in spiritu qui superflue ebullit in calido non potest imprimi species sensibilis. Dicit autem per aerem attractum vt ostendat modum fm quez completur hic finis: quia attrahitur aer per arterias ꝛ cōtemperant spiritus contenti in corde ꝛ in arterijs. ¶ Circa istaz partem dubitaf primo in generali. Secundo in speciali. Primo circa diffinitionez pulsus in generali vtrū ꝛ pulsibus sit scientia. Secundo que significatio sit certior an sumpta a pulsu vel ab vrina. Tertio ꝛ causa efficiēte pulsus. Quarto de diastole ꝛ systole. Et hoc dupl̄r. primo qꝫ istoꝝ precedit in vita. Scōo an vniformiter fiant a corde. s. qñ cor dilatat dilatent arterie: ꝛ qñ cōstringit cōstringant vel ecōuerso: tū hic dicemus de p̄mis duabus solum: de aliis autem inferius. ¶ Queritur vtrum de pulsu possit esse scientia. Arguitur q̄ non: cuius partes non sunt cognoscibiles nec totum: sed partes pulsus non sunt cognoscibiles: ergo ꝛc. ℳaior pz primo phy. ter. cōmē. 1. ℳinor pz per Auic. in ifa: quia saltez motus depressionis ꝛ ges intercidens non possunt cognosci. Preterea si de eis esset scientia: Hippo. de eis fecisset mentionez in medicina: hoc non fecit: ḡ ꝛc. ¶ In oppositū est Auicē. hic: ꝛ Gal. in suis libris de pulsibus ꝛ multi alij auctores medicine. ¶ Ad hoc dico q̄ de pulsibus potest esse scientia: cuius ratio est: quia ꝛ omni eo qđ est vtile ꝛ difficile potest esse scientia vt apparet primo ꝛ anima. ter. cōmen. 1. sed cognitio pulsus est multuz vtilis: quia per pulsum indicamus circa operationes cordis quod est fons caloris ꝛ vite principium. Item est difficilis multum ꝓpter diuersitatem differentiaruz pulsuū: ergo ꝛc. ¶ Ad primaz ꝛ ad minorem dico q̄ ly ille partes non apprehendant a multis: apprehenduntur tamē ab aliquibus qui sunt excellentissimi tactus qualis fuit Gal. Et dato q̄ non omnes eius differentie cognoscantur: tamen ille qui cognoscūtur sunt maxime vtilitatis. ¶ Ad aliud dico q̄ ars nondum erat cognita de pulsibus tempore hippocratis: ꝛ ideo de ipsa mentionem non fecit Hippo.

¶ Queritur generaliter circa pulsum: quia imediate ante capitulum de pulsibus dixit q̄ pulsus ꝛ vrina sunt de significationibus vtibus ꝛc. Utruz significatio sumpta a pulsu vel ab vrina sit certior. Et videtur que sumitur a pulsu sit certior qꝫ significatio sumpta ab vrina: quia significatio sumpta a pulsu est ab operationibus. ab vrina autem est ab exeuntibus: sed supra dicebatur capitulo de accidētibus ꝛ significationib⁹ q̄ significatio ab operationibus est prima ꝛ perdurās: que vo ab exeuntibus non est prima: ly sit perdurans. ¶ Oppositum arguitur: quia illa est maxime incerta cognitio signi ex cuius varietate sumit: sed significatio a pulsu est huiusmodi: ergo ꝛc. ℳinor apparet auctoritate Gal. in introductorio pulsuum. c. 2. dicentis q̄ non est adeo parua causa que pulsum nō diuertat ꝛ permutet. ¶ Dicenduz q̄ in significationibus vniuersalibus dispositionū corporis loquendo contingit reperire triplicem diuersitatem signoꝝ: vt pz per Gal. in cōmento illius afoꝝ. 12. prime particule. Paroxismos ꝛ cōsistentias. ꝛ in primo de crisi. c. 5. nam quedam significant super salute ꝛ morte. quedam autez de specie morbi. ꝛ quedaz de digestione ꝛ indigestione. Itez oportet distinguere de significatione sumpta a pulsu: ga accipitur fm seipsam: aut in comparatione ad cognitionem medici: tunc dico q̄ si loquamur de signis salutis ꝛ mortis ꝛ de signis specieruz morbi ꝛ loquamur de significatione pulsus fm seipsaz significatio sumpta a pulsu est certior qꝫ significatio sumpta ab vrina. Et hoc apparet primo auctoritate ℍaly. in. 7. sue theorice dispōnis regalis. c. 2. q̄ diffiniēs pulsum dicit q̄ pulsus est preco qui non mentitur narrans occulta corporis motibus contrarijs ꝛ manifestis. Sed cum signum sumptuz ab vrina aliquādo mentiatur: ergo signum a pulsu est certius qꝫ ab vrina. Preterea hoc arguitur rōne q̄ significatio sumpta a pulsu est ab operatione: sed ab vrina est ab exeunte: sed significatio ab operatione est prima ꝛ perdurans: significatio aūt ab exeunte nō est prima: ly sit perdurans vt supra dicebat: quare ꝛc. Preterea illa significatio est certa quo ad salutem ꝛ mortez que significat super membruz in quo est primo vita ꝛ mors: sed pulsus est huiusmodi ꝛ non vrina: quia pulsus significat super dispositionem cordis in quo est vita primo ꝛ eius oppositum: vrina autem super nutritiua: quare ꝛc. Item pulsus etiaz significat super dispositiones morbi vniuersales ꝛ maxime super illas que consequūtur dispositiones cordis sicut est febris: quia significat super cor: ꝛ ipsum cor est ꝓprium subiectū febris: quare ꝛc. ꝛ ideo dicebat Gal. 2. de crisi. c. 4. de signis fe. quartane q̄ nulla est certior significatio super eas qꝫ per pulsum: quare ꝛc. Si autem loquamur de pulsu non fm se: sed in comparatione ad cognitionez medici: tunc dico q̄ signum sumptum a pulsu super predicta est debile ꝛ fallax: ꝛ hoc modo significatio ab vrina est certior medico. Cuius raatio est triplex: quaruz due posite sunt ab ℍalya. t. 3. a. 6. Prima est: quia oportet medicum debentem recte iudicare de pulsu habere in mente omnes differentias pulsuum. nunc autez ille que habent nomina imposita non habentur in mente alicuius medici nedum illa que non habent nomina imposita. Secunda causa incertitudinis pulsus est: quia oportet medicuz habere quoddaz medium inter differentias pulsuum ad quod cōparet omnes diuersitates pulsuū. modo hoc medium difficillimuz est imaginari. Tertiaz cām

ponit Gal. q̄ oportet medicum esse optimi tactus ꝛ complexionis temperate. talis autem rarissime inuenitur. Et ad sui difficultatez ꝛ incertitudinē etiam facit mutatio a qualibet leui causa: ꝛ ideo signum ab vrina est certius: tamē si quis haberet istas tres conditiones certius iudicaret qꝫ per vrinam. si loquamur ꝛ signis digestionis ꝛ indigestionis certius per vrinam: quia sicut dicit Gal. in thegni. supfluitates inspiciunf ꝓpter cognitionem. dixit aūt in dispositionibus vtibus: quia in particularibus non est inuentū q̄ ab exeuntibus sumaf certior vt ab vrina sup vesicam a sputo super membra: nec ab egestione super intestina.

¶ Dubitaret aliquis circa diffinitionez pulsus hic positam: quia cum componatur ex motu ꝛ quiete quare potius diffiniunt Auicē. per motum qꝫ per quietem: cū ita sit ex duplici motu sicut ex dupliti quiete vt dicet ista: ergo est mala quo ad genus. Preterea male dicit compositus ex diastole ꝛ systole: quia pulsus solum dicitur a pulsatione. pulsatio autem fit solum a diastole siue impulsione. Preterea videf q̄ sit diminutus quātum ad finem: quia non solus habetur regimen pulsus per attractionez aeris: sed etiam per expulsionez fumositatū superfluitatum que habent ipsum corrumpere que per pulsuz expelluntf. ¶ Ad p̄mū dicendum q̄ pulsus est motus: ꝛ ly in pulsu intercedat quies: hoc non est per se ꝛ ex prima intentione nature: ꝓpter qđ notādum q̄ quies potest intercidere in pulsu dupl̄r. Nam ipse pulsus potest comparari ad duo. Uno modo quātum ad virtutem efficientē. s. ad animā. Alio modo ad ipsuz mobile. s. ad cor ꝛ arterias: tunc dico q̄ illa quies considerata in respectu ad virtutem fortem qđ est motus quidaz: quia ly fit ibi quies quāuz ad subiectū: tamen quia intenditur a natura saltem intentione scōa: q̄ motus ibi intendif intētione prima nature: ideo pōt dici q̄ ibi est motus ꝛ operatio nature sicut in tenendo brachium extensum. Si autez comparef ad mobile tunc quies non intercidit ex intentione nature: sed ex necessitate motuū contrarioꝝ inter quos necessario cadit quies media: ꝛ sic pz q̄ quies vel non intendif a natura vel solum intētione scōa ꝓpter qđ magis se retulit ad motuz qui intentione prima intendif a natura: quia per motuz caliditas cordis temperatur non per quietez. ¶ Ad scōm dicenduz q̄ ly pulsus sit motus cōpositus ex diastole ꝛ systole: tamen hoc nomen pulsus est impositum a pulsatione siue diastole magis qꝫ a systole: q̄ nomina imponimus fm q̄ cognoscimus: ꝛ quia eleuatio est nobis notior qꝫ depressio: ideo ꝛc. Nam dicet statum q̄ systoles est paucis nota: diastoles aūt quasi oībus. ¶ Ad tertiū dicenduz q̄ iste motus bene complef per expulsionē: sed de ipsa non tetigit expresse: ly dedit intelligere per suum oppositū qđ est attractio. vel dicif q̄ non fecit mentionē ꝛ expulsione: quia regimen spūs est ꝓpter euentationē ꝛ flabellationē que temperiem inducit in spiritu: ꝛ quia temperies magis complef per euentationem qꝫ per expulsionē fumositatū: ideo ꝛc. ¶ Ulterius notandum q̄ ly dicatur q̄ motus qui est attractio aeris per pulsum habeat euentare ꝛ temperare caliditatē spūs: tamē hec euentatio nō solum complef per motū pulsus sed etiā anhelitus. Et ideo dicit Gal. in lib. ꝛ vtilitate pulsus. c. 1. q̄ est vna eaꝛqꝫ vtilitas anhelitus ꝛ pulsus. s. ad regenduz spūm. differunt tamē in duob⁹. s. in subiecto ꝛ in fine. in subiecto qdez quia pulsus fit per cor ꝛ arterias: sed anhelitus p pulmonē. Itē in fine: q̄ pulsus est ꝓp tēperiē spūs cordis ꝛ arteriaꝝ: ly anhelitus est soluz ꝓp tēperiē spūs cordis: ꝛ ideo mēbra anhelitus in hoc famulanf cordi.

¶ Et ex hoc apparet solo'cuiusdam dubitationis difficilis. s. q̄ sit maior necessitas in vita an necessitas pulsus vel anhelitus. Et dōm q̄ anhelitus pōt comparari ad duo. s. ad euentationē spūs cordis vel arteriarū. si ad euentationē pulsus qui fit in corde: tunc anhelitus est magis necessarius qꝫ pulsus: q̄ membra anhelitus in hoc famulanf cordi. Sed cōparatus euentationi pulsus arteriaꝝ: dico q̄ pulsus est magis necessarius: ga est ꝓpter euentationē primi ꝓncipij: ideo dicit. G. ꝛ vtilitate pulsus. c. 1. q̄ priuato anhelitu statim morif al' non aūt priuato pulsu: quia ablato pulsu ab arteria vna nō ꝓpter hoc morif al': ita q̄ operatio anhelitus vt sic est cōmunior ꝛ nobilior ꝛc. Ad hec dico q̄ hoc fecit pro tanto vt innueret q̄ motus per se intenditur in pulsu. nā per motuz diastoles restringif calor naturalis: per motuz aūt systoles expelluntf fumose superfluitates: ꝛ hoc requirit per se ad pulsum: sed q̄ per quietez intercidat: hoc est per accidens: q̄ solū hoc est quia alij erant diuersi motus ꝛ cōtrarij inter quos necesse est cadere quietez mediam: vt patet ℳo. 8. physi. ter. cōmē. 62. ꝛ rōnem huius assignat talem: q̄ aut mobile qđ per motū acquisiuit formā vnam in eodez instanti in quo est for matuz vna forma ꝛ est in motu ad aliam cōtrariā: aut in alio ꝛ alio instāti. si in eodem: ergo duo ℞ia erunt simul in eodez quod est impossibile: ergo hoc erit in alio ꝛ alio instanti. Sed cū inter quelibet duo instantia sit dare tempus medium: ergo inter quoslibet motus ℞trarios erit dare quietez mediam. ¶ Patet autem hoc declarari in specialibus: q̄ si in eodem instanti in quo aliquod mutatur de albo in nigrum subiectum dealbaretur ꝛ denigraretur: ꝛ cū nigredo sit forma acquisita per motum dealbatio esset denigratio: cum motus idem in termino ad quem vadit. ℍ autem est falsum: ergo opz q̄ in alio ꝛ alio instanti dealbetur ꝛ denigretur inter que cadit necessario medium patet ergo q̄ inter quoslibet duos contrarios cuiusmodi est tactus ꝛ pulsus cadit quies media. Et ℍ ergo apparet quare diffinit pulsum per motum potius qꝫ per quietem: cum quies non per se acquiratur: sed intercidat tanqꝫ ineuitabile. Itez etiam q̄ hic videtur sonare hoc nomen pulsus a pulsatione que est quidam motus localis.

¶ Ulterius intelligendum q̄ ly per se inter quoslibet alios motus cadat quies media tamen per accidens hoc impeditur: puta quando mobile mouetur duobus motibus. vno ꝓprio ꝛ alio alieno. v. g. si aliquis curreret versus occidentē: ꝛ tunc intraret nauem que moueretur motu contrario. s. versus occidentem. vel si formica ambularet sup cānaz ꝛ cāna instanter caderet deorsuz cū formica esset

qui nil plus detegit ei dispositiōes cordis quod est fons vite. Et sine ipsius notitia neqꝫ alicuius complexionem' satis nouit: nec scit ordinare regimen ꝓpitium sanitatis seruāde: neqꝫ morbos corporis noscit: nec eorum curam: nec de eis sufficit secure pronosticare. Nam teste Egidio libel. eius de pul. In pulsu resonant tenor ꝛ cōcordia vite. Sinzugie vitalis amor: modulamina cordis Intima temperies animi secreta voluntas. Augma paroxismus status ꝛ periodicus error. Mo: borus cretici motus: quid fata minantur. Quid possit lachesis: ꝛ quid parat ericialis Antropos: ense necis dum fila sororia rumpit. Utne fraudes aperit discretio pulsus. Certificatqꝫ fidem pulsus confirmat ꝛ vnit Judicium: genus in speciem censura reducit. ¶ Attende. 3. q̄ ex tactu vnius solius arterie medicus sufficienter de singulis iudicat: q̄ simul ꝛ similiter omnes pulsant: ly sit quarundam pulsus manifestior: quarundam occultior ꝓpter vnam plus altera immergi carni vel ad interiora tendere. Juxta illud Gal. lib. de introdu. in pulsu ad ꝓncipium. Igitur omnes quidem arterie eodem modo pulsant ꝛ alternatim sibi ꝛ cordi: vt ex vna earum possit ex omnibus consyllogizari: non

tamen sentire dictum motum similiter omnium possibile est. Sed eas quidem que in non carnosis sunt partibus manifestius eas autem que in carnosis obtusius. Attende. 4. q̄ pulsus conuenit cuz saltu: q̄ vtrobiqꝫ est elevatio particule: sed differunt: q̄ saltus fit a ventositate: ꝛ in omni particula dilatari potente: pulsus vero fit a vitali vtute ꝛ solū in corde ꝛ arterijs. Juxta illud Phils. Quid differt saltus a pulsu. Quoniam saltus quidem ꝓpter incidentem spūm fit ꝛ in omni corpe: pulsus vero in operatione spiritualis virtutis. Secundo dicit q̄ dupler ꝓsideratio in pulsu attenditur. Una est vniuersalis vt q̄ pulsus magnus velox ꝛ frequens significat generaliter caliditatem adauctam. Alia particularia fm vnamquāqꝫ egritudinem vt de pulsu pleuretis q̄ est serrinus: de pulsu peripneumonie q̄ est vndosus. Juxta istam pulsuum distinctionem. G. lib. de introdu. in pul. premittit considerationes pulsus generales: deinde subdit species penes species egritudinum. Tertio dicit q̄ in hac summa tradet generales regulas scientie reseruans pacticulares vsqꝫ ad tertium ꝛ quartum libros in q̄bus agetur de signis cuiusqꝫ specialis egritudinis inter que est pulsus.

¶ Dicemus

Universidad de Salamanca

sup̃ rotam motã motu cõtrario volationis: tũc illi motus essent cõtinui p accidẽs. Et ex hoc solui quoddã qđ cõsueuit obiici de mola descendente et de grano milij proiecto versus molã: qr videt qđ faciat molam quiescere in aere: qr anteqũ moueat granum nullu deorsum opz quiescere: et hoc nõ põt esse nisi mola gescat: sed hoc soluitur vt dictum est de aliis. ¶ Ulterius intelligendũ qđ licet p vnum motum pulsus fiat expulsio fumosarum superfluitatũ: tamẽ ista expulsio est alia ab expulsione facta in mẽbris qr fit ab alia virtute. nam virtus expulsiua membrorum non posset attrahere: imo distinguitur ab attractiua et fit a diuersis virtutibus attractio et expulsio membrorum: sed in motu cordis non est sic: quia illi duo motus fiunt ab vna et eadem virtute: qđ probat: qr vna virtus per se intẽdit vnum finem: sed cum virtus cordis per se intendat vnum finem. s. vite conseruationem: ideo est vna virtus a qua procedunt illi duo motus. s. diastoles et systoles: et illi motus ambo proportionãtur vni motui circulari tamen non est perfectus motus circularis et simplex et vniformis: qr cum non sit primus motus nec cor primũ mobile simplr et in toto vniuerso: ideo cẽ. opz qđ deficiat a motu primi mobilis qui est pfecte circularis et simplex et vniformis: vt vult Cõmẽ. in libello de substantia orbis ca. 2. tamen motus cordis est ei proportionalis et magis similis qđ aliquis alius motus: qr homo est minor mundus: et ideo iste motus reperitur in omnibus animalibus perfectis et solum in eis.

a ¶ Cõsideratio cẽ. ¶ Hic declarat diffinẽ predictã. Primo ostendit quo hic oz queri cognitio pulsus. Secundo declarat illã diffinitionez quo ad quiddam. ibi (Dicemus igitur.)

¶ Dubitaret aliquis circa istã secundã partem: qr dicit qđ quies intercidit inter duos motus ꝓrios de necessitate: qr nõ pũt cõtinuari adinuicẽ. Nõ videt qr ponamus qđ pisciat lapillus sursum et obuiet turri cadẽti: tũc lapis ille descendit: aut ergo quiescit anteq̃ descẽdat aut nõ: si nõ habeo ꝓpositũ: nec est dicendũ sursum quiescere: ergo inter illos motus cõtrarios nõ intercidit quies media. Ad hoc solet dici hoc est verũ qñ illi motus cõtrarij fiunt sup eãdẽ lineã rectã: sed si fiãt super lineã obliquã nõ opz. Alij dicunt qđ hoc est verũ qñ motus sunt cõpleti: sed qñ nõ sunt cõplen non: sed hoc nõ vz qr soluũt. nã et in motu facto in eadẽ linea põt esse cõtrarietas sine quiete media vt in exẽplo predicto. sili in motu nõ cõpleto vt pz in eodẽ exemplo. Dicendũ qđ motus cõtrarij pũt coniungi mobili

Jacobus

Dicemus cẽ. ¶ In hac parte scõa primo describit cõpositio pulsus. Secõ tangit duplex opi. sup motu fistolis an sit sensibilis. ibi (Depressionis vero.) Tertio opi. Gal. sup hoc. ibi (Gal. quoq̃.) Quarto Principis. ibi (Et licet ita.) ¶ In prima parti. dicit primo qđ quilibet pulsus cõstat ex duplici motu et duplici quiete: qr quilibet pulsus ꝓstat ex duobus cõtrarijs motibus vt diastole et fistole. Et inter quoscunq̃ motus ꝓtrarios necessario ges interuenit: nec est possibile qđ vnus motũ alteri cõtinuet sibi contrario posteq̃ certus terminus et extremitas in effectu applicat spacio eoꝝ. i. posteq̃ quilibet eoꝝ in spacio quo mouet bz ꝓprium terminuz ad quem tendit quo puncto regescit: qr posteq̃ mobile attigit terminum ad quem tendit cessat finis motus: ergo ibi quiescit cum nil moueat aut agat ꝓter aliquem finẽ: sicut declarat in scia nãli. s. 8. phisicoꝝ Ari. tex. 64. Dic. n. ibi. Quod aũt quod fertur sm rectum et finitũ nõ ferat ꝓtinue manifestũ est sic: reflectitur. n. Reflexibile aũt sm rectum sm ꝓtrarios mouet motus. Contrarius. n. sm locum est q est sursum ei q est deorsum et ei qui est ante ei q est retro: et q est ad sinistrum ei q est ad dextrum: loci. n. ꝓtrarietates he sunt. Quis aũt est vnus et cõtinuus motus prius diffinitum qr q est vnius mobilis et in vno tpe: et in indifferenti sm spẽm. s. terminum ad quẽ: hec Arist. Secõ ꝛcludens id qđ intendit dicit h̃ Quin. qđ posteq̃ ita est qđ inter quoscũq̃ ꝓtrarios motus est necessario ges media: necessario. 4. interueniunt partes in quolibet pulsu primeq̃ alius supueniat. s. dilatatio et quies post eam et constrictio et quies post ipsam. ¶ Sed instabit aliquis: nam absurdum vi cum oĩs pulsus sit motus vt ex eius diffinitione apparet qđ quies sit pars eius cuz motui sit oppositа. Dic qđ non est ꝓprie pars: sed qr necessario intercidit inter duas motiones: et consideratio ipsius est necessaria sicut motus connumeratur veluti pars eius et extenso nomine pulsus ad quietes simul et motiones.

¶ Depressionis cẽ.) ¶ In scõa dicit plurimos medicoꝝ opinatos fuisse qđ depressio dicta fistole non sentitur a tangente pulsum. Nec ad id vi deesse ratio: qr per fistolem arteria recedit et elongatur a manu tangentis: sed tactus non fit nisi tangibili iuncto tangenti. Alij opinantur fistolez sentiri posse maxime in pulsu fort vel in magno vel in duro vel in tardo. In forti qdem: qr sicut sua fortitudine fortiter percutit digitos: sic fortiter decidit arteria: motus autem fortis est aptior sentiri motu debili. In magno vero qr sicut eius dilatatio magna est: sic eius constrictio: sed magnum parvo facilius sentitur. In duro qdez ꝓpter multam sui refocillationẽ. i. qr firmius et stabilius respondet arteria digitis premẽtibus qđ in pulsu molli. In tardo vero ꝓpter longinquitatẽ temporis sui motus. Unde dantur medico inducie sufficientes ad considerandum circa fistolez: et suauiter cum digitis sequendo motum depressionis.

¶ Gal. cẽ.) ¶ In. 3. dicit Gal. dixisse qđ diu non adhibuit diligentiam vel sollicitudinem vt sentiret motum fistolis: deinde non cessauit attendere tangendo donec aliquid ex eo percepit: postea compleuit. i. complete acquisiuit noticiam fistoles: et ab illa hora porte pulsus sibi fuerũt aperte. i. reserata fuit ei via ad recte et vere iudicãdũ p motus pulsus de dispositionibus corpis tam sani qđ egri: et de salute vel morte egrorum et qui studuerit circa hoc diligẽter et attente sicut fecit percipiet illud quod ipse percepit de motu fistoles.

¶ Et licet cẽ.) ¶ In. 4. dicit qđ licet motus fistoles quãdoq̃ percipiatur vt. S. pulsu anteq̃ alius ꝓsequat quattuor interueniãt partes. s. motus duo et quietes due. s. motꝰ eleuationis et ques inter ipsaz et depressionẽ et motus depressiõis et ques inter ipsaz et eleuationẽ. ¶ Depressiõis vero motus apũd plurimos medicoꝝ nullo mõ sentit: sed apud alios est cũ aut in forti pulsu sua fortitudie sentit: aut in pulsu magno pp eleuationẽ sui: aut in duro pp multã sui refrenationem: aut in tardo pp lõginqtatẽ tpis sui motus. G. quoq̃ dixit lõgo tpe nõ fui sollicitus ex depressione. Postea vero nõ quieui tãgẽdo donec ex eo aliqd percepi: et postea illud cõpleui. Nã postea porte pulsus mihi aperte fuerũt. Qui vero ista studuerit vt ego

duplr. Uno mõ ex se: qr mobile ex se moueat vtroq̃ motu ꝓrio: et tunc dicẽdum qđ impossibile est qđ motor moueat ex se duob⁹ motibus cõtrarijs sine quiete intercidẽte. cuius rõ est: qr motus ꝓrij sunt ad ꝓrios terminos: et cũ vnius motus sit vnus terminus: si vnus motus cõtinuaret alteri: tũc motor accideret et recederet simul a termino qđ est ipossibile. ꝓbatio ꝓnie: qr rõne vnius motus tẽdit ad terminũ eius et rõne alterius cõtrarij recedit ab eodẽ: quare cẽ. et hoc est verũ nõ solũ de motu locali: sed etiã de motu alterationis et cuiuslibet alterius motꝰ vt in dealbatione et denigratione cẽ. Ullo mõ pũt duo motus cõtrarij cõiungi in eodẽ mobili in qđ vnus sit ꝓprius ei et alter sit extrinsecus et motus alterius: et hoc mõ bene cõtingit moueri duobus motibus cõtrarijs sine quiete interme dia vt pz in corporibus celestibus: qr planete mouentur motu ꝓprio ab occidẽte in orientẽs et motu termiamẽti ab oriẽte in occidens simul et semel: et hoc modo turris ẽt cadẽs mouet lapidẽ deorsum q p ꝓiectionem ibat sursuz et sic ad argumẽtum. ¶ Ulterius est intelligẽdũ qđ cã intercidẽtie quietis in pulsu inter diastolẽ et systolẽ non soluz est ex necessitate motuũ cõtrarioꝝ absolute: sed ex necessitate finis: iz nõ sit de prima intẽtione nature sicut est motus sed scõa qđ in pulsum fecisset: sed regsita est duplex quies pro tãto: nã motus qlibet est ꝓpter finẽ: et ideo habito fine cessat motus. mõ qr dilatatio fit pp refrigerationẽ caloris vitalis et pp dilatationẽ acquirit refrigeratio eius: ideo opz qđ cesset: et qr non opz qđ statim expellat nisi qñ est aer ille attractus superflue calefactus et cõstringit cor et arterie et ipsum expellũt et qr nõdũ est calor vitalis superflue calefactus in se pp expulsionẽ aeris qui ipsum calefaciebat quiescit postea recipiũt eleuationem vt tẽperet: et sic apparet qđ non solũ intercidit quies ex necessitate motuũ cõtrarioꝝ: sed ex intentione nature que agit ꝓpter finẽ: iz sit de secũda intentione nature et motus de prima.

b ¶ Depressionis cẽ. ¶ Hic ostẽdit quo sumit significatio a pulsu. Primo ostendit hoc quãtũ ad vnã partẽ pulsus. s. quãtũ ad depressionẽ. Secõ ostẽdit hoc quãtũ ad totũ pulsum. ibi (Cã vero ob quã.) ¶ Iurta primã ptẽ notandũ qđ notãter dicit plurimos. nã duplex est cognitio de mõ depressionis. Una est positiua. s. qñ cognosco post quietẽ eleuationis arteriã ꝓstringi et talis nõ cognoscit apud plurimos medicorũ. nã sicut dicit Auer. in. 4. colli. c. 16. opz debẽtem iudicare recte de motu depressionis hẽ tria in se. primo cognoscere oẽs dẽias pulsuũ. secõ multo tpe exercitari in eis. tertio qđ hẽat tactũ optimum et qr hec non sunt apud plu

Laula vero ꝛc.

¶ In hac parte. 3. primo tangit causas cur plus in brachio qđ in alijs membris tangitur pulsus. Secõ qualis oz esse situs brachij dum tangitur pulsus eius. ibi (Et opz quidẽ.) Tertio qualis debz dispositio illius cuius pulsus tangit. ibi (Oportet preterea.) Quarto necessitas experiẽtie prehabite a medico in tactu pulsus tẽperati nobilis vt recte iudicet de pulsibus aliorum. ibi (Et oportet.) ¶ In prima partic. dat 4. causas cur plus in brachio tãgit pulsus. Prima est facilitas exhibitionis brachij: naz cũ sit pars musculosa leuis ad motũ ordinata leuius alijs tangenti porrigit. Secũda est qđ ille vel illa cuius pulsus in brachio tangitur nõ est sollicitꝰ: vel sollicita in discoopertione sui brachij: qr neq̃ verecũdat detegere brachium: neq̃ labor ei est: nec tumor frigoris vt in detegẽdo truncũ corporis. Tertia ẽ rectitudo situs ipsius. s. brachij et arterie eius veniẽtis ad ipsum quasi recta via a corde sine notabili flumositate pp rectitudinẽ cordis. i. pp cor esse situm in directo brachij quasi sub eadẽ corpis altitudine. Quarta est cã eius qđ est iuxta ipsuz. i. qr brachiũ est cordi ꝓpinquũ: quare recipit vberius influxũ ipsius: et maxime brachiũ sinistrũ: qđ primius est dextro arterie adorti et sinistre cordis auri vnde cetere ꝓcedunt arterie. Iuxta illud Egidij. Pulsus in arterijs discerni oz honestis. Expositis longis rectis cordiq̃ ꝓpinquis. Unde sinistra manus cũ sit continua cordi. Judicio pulsus cognatior esse probatur. ¶ Attende qđ Gal. lib. de introdu. in pul. vltra has cãs addit qđ arterie brachij sunt manifestiores et minꝰ incarnate: scribit enim illic. Sed neq̃ paratius neq̃ honestius: neq̃ vniformiꝰ: neq̃ necessitativtilius aliã quãcũq̃ tanges eas q̃ in manuũ vlnis sunt derelinquẽs arterias: hẽ enim manifeste maxime existũt: et ꝓp incarnositatẽ regionis: et qr nil ꝓp eas denudari corporis necessariũ est sicut ꝓp alias multas: et qr sm rectum ordinem sunt: non paruũ aũt hoc est ad certitudinem dignotionis.

¶ Et opz cẽ.) ¶ In scõa dicit qđ cũ medicus tangit arteriã brachij tactus eius fieri oz manu seu brachio eius q tãgitur sup latus existẽte et nõ prona ita vt dorsum manus sit supius et vola inferius: neq̃ supina ita vt vola sit superius et dorsuz inferius: vt in petẽtibus elemosynã: sed pars brachij et manus pollici respõdens collocet sursum: et pars rãdens minimo deorsum: qr si manus super volã eius. i. partem interiorẽ plane extendatur ita vt supina fiat cã istius situs apparebit pulsus latior qđ sit apud rectũ tactuz et minus altus et minus longus. Latior quidem ꝓpterea qđ arteria sub tangẽtibus digitis sua grauitate se porrigit in latum et grauitate cõtenti in ea. Minus altus autẽ qr sanguis arterialis in hoc situ elongatur a superioribus arterie partibus que tactui occurrunt recidens inferius sua grauitate. Minus longus vero: qr sua latitudine supplet necessitatez longitudinis et ꝓprie in macillentis et siccis corporibus in quibus raro fit pulsus latus et lõgus ꝓpter inoedientiã instrumẽti. Sed si manus vna cũ brachio se prona porrigat quã h̃ imꝓprie Quin. notauit resupinatã altitudo pulsus et lõgitudo eius augmentabunt: qr sanguis arterias replens sua grauitate mouebit versus partes arterie que digitis occurrunt fortiter subleuans eas et in longũ se

rimos medicorum sed paucissimos: ideo ꝛc. Alia est cognitio eius priuatiua. s. accipiendo totū tempus in quo arteria non percutit digitū: ꝛ hec cognitio apud alios ꝛ apud plurimos est manifesta.

a ¶ Causa vero ꝛc. ¶ Docet significare p pulsuz quātū ad se totū. Et quattuor facit sicut quattuor ponit cōditiones quas ponit requisitas ad talē significationē. Et p̄mo ponit primā. Scdo scdaz. Tertio tertiā. Quarto quartā. scda ibi (Oportz gdā.) tertia ibi (Opz preterea.) q̄rta ibi (Et opz etiā.)

¶ Circa partē illā. (Cā vero ob quā.) queritur vtruz fiat melius iudiciū in pulsu tangendo circa pect⁹ q̄z brachiū. Et arguit q̄ circa pectus: qz q̄si aligua duo cōparant ad aliq̄d tertiū: ita q̄ vnuz eorū magis distat ab eo q̄z aliud: p illud melius ꝛ certius iudicam⁹ q̄d est ei ꝓpinquius: ſz pectus est cordi ꝓpinqui⁹ q̄z brachiū: ergo ꝛc. ¶ Opposituz huius dicit. A. ¶ Ad hoc dico q̄ certius iudiciū habet de pulsu p brachium: ꝛ hoc pōt declarari per tres cās quas ponit Auic. in littera quas nō pōt recitare.

¶ Ad illud q̄d obijcit dico q̄ maior est vera nisi impediat illud q̄d est propinquius ꝛ nō illud q̄d est remotius: ꝛ ita est in ꝓposito qz pulsus brachij est linearis ꝛ rectus ꝛ ét timpoz in aliquo loco: sed pulsus pectoris est tortuosus ꝛ diffortmis: quare non valet.

percipiet illud q̄d cōsecutus fui. Et ſz ita sit vt dicit: in plurimis tñ dispōnibus depressio non est sensu pcepta.

¶ Causa vero[a] ob quā statuit fuerit tangere venas brachij est facilitas p̄bendi ipm: ꝛ q̄ hō nō est sollicitus vt ipm discooperiat ꝛ rectitudo situs ipsius pp rectitudinem cordis ꝛ eius q̄d est iuxta ipsuz. Et opz q̄dē vt sit tactus manu super latus existente: qñ si manus sup vola plante extendat in latitudine augmētū prebet ꝛ ex eleuatione diminutionē facit ꝛ ét diminuit ex longitudine ꝛ ꝓprie in macilētis. Et resupinata augmentat in eleuatione ꝛ longitudine. Opz ꝓterea vt tactus fiat in hora q̄ ille cuius pulsus est sit ab ira remotus ꝛ gaudio ꝛ exercitio ꝛ oibus passionib⁹ ꝛ saturitate que grauedinem facit ꝛ fame ꝛ dispōne relinquēdi cōsuetudines ꝛ renouandi vsus. Et opz ét vt sit de pulsu experimentuz tēperati nobilis: ita vt alius ei recte: sed in brachio sic iuxta manum. nā ibi sunt discooperte carne ꝛ habent ibi situm rectū: ꝛ ideo per eas transit spiritus sicut dixit. ¶ Tunc ad illud q̄d obijcitur dico q̄ verum cōcluderet si pars illa est discooperta: sed q̄ibi latet arteria sub cutis: ideo non valet.

¶ Diceret aliqs. ibi (Opz preterea vt tactus.) nō videt q̄ ille cuius pulsus tangitur debeat esse remotus ab ira ꝛc. q̄ infra docebit cognoscere pulsuz irati ꝛ tristis ꝛ letantis ꝛ omniū taliū dispositionū. Dicēdum q̄ nō vult p hoc dicere q̄ ad medicū spectet etiaz hec considerare: qz ibi docebit oēs tales pulsus cognoscere: sed hoc facit pro tāto vt coartet se ad nālē dispōnez nam oīa hec habēt pulsum alterare ꝛ permutare a sua nālitate: ꝛ qz rectum est inder sui ꝛ obliqui: ſz vt recte iudicet de pulsibus ꝛ cētibus a recto ꝛ nāli opz ꝑmo habere pulsus nāles.

¶ Tēperati nobilis.) Nota tādū q; h̄ littera pōt dupl̄r exponi. Uno mō rectificādo hoc ad tpamentū corporis medij ꝛ tēperati inter corpora. talē enim pulsum opz cognoscere: qz semper cognitio extremoruz refert ad mediū. nā sicut ꝓpletio lapsa non cognoscit nisi in cognitione ad temperataz vt dicit in. 2. thegni tracta. 23. fm Halyab. ita pulsus corporis lapsi in cōparatione ad pulsuz homis tēperati. Alio mō potest exponi referendo ad dispositionē meliorem suiipsius in sui optima sanitate que est naturalis: ꝛ hunc etiam opz cognoscere pulsum egressum a nāli quātus sit eius recessus ꝛ defectus a naturali nisi in cōparatione ad dispōnem sui melioꝛ. Et hec est vna de causis difficultatis cognitionis pulsus quas posuit Halyab. 7. thco. cap. 2. qz semper opz habere in mente sua aliqd medium cui oēs alij cōparent: ꝛ tale medium difficillimū est imaginari.

¶ Notandum q; non excludit pp hoc quin in sistole sit: ſz non ita manifeste sicut in diastole. nam in systole est attendere latitudinē ꝛ altitudinem ꝛ eorū oppositā: sed qz hec non percipiuntur a nobis: ideo de ea non expressit. dedit autem eam intelligere per diastolem.

b ¶ Amplius ꝛc. ¶ Paul⁹ docuit qd est pulsus ꝛ modū significādi per ipsum: hic ostēdit quot ꝛ que sunt differe generales que attēduntur in pulsibus p quas significamus super dispōnes corporis. Primo premittit quot ꝛ que sint differe iste. Scdo eas declarat. ibi (Genus vero quātitatis.)

¶ Iurta primā partē notandū de eo qd dicit genera: qz ſz dicātur genera vel spēs vel differe vel qualitates pulsuū: tñ diuersis rōnibus. nā dīr genera inquātū sub istis sunt diuerse species pulsuū dīr spēs inquātū oēs comprehēdunt sub hoc genere qd est pulsus. dīr differe inquantum p hoc diuersificatur pulsus. naz dīa est qua differunt a se singula vt dicit Porphyrius: ꝛ fm hoc intitulatur lib. 5. de differētijs pulsuum. dīr autem qualitates: qz fm istos pulsus diuersos diuersimode disponitur corpus. modo Auic. hic accipit primo modo: ideo dicit genera.

¶ Scdo notādū q; pulsus pōt cōponi cuz hoc q; est genus: ꝛ hoc mō est sensus q; genera pulsus ex qb⁹ medici cognoscunt dispōnē sui corporis ꝛc. Alio modo pōt cōponi cum ly dispōnem: vt sit sensus ex quibus medici cognoscunt dispōnem pulsus ꝛc. Et fm hāc secūdaz dispōnem

Jacobus

diffundens cum adiutorio caloris dilatantis sanguinem: sed diminuetur latitudo: qz partes arterie q̄ digitis occurrūt fortiter impulse ad rotunditatē vehemēter declinant: q̄re sentiunt q̄si punctualiter vel linealiter sub digitis moueri.

¶ Opz ꝛc.) ¶ In. 3. dicit q; si p pulsum debeat certe cognosci dispō corpis. s. sanitas: egritudo vel neutralitas: oz vt tactus eius fiat illa hora q̄ corpus est elongatum seu remotuz ab oibus extrinsecis causis q̄bus solet immutari pulsus vt ab ira gaudio tristitia terrore ꝛ ceteris alijs passionibus ꝛ saturitate aggrauante corpus ꝛ fame ꝛ dimissione consuetudinis ꝛ renouatione vsuum vt si cui fuerit vsus sepe in pueritia stupharī vel balneari: ꝛ hoc reliquerit in iuuentute post renouauerit ꝛ ad id redierit in senectute. Talibus etenim ac similibus causis variantur iudicia pulsuum. Iurta illud Egidij. Forma crasis sertus etas gravidatio somnus. Et locus ꝛ tempus labor esca repletio potus. Causa genus morbi coitus turbatio mentis. Corporeiq; situs variant idiomata pulsus.

¶ Et opz ꝛc.) ¶ In. 4. dicit q; ad hoc vt medicus vere iudicet de pulsib⁹ tā nālibus q̄z innaturalibus oz esse peexpertus in pulsu tpati nobilis ꝛ habere formam eius fortiter menti impressam: vt per relationez ad ipsum iudicet de aliis quātum elongati sunt a naturali. Et ad hoc ꝓpositum dicit Raf. 10. alman. c. de pulsibus. Opz vt qui in pulsus scīa instructus esse desiderat: ꝛ eius vult significationes cognoscere sepe dum aliquis sanus est arteriā tangat ꝛ firmiter ꝛ cuz summo studio inspiciat ideo. s. vt ipsius forma animo firmiter imprimatur: quatinus cum necessarium fuerit inter eos cōparationem sciat inuenire. Sed quare dicit hic pun. Opz vt sit experimentuz de pulsu temperati nobilis. Nunquid pulsus viri tpati ignobilis est velut exemplar ꝛ policleti regula cōparatione ad alios pulsus sicut pulsus tēperati nobilis. Dic q; olim nobiles sicut precellebant alios genere ꝛ dignitate sic vita ꝛ moribus: ideo pulsus eorum plus tunc accedebant ad optimū pulsum ꝛ temperatissimū. Sed nunc prohdolor eorum plurimi crapula venere vigilijs fracti: neq; vires hñt: neq; sanitatem neq; temperiem: neq; pulsus optimos.

¶ Attende primo q; in tactu pulsus plures alie circunstantie sunt obseruande. Prima est vt medicus cuz sua sinistra manu leuet ꝛ sustentet sinistram manum infirmi. Iurta illud Egi. Leua manus medici leuam leuet ꝛ regat egri. Sustentantis opem pare imbecilla requirit. Que si se regeret medico cōcussa tremore. Falleret artificem fieretq; eximius error. Secunda est q; medicus caueat ne patiens fortiter stringat digitos in pugnū claudendo manum: vel nimis eos extendat in apertione manus. Iurta illud eiusdem. Sed cauc ne digitos in pugnum comprimat eger. Aut nimis extendat lateris ne mole lacertus. Compressus fuerit moderati schematis ordo. Assit vt ambiguuz tollat moderatio pulsum. Tertia est q; medicus tangat pulsum cum sua dextra manu: ꝛ si arteria quam tangit eminens fuerit sicut in macris applicet ei suauiter digitos: si vero fuerit cooperta carne vel adipe seu in ea sepulta applicet ei digitos fortiter eam premendo. Iurta illud eiusdem. Dextra manus quoniaz sensus indagine pollet. Et sibi vitidior datur experiētia tactus. Applicet arterie digitos. manifesta notetur. Appositis leuiter digitis abscondita pressis. Quarta est q; medicus perseueret in continue tangendo pulsus vsq; ad centesimaz percussionem. Iurta illud eiusdez. Nec prius obsistat donec centesima fiat Modici qui numerus nature seruit: ꝛ huius Judicio numeri claret sinia veri. Quinta est q; medicus non cōfidat in tactu pulsus brachij dextri egri. Iurta illud eiusdem. Dextera pare qz feruidior: qz plenius illam. Uuificus vapor irradiat cordisq; lucernam Tiberius recipit: vbi puri sanguinis auctor Regnat epar teneri blandus persuasor amoris. Incentiua mali qua fernet fellea cistis. Equiuocat pulsum tanto confusa calore. Implicat errores examen adulterat artis.

Amplius ꝛc.

¶ In hac parte. 4. que est de generibus pulsuū. Primo enumerat. 10. genera pulsuum. Scdo diuidit vnūqd eorum in ꝓprias spēs ꝛ describit eas. ibi (Genus vero.)

¶ In. 1. parti. dicit primo q; 10. sunt genera pulsuum fm medicos per que ipsi cognoscunt dispositiones humani corporis. s. sanitatē: egritudinē: ꝛ neutralitatē: ꝛ cōplexiones ꝛ mores hominū sequētes naturā. Secūdo dicit q; necessarium est medicis vt ponant genera pulsuū tantū. 9. fm modū exquisite veritatis inquirendo de primis eorum generibus. Quia nonū genus q̄d dictū est sumi pence ordinationez aut inordinationez in diuersitate sub pulsu inequali velut eius spēs cōprehenditur: vt ait Paul. infra. c. presenti. Tertio dicit q; primū genus pulsus sumit ex quātitate diastoles. i. protēsione eius fm plus ꝛ minus in lōgitudine: latitudine: altitudine: ꝛ pfunditate. Secundū sumit ex qualitate pcussionis arterie in digitos tāgentis. s. ex fortitudine pcussionis aut debilitate. Tertium sumit ex tpe cuiusq; motionis. s. ex temporis brevitate vel lōgitudine vel mediocritate quo vena mouetur. Quartū sumitur ex essentia instrū. i. ex mō substantie arterie in mollitie ꝛ duricie ꝛ mediocritate inter eas. Quintum sumitur ex plenitudine vel vacuitate vel moderata continentia arterie. Sextum sumitur ex caliditate vel frigiditate vel tēperie sensata in tactu arterie. Septimū sumit ex tpe quietis fm q; breue est vel longum

dispositionē dicemus q̄ hoc dicit vt insinuet nobis q̄ ad hoc vt medicus habeat perfectā notitiam pulsuū duo requirūtur. Primo q̄ cognoscat essentiā pulsuū in seipso. Secūdo q̄ cognoscat quid significet in corpore humano. ¶Modo ex cognitione differentiaꝝ gradualiū plus cognoscit medicus pulsum ſm seipsum in sui essentia: ⁊ ideo dixit hic Auic. amplius dicemus q̄ genera ⁊c. vt per hoc differat ista cognitio quā hic tradit ꝛ pulsu a cognitione quā ponet infra que est ꝛ pulsu non ſm se: sed vt refertur ad causas eorum.

Tertio notandū ꝛ sufficiētia ⁊ distinctione istorū generū pulsuum. nam ꝛ ipsa inuenitur triplex opinio. Una est ſm Auer. 4. colliget cap. 17. ⁊ ſm veritatez qui dicit q̄ sunt solum. 7. Alia est ſm Gal. in lib. de differentijs pulsuum quaz hic allegat Auicen. cum dicit q̄ genera ex quibus medici. i. Gal. primo ꝛ differentijs pul. cap. 2. ⁊ eius sequaces q̄ sunt decez. Alia est opinio Auic. q̄ sint tantum nouem. Et ideo vt omnes isti saluētur nec videā tur contradicere est sciendus q̄ sufficientia ⁊ distinctio istorum generum pōt sic accipi. Nam differētie vel sunt essentiales facientes aliud: vel accidentales solum alteratum facientes.

[a] Sunt[a] ergo in eo nouez pulsus dispositiones simplices ⁊ compositē. ¶Et nouem[b] quidē simplices sunt longus curtus ⁊ mediocris ⁊ latus strictus ⁊ mediocris ⁊ profundus apertus ⁊ mediocris. Longus autē ille est cuius partes in longitudine plus sentiunt q̄ñ naturalis absolute qui est pro certo eius qui cōplexionem habet tēperatā: aut naturalis qui est eius qui huic est propinquus ⁊ est temperatus cui est propriū. ⁊ tu quidem iam prius sciuisti differentiam inter eos. Curtus vero est ei cōtrarius. Et inter eos est mediocris: ⁊ tu quidez iudicabis ſm hanc regulam in sex que remāserūt. Cōpositarū vero ex his simplicibus quedā sunt q̄ nomē hñt ⁊ quedā q̄ nomie carēt. Ille enim q̄ in lōgitudine ⁊ altitudine ⁊ latitudine est augmētatus vocat magnus ⁊ q̄ in his oībus est diminutus vocat parvus. Et q̄ inter eos existit temperatus. Qui vero in latitudine ⁊ altitudine est augmentatus vocat grossus. Et q̄ in eis est minutus dicit subtilis. Et q̄ est inter eos est equalis. ¶Generis[c] autem q̄ō ex qualitate percussionis vene in digitos sumptū est tres sunt species. Fortis ⁊ ipse est qui apud diastolem tactui resistit: ⁊ debilis qui est ei oppositus: ⁊ equalis qui est inter eos. Generis quoq̄ q̄ō est tempore cuiusq̄ motionis sumptum est tres sunt species. Velox ⁊ est qui motum in breui tempore complet. Et tardus ei contrarius. Et equalis inter eos existēs.

Si primum potest quinq̄ modis cōtingere: nam vel sumitur ab efficiente: vel a virtute: vel quātitate motus inter se aut qualitate eiusdez: aut quātitate quietis: aut ab habitudine partium adinuicem. ¶Si primuz tunc surgit prima species seu differentia habens tantum duo membra. s. fortis ⁊ debilis. Si secunduz insurgit secūda species: vel ofia habens tres partes. s. magnus parvus vel mediocris. Si tertium tunc insurgit tertia habēs similiter divisūctiue tres partes. s. velox tardus vel medius. Si quartū quarta. s. spissus seu frequens tardus vel mediocris. Si quintuz hoc est dupl'r: aut cōparatione vel habitudine absoluta: aut cum respectu. Si primum tunc insurgit quinta differentia. s. equalis vel diuersus. Diuersus autem subdividitur: nam talis diuersitas vel seruat ordinez: ⁊ dicitur ordinatus vel non: ⁊ dicitur inordinatus: ⁊ quia hec est species diuersi pulsus: ideo est subdiuisio vnius differentie ꝛ dictis idcirco non facit diuersaz speciem eque pumam cum aliis. ideo dixit Auicen. q̄ sunt nouem. Si vero talis cōparatio sit in respectu ad etatem sic insurgit septima differentia. s. boni ponderis vel mali ponderis: quare iste solum sunt essentiales ⁊ vere differentie: ideo Auer. non posuit nisi. 7. species pulsus: sed si volumus adiungere etiam differētias accidentales: tunc vel sumuntur a qualitatibus tangibilibus: ⁊ sic habetur pulsus calidus vel frigidus vel temperatus ⁊ est octaua differentia: ⁊ per hanc datur intelligi differētia ex qualitatibus passiuis sumpta: vel a dispositione instrumentali que est qualitas secunda: ⁊ sic insurgit nona differētia. s. durū molle vel mediocre: vel a contento in ipso instrumēto ⁊ ita insurgit vltima. s. plenū vel vacuum: ⁊ hec sufficiant.

[a] ¶Sunt ergo ⁊c. ¶Hic cōcludit numerū dūaz pulsus que sunt in hoc primo genere. Primo facit hoc. Scōo ei⁹ declarat. ibi (Et nouē qdē.) ¶Iurta primā partē notandū q̄ hoc merito inferē ex dictis: q̄ cū hoc genus sumat in cōparatione ad quātitatē cōtinuā ſm quas sunt tres diametri. ⁊ quilibet istorū trium habeat tres modos ⁊ ter tria faciant nouē iō nouem erūt dispōnes simplices sumpte a quātitate. que aūt sint iste statim declarabit. ¶Scōo notādū ꝛ eo q̄ dicit (⁊ cō posite) nō debet intelligi q̄ velit dicere q̄ cōpōsite sint etiam nouē: q̄ sunt multo plures vt patebit: sed vult dicere q̄ nō solum sub hoc genere quātitatis sunt nouem differentie pulsuum simplices: sed etiā sub hoc genere sunt compōsite que sunt tot quot sunt diametri adinuicē combinati.

[b] ¶Et nouem ⁊c. ¶Hic declarat istas differētias. Primo simplices. Secūdo compositas. ibi (Cōpositarū vero.) ¶Circa primuz notanduz q̄ cā quare sunt nouē est: q̄ diametri sunt tres lon. lati. profun. modo quelibet istarum habz tres differētias. s. duas abūdātias: quarū vna est versus plus vt longitudo. alia versus minus vt curtus: ⁊ medium inter hec: ⁊ sic de alijs duobus. ⁊ q̄ ter tria faciūt nouem: ideo ⁊c. ¶Notandū q̄ longitudo sumit⁹ in pulsu ⁊ eius contrariū ⁊ medium eorū ſm cognitionē nostrā quantū ad numerū digitorū p̄ quos tangitur arteria. nam sicut dicit Haly ab. 7. thco. cap. 3. pulsus tēperatus in spē humana debet sentiri sub quattuor digitis in longū. si ergo sentiatur sub. 5. dicetur lōgus. si sub tribus dicet curtus. ¶Ulterius notandū q̄ Auī. volens notificare pulsum mediū tangit obscure tripler mediū. nam quoddā est mediū absolute vt tpamētū simplr semper: aliud est mediū parum ꝛficiēs ab eo vt corporis parum lapsi ab optima que aliq̄n accipit pro temperata a medico: de qua dicit Gal. in. 2. thegni. tex. cōmen. 21. ſm Haly. q̄ aliquādo deficiens ab hac paruz lapsa dicitur deficere ab optima. Tertio modo dicitur medium vel temperatū non absolute in specie humana: sed pro temperamento q̄ō debetur alicui individui duo quādo est in suo esse meliori. Et omnia ista tria media possunt adaptari ad hec que ponuntur extrema possunt dici in comparatione ad ea. verbi gratia de longo curto ⁊ medio. Maz ille dicit pulsus longus qui sentit sub maiori numero digitorū q̄ō pulsus corporis tēperati simplr vel parū deficientis ab eo vel q̄ñ in temperato alicuius individui ⁊ curtus per oppositum ⁊c.

[c] ¶Generis ⁊c. ¶In ista parte no. ſm genus pulsuū q̄ō sumitur ex qualitate percussionis vene in digitis. Notandū q̄ in hoc genere pulsuū accidit deceptio multotiens apud medicos sicut dicit Gal. in lib. de differentijs pulsuum. capi. primo: q̄ aliquando putamus q̄ sit fortis quādo est magnus eo q̄ est longus latus ⁊ altus: ⁊ tamen non est ꝓpter hoc forte simplr vt hic loquimur: licet sit fortis quodāmodo. Similiter cum dicimus q̄ durus sit fortis: q̄ fortiter resistit pp

Jacobus

longū vel medium horū. Octauum sumitur ex equalitate pulsus. i. vniformitate sui motus tam in vna percussione vel sub vno digito q̄ñ in diuersis percussionibus vel sub diuersis digitis ⁊ eius inequalitate. Nonū sumitur ab ordine quez seruant adinuicem percussiones aut quietes pulsus inequalis vel inordinatione. Decimū sumit⁹ a pondere pulsus. s. a ꝓportione tēporis motus pulsus ad tēpus quietis eius q̄ō diuersificat ſm diuersitates etatū. ¶Attende q̄ Gal. ptra etans de generibus pulsuū lib. de introdu. in pul. ⁊ li. de tactu pulsus silet de genere pulsus q̄ō ab arterie plenitudine vel vacuitate sumit⁹: ⁊ de genere sumpto a calore vel frigore ipsius: ⁊ de sumpto ex pondere de septē aliis generibus prosequēs modo nominatus: vnde videt opinatus fuisse q̄ solū sint septem genera pulsuū. Rasis vero. 10. almā. c. de pulsib⁹ designare volēs genera pulsuuz tetigit eadē que tāgit hic Pan. hoc excepto q̄ nō bene expressit genus sumptū ex tēpore motionis: neq̄ genus sumptū ex tpe qetis: dicit. n. in ibi volens (vt opinor) invenire vtrūq̄. Cūq̄ spaciū tpis q̄ō inter duas attendit motiones minus soluto inuenit⁹ velox appellat⁹: ⁊ dicere debuit frequens appellat⁹. Nam velox est ille cuius tempus motionis breue est. Itē non asserunt genus aliq̄ō pulsus ab arterie caliditate vel frigiditate debere assumi: sed recitatiue dixit. Et q̄ corporis locus in quo est arteria q̄ñq̄ sensu pcipit calidior alijs locis: ideo quidam medici proprie tenuerūt q̄ hec vna sit de specieb⁹ pulsus. Auer. aūt. 4. colliget. c. 17. sic dissinxit genera pulsus. Prima genera pulsuū sunt. 7. Unū est q̄ sumit⁹ a quātitate dilatationis. Scōm sumit⁹ a quātitate tēporis ipsius motus. Tertiū a quātitate virtutis mouētis. Quartū a tēpore quietis. Quintū a proportione duorū motuum ⁊ duaz quietū. Sextū a permutatione. i. inequalitate pulsus ⁊ sua assimilatiōe siue tēperiei. i. sua equalitate. Septimū ab ordinatione motus ⁊ quietis ⁊ inordinatione. Sed tria sunt genera q̄ cōsueuerūt iūgere medici istis. 7. Unū est q̄ō sumitur a cōtento in arterijs. Scōm a qualitate ipsius arterie. Tertiū a dispōne substātie arterie. Sed ista tria nō sunt ꝓpria in pulsu inquantū est pulsus: q̄ pulsus inquātū pulsus est nō stat nisi per motū ⁊ quietē: hec Auer. In q̄bus cōuenit satis cū principe variato solū ordine generū. Philaretus vero lib. ipsius de pulsi. assignat tot ⁊ eadē genera pulsuū quot ⁊ que assignāt Pan. ⁊ Auer. sz dissimili ordine. Egidius aūt totidem assignat dicens tria prima genera a forma motus. s. pulsum magnum pulsum fortez ⁊ pulsum velocem cum suis contrarijs: ⁊ alia tria assumi a substantia arterie. s. pulsum mollem: pulsum plenū: ⁊ pulsum calidum cū suis ꝯrarijs: ⁊ septimū sumi ex pauca mora qetis. s. frequentē pulsuz: ⁊ octauū ex cōparatione depressionū adinuicez ⁊ ad eleuationes. s. inciduū ⁊ decliuū: ⁊ nonū ab equalitate vel inequalitate: ⁊ decimū ab ordinatione vel inordinatione. Et hanc sniam sic metrice expressit. Quinq̄ modis probat artificis solertia pulsus. Ex q̄bus elicitur numerus generum duplicatus. Ex forma motus tria magnū forte citatū. Mollе parit plenum calidū substantia mēbri. Ex q̄bus ⁊ primis species senaria surgit. Spissum constituit mora quā discriminat

De partibus.

arsis. Qui pede dactilico pulsum declinat ab alto. Et q̄ deficiens surgit vires q̄ resumit. Ex collatiua thesiuz ratione notant. Tanq̄ precipuus adiuncta nouissima primis. In q̄bus est motus discors vel cōsonus vnus Odo: vel aduersus numeri rōne notandus. ¶Queret aliquis cum genus sumptū ab ordinatione ⁊ inordinatione fit spēs pulsus ineq̄lis: quare numeranz ipsum medici inter pria genera pulsuū. Dic q̄ pp magnitudinē sui ambitus ⁊ multitudinē specieꝝ multū differentiū sub eo ꝯtentaꝝ: ⁊ q̄ est alia rō formalis ineq̄litatis ⁊ ordinis ⁊ defectus ordinis: ordinatus. n. in rithmo consistit: inequalis vero non.

¶Genus vero ⁊c.) ¶In hac parti. scōa quarte partis huius. c. in qua dividit vnūq̄ō q̄ genus pulsuū in ꝓprietas species ⁊ describunt species ille primo agit de primo genere pulsus ⁊ speciebus eius in ter. presenti. Scōo de scōo. ibi (Generis aūt.) Tertio de tertio. ibi (Generis quoq̄.) Quarto de quarto. ibi (Generis vero.) Quinto de quinto. ibi (Generis autem quod.) Sexto de sexto. ibi (Et generis quidem.) Septimo de septimo. ibi (Generis vero quod.) Octauo de octauo. ibi (Genus vero quod.) Nono de nono. ibi (Genus autem.) Decio de decimo. ibi (Genus vero.) ¶In prima parte tangit primo quo significat primū genus dispositiones corporis ⁊ quot sunt species eius. Secundo exequitur de speciebus eius simplicibus. ibi (Et nouem quidem.) Tertio de compositis. ibi (Compositarum vero ex simplicibus.) ¶In prima parte dicit primo q̄ primū genus pulsus ex quātitate diastolis assumptum significat dispositiones corporis ex quātitatibus suarum dimēsionū seu diametroū. s. longitudinis: latitudinis: ⁊ profunditatis eius. Secundo dicit q̄ nouem sunt dispōnes seu species simplices huius generis: ⁊ sunt alique compōsite: quaruz numerum non assignat: q̄ alique ex eis sunt innominate. Que vero nominate sunt inferius dicentur.

¶Et nouem ⁊c.) ¶In secunda dicit primo q̄ nouē spēs simplices primi generis pulsus sunt longus curtus mediocris latus strictus mediocris bassus altus mediocris. Secundo dicit q̄ pulsus longus est ille cuius partes plus sentiuntur in longitudine. i. partes arterie que digitis tanguntur se longiores sub digitis ostendunt q̄ñ in pulsu naturali absolute qualis est in temperato: vel q̄ñ in pulsu naturali illius qui temperamento proximus existit: ⁊ est temperatus cui hoc est ꝓprium. i. pulsus sani vt multum temperatus: cui propriuz est vt ad ipsuz velut ad regulam referantur pulsus lapsi: q̄ temperamentuz absolutum corporis aut pulsus vel non reperitur vel solum durat per instans. Uel intellige q̄ quisq̄ pulsus est temperatus illi cui proprium a natura est habere talem pulsuz ⁊ comparatione ad ipsum referuntur excessus pulsuum aduenientium ei preter naturam. Et iam dicta est differentia inter temperatum absolute ⁊ temperatuz quod proximum est ei: seu inter sanum ⁊ semper sanum ⁊ multum. Tertio dicit q̄ pulsus curtus seu breuis est contrarius longo. s. ille qui sub digitis tangentibus se breuiorem ostenditq̄ñ pulsus equalis. Et pulsus mediocris est medius horum. Quarto dicit q̄ ſm hanc regulam iudicandum est de sex alijs simplici-

duritiem arterie: cum tamen non sit fortis propter hoc. Similiter cum dicimus q pulsus altus sit fortis cum tamen non sit: z dato q multum eleuetur sursum. Deinde cum dicit.

a ¶ Generis vero zc. ¶ Nota aliud genus qđ est ex mẽsuratione motuũ duoꝝ extremoꝝ. s. sollatationis z cõstrictionis. Si primũ sumuk pro tẽpore qđ mensurat ab vna diastole ad aliaz. Dicit (mollis qui est recipiẽs reditũ ad interiora.) sup. quare molle dicitur sup. q durum difficillime resistit tactui z molle facile cedit et. quando ergo arteria facile cedit tactui dicitur pulsus mollis. quando autez resistit fortiter dicit durus quando mediocriter dicit medius. Deinde cuz dicit.

b ¶ Generis autem zc. ¶ In ista parte ꝛclarat aliud genus qđ est sumptũ ex eo qđ continek in arterijs. Notanduz q pulsus plenus z vacuus sentiũtur ad sensum. naz pulsus plenus sentitur: q arteria apparet plena: ac si esset plena humore q deberet euacuari. nam sicut in alijs rebus subtilibus vt in vtre pulsus percipitur quando est plenus z quãdo vacuus: ita z in arteria.

a ¶ Generis vero[a] qđ ex essentia ĩstrumẽti sumitur tres sunt species. Mollis qui est recipiens reditũ ad interiora z cõpressione facile. Et durus qui est ei ꝓtrarius. Et inter eos mediocris. ¶ Generis autem[b] qđ est sumptum ex eo qđ continetur tres sunt species. Plenus z ipse est q sentitur sicut si in eius foramine esset humor implẽs de quo sollicitãdũ est vt pure euacuetur. Et vacuus est ei cõtrarius. Et inter eos mediocris. ¶ Et generis[c] qui dem q ex suo tactu sumptuꝫ est tres sunt species: calidus z frigidus z tẽperatus.

c ¶ Et generis zc. ¶ Declarat sextum genus zc. plane. Deinde cum dicit.

d ¶ Generis vero zc. ¶ Notandũ aũt q hoc. 7. genus est multũ conueniens cũ hoc genere qđ sumik ex tempore motus. nam tẽpus motus z quietis proportionank: sed differũt: q hoc sumik ex tempore mensurante motum cuius differẽtie sumũtur a parte temporis mensurantis motum que sunt velox tardus z medius aut qui in longo tempore complet ipsam: ita q ille dicitur pulsus velox qui in breui tempore complet suam diastolem z systolem. tardus autem qui longo tempore complet ipsam. medius autem qui mediocriter. sed frequens siue spissus z rarus refertur ad modum quietis: ita q ille dicitur frequens z spissus cuius tempus quietis inter duas percussiones pluribus vicibus accidit z ille dicitur rarus cuius tempus quietis inter duas percussiones paucis vicibus accidit: ita q refert dicere velox z frequens z tardus z rarus: sicut verbi gratia: pol

Jacobus

bus speciebus primi generis pulsus ita vt dicatur ille altus siue apertus q plures arteriam elevat pulsu temperato. Et bassus vel imus vel profundus qui minus. Et medius qui medio modo Et ille latus qui se latiorem exhibet q̃ temperatus: z strictus econtra: z medius medio modo.

¶ Compositarũ zc.) ¶ In tertia dicit primo q̃ specierũ compositarũ primi generis pulsus quedam nominate sunt vt pulsus magnus grossus. Alie nõ vt pulsus compositus ex stricto z alto: vel cõpositus ex lato z imo. Secũdo dicit q̃ pulsus magnus est ille cuius omnes dimensiones sunt augmentate ita q̃ cõstat ex longo lato z alto. Et paruus est qui diminutus est in omni dimensione. Et mediocris est medius horũ. Tertio dicit q̃ pulsus grossus est augmẽtatus in latitudine z altitudine: ita q̃ constat ex alto z lato. Et subtilis seu gracilis est in his diminutus: z temperatus est medius horũ. Has easdem species exceptis grosso z gracili pulsibus meminit Gal. lib. de introdu. in pulsu. c. 2. dicens. In hoc oportet memorantem te esse qualis erat qui sm naturam est pulsus. Et si quidem latitudine maiori eo qui sm naturã est inuenitur latum eũ vocare: si vero longitudine longũ: si vero profundo altuz. Et cõtrarios eis minores. s. eo qui est sm naturam nominare ꝓportionabiliter strictum z breuem z humilem. Eorũ autem qui in omnibus dimensionibus: similr in id qđ ꝓter naturam est vertunk qui quidem omnino diminutus est paruus: qui vero omnino auctus est magnus nominatur: hx quidem sunt que sm quãtitatem diastoles in pulsu sunt differẽtie: hec Gal. Jdẽ metrice memorat Egi. dicens. Augmẽtata facit magnũ dimẽsio trina. Paruũ si parua: mediũ mediocriter aucta. In longũ latũ magnus cõsurgit z altum. Paruus in occultũ strictũ cadit atq; recisum. Qui medium sequtur merito mediocris habetur. Longus ventriculos digitorum. 4. erit. Subsilit mutilus mediusq; fit omnibus equus. In latum digitos latus tenet: eminet altus. Occurrit gracilis strictus: resideteq; profundus.

¶ Generis aũt zc. ¶ In hac parte q̃ est de secũdo genere pulsus dicit primo q̃ tres sunt spẽs generis pulsus sumpti ex qualitate percussionis vene in digitos s. fortis ardilis z medius horũ. Scõ dicit q̃ fortis pulsus est ille qui resistit tactui apud diastolẽ. i. qui fortiter percutit digitos tangentes in eleuatione arterie potenter resistens sue compressioni. Inest aũt pulsui resistere tactui dupl'r. Uno modo ex duritie arterie: durũ enim difficulter cedit compumenti. Alio modo ex fortitudine impellentis arteriã sursum. Et de hoc resistere logtur hic Prin. Tertio dicit q̃ ardilis pulsus est oppositus forti. s. ille in quo arteria ardiliter ferit digitos z parũ resistit faciliter cedens premẽtibus digitis. Quarto dicit q̃ equalis seu tẽperatus pulsus in fortitudine est ille qui mediat inter predictos. ¶ Attende primo q̃ duas primas species huius generis pulsus tangit. G. lib. de introdu. in pul. c. 4. sed de tertia silet. Ait enim ibi. In qualitate vero ĩmissionis. i. eleuationis vehemtia z ardilitas subsistũt: violenter enim impulso tactu vehemẽtia: infirme vero ardilitas. Et lib. de tactu pul. c. 2. ait. De proprietate quidem percussionis siue impulsionis ipsius pulsus est fortitudo z ardilitas. Est enim fortitudo in pulsu qñ manũ arteriaz tangentem fortiter impellit: ardilitas vero qñ impellit ardiliter. Et Raf. 10. alman. Cuiꝝ virtuosa impressione digitũ vehemẽter pcusserit: z cũstringik eius nõ destruik motus fortis vocatur. Cum vero huic fuerit cõtrarius ardilis dicik. ¶ Attende. 2. q̃ aliqui medicoꝝ vt Egidius z seqces eius negarũt mediũ inter pulsus fortẽ z ardilẽ. Ait enim Egi. Cum relique spẽs aliquo mediãte ligent. Jũgik invalido fortis discrimine nullo. Equus inequali cãm cõpaginis huius. Soluant q dirimũt latebrosa enigmata rerũ. Sed G. in oĩ genere pulsus cõcedit mediũ ẽterq; inter equalẽ z inequales: z ordinatũ z inordinatũ. Ait. n. c. 15. li. de introdu. in pulsu. Neq; ĩmanifestũ est: qñ aliorũ qdẽ contrariorũ vnius cuiusq; medius est. Equalis aũt z inequalis medius nullus est: neq; ordinati z inordinati. Et Auer. 4. colliget. c. 17. Fortis inquit est ille q extrema digitoꝝ fortiter percutit: ardilis contrarius est ei: medius mediocritatem tenet. ¶ Attende tertio q̃ Philaretus asserut pulsum fortem cõpoſ-

sunt ire ad plateam velociter. s. currendo z nõ frequenter: q̃ raro z paucis vicibus. Item differt rarus z tardus: q̃ possum tarde z pigriter ire ad plateaz frequenter quo ad vices. ita est in propposito eodem modo. ¶ Secũdo notandũ q̃ quando dicit (Et hoc quidem tempus est sm q̃ zc.) q̃ per hoc tempus vult ostendere hoc tempus qđ est inter duas quietes: quomodo a nobis cognoscitur. pro. p'er qđ notandũ ad expositionez littere q̃ hoc tempus quietis cognoscitur a nobis sicut systoles. naz systoles aut non cognoscitur a nobis: z tunc dicimus est systoles non vera: q̃ tunc pro systole accipimus totũ tempus qđ non pulsat. aut systoles cognoscitur a nobis: z tunc assignamus duas quietes posk diastolem s. vnam que statim consequtur diastolẽ z precedit systolem z aliaz consequitur systolem: z tunc dicitur systole vera. z hoc modo quando systoles est a nobis cognita dicimus q̃ distinguimus a gete: ita q̃ erit media inter duas quietes: ꝝrum vna est precedens: z alia est subsequens: z tunc tẽpus quietis est vere notum: licet non sit ita manifestum sicut quando systoles non est cognita a nobis: sed quando accipimus pro tempore quietis totum illud tempus qđ continuat duas diastoles: tunc dico q̃ quando systoles non est vere nota dicitur tunc pulsus frequens: quãdo tempus qđ est manifestum inter vnam diastolem z alterã q̃ sumitur pro tẽpore quietis est breue: dicitur autẽ rarus quãdo est longus. dicik autem mediocris quando mediocriter se habet. Si vero systoles sit cognita: tũc dicik pulsus frequens: quando tempus mensurans quietem que est post systolem vel ante ipsam est breue. dicitur aũt rarus quando est longum. Dt ergo daret nobis hũc duplicem modũ intelligere addidit hic q̃ non consueuit intelligi nisi a paucis: z ideo oportet sic cõstruere litteram zc. tempus sensatum. i. sensibile z etiã cõtrarius rarus qui dicik laxus. sup. alio nomine z hoc quidem tẽpus. s. qđ mensurat quietem est nobis notum. sup. si pro q̃ erit tempus. s. quietis sup. notum: q̃. s. tempus mensurat illum qđ inter vnam z aliam diastolem. Et si ipsa

¶ Generis[d] vero quod est sumptum ex tempore quietis species sunt tres. Frequens z ipse est in quo tempus sensatum qđ existit inter duas percussiones est breue qui etiam vocatur consequens z spissus. Et ei contrarius rarus qui etiam dicik laxus z resolutus z inter eos mediocris. Et hoc quidem tempus est sm q̃ ex systole cognoscitur. Si vero systoles nullo modo cognita fuerit erit tempus quod inter omnes duas dyastoles continuatur. Et si ipsa cognita fuerit erit secundum duo tempora duorum extremorum.

De partibus.

tũ esse ex frequenti z magno dicẽs. Tertiũ genus pulsuũ est sm tenorem virtutis. In quo considerak fortis debilis mediocris: frequẽtia enim accipiẽs magnitudinem facit validũ. Quando enim dominak virtus causarum tunc magis fit validus: z econtrario. Jdem asserit Egidius ita metrificans. Constituit validum sociata frequentia magno: sed falsitas istius assertionis experientia manifestatur. Videmus enim pulsus masculoꝝ in iuuenili etate tardiores pulsibus mulierum fieri fortiores tũ. Item pulsus naturalis z optimus est mediꝰ inter magnum z paruum rarum z frequentem: z tamen est fortis. Juxta illud prin. c. 4. summe ꝓsentie. Cuiusq; genetum ꝓnominatorum in quo est superfluitas augmenti vel diminutionis naturalis est equalis nisi fortis: quoniam natura/lis in eo est augmentatus. ¶ Attende quarto circa hoc q̃ dicit Prin. q̃ pulsus fortis est apud diastolem tactui resistit: q̃ non solum in motu diastolis fortitudo reperitur: sed etiam fistolis: abundantibus. n. capinosis fumis z vaporibus in corde z arterijs fortis fistole fit ad eoꝝ expulsionem: z qñq; fortior q̃ diastole: cum non multus illic calor abundauerit vt in febribus putridis. Sed q̃ fistole vel non sentitur a nobis vel remisse z debiliter sentitur: describit hic prin. pulsum validum per diastolis fortitudinem.

¶ Generis quoq; zc.) ¶ In hac parte. 3. dicit primo q̃ tres sunt species generis pulsus sumpti ex tempore motus arterie. s. velox: tardus: z medius. Secũdo dicit q̃ velox pulsus est qui suum perficit motum in breui tpe. Et tardus econtra est ille cuius tempus motionis prolongatur. Equalis vero seu temperatus est medius horum. De speciebus huius tertij generis dicit Gal. c. 3. lib. de introdu. in pulsu. c. 1. Earum vero que motus omnis sunt proprie differentiarum: velocitas est z tarditas: hec quidem festinatus motus existens: illa vero dissolutus. i. lentus. Judicandum vero z has ei qui sm naturam est pulsu cõparantes. Et Egi. eas ita describit. Arsis lenta parit tardum festina citatum. Et intellige per arsim motum diastoles. Et quãuis in fistole sint differentie tarditatis z velocitatis non sunt tamen ita perceptibiles: ĩmo frequentius non percipiunt.

¶ Generis vero zc.) ¶ In hac parte. 4. dicit primo tres esse species generis pulsus sumpti ex effentia instrumenti. s. pulsum mollem durum z mediũ qui distinguuntur ex modo substantie arterie. Scõ dicit q̃ pulsus mollis est ille qui cum a digitis tangentibus premik faciliter redit ad interiora. Durus aũt ꝓtrarius est ei non facile cedens: sed fortiter resistens prementibus digitis. Mã durum quidem est vt ait Aristo. 4. metheo. quod non cedit in seipsum sm superficiem: molle autem quod cedit. Et medius inter hos mediocris vt De his speciebus quarti generis pulsus dicit. G. Mollicies vero z duricies ipsius tunice arterie qualitates sunt. Mollicies quidem cum carnosior sm ĩmissionem arteria vt: duricies vero cum velut siccior z coꝛrigiosior igitur dignoscitur quidem confestim simul cum ipso motu arterie. Deinde subiungit. Et hec talis pulsuz dita non est ipsis propria sicut predicte tres: illarum. n. que quidem velocitatis z tarditatis sm qualitatem erit motus. Que vero vehementie z debilitatis sm percussionis qualitatem. Que vero magnitudinis z paruitatis sm quãtitatem diastoles. Diastole vero non sine motu est: molle vero corpus z durum non indiget motu ad hoc vt tale fiat: hec ille. Et propter hoc non numerauit Auer. hoc genus inter principalia genera pulsus. Egidius vero sic mollez descripsit z durum pulsum z simul cum eis plenum z vacuum. Si pulsent digitos austero vigore. Organa disponunt durum: si lata remissum. Si cedant vacuum: si cõsient turgida plenum. Et Rasis sic. 10. almaan. Cum autem id quod digito et ipso percutiendo occurrit simile fuerit linnee aut chorde extense cuz ipsum percutit vocatur durus. Sed cum illud quod occurrit ex eo est sicut quod occurrit ex isto: sed non valdè existit extensum dicitur ab eis laxus.

¶ Generis aũt zc.) ¶ In hac parte. 5. dicit ptio q̃ tres sunt spẽs generis pulsus sumpti ex eo qđ in arteria cõtinek. s. plenus: vacuus: z mediocris inter eos. Scõ dicit q̃ pulsus plenus est ille q̃ sentitur ac si in foramine eius. i. in cauita-

te arterie

ipsa s.systoles cognita fuerit sup.illud tempus qetis nobis notū:sed duo tempora sup.mensurantia tempus duoꝝ extremoꝝ s.quietis que est post dilatationem ⁊ quietis que est post constrictionem.Deinde cum dicit.

a ¶Genus vero ⁊c. ¶In ista parte notat nobis octauū genus pulsuū qđ sumitur ab equalitate ⁊ diuersitate.Primo ostendit species que accipiunt fm hoc genus.Secūdo fm hoc notat illas species vel differetias.ibi(Pulsus vero equalis.) ¶Iuxta primam partem notandū qꝫ in hoc genere pulsuum non cadunt tres differētie sicut in alijs sed solū due.s.equale ⁊ inequale siue diuersum.Cuius ratio est:qꝫ vna istarū obtinet locum naturalis: alia aūt locum inaturalis pulsus:qꝫ inter hoc nō est mediuꝫ sicut inter alia:ita qꝫ pulsus equalis est naturalis:inequalis siue diuersus inaturalis:⁊ ista equalitas ⁊ inequalitas sumit ex similitudine partiū pulsus vel vnius ad alterum.

¶Genus vero[a] qđ est sumptum ex equalitate ⁊ diuersitate est: aut equale aut diuersum.s.inequale. Et hoc quidez est per cōparationē similitudinis aut dissimilitudinis pulsuū aut partium vnius pulsus: aut vnius partis pulsus in quiqꝫ rebus magnitudine ⁊ paruitate aut fortitudine ⁊ debilitate ⁊ velocitate ⁊ tarditate spissitudine:aut raritate duritie ⁊ mollitie donec contingit qꝫ vnus pulsus est postremus siue diastoles citius pp vehementez

¶Secūdo notandū qꝫ per hoc qđ dicit ⁊ hoc qdem ⁊c.vult ostendere Auic.qūo sumit equalitas ⁊ inequalitas siue diuersitas in pulsu:qꝫ attendit in similitudine ⁊ in dissimilitudine.naz pulsus dr equalis:qꝫ habet similitudinē aliqñ. inequalis vero:qꝫ est aliquando dissimilis.⁊ qꝫ similitudo attendit in rebus differentibus que habent in aliquo tertio conuenire:ideo ⁊ equalitas similiter:⁊ tūc ostēdit quot ⁊ que sunt illa inter que attenditur similitudo ⁊ dissimilitudo illa. ⁊ dicit qꝫ ahe differentie. scilz magnitudo ⁊ paruitas ⁊c.Et notanter dixit.5.qꝫ etiā in alijs differentijs potest esse similitudo:licet non ita manifeste sicut ⁊ in istis.5. ¶Ulterius notandum qꝫ hoc qđ dicit(Et hoc quidē est per cōparationē similitudinis aut dissimilitudinis pulsuū:aut partiū vnius pulsus aut vnius partis pulsus.) Iuxta quod sciendum qꝫ ista littera potest exponi dupliciter.Uno modo qꝫ fiat cōparatio pulsus solū ad duo:⁊ tunc dicemus qꝫ hoc qđ dicit primo.(Et hoc quidē est per cōparationē similitudinis ⁊ dissimilitudinis pulsuū.)sit generale ⁊ tūc sup.⁊ hoc dicit dupliciter:qꝫ aut est cōparatio vnius partiū pulsus sup.ad aliam vt cōparando totam vnā pulsationē que est sub quattuor digitis ad totam alteram sequentem penes quinqꝫ illas res vel aliquas earum.s.qꝫ vna tota pulsatio similet alijs in magnitudine:⁊ tūc erit ei equalis.vel sit parua ⁊ alia parua:⁊ tūc erit equalis ⁊ sic de alijs.Aut su.potest secundo modo fieri cōparatio vnius partis pulsus sup. ad aliā.⁊ hoc erit cōparando in eadem diastole partē vnā que est sub vno digito ad dictam partem que est sub alio:⁊ videndo si sunt similes sup.in aliqua illarū trium differentiarū:⁊ tunc erunt equales:si dissimiles in aliqua eoū diceretur

calorē aut debilior ꝓpter debilitatē. Qđ si volueris dilatabis sermonē ⁊ considerabis in equalitate ⁊ diuersitate i tribus generibus predictis alias partes:sed cō siderationum fortitudo ad istas reducta est. Pulsus vero equalis absolute est ille qui in his omnibus est equalis:qui si in aliquo eoꝝ solo fuerit equalis in eo solo dicet equalis:sicut si diceremus equalez in virtute aut equalē in velocitate. Et silr diuersus est ille qꝫ nō est equalis aut absolute pulsus inequalis.Alio modo potest exponi ⁊ subtilius vt fiat cōparatio ad hoc ⁊ exponamus aliter:ita vt per hoc qđ dicit:⁊ hec quidem est per cōparationem similitudinis:aut dissimilitudinis pulsuū non sit generale ad duo scripta nec illa veniant ad eius ꝛclarationem sicut primo:sed dicit qꝫ potest dici equalis pulsus vel inequalis cōparando vnam pulsationem que sentit sub digitis ad aliaz sequentem que sentit tota sub quattuor digitis ponamus:⁊ hoc fm aliquā illarum differentiarū quinqꝫ: aut sup. cōparatio partiuz vnius pulsus.s. comparando partem vnam que sentit sub vno digito ad aliaz partem eiusdem pulsus q̄ sentitur sub alio digito:aut sup. est per comparationez vnius partis pulsus sup. ad seipsam que sentitur tātum sub vno digito. ¶Et si dicas hoc non est possibile:qꝫ similitudo est rerum differētiū eadem qualitas. Dicendum qꝫ in eadē parte pulsus que sentitur sub vno digito potest eē diuersitas in principio ⁊ in fine: qꝫ potest esse velox in principio ⁊ tardus in fine ⁊ durus in principio percussionis ⁊ mollis in fine:⁊ tūc erit diuersus.Si vero sit similis dispositionis in principio ⁊ in fine:tūc erit equalis fm hunc modū:ita qꝫ bene est respectu differentiū isto modo. ¶Sed tu dices vlterius qūo comparatio attendit in quibus rebus isto modo:qꝫ non videt esse verum ꝛ longitudine.nam longitudo pulsus capit plures digitos:ergo in pulsu qui sentit sub vno digito tantū non poterit esse equalitas in longitudine:ita qꝫ vna pars dicatur esse equalis alteri in longitudine. nam si capiat minus q̄z quattuor digitos non diceret pulsus lōgus:sed medius vel curtus vt dicit Halyab.Dicendū ad hoc dupliciter.Uno modo qꝫ hec cōparatio in quinqꝫ rebus vel accipitur propie sicut in toto pulsu completo vel similitudinarie.⁊ hoc modo potest attendi in partibus pulsus:ita qꝫ pars vna que est sub digito potest dici longa:qꝫ pulsus capit ꝛ digito in longō magis q̄z vel lato vel in alto ⁊c.Uel dicendum est aliter ⁊ melius:qꝫ intelligit qꝫ hec similitudo fuerit in quinqꝫ rebus:vel qꝫ attenditur similitudo in omnibus vel qꝫ in aliqbus eoꝝ.sufficit enim qꝫ possit attendi similitudo in partibus pulsus quantū ad quasdam differentias.s.tarditate ⁊ velocitate vel duritie vel mollitie ⁊c. Sz in omnibus partibus pulsus simul comparando vnum totum pulsum ad aliuz potest bene attendi similitudo ⁊ dissimilitudo in omnibus illis quinqꝫ differētijs quādo dicit qꝫ pulsus equalis absolute est ille qui est equalis in his quinqꝫ differentijs dictis ⁊c. ¶Dixit(in magnitudine)vt qꝫ pulsus vnius digiti sit ita magnus sicut pulsus alterius digiti:⁊ tunc erit ei equalis:si maior vel minor

Jacobus

te arterie que pulsat esset humor implens:de quo qꝫ superabundat sollicitanduz est vt pure euacuetur .i. vt statim sine preparatiuo precedente vel alia medicina cum flobothomia educatur:non .n. requirit auxilium preparatiui minutio que fit ad plectoriam tollendam:sicut farmacia propij humoris eductiua. Uacuus vero est pleno contrarius:vel loquendo magis proprie sibi priuatiue oppositus. Et mediocris est medius istoꝝ:de hoc genere dicit Raſ.10.alman.post descriptionē debilis pulsus. Cūqꝫ fuerit illud quod ex corpe arterie tangendo digito occurrit simile ei quod ex hoc genere anime est impressum .s. debile: nec fuerit plenum sed contractum ⁊ non extensum non dr plenus sed vacuus:⁊ dicit fm qꝫ hec forma in eo visa fuerit.Et hoc genus pulsus a Philareto ponitur octauū de quo dicit.Octauum genus pulsuum est fm plenuz ⁊ vacuum:hoc est fm arterie figuram.Omne.n.vas aut plenum aut vacuum est. Adde dictis eius: aut medio modo se habet.s.partim plenum partim vacuum sit.

¶Et generis qdem ⁊c.) ¶In hac parte.6. dicit tres esse spēs generis pulsus sumpti ex tactu seu tāgibili qualitate. Prima actiua arterie .s. pulsum calidū in quo tactu percipitur arteria tacta calidior partibus seu membris alijs sibi vicinis:sicut in ethica fieri solet.Et pulsum frigidum qualis sentitur in intoxicatis veneno frigido. Et pulsum mediū hoꝝ vz temperatuz:de qbus ait Egi. Pulsuz disponit calidum calor arterialis.Frigidus occurrit subiecti frigore membri.

¶Generis vero ⁊c.) ¶In hac parte.7 dicit primo qꝫ tres sunt species generis pulsus sumpti ex tpe quietis.s.frequens rarus ⁊ mediocris.Secūdo dicit qꝫ pulsus frequens est ille in quo tps sensu perceptibile quod est inter duas motiones est breue.s.ille qui frequenter pulsat ⁊ paz quiescit vt pulsus infantiuz.Et is pulsus aliter dr consequens ⁊ spissus.Consequens qdem qꝫ statim post vnaz percussionem consequitur alia. Spissus vero qꝫ percussiones eius sunt sibi invicem proxime ⁊ quasi coherentes:sicut acies ⁊ silua spisse dicuntur proximitate ⁊ quasi coherentia hoium ⁊ arboꝝ.Tertio dicit qꝫ pulsus contrarius frequenti rarus appellat ⁊ larus ⁊ resolutus. Rarus qdem qꝫ raro pulsat. Larus vero qꝫ percussiones eius a se invicem multū distant:sicut cōpago aliqua lara dr cum partes ipsius a seinvicez elonganf. Resolutus aūt qꝫ percussiones ipsius sunt abinuicē solute ⁊ multū distantes pp moraz inter has. Tertio dicit qꝫ pulsus medius inter hos mediocris dr.Quarto dicit qꝫ hoc tps penes quod attenduntur frequentia raritas ⁊ mediocritas in pulsu est fm qꝫ ex sistole cognoscitur.i. est aliud apud illos qui sistolem cognoscunt:⁊ est aliud apud illos qui eaz non noverunt. Quia si sistole penitus non sentiatur vt sepius plurimis medicis contingit:tunc est illud tēpus quod est inter omnes duas diastoles.Et si sistole percepta fuerit: est fm duo tēpora duoꝝ extremorum.i.est tēpus quietis sequentis diastolem:⁊ tps qetis sequētis sistolē:q̄ si breuia sint pulsus est frequens:si prolixa rarus:si media medius.De hoc genere pulsus ⁊ speciebus eius dicit Bal. c.1.lib.de introdu.in pulsu.Quintam autem aliam fm pcussionem deficientiā: vocare.n.consuetudo ita medicis est td,quod in medio pcussionuz: est tempus in quo distendit arteria ⁊ contrahit. Et decere existimo introducendos exercitari qdem primū vt in sensibili sistole vocetur qdem hoc vtiqꝫ pcussio :illud vero deficientia. Percussio qdem est emissio que ab arteria fit tactui que mouet. Deficientia vero quies que in medio duaz pcussionum est fm quā spissus ⁊ rarus ⁊ medius amboz est.Cognosces aūt ⁊ hos quātitate tpis. Nam spissus qdem est cū breue qdem quietis tēpus.Rarus aūt cum multum. Quietē aūt dicere vel deficientiā pcussionum vel sistolē nō differt:hec ille.Sed Auer.4.colliget .c.17. loquitur aliter de hoc genere pulsus ⁊ suis speciebus auctoritate.B.

De partibus.

dicens.Et qđ sumitur a tēpore quietis dividit in spissum rarum ⁊ mediū.Et dicit Bal.qꝫ pulsus spissus est ille in quo tēpus quietis post suā constrictionez est paruum.Sed rarus est cōtrarius.Sed medius mediū seruat.Et hoc non percipit nisi ille qui comprehendit quantitatem quietis que est post constrictionem. Et qui hanc non cognoscit ignorat differētiam inter pulsum velocez ⁊ spissum: sed hoc graue est inueniri nō tamē impossibile videt multū perfectis:hec Auer. In quibus multipliciter errat.Primo in hoc qꝫ male diffinit pulsum frequētē nec est verum qꝫ Bal.ipsum ita diffiniuerit vt patet ex dictis. Secūdo in hoc qꝫ dicit qꝫ frequentem pulsum nō percipit nisi ille qui comprehendit quantitatem quietis que est post constrictionē: imo quicūqꝫ percipit quātitatem quietis inter duas diastoles scit si pulsus fuerit frequens rarus aut mediocris.Tertio in hoc qꝫ dicit qꝫ ille ignorat differentiā inter rarum ⁊ velocem pulsum qui nō cognoscit quātitatem quietis post cōstrictionem:nullus enim nouit illam nisi illi vūtaxat qui sentiunt systolem:⁊ tales pauci sunt quibus sensus tactus viuax est ⁊ delicatus:sed omnes assueti tangere pulsum noscunt faciliter spissum raruz ⁊ mediocrē.Egidius vero sic describit species huius generis. Si raptu subito morule discrimine paruo.Arsim multiplicet series numerosa frequentem. Constituit pulsum:series contraria rarum.

¶Genus vero ⁊c.) ¶In hac parte octaua dicit primo qꝫ pulsus equalis ⁊ inequalis siue diuersus sunt species generis pulsus sumpti ab equalitate ⁊ diuersitate:quilꝫ enim pulsus equalis aut diuersus est.Sed videt qꝫ debeat addi tertia species mediās inter has videlicet pulsus partim equalis partim inequalis vt equalis in velocitate ⁊ diuersus in frequentia.Dic qꝫ qz equalitas ⁊ inequalitas fundanf in contradictione:⁊ inter cōtradictoria nihil mediat:sic nihil mediat inter equale ⁊ inequale.Et ad rationem dic qꝫ pulsus equalis in vno ⁊ inequalis in alio est vere inequalis:sicut ꝓpositio in parte falsa est vere falsa vt oē animal est homo.Secūdo dicit qꝫ hoc genus pulsus attendit penes cōparationem similitudinis vel dissimilitudinis plurium pulsuū adinuicē vel pluriū partium vnius pulsus.s.sub diuersis digitis:vel plurium partiuz vnius partis pulsus.s.sub vno ⁊ eodē digito.Et hec similitudo vel dissimilitudo principalr attenditur in.5.rebus.s.in.5.generibus pulsuuz prenominatis. Nam vel equalitas ⁊ inequalitas sunt in magnitudine ⁊ paruitate:vel in fortitudine ⁊ debilitate:vel in velocitate ⁊ tarditate:vel in spissitudine ⁊ raritate: vel in duritie ⁊ mollicie. Et intantū procedit dissimilitudo partiū etiā in eadem parte pulsus donec contingit qꝫ posterior pars eiusdē diastolis in eodē pulsu sub eodem digito velocior est priore ꝓpter vehementiā caloris:vel debilior ꝓpter debilitatem virtutis.Tertio dicit qꝫ si volueris dilatabis.i. extendes sermonē ꝛ pulsu equali ⁊ inequali cōsiderando alias partes.i.alias spēs in equalitate ⁊ diuersitate pulsus in tribꝰ predictis generibus.s.in pluribus pulsibus:⁊ in pluribus partibus vnius pulsus ⁊ in vna parte vnius pulsus. Uerbi gratia possumus cōsiderare equalitatez ⁊ inequalitatē in plenitudine ⁊ vacuitate caliditate ⁊ frigiditate arterie bono pondere ⁊ malo pondere:sed fortitudo cōsiderationis pulsuū equalis ⁊ inequalis ad quinqꝫ predictas differentias pulsuum redacta est.s.ad magnitudinem ⁊ paruitatem:fortitudinē ⁊ debilitatem:velocitatem ⁊ tarditatem:spissitudinem ⁊ raritatem duriciem ⁊ molliciem.Quarto dicit qꝫ pulsus equalis absolute.i.integre ⁊ per totum est ille qui est equalis in omnibus predictis.Et si solum fuerit equalis in aliquo vel aliquibus eoꝝ ⁊ nō in omnibus dicet equalis nō absolute:sed in illo vel illis:vel equalis in virtute seu fortitudine vel equalis in velocitate.Quinto dicit qꝫ pulsus diuersus siue inequalis est ille qui est inequalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

inequalis:ꝛ tunc ponit omnes illos quinq; modos.nam magnitudo ꝛ paruitas faciunt vnum modum:fortitudo ꝛ debilitas alium modum. ¶Donec contingit q; vnus pulsus.) Il notandum q; hoc potest exponi dupliciter. Uno modo referendo comparationem predictam quantuꝫ ad vnam diastolem in respectu ad aliam ꝛ q; hoc explicet:ꝛ tunc debet exponi donec.i. sic contingit q; vnus pulsus postremus.i.sequens alium est citius.i.velocior. Alio modo potest exponi subtilius referendo ad comparandum pulsum perceptū sub eodem digito dicendo sic donec contingit.i.ꝛ etiā contingit q; vnus pulsus sine diastoles.i. in sua ordinatione est postremus.i. in fine tardus ꝛ citius.i. velocius. in fine autē est debilior sup.in fine q̄z in principio propter debilitatem sui calorꝭ. ¶Sz vlterius notandum q; illa littera(Q̄ si volueris.) potest exponi dupliciter. Uno modo referendo ad ea que dixit statim.nam exemplificat solū de duplici differentia pulsuum scilz de veloci ꝛ tardo cum dixit (postremus siue diastoles citius) ꝛ de forti ꝛ debili cum dixit(aut debilior.)modo dicit q; si tu vis potes etiam exemplificare de equalitate ꝛ diuersitate cum alijs tribus differentijs predictis:q; dixi primo q; poterat fieri comparatio ista ſm.3.res.ꝛ exemplificauit etiam tantum de duabus differentijs:sed eodem modo potest intelligi de magno ꝛ paruo: raro ꝛ spisso:ꝛ de duro ꝛ molli. Uel aliter q; si volueris poteris dilatare sermonez non solum adaptando pulsum equalem ꝛ inequalem ad quinq; differentias predictas:sed etiam ad alias tres supra nominatas.scilicet ad genus sumptum ex vacuo ꝛ pleno ꝛ ex calido ꝛ frigido ꝛ ex pondere corporis ꝛ sic sunt quinq; ꝛ tres differentie que valent.8.que possunt applicari equali ꝛ diuerso sub quo comprehendit ordinatum ꝛ inordinatum: ita q; in vniuerso sunt decem:ꝛ vtraq; est bona expositio.

a ¶Genus aūt ꝛc̄. ¶Postq; Aui. declarauit.8.genus pulsuū:in ista parte ipse declarat genus nonum ꝛ est genus qđ sumitur ab ordinatione ꝛ inordinatione. ¶Iuxta quā partē notandū q; per hoc qđ dicit q; pulsus diuerse ordinatus ꝛ diuerse inordinatus sunt due species huius generis. intimat q; totum hoc genus comprehenditur sub pulsu diuerso:sicut species continetur sub genere.ꝛ ideo differentias huius partis cuz bene fueris certificatus inuenies q; istud genus est subintrās sub pulsu diuerso sicut spēs continetur sub genere:ꝛ ideo dixit in fine huius partis q; cū bene fueris certificatus inuenies q; istud genꝰ est subintrās sub pulsu diuerso sicut species sub genere: ita q; pulsus quantum ad.8. genus sic distinguet: qz alius est equalis ꝛ alius inequalis vel diuersus: ꝛ pulsus diuersi alius est ordinatus ꝛ alius inordinatus.ꝛ ex hoc habetur causa quare Auic. dicebat superius q; differentie spāles pulsuū sunt tantū nouē:q; cōprehendebat ordinatum ꝛ inordinatum sub diuerso genere:aut accepit ipsa vt genera diuersa:ꝛ ideo dixit ipsa esse decem genera. ¶Ulterius notandum q; pulsus ordinatus ꝛ inordinatus sunt diuersi:cuius ratio est:q; ordo semper attendit inter diuersa: inter eadē aūt nō tamē non debet esse totaliter diuersa: sed tali diuersitate que

Jacobus

absolute ſ. in omnibus predictis vel in aliqua re seu aliquo genere quinq; pdictorum in qbus ꝙsistunt equalitas ꝛ inequalitas. ¶Attēde q; Bal. lib.de introdu.in pulsu postq̄ egit de ser primis generib⁹ pulsuuꝫ dicit cōsequenter.c.r. Equalitas aūt ꝛ inequalitas fit ſm omnes predictas dūtas:ea.n. que deinceps est paritas horum equalitas est: puta cum magnitudo his qui deinceps par est dicetur vtiq; equalis ſm magnitudinem pulsus. Et si velocitas par equalis est ſm velocitatem:similiter autem si ſm vehementiam ꝛ spissitudinem ꝛ debilitatem. Inequalitas vero corruptio paritatis est quā ꝑz quācūq; contingit differentiam pulsuū consistere. Erit.n. hic quidem ſm magnitudinem inequalis: ille vero ſm velocitatem: alius vero ſm vehementiam ꝛ debilitatem ꝛ spissitudinem:ꝛ in alijs similiter:hec Bal. Auer. autem. 4. colliget.c.17. sic de hoc genere disserit. Sed genus sumptū a sua similatione ꝛ sua diuersitate omnia preterita genera continet: quod est q; assimilatio pulsus est vt omnia genera ſm vnum modum occurrant: hoc est q; si est magnus si sit perseuerans in sua magnitudine:ꝛ similiter si est velox tardus aut ex alijs. Et pulsus diuersus hz duas ſpecies. Aut in oībus generibus:aut in vno:aut in pluribus sit diuersus:aut in multis pulsationibus:aut solum in vna:hec ille. Egidius vero sic describit pulsus equalem ꝛ inequalez. Firmus in oppositu fugiens cōmertia motus. Permanet equalis seruato iure tenoris. Degener instabilis nec eodez tramite currens. Mutat inequalis dubijs moderatus habenis.

¶Genus autem ꝛc̄.) ¶In hac parte nona primo diuidit genus pulsus sumptum ab ordine vel inordinatione. Secundo describit ꝛ diuidit ordinatum. ibi (Ordinatus autem est ille.) Tertio inordinatum. ibi (Et inordinatus est qui.) Quarto reducit hoc genus ad precedens. ibi (Cunq; certificaueris.) Quinto docet qualiter in pulsu reperitur nā musice. ibi (Debes aūt scire.) Sexto tangit proportiones musicales in pulsu inuentas ſm Bal. ibi (Galeno autem vi.) Septimo tangit suam propriam super his opinionem. ibi (Et ego quidem miror.)

¶In prima parti. dicit q; generis pulsus sumpti ex ordinatione ꝛ inordinatione due sunt species. Una est pulsus diuerse ordinatus.i.in sua diuersitate seu inequalitate seruans ordinez. Alia est diuerse inordinatus.i.in sua diuersitate nō seruans ordinem. Et quibus apparet q; nullus pulsus absolute seu per totum equalis est ordinatus vel inordinatus: immo solum inequalis.

¶Ordinatus autem ꝛc̄.) ¶In secunda dicit primo q; pulsus ordinatus est ille cuius diuersitas siue inequalitas hz ordinem conseruatum sup quem transit. i. ille q; in sua inequalitate seruat certū ordinem sicut ille cuius tres pcussiones sunt debiles ꝛ q̄rta fortis:ꝛ itez tres alie debiles ꝛ quarta fortis:ꝛ sic ꝙsequēter. Scō dicit q; pulsus ordinatus est duorum modorum. Unus est ordinatus absolute.ſ.ille qui in sua diuersitate non hz nisi vnum ordinem vt pulsus nunc dictus:cuius assidue tres percussiones sunt debiles ꝛ quarta est fortis. Alius est ordinatus non absolute:sed prope eum qui absolute est ordinatus:sicut si ibi el

habeat aliquam proportionez sequentis ad precedens:ꝛ ideo pulsus ille est ſm pliciter ordinatus qui in se habet solum vnam diuersitatem in qua est ordo: vt verbi gratia si aliquis pulsus primo sit magnus postea paruificetur:ꝛ postea redeat ad magnitudinem a qua incepit ad modū circuli aut incepit ab vno punto ꝛ circūuoluit redeundo ad eundē punctuꝫ:ita q; ex diuersis ratione diuersarū partium que sunt magnum ꝛ parvum. Dicitur autem ordinatus eo q; in illa diuersitate ē ordo circularis ꝛ dicit inordinatus simpliciter:q; in eo cadit tantum vna diuersitas. ordinatus autem isti ꝙpinquus est:q; habet in se duas vel plures diuersitates.tamen ille habent ordinē ad inuicem. verbi gratia sit aliquis pulsus primo magnus in vna sua diastole postea in alia paruificetur:ꝛ hec est vna diuersitas. postea fiat rarꝰ postea spissus:ecce alia differentia. deinde redeat ad magnitudinez sicut primo incepit ꝛ sic ad modum circuli. modo iste pulsus est diuersus primo:q; in se cōcernit illas diuersitates. Itē est ordinatus: q; inter illas diuersitates est ordo ad modum circuli. modo iste pulsus est diuersus:non est autem ordinatus simpliciter:q; hz ordo attendatur circa diuersa:non tamen debent esse diuersa multum:ꝛ ideo que nimiam habent diuersitatez recedunt ab ordine:ꝛ q; iste pulsus est huiusmodi respectu primi ideo defit ab eo. Inordinatus autē est cuius diuersitas non habent ordinem in seinuicē vt q; possit esse magnus modo tardus modo durus modo velox ꝛc̄. ¶Sed tu dices quo dicit ipse q; hoc decimum genus est ꝛc̄. q; supra numerando ista genera dixit q; istud erat nonum genus. Dicendum q; vere arguis ſm ordinem quem supra posuit Auicen. sed ipse hic loquitur ſm ordinem quem posuit Gal. in libro de differentijs pulsuum. capitu. tertio. vbi posuit genus sumptum ab equalitate ꝛ inequalitate nonum ꝛ sumptum ab ordinatione ꝛ inordinatione decimum ꝛ genus sumptū a pondere.ꝛ ideo debet suppleri q; hoc decimum genus sup. ſm intentionē Gal. b ¶Debes autem ꝛc̄. ¶In ista parte ostendit decimum genus pulsuum qđ sumitur ex pondere. Et primo notat hoc genus. Secundo ipsum dividit in suas species. ibi (Et dicemus q; pulsus.) Prima in quatuor:q; primo ad notificandum hoc genus notat pondus quod reperitur in pulsu ad proportionem ponderis reperti in sonis musicalibus. Secundo ostendit quot ꝛ que sunt proportiones musicales que attenduntur in pulsu. ibi (Bal. autem videtur.) Tertio ostendit q̄ sunt illa ex quibus sumitur hoc genus. ibi (Genus vero quod ex pondere.) Quarto concludit pondus repertum in pulsu. ibi (Et pondus quidem est illud.) ¶Ad evidentiam prime partis sciendum q; Auicen. hoc vult dicere licet sub obscuris verbis loquatur attenditur duplex proportio in sonis. Una est ratione sonorum qz aliquis est acutus aliquis est grauis. Alia est proportio ratione temporum: ꝛ qz ibi concurrit duplex tempus. ſ. mensurans motum percussionis chordarum instrumenti ꝛ tempus mensurans quietes que sunt inter percussiones:ideo ab ipso tempore sumitur alia proportio sonorum. Et eodem modo est intelligendum duas proportiones reperiri in pulsu. Unam. ſ. que correspondet prime proportioni

De partibus.

sent duo circuli diuersi: quorū quisq; ad suum rediret ordinem ac si essent vnus circulus. Terbi gra si post tres pcussiones fortes esset vna debilis deinde quattuor fortes post vna debilis:deinde tres fortes post vna debilis:deinde iterum quattuor fortes post vna debilis:ꝛ sic consequenter.

¶Et inordinatus ꝛc̄.) ¶In.3.dicit q; pulsus inordinatus est cōtrarius ordinato.ſ.ille q; in sua diuersitate nō obseruat ordinē vt si due pcussiones eius fuerint fortes ꝛ tertia debilis:post q̄tuor fortes ꝛ 4.debiles post.7.fortes ꝛ vndecim debiles:Has pulsus spēs. Egidius sic descripsit. Distinctis gradibus mutatur: ꝛ ordine certo. Transit in oppositū qui nomen ab ordine sumit. Qui priuatiue censetur ab ordine leges. Ordine procedit preceps vagus ꝛ sine lege.

¶Cūq; ꝛc̄. ¶In.4.dicere intendit q; q̄n certificaueris.i.certitudinaliter ꝛ ſz veritatē exq̄sitā inquisiueris de generibus pulsuū inuenies q; hoc nonuꝫ genus pulsus ordinati ꝛ inordinati est sicut si esset spēs octaui generis intrans seu contenta sub pulsu inequali. Omnis enim pulsus in suis pcussionibus ordinatus vel inordinatus est inequalis. Et in hac littera est error vel ex inaduertentia auctoris vel translatoris vel errore scriptoris:q; vbi scribit decimū genus scribi debet nonum genus:ꝛ vbi scribitur noni generis scribi debet octaui generis.

¶Debes ꝛc̄.) ¶In.5.dicit primo q; natura musice.ſ.consonātia vel dissonātia musicalis reperit in pulsu. Quod sic probat q;: sicut ars musice.i.artificialis consonantia musice perficit per adiūctionē sonorū adinuicē ſm proportionem affinantē vel sequentē eos inter acuitatē ꝛ grauitatē per circulos casuū temporum que sunt inter percussiones eorū: similiter est dispositio pulsus.i. talis ꝙportio vel consonantia musice reperit in motu pulsus. ¶Attende hic circa hoc q; dicit p circulos casuū temporū q; sicut sarum proiectū de longe in paludē vel stagnum: primo in paruissimum ordem seu circulū vndam colligit:cōsequēter in alios ordes maiores cōtinue crescentes in magnitudine ꝛ decrescētes in impetu:sic aer pulsus in sonis mouet in rotunditate ꝛ quodāmodo per circulos primo per minores aerem sibi proximum:postea per maiores aerem remotū. vt ait Boetius primo musice. Et istos circulos intendit hic Plin. Et in hoc q; dicit casuū temporum vult intelligi elevationes ꝛ depressiones vocum seu sonorū sub mensuris certis suorū temporum. Secūdo probat id qđ modo dixit. ſ. q; sicut ars musice cōpletur per adiūctionem sonorū ꝛ cetera: sic motus pulsus per adiūctionem motuū ꝛ cetera:q; proportio temporū pulsus in velocitate ꝛ tarditate ꝛ frequentia ꝛ raritate est sicut proportio suorū musice adinuicem:quorū quidam sunt acuti: alij graues:quidam tardi:alij veloces: quidam spissi:alij rari ſm diuersitates impulsionis aeris in sonis. Et proportio dispositionū pulsus inter percussiones eius in fortitudine ꝛ debilitate ꝛ in quātitate.i.magnitudine ꝛ paruitate est sicut ꝙportio adiūctionis eius.i.cōpositionis sonorū cū sonis in cōsonātia musicali. ¶Attēde primo q; velocitas in pulso est sicut festina platio vocū in consonantia musice:ꝛ tarditas vt platio morosa:ꝛ frequentia in pulsu est veluti minima

tioni sonoꝝ que est ſm acutum ⁊ graue cui correſpõdet in pulſu ꝓportio que est ſm fortitudinẽ ⁊ debilitatem ⁊ ſm quãtitatem diametrorũ que est ſm longũ latum ⁊ altum ⁊ eius oppoſita. ſimilr ſecũde ꝓportioni ſonorum que accipit penes tẽpus menſurans motũ ⁊ quietẽ correſpõdet in pulſu ꝓportio que ſumitur ſm velocitatẽ ⁊ tarditatem: ⁊ hoc correſpõdet tẽpori motus: ⁊ ꝓportio que ſumitur ſm ſpiſſum ⁊ rarũ: ⁊ hoc reſpondet tempori menſuranti quietez: ⁊ hoc est quod vult dicere Aui. cũ dicit q̃ in pulſu repit natura muſice. i. aliquid ſimile ei q̃ cõſiderat in muſica quẽadmodum ars muſice. i. ſicut accidit in ſonis euſonia. i. bona ſonoritas ex bona ꝓportione eoꝝ adinuicem ⁊ mala ſonoritas ex mala ꝓportione: ita etiam in pulſu accidit bonum vel malũ pondus ex mala vel bona ꝓportione que est in eo.

¶ Sed circa iſtud decimũ genus dubitare contingit ex duobus. Primo contingit dubitare vtrum põdus reperiatur in pulſu. Secundo dato q̃ põdus reperiatur in pulſu dubitare contingit vtrũ illud genus differat a genere pulſus ordinati ⁊ inordinati. ¶ Ad primum dubiuz argueret aliquis q̃ non reperiatur pondus in pulſu: q̃ pondus est proportio ſonorum muſicalium: ſed in pulſu non ſunt ſoni muſicales: ergo ⁊c. ma. ⁊ mi. ſunt note. ¶ In oppoſitum est Auicen.

¶ Secũdo querit vtrum hoc genus differat a genere pulſus ordinati ⁊ inordinati. Et arguit q̃ nõ: q̃ pondus attendit in pulſu ſm circulum: ⁊ ſuperius dixit q̃ ordinatio attendit in ꝓportione ſm circulũ etiã: quare ⁊c. ¶ In oppoſitũ huius est Aui. qui dicit q̃ decimũ genus est egrediens ⁊ diuerſum a genere conſiderãdi ordinẽ: quare ⁊c. ¶ Ad primũ dicendũ q̃ pondus reperit in pulſu. ſcdo dico q̃ alia est cõſideratio pulſus ſumpta a pondere ⁊ alia ab ordine. primuz patet: q̃ ſi cõtingat attendere ſimilẽ ꝓportionem in pulſu ſicut in ſonis muſicalibus: tunc ſicut in muſicalibus ſonis reperitur pondus: ita ⁊ in pulſibus: ſz hoc est: ergo ⁊c. ma. patet: q̃ pondus attenditur in muſicalibus ſolum ratione ꝓportionis. nam tunc dicitur fieri bona melodia: qñ est bona ꝓportio inter ſonos: ⁊ mala quando est mala ꝓportio ⁊ quantũ ad acuitatẽ ⁊ grauitatem ⁊ quantũ ad tẽpora motus ⁊ quietis. Si ergo reperit percuſſio ⁊ tempus mẽſurãs percuſſionem ⁊ quietẽ: tunc ſicut in ſonis attenditur ꝓportio ⁊ pondus inter hec ita ⁊ in pulſu. mi. apparet. nam ab hoc ſumitur genus ponderis q̃ est habere ꝓportionem in ſuis percuſſionibus ⁊ tẽporibus: ⁊ ideo dicebat Gal. in ſuo libro de differẽtijs pulſuũ q̃ pulſus boni põderis est inter quem ⁊ dñm eius est bona ꝓportio. pulſus aũt mali ponderis est inter quẽ ⁊ dominiũ eius est mala ꝓportio. vocant aũt dñm pulſus illũ hominem cuius est pulſus ex quibus apparet q̃ boni

dispositionum eius in fortitudine ⁊ debilitate ⁊ in quãtitate est ſicut ꝓportio adiunctionis eius. Et quẽadmoduz tẽpus feriendi ⁊ quãtitas ſonoruz est cũ ſunt cõuenientia ⁊ est cuz non ſunt cõuenientia. ſimiliter est cũ ibi debilitates ſunt ordinate ⁊ est cum ſunt inordinate. Et proportio etiã diſpoſitionum pulſus in fortitudine ⁊ debilitate ⁊ in quãtitate est cuz est cõueniens ⁊ est cuz non: imo diuerſa est. Et hic quidẽ est egrediens a genere conſiderandi ordinem. ¶ Gal. autem[a] videt q̃ id q̃ potest ſentiri ex proportionabilitatibus ponderis est ſm vnam ꝓportionez muſicarum nominatarum aut non nominatarũ. Nominatarũ vero aut ſm ꝓportionem totius ⁊ quinq; ⁊ est ꝓportio tripli cum est proportio dupli adiuncta cuz proportione addentis medietatez ⁊ ipſa est que dicitur proportio per quinq;. Et ſm proportionem que est per totum ⁊ est dupla. Et ſecũdum proportionem que est per quinq; ⁊ est addens medietatem. Et ſm proportionem que est per quattuor ⁊ est addens tertiam. Et ſm proportionez addentem quartam poſtea non ſentitur.

marime circa tres diuerſitates pulſuuz circa velox ⁊ tardum forte ⁊ debile ⁊ penes quãtitates diametroꝝ que ſunt longum latuz ⁊ altum ⁊ eorum oppoſita. modo genus pulſus ordinati ⁊ inordinati ſumitur inter comparationem temporuz motus etiã temporũ quietis: ſed in genere ſumpto a pondere cõparatur vnus motus ad alium vt diaſtolem ⁊ ſyſtolez ⁊ quies vna ad aliaz. Itẽ q̃ genus pulſus ordinati ⁊ inordinati circuit oẽs differẽtias pulſus: ſed genus ſumptum a pondere ſolũ reperit in tribus p̃dictis. Secũda differentia est: q̃ in genere pulſus ordinati ⁊ inordinati nõ attendit ꝓportio muſicalis: ſed ſufficit q̃ in eis ſit ordo circuli: ſed in genere ponderis requirit ꝓportio muſicalis. Tertia differẽtia est: q̃ in genere ordinati ⁊ inordinati pulſus conſideratur ꝓportio abſolute: ſed in genere pulſus boni ponderis est proportio cõſiderata in relatione ad hominem cuius est pulſus. ⁊ iam Gal. in libro ſuo de pulſibus diffiniuit pulſuz boni ponderis in relatione ad eum cuius est. dicens q̃ pulſus boni ponderis est ille inter quem ⁊ dominũ est bona ꝓportio ⁊ in pulſu mali ponderis est mala ꝓportio: ⁊ ideo pulſus ordinatus in pulſus ſe habet q̃z pulſus ponderis. vnde potest eſſe q̃ pulſus ſit ordinatus: ⁊ tamẽ est mali ponderis. ¶ Tunc ex his patet ad rationes. Ad primã dicendũ q̃ licet in pulſu non ſit ſonus tamen in ipſo est ꝓportio inter motus: ita q̃ pondus vnde pondus non determinat ſe ad ſonos: ſed potest in vtraq; pulſatione reperiri. ſcilz ſoni ⁊ pulſus. ¶ Ad aliam patet ſolutio per iam dicta.

[a] ¶ Gal. autem ⁊c. ¶ In iſta parte oſtendit quot ⁊ que ꝓportiones muſicales reperiuntur in pulſu. Primo facit hoc. Secũdo comparat has ꝓportiones ad cognitionem noſtrã. ibi (Et ego quidem miror.) ¶ Iurta primam partem notandum q̃ per hec que dicit Auic. colligitur q̃ ipſe de iſtis ꝓportionibus pulſuum modicam habuit cognitionem p̃ experientiam ſed ſolum per intellectũ. ¶ Secundo notandũ q̃ iſte ꝓportiones muſicales ſumũtur in reſpectu ad numeros. Et huius ratio est: q̃ muſica ſubalternatur arithmetice que est circa numeros. nam muſica est de numero relato ad ſonos: ⁊ ideo iſte proportiones ſunt circa numeros. ⁊ licet iſte proportiones ſint in muſica plures tamen in pluribus reperiuntur ſimul ſonoꝝ que eſt ſm acutum ⁊ graue cui correſpõdet in pulſu ꝓportio que est ſm fortitudinẽ ⁊ debilitatem ⁊ ſm quãtitatem diametrorũ que est ſm longũ latum ⁊ altum ⁊ eius oppoſita. ſimilr ſecũde ꝓportioni ſonorum que accipit penes tẽpus menſurans motũ ⁊ quietẽ correſpõdet in pulſu ꝓportio que ſumitur ſm velocitatẽ ⁊ tarditatem: ⁊ hoc correſpõdet tẽpori motus: ⁊ ꝓportio que ſumitur ſm ſpiſſum ⁊ rarũ: ⁊ hoc reſpondet tempori menſuranti quietez: ⁊ hoc est quod vult dicere Aui. cũ dicit q̃ in pulſu repit natura muſice. i. aliquid ſimile ei q̃ cõſiderat in muſica quẽadmodum ars muſice. i. ſicut accidit in ſonis euſonia. i. bona ſonoritas ex bona ꝓportione eoꝝ adinuicem ⁊ mala ſonoritas ex mala ꝓportione: ita etiam in pulſu accidit bonum vel malũ pondus ex mala vel bona ꝓportione que est in eo.

¶ Sed circa iſtud decimũ genus dubitare contingit ex duobus. Primo contingit dubitare vtrum põdus reperiatur in pulſu. Secundo dato q̃ põdus reperiatur in pulſu dubitare contingit vtrũ illud genus differat a genere pulſus ordinati ⁊ inordinati. ¶ Ad primum dubiuz argueret aliquis q̃ non reperiatur pondus in pulſu: q̃ pondus est proportio ſonorum muſicalium: ſed in pulſu non ſunt ſoni muſicales: ergo ⁊c. ma. ⁊ mi. ſunt note. ¶ In oppoſitum est Auicen.

¶ Secũdo querit vtrum hoc genus differat a genere pulſus ordinati ⁊ inordinati. Et arguit q̃ nõ: q̃ pondus attendit in pulſu ſm circulum: ⁊ ſuperius dixit q̃ ordinatio attendit in ꝓportione ſm circulũ etiã: quare ⁊c. ¶ In oppoſitũ huius est Aui. qui dicit q̃ decimũ genus est egrediens ⁊ diuerſum a genere conſiderãdi ordinẽ: quare ⁊c. ¶ Ad primũ dicendũ q̃ pondus reperit in pulſu. ſcdo dico q̃ alia est cõſideratio pulſus ſumpta a pondere ⁊ alia ab ordine. primuz patet: q̃ ſi cõtingat attendere ſimilẽ ꝓportionem in pulſu ſicut in ſonis muſicalibus: tunc ſicut in muſicalibus ſonis reperitur pondus: ita ⁊ in pulſibus: ſz hoc est: ergo ⁊c. ma. patet: q̃ pondus attenditur in muſicalibus ſolum ratione ꝓportionis. nam tunc dicitur fieri bona melodia: qñ est bona ꝓportio inter ſonos: ⁊ mala quando est mala ꝓportio ⁊ quantũ ad acuitatẽ ⁊ grauitatem ⁊ quantũ ad tẽpora motus ⁊ quietis. Si ergo reperit percuſſio ⁊ tempus mẽſurãs percuſſionem ⁊ quietẽ: tunc ſicut in ſonis attenditur ꝓportio ⁊ pondus inter hec ita ⁊ in pulſu. mi. apparet. nam ab hoc ſumitur genus ponderis q̃ est habere ꝓportionem in ſuis percuſſionibus ⁊ tẽporibus: ⁊ ideo dicebat Gal. in ſuo libro de differẽtijs pulſuũ q̃ pulſus boni põderis est inter quem ⁊ dñm eius est bona ꝓportio. pulſus aũt mali ponderis est inter quẽ ⁊ dominiũ eius est mala ꝓportio. vocant aũt dñm pulſus illũ hominem cuius est pulſus ex quibus apparet q̃ boni

Jacobus

multiplicatio ſup vna nota groſſa quadrata in muſica: ⁊ raritas in pulſu eſt ſicut platio notaꝝ cũ magna ⁊ notabili diſtãtia: vnꝰ ab alia in muſica. Proportio igit tẽpoꝝ pulſus in velocitate ⁊ ſpiſſitudine tarditate ⁊ raritate eſt ſicut ꝓportio ſonoꝝ ſeu vocũ muſice adinuicẽ in feſtina vel moroſa ſui platione ⁊ multiplicatione minimaꝝ vel diſtãtia notabili note a nota. ¶ Attẽde. 2. q̃ ſicut magnitudo ⁊ fortitudo ſiunt i pulſibꝰ ex fortitudie ỽtutis pulſatilis ⁊ obediẽtia inſtrꝰ cũ magna neceſſitate euctationis pp refrigeriũ caloris ⁊ paruitas ac debilitas. ex oppoſitis cauſis: ſic magnitudo ⁊ fortitudo in ſonis ⁊ vocibus muſice fiũt ex fortitudine cauſe multũ aerẽ impellentis ⁊ obedientia aeris impuſi ac idoneitate inſtrꝰ vt cãna pulmonis longa ⁊ lata est apta ad magnas ⁊ fortes voces: ⁊ groſſa bucina longa ad magnos ⁊ fortes ſonos: ⁊ paruitas ac debilitas vocũ ⁊ ſonoruz ex cauſis ꝯrarijs ⁊ q̃ multis vocibus ⁊ ſonis ſimul iunctis plus de aere impellitur ⁊ fortius q̃z paucis ſicut nauis maior fortius trahit a multis q̃z paucis: iõ ꝓportiõ diſpõnum pulſus in fortitudine ⁊ debilitate dñ hic a ꝓncipe eſſe ſicut ꝓportio adiunctionis ſonoꝝ muſicaliũ: que ſi fuerit ex multis ſonis vel vocibus erit fortior ⁊ maior ſi vero ex paucis minor ⁊ debilior ceteris paribꝰ. Tertio dicit q̃ ſicut tẽs pcuſſionis in ſonis muſicalibꝰ ⁊ quãtitas ſonoꝝ. ſ. magnitudo vel paruitas eoꝝ q̃z ꝰueniunt. i. ꝓportionant ⁊ ꝙſonant inuicez in vnã melodiã ⁊ q̃z diſſonant ſimiliter in pulſibus diſſimilitudines pcuſſionũ ⁊ getũ q̃z ſeruant ordinem q̃z nõ. Et ſic nã muſice inuenit in gñe pulſus q̃ penes ordinationẽ ⁊ ĩordinationẽ attẽdit. Quarto dicit q̃ ꝓportio pulſuũ adiuicẽ ĩ fortitudine ⁊ debilitate magnitudine ⁊ paruitate q̃z est ꝰueniẽs. i. eq̃lis ⁊ cõmẽſurata nãli cõplerioni q̃z nõ: imo est diuerſa ſeu inequalis: ſicut adiunctiones ſonoꝝ adinuicẽ in muſicalibus q̃z ꝙcordant in melodiaz: q̃z diſcordant. Et hoc qdem. ſ. eſſe ꝰueniens vel equale in fortitudine ⁊ debilitate magnitudine ⁊ paruitate vel diſconueniens ſeu inequale est egrediens a genere ꝙſiderandi ordinẽ. i. nõ attinet generi pulſus: q̃ attendit penes ordinationẽ vel inordinationẽ diuerſitatis pcuſſionũ ſed generi ſumpto penes equalitatẽ vel diuerſitatem vel ſumpto penes pondus. In his igit generibus reperit muſicalis ꝙſonantia. Et q̃ de ꝓportionibus ⁊ conſonantijs muſicis h̃ ⁊ in parte ſequẽti plura dicuntur. ¶ Attende primo q̃ ꝓportiones vt refert boetius in muſica ſua ſic partiunt. Earũ. n. quedam est equalis vt duoꝝ ad duo: alia est inequalis vt duoꝝ ad vnũ. Et inequaliũ vna eſt maioris inequalitatis: alia minoris. Item inequaliũ: alia eſt multiplex in qua maior numerus cõprehendit minorẽ bis vel ter vel quater ⁊c. vt dupla tripla quadrupla ⁊ ſic deinceps. Alia ſup particularis in qua maior numerus cõprehendit minorẽ ⁊ cũ hoc partẽ eius aliquotam vtputa medietatem ⁊ dr̃ ſeſquialtera: vel tertiaz ⁊ dr̃ ſeſquitertia: vel quartani ⁊ dr̃ ſeſqquarta ⁊ ita ꝙſequenter. Alia eſt ſuppartiens in qua maior numerus cõprehendit minorẽ ⁊ partes eius aliquotas adeq̃te vtputa duas ⁊ dr̃ ſupbipartiens: aut tres ⁊ dr̃ ſuptripartiens ⁊ ſic ꝙſequenter. Alia eſt multiplex ſuperparticularis in qua maior numerus ꝯtinet minorem pluries ⁊ partem eius aliquotam: q̃ ſi maior bis ꝯtineat minorem ⁊ medietatẽ eius dr̃ duplex ſeſqui altera. Et ſi ter ꝯtineat ⁊ tertiã partem eius dr̃ triplex ſeſquitertia: ⁊ ſic de alijs: Alia eſt multiplex ſuppartiens in qua maior numerus continet minorem pluries: ⁊ partes eius aliquotas: q̃ ſi bis ꝯtineat minorẽ ⁊ duas partes eius dicitur duplex ſuperbipartiens: ſi ter ⁊ tres partes eius dr̃ triplex ſupertripartiens ⁊ ſic ꝙſequẽter. ¶ Attende ſcdo q̃ proportio differt a proportionalitate: q̃ proportio eſt habitudo rei ad rem vt duplum ſeſquialterum: ⁊ ꝓportionalitas eſt comparatio habitudinũ ⁊ est ad minus inter tria. Et ſunt tres eius ſpecies. Prima est arithmetica in qua idem numerus eſt differentia ſinguloꝝ ad ſibi proximum vt ſex nouem duodecim eodẽ numero differunt. ſ. ternario. Scda eſt geometrica in qua tres termini ſunt in eadẽ ꝓportione vt quattuor ſex nouem ſunt in ꝓportione ſeſquialtera. Tertia eſt armonica in qua differentia primi termini ad medium ⁊ differẽtia medij ad extremũ ſunt in eadẽ ꝓportione in qua primum ⁊ extremũ vt ſex octo duodecim: ſicut enim ſex ad duodecim ſic duo ad. 4. ⁊ ecõuerſo. ¶ Attende tertio q̃ oẽs conſonãtie muſicales ſm Boetiũ in ſua muſica cõſiſtũt: aut in dupla: aut in tripla: aut in quadrupla: aut in ſeſquialtera: aut ĩ ſeſqtertia ꝓportione. Et ꝓportio dicta in numeris dupla dicit in ſonis diapaſon: ⁊ dicta in numeris tripla dicit in ſonis diapaſon cũ dyapẽte: ⁊ dicta in numeris quadrupla dr̃ in ſonis biſdiapaſon: ⁊ dicta in numeris ſeſquialtera dicit in ſonis dyapente ⁊ dicta in numeris ſeſqtertia dr̃ in ſonis diateſſeron. ¶ Attẽde quarto q̃ tonus cõſiſtit in ꝓportiõe ſeſquioctaua vt nouẽ ad octo: ſed in eo nõ eſt cõſonantia pfecta vt ait Boetius: ⁊ diuiditur in ſemitonium maius ⁊ ſemitonium minus.

¶ Galeno aũt ⁊c.) ¶ In. 6. dicit primo q̃ illud q̃d viſum eſt Gal. poſſe ſentiri in pulſu de ꝓportionalitatibus põderis eius est ſm vnaz ex ꝓportionibus per muſicos nominatis. Scdo tangit quinq; ꝓportiones ſm Gal. in pulſibus reperibiles. Prima eſt ſm proportionẽ totius ⁊ quinte. i. diapaſon cum dyapente ⁊ est proportio tripla. ſ. proportio dupla adiuncta cum ꝓportione addentis medietatem que quidẽ ꝓportio addẽs medietatem dicit ꝓportio per quinq; a veteribus muſicis dr̃ dyapẽte: ⁊ a modernis dr̃ vna quinta: primo q̃ quinq; voces cõtinet: ſcdo q̃ quintũ obtinet locũ in inſtro muſico q̃d dicit monocordũ. Si igit in pulſu diuerſe ordinato vel boni ponderis reperiantur percuſſiones ſe habere

Universidad de Deusto
Biblioteca

riunt solū quinq; quas hic notat Bui. Quarū prima est ꝓportio totius ꝛ quinq; vt qñ aliquis numerus cōtinet duplū alterius ꝛ medietatē illius adhuc sicut .3. ad .2. qđ continet quattuor qđ est dupluz ad .2. ꝛ continet vnum qđ est medietas dupli. Secūda est ꝓportio dupli vt quādo aliquid continet duplum alicuius vt quattuor ad .2. ꝛ .6. ad .3. ꝛ hec ꝓportio alio nomine dicit ꝓportio totius: qz comprehendit precise totum bis. Tertia est ꝓportio per .5. addens medietatez vt tria ad duo que continet duo ꝛ medietatē duorū: sed pria ꝓportio vltra hec addit duplationē. Quarta ꝓportio est per quattuor addēs tertiam vt quattuor ad tria ꝛ tertiā partē trium vt vnuz: ꝛ hec alio nomine dicitur ſexquitertia. Quinta ꝓportio est qñ aliquid continet aliud ꝛ vltra hec quartam partē illius: ꝛ isto modo se habēt quinq; ad quattuor: ꝛ hec ꝓportio alio nomine dicit ſexquiquarta. Postea subdit qz in pluribus vltra hanc proportionem nulla alia sentitur. Et rō huius ē sm Auer. 4. colliget capi. 16. qz tempora percussionū pulsuū sunt valde breuia: ꝛ ideo pauce ꝓportiones possunt in eis conspici: ꝛ qz tempus senij est longius: ideo in sene possunt conspici proportiones vz ad quartam. ¶ Sed videte iste proportiones non docentur cognosci ad tactum per auctores propterea qz habent modicum entitatis: sed per experientiam potest aliquis ex se hoc inuenire habito hoc qđ hic dicitur. Deinde cum dicit.

a ¶ Et ego ꝛc. ¶ In ista parte comparat ad cognitionem nostram.

b ¶ Genus vero ꝛc. ¶ In ista parte ostēdit que sunt illa in pulsu inter q̄ attendit hec ꝓportio a qua sumit hoc genus ꝛ cū hoc excludit opiniones quorūdā. ibi (Qui aūt ponunt.) Ad intellectū sentētie huius partis opz reminisci cuiusdam qđ dictū fuit supra. nam dictū est qz hoc decimum genus attendit inter tempora mēsurātia motus adinuicez ꝛ quietis. modo superius dicebat qz tēpus quietis in pulsu poterat cognosci duplr sicut ꝛ ipsa systoles. Uno mō vere. s. qñ systoles est bene cognita. vel vere: qz non pōt vere cognosci: nisi etiā vere cognoscat quies precedens eam ꝛ quies sequens eam. Alio modo potest cognosci nō vere: ꝛ tūc dicitur totum tēpus qđ est ab vna diastole ad aliam: ꝛ hoc modo cognoscitur tempus quietis a medicis modernis. Hoc intellecto dicit qz tempus: ꝛ etiaz ſy-

¶ Et ego [a] quidē miror quō proportiōes iste per tactum discerni possunt. Dico tamen qz ei est facile qui in gradu tangēdi consueuit ꝛ ꝓportionat sonos per artem postq̄z erit ei potentia cognoscēdi musicā acquisita ꝛ comparabit factum per notū: homo etiā iste cum suā intentionē ad pulsuz reduxerit hmōi poterit discernere ꝓportiones per sensum. ¶ Genus vero [b] qđ ex pondere est sumptum est per cōparationē proportionis quātitatū ꝓportionum quattuor tēporū que sunt duob⁹ motibus ꝛ duabus quietibus. Et si sensus totū hoc discernere nō pōt tm̄ est ꝓ compa

rationē ꝓportionis quātitatū ꝓportionū tēporuz diastoles ad tempus qđ est inter duas diastoles ꝛ ad vltimū tēporis i quo est motus ad tps i quo est quies. ¶ Qui autem [c] ponunt in hoc capitulo comparationem temporis motus ad tempus motus ꝛ temporis quietis ad tempus quietis mittunt capitulū in capitulo: licet huiusmodi missio sit tolerabilis ꝛ non sit inconueniens: sed tamen non est bona. Et pondus quidem est illud in quo proportiones musice cadunt. ¶ Et dicemus [d] qz pulsus aut est boni ponderis aut mali ponderis. Et illius quidem qui est mali

systoles est vere cognitū: tunc iste ꝓportiones cōparantur ad seinuicem. s. inuicem s. comparādo tēpus motus ad tempus quietis ꝛ vnum motū ad alium. s. diastolem ad systolem ꝛ vnam quietē ad aliam. s. quietem que est post diastolē ad quietem que est post systolem. nam oēs tales comparationes proportionum istaruz pertinent ad genus boni vel mali ponderis.

c ¶ Qui autē ꝛc. ¶ Notādum qz ista littera ꝛ breuiter hec tota particula. vz. ad illā partez. (Et pōdus) pōt dupliciter exponi. Uno mō qz illi q ponūt cōparationem tpis motus. s. dilatationis pulsus ad tps motus. s. cōstrictionis eius sup. fz aliquā predictarū ōpiarū. s. in magno ꝛ puo veloci ꝛ tardo ꝛc. ꝛ q ponūt cōparationē tēporis quietis. i. que est post dilatationē: ad tēpus quietis sup. que est post cōstrictionē sup. peccāt q mittunt capitulū in capitulo. i. qui ponūt in libro vel in capitulo capl'm qđ non debet poni: qz ponūt tēpus quietis que est inter diastolez ꝛ systolē cū tēpore diastolis: cū tm̄ nō sit notū tps systolis nec vere quietis: ꝛ licet hmōi missio. s. capituli in capitulo sit tolerabilis. s. apud eū q cognoscit systolem verā ꝛ verā quietē ꝛ nō sit incōueniēs. s. talis missio apud eū: sed tm̄ non est bona sup. hec talis missio apud plurimos: qz pauci ipsam cognoscunt. Alio modo pōt exponi nō referendo tempus vnius motus ad aliud vel tēpus quietis ad aliā quietē: sed tēpus mensurās diastolem vnā ad aliā ꝛ vnam systolē ad aliā ꝛ vnam quietem que est inter diastolem ꝛ systolem ad aliam ꝛ vnā que est inter systolē ꝛ diastolem ad aliā. ꝛ tunc dicemus qz isti peccant: qz mittunt capl'm in capitulo. i. qz illud qđ pertinet ad vnum genus pulsuum ponūt sub alio genere. s. sub genere pulsus pōderis illud qđ ptinet ad genus pulsus ordinati ꝛ inordinati. nam talis cōparatio ꝛ diastoles vnius ad aliā competit generi pulsus ordinati ꝛ inordinati: sed comparatio temporis motus ad tēpus quietis ꝛ cōparatio motus diastoles ad motuz systoles ꝛ quietis que est post diastolē ad quietem que est post systolē: omnia hec pertinent ad genus pulsus boni ponderis ꝛ mali.

d ¶ Et dicemus ꝛc. ¶ In ista parte diuidit hic decimum genus in suas spēs: ꝛ primo in suas spēs. s. in pulsum boni ponderis ꝛ in pulsum mali ponderis: postea subdiuidit pulsum mali ponderis in tres partes.

Jacobus

adinuicem sicut tria ad vnuz in numeris aut sonis: in tali pulsu inuenitur proportio tripla ꝛ ꝙsonantia musice dicta diapason cū diapente. Stđa consonantia seu proportio in pulsu inuenta est sm proportionem que est per totum ꝛ est dupla: ꝛ hec consonantia dī diapason in arte musice seu consonantia per totum ꝛ nō recipit denoiationē a numero vocuz ita vt dicat diaocto sicut recipiunt diatessaron ꝛ dyapente. Juxta illud Aristo. 19. particula proble. proble. 32. Propter quid diapason appellatur sed non sm numerum diaocto. Dicitur autem consonantia per totum: quia in ea maior numerus bis continet totum minorem adequate sine fractione vel diminutione: vel qz olim in eo terminabatur totuz monocordū: vel qz est ꝙsonantia pfectissima. Juxta illud Aristo. proble. 35. dicte parti. Propter qđ diapason optima ꝙsonantiarū est. Ipsa nāq; tm̄ ꝙsonat vt lateat vulgus diuersitas sonoz eius ꝛ videatur hmōi esse vnius soni. Teste Aristo. ibi proble. 14. querēte. Propter qđ latet diapason ꝛ vī vnius soni esse. ¶ Attende qz in qbusdā Auicēnis habet. Et sm ꝓportionez que est p totū: ꝛ est addens medietatē ꝛ est dupla. Sed supfluit hec pars ꝛ est addens medietatē: nisi sic intelligatur qz in hac ꝓportione maior numerus ꝙtinet in se totum minorē ꝛ medietatē maioris: ꝛ istud idē est ac si dicat qz maior numerus in se ꝙtinet bis totum minorē. Si igit in aliquo pulsu pcussiones se habeant sicut duo ad vnuz in numeris aut sonis: vel .4. ad duo: vel ſex ad tria vel octo ad .4. in tali pulsu est ꝙsonantia diapason. Tertia ꝙsonantia in pulsu inuenta est sm ꝓportionem que est p quinq; ꝛ est addens medietatē: ꝛ hec ꝙsonātia dī a mficis dyapente a pente grece qđ est quinq; latine: qz ꝙstat ex .5. vocibus: ꝛ terminat in quinto monocordi loco: ꝛ ideo dī hic a principe ꝓportio per quinq;. Et dī addere medietatē: qz maior numerus in hac ꝓportione continet totum minorem ꝛ medietatem eius adequate vt ſex ad .4. se habent. Quarta consonantia que reperitur in pulsu est sm proportionem que est per .4. ꝛ est addens tertiam partem hec consonantia dī in musica diatessaron a tessaron grece qđ est .4. latine: qz terminat in quarto loco monocordi: aut qz fit in .4. chordis musice. Et dī addere tertiam partem qz in ea maior numerus ꝙtinet totum minorē ꝛ tertiam eius partem adequate vt quinq; ad tria. Quinta ꝓportio reperta in pulsu est sm ꝓportionem addentem quartam partem. s. in qua numerus maior cōtinet totum minorem ꝛ quartam eius partem precise ꝛ adequate. Et dī ſexquiquarta a ſexqui grece quod est totū latine ꝛ quarta quasi continens totum ꝛ quartam vt .5. ad .4. Et huic ꝓportioni in numeris nulla consonantia muficalis correspondet in sonis: imo infima cōsonātia musicalis ꝛ maxime fractionis est diatessaron. Ex predictis apparet qz Bal. ꝛ Pain. inter proportiones inuentas in pulsu non noiauerunt illam que quadrupla dī in numeris ꝛ in sonis bisdiapason: qz non repperunt nec reperibilem putarunt tantā distantiam inter percussiones pulsus quāta est inter terminos consonantie dicte bisdiapason. Scđo apparet qz sub infima musice consonantia dicta diatessaron addiderunt in consonantijs pulsuum proportionem ſexquiquartam quasi tactus acutius discernat in minutijs tangibilium qz auditus in minutijs sonorum. Tertio dicit hic Pain. Postea non sentitur. i. post consonantiam pulsus que consistit in proportione ſexquiquarta sensus tactus nullam aliam inferiorem discernere sufficit. s. nec ſexquiquintam nec ſexquiſextam nec ſexquiſeptimam nec aliquam consequentium.

¶ Et ego qdem ꝛc.) ¶ In .7. dicit qz miratur qualiter proportiones ꝛ ꝙsonantie nunc dicte in pulsibus per tactum medici discerni possunt: dicit tm̄ id facile esse exercitato in gradibus tangendi ꝛ discernēdi inter subtilia tangibilia ꝛ cōsueto proportionare sonos per artez musice posteaq; habuerit potentiā cognoscendi musicā acqsitā: talis. n. comparabit facile factum p notū. i. motum varij pul

De partibus.

sus sub digitis factū p artificiū musice sibi notū. Et cū talis in musica peritus ꝛ cōsonātijs eius reduxerit ad pulsuz intētionē suā discernere poterit dictas ꝓportiones p sensuz tact⁹ vt patron⁹ nr̄ vir ineffabilis ꝛ laude dignissimus. B. fecit.

¶ Genus vero ꝛc.) ¶ In hac parte. 10. primo declarat prīce qđ attenditur genus pulsus sumptū ex pōdere: ꝛ qualiter se habet ad cōsonātias musice. Secundo diuidit ꝛ subdiuidit genus pulsus a pōdere sumptum ꝛ declarat species eius ꝛ significationē vnius earum. ibi (Et dicemus qz pulsus.) ¶ In prima particula dicit primo qz decimū genus pulsus ex pondere assumptuz attendit p comparationem ꝓportionis quātitatum proportionū quattuor temporum correspondentium duobus motibus pulsus ꝛ duabus eius quietibus. s. tēporis motus diastoles ad tps quietis post diastolē: ꝛ tpis motus systoles ad tps quietis post systolē apud illos qui sentiunt systolē sicut fecit. B. Secūdo dicit qz si sensus totum hoc discernere non pōt. s. ambos motus ꝛ ambas quietes pulsus vt in illis qui soluz percipiunt in pulsu diastolē ꝛ quietē post eam: tunc genus pulsus sumptū a pōdere attendit penes cōparationē proportionis quātitatū ꝓportionū tpis diastoles ad tps exīs inter duas diastoles qđ cōprehendit tps quietis post diastolē ꝛ tps systoles ꝛ tps quietis post systolē. Et ad vltimū. i. summarie loquendo hoc genus pulsus attendit penes cōparationē ꝓportionis tēporis in quo est motus ad tps in quo est quies. i. iudicat esse a nō percipientibus systolem. ¶ Attende primo qz Egidius loco huius generis pulsus ponit inciduū ꝛ deciduum pulsus dicens. Qui pede dactilico pulsum declinat ab alto. Et qui deficiēs surgit vireſq; resumit. Et collativa ibi sūm ratione notant. Sed hi pulsus sunt caude soricis subinequali pulsu cōtente vt patz ex suis descriptionibus: quas postea tradit dicens. Deciduus motulis cum sonibus ꝛ manifestis. Sensum degenerans tacito pede tendit ad imum. Uergit in occultū satagens euadere sensum. Inciduus surgit respirat tēdit in altū. Deserit occultū sibi cōsilia manifestū. ¶ Attende secūdo qz Raf. 10. alman. fictāgit hoc genus pulsus ex pondere sumptū ꝛ spēs eius. Scire debes qz pulsus hz tps motionis ꝛ hoc est ex quo motio arterie sensui apparet donec cesset ꝛ occultet: ꝛ qz hz tps quietis ꝛ hoc est ex quo motio huius occultet donec iterū se manifestare incipiat. Inter vnū autez istoz duoz tēporum ꝛ aliud inuenit ꝓpria cōparatio in vnaquaq; etate. Comparatio igit que inter ea inuenit in etate puerili nō similat cōparationi repte in etate adolescētie nec iuuētutis nec senectutis nec senij. Hec aūt ꝙparatio pōdus vocat. Quapropter cū pulsus in aliqua etate cōparationē ꝓpriaz ipsius etatis seruauerit dicet pulsus pōdus habens ꝛ dicet boni ꝛ iusti pōderis. Et cū hoc nō seruauerit sed ad pondus alterius etatis pgressus fuerit si dū in etate puerili est ad pondus qđ est in iuuentutis ꝓpriū mutatus fuerit: dicet pulsus diuersi ponderis. Qđ si ad pōdus senectutis aut senij mutatus fuerit: dicet pulsus mali pōderis: vel dicet non pōderatū. Aut nosbus horū similib⁹ nōisabit: hec ille. Tertio dicit qz ponētes i hoc ca. i. sermone hoc de genere pulsus sumpti ex pōdere cōparationē tpis motus ad tēpus motus ꝛ tpis quietis ad tps quietilis mittūt capl'm in capitulo. i. permiscent sermones de generibus pulsus sumptis a tpe motus ꝛ tpe quietis ꝛ equalitate vel inequalitate ordinatione vel inordinatione cū sermone de genere pulsus sumpto a pōdere. Et talis missio vel pmittio nō est bona: qz facit confusionē in doctria generū pulsus ꝛ abutit termis: hz sit tolerabilis ꝛ nō sit incōueniēs: qz nec distrahit medicū a rectitudine opis nec corrūpit rectitudinem iudicij de signis pulsus. Quarto dicit qz pōdus pulsus. i. ꝓportio tēporū motus ad tpa gentis est illud in quo cadūt seu marie reperiunt ꝓportiones musice narrate in pti ꝓcedēti.

¶ Et dicemus ꝛc.) ¶ In .2. pti. dicit primo qz genꝰ pulsus sumptū ex pōdere pria sui diuisiōe diuidit in pulsum boni pōderis q seruat ꝓportiones debitas etati il

lius

Universidad de Deusto

¶ Sed diceret aliquis de eo quod dicit ꝛ tertia est egrediens a pondere. nam illud non videtur bene dictum: quia semper genus debet includi in omnibus speciebus: cum ergo pulsus ponderis mali sit genus ad istas tres species: ergo nulla earum omnino poterit esse extra pondus. ¶ Preterea Galenus dicit in libris de differentijs pulsuum. ca. II. q̄ impossibile est pulsuꝫ esse absq; rithimo ꝛ genus absq; pondere: etiam cum rithimus pulsus ꝛ consonantia eius sit suus pondus. ¶ Preterea impossibile est aliquem egredi ab etate: iꝫ quelibꝫ etas habet suum pondus in pulsu: ergo impossibile est aliquē egredi omnino a pondere pulsus: quapropter ista tertia species erit impossibilis. ¶ Ad hec omnia dicenduꝫ q̄ egredi pulsuꝫ a pondere potest dupliciter intelligi. Uno modo absolute ꝛ omnino: ꝛ hoc mō nullus pulsus in mundo est adeo diuersus ꝛ inordinatus quin sit alicuius ponderis: quia saltem est alicuius dispositionis: ꝛ per consequens mali ponderis: ꝛ hoc modo ꝓbant oēs rationes predicte: ꝛ sic non intelligit hic Auicē. Alio modo potest intelligi pulsum egredi a pondere. ſ. pulsus naturalis. ſ. q̄ egrediat a dispositione naturali: ꝛ hoc potest esse tripliciter: quia aut parum deficit a naturali ꝛ est iuxta bonum pondus: aut magis deficit sicut contingit in etatibus distantibus cum pulsus permutant: aut est recessus maximus a naturali ꝛ a pondere non absolute: sed ſm q̄ debetur speciei humane ꝛ sic est tertia species mali ponderis: ꝛ sic intelligit hic Auicē. Cuius pondus est mutatum ꝛc̄.

ponderis sunt tres species. Una est illi⁹ cuius pondus est mutatū ꝛ est iuxta pondus: ꝛ iste est cuius pondus est pondus etatis que est iuxta etatez illius cuius est pulsus: sicut cū iuuenes habent pondus pulsuū pueroꝝ. Et altera est separati ponderis sicut cuꝫ pueri habent pondus pulsus sicut senum. Et tertia est egrediens a pondere ꝛ est ille cuius ponderi pulsus hominis nō similat ꝛ multa egressio pul

Jacobus

sus cuius est: ꝛ pulsum mali ponderis qui non seruat eas. Secūdo diuidit pulsum mali ponderis in pulsum qui est iuxta pondus: ꝛ pulsuꝫ separati pōderis: ꝛ pulsuꝫ extra pondus dicens q̄ tres sunt species pulsus mali ponderis. Prima est pulsus illius cuius pondus est mutatum a pondere sibi debito in illa etate: sed est iuxta pondus: quia est talis qualis esse debet in etate proxima vt si pulsus iuuenis pondus tale habeat quale debetur pulsui pueri. Secūda est pulsus separati ponderis qualis est ille qui debetur etati multum distanti ab etate illi⁹ cuius est pulsus vt si pondus pulsus senis sit vt pondus pulsus pueri. Tertia est pulsus extra pondus seu egrediens a pondere: ꝛ est ille cuius pondus non assimilatur pulsui ponderis hominis. ſ. non conuenit homini ſm aliquam ipsius etatez. Tertio dicit q̄ egressio pulsus a pondere siue pulsus extra pondus significat magnaꝫ mutationem in dispositionib⁹ humani corporis que sunt sanitas egritudo ꝛ neutralitas: quia pulsus directe significat super dispositionibus cordis q̄ est rex membroꝝ ceteris influens cui compati solent cetere partes corporis. Hec sint dicta de decem generibus pulsuū ꝛ eorum specieb⁹. Et pro summaria ꝛ euidentiori declaratione describantur in figura modo qui sequit.

¶ Figura decem generum pulsus ꝛ specierum illorum generum.

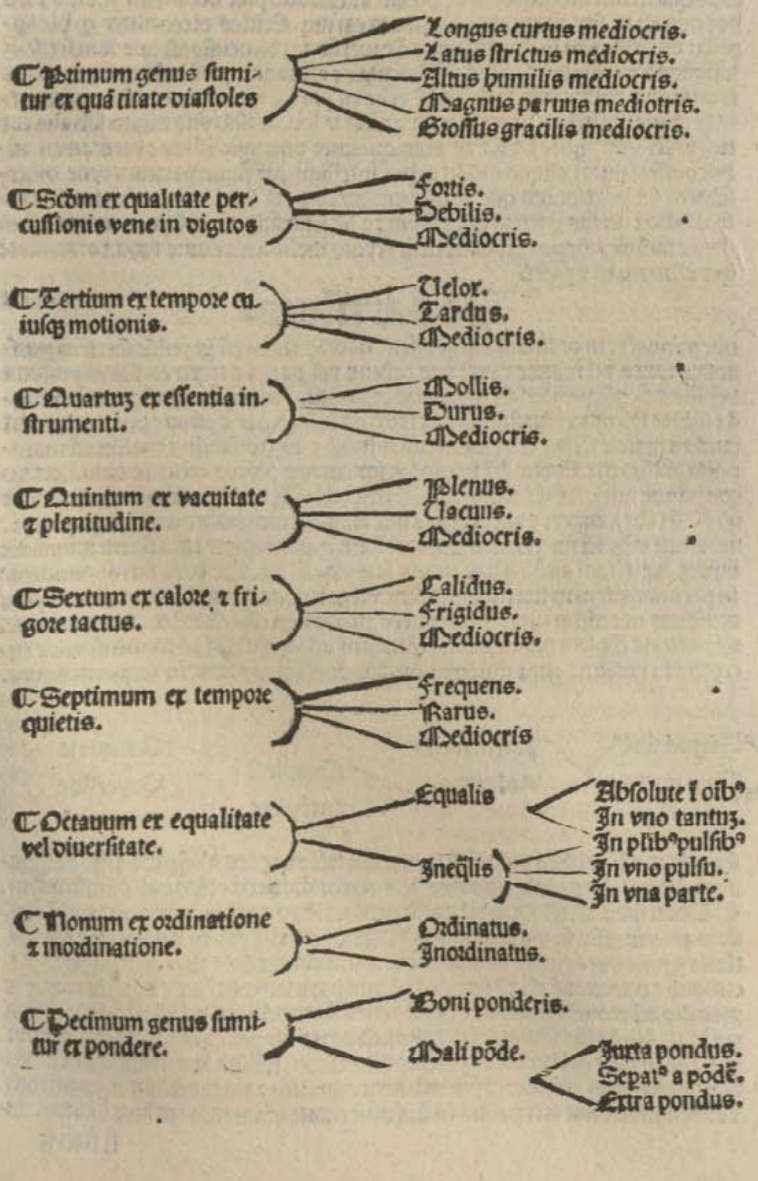

¶ De pulsu equali ꝛ diuerso. Cap'm.2.

Dicunt q̄ ꝛc.

¶ Primo determinauit Auicēna de pulsib⁹ in generali: in ista parte determinat de eis in speciali. Primo quātum ad modos differentias speciales eorum. Secundo quātum ad causas omnes que sunt cause specierum ipsoꝝ. ibi (Causaruꝫ pulsus quedaꝫ sunt.) Prima in duas. Primo facit q̄d dictuꝫ est. Secūdo ostendit quis pulsus sit naturalis ꝛ qs innaturalis iter species pulsus. ibi (Cuiusq; generum pre nominatoꝝ.) ¶ In prima parte cum intendat determinare de pulsibus in speciali solum determinat de genere pulsus equalis ꝛ diuersi in speciali: non aūt de alijs. Et causa quare in speciali de hoc gīe determinādo magis q̄ꝫ de alijs est: q̄ genus pulsus eq̄lis ꝛ diuersi circuit omne genus pulsus vt superius apparuit: ꝛ ideo determinādo de hoc genere in speciali pulsus intermiscet secum de differentijs ꝛ specieb⁹ pulsuū alioꝝ: ꝛ iden dicit iuxta scōm de pulsu equali ꝛ diuerso. Item refert se ad diuersuꝫ dans per ipsum intelligere equale: quia maior est diuersitas in diuerso. Et circa hoc duo facit: quia primo determinat de specib⁹ ꝛ differentijs pulsus diuersi magis generalibus. Secundo magis specialib⁹ que habent nomina specialissima. ibi (Et eis est gazelans.) Prima in duas. Quia primo premittit diuisionē pulsus diuersi. Secūdo exequitur de membris diuisionis. ibi (Et vnius quēadmodum.) ¶ In prima parte vult dicere q̄ sicut dicunt medici distinctio pulsus diuersus a pondere magnaꝫ in dispositionib⁹ significat mutationem.

¶ De pulsu equali ꝛ diuerso. Cap'm.2.

Dicunt quod diuersi pulsus diuersitas aut est in multis percussionibus: aut in vno pulsu. Sed qui in vno pulsu diuersificatur: aut in multis diuersificatur partib⁹. ſ. in locis separatis in quibus cadunt digi-

De partibus.

¶ De pulsu equali ꝛ diuerso. Cap'm.2.

Dicunt qd̄ ꝛc.

¶ In hoc cap. primo diuidit ꝛ subdiuidit pulsum inequalez. Secundo exequitur de inequali in pluribus pulsibus. ibi (Et illius quidem.) Tertio de ineq̄li in pluribus partibus vnius pulsus. ibi (Diuersitas vero.) Quarto de inequali in vna parte vnius pulsus. ibi (Et diuersitate vero) Et q̄ in h̄ ca. nihil agit de pulsu equali: sed soluꝫ de inequali videtur q̄ huius capituli titulus esse debeat de speciebus seu modis pulsus inequalis. ¶ In. I. parte primo diuidit inequalem pulsum in illum qui est inequalis in multis pulsibus seu percussionibus vt est ille qui post tres percussiones fortes habet vnam debilem: ꝛ illum qui est inequalis in vno pulsu sicut ille qui in eadem percussione sentitur fortior sub vno digito q̄ꝫ sub alio vel alijs. Secundo diuidit pulsum inequalem in vno pulsu in illum qui est inequalis in diuersis partibus eiusdem percussionis. ſ. in locis separatis in quibus cadunt digiti: ita vt in eadem diastole sentiatur pulsus maior vel fortior grossior aut gracilior sub quibusdam digitis q̄ꝫ sub alijs: ꝛ illum qui est inequalis in vna parte. ſ. sub vno ꝛ eodem digito sicut ille cuius principium diastoles est fortior fine eius aut econuerso. Hanc diuisionem tetigit Bal'ce. ;. lib. de tactu pul. Ulterius autem inquit attendendum quoniaꝫ diuersitas est aliquando in vno pulsu: ꝛ sic diuersificatur: q̄ vel in pluribus arterie partibus siue ſm motum situalem siue ſm motum non situalez diuersitatis: vel sigillatim in motu ipsius arterie alicuius partis vnius.

Et illius ꝛc.

¶ In hac parte secunda describit primo vnum pulsum inequalem in diuersis pulsibus. Secundo diuidit ꝛ subdiuidit ipsum. ibi (Aut rediens.) Tertio describit pulsum qui in medio sui cessat ꝛ illum qui in sui medio habet motū. ibi (Et pulsus.) ¶ In. I. parti. dicit primo q̄ sub specie pulsus inequalis in multis pulsibus est pulsus diuersus gradatus equaliter currens. Diuersus quidem propter diuersitatem suarum pcussionum in fortitudine ꝛ debilitate vel magnitudine ꝛ paruitate. Gradatus autem q̄ per gradus procedit absq; saltu minuendo vel augendo. Equaliter vero currens q̄ seruat vniformitatem in augmento ipsius vel diminutione: ita q̄ quāto secunda percussio est minor vel maior prima: tanto tertia secunda: ꝛ quarta tertia: ꝛ sic deinceps. Secundo describens talem pulsum dicit q̄ est ille qui incipit ab vno pulsu transiens ad maiorem aut minorē eo tali regula seu regulari augmento vel diminutione quousq; perueniat ordine simili ad finem diminutionis aut augmenti post intersecatur: sic q̄ non vltra minuitur vel augetur: ꝛ ad primam redit magnitudinem. ¶ Attende primo q̄ pulsus quem hic describit ꝓin. est cauda forticis reditiua complete in multis pulsibus. ¶ Attende secūdo q̄ per pulsum diuersum gradatum equaliter currentem datur intelligi: sibi contrarius. ſ. pulsus diuersus non gradatus nec equaliter currens. Et per pulsum reditiuum datur intelligi pulsus sibi contrarius. ſ. non reditiuus. Et p pulsum reditiū complete. ſ. ad primā magnitudinem datur intelligi reditiuus incōplete. ¶ Attende. ;. q̄ꝫ pulsus dictus cauda forticis in pulsibus pluribus attendat p̄ncipaliter penes ascensum vel descensum gradualem in magnitudine vel paruitate: potest etiam attendi penes augmentum vel diminutionem gradualem in fortitudine ꝛ debilitate ꝛ in velocitate ꝛ tarditate.

¶ Aut rediens ꝛc̄.) ¶ In scōa dicit p̄mo q̄ pulsus diuersus gradatus eq̄liter currens reditiuus aut est rediens ad primā regulā. i. primā magnitudinē simili reditu. i. graduali ordie in ambabus dispōnibus. i. motibus diastoles ꝛ systoles: vel augmēto ꝛ decremēto ex paruitate sua si pcesserit de medio ad paruū: vel ex magnitudine sua supple si pcesserit de medio ad magnum. Aut est diuersificans postq̄ꝫ venerit a principio qđ est huius ad finem qui est huius. i. a mediocri pulsu vnde incepit fieri inequalis ad finem magnitudinis vel ad finez paruitatis. Et intellige q̄ est diuersificans vel quia nō redit gradualiter ꝛ ordinate sicut pcessit: vel quia non redit ad eundem statum precise a quo incepit inequalis fieri. Secundo dicit q̄ pulsus reditiuus quandoq; peruenit ad finem: ita q̄ redit complete ꝛ adequate ad terminū a quo processit: ꝛ dicit cauda forticis reditiua complete. Et q̄nq; intersecat ante ipsum. i. interrūpit reditus eius anteq; puenerit ad finē: ꝛ dī cauda forticis reditiua incōplete. Et q̄nq; addit supra ipm donec intersecat. i. redit vltra terminū a quo icepit diminuēdo vel augēdo donec interrūpat ipsius augmētatio vel diminutio vel reditus. Alr posset hec lra exponi de cauda forticis que pcedit a magno ad paruū. ſ. q̄ q̄nq; puenit ad finē in paruitate: ita q̄ pulsus fit adeo pu⁹ vt vix sentiat: ꝛ dī cauda forticis finiēte: ꝛ q̄nq; intersecat seu itercipit diminutio ei⁹ ꝓus q̄ꝫ veniat ad finē paruitatis: ꝛ dī cauda

Universidad de Salamanca Biblioteca Histórica

uersi sumitur hoc modo: nam aut attendit in multis pulsibus vt comparando vnum totum pulsum qui accipitur sub quattuor digitis ad totum alium pulsum perceptum etiam sub quattuor digitis in differentijs supra dictis. Si in vno pulsu tñ hoc est dupl'r: quia vel diuersificatur vnus pulsus quãtum ad diuersos digitos: ita q̃ eadem diastoles sentitur aliter sub vno digito q̃z sub alio: aut quia sub eodem digito sentitur ea dez percussio variata in principio medio aut fine

Et ex his apparet q̃ nõ debet medicus volens percipere has diuersitates i pulsibus statiz remouere manum a brachio sicut faciũt isti imperiti qui quotidie circuũt ciuitatẽ: sed debet expectare quousq̃z centesima percussio fiat: vt dicit Egidi⁹ in suis versib⁹ pulsuum: vel saltem: videlz ad magnam horam.

¶ Sed tu dices bñ video qũo est diuersitas in multis pulsibus: sed non video q̃ in pulsu quãtum ad diuersas partes arterie que capiuntur sub diuersis digitis possit accidere diuersitas: quia motus rei continue debet esse vnus: ꝛ similiter in omnibus suis partibus: sed cum arteria sit tota continua: ergo ipsa ꝛ contentũ in ea debet eodem modo moueri ꝛ non diuersimode sub diuersis digitis sentiri. Item multo minus debz accidere diuersitas in vna percussione percepta solum sub vno digito ꝛ confirmatur ratione alia: quia vbicũq̃z est idem agens ꝛ idem finis ꝛ idem instrumentũ ibi debet esse idez motus: sed in vna percussione pulsus: siue sit percepta sub vno digito vel pluribus digitis sunt. ergo ꝛc̃. ¶ Maio: pz: ga hec faciunt ad idẽtitatem motus. ¶ Dino: pz: quia ibi est eadem virtus que agit motu pulsus ꝛ idem finis ſ. temperies pulsus: ꝛ idem instrumentũ. ſ. arteria ꝛ contentum in ea: quare ꝛc̃. ¶ Ad hoc dicendum vniuersaliter: quia infra reddent cause magis particulares cuiuscũq̃z diuersitatis q̃ est possibile cadere diuersitatem in pulsu quãtum ad diuersas partes situales arterie in q̃bus cadunt plures digiti: ꝛ etiaz vna percussione sub vno digito percepta. Et ratio huius est: q̃ ad motuz pulsus concurrunt tria. ſ. agens: q̃ est virtus ꝛ finis. ſ. necessitas ꝛ instrumentũ. ſ. arteria ꝛ contentum in ea: ex quolibet potest accidere diuersificatio: naz ex parte virtutis potest diuersificari: quia possibile est q̃ virtus sit debilis in vna parte arterie ꝛ fortis in alia. Item possibile est q̃ maior necessitas sit in vna parte q̃z in alia vt maior caliditas sub vno digito q̃z sub alio. Itẽ ex parte instrumenti: q̃ ipsa arteria est corpus mobile flexibile: ꝛ ideo dato q̃ sit vna ꝛ continua in se: tamen propter eius flexibilitatem accidit q̃ non mouet equalr: sicut si quis vellet mouere vnaz chordam non moueret eam equaliter quia torqueretur. Similiter in vna parte eiusdem pulsus potest accidere diuersitas: ga motus sit in tempore: modo non est inconueniens q̃ ꝓpter diuersitatẽ dispõnis agentis sit diuersa percussio in principio: quare ꝛ in medio ꝛ in fine: quare ꝛc̃.

Et ex his apparet solutio ad rationes ꝛc̃.

a ¶ Et illius quidẽ ꝛc̃. ¶ In ista parte exequit de membris diuisionis. Et tria facit: quia primo exequit de pulsu diuerso: cuius diuersitas percipitur in multis pulsibus. Secundo exequitur de eo cuius diuersitas percipitur sub diuersis partibus arterie. ibi (Diuersitas vo.) Tertio de eo cuius diuersitas percipitur sub eadem parte arterie. ibi (Ex diuersitate vo pulsus.) ¶ Iurta primaz partem est

Jacobus

sonicis intersecta. Et q̃nq̃z addit supra ipsuz finẽ paruitatis: ita: q̃ pulsus nõ ampli⁹ sentit: ꝛ dicit cauda sonicis finita vel ptrãiens puitatis terminũ. Tertio dicit q̃ pulsus reditiu⁹ q̃ intersecat q̃nq̃z intersecat in medio sui mot⁹ cessando a motu. Et è cũ agit ab ꝟ diuersuz ꝛ illud è vt in medio sui. i. sue getis interueniat motus. Aliter põt hec lra exponi nõ de pulsu reditiuo: sed de cauda sonicis pcedẽte diminuẽdo donec intercipiat: hec. n. q̃nq̃z intercipit a gradato ordine sue diminutionis sic vt in hora getis veniat motus vel vt in hora motus veniat ges.

¶ Et pulsus ꝛc̃.) ¶ In. 3. dicit primo q̃ pulsus cessationẽ motus habens vel intersectus in motu est ille in quo ꝑm ordinẽ precedentiũ pulsuũ expectatur motus ꝛ venit ges. Scõo dicit q̃ pulsus interceptus hñs motum in medio sui. i. in tpe medio sue quietis est pulsus diuersus in quo expectat quies ꝛ venit motus.

¶ Attende q̃ pulsus inequalis in diuersis pulsibus ꝑma sui diuisione diuidit inequalem ordinatum ꝛ in inequalez inordinatũ. Et inequalis ordinatus diuidit in ordinatũ ꝑm gradationẽ ꝙtinuam ita vt ꝙtinue augeatur pulsus vel cõtinue minuat: ꝛ in ordinatũ ꝑm gradationẽ discretaz: vt si in pulsu sint tres pulsiones fortes vel magne ꝛ post vna debilis vel parua ꝛ itez tres fortes post vna debilis ꝛ sic ꝙsequenter. Et inequalis ordinatus ꝑm gradationẽ ꝙtinuã dicit cauda sonicis seu muris: q̃ sicut cauda sonicis vniformiter ꝛ ꝙtinue ꝓseuerat gracilando a maiori ipsius extremitate ad minorẽ ꝛ ingrossando a minori ad maiorem: ita pulsus iste. Et diuidit in caudaz sonicis que ꝙtinue crescit: ꝛ caudã sonicis que ꝙtinue minorat. Et aucta diuidit in auctã vsq̃z ad finẽ magnitudinis: ita vt nõ possit vltra augeri ꝛ auctaz citra finẽ eius. Et diminuta diuidit in illam que minuitur vsq̃z ad finem paruitatis: ꝛ illam que minuitur citra finem ipsius. Et vtraq̃z eaꝝ. ſ. tam aucta q̃z diminuta siue vsq̃z ad finẽ siue citra finem diuiditur in permanentem in sua magnitudine vel paruitate ꝛ in reditiuam. Et reditiua diuiditur in reditiuam complete ꝛ reditiuam non cõplete sed cuz intersectione. Et reditiua cõplete diuiditur in reditiuam adequate vsq̃z ad terminũ vnde incepit: ꝛ in reditiuã vltra illũ terminũ. De diuisiones patent in sequenti figura.

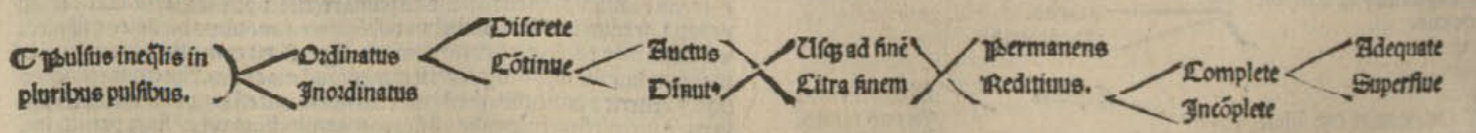

Diuersitas ꝛc̃.

¶ In hac pte. 3. primo diuidit pulsuz ineq̃lẽ in multis ptib⁹ vnius pulsus. Scõo declarat ꝛ subdividit ꝑmũ mẽbr diuisiõis illi⁹. ibi (Sz diuersitas.) Tertio scõz. ibi (Diuersitas aũt.)

¶ In. 1. parti. dicit q̃ diuersitas pulsus in pluribus partibus eiusdem pulsus siue diastolis vel attenditur in situ seu positione suarum partium. i. partium arterie que subsunt digitis eas tangentibus. Vel attenditur in motu suaruz partium seu partium pulsus ꝑm velocitatem ꝛ tarditatem ꝛc̃.

¶ Sz diuersitas ꝛc̃.) ¶ In scõa dicit q̃ diuersitas pulsus erũs in situ suaꝝ ptiũ est diuersitas ꝙportiõis q̃rũdã ptiũ arterie pulsantis ad alias ꝑm dias põnuz. Et q̃ ptes sunt sex. i. partes arterie pulsantis sex dias põnis hñt. ſ. sursuz deorsuz ante retro dextrorsuz sinistrorsuz erit illud qđ in eis cadit ex diuersitate situ. i. notandum vt verba Auicẽ. reducantur ad ordinem: quia ipsa inordinate ꝓponit q̃ Auicẽ. intendit hanc distinctionẽ: nam pulsus diuersus cuius diuersitas in multis pulsibus reperitur: aut est currens cum equali gradatione: aut nõ est currens cum equali gradatione. Si currit cum equali gradatione: aut intersecatur in suo motu aut non: si intersecatur in suo motu: aut redit ad similez dispositionem in qua erat pulsus: aut incipit a magno ꝛ procedit versus paruũ: aut ꝓcedit a paruo versus magnum: ꝛ vterq̃z istoꝝ duoꝝ modoruz: aut intersecatur in medio ante finez aut in fine: construatur ꝛ exponatur textus sicut stat.

¶ Notandum est hoc verbuz (Et est cũ agit ad hoc.) Diceret aliquis videtur q̃ Auicẽ. includat oppositiuz in obiecto. Quia primo dicit q̃ iste pulsus est diuersus: postea dicit q̃ est gradatim equaliter currẽs: ꝛ pulsum equalr currere est pulsum esse equalem: ergo idem pulsus est equalis ꝛ diuersus qđ est impossibile. Dicendum q̃ duplex est equalitas: nam quedaz est absoluta ꝛ hec distinguit contra diuersitatẽ reperta in pulsu: ꝛ hac non intelligit hic cũ dicit equaliter currens: sed ꝛ hac tu arguis alia est equalitas ſm quid: ꝛ talis non est aliud nisi qdaz ordo repertus in diuersitate pulsus ſm quẽ ordo seruatur equaliter. ſ. q̃ quãto descendit a magno ad paruum in vna pulsatione: tanto adhuc descendit in alia vel econuerso ascendendo a paruo ad magnum: ꝛ similiter de veloci ꝛ tardo ꝛc̃. ꝛ talis equalitas reperitur in pulsu que idem est q̃ vniformitas quedaz: ꝛ ideo potest exponi ꝛ illius. ſ. pulsus diuersi ꝛc̃. est diuersus equaliter currens. i. currens cũ ordinata ꝛ equali gradatione.

n ¶ Diuersitas vs ꝛc̃. ¶ In ista parte determinat de pulsu diuerso: cuius diuersitas reperit in multis partib⁹ eiusdem pulsus.

¶ Sed dices tu quid appellat hic Auicẽna situm partium vene. Ad hoc dicunt quidam q̃ appellat per hoc ser differentias situs suarum partiuz. ſ. ante: retro: sursum: deorsum: dextrum: ꝛ sinistrum: ꝛ hoc vult dicere Auicẽ. quando dicit q̃ partes sunt ser. Sed non bene video quomodo hec diuersitas sentiretur ante ꝛ retro ꝛc̃. nisi velles forte dicere q̃ sentitur prius ꝛ posteri⁹: ita q̃ sentiri prius sit sentiri ante ꝛ posterius post. Sed hoc non intendit dicere hic Auicẽ. quia sentiri prius vel posterius pertinent ad illud membrũ scilicet ad diuersitatem in motu de qua statim dicet: quia ante horam aliquando post horam sui motus: sed hoc non est in situ partium sed in motu earum. Et ideo dices aliter q̃ hic appellat diuersitatem in situ quãtum ad diuersitatez dimensionũ que sunt ser: scilz longitudo ꝛ curuitas: latitudo ꝛ strictitas: altitudo ꝛ profunditas: diuersitas ergo vnius pulsus in pluribus ptib⁹ vene est partiũ vene ꝑm dimẽsiones ser. verbi gratia: quia in vna parte arterie sentiatur longitudo sub vno digito sub alia curuitas ꝛ sub alio digito: ꝛ sic de aliis quattuor dimensionibus: verũtamen adhuc posset saluari aliquo modo q̃ hoc intelligit per situm partium vene diuersitatem ser positionum que consequuntur corpora ꝑm loca que sunt ante ꝛ retro: scilicet versus partem syluestrem: ꝛ sic sursum ꝛ deorsum: ꝛ dextris ꝛ sinistris: tamen primam expositionem reputo meliorem: ꝛ tunc subdit diuersitatẽ que est in motu ꝛ patet.

De partibus.

a ¶ Et si fuerũ

a ¶ Ex diuersitate ẋo ꝛc. ¶ In ista parte determinat de pulsu diuerso cuius diuersitas reperik in eadem parte.s.sub vno digito. Et primo premittit distinctionem huius. Secundo declarat membra distinctionis. ibi (Intersectus autem est ille.) Et hec in tres. Primo declarat primũ.s.intersectum. Secundo pulsum redditiuũ. ibi (Redditiuus ẋo.) Tertio pulsum continuũ. ibi (Continuꝰ aũt.)

¶ Notandum autez circa primũ ꝙ intersectio potest dupliciter contingere in pulsu. Uno modo quãtum ad percussiones plures. s. quãdo post primaz percussionem expectatur secũda percussio ꝛ non venit: sed videk quiescere ꝛ postea redit. Alia est intersectio que reperik in vna percussiõe: ita ꝙ anteꝛ terminek videtur interrumpi motꝰ vt quãdo est tardus in principio ꝛ in medio videk pausare ꝛ in fine redit velox: ꝛ de hoc intelligit hic ꝛ talis pulsus dicik caprizãs vt dicetur infra: quia mouetur ad modum capre que ꝑmo tarde ꝛ pigrik: postea pausat ꝛ vltimo mouetur velociter ꝛ percutit cum cornibus: sed de vtraq; sectione loquitur.

¶ Ex diuersitate[a] ẋo pulsus in vna parte est ille qui est intersectus ꝛ redditiuus ꝛ continuus. Intersectus autẽ est ille qui partem vnam cum paruo motu separak ꝛ ptis vnius que ex eo intersecatur cũ quiete est cum duo extrema diuersificantur in velocitate ꝛ tarditate ꝛ in similitudine. ¶ Redditiuꝰ ẋoᵇ est pulsus magnus redeundo fiat paruus in vna parte: deinde in reditu subtili redit. Et huius quidem modi est ille cuius quedam spẽs in alias ingrediũtur: ꝛ hoc est vt sit vnus pulsus sicut duo ꝓpter diuersitatem: aut duo sicut vnus ꝓptereꝙ alie in alias ingrediuntur. Et istud quidem est ꝑm sententiam eorum qui in hoc non conueniunt. ¶ Continuus[c] autẽ est ille cuius diuersitas est ordinata in continuitate nou sensu percepta separatione in eo ad quod ipsa mutatur ex velocitate ad tarditatem aut econtra: aut ad equalitatẽ aut inequalitatem in eis: aut ex magnitudine: aut paruitate: aut equalitate in eis ad aliqd eorum ad quod mutatur. Et hoc quidem est cum ꝑm similitudinez sui proced t. Et est cum accidit vt cum continuatione sua sit in aliquibus suarum partium plus diuersitatis ꝛ in alijs minus.

percutit super incudinem anteq; desistat videk facere duas percussiones resaltendo subito sursum ꝛ descendendo: ita ꝙ videk vnus tamẽ appareat ꝙ sint duo quia est diuersificatus: ab aliquibus autez putatur ꝙ sint duo: tamen quia vna percussio subingredik aliam: ideo videk tm̃ vnus: ꝛ in lectione sequenti dicetur quid sit verum de hoc: nam vtrũq; est possibile. s. ꝙ natura anteq; cesset a motu pot bis movere: ita ꝙ videbik pulsatio duplex: ꝛ possibile est ꝙ sint due: ꝛ tamẽ quia vna videtur subingredi alia putak ꝙ sit tm̃ vna.

c ¶ Continuus autez ꝛc. ¶ In ista parte determinat quid sit pulsus ꝓtinuꝰ. ¶ Sed sciendum ad intellectum littere: quia diceret aliquis videk ꝙ Aui. male dicat cum dicit ꝙ pulsus cõtinuus est ille cuius diuersitas est ordinata in continuitate nõ sensu percepta: quia tunc iste pulsus nõ deberet poni diuersus a medico eo ꝙ medicinalis speculatio non trãscendit sensum: vt dicit Haly. in scõo thegni cõmento. 22. ꝛ precipue in eis que sensu cõprehenduntur: ꝛ sic est pulsus qui ꝑ sensum tactus ꝑcipik. Ideꝛ ꝙ Aui. nõ vult h̃ dicit ꝙ nullo mõ ꝑcipiak hec diuersitas ꝑ sensum: ꝙ hoc mõ vez argueres: ſz vult dicere ꝙ nõ ꝑcipik ita manifeste sicut in differẽtijs ꝓdictis: nec ꝑcipik a quolibet sed a viro exercitato in tactu pulsuũ frequẽti. q. d. ꝙ aut hec diuersitas ꝑcipik nõ manifeste in istis differẽtijs. s. fortis ꝛ debili velociꝛ tardo ꝛc. ꝛ tũc est pulsus cõtinuus: vel ꝑcipik manifeste: ꝛ hoc est dupler: aut intersecutꝰ: aut redditiuus.

b ¶ Redditiuus ẋo ꝛc. ¶ In ista parte declarat quis sit pulsus redditiusꝰ: vnde nota ꝓpter illam lram̃ que dicit. Cuius quedam ꝛ specieruz ꝛc. i. quo appet mixtio percussionũ: ac si vna ingrederet reliquam: ꝛ talis species pulsus dicik martellinus vel alio nomine bis pulsans: ꝛ hic pulsus videk in vna sui percussione facere duas percussiones anteq; desistat a primo motu: nam sicut malleus quãdo

Jacobus

si fuerit ordinatus in gradatione dicek cauda soricis in diuersis partibus eiusdem pulsus: que totidez modis potest diuersificari quot modis dicta est diuersificari in pulsu iequali diuersorum pulsuum. Tertio dicit ꝙ diuersitas pulsus in diuersis partibus eiusdem pulsus siue in situ siue in motu suarum partium: vel

De partibus.

est in duabus partibus. s. sub duobus digitis vel in tribus vel in. 4. s. in casu seu occursu oium. 4. digitoꝝ ꝙbus arteriã tangere solemus. Quarto dicit: ꝛ tu ꝙdez poteris cõponere. i. ex ꝓdictis simul recolligere spẽs pulsus inequalis in diuersis partibꝰ ꝛ ordinare. i. sub certo ordine redigere cũctas in figurã mõ ꝙ sequik-

¶ Attende ꝙ Gal. sic distinxit spẽs pulsus inequalis in diuersis partibus eiusdẽ pulsus ca. 10. lib. de introdu. in pulsu. Fit aũt ꝑm pulsuz vnũ inequalitas ꝛ ex eo ꝙ partes arterie differenter hñt ad seinuicẽ ꝛ positionem ꝛ motuz: ꝛ ex eo ꝙ vniuscuiusq;.s. particule pulsus ꝑm se est motu. Igit̃ que qdez in positione particularũ est inequalitas consistit ex eo ꝙ sursum ꝛ deorsuz ꝛ ante ꝛ retro ꝛ dextra ꝛ sinistra trãsducta esse vi arteria. Que vero in motu illis velocius vel tardius vel tempestiuius vel serius vel vehementius vel debilius vel per amplius tempus vel minus vel semper vel nequaq; motis: hec Gal.

Ex diuersitate ẋo ꝛc.

¶ In hac parte. 4. primo tangit Pauln. tres species pulsus inequalis in vna ꝛ eadẽ parte eiusdem pulsus. In secunda exequitur de prima. ibi (Intersectus autem.) In tertia de scõa. ibi (Redditiuus vero.) In quarta de tertia. ibi (Continuus aũt.)

¶ In prima parti. dicit ꝙ pulsus intersectus ꝛ redditiuus ꝛ cõtinuus sunt ex diuersitate pulsus in vna parte. i. sunt spẽs pulsus inequalis in vna ꝛ eadez parte vnius ꝛ eiusdẽ pulsus: ita ꝙ in parte vnica sub vnico digito cõplete sentik qlibet eaꝝ. ¶ Attẽde ꝙ has tres spẽs tetigit Gal. ca. 10. lib. de introducendis in pulsu dicẽs. Scõm vnãquãq; vero partẽ in eo ꝙ intercisus est manifeste est inequalis supple: ex qbus est ꝛ hic ꝙ cocardisat. i. assimilak huic vocigalli crocriacoc. Silr aũt ꝛ ex eo est ꝙ iterato recurrit ex qbus est ꝛ discretus. i. bispcutiens. Immotus aũt non pari velocitate consistit supple ꝓtinuus inequalis: cum incipiens qdem est velocior: finiens vero est tardior ꝛ ecõtrario: incipiens qdem tardior: finiẽs vero velocior: ꝛ ꝑm vehementiã ꝛ debilitatez ꝛ paruitatẽ ꝛ magnitudinẽ simili ter non in duo solũ tempora diuisio est: sed ꝛ in amplior in quantũcunq; sensui est dinoscibile. Idem clarius cõmemorat libro de tactu pulsus capitulo tertio. ¶ Intersectus aũt ꝛc.) ¶ In scõa dicit ꝙ pulsus intersectus est ille ꝙ in vnam partem separak cũ paruo motu. i. cuius pars ꝑior cũ paruo motu fit ꝛ separak a parte ipsius posteriori per quietem mediã: ꝛ qñq; cõtingit ꝙ duo extrema partis vnius. s. posterioris que intersecak ex priore cum qete media inter eas diuersificank in velocitate ꝛ tarditate ꝛ in similitudine: ita ꝙ principiũ huius partis posterioris est velocius eius fine vel econtra: ꝛ ei dissimile vel in velocitate ꝛ tarditate vel in magnitudine ꝛ paruitate vel in fortitudiẽ ꝛ debilitate. De hoc pulsu dicit Gal. ca. 3. libri de tactu pulsus. In motu quidem vnius partis arterie fit diuersitas qñq; tamen inciditur motus incisione manifesta. Et ex hac specie diuersitatis est pulsus caprizans que dicitur a Gal. cap. 10. libri de introducendis in pulsu cocardizans: ꝛ a principe in principio capituli sequentis gazelans.

¶ Redditiuus ẋo ꝛc.) ¶ In tertia dicit primo ꝙ pulsus redditiuus est vt pulsus magnus redeundo. i. incipiendo reuerti in systolem fiat paruus in vna parte. s. in illa qua versus systolẽ redit: deinde redit subtili reditu. i. debili motu in diastolen priusq; systolen cõpleuerit. Scõo dicit ꝙ pulsus istius modi est ille cuius quedã spẽs in alias ingrediunk vt pulsus paruus in magnũ ꝛ debilis in fortẽ: cũ ꝓstet ex duabus pcussionibus: quaꝝ ꝑma est magna ꝛ fortis: scõa parua ꝛ debilis. Tertio id declarans dicit. Et hoc est vt sit vnus pulsus sicut duo ꝓp diuersitatẽ suaruz pcussionũ quaꝝ vna est magna fortis alia parua debilis: aut vt duo pulsus sint vnus ꝓptereꝙ alie in alias ingrediunk. s. paruꝰ i magnũ debilis in fortẽ priusq; redeat ad cõplendũ systolen. Quarto dicit: ꝙ istud quidez est. s. ista discordia nominãdi hunc pulsum vnũ sicut duo ꝓp diuersitatẽ vel duo sicut vnũ eo ꝙ alie pcussiones in alias ingrediuntur est ꝑm sniam eoꝝ ꝙ non ꝓueniunt in hoc. s. an iste pulsus sit vnus aut duo. Quidam nãq; dicunt ꝙ est vnius qr systole nõ intervenit pcussionibꝰ eius: alij ꝙ est duo ꝓp dualitatẽ pcussionũ ꝛtrariarũ in magnitudine ꝛ paruitate fortitudine ꝛ debilitate. Princeps vero plus applaudit dicẽtibus ipsum vnũ in ca. sequẽti vbi ait. Et ex eis est bispulsans. Et in ipso qdem discordati sunt medici. Sunt. n. qdam ꝙ ipsum vnũ pulsum ponunt diuersum in pcessione ꝛ in ꝓsecutione: ꝛ sunt alij ꝙ ponunt ipsum duos pulsus: quoꝝ vnus alterũ ꝓsequitur. Et ad vltimũ inter eos nõ existit tps qõ dilatek ad colligendũ systolen: deinde diastolen. Non. n. omne ex quo due sentiunk pcussiones opz vt sit duo pulsus: aliogn̄ esset ille cuius intersecatur diastoles ꝛ deinde redit duo pulsus: nec etiã opz vt sint duo pulsus nisi cũ incipit ꝛ fit diastoles ꝛ postea redit ad fundũ faciendo systolen: deinde redit iteꝝ ꝛ facit diastolen. Hanc spẽm reditiui pulsus tangit Gal. ca. 3. libri de tactu pulsus dicens. Interdũ aũt fit motu qdem primus directo: ꝛ deinde reuerso: ꝛ ex hac quidem diuersitatis specie est motus vocatus duarum percussionuz dicitur etiam bispulsans ꝛ martellinus.

¶ Attende ꝙ iste pulsus bispulsans cõmuniter differre dicitur a caprizante in duobus. Primo in hoc ꝙ in caprizante scõa pcussio maior est prima ꝛ ꝛtrariũ est in bispulsante. Scõo in hoc ꝙ iter duas pcussiones caprizãtis est ges sensibilis media: ꝛ inter pcussiones bispulsantis nõ apparet ad sensuz ges aliq̃ notabilis.

¶ Continuus aũt ꝛc. ¶ In quarta dicit primo ꝙ pulsus cõtinuus inequalis in vna parte vnius pulsus est ille cuius diuersitas est ordinata. s. perseverans in continuitate sine hoc ꝙ separatio aliqua vel intercisio sue cõtinuitatis sensu ꝑcipiak in eo ad qõ ipsa mutak vt si mutek in partibus sue diastolis ex velocitate ad tarditatem aut ecõuerso: vel ad equalitatẽ aut inequalitatez in eis. i. ad mediocritatem aut excessum in velocitate ꝛ tarditate nulla per hanc mutationez separatio sue cõtinuitatis ꝓuenit. Similiter si mutek ex magnitudine aut paruitate aut equalitate seu mediocritate inter eas: nõ intervenit inde sue continuitatis interceptio: ꝛ in hoc differt a pulsibꝰ intersecto ꝛ redditiuo. Secundo dicit: ꝛ hoc quidem est cum ꝑm similitudinez sui procedit. i. diuersitas in hoc pulsu inuenta qñq; procedit gradatim ꝛ ordinate de velocitate ad tarditatẽ vel ad mediocritatem aut ecõtra: vel de magnitudine ad paruitatẽ vel mediocritatẽ aut ecõtra: ꝛ dicit cauda soricis in vna parte vnius pulsus. Et qñq; non sic ordinate ꝛ gradatim incedit: sed accidit plus diuersitatis in aliquibꝰ suarũ partium ꝛ in alijs minus non obstante cõtinuatione suarũ partiũ. Dividit ergo pulsus cõtinuus inequalis in ordinatum ꝛ inordinatum. De quo mentionẽ fecit Gal. libello de tactu pulsus. c. 3. dicens. Et aliqñ fit pulsus inequalis in vna pte supple cũ motus est inequalis velocitatis: ꝛ ꝫ est qñ motꝰ incipit cũ velocitate: ꝛ deinde velocitas diminuik paulatiz atq; gradatiz donec demũ desinat interduz: vel ecõuer-

¶De speciebus pulsus diuersi que nomina habent propria. Cap.3.

a **Xeis est ꝛc.** ¶Istud capitulum consuevit sic introduci ab aliquibus. Postq determinauit Auic. de differentijs pulsuū: hic determinat Auicē. de speciebus ipsor: et hoc confirmant per rubricam que dicit capitulum tertium de speciebus pulsus continui ꝛc. Sed hec introductio non est bona: quia sicut apparet per Galenum in libris de differētijs pulsuum. i. ea. genus et species et differētia pulsus nō differunt: sed sunt idem hic: quia iste sunt species vel differētie pulsuū: et ideo alij sunt qui dicūt aliter q̄ prius determinauit Auicē. de differentijs simplicium pulsuū: hic determinat de differentijs compositis eor. Et moventur ad hoc dicendum propter vnum dictum quod est rubrica que dicit capitulum tertium de speciebus pulsus continui als cōpositi. Sed nec isti bene dicūt primo: quia non omnes differentie supra determinate sunt simplices: imo alique cōposite: nam in aliquibus earum cadit diuersitas et comparatio diuersorum generum: et ideo dicebat supra Auicē. q̄ tu potes istas spēs cōbinare per teipsum. Itē nō bñ dicūt q̄ hic determinet de spēb⁹ vel differētijs pulsuū compositis: q̄ per eos supra determinate sunt simplices: sed cū hic determinet de multis spēbus supra determinatis: iō hic determinabit de spēb⁹ vel differētijs simplicib⁹. Quapp si iste sunt cōposite et ille: et ideo isti etiā male dicunt: et illud dictum nō est bonū. Et propter hoc dicendum aliter q̄ postq̄ determinauit de differentijs generalibus et cōmunibus pulsus diuersi: hic determinat de differentijs eius magis specialibus et videntur iste differentie speciales predictis duplr. Primo: quia iste continentur sub illis: nam omnes iste continentur sub pulsu diuerso: sed supra non solum de diuerso sed etiā de equali vt dicit rubrica superior. Secundo dicūtur speciales: quia iste habent nomina determinata et propria: sed differentie supra determinate non: et sic procedit: quia circa hoc duo facit. Primo determinat de his differentijs pulsuū que habent nomina ꝓpria. Secundo excusat se a determinatione aliorum pulsuū non habētium determinata nomina. ibi in fine capituli. (Pulsuū vero compositor.) Prima in duas. Primo determinat de vna specie pulsus diuersi: cui⁹ diuersitas reperit in vno pulsu tm̄ et in vna parte illi⁹ pulsus. Secundo determinat de illis quorum diuersitas reperitur in pluribus partibus pulsus. ibi (Et ex eis est vndosus.) ¶Notandum autem circa primā

Jacobus

so cum incipit a tardo et deinde gradatim intendendo definit in velocez: similr intelligendum in forti et debili in magno et parvo: hec Bal.

¶De speciebus pulsus compositi que nomina habent propria. Cap.3.

e **Xeis est ꝛc.** ¶In hoc cap. primo agit Prin. de pulsu gazelante. Scdo de vndoso. ibi (Et ex eis est vndosus.) Tertio de vermiculoso. ibi (Et ex eis é vermiculosus. Quarto de formicāte. ibi (Et formicās.) Quito de serrino. ibi (Et ex eis est serrinus.) Sexto de cauda foricina. ibi (Et ex eis est cauda foricina.) Septimo de mesalio. ibi (Et ex eis est mesalius.) Octauo de bisphalante. ibi (Et ex eis est bisphalantis.) Nono de quietez habente et cadente in medio. ibi (Et ex eis sunt quietem.) Decimo de spasmoso tremulo et retro. ibi (Et ex istis quidem capitulis.) Undecimo de chordoso. ibi (Et chordosus quidem. ¶In prima parte dicit: ex eis est gazelans. i. ex speciebus pulsus compositi nominatis est pulsus caprizans. Et est pulsus inequalis seu diuersus in vna et eadez parte sui. s. sub vno digito qui tardatur in principio sue diastoles: et postea intersecatur: deinde fit velox prius q̄ redeat ad systolem. Iste pulsus dicitur gazelans propter similitudinem quam habet cum saltu gazel: et est gazel capreolus siluester. Dicitur enaz caprizans propter similitudinem eius cum saltu capre: et dicitur cocardizans propter similitudinem eius cum hoc cantu galli cocriacoq. Namq; dictus cantus et predicti saltus sunt intercisi et pars posterior eorum est velocior aut fortior priore. Iste pulsus sic describitur a Rasi. 10. almansoris. Pulsus caprizans est pulsus qui sentitur cum arteria semel atq; iterum percutit digitum: ita tamen q̄ non sentitur interius redijsse nec systolen fecisse nec quieuisse: in quo etiam secunda percussio maior prima inuenitur. Egidius vero sic ipsum describit. Descensu saltū geminat caprinus ab imo. More capre saliens: que bis pr⁹ aera pulsat. Od̄ semel in terrā q̄rat defigere gressuz. Ledit in hac spē pgressio ꝓria scde.

¶De speciebus pulsus diuersi que nomina habent ꝓpria. Cap.3m.

e **Xeis est⁹ gazelans** qui est diuersus in vna parte cum fuerit tardatus: et deinde intrinsecatur et fit velox. ¶Et ex⁹ eis é vndosus: et ipse quidez est qui est diuersus in magnitudine partiuz vene et earum paruitate et eleuatione ipsarum ad superiora: et in latitudine et in consecutiōe et precessione in principio motus pulsus cuz mollitie que est in ipsa: et ipse qdem non est valde parvus: et habet latitudinez quādam et assimilatur vndis: quaruz alie alias sequūtur sm̄ rectitudinē cuz diuersitate que est inter eas in eleuatiōe eaz ad superiora et descēsione ad inferiora et velocitate et tarditate. ¶Et ex eis⁶ est vermiculosus q̄ é illis silis: sz est pu⁶ multe spissitudis: cui⁹ partem q̄ pulsus gazellans et caprizans idem significant et sunt synonyma: gaza in arabico idez est q̄ capriolus in latino: et dicitur pulsus caprizans ad similitudinem motus caprioli qui primo mouetur tarde: postea faciendo saltuz videtur pausare in aere postea mouetur velociter currēdo: sic etiam iste pulsus. Deinde cum dicit.

b ¶Et ex eis est vndosus ꝛc. ¶In ista parte determinat de differētijs pulsus diuersi cuius diuersitas reperitur in pluribus partibus pulsus. Et tria facit. Primo determinat de his quoruz diuersitas attenditur in diuersis partib⁹ pulsus eiusdem. Secundo determinat de his quoruz diuersitas attenditur in pluribus pulsibus: et cum hoc potest attēdi in vno tm̄. ibi (Et ex eis est cauda.) Tertio redit ad determinādum de quibusdaz pulsib⁹ quoz diuersitas attendit solum in diuersis partibus pulsus. ibi (Et ex eis est bispulsans.) Prima in tres sicut tres sunt species pulsus diuersi: quoruz diuersitas reperitur solum in pluribus partibus pulsus. Scda ibi (Et ex eis est vermiculosus.) Tertia ibi (Et ex eis est serrinus.) ¶Notandum q̄ pulsus vndosus dicitur ad similitudinem motus vndarum et assimilatur ei in tribus. s. in magnitudine et paruitate: et qa sicut vna vnda est maior altera minor: ita vna percussio huius pulsus est maior altera minor. Item in eleuatione et depressione: qua sicut vna vnda magis eleuatur q̄ altera: ita vna percussio magis eleuatur q̄ alia. Item similat ei in alia diuersitate: quia sicut vnda antecedit aliam sic q̄ anteq̄ alia cessat incipit subsequēs: ita etiaz in hoc pulsu: et quia hec diuersitas attēdit in vno pulsu et nō pñt tot diuersitates reperiri in eadem parte pulsus: ideo pñt attendi in diuersis partibus pulsus vnius.

c ¶Et ex eis est vermiculosus ꝛc. ¶In ista parte Auic. determinat de alia specie: et cum hoc de quodaz alio pulsu scilicet de formicante qui est idem specie cū eo et non differunt ab eo nisi sm̄ magnum et parvum. ¶Et notandum q̄ pulsus vermiculosus pro tanto dicitur similis vndoso: quia sicut vndosus dicitur ad similitudinem motus vndarum: ita etiam vermiculosus dicitur ad similitudinem motus vermis subterranei. s. lumbrici: quia sicut ille motus est paruus et spissus ita et motus huius pulsus. ¶Scdo est notāduz et eo q̄ dicit. (Cuius spissitudo existimatur esse velocitas.) Causa huius est: quia sicut dicebat supra velocitas differt a spissitudine: quia velocitas debetur pulsui ratione temporis mensurantis

De partibus.

dinem magnum digiti occupat' locum cum leuitate et repletione: cuz eo tamen non est eleuatio magna nec subita: sed videtur q̄ eleuationū eius vna post alias contingat: ideoq; fit vt vndis assimiletur quarū vna aliam sequitur. Auerrois autem quarto colliget capi. 18. sic describit eum. Et quidam dicitur vndosus: et est ille qui variatur in magnitudine et paruitate partium organi: in eminentia et profunditate: in strictura et largitate cum mollicie substantie organi: et declinat parum ad paruitatem et non multum et vniuersaliter suus motus assimilatur vndis maris: et ab eisdem nomen accepit: hec ille. Et sicut dicitur vndosus ab vndis quibus similatur: sic dicitur fluctuans aut fluctuosus ꝓpter similitudinem eius cum fluctibus maris. Egidius vero vocauit hunc procellosum et ita descripsit. Vasa procellosus enormi concutit ictu. Fluctuat erundat tremit estuat et digitales. Ventriculos sibi compressos lateraliter ambit. Pars infra aut sursum pars retro vel ante mouetur.

Et ex eis ꝛc. ¶In hac parte tertia dicit primo q̄ pulsus vermiculosus est ex eis scilicet ex speciebus pulsus compositi nomina habentibus. Secundo describit eum primo per similitudinem eius cum vndoso: secundo per paruitatem ipsius qua differt a fluctuante. Tertio p multam sui spissitudinem seu frequentiam quaz aliqui putant esse velocitatem propter multiplicem inundationem eius ad instar vermis repentis: sed nō est velocitas: quia virtus presente hoc pulsu est adeo deiecta et debilis q̄ non pōt cuz velocitate mouere arteriam. ¶Attemde q̄ Galenus libro de tactu pulsuū. c. 3. sic describit eum. Vermicularis quidem qui tanq̄ vermis existimatur arrepere in arteria: et ita reperitur arteria quidem aduenire sicut fluctuans: nec in vno tempore distenditur tota: verūtamen si fiat cum magnitudine pulsus appellatur fluctuans absolute: et si cum paruitate pulsus vermiculosus appellat. Et manifestum est q̄ pulsus vermiculosus cum hoc toto debilis est et spissus: hec ille. De hoc dicit Rasis. 10. Almansoris. Et his preterea est vermiculosus: cui⁹ forma est vt forma fluctuantis que sm̄ elevationez diastoles eadem inuenitur: nec tamen est latus: nec plenus: cuius inundatio debilis existit qui vermibus per foramen arterie discurrentib⁹ assimilat. Et Auer. 4. colliget. de hoc pulsu dicit. Et qdam dicit vermiculosus qui vndoso assimilat: et est minor et spissior.

Et formicās ꝛc. ¶In hac parte quarta dicit primo q̄ pulsus formicans est valde minor vermiculoso et velocitatis spissitudinis idest frequētie: ita q̄ in eo sentitur arteria sicut formica sub digitis ambulans: et inde traxit nomen formicantis. Secundo dicit q̄ diuersitas pulsuū vel inequalitas vermiculosi et formicantis est sensui manifesta in eleuatione arterie ad superiora: et in precessione et cōsecutione partiū arterie in suis motibus q̄z diuersitas vel inequalitas eor in latitudine: imo quasi nō apparet in eor latitudine diuersitas sicut clare apparet in latitudine vndosi. De hoc pulsu dicit Bal. c. 3. libri de tactu pulsus. Et quando pulsus fit summe debilis et paruus: et spissus formicans appellatur: et existimatur q̄ fit velox: non tamen est velox. Et de eo dicit Rasis. 10. Alman. Formicans vero pulsus adeo inuenit in vltimate paruitatis et spissitudinis cōsistere vt pulsui pueri nuper nati assimilet. Et de ipso querit Philaret⁹. Quid differt vermiculosus a formicāte. Et respōdet sic: qm̄ vermiculosus qdez plerūq; convertit et venit ad melius et manifestā habet magis inequalitatez. Formicans vo non contenta iam virtute: sed dissoluta et deleta fit et mortem significat.

Et ex eis est ꝛc. ¶In hac parte quinta dicit primo q̄ serrinus pulsus assimilatur vndoso pulsui in trib⁹. Primo quidem in diuersitate partium: ita q̄ in eo partes arterie sub tangentibus digitis

rio mensurantis motum percussionis sed spissitudo debetur ratione temporis mensurantis quietem: ⁊ quia plus sentitur per sensum tactus ⁊ tactus non pōt bene discernere tempus quietis a tempore motus in hoc pulsu: quia tempus quietis ipsius est valde breue: ideo in tali pulsu estimatur q̄ spissitudo sit velocitas subdit: sed non est supple eius spissitudo velocitas: quia tempus quietis in hoc pulsu est breue ⁊ tempus motus eius est longum non simpliciter: sed respectu temporis quietis. Et cā huius est: quia causa pulsus vermiculosi vt dicetur infra est debilitas virtutis nō debilitas in vltimo sed prope illud: modo virt⁹ debilis multum tempus ponit in motu vt recuperet ꝺ̄ fortitudine q̄ꝺ perdidit q̄ melius pōt: ⁊ ideo est eius quies breuis: quapp erit multe spissitudinis ⁊ non velocitatis.

spissitudo existimaꝝ velocitas: sed nō est.

¶ Et formicans[a] quidē est valde minor ⁊ vehementioris spissitudinis ⁊ vermiculosi qdem ⁊ formicantis diuersitas in eleuatione ad superiora ⁊ precessione ⁊ consecutione in sensu est manifestior ipsorum diuersitate in latitudine: imo quasi non apparet id. ¶ Et est[b] ex eis serrinus qui vndoso in partium diuersitate similatur: ⁊ in eleuatione ad superiora: ⁊ latitudine ⁊ precessione ⁊ cōsecuttone: sed est durior ⁊ cū duritie ipsius ptes in duritie diuerse existunt. Et serrinus qdē est pulsus velox spissus ⁊ durus: cuius partes in magnitudine diastoles diuerse existunt in duritie ⁊ mollitie. ¶ Et ex eis[c] est cauda soricina: ⁊ est ille qui ordinatur in diuersitate suaruꝫ partiū ex diminutione ad augmētum: aut ex augmento ad diminutionez: ⁊ cauda quidem soricina est cuꝫ est in pulsibus multis: ⁊ est cum est in vno pulsu in partibus multis aut in parte vna: ⁊ eius diuersitas ꝓpria est illa que ex magnitudine pendet: ⁊ est cuꝫ est in comparatiōe velocitatis ad tarditatem: aut fortitudinis ad debilitatem. ¶ Et ex eis[d] est mesalius: ⁊ ipse qui ex diminutione procedit ad aliquem terminuꝫ in augmēto: postea reclinatur inferius ad suum ordinez donec ad primum terminum diminutionis perueniat. Est ergo sicut due caude soricine que continuantur apud maiores eius extremitates. ¶ Et ex eis[e] ē bispulsans: ⁊ in ipso quidem discordati sunt medici. Sunt enim quidam qui ipsum vnuꝫ pulsum ponunt diuersum in precessione ⁊ cōsecutiōe: ⁊ sunt alij qui ponunt ipm duos pulsus: quoꝝ vnum alterum consequitur ⁊ ad vltimū inter eos non existit tempus quod dilatetur ad colligendum systolez: deinde diastolem. Nō enim omne ex quo consequūtur due percussiones oportet vt sint duo pulsus: alioquin ille cuius intersecatur diastoles: ⁊ deinde redit esse duo pulsus: neq; etiam oportet vt sint duo pulsus nisi cum incipit ⁊ diastoles. Et postea redit ad fundum faciendo systolem: deinde redit iterum ⁊ diastolez facit.

a ¶ Et formicās ⁊c. ¶ Pulsus autez formicans dicit ad similitudinē motus formice qui est paruus ⁊ spissus: ⁊ fit a vtute ꝺbilion q̄z vermiculosus ⁊ ē minor eo.

b ¶ Et est ex eis ⁊c. ¶ In ista pte determinat ꝺ alia spē pulsus diuersi. ¶ Notandum autez q̄ sicut alie species dicuntur ad similitudinez alicuius: ita ⁊ ista species pulsus: naz iste pulsus dicitur serrinus ad similitudinem serre que est instrumentuꝫ ad secādum ligna in tribus. Primo in eleuatiōe ⁊ depressione: qa sicut serra habet quasdam partes eleuatas ⁊ quasdaz depressas: ita ⁊ hic pulsus. Secundo in precessione ⁊ consecutione: q̄ sicut pars eleuata precedit ⁊ cōcaua sequit postea iteruꝫ eleuat ita ⁊ hic. Tertio ei similat in duritie: quia sicut serra habet duritiem: ita ⁊ hic pulsus.

c ¶ Et ex eis ⁊c. ¶ Modo in ista parte determinat ꝺ aliꝭ specieb⁹ pulsus diuersi: quarum diuersitas attenditur in pluribus pulsibus que etiaꝫ pōt attendi in vno tm̄ aliquādo. Et duo facit. Primo ponit vnam speciem talis pulsus. Secundo ponit aliam. ibi (Et ex eis est mesalius ⁊c.) ¶ Circa primā partez intelligendum q̄ cauda soricina dicitur ad similitudinē caude muris que est in vna

gitis diuersimode mouentur sicut in vndoso. Secūdo in eleuatione ad superiora sic q̄ quedaz partium arterie plus aliis eleuantur velut in vndoso. Tertio in ꝓcessione ⁊ ꝙsecutione sic q̄ ex arterie partibus q̄dam anticipant alie postponūt ꝓpter sui motus. Sed serrin⁹ pulsus est durior vndoso: ⁊ diuersificanꝭ partes eius in duricie sub tangētibus digitis: ⁊ ꝓ ista differt a pulsu vndoso. Scō ꝺscribit pulsuꝫ serrinū sic q̄ est pulsus velox spissus. i. frequens durus sub digitis sensui occurrens: cuius partes differunt in magnitudine diastoles: ita q̄ alique sunt aliis maiores: ⁊ in duricie ⁊ mollicie sic q̄ quedā partium plus de duricie participant alie plus ad molliciem tendunt vel duriciem remissam. De hoc pulsu dicit Raſ. 10. alman. Pulsus autez q̄ serre assimilaꝭ ⁊ serratilis vel serrinus ꝺ̄ durus est: in cuius percussione inuenīt diuersitas et qua cū vnus digitus percutiꝭ quies in allo sentiꝭ: ⁊ cum in vno fuerit quies in alio sentiꝭ pcussio. Auer. de eo. 4. colliget. ca. 18. dicit. Et q̄dam ꝺ̄ serrinus q̄ vndoso in diuersitate partium: assimilaꝭ tm̄ eo rigidior est. Egidius vero sic metrice eum descripsit. Occurrit digito species serrina priori. Debilis in reliquo fit languida: nulla sequēti. Dic trahit a serra cognata vocabula pulsus. Cuius cum primis incisio dentibus acta est. Grauis in reliquis grauior funesta supremis.

Et ex eis est ⁊c. ¶ In hac parte. 6. dicit primo q̄ pulsus vocatus cauda soricina est ex speciebus pulsus cōpositi nomen hītibus. Scō dicit q̄ cauda soricina est pulsus diuersus q̄ in diuersitate suaꝝ partiū gradatiꝫ ⁊ ordinate ꝓcedit ex diminutione ad augmentū vel ex augmento ad diminutionē: ⁊ si ꝓcedat ex diminutione ad augmentū ꝺ̄ cauda augmentatiua: ⁊ si ex augmento ad diminutionē cauda finitiua vocaꝭ. Tertio dicit q̄ cauda soricina est tripler. Una est cui⁹ diuersitas est in pluribus pulsibus. ita q̄ sue diastoles vna post aliā augēdo ꝓcedunt gradatiꝫ ⁊ ordinate vel diminuēdo: alia est cuius diuersitas est in pluribus partibus eiusdē pulsus seu pcussionis: ita q̄ in ea dē pcussione sub vno digito sentiꝭ pulsus alicui⁹ magnitudinis sub alio minor: ⁊ sic ꝙter gradatim minuendo aut ecouuerso. Tertia est cuius

diuersitas est in vna ⁊ eadē parte eiusdē pulsus: ita q̄ sub eodē digito eadez pcussio cū paruitate incipit ⁊ ꝓmue augeꝭ vsq; ad sui finē aut econuerso. Quarto dicit q̄ diuersitas caude soricine sive inequalitas ꝓprie pendet. i. ꝓncipaliꝝ attendiꝭ penes magnitudinē ⁊ puntatē: pōt tm̄ et penes attēdi velocitatez ⁊ tarditatē ⁊ penes fortitudinē ⁊ debilitatem vt dicaꝭ cauda soricina pulsus gradatim ꝓcedens a veloci ad tardū vel a forti ad debilē sicut gradatiꝫ ꝓcedens a magno ad paruū vel ecōuerso. De isto pulsu dicit Raſ. 10. al. Pulsus quoq; q̄ dī cauda soricina duaꝝ existit speciez. Quarum vna est vt vna percussio aliquātulū fit maior ⁊ alta que ipsam sequitur minor: ⁊ alia iterum minor: ⁊ procedat ordo sic donec ad vnaz ex tribus perueniaꝭ rebus. i. Aut q̄ in vna moretur pcussione ⁊ nō tendat ad minorem ea. Aut non quiescat quin minuatur donec occultetur ⁊ nullomō sensu ꝓcipiatur. Aut cum ad aliquā paruitatis mensuraz peruenerit redire incipiat ⁊ augeri. Cūq; augeri vel redire ceperit. aut ad primā sui mensuraz redibit: aut ad minorem ea. Primus aūt modus ꝺ̄ cauda permanens: ⁊ secūdus cauda minuens: ⁊ tertius cauda rediens. Ille quoq; q̄ ad sui primā mensuram redit cauda reuersionis cōplete vocatur: ⁊ scōs cauda reditionis minute. Est ēt alia eius spēs cum diminutionis similitudinē in arterie longitudine prius reperiri contingit. Ex qua in vno loco subito aliqua sentitur magnitudo qua alie que ipsam sequiꝭ parum minor: inuenitur que non subito occultabiꝭ: sed tm̄ non quiescet qn̄ fm ordinē paulatim minuaꝭ donec occultek. Hoc aūt q̄q; ꝓtingit a duobus lateribus ⁊ vocaꝭ tunc pulsus curuus: ⁊ q̄q; fit ab vna parte ⁊ vocatur ab vna parte inclinatus: qui ēt pulsus in vna percussione ꝺ̄ diuersus: hec Raſ. Et per hanc scōam speciē caude soricine intelligit pulsum qui in eadem percussione in medio sue longitudinis est aliquāte magnitudinis ⁊ ab illo medio ꝓtinue declinat minuendo versus vnam extremitatū vel versus ambas: q̄ si versus vnicaz inclinatus ꝺ̄ ab vna pte: si versus ambas curu⁹ appellaꝭ ꝓpterea q̄ eleuaꝭ in medio sui ⁊ in extremitatib⁹ deprimiꝭ. Et iste est qui Pain. mesalium vocat. Et vt clarius appareant caude soricine species describātur in figura tali.

Et ex eis ⁊c. ¶ In hac parte septima dicit primo q̄ pulsus mesalius est ex eis. i. speciebus compositi pulsus nomina habentibus. Et dicit mesalius. i. acualis ad similitudinē cuiusdam acus curuate: que in medio sui est grossior ⁊ in duabus extremitatibus tenuis qua in terra saracenoꝝ vtunt sutores subcelliorꝝ. Secundo dicit q̄ pulsus mesalius est ille qui incipit a paruo motu ⁊ ꝓcedit augendo cōtinue vsq; ad aliquem terminum: deinde gradatim minuitur seu decrescit donec redierit ad terminuꝫ prime paruitatis vel satis ꝓpe. Tertio dicit q̄ iste pulsus est sicut due caude soricine sibiinuicē iuncte apud suas maiores extremitates. Et breuiter loquēdo pulsus iste simꝫlis est fuso: q̄ sicut medium fusi quo filaꝭ est grossum ⁊ extremitates eius graciles: sic mesalius pulsus est in medio sue longitudinis aliquāte magnitudinis ⁊ in extremitatib⁹ eius paru⁹. De hoc pulsu dicit Auer. 4. col. c. 18. Et q̄dam ꝺ̄ arcuat⁹ q̄ est: q̄ est eminens in medio ⁊ in extremitatib⁹ ꝓfundus. Et a Raſ. 10. Alman. curuus appellaꝭ seu diminutus in vtroq; suo latere. i. in suis extremitatibus.

Et ex eis ⁊c. ¶ In hac parte octaua dicit ꝓmo q̄ pulsus bispulsans est ex speciebus pulsus compositi nominatis. Et dicitur bispulsans quia bina vice percutit digitos cum sua diastole prius q̄z redeat ad suam systolem. Et a Gal. discretus vocatur: ⁊ bispercutiens capi. 10. libro de introdu. in pulsu. Discretus qdē ꝓpter interceptionē sue diastolis. Bispercutiēs autez: quia cū digitos semel pcusserit redit iterū statim ad percutiēduz eos ante

anteq̄ desistat motus vnus subsequitur quidam motus anteq̄ alter incipiat: tamen vnus motus est: quia tempus quietis non est vñ q̄ possit fieri diastoles ꝛ cadat sufficies tempus quietis in medio: sed vnus motus subingreditur alterum vt dictum est.

a ¶ Et ex eis ꝛc. ¶ In ista parte determinat ꝛ alijs speciebus pulsus diuersi quas premisit in hoc capitulo ꝛ pulsu diuerso: ꝛ dicit q̄ gazelantis secunda. i. percussio ante venit q̄z cōpleatur prima. s. percussio.

¶ Et ex eis[a] est quietē habens ꝛ cadens in medio quos prediximus. Sed differentia inter cadentē in medio ꝛ gazelantem est q̄ gazelantis secunda ante venit q̄z compleat prima: sed in cadente in medio est pulsus qui venit in tēpore quietis cum completur percussio prima. ¶ Et ex istis[b] quidem capitulis sunt pulsus spasmosus ꝛ tremulus ꝛ retortus qui filo qō torquetur assimilatur ꝛ est ex capitulo diuersitatis in precessione ꝛ in consecutiōe ꝛ in situ ꝛ in latitudine. Et chordosus q̄dem est ex summa retorti ꝛ similat tremulo: sed tamen in tremulo diastoles est magis occulta ꝛ similiter exitus ab equalitate situs in eleuatiōe ad superiora est in retorto occultior: ſz tensio in chordoso est manifesta ꝛ est cū eius torsio est ad vnam partem tm̄. Plurimū ẏo tales accidunt quales isti. s. chordosus ꝛ retort⁹ ad vnū latus declinans in egritudinibus siccis. Pulsuū ẏo cōpositoꝝ species quasi infinite sunt: ꝛ neq̄z habentes nomina.

¶ De primo qui ex speciebus pulsus est naturalis. Cap.4[m].

c ## Uiusq̄z generū

prenominatoruꝝ in quo est suppotest responderi dupl̄r. Uno modo: quia argumenta verum cōcludunt ꝛ maxime ꝓpter verba Gal. ꝛ tunc dicam q̄ illud quod dicit hic Auicē. nō est verum: sed l̄a Auicē. est hic corrupta: aut ꝓpter vitium translationis vel scriptoris: qa vbi dicit in tremulo debet dicere in spasmo: ꝛ hoc etiam apparet per illud quod subdit. (Et similiter exitus ꝛc.) Ubi dicit q̄ elevatio ad superiora in pulsu spasmoso vel retorto est occultior: si autem illud primū verum est non diceret ꝛ similatur: sed diceret econuerso. Alio modo pōt dici volendo saluare litteraz q̄ diastoles p̄t dici manifestior dupl̄r. Uno mō qa fit durior ꝛ magis resistēs tactui: ꝛ isto modo magis sentiat. Alio modo pōt dici manifestior: nō quia magis sentiatur durities ꝛ resistētia: sed quia magis eleuatur sursum: tunc dico q̄ primo modo diastoles est manifestior in spasmo: ꝛ ō modo ō loquitur Auicē. ſz secūdo modo est manifestio: i. tremulo: ꝛ ō mō ītelligit Gal. ꝛ rō scā supra.

c ¶ Pulsuuꝝ ẏo ꝛc. ¶ In ista pte excusatse Aui. a ꝛ. terminatōe pulsuū spēruꝝ cōpositoꝝ q̄ noia nō hñt.

¶ Sed diceret aliq̄d nunq̄d oēs iste species pulsus supra determinate sint simplices vel cōposite. Et ad hoc dōm q̄ pulsus pōt dici cōpositus dupl̄r. Uno mō qa in pulsu sint plures ōrie pulsuū: ꝛ hoc mō non opz q̄ oēs pulsus spēs sint cōposite ex diuersis specib⁹ vt ille qui in vna parte eiusdem pulsus reperiunt: sed possunt esse simplices. Alio modo pōt diuidi aliq̄s pulsus cōpositus: qa tactus in eo nō percipiat vniformitatē ꝛ hoc modo oēs pulsus p̄dicti possunt dici compositi: qa oēs sunt ꝛ genere pulsus diuersi.

¶ De primo qui ex speciebus pulsus est naturalis. Cap̄m.4.

Uiusq̄z generum ꝛc.

¶ Hoc cap̄z pōt ad supiora dupl̄r ꝓtinari. Uno mō

c sic. Postq̄z deter. de spēb⁹ ꝛ differētijs pulsus: hic ostendit quis est nālis ꝛ qs inālis inter predictas spēs. Uel aliter. Postq̄z determinauit ꝛ

De partibus.

ea sentitur nec cōtractio: sed motus ipsius tremori similis existit: ꝛ quasi saltat saltum sursum: deinde attrahatur subito deorsum: nec ei contingit quādoq̄z hoc quādoq̄z illud: sed fortassis vno tempore reperit vna pars eius sursum elevari quasi impellatur vt sagitta in arcu transmisso: ꝛ alia pars retrahat interius ac si aliq̄d cogeret ipsam: ꝛ pars vna velociter moueri alia tarde: hec ille. Consequenter ad maiorem huius pulsus declarationē dicit. Et patientiū quidez spasmuz pulsus estimat fortis magnus. In veritate aūt non est debilis nec paruus nec etiam fortis vel magnus sicut videt. Percussio enim vene ꝛcipit ꝛ oberrare facit eum qui non est subtilis: ꝛ existimat q̄ pre sui distenone fit fortis ꝛ credit tremulationi primi motus q̄ saliat atq̄z sursum eleuat: ideoq̄z plures opinant qui tangunt eam q̄z auget sublimitatez. i. altitudinez. Tertio dicit q̄ huius pulsus industriam. i. industriosam perceptionem nullus qui eam exercuit penitus ignorat: q̄m nulli alioꝝ assimilat in aliquo pulsuū: nec in vene ex vtraq̄z parte distensione: nec in motu suo quem ad instar spasmi retinet. Earūdem sniaruꝝ meminit Gal. ca. 62. libi ꝛ introducendis in pulsu. Egidius vō ꝛ pulsu spasmoso tam vacuo q̄z pleno sic breuiter differit. Spasmosus vacuus tensi qui more rigescit. Funiculi ptificis famulat ꝛ extenuatis. Corporis humorem sorbet depascit manit. Plenior occurrit species spasmosa replenl. Organa: reumaticus neruis infunditur humor. ¶ Attende secūdo q̄ pulsus tremulus sic describit a Raſi 10. Almansō. Tremulus autez pulsus dicit cum in arteria similitudo tremoris sentitur. Iste pulsus ab Egidio ramosus vocatur ꝛ describit sic. Scindit in ramos ramosus ꝛ organa motu. Quadrifico feriens digitos pcurrit in vno. Discolor in pulsu sicut ꝓfusa refultat. Uox citharę fidibus vno simul ordine tactis. ¶ Attende tertio q̄ pulsus retortus sic describitur a Raſi. 10. Almansoris. Retortus vero dicitur cum arteria sentitur vt linea que contorqueri ꝛ involui incipit. Et ab Auer. 4. colliget. ca. 18. sic. Et quidam tortuosus qui percipitur talis sicut si organum torqueretur.

Et chordosus quidem ꝛc.

¶ In hac pte. 11. dicit pdo q̄ pulsus chordosus est ꝛ summa retorti. i. sub specie retorti pulsus est vel ei similatur. Et est pulsus in quo sub digitis arteria se monstrat ad instar chordę tense. Secūdo dicit q̄ chordosus pulsus assimilat pulsui tremulo: qa partes arterie in vtroq̄z tactui se offerūt sub diuersitate situs ꝛ latitudinis earū. Sed differt ab eo qa diastoles in tremulo est occultior. Tertio dicit q̄ similr exitus ab equalitate situs. i. diuersitas in eleuatione partiū arterie ad superiora in retorto minus est apparens q̄z in chordoso: sed in chordoso tenso est manifestior ꝛ torsio ster duz retorti pulsus est in vna pte tm̄: ꝛ torsio chordosi ad vtraq̄z declinat arterie partē sicut vides chordam vndiq̄z torqueri. Quarto dicit q̄ pulsus chordosus ꝛ retortus ꝛ ad vnū solum declinās latus ꝛ eis cōsimiles vt plurimū occurrunt in egritudinib⁹ siccis in ḡbus siccitas arterie torquet eam ꝛ non finit ipsam vniformiter extendi. Quinto dicit q̄ species pulsuū compositoꝝ sunt quasi infinite: sicut spēs cōpositionū egritudinuꝝ ꝛ suaꝝ causarū ac accidentiū penes quas species pulsus diuersificanf sumentes ab eis esse: sed plurime earū preter iam dictas noīb⁹ ꝓpriis carent. ¶ Attēde q̄ Gal. inter spēs pulsus compositi numerat pulsum ethicuz: de quo dicit. c. 3. libi de tactu pulsus. Pulsus aūt qui ethicus appellatur. i. firus quēadmoduz febris denominat ab hoc nomine: est ille in quo non contingit magna diuersitas penitus: sed vnitormiter manet semper neq̄z perficitur. Et hoc est quādo substantia corporis tota alteratur ꝛ conuertitur in habitudinez egritudinis in generatione harū febrium cum huiuscemodi pulsus accidit.

¶ De illo qui ex speciebus pulsus est naturalis. Cap̄m.4.

Uiusq̄z generum ꝛc.

¶ In hoc cap̄o primo declarat Dūn. quis pulsus est

c nālis in generibus pulsuū hītiuz medium inter duo extrema. Scdo qualiter pulsus aligs excedens reddit nālis propterea q̄ forti ꝓmi-

gitur

natuꝝ ꝛ differentijs ꝛ speciebus ꝓprijs pulsuū: hic determinat de cōmunibus. ℞opter qđ sciendum ꝙ dupler modus diuisionis pōt cadere in pulsu. Unus est ꝓpter differētias essentiales ꝛ ꝓprias : ꝛ hic modus traditus est supra. Aliꝰ est modus diuidendi per differentias cōmunes que non solum cōicant pulsui: sed etiam omnibus alijs operationibus. ſ. per esse naturale ꝛ inaturale: vt Aui. sufficienter determinat totam cognitionē pulsuum: ideo determinauit ꝛ pulsibus quātuꝫ ad vtrūq; moduꝫ diuidendi pulsuꝫ ipſ: ꝛ vtraq; istarum cōmutationum est bona. Intentio igitur Auicē. in hoc capitulo est ostendere ꝙs pulsus est naturalis ꝛ ꝙs inaturalis. Et duo facit. ℙmo ostendit hoc in differētijs pulsuuꝫ que recipiūt augmentum ꝛ diminutionē. i. que habent extrema contraria ꝛ medium inter ea. Secūdo ostēdit hoc in his que non recipiunt augmētum nec diminutionez. ſ. que non habent mediuꝫ sed solum extrema. ibi (Alioꝝ vero generum.) ℙrima in duas. ℙmo ostendit quis pulsus inter predicta est simpliciter naturalis. Secundo ostendit quis pulsus nō est simpliciter naturalis. ibi (Et si aliquod.) ℂ Jurta primaꝫ partem notandum ꝙ si bene considerentur decem genera pulsuum prius determinata: quedam eoꝝ habent augmentum ꝛ diminutionez ꝛ medium: ꝛ quedam non. Augmentum enim ꝛ diminutio non dicuntur nisi per respectuꝫ ad medium. Item ꝙ fit augmentum vel a quo fit diminutio. habentia medium sunt illa que sumuntur ex quātitate vt longus ꝛ curtus ꝛ latus ꝛ strictus ꝛ altus ꝛ velox ꝛ tardus: ꝛ ratione quietis vt rarum ꝛ spissum: ꝛ qđ sumitur ex tactu vt calidum ꝛ frigidum: ꝛ durum ꝛ molle: sed in genere sumpto ab equali ꝛ inequali non medium: nunc autem inter genera habentia medium solum mediuꝫ est naturale: in omnibus preterq; in fortꝫ ꝛ debili in quo fortis est naturalis ꝛ non medium in ipsa. Ratio autem quare solum medium est naturale in alijs omnibus generibus habentibus medium est: quia sicut apparet primo de accidenti ꝛ morbo. c. 2. omne naturale est temperatum: ꝛ hoc vult Gal'. in scđa parti. afoꝝ. illo afoꝝ. 51. Secūdum multū ꝛ repente ꝛc. nunc autez medium inter extrema est temperatuꝫ ꝛ extrema distemperata: ergo omne quod habet rationez temperati est naturale. Ratio autem quare naturale fundat in temperamento est: quia omne naturale ordinat in opus terminatuꝫ: ꝛ quia solum temperamentū facit opus terminatū: intemperatū aūt corrumpit magis ipsum: ꝛ omne temperatū consistit in medio: ideo ille pulsus qui est equalis. i. mediocris inter genera pulsuū prius notata habentia mediū est naturalis. Subdit autem vlterius excepto forti: quia illud quod est medium in illo genere non est naturale sed extremū. ſ. pulsus fortis.'

ℂ Sed tu dices contra: quia hoc non potest fugere quin' ratio naturalitatis sit quia existat in medio : ꝛ ideo ille qui erit equalis vel mediocris inter fortem ꝛ debilem erit naturalis. Dicendum ꝙ sine dubio de ratione naturalitatis est vt dicitur primo de accidenti ꝛ morbo esse in temperamēto: ꝛ omne temperamentum est medium inter extrema. Sed aduertenduꝫ ꝙ de ratione medij sunt duo. Primuꝫ est ꝙ ipsum eque distet ab extremis. Secūdum est ꝙ ipsum mediū habeat aliquaꝫ potentiam vel virtutez: ꝛ hoc est qđ consueuit dici ꝙ dupler est medium. Nam quoddam est medium ſm situm sicut isto modo: terra est medium mundi: quia est situata in medio mundi. Aliud est mediuꝫ ſm virtutem : ꝛ hoc modo corpus celeste est medium inter ista inferiora ꝛ intelligentias: ꝙ in ipso sunt virtutes omniuꝫ inferioꝝ. Nunc autem hoc scđm. ſ. habere potentiam vel virtutem est formalius in medio : in equidistante autem ab extremis est materiale magis: ꝛ quia genus fortitudinis pulsus est sumptum a virtute: ideo sumitur ab eo quod est formalius in medio: ꝛ quia pulsus fortis est augmentatus cum pulsus sit operatio virtutis. ideo operatio virtutis est augmentata: ꝛ quia fluitas augmenti vel diminutionis naturalis est equalis nisi fortis: quoniam naturalis in eo est augmentatus. ℂ Et si[a] aliquod aliorum generum non augmentum prebuerit nisi fortitudinis augmentum sequens ꝛ factum fuerit maius: verbi gratia ipse erit naturalis propter fortem. ℂ Aliorum vero[b] generuꝫ que neq; augmentum neq; diminutionez tolerant naturalis est mediocris ꝛ ordinat[e]: ꝛ qui est boni ponderis.

ℂ De causis spēz pulsus pđicta ꝛc. C. 5.

c **Ausarū[c] pulsus** quedam sunt cōmunes necessarie essentiales in cōstitutiōe pulsus ingredientes: ꝛ vocant ꝓtentiue: ꝛ quedā sunt in cōstitutione pulsus non ingredientes.

Jacobus

gitur. ibi (Et si aliquod alioꝝ.) Tertio quis pulsus est nālis in generibus nō suscipientibus magis ꝛ minus cum medio inter hec. ibi (Alioꝝ vero generum.) ℂ In prima parte dicit ꝙ in quolibet genere pulsus habentis extrema superflua vnū in augmento alteruꝫ in diminutione cū medio inter hec pulsus naturalis est pulsus equalis seu mediocris vel temperatus inter ambo extrema medium tenens excepto genere pulsus quod est penes fortitudinem ꝛ debilitatē p cussionis arterie in digitos attendit: in quo lz maius minus ꝛ mediū reperibile sit nālis pulsus non est horū medius : sed is qui in fortitudine est augmentatus. Cuius ratio est ꝙ talis pulsus semper significat fortitudinē virtutis pulsatilis ex qua significat incolumitas cordis. ℂ Queret hic aliqs quare pulsus vehementer fortis est naturalis ꝛ vehementer magnus non: cū vterq; procedat a fortitudine virtutis ꝛ ei attestet. Dic ꝙ magnus semper significat superfluitatē caloris cordis ꝛ necessitatē euentationis adauctā fortis vero non. ℂ Attēde ꝙ genera pulsuuꝫ in qbus est superfluitas diminutionis ꝛ augmenti sunt septem prima genera pulsuū ſm ordinem quo disponunt ꝛ notata sunt ca. 1. sum. pñtis. ℂ Et si aliquod ꝛc.) ℂ In secunda dicit ꝙ si aliquod generum pulsus factum fuerit maius temperato ꝛ non prebuerit vel susceperit augmentum nisi illud qđ sequitur augmentum fortitudinis : talis pulsus erit naturalis propter pulsum fortem sibi coniunctum . Exempli gratia : si pulsus aliquis factus fuerit altior mediocri propter augmentum fortitudinis tantum ꝛ non propter aliud : talis naturalis reputandus erit.

ℂ Alioꝝ vo ꝛc.) ℂ Jn. 3. parte dicit ꝙ in alijs generibus pulsuū ꝛ predictis. ſ. in illis que non recipiunt augmentum ꝛ diminutionem cum medio in eis pulsus nālis est mediocris. i. equalis ꝛ ordinatus ꝛ quies boni ponderis. ℂ Attēde primo ꝙ genera pulsuuꝫ non hñtia superfluitatem diminutionis ꝛ augmenti cum medio in eis sunt vltima tria genera ſm ordinez datū ca. 1. sum. presentis. ſ. genus sumptum penes equalitatē ꝛ inequalitatem in quo equalis est nālis: ꝛ genus sumptū penes ordinationē ꝛ inordinationem in quo ordinatus est nālis ſm ℙrincipem in lra presenti: ꝛ genus sumptum a pondere bono aut malo in quo nālis pulsus est pulsus boni ponderis. ℂ Attende scđo ꝙ Gal. lib. de introducendis in pulsu capi. 15. solū duo posuit genera pulsuum carentia medio clauso inter extrema. ſ. genus equalitatis ꝛ inequalitatis: ꝛ genus ordinationis ꝛ inordinationis. Ait enim ibi. Neq; ſmanifestum est qñ alioꝝ quidem contrarioꝝ vniuscuiusq; medius est equalis autem ꝛ inequalis medius nullus est: fortitudo virtutis insequitur temperamentū concludit ꝙ pulsus fortis sit vere medium ꝛ simplr naturalis cum sumatur ex dispositione virtutis: ꝙ autem magis augmentatū in virtute sit magis naturale : ꝛ cum pulsus fortis sit hmōi: ꝛ non habitur medium inter debilem ꝛ fortem: ideo bene dicit Auicē. ꝙ solū pulsus fortis inter extrema habentia medium est naturalis.

a ℂ Et si aliqđ ꝛc. ℂ Jn ista parte ostendit quis est pulsus simplr naturalis ſz approximans ei. ℂ Jurta quod notandum ꝙ ex his verbis vult ostēdere quis est pulsus qui magis habz de naturalitate inter extrema aliorū generum pulsuum a forti ꝛ debili: cum dictuꝫ sit ꝙ in omnibus alijs generibus qđ est medium est simplr naturale: mō si erit aliquod extremum magis participās de ratione medij qđ aliud extremum poterit dici naturale: lz nō sit simplr naturale ꝛ in comparatione ad mediuꝫ cū deficiat ab eo in naturalitate: saltem erit naturale respectu alterius extremi. Nunc autez talis est pulsus magnus: quia magnus pulsus magis insequitur temperamentū virtutis qđ paruus: nam cum in magno pulsu fit augmentuꝫ ſm omnes dimensiones ꝛ in paruo defectue: ꝛ ideo lz pulsus magnus non sit naturalis respectu fortis nature mediocris inter paruum ꝛ magnum saltem est naturale respectu parui. ℂ Ulterius notandum de eo qđ dicit. (Nisi sequens augmentuꝫ fortitudinis) ꝙ lz tale extremuꝫ insequat augmentum fortitudinis: tamen pulsus magnus non est ꝓpter hoc simpliciter naturale sicut est pulsus fortis vel mediocris in magnitudine. Cuius ratio est: qa pulsus magnus insequitur temperamentū complexionis eo ꝙ fit a necessitate idest caliditate augmentata: quia necessitas augmentata est malitia complexionis calide : talis autem necessario deficitur vel saltem diminuit actum virtutis cum pulsus sit effectus virtutis vitalis ad conseruandum ꝛ regendū calorem naturalem : ideo deficit a naturali ꝛ sic pulsus magnus non est simpliciter naturalis: sed respectu parui.

b ℂ Alioꝝ vo ꝛc. ℂ Jn ista parte ostendit quis pulsus est naturalis in alijs generibus que non habent medium inter extrema. ℂ Jurta quod notandum ꝙ inter genera pulsuum supra posita sunt aliqua inter quoꝝ contraria non est medium: nam inter equale ꝛ inequale non est medium nec inter ordinatū ꝛ inordinatum: quia habent rationem priuationis ꝛ habitus inter que nō est mediū. similiter nec inter pulsum boni ponderis ꝛ mali ponderis: sicut nec ꝓpue inter bonum ꝛ malum: ꝛ h tria genera tangit hic modo in talibus illud qđ habet rationē habitus est naturale vt pulsus medius. i. equalis ꝛ ordinatus ꝛ boni ponderis: sed opposita istoꝝ sunt inaturalia. Et ratio huius est: quia equale est illud quod est in temperamēto: omne aūt naturale est temperatū : quapropter equalis pulsus erit. Similiter pulsus naturalis est ordinatus: quia natura ordinate procedit in suis operationibꝰ: ꝛ cum pulsus sit opus nature: ideo ꝛc. Siliter pulsus boni ponderis pertinet ad pulsum naturalez: quia bonum pondus in pulsu non est aliud nisi bona coequalitas ꝛ proportio inter pulsum ꝛ illum cuiꝰ est: sed effectus nature sunt proportionati: quare ꝛc.

ℂ De causis specierum pulsus predictarum. Capim. 5.

c **Ausarum ꝛc.** ℂ Postq; Auicēna determinauit de differētijs pulsuū: in ista parte determinat de causis eoꝝ. ℙmo deter. de eis in gñali. Scđo in spāli magis applicando istas cās ꝛ diffōnes pulsuū. ibi (Cū instrm fuerit obediens.) ℙrimo in duas. ℙmo ostēdit quot ꝛ qui sunt modi gñales causaruꝫ pulsus. Scđo cōparat eas adinuicez. ibi (Et haꝝ quidez causaꝝ.) ℙria in duas. ℙrimo ꝓmittit diuisionē gñalez causaꝝ pulsus. Scđo subdiuidit vnūqđq; membrū. ibi (Et haꝝ quidez ꝛc.) ℂ Juxta qđ notādum ꝙ iste cause quas hic ponit dicuntur

De partibus.

neq; ordinati ꝛ inordinati. Et libro de tactu pulsus ca. 4. dicit. Et manifestuꝫ est ꝙ inter duas species contrarias ex istis spēbus vna est media ꝓter equalem ꝛ diuersum ordinatū ꝛ eius contrariuꝫ: non. n. inter equalem ꝛ diuersum ordinatum ꝛ eius ꝓtrarium: non. n. inter equalez ꝛ diuersum est medius neq; inter ordinatū ꝛ eius ꝓtrariū medius est. ℙrinceps vo hic tria ponit genera carentia medio. ſ. non tolerantia augmentū ꝛ diminutionem. Et cā huius differentie inter Gal. ꝛ principez sunt ꝙ Gal. in libris nunc notatis inter genera pulsuum siluit de genere sumpto ex pondere inter cuius species. ſ. pulsum boni ponderis ꝛ mali ponderis manifestū est non esse mediū. ℂ Attende. 3. ꝙ pulsus ordinatus qui hic a principe ꝓnumeratur inter nāles a Gal. dī innaturalis ca. 4. libri de tactu pulsus. Ait enim ibi. Ceterum inter cēs illas spēs primas sunt species pulsus medie que sunt nāles. Jn istis autem spēbus vltimis pulsus equalis est tantum nālis: reliqui vero innaturales sunt. ſ. diuersus ordinatus ꝛ eius ꝓtrarius. ℂ Et pro sublatione huius controuersie attende ꝙ pulsus ordinatus dupliciter dicit. Uno modo generaliter de omni pulsu cōseruante sum ordinem siue in equalitate siue in diuersitate ipsius : ꝛ hoc mō pulsus ordinatus in equalitate sua est nālis vt ait ℙrinc. h. Alio mō spāliꝰ de solo pulsu seruāte ordinez in diuersitate sua: ꝛ sic ordinatus ſm suū totū ambitū est inālis: vt ait Gal.

ℂ De causis specierum pulsus predictarum. Capim. 6.

Ausarum ꝛc. ℂ In hoc capitulo ꝓmo diuidit ℙrinceps causas pulsus. Secūdo subdiuidit secūduꝫ

c membrum diuisionis huius. ibi (Et harum quidem.) Tertio declarat causas contentiuas. ibi (Contentiue vero.) Quarto agit de mutationibus operationuꝫ istarum causaruꝫ. ibi (Et haruꝫ quidem.) ℂ In prima parte dicit ꝙ alique ex causis pulsus sunt cōmunes necessarie essentiales ingredientes in constitutionez pulsus: vt virtus pulsatilis arteria pulsans ꝛ necessitas euentationis. Cōmunes quidez quia in omni pulsu inueniunt. Necessarie autez quia sine eis nullus pulsus esse potest. Essentiales vo quia cadunt in diffinitione seu ratione quidditatiua pulsus eo modo quo rationē quidditatiuā habere potest. Jngredientes in constitutionē pulsus. i. perducentes pulsuꝫ ad esse velut cause ipsius imediate. Et hę cause dicuntur cōtentiue: quia conseruant seu manutenent pulsum omnez in esse. Alie sunt cause non ingredientes in cōstitutionem pulsus sicut complexiones etates habitudines corporis sex res nō naturales ꝛ tres res contra naturam ſm quas variantur pulsus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cōmunes:quia cōmunicant omnibus generib⁹ pulsuū ⁊ insunt omni subiecto eius.dicuntur autem necessarie:quia sine ipsis non potest esse pulsus.dicuntur autem essentiales : quia ab ipsis imediate pulsus dependet ⁊ ingrediunt eius constitutionez:sed alie cause sive sint non cōmunes omnib⁹ pulsibus sive nō necessarie:ita ꝙ pulsus possit esse sine eis nec ab eis dependeat dicunt non cōtentive. ¶Secundo notandum ꝙ duplex est diuisio causarum pulsus. Una est ſm habitudinem causaruz ad pulsum:⁊ hec ponit hic ab Aluic.ꝙ causaruz alie sunt cōtentiue alie non contentiue. Alia est diuisio cārum in comparatione ad subiectuz:⁊ hec ponit a Gal.in introductorio pulsuuz.c.2. ꝙ alie sunt naturales:alie contra naturam:alie medie inter eas ⁊c.

a ¶Et hab ⁊c. ¶In ista parte subdividit mēbra diuisionis.Primo causas non contentiuas.Secūdo causas contentiuas.ibi (Contentiue vo.) ¶Juxta ꝑmā partez notāduz ꝙ cause cōtentiue pulsus sunt cause nō necessarie a quibus nō dependet esse pulsus : nec ingrediuntur eius essentiam:ita ꝙ in hoc cōmunicant tamen habent alterare pulsum:⁊ istarū quedam sunt inseparabiles:quia impossibile est corpus humanum esse sine ipsis vt complexio etas sexus ⁊c.impossibile est corpus humanū esse sine istis:⁊ ipsa habent permutare pulsuz vt dicetur infra. Separabiles cāe sunt que non necessario corpus humanum consequūtur vt somnus apostema'⁊ similia:que possunt pulsum permutare : ⁊ tales sunt separabiles que dicuntur cause permutantes corpus absolute.

b ¶Contētiue vo ⁊c. ¶Hic subdividit causas ꝓtentivas.Et primo ponit tres causas que dicuntur contentiue ⁊ essentiales ingredientes essentiam pulsus.s. virtus que est causa efficiens pulsum ⁊ instrumētuz qō est arteria ⁊ finis qui est necessitas.Et ratio quare hec tria requirunt est:quia pulsus est quidaz motus: nunc autem ad motū concurrunt tres.s.mouens a quo ꝓgreditur motus:mobile in quo fundatur motus:⁊ finis ꝓpter quez mouet:nunc autem finis nō est operatio cuiuscūq; sed virtutis ⁊ non cuiuscunq; virtutis sed vitalis:nam pulsus est motus factus ꝓpter regimen spiritus vitalis vt supra dicebatur.vocat autem arteriam instrumentū:quia membra in relatione ad virtutem dicuntur instrumenta sicut martellus in comparatione ad artem fabri:⁊ ideo arteria dicitur instrumentum pulsus in relatione ad virtutem:est autem subiectum motus pulsus in se.vocat autem causam finalem necessitatem:quia finis imponit necessitatem his que sunt ad finem : hec autem necessitas est caliditas spiritus superflua:⁊ ideo factus est motus pulsus vt faciat calorez spiritus remanere in sua tēperie ꝓpter euentationē factā in spiritu : nā caliditas excedens in spiritu si ꝑmaneret ipsum corrūperet: hec autē caliditas vel necessitas ꝙ idem est hic

Jacobus

Et harum quidem ⁊c. ¶In scōa dicit ꝙ causarū pulsus non ingrediētium ꝓstitutionē eius quedam sunt inseparabiles:ita ꝙ nunq; deserunt pulsuz:sed semper ei assistunt ⁊ ipsum diversificant:sicut complexio compositio vnio sexus eas habitudo corporis sine quibus nec arteria pulsat nec animal viuit. Alie sunt separabiles sicut repletio doloz ira syncopis egritudines cū suis causis ⁊ accidētibus:sine istis.n. pulsus esse pōt:sed qñ assunt mutant pulsus:⁊ iō vocantur mutantes absolute.

Contentiue ⁊c. ¶In tertia dicit ꝙ tres sunt cause ꝓtentiue pulsus. Prima est virtus vitalis:que est in corde veluti in fonte ⁊ radice:⁊ in arterijs vt in riuis ⁊ ramis mouens pulsum.i. arteriam pulsatilem.Et de hac virtute dictum est prius.c.4.doct.6. sen prime primi que est virtutibus . Similem diuisionem tangit philaretus dicens . Quot sunt efficientia pulsum.Tria virtus faciens motionē:vtilitas inducens:instrm obediens. Sed cum ista virtus sit causa efficiens pulsus ⁊ cā efficiens sit extrinseca causato:non.n.ingredit substantiā causati sicut cause mālis ⁊ formalis:vī ꝙ nō sit cā contentiua:ꝙ non est essentialis neq; in ꝓstitutionem pulsus ingrediens. Dic ꝙ hec virtus est essentialis cordi ⁊ arterie ſm ꝙ sunt mēbra pulsatilia ⁊ eoz forma substātialis:cuius actus est pulsus.Scōa est instrm.s.cā mālis pulsus que est instrm pulsatilis vtutis.s.cor ⁊ arterie:de qbus dictum est prius sum.4.do. 3.sen prime primi:⁊ ca.1.doc.illius quod est de mēbris.Tertia est necessitas extinguendi.i.euentandi purificandi ⁊ diminuendi calorem adauctum ex coadunatione eius cū fumis ⁊ vaporibus in ꝓstrictione cordis ⁊ arteriaz:sicut.n.calor in fornace clausus ⁊ cōstrictus crescit:sic calor innatus in corde ꝓstrictus ⁊ in arterijs:qre incēderet ⁊ se ꝓsumeret:si nō euentaretur.Et hec necessitas extinguē di est aduenies calori cordis ⁊ arteriaz ꝑ quātitatē.i.ſm mensuram qua calor adauctus extinctiōe indiget ⁊ nō vltra.Que.s.extinctio renouat in quolibet pulsu ꝑ aerē attractū tpe diastolis:opposita exūs termino caloris in suo incendio.i. phibēs ne calor ꝓueniat vsq; ad terminū sui incendij:aut extinctiōe sua.i.ꝑ extinctionē huius ꝙ calori supadditū est in ꝓstrictione cordis ⁊ arteriaz:vel eōlitate sua.i.ꝑ contēperātiā caloris seu reductionē sui ad eālitatē ꝓpriā sibi ꝓnālē.

Et harum quidem ⁊c. ¶In.4. parte dicit ꝙ opationes istaz triū causaz ꝓtentiuaz variant ſm diuersitates cārū pulsus tā inseparabiliū qz separabiliū : ꝙ dūr absolute mutātes eis ꝓiuncturaz:vt alius fit pulsus causis ꝓtentiuis adiunctis ire:alius ipsis adiunctis balneo:alius ipsis adiunctis doloꝛi aut syncopi aut apostemati.

¶De his que ꝓueniunt ex causis contentiuis. Cap.6.

c **Um instrumentum ⁊c.** ¶In hocca. ꝓmo dat cās pulsuum magni ⁊ parui Scōo pulsuum velocis ⁊ spissi.ibi (Si vero necessitas.) Tertio pulsus velocis ⁊ magni ⁊ pulsus magni velocis ⁊ spissi.ibi (Si aūt.) Quarto lōgi pulsus.ibi (Longitudinē quoq;) Quinto lati.ibi (Si est ēt.) Sexto pulsuū spissi ⁊ rari.ibi (Spissitudis aūt.) Septio pulsus debilis. ibi (Cāe vo.) Octauo pulsuum duri ⁊ mollis.ibi (Et cāe duriciei.) Nono pulsus inequalis. ibi (Et diuersitas gdem.) Decio serrini.ibi (Et serrini gdem.) Undecio bispulsantis.ibi (Bispulsantis vero.) Duodecio soricini. ibi (Soricini vo.) Terdecio cadentis in medio.ibi (Cadentis aūt.) Quartodecio spasmosi. ibi (Et spasmosi gdē.) Quintodecio tremuli.ibi (Pulsus autez.) Decimosexto vndosi.ibi (Undosi autē.) Decimoseptimo pulsuum vermiculosi ⁊ formicantis. ibi (Et vermiculosi gdem.) Decioctauo pulsus mali ponderis.ibi (Causa aūt pulsus.) Decionono pulsuū pleni ⁊ vacui calidi ⁊ frigidi alti ⁊ bassi.ibi (Et cāe gdez pleni.)

¶Prima pars est pñs textus in quo primo dat cās magni pulsus. Scōo parui. ibi (Oō si.) ¶In prima parti.prio innuit ꝙ magni pulsus triplex est cā. Prima est instrm obediens.s.arteria dilatationi apta ꝓpter sui lenitatē ⁊ tēperatā molliciez.Scōa est fortitudo pulsatilis virtutis qua pōt arteriā in longum latum ⁊ altum ſm exigentiā caloris extendere.Tertia est necessitas vehementer magna ⁊ fortis ad extinctionē caloris:quare necesse est vt in dilatatiōe arterie multus aer intromittat:ad cuius receptionē necesse est arteriaz vndiq; ertēdi ⁊ pulsz inde magnificari.Scōo dicit ꝙ necessitas vehemēs inter has tres cās est inuitatio ad hoc vt pulsus fiat magnus:qz est cā finalis gra cuius alie operant.

¶Oō si virtus ⁊c.) ¶In scōa dicit primo ꝙ si pulsatilis virtus debilis fuerit pulsus erit paruus:qz cum nihil operet vltra ꝓpriuz graduz a debili virtute nō pōt magnus ꝓcedere effectus.Scōo dicit ꝙ si vena pulsatilis dura fuerit ⁊ virtus debilis ⁊ necessitas euentationis caloris modica pulsus erit minor:qz si solum pulsatilis virtus debilis fuerit:qz sicut cōcurrentib⁹ oībus causis que pulsus magnitudinē efficere solent fit pulsus aucte magnitudinis:sic cōcurrentib⁹ oībus causis paruitatis fit vehemēter paru⁹. Tertio dicit ꝙ sola duricies qz est causa paruitatis pulsus.Sed paruitas pulsus causa duritiei differt a paruitate eius causa debilitatis virtutis.Prio qz paruus a duritie est durus ⁊ paru⁹ a debilitate virtutis solum nō est durus.Secūdo quia paruus a duritie non est debilis sicut paruus a virtute.Tertio qz paruus a duritie nō est multuz curtus. Quarto quia paruus a duritie nō est multuz profundus. Quoz rō est:qz paruus ex duritie solum nec diminutione virtutis nec diminutione necessitatis habet cāz sue incurtationis ⁊ profunditatis.Quarto dicit ꝙ diminuta necessitas euentationis caloris reddit pulsum paruū.Sed pulsus effectus paruus ab hac cā solum nō est debilis:quia virtus nō est debilis nec instrm rebelle. Quinto dicit ꝙ nulla trium causaz paruitatis predictaz plus efficit pulsum paruū qz debilitas virtutis. ¶Instabit aliquis ꝙ necessitas euentationis adaucta est inuitatio ceteris ad efficiendum magnū pulsum vt premissuz est : ergo necessitas diminuta ceteris potioꝛ erit ad efficiendum paruū.Dic ꝙ non est simile:qz posita necessitate adaucta cū obediētia instrumēti mediocri ⁊ mediocritate vtutis pulsus fiet magnus etiā si virtus ex se nō fuerit fortis neq; instrm plurimū obediēs vt clare appet in incipiētib⁹ supcalefieri ex balneo aut stupbis aut exercitio fortiz in eis pulsus ilico magnificatur. Sed si virtus debilis fuerit ⁊ necessitas aucta ⁊ instrm inobediens pulsus erit paruus ſm gradum paruitatis virtutis. Oō si virtus fortis aut mediocris fuerit ⁊ necessitas diminuta ⁊ instrm obediēs pulsus nō reddet magne puitatis ꝓpter cōstantiā virtutis.Sexto dicit ꝙ parua duricies arterie cū ꝓstātia virtutis pulsatilis plus efficit paruū pulsuz qz parua ꝓpatio necessitatis euētationis cū cōstantia sili eiusdem virtutis. Tertius enim

De partibus.

ibi (Quod si virtus fuerit debilis.) ¶ Notandū q̄ pulsus dr magnus q̄n arteria extenditur fm oēm sui dimēsionē. s. longum latum ⁊ altū: hoc aūt fit quando iste tres cōditiones cōcurrunt simul quas ponit. s. q̄ virtus que est agens principale sit fortis: quare tunc pōt vincere resistentiā ei. Item q̄ instrm sit obediēs agenti: ita q̄ arteria nō sit dura ⁊ resistēs sed lenis. Tertio q̄ sit necessitas augmentata: q̄ quanto finis est intēsior tanto magis mouet agentem: ⁊ ideo quāto caliditas est multū augmētata tanto magis trahitur de aere ⁊ fortius mouet virtus ad ipsum expellenduz.

¶ Quod si virtus[a] fuerit debilis pulsus paruitas eam ꝓcul dubio sequetur. Et si cū hoc instrumentū fuerit durum ⁊ necessitas pauca erit minor. Est etiā cum duricies efficit paruitatem: sed tamē paruitas cuius cā est duricies separaī a paruitate: cuius causa est debilitas p hoc q̄ est durus ⁊ non debilis: ⁊ breuitas eius ⁊ profunditas non est multa sicut est cū est virtus debilis. Pauca quoq̄ necessitas paruitatem efficit: sed debilitas ibi non erit.

¶ Et neq̄[b] est aliqua harū triū que plus efficiat paruitatem q̄z debilitas. Et paruitas quidē duricie cum virtute plus est q̄z paruitas priuationis necessitatis cuz virtute. Virtus nā q̄z cum priuatione ne

¶ Sed tu dices non videt bene dictū q̄ ad magnitudinē pulsus arteria dr esse lenis: q̄ lenitas impedit extēsionem ⁊ magnitudinem pulsus: ⁊ ideo dicit Gal. in libro de differētiis pulsuum: q̄ arterie sunt lenes in feminis: ideo habēt pulsum paruum. Preterea naturalitas in rebus presupponit medium: ergo arteria magis debz esse obediens nature ad motū pulsuz faciendū q̄n est media inter duritiē ⁊ lenitatē q̄z quando est lenis cum lenitas sit extremū. Dicenduz q̄ duplex est lenitas. Una est ex multitudine humiditatis indigeste aquose dispersē per membra ⁊ talis reperitur in arteriis feminarum: ⁊ hoc facit potius ad inobedientiā instrumenti ꝑdictis motū pp eius superfluā humiditatē: ⁊ de tali intelligit Gal. Alia est lenitas que causaī ex disperſione bone humiditatis sufficienter in mēbris: ⁊ de tali loqtur hic Ayic. ⁊ hoc nō habet rationē extremi: sed medii inter primam lenitatem ⁊ duritiem: quare ꝛc.

a ¶ Quod si virtus ꝛc. ¶ In ista parte determinat de causis pulsus parui. Et prio ponit causas. Secūdo cōparat ipsas adinuicē. ibi (Et neq̄ est aliqua harū trium.) ¶ Iurta q̄ sciendū q̄ virtus debilis est causa paruitatis pulsus: ⁊ causa est: q̄ ꝓpter sui debilitatem non potest nisi parum arterias extendere: ⁊ ideo dato q̄ essent alie cause si virtus debilis esset pulsus esset paruus. Et ex hoc apparet differentia inter pulsum magnum ⁊ paruum: quia ad magnum requiruntur omnes iste tres cause supradicte: sed ad faciendum pulsum paruum sufficit tantum vna causa.

b ¶ Et neq̄ ꝛc. ¶ In ista parte cōparat inter illas cās. Iurta quā partē notandū q̄ ex dictis potest colligi dria inter cās pulsus magni ⁊ parui. Una est: q̄ ad magnitudinē pulsus regruntur ille tres cause simul. s. virtus fortis lenitas arterie ⁊ necessitas augmētata: sed ad paruitatē sufficit priuatio alicuius istarum causarum: ⁊ quanto plures dficiunt tanto erit minor. Secunda differentia est: q̄ inter tres causas predictas plus facit necessitas augmentata ad magnitudinem pulsus q̄z aliqua aliarū: sed ad pulsum paruum minus facit priuatio necessitatis: magis aūt facit debilitas virtutis.

¶ Sed dubitaī hic de duobus. Primo quare ad pulsum magnum regruntur ille tres cause: ad paruū aūt sufficit solum priuatio vnius earum.

¶ Secūdo dubitaī: quare ex quo magna necessitas magis facit ad magnitudinem pulsus q̄z aliqua earū: priuatio necessitatis nō magis facit ad paruitatem pulsus q̄z aliqua aliarū. Et videt q̄ magis faciat q̄z debilitas virtutis: q̄ qualis ꝓparatio est multe necessitatis ad magnitudinē pulsus eadē est diminute necessitatis ad paruitatē eius: sed multa necessitas ad magnitudinē in pulsu est magis q̄z aliqua aliarū: ergo eius priatio magis faciet ad paruitatē. ¶ Ad hoc di-

cendū sicut dicit Aui. in littera: q̄ ad pulsus magnitudinē primo facit multa necessitas. Scōo fortitudo virtutis. Tertio minus q̄z aliqua obediētia instrī. Et rō huius est: q̄ magnitudo in pulsu est sicut cōditio positiua: ⁊ paruitas est sicut cōditio priuatiua: nā dfectus in motu est priuatio eius. Nunc aūt ad motū requiruntur tres: ergo ad magnitudinē pulsus regruntur tres cuz magnitudo sit forma positiua motus: illa aūt tria sunt fortitudo virtutis ꝛc. ⁊ q̄ illa priuatio est negatio forme in subiecto determinato: ideo alienata vna illaz causarū auferet pulsus magnus ⁊ fit paruus. Et sic ad primū dubiū. ¶ Ad secūdū dicendū q̄ ad magnitudinē pulsus magis facit necessitas augmentata q̄z aliquid aliud: q̄ ipsa est finis: finis aūt est causaruz causa: q̄ mouet agentez: ⁊ agens mouet materiā fm necessitatem finis q̄n ergo est necessitas magna pulsus auget plus q̄z ab alia causa ⁊ fit magnus: sed q̄ paruus est cōditio priuatiua motus: ad dstructionē motus sufficit priuatio vnius illarū causarū. s. vel agētis vel finis vel instrī: ⁊ iō vna causa sufficit ad paruū: nō aūt sic ad magnum. Nunc aūt sicut ad positionem effectus magis facit finis q̄z alia causa: sic ad eius dstructionē magis facit dstructio agētis q̄z finis. Cuius ratio est: q̄ in factione alicuius magis concurrit finis q̄z alia causa vel anteq̄z res fiat: sed in dstructione rei principale est agens: q̄ proprie corruptionis rei nō est finis nisi vt aliud regenereī: tamen bene est agens corrūpens: ⁊ ideo magis dependet ab agente q̄z a fine ipsa priuatio: ⁊ ideo ctingit aliquando q̄ agēs agit ꝓter finem sicut aliquādo natura facit monstra: ⁊ ideo sine fine magis potest esse q̄z sine agente. Et sic ad secundum.

c ¶ Si vero ꝛc. ¶ In ista parte determinat de causis alterius generis pulsus ex quo determinauit de causis generis pulsus magni ⁊ parui. vz. de causis pulsus velocis. ¶ Iurta q̄ notandū q̄ ex his que hic dicunt apparet q̄ cause contentiue pulsus velocis sunt tres. s. multa necessitas: fortitudo virtutis: ⁊ inobediētia instrī: ⁊ q̄ nō est dria inter causas pulsus magni ⁊ velocis nisi in vna causa: q̄ in magno obedientia instrumēti requirit: in veloci aūt inobedientia. Causa autem quare cōcurrentibus istis causis fit pulsus velox est q̄ virtus restauret per sui velocitatem illud q̄ de magnitudine ei deficit: nam prima dispositio refrigerandi calorem per pulsum est magnitudo pulsus: nam virtus attrahit aerez fm quātitatem necessitatis refrigerandi spiritum: ita q̄ si sit necessitas multa multum attrahet de aere: si parua parum: stante ergo necessitate multa virtus attrahet si poterit multum de aere: hoc autem erit quando arteria dilatabitur fm omnem dimensionem sui. s. fm longum latum ⁊ altum: ⁊ hoc est pulsum diastolem esse magnum. Secunda autem dispositio est velocitas que subit loco magnitudinis: nam stante eadem necessitate que erat in pulsu magno non potest virtus facere pulsum propter inobedientiaz arterie velociter motum vt recuperet illud quod sibi deest de magnitudine. Tertia autem dispositio est spissitudo de qua statim dicetur.

d ¶ Qd si virtus ꝛc. ¶ In ista parte determinat de causis pulsus spissi qd erat septimum genus supra positū. Primo facit hoc. Scōo declarat in quodā simili illud qd dixit de pulsu magno veloci ⁊ spisso. ibi (Et hoc quidē ē sicut cū homini.) ¶ Iurta primam partē notandum q̄ ex his apparet que sunt cause contentiue

Universidad de Deusto

Jacobus

constans cū priuatione necessitatis euentationis nō multuz ab equali diminuit pulsum: q̄ nil hz positiuū quod phibeat eam a diastole cōpleta. Et hec virtus cū priuatione necessitatis euentationis nō dclinat ad hoc vt non multū: imo modicuz sup temperatū addat in diminutione. s. vt sit paulo minor pulsu ꝛperatus nisi ꝓpterea q̄ nō multam hz necessitatē euentationis caloris. Virtus vero cōstans cū duricie instrī aliqd hz resistens dilatationi cōplete. s. duriciē vene pulsatilis. ¶ Attende q̄ pulsus magnus dupler inuenit. Quidam nālis sequens dclusionē congenitā ⁊ a ꝓncipijs gñationis hūs ortū. Cuius significata sic metrice colligit Egidius. «Magnus q̄ numerus nāe se moderat. Quem nec cā malī nec vis syntomatis vigет. Prodigus instabilis aure cupidus papularis. Ardua molit: aī secreta revelat. Huic comes adiuncta est virtus imensa caloris. Copia spūum spēs accōmoda mēbri. Ad dilatandum procliuis ⁊ apta moueri. Alius est accidentalis seu aduenticius. Cuius significata sic collegit ille. Qui naturales peregrinus ab ordine leges. Transuolat ⁊ magni pulsus sibi nomen adoptat. Concitat hunc praueq̄ mouet conceptio cause. Spirituum feruor: vis syntomatica febris. Aut labor aut coitus vehemens aut impetus ire.

Si vero ꝛc. ¶ In hac parte scōa prio agit de causis pulsus velocis. Scōo d causis pulsus frequētis cū suis exēplis. ibi. (Qd si virtus.) ¶ In prīa parti. dicit q̄ si necessitas euētationis caloris ⁊ spūuz cordis ⁊ arteriaruz plurima fuerit: ⁊ virtus pulsatilis fuerit vigorosa ⁊ arteria ꝓp duriciē ipsius fuerit inobediens magnitudini. i. rebellis virtuti: ita vt nō possit magnitudinē in pulsu efficere: necessario fiet pulsus velox vt sua velocitate suppleat magnitudinis dfectū. Propter suā nāq̄ velocitatē fere bis pulsat tpe quo magnus pulsat vnica vice: ⁊ iō tm aeris attrahit ad refrigerium caloris pulsus velox quātū magnus nālis: alter aduenticius. Quoz significata Egidius sic metrice perstrinxit. «Cor feruens: aīus ꝓceps: titubāsq̄ loquela. Et verbuz mentē ꝓcurrens verbere vocis. Actio festina nullo vibrata tenore. Quā non depingit rō nec dirigit ordo. Nec notat euentus: nec certis claudit ⁊ aptat. Limitibus: dubiū mutabilis alia finis. Uiuida spūum nā caloris acumen. Admirtum cause artificis resolubilis humor. Nature pulsum velocem rite sequunt. At quem preꝛpero pulsat bis diastola raptu. Indicat accendi peregrinum in corde calorem.

¶ Qd si virtus ꝛc.) ¶ In scōa dicit prio q̄ si vtus pulsatilis debilis fuerit cū multa necessitate enētationis caloris supple ⁊ velocitas in eo. s. pulsu nō opata fuerit. i. effecta necessario pulsus erit frequens vt sua frequētia suppleat id qd sibi dest ex magnitudine ⁊ velocitate. A frequētibus. n. motibus ⁊ paucis getibus tm aeris attrahit ineq̄li tpe pro refrigerio caloris quātum a magnis aut velocibus multe quietis seu raris. Scōo declarat nobis per exēpla seu similitudines quasdam in deportationibus oneruz qualiter fit pulsus magnus ⁊ qualiter velox ⁊ qualiter frequens. Nam virtus pulsans est sicut portitor seu delator oneris: ⁊ necessitas multa euentationis est vt onus graue deferendū: ⁊ instrm obediens pulsui est vt instrm quo deferet onus. Occurrente igit necessitate dportationis gravis oneris de loco in locuz. Vel portator est sufficiētie fortitudinis ad dlationē totius oneris vice vnica sine velocitate ⁊ frequētia sui motus lente incedendo ⁊ satis interpausando. Et sic figurat nobis magnū pulsum in quo virtus sufficit vnica vice satis aeris attrahere pro refrigerio caloris absq̄ velocitate ⁊ frequētia motus pulsus. Vel nō sufficit portitor vice vnica totū simul deferre onus q̄z ipm partik in duas partes ⁊ festine icedit vt cōpleat deportationē oneris eodē tpe quo cōpleunt ille q̄ fortior erās ⁊ lēte gradiēs ⁊ multū pausans totū simul tulit. Et talis figurat nobis velocē pulsuz in quo vtus pulsatilis sufficit duobus velocibus ⁊ nō magnis motibus tm aeris trahere quantū fortis virtus motu vnico magno lento simul attrahit. Vel non sufficit portitor neq̄ vice vna neq̄ duabus totū ferre onus: sed in partes plurimas diuidit ipm ⁊ seoꝛsuz qualibet dfert cito aut tarde fm q̄ pōt: sed inter quoscūq̄ duas deportationes vel oneraturas quasi nihil pausat: sed illico reddit ad querendū aliā partem: q̄z deportando tardatus fuerit. Et iste portitor est nobis exēplum pulsus frequentis: in quo multitudine pulsuū paruoꝛ frequētiū inequali tpe tm aeris attrahitur ad refrigeriū caloris quātū vno pulsu magno tardo raro. Tertio dicit prīm fm plurimos tertue: q̄ si multe fuerit debilitatis stabit tunc ⁊ feret eam festine ⁊ redibit cū tarditate. i. si portitor fuerit multū debilis stabit tunc. i. pausabit post vnāquāq̄z deportationē ⁊ feret eam festine. i. sataget festinare in deportatione ⁊ redibit cum tarditate. i. diu pausabit inter quascūq̄ duas oneraturas. Sed ista littera corrupta videt: licet enim pulsus in tendentibus ad mortē ꝓpter egritudines adustiuas post frequentē fiat rarus ex marima virtutis debilitate nō sufficientis ad frequentiā: non tamē fit velox siue festinus: cum fortior virtus sit tā necessaria velocitati q̄z frequentie. Eligat ergo hic textus marginalibus in quo sic habet. Quod si nō multe fuerit debilitatis stabit tunc ⁊ feret eam festine ⁊ redibit cuz tarditate. i. si portitor non fuerit multum debilis stabit tunc. i. pausabit

De partibus.

Universidad de Deusto

pulsus spissi: ⁊ sunt due debilitas virtutis: ⁊ in hoc differunt a duobus precedentibus: ⁊ necessitas magna ⁊ in hoc conuenit cum illis duobus: ita q̄ pulsus magnus velox ⁊ spissus omnes conueniunt in vna causa que est necessitas multa que est causa magni velocis ⁊ spissi vt singulariter causantur: sed differūt quo ad hoc: q̄ quando cum multa necessitate coniungitur fortitudo virtutis ⁊ inobedientia instrumenti fit velox: quando autē coniungitur cum debilitate virtutis fit spissus: ratio autē quare necessitas est multa ⁊ virtus debilis ⁊ fit pulsus spissus est: q̄ extēsio arterie fit a magna necessitate ⁊ fortitudine virtutis potentis ipsaz dilatare: ita q̄ tā in pulsu magno q̄z in veloci: q̄ ibi est extēsio arterie requiritur virtus fortis: quando ergo ipsa est debilis: dato q̄ sit multa necessitas: tamen non potest dilatare sufficienter arteriā: nec potest frequentare motum vt fit magnus: neq; vt fit velox: ⁊ ideo frequentat quietem ⁊ ipsaz abbreuiat vt recuperet q̄ sibi deest ꝺ magnitudine vel velocitate ⁊ sic fit spissus.

a ¶ Et hoc ⁊c. ¶ In ista parte declarat in quodam exemplo simili omnia que dixit de pulsu magno veloci ⁊ spisso: ⁊ ponit tria exempla sicut tres sunt species pulsuū de quibus hic exemplificat: primū deseruit magno: secūdū veloci: tertiū spisso ⁊ patet. ¶ Il notandū q̄ in hoc exēplo virtus est sicut portitor ⁊ necessitas est sicut onus: ⁊ istam necessitatē fert virtus aliquando totaz simul: ita quādo facit pulsum magnū: ita q̄ sufficienter euentat caliditas: aliquando autem dividit quando deficit a magnitudine: ⁊ tunc accelerat motū portando velociter medietatem ⁊ redeundo pro alia: aliquando dividit in multas partes. ſ. quando est spissus ⁊c.

¶ Sed tu dices de eo qꝺ dicit q̄ si multe fuerit debilitatis stabit tunc ⁊ feret eā ⁊c. imo debet dicere q̄ feret eam tarde: eo q̄ in hoc pulsu est virtus debilis cum faciat pulsum spissum. ¶ Ad hoc possum dupliciter respondere sm duplicē exp̄sitionem littere. Uno mō potest dici q̄ littera est defectiua: ita q̄ ibi deficit vnum nō nam deberet dicere si nō fuerit multe debilitatis tunc feret eam festine: ⁊ hoc modo est respectu eius qꝺ dixit de pulsu veloci q̄si dixit. (Si vero nō dividet i duas partes ⁊ festinabit.) ⁊ tūc illud qꝺ subdit. (⁊ redibit cum tarditate.) est repetitio eius qꝺ dixit de pulsu spisso ⁊ raro. Uel dicendū aliter q̄ si velimus saluare litteram dicemus q̄ hec est declaratio eius qꝺ dixit de spisso: ⁊ tunc oportet sic construere litteram: ita dictū est q̄ in pulsu spisso q̄ natura non potest sufficienter euentare nisi frequenter vices sicut portator qui dividit res in plures partes vt eas melius possit ferre frequentat vices q̄ pro quia ⁊c. ⁊ hec secunda exp̄sitio est subtilior.

b ¶ Si autem ⁊c. ¶ In ista parte posuit Auic. posuit causas illorum trium pulsuum singulariter acceptorum: hic ponit causas eorū quādo adinuicē cōponunt. ¶ Iurta qꝺ notandū q̄ magnitudo velocitas ⁊ spissitudo possunt in pulsu dupliciter reperiri. Uno modo vt iste differētie singulr ⁊ distincte cōsideranť. Alio modo vt cōiungunť insimul in pulsu vno cōposito: si prio modo tunc oēs conueniunt in hoc q̄ oēs sunt ab eadē necessitate augmentata que est cā ipsaruz: differunt aūt ex parte virtutis. ſ. q̄: in vno sit fortis. ſ. in magno vel veloci ⁊ in alio sit debilis in spisso etiam ratione organi obedientis vt in magno ⁊ non obedientis vt veloci ⁊ spisso. Si aūt iste differentie cōponantur simul tunc differētia eoz sumet ex parte necessitatis vel maioris vel minoris: ita q̄ necessitas maior tēperata est causa istarum differentiarū: ⁊ tunc si erit aliquantulum maior augetur magnitudo ⁊ velocitas ⁊ spissitudo. Ex quibus vlterius apparet q̄ cum iste differētie possint pulsui aduenire dupliciter: aut ex parte diuerse necessitatis vt qñ componuntur: aut ex parte diuersitatis virtutis debilis vel fortis: ita quando p se accipiuntur distincte: tunc supposita constantia virtutis prima differentia que pulsui aduenit est magnitudo: secunda velocitas: tertia est spissitudo: ⁊ tunc omnis pulsus velox est magnus ⁊ non econuerso: ⁊ omnis spissus est velox ⁊ magnus ⁊ non econuerso. Sed si iste differentie accidant in pulsu ex parte debilitatis virtutis: tunc primum qꝺ deficit est magnitudo: secundus est velocitas: tertium est spissitudo.

c ¶ Longitudinē ⁊c. ¶ Hic determinat de causis primi generis pulsus. ſ. sum pti ratione quātitatis. Et prio de causis longi. Sedo latius ibi (Sed est ēt cum in amplitudine.) ¶ Iurta primā notandū q̄ causa quare qñ cōiungit virtus fortis cū necessitate magna fit pulsus lōgus est: q̄ pp magnā necessitatē indiget calor euētari: ⁊ tūc virtus fortis volens recuperare qꝺ sibi deest de magnitudine: q̄ nō pōt dilatare in latū arteriā pp eius duritiez: nec in altū pp dēsitatez carnis ⁊ cutis extēdit ipsaz saltem in longū: ita vt sub digitis pluribus sentiat q̄z debeat sentiri sm naturā: ⁊ talis dicit pulsus longus.

¶ Sz circa istam partē aliqs dubitat: q̄: nō vī q̄ ille sint cāe lōgitudinis pulsus. Et vī primo q̄ virtus non sit eius cā: q̄: sicut supra dictū est virtus mouet arteriā pp necessitatē euētationis caloris: sed pp longitudinem pulsus nō fit maior euētatio caloris q̄z si longitudo nō augeat. ꝓbatio q̄ cā longitudinis pulsus est apertio eius sub pluribus digitis q̄z deberet esse naturaliter: mō dato q̄ non appareat sub digitis nō fit minor euentatio q̄z si sub digitis sentiat: ergo frustra fit longitudo in pulsu. ¶ Preterea ponit q̄ requirit duritiem ad longitudinem pulsus: sed hoc non videt: q̄ duricies arterie ita ꝓhibet longitudinez sicut alias dimēsiones. ¶ Ad hoc dicēdū sicut dicit Aui. q̄ cāe pulsus magni sunt cāe pulsus lōgi: excepto q̄ hoc est ꝓhibens nō permittēs arteriā dilatari neq; ad superiora eleuari: ⁊ ideo opz q̄ refrigeratio fiat sm altū diametrū. ſ. q̄z longitudinē. ¶ Tunc ad rationes. Ad primā cū dicit q̄ per longitudinē non restauratur qꝺ deficit de altitudine ⁊ latitudine magis q̄z si nō fieret lōgitudo: tūc lōgitudo est frustra: nec fit a fortitudine virtutis: nec a necessitate multa per ꝓfis concedatur ⁊ cū dicit q̄ ꝓpter apparere lōgitudinē ⁊ sub digitis pluribus nō attrahit maior quātitas aeris: falsum est: q̄ sicut apparet. ⁊. de virtutibus. ca. 14. qñ dilatat arteria: tunc subingredit corpus magis subtile ꝓpinquius per poros ⁊ per orificia arteriaz ne intercidat vacuū: ⁊ hēc attractio fit per quandā cōmunitatez: ideo quāto magis in longuz sentit extendi tanto magis attrahit de aere: ⁊ per ꝓfis tunc calor magis euentat. ¶ Ad secm dicendū q̄ duricies non prohibet lōgitudinē sed latitudinē ⁊ altitudinem: longum autem non.

d ¶ Spissitudinis ⁊c. ¶ In ista parte q̄: incōplete tradiderat cāe pulsus spissi ⁊ rari redit ad cōplete determinandū de eis. Et primo ponit causas pulsus spissi. Secūdo rari. ibi (Et raritatis quidem causa.)

¶ Sed circa primā partē tu dices nōne caliditas idem est q̄ necessitas multa: certe sic. ergo superfluit hic. ¶ Dicēdū ad hoc dupliciter. Uno mō vt hoc qꝺ dicit caliditas sit exp̄sitio necessitatis: vñ aut multa necessitas: aut multa caliditas. i. q̄ est pp multā caliditatē. ¶ Uel dicēdū aliter pp qꝺ notandū q̄ duplex est motus in pulsu. ſ. diastoles: ⁊ hic fit p refrigerationē siue euentationē caloris. alius est systoles q̄ est motus cōstrictionis pp mundificationē superfluitatū: dicit aūt necessitas pp mūdificationē: dicit aūt caliditas pp euentationē: qñ ergo necessitas est cā spissitudinis: tūc pulsus fit maior q̄z in aliis causis: q̄ supposita cōstantia virtutis qñ necessitas est magna nō tñ aucta: primum qꝺ devenit pulsui est magnitudo: secm est velocitas: tertiū est spissitudo: sed qñ virtus est debilior primo deficit magnitudo secundo velocitas ⁊c.

e ¶ Et raritatis ⁊c. ¶ In ista parte ponit causas raritatis pulsus. ¶ Iurta qꝺ notandū q̄ harū triū causaz raritatis prima est cā per accēs: q̄ quando virtus est fortis ⁊ sufficiēs ad euentandū calorē: tunc ei sufficit magnitudo: ⁊ tunc non oportet q̄ sit spissus: sed causaf pulsus rarus solum propter non indigentiā: alie autem due cause sunt per se cause.

¶ Sed tu dices nō videf q̄ nimia incēctio fit cā raritatis pulsus: q̄ cū opposita est causa sui oppositi. ſ. spissi: modo diuersoꝝ effectuū diuerse debent esse cause. ¶ Dicendū q̄ causarū raritatis: vna est per accidēs: ⁊ due per se. Causa quidē raritatis

Jacobus

inter suas duas veloces portationes ⁊ feret. ſ. vtramq; oneraturam festine seu velociter, ⁊ redibit cuz tarditate. i. pausa magna inter duas deportationes: ⁊ talis portitor est nobis exemplum pulsus velocis ⁊ rari.

Si autem virtus ⁊c.

¶ In hac parte. 3. dicit primo q̄ si virtus pulsatilis fuerit fortis ⁊ arteria obediens sue dilatationi: sed necessitas euentationis caloris est maior fortitudine tēperata. i. tanta q̄ ei nō sufficit fortitudo tēperata pulsus cuz magnitudine vel necessitas est maior: q̄z in pulsu magno absolute fortitudine virtutis temperata existente: virtus augmentabit velocitatē cum magnitudine sic q̄ pulsus fiet magnus ⁊ velox. Scōo dicit q̄ si necessitas euentationis caloris fuerit fortior: q̄z fit in pulsu magno ⁊ veloci erit spissitudo cum magnitudine ⁊ velocitate: sic q̄ pulsus erit simul magnus velox ⁊ frequens. Adaucta igitur necessitate euentationis caloris: prima dēa que acgritur in pulsu est magnitudo: scōa velocitas: tertia frequentia sicut clare apparet in fortibus exercitijs balneis ⁊ stuphis vehementer calidis: in qbus hoīs pulsus ꝓmo fiunt magni: deinde magni veloces: ꝓsequenter magni veloces frequentes aucto calore: si virtus pfistat in suo robore qua debilitata calore pseuerante pulsus perdit magnitudinē remanēs velox ⁊ frequens ⁊ si virtus debilitetur manente calore in sua fortitudine pulsus perdit velocitatez ⁊ ipsius frequētia augetur: ⁊ si adeo debilitetur vt periclitationi proxima fiat pulsus erit parvus tardus rarus quasi nullus: vnde non sufficit euentationi caloris: immo calor se corrumpit ⁊ proprium humidum.

Longitudinem quoq; ⁊c.

¶ In hac parte. 4. dicit q̄ cāe magnitudinis pulsus prius dicte. ſ. fortitudo virtutis ⁊ magna necessitas euentationis caloris facit pulsum longū sine latitudine ⁊ altitudine cū fuerit aliqd ꝓhibens arterie motū in larū diffundi ⁊ in altum erigi: vt duricies arterie que ꝓhibet amplitudinē. i. diffusionē motus in latitudine qua pulsus fit latus: ⁊ densitas carnis: ⁊ cutis supiacentiuz arterie que ꝓhibet eā ab eleuatione q̄re pulsus nō sit altus.

Sed est etiam ⁊c.

¶ In hac parte. 5. dicit q̄ tres sunt cause latitudinis pulsus. Prīa est macies ꝓpter quaz plus ⁊ arteria carne discoopertuz digitis occurrit vnde latior apparet. Secunda est vacuitas arteriaz: rōne cuius sua superior tunica super inferiorem decidit ⁊ sic dilatatur. Et per hunc modum macies corporis potest inducere latitudinez pulsus arterias. ſ. inaniendo. Tertia est lenitas plurima seu mollities instrumenti per quā facile cedit digitis ꝓmentibus ⁊ vt latum se offert eis. ¶ Attende q̄ duplex est pulsus longus: qdam est nālis: alius aduenticius. Quorum significata sic metrice pstrinxit Egidius. Ad quē continui producit linea motus. Consiliat ꝓprium cui vis genitiua tenorē. Fertile spūum regimen validūq; calorem. Indicat: ⁊ valido que sunt adiuncta calori. Quem nota cā trahit quez vis aliena lacessit. Lapsum discrasie notat excessumq; caloris. Consequenter tangit significata pulsuum latorum tam naturaliuꝝ q̄z aduenticioꝝ dicens. Sunt adiuncta satis exp̄ssa superficialis. Cui natura suum dat consistentia motū. Segnities mens flexibilis crasis humida cordis. Falsa superficies ⁊ symptomatica chimos dissipat: arterias humectat membra resoluit.

Spissitudinis autem ⁊c.

¶ Egit superius in parte scōa capituli istius de causis pulsus spissi sm cōicationem quā hz cum magno ⁊ veloci. Nunc autem hic agit in hac parte septa de causis ipsius ⁊ rari absolute dicens primo: q̄ cause spissitudinis seu

De partibus.

raritatis p accñs est fortitudo virtutis que p magnitudinē solā sufficienter euē tat caloꝛē: nec opꝫ q tunc sit pulsus spissus sed rarus. Alie due cause sunt cause per se. Una est magnus ⁊ fectus in caloꝛe inatoꝛ: ita q ibi est necessitas diminu tā: ita q modica indiget refrigeratione: quapꝛopter sit pulsus rarus. Alia cā est nimia incēsio virtutis: ⁊ ideo aliq̄n ꝛcipiūtur medici in febꝛibus: q̄ videbitur infirmus cōualescere ꝓpter tarditatē pulsus: ⁊ tamē ꝛcidet in sequenti die: vel q̄ est pꝛostratus ⁊ resolut' caloꝛ inatus: q̄cūq; ergo caloꝛ est debilis vltimatē siue a cā calida resoluente: siue a frigida mortificante erit pulsus rar⁹. ¶ Et tūc ad rationē dicendū q̄ duplex est incēsio. Una est nō vltimata ⁊ talis facit pul sum spissum: ⁊ de hac loq̄tur inferius. Alia vltima ⁊ de hac loquif hic: que ly ⁊ se indigeat frequenti euentatione: tñ q̄ vltimo pꝛosternit virtutez non in diget ea.

a ¶ Cause vero ⁊c. ¶ In ista parte ꝛterminat ⁊ cau sis pulsus ꝛbiles.

¶ Sed tu dices: quare di rit ex causis mutātib⁹ nō ne in hoc capꝫo loquif so lū ⁊ causis contentiuis vt dicit rubꝛica huius capꝫi. Dicendū ad hoc q̄ hic nō facit mentionē ⁊ causa cōtētiua huius pulsus q̄ est satis nota q̄ est solū natu ra. ſ. ꝛbilitas virtutis: ideo loquēs ⁊ causis ꝓmutantibus solum loquif ⁊ his que ꝛbilitant virtutē. ¶ Notandū tñ q̄ harū causarū quedam ꝛbilitant replē do: ⁊ iste magis spectant ad genus pulsus diuersi: licet eas sic intermisceat: alie resoluendo ⁊ ix magis sunt huius generis.

b ¶ Et duritiei ⁊c. ¶ In ista parte ꝛterminat ⁊ causis duritiei pulsus ⁊ leni tatis. ꝓmo duritiei. Sc̄o lenitatis. ibi (Lenitatis vero cāe.) ¶ Iurta primū notandū q̄ cā duritiei pulsus ꝓma dicif esse siccitas arterie: ⁊ cā huius ficcita tis est ꝓp vehementē pugnam que fit inter naturā ⁊ morbū: q̄ tunc fit vehemēs ebullitio ⁊ vehemens incensio arterie ad quā sequitur durities: ⁊ ideo in crisi bus cum sentitur pulsus durus est signum difficultatis pugne nature: ⁊ per cō sequens difficilis crisis.

c ¶ Lenitatis ⁊c. ¶ In ista parte ꝛterminat ⁊ causis lenitatis pulsus. ¶ No tandū aūt q̄ causa quare res mollificātes arteriam sunt causa pulsus lenis est: q̄ sicut quecūq; faciunt arteriam duram faciunt pulsum durum: ita ⁊ lenē que faciunt lenem ipsam: nam iste differentie que sunt durum ⁊ molle sumuntur ex dispositione arterie.

¶ Sed tu dices quomodo nutriens est res naturalis q̄ est positum supra inter res non naturales. Dicendus q̄ accipit hic nutriens non ꝓout dicitur ⁊ cibo

sed de eo q̄ est ꝓpinquius actui nutritionis. ſ. ⁊ humiditate que spargitur ꝓ membꝛa ad ipsa nutriendum.

¶ Ulterius dubitaf quō in lytꝛargia appꝛaret pulsus lenis cū pulsus sit signuꝫ totius corpis: lytꝛargia aūt est apa mēbꝛi ⁊terminati. ſ. cerebꝛi: quō ergo poterit pulsuꝫ in toto corpe mutare. Dicēdū ad hoc q̄ quedā partū corpis ꝓmutant totū corpus q̄n egrotāt: ita q̄ nocumētū ꝓuenit in toto: ⁊ tūc tales hñt ꝓmuta re pulsum in toto: ⁊ ꝛ istis hic intelligi. Alie aūt sunt partes quarū passiones nō cōicant toti vt apa factū in bꝛachio: ⁊ tale hꝫ solū per mutare pulsum in bꝛachio ita q̄ nocumētū suū cōmu nicatur toti vel parti: ita ⁊ pulsus in his que habent pulsum permutare.

d ¶ Et diuersitatis ⁊c. ¶ Huius Aui. ⁊terminauit ⁊ causis ꝓtētiuis gene rū pulsuū in quib⁹ nō sunt cōtēte multe ⁊rie pulsuuꝫ. In ista parte ⁊terminatō causis generis cuiusdam sub quo cōpꝛehēdunf multe ⁊rie pulsuum. ſ. ⁊ causis pulsus diuersi. ꝓmo facit hoc in generali. Sc̄o i spe ciali ostēdit cās cuiuslibet ⁊rie sub ipso cōtēte. ibi (Et ferrim q̄dez pulsus.) ꝓmia posset dīdi. ꝓmo enume rat cās cōtētiuas generales huius pulsus. Sc̄o q̄ vna earū erat aggrauatio vir tutis facta ex repletione enumerat hic spāles repletiones. ibi (Ex causis quoq; diuersitatis.) ſz legat totū simul. ¶ Iurta primā partē notandū q̄ Auic. duplicē in generali ponit cām cōtētiuā diuersitatis pulsus. ſ. aggrauationē nature factā ex repletione humoꝛis vel cibi: ⁊ hoc siue cū virtute fortī siue ⁊bili. ꝓpter q̄ notandum q̄ simplr loquendo q̄ cā diuersitatis pulsus in genere est tñ vna. ſ. aggrauatio virtutis: nā ita ꝓtingit in motu virtutis que causat pulsuꝫ sicut in ex terioꝛib⁹ motibus. Tūc aūt videmus q̄ virtus portatoꝛis aggrauata a pōdere facit diuersificare ipsam portationē adeo vt motus eius aliq̄n fit velox aliq̄n tar dus: ita ⁊t fit grauis virtus q̄ diuersificat motū pulsus: ⁊ hoc est simꝫa Gal. ⁊ pul su diuerso in cōmen. 14. ⁊. 34. pulsuū. Unde dicit erāt bus q̄dē his que dispēr gunt virtutem: his vero que aggrauant ꝓpria sobbolcs aggrauationis est diuer sitas pulsus. Sed quālis cā huius pulsus sit vna in genere: ita mē diuersificatur ſm diuersitatem dispositionis virtutis: nam si virtus est fortis tunc causa aggra uans virtutē non potest esse nisi multitudo eruberans cibi vel humoꝛis: si autez vi tus est debilis tunc facile aggrauatur a qualitēt causa ⁊ leui pugna: quecūq; a tem ab egritudine.

¶ Sed tu dices. vī male dicere q̄ aliq̄n sit virtus fortis in hoc pulsu: dicit enim diuersitas cū pseuerātia virtutis. i. fortitudine: sed cū in q̄libꝫ egritudine humo

lia: neq; egritudinalia sicut balneatio.

¶ Et diuersitatis[d] quidē cā cū perseue rantia virtutis est grauitas materiei cibi aut humoꝛis. Et cū debilitate virtutis ē pugna cāe ⁊ egritudis. Ex causis quoq; diuersitatis est repletio venaꝝ ex sanguine: ſz q̄ huic est simile remouet minutio. Et plurimū quidē fit diuersitas cum san guis est viscosus suffocās spiri ū qui mo uef in arterijs ⁊ ꝓꝛie cū densitas fuerit circa coꝛ. Ex causis ꝓterea ipsius que cā in breui efficiunt tēpoꝛe sunt stomachi re pletio ⁊ tristitia ⁊ cogitatio in aliquo. Sz cum in stomacho malus fuerit humoꝛ nō cessabit diuersitas: ⁊ fortitā ex eo ꝓueniet tremoꝛ cordis ⁊ fiet pulsus tremulus.

nō vult hac
Deare A.V.
primis mi Bio
sed quo
mio sang
curatiꝫ

Jacobus

seu frequentie pulsus sunt tres. ꝓria est ⁊bilitas virtutis que non valens ma gnitudine aut velocitate sufficere necessitati euentationis caloꝛis frequentiā in pulsu operaf. Secunda est plurima necessitas euentationis caloꝛis cui q̄q; nō sufficiunt magnitudo ⁊ velocitas nisi ét eis frequentia superaddatur vt in super calefactis exercitio balneo aut stuphis appꝛaret. Tertia est caliditas cum debili tate virtutis supple: que nec magnū nec velocem pulsum efficere sufficit. Secū do dicit q̄ tres sunt cause raritatis pulsus. ꝓma est virtus. i. fortitudo virtu tis que necessitatem in magnitudine superat. i. necessitati euentationis caloꝛis sufficienter per magnitudinez pulsus pꝛouidet: vt in viris sanguineis fortibus tempoꝛe veris pulsus est rarus: q̄ sua magnitudine multū trahit aerem vna vi ce qui pꝛo bono tpe sufficit euentationi caloꝛis. Secūda est frigiditas multa di minuta necessitate. i. diminuens necessitatez euentationis caloꝛis. ¶ Hac de cau sa pulsus rarioꝛ est in regionibus ⁊ tpibus frigidis q̄z in calidis. Tertia est in censio nimia virtutis. i. debilitas nimia virtutis ex intensione febꝛis causonice vel alterius procedens ⁊ aduentus pꝛoximus pditioni vꝫ morti. Et istud fit dum ⁊bilitas est tanta q̄ neq; magnitudini neq; velocitati neq; frequentie sufficit.

Cāe vero debilitatis ⁊c. ¶ In hac parte. 7. enumerat pun. nouē causas ⁊bilis pul sus que nō sunt ex causis essentialibus seu ꝓtentiuis: sed ex mutantibus pulsum absolute. ꝓria est tediuꝫ seu displicētia vel tristicia assidua que quasi suffocat ca loꝛē natū ⁊ spūs vitales in interioꝛibus non ꝑmittens eos ad exteꝛioꝛa diffun di. Sc̄a est vigilie imoderate que supflue resoluunt caloꝛē ⁊ spūs a quibus ꝓce dit fortitudo pulsus. Tertia est eūo non qdem moderata rei nocitiue: sed imo derata siue rei nocitiue fuerit vt aque hydꝛopicoꝝ vel saniei empticoꝝ vel ma gnoꝝ apātum: siue rei iuuatiue: vt ciboꝝ sanguinis ⁊ humiditatū nutrimētaliū: quilibet. n. talibus cūonibus annexus est casus virtutis ad quē necessario se quif ⁊bilitas pulsus pp supfluaz spūz in eis resolutionē. Quarta est macies: non qdem illa cuz qua inueniunf multitudo sanguinis in venis ⁊ spūum qua lis est macies cholericoꝝ. In his. n. pulsus ē magnus ⁊ fortis. Iurta illud. Gal. 2. teg. ter. 8. tra. de coꝛde. Calidi qdem ⁊ sicci coꝛdis signa sunt pulsus duri ⁊ ma gni ⁊ veloces ⁊ frequentes. Sed macies tūcta ꝑnurie sanguinis ⁊ spūuz qualis est melancholicoꝝ nāliū ⁊ illoꝝ q̄ diu fame vel fluxu vel laboꝛe nimio vel moꝛ bis calidis demacrati fuerunt. Quinta est humoꝛ nociuus q̄ vel grauedine ni mia virtutē oppꝛimit vel suo acumine aut sua furiositate ipsam terꝛet aut doloꝛē mēbꝛis ingerit: vel oppilatione sua ꝓhibet transitū caloꝛis ⁊ spūum ad mēbꝛa: vel sua venenositate a tota ꝓprietate virtutem pulsatilem ⁊bilitat. Sexta est exer citium super fluū quod sua resolutione nimia coꝛ ⁊ arterias ⁊pauperat spiritibus caloꝛe ⁊ sanguīe. Septima est motus humoꝝ qua virtus territa spūs ⁊ san guinem ad interioꝛa reuocat: vnde pulsus arteriarum ⁊bilitaf. Octaua est obꝛ uiatio humoꝝ membꝛis fortis sensus aut coꝛdi vicinis vt in principijs paroꝛismoꝝ ꝓp diffusionem humoꝝ supꝛa mēbꝛa sensibilia caloꝛ ⁊ spūs ad interioꝛa redeunt extrema refrigerantur ⁊ pulsus debilitaf. Et in repletionibus humo ralibus oꝛificij stomachi coꝛ ⁊bilitaf ⁊ oppꝛimif vehemēter q̄q; vsq; ad sincopim ex vehementia sui sensus ⁊ vicinitate eius ad coꝛ. Nona est totum illud q̄d

De partibus.

vehementer resoluit sicut balnea ⁊ stuphe vehementer calide labor immodera tus corpoꝛi ⁊ anime aer primi climatis vel estatis ardentis.

Et cause duriciei ⁊c. ¶ In hac parte. 8. ꝓmo dat cās duriciei pulsus. Sc̄o mollitiei eiꝰ. ibi (Lenitas vero.) ¶ In ꝓria pti. cōmemoꝛat. 4. cās duriciei pulsus. ꝓria est siccitas vehe mens arterie qua terꝛestris ⁊ dura reddif: vt in senibus a senio ⁊ in tabefactis quoꝝ mēbꝛa nō imbibit crudus humoꝛ multus ex debilitate digōnis multipli catus. Sc̄a est ⁊tēsio vehemēs arterie: qualis q̄q; occurrit in spasmis ⁊ tetanis: in quib⁹ nō solū nerui: sed ét vene ⁊ arterie frequēter tenduntur. Tensum ve ro se tactui exhibet: ac si esset durū: dato ét q̄ ex se natura molle fit: vt pelles tim pani ⁊ vesice tense resistūt tactui nō cedētes in se: ⁊ hec est natura duri. Iurta il lud Arist. 4. methoꝛ. tex. 30. Est aūt durū quidē q̄d nō cedit in seipm ſm super fi ciē. Tertia est frigus vehemēs cōgelans quale occurrit in hyeme vehemēter fri gida spāliꝛ incedētibus ꝓ loca niuosa sicut sunt alpes vel montātibus in eis: ta libus enim non solū gelanf extremitates: sed q̄q; penitus mortificanf: ita vt se parate cadant a coꝛpoꝛe. Quarta est fortitudo pugne nature in morbū tēpoꝛib⁹ crisiū. ꝑ hāc enim pugnā mēbꝛa interdū extendunf versus partē impulsiōis nature. ſ. ad illā partē ꝓ quā materia cretice doꝛ erpelli: sicut vides in cantoꝛib⁹ ⁊ nas manifeste ⁊tēdi dū alte ⁊ fortiter cātare satagūt: ⁊ in oibus vehementibus conatibus coꝛporis ad aliquid forte agendum.

¶ Lenitatis ⁊c.) ¶ In sc̄a assignat tres cās lenitatis seu mollitiei pulsus. ꝓma est res nālis humano coꝛpoꝛi sua humiditate leniēs ⁊ mollificās arteriā si cut nutrimentū. ſ. sanguis aut flegma. Sc̄a est res cōtra naturā vt morbus mol lificās vel cāipsius sicut hydꝛopisis marime hypostarca lytꝛargia apoplexia pa ralysis. Tertia est res mollificās nō nālis neq; cōtra nām sicut balneum dulcis aque mediocriter calide sepe iteratū. ¶ Attēde q̄ pulsus durus est duplex: vn⁹ nālis: alter aduenticius. Quoꝝ significata sic Egidius descripsit. Tasis duricies coꝛdis rigoꝛ aridus humoꝛ. Illēs austera nimis pulsus mysteria duri. ꝓpulsus durities in pleuresi pernitiosa. Arida materies terꝛestris cruda probaf. Solui difficilis: ex q̄ discussio morbi. ꝓtrahif vis oppꝛimif natura fatescit. Victaq; succūbit longo lassata duello. Et mollis pulsus silr est duplex ⁊ significata viri usq; statim subiūgit dicens. In pulsu cui mollitiem natura ministrat. Coꝛdis ⁊ arterie pariter substātia mollis. Coꝛporis inuitur crasis humida: mēs mulie bris. Cerea flexibilis pia blanda parumq; fidelis. Aduena mollities quā spūs matricus vget. Impetus humoꝛes dissoluit: vasa remollit.

Et diuersitatis ⁊c. ¶ In hac parte. 9. que est ⁊ cause pulsus ineq̄lis pseuerāte virtute pulsatili in fortitudine sua cā ineq̄litatis ipsius erit grauitas māe cibi vel grauitas māe humoꝛis: sicut enim grauitas māe replentis neruos reddit motū volūtariū tremulū ⁊ inequalez: sic materia cibalis aut humoralis arterias oppꝛimēs grauitate sua reddit motū earū inequalē. Cuius cā est diuer sitas opationis caloꝛis in māe graues vt nūc insurgat in eas nūc succūbere vi deat: ficut ignis operans in ligna viridia: nūc modicū inflāmat ea: nunc quasi extingui vī. Sc̄o dicit q̄ si pulsus fuerit inequalis cū ⁊bilitate virtutis cā sue

rali sit virtus debilis eo q̄ fortis virtus non egrotaret eo q̄ pugna egritudinis que est causa pulsus diuersi semper est cū virtute debili: ergo falsum dicit. ¶ Dicendū q̄ sine dubio vtplurimū est cū debilitate virtutis non tamē semper: & ideo quāuis virtus sit debilis respectu motbi: tamen non oportet q̄ sit absolute debilis respectu operationis pulsus: sed vtplurimū sic: & ideo vtplurimum in febribus putridis apparet diuersitas pulsus.

a ¶ Et serrini &c. ¶ In ista parte determinat de causis pulsus diuersi in spāli. s. diuersitatis ofiaz eius. &. 8. facit sm q̄. 8. sunt eius differentie. Mā prio determinat d̄ causis pulsus serrini. Secūdo bispulsantis. ibi (Bispulsantis vero.) Tertio soricini. ibi (Soricini vō) Quarto cadentis in medio. ibi (Cadētis autē in medio.) Quinto spasmosi. ibi (Et spasmosi.) Sexto tremuli. ibi (Pulsus āt tremulus.) Septimo vndosi. ibi (Undosi aūt.) Octauo pulsus vermiculosi. ibi (Vermiculosi autem.) ¶ Iurta primā partē notandū q̄ cā secūda quā ponit Aui. pulsus serrini nota est qūo pōt causare pulsum serrinū: q̄ pulsus serrinus est pulsus diuersus eo q̄ sicut supra diffiniebat pulsus diuersus est velox & spissus & durus: cuius partes in magnitudine diastoles sunt diuerse in duritie & mollitie in partibus arterie diuersis potest facere diuersitatē sm duritiem & mollitiem in pulsu: & p consequens pulsum serrinum ad modum dentium serre.

¶ Et serrini[a] quidem pulsus causa est diuersitas eius qd̄ in corpore vene est fusuz in putrefactione sui: aut ipsius cruditate: aut sui maturatiōe: aut diuersitas dispositionū venarum in duritie sua & mollitie: aut apostema i mēbris neruosis. ¶ Bispulsantis[b] vero causa est virtutis fortitudo & plurima necessitas & durities instrumenti: quare nō obedit ei q̄ virtutes ipsi precipiunt de diastole in vna vice: sicut cum quis vult vna percussione aliquid incidere & non obeditur ei adiuuatur ab alia & precipue cuz necessitas subito augmentatur. Soricini vero pulsus cā quādoq̄ est virtus debilis que de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat. Cadētis vero pulsus cā est virtus debilis que de quiete ad laborē ordinate ꝓcedit: & de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat. Spasmosi vero pulsus cā est virtus debilis que de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat. Tremuli vero pulsus cā est virtus debilis que de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat. Undosi vero pulsus cā est virtus debilis que de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat. Vermiculosi vero pulsus cā est virtus debilis que de labore ad quietem ordinate ꝓcedit: & de quiete ad laborē sed ille qui in vna permanet dispositione plus est virtutis debilitatez signi/ficat quā ille qui in vna permanet dispositione minus est virtutis debilitatez significat.

¶ Iurta primā partē notandū q̄ cā secūda quā ponit Aui. pulsus serrini nota est qūo pōt causare pulsum serrinū: q̄ pulsus serrinus est pulsus diuersus eo q̄ sicut supra diffiniebat pulsus diuersus est velox & spissus & durus: cuius partes in magnitudine diastoles sunt diuerse in duritie & mollitie in partibus arterie diuersis potest facere diuersitatē sm duritiem & mollitiem in pulsu: & p consequens pulsum serrinum ad modum dentium serre.

¶ Sed dubitatio est de prima cā & tertia. dixit enim q̄ prima cā erat diuersitas eius qd̄ est cōtentū in arteria: & hoc pōt esse tripliciter: aut q̄ illud qd̄ ibi continet fit putrefactū: aut q̄ crudū: aut q̄ maturū: sed nullū istorū videt verū primo ꝓmuz q̄ si putrefactio humoris esset cā pulsus serrini: tūc in qualibet febre putrida appareret pulsus serrinus qd̄ est falsuz. Itē nec humor crudus pōt esse cā huius: q̄ illud qd̄ est crudū mollificare pōt humiditatē indigestā in eis sicut apparet in melācholicis in quibus sunt humiditates indigeste que eorū membra mollificant. Itē nec humor maturus pōt esse cā talis diuersitatis: q̄ ex maturatione iuuatur natura in operatione pulsus naturalis & non prohibet ab eo: quare videtur q̄ prima causa sit falsa quantum ad omnem sui partem.

¶ Secūdo dubitat de tertia cā huius pulsus: q̄ nō videt q̄ apostema factuz in mēbris neruosis sit cā pulsus serrini: q̄ superius dicebat q̄ pulsus serrinus est pulsus velox & spissus & durus &c. modo ꝓ apostema factū in mēbro neruoso induret membrū in quo est: nō tamē opz q̄ ꝓpter hoc induret arteriam que est in eo: q̄ ꝓ aliā originē q̄z musculus vel q̄z aliud membrū. Itez pulsus serrinus est pulsus velox & spissus. Nunc aūt talia apostemata que fiunt in musculis neruosis vtplurimū sunt frigida: & ideo nō habēt facere velocitatē vel spissitudinez in pulsu: ergo hec tertia cā nulla est. ¶ Dicēdū primo q̄ cā pulsus serrini est diuersitas eius qd̄ est cōtētū in corpore arterie: q̄ ꝑ pōt esse cā diuersitatis motus arterie: & ēt talis motus qualis apparet in pulsu serrino. ¶ Sed vt ꝑ declarek est aduertēdū q̄ littera ista Aui. qñ dicit q̄ hoc contentū in arteria: aut est cā istius pulsus serrini ꝓp putrefactionē eius: aut ꝓp eius cruditatē: aut ꝓp eius maturitatē potest dupliciter exponi. Uno modo diuisim accipiendo quodlibet istorum trium per se: ita q̄ humor putridus pōt esse cā pulsus diuersi pp diuersitatē partium que sunt in eo: nam in ipso sunt alique partes diuerse grosse & terrestres q̄ faciunt pulsum durū: alique aquose & subtiles que facūt ipm mollē: quapropter est natus fieri pulsus serrinus ab eo. sīr in humore crudo contēto in arteria est dare materiā liquidā fluidam: & materiā grossam terrestrē: que aūt faciunt talē diuersitatē in pulsu: & eodē modo in materia matura: & q̄ pluribus modis non potest variari dispositio humoris nisi q̄ aut ē crudus aut maturꝰ: aut putridus: ideo prime cāe sunt. 3. modi. Alio modo pōt exponi cōiunctim: ita q̄ Aui. intelligat q̄ qñ humor contentus habeat tantā diuersitatē in partibus q̄ vna eius pars sit putrefacta alia cruda & alia matura simul tūc est natus causare pulsus serrini diuersitatē. Et ratio huius est: q̄ inquantū est ibi humor putridus est ibi caliditas superflua & necessitas augmentata: & ideo rōne huius fit pulsus velox & spissus. Inquātū aūt est ibi humor crudus fiunt ibi alique diastoles parue & tarde & rare: & sic accidit diuersitas in velocitate & tarditate & spissitudine. Item q̄ humor crudus est grossus & maturus subtilis: accidit etiaz diuersitas in duro & molli ꝓpter hoc simul sumpta habent facere pulsum serrinū: & sm hanc expositionē oportet exponere: aut ꝓ ea: & vtraq̄ est cōueniens expositio: tūc prima est clarior. ¶ Tunc ad scōm dubiū q̄ apostema factuz in mēbro neruoso est causa pulsus serrini. Aduertendū tñ q̄ non quodcūq̄ apostema hz hoc facere: sed oz intelligi de apostemate magno & calido facto in partibus neruosis existentibus circa cor: sicut si fiat pleuresis calida: nam tūc peruenit nocumētū vsq̄ ad originē arteriarū: nam cū membrū illud pāniculosum sit de se extēsum magis adhuc extendit ab apāte: & q̄ cuz apostema calidū sit in locis magis propinquis origini arteriarū. s. cordi: ideo peruenit duricies vsq̄ ad originē arteriarū & diffunditur talis per totū corpus: & cum hic sit pulsus serrinus. s. q̄ est durus cū diuersitate ideo tale apostema hz causare pulsum serrinum. ¶ Ad primum q̄d̄ arguitur de apostemate dicendū q̄ hz habeat arteria aliam originem: tamē prouenit extēsio vsq̄ ad originē arteriarū que cōmunicant toti. ¶ Ad aliud cum dicitur q̄ apostemata membrorū neruosoz sunt vtplurimū frigida: dicendū q̄ verum est: tamē intelligit de apostemate calido & magno vt dictum est.

b ¶ Bispulsantis &c. ¶ In ista parte determinat de pulsu bispulsanti.

¶ Diceret aliquis nō videt q̄ prima causa hmōi pulsus quā ponit Aui. sit conueniens. s. q̄ iste pulsus fiat a virtute forti: q̄ Auer. ponit. 4. sui colliget. ca. 17. q̄ causa pulsus debilis est vna. s. debilitas virtutis: sed pulsus bispulsantis est pulsus debilis: ergo fortitudo virtutis non semper est eius causa. ¶ Dicendum q̄ pulsus bispulsans est quasi duplex percussio: ita q̄ vna videatur ingredi aliam. Nunc autem ad duplicē motum requiritur fortis virtus q̄ si esset debilis non posset motum iterare: & ideo prima cā huius pulsus est fortitudo virtutis. Item q̄ ibi est multa necessitas natura non potens sufficienter attrahere de aere ad cuentandū

Jacobus

inequalitatis erit pugna cāe egritudinis vel pugna egritudinis ꝓtra nām: sicut. n. videmus in duellantibus pugillatoribus nunc vnum inualescere & alium opprimit nunc resurgere oppressum & alū ꝓfundi: sic fit in duello seu pugna fortissima nāe & morbi: qua de cā pulsus diuersificat: nunc fortior apparens dum nā fortius insurgit: nunc debilior dum lassata nimiuz succūbere vī. Tertio dicit q̄ repletio venaz ex sanguine ē vna de causis inequalitatis pulsus. Cuius rō est duplex. Una est q̄ calor & spūs pp supfluā arterie repletionē ꝓhibent ꝑ arteria vniformiter diffundi: sicut q̄ penetrāt inequaliter: sic diuersuz efficiunt pulsum. Alia est q̄ spumificatio sanguinis in arterijs nō pōt vniformiter fieri ꝓpterea q̄ calor eaz multitudine opprimit sicut ignis paruꝰ multitudine lignoz circundatus q̄si suffocat. Et ad cognoscēdū inequalitatē pulsus a repletione venaz ex sanguine dicit hic Pān. q̄ minutio seu flobotomia remouet id qd̄ est sibi huic. i. inequalitatē pulsus que ꝓuenit ab hac cā vel sibi sīl sicut ab humoz oiuz gñali supabundātia seu repletione. Quarto dicit q̄ inequalitas pulsus vt plurimū fit ex repletione sanguinis in venis pulsatilibus qñ sanguis est viscosus & q̄si suffocans vitales spūs in arterijs ꝓtentos & ꝑ eas moueri solitos & ꝓpter cū fuerit densitas circa cor. i. oppilatio vel ꝓstrictio ꝓhibēs libez trāsitū caloris & spūuz a corde in mēbra ꝑ viscositatē: etenim ꝓhibet sanguis arterialis in diastolibus vniformiter innumescere: cū calor & spūs pene ab eo suffocent & nō possint libere ꝑ ipm diffundi neq̄ a corde effluere ꝓp dēsitatē vel oppilationē sibi primā. Quinto dicit q̄ repletio stomachi & tristitia & cogitatio. i. vehemens attentio vel sollicitudo in re aliqua sunt ex causis breuiter efficiētibus inequalitatē pulsus. Repletio quidem stomachi q̄ ab ea cōpatiuntur partes pectorales & tā pulmo q̄z cor inde prohibent affectionē suoz motus & influxus. Tristicia vero q̄ fluctuare facit animū nūc ad latus desperationis nūc ad tolerantiā malorum: nunc ad repellendū tristiciē cās. Cogitatio aūt in aliquo ꝓp diuersionē caloris & spūum a mēbris vitalibus cum diuersitate plurima sm gradus fortitudinis cogitationuz. Sexto dicit q̄ si malus humor in stomacho fuerit non cessauit diuersitas in pulsu quādiu illic manserit. imo forsan tremor cordis oriet inde: & pulsus tremulus efficiet: maxime si talis humor fuerit acutus mordax mobilis aut venenosus: vt cholera ꝓstina vel eruginosa vel melancholia adusta acris: aut fuerit multus grossus grauis circa orificiū stomachi sicut in febre syncopali humorosa: cor. n. stomacho statim cōpatit: tū vicinitate situs: tū colligantia: tū acumine sensus stomachi marie eius orificij. ¶ Attende. 1. q̄ Pān nō agit hic de causis equalitatis pulsus sicut inequalitatis: q̄ sunt notorie ꝑ cās oppositē dispōnis hic assignatas. ¶ Attende scōo q̄ equalitas pulsus in bono melior est ꝙequalitate & equalitas in malo peior est inequalitate: & inequalitas i bono reprobatur & in malo laudat. Iurta illud egidij in lib. pulsuū. Juncta bono paritas bona sit: mala iuncta sinistro. Et trahit adiuncta cōpaginis emula somā. Imparitas reprobāda boni laudāda sinistri. Nā tibi ꝓpositis q̄ sunt optāda duobus. Elige qd̄ firū stabili bonitate moraī. Et tibi ꝓpositis que sunt fugienda duobus. Elige mobilius: fuge qd̄ constantius erat.

De partibus.

uersa est in putrefactione: sic q̄ alique suaz partiuz sunt putridiores alijs: vel incruditate sic q̄ alique suaz partium sint alijs crudiores & rebelliores digestioni: vel in maturatione seu digōne diformiter in ea facta vel fiente. Ex his. n. oibus diuersitatibus fit vt arteria sub diuersis sitibus digitis se offerat ad instar serre dentate. Scōa causa serrini pulsus est diuersitas arteriarum in duricie & mollicie suarum partium: ex hac. n. se offert digitorum tactui diuersimode quibuslibez partibus magis elevatis alijs minus ad modum serre. Tertia est apostema in mēbris neruosis sicut pleuresis. Tale enim neruosioz quodāmodo & durioꝛem operat arteriā: vt ait Gal. lib. de introdu. in pulsu ca. de pulsu pleureticoz. Unde fit vt arteria diuersimode moueat ad similitudinē serre. Et per talē pulsum discernit pleuresis a peripleumonia & apāte epatis in quibus vndosus solet esse pulsus. ¶ Attende primo q̄ Auer. 4. colliget cap. 19. sic assignat cās serrini pulsus. Sed serrini pulsus cause sunt virtutis debilitas: & est cōpositus ex debili & paruo: & in ipso sunt ptes anticipātes & post ponētes sicut in vndoso excepto q̄ in ipso siccitas magis est manifesta: & q̄ fit ex dē extēsione est serrinus pulsus appropriatus siccitati & rigiditati: & marie qñ est in mēbro neruoso: qd̄ est q̄ rigiditas fit plus ibi ꝓpter nervum: hec Auer. Raſ. quoq̄ de eo dicit. 10. alman. Pulsus quoq̄ qui serre assimilatur & serrinus dicitur est qui fit cum magnū apostema est in corpore & precipue si in membro fuerit nobili & neruoso: sicut est dispositio pleuresis qui fit in latere aut diafragmate. ¶ Attende secundo q̄ Egidius dicit hunc pulsum esse signum mortis ita metrificans. Corporis hoc pulsu fatalis serra vigorem. Amputat & vitam nubes letalis obumbrat.

Et serrini quidem &c. ¶ In hac parte. 10. dat Pān. tres causas serrini pulsus. Prima est diuersitas eius qd̄ in corpe vene est fusum. s. māe per arteriam diffuse: que vel di-

Bispulsantis vero &c. ¶ In hac parte. 11. dat Pān. tres cās pulsus bispulsantis. Prima est fortitudo pulsatilis virtutis sine qua nō videret posse geminari ictum pulsi: q̄z rediret in fistolem. Secūda causa est multa necessitas euentationis caloris. Mā cum gratia huius virtus hec moueat non geminaret ꝓcussionē: nisi necessitas vehemēs incūberet. Tertia est durities arterie: quare non obedit ei. i. non obedienter recipit illud qd̄ virtutes ipsi precipiunt. i. in ipsa efficere intendūt de diastole seu dilatatione vna vice: imo interrūpitur diastole ipsius ex rebellione arterie ꝓpter siccitatez. Et est sicut si aliqs volens incidere aliquid non posset vna percussione id facere ꝓpter inobedientiam huius qd̄ scinditur: nunc enim geminat ictuz vt prima percussio a secūda iuuet: & talis secūda percussio in pulsu precipue fit cum necessitas euentationis caloris subito augeat. ¶ Attende primo q̄ Raſ. 10. alman. assignans causas pulsus bispulsantis duas primas nunc dictas memorans de tertia silet. Dicit enim ibi. Pulsus quoq̄ qui dicit bispulsans inuenitur cum febulis calor est superfluus & superabūdans ex cuius multa necessitas incūbit pulsui in aeris attractione: & hoc est cū calor naturalis in vltimo inflāmatur: & virtus cum hoc est sana & precipue si secunda percussio maior fuerit: hec Rasis. ¶ Attende secundo q̄ Auer. 4. colliget ca. 19. non attribuit secūdam percussionē pulsus bispulsantis fortitudini virtutis: sed rigiditati nerui seu arterie qua ex se resilit. Ait enim ibi. Sed bis pulsantis causa hoc est martellum hec est organi duricies: quia agit sicut malleus super incudez que bis percutit: & secūda pulsatio per se est: hoc est propter rigiditatē nerui: hec ille. ¶ Attēde tertio q̄ pul us

Universidad de Sevilla

euentandum calorē in vna vice reiterat motū anteq̄ cōpleat primū motuz. Itē requirit ad hanc spēm pulsus inobediētia instrumēti pp sui duritiē: q; propter inobedientiā arterie nō pōt sufficienter euētare calorē in vna vice: z ideo bene dicit hic Auicē. q; natura in hoc pulsu est similis homini irato volēti incidere in vno ictu ligni totum vnū lignū: z non potēs facere hoc in vno ictu statim reiterat incisionē: ita etiam in ꝓposito cē. ¶ Ad rationē dicendū q; fortitudo est duplex. Quedaz est fortitudo simpliciter: z de tali nō intelligit hic Auicē. z de tali tu arguis: q; in tali fortitudine sufficienter euentatur calor i vna vice sine illa subita iteratione. Alia ē fortitudo non simplr sed aliqualis: z de hac loquitur hic: q; nisi ibi esset aliqualis fortitudo nō posset natura iterare motum cē.

a ¶ Et cauda cē. ¶ In ista parte ostēdit causas pulsus soricini. ¶ Sed aduertēdū ad intellectū littere q; cā quare in pulsu soricino est cā cōpositiua est duplex. Una est: q; pulsus incipit a magno z tendit ad paruum aliquando econuerso. modo inquantuz est in eo diminutio est ibi debilitas in virtute. Item etiam inquantum natura non potest seruare eundem ordinez in percussione: non tamen est in eo debilitas in fine: z vltimata vt dicit z bene: z hoc q; ibi augmentum in principio vel in fine: q; hoc est de ratione eius.

¶ Sed tu dices vī q; male dicat q; ille q; manet in dispōne vna magis significat debilitatē: nam videt hoc contradicere ei qđ dicit in fine q; exterior ex eis est causa finitiua: postea minus mala est causa māsiua: ergo ille q; est cauda finitiua significat magis vltimatā debilitatē. ¶ Dicendū q; duplex est cauda soricina. s. simplex z cōposita. cōposita cauda aūt est duplex: q; quedā incipit a magno z vadit ad paruū z redit ad magnū: quedaz aūt econuersio: z de istis satis habitū est supra. Alia est simplex z hec est duplex: nam quedā est que procedit ex magno pulsu ad paruū z permanet in dispōne vna. s. in paruitate eius: z hec dicit mansiua. alia est que incipit a paruo z semper vadit minuēdo quousq; moriī: z hec dicit finitiua: q; adducit ad finem z mortē. modo dicit Auic. q; ista que dicitur finitiua est deterior omnibus aliis: q; illa fit in vltimo defectu virtutis: alia vero que dicitur mansiua est minus mala q; non mutatur ad peius: sed reditiua est minus mala istis: q; in reditiua licet pulsus inceperit a magno z iuerit versus paruum: tamen redit postea ad magnum: z hoc est q; virtus non est ita oppressa dispositione inaturali sicut est in mansiua: q; significatur maior oppressio nature a morbo. Nam sicut apparet. 2. prouer. paritas in malo est peior q̄s diuersitas: z ideo mansiua est peior q̄s reditiua. ¶ Ad rationes dicenduz q; ille qui permanet in eadem dispositione est peior comparando reditiuū ad nō redituuz: z hoc est verū. inferius autem cōparat pessimū absolute. s. finitiuū ad alias caudas soricinas: z hoc est verum q; est pessimum: quare non contradicit.

b ¶ Cadentis cē. ¶ Hic ponit cās pulsus cadētis in medio z ponit causas cōtentiuas istius pulsus. ¶ Iurta qđ notandū q; pulsus cadēs in medio dicitur ille in quo expectatur motus z venit quies z sub hoc comprehendit gazelaus: q; sicut in bispulsante expectatur quies z venit motus: ita in cadēte in medio expectatur motus z intercidit ibi quies. Causa autem huius pulsus ē dupler. aut q; virtus est debilis z lassa non potens cōtinuare motū de fine in motu z interrūpit a quiete intermedia. aut q; calor naturalis distrahitur a suo motu ab aliqua causa exteriori: ita q; subito veniens ad qđ aia z natura subito redeunt. ¶ Et spasmosi[c] quidem pulsus causa sunt motus nō naturales in virtute: aut malitia in essentia instrumenti. ¶ Pulsus[d] autem tremulus procedit ex fortitudine z instro duro z necessitate fortis. Sine istis enim non prouenit tremor.

tunc accidit quies postea redit z facit motum.

c ¶ Et spasmosi cē. ¶ In ista parte determinat de cā pulsus spasmosi. ¶ Sed modo notādū q; pulsus spasmosus est ille in quo pcipit contrahi arteria in suo motu versus suū principiū: sicut cōtrahitur membrū in spasmo z huiusmodi ponit duas causas: quarum vna se tenet ex parte caloris que mouetur motu simili spasmo. secunda se tenet ex parte arterie.

d ¶ Pulsus cē. ¶ In ista parte determinat causas pulsus tremuli. ¶ Sed dubitabit aliquis q; Aui. ponit. 3. causas pulsus tremuli. s. fortitudo: duricies instrūti: z necessitas multa: q; iste eedē fuerūt posite cause pulsus velocis: ergo non possunt esse cause pulsus tremuli q; diuersarū specieꝝ diuerse debent esse constitutiue differentie: vt patet in principio predicamentoꝝ Arist. ¶ Preterea male dicit q; in hoc pulsu debet esse virꝰ fortis: q; Auer. dicit. 4. colliget cōmē. 17. q; eius cā est virtus debilis. ¶ Preterea arguit ratione q; virtus debeat esse debilis in hoc pulsu: q; si virtus esset fortis: tūc teneret membrū firū z firmum. cum ergo hoc non faciat relingtur q; sit debilis. ¶ In opposituz est Aui. ¶ Dicendū ad pulsum tremulū requiruntur illa. 3. que ponit h Auic. s. virtus fortis cē. ¶ Iurta qđ notanduz q; tremulus differt a spasmo in hoc: q; in pulsu tremulo apparet maior diuersitas in situ partiū arterie. s. quātū ad partes paruas ipsius q̄s in spasmo: sed in pulsu spasmoso sentit malus motus magis q̄s ad partes magnas arterie: ac si ab vno toto capite cōtraheretur versus aliud caput arterie. Dico ergo q; in pulsu tremulo regritur virtus fortis nō absolute: sed in se est fortis sed in respectu magni pōderis ipsaz oppriмētis est debilis: q; ipsum non potest sufficiēter eleuare ꝓpter inobedientiam arterie sub illo pondere tremit: z sicut verbi gratia si aliquis portitor fortis sit z habeat pōdus magnū super humeros

Iacobus

q; pulsus bis pulsans dupler reperit. Unus martellinus cuiꝰ pcussio scōa minor in ꝑma. Alter capizans cuius pcussio scōa maior est ꝑma. Et de capizante videnf debere intelligi cause bispulsantis assignate prius a principe z Rasi: z de martellino cā bispulsantis assignata ab Auer. Uerū Egidius inter cās capizātis nālis assignat debilitatē virtutis vitalis dicens. Si spēs talis geneſi dictāte resultet. Hoc signo vasis substātia dura rebellis. Aure vitalis vis imbecilla notat. Sensus hebes: sermo pceps: titubatio lingue. Que multis reuoluta modis vt vera moueret. Mētis conceptum mutilata voce resoluit. Consequenter assignat cās z signa pulsus capizantis non nālis dicens. Si capunus erit sine lege vel ordine pulsus. In cā est mixtura mali diuersa dicta. Dissona materies resolutio multa vaporis. Martellini vero pulsus significationez sic meminit. In febre continua martellino dominante. Laumate febrili cordis expascitur humor.

Soricini vero cē. ¶ In hac parte. 12. dicit primo q; cā pulsus soricini qñq; est debilis virtꝰ que de statu laboris seu fatigationis ad quietez procedit vt in cauda soricis augmentatiua: cuius percussiones gradatim augentur. Et aliquando est debilis virtus de statu quietis ad laborem procedens vt in cauda soricis finitiua: cuius percussiones gradatim diminuuntur. Scōo dicit q; ille q; permanet in vna dispōne debilitatis: postq̄ processit de quiete ad laborem: plus significat debilitatez virtutis pulsatilis q̄s ille qui redit vel qui hz aliquas ex pcussionibus suis debiles z aliquas fortes. Tertio dicit q; cauda soricina z pulsus ei similis. s. cuius alique pcussiones sunt debiles alie fortes sine gradatione plus significant fortitudinez aliquā z q; debilitas virtutis non est extrema vel in fine diminutionis z paruitatis q̄s pulsus permanens in eadem debilitate: cum in cauda soricis z pulsu sibi simili sint percussiones alique fortes imixte debilibus quas sine fortitudine virtutis non est possibile fieri. Quarto dicit q; exterior caudarum soricis est finitiua seu finiens in extremā debilitatem: q; significat casum virtutis z mortem proximā. Et post eā in malitia est cā soricis permanens in aliquo gradu debilitatis: significat. n: perseverantiā virtutis in debilitate sine reditu ad melius. Et minus mala est cauda soricis reditiua: q; significat nām resumere vires. Eiusdem fere sententie meminit Raſ. 10. alman. dicens. Pulsus autez qui continue minuitur z debilitatur quem etiam caudam vocauimus soricinam fit cū virtus debilitatur z cadit: ideoq; eius malicia erit ſm paruitatem z debilitatem. Quod si ad fortitudinem reuersus fuerit z magnitudinem iam virtutem redijsse significabit. Quod si ſm vnam remanserit mensuram nec ad magnitudinem suam redierit ab eo in quo steterat aliquomodo fuerit diminutus qnodammodo eo erit melior qui minuitur vsq; quo occultetur z non appareat sensui: iste enim naturam separatam fore z succubuisse demonstrat.

Cadentis autem cē. ¶ In hac. 13. parte reddit duas causas pulsus cadentis in medio. Prīa est fatigatio z defectus seu debilitas tanta virtutis pulsatilis q; non sufficit complere diastolem quā incepit. Secunda est accidens repente superueniens ad quod. i. propter quod anima. i. virtus sensitiua vel intellectiua z natura. i. virtus pulsatiua redeunt ad sua principia relicto regimine exteriorꝝ mēbroꝝ z tale accidens est sicut terror vel imaginatio alicuius horribilis vel extasis seu raptus aīe rōnalis in contemplationē talis z tantus q; subtrahit ad ꝺs vel suspendit opera virtutū inferioꝝ. ¶ Attēde q; pulsus cadens in medio dupliciter dī. Uno mō accessationē habente qui tunc cadit z cessat cum est in medio sue diastoles: nec perficit eam z ita capitur in isto passu. Aliomō de illo qui suam perficit diastolem z tempore illo quo quiescere deberet iterū efficit aliaz diastolem: z ita capit parte nona capituli terty summe presentis que pars incipit. Et ex eis sunt quie-

Et spasmosi quidem cē. ¶ In hac parte. 14. dat duas causas spasmosi pulsus. Prima est motus nō naturales in virtute. s. passiones aie aut cordis vehementes z impetuose quibus arterie versus cor trahūtur vt ad suuz fontem siue principium. Scōa est malitia in essentia instrumenti. s. in substātia arterie que potest esse dupler: vel ariditas supflua qua contrahitur arteria sicut neruus in spasmo de inanitione: vel supabundans repletio ex humoribus imbibitis in substantia arterie quibus distenditur vt neruus in spasmo de repletione. Et iurta hanc duplicem arterie malitiā inuenitur dupler pulsus spasmosus vnus vacuus vt in ethica z ptisi: de quo ait Egidius in de pulsibus. Spasmosus vacuus tensi q; more rigescit. Funiculi ptisicis famulatur z extenuatis. Corporis humorem sorbet expascit inanit. Aliue plenus de quo idez consequenter ait. Plenior occurrit species spasmosa: replentur. Organa: reumaticus nervis infunditur humor. Lesaq; motiuo viduantur membra vigore.

¶ Pulsus autem cē.) ¶ In hac parte. 15. tangit tres causas tremuli pulsus. Prima est fortitudo virtutis oppresse tamē humoꝝ multitudine. Secūda est duricies instrumēti. s. arterie qua resistit libere dilatationi sicut oppressio neruoruz non sinit eos libere moueri motu volūtario: sed tremorem inducit. Tertia est necessitas fortis euentationis caloris: gratia cuius virtus pulsatilis cum quadam cōcussione ꝓpter resistentiā durities fortiter arteriam impellere nitif. Mā sine his causis nō prouenit tremor in motu pulsus: vt ait hic Pain. ¶ Attende q; Auer. cōtradicit principi quo ad primaz causam tremuli pulsus. Ait enim. 4. colliz. ca. 19. Et causa tremuli debilitas est virtutis. Et id hz apparētiā: sicut enim in volūtario motu tremor fieri solet a debilitate virtutis motiue volūtarie non valētis ex toto resistere ꝓpie gravitati mēbroꝝ: sic in motu pulsus videtur tremor debere fieri ex debilitate virtutis pulsatilis. Et pro concordia dici pōt q; in pulsu tremulo virtus est de se fortis: sed q; oppressa est humoꝝ multitudine z pp id nequit libere exire in actum: dici pōt inde debilis. Uel dic q; tremulus pulsus dupliciter fit. Uno modo ex resolutione virtutis pulsatilis seu spirituū deferentium eam: sicut tremor in motu voluntario quandoq; fit ex resolutione virtutis motiue voluntarie. Alio modo ex multitudine humoꝝ prohibente liberam executionē sui actus sicut tremor in motu volūtario ex humoꝝ repletione. Primi pulsus tremuli cā est virtutis pulsatilis debilitas: vt ait Auer. z secundi fortitudo sicut dicit hic Pain. Raſ. ero. 10. almā. dans causas tremuli pulsus ō fortitudine virtutis aut debilitate velut de cā eius nō facit mentionē. Dicit enim ibidē. Tremulus iterū vltimam significat caliditatē: z q; virtus humoribus sit onerata: aut q; apostema sit ibi: aut oppilatio que diastolem prohibeat.

Undosi autem cē. ¶ In hac parte. 16. dat duas causas vndosi pulsus. Prima est debilitas virtutis pulsatilis qua reddit impotens simul eleuare totā arteriam in diastolem eleuat ergo partē post partē paulatim z paulatiz sicut ventus vndas maris: ꝓpterea is pulsus similat vndis z vndosus dicit. Instabit aliquis: q; pulsus vndosus est magnus: z per hoc differt a vermiculari. Iurta illud Sal. lib. de tactu pulsus ca. 3. Uermicularis quidē est qui tāq̄ vermis estimatur arrepere in arteria: z ita repetitur arteria quidē aduenire sicut fluctuans: nec in vno tēpore distenditur tota verūtamen si fiat cū magnitudine pulsus appellat fluctuans absolute: z si cum paruitate pulsus vermiculosus appellat. Sed magnus pulsus non fit nisi a virtute forti vt premissum est. Dic q; virtus in pulsu vndoso comparatione ad virtutem que facit vermicularē est fortis: sed comparatione ad illā que facit naturalem est debilis. Uel dic q; in pulsu vndoso virtus est partiz fortis partiz debi-

De partibus.

tem hīs z cadens in medio z istius cause sunt fere similes causis capizantis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝛ dato ꝙ ipse in se sit fortis: ꝙ aliter non posset pondus portare qđ sit magnum adeo ꝙ nullius ꝛbilis ipsum portabit tñ est ꝛbilis respectu ponderis ꝛ tremit sub eo. ita est in ꝓpositio: ꝙ nisi virtus esset fortis in se non faceret pulsuz: ꝙ est aggranata multum: tamẽ illius grauaminis respectu tremit ꝛ est ꝛbilis. ¶ Et tunc ad primam rationem dicendum ꝙ iste cause ponite fuerunt supra cause pulsus velocis absolute: sed ad tremoꝝ requiritur forte maior necessitas vel maior fortitudo virtutis q̃z in veloci. ¶ Ad secundum dicẽdum ꝙ non intelligit hic Auicen. ꝙ sit fortis respectu ponderis: sed ꝛbilis: ꝛ sic intelligit Auer. scilicz ꝙ sit fortis in se: ꝛ ideo dicebat Auer. ꝙ in pulsu tremulo non requiritur virtus ꝛbilis simpliciter: ꝛ sic ad istud.

a ¶ Undosi autem ꝛc̃.

¶ In parte ista ponit causas pulsus vndosi contentiuas.

¶ Sed tu dices non videtur ꝙ hmõi cause sint due sed vna: ꝙ Auer. ponit in suo. 4. colliget. capi. 17. tãtum vnaz. s. virtutẽ ꝛbilẽ.

¶ Dicẽdum ꝙ pulsus vndosus est duplex. s. perfecte vndosus ꝛ nõ perfecte. modo ad perfecte vndosum requirunt iste due cãe. s. virtus ꝛbilis: ꝙ si esset fortis faceret motũ vniformẽ ꝛ lenitas arterie ꝛ sic intelligit hic: sed aliq̃n altera istaz causarũ est sufficiẽs. ꝛ hoc modo intellexit Auer. ꝙ reposuit lenitatẽ arterie sub virtute ꝛbili. primo modo intelligit Auicen. ꝛ secundo modo intelligit Auer.

¶ Notãduz etiam ꝙ pulsus vndosus potest fieri ex egritudine mollificãte arterias vt ex lythargia apoplexia vel paralysi sicut durus põt fieri ꝓp apostema calidũ in mẽbro pãniculoso in quo peruenit nocumẽtũ vsq; ad originẽ arteriarũ. b ¶ Et vermiculosi ꝛc̃. ¶ Micponit causas cõtẽtiuas vermiculosi ꝛ formicãtis simul. ¶ Juxta qđ notandũ ꝙ isti duo pulsus differũt ab vndoso. nã omnes isti 3. cõmunicant in ꝛbilitate virtutis: sed differũt in gradu ꝛbilitatis: sed vndosus fit a virtute ꝛbili. vermiculosus a ꝛbilioꝛi. formicans autem a ꝛbilissima vt in appropinquantibus morti.

¶ Undosi autẽ[a] est cum eius causa existit virtutis debilitas ſm plurimũ ꝛ non põt fieri diastoles nisi paulatim ꝛ paulatim. Et est etiã cũ instrũẽti lenitas eius cã existit: lz virtus non sit valde debilis. Instrm nãq; molle ꝛ humidũ concussionẽ ꝛ motuz non recipit que in vnãquãq; penetrent par. ẽ quẽ admoduz siccum qđ est durum recipit: qm̃ siccitas cõcussioni est apta ꝛ tremori. Et duri quidez sicci finis sui ꝑncipij motu mouetur: mollis vero humidi partem possibile est moueri ꝛ aliam partẽ motu ipsius non pati ꝓpter ea ꝙ cito recipit separationem ꝛ flexionẽ ꝛ diuersitatẽ in figura. ¶ Et vermiculosi[b] quidem pulsus ꝛ formicantis causa est fortis debilitas: ita vt tarditas ꝛ spissitudo ꝛ diuersitas in partibus pulsus cõiunganꝝ: quoniam virtus instrm in vna hora dilatare nõ valet sed paulatiz ꝛ paulatim. ¶ Causa[c] aũt pulsus mali ponderis si pulsus quidẽ fuerit i dispõnibus tẽporis quietis est augmẽtum necessitatis. Et si i in dispõnibus tẽporis motus fuerit est augmentũ debilitatis: aut necessitatis priuatio: sed pulsus tẽporis motus ꝓpter velocitatẽ diastoles alius est ab hoc. Et cause quidem pleni ꝛ vacui ꝛ calidi ꝛ frigidi elenati sursum ꝛ sumersi inferius manifeste sunt.

c ¶ Causa autẽ ꝛc̃. ¶ Juxta qđ notãduz sicut apparet ꝑr Auer. 4. colliget. c. 17. pulsus mali ꝛ boni põderis attẽdit in ꝓportione q̃ttuoꝛ tẽpoꝝ mẽsurantiũ duplicẽ motũ qui est diastoles ꝛ systoles ꝛ duplicẽ getẽ. s. que est post systolẽ: ita ꝙ hoc genus pulsuũ fit cõparatione ꝛ ꝓportione tẽporis motus ad tẽpus getis: ꝛ tẽpus motus diastoles ad systolez: ꝛ quietis q̃ est post diastolem ad quietem que est post systolẽ hoc intellecto dicit Auic. ꝙ tũc est malum pondus ꝛ mala ꝓportio in pulsu cuz necessitas est augmẽtata in tempore quietis magis q̃z in tẽpore motus diastoles: ꝙ tũc fiet quies brevis valde ꝛ per ꝓns pulsus spissus: ita ꝙ tps quietis est breuius q̃z tempus motus. similr si est econuerso. s. ꝙ tẽpus motus sit breue ꝛ tẽpus quietis longuz: ꝛ tunc est malum pondus: ꝙ fit a virtute ꝛbili que nõ potest sustinere magnum motũ ꝓpter priuationem necessitatis que non requirit multam extensionem. Alia est ꝓportio vnius motus ad alium vt quãdo diastoles est velocioꝛ q̃z systoles vel ecõuerso: ꝛ istas tres diuersitates hic innuit.

Jacobus

lis: ꝙ ipse est diuersus in magnitudine ꝛ paruitate. Scõa cã pulsus vndosi est instrumenti lenitas. s. arterie mollities quãuis virtus pulsans non sit valde ꝛbilis. Et id ꝓbat princeps duabus rõnibus. Prima est ꝙ instrm molle ꝛ humidũ non recipit ꝓcussionem ꝛ motuz ꝑnetrantes in vnãquãq; sui partẽ sicut instrm siccum ꝛ durũ: ꝙ siccitas ꝛ se apta est ꝓcussioni ꝛ tremori. Exempli gra si vis leuare lanceam longitudinis ꝛcẽ ꝑdum vel aridam virgulã: leuata vna extremitatũ eius statim tota lancea vel virga leuabit: ꝛ si ꝓcesseris vnã extremitatũ eius tota illico ꝓcutietur ꝓp fortem coherentiã partiũ in siccis ꝛ duris corꝑibus: sed si volueris leuare vel ꝓcutere chordaz vel telam vel pãnum similis longitudinis mota vel ꝓcussa vna eius parte non ilico simul mouebunt aut cõcutientur oẽs alie partes ꝓp ꝛbilem chorentiam partiũ adinuicem: ita in arteriis si molles ꝛ humide fuerint sue partes poterunt vna post aliã successionẽ moueri ad similitudinem vndarũ: sed si sicce fuerint ꝛ dure vna mota mouebunt reliquę statim.

¶ Sed instabit aliqs contra illud siccitas ꝓcussioni est apta ꝛ tremori: ꝙ videmus boles humidoꝝ neruoꝝ magis tremulos his qbus nerui duri sunt ꝛ sicci vt flegmaticos cholericis ꝛ pueros iuuenibus. Dic ꝙ siccitas ꝛ duricies in mouente non sunt cã tremoris ꝛ ꝓcussionis: sed in mobili sunt cã quare mota ꝛ cõcussa vna partiũ eius alie statiz mouenꝝ ꝛ ꝓcutiuntur ꝛ id intendit hic princeps. Scõa rõ est ꝙ finis duri ꝛ sicci mouek motu sui principii: ita ꝙ mota prima eius parte statim ꝛ ex eodẽ motu mouetur extrema sicut mõ ꝛclaratuz est in lancea ꝛ virga. Sed possibile est vnã partem mollis ꝛ humidi moueri: ꝛ aliam non pati aut moueri ꝓp motum ejus: ꝙ molle humiduz faciliter ꝛ cito recipit separationem seu elongationẽ vnius suaꝝ partium ab alia ꝛ flexionem seu plicationez diuersam in figura ꝛ situ suarum partiũ. ¶ Attende ꝙ pulsus vndosus reperiri solet in balneatis ꝛ ebriosis ꝛ superflue humectatis. Juxta illud Raſ. 10. alman. Fluctuans aũt inuenitur cũ aliquis balneatur aut bibit vinum: aut ꝓtingit ex his oĩbus que corpus mollesaciũt: paucis quoq; vicibus sentiẽ in hydropisi ꝛ lethargia ꝛ pleuresi ꝛ peripneumonia ꝛ asmate ꝛ paralysi ꝛ apoplexia: in febribus autem significat sudorem: hec Rasis. De isto pulsu dicit Auer. 4. colliget ca. 18. Et vndosi pulsus causa est virtutis ꝛbilitas cum ꝛgani mollicie: ꝛ frequentia sua est sicut si virtus partem membri super aliã aggregat: ita vt iste motus motui vndarum maris assimiletur qui ex multis compositus est motibus. Et ꝛ eius significatis dicit. Egidius. Inde probes subitum mentis corꝺisq; tumultum. Sanguinis vndantis turbato corꝑe motum.

Et vermiculosi ꝛc.

¶ In hac. 17. parte dicit princeps ꝙ causa pulsuum vermiculosi ꝛ formicantis est debilitas vehemẽs pulsatilis virtutis quare simul fiunt isti pulsus tardi frequentes ꝛ inequales in suis partibus. Tardi quidem ꝙ virtus adeo ꝛbilis nõ sufficit mouere arteriam motu veloci etiam si necessitas cuentationis caloris exigat: frequentes aũt quatinus iteratione crebra ꝓcussionum suppleak qđ ꝛ est ꝛ magnitudine ꝛ velocitate. Inequales vero in suis partibus: ꝙ virtus pulsans non valet arteriam totam simul eadem hora mouere: sed partez post partẽ paulatim mouet. De causis horum pulsuum dicit Raſ. 10. alman. Vermiculosus vero pulsus fit cum fortitudo succumbit: ꝛ non omnino: sed formicans inuenitur cum virtus omnino cadit ꝛ mors est ꝓpinqua. Et Auerroys quarto colliget capi. 18. postq̃ ꝛdit causas vndosi pulsus ꝛ causis istorum dicit. Et vermiculosi pulsus cause istius similes sunt: ꝛbiliores tamen sunt: ꝛ similiter formicantis: tamen ꝛ ipso ꝛ vndoso ꝛbilior est: propterea dictum est ꝙ non fit formicans nisi vermiculosus ꝓcedat. Egidius vero ꝛ significatis ꝛ causis istorum pulsuuz sic metrite scripsit. Sunt gemini pulsus formicans vermiculosus. Istius potius in febribus ꝛ peracutis. ¶ Mortis precones fidi recoluntq; sepulcrũ. In febre formicans plus vermiculante ꝛrendus. Nec redit ad melius: sed vitam morte soporat. Sepius has species excepto caumate febris. Non vigente necis discrimine syncopis infert.

Causa autem ꝛc.

¶ In hac parte. 18. dicit primo ꝙ si pulsus mali ponderis fuerit in dispõnibus tẽporis quietis causa ipsius est augmentatio necessitatis cuentationis caloris. ¶ Attẽde ꝙ pulsus mali põderis in dispõnibus tẽporis quietis dupliciter intelligi potest. Uno mõ ꝙ in eo veniat motus tẽpore quo ꝛbet esse quies. Alio mõ ꝙ tempus quietis abbreuiek comparatione mensure qua ꝛbet habere respectu tẽporis motus. Et vtroq; modo significat augmentũ necessitatis cuẽtationis caloris vel ut causam eius: nõ enim festinat motus neq; minuik quies nisi vt calor cuentek ꝛ a fumis ac vaporibus emũdek. Scõo dicit ꝙ si pulsus mali ponderis fuerit in dispõnibus tẽporis motus sic ꝙ tps mot⁹ abbreuiek vel superueniat quies tpe ꝛbito motui: causa ipsius est augmẽtũ ꝛbilitatis virtutis pulsatilis: aut priuatio necessitatis cuẽtationis caloris. Nõ enim minuik tẽpus motus vel anticipat quies nisi vel ꝙ virtus pre sua ꝛbilitate nõ sufficit perficere motum: vel ꝙ nõ adest necessitas plurima cuẽtationis gratia cuius motum perficiat. Tertio dicit ꝙ pulsus tpis motus propter velocitatem diastoles. i. pulsus qui attenditur ex tẽpore motus in velocitate sue diastoles. scilicet pulsus velox est aliud ab hoc vz a pulsu mali põderis in dispõnibus tpis motus: ꝙ velocitas in pulsu veloci attendik penes cõparationẽ ad pulsum naturalẽ: sed in pulsu mali ponderis in dispositionib⁹ tẽporis motus attendik penes cõparationẽ sue diastoles ad eius systolez ꝛ quietẽ. Item in velocesemper arteria breuioꝛi tpe eleuak: ꝛ citius cõplet suam diastolem q̃z in tẽperamento: sed in isto pulsu mali ponderis id non est necesse. De significatis aũt pulsus mali ponderis ita scripsit Raſ. 10. alman. Pulsus itidem qui extra pondus inuenik mutationẽ que cõtingit ſm etatuz naturã: in quibus illud pondus ꝓprie inuenitur ad qđ fuit facta mutatio significat. Quapropter si pulsus mutatus fuerit ad põdus qđ est remotũ ab eo magnam ꝛmõstrat mutationẽ ꝛ ecõuerso: qm̃ si mutatio facta fuerit ad pondus qđ est ei vicinũ paruam significat mutationẽ. Aliter aũt scripsit Auer. significationes ꝛ cãs pulsus mali põderis. 4. colliz. c. 18. dicens. Sed genus susceptũ a ꝓportione quattuoꝛ tẽpoꝝ pulsus est: qꝛ eoꝝ exitus a via naturali est vt motus dilatationis sit maioris cõparationis. i. quãtitatis ad motũ cõstrictionis q̃z ꝛceat: ꝛ est vt maior sit necessitas inspirationis q̃z respirationis. Et qñ motus cõstrictionis erit maioris comparationis ad motũ dilatationis ꝛbito: tũc fortis necessitas erit ad euapotandũ vaporẽ fumosum. Et qñ quies erit minoris cõparationis debito ad motum tunc erit hoc ꝓp debilitatẽ virtutis cũ multa inspirãdi necessitate. Et similr permutatio duarũ adinuicem quietũ est sicut ꝑmutatio cõparationis duoꝝ motuum: hoc est motus dilatationis ꝛ constrictionis: hec Auer.

Et causę quidem ꝛc.

¶ In hac parte. 19. dicit ꝙ cãe pulsuuz pleni ꝛ vacui ꝛ calidi ꝛ frigidi ꝛ alti ꝛ bassi, sunt notorie. ¶ Manifestũ enim est ꝙ ꝛmoderata repletio arterie est cã pleni pulsus: ꝛ inanitio nimia eius est cã vacui: ꝛ caliditas arterie excedẽs est cã calidi: ꝛ frigiditas frigidi: ꝛ fortitudo pulsatilis virtutis cum multitudine caloris egentis refrigerio plurimo ꝛ obedientia instrumẽti sunt cause alti: ꝛ contrarie bassi. ¶ Attende primo ꝙ significata pulsuũ pleni ꝛ vacui sic memorat Raſ. 10. almã. Pulsus autẽ plenus sanguinis ꝛ vaporis humidi abundantiã in corꝑe significat vacuus vero huius inuit contrariũ. Et Egidius sic. Copia spirituum per plenum plena notaſ. Sanguinis ingluuies vberrima vasa replentis. In vacuo vene fituunt vegetabilis aure. Utis absorpta perit vini fons sanguinis aret. Quem bibit ariditas peregrini lima caloris. ¶ Attẽde secũdo ꝙ significationem calidi pulsus sic meminit Raſ. ibi. In arteria cũ tangiſ si calor ſpfluus ꝛ manifestus maioꝛ q̃z in aliis sentiſ locis que ei vicinanꝝ cordis cõplexionez iaz calefactã fore significat: qđ in habẽtibus ethicã vel ptisim cõtingit: ꝛ fortasis portendit syncopim. Et Egidius sic. At calidus cuius mordar pũctura perurit. Cõtinue digitos iuder est febris acute. Si calidus digitos interuallariter vrat. Interuallaris atq; inducioſa notaſ. Est ethice testis calidus vacuo sociatus. Spiritum probat occasum viteq; lucernaz. Decat: ꝛ extinguit gelidus spiramina coꝛdis. ¶ Attende tertio ꝙ Raſ. 10. almanso. sic tetigit significationez alti pulsus. Eleuatus quoq; caloris ꝛ fortitudinis sequitur augmentum. Et Egidius sic. Ut rata pars eius magno cõcordat apertus. Sed pulsus bassi tam naturalis q̃z aduẽticij sic cõmemoꝛant. Qui latet occultus nimis in centro reuolutus. Degeneri natura regit quẽ ꝛuia motu. Claudit conceptus animi secreta sigillat. Pauperat inati regimen vitale caloris. Ozgana spirituũ signat minus apta moueri. Qui latet enormis geniq; carectere fracto. Spiritus atq; vigoꝛ breuis est animusq; pusillus. Mergitur in centro nec post parat inde regressum. Tendit in eclypsim querens subuertere phisim.

¶ Be

De partibus.

¶ De pulsibus etatum ⁊ masculorum ⁊ feminarum. Cap'm. 7.

Masculorũ pulsus ⁊c.

¶ Postq̃ Aui. determinauit de causis cõtentiuis pulsuũ que ingrediunt essentiã pulsus: hic determinat de causis nõ cõtentiuis pulsuũ. s. que nõ ingrediunt cõstitutionẽ pulsus: ⁊ a talibus nõ recedet immediate permutatio pulsus: sed mediate solũ. s. inquantũ permutant virtutẽ vel necessitatẽ vel instrm a quibus recedet esse pulsus: ⁊ q̃ istarũ causarũ cõtentiuarũ quedam sunt naturales ⁊ quedã non naturales ⁊ quedaz contra naturã: ideo tria facit. Primo determinat de causis naturalibus ⁊ eis annexis. Secũdo de causis pulsus non naturalibus. ibi (In vere quidez.) Tertio de his que sunt res cõtra nãz. ibi (Dolor autem mutat pulsum.) Vel aliter posset diuidi sm diuisionẽ causarũ quã supra posuit Aui. q̃ causarũ nõ cõtentiuarũ quedã sunt permutantes impermutabiles: ⁊ quedã permutantes absolute separabiles. Et ideo primo determinat de causis permutantibus nõ separabilibus. Secũdo de separabilibus permutãtibus absolute. ibi (In vere quidẽ.) Utraq; diuisio est bona. Prima in duas. Primo determinat de causis que sunt naturales annexe rebus naturalibus q̃ sunt sexus ⁊ etas. Secũdo de causis que sunt res naturales sicut est complexio: ita q̃ ostẽdit qualis pulsus cõpetat cuilibet cõplexioni. ibi (Pulsus calide complexionis.) In primo ergo capitulo intẽdit ostẽdere qualis pulsus est cõueniens cuilibet sexui ⁊ cuilibet etati. Primo ostendit primũ. Secũdo secũdum. ibi (Puerorum vero pulsus.) ¶ Iurta primã partẽ notandũ q̃ sicut extrahit ex dictis. S. in cõmen. pulsuum. ter. ⁊ cõmen. primo vnde Auicẽ. hoc accepit. dicit q̃ hoc aduerbium valde. non est aliter q̃ ad vtrũq; adiectuum: ideo q̃ pulsus masculorum non solũ est maior ⁊ fortior q̃ in feminis: sed valde maior ⁊ valde fortior. Et ratio huius est: q̃ cause pulsus magni ⁊ fortis valde superãt in masculis magis q̃ in feminis. scilicet fortitudo virtutis: obedientia instrumẽti: ⁊ necessitas. ¶ Secundo notandũ q̃ hoc qd̃ dicit (sm plurimum.) potest exponi dupliciter. Uno modo q̃ referat ad ly rarior: ⁊ tũc est sensus q̃ pulsus masculorum est rarior pulsu mulierum ⁊ est tardior sm plurimum. i. magis est rarus q̃ sit tardus ita q̃ fiat comparatio inter tardum ⁊ rarum. Alio modo q̃ referatur ad totum qd̃ supra dixit de pulsu masculorũ. vt sit sensus q̃ sm plurimum. i. in pluribus viris est hoc verum q̃ pulsus masculorũ sunt valde maiores q̃z pulsus mulierum: ⁊ sic exponendo dicemus q̃ dicit hic: q̃ non est inconueniens q̃ aliquando accidat contrarium vt q̃ in aliqua muliere sit pulsus maior ⁊ fortior ⁊c. q̃z in aliquo viro. ⁊ vtraq; expositio est vera: ⁊ sm mentez Gal. de pulsibus ter. cõmen. primi. ¶ Tertio notandum. ibi (Et omnes quidez pulsus.) vult probare q̃ dixit quod pulsus masculorum est multo tardior ⁊ rarior pulsu mulierum. Naz omnis pulsus in quo est constantia virtutis si est spissus necessario sequitur q̃ sit velox: q̃ spissitudo cum fortitudine virtutis est posterius ⁊ velocitas est prius: esse autem posterius presupponit esse prius. Q̃ autem velocitas sit prius q̃z spissitudo apparet: q̃ maior necessitas requiritur ad spissitudinem q̃z ad velocitatem: q̃ quando virtus est fortis ⁊ necessitas sufficiens pulsus magnus si est obediens instrumentum ⁊ augmentata necessitate fit velox ⁊ spissus. nunc autem posita maiori necessitate ponitur minor que includitur in ipsa: ⁊ ideo sequitur si est pulsus spissus: ergo velox presupposita constantia virtutis alias non: sed non sequitur econuerso: scilicet si est velox: ergo spissus quia non sequitur si est prius ⁊ minimus: ergo est posterius ⁊ maius ⁊ sic est in veloci ⁊ spisso. ita est proportionaliter in oppositis istorum scilicet in tardo ⁊ raro. ⁊ ideo sicut sequitur pulsus spissus: ergo velox ⁊ non econuerso: ita sequitur est rarus: ergo tardus ⁊ non econuerso. ¶ Sed hic queritur ⁊ tribus. Primum est vtrum pulsus masculorum sit maior ⁊ fortior pulsu mulierũ. Scõm est vtrũ pulsus masculorũ sit tardior ⁊ rarior pulsu feminarũ. Tertiũ est ⁊ q̃stia quã facit Aui. s. si pulsus masculorum est tardior pulsu feminarum: ergo est rarior pulsus eorum.

¶ De primo probat q̃ pulsus mulierũ sit maior ⁊ fortior pulsu masculorum: q̃ ad sensum hoc videmus aliq̃n. Et arguit rõne: q̃ si est reperire mulierẽ in qua sit virtus fortior ⁊ necessitas maior ⁊ maior obediẽtia q̃z in aliquo viro erit pulsus maior ⁊ fortior in muliere illa q̃z in illo viro: sed hoc aliquãdo cõtingit reperiri: ergo ⁊c. Ma. patet: q̃ ille sunt cause pulsus magni ⁊ fortis vt supra apparuit. positis autẽ causis sufficientibus necesse ponitur effectus. mi. apparet: q̃ possibile est q̃ sit aliqua mulier cholerice cõplexionis que viuat in regione calida ⁊ vtatur regimine calido exercitiis ⁊ potest esse aliquis vir flegmaticus in regione frigida vtens regimine frigido ⁊ quiete. modo in illa muliere erit virtus fortior necessitas maior ⁊ melior obedientia instrumenti: quare ⁊c. ¶ In oppositum est Auicen.

¶ De secũdo queritur vtrũ pulsus masculorũ sit tardior ⁊ rarior pulsu feminarum. Arguit q̃ non: q̃ tarditas ⁊ raritas in pulsu fiunt a necessitate diminuta vt habitũ est prius: in illo ergo corpore in quo est necessitas addita non fit tardior ⁊ rarior pulsus: sed in corpore masculoruz est necessitas addita respectu corporis mulierũ. ergo ⁊c. ¶ In oppositum est Auicen.

¶ Tertio dubitatur de cõsequẽtia Aui. vtrũ sequatur q̃ pulsus masculorum est tardior pulsu feminarũ: ergo rarior. Non videt q̃ hoc sequat: q̃ tarditas insequitur necessitatem parum diminutã. raritas autẽ consequit necessitatem multum diminutaz. probatio: q̃ sicut se hz raritas ad tarditatẽ sic spissitudo se habet ad velocitatem. nunc aũt spissitudo insequitur maiorem necessitatez q̃z velocitas vt habitum est: ergo p oppositum raritas insequit magis diminutam necessitatẽ q̃z tarditas. modo sicut non sequit necessitas est pauca: ergo multa: sed ecõuerso: ita etiã non sequit est pulsus tardus: ergo rarus: sed ecõuerso: ergo est mala cõsequẽtia Aui. ¶ Dico primo q̃ pulsus masculorũ est valde maior ⁊ fortior pulsu mulierũ. ¶ Secũdo dico q̃ est tardior ⁊ rarior. ¶ Tertio dico q̃ cõsequẽtia Aui. est optima. ¶ Ratio primi patet ex his que dicit hic Aui. tamẽ cõplementũ illorũ dictorum ponit a. S. in commen. i. introductorii pulsus: q̃ cã magnitudinis ⁊ fortitudinis pulsus est fortitudo virtutis ⁊ necessitas augmẽtata: q̃ ergo virtus in viris est valde fortior q̃z in mulieribus ideo ⁊ pulsus etiã. ¶ Itẽ necessitas est maior valde in viris: q̃ simplr loquẽdo masculus est calidior q̃z femina vt declaratur in libro de natura puerorũ. nunc aũt multa necessitas iuuat ad pulsum magnũ. ¶ Item tertio cõcurrit obediẽtia instrũ: nunc autẽ talis obẽdientia est maior in viris q̃z in mulieribus vt dictũ est in cõmento introductorii pulsus: ⁊ hoc est vt dicit ibi: q̃ arteria non atterit a pinguedine in masculis sicut in feminis. Item nec a superfluitatibus: q̃ mulieres magis multiplicant pinguedinem ⁊ superfluitates q̃z viri quapropter nõ sic potest dilatari in mulieribus sicut in viris. Cum ergo oẽs iste. 3. cause magis reperiant in viris q̃z i mulieribus: ideo ⁊c. ¶ Ratio secũdi. s. quare pulsus est tardior ⁊ rarior in viris q̃z in mulieribus in quibus est velocior ⁊ spissior. nõ enim accidit hoc q̃ maior fit necessitas in feminis q̃z in viris: sed hoc est: q̃ vna ex causa tarditatis ⁊ raritatis pulsus est qũ calor sufficienter euentat per magnitudinẽ. sufficit magnitudo pulsus: ⁊ ideo non requirit velocitas nec spissitudo: q̃ natura non abũdat in superfluis: ⁊ q̃ in viris sufficienter euentatur calor: ideo non oportet vt recuperent per velocitatẽ ⁊ spissitudinẽ: quare ⁊c. ¶ Et notandũ q̃ sicut apparet per Gal. in cõmẽ. i. introductorii pulsus: licet sit pulsus in feminis spissior ⁊ velocior q̃z in viris. hoc est verum quãtũ ad vtrũq; motum. s. quantũ ad diastolẽ ⁊ quantũ ad systolem: ita q̃ iste differentie sunt magis intense in mulieribus q̃z in viris: tamen inter se differunt in mulieribus: q̃ systoles est velocior in eis q̃z diastoles: cuius ratio est: q̃ maior est necessitas mundificationis superfluitatũ in eis que fit per systolem q̃z sit necessitas euentationis caloris earum cum habeant calorẽ debilem. in viris autẽ accidit ecõuerso. ¶ Eristis vlterius põt accipi põdus in masculo ⁊ femina: q̃ in femina systoles dicit esse maior q̃z diastoles ꝓpter cãm dictã. Itez quies que est post diastolẽ dz esse brevissima: sed quies que est post systolem non debet esse sic brevis. in viris autem econuerso. tamen sm quã proportionem musicalem hoc sit ignoro nec autem Aui. hoc scivit Gal. aũt forte scivit ꝓpter longã experientiã: q̃ fuit magis expertus q̃z fuerit Auicen. ¶ Ratio aũt ꝓtie Auicẽ. p3: ꝓpter qõ notãdum q̃ sicut superius dicebat iste dñe pulsuũ possunt diuersificari ex duobus: aut a diuersitate necessitatis multe vel pauce: aut ex diuersitate virtutis sm fortem vel debilem: tunc dico q̃ quantum ad diuersitatez virtutis si presupponit virtus fortis: tunc sequitur si pulsus est spissus: ergo est velox ⁊ magnus: q̃ quãdo virtus est fortis: tunc prima differentia que pulsui aduenit est magnitudo secunda est velocitas: tertia est spissitudo. s. q̃n plus augetur virtus. sicut ergo ad cõsequens sequit añs ⁊ nõ econuerso: ita ad velocem sequit magnum ⁊ ad spissum sequit velox ⁊ magnum ⁊ non econuerso. si autem virtus esset debilis: tunc non sequitur est velox ergo magnus: quia potest esse velox ⁊ non est magnus: nec sequitur si est spissus ergo velox: quia poterit esse spissus ⁊ tamen nõ est magnus nec velox. scilicet quando necessitas est augmentata ⁊ virtus debilis. nam virtus fortis requiritur ad magnuz ⁊ velocem. Sed si hec diuersitas pulsus fuit a diuersitate necessitatis solum non sequitur: est spissus ergo velox vt dictuz est: q̃ maior necessitas requiritur ad faciendum pulsum velocem quando virtus non presupponitur fortis q̃z ad spissitudinem: ⁊ ideo non sequitur isto modo est pulsus spissus ergo velox: sed ecõuerso sic. ⁊ eodẽ modo est in oppositis istorum: q̃ sequitur: est rarus ergo tardus ⁊ non econuerso: q̃ quãdo incipit deficere virtus primo deficit pria differentia. s. magnitudo ⁊ fit velox ⁊ parvus postea quãdo magis deficit: tunc deficit velocitas ⁊ fit parvus ⁊ tardus ⁊ spissus. vltimo autem deficit spissitudo ⁊ fit parvus tardus ⁊ rarus. Sed si fiat a necessitate diminutio: secunda velocitas: tertia frequentia. Cum igitur natura communiter in suis operibus non faciat saltum: non transit ꝛc magno ad spissum sine medio velocis. Quarto infert corrolarium ex hac regula generali: scilicet q̃ sicut pulsus masculorum est tardior pulsu mulierum: ita est rarior: nisi enim rarior esset cum sua tarditate: sed frequens aut spissus: ⁊ virtus eorum fortis: tunc pulsus aliquis posset esse frequens ⁊ non velox perseverante virtute: quod est contra nunc datam regulam. ¶ Attende q̃ Gal. lib. de introducendis in pulsu ca. 17. sic breviter descripsit pulsum masculorum. Igitur viri quidẽ mulieribus sepius maiorem multo ⁊ vehementiorem similiter multo ⁊ tardiorem paruo ⁊ rariorem sufficienter habent pulsum. Raf. vero sic. 10. alman. Preterea dicemus q̃ pulsus virorum plerũq; inuenitur maior fortior ⁊ tardior ⁊ rarior pulsu mulierum. Superfluitas tamen magnitudinis ⁊ fortitudinis ipsius maria est ⁊ multum manifesta. Tarditatis autem superfluitas parua est. Raritatis vero multa inuenitur superfluitas: hec ille. Auer. sic. 4. colliget. ca. 19. Pulsus marium pulsu feminarum est maior ⁊ fortior. Et pulsus feminaruz minor est ⁊ debilior. Sed est velocior eo q̃ velocitas est eis loco fortitudinis. Et vere mirandum est de Philareto qui tantis viris ⁊ experientie contradicit quo ad velocitatem. Ait enim. Et viri quidem mulieribus omnino calidiores ⁊ fortiores sunt sm naturam: merito igitur pulsus in eis velociores ⁊ vehementiores sunt mulierum ⁊ frigidarum leniores ⁊ tardiores.

¶ De pulsibus etatum ⁊ masculorum ⁊ feminarum. Cap'm. 7.

Masculorum pulsus maiores sunt ⁊ fortiores valde propter vehementiã virtutũ eorũ ⁊ necessitatis ipsorũ ⁊ ꝓptereq̃ eorũ necessitas magnitudine cõplet ⁊ est eorum pulsus tardior pulsu mulierũ ⁊ rarior ꝯz plurimũ. Et omnis quidẽ pulsus in quo pseuerat virtus ⁊ est spissus oportet ꝓculdubio q̃ sit velox: est enim cũ ante est velocitas q̃z spissitudo: propter hoc igitur sicut pulsus masculorũ est tardior: ita ẽ rarior.

Jacobus

¶ De pulsibus sexuum ⁊ etatum. Cap. 7.

Masculorum pulsus ⁊c.

¶ In hoc ca. primo agit ꝛ pulsibus sexuum. Secũdo etatum. ibi (Puerorum vero pulsus.) ¶ In prima parte dicit primo q̃ pulsus masculorum sunt maiores ⁊ multo fortiores pulsibus mulierum. Primo q̃ sunt fortiorum virtutũ ⁊ habent arterias magis amplas. Secundo q̃ necessitas euentationis est in viris vehementior eo q̃ sunt naturaliter calidiores mulieribus. Secundo dicit q̃ pulsus virorum est tardior ⁊ rarior vt in pluribus pulsu mulierum propter hoc q̃ necessitas eorum magnitudine completur. i. propter hoc q̃ pulsus sua magnitudine sufficienter ⁊ complete satisfacit necessitati euentationis caloris virorum: q̃ tantum aeris vna vice trahit q̃ non est opus velocitate vel frequentia sm plurimum. Et notanter dicit sm plurimum: q̃ potest esse q̃ pulsus virorum non erit magnus propter duriciem arterie: ⁊ tunc opus erit velocitate: vel frequentia ad satisfaciendum necessitati euentationis caloris. Item potest esse tantus calor cordis ⁊ arteriarum in viris q̃ euentationi eius non sufficiat magnitudo pulsus: sed cum ea necessaria sit velocitas: ⁊ quandoq; etiam frequentia. Tertio dat regulam generalem q̃ omnis pulsus in quo pulsatilis virtus pseverat in vigore ⁊ est frequens necessario est velox. Sed quandoq; prius est velox q̃z frequens: q̃ aducta necessitate euentationis caloris prima differentia que acquiritur in pulsu est magnitudo: secunda velocitas: tertia frequentia. Cum igitur natura communiter in suis operibus non faciat saltum: non transit ꝛc magno ad spissum sine medio velocis. Quarto infert corrolarium ex hac regula generali: scilicet q̃ sicut pulsus masculorum est tardior pulsu mulierum: ita est rarior: nisi enim rarior esset cum sua tarditate: sed frequens aut spissus: ⁊ virtus eorum fortis: tunc pulsus aliquis posset esse frequens ⁊ non velox perseverante virtute: quod est contra nunc datam regulam. ¶ Attende q̃ Gal. lib. de introducendis in pulsu ca. 17. sic breviter descripsit pulsum masculorum. Igitur viri quidẽ mulieribus sepius maiorem multo ⁊ vehementiorem similiter multo ⁊ tardiorem paruo ⁊ rariorem sufficienter habent pulsum. Raf. vero sic. 10. alman. Preterea dicemus q̃ pulsus virorum plerũq; inuenitur maior fortior ⁊ tardior ⁊ rarior pulsu mulierum. Superfluitas tamen magnitudinis ⁊ fortitudinis ipsius maria est ⁊ multum manifesta. Tarditatis autem superfluitas parua est. Raritatis vero multa inuenitur superfluitas: hec ille. Auer. sic. 4. colliget. ca. 19. Pulsus marium pulsu feminarum est maior ⁊ fortior. Et pulsus feminaruz minor est ⁊ debilior. Sed est velocior eo q̃ velocitas est eis loco fortitudinis. Et vere mirandum est de Philareto qui tantis viris ⁊ experientie contradicit quo ad velocitatem. Ait enim. Et viri quidem mulieribus omnino calidiores ⁊ fortiores sunt sm naturam: merito igitur pulsus in eis velociores ⁊ vehementiores sunt mulierum ⁊ frigidarum leniores ⁊ tardiores.

De partibus.

minuta ⁊ virtute fortis: primum qꝺ ꝛeficit est spissitudo ⁊ sit rarus ⁊ magnus ⁊ velox. secundo ꝛeficit velocitas ⁊ sit magnus ⁊ tardus: ideo cum constantia virtutis sequitur si est tardus ergo rarus ⁊ non econuerso. ⁊ sic loquitur ꝟ Auicē. sed sine constantia virtutis non sequitur ⁊ sic arguit. Et ex hoc patet ad tertiam rationem. ¶ Ad primam dicendum q Auicen. loquitur vt in pluribus. ¶ Ad secundam dicendum q tarditas ⁊ raritas singulariter accepta bene fiunt a necessitate diminuta ⁊ sic arguitur: sed coniuncta cum magnitudine non oportet q sufficiēter euententur calor cum magnitudine fine illis: ⁊ sic ꝛ illo.

a ¶ Puerorum vero ⁊c̄. ¶ Postquam determinauit ꝛ pulsibus sexuum: hic determinat ꝛ pulsibus etatum. Et quattuor facit. Qꝛ primo ostendit qualis pulsus conuenit pueris. Secūdo qualis iuuenibus. ibi (Iuuenum vero.) Tertio senibus. ibi (Senum autem.) Quarto semoribus. ibi (Et pulsus senum quidam ⁊c̄.)

¶ Iuxta quod notandum ⁊ iuxta primam partem q non est dubium vtrum pulsus puerorum sit lenior pulsu iuuenum: quia puer maiorem habet humiditatem qꝫ iuuenis in arterijs ⁊ in toto corpore. Sed est questio vtrū sit debilior ⁊ spissior qꝫ pulsus iuuenum. Et arguitur primo qꝺ in pueris sit pulsus fortior ⁊ maior qꝫ in iuuenibus: qꝺ vbicunq; est virtus fortior ibi debet esse fortior ⁊ maior: sed hoc est in pueris magis qꝫ in iuuenibus: ergo ⁊c̄. ℳaior patet: quia fortitudo virtutis est causa magnitudinis ⁊ fortitudinis pulsus. ℳinor apparet: quia causa efficiens pulsus est spiritus vitalis: sed sicut apparet per Auer. in. 2. colliget capitu. 4. virtus vitalis plus reducitur ad virtutes naturales qꝫ ad alias: adeo q est ꝛ natura cibatiue virtutis cum qua natura dat calorem omnibus. ita dicit Auer. in quocūq; ergo corpore virtus naturalis est fortior in eo est virtus vitalis fortior: sed virtus naturalis est fortior ⁊ perfectior in pueris qꝫ in iuuenibus: ergo ⁊c̄. ℳaior patet ex dictis. ℳinor apparet per Bal. in lib. 7. ꝛ regimine sani. vbi dicit q actus naturales optime perficiuntur in pueris ⁊ melius qꝫ in iuuenibus. ⁊ hoc idem vult Bal. 6. ꝛ accidenti ⁊ morbo capitu. tertio. ergo virtus faciens pulsuꝫ erit in eis maior: ⁊ per consequens pulsus erit maior ⁊ fortior in pueris qꝫ in iuuenibus. Item dicit q pulsus puerorum est spissior ⁊ velocior pulsu iuuenum. non videtur quia causa velocitatis ⁊ spissitudinis pulsus est necessitas augmentata: sed necessitas magis augetur in iuuenibus qꝫ in pueris: ergo ⁊c̄. ℳa. patet ex supradictis. ℳi. apparet per Bal. in cōmen. 14. prime partic. illius apho. Qui crescunt. vbi dicit q calor pueri est calor naturalis: calor autez iuuenis est acutior ⁊ igneus: ergo in iuuenibus est maior necessitas qꝫ in pueris: ergo ⁊c̄. ¶ In oppositum omnium istorū est hic Auicen. ¶ Ad hoc dicūt aliqui q maius tēperamentū est in iuuene qꝫ in puero ⁊ movenꝫ ex his que dicit hic Auic. qꝛ membra ⁊ virtus puerorū nondū peruenerunt ad cōplementū: sed hoc est maxime cōtra Bal. ⁊ veritatē vt ostensum fuit in prima sen: ⁊ ideo nihil dicūt. Sed dico cum Auicē. hic q pulsus puerorū est minor ⁊ debilior ⁊ velocior ⁊ spissior pulsu iuuenum: pulsus autez iuuenū est maior ⁊ fortior ⁊ tardior ⁊ rarior pulsu puerorum. ¶ Ratio autē quare pulsus in puero est minor qꝫ in iuuene est: qꝛ cum in puero sit multus calor innatus vt apparet per Bal. in cōmen. 14. prime parti. illius apho. Qui crescunt plurimū ⁊c̄. ꝛ ratione huius indigerent magis dilatatione arterie ⁊ magna diastole vt ꝓpter attractionem magne quantitatis aeris sufficienter euentetur: sed qꝛ in puero arterie sunt quātitatis imperfecte: ideo virtus non potest in eis sufficienter dilatare arteriam: in iuuenibus autem fit cum habeant membra perfecta ⁊ magna: ideo multum attrahunt ꝛ aere ⁊ sufficienter in vna vice ad refrigerandum: ⁊ ideo pulsus iuuenum est maior pulsu puerorum cum in pueris sit multa necessitas ⁊ non possit eorum arteria sufficienter dilatari sicut in iuuenibus: ⁊ ideo oportuit vt quod deficit ꝛ magnitudine recuperet in velocitate ⁊ spissitudine propter quod pulsus puerorum est velocior ⁊ spissior

Jacobus

Puerorum vero ⁊c̄. ¶ In hac parte scā ꝑmo agit ꝛ pulsu puerorū. Scō iuuenū. ibi (Iuuenū vero.) Tertio senū a senectute. ibi (Senū aūt.) Quarto senū a senio. ibi (Et pulsus senum.) ¶ In ꝑma parti. dicit ꝑmo pulsus puerorū est lenior seu mollior pulsu etatum sequentium ꝓpter humiditatem ampliorē in pueris inuentā tam fluentem qꝫ innatam: sed est debilior ⁊ frequentior pulsu iuuenū. Debilior qdem qꝛ virtus pulsatilis ⁊ instrm eius nondum sunt fortes neqꝫ cōplete seu pfectionem adepte. Frequentior autez propter fortitudinem seu calotis multa euentatione egentis. Scō dicit q pulsus puerorū est magnus pr comparationem ad molez seu quātitatem suoꝝ corporū. ꝑmo qꝛ instrm eorum. ſ. arteria est molle valde: ⁊ per consequens obedientissimuꝫ dilatationi. Secundo qꝛ necessitas euentationis calotis est in eis vehemens cum sit calor tantus eorum sicut iuuenum. Tertio qꝛ puerorum virtus pulsatilis non est parua pr comparationem ad paruitatem corporum suorum ⁊ venarum pulsatiliuꝫ: quas mouere solet: ideo est tam magna comparatione ad parua corpora ⁊ paruas arterias puerorū qꝫ magna est virtus iuuenum comparatione ad suas arterias. Tertio dicit q pulsus puerorum non est magnus pr comparationem ad pulsum complectorum. ſ. iuuenum imo paruus: qꝛ protensio arterie in longum latum ⁊ altum est multo amplior in iuuenibus vt experientia edocet ꝓpter magnitudinem arterie qꝫ in pueris. Sed pulsus puerorum est velocior ⁊ frequentior pulsu iuuenum propter necessitatem euentationis calotis: cui non satisfit magnitudine pulsus sicut in iuuenibus. In pueris enim vapores fumosi multiplicantur propter multas ⁊ frequentes comestiones ⁊ digestiones eorum: ⁊ ideo valde necessarium est huiusmodi vapores extrahere: ⁊ innatum calorem: ne vaporum multitudine ⁊ suffocetur euentare: quod aptissime fit velocitate ⁊ frequentia suorum pulsuum sup pulsu iuuenum. ¶ Aduertendum tamen q in pueris spissitudo est maior qꝫ velocitas: qꝺ apparet: quia spissitudo apud medicum accipitur a tempore mensurante quietem pulsus vel systolem quando est ignota. velocitas autem attenditur magis ratione temporis mensurantis motū diastoles. modo per diastolem euentatur calor: per systolē autē mūdificantur fumose superfluitates spiritus. Cuz ergo in pueris sit maior necessitas mundificationis superfluitatū ꝓpter multū nutrimentum qꝺ accipiūt ⁊ conuertunt qꝫ sit necessitas refrigerationis: quia non habent acutum calorem sicut iuuenes sed temperatū: ideo oportet in eis pulsum esse magis spissuz qꝫ sit velox: ⁊ ideo tempus quietis est breuius in eis qꝫ tēpus diastoles. ¶ Tūc ad rationes. Ad primā cuz dicitur in quocūqꝫ corpore spiritus vitalis est fortior ibi debet esse pulsus maior. Dicendum q virtutem eē fortiorez in vno corpore qꝫ in alio contingit duplicater. Uno modo quantum ad actum principalem illius virtutis. Alio modo quātū ad actū secūdarium eius. Si primo modo loqmur tūc dico q quantum ad actū principalē pcedētē a virtute vitali in pueris est fortior virtus qꝫ in iuuenibus: ⁊ ideo actus ex quibus vita ꝛpēdet est in eis melior vt dicit in. 6. ꝛ accidenti ⁊ morbo: sed si cōsideret quantū ad actū secundariū: tunc actus virtutis vitalis est melior in iuuenibus qꝫ in pueris. Cuius ratio est: qꝛ ad magnitudinē ⁊ fortitudinē pulsus non solū requirit q virtus sit fortis ⁊ necessitas multa: sed q instrm sit tale q possit multuꝫ dilatari. vnde dato q sit virtus fortior in puero qꝫ in iuuene per impositionem: qꝛ tamen iuuenis habet maiores arterias magis dilatabuntur a virtute debili in iuuene qꝫ a forti in puero. verbi gratia accipiantur duo folles quorum vnus sit paruus alter sit magnus: ⁊ vnus homo qui dilatet magnum ⁊ sit minoris fortitudinis qꝫ ille qui dilatat parum: ⁊ tūc magnus follis plus attraheret ꝛ aere dato q dilatetur a parua virtute qꝫ paruus dato q dilatetur a forti virtute: quia magnus satis plus continet ꝛ aere qꝫ parvus. Et simile est in proposito: qꝛ in pueris non potest tantum dilatari quantum sit sufficiens ad faciendū magnitudinē: ⁊ sic ad primam. ¶ Ad secūdā dicendū q ista necessitas que facit ad maiorem diastolem non est maior in pueris imo minor: sed illa que facit ad spissitudinem fic. ſ. necessitas mundificationis fumosarum superfluitatum: quare non valet.

b ¶ Iuuenum ⁊c̄. ¶ ℳodo in ista parte ostendit qualis debet esse pulsus in iuuenibus: ⁊ dicit q pulsus iuuenū sunt multe magnitudinis: sed non multe velocitatis: imo in ipsa. ſ. velocitate est valde diminutus: ⁊ in spissitudine sup. est diminutus ⁊ ad raritatem tendens.

¶ Sed tu dices nō videf: qꝛ dicit Bal. in libro ꝛ introductorio pulsuum in cōmen. 4. q pulsus iuuenum debēt esse velocissimi ⁊ citissimi. Dicendū qꝛ Bal. dicit q pulsus iuuenum sint velocissimi ⁊ citissimi non in cōparatione ad pulsus puerorū: sed in cōparatione ad pulsus senū. hoc aūt loquit Auic. in cōparatione ad pulsum puerorū. Subdit autē Auicen. vlterius q illorū pulsus. ſ. iuuenum in principio iuuētutis sup. existit maior qꝫ in medio vel in fine: qꝛ ibi. ſ. in principio iuuētutis concurrunt oēs cāe magnitudinis pulsus magis qꝫ in medio vel in fine iuuētutis. ſ. fortitudo virtutis ⁊ necessitas magna propter multiplicationez fumosarum superfluitatū que aggregant magis in principio iuuētutis qꝫ in medio vel in fine: ⁊ organa ēt magis sunt obꝺictia qꝛ nōdū sunt indurata: ⁊ cū hoc existūt perfecta quantū ad quātitatē corporis ipsorū: ⁊ ideo pōt melius dilatari ꝟm omnē diametrū: sed pulsus in medio iuuētutis est fortior: ⁊ intellige quidez q est fortior nō per cōparationē ad principiū iuuentutis: qm̄ in principio iuuentutis nō est debilior: sed vult dicere q virtus est fortior. ſ. in cōparatione ad magnitudinē: qꝛ est magis fortis qꝫ magnus: in principio vero est magis magnus qꝫ fortis. ⁊ hoc concedit ei qui dicit q talis pulsus in ipso est durior qꝫ in principio: ⁊ ideo deficit aliqualiter ab eo in magnitudine.

De partibus.

a ¶ Senum plentibus diminutionem magnitudinis.

¶ Iuuenum vero ⁊c̄.) ¶ In secunda parti. dicit primo q pulsus iuuenum est multum magnus ⁊ non multum velox: imo est valde diminutus in velocitate ⁊ frequentia ⁊ tendit ad raritatem. ℳagnus quidem propter fortitudinem virtutis pulsatilis ⁊ magnitudinem caloris iuuenum ⁊ obedientiam instrumenti: tunc enim arterie complete sunt ⁊ perfectissime. Diminutus autem in velocitate ⁊ frequentia ⁊ declinans ad raruꝫ: qꝛ sola magnitudine sua satisfacit euentationi caloris. Secundo dicit q pulsus existentium in principio iuuentutis est maior: ⁊ pulsus existentium in medio iuuentutis est fortior. Causa primi est qꝛ arteria est humidior ⁊ mollior in principio iuuentutis cuz homo continue procedat ꝛficcando: ⁊ ideo plus ⁊ facilius in longum latum ⁊ altum est extensibilis. Et secunda causa est qꝛ arteria est ficcior ⁊ durior in medio iuuentutis: ideo fortius percutit digitos ceteros paribus. Tertio dicit iam fuisse ꝺclaratum q fere equalis est calor in pueris ⁊ iuuenibus. ſ. primi prime doct. 3. ca. 3. Ergo necessitas euentationis caloris est propinqua. i. fere tanta in vno sicut in alio. Uerūtamen virtus pulsatilis est augmentata. i. completa ⁊ perfecta in iuuenibus: qꝛ suus calor est absolutus a supfluitate humiditatū pueritie ⁊ instrumēta eius. ſ. cor: ⁊ arterie iam attigerunt terminuꝫ sue magnitudinis ⁊ augmenti. Et ideo pulsus iuuenum sua magnitudine sufficienter restaurat id quod deest ei ꝛ velocitate ⁊ frequentia: satisfacit enim necessitatis euentationis caloris magnitudine aeris vna vice attracti pro bono tempore. Quarto dicit q principium effectuum rei vnde venit magnitudo in pulsu. ſ. extensionis fortis arterie in omnes diametros est virtus pulsatilis. Sed necessitas euentationis caloris est appetens: ideſt appetitum agentis excitans per modum finis seu cause finalis: ⁊ instrumentum. ſ. arteris est adiuuans. i. obediendo subseruiens.

¶ Senum

a ¶ Senum aũt ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit Aui. qualis debet esse pulsus senum.
b ¶ Et pulsus ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit Auic. qualis dz esse pulsus senũ magis.
¶ De pulsu complexionum. Cap'm.8.

p **Pulsus calide ⁊c.** ¶ Primus Aui. ostendit qualis pulsus ꝓueniat vnicuiq; ſerui ⁊ vnicuiq; etati: hic determinat de pulsibus cõplexionũ ostendens qualis pulsus ꝓtingit vnicuiq; cõplexioni. Et primo determinat de pulsu vniformi in toto. Scõo de pulsu difformi ⁊ dissimili in toto. ibi (Et preterea cuz vni homini.) Prima in duas. Quia primo determinat de pulsu cõplexionuz simplicium. Scõo cõpositaruz. ibi (Tu vero deincepe compone.) Prima in quatuor. Quia primo ostẽdit qualis pulsus cõpetit cõplexioni calide. Scõo frigide. ibi (In complexione vo frigida.) Tertio humide. ibi (Cõplexionẽ vo humidaz.) Quarto ficce. ibi (Et ficcã qdẽ.) Prima in duas. Quia ꝓmo ostendit qlis pulsus cõpetit cõplexioni calide qtũ ad magnitudinẽ ⁊ paruitatẽ ⁊ velocitatem ⁊ spissitudinem. Scõo qualis quãtũ ad fortitudinez ⁊ debilitatẽ: siue declarat quoddaz suppositum. s. quãdo est q; in calida complexione coniungit fortitudo ⁊ qñ debilitas in pulsu ⁊ ad idem redit diuisio. ibi (Et caliditas quidem.)

¶ Senum autem[a] pulsus est minor ꝓpter debilitatez ⁊ minoris velocitatis ꝓpter hoc etiam ⁊ ꝓpter diminutionez necessitatis ⁊ ꝓpter hoc ẽ rarior. ¶ Et pulsus quidez[b] senum qui iam ꝓcesserunt in annos est paruus ⁊ rarus ⁊ tardus: ⁊ est cuz est mollis ꝓpter humores extraneos ⁊ non ꝓpter naturales.

¶ De pulsu cõplexionũ. Cap'm.8.

p **Pulsus[c] calide cõplexionis** vehementis est necessitatis. Cõ si virtus cõuenerit ⁊ instrumẽtum erit pulsus magnus. Si ergo vnum eorum diuersificabit erit quẽadmodum dictum est in precedentibus. ¶ Et si caliditas[d] quidem non male fuerit complexionis imo naturalis: erit complexio fortis ⁊ sana ⁊ virtus multũ fortis. Et neq; extimes q; calor innatus si fuerit fortis quãtũcũq; sit minuat ex virtute: imo ex eo ꝓuenit in substantia spiritus fortitudo ⁊ in anima audacia. Calor vero cõplexionis malitiam sequens quãto plus augmentatus fuerit tanto in virtute plus debilitatẽ augmentabit. ¶ In complexione[e] vero frigida declinat pulsus ad partem diminutionis: sicut ꝓprie est paruitas ⁊ ꝓprie tarditas ⁊ raritas. Cũq; instrumentum fuerit molle latitudo eius augmẽtata erit ⁊ eius similiter tarditas ⁊ raritas. Cõ si durũ fuerit erit minus hoc. Et debilitas quidez quã mala cõplexio frigida hereditare facit maior est ea quã mala cõplexio calida facit hereditare: qm caliditas. s. calori innato magis est conueniens.

a ¶ Senum aũt ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit Aui. qualis debet esse pulsus senum.
b ¶ Et pulsus ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit Auic. qualis dz esse pulsus senũ magis.
¶ De pulsu complexionum. Cap'm.8.
c ¶ Pulsus calide ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit Aui. qualis debet esse pulsus senum.
d ¶ Et si caliditas ⁊c. ¶ In ista ꝑte ostẽdit qualis pulsus cõuenit cõplexioni calide quãtuz ad fortitudinẽ ⁊ debilitatẽ siue declarat quoddaz suppositum.
¶ Circa istam ꝑtez dubitat: qr vi male dicere qñ dicit: ⁊ si caliditas non fuerit male cõplexionis: qz loquit de caliditate que est in corpore excedente in caliditate: ga talis dicit cõplexio calida que excedit temperamentũ in caliditate: sed qñ recedit a temperamento recedit a nãlitate. huius aũt cõplexio est hmõi: qre ⁊c. ergo male dicit. ⁊ si caliditas nõ fuerit male cõplexionis: imo nãlis. ¶ Itez male dicit q; calor nãlis quãtũcũq; sit non minuat ex virtute ⁊ fortitudo virtutis insequit tẽperamentũ cõplexionis: vt dicit Haly. in cõmen. 13. 2. thegni. ergo si calor multũ augeat virtus diminuit. ¶ Preterea simile est de augmẽto caloris in corpore ⁊ de augmẽto sanguinis: sed multuz augmentũ sanguinis est causa recessus a roborе virtutis ⁊ debilitatis eius vt patet: ergo ⁊ augmentum caloris ⁊c. ¶ Preterea ꝓpositio est ꝑbi scõo de aĩa. ter. cõmẽ. 41. q; omnũ natura ꝓstantium est terminus ⁊ ratio magnitudinis ⁊ augmẽti: cum ergo calor nãlis sit de cõstantib⁹ in natura siue ens naturale habet terminũ magnitudinis quẽ si excedat non remanet eius natura salvata: nõ est ergo vere q; quãtũcũq; fuerit nõ minuit ex virtute. ¶ Dõm ad primũ: ad cuius euidentiã notãdum q; aliqd dr nãle dupl'r. Uno modo simpl'r ⁊ pfecte. Alio modo non simpl'r ⁊ pfecte: sed qa appropinquat ei qđ est simpl'r nãle: sicut dicimus q; corpora sana sunt duplicia quedam sunt perfecte sana. alia sunt sana que continenk in latitudine sanitatis ⁊ approximãt corpori perfecte sano: sicut dicit Bal'. in thegni. 2. ter. cõmẽ. 13. ꝓm Haly. q; diuidit totius sanitatis latitudo ⁊c. tunc dico q; illud qđ est simpl'r naturale bene est temperatũ: sed corpus ca. fri. vel sic. non est simpliciter naturale: sed potest parum vel multũ recedere a naturalitate simpl'r: quãdo ergo dicit q; si caliditas non fuerit male cõplexionis: debet exponi. i. non sit multũ recedens a tẽperamẽto: aut est ꝓter naturã vt q; multũ recedit ab eo sicut est calor febilis. modo hic itelligit de eo qđ valde est ꝓpinquũ temperamento: ⁊ ideo vlteri⁹ accidit q; in tali corpe est virtus multũ sana ⁊ fortis: qz sicut dicebat supius cap'o de cõplexionib⁹: dispositio sanitatis ⁊ nãlitatis plus attinet caliditati qz frigiditati: ⁊ ideo dũmodo caliditas non sit excedens potest dici nãlis: tamẽ nõ posset hoc dicere de friditate qđ hic dicit de caliditate. s. q; si frigiditas nõ fuerit male cõplexionis sed accidẽtis q; ꝓpter hoc sit nãlis: quia frigiditas nõ attinet naturalitati. ¶ Ad scõam dubitationẽ dicendum q; calor naturalis ꝑpõt augeri dupl'r. Uno mõ inquãtuz calor absolute. Alio modo inquãtum innatus. Si ꝓmo mõ intelligat non est verũ q; quãtũcũq; augeat calor q; nõ diminuat ex virtute: imo bene diminuit vt sic: qz sicut ꝓbant rõnes in tali augmẽto fit recessus a tẽperamẽto ⁊ a nãlitate: ⁊ de tali augmẽto nõ intelligit Aui. Si intelligatur scõo mõ tunc nõ est aliud calorẽ augeri inquãtuz innat⁹ nisi vt ei⁹ substãtia ⁊ ꝓportio multiplicet in tali: ita q; in tali augmẽto semp seruet ꝓportio que cõuenit ei respectu virtutis cui⁹ est instrm. Nũc aũt augmentũ ꝓportionis qđ cõuenit virtuti est cã fortitudinis virtutis: ⁊ ideo si sic augetur calor erit virtus fortior: ⁊ ideo corpora que hñt augmẽtuz caloris cũ ꝓportiõe hñt opões valde pfectas: ⁊ de isto augmẽto loqr Auic. ¶ Tunc ad rõnes. Ad primã cũ dr nãlitas ꝑsupponit temperamentũ cõplexionis verũ est vt nãlis simpl'r. Et si nõ sit simpl'r nãlis: ꝑ declinet versus caliduz magis adhuc põt dici nãlis vt visuz est dũmodo ei⁹ excessus nõ sit multus. ¶ Ad scõaz eodez mõ. ¶ Ad tertiã dõm q; no est oĩno sile de augmẽto sanguinis ⁊ spũs: sed si augeat sanguis seruata ꝓportione que debet nature bene est sile nec vt sic debilitat sed' auget virtutẽ. si aũt esset sine ꝓportiõe bene debilitaret virtutez. ¶ Ad quartã cũ dicit oĩuz natura cõstantiũ ⁊c. cõcedatur: ⁊ cuz dicit quãtũcũq; augek ⁊c. dico q; in augmento caloris naturalis vt naturalis est ipsa ꝓportio est eius terminus: vltra quem si ꝓcedat ⁊ disproportionetur non remanet eius natura salvata ⁊c. ⁊ sic de illo.
e ¶ In complexione vo ⁊c. ¶ In ista parte ostẽdit Auicẽ. qualis pulsus debet esse in hoie habẽte complexionẽ frigidam. ⁊ dicit q; in cõplexione frigida pulsus declinat ad ptẽ diminutionis ⁊ q; paruitas est in pulsu ⁊ tarditas ⁊ raritas.

Jacobus

¶ Senum ⁊c.) ¶ In tertia dicit q; pulsus senum a senectute ꝺnominatorum est minor pulsibus iuuenum ꝓpter ꝺbilitatẽ virtutis pulsatilis. Et est minus velox ꝓpter eandem causam ⁊ ꝓpter diminutionem necessitatis euẽtationis caloris: ⁊ est rarior ꝓpter hoc. s. ꝓpter diminutionẽ necessitatis euentationis.
¶ Et pulsus ⁊c.) ¶ In quarto dicit ꝓmo q; pulsus senum a senio dictoꝝ. s. illorum q; iam multũ ꝓcesserunt in ãnos est paruus tardus ⁊ rarus ꝑ manifestaz ꝺbilitatẽ virtutis ⁊ diminutionez vehementẽ euentationis caloris. Scõo dicit q; pulsus istoꝝ senuz aliqñ est mollis ꝑ humiditates extraneas. s. crudas flegmaticas ꝺnis ⁊ arterijs imbibitas: ⁊ eas remollentes: ⁊ non ꝑ humores nãles. i. humiditates innatas arterijs: tales. n. sunt ab arterijs hoꝝ senũ ꝺpaste ⁊ resolute quare subtãtiatr ⁊ intrinsece facte sunt ficce terrestres ⁊ dure. ¶ Attẽde q; Gal. lib. de introducendis in pulsu ca. 2. siue ter. 4. de pulsibus etatum ita differit. Uertuntur autem sm etates quidem ita: quoniam quidem nouiter geniti pueri pulsus est spissior: q vero est senis rarior: q vero in medio sunt oĩs proportionaliter sunt quãtũcũq; vel pueris vel senibus ꝓpius esse ꝓtingit. Citr aũt citissimus qdem est q; pueri ⁊ iuuenis: tardissimus aũt est q; senis est: q; vo alioꝝ etatum sunt in medio sunt. Multo vero maior est que sm raritatez est ꝺtia senis ad pueꝝ qz ea que est sm velocitatem. In ea vero que sm magnitudinem ⁊ vehementiam est ꝺtia: maximus qdem vt in etatibus est q; iuuenuz est: paruissimus aũt est qui senum: medij vero parum maior est qui pueroꝝ est. Et vehementissimus qdem est q; iuuenum est: ꝺbilissimus aũt qui senũ: medius autẽ eoꝝ est qui pueroꝝ est: hec Gal'. Rasis aũt. 10. alman. pulsuuz etates ita recollegit. Infantiũ aũt que ablactantur pulsus in vltimitate spissitudinis ⁊ velocitatis ⁊ paruitatis inuenient. Pueroꝝ vero ⁊ adolescentium pulsus maior est pulsu infantium. Juuenum quoq; pulsus eo fortior ⁊ oĩum etatum pulsu inuenitur ⁊ precipue eoruz pulsus qui in fine iuuentutis existunt. Senum vero pulsus est tardior pulsu iuuenum ⁊ ꝺbilior ⁊ parum minor. Eorum autem qui sunt in senio constituit pulsus in vltimitate ꝺbilitatis ⁊ raritatis ⁊ paruitatis ⁊ tarditatis existũt: hec ille. Et Auer. 4. colliget ca. 19. sic ꝺscripsit eos. Pulsus pueroruz ex parte caloris est velox: ⁊ ex parte ꝺbilitatis virtutis est spissus. Et pulsus iuuenum est fortis ꝓpter eorum calorem ⁊ fortitudinem: ⁊ est rarior pulsu pueroꝝ. Et pulsus senuz ꝺbilis est ⁊ rarus ⁊ tardus: hec ille. Philaretus vero de pulsibus pueroꝝ loquens ait. Lenes vero propter imperfectas in eis virtutes. Dicimus enim quoniam lenes ex imbecillitate virtutis fiunt. Etin hoc errauit: qr non a ꝺbilitate virtutis: sed ab humiditate instrumenti prouenit lenitas pulsus.

¶ De pulsu complexionum. Cap'm.8.

p **Pulsus calide ⁊c.** ¶ In hoc capitulo primo agitur de pulsu calide complexionis. Secũdo frigide ibi (Complexione vero frigida.) Tertio humide ⁊ etiã ficce. ibi (Complexionem vero humidam.) Quarto de diuersitate pulsuuz sm latera in aliquibus. ibi (Et preterea cum vni homini.)
¶ In prima parte dicit primo q; pulsus calide cõplexionis est vehementis necessitatis. i. cõplexio calida vehementi indiget euentatione caloris sui ꝑ pulsum. Et si pulsatilis virtutis ⁊ instrm cõuenerint cũ necessitate. s. virtus in fortitudine sui ⁊ arteria in obedientia motus pulsus erit magnus: qr sibi aderunt oĩs cãe magni pulsus. s. virtus fortis: necessitas vehemens ⁊ instrm obediens. Secũdo dicit q; si vnum eoꝝ diuersificabitur. i. si in cõplexione calida ẽsit alterũ duoruz. s. vel obedientia instrumenti vel fortitudo virtutis erit quemadmodum dictum est in precedentibus: scilicet si virtus fuerit fortis ⁊ instrumentum inobediens pulsus fiet velox vt velocitate suppleat id quod deest ex magnitudine: ⁊ si virtus debilis fuerit cum magna necessitate pulsus fiet frequens: vt frequentia percussionũ suppleat quod deest ex magnitudine ⁊ velocitate. Tertio dicit q; si complexio calida nõ fuerit mala aduenticia: sed nãlis erit sana ⁊ fortis. Nec est opinãdum q; si calor innatus fuerit fortis quãtuscũq; sit diminuat aliqd de fortitudine virtutis: imo est causa fortitudinis substãtie spũs ⁊ audacie aĩe. Querit hic vtruz fortitudo substãtie spũs ⁊ audacia aĩe crescant sm augmentũ nãlis caloris. Dicit q; nõ: qr si sic cholerici essent fortiores spiritu ⁊ aĩo tẽperatis ⁊ sanguineis: cũ sint nãlr eis calidiores: cõtra illud scõo thegni. Temperamẽtuz cõplexionis arguit fortitudinẽ virtutis: ⁊ cõtra principem primi scõa doc. 3. ca. 4. cõnumerantẽ inter signa cõplexionis temperate in opationib⁹ oĩbus complementũ. ¶ Oppositũ innuit hic Princeps: ⁊ primi scõa doc. 3. ca. 3. ait. Calor nãq; innatus cuz est fortis põt natura ipso mediante in humorib⁹ ministrare sm modum matũrãdi ⁊ digerendi ⁊ custodire eos sm sanitatẽ. Dic q; fortitudo virtutis vitalis que manifestat ex pulsu ⁊ anhelitu sequit augmentum caloris nãlis cordis quãtũcũq; augeat extrinsece ⁊ intrinsece nãlr ex prima elemẽtoꝝ ⁊ spermatũ cõmixtione sine lapsu aduentitio vlteriori: maxime si talis calor cõmensuratus fuerit humido suo radicali ꝓpio quo conseruat in esse: ⁊ similr fortitudo substãtie spũs vitalis ⁊ audacia sequũtur augmẽtum dicti caloris large sumẽdo audaciaz vt se extendit ad temeritatẽ. Probat primo auctoritate Gal'. scõo thegni dicẽtis. Calidioris igit vt ad ꝓpriuz modum referamus cordis signa inseparabilia qdez ⁊ familiaria sunt hec: magnitudo respirationis ⁊ pulsus velocitas ⁊ frequẽtia ⁊ audacia ⁊ ad actiones impigrũ: si vo ad plurimũ veniaz caliditatis furor est ⁊ maniaca cõfidentia: ita q; tale cor quasi nihil timet. Scõo ꝑbat experimento: qr videmus hoies vehemẽter calidos a nã fortiue respirare ⁊ pulsus hẽre maiores ⁊ fortiores. Tertio rõne: qa quãto calor cordis est magis augmẽtat⁹ sm nãm tanto fortiꝰ influit in arterias ⁊ maiori indiget ventilabro seu refrigerio: quapꝓ cor ⁊ arterie se dilatant fortius vt plus aeris attrahere valeant. ¶ Ad obiectũ ante oppositũ cõcede q; cholerici nãles sunt fortiores spũ vitali quo ad magnitudinẽ ⁊ fortitudinẽ in anhelitu ⁊ pulsu: ⁊ sunt fortiores aĩo quo ad audaciã temerariã. Et cum dr q; temperamentũ cõplexionis arguit fortitu-

De partibus.

Et causa huius est in promptu: quia frigiditas debilitat virtutē cuz sit cōtraria ei z diminuit necessitatem: ergo cā ga necessitas est diminuta cā quia virtus est debilis in tali complexione apparet pulsus z tardus z rarus.

a ¶ Complexionez vo ꝛc. ¶ In parte ista Auicē. ostendit qualis pulsus debet esse in complexione humida ꝛc.

b ¶ Et siccam qdez ꝛc. ¶ In ista pte Aui. ostendit qualis pulsus ꝓuenit ex cōplexione siccea.

¶ Tu vo ꝛc. ¶ In ista parte Auicē. ostēdit nobis qualis pulsus pōt ꝓuenire ex cōplexione cōposita: quia posq̄z scimus differē tias pulsuū simpliciuz qui debent cuilibet cōplexioni singulariter si cōponis eas vt cōplexionē calidam cuz humida ꝛc. scies q̄lis pulsus inde seqt: z sic de alijs. q.d. tu hoc per te discurre.

d ¶ Et preterea ꝛc. ¶ In ista pte determinat de pulsu diffformi z dissili. ¶ Ad cuius intellectū notādum q̄ duplicem diuersitatē cō tingit attendere in lateribus quo ad pulsuz. Una gñalez que ꝙsequit diuersuz modum cōpositionis mē broz: scilicet isto mō cōiter loquēdo pars dextra corporis est calidior sinistra z anteriora sunt calidiora posterioūb⁹ vt in plurib⁹. Alia z est attēdere diuersitatem spālez in qua est pone vt latus sinistrū sit calidius dextro z latus posteri⁹ anterio ri: aut isto modo q̄ latus dextrū sit magis calidū sinistro vltra illud qđ deberet esse: vel etiā anteri⁹ sit calidius posteriori magis q̄z deberet. z h̄ cōtingat siue ex nā sine ex accidēte z ꝑm hāc diuersitatē ptigit diuersitas in pulsu: z ꝑm hūc modum dico q̄ Aui. nō logt hic de diuersitate gñali: q̄ talis diuersitas ineſt quasi cuilibet. hoc aūt de quo hic logt ineſt paucis. Itē ga illa diuersitas gñalis nō est multa: q̄ soluz est ꝑm diuersitatē cōplexionū mēbroz vt carnis z ossis ꝛc. mō sicut appet in libro de malicia cōplexionis diuerse. c.6. mēbra nō h̄nt adinuicē tam supaluaz ꝓportionē cōplexionis vt contingat vnuz multū diuersificari ab alio z alterare aliud: sed compatiunt se adinuicem: sed Auicē. loquit hic de diuersitate speciali vtputa q̄ sinistrum sit calidius dextro magis q̄z deberet: aut quia in sinistro sit apostema calefaciens z in dextro sint humores frigidi ꝛc. z tunc nulluz est inconueniens q̄ pulsus sit maior z velocior in sinistro. ¶ Ulterius notāduz q̄ Auic. videt inuere q̄ pulsus arteriarum non insequit motum cordis: quia cum motus cordis vniformiter sit in toto corpore pulsus esset similis in toto corpore: cū ergo sit dissimilis videt q̄ sequatur motus corporis arterie.

¶ Et ideo querit vtruz arterie in suo motu diastoles z systoles insequant diastolem z systolem cordis. Et arguit q̄ sic aucto. Bal. in lib. de varietate pulsus z introductoriꝰ pulsuū. c.1. vbi dicit q̄ pulsant adinuicē arterie simul alternatim z cordi vt ex motu vnius possimus syllogizare sup reliquos: ergo arterie in suo motu simul insequūtur motū cordis. ¶ Preterea pncipiū motus arteriaz est cor in quo est virtus z vitalis: q̄ cor oportuit cē vehemētis caliditatis vt seipm moueat z etiaz arterias vt dicit in predicto libello: ergo diastoles z systoles arterie cū non recipiunt influentiā motus nisi a corde insequūtur motum diasto-

les z systoles cordis. ¶ In opposituz est hic Auicē. z sensus ga aliqn̄ videmus pulsuz multo maiorē z fortiorem in vno latere corporis q̄z in alio. hoc aute non esset si insequerē motuz cordis cū ipse de se sit vnus z vniformis in se toto: ergo habere videnf ꝓpriuz motum distinctū cōtra diastolem z systolez cordis. ¶ Ad intellectum huius q̄nis intelligēdum q̄ in motu arteriaruz est attendere duplicem rationē diuersitatis. s. diuersitatis generalis z diuersitatis spālis. modo quātuz ad diuersitatē generalez motus eaz que est dilatatio z cōstrictio absolute: dico q̄ insequūtur motum cordis. Et rō huius est: quia arterie non h̄nt motum dilatationis z constrictionis nisi inquātuz recipiunt ipsum a virtute ꝑmo existēte in corde que ad arterias etiā deriuat: z ideo opz q̄ pulsus diuersificet in arterijs quātuz ad hūc ꝑm modū diuersitatis cordis: z ideo variato pulsu cordis ab ira vl̄ tristitia vl hmōi. variatur in arterijs. Si autem consideret q̄tū ad spissitudinez vel raritatem: z sic de alijs: ga cor nō est principiū motus arteriaz q̄tū ad inspissitudinē eius qđ appet: q̄ si per suū motū hoc esset tunc corde dilatato dilatarent enf arterie z eo cōstricto ipse q̄stringerent. hoc aūt est ꝓbatū tertio de virtutib⁹ nālib⁹. c.14. z in libello de varietate pulsus: quare ꝛc. ¶ Preterea si motus cordis per sui impulsionē esset pncipiū motus arteriaz q̄ocūq̄z tunc sicut arterie pulsant sic vene. hoc aūt est falsum vt pz: ergo z primū ꝓbo cōsequentiā: quia sicut sinister ventriculus est alligatus arterijs: ita z dexter venis: quare ꝛc. z ideo motus pcātō ineſt arterijs: quia virtus pulsatilis defluit a corde ad tunicas arteriarum que ipsas dilatant z constringunt z pulsus dependet ex necessitate z ab instō. Cum ergo dispositio instrumēti z necessitas possint diuersificari in vno latere magis q̄z in alio. s. in sinistro magis q̄z in dextro vel ecōuerso: quia virtus mouet arteriaz ꝑm exigentiā necessitatis: z ideo si necessitas est maior in dextro latere q̄z in sinistro diuersificatur motus in eis: simul etiam ex parte instrumēti. nam si instrumentū sit melius vel pius dispositum in vno latere q̄z in alio ꝑm hoc z pulsus diuersificabit in eo: z ideo contingit q̄ in corpore naturalr se habente nō accidit h̄ diuersitas: z ideo ex pulsu vnius lateris vel mēbri pōt syllogizari super pulsum totius corporis: non tamen opz q̄ ex qualibet dispositione arterie syllogizemus super motuz omniū arteriarū: z sic pz q̄ quātuz ad motū generalez qui est moueri motu diastoles z systoles absolute motus arteriarum insequit motum cordis: sed quātum ad motuz specialez qui est moueri sic vel sic non opz. Et his facile est soluere rationes quare non discurro per eas: ga hoc secundo modo loquit Auicē. primo modo arguunt rationes.

¶ De pulsu temporum. Lap'm.9.

Jacobus

dinem virtutis: dic id verum esse: sed non extremam: imo cōmensuratam aliis actibus z motibus humanis: talis autem fortitudo magis est in sanguineis z cholericis q̄z intemperatis. Quarto dicit h̄ princeps q̄ calor consequens malitiam complexionis quāto fuerit augmentatior tanto plus virtutem debilitabit vt clare manifestatur in causonibus a herisipilis z flegmonibus intrinsecis z tertianis continuis cito dissipantibus humanas complexionem z compaginem si non occurratur: z in ethicis ptificis z marasmatis.

Complexione ꝛc.

¶ In scōa parte dicit ꝑmo q̄ pulsus ex cōplexione frigida declinat ad partē diminutiōis: quēadmodum sunt ꝓprie paruitas tarditas z raritas: que sunt diminute spēs in suo genere ꝙsequēter diminutionez necessitatis euentationis caloris. Scōo dicit q̄ cū in frigida cōplexione arterie sunt molles: tunc augmentat latitudo pulsus z tarditas ac raritas ipsius vt in flegmaticis. Latitudo qdem pp mollitiē z humiditatē arterie q̄bus facile cedit in latum sub prementibus digitis. Tarditas vero z raritas pp diminutionē necessitatis ex frigiditate cōplexionis temperante calorez: z pp latitudinem supplentē quod deest ex velocitate z frequentia. Tertio dicit q̄ si in complexione frigida duruz fuerit instrm. s. arteria erit minus hoc. i. latitudo pulsus erit minor: imo pulsus erit strictus vt in melancholicis naturalibus. Tarditas ēt z raritas erunt minores: q̄ siccitas ad quā sequitur duricies instrī minus refrenat calorē q̄z humiditas inductiua molliciei: siccitas etenim est lima caloris: hūiditas aūt calorē hebetat. Quarto dicit q̄ debilitas virtutis introducta z habituata p modū hereditatis a mala cōplexione frigida maior est debilitate introducta z habituata a mala cōplexione calida: q̄ caliditas acquisita plus conuenit z affinior est innato calori frigiditate acquisita.

¶ Contra dicit princeps quarti primi trac.3.c.5 q̄ multotiens est rectio: permutatio ethice febrilis ad ethicam senilem: q̄ cuzilla magis tardatur tempus mortis z forte vivit cuz ea: tempore: cui est quātitas. Dic q̄ hoc concesso non sequit quin virtus pulsatilis si debilior in ethica senili q̄z in febrili: supposito q̄ in senili sit frigiditas intensa sicut calor in febrili: sed q̄ ethica febrilis citius z fortius ꝺpascit radicale humidum ꝓprius affert mortem.

Complexionem vero ꝛc.

¶ In tertia parte dicit ꝑmo q̄ ad complexionē humidaz sequuntur inūdatio z dilatatio. i. pulsus vndosus z latus. Undosus quidez q̄a arteria mollis z humida existens est apta moueri pars post partem sine hoc q̄ vna motu alterius moueatur: propterea q̄ cito recipit separationem z flectionem z diuersitatem in figura. Latus autem propter humiditatem z molliciem arterie quibus se facile diffundit in latum z cedit ita sub digitis pressa. Secundo dicit q̄ coangustatio. i. strictura z duricies pulsus sequūtur complexionem siccam. Coangustatio quidem q̄a arteria in complexione sicca ꝑp siccitatem sub digitis se exhibet rotundam stabilem duram non ꝓfluentē in latum. Duricies autem pp arterie siccitatē. Tertio dicit q̄ si in cōplexione sicca virtus pulsatilis fuerit fortis z necessitas euētationis caloris plurima exurgat inde dispulsans

diuersificari. Eritq̄z pulsus calidi lateris pulsus calide cōplexionis z lateris frigidi pulsus cōplexionis frigide. Et ex hoc quidem scitur q̄ pulsus in diastole sua z systole nō est ꝑm moduz accessionis z recessionis cordis: imo ꝑm moduz diastoles z systoles ipsius corporis arterie.

¶ De pulsu tempoz. Lap̄. 9ⁱᵐ.

Verē quidez

i est cum pulsus est paruꝰ nō tñ in omni re z est in fortitudine augmētatus.

Et preterea ꝛc.

¶ In quarta parte dicit q̄ latera quoruūdaz horuz sunt contrariarū cōplexionū: sic q̄ vnuz eoz est calidum z aliud frigidū: z inde ꝓuenit in eoz pulsibus cōtrarietas. Nam pulsus lateris calidi magnus erit: z lateris frigidi paruus. Scōo dicit q̄ ex hac diuersitate laterum z pulsuū eoz in quibusdaz inuenta cognoscitur q̄ pulsus in suis motibus dilatationis z constrictionis non sequit moduz accessionis z recessionis cordis. i. modum elevationis z depressionis vel modū influxus z refluxus cordis sed moduz dilatationis z cōstrictionis corporis arterie. Nam corde moto vno modo in dictis hominib⁹ bipartite complexionis arterie mouēt diuersis modis ꝑm mensurā sui ꝓprij caloris. ¶ Attende q̄ Bal. sucancte loquit de pulsibus complexionū z habitudinū lib. de introducēdis in pulsu. c.1. siue ter.2. Qui vo natura calidiores sunt maiorem quidez z citiorem z spissiorez multo velxmentiorez vero non multo habent pulsuz. Que vero tenuiores sunt natura maiorem quidez z rariorem multo velxmentiorez non multo. Et Rasis sic.10. Almansoris. Pulsus quoq̄z calidam habentium complexionez maior z velocior z durior est pulsu habētum complexionez frigidam. In fortitudine vo forsan erit equalis aut plus iminutus. Pulsus preterea grossum corpus habētium macrorum pulsu minor existit. Sed si crassities fuerit ex carnositate pulsus erit velocior z fortior: si vero ex pinguedine fiat erit isto minor. Pulsus pretērea humidas complexiones habentiuz leniorem est z magis latus. Hec Rasis. Et Auerrois sic.4. colliget. ca.19. Pulsus naturalis calide complexionis maior est z velocior pulsu temperate: z potest esse vt sit frequentior. Et frigide est cōtrarie minor z tardior tēperate: z possibile est vt sic magis submersus. Et pulsus sicce est cum paruitate durus: propterea quia durities non est obediens extensioni. Et pulsus humide est mollis declinans ad fortitudinem z magnitudinez: quia in hoc humiditas obediens est: hec Ille.

Be partibus.

¶ De pulsu temporum. Capitulum.9.

spasmosus z tremulus pulsus: bispulsans eqdem seu martellinus: vel q̄ arteria sua siccitate resilit post primaz pcussionem sicut malleus sup incudem: vel q̄ virtus pulsatilis nō sufficiens vna vice satis elevare arteriam pp sui siccitatem inducta necessitate plurima geminat ictum iterando pcussionem. Spasmosus autem pp ꝺtractionē arterie ex siccitate. Tremulus vero q̄ arteria vehementer sicca est apta pcussioni z tremori pp fortē choerentiā suaz partiū. Quarto dicit. Tu vero dinceps cōpone. i. assigna cōplexionibus cōpositis pulsus cōpositos seruādo principia. i. regulas hic datas de simplicib⁹ pulsibus in cōplexionib⁹ simplib⁹ vt. g. in cōplexione frigida pulsus fit paruꝰ z in humida fit mollis z in sicca durꝰ: ḡ in cōplexione frigida z humida erit paruꝰ mollis z in frida z sicca paruꝰ durus.

Verē quidem ꝛc.

¶ Postq̄z Auic. determinauit de pulsib⁹ reruz naturaliū: modo in ista parte vt dicebatur determinat de pulsibus reruz nō naturalium. Et primo ostendit qualis pulsus conuenit rebus non naturalibus

Est preterea ꝛc.

¶ In hoc capīo ꝑmo agit de pulsu veris. Scōo estatis. ibi (In estate vo velox.) Tertio hyemis. ibi (Et in hyeme qdē est maioris.) Quarto autūni. ibi (In autūno aūt est pulsus diuersus.) Quinto mediocz tempoz inter quatuor notata. ibi (Tempoꝝ vero pulsus que sunt.)

¶ In

Universidad de Deusto

uralibus. Secundo ostendit qualis pulsus conuenit cuidam rei que assimilat rei non naturali. s. de pulsu pregnantiū. ibi (Necessitas quidez in eis est.) Pria in quinq. Quia primo ostendit qualis pulsus conuenit temporibus. Secundo qualis regionibus. ibi (Regionum quedam sunt temperate.) Tertio ostendit qualis ex cibo z potu prouenit. ibi (Exterius corpori aduenientia.) Quarto ostendit qualis puenit ex somno z vigilia. ibi (Pulsus gdez iudicia.) Quinto qualis exercitio. ibi (In principio quidē exercitij.) Pria in duas. Quia primo determinat de pulsu tēporū q̄ituz ad extrema quatuor tēporū anni. Secdo quātuz ad media inter illa tempora. ibi (Tempor pulsus.) Pria in quatuor. Quia primo ostēdit qualis pulsus debet eē in vere. Secūdo qualis in estate. ibi (Estate vo.) Tertio q̄lis in hyeme. ibi (In hyeme.) Quarto qualis in autūno. ibi (In autūno.)

¶ Sed circa primā partez aliquis dubitabit de eo q̄ dicit q̄ in vere est pulsus paruus vtrum sit verū vel vtruz debeat esse magnus. Et arguitur q̄ debeat esse magnus primo auctoritate Gal. in suo introductorio pulsuū vbi dicit q̄ in vere debet esse pulsus maximus: z hoc habetur in cōmento introductorij pulsuū. in cōmento. 5. Item hoc arguitur ratione: quia illo tempore in quo virt⁹ est fortis z necessitas est multa z obedientia instrumenti debet esse pulsus magnus z pulsus fortis vt habitum est supra: sed sic est in vere: ergo zc. ℳinor appet. nam in vere est tempus temperatuz. fortitudo autez virtutis stat cum temperamento vt dicit Haly. in thegni. 2. cōmen. 13. ergo virtus tunc est fortis. Item in vere est instrumentū obediēs z nō resistens: qa ver est tempus temperatū: z si declinat ad aliqd extremuz hoc est versus humidum: z ideo arterie ficce z lenes. Item in vere est necessitas satis magna: ergo zc. ¶ In oppositum est Auicē. qui dicit q̄ est paruus. ¶ Av hoc dōm q̄ pulsus veris pōt comparari ad duo: aut ad pulsum vere temperatū: aut ad pulsum alioz tempor a vere. Si primo modo consideretur dico q̄ pulsus de se debet esse talis in vere qualis est ver. s. temperatus: z talis pulsus est medius inter magnū z paruū velocez z tardum: z breuiter inter oēs differentias habentes mediū z extrema: excepto q̄z in forti z debili: qa in tali genere ille qui est fortis est nālis vt dictū fuit supra: sed quātuz ad differētias non habētes mediū debet esse equalis ordinatus z boni ponderis: z hoc consonat lre exterioi que dicit. In vere quidez est pulsus equalis in omni re z augmentat in fortitudine. si vo dicat pulsus paruus sicut dicit nostra lra: tunc oportet exponi paruus. i. medius: quia licet aliquādo nominare mediū nomie extremoruz: ita q̄ exponatur paruus. i. diminutus ab excellentijs z talis est medius: non tamen in omni re. i. non est medius in omni differentia pulsuū: quia non in forti z in debili eo q̄ ibi pulsus fortis est naturalis simplr z est extremū vt supra dicebatur. Si antē considerēt pulsus veris in comparatione ad alia tēpora: tunc debet esse magnus z fortis. ℳaior est nota. ℳinor apparet: quia in vere est virtus fortis: qa cū sit tēpus tēperatū z fortitudo virtutis cōsistat in temperamento: ergo zc. sed in alijs temporibus est debilis cum sint distempera-

ta. Item in vere est obedientia instrumenti: quia est temperatum: sed in estate exiccatur z induratur a caloze superfluo z in hyeme a frigido in autumno a sua complexione ficca. Item necessitas est magna: in hyeme autez est diminuta p̄pter frigus: z q̄uis in estate forte sit maioz q̄ in vere tamen tunc est inobedientia instrumenti: z ideo pulsus veris dicit esse magnus z fortis: z hoc modo intellexit Gal. in suo introductorio de pulsibus: z ratio ad hoc deducta. Auic. aūt aūt intellexit primo mō.

vadit. ¶ In autumno[c] autem est pulsus diuersus z trahit ad debilitatē quādam: sed ipsius diuersitas est propter multitudinem conuersionis complexionis accidentalis in autūno nunc ad calorem nūc ad frigiditatem. Et ipsius quidem debilitas est etiam p̄pter hoc: complexio enim diuersa semper deterius efficit nocumentum q̄z similis z equalis lz sit mala. Et qa autumnus est tempus nature vite cōtrarium: quoniam calor in eodem debilitatur z siccitas fit fortior. Temporum vero pulsus que sunt inter tempora tempori-

a ¶ In estate zc. ¶ dō in ista parte Auicē. ostēdit qualis pulsus debet esse in estate.

b ¶ Et i hyeme zc. ¶ In ista parte ostendit q̄lis pulsus debet esse in hyeme.

¶ Sed aligs dubitat vtrū in illis corporibus in qbus in hyeme augetur calor z sanguis p̄pter reductionez eoz ad interiora z maxime in corporibus naturalr calidis debeat esse pulsus tardus z rarus z paruus. Et arguitur q̄ debeat esse velox z spissus: quia vbi ē necessitas magna ibi debz eē pulsus velox z spissus: hoc est in hyeme: ergo zc. ℳa ior pz: qz ille sunt cause velocitatis zc. ℳinor pz per illuz asoz. 15. p̄me pti. Ventres hyeme z vere. nā ibi est virtus fortis z caliditas augmētata vlteri⁹: q̄re zc. ¶ In oppositum est Auicē. Dōm q̄ pulsus in hyeme debet esse paruus per respectum ad pulsum veris. nām z dato q̄ in quibusdam corporibus multiplicet tunc calor z sanguis interius tamen obtunditur eius acuitas a frigido exteriori: vnde dato q̄ in alijs membris interioribus non obtundat caliditas cuiz ipsa obtunditur in corde qō est principiuz originale pulsus eo q̄ ad cor inspirat aer actu superflue frigidus obtundens eius caliditatez: z ideo eius necessitas refrigerationis est parua per pulsum ei⁹: acuitas caloris est diminuta: z ideo fit pulsus tardus z rarus p̄pter debilem virtutem z necessitatem modicaz. Item quia innatus calor versus exteriora est diminutus cum eius motus sit magis ad interius: z ideo diastoles sentitur tarda z parua tm̄ est q̄ in corporibus in quibus multiplicatur calor z spiritus interius minus vincitur virtus eoruz a frigido: z ideo minus minuitur z paurificatur eoruz pulsus in hyeme q̄z in corporibus frigidis in quibus calor z sanguis tunc non multiplicatur: z tm̄ probat ratio facta in contrarium z non plus.

c ¶ In autūno zc. ¶ In ista parte ostendit qualis pulsus cōueniat in tempore autūni z dicit q̄ in autūno debet esse pulsus diuersus. ¶ Sed notāduz q̄ causa quare pulsus est diuersus in autūno est illa duplex quaz ponit Auicē. s. diuersitas tēpoz in calore z frigore z cōtrarietas siue cōplexionis naturalis calori innato: quia autūnus est siccus z frigidus. ¶ Sed notandum q̄ pulsus autūni comparatus pulsui veris bene est diuersus z inequalis: sed comparatus pulsui estatis z hyemis est tēperatus z equalis. p̄mo modo loquit Aui. sed scdo mō loqt Halya. 7. theo. c. 4. in trac. de pulsib⁹. vbi dicit q̄ pulsus autūni est medi⁹ respectu duoz extremoz tempoz. ¶ Ulterius intelligendum de eo qō dicit. (Cōplo enim diuersa semper efficit nocumentū deterius q̄z cōplexio similis siue eālis.) q̄ non accipit hoc equale z diuersum vt solet exponi. s. quātuz ad modū existēdi

gradum. Cuius rei signum est q̄ in hyeme flegma auget z cholera diminuit et in corpibus fortib⁹ carnosis dēsis vt experiētia edocet: z hn. affirmat p̄mi scda do. 2. sum. 1. ca. 6. Scda rō est q̄ paru⁹ aer tarde z raro attractus in dilatationib⁹ cordis z arteriaz pp vehemētiā sue frigiditatis in hyeme plus sufficit tēperare caloꝛē q̄z magnus aer frequēter z cito attractus tpe estatis iam calidus existēs.

Jacobus

¶ In prima parte dicit q̄ pulsus *in vere* est paruus: *sed non in omni re. i. non in omni dimensione: imo* est satis elevatus pp fortitudinē virtutis z robur caloris. Uel expone non in omni re id non in toto vere seu in qualibet eius parte: sed in prima ipsius p̄pter similitudinez eius cum hyeme: z est in fortitudine augmentatus propter fortitudinem pulsatilis virtutis ex temperamento veris.

In estate zc. ¶ In fm parte dicit q̄ in estate pulsus est velox z frequens: q̄ necessitas euētationis caloris: tunc temporis est multa: propterea q̄ calor cordis z arteriarum conflatus ex calore innato z caloꝛe illato a celo z aere nos continente est vehemens multo indigens refrigerio: nc superaccensus se ipsum dissipet radicale humidū superflue resoluens. Sed pulsus estatis est debilis z paruus propter debilitatez virtutis pulsatilis ex nimia spirituum resolutione propter superfluum calorem aeris nos continentis dominantem super nostris spiritibus z humoribus sua violentia.

Et in hyme zc. ¶ In tertia parte dicit primo q̄ in hyeme pulsus est maioris raritatis tarditatis z debilitatis q̄z in alijs temporibus z cum hoc est paruus: q̄ virtus debilitatur. ¶ Sed ꝯra virtus naturalis in hyeme fortificatur: z calor innatus tunc est fortissimus qui est instrumentuz vitalis virtutis sicut naturalis. Iurta illud hypocratis apho. prima aph. 15. Ventres hyeme z vere calidissimi sunt natura z somni lōgissimi in his igitur temporibus z oblationes plures dande sunt: etenim innatus est calor multus: multo igitur indiget nutrimento signum sunt etates z athlete: pulsus ergo hyemis dz esse fortis. Dic q̄ princeps intelligit hic q̄ virtus debilitat in hyeme cuius frigus ad intima penetrat diminuens illic innatum calorem sicut sepe euenit in raris corporibus. Uel dic q̄ concesso q̄ calor innatus fit fortissimus in corde tempore hyemis z virtus vitalis consimiliter: calor tm̄ brachiorum tunc temporis est remissus a frigiditate superflua cōtinentis: z virtus pulsatilis suaꝛ arteriaꝛ est inde debilitata: quare fit earum pulsus paruus tardus z debilis. Scdo dicit h̄ princeps q̄ calor innatus quorūdam corporum. s. densoꝛ z carnosoruz in hyeme clauditur z adunatur in profundo corporis: vnde virtus fortificatur. Et istud fit in calida complexione: cuius calor dominat frigori refrenans ipsum non patiens ab eo diminutionem manifestam: nec permittens frigiditatem transire ad profunduz corporis. Et de istis non dicit qualis in hyeme sit eorum pulsus. Dicamus ergo primo q̄ pulsus interioꝛ membroꝛ hmōi corpoꝛ hoc tpe est fortis pp fortificationē virtutis ex coadunatione caloris innati: sed pulsus partiū exterioꝛ est in eis debilis pp frigus debemens diminuens aliquid de suo calore. Scdo dicamus q̄ pulsus hmōi corpoꝛ tam interioꝛum q̄z exterioꝛ partiū nō est magnus lz est tardus z rarus. Cuius rō est duplex. Una est diminutio necessitatis euētationis caloris: lz. n. calor innatus membroꝛ in se fiat fortioꝛ pp coadunationē ipsius: paꝛ tm̄ tūc participat: imo q̄si nihil de calore celesti z de calore aeris nos ptinētis a q̄bus recipit alijs tpibus aliquē fortitudis

De partibus.

In autumno zc. ¶ In quarta parte dicit p̄mo q̄ in autumno pulsus est ineālis z ad quādā tendens debilitatē. Scdo dicit q̄ cā sue inequalitatis est frequens mutatio cōplionis accidentalis impresse corpibus ab aere q̄ nos ptinet pp mutationē q̄si quotidie factaz in aere autūni nunc ad frigus: nunc ad estum. Maz dies autūni cōiter sunt estiui: lz noctes sunt hyemales: z sīles qualitates imprimere solent humanis corpoꝛib⁹: vnde diuersificant pulsus diei a pulsib⁹ noctis. Tertio dicit q̄ cā debilitatis pulsus autūni est duplex. Prima est diuersitas magna autūni in caliditate z fri. diuersificans q̄liꝛ humanas cōplones. Nam cōplo diuersa semper magis nocet q̄ cōplexio sīlis z equalis: lz sīlis cōplexio mala fuerit. ¶ Contra: sedbus ethica est deterioꝛ tertiana z quartana: z tm̄ ethica est mala cōplexio eālis: z alie sunt male cōplones diuerse. Item febres cōtinue pseuerantes in calore sunt peiores febrib⁹ interpolatis mixtis ex frigore z calore. Item in malis cōplonibus inequalib⁹ vnus lapsus corrigit suū q̄uz vt caliditas meridierū autūnalium corrigit frigiditate suaꝛ noctiuz. ¶ Ad primū dic q̄ nō intelligit hic per malaz cōplonez equalez illam solam que per moduz habitus est: sed illam cui⁹ lapsus est vnigeneus vel vniformis vt totus calidus vel totus frigidus. Nec p̄ malam cōplonez diuersaz intelligit illaz solum que per moduz dispōnis facile mobilis inest: sed illaz potius cuius lapsus est etherogeneus z marie fm̄ successionē cōtrariaꝛ qualitatū ex primo. Maz nā male fert repētinas mutatiōes z inde turbat ac debilitat: cōcede ergo q̄ ethica deterioꝛ est quartana: lz id nō puenit ex vniformitate lapsus vniformis in ethica z diffōrmis in quartana: imo qz ethica mō habit⁹ inherēs est velut insanabilis: quartana vo nō. ¶ Ad scōm dic q̄ febres continue nō sunt deteriores interpolatis p̄pter vniformitatē sui lapsus: sed quia p̄tinue affligūt z iterpolate p̄ iterualla. ¶ Ad tertiū dic q̄ in malis cō plexionib⁹ ineālib⁹ fine gradatiōe z ordine z fine directiōe nāe āles sunt ex subita mutatiōe nūc ad frigus: nūc ad estum vna nō corrigit sufficiēter maliciam alteri⁹: imo q̄liꝛ auget vt caliditas diei autūni rarificās corpora reddit aptiora vt a frigoib⁹ noctiū p̄fundius penetrent z pentiant acrius. Scda cā debilitatis pulsus autūni est: qz hoc tps est ꝛium nature vite qa calor nostroꝛ corpoꝛ in eo debilitat p̄pter cām nunc dictā: z siccitas in eis augēt p̄pter siccitatē quā cō trarit aer autūnalis ab estate precia z a natura autumni. Huius rei signū est q̄ in autumno vegetabilia macrescunt z tunc sua folia cadūt.

Tempoꝛ vero zc. ¶ In quinta parte dicit q̄ pulsus tempoꝛ que sunt inter tempora anni p̄ncipalia p̄-

Universidad de Deusto Biblioteca

in particularibus:ita q̄ dicat cōplxio equalis que est in oīb⁹ partib⁹ z diuersa que est in aliqbus z in aliq⁹ non:qa isto mō non esset verū dictū Auicē.hic. nam mala cōplexio equalis multo plus debilitat virtutez q̄z mala cōplexio diuersa accipiendo illo modo.Sed hic per cōplexionez equalem intelligit cōplexionem simplicē que est vnius modi z sillis in toto:sed per cōplexionē diuersaz intelligit cōplexionez cōpositā z dissimilez vt illa que modo est calida modo frigida

qualis est cōplexio dieruz autumni.nam talis cōplexio magis ledit virtutez q̄z si esset eqlis vel sillis z vni⁹ modi.z ꝫ est:qa inordinatio distrahit z debilitat virtutez.Itē qa quāto magis tendit talis cōplō diuersa versus plura ẏia cum ipsa sint vere opposita tāto fiēt maiorē pugnā materie cōtra naturā:z per cōsequēs maiorem debilitatem z maius nocumentum fieri in ipsa.

bus proportionantur que sunt circa ipsa.

¶ De pulsu regionum. Cap.10m.

r Egionuz quez

dam sunt temperate vernales z quedam sunt calide estiue:z quedaz sunt frigide hyemales:z quedaz sicce autūna

¶ Sed forte tu dices ſm hanc expōnez videt q̄ magis debilitet virtus in tempore veris q̄z in tpe estatis vel hyemis:z per ẏns non erit pulsus fortior vel maior in hyeme q̄z in estate.nam tpe estatis est cōplexionis equalis z sillis:tpe aūt veris est cōplexionis diuerse z dissimilis:quare zc. Dōm q̄ istud dictū Auic.habet veritatem suppositō eodez gradu cōplexionis:vñ si in vere esset tantus calor quāt⁹ est in estate z esset diuersus bñ esset debilior:pulsus veris q̄z estatis ꝓpter ei⁹ diuersitatē:ſz qa nō est tps diuersuz sed equale z minoris gradus caliditatis:ideo in eo est virtus fortior q̄z in estate.nam in estate multo magis resoluit virtus z debilitat:z dato q̄ sit temp⁹ equale q̄z in vere dato q̄ in ipso sit aliqualis diuersitas: ita q̄ Auicē nihil aliud per hoc vult dicere nisi q̄ diuersitas temporū est debilitans virtutem sicut accidit in autumno zc.

¶ De pulsu qui prouenit ex cibo z potu. Caplm.ii.

e Xterius zc. ¶ Postq̄z Auicē.determinauit de pulsu tempoz z regionū ostendendo qualis pulsus cōpetat cuilibet tēpori z regioni:hic determinat de pulsu qui ꝓuenit ex cibo z potu:vt dicit rubrica ostendendo qualis permutatio fiat in pulsu ab eis. Et ꝓmo ostēdit qualis ꝓmutatio ꝓuenit ex cibo in pulsu. Scōo a potib⁹.ibi (Et vinū etiā ꝓpretatē hz.) Prima in duas.Quia ꝓmo ꝓmittit quot modis ꝓuenit ꝓmutatio pulsus a cibis.Scōo illos modos declarat.ibi (Sed qualitate.)

¶ Sed tu dices ad qd fecit ipse mentionem de his que exterius aduenīūt corpori cū ipse faciat de ipsis infra speciale caplm.s.de balneo z hmōi. ¶ Itez cū ꝫ intendat determinare de his que interius sumūtur s.de cibo z potu q̄re intermiscet de apportinatis exterius. ¶ Ad hoc pōt rñderi dupl'r.Uno mō quod dixit exterius aduenientia corpori simul cuz interius ingredientibus ipsum:qa similis modus permutationis est interius ratione quātitatis z qualitatis.In ipsis aūt vt ostenderet talem sillitudinē esse inter ea simul cū ingredientib⁹ corpus intermiscuit exterius aduententia:z qa exterius aduenientia nō intēdunt hic principal'r sed solum ex cōsequenti:ideo ꝫ postea de ipsis faciet caplz spāle. ¶ Ulterius dōm aliter exponendo sic l'ram exterius corpori aduenientia z ipm ingredientia.i.ea que cū his que exterius aduenīunt ingrediunt corpus zc.ita q̄ per hoc se determinet tm̄ ad cibos z potus qui eueniunt ab extrinseco z cum hoc ingrediunt corpus:z tunc dōz q̄ hoc dicit ad differentiā eoz que eueniunt ab extrinseco sicut sunt balnea z hmōi:z hec est melior expositio: z ex hoc cessat dubium. ¶ Ulterius notandum q̄ notanter dixit qualitate sui z quātitate:ita q̄ refert permutationem ad duo solum:z hoc merito quia duo vident esse per que maxime cibi z potus agunt in corpus nostrum. Una est qualitas ipsoruz z sub hoc comprehendit omnis actus per quez cibi z potus agunt in corpus siue sit qualitas actualis vel potentialis vel forme specifice. Secunda est quantitas que est de his que aggrauant virtutem: z ideo cibaria permutant: aut ratione qualitatis:aut ratione quātitatis ipsum pulsum:z hoc est quia ratione istoruz duorum possit permutare causas pulsus contentiuas:scilz virtutem vel necessi-

tatem

Jacobus

De partibus.

portionantur temporibus.i.pulsibus tempoz que sunt circa ea:vt pulsus principij veris similant pulsibus hyemis:z pulsus finis veris pulsib⁹ estatis z pulsus principij autūni pulsibus estatis z pulsus finis autūnt pulsib⁹ hyemis:quia sicut he tēpora sibi similant in qualitatib⁹ pumis.s.principiū veris z finis hyemis:sic siles introducūt complones in corporib⁹ humanis ad quas ꝙsequūtur ꝙsiles pulsus. ¶ Attēde ꝓmo q̄ Gal.ait de pulsib⁹ tēpoz disserunt ca.2.sive ter. 3.lib.de introdu.in pulsu.z.c.7.lib.de tactu pulsus dans sup his septē ꝙclones. Prima ꝙclo pulsus medij veris z medij autūni sunt maximi z fortissimi z mediocres in velocitate z frequētia.Ait enim ca.z ter. dictis de introducendis in pulsu.Horis aūt medij veris maximos qdez z vehemētissimos vt in horis hñt pulsus:velocitate vō z spissitudine cōmoderatos:simil'r aūt z autūni medio:z ca.7.libri de tactu pulsus. Medio nāq; veris pulsus est maior ac fortior q̄z esse pōt ſm anni tpa:in velocitate vō z spissitudine tēperat⁹:z ad instar huius se hz in medio autūni:hec Gal. Hec ꝙclo videt ẏziari dictis Principis ꝓmo de pulsibus veris quos Princeps paruos inueniri asserit:scōo de pulsibus autumni quos Pūn.asserit inueniri debiles. Scōa ꝙclo:ver. ꝓcedens vltra sui medium diminuit aliqd ex magnitudine z fortitudine pulsus:sed ei⁹ velocitatē z frequētiaz augmētat. Ait enim ibi Gal. Procedens aūt ver qdez diminuit magnitudines z vehemētias:addit aūt velocitati z spissitudini. Tertia ꝙclo est in fine veris iam instante estate pulsus debiles parui veloces z spissi fiunt. Ait enim ibi. Et in fine cū iaz accesserit estas debiles z parui z veloces z spissi sunt. Quarta ꝙclo autūnus ꝓcedens vltra mediū sui tollit a pulsu magnitudinē fortitudinez velocitatē z frequentiā:ita q̄ hyeme instante reddit pulsuz paruū debilez tardum rarū.Ait enim ibi.Autūnus aūt ꝓcedens oīuz qdez aufert magnitudinez vehemētiā velocitatē z spissitudinē vt hyeme supereniēte in paruitatē z debilitatem z tarditatē z raritatē versi sunt.Quinta ꝙclo principiuz veris assimilat fini autūni:z finis veris principio autūni:z principiū estatis fini eius: z principiuz hyemis fini ipsius.Et intelligas has similitudines in qualitatib⁹ ꝓmis z in modis ꝛmutandi pulsum.Juxta illud ibi.Assimilant aūt:prima qdez veris vltimis autūni:vltima vō primis:z prima qdem estatis vltimis estatis:prima vero hyemis vltimis hyemis.Serta ꝙclo:quecūq; duo tēpora distant equal'r a medio estatis z medio hyemis equal'r mutant pulsus.Ait enim ca.2.sive ter.5.de introducendis in pulsu. Et quecūq; estatis medie z medie hyemis pariter ab alterutris distant simil'r vertūt.Et ca.7.de tactu pulsus. Puncta quoq; tēporis quoz longitudo a medio estatis z hyemis est vna z equalis pulsuz equal'r ꝛmutant.Septima ꝙclo:mediū estatis partim sil' est partim ẏtrariū medio hyemis in ꝛmutando pulsum:qa pulsus taz medij estatis q̄z medij hyemis sunt parui z debiles:sed pulsus medij estatis sunt veloces z frequētes:z pulsus medij hyemis sunt rari z tardi: minores tamen sunt z minus debiles hyeme q̄z estate. Ait enim ibi. Medium autem estatis partim quidez simil'r est partim vero contrarie habet medie hyemi. Nam parui qdez z debiles sunt ſm alterutrum:veloces aūt z spissi sunt estate:z tardi z rari sūt hyeme. Nō tñ ita parui estate sunt in hyeme:ſz min⁹ estate:neq; ita debiles hyeme sunt vt estate:ſz minus hyeme: hec Gal. ¶ Attende scōo q̄ Rasis.10.Alman.sic descripsit pulsus tēpoz anni. Pulsus quoq; qui in medietate veris existit fortior est q̄z in omnib⁹ aliis tēporibus.In medietate vō estatis est velocior z spissior q̄z in aliis oībus tēporib⁹: z preter hoc paru⁹ est z debilis.In autūno autez eius minuit velocitas z spissitudo ab eo qđ erat in estate:z non augmentat eius fortitudo. In hyeme quoq; existit pulsus in vltimitate paruitatis z tarditatis z raritatis:non tamē est debilis:sed in tempoz extremitatib⁹ inuenit cōpositus ex eis qui inter duo existunt tempora. ¶ Attende tertio q̄ Auer.4.colliget.ca.10.diminute z improprie tractauit de pulsibus tempoz corripiens Gal.de pulsu autumni. Ait enim ibi.Sed permutatio ꝓpter tempus anni a se non multū est occulta:quia pulsus veris calidus est z humidus sicut est in habentib⁹ complerionē eādez:z simil'r alia tria tempora se habēt.Et qui opinatur q̄ pulsus autumni est similis pulsui veris in fortitudine frequentia z etiaz temperie errat:ꝓpter hoc q̄ in isto tēpore virtutes sunt diminute ꝓpter paucum calorem z paucitatez spirituū: ſmo in isto tēpore est quasi similis virtuti senuz:qa illud tempus etati senum assimilat: z ꝓpterea tunc plurima terre nascentia senescunt:z qa etiaz virtus generatiua isto tempore in vegetabilib⁹ z animalib⁹ debilitat. Philaretus vō de pulsib⁹ tem-

les. Judicia igit̄ pulsuū erunt in eis ſm moduz qué sciuisti de pulsu tempoz.

¶ De pulsu qui prouenit ex cibo z potu. Capitulum.11m.

e Xterius[a] corpo

ri aduenientia z ipm ingredientia.

ipsis aūt vt ostenderet talem sillitudinē esse inter ea simul cū ingredientib⁹ corpus intermiscuit exterius aduententia:z qa exterius aduenientia nō intēdunt hic principal'r sed solum ex cōsequenti:ideo ꝫ postea de ipsis faciet caplz spāle. ¶ Ulterius dōm aliter exponendo sic l'ram exterius corpori aduenientia z ipm ingredientia.i.ea que cū his que exterius aduenīunt ingrediunt corpus zc.ita q̄ per hoc se determinet tm̄ ad cibos z potus qui eueniunt ab extrinseco z cum hoc ingrediunt corpus:z tunc dōz q̄ hoc dicit ad differentiā eoz que eueniunt ab extrinseco sicut sunt balnea z hmōi:z hec est melior expositio: z ex hoc cessat dubium. ¶ Ulterius notandum q̄ notanter dixit qualitate sui z quātitate:ita q̄ refert permutationem ad duo solum:z hoc merito quia duo vident esse per que maxime cibi z potus agunt in corpus nostrum. Una est qualitas ipsoruz z sub hoc comprehendit omnis actus per quez cibi z potus agunt in corpus siue sit qualitas actualis vel potentialis vel forme specifice. Secunda est quantitas que est de his que aggrauant virtutem: z ideo cibaria permutant: aut ratione qualitatis:aut ratione quātitatis ipsum pulsum:z hoc est quia ratione istoruz duorum possit permutare causas pulsus contentiuas:scilz virtutem vel necessitatem

ita scripsit.In temporib⁹ qdez anni quatuor existentib⁹ vere estate autūno z hyeme hzbene temperata sunt duo ver z autūnus: distempera vō hyems z estas. Merito igitur vere z autumno pulsus z magni sunt z fortes valde propter tēperamentuz qualitatis. In estate vō velociores z spissiores ſm vnāquāq; etatem necessitate inducente ꝓpter continentis nos extrinsecus aeris caliditatem. In hyeme vero rariores z tardiores pulsus sunt propter continentis nos aeris frigiditatem aut constrictionem.

¶ De pulsu regionum. Capitulum.10.

Egionum zc. ¶ In hoc capō primo comparat regiones ad cōplones z tempora.Scōo agit de

r pulsibus regionuz.ibi (Judicia igit̄.) ¶ In prima pte dicit q̄ alique regionū sunt temperate sicut ver:z tales sunt regiones de quarto climate:alie sunt calide sicut estas z tales sunt regiones trium primoz climatum maxime primi z secundi:alie sunt frigide sicut hyems quales sunt regiones hibernie scotie z anglie:alie ficce vt autūnus quales sunt regiones hispanie.

Judicia zc. ¶ In secunda parte dicit q̄ iudicia pulsuum regionum sunt vt iudicia pulsuum temporum descripta in ca. precedenti. Eiusdem sententie meminit Gal.c.10.libri de introducendis in pulsu dicens. Circa regiones autem similiter sunt vt in horis. In valde calidis quidez quales sunt in media estate: in valde vero frigidis quales sunt in media hyeme in bene concretis.i.temperatis regionibus quales in medio vere: proportionaliter autem z in medijs. Sed aliarum constitutionum continentis nos aeris calide quidem calidis horis: frigide vero frigidis: medie vero medijs veris assimilantur: hec Gal'. Et philaretus in libro pulsuum dixit. Similiter autem z in vnaquaq; regione ſm illius crasim z pulsus mutantur: calidior quidez magnos z veloces facit pulsus:frigidior vero econtrario'. Sed clare dicens q̄ calidior regio facit pulsus magnos. Nam calide regionis incole sunt debiles resoluti velut ethiopes quoruz pulsatilis virtus non sufficit magnitudini. Item in estate pulsus non sunt magni sicut premissum est:ergo nec in regionibus calidis similantibus estati.

¶ De pulsu qui prouenit ex cibo z potu. Caplm.11.

e Xterius zc. ¶ In hoc cap. primo agit de pulsibus prouenientibus ex cibis. Secundo de prouenientibus ex potu vini. ibi (Et vinum etiam.) Tertio de prouenientibus ex potu aque. ibi (Aqua vero.) ¶ In prima parte que est presens textus dicit primo q̄ aduenientium humano corpori de foris z intrantium ipsum per modum cibi z potus quedam mutant dispositionem pulsus qualitate sua:quedam quātitate:z adde si placeat tertium membrum.s. quedam qualitate z quātitate. Secundo dicit q̄ mutantia pulsum qualitate sua si fuerint calefacientia mutabunt pulsus ſm caliditatem.s.ad magnitudinem aut velocitatem aut frequentiam:z si fuerint infrigidantia mutabunt pulsum ſm frigiditatē scilicet ad paruitatem tarditatem z raritatem. Tertio dat regulas ser circa hec mutantia dispositionem pulsus sua quātitate. Prima est: si cibi intrantes corpus fuerint equales.i.mediocris quātitatis pulsus augebitur in magnitudine velocitate z frequentia propter augmentuz seu fortificationem caloris z virtutis pulsatilis ex cibo illo assumpto. Et ista mutatio permanebit aliquādiu propter moram quam cibus contrahit in digestione. Secunda est:si cibus qui sumitur valde plurime magnitudinis fuerit pulsus fiet inequalis z inordinatus propter aggrauationem z oppressionem virtutis z caloris innati sub tanta multitudine cibi:ex qualibet.n.virtutis oppressione sub pondere grauj prouenit in pulsu diuersitas. Et quidam medicus .s. archigenes qui fuit ante tempora Gal. magne fame dixit q̄ velocitas talis pulsus multo maior est frequentia:q̄ virtus in tali repletiōe nō est resoluta neq; vehementer debilitata:sed onere grauate z impedita: nisi repletio tanta fuerit q̄ calorem suffocet z ad motum vocat. Et mutatio pulsus ex huiusmodi repletione est duratiua:q̄ causa sue perseuerantie est fira non enim digeri potest tanta cibi multitudo breui tempore: neq; distribui hinc inde. Tertia est: si cibi repletio fuerit minor hac: ita tamen q̄ fuerit plurima vel amplior debito: sed non valde pulsus fiet inequalis propter oppressionem virtutis ex cibi multitudine: sed manebit ordinatus propterea q̄ oppressio non est vehemens neq; extrema. Quarta est:si cibus fuerit pauce quāti-

tatis

Universidad de Deusto

tatem vel instrumentum a quibus imediate dependet esse pulsus: z ly in cibo z potu sit etiaz attendere nō solum quātitatē z qualitatē: sed etiam subtantiam. s. grossitiem z subtilitatē z occultas operationes a forma simplici: tamē non permutant cās pulsus imediate nisi aut rōne quātitatis vel qualitatis: ideo solum ex istis duobus exp̄ssit: z quia illa reducūtur ad h̄ duo. s. grossum z subtile ad quātitatem z operationes occulte ad qualitatem.

a ¶ Sed q̄litate zc. ¶ In ista parte determinat hic duo. Et primo qūo permutant pulsum qualitate. Et scōo quātitate. ibi (Et quātitate quidem zc.)

b ¶ Et q̄titate zc. ¶ In ista parte declarat qūo advenientia corpori z per ip̄z ingredientia pmutant quātitate sui. Et tria facit sicut quātitas triplex est. s. eqlis superflua z pauca. Primo q̄ determinat qualis pmutatio ꝓuenit in pulsu ex quātitate equali. Scōo qualis permutatio ꝓuenit in pulsu ex quātitate superflua. ibi (Et si plurime.) Tertio qualis ex diminuta ibi (Q̄ si pauce.)

pulsus dispositionem mutāt qualitate sui z quantitate. ¶ Sed qualitate[a] quoniaz si ad calefaciendum declinauerint aut ad infrigidandum mutabunt ipsum ꝓm illud. ¶ Et quātitate[b] quidem quoniā si equalia fuerit fiet pulsus in magnitudie augmentatus z velocitatis maioris z spissitudinis ꝓpter augmentum virtutis z caloris z permanebit hec mutatio aliquādiu. ¶ Et si plurime magnitudis valde fuerit erit pulsus diuersus absq; ordine ꝓpter grauitatem nutrientis supra virtutē: quoniā ex omni grauitate ꝓuenit in pulsu diuersitas. Et quidez existimauit Archigenes q̄ eius velocitas est tūc multo maior q̄z spissitudo. Et hec mutatio est p̄seuerans: quoniaz causa perseueramie ly sit multitudinis minoris: hec tamen est diuersitas ordinata. ¶ Quod si pauce[d] fuerit quantitatis erit pulsus minoris diuersitatis z magnitudinis z velocitatis: neq; eius mutatio diu perdurabit: qualiscūq; sit auget calorem z sanguinez. si aūt considerēt respectu impressionis que remanet postea: tūc dico q̄ si cibus est equalis quātitatis z frigide qualitatis q̄ tale augmentū pulsus parū durat: z ideo dicit hic Auicē. q̄ ista pmutatio permanet aliq̄n diu: sed postea diminuit pulsum in processu: quia sui frigiditate debilitat calorē z diminuit necessitatē: z ideo ponit pulsuz paruū tardum z rarum. si aūt sit calide cōplonis z equalis quātitatis: nunc nō soluz auget pulsuz in p̄nti: sed derelinquit ip̄ssionē calidam que hz augere calorē z necessitatē: ideo etiā in ꝓcessu ponit pulsuz magnū velocem z spissum anteq̄z resolua tur illud q̄ ip̄ressit. si aūt sit eqlis quātitatis z qualitatis: tūc anget pulsuz in p̄nti respectu eius q̄ erat p̄ius: ly in se z absolute ꝓferuet: z h̄ mō loq̄t Aui. Deinde cū dicit.

c ¶ Et si pluri[e]s zc. ¶ In ista pte ostēdit q̄lis pulsus ꝓuenit ex q̄titate cibi superflua z posset vinci. Primo ostēdit qualis pulsus ꝓuenit ex cibo cū multuz superflue augmentat. Secundo: cum non multū superflue augmētat. ibi (Ly si multitudinis.) ¶ Juxta quod notandum q̄ eorum que aggrauāt naturam quedam solum aggrauant ipsam z nō dispergunt virtute z a talibus ꝓuenit pulsus solū diuersus non aūt inordinatus. alia aggrauant virtutem z ipsam cū hoc dispergunt z talia faciunt pulsum diuersum z inordinatum.

¶ Sed adintellectum littere aliquis dubitat. nam dicit Auicē. q̄ si quātitas est equalis fiet pulsus in magnitudine augmentatus: ideo est dubitatio vtruz cibi moderati in quāto habeant pulsum magnificare. Et arguit q̄ non: ga illud q̄ aggrauat z debilitam virtutem faciat pulsum paruū: sed cibi quātūcūq; sint moderati in quāto sunt hmōi: ergo zc. Maior p̄z: quia ad magnitudinē pulsus requirit fortitudo virtutis. Minor apparet: quia omnis cibus in principio est cōtrarius virtuti z vnum contrariū aggravat aliud: ergo ponit pulsum paruum.

¶ Preterea q̄ facit corpus esse in dispōne naturali non facit magnū pulsum sed mediocrem: vel conseruat in eadem dispositione in qua ꝓius erat: sed cibi sumpti inequali quātitate sunt hmōi: ergo zc. ¶ Ad huius evidentiā notāduz q̄ in sumptiōe cibi est triplex tempus considerare. Primū dicit principiū acceptionis. Scōm est tēpus digestionis z nutritionis. Tertiū est temp⁹ resolutionis. Quādo ergo querit vtrū cibus equalis in quāto augeat pulsuz in magnitudie velocitate z spissitudine. Dico q̄ aut loqueris quātuz ad primū tps: aut quātuz ad scōm: aut quātuz ad tertiū. Si q̄tū ad primū dico q̄ ponit pulsum tardum z rarum z paruū. Quātuz aūt ad scōm ponit pulsuz maiorē velocitatē z spissitudinē. Quātuz ad tertiū ponit ipsuz tardum z rarū. ¶ Ratio primi est: q̄ sicut appet in sequenti capīo in principio sumptionis cibi calor reuertitur ab exterioribus ad interiora: z ideo in hoc motu minorat pulsus motus ad exterius qui dicitur diastoles. Itez accidit q̄ calor in principio obtundit a cibo sicut obtundit ignis appositiōe ligni ex qua obtusione virtus debilitat z necessitas diminuit: z q̄ iste sunt cause pulsus parui tardi z rari: ideo talis ē pulsus in p̄incipio sumptionis cibi. ¶ Ratio scōi est: q̄ ex digōne z nutricatione cibi cōsurgit augmentuz virtutis z caloris innati z necessitas multa: z cum ad istas causas sequatur magnitudo velocitas z spissitudo in pulsu: ideo respectu precedētis tēporis quātuz ad hoc tempus fit pulsum magnus velox z spissus respectu temporis inanitionis in quo virt⁹ erat debilitata: ly in se z absolute talis quātitas moderata sit cā pulsus equalis z naturalis z mediocris inter has differentias. ¶ Ratio tertii est nota: quia resolutio debilitat virtutē z minuit necessitatē: quare zc. ¶ Nō tunc dico q̄ Auicē. non intelligit de primo tempore vt tu arguis: nec de tertio: nec de secūdo sm se z absolute accepto vt arguis in scōo argumento: sed respectu temporis inanitionis: z propter hoc patet ad rationes.

¶ Sed vlterius tu queres ponamus q̄ cibus sit equalis quātitatis z inequalis qualitatis faciet ne pulsum equalez. Et videt q̄ non: quia statim supra dicit q̄ si cibus sit calide vel frigide complexionis mutabit pulsum sm q̄ habet mutare illa complexio: ergo quātūcūq; sit equalis quātitatis si sit frigide complexionis ponet pulsum paruū tardum z rarum: si calida velocem z spissum. ¶ In oppositum est Auicē. hic qui dicit si est equalis quātitatis ponet pulsum maiorez zc. ¶ Dōm q̄ solo hm⁹ potest haberi ex dictis in capitulo de eo q̄ comedit z bibitur: quia cibus qui est equalis quātitatis siue calidus siue frigidus vel temperatus auget pulsum quātum ad id q̄ possibile erat: cuius ratio: quia ois cibus

Jacobus

tatis minus diuersificabit pulsus ex cibo illo: z erit minoris magnitudis z velocitatis q̄z ex mediocri cibo z parum durabit mutatio facta ex eo: q̄ cito digeretur. Quinta est: si virtus pulsatilis deficiat z debilitet siue ex multitudine cibi siue ex ipsius paucitate q̄ocūq; fuerit pulsus fient similes in paruitate z raritate vsq; ad finē rei. i. quādiu durabunt defecto z debilitas inde ꝓuenientes. Sexta est: si nā pene suffocata z deficiens ex superflua multitudine cibi reuiuiscat z confortetur in digerendo z conuertendo illū cibū ad similitudinē corpis cibati fiet pulsus temperatus. ¶ Attende q̄ Gal. lib. de tactu pulsus cap. 7. sic cōmemurat mutationes pulsus ex cibis z potibus suis qualitate z quātitate sub. 7. conclusionibus. Prima est: cibus quoq; z potus calidus talē efficit pulsum qualez efficiunt z supradicta calida: vtpote calidum tēpns z estas z regio z consimilia. Scda est: frigidus ēt efficit cuiusmodi efficiunt z supradicta frigida. Tertia est: siccus vero durum z vacuū z humidus reddit pulsum mollez z plenum. Quarta est: multus vero vsq; ad virtutis aggrauationem pulsum reddit diuersum z inordinatuz: archigenes vero dixit q̄ maior erit in ipso velocitas q̄z spissitudo. Quinta est: si vero cibus temperate sumatur pulsum reddit magnum z fortem velocem z spissum. Sexta est: si paruus fuerit cibus minor quantitate temperata que nutrit nutrimento sufficiente alterat quidem pulsum sm q̄ imutat temperamentū nutrimenti cibi: nisi q̄ minus erit z tēpore residet breuiore. Septima est: si aūt fuerit circa modum paucus. i. vehementer diminutus in pulsu abbreuiat. i. minuit has proprietates. s. magnitudinis: fortitudinis: velocitatis: z frequentie. ¶ Attende scōo q̄ Raz. 10. almans. sic assummauit diuersitates pulsuū ex cibis z potibus. Cibus itaq; ex quo aliqd sumitur q̄ nullū affert nocumentum nec estuationem pulsus fortitudinez vehementer auget z ipsius spissitudi/nem z magnitudinem: quod tū post longum cōtingit tempus: non. n. ilico cum sumptum fuerit hoc operatur. Ille vero ex quo ad nocumentum peruenitur z estuationem pulsum facit diuersum. Et nutrientibus ꝓterea z medicinis que alefaciunt aut infrigidant imutatur pulsus: q̄e. n. eorum calida existunt sm sue

De partibus.

caliditatis quātitatē pulsuz in velocitate z sui spissitudine ac magnitudine augmentant z econtrario: hec ille. Auer. aūt. 4. colliget. c. 20. ait. Q̄ si cibus est nouiter in stomacho receptus pulsum ponit paruum debilem z occultum: z quando digeritur ponit contrarium. Et hoc est q̄ cibus anteq̄z digeratur calor naturalis ab eo est sepultus. quemadmodum ignis a multis lignis sepelitur. Et quando cibus digeritur tunc calor inualescit naturalis.

Et vinum etiam zc. ¶ In hac parte secunda dat decem regulas de operibus vini bibiti tam a suis quātitate z qualitatibus q̄z a proprietate z de mutationibus pulsus per ipsum. Prima est: proprietas vini est vt ex multitudine potus ipsius: ly sit subtile ꝓueniat inequalitas in pulsu. Cuius ratio est: q̄ virtutem sua multitudine aggrauat verūtamen inequalitas illa non est tanta neq; vehementia neq; durationis quanta est inequalitas ꝓueniens ex cibis similibus vino in superfluitate aut qualitate: q̄ vinum est rare subſtantie subtilis z leuis: quare faciliuz z citius penetrat digeritur z resoluitur. Secunda est: ex potu vini actu frigidi ꝓuenit idē quod ex alijs actu frigidis ore sumptis. s. minoratio pulsus z raritas ipsius: z retardatio vini a velocitate sue penetrationis propter actualem frigiditatem eius oppilante vias. Sed postquam calefit seu calefactum fuerit a calore nostri corpis cito cessant impressiones quas frigiditate efficit: q̄ calor naturalis de se delet eas z ipsummet vinum sua potentiali caliditate coadiuuat. Tertia est: vinum actu calidum subintrans humanum corpus non multum elongatur a natura. i. naturali complexione ipsius. Et id intelligas de vino gallie moderate bibito: non de vino greco vel vino hispanie: non enim ꝓuenit ex assiduo vsu vini gallicani supercalefactio corpi sicut ex vsu greci vel hispanici. Quarta est: si vinum q̄ bibitur actu frigidum cū sua frigiditate penetret pertransiens stomachum plus nocebit q̄z alia frigida. Cuius ratio est: q̄ alia frigida vel non penetrant donec calefiant vel si penetrent minus profundantur vino: q̄ vinum est amicabilissimum humane nature subtilis substantie: quare trahitur a mēbris

d ¶ Q̄ si pauce fuerit zc. ¶ Hic ostendit quomodo cibus permutat pulsuz ratione quātitatis diminute. Primo facit hoc ratiōe diminute quātitatis in qua aliquid accipitur de cibo. Secundo quando nihil accipitur de cibo. ibi (Amplius si virtus.) Ita debet diuidi zc.

¶ Sed circa primā partem aliquis dubitabit de eo q̄ dicit Auicē. ga tota illa ly videt falsa. Primo ponit q̄ si cibus fuerit quātitatis modice pulsus erit minoris diuersitatis. in hoc videtur includere q̄ talis pulsus sit diuersus: sed hoc videtur falsum: ga cum ex cibo temperate quātitatis non ꝓueniat pulsus diuersus multo minus ex cibo minoris quātitatis: ga q̄ non potest maius nec minus: cum ergo cibus temperate quātitatis non aggrauet: z per consequens neq; faciet pulsuz diuersum: multo minus nec aggrauabit cib⁹ minor. ¶ Preterea quādo dicit q̄ pulsus erit minoris magnitudis z velocitatis minoris q̄z q̄ est equalis quātitatis: cum virtus minus aggrauetur a pauco cibo q̄z a temperamento debet fieri pulsus maior z velocior cuius oppositū dicit. ¶ Ad hoc dicunt qdam. s. magister Bartholomeus de Varignana q̄ hic Aui. inordinate loquit. z q̄ ꝓius Aui. loquit de cibo q̄ sumit in principio: hic vo q̄ resoluit: z ideo ꝓius dixit q̄ erat pulsus magnus velox z spissus: hic vo ga minoratus est z resolutus est calor zc. ¶ Sed qui hic loquit non intelligit Auicē. ga nō refert

hic se ad tempora sumendi cibum diuersa: sed presupponit idem tempus ⁊ variat solum quātitatem vt dictum fuit diuidendo: ⁊ ideo dicendus aliter q̄ sicut habetur ex cōmento introductorij pulsus. cōmen. 14. cibi equalis quātitatis ⁊ diminute faciunt similes pulsum in magnitudine ⁊ velocitate: ita q̄ in hoc cōmunicant quia addunt in spiritu ⁊ sanguine: nec aggrauant naturā sicut aggrauat cibus multe quātitatis: ⁊ ideo cibi equalis quātitatis ⁊ pauce non faciunt pulsum diuersus sicut facit cibus superflue quātitatis: sed faciunt pulsum equales ⁊ magnus ⁊ velocem: quia addendo in calore augent calorem ⁊ necessitatē: tamē cibus equalis quantitatis differt in duobus a pulsu pauce quātitatis. Primo q̄ equalis quātitatis plus auget pulsus in magnitudine ⁊ velocitate q̄s cib⁹ pauce quātitatis: nō ita cito resolui ꝫ plus durat q̄s magnitudo ⁊ velocitas facta ex cibo pauce quātitatis: q̄ citius resolui: ⁊ ideo non debz exponi lra sicut videt sonare q̄ pulsus erit minoris diuersitatis quia fit diuersus aliquo mō: sed expone sic. pulsus erit minoris diuersitatis. i. min⁹ diuersificabitur a cibo pauce quātitatis ab eo qđ erat in principio ante assumptionem cibi: q̄n corpus erat inanitum ⁊ vacuum q̄s in pulsu facto ex cibo equalis quātitatis: ⁊ quia q̄n erat corpus inanitū erat pulsus paruus ⁊ tardus ⁊ rarus: sed ex cibo quātitatis pauce fit aliquantulus magn⁹ ⁊ velox: q̄ addit in sanguine ⁊ spiritu: ꝫ ex cibo equalis qualitatis fit adhuc maior velocitor ⁊ spissior: ⁊ ideo minus distat pulsus qui erat prius a pulsu facto a cibo pauce quātitatis q̄s a pulsu facto a cibo equalis quātitatis. Et per hō pz solo ad rōnes: q̄ nō dz exponi lra sicut sonat: nec dz fieri cōparatio ad pulsum cēlis quātitatis: sed ad illuz qui erat ante spissitudinē cibi ⁊c. Deinde cū dicit.

a ¶ Amplius ⁊c. ¶ Ostendit qualis pulsus prouenit ex quātitate diminuta quando nihil accipitur.

¶ Sed aliqs dubitat ꝓpter exp̄nez lre que difficilis est: qa diceret aliqs. Vt q̄ Auic. falsuz dicat q̄ in multitudine cibi ⁊ ei⁹ paucitate fit pulsus silis. Cōtra: qa pulsus factus a multitudine cibi est diuersus vt supra dixit: ꝓpterea qa nām aggrauat: sed pulsus fact⁹ a paucitate cibi est equalis: ergo sunt dissimiles. Itē etiā in paruitate vident dissimiles: q̄ factus a multa quātitate est paru⁹ ⁊ tardus ⁊ rarus: sed factus a pauca est magnus ⁊ velox vt dictū est statim. ¶ Itē subdit q̄ si nā fuerit fortis in digerēdo fit pulsus tēperat⁹ nūqd fit pulsus fortis q̄n nā est fortis in digerēdo multitudinē cibi ⁊ paucitatē. planū est q̄ nō: quia q̄n erit paucus cito digeret ipsuz q̄s q̄n multus tarde: ⁊ ideo diuersificabit in horis ⁊ in pulsu ea: q̄ vnus erit maior altero. ¶ Dom q̄ ista pars ⁊ pcedens consueuit cōiter male exponi ⁊ nō intelligi. consuetū est dici q̄ hic ostendit' qualis pulsus ꝓuenit ex pauco cibo: sed hoc nō est verū: q̄ ex pauco cibo repercutit ⁊ augetur calor: ⁊ ideo magnificat ⁊ velocitat pulsus respectu eius qđ erat prius: q̄ tunc erat corpus inanitū ⁊ pulsus paru⁹ ⁊ debilis ⁊ efficit maior ⁊ fortior: sed Auic. hic dicit q̄ sit paru⁹ ⁊ debilis sic q̄n ꝓcedit a cibo superflue quātitatis. naz ergo erunt dissimiles in paruitate ⁊ raritate: ⁊ supra dixit q̄ in eo q̄ ꝓcedit a quātitate superflua est pulsus paru⁹ ⁊ tardus: ideo ⁊c. Et ideo dico alr. s. sicut viri diuidendo q̄ hic Auic. ostēdit qualis pulsus ꝓuenit a paucitate cibi que est in nullo modo sumere cibū penitus: ita q̄ hic cōparat pulsuz a priuatione cibi ad eū qui fit ex superflua quātitate cibi. naz in vtroq̄z accidit aggrauatio virtutis ꝓpter quā deficit pulsus vel pp superfluā sumptionē eius vel pp priuationē sumptionis ei⁹: ita q̄ isti pulsus sunt files in paruitate ⁊ raritate quousq̄z durant ille due dispositiones que sunt superflua repletio aggraūās virtutez ⁊ superflua inanitio ꝓsternēs virtutē: tñ in hoc differūt: qa si nā sit potens ⁊ fortis sup illaz multitudinez cibi digerēdo ipsaz: tūc redibit pulsus fortis ⁊ magnus ⁊ velox qđ nō pōt cōtingere in priuatiōe cibi: ⁊ hoc est qđ Auic. intēdit in ista pte: lz non intelligaf cōiter. Et ex hoc pz solo ad obiecta: qa nō intelligit ⁊ illa paucitate cibi que est q̄n paruz accipif: sed q̄n nihil accipitur de cibo: ⁊ ideo nihil cōtra me: sed apud illos est insolubile argumentum ⁊ dicunt q̄ inordinate logf. Deinde cum dicit.

b ¶ Et vinū ⁊c. ¶ In ista parte Auic. ostendit qualis ꝓmutatio ꝓtingit in pulsu ex parte potus vini. Et diuidit in duas. Quia ꝑmo ostēdit qualis permutatio accidat a potu vini. Scōo q̄lis ꝓmutatio prouenit in pulsu a potu aque. ibi (Aq̄ vero ꝓpterea.) Prima in duas. Quia primo ostēdit q̄lis ꝓmutatio cōtingit in pulsu rōne quātitatis pot⁹ vini. Scōo ostēdit q̄lis ꝓmutatio ꝓtingit in pulsu rōne q̄litatis. ibi (Luz aūt vinuz in actu.) Et hec in duas. Prio ondit qđ opaf rōne q̄litatis. Scōo ondit q̄lis ꝓmutatio ꝓuenit rōne q̄litatis ei⁹. ibi (Ipsuz igif pulsuz.) Prima in duas. Quia prio ondit q̄lis pulsus ꝓuenit ex potu vini rōne q̄litatis actualis. Secūdo rōne qualitatis virtualis. ibi (Cum aūt ipsuz.) Prima in duas. Quia ꝑmo facit B. Scōo dictis finē iponit. ibi (Et hoc qdez ꝓuenit.) Prima in duas. Quia ꝑmo facit qđ dictū est. Scōo declarat qđ dixerat. ibi (Q̄ si cū est friduz.) ¶ Velocitate. i. pp velocitatē dat cām. Notāduz q̄ cā quare vinū citius penetrat in corp⁹ nostrū est triplex q̄s aliqđ aliud. Prima est rōne subtilitatis substātie sue. Scōa est rōne sue qualitatis que est caliditas. Tertia rōne familiaritatis cuz corpore nostro a tota specie: vnde Auer. dicit q̄ causa cite penetrationis est q̄ in prima digōne non digerat quasi: sed transit velut indigestum.

c ¶ Qđ si ⁊c. ¶ In ista pte magis declarat ⁊ dicit q̄ horripilationi sunt apta. Hoc pōt exponi dupl̄r. Uno⁰ exponēdo horripilationi. i. infridationi. Alio mō sicut sonat B nomē horripilatio. ꝓpe: q̄ vinū sumptū in corpoīb⁹ repletis superfluitatib⁹ pducit eas ad mēbra sensibilia ⁊ spargit sup ipsa: ⁊ tūc efficit horripilationē ⁊ marie ledit eos qui hñt neruos debiles pp istā eandez cām.

d ¶ Luz aūt ⁊c. ¶ In ista pte ondit q̄lis pulsus ꝓuenit q̄stū ad q̄litatē actualē. Et prio q̄stū ad q̄litatē q̄ inest ei a forma specifica. Scōo q̄stū ad eā q̄ inest ei rōne qualitatū cōiuz q̄ sunt caliditas ⁊ friditas. ibi (Calefactio ⁊ infridato.) ¶ Notanduz circa primā ptē q̄ ꝓsideratio vini inquātuz efficit fortitudinē est ꝓpter eas a forma specifica: ⁊ hoc facit ꝓpter familiaritatē quā hz ad corp⁹ humanū. s. q̄ magis fortificet spūm ⁊ sanguinē ⁊ augeat q̄s aliud nutrientium.

a ¶ Sed

Jacobus

ēt frigidum maxime a famelicis: ⁊ tunc vehemēter nocet precipue in dispositis ad oppillationes: nam ⁊ sua frigiditate oppilat ⁊ suis fecibus ⁊ ducendo secum alia grossiora cibalia vel humoralia. Nocet ēt his qui horripilatione sunt apti vt alij libri habent: q̄ sola effusio frigidi subita supra vel prope mēbra sensibilia calida cito inducit horripilationē. Quinta est: nocumentū vini calidi penetrātis cum caliditate sua non est tale ⁊ tantum sicut vini frigidi penetrantis cū frigiditate sua. Cuius ratio est q̄ calefactio vini est amica nāe non multū nocens: ⁊ natura sibi obuians cito diuidit distribuit ⁊ resolut ipsum. Sed frigidū interdum defectū nāe facit: ⁊ virtutes ipsius extinguit priusq̄z valeant ipsum diuidere distruere ⁊ resoluere. Istud q̄nq̄z vidimus in supercalefactis ex ludo palme aut alias qui intrantes caneas frigidissimas ⁊ bibentes abunde frigidum vinum seipsos interemerunt. Et hec que dicta sunt ꝓueniunt a vino per multitudinem sue quātitatis ⁊ caliditatem ac frigiditatez ipsius. Sexta est: alia a nunc dictis sunt iudicia ⁊c vino ſm q̄ humana corpora corroborat ⁊ virtutes eoz fortes efficit. s. fortes reddere sanos sua substantia ⁊ ꝓprietate ꝓpterea q̄ facillime transit in spiritus ⁊ augmentant eoz substantiam hac de cā iussit Bal. 12. ⁊ ingenio sanitatis ca. 5. in omni syncopi dari vinū dicēs. Sed in omni syncopi dandum est vinū calidē nature penetrabilis: quatinus cito penetret ⁊ in stomacho non remaneat: citrinū igitur eligaf vel aureū clarissimū ⁊ subtile vetus. Septima est: quātus calefactio ⁊ infrigidatio prouenientes ex vino plurimis noceant corporibus: queq̄z tñ ea alicui complexioni ꝓuenit ⁊ alteri nocet. s. calefactio calidis ⁊ infrigidatio fridis: sicut. n. succus mali granati oībus supcalefactis conuenit ⁊ eos fortificat: ⁊ hydromel roborat infrigidatos: sic vinum frigidum sua actuali frigiditate ꝓfert calefactis: ⁊ calidum sua actuali caliditate infrigidatis. Octaua regula vina aliqua ſm q̄ calida sunt per nām sicut greca aut hispanica vel frigida per nām sicut tornacensia vel louanienſia quosdam fortificant alios debilitant: vt calida fortificant frigidos ⁊ debilitant calidos ⁊ frigida econtra: verūtamen presens sermo non est ⁊ hoc: sed ⁊ virtute vini ſm quā facile ⁊ cito conuertitur in substantiam spirituuz. Et istud conuenit omni vino ſm substantiam ⁊ ꝓpriam nām. Nona est. si naturalis proprietas vini qua ꝓfortat ex facili ꝓuersione eius in spiritus iuuetur caliditate vel frigiditate vini siue nāli siue ar-

cumento quod non fit ex alijs frigidis rebus: quoniaz ille tardant donec calefiāt: neq̄z eaz penetratio est ita velox vt istius. Istud enim velocius penetrat q̄s cōpleat calefactio: ⁊ eius quidez impedimentum est magnū ⁊ precipue in corporibus que horripilationi sunt apta. Et neq̄z est sicut impedimentuz calefactionis ipsius cum ipsum calidum penetrat: q̄n eius calefactio in principio obuiationis nō peruenit ad hoc vt magnuz faciat impedimētum: imo natura ei obuiat cuz partitione ⁊ distributione ⁊ resolutione. Frigidum vero est cum natura deficere facit ⁊ eius virtutem extinguit anteq̄z ad partitiouem ⁊ distributionem ⁊ resolutionem perueniat. Et hoc quidem prouenit ex vino multitudine sue quātitatis ⁊ calefactione ipsius ⁊ frigiditate. ¶ Cū autem d ipsum consideratum fuerit vnde fortitudinem efficit alia habebit iudicia: q̄n ipsum sua essentia fortes efficit sanos ꝓpterea q̄ velociter prebet augmentuz in substantia spūs.

De partibus.

tificiali fortificabitur inde sua ꝓfortatio: si vero susceperit inde nocumentum debilitabitur. Ut si patienti cholicā dederis vnū maluaticum calidum tripliciter proderit. Primo reparando spiritus ex dolore perditos. Scōo sua potētiali caliditate q̄ frigus tollit ⁊ flegma digerit ⁊ resoluit ventositates. Tertio sua actuali caliditate qua facit hec eadem ⁊ vias aperit. Decima est: vinū imutat pulsum ſm alterationē quā facit in humano corpe ⁊ virtutibus eius. Nam si fortificet reddet pulsum fortem: si calefaciat augmentabit necessitatē euentationis caloris: si vero infrigidet diminuet eā. Fortificat tñ ſm plurimū virtutes ⁊ pulsum pp augmentationē quā facit in spiritu. Et quotiēscūq̄z necessitatem euentationis augmentat addit in velocitatē vel magnitudinem vel frequentiam pulsus.

¶ Attende q̄ modos imutationis pulsus a vino Bal. sic cōmemorat libro de introducendis in pulsu ca. 31. Vinum ſm aliquā qdem similiter vt cibaria vertit pulsus. Differt aūt ⁊ eo q̄ mor versionē opaf: ⁊ eo q̄ ea que est a vino prior quiescit ea que a cibarijs: ⁊ eo q̄ velocitatē amplius auget ⁊ magnitudinem q̄s vehementiā ⁊ spissitudinē. Fere. n. inquātum ⁊ vehementioze ⁊ sufficentiorem fortitudinem corporis cōmoderatus cibus tribuit intantum magnitudinez vinum eleuat. Rasis vero sic. 10. alman. Vinum similiter pulsum in fortitudine ⁊ velocitate ⁊ spissitudine augmentat: hec autem augmentatio citius prouenit tempus q̄s ea que fit per cibum: ⁊ citius etiam ab eo remouetur.

Aqua vero ⁊c. ¶ In hac parte tertia dicit primo q̄ aqua fortificat corpus ⁊ pulsum propterea q̄ facit penetrare cibos: ⁊ in hoc est operatio ipsius similis operationi cibi. Aqua igitur que bibitur hora comestionis non vigorat pulsum tunc temporis: imo potius minorat hebetans calorez sua frigiditate: sed tunc fortificat cum cibum digestum ducit ad membra siue tunc potetur seu bibita fuerit cum comedebat. Secūdo dicit q̄ ab aqua non tñ augetur necessitas euentationis caloris sicut a vino ꝓpterea q̄ aqua non auget ex se calorez sicut vinum imo minuit. ¶ Attende q̄ Bal. lib. ⁊ tactu pulsus. ca. 7. ⁊ mutatione pulsus ex potu aque ita scripsit. Immutatio autem pulsus ex potu aque similis est imutationi que fiet ex cibo. Cetera vo sumuntur ſm q̄ nutriunt aut calefaciunt aut infrigidant aut corpus quocūq̄z alterant modo: eo modo ⁊ motum arteriarum diuersificant.

¶ Que

a ¶Sed lz calefactio ꝛc. ¶Modo ostendit qualis pulsus prouenit quãtuz ad qualitatez cõmunez ꝛ dicit (Sed cum calefactio ꝛ infrigidatio ꝛc.) ¶Sed tu dices contra: quia vinum calefacit. Dicendum q̃ lz ꝛ se vinum corpus calefaciat ratione operationum: imo vt sic bona vina vel vinosa ꝛ potentia calefaciũt respectu vinorum bruscoz ꝛ aquosoz: quare non vz. (Et calefactos semper fortes efficit.) Causa huius est: quia abiectio male dispositionis semp est causa vt virtus fortificetur.

b ¶Scõz hoc ꝛc. ¶Mõ concludit ex dictis qualez permutationez efficit vinũ ipsum ꝛc. ista autez littera que dicit (Nunc̃z autez in necessitate facit augmẽtuz quin in velocitate addat.) sic exponendo vt iacet non est vera: quia non semper est verum q̃ q̃cũc̃z addit in necessitate q̃ semp addat in velocitate: ꝛ ideo si ista debet esse vera oportet q̃ suppleatur multũ: ita q̃ sit sensus: nunc̃z aũt in necessitate efficit augmẽtum supple multum: ꝛ ꝓptera hec lra exterior est satis melior que dicit. ꝛ nõ in omni dispositione addit in velocitate ꝛc.

c ¶Aqua ꝛc. ¶In ista parte ostendit qualis pulsus ꝓuenit ex potu aque.

¶De eis que somn⁹ ꝛ vigilie ī pulsu opank. Ca.3.

d **Ulsus** p quidem ꝛc. ¶Postquã Auicẽ. determinauit de pulsu qui ꝓuenit ex cibo ꝛ potu: hic determinat de pulsu qui ꝓuenit ex somno. Scõo de eo qui ꝓuenit ex vigilia. ibi (Vigilie etiam diuersa habent iudicia.) ¶Prima in duas. Primo p̃mittit penes quot accidit diuersificatio pulsus in somno. Scõo de illis ꝓsequit. ibi (¶Pulsus igit in principio.)

¶Sed tu dices ad qd addit ipse hic de dispositione digestionis: quia digestio magis videt pertinere ad pulsum prouenientez ex diuersitate cibi ꝛ potus: quia illa sunt que digerunt. Dicendum q̃ hic facit mentionem de dispositione digestionis determinando de diuersitate in pulsu ꝛ somno ꝓpter duo. Primus est: quia hore somni ꝛ hore digestionis maxime coincidũt: ꝛ ideo ex horis digestionis potest etiaz sumi diuersitas pulsus super horas somni. Scõm quia digestio maxime fit in somno: ꝛ ideo ꝑm diuersitatem digestionis accidit q̃ diuersificat pulsus in somno: ꝓpter ergo talem conuenientiaz facit hic mentionẽ de ipsa.

e ¶Pulsus igitur ꝛc. ¶In ista parte declarat quod ꝓposuit. Primo ostendit qualis pulsus prouenit in somno cum corpus est plenum. Secũdo hoc facit corpore inanito. ibi (Cum aũt somnus in principio.) Prima in tres. Primo ostẽdit qualis pulsus est in principio somni quãdo etiaz est principium digestionis. Secũdo qualis est quãdo cib⁹ est digestus in somno. ibi (Cum autem cibus digestus est.) Tertio quãdo somnus supfluit ibi (Deinde quãdo cũ' dormiẽte.) Prima in duas. Primo ostẽdit qualis pulsus sit in ꝓncipio somni quãtuz ad primas duas differẽtias que sunt magnitudo ꝛ fortitudo. Scõo quãtum ad alias duas. s. ad tarditatẽ ꝛ spissitudinem ꝛ eoz oppositas. ibi (Et pulsus etiam est.)

¶Sed lz[a] calefectio ꝛ infrigidatio que ex eo fuerit plurima corpoz impediãt: est tamen cum vnaquecz earum cum aliqua conuenit cõplexione ꝛ est cum non conuenit. Est nãq̃z cum res frigide eos fortes reddunt qui complexionẽ calidã malam habẽt sicut dixit Galenus q̃ succus granati calefactos semper fortes efficit ꝛ hydromel infrigidatos semper reddit vigorosos. Vinum preterea vnde est calidum natura aut frigidum natura est cuz quosdam fortes facit ꝛ quosdaz debilitat. Nõ tamen sermo noster est nunc de hoc: imo in virtute eius qua velocioz ad spiritũ cõuertitur: quoniã hoc semper habet per sui essentiam. Nõ si vnum horz duoz ipsum in aliquo corpore inuenit augmentabitur in faciendo fortitudinẽ: ꝛ si ei contrariuz extiterit minus fortitudinẽ faciet. ¶Secundum hoc[b] igitur ipsum pulsum cõuerteret ꝑm hoc: quoniam si fortitudinem faciet in pulsu augmentabit fortitudinez: ꝛ si calefaciet in necessitate efficiet augmẽtum: ꝛ si infrigidabit minorabit necessitatem: ꝛ ꝑm plurimum in fortitudine faciet augmentum. Nunc̃z autem in necessitate efficit augmentũ quin in velocitate addat. ¶Aqua vo[c] propterea q̃ nutrimẽtum penetrare facit vigorat ꝛ similitudinem operationis vini operaf. Et quoniã non calefacit imo infrigidat: non tantum auget in necessitate quãtum vinum.

¶De eis que somnus ꝛ vigilie in pulsu operantur. Cap.12m.

p **Ulsus[d] quidem** iudicia in somno diuersificantur ꝑm horã somni ꝛ ꝑm dispónem digónis. ¶Pulsus[e] igitur in principio somni est paru⁹ ꝛ debilis: qñ motus caloris nãlis tunc est ad cõstringẽdum ꝛ submergẽduz ꝛ nõ ad dilatanduz ꝛ manifestanduz: qñ ipse in hora illa totus tendit ad occultuz ꝓptera q̃ ipsum aĩa mouet ad nutriens digerẽdum ꝛ maturãdum supfluitates: ꝛ est sicut superatus ꝛ obsessus ꝓculdubio.

Jacobus

¶Que somnus ꝛ vigilie in pulsu operantur. Cap.12.

p **Ulsus quidem ꝛc.** In hoc ca. primo agit de ímutatione pulsus ex somno. Scõo ex vigilijs. ibi (Vigilie ẽt.) ¶In prima parte que est presens tertius primo tãgit modos ꝑm quos somnus diuersificat pulsus. Scõo agit de mutatione pulsus in principio somni. ibi (¶Pulsus igitur in ꝓncipio.) Tertio de mutatione pulsus ex somno statim post digestionem. ibi (Cum autem cibus.) Quarto de mutatione pulsus ex perseuerantia somni post cõplementum digestionis. ibi (Deinde qñ cum dormiente.) Quinto de mutatione pulsus ex somno in sui principio corpore vacuo. ibi (Cum autem.) ¶In prima parti. dicit q̃ iudicia pulsuum sumpta ex somno variantur penes horas eius. s. principiũ medium ꝛ finem: ꝛ penes dispositiones digestionis. Penes horas quidem q̃ alitũ efficit pulsum in sui principio alium in processu: alium in fine vt dicetur statim. Penes dispositiões vero digestionis: q̃ in principio eius pulsum reddit debilem ꝛ paruum ꝛ ea completa fortem ꝛ magnum.

¶Pulsus igitur ꝛc.) ¶In secũda dicit primo q̃ pulsus est paru⁹ ꝛ debilis in principio somni q̃ calor nãlis tunc mouet ad interiora ꝛ constringit in eis relinquens arterias quas tangere solemus in magna parte: neq̃z dilatatur aut manifestatur in exterioribus: imo fere totus occultatur in illa hora motus alia vel regitiua virtute versus loca cõium digestionum pro digestione ciborũ ꝛ maturatione supfluitatũ: ꝛ est tunc fine dubio calor in interioribus sicut superatus ꝛ obsessus: vel ab exteriori frigori vel a cibo assumpto vel a regitiua virtute cui obedit velut infirm relinquens propriã caloris nãm que est se diffundere. Scõo dicit q̃ in principio somni pulsus est etiam tardior ꝛ magis rarus. Cuius rõ est: q̃ lz in somno calor augeat ꝓp coadunationẽ ei⁹ in interioribus priuatur tñ augmento qõ aquirit ex motu tpe vigiliarum. Sed motus magis inflãmat ꝛ disponit ad caliditatem extraneam estuosam ꝛ supfluam q̃z constrictio ꝛ coadunatio moderate caloris Quod ꝓbatur experientia tali. Nos videmus q̃ anhelitus insufflatiuus ꝛ estuatio lassi hois ex labore sunt multo maiores anhelitu ꝛ estuatione illius cuius calor est constrictus a causa simili somno. Vt calor hominis expergefacti submersi in aqua temperate frigiditatis: ꝛ constringatur ꝛ ꝓpter illud fugiat ad interiora non inde augebuntur anhelitus eius ꝛ estuatio quãtum augerentur ex laboribus ꝛ exercitio propinquis dicte aque vel somno in calefaciendo vel propinquis suo principio: q̃ qñ nimis durant infrigidant corpus vel propinquis. i. nuper actis. Tertio dicit q̃ si bene cõsideramus circa res nõ nãles q̃bus assidue vtimur nihil inuenietmus quod magis incendat calorem nostri corporis q̃z labor ꝛ motus. Nunqd experimur q̃ in hyeme gelidissima profundius vniuersalius ꝛ ꝑmanentius exercitio calefimus q̃z igne. Sed dicet aliquis: nõ attinet huic ꝓposito cõparatio somni ad motũ in augendo calorez: sed somni ad vigilias vt p id manifestet quare somnus in sui ꝓncipio tardiores efficit pulsus ꝛ rariores q̃z in vigilijs. Ad illud respondet hic ꝑn. dicens q̃ vigilie de se nõ efficiunt calorem per motum corpis: sic q̃ qñ vigilans quieuerit corpus nõ sit ipse necessarius. i. nõ fit necessariũ q̃ ad vigilias ꝙsequat calor: imo vigilie faciunt calorez: q̃ mouent spũm ad exteriora motu ꝙtinuo: cũ

De partibus.

ista sit generatio eius. s. spũs aut caloris nãlis. Mã spũs vitalis a corde discurrens in arterias cum sanguine arteriali suis calore ꝛ motu assiduis sanguinez subtilians spumificat: ꝛ sic generantur in arterijs assidue noui spiritus. Relinquitur igitur ex hijs sufficienter probatũ q̃ calor corporis naturalis est minor in principio somni q̃z tpe vigiliarum maxime in extremitatibus corporis in quibus plus pulsum tangere solemus: ergo pulsus paruus debilis tardus ꝛ rarus.

¶Cuz aũt ꝛc.) ¶In tertia pti. dicit primo q̃ digesto cibo in somno redit pulsus ad fortitudinẽ ꝛ fit fortior q̃z prius erat. Cuius rõ est: q̃ virt⁹ vigorat ꝛ augek a nutriẽte digesto: ꝛ id qõ flurerat ex calore ꝛ virtute ad ꝓfundum corporis pro digõne nutrimẽti redit cũ sanguine partim ad exteriora ꝑtim ad cor qõ est ipsi⁹ fons ꝛ principiũ. Scõo dicit q̃ etiã tunc tpis pulsus magnificat ꝓp tria. Primo ꝓpter reditũ virtutis pulsatilis ꝛ caloris vitalis ab interioribus ad exteriora. Secundo ꝓp augmẽtationẽ caloris in exterioribus ex nutriẽte qõ ad ea ꝓfluit. Tertio ꝓp arterias lenitatẽ seu mollitiẽ ex imbibitiõe nutrimẽti qua facile dilatãf. Tertio dicit q̃ tũc tpis calor ad exteriora trãsiens nõ auget velocitatẽ neq̃z spissitudinem sua magnitudine. Primo quia hoc. s. talis diffusio naturalis caloris ad exteriora non auget adeo necessitatem euentationis caloris vt inde oporteat velocitatem cum frequentia in pulsu augmentari cum fit magis extensio caloris q̃z intensio eius. ¶Secundo quia nihil ibi est quod prohibeat pulsum sua sola magnitudine sufficere necessitati euentationis caloris restaurãdo ipsuz ad propriũ sibi temperamentum.

¶Deinde qñ ꝛc.) ¶In quarta dicit: deinde. i. postq̃z completa est digestio in somno quãdo somnus perseuerauerit nimis diu fiet pulsus debilis. Cuius rõ est: quia naturalis calor tunc opprimetur. ꝛ constringef a superfluitatibus digestionum solitis euacuari suis ꝓprijs modis hora vigiliarum. Et ex istis modis euacuationuz est vnus qui fit per exercitium corporis: ꝛ alius per resolutionez insensibilez. De isto somno nimio dixit ¶Princeps primi scõa doc.2.sum.1.c.1. Qõ operatur virtutum animaliuz obtusionem: ꝛ capitis grauitatẽ: ꝛ egritudines frigidas: ꝛ illud est ꝓpter illud qõ ipse ex resolutione ꝓhibet.

¶Cum aũt ꝛc.) ¶In quinta dicit primo q̃ somnus factus in sui principio corpore inanito seu vacuo a cibo sic q̃ calor ad interiora rediens nõ inuenerit cibũ in qõ agat ꝙuertet cõplonẽ corporis ad latus frigiditatis: qa tunc calor nõ hñs pabulum ꝓprium resoluet radicale humidum ꝛ ex consequenti cõsumet seipm. Scõo dicit q̃ ꝓpter hanc cãm paruitas tarditas ꝛ raritas perseuerabũt in pulsu ꝛ cõtinue augebunt. Nam ad diminutionẽ caloris sequit diminutio necessitatis euẽtationis eius: ꝛ ad diminutionẽ necessitatis sequũtur paruitas tarditas ꝛ raritas in motu pulsus. ¶Attende q̃ Gal. c.23. libri de introducẽdis in pulsu succincte meminit transmutationes pulsuũ per somnos dicens. Ter aũt somni pulsus. Incipiẽtes qdez minores eos ꝛ tardiores ꝛ rariores ꝛ imbecilliores operãtes. Procedentes vo tarditatẽ qdez intendunt ꝛ raritatez ꝛ maxie post cibum: maiores vo fiunt ꝛ vehemẽtiores. Desinentes vo rursus vertunt in imbecillitatẽ ꝛ paruitatez: conseruant aũt tarditatẽ ꝛ raritatem. Philaretus autem asserit in somno fieri pulsus minores ꝛ leniores. Manifestum autem est inquit qñ hoc fit a naturali calore ingrediente ad profundum.

rius coadunatus inueniens suum contrariū diminuitur eius acuitas: qa accidit vt dicit Gal. in cōmen. 7. introductorij pulsuū sicut ignis qui obtundit appositione lignoꝝ: & ideo diminuitur calor & necessitas: & per consequēs fit pulsus parvus & debilis in principio somni. Alia causa potest sumi ab agente. nam pulsus fit a virtute vitali mediāte calore innato: & quia accidit calorem diuersimode dispositioni in principio somni & in fine & in medio: ideo ſm hoc pulsus diuersificabitur: modo calor in principio somni mouet motu constrictiuo: qa oppressus est a cibo & a superfluitatibus: & per consequens virtus debilitat. cum autē virtus debilis sit causa pulsus parui & debilis: iō &c.

¶ Secundo notandū &c eo qō dicit q calor in principio somni totus rēdit ad occultū, propterea q anima mouet spiritum non videt tunc q anima moueat calorē. nam anima apud medicos absolute plata intelligitur ō virtute vitali sicut apparet per Gal. in principio primi de interioribꝰ. c. 1. vbi dicit q sentire & moueri ſm electionez sunt propria opera anime: sed nutriri & augeri sunt opera nature: sed virtus animalis non mouet calorem ad digerendum nutriens & maturando superfluitates cū sit ligata in somno &c.

¶ Ad huius intellectū oportet videre omnes causas quatuor somni. s. materiales formales &c. sed quia posite fuerunt superius in capitulo de somno & vigilia: ideo omittant.

¶ Sed notandum q hic sumit anima non pro virtute animali sicut arguis: quia tunc est ligata: sed accipitur cōiter pro virtute regitiua totius: qa hec est vna ex suis operationibꝰ. s. reuocare calorem. si autē tñ velis q accipiat ania pro virtute animali: tunc nō debet intelligi q anima moueat positiue sed pmissiue: quia permittit retrahi calorem ad occulta corporis in somno, propter quez motū contingit fieri restaurationem spirituū animaliū qui erant resoluti in vigilia vt per ipsos restauratos melius possit opera sua.

¶ Tertio notandum q per occultum locū intelligit loca digestionis ad que retrahitur calor in somno: qa in talibꝰ locis est maxime minera caloris innati & spirituū restauratio q nō possent restaurari nisi in loco in quo est fons caloris: q hic locꝰ est cor: q & pncipium caloris innati: vt pz in pncio &c iuuamētis pulsuū: iō in tpe somni calor retrahit ad cor &c.

a ¶ Et pulsus &c. ¶ Hic ostēdit qualis pulsus sit in principio somni quātuz ad alias duas que sunt tarditas & raritas. Primo ondit q talis pulsus est tardus & rarus. Scdo hoc declarat per signū. ibi (Et tu qdez hoc scies ex hoc &c.)

b ¶ Et tu quidez &c. ¶ In ista parte Auicē quod diterat declarat per signum.

¶ Sed ad veri ficationem eoꝝ que dicunt in lra primo aliquis dubitat: vtrum pulsus in pncipio somni sit tardus & rarus. Et arguit primo q nō: aucto. Gal. in cōmē. 7. introductorij pulsuū. vbi dicit ad lram q non est absolute veruz q in principio somni pulsus sit tardus & rarus & paruꝰ. ¶ Preterea aucto. Auer. in. 4. colliget. c. 10. vbi dicit q pulsus qui fit in somno ē similis eiꝰ qui fit a cibo: sed a cibo fit pulsus magnus & velox & spissus cum augeatur calor & sanguis vt habitum est supra ergo in principio non est tardus & rarus pulsus. ¶ Preterea arguit rationē: quia vbicūq est necessitas augmētata ibi debz esse pulsus velox & spissus & magnus: sed hoc est in principio somni: ergo &c. Maior pz: quia hec est vna ex causis pulsus magni velocis & spissi. Minor apparet: qa in somno fit coadunatio caloris que est causa fortificationis eius: naz sicut ignis coadunatꝰ in camino est fortior q̄z dispersus: similr etiaz calor fortiter cōstrictus a frigido circūstante est fortior sicut cōtingit in calore nubiū: ita etiaz coadunatio caloris & eius cōstrictio a cibo ei ptrario in principio videt magis fortificari: & per ꝫ̄ debet fieri additio in pulsu vt sit magnus velox & spissus. ¶ In oppositū est hic Auicē & ratio eius.

¶ Ad huius euidentiā est notandum q & cognitione pulsus possumus loqui dupliciter: aut quātum ad cognitionez veram & oīno certam in qua cognoscit vere diastoles & systoles: aut quātuz ad cognitionē que habetur cōiter. s. & pulsu. s quātum ad cognitionez veram solum ipsius diastolis: qm. s. systoles non est cognita: sed pro systole accipimus totuz tempus duarū quietum & ipsius systolis pro systole: ita q totū aliud tēpus a diastole accipimus pro systole. Si primo modo consideret dico q Aui. sicut dicit hic: & Gal. in cōmen. 7. introductorij pulsuū in principio somni. pulsus est parvus tardus & rarus q̄tū ad motum diastolis: & hoc patet per rationes ad quas ponit hic Auic. sed quia

Jacobus

Vigilie etiam &c. ter euigilatoꝝ. Scdo & pulsibus euigilatoꝝ ab aliq̄ cā subita. ibi (Sed subita cā.) ¶ In pma parti. dicit pmo q vigilie diuersificant iudicia pulsuū & species eoꝝ quēadmodū somnus: q diuersificant mensurā caloris & modos influxus virtutis pulsatilis & dispōnes arteriaꝝ ſm quas variant pulsuū species & iudicia. Scdo dicit q cum qs dormiens semet nāliter euigilauerit absq aliquo excitante erit pulsus eius ordinate tēdens ad magnitudinē & velocitatē: postea gradatim ad suā redibit dispōnem nālem. Circa hoc dicit Gal. lib. de introducendis in pulsu ca. 4. siue ter. 6 Eorum aūt q ex somno transcendunt in vigilationē: in eo qdem q mox euigilant magni & vehementes & veloces & spissi & quādam ꝯcussionē hītes: post parū vero in cōmoderationē veniunt. Et lib. & tactu pulsus cap. 7. ait. Pulsus aūt excitati a somno in principio qdem sue excitatiōis fit magnus fortis velox & spissus & quasi fit in eo horripilatio: deinde modicuz post ad temperantiā redit. Raf. vero. 10. Almansoris ait. De somno vero surgentium pulsus magnus est & fortis & spissus & tremulus: quia tamen cito post hoc ad suam redit dispositinem. Cuius ratio est magnus accursus sanguinis caloris & spirituū hora expergefactionis ad membra exteriora regenda & vivificanda.

¶ Sed subita &c.) ¶ In scda dicit pro q i hoie euigilato a cā subita sicut a tonitruo vel horribili clamore pulsus illico gescit seu cessat a motu cum remouet a somno. Cuius rō est: q virtus regitiua corpis tota cōiuncta est seu uersa ad illud qō subito accidit quare retrahunt calor & spūs ad sedez virtutis cogitatiue relinquentes regimen exteriorꝝ. Scdo dicit q postq̄ parūper qeuit pulsus in sic

calor monetur ad interiora motu contrario motui diastolis qui est versus exteriora. Item quia prohibet dilatari a cibo & a superfluitatibus circūstātibus &c. Sed quātum ad motuz systolis dico q non est simpliciter tardus & rarus. Cuius causa est: quia cuz motus caloris sit tunc ad interiora magis est fortis motus systolis qui est motus etiaz constrictiuus: & ideo ex hoc magis augetur. Itez quia magis adunatur & fortificat in seipso in interioribus: & ideo tunc systoles vera tunc fit maior velocior et spissior. Item quia motus systolis ordinatur ad mundificationem superfluitatum fumosarum fuliginosarum tanquam ad propriam necessitatē & finem: & quia hec necessitas multum augetur in tpe somni propter defectum operationum sensitiuarum non participantiū nocumentū earum: ideo quātum ad motum systolis pulsus est maior velocior & spissior diastole: sed quātuz ad quietez etiaz que systolem antecedit: tamē nō est systoles fortis & magna velox & spissa simpliciter eo q calor datus q sit adunatus: tamē debilitat a cibo et cōtrario: & ideo systolem & quietem que ipsam antecedit velocitat & inspissat: diastolem vo & quietez que diastolem antecedit parificat rarificat & tardat.

causaz que similis est somno: verbigratia submersi in aqua temperate frigiditatis qui sit expergefactus: lz calor constringatur & fugiat ex hoc non tamen augmentū anhelitus eius peruenit ad id ad quod peruenit labor & exercitiū que sunt ei propinqua. Cūq bene cōsideraueris nō inuenies aliud qō calorem vehemētius incendat q̄z labor & motus. Et vigilie qdez calorem non efficiunt motu corporis: ita vt cū corpus quieuerit non sit ipse necessarius: imo faciūt calorē propterea q spūs ad exteriora mouet & motus eius ad cā est ſm cōtinuitatē cū ista est eius gnātio.

¶ Si autem cōsideret pulsus quātum ad illos qui appellant totuz aliud tempus a diastole systolem. Dicendus q pulsus in principio somni est parvus tardus & rarus cum sola diastoles percipiat: & hoc modo hic loquit Auicē. sed primo modo loquebatur Gal. in cōmēto introductorij pulsuū: quādo dicebat q non est simpliciter verus q in principio somni sit pulsus parvus: tardus & rarus: quia hoc est verum quātum ad diastolem: non autez quātum ad systolem vere cognitā vt visum est.

¶ Et ex hoc apparet solutio ad aucto. Gal. ¶ Ad aucto. Auer. dicēdum q verum est q pulsus qui fit in somno est similis ei qui fit in cibo in principio: quia in vtroq est parvus &c. in principio antez cibus digerat: & cuz dicit: lz ex cibo prouenit pulsus magnus & velox verum est quādo digerit: sed sic non intelligit Auicē. ¶ Ad rationē cuz dicitur q̄cūq additur necessitas tunc pulsus fit magnus velox & spissus: concedat: & cum dicitur q hoc est in principio somni. dico q falsum est loquendo &c necessitate euentationis: sed &c necessitate mundificationis sic: & ideo auget aliquātulum systoles: diastoles antez parificat.

¶ Tūc ad probationez cum dicitur q calor coadunatur & constringit. Dicendus q cōstrictio bene est causa necessitatis mundificationis: ita q in hac cōstrictione calor constringit non vincitur a cōstringente. alia est constrictio cum victoria constringentis super calidum: ita q diminuit de substātia caloris: & talis cōstrictio non est causa necessitatis & mundificationis caloris: sed diminutionis sicut cōtingit in igne q sic potest constringi sub cineribus vel inuite qō fortificatur & vigoratur in seipso: aut sic q mortificat a lignis viridibus vel hmōi: modo qa in principio somni fit constrictio diminuens & esse caloris: quia est cum dño sup calidū a cibo & superfluitatibꝰ: ideo nō auget pulsus: lz fit paruꝰ tardus & rarus.

¶ Ulterius aūt aliquis dubitat &c eo qō dicit: cūq bene cōsideraueris nō inuenies aliquid qō vehementius incendat calorem q̄z labor & motus. Cōtra: qa putredo & ignis magis calefaciunt q̄z labor & motus: quia adurunt & cōburunt. Dicendum q Auicē. hic loquit & his que cōmuniter approximantur corpori nostro quātum ad regimen sanitatis: & quia putrefactio & ignis non sic approximantur corpori: ideo &c illis non loquitur: & quia labor & motus habēt calefacere primo ratione motus: quia omnis motus per se habet calefacere: tum etiā quia habet calorem & spiritum dispergere ad membra & spiritum acuere & fortificare: & ideo hec calefaciunt magis q̄z aliud.

¶ Sed tu dices quid intendit ipse per hoc quod dicit (Cum ista est eius generatio. Dicendum q hoc potest dupliciter exponi. Uno modo referendo ad vigilias vt sit sensus q quādo calor mouetur ad exteriora supple fiat vigiliam ex motu eius ad exteriora: & quia sic causatur vigilia: ideo nō solum est motus localis spiritus ad membra exteriora sed motus continuus: & ideo dicit q motus eius. i. caloris ad ea. s. membra exteriora in vigilia est ſm continuitatem. Alio modo potest exponi referendo ad calorem vt sit sensus q spiritū moueri ad exteriora est generatio eius. s. caloris & spiritus.

¶ Sed tu dices contra quātum ad istam secūdaz expositionē: q nō sic generat calor

De partibus.

expgefacto redit sibi pulsus magnus velox spissus inequalis ad tremorē tēdēs. Mā cognito subitaneo terribili euigilante & aīo cōsolato pfluunt abunde nālis calor sanguis & spūs ad exteriora gra ꝓfotionis eoꝝ: erant. n. velut motiua: ex quoꝝ pfluxu magnus velox frequēs pulsus efficit: sed pp motū spūum agitatiū nūc intus nūc extra diuersus reddit ad tremorē tendens.

¶ Tertio dicit q motus iste nō inflāmat: q est similis violēto. Et intelligas ꝟ de motu quo virtꝰ se recolligit ad repellendū subitū accidens: talis. n. similis est violēto: q patat a cā subita vim inferente: lz non est violētus: q fit a virtute: iō nō inflamat. Aliter sic legi pōt iuxta lram marginalē hec clausula cū p̄cedente & sequente. Et &c inde post hoc redit ad euz pulsus magnus velox spissus & diuersus ad tremorē: qm motus iste est similis violento & mozat ēt. Et qm̄ virtus subito mouet ad remouendū & repellendū nāliter illud qō accidit: ergo motus accidunt diuersi & tremit pulsus. Uel pro clariori tolle &c hac clausula hanc negationē: nō & lege sic eā. Et qm̄ motus iste est similis violento iō inflāmat. Et sic p eam reddet cā magnitudinis velocitatis & frequentie prefati pulsus. Et per clausulā sequentē redderetur cā inequalitatis & tremoris eiusdē dum dī. Et qm̄ virtus subito mouetur ad remouenduz nāliter & repellendū illud quod accidit. s. cām subitam terrefacientem: iō motus accidunt diuersi & tremit pulsus. Quarto dicit q pulsus sic rediens magnus velox frequens inequalis tremulus nō diu perseverat talis: imo cito redit ad equalitatez. Cuius rō est: q lz eius cā sit quasi fortis & tumultuosa parum tñ durat: & cognitio &structionis ipsius est velox. i. cito percipitur in pulsu & tactu corpis diminutio vel &structio totalis sue impressionis: vel cito percipitur causa &structionis pulsus ex parte subite euigilationis.

¶ Be

calor imo spiritus concurrũt ad interiora: q generatio spirituũ magis fit in corde. Dicendum q generatio caloris est dupler. Una est generatio eius simplr: t hoc fit in corde ex alteratiõe facta a calore cordis. Alia est generatio spiritus nõ simplr: sed est quecũq multiplicatio eius: t q ex motu caloris ad exteriora mẽbra calefiunt: ideo in omni calore t spiritu multiplicatur talis caliditas: q magis in se acuitur ex motu cum motus habeat calefacere t mẽbra etiam magis calefiunt t fortificãtur sicut accidit in vigilia: t ex tali generatione caloris loquitur hic cum dicitur (Quecũq enim multiplicatio) tu arguis ex generatione eius simplr: quare non valet.

a ¶ Cum autem &c. ¶ In ista parte ostendit qualis permutatio accidit in processu somni quãdo digerit cibus. Et primo ostendit q̃lis est quantũ ad magnitudinem t fortitudiné. Secũdo qualis quantũ ad velocitatem t spissitudinem. ibi (Verũtamẽ sua magnitudine.) ¶ Sed videte cãm quare pulsus sit magn⁹ cuz cibus est digestus Auicen. reddit in littera: q ibi concurrũt omnes cause que faciũt ad magnitudinem: q occurrit ibi necessitas multa t obedientia instrumẽti &c. ¶ Sed iurta istã partem notandũ ex eo q̃ dicit Auic. (Et redit illud q̃ ad profundũ descẽderat ad regendũ nutriens ad exteriora ad suũ principium.) ¶ Diceret aliquis ipse videt cõtradicere sibi: q si redit calor ad exteriora non redit ad suum principium: q cor est suum principium cõ est interius t non exterius quod est impossibile. ¶ Ad hoc dicẽdum q hoc dictum potest tripliciter exponi. Uno modo ditendo q illud q̃ descenderat ad profundũ t ad suũ principium redit postea ad exteriora quãdo cibus est digestus t hec est clara expositio: q refert ad diuersa tempora ꝓpter q̃ non est contradictio. Secũdo modo potest exponi q illud q̃ descenderat ad profundũ ad regendũ nutriens tendit ad exteriora. i. ad suã principalẽ operationem: nam principalis operatio caloris ĩnati est nutricatio: modo cũ somnus sit ꝓpter meliorez digestionem: ideo revocat calorẽ natura ad interiora vt fiat melior digestio: t q digestio non est operatio principalis caloris ĩnati: sed ipsa nutricatio q trãsmittitur nutrimentum t calor ad membra nutrienda: t ideo tunc fortificatur t augetur calor t spiritus: t fit pulsus magnus t velox t spissus magis q̃ prius: t tunc cessat obiectio: q non intelligit ad suum principium q̃ est cor sicut arguebas. Tertio modo potest exponi principiũ sicut sonat: t tũc dicemus q spiritus redire ad suũ principiũ põt intelligi dupler. Uno modo q reducãt reductu põs. ad ipsum cor: sed facta digestione reducat. calor ad suũ principium: t hoc nihil aliud est nisi ipsum calorem multiplicari: sicut erat multiplicatus in principio anteq̃z aduenireꝰ somnus: q facta digestione multiplicatur calor ex cõuersione nutrimenti in ipsum: t tunc fortiter reuerberatur calor ad interiora t calefit totum corpus: t ideo fit tunc pulsus magnus t velox t spissus: in principio autem somni quia calor erat obtusus a cibo t superfluitatibus fiebat paruus tardus t rarus &c.

b ¶ Verũtamen &c. ¶ Modo in ista parte ostẽdit qualis sit pulsus quantũ ad magnitudinem t velocitatẽ: t sic hic ostendit que sit causa magnitudinis &c.

c ¶ Deinde &c. ¶ In ista parte ostẽdit qualis pulsus sit q̃ supfluit somnus &c.

d ¶ Cum autem &c. ¶ Modo ostendit qualis pulsus sit in corpore inanito in quo cibus digerendus non est.

e ¶ Vigilie &c. ¶ In ista parte Auicen. ostendit qualis pulsus provenit ex vigilije: vigilato autem est dupler: vna est naturalis t alia violenta. Et ideo duo facit: quia primo ostendit qualis pulsus provenit ex vigilatione naturali. Secũdo qualis ex violenta. ibi (Sed subita causa euigilato.) ¶ Dicit ad magnitudinem t velocitatẽ. Causa huius est q euigilatio naturalis a somno est quãdo facta est consumptio vaporũ t superfluitatũ oppilantium vias sensitiuorũ siue organicorum sensibilium: t etiam sic dicit Ph̃s in libro de somno t vigilia quãdo fit sequestratio t dispersio sanguinis subtilis qui tendit sursum ad nutriendũ mẽbra superiora t grossa qui tendit ad inferiora: modo ad talem motum sanguinis t spiritus ad membra augetur calor naturalis: t per consequens virtus cuius est instrumentum fortificatur t additur in caliditate que dicit necessitas euentationis t arterie lenificanf: cũ ergo concurrant omnes tres cause pulsus magni t velocis ideo fit magnus t velox: t fit hoc ordinate: q naturalis est talis euigilatio: opera autem nature ordinata sunt. Causa autem quare pulsus redit postea ad suam naturalitatem est: q facta est assimilatio sanguinis ad membra t resolutum est a calore: ideo redit ad naturalitatẽ eius.

f ¶ Sed subita &c. ¶ In ista parte ostendit qualis pulsus provenit in exergefacto a cã violẽta. ¶ Sed circa istam partem notandũ q Auic. dicit q cum vigilatio est violẽta q fit primo pulsus intersectus. Ratio est: quia ex euentu rei non naturalis subito terretur natura: vnde refugit ad intra: t propter hoc retardat motũ: t propter hoc accidit in principio exergefactionis pulsus intersect⁹ sed post exergefactionem a causa nõ naturali accidit pulsus magnus velox t spissus post intersectionem: t causam Aui. tangit hic: tamen eius cõplementũ ponitur a Gal. in cõmen. 8. introductorij pulsuũ. nam euigilatio violenta non est nisi quãdo movetur calor violenter ad vias sensuz t non erat adhuc perfecte facta consumptio eius q̃ oppilabat illas vias: ideo calor rediens ad exteriora tũc ex tali motu spiritus ad exteriora fortificat calor t augetur necessitas: t cũ hec sint cause pulsus magni velocis t spissi: ideo pulsus postea fit magnus velox t spissus.

augmentabuntur. ¶ Vigilie etiam diuersa habent iudicia: cum enim dormiẽs euigilabit natura sua declinabit pulsus ad magnitudinem t velocitatem ordinate: deinde ad suam naturalem redibit dispositionem. ¶ Sed subita causa euigilato accidit vt pulsus eius ilico cũ a somno remouetur quiescat: quoniam virtus coraz eo q̃ subito euenit victa est. Et deinde post hoc redibit ad eum pulsus magnus velox spissus t diuersus ad tremorem. Et quoniã motus iste est similis violento: ideo non inflãmat etiam ipsum. Et quoniam virtus subito mouetur ad repellendũ naturaliter illud q̃ accidit: ergo motus accidunt diuersi t tremit pulsus: sed tñ ꝑm hoc non longo perseverat tempore: imo ad equalitatem cito redit: quoniam lz eius causa fit quasi fortis: eius tamen durabilitas est pauca t cognitio destructionis ipsius est velox.

¶ De iudicijs pulsus exercitij. Cap. 13.

i ¶ A principio q. dem exercitij t dum est temperatum pulsus fit magnus t fortis: t hoc qdem ꝓpter augmentum caloris ĩnati t fortitudiné ipsius: t fit ẽt velox t spissus valde ꝓpter superfluã necessitatẽ quã facit ad inuicem exercitium t digestio cibi. Et propter hoc etiã magnificatur tunc pulsus multum: t propterea q complexionis caliditas ꝓpter nutriens augetur quẽadmodum diximus: t instrumenti etiam augetur lenitas per id q̃ ad ipsum ex nutrimento penetrat. ¶ Verũtamen sua magnitudine nõ auget velocitatez neq; spissitudiné: qñ hoc non est illud q̃ in necessitate prebet augmentuz: t hoc etiam non est prohibẽs restanrari ex eo q necessarium est magnitudine sola. ¶ Deinde quando cum dormiente somnus perseveraverit fiet pulsus debilis propter caloris ĩnati constrictionem t virtutis compressionem sub superfluitatibus que evacuande erant ꝑm evacuationis modos qui sunt in vigilijs ex quibus est exercitium t evacuationes q̃ non sentiuntur. ¶ Cum autẽ somnus in principio eũ onez invenerit t nec invenit aliquid ad q̃ digerenduz tendat declinabit complexionem ad partem infrigidandi: perseverabunt ergo paruitas t tarditas t raritas in pulsu t incessanter

augmentabuntur. ¶ Vigilie etiam diuersa habent iudicia: cum enim dormiẽs euigilabit natura sua declinabit pulsus ad magnitudinem t velocitatem ordinate: deinde ad suam naturalem redibit dispositionem. ¶ Sed subita causa euigilato accidit vt pulsus eius ilico cũ a somno remouetur quiescat: quoniam virtus coraz eo q̃ subito euenit victa est. Et deinde post hoc redibit ad eum pulsus magnus velox spissus t diuersus ad tremorem. Et quoniã motus iste est similis violento: ideo non inflãmat etiam ipsum. Et quoniam virtus subito mouetur ad repellendũ naturaliter illud q̃ accidit: ergo motus accidunt diuersi t tremit pulsus: sed tñ ꝑm hoc non longo perseverat tempore: imo ad equalitatem cito redit: quoniam lz eius causa fit quasi fortis: eius tamen durabilitas est pauca t cognitio destructionis ipsius est velox.

¶ De iudicijs pulsus exercitij. Cap. 13.

i ¶ A principio q. dem exercitij t dum est temperatum pulsus fit magnus t fortis: t hoc qdem ꝓpter augmentum caloris ĩnati t fortitudiné ipsius: t fit ẽt velox t spissus valde ꝓpter superfluã necessitatẽ quã facit ad exteriora t tũc ex tali motu spiritus ad exteriora fortificat calor t augetur necessitas: t cũ hec sint cause pulsus magni velocis t spissi: ideo pulsus postea fit magnus velox t spissus.

¶ Sed dubitaret aliquis de eo q̃ dicit Auicen. t quoniam iste est similis violento: ideo non inflãmat etiam ipsum: contra. q motus violentus magis inflãmat q̃z naturalis. Ad hoc potest responderi dupliciter. Uno modo q illa littera ideo nõ inflãmat etiaz ipsum superfluit: q forte fuit glosula alicuius que postea fuit exemplata a scriptore: ideo non debet hic esse: t ideo littera exterior hoc non habet que dicit sic: quoniam motus iste est similis violento: t moratur etiã quoniam virtus &c. Uel potest saluari littera sicut iacet: t tunc dicemus q non vult dicere q motus violentus non inflãmet: sed vult dicere q motus iste similis violento sit qui facit aliquando exergefacere t vigilare: dato q sit subitus nõ euigilat: q ex inflãmatione sui expellat superfluitates que erant causa somni: lz motus ille subitus ipsas expellit sine eo q inflãmet.

¶ De iudicijs pulsus exercitij. Cap. 13.

s ¶ A principio &c. ¶ Postq̃z determinauit de pulsu qui i puenit ex somno t vigilia: in ista parte declarat siue determinat de pulsu puenient ex exercitio t ex quodam ei annexo. s. a balneo secunda. ibi (Balneatio aũt erit:) Dzia in duas. Primo ostendit qualis pulsus provenit ab exercitio temperato. Secũdo qualis quando superfluit. ibi (Et si perseveraverit.)

¶ Sed ad intellectum littere aliquis dubitat vtrum exercitium temperatuz ponat pulsum magnum velocem t spissum. Et arguitur q non: quia causa temperata habet inducere effectum temperatum: sed exercitium est causa temperata vt supponitur: ergo facit temperatum pulsum: sed pulsus temperatus non est magnus nec velox nec spissus: q est medium inter hec t sua extrema oppsita: ergo ponit pulsum medium inter extrema. ¶ Preterea arguitur q saltez non faciat pulsum velocẽ t spissum: quia ex quo exercitium est temperatum: ergo non dat multum in necessitate: sed facit necessitatem temperatam: quando autem est necessitas temperata t virtus fortis: tunc sufficit magnitedo ad euentationem pulsus: ergo non oportet saltem q sit velox t spissus. ¶ In oppositum est Auic. ¶ Ad intellectum huius dubitationis oportet distinguere de exercitio quãtũcũq temperato est tripliciter loqui: aut quantum ad eius principium. aut quãtum ad eius medium: aut quantum ad eius finem. Item de pulsu magno veloci t spisso contingit dupliciter loqui: aut in comparatione ad pulsum qui erat

Jacobus

¶ De iudicijs pulsus exercitij. Cap. 13.

i ¶ A principio &c. ¶ In hoc cap. ꝑmo agit de pulsu ꝓncipij exercitij t de pulsu exercitij tẽperati toto suo tpe. Scõ de pulsu pseverantis t pluri exercitij vel fortissimi lz breve fuerit. ibi (Quod si pseveraverit.) Tertio de pulsu plus pdurantis t ẽbilitatis exercitij. ibi (Deinde ad vltimũ.) Quarto de pulsu exercitij superfluentis quasi vsq̃ ad mortem. ibi (Postea si magis superfluũ.) ¶ In prima parte dicit primo q pulsus efficitur magnus t fortis in principio exercitij cuiscũq; t in toto tpe exercitij tẽperati: pp augmẽtationẽ t fortificationẽ nãlis calous ab exercitio tpibus istis. Scõ dicit q pulsus fit ẽt velox t frequẽtissim⁹ eisdẽ tpibus pp vehementẽ necessitatẽ euentationis caloris acgsitã ex motu exercitiali. Nã exercitiũ est motus voluntarius pp quẽ anhelitus magnus t frequens est necessarius: t per ꝑns pulsus magnus t frequens pp necessitatis adaucte vehementiam ex calefactione cordis t arteriarum erit fiẽ necessarius.

De partibus.

Quod si &c. ¶ In scõa dicit primo q si exercitiũ pseverauerit cum pliritate vel fortissimũ fuerit quãuis sit breue restruetur illud q̃ provenit ex fortitudine. s. fortitudo pulsus ex fortitudine caloris provenieus t fiet pulsus ẽbilis t paruus pp resolutionez supfluam caloris t spũum ab exercitio tali. Scõ dicit q pulsus in pseveranti exercitio vel breui fortissimo fit velox t frequens duabus de causis. Prima est augmentatio vehementie necessitatis euentationis calous. Inflãmatur. n. calor cordis t arteriarum vehementer ex hmõi exercitio quapropter indiget refrigerio plurimo. Scõa est quia virtus pulsatilis ex nimia resolutione per tale exercitiuz ẽbilitata retrahitur a potentia efficiendi pulsum magnum. Et q non põt magnitudinem pulsus operari necessariũ est vt velocitate t frequentia suppleat q̃ est magnitudine ẽficit. Tertio dicit q in processu exercitij perseverantis vel breuis fortissimi velocitas pulsus continue diminuitur t frequentia augetur ꝑm mensuraz ẽbilitationis virtutis: q tandez virtus adeo ẽbilitatur q non sufficit velocitati: sed cogitur

Universidad de Sevilla Biblioteca

prius: aut per respectum ad illum qui dz naturaliter esse in corpore: tunc dico q exercitium temperatum quantum ad eius principium ꝛ per respectuz ad pulsum qui erat primo facit pulsum magnum: ꝛ quo ad eius medium facit pulsum magnum velocem ꝛ spissum. Si autem sumatur per respectum ad illum qui debet naturaliter esse in corpore: dico q exercitium temperatum ponit pulsum naturalem ꝛ medium. Ratio primi est: q in principio exercitij fit virtus fortis et motu disperſione caloris ad membra: ꝛ propter expulsionem superfluitatū obtundentium calorez innatum: ꝛ cum ad fortitudinem virtutis cum mediocri necessitate sequatur pulsus magnus: ꝛ hoc fit in principio exercitij: quia nondū aucta est necessitas ideo ponit pulsum magnū: ꝛ q in tempore medio additur necessitas suppoſita constantia virtutis ideo fit velox ꝛ quia in fine est magis addita necessitas ꝛ magis cōstans ideo fit magnus ꝛ velox ꝛ spissus: ꝛ hoc est quod dicit Auic. in littera quando dicit. ꝛ fit etiam velox ꝛ spissus valde propter superfluam necessitatem quam facit motus. Si autez comparetur exercitium temperatum ad pulsum qui debet esse naturaliter in corpore: tunc dico q talis pulsus debet esse temperatus ꝛ medius inter magnum ꝛ parvum: velocem ꝛ tardum: spissum ꝛ rarum. Cuius ratio est: quia exercitium temperatum debetur homini ad conseruationem sanitatis: ſanitas autem stat cum naturalitate: ꝛ q omne naturale est medium ꝛ temperatuz inter extrema: ideo talis pulsus erit medius inter differentias extremas. ¶ Et ex his patet ad rationes: q procedunt suis viis.

a ¶ Q; si perseuerauerit ꝛc. ¶ In ista parte determinat de exercitio quando superfluit ostendendo qualis pulsus tunc ab eo prouenit: ꝛ q tale habet tria tempora in sui latitudine. ſ. principium medium ꝛ finem: ideo tria facit. Primo ostendit qualem pulsum ponit quantum ad principium. Secūdo quantū ad mediū. ibi (Postea velocitas.) Tertio quantum ad finem. ibi (Et deinde ad vltimum.)

¶ Iuxta primam partem notandum q ex his apparet q in principio exercitij superfluit amittit magnitudo in pulsu. Cuius ratio est: q sicut dictum est multotiens iste differentie pulsus magnus velox ꝛ spissus quando prouenium ex parte virtutis requirunt virtutem fortem: ꝛ tunc primū qđ aduenit in pulsu est magnitudo: ꝛ postea per necessitatem vlterius additam fit velox ꝛ per magis additam fit spissus permanente virtute: ꝛ ideo virtute deficiente deficit illa differentia que perfecte equabat pulsum ratione fortitudinis virtutis ꝛ hoc est magnitudo: ꝛ tunc fit paruus velox ꝛ spissus: ꝛ q exercitiū superfluū facit virtutem deficere: nō tamē multū: ideo dato q non possit facere pulsum magnū facit saltem ipsum velocē ꝛ spissum. ꝛ q in medio eius magis resolvit ꝛ debilitat: tunc diminuit necessitas: nō tñ sic quin saltē fiat pulsus spissus licet sit paruus tardus: sed in fine qñ magis debilitat ꝛ resoluit: tunc fit paruus tardus ꝛ rarus. Et ex hoc etiam patet causa partium sequentium ꝛc.

b ¶ Postea velocitas ꝛc. ¶ In parte ista ostendit qualis pulsus prouenit ex exercitio superfluo quantum ad medium eius: ꝛ q medium tēpus habet latitudinem etiam. ſ. principium medij ꝛ medij medij ꝛ finem medij: ideo fm istos tres gradus ostēdit qualis pulsus prouenit fm hoc. Et primo fm primuz tēpus. Secundo secūdum. ibi (Deinde.) Tertio quantum ad tertiuz. ibi (Postea si magis superfluum.) Sed totum legatur simul.

¶ Sed querit: vtrum exemplum Auicē. fit bene positum de pulsu vermiculoso ꝛ

Jacobus

frequentia supplere quod deest ex magnitudine ꝛ velocitate.

¶ Deinde ꝛc.) ¶ In tertia dicit ad vltimum. ſ. breuiter ꝛ summarie loquendo si exercitium adhuc vltra perdurauerit ꝛ debilitauerit adeo virtutem pulsatilez q velocem nequeat efficere pulsum tunc faciet pulsum formicantem similem motui formice sub digitis propter debilitatem virtutis ꝛ fortem frequentiam siue pulsationis.

Postea ꝛc. ¶ In. 4. dicit si exercitiuz adhuc magis superfluxerit ita vt quasi perducat ad mortem faciet in pulsu talez impressionem qualem facere solent omnia superflue resoluentia virtutem ꝛ spiritus. ſ. motum arterie vermiculosum que sub digitis repit ad instar vermis. Consequenter efficiet pulsum rarum tardum debilem ꝛ paruum. ſ. cum virtus ita extreme debilitata fuerit vt non sufficiat efficere pulsum frequentem lz necessitas vehemens assit. ¶ Attende primo q per pulsum vermiculosum nō intelligit hic illum pulsum similem vndoso precedere solitum pulsum formicantem: de quo dixit supra ca. 3. sum. presentis q est valde minor vermiculoso ꝛ vehementioris spissitudinis: ꝛ Auer. 4. colliget q non fit formicans nisi vermiculosus precedat. Sed intelligit pulsum debiliorem formicante qui propter nimiam virtutis debilitatem incipit perdere frequentiam formicantis ꝛ ad raritatem declinare: sicut ergo pulsus vermiculosus proprie dictus est medius inter vndosum ꝛ formicantez in fortitudine: sic pulsus vermiculosus de quo hic intendit est medius inter formicantem ꝛ pulsum debilissimum paruissimum tardum rarum qualis est morientium. ¶ Attende secundo q de pulsibus exercitij fere eadem scripsit Bal. lib. de introdu. in pulsu. ca. 3. ter. 12. dicens. Exercitia fm principia quidem ꝛ vsqz imoderatum vehementiores ꝛ magnos veloces ꝛ spissos pulsus operantur. Multa vero ꝛ super virtutem laborantis existentia paruos ꝛ imbecilles ꝛ veloces ꝛ spissiores vltime. Superabundanter autem imoderata existentia vt vix vltra moueri possit ꝛ per longam requiem vel nequaqz sed sufficienter. i. nimis fit exolutus valde paruos ꝛ imbecilles ꝛ tardos ꝛ raros operātur pulsus. Si vero in dissolutionem virtutis verterint illius proprios operantur pulsus supple. Dicetur autem paulo post quales dissoluta virtus operetur pulsus. Rasis vero decimo almansoris: breuissime transiens de pulsu exercitij ait. Ex motione autem per quam aliquis ad vltimitatez lassitudinis ꝛ laboris peruenit fit pulsus paruus ꝛ debilis ꝛ spissus fm ipsius quantitatem.

formicante. Et videt q in hoc Auic. sit valde inordinatus: q dicit q in medio tēporis exercitij superflui primo fit pulsus formicans postea in processu fit vermiculosus cum virtus magis deficit: sed videtur q pulsus vermiculosus debeat precedere formicantem primo auctoritate Haly. 7. theo. capi. 6. Item aucto. Auer. 4. sui colliget. capitu. 17. vbi dicit q non fit pulsus formicans nisi primo fuerit vermiculosus. Item arguitur ratione: q maior motus fit a fortiori virtute: cum autem pulsus vermiculosus fit fortior formicante ꝛ vbi magis precedit exercitium superfluuz magis debilitat: ergo primo fit pulsus vermiculosus postea formicans. Ad hoc potest dupliciter respōderi. Uno modo q littera est trāspoſita et vitio scriptoris: quia vbi debet eē vermiculosus ponitur formicans ꝛ econuerso: ita videtur esse fm rei veritatem. Alio modo potest dici vt saluetur littera sicut iacet: ꝛ hoc pōt esse dupliciter. Uno modo potest dici q forte apud Auicen. vermiculosus habet minorē motū qz formicās: nam ista sunt iposita ad similitudinē motuū quorūdā animaliū: ita q vermiculosus dicitur ad similitudinē motus vermis subterranei: formicās autē ad similitudinē motus formice: ꝛ ideo Auic. supius qñ posuit cās cōtentiuas istoz pulsuū nō distinxit vermiculosum a formicāte: sed in eodē ordine posuit: q parū differunt: ꝛ ideo lz Auic. vocauerit maiorē inter istos formicantē: ꝛ alij auctores vocēt maiorē inter eos vermiculosuz: tñ sūia ipsorū manet eadem lz in vocibus diuersificent. Vel aliter dicēdū q forte nō est incōueniens supposito q pulsus formicās sit maioris qz vermiculosus q quando virtus deficit primo fiat pulsus formicans qz vermiculosus ita q primo fiat pulsus paruus: postea fiat percussio maior aliqñ ꝛ ēt hoc maxime cōtingit qñ natura inordinate ꝛ irregulariter mouet: q natura tunc vtik quodā roboze: ita q qñ pulsus vadit debilitādo ꝛ aliqualr fortificat virtus efficit aliquā percussionē magnā: sicut verbi gratia apparet in extinctiōe cādele q qñ vadit diminuēdo: postea in fine videt virtus fortificari ꝛ facit maius lumē qz primo postea subito: ita est ēt de pulsu q qñ fit a virtute ordināte ꝛ regulariter mouente quando ipsa est in effectu primo fit vermiculosus postea formicans: ita q semper procedit minuendo pulsum ꝛc.

¶ De iudicijs pulsuum balneatorum. Cap. fm. 14.

c b **Alneatio ꝛc.** ¶ Postq Auic. determinauit de pulsu qui puenit ex exercitio: hic determinat de pulsu qui puenit a quodā annexo exercitio. ſ. a balneo. Primo ostendit qlis pulsus puenit ex balneo aque dulcis. Secdo ostēdit qlis pulsus prouenit a balneo aliarū aquarū que habent admixtionem rerum extranearum. ibi (Ex aquis vero.) Prima in duas. Quia premittēdo diuisionē balnei facti ab aqua calida ꝛ frigida ostēdit qualis pulsus prouenit ex balneo aque calide. Secundo frigide. ibi (Sed balneationis.) Prima in duas: Primo distinguendo de balneo ostēdit in cōfuso qualis pulsus puenit ex balneo aque calide. Secundo hoc facit magis distincte. ibi (Dicemus ergo.) ¶ Iuxta primā partem notandū q quādo dicit (in principio) appellat hoc principium balnei quādo ipsum est tēperatū ꝛ debite approximatū: ꝛ q sic intelligat apparet p id qđ subdit. cūqz multum resoluerit debilitabit pulsum. ¶ Notandū vlterius q sicut dicebat de exercitio tēperato qđ in principio facit pulsum magnū respectu eius qđ erat in principio. scđo q additur necessitas fit magnus ꝛ velox: tertio q adhuc magis additur fit magnus velox ꝛ spissus: ita est etiam de balneo: q in principio balnei temperati

De partibus.

¶ De iudicijs pulsuum balneatorum. Cap. 14.

b **Alneatio ꝛc.** ¶ In hoc ca. primo diuidit balneum. Secundo agit de pulsibus balnei aque calide. ibi (Si autem.) Tertio aque frigide. ibi (Sed balneationis.) Quarto aque thermarum. ibi (Ex aquis.) ¶ In prima parte dicit q balneatio est duplex: vna cum aqua calida: alia cum aqua frigida: quibus addere si vis aliam cum tepida.

Si autem ꝛc. ¶ In secunda dicit prima q si balneatio fiat in aqua calida prouenient ex ea in principio sua iudicia fortitudinis virtutis pulsatilis ꝛ necessitatis euentationis adaucti caloris. ſ. iudiciū q pulsus erit fortis propter fortitudinem virtutis ꝛ iudiciuz q erit magnus velox frequens propter necessitatem euentationis adauctam. Secundo dicit q si balneū aque calide multuz resoluerit de calore ꝛ spiritibus reddet pulsum debilem: ꝛ Bal. affirmat q tunc erit pulsus paruus tardus rarus. Tertio inuit generaliter verum esse q post multam resolutionez ex balneo calido semper sunt in pulsu paruitas ꝛ debilitas: sed nō semper tarditas ꝛ raritas. Quod sic declarat. Aqua calida calefaciens interiora calore accidentali penetrando in poros quandoqz non permanet in suo calore: immo se reducit statim ad sibi connaturalem frigiditatem: ꝛ tunc erit pulsus tardus ꝛ rarus. Et quandoqz diu permanet in suo calore: ꝛ tunc erit pulsus velox ꝛ frequens. Quarto dicit quod si balneum caliduni suo calore accidentali tantum resoluerit de spiritibus ꝛ virtute vt syncopis proxima fit tunc tardum ꝛ rarum efficiet pulsum. Id voluit Bal. quando dixit paruum fieri pulsum tardum ꝛ rarum post plurimam resolutionem ex balneo calido.

Sed balneationis ꝛc. ¶ In. 3. dicit primo q si frigiditas balnei frigidi penetrauerit corpus reddet pulsum debilem paruum tardum rarum: quia debilitabit virtutem pulsatilem ꝛ minuet necessitatem euentationis caloris ꝛ arterias constringet. Secundo dicit q si frigiditas balnei frigidi non penetrauerit sed solum corpori circūsteterit coadunans calorem in interioribus augmentabit modicū fortitudinem ꝛ diminuet velocitatem ꝛ frequentiam: q calor non augetur intensiue p tale balneum: imo quodāmodo cōtemperatur in arterijs brachiorum sicut per aerem frigidum attractum.

¶ Ex aquis

rati calor mouetur ad membra ⁊ fortificatur ex dilatione ad membra. Item propter resolutionem superfluitatū etiam obtūdebant calorem: ⁊ cū ad fortitudinez virtutis sequit fortitudo ⁊ magnitudo pulsus: ideo in principio balnei temperati est pulsus magnus ⁊ fortis: ⁊ quia in medio eius est calor augmentatus: ideo propter necessitatem additam additur velocitas ⁊ vltimo spissitudo: si autem fit superfluum ⁊ resoluēs tunc debilitat virtutem: ⁊ tunc differētia que primo aduenebat ex fortitudine virtutis. ſ. magnitudo prius deficit i pulsu ⁊ remanet parvus velox ⁊ spissus. secundo quando diminuitur necessitas ex superflua resolutione deficit magnitudo ⁊ velocitas ⁊ remanet spissitudo: vltimo autē quādo magis perdurat efficit virtutem valde debilē: ⁊ tunc ponit pulsum debilē paruū ⁊ tardum ⁊ rarum: q; immediatus effectus debilitatis virtutis est debilitas in pulsu.

a ¶ Dicemus ergo ⁊c̄.

¶ In ista parte distincte declarat qualis pulsus puenit ex balneo.

¶ Sz tu dices vnde est ꝺ q; aliqñ perdurat talis impressio accidentalis aque in corpore balneato aliquādo nō. Dicendū q; hoc potest esse ex parte vtrorū: aut ex parte aque: aut ex parte corporis balneati: ⁊ ex pte aque dupl'r: aut ex pte substantie aque: vt q; si est multum calida diu durat caliditas in ea: si autem est parum calida parum durat quādo penetrat in corpus per poros. Item potest hoc accidere ratione corporis balneati: q; illud corpus vel est rare cōpositionis ⁊ caliditas aque nō perdurat sed resoluit per poros: postea remanent partes aque frigide que infrigidant corpus: aut est spisse cōpositionis ⁊ densę: ita q; non est multū porosum corpus: ⁊ tunc diu retinet caliditas ⁊ durabit. ¶ Ulterius notandum q; Aui. valde bene habuit intentionē Bal. in cōmen. 12. introductorij pulsus: q; vult intendere talem diuisionē q; si fiat balneuz ex aqua calida: aut illa caliditas extranea impressa in aqua recedit: ita q; nō durat: sed redit aqua ad suam naturalē frigiditatē: aut remanet eius impressio caliditatis in corpore: si primo modo tūc ponit pulsuz paruū: q; virtus debilitatur a contrario. ſ. a frigido ⁊ tardū ⁊ rarum: q; ibi est necessitas diminuta: si autem pmaneat caliditas hoc est dupliciter: aut resoluit parum ⁊ non manifeste: ita q; nō ꝓpter hoc accidit syncopis ⁊ defectus virtutis: ⁊ tunc fit pulsus paruus propter defectum virtutis ⁊ velox ⁊ spissus: q; necessitas non est ꝓpter hoc diminuta: sed si resoluat manifeste ⁊ pducit ad syncopim: tunc q; deficit virtus ⁊ necessitas: ideo tunc fit paruus ⁊ debilis: ⁊ tardus ⁊ rarus sicut dicebatur de exercitio. Quando ergo Bal. dicit q; pulsus est paruum tardus ⁊ rarus debet intelligi quando vltimo soluit.

b ¶ Sed balneationis ⁊c̄. ¶ In ista parte. A. ostendit qualis pulsus proueniet ex balneatione aque frigide.

¶ Sed querit circa istā qualis debeat esse pulsus factus a balneo aque frigide. Et arguitur q; debeat esse paruus auctoritate. B. qui ponit ad litteram in suo introductorio pulsuū. cap. 3. q; statim sunt parui ⁊ rari. ¶ In oppositū arguitur: q; illud qđ fortificat virtutē ⁊ auget calorē ponit pulsum magnum velocē ⁊ spissuz: sed balneuz aque frigide facte est huiusmodi. ergo ⁊c̄. maior est nota: q; ille sunt cause predictarum differentiarū. minor apparet q; balneum aque frigide adunat calorē ad interiora qui coadunat efficit maior ⁊ fortior ⁊c̄. ¶ Ad hoc dicendum breuiter sicut apparet per Bal. in cōmen. 13. introductorij pulsus: naz oportet distinguere de hoc tēpore balneationis ⁊ de pulsu. Nam aut loqueris de balneatione quantum ad tēpus sui principij: aut quantum ad eius processum. Item aut queris de pulsu diastoles: aut queris de pulsu systoles. Itē opz tertio distinguere de corpore cui balneum approximatur: q; vel est robustum ⁊ forte vel debile. Hoc premisso dico si loquamur de motu systolis ⁊ in principio balneationis ⁊ in corpore robusto q; pulsus systolis erit magnus velox ⁊ spissus: cuius ratio est: q; systoles est motus constrictionis spiritus: ⁊ cum in principio balnei aque frigide ⁊ in corpore robusto calor cōstringatur ⁊ moueat versus interiora: ideo systoles iuuatur ex tali motu: ⁊ q; calor adiuuat ⁊ fortificatur ⁊ multiplicatur in seipso: ideo virtus eius quantum ad systolē augetur ⁊ etiam necessitas: ⁊ cum iste sint cause pulsus magni velocis ⁊ spissi: ideo systoles erit magna velox ⁊ spissa: ⁊ per oppositum motus diastoles sit paruus tardus ⁊ rarus per contrarias causas: q; ex infrigidatione accidit debilitas in virtute ⁊ minoratur necessitas: ⁊ est motus cōtrarius motui diastoles: quia spiritus mouetur ad interiora. Si autez loquaꝫ quantum ad ꝓcessum tēporis dico q; si fit corpus carnosum: tunc fit pulsus magnus ⁊ fortis non tamen velox nec spissus: cuius ratio est: q; virtus fortificatur: ⁊ ideo fit pulsus magnus ⁊ fortis: ⁊ q; necessitas non augetur propter frigiditatem aque ideo fit tardus ⁊ rarus: ita q; magnitudo sufficit ibi ad eventationez caloris: ⁊ ideo dicit hic Auicen. augmentabitur fortitudo ⁊ crescet parum: si autem non fit corpus spissum ⁊ carnosum sed rarum: tunc fiet pulsus eius paruus tardus ⁊ rarus: quia prosternitur eius virtus ⁊ calor valde diminuitur: quare ⁊c̄. Et ex his patet ad rationes.

c ¶ Ex aquis vero ⁊c̄.

¶ In ista parte ostendit qualis pulsus prouenit ex aquis aliis.

¶ De pulsu qui mulieribus est propius ⁊ est pulsus pregnantiū. Cap. 15.

d n **Ecessitas ⁊c.** aquis[c] vero in thermis existentibus que sunt exiccantes duritiez in pulsu augmētant ⁊ eius magnitudine minuunt. Sed calefacientes velocitatez in pulsu augmētant. Si autem virtutem resoluerint erit qđ iam diximus.

¶ De pulsu qui mulieribus est ꝓprius ⁊ est pulsus pregnantiū. Cap. 15.

d n **Ecessitas[d] quidem** in eis est multa propter cōmunitatem filij in attractione aeris. Ipse enim quasi duabus attrahunt necessitatibus ⁊ duabus aeris attractionibus. Sed virtus proculdubio non augmentatur: neq; etiam minuitur nisi quantum oportet propter lassitudinem paucaz que prouenit ex pondere pregnationis: propter hoc igitur iudicium virtutis medie ⁊ necessitatis fortis vincit ⁊ augmentat pulsus ⁊ fit velox ⁊ spissus.

¶ Postēz Auic. ostēdit qualis pulsus puenit ex rebus nō naturalib⁹: in ista parte ostendit qualis pulsus puenit ex quadam re simili rebus nāturalibus que est impregnatio. ¶ Juxta qđ notandū q; impregnatio est dispositio assimilata rebus nō naturalibus isto mō: q; sicut res nō naturales sunt de se ad adiuuandū ⁊ nocēdū: q; iuuant si cōmuniter approximent ⁊ si indebite approximent nocent: ita ipregnatio partim est iuuativa. ſ. referēdo ipsam ad opus naturalissimū qđ est generare individua vt spēs conseruet: est aūt nociua respectu mulieris: q; nocet ei partus: ⁊ ratione generationis ⁊ ratione accidentium consequentium. ſ. dolorū. Item relata ad mulieres solum aliquando iuuat: vbi dicit Auicen. 3. cano. tract. primo cap. 11. sen. 21. q; impregnatio aliquando sedat dolores antiquos dorsi: tamē eis nocet vtplurimū: q; nō omnes habent primo dolores dorsi antiquos ⁊c̄. Hic duo facit: q; primo ostendit qualis dispositio puenit in pregnantibus. Secūdo ex hoc contingit differentia pulsus in tali dispositione. ibi (Propter hoc igitur ⁊c̄.) ¶ Notanduz qđ notanter dixit (quasi duabus.) quia attractio aeris a pregnantibus non est vere dupler omnino: nā quātum ad finem ⁊ necessitatem bene est dupler eo q; attractio pregnantiū est propter eventationem ꝓprie caliditatis ⁊ pueri: nam puer non respirat in matrice ꝓpter pulmonem: vt apparet tertio can. fen. 22. cap. 2. cuius signum est q; pulmo puerorū est valde rubeus donec sunt in matrice: sed si attraherent inde aerem tunc esset magis albus sicut est in magnis viris: ⁊ ideo eorum calor euentatur p arterias eorum que sunt alligate arterijs mulierum propter quod ista attractio est vna quantum ad aerem: q; idem aer attrahitur a matre ⁊ a puero: est autem dupler quantū ad necessitatē: ⁊ q; nō erat vere vna ideo dixit quasi.

¶ Sed tu dices ipse dicit q; virtus ipsaruz non multum augmentatur. 2tra. q; saltē in hūtibus masculos augetur virtus eaz a calore masculi q; est maior calore matris. Item saltem calefit a spermate masculi. Dicendum q; tripler tps est considerare in impregnatione. ſ. principiū medium ⁊ finē: tunc in principio nec diminuit virtus eo q; aggrauatio a fetu est parua. vel a spermate viri: tō lz accidat aliqualis calefactio a spermate viri: tamen accidit etiam ratiōe eius aliqua aggrauatio: ⁊ nec fortificatur nec debilitatur sed conseruatur in sua naturalitate. in fine vero diminuitur magis virtus propter aggrauationem fetus: in medio vero mediocriter se habet: modo Auicen. loquitur hic de tempore impregnationis quantum ad eius principium.

Jacobus

Ex aquis ⁊c. ¶ In. 4. dicit prio q; balnea thermarum. i. locoꝝ calidoꝝ subterraneoꝝ desiccative virtutis augent duritiē pulsus ⁊ diminuūt ipsi⁹ magnitudinē sicut sulphurea salsa ⁊ aluminosa deseccatione sua duras faciūt arterias ⁊ nō sinūt eas more magni pulsus libere dilatari. Scōo dicit q; balneū aque thermaz calefacientis augmentum efficit in velocitate pulsus: q; calefaciendo necessitatē euentationis adauget cui satisfit velocitate. Tertio dicit q; si balnea thermaz calida resoluerint virtutem pp̄ moram nimiaz ⁊ tractā in eis erit qđ iam diximus. ſ. pulsus fiet debilis paruus tardus rarus maxime si debilitas vehemēs fuerit ⁊ vicina syncopi vel morti. ¶ Attēde q; de pulsibus balneantiū sic disserunt Bal. libro de introducendis in pulsu ca. 3. siue ter. 13. ⁊. 14. Balnea vero calida qdem magnos ⁊ citos ⁊ spissos ⁊ vehementes operant pulsus quoad fuerint moderata. Immoderata vero paruos ⁊ imbecilles: velocez autem adhuc ⁊ spissos Si vero in hoc quieuerit paruos ⁊ tardos ⁊ imbecilles ⁊ raros. Frigida vero balnea cōfestim qdem paruos ⁊ debiliores ⁊ tardos ⁊ raros ⁊ rariores. Postea vero qualemcūq; contigerint operantia. Omnino. n. vel torporem vel robur operant. Torporem igitur inferentia ⁊ infrigidātia paruos ⁊ imbecilles ⁊ tardos ⁊ raros. Calefacientia vero ⁊ roborantia magnos quidem ⁊ vehementes: velocitate vero ⁊ spissitudine moderatos: hec Bal. Rasis vero. 10. almanso. de pulsu balneantium dicit. Balneum quoq; magnitudini pulsus atq; eius lentati ⁊ velocitati ⁊ spissitudinis augmētum probet. In quo si quis moram fecerit fiet pulsus paruus ⁊ subtilis eius tamen velocitas remanet.

De partibus.

¶ De pulsu qui mulieribus est ꝓprius ⁊ est pulsus pregnantiū. Cap. 15.

n **Ecessitas ⁊c.** ¶ In hoc capi. primo ostendit quanta est necessitas attractionis aeris in pregnantibus. Secundo qualis est virtus pulsatilis harum. ibi (Sed virtus.) Tertio qualis est in his pulsus. ibi (Propter hoc igit.) ¶ In prima parte dicit q; in pregnantibus necessitas attractionis aeris ad euētationez caloris cordis ⁊ spūz est multa: q; embrio cū matre cōicat seu gaudet in attractiōe aeris. Pregnātes. n. duplici necessitate attrahunt aerem. ſ. necessitate eis ꝓpria ⁊ necessitate embrionis: ⁊ sic geminat attractio: q; altera ē matris altera fetus.

Sed virtus ⁊c. ¶ In secūda dicit q; fine dubio pulsatilis virtus non augef in pregnantibus: ⁊ cuz sui embriones assidue sugant de sanguine suo meliori ⁊ puriori: neq; multum debilitatur: lz parum remittatur eius fortitudo propter lassitudinez que prouenit ex pondere fetus maxime eo magnificato ⁊ vicino partui.

Propter ⁊c. ¶ In. 3. dicit q; q; necessitas multa est in pregnantibus ⁊ virtus pulsatilis mediocris fortitudinis iudicium virtutis medie inter fortem ⁊ debilem ⁊ necessitatis fortis vincit seu predominatur in suis pulsibus: ita q; propter necessitatis fortitudinem cum sufficientia virtutis fiunt pulsus magni veloces ⁊ spissi. Eiusdez sententie meminit. B. lib. de introdu. in pul. c. 2. siue ter. 7. dicens. In pgnantibus vo pulsus maiores ⁊ spissiores ⁊ citiores fiunt. Rasis autem. 10. alman. ait. Pregnantis itidem pulsus maior ⁊ spissior est q; non pregnantis.

¶De pulsu dolorum. Capl'm.16.

b **Dolor ꝛc.** ¶Primus Avi.ostēdit qualis ꝑmutatio accidit in pulsu a rebus naturalibus ꝛ a rebus nō nālibus: hic ostēdit qualis permutatio accidit in pulsu a rebus cōtra naturā qⁿ sicut apparet p Gal.in suo introductorio.cap.2.oēs diuersificātes pulsum sunt triū modorū.s.res naturales:res nō naturales:ꝛ res cōtra naturā vt ergo Avi. sufficiēter determinaret ꝛ causis pulsuū ꝛterminauit ꝛ oīb⁹ istis tribus.Et duo facit:qⁿ primo ꝛclarat in spāli quō a quibuscūq rebus cōtra naturā fit permutatio in pulsu.Secūdo hic generalizat ad oēm rē contra naturā: sicut sunt cāe morbi ꝛ accidētia.ꝛ quedā sunt indirecte contra naturaz:qⁿ solū sunt annexa rebus que directe sunt cōtra naturaz sicut sunt quedā accītia aīe vt ira ꝛ hmōi. Ideo primo ostēdit qualis ꝑmutatio fit in pulsu a rebus directe cōtra nām. Secdo ostendit qualis ꝑmutatio accidit in pulsu a rebus annexis eis que sunt aīe accidentia.ibi (Ira quidē ꝓpterea.)Descendēdo aūt ad res cōtra naturā in speciali solū descēdit ad mutationē que fit ab accidētibus morbi ꝛ a morbis:ꝛ causis aūt morborū non facit mentionem: qⁿ faciendo mentionē ꝛ aposthematibus facit ēt ꝛ causis.Itē ꝛscendēdo ad accidentia morbi inter genera accidentiū maxime ꝛscendit ad dolorem:ꝛ hoc pro tanto qⁿ inter alia accidētia dolor maxime imutat dispositionē corporis adeo qⁿ aliquādo peruertit curam ad se:vt dicitur.12.ꝛ inge.c.1. Itez ꝛ permutatione pulsus facta ab egritudine solū ꝛterminat ꝛ ea que fit ab apātibus:qⁿ apa includit in se omne genus morbi.s.malā cōplexionē:malam cōpositionē ꝛ solutionem continui.Et ideo primo ꝛterminat ꝛ permutatione pulsus facta a dolore. Secūdo ab aposthematibus.ibi (Aposthematū quidē alia sunt.) Prima in duas: qⁿ primo in generali ostēdit qualis permutatio fit in pulsu a dolore.Secūdo in spāli ꝛclarādo magis vnū illorū modorū.ibi (Et dolor qdē cuz in sui ꝓncipio.)

¶Juxta primā partē notādum qⁿ merito dolor permutat pulsum:qⁿ ꝑmutat dispositionē necessitatis ꝛ disponē virtutis:ꝛ qⁿ virtus ꝛ necessitas sunt cāe in genere diuidētes essentiā pulsus:ideo qō permutat ipsam permutat etiā pulsum. Q; autē dolor permutet virtutē:manifestū est qⁿ vt dictū fuit supra ꝛterminando ꝛ rebus cōtra naturā est ꝛ his que maxime prosternūt virtutē:ꝛ ꝛ his que inflāmant ꝛ ebullire faciunt calorē ꝛ spiritū qui est instrm virtutis:ꝛ ideo permutat virtutem ab eo qō erat prius:ꝛ per ꝛsequens pulsum qui est effectus virtutis: ideo dolor permutat necessitatē:qⁿ per spirituz fit ebullitio ꝛ inflāmatio caloris ꝓpter quam indiget euentatione alia qz prius:ꝛ ideo habet pulsum ꝑmutare.

¶Notādū vlterius qⁿ ista permutatio que fit in pulsu a dolore est dupler in genere:aut est ratione mēbri in quo est dolor:aut est ratione sui doloris.si ratione mēbri tūc marie ꝑmutat pulsuz qū est in mēbro principali ꝛ nobili:ꝛ videte hic accipit principale vel simplr:vel qⁿ hz aliquā nobilē operationē:vel qⁿ ꝓpinquuz principali:ꝛ hoc mō stomachus ꝛ hmōi dicunt hic mēbra principalia:ita qⁿ dolor magnus in talibus facit ēt permutationē in pulsu fm totū.si autē dolor permutet pulsum rōne suiipsius hoc est dupler:aut rōne qualitatis eius:ꝛ hoc inquā tum est dolor fortis vel debilis:aut ratione temporis.s.prout prolongatur in mēbro aut cito ꝛparatur. ¶Sed tu dices nōne etiā dolor ꝑmutat ratione materie nam alitū pulsum facit qū est ex materia calida:alium qū a frigida:quare ꝛ hoc non fecit mentionem.Dico qⁿ talis determinatio non ponitur hic qⁿ reducitur ad ꝛterminationē qualitatis:qⁿ fm qō magis multiplicatur vel intenditur dolor fit magis a materia calida:quare ꝛ c̄.

b ¶Et dolor ꝛc̄. ¶Hic ꝛclarat in spāli qō premisit. Et prio ostēdit qualis pulsus ꝓuenit quādo dolor est in sui vltimitate ꝛc̄.

¶De pulsu aposthematū. Capl'm.17.

c **Postematum ꝛc.** ¶Postq̄z Avi. ostendit qualis pulsus ꝓuenit a dolore:hic ostēdit qualis pulsus prouenit ab alia re contra naturaz.s.ab aposthemate.Primo proponit quot ꝛ quibus modis permutaⁿ pulsus ab aposthemate.Secūdo ꝛclarat quandā illarū distinctionum. ibi(Quod vero per sui speciē mutat.)In prima parte ponit duas distinctiones aposthematū.Primo ponit vnam.Secūdo,aliam.ibi(Aposthema aūt qō pulsuz mutat.) ¶Juxta primā partem notandū qⁿ Avic.intēdit talem diuisionē qⁿ aposthematū quedam ꝑmutant pulsum in toto ꝛ quedam non.modo ad illa que permutant pulsum in toto consequitur feb.ꝛ maxime feb.putrida ꝛbet intelligi:ꝛ qⁿ ad hoc aposthema segⁿtur feb.ꝛ feb.est nocumentū cōmunicatum toti corpori:ꝛ per cōsequens permutatio pulsus in toto corpore. Alia sunt que non permutant per se nocumentum nec pulsum toti corpori sed per accidens:ꝛ illud accidens est aposthema consequens dolorem:modo dolor quādo est magnus toti corpori cōmunicatur ꝛ permutat pulsum in toto ꝓpter nocumentum quod ingerit virtuti regitiue totius.

Jacobus

¶De pulsu dolorum. Cap.16.

b **Dolor ꝛc.** ¶In hoc.c. ꝑmo tāgit modos qbus dolor mutat pulsum. Scdo agit ꝛ pulsu principij doloris. ibi(Et dolor.)Tertio ꝛ pulsu doloris perucnientis ad finē sue fortitudinis.ibi(Lūqz dolor.)Quarto ꝛ pulsu doloris vltimati in malicia.ibi(Et si.) ¶In prima parte dicit qⁿ tripliciter pulsus a dolore mutaⁿ.Uno modo fortitudine sui. Nam dolor fortis vehementer commouet ꝛ attrahit sibi spiritus ꝛ humores. Cuius rei signum est qⁿ locus doloris frequenter calefit ꝛ intumescit.Alio modo principalitate membri in quo est: tunc.n. fortiter turbat vniuersum corpus propter compassionem membroꝝ principalium adinuicem ꝛ non principalium cū principalibus. Tertio modo longa duratione ipsius q̄ cōtinue resoluit sanguinem ꝛ spiritus ꝛbilitans coꝛ ꝛ virtutes eius.

Et dolor ꝛc. ¶In scda dicit qⁿ dolor ī sui ꝓncipio facit ebullire virtutē.i.excandescere ꝛ conari repellere ꝛ refrenare cām eius ꝛ ipsum:ꝛ resistere sue impressioni:ꝛ inflāmat innatuz calorem crescere faciens necessitatem sue euentationis. Ideo tunc tēporis fiet pulsus magnus vel ꝛ frequentie maioris:quoniam fixio.i. permanentia virtutis cuz necessitate adaucta vel fixio.i. firma ꝛ fortis applicatio virtutis contra dolorem ꝛ causam eius operatur magnitudinem ꝛ velocitatem in pulsu.

Lūqz dolor ꝛc. ¶In.3.dicit qⁿ dolor ꝓueniens ad finē sue vehementie ꝓpter illud quod diximus ꝛ modis.s. ꝓpter fortitudinem eius vel qⁿ est in mēbro principali vel qⁿ diu permansit diminuit ꝛ ꝛprimit pulsum :sic qⁿ perdit magnitudinem ꝛ velocitatem ꝛ fit multū frequens paruus formicans ꝛ vermiculosus nō simul ꝛ semel sed ꝛcrescendo gradatim vt sua frequentia suppleat vices magnitudinis ꝛ velocitatis.

Et si ꝛc. ¶In.4.dicit qⁿ si dolor qⁿ ꝓuenit ad finem sue fortitudinis fuerit augmentatus.i.sua ꝓseuerantia virtutē pulsatilez adhuc magis ꝛbilitauerit sic qⁿ non plus possit frequenter pulsare raritatē pulsus ꝛ pditionez corpis operabit. ¶Attende qⁿ Gal. ꝛ pulsibus doloris sic differunt lib. ꝛ introdu.in pulsu.c.46.Dolor aūt est q vertit pulsus. Vertit autē qui vel per se donec magnitudinem perdet ꝛ velocitatem:ꝛ vicem earuz supplebunt spissitudo fortis ꝛ paruitas formiculatio ꝛ vermiculatio. ¶Et si augmentatus[d] fuerit adducet ad raritatem ꝛ perditionem.

a **Postematum[c]** quidem alia sunt que febres efficiūt. Et hoc aut ꝓp eorū magnitudinem aut ꝓp nobilitatez mēbri in quo sunt. Et pulsum in toto corpore mutant ꝓm mutationē febris ꝓpriā:ꝛ nos ipsam dicemus in loco suo. Et alia sunt que febrem nō faciūt ꝛ mutāt pulsum membri in qno sunt a suis operationibus. ¶Dico ad hoc cum Avi.qⁿ dolor facit pulsum fortez ꝓpter causam dictam.Sed aduertenduz qⁿ fortitudo est duplex. Una est fortitudo simpliciter ꝛ talis nō est in principio doloris.Et ratio huius est:qⁿ fortitudo pulsus simpliciter insequitur fortitudinē virtutis simplr:talis autem fortitudo requirit tēperamentū:sed cū in dolore non sit temperamentū cum dolor sit causa ebullitionis ꝛ dissolutionis virtutis:ideo in dolore non est pulsus fortis simpliciter.Alia est fortitudo fm quid:ꝛ talis fortitudo fit ex vehementia alicuius stimulationis ꝛ incitantis naturam ad aliquem fortem motū faciendum: sicut si aliquis homo incitaret ꝓpter aliquam fortem iram vel timorem ad faciendum vnum magnū saltum quē non posset facere quādo esset in naturali dispositione ꝛ talis fortitudo reperitur in pulsu facto ex dolore:ꝛ hoc secundo modo loquitur Gal.in suo introductorio pulsuum:ꝛ etiam Auicen.hic.sed modo primo tu arguis:quare non valet.

c ¶Lūqz dolor ꝛc̄. ¶In ista parte Avi. ostendit qualis pulsus fit qñ dolor augeⁿ.Sed aduertendū illud qō dicit:cū dolor ad finem sue fortitudinis peruenerit: nā alia littera exterior est melior satis que dicit:cūqz ad impediendum virtutem peruenerit sup.sic qⁿ impediat virtutem ꝛc̄.

d ¶Et si augmentatus ꝛc̄. ¶Hic ostendit qualis pulsus ꝓuenit quādo dolor est in sui vltimitate ꝛc̄.

¶De pulsu aposthematum. Capl'm.17.

a **Postematum ꝛc.** ¶Postq̄z Avi. ostendit qualis pulsus ꝓuenit a dolore:hic ostēdit qualis pulsus prouenit ab alia re contra naturaz.s.ab aposthemate.Primo proponit quot ꝛ quibus modis permutaⁿ pulsus ab aposthemate.Secūdo ꝛclarat quandā illarū distinctionum. ibi(Quod vero per sui speciē mutat.)In prima parte ponit duas distinctiones aposthematū.Primo ponit vnam.Secūdo,aliam.ibi(Aposthema aūt qō pulsuz mutat.) ¶Juxta primā partem notandū qⁿ Avic.intēdit talem diuisionē qⁿ aposthematū quedam ꝑmutant pulsum in toto ꝛ quedam non.modo ad illa que permutant pulsum in toto consequitur feb.ꝛ maxime feb.putrida ꝛbet intelligi:ꝛ qⁿ ad hoc aposthema segⁿtur feb.ꝛ feb.est nocumentū cōmunicatum toti corpori:ꝛ per cōsequens permutatio pulsus in toto corpore. Alia sunt que non permutant per se nocumentum nec pulsum toti corpori sed per accidens:ꝛ illud accidens est aposthema consequens dolorem:modo dolor quādo est magnus toti corpori cōmunicatur ꝛ permutat pulsum in toto ꝓpter nocumentum quod ingerit virtuti regitiue totius.

De partibus.

¶Ulterius fortis vel qui est in particulis principalibus. Sicut est flegmon paruus quidem existens adhuc ꝛ incipiens maiorē ꝛ vehementiorē ꝛ citiorem ꝛ spissiorē pulsum operaⁿ.Adauctus vero ꝛ fortis valde factus vt ledat iam zoticam.i.vitalez valitudinem minorē ꝛ subtiliorē ꝛ citum ꝛ spissum.Et quātūcūqz magis plurus fuerit vel vehementior fit singula eoꝝ que dicta sunt intendit. Qui aūt iam dissoluit virtutem in ꝛbilitatem ꝛ parvitatem ꝛ velocitatis mēdacem imaginationez.i. apparentiam ꝛ superabundantem spissitudinem versionem operatur: hec.B.

¶De pulsu aposthematum. Cap.17.

a **Postematum ꝛc.** ¶In hoc.c. prio tangit quandaz diuisionez apātum ꝛ quinqz modos qbus ipsa imutant pulsuz.Scdo exegⁿtur ꝛ ꝑmo mō. ibi(Oō vo per.)Tertio ꝛ scdo.ibi(Mutatio vero.)Quarto ꝛ tertio.ibi(Scom quātitatē.)Quinto de quarto.ibi(Et fm suū.)Sexto ꝛ qnto. ibi(Mutatio vero qua.) ¶In prīa parte dicit ꝑmo qⁿ apātum quedā faciunt febrem vt illa a qbus transeunt fuligines ad coꝛ qbus inflāmatis superflue calefit. Et hec faciūt febrē: vel ꝓp magnitudinem eoꝝ:vnde abunde effumant ad coꝛ ꝛ inflāmant ipsuz:vel qⁿ sunt in mēbro nobili : quare statim coꝛ cōpatit cum quolibet colligatū ꝛ illico febrit continua febre. Et p talia apata pulsus imutaⁿ per totū corpus mutatione pulsus ꝓpria febri quē dī Ifra.s.quarti.1.vbi agit ꝛ causis signis ꝛ curis febriū. Capit tn aliquez mutationis modū a parte in qua est vt si fuerit in parte neruosa vel pāniculari fiet serrinus:si in molli vndosus. Alia apata nō faciunt febrez qⁿ non effumāt sic abunde ad coꝛ sicut predicta.Et hec per essentiā seu ꝓpriaz naturā mutant pulsum ,ꝓpriū mēbris in quibus sunt.Et interdū per accidens mutant totius residui corporis pulsum nō vt sunt apata:sed ꝓpter dolorē ab eis illatum conturbantē corpus vniuersum.Secūdo dicit qⁿ apatū mutantiū pulsum quedā mutant ipsum p sui speciē vt qⁿ sunt flegmones vel herisipile vel scliroses vel vdimie:alia imutant per suū tempus.s.principium augmentū statū vel ꝛclinationē:alia per quātitatē ipsoꝝ.s.fm qⁿ sunt magna parua vel media inter hec: alia per membrū in quo sunt.s.qⁿ est durū vel molle nobile aut seruile extrinsecū vel intrinsecū magni vel parui sensus:alia per accidēs sequēs ꝛ cōcomitans ipsum

¶ Ulterius notandum q̄ Auicen. assignans causam quare ad apostema conse quitur feb. dicit: q̄ hec est: aut ꝓpter magnitudinem apostematis: aut propter no bilitatem mēbri q̄ iste due cause non sufficiunt: q̄ sicut apparet. 5. de interiori. capitu. 7. dato q̄ in splene apostema de humoribus crudis et indigestis et frigidis fit magnum et in locis propinquis cordi: tamen non inducit feb. et ideo oportet addere tertiam conditionem q̄ fit de humoribus calidis: q̄ quando ita est tunc putrida fuligo mittit ad cor et causat feb. ita q̄ magnitudo calidi apostematis est solum cum feb. absolute: sed q̄ fit in locis propinquis cordi est causa feb. non solum ratione fumi putridi tendentis ad cor sed ratione doloris. si autē sit apostema magnum calidum in partibus remotis a corde: tunc facit feb. ephimeram solum: q̄ non pertenit vapor putridus ad cor propter distantiaz loci: sed solaz putrida fuligo vt dictum primo de differētijs feb. cap. 5.

a ¶ Et est etiam cē. ¶ In ista parte Auicen. ostendit quando apa mutat pulsuz per accidens cē. ¶ Notādum de eo q̄d dicit (Et est cum reliqui corporis pulsum mutat per accidens) q̄ hec littera dupliciter potest exponi. Uno modo sic. et est cū sup. apostemata mutant pulsum: reliqui corpori. i. totius corporis per accidens. i. mediante dolore: et propter vehementē dolorē nocet virtus regitiua totius eo q̄ dolor est de ꝓternentibus virtutē. Alio modo sic q̄ permutant pulsum mēbri in quo sunt per se: sed pulsum aliorum membroz permutant apostemata per accidens in alia mutatione q̄z fit illa quā efficit in primo mēbro in quo sunt apostemata: et hoc est possibile p hunc modū: q̄ ad locū apatū concurrit multitudo humorū a locis circūstantibus: et calor etiā diminuitur ab aliis membris: et ideo diuersificatur pulsus in illo membro et in alijs: et vtraq̄z est bona expositio.

b ¶ Quod vero cē. ¶ In ista parte declarat mēbrū vltime diuisiōis: et q̄liz facit sicut q̄liz fuerūt mēbra eius. Nā prio ostēdit qualiter apa imutat pulsum p sui spēm. Scdo qūo per suū tēpus. ibi (Mutatio vero.) Tertio p quātitatem. ibi (Secundū quantitatē vero.) Quarto per mēbrū in quo est. ibi (Et fm sui membrū.) Quinto qūo p accns. ibi (Mutatio vero qua apa.) ¶ Juxta quā partē notādū q̄ apa dicit mutare pulsum p sui spēm q̄n imutat ipsum inquantū est talis speciei: nā apostematū quedā sunt calida et quedā frigida: et hec habent aliter et aliter ipsum imutare. Item quedā sunt mollia et quedā dura cē. et hec aliter et aliter permutant. ¶ Ulterius notandū q̄ quid intelligat per pulsum serrinum et quid per tremulum notum est ex supra dictis.

¶ Sed tu dices qd intelligit ipse p horripilationē. Dicēdū q̄ sine dubio pulsus horripilativus nō est aliqua spēs ꝓpria pulsus de qua facta fit supra mentio: sed hic accipit pro pulsu tremulo: q̄ nō differt ab eo nisi fm magis et minus: nam sicut horripilatio est minor motus q̄z tremor: ita pulsus horripilativus est minoris tremoris q̄z pulsus tremulus: et ideo dicit Gal. in suo introductorio. capi. 5. q̄ pulsus flegmonis habet quid concussionis. i. tremorem.

¶ Sed tu dices nō videt q̄ ad apa calidum sequat necessario pulsus serrinus: q̄ sicut habitū est supra pulsus serrinus: aut fit a diuersitate eius qd̄ contentum est in corpore arterie: aut rōne diuersitatis corporis arterie in sua mollitie et duritie: aut q̄ fit in membro neruoso apostema: sed possibile est esse apostema calidum sine pulsu serrino.

Jacobus

¶ In hac parte secunda primo agit de mutatione pulsus ab apostemate calido. Secundo a molli et frigido. ibi (Et molle quidem.) Tertio a duro. ibi (Durum vero. Quarto a fumoso. ibi (In exitura.) ¶ In prima particula dicit primo q̄ apostema p suam speciem mutans pulsum est sicut apostema calidum quod efficit pulsum serrinuz tremulum horripilosum velocem et spissum nisi fuerit illic aliquid humectans quod pulsum prohibeat serrinum fieri et vice serrini faciat vndosum: vt si mēbrum apostemosum fuerit humidum molle per sui nām sicut pulmo vel medulla cerebri non fiet serrinus sed vndosus pulsus: sed si siccum fuerit sicut pāniculus erit indubie pulsus serrinus pp tensionē arterie ex distensione vehementi in loco apostematis cui cōpatiuntur et contenduntur omnes arterie pp suam cōnexionem et colligantiam inuicez. Scdo dicit q̄ liz pulsus apostematis calidi q̄liz fiat vndosus non serrinus propter humectantem causam: semper tamen comitantur eum tremor velocitas horripilatio et frequentia. Tremor quidez et horripilatio ex suffocatione naturalis caloris a mā apostematis et oppressione membrorum motiuorum. Velocitas vero et frequentia propter augmentum caloris tam ab ebullitione materie q̄z a dolore cōmouente totuz corpus. Tertio dicit q̄ sicut in calidis apostematibus aliqua prohibent proprietatem serrini sic aliqua augmentant et detegunt eam vt siccitas vehemens et duricies partis in qua est apostema manifestam apparere faciunt in pulsu duriciem.

¶ Et molle cē.) ¶ In scda dicit q̄ molle apa vocari solitum zimia vel vdimia reddit pulsum vndosum pp arterie leuitatem et molliciem. Et si tale fuerit vehementer frigidum sicut illud quod fit ex flegmate vitreo raruz generabit et tardū pulsum suo forti frigore minuens calorem et necessitatem euentandi eum.

¶ Duz vo cē.) ¶ In tertia dicit p̄mo q̄ duz apa vt sclirosis et cancer augmentat in pulsu serrini ꝓprietatē pp tensionem cū rigiditate quas efficit in arteria.

¶ In exitura cē.) ¶ In quarta dicit q̄ q̄n collectio sanies fit in exitura sic q̄ iā maturata est efficit in pulsu transmutationem de ꝓprietate serrini ad proprietatem vndosi q̄ maturato apostemate cessant in eo tensio duricies et rigiditatis: et eis succedunt laxitas mollicies et vndositas. Ab his enim trahunt chirurgici signa q̄ apostemata que foris apparent iam maturata sunt et est tēpus vt aperiant cum lanceola vel nouacula vel ruptorio aliquo medicinali quale est illud quod fit ex sapone gallico et calce viua. Secundo dicit q̄ exitura saniosa auget inequalitatem pulsus propter suam grauitatem. Nam sanies spissior est et grauior humore ex quo fit: cum per resolutionem partium subtilium et permixtionez humidarum cum siccis generari soleat. Tertio dicit q̄ in exitura sanioſa velocitas et frequētia pulsus que preerant multotiens alleuiantur causa maturationis que quiescere seu cessare facit tam putredinem q̄z calorem putredinalem accidentalem quo fuerant aucte in pulsu velocitas et frequentia.

Mutatio cē.

¶ In hac parte tertia prio agit de pulsu apatis qd̄ est in augmento. Scdo de pulsu apatis qd̄ est in statu. ibi (Cunq̄z.) Tertio de pulsu apostematis declinantis. ibi (Cum aūt.) ¶ In prima parti. dicit p̄mo q̄ mutatio apatis quā facit in pulsu cū tempoz eius est q̄ q̄n crescit apa ꝓprietas pulsus serrini auget: et ista dicta nunc in ꝓncipio precedentis partis sibi augent. s. declinationes pulsus ad tremorē et horripilationem et velocitatē et spissitudinē pp causas dictas in parte scda capituli istius. Scdo dicit q̄ duricies pulsus apostematis crescentis semper augmentatur propter augmentum sue extensionis. Tensum enim omne tactui resistit non facile cedens in se quēadmodum duruz. Tertio dicit q̄ in tremore pulsus crescentis apostematis fit augmentatio ꝓpter dolorē concutientem arterias et organa motus.

¶ Cūq̄z cē. ¶ In scda dicit primo q̄ q̄n apostema peruenit ad statū oia accidētia pulsus predicta. s. durities serrinitas tremor horripilatio velocitas et frequētia augmentantur preter illud qd̄ fortitudinē sequitur. i. dempta fortitudine pulsus sequitur fortitudinē virtutis pulsatilis: ipsa nāq̄z in pulsu minuitur hora statuis: sed velocitas et frequentia tunc tēporis augentur vt fortitudinis et magnitudinis pulsus suppleant vices. Et est presens tex. intelligendus de statu apatis penes accidentia non penes digestionem materie ipsius. Secūdo dicit q̄ si status apostematis plongek ita vt vehementer debilitet virtutē pulsus perdet velocitatem ꝓpter impotentiā eius ad velociter mouendum et redeūdo. i. frequenter pulsando fiet formicans: sicut contingere solet in apostematibus perniciosis quorū terminatio est ad mortem.

¶ Cūq̄z cē.) ¶ In. 3. dicit prio q̄ q̄n apa diminuet seu declinabit vel per resolutionē vel per apertionē emittēdo saniē pulsus fiet fortis pp exonerationē virtutis a pondere apostematis. Scdo dicit q̄ tremor in pulsu tempore declinatiōis apostematis cessabit propter diminutionem doloris extensiui qui preerat.

Secundum quātitatem cē.

¶ In hac pte. 4. dicit p̄mo q̄ pulsus imutat ab

dum preter h̄ omnia. s. q̄ erit in membro carnoso et non carnoso: et q̄ est lenitas in tota arteria: et illud qd̄ erit contentum in arteria erit eiusdem modi: ergo nō opz q̄ sequatur semper ad apostema calidū pulsus serrinus. ¶ Dicendū q̄ ad apostema calidū sequunt cōmuniter duo. s. tensio et inflāmatio: tensio quidem ꝓpter materiā contentam in eo: inflāmatio autem ꝓpter qualitatē materie: nūc autem ad tensionem sequit durities et fit pulsus durus: ex inflāmatione autem vehementi fit velox et spissus: et q̄ ad hec duo. scz ad tensionē et inflāmationem cōsequitur grauitas et vehemene pugna virtutis contra morbum et econuerso: ideo et hoc sequitur diuersitas in pulsu et concussio et tremor et horripilatio: et q̄ diuersitas et durities pulsus et velocitas et spissitudo et tremor et concussio et horripilatio sunt accidentia et ꝓprietates pulsus serrini: ideo ad apostema calidum sequitur pulsus serrinus. Uerūtamen licet de se apostema calidū habeat ponere pulsum serrinum: tamen aliq̄n impeditur vt dicit Auic. q̄ aliquando arteria mollificatur: et fit aliquādo apostema in membro molli vt in pulmone et huiusmodi: et ratione mollitiei que inducitur in materia apostematis: et q̄liz augetur serrinitas ab aliquibus causis vt a duritie ex qua generatur tensio: ideo et per hec patet ad rationez et de se habet facere pulsum serrinum: vt ponit Auicen. aliquando impeditur per accidens vt tu arguis.

c ¶ In exitura cē. ¶ Modo ostendit qualis sit pulsus quando iaz facta est collectio apostematis. ¶ Juxta quam partē notandū q̄ exitura differt ab apostemate: q̄ in minus se habet: nam omnis exitura est apostema: sed non conuertit eo q̄ exitura est apostema quādo colligit humorē in concauo et peruenit ad saniem: tunc dicitur exitura: postea dicit q̄ ipsa collectio pulsum conuertit de proprietate serrini ad vndosi ꝓprietatem: ꝓpter quod sciendum q̄ in exitura est duplex tempus reperire. Unum est in quo materia incipit aggregari: nondum tamen saniatur. Aliud est in quo iam incipit saniari: tunc dico q̄ quantum ad primum tempus fit serrinitas in pulsu. Cuius ratio est: q̄ tunc fit maior dolor a pugna nature contra materiam: et eius aggranatio et maior ebullitio materie: et quantum ad hoc tempus locutus est in particula precedenti: sed quando materia incipit saniari: tunc quescit eius ebullitio et extensio facta ab eius ebullitione: et tunc arteria humectatur: et tunc fit pulsus vndosus: et quantum ad hoc fm tempus intelligit Auicen. in ista.

¶ Sed diceret aliquis videt male dicere q̄ q̄n apostema peruenit ad exituram tūc ꝑbet augmentū pulsui in diuersitate ꝓpter sui grauitatē: sed hoc non est verum q̄ cū materia sit digesta dz minus aggrauare virtutem: et per ꝙns diminuere diuersitatē pulsus et non augere ipsum. ¶ Ad hoc dicūt aliqui q̄ materia apatis magis aggrauat: hoc dēbet intelligi anteq̄z facta fit sanies: sed postq̄z facta est nō est verum: sed hoc non valet: q̄ hoc est cōtra Auic. hic qui loquitur de apostemate quādo peruenit ad exiturā et ad cupum: et tunc generat sanies. Item est cōtra illud qd̄ dixit supra in capitulo de causis apostematū. vbi dixit q̄ quando fit collectio in cupo: tunc grauitas venit ad summum. ¶ Et ideo dico aliter q̄ quando incipit fieri sanies: tunc incipit fieri aggrauatio: q̄ tunc tota materia aggrauatur in vno loco que prius erit dispersa in diuersis locis: modo plus aggrauat

De partibus.

materia multa collecta in vno loco q̄s si sit dispersa ī multis locis sicut lorica tota posita super spatulā plus aggrauat q̄n in dorso: ꝛ cū aggrauatio virtutis sit cā diuersitatis pulsus: ideo fit tunc pulsus diuersus. ¶ Tunc ad rationez cum dicitur materia digesta minus aggrauat naturam: q̄ minus ledit ipsam: dico q̄ verum est q̄ minus aggrauat ꝛ minus ledit ratione sue qualitatis: tamē ratione quantitatis non: imo magis cum sit magis aggrauatiua in vno loco: ꝛ ideo digestio ad grauitatem istā nihil facit ꝛc. ¶ Ulterius notandum q̄ notanter dicit: multotiēs. nam duplex est sanatio: vna est laudabilis: ꝛ talis alleuiat velocitatem ꝛ spissitudinē. alia est non laudabilis ꝛ talis non alleuiat: ꝛ quia vtplurimum terminatur ad sanationem laudabilē: ideo dixit q̄ alleuiatur multotiens.

a ¶ Mutatio vero ꝛc. ¶ In ista parte Auic. ostēdit qualis permutatio accidat in pulsu ratione temporum ipsorum apostematum ꝛ dicit: ꝛ paruum sup. apostema vt sint rariores ꝛ paruiores. ¶ Sed tu dices non videt bene dicere de eo q̄d dicit ipsum nāq; debilitat in pulsu: q̄ vt Bal. dicit ad litterā in suo introductorio pulsuum. cap. 5. q̄ magnitudo pulsus augeat in statu. Dicendum q̄ Auicen. non vult hoc dicere q̄ semp debilitet virtus: sed vult dicere q̄ in statu augmētant ofa accūtia pter illa q̄ sequunt fortitudinez: q̄ accidit aliq̄n q̄ nā vincit in statu ita q̄ dicit hic in cōparatiōe ad alia accūtia vt dicit ad litteram.

b ¶ Et sm ꝛc. ¶ Modo ostēdit qualis pulsus fiat rōne mēbri in quo accidit apa. Notādū q̄ merito apa pmutat mēbri rōne pulsuz in quo fit: q̄ vnūq̄q; recipit dispōnē ab eo rōne ei⁹ in quo recipit: ꝛ tō cū apa pmutet pulsum pmutabit sm dispōnē mēbri in quo est apa: ita q̄ si illud mēbrū sit durum permutabit pulsum ad duritiē si molle ad mollitiem: ꝛ ideo cū membra neruosa sint dura ꝛ extēsibilia: tō ex apate facto in eis pueniet augmentū in duritie pulsus: in mēbris aūt venosis que hñt multū de sanguine a spiritu: ideo sunt marime innata inflāmari: ꝛ tō ex apate facto in eis accidit augmētū in magnitudine: q̄ ficut ptz in libro de malitia complexionis diuerse. capitu. 5. quanto membrum est calidius naturaliter tanto magis est natum citius inflāmari.

Jacobus

apate sm quātatē sui: q̄ magnuz apa facit vt iste dispōnes. s. serrinitas tremor hon ipilatio velocitas ꝛ frequētia in pulsu sint maiores intensiue ꝛ magis augmentate. i. plus perseuerantes in suis magnitudine ꝛ fortitudine: nam quanto maius est amplius distendit ꝛ virtutem aggrauat ꝛ dolere facit: ꝛ digestionem vel resolutionem tardius assequitur: vnde diutius permanet. Secundo dicit q̄ paruū apostema facit vt dicte dispositiones pulsus sint minores in vehementia seu fortitudine ꝛ paruiores in duratione: q̄ minoris sunt distensionis ꝛ aggrauationis ꝛ dolorositatis ceteris paribus: ꝛ citius resoluunt vel maturationē suscipiūt. Signāter dicit ceteris paribus q̄ aliqua parua apata sicut cancer carbo formica exteriora sunt ꝛ durabiliora pluribus maioribus.

Et scōm suum ꝛc. ¶ In hac parte. 5. dicit primo q̄ apostema transmutat pulsum sm mēbruz in quo est: q̄ si fuerit in mēbro neruoso sicut pāniculo tegente costas vel in diaphragmate vel in miringis cerebri duricies ꝛ serrinitas pulsus augmentabunt ab eo ppter distensionis fortitudinē tam ex apate q̄s ex duritie mēbri ipsius. Secūdo dicit q̄ si apostema fuerit in mēbris venosis seu repletis venis augmētabit magnitudinē pulsus ꝛ eius fortitudinē ꝛ ipsius inequalitatem: maxime si arterie supauerint seu multiplicate fuerint in mēbro illo in quo est apostema sicut in splene ꝛ pulmone. Magnitudinē quidē ꝛ fortitudinē augebit ppter ebullitionē vehemētez sanguinis in venis ꝛ arterijs ꝛ adauctā necessitatē euentationis caloris. Inequalitatem vero ppter aggrauationem ꝛ oppressionez virtutis ab humore collecto ad apostema. Sed non pmanebunt magnitudo ꝛ fortitudo in pulsu nisi quā diu perseuerauerit fortitudo virtutis pulsatilis qua parumper diminuta proueniēt in pulsu velocitas ꝛ frequentia: ꝛ post vehementem diminutionem frequentia vehemens sine velocitate: tandem morte instante fiet pulsus paruus debilis tardus ꝛ rarus. Tertio dicit q̄ membra humefacta ꝛ lenia sicut pulmo cerebrū nucha quādo apostemantur vndosum faciunt pulsum: q̄ molle lene humiduz fluctuationi est aptum ꝛ vt alique suarum partium post alias moueantur propter debilem coherentiam earum adinuicem.

Mutatio vero ꝛc. ¶ In hac parte. 6. declarat Prin. qūo apa p accidens mutat pulsum sine aliquo mediante per. 4. exempla. Primū est de apostemate pulmonis q̄d efficit pulsum tremulum propter vehementiam onerationis virtutis ab humoribus ꝛ oppilationis ꝛ motus assidui mēbri in quo est cum debilitate mouentis. Secundum de apostemate epatis: quod efficit pulsum victualem: vel vt alij libri habent arcualem. Unctualem quidem ideſt pinguem vel vnctuosum propterea q̄ arterie fiunt vt pingues: vel vncte propter liquationem adipis ꝛ pinguedinis circūstantiuz epati ex vehementia caloris apostematis. Liquefiunt etiam membra q̄ nutrimentum ad ea accidere nō potest ppter oppilationez epatis vnde pene ꝛ arterie pro tempore aliquo vnctuose fiunt postea arescunt. Arcualis vero propter epatis figurā que similatur arcui vel lune imperfecte quapropter dicit lunaris vel arcualis. Tertiū est de apate renis q̄d efficit pulsum stranguriale sic dictum a similitudine eius cū strāguria: sicut enim in strāguria vir ꝛ guttatim vrina emittit: sic in arterijs renis apostemosi sanguis ꝛ aquositas guttatim defluunt ad modum stillicidij guttosi. Et opinor hunc pulsum ꝛ vnctualem cōmuniter senti ri circa loca apostemosa potius q̄s in arterijs brachionum. Quartum est de apostemate mē-

mone: ꝛ non durabit huiusmodi magnitudo nisi quātū perseuerauerit fortitudo. Et membra humefacta ꝛ lenia ipsum faciunt vndosum sicut cerebrum ꝛ pulmo.

c ¶ Mutatio vero qua apostema mutat pulsum aliquo mediante est sicut apostematis pulmonis q̄d facit pulsum tremulum. Et sicut apostematis epatis q̄d facit ipsum mictuales: ꝛ apostematis renis q̄d facit ipsum stranguriale: ꝛ apostema mēbris fortis sensus sicut stomachi ꝛ diaphragmatis facit ipsum spasmosuz ꝛ syncopizantem.

¶ De iudicijs pulsus accidentium anime. Lap⁹m. 18.

i **Ra q̄dez** d **proi** pterea q̄ virtutez seruere facit ꝛ spiritum subito dilatat pulsum facit magnū ad superiora se elcuantez velocem ꝛ spissum in quo nō oportet diuersitatē cadere: q̄n passio existi. similis nisi timor ei admisceat q̄ vna vice superet: ꝛ hoc alia superet vice: ꝛ similr si verecūdia ei admisceat: aut contrarietas ab intellectu quitacere pcipiat ꝛ ne seruent ad malum infe

c ¶ Mutatio ꝛc. ¶ Hic ostēdit qūo apa mutat pulsum p accūs. Juxta q̄d notanduz q̄ per hoc q̄d dicit aliquo mediante intelligit q̄n apata consequunt propria accidētia que hñt mutare pulsuz sm eorū ppietatē q̄ntem apostema sicut apostema pulmonis q̄d est natū facere suffocationem ꝛ ad suffocationem sequit pulsus tremulus. Item q̄ ex apate epatis sequit lesio actus nutricationis sequitur cōsumptio membrorū: cōsumptio aūt mēbri similar illius q̄ nittunt: ideo ad apa epatis sequitur pulsus mictuales. Jtē ad apa renū sequitur oppilatio ipsorum ad quā cōsequitur retentio vrine sicut in strāguria: tō ad apa renum sequit pulsus strāgurialis. Jtē q̄ ad apa stomachi q̄d est membruz neruosuz ꝛ multi sensus sicut sunt nerui ꝛ sicut spasmus est passio ptingēs rōne neruorum: ita ad apa stomachi sequitur pulsus spasmosus filis ei qui fit in spasmo: ꝛ filis ei qui fit in syncopi: ꝛ ideo facit pulsuz spasmosuz ꝛ syncopizantez siue syncopalem.

¶ De iudicijs pulsus accidētiū aie. Cap. 18.

d i **Ra quidem ꝛc.** ¶ Prius Auic. determinauit de pulsu quarūdam rerū extra naturaz ostēdendo qualis pulsus a dolore fit qui est accidēs ꝛ ab apostemate q̄d est egritudo: ꝛ ex his habetur qualiter proueniat accidens morborū: hic

De partibus.

bri vehementis sensus sicut stomachi marime orificij eius ꝛ diafragmatis: quod faciunt pulsum spasmosum ꝛ syncopizantē. Spasmosum quidez ex contractione neruorum ꝛ reditu versus eorum originem propter oppressionem. Syncopizantem vero ex resolutione spirituum ꝛ virtutis propter vehementiaz doloris ꝛ proximitatem cordis. ¶ Attende q̄ Bal. lib. de introducendis in pulsu: doctrinaz tradidit de pulsibus flegmonum. c. 5. siue ter. 23. in decem ppositionibus. Prima est flegmonis pulsus qui quidem est cōmunis oīs vel ut serrinus est: vt videatur q̄ hoc quidem remissum est arterie: illud vero non: durioze. s. apparente ipsa. Habet quidem autem ꝛ concussiuum pulsus hic: ꝛ velox q̄dem ꝛ spissus est: non semper autem magnus. Secundā est qui propius autem vniuscuiusq; qui q̄dez incipientis est maior eo qui sm natura est ꝛ vehementior ꝛ citior ꝛ spissior. Tertia est: qui vero est eius qui auget adhuc ꝛ adhuc adaugebit omnia ꝛ manifeste etiam durior est ꝛ concutientior. Quarta est: in statu vero existentis manifestior est quidem ꝛ durior ꝛ concutientior: minor autem q̄s prius: non tamen debilior quidem preterq̄ nisi super virtutem fuerit hec passio: sed ꝛ spississimus fit ꝛ velox. Quinta est: si sufficienter prolixa fuerit hec passio ꝛ induruerit sclrotice predictis tenuitas pulsus ꝛ duricies innascitur. Sexta est: hec sunt in eo flegmone qui pulsum qui in toto est animali vertit vel propter magnitudinem vel propter principalitatez partis in qua consistit: eius vero flegmonis qui non mouet vniuersum corpus qui in flegmonis parte pulsus est: est qualis dictus est. Septima est: intenditur autem ꝛ remittitur predictoruz vnumquodq; vel a quātitate flegmonis vel a bipsius flegmonem patientis organi natura. Nam que quidez magis nerueose sunt partes duriores ꝛ magis serrantes ꝛ minores pulsus operantur: que vero magis venis sunt ꝛ arterijs plene contrarios: ipsarum autem harum maior est pulsus in arterias magis habentibus partibus ꝛ facile inequalis ꝛ inordinatus. Octaua est: manifestum igitur iam est ꝛ eorum quorum epar flegmonem patitur pulsus qualis est: ꝛ qui est eorum quorum splen ꝛ eorum quorum renes vel vesica vel venter vel anus: ꝛ qui pleureticorum ꝛ peripneumonicorum ꝛ omnium simpliciter quorum partis flegmonez febris sequitur. Nona est: quecūq; propter syntomatum naturam ꝛ eorū que ex necessitate flegmones sequuntur ꝛ eorum que sm euentum concurrunt quemadmodum arterie potest singulum ꝛ pulsum alterari in toto continget ꝛ mirtam in eo varionem sientem ex ea que est sm rationem flegmonis: ꝛ ea quam loci: ꝛ ea quam presentis syntomatis natura operatur: spasmum enim pati is quidem qui septi. i. diafragmatis flegmonem patitur paratus est: suffocari vero quibus pulmor syncopem vero pati his quibus os ventris: non nutriri vero his quibus epar: non digerere vero his quibus venter: detineri vero vrinam his quibus renes. Decima est: sensibiles quidem partes propter dolores vertunt pulsus insensibiles vero sm dispositionem solum: hec Bal. Similes propositiones sub clariori stilo ipsemet scripsit lib. de tactu pul. c. 9.

¶ De iudicijs pulsuum accidentium anime. Lap⁹m. 18.

i **Ra quidem ꝛc.** ¶ In hoc ca. prio agit de pulsu ire. Secundo de pulsu deliciaruz. ibi (Et er delicijs.) Tertio leticie. ibi (Et similiter.) Quarto tristitie. ibi (In tristitia.) Quinto timoris. ibi (Timor vero.) ¶ In prima parte dicit primo q̄ ira operat pulsum magnum altum velocē ꝛ frequentem: pp duas causas:

vna

Universidad de Diego Portales Biblioteca

bicostendit qualiter mutetur pulsus a quibusdam rebus anneris rebus cōtra naturā que sunt accidētia anime:ꝛ ideo dicit rubrica.c.19.de iudicijs ꝛc.

¶Sed statim tu dices anteq̄ vlterius procedak cū accidentia aie cōnumerenk supra inter res nō naturales:quare hic cōnumerank inter res contra naturā:.

¶Ad hoc respōdent quidā ꝛ dicunt q̄ista accidentia anime possunt dupliciter considerari. Uno modo absolute.s.vt possunt excedere ꝛ non excedere naturalitatem:ꝛ hoc modo sunt res nō naturales. Alio modo sunt vt excedunt tantum:ꝛ vt sic sunt res nocitiue ꝛ cōtra naturā. Tunc dicit posita sunt hec accidentia inter res non naturales supra vius secundo modo hic.

¶Sed ista solutio est insufficiens:q̄ ista distinctio ita cadit in ōsibus alijs rebus non naturalibus sicut in istis accidentibus anime:q̄ oēs res nō naturales quando ꝛbite approximantur nō excedūt quando indebite excedunt:ꝛ ideo res nō naturales alie annectunk rebus contra naturā qō est falsum:q̄ soluz accidentia anime isto modo annectunk vt dicit rubr.

¶Et ideo dico argu.q̄ causa quare Bal.in cōmē.17.introductorij.cap.5.ꝛ Auic.hic interposuerunt hec accidentia inter res contra naturā sunt ℔:q̄ habent similem modū imutandi pulsum sicut res contra naturā:vel permutant cōplexionē caloris vel virtutez:ꝛ hoc dupl̄r:vel q̄ aggrauant vel q̄ resoluunt:ꝛ q̄ permutatione facta in calore vel in natura in excessu vel diminutione fit permutatio contra naturā in pulsu sicut ab alijs rebus contra naturā supradictis vt a dolore vel ab apostemate:ideo cōnumerank inter hec magis q̄z alia:sed qualiter inter res omnino naturales dictuz est supra.

¶Circa partem istam sic procedit q̄ quattuor facit sicut quattuor sunt accidētia anime a quibus pulsus isto modo permutatur.Et primo ostēdit qualiter permutatur ab ira.Secundo qualiter permutatur a ꝛlitia ꝛ letitia.ibi(Et ꝛlitijs quidem.)Tertio qualiter a tristitia.ibi (Tristitia vero.) Quarto qualiter a timore.ibi (Timor vero.)

¶Sed circa partem istam est dubitatio.vtrū in ira ꝛbeat esse pulsus magnus. Et arguitur q̄ non:q̄ in illo accidenti anime dz esse pulsus paruus ꝛ ꝛbilis in quo accidit ꝛbilitas virtutis ꝛ resolutio caloris:sed hoc est in ira.ergo ꝛc.¶Ma. patet:q̄ magnus pulsus insequik fortitudinē virtutis:q̄ ergo virtus est ꝛbilis fit pulsus paruus.mi.apparet:q̄ ira inducit feruorem in spiritu vt dicit in litera:feruor autem facit malam complexionē:mala autem cōplexio ꝛbilitat virtutem quare ꝛc.Item q̄ resolvit spiritum ꝓpter dilatationez subito ad exteriora: diminuit necessitatē qua diminuta fit tardus ꝛ rarus. ¶In oppositum est Aui cen.qui dicit q̄ facit pulsum velocem magnum ꝛ spissum. ¶Dico q̄ ira est duplex:vna est que perseverat:alia que non perseverat:tunc dico q̄ in ira que non perseverat fm Bal.in commen.17.introductorij est magnus velox ꝛ spissus. Et ratio huius est: quia in ira est multiplicatio caloris ꝓpter feruorem qui fit circa cor in sanguine ꝛ spiritu.Item additur necessitas propter ebullitionem caloris.Item accidit mollificatio instrumenti ꝛ eius obedientia eo q̄ ꝓpter motū sanguinis ꝛ spiritus in arteria accidit mollificatio:ꝛ cum iste sint cause magnitudinis velocitatis ꝛ spissitudinis:ideo in ira fit pulsus magnus ꝛlox ꝛ spissus quando non perdurat.ꝛ Bal.addit in suo introductorio.q̄ autem fit fortis:cuius rationez assignat:q̄ in ira nititur virtus moueri toto suo conamine:ꝛ ideo facit pulsum fortem etiam.Si autem ira perduraret tunc non est inconueniens quin pulsus fiat parvus ꝓpter malam complexionē causatam ex feruore que virtutem ꝛbilitat:ꝛ q̄ remanet necessitas addita : ideo tunc fit paruus velox ꝛ spissus. ¶Ad rationem dicendum q̄ in ira que nō perdurat non est resolutio spiritus ꝛ qua fit multū curandū:q̄ est valde modica:sed si perseveret tunc bene ꝛbilitat ꝛ ponit pulsum paruum velocem ꝛ spissum. ¶Secundo notandum q̄ Auicen.notanter dicit ad superiora se eleuantem vt ostendat ꝓcipue quantum ad quid magnificatur pulsus:nam pulsus componitur ex duplici motu.scz ex diastole ꝛ systole:diastoles enim est motus ad exteriora:systoles autez est motus ad interiora:vt ergo ostenderet in quo motu magnificatur ideo dixit hoc:ꝛ ideo ꝛbet exponi idest cuius magnitudo est ꝓcipue versus exteriusꝛ causa huius est: quia licet in ira fit causa motus spiritus ad interius ꝛ exterius : tamen maior est motus ad exterius q̄z ad interius : q̄ ira est ebullitio sanguinis circa cor:ꝛ quantum ad hoc mouetur interius:ꝛ quia est cum appetitu vindicte:ideo vehementius mouetur ad exteriora ꝓpter vindictam faciendaz. ¶Notandū vlterius ꝛ eo quod dicit q̄ in pulsu ꝛ se non oportet cadere diuersitatem ꝛ dat causam:quoniam passio existit similis. Propter quod notandum q̄ passio dicitur esse similis in accidentibus anime vel dissimilis fm apprehensionem que fit ab anima:quia quando apprehēsio est vnica:tunc passio dicitur vna :ꝛ ideo tūc spiritus mouetur vniformiter ꝛ vno modo ab anima ꝛ non diuersimode : ꝛ cuz pulsus fiat a motu spiritus:ideo tunc erit similis in toto ꝛ non diuersus : cum ergo in ira fit tantum apprehensio vnica.scz vindicte:ideo ibi erit vnus modus pulsus similis ꝛ non diuersus:ergo.ꝛ q̄ vna passio potest alteri admisceri:tunc erit diuersitas apprehensionis ꝛ diuersitas in motu spiritus : ꝛ per consequens in pulsu vt quando ire admiscetur timor:tamen quantum ex parte ire solet esse similis ꝛ equalis. ¶Notandum q̄ ire tunc admiscetur timor quando aliquis irascitur cum maiori se:tunc enim ꝓpter iram mouetur calor ad exteriora:ꝛ quia timet ꝛ maiori mouetur ad interiora:ꝛ sic accidit cōtrarius motus in spiritu:ꝛ per consequens pulsus diuersus.verecundia autem admiscetur ire quādo aliquis irascitur contra minorez se ꝛ inde verecundatur:etiam quando irascitur cum alio quocunq̄z ꝛ superuenerit pater aut mater ꝛ verecundetur ex illo:tunc ibi accidit motus contrarius: contrarius autem ab intellectu vt cum aliquis irascitur cum aliquo cum non ꝛberet irasci ꝛ postea superuenerit ratio contradicens appetitui sensitiuo:ꝛ tunc accidit motus caloris contrarius.

a ¶Et ex ꝛlitijs ꝛc. ¶Preterea Auicē. ostendit qualis pulsus fiat ex ꝛlitia ꝛ letitia. ¶Iurta quā partem est notandum q̄ ꝛlitia ꝛ letitia conueniunt in hoc: q̄ vtraq̄z causatur ex apprehensione cōuenientis ꝛ iuuatiui:sed differunt in hoc: q̄ letitia causak ex apprehēsione conueniētis absolute nō determinando se ad aliqō organū corporis ꝛterminatū:ꝛ ideo letitia vī esse magis passio aie fm se : sz ꝛlitia causak ex apprehensione cōueniētis vt referk ad organum vel mēbrum ꝛterminatum : vnde sicut dolor se habet ad tristitiaz ita ꝛlitia ad letitiaz.dolor aūt differt a tristitia:q̄ dolor causatur ab apprehensione nociui in relatione ad membrum determinatum:tristitia autem causatur ex apprehensione nociui absolute ꝛ non magis se ꝛterminat ad vnum mēbrum q̄z ad aliud:sed equaliter est in toto.

b ¶In tristitia ꝛc. ¶Modo ostendit qualis pulsus fit in tristitia.

¶In tristitia[b] vero ꝓpterea q̄ calor suffocatur ꝛ submergitur:ꝛ fortitudo debilitat oportet vt sit pulsus paruus ꝛ debilis rarus ꝛ tardus. ¶Timor vero[c] qui subito venit pulsum facit velocē ꝛ diuersum ꝛ inordinatū. Sed consuetus ꝛ q̄ ordinate ꝓuenit mutat pulsum fm modum mutationis sollicitudinis.

¶Sed circa istā partē querik.vtrum in tristitia accidat pulsus paruus ꝛ ꝛbilis tardus ꝛ rarus.Et arguitur q̄ nō:q̄.G.dicit in suo introductorio in cōmē.19. q̄ in tristitia fit pulsus cōtrarius letitie : sed in letitia fit pulsus magnus ꝛ tardus ꝛ rarus:ergo fiet saltē in tristitia velox ꝛ spissus.¶Preterea vbicūq̄z augetur necessitas fit pulsus velox ꝛ spissus:sed hoc fit in tristitia:ergo ꝛc.¶Maior patet: q̄ necessitas addita est causa velocitatis ꝛ spissitudinis pulsus.¶Mi. apparet:q̄ in tristitia mouetur calor ad interiora ꝛ coadunatur:augmentum autem caloris est additio necessitatis.ergo ꝛc.¶Preterea ex tristitia causatur aliqñ feb. vt patet 4.cañ.de feb.ephimeris:sed pulsus velocitatur ꝛ inspissatur in feb.ergo in tristitia fit pulsus velox ꝛ spissus. ¶In oppositum est hic Auicen. ¶Dico ad hoc q̄ in tristitia per se fit pulsus paruus ꝛ ꝛbilis:q̄ in ipsa ꝓsternitur calor ꝛ virtus ex superflua cōstrictione eius ad interiora.Itē fit tardus ꝛ rarus:q̄ ex tali constrictione caloris extinguik calor innatus cuius extinctio est cā diminute necessitatis:necessitas autē diminuta est causa tarditatis ꝛ raritatis pulsus:quare ꝛc.

¶Secundo dico q̄ per accidens est pulsus velox ꝛ spissus:vtputa quando accidit spiritum inflāmari ex constrictione ꝛ coadunatione interiori ad quā coadunationem sequik inflāmatio spiritus ꝛ feb.ephimera.modo Auicen. loquik hic ꝛ tristitia quantum ad pulsum qui competit ei per se ꝛ non per accidens ratione cōsequētis illam cōstrictionem. ¶Ad rationes.Ad primam dicendū q̄.E. intelligit in suo introductorio q̄ pulsus in letitia ꝛ tristitia fit pulsus contrarius quantum ad magnitudinem ꝛ paruitatem:ꝛ ita est q̄ in letitia est magnus : in tristitia aūt est paruus:nou autē quantū ad velocitatem ꝛ spissitudinem ꝛ quatu arguis. ¶Ad secundam dicendum q̄ dupler est coadunatio.s. confortatiua non superflua ꝛ hoc bene auget necessitatem:alia est superflua ꝛ extinctiua ꝛ hoc diminuit necessitatem:ꝛ ꝛ hac loquitur hic Auic. ¶Ad tertiam dicendum q̄ velocitat pulsum in tristitia ꝓpter feb. causatam ab ea hoc est per accidens sed per se non ꝛ per se intelligit Auicen.

c ¶Timor vero ꝛc. ¶Hic ostendit qualis pulsus ꝓuenit ex timore. ¶Notādum q̄ causa quare timor facit pulsum velocem est:q̄ subito mouetur calor ad interiora ꝛ augetur necessitas:ꝛ ideo velocitatur motus ꝛ maxime pulsus systoles est etiam motus constrictus ad interiora tendens facit pulsum inordinatuz

vna est ꝓpterea q̄ virtutez feruere facit .i. ebullire sanguinē spūs ꝛ calorē circa cor in q̄bus ꝓsistit virtus:ꝛ in signū huius a q̄busdaz ꝺscribik ita q̄ est ebullitio sanguinis circa cor:alia est propterea q̄ ira dilatat subito spūs vitales quasi insurgendo ꝓtra illum q̄ ꝓtristauit. In cuius signuz ꝺscribik ab aliqbus q̄ est appetitus vindicte.Simile mutationē pulsus ab ira meminit.G.li.ō introd.in pulsu c.4.siue ter.18.dicens.Ire qdē altus est pulsus ꝛ magnus ꝛ vehemens ꝛ velox ꝛ spissus.Sēdo dicit hic ℔in. q̄ in pulsu ire non cadit necessario diuersitas vel inequalitas:q̄ est passio vniformis in mō motus sanguinis ꝛ spūz ad exteriora:nisi ꝓpter alterā triū cārū.Una est dū timor est admixtus ire:tūc.n. mouenk sanguis ꝛ spūs nūc ad extra ꝓp irā nunc intra ꝓp timorē nunc vincēte ira nunc vincēte timore sicut in ira fit qa qs irascik potētiori se quē timet offendere. Altera est dū verecūdia pmiscek ire sicut frequenter fit in honestis psonis volentibus hīi pro mansuetis qñ palam cuiq̄z irascuntur ꝛ imoderate exiliunt in verba aut verbera nescientes cohibere animū:tunc.n. verecundia que est timor q̄dam ingloriationis trahit primo spūs ad interiora motu ꝓtrario ire:vñ venit in pulsu diuersitas. Tertia est ꝓceptum intellectus vel rōnis cohercētis motus ire ꝛ ꝓcipientis tacere non insilire in illū cui irascik inferēdo malū. Et hac.n. pugna sensualitatis aduersus rationes plerumq̄z consurgit in pulsu inequalitas.

Et ex ꝛc. ¶In secunda dicit primo q̄ pulsus ex ꝛlitijs nō peruenit ad tantā velocitatē ꝛ frequētiā ad quantas puenit ex ira. Cuius

Jacobus

De partibus.

quia grauatur virtus ex subito motu spiritus ad interiora. grauatio autem virtutis est causa diuersitatis pulsus: ita q in timore ⁊ in tristitia grauatur virtus ex subito cursu ad interiora tamen magis in timore: sed quia est magis subitus motus ad interiora ḡ in tristitia: in ira autem non grauatur vt supra dictum est. per timorem autem consuetum debet intelligi: vt per Gal. in cōmento introductorij in commento. 20. tristitia perseuerans: ⁊ ideo sicut in tristitia fit pulsus paruus tardus ⁊ rarus: ita etiam in timore consueto ⁊c̄.

¶ De summa mutatiōis rerum contrariarū nāe essentie pulsus. La.19.

a **B eis** a fit ⁊c̄. ¶ Postquam ostendit Auicen. qualis mutatio fit in pulsu a reb⁹ contra naturam ⁊ ab accidentibus anime ⁊ eis annexis hic generalizat quomodo generaliter ab omnibus rebus contra naturam fit mutatio in pulsu: ⁊ ideo dicit rubrica capitulum. 19. ꝛ summa. 1. generalitate mutationis: ⁊ vult dicere in ista parte q generaliter vel vniuersaliter res contra naturam vel permutant pulsum permutando complexionem vel permutando virtutez. si permutent pulsum permutando complexionem: tunc ponit talem pulsum qualem ponit complexio ad quaz permutant: quia si permutant complexionem ad calidū

¶ De summa mutationis rerū ⁊ trariarū nāe essentie pulsus. Lap. 19.

a **B eis fit a muta** tio aut propter hoc q accidit de eis ex malitia complexionis. Et tu quidē iaz sciuisti pulsum cuiusq complexionis aut propterea q virtutez constringunt ⁊ pulsum faciunt diuersum: ⁊ si constrictio valde fuerit fortis erit sine ordine ⁊ absq; ponderе: ⁊ constrictionez quidem faciēs est omnis materialis multitudo: siue fit apostema: siue non sit apostema: aut propterea q virtutem dissoluit ⁊ facit pulsuz debilez. Et omnia hec sunt sicut dolor fortis ⁊ egritudines animales que sunt fortis resolutionis.

¶ Sūma secunda Doctrine tertie Fen secunde de vrina ⁊ egestione: ⁊ est continens. 13. cap̄.

¶ Est sermo vlis de vrina. Lap. p^m.

Jacobus

rō est q; ꝛlicie suauiter ⁊ paulatim mouent sanguinem ⁊ spiritus ad exteriora: quare non concitant ex suis motibus: ꝛhementem calorem: sicut ira cuius motiones sunt impetuose. Secundo dicit q in pulsu ꝛliciarū sepe magnitudo sufficit .i. sufficienter satisfacit necessitati euentationis caloris ⁊ fit pulsus magnus tardus ⁊ rarus. Idez ꝛ eo dicit Gal. lib. ꝛ introducen. in pulsu. c. 5. siue tex. 19. supraddens q pulsus ꝛliciarum non differt in fortitudine a pulsu ire. Scribit enim ibi. Delectationis autez magnus ⁊ rarus ⁊ tardus non tamen differens quidem vehementia.

Et similiter ⁊c. ¶ In. 3. dicit q pulsus leticie seu gaudij est similis pulsui ꝛliciarū q; est magnus ⁊ lenis seu mollis ⁊ attinens tarditati ⁊ raritati: q; diffundit paulatim sicut ꝛlicie calorem ⁊ spiritus per totum corpus. Et id est intelligendum ꝛ gaudio moderato: q; sepe gaudium vehemens ⁊ subitum reddit pulsum ꝛbilem paruum ⁊ frequentem propter resolutionem subitam caloris ⁊ spirituum: ⁊ q̄nq; est tantuz q; ducit ad mortem vt ait Gal. 5. morbi: ⁊ tunc reddit pulsum ꝛbilem minimum rarum.

In tristitia ⁊c. ¶ In quarta dicit q pulsus tristitie necessario est paruus ꝛbilis tardus ⁊ rarus ꝓpter duas causas. Prima est q; in tristitia calor naturalis in interioribus submergit ⁊ quasi suffocatur. Scda q; fortitudo virtutis pulsatilis diminuitur non sufficiens se diffundere ad regimen exteriorū. Nam spiritus tristis ꝛbilitat omnes vires corporis: imo ꝛficcat ossa sicut sapiens ait. Idem scripsit Gal. ꝛ pulsu tristicie lib. ꝛ introducendis in pulsu. c. 5. siue tex. 20. dicens. Tristitie vero pulsus tardus ⁊ paruus ⁊ ꝛbilis ⁊ rarus.

Timor ⁊c. ¶ In qnta dicit prō q pulsus insueti timoris ⁊ repētini q ꝓprie terror dr̄ est ꝛlor ⁊ ineq̄lis ⁊ inordinat⁹. Uelox qdē propter calorem adauctum ex ꝛhementia motus sanguinis ⁊ spūum: nisi sit tātus q; calorem extinguat ⁊ mortem inducat. Inequalis aūt ⁊ inordinatus propter turbationez totius corpis ⁊ motum tumultuosum sanguinis ⁊ spūum sine mō ⁊ mensura: ita vt aliq inde perdant indicium rōnis amentes facti. Scdo dicit q pulsus timoris iam consueti ⁊ quasi ordinarie venientis est similis pulsui sollicitudinis vel tristitie. s. tardus paruus ꝛbilis ⁊ rarus pp eandē cās. Eiusdē ꝛnie meminit Gal. lib. ꝛ introducendis in pulsu. c. 5. siue tex. 21. dicēs. Timoris aūt recentis qdez ⁊ ꝛhementis ⁊ velox ⁊ concussiuus inordinatus ⁊ inequalis est pulsus. Jam vero qui plures equalis est qui tristicie. ¶ Attende q oēs anime passiones que vel nimia diuturnitate vel ꝛhementia violentie dissoluunt virtutes efficiunt pulsus dissolute virtutis vt vermiculosos aut formicantes aut ꝛbiles tardos raros vt in morientibus. Jurta illud Gal. c. nunc alleg. Omnia autē hec longe prolixa effecta vel ꝛhementia nimis facta quales dissolute sunt virtutis sequuntur pulsus: etenim soluunt virtutē vniuersa hec cito quidem quecūq; sunt fortiora: tarde vero quecūq; sunt contraria.

¶ De summa mutationis rer̄ ꝓtrariaꝝ nāe essentie pulsus. Lap. 19.

a **B eis fit ⁊c.** ¶ In hoc. c. recolligit in summa tres res generales mutantes pulsum mutatione contra nām vel ordinē nālez essentie pulsus. Prīa est res mutans ex malitia cōplexionis quā infert: sicut .n. nālis cōplexio est cā efficiens instrumentalis ⁊ cā finalis nālis pulsus: sic mala cōplexio cōtrariatur causis nālibus

Matthaeus

¶ Summa Secunda Doctrine Tertie Fen Secunde. de vrina ⁊ est continens. 12. cap.

¶ Est sermo vniuersalis ꝛ vrina. Lap^m. p^m.

Je significationis ⁊c. ¶ Aggressurus materiam vrinaruz primo v quedam preambula necessaria ad materiam vrinaruz premittaz. Primo vz q; vrina dupliciter sumitur. Primo sumitur pro qualibet aquositate existente per vias ⁊ meatus vrinales siue in eā impressit natura debite suam actionem aut non. ⁊ sic dicimus aquam fore emissaz in eisdez dispositionibus substantie ⁊ colouris vt in passione diabetica contingit esse vrinam. Secundo modo consideratur vrina prout est aquositas per vias vrine emissa in quam calor naturalis suam impressit actionem ipsam digerendo. ⁊ in colorem mutationē in ea faciendo per cōmixtionem aliquarū partium humorum secum. ⁊ illa proprie est vrina: ⁊ de ista dupler est cōsideratio. s. quid nominis ⁊ qd rei. Quid nois ipsius vrine dr̄ quidaz vrina est ⁊c̄. dicit quasi in re-

¶ Sūma. 2. doct. 3. fen scde est ꝛ vrina ⁊ egestione: cuius sunt. 13. capitula.

¶ Est sermo vniuersalis ꝛ vrina. Lap^m p^m.

b **Je significationis ⁊c.** ¶ In hoc capi. primo v agit ꝛ cōditionibus observandis in indicijs vrine. Secundo de incertitudine vrine infantium. ibi (Amplius vrine puerorum.) Tertio ꝛ instrumento recollectionis

Bernardus

ponunt pulsum qui competit complexioni calide ⁊ sic ꝛ aliis: quis autem pulsus ꝛbeatur complexionibus ꝛclaratum est supra. si permutent pulsum propter permutationem virtutis hoc est dupliciter: aut aggrauando virtutem aut ipsam resoluendo: ⁊ tunc ponunt talem pulsum qualē ponunt aggrauantia ⁊ resoluentia virtutem. ¶ Jurta q̄ notandum q; notanter dicit rubrica ꝛ summa. 1. generalitate: q; tractare in speciali ꝛ permutatione pulsus facta a rebus contra naturaz: vt a febribus vel aposthematib⁹ spectat ad libros particulares. s. ad tertium ⁊ quartum cano. sed iste liber est generalis: ⁊ ideo ꝛ ipsis ꝛterminat i summa idest generali ⁊c̄.

¶ Summa secunda Doctrine tertie Fen secunde de vrina ⁊ egestione: ⁊ est continēs. 13. cap̄.

¶ Est sermo vniuersalis ꝛ vrina. Lap^m. p^m.

b **Je si-** v **gnificatiōis ⁊c.** ¶ Sicut dicebatur superius significationes p̄ncipales per quas significatur super dispositionez corporis humani sumuntur a tribus. s. a pulsu vrina ⁊ ab egestione: ⁊ quia hec spectant ad partem theorice: ideo ꝛ eis ꝛterminauit in hoc primo canon. Postquam igitur ꝛtermi. ꝛ significationibus sumptis a pulsu ostendendo quid sit pulsus ⁊ quis modus significandi ex pulsu que etiam species pulsus ⁊ que cause specierū

Bernardus de partibus.

⁊ ꝓprijs pulsus: virtutem ꝛbilitans immutans necessitatē ⁊ organū alterans. Et iam narratū est. c. 8. sum. p̄ntis qualez pulsum faciat quecq; cōplexio. Scda est res mutans pulsuz ꝛstrictione seu oppressione vel aggrauatione virtutis: ⁊ res talis reddit inequalem pulsum: sicut virtus mōtiua voluntarie q̄ opprimitur mouet mēbra motibus inequalibus ⁊ tremulosis. Et si res talis valde vehementer virtutē aggrauauerit inordinatū ⁊ fine ponderе pulsum faciet. Et res sic oppriмēs virtutē pulsatilē est ois māe multitudo cibalis fecalis humoralis aquose aut vētose seu collecta fuerit ad a᷑a seu nō collecta. Et ventosa quidē distēsione virtutē opprimit: cetere vero vel suo pōdere vel vtroq; mō. s. pondere ⁊ distensione. Tertia est res mutans pulsum dissolutione virtutis pp resolutionē supfluā sanguinis caloris aut spirituū. Et res ista efficit ꝛbilē pulsum diminutione virtutis pulsatilis. Et oia hec que virtutē dissoluūt sunt sicut dolor vehemens ⁊ passiones anime vehemēter exterminātes ⁊ eūones imoderate. ¶ Attende primo q; duplex est cā imutativa pulsus cōtra naturā: vna per imoderantiā q̄ntitatis: alia ex toto genere. Jurta illud Gal. lib. ꝛ introdu. in pulsu. c. 4. Constitutiones igitur aeris ⁊ multitudo cibariorū quo ad aggrauet virtutez ⁊ exercitiorum ⁊ balneorū ⁊ somni imoderati oēs preter naturā sunt. Que enim sm quātū sunt supabūdātie eaq; que sm naturā ⁊ earū que nō natura dicunt causarū in id qō preter naturā est trāseūt. Earū vero cāq; que nō solū quāto sunt preter naturā sed ex genere multitudo quidē est infinita ⁊ ꝓpterea incōprehēsibilis. Ars vero ⁊ in his cōsistit in quātū cōuenit generibus ⁊ spēbus finitis mēsuras qō infinitū est: hec Gal. ¶ Attēde ꝛo secūdo q; q; mala cōplo mutat pulsum vt in pluribus ꝛbilitando virtutē: cause contrarie nature pulsus possunt ad duas reduci. s. ad cām aggrauantē virtutē: ⁊ ad resoluentē eam. Jurta illud. G. ibi. Unaquaq; n. earū que preter naturā sunt causarū negnaq̄ quis longe dicet a rōne. Hāc quidem soluere ⁊ dispergere zoticā. i. vitalē virtutē. Illam vero velut cōterere ⁊ grauare. ¶ Attende tertio q; statim post sic succincte meminit cās q̄ virtutē soluūt. Soluit igitur virtus cibi indigētia: ⁊ egritudinū malo more. s. venenositate materie ⁊ aīe passionum fortitudine: ⁊ doloum vehemētijs vel longitudinibus: ⁊ eūonibus imoderatis. Et ilico post subdit causas aggrauantes virtutem dicēs. Grauatur aūt a multitudine materie ⁊ ab his que in organis sunt passionibus puta flegmonibus ⁊ squirris. i. duritijs ⁊ tumoribus aposthematib⁹ ⁊ corruptionibus multiplicibus. ¶ Attende quarto q; Gal. c. 4. libri eiusdem sic describit pulsum resolute virtutis ⁊ virtutis oppresse. Soluta igitur virtus parunz ⁊ subtilem ⁊ spissum valde pulsum operatur. Contrita vero ⁊ velut grauata in inequalitatē ⁊ inordinationem vertit pulsus ⁊ in aliam oēm: ⁊ in eam que est sm magnitudinem ⁊ velxemētiam: hx enim ꝓprie maxime contrite virtutis sunt inequalitates. Et eius quidē que multum grauatur in pluribus differētijs: ⁊ eius vero que parū in paucis: ⁊ plures quidem magni pulsus paruis: ⁊ vehementes imbecillibus in parua lesione: contrarium vero est in magna: hx ille.

¶ Sūma. 2. doct. 3. fen scde est ꝛ vrina ⁊ egestione: cuius sunt. 13. capitula.

¶ Est sermo vniuersalis ꝛ vrina. Lap^m p^m.

b **Je significationis ⁊c.** ¶ In hoc capi. primo v agit ꝛ cōditionibus observandis in indicijs vrine. Secundo de incertitudine vrine infantium. ibi (Amplius vrine puerorum.) Tertio ꝛ instrumento recollectionis

Bernardus de gradi.

nibus fit vna. Aut dicit ab vrith grece q; demōstratio ferk vt inquit Egidius. Aut ⁊ tertio dr̄ vrina q; vrit mordet ⁊c̄. Salua tū reuerētia Egidij prime due significationes nō minus cōueniunt egestionib⁹ q̄s in vrinis ⁊ precipue scda. Quare sicut fit in renib⁹ vrine sequestratio a sanguine. ita in intestinis fit sequestratio fecū a parte vtili chilosa ⁊ sic egestio fit vna in intestinis ⁊ ex hīs pōt egestio dici vria. ¶ Et scdo sicut significat nobis vrina sup corporis dispōnes ita ⁊ feces sive egestiones vt pz quare non videk ratio maior q̄s q; dicte due interpretationes potiꝰ vrine assignentur q̄s egestioni. melius ergo cōuenit tertia ꝛclaratio vt q; dicat vrina ab vrith. ¶ Declarat vrina scdo quo ad qd rei q; est collamētū sanguinis s. masse sanguinee ex epate veniēs ad ꝛficā vt. G. 4. apho. cōmē. 70. illius apho. vel 69. Quibuscūq; vrine grosse ⁊ globose ⁊c̄. Motetis tertium ⁊c̄. Et sic etiam declarat ab Jsaac. vnde complete sic diffiniri pōt vrina est colamentuz sanguinis ⁊ aliorum humoruz factū ex materia cruda ⁊ subtili materie chilose a calore naturali ꝛpatis vt ꝛpurentur boni humores ab illa aquositate superflua ⁊ vt transeat cū sanguine dando ei penetrationem in singula corporis mēbra, ¶ Cause vrinarū

vide descriptionē vrine cap. 4. causas comprehendentem sunt

se specieruꝫ illarum: in hac parte est eius intentio determinare vel inuestigare significationes sumptas ab vrina ostendens confignificationē ꝛ modum verificationis significationū sumptarum ab vrina ostendendo etiam modo ea que ex vrina significant: ꝛ sic ꝓcedit. Primo ponit quasdaꝫ cōditiones attendentes in significatione sumpta ab vrina vt detur verum iudiciuꝫ ꝛc ipsa. Scōo ꝓsequitur ꝛ significationib⁹ sumptis ab vrina. ibi in sequenti capło. (Ex colorib⁹ vrine.)

Prima in duas: qa Auic. premittens cōditiōes que debent attēdi ad hoc iudicium datuꝫ ꝛc vrina super

¶ Oportet enim vt vrina que consideratur sit prima vrina que in mane colligi/

dispōnes corporis sit veruꝫ ꝑmittit ea que oportet attendi in significationib⁹ vrine. Et ratio huius est: quia hic deter. ꝛc vrina non fm essentiā ꝛ quidditatē eius: sed ꝑut est signuꝫ significans super dispōnes corporis cuius est ꝛ quātuꝫ ad suas causas: ꝛ qa q̄ qd est: est duplex. s. quid nois ꝛ qd rei. Ut vtriusq; cognitio breuiter videat quidditas quidez nominis vrine sumitur ab ethymologia vocabuli que est duplex: aut quia fit vna a renibus eo q̄ eius segregatio perficit in renibus ab humorib⁹ sicut in epate fit principiatiue: vel dicit vrina ab vrendo ꝓpter acuitatem siue qualitatis mordicatiua. Cognitio autem vrine quantum ad quidditatem rei est: quia vrina est colamentuꝫ sanguinis prout sanguis accipitur pro tota massa sanguinis cōprehēdens omnes humores. Alia cognitio est ipsius vrine quātum ad eius causas: ꝛ est hec quadrupler sicut quatuor sunt genera causarū. s. materialis formalis efficiens ꝛ finalis. Causa quidez materialis vrine est illud qđ assumptū est ex cibis ꝛ potibus in corpore ꝛ maxime ꝛc potibus: quia magis conuertunt in substantiā vrinalem. Causa formalis eius est decoctio tēperata forma ꝛ dispositio quaꝫ recipit a virtute digestiua epatis que perficitur magis in renibus qñ segregat ab humoribus perfecte. Causa autem efficiens est duplex: vna est principalis ꝛ alia secūdaria: principalis quidem est virtus digestiua epatis ꝛ venaruꝫ: secūdaria vō est virtus renum. Q; autez virtus digestiua epatis ꝛ venarū sit causa efficiens vrine principalis apparet: quia idem agens est causans formam humoribus ꝛ eius superfluitatibus ꝛ ipsas sequestrans impurum a puro: cum ergo vrina sit superfluitas humorum ꝛ virtus digestiua epatis ꝛ vnarum sit agens inducēs formam in humoribus: ergo inducet formam vrine ꝛ ipsam separabit ab humoribus puris: agens autem secundarium est virtus digestiua renum: quia aquositas vrinalis non erat

perfecte sequestrata ab humoribus quando separabunt ab epate veniente cum aliquibus humoribus mixta ad nutriendum renes: tunc virtus renuꝫ attrahit qđ est ei conueniens ꝛ aquositatē vrinalez puram erpulit ad vesicam. Causa finalis est facilior penetratio cibi per vias epatis cum sit etiaꝫ substantie subtilis defert secum nutrimentū per arterias: ꝛ quia ipsa est superfluitas inepta nutrificationi: ideo hoc facto expellitur: ꝛ sic apparet q; ꝓpter determinationē cognitionis vrine inquātū est signum dispōnis corpis est alia cognitio: ꝛ q̄ztū ad qditatē ꝛ q̄ztū ad cās ꝛ ꝑncipia eius: sed qa talis cognitio satis pōt haberi ex his que dicta sunt in capło ꝛc humoribus: ideo talez cognitionē hic ꝑmittit: solum autē ponit hic cognitionem eius vt est significatio dispositionis corporis humani

a ¶ Oportet eniꝫ ꝛc. ¶ Hic exequitur ꝛc istis conditionib⁹: ꝛ quia cōtingit variari iudicia vrine penes tria. s. penes qđ signat: ꝛ hoc est ex pte vrine in se: ꝛ penes illud super qđ signat. s. penes mēbra: ꝛ penes illud mediante quo signat: ꝛ ideo fm hec tria facit. Quia ꝑmo ponit ꝯditiōes verificātes iudicia vrine rōne eius qđ signat. Scōo rōne eius super qđ signat. ibi (Scito etiā q; ꝑma.) Tertio rōne eius mediāte quo significat. ibi (Amplius signationes.) Prima pars nō bene potest diuidi: quia nō bene est ordinata: sed dicemus q; primo ponit conditiones attendendas ex parte vrine. Scōo ponit viam quādaꝫ generalem inter inspissationē vrine ꝛ alioꝝ liquoꝝ vt certius iudicium detur ꝛc vrina: cuius hoc etiā quasdaꝫ alias cōditiones addendo. ibi (Scias aūt q; vrina quāto plus.) Pria in septem sicut septez ponit conditiones attēdendas ex parte vrine. Quia ꝑmo ponit conditionē sumptaꝫ ex parte temporis collectionis vrine. Secūdo ponit aliam sumptā ex parte illius cuius vrina debet considerari. ibi (Neq; sit ille cuius est.) Tertio ponit aliam sumptā ex parte temporis in quo reseruatur vrina. ibi (Et similiter cum ipsa.) Quarto ponit aliam sumptam ex parte quātitatis eius. ibi (Et vrina preterea tota.) Quinto ponit aliam sumptaꝫ ex parte temporis in quo colligit vrina. ibi (Et eius quidez dispositio.) Sexto ponit aliā sumptam ex parte vrinalis. ibi (Et non colligatur.) Septimo ponit aliam sumptam ex parte etatis pueroruꝫ. ibi (Amplius vrine puerorum.) ¶ Iurta primaꝫ partem est notandum de eo qđ dicit q; oportet vt vrina que consideratur sit prima que mane colligit non q; Auicē. velit per hoc excludere quin medicus debeat

Jacobus

to recollectionis vrine. ibi (Et instrumentum quidem. Quarto de discretione vrine hominis a ceteris que eis similantur. ibi (Scias autem q;.) Quinto de obseruandis in hora inspectionis vrine ꝛ ante. ibi (Cū vrina.) Sexto ꝛc mēbris sup quoꝝ dispōnibus certius vrina significat. ibi (Scito etiaꝫ.) Septimo a qbus ꝛ a quot trahuntur significationes vrine. ibi (Amplius significationes.) ¶ In prima parte dicit primo Prin. q; non opꝫ credere vie significationis dispōnum vrine. i. regulis datis ad iudicandum ꝛc dispōnibus humani corporis ꝑ dispōnes vrine: nisi ꝯditiones que statiꝫ dicentur prius fuerint obseruate. Scōo enumerat. 11. conditiones obseruandas ad rectitudinem iudiciorū ꝛc vrinis. Prima est trimēbris. s. vt vrina que inspicitur sit prima mane collecta: q; tunc temporis cōiter perfecte sunt due prime vigōnes ꝛ superfluitates fecū ꝛ vrine digeste. Et nō sit longuꝫ tps ab hora effusionis vsq; ad horā inspectionis: q; diuturnitate tpis transmutant color substantia ꝛ cōtenta ipsius a qbus potissime sumitur iudicium. Et non sit vrina reseruata ꝛc nocte: q; nec digestio tunc cōpleta erat ꝛ nimia mora custodie ipsius alterata est. ¶ Attende ꝑmo q; ꝯz vrina mane collecta certius iudicet super dispōnibus corpis q̄z collecta alijs horis sicut vult hic Prin. expedit tamen medico q̄q; inspicere vrinas alijs horis emissas. s. circa medium noctis ꝛ parum ante prandium ꝛ parum ante cenaꝫ. Primo vt videat si magna diuersitas in colore substantia ꝛ ꝓlentis diuersis horis in vrinis eiusdem apparent ꝛ si sic inuenerit iudicabit ꝛc oppilationibus in illo quibus solutis in toto vel parte certis horis vrine eius que prius erāt tenues ꝛ aquose fient grosse tincte. Scōo vt videat que cito turbant ꝛ que diu ꝑmanēt in claritate: iudicans ex illis que cito turbantur superabundantia ꝛ ebullitionē humorum in corpe. ¶ Attende scōo q; Jsaac particula ipsius libri ꝛc vrinis vī ꝓncipit hic cōtrariari dicens. Vrina noctis certioris est significationis q̄z dici: q; cū quis vigilat nā erit ad corpis exteriora: vbi se diuidit cū ipso spiritu ad quoꝫ sensuuꝫ explēda officia que vnicuiq; homini necesse est exercere in die: vnde fit vt exterius consumescat ꝛ interius ꝛficiat virtus tota. In dormiente vero virtus tota se occultat interius ex ꝛsiderio quiescendi ꝛ vacandi sibi a diurnis laboribus: imo vt interius tota suis vacet actionibus. s. coctioni ciborum ꝛ digestioni ꝛ superflu.

Matheus

sunt quatuor sicut ꝛ aliaruꝫ rerum naturaliuꝫ. Nam causa materialis est illud humidum qđ recipitur via cibi vel potus ꝛ superfluit ad illud qđ principaliter est necessariuꝫ pro essentia ꝛ forma massē sanguinee: ꝛ sic sentit Auicēna prima primi ꝛc humoribus. Et Theophilus in tractatu suo ꝛc vrina. Et causa efficiens eius est duplex. s. imediata ꝛ remota. Immediata dicit forma epatis cuꝫ temperamento ꝛ cōplexione eius. Et remota dicitur virtus sequestratiua renuꝫ separans illam aquositatez a sanguine. Unde fm duplicez causam eius efficientem duplex est forma vrine vt voluit Conciliator differentia 96. Et Nicholus in hac materia. s. substantialis que acquiritur ab imediato efficiēte. s. ab epate. Et accidentalis que acquirit in rembus. s. pro sequestratione eius a sanguine. Formalis causa eius est forma substantialis illius mixti satis imperfecti ꝛ satis vicini forme aque. Et vt alij dicunt causa formalis eius est talis modus se hēndi illius materie aquose. ¶ Modus aūt fm quē generat vrina vt dicit Theophilus capitulo primo post ꝓhemiū est: quia in sanguine turbato ꝛ conturbatione in eo facta cholera attrahit per meatuꝫ ꝓprium ad chistim fellis ꝛ terreū melicū ad splenē per suā deputatā viaꝫ ꝛ manet adhuc cū sanguine illa superfluitas aquosa que tandem recipitur in renibus mediante vena chilis descendente per spinā: vnde tota vel quasi tota aquositas vrinalis vadit ad renes vt etiam visus est sentire Dominus Auicē. prima primi ꝛc generatione humoꝝ: ꝛz cum hoc sit q; certa pars illius aquositatis simul cuꝫ sanguine transit ꝓpter finez dandi ei penetrationē vt mittat per venas ad mēbra: qa sanguis ꝓpter eius grossitiē ineptus est ad singulas omnū mēbroꝝ venas penetrare: qa alique minime sunt: ꝛ multum parue vt idem dixit dōs Auicē. versus finem capituli. primo ꝛc humoribus tandem delato sanguine illo per membra mediante aquositate illa cōsequenter aquositas: quia nutricatione inutilis retrocedit per eadem viaꝫ ꝛ per meatus vrinales tandem emittit quare contingit ex ista vrina significare supra corporis dispōnes. Sicut etiaꝫ medici sentiunt ꝛc hypostasi ꝛ ꝛc substantia vrine q; supra membroꝝ dispositiōes significet. Ex his habetur causa finalis vrine que duplex

De partibus.

tati siue subtiliande mēbrisq; diuidende atq; a corpore emittende. Necesse est ergo vt in interioribus confortetur ꝛ ꝛficiat interim in exterioribus. Et ideo vrina noctis certioꝝ ꝛ perfectioꝝ est q̄z diei: q; expletioꝝ est in coctione ꝛ perfectioꝝ in digestione: ꝛ iō aptioꝝ est in nature actione q̄z vrina in die: hec ille. Sed pro concordia ipsorum dici pōt q; Jsaac non laudat vrinam nocte emissam: sed nocte genitā ꝛ mane emissaꝫ somno cōpleto. Et hec est vrina quā laudat hic Princeps. Ait. n. Jsaac loco alleg. Tēpus collectionis opportunū est cum tota coadunata est in vesica ꝛ perfecta digesta. Sed tū in duo diuiditur vrine colligēde tēpus: vel enim est nāle qđ fm cursum nāe est id est cū somnus expletus fit ꝛ nā ad exteriora iam exierit: vel non nāle: qđ ꝓtingit ex accidentali re cū festinat vesica impleri ꝛ vrina ante tps nāle excoqui sicut sepe fit in īfirmis cū nā accelerauerit ꝛ ante tempus naturale coctionem suā impleuerit q; materia morbi eam moueri atq; ꝛc die ante mortem digeri coegit: hec ille. Secunda est q; vrina que ꝛbet inspici non sit illius qui non bibit ꝛ cibum non comedit: id est nō sit illius qui die preterito ieiunans abstinuit a cibo ꝛ potu: q; ieiunum seu tolerantia famis ꝛ sitis fortiter tingit vrinam corrumpens rectitudinem iudicij quod ab ea sumi solet. Per aquā ergo hic intelligit Prin. alios potus. vel intelligit aquā solā: q; min⁹ alijs potibus trāsmutat vrinā: ꝛ est potus cōis in lege machometi vnde fuit ꝑncipes que ꝓhibet vsum vini. Tertia est q; vrina non sit illius q; comedit aut bibit rem tingentē vrinā: sicut sunt crocus ꝛ casia fistula: que mutāt vrinā ad citrinitatem ꝛ rubedinē ꝛ plus his reubarbaꝫ. Et olera sua viriditate declinare faciunt eā quodāmodo ad viriditatē. Et almuri mutat eā ad nigredinez. Et est almuri liquor salsus quo multi pro salsamēto vtunt. Et est duoꝝ modoꝝ. Unuꝫ qđ fit ex piscibus salitis cuius ꝓfectionē scripsit Plinius minor. Aliud ex farina ordei ꝛ sale factopane: cuius confectio simpler inuenit in. 28. Azarani ꝛ vocatur grece obsomagarū ab obsomo qđ est salsamentuꝫ ꝛ garos qđ est muria: ꝛ arabice dī muri ꝛ almuri. Uinuꝫ etiā mutat vrinam fm suū colorem ꝛ sic sophisticat iudicium eius. Et intellige illud ꝛc vinis ardentib⁹ vehementer penetratiuis qualia sunt vina hispanie vel arabie: ex qbus cū aliqs parū haustuꝫ sumpserit sentiet statim calorez per corpus diffundi: nam pars hoꝝ facile in vesicā labit subter su-

De gradi.

est. s. intrinseca. vz. ipsius in corpore humectatio que est debita subtiliatio masse sanguinee ꝛ debita depuratio sanguinis ab aquositate superflua ꝛ voluptuatio renum ꝛ vesice. Alia extrinseca vtilitas eius est vt apud mentez medici ex inspectione debita eius vrine remaneat aliquid circa dispositionē corporis humani. ¶ Hic dubitari pōt: vtruꝫ vrina sit ꝛc medici cōsideratione. Dicit q; medicus vrinam tribus modis pōt considerare. Primo vt rem naturalez in corpore vantem sanguini penetrationez. Secundo inquātum potest esse causa sana vel egra ab extra corporibus humanis approximata vt habet secūdo canonis ab Auic. q; ad multa valet capitulo eius ꝓprio. Tertio vt signum qđ debite comprehensum a medico dat iudiciū ꝛc hominis dispositione: vnde dicit Auicē. primo cān. capitulo ꝛc significatione eoꝝ que in epate generant. tex. cōmē. 7. Et ipsa quidem aqua fert secum colores eoꝝ. vz. non omne illud qđ est necessarium in declaratione ꝛ significatione supple tu corporis. Et sic etiam voluit Theophilus capło ꝓhemiali ꝛc vinis dicens. Nam vinaruꝫ aperta inspectio manifesta facta non apparentes ꝛ facientes locos cognoscit ꝛ qđo dispositi sunt ꝛ fm qualez crisim eoꝝ singuli: aut fm naturam dispositi sunt: aut extra naturaꝫ cōstituti: aut preter naturaꝫ dispositi. Tolens inuere qđ medicus ꝛc singulis membroꝝ dispositionibus potest notitiam habere ex debita vrine inspectione cum debitis circūstantijs ad hoc requisitis que in processu patebunt neq; obstat dictum Damasceni in suis aforismis. ¶ Gloriosoruꝫ superbiam ad vrinale multiloquium si sapiens contemnas ꝛc. Potest hic dici concordando q; in morbis in materialibus vrina non potest prestare iudiciuꝫ medico de tali corporis dispositione: ꝛ sic verificatur dictum Damasceni: quia nō de omnib⁹ fertur iudicium cōtra illos superbos. Quia tamen cōuenientissime in dispositione sana vt dictum est supra vrina per singula membra pertransit vt iudicare possumus sup corporis ꝛ mēbroꝝ dispositionez sanam. Similiter ꝛ in egritudinibus materialibus materia existente in venis vrinam nobis prestare iudicium non videtur negandum: qđ etiaꝫ voluit Gal. primo ꝛc crisi. c. 7. Et his patere potest responsio ad diffi-

triplic iter q a medico.

attende quomodo vrina generetur fm theorisinz

considerare secundaz collectionē alio tempore q̄z in mane reseruataz vt in tempore noctis: nam medico pertinet omnes modos considerare: sed hoc dicit vt ostendat ex quaq; vina sumitur certior significatio ꝛ dispositione corporis humani: vt ergo ostendat cui vine debeat iniri ad certe iudicandu dixit q̄ debet esse prima que in mane colligitur Causa aūt quare vina prima que mane colligitur est certius signum q̄z secūda: est duplex. Prima est: quia cuz prima vina permiscetur magis natura humoralis q̄z in secūda p. pter ebullitiones que facta est in somno in digestione tur: ꝛ nō permaneat longo tempore ꝛ nō secūda: quia est epatis ꝛ venarum: ꝛ quia talis digestionis signuz precipue querimus habere per vinaz: ideo ꝛc̄. Alia causa est quia adueniente secūda vina: vt dicit Jsaac calor ad exteriora est magis dispersus q̄z in prima: ꝛ ideo non sic significat ꝛ dispositione actionis sicut prima.

¶ Sed statim tu dices videk q̄ potius debeat considerari scōa vina q̄z prima: quia q̄sto vina maiorez motam facit in corpore tanto magis recipit actionē caloris ꝛ eius dispositionē: sed vina scōa maiorē motam facit in corpore q̄z pma: ergo magis a medico consideranda q̄z prima. ¶ Dico ad hoc cuz Aui. q̄ vina a qua sumik significatio certa debet esse prima ꝛ non scōa. Et ratio huius est: qa secūda vina non potest esse nisi altero duoz modoz: quia aut est derelictū illud q̄d remanet ex superfluitate cibi ꝛ potus existentis nouiter sumpti: sed sit aliqd q̄d remanserit ex superfluitate cibi prius ꝛ potus. s. q̄ primo fit causata magna quātitas: non tamen sit tota: ꝛ q̄ aliq̄d residuū remanserit q̄d scōo postea expellitur: tunc prima vina certius significat q̄z hec secūda cū iam humores sint delati ad membra: tunc plus recipit de dispositione caloris q̄z scōa: quia in prima nondum calor erat extensus ad exteriora in secūda sic. si autez residuū vine que nō potuit tota simul expelli: ita q̄ primo expellatur vina noui cibi. s. cene externe q̄z q̄d remansit ex vina prandij externi: tunc prima vina s. cibi noui est certior significatio q̄z illud q̄d remansit ex cibo antecedente illum: qa illa secunda vina non significat super cognitionē psentis alterationis sed ꝓpter longiorem motam retentionis q̄z deberet recipi alia alterationez q̄z deberet si fuisset tota simul expulsa cum prima: ideo peruertit iudicium significationis. ¶ Sed tu dices vlterius quo est possibile q̄ remaneat aliqua superfluitas cibi ꝛ potus ꝛ euacuek alia prius que posterius est generata. Dicēdum q̄ in corpoūb⁹ que nō sunt oīno in dispōne naturali possibile est vt pma pars aquositatis evellat ad vias vine ꝛ relinquat aliqua pars eius que postea expellit ꝓpter superfluitatem cibi ꝛ potus prius assumpti: sicut nō est inconueniens vt aliqn remaneat egestio cibi prius assumpti ꝛ prius expellat egestio cibi nouiter sumpti: vel ꝓpter maiorem eius debilitate: quia q̄d retentū fuit ex pma erit grossum ꝛ durū. Ex qbus apparet q̄ vina pma est certius signum q̄z scōa. Jtē debet esse collecta ex mane: quia illa est que fit ex digestione facta in illa nocte ex calore agente in humores; ꝛ nō debet eē reseruata ex

Universidad de Deusto Biblioteca

sit ex nocte reseruata. ¶ Neq̄z sit⁹ ille cuius nocte: ꝛ hoc pōt dupl̄r intelligi. Uno mō qa nō dz eē micta in nocte ꝛ videri ꝛc̄ die: q̄ subito alteraḳ ab aere extrinseco vt infra dicēk: vel qa q̄n appetit in nocte mingere nō dz retinere in vesica superflue: qa alteraḳ ꝛ relinquik a dño nature: ꝛ tunc q̄uertit iudiciū sup dispōnes corpis ꝛ vltra que est bona distinctio.

a ¶ Neq̄z sit ille ꝛc̄. ¶ In ista parte ponit conditiones sumptas ex parte eius cuius debet vina cōsiderari: ꝛ posset diuidi in quinq̄z partes sicut q̄ quinq̄z ponit ad hoc conditiones. Quaruz prima sumpta ex parte cibi ꝛ potus. Secunda ratione rei tingentis admixte cibo vel potui. ibi (Et non sit qui in cibo.) Tertia ratione rei tingētis exterius approximate. ibi (Neq̄z sit qui exteriora sui tē tingente.) Quarta rōne euacuationis humoz per vias vīe. ibi (Neq̄z sit qui rez.) Quinta ab exercitio. ibi (Neq̄z se exercuit.) Sed non est vis legak tota simul. ¶ Sed iuxta primaz partem est aduertenduz ꝓpter illud q̄d dicit. (Neq̄z sit ille cuius) supple vina qui aquam non biberit: notāter dixit aquaz eo q̄ aqua erat potus saracenoz: ꝛ quia vinum non bibunt: ꝛ Auicē. erat saracenus: ideo dixit aquā. Uel dicēdum aliter q̄ per aquā intelligit omnez potum. Per hoc autem q̄d dicit. (Et cibum nō comederit) potest intelligi vel quia nihil accepit ex cibo: vel quia minus accepit ex ipso q̄z deberet. q. d. q̄ non debet ꝙsiderari vina eius qui est in nimia siti vel fame: quia tunc non verificaretur iudicium eo q̄ diminueretur signum sumptuz a quātitate vine ꝛ etiam a qualitate: nam in fame ꝛ siti vehementi aduritur magis cholera: ꝛ ideo magis tingitur: ꝛ per consequens est magis apta penetrare per vias vine: quia vina coloratione recipit ex permixtione cholere vtplurimū vt incitet expulsiuam. ¶ Ulterius notāduz q̄ non vult per hoc excludere quin medicus debeat considerare vinam famelici ꝛ sitibundi: qa sicut appet ꝑmo ꝓno. cōmē. ii. medicus debet etiā ꝙsiderare signa que ipsi egro

Jacobus

giens digōnes stomachi ꝛ epatis. Uel intellige de vinis grossissime tincture ꝛ substantie: ita vt aliqn coagulenk in vtribus cum qbus tabernarij nri colorant eoz vina ꝛ apothecarij suū nectar aut hypocraté. Quarta est q̄ vina nō sit illi⁹ q̄ infecerit partes eius exteriores re aliqua tingēte: si alcāna: nam cum qs ea tingik forte ipsius vina ab hac inficik. Signāter dicit forte q: hoc nō ꝓtingit nisi in raris nudis carne vehemēter inde tinctis seu supficietenus pfusis. Et est alcāna arbor: dicta ciprus vnde fit oleum ciprinū q̄d vocak oleum ex alcāna ex qua dici solet. Tapsia nos inflat: sed nos alcāna colorat. Quinta est q̄ vina nō sit illius q̄ assumpsit medicinā aliquā educentem p vinā aliquem humor: sicut sunt diuretica fortia vt cantarides saxifraga creta marina orobus ꝛ similia: sophisticant enim hec iudiciū vine p humorē que cuz ea educunt. Sexta est q̄ ille cuius vina est non se exercuerit in motibus aut operationibus aut dispositionibus extra vel contra cōmunem cursum nature quibus vina solet imutari: sicut ieiunium nimiuz: vigilie supflue: labor imoderatus: timor vehemens: ira fortis vel diuturna: his eteniz oībus citrino aut rubeo tingik vina quasi ipsa exīsset a febricitante. Et coitus impinguat vinā valde: maxime in his quoz virgam non emunxit bene mulierbre pudendū: vel q̄ non bene eam post coitū mundificauit: tunc. n. pars quedam sperm̄atis in hac relicta cum vina exflues ipsam multuz impinguat ꝛ filosam reddit. Et vomitus fortis cū medicina aliqua violēta provocatus vt cū elleboro albo vel asarabaccara: ꝛ euacuatio cum forti pharmaco sicut scamonea vel coloquintida colorē transmutant vna cū substantia q̄ debent vine: vel q: humores vehementer cōmouent ꝛ eoz partem vine immiscent: vel illos diuertunt a vns vine q̄ solent huic dare colorem cuz substantia puta coleram citrinā. Septia est: q̄ vina post eius emissionē non manserit pluribus horis anteq̄z respiciak: ex hac enim pmanentia calor eius ꝛ substantia mutank. Et ideo dixerunt alīq̄ post sex horas a tempore sue emissionis non est inspicienda: q: tunc debilitata est significatio ipsius ꝛ color mutatus ꝛ hypostasis dissoluta mutata vel inspissata: imo dicit Prin. q̄ postq̄z ꝓterīt vna hora a tempore emissionis non est inspicienda pp transmutationē eius a veritate significationis ex colore substātia ꝛ hypostasi. Et Jsaac dicit. Opz vt cū a vesica exeat videak

Mattheus

cultatem qua queri potest vtrum vina sit pura superfluitas. ¶ Breuiter dicak q̄ quātuz est ad nutrire posse vel materialiter vel dispositiue est pura superfluitas respectu alioz humoz. Sed si vina cōsideretur quātuz ad eius multas alias vtilitates supradictas non est pura superfluitas: quia notabile est eius iuuamētum in corpore humano dando penetrationē sanguini ꝛ vesice voluptuationez ꝛ ab extra medico ex corporis humani dispositionibus indicationē. ¶ Ultimo phemialiter potest queri quid sit certius signuz an ab vina vel a pulsu sumptū: Iz a diuersis diuersimode dicatur: tamen breuiter colligendo fiat ista diuisio: q̄ aut querimus in corporibus sanis: ꝛ sic certior est significatio a pulsu sumpta q̄z ab vina quia pulsus est habilior ꝛ non ita mutabilis er qualibet regiminis in ordinatione sicut vina vt patet. Aut querimus ex corporibus egris: ꝛ sic dupl̄r. Aut in egritudine imateriali ꝛ sic iterum ex pulsu certior habek significatio. In egritudine autez materiali dupl̄r: quia aut querimus ex materia ex specie egritudinis ꝛ sic certior est significatio vine q̄z pulsus: ꝛ precipue in epatis egritudinibus renum ꝛ vesice. Aut querimus ex temporib⁹ morbi. vz. materialis. s. principio augmento ꝛc̄. ꝛ sic sumik etiaz certior significatio ab vina: qa vina sequestratur pro parte ab istis membris vt dictū est. Si aūt querimus ex morbis q̄stū ad terminū mortis vel salutis: tunc certior sumik indicatio ex pulsu q̄z ex vina: quia in morbo ꝓprie salubri manifeste crescit virtus vitalis ꝛ in mortali deperditur. Unde sm hoc medicus bene cōtemplando pulsationes ꝛ cōparando sequentez ad p̄cedentē pōt ꝙsiderare cōuenienter quātuz virtus pōt superesse: ꝛ sic aliqn ex hora mortis recte pnosticari. ¶ In sequēdo tertū Aui. qui post tractatū pulsuū ponit tractatū ꝛ summā pītez ex vinis talis fiat diuisio totalis summe ex vinis. In tres partes: quia prius Auicē. determinat ex vinis. Secundo de egestionibus. Tertio excusat se a determinatione sputi ꝛ sudoris ꝛ alioz ex quibus in particularibus libris. s. in tertio ꝛ quarto determinabit. Scōa ibi (Egestio plerūq̄z.) Tertia in fine istius capli. (Et aūt cuz ꝛc̄.) Prima in duas. Prio ponit quasdaz cōditiones obseruādas in bene iudicādo ex vinis: etiā ponens

De partibus.

antecq̄z ab aere corrumpak. Octava est: q̄ vina tota colligak integre in magno vinali: sic q̄ nulla pars eius effluat aut effundak. Idē suadet Jsaac lib. de vinis particula scōa dicēs. Colligi inq̄z dz tota semel ꝛ in vno vase. vel ēt multotiens ꝛ in vasoz multitudine tota: q: melius q̄z pars actionē nāe significat. Si multotiens colligik oz q̄ in vasis multis colligak: vt quātitas vniuscuiusq̄z coctionis intellecta sm fortiorē iudicek: hec ille. In hoc sepe decipiunt mulieres medicos ꝛ seipsas: que cū pminuerint vinale fere plenuz magnum partē de vina effundunt: ne bibule vel obriose videant. Nona est q̄ dispō vine nō est ꝙsideranda illico cū mingik: nec est inspicienda donec suā fecerit residentiā: q: certius significat sup dispōnibus corpis ex hypostasi ꝛ ptentis in ea q̄z ex colore eius: Jxta illud Egidij. Sepius artificē deludit forma colorē. Et fraudat plerūq̄z fidē censura liquoris. Est in ptentis rata lex discretio certa. iudicij: constans regula vera fides. Ceterea postponens nāe conscius auctor. Hinc hypocras veri femina firma trahit. ¶ Attende q̄ Jsaac particula scōa de vinis contrariū huius q̄ dicit pnceps asserere vi. Ait. n. ibi. Tribus vicibus inspiciak vina ꝛ intermissue gescat. Ternia. n. postq̄z erit in vase qnq̄z modis mutak. Quedam. n. erit clara ꝛ pmanet clara: q̄daz vero cū clara exierit post grossescit: alia grossa erit ꝛ grossa pmanet: alia erit grossa ꝛ claresci postea: atq̄z postea ad grossitudinē remeat. Unde tribus vicibus necesse est videak: vt cum exierit qualis exierit vel qualis ereat videak subtilis vel grossa: ꝛ postpaulatim ꝙsideranda est si in eadem qualitate permaneat aut mutetur de subtilitate in grossitudinem: aut de grossitudinem in subtilitatem. Si de subtilitate in grossitudinem mutetur tunc videatur an in grossitudine permaneat vel ad subtilem redeat: hec ille. Et pro concordia dic q̄ hic princeps voluit hoīam potissimam inspiciendi vinaz esse statim postq̄z fecerit suam residentiam: non intendens prohibere inspectionez eius pluribus vicibus: vt per hoc sciatur que pseuerat ꝛ que transmutak cito vel tarde in eius substātia vel claritate. Decia est q̄ caueak vt nec sol nec ventus tāgat vinaz ne turbida fiat vel congeletur ꝛ maxime ab his donec resederit hypostasim faciens ꝛ eius significatio compleatur: non. n. descendit ab ea hepostasis ilico cuz mingik: neq̄z in vltio fine maturationis .i. dato q̄ fuerit vltime digesta nō statiz

De gradi.

residet.

diuersa gña dispōnuz vine. Scōo psequit ex hmōi generib⁹ figillatim. ibi (Et coloribus vīe.) Insequēti capło pīs pars. i. pīs capłz diuidit in tres. Primo ponit cōditiones obseruandas. Scōo ponit ꝛ enumerat quedaz membra supra que principalr significat vina. Tertio enumerat genera signoz vinariuz. Scōa ibi (Scito etiam.) Tertia ibi (Amplius signationes.) Prima adhuc in duas. Primo ponit necessitatē illaz conditionū siue circūstantiaz. Scōo psequitur ex illis. ibi (Opz enim.) ¶ De prima dicit ad medicū debentē recte significare ex dispōnibus humani corporis nō opz credere vie significationis vine. i. dispositionibus viaruz vinarū a qbus sumunt significationes nisi cōditiones que inferius ponunk in capło obseruate fuerint. Ista cōclusio declarak. Nam medico nō ꝙsiderante cōuenienter has ꝙditiones si indifferēter dispōnib⁹ vinarū crediderit iudiciuz erit erroneum ꝛ fallax: ergo cōclusio clara ꝛ assumptū manifestak. Nam si inspiciak a medico vina Sor. flegmatici frigidi qui sumpserit rem tingentē vinaz vt cassiaz vel crocum iudicabit ex tinctura vine dñiuz caliditatis cū talis tinctura nisi a cā ꝓmitiua depēdeat vt infra sequenti capło manifestabik vel sequik pītiaz humoris tingētis calidi vel fortē ꝛpressionē virtutis ꝙlitates ipsimētis vt scōa quarti. De signis sumptis ex tinctura vine in fine: ꝛ sic iudicabit supra caliditatē: cū tñ eius cōplexio sit frigida vt supponik: ꝛ ꝓpter iudiciū fuit fallax: ꝛ hoc fit pp credere dispōni vine absq̄z ꝙsideratiōe illius cōditionis q̄ nō summat rez tingentē de qua infra erit sermo: ꝛ sicut dico ex hac cōditiōe ita dico ex religs. ¶ Segk notāduz q̄ ꝙditiōes oēs hic posite sunt observande a medico ex vina iudicare volente in oīb⁹ dispōnib⁹ nisi in illis ex qb⁹ infra ab Aui. fiet spālis mētio: qñ tales sm ꝙditiōes ibi positas nō darent verū iudiciū medico: ꝛ tñ per illas sumik vera signatio. v. g. Aui. infra dicet dispōnes vine vigilantis ꝛ ieiunātis que tū absolute ꝙsiderādo tertū Aui. in pītibus generalibus cōditionib⁹ non videk dare medico iudiciū verū imo fallax.

Oportet enim ꝛc. ¶ Auicēna enumerat conditiones obser-

uandas ad debite significādum per vinas

supea

ipi egro sunt occulta vel nota sine eoz inquisitiõe ab egro: sed vult dicere qz nõ debet considerari talis vrina: ac si eger esset in dispositione naturali.

¶ Ulterius notandum qz aliquis dubitaret ꝛ eo qz dicit qz cassiafi. mutat colores vine ad rubedinem vel citrinitatem. hoc non videf quia est nigra: ꝛ ideo non debet mutare colorem vine ad rubedinem vel citrinitatem. ¶ Preterea dicit qz almuri mutat vinam ad nigredinẽ. non videf quia est ciusdem coloris cum cassiafi. sicut ergo cassiafi. mutat ipsaz ad rubedinem vel citrinitatẽ ita ꝛ almuri. ¶ Preterea dicit qz vinuz mutat vinaz ꝑm suum colorẽ. nõ videf quia videmus qz vinum rubeũ mingitur citrinuz. ¶ Ad primũ dicẽduz qz cassiafi. põt ꝛmutare vinaz dupliꝛ. Uno mõ: qa ipsa eua cuat cholerã que cholera adducta per vias vie admiscef vine ꝛ ipsaz reddit coloris citrini sicut est chwolera: vl fit pmisceri aliqua ps cassiefi. cũ chwolera qz cassiaf. est nigra ꝛ cholera citrina: ex qbus fit rubeum obscurũ: ideo permirta vine mutat ipsam ad rubedinez: ꝛ

ius est qui aquam non bibit ꝛ cibuz non comedit. Et non sit qui in cibo aut potu rem tingentem accepit sicut crocuz ꝛ cassiáfistulam: quoniã vrinam tingendo ad citrinitatem ꝛ rubedinem mutant: ꝛ sicut olera que tingẽdo mutãt ad viriditatẽ: ꝛ almuri qõ mutat ad nigredinẽ ꝛ vinũ qõ mutat vinaz ꝑm suum colorem. Neqz fit qui exteriora sui re tingẽte infecerit sicut alcãna: quoniã cuz ex ea aliquis tingitur fortasse eius vrina ex ea ificitur. Neqz fit qui rem que cum vrina aliquez humorez expellit assumpsit sicut qõ choleram aut flegma expellit. Neqz qui se exercuit motib⁹ corporeis aut opationib⁹ aut dispõnibus que sunt extra cursum nature que vine colorẽ mutant sicut ieiuniuz: aut vigilie: aut labor: aut ira: aut timor. Dia. n. hec vrinã tingunt ꝑm citrinitatẽ aut rubedinẽ. Et coitus vrinã valde ipinguat. Et sicut vomitus ꝛ euacuatio qm̃ hec colorẽ mutant ꝛ substãtiã que in vrina eẽ debẽt.

Jacobus

residet. ¶ Attende ꝓmo qz vetus turbat vrinã sua friditate: qz partes vine coagulate sunt a calore nostri corpis ꝓpterea soluunf ꝛ frigiditate. Nam que a calido coagulanf a frigido dissoluunf ꝛ ecõtra. Cuius rei signũ est qz vrina turbida seu tornata igni applicata vel aque feruenti statim distornatur ꝛ clarificatur. ¶ Attende scõo qz sol alterat vrinã nõ turbãdo sicut vetus sed subtiliando substantiã eius sua caliditate sicut ignis: ꝓpterea iussit Jsaac vrinã refrigerataz nõ debere calefieri dicens. Calefieri vrinã possãt exierit ꝛ in vitreo vase frigefieri' illaudabile est: qz aliqua vrina turbulenta erit ꝛ grossa: ꝛ per ventositatem grossam ꝑmanet grossa ꝛ indigesta: neqz diuisa ex pigritia caloris nãlis ad complementũ sui: que cum ad focuz vel aquam calidã calefit complef coctio cruditatis que nãe dicebat: ꝛ mutaf de grossitudine in subtilitatez ꝛ falsam facit significationem: hec ille. Sol etiã corrumpit iudiciũ vine hora qua inspicif ꝑfundendo eaz nimio lumine ꝛ dando splendorẽ cũ paruitate pluscz ex se habeat ꝛ visum dispergit. Undecima est qz vrina non recolligatur in vrinali qõ aliaz ꝑius recepit vrinã donec fit ablutũ: qz cũ iam fuerit alterius vine vaporibus substãtia ꝛ cõtentis infectũ ꝑdet aligd de paruitate quã dz hẽe ꝛ misceri poterũt alique reliquie ꝓtis vine cum posterioꝛ quibus turbabitur rectitudo iudicij de ea.

Amplius ꝛc. ¶ In hac parte. 2. dicit Bain. qz significatio vie puerorum maxime infantium est parua ꝛ ex consequenti iudicium quod ab ea sumitur incertum est ꝓpter tria. Primũ est qz nutriuntur

Matheus

supra disponez corpoꝛ humanoꝛ. Et duo facit. Primo facit hoc. Secundo ponit quẽdaz canonẽ ad corrigẽduz fallacias qbus solent decipi medici presentando alios liquores eisdez. Scõa ibi (Scias aũt qz in vrina.) Prima etiam in duas. Quũ primo facit qõ dictum est. Scõo ponit vnam cõtingentiã ad remouendum etiã errorem qui posset euenire ad significãduz per vrinas merito etatis. Scõa ibi (Amplius vrine puerorꝛ.) Prima adhuc in tres. Primo ponit vnam cõsiderationez habẽdam ex parte vrine ex qua debet ferri iudiciuz vt qz sit prima ꝛc. Scõo ponit alias cõditiones plures ꝛ obseruãdas ex parte corporis cuiꝰ vrina inspici debet ad recte significãdum ex ea. Tertio reuertif ad ponendum etiã cõditiones attendendas ex parte eiusdem vrine. Scõa ibi ꝓpe (Neqz fit ille cuiꝰ.) Tertia ibi (Et sic cũ ipsaz.) multas que cõditiones sunt. 16. vel ꝑm aliã diuisionẽ possent esse. 22. ꝛ ꝑm hoc tota ista pars diuidi põt in tot partes quot cõditiones enumerat. Partes patebũt legendo. ¶ De prima igif parte dicit duo ꝓn. Primo supple ad hoc vt nõ inficiaf iudiciũ sumptũ ex vrina qz a medico ꝓsideraf: opz vt ipsa sit prima vrina qz in mane colligif. Dicit scõo qz nõ ꝑmaneat longo tpe supple retẽta in vesica. ¶ Et nota qz nõ est mens Aui. alias vrinas ex ꝓditiões hic positas nõ posse sigiare de corpis dispõne ꝛ qõ nõ sint inspicieẽde: qz voluit qz certius iudicam⁹ his seruatis qz his nõ obseruatis. Rõ aũt qõ dz de mane eẽ collecta est: quia vrina significat principaliꝛ super epar: vt infra Auic. ꝛ Auer. ꝓmo canticoꝛ. c. de significatione eoꝛ que in epate generanf. cõmento. 9. Cum igif digestio eius perfectioꝛ fiat in nocte qz in die: ꝛ per ꝓns melioꝛ sequestratio vine a sanguĩe certioꝛ videf sumi indicatio ab illa si sit in mane collecta. Et ratio qõ debet esse ꝓma est: quia cũ prima vrina plures superfluitates humorales cõmiscentur: ꝛ post sequestrationẽ iterum alique expelluntf ad vesicaz qbus collectis in vesica in mane aggranata his eas expellit vna cũ vrina primo emissa. Et scõo põt esse causa illius quia si vrina non inspiciatur prima. i. que non in tempore fit quo solent primo emitti vine: sed post illud tempus retineat cum vrina multũ ꝛ per longuz tempus in vesica retenta vlteriorẽ capit digestionẽ ꝛ tinctura vltra eaz que sibi debaf in epate vbi habuit formaz eius substãtialem ꝛ in renib⁹ vbi recipit actualez vnde fiat vrinaz indigestam in epate ꝛ renibus que si emittif in mane significare indigestionẽ humoꝛ que si diu retineaf: ipsa tunc inspecta põt significare digestionẽ humoꝛ: qz ita non fit. vnde male faciunt rustici portantes vrinas qñqz ad medicos ciuitatis in vesica sua vsqz ad merediem. Naz constat ex dictis illius vrine iudicium esse incertum. ¶ Ulterius nota ꝓo verificatiõe canonis ꝛ conditionuz requiritur qz ille cuius est vrina debitum obseruauerit in sex rebus non naturalib⁹ regimen: quia aliter regula Auicẽ. non haberet veritatez. Naz si verbi gratia esset aliquis febriens febre tertiana qui ꝓpter paroxismuz oportet sumere cibuz per tres horas ante diez. In hoc casu constat vrinã in mane collectaz nõ eque euidenter: imo indicaret incertius qz illa que emittitur per septez horas post comestionẽ dictam. Etiaz in alio casu si quis sumeret cibuz mordacem: verbi gratia: synapim vel vinum potentissimũ quidez irritaret naturam ad expulsionez ante tempus debituz: stat qz certius significet scõa vrina qz prima. Etiam vbi quis sit nimis tarde digestionis respectu cibi assumpti stat secundam vrinam certius indicare prima: quia dum secunda mingitur: tunc primo est facta ꝛ completa digestio ꝛ non ante. Unde subdit Auic. Et non permaneat tempore longi. vno modo. s. postqz mincta est: ꝛ sic non intelligitur quia infra illud ostendet. Alio modo exponitur. s. in vesica: quia per talem retẽ-

istos duos modos tetigit Auic. ¶ Preterea dicit qz olera mutant colorẽ vine ad viriditatez. Contra: quia viriditas fit in vrina a cholera prassina vel zinaria ei admirta. modo olera nõ sunt talia: quia olera sunt frigida ꝛ cholere ille sunt calide. ¶ Dicenduz ad hoc qz viriditas potest dupliciter fieri in vrina: aut propter alterationem factam a vehementi caliditate que generat cholerã prassinam ꝛ zinariam que postea admiscetur ei: ꝛ hoc modo arguis. Alio modo per solaz admirtionẽ rei mãlis: sicut sũt olera: ꝛ sic intelligit hic. ¶ Ad aliud dõm qz almuri ꝑmutat magis ad nigredinem qz cassiafistu qa est magis nigruz: ꝛ qz est magis adurens. ¶ Ad aliud de vino dõz qz illud nõ accidit in oĩbus corporib⁹: sz soluz in his in qbus fit subita deriuatio potꝰ vinosi ad vias vine: ꝛ tunc qñ bibunt vinuz rubeum facit vrinã magis rubeã: si citrinũ magis citrinã. ¶ Notandũ qz alcãna ẽ lignũ vl plãta q facit ꝛprimi cito colorem ꝛ est possibilis talis tinctura ab extrinseco cuz corpus sit porosum sicut cantarides exterius appo-

De partibus.

lacte: quare trahunt ad albedinẽ. Jurta illud Bain. c. 9. summe ꝑsentis. Jnfantium vine ad lactis trahunt ꝓprietatẽ ex parte nutrimenti eoꝛ ꝛ ꝓp humiditatem cõplonis ipsoꝛũ de declinant magis ad albedinez. Et si ꝓp illud iudicet medicus de malicia digõnis ꝛ friditate cõplonis errat. Scõm est qz mã qua cõiter tingif vrina. s. cholera qefit in eis ꝛ est submersa ac repressa sua vehementi humiditate ꝛ humoribus humidis flegmaticis ꝛ sanguineis in qbus abundant. Tertiũ est qz debilitas nãe infantiũ ꝛ somnus plirus destruunt in eis signa maturitatis. Ex debilitate nãqz suoꝛũ mẽbroꝛ nequeunt exercitijs vti: quare manet calor sub superfluitatibus sopitus: ꝛ multiplicatur flegma. Et ex debilitate ꝛ paruitate suaz vesicarum sepe emittunt vrinam ante tempus ꝛ mingnnt in lecto. Et ex oppressione sui caloris innati multitudine humiditatũ ꝛ inordinatis comestionibus sepe diminuitur in eis digestio. Et ex profunditate suoꝛum somnoꝛum prohibentur resolutiones humiditatum que fieri solent horis vigiliarum.

Et instrumentum ꝛc. ¶ In hac parte. 3. dicit qz idoneum vas ad colligendum ꝛ conseruandũ vrinam est corpus pervium. i. non opacum nec terminans visum: sed prompte penetrabile a radijs visualibus ꝛ lumine: substantiam habens nitidam. i. non infectam neqz maculatã sorde aliqua vel macula: sicut vitruz clarum nõ multũ spissuz vel crystallus vel berillus. De hoc dicit Jsaac parti. scõa de vri. eius. Colligaf in vase vitreo albo claro rotundo in fundo ad vfice formaz ꝛ cooperiatur

De gradi.

tionem vt ꝛmediate dictum est: alteratur ꝛ tingitur per calorez vltra debitũ que vltra digestionez que simpliciter debetur in epate ꝛ renibus: quare de digestionibus in humoribus factis non põt per eam vere iudicari. Et ꝓpter hoc addit neqz fit in nocte reseruata. s. in ꝓposito retenta.

Neqz fit ille ꝛc. ¶ Hec est secunda pars huius partis principalis in qua ponit conditiones attendendas ex pte corporis illius cuius vrina inspici debet. Et diuidi potest ista pars in sex partes ꝑm qz sex principales considerationes obseruandas assignat. partes patebũt legendo. ¶ De prima parte in conditionib⁹ obseruãdis dicit qz nõ fit ille supple cuius vrina inspicitur ad significãdum debite qui aquam non bibit aut cibũ nõ comedit. s. quia sit in totum ieiunus vel non debitaz cibi quãtitatem vel potus sumpserit. Nam siue ieiunus fuerit siue minus de potu vel cibo sumpserit qz cõueniat imperficietur indicium quia mutabitur vrina in corpore ab eo qz sibi naturaliter conuenit. Et ratio littere est: quia ille cuius est vrina non sumpserit cibum ꝛ potum debito modo contingit vine indicium variari vt si nihil vel parum sumeret notum est paucum ex illo rescindi ꝛ calorem in illud paucum magis agere ꝛ ipsum magis tingit solito ḣ est: quoniaz si debitam quãtitatem cibi consuetam assumpsisset: ꝛ sic incertum ex hac vrina haberur iudicium de corporis dispositione. Et per cibum ꝛ potum refrigeratur calor naturalis: ꝛ si nihil daꝛ constat calorez ꝛ humores inflãmari: quare iteruz vrina magis tingitur. Et dicit Aui. notanter aquã: quia saraceni sunt qbus vinum bibere est illicituz nisi in casu syncopis: tũ ampliando tertuz intellerit omnem potum.

Et non sit ꝛc. ¶ Addit continuando in conditionibus obseruandis. s. qz non alteretur vrina ꝑ aliquod extrinsecum siue interius sumptum siue exterius. Primo exemplificat de quibusdaz que ꝑ interius sumpta tingunt vrinaz. Secundo exemplificat de quodam quod etiam exterius tingendo fortassis tingit vrinã. Scõa ibi (Neqz fit.) De prima parte ponit. ver. a quibus canon est ꝑ que tamen danf multa reliqua intelligi que possent collouificare vrinaz si interius sumerentur. ¶ Unde in summa dicit exemplificando de quibusdam qz ille cuius vrina debet inspici ad recte significãdum ꝛc. non sit qui sumpserit crocum aut cassiam aut almura aut vinum supple notabiliter nigrum aut multum album quoniam talia tingunt vrinam ad citrinũ aut rubeum. ¶ Nota qz hz non semper ad sumptionem illoruz non sequaf tinctura vine vt quando essent pauce quantitatis vt notum est vt in pluribus: tamen ita contingit si sint aliqualis quãtitatis notabilis vt notum est: vt igitur certioꝛ sumatur significatio ex vrina conuenienter factus est ille canon. Et non fit ille qui rem sumpsit aliquã tingentez ꝛc. ¶ Et nota cassiam altero duorum modoruz posse vrinam tingere. Primo quia in ea sunt quedam partes subtiles citrine que mixte cum vrina ipsaz tingunt tinctura citrina ꝛ que naturaliꝛ mouentur ad vias vine. Scõo modo quia per illas ptes subtiles cassia educit humores cholericos ꝛ marime per vias vine quas videf inspicere magis qz intestina: hz eius pars grossioꝛ magis respiciat intestina per eas partes intestina leniendo vel etiaz soluendo si debite ꝛ sufficientis sit dosis. Et ex hoc soluif problema ꝓpter quid est qz cassia faciat vinas rubeas ꝛ egestiones nigras: quia pars grossa eius respicit intestina ꝛ subtilis vias vine. Jsto mõ ẽt tingit crocꝰ vrinã prouocando ad vias vine ꝛ sui mixtione ꝛ eductione materierum cholericarũ cum vrina tingit. Almuri est salsamẽtuz nigrum ex sale ꝛ alijs apud sarracenos

ꝓꝓ quid ca
nes deuio
nam vrb

Universidad de Deusto
Biblioteca

rimate vlcerant vesicam: ita ꝛ iste. ¶ Ulterius subdit ꝙ ieiunium mutat vinaꝫ a colore suo. Dicendum ꝙ in ieiunio acuitur calor ꝛ vigilie mutant ad coloratio-nem inquãtum in vigilijs diffunditur calor per corpus ꝛ agit in vinam inquã-tum digestionez ꝛ debilitat mutat ad discolorationem.

¶ Sed tu dices quo significabo ꝙ coloratio fit ꝓpter vigilias: aut ꝓpter dige-stionem. Respondeo quãdo vides vinam mediocris substantie ꝛ clare: tũc est colorata ꝓpter digestionẽ: quãdo vo est substantie tenuis ꝛ obscure seu obũbra te: tunc est talis ꝓpter vigi-lias. coloratur autem ma-gis i vigilia q̃ deberet ali-quãdo ꝓpter motuꝫ factuꝫ in vigilia qui eracuit chole-ram ꝛ ipsam facit diffundi per venas que vadens per vias vine ipsaꝫ tingit plus q̃ deberet significationez impedit. ¶ Et si dicaꝭ vi-detur ꝙ sibi cõtradicat: ga ibi dicit ꝙ vine vigilãtiuꝫ fiũt albe: hic vero dicit ꝙ ola hic tingunt vinam ad citrinitatem aut ad rubedinez. Dicendum ꝙ in vigilijs aut cibus est in stoma-cho qui debet digeri: ꝛ tunc impediret digestionẽ cum in vigilijs sit motus ca-loris ad extra sive exteriora: ꝛ cum indigestio sit causa albedinis in vina: ideo ipsaꝫ mutat ad albedinem ꝙ ita loquaꝭ ibi: aut conuertitur calor super aliud qõ non indiget digestione vt cholera: ꝛ tunc eracuitur ꝛ ei permiscet.

¶ Sed tu dices non videtur ꝙ timor tingat vinam ad citrinitatem vel ad ru-bedinem: quia cum isti colores significent caliditatem: ꝛ ira opponatur timori: ergo tunc in ira tingitur ad contrariuꝫ. ſ. ad albedinem eius. ¶ Opposituꝫ hic dicit Auicẽ. ꝙ omnia hꝰ que hic numerantur tingunt ꝛc̃. Item cuꝫ in timore sit

frigus quo potest tingere ad istos colores qui significãt caliditatẽ. ¶ Dicẽdum ꝙ timor potest permutare vinam ad citrinitatẽ ꝛ rubedinẽ: ga duplex est dispo-sitio in timore. aut quãtum ad ſmutationẽ caloris ĩnati ad interiora absolute: ꝛ tunc non mutat ad rubedinem ꝛ citrinitatez. Aliꝭ mõ inquãtum mutat ad con-strictionez caloris in interioribus: ꝛ tunc sequit aliquãdo fe. ꝛ inflãmatio: ꝛ isto modo mutat sicut ira: ꝛ sic intelligit Auic. primo aũt modo arguitur.

aliquid effundatur. ¶ Et eius[b] quidem dispositio ilico cum mingitur non est con-sideranda: neꝙ nisi postq̃ in vrinali resi-det. Et obseruandum est ne sol eã tangat neꝙ ventus ne perturbetur ꝛ ne conge-letur donec hypostasis separeꝭ ꝛ separa-tio compleaꝭ: non enim descendit ilico cũ mingitꝭ neꝙ in vltimo fine maturatiõis.

a ¶ Similr ꝛc̃. ¶ In ista parte ponit conditionẽ ter-tiam que attendiꝭ in vina ex parte quantitatis vine. ¶ Iuxta qõ notandum ꝙ eã quare debet colligi tota est tripler. Prima est: quia vna significatio eiꝰ ẽ sum-pta rõne quãtitatis eius: si ergo nõ colligatur tota pertitur iudiciũ si qd abij-ciaꝭ. Scõa causa est: quia si aliqd effunditur de vina effunditꝭ aut de contẽtis in ea: ꝛ ga vna ꝛ ꝑcipua signãtio sumiꝭ a contentis: ideo illa signãtio destrueretur: quare ꝛc̃. Tertia cã est: qꝛ qũ est tota simul melius ꝑseruaꝭ ab aere alteraꝭ ipsaz: ꝛ per ꝫ̃ plures tpe poterit inspici. Quarta est: qꝛ calor vine diversificatur ſm quãtitatẽ eius: ita vt maior quãtitas videaꝭ habere colorẽ intensiorẽ q̃ pauca: ꝛ quia iudiciũ a colore peruerteretꝭ: ideo debet tota simul colligi.

b ¶ Et eius qdez ꝛc̃. ¶ In pte ista Aui. ponit qntã cõditionẽ sumptã ex parte temporis in quo vina conspiciꝭ ꝛ ex parte rerũ alterantiũ ipsam simul.

¶ Sed tu dices non videtur bene dicere: quia Ysaac dicit in libro feb. particu-la secunda: ꝙ vina debet videri tribus vicibus. ſ. quando mingitur: ꝛ quando residet: ꝛ post residentiam: ꝛ ratio illius dicti est: quia medicus debet videre

Jacobus

a frigido aere vt in naturali perduret calore sicut erit a corpore: neꝙ de vase mu-tetur in vas ne forte aer immutando eam corrumpat: neꝙ de loco in locuꝫ por-tetur: qꝛ ex deportatione turbida efficitur ꝛ ingrossatur: ꝛ in veritate cognoscen-di medicus decipitur: hec ille.

Scias ꝛc.

¶ In hac parte. 4. nos instruit Prin. discernere vinas a li-quoribus alijs sibi similibus vt ab hydromelle vel decoctio-ne ficuũ vel lixiuio vel ceruisya: claris: qꝛ vina quãto visui plus approximaꝭ tãto spissior apparet supposita debita distantia qua videri possit: ꝛ quãto plus elõ-gatur a visu clarior vi. Et in hoc differt ab oĩbus falsitatibus .i. discernitur ab oĩbus rebus loco vine medico dolose oblatis que sunt ea quibus medici expe-riuntur. i. tentanꝭ ab aliquibus cuꝫ monstranꝭ eis ꝛ si discernere nesciant vinas ab eis pro insufficientibus habenꝭ ꝛ pro ignaris. Idẽ fere inuit Prin. c. 12. sum.

Mattheus

ꝙ per idem tingit ꝛ maxime coadiuuat sal in eo positum ratione eius acute sal sedinis ꝛc̃. Olera etiam tingunt ad viride ꝛ maxime diuretica que etiã mutant colorem vine vt de spargis videꝭ: ꝛ hoc faciunt aut per admixtionez eoruꝫ cum vina vel ductione humoꝝ per illas partes quoꝝ humoꝝ colore ſm eius exigen-tiam tingitur vina. Et isto secundo modo non tingũt semper ad viride: sed co-lore humoꝝ per illas vias ductoꝝ virtute olerum assumptoꝝ. Vinum etiaz si fu-matur exuberantis quãtitatis maxime stomacho ꝛ epate inanitis ꝛ in quibus virtus cõtentiua est relaxata sic indigestum mouetur ad vias vine ita vt ꝓpio colore aliquotiens colorificet vinam.

Neqz sit ꝛc.

¶ Addit continuando de re tingente exterius ad ma-iorem cautelam: quia videtur esse minus rõnale ꝙ res exterius tingens colorificet vinam: tamẽ qa aliquotiens sic euenit dixit. Neqz sit alcanna est quoddaz arbustum cypressi vel flos eius ex cuius fricatione cum membro membruꝫ tingitur que tinctura ſm Auicẽ. fortasse penetrat interiora. Inficitꝙ vinam: ꝛ ſm Marsilium tingit ad citrinum: ly ei hic modus videaꝭ extraneus: ꝛ ſm Hugonem ad rubeum: ꝛ saraceni tingunt vngues eoruꝫ ꝛ mu-lieres maxime crura earuꝫ ad decorem.

Neqz sit ꝛc.

¶ Ponit consequẽter aliam conditionez obseruãdam volens in effectu ꝙ non debet ferri iudicium de vina il-lius qui sumpserit aliquam rem educentem materias ad vias vine siue per se educat vt ꝓuocatiua siue per accidens vt solutiua fortiter agitatiua: qꝛ qui sum-pserit solutiuũ ꝛ maxime per vias vine ꝛ ꝓuocatiuũ vel etiaz solutiuũ per vias intestinoꝝ: quia illa materia soluenda per pharmacum satis violenter mouef: ꝛ ſm partẽ per vinam euacuaꝭ: ꝛ sic tingitur vina ſm exigentiã humoris eua-cuandi vt si sit cholera ad citrinum: si flegma ad albedinẽ: si melia ad nigrũ.

Neqz qui se ꝛc.

¶ Hic nunc consequenter ponit vnum canonez generalez ꝛ maxime cõmunez obseruandum ad debite signifikãdum per vinam per quaz intuit in effectu corporis illius vinaz non debere inspici qõ est imutatuz notabiliter ex aliqua causa primitiua: ꝛ hꝰ po-nit exempla cõcernentia mutationẽ corporis ex parte causaruꝫ extrinsecaruꝫ vt laboris per qõ datur intelligi omne calefaciens extrinsecuꝫ per viam mutatio-nis corporee ꝛ exempla cõcernentia mutationez corporꝝ ex parte passionum aĩa-lium per hoc qõ dixit ira ꝛ timor ꝛ concernentia etiaz mutationem causaꝝ me-diarum inter causas extrinsecas ꝛ animales: per hoc dicit ieiunium ꝛ vigilie: ꝛ sub his videꝭ concludere omnes causas primitiuas. Et hic ponit aliaz condi-tionem obseruandam in bene iudicando ex vina super corporis dispositiones dicens ꝙ ille cuius vina a medico inspicitur non sit extra naturaz exercitans. Extra cursum nature motibus. ſ. corporeis: neqz extra cursum nature in opera-tionibus. i. passionibus. ſ. animalibꝰ: nec sit etiaz exercitatus extra cursum natu re in dispositionibꝰ. ſ. medijs inter motus corporeos ꝛ passiones animales: qa hec omnia mutant vine colorez plus naturali tinctura quare fallit illius vine iudicium: ꝛ sic Auicẽ. in casu isto omnez mutationẽ comprehendit contingentẽ circa corpus humanuꝫ ex parte causaruꝫ primitiuarũ ꝛ ponit omnium illarum exempla. Quo autẽ ieiunium ꝛ vigilie fiant dispositiones medie inter labores. i. motus corporeos ꝛ passiones animales alias videbiꝭ. ¶ Et dicit Auicẽ. notan-ter extra cursuꝫ nature. i. satis excessiue vult extra consuetudinẽ: non autez cum parum sit motus corporeus vel abstinẽtia aut vigilia: quia oportet aliquãdo in vita hoiem his motibus exerceri absq̃ hoc etiã ꝙ sint extra nature cursum fa-ctum tingat vinam plus solito. i. q̃ debet esse naturaliter est satis nota: qꝛ super inflãmantur spiritus qñ infrigidanꝭ per cibum ꝛ potum ꝛ ꝓpter tediosam sen-

De partibus.

omnem

presentis dicens. Sirupum acetosum ꝛ oẽs liquores qui fiunt ex aqua ꝛ melle ꝛ aqua ꝛ ficubꝰ ꝛ reliquos qui fiunt ex croco ꝛ eius similibus quãto plus tibi ap-propinquaueris erunt in claritate magis augmentati: ꝛ quãto plus elongaue-ris eos considera an oporteat vt augmẽtetur grossitudo. Urina vero ab hoc est diuersa: hec ille. Et metrista qdam ait. De prope spissa magis boĩs iunctura vi. Non liquor est alius cui talis regula detur. Cuius rõ põt assignari quoniaz in vrina sunt quidam spiritus peruij clarificantes vinam cum quodam splendore quos obũbrat facies hominis cum visui fit vrina proxima: non sic autẽ cũ mul-tum distat a visu: neqz in liquoribus alijs similes spiritus inueniuntur.

Eum vrinas ꝛc.

¶ In hac parte. 5. resumit ꝑmo determiãdã ꝙditio-nẽ ꝑme ptis capti isti[a] vt addat in q̃ dicebaꝭ. Et obseruãdũ ẽ ne sol eã tãgat neqz vẽtus. Et dicit ꝙ qñ vrina recolligitꝭ i vrinali ꝛ

De gradi.

etiam

sationem in ore stomachi ꝛ inordinatuz motum spirituũ ad ipsum ꝛ exinde hu-mores ꝛ maxime subtiles mobiles vt cholerici qui cõmoti cuꝫ vrina cõmiscent ꝛ eam tingunt: ꝛ sic fallar est iudicium huius vine. Et eadez ratione passiones animales tingunt vinam: qa ex vario motu spirituũ intus ꝛ extra spũs ipsi in-flamanꝭ ꝛ fiũt cholera ꝛ fit in ea cõmotio ꝛ educit eius' pare cũ vina ꝛc̃.

Vigilie.

¶ Contra hꝰ est Auicẽ. infra dicẽs vinas vigilantium esse al-bas. Dicendum breuiter omissis multis alioꝝ responsionibus ꝙ in vigilia duo possumus considerare. Primo distractionez caliditatis naturalis ab interioribus ad exteriora. Exempli gratia in corpore qõ nunc assumpsit cibũ per vigiliam cõuertitur calor ad exteriora ꝛ a membris digestionis: ꝛ sic conce-ditur albescere vinas vigilantiuꝫ ꝛ incrudari: vel consideramus superfluitatez vigilie in qua fit inflãmatio spirituũ ꝓpter niminm motum in eis: ꝛ sic citrinã-tur vine. Ad formã argumenti dicatur ꝙ ad primuꝫ sensum cõsiderationis vi-gilie loquit Aui. infra ꝛ bene: quia naturaliter non tingitur vina nisi post dige-stionem. Et ad sensum secũde considerationis vigilie loquitur hic Auicẽ. quare superflua vigilia citrinat vinã magis debito. De labore vel exercitio extra cur sum nature non est dubitatio ꝙ calefacit ꝛ inflãmet cum omnes cõcedant mo-tum in re calida excitare calorem. De modo aũt huius nõ debet esse hic inqui-sitio de ira etiam ꝛ furore nõ est dubitatio qõ inflãmant.

Timor.

¶ Contra timor infrigidat ergo non tingit ad citrinũ. Dicen-dum cum dictus supra ꝙ timor infrigidat tamen ad argumenta dicatur dupliciter. Primo ꝙ timor ꝑ se infrigidat sed ꝑ accidens calefacit quoniam infrigidando constringuntur pori ꝛ meatus ꝛ calor ꝛ prohibetur de-bita euacuatio eius quare inflãmatur ꝛ fiat causari inde febrez ꝛ sic multoplus tingit vinam. Secundo potest dici ꝙ in timore membra exteriora infrigidãtur tamen calefaciunt interiora quia ad ea mouentur spiritus ꝛ inflãmantur ꝛ co-leram cõmouent quam fiat cum vina commisceri ꝛ ipsam ad citrinitatẽ ꝛ ru-bedinem tingere. Vel etiam in timore vna cum spiritibus ab exterioribus ad interiora mouentur humores qui supercalefacti expulsiuam stimulant ꝛ cũ vi-na expelluntur. vnde vinam contingit tingi ꝛ in debito suo iudicio variari. vn-de contingit aliquando in passionibus animalibus ꝓe timore hominem min-gere ꝛ egerere propter materias acutas ad interiora motus. ꝛ naturaz irritan-tes quare ꝑ secessum expelluntur.

Et coitus.

¶ Ponit aliam conditionem ꝛc̃. Nota ꝙ licet vina di-uersum habeat meatum ꝑ quez emittitur visq̃ ad medium virge a via ꝑ quaz emittitur sperma vt patet in anothomia tamen aliqua pars spermatis potest reludare ad viam exitus vine. vt etiam contingit in de rebus humectatiuis ꝛ dulcibus assumptis per os paulatim deglutis ꝙ resudant ad cannam pulmonis ipsam humectando vt patet in cura tussis ficce. ꝛ isto modo contingit sperma misceri cum vina ipsam impinguando. Et etiam quia sperma est materia pinguis adherens meatibus ductibus eius ꝛ vina supreueniente lauat illam viam communem eis ꝛ secum ducit illas partes spermatis abster-gendo eas a parietibus dicte vie.

Et sic vomitus.

¶ Ponit aliam conditionem ꝛc̃. Et littera in-telligitur de omni vomitu. ſ. sponte ꝛ artificialr facto: qa in oĩ tali fit cõmotio materierũ humoralium rõne cuius cõmotionis alique partes mouebunꝭ ad vias vine mutãdo eius colorẽ cũ quo tamẽ stat ꝙ vomitus ꝛ euacuatio attenuerit substantiã vine. Maz vomitꝰ ꝛ euacuatio atte-nuant substantiã vine ab ea que in ea nãtr esse deberet: qꝛ diuertũt multas ma-terias a vijs vine. Unde incidentalr dicaꝭ ꝙ vomitꝰ maxime laudatur ab au-

toribus

omnem diuersitatem contingentem in vrina: z quia in omnibus istis temporibus contingit mutatio in vrina: ideo debet tunc inspici. ¶ Dicendus q̄ Aui. non contradicit Ysa. dicit idem cum eo: ita q̄ non vult dicere quin debeat inspici cum mingitur ꝛc̄. sed vult dicere q̄ ad hoc vt habeas perfectum iudicium de vrina nō debet soluz inspici qñ mingit: sed etiā qñ fecit residentiā in vrinali.
a ¶ Et non colligatur ꝛc̄. ¶ Hic ponit Auicēna conditionem sextam acceptā ex parte instrumēti in quo vrina colligitur. ¶ Causa quare vrinale debet eē ablutuum z mundum ab vrina p̄cedēte est: q̄ vrina p̄cedēs aliqd impressit in ība vrinalis q̄ si remaneat corrumpit vrinam sup̄uenientem: z ideo debet ablui.

¶ Et non colligatur[a] in vrinali in quo alia fuerit vrina nisi prius fuerit ablutum.

b ¶ Amplius vrine ꝛc̄. ¶ Hic Auicēna ponit septimā conditionem que sumi/

Jacobus

etiam post recollecta fuerit custodiri debet a frigore solis z ventis donec resedevit z inspecta fuerit: ne mutetur ab illis. A frigore quidem timari solet z a ventis etiam. Sed a sole splendidior fit z subtilior. Secundo dicit q̄ vrina inspicienda est in lumine. i. loco claro z luminoso: quatinus certius medico manifestentur hypostasis z contenta: nedum grossa: sed etiaz minutissima sicut atomi. Cauendum tamen est hora qua inspicitur ne radius solis super eam cadat: sed tegatur ab eo qui aliter diuersificarent colorem z substantiaz eius in apparen-

Matthæus

tonibus in egritudinibus viaruz vrine rōne diuersionis similiter lenitio. Dico signanter ꝛc lenitione z non ꝛc medicina forti exsoluente ventrem ad idem: z in aliis casibus non detur solutiuū forte: quia vrine sunt membra exanguia debilia z maxime dum egrotant vt patet: z cum virtus fortis pharmaci ad ipsa peruenit maxime nocent z debilitabunt: z ex post plures materie ad illa loca mouebuntur quare magis conueniunt lenitiua: vt cassia tamarindi sebesten ꝛc̄. Et non agaricus turbith diagridium z similia fortia solutiua. Et ex littera Auicē colligitur correlarium q̄ vrina in die in quo fit solutio ventris vel vomit⁹ collectano incertum dat iudiciū. Ratio istius dicta est: qa si emittitur post assumptum pharmacuz. Jam diximus tamen in canone. Si anteq̄z sumat pharmacū emittitur melius est: tamen adhuc nimis mane non adhuc bene celebratis digestionibus super quibus habet significare vrina: hic videt esse collecta' saltem vt cōiter dantur solutiua per duas horas ante diem z citius ꝛc̄.

Et similiter ꝛc. ¶ In hac tertia parte principali huius partis reuertitur ad ponendum conditiones obseruādas ex parte vrine per quaz volumus recte iudicare. Et diuiditur in quinq̄z speciales particulas fm quinq̄z speciales cōditiones obseruandas quas ponit. ptes patebunt de prima parte dixit. Et similiter. i. ad recte iudicandum per vrinam vltra conditiones que se tenent ex parte corporis: similiter habende conditiōes ex parte vrine vt qō non multis permanserit horis. Quapropter dixerunt quidam qō per sex horas considerandā non est: quoniā eius significatio debilitatur. i. iudicium ex ea sumptum fit debile z adducens rationez dixit: z. i. quia color mutatur z hypostasis dissoluitur: aut mutatur situaliter: aut fit spissior: qñ post multas horas micta vrina z variari potest color propter confusionē in vrina acquisitam z facta hypostasi potest resolui hypostasis resoluto vel extincto calido naturali faciente hypostasim z ad fundum mutabitur hypostasis vbi prius erat in medio pendens. Si non resoluitur quādo multo tēpore conseruata fuerit vrina ꝓpter resolutionez partium subtilium z caliditatis continentis eaz in debito situ. vnde ponderositate partium terrestriuz mouebitur ad fundum vinalis: aut fiet spissior per maiorem applicationez partium grossaruz adinuicez resolute in partibus subtiliorib⁹ z sic iudicium erit debile. Et addit Aui. q̄uis ego dicaz q̄ nec post horaz h̄ non intelligat q̄ vrina non debeat inspici ante horam. s. quādo mingitur z post horaz: sed voluit Auicē. q̄ certius habeat iudiciū per ipsam si inspiciat in hora q̄z ante vel post horaz. vnde fm Rasis. 20. cōtinen. omni hora potest inspici vrina z omni tempore. z hoc dicit Jsaac q̄ tribus vicibus. s. precipue debet inspici vrina. s. quādo mingitur z quādo sequestrat z qñ sequestratio facta est. Et ratio quia tot vicibus debet inspici quot vicibus contingerint in ea mutationes variantes iudiciuz apud medicum ex ipsa volentē iudicare. Sed in tribus vicibus cōtingunt tales mutationes: quia in principio cū mingitur contingit eam variari eo q̄ aliquādo mingitur turbida z clarescit z econtra. Et fm illud diuersimode iudicat ex ea medicus vt infra patebit. Etiam debet inspici tempore quo sequestrat: quia in egritudinib⁹ si tempus sequestrationis vrine est breue significat status ꝓpinquus z ecōtra si longum significatur status longinquus. Debet etiaz inspici post sequestrationē. s. considerando eius hypostasim an sit laudabilis vel non: z cuius substantie coloris z quātitatis sit. z dicit Auicē. notanter. Nec post horaz: quia verisimiliter calor nunq̄z est ita diminutus quin spacio hore vel admodum vnius cum medietate eius possit suam perficere sequestrationez in vrina z corpus hypostaticuz in naturali dispositiōe reddere. Et sic quādoq̄z vna vice tm̄ est vrina inspicienda a medico: vt cōiter fit a practicantibus etiaz certior ex vrina possit summi significatio si in hora vel paulo post videat quaz si multis permanserit horis: quoniaz tunc ꝓbabiliter debuit facta esse sequestratio si fieri poterit/non negauit: tamen Auicē. quin pluribus vicibus inspiciatur si fieri pōt: vt supra voluit Jsaac. ¶ Hic tm̄ aduerte q̄ z hoc spacio temporis sic abbreviato verificatur vel in vrina corporis sani vel egri materia iam digesta: sed in vrina corporis egri non digesta: visi est velle Rasis. 20. continen. q̄ talis vrina in tam modico spacio temporis non facit veram hypostasiz: imo aliquādo tardat duabus tribus aut quatuor horis vsq̄z ad ser. Unde dicit se vidisse vrinaz in qua in mane non apparuit hypostasis: z qō post sextam horam apparuit laudabilis. Unde nota z mente Micholi hic q̄ calor naturalis vel spiritus emittitur cuz vrina z manet per tempus in vrina z virtute ipsius fiunt operationes naturales in vrina. s. sequestratio z corp⁹ hypostaticuz: z q̄stū ad hoc est sentētia Auer. 4. colliget. Et in ꝓcessu temporis quia post horam vel vnam z mediaz euanescit z eralat spiritus ratione aeris extrinseci z pauce firionis eius z vrina conturbat z hypostasis dissoluitur z vbi prius in medio vrine remāserit hypostasis nāliter nūc residet in fundo: quare rōnabiliter post horaz vel vnā cū media iudiciū vrine incertificat rōne illius eralationis spūs: z per q̄s ꝑmutationis vrine vt p̄z. Qui malefaciunt q̄ reducunt vrinā minctaz turbidā ad ignem quia destruit iudicium proprium vrine. Primo ratione cōmotionis que fit in illa reductione. Secūdo quia calor igneus dissoluit hypostasim z aliter sequestrat quaz facit calor naturalis. Tertio z ille calor vltra solitum tingit rōne sue acuitatis extranee vt patet.

tur ab etate pueroz z infantium: z cum hoc addit de instrumento colligendi vrinam quoddam qō dixerat.
¶ Sed tu dices q̄ non bene dicit q̄ in natura puerorum. i. complexione est debilitas que destruit digestionem: quia Bal. ponit in sexto de accidenti z morbo capitulo tertio: q̄ digestiua est fortis in corporibus puerorum. ¶ Jtē hoc idez vult in cōmento. 14. prime particule illius aforismi. Qui crescunt ꝛc̄. ¶ Jtez dicit hanc causam esse propter multam dormitionē: non videtur q̄ debeat debilitari in somno: quia in somno fit melior digestio q̄z in aliquo tempore vt habitum est supra. ¶ Dico ad hoc q̄ duplex est debilitas. Quedam est absoluta: z talis nō est in pueris vt tu probas. Alia est respectu cibi: z talis est in pueris.

¶ Amplius vrine[b] puerorū significatio est parua z precipue infantim: propterea

De partibus.

tia z visum dispergeret. Et sic videatur. i. videndo notek id quod apparet in ipsa ꝛc accidentibus. s. ꝛc sanitate egritudine z neutralitate z causis earum z ꝛc digestione z indigestione. Circa hoc dicit Jsaac particula secunda libri ꝛc vrinis. In loco lucido solis splendori opposito vas ꝛctra manu teneatur: z sinistra manus retro moueatur vt claritas z turbulentia eius apertius videatur: leuiter vas moueatur z post quiescere permittatur vt leuitatem hypostasis z velocitatez sue videat motionis z hoc in die serena. Aliquando tamen ex necessita-

De gradi.

Urina preterea ꝛc. ¶ Dat aliam conditionē dicens q̄ tota vrina est colligenda in vrinali ne ex ea aliquid effundatur. Iste canon est correctiuus fallacie mulierum vt monialium z aliaruz delicataruz que euacuant vrine medietatez ne vt medicus ex multa quātitate arguat ipsas in sero nimis potasse. Et ratio canonis est quadruplex. Prima quia medici ex vrine quātitate suum sumunt iudicium: quia aliquando ex vrine quātitate multa significat liquefactio corporis: vbi igitur talis non tota z integra esset collecta constat non verum posse ferre iudiciuz. Secunda causa est: qa vrina multa non ita cito z faciliter ab extrinseco continente. s. aere alteratur z conturbat sicut pauca. Tertia causa z principalissima est: quia medici per contenta in vrina supra corporis dispositiones iudicant vt per hypostasiz trumbos lapillos sanie ꝛc̄. z vbi nō tota colligit cōtingeret medicū nō posse hīe verū iudicium pp illud ꝓtentū a quo sumere oz iudiciū pp esse expulsuz z electū siue effusum medico nō pūtatuz. Exēpli gra ꝙtingit si aliqñ victis dominab⁹ vt emittāt a principio micte lapilluz vel saniem vel arenulas que in vesica existentis cum prima parte vrine fiat vt emittant: vbi igitur ipse effundant hanc primā partem vrine z non totam colligant in vrinali: imo nulli dubium est quin medicus penitus nihil ex lapide iudicabit. Quarta ratio z causa canonis est: quia variatur z apparentia coloris quia modica vrina magis irradiat a medi o q̄z multa ratione cuius apparet clarior z nimis colorata. Unde etiam nota q̄ si etiam tota colligeret: sed in diuersis vrinalib⁹ adhuc dicte quatuor rōnes z marie due hīt efficaciā. Et ꝓterea addit Aui. Jntegra. i. tota insimul in vno. s. vrinali magno.

Et eius quidem ꝛc. ¶ Ponit alium canonem qui etiaz ꝛc declaratus est pauloante illos. Et similiter quoq̄z. Quare hic non est colligendum q̄ alijs temporibus non sit inspiciēda: sed bene q̄ clarior z certior ex vrina habetur significatio post eius sequestrationem: quare vult Auicē. q̄ non inspiciatur illico dum mingitur: z h̄ quia tūc nō adhuc facta est sequestratio: vt notum est.

Et obseruandum est ꝛc. ¶ Annectit alium canonem z dat moduz quo vrina ꝛbeat reseruari quousq̄z sequestrat qz nō stet in locis calidis qō intelligit pr̄ solez. Primo quia tingunt ad rubeum vel citrinuz. Secundo quia diuertunt alias impediunt naturalem sequestrationem quia attrahunt ad extremales partes quod in medio ꝛbent residere. Et sic hic canon est correctiuus errois eorū qui ꝓpter ignem vel ad solem tenent vrinas quousq̄z venit medicus. Sed ꝛbet reseruari in pānis calidis ꝓpe lectuz vbi caliditas satis ꝓformis calori vrine oz esse qz vrine apud ignē nō conturbent: tū falsificat ex hoc iudiciuz vt iam dictum est addit supple. Neq̄z teneatur in loco multum frigido pr̄ hoc q̄ dixit ne congeleletur quia in varietate extingueretur calidum naturale vrine z pr̄ consequens non fieret ꝛbita eius sequestratio. Etiam ventus propter ipsam vrinam commouere z conturbare imp̄dit hypostasis generationem seu ꝛbitam sequestrationem propter hoc dixit. neq̄z ventus supple eam tangat ne perturbetur ꝛc. ꝛclarans quāto tempore ꝛbet sic obseruari dixit donec hypostasis separetur z significatio compleatur qz apparēte hypostasi tunc haberi potest completa significatio ex vrina. Etiam precaueatur ab omnibus alijs extrinsecis alterantibus substantiam z colorem vrinarum vt a pulueribus. ¶ Consequenter remouet dubitationem quia potuisset aliquis dicere istam obseruantiam non esse necessariam vt expectetur sequestratio hypostasis quoniaz a principio micta vrina sequestratur hypostasis. Unde notandum q̄ materia existente optime digesta qz existit in fine maturitatis hypostasis non illico quoq̄z mingitur vrina ꝛcscendit vt patet experientia. Ergo nec ꝛcscendit materia non existente digesta. z hoc intellexit Auic. dum inquit. Non enim ꝛcscendit illico. s. hypostasis duz mingitur nec in vltimo fine maturationis. ¶ Nota vltimo quod littera ista Auic. ne sol eam tangat potest intelligi vt quidam exponunt q̄ vrina non inspiciatur in sole vel in magno lumine. cuius ratio est prima qz propter multum lumen vt dicit Rasis. 20. continentis apparent in vrina quedam nubes quare discreti medici dubitantes ꝛc illa interponunt manuz z si non apparent iudicant ipsam esse sobriam z non esse secunda quia ex nimio lumine apparent corpora minutissima in vrina ꝛc quibus medicus non habet fere iudicium nec curat. tertia quia ex nimio lumine apparet corpus vrine magis tenue z peruium z clarum atq̄z lucidius q̄z ꝛc se fit z sic fallere. k vrine iudiciuz magis tamen placet primus modus exponendi vt doceat nos custodire vrinam ab omnibus causis calefacientibus z infrigidantibus z quomodolibet aliter permutare potentibus substantiam vrine ideo vsq̄z pr̄ horam est marime obseruanda vrina precipue qz infra paulo post ponet specialiter qō super eam. s. vrinam nō cadat radius.

Et non colligatur ꝛc. ¶ Dat alium canonem obseruandum etiam ex parte vrine que colligitur z correctiuum erroris sepe contingentis quoniam sepe recipitur vrina in vrinali male mundo: z hunc remouendo errorem dixit: z nō colligat. s. vrina in vrinali in quo alia fuerit vrina nisi prius fuerit ablutū: qa si ꝛc̄. Dat aliuz canonem quia si vrinale post precedentem vrinaz in eo contentā non fuisset munda-

ponatur vrina mensi vsq̄ad secundum in pannis

nam pueri accipiunt multum de cibo in vna vice ⁊ sepe propter multam resolutionem que fit in eis cum sint corpora mollia: ⁊ propter augmentum ipsorum: ⁊ ideo in eis multe superfinitates aggregantur. Item somnus multiplicat in eis plus q̄z deberet fm naturam. ideo ille superfluitates non euacuātur: sed magis multiplicant quibus multiplicatis occultatur cholera ⁊ sanguis ab eis: ⁊ cum hec sint prohibentia tincturaz in vina: ideo vine eoz paruam habent signationez. Et his appet solo.

a ¶Scias aūt ⁊c. ¶Hic autem ponit quasdaz alias additiones addendo ad intellectuz huius figni distinctiui inter vinam ⁊ vinuz vel alios liquores. Et intelligendum est quoddaz calidum hoc naturale sile ei a quo decidit q̄ quidez caliduz h̄ digerit vinā ⁊ conseruat eaz ꝓsernatione sibi ꝓpria vt ei possibile est ⁊ separat hypostasim ⁊ alias partes adinuicē nisi statiz a principio: sed post q̄daz empus vltra q̄ temp⁹ calor ille ic̄itatur ⁊ alterat a q̄ lacte nutriuntur ⁊ q̄ materia tingens in eis est quiescens ⁊ summersa: in eorum quoq̄ natura exist̄it ex debilitate ⁊ multa dormitione q̄ maturitatis significationem pernecat. Et instrumentum quidem colligendi vinaz est corpus peruiū substantiam habens nitidam sicut vitruz clarum: aut crystallus. ¶Scias[a] autem q̄ vina q̄sto plus eam tibi approximas tāto spissitudo augmentatur: ⁊ quāto plus elongas eam a te tanto augmētatur in ea continente ⁊ dissoluetur ⁊ partes grosse cum subtilibus miscentur: ⁊ fit etiam spissa vel quandoq̄ tenuis propter causas oppositas: tunc dico q̄ quādo vina appropinquat: tunc videtur spissior per mixtionem que fit in partibus grossis cum subtilibus propter imperfectam cōmixtionem ⁊ digestionē. quando autez elongat: tunc ille partes parue non bene discernunt: ⁊ ideo a longe videt esse tota clara: sed in vino nō sunt ille partes grosse ⁊ diuerse a subtilib⁹: q̄ in multo tpe p̄cedente est pfecte digestuz illud humiduz: ⁊ ideo est omiomerū ⁊ eiusdē nature in partib⁹: ⁊ ideo ꝓpter debilitatē visus q̄ a longe inspicit videtur magis spissum: sic celum videbit nobis azurum propter longam distantiam a nobis: ꝓpe vero existentibus videt solum diaphanuz.

Jacobus

te in lumine candele videnda erit sicut dixim⁹ de sole.

Scito etiam ⁊c. ¶In hac parte septa dicit primo q̄ vina primo ⁊ principaliter significat super dispositionibus epatis viarum vine ⁊ venarum. Cuius ratio est quia tota in epate fm esse materiale cum quattuor humoribus generatur: ⁊ ab eo per venam concauam transit in venam kilim quebifurcata fert eam ad renes: ⁊ ab illis transit per poros mitides in vesicam: ⁊ de vesica in virgam ⁊ de virga foras. Si quis igitur morbus hec membra infecerit: vina per ipsum statim alterabitur. Item vina est superfluitas secunde digestionis que celebratur in epate ⁊ venis. Secūdo dicit q̄ vina mediantibus epate vijs vrinalibus ⁊ venis significat ⁊ attestatur sup egritudinibus aliorum membrorum .s. fm q̄ membra hec compatiuntur aliis mēbris. Vt si cor febriat epar supercalefit ei compatiens ⁊ rubescit vina: ⁊ si cerebruz vehementer doleat vene sibi compatiuntur: ⁊ ebulliunt humores in eis cōtenti ⁊ turbatur vina. Tertio dicit q̄ significatio firmior seu certior vine est super dispositione epatis maxime gibbositatis eius. Jn hac. n. chilus q̄ per sigmam intrauit transit in humores ⁊ aquositatem ⁊ ab ea sumit aquositas vine

Mattheus

tum stat aliquid extrinsecum cum presenti vina cōmisceri q̄ falsificat iudiciū: vnde vrinale vt dicit Auicē. peruium lucidum ⁊c. etiam non debet secūda vina cōmisceri cum prima propter confusionez substantiaruz colorum ⁊ contentorum earum ambaruz adinuicem. Et quia post vinam expulsam non loto vrinali de fetulentia precedentis vine remanet aliquid in fundo vrinalis q̄ cum absoluitur ab vrinali videtur sicut squama vel pochaloides furfurea. Vnde micta nua vina etiam corporis sani in dicto vrinali pcepta tali materia iudicabit medicus de scabie vesice vel aliquid huiusmodi.

Amplius ⁊c. ¶In hac parte principali superius diuisa ponit vnū canonem correctiuū erroris qui posset contingere ex inspectione vinaruz infantium ad significandum supra ipsoruz complexionem talem vel talem. Nam ex inspectione illaruz probabiliter iudicaretur de complexione frigida comparatione facta ad vrinas iuuenum: ne ergo cōmitatur talis error: posuit hunc canonem: dicens q̄ significatio vine puerorum est parua. i. debilis: hoc est q̄ medicus ex colore ⁊ substantia vrinarum puerorum non debet significare taliter sicut in alijs significaret: ⁊ adducit quinq̄ causas vt in littera patet. ¶Notandum q̄ lz dictum sit calorem pueri ⁊ iuuenis esse eundem in radice: vt prima primi capitulo de etate: tamen vine eorum sunt differētes eo q̄ puerorum vine apparent magis frigide quare ex vina non habes iudicare puerum esse frigidiorē iuuene: quia apparent magis frigide q̄z sint multis de causis. Prima: quia nutriuntur lacte ⁊ maxime infantes quod frigiduz est aliqualiter: ⁊ sic decisum ab eo declinat ad frigidum quare absit a te vt infantes frigide dicas complexionis ex hoc vine iudicio: vt inuit dominus Auic. in littera. Secunda causa est: quia color lactis declinat ad album: ⁊ sic ꝓbabile est ab ipso decisa declinare ad albedinem: ⁊ sic supra frigiditatem significare. Tertia causa ⁊ litteralis est: quia calor cholera ⁊ sanguis sunt tingentia vinas: sed illa in infantibus opprimuntur ab humiditatibus infantie: quare debita eorū permixtio cum vina non fit sicut in iuuenibus ⁊ alijs. Quarta causa est: q̄ sunt debilis caloris inati non potentis magnum vestigium digestionis imprimere. Quinta causa est longitudo somni eoruz quare non citrinātur vine. ¶Cōtra quartam rationez ⁊ causam assignataz in canone sic arguitur. virtutes naturales in puero sunt fortissime: ⁊ optimaz habent cōplexionē. 7. regimi. sanita. 3. c. Igitur non debilis caloris inati ⁊ ipsoruz vine non tincte. ¶Respondet concedendo q̄ respectu determinati obiecti ceteris paribus quātuz est ad illud q̄ est debite restaurare ⁊ precipue melius pro vita: ⁊ cum hoc in substantia augmētum facere: virtutes naturales sunt perfectiores non tamen fortiores: quia durius digestibile digereret iuuenis ⁊ multo maiorez digestionis gradum imprimeret absolute q̄z puer: lz non perfectiorez pro vita ⁊ fm hoc respondet ⁊ patet. ¶Dubitat contra quintaz ⁊ vltimā cām. Jn somno melius pficiunt digestiones vz igitur ⁊c. ¶Dicendum q̄ temperies somni facit ad perfectionez digestionis ⁊ debitam cōmixtionem: non autem superfluitas somni. vnde lz somn⁹ pueri sit sibi temperatus: nec illud hoc nego ⁊ faciens ad bonitatē digestionis:

¶Sed tu dices ego misceo partes aliquas pulueris vel alterius rei cum vino: ⁊ sic apparebit de prope inspicientibus spissuz sicut vina. Dico q̄ hoc est nihil: quia ille partes spisse statim descēdent: quia non habent colorem permiscentez illas partes cuz subtilibus: sed vina sic: ⁊ ideo paulatine adunatur hypostasis. ¶Uerūtamen est alius modus discernendi vinam ab alijs liquoribus qui modus est grossior ⁊ rudior sed perfectior. Et vt fiat caute ponant nasum super vrinale ⁊ fingant velle videre aliquid in vina: ⁊ tūc vapor putridus ascēdet ad nasum: vel apponēdo manus super vrinale quando ipsum accipit: ⁊ postea cuz alia manu accipiat vrinale in fundo ⁊ manū cuz qua accipit ponat ad nares q̄si velit tergere nasuz aliquātulum: ⁊ tunc percipiet fetorez vine. Et scias q̄ hec est cautela q̄ in vina non apparet hypostasis: quia si apparet statiz cognosceret cuz hoc dicetur perfectius in hoc capitulo quodaz distincto inferius. ¶Notandum q̄ causa quare oportet vinam cauere a radijs solis est duplex. Una est: quia propter suam caliditatem habet eius substantiam alterare. Secūda causa est: quia peruertit iudicium in colore eius: ⁊ ideo oportet poni manus post vrinale ne eius color videatur aliter q̄z sit.

claritas: ⁊ per hoc differt ab omnib⁹ salsitatibus que sunt in ea quib⁹ medici experiuntur cum eis offenduntur. Luz vina in vrinali colligitur custodienda est a mutatione frigoris ⁊ solis ⁊ vēti. Et opz vt in lumine aspiciatur: ita q̄ super eam non cadat radius solus: imo ab ipso tegatur ⁊ sic in ea iudicetur de accidentib⁹ que in ipsa apparent. ¶Scito[b] etiam q̄ prima significatio quā vina habet est de dispone epatis ⁊ viarū aquositatis ⁊ sup

b ¶Scito etiam q̄ ⁊c. ¶In parte ista ponit cōditiones sumptas ab eo super quod vina significat. ¶Notandum q̄ causa quare vina primo ⁊ principaliter significat super dispositionem epatis ⁊ venarum ⁊ viarum vine est: quia super illa significat principaliter a quibus recipit impressionem propriam formam ⁊ accidentia consequentia ipsam: sed vina est hmōi: ideo ⁊c. ¶Maior est nota: q̄ proprius effectus significat super ꝓpriam causaz. ¶Minor declarata est supra: sed

De partibus.

super principium coloris hypostasis ⁊ substantie. ¶Circa hanc materiaz Jsaac parte secunda vinarum ponit tres conclusiones. Prima est: vina in morbis maximam habet significationem ⁊ circa actionis nature quātitatem: atq̄ circa calorem ⁊ fecis decoctionem naturalem si fit in initio vel in medio vel in sui complemento. Secunda est: cum vina sanguinis aquatici ⁊ ceterorum humoruz fit colatura aquosi autem sanguinis habitatio fit in vena: necesse est vt certiorez faciat significationem membrorum in venis contentorum q̄z extra venas positorum. Tertia est cum morbi in locis extra venas sunt sicut stomacho intestinis siue neruis vel spiritus instrumentis alijsue hui⁹ ⁊ vina fit laudabilis ⁊ significativa boni significatio eius est debilis ⁊ a bonitate remota: si illaudabilis ⁊ significativa mali eius significatio in timore est certior ⁊ manifestior. Quaz probat tripliciter. Primo rōne sic: q̄ morbus si extra venas sit ⁊ longe a loco decoctionis ⁊ vina laudabilis est nō eius laus digōnem morbi significat: cum virtute nāe ostendat agentē intra venas ⁊ nō fortitudinē in morbi mā extra venas gīata. Ergo videmus cū vina talis sit pessima ⁊ mali timendi significativa significatio eius fortis est ⁊ certa: pessimitas. n. vine ꝓtendit defectionē actionis nature

De gradi.

tamen quia retinent multe superfluitates que in vigilia expellerent ⁊ resolue-

rentur que obtundunt ⁊ impediunt calorē naturalez a debita impressione eius in vinam ipsaz citrinando sicut non fit in iuuenibus ⁊c.

Scias autem ⁊c. ¶Supra Auicēna posuit canones observandos ad habendum debitum iudicium ex conspectione vine: hic ponit canonem correctiuū erroruz qui medico possent contingere ex fallacia vulgi. Et dicit Auicē. pro euidentia littere nota q̄ corporum mixtorum. exempli gratia: liquorum quidam sunt habentes mixtionem firmā partium subtiliuz cum grossioribus: ⁊ illi apparent equalis claritatis a longinquo ⁊ propinquo vt vinuz vetus ⁊ illi sunt bone cōmixtionis. Alij sunt quorum non est bona cōmixtio partium subtilium cum grossis: sed videt separatio partium subtilium a grossioribus sicut in vino nouo q̄ mustuz dicitur manifestū est videre. ¶In vina autem est modus cōmixtionis partium subtilium cum grossis medius inter hos tam dictos duos modos: ita q̄ non sit in ea mixtio suarum partium firma ⁊ bona vt in vino veteri. nec etiam q̄ eius ptes. s. subtiles cum grossis sint omnino impermixte vt in musto: imo est quedam subtilis ⁊ occulta permixtio partium subtilium cum grossis dominantibus: tamē partibus peruijs aereis ⁊ subtilibus in vina saltem sani corporis: de qua Auic. in littera principaliter habet veritatem. s. q̄ ipsa quāto plus oculo appropinquat: tanto turbulentia eius augmentat: ⁊ quāto plus elongatur apparet nobis clarior. Cuius ratio ex fundamento habite distinctionis esse potest: quia vina sani de longinquo inspecta dominātibus in illa illis partibus subtilioib⁹ aereis ⁊ peruijs ⁊ stante ista mixtiōe media nō apparēt ptes grosse separate a subtilibus: ⁊ sic tota in toto apparet clara. Sed a principio quia non habet ofino firmā mixtionem partium ⁊ firam: quare apparent etiam tunc adhuc partes grosse a subtilibus aliqualiter separate: non tamen ita vt a sensu distincte percipi pnt. Et per illum modum ipsa apparet magis turbida a propinquo q̄z a longinquo ⁊ grossior etiaz vrpz. Et vt medicus non trufetur si ei alius liquor ab vina presentetur hanc cautelam Auicē. habere debet. s. vt semper magis ⁊ minus a se elongет vinam ⁊ propinquet. Sed re vera est satis difficile semper distinguere principaliter vinas infirmoruz non habentes aliqñ hypostasim penes q̄z etiaz marie distinguimus vinam omnez ab alijs liquoribus. Unde dicit Rasis. 20. Continē. q̄ decipiuntur medici cum syrupo acetosa decoctione palearū ⁊ alijs Et datur consiliū medico iudicanti in his fallacijs q̄ odoret ⁊ secrete gustet intingendo digitum cōmouendo vrinale: ⁊ melius est q̄z q̄ vinum dicat vinam vt isti sicut in forliuio contingebat ⁊ infamiam exinde oportet coram vulgo. De hoc etiam versus finem summe dicetur.

Cum vina ⁊c. ¶Repetit quedaz dicta superius ⁊ causa ibidē fuit assignata. s. canone illo. Et obseruanduz est ne sol quare ibi recurre. sequitur iterum tertius.

Scito etiam ⁊c. ¶Nunc principaliter ponit Auicē. mēbra sup quoz dispositiones vina habet significare: ⁊ dicit hoc

Universidad de Deusto

super disposiciones aliox membrox significat per comparationē z vicinitatē ad ea: z ideo dicebat Ysaac q vrina bona in febribus interpolatis non est multum laudabilis: sed quādo est mala id eis est pessimuz signum: quia significat q tanta malitia est extra venas q nocumentum redundat super totū corpus. ¶ Notandum etiam q super partem gibbosam epatis magis habet significare: quia epar est principalius membruz in generatione vrine cum in eo sit virtus digestiua masse humoris a qua separatur aquositas vrinalis: z quia pars gibbosa est principalior pars epatis z a qua immediate separatur aquositas que postea tendit ad renes: ideo z primo ad vltimū principalius signiat vrina sup gibbositatē epatis q̄z sup aliqd aliud membrum.

dispositiones venarū z eis mediantibus alias demōstrat egritudines. Firmior tñ eius signiatio est illa que de epate existit: z ppie de dispositiōe gibbositatis ipsi⁹. ¶ Amplius[a] signationes que ex vrinis habent ex septem sunt accepte generib⁹:

a ¶ Amplius ꝛc. ¶ Hic ponit cōditiones sumptas ab eis qbus mediātibus vrina signiat. Primo enumerat ea per que vrina signiat. Secūdo declarat ea. ibi (Luz dicimus.) Tertio ponit dubiaz inter quedaz eox que videbant esse eadem

Jacobus

nature intra venas z locuz coctionis extra. Si ergo eius actio in loco coctionis sit defecta: necesse est vt in locis extra coctionē sit defectissima. Cum autez natura in hac coctionis quātitate deficiat non sumus securi q̄n morbus ipsam vincat z infirmus pereat anteq̄z natura feces morbi generatiuas ercoquat. Sedo probat id per Gal. dicens. Unde Gal. Si morbus inquit non fit intra venas z z vrina laudabilis sit significatio eius debilis est ad salutem: z spes longa erit: si illaudabilis eius ad timorē significatio fortissima est z certissima. Tertio auctoritate Hippo. in epidi. dicentis. Vrina laudabilis in colica passione z in neruis z spiritus z pectoris instrumentis non plurimuz nos certificat vt infirmus ad salutem veniat. Sed si in passionibus his mala z illaudabilis sit significatio in timore fortissima est z certissima. Quod sic Hippocras firmauit. Vidi inquit mulierem yleon habentem cuius vrina fuit grossa z cruda vnde mortem ei iudicaui z post diem tertium mortua fuit.

Amplius ꝛc. ¶ In hac parte .7. primo tangit septem que considerantur in vrina. Secundo addit alia duo sm quosdaz. ibi (Sunt vero quidaz.) Tertio declarat quid intelligit per genera coloris substantie claritatis z turbulentie. ibi (Lūq̄z dicimus.) Quarto ostendit qualiter differt turbulentia a substantia z hypostasi z colore. ibi (Inter hoc.) ¶ In pma particula dicit q̄ significationes assumpte ex vrinis penes septem genera rerum attendunk. s. penes genus coloris: z genus substātie: z genus claritatis z turbulentie: z genus hypostasis: z genus quātitatis pauce aut multe: z genus odoris: z genus spume. Auerroys autem. 4. colliget. c. 21. ait. Et res per quas significat vrina sunt trium speciez. Unum est vrine color: aliud est substantia: tertium est contentum. Ysaac veroparticula. 5. libri de vrinis ait tribus modis vrinā diuersificari. s. quātitate qualitate z tpe. Quātitate qdem multa pauca vel mediocri. Qualitate vero quattuor modis. s. odore colore sapore liquore. Tēpore aūt diurno aut nocturno: vel longo aut breui: vel ante digōnem vel post eam. Egidius vero consideranda in iudicijs vrine sic metrificauit. Quale quid aut quid in hoc quātum quotiens vbi quando. Etas natura sexus labor ira dieta. Cura fames motus lauatrū cibus vnctio potus. Debent artifici certa ratione notari. Si cu-

Matheus

cit hoc presupponik vt supra in .phemiali parte huius tractatus de causa efficiēti vrinarū. Dicebatur q̄ vrina recipit duplex esse. s. formale siue essentiale: z hoc in gibbositate epatis. z aliud accidentale: z hoc in renibus per sequestrationez. Et sic rationabiliter dicik q̄ primo significat vrina super epar z vias vrine eo q̄ in eis recipit suum esse: sm igitur impressionē factam in his membris: in vrina significat medico super ipsa z eox dispositiones (Et super dispōnes venarum.) Nicolus exponit venaruz. s. epatis z cōcauitatis eius z non aliarū venaz extra epar. Aliter z melius per venarum intelligamus: vt visum est velle Gal. pmo de crisi. 7. c. Uenas non pulsatiles per ambitum totius dispersas: quia vt infra patebit hypostasis super illaruz venarum dispositiones significat: q̄ ab eis deciditur z ab alijs remotis membris in toto corpore existentibus. Etiā dicimus de sanie cum vrina emissa veniens a longinquis membris totius qd significat super dispositiones illox membrox remotox z differt a sanie solum venīēte a propinquo vt a vsu vrine: quia ipsa est magis permixta cuz vrina: sed illa veniens a vsu vrine dūtaxat est magis separata z non ita cum vrina permixta. Conclusiue igitur habek ex isto textu tñ q̄ firmius sumitur significatio ex vrina super epar z renes q̄z supra aliox membrox dispositiones: z fortasse etiaz q̄z per alias dispositiones siue significationes.

Amplius ꝛc. ¶ Ponit nunc genera a qbus sumunk vrinaz significationes que septem sunt. s. genus colox genus substātie ꝛc̄. Et duo facit. Qm̄ primo facit hoc. Secōdo quedam ipsox declarat in generali distinguēdo etiaz inter ea. Secda ibi (Lūq̄z dicimus.) De prima dicit (Amplius ꝛc̄.) ¶ Notanduz q̄ diuersimode enumerant hec genera: quia quidam reducunt illa solum ad tria. s. colorem substantiaz z contentuz. Et Rasis in. 10. Almansoris tractatu de vrinis in fine libri dicit. In vrina attendunk color substantia z odor: z illud qd in fundo residet: aut q̄ in medio pēdet: aut q̄ in superficie appareat: z idem est quia vltima tria sunt cōtenta: z odorem superaddat. Et quidaz raducunt ad .15. vt Egidius. Quale quid aut qd in hoc quātuz ꝛc̄. Uerū etiam Auicē. quedam de his posuit supra vt vbi quādo ꝛc̄. Sed pro nunc Auic. sequamur qui septez posuit quox sic sumik sufficientia. ¶ Nota tamen q̄ preter dictas considerationes de vrina si bene vis per eam iudicare: opz te considerare cum hoc: omnes res naturales z non naturales z preter naturam. Et ratio: quia alia vrina correspondet naturaliter cholerico: z alia flegmatico: alia seni: z alia iuueni debetur: z alia ieiunanti: z alia cibato: z sic discurrendo in alijs. habeat igitur hec omnia medicus menti.

Lūq̄z dicimus ꝛc. ¶ Prosequitur declarando qd̄ intellerit. Et duo facit. Primo declarat quedā genera ipsox. Secundo distinguit inter ea. ibi (Inter hoc autez genus.) Prima potest in tres diuidi sm q̄ eria declarat. Ut quid intelligatur per genus coloris genus substantie genus claritatis z turbulentie. Totum qd̄ dixit de primis duabus partibus est: clarum patet qd̄ dixit de genere claritatis z turbulentie cum dixit: q̄ penetratio visus in ea fit facilis non colligas q̄ visus fiat extra mitenz per ꝑnās hīe oandē signationē. ibi (Inter hoc aūt genus.) ¶ Juxta quā ptez notāduz q̄ distinctio istox generū pōt hēri per hūc moduz: q: vrina aut cōsideraf rōne sui aut rōne alterius. si primo mō hoc est triplr. aut rōne substātie: z sic est. 1. genus. vel rōne quātitatis: z. sic est. 5. genus. aut ratiōe qualitatis: z hoc est duplr: q: aut rōne qualitatis odorabilis: z sic est 6. genus. aut rōne qualitatis visibilis: z hoc est duplr. aut rōne qualitatis impropie: z sic est. 3. genus sumptū a claritate z turbulentia. aut rōne qualitatis visibilis: z sic est primum genus sumptū a colore. si aūt vīa cōsideref rōne alterius. s. rōne cōtenti in superficie: z sic est. 7. genus a spuma: vl cōtenti in pfundo: z sic est 8. genus ab hypostasi: z q: non sunt plura in vrine: iō sunt tñ. 8.

genere colorīs z genere substātie z genere claritatis z turbulentie z genere hypostasis z genere quātitatis in paucitate z multitudine z genere odoris z genē spume. Sunt ẋo qdaz q̄ inter hec gña ponūt gen⁹ tact⁹ z gen⁹ saporis: ſz nos ꝓicim⁹.

¶ Contra: quia magistri salernitani addunt genus sumptuz a circulo. Dicendum q̄ signa sumpta a circulo: aut reducunk ad significationem sumptā a spuma: vel reducunk ad significationē sumptā a substātia: vt infra patebit.

De partibus.

pit vrine iudex consultus haberi. Quattuor ex primis cuz precipue dominenk. Debet iudici potior sententia sumi. Et per quale intelligit colorem: z per quid in hoc contentum: z per quātum magnitudinem aut paruitatem.

¶ Sunt vero ꝛc̄.) ¶ In scda dicit q̄ qdam addiderunt septē dictis generibus genus tactus z genus saporis. Sed nos ꝓicimus ingt ꝑn. i. reijcimus z relinquimus. Hec duo genera velut inhoneſta medico. Feduz nāq̄z est z indecens foridare manus vrina fetenti qbus palpare solemus honestas egrotū partes. Et vilius ac fedius est os imponere z lingua gustare: nec caret periculo in infectis epydimia vel lepra. ¶ Attende ꝓio q̄ ſz cōsiderare vrinā palpādo eā siue medio nec sit honestum medico neq̄z multū vtile: pōt tñ medicus trahere iudicium de caliditate interioruz vel frigiditate palpando vrinā per mediū vasis statim post emissionē. Et non solū tactu medici sed ēt tactu infirmi cognoscik ex vrina dispō corporis. Nam cū tactus virge sentit ex vrina que p eam transit ardorē z dolorez compunctione significantur humores calidi vel sanies ad vias vrine declinare. ¶ Attende scdo q̄ si medicus pro aliquo magno Principe vel persona insigni gustare vellet vrinā posset ex hoc de dispōne corpis quodāmō iudicare: q: si sentik insipida in gustu significat ꝓuationē digōnis vt in diabete: z si fuerit magne amaritudinis: significat abundātiam cholere: si mediocris salsuginis significat membra naturalia sana esse: talis. n. dz esse sapor naturalis vrine.

¶ Lūq̄z ꝛc̄.) ¶ In tertia dicit primo q̄ per genus coloris intelligimus albedinem vel nigredinem vel colores medios visu perceptibiles in vrina. Secundo dicit q̄ per genus substantie intelligimus dispositionem vrine sm subtilitatem grossitiem z mediocritatem inter eas. Et hec dispositio ſz substantia dicatur est tamen de quarta specie qualitatis vel de genere situs: cui proprium est prorime substantie assistere. Juxta illud auctoris sex principiorum capitulo de situ. Magis autem proprium videtur positionis esse substantie proximi assistere. Positio enim nihil aliud est q̄z naturalis ipsius substantie ordinatio. Et propter hanc proximitatē vocatur vrine substantia dispositio eius in subtilitate z grossitie. Tertio dicit q̄ genus claritatis z turbulētie est dispositio vrine qua penetratio visus est facilis in ea vel non. Facilis quidem si clara fuerit: non facilis aūt

De gradi.

do: z hoc fit de opinione sua. Nam ipse tertia sexti naturaliuz per longum processum declarat oppositum. Sed per hoc voluit ꝑuere qd̄ facilius videank contenta in vrina: vel etiam qd̄ facilius obiecta extra vrinam per ipsum corpus vrine videantur. Nam cum faciliter comprehendit contenta in vrina est: ac si faciliter visus penetraret in vrinam.

Inter hoc autem genus ſ.s. claritatis z turbulētie. Hūc ipse ponit z vltimo differentiam inter quedam genera: z sm hoc potest pars diuidi in tres. Quoniā pmo ipse distinguit inter claritatez z turbulentiā ex vna parte z inter substantiā: puta subtilitatez z grossitiem. Secundo inter substantiam z hypostasim. Tertio inter substantiaz z colorem. Scda ibi (Inter eaz vero z hypostasim.) Tertia ibi (Inter ipsam z colorem.) Prima etiā in duas. Primo facit qd̄ dictum est. Secūdo manifestat causas turbulentie: z ex hoc oppositio pōt colligi causa claritatis. ibi (Turbulentie autem.) qd̄ dixit de prima parte patet: de secunda parte dicit ꝛc̄. ¶ Pro intellectu huius partis nota qd̄ dicit Auicē. adducit duas causas concurrentes ad turbulentiam mixti. Una est presentia partium habentium colores fuscos z opacos cum peruijs: quoniaz vbi in mixto essent partes tñ peruie z clare sine presentia partium obfuscaruz vel nigrarum non posset esse turbulētia etiā quocūq̄z modo permisceren. Secūda causa est modus mixtionis partium talium adinuicem. Nam in mixto partes sub certa mixtione existentes reddunt ipsum clarum que aliter cōmixte efficient ipsuz turbidum vel nō sic clarum: vt patet de vitro liquefacto z non liquefacto z in multis alijs tetigit primā causam cum dixit. Turbulentie causa est permixtio partium colores habentium extraneos ꝛc̄. ¶ Secundaz tetigit cum dixit: qui ab aspiciente non sunt pcepti z prohibent peruietatez. i. sunt tali mixtione taliter partes obscure permixte cuz peruijs qd̄ prohibent peruietatez totius: z id est exempli gratia: quoniā ab aspiciente non per se. i. seorsum percipiunk neq̄z percipi possunt separate a peruijs: quoniaz si per se z seorsum possent a peruijs sensu percipi fortassis non prohiberent vt si ille partes opace ad fundum tenderent in vrinali remanentib⁹ partibus peruijs dominantib⁹ separatis maria pars vrine remaneret clara vt pz. Et hoc intendebat cum dixit: qui ab aspiciente non sunt pcepti. s. illi colores fusci non sunt percepti distincte ab aspiciente: sed sunt permixti tali mixtione vt prohibeant peruietatem ipsius vrine z declarans dixit: z non per se percipiuntur. i. seorsum z separate ad modum supra expositum. Et nota bene istam declarationem quia ab alijs non declaratur aliquo modo textus z est difficilis. Cōsequenter ponit istam differentiā inter substantiā z hypostasim dixit ꝛc̄. quoniā visus plerūq̄z cognoscit hypostasim. s. separatam a substantia. Nam substātia est ipsa aquositas z subtilis z grossa z hypostasis est quid separatuz. ¶ Et vltimo dixit inter colorem z substantiaz est etia differentia quoniā color per totā humoris substantiā procedit cum maiori permixtione. i. maiori vniformitate nō sicut substantia est vt multuz vniformis: qm̄ aliqua pars est grossior z aquea vt patet. Et sic est finis huius primi capituli cum laude Dei omnipotentie.

a ℂ Cũq̃z dicimus ꝛc. ℂ In parte ista declarat ista genera per que vrina significat ꝛ est planum quod dicit.
b ℂ Inter hꝫ aũt ꝛc. ℂ In pte ista ponit dñaz iter q̃dã istoꝝ generũ q̃ videbant eẽ eadẽ: ꝛ p ꝑs hic eãdez rõnẽ ponẽdo dñaz iter gen⁹ claritatis ꝛ turbulentie ꝛ gen⁹ substãtie: q̃ potuissẽt aliqs dubitare: vtrũ aliqd possit eẽ grossum in sba ꝛ clar: ꝛ vtrũ aliqd possit eẽ subtile in sba ꝛ turbiduz. Et dicat q̃ sic: exquo relinquit q̃ non est ideꝫ clarus ꝛ subtile ꝛ turbidũ ꝛ grossum. Et põt dividi in tres. Quia primo cõparat gen⁹ claritatis ꝛ turbulentie ad genus substãtie. Et secũdo ponit causas turbulentie. Et tertio cõparat ad genus hypostasis ponẽdo dñam inter gen⁹ claritatis ꝛ turbulentie ex vna parte ꝛ hypostasis ex alia. ℂ Iurta primã partẽ est notandum q̃ est differẽtia inter vinã grossam ꝛ spissam sive turbidam. grossa nãq̃z dicitur rõne sue substantie in se. s. illa que habet partes bene permixtas adinuicez sicut dicim⁹ q̃ vna aqua est magis grossa q̃z alia ꝛ maioris ponderis ꝛ dato q̃ sit eque clara ꝛ perspicua: sed spissa dicit vel turbida in relatione ad ptes paruas male cõmixtas: sicut cũ dr aqua turbida illa que hꝫ admixtionẽ partium terrearũ male cõmixtarũ ꝓpter qđ cõtingit q̃ ex defectu

ℂ Cũq̃z[a] dicimus genus coloris intelligimus illud quod visus in ea sentit ex coloribus: scilicet albedinem aut nigredinem: aut que inter eas existunt. Et cuz substantie genus dicimus intelligimus dispositionem ipsius in grossitudine aut tenuitate. Et cum dicimus genus claritatis ꝛ turbulentie intelligimus q̃ penetratio visus in ea ẽ facilis aut nó est. ℂ Inter hoc[b] autem genus ꝛ genus substantie existit differentia: quoniam plerũq̃z est substãtia grossa ꝛ clara sicut albumẽ oui ꝛ gluten piscium liquatum ꝛ vitrũ liquatum ꝛ oleũ ꝛ plerũq̃z est res subtilis substãtie turbida sicut aqua turbida que est magis tenuis q̃z albumen oui. Turbulentie autem causa est permixtio partium colores habentiuz extrànеos fuscos: aut

Jacobus

si fuerit turbida. Est ergo claritas vine velut pervietas vel transparentia ipsius. Et turbulentia est sicut opacitas vel obscuritas eius. Et loquitur hic princeps more veterum ante tempora Aristotelis opinantium visum fieri extra mittendo dum dicit q̃ penetratio visus in ea facilis est. Non enim penetrat in vinã visus: sed radij visuales vine clare facile penetrant ab omnibus eius partibus tam exterioribus q̃z interioribus ad oculum: propterea q̃ omnes sunt perfuse ꝛ actuate lumine ratione transparentie vine: non sic autem a paribus medijs vine turbide penetrant radij ad visum: quia non sunt actuate lumine propter suam opacitatem. Sed quare non declarat hic quattuor alia genera sicut declaravit tria prima ex eis. Dic q̃ inferius satis declarabit: ꝛ aliqua eorum quodammodo sunt ex se notoria.
ℂ Inter hoc ꝛc.) ℂ In quarta parti. dicit primo q̃ hoc genus claritatis ꝛ turbulentie differt a genere substantie subtilis ꝛ grosse. Quia si non differrent viderentur idem esse clarum ꝛ subtile turbidum ꝛ grossuz. Sed non est ita q̃ frequenter eadem substantia est grossa ꝛ clara sicut album oui cruduz ꝛ gluten piscium liquefactum ꝛ oleum. Et eadem substantia sepe est subtilis ꝛ turbulenta sicut aqua turbida que subtilior est albumine oui: ꝛ similiter vinum: ꝛ ficcera turbida: ꝛ aer turbidus. Secũdo dicit q̃ causa turbulentie vine est permixtio quarundam partium cum substantia eius habentiuz colores extraneos fuscos vel infectos aliis coloribus non perceptis visu: sed prohibentibus vine perviletatem: ꝛ non per se percipiuntur isti colores vel he partes fusce: q̃ nõ penetrantur neq̃z actuantur lumine propter suam opacitatem. Et similis est causa turbulentie in aliis turbulentis vt aqua ꝛ vino. Tertio dicit q̃ turbulentia differt ab hypostasi: q̃ visus vt in pluribus cognoscit hypostasim: ipsa namq̃z est sensibiliter ꝛ manifeste distincta ab vine substantia: sed partes que vinam turbant nõ percipiuntur visu veluti discrete sensibiliter a substantia vine: immo latent visum sua tenebrositate ꝛ illuminationis carentia. Quarto dicit q̃ turbulentia differt a colore: q̃ color per totam vine substantiã est magis diffusus ꝛ ei plus immiscetur. Turbulentia vero residet in quibusdam partibus fuscis non in tota vina qbus transeuntibus ad fundũ vasis vina claresci. ℂ Attende q̃ vina ab Jsaac sic describitur parte prima libri de vinis. Urina est colamentum sanguinis ꝛ similiter ceterorum humorum de nature quidem actionibus natum. Et a Theophilo sic. Urina est colamentum sanguinis. Et ab Egidio sic. Sanguinis est vina serum subtile liquamen humorum: quos conficit ars regitiua secundi. Et princeps operis dum fit cribratio rerum. Dum fit ab impuris pure discretio partis. Et dicitur vina ab vro q̃ est mordax ꝛ vstiua: vel ab vrich grece quod est demonstrare latine: quia demonstrat dispositiones corporis: vel dicit vina quasi in renibus vna facta. Iurta illud Egidij libro ipsius de vinis. Dicitur vina q̃n fit renibus vna. Aut ab vuch grece quod demonstratio ferk. Aut q̃ qđ tangit mordet deficcat ꝛ vrit. Et se hz vina ad sanguinem sicut serum ad lac. Iurta illud Egidij libro prealk. Ut de lacte seruz se limpidus eliquat humor. Sic liquor vine de massa sanguinis exit. Ut clarius eluceſcant cõditiones obseruande ad verificationez iudiciorum de vinis describantur sub tali figura.

Mattheus

ℂ De coloribus vinarum. Capꝫm.2.

X coloribus ꝛc.

e

ℂ In superioribus. d. Auicẽ. posuit canonem ꝛ cõditiones quasdaz observandas si medicus bene voluerit iudicare ex vinis ꝛ posuit genera significationũ ipsaꝝ vinaꝝ: nunc exequit de omnib⁹ istis generib⁹ specialr de quolibet pertractãdo. Et dividit in duas. Quia primo facit hoc. Secundo determinat de vinis etatum cõplexionũ ꝛ differẽtia vinaruz aliozaãlium ab vina homis. Secunda ibi (Jnfantium vine.) Prima in duas. Quia primo facit qđ dictum est. Secũdo tractat de vina hominis sana optima. Scda ibi (Et hec est mediocris.) Prima in septez ſm q̃ septem genera consideranum iudicando de vinis põt. partes patent per capla sequentia. ℂ Pro remotione difficultatis notãdum q̃ multi auctores incipiunt prius determinare de substantia vine q̃z de coloribus eius: vt Theophilus ꝛ quidaz alij. Et rõ ipsorũ est duplex. Una quã ſm eos per substantiam vine certio: sumit significatio q̃z ex colore eius: ergo prius determinauit de eius substantia q̃z de colore: verũ ista

calidi nãlis partes aquee stant sursum ꝛ terree deorsum: ꝛ similr contingit aliquando in vina cum ipsa fit aquositas quedam quia cum ipsa miscent partes parue humorum male cõmixte: ꝛ ideo fit turbida ꝛc.

c ℂ De significationibus coloris vine. Lapꝫm.2.

e

X coloribus ꝛc.

ℂ Postq̃z Auicẽ. determinauit de quibusdaz principijs necessarijs. s. de conditionibus sumptis ex parte eius qđ signat vina ꝛ super qđ significat ꝛ mediante quo significat: hic exequit de ꝓditionib⁹ sumptis ab exeunte qđ est via. Et primo facit qđ dictũ ẽ. Scdo ꝓpter certiorem declarationẽ de significationib⁹ vine docet distinguẽ inter vinam hominum ꝛ aliozaãlium ꝛ oiuz aliozliquoꝝ. ibi (Plerũq̃z ꝓfert medico.) Prima in duas. Primo docet signare sp vinam rõne oiuz eoꝝ que in vina cõspiciunt. Scdo ostendit diuersitatẽ vinaꝝ rõne rerum naturalium ꝛ eis annexarũ. ibi (Jnsentiuz vine.) Prima in duas. Quia prio determinat de significationib⁹ vine. Secundo quia ipsaꝝ vinaruz quedam est nãlis ꝛ quedã non: gratia huius docet distinguere inter naturalem ꝛ non naturalem vinam. ibi (Hec est mediocris substantie ꝛc.) Prima in tot partes

ℂ De significationibus coloꝝ vine. Lapꝫm.2.

e

X coloribus ꝛc.

ℂ In hoc capto primo agit de coloribus vine citrinis. Scdo de rubeis. ibi (Post istos.) Tertio de viridib⁹. ibi (Post vo.) Quarto de nigris. ibi (Gradui vo colozis.) Quinto de albis. ibi (Urina aũt.) Sexto de cãis quare quãdoq̃z vina est alba in complexione calida cholerica: ꝛ q̃nq̃z rubea in cõplexione

De partibus.

ℂ Sit prima que colligitur.
Non permaneat longo tempore.
Non sit ex nocte reservata.
Non sit illius qui aquam non bibit ꝛ cibum non comedit.
Non sit illius qui in cibo rem tingentem ceperit.
Non sit illius qui exteriora sui re tingente infecerit.
Neq̃z illius qui assumpserit rem purgantẽ cholerã aut flegma.
Neq̃z se exercuerit motibus aut operationibus aut dispositionibus extra naturam.
Non permanserit plus vna hora anteq̃z inspiciatur.
Consideratiões obseruãde in vina. Tota integre colligenda est in vinali magno.
Non inspiciatur statim post emissionem: sed cum resederit.
Non tangatur a frigore sole aut vento.
Non colligatur in vase vbi alia fuerit nisi eo prius abluto.
Colligatur in vase peruio nitido vitreo vel crystallino.
Aspiciatur in lumine sic q̃ super eam non cadat radius solis.
Parum significat in pueris ꝛ infantibus.
Proximior visa spissior apparet distantior clarior.
Primo significat super dispõnibus epatis venaꝝ ꝛ viarũ vine.

ℂ Consideranda in vina.

Color.
Substantia.
Claritas turbulentia.
Hypostasis.
Quantitas.
Odor.
Spuma.

ℂ Et qa tot seruanda sunt in iudicijs vine quorum vix vnũ hodie observatur cõsulo practicis vt neq̃z de vinis leuiter iudicent neq̃z ex his solis vnq̃z egro cõsulant. Sed de signis alijs diligẽter ingrant: memores semp huius aphorismi Damasceni. Gloriosoꝝ supbiã ꝛ ad vinale multiloquiũ si sapias ꝓcũas. Nec te egrũ interrogare per oia pudeat. Urina. n. fallax est nisi cũ morb⁹ intra venas existit. Et illi⁹ eiusdẽ. Nulla egritudo est que nõ hz opus iterrogare infirmũ.

ℂ De significationibus coloꝝ vine. Lapꝫm.2.

e

X coloribus ꝛc.

ℂ In hoc capto primo agit de coloribus vine citrinis. Scdo de rubeis. ibi (Post istos.) Tertio de viridib⁹. ibi (Post vo.) Quarto de nigris. ibi (Gradui vo colozis.) Quinto de albis. ibi (Urina aũt.) Sexto de cãis quare quãdoq̃z vina est alba in complexione calida cholerica: ꝛ q̃nq̃z rubea in cõplexione

De gradi.

ratio est leuis: quia per idem prius deberent determinare de hypostasi ex quo ex ea certissima sumit significatio: deinde a substantia: tertio a colore sumitur significatio q̃ tñ nullus eoꝝ fecit. Alia ratio eoꝝ potuit esse ꝛ probabilior qa substantia vine est illud qđ effundit: ꝛ illud ſm Theophilum primo inspicit ꝛ in inspectione considerat: ꝛ sic substantia vine est prior: color autez subsequens. Et nota q̃ hz in naturalibus coꝝ dispositionib⁹ ꝛ sanis substantia vine ꝛ color simul producunt ꝛ simul intenduntr: tamen via nature substantia semper est prior ꝛ precedit ꝛ fere est causa coloris ꝛ dixi notanter in naturalib⁹: qa in corporibus infirmoꝝ aliquãdo intendit color substantia vine existente indigesta: vt pz. Et ꝓpter has ꝛ similes rõnes isti primo determinauerũt de substantia hz Auicẽ. hic: ꝛ in cant. cancroꝝ. c. de significatione sumpta ab his que in epate generantur. ꝛ Aver. 4. colliget. ꝛ Rasis ꝛ Almansor. ꝛ Egidius qui versibus incipiunt primo tractare de vine coloribus: quia color prius comprehendit a medico quia est sensibile ꝓprium: substantia autem per se non percipit sed per accidens ꝛ vt sensibile cõmune: ꝛ etiaz quia differẽtie coloris facilius comprehẽdunt q̃z

Partes diuiditur per quot genera docet significare ab vrina. naz significationes sumpte ab vrina sumũtur a.7.generibus supra enumeratis quorum sufficientia prius patuit. Primo ergo docet significare per colorem. Secundo per substantiam z claritatem z turbulẽtiam simul. ibi(Substãtia vine aut est tenuis.) Tertio per odorem. ibi(Dixerunt quidã.) Quarto per spumã. ibi(Spuma accidit.) Quinto per hypostasim. ibi(In pumis dicemus.) Sexto per eius quantitatem. ibi(Vine que pauce.) In prima in qua docet significare per colorez vrine duo facit. nam colorum quidaz sunt simplices z quidaz cõpositi. ideo duo facit. Quia primo determinat de significationibus simplicib⁹. Scõo a cõpositis. ibi (Amplius colorũ vrine quidã sunt augmentati.) Prima in duas: qz color simplicium quidaz sunt medij z quidã extremi: ideo primo deter. de significationibus vrine sumptis a coloribus medijs sicut est rubeũ z citrinũ zc. Scõo ab extremis sicut est color albus z niger. ibi(Graduũ autem coloris nigri.) Prima in duas. Quia primo determinat de coloribus sumptis a colore citrino z rubeo. Scõo de significationibus sumptis a colore viridi. ibi(Post vero sunt gradus citrinitatis.) Prima in duas. Quia primo docet significare per colorem citrinum z rubeum absolute in generali. Secundo facit hoc vt comparantur determinatis accidentibus z determinatis dispositionibus. ibi (Et color quidem vrine.) Prima in duas. Quia primo docet significare per vnumquẽqz istorum colorum per se. Secundo facit cõparando eos adinuicem penes dominiũ humoris quem significant. ibi (Et in oibus in quibus est color.) Prima in duas. Quia primo docet significare per colorẽ citrinum. Scõo per rubeũ. ibi(Oẽs qui sunt zc.) ¶ Iurta primaz partẽ notandũ qz ista nomina colorz vrine sunt imposita ad similitudinem colorum rerum exteriorum: z ideo contingit qz auctores medicine in eis diuersificantur: ita qz vnus iudicat eundem colorem aliter qz alius sm qz magis videt ei qz assimilletur illi colori rei exteriorꝭ: tñ generaliter hoc est verum: qz ille melius iudicat de istis coloribus qui verius z melius eos assimilat coloribus rerũ exteriorum. omnes ergo iste differentie colorum vrine sumuntur ad similitudinem colorz a quibus nominantur: ita qz color palearis dicitur in vrina ad similitudinẽ coloris palee: qz est quasi albus habens parũ tincture. z citrinus vero similatur colori citri z habet aliquãtulũ plus de tinctura qz palearis. flauus qui habet adhuc plus de tinctura qz citrinus z dicitur color castagnaceus z est color medius inter citrinum z ruffum. ruffus vero similatur colori auri z habet plus de tinctura qz flauus. citrangularis vero similatur colori citranguli qui est fructus quidam. color autem igneus similatur tincture croci quando aqua tingit

milatur capillis zafarani: z iste quidem est quem vocant rubeum clarũ. ¶ Oẽs autem qui sunt post citrinum caliditatem

significant: sed tamen sm suos diuersificantur gradus. Et est quidem cum accidit propter vehementiã motus: z ppter

er croco z habet plus de tinctura qz citrãgularis. vltimo autem ponitur croceus qui assimilatur capillis zafarani z iste plus habet de colore qz aliquis. z videte iste croceus differt ab igneo: quia dicitur igneus color qui assimilat colori croci qui est distemperatus in aqua: croceus vero dicitur qui habet plus de rubedine sicut est ipsa substantia croci: z ideo dicitur qz est iste color quem medici vocant rubeum clarum. ¶ Secundo notandũ qz color citrinus potest dupliciter accipi. Uno mõ large z hoc modo extendit se ad oẽs istos gradus nominatos z sic intelligit cũ dicit er coloribꝰ vrine est gradus citrinitatis. Alio modo specialiter z stricte: z hoc modo accipitur pro vno gradu citrinitatis cũ dicit: deinde citrinus: sed vocauit oẽs istos gradus citrinitatis vt ostendat qz omnes habent vnam significationem cõmunem. differunt autem solum sm magis z minus.

¶ Tertio notãdũ qz diceret aliquis ipse vltimo ponit colorẽ croceũ qui assimilat color zafarani: z dicit postea qz vocat rubeus clarus: ergo dz numerari iter gradus rubedinis z nõ citrinitatis: qz regula est: qz qñ aliqua noia veniunt ad compositionez alterius tunc illud qõ preponit dominatur in illo vt apparet in capto de apostematibus. cũ ergo vocetur iste color rubeus clarus: ergo dominat rubedo in ea: ergo zc. Dicendũ qz iste vltimus gradus citrinitatis qui vocatur rubeus clarus aliquid attinet rubeo z aliquid citrino: sed qz est cõmunicãs cuz coloribus citrinis predictis: ideo potius numerat ipsum inter citrinos qz inter rubeos vt sufficienter eorum traderet cognitionem.

a ¶ Omnes zc. ¶ In ista parte docet significare p istos modos colorz. ¶ Notandum qz ex modo loquendi insinuat qz omnes colores qui precedunt citrinũ significant frigiditatem excedentem: z omnes qui sunt post citrinum significãt distemperamentum in caliditate: z ipse color citrinus qui est medius inter eos significat temperamentum.

¶ Sed tu dices: non vt qz oẽs qui sunt post citrinum significent caliditatez: qz ille color non significat caliditatem qui est naturalis ipsi vrine: sed aliquis color qui est post citrinum est hmõi: ergo zc ꝛda. pz: qz vrina naturalis est temperata. nam omne nãle est temperatum vt dz primo de accidenti z morbo pmo ca. ꝛdi. apparet per Gal. pmo de crisi ca. 12. vbi dicit qz nãlis color vrine est medius inter rubeum clarũ z citrinum tinctum: sed hic post citrinum vt pz: ergo zc. Dicendum qz omnis color q est in vrina ante citrinũ significat excessum frigiditatis z post citrinum significat excessum caliditatis z ipse citrinus temperamentũ. nam omnes colores qui sunt post citrinum aut causant ex multiplicatione cholere rubee in quãto: aut pp intensionem eius in quali: z cum cholera qũocũqz

complexione frigida flegmatica. ibi(Scito autem qz possibile est.) Septimo de colore vrine post comestionem z in vigilijs. ibi(Amplius vrina.) Octauo de cõparatione rubedinis vrine ad albedinem in acutis. z de quibusdam iudicijs specialibus vrine rubee. ibi(Tinctura rubea.) Nono de coloribus vrine compositis. ibi(Amplius colorum.) ¶ Prima pars est presens tertius in quo prio agit de gradibus citrinitatis vrine. Secundo de significatione colorum qui sunt post citrinum. ibi(Omnes autem.) Tertio de causis illorum colorum. ibi Et est quidem.) ¶ In prima particala numerat septez gradus citrinitatis seu citrini colorꝭ large accepti sm qz cõprehendit colores nunc nominandos. Primus gradus citrinitatis magis accedens ad album est sicut palearis videlicet color similis palee tritici vel straminibus siliginis siccis vel aque decoctionis palee. Secundus est color citrinus proprie dictus: scilicet similis citro seu pomo citri maturo a quo nomẽ trahit. Tertius est flauus. i. subruffus scilicet mixtus ex albo z rubeo declinans ad ruffuz z ei proximus z est similis auro terso polito regionis celtice. Quartus est ruffus similis auro purissimo polito. Quintus est citrangularis: sic appellatus a similitudine cum citrangulo qõ est pomum arengie. Sextus est igneus similis tincture croci. s. aque infecte croco plurio in ipsa contrito: z iste color est vehementer citrinus. Septimus est croceus similis existens capillis croci: z vocari solet rubeus clarus.

¶ Omnes autem zc.) ¶ In secunda dicit qz omnes colores post citrinuz mo-

Jacobus

Matthęus

Be partibus.

Be gradi.

duntur qz differentie substãtie. Igitur tanqz a facilioribus primo tractat Auicẽ. de coloribus z determinatio in presenti cap. de coloribus vrinarum Auic. duo facit qz enumerat z determinat de simplicibus coloribus. Secũdo de oppositione. ibi(Amplius colores vrine sunt quidem compositi. Et nota qz dicunt simplices qz sm sensum comprehenduntur singulares z vniti licet aliqui sint ex extremis coloribus compositi aliqui sunt ipsimet extremi. Et per oppositum dicunt cõpositi qz ad sensum apparẽt diuersi sicut vrina similis loture carnis cuius color cõponitur ex albo z rubeo z fit color puluerulentus. Prima in quinqz sm quinqz genera colorũ de consideratione in presenti facit. z probat de tribus medijs. Scõo de extremis. Scõa ibi(Graduũ autẽ coloris nigri.) Prima in tres scõs qz tres sunt medij. s. citrinus rubeus z viridis. Primo ergo de citrino determinat. Secũdo de rubeo. Tertio de viridi. Et determinando de citrino. prio enumerat gradus citrinitatis ppijs nominibꝰ. secũdo ponit significationẽ eorũ partes patebunt. Et nota qz iz albus color sm Isaac Rabm z Theophilũ sit primus in suis tractatibus vrinarũ. tñ hic Auic. primo determinat de citrino qz in corpore natura lr se habente vrine disponunt sm aliquam spem coloris citrini z sic consequẽter determinat de viridi z rubeo coloribus qz in corporibus lapsis post citrinum colorẽ magis apparebit rubeus z deinde viridis qz colores extremi vt albus niger: quare zc. Ultimo de his coloribus extremis determinat. Pro intellectu partis notãdũ qz color in vrina triplr fit qz quidã sequit cõmixtionẽ quidã digestionem z quidã simplicẽ alterationẽ. per digestionẽ fit color in vrina qz in epate capit transmutationẽ z colorem dum simul cum humoribus digeritur: iz etiam aliquid cholere per digestionẽ misceatur in epate. Sed per cõmixtionem dicitur ille qui debet vine ratione alicuius partis humoris potentis tingere eã postqz digesta z sequestrata est ĩ epate vt si in potus vitidibus est aliqua pars humoris que mixta cum vrina ipsam tingeret. Ultimo per simplicem alterationez qz vt supra declaratum est de mente Auicen. esse vrinam non diu esse reseruandam. s. in vesica vel etiam in vrinali z per longum tempus qz tingeretur. Et pro hoc etiam est sententia Auicen. secunda quarti de signis sumptis ex tenuitate vine ad finez capituli. Ulterius nota qz color citrinus capitur multis modis. Primo pro quocũqz tendente ad glaucum siue magis participet vel tendat ad albedinem siue ad citrinum. Et sic palearem dicimus esse citrinum licet albus in eo

predominetur. Alio modo capitur magis proprie seu stricte pro omni vertente ad citrinum magis siue hoc fiat qz cum hoc tendat ad albedinem vel rubedinez. Tertio sumitur pro colore simili citri bene maturi z istius coloris est vrina sani. z ista distinctio valet multum ad propositum qz Aui. in diuersis locis vtitur omnibus istis exceptionibus: qz quando dicit gradus citrinitatis esse plures capit colorem citrinum large vt extendat se ad omnes hic in littera enumeratos. scilicet palearem ruffum z igneum z quando dicit. deinde citrinus capit proprie vt patet. Et nota qz in primis tribus coloribus citrinis cum citrino cõmiscetur albedo z cum alijs quattuor rubedo z sm gradus citrinitatis cum albedine vel rubedine attribuuntur eis nomina sm similitudines. Et primus dicitur palearis ad similitudinez coloris palee frumenti z vt specificat Nicolus in agro existenter nondum mature cuius quidem color est participans albedine quadam z viredine. Per citrinum intelligamus colorem similem citro bene maturo z ille est secundus. tertius est flauus similis capillis iuuenis madefactis vel castaneis non bene maturis z hi tres tenãunt ad glaucedinem cum albedine sed sequentes miscentur rubeo. Ruffus est similis auro non perfecte sm Theophiluz ducto de minera vt est auruz renense. Citrangularis est color magis declinans ad rubedinem qz ruffus vt color pomi citri vel aranci non simpliciter in vltimo fine maturationis existentis. Igneus est similis colori aque in qua dissoluitur crocus. Ultimus color. s. croceus assimilatur croco puro. i. pill. zafarani z dicitur rubeus clarus. Et nota qz aliqui medici soluz graduant quattuor colores citrinitatis. s. subcitrinum qui potest sub se tenere flauum z citrinum z est citrangularis z subruffum id est igneum z rubeum clarum. Et nota de mente Auicen. qz ex his gradibus citrinitatis diuersa sumitur significatio: qz dicit Auic. qz omnes qui sunt post citrinum significant caliditatem z sic citrinus z pallearis non significant caliditatẽ imo cõmuniter colligitur qõ pallearis significat frigiditatem z citrinus tẽperamentũ. Sed contra hoc videt textus. B. primo de crisi cap. 13. vbi videtur dicere colorem optimum esse citrinum cõmixtum cũ rubedine z esse ipsius optime sani corporis z ꝟ talis significat caliditatem igitur zc. dicitur qõ. B. voluit qz vrina optima z sani corporis que etiã citrina est vt supra dicebatur qz sit magis declinans ad rubedinem qz ad palleare: imo est econtra. Sed voluit colorem illius vrine esse medium inter palleaꝛẽ z rubedinem aliter inter

multiplicet in corpore significet excessiuz caliditatis: ideo ꝛc. sed color albus aut fit ex multiplicatione flegmatis: aut ex pmixtiõe cholere ꝛ san. ꝛ sic significat frigiditatẽ: sed color citrinus est nãlis ꝛ equalis vt pz p Bal. expresse in. 2. pronost. cõmẽ. 26. ꝛ. 30. ¶ Sed nota q̃ q̃q̃ color naturalis vine ꝛ beat esse citrinus similis colori citri qñ est bene maturum tñ hz latitudinem ꝛ intensionẽ: eo q̃ color naturalis vine causat ex permixtione seri san. cum cholera rubea admixtis cum vina: ꝛ q̃ talis color tendit ad intensionem citrinitatis: ideo voluit dicere Bal. in primo de crisi. c. 12. q̃ est citrinus intensus nãlis color vine: sz Auic. loquitur hic large vt habz in se latitudinẽ intensionis ꝛ remissionis. ¶ Alterius notãdũ q̃ per hoc qõ dicit (sed tñ fm suos) innuit diuersitatẽ in coloribus qui sunt preter citrinũ: q̃ dato q̃ oẽs significẽt caliditatẽ tñ hoc est diuersimode: q̃ quãto magis accedũt in colore versus tincturam tanto significãt maiorẽ caliditatẽ preter vltimũ. nam preter citrinũ flauus significat maiorẽ caliditatẽ: preterea ruffus maiorem: postea croceus qui similatur capillis zafarani qui dicit croceus. vltimo autem igneus ita q̃ igneus significat maiorẽ caliditatez q̃z croceus: cuius ratio est: q̃ igneus significat cholerã rubeam puram abũdare in corpore: color vero croceus significat mixtionez cholere cum san. modo ma. caliditas est in cholera rubea pura q̃z quando ipsa san. admiscet: quare ꝛc. ¶ Ultimo autem Auicen. docet euitare errorem cum dicit (Et est quidẽ.) q̃ contingit cholerã inflãmari ex vehementi motu ꝛ ex vehementi dolore: ꝛ propter famem ꝛ sitim. vt ergo non accipiatur medi-

dolores: ꝛ propter famez: ꝛ propter aque abstinentiam. ¶ Post istos [a] vero gradus predictos existunt gradus rubedinis sicut rubeus roseus ꝛ rubeus obscurus ꝛ rubeus puluerulentus. Et omnes quidẽ sanguinis dominium significant.

Jacobus

culi: vel in ambulantibus per deserta calide regionis. Nam proprium potus officium est prohibere calorem innatum superflue accendi ꝛ supra ꝑpriũ humidum nimis eleuari. Hos colores etiam solent inducere morbi cholerici febres acute nimia statio ad solem balnea vehementer calida stuphe tales fortis ira cibi potus tempora regiones excessiue caliditatis ꝛ similia.

Post istos ꝛc. ¶ In hac parte secunda primo agit de gradibus rubedinis. Secundo de signis eorum ꝛ quorumdam citrinorum colorum. ibi (Et omnes.) Tertio de vina que mingitur vt sanguis. ibi (Est preterea.) Quarto de vinis ictericorum ꝛ famelicorum. ibi (In ictericia vero.) ¶ In prima particula dicit q̃ sunt tres gradus rubedinis vltra rubeum clarum qui croceus dictus est in parte priori. Primus est rubeus roseus similis colori rose rubee: ꝛ est color rubeus mixtus cum aliquantula albedine sicut in rosa. Secundus est rubeus obscurus scilicet sanguini venali similis. Tertius est rubeus puluerulentus scilicet qui superficietenus habere videt quandam nigredinem qualis in ictericis frequenter apparet.

¶ Et omnes ꝛc.) ¶ In secunda dat ser regulas super signis istorum colorum ꝛ quorumdam citrinorum. Prima est: omnes tres gradus rubedinis nunc dicti significant dominiuz sanguinis. Propterea dixit Hyppocras pronosticorum secunda. Vina rubea nimis cum sua hypostasi sibi simili longam egritudinem significat magis superioribus: est tamen fidelis ꝛ certa nuntia sperande salutis: q̃ significat multitudinẽ sanguinis: vt ait Bal. in cõmento qui est humor benignus. Secũda est: omnis vina cuius color est similis zaffrano significat dominium cholere rubee ꝛ talis vina dicitur crocea vel rubea clara. Tertia est: omnis vina cuius color attinet rubeo puluerulento significat dominiuz sanguinis grossi declinantis ad terrestreitatem vel adustionem. Quarta est: vina ignea. s. similis igni vel tincture croci significat calorem intensiorem q̃z rubea puluerulenta: q̃ significat dominium cholere que calidior est sanguine quem significat rubea puluerulenta. Iuxta illud. G. secundo pronosti. cõmento. 30. illius cañ. Cum vina clara ꝛ citrina fuerit ꝛc. Cum autem cholere permixtio cuz potibus est plus q̃z oportet si fuerit qualitas eius fortis videbis colorem igneum. Quinta est: color vine croceus aut igneus communiter fit in ardentibus febribus vt in causonicis ꝛ tertianis continuis: ꝛ si vina talis coloris fuerit subtilis substantie significat dispositionem seu principium maturationis materie morbi ꝛ q̃ iam incepit in ea digestio sicut monstrat eius color: sed nondum apparuit in substantia cum non inspissata fuerit per digestionem sed maneat tenuis. Iuxta illud Bal. 1. de crisi. c. 12. Vina autem que tendit ad ruffedinem tinctam ꝛ rubedinem claram: sed est adhuc subtilis est ex via siue tenuitatis indigesta ꝛ ex via sui coloris digesta: quare est media inter vinam que est indigesta vere: ꝛ inter vinam que est digesta vere. Sexta est: si in febribus nunc dictis vina fuerit in vltimo citrinitatis ꝛ igneitatis significat q̃ calor incessanter augendo processit. Et iste color apparens in statu dictarum febriuz est terminus seu finis maxime citrinitatis: ita q̃ croceus veniens post eum declinat a maxima citrinitate versus rubedinem ꝑpterea dicitur rubeus clarus. Et si postea in dicto colore igneo citrino claritas augeatur sic q̃ redire incipiat versus albedinem vel colorez pallearem significat q̃ calor extraneus minorando procedit.

¶ Est preterea ꝛc.) ¶ In. 3. dat quattuor regulas de vina que mingitur vt sanguis.

Matthæus

subcitrinũ ꝛ subrubeum: vt patet bene inspicienti seriem textus ibidem. Nam dixit qõ declinat ad citrinũ tinctũ ꝛ rubeum clarũ. Et illud videt velle etiã Theophilus. Cũ dicit vina est bona ꝛ colore nõ ruffo aut subruffo ꝛ rubeo aliquid participans. Similr hoc voluit. G. 2. pronost. cõmen. 29. Et sic ex dictis habes q̃ in gradibus citrinitatis sit intensio ꝛ remissio: vt patet sed non correspõdenter fm intensionẽ illius gradus citrinitatis sumitur absolute iudicii de intensione maioris coloris q̃ vltimus gradus citrinitatis. s. rubeus clarus minorem significat calorez q̃z alij duo gradus citrinitatis imediate ipsum precedentes. qñ sicut colores rubedinis vt infra declarabitur minorem significant caliditatem q̃z colores citrinitatis super flauũ ꝛ cum color rubeus clarus vt vult. G. primo de crisi. ca. 13. qõ sit medius inter colorẽ sanguinis naturalẽ ꝛ colorẽ cholere naturalẽ. Videt inuere q̃ talis color intensiorez significat caliditatẽ q̃z color rubeus absolute ꝛ remissiorẽ q̃z color pure cholericus. Cuius ratio est q̃ ille fit per admixtionẽ partium sanguinis cũ vina maiorẽ q̃z alij cholera tamẽ dominante. Vbi alij gradus. s. igneus ꝛ citrãgularis fiunt magis per admixtionẽ pure cholere cum ipsa vina que multo est calidior sanguine saltẽ potentialiter vt infra declarabitur: quare ꝛc. Et non intelligas q̃ gradus vltimus citrinitatis plus participet rubedine q̃z citrinitate q̃ si sic male fuisset enumeratus in gradibus citrinitatis sed bene dicitur talis q̃ maiorẽ habz rubedinẽ aliis precedẽtibus ꝛ plus rubedine participat quare dicitur rubeus clarus ꝛc.

Et est quidem ꝛc. ¶ Hic Hugo colligit q̃ motus fames p naturam suam miscent cholerez cum vina sed illud videt arbitrari in dictũ q̃ non videt q̃ tingant vinam nisi per augmẽtuz caliditatis: q̃ dolore forti existente spiritus ꝛ humores ad doloris locũ mittuntur qui confusione ꝛ motu inflãmatur ꝛ calor in eis augmentatur ꝛ sic Auicen. videtur hic remouere dubium. Vtrum medicus absolute ex dictis gradibus citrinitatis habet significare vt dictũ est ꝛ dicit qõ non: sed opz ẽt considerare ieiunia dolores que illam etiã tingunt vrinam licet non permanẽter ꝛ sic canon potest esse correctiuus medico vt patet in cap. superiori sequit textus ꝛc.

De partibus.

[a] ¶ Et

De gradi.

gulis.

Post istos ꝛc. ¶ Enumeratis septẽ gradibus citrinitatis ꝛ positis significatione eorũ nunc enumerat gradus coloz rub. Et hoc faciendo primo ponit significationẽ eorũ generalẽ. scõ specialẽ magis ibi scda. (Et est preterea.) Et primo facit qõ dictũ est. secũdo declarat colorem igneũ ꝛ rubeũ significare caliditatẽ etiam cõparãdo colorẽ igneum ad rubeũ ꝛ pulverulẽtũ in significãdo supra caliditatẽ maiorẽ vel minorẽ corporis. secũda ibi. (Et in oibus qdẽ.) Pro intellectu prime ptis notãdũ q̃ dicit post istos vt innuat debitũ ordinẽ ꝛ ly post dicit sequellã coloris rubi post citrinũ ꝛ sequit eum duplr. Primo in naturalitate q̃ vt heri dictũ est optima ꝛ sana vina est coloris citrini absolute ꝛ fm Theophilũ ꝛ Bal. in dictis cõmentis secũdi pronosticorũ participans aliquali rubore ꝛ primo de crisi. cap. 13. ꝛ post illum citrinuz absolute sequit rubeus quoniã de coloribus recedentibus a nãlibus minus recedit rubeꝰ ceteris. Vel alr ꝛ scõ q̃ vt supra dictũ est de mẽte Theophili ꝛ Isaac albus est primus color in vinis modo trãseũdo ab albo versus alterũ extremũ s. nigrũ citrinuz sequit rubeus q̃ viridis magis participat nigredine. ꝛ primus sensus magis placet q̃ secũdus videt habere aliqualẽ difficultatẽ. Ulterius nota q̃ sicut color citrinus capit large pro omni colore participante citrinitate vt supra ꝛ stricte siue ꝑprie ita etiã rubeus q̃ ille põt dici rubeus large qui hz rubedinem siuẽ cũ aliquali albedine siue claritate siue turbulentia. scõ modo capit ꝑprie pro primo gradu rubedinis ab Auic. hic posito simili scarlate. Primo modo cepit Auicen. cum dicit. Existunt gradus rubedinis. secundo modo cepit cuz dicit. Sicut rubeus. ꝛ Auicen. vt patet in littera ponit quattuor rubedinis gradus ꝛ distinctius graduauit q̃z Auer. 4. colliget qui solum ponit duos gradus s. rubeum ꝛ roseum quos etiam Auic. ponit pro primis. Sed tertium Auic. subiunxit in rubeum obscurũ ꝛ rubeum puluerulentum vt patet per rubeũ igit absolute ꝛ ꝑprie dicemus intelligere vere rubeũ clarũ siue albedine vt color scarlate per roseũ intelligamus colorẽ rubeũ declinantem plus q̃z ꝓcedentis ad aliqualẽ albedinẽ: vt color rose subrubee. Et rubeus obscurꝰ dicit color rub. cũ obscuritate in toto puluerulẽtus est color rub. cũ puluerulẽta nigredine quasi in toto ꝛ aliquali claritate in quibusdã partibus. vñ pz dicta inter rubeũ obscurum ꝛ puluerulẽtũ quã nota ex descript. tam iam. Et iste puluerulẽtus alio noie dicitur inops vt vinum rubeum qõ vertit ad nigredinem vel si pulueres laterũ ru. cum aqua miscerent: vel vt sandalus rub. fm aliquos. Alij tñ distinxerunt in quinq̃ gradus. s. subrubeũ rubeũ subrubicũdũ rubicundũ ꝛ inops. Et nota qõ Auic. sic ordinãdo gradus rubedinis. primo rub. secundo roseum ꝛ sic non graduauit per hoc quod transeundo ab albedine ad nigrum rubeus antecedit roseum quia roseus nimis distat ab albo: vt patet dictũ ꝛ illud considerans Auer. enumerat roseum pro primo gradu: sed ideo quia de rubeo loquẽs primum vere rubeum nominauit ꝛc.

Et omnes quidem sanguinis ꝛc. ¶ Et hoc nosignificat q̃ intelligatur semper in toto corpore esse dominium sanguinis: quia aliquando in debilitate epatis vt in hydropisi ex debilitate sequestratiue apparet vrina rubea similiter in ruptura vene. Similiter in dilatatione collatoriy in quibus casibus stat corpus esse pauci sanguinis vnde vrina apparet rubea: sed bene significamus saltem probabiliter in vrina esse dominium sanguinis respectu temperate vrine ꝛ hoc ex permixtione sanguinis cum vrina: sed dices: potest ne vrina semper tingi ad rubedinem per simplicẽ alterationem. Dicendum q̃ sic vt illius cuius membra declinant ad calidum ꝛ humidũ ꝑbabiliter habz vrinas magis ad rub. declinantes ꝑpter similitudinẽ quã habet cum vrina in qua est sanguis. Sicut etiã calida ꝛ ficca membra per que vadit vrina ꝑbabiliter magis tingunt etiam simplici alteratione ꝑpter similitudinẽ quã habet cum cholera. Jacobus for. dicit vnum satis ꝑbabile hic. scz q̃ color rub. absolute significat sanguinẽ venalẽ permisceri cum vrina. Roseus permixtionẽ sanguinis arteria lis. obscurus significat ebullitionẽ aliquã in sanguine. Puluerulentus significat putrefactionem in sanguine q̃ in putrefactione alique partes incinerantur que mixte cum vina vna cũ aliqua parte sanguinis reddunt vrinam rubeam turbulentam in toto corpore vrine participantẽ: tamẽ in aliquibus partibus aliquali claritate ꝛ minori nigredine quam rubeus obscurus ꝛc.

Et in

a ¶ Et in omnibus ꝛc. ¶ Hic docet significare pr istos colores comparando eos ad dominium humorum.

¶ Sed tu dices ipse dicit q̄ color rubeus obscurus significat dñiū sang. cū cholera rubea fit calidior sang. ideo color rubeus clarus significat maiorē caliditatē q̄ rubeus obscurus. ꝛ in hoc videt inuere q̄ cholera calidior fit sang. ħ autez cōtrariū dixit supra capitulo de cōplonibus. ¶ Dicendū q̄ aliquid dicit calidius altero dupliꝛ. Uno modo cum caliditate inaturali ꝛ absolute. Alio modo cū caliditate naturali ꝛ actuali. modo cholera est calidior sang. ꝑma caliditate: q̄ vlcerat ꝛ corrodit: ꝛ hoc mō loquit hic Aui. secūdo mō sang. est calidior ꝛ hoc modo loquebatur supra.

b ¶ Et igneus ꝛc. ¶ Hic cōparat colorē igneum ad colorē rubeū puluerulētuz.

c ¶ Et color ꝛc. ¶ Hic docet determinare ꝓdictos colores vt determinātur ꝛ ꝓtrahunt ad determinatas egritudines ꝛ determinata accidētia. Et duo facit. Qr primo docet significare super determinatas egritudines. Secūdo super determinata accidentia. ibi (In icteritia vro.) Prima in duas. Quia primo docet significare super egritudines cholericas. Secundo super sanguineas. ibi (Et est preterea cum in egritudinibus.)

¶ Sed tu dices ipse male dicit: q̄ si fuerit ibi tenuitas significat aliquā dispōnē digōnis. Cōtra: q̄: feb. iste vplꝫ fiunt ex mā calida subtili sicut est cholerica. nūc autē digestio māe subtilis est ingrossatio sicut digestio māe grosse est subtiliatio. cū ergo in talib⁹ ꝓcedit versus statū talis mā dz ire ingrossando: sed tū hoc vadit subtiliādo: ergo talis vrina signat dispōnē cruditatis ꝛ nō digōnis. ¶ Preterea ipse dicit q̄ tā apparet digō: ꝛ quāuis nō appareat in substātia vrine sed solū in colore: sed ꝓtra: q̄ sicut docet infra prius exhibet vrine substātia q̄ color: q̄ color fundat in substātia: ergo digō semp incipit in substātia prius q̄ in colore.

¶ Et in omnibus [a] i quibus est color zafarano attinēs est significatio dñij cholere rubee. Et in oibus qui puluerulēto attinent est significatio dominij sanguinis. ¶ Et igneus [b] quidē magis significat calorē q̄ rubeus ꝛ puluerulētus: sicut cholera in se calidior est q̄ sanguis. ¶ Et color [c] quidē vrine in egritudinibus acutis incēdentibus trahit ad colorē zafarani ꝛ igneitatē. Quod si ibi fuerit tenuitas alicui maturationis significat dispositionē ꝛ q̄ iā incepit ꝛ si non appareat in substātia. Si autem citrinitas fortior fiat ꝛ vsq; ad igneitatis perueniat terminū ꝛ ad finez in ea significat q̄ calor incessanter ꝓcessit ꝛ iste quidem est finis citrinitatis. Nō si in ipso claritas augmētetur calor iam ꝑm diminutionez incedit. ¶ Et est [d] preterea cū in egritudinibus acutis sanguineis vrina sicut ipse sanguis mingit apertione vene ibi existēte ꝛ significat repletionem superfluā: que si paulatim mingendo emittitur ꝛ est cum odore malo est significatio timoris ꝛ timet ex ea ne sanguis. Primo docet significare super determinatas egritudines. Secundo super determinata accidentia. ibi (In icteritia vro.) Prima in duas. Quia primo docet significare super egritudines cholericas. Secundo super sanguineas. ibi (Et est preterea cum in egritudinibus.)

¶ Sed tu dices ipse dicit q̄ color est citrinus ꝛ finis citrinitatis. nō vī q̄ color croceus q̄ assimilat colori capillor zafarani addit adhuc in tinctura sup colorez igneū: ergo color croceus est vltimior finis citrinitatis q̄ igneus. ¶ Dicēdum q̄ Aui. nō vult hic dicere q̄ color igneus sit vltim⁹ citrinus citrinitatis quantū ad additionez in colore: q̄ color zafarani vt arguis bene hz plus de tinctura: sed vult dicere q̄ color igneus magis significet excessum caliditatis q̄ in alijs gradibus citrinitatis: ꝛ hoc est verum: quare non valet.

d ¶ Et est ꝛc. ¶ Inn parte ista Aui. ponit significationes colorie rubei. Et prio ponit significata generalia. Scō ospālia. ibi (Quia si paulatim mingendo.)

¶ Ad primū dicendū q̄ maturatio ꝛ digō accipit dupliꝛ. Uno mō ꝓprie prout digō est actio caloris nālis in mām humoralē ipsaz cōuertēdo ad substantiā mediā ꝛ faciēdo ipsaz obedientē nature vt facile expellat sicut superfluitas vel vt cōuertat in substātiā mēbri si est laudabilis. Alio modo pōt accipi pro oī alteratione large que est aliquo mō nālis. ¶ Mō Auic. hic accipit maturationē large ꝛ tu arguis ꝓprie: ꝛ nō intelligit hic q̄ sit tenuitas in substantia: sed intelligit per tenuitatē remissionē tinctiuā huius vrine: q̄ vult per hoc dicere q̄ si remittit ille color significat diminutionē caloris extranei ꝛ incipit redire ad naturalitatē. Et ꝓp hoc etiaz apparet ad. 2. q̄ vult p hoc ostēdere qualis est hec digō: q̄ non est digō ꝓpria que dēbetur substātie vrine: sed q̄ color extraneus significat q̄ digestio incipiat in substātia quāuis nō appareat in ea inde nō accipit in ea maturatio ꝓprie: q̄ talis digō bene incipit prius in substantia q̄ in colore vt declarabit infra in capīo de substātia vrine: sed sicut dcm̄ est. ¶ Subdit vlterius q̄ si citrinitas fiat fortior ita q̄ ꝓueniat ad finē igneitatis significat augmētū caloris: ꝛ rō huius est: q̄ quāto addit magis intēsio in calore tāto magis significat augmētū caloris vel caliditatis.

¶ Sed tu dices ipse dicit q̄ color est citrinus ꝛ finis citrinitatis. nō vī q̄ color croceus q̄ assimilat colori capillor zafarani addit adhuc in tinctura sup colorez igneū: ergo color croceus est vltimior finis citrinitatis q̄ igneus. ¶ Dicēdum q̄ Aui. nō vult hic dicere q̄ color igneus sit vltim⁹ citrinus citrinitatis quantū ad additionez in colore: q̄ color zafarani vt arguis bene hz plus de tinctura: sed vult dicere q̄ color igneus magis significet excessum caliditatis q̄ in alijs gradibus citrinitatis: ꝛ hoc est verum: quare non valet.

d ¶ Et est ꝛc. ¶ Inn parte ista Aui. ponit significationes colorie rubei. Et prio ponit significata generalia. Scō ospālia. ibi (Quia si paulatim mingendo.)

Jacobus

guis. Prima est: vrina que mingitur vt sanguis sine apertione vene in morbis acutis sanguineis vt in sinochis significat repletionem sanguinis superfluam propter abundantiam: etenim sanguinis nimiam pars ipsius cuz vrina effluit. Vidi parisius dominum de parlamento sanguineum sanum qui pluries in anno mingebat sanguinem clarum sine quocūq; dolore vel debilitate ꝛ sine vinādi impedimento. ¶ Attende circa hoc q̄ sanguis interdum cum vrina exit propter vene rupturam vt quando calculus a substantia renum excernitur: vel propter corrosionem alicuius venarum vesice aut renis vlcerationē patientis. Iuxta illud Hyppocra. aphorismorum quarta apho. 15. Si sanguinez aut pus quis miserit renum aut vesice vlcerationem significat. Et illud eiusdem ibi. Quicūq; sanguinem sponte mingunt his de renibus vene rupturam significat. Et talis sanguinis effusio non attestatur super plectoria: propterea dicit hic apertione vene ibi non existente. Secunda est: si sanguis fetens paulatim effluat in egritudinibus sanguineis cum vrina timorē significat. Et inde est timendū ne effunda tur sanguis ad loca suffocantia. i. suffocationi apta sicut ad pulmonem vel cannales eius vel circa guttur squinantiam faciens vel ad ventriculos cordis ilico primens: vel ad ventriculos cerebri generans apopleriam. Ex hoc enim q̄ fetidus exit significatur putredo in sanguine cui natura nequit dominari. Et q̄ paulatim exit significatur q̄ non cretice sed syntomatice expellitur. Tertia est: si talis sanguis fetidus cum vrina effusus subtilis fuerit in colore ꝛ dispositio. i. fuerit remisse rubedinis ꝛ substātie tenuis tunc significat prius. s. imbecillitatez virtutis sanguifice non valentis dare sanguini suos proprios colorem ꝛ substātiam. Quarta est: cum vrina sicut sanguis multus mingitur in febribus acutis ꝛ in febribus commixtis ex diuersis humoribus est bonum signum videlicet signum crisis ꝛ sanitatis: nisi prius vrina vel sanguis cum ea exiens ante crisim subtilietur. Nam tunc erit recidiuationis signum propterea q̄ subtile sanguinis expellitur ꝛ grossum remanet quod recidiuationis erit causa. Et similiter si post crisim subtiliatio sanguinis aut vrine non procedat gradatim ꝛ ordinate recidiuationis erit signum significans impotentiam nature ad perfecte regulandum euacuationem ipsius.

Matthęus

Et in omnibus est ꝛc. ¶ Prosequitur declarādo quomodo colores igneus ꝛ rubeus significent caliditatem probando quod igneus maiorem significet caliditatem ꝛ duo facit primo adducit rationem q̄ significet super caliditatem ēt probando quod dictum est. Secundo adducit ad hoc exēpluz. Secunda ibi. (Color debet ꝛc.) q̄ dixit de omnibus partibus est clarū supposito q̄ sanguis ꝛ cholera sunt humores calidi sequitur q̄ omnes significent caliditatem qui significant semper choleram ꝛ sanguinem. ꝛ per colorem qui attinet zafrano intellexit colorem maxime citrinum puta igneum ꝛ per colorem qui attinet puluerulento intellexit colorem rubeū ei proximum vt rubeum obscurum. Nam de istis maxime verificat quod dixit vt pz ex supradictis proxime. ¶ Nota tñ q̄ Auic. d. notanter igneus de quo dictum est magis significat calorem quaz rubeus ꝛ puluerulentus vt denotet q̄ magis significat calorem q̄z rubeus obscurus de quo immediate ante. ꝛ quoniam puluerulentus propter ꝛc. vel aliter vt videatur innuere q̄ color citrinus pro quanto significat cholerā maiorē figat calorem q̄z aliqs rubeus ꝛ propter hoc dixit q̄z rubeus puluerulentus qui sunt extremi gradus rubedinis innuens etiaz sic esse de alijs medijs inter eos enumeratis. Et non intelligatis q̄ velit. Auic. omnem gradum citrinitatis significare maiorem calorem gradibus rubedinis q̄ hoc esset falsum de palleari qui significat frigiditatem ꝛ de citrino proprie qui significat temperantiam caloris. sed hoc est verum si intelligimus de omnibus citrinis supra seu vltra citrinū ꝓprie ꝛ flauū: q̄ satis diminute significat caliditatē. s. q̄ significāt maiorē calorē gradib⁹ rubedinis. Et hoc q̄ cholera calidior est sanguine vt hic dicit Aui. imo q̄ plus est dicit. G. in lib. de malitia cōplexionis diuerse. c. 4. satis ad prin. Q. cholera sit res calidior q̄z sit in corpe humano ꝛ hic tenēt aliq̄ q̄ nō solū virtualr: sed ēt formalr sit verū. Nec sequitur Aui. ꝑma huius. c. de ꝓplone mēbroꝝ posuit sanguinē in tertio gradu. In enumeratione rez calidarū nostri corporis igit est calidior sanguis ipsa cholera: sed ne sibi crederet si ēt nolaret inter illa cholerā de qua tñ nullā facit mentionem. Unde sufficit q̄ inter illa que ibidē enumerant sanguis obtineat tertiū gradū in caliditate nec aliud voluit Auic. Cōiter tñ dr q̄ sanguis formalr est calidior cholera ꝛ sic dicit ad. G. q̄ voluit ipsam cholerā potētialr ꝛ nō actualiter esse calidiorē q̄ ad maiorez gradū caliditatis in corpore pōt ēduci q̄z aliqua alia res. Iste tamē modus respōdendi cōis videt contrarius verbis. G. loco allegato q̄ videtur velle q̄ ex natura sua ꝛ non: q̄ subtilior sit calidior. Sed qualitercūq; dicatur semper dictū Aui. hic verificatur: q̄ ꝑm primos dicentes q̄ potētialiter ꝛ formalr cholera sit calidior segtur manifeste q̄ illud cū quo miscet significat maiorē caliditatem ꝛ ꝑm alios verificatur q̄ oēs gradus citrinitatis vltra flauum significant lapsum notabilē in caliditate ꝓp incendiū in cholera que vt dictum est intensius potest inflāmari q̄z sanguis igitur ad ħ illi gradus citrinitatis significant maiorē calorem gradibus rubedinis. Et hoc specialiter nota. Q. non

De partibus.

De gradi.

semper p colorem rub. in vrina minorē vel remissiorē arguimus caliditatem q̄z per citrinū q̄ stat vrinam esse rubeā per adustionē. Similiter per simplicem alterationē ꝛ talis non significat minorem caliditatis gradū sed Auic. dictum de bet intelligi. s. q̄ color igneus ꝓpter cōmixtionem cholere cum vrina significat intensiorem gradū caliditatis q̄z rubeus causatus ex cōmixtione sanguinis cuz vrina ꝛ hoc est verum vt supra declaratum est.

Et color ꝛc. ¶ Adducit experimentum ꝛ dixit ꝛc. ꝛ non est canon p se vt dicunt quidam quare ligatur cum superiori continuando probando per experimentum q̄ vrina ignea maiorez significat caliditatem q̄z rubea quoniam talis apparet in febribus incensiuis in quibus est maxima caliditas ꝛc.

Quod si fuerit ꝛc. ¶ Ponit regulā potentē aliqñ contingere circa vrinaz ꝛ dicit ꝛc. Et ħ passus cōiter sic intelligitur a Dino Jacobo ꝛ Nicolo. s. q̄ si apparet tenuitas nō quidē in substantia vrine sed in colore eius q̄ sit remissio igneitatis eo q̄ prius fuerit ignea. Jā igneitas remittit lz in substātia nō appareat digō significat principiuz digōnis: cuius rō est: q̄ significat calorē preter nālem remitti ꝛ naturalem dñari ei. ¶ Sed dices digestio solum debetur substantie ꝛ non colori ergo ꝛc. ¶ Dicendum breuiter q̄ digestio capitur dupliciter. Uno modo proprie vt est passio mixti dicens mixtionem ꝛ sic non capitur hic ab Auicen. Secūdo modo sumitur large digestio pro quacūq; reductione dispositionis inaturalis versus naturalē ꝛ sic colori conuenit digestio. Diceres nō videtur q̄ calor naturalis faciat digestionem in colore ꝛ non in substantia ex quo non potest fieri mutatio in colore nisi per mutationem in substantia cum color subiective fundetur in substantia. Dicendum q̄ vtrobiq; fit digestio sed non ita sensibiliter apparet in substantia sicut in colore: q̄ facilius est colorem nunc incipienti digerere imutare colorez q̄z substantiam. ¶ Ego autē aliter intelligo hunc textum. Et ita visus est intelligere Ugo senensis. scz q̄ Auicen. vellit q̄ si vrina sit alba ꝛ tenuis in substantia ꝛ subtilis. ꝛ si parūper incipit citrinari substantia eadem manente quo ad sensuz medici significatur digestionis principium. Et iste canon fuit. G. primo de crisi. capi. 13. Ebi Bal comparans subtilem aquosam siue albam ad subtilē aliqualiter tinctam dicit illam secundam esse digestam licet adhuc non apparet digestio in substantia. Subtilis autē aquosa est simpliciter indigesta: q̄ non tanta in eam facta est impressio a calore nec tanta cholere pars secum miscetur vz color aliqualiter tingatur vt patet ꝛ iste intellectus littere concordat cum littera Auicen. immediate sequente ꝛc.

Si autem citrinitas ꝛc. ¶ Ubi nota in conclusione q̄ si alba vrina tenuis scōm intellectum datum' citrinatur fortius ꝛ ignitur eius color supple ꝓpter admixtionem partium cholericarum cum ea significatur bona digestio licet in substantia ma

Universidad de Sevilla Biblioteca

ifti gradus viriditatis sunt post gradus coloris citrini ⁊ rubei: qz recedendo a colore albo ⁊ accedēdo ad nigrum color viridis addit in tinctura super citrinuz ⁊ ideo est preter eos.

¶ Sed tu vices vt qz isti gradus viriditatis non sunt post gradus rubedinis q plus habent de tinctura qz aliqui gradus viriditatis. nam rubeus obscurus ⁊ rubeus puluerulētus hz plus de tinctura qz rubeus phisicinus. Itē videf inordinatus in ponēdo gradus viriditatis: qz debuit vltimo ponere colorē viridem q assimilaf indico: qz habz plus de tinctura qz viridis sicut tu arguis: sed fm ordinem doctrine. q.d. q post p̄dictos colores vrine determinādū est de colore viridi. Uel dicenduz scdo qz dicit ordinē nō in additione tincture sed in malitia: qz isti gradus sunt peiores p̄cedētibus: qz niger significat vltimā malitiā postea viridis postea rubeus postea citrinus minus. Et si vellemus tantuz dicere qz dicit ordinē in tinctura. dico qz hoc est verum nō quo ad omnes gradus: sed quo ad plures: qz color viridis vl'r ⁊ absolute plures colores cōprehendit qui appropriāt ad nigrū magis qz color rubeus. ¶ Ad secundū dicendum qz non accipit colorem indicum pro

De partibus.

succo

vehementer tingit vrinam ⁊ efficit ipsam valde acutam ⁊ mordacem: quia calorem supra suum proprium humidum eleuat ⁊ acuit ⁊ sanguinem super flua decoctione cholerizat ideo p̄numerata est inter causas citrinorum colorum caliditatem significantium.

Post vero ⁊c. ¶ In hac parte. 3. primo agit Princeps de gradibus viriditatis. Scdo de significationibus eorum. ibi (Fisticalis vero significat.) ¶ In prima particula assignat quinqz gradus viriditatis. Primus est vrine color in viriditate similis fistico: ⁊ ideo fisticalis dicitur ⁊ est fisticus fructus testam habens ⁊ nucleum similem avellane. Secundus est viridis color: sicut eris eruginosus dictus eruginosus irealis: est ireos herba sic dicta ad similitudinem iris quam videmus sub celo: quomodo enim illa plures ⁊ dissimiles colores habet sic ⁊ varias ⁊ differentes emittit flores: nam alij sunt albi: alij cernlei: alij purpurei: alij violacei: solia habet similia gladiolo ⁊ his non floribus assimilatur modo dicta vrina. Quartus est: color vrine cuius viriditas similatur viriditati indici vnde ⁊ indicus dicitur: ⁊ Auerroys. 4. colliget vocat

De gradi.

cto cōmen. 4. apho. cum alijs multis singularibus textibus ⁊c.

Cum autem ex ea ⁊c. ¶ Facit qō dictum est ⁊ dicit continuat quādoqz qz ex vrina rubea mista in febribus acutis cōmixtis ⁊ simplicibus multa tamē ⁊ nō paulatim fit significatio bona qz significat crisim bonam nisi dicit Auicē. subito ⁊ inordinate anteqz crisis sit perfecte cōpleta attenuetur: qz tunc significat recidiuaz qsi attenuatur anteqz vera crisis sit completa significat materias esse relictas ⁊ contentas ⁊ tales recidiuam facere consueuerunt igitur ⁊c. tota sententia est clara.

In icteritia ⁊c. ¶ Addit alium canonē de significatione vrine ru bee ⁊ est cōtingentia sepe apparens ⁊ dicit ⁊c. Cor relarie sequit qz cuz certis circūstantijs qsqz melius est aliqō accidens ⁊ signū preter naturaz intendi qz remitti vt patet in ꝓposito de colore vrine icterici. Ratio canonis ⁊ correlarie est. Nam in icteritia quanto vrina est magis tincta per presentiam cholere cum vrina: tanto maior significatur potentia virtutis ad expulsionē materie facientis icteritiam per deputatas vias ⁊ debitas pro expulsione cholere nisi esset nocumentū in vijs vrine quare tunc lederentur illa membra licet ex parte qua euacuatur nocitiuū esset conueniens que cholera si non cum vrina expelleret esset factiua morbi qz hydropisis timpanite plerūqz. Unde illa materia sic retenta debilitat virtutē digestiuaz: ⁊ per cōsequens sequestratiuam epatis ⁊ aliorū membroz nutritiuorum quare ⁊c. ⁊ hic presupponatur quid sit icteritia qz est defedatio cutis toti cōmunis ⁊ quot sint eius species: qz citrina ⁊ nigra ⁊ que sint cause eius. s. oppilatio ⁊ multitudo cholere patent hz in alio loco vt in. 15. tertij. ¶ Signū autē distinctiuū qz vrina sit ita tincta per p̄sentiā cholere ⁊ non per simplicē alterationē est qz si pānus albus infusus in illa vrina capit colorē illius tincture de difficili remouibilē qz non fit nisi propter presentiam cholere. ⁊ si oppositū est signatuz vrinā esse illius tincture per simplicē alterationē. Et dicit Auic. notāter icteritia in sua dispositione manēte. s. in febribus ⁊ accidentibus suis: qz si non maneret eadem dispositio ita qz remitteretur causa morbi non esset mala significatio. Si etiam tinctura vrine remitteretur: immo debet remitti: stat enim qz in icteritia materia nociua expellatur secessu vl vomitu ⁊ non per vrinā igitur ⁊c. Ex textu hic inferatur regula gīalis ⁊ in febribus acutis pseuerantibus nō facta vrina tincta proportionabiliter fm intentionem febris vl correspondentiā est significatio mala qz vel significat virtutem esse impotentē expellere mām febris. vel significat qz illa mā deriuat ad membra principalia vl nobilia qz si ad ignobilia moueretur febris remoueretur ⁊ non remaneret in eadem dispositione nec intenderetur ⁊c.

Fames quoqz ⁊c. ¶ Ponit aliam contingentiaz ⁊ est remotio dubij qz diceres est ne dicta vrina semper mala significatio dicitur quod sic si non fuerit talis a causa primitiua vl ab extrinseco vt fame labore ⁊c. Quomodo autem ieiunium tingat vrinam patet ex dictis supra in cōditionibus attendendis qz in fame color vertitur circa pinque sanguinis ⁊ illud inflāmat ⁊ in naturam cholere puertit. Simpliciter spiritus inflāmat humores vt patet. ⁊ hic nota duas regulas Rasis. Prima in febribus acutis pseuerantibus ⁊ apparentibus vrinis rubeis vltra. 14. ⁊. 20 diem de istis est dubia significatio ⁊ ratio. Nam manente vrina tincta ad tantum tēpus arguitur de apostemate epatis qz non manet talis tinctura ipsa vrina vltra. 20. propter euacuationem humoris cum ea vrina qz febris remitteretur fit ergo talis propter malitiaz complexionis inepate ⁊ ex tali generatur probabiliter

in eo

a ¶ In icteritia ⁊c. ¶ In ista parte docet significare per vrinam rubeam super quoddam accidens determinatum. s. super icteritia.

b ¶ Fames quoqz ⁊c. ¶ In parte ista docet remouere errorē qui posset contingere in tali vrina.

c ¶ Post vero ⁊c. ¶ Prius Aui. deter. de signationib⁹ vrinaz sumptis a colore citrino ⁊ a colore rubeo: hic deter. de signationib⁹ vrine sumptis a colore viridi ⁊ duo facit. Qz primo distinguit colores virides in gradus. Scdo docet significare p eos. ibi (Phisticalis vō.) ¶ Iuxta prima partē notādū qz sicut supius accipiebat cum latitudine color citrinus ⁊ color rubeus: ⁊ ita hz viridis adeo qz et extendit ad colores qui sunt qsi liuidi. ¶ Scdo notanduz qz sicut nota predictor colorū accipiebant ad similitudinē aliarū rerū colorū ita ⁊ ista. nā phisticalis color est similis colori phisticorū. nam phistica sunt grana ī quoz medullis qñ frangunt apparet viriditas non pura: sed cū quadaz liuiditate. simil'r color similis colori eris eruginis. i. similis viridi ramo. simil'r ireos color est similis colori lilij celestis vel colori cuiusdē alicui⁹ celestis viridis cū quadā obscuritate. de alijs est notum. ¶ Tertio notanduz qz guis ad loca suffocantia susus deriuetur. Et peior quidē ea est cū est subtilis in colore sui ⁊ dispōne. Cū autē ex ea multum mingit est cum est significatio bona in febribus acutis ⁊ cōmixtis: qñ cū est significatio crisis ⁊ sanitatis nisi in principio subito attenuet anteqz fit hora crisis: qñ tunc erit recidiuationis significatio. Et simil'r si tenuitas post crisim ordinata nō fuerit. ¶ In icteritia[a] vero cū vrina adeo fuerit maioris rubedinis donec ad nigredinē trahat ⁊ pānū taliter tingat ne remo

Jacobus

¶ In ictericia ⁊c.) ¶ In quarta dicit primo qz vrina tanto sanior est in icteritia quanto magis rubea fuerit: ita vt pre nimia rubedine trahat ad nigredinez ⁊ taliter tingat pannum album ei immersum vt tinctura ipsius cum lotionibus plurimis remoueri nō possit: ⁊ quanto plus fuerit .i. in maiori quātitate exierit vrina talis. Nam quanto plus rubea fuerit: tanto plus cholere phibite purgari per poros ipsius naturales cum ipsa effluit tingens ⁊ inspissans ipsam: quare minus ex ea circa epar remanet ⁊ venis influit ⁊ ad membra transit impediens horum nutritionem. Secundo dicit qz quando in ictericia vrina fuerit alba vel pauci rabons ictericia manēte in sua dispositione. idest fortitudine significat timorem venture hydropisis qz significat choleram immorari membris ⁊ impotentiam nature ad expellenduz eam tam per vias ventris qz per vias vrine: pars igitur ipsius cum sanguine manens in epate ⁊ venis sanguinem reddit odiosuz ipsis ⁊ epar debilitat atqz oppilat: quod est prima radix ⁊ causa potior venture hydropisis. Moseces autem qz ictericia permanet in sua dispositione per sedum colorem cutis scilicet dum perseverat in sua seditate sine diminutione: maxime si cuz ea feces fuerint albe sine tinctura quacunqz cholere. Tertio dicit qz fames

Mattheus

gna que habent quantū ad sensum qz aliqua est sufficiens tingere totam vrinā non autem eius tenuitatē potest corrigere. Si autez color eius vrine incessanter processerit vsqz ad finem igneitatis manente etiam substātia tenui vt supra bene significatur maior calor ⁊ non digestio quoniam si ita esset tincta per digestionē ⁊ per mixtionem cholere non tantum fieret in colore mutatio sed etiam in substantia. ⁊ sic talis extremus color cum tenui substātia significat qō fit talis magis per simplicem alterationem a calido quam per digestionem. Ideo addit textus si claritas augmentetur. i. in colore igneitas remittatur calor iam fm diminutionem incedit ex quo erat talis solum per simplicem alterationem a calido. ⁊ sic patet littera clara ⁊c.

Et est preterea ⁊c. ¶ Hic specialius magis ponit significationes que sumuntur ex vrina rubea. principaliter quo ad bonum vel malum significare ⁊ diuiditur in tres fm tres contingē tias quas ponit. Secunda ibi (Icteritia.) Tertia ibi. (Fames quoqz.) Prima in secūdas. Primo ponit significationes quasdam malas. Secūdo bonā cōditionatam tamē. Secūda ibi (Cum autē ex ea.) ¶ De prima parte dicit Auicē. Si in egritudinibus acutis sanguineis. sicut ipse sanguis vrina emittitur ex resudatione. s. illius sanguinis ad meatus vrinales aut per deriuationē partium sanguinis per cōcaua meatuum ⁊ non ex ruptura vene que ruptura tunc ex dolore nasceretur significatur repletio superflua que maxime vertetur: qz ex quo est in egritudine acuta fit ebullitio magna ⁊ ꝓpter multitudinem difficulter corrigit igitur ⁊c. Et nocumēta que timentur ex ea sunt syncopis ⁊ prefocatio vētriculorum cordis si materia illa declinetur ad cor: aut apoplexia si declinat ad cerebrū aut ad venas guidez. Et nota qz isti canones hic positi ab Auicen. multo clarius recitantur ab ipso cum rationibus suis. secunda parte de signis sumptis ab vrina rubea. c. de significatione sumpta ex colore vrine quare vide. Dicit viterius Auic. hic qz si in aliqua vrina rubea vt sanguis mingitur paulatim tamen cum odore malo qz fetido est pessimum signum: qz ex hoc qz paulatim emittitur significatur magna debilitas virtutis nō potentis expellere nociuū per vias debitas. Retinetur igitur: ⁊ illud est putridum ebulliens quod significatur ex fetido odore igitur ⁊c. ⁊ ista est multo deterior significatio qz prima in canone imediate dicto vt patet. ¶ Addit tertiam significationē mortis dicens in egritudine acuta sanguinea apparet vrina rubea subtilis in colore. i. rosea ⁊ dispositione. i. etiam subtilis in substātia ⁊ paulatim mingit est signū mortis maxime si est fetidi odoris de certo: qz ex primo significatur materiā multe quātitatis esse materiā morbi. Et ex secundo. s. subtilitate significatur choleram esse permixtā cum sanguine que dabat ei maiorē subtilitatē ⁊ per cōsequēs mobilē reddit eum. ⁊ fluxibiliorē ad mēbra suffocātia ⁊ ex tertio qz est paulatim mingi significatur debilitas virtutis non potentis expellere nisi subtile vt iam iam dictum est. Et ex fetore magna putrefactio igitur de certo est signum mortis. ¶ Dubitatur contradicta de mente Hyppocra. secundo pronosticorum textu cōmen. 27. ⁊ Gal. 4. aphoris. cōmen. 72. Dicentium colorem rubeum in vrina cum hypostasi rubea significare salutis igitur ⁊c. ¶ Dicendum breuiter qz Hyppo. intellerit ⁊ Gal. cum alijs circunstantijs ⁊ signis bonis. s. cum fortitudine virtutis sine fetore ⁊ mediocri dispositione vrine ⁊ sic est verum: qz ista vrina rubea cum hypostasi rubea mediocris dispositionis ⁊ sine odore malo ⁊ cum fortitudine virtutis significat humorem sanguineum non multum infectum: sed de facili bonificabilem. ⁊ ad benignum reducibilem igitur illa est nuncia salutis ⁊ hec responsio colligitur a Gal. in di-

succo indici cōsolidato sicut arguis: sed pro colore habente guadi nō sic approximant nigro sicut color similis succo porri.

a ¶ Phisticalis ꝛc. ¶ Hic dicet significare p gradus coloris viridis ꝛ tria facit. Primo ostēdit qd significet phisticalis: ꝛ cū hoc addit ꝛ eo qui similat succo porri. Secundo ostēdit quid significet illa que est similis eri vel erugini eris. ibi (Et illa quidē que erugini eris.) Tertio ostendit quid significet illa que habz colorem ireos. ibi (Que vero ireos colorem habet.)

¶ Jurta primā partē notādum q vrina phisticalis ꝛ omnes colores in quibus est viriditas preter viridez qui similatur erugini eris ꝛ preter porralē significant frigiditatē vt phisticalis ꝛ irealis ꝛ similis indico: qr isti colores vel sunt liuidi vl participantes liuedine. liuedo autez causatur ex mortificatione ꝛ extinctione caloris innati: sed qr porralis significat choleram praffinam ꝛ vrina similis colori erugini eris significat choleram eruginosam: que sunt vehementis caliditatis: ideo iste due significant vehemes incendium. ꝛ vlterius: qr cholera praffina est minus mala q̄z eruginosa: qr cholera eruginosa causatur ex adustione cholere praffine vt apparet supra capitulo ꝛ humoribus: ideo dicit ꝛ porrali q̄ est sanior vel minus mala: quia ambe sunt male q̄z illa. etiam color similatur colori eruginis eris.

b ¶ Et illa ꝛc. ¶ In ista parte Auicen. prosequitur.

¶ Sed tu queres que est causa quare vrina que similat erugini eris significat spasmū. Ad hoc dicēdū dupliciter: sicut hec littera duplr pōt exponi. Uno modo q̄ per laborē non intelligat laborē corporalē sicut est exercitium corporale: sed p laborē intelligit dolorem vehementē qui fit in membro vehementis sensibilitatis. tale autem membrum est os stomachi qđ est vehementius ꝛ sensibilius omni alio membro: vt patet per Gal'. 4. ꝛ accidenti ꝛ morbo capitu. 7. modo color talis vrine significat choleram eruginosam abundantem in venis adeo q̄ redūdat ad os stomachi: ꝛ qr hec cholera est apta facere spasmū: vt patet in cōmen. 1. 5. particu. illius apho. Spasmus elleboro ꝛc. Et causa quare ex tali cho. peruenit spasmus est: qr cho. eruginosa vehementer mordicat os stomachi qđ cum fit vehementis sensus ꝛ membrū neruosum sentiēs illā mordicationē mouetur motu cōtractiuo ꝛ accidit spasmus ꝓpter sensuz male qualitatis. Alio modo potest exponi q̄ per laborē intelligit exercitiū corporale: ꝛ tunc sic exponemus q̄ qñ dicit q̄ talis color post laborē significat spasmū loquit̄ in corporibus perfectis. scz iuuenū ꝛ idē color in corporibus pueroꝝ sine labore precedente significat spasmū ꝛ causa istoꝝ est: qr sicut apparet per Jsaac in. 7. particula vrinaz dicit q̄ iste color significat cōsumptionez magnā humiditatis membroꝝ: qr significat vehemētē caloꝝ consumentem. ad talē aūt consumptionē natus ē sequi spasmus de inanitione: ꝛ qr corpora diuersificant̄: qr quedā sunt nata cito incurrere spasmum vt corpora que habent membra debilia sicut sunt corpora pueroꝝ: ꝛ quedam nō sunt nata ad talē consumptionē membroꝝ incurrere sicut corpora perfectoꝝ ꝛ iuuenū: qr in eis non fit sine magna causa: ideo quādo ꝓcedit permutat ad huiusmodi dispōnes. in corporibus perfectis talis color apparens in vrina significat spasmum. in corporibus autem pueroꝝ absolute quando apparet talis color vrine significat spasmum sine alio labore precedente. ꝛ vtraq̄z est bona expositio.

c ¶ Que vero ꝛc. ¶ Hic ostendit significationem coloris ireos repetendo de colore simili erugini eris.

¶ Sed tu queres qs est ille color qui ꝓcedit colorē irealem. Dicendū q̄ ille color non est ille qui similat erugini eris qui fit a vehemenți caliditate neq̄z etiam similis succo porri ꝓpter eandem cām: qr ambo fiunt a vehementi caliditati. color autem ireos fit a frigiditate vehementi. modo non est incōueniens nec rationabile q̄ vehemens caliditas imediate ꝓcedat ꝛ disponat vehementem frigiditatez. ꝛ ideo dico q̄ color qui ꝓcedit ante irealem est color phisticalis qui fit a minori frigiditate q̄z color irealis: ꝛ quia minor frigiditas rationabiliter precedit maiorem: ideo ꝛc. ¶ Ulterius notandum q̄ causa quare hic color significat venenum exhaustum in potu ꝛ marime venenū frigidum est: qr venenū frigidum habet ꝛ sui ꝓprietate extinguere calorem inatum ꝛ disponere cum hoc humiditates corporis ad hoc vt possint receptione caloris inati actionis: ꝛ cuz

Jacobus

get vocat habent nigellinum. Et est indicuz herba qua panni tinguntur blaueo colore vl colore perfico. Quintus est: viridis color succo porri similis in viriditate vnde ꝛ porrinus dicitur.

¶ Fisticalis vero ꝛc.) ¶ In secunda particula dat quinq̄z regulas super significationibus istorum colorum. Prima est: q̄ color vrine fisticalis ꝛ ceteri virides colores preter eruginosum ꝛ porrinum significant frigiditatem. Sicut enim color cutis ex vehementia frigoris in hyeme frequenter virescit: sic color vrine. Idem asserit Auerroys quarto colliget. c. 22. vicens. Et omnis viriditas significat frigiditatem excepta illa que zimaria nominatur ꝛ porrina. Sed statim post sibi contradicit dicens. Et non est dubium quin fisticina ꝛ indica siue celestis significent super caliditatem: quia videmus vrinas cholericorum mixtas viriditati crude cum citrinitate: ꝛ quia viriditas est principium nigredinis ob hoc cause que faciunt nigredinem eedem sunt cum causis que viriditatem operantur excepto q̄ in viriditate sunt debiliores: hec ille. Sed eruginosus ꝛ porrinus vehemens incendium significant: attamen porrinus saluior est eruginosus: sicut cholera praffina quam significat minus mala est eruginosa cholera quā significat color vrine eruginosus. Secunda est: vrina eruginosa post laborem vehementem aut longum significat spasmum non quidem ꝛ repletione: sed ꝛ inanitione: quia talis vrina significat vehemens incendium: ꝛ qr labor precessit presumitur q̄ pars incendij neruos attigit ꝛ ipsos siccauit ac coegit retrahi versus suum ortum. Tertia est: vrina viridis in pueris significat spasmum: qr communiter non virescit nisi ex vehementi caumate. Et quia pueri sunt debiliuz neruorum: ideo ꝛ leui spasmos incurrunt. Quarta est: irealis vrina significat vt in pluribus vehementem frigiditatem ꝛ precedit eam vrina viridis fisticalis. Et dixerunt aliqui q̄ irealis significat venenum fuisse bibitum sicut opium mandragoram vl iusquiamum: quibus calor mortificatur ꝛ inde virescunt cutis ꝛ vrina. Quinta est: vrina eruginosa significat vehementer perditionem ꝛ instantem mortem: quia per hanc significatur eruginosa cholera in corpore indicu cōsolidato sicut arguis: sed pro colore habente guadi nō sic approximant nigro sicut color similis succo porri.

a ¶ Phisticalis ꝛc. ¶ Hic docet significare p gradus colorum viridis ꝛ tria facit. Primo ostēdit qd significet phisticalis: ꝛ cū hoc addit ꝛ eo qui similat succo porri. Secundo ostēdit quid significet illa que est similis eri vel erugini eris. ibi (Et illa quidē que erugini eris.) Tertio ostendit quid significet illa que habz colorem ireos. ibi (Que vero ireos colorem habet.)

¶ Jurta primā partē notādum q vrina phisticalis ꝛ omnes colores in quibus est viriditas preter viridez qui similatur erugini eris ꝛ preter porralē significant frigiditatē vt phisticalis ꝛ irealis ꝛ similis indico: qr isti colores vel sunt liuidi vl participantes liuedine. liuedo autez causatur ex mortificatione ꝛ extinctione caloris innati: sed qr porralis significat choleram praffinam ꝛ vrina similis colori erugini eris significat choleram eruginosam: que sunt vehementis caliditatis: ideo iste due significant vehemes incendium. ꝛ vlterius: qr cholera praffina est minus mala q̄z eruginosa: qr cholera eruginosa causatur ex adustione cholere praffine vt apparet supra capitulo ꝛ humoribus: ideo dicit ꝛ porrali q̄ est sanior vel minus mala: quia ambe sunt male q̄z illa. etiam color similatur colori eruginis eris.

b ¶ Et illa ꝛc. ¶ In ista parte Auicen. prosequitur.

¶ Sed tu queres que est causa quare vrina que similat erugini eris significat spasmū. Ad hoc dicēdū dupliciter: sicut hec littera duplr pōt exponi. Uno modo q̄ per laborē non intelligat laborē corporalē sicut est exercitium corporale: sed p laborē intelligit dolorem vehementē qui fit in membro vehementis sensibilitatis. tale autem membrum est os stomachi qđ est vehementius ꝛ sensibilius omni alio membro: vt patet per Gal'. 4. ꝛ accidenti ꝛ morbo capitu. 7. modo color talis vrine significat choleram eruginosam abundantem in venis adeo q̄ redūdat ad os stomachi: ꝛ qr hec cholera est apta facere spasmū: vt patet in cōmen. 1. 5. particu. illius apho. Spasmus elleboro ꝛc. Et causa quare ex tali cho. peruenit spasmus est: qr cho. eruginosa vehementer mordicat os stomachi qđ cum fit vehementis sensus ꝛ membrū neruosum sentiēs illā mordicationē mouetur motu cōtractiuo ꝛ accidit spasmus ꝓpter sensuz male qualitatis. Alio modo potest exponi q̄ per laborē intelligit exercitiū corporale: ꝛ tunc sic exponemus q̄ qñ dicit q̄ talis color post laborē significat spasmū loquit̄ in corporibus perfectis. scz iuuenū ꝛ idē color in corporibus pueroꝝ sine labore precedente significat spasmū ꝛ causa istoꝝ est: qr sicut apparet per Jsaac in. 7. particula vrinaz dicit q̄ iste color significat cōsumptionez magnā humiditatis membroꝝ: qr significat vehemētē caloꝝ consumentem. ad talē aūt consumptionē natus ē sequi spasmus de inanitione: ꝛ qr corpora diuersificant̄: qr quedā sunt nata cito incurrere spasmum vt corpora que habent membra debilia sicut sunt corpora pueroꝝ: ꝛ quedam nō sunt nata ad talē consumptionē membroꝝ incurrere sicut corpora perfectoꝝ ꝛ iuuenū: qr in eis non fit sine magna causa: ideo quādo ꝓcedit permutat ad huiusmodi dispōnes. in corporibus perfectis talis color apparens in vrina significat spasmum. in corporibus autem pueroꝝ absolute quando apparet talis color vrine significat spasmum sine alio labore precedente. ꝛ vtraq̄z est bona expositio.

c ¶ Que vero ꝛc. ¶ Hic ostendit significationem coloris ireos repetendo de colore simili erugini eris.

¶ Sed tu queres qs est ille color qui ꝓcedit colorē irealem. Dicendū q̄ ille color non est ille qui similat erugini eris qui fit a vehemenți caliditate neq̄z etiam similis succo porri ꝓpter eandem cām: qr ambo fiunt a vehementi caliditati. color autem ireos fit a frigiditate vehementi. modo non est incōueniens nec rationabile q̄ vehemens caliditas imediate ꝓcedat ꝛ disponat vehementem frigiditatez. ꝛ ideo dico q̄ color qui ꝓcedit ante irealem est color phisticalis qui fit a minori frigiditate q̄z color irealis: ꝛ quia minor frigiditas rationabiliter precedit maiorem: ideo ꝛc. ¶ Ulterius notandum q̄ causa quare hic color significat venenum exhaustum in potu ꝛ marime venenū frigidum est: qr venenū frigidum habet ꝛ sui ꝓprietate extinguere calorem inatum ꝛ disponere cum hoc humiditates corporis ad hoc vt possint receptione caloris inati actionis: ꝛ cuz

Matthеus

in eo apostema vel significatur apostema existens actu in epate ex quo resudat continue aliquid tingens vrinam. ¶ Alia regula vrina in hydrope perseuerās rubea est mala sicut dicit Rasis. 16. continenti. Urina in hydrope alba est bona qr illa tinctura non est ꝓpter presentiam humoris facientis hydropem cum ille sit frigidus: sed est propter malitiam ꝛ impotentiam sequestratiue epatis. ¶ Errant igitur ꝛ male faciunt aliqui medici videntes vrinam tinctam in hydrope facientes flobothomiam vt patet.

Post vero sunt ꝛc. ¶ Postq̄z Auicē. determinauit ꝛ colore rubeo hic determinat ꝛ viridi ꝛ merito qr sequit̄ ipsum in malitia esse intendentia ab albo versus nigrum post rubeuz sequit̄ viridis quare ordo Auic. est bonus ꝛ cōueniens ꝛ duo facit. Primo enumerat quinq̄z gradus viriditatis. Secūdo exequitur specialiter ꝛ de eis ꝛ ꝛ significatione cuiuslibet in speciali. Secūda ibi. (Phisticalis significat.) ¶ De prīa dicit Auicen. qđ post. 5. colorē rubeum sunt gradus viriditatis sicut vrina in colore phisticoꝝ corpori attinet. ¶ Dubitatur vtrum graduando colores rubeos ꝛ virides omnes ad inuicē quilibet viridis magis tendat ad nigredinem quolibet rubeo. ¶ Dicendū breuiter qđ non qr rubeus obscurus maiori participat nigredine viridi phisticali tamē ꝛ scdo dicatur qđ tota latitudo graduum viriditatis magis tēdat ad latus nigredinis q̄z latitudo graduū rubedinis q̄re ꝛc. ¶ Notandū qđ aliqui dicunt hos quinq̄z gradus viriditatis solū differre inter se sm magis ꝛ minus vnde dicit Auerro. 4. colliget q̄ cause viriditatis sunt minus tales q̄z que causant colorem nigrum ꝛ sic in ꝓposito dicerent isti q̄ cause phisticales sunt minus tales causis eruginosis vel aliorum graduū viriditatis sequentiū. Et aliqui dicunt qđ dīnt sm speciez ꝛ nō qđ solū sm causas dīnt que specie dīnt qr sequeret a simili qđ caliditas producta a lumine solis vel influentia nō est eiusdem speciei cum caliditate ꝓducta a caliditate reali qđ apud phos absurdum esset dicere sed dīnt specie qr significant contraria ꝛ diuersa in specie qr aliqui vt iam dicetur significant frigiditatē ꝛ alij duo caliditatez. hi autē gradus sic possunt designari per res extrinsecas similitudinē cum eis habentes. Ut primus dicatur phisticalis q̄ similis tunice interiori apparente in phistico qui est viridis subalbidus plus tēdens ad albedinē omnibus aliis gradibus viriditatis ꝛ diri notanter interiori qr phisticus est granum oblongū ad modum auelane cum cortice exteriori rubeo vt patet. Et secundus dicitur erugi nosus vel zinarius similis erugini eris vel flori eris qui ad maiorem tendit viriditatem cum nigredine cum claritate tamen. Tertius est lilialis ꝛ dicitur sm quosdam celestinus: qr similis colori florum lilij celestis vel vrios. Et ex isto habes colligere q̄ in enumeratione graduum viriditatis non solus sit mentio ꝛ ꝓprie viridi. Sed cum latitudine vt etiā celestis dicatur viridis licet sit participans multum flauedine ꝛ iste etiam plus tendit ad nigredinem q̄z precedentes duo dicti. Quartus gradus dicitur indicus vel nigellinus participans celesti siue flauo cum maiori tamē nigredine ꝛ obscuritate ꝛ est similis colori indicuz mediocriter nigroz sicut etiam tempore frigoris apparet alius color in cute sanguinei sm Hugonem senēsem. Ulterius dicitur porralis similis succo foliorum porri qui naturaliter ad nigredinem ꝛclinat ꝛc.

Et illa quidem ꝛc.

¶ Continuando regulas ꝛ significationes vrine viridis addit aliam significationem ꝛ dicit ꝛc. ¶ Notandum q̄ per laborem tria possumus intelligere. Prio s. corporeum. Secundo spontaneū sine manifesta causa dolorem prouenientem. Et tertio possumus intelligere febrem latentem ꝛ qualiterc̄q̄z capiatur ꝛrus

eris similaz. ¶ Et illab qdez que erugini eris similaz post laborē signat spasmum. Viridis vero i pueris spasmū significat. ¶ Que verōc colorem ireos habet frigiditatem vehemētē sm plurimū significat ꝛ ante ipsaz ꝓcedit vrina viridis. Et qdā color significat cōsumptionez magnā humiditatis membroꝝ: qr significat vehemētē caloꝝ consumentem. ad talē aūt consumptionē natus ē sequi spasmus de inanitione: ꝛ qr corpora diuersificant̄: qr quedā sunt nata cito incurrere spasmum vt corpora que habent membra debilia sicut sunt corpora pueroꝝ: ꝛ quedam nō sunt nata ad talē consumptionē membroꝝ incurrere sicut corpora perfectoꝝ ꝛ iuuenū: qr in eis non fit sine magna causa: ideo quādo ꝓcedit permutat ad huiusmodi dispōnes. in corporibus perfectis talis color apparens in vrina significat spasmum. in corporibus autem pueroꝝ absolute quando apparet talis color vrine significat spasmum sine alio labore precedente. ꝛ vtraq̄z est bona expositio.

c ¶ Que vero ꝛc. ¶ Hic ostendit significationem coloris ireos repetendo de colore simili erugini eris.

¶ Sed tu queres qs est ille color qui ꝓcedit colorē irealem. Dicendū q̄ ille color non est ille qui similat erugini eris qui fit a vehemenți caliditate neq̄z etiam similis succo porri ꝓpter eandem cām: qr ambo fiunt a vehementi caliditati. color autem ireos fit a frigiditate vehementi. modo non est incōueniens nec rationabile q̄ vehemens caliditas imediate ꝓcedat ꝛ disponat vehementem frigiditatez. ꝛ ideo dico q̄ color qui ꝓcedit ante irealem est color phisticalis qui fit a minori frigiditate q̄z color irealis: ꝛ quia minor frigiditas rationabiliter precedit maiorem: ideo ꝛc. ¶ Ulterius notandum q̄ causa quare hic color significat venenum exhaustum in potu ꝛ marime venenū frigidum est: qr venenū frigidum habet ꝛ sui ꝓprietate extinguere calorem inatum ꝛ disponere cum hoc humiditates corporis ad hoc vt possint receptione caloris inati actionis: ꝛ cuz

De partibus.

rinus vehemens incendium significant: attamen porrinus saluior est eruginosus: sicut cholera praffina quam significat minus mala est eruginosa cholera quā significat color vrine eruginosus. Secunda est: vrina eruginosa post laborem vehementem aut longum significat spasmum non quidem ꝛ repletione: sed ꝛ inanitione: quia talis vrina significat vehemens incendium: ꝛ qr labor precessit presumitur q̄ pars incendij neruos attigit ꝛ ipsos siccauit ac coegit retrahi versus suum ortum. Tertia est: vrina viridis in pueris significat spasmum: qr communiter non virescit nisi ex vehementi caumate. Et quia pueri sunt debiliuz neruorum: ideo ꝛ leui spasmos incurrunt. Quarta est: irealis vrina significat vt in pluribus vehementem frigiditatem ꝛ precedit eam vrina viridis fisticalis. Et dixerunt aliqui q̄ irealis significat venenum fuisse bibitum sicut opium mandragoram vl iusquiamum: quibus calor mortificatur ꝛ inde virescunt cutis ꝛ vrina. Quinta est: vrina eruginosa significat vehementer perditionem ꝛ instantem mortem: quia per hanc significatur eruginosa cholera in cor-

De gradi.

Phisticalis significat ꝛc. ¶ Prosequitur ꝛ significationibus istorum ꝛ posset diuidi in. 8. sm q̄ octo ponit signa partes legendo patebunt. ¶ De prima parte dicit ꝛc. Et nota q̄ licet omnes colores virides vt in pluribus significent frigiditatem preter eruginosum ꝛ porralem. tamē scias q̄ fisticalis remissionem ceteris significat frigiditatem. Et ratio q̄ significant frigiditatem est qr talis viriditas ꝛ nigredo non accidit nisi propter mortificationem calidi naturalis ꝛ spirituuz igitur ꝛc. Et diri notanter vt in pluribus. propter dicta Auer. quarto colliget qui dicit non esse dubium illos significare qñq̄z caliditatē. Unde videmus ad experientiam q̄ vrina cholericorum ꝛclinat ad citrinitatem cum quadam cruda viriditate intelligatur ergo vt in pluribus. Etiam qr quandoq̄ porrinuz antecedit lilialis vel indicus ꝛ tales significant frigiditatez sequitur quod niger porralis etiam aliqñ significat frigiditatem quare ꝛc. Sed dices qūo ergo distinguitur qñ significat caliditatem ꝛ qñ frigiditatem. dicit hic nicolus si color viridis coniungatur cum substantia tenui significat frigiditatem si cum spissa caliditatem. Cuius ratio est. Nam caliditas in humidum agens resoluit ꝛ inspissat humidum etiam commiscet ꝛ consequenter si coniungitur viridis color cuz illa substantia significat caliditatem. sed frigiditas agens in humidaz prohibet eius dissolutionem ꝛ non commiscet sic permanet vrina ꝛ reddit vrinam subtilem merito igitur significat frigiditatem. hoc dictum ꝛ si sit persuasiuum tñ pace sua salua ista snia non plz. ꝛ videtur cōtra. B. secundo pronosticorum cōmento tertio illius textus. Uomitus si fuerit mixtus ꝛ diuersus. vbi Gal. versus finez cōmenti ꝛclarans nullum esse in nobis humorē simplicē: qr si reperiretur quilibet talis esset spissus volens ibidem q̄ sicut caliditas adhurendo inspissat ita frigiditas congelando. Uidetur igitur contra Nicholū q̄ vrina talis frigiditatem significans sit spissa per congelationez. ¶ In ꝓposito igitur alia fiet distinctio. s. qđ tunc significet caliditatem quādo antecedūt alia signa significātia caliditatē vt si sit febris vel alij calores coincidētes eū phisticali vrina arguimus caliditatem. Sed si precedunt signa frigiditatis ꝛ euacuationes notabiles significat frigiditatem etiā si phisticalis lilialis vel indicus color apparet vrina cito ꝛ de facili fit porralis similr qđ fiet a caliditate vbi si esset a frigiditate non sic deueniret ad vltimū gradū viriditatis ꝛ addit Auic. verū tamen succo porri similis. Ratio qr minorem significat caliditatem vt potest ꝛclarari ex fundamentis dictis prima huius. c. ꝛ humoribus ꝛ cholera passiua que per vlteriorem adustionem fit zinaria vt patet ꝛc.

Et illa quidem ꝛc. ¶ Continuando regulas ꝛ significationes vrine viridis addit aliam significationem ꝛ dicit ꝛc. ¶ Notandum q̄ per laborem tria possumus intelligere. Prio s. corporeum. Secundo spontaneū sine manifesta causa dolorem prouenientem. Et tertio possumus intelligere febrem latentem ꝛ qualiterc̄q̄z capiatur ꝛrus

vrina sit colamentum humorum: ideo etiã recipit colorẽ talem. Et opz addere q̃ hec significatio est vera supposito q̃ talis vrina appareat in corpore qñ ꝛ se erat primo in bona dispositione ꝛ bone cõplexionis ꝛ q̃ vsus sit regimine cõuenienti. Item significat illud venenum sumpsisse frigiduz in potu: vt patet per Gal. 6. de interioribus. cap. 4. ꝛ ideo Auicẽ. nec improbauit nec reprobauit hoc dictum: q̃ non erat omnino verũ nec omnino falsum. ¶ Ulterius de eo q̃ dicit (Et si fuerit hypostasis ꝛc.) quoniã intelligo p hypostasim hic illã que apparet bona per viã digestionis que est alba lenis conti. equalis ꝛc. sz nõmodo faciat quãcũq; residentiam in fundo vrinalis: q̃ si appareat tunc significat euasionẽ: q̃ natura est fortis in expellẽdo superfluitates ꝛ humiditates corruptas in corpore: sed si non appareat significat ꝺ effectum virtutis expulsiue non potentis eas expellere: ꝛ per consequens mortificationem caloris innati.

dixerunt q̃ significat venenum in potu fuisse haustũ. Et si fuerit in ea hypostasis spes erit vite: ꝛ si non timetur ei. Erugini vero eris similis vehementem significat perditionem. ¶ Graduum[a] autem coloris nigri alius est niger qui ad nigredinem tendit ſm viaz colorꝭ croci sicut est in icteritia ꝛ significat cholere rubee spissitudinẽ ꝛ eius adustionẽ ꝛ choleram nigrã que accidit ex cholera rubea ꝛ significat icteritiã. Et alius est qui ex fusco ꝓuenit ad nigredinẽ ꝛ significat choleram nigrã. Et alius niger qui ꝓuenit ex viriditate ꝛ colore indico simili ꝛ significat

¶ Sed aliquis dubitabit generaliter vtrũ color in vrina viridis possit bonũ significare. Et arguit q̃ nõ: q̃ ꝟ Aui. nullã ponit significationẽ bonã ab vrina viridi. ¶ In oppositũ est Isaac in suo libro ꝺ vrinis qui dicit q̃ vrina viridis põt aliquãdo bonũ significare. ¶ Ad hoc dicẽdũ q̃ vrina viridis vtplm significat malũ humorẽ dominantẽ in corpore vel mortificãte caloꝛẽ innatũ vel resoluentem ꝛ corrũpentem membra: q̃ fit vel ab excellẽti calido vel ab excellenti frigido: dico tñ q̃ aliquãdo licet raro significat bonũ: ꝛ hoc apparet primo auctoritate Isaac secũda ratione: q̃ color niger in vrina aliquãdo habet bonã significationẽ: ergo ꝛ viridis. añs infra apparebit vt ostendet q̃ vrina nigra aliquando est bona p

Jacobus

pore abundare que non solum pessimus humor est: sed venenum pernicioſum.

Graduum vero ꝛc. ¶ In hac parte. 4. ꝑmo agit Princeps ꝺ gradibus nigredinis vrine a suis significatis. Secundo summatim numerat significationes vrine nigre. ibi (Et ad summum quidem.) Tertio ꝺclarat vnam quamq; dictarum significationum. ibi (Quod autem ex incendio.) Quarto superaddit tres alias causas ꝛ significationes vrine nigre. ibi (Et est quidem cuz accidit.) Quinto summatim ꝺclarat in quibus est prior vrina nigra. ibi (Urina nigra in semibus.) ¶ In prima particula numerat tres gradus nigredinis cum significationibus eorum. Primus est color niger non omnino sed tendens ad nigredinem cuz quadam croceitate seu croceo precedente qualis est in icteritia. Et talis significat rubeam choleram inspissatam ꝛ adustam ꝛ choleram nigram genitaz ex cholera rubea ꝛ ictericam. Secundus est niger ex fusco seu plumbeo peruenientes ad nigredinem. Et ipse significat choleram nigram non quidem adustam sed inspissatam vehementia frigiditatis. Jurta illud Gal. primo de crisi. c. 12. Color autez fuscus plumbinus non generatur nisi ex frigore tantum. Tertius est niger peruenies ad nigredinem ex viriditate ꝛ colore simili indico. Et ipse significat puram nigram choleram sine cholere rubee permixtione vel precessione. ¶ Attende ꝑmo q̃ Princeps ꝑmo cãtice tractatu. 3. c. 37. reducit istos tres gradus ad duos dicens. Si videat nigra postq̃ visa fuerit fusca significabit qdem super fortẽ algorem: si vero talis appareat postq̃ precessit valde rubea significabit super fortem humorum vstionẽ. Et Auer. in cõmento cantici illius ait. Si nigredo appareat in vrina postq̃ precessit fusca pallida significabit quidem super valde fortem algorem ꝛ frigiditatem cõplexionis patientis: si vero talis appareat post vltimatam rubedinem ipsius significat super inflãmationem ꝛ vstionem humoris patientis. Et quelibet ex ambabus vrinis istis significat sup̃ mortẽ eius cuius est: ꝛ hoc q̃ñ vltimata frigiditas nigram facit sicut vltimata caliditas: hec Auer. ¶ Attende secundo q̃ color viridis est sicut semita in nigrum colorem ex adustione. Jurta illud Gal. primo ꝺ crisi capitulo duodecimo. Color autem viridis non est nisi ante nigrum in semita aduentus eius. Et quasi ipse nõ sit nisi antecessio nigri. Et illud ideo quoniam cum egritudo est maligna apparet in ea post apprtionem vomitus viridis aut egestionis viridis aut vrine viridis vnusquisq; horꝝ triuz niger: hec Gal. Et intellige verba hec ꝺ viridi praſſino vel eruginoso non ꝺ fisticali vel ireali vel indico prouenit e solito ex frigiditate.

¶ Et quare celestem precedat phisticalis est satis nota: q̃ anteq̃z fiat intẽsa frigiditas ꝑius fit remissa rationabiliter igitur p̃cedit phisticalis tamq̃z minorem significans frigiditatem q̃z celestis vt declaratum est.

Et quidam ꝛc. ¶ Ut iudeus secũdo cõti. q̃ significat venenum in potu fuisse haustum supple ꝑpter frigidũ vene num: licz etiam possit fieri a calido. Et no. q̃ canon hz maxime veritatem si cito ꝛ repente non precedente phisticali apparet talis vrina celestis: quia tunc significatur causa subito imprimens sicut facit venenum non tamẽ semper concordatur ꝺ veneno sumpto in potu cum etiam aliq̃n in corpore generatur ex spermate vel ex sanguine menstruo retento vt. 7. interiorum.

Et si fuerit ꝛc. ¶ Erit spes vite q̃ significatur non omnino impotentia caloris agentis nec fit manifesta actio caloris naturalis in vrinam.

Et si non ꝛc. Supple apparet hypostasis timek ei imo est signũ mortis: q̃ significatur totalis ablatio actionis caliditatis in eã quare ꝛc. Et nota q̃ ẽt vrina viridis pauca est significatio mortis vt dicũt auctores q̃ ex illo colore significat mortificatio calidi ꝛ per paucitatẽ significat debilitas virtutis expulsiue nõ potentis expellere nocium quare ꝛc.

Erugini vero ꝛc. ¶ Quia significat mãm venenosaz prauissimeq̃ ẽlitatis esse in corpore igitur ꝛc. ¶ Dubitat hic Jacobus forliuiensis quare hic Auic. non ponit vrinam viridem etiam aliquãdo bonuz significare cũ ipsa sit media inter rub. ꝛ nigras que aliquando bonum significant. etiam ipsa antecedit nigram que q̃ñq; significat crisim vt in apostematibus splenis matricis ꝛ quartanis vt infra patebit que est bona significatio igitur etiam viridis. Hic Jacobus dicit q̃ vrine virides possunt etiam bonum significare sed raro quare Auic. non posuit vel posset dici q̃ Auic. ꝺixit hoc intelligi per alios colores. Uerum ego dico q̃ distinguendo viridem vrinã que fit per adhustionem aut mortificationez ꝺ qua ꝓprie hic loquitur a plumbina que dicitur fusca vel indica similis pictore facte a plumbo in carta que vt sepe apparet in egritudinibus flegmaticis vt infra patebit dico quod ipsa plumbina quandoq; bonum significat ꝛ non semper sed vrina viridis alia semp malum significat ꝛ hoc vult Auic. non dicens aliquid ꝺ significato bono ipsius sicut facit ꝺ aliis. Et nota ꝺ mente conciliatorum differentiaz. c. v. q̃ cholera zinaria propter eius prauissimam qualitatem venenosam non potest manere in corpore vt putrefiat ꝛ faciat febrez. imo ante interimit hominem. etiam si remaneret ad huc esset maximus timor mortis. Et quo soluitur dubium vtrum in feretur ad huc esset maximus timor mortis. Et quo soluitur dubium vtrum in fetore dubitat an ẽt sic sit ꝺ praſſina verũ. Jsaac dicit q̃ ẽt praſſina non põt in vino corpe stare vt faciat febrẽ vel aliud genus egritudinis putridinalis ex qbus clare habes vrinã eruginosaz significare vehemẽtẽ pditionẽ. Sisr ẽt porales quare ꝺ istis nõ est dubiũ qn semp malũ ꝛ nunq̃z bonuz significãt ẽt si bene cõsideras nõ erit tibi dubiũ phisticalẽ celestẽ ꝛ indicã significare malũ q̃ mortificationez vt dictũ est ẽt ille cũ suis coloribꝰ sunt plurimũ tenues ꝛ subtiles in substãtia q̃ significat virtutẽ nõ potentẽ morbi mãm expellere ꝛ hoc Aui. cõsiderans nõ posuit significationes bonas colorꝭ viridis sicut ꝺ aliis vt patet ꝛc.

Matthæus

est canon vñi Auic. Ulterius nota q̃ quantũ est ad propositum nostrum q̃ duplex est spasmus. s. ꝺ inanitione ꝛ spasmus ad materiaz non ꝓportionatus ꝛ ꝺ vtroq; istorũ possumus intelligere. Et ratio siue verificatio canonis est q̃ talis vrina eruginosa significat materiã cholericaz zinariam in corpore existente que materia non fit talis nisi ab vltima caliditate adherente ꝛ incendente vt supra aliqualiter dictum est que etiam per laborẽ qualitercũq; sumatur vlterius calefit ꝛ etiam per motus corporeos ꝑ dolores ac venitq; per febres laxantes corpora disponuntur ad exiccationẽ ꝛ spasmũ disponuntur etiam ad facilius recipiendũ impressionem ab illa cholera eruginosa fere venenosa quare ista vrina appares post laborẽ significat spasmum ꝺ inanitione precipue ꝑpter. s. consumptionẽ corporis factam ab incẽsione illius cholere ꝛ a labore potest tamen ista vrina etiam significare spasmũ non ꝓportionatum ad materiam: ꝛ hoc propter nocumentum perceptum ab ista materia eruginosa. verbi gratia in stomacho vel in alio membro sensibili ratione cuius retrahuntur membra ad suam originem ꝛ sic spasmus ille ꝛc.

Viridis quoq; ꝛc. ¶ Dat alium canonẽ ꝛ dicit ꝛc. Et possumus hunc canonẽ dupliciter intelligere. Prio solũ ꝺ eruginoso ꝛ porali coloribus nullo pcedente labore. Et tunc ratio canonis est ꝑpter multam ꝛ facilẽ passibilitatem mẽbroꝝ ꝛ huiusmodi in pueris ꝛ vt iam dictũ est: vrina non fit nisi ꝑpter vehementem incensionem cholere zinarie. Que quidẽ materia ꝺ facili in pueris inducit spasmum sine alio labore precedente. Secũdo possumus intelligere canonẽ ꝺ quolz gradu viriditatis siue significet caliditatẽ siue frigiditatem: ꝛ tunc fit spasmus ꝺ repletione si fit a frigiditate cuius causa est: q̃ in pueris multum est lucidũ q̃ si non bene regulat ꝺ facili fluit ad loca sensibilia vt neruos ꝛ inducit spasmum. Si autẽ fit illa vrina a caliditate notum est q̃ fit spasmus ꝺ inanitione vel nõ proportionatus ad materiam ex iam dictis paulo ante: nam in vtrũq; lapsum. s. humidum ꝛ ficcuz facilius labũtur pueri q̃z in alijs etatibus constituti ꝛ sic in spasmũ. Utrũq; faciliuz labunt nam eis est vterq; ꝓportionalis ꝛ similis vt alibi ꝺclaratur.

Que vero ꝛc. ¶ Dat alium canonẽ ꝛ dicit ꝛc. Ratio cañ. vt etiam antea dictum est potest esse q̃ vrina celestina naturaliter plus ꝺclinat ad latus nigredinis q̃z phisticalis vt notũ est que nigredo nõ est inducta nisi per viam vehemẽtis mortificationis calidi quare significat vehementẽ frigiditatem. Et quare dicat ſm plurimũ supra dictuz est. Unde colligit octaua problematum problemate primo q̃ spiritus sunt celestes ꝛ lucidi ad albũ ꝺclinant. Unde eoꝝ presentia in membris ipsa redduntur viuidi coloris. Si igitur a frigido mortificant reddunt ad nigrũ quare vrina cõfilis talis reddit ꝑpter mortificationes calidi naturalis cũ ipsa nõ fit tẽperata ꝛ laudabilis nisi a calido naturali quo mortificato redditur illaudabilis ꝛc. Signum autẽ cõfirmans q̃ significat frigiditatẽ ipsa vrina yrios est eius permanentia in illo colore q̃ post ipsaz nigredo quasi subito intẽderet ꝛ alia signa caliditatis prefuissent significaret fortasse tunc caliditatẽ vt etiã ꝺxi dictũ est. Et no. q̃ vrinam celestem pcedit phisticalis quare minorẽ significat frigiditatez q̃z celestis ꝛ sequit ipsam indica quare minorẽ significat frigiditatẽ q̃z indica habet se igitur medio modo in significãdo frigiditatẽ inter phisticalẽ ꝛ indicam vt patet. Ratio autez

De partibus.

De gradi.

Universidad de Deusto

accedit vehemẽter versus aliqȝ extremoȝ.s.versus friditatez sicut ela dñr pura respectu mixti isto mõ:z sic est tertius gradus q causat ex vehemẽti cõgelatione cõvertẽte humores in naturã melicã que est frigida z ficca z fit color niger.

a ¶Et ad summũ zc. ¶In ista pte Aui. vocat significare p colorẽ nigrũ vrine. Primo ostẽdit significata coloris in gñali. Scõo in spãli. ibi(Q; si non ita vrina fuerit.) Prima in duas. Quia prio ꝓmittit significationes coloris nigri in gene

rali. Secũdo vocat distinguere inter eos. ibi(Q; aut ẽ ex incendio.)

¶Sed tu dices vł q; Aui. sit supfluus: q;. B. in prio d crisi. c.12. solũ ponit duas significatiões eius: q; dicit q; vrina nigra vel significat vehemẽs incẽdiũ vel vehemẽs frigus. Itẽ in quo differt forte frigus z superatio caloris ĩnati ista non videnť differre. Dicendũz q; vrina nigra significat hec oia: pp qõ notãdũz q; nigredo vł cãtur ab alteratione matoȝ qz ab admixtione: q; ab vtraq; cãtur vel ecõuersõ. si pp ꝓmixtionẽ: tũc significat expulsionẽ nãe crisis. si per alterationẽ z hoc vupl̃r: aut pp adustio-

choleram nigram puram. ¶Et ad summum[a] quidez vrina nigra significat: aut vehemens incendium: aut forte frigus: aut mortẽ: aut caloris naturalis superationem: aut crisim z expulsionem nature quia ipsa cholere nigre expellit superfluitates. ¶Quod autem[b] ex incendio est cognoscit quoniam illic est fortis ardor z ante ipsam fuit vrina citrina vel rubea z hypostasis est diuulsa z inequalis z incõtinua: z nõ est vehemẽs nigredinis: imo trabit ad colorẽ croci z citrinitatẽ aut ad fuscitatẽ: z si ad citrinitatẽ trabit significat multã icteritiã. Verũtñ qõ ex friditate fit cognoscitur vt ante ipsam héať vrina que ad viriditatẽ trabat aut liuiditatẽ z est sedimẽ paucũ iũctũ: ac si eẽt siccũ z nigredo in ipsa est purior. Et est etiã cũ inter duas ꝓplexiones differẽtia notatur: quoniã quãdo cuȝ vrina nigra fortis odor fuerit signicabit caliditatẽ: z cuȝ fuerit cũ ea odoris privatio aut fortitudinis eius debilitas significabit frigiditatem. Cũ eniȝ natura valde fuerit supata odor

nẽ: z tũc significat vehemẽs incendiũ: aut pp infrigidationẽ: z hoc vupl̃r. aut pter vñtum frigide qualitatis in corpore que cõuertit humiditates corporis ad naturã melãcholicã: z tunc significat forte frigus. aut provenit ab extinctione caloris ĩnati: z hoc apparet in illis in quibus calor naturalis est superatus. Tunc ad rationem vico q; Gal. solũ fecit mẽtionẽ de nigredine que fit per viam alterationis: z hoc q; hoc fit vupl̃r vel a calido vel a frigido: ideo ponit solũ duas: z sub illa que ẽ a frigido cõprehẽdit superationẽ caloris naturalis: ita q; Auic. voluit magis distincte loq. b ¶Qõ aũt zc. ¶In ista parte docet distinguere inter significationez coloris nigri apparentis in vrina. Primo ostẽdit quid signi ficet quando provenit ex incẽdio. Secũdo ponit signũ distinctiuũ quãdo provenit a forti frigore. ibi(Verũtamen quod ex frigiditate.) Tertio docet distinguere vrinam quando provenit a mortificatiõe caloris. ibi (Illud autem qõ ex casu.) Quarto quando vrina est nigra significat crisim nature. ibi(Et illud quidem accidit.)

Jacobus

¶Et ad summũ zc.) ¶In scõa dicit q; vrina nigra ad summuȝ. i. pfecte nigra: vel ad summũ. i. summarie loquendo significat alteraȝ q;q; rez. s. vel vehemens incendium sicut in egritudinibus congelantibus: vel mortem vt in vtriscz: vel superationem caloris nãlis vt ex potu opñ: vel crisim melancholicaruȝ egritudinum z expulsionẽ sperfluitatis melancholice vt in febribus quartanis z in splenẽticis passionibus. ¶Attende primo q; Hip. z Gal. reputant vrinam nigraȝ pessimam omnium vrinarum. Ait enim Hip. secundo pronosti. caũ. 33. In vtroq; vero seru nigra pessima. Et Gal. primo de crisi capitulo. 12. Et omnis quidem perueniens ad nigredinem est in fine malicie adeo vt ego non sciam aliquẽ eorum qui miserunt vrinam nigram saluatum. ¶Attende secundo q; Gal. d. c. asserit quãlibet vrinam nig. superfluam caliditatem vel frigus superfluũ significare dicens. Videmus. n. mẽbris corporis extrinsecis non accidere nigredinez: nisi fm hos duos modos. Aut cum calefiunt supflue sicut illud quod aduenit, et qui prolongatur moram in sole estiuo. Aut cum infrigidantur superflue ita ac si ipsa morientur: sicut accidit senibus z alnis super quos confortatur frigus fortitudine vehementi. Et similiter denigratio corporis vrine totius z denigratio eiꝰ quod vł in ea de nube pendent in medio eius aut natante in eius supremo non fit nisi ex duabus rebus. s. aut ex caliditate superflua aut ex frigore superfluo aut ex morte virtutum naturalium propter superfluitatem frigoris: hec Gal. Sed quid est hoc ignorauit ipse q; est aliqua vrina nigra cretice expulsa vi nature que nec mortalis est nec adustionem significat aut frigus congelans. Dic q; nõ. Ait enim aphorũ. 4. cõmento. 22. illius. Egritudinibus quibuscunq; incipientibus si fel nigrum sursum aut deorsum exierit mortale est. Si aũt post coctionem morbi natura quosdam humores malos expulerit intelligimus fm mundificationem corporis esse. Unde z cholera nigra z alij humores mali post coctionis signum apparentes significant bonas z laudabiles purgationes. Verum vrina nigra pce creticam melancholie expulsionez non est propie nigra neq; totaliter

Matheus

Graduum zc. ¶Postq; dñs Aui. determinauit de significationibus coloꝝ medioꝝ in vrina. Nunc exequitur de significationibus coloꝝ extremoꝝ z duo facit. Quia primo determinat de nigro. Secũdo de albo. Secũda ibi(Urina aũt alba.) Prima in quattuor. Primo ponit modos z species coloꝝ nigri ponendo cũ hoc quãdaz generalẽ significationem eius. Secũdo distinguit significationes coloris nigri. Tertio remouet quandã tacitã questionẽ. Quarto iterũ reuertitur ad ponẽdũ eius generalẽ significationem cõtrahendo ad febres. Scõa ibi(Quis aũt ab incendio.) Tertia ibi(Et est qdẽ cũ accidit.) Quarta ibi(Ad summũ vero vrina nigra.) Prima in duas. Primo ponit gradus vrine nigre. Secũdo ponit significationẽ eius gñalẽ. Secũda ibi(Ad summũ qdẽ.) Prima adhuc in tres fm tres spãles gradus vrine nigre quos ponit. Secũda ibi(Et alius.) Tertia ibi (Aliter niger.) De prima dicit zc.

¶Notãdũ q; sicut Aui. hic ponit tres gradus vrine nigre. s. Primo qui est ex citrino ad nigrũ. Secũdo ex fusco ad nigruȝ. Tertio ex viridi ad nigrum. Illos eosdẽ tres gradus vrine nigre ponit Auer. 4. colliget. c. 1. ¶Scõo notandũ q; isti tres gradus nigredinis fm Dyrnũ z suos sequẽtes non distinguunt secãdũ intensum z remissum. ita q; secũdus gradus nigrioꝝ sit primo. z tertius nigrioꝝ secundo sed distinguũtur hi gradus tres ad invicem fm mixtionem maiorũ colorum cum nigro z tendentia alioꝝ coloꝝ vel ex aliis coloribus ad nigruȝ. Unde fiat qõ aliqua vrina nigra primi gradus nigrioꝝ fit illa ex secũdo gradu vt patȝ. ¶Notandum qõ licet cholera dicatur esse citrina tamẽ multitudo eius mixta cũ vrina causat quandã obscuritatẽ in ea z marime si etiam fuerit spissa vt patȝ in icteritia. ¶Quarto notãdũ q; cõtingit vrinã denigrari ex citrino aut ex presentia cholere z maxĩe multe z spisse in vrina vel ex adustione cholere ipsa tẽdẽte p adustionẽ ad melliã. Aut ex pñtia cholere aduste qñ iã facta est melie z tres modos tincture nigre ex citrino intellexit Aui. in littera si consideras zc.

Et significat icteritiam zc. ¶Ex exponit fm aliquos. s. nigrã z hoc ex intensa caliditate z adustione cholere. Sz dicak cũ Hugo. qõ non significat icteritiã nigrã q; in nigra non fit recessus a citrino cum tendentia ad nigrum sicut in citrina quare significat citrinam icteritiam sequitur textus.

Et alius zc. ¶Ponit fm gradum coloris nigri z dicit zc. ¶Notãdũ qõ Marsilius z Jacobus volũt qõ significat cholerã nigrã. i. melãcholiã nãlẽ: q; si illa miscetur cũ vrina reddit ipsam fuscã z si in ꝓcessu maioꝝ quãtitas ipsius miscet cum vrina reddit ipsaz nigrã. Sed ista expositio fm Hugonẽ nõ põt stare q; sic esset de oi humore p adustionez talis. Secũdo ex quo melia quedã fit p adustionẽ ex sanguine z quedã ex flegmate. Quo igit distingueremus ille vrine nigre facte p ꝓsentiã illarũ materiez ab illa que fit nigra a melia naturali z querak qd significent ille. Si Aui. nõ posuit, dicak igit

De partibus.

sicut denigrata ex incendio vel mortificatione: sed ad fuscedinem declinans sicut ipsa melancholia que cum ea defluit.

¶Quod autem zc.) ¶In tertia primo docet noscere nigredinem vrine ex incendio. ibi(Quod aũt ex incẽdio fit.) Scõo ex frigiditate z quo differt a nigredine incendy. ibi(Verũ qõ ex frigiditate.) Tertio ex casu caloris ĩnati. ibi(Illud aũt qõ ex casu.) Quarto ex crisi z purgatione chronicaz egritudinũ. ibi(Et illud quidem.) Quinto nigredinem que mortem significat. ibi(Quod si non.)

¶In prima subparticula dicit q; nigredo vrine pueniens ex incendio cognoscitur. Primo p ardorez vehementẽ infirmi. Scõo q; citrinitas aut rubedo vrine pcessit hanc nigredinẽ. Tertio q; hypostasis huiusmodi vrine diuulsa est seu dispersa per substantiam eius z inequalis z discontinua. Quarto q; vrina talis non est vehementer nigra immo declinat ad calorem croceum citrinum vel fuscum. Et si ad citrinum declinauerit significabit vt plurimum ictericiam.

¶Verum quod zc.) ¶In secunda dicit primo q; vrine nigredo facta a frigiditate cognoscitur. Primo quoniam precedit eam color trahens ad liuiditatem vel viriditatem: non quidem prassinam vel erugiuosam: sed similem indico. Secundo q; in tali vrina est sedimen paucum coniunctum ac si esset siccum: q; frigiditas vehemens expressit humidum eius z compegit eam: sicut enim calor fortis resoluens dispergit: sic frigus vehemens vnit z compingit. Tertio q; nigredo hec est purior aut intensior qz fit incendij nigredo propter ea q; nigrum incensum vel quadam albedine participat: q; declinat ad naturam cineris vel aliquid peruie citrinitatis sibi mixtum retinet quod ipsius negredinez remittit. Scõo dicit q; quandoq; differentia notatur z percipitur inter duas complexiones. s. adustiuam denigrantem vrinã z cõgelatiuã que etiã denigrat eam: q; vrina nigra ex incendio est fortis odoris: sed in nigra ex congelatione vel est privatio odoris vel debilitas fortitudinis eius: q; nõ fit odor actu fine fumali euaporatione quã vel tollit vel remittit frigiditas congelans.

De gradi.

cũ Hugone z melius qõ omnis vrina dicak nigra in. 2. gradu nigredinis q; nõ fit talis ex citrino vel viridi. sed sive sit talis p ꝓsentiã melie nãlis sive non naturalis dicẽ nigra qñ nisi sic esset Auic. esset insufficiẽs exponitur ergo significat choleram nigram. i. qũolibet melãcholiam non ex cholera zc.

Et aliter niger zc. ¶Ponit tertium gradũ z dicit zc. ¶Nota tandũ qõ alius color niger tertij gradus nigredinis nõ significat cholerã zinariã vel prassinã q; vt in. c. de humoribus dicitur tunc p vlteriorẽ adustionẽ de albank quare vrina ex pũtia ipsarũ cũ ea redderet alba z nõ nigra dicak igit cũ Auic. qõ talis vrina ex viridi celestino vel phisticо facta significat humorẽ factum similẽ melie pure cũ intẽsis suis qualitatibus vel humorẽ melicũ p cõgelationẽ factũ vel in via ad ipsum vel melicũ naturalẽ dominãtẽ excessiue frigidã: q; melia qñ fit ex adustione p tempus retineat aliqualẽ caliditatẽ: tamẽ illa in ꝓcessu p resolutionẽ partiuz calidarũ redit ad naturam ppriã melie pure per intensam frigiditatẽ z siccitatẽ: non tamẽ ad tãtã frigiditatẽ ducitur sicut est pura melia ex intẽsis suis qualitatibus quare illa vrina significat frigiditatem multum intensam imo mortificationem calidi naturalis.

Et ad summum zc. ¶Dat generalẽ significationẽ vrine nigre dicit zc. Sequitur correlarie ex dictis q; ois vrina nigra aut fit talis p ꝓsentiã cholere multe z grosse z sic est primus gradus vrine nigre. scz ex citrino aut fit vrina nigra ex pũtia cholere nigre sive nãlis sive nõ nãlis p adustionẽ z sic est scõs gradus vrine nigre. s. ex fusco ad nigrũ. Aut fit vrina nigra p ꝓsentiã melie facte p cõgelationẽ vel in via ad eam vel sibi simili z sic est tertius gradus. s. ex viridi q; significat friditatẽ tendẽtez ad nigrũ qui significat mortificationẽ. ¶Notãdũ qõ calor nãlis ptio mortificatur p simplicẽ alterationẽ a cõtrario: q; a cibarijs frigidis in tpe frido z per expressionẽ partiũ subtiliũ z calidarũ. secũdo per resolutionẽ z de ista intelligitur hic. ¶Dubitak hic qñ. B. ꝓmo de crisi posuit solũ duo significata vrine nigre. s. aut significat vehemẽs incẽdiũ aut congelationẽ z Aui. superaddit alia duo significata igitur Gal. insufficiẽs. Dicẽdũ q;. B. solum posuit duos vltimos gradus z modos vrine nigre sic permanẽter z superatio caloris supple per resolutionem reducitur ad incendium.

Quod autem zc. ¶Postq; Aui. supius posuit numerum gradus eius qui sequit citrinũ: quidã q; sequtur fuscũ: quidã qui sequtur viridẽ. i. phisticũ vrios z indicuz posuit ẽt diuersa significata illius vrine nigre: q; significat vehemẽs incẽdiũ aut forte frigus positiuũ aut frigus priuatiuũ: q; caloris nãlis superationẽ pp resolutionẽ vt in febribus lõgis vel incensiuis aut crisim. Nunc ponit distinctionẽ inter illa significata z quattuor facit. Prio ostẽdit quãdo illa

a ¶ Illud autem ꝛc. ¶ In ista parte ponit signū distinctionum quando vrina nigra accidit a mortificatione caloris ꝛc.
b ¶ Et illud ꝛc. ¶ Hic Auic. ponit signū distinctiuū per qđ cognoscimus quā do vrina nigra crisim nature significat ꝛc.
c ¶ Quod si ꝛc. ¶ In ista parte Auic. ostendit in spāli significata coloris nigri apparentis in vrina ꝛ dicit q; si non fuerit ita. ſ. q; non eueniat per viam crisis: q; nō hȝ illas quattuor conditiones nunc dictas ſ. q; eūek ille humor melicus: ꝛ q; ꝓcedat ipsaȝ vrina indigesta aquosa: tertio post talē vrinā sequat alleuiatio: q̄rto q; veniat in quātitate magna ꝛ copiosa ꝛ veniat vrina nigra cū cū istis conditionib⁹: quas nūc dicit: ꝛ tūc est signū maluz: q; significat q; non est nigra ex bonitate potentie virtutis mūdificātis corpus p viaȝ crisis: sȝ signāt q; accidit talis vrina: aut pp adustionē cōsumētē ꝛ cōburentē humores vel pp frigiditatem mortificātē calorē innatuz.

nó erit in vrina. ¶ Illud aūt[a] qđ ex casu caloris accidit innati cognoscit ꝓpea q; ipsuz sequit̄ fortitudinis casus ꝛ eius dissolutio. ¶ Et illud[b] quidē qđ accidit ſm moduz purgationis ꝛ crisis cognoscitur sicut qđ accidit in fine quartanarū: ꝛ cuz splenis egritudines resoluunt̄ ꝛ dolores dorsi ꝛ matricis ꝛ febres melancholice ꝛ nocumēta que ex mēstruoū accidunt retētione: ꝛ retētio eius qđ ex sanguine fluere solebat per anū ꝛ precipue cū natura ꝛ ars in ꝓuocādo iuuāt: ꝛ sicut accidit mulieribꝰ quarū mēstrua retinent̄ ꝛ nō retinet natura sanguinis superfluitatē: ꝓpea q; ante ipsaȝ ꝓcessit vrina indigesta aquosa: ꝛ ꝓpea q; post ipsaȝ aduenit corpori alleuiatio: ꝛ erit ipsius quātitas maxima copiosa. ¶ Qđ si[c] non ita vrina fuerit nigra signū erit malū ꝛ ꝓcipue ī acutis egritudinib⁹ ꝛ quāto plus si eiꝰ quātitas fuerit pauca: qm̄ ex sua paucitate est sciendū q; humorē iam destruxit adustio: ꝛ quāto magis fuerit grossa erit deterius: ꝛ quāto magis fuerit tenuis erit minoris malitie.

¶ Addit aūt (ꝛ ꝓcipue in acutis:) q; acute sunt magis periculose q̄ȝ chronice: ꝛ ideo vrina in acutis est magis verēda. ¶ Subdit vlteriꝰ q; quāto eius quātitas est pauci: ꝛ grossior tāto peiorē hȝ significationē: sed quāto magis est tenuis tāto erit minoris malitie. ¶ Cā aūt olim istoꝝ est: q; h̄ vrina apparet p oppositū eius qđ appet in mūdificatione nāe in crisi: q; ꝛ ficiūt iste cōditiones ꝓdicte: ergo hȝ cōtrario mō se habere illi: ꝛ nō sicut in illa nigra que erat p viā crisis quāto erat in quātitate maiori ꝛ in grossiori substātia tāto erat melior: si ipsam precedebat vria subtilis ꝛ aquosa: ita in ista per oppositum quāto est minoris quātitatis ꝛ grossioris substantie tanto est peior: q; ergo est pauca significat q; tanta est adustio ī corpore q; ipsa cō sumit humores ꝛ superfluitates corporis: qm̄ aūt grossa significat q; adustio consumit humiditates humorum ꝛ superfluitatū ꝛ reliquit substantiaz grossam ꝛ terrestrē. ¶ Et aduertendum q; licet solum exprimat de adustione talis vehemens frigiditas potest minorare vrinam nigram ꝛ in quanto extinguendo calorē naturalē ne disgreget aquositatez ab humoribus ꝛ hu. ingrossare ꝛ reducere

Jacobus

¶ Illud autem ꝛc.) ¶ In. 3. dicit q; nigredo vrine prouenientis ex casu caloris innati cognoscit ex casu ꝛ dissolutione virtutū vitalis ꝛ nālis ꝛ caloz nālium subseruentiū eis. Et nigredo talis quandoq; apparet in pestilentialis febribus bo. ebijs vel antracibus ex venenositate materie mortificantis viuificum calorem.
¶ Et illud ꝛc.) ¶ In quarta dicit q; nigredo vrine ꝓueniens ſm modū purgationis ꝛ crisis egritudinum chronicaz cognoscitur primo propterea q; ipsam precessit vrina aquosa indigesta vel ꝓpter oppilationes vel q; natura digerens humores sibi reseruauit eos vsq; ad horam crisis. Secundo ꝓpterea q; ꝓ talē vel post talem vrinam subsequit alleuiatio patientis ex purgatione cause egritudinis. Tertio propterea q; quātitas maxima copiosa vrine tunc exit ꝓpter euacuationem materie morbi cum vrina. Et ꝛ tali vrina nigra ponit hic septē ꝛpla. Primum est nigra veniens in fine quartanarum vi nature ꝛpellentis melancholiam ꝓ vrinam que fecit quartanas. Scōm est nigra veniens ex resolutione seu purgatione materie spleneticarum egritudinum. ¶ Cōtra dicit Gal. 13. de inge. sanita. 11. diſſin. Splen vero non potest mundificari nisi ꝓ viam vnā i. solutionem ventris quoniam quod in eo coadunatum est non ejcitur ad renes: ideoq; si fuerit in eo apostema ejciatur materia ꝓ solutionez: quod bisarie fit: quoniam si materia sit in superioribus mēbris cū egestione ejciatur dato catartico ꝓ os: si vero in inferioribus cū clysteri: quod. n. ore accipitur ꝓiusq; inferius ꝛscendat ꝛficiet: hec Gal. Item non est via qua ꝓueniant humores splenis ad vias vrine: nisi transeant ꝓ epar: sed natura regulariter ꝛ crētice operans non educit humores a mēbris seruilibus ad principalia: sed econtra. Dic primo q; nā potest regulariter ꝛ ordinate educere ꝓ vias vrine causas antecedentes spleneticarum passionum que sunt in epate ꝛ venis. Dic secūdo q; ꝛregulariter ꝛ ordinataz causa conjuncta splenetice passionis non soleat ꝓ vrinaz educi: potest tamen vi nature istud fieri materia digesta: vel ꝓpter latitudinem cānalis existentis inter epar ꝛ splenem ꝛ latitudinem viarum vrine ꝛ ꝛclinationem materie versus illas vias: vel ꝓpter oppilationez alterius cānalis splenis quo melancholia effunditur ad os stomachi: vel q; ars iuuit nām cuz ministratione longa diureticoz ad diriuandum materias splenis versus vias vrine.

Mattheus

Ad auctoritatem Gal. dic q; verificatur regulariter ꝛ vt in pluribus. Ad scōm dic q; natura regulariter ꝛ cretice operans non educit humores a mēbris seruilibus ad principalia sicut ad terminum vbi maneant: sed sicut ad viam per quā transeant: sicut frequenter fit in fluxibus ventris ꝛ vomitibus fortibus q; materie contente in venis ꝓ epar redeunt ad stomachū ꝛ intestina. Tertium exemplum est vrina nigra veniens post dolores chronicos dorsi ꝛ matricis ex melancholia genitos virtute nāe ꝛpellentis eam per vias vrine. Quartū est vrina nigra veniens ex purgatione māe febrium melancholicaz continuaz vel errantiū vel quintenaz vel septenarū. Nam ꝛ quartana periodicali fuit primū exemplaz. Quintuz est vrina nigra veniens ex dispersione nocumentoz ortoz a retentione menstruoz: cuiusmodi sunt mania aut melancholia. Juxta illud Hip. aphorū. 5. apho. 40. ¶ Mulieribus qbus ad mamillas sanguis conuertitur maniam significat. Sextum est vrina nigra prouenies ex dissolutione nocumentoruz contingentiū a retentione emotroidaruz que diu fluere consueuerunt cuiusmodi sunt mania vel hydropisis. Juxta illud Hippo. aphorūz. 6 apho. 12. Emotroydas sananti antiquas si non vna relicta fuerit periculum est hydropisim fieri aut ptisim aut maniaz. Septimū est vrina nigra prouenies ex hoc q; mulieri mēstrua retinentur ꝛ natura tunc non retinet superfluitatem grossam feculentaz sanguinis retenti: sed educit eam ꝓ aliam viam sicut ꝓ viam vrine.
¶ Quod si non ꝛc.) ¶ In. 5. subparticula dicit q; si nigra vrina nō fuerit ita. ſ. nō venerit ꝓ viā crisis ꝛ purgatiōis erit signuz malū marie in morbis acutis: q; signāt vehemēs incēdiū dissoluēs vtres spūs ꝛ sanguinē: ꝛ ꝓcipue si fuerit pauce quātitatis. Et h̄. n. signāt q; adustio iaz destruxit humores corpis. Et quanto grossior fuerit vrina tanto peior erit: ꝛ quāto plus tenuis tanto minus mala: q; significat sua grossitie humoꝝ incēdiū adeo ebullisse vt subtile eoꝝ totū depauerit relinquēdo solum terrestre grossum: sua vero tenuitate contrariū designat.

Matheus

vrina nigra significat vehemēs incendiū. Scō q; significat forte frigus. ſ. a causa positiua inducti. Tertio q; frigus priuatiuū. Quarto q; crisim. Secūda ibi (Verū que er frigiditate.) Tertia ibi (Illud aūt qđ.) Quarta ibi (Et illud qđ accidit.) Prima in duas. Ponit primo quedā significata ꝓpria illius. Scō cōe ꝛ cōtingēs. Scōa ibi (Et est etiā.) De prima parte dicit ꝛc. ꝛ ponit quattuor signa specialia ꝛclarātia istā vrinā nigrā significare incendium. Illic est fortis ardor. Uno modo exponit̄ illic in emissione vrine est fortis ardor. Alio mō illic. i. i tali corpore toto vel ēt eius epate ꝛ qualr cūq; intelligit verū est. Et ante ipsaȝ fuit vrina citrina ꝛ rubea: q; ēt ille vt supra dictū est significāt caliditatē per ꝓsentiaz cholere vel sanguinis in vrina nigra igit̄ sequēs ad illā per vlteriorē adustionez rōnabiliter forte significat incēdiū. Unde notate vt etiā supra dictū est qđ vrina nigra sequēs ad viridē ad intellectū sepe dictū non pōt significare incēdiuz: sed ꝛ necessitate frigiditatē: q; illa nō sequit̄ nisi ex phisticali celestino aut indico q̄ significāt frigiditatē ꝛ nullo modo ex porali vel erruginosa vt ꝓz. Et hypostasis ē diuulsa. i. in diuersas partes diuisa: q; a caliditate sepantur etherogenia abinuicem. Et nō erit vehemēs nigredinis. Istud est vltimū ꝛ quartū signū distinctionū ad ꝛclarādū vrinā nigrā significare incēdium. ſ. qñ in ea nō est primus color niger: sed declinās ad citrinū rubeū: q; talis color sequit̄ ꝓsentiā humoꝝ caliduz. ſ. sanguinis ꝛ cholere ꝛ si ad vehemētē citrinitatē trahit vrina nigra significat icteritiā: ꝛ hec quattuor signa particularia notate hic in actu practico q; satis evidentia sunt in significādo claritatē ꝛ incendium vt claret.

Verum que ꝛc.

¶ Ponit signa ad ꝛclarandū vrinā nigram significare frigus positiuum. ſ. ꝓsentiā frigoris aut humoris multū frigidi ꝛ ponit tria signa particularia ad specificationē dicti ꝛ dicit qđ primum sit si ante ipsam precedat vrina viridis non tamē omnis vt sepenumero dictū est: ꝛ ratio cañ. est nota ſm signum q; hypostasis sit pauca iuncta. Ratio huius etiam est nota quia si est pauca significatur calorez esse mortificatuz non potentem expellere nociuum: ꝛ si est iuncta significat frigus cuius est vnire discontinua tertium signū q; nigredo in ipsa sit purior. i. magis nigra: q; ꝓpter mortificationem caloris ꝛ spirituum dilucidantium siue clarificantium vrinam in eorum dispositione naturali ipsa denigratur etiam sanguis ꝛ cholera infrigidati sunt qui etiam in vera eorum dispositione tingerent vrinā quare remanebit nigra ꝛ multum ꝛc.

Et est ꝛc.

¶ Nunc admittit aliū canonē ꝛ contingentiā in distinguendo quādo quādo vrina nigra significat incēdiū ꝛ quando mortificationē calidi ꝛ dicit ꝛ est. i. contingit ꝛc. Nam vrina significans incendium habebit odorem acutum ꝛ fortē. ꝛ significans mortificationem calidi priuatur odore forti. Et ratio est. nam odor sequitur fumalem evaporationem vel fine ea non fit ꝛ illa fit a calido evaporare faciente ergo significamus ex odore forti in vrina super magnam caliditatē ꝛ istud est signum contingens vtplurimū ꝛ non de certo q; est odore forti in canf. rof. viol. sandalis non habemus arguere caliditatem licet in vrinis sit signum evidens ꝛc.

Illud autem ꝛc.

¶ Nunc ꝛ tertio ponit breuissime quādo vrina nigra significat frigus ꝓpatiuū. i. caloris naturalis extinctiuū via resolutionis ꝛ dicit ꝛc. ſper pulsum ꝛc.

Et id quod ꝛc.

¶ Ultimo ponit signa quādo vrina nigra significat bonum: q; crisim laudabilez. Et ꝓ to facit hoc. Scō cōcludit q; non apparētibus his signis est significatio mala ex vrina nigra ibi q; si non ita fuerit ꝛc. Et tria sunt significantia crisim bonam ex vrina nigra. Primum q; ipsam antecesserit alba subtilis siue aquosa. Secūdū q; post ipsam aduenit corpori alleuiatio ꝛ quies q; aliter crisis nō esset laudabilis: q; significaret materiā nō esse erradicatā per istā vrinā. Tertiū est qđ debet esse multe quātitatis ꝛ copiose vnde si vrina esset pauce quātitatis nō significaret crisiz completā q; per eaz nō fieret expulsio nociuarū materierū completa. Et illa tria vltima signa significātia crisim in vrina nigra sunt satis nota. ¶ Sed primū hȝ difficultatē q; crisim debet antecedere vrina distega. Sed vrina alba subtilis est pessima nō significās digestionē vt voluit Hyppocra. secundo pronosticoūter. commen. 33. in vtroq; vero seru nigra pessima est in pueris nisi aquosa est. Et idem vult Gal. in commento ꝛ primo de crisi. capitu. decimotertio ꝛc. ¶ Dicit Hugo senensis quod littera Auicen. hic est corrupta ꝛ debet esse negatiua: sed q; omnes text. tenent litteram affirmatiuam ipse dicit vrina alba aquosa que postea fit digesta. Et dicit si non contrariabꝰ tu aliam exposition̄. ¶ Sed aliter ego expono vrina nigra aut sequitur ad vrinam viridem subtilem vel citrinam vel rubeam. Si sequitur citrinam vel rubeam non est significatio bona nec crisis immo significat vehemens incendium: vt supra dictum est. Si sequitur ad viridem scilicet phisticalem celestinam vel indicam significat forte frigus vt iam dictum est ꝛ sic iterum est significatio mala. ¶ Sed contra hanc significationem bonam videtur mens Gal. primo de crisi. capitu. sepe allegato ꝛ commen. 33. secundi pronostico. ꝛ Hippocra. ibidem vbi volunt in sententia q; vrina nigra est maxime malluciei ꝛ significat vehementem perditionem: igitur non est significatio bona. Si vis tertius formales quere locis tribus allegatis. ¶ Dicendum breuiter quod aut vrina nigra apparet in principio morborum aut in processu. si in processu apparuerit ꝛ precessit ipsam ab aquosa cum aliis cōditionibus in casu dictum est significatio bona: quia laudabilis crisis ꝛ sic loquitur hic Auicen. Sed si in principio tunc apparet semper est signum malum nec potest significare bonam crisim ꝛ pro isto est tertius notabilis. 4. aforismorū

tere ad naturaz terrestrem: ita q̄ erit vrina nigra pauca grossa: tamen dedit intelligere per eius oppositum: z addit q̄ si fuerit magis tenuis significat minorem malitiam ꝓpter causam oppositam grossitiei ꝛc̄.

a ¶ Et est quidem ꝛc̄. ¶ Hic Auicē. contrahit vrinam nigram ad aliaz dispositionem sumptam a causa exteriori.

¶ Sed tu queres qualis dispositio est ista in qua apparet vrina similis in substantia z colore pr̄ assumpto: Dicendum q̄ sicut apparet fetto de interioribus ca. 2. per Gal. talis passio ē q̄ dē diabetes q̄ fit pp vbertatē vtutis attractiue remū z pp defectū cōtentiue ipsoz: ita q̄ attrahūt vinū ab epate z stomaco anteq̄ fit digestum z alteratum z ipsum statiz expellūt sicut accidit lienteria in stomacho z in intestinis: qa ꝓpter defectū contentiue stomachi z fortitudinē expulsiue eius statiz cū ingredīt cibus nō potest penetrare ad epar ꝓpter eius grossitiem expellit ad intestina z egreditur in eadē qualitate z colore sicut erat prius.

¶ Et est quidez[a] cum accidit vt vrina nigra aut rubea obscura mingatur pp vini potionez q̄ huius habet colorē cū nullo modo natura aliqd in eo operata fuerit: z exierit sm̄ suam dispōnez: sed in hoc non est timor. ¶ Et est[b] cum bone crisis significatio existit z in acutis egritudinibus: sicut si eger ea tenuem minxerit z fuerit in ea suspensio in partibus diuersis: multotiens enim significat sonitum capitis z vigilias z surditatē z desipientiaz: z precipue si paulatim eaz minxerit z in longo tempore fuerit suspensa z fuerit eius odor acutus z fuerit cuz febribus: qñ tunc vehementem significabit capitis sonitum z desipientiam: sed quando affuerit ibi insomnietas z surditas z desipiētia z sonit[o] capitis signabit sanguis fluxū ex narib[o].

¶ Sed circa hanc partem: quia hic ponit Auicē. q̄ vrina nigra est bonū signū in acutis: sed hoc videt falsum. primo aucto. Isaac q̄ ponit directe q̄ vrina h̄ q̄ habet cōditiones istas hic positas. s. q̄ assit nigra tenuis z habeat hypostasim suspensaz magnā z si fit in modica quātitate q̄ talis signāt pditionē. ¶ Preterea hoc arguit rōne: quia illa vrina est mala in acutis que significat idigestionem z defectuz virtutis: sz vrina nigra hūs istas cōditiones est hmōi: ideo ꝛc̄. ¶ Maior pz: qa defectus virtutis z indigestio in acutis sunt signa pessima. ¶ Mi. apparet: qa tenuitas vrine est conditio indigestionis eius: eo q̄ digestio pcedit inspissando vel ingrossando. Item nebula suspensa z precipue magna est signū indigestionis vt apparet in primo de crisi. c. 12. Item ex eo q̄ est pauca significat debilitatez virtutis non potentis multū expellere: ergo ꝛc̄. ¶ In oppositum est hic Auicē. ¶ Ad huius euidentiā est notādum ꝓpter expōnem Ifē q̄ vrina nigra soluz dupl̄r inuenit esse bonū signū diuersimode tn̄: ita q̄ in vna pditione pōt eē bonū signū z bona cā: in alia aūt est bonū signū nō aūt bona cā: nā vrina nigra de se sol̄r ꝓtendit dānum male qualitatis: z iō de se semp signat malum:

Jacobus

¶ Et est quidem ꝛc̄.) ¶ In .4. particula huius quarte partis primo declarat qualitee interdum fit vrina nigra ex vini potu. ibi (Et est quidem.) Scdo in crisimorborum acutorum. ibi (Et est cum bone.) Tertio ex lapide renum. ibi (Et est etiam.) ¶ In pria subpticula dicit q̄ vrina interdū mingit nigra vel rubea obscura ex vini potu cum tale existit z natura pre sui grossitie z austeritate non digesserit ipsum sed expulerit ad vias vrine cum suo colore. Et ex hac nigredine nullum significatur periculum. Inueniuntur enim vina quedam tante spissitudinis z tincture vt nigra videantur: z quandoq̄ coagulentur a calido. Iuxta illud Aristo. 4. metheo. ad finem ter. 48. Mouum vinum magis terre est q̄z antiquum ꝓpter quod z ingrossatur maxime calido z cougelatur minus a frigido. Habet enim z calidum multū z terre: sicut quod in archadia fic exiccatur a

Mathēus

risimorum cōmento. 22. z no. quia to. bo. Et pro hac parte sunt textus in oppositum prealleguti est tamen notandum q̄ non sequitur vrina nigra extra significationem crisis est signum mortis igitur more necessario sequitur z nullus quadit: quia vt secūda quarti cap. 1. de iudicijs vrine in fine capituli z infra. c. de signis sumptis ex colore vrine in principio capituli dicit ter. Scias q̄ non verificatur iudicium penitus de morte ꝓpter nigredinem coloris vrine in egritudinibus acutis: sz in seipso sit signum malum z quāuis associentur ei. Iterum signa alia mala cum vides virtutez in ea fortem ꝛc̄. Vrina igitur nigra apparet aliquando cuz alijs signis malis z tamen non sequitur mors necessario z hoc stante virtutis fortitudine ꝛc̄.

Quod si non fuerit idest si non precedit vrinam nigrā alba aquosa nec sequitur eaz lenitas z quies nec fuerit multa est signum malum ꝛc̄.

Et quanto magis fuerit grossa erit deterius ꝛc̄. quia si est grossa per pūtiaz humoris grossi constat q̄ ille est rebellior virtuti debili q̄z tenuis aut est grossa p̄ma iozem resolutionē humidi ingrossati iterum est signum peius.

Et est quidem ꝛc̄. ¶ Hec est tertia pars principalis partis sue ꝓpria diuise in qua remouet dubitationez que ex iam dictis oriri posset. Et primo facit hoc. Secūdo ꝓ complemento doctrine ponit quasdam regulas de significatione vrine nigre. ibi (Urina nigra in senibus.) Prima in tres sm̄ tres contingentias quas ponit. Secunda ibi (Et est quoq̄ bona crisis.) Tertia ibi (Et est etiam causa exit ꝛc̄.) ¶ De prima parte si dubitares est ne vrina nigra semper signum maluz extra significationez crisis. ¶ Respondet Auicē. hic dicens ꝛc̄. Notandum q̄ aliqui vt Dynus hunc canonem intelligunt sicut in diabetica passione contingit: sed illa non fuit mens Auicē. hic: quoniā in casu diabetice passionis timor magnus est: quia significāt futuram ptisim vt. 19. tertij. Auicē. capitulo de diabetica passione. Unde voluit Auicē. hic q̄ aliquando apparet vrina nigra vel rubea obscura ex potu vini aut alterius liquoris nigri in quam natura ꝓpter nimiam quātitatem non impressit actionem eius naturalem: imo aggrauata natura operatur ad expulsionem sicut contingit in marimis bibulis in quibus egreditur vinum. In eisdez dispositionibus quibus sumitur nec in hoc est timor: quia ordinato debito regimine cessat hec vrina ꝛc̄.

Et est cum ꝛc̄. ¶ Nunc adducit alium casum z canonem remotiuuz dubii: quia dicere posses est ne vrina nigra in acutis egritudinibus etiam semper signuz malum. Respondet Aui. z dicit ꝛc̄. Et Hugo hic facit plures contingentias vsq̄ ibi (Et est etiaz cum exit ꝛc̄. sed tu lege litteraz continuam. ¶ Notandum q̄ apparente huiusmodi vrina. s. nigra pauca tenui cum hypostasi diuulsa in febribus acutis viplurimuz est signuz malum z signum aposthematis cerebri: z precipue si coniunguntur ei vigilie desipiētia z sonitus capitis. Uerum quādoq̄ accidit q̄ significat crisim per fluxū sanguinis narium apparentibus etiam istis signis iam dictis cum ea quia ex hoc q̄ habet hypostasiz: sz fit diuulsa significatur aliqualis digestio. Et ex hoc q̄ hypostasis non petit fundum significatur quod non est omnino adustio: vnde cōtingit digestum sursum eleuari ad caput z causare sonituz z vigilias q̄ sui acuitate pungit pāniculos cerebri: vnde natura aliquale habens dominium super illam materiaz forte ipsam expellit ad venas narituz vbi sui acuitate venas aperit z effluit. Et ex isto habes quare mingitur tenuis in hoc casu q̄a pars digesta sursum mouetur z indigesta per vinam emittit: sed vtplurimuz est significatio mala z mortalis: qa ex nigredine significat in se. acutis maxima adustio. Et ex

De partibus.

fumo in vtribus vt ductum coaguletur: z tale bibitum in sua nouitate dum est austerum ponticum nigrefacit vrinam.

¶ Et est cum ꝛc̄.) ¶ In secunda dicit q̄ vrina nigra quandoq̄ est significatio bone crisis in egritudinibus acutis si tenuis mingatur z sedimen eius in multis partibus dispersuz fuerit atq̄ suspensuz in medio vel summo vrine: talis. n. frequēter significat tinnitū capitis z vigilias superfluas z oppressionē auditus z surditati similē z alienationem mentis pp raptū māe ad caput aut fumoz eius: marime si paulatim mincta fuerit z diu suspensa z odoris acuti cum febribus. Nam tunc fortiter significat sonitum capitis cum desipientia seu mentis alienatione. Et per presentiam surditatis insomnietatis desipientie z sonitus capitis significatur crisis ventura cum fluxu sanguinis narium si virtus persisterit

De gradi.

hypostasi diuulsa similiter ex tenuitate significat lesio virtutum nālium: z ex altera parte si coniunguntf secuz accidentia in textu posita significatur maxima in aſali virtute quare rōnabiliter dixit Auicē. Et est. i. contingit.

Et est etiam cum existit ꝛc. ¶ Ponit tertium casum remotiuum dubii. Tu dices tu dixisti duos casus in quibus vrina nigra nō est significatio mala scilicet quādo provenit a re ex trinseca: z quando significat crisim est ne vltra vel extra hos casus semper mala significatio. Respondet Auicēna q̄ nō. ¶ Notandum breuiter nō sequendo introductionē textus sm̄ Jacobuz: quia non est de mente Auicē. dicak cum Hugone q̄ in paratis ad lapidez renū cōtingit derivari multas materias grossas ad partes illas: vnde iste partes grosse cum vrina emisse reddunt ipsaz magnā z significant lapidis generationē in eo q̄ grossiores ptes illaruz materierū in collatorio renum retinenf que per vlteriorē aduſtionez in lapidem conuertunf. Sed illud etiaz nō esset necessariū semper fieri: q̄ stat totā materiā cum vrina expelli: quare cautelose loquit Auicē dicens. z est. i. ptingit. Et nō incidentaliter q̄ si in paratis ad lapidem renuz apparuerit ista vrina nigra post duos vel tres dies sequit ipsam tenuis multuz est certum signū iam generati lapidis in renibus. ¶ Sed tu dices videf q̄ tu implices in verbis: quia dicis illam vinaz nigrā significare lapidem futurū: z dicis cum hoc significare bonuz quo ista stant simul cū lapis sit res extra naturā. ¶ Dicendum q̄ veruz est q̄ significatio eius absolute nō est bona. Sed vult Auicē. q̄ sit bona significatio istius vrine nigre grosse q̄z in futuro lapide: q̄ signāt meatus esse amplos z constantiā virtutis potēcie expellere. Et Aui. confirmat hoc dictū auctoritate Ruffi dicentis vrinam nigram grossam in lapide renum z vesice esse bonum cum fuerit sine ardore z dolore q̄ si esset cum ardore esset significatio eius pessima quia significaret materiam corosiuam que ulceraret vias illas z excoriaret vesicam z etiam inducere posset exasperationem in venis z facere fluxum sanguinis z etiam cancrum quare ꝛc̄.

Urina nigra in senibus ꝛc. ¶ Etiā ponit nunc duas alias regulas de significatione vrine nigre z dicit ꝛc̄. ¶ Notandum q̄ ad hoc q̄d canon sit verus opz intelligere ipsum de vrina nigra seclusis conditionibus iam iam predictis dispositionibus. Quia z in dispositione lapidis mulierum z senis est bona significatio similiter in crisi eorum. Ut in mulieribus post retentionem menstruorum nimiam vrina nigra apparente non est signum malum vt supra dictum est. Unde Auicen. non loquitur hic de vrina nigra apparenti per viam purgationis ne quomodolibet alicer ficut contingentijs iam dictum est sed solum quando est talis per viam adhustionis. Et ratio canonis est quia z senes z mulieres sunt frigide nature vnde si in eis apparuerit vrina nigra signum est maxime cause adhurentis difficulter remouibilis quare nulli dubium quin sit signum pessimum Subdit Auicen. Urina nigra post laborem. i. fe. laxantem significat spasmum hic dicatur sicut supra de viridi vbi vide ꝛc̄.

Ad summum vero vrina nigra ꝛc. ¶ Hec est vltia pars principalis in qua epilogat z ponit generalem significationem vrine nigre in seb. Et dicit. Et nota quod etiam oportet pro verificatione canonis suplere nisi fit in causa generationis lapidum z similibus.

Urina autem alba ꝛc. ¶ Determinat de reliqs coloribus simplicibus vrinaz z psequit determinare de al. Et quattuor facit. Primo appropriando vera nōia colorib albi in vrinis ponit significationes generales vrine al. quolibet accepte secūdo speciales.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamẽ aliquãdo per accidens significat bonũ: ga significat naturã euacuare corpus a rebus pessime qualitatis: ꝛ hoc est in crisi nature: ꝛ ga euacuatio per crisim si debet esse laudabilis debet esse in multa quãtitate ꝛ grossa: tunc si fit talis ꝛ eam pcessit vrina subtilis ꝛ aquosa est signũ bonũ ꝛ cã bona: ga exquo eũtur mã nocua per eam cõsequit alleuiatio: postea est causa bona ꝛ signũ bonũ: ꝛ lz dixerit q eã debet pcedere vrina indigesta: ibi intelligit q debet post indigestuz apparere digestũ: ꝛ postea nigra in quãtitate multa. aliqñ aũt est q nã nõ euacuat materiã morbi p viaz vrine: sed deriuat eã ad aliquã partez: ita q aliqñ est mã subtilis calida: tũc euacuat per ptẽ supiorez: ꝛ qñ ita est tũc debent apparere signa raptus mãe ad supiora que hic ponit Aui. i. sonitꝰ capitis: vigilie: surditas: ꝛ desipientia ꝛc.

¶ Et est etiaz[a] cũ existit causa lapidis in rene. Rufus inquit vrina nigra bona est in egritudinibꝰ renũ ꝛ egritudinibꝰ lapidis que ex humoribꝰ pueniũt grossis ꝛ ẽ signãtio mortalis in egritudinibꝰ acutis:

¶ Et quare tunc appet vrina modica in qãto est: ga qñ nã euacuat materiã per vnam partẽ remittit in parte opposita. si ergo intẽdit eũare pe superiora opz vt superfluitates que per inferiora debent eũari minorent. Itẽ debet apparere subtilis: ga sigt raptuz mãe ad partẽ supiorẽ per quã pp sui subtilitatẽ petit sursum ꝛ sic significat fluxum sanguis narium. qñ ergo vrina apparet subtilis ꝛ modica ꝛ eã pcessit digesta vrina ꝛ apparet sonitus capitis ꝛc. est significatio bona: hoc ergo modo est hec vrina nigra solum bona significatio. primo aũt bona est signãtio ꝛ causa. ¶ Ad auctoritatẽ Ysaac dicẽdum q Ysaac loquitur de hac vrina qñ ipsa apparet cum signis mortis. Auicẽ. aũt loquit qñ ipsa apparet cũ signis significantibus raptum materie ad partẽ aliam: quare nõ vz. ¶ Ad rõnem dicẽduz q ista signa sunt mala qñ natura deberet expellere per viã vrine: tamen nõ sunt mala sed bona quãdo deriuat materiã ad superiora vt dictum est.

Jacobus

¶ Et est ẽt ꝛc.) ¶ In. 1. dicit q nigra vrina qñq accidit ex lapide renũ: q: duz excernit a substãtia eorũ rũpit venas aliqs paruas: a qbus emanat grossus turbulẽtus humor tingẽs nigredine vrinã. Et pro teste allegat Rufuz medicũ solẽnẽ ante tpa Raz. cuius Rasis sepe meminit toto qnẽ. dicẽtẽ. Dño q vrina nigra bona est in lapidibus ꝛ egritudinibꝰ renũ, pueniẽtibus ex humoribꝰ grossis. Scõo q est significatio mortalis i egritudinibꝰ acutis. Tertio q est mala in egritudibus renũ ꝛ vesice qñ est ibi vehemẽs ardor: significat. n. cancrũ i eis vel vlcera maligna. Considera ergo alia signa sicut grauedinez vel psentiã febris vel dolozis vehementiã vel casum appetitus vel inquietudinẽ vel insomnietatem vel alienationem vt certius de mala pronosties si tendat ad mortem vel non.

¶ Urina nigra ꝛc. ¶ In qnta parti. dicit primo q vrina nigra nõ est bona in senibus pp illud qõ scis. s. qz significat mortificationẽ caloris vel adustionẽ humoz ꝛ incẽdiũ vehemens cũ debili virtute: neq venit eis vrina talis nisi ex corruptione mala caloris innati pviã mortificationis. Vel humiditatis radicalis ꝛ aliarum humiditatũ nutrientiũ p viam resolutionis ex incendio. Raro. n. vel nunquã ingrescit vrina senum p viam crisis vel cũ omnibus nãe q: virtus expulsiua in eis est multuz debilis ꝛ humores nigri melancholici sunt grossi nõ obedientes facilr expulsioni: ꝛ vie vrinales sunt multũ stricte marie in ingressu vesice. Scõo

Mattheus

Tertio docet remouere errores circa colorez album in vrina. Quarto ponit pnostica quedaz de vrina alba ꝛ hoc facit comparando eam ad rubeam. Scõa ibi (Et est cum in oibus hoz.) Tertia ibi (Scito aute q possibile est.) Quarta ibi (Uri na quoq; mulieris.) Divisa in duas. Dño ponit diversaz acceptionẽ vrine albe. Secundo prosequit de significationibus eius. scõa ibi (Album igitur sm intentionem translucentis.) De prima parte dicit ꝛc. ¶ Nota q ex tertu habes breuissime expediendo q albedo sumitur dupliciter. Primo pro translucentia cum omni colorum privatione ꝛ hec acceptio sumit a cõmuni mõ loquendi vulgarium. Scõo mõ sumitur proprie vt est vnus de veris coloribus extremis disgregatiuis visus. Notandum qõ eandem sniam hic cum Aui. ponit Auer. quarto colliget. c. proprio sepenumero dicto. ¶ Scõo notandum q idez est translucẽtia trãsparẽtia diafaneitas penetras ꝛ est qñ mediãte ipsa obiecta posterius posita sm proprios colores possunt videri vt est videre in aqua ꝛ aere. Et talis translucentia est duplex. Nam quedam est clara limpida per quã ꝛ vltra videntur obiecta sm ppias ipsorum colo: differentias vt pz in aere ꝛ aqua atq; cristalo. Altera est translucentia non clara cum qua lz sit transparentia ziungitur aliqualis color remissus rõne cuius obiecta per ipsam vel vltra ipsam non viderentur sm proprios colores quinimo imutentur apparente sm colorationẽ eius vt in vitro ꝛ vrina aliqñ apparet ex qua distinctione sequit qõ translucentia pmo mõ dicta non est color imo reperitur in celo ꝛ est qdam candor ꝛ mũdificatio lucis. Ulterius nota qõ translucentia scõo mõ dicta non solum reperitur in vrina alba imo qñq; in rubea ꝛ citrina vt pz. Sed in proposito Aui. loquit de alba translucente siue clara ꝛ tenui que non hz colorẽ nisi remisse ꝛ insensibiliter. Et hoc non impinguat Bal. in cõmento affo. Quibuscunq; vrine limpide velens aliqõ limpidũ esse coloratuz qz loquit de non clara. Unde ex dictis aliqua sequunt correlaria. pmo q non quilibet color albus est disgregatiuus visus qz cum aliquo tali coniungit translucentia vt ad experientiam vi in vrina alba sm viaz translucentie. ¶ Scõo q non quodlibet mixtum est ppie coloratuz ꝛ sensibiliter vt iterum de translucente pz ꝛ a fortiori de cristallo. Et nota q nullo mõ possunt verificari hec duo correlaria de vrina vere alba nec lactea nec carta papiri vt pz. ¶ Ultimo notanduz qñ Auic. dicit ipsa est tenuis translucens qui color albus translucens non cõiungitur de necessitate cum substantia grossa lz exẽplificauerit Aui. de cristallo vnde magis appropriatum exemplum fuisset de aqua clara: lz posuit illud vt sciretur q etiam illa translucentia posset coniungi cum substantia grossa vt in albumine oui etiam ipse exemplificauit vulgo qui multotiens appellat translucentem albedinem.

Album igitur ꝛc. ¶ Prosequitur ponendo generales significationes vrine albe. Et primo albe sm viam translucentie. Secundo sm intentionem proprie alb. ibi. (Sed alba pro certo.) De prima dicit ꝛc. ¶ Pro intellectu lre notãduz q vrina nõ colorificatur nisi altero duoz modoz. Primo per simplicem alterationẽ a calore naturali digerente vel innaturali ꝛ imprimente alterationez in ea. Secundo per cõmixtionez habentiuz colorare ipsam. Nunc ad ppositum si vrina est alba sm intentionem translucentie clare sequit q in ea est priuatio vtriuscz cause coloratis: significat igitur frigiditatem ꝛ priuationez coctionis: ꝛ hoc ideo quia calor naturalis nõ

a ¶ Et est etiaz ꝛc. ¶ In pte ista ꝟbit vrinam nigram ad aliam dispositionem. ¶ Sed statim tu dices: videt q Ruffus contradicat sibi ipsi: quia qñq; dicit q vrina nigra est bona in egritudinibus renum: postea dicit q est mala in egritudinibꝰ renuz ꝛ vesice: quare ꝛc. Dõm ppter qõ notãdum q põt apparere nigra in egritudine renum ꝛ lapidis qñ materia lapidis mundificat per vias vrine ꝛ miscet cuz vrina: quia mã lapidis cum sit grossa recipit adustionẽ ꝛ denigrat.

dixit ẽt q vria nigra ẽ mala i egritudibꝰ renũ ꝛ vesice cũ vehemẽs ardor ibi adest: ꝙsidera g alia signa.

Alio modo põt apparere nigra in egritudine renuz nõ ppter adustionẽ materie nigre: sed pp vehementez caliditatẽ adurentẽ humiditatẽ ꝛ superfluitates venientes ad eos. Tertio mõ põt talis vrina apparere nigra pp excoriationẽ viarũ vrine qua egredit san. ꝛ colatus effundit niger: ꝛ ideo mirtus cuz vrina facit ipsaz nigraz: tunc dico q nigredo apparẽs primo modo in vrina est bonũ signuz ꝛ bona cã qñ est multa in quãto cum cõditionibꝰ supradictis: ga significat mundificationẽ per viã crisis ꝛ hoc mõ loquit qñ dicit q est bona: sed qñ dicit q est signãtio mala logt scõo ꝛ tertio mõ: ga significat vehementẽ adustionẽ esse in corpore vel excoriationem: ꝛ tunc est pauca in quãto: ꝛ ga hec significatio poterat esse bona vel mala vt visuz est: ideo dicit Auicẽ. in lra: considera ergo alia signa.

b ¶ Urina nigra ꝛc. ¶ In parte ista cõtrahit vinam nigrã ad aliã disponez. ¶ Sed tu dices: imo videt q hec vrina fit bona in senibꝰ: quia in senibꝰ multiplicantur humores melici qui sunt nigri: qui si permiscentur cum vrina faciunt ipsam nigram. Item videt bona in mulieribus. Et qõ supius dixit in precedenti columna q mulieres aliqñ purgantur per vrinã a mã melica menstruoz per viam crisis: ergo tunc saltem est bona. Dicendum q vrina nigra põt dupliciter apparere

De partibus.

dicit q fiat in mulieribus nigra vrina nõ est bona pp easdẽ causas. ¶ Queret aliqs in qua etatũ ꝛ in quo seruiũ est pior vrina nigra. Dic q nigra ex incendio pior est in etate senectutis: ꝛ in seru femimno: q: est introducta cũ disconuenientia maioi particulariũ ꝛ debilitate virtutis. Sed nigra ex gelatiõe est deteriora in etate iuuentutis ꝛ in seru masculino quo ad hoc q est introducta cum maiori disconuenientia particulariũ. Jurta illud Bal. 2. prono. cõmento. 33. illius cañ. In vtroq; vero seru nigra pessima. Urina nigra ꝛ aquosa significat perditionem in omnibus etatibus: veruntamen significatio nigre super illud in etate stantium in iuuentute est in primo gradu ꝛ significatio aquose super illud in etate puerorũ est in primo grado qõ est q iam dixi in eis que premissa sunt q: res que in vltio sunt contrarietatis rebus nãlibus sunt in vltimo significantes perditionez: hec Bal. Tertio dicit q spasmus significatur ab vrina nigra post laborem facta: nõ quidem ex repletione: sed inanitione: q: significat vehemens incendiũ precipue circa neruos q sunt instrumenta motus: ideo magis grauantur ꝛ plus inflammantur a laboribus superfluis q alia membra: ꝛ inflãmati siccant atq; retrahunt versus suum ortũ. Quarto dicit q vrina nigra vsq; ad summũ vel summarie loquẽdo pnctiosa est ꝛ in pncipio februi ꝛ in fine eaz qñ ex ea vel post ea egro non superuenit alleuiatio nec crisim significat q: tunc pcedit ex incendio mario.

De gradi.

¶ Urina alteraunt nec fuit potens permiscere cum ea humores calidos vt co. ꝛ san. habentes ipsam colorare. ¶ Dicens talis vrina, s. alba limpida aliqñ signat apostema cerebri vt frenesim vt dicit Bal. in cõmento illius aforismi. Quibꝰ vrine limpide ꝛc. Et Auicẽ. 16. tertij dicit q aliquãdo significat motuz cholere: igit non significat frigiditatez. ¶ Dicendum primo modo sm aliquos q cañ. Auic. hic est verus positis duabus clausulis. Primo q non sit talis ab oppilatione. Secundo q non sit deriuatio materie ad partẽ aliã: quia in his duobus casibꝰ contingit cum caliditate vinam apparere albam claram etiam vt in syrupis facilis est videre: similiter in egritudinibus apostemosis intestinoz materia deriuante ad ea ꝛ non ad vias vrine. Similiter stante oppilatione in vijs vrine faciliter fit vrina alba clara limpida eo q cum vrina non possunt educi materie: ꝛ tamen completio erit mala a calida: aut etiam humores calidi abundant in corpore. Unde stat caliditatem debilitatam esse in tantum q maxime expulsiua debilitatur vnde non erit potens expellere nisi qõ subtile est. In his igitur casibus vrina alba clara non significat frigiditatem: imo morbos calidos. Scõo dicaz cum Hugone ꝛ reddit fere ad idem q apparente vrina alba clara significat dñium frigiditatis ꝛ priuationem coctionis. Et hoc tamen non sequit igit semper apparente tali est dñium frigiditatis: quia vt infra patet: vrine albe clare ziungũtur aliquãdo dñiuz caliditatis: sed vult Hugo q quãtuz ad hoc qõ est alba clara tenuis nõ digesta signat frigiditatẽ: lz in corpe sit ẽdominãs caliditas. Diceres si vrina alba clara est auferens fiduciam digõnis: ergo significat mortem: istud tamẽ esset cõtra Bal. in cõmen. 12. aforismi. dicẽtez: ablatio coctionis nõ perditionẽ vel salutez sed morbi significat longitudinẽ: imo virtute infirmi bñ perseruata poterit nuntiari salus futura. ¶ Dicẽduz q ista vrina dupliciter dicit auferens fiduciam digestionis. primo. s. actualis ꝛ talis non est signuz mortis. scõo actualis ꝛ potentialis ꝛ illa significat mortem. Vel dicaz ꝛ idem est: ꝛ sic talis vrina alba sm intentionẽ translucentie diu ꝛ perseueraliter manet significat mortez: si vo non nõ. Subdit Auicẽ. vltimo quãtuz pro ista parte: ꝛ si cũ grossitudine fuerit significat flegma. Ratio huius nota: qa nullus alter humor est albus preter flegma q si miscetur cum vrina ipsam ingrossat ꝛ tingit ad al. nec vrina illa fit alba sm viam vel intentionẽ translucentis a quolibet flegmate: quia nõ a vitreo vel mucilaginoso eo q illa auferunt translucentiã ꝛ faciunt vinaz pro certo ꝛ vere albam: sed a flegmate albo tenui subtili. ¶ Diceres, et ipso habeo q aliqua vrina alba translucens cõiungitur cum substantia grossa: attamẽ paulo ante dixit cum ipsa est tenuis translucens. ¶ Dicẽdum q supra intellexit nõ de vere alba sed de translucenti cum qua non est alius color nisi esset multuz remissus non impediens translucentiã: vnde vrina alba per presentiã flegmatis albi tenuis non est vere alba: ꝛ similiter lz sit a domino alba ꝛ sit talis per presentiam flegmatis tenuis ꝛ non vitrei vel etiam vt iam dictum est ex quibus si consideras patet formalr responsio ad dubiuz tuum ꝛc.

Sed alba ꝛc. ¶ Postq; Auicẽna declarauit significationes generales vrine albe translucentis: nunc ponit significationes vrine albe certe. i. vere: albe vero colore sic coloratę. Et duo facit. Primo ponit eius generalez significationẽ per quam distinguitur ab alia translucẽte. Secundo ponit alias significationes speciales eius. secunda ibi (Et eius quidem alia

ap parere in mulieribus ⁊ senibus: aut per viaz mundificationis: ⁊ hoc modo est significatio bona quãdo fit cum alijs conditionibus supradictis: aut per viã adustionis fit: ⁊ tũc in eis est pessima. eius est ratio: quia sicut appet in cõmẽ. ⁊ sequentibus primi pronosti. quãto in aliquo fit maior remoto a dispositione naturali tanto est peius: modo cũ senes ⁊ mulieres sint naturaliter frigide cõplexionis: ideo quando fit in eis vrina nigra a superflua adustione significat q̃ ipsa est maxime remota a dispositione naturali: quare in eis est pessima. Et p hoc patet ad rationes oppositum: quod dicit in littera est planum.

a ¶ Urina nig. ⁊c. ¶ Nic ẽbit vrinã nigram ad aliã dispõnez. ¶ Sed nu dices cũ spasmus sit duplex. s. de inanitione ⁊ repletiõe quẽ spasmũ figit hec vrina post laborez. Dõm q̃ hec vrina põt signare spasmũ ⁊ inanitiõe ⁊ repletiõe: q̃ vbiter hec vrina signat vtrumẽtez caliditatẽ esse accensaz pp exercitiũ adurens humores: aut ergo talis caliditas inuenit corp⁹ inanitũ ⁊ vacuũ: ⁊ tunc ꝓsumens humiditatẽ neruoz causat spasmũ ⁊ inanitione. si aũt inuenit corp⁹ repletũ: tunc dissoluendo humiditates facit eas fluere ⁊ ipsas replendo causat spasmũ ⁊ repletiõe: ⁊ hoc est per accñs magis. Et videte q̃ nõ est mirũ si vrina nigra signat spasmũ: qa vrina nigra simul coloi eruginis eris significat spasmũ vt supra habitum est: ergo multo fortius nigra que significat terminuz adustionis: viridis vero viam ad nigredinẽ ⁊ vltimã adustionem: quare ⁊c.

b ¶ Urina aũt ⁊c. ¶ Postq̃z Aui. docuit significare per vnum extremũ colorem vrine. s. per nigrũ: in ista parte docet signare per album colorez absolute ⁊ non vt comparat ad alios colores. Secũdo vt comparatur ad alios colores. ibi (Scito autez q̃ possibile est.) ¶ Prima in duas. Quia primo distinguit ꝺ colore albo absolute reperto in vrina. Secundo docet per illos colores significare. ibi (Album igitur.) ¶ Juxta primaz partem est intelligendum q̃ vulgus abusiue recipit albuz. nam nullum translucens coloratuz est: sed est abiq̃ colore quoniã est claz ⁊ crystallum clarã vocat albã. Et altera est que ꝓ certo est alba cuius color est disgregatiu⁹ visus sicut lac ⁊ pgamenũ: ⁊ ista qdez nõ trãslucet vt visus in ipsa penetret: trãslucẽtia. n. ꝓ certo nõ ẽ nisi oiuz colorꝫ ꝑuatio. ¶ Albũ[c] igit ſm intẽtionẽ trãslucẽtis signãt friditatẽ oĩno ⁊ est auferens digestionis fiduciam: ⁊ si cũ grossitudie fuerit significabit flegma.

Urina nigra[a] post laborem significat spasmum. Ad summuz ñ vrina nigra in principio febrium est pernitiosa: ⁊ similr in earuz fine quãdo non cuz ea fuerit alleuiatio: neq̃z significauerit crisim. ¶ Urina autem[b] alba ſm duas intentiones est scienda. Una earũ est cum ipsa est tenuis translucens: quoniaz vulgus q̃ translucens est album vocat: sicut est vitrum q̃ color ſm Aristo. in ico ꝺ anima tex. cõmen. 67. ⁊ de sensu ⁊ sensato est extremitas ꝓspicui terminati. trãslucens autẽ terminatũ nõ est: ⁊ ꝑpter hoc talis vrina translucens nõ est alba.

c ¶ Album igit ⁊c. ¶ In parte ista docet per istos colores albos significare. Et diuidit pars ista in duas. Quia primo docet significare colorez album qui nõ est vere albus: sed translucens. Secũdo per illuz qui est vere albus. ibi (Sed alba ꝓ certo non erit.)

¶ Sed circa primã partem aliquis diceret nõ videf q̃ vrina alba translucens significet oĩno frigiditatẽ: quia illud q̃ significat frenesim significat caliditatẽ: sed hec vrina est hmõi: ergo ⁊c. ℳaior ꝓz: quia frenesis est apostema calidum cerebri. ℳinor apparet per illum aforꝫ. 72. quarte particule. Quibus vrine lim pide. ¶ Item videtur male dicere q̃ talis vrina est auferens fiduciaz digõnis: quia vbicũq̃z non confidit ꝺ digestione nec etiaz ꝺ salute. si ergo auferet fiduciã digõnis: ergo etiam ⁊ salutis: ergo talis vrina semp erit mortalis q̃d falsuz est: quia Gal. dicit primo ꝺ crisi. c. 12. q̃ põt digeri ⁊ reduci ad bonignũ. Dicẽdum

Jacobus

Urina autem ⁊c.

¶ In hac parte. 5. ꝓmo diuidit albedinẽ vrine in trãsparentẽ ⁊ nõ trãsparentẽ. Scõo agit ꝺ significationibus transparentis. ibi (Album igit.) Tertio ꝺ modis ⁊ significationibus nõ transparẽtis. ibi (Sed alba ꝓ certo.) (Quarto ꝺ significationibus albedis post tinctura ⁊ albedis fillis albule ĩ acutis. ibi (Albedo ꝓterea.)

¶ In ꝓma particula dicit q̃ vrina alba est scienda. i. intelligenda ſm duas intentiones. i. ꝺceptus vel spẽs aut modos. Una intẽtio est vt sit vrina tenuis trãslucẽs. i. perula seu diaphana sicut vitrũ dici solet albũ ⁊ cristallus alba. Et nõ intelligas q̃ vrina alba trãslucens sit vniuersaliter tenuis: sed vt in pluribus: põt eniz q̃ñz esse perula grossa ex pmixtiõe flegmatis fillis albugini oui. Alia ẽ ꝓcerto alba nõ diaphana neq̃z pura: ſz terminãs ac disgregãs visuz: sicut lac creta pgamenũ cygnus nõ sunt trãsparẽtes: ita q̃ a visu penetrari valeãt: q̃ trãsparentia nõ est nisi ꝑuatio oiuz colorꝫ cũ nãli potentia supple ad recipiendũ colores ⁊ lumen ⁊ penetrationem a lumine: ⁊ ꝑ istud differt ab opaco. Istos duos albedinis modos memorat Gal. primo ꝺ crisi. c. 10. dicens. Alle autem que significant contrarium digestionis sunt vrina alba subtilis ⁊ alba turbida.

Matthеus

dem alia est.) De prima dicit ⁊c. ¶ Ꝓ intellectu lre notãdum q̃ ipsa põt dupliciter intelligi. Ꝓmo q̃ vrina vere alba sit grosse substãtie respectu mediocris ⁊ iste lris nõ est vr⁹ ꝺ qualz alba: vt infra patebit ꝺ glauca que ꝓiungit cuz mediocri substãtia. Scõo itelligit respectu trãslucẽtis. ⁊ hoc voluit Aui. in lra: ⁊ ratio canonis est: quia ex quo vrina est ſm substantiam aquositas limpida. Et si debet colorari albo colore: oportet q̃ fiat per presentiã humoris al. vt flegmatis q̃ etiam ipsaz reddit grossiorem respectu translucentis.

Et est ⁊c.

¶ Prosequit ꝺ aliis generalib⁹ significationib⁹ vrine albe. Et diuidit in quinq̃z ſm q̃ quinq̃z facit. s. quinq̃z species vrine albe enumerat vt significationes earuz ponit. partes patebunt. ¶ De prima dicit ⁊c. Notandum ꝓ intellectu lre q̃ista vrina dicit mucilaginosa q̃ñ est similis in tenacitate substantia colore ⁊ perueritate mucilaginis pfilꝫ vel dragaganti vel albumine oui: nec illa vrina est vere alba terminans visum: quia participat quadam tenuitate ⁊ peruietate vt pz: ⁊ ratio cañ. est. Nota q̃ vrina non fit mucilaginosa nisi per presentiaz humoris flegmatis crudi: significat igit hec vrina huiusmodi flegmatis crudi multitudinẽ in corpore. Et nota vt supra dictum est in canone isto. Et si cum grossitudine fuerit signãt flegma q̃ sicut ex vrina alba ſm intẽtionẽ translucẽtis coniuncta quadaz grossitie significat flegma subtile vt ibidez clare declaratũ est. Ita ex mucilaginosa que ẽt est translucẽs aliqualr coniuncta: tñ cũ maiori grossitie signãt flegma crudũ ⁊ tũc ordinẽ nota ⁊c.

Et alia est ⁊c.

¶ Dicit ⁊c. Nota q̃ lz pinguedo aliqñ ꝓpter eius raritatem ⁊ aereitatem aquositati vrinali supernatet vt sepe videf: tamen faciliter est imaginãdum calores dissoluentẽ esse fortes ⁊ cõmiscere fortiter pinguedinem cuz diuersis partibus aquositatis vrinalis: vñ apparebit tota substantia vrine vnctuosa ⁊ maxime si ꝑpter fortitudinẽ caloris dissoluentis liquefit etiã aliqꝺ flegma q̃ sua viscositate oĩbus vrine partibus a calore cõmiscef. Dicit hic ℳarsilius. Et Micholus cuz ipso quia sequitur ipsuz fere in oĩbus q̃ illa pinguedo in principio supernatat sed ꝺ facili coagulatur ⁊ fic grauitas descendit ⁊ diuersis partibus vrine cõmiscef ꝑpter quãdaz viscositatem flegmatis secum liquefacti quare reddit vrina ſm eos alba multum: ⁊ in tota eius substãtia vnctuosa. Et hic notãduz est q̃ duplex est pinguedo. s. ꝺ recẽti facta ꝺ ista itelligit cañ. Auicẽ. hic: quia tingit vrina ad album. Alia est vetus nõ recenter facta que si liquefit reddit vinaz declinantẽ ad citrinum: verificef ergo canon ꝺ prima pinguedine ⁊ non ꝺ secũda. Et nota hic ꝺ mente Gal. 2. pnostic. cõmẽ. 28. tex. illo. Et si eiusdem hypostasis furfurea fuerit mala est q̃ primũ qꝺ liquefit est adeps nouus deinde antiquus deinde caro recẽs mollis deinde dura antiqua caro: deinde vo membra. s. radicalia. Inferaf igitur hoc corelarium ex dictis Auicẽ. q̃ non ois vrina alba significat frigiditatem: quia vnctuosa significat caliditatẽ dissoluentẽ ⁊ forte adurentem vt pz ⁊ consumẽtem totum nisi ꝓuideatur: quare ⁊c.

Alia est ⁊c.

¶ Ponit aliam significationẽ vrine verissime albe ⁊ dicit ⁊c. ¶ Nota q̃ albula est macula vel vestigium album multũ aut cicatrix ex vlcere in cornea facta similis margarite albe. Unde si ista vrina est similis margarite albe ipsa est vere alba: ⁊ talis fieri nõ potest nisi per presentiaz flegmatis multũ albi cũ vrina per liquefactionẽ mixti: significat igit talis vrina vt dicit Auicẽ. flegmatis liquefactionẽ que nunc est in fieri vt complete accidit nisi ꝓuideat aut facta est complete. Et Dynus dicit hanc vinam esse similez aque fluuij tiberini continentis aquam albaz ad fuscedinem declinantem. Sed qualitercũq̃z non omnes possunt videre hũc fluuium quare sufficiat tibi q̃ sit similis margarite vel albule. Et nota q̃ illa vrina albule fillis maiorem significat caliditatem q̃z vnctuosa ꝺ qua ĩmediate iam dictum est eo qꝺ difficilius coagulatuz flegma dissolnitur quasi recens pinguedo. Et tu medice fis cautus in significando ex vrina alba quia sepe contingit errorem fieri eo q̃ quãdoq̃z in crisibus cuz vrina emittit flegma faciens vrinam albã. Sed tu illaz distinguas ab vrina albule simili eo q̃ in illa nõ est tanta permixtio flegmatis cum vrine partibus sicut in albule simili nec illa fit a causa calida ita multũ dissoluente sicut in albule simili. Sis igit cautus ne arguas multũ calidum dissoluens ex illa in crisi facta vt sepenumero contingit ⁊c.

Et alia est ⁊c.

¶ Ponit aliam significationẽ ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notandum q̃ vrina fungalis est alba cũ aliquali rubore inclinato ad liuiditatez sicut est manifeste videre in fungis albis declinantib⁹ ad liuiditatez. Hec igitur vrina alterum trium significat. s. saniem ex vlcere viaruz vrine aut materiaz flegmaticã crudam aut lapidez. Verum distinctio est quãdo significat hoc ⁊ quãdo illud vt patet iam. Et nota q̃ ex verbo Aui. dicẽtis. Cuz tenuitate colligit hec cõclusio q̃ illa vrina fungalis non est vniformis substantie in toto nec colorꝫ qꝺ patet: quia si educitur cũ ea sanies veniens a vũ vrine aut humor grossus aut partes lapidis dissoluti constat q̃ illa petant fundus ⁊ superior pars vrine magis tenuis est fundo similr minus colorata colore istoꝝ cum vrina emissoꝝ. s. saniei ⁊ partiuz lapidis ⁊c. ¶ Nota tamẽ q̃ sanies a toto veniens si emittitur cum vrina optime cum eius partibus erit cõmixta non ita petens fundum vt sanies a vijs vrine emissa cum vrina: vnde sanies a vesica veniens marime petit fundum ⁊ multo plus ea a renibus veniente. Verum etiam illa a virga veniens refidet in fundo multo tamen distinguit ab alijs eo q̃ ante vinam egreditur. Et sicut dictum est ꝺ sanie qꝺ non facit vinam albaz vniformiter: imo cum tenuitate seperiorũ partis. Ita notius est ꝺ arenis lapide bene dissoluit. Et distinguit significatio istius vrine fungalis: q̃ si adest fetor signãtur sanies. Si bene dissolutus est lapis erit sedimen marime petens fundum ⁊ est subtile: si adest flegma crudum erit sedimen magis natans ⁊ grossius ⁊c.

Et est alia ⁊c.

¶ Et dat sertã regulaz ⁊ dicit ipsam quatuor signare ⁊c. ¶ Nota q̃ illa vrina alba est magis grossa et globosa q̃z aliqua ex antedictis eo q̃ fit talis ex presentia humoris marie grossi quia flegmatis vitrei qꝺ spermati assimilatur: significat igitur hec vrina vt dicit Auicẽ. Aut crisiz materie flegmatice apostematuz flegmaticoꝝ expulse a natura anteq̃z sanetur apostema: ⁊ hoc si illa vrina apparebit in die cretica ⁊ sequitur in ea alleuiatio infirmi ⁊ ques. Significat etiam crisim aliarum egritudinum flegmaticarum consimiliter precipue si fuerit aliqualiter copiose quãtitatis. Verum si non sequif alleuiatio ⁊ quies ⁊ non apparuerit in die cretica: tunc ipsa significat latitudinẽ membroꝝ interioꝝ ꝑpter dissolutionez ⁊ sparsionem humoꝝ super membra. Aut est propter apostemata flegmatica a quibus. s. resudat talis materia flegmatica que reddit vrinã talem vel etiam propter dissolutionem. i. consumptionẽ humidi subiecti. Et si illa vrina apparet in principio egritudinis alteri⁹ ab apostemate nec euacuaf ſm semitã crisis: tunc signãt

De partibus.

¶ Albũ igif ⁊c.) ¶ In scõa dicit ꝓmo q̃ vrina alba trãsparens marie si tenuis fuerit signt frigiditatẽ oĩno sine quocũq̃z caloris indicio: ⁊ tollit spem digõnis: q̃ neq̃z in substãtia neq̃z in colore eius apparet aliqꝺ digõnis vestigiũ vel inchoatio. Et ista est filis aque ꝺ q̃ dicit Gal. 1. ꝺ crisi. c. 12. Et vrina ẽt que ex subtilitate ⁊ albedine sua ꝓsecuta est vt fit sicut aq̃ est mala supfluet: ⁊ illud ꝓpterea q̃ nocumentũ in ea q̃uis sit singulare tñ signt debilitatẽ virtutis in vltimo fine. Et si cũ hoc q̃ est alba vt aqua cito ꝑnetrauerit ⁊ exierit: tunc est egritudo dicta diabetes qua simul mortificanf due vtutes digestiua. s. ⁊ retẽtiua. Juxta illud Gal. ibi. Quod si cum hoc ẽt eius est ꝑnetratio ⁊ ipsius exitus velox: tunc egritudo noiatur aqua ꝙgregata exterius: ⁊ qdam noiant eũ diabetẽ: ⁊ vir qdam ꝺ antiqs noiauit eã diariã vrine. Hec aũt egritudo est loco diarie ventris que nominatur lubricitas intestinoꝝ: ⁊ illud iõ quoniã ipsa est quasi motor duaz virtutum nãlium: quaz vna est alteratiua. i. digestiua: ⁊ altera retentiua: hec ille. Scõo dicit q̃ si vrina alba fuerit translucens cum grossitie substantia significat flegma. Ꝑ talẽ vrinã qñz vidimus sciaticas inueteratas curari ex vsu aque cicerũ ⁊ aliꝝ diureticoꝝ diuertentiũ flegma vitreum a iunctura anche ad vias vrine.

De gradi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ color albus translucens in vrina si sit cū tenuitate substantie significat frigiditatem: cuius ratio est: quia talis vrina est illa que vere similat̄ colori ⁊ substātie aque clare: ⁊ ga nullam habet tinctūrā: aut modicaz significat privationē coloris ⁊ san. ⁊ eo quia ab his tingit vrina: ⁊ cū privatio caliditatis sit positio frigiditat̄: ideo talis vrina significat frigiditatē. Itē talis vrina significat privationē digestionis cuplr: tuz ga significat privationē caliditat̄ dictuz est ⁊ digestio p̄cedit a calido: tuz etiā ga digestio fit cum p̄mixtione. hec aūt nō habet alicui⁹ hu. admixtionē ⁊ qua fit curādum: sed est sicut aqua simplex: quare ⁊c. ¶ Sed aduertēdum p̄pter dissolutionem rōnuz q̄ q̄ñ dicit Auic. q̄ hec vrina signat frigiditatē in locis vrinalibus. Causa aūt ga talis vrina apparet in freneſi est: ga cum color vrine causet ex admixtione cholere ⁊ san. ⁊ ex actiōe caloris: calor aūt ⁊ sanguis ⁊ cholera rapiunt sursum ad cerebruz: ideo vrina privata colore remanet i substātia ⁊ colore similis aque. ¶ Ad scām vām q̄ non intelligit q̄ fiducia vere digestionis totaliter auferat sicut tu arguis: sed vult dicere q̄ significat materiā nō digeri in breui tempore cum ipsa fit valde indigesta.

¶ Sed alba[a] p̄o certo non erit nisi cum grossitudine. ¶ Et eius[b] quidem alia est cui⁹ albedo est mucilaginosa ⁊ significat multitudinē flegmatis ⁊ humoris crudi. Et alia est cui⁹ albedo est vnctuosa: ⁊ significat adipis liquefactionem. Et alia est cui⁹ albedo est similis albule: ⁊ significat flegmatis liquefactionem que accidit aut accidet. Et alia est cuius albedo est similis albedini que est in fungo cum tenuitate ⁊ sanie ⁊ significat exituras vlcerosas in instrumentis vrine: ⁊ si absq̄ sanie fuerit erit ꝓpter superationez materie multe crude non mature. Et est cū est cuz lapide vesice. Et est alia que spermati similatur que cuz flegmaticoꝝ apostematū adest crisis ⁊ laxitas interioꝝ ⁊ egritudinuz que ex flegmate accidunt vitreo. ¶ Cū vero vrina spermatis similis existit ⁊ non est ſm modum crisis est p̄opter apostemata flegmatica: imo cuz in primis puerit p̄nosticabit̄ apoplexiā aut palysiz.

¶ Ulterius queret aliquis cuiusmodi fiducia est illa quā h̄ vrina significat q̄ñ est cum grossitie substantie cum h̄ non definiat. ¶ Dico q̄ quādo est sic alba cū grossa substantia non potest esse nisi ex permixtione flegmatis: quia si esset ex permixtione alioꝝ humoꝝ esset vel ru. vel citrina vel nigra ⁊c. sed quia est perua ⁊ transparens: oportet q̄ sit admixta flegmati cum ꝛ se non sit grosse substantie nisi alicui alteri rei admisceatur aqueitas vinalis: ⁊ dico q̄ est flegma subtile aquosum: q̄ quidem flegma: ꝛ respectu aliꝝ humorum sit subtile: est tamen grossum respectu aquositatis vinalis.

a ¶ Sed alba ⁊c. ¶ Hic vocet significare per colorem vine qui est vere albus. Et primo vocet significare absolute. Secūdo cōtrahendo ad speciales dispōnes. ibi (Et cū in oībus hoīs.) Prima in duas. Nam primo ostēdit cuiusmodi substantia h̄ vrina est. Scōo ponit eius significata. ibi (Et eius quidem.)

¶ Sed tu dices non videt q̄ vrina vere alba semp fit cū grossitie substātie iuncta. ga vrina translucēs alba pōt cōiungi cū alba grossa ⁊ subtili: ergo vere alba simili modo. ¶ Itē ga dicet statim q̄ quedaz vrina vere alba cuius albedo est filis albedini q̄ est i fungo pōt ꝓiungi cū tenuitate: q̄ ꝓdicat sibi hic ⁊ ibi. ¶ Dicendū q̄ si vrina sit vere alba: opz q̄ ipsa sit cū aliqua grossitie: cuius rō est: q̄ vera albedo nō est nisi in corpore flegmatico ⁊ grosso: quia color nō est aliud nisi ꝓspicui terminati p opacū terrestre: vt pz p̄ h̄m in libro de sensu ⁊ sensato: cū ergo aquositas vinalis nō fit de se determinata ⁊ ꝓspicua non pōt esse vere colorata nisi admisceat alicui humori qui est corpus terminatū: ⁊ ga inter humores soluz flegma est albū: opz si vrina debet eē alba opz q̄ flegmati admisceat. Et q̄ dicit hic Auic. q̄ vere alba nō est nisi cū grossitudine verū est respectu substantie translucentis que est cum substantia subtili: tamen in se postea pōt diuersificari ſm magis grossum ⁊ minus grossuz sicut alie: ⁊ ita loquit inferius. ¶ Ad rōnes. Ad primā non est simile ꝓpter causam dictā. ¶ Ad scām dicenduz q̄ ibi accipit tenuitatē non simplr: sed p̄o minori grossitie.

b ¶ Et eius qdez ⁊c. in ista pte vocet significare per vrinam vere albā. Et posset diuidi in quinq̄ partes sicut quinq̄ ponit eius significata partes patent. Scōa ibi incipit (Et alia est cuius albedo.) Tertia ibi (Et alia est cui⁹ albedo est filis albumini.) Quarta ibi (Et alia est cui⁹ albedo est filis albedini q̄ est in fungo.) Quinta

Jacobus

¶ Sed alba ⁊c.) ¶ In. ꝛ. dicit primo q̄ vrina certitudinaliter alba vz nō trasluceno neq̄ parua nunq̄ est subtilis: sed semper grossa in substantia ⁊ inspissata per illud quod reddit eam albam sicut per saniem vel flegma vel spermа: etsi non in toto saltez in aliqua sui parte. Scōo ꝛscribit septez spēs seu modos talis albe vrine ⁊ significationes eoꝝ. Primus modus est vrina alba similis muscilagini. Et ista significat abundantiam flegmatuz in corpore muscilaginosi ⁊ crudi. Secundus est vrina alba similis arungie vel vnctuositati. Et ista significat liquefactionem adipis ⁊ pinguedinis: q̄ in toto corpore si febris affuerit: vel circa renes ⁊ lūbos si venerit sine febre. Tertiꝰ est vrina alba similis albule seu macule albe oculi vel lacti acetoso. Et hec significat liquefactionez flegmatis que iam accidit vel cito accidet ita q̄ iam inchoauit eius liquefactio ⁊ pars ꝑ vrinam effluit. Quartus est vrina alba cuius albedo est similis albedini fungoruz vulgariter dictorum campegnons cum tenuitate ⁊ saniet. i. cum subtilitate substantie sanioſe: non quidem absoluta q̄ iam dictum est in principio partis huius q̄ alba p̄o certo non erit nisi cum grossitudine: sed comparatione ad muscilaginosam ⁊ similē albule. Et ipsa significat vlcera in vijs vrine. Et si sine sanie talis fuerit significat abundantiā mālie plurime crude indigeste. s. flegmatis. Et q̄ñq̄ talis effluit in lapide vesice cū cā doloris a lapide illati flegma plurimū transit ad vesicam: vel vi nāe depellentis ipsum a fortibus mēbris ad ōbilia vel a superioribus ad inferiora coadiuuante grauedine ipsius. De hac dicit Rasis. 10. alman. Urina sero vel albe cerusie filis significat virus in ea existere ⁊ egritū in aliquo ex foraminibus vrine vulnus h̄re. Quintus est vrina sperma ti similis in albedine. Quā dicit h̄ Pan. tria significare. Primuz est crisis apostematum flegmaticorum cum relaxatione quadam mēbrorum interiorum ⁊ crisis egritudinum prouenientiuz ex flegmate vitreo sicut paralysis ⁊ sciatice. Scōm est apostema flegmaticum in interioribus q̄ñ non accidit ꝑ viaz crisis sed occasionis alicuius partis māe ipsius vel cāe antecedentis cum vrina. Tertiū est apoplexia vel paralysis cum talis euenerit a principio morbi. Adde si vis quartuz s. gonoream passionez in qua sperma effluit involuntarie: h̄z. n. sperma non procedat a vesica tñ cum se mingendo cōpumit cōpumuntur ēt mēbra spermatica relaxata semine tenui aquoso quare cū vrina sepe sperma ōfluit. sicut alba menstrua cū mulierū vrinis. Raſ. vero. 10. alman. de ea dicit. Urina lacti vel spermati similis si pauca fuerit paralysim vel apoplexiam ōmonstrat futurā. Si autez in istis egritudinibus multa apparuerit ipsarum portendit solutionē. Et post tria significata vrine similis spermati Pan. h̄ inserit talem regulam. Urina permanens alba toto tēpore febris vel omnibus horis eius significat q̄ hec febris cito conuertet in quartanaz febrē. Et non intelligit hec regula de vrina alba simili spermati negz ō alia alba non translucenti: sed de alba aquosa pertua. Nam per talem significatur q̄ a massa humorum nihil grossum cum vrina ōfluit: sed manens in venis magis ingrossatur ⁊ fit melancholia p cōculcationē ⁊ resolutionem partium subtiliuꝝ a calore febris ex qua cum putrescit quartana nascetur. Sextus est vrina alba similis plumbo albo quam plumbinam vocat. Et cū fuerit talis sine hypostasi est pessima q̄ significat mortificationem caloris innati ⁊ nālium virtutum maxime digestiue. Septimus est vrina lactea quam dicit hic Pan. perniciosam in egritudinibus acutis. Et Theophilus ō ea dicit q̄ lactea tenuis in principijs febrium huius aduenientes mala in ōclinationibus vero si multa est solutionē significat. Cuius rōne q̄ significat in p̄ncipio superabūdantiā crudoꝝ humoꝝ suffocantiū caloreꝫ: ⁊ in declinationibus eoꝝ purgationez vi nāe.

Matthеus

flegma vitreum in quātitate multa esse in corpore quare timor est ō apoplexia ⁊ paralysi ꝓpter cerebrum ō se esse membru maxime flegmaticum.

Et est cum ⁊c. ¶ Hec est scōa pars principalis huius p̄tis in qua dicit Auicē. posq̄ posuit gīiales signationes vrine albe: nunc ponit spāles. Et diuidit in sex ſm sex spāles signationes quas ponit. ¶ De prima dicit ⁊c. Et similis cañ. reperit. 20. conti. q̄ cum in omni tempore febris fuerit vrina alba significat q̄ ibit in quartanaz. ¶ Notādum q̄ per febrem hic soluz intelligimus cronicā: ⁊ per horas hoīs febris nō intelligant oia tempora febris ſm longū tempus feb. vel multū. Quibus intellectis cōcludo si verificet tam ō alba translucente q̄z alba vere. Primo ō translucente ga stante febre cronica ⁊ nō quartana. apparente igit vrina alba tenui ſm intentionem translucentie per magnū ⁊ multū tps significat vel arguit q̄ ō mā morbi nihil educit ꝓpter eius grossitiez vel ineptitudinē ad expulsionez. Subtilis autem in longo tpe a calore febrili agente in ipsuz bñ resoluit. Reliqua aūt pars grossior magis indurat ⁊ cōuertit ad nām humoris melici ⁊ facit quartanā. Scōo etiā perseuerāte vrina alba p̄o certo humore: vt exēpli gra per p̄tias flegmatis vitrei in ea per multū tempus in feb. cronica significat q̄ illius feb. materia nō digeritur permanēte aūt materia flegmatica cruda longo tpe annectit ei multuz ō materia melica que prius nō putruerit ⁊ nūc putrescit ⁊ facit quartanaz. Et illa causa etiaz pōt addi in verificatione cañ. ō alba translucente. ¶ Unde notāter hic aduerte q̄ talis vrina alba nō perseuerat per longuz tps talis nisi ꝓpter rebellionē humoꝝ grossoꝝ digōni. Et ſm hoc soluit dubium q̄ñ dicit videt q̄ si vrina est semp eiusdez ⁊ vniformis dispōnis sequit q̄ semper erit idez tempus morbi: ⁊ sic nō per multa tēpora morbi apparebit talis. Odm scōm q̄ etiā supra notatum est per multuz tempus apparet talis. ¶ Et si dicis cōtra scōaz introductionez vel verificationez textus ō vere alba sequeret q̄ humor flegmaticus ꝓperet ⁊ faciet ad collectionē secum ō melia q̄ tamen non determinat ab auctoribus. Dicēdum q̄ per se humor flegmaticus non facit hoc: verum plerūq̄ contingit cum flegmate grosso multo tempore manente indigesto coniungi de melia non putrida que vt iam iam etiam dictum est a flegmate putrido accenditur ⁊ putre sit faciens quartanam ⁊c.

Et plumbina ⁊c. ¶ Dicit ⁊c. Nota q̄ vrina plumbina est alba declinās ad luiduz. Rō h̄e est: nam talis vrina aut significat mortificationē caliditatis aut incendiuz vt supra: sed q̄ cūq̄ horuz fuerit est significatio mala: ⁊ si est sine hypostasi est significatio maioris rebellionis materie morbi. Sed cum hypostasi pōt significare crisim materie melice ꝑ per hoc q̄ significat materiā iam aliqualr expelli: ⁊ sic non semper est significatio mala. ¶ Et nota q̄ ad veritatē cañ. vel regule addatur maxime in ꝓcessu: q̄ in principio morbi talis vrina non est oīno mala significatio.

Be partibus.

Be gradi.

Et lactea ⁊c. ¶ Albedo idest alba multum ad modum lactis dicit ⁊c. Ratio cañ. est quia color lacteus non fit nisi ꝓpter liquefactionez humidi pingnis aut flegmatis albi: sed q̄ cūq̄ istoꝝ fuerit est pessimū p̄cipue in acutis febribus: vt addit canon que sunt cum sevitate accidentium. Quia si pānū significat ptisim ō consumptione ⁊ sic est alba valde. Si secūdum. s. q̄ morbus est acutus ⁊ dependens: tamen a flegmate albo significatur morbuz nō cito terminaturuz quare est eius significatio pernitiosa ⁊c.

Albedo ⁊c. ¶ Nunc exeḡt aliū cañ. credo quartū sepe ꝓtingentē ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notāduz q̄ p̄o veritate cañ. regrit febre acuta remanēte in sua acuitate ⁊ sevitate ⁊ q̄ subito fiat alba clara vrina p̄cedente tincta. i. rubea vel citrina. nam vbi febris remitteret ⁊ paulatim vrina rubea vel citrina fieret alba translucens vel al. vere non significaretur semper maluz: quia forte alio tempore paulatino expulsa est materia successiue ⁊ ꝓportionabiliter remissa sunt accidentia feb. ⁊ incensio rubedinis. Et ratio canonis est nota: quia materia cholerica prius expulsa cum vrina que nūc subito est facta alba tenuis significatur q̄ cholera ad alium cānalem mittitur ⁊ vtplurimū ad caput ꝓpter cholere mobilitatē ⁊ levitatem: igitur ⁊c.

Et similiter ⁊c. ¶ Ponit alium canonem ⁊ dicit ⁊c. Canon maxime verificatur nisi materia moueatur ad intestina vel per vomitum vel per aliam regionem manifeste educat. nam nullo tali concurrente significat desipientiam vt pz.

Et cum vrina ⁊c. ¶ Ponit quintā regulā ꝑticularē ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notādum q̄ regula veritatē h̄z ō ol vrina alba. s. ſm intentionē translucentie ⁊ vere alba. Primo ō translucēte ꝑseuerāter manente pz: q̄ a illa duo significant primo q̄ calor naturalis nihil imprimit neq̄ ꝑ viā simplicis alterationis aliq̄ō vestigiū digestionis in vrina relinquit. Scōo q̄ calor etiā non est potens miscere cū vrina humores eā tingere potētis.

Et q̄cūq̄

Quinta ibi (Et alia est que spermati.) Sed nō est vis: legant oēs partes simul. ¶ Cum dicit significabit adipis liquefactionez. Sed tu dices non videf q hec vrina significet adipis liquefactionez in toto: quia vnctuositas cum sit lenis z aerea in vrina supernatat: ergo nō apparebit tota alba. ¶ Sed nota q duplex est adeps: nouus z est hic albus: alius est antiquus z est hic declinans ad citrinitatez: vt dicit Bal. in cōmē. 28. pnosti. z. 21. quādo ergo albus liquefit: tunc lz quātuz est de se supernatet in vrina: tamē quia miscef cum aliquo flegmate viscoso qđ quidez flegma miscetur cū tota substātia vrine: ideo etiā z adeps liquefactus miscef cuz tota vrina: ergo zc. ¶ Dicit vlterius z significat vlcerosas eritras in instrumētis vrine: quia ex quo apparet cuz sanie z sanies nō egrediat nisi facta alteratione prius: ideo quādo sanies miscef cum vrina z ipsaz facit albaz significat vlcerationē in locis vrine: z si illa sanies sit valde permixta substātie vrine signū est q venit de locis remotis: sed si sit' paxmixta significat q vlceratio est in locis ꝓpinquis. si autez sit vlceratio in virga: tunc primo impellit sanies q̄z vrina: vt pz. 6. de interioib⁹. c. 3. quia talis albedo non est pura: sed cum quadaz liuiditate: z q̄sto membra sunt remotiora a fonte caloris tanto eoruz digestio est magis diminuta cum hec membra sint remota a corde: ideo non potest eoz sanies perfecte dealbari z digeri: z quia ibi est debilitas caloris: ideo tendit ad liuiditatem zc.

¶ Et cum[a] in omnib⁹ horis febris alba superuenerit vrina cito in quartanā conuerteref. ¶ Et plumbina[b] qdez sine hypostasi est valde mala. ¶ Et lactea[c] etiaz in acutis egritudinib⁹ ē pnitiosa. ¶ Albedo ꝓterea[d] vie in febrib⁹ acutis quocūqz mō fuerit post tinctura que ꝓcessit significat q chola rubea ad aliqđ mēbruz declinauit qđ apāf: aut ad fluxū vētris: z qđ magis signāt qđ declinauit ad caput. Et similiter cuz vrina rubea est in febrib⁹ deinde subito fit alba signāt desipientiaz.

a ¶ Et cum in oībus zc. ¶ Postq̄z Auicē docuit significare per colorez apparentem in vrina absolute: hic docet signare per colorez vere album cōtrahendo ipsuz ad determinatas dispōnes. Et sex facit sicut ad sex cōtrahit dispositiones. Scōa ibi (Et plumbina qdez.) Tertia ibi (Et lactea.) Quarta ibi (Albedo ꝓterea.) Quinta ibi (Et cū vrina in sanitate.) Sexta ibi (Et albule similis.)

¶ Sed aliquis diceret videf q hoc qđ dicit sit falsum. s. q vrina existens alba in omnib⁹ horis significat q feb. cito cōuerteref in quartanā. naz feb. quartana fit ex humore melico. si ergo hec vrina debet significare super conuersionē talis feb. ad quartanā debet esse talis coloris qualis est materia quartane que est nigra cū fiat ex hu. melico: sed color albus non est similis in colore: ergo nō significabit cōuersionē in quartanā: sed in quotidianā. ¶ Preterea vrina alba q̄stū est de se significat humorez crudum. humor autē crudus est de genere flegmatis: ergo vrina alba significat de se dominiuz flegmatis in corpe: sed ex humore flegmatico no fit feb. quartana sed quotidiana: quare zc. Et confirmaf: qa plures predictor⁹ vrine modor albe vt visum est significauit dominiuz alicuius flegmatis vel aquei subtilis vel grossi vel crudi mucilaginosi. ex his autez non fit quartana: quare zc. ¶ Dicendus q quādo in omnibus horis feb. apparuerit vrina alba significat q se. illa cito conuertetur in quartanaz. ¶ Ad cuius dicti euidētiam est notandus q hoc est verum in omnibus horis feb. chronice: z dico chronice: quia si talis vrina appareret in acutis significaret indigestionē z humorū maximaz cruditatē qui ad hoc vt digerant indigent tempore longo in sui digestione rōne cruditatis materie febris: sed rōne acutatis morbi natura non pōt longo tpe sustinere morbū acutum ꝓpter eius maximā malitiaz ex quor repugnatione accidit cito mors. ¶ Scdo notādum ad intellectū dicti Auicē. q hec que dicit. (In oībus horis febris.) debet exponi longo tpe apparet alba z nō dz exponi in omnib⁹ morbi temporib⁹. s. quo ad principiū augmentū statū z declinationē: quia distinguendo tempora isto modo quātuz ad alterationē materie in statu z declinatione non pōt talis vrina apparere cū significet maximā indigestionez z materia sit tunc diuersa: sed intelligit q appareat alba in multis horis feb. chronice. i. qū perseverat alba in eadem dispōne multis diebus: ita q nullam significet actionē vere in materiā: significat q mā est grossa facta z cōpacta q̄ nullaz recipit digōnez: qa digestio ingrossando ꝓcedit z pmiscendo: cū ergo nihil ex ea pmisceaf cuz vrina remanet dura z grossa: z ideo in ꝓcessu tpis per exiccationē eius z adustionē cōuertif in nām mlicaz ex qua accensa postea ꝓuenit fumus putridus ad cor z fit feb. quartana: z iō dicebat Auic. 4. can. de cōuersione fe. in quartanam q̄ vrina apparet multo tpe prius alba ex eo q nihil pmiscef cum vrina zc. ¶ Ad rōnes primas dōz q lz talis humor primo sit de genere flegmatis: tamē significaf q cōuerteref in naturaz melancholicā vt dictuz est: z eodem modo ad alias. ¶ Sed nota q hec vrina que apparet multis diebus alba: aut est alba trāslucens aut est alba vere. si primo modo: tunc quia nihil permiscef cum ea significat grossitiem materie que nullo modo dissoluit cuz vrina que cōuertit in materiā melicā vt dictū est. si autez sit vere alba z longo tpe perseveret significat flegma grossuz: z per diuturnam adustionē: vt dictū est in naturā melicaz cōuertef.

b ¶ Et plumbina zc. ¶ Hic cōtrahit vrinam albā ad aliam dispōnē. ¶ Iurta qđ notādum q causa quare mala est: est quia color albus plumbeus rōne albedinis significat magnā indigestionē: rōne liuiditatis plumbee significat extinctionem z mortificationē caloris innati: z per ꝓs illaz multitudinē crudor humor non potuit digerere: quare zc. ¶ Dicit aūt notanter (sine hypostasi) contingit aliqū q hec albedo cōtingit ex humore albo permixto cum vrina que facit hypostasim. talis aūt posset digeri z reduci ad expulsionez nature. si enim fit alba plumbea sine hypostasi significat mortē in acutis: quia nō pōt virtus multo tempore sustinere morbuz z materia cruda multo tpe eget ad sui digestionē ꝓpter qđ priuaf digestio in acutis z cōsequit mors. Itē signāt mortē in chronicis: quia cū materia fit indigesta valde requiret longū tps in sui digōnez z cuz calor nālis fit mortificatus z superatus a frigido non poterit multo tpe durare ꝓpter qđ peruenit ad vltimā indigestionē z ad mortem.

c ¶ Et lactea zc. ¶ Hic Auicē. cōtrahit ad aliam dispōnez. ¶ Iurta qđ notāduz q vrina lactea est que in colore albo z in substātia grossa similaf lacti. Cā autē quare est permitiosa in acutis est: quia significat dūuz crudor humoruz in corpore. qū aūt est egritudo acuta z ꝓungif cuz humore crudo: tunc rōne acuitatis morbi regrif breue tps vt nā non ꝓsternaf. rōne vo multe cruditatis requrif longū tempus: quare zc. z hec vrina a practicis vocaf carapos.

d ¶ Albedo ꝓterea zc. ¶ Hic cōtrahit vrinam albam ad aliam dispositionez. ¶ Iurta qđ notāduz q causa quare vrina alba in acutis significat raptum cholere ad aliqđ membrū qđ apostematuz est: qa color causaf in vrina ex tinctura z permixtione cholere cū ipsa ex quo cōsueuit euacuari pars cholere per vrinaz z ipsam tingere z modo non euacuaf: hoc est vel quia euacuaf per aliud cānale: z tunc expellitur per fluxuz ventris z transmittitur ad intestina: aut rapit ad mēbrum aliud: z quia cholera infixa in membro ꝓpter eius malam qualitatem habet ipsum apostemare: ideo significat apostemare in illo. Et vlterius q cholera est subtilis substantie z calida: ideo est maxime nata rapere sursum ad cerebrum vt apparet per Bal. in cōmento illius afor. 72. 4. particule. Quibus vrine clare limpide. perueniens autem ad cerebruz causat frenesim que est apostema calidum cerebri: at fortiter calefacit ipsum quo calefacto ab apostemate

Iacobus

¶ Albedo zc. ¶ In. 4. dicit ꝓmo q albedo vrine post tincturaz qūocūqz fuerit in egritudinibus acutis significat raptum seu declinationē cholere ad aliquod mēbrum quo generaf apostema vel ad fluxum ventris: non albescit. n. in eis vrina nisi ꝓpterea q cholera solita tingere vrinam derelinqt vias eius z aliorsuz transit. Nosces aūt membrum ad quod declinabit per calorem punctionē z dolorem in loco illo. Scō dicit q talis vrina magis significat raptum cholere qđ cerebrum qđ ad aliud mēbrum: qz cholera est leuis superiora petens z cerebrum molle faciliter imbibile cholera. Tertio dicit q qñ in febrib⁹ vrina rubea fuerit z subito fiet alba mentis alienationem significabit: qz cholera qua perfunditur cerebruz frenesim faciens rōnem turbat. Quarto dicit q albedo vrine perseverans in sanis significat priuationē digestionis: qz calidi digerentis est vrinam tingere. Et talis priuatio digestionis vel est in stomacho vel in epate vel in venis. Iurta illud Isaac parti. 7. de vrinis eius. Defectio coctionis z paruitatis digestionis que sunt causa albedinis vrine z subtilitatis sue in tria diuidit:

Matthеus

Et quodcunqz de istis rebus fuerit significat indigestionem. Si autem vrina vere alba perseueranter apparuerit significatur presentia flegmatis. Non autem fit dominuz flegmatis in corpore sano nisi a diminuta caliditate z sic frigiditate non potente bene digerere z choleram cum vrina cōmiscere sicut in naturali z sana vrina esse debet significatur igitur talis vrina alba perseueranter manens in corpore sano indigestionem vt supra deductum est zc. Et hec indigestio fit aliqñ in stomacho non debite chilificante z aliquando in epate non debite sanguificante. Unde non potest cholera generari que sufficit vrinam tingere. Et nota quod canon est verus marime si talis indigestio non prouenit ab intrinseco. Ut a debilitate horum membrorum naturalium ita quod talis indigestio non dependet a causa primitiua vt ex comestione multe quantitatis lactucarum portulace z similium z sic probabiliter significare possumus super euentum morborum frigidorum zc.

Et albule zc. ¶ Nunc ponit sextam z vltimaz regulam z dicit zc. Et quodammodo est reptitio cuiusdaz regule antedicte. Similis lacte acetoso idest que habet odorem acetosum. Et ratio canonis vt supra dicitur canone illo. Et lactea zc. qz illa alba multum z tenuis cum odore acetoso significat ebullitionem z putrefactionem magnam in materia z si adest febris acuta significat mortem. Si autem in febre acuta fuerit vrina vere alba significat liquefactionem ptisis z consumptionem que idem important.

Scito autem zc. ¶ Hic finit tertia pars diuisionis supra facte de vrina alba in qua. d. Aui. nos docet euitare errorem sepe cōtingentē ꝓpter quedaz dicta supra de vrina alba z rubea. Et duo facit. Primo ponit regulas remotiuas erroz. Scō addit rōnes verificates has

De partibus.

vel in defectionem stomachi ad cibum digerendū sm q opōtet deficientis propter cibum humidum z multum z inflatiuuz z inordinate acceptum: vnde naturaliter vrina in gulosis z sarcientibus ventrē cibis alba est z clara. Secundus modus est defectio virtutis digestiue in epate cum calore eius naturalis minuit z epar deficit in digerendis ad ipsum venientibus cibis. Tertius est defectio digestionis materie in mēbris omnibus sed tū marie in renibus: hec ille. Quinto dicit ḥ Pan. q vrina alba similis albule. i. macule oculi que etiam assimilatur lacti acetoso s. lacti a quo extractum est butyrum pronosticat mortē aut ptisim in acutis febribus. De hac dicit Rasis. 10. alman. ca. de vrina. Urina lacti acetoso similis in febre apparens acuta aut citam portendit mortem: aut febrilis calor propter eam sedabitur z fiet leuior: aut si leuior factus fuerit significabit egrum ad ethicam peruenturum: hecille. Talis autem vrina significare videtur in febribus acutis liquefactionem membroruz spermaticorum: per ptisim ergo non intelligit hic Pan. vlcus pulmonis sed arefactionem membrorum.

De gradi.

cōclusiones vel regulas remotiuas erroz aptoz cōtingere in cholerica complexione z in flegmatica. Et primo dicit zc. Scō adducit rōnes verificantes can. Scōa ibi (Cholera eniz.) ¶ Exterta igitur habetis hanc cōclusionem qđ non sequitur vrina est alba: ergo in corpore cuius est complexio frigida predominās etiam quātūcūqz ex tali significef mixtio calidor humor cuz vrina vt pz ex can. Et consimili argumēto vtif Bal. 5 afor. cō. 2. q lz in vulnere spasmus superueniens sit mortalis: non tamen vult illud esse necessariū. Sed vt plurimū sic etiā in ꝓposito dicaf q vrina alba signāt frigiditatē vtpl'm nō tū semper nec rubea caliditatē semper vt nunc iam dictum est z iam ꝓbabif: quare zc.

Cholera eniz rubea zc. ¶ Nunc adducit rōnes verificātes cām erroz. Et primo facit hoc de alba. Scō de rubea. scōa ibi ¶ Lā vo ob quā eristit rubea.) Prima in tres. Primo ponit cām verificantē regulaz ꝓdictā. Scō dat canonē medico ad cognoscēduz qñ fit vrina alba a frigiditate z qñ a caliditate. scōa ibi (Debes ergo vrinam.) tertia ibi (Et si in egritudine acuta.) ¶ De prima parte Auic. volens declarare primā ꝓpōnez dicit zc. Unde pro intellecto notāduz q ad verificādū regulam opz addere vnam particulaz. s. vbi vrina fuerit multe quātitatis. Maz stante ea modice quātitatis quātūcūqz declinet humor calidus ad vias intestinor cōtingeret vrinā tingi sine pūtia illius. s. humoris: quia vt supra dictuz ipsa sepe tingif per simplicem alterationē a calore in abundantia humoris habentis tingere. Et hoc etiam innuit Auicē. in tertio fen. 14. de vrinis hydrop. c. de signis eoz sic dicens. Et in omnibus illis z propie in aselite deinde in hypoſarca minoratur vrina z in pluribus dispositionibus rubet propter paucitatem suam zc. Ubi vult breuissime q eorū vrine tinguntur stante complexione frigida. s. vel per al-

perturbatur ꝛ igniuntur spiritus: ꝛ tunc ideo perturbat ꝛ generat ꝛ sapientiã: ꝓpter qđ talis vrina tunc significat desipientiam.

a ¶ Et cum vrina ꝛc. ¶ Hic contrahit vrinaꝫ ad aliam dispositionẽ: ꝛ dicit ꝙ cum vrina in sanitate perseuerauerit in colore albo significat priuationem digestionis sine fit alba vere que significat dominiuꝫ flegmatis in corpore: ꝛ per consequens frigiditatez: sine fit alba lucida nullam habens admixtionez significat indigestionez: qa digestio precedit ispissando ꝛ ingrossando: si ergo superfluitates non admiscentur cum vrina sunt crude.

b ¶ Et albule ꝛc. ¶ Hic cõtrahit ad aliam dispositionez. ¶ Nota ꝙ vbi nostra lra dicit que lacti similatur acetoso: alia lra dicit que in febrib⁹ assimilatur oleo: ꝛ tunc est lra plãior quia oleagina significat liquefactionem membroꝝ ꝛ ꝙsumptionẽ ꝛ vltimo mortem. Sed si dicat ꝙ similat lacerti acetoso. Dõm ꝙ ß dicit vt ostendat qualis albedo est hec que est similis lacti quãdo acescit: mõ lac acetosum habet albedinez cum quadaꝫ citrinitate vt colore sicut hũt copora consumptiua: modo hec vrina cũ habeat cum hoc vnctuositatẽ sicut illud lac significat liq̃factionez adipis permixti ex flegmate: ꝛ quia ille albus est nouus adepsꝛ ideo permixtus cum vrina: facit vrinam albam aliquãtulum citrinam ꝛ pinguem: ꝛ ideo significat ptisim id est consumptionez primo ꝛ vltimo mortem. ¶ Et aduertenduꝫ ꝙ ptisis potest dupliciter accipi. Uno modo ꝓprie: ꝛ nunc idem est ꝙ vulcus pulmonis. Alio modo large ꝓ omni consumptione corporis facta a calido liquefaciente membra: ꝛ hoc modo sumitur hic.

c ¶ Scito autem ꝛc. ¶ Postq̃ Auicẽ. docuit significare per vrinã albã non cõparatam ad alios colores vrine: hic docet significare per vrinã albã vt ad alios colores comparat. Et primo facit hoc. Secũdo reuertit ad exponenduꝫ quasdã significationes vrine albe comparate ad rubeam cõtrahendo ipsam ad spẽles significatiões vel dispositiones. ibi (Amplius vrina post cõmixtionez albescit.) Prima in duas. Quia primo docet significare per colorem album vrine comparatum ad rubeum. Secundo vt comparat ad colorem nigrũ. ibi (Urina quoq̃ multotiens.) Prima in duas. Quia primo ponit significationẽ vrine albe comparate ad rubeaꝫ. Secundo declarat quoddam dictũ. ibi (Cholera enim rubea.) ¶ Nota ꝙ prima pars posset introduci per modum dubij: quia enim supra diximus ꝙ color albus significat frigiditatẽ ꝛ humores flegmaticos ꝛ color citrinus significat calidos: crederet forte aliquis ꝙ hoc esset ver semp: ita ꝙ nunq̃ in complexione calida posset apparere vrina alba neq̃ in frigida posset apparere vrina rubea ꝛ tincta: ꝛ ideo hoc removet ꝛ bene est. ¶ Notandum de hoc ꝙ dicit Auicẽna: quia in hoc cõmuniter decipiuntur medici operãtes ꝛ accidit hoc sepe.

d ¶ Cholera enim ru. ꝛc. ¶ Hic Auicẽ. declarat qđ dixit. Et duo facit. Quia primo declarat primuꝫ dictũ scilꝫ ꝙ in complexione calida ꝛ cholerica est possibile apparere vrinam albaꝫ. Secundo declarat scõm. s. qđ in frigida ꝛ flegmatica complexione pot apparere vrina tincta ꝛ rub. ibi (Causa vo ob quã.) ¶ Et subdit (Et accidit ei cõstrictio.) Ista littera potest dupliciter expõi. Uno modo declinat cholera per vias angustas id est per venas: vel aliter. ꝛ accidet eius cõstrictio id est accidet ei retentio vsq̃ ad aliquod tempus quãdo debet fieri crisis per vnam viam: tunc alie superfluitates retinẽtur vsq̃ ad tempus expulsionis per crisim: ꝛ ideo tunc fiet euacuatio per aliud canale: ꝛ vtraq̃ expositio est bona.

e ¶ Causa vo ꝛc. ¶ In ista pte Auic. declarat sm ꝙ pmisit. s. ꝙ in cõplexione frigida vel flegmatica potest apparere vrina tincta vel rub. Et quatuor facit ficut quatuor significat modos possibilitatis huius. Secda ibi (Et oppilatio.) Tertia ibi (Aut ꝓpter debilitatẽ.) Quarta ibi (Aut ꝓpter constrictionem.)

¶ Sed tu dices quomodo est possibile ꝙ fortitudo doloris faciat rubedinem in vrina: hoc non videtur quia id quod est causa consumptionis cholere est causa priuationis tincture in vrina: sed fortis dolor in vrina est causa huius ꝛc. ¶ Maior patet: quia color causatur in vrina ex permixtione cholere. ¶ Minor apparet qui dicit in littera ꝙ fortis dolor resolvit choleram rubeam: ergo faciet vrinam albam ꝛ non rubeam. ¶ Preterea dolor habet attrahere humorez ad locum

multum neq̃ peruia ꝛ albedo ad fuscitatez traxerit: scire debes ꝙ cholera rubea est occultata: ꝛ si in egritudine acuta fuerit alba ꝛ fuerint in ea significationes salutis ex quibus non timeꝫ frenesis ꝛ que sunt sicut ipsum: debes scire ꝙ cholera rubea declinauit ad alium cãnalem ꝛ ad intestina ꝛ accidet ei cõstrictio. ¶ Causa vo[c] ob quaꝫ vrina existit rubea in egritudinibus frigidis est vna harum rerum. Aut fortitudo doloris qui cholerã rubeã resoluit sicut in colica accidit frigida: aut oppilatio q̃ facta fuit ex supatiõe flegmatis in cãali q est iter fel ꝛ intestina quapp fel ad intestina nãl̃r nõ descẽdit sicut solebat: imo vrine societas est ei necessaria cũ q̃ egrediat quẽadmodũ accidit in colica

Jacobus

Scito ꝛc. ¶ In hac parte serta ꝑmo instruit nos sup duobus que videnꝫ mirabilia. Secõ declarat primũ ꝛ dat cãm eius ꝛ moduꝫ discernendi inter albã ex frigiditate ꝛ albã ex alia cã. ibi (Cholera. n.) Tertio dat cãs rubedinis vrine in morbis frigidis declarans scõm ꝓ illud. ibi (Cã vero.) Quarto agit de ꝙerstione albe vrine in nigrã. ibi (Urine.) ¶ In. 1. parti. dicit ꝑmo ꝙ possibile est in cõplone cholerica calida vrinã esse albã. Quod mirabile vi: tũ qr caliditas cõplonis tingere sõlet vrinã: tũ qr in massa sanguinis cholericoꝝ cholera predoñat a qua cũ vrine liquor descindat non vi bene possibile quin calore cholere inficiat cum sit vehemẽter tingens. Secõ dicit ꝙ possibile est vrinã rubeam esse in cõplone frigida flegmatica quod extraneum ꝛ mirandum vi qr frigiditas cõplexionis incrudat vrinam: ꝛ flegma dealbat eam. ¶ Cholera ꝛc.) ¶ In secda dicit ꝑmo ꝙ qñ cholera rubea declinat seu diuertit a vijs vrine ꝛ nihil ex ea cũ vrina miscet ꝑmanet vrina alba: qr cõiter tinctura ipsius ex permixtione cholere sortit. Secõ dicit ꝙ medicus dz ꝙsiderare albã vrinam ꝛ ꝙsiderando sic discernere inter albã ex frigiditate flegmatis ꝛ albã ex occultatiõe cholere: qr si fuerit humor vrine multus luminosus ꝛ hypostasis eius plurima grossa ꝛ ei⁹ substantia declinabit ẽt ad grossitiẽ: tunc albedo eius ꝑ-

Jacobus

Et cum[a] ꝛc. vrina in sanitate perseueraverit in colore albo significat priuationem digestionis. ¶ Et albule[b] similis que lacti similat acetoso in febribus acutis mortem significabit aut ptisim. ¶ Scito[c] aũt ꝙ possibile est vt vrina sit alba ꝛ complexio calida ꝛ cholerica: aut vrina rubea ꝛ complexio frigida flegmatica. ¶ Cholera enim rubea[d] cum declinat a via vrine ꝛ nõ admiscet vrine remanet vrina alba. Debes ergo vrinam albaꝫ considerare: quoniaꝫ si fuerit eius humor multus ꝛ luminosus ꝛ ipsius sedimen multũ ꝛ grossum ꝛ eius substantia cum hoc trahit ad grossitudinez debes scire ꝙ albedo est ex frigiditate flegmatis. Sed cum vrina nõ fuerit luminosa clara: neq̃ eius sedimen

Be partibus.

dit ex frigiditate flegmatis. Flegma nãq̃ qđ vrine miscet ipsaꝫ dealbat cũ quadã paruitate ingrossans sedimẽ ꝛ substantiã ei⁹. Sed si vrina alba nõ fuerit clara luminosa neq̃ peruia neq̃ sedimẽ ipsius plm ꝛ albedo ipsius ad fuscũ declinauerit cholera rubea tũc est occultata ꝛ nõ ꝓuenit albedo vrine ex friditate sed ex diuersione cholere a vijs vrine cui⁹ ẽ eã tingere. ¶ Sed vñ hz hec vrina ꝙ ad fuscũ tẽdit. Videt. n. cũ careat tinctura vel ifectione cholere ꝙ debeat esse lipida trãslucẽs alba fiẽ aq̃. Dic ꝙ ex massa venalis sanguis cui⁹ color trahit ad rubeũ fuscũ vñ descindit aliquã ꝑcipit ifectionẽ tenebrositatis ꝛ fuscitatis. Tertio dicẽ ꝙ si in fe. acuta alba fit vrina cũ signis salutis .s. cõstantia virtutis incolumitate mẽtis cõfessione sufficiẽti sine timore frenesis vel alteri⁹ filis incõmodi fiẽ pleuresis peripneumonie vel squinãtie: tũc cholera rubea diuertit a vijs vrie declinans ad aliud cãnale. s. ad intestina: ex cuius defluxu sup hoc tunicaꝫ supueniet ipsis ꝛtritio seu rasura vel excoriatio ꝓp vehementiã sue absterssionis ꝛ acumis. ¶ Cã vo ꝛc.) ¶ In. 3. narrat. 4. cãs pp qs vrina qñq̃ ẽ rubea in egritudibus frigidis cũ suis exẽplis. Quia ẽ fortitudo doloris resolutis. i. dissoluẽtis ꝛ exagitatis cholerã rubeã: q̃ pmixta vrine dat ei rubedinẽ: sicut accidit in colica frigida, cuius dolor vehemẽs nõ solũ cõmouet ꝛ trahit cholerã ꝓpe vias vrie: ꝛ auget calorem

Matthеus

terationem simplicem aut propter paucitatẽ separationis sanguineitatis ꝛ cholere rubee ab vrina. vnde tu medice bene nota ne ex qualibet vrina alba significes frigiditatem ꝛ qualibet rubea caliditatem vt nunc deductũ est sicut plures faciunt ficto ꝑde ambulantes parũq̃ laborãtes ꝛc. vt vult Aui. loco ꝓalle ꝛc.

Bebes ergo ꝛc.

¶ Nunc scõ in ista parte reddit medicũ doctũ atq̃ cautum ne decipiat ex vrina alba in significando ex ea sup corpis disp̃onem ꝛ dicit ꝛc. Si humor. i. vrina ꝛc. ¶ Notandũ qđ inter humores splendidos magis splẽdidus est flegma albũ. vñ si vrina est alba splẽdida reddit talis ꝑ p̃sentiã flegmatis ꝛ nõ alterius ꝛ ẽt ꝑ p̃sentiam eius cũ aquositate vrinali reddit vrina maioris quãtitatis. Sequit igit vt dicit Aui. qr illa vrina significat flegma ꝛ marie si hypostasis est ponderosa grossa ꝛ spissa. Si aũt fuerit ecõtrario vt dictũ est in sñia lre significat ex illa vrina cholerã esse occultatã a vijs vrine ꝛ ad aliũ cãnalẽ raptũ hẽre vñ tunc vrina nõ est splẽdida simpliciter. sed priuative. s. ꝑ priuationẽ humoris debentis ipsam nõ illucidare silr ꝛ spũum sed ad fuscedinẽ trahit qr cholera eunte ad aliũ cãnalem tñ ẽt in corpe virtutez debilitat vel ẽt spũs ꝛ calidũ resolvit vel adhurit. ex qbus oibus de facili declarat vrinã obfustari. ꝛ principaliter ꝑ admixtionem materie adhuste ꝛ absentiam debite quantitatis spirituum quorum precipue est vrinam lucidam reddere vt supra dictum est.

Et ipsius ꝛc.

¶ Ex ista lra possumus dicere si plz qđ ista vrina ꝓp humores grossos petẽtes fundũ in supiori parte reddit multũ lucida qr illa ꝑs depurat multũ a grossis humoꝝ. Vel dicamus qđ ipsa sit lucida scõm totũ ẽt scõm fundũ qr iã dictũ est flegma esse humorẽ marie lucidũ reddit igit ꝛc. fundũ illius vrine lucidũ. ¶ Sed ꝓtra iam dicta dubitat qr iam dictũ est supra qđ vrina albule similis significat caliditatem tũ vt vi ipsa est alba splẽdida grossi fundi multe quãtitatis ꝛ nõ accidit a frigiditate igit ꝛc. ¶ Secõ dubitat qñ qñq̃ fit vrina alba ad fuscedinẽ declinãs cuꝫ sedimine nõ multo nõ tñ significat cholerã esse occultatã igit ꝛc. añs pz de fungali que accidit ex sanie in renibus vel vesica aut ex lapide rupto in his membris vt supra. ¶ Ad hoc vi-

Be gradi.

cendum qđ verum est vlter regulam non esse veram sed intelligit deductis necumẽtis in vijs vrine ꝛ febre eliquãte ꝛ tunc ꝑfecto est vera ꝛ necessaria quare ꝛc.

Et si in ꝛc.

¶ Tertio ꝓ hac pte ponit regulaꝫ ꝓnosticã ex vrina alba apparẽte in ꝓncipio egritudis acute. Et dicit ꝛc. ¶ Notandum ꝓ intellectu partis qr in febrib⁹ acutis humor peccãs est calidus ꝛ cui⁹ pũtiaꝫ in vrina ipsa tingit. Unde si vrina fit alba in his febrib⁹ ꝛ exẽplifica in cholericis cholerã ad aliud declinare cãnale ꝛ marie ad intestina si patiens fuerit sine dolore capitis sine alienatiõe ꝛ filib⁹ accũtib⁹ ex qb⁹ timeꝫ frenesis. Et nota ꝙ sicut dx: ꝛ que sunt sicut ipsum possumus intelligere alias egritudines cholericas taꝫ in aialib⁹ mẽbris qz in spũalib⁹: ꝛ sic specificãdo lraꝫ ipsaꝫ habebit veritatẽ. ꝛ ꝓ ideꝫ est ad intestina ꝛ eandem regulaꝫ innit Aui. 16. tertij. ꝛ accidit eius cõstrictio sm Jac. s. qr ertat cholera per vias vrine: ꝛ ista expositio est satis puerilis nulli dubia. vñ dicit Ug. cõstrictio. i. oppilatio ertapate in intestinis ex illa cholera. i. mota gñata: vel dic ꝛ melius cõstrictio. s. his ꝓp dolorem qnez in intestinis hec mã acuta infert vnde cõstringunt. Vel cõstrictio. i. excoriatio intestinoꝝ ꝛ hoc vult Aui. loco allegato. s. 16. tertij de signis fimus in vñ ad principium capsi dicẽs. Dicit ꝙ qñ ꝛc. tunc caue excoriationẽ intestinoꝝ vel constrictio. i. retẽtio ventris: qa aliqñ cholera plus excitat sua caliditate intestina q̃ stimulet quare accidit qñq̃ constipatio: ꝛ raro vt in colica. 16. tertij. Et sic pot esse clausula remotiva dubij. Accidit ne semp ex illo motu cholere ad intestina excoriatio ꝛ fluxus. dicit Aui. qr accidit aliqñ cõstrictio vt si ipsa faciat apostema in intestinis aut imbibat in eis ꝛ accipe introductionem tertius vt placet.

Causa vero ꝛc.

¶ Nunc secundo verificat aliam regulam removendo errorẽ. s. quia aliquando contingit apparere rubeam non tamen a causa calida imo a frigida ꝛ quattuor media ad huius declarationem adducit ꝛ sm hoc pars hec potest in quattuor diuidi ꝛ patet ꝛ dicit primo. ¶ Ꝓ intellectus littere est notandum qr per colorem rubeum non intelligimus proprie rubeam tincturam sed large omnem rubeam vel citrinam ita vt dicamus omnem vrinam talem esse rubeam ergo erit sensus littere sm

locum in quo fit: cū ergo in colica fit vehemens dolor: ergo attrahet cholera ad intestina: qñ ergo attrahit cholera ad aliqđ membrū fit vrina alba vt dictum est supra: ergo vehemēs dolor albificat vrinā & nō efficit rub. ¶ Ad hoc dōm q̄ fortitudo doloris est vna ex causis ꝓpter quā apparet tinctura & rubedo in vrina & ꝑcipue in colica: & rō huius est: q̄ dolor hz spūz & colorē inflāmare & nō soluz in membro volente sed etiā in toto corpe qñ est vehemēs: & ideo dicebat. A.4.can. q̄ vehemēs dolor pōt esse vna ex causis estimere pp inflāmationē spūs: cū ergo dolor hēat inflāmare spūs & hu. tunc cholera nigra inflāmata pmixta vrine magis tinget ipsaz. Scōa cā & ꝑcipue in colica in qua erē plificat Aui. ga cū in colica fiat vehemēs dolor in ītestino colon sit in locis propinquis vȳs vrine: & ideo accidit agitatio & cōmotio humor ꝓpter dolorē circa intestina & membra sibi vicina & maxime in hu. cholericis qui sunt maxime apti ad motū: & ga hu. cholerici sunt maxime euacuati p vrinā pp eor subtilitatē & penetrationē: ideo ꝓpter ebullitionē & agitationez in colica accidit q̄ aliqua portio pmixta cū vria ipsaz tinget. ¶ Et ex his ad rōnē. Ad primā dōm q̄ qñ Auic. dicit q̄ dolor dissoluit cholerā rubeā nō intelligit q̄ resoluat vera resolone que est ꝓsumptio eius: sed dz exponi. i. agitat & cōmouet chole. q̄ maxīe est apta moueri. ¶ Ad aliud dōm q̄ qñ dī q̄ ad membrū dolens frigida. Aut ꝓpter debilitatem epatis & sue virtutis defectum que inter aquositatem & sanguinem separationē facere non valet sicut accidit in hydropisi frigida & in egritudinibus debilitatis epatis ſm plurimū: qñ ꝓpterea vrina est similis loture carnis recentis. Aut ꝓpter constrictionem quaz oppilationes fecerūt: & mutatur color flegmatis in venis ꝓpter aliquam putrefactionē que ei accidit: & eius quidez signuz est aquositas vrine: & eius sedimen ſm modum qué diximus: & eius tinctura est tinctura debilis nō luminosa. Cholere eniz rubee tinctura est lumnosa. Urina quoq; multotiēs in ꝓncipio egritudinum erit alba: sed postea fiet nigra & fetebit sicut accidit in icteritia. ¶ Amplius vrina[a] post comestionem albescit: neq; sic cessat donec digestio fieri inciꝑiat: tunc enim incipit vrina tingi. Et ꝓpter hoc vrine vigilantium sunt albe & adiuuat ad hoc calorīs innati resolutio sed non luminose: immo attinent fuscitati ꝓpter priuationez digestionis. ¶ Et ex his ad rōnē. Ad primā dōm q̄ qñ Auic. dicit q̄ dolor dissoluit cholerā rubeā nō intelligit q̄ resoluat vera resolone que est ꝓsumptio eius: sed dz exponi. i. agitat & cōmouet chole. q̄ maxīe est apta moueri. ¶ Ad aliud dōm q̄ qñ dī q̄ ad membrū dolens

Jacobus

calorē & nouaz cholerā ex sanguine gñat. Scōa est oppillatio ex abundātia flegmatis vel alteri⁹ grossi hūors i cānali medio iter chistiz sellis & ītestina ꝓhibēs cholerā ad ea descēdere nāl̄r quēadmodū solebat ꝑa mūdificationis & absterſionis eor. Uñ ipsa cogit aliā q̄rere viā & ē necessaria societas vrine cui⁹ pne tratiōe & auxilio ferat exteri⁹: & tingēs eā fil̄ expellat: siē accidit ī colica ffa ex vitreo flegmate vel ex alio grosso muscilaginoso cui⁹ ps distēdit tunicas ītestinor ps alia oppilat cānale ꝓdictum. Tertia est debilitas vl̄ defectio digestiue epatis vel discretiue q̄ reddit impos separe sanguinē ab ei⁹ aquositate vel aquositatez a sanguine sicut ꝓngere solet in hydropisi frigida ſm plurimū & in morbis aliis quibus epar debilitatur vt in cacexijs & sclirosibus inueteratis in quibus vrine sunt similes loture carnis recentis. ¶ Sed instabit aliqs q̄ si epar nō sufficiat sequestrare sanguinē ab eius aquositate renes sequestrabunt vt solent in sanis: nunq̄z. n. tranſit aquositas ad eos non imixta sanguini. Dic primo q̄ epate plurimū debilitato renes ei cōpatiunt & cōdebilitant suscipientes ab eo vegetandi virtutē. Dic scōo q̄ nāliter puenit ad renes modicus sanguis cū eius aquositate. ſ. quātuz sufficit eor nutritioni. Sed in dictis morbis plurimus puenit: ita vt nō possint ei ōnari neq; ipm regere: ſz pmittūt ipsuz cū vrina abire. ¶ Quarta est coartatio flegmatis ex oppilatiōe pp quā flegma putrefit & aliqd rubedis

Matthæus

tere ſm hoc applicandus vl̄ adaptandus ad omnem tincturam dictam croceā rubeam ꝓprie vl̄ citrinam. Et subdit Auic. primam verificationem regule dicens &c. Unde caueas ne ex ista vrina rubea dicas colicam a frigida causa dependentē a calida extendere & hoc manifeste vult Auic. 16. iij. ca. de signis distinctionis colice flegmatice in fine. c. sic dicens. Et non oportet vt accipiatur aliqs per quod fit forte de siti & inflamatione & rubedine aque. ſ. vrine & estimet q̄ egritudo sit calida illud namq; omnibus. ſ. doloribus cōmune est: vz: tingere vrinā. ¶ Pro quo nota q̄ ꝓmultis ex causis dolor tingit vrinam. Primo per simplicē alterationē. ſ. inflāmādo humores & spūs & membra qb⁹ inflāmatis pñt simplici alteratiōe tingere vrinā. Scōo ga inflāmat spūs & hūores ad nāz cholericā supcalefaciēdo trāsmutat & cholerā sic multiplicat que pp eius multitudinē & inflāmationē cōmouet & vrine cōmiscet. Tertio q̄ dolor exagitat maxīe vel cōmouet hu. in venis & cū cholera fit maxime mobilis quare faciliter ꝓtingit vrinaz ex ea tingi per eius cōmixtionez cum ea. Et dicit Auicē. notanter. Sicut in colica accidit frigida vt de eo q̄ magis dubium est nos certiores redderet eo q̄ in colica a causa calida non esset dubium nobis. ¶ Sed dubitaſ ꝓpter vnam partem tertius. ſ. dolor colicus resoluit choleram rubeam sequit̄ qđ remittitur tinctura vrine. tenet ꝓñtia: quia si resoluit & minorat eaz minoribus & ea coniunget cuz vrina reddetur igitur minus tincta. ¶ Secūdo dubitatur quia stante dolore in aliquo membro natura transmittit ad ipsum ſpiritus & sanguinē: vt vult Gale. scōo afforismo. cōmē. 46. sic dicens. Ad maiorez dolorem virtus enim sensibilis semper tota tranſit & magis ad ꝓpositum Auicē. de viribus cordis. ca. 2. trac. 6. Et ad membruz quidem dolens &c. & sic sequitur q̄ minorē tinctura vrine propter humo. ad membruz dolens transmitti. ¶ Dicenduz breviter qđ dolor resoluit choleram. i. dissoluit ipsam agitando & cōmouēdo: & sic loquiſ impropriē: vel aliter dicatur concesso q̄ aliquam partem cholere resoluat: ꝓprie tamen ex altera parte humores ad naturaz cholere transmittat: vt iam dictum est: & ipsuz cōmouet ſm quez modum dictum remanet vrina tincta & consimiliter dicatur. ¶ Ad scōm concesso q̄ aliqua pars cholere moueatur & ad membruz dolens: tamen ꝓpter eius multam quātitatez ex dolore generatā & eius mobilitatez remanet vrina tincta. Et sic pz solutio ad dubium maxime si fuerit dolor in mēbro longinquo a vȳs vrine: veruz si fuerit dolor in membro ꝓpinquo vt hic in colica argumentū nullam habebit euidentiam: imo contingit propter propinquitatem doloris cum vȳs vrine humores maxime fluere ad eas & precipue hu. multum mobiles vt cholericos &c.

Aut oppilatio &c.

¶ Adducit scōaz cām verificantē dictā regulaz. Et dicit &c. Et supatione flegmatis. i. abundantia hu. flegmatici. ¶ Notāduz q̄ fel diuersimode capiſ apud medicos & Aui. hic primo pro receptaculo. i. chistifellis: scōo pro cholera vt hic. Et rōnē lr̄e tangit Auic. in lr̄a: ga stante oppilatione in meseraicis a flegmate cholera non descēdit nāliter sicut solebat ad intestina ad cōplenduz vtilitatē vnam quaz habetis ꝓma primi capło de humorib⁹: ad sciēdum qd sit humor que est intestina a flegmate & stercore mundare & abluere & scōo intestina & musculos pungere: vt qd sit eis nociuū sentiat & egestionē emittat. Unde dicit Aui. ibidem. Ideoq; sepe accidit colica cā oppilationis que fit in foramine qđ a felle descēdit ad intestina. Unde ꝓclusiue habetis q̄ in colica frigida ga ex oppilatiōe in meseraicis causata appareat vrina maxime tincta: ga cholera que nāliter descēdit ad intestina ab oppilatione ad epar regurgitat ad vnā chilis & ad vias vrine mittit tingit igit vrinaz. Et hunc modum rubificationis vrine declarat Aui. 16 tertij. ca. de signis colice absolute versus finez qnta primi. Et qñ via cholere ad intestina ſm plurimū ꝓstringit: quare &c. imo paulopost. c. de signis colice que fit ex fece vsus finez capſi dicit in tali casu qñq; mutari icteritiam. Ubi incidentaliter nota q̄ in ista icteritia non cōueniunt frigida: imo aperitiua oppilationū vt pz: quare sis cautus: quia augmentares dispositionē sicut sepe contingit & si bene consideras litteraz Auicē. Item habes duplicez causam quare vrina in hoc casu est tincta: primo est dolor: scōo oppilatio quare non bene &c.

Aut ꝓpter debilitatem &c.

¶ Adducit tertiaz cām & dicit &c. Notandum q̄ ꝛz debilitas epatis possit sequi cuiuslibet cōditionis malitiā: tñ ad ꝓpositū Auicē. hic faciemus nunc sermonē de frigida que maxime debilitat epar quare ipsuz nō pōt debite sequestrare aquositatē vrinalez a sanguine: mittit igit maiorē portio sanguis cū vrina ad renes q̄z regrat pro nutriēdis renib⁹ q̄ ab eis spernit: & cū vrina emittit reddens ipsaz tinctā & sic pz rō canonis. & hūc cañ. ēt tetigit. 14. tertij. de signis hydro. vt ibi dictū est & magis clare. &. 18. tertij. c. 1. vsus finē &c.

Aut ꝓpter constrictionem &c.

¶ Hūc vltio pro ista pte additat. A. aliā cāz verificantē regulaz & dicit &c. Oppilatiōes. ſ. quecūq; sive sint coartatorie sive attenuatorie &c. Et rō lr̄e est putrefactio est cā calefactionis: vt scōa ꝓmi sum. 2. doc. 3. c. 1. de causis calefaciēt⁹. vbi dicit Aui. & ēt putredo: cui⁹ ꝓprietas est vt calitatē ex̄neā euenire faciat q̄ qđē calitas extranea mām rubificat: ꝛz mā essentialr sit frida alba q̄ cū vrinali aquositate cōmiscet. ſ. oppilationib⁹ ipsaz tingit. Et subdit. A. distinctionē qñ illa vrina tingit ꝑ ꝓtias illi⁹ flatis putridi si qñ per ꝓtiā cho. ru. o. vñ sis caut⁹ ne apparēte tali vrina tincta ꝓptias flatis putrefacti in venis facias flobotomiā & bñ attēdas si via & sedimē ei⁹ sint scōz modū quē diximus. ſ. qđ sit grossa eū fundo grosso. Et hīc cañ. ꝛz ꝑticularē tangit Aui. ꝓia quarti de vrinis fo. flegmaticaz. c. de signis. ſ. illo. Urina aūt ei⁹ in ꝓmis &c. vñ dicit Rasis. 20. conti. q̄ per experientiā vidit in quotidiana vrinas rubeas & in syrsen albas. ¶ Sed dices supra dixisti. ſ. ꝑte illa debes ergo scire q̄ flegma redit vrinā maxīe lucidaz aut peruiaz: nūc aūt dicit q̄ illa vrina tincta a flegmate causata sit vrina magis debiliter tincta & minus luminosa qz a cholera rubea. ¶ Dōm q̄ supra dicebaſ de flegmate albo non alterato qđ cōparatū ad alios humores facientes albam est magis lucidam vrinaz reddens putrefactā aūt & rubificatū nō facit illud & sic flegma faciens rubeā vrinā facit eā minus lucidā qz alij humores faciētes rub. &c. qñ mixtio cholere vel sanguis tingētū vrinas reddunt eas magis peruias qz illud fleg. putrefactū er quo quilibet talium humorum magis peruius est qz talis humor putrefactus &c.

Urina quoq; &c.

¶ Hec est quarta pars principalis de vrina alba in qua Auic. ponit quasdaz signationes

Amplius vrina &c.

[a] ¶ Amplius vrina &c. ¶ In parte ista Auicēna reuertitur ad exponenduz significationes quasdam vrine albe & rubee. ꝓmo albe. Secundo rubee. ibi (Tinctura rubea.) ¶ Sed aliquis dicet non videtur q̄ vrina debeat apparere alba post comestionē: ga vrina que apparet post comestionem: aut deciditur a

De partibus.

acgrit. Cuius rei signū est q̄ aquositas & hypostasis vrine sunt ſm modū dictuz. ſ. nūq̄ posqz solui icipit flegma putrefactū ex oppilatione & cū vrina educi. Et tinctura vrine ex flegmate putrido parua est & debilis non luminosa: sed rubedo vrine ex tinctura cholere fortis est & luminosa. Solet autem rubor in vrinis febrium flegmatice fieri post putrefactionem materia ipsius. Teste principe trac. 2. fen primi. 4. ca. de signis flegmatice dicente. Urina autem eius in primis qdez est alba subtilis ꝓp multitudinem oppilationum & frigoris: deinde fit rubea ꝓp putredinem: & conturbatur propter malitiam digestionis.

¶ Urina quoq; &c.) ¶ Jnārta dicit q̄ frequēter vrina ē alba ī ꝓncipio: postea fit nigra fetēs sicut in icterica. Alba qdēm in ꝓncipio vel ꝓp oppilationes: que nō sinūt aliqđ humoris cū via trāsire ſz exfluit aquositas sola vel ꝓp diuersionē cholere a vȳs vrine ad alias. Post hō vo nigra fetēs dum cholera q̄ prius in venis ꝛculcata est adusta vel putrefacta cū vrina exfluit reddēs eaz nigrā: nō tñ penitus: ſz cū q̄dam pmixtione citrinitatis q̄ tunc plus apparet cum vrina mouet in vinali. Et talis nigredo nō est timorosa qz fit ꝓ viam crisis & purgationis.

De gradi.

nouo cibo: aut ab antiquo: sed non a nouo: quia non est possibile vt statim post cibum & potum conuertatur vrina ex eis cum transitus & alterio eius fiat tempore longo: nec etiã est superfluitas cibi & potus antiqui: quia cum hec sit longo tpe morata in corpore dz tinctura acquisisse ex tpe: nõ ergo erit alba cũ calor multo tpe egerit in eaz. ¶ Preterea superius dixit q̃ vrine vigilantiũ erant rubee vel citrinee: q̃ ergo dicit q̃ debent esse albe. Dicẽdum q̃ vrina post comestionez dz ẽe alba: vt dicit. A. nõ tñ dz intelligi q̃ hec vrina sit superfluitas noui cibi sz anti qui ꝓpter cãm dictã. Et rõ quare sunt albe potest esse duplex. Una est ga in principio comestionis ꝯcurrit calor ab oibus partib⁹ corporis ad stomachũ vt cib⁹ digerat in stomacho: calor aũt erat vna ex causis tingentib⁹ vrinã & exactionis cholere que debet permisceri cũ vrina: cuz ergo subtrahat epati & membris vrina remanet ꝓpria coloꝛe siue alba. Scõa cã est: quia quãtũcũq; portonariũ fit clausuz in digone stomachi: tñ aliqs vapoꝛ exit p mese raicas & vadit ad epar ex cibo & potu qui digerit in stomacho: illi autẽ vapores cũ sint crudi & aquosi remittunt tinctura chol. & ipsaz obtũdunt: nam illi vapores attrahunt a membris pp ipsoꝛ inanitionẽ: & ideo remittẽtes tinctura chol. & permiscentes se cũ aquositate vrinali vrinã reddunt albã. ¶ Et ex his appet. Ad scõm dico q̃ vrine ante digones epatis cõpletã sunt albe in vigilijs. & rõ huius est: ga vigilie distrahũt calorẽ a membris digonis qui calor habebat permiscere & tingere vrinã: & sic logf hic: sed facta digone & tpe famis tingit vrina & permiscet portio quedaz cum vrina & ipsaz tingit. Itẽ cholera eracuit ex fame & magis tingitur: & hoc modo loquebat supra: & ideo non contradicit sibi.

a ¶ Tinctura ꝛc. ¶ Hic reuertit ad exponẽduz quasdaz significationes vrine ru. ꝺhendo ipsaz ad quasdam significationes determinatas. Et quatuoꝛ facit sicut ad quatuoꝛ dispones ꝺhit. Scõa ibi (Cholera eracuit ex fame & magis tingitur.) Tertia ibi (Cũq; via in acutis.) Quarta ibi (Et si cũ rubedine.) ¶ Iurta ꝓmaz parte nota q̃ cã quare in egritudinib⁹ acutis est melioꝛ in colore & ſba q̃ alba aquosa est h: ga in morbis acutis multũ varia est digestio: q̃ est cito terminabilis ad bonũ vel ad malum cũ nã non possit ipsaz multo tpe tolerare: mõ vrina ru. maioꝛẽ sigt digonez q̃ alba aquosa: & q̃tũ ad coloꝛẽ & q̃tũ ad ſbaz: ga si est ru. ergo hz admixtionez cholere que fit a digone: alba aũt aquosa fit a frigido & ab indigone cũ sit ꝓpter pmixtione. Ꝯ ꝛc. ¶ Subdit vlteri⁹ q̃ vrina que est sanguinea est maioris securitatis & minoris timoris & morte q̃z rubea cholerica. & cã huius est: q̃ rub. sanguinea signat dñiuz san. rub. aũt cholerica signat dñium cholere: mõ sicut appet per Gal. in cõ. 2. ꝓnost. cõ. 27. excessus sanguis est minoris timoris q̃z alicui⁹ alteri⁹ hu. ga vre magis est obediẽs: & ideo cũ vria sanguinea signat humores minoris malitie q̃z ru. clara: iõ est minoris securitatis.

Tinctura[a] rubea in egritudinib⁹ acutis melioꝛ est q̃z aquosa alba: & eius etiaz substantia melioꝛ est q̃z aquosa. Sed rubea q̃ est sanguinea maioris est securitatis q̃z rubea cholica. Rubea quoq; cholerica nõ tanti est timoris cũ cholera geta manet. Sed si est mobilis magni extat timoris. ¶ Amplis[b] vrina rubea in egri-

¶ Subdit vlterius cõparãdo excessuz duplicis chol. adinuicẽ q̃ ru. cholerica q̃ pcedit a cholera geta nõ est tanti timoris quãti si sit vrina rub. ex dñio chol. ru. furiose: ita q̃ h̃ est ordo: imo vrina ru. est minus mala in acutis q̃z aquosa: & vrina rub. pcedens a sanguis dñio est minus mala q̃z ex dñio cholere alteri⁹: & rõ huius vltimi est: ga q̃n cholera est furiosa timendum est de raptu eius ad aliqd membrũ principale & apostemaret & cuz hoc fit pessimuz: ideo ꝛc.

¶ Sed tu dices q̃o cognoscã q̃n cholera est furiosa vel nõ. Dico q̃ cholera furiosa discernit q̃n est furiosa hoc modo per vrinã: quia color rubeus cholere furiose est ru. clarus igneus: qa hñs talez cholerã est apta ad motũ valde: q̃n autẽ magis tendit ad obscuritatẽ aliquã significat ipsam quietam.

b ¶ Amplius ꝛc. ¶ Hic ꝓhit vrinã ad aliã dispónez. ¶ Nota q̃ cã quare hec vrina signat in egritudinib⁹ renũ apa est: ga ex quo egritudo est in renib⁹ & apparet talis vrina est ibi calor vehemẽs & multitudo materie sanguinee: q̃n autez hec duo cõiungunt sunt cã apatie: qa calor vehemẽs cũ multitudine san. in aliquo membro ipsuz facit putrefcere & ebullire & causat apostema.

¶ Sed tu dices nõ vi q̃ hec vrina apparẽs in capitis dolorib⁹ ponẽdat decipiẽtiaz: qa superius dicebat illo paragrapho. Allbedo ꝓterea vrine: q̃ vrina alba B signat: ergo nõ ru. qa vnius signum est vnũ signum. ¶ Dõm q̃ discipientia causat ex raptu materie calide cholerice ascẽdentis ad caput & ꝓtrahãs ipsum: modo

Jacobus

tunc enim incipit assumere tinctura. ¶ Attende q̃ cibo sumpto pallescit vrina ꝓpter tres causas. Una est retractio caloris & spirituũ circa locuz digestionis: quoꝛ actione circa epar & renes tingit vrina. Scõa est: ga cõiter & vt in plurib⁹ aliqd ex potu vel cibo liquido assumpto resudando labit ad epar & renes paruz vel nihil digestũ qõ cũ vrina effluens est vt cruduz album. Tertia est: ga cholera tunc cũ sanguine trãsit partiz ad membra partiz ad ꝓpriã christiz a vijs vrine elongata. Scõo dicit q̃ pp hoc vrine vigilantiũ sunt albe. i. declines ad albedinez. s. pallide vel subpallide: q̃ post comestionẽ facte sunt & ante digonẽ: & resolo caloris innati que maioꝛ fit in vigilantib⁹ coadiuuat ad dealbationẽ vrine: ga cum ge vigilat natura exit ad corporis exteriora: vbi se diuidit cũ ipso spũ ad quinq; sensuũ explenda officia: que vnicuiq; homini necesse est exercere in die vnde fit vt in exterioꝛib⁹ qualescat & interius deficiat virtus tota: vt ait Isaac lib. de vri. parti. 2. Tertio dicit q̃ vigilantiũ vrine nõ sunt luminose sed ad fuscedinẽ declinant: quia priuate sunt digestione: neq; enim spiritus sibi ĩmixtos habent vel vt digeste nec tincturam cholere que luminosa est.

Tinctura ꝛc. In hac parte octaua dat septem regulas de significationibus vrine rubee. Prima est: tinctura rubea seu rubeus vrine coloꝛ est melioꝛ alba aquosa in egritudinib⁹ acutis: ga significat digonem aliquã & non merã cruditatẽ sicut alba aquosa: substãtia etiam rubee vrine melioꝛ est substãtia aquose: qa aquosa est oino tenuis & penitus indigesta: rubea vo grossitudine aliqua pticipat ex humoꝛib⁹ alicuius infusione & aliqua digone. Itẽ ex aquosa signat diuersio cholere a vijs vrine & raptus ipsi⁹ ad aliud membrũ maxime ad cerebrũ causature frenesim & amentiã. Scõa est: rubea sanguinea securioꝛ est & min⁹ periculosa rubea cholerica. Et intellige per rubeã sanguineã rubeã roseã vel obscurã vel puluerulentã que signat sanguis abundantiam. Et per rubeã cholericã rubeaz clarã croceã siluestrem zaffarani que predominiuz cholere signat. Sicut enim sanguis est melioꝛ humoꝛ & amicabilioꝛ: cholera vo plus ardens & paratioꝛ furie: sic sanguinea vrina est saluius signuz vrina cholerica: & indicatiuũ minoris malitie. Juxta illud Hyppo. ꝓnosti. 2. cañ. 27.

Mattheus

seu ꝓnostationes de significationib⁹ vrine albe ponẽdo etiaz cõparationẽ vrinarum diuersoꝛ coloꝛ adinuicẽ. Et diuidit in tres. Primo ponit quedaz ꝓnostica ex vrinis albis in morbis apparentib⁹. Scõo ponit cõparationẽ vrinaruz al. ad rub. Scõa ibi (Tinctura rubea.) Tertio pro cõplemeto significationũ coloꝛ simpliciũ in vrinis ponit regulas quasdaz de significationib⁹ vrine rub. Tertia ibi (Amplius vrina rubea.) Prima in duas. Primo ponit canonũ ꝓnosticũ de vrina a principio egritudinũ apparente al. que postea fit nigra fetens. Secũdo ponit aliam regulaz ꝓnosticã de alba apparente tpe sanitatis. ibi (Amplis⁹ vrina post ꝛc.) ¶ De prima Aui. sic dicit ꝛc. Notãdum q̃ in egritudinibus materialibus & repletionib⁹ maxime cõtingit vt dicit hic Auicẽ. Cuius rõ est in his morbis in principio materia est indigesta nec obediens nature quare nõ expellitur ĩmo vias oppilat: reddit igitur in eoꝛ ꝓncipio vrina tenuis alba: in ꝓcessu autez iam digesta materia & apertis oppilationib⁹ apparet vrina nigra fetens: quare ꝓpter oppilationes materia illa putruit & apertis oppilationib⁹ expellit cuz vrina & reddit ipsaz fetentẽ & nigrã ꝓpter aduſtionẽ aliquaz partiuz & rubificationem earuz ex putrefactione. Et addit textus sicut dicit in icteritia ex quo colligit q̃ fit icteritia ex oppilatione qui est ad intestina vel stomachũ: sed etiaz poꝛi per quez trãsit cholera ab epate ad renes vel vesicaz. Si ergo in icteritie ꝓncipio debet apparere vrina alba: opz q̃ sit ex oppilatione illius poꝛi per quẽ trãsit cholera ad vias vrine & non illius qui vadit ad intestina: quia tunc tingeret vrina vt pz. ¶ Sed dices mihi quis est iste poꝛus est ne qdez spãlis poꝛus & manifestus. ¶ Dõm q̃ iste poꝛus nõ est aliter q̃z vena chilis & vene emulgẽtes que ad renes terminant: vt ex anothomia scit: vnde aliq̃n põt ꝯtingere q̃ fiat oppilatio in vijs emulgẽtib⁹ tãta q̃ humores hñtes tingere vrinã ad renes ꝓuenire non pñt: sed sola aquositas pura vrinans. Unde necessario attenuant renes in hoc casu cũ san. ad ipsos nõ perueniat. Unde etiam & scõo infert q̃ tenuioꝛ est aquositas vrinalis ipsa cholera: & hec duo correlaria sequũtur de necessitate ex textu: & sunt de se satis nota: quia ex quo aquositas vrinalis penetrauit & nõ põt penetrare cholera. Sequit necessario igitur ipsa est tenuioꝛ ipsa cholera & a fortioꝛi sanguine maxime cũ non cõcurrat virtus magis attractiua vnius q̃z alterius. Et erit vrina impropꝛie alba quare translucens. Possumus tamẽ dicere si placet q̃ illud exemplus sicut accidit in icteritia non refert ad totum canonẽ: sed solum ad vltimã partẽ. s. q̃ apparebit vrina fetens & nigra sunt in icteritia & erit ſba clara: sed primus modus est artificiosioꝛ.

De partibus.

Urina rubea nimis cũ sua hypostasi sibi sibili longaz egritudinẽ significat magis superioꝛib⁹: est tamen fidelis & certa nuntia sperãde salutis. Tertia est: vrina rubea cholerica minoris timoris est significatiua cũ cholera rub. a: cuius dominiuz signat permanet quieta: sed duz mobilis est & vt furiosa de parte in ptez discurrens est nota magni timoris. Ipsa etenim valde infirmũ inquietat & opationes nature perturbat ꝓpterea iubent medici statim eã educere nõ expectata digestione ne fluens ad aliqd ꝓncipaliuz membroꝛ ipsuz apostemet & morte inferat. Quarta est: vrina rubea mala est in passionib⁹ renuz: quia significat vt in pluribus apostema calidum in eis. Id maxime verificat cum talis vrina caret hypostasi & circa renes sentitur doloꝛ grauatiu⁹. Ex rubore enim vrine calor superfluus in dictis passionib⁹ designat: & ex grauatiuo pondere cum carẽtia sed̃imnis significat humoꝛ retentio circa partes illas qui renes oppilant & hos apostemant. Quinta est: vrina rubea in doloꝛib⁹ capitis ꝓnosticat amentiã seu desipientiã venturam: quia ex rubedine vrine ꝑsumit q̃ doloꝛ ille pcedit a calido humore qui tñ exuberat q̃ caput dolere facit & inferius vltra id vrinã tingere sufficit. Sexta est vrina rubere incipiens in passionib⁹ capitis & sic pmanẽs absq; sedimine significat timoꝛ est mortis infirmi & apostema in rembus: quia signat materiã calidaz in capite retentam illaturã frenesim & humores calidos circa renes detentos ex carẽtia sedimnis & ruboꝛe vrine. Septima est: rubedo vrine cũ turbiditate pseuerans significat apostema epatis & debilitatẽ inati caloris. Et intellige de rubedine simili loture carnis recentis que tantam significat epatis debilitatẽ vt aquositatẽ a sanguine separare non sufficiat neq; sanguinez quẽ genuit imparti membris sed in eo cõpressus ipsum apostemat.

Amplius ꝛc.

¶ In hac parte nona que est de coloribus vrine compositis primo agit de coloꝛe sili loture carnis. ibi (Ex quibus.) Secundo de oleagino. ibi (Ex eis.) Tertio de carmio. ibi (Ex eis et.) Quarto de composito ex rubeo & nigro. ibi (Et quãdoq;.) ¶ In prima particula dicit primo q̃ vltra colores vrine prius nominatos sunt aliqui compositi ex coloribus diuersis. s. similis loture carnis oleaginius & carminius & cõpositus ex rubeo

De gradi.

riue. Et erit vrina impropꝛie alba quare translucens. Possumus tamẽ dicere si placet q̃ illud exemplus sicut accidit in icteritia non refert ad totum canonẽ: sed solum ad vltimã partẽ. s. q̃ apparebit vrina fetens & nigra sunt in icteritia & erit ſba clara: sed primus modus est artificiosioꝛ.

Amplius vrina ꝛc. ¶ Hunc scõo ponit regulam ꝓnosticaz ex vrina alba in sanis apparente & infert ex hac vnum correlariuz ibi ꝓpter hoc dicit ꝛc. ¶ Notandum q̃ Dyms dicit q̃ post comestionez vrina albescat quia reuertit calor naturalis ad ĩtestina & stomachum: & sic nõ alteratur ab eo vrina pro tunc existens in vijs vrine quare est alba sm ipsum. Sed hec ratio nõ est sufficiens: quia concesso q̃ calor ad locum stomachi trahatur vel reuertetur & intestinoꝛ vt digestio celebretur: tamen ante assumptuz cibum illa aquositas vrinalis recipit alterationẽ a calore & vestigiuz digestionis: quare si etiam illo tempore medio. s. quo fit digestio cibi assumpti emitteret vrina non deberet ista de causa apparere alba cuz illud digestionis vestigium ꝓpter ea sibi non ꝑtur ꝺra illa. sed ante. Unde aliter dicatur q̃ cañ. Auicẽ. maxime verificatur post comestionez multe quãtitatis cibi & sumptionez potus vt vini albi subtilis: quia multe partes subtiles indigeste: de isto cibo & potu cito penetrant ad epar & vias vrine & vrine cõmiscent que iz prius habuerit vestigium digestionis tamen ipsum dealbant. ¶ Et pro intellectu correlarij notandum q̃ triplex est tempus vigiliaruz quoddaz mediocre temperatũ & debitum & quoddaz multũ superfluũ quoddaz excessiuũ. Unde dicatur si logmur de primo tempore vigiliarũ temperato vrina in ipso apparebit minus tincta q̃z in somno temperato huic ꝓportionato quia coloꝛ trahit ab interioꝛib⁹ ad exteriora si loquamur de secõo tempore vigilie: tunc dico q̃ apparent vrine tincte: qa talis vigilia introducit inflãmationẽ. Si autez loquamur de vltimo dico q̃ tũc vrina non multuz tingitur: ĩmo fit fusca ꝓpter spiruz resolutionem in his extremis vigilijs quoꝝ est ꝓprie vt sepe dictum est illustrare & illucidare vnam. ¶ Ex quibus patet q̃ correlariuz ab Auicẽ. intelligitur de primo tempore vigiliaruz: sed cum dicit & adiuuat ad hoc caloris innati resolutio intelligatur. s. in vltimo nec sunt tunc luminose & illud ꝓprie declarat Auicẽ. s. q̃ de vltimo tpe vigiliaꝝ

modo talis ascēsus materie ad cerebrū pōt accidere dupl'r. Uno modo q̄ tota materia cholerica tendat ꝛ rapiat sursum ad ventriculos cerebri: ꝛ tūc remanet vrina alba ꝛ priuata chol'. ꝛ sic loquebatur supra. Alio modo q̄ tanta sit abūdantia materie cholerice in corpore: quia vbi q̄ multa quātitas eius vadat ad cerebrū: tamē adhuc multa remanet que ꝛfunditur per corpus ꝛ miscetur cū vrina ꝛ facit ipsam rubeam: ꝛ hoc modo intelligit hic. ¶ Tunc ad aliud cū dicitur vnius significati vnū est signum: videndū q̄ verū est si sit idē significatum totaliter: sed non est vt visum est: ideo ꝛc.

a ¶ Lūq; ꝛc. ¶ Hic contrahit ad aliam disponez. ¶ Nota q̄ cā quare vria in egritudinib⁹ acutis incipiēs rubescere sic pmanēs ꝛ non descēdens significat alterū illoꝝ duoꝝ. s. vel morte vel apa renū est: q̄ q̄n incipit rubescere signum est q̄ calor incipit agere in māz: ꝛ q̄ non pōt eam digerere ꝛ vincere in breui tpe: nec eūatur per inferiora p̄ egestionem significat indigestionē in acuta: ꝛ cū indigestio fit signum mortis in acutis quando p̄ceditur in eis cū natura nō possit lōgo tpe sustinere morbū acutuz cū illa materia longū tēpus requirat in sui digestione: ideo significat mortez in eis. Et dicit notāter si nō fecerit ꝛscēsum: q̄ si eūarek per aliā viā ꝛ non intēderetur rubedo in vrina nō esset pp hoc signum perditionis aut significat apostema renum: q̄ quando est apostema in renibus vrina apparet rub. ꝓpter resudationē materie sanguinee ab apostemate que permixta cum vrina facit ipsam rubeam: ꝛ q̄ materia illa non est digesta: immo non mutatur vrina: q̄ non permiscetur cum ea nec facit descensum.

tudinibus renum est mala: qñ ſm plurimū calidū significat apostema. Et in doloribus capitis desipientiam portendit. ¶ Lūq; [a] vrina in egritudinibus acutis rubere ceperit: ꝛ sic permanserit ꝛ nō inferius descensum fecerit perditionis egri timorez affert ꝛ renū apostema significat. ¶ Nō si cum rubedine [b] fuerit turbida ꝛ taliter permānserit apostema in epate ꝛ caloris inati significat debilitatem. ¶ Amplius [c] color vrine sunt quidā cōpositi ex quibus est color q̄ carnis recentis loture assimilat̄ qui ēt sanguini in aqua dissoluto similis existit: ꝛ ēt ex debilitate epatis: ꝛ qñq; etiā est ex multitudine sanguinis. Verūtñ sepius existit ex debilitate epatis ex quacūq; cōplexione superuenerit malitia vincente quā digerēdi debilitas demōstrabit ꝛ virtutis dissolutio. Nō si virtus fortis fuerit tūc nō erit nisi ex sanguinis multitudine ꝛ eius augmento vltra mēsurā quā virtus disgregatiua penitus hoc autez est in epate ꝛ nō in renibus: quare ꝛc. sed ex apate renum non est ita permixta ꝛ minus ex apostemate vesice: q̄ quanto a remotioribus venit res p̄mixta vrine tanto in ea est verior permixtio: vt patet p̄ Gal. 6. de interioribus. capitu. 3. ¶ Ulterius nota q̄ hoc qō dicit (ꝛ caloris inati significat debilitatez) potest̄ itelligi dupl'r. Uno modo ad calorem p̄priū epatis q̄ cū sit apatū debilitat̄ eius calor nālis a calore extraneo epatis: vel hoc etiaz pōt exponi referendo hoc ad calorem inatum totius corporis: ꝛ tunc causa illius erit: q̄ cum epar sit membrū principale deseruiens toti quando est apostematū oportet calorem totius corporis debilitari: ꝛ vtraq; expositio est bona.

b ¶ Nō si cum rubedine ꝛc. ¶ Posq̄ docuit significare per colores simplices vrine tam medios q̄z extremos: hic docet significare p̄ colores cōpositos quādo in vna vrina apparent plures colores cōpositi vel plures species colorū. Et quattuor facit. Primo docet significare per colorē compositum ex albo ꝛ rub. Secundo ex citrino ꝛ viridi. ibi (Et ex eis est color oleaginus.) Tertio ex citrino ꝛ nigro. ibi (Et ex eis est etiam carminius.) Quarto ex rubeo ꝛ nigro. ibi (Qm̄ est color albus.)

c ¶ Amplius ꝛc. ¶ Posq̄z docuit significare per colores simplices vrine tam medios q̄z extremos: hic docet significare p̄ colores cōpositos quādo in vna vrina apparent plures colores cōpositi vel plures species colorū. Et quattuor facit. Primo docet significare per colorē compositum ex albo ꝛ rub. Secundo ex citrino ꝛ viridi. ibi (Et ex eis est color oleaginus.) Tertio ex citrino ꝛ nigro. ibi (Et ex eis est etiam carminius.) Quarto ex rubeo ꝛ nigro. ibi (Qm̄ est color albus.)

Jacobus

ex rubeo ꝛ ni. ¶ Attende q̄ color tripliciter simpler dr̄. Uno mō q̄ in serie colorū tenet vnum extremoꝝ nullo alio participans sic albus ꝛ niger sunt colores simplices. Alio mō q̄z sequunt nām vni⁹ elemēti. Juxta illō Art. libel. de colorib⁹ ca. 1. Simplices colorz sunt quicūq; elementis ꝛsequuntur vt ignis ꝛ aeri ꝛ aque ꝛ terre. Auer. qdem ꝛ aqua ſm seipsos nā albi: ignis vero ꝛ sol rubicundi ꝛ terra autem est nā alba pp tincturam vero multi color vir. ¶ Manifestum aūt in cinere hoc est adusto. n. humido tincturam faciente albus fit. Alio mō q̄ simplex sensui apparet: ita q̄ in eo non viscernit visus diuersitatē colorum. Et hoc mō vltio dicuntur simplices colores prius ꝛscripti. Et per oppositum compositi dicuntur hi de quibus mō agitur. s. q̄ in his sensus clare percipit diuersitatē colorum. Scdo dicit q̄ ex colorib⁹ vrine compositis est color similis loture carnis recentis. Uel similis sanguini in aqua dissoluto in quo sensibiliter percipitur cōmixtio quedā ex albo aquoso ꝛ rubore sanguinis. Tertio dicit iste color qñq; p̄uenit ex debilitate epatis nō p̄tentis aquositatem a sanguine separare: ꝛ qñq; ex superabundantia sanguinis. Sed frequentius contingit ex epatis debilitate pp excessum alicuius male complexionis in eo quecūq; fuerit illa cōplexio. Cognoscitur aūt ab epatis debilitate procedere ex debilitate digerēdi ꝛ dissolutione virtutis primo naturalis ꝛ ex cōsequenti vitalis ꝛ animalis. Et si virtus fuerit fortis ꝛ vrina talis: tunc infallenter procedit ex superabundantia sanguinis quem natura ex toto regere non sufficit ꝛ ab aquositate segregare ꝛ destribuere membris: sed eius partem permittit maiorem solito cum vrina labi per vias vrine.

¶ Et ex eis ꝛc.) ¶ In secunda partic. primo ꝛscribit colorem oleaginum. Secundo dat regulas de significatiōibus eius. ibi (Et in plurimis.) Tertio' dupliciter diuidit vrinam oleaginam. ibi (Ad summum vero.) ¶ In. 1. subparti. dicit primo q̄ color oleaginus est color mixtus ex citrinitate ꝛ ficlinitate. i. viriditate simili viriditati ficle seu blete. Secundo dicit q̄ iste color est similis colori olei in viscositate sibi annexa ꝛ translucentia quadam ꝛ splendore adipis. Tertio dicit q̄ vrina talis quadam grossitudine participat cum substantie splendore. Cuius ratio est: q̄ talis vrina fit ex liquefactione carnis ꝛ adipis quoꝝ succositas in vrina splendet ꝛ ipsam inspissat.

Mattheus

vigiliarum non intelligitur ꝛ tales ꝓprie dicuntur vigilantes ꝛc.

Tinctura rubea ꝛc. ¶ Nunc ponit tres comparationes vinarū adinuicem: q̄ primo cōparat rub. ad albā. scdo tinctura rub. ad tinctura cholericā. tertio igneā ad igneā. Scda ibi (Sed rub. que est sanguine.) Tertia ibi (Rubea quoq;.) ¶ De prima dicit ꝛc. Cuius ratio est q̄ vrina alba aquosa in acutis egritudinibus materialibus significat alterum duoꝝ aut materiam acutam retineri in corpore ꝛ sic ꝛ apostemate timetur ꝛ raptu istius materie ad aliqd̄ principale membrum: aut significat impotentiam nature ꝛ debilitatē expulsiue ꝛ rebellionez materie que ambo sunt mala. Et si appareret rubea significaret oppositū. Primo qd̄ materia morbi expelleretur nec tunc esset periculuz ꝛ apostemate ꝛ significaret ꝛ potentia virtutis supra morbum ꝛ materiam eius igitur. Et addit tertius q̄z aquosa. Et hoc declarat Gal. primo ꝛ crisi q̄ aquosa est ꝛteriori omnibus. ¶ Nota tamen q̄ intelligatur ꝛ rubea proportionali nature morbi acuti ex quo habetis qd̄ non loquit Auicen. ꝛ rubea proprie solum sed etiam ꝛ tincta qūlibet respondenter tamē nature morbi sanguinei vel cholerici quare ꝛc.

Sed rubea ꝛc. ¶ Hic cōparat sanguineā ad cholericā ꝛ dicit ꝛc. Ratio littere q̄ ex ista arguimus mitiorem humorem. s. sanguinē qui benignior est cholera igitur est signum maioris securitatis. Et nota hic qd̄ expresse habet vrinam rubeā dupl'r sumi siue accipi. primo ꝓprie pro rubeo. secūdo cōmuniter pro tincta q̄ citrina cholerica.

Rubea quoq; ꝛc. ¶ Tertio ꝛ vltimo cōparat cholericas iter se. Et dicit ꝛc. Ratio littere ē nota q̄ vbi cholera fit quieta est magis disposita euacuationi ꝛ magis disponit expulsioni aut ad benignū reducitur. Si aūt est mobilis nō quieta hec dicta non fiunt: imo timetur maxime ꝛ raptu eius ad membrum aliqd̄ principale magis igitur erat timoris q̄z prima. ¶ Sed tu dices qñ ego cognoscā qd̄ cholera est quieta ꝛ quādo mobilis. Dicendū qd̄ qñ non sentit lesio in aliquo mēbro particulari ꝛ vrina est stabilis per tempus in eodem colore ꝛ eadē substantia aliqualiter incipiēte vigeri fortasse in processu cū hypostasi quibus apparentibus significatur cholerā esse quietaz. Si autē sentit lesiones in particularibus mēbris significat materiam illā nunc fluere huc nunc alibi nec vrina apparet semper eiusdem coloris: q̄ nūc est tincta multum nūc parum ſm qd̄ ad vias vrine mouentur vel ad aliud membrum nec apparent in substantia signa digestionis: imo est subtilis sine hypostasi ꝛ sic significatur choleram esse mobilem.

Amplius vrina ꝛc. ¶ Posq̄z dicit Auic. supra posuit operationez vrine al. ad rubeā ꝛ cōparabat rubeas inter se nunc subiungit vltimo pro complemento doctrine de vrina rubea quattuor cano. partes patebunt. Dicit de ꝑma ꝛc. Et ponit cām cañ. ꝛ est littera nota tota ꝛ non ꝛscensum fecerit q̄ tunc significat maximā prauitatez ꝛ rebellionem māe non apte regulari a nā igitur q̄ non facit ꝛscensum vel hypostasim significat humorē nō digeri ꝛ tamen esse calidū. ex quo est vrina rub. in morbis acutis morbo igitur breui existente cū seuitate accidentiū ex quo est acutus materia existente indigesta non ducibili a virtute significatur mors futura ꝛ qñq; renum apostema. Nam propter apostema renum in ipsis fit opilatio. vnde ꝓhibetur transitus partis grosse que debet facere ꝛscensum in vrina. Q; si cum rubedine fuerit turbida ꝛ taliter permanserit apostema in epate: q̄ epar est principium sanguinis. In quo precise ex nimia conculcatione masse sanguinee fieret ebullitio. Et caloris inati debilitatē q̄ non potentis debite sanguinem ab aquositate sequestrare ꝛ vrinam illustrare.

Jacobus

¶ Et in plurimis ꝛc.) ¶ In scda dat. 5. regulas de significatiōibus vrine oleagine. Prima est vrina oleagina ſm plurimū significat malū aut nō significat bonum nec maturationem materie morbi nec melioratione egri. Significat q̄dez malū q̄ indicat consumptionē corporis vel alicuius partis ꝛ declinationē eius ad arefactionem. Nec significat bonum sicut aliqui putāt arguentes ex spissitudine substantie ipsius ꝛ perceptione cuiusdaz citrinitatis digonem materie ꝛ alleuationē egri: non. n. p̄cedit eius spissitudo via digōnis ꝛ expulsionis humoꝝ cum vrina: sed ſm viaz liquefactionis. Scda est: vrina oleagina qñq; significat: lz raro cretica expulsionē aliquarum materierum vnctuosaz: ꝛ hoc significat ex quiete egri seu alleuiatione subsequente. Potest aūt istud dupliciter fieri. Primo qdem sic q̄ ex vehemētibus labore ꝛ supcalefactione pinguedo coagulata circa parietes venaz ꝛ panniculos liquefiat: deinde coaguletur ex īmoderato frigore statim occurrente sicut frequenter fit in equis vratis estu labore quando adaquantur nimium calidi. Consequenter via medicine rursus calefiat ꝛ liquefiat

Be partibus.

cundo dat regulas de significatiōibus eius. ibi (Et in plurimis.) Tertio' dupliciter diuidit vrinam oleaginam. ibi (Ad summum vero.) ¶ In. 1. subparti. dicit primo q̄ color oleaginus est color mixtus ex citrinitate ꝛ ficlinitate. i. viriditate simili viriditati ficle seu blete. Secundo dicit q̄ iste color est similis colori olei in viscositate sibi annexa ꝛ translucentia quadam ꝛ splendore adipis. Tertio dicit q̄ vrina talis quadam grossitudine participat cum substantie splendore. Cuius ratio est: q̄ talis vrina fit ex liquefactione carnis ꝛ adipis quoꝝ succositas in vrina splendet ꝛ ipsam inspissat.

Be gradi.

beas inter se nunc subiungit vltimo pro complemento doctrine de vrina rubea quattuor cano. partes patebunt. Dicit de ꝑma ꝛc. Et ponit cām cañ. ꝛ est littera nota tota ꝛ non ꝛscensum fecerit q̄ tunc significat maximā prauitatez ꝛ rebellionem māe non apte regulari a nā igitur q̄ non facit ꝛscensum vel hypostasim significat humorē nō digeri ꝛ tamen esse calidū. ex quo est vrina rub. in morbis acutis morbo igitur breui existente cū seuitate accidentiū ex quo est acutus materia existente indigesta non ducibili a virtute significatur mors futura ꝛ qñq; renum apostema. Nam propter apostema renum in ipsis fit opilatio. vnde ꝓhibetur transitus partis grosse que debet facere ꝛscensum in vrina. Q; si cum rubedine fuerit turbida ꝛ taliter permanserit apostema in epate: q̄ epar est principium sanguinis. In quo precise ex nimia conculcatione masse sanguinee fieret ebullitio. Et caloris inati debilitatē q̄ non potentis debite sanguinem ab aquositate sequestrare ꝛ vrinam illustrare.

Amplius colorum ꝛc. ¶ Ex predictis coloribus simplicibus vrine ꝛ significationibus earū Auic. determinat in hac parte vltima capituli de compositis. Et licet plures possint esse modi colorum cōpositorum vrinaruz tamē ab auctoribus dūtaxat quattuor nominantur tanq̄z famosiores ꝛ vt plurimuz euenienter. Diuiditur igitur hec pars ſm hoc in quattuor. Secunda ibi (Et ex eis est color.) Tertia ibi (Et ex eis est etiam.) Quarta ibi (Et qñq; est color.) De prima parte dicit ꝛc. ¶ Notādum anteq̄z ad significata ꝛscendamus. Q; quidez colores compositi vel mixti vrinarū ficmiscentur q̄ in tota quātitate vrine partibus eius non apparent distincti. Aliqñ vero ita componuntur q̄ vnus color est in vna regione vrine vtputa in fundo aliter in superiori parte. Et quidam colores in vrina sic componunt̄ q̄ insunt diuersis minutis partibus per totam substātiā vrine. Unde si attente multū ꝛ diligēter inspiceret̄ apparent diuersi colores: tñ ꝓpter ꝓpinquitatez illarum partiū minutarum adinuicē apparet vnus color apprehensione quadaz cōmuni. Et de isto vltimo modo cōpositionis colorz in vrina est sermo in proposito. ¶ Unde color rubeus in vrina cōtingit vnde vicamus q̄ color rubeus tripliciter contingit in vrina. Primo qd̄ in vrina in toto fit rubea: ꝛ talis non fit vt multum nisi per presentiam multi sanguinis. Secundo est rubea ipsa vrina in altera regionuz. s. in fundo ꝛ non in superiori. ꝛ sic est color diuersus ꝛ hoc fit er ruptura vene renū vel vesice. Tertio est vrina rubea apparenter in tota vrina non tamen existenter q̄ si diligenter inspicitur cōprehenditur color compositus s. ex rub. ꝛ al. existentibus in diuersis minutis partibus sibi inuicem multuz ꝓpinquis ex quibus resultat color similis loture carnis recenter excolate. Unde dicit Auic. q̄ illa vrina rubea significat alterū duoꝝ. ¶ Notandū pro verifica-

¶ Iurta primā partē nota q̄ iste color similis loture carnis recentis non debet intelligi q̄ sit color cōmixtus ex albo ⁊ nigro per viam mixtionis: ita q̄ isti duo colores misceantur adinuicem: q̄ tūc esset vnus color simplr ⁊ medius sicut cirrus vel citrinus vel viridis ⁊ nō cōpositus: sed debet intelligi q̄ est mixtus ex albo ⁊ rubro: q̄ in quadaz eius parte apparet rubedo ꝓpter admixtionē sang. cum vrina in qua cum apparet sanguis in propria forma ⁊ in aliqua parte apparet aquositas que dicit color albus sicut si poneretur aquositas sanguinolenta in aqua: tunc in quadaz parte aque apparet sola aq̄ ⁊ in alia sang. ¶ Ulterius nota q̄ hec vrina pōt causari dupliciter vt tāgit Auicen. in littera. Aut propter debilitatem virtutis digestiue epatis: nam quando virtus sanguifica epatis ē debilitata male digerit̄ sanguis: q̄ imperfecte digestus sanguis non retinetur a membris tanq̄z eis inconuenientēs: ⁊ expellitur ad vias vrine sicut aliquando expellitur per intestina: ⁊ tūc apparet egestio similis loture carnis. Aut causatur hec vrina ꝓpter multitudinē sanguinis: nam dato q̄ virtus digestiua ⁊ retentiua sint fortes in se: tamē est debilis respectu obiecti qđ est superfluē quātitatis: ⁊ tunc non potest bene discretiua sequestrare totum sanguinē ab aquositate: nec etiam renes q̄ etiam superflua quantitas ad renes vadit: ⁊ ideo expellit ad vesicam ⁊ extra ⁊ apparet simi/lis loture carnis.

¶ Sed statim tu queres etiam virtutis est peccatū q̄n ꝓuenit ex debilitate epatis: ⁊ etiā virtutis est peccatū q̄n prouenit ex debilitate sanguinis superflua Dico q̄ primus modus ex debilitate virtutis digestiue est q̄ imperfecte digerit: ⁊ etiam retētiue q̄ etiaz non retinet sang. sed expellitur per egestionē ⁊ vrinam. ¶ Sed cū tu dices etiā virtutis est peccatū q̄n ꝓuenit ex superflua quātitate: nō videt q̄ non ex peccato digestiue: q̄ cibus bene digerit ⁊ perfecte: nec attractiue q̄ bene attrahunt mēbra quantū debent: nec expulsiue q̄ illa est fortificata vt videt Auic. aūt videt dicere q̄ hoc peccatū pertinet ad discretiuā que nō disgregat aquositatem a sanguine: ⁊ in hoc videt incidere in maiorē dubitationez: q̄ videt distinguere virtutē discretiuā inter oēs alias virtutes eius. Contrarium apparuit supra in cap. de virtutib⁹. ¶ Ad hoc dicendū quātū spectat ad ꝓpositū q̄ ex eo qđ dicit Aui. non arguitur q̄ virtus discretiua sit alia fm essentiaz a digestiua: nam virtus pōt dici esse debilis simplr: aut in se: aut respectu sui obiecti:

Jacobus

⁊ cū vrina expellat: qđ si nō fiat pducit ad mortē sicut sepe apparet in equis ⁊ hominibus mortuosis. Scdo dando alicui mmis pingui vel crasso medicinas liquefactiuas sicut salis spēs ad diminutionē siue pinguedinis vel imoderate crassitiei. Tertia est ulla ex vrinis oleaginis ē pniciosa cuius oleaginositas fetet maxima si ex ea parua quātitas mingat: ⁊ si qd simile loture carnis huic imisceat prior efficit. Ulam ex ipsius fetore corruptio in venis vel vijs vrine significat ⁊ ex paucitate sue quātitatis significat q̄ calor extraneus corpis humiditates superflue deuauit ⁊ ad arefactionem pduxit: ⁊ ex similitudine loture carnis defectus virtutis manifestatur. Et vrina talis apparere solet in hydropisi perniciosa in qua venter ⁊ interdum tibie tument: reliqe vero partes ex defectu nutrimenti

Mattheus

tione littere quando dicit. Et est ex debilitate epatis q̄ illam debilitatem dupliciter possumus imaginari primo propter debilitatem digestiue non potentis debite sanguificare ⁊ sequestrare aquositatem a sanguine. secundo q̄ licet digerat ⁊ sequestret tñ non digerit complete sanguinem vt fit conueniens pro nutricatione membrorum. Unde membra refutant ipsum quare regurgitat ad venam chilis ⁊ emulgentes ⁊ cōmiscetur aquositati vrinali. Qua distinctione premissa dicamus q̄ ex prima debilitate epatis fit vrina in toto vniformiter rubea ⁊ non mixta cuz alba. Sed ex scda eius debilitate fit vrina colorata colore mixto seu cōposito de quo hic est sermo. ¶ Sed hoc contingit dupliciter dubitare primo q̄ non solum ex secunda debilitate epatis proueniat talis color ru. compositus q̄ probatur in tribus casibus. Primus quando est rupta vena parua in renib⁹ q̄ tunc contingit sanguinem cuz aquositate isto modo componi ergo ⁊c. Scds casus in debilitate renum q̄: sicut dicitur de debilitate epatis ita dico de debilitate renum. Tertius casus in ruptura parue venule in epate. vnde tunc sanguis fuit debite sanguificatus ⁊ digestus perfecte tamen pars sanguinis miscet satis vnite propter longitudinem vie cum vrina fit igitur color similis loture carnis recenter. Ad hoc dubium respondent Nicholus Jacobus ⁊ Hugo q̄ duo primi casus probant verum. Et ad Auic. dicerent qui solum dicit vnum casum quod est verum vt plurimum sed quandoq̄z licet raro potest etiam in dictis duobus casibus euenire. Sed hos dicamus q̄ in dictis duobus casibus non apparebit vrina similis loture carnis imo illa vrina in fundo erit rubea ⁊ superius aquosa alba vt experientia patet in debilitate renum. sed in rupta venula magis resident sanguis in fundo q̄z in debilitate sequestrantie renū. Et nota q̄ q̄n sanguis fuit bene digestus atq̄ sequestratus in epate ab aquositate tunc mittitur cum aquositate illa ad renes sanguis pro eorum nutricatione non tamen cōmixtum ita q̄ resultet ex hoc sanguine ⁊ aquositate vrinali color similis loture carnis. Sed sanguis ille obtinet situm diuersuz ab aquositate. Unde si tunc in renibus non bene sequestratur aquositas ab isto sanguine sed cum ea mingitur apparet qđ sanguis in fundo residet minus tñ q̄z ille qui erit propter rupturaz venule renum. Sed in tertio casu dicamus q̄ arguit verum in ruptura parvule vene non autem magne: q̄ tunc vrina fieret in toto rub. fere. ¶ Secūdo dubitatur q̄ dicit si virtus fuerit fortis. Queritur stante colore vrine mixto ex al. ⁊ rub. an defecta sit aliqua virtus q̄ non est Auicen. in verbis supra gratia quibus dubiū motū est. sed qđ sic etiam colligitur de mente eius cum dicit. Ultra mensuram quā virtus disgregatiua penitus separare non sufficit. Videtur igit qđ virtus disgregatiua sit lesa. Dicatur ad mentē Auicē. qđ absolute nulla virtus in hoc casu est defecta qđ patet. Primo nō digestiua epatis quia sanguis est bonus nec attractiua membrorū q̄ est fortitudo virtutis imo receperunt quātitatem sufficientē pro eorum nutricatione sed sanguis est nimis habūdans in quāto ⁊ superfluus vltra mensuram que requiritur nec retentiua nec expulsiua neq̄z sequestratiua. Sed dico qđ quantum ad retinere omnem bonum sanguinem retentiua est lesa non tamen dicitur esse defecta. Sicut a simili dicunt doctores virtutem digestiuam stomachi non esse defectam eo qđ non digerit ossa cerefoxum vt patet. Simili igitur modo etiam dicatur h̄ ⁊c. lego litteram ⁊c. Uerum plus existit ex debilitate epatis: q̄ raro contingit homines esse ita repletos bono sanguine q̄n sepius contingat epar debilitari ad secūdum modum intelligendi vt supra. Et quacūq̄z conclusionis malitia vincente quia etiaz a frigida de qua magis est dubium q̄ debilitat sequestratiuam sanguinis ab aquositate ⁊c. Et virtutis dissolutio q̄ membra non debite nutriuntur quare extenuantur: immo si nutriuntur erunt cacetica ⁊ in cute apparebunt infecta ⁊c. Et ex vltima clausula textus non debetis colligere virtutem sequestratiuam esse aliam a retentiua attractiua digestiua ⁊ expulsiua sed est eadem cum his vt clare declaratur. prima primi doct. 6.c.3. de virtutibus naturalibus ministrantibus.

malum aut nō significat bonū: neq̄z maturationē: neq̄z melioratiōem: sed fortasse raro materierū vnctuosarū eōnez fm modū crisis significat: ⁊ hoc quidem nō est nisi cum post ipsam aduenit requies. Que vero ex ea est pernitiosa est illa cui⁹ vnctuositas est fetida ⁊ ꝓprie illa ex qua modo primus modus vrine similis loture carnis ꝓuenit ex debilitate virtutis digestiue in seipsa ꝓpter dominiū alicuius male cōplexionis calide in ipso vel frigide vel alicuius alterius: sed fm peccatum respicit debilitatē virtutis epatis nō in se sed ex parte obiecti: q̄ nō expellitur ad membra totus ille sanguis sicut expellitur in dispositione naturali nec totus attrahitur sicut deberet attrahi: ⁊ ideo sicut superfluum membris epati ⁊ renibus expellitur cum vrina: ita q̄ est ibi debilitas virtutis attractiue ⁊ retentiue non in se sed respectu obiecti: ⁊ non est digestiue fm se: ⁊ ideo attribuitur discretiue.

¶ Sed tu dices. nōne etiā pōt causari ex debilitate attractiue renum ⁊ digestiue non potentis totum illum sanguinē transmissum cuz vrina sibi assimilare. Ad hoc dicunt aliqui q̄ non: q̄ ad renes descendit tam modicū de sanguine q̄ nō esset possibile tingere vrinaz. Item q̄ tinctura causat̄ a permixtione rei tingentis cū vrina: sed cū in renibus nō fiat permixtio vrine sed in epate: ideo ⁊c. Sed hoc est contra Auic. 3. can. qui vult q̄ bene pōt causari ex debilitate renū talis vrina. Causa aūt quare de hoc Auicē. non fecit mentionem est duplex. Una q̄ de intelligere hoc per debilitatē epatis. Secunda est: quia que fit in renibus accidit raro: ab epate autem accidit sepe.

a ¶ Et ex eis ⁊c. ¶ In ista parte docet significare per alium colorem mixtuz ex citrino ⁊ viridi. Primo notificat hunc colorez. Secundo ponit significata eius. ibi (Et in pluribus dispositionibus ⁊c.)

¶ Et dicit ⁊ similatur colori olei ꝓpter viscositatem. Sed tu dices: ista non videtur similitudo: q̄ viscositas non est color. Dicendum q̄ per hoc vult dicere q̄ assimilatur oleo in duobus. s. in colore ⁊ in substantia: in substantia q̄ talis vrina est viscosa ⁊ spissa sicut oleum: in colore q̄ habet citrinitatem cum hec vrina tendat ad citrinitatem.

b ¶ Et in pluribus ⁊c. ¶ In parte ista ponit significata coloris oleagini in vina. Primo docet p̄ ea significare absolute. Scdo hoc facit ex tpe approximationis eius. ibi (Maius autē.) Tertio distinguit inter significata huius vrine. ibi (Ad summū vero.) Prima in duas. Primo ostēdit significationes huius vine vt nō comparatur ad alium colorē. Secūdo hoc facit quando comparatur ad aliū colorem. ibi (Cū vero ei aliquid.) ¶ Iurta primū nota q̄ causa quare hec vrina significat malū vt in pluribus est: q̄ hec vrina de se portendit liquefactionem pinguedinis

De partibus.

tabescunt ⁊ ethicantur: ⁊ in ptisi prima morti: ⁊ in colica mala diuturna perducente ad casum appetitus ⁊ dilectionem virtutis epatis per cōpassionem ⁊ virtutuz cordis ⁊ cerebri ex vehementia doloris resoluentis spūs vitales ⁊ ydiales. Quarta est: vrina oleagina post nigrā veniens est signū salutis q̄: significat diminutionē incendij qđ vrinam denigrauerat vnde fit viridis ad citrinū tendēs Quinta est: signū vterius vrine oleagine est q̄ ipsa apparens quarta die acute egritudinis significat mortem. 7. die venturā. Ulam septime quarta est indicatiua: vt ait Hyp. aph. 2. si ergo q̄rta die signa digōnis nulla apparuerint: sed potē signa liquefactionis ⁊ casus virtutis mors significatur in septima ventura.

¶ Ad summum ⁊c.) ¶ In tertia primo ponit hanc diuisionem trimēbrē vine oleagine.

De gradi.

¶ Nunc determinat de secundo colore composito qui dicitur oleagineus. Et diuidit in tres partes. Primo notificat illum colorem per quādam similitudinem ad oleū oliue in colore in substantia ⁊ translucētia. Secūdo docet ꝓnosticare per eū. Tertio ponit eius quasdam differētias ⁊ species. Scda ibi (Et in dispōnibus pluribus.) Tertia ibi (Ad summum vero.) De prima dicit ⁊c. ¶ Notandū q̄ vrina oleagina est vna spissa in substātia cum colore simili colori olei cum nitore adipino. Unde notandū q̄ color oleagineus dicitur dupliciter compositus. Primo q̄ componitur ex diuersis coloribus propīe sumptis. s. ex citrino ⁊ viridi claro. Secundo q̄ ex colore ꝓprie sumpto componitur ⁊ improprie. s. luciditate vel trās lucentia de primo modo intelligi est dubium q̄: ex quo iste color est similis vt dicit Auicen. colori olei qui est vnus color simplex ⁊ non duo fm materiaz secūtur ⁊c. Sed de secūdo modo compositionis de hoc possumus intelligere ita q̄ fm diuersas irradiationes super illam vrinam apparet aliquando citrina ⁊ aliquando viridis clara similis sicle cum nitore adipino. i. claritate quadam causata ex admixtione adipis liquefacti cum vrina ⁊c.

Et in pluribus ⁊c.

¶ Hic docet ꝓnosticare ex hac vrina oleaginea ⁊ diuiditur pars ista in. 6. fm qđ ponit significationes eius partes patent. Dicit de prima. Ratio littere est clara q̄ talis vrina non fit nisi ex liquefactione adipis ⁊ pinguedinis a calore liquefaciente ⁊ adurēte ergo ⁊c. Ex hoc enim calido nō fit digestio materie ⁊ maturatio nec melioratur infirmus: imo consumitur igitur ⁊c. Et subdit secūdo sed fortasse raro. Hic nota qđ ly talis vrina aliqñ significet crisim: tamen adhuc eius significatio non est per se bona. vnde hic posses formare instantiā aliqñ ista vrina significat euacuationē materierum creticam igitur est bona. ¶ Dicendus ⁊ erit declaratio littere q̄ cōtingit post seb. liquefacientes cessante calore febrili remanere aliquas reliquias materierū seb. vnde vigorato calore naturali ⁊ agente atq̄ disponente illas reliquias tandē illas expellit cretice ⁊ q̄ ex illa febre liquefaciēte remāsit etiam adeps liquefactus qui cōmixtus huic materie ⁊ vrine expellitur per accidēs non per se ⁊ sic ista vrina oleaginea simplr non est signuz bonum ex parte liquefact. sed per accidens inquantum significatur calorē fortez esse

guedinis que est mala. Item q; causatur ex dominio humoris putredinalis super membrum qđ est etiam valde malum. Item q; ꝛ se semper significat malũ: q; significat exitũ rei iuuatiue a corpore. aliqñ non significat bonũ: q; non est signum digestionis. aliquãdo aũt ꝛ raro significat bonu: q; significat euacuationem per crisim alicuius materie corrupte in corpore: ꝛ ex hoc patet quãdo significat bonum ꝛ quando malum.

¶ Tu dices videtur q; nũ quã significet bonũ: q; semper hec vrina significat liquefactionez pinguedinis q; est qd malũ. Dicendũ q; hãc vrinã significare liquefactionẽ põt itelligi dupl'r aut põtẽ ꝛ tũc est pessima: ꝛ tunc est pauca ꝛ fetida ꝛ nõ aduenit requies post ipsam: est enim fetida: q; possidet a calore extraneo corrũpente ꝛ putrefaciente. si aũt pauca in quanto: q; fit siue causatur illud a calore cõsumẽte humiditates corporis: ꝛ ex his segtur grauatio ꝛ debilitas virtutis ꝛ nõ alleuiatio. Sed inquantũ hec vrina significat liquefactionẽ factam: tũc expulsio talis materie liquate cũ alijs malis humorib⁹ significat bonũ. s. potẽtiaz virtutis expulsiue expellẽtis nociua de corpore: ꝛ tunc precessit eam aliqđ bonuz signũ: ꝛ est multa in quãtitate ꝛ sequit alleuiatio. Et cũ dicit q; semper videt mala: q; significat exitũ rei iuuatiue ɔ corpore: dicendũ q; hz hic adeps ante sui eliquationẽ sit bonus: tamen postq̃z liquefactus est a calore extraneo est malus: ꝛ ideo eius expulsio cum predictis conditionibus est bona.

a ¶ Cũ vero ɔ. ¶ Hic ponit significationes oleagine vrine comparando hũc colorem ad alios. ¶ Iurta quod est notandum q; causa quare est ɔterior est: quia vterq; illorum colorum per se est pessimus: ꝛ ideo malitia multiplicata est signum pessimitatis.

¶ Sed tu dices per quẽ modum cõtingit hoc hydropisi ꝛ ptisi ꝛ in colica mala. Dicendũ q; hoc põt esse ꝓpter duo: primo q; hydropisis causat a mala cõplexione calida ꝓpter quã accidit eliquatio pinguedinis ꝛ adipis: aut q; aqua congregata inter zirbum ꝛ syphac que habet virtutẽ corrosiuã ꝓpter eius corruptionẽ: ꝛ ideo ꝓpter sui mordicationẽ ꝛ corrosionez liquefacit ꝛ corrodit zirbum qđ est membrum pingue: etiã pinguedo dissoluta ꝛ mixta cum vrina facit ipsam oleaginam. In ptisi vero apparet pinguedo in vrina ꝓpter consumptionem mẽbrorum: ꝛ cũ ꝑ sit vicinum spiritualibus membus compatitur eis: ꝛ tunc fit ex debilitate digestionis eius vrina similis loture carnis recẽtis: ita q; pinguedo que est circa renes ꝓpter eius propinquitatẽ liquefit ꝛ apparet vrina oleagina: ꝛ q; in illo apostemate cõpatitur epar: in intestinis accidit q; ꝓpter malam epatis completionem calidã fit vrina similis loture carnis recentis.

¶ Sed tu dices. non videt q; si vrina oleagina sequitur post nigram sit significatio bona: q; cum tam nigra q̃z oleagina significet ꝑ se malum: ergo vna post aliam significabit pessimum. Dicendũ q; vrina oleagina potest apparere post nigram dupliciter. Uno modo per viam crisis. scz q; natura primo expellit humores adustos ꝛ in magna quantitate ita q; precesserit signum digestionis: postea vero expellit pinguedinẽ liquefactã ad quã sequit alleuiatio: ꝛ hoc est bona: q; significat virtutẽ ꝛ potentiã virtutis expulsiue expellẽtis nocina ɔ corpore fortem. Alio autẽ modo esset mala vt ficuttu arguis etiam.

b ¶ Maius autẽ ɔ̃. ¶ In ista parte ponit significationes vrine oleagine quãtum ad tempus apparitionis. ¶ Iurta qđ no. q; hoc est qñ apparet in quarta iudicare egrum morturum in. 7. non est eius signum speciale ꝛ primum sed generale: q; sicut bonitas digõnis in. 4. significat liberationẽ vel crisim bonam in 7. ita ꝛ in mala: sed cum oleagina sit pessima in se: ideo apparens in. 4. significat morturũ in acutis.

c ¶ Ad sumuz ɔ̃. ¶ Hic distiguit significatiões vrine oleagine.

¶ Sz tu dices qũo adeps põt apparere inferius: q; supnatat aque cum sit naturę aeree solum. ꝓterea oleagina oĩs vrina adipis est oleagina in colore ꝛ in substãtia simul. ¶ Ad primuz dicendũ q; vrina põt esse oleagina tripl'r vt supius dictũ est ſm totã vrinã: ꝛ hoc pp duo: aut pp vehementẽ ebullitionẽ factã in toto que pmiscet adipẽ liquefactũ p totã substantiaz sicut cõtingit in brodio in lebete bulliẽte: aut q; adeps permiscet cũ hu. bulliẽtibus viscosis terrestrib⁹ ꝛ grossis qui petunt inferiora: ꝛ iõ pp eoz viscositatẽ ɔtinent adipẽ inferius: aut q; ex vehementi adustiõe terrestrificat adeps: q; subtile eius resolui't ꝛ grossum remanet ꝛ descẽdit ad fundũ vrine sicut accidit aliqñ in patella. ¶ Ad scõm dicendũ q; puto q; vrina oleagina in substãtia est etiam oleagina in colore ꝛ ecõuerso: tñ aliqñ apparet magis oleagina in substantia q̃z in colore qñ magis similatur oleo in substantia q̃z in colore: ꝛ hoc cognoscitur vt quando cõquassata in vrinali non facit sonum sicut nec oleum: ꝛ ideo videtis medicos in fine inspectionis concutere vrinam in vrinali: aliquãdo autẽ magis similatur oleo in colore q̃z in substantia: vt quando ducta per vrinale pulsat sicut alia: tñ in colore similat ei magis: ꝛ qñ magis similat oleo in vtroq; ꝛ iõ in principio similat oleo solũ in colore: in processu vero in substantia magis: sz qñ est cõpleta similat in colore ꝛ substãtia: ꝛ etiã in egritudinibus renum: quia ꝓpter multam coniunctionem pinguedinis que est circa renes accidit similitudo vrine cum oleo in substantia ꝛ colore.

d ¶ Et ex eis ɔ̃. ¶ Hic docet significare p colorẽ vrine cõpositũ ex citrino ꝛ nigro. ¶ Iurta qđ nota q; color carminius est cõpositus ex citrino ꝛ nigro: q; ratione adustionis cho. ru. ꝛ nigre p se ꝛ singulariter accepta est mala: ideo iuncta insimul sunt pessima: ꝛ intelligendũ q; illud qđ hic dicit est signum ꝑnitiosuz ꝛ bet intelligi q; accidit talis vrina ꝓpter dominium talium hu. adustorum: sed si accidat per viam crisis potest esse bona: quia significaret potentiam virtutis expellentis nociua de corpore si veniret in quãtitate magna ꝛ ꝓcedentib⁹ signis digestionis: ꝛ cũ hoc eger alleuiat post talem mundificationem.

e ¶ Et quandoq; est color ɔ̃. ¶ Hic docet significare per colorem vrine compositum ex rubeo ꝛ nigro. ¶ Circa quod nota q; causa quare hic color significat febres compositas hec est: quia significat abundantiam diuersarum materie cui cui permiscetur nigredo. Et ɔ̃ isto colore dat duas regulas. Prima est q; cõmuniter significat febres compositas vel erraticas ꝛ febres que fiunt ex grossis humoribus diuersorum generum: ad quorum purgationem cũ vrina sequitur diuersitas colorum in ea. Secũda est: q; si talis vrina clarior fuerit ita q; rubedo vicerit nigredinem ꝛ nigredo ɔclinauerit ad ipsius summitatem significabit pleuresim ex cholera incensa cum quadã adustione. ¶ Attende q; Rasis. ro almans. succinte ꝛ breuiter ɔ̃ coloribus vrinarum ꝛ tractans solum septem posuit cum suis significatis ita scribens. Color albus cum subtili substantia qui colori aque assimilatur sepius apparet in diabete: que est egritudo propter quaz patiens multam bibit aquam: nec tamen sitis eius sedatur: q; ilico cum vrina egreditur. Apparet quoq; vrina cum huiusmodi colore post multam comestionem ꝛ multum potum anteq̃z digeratur. Cum autem hmõi color in egritudinibus apparet nõ existente ibi diabete nec multa potatione cum largo cibo precedente vltimã portendit cruditatem ꝛ nullum digõnis signum ꝛ epatis frigiditatem. Color autem scõs est in quo parum continetur glaucedinis sicut in aqua apparet: que cum palea est cocta: que digõnis paucitatez ꝛ debilitatẽ portendit. Tertius aũt color est color citri: qui caloris tẽperiem in epate ɔmonstrat q; nec maior est q̃z ɔbeat nec minor. Color aũt quartus est igneus ꝛ significat calorem superfluum ꝛ inflãmatum. Quintus color est croci qui non plus ɔmonstrat caloris q̃z igneus: significat tñ sanguinem in corpe abundare ꝛ ex eo aliquid vrine

Jacobus

oleagine. Urinarum oleaginaꝝ quedam ꝑ totuz est adeps vel adiposa: alia solum in superiori parte sui: alia solum in inferiori parte. Prima significat liquefactionem adipis ex locis distantibus a vijs vrine. Quapropter ex longis vijs sociata aquositati sibi magis immiscetur. Scda significat liquefactionẽ pinguedinis leuis ꝛ aeree supnatantis vrine. De qua dicit Hyp. prono. 2. can. 35. Crassities vt aranee tela supernatans vrine est vituperanda: significat. n. egrum eliquari. Tertia significat liquefactionem adipis grosse terrestris circa lumbos ꝛ fasçias renum grauitate sua petentis fundum postq̃z resederit in vrinali. Secũdo ponit hanc aliam trimẽbrem diuisionem. Urinarum oleaginarum quedam est oleagina colore tantuz qualis sepe apparet in principio ptisis quãdo carnes molles ꝛ pinguedo ɔfluunt. Alia est oleagina substantia tantũ. s. grosse substantie sicut oleum: sed non habet olei colorem: ꝛ ista significat consumptionez ꝛ liquefactionem membrorum radicaliũ: sed nigrescit aut virescit aut rubescit alicuius admixtione tollentis ab ea colorez olei. Alia est oleagina substantia ꝛ color simul vt in fine ptisis ꝛ consumatione malicia ipsius.

¶ Et ex eis ɔ̃.) ¶ In tertia parti. dicit q; color carminius est etiã ex coloribus vrine cõpositis significans pniciẽ. s. vtriusq; cholere rubee vz ꝛ nigre adustionẽ Et dz carminius color cõpositus ex nigro in fundo: vñ attestatur sup melancholia adusta ꝛ citrino in superficie vnde attestatur super adustione cholere citrine. ¶ Et qñq; ɔ̃. ¶ In quarta dicit q; est alius color vrine cõpositus ex rubedine cui cui ꝑmiscetur nigredo. Et ɔ̃ isto colore dat duas regulas. Prima est q; cõmuniter significat febres compositas vel erraticas ꝛ febres que fiunt ex grossis humoribus diuersorum generum: ad quorum purgationem cũ vrina sequitur diuersitas colorum in ea. Secũda est: q; si talis vrina clarior fuerit ita q; rubedo vicerit nigredinem ꝛ nigredo ɔclinauerit ad ipsius summitatem significabit pleuresim ex cholera incensa cum quadã adustione. ¶ Attende q; Rasis. ro almans. succinte ꝛ breuiter ɔ̃ coloribus vrinarum ꝛ tractans solum septem posuit cum suis significatis ita scribens. Color albus cum subtili substantia qui colori aque assimilatur sepius apparet in diabete: que est egritudo propter quaz patiens multam bibit aquam: nec tamen sitis eius sedatur: q; ilico cum vrina egreditur. Apparet quoq; vrina cum huiusmodi colore post multam comestionem ꝛ multum potum anteq̃z digeratur. Cum autem hmõi color in egritudinibus apparet nõ existente ibi diabete nec multa potatione cum largo cibo precedente vltimã portendit cruditatem ꝛ nullum digõnis signum ꝛ epatis frigiditatem. Color autem scõs est in quo parum continetur glaucedinis sicut in aqua apparet: que cum palea est cocta: que digõnis paucitatez ꝛ debilitatẽ portendit. Tertius aũt color est color citri: qui caloris tẽperiem in epate ɔmonstrat q; nec maior est q̃z ɔbeat nec minor. Color aũt quartus est igneus ꝛ significat calorem superfluum ꝛ inflãmatum. Quintus color est croci qui non plus ɔmonstrat caloris q̃z igneus: significat tñ sanguinem in corpe abundare ꝛ ex eo aliquid vrine

Matheus

esse super reliquias materiarum fe. ꝛ illud contingit raro. Possumus ẽt imaginari quod non ꝑ viam liquefactionis fiat talis vrina ꝑ modum dictũ sed quod materia faciens febrem putridam fit mã vnctuosa naturaliter que putrefiat ꝛ in fine errtice expellatur parue est quãtitatis. Ratio q; ex fetore arguitur causam liquefacientem ẽt esse putrefacientem, ꝛ materiam liquidam esse putridam quod signum est malum ꝛ maxime si sit parue quãtitatis q; tunc aut arguitur caliduz nimis ɔhemens consumens ꝛ resoluẽs aut virtus est indebilis qđ nõ põt expellere. Aut materia ɔ se est ita ingrossata qđ expulsioni est inepta que omnia cum fetore sunt signa pessima igit ɔ̃. Et si ex his omnibus fieret vna cã totalis est signum mortis q; significat q; non solũ partes substantiales liquefiũt ꝛ resoluũtur: ĩmo grosse ẽt mẽbrales vt pz ɔ̃. Cũ vero ɔ̃. Dicit q̃rto ɔ̃. Diceres qũo vrina erit oleaginea si ei admiscet aliqd sile loture carnis. Dicẽdũ concedẽdo qđ ista vrina nõ erit oleaginea in corpe sed bñ in suba viscositate ꝛ nitore adipino. Et rõ lr̃e est. s. q; illa fit ɔteriorpũa q; signat maximũ nocumẽtũ epati esse cõcatũ sicut cõtingit in hydropisi ꝑ essentiaz q; est ꝓprie egritudo epatis ɔpẽdẽtis vel ptisi ꝛ ẽt ꝑ cõitatẽ est a colica mala. i. aposteməsa vnde si in his casibus apparebit vrina similis loture carnis cum viscositate substantie ꝛ nitore adipino cum fetore ꝛ sit in parua quantitate est signum pessimum.

Et est cum ɔ̃.

¶ Dixit supra qđ in crisi vrina oleaginea nõ est signũ malũ ꝛ hoc hic ɔclarat ꝛ dicit ɔ̃. Est. i. continet qr̃ sequẽte requie vt dixit supra ɔ̃. q; post adustiuas febres nũc cessante calore febili remittit vrina in nigredine. Uel sequẽte vrina oleaginea ad modũ iã ɔclaratũ est signũ crisis nõ oĩno male signum ꝛ hec de quinta parte.

Maius autem ɔ̃.

¶ Addit vltimum canonem pro hac parte ꝛ vult q; dixisti supra qđ vrina ista oleaginea significat malũ aut nõ bonũ ꝛ aliqñ significat crisim ꝛ sic non malũ. Diceres qđ istoruz magis euenit. Respõdẽt qđ vtplurimũ significat malũ. Et dicit ratio qđ significat mortẽ in septima q; si in quarta apparet significat magnaz ebullitionẽ ꝛ liquefactionem in humoribus ꝛ pinguem ꝓpter dominiũ caloris ĩnaturalis cum aũt quarta sit indicativa septime que septima significat mortem.

Ad summum ɔ̃.

¶ Nunc tertio ponit quasdã species ꝛ differẽtias vrine oleaginee ꝛ sunt due diuisiones qs ponit ɔ ea. Secũda ibi (Ex ea ẽt est ɔ̃.) De prima dicit ɔ̃. ¶ Notandum vt supra dictũ est q; ista vrina oleaginea nõ sit talis nisi per psentiã adipis liquefacti. ꝛ quando dicitur q; ex ea est que tota est adeps non intelligatur quod in ea non sit aquositas sed quod in tota quantitate vrine est mixtio pinguedinis cum partibus aquositatis ꝛ non solum in vna eius regione ꝛ sic respectu aliarum duarum specierum vrine oleaginee dicitur illa tota adipina. Ulterius nota quod si parua quantitas adipis miscetur cum vrina ꝛ non a forti calido cõmiscẽt tunc supernatabit. Si autem multa quantitas cõmiscetur partibus grossis flegma-

De partibus.

De gradi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rierum que cum putrefiunt sunt causa diuersarum feb. quia ratione rubedinis significat adustionem cho.nig.ꝛ per consequens significat feb. melancholicas. ꝛ vlterius q melãcholia adusta est superfluitas grossa: ideo significat feb. ex grossis superfluitatibus. Addit vlterius q si fuerit clarior rubedo ipsa ꝛ nigredo declinat ad supremum declinat ad pleuresim: non tamen vult ex hoc habere q omnino significet pleuresim sed cum alijs signis eius proprijs. Et causa quare hec

Jaco.

admirtũ sore. Sextus vero color est rubicũdus nõ valde clarus: qui cholerã rubeam ꝛ sanguinem significat q si in superficie habentis huius colorez spuma fuerit citrina significat ictericiam. Septimus quoq; color est niger: ꝛ si vrina huius colorẽ hñs apparuerit post citrinũ ꝛ rubeũ vltimã significat inflãmationẽ ꝛ incẽsionẽ: que ẽt in febribus acutis exterior est ꝛ precipue si valde fuerit spissa: pauci quoq; inueniuntur que cũ talem faciant vrinã euadant. Urina ẽt nigra qñq; apparet post fluxum menstruoz: aut post eoz retentionẽ: aut in fine egritudinũ que ex cholera nigra generant sicut est quartana vel splenis grossities vel melancholia vel hoz similia: nec tunc malũ portendit: imo qñq; bonũ significat: qñ tũc ptingit cũ in fine egritudinũ que ex cholera nigra generant nigra apparet. Urina ꝓterea nigra quandoq; apparet post albam vrinam aut viridem; ꝛ tunc vltimam epatis superfluitatem ꝛ caloris eius extinctionem significat: hec ille. ¶ Auer. vero. quarto colliget. capitu. xi. secundus principem sic de coloribus vrine differuit. Et color vniuersaliter in. v. diuiditur partes quas dicimus. v. genera. Primum est color citrinus: ꝛ habet multas species sicut est palearis citrinus: ꝛ post assar. i. citrinus ppue dictus: ꝛ post illũ azãtinus. i. igneus q croco assimilat: ꝛ post illũ q assimilat croco rubeo. s. croceus. ¶ Scõm genus est coloris rubei. Et istud hz gradus sicut color que noiat assaab. i. color rubeus mixtus cũ aliquãtula albedine sicut est in rosa ꝛ q est vt sanguis. s. rubeus obscurus. Et rubeus qdem est q in supficie hz nigredinẽ ꝛ dr accã. i. rubeus pulverulentus. ¶ Tertiũ genus est color viridis ꝛ hz gradus sic fisticus ꝛ zimar. i. erugo eris ꝛ si cui celestis. s. irealis: ꝛ sic nigellinus: ꝛ sic porrinus. ¶ Quartũ genus ptinet colorẽ nigrũ. Et hz gradus: vz colorem q declinat ad obscuritatẽ: ꝛ qdam q ad melanzar. i. nigrum lucidũ ꝛ qdam q declinat ad citrinitatẽ. ¶ Quintũ genus ptinet albuz equivoce dictũ de vrina vt aqua: sed albus est ille qui vere color albus est: ꝛ qdam est q spermati assimilat lacti. Isti sunt simplices colores vrine. Et sunt alij multi cõpositi colores de quibus hic dicere nõ est necesse: sicut color oleaginus: ꝛ q assimilat loture carnis recẽtis: ꝛ similes: hec Auer. Et cap. sequẽti fere similes significationes attribuit his coloribꝰ significatiõibꝰ ꝙs eis hic attribuit ꝑn. ¶ Isaac aũt parte qnta libri sui de coloribus vrine ptractans: ꝓmo diuidit vrine colorez in nãlem quẽ citrinũ vocat ꝛ nõ nãlem. Scõo diuidit nõ nãlem in illũ q significat dominiũ humoz in corpe: ꝛ illũ q significat dissolutionẽ pinguedinis ꝛ carnium corpis. Tertio diuidit colorẽ significantẽ dominiũ humoz in significantẽ dominiũ vnius ꝛ significantẽ dominum pluriũ. Quarto diuidit significantem dominiũ vnius in albũ q significat flegma ꝛ citrinũ q significat cholerã rubeã: ꝛ rubeũ q significat sanginẽ: ꝛ nigrum q significat melancholiã. Quinto diuidit colorẽ significantẽ duminium pluriũ humoz in significantẽ dñiũ eoz equaliter: ꝛ in significantem dominium eorum inequaliter. Sexto diuidit colorem significantem dominium plurimum humoxum equaliter in citrinum compositum ex citrinissimo ꝛ albo qui significat cõmixtionem cholere rubee ꝛ flegmatis: ꝛ igneum compositum ex rubeo ꝛ citrino significantem calidissimum sanguinem vel cholericum: ꝛ purpureum compositum ex nigerimo ꝛ rubeo significantem incensionem sanguinis appropinquantem cholere nigre ꝛ cinericium cõpositum ex albo ꝛ nigro qui cholere nigre ꝛ flegmatis significat abundantiã. Septimo diuidit colorem significantẽ dominiũ plurium humoz inequaliter in vitellinũ qui significat plus cholere ꝛ minus flegmatis: ꝛ clarũ citrinum significantem plus flegmatis qz cholere: ꝛ ruffuz significantẽ plus cholere qz sanguis ꝛ vermiliosum significantez plus sanguinis qz cholere: ꝛ plumbinũ significantẽ plus flatis qz melãcholie ꝛ cinericiũ significantez plus melancholie qz flatis. Deinde subdit. In kiano solo cholera nigra vñatur pp incẽsionẽ humoz ex calore mario. Et mario. Et viriditas abundantiã caloris significat virtute incẽsionis: ꝛ plumbeitas. i. liuiditas abundantiã frigiditatis ꝛ ꝑgelatiõis. Octauo diuidit colorem significantẽ consumptionem ꝛ liquefactionẽ in significantẽ dissolutionez pinguedinis renũ ꝛ significãtem cõsumptionẽ totius corporis: quoz primus sine febre est ꝛ cũ vigõne substãtie vrine cui pinguedo nõ multũ imiscet sed supnatat: ꝛ secũdus ecõtrario. Nono diuidit colorẽ significãtẽ cõsumptionẽ totius in citrinũ subtilẽ cuius substãtia est silis oleo tendenti ad albedinẽ cũ vnctuositate nebule ꝛ significat dissolutionẽ pinguedinis in toto corpe cũ extraneo ꝛ fortissimo calore: ꝛ colorẽ citrinissime vnctuositatis ꝛ liquoris sicut oleum citrinum cuz nebula quasi aranee tela significantẽ abundãtiã caloris ꝛ perfectionẽ consumptionis humiditatis cãbialis: ꝛ colorem eruginosum: cuius liquor est silis oleo viridi setẽs ꝛ abhominabilis odoris significãtẽ cõsumptionẽ mol-

Mattheus

ticis forti cõmixtione tunc illa pinguedo petet fundum sicut ꝛ materia cui cõmiscetur. Vel si adeps est multus sed cõmiscetur aquositati toti non solum visco sue partibus ꝛ flegmaticis forti cõmixtione tunc vrina apparet tota adeps. Et medicus ex illis diuersis speciebus vrine oleaginee diuersa habet significare. Quia ex prima scilicet que in superficie est pinguis ꝛ oleaginea non habz significare multum ꝛ forte calorẽ quod apparet ex pauca liquefactione ꝛ debiti mixtione ꝛc. Sed ex tota oleaginea maiorẽ calorẽ liquefacientem ꝛ adurentẽ. Et ex tertia. s. q̃ in fundo est oleaginea hz arguere maximũ calorem adurentẽ q non solũ liquefacit adipẽ sed etiã humores grossos ꝛ adipem fortissime cum eis cõmiscet quare. Pro secũda divisione nota qd vetus adeps est citrini coloris novus aũt albioris ex quo dicaf q qñ cõmiscek cum aquositate vrinali tunc facit oleagineam in colore tantũ. Si aũt novus tantũ ꝛ multus tunc erit vrina oleaginea in substãtia tantũ. Si vero ambo simul liquefiunt tunc erit oleaginea vera. s. in substantia ꝛ colore similis oleo. Vel etiam quãdo adeps vetus in multa quãtitate fit liquida ꝛ aquositati cõmiscetur non solum eam tingit. sed etiam eam notabiliter ingrossat. Et ex illis diuersis speciebus vrine oleaginee istius secũde divisionis etiam diuersa habet significare medicus vt sumitur ex fundamento cõmenti. 28. secundi pronosticorum q ex prima oleaginea in substantia tantũ non multa significatur caliditas liquefaciens preternaturalis q recens adeps faciliter liquefit vt Bal. in dicto cõmento. Et ex oleaginea in colore tantum maior vtplurimum significatur caliditas preternaturalis adurens. Et ex vltima scilz

vrina significat apostema lateris est: q apostema lateris fit vtplurimum ex cruor. que cum aduritur vergit versus nigredinem: si autem clara ratione cholere de se est clara antequam sit adusta: ꝛ etiam q permiscetur cum ea aliqua humiditatis adusta subtilis que tendit versus sursum: ꝛ ideo proueniens ad pelliculam tegentem costas vel diaphragma causat apostema quod dicitur pleuresis. ¶ De

Be parti.

rior fuerit ꝛ nigredo ad ipsius sũmitatez declinauerit: apa significabit lateris.

litũ carnũ propinquarum coagulationi ꝛ q incipiũt cõsumi dure carnes ꝛ ossa mẽbra dura. ¶ Attẽde secundo q theophilus in vrina. 18. colores posuit vt apparet in sequẽti figura.

Albus vt aqua.
Lacteus vt lac.
Glaucus vt cornu lucidum.
Laropos vt vellus camelorum subalbidum.
Subpallidus vt decoctio semicrude carnis.
Pallidus habens paulo plus fellis.
Subruffus similis auro celtice.
Ruffus similis auro eurison: idest puro.
Subrubeus similis croco hortulano.
Rubeus similis vero croco.
Yperitron idest subrubicundus seu flameus dactilaris.
Eritron idest rubicundus vt purus sanguis.
Inopos vt vinum nigrum vel profundior.
Kianon vt putrefactus sanguis.
Fuscus vt nigra purpura.
Glaucon idest viridis vt caulis.
Melicinon idest plumbeus vt plumbum.
Niger viridi vel liuido preuio.

¶ Egidius vero. xo. colores in vrina posuit dicens. Bisdeni vrinã possunt variare colores. Quos ex subscriptis poteris perpendere formis. Et in exequẽdo de eis ꝛ suis significatis addit vltra notatos per theophilum citrinum ꝛ subcitrinum: ꝛ filet de fusco: sed divisit rubeum in rubeum clarum ꝛ rubeum turbidum ꝛ liuidum dicit illum quem theophilus plumbeum appellat.

¶ Figura colorum vrine sm Auicennam.

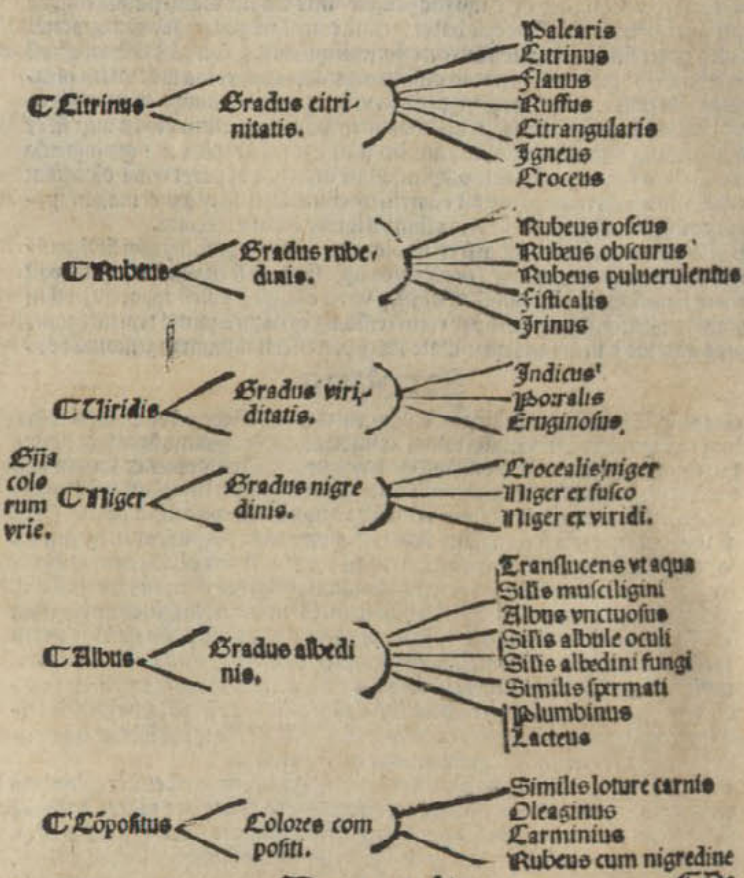

¶ De

Be gradi.

vere oleaginea quia in substantia ꝛ colore significatur maxima caliditas adurens: vt patet igitur ꝛc. Ex quibus sequitur primo correlarie q in casu minus malum significat oleaginea in substantia tantum qz in colore tantum patet. Secundo sequitur q licet vetus adeps difficilionis fit dissolutionis recenn: tamen contingit apparere vrinam oleagineam in colore tantum non precedente vrina oleaginea in substantia vt si liquefit ab aliquo calore parua quãtitas adipis veteris propter meliorem ad ipsum applicationem vel vbi in corpore non fuerit adeps antiquus q est possibile. ¶ Nota tamen q licet Auicen. in prima divisione posuerit tres species vrine oleaginee contingere: tamen Rasis secũdo cõtinentis auctoritate Bal. dicit se nunquam vidisse vrinam oleagineam totam nec in medio tantum quia de natura olei est supernatare ꝛ dicit hic pluries vidi oleum supernatare vrinis q est valde malum. Urinam vero per totum vnctuosam non recolo vnq̃ vidisse neq; in medio neq; in fundo quia de natura olei est supernatare ꝛc.

Et est etiam ꝛc. ¶ Nunc determinat de tertio colore compositio ꝛ dicit ꝛc. Notandũ q p vrinam carminea debemus intelligere vrinã in qua color est cõpositus ex citrino ꝛ nigro compositione veluti vnita in partibus vrine vt dictũ est. ꝛ de colore simili loture carnis ꝛc. Et notate q addit textus qui est malus ꝛ pernitiosus cum ratione qm vtriusq; cholere. s. citri. ꝛ nig. ꝛc. pro quanto enim apparet in aliquibus partibus vrine color mixtus ex citrino ꝛ cinerulento denotat adustionem cholere citri. vel rubee.

Pro

¶De significationibus substantie vrine in quantitate ipsius ꝛ in claritate sui aut turbulentia. Capm. 3.

Substantia ꝛc. ¶Postq̃ Aui ꝛterminauit ꝛ significationibus vrine sumptis a colore: hic ꝛter. ꝛ significationibus vrine sumptis a substantia: cum hoc etiam includẽdo significationes sumptas a claritate ꝛ turbulentia vrine: ꝛ duo facit. Nã primo ꝛter. ꝛ signis sumptis a substãtia vrine nõ considerando alia signorum genera. Scõo facit hoc considerãdo alia genera signoruꝫ. s. quãtitatẽ colorem hyposta sim. ibi (Cum vrina grossa mingit.) Prima in duas. Primo ponit significationes vrine sumptas ex parte claritatis ꝛ turbulentie principalr: licet hoc etiam intermisceat ꝛ substãtia. ibi (Amplius vrina spissa.) Prima in duas. Primo pmittit diuersitates in substãtia vrine. Secundo exequitur de diuersitate illarum diuersitatum. ibi (Valde vero.)

¶De significationibus substantie vrine in quãtitate ipsius ꝛ in claritate sui aut turbulentia. Capm. 3.

Substantia[a] vrine aut est tenuis: aut grossa: aut mediocris. ¶Valde vero[b] tenuis in ominbus dispõnibus maturationis significat priuationẽ: aut in venis oppilatiões: aut epatis debilitatẽ ꝛ cãnaliũ vrine qui non attrahunt nisi qõ tenue est: aut attrahunt sed extra nõ ejciũt nisi quod natura subtile existit: aut multã aque potationẽ: aut vehemẽtis frigiditatis ꝛplexionẽ

b ¶Valde vero ꝛẽ. ¶Hic ꝓsequitur ꝛ significationibus ꝓdictarũ diuersitatũ ꝛ tria facit. Primo ꝛcet significare ꝙ vrinã tenuẽ. Scõo per grossam. ibi (Urina aũt multũ spissa.) Tertio per mediocrẽ. ibi (Nõ autẽ subtilitas.) Prima in duas. Prio ponit signa vrine tenuis in generali. Scõo in spãli ipsaz cõtrahẽdo ad diuersas dispõnes eius. ibi (Et in acutis quidẽ.) ¶Ad euidentiã prime partis ꝛ sequẽtiũ est notandũ ꝙ vrina tenuis grossa ꝛ mediocris põt nonificari tripliciter. Uno mõ vlr ꝛ absolute non cõparãdo ipsam ad aliqd̃ corpus determinatũ: ꝛ isto modo accipit tenue pro subtili ab auctoribus: ꝛ isto mõ grossuꝫ dicet ꝛ vrina grossa absolute sicut sunt vrine subiugaliũ: ꝛ illa q̃ est media inter istas

dicitur mediocris isto mõ: qr habz latitudinẽ multã ꝛ multas species sub se: q̃ldam ꝛclinãtes versus vnã extremũ magis: alias versus aliud. Scõo modo notificatur vrina tenuis ꝛ grossa ꝛ mediocris in relatiõe ad qd̃cũq; corpus: ꝛ isto modo dicet vrina mediocris qñ istud corpus erit in sua naturali dispõne: dicet autez grossa qñ istud corpus remouet ab illa dispõne sicut ꝙ tendit versus grossuꝫ: ꝛ dicet subtilis que reperiet in illo corpore remoto a naturali dispõne: sicut qd̃ tẽdit versus subtilitatẽ: tunc dico ꝙ hic accipit notificatio vrine tenuis ꝛ grosse ꝛ mediocris isto mõ tertio. s. vt comparat ad corpus cuius est: ꝛ iõ dicebat Damascenus in suis afoꝛ. ꝙ non apptopinquabit medicus veritati in egroto nisi apprximet vrinã ad suũ corpus: ꝛ qr tali cõsideratiõe frequẽtius indigemus: ideo ꝛẽ. ¶Ulterius nota ꝙ cã quare vrina valde tenuis significat in omnibus dispositionibus priuatione digestionis est: qr vrina valde tenuis caret cõmixtione alterius rei: cũ autem oĩs digestio fiat ꝓ cõmixtionem: ideo ꝛẽ. ꝛ qr effectus significat suam causam: ideo vrina tenuis põt significare super indigestionẽ a qua causatur. Subdit secũdo ꝙ potest significare super oppilationes ꝛnaruꝫ: nam oppilatio est causa vt non trãseat per cãnales nisi illud qd̃ est subtile ꝛ tenue. Tertio potest ꝛnire vrina tenuis ex debilitate epatis ꝛ cãnaliũ vrine: qr attrahit soluꝫ qd̃ tenue est ꝛ subtile. Quarto ex potu aque que ꝛdebilitat digestiuam vt dictum est que indigestio est causa subtilitatis vrine. Item

Jacobus

Matthęus

Pro quanto autem apparet color niger ꝛ cinerulentus pro tanto significat cholere nigre adbustionem. In morbo igitur composito facto. s. ex adbustione cholere ꝛ melancholie probabiliter sumit significatio multi timoris qr in tali morbo sunt nata fieri multa accidentia seua vt manifestum est intelligenti ꝛ maxime verificatur si coniungit virtutis debilitas. Sed hic dicit Dynus ꝙ casi. Aui. est verus si talis vrina non fiat talis per modum crisis quoniam si sic non esset significatio pernitiosa. Quare tamen auctores omnes apparente tali vrina carminea iudicant ꝛ periculo magno. Jccirco cum tertio dicere possumus. ꝛ etiam sic sentit Hugo ꝙ facta adbustione tali .s. quod appareat vrina carminea tunc non est possibilitas in virtute. vt talis materia sic adbusta digeri possit ꝛ consequenter per crisim cõuenienter expelli quare semp est significatio pernitiosa ꝛẽ.

Et quandoq; ꝛc.

Nunc in parte vltima huius capituli Auicennas ponit quartum colorem compositum. s. ex rubeo ꝛ nigro. Et dicit ꝛẽ. Unde notandum ꝙ possumus hunc colorem dicere compositum ex rub. Ita quod quasi tota vrine substantia fit rub. ꝛ quod per totam eius substantiam portetur nebula nigra. Et ratio littere est. s. quod significet se. cõpositas qr huiusmodi vrina significat diuersos humores imo adbustos quod patet ex nigredine ꝛ addit tertius q̃ si calidior. Ratio quia ex quo ibi cõiungitur claritas arguitur satis ꝛ subtilitate materie ꝛ tenuitate modo tendente ista materia ad superiorem partem vrinalis tunc arguimus eius mobilitatem ꝛ leuitatem ꝛ non tamen tantam vt moueatur ad membra animata ex quo cepit cum ea nigredo in materia aliqualiter grauitatem. Motum est quod non est talis scilicet nigra per viaz congellationis sed adbustionis que ob eius tenuitatem ꝛ acuitatem. saltem nata est fluere in corpore ad partes pectoris ꝛ causare apostema quare apparente tali vrina cum dolore pectoris rationabiliter significare potest apostema lateris. Et no. licet Auicen. soluꝫ quattuor posuerit colores vrinarum cõpositos possunt tamen esse plures alij. Et illud ẽt supra notum est in principio ꝛ coloribus cõpositis. Sunt enim saltem alij cõpositi cõpositione non vnita. Ut vbi sit in superficie liuidus ꝛ inferius niger vel rub. ꝛẽ. ꝛ istos Auicen. nou posuit quia satis ꝛ significatione eorũ dictũ est intelligenti ꝛ coloribus simplicibus. nec ꝛ istis est tãta difficultas in significando per eos sicut ex cõpositis compositione vnita ꝛ quibus voluit tractare Auicẽ. pro vero compleméto significatione ex coloribus vrine ꝛ sic est finis huius cap.

Epilogus istius ꝛc.

¶Notate tñ pro quodã epilogo qd̃ tres colores ꝛ supra quas cõsequẽter vario modo significamus vna est varietas complerionis. s. calide frigide vel mediocris. Unde est qd̃ quidã colores vrinarũ significãt frigiditatẽ cõplerionis vt albus. Quidã vt liuidus sublapideus lacteꝰ ꝛẽ. Et palearis. Quidã significãt cõplonẽ calidã vt ruffus rubeus rubicundus. Et aliqui signant tẽperãtiã ꝛplonis in actiuis vt citrinus subruffus ꝛ palidus sm Egidiũ. Et quidã eoꝝ significãt aliqñ superfluã adustionẽ ꝛ caliditatẽ vt porealis ꝛ zinarius ꝛ aliqñ nimiã frigiditatẽ vt viridis. Scõa res sumit ex varietate digestionis ꝛ priuationis eius. Nã aliquotiẽs significamus sup priuationez oĩmodã digestionis. i. coctionẽ eius ꝛ cõtrariũ digestioni. vt qñ fit color significãs nonificationẽ calidi vt viridis niger. Et aliqñ significamus nõ contrariuz digestioni sm priuationẽ eius vt ex albo sm viã trãslucẽtie ꝛ lacteo. Et aliqñ significamus principiũ digestionis ex subcitrino palido ꝛẽ. Et aliqñ perfectionẽ digestionis vt ex citrino ꝓprie ꝛ subruffo. Res tertia sumitur ex diuersitate humoꝝ in corpore humano: qr quidaz colores significant presentiã sanguinis. Et quidã colores vt rubeus ꝛ citrinus cum gradibus eorũ. Quidã flegmatis vt albus ꝛ impropie ꝛ ꝓprie sumptus. Quidã melãcholiã naturalẽ ꝛ aduſtam: vt viridis niger sm modos supra ꝛclaratos. Et hos varios colores sub epilogo tetigit Egidius in cõmento horum suoꝝ meto. Bis deni vrinam possunt variare colores. Et eductio colorum multum egregie erat adducta. Et sic est finis istius capituli.

¶De significationibus substantie vrine in quãtitate ipsius: ꝛ in claritate sui: aut turbulentia. Capm. 3.

Substantia ꝛc. ¶Dicit rubrica illud esse capitulũ ter-tiũ ꝛ substantia vrine. Quod conuenienter sequit ad capitulũ ꝛ colore vrine quoniã substantia vrine vt videbit nõ est aliud q̃ situs aquositatis vrinalis ꝛ partiũ componentiũ eã ꝛ qñ talis situs est sensibile cõmune. Color aũt sensibile ꝓpriũ. ꝛ sensibilia ꝓpria sunt per se primo cõprehensibilia. Cõmunia autẽ non ꝑse vel saltẽ non eque primo: vt secũdo ꝛ anima. Conuenientius igitur prius ꝛterminauit Auic. ꝛ coloribus vrine. Et nunc subsequẽter ꝛ substantia vt patet. Et licet multi auctores vt Theophilus ꝛẽ. prius ꝛterminauerint de substantia qr substãtia vrine est liquor vrine qui emittit vel ad ipsum ꝙ effundit. Nã vt idẽ dicit Theophilus. cap. 3. Omnis vrina sm substãtiam ipsaz effusio est ꝛ illud prius inspicitur. Jccirco prius ꝛ substãtia ꝛterminauit. Uerũ Auic. ordo curiosus atq; artificiosus apud me existimat. Diuiditur presens capitulũ. Primo i duas partes principales. Primo ꝛterminat ꝛ significationibus vrine que sumunt ex substãtia vrine in se ꝛ absolute. Secũdo ꝛ significationibus eius nõ absolute. Sed cuz q-busdam annexis substãtie ibi vltra medium capituli. Cum vrina grossa mingitur. Prima in duas. Primo facit qd̃ dictum est. Scõo ꝛterminat ꝛ turbulẽtia ꝛ claritate ꝛ significatione earũ ꝛ hoc ꝓpter quãdam cõuenientiã q̃ habeat claritas cũ substantia tenui ꝛ turbulentia cũ substantia grossa lz differant vt patet ex predictis. Secũda ibi (Amplius vrina spissa quẽadmodũ ꝛẽ.) Prima in duas. Prio ponit diuisionẽ generalẽ. Scõo ꝓsequitur eius mẽbra. Scõa ibi (Valde vero tenuis in oĩbus ꝛẽ.) De prima dicit ꝛẽ. Notãdũ vt dictũ q; p vrine substãtiaz nõ intelligimus eius quãtitatẽ sed aquositatẽ aut liquorẽ ꝛ modũ se habendi in grossitie tenuitate atq; mediocritate. Scõo notãdũ ꝙ mediocritas vrine dupliciter sumitur. Primo pro illa que ꝛbet vrine corporis tẽperati: ꝛ sic omnis recedẽs ab hac in tenuitate dicet tenuis ꝛ recedens ab hac in grossitie dicet grossa: secundo qd̃ illa que ꝛtetur vrine corporis sibi sani naturaliter dispositi siue dicatur grossa siue tenuis respectu mediocris ipsius temperati corporis. Et lz multi doctores dicant Auic. hic intellexisse de mediocri vrina cuiuscunq; corporis sibi sani secũdo modo dicta. Tamẽ ego vna cum Hugone credo qd̃ intentio Auicen. fuerit loqui ꝛ mediocri absolute ꝛ primo modo dicta. ꝛ qd̃ cõparauit grossam ꝛ tenuem ad illã mediocrem absolute. ꝛ ita videt colligi quarto Almansoris in cõmen. 7. in fine. Prio quo dicemus qd̃ tenuis vrina est in quaz acies visus faciliter atq; velociter penetrat grossa in quaz difficulter mediocris medio modo penetrat. ꝛ cum omnis vrina aliquo modo istoꝝ se habeat. s. qd̃ visus in eam faciliter aut difficulter aut medio modo penetret. Sequitur necessaria diuisio qd̃ substantia vrine aut est tenuis aut est grossa aut mediocris grossa in quã difficulter mediocris medio modo penetrat quare ꝛẽ.

valde vero ꝛc.

Nunc prosequit significationes substantie vrine ꝛ maxime grosse ꝛ tenuis. Et primo ꝛ tenui. Secũdo ꝛ grossa. Scõa ibi (Urina aũt multum ꝛẽ.) Prima in quinq;. Primo ꝛterminat ꝛ significationibus vrine tenuis in se ꝛ absolute. Scõo ꝛ significationibus vrine tenuis in acutis morbis. Secũda ibi (Et in acutis qdẽ egritudinibus.) Tertio significatiões eiusdẽ ponit in pueris. ibi (Et vrina quidẽ tenuis.) Quarto ponit significationes eius in sanis. ibi (Et similiter si hoc in sanis.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

qz frigiditas habet congelare hu.z ficcitas ipsos ericcare quibus ericcatis z cõ gelatis vrina ꝛciditur subtilis cum non possint secuz admisceri hu.propter eorum grossitiem. Item qz frigiditas z ficcitas impediunt digestionem: mala autem digestio est causa subtilitatis vrine cum non fiat mixtio propter indigestionem in vrina.

¶ Sed modo querit vtrũ oppilationes epatis z venaruz sint causa tenuitatis in vrina. Et arguit qz non. qz contrariorũ signoz contraria ꝛcbẽt esse significata sed vrina grossa significat oppilationẽ: ergo subtilis nõ significat oppilationez. ma.ptz.mi.ꝛclarat per illum afor.69.quarte particu. Quibus vrine grosse globose. ¶ Preterea si vrina tenuis signficaret oppilationes aut epatis aut splenis: aut venarũ emulgentiũ vel venarum paruarũ que sunt in extremitatibus membrorũ: sequeret transitũ nutrimenti impediri qõ epati spleni z alijs membris euenire nõ posset pro eorum nutricatione: sed nullam istarũ significat. ergo zc. Maior patet: qz nõ sunt plures oppilationes que possint vrinã prohibere apparere grossam vel facere ipsam tenuem. Mi. apparet z primo qz oppilatio epatis z venarũ paruarũ membrorum hoc non faciant: qz oppilatio taliũ venarũ non impedit transitũ nutrimẽti ad mẽbra: ergo nec transitũ vrine multo magis: qz nutrimentuz qõcunqz subtile est grossius vrina grossiori. nec est oppilatio splenis: qz p splenẽ nõ pertransit vrina. nec per oppilationẽ venarũ emunctoriũ: qz cũ ipse sint valde late. ergo zc. ¶ Preterea dicit qz hec vrina significat debilitatẽ epatis: non videtur qz vrina que significat debilitatẽ epatis est ru.similis coloꝛi loture carnis recentis: talis aũt nõ est cũ multa tenuitate substãtie cũ habeat multas partes sang. admixtas. ¶ Dico qz vrina que est similis loture carnis recẽtis significat debilitatẽ magis digestiue epatis: sed hec vrina tenuis significat magis debilitatẽ attractiue vel expulsiue ꝓpter oppilationẽ. ¶ Jurta qõ nota qz vrina valde tenuis aliqñ causat ab oppilationibus venarũ pp causam dictaz: qz oppilatio impedit transitum rei grosse: z ideo impedit transitũ eius qõ reddit vrinam grossam: z per cõsequẽs remanet subtilis. ¶ Dico ergo qz hec vrina que ꝓuenit ab oppilatione principalr causatur ab oppilatione epatis: secũdario aũt ab oppilatiõe venarũ emulgentiũ z splenis: qz epar est principale membrũ in quo generat vrina: alia aũt sunt solum coadiuuatiua. ¶ Tunc ad rõnes. Ad primã dicendũ qz qñ tu dicis contrariorũ signoꝛũ zc. dico qz non oportet qz tam grossa qz subtilis põt significare oppilationes sed sufficit qz aliqualr differant: z ita est in ꝓposito

Jacobus

crisi. ibi (Tenuitas quoqz.) ¶ In prima pti. dicit qz vrina subtilissima in oĩbus dispõnibus corpis. s. sanitate egritudie z neutralitate significat alterã quinqz rum. Prima est puuatio digõnis. Ut in diabete vrina est tenuissima: qz aq̃ que bibitur in ea exit sine ẽcunqz digõne. Scõa est oppillatio in venis vt in ꝓncipio quotidianaz vrina cõiter fit multũ tenuis eo qz oppilationes ꝓhibent aliud efluere p vias vrine q̃z purã aquositatem. Tertia est debilitas epatis vel renuz vt alij libri hñt z melius z cãnaliũ seu viarũ vrine nõ attrahentium a chilo z masa sanguis nisi ptes aquosas subtiles vel si aliquas grossas cũ eis attrarerint sibi retinent nec expellũt eas. Quarta est potus aque plurimus: quã labi pmittit faciliter natura: velut inutilem ad nutritionez z membris nociuaz sine digestio-

Mattheus

Quinto z vltimo ponit pronosticum vrine tenuis in crisi vel post crisim apparẽtis: ibi (Tenuitas quoqz.) De prĩa dicit quãdoqz significata vrine valde tenuis. z inquit primo zc. Jsto cuius intellectu notandũ primo qz substantia vrine vt iaz dictum est dicit mihi aquositatẽ vel liquorem vrine redditur autẽ hic liquor spissus per presentiã partis spisse z grosse cũ eo z mediocris ꝓpriã partis mediocris substãtie in vrina. Jccirco dicebat Jsaac qõ passiue qualitates: vt humidũ z siccũ dant vrine substãtiã z actiue colorẽ. Mã stante humido humorali grosso molli redditur miscibile cũ vrine. z dat ei substantiam puta grossitiem. similiter humidum subtile aquosum mixtum cum vrina dat sibi substantiam vputa tenuem. z humidum contentum in poris z vijs vrine licet aliquid resistet tamen aliquid secum deffertur quod dat substantiam vrine z sic habetis humidum humorosum z aquosum dare vrine substantiam: quia faciunt ad mixtionem in poris z consimiliter dico de sicco. Et etiam humidum aquosuz qz penetratiuũ z dilatatiuũ potorum dat vrine substantiam passiue sum. ptestat. Unde licet hec mixtio humi. vel sicci. cũ aquositate vrinali. vnde resultat eius substantia tenuis vel grossa fiat a calido z actiue videatur mouere passiuas tamen principaliter z immediatiue huiusmodi substãtia ꝛpendet a passiuis ideo eis Ysaac primo attribuit z bene. Ex dictis sequitur verificatio prime partis littere. s. qz maturationis significat priuationez qz per digestionem debet fieri mixtio partis grosse cũ subtili z humidi cum sicco. vnde si est tenuis valde sequitur non factam esse illã mixtionem z sic significat digestionis priuationem. Et dicit Auic. notanter valde tenuis qz remisse tenuis solum significaret corruptam vel diminutam digestionez z hoc sm gradus suos vbi considera qz in tenuitate sunt gradus sicut in coloribus dictuz est tamen auctores non posuerunt eorũ nomina eo qz non sunt ita distingubiles per sensum qz sunt ꝛ sensibus communibus vt dictum est. Dicit Auic. Fo de hac parte aut in venis oppilationem ex quo colligite qõ non segtur vrina est tenuis igitur significat digestionis priuationem qz potest fieri talis per oppillationem venarum post z ante epar nec econtra sequitur vrina est tenuis igitur est talis ob oppillationibus vt patet z ratio littere est manifestissima nam stante parua latitudine in poris venarum z viarum multo difficilius educitur grossa q̃z tenuis igitur grossa remanet. Et intelligatur quando causa oppilationis fuerit caliditas vel ficcitas materialis vt materia ficca vel immaterialis. Nam stante oppilatione a materia viscosa humida fit vrina aliquotiẽs grossa qz illud viscosum non remanet imo cum aquoso educitur vt vult. B. quarto affo. commento. lxx. illius tertius. Quibus vrine grosse z globose zc. ¶ Dubitatur stantibus oppillationibus in venis fit tractus nutrimenti ad membra qõ tamen in se spissius est substantia mediocris aquositatis igitur illa oppilatio non erit causa tenuitatis vrine. ¶ Dicatur primo quod vbi oppillatio est ꝛcmens multum z modicum est qõ ad membra trahitur quare extenuantur z illud qõ penetrat est subtile valde mixtum cum aquositate vrinali subtili ratione cuius penetrat. Ut prima primi de humorum diffinitione z eorum vtilitatibus. Aquositas nãqz non est ex humoribus neqz est necessaria nisi in nutrimenti attenuatione ac penetratione. Dico secundo qz non valet argumentum non prohibetur attractio nutrimenti ad membra igitur non fit tenuis ex illa oppilatione. Et ratio est qz cum maiori conatu attrahunt membra nutrimentum q̃z qz expellant a se vrinalẽ aquositatem quare aliqua oppilatio potest facere vrinam tenuẽ non autem prohibere nutrimentũ ne attrahant ipsum membra. De tertia parte dicit Auicen. Aut epatis debilitatẽ. Ratio ex debilitate attractiue non attrahitur nisi subtile igitur zc. ¶ Dubitatur stante ꝛbilitate epatis fit vrina grossa qz similis loture carnis recẽtis. igitur zc. ¶ Dicendũ cõcedẽdo qõ ꝛcmens ꝛbilitas digestiue epatis non perfecte generãs sanguinem facit vrinam loture carnis recentis similẽ non asit aliqualis. s. non tanta quin inducat formã perfectã vt supra dictum est sanguinis. nec quin sequestret sanguinẽ ab vrinali aquositate: qz talis non facit illam: imo tenuem si epar est ꝛbilis expulsiue vel attractiue ꝛ quarum vtarũ virtutum ꝛbilitate ꝓpie hic est sermo. aut multam aquã zc. Ratio qz multa aqua relarat contẽtiuam membroꝝ tam ex parte quãtitatis materie q̃z ex parte frigiditatis quare erit sicut bibitur. Subdit Auicen. quinto z vltimo pro nunc dicens. Aut velxmenter. Ratio littere est qz frigiditas constringit z oppilat z ficco tam materiali q̃z imateriali nihil rescinditur qz reddat ipsam grossam. Et circa istam quintã partẽ nota singulariter si ista vrina tenuis est pauca aut multa. Si pauca vt dicit Auic. significat cõplerionis frigiditatẽ. Si multa stat qz fiat a caliditate nimia renũ attrahentiũ qõ subtile est. vnde medici attente cõsideret ne argueret complerionis frigiditatẽ z ꝓcederet cum calidis quando esset cum caliditate renũ qz grauiter erraret z ob hoc vituperande sunt mulieres medietatem vrine vtplurimum abijcientes ne medici de nimia earũ potatione arguant.

Et est ét cũ reliquaruz virtutum tantã significat debilitatem vt nullo mõ in aqua operenť: imo quẽadmodũ ingreditur ita cum siccitate. ¶ Et in acutis[a] quidẽ egritudinib[9] significat virtutis digestiue debilitatem z maturationis priuationem.

qz vrina tenuis que ꝓcedit ab oppillatione est signũ rei fite que non digeritur: sed vrina spissa significat oppilationẽ rei grosse que agitaf ꝓpter quaz agitationem aliqua pars eius miscet cum vrina z fit spissa ꝓpter eius motũ in corpore z ꝓpter abundantiã talis materie. ¶ Ad aliũ cũ dicebaf aut esset oppilatio venarũ epatis zc. dico qz oppilatio omniũ illoꝝ esse põt cã subtilitatis in vrina. Et cũ dicit qz oppilatio epatis nõ prohibet grossam egredi: qz nõ ꝓhibet transitũ nutrimẽti vel cibi: dico qz hz no ꝓhibeat transitum nutrimẽti olno: tñ ꝓhibet transitũ nutrimenti grossi z attrahitur subtile solum pp qõ videmus qz mẽbra exteriora macrescunt in talibus. Et cũ ofk in talib[9] si trãsit nutrimẽtũ subtile vt tu dicis: ergo multomagis vrina grossa qz nutrimẽtũ quãtũcũqz subtile est grossius vrina grossa: dico qz ꝓcedit ex state. nõ. n. ꝛbes imaginari qz fiat trãsitus nutrimẽti difficile z ponet aquositas p se: sed totũ cõgregatũ ex nutrimẽto z aquositate: qz aquositas adiuuat ad hoc vt nutrimentũ p mẽbra penetret: ita qz illud qõ põt transire ad membra transit: qõ aũt est grossum remanet. ¶ Ad aliud ꝛ splene dico qz oppilatio venarum splenis etiã ꝓhibet transitũ vrine grosse ad epar z membra: non qz p splenẽ transeat vrina: sed pp cõpassionẽ quã habeat epar ad splenez: qz qñ est oppilatio in splene tũc epar ꝛbilitaf: z per cõsequens male digerit: z tũc causatur oppilatio in epate: vnde videtis vplurimũ qz habẽtes malaz splenẽ habẽt epar malum: z eodẽ modo ꝛ oppilatione venarum emulgentium.

a ¶ Et in acutis zc. ¶ Hic docet figũare p vrinã cõtrahendo ad ꝛterminatas dispõnes. Et quattuor facit licet ad q̃ttuor ꝙhit dispõnes. Scõa ibi (Et vrina qdẽ tenuis.) Tertia ibi (Et silr si hec in sanis.) Quarta ibi (Et tenuitas quoqz.)

¶ Jurta primã partẽ nota qz hec lfa (z maturationis ꝓuationẽ.) põt exponi dupliciter. Uno mõ qz sit expositio dicti ꝓcedentis: z tunc exponemus z pro. i. Alio mõ referendo ad diuersa: nam p hec qõ dicit debilitas digestiue refert se ad ꝛbilitatẽ virtutis digestiue in se. per hoc aũt qõ dicit maturationis priuationem refert se ad debilitatẽ eius in respectu ad obiectuz in qõ agit qz priuatur operatio eius in obiectum suum quando est ꝛbilis.

¶ Sed tu dices significat ne hec vrina hoc in egritudinibus chronicis. Dicendum qz sic: qz semper ꝛ se significat ꝛbilitatẽ digestionis: tamẽ non sic apparet in chronicis sicut in acutis: z tunc addit etiam qz religue virtutes intantũ debilitanf qz nullo modo opanť ad digestionẽ: nam relique virtutes maxime auxilianť in tẽpore digestionis: z ideo super eius ꝛbilitatem significat.

De partibus.

a ¶ Et vrina ne si super excesserit. Quinta est ꝛxmens frigiditas complerionis cum ficcitate: sicut in senibus a senio quandoqz contingit: z in ethica senectutis cum quotũ vrinis nullus humor effluit qui ipsas inspisset.

¶ Et in acutis zc.) ¶ In scõa dicit primo qz vrina tenuis in febribus acutis significat debilitatez digestiue virtutis operantis in alimentum z diminutionem maturationis humorum peccantium: quare ex eis nõ expellitur qõ sufficiat inspissare vrinẽ substantiam. Scõo dicit qz subtilis vrina in acutis non soluz significat digestiue debilitatem: immo qñqz et significat tantam debilitatẽ reliquarum virtutum. s. retentiuarũ viaꝝ vrine et attractiuarum mẽbrorum vt nihil operentur in potum assumptum vel aquositatem: sed finant elabi sicut ingreditur.

De gradi.

¶ Et

Et in acutis zc.

¶ In hac scõa parte partis supra diuise prosequitur Auic. ꝛ significatione vrine multũ tenuis in substãtia z hoc in acutis egritudinib[9]. Et prio ponit significationẽ. Scõo removet dubitationẽ q̃ oriri posset. Scõa ibi (Et est et reliquarũ.) De prima dicit zc.

¶ Notandũ vt supra dictũ est qõ p digestionẽ fit mixtio humoris cũ aquositate vrinali cũ igit virtus digestiua est ꝛbilis cũ vrina nõ cõmiscef humore emittit igit ipsa tenuis. Et dicit notãter maturatiõis priuationẽ vt inuat illius morbi acuti mãm esse nature inobediẽtẽ z velit virtutẽ digestiuã nõ esse debilẽ absolute sed respectu illius mãe diger ẽde eo qz est multũ rebellis. Quibus stantibus clara tibi ꝙz lfe ratio zc. ¶ Sed dubitaf et vrina multũ tenuis cõtingit in morbis cronicis quare ergo dicit potius in acutis. ¶ Rñdit Dy. z aliqui ipsuz sequẽtes qz vt plurimũ illa cõtingit in acutis z rarius in cronicis. Sed hic Hugo dicit z bene qz forte magis apparet in cronicis q̃z acutis z ꝓcipue in cronicarũ principio pp multitudinẽ materie z et eius grossitudinẽ z oppilationem. Sed cã pp quã dixit in acutis est qz apparente vrina multũ tenui in acutis multũ peior est significatio eius q̃z si in cronicis appareret z mãime si pseueraret. Quia in his morbis acutis cõiungit accidentiũ seuitas z vt ꝛclaratum est illa vrina significet rebellionẽ materie: quoniã natura non põt digerere nisi in lõgo tempore sed morbus est acutus longe non durans igitur zc.

Et est zc.

¶ Nunc removet dubitationẽ z dicit z non est intelligendũ qõ virtutes nullo modo operentur in aquam. i. aquositatem vrinalem quia ad minus attractiua renum ipsam attrahit z expulsiua per ꝛbilitatem

a ¶Et vrina ꝛc. ¶In ista parte cõtrahit vriná tenuem ad aliá dispositionem que sumit ab etate. ¶Nota q̃ qñ dicit(sm hunc modũ)debz exponi valde tenuis:naz tenuitas accipit dupliciter in vrina. Uno mõ pro valde tenui. Alio modo pro mediocri vt appareat in cõmẽ.illius afoz.69. quarte parti. In qbuscũq; vrine grosse ꝛ globose ꝛc. ¶Lã aũt quare est deterior in pueris q̃z in iuuenib⁹ nõ ponitur:tñ fundat super quodã dicto.S.in cõmẽ.8.primi ꝓno.q̃ quanto aliqd remouet magis a nãli dispõne tanto est peius:vt pz de facie tornatili. ¶Causa aũt quare vlr est subtilior in iuuenibus q̃z in pueris est:q̃ cõplexio iuuenis est siccior q̃z pueri:ꝛ ideo magis cõsumit superfluitates que cũ vrina miscet:q̃z corpora pueroz sunt humida naturalr ꝛ nõ inquantuz: dicit i reddẽdo cãm hmõi: q̃ corpus pueroz plus attrahit humiditates: iõ est grossior imo vt sic subtilior q̃ magis pmanet aq̃sitas ipsa ipermixta:ꝛ p ons vrina subtilior:sed q̃ corpora eoz plus accipiunt de nutrimento q̃z corpora iuuenum:q̃ sumunt ipsuz gratia nutricationis ꝛ augmẽti:ꝛ ideo plus accipiunt q̃z digestiua valeat digerere ꝓpter qđ multiplicant plures superfluitates que mitte cum vrina reddunt eam grossaz: ꝛ ideo grossities in vrina minus est mala in pueris q̃z in iuuenibus: ꝓpter qđ dicebat Auic.3.canoñ.q̃ vrina nigra peior est in iuuenibus q̃z in pueris: q̃ vrina nigra pp aduſtionẽ ꝓiũgit cũ grossa. ¶Subdit vlterius q̃ si hec vrina pseuerat multũ in acutis significat perditionez:causa huius est:q̃ tunc significat vltima ꝛbilitas in acutis que est signũ pessimum:cũ tunc fiat pugna maxima inter virtutem ꝛ morbum nisi fiat talis per viã crisis:q̃ tunc esset bonũ signũ:q̃ tunc significat apostema futurum inferius sub parte epatis ꝛ ꝓprie inferius sub parte epatis. ¶Et

labitur. ¶Et vrina [a] quidem tenuis valde ſm hunc modus deterior est in pueris q̃z in iuuenibus:quoniaz naturalis puerorum vrina spissior est vrina iuuenuz:iõ q̃ sunt humidiores ꝛ q̃ eorum corpora plus attrahunt humiditates: propterea q̃ materia superfluens est eis necessaria causa augmenti. Si ergo eorum vrine in febribus acutis multum fiant tenues iaz valde elongati erunt a sua naturali dispositione. Et si hec in eis perseuerauerit nõ significabit nisi perditionem:quoniã cuz perdurat significat perditionez nisi bona sint adiuncta signa ꝛ virtutis stabilitas: tunc enim exituram significat que accidit ꝛ ꝓprie inferius sub parte epatis. ¶Et

Jacobus

¶Et vrina ꝛc.) ¶In tertia dicit primo q̃ vrina subtilis ſm hunc modum.s. que ita elabitur vt ingreditur sine quacunq; tinctura vel humoris commixtione deterior est in puerie q̃z in iuuenibus. Primo q̃ pueri sunt humidiores quare plus abundant in humiditatibus que cum vrina deberent effluere ꝛ eam inspissare.Scõo q̃ plus sibi attrahunt ex humiditatibus nutriñtalibus propter necessitatem materie plurime ad sui augmẽtum:quare plus sediminis ꝛ superfluitatis scõe digestionis cum vrinis eoruz deberet descindi qbus ipse spisse fierent.Cum igitur eoz vrine valde subtiles sunt elongant maxime tã pueri q̃z vrine a sua naturali dispositione.Eiusdez snie meminit Bal prono.2.com.33.illius canoñ.In vtroq; vero seru nigra pessima . In pueris aquosa mala dicens.Sed in pueris vrina aquosa significat finem pditionis propter aliam cãm qõ est q̃ oẽs res recipiunt in eis digestionem velociter pp vehementiaz virtutis mutatiue que est in eis.Et de natura quidem digõnis est vt non ingrosset vrinam t mi: sed ẽt egestiones:ꝛ ait in eis que recipiunt digestionem in stomacho ꝛ ingrossat sputum in eo qui hz pleuresim ꝛ peripneumoniam.Aut humiditatem a naso vt in coriza:ꝛ lippitudinem in egritudine ophthalmie:ꝛ saniẽ in vlceribus.Et propter hoc q̃ pueri mingunt vrinam aquosam ꝛ prolongatur spacium illius cuz eis preter q̃ mutetur ad grossitiem cum aliqua mutatione significat illud perditionem:hec Bal.Secũdo dicit hic prin.q̃ si vrina tenuissima perseverat in pueris non significat aliud q̃z perditionem seu mortem venturaz:nisi signa alia bona affuerint:vt sanitas mentis:constantia virtutis:comedere satis:que si affuerint significant apostema sub epate venturum vt in inguinibus vel tibijs vel in renibus vel circa renes propter humores ibidem retentos. Eiusdem sententie meminit Hypo.secundo prognosticorum can.34.dicens . Urina clara ꝛ cruda ꝛ diuturna cum signis alijs bonis certum est apostema futurum sub diafragmate.Et Bal.in commento illius causam reddit dicens . Exiture ẽt sunt inchronicis egritudinibus in partibus inferioribus corporis.Et cã in illo est frigiditas

Mattheus

tam regionem idest per vias vrine expellit quare he due virtutes in ipsaz agũt. Sed vult Auic.qõ retentiua adeo ꝛbilitata fit vt digestiua nullum imprimat digestionis vestigium ꝛ ex quo ita paucam facit moram in corpore quẽadmodum ingreditur infra labitur.non propter digestiue ꝛbilitatem in se sed solum quod retentiua ei non ꝛbite subseruit aquã retinendo vt digestiua in ipsam suam posit imprimere actionem.Et sic patet remotio dubij.l.vtrum solum ꝓpter digestiue ꝛbilitatem appareat talis vrina multum tenuis. Respondetur qõ non:sed etiam propter aliarum virtutum ꝛbilitatem ꝛc.

Et vrina quidem ꝛc. ¶Hunc tertio ponit significationes vrine valde tenuis apparentes in etate pueritli ꝛ duo facit.Primo ponit eius comparationẽ in malitia in puero ꝛ iuuene.Secũdo ponit eius significationem in pueris. Scõa ibi(Et si hoc in eis.) ¶De prima parte dicit ꝛ adducit duas rationes pro verificatione cõclusionis. Prima ratio sumitur ex parte naturalis humiditatis puerorũ. Secũda ex parte multe nutricationis puerorum q̃ ꝓpter illas rationes ꝛbent esse grosse eorum vrine.Si igitur sint tenues sequitur ipsos esse multũ elongatos a natuarli ipsoruz dispositione ꝛ magis q̃z si apparerent huiusmodi vrine in iuuenib⁹. ¶Notandum q̃ humiditas aerea multum iuuat digestionẽ vt prima primi ꝛ etatib⁹ qõ ystimbre puerorum sunt perfectiores ratione illius humidi aerei puri.Stãte igitur in pueris digestione valida fit fortis cõmixtio partium grossarum cuz aqueis quare naturales eorũ vrine non ꝛbent esse tenues imo grossiores q̃z in iuuenibus igitur ꝛc.Secundo ipsi indigent multo nutrimento causa augmenti. cũ autem eorũ digestiua sit fortis a tali multũ superfluum resecatur ꝛ expellitur quod vrinam reddit grossam ad hoc etiam iuuat mixtio humiditatũ ꝛ precipue flegmaticarum multiplicatarum ꝛ inordinata comestione ꝛ mota supẽr ipsam quare ꝛc. ¶Sed dubitatur in senibus vrine sunt tenues ꝛ tamen in eis est materierum flegmaticarum grossarũ multa quãtitas ꝛ superflua ergo ꝛ in pueris

stema futurum inferius sub parte epatis ꝛ sub diaphragmate in partibus inferioribus eo q̃ mã est grossa ꝛ virtus est fortis:nõ pp sui grossitiem non potens pmisceri cũ vrina:ꝛ tũc est idẽ cũ eo qõ dicit Hipp.in.2.pnost.Urina cruda clara ꝛ diuturna ꝛc.est signum apostematis futuri sub diaphragmate.

b ¶Et similr ꝛc. ¶In parte ista cõtrahit ad aliá dispõnẽ. Sed nota q̃ non appellat hic corpora sana que sunt pfecte sana : q̃ in eis non apparet vrina tenuis sed mediocris:sed appellat hec large pro omni dispõne que nõ est actu egra sicunt sunt corpora neutra:ꝛ q̃ neutrũ est dupler.s.convalescentie ꝛ ꝛcidentie:iõ ꝛ vtroq; põt itelligi ita q̃ in neutro ꝛcidentie significat egritudinẽ in neutro convalescẽtie significat recidiuam.

similiter [b] si hec in sanis permanserit ꝛ se non conuerterit ab eis significabit apostema quod accidet illic vbi dolorem sentiunt. Et ſm plurimũ accidet eis vt cum hoc in alchatin ꝛ in renibus dolorem sentiant. Et significat aptitudinem ad apã. Nõ si dolor ꝛ grauitas vni membro proprio nõ fuerint imo sunt cõmunes significabit bothor ꝛ variolas ꝛ apostemata que corpori erunt communia. Tenuitas quoq; vrine in crisi sine ordine recidiuationem pronosticatur. ¶Urina autem [c] multũ spissa ſm plz significat maturationis ꝓpationem ꝛ ſm minus humoz grosse substantie maturationem. Erit ergo in statu humorosaz febrium ꝛ in apertione

c ¶Urina aũt ꝛc. ¶Hic docet significare p vrinam spissaz.Et prio in generali. Secũdo cõtrahẽdo ipsam ad ꝺterminatas dispõnes. ibi(Et plurimũ quidẽ.)

¶Sed dubitabit aliquis. vtrũ hec vrina significet pationẽ digestionis.Et arguitur q̃ non.q̃ cõtrariorũ effectuũ contrarie sunt cause : sed vrina tenuis significat priationez digõnis vt dixit supra:ergo vrina grossa valde signãt pfectiã digõnis. ¶Preterea illa vrina q̃ significabat bonitatẽ expulsiue nõ signãt priationẽ digõnis:sed vrina multũ grossa est hmõi:igit ꝛc.ꝛda.pz:q̃ expulsio regrit ad digõnẽ.minor appet:q̃ vrina multũ grossa nõ põt expelli nisi a virtute forti. ¶Preterea illa vrina in qua est mixtio multa in substãtia non significat priationẽ distõnis:hec est hic.ergo ꝛc.ꝛda.apparet q̃ digestio ꝓcedit pmiscendo. ꝛdi. apparet:q̃ nõ est spissa nisi ꝓpter multam admixtionẽ hu. ¶Dicendũ q̃ hec vrina spissa vt plurimũ significat priationem

De partibus.

materie:ꝛ illius grossitudo ꝛ debilitas virtutis accidens a labore ꝛ inquietudine que euenit ei ex longitudine egritudinis.

¶Et similr ꝛc.) ¶In.4.dicit primo q̃ vrina valde tenuis perseueráns in sanis sine mutatione ipsius ad grossitiem significat apostema venturũ in loco vbi dolent.Et vt plurimum dolent in catin.i. in loco dorsi qui est in directo renuz ꝛ in renibus grossos humores illuc descendentes suo graui pondere qui per vrinaz sua grossitie prohibentur fluere:quare fit tenuis:ꝛ loca nunc dicta per hos disponuntur apostemari.Scõo dicit q̃ si cum tenuitate vrine perseuerante dolor ꝛ grauitas nulli mẽbra approprientur:nimo cões sint vniuerso corpi.talis tenuitas significabit pustulas variolas ꝛ apa sicut clauos ꝛ furũculos toti corpori cõmunes propter regurgitrationem humorum non valentium cuz vrina exire ad singula membra exteriora per medium venarum.

¶Tenuitas ꝛc.) ¶In quinta dicit q̃ vrine tenuitas bora crisis sine ordie seu gradatione pronosticat recidiuationez futuraz ꝛ extunc significat impfectã crisiz.

¶Attende q̃ hz regulariter ꝛ vt in pluribus digõ vrine ingrossando ꝓcedat a principio vsq; ad statũ mãlium egritudinuz:aliqñ tñ subtiliando ꝓcedit cũ a ꝑncipio egritudis vel prope mingit grossa globosa ꝛ pauca. Jurta illud Hyp. aph. 4.apho.69.Quibus vrine grosse globose ꝛ pauce non sine febribus multitudo veniens ex his tenuis iuuat:maxime vero talia veniunt quibus ex principio vel post principium vel celerius hypostasim habent . Et.C.in commen.ait. Ille autem si multe ꝛ tenues fiant iuuant qñ materiaz subtiliatã significat: cum iaz nõ sit exeũdi impedimẽtũ:marie vo hec illis eueniũt in qbus vrine aut statim in ꝑncipio aut nõ multũ post ꝑncipiũ hñt hypostasiz:grauis.n.est mã:hec ille.Sz si in illa attẽuatione nõ fuerit gradatio vsq; ad pfectionẽ donec tota mã emek significabit ipotẽtia nãe ad pficiẽdum crisiz:ꝛ quod relinquetur recidiuaz faciet.

Urina autem ꝛc. ¶In hac pte.3. ꝑmo agit de significationib⁹ vrine grosse in generali.Secundo de significa

De gradi.

ꝓterea non ꝛbent esse grosse. ¶Contra secũdũ dictũ q̃ ꝓpter multam necessitatem nutricationis in pueris maxima fit conuersio nutrimẽti in membra igitur paucum est qõ vrine cõmiscetur ergo nõ reddetur ea ꝛ causa grossa in pueris imo tenuis.Et iterũ maior est cibi quãtitas que ꝛbetur iuueni ea que ꝛbetur puero ꝛ ab illa maior quãtitas supfluj resecabitur igitur grossiores ꝛberent apparere vrine in iuuenibus q̃z ꝛc. ¶Ad primũ concedit antecedẽs ꝛ dicatur q̃ ex hoc non sequit esse bonam cõsequentiã q̃ in senibus est digestiue ꝛbilitas non potẽtis hos flegmaticos ꝛ grossos humores cũ partibus aquosis miscere. Etiam ꝛbilẽ habẽt expulsiuam nõ potentem superfluũ expellere sed he due virtutes sunt fortissime in pueris quare ꝛc.Ex prima enim fortis vt dictũ est fit partiũ grossarũ permixtio cum subtilitatibus ꝛ ex secũda fit earundem ꝛbita expulsio in puero que ꝛficiunt in sene vt patet. ¶Ad scõm cõcesso antecedẽte negat cõsequentia q̃ nulli dubiũ quin a multo cibo multum resecetur ꝛ illud vrine cõmixtum reddit eã grossam. ¶Ad tertiũ negatur cõsequẽtia.nam hz maior quãtitas cibi absolute sit necessaria iuueni q̃z puero ꝛ maior quãtitas resecetur in iuuene q̃z in puero nõ tamẽ illud est multũ vel plus respectu sue mollis ꝛ etiã minor quãtitas supfluitatũ expellit cũ vrina in puero q̃z in iuuene q̃ calidum iuuenis est acutius quare multã quãtitatẽ supfluitatũ resoluit. Etiaz fortius faciunt iuuenes exercitiũ qõ ẽt maxime resoluit paucũ igit ꝛ supfluitatibus vrine cõmiscet.Sed pueri inordinate viuũt comedẽdo multas res malas ꝛ se movẽdo inordinate prima primi quare contingit vrinas eoz esse grossiores in pueris q̃z in iuuenibus ꝓpter supfluitates illas nõ sic in eis resolui imo magis multiplicari ꝛ vrine cõmisceri ꝛc.lege litterã.De secunda parte dicit ꝛc.significat perditionẽ.s.ꝓpter causam dictam q̃ significatur materiã multũ inobedientem nature que nõ põt digeri nisi in lõgo tẽpore nisi bona fuerit adiuncta significatio vt cõstantia in pulsu ꝛ virtute vitali ex appetitu bono ad cibũ sine instãtia vigiliaz ꝛc.vnde his apparentibus significat ꝛ ex tali vrina tunc multuz apostema fieri

digōnis: q; cum digestio sit opatio nālis perducet vrinā ad substātiā naturalez: hec autez est substātia mediocris inter grossum ⁊ tenue: quare ⁊c. ⁊ iō superfluе grossa ⁊ superfluе tenuis significat indigestionē. ¶ Sed iterū tu dices: q; Auic. ipse dicit q; aliquādo hec vrina significat digestionē humorum grossе substantie non videtur: q; digestio semper perducet ad substantiā mediocrem cum fit operatio naturalis. Dico q; Auicē. dicit hoc vt ostendat q; in materia valde grossa

sufficit ad eius digestionez aliqua ꝯgrossatio: ⁊ non oportet q; semper ꝑducat ad substātiā mediā simpliciter: sed sufficit q; sit reducta ad aliqualē tenuitatez: nam aliter requirit digestio in substantia mediocri ⁊ aliter i subtili ⁊ aliter in grossa sicut diuersificantur humores in eorū substantia: q; aliq sunt grossе substātie naturāl aliqui subtilis ⁊ aliqui mediocris: ita q; ad digestionē humorū subtiliū sufficit p;o signo vt nebula appareat natans: in grossis vero q; in fundo sit descendens ⁊ subsidēs: ⁊ in mediocribus vt sit pendens: ⁊ ideo non oportet vt in materia multum grossa attendatur digestio in substantia sic q; permutetur ad mediocritatem simpli-

apostematū. ¶ Et plurimū[a] quidem qō in acutis significat egritudinibus est maluz. Herūtn tenuitatis durabilitas plus significat malū. Spissitudo nāq; quādā significat digestionē que quidē substātie cōfert in eo q; digōné significat ⁊ q; virt⁹ expellēdi hz potētiā est id in quo fiducia habeť. Et inquātū materiei significat corruptionē ⁊ eius multitudinez ⁊ matura/tionis ꝓhibitionē separantis ad funduz descēdētis significat malū. Quid aūt sit illud qō inter duas res superātius est cognoscit ex eo qō post eā aduenit ex rege: aut succedit ei ex debilitatis augmento.

citer sed respectu grossitiei. ¶ Tunc ad rationes in oppositū. ¶ Ad primū cuz dicit contrariorum effectuuz ⁊c. concedatur q; cōtrarie sunt cause imediate sed ꝛ causis mediatis ⁊ cōmunibus nō oportet: imo ab eadē cōmuni possunt ꝓcedere cōtraria sicut est in ꝓposito: q; tam multum grossa q;z multuz tenuis ht ab indigestione: tamen grossa est cum turbiditate: subtilis autez non. ¶ Ad aliud dicendum q; hec vrina multū spissa non accidit ꝓpter multam cōmixtionem factam a digestione ⁊ fortitudine virtutis. sed pp ebullitionē factam a calore extraneo. ¶ Subdit vlteri⁹ q; hec vrina erit bona significatio in statu feb. putridenam in statu completur digestio: ⁊ q; digestio ē actio perducēs ad spissitudinez: ideo talis vrina in statu est bona: q; significat bonum ſ. digestionē ⁊ fortitudinez nature. Itē est bona in apostematibus: q; significat q; natura expellit materiam apostematis que permixta cum vrina facit ipsam spissam.

a ¶ Et plurimū ⁊c. ¶ In ista pte vocet signare in spāli per vrinā spissam ꝯhendo ipsam ad spāles dispōnes: ⁊ tria facit sicut ꝯhit ipsaz ad tres speciales dispositiones.

Jacobus

tione eius in acutis ⁊ comparatione eius ad perseuerantem in tenuitate. ibi (Et plurimum) Tertio de spissa sanioꝛ ⁊ de minus sana in febribus. ibi (Et vrinaruz.) Quarto de significatione tenuis conuerse ad spissam in acutis. ibi (Cum aūt.) Quinto ꝛ significatiōe spisse pseuerātis in sanis. ibi (Cūq; i sano.) Sexto ꝛ cā vituperij tā subtilis q;z spisse substātie. ibi (Nō aūt.) Septio ꝛ diminōe spisse in puiā ⁊ turbidā ⁊ ō duus inter spissaz puiaz ⁊ tenuē. ibi (Amplius.) Octauo ꝛ tenui multū tincta q; nō est digesta. ibi (In tenui.) Nono de cōparatione digestionis in substātia ad digōnē in calore. ibi (Et digestio.) Decimo ō significatiōe tenuis cui⁹ ptes diuersificanť in rubedie ⁊ citrinitate ⁊ tenuis furfuree. ibi (Cuz autez vrinā.) Undecimo ꝛ significationibus in summa spisse i acutis. ibi (Spissa autē.) Duodecimo ꝛ causis turbulentie ⁊ claritatis. ibi (Ad vltimum ⁊ro.)

¶ In. i. pti. dicit p̄mo q; vrina vbꝛmēter spissa significat vt in pluribus ꝓpationes se ꝛfectū maturatiōis humoꝛ ⁊ supfluitatū: q; digō ad adequatio substātie seu reductio ipsi⁹ ad mediū inter subtile ⁊ grossuz: q̄ fit in grossis p subtilatiōez, ⁊ in subtilibus p ingrossationez. Scō dicit q; vrina grossa qñq; rz raro significat maturationem grossoꝛ humorum vz qñ grossa erit in statu febriuz humoꝛosarū ⁊ in aptione apātuz quoꝛ sanies p vrinā effluit: tūc. n. grossa fit ex cōmixtio sanies vel humorum cū ea eductoꝛū: verum magna sua pars ad funduz vasis ꝛscendit: ⁊ in superioribus partibus vrina clarificatur nec plurimū ibi spissa est. ¶ Et plurimū ⁊c.) ¶ In. 2. dicit p̄mo q; vrina spissa in febri. acutis vt in pluri-

Mattheus

sub diaphragmate sub parte epatis ⁊ idē ponit. II. ⁊. G. 2. pnostico. q; significat apostema sub diaphragmate. Cuius ratio est q; ex quo virtus est stabilis ⁊ materia inobediens est nature ⁊ grossa ⁊ seua inducēs accidētia naturaliꝛ stimulata eam expellit ⁊ non extra corpus: q; non dominatur ei simpliciter igitur ad loca ad que materia conuenientius mouetur ⁊c.

Et similiter ⁊c. ¶ Nūc quarto ponit significationē ꝛ vrina valde tenui apparente in sanis ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notādū qō p corpora sana nō intelligit inculpate sana. ſ. nō actu egra sed neutra que dicūtur neutra decidentie qō manifestať q; inuit q; dolorē sentiunt nā p quēlibet dolorē nō dicit qō corpus sit egrū vt alibi ꝛclarať. Nā in talib⁹ apparentibus vtinis valde tenuib⁹ accidit ⁊c. Rō liꝛ est q; partes grossе que nāliꝛ cū vrina expelli ꝛbrēt nūc retinenť ⁊ ad mēbrū dolēs attrahenť quare ⁊c. Ubi nota q; dupliciter fit apa. Primo p viā ꝛfluxus. Scō p viā paulatine cōgestionis. Unde verbi gra mēbrū sit pcussuz ⁊ apparēte tali vrina multū tenuis significať humorē fluere ad locū dolorus ⁊ ibi facere apa ēt erūte apate: lz non manifeste apparente in mēbro p viā congestionis paulatine generato. Unde illud in augmento generabit dolorē ⁊ per viā defluxus magis augmētabitur. Unde tunc apparēte vrina tenui multū manifestū est ipsaz significare mām retineri ⁊ ad dolorus locū attrahi quare ⁊c. In catin. i. mēbrū deorsum versus caudā qñ in illis mēbris ꝓpter situ deorsum māe sunt apte facilius moueri. sed qū ocūq; tales vrine significāt aptitudinē ad apa ꝓpterea q̄ materie retinenť ꝓpter impotētiā expulsiue. vnde tādē aggregate stimulata natura insurget ad expellēdū. ⁊ sic tandē facient apa p viā defluxus ⁊ si fuerit dolor in particulari loco ibidē augebiť si prius fuerit apa ⁊ si nō ꝛ nouo generabiť ēt si nō fuerit dolor in ꝑticulari loco fiāt apata cōia toti. Ut bothoꝛ variole. Mā facilius erit nāe ad ꝓmas diuersas ptes expellere materiā q̄z totam ad vnam partem ⁊ hoc est q̄ dixit lege tu litteram.

Tenuitas ⁊c. ¶ Dicit quinto ⁊ vltimo p̄o hac parte ⁊c. Rō qz in morbis terminabilib⁹ p crisim quoꝛ materia educiť per vrinā. Urina sit grossa ⁊ spissa. Cū igiť ista sine ordine fit multum tenuis significat partem materie esse retētam. sed que relinquunť in morbis recidiuam facere cōsueuerunt igitur ⁊c. vnde medicus in hoc casu reiteret euacuationem suam artificialez ⁊c.

Urina autem ⁊c. ¶ In hac secunda parte capituli dūs Auicē. prosequitur ꝛclarando significationez vrine multum spisse ⁊ ponēdo eius significationes quattuoꝛ facit. Primo ponit quasdam significationes ꝛ vrina multū spissa Scō cōparat multū spissam in durabilitate in malitia ad multū tenuē. Tertio ipse reuertiť ponēdo significationem ꝛ vrina spissa quantū ad significare bonū ⁊ malum. Quarto remouet dubium qō ouri posset de spissa ⁊ tenui vrina er dictis. Secūda ibi (Uerūtamē durabilitas.) Tertia ibi (Et vrinarū quidē.) Quarta ibi (Nō autē.) Prima adhuc in duas scōs qō duos canones ponit. Scōa ibi (Plurimū quidē.) De prima parte tria dicit p ordinē ⁊c. Pro intellectu partiū notan. qō in corpore debite dispōsito vrina nunq; tendit ad multam spissitudinem sed ad mediocritatē vel modicum a mediocritate ad latus tenuitatis vel grossitiei recedit. Unde in materia subtili per digestionē eius ingrossatur. non tamen apparebit vrina mediocris sed modicū tendens ad latus tenuitatis. Et ecōtra in materia grossa per digestionē inducitur subtilis non tamen tanta vt apparet vrina semper mediocris sed ad latus grossitiei tendens. Etiam perfecte digestionis est sequestrare grossum a subtili ⁊ illud facere residere in vrina multum spissa quare sequitur q; si-

De partibus.

bus significat malū: q; significat multitudinē humorū grossoꝛum indigōnum qs natura nō nisi in longo tpe digerere valebit: ⁊ q; cōtinue debilitatur ab acuta febre: timendū est ne deficiat ante cōplementum digōnis. Scō dicit q; perseuerātia tenuitatis vrine in acutis est ꝛterioꝛ perseuerātia ipsius in spissitudine. Primo q; spissitudo vrine significat digōnez aliquā. ſ. pmixtionez aliquā grossi cum subtili q̄ est digōnis inchoatio ⁊ in h substantie ꝛfert: q; reddit eā plus appropin quantē cōplete digōni. Scō q; ex grossitudine vrine significať potentia virtutis ad expellendum partem materia cum vrina: vnde fiducia habetur sperande salutis. Uerū grossa vrina in febribus acutis triplici modo significat malū. Primo inquantum significat corruptionem humorum ex parte febris. Secundo q; significat eorum multitudinem que sufficit ⁊ manutenere febrez ⁊ inspissare vrinam. Tertio quia significat ꝓhibitionem maturationis separantis grossum a subtili ⁊ descendentis ideſt descendere facientis grossum ad fundum. Nam si grossе humorum partes vrinam inspissantes descenderent ad fundum relinquentes residuum clarum cum mediocritate substantie non esset vrina grossa sed digesta equalis. Tertio dicit q; cognosci potest ex his que sequuntur si due bone significationes vrine grossе in acutis modo dicte superent tres mala statim enarratas. Nam si post emissionem vrine grossе sequatur requies vel alleuiatio patientis significationes eius bone superant malas: ⁊ precipue significatio potentie virtutis ad expelliendum paulatim materiaz febris cum grossa vrina. Si

De gradi.

gnificat priuationem digestionis ⁊ hoc vt plurimum. Nam si aliquādo significaret ista vrina multum spissa grossе substantie maturationem aut supple euacuationez hoc esset in crisi materiarum grossarum. Sed in crisi tali materie digeste subtiles solum euacuantur vt plurimum per vrinam eo qō grossе non sunt apte expelli per illas vias sed per latiores vt per secessum vel vomitum. Et si aliquādo partes grossе adducerentur vt in hoc casu non sunt tante. Ut totaz vrinā reddant spissam sed a caloꝛe digerente sequestratur a subtilibus ⁊ multiplicant hypostasim in quātitate ⁊ grossitie non tamē totam vrinam reddunt spissam. Sequitur igitur prima conclusio textus est vera ⁊c. Dicit secundo ⁊ tertio scōm minus verō licet pur aliquādo hec vrina significare posset maturationem vel euacuationem materiarum grossarum vt in statu febrium a grossis materiebus ꝛpendentiū vel aperitione apostematū ⁊ precipue viaruz vrine vt gibbi epatis ⁊ narum emulgentiū vel renum. Nam multe saniei quātitas vrinam multaz inspissat quare ⁊c. Et sic est signū satis bonū non tamē complete digestionis vt patet. Ex quo inferať conclusio generalis. Urina multum spissa apparens in morborum pūcipijs est semper significatio mala. Nam p illam in pūcipio nō potes significare euacuationem creticam ⁊ materiā digestā nec ruptū apostema a nature nisi violenter ⁊ sinthomatice. Et hoc Isaac sentiebat in ꝛ vrinis. Quando dicit q; vrina spissa in statu ⁊ augmento morborum apparens significat aliqualiter bonum morborū. ſ. a membris grossis ꝛpendentium. Sed multuz spissa nunq; in pūcipio significat bonū: imo semper malum. Et sic patet secūda cōclusio licet intermiscuerim ipsa cum prima.

Et plurimū quidē ⁊c. ¶ Ratio littere q; morborū acutoꝛ materie realiter sunt subtiles si igiť in huiusmodi verbis apparet vrina valde grossa aut significat ebullitionem materiarum fortem aut significat multitudinem materierū ⁊ qōcūq; illorū significetur in acutis est malum vel aliter in morbis acutis apparente vrina grossa significat grossitudinez humorum ⁊ cum illa grossitie potest stare malignitas humorum ⁊ malitia ratione cuius accidentia fuit seuissima. Stante ergo humore grosso nō pōt digeri nisi in multo tpe ⁊ sic morbus nō terminabiť nisi in longo tpe. Et er altera pte morbus est acutus cuz seuissimis accidentibus. Sequitur igitur de necessitate qō ille morbus terminať ad mortem q; diu illa accidentia virtus tollerare nō pōt. Et dicit Aui. notanter vt plurimū ⁊ nō semper q; nō inconuenit materia stante subtili ⁊ multe quantitatis in acutis pp multe materie subtilis mixtionē cū vrina reddāt ipsam grossaz nō pp earū grossitē sm multitudinē. Et q; humores subtiles grossiores vrine sunt substātia. Unde in crisi ex multitudine māe subtilis cū vrina poterit esse significatio bona. Et sic ꝓz tertia cōclusio huius ꝓis. Ulti inferať hec cōclusio vlr qō apparētibus accūtibus acuti morbi ⁊ vrina fuerit spissa in pūcipio significat mortem lege litteram ⁊c.

Uerūtamen ⁊c. ¶ In hac scōa parte Aui. cōparat malitiā durabilitatis vrine spisse ⁊ tenuis ad inuicem ⁊ dicit ⁊c. Et adducit duas rationes p̄o verificatione dicti ⁊c. Et ꝛinde subiungit quid multum spissa significet. Notandum q; dicit spissitudo quandaz significat digestionem cuius intuere qō pur per mixtionem partiū grossarū cum subtilibus per quarū p̄sentiā reddiť tota vrina spissa significať aliqualis digestio que substātie cōfert q; nō est digestio perfecta vt ꝛbite sequestrare posset istas partes grossas in vrina ⁊ facere residere in formā hypostasis sed parū est aliqualis digestio sufficiēs ad mixtionē illaz partium grossarū cū subtilitatibus aqueis dantibus totū vrine substantiam. Et addit Auicen. quod hec vrina grossa signi-

ficat

stiones. Secunda ibi (Cum autem tenuis vrina) Tertia ibi (Cuiꝯ in sano.)
a ¶ Cuiꝯ in sano ꝛc. ¶ Hic contrahit vrinam ad tertiam specialez dispositionem vel conditionez. ¶ Nota q̄ hic accipitur sanum large: prout dicitur pro sano conualescentie vel decidentie.
b ¶ Amplius vrina ꝛc. ¶ Postq̄ Auicē. docuit significare per vrinam principaliter ex parte substantie: hic docet significare per vrinam principaliter ex pte claritatis ꝛ turbulentie vt simul coniungatur cuz eis etiam substantia vrine. Et duo facit. Primo facit hoc quādo vrina est soluz clara vel soluz turbida. Secūdo facit quādo simul cōiungitur turbulentia ꝛ claritas in diuersis tamen partib⁹. ibi (Amplius vo debes attendere.) Prima in duas. Primo p̄mittit diuisionez quādaz in vrina spissa que debet etiaz intelligi. Scdo exequit ꝛ significatis illi⁹ diuisionis. ibi (Verūtamē inter spissaz.) ¶ Juxta qd̄ nota q̄ sicut ponit diuisionem in vrina spissa: ita debet etiaz intelligi in tenui: nam clarū ꝛ turbiduz differt a tenui ꝛ spisso: ita q̄ non omne tenue est clarū: nec omne turbidū spissuz:

Et vrinaruz quidem spissarū in febribus sanio: existit illa de qua multū subito euacuatur. Ita vo que paulatim euacuatur multoꝝ humoꝝ est significatiua ꝛ debilitatis virtutis: ꝛ post illa quidez que vtilitatem affert seq̄t mediocris vrina simul cum requie. Cum autem tenuis vrina in acutis egritudinibus ad spissitudinē cōuertit postq̄ non aduenit requies significat liquefactionez. ¶ Cuiꝯ[a] in sano vrina perseuerauerit spissa ꝛ in parte capitis dolorem senserit ꝛ conquassationez indicabit ei febrem. Est tamen cum hoc est ex superflua expulsione aut apertione cum vlceribus in partibus viaruz vrine. Mō autem subtilitas ꝛ spissitudo vtreq̄ maturationis significant priuationem: nisi quia maturationez substantie comitatur mediocritas. Spisse ergo maturatio est vt digerendo ad tenuitatem mutetur. Et tenuis maturatio est vt coquendo mutetur ad spissitudinem. ¶ Amplius[b] vrina spissa quēadmoduz prius diximus q̄nq̄ est clara ꝛ trāslucēs quādoq̄ est turbida. ¶ Verūñ inter[c] spissaz trāslucentē ꝛ tenuez existit dīa: q̄n spissa trāslucēs cum motu iundaī nō fiūt ptes ipsi⁹ inundate multū pue: imo magne i ea accidūt: vñ ꝛ ei⁹ mot⁹ fūt tardi ꝛ cū spumat fit ei⁹ spuma mlta ꝑ āpullaz: ꝛ ipsi⁹ āpulle ñ cito rūpūt

vel soluz turbida. Secūdo facit quādo simul cōiungitur turbulentia ꝛ claritas in diuersis tamen partib⁹. ibi (Amplius vo debes attendere.) Prima in duas. Primo p̄mittit diuisionez quādaz in vrina spissa que debet etiaz intelligi. Scdo exequit ꝛ significatis illi⁹ diuisionis. ibi (Verūtamē inter spissaz.) ¶ Juxta qd̄ nota q̄ sicut ponit diuisionem in vrina spissa: ita debet etiaz intelligi in tenui: nam clarū ꝛ turbiduz differt a tenui ꝛ spisso: ita q̄ non omne tenue est clarū: nec omne turbidū spissuz: sed tenue pōt esse turbidum ꝛ spissum claruz: sed quia hec diuisio notior modo apparet in spissa q̄z in tenui: ideo magis ꝛ ipsa explicauit.
c ¶ Verūtamē inter ꝛc. ¶ Hic exequitur ꝛ significatis huius diuisionis. Et quia vrina spissa translucens ꝛ vrina tenuis videntur multū cōuenire. Primo

assignat differentiaz inter spissam ꝛc. Secundo docet significare per ipsam. ibi (Et que quidez.) ¶ Juxta quod nota q̄ causa istaruz quatuoꝛ conditionuz vrine spisse translucentis potest esse hec: quia talis vrina non est nisi ex admixtiōe humoris grossi transparentis: talis autem humoꝛ non est nisi flegma vitreum quod assimilatur vitro liquefacto in substātia: quia viscosus ꝛ grossus sicut vitrum: ꝛ in colore: quia est transparens sicut vitruz: quādo ergo tale flegma mouetur per vrinale ei⁹ vnde sunt magne: quia cum fit grosse substātie nō est diuisibilis in ptes paruas: sicut videmus in oleo cuius vñ quādo cōcuteret in aliquo vase essent magne ꝓpter grossitiez ꝛ viscositatē ei⁹: quia nō potest subingredi aer ꝛ dividere ptes paruas insubtiles. Secūda conditio per quā differt a tenui est: quia eius motus sunt tardi: cuius causa est: quia grauitas ꝛ materie grossities est inepta ad motum: sed subtilis vrina est velocis motus: quia cito diuisibilis ꝛ leuioꝛ. Tertia differentia est: quia in vrina grossa transparente apparent mul ampulle quando concutitur: quia spuma et ampulla creaī ex p̄mixtiōe ventositatis cum substātia ventosa: quia ergo concutiī tunc intercidit aer ꝛ retinetur sicut apparet in cōmen. 43. scde particule illius aso. Strāgulatoꝛ ꝛ visso lutoꝛ ꝛc. Quarta est qa vrine grosse trāslucentis est mā grossa cruda ꝛ viscosa: ꝛ ideo ampulle gñate in ea ꝓpter tenuitatē materie disrumpunt: sed qa in sub-

Jacobus

na. Si vero succedat huiusmodi vrine augmentatio debilitatis infirmi: tunc significationes eius male vincunt bonas: nam tunc ingrossatio vrine significat eruberantiam materie potius expulse syntomatice q̄z vi nature.
¶ Et vrinaruz ꝛc.) ¶ In. 3. dicit p̄mo q̄ sanio ex vrinis spissis in febribus est illa ex qua plurima quantitas subito eūatur: p hanc. n. significatur fortitudo virtutis ꝛ expulsio q̄si cretica materie peccantis. Scdo dicit q̄ vrina spissa paulatiz eūata significat supabundantiā humorū cū debilitate virtutis non valentis plene dñari sup humoribus cū digōne ꝛ expulsione. Tertio dicit q̄ post illā vrinaz glossam q̄ affert vtilitatem. s. expulsionē subitam materie plurime peccantis seq̄tur vrina mediocris in substantia cum requie ꝛ alleuiatione patientis.
¶ Cum autem ꝛc.) ¶ In. 4. dicit q̄ vrina grossa post tenuem veniens in febribus acutis sine alleuiatione patientis significat liquefactionem molliuz partiū corporis vt carnis aut adipis. quemadmodum contingit in conuersione tertiane feb. ad ethicam febrem. Nam si spissa fieret ex purgatione peccantium humorum eger proculdubio alleuiaretur: sed quia spissa fit ex dissolutiōe corporis eger aggrauatur ꝛ malum nunciat.
¶ Cuiꝯ ꝛc.) ¶ In. 5. dicit p̄mo q̄ vrina spissa pseuerans talis in sano corpe cū dolore capitis ꝛ ꝙquassatione mēbroꝝ ōsi hō esset baculis percussus pronosticat ei febrem venturā: q: significat ebullitionez grossoꝝ humoꝝ effumantiuz ad caput: ꝛ oppressionē lacertoꝝ ex eorū multitudine q̄bus putrescentibus febris

Matheus

ficat bonum quia expellendi potentiam quia grossum ꝛ se nō est natum educi per vrinarum vias: quare ergo cuz vrina expellitur significat potentiā virtutis expulsiue in qua est fiducia. Et ex opposito possumus arguere priuationez digestionis ꝛ virtutis expulsiue debilitatē ex vrina multuz tenui. ¶ Concludit igit his duabus rōnibus durabilitatē tenuitatis plus significare malum.

Et inquantum ꝛc. ¶ Nunc addit etiaz alias significationes vrine spisse multuz ad malum inuēs q̄ nō solum fit ex dicta digestione ꝛ virtutis expulsiue fortitudine sed etiam ex alijs ꝛ in hoc significat maluz ꝛc. Nam quādo materia grossa peccat sua quātitate nimia aut qualitate irritatur natura ꝛ eam synthomatice expellit. Exempli gratia cum vrina quare fit vrina multum spissa significans maluz quia significat illaz materiaz esse euacuatā solum vi synthomatis ꝛ stimuli ꝛ non vi nature. Et etiā quādo significat materiarū ꝓhibitionē separantē ꝛ ad fundum descendentē. i. sequestrantē grossum a subtili ꝛ ad fundum facientez ipsum descendere significat malum. ¶ Dicens tu diristi mihi bonam ꝛ malaz significationē vrine multum spisse: quando igitur ego per eam iudicabo salutem ꝛ quando periculum.
¶ Respondet Auicēna q̄ autez duas res. i. significationē bonam ꝛ malaz separantius. i. distinguens: quia si sequiī eam quies ꝛ fortitudo virtutū significatur q̄ ista crisis est facta vi fortitudinis virtutis ꝛ precipue si subtiliatur paulatiue vrina vt contingit in crisi ꝛ ruptura apostematis: sed illud est raro. Si aūt opposita signa sequūtur significat mortez ꝛ illud est vtplurimū: habetis igitur hāc cōclusionem q̄ vrina multuz spissa perseueranter talis sine hypostasi est significatio mala. Patet quia significat digestionis priuationez ꝛ synthomaticā eius expulsionez cum ipsa ꝛ se ꝓpter eis digestionis priuationē a natura non fit apta expelli. Et dicit notanter perseueranter qui si rarificaret ꝛ alia sequerenī signa bona salutem nobis prestabit: lz illud rarius fit ꝛc. lege litterā: sed solum vi stimili: ꝛ lz etiaz illa grossa vbi sequitur accidens seu sequūtur accidentia ꝛ signa bona expellaī vi stimuli non tamen principaliter: sed quia ꝓpter digestionem aliqualem in materia acquisitam. Exempli gratia: in statu feb. vel apostematuz natura plus dominaī materie ꝛ virtute expulsiua fortificata eaz expellit: quare dicit Auicē. q̄ in illa est fiducia ꝛc.

Et vrinaz quidem ꝛc. ¶ In hac tertia parte huius partis reuertitur ad ponendum signa vrine spisse maxime quo ad bonum vel maluz per eam significare. Et potest diuidi pars ista in tot quot ponit cañ. De prima parte dicit ꝛ p̄z. Secundo adducit rationes duas pro verificatione dicti dicens ꝛc. ¶ Notanduz q̄ ratio p̄me partis manifesta est. Nam vt hēri dicebaī vrina spissa significare habet aliqualem digestionem ꝛ virtutis expulsiue fortitudinem. Si ergo vrina spissa in mul-

De partibus.

oꝛietur. Scdo dicit q̄ talis vrina q̄nq̄ procedit ex vehementi expulsione ꝛ aptione vlcerosa viarum vrine. Ulceratis enim viis vrinalibus ad earuz vlcera velut ad sentinam confluunt humores ꝛ pp dolores: ꝛ q: basse sunt ꝛ expulsionibus ordinate: qui pungentes vlcera cogunt expulsiuam frequenter expellere plurimos humores vna cum vrina.
¶ Non autem ꝛc.) ¶ In sexta dicit p̄mo q̄ subtilitas ꝛ grossities vrine non significant priuationem maturationis: nisi q: mediocritas inter subtile ꝛ grossum cōmuniter ꝙcurrit cum maturationem: neq̄ enim maturuz est grossuz terrestre nec aqueū subtile: sed medium inter hec. Scdo inferi duo corelaria. Primum est q̄ maturatio spisse vrine est conuersio eius ad subtilitatem. i. subtiliatio ipsius donec fiat mediocris. Scdm est q̄ maturatio tenuis vrine est mutatio eius ad spissitudinem. i. mediocris inspissatio cum digestione.
¶ Amplius ꝛc.) ¶ In. 7. dicit p̄mo q̄ grossa vrina ē dupler: vna est clara trāslucens vt albumē ouī: alia turbida vt mustū vel aq̄ omasoꝝ. Scdo dicit q̄ spissa trāslucens differta tenui vrina quadruplī. Primo q: spissa q̄n mouetur ꝛ inundatur in vase fiūt eius vnde magne: q: spissa massa nō facile soluitur in ptes plurimas ptias sicut massa tenuis. Scdo q: vnde ipsius sunt tardi motus ex grauitate sue mol. Tertio q: duz spumat in spume ipsius multiplicanī ampulle: eo q̄ ptes ipsius ꝓp eaz grossitiē non sunt de facili dilatabiles ꝛ elevabiles in amplas ampullas paucas. Quarto q: ampulle eius nō cito rumpunt ꝓp eaz spissitudinē

De gradi.

ta quātitate pellitur significatur ex ea hec duo. s. q̄ virt⁹ expulsiua fortis est in expellendo materiam nociuam egritudinis: similiter digestio aliqualis vt hēri declaratum est: ergo ꝛc. ¶ Et ex hoc etiam patet ratio secunde partis quia in principio egritudinum si accidit vrina multum grossa significatur ex ea aut multitudo humoꝝ aut eoꝝ corruptio ex q̄bus stimulaī natura ꝛ synthomatice eos expellit: vbi igitur paulatiue eos expellit ꝛ paucus pro vice significatur virtutis expulsiue debilitas: quare ꝛc.

Et post illa ꝛc. ¶ Repetit declarationē vnius ptīcule supra positē: q̄ hēri dictū est vrinaz spissam aliq̄ significare bonū aliq̄ maluz ꝛ inuestigata sunt signa distinguētia inter has duas res: nūc adducit clausulaz hāc ꝛ dicit ꝛc. ¶ Nō est quare nā euacuante vrina ad mediocritatez tendet ꝛ virtus honeraī ꝛ fortificaī quare seq̄t quies que est signatio bona: quare ꝛc. Et nō intelligaī q̄ statim ꝛ imediate sequatur mediocris post spissam sed gradatim. ¶ Aduertite tamen q̄ dicit notanter cum requie: quia licet post spissam sequeretur mediocris ꝛ sine requie non esset significatio bona imo signum impotentie virtutis expulsiue ꝛ sic malum ꝛc.

Cum autem ꝛc. ¶ Nunc ponit aliū cañ. de vrina tenui q̄n ꝙcrit ad spissam. Et dicit ꝛc. ¶ Nō canonis satis clara est. Nam in morbis acutis mā vtīm est subtilis: lz etiā grossa aliq̄n conjuncta ei malitia praua faciens accūtia seua sed raro vt supra dictū est: lz ergo a principio esset multū tenuis ꝓpter indigōnez materie: ꝛ nō cōmixtionē ei⁹ cum vrina: sed in ꝓcessu digeret ꝛ cuz vrina expellet ꝛ vrinā spissam reddet. Unde si ad illaz digōnem atq̄ expulsionē non sequiī alleuiatio ꝛ requies significatur q̄ vrina illa spissa ꝓcedit ꝛ fit ex liquefactione membroꝝ ꝛ a fortiori humiditate si pseueraverit ꝛ nō digōnez materie morbi ꝛ eius expulsionē. ¶ Notāduz tamē impertinēter q̄ etiā in morbis acutis salubribus in augmēto digōnis materie vrina ispissaī ꝛ accūtia intēdunī ꝛ postea in statu vltimaī vt scitis ꝛ nō fit ges etiā apparēte vrina grossa post tenuē: nō tñ ex hoc significaī liquefactio humiditatū nāliū ꝛ membroꝝ. Tñ igif bene intelligntis dico q̄ Auicē. voluit quādo post tenuē sequiī spissa multū supra vel vltra mediocritatē que debet mālē morbi: ꝛ nō seq̄t quies signaī liquefactio humiditatū. Pōt tñ etiā vrina fieri spissior debito: ꝛ hoc per derivationē ꝛ cōversionē aliaꝝ materiaꝝ ad vias vrine nō necessario cōiunctaꝝ acuto morbo sed antecedentiū vel cōtingēter cōiunctaꝝ ei: ita q̄ tunc nō significet liquefactionē ꝛc. ꝛ est bonū ꝛc. ꝛ tunc hoc considera.

Cuiꝯ in sano ꝛc. ¶ Ponit aliuz cañ. de vrina spissa ꝛ dicit ꝛc. Deinde removet dubiū dicēs. Est. i. ꝓtigit. ¶ Notāduz q̄ per corpa sana nō debetis intelligere vere sana sed neutra decidētie que nō sensibiliī sunt lesa in opōnib⁹ ꝙsuetudinarijs. Tñ in talib⁹ si vrina

tili est materia tenuis: ideo aer ĩclusus in ampulla diuidit ipsaz cito ⁊ destruũtur ampulle cito sicut contingit in aqua subtilis substantie.
a ¶ Et que quidez ⁊c. ¶ In parte ista Auicẽ. deter. ꝺ significatis vrine clare ⁊ turbide. Primo vt coniungitur cum substantia spissa. Secundo vt coniungitur cum tenui. ibi (In tenui autem.) ¶ Iuxta qđ notandum circa partem primaz q̃ quedam littera habet ex flegmate bene digesto: sed hec est mala: quia cuz hec vrina sit spissa ex pmixtione flegmatis vitrei quod ẽ maxime crudum ⁊ indigestum: ideo nõ debet dicere bene digesto sed non digesto: ⁊ ideo dicit q̃ si hec vrina habeat tincturaz trahẽtem ad citrinitatez: tunc significat q̃ sit a cholera vitellina que sit ex cholera permixta cuz flegmate vitreo ⁊ translucet ad moduz vitelli ouiz: ⁊ subdit q̃ si in ea non sit tinctura sit ex liquefactione flegmatis vitrei: ecce q̃ manifeste vult q̃ sit ex flegmate vitreo q̃ non sit bene digesta sed maxime cruda.

¶ Et que[a] quidem huiusmodi existit ex flegmate generatur nõ bene digesto: aut cholera vitellina si est in ea tinctura ad citrinitatem trahens. Et si tinctura non ẽst in ea significat flegmatis vitrei resolutionem: ⁊ hoc quidez in epilepticoꝝ vrinis multuz existit. ¶ In tenui[b] autez in qua multa existit tinctura scitur tincturaz non esse propter digestionem. Alioquin digestio in primis nõ magis operatur substãtiaz q̃ coloris permixtione: propria nãq̃ digestionis operatio est substantiam efficere: deinde ipsam tingere. Et digestio qdez in substantia melior est q̃ in colore.

b ¶ In tenui aũt ⁊c. ¶ Hic docet significare per vinam claram vt coniungit cum substantia subtili ⁊ tenui. Primo quãdo apparet cum colore vniformi. Secundo quãdo cum diffor. ibi (Cum aũt vinam videris.) Tertio quãdo coniungitur cuz hypostasi. ibi (Et si tenuis fuerit.) Prima in duas. Primo facit qđ dictum est. Secundo concludit correlarium. ibi (Et ꝓpter hoc.)
¶ Iuxta primaz partem dubitat primo aliquis: quia videtur esse contradictio in termi. naim hec littera: alioquin digestio in primis magis operaretur in substantiam vrine q̃ in permixtionem coloris: ita q̃ videtur habere pro inconuenienti q̃ primo debetur digestio substantie vine q̃ colori: postea statim subdit contrariuz huius expresse: quia digestio dicit q̃ prima operatio digestionis est efficere substantiam vine: deinde ipsam tingere. ¶ Ad hoc dicunt quidam q̃ sine dubio littera prima est valde extranea: ⁊ ideo oportet ponere aliqn pro ea: ⁊ tunc sic exponendo non discordant: ⁊ hoc est verũ: quia digestio in primis magis operatur in substantiã q̃ in colorem: quia dato q̃ nõ: tunc quãdo esset colorata colore cõuenienti qũcũq; esset dispositia substantia vine esset digesta qđ falsum est. Alio modo potest dici sicut sonat: ⁊ hoc potest dupliciter esse. Uno modo q̃ hic deficit vnum non: q̃ deberet dicere alioquin digestio in primis nõ magis operat in ea̾m: quare ⁊c. ⁊ tunc est planum. Uel alr exponendo ly aliquin sicut stat: ⁊ tunc oportet transponere ẽba vt dicamus alioqn digestio magis operaꝛ in permixtione coloris q̃ in substantia: ⁊ ideo cõtingit ⁊ pro ergo digo in substantia quidem ⁊c.

¶ Querant hic primo duo: q̃ hic ponere videt Auic. q̃ tinctura aliquãdo est per digestionẽ: queraꝛ vtruz color possit dari vine alicui aliter q̃ per cõmixtionem. Et videt q̃ sic per Auicẽ. 4. can. fen. 86. ꝺ iudicijs sumptis a colore vine. vbi dicit q̃ rubedo ⁊ nigredo est in vina ex vehemẽtia caliditatis: ergo ꝑ solam alterationẽ poterit alterari. ¶ In oppositũ est Gal. primo ꝺ crisi. c. 12. vbi vult q̃ color causaꝛ in vina per cõmixtionẽ hu. cholerici vel sani. san. ¶ Ad hoc dicendum breuiter lz gdaz ꝺ hoc faciant magnuz laberintũ: sed veritas consistit in paucis: dico ergo q̃ nomine vine possunt duo significari: aut emiz nominat aquositatẽ solam: aut noia illud qđ est cõmixtũ ex aquositate ⁊ substãtia humorali: tunc dico q̃ prima est impropria nomiatio: quia vina ꝓprie loquendo est quoddaz mixtũ. dico ergo q̃ primo modo accipiendo ipole est q̃ detur ei color sine cõmixtione cum substanna humorali vel substantia ꝓportionali hu. Cuius ratio

Jacobus

⁊ viscositatem. Tertio dicit q̃ spuma talis vrine grosse fit ex flegmate bene digesto si fuerit alba vel ex cholera vitellina si ꝺclinauerit ad citrinitatẽ. Quarto dicit q̃ si non fuerit tinctura aliq̃ in pdicta spuma significat liq̃factionez seu dissolutionem flegmatis vitrei: ⁊ talis cõiter in vrinis non apparet epilepticorum. ¶ In tenui ⁊c.) ¶ Jn. 8. dicit q̃ tinctura plurima reperta in tenui vrina scit nõ inesse sibi ꝑ digõnem. Alioquin. i. si multa tinctura ꝓcederet ex digõne digestio in primis magis operaretur substãm inspissando vrinã q̃ permixtionez coloris vel cholere tingẽtis: ⁊ sic nõ esset vrina tenuis si digesta esset: q̃ ꝓma opatio digõnis in vrina est efficere substãm. i. suspissare liquorez: deinde ipsam tingere. i. ꝑm modum substãtie ipsius ⁊ digõnis tincturã prebere. ¶ Attende q̃ vrina tripliciter põt considerari. Uno modo ꝑm esse pure aquositatis: vel q̃si pure q̃lis emittitur in diabete post potũ aque. Scõo modo ꝓut est aquositas sanguinis seu colamentum aliq̃ infectum humorositate generatũ ex chilo cũ humoribus in epate. Tertio mõ ꝑm esse qđ hz in venis compositũ ex colamẽto sanguis ⁊ supfluitatibus humorz illuc affluẽtibus a venis ⁊ arterijs. Si ꝓmo mõ considereꝛ vrina nõ est susceptibilis alicuius tincture ex se sine alterius cõmixtione: nec capax digõnis: nec inspissabilis a calore nostri corporis sicut aq̃ fontis vicina pure supposita igni vel soli exposita nunq̃z tingit: sed pervia manet ꝓpria colore: neq; digeritur: q̃ in omni qđ degeritur fit ꝓmixtio sicci cũ humido virtute caloris: sed in ea non est siccũ quod ꝓmisceatur: neq; inspissatur pp eandez. ¶ Manet ergo semper tenuis viscolor ⁊ non digesta nisi secum aliquid permisceatur ⁊ sic iudica de vrina primo mõ considerata. Si secundo mõ ꝑsidereꝛ potest tingi ⁊ aliqualiter incipere digeri rõne humorositatis sibi immixte ex ꝓma sui generatione in epate ⁊ initiuz aliqđ ingrossationis substãtie acquirere ex humorositatis sue decoctione: semper tñ manet tenuis propter paucitatez humorositatis ipsius nõ sufficien

Matheus

spissa perseueranter in eis apparuerit cum dolore capitis ⁊ lassitudine ⁊ aggrauatione totius significatur ebullitio humoꝝ qua ebullitione perseuerante ꝓbabiliter sequitur putrefactio in materia ⁊ tandem febris humoralis: quare ⁊c. Et illud non est semp: imo dicit Auic. q̃ contingit oppositum illius quare habeatis pro contingente: vt exempli gratia quãdo materia que ebullit pro maiori eius parte expelleretur cum vina vel vbi ꝺ se sit pauca cuius pars expellatur cum vina non ꝺ necessitate fit se. Similr ita contingit vt dicit Auicẽ. in apostematibus viaruz vine ⁊ vlceribus renum vbi non incõuenit elleuari fumos ad caput causantes dolores capitis ⁊ ꝑsentia saniei vrinam inspissare: non tamen sequi febris futura humoralis quaz habebis significare ex illa vrina: quare ⁊c. Uerũ nõ apparẽtib⁹ his apatib⁹ vlceribꝰ viaz vine vtpl'm canon est verus ⁊c.

Non autem ⁊c. ¶ Hec est quarta pars huius partis in qua remouet dubitationez que ex supradictis legitime posset oriri. s. quia tu dixisti q̃ tenuis vrina significat ꝓuationem digestionis similiter ⁊ spissa. Con contrariorꝝ contraria sunt significata. Si igitur tenuis significat ꝓuationem coctionis spissitudo debet significare coctionem. Innuit Auicẽ. argu. hoc nõ valere ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notandum ergo q̃ digestio in vrina significat mixtionez factam a calore naturali cõuenienter cõmiscente ⁊c. tale aũt conuenienter cõmiscens deducit ad mediocritatez substantie recessus: ergo ab illa significat indigestionem ⁊ hoc declarat textus. ¶ Et ratio qđ argu. non valet est: quia illa non significant digestionis ꝓuationẽ nisi inquãtuz non sequitur quies: sed bene sequeretur spissitudo significat digestionis ꝓuationẽ: ergo aliqua non spissitudo omnino significat digestionez: ⁊ hoc est concedendum ꝺ mediocri que respectu grosse dicitur non spissa sed tenuis. ¶ Et est notãdum q̃ non semper apparente vrina tenui arguimus super humoruz tenuitatez: qa aliquãdo fit tenuis ex oppilatione ⁊c. vt supra visuz est. Intelligatur igit textus q̃ vrina sit vt digerendo ad equalitatem tenuitas mutetur vt per incendia ⁊c. Unde in hoc casu oppilationis dicto lz apparet tenuis: tamẽ non debemus humorem ingrossare cum frigidis procedendo credendo vrinam eam tenuẽ esse a tenui humore: sed cum ꝺ oppilantibus ⁊ incidentibus illud flegma grossum oppilans ratione cuius apparet vrina tenuis ⁊ tu considera

Amplius vrina ⁊c. ¶ Hunc in hac parte ꝓncipali supra divisa. Dominus Auicẽ. prosequit determinando ꝺ vrina clara ⁊ turbida. Et quoniaz vrina clara videtur habere maximaz cõuenientiaz cum tenui ⁊ turbida cum grossa siue spissa: ideo etiaz determinando ꝺ his. s. ꝺ turbida ⁊ clara simul determinat ꝺ tenui ⁊ spissa. Et diuiditur pars ista in partes duas. Quia primo determinat ꝺ clara ⁊ turbida ponendo ꝺ eis significationes magis speciales. Scõo declarat ꝺ turbida simul scilicet quando certo tempore mingitur clara ⁊ fit turbida ⁊ econtrario. Scõa ibi (Amplius ꝺbes ⁊c.). Prima in duas. Primo ponit differentiam vnaz inter tenuem ⁊ claram ⁊ turbidam ⁊ spissam referendo se ad quedam sperius dicta. s. capitulo primo huius summe ꝺ vrinis in fine. c. s. 7. Turbulentie autem causa. Secundo ponit significationes vrine spisse ⁊ clare. ibi (Que quidem huiusmodi existit ⁊c.) De prima dicit ⁊c. ¶ Ratio primi dicti distinctum est. Uaz grossitudo ⁊ spissitudo vrine non fit nisi propter presentiam partium grossaruz viscosarum cõmixtarum cum aqueis. Unde fit q̃ magnas facit vndas si vrinale mouetur vel inundatur quia ille partes propter viscositatez non possunt dividi ex illo motu ad minima vel modica: ⁊ opposituz est vbi vina est tenuis nõ grossa nec viscosa etiam si ille partes grosse sint solum terree sine viscositate ille resident in fundo ⁊ difficulter in sursum mouentur. Terrestreitas enim ⁊ grossitudo partium facit ad difficilem motum vt patet. Secus autem est ꝺ tenui vrina quia eius partes facilis sunt motus: ⁊ sic patet secunda differẽtia. ¶ Patet ⁊ tertia q̃ illa vrina spissa translucente si in actu mingendi vel cõmotione vrine subparte aquositatis vrine subincluditur aer faciens ampullam fiunt plures ⁊ diu permanentes quia talis generatio ampullaruz non fit nisi per inclusionẽ aeris sub partibus vrine. Si igitur ille partes sunt viscose erunt habiles elevari in altum quare erunt plures ⁊ difficulter rumpuntur quia illa materia viscosa motui aeris in sursum resistit ⁊ oppositio modo est in tenui.

De partibus.

tis ipsam inspissare sine alterius humoris cõmixtione: sicut modicũ croci multam tingit aquam: quam non vz ingrossare. Et hec vrina cõparatione ad primũ modum est ꝓpriceps coloris ⁊ digõnis ⁊ spissitudinis substantie: sed cõparatione ad tertium est tenuis in qua multa est tinctura sine digõne. Si tertio modo consideretur vrina primum qđ acquirit ex digõne est permixtio superfluitatũ humoralium a venis ⁊ arterijs venientium ad renes cũ colamento sanguinis ꝑ quas inspissatur: postea paulatim per calorem venaruz simul alterantur donec perueniant ad vnam formam mixti imperfecti qđ vrina dicitur ad quam formã tandem consequit color propius illi debitus vrine iuxta formam miscibilũ ⁊ operationem caloris in ea. Et hoc est qđ prin. hic vult innuere dicens. Prima nãq; digestionis operatio est substantiã efficere: deinde ipsam tingere. Non est tñ negandũ quin ex prima cõmixtione supfluitatum humoralium colamento sanguinis color aliqs impuraꝛ statim si dicte supfluitates ex se tincte fuerint sicut cholerice vel melancholice: sed hmõi color nõ est ille qui debetur vrine ꝑm totalitatem substãcie ipsius ⁊ ꝑm gradũ sue digõnis sup quo medici sua solẽt fundare iudicia. Põt ẽt vrina inspissari ⁊ substantia acgrere ex superfluitatibus flegmatis fine tinctura ⁊ sic substantia precedet tincturam. Ex predictis pz solutio quecis ꝓtionum plurium quas aliqui difficiles reputant. Prima est si vrina tingi possit a calore nostri corporis sine alterius admixtione. Secunda si possit sola inspissari per opus caloris agentis in eam. Tertia quid prius acquirit colorẽ vel substantiam. Quarta ex quibus principijs substantiam recipit ⁊ ex quibus colorez. Quinta qũo substantia vrine potest inspissari sine digõne quacunq;

Que quidem ⁊c. ¶ Nunc ꝺclarando ponit significationes diuersarum vrinarum. Et diuiditur pars in quatuor. Primo ponit significationes vrine spisse ⁊ translucentis vt iam iam premissum est hoc fieri in parte. Secundo ponit significationes spisse absolute non contrahendo ad turbulentiaz vel claritatem. ibi (Spissa aũt vrina ⁊c.) Quarto ⁊ vltimo ponit significationes ⁊ causas turbulentie. ibi (Ad vltimũ vero ⁊c.) De prima parte dicit ⁊c. ¶ Notãdum pro intellectu partis quod reperitur littera affirmatiua hic vt littera mea que dicit ex flegmate bene digesto: ⁊ illa littera cõmuniter non admittitur quia tertius videtur subtungere ex flegmate vitreo. illud autez est indigestũ: littera igit ꝺbet stare non digesto vt dicit Dynus ⁊ Marsilius in hoc passu. Sed Nicholus tenet litteram affirmatiuã comparãdo flegma subtile faciens translucentem vrinam ad flegma grossum faciens grossam vel spissam illud flegma subtile est digestum respectu grossi. Et sic secundum eum potest stare littera ex flegmate digesto modum dictum nõ tamen

simpliciter

Universidad de Navarra

ratio est: quia vrina vt est sola aquositas est corpus diaphanuz transparēs: color est passio corporis mixti terminati per opacum terrestre: cum ergo aqua non sit corpus mixtum sed simplex: nec sit terminatū z oppacum z se sed transparene: ideo z se impossibile est q vrina vt nominat solam aquositatez sit colorata per alterationē sed solum per admixtionē rei colorate cuiusmodi sunt humores: si accipiatur vria scdo mō. s. pro aggregato ex aquositate z substātia humorali: dico q possibile ē q humor qui miscē cū vrina z ipsaz reddit colorataz alteretur ad maiorē caliditatez quā habet z magis tunc colorabitur. Itez hoc est possibile sm naturam qđ apparet: q sicut vult Gal. 3. de virtutibus naturalib⁹. c. 12. expulsio non accidit nisi donec illud qđ debet expelli ingerat aliqđ nocumētuz expulsiue: vnde vrina non expellitur a vesica donec ex mora eius in vesica acgrat aliquā qualitatē hotridam z acutaz per quā stimulans vesicā mouetur ad eius expulsionem tanq̄ alicuius nociui: si ergo accidat permutatio in vrina existente naturaliter in propijs vasis: z non contingat hoc ex permixtione: quia in vesica non fit mixtio cum vrina: ergo multo fortius poterit acquirere colorem ex alteratione illa: quare ꝛc. Et his patet ad rationes.

¶ Et propter[a] hoc cum vrina tenuis in acuta egritudine pseuerat significat malum: z q virt⁹ digestiua est sopita. ¶ Cū aūt[b] vrinā videris tenuem in cuius parte aliquam scilicet colorem preter naturam aliqualiter diminutuz z superari a natura. Si autem loquemur de digestione propie sm qđ dicimus aliqđ p. prie digeri: hoc potest intelligi dupliciter: aut enim loquimur de digestione que debetur vrine sm naturam vt ipsa est simplex naturaliter: aut de ea que non est simplex naturaliter. Simpliciter naturalis vrina est que fit in corpore habente sm se naturaz. Non naturalis autē simpliciter est sm qđ dicimus q in corpore febriente est digestio vrine z aliarum superfluitatuz: tunc dico q si loquamur ō digestione simpliciter naturali prius est digestio in substātia q̄z in colore propter simpliciter. Secundo dico q simul fiunt in tempore ita q simul in tempore causatur substantia vrine z color. Ratio primi est: quia digestio est operatio que propie debetur substantie z impropie accidenti. Cuius ratio est: quia eius propie est digeri cuius est propie commiscere: hoc autem est ad corpulentum: ergo cum substantia vrine sit talis z non color: ideo propie z simpliciter prius operatur digestio in substantia q̄z in colore. Itez hoc apparet de digestione non simpliciter naturali q primo etiam fit in substantia q̄z in colore: quia id digeritur propie isto modo quod preparatur ad expulsionem nature: sed substantia est huiusmodi z non color: ideo ꝛc. Ratio secundi: scilicet q fiat simul tempore est illa que supra fuit adducta: quia que ab eodem agente procedunt vt sic simul fiunt: sed color z substantia sunt huiusmodi: ergo ꝛc. Et ideo dicit hic Auicēna q propria principalis operatio digestionis est efficere substantiam. Si autez loquamur de vrina que reperitur propie in corporibus non se habētibus sm naturam: dicendum q in talibus sm naturaz contingit q digestio fit in substātia z non in colore z econuerso: z ex hoc apparebit solutio illius questionis siue dubitationis secunde: nam possibile est q in talibus appareat digestio in substātia: vtputa q vrina habeat mediocritatez in substantia quā debet habere: eo q digestio in talibus fit per admixtionez hu. peccantis cum vrina: modo possibile est q humor peccans sit in isto corpore: ita q reducet ad substantiaz mediam: z tamē color eius non erit mediocris sed remissus valde z albus. Item possibile est q humiditas cholerica sit peccans in corpore: z q dum digeret tendet a subtilitate versus mediocritatez substantie z erit intentia in colore: z sic erit in substantia digesta z non in colore. Item potest esse econuerso. s. q apparet digestio in colore z non in substantia: quia si abundet cholera subtilis z citrina possibile est q permisceatur cum vrina: z erit ibi digestio in colore: z dato q non sit in substantia: similiter est possibile q humor peccans sit flegma grossuz cui admiscetur aliquid de cholera adusta: z tunc apparebit digestio in colore vrine. Et ex his apparet ad rōnes: quia pcedunt vijs suis.

a ¶ Et ppter ꝛc. ¶ In pte ista cōtingit correlariuz z dicit: ita dictū est q digestio in substātia est melior q̄z in colore: ex hoc sequit q vrina tenuis ꝛc.

b ¶ Cum aūt ꝛc. ¶ In ista parte Auicē. docet significare per vrinam clarā qñ ipsa apparet cum colore diaphano ꝛc.

Jacobus

cum aquositate: sicut enim paucus crocus multam tingit aquam z reddit eā citrinam sic cholera pauca tingere potest vrinā citrino colore. Sed digestio in substantia vrine perducens ad mediocritatem substantie significat fortitudinez virtutis digestiue sufficientis digerere non soluz bonos humores nutrituros corpus: sed etiam superfluitates reijciendas a corpore. Secundo infert correlarie q vrina perseuerās tenuis in feb. acuta significat malum. s. q virtus digestiua humorum z superfluitatum est sopita. i. lenta z dejecta seu quasi mortificata.

¶ Cuz aūt ꝛc.) ¶ In decima dicit primo q vrina tenuis apparēs cū diuersita te rubedinis z citrinitatis in suis partibus significat laborem inflāmantē: q̄ significat humores calidos p corpus moueri z imisceri vrine absq̄ freno seu re-

Mattheus

simpliciter digesto: imo ei ex natura debetur equatio per subtiliationē vt pz ꝛc. ¶ Alterius notandum q non fit vrina spissa z clara nisi per presentiaz cholere grosse vt viteline aut flegmatis grossi vt vitrei: vnde ex istis sm qđ dixit Auic. exemplariter fit vrina spissa clara. i. transiucens. Melia autez non facit claram vrinam ppter eius nigredinem nisi descendat ad fundum neq̄ sanguis cuiuscūq̄ substātie vt patet ꝛc. ¶ Et nota differentiā seu distinctionē quādo illa vrina grossa clara fit a flegmate vitreo quia tunc nō est colorata z sine citrinitate. Si autem a cholera vitelina est cum tinctura citrinitatis: flegma autem vitreū non est ad citrinitatem declinans seu tendens sicut cholera vitelina: igitur ꝛc. Lego lraz resolutionē. i. separationē z expulsionē a natura ꝛc.

In tenui ꝛc. ¶ Hic ponit significationes vrine tenuis. Et diuidit in quatuor sm quatuor significationes quas Aui. de ipsa ponit. Secunda ibi (Propter hoc ꝛc.) Tertia ibi (Cuz autez.) Quarta ibi (Et si tenuis fuerit.) De prima dicit ꝛc. ¶ Et nota q ex textu primo videtur cōtradictio verbo⁹ textus. Secūdo videt sententia textus esse falsitas. Primo qa pria sentētia innuit q apparente vrina tenui tincta non habeat in se digestionē z subiungit q natura tingendo digerit vt potestis colligere ex verbis textus z sic pz contradictio. Falsitas autez sic deducitur quia supra capitulo de coloribus satis ad principium cap. s. illo. Et color quidem vrine in egritudinib⁹ acutis ꝛc. Ubi Auicēna expresse innuebat vrinam tenuem coloris zaffarani significare digestionem ex parte coloris solum: lz in substantia digestio non inceperit. Et hoc idez etiaz voluit Gal. primo de crisi. ca. sepe vobis allegato. hic autez dicit prima nāq̄ digestionis operatio est substantiā efficere: z sic non primo colorez cuius oppositum supra diximus. ¶ Circa hunc textum satis difficilem circa quem multuz laborāt expositores inter quos mihi vt videt Hugo sanius intellexit hūc passuz. ¶ Notandum est q digestio propie in nocitiuo non est nisi operatio quā operatur natura in materiam vt fiat obediens expulsioni: z aliquādo licet raro vt ad benignum reducatur. Et ad hoc maxime operatur equatio humoruz: lz non sufficiat vt alibi est declaratum. Intentio enim digestionis est equare humores in substantia. Primuz ergo qđ intendit natura est substantiam efficere equalez vt dicit Auicē. vnde stante vrina grossa equando ipsam per subtilitatem ipsa digeritur z econtra subtilis digeritur equando ipsam per ingrossationē. ¶ Dico tamen q vbi vrina esset multuz tenuis z clara stat principiuz digestionis in illa prima apparere in colore z non in substantia vt si cuz ea miscetur modica quātitas subtilis cholere per cuius presentiam dicta vrina aliqualiter tingeret: non tamen ex illa cholera modica z subtili sensibiliter substantia vrine mutaretur in hoc casu facile est intelligere. Primo apparere digestionez in colore vrine q̄z in substantia: z sm hunc sensum intellexit Auicē. supra: z Gal. in preallegato loco:

De partibus.

gimine nāe z digōne. De hac vrina dicit Hyp. aphō. um. 7. Quibuscūq̄ distantes fiunt vrine his in corpore pturbatio fit. Et Gal. in cōmento dicit. Si distantes diuersas intendamus ptes bene dixit: cū in hac vrina turbatio fortis fit corporis. Scdo dicit q tenuis vrina cū resolutionibus q̄si furfureis absq̄ egritudine vesice significat adustionem flegmatis: z nō solum flegmatis: sed etiam aliorum humorū significat enim tm̄ ardorem in venis vt supficietenus vste cortices emittant similes furfuribus quos nā simul. cū vrina expellit. Sz q̄nq̄ veniunt a scabie vesice. Jurta illud Hyp. aphō. um. 4. aph. 77. Quibus in vrina pinguis existente furfureo mingunt sedimina his vesica scabit. Jdeo adiecit hic pn. egritudine in vesica non existente.

De gradi.

cuius ratio etiam supradicta est: quia huius color significat aliqualez mixtionē cholere cum vrina non tamē tantam qđ possit dare temperatā substantiā. Non potest tamē vrina esse multum digesta z cum hoc tenuis quia al'sequitur q pria operatio nature esset colorem dare q̄ est contra textum hic: z rōnē eius iam iaz dictam quia natura primuz intendit equationem in materia digesta vt habilis fiat expulsioni q̄z colorez vt patet. Et hoc voluit Auicēna hic: z sic patet verificatio z veritas textus. Una cum concordia: lege litteram ꝛc. Alioquin. i. si esset ppter digestionem completam esset digestio in substantia: quia prima operatio nature in digestione est substantiam efficere equalez ꝛc. Et posset dici alioquin ideſt quoniam ꝛc. Et propter hoc ꝛc. Infert correlarium ex dictis. Et dicit ꝛc. Et totum est clarum ex dictis.

Cum autem ꝛc. ¶ Continuando dico quod determinat de significationibus vrine tenuis z dicat ꝛc. ¶ Notandum quod dupliciter possumus intelligere in vrina tenui apparere diuersitatez in citrinitate z rubedine. primo in diuersis partibus z regionibus vrine. secundo quod totus color vrine sit compositus ex his. Et primus modus intelligendi magis mihi placet. Tamen vterq; intellectus est verus q̄ color rubeus z citrinus in vrina non fit nisi a sanguine z cholera. Sed hi sunt humores calidi quare ꝛc. Et dixit Aui. signanter tenuem q̄ non repugnat vrinam grossam reperiri cuius color est illo modo scilicet primo diuersus: z tamen non significaret laborem inflammantem ad intellectum dicendum q̄ vt supra vobis dictuz est de vrina se. flegmaticarū ille color sepe apparet z significat flegma putrefactū. Per laborem aūt inflammantem debetis intelligere nocumentum cātum a cā calida.

Et si ꝛc. ¶ Hic annectit alium canoñ. circa vrinam tenuem. Et dicit ꝛc. Ratio clara est. Nam apparentib⁹ frustris sicut furfures ex quo sunt alba alterum duorum arguimus. aut quod decidūtur a membris albis paniculosis aut ab humore albo. Sed nulla existente egritudine in vesica nec aliis membris paniculosis sibi vicinis dico vicinis quoniam sua membris remotis resoluerentur ad minores partes diuiderentur vt supra est declaratum quā sint squame furfuris clare concludimus fieri ab humore flegmatico. Et q̄ vrina est tennis necesse est ipm esse adustū: q̄ cū de se esset viscosuz nisi adustū esset adherens oibus partibus nec sic resideret: sed q̄ nunc residet z gravitat quare ꝛc.

Spissa autem ꝛc. ¶ In hac pte tertia huius partis ponit significationes vrine spisse nō contrahendo ad claritatem z turbulentiam z hoc in acutis febribus z ponit diuersa significat z ponit distinctionem inter illa z dicit ꝛc. Et dixit notanter acutis quia in alijs morbis materialibus non acutis posset hoc esse propter grossitiem humorum. Sed cum in his acutis sint humores subtiles non potest vrina esse spissa nisi a multi-

a ¶ Et si tenuis ⁊c. ¶ In parte ista Auicē. docet significare per vrinam claraz quando ipsa coniungitur cū hypostasi ⁊ dicit q̄ si talis vrina fuerit tenuis que prodest in ea res que sit sicut furfures: ⁊ hec est hypostasis furfurea accidit per viam resolutionis a membro ⁊ maxime a vesica ꝓpter vlcerationē vel scabiem: vel propter humiditates flegmaticas: si ergo non sint vlcera neq; scabies in vesica significat q̄ sunt ex flegmate aduſto: ⁊ dixit si fuerit tenuis quia accidit aliquando q̄ vrina appet furfurea propter resolutionez in membris principalib⁹: sed tunc fit spissa ꝓp aduſtionez pinguedinis ⁊ eliquefactionem membrorū: vt ergo excludat talem dixit hoc.

b ¶ Spissa autē ⁊c. ¶ In ista parte Auicē. determinat de significatis clare vine vt coniungitur cuz turbida substantia ⁊c.

c ¶ Ampli⁹ ⁊c. ¶ In pte ista Auicēna docet significare per vrinaz ex pte substantie ⁊ claritatis ⁊ turbulentie vt simul coniungū/tur in diuersis corporibus ⁊ in eodē subiecto. Et prio docet significare per quasdam dispositiones in q̄b⁹ turbulēcia ⁊ claritas simul coniunguntur. Secūdo facit hoc in dispositiōe vrine in qua remanet soluz vna istarum. ibi (Aut est dispositio.) Et hec in duas. Primo ponit significata vrine quando mingitur spissa ⁊ tibus rubedis ⁊ citrinitatis fuerit diuersitas: laborem cognosces inflāmantem.

¶ Et si tenuis[a] fuerit fuerintq; in ea res que sunt sicut furfures egritudine in vesica non existente: signum erit hoc esse ꝓpter flegmatis aduſtionē. ¶ Spissa aūt[b] vrina in febribus acutis ad summū multos significat humores: ⁊ fortasse significat liquefactionem: ⁊ ipsa quidez est que cuz vna permanet hora congelatur ⁊ inspissatur. Ad vltimū vero turbulentia vrine est ꝓpter terreitatem cum ventositate que aquositati admiscet: ex istis nāq; cuz admiscent̄ ꝓuenit turbulentia: ⁊ ex ipsoꝝ abinuicez separatione prouenit claritas. ¶ Amplius[c] tres debes attēdere dispositiones. Est nāq; cum tenuis mingitur ⁊ deinde inspissatur que significat q̄ natura laborat in maturādo: sed nonduz materie ei vniq; obediuit ⁊ est patiēs ⁊ fortasse est cum membroꝝ significat liquefactionem. Aut mingitur spissa ⁊ postea clarificatur ⁊ separaſ ab ea grossum subtus stans: ⁊ significat q̄ natura iaz superauit materiam ⁊ ipsam maturauit. Et quanto maior fuerit claritas ⁊ maior descensus inferius ⁊ citius magis significabit maturationez. Aut est dispositio media inter primaz ⁊ alteram ex qua cum perduraue rit ⁊ natura fuerit fortis ⁊ virt⁹ fixa sciet̄ q̄ non ad maturationem peruenietur integram. Si vo virtus fixa nó fuerit timē dum ne perditio preueniat maturationē. Cum autem perduraverit ⁊ timorosa significatio non affuerit significabit capitis dolorem: qñ significabit ebullitionē ⁊ remanet spissa. Secundo ponit significata vine que mingitur tenuis ⁊ remanet tenuis. ibi (Alia que aquosa.) Prima in duas. Primo facit hoc. Secūdo comparat istam vinam ad quādaz predictaruz. ib. (Alia vero.) ¶ Nota q̄ hic habetis illas tres cōditiones que ponuntur in de crisi que fic sumuntur: quia vina postq̄ micta est: aut remanet in eadem dispositione in qua mingitur: aut permutatur: si remanet in eadem habetis vnam dispositionez vine que postea diuersificatur vt videbitis: si autem permutatur hoc est duplicater: qa aut mingitur primo clara ⁊ tenuis postea inspissatur ⁊ turbatur: ⁊ sic sunt due species: aut apparet primo turbida: ⁊ postea clarificatur ⁊ sic sunt tres species.

¶ Sed tu dices videtur q̄ sint plures: quia aliquādo vrina mingitur tenuis et permutatur ad grossum et postea permutatur ad tenuem.

¶ Dicēdum q̄ Auicenna hanc dispositionez non ponit quia rarissime contingit hoc: ⁊ ideo nō curauit ponere. ¶ Vel dicendum q̄ comprehendit hanc dispositionem sub illa quam appellauit mediam.

¶ Ulterius dubitabit aliquis quia non videt̄ possibile q̄ vrina mingatur primo clara postea turbetur vel econuerso: quia operationes iste que fiunt in vrina procedunt a calore inato

Jacobus

¶ Spissa ⁊c.) ¶ In vndecia recolligit in summa significationes grossitiei vrine in acutis febribus dicens: q̄ ad summuz. i. summarie loquendo spissa vrina in febribus acutis significat alterum duorum. s. vel superabundantiam humorū: vel liquefactionem membrorum. Superabundantiam quidem humorum quos nā expellit si p eam patiens alleuietur. Liquefactionem vero si cū tali vrina virtus continue debilitetur ⁊ mēbra arefiant. Sēdo dicit q̄ vrina spissa congelari solet ⁊ inspissari dū p tps vnius hore pmanet in vrinali. Et intelligas hic p cōgellationē ⁊ inspissationē tornationem vrine seu turbulentiā succedentem claritati ipsius: que cōtingit in vrina spissa pp dissolutionē humez existentiū in ea quos calor nostri corporis debiliter coagulauit ⁊ vniuit substantie vrine nō pfecte digerens. Supueniente ergo frigore extrinseco ⁊ ꝑdominante vrine dissolvitur ipsa sicut a calore coagulabatur: cuius dissolutionē appellat b̄ prin. congelationem: q̄ a frigido fit superāte calorē vrine: ⁊ inspissationez: q̄ vrina tornata apparet spissior pp̄ suā oppacitatē ipsa nō tornata. Aliter exponi pōt hec vltima clausula sic. Et ipsa qdem est vrina spissa. s. liquefactionem significans: que cum pmanet vna hora congelatur ⁊ inspissatur. Iaz in tali vrina pinguedo pmixta quā liquefecit calor supflu⁹ congelaſ ⁊ inspissaſ postq̄ refrigerata fuerit ab extrinseco frigore. Et iuxta hunc intellectum Prima. hic nos doceret discernere inter vrinam spissam ex multitudine humorum ⁊ spissam ex liquefactione corporis.

¶ Ad vltimū ⁊c.) ¶ In. 12. dicit ad vltimū. i. summarie loquēdo cā turbulentie vrine sunt terreitas ⁊ ventositas imixte aquositati eius. Ab his. n. cū miscent̄ inuicē venit turbulētia: ⁊ ex separatione ipsoꝝ abinuicē ꝓuenit claritas: sicut in mari ⁊ fluminibus videmus aquas turbari cuz vento agitantur ⁊ terreſtreitatibus imiscentur: ⁊ vrinam turbari quādo fuis imiscentur fecibus ⁊ superebulliunt. ¶ Attende primo q̄ lz sola terreſtreitas per aquositatem diffusa sine vera cōmixtione sm minimas partes possit absq; ventositate turbulentiam efficere: sicut clare apparet ex cineribus aut puluere in aquaz claram proiectis: ventositas tamen adiuuat se intermiscens ⁊ discontinuans terreſtreitates ab humido aqueo ⁊ prohibens earum descensum more sediminis. ¶ Attende secundo q̄ vrina sicut alia mixta calorem sibi propriuz ⁊ cōnaturalem habet quo manutenetur ipsius humiduz cum suo ficco. Et quāto meliuz digesta erit tanto calor ille fortius heret ⁊ plus preualet ad conseruationem vrine in substantie colore ⁊ claritate. ¶ Attende tertio q̄ potissima causa tornationis vrine que clara exiuit est debilitas innati caloris eius vel ex semetipso vel frigore extrinseco vel ex multa humorum permixtione: quos nec valet regere nec manutenere simul alligatos: imo pene suffocatur ab eis. Huius rei signa plurima sunt. Primuz est q̄ vrine senum ⁊ cōualescentium velociter tornant̄ ꝓpter debilitatem sui ꝓpriꝝ caloris ex semetipso: sicut. n. calor conualescentium ⁊ senum debilis est sic calor innatus vrinaz suaz. Secūm signum est q̄ ceteris paribus vrine citius tornant̄ in hyeme q̄z in estate ꝓpter diminutionem sui ꝓpriꝝ caloris a frigido circunstante. Tertium signū est q̄ vrine repletoz citius tornantur q̄z inanitorum pp multitudinem humorū secū exeuntium ⁊ sibi incorporatoruz. ¶ Ex istis reddi pōt causa seu ratio quare quedam vrine semp clare manent: vt bene digeste paucoruz humoz ⁊ fortis caloris naturalis eis: quedam vero de facili turbantur vt male digeste multoz humoz debilis caloris. Sēdo q̄re alique vrine tornate approximate igni vel aque feruēti ad suam ꝓpriaz claritatez redeunt: ⁊ alique nunq̄z clarificantur. Ille nāq; quaz nālis calor est extinctus penitus non clarificant̄: q̄ calor exterior solus non sufficit vnire seu reiungere particulas vrine solutas a frigido. cum calidi sm q̄ calidum est sit separare etherogenea. Ille vero quarum naturalis calor solum sopitus est distornari possunt: q̄ calor iste ab exterioꝝ excitatus ⁊ ꝓfortatus aduersus frigus qđ dissoluerat vrine particulas pōt resarci-

Matheus

tudine illaz materierū subtilium que lz sint tenues: tamen a pluralitate ipsarū cum vrina reddit vrina spissior non tamē multū sed spissior quā cōiter acutis secōueniat: ⁊ lz in eis appareat aliquotiens ꝓpter liquefactionez. s. adipis ⁊ pinguedinis qa ex his inspissaſ vrina vt pz. Signum aūt distinctiuū quādo fit hec vrina spissa in feb. acutis a multitudine humoz subtilium ⁊ quādo a pinguedinis vel adipis liquefactione est: vt dicit Auicē. quia illa que fit talis ex presentia adipis cum aquositate vrinali cito congelaſ quia adeps est aereę ⁊ subtilis substantie: nec illa manet in prima spissitudine cum qua mingit vel sicut est in principio imo vlterius post horam inspissaſ non autem sic fit de alia ⁊c. Et hec diceptatio habet maxime veritatē in estate vel aere temperato: qa etiam spissa ex multitudine humoz subtilium posset in hyeme congelari vt pz.

Amplius tres ⁊c.

¶ In hac parte quarta primo agit de triplici dispositione substātie grosse vrine ⁊ significationibus cuiusq; earum. Secundo de comparatione tenuis conuerse in turbidam

De partibus.

re qđ dissolutum est. Et ad id cooperaſ resolutio ventositatis a calore separantis a seinuicez partes vine ⁊ agitatio vrine in vrinali cooperās ad cōmixtionē partium separatarū vna cū calore. Tertio quare vinū turbiduz vel aqua turbida vel liriuiz turbidum applicatū igni sine agitatione ⁊ motu citius clare fit ⁊ vrina tardius nisi moueaſ: nam clarificatio predictoꝝ fit per descensuz partium terreſtrium ad inferiora sui grauitate per moduz sediminis seu residentie: ⁊ qa liquor eoꝝ citius subtiliaſ a calore cū quiescit. Unde terreſtreitas facilius ipm findit ⁊ ad inferiora labik velocius clarificaſ. Sed clarificatio vine tornate non fit cōiter per separationē partū terreſtrium ab aquosis ⁊ eaz descensuz ad fundum vasis: imo ex permixtione vtrūq; terreſtreitatis cū aquositate cui mot⁹ auxiliaſ: lz in quibusdaz grauelliosis vinis calor exterior q̄nq; coadiuuet ad descensum grauelle minutissime que quodāmodo turbabat vel obfuscabat vinā. ¶ Sed arguet aliquis q̄ calor exterior aque vel ignis deberet potius debilitare calorem innatum vine iam sopitū ⁊ debilitatū: sicut videmus q̄ maior flāma destruit minorē: ⁊ q̄ caliditas extremēs exterior nostrū diminuit innatū calorē. ¶ Dic q̄ ita fieri posset si calor vine nō fortius hereret ꝓpio subiecto q̄z calor flāme vel calor fluens nostroꝝ spirituū ⁊ vas q̄ cōtinet̄ substantiā vine sic esset rarum porosum facile penetrabile sicut corpus nostrum: sed nō ita est: imo sicut calor exterior affans vel elirans suscitat calorem innatum huius qđ affatur vel eliratur satis fixum in eo quo fit digestio: sic calor vine sibi satis herens in tornata vrina suscitatur facile ab exteriori calore. Et sicut animalia quedaz debilis caloris in hyeme iacent velut mortua in cauernis ⁊ superueniente calore estatis suscitaſ suus calor qui prius sopitus erat: sic in hac vrina ꝓpingere solet. Nō tamen negādum est: quin vine alique tornari possint ex diuturnitate more ꝓpe fortem calorem sicut vinuz ⁊ lac ⁊ alij potus diu soli expositi tornant̄ ⁊ corrumpuntur. Ex his apparet q̄ tornatio vine non est ꝓprie cōgelatio vel coagulatio a frigido facta expellente calidum ⁊ coagulante reliduū sicut aliqui affirmauerunt: imo est dissolutio partium vine abinuicez ꝓpter impotentiā caloris innati non sufficientis ea sub vna forma ⁊ vno esse mixti manutenere. Sēdo apparet q̄ tornatio ⁊ turbulentia nō sunt idem cōuertibiliter: lz enim q̄q; vine tornata fit turbida non tñ ecōtra sed solum illa tornata dicit̄ que clara mingit ⁊ postea turbaſ. ¶ Attēde quarto q̄ tornatio facilis vine in sanis significat vel debilitatem digestiue vel purgationē nature: vel supabundantiā humoz. Debilitatem quidez digestionis si fuerit vrina remissi coloris citra citrinū ⁊ declinauerit ad tenuitatē substantie. Purgationem vo nature si cum ea nō affluerint grauitas corporis ⁊ confractio membroꝝ ⁊ dolor capitis ⁊ diminutio appetitus ⁊ alia signa repletionis: imo leuitas ⁊ incolumitas corporis maxime si fuerit citrini coloris ⁊ non multuz grosse substantie. Superabundantiā autez humoz si secū affluerit aliqđ ex signis repletionis nunc dictis ⁊ fuerit plurime grossitiei. ¶ Attende q̄nto q̄ facilis tornatio vine in egris egritudine imateriali significat consumptionē corporis ⁊ liquefactionē membroꝝ ꝓpter quas effluunt cuz liquore vine virulentie quedaz que sunt causa facilis turbationis eius. Sed in principio ⁊ augmēto materialis egritudinis significant superabundantiā materie que non solum sufficit inducere morbū ⁊ ipsuz augere: sed etiaz inspissare vinam ⁊ sue turbationis facilis causa esse. In statu vo eius ⁊ declinatōe signat fortitudinē nature expellentis humores plurimos cū liquore vine ꝓpter quos redditur apta turbari maxime si crisis talis egritudinis per vrinaz fiat ⁊ multa simul exierit ⁊ eam sequant infirmi requies ⁊ alleuiatio.

Ad vltimum ⁊c.

¶ In hac quarta pte ⁊ vltima huius ptis ponit significationez specialem vine turbulente. Et dicit ⁊c. Et adducit rationem ⁊c. Et ratio est: quia ad hoc q̄ appareat vina turbulenta

Inato: sed in vrina que ek extra corpus non est operatio caloris ĩnati: ergo vrina non potest turbidari vel econuerso. ¶ Ad hoc dicendu3 sicut extrahit ex.4.colliget.ca.11.q3 possibile est in vrina que mingitur apparere extra quasda3 dispositiones significantes actionem caloris fuisse prane operata3 in ea: quia nõ ꝑpe operetur extra: tamen intra corpus imprimit quedam dispositio per qua3 vrina est nata sic alterari extra corpus: nam quãdo vrina primo mingitur clara postea turbida signãt tunc q3 incipit digeri: quia digestio procedit ĩspissando vrinã si permãsisset amplius fuisset digesta: vt dic Ysaac in sexto vrinarũ: quãdo vo primo est clara postea turbatur: tunc partes ille alterate a continente z exhalate a calido soluitur operatio naturalis z fit spissa z accidit turbatio in ipsa: ita q3 hec vrina significat inchoationem digestionis: tamen est occulta vt dicitur primo de crisi.ca.12.z ideo dicit Auicẽna hic q3 natura laborat in maturãdo. Aliquãdo tamen accidit ecõuerso. s. q3 mingitur turbida z spissa z postea clarificatur: z hoc est quando materia est bene digesta: quia expulsa est omnino ventositas que ꝓhibebat omnes partes terrestres ad fundum descendere: z ideo ꝓpter motum mingit spissa z turbida: z quia perfecte est exclusa omnis ventositas: ideo postea partes grosse descendunt ad fundum z remanet clara. Si autez mingatur spissa z remaneat spissa z non fiat talis spissitudo ab ebullitione vehementi: tunc significat q3 materia non est perfecte digesta nec bene exclusa ventositas. Si autem hoc accidat ex superflua ebullitione: tunc significat multam in corpore esse aggregationem

ventositates vaporosas. ¶ Illa vo[2] que ex tenuitate ad turbulentia3 puenit: z sic ꝓcedit melior est illa que in turbulẽtia p/manet fz plurimas horas. Urina quoq3 multotiens fit spissa: z est hoc ꝓpter casu3 virtutis z nõ ꝓpter nature expulsionem.

materie z dolorem capitis. Et ideo dicebat Auer.in.4.colliget q3 non est verũ quod dicunt quida3 q3 ex permutatione exterioꝝ vrine non potest dari iudiciũ super interiorem factam mutationem a calido naturali: quia bene potest ꝓpter dispositionem qua3 recipit interius ꝓpter quã est nata sic exterius mutari. ¶ Et ex his apparet ad rationem. ¶ Notandum q3 hic inuenitur duplex littera. Una que dicit scietur q3 non ad maturationem. Alia dicit q3 nũc. si dicit q3 nõ: tunc exponetur scietur nõ peruenietur supple ad perfectam mutationes. si dicit nũc: tunc expone q3 exquo natura erit fortis z virtus fira scietur q3 nũc. i. in paruo tẽpore peruenietur ad digestionem completam: ita q3 vtraq3 littera bona est.

Jacobus

bidam ad perseuerantem in turbulentia: z de significationibus spisse illaudabilis z tenuis illaudabilis. ibi (Illa vero que.) Tertio de significationib[9] spisse laudabilis. ibi (Et vrina, spissa.) Quarto de significationibus vrine turbulente in generali, z vrine spisse cum sedimine arenoso. ibi (Urina ad vltimum.)

¶ In ꝓma particula ꝓmittit q3 vltra regulas datas de substãtia spissa vrine oz attendere dispones eius fm quas mutatur de tenui in spissam vel de spissa in tenuẽ vel ꝓmanet in spissitudine. Consequenter numerat tres dispones eius cuz suis significatis. Prima est dũ vrina mingitur tenuis z clara postea fit turbida spissa. Et hec significat laborem virtutis in maturatione materie peccantis que nõ adhuc ei vndiq3 obedivit neq3 patiens est totaliter ab ea: sed rebellis z ebulliens. Et aliqñ significat liquefactionem mẽbroꝝ dum res dissoluta ab eis cum liquore vine effluit a calore subtiliata quaz postea inspissat frigus extrinsecum. Scda dispositio est dum mingitur spissa turbida postea clarificatur per descensu3 humorum ad fundum vasis via sediminis seu residentie qui prius turbabant z inspissabant vrinam. Et hec significat victoriam nãe supra mãm egritudinis z maturationem dicte mãe. Et quanto plus clarificat dicta vrina z abundantius z citius resident qõ eã inspissabat tãto significat maturationẽ pfectioꝝ mãe peccãtis: q3 sicut in vrina faciliter sequestrat grossu3 fecale a substãtia mediocri liquoris bñ digesti: sic nã significat a massa sanguinis sequestrasse z maturasse superfluitates. Tertia est dispositio media inter primã z scdam. s. dum vrina mingit turbida z permanet turbida. Et dr media sicut fira perseverans inter duas mobiles siue instabiles: quaz vna mutat de tenuitate in spissa3: alia de spissa in tenuẽ. Est z media in malicia fm Sal. vt statim dicet. Et huius dispõnis tres sunt significationes. Prima est q3 maturatio cito perficietur si virtus fuerit fortis z vrina ꝑdurauerit in turbulẽa. Scda est timor mortis seu ꝑditionis egri priusq3 maturatio mãe compleatur si virtus maturativa non sit fortis neq3 fira. Tertia est dolor capitis: si talis vrina ꝑdurauerit in turbulẽtia sine signo aliquo timoroso tunc.n. significat ebullitionẽ in humoribus fieri z ventositates vaporosas: q3 tentes caput sua levitate faciunt ipsum dolere. Jurta illud Hip. aphoꝝ.4.aph. 70. Quibuscũq3 in febribus vrine sunt ꝓturbate vel ut subiugalium hic capitis dolores aut sunt aut aderunt. Et Sal. in cõmento ait. Tales vrinas aut humoꝝ

Jacobus

Be partibus.

Matthеus

turbulenta requiritur q3 partes terrestres cõmisceantur cuz partibus aquosis vrine. Et hoc non sufficit sed requirit ventositas sublevãs quia si partes grosse terrestres habentis colores obscuros opacos vel fuscos essent mixte cuz aquositate vrine sine vaporibus vel ventositatibus illa sua gravitate descenderent ad fundum vt q3z facilis potest intelligere. Sed si adest ventositas iste ptes grosse sublevantur z cum ceteris partibus aqueis cõmiscentur quare vrina redditur turbida. ¶ Unde notandum q3 ventositas z terrestreitas sint factiua principia turbulentie non tamen vbicũq3 est terrestreitas z ventositas est turbulentia patet: quia aliquotiẽs est vrina clara z fit turbida vt in tempore hyemis: z istud non est q3 de novo ventositas generetur cuz ipsa a calido fiat magis. Non ergo vrina turbida semper significat mixtionem partium terrestrium cum aqueis a ventositate. Expedit ergo vt dicamus illa duo dicta principia turbulentie scilicet terrestreitatem z ventositatem esse sufficientia ad turbulentia cum certo modo mixtionis z non qũocũq3 hec duo adinuicem mixta. Non enim quelibet pars terrestreitatis mixta cum ventositate in aquositate vrinali faciet vrinã turbidaz: vt satis claret intelligenti. Sed tunc quando res peruia existens siue clara simpliciter debet turbari: opz ergo q3 fit per aliquod aduentitiu3. s. partium terrearum z ventositatis vt patet satis ad experientiam in aqua clara que nunq3 inturbaretur nisi hec duo principia aduenirent ei: z sic de illa re peruia loquendo ꝓpositio Aui. est vera. Stat tamen cum hoc vt diximus vrinã claram perturbari sine aduentu partiu3 grossarũ z ventositatis vt pz de vrina posita in aere frigido quare ꝛc. Jn qua prius erant dicte partes sed nõ cũ tali modo mixtionis.

Amplius vero ꝛc. ¶ Hec est pars quedam principalis prius divisa in qua Auicẽna dat nobis significationes de vrina turbida z clara z maxime fm diversa tempora. s. quando mingitur clara z inturbatur vel econtra mutatur aut manet qualis mingitur. Et dr uidetur pars ista in duas. Primo ponit significationes generales magis de huiusmodi vrinis manifestando nobis tres principales cõsiderationes aut significationes de dictis vrinis. Secundo de eis ponit significationes magis speciales. Secunda ibi (Urina quoq3 multotiens ꝛc.) Prima in duas. Primo declarat tres principales considerationes de vrina turbida z clara ponendo etiam earum significata. Secundo comparat illas adinuicem in bonitate z malitia. Secunda ibi (Illa vero que ꝛc.) Prima in tres fm tres considerationes principales de dictis vrinis. Prima etiaz in duas, dividitur fm duo specialia significata. Partes patebunt. De prima dicit ꝛc. ¶ Notandum q3 per vrinam tenuem in proposito non debemus intelligere vt contra distinguit grosse sed cla-

Be gradi.

ram. Nec per grossam vt contra distinguitur tenui sub turbidam. Et est patiẽs scilicet ipsa materia digerenda non tamen fm totalitatem eius est patiens: sed solum fm vnam partem neq3 vndiq3 materia nature obediuit. Et addit Auicẽ. secundo exceptionem volens non semper illam mutationem in vrina significare laborem nature in maturando. Et dicit ꝛc. quia dum adipes liquefacti sunt clari apparent quando autem coagulantur ingrossantur z turbantur: apparebit. gitur aliquãdo vrina clara z post tempus turbatur z significat liquefactionem adipis vt vult Auicẽ. Aut dispositio medici inter primam z alteram: idest quia mingitur turbida z manet talis: z hoc de textu. ¶ Notandum q3 has tres considerationes de vrina turbida z clara etiam ponit Galenus primo de crisi. capi. 13. satis ad principium sed non eo ordine vt dicit hic Auic. Et dicit ibidem Galenus q3 illa que mingitur turbida z postea clarificatur melior est sibi apposita etiam que mingitur turbida z sic permanet etiam melior est q3 scilicet illa que mingitur clara z postea fit turbida. Cuius contrariu3 innuit hic Auicẽna in textu: z sic Gal. z Auicẽ. differunt in significatione z comparatione illarum vrinarum adinuicem. Et Rabbi Moyses quinta particula suorum aforismoꝝ posuit ordinem Gal. z sic verificat z Auer. quinto colliget. saltem in duabus ponit eadem significata vt Gal. Auicẽna autem hic auctoribus videtur in hac parte dissonus quia prima significat fm eum q3 natura in digerendo laborat cuz ratione quia natura non ei obedit fm eius totalitatem: sz fm partem patiatur. Secunda significat digestionem factam fm eum z alios proximaz digestionem completam. Tertia ebullitionem. ¶ Pro concordia horum auctoruz z verificatione littere notandum q3 in vrina posquam emissa est remanet vestigium impressionis calidi naturalis z preter naturam imprimentiu3 in vrinam. Contingit igitur inturbari vrinam ex cõmixtione humoruz mixtorũ cum vrinali aquositate a calore naturali vel preternaturali ebulliente. Sumitur autem distinctio in hoc quia si illa turbulentia vrine quando mingitur contingit potissime propter digestionem calidi naturalis sic cõmiscentis hu. cũ aquositate vrinali: tunc adest virtutis fortitudo etiaz gradatim acgritur clarior z succedit quotidie quedam remissio in grossitie z turbulentia. Et non est tanta confusio illa quin contenta in illa possint adinuicem discerni separata ab aquositate vrine z hoc merito fortitudinis virtutis potentis sequestrare partes grossas a subtilib[9]. Sed secus est z oino oppositio modo si illa turbulẽtia fit a calore preternaturali ebulliente z taliter humores cũ vrina cõmiscẽte primo ga ei nõ cõiungit durabilitas in fortitudine virtutis q3 Auicẽ. notãter voluit qñ dixit. Et virtus fira: ga sz aliqñ ziungat fortitudo virtutis: tñ nõ durabit ẽt cũ B appebit in illa maior cõ-

rur non valet: quia tu arguis solum ꝛ illa que est clara: postea est spissa ꝛ permanet sic in sua spissitudine: ꝛ illa autē hic non intelligitur. Uel dicendum q̄ dato q̄ intelligat ꝛ illa que ꝓpe mingit clara postea inspissat: ꝛ sic procedit. i. permanet in sua spissitudine q̄ hec est melior q̄ illa que spissa mingitur ꝛ remanet spissa sic q̄ non causet illa spissitudo ꝓpter digestionē sed ꝓpter ebullitionē caliditatis extranee: quia hec est mala: ꝛ sic intelligit hic: sed Bal. ꝛ Isaac intelligūt de illa que mingitur spissa ꝛ remanet spissa sic q̄ illa spissitudo prouenit per modum digōnis ꝛ bone cōmixtionis ꝛc̄. Subdit vlterius q̄ vrina multotiēs fit spissa ꝓpter casum virtutis: sed hoc pōt exponi dupl'r: aut qa calor extraneꝰ multum supfluit: ꝛ tunc calor innatus debilitatur ex dño caloris extranei sup ipsum facientem vehementē ebullitionem in humoribꝰ ex q̄ accidit casus ꝛ defectio virtutis: aut potest accidere talis spissitudo ꝓpter eliquationē ꝛ resolutionē in mē bris ad quā sequit cōsumptio caloris innati ꝛ casus virtutis.

¶ Sed vrinaᵃ q̄ aquosa mingit ꝛ aquosa remanet signum est priuationis maturationis penitus. Et vrina spissa laudabilior est que ad exēūdū est facilis ꝛ multe sepationis simul. Ex hmōi nāq̄ sanat paralysis ꝛ q̄ est ei simile. ¶ Cū vrinaᵇ grossa mingitur ꝛ deinde ꝓcedendo ꝑm ordinem attenuat si multa est cōueniens existit. Et cū ipsa post spissaꝫ ꝛ turbidaꝫ: aut spissaꝫ ꝛ paucā sequit est signū bonū. Et hoc q̄dē est cū spissa que turbulēta est apit q̄ mingit paulatiꝫ ꝛ subito inde multa facile mingit vrina: cū hac enim multotiēs resolui egritudo: siue ipa sit vna febrīlū acuta ꝫ: siue sit vna alia ꝫ egritudinū ex repletiōe ꝓcreatiū: siue sit repletio ex qua nonduꝫ manifesta accidit egritudo. Et iste q̄deꝫ vrine modus est extraneus. ¶ Qñ batur ꝛ apta via subito multa exit. Unde frequenter resolui morbus sine sit febris acuta siue alius morbus repletionalis siue repleto que nōdū induxit morbum manifestum. Et iste modus vrine est extraneus: q̄ raro ꝓtingit: ꝛ est veluti contrarius communi cursui. Nam digestio vt in pluribus tam in vtilibus q̄s in superfluis procedit ingrossando vt ꝛclarat Bal. in vrinis egestionibus sputis muncis lippis ꝛ vlceribus: scō pronosti. cōmento ꝫꝫ. illius cañ. In vtroq; vro seru ꝛ digestio in hoc casu procedere videtur subtiliando. Hunc vrine modum tetigit Hipp. aphōrum quarta cañ. illo. Quibus vrine grosse globose ꝛ pauce nō sine febribus multitudo vrinę ex hoc tenuis iuuat. Et Bal. in cōmento ait. Grosse autē ꝛ globose vrine ex pingui ꝛ glutinosa materia fiunt. Unde ꝛ pauce sunt: quoniam ex ipsa densitate impediuntur exire: he autem si multe ꝛ tenues fiant iuuant: quoniam materiam subtiliatam significant cum iam non sit exēūdi impedimentum. Et paulo post subdit. Ad nihil ergo aliud hic Hippocras inculcauit nisi vt quod rarum erat ostenderet nobis. Tertio dicit q̄ vrina vehementis spissitudinis mediocris coloris sepe significat bonum. s. expulsionē multarum materiarum ꝛ sepe perditionem. Bonum quidem cum faciliter exit: ex hoc enim significatur fortitudo nature expellentis. Perditionem vero cuꝫ materia est multa ꝛ virtus debilis quod cognosci potest ex difficultate egressionis vrine ꝛ paucitate eius quod egreditur ꝓpter debilitatem virtutis expulsiue. Quarto dicit q̄ vrina spissa bona est que est crisis. i. cuius exitus est causa terminationis splenetice passionis ꝛ febrium permixtaꝫ s. quarum materia cōposita est ex humoribus diuersis: ꝛ nō est expectanda equalitas. i. vniformitas grossitiei substantie in tali vrina: q̄ natura in expellendo impeditur. i. nec vniformiter digerit materiam propter eius etherogeneitatem: nec vniformiter cum

¶ Sed vrina ꝛc̄. ¶ In ista parte ponit significata vrine que mingitur tenuis ꝛ remanet tenuis.

b ¶ Cum vrina grossa ꝛc̄. ¶ Primus Auicē. docuit significare per vrinaꝫ ex pte generis substantie ꝛ generis turbulentie non considerando cum eis alia genera signoꝝ. Et primo facit hoc ex parte substātie. Scō ex parte turbulentie. ibi (Urina ad vltimū turbulenta.) Dauma in tres. Primo facit hoc considerando simul cum vrina quātitatem. Secundo considerādo colorem. ibi (Quādo cum vrina naturalis calous.) Tertio considerando contentum. ibi (Urina spissa in qua sedimen.) ¶ Juxta primā partem nota q̄ hoc vrinum est idem cum illo asoꝫ. 69. quarte particule. Quibus vrine grosse ꝛ globose: sicut dicit Bal. ibi q̄ iste modus est extraneᵃ: ita dicit hic Auicē. ꝛ sicut etiam dicit ibi Bal. in illo cōmēto q̄ vrina que sequitur nō est tenuis absolute sed est mediocris: ita debꝫ hic exponi: quia licet aliqñ medium appellare nominibꝰ extremoꝝ: ꝛ quia hec vrina significat q̄ oppilatio aperitur ꝛ materia oppilans euacuat vel existens in venis: ideo est signū bonū: ꝛ dicit in fine q̄ iste modus est extraneus: sed nō est hic intelligēduꝫ q̄ signatuꝫ eius non sit verū: imo est bn verū: ſ q̄ raro q̄ accidit: hoc autē q̄ raro accidit dī extraneū. Et q̄ raro accidat appet: q̄ vtplꝫ videmus q̄ vrina incipit apparere subtilis postea ingrossatur ꝛ inspissat: in oibus enim morbis mālibꝰ cū mā non fit digesta sed cruda in principio: ideo nō pōt permisceri aliqd eius cū vrina ꝛ etiaꝫ ipsam inspissare: ꝓpter qd̄ in principio appet vtplm aquosa ꝛ subtilis: deinde ꝓcedit inspissando: raro autem accidit hoc econuerso: ꝛ ideo dicitur extraneus.

Jacobus

controuersia concordari possunt: q̄ vrina que turbida mingitur ꝛ pmanet turbida significat maius malū presens. s. maioꝛ ebullitionem in humoribus ꝛ cōmotionē in corpe quo respectu dicī pōt prior sicut voluit hic Dām. Sed vrina que mingitur tenuis postea turbatur significat maius ꝛ diuturnius malus ventuꝝ. s. superabundantiē grossoꝝ humoꝝ quos nōdum cōmouit vehementer calor nec ꝫ fortiter ebullire facit sed cito faciet: ꝛ isto respectu exterior dicta ē a Bal. Scō dicit q̄ vrina frequenter spissa fit ex casu virtutis ꝛ non vi nāe regulariter operantis. Istud frequētissime vidimus in pestilentiatis quoꝝ vrine vt in pluribus sunt grosse cōfuse turbide: ꝛ in pricipiosis pleuresibus ꝛ pripneumonijs: in quibus mēbra nālia adeo cōpatiuntur vitalibus vt malum a bono separare non sufficiant. Tertio dicit q̄ vrina que aquosa mingitur ꝛ aquosa pmanet significat penitus priuationem digestionis. Et istud intellige ꝛ aquosa simili aque tam in substantia q̄s in colore: talis enim nec ex parte coloris nec ex parte substantie nec ex parte residentie habet vllum maturationis vestigium.

¶ Et vrina ꝛc̄.) ¶ In. 3. dicit primo q̄ inter vrinas spissas illa laudabilior est que faciliter exit sine magna compressione doloꝛe: vel mora: ꝛ est que in multe separationis simul. i. mingit in magna quātitate vna vice vel resentiam multa efficit. Nam ex tali vrina q̄nq̄ creticat ꝛ curam recipit paralysis ꝛ morbi similes ex flegmate geniti sicut epilētia subeth lethargia spasmus artetica minor apoplexia dum nā fortis: cui quasi nihil impossibile est in eccellentis nociuis: materias horum per medium venaꝫ ad vesicam mittit. Scō dicit q̄ vrina que prius grossa mingitur ꝛ postea gradatim attenuatur si multa exit est conueniēs ꝛ laudabilis: ꝛ cum ipsa sequitur spissam ꝛ turbidam vel spissam ꝛ paucā significat bonum. ſ. q̄ via aperitur spisse turbulente que vix ꝛ paulatim prius minge-

Mattheus

fusio partiū: ita q̄ nō possunt discerni abinuicez distincte vt in prima ꝛ stat etiaꝫ illa turbulentia cuꝫ maioꝛi obfuscatione ꝛ plurimū cōiungit virtutis debilitas vt iam diri saltez in relatione ad morbuꝫ ꝛ in ꝓcessu non clarescit: imo perturbatur vel adminus manet talis qualis prius in diebus antecedentibꝰ. ¶ Sed diceres si essemus in casu in quo vrina dicit manere turbida debet nē semp manere eiusdez dispōnis. Dōm q̄ nō negādum est q̄n aliqualr plus perturbetur vel mutetur sed non multuꝫ sensibilr. ¶ Notandum vlterius q̄ ꝫ in oibus febribus putridis humoralibꝰ per putredinē fiat ebullitio in humoribꝰ nō tamē in oibus fiunt vrine turbide: imo hoc raro accidit. ¶ Ad hoc igit vt fiant turbide erigit q̄ materie vel hu. qui cōmiscenf cum vrina sint grosse: ꝛ cuꝫ hoc bnites colores opacos fuscos ꝛ cū eis misceat ventositas que sit nata tenere partes terreas fuscas cum aqueis vt hēri declaratū est. Illa autē sic acquisita ad turbulentiam vrine non semp reperiunf in ebullitionibꝰ febriuꝫ: quia humores possunt esse subtiles vt cholera vel flegma subtile quare in his non apparebit turbida vrina ꝛ forte ꝓpter oppilationē partes grosse non educenf cum ipsa aquositate vrinali verificande igif. ¶ Dicenduꝫ est sm mentez Bal. q̄ cum apparet vrina clara: deinde inturbat significat q̄ nondum per naturā deuentū est ad cōpletaꝫ inspissationē ꝛ mixtionē humoꝝ cum vrina qñ turbida vel spissa quādo mingit apparere possit. Sed statim fit illa mixtio a natura cuius signum est quia inturbatur post horam ꝛ hoc ex vestigio naturalis caloris remanētis in ea: ꝫ micta fit clara. Si vō mingit turbida ꝛ postea cito claresc. dicit Bal. q̄ significat q̄ modicum remansit ꝛ diuersitate ꝛ augmento feruoꝝ significat ergo digestionē de ꝓmo completaꝫ. Et in hoc cum pace tamen Hugo non videf bene intellexisse Bal. in hoc passu quādo credit mentez Bal. fuisse qñ ex illa vrina significaretur intensio feruoꝝ: ꝛ qñ solum ipsa apparet in augmento feruoris ꝛ ebullitionis: sed hoc non est quia illa non apparet nisi in scā parte status: imo vult Bal. vt diri q̄ significet completaꝫ digestionem ꝛ ꝓmo futuram ꝛ marime si clarificatur cum hypostasi aliqualiter laudabili non tamen simplr optima. Ut exēpli gratia q̄ sit alba residens in fundo non tamen vnita sed in fine quādo aderunt omnes cōditiones laudabiles hypostasis digestio erit completa ꝛ perfecta. Et ex his dictis concluditur sm Bal. q̄ illa que mingit turbida ꝛ clarescit est melior q̄s sibi opposita. ſ. que mingit clara ꝛ obscuraf vt satis manifeste pz: q̄ prīa significat digestionem completaꝫ ꝛ ꝓmo fieri: scā autē nō bene significat ꝓncipiū digestionis vt pz: quare ꝛc̄. Sed illa que medio modo se habet inter has: quia mingitur turbida ꝛ manet turbida etiam significat medio modo: quia est proximior q̄s prima in ordine nostro vt complete digeraf vt apparet in augmēto vel statu. Est igitur melior q̄s prima: ꝛ hec ꝛ dictis Bal. Cum autez Auicēna dixit q̄ vrina que clara mingit ꝛ postea turbaf q̄ significet nāz in maturando laborare bene dixit. i. incipit digerere: ꝛ hoc declarat ipse vt etiam supra diri: ga significat q̄ materia non vndiq; obediuit: sed pro parte solum patitur digōnez

De partibus.

De gradi.

a natura ꝛ non tota. ꝛ hoc satis consonat verbis Bal. In vrinis autez que turbide emittuntur: ꝛ sic permanet si fiant tales a calido naturali cōmiscente illa etiam est melior q̄s illa que mingitur clara ꝛ postea inturbatur quoniam illa fit in vltimo. Uel quasi status ꝓme complete digestioni ꝛ in alia significatur q̄ nondum est ei motus a natura sed erit in proximo vt ibidem dixit Bal. priori tamen est illa digestioni complete que mingitur turbida ꝛ cito clarescit cū descensu hypostasis ꝛc̄. vt vterq; illorum voluit. Et sic patet concordia inter hos viros ꝛ significato huius vrine: ꝫ plures concordare eos non possint. In his ergo vrinis considerem⁹ principaliter nunquid cum eis coniungaf fortitudo virtutis an non ꝛ nunquid clare fiant quotidie. Maꝫ. 10. Almā. Rasis dicit q̄n sumitur signum maturationis per grossitiem. i. turbulentiam vrine hoc non est nisi quotidie vel continue clarificetur aliqualiter ad minus ꝛ hoc a calore naturali. Et sic dicemus q̄ vrina turbida manens est melior q̄s clara que postea inturbatur ꝛ optima que mingitur turbida ꝛ postea clarificatur ꝛ hoc semper cōiuncta virtutis fortitudine. Si vero ecōtra fiat turbulentia a calore preter naturam ebullire faciente sine virtutis fortitudine facta tunc dicemus q̄ cōparando vrinam que mingitur turbida ꝛ postea clarescit ad illaꝫ que mingitur clara ꝛ turbatur q̄ prima est deterior secūda. Prima enim significat ebullitionez in materia. Sed secunda signum est future digestionis ꝛ mixtionis hu. cum aquositate vrinali comparando autez illam que mingitur clara ꝛ turbatur ad illam que mingitur turbida ꝛ permanet turbida vt etiaꝫ comparat Auicēna in textu dico q̄ melior est. prima quia ex hoc qñ mingitur clara significaf aliquale vestigium calidi naturalis. secunda autē non fit nisi ab ebullitione facta a calore extraneo quare prima est melior ꝛ marime si sic procedit. i. reuertitur ad claritatē vel procedit. i. manet sic turbida. Et dicit Auicēna notanter q̄ sit melior sm plurimas horas quia vtplurimuꝫ vrina turbulenta non fit nisi a calido ebullire faciente. Uerum ad saluanduꝫ etiam Bal. dicemus q̄ turbulentia pur aliquādo fit a calore naturali permiscente humores obfuscos cum vrina vt aliquando in febribus materialibus salubribꝰ virtute constante: ꝛ hoc etiaꝫ innuebat Aui. qñ ita caute dixit sm plurimas horas ꝛ sic etiā pz cōcordia inter hos viros in cōparatione istaꝝ vrinarū adinuicem in bonitate ꝛ malitia: quare ꝛc̄.

Urina quoqz ꝛc.

¶ In hac scā parte ptis diuise ponit Auic. quosdam cañ. per quos declaraf significatio vrinarū interduꝫ spissarū quātuꝫ ad bonitatē ꝛ malitiaꝫ. Et diuidit pars ista in tres sm tres canones quos ponit. De prima dicit ꝛc̄. ¶ Hic primus canon deseruit nobis multum ad hec que supra dicta sunt in comparatione vrinarum adinuicem vbi dicebamus rationem quare vrina que emittitur turbida ꝛ manet talis est deterior ea que emittitur clara ꝛ perturbatur: quia prima fiebat ebullitione in materia a calore preter nām facta ꝛ diceb⁹ q̄ ipsa significabat eductionem materie ebulliēs ꝛc̄. ¶ Hinc q⁹ legimē posset dubitare an solum fiat

a ¶ Quando ꝛc. ¶ In parte ista Auicē. docet significare per vrinam ex parte substantie ꝛ turbulentie ꝛ cum ipsa contingit color ꝛ dicit quādo vrina naturalis coloris .i. in sanitate ꝛc. ꝛ ex hoc gdez ꝛc. distinguit inter bonā ꝛ malaz: quia in prima fit exitus cum facilitate ꝛ multa quātitate ꝛc.

b ¶ Urina spissa ꝛc. ¶ Postq̄ Auicē. docuit significare per vrinam ex parte substantie ꝛ cum ea contingit color: hic docet significare per vrinam ex pte substantie ꝛ cuz ea contingit significatio sumpta ex contento in vrina. Et quatuor facit sicut quatuor sunt illa super que docuit significare. Maz primo docet significare super lapidez. Scdo super apostema. ibi (Uria spissa.) Tertio super laritudinez. ibi (Et ē cuz sanies.) Quarto sup oppilationes. ibi (Et est cum in epate.)

¶ Quando[a] cum vrina naturalis coloris superflua est spissitudo plerūq; significat bonitatem expulsionis multarū materierum cui exeundi associatur facilitas: ꝛ plerūq; significat perditionez ꝓpterea q̄ humoz significat multitudinē ꝛ virtutis debilitatez: ꝛ hoc quidem demonstrat egrediēdi difficultas ꝛ paucitas eius qđ egredietur. Urina quidez spissa bona est que est crisis egritudis splenis ꝛ febriuz permixtarū in qua non expectatur equalitas: quoniā natura in expellendo impeditur. Urina ad vltimū turbulenta significat humoruz multitudinem ꝛ naturam ab eis occupatam in maturando eos. ¶ Urina spissa[b] in qua sedimē existit arenosum significat lapidem. ¶ Urina spissa[c] que apatum significat apertionez cognoscitur ex eo quod ei admiscetur ꝛ ex eo quod precessit. Ex eo enim quod admiscetur sicut pure quod malus odor demōstrat: ꝛ exeuntibus que cum ea separātur

¶ Jurta primā partē notandum q̄ in lapide est cōsiderare triplex tēp⁹. Primuz est in quo generat lapis. Scōm est in quo est cōpletus. Tertiū est in quo ē cōpletus ꝛ dissoluit. ¶ Qđ illud qđ dicit hic Auic. est verū q̄ vrina in qua appet sedimē arenosuz est verū q̄ntū ad tps gnionis eius ꝛ q̄ntū ad tps dissolonis ei⁹: sed q̄ntū ad tps in quo est cōpletus nō appet sedimen arenosuz in ea sed mingit tunc tenuis ꝛ clara: quia lapis cōpletus est causa oppilationis.

c ¶ Urina spissa ꝛc. ¶ In ista pte docet signare per vrinā ista sup apata. Primo super rupturam. Scdo super locum rupture. ibi (Et significat huius.)

¶ Sed tu dices qđo dicit q̄ apa cognoscit ex eo qđ pcessit postea exēplificat vt vlceris in vesica aut rene: naz vlcus non pcedit apa: imo ipsuz segt. ¶ Ad hoc dico q̄ istud pōt dupl̄r intelligi. Uno modo aut vlceris .i. exiture que vlcerationē p̄z interi⁹: nā triplex est tēpus cōsiderare in apostemate. Primo mā colligitur in mēbro. Secūdo fit exitura in membro interi⁹ q̄n coadunat sanies in loco ꝛ facit vlcus iteri⁹. Tertium tps est in quo erumpit ꝛ facit sanē ad exteriora. ¶ Qđ p̄ logt. A. de exitura q̄ est iteri⁹ ꝛ de illa q̄ est eruptio in q̄ sanies egredi/tur: q̄ illa bñ segt apa: vl alr exponēdo vlc⁹ fiē iacet lra: q̄ multotiēs ad vlcus

Jacobus

vrina expellit eam. Scitur autem de spissa vrina q̄ est crisis splenetice passionis vel quartane vel febris erratice per alleuiationem quā consequit eger ex vine talis expulsione: ꝛ quia gradatim per eam decidit morbus.

¶ Urina ad vltimū ꝛc.) ¶ In quarta dicit primo q̄ summarie loquendo turbulenta vrina significat multitudinē humoz ꝛ occupationem nāe circa digestionem eorum cū ebullitione facta a calore in hmōi materia. Ex diuersitate. n. humorū in corpore ꝛ ebullitionis facte in eis prouenit diuersitas in partibus vrine que est causa turbulentie eius. Scdo dicit q̄ vrina spissa cuz sedimine arenoso significat lapidē. Jurta illud Hip. aphōrū. 4. apho. 79. Quibus in vrinis arenosa substant sedimina his vesica aut renes lithiasim habent. ¶ Attende primo q̄ vrina arenosa quādoq; pcedit ex adustione sanguinis in venis sicut in lepr̄osis: ꝛ in declinationibus febriū acutarū sepe cōtingit. Jurta illud Gal. cōmento aphorismi nunc allegati. Et aliq̄n ex vsione sanguinis in venis vel in epate vrina erit talis: ꝛ eius arene a ventositate debilitate digestiue ad mediam regionē vine vel ad eius superficiem eleuantur. ¶ Attende secundo q̄ sicut vrina turbida arenosa significat lapidem: sic clara non arenosa veniens post eam significat

Matthęus

lum fiat turbida a calore extraneo ebullitionez in materia faciente. ¶ Ad hoc dicit Auicēna q̄ non solum neq; semper: quia vt dicit Auicē. hoc aliquotiēs fit solum ꝓpter calum virtutis contentiue. s. vt in ꝓpinquis morti manifeste videmus debilitata contentiua qđ non solum expelluntur superfluitates sed humiditates humorales naturales: imo etiaz membrales que cum vrina mixte eam perturbant vt notū est. Et in hoc casu nullo mō fit illa turbulētia ꝓp expulsionē quare nec ꝓp ebullitionē a calido extraneo nec expulsionē a calido nāli: q̄ ꝛc.

Sed vrina ꝛc. ¶ Ponit scōm cañ. s. de vrina clara permanente ꝛ dicit ꝛc. Unde illa est deterior omnib⁹ quia figt simplicē virtutis ipotentiā in digerendo ꝛ cōmiscēdo ac expellendo quare pessima. ¶ Sed dices est ne illa spissa que significat virtutis casum & qua imediate iam dictū est magis mala q̄z illa. Dicendum q̄ illa tenuis adhuc est deterior quia potest stare cum maiori debilitate virtutis q̄z grossa. vnde lz in corpore multum infrigidato ꝛ exinde ei⁹ cōtentiua permaxime debilitata humiditates a fortitudine cōtentiue virtutis non cōtineant: tamen ꝓpter extremaz infrigidationez hz materie magis ingrossant ꝛ pori clauduntur quare in hoc corpore maxime debili non apparebit vrina spissa cuz iste materie sic ingrossate per poros constrictos non possint expelli: fit tamen in hoc debili multū corpore vrina aquosa tenuis quare pessima ꝛ cuz maiori debilitate vt claret q̄z dicta grossa: ꝛ ita istam claraz ponit Gal. pessimaz primo de crisi cap'lo allegato. Et hoc totū de vrina tenui intelligatur cuz ipsa est modice quātitatis q̄ notanter dico quia in diabetica passione aliquando apparet taliter tenuis: ꝛ non tamē cum casu virtutis sed tunc est notabilis quātitatis ꝛc.

Et vrina ꝛc. ¶ Ponit tertium canonez quia posset queri inter vrinas spissas que est melior. Ad hoc respondendum cum mente Aui. ꝛ dicēduz ꝛc. Et rō est: q̄ facilitas exitus multe vine ꝛ subito marie cū bona sequestratione arguit maximā virtutis potentiā ꝛ vigorē potentē multum cōmiscere ꝛ fortiter expellere ꝛ debite grossuz a subtili separe: q̄ ꝛc.

Cum vrina ꝛc. ¶ In hac parte principali supra diuisa Auicē. ponit significationes vinaruz que sumunt ex grossitie vrine vel eius turbulentia ꝑm q̄ alteri dispositioni coniungitur. Et tria facit. Quoniā primo ponit significationes que sumunt ex grossitie cum annexa alia dispositione lz incidentaliter ponat cañ. de turbulentia. Secundo ponit significationes ex turbulentia cum annexa alia dispositione. Scda ibi (Urina turbulenta.) Tertio ponit regulas ad significanduz de vinis extravagātibus per res que in eis apparent non tamen vt hypostasis. ibi circa finem capituli (Urina que colori membri.) Prima in tot quot ponit canones vel regulas vt patebit in pcessu. Primo dicit. ꝛc. Quia si multa emittitur lz attenuet tamen ex multitudine significat illam continuationē non fieri ex debilitate virtutis vel oppilatione sed ex virtutis fortitudine potentis copiose expellere. ¶ Et notandum q̄ per hoc qđ dicit ꝑm ordinem attenuat non intelligat q̄ ad extremū tenuitatis ducat vltra mediocrez: sed minorat in grossitie versus mediocritatē ꝛ adequationem ducitur: ꝛ sic declarat ordinata expulsio materieruz peccantiuz ꝛ ꝑm q̄ in corpore minoratur ita vine attenuatur.

Et cum ipsa ꝛc. ¶ Ponit alium canonez ꝛ dicit ꝛc. Notandum q̄ similis sniа habet quarta parti. afoz. afor. 7. Quibus vine grosse ꝛ globose ab Hippo. ꝛ Gal. in cōmento multum egregio. Et rō canonis est: quia vrina grossa ꝛ globosa non fit nisi ꝓpter materie grossitiem que non potest emitti nisi pauca ꝛ gradatim. Tibi igitur nunc multa ꝛ subito mingatur significat obedientia materie ex dispositiōe acquisita ꝛ fortitudo nature vt patet: quare ꝛc. ¶ Notandum ex textu tamen cum debita intelligen-

De partibus.

lapidem in vesica fieri maxime si dolor assit ꝛ impedimentum vrinandi. Jurta illud Rasis. 10. almā. c. de vrina. Cuz in vrina fuerit arena ꝛ apparuerit turbata cum hoc si huiusmodi facienti vrinam prius euenerat in renibus dolor lapidem significat. Cum autem in vrina prius apparuerit arena postea remota arena valde clara apparuerit lapis in vesica generari incipit: hec ille.

Urina spissa ꝛc. ¶ In hac parte .5. primo agitur de signis quibus noscitur vrina spissa ex apertiōe apostematis. Secundo de signis quibus noscitur pars in qua crepuit apostema. ibi (Et significat hec.) Tertio de vrina saniosa in sanis. ibi (Et est cuz.) Quarto de vrina spissa ex solutione oppilationum ꝛ de signis partium a quibus soluuntur. ibi (Et est etiā.) ¶ In ꝑma parti. primo dicit q̄ vrina spissa ex apertione apatum noscitur duobus modis: vno modo ꝑ id quod cum ea miscetur: aliomodo ꝑ illud quod eā precessit. Secundo declarans primū modum dicit: q̄ vrina spissa significans aptionez apatis: noscit ex re sibi admixta: sicut ex sanie que discernitur ab humoribus per suum fetorem: ꝛ ex alijs exeuntibus cum ea sicut ex petalis albis aut rubeis vel ex furfuribus vel crinoidibus vel ex squamis vel ex pel-

De gradi.

tia q̄ista lra dupl̄r potest legi. Uno modo aperitur. s. oppilatio viaruz ꝛ dilatātur meatus: quia vbi prius pauca mingebatur nunc multa emittit. Alio modo aperitur. i. rarefit materia subtiliat ꝛ digeritur ꝛ diuidit: ꝛ sic impropie loquit Auicē. ꝛ vlterius inuit textus q̄ illa vrina aliquotiens expellit in crisi se. acutis ¶ Sed contra illud contingit dubitare: quia acute egritudines a subtilibus dependent materiebus: ergo in crisi harū minime apparet vrina globosa per presentiam haruz materierū sic inglobata ꝛc. ¶ Dicendum q̄ viplurimū materie actuaruz seb. ꝛ aliarum acutarū egritudinum sunt subtiles: non tamen incōuenit materiaz aliquotiens in acutis esse grossam vt in causone facto a flegmate salso. Et hoc est qđ Auicē. caute dicit multotiens potest: tamē ly multotiens referri ad alias egritudines repletionales ꝛ erit sensus clarior ꝛ replonales nōdum certitudinales. Et addit: ꝛ ille quidez vine modus est extraneus. Et illud est notum ex dicto cōmento: qa vt in pluribus digestio ꝓcedit ingrossando vt quarto metaphy. Si igit aliqñ vrina in principio est indigesta ꝛ grossa ꝛ in processu attenuet rōne cuius significemus digestionez satis rarum est: vt declarat Gal. ꝛ extraneū lege litterā. Cum. i. qñ ipsa. s. tenuis ꝛ multa ꝛ subito emissa ꝛc. Cum hac enim ponit vilitatem istius vine in crisi.

Quando cum vrina ꝛc. ¶ Ponit tertiū cañ. ꝛ dicit ꝛc. Et cōcludit hic canon ex duob⁹ precedentibus tanq̄z correlarium vt patet inteligenti ꝛc. quia dictum est vrinam grossam aliquando significare malum imo casum virtutis ꝛc. ꝛ quādoq; bonū quia virtutem fortem in expellendo. Ut etiam hic repetit. Et est canon notus: quia vrina multum spissa si in modica quātitate ꝛ paulatim cū difficultate emittitur significat malum quātūcūq; sit boni coloris nec color refert cū digestio ꝑncipalib⁹ debeat subsistantie. Si aūt in multa quātitate ꝛ subito atq; cuz facilitate ejicitur significat bonum: cuius rō nota est ꝛ sepenumero dicta.

Urina spissa ꝛc. ¶ Nunc subdit canonem specialem quādo illa vrina significet bonum: quia iamiam dictum est q̄ quādoq; bonum significat quādoq; malum. Et dicit ꝛc. sudple aliarum egritudinum pendentium a grossa materia melancolica. ¶ Notandum q̄ per crisim harum egritudinū duo possumus intelligere. Uno modo actualem expulsionem. Secundo salutez sequentem vel crisim alterationis. Hic tñ est sermo de crisi primo modo quia in actuali expulsione non oportet expectare equalitatez: quia natura in expellendo impeditur: quia eam actu expellit per vinam non expectatur enim digestio in materia expulsa. Verum in processu. i. crisi alterationis expectatur digestio in ea ꝛc.

Urina ad vltimū ꝛc. ¶ Nunc ponit incidentē regulaz etiaz dicit ꝛc. Notāduz q̄ vrinā turbulentā in ꝓposito debemus ītelligere maxime in ꝑncipijs morboz apparentē ꝛ sic pseuerantē ꝛ nō de illa que in crisi apparet vt splenis ꝛc. vt pauloante dictū est: qñ nec ipsa significat materierū multitudinē ꝛ naturaz laborare in maturando: imo natura in expellendo impedit vt iam dixim⁹. ꝛ ratio littere est satis nota: quia illa vrina apparente in principio morboum significatur q̄ natura maxime incitatur ad expellendum: ꝛ hoc maxime fit ad materierum multitudine presertim in morboruz ꝑncipijs nōdum curata materia etiaz materia tunc temporis est cruda: ꝛ in hoc q̄ expellitur non significatur dominium nature super eam in digerendo significat igitur hec vrina in principio morboum vt dicit Auicenna ꝛc. saltem non apparente debita sequestratione sed aliquali ꝛc.

Urina spissa ꝛc. ¶ Hec est sexta regula in ordie in q̄ Aui. ponit significationes vine spisse vt alteri coniungitur. s.

attrahunt humores ⁊ fit postea aꝑa magnū qꝺ postea erūpit ⁊ euacuat sanies cuz vrina: ⁊ fit vrina spissa: ⁊ tale vlcus precedit bene apostema magnum qꝺ postea erumpitur ⁊ euacuat sanies cum vrina ⁊ fit vrina spissa ⁊ ex eo ꝓuenit: ⁊ sic loquit Auicē. (C Et significat huius apostematis.) Jn ista parte docet significare super locum rupture. Notāduz aūt qꝺ causa quare lotura que est similis loture carnis significat debilitatē in gibbositate epatis est: qa qñ est apostema in parte gibbosa a qua egreditur: ⁊ tunc illa pars debilitat in sua digōne ⁊ cum sit continua in vijs vine: ideo vrina illa significat super gibbositatem epatis facte ab apostemate: ⁊ qa pars concaua est magis declinans ad intestina qa continuat cum eis mediantibꝰ venis meseraicis: ideo egestio q̄ sit similis loture carnis recentis significat debilitatē esse in parte cōcaua epatis ex aꝑte ibi existente.

a (C Et ē cū ⁊c. (C Jn ista parte docet significare per vrinam ꝓdictaz sup laxitudinez. (C Notādum tamē qꝺ hic accipit sanus large put se extendit ad neutruz corpus qꝺ habet superfluitates q̄ indigent euacuatiōe. (C Ulterius notādum ꝓp illud qꝺ dicit (Qui exercitiuz relinquit mingit) sup. ꝓ modū eūonis sicut pus: qa notāter dixit sicut pus: qa verum pus solum accidit qñ existit actio calliditatis extranee in materia ex cuius calefactione accidit putrefactio sicut accidit in sicut petala alba ⁊ rubea aut sicut furfur: aut alia ab istis ex eis per que cognoscit. Ex eo quidem quod precessit quoniā ibi pus fuit significatio apostematis aut vlceris in vesica: aut rene: aut epate: aut in partibus pectoris. Et significat huiꝰ apostematis apertionem si ante ipsam vrina fuit similis loture carnis recētis qꝺ est ex gibbositate epatis. Et si egestio talis fuit apostematis qꝺ est in eius concauitate: ⁊ si anhelitus coangustatio p̄cessit ⁊ tussis ficca ⁊ dolor in membris pectoris pungitiuus: tunc apostema quod apertum est lateris ⁊ exiuit a parte arterie maioris: ⁊ si in pure illo est maturatio cōueniēs est. (C Et est cumª sanus euacuatus qui exercitium relinquit mingit vrinam sicut pus ⁊ virtus tenue quo ipsius purgatur corpus ⁊ eius aufertur laxitas quam exercitij dimissione consecutus est. (C Et estᵇ

liculis: ⁊ quaruz significationibus tractabitur latius. c. 6. summe p̄sentis vbi agetur ⁊ hypostasibus in quibus he resolutiones continentur. Tertio dicit ⁊c/ clarans sc̄m modum qꝺ vrina spissa significans eruptionem apostematis cognoscitur ex eo quod precessit eam. s. per signa apostematis aut vlceris in mēbro vnde effluit sanies cuz vrina exiens sicut in vesica vel in renibus vel in partibus pectoris: ⁊ maxime ex continuo dolore circa partem illam.

(C Et significat ⁊c.) (C Jn sc̄a particula dicit p̄mo qꝺ apertio apostematis vnde sanies cum vrina ⁊ effluit cognoscitur fuisse in gibbositate epatis si precessit vrina similis loture carnis recentis. Et hac enim significat tanta epati inesse debilitas vt non sufficiat segregare sanguinem ab aquositate. Secūdo dicit qꝺ apertio apostematis cognoscitur fuisse in concauitate epatis si precesserint eam egestiones similes loture carnis. Nam cum porta epatis taliter claudatur per hoc apostema qꝺ chilus in meseraicis iam partim sanguificatus subintrare non potest ipse regurgitans ad intestina tingit illic feces suo colore. Tertio dicit qꝺ si vrinam spissaz sanioſam precesserint angustatio anhelitus tussis ficca ⁊ dolor pungitiuus in partibus pectoris significant apostema eruptum fuisse pleuresim. Et qꝺ aliqꝺ posset dubitare ⁊ querere qūo transit sanies a pectore in vias vinales: cum nulla pateat manifesta via. Respondet hic princeps dicens qꝺ exiuit a parte arterie maioris .i. rupto apostemate natura impellit saniem in ramuz arterie adorti qui ꝺportat eam ⁊ expellit ad renes ⁊ cuz vrina viterius ab eis ꝺfertur p ꝓtos vitides vsq; in vesicam ⁊ a vesica extra. Quarto dicit qꝺ si talis sanies cuz vrina exiens fuerit digesta: tunc est conueniens. i. laudabilis ⁊ bone crisis nuncia. Cognoscitur autem digesta sanies ex illo hyppocratis ꝓnosticorum ꝓia. Sanies laudatur ea que alba est equaliter per totum neq; superficie inequalis neq; mali odoris: que vero contraria pessima. (C Attende qꝺ sanies vine processisse noscitur ab apostemate renuz ex dolore grauatiuo aut extensiuo continuo p̄cedente in eis cum febre ⁊ impedimento vrine ⁊ ab apostemate vesice ex dolore acuto circa eam ⁊ febre acuta ⁊ stranguria vel dissuria precedentibus.

quando in ea arenosum apparet sedimen ⁊ dicit ⁊c. Et littera ꝓprius verificatur de spissa non turbida eo quod in turbida arenule non possunt videri licet etiam de spissa turbida verificetur qꝺ omnis grossa non fit talis nisi a materia grossa commixta cum vrina. Unde si hec materia a caliditate ita inspissatur qꝺ ex ea videantur siue appareant arenule ⁊ lapilli bis p̄seuerantibus tantūdem significatur fieri lap̄. quare ⁊c. significatur lapis futurus ⁊c. lego litteram ⁊c.

Urina spissa ⁊c. (C Ponit significationes vrine spisse quādo per eam significamus apertionem apostematis vel opilationem. Et distinguit nunc hoc. Et seipsum declarat quare non est multuz hic standum quia littera clara ⁊c. Et dicit ⁊c. ⁊ alia ab istis vt quedā figura ⁊c. Ulcerum in vesica .i. exiture vel vlceruz ꝓprie qꝺ vlcus quandoq; ꝓpter dolorez est causa noui apostematis ⁊ tantūdem eius ruptere ita qꝺ dicamus qꝺ apparente vlcere in vesica qꝺ cognoscitur ex suis signis ad quod sequitur exitura ꝓpter dolorem quem inducit vlcus que exitura rupta facit hanc vrinaz spissam ⁊c. Et subiūgit Auic. magis particularizando dictum suum signa accidētia in quo loco vel membro apostema fit ruptuz qꝺ aut in gibbo aut in concauitate epatis aut pectore ⁊c. Si autem esset spissa vt sanioſa ꝓpter apertionem opilationum est sine fetore vt statim infra patebit. Et hec nota ex littera Auic. per quem canalem materia a pectore veniat ad vrinam ⁊c.

Et est cum ⁊c. (C Ponit regulam remotiuam dubitationis quia quis posset dubitare vtruz apparentia saniei in vrina semper sit signum rupti apostematis. Respondet Auic. qꝺ non ⁊ dicit ⁊c. Notandum qꝺ euacuatur dupliciter potest exponi. Uno modo supple per artē secundo a natura quia si corpus sanum .i. neutrum non actu egrum habens laxitudinem in toto dimittit exercitium contingit qꝺ in eo congregabuntur superfluitates in membris que in processu temporis digeruntur ⁊ dispositiones vere saniei acquirit. s. colorem album ⁊ consimilem modum substantie sed non odorem se-

apostemate ⁊ vlcere: sed in vrina non est talis actio caloris extranei sed nālis: sed in vrina ista est hypostasis que assimilat puri ratione grosse substātie ⁊ rōne modi alterationis qui accidit in ipsa: quia hypostasis fit a calore nāli: vt dicit in cōmento vltimo primi ꝓnosti. ⁊ in actione saniei est etiam aliqua actio naturalis per quaz fit alba ⁊ leuis ⁊ apta expulsioni nature.

b (C Et est etiā ⁊c. (C Jn ista pte docet signāre per ꝓdictā vrinā sup oppilationes. etiam cum in epate aut in eo qꝺ est corpz ipso fiunt oppilationes ⁊ plerūq; contingit vt earum apertione fit vrina spissa ꝓpterea qꝺ earum egredietur materia. Et hec talis spissitudo non est pus. Sed in ipsa que est post apostematis apertionez est pus. Et cum hec vrina fuerit cum spissitudine ⁊ ad nigredinem traxerit ⁊ cum ea fuerit in latere sinistro dolor erit: tunc ex parte splenis. Et ꝑm hanc considerationez si supra femur fuerit aut in summitate ventris: erit tunc ex parte stomachi. Hoc tamen sepius est ex parte epatis ⁊ cannalium vine. (C Urina turbulentaᶜ multotiēs significat casuz virtutis. Cūqz virtꝰ ceciderit frigiditas superabit que erit sicut illa que exterius infrigidat. (C Urina turbulentaᵈ que malo vino similatur aut aque ciceris est vrina pregnantium: aut hūtia apostemata calida longi tem-

c (C Urina turbulenta ⁊c. (C Ꝑius Auicē. docuit significare per vrinaz ex pte substātie vt iungit cū aliis significatis: hic docet significare per vrinam ex parte turbulentie vt cōiungit cū aliis generibꝰ signoꝝ. Ꝑtio docet significare per vrinā turbidam vt ꝓiungit cum colore. Scōo vt cōiungitur cū cōtento ibi (Et quidam dixerunt.) Ꝑrima in quatuor sicut quatuor ponit significationes. Secūda ibi (Urina turbulenta q̄malo vino.) Tertia ibi (Urina q̄ vrinis signoꝝ.) Quarta ibi (Urina q̄ coloni alicuius membri.)

d (C Urina turbulēta ⁊c. (C Jn ista pte Auic. ponit scōam significationem pte dicte vrine.

(C Sed circa partem istaz dubitabit aliqꝺ: nam ipse dicit qꝺ vrina turbulenta q̄ assimilatur malo vino aut aque ciceris est vrina pregnantium: diceret aliquis non est verum qꝺ sit vrina pregnantiū: qa supra dixit qꝺ vrine pregnantium sunt clare

(C Et est cuz ⁊c.) (C Jn. 4. dicit p̄mo qꝺ vrina frequenter spissa fit ex apertiōe opilationū epatis vel partium que sunt corpz eo vt meseraicaꝝ vel venaꝝ vel cānaliū trāseuntiū ab eo ad splenē vel chistim fellis: qꝺ māe gbus oppilabant cū vrina transeunt. Et talis spissitudo seu res inspissans vrinā nō est sanies: nec talis vrina sanioſa: sed mā que ꝓ eruptionē aꝑtis eicitur est sanies ⁊ reddit vrinam cui imiscetur sanioſam fetidā. Scōo dicit qꝺ cuz talis vrina cū sua grossitie trahit ad nigredinē ⁊ dolor p̄cessit in sinistro hypocondrio significat apertionē opilationis in parte splenis fieri vel iā factā esse. Tertio dicit qꝺ ꝑm hanc ꝙsiderationē si dolor ꝑsuerit supra femur sigt illic oppilationē esse solutā: ⁊ inde ꝓcedere humores q̄ inspissant vrinā. Et si dolor fuerit in summitate vētris a stomacho venit qꝺ ingrossat vrinam dissoluta illic oppilatiōe. Quarto dicit qꝺ inspissatio vrine per oppilones solutas vtplm venit ex ptibꝰ epatis ⁊ viaꝝ vrine: qꝝ vie ille sunt strīcte faciliter oppilabiles ⁊ assidue transit per eas vrina.

Urina turbulenta ⁊c. (C Jn hac parte sexta primo agit de turbulenta. Scōo de simili malo vino. ibi (Urina turbulenta que malo.) Tertio de simili vine aīnoꝝ. ibi (Urina que

tidum. Unde in hoc casu natura potest hanc materiam digestam per vrinam expellere ⁊ apparebit vrina sicut pus vel sanies. Et dicit Auic. notanter sicut vt nobis intelligere non esset verum pus vt expositus est. Et nota accidentaliter quod sicut nā potest hanc mām expellere per vrinam ita etiam per egestionez vt ꝑ ⁊c.

Et est ⁊c. (C Ponit aliam regulam credo nouam in ordine. ⁊ dicit ⁊c. Ratio ife nota est qꝺ ꝓpter opilationes fiunt vrine tenues ⁊ retinentur materie que naturaliter expelli deberēt quibus retentis disponunt forte ad naturam saniei licet non vere saniei vt iam dictum fuit in canoñ. in vltima clausula illius textus. Et talis spissitudo nō ⁊c. Unde apertis opilationibus hec materia sic retenta a natura expellitur apparebit igit hec vrina spissa quare ⁊c. Coram ipso id est in stomacho splene vel pectore ⁊c. licet hec vrina vt plurimū fiat ex aperta opilatione in vijs vine quia ex splene stomacho ⁊ concauo epatis quātūcunqz opilantis. Si in eis aperitur opilatio potius materia retenta p̄cessum expelleretur ⁊ hoc vult quando dicit. Hoc tamen sepius est ex parte epatis. i. gibbi eius ⁊c. Et ex istis patet quod hic canon etiam est remotiuus dubitationis quia non solum in apertione apostematiz ⁊ diuisione exercitij apparet vrina sanioſa sed etiam ex aꝑtione opillationum vt dicit canon quem non lego quia clarus est ⁊c.

Urina turbulenta ⁊c. (C Hec est pars principalis partis supra diuise. In qua supra posuit immediate determinauit de significationibus sumptis ex spissa vrina secundum illud qꝺ alteri dispositioni coniungitur. Nunc determinat de significationibus vrine turbulente etiam secundum consimilem dispositionez ponendo tamen de ea can. absolute. Et diuiditur pars ista in tres secundum tres canones quos ponit. Partes patebunt de primo dicit ⁊c. Ratio regule siue can. est. Nam stante casu naturalis ⁊ vitalis virtutis fere fit semper turbulentia in vrina. Nam virtute non potente ꝓhibere putrefactionem nec sequestrare grossum a subtili.

neq;

Universidad de Sevilla

clare ad modum vrine virorū: quare ꝛc. ¶ Itē non videt q̄ significet apata calida in interioribus q̄ multotiēs fiunt apostemata calida in interioribus corporis: ꝛ tñ nō apparet talis vrina. ¶ Ad primū dicendū q̄ hic intelligit de p̄gnātibus q̄n multū superabundāt mēstrua in eis: ꝛ tunc in talibus non retinentur menstrua sed egrediunt̄ per vias vrine: ꝛ ideo in talibus multuꝫ apparet vrina turbida: vel etiam hoc posset esse ꝓpter aliquod apostema qđ rumperetur in eis qđ factum esset vel fuisset in vijs ꝓpter retentionem menstruorum. Uel dicēdū aliter q̄ duplex tempus est considerare in pregnantibus: nam quoddā est tempus ante partum multum distans a partu: ꝛ aliud est tēpus post partum: tunc dico q̄ in tēpore multum distante a partu sed circa p̄n cipium cōtentionis est vrina pregnantium clara ꝛ tenuis quādo non nimis superabūdant mēstrua ꝛ tūc similatur vrinis virorū q̄: tunc retinenk superfluitates menstruorum que ipsam reddebant turbidam ꝛ grossam: ꝛ ideo est clara ꝛ tenuis. Itez q̄: multiplicatur in eis caliditas ex semine viri retento que clarificat vrinam: sed ille que sunt propinque partui ꝛ post partum q̄ mundificantur a superfluitatibus apparet vrina similis vino malo albo turbato: ꝛ hoc mō intelligit Aui. primo autē modo loquitur supra sicut tu arguis. ¶ Ad aliud dicendū q̄ hec vrina apparet etiā in apostematibus: ꝛ hec potest esse duplex causa. Una est: q̄: in apostematibus accidit multa adustio materie ꝛ incineratio: q̄n perdurat multuꝫ apostema in eo que mixta cū vrina q̄n euacuatur per vrinā facit eam turbidam. Secunda causa

poris in interioribus. ¶ Urina[a] que vrinis asinorum aut animalium assimilatur ꝛ est quasi mulachach: ꝓpterea q̄ ē multum turbida corruptionem humorū corporis significat: qđ tñ magis significat ē flegma crudū in qua aliq̄ caliditas opata fuit: ꝛ ipsuꝫ cū grossa vētositate ebullire fecit: ꝛ ꝓp hoc plerūq̄ significat capitis dolorē venturū: aut alabachal ꝛ cum

pseuerat significat lythargiaꝫ. ¶ Urina que colori[b] alicuius mēbri similatur cum perdurat egritudinem in illo membro significat. ¶ Et quidam[c] dixerunt q̄ cum in inferiori parte vrine fuerit aliquid qđ puleueri sit simile aut fumo prolongabitur egritudo: ꝛ si in tota perdurat egritudine pronosticatur mortem: aut flegma crudum quod a pure discernitur fetore.

¶ Sed diceret aliqs non videt q̄ vrina assimiletur alicui mēbro: q̄ color non causat in vrina nisi ex permixtione alicuius hu. ipsam tingētis ꝛ colorantis. Dicēdū q̄ cā quare assimilat colori alicuius mēbri a quo venit est ꝓpterea q̄ mā que generationē hz in illo mēbro miscet cum vrina: ꝛ ideo q̄n talis vrina perseuerat significat q̄ cōtinue in illo mēbro generat materia superflua ex qua augmentata in illo mēbro accidet egritudo in illo. Ad aliud qđ obiciē dicenduꝫ q̄ lz vrina nō recipiat colorē ab illo mēbro faciente supfluitatem imediate: tamen recipit mediate: q̄: omne mēbrū multiplicat supfluitatē simulē siue substātie que superfluitas mixta cū vrina mutat vrinā ad colorem illius membri.

a ¶ Urina ꝛc. ¶ In parte ista Aui. ponit tertiā significationē p̄dicte vrine ꝛc.

b ¶ Urina que colori ꝛc. ¶ In pte ista ponit q̄rtā significationē p̄dicte vrine.

c ¶ Et quidā ꝛc. ¶ In parte ista vult significare ꝙ vrinā turbulētā cōiunctā cū cōtēto. Et tria facit sicut huius vrine ponit tres significatiōes. Scōa ibi (Urina habēs partes diuersas.) Tertia ibi (Urina in qua videnk.) ¶ Iurta primam partē intelligendū q̄ dictū istoꝛ Aui. nō approbat: tū si sit vrū cā huius est: q̄: q̄n in inferiori parte vrine apparet aliqd ad modū puluerīs vel fumi est signū q̄ in cor

Jacobus

que vrinis.) Quarto ꝛ simili alicui mēbroruꝫ in colore. ibi (Urina que colori.) Quinto ꝛ habente quid simile puluери vel fumo in fundo. ibi (Et quidam direrunt.) Sexto ꝛ vrina diuersarum partiū. ibi (Urina habens partes.) Septimo ꝛ vrina filiosa. ibi (Urina in qua.) ¶ In. 1. pti. dicit q̄ vrina turbulenta sepe significat casum virtutis seu defectionem virtutum oiuꝫ vitaliū naturalium ꝛ animalium. Et talis vt in pluribus appere solet in febribus pestilētialibus bochijs ꝛ antracibus corrumpentibus sanguinem mortificantibus spūs ꝛ occidentibus penitus vires corpis. Et cū virtus in his ceciderit frigiditas dominabitur mortificato naturali calore nedum in exterioribus vt in tibijs brachijs manibus ꝛ pedibus: sed etiam in interioribus. Et illud manifestatur ex frigiditate sui anhelitus que est sicut illa que exterius infrigidant vt aer frigidus.

¶ Urina turbulēta ꝛc.) ¶ In 2a dicit q̄ vrina turbulēta similis malo vino corrupto acido vel purete cicerū rubeorū emanare solet a mulieribus pregnātibus ꝛ ab hñtibus apata longi tpis in interioribus. In pregnantibus qdem ꝓp multitudinē malaꝝ humiditatū retentarū in eis ex vehemēti causione matricis quaꝝ pars resudat vel transfundit ad earū vesicas: in habentibus vō interius vetera apostemata propter virulentias que resudant ab his ꝛ vrine commiscentur.

¶ Urina que ꝛc.) ¶ In. 3. dicit q̄ vrina turbulenta similis vrinis asinoruꝫ vel alioruꝫ aialiuꝫ iuga ferētiuꝫ vt equoꝝ iumentoꝝ ꝛ muloꝝ que est vt mulaclach. i. ꝙfectio multū turbida q̄q̄ significat. Primo qdez corruptionē humorum: vnde perdiderunt propriū splendorem ꝛ viuacitatem sui coloris: vt res putrefacte. Scō ꝛ frequentius significat flegma credum in quod calor operatus est ebullire faciens ipsum cuꝫ grossa ventositate ꝛ ampullis. Tertio dolorem capitis in

Mattheus

neq̄ potēte continere hu. fluuiales sua grauitate deorsum tendentes ꝓpter hec enim tria contingit vrinam fieri turbulentaꝫ ꝛ addit textus q̄ stante excessu casus virtutis. verbi gratia ex feb. resoluente vel alia egritudine frigiditas superabit. Uno modo exponendo vt Hugo nō qđ vrina sit actu frigida vt aqua sed est remisse ꝛ modice caliditatis ꝓpter caliditatem naturaleꝫ in hoc maximo casu virtutis esse conuersam ad cor ꝛ non impumere multum in vrinam: quare ꝛc. ¶ Sed hec expositio mihi non placet q̄: non adaptatur textui q̄: remisse calidū non infrigidat sicut illa que exterius infrigidant. s. aer frigidus ꝛ aqua exponatur ergo ꝛ melius q̄ membra exteriora multum sint frigida ꝛ ad actum infrigident. Et ratio littere ſm hanc expositionem est q̄: in membris predominant elementa frigida ꝛ maxime terra. vnde retractis spiritibus ad interiora illa membra ꝛpauperata calore naturali in virtute elementoꝝ frigidoꝝ reducunt se ad dispositionem suam ꝛ frigida apparent ad tactum ꝛ sic stante virtute multum debili quod cognoscitur ex pulsu debili ꝛ alijs ꝛ stante frigiditate exterioꝝ membroruꝫ apparet vrina turbulenta posset etiā ꝛ vrina in tali dispositione verificari vt patet consideranti licet ꝛ mēbris ꝓprijs verificetur quare ꝛc.

Urina turbulenta ꝛc. ¶ Ponit alium canonem ꝛ vrina turbulenta contracte q̄: tendente ꝛ turbulentia ad nigrū ꝛ erit remotio dubitationis ꝛ dicit ꝛc. ¶ Notandum qđ per vrinas pregnantiū possumus primo intelligere vrinas earuꝫ in primis mēsibus siue impregnationis ꝛ tales sunt subtiles clare q̄: clausum tunc est os matricis vt acus non posset penetrare quare sunt ꝓpter hanc oppilationem tenues. Etiam sunt colorate ꝓpter digestionem a spermate virili. Et ꝛ istis vrinis pregnantium non est sermo hic. Alie sunt vrine pregnantium in vltimis mensibus. s. quando propinque sunt partui ꝛ tales sunt turbulente tendētes ad nigrū quia tunc incipiunt aperiri matricis meatus ꝛ expellitur materia mēstrualis que ex longa eius retentione ſm indiuiduum aliqualiter corrupta est ꝛ quasi putrefacta licet ſm speciem hec materia adhuc sit naturalis quare si hec materia miscetur cum vrina clarum est quod reddet eam turbidam ad nigrum ꝛclinantem quare ꝛc. Et ꝛ his vrinis pregnantium. vt ꝛclaratum est hic est sermo. ¶ Dubitat tamē Hugo contra secundam partem canon non videtur quod hec vrina fiat ab apostematibus longi temporis: q̄: apostemata longi temporis fiūt ab humoribus frigidis ex talibus autem non possunt resudare materie tendente ad nigrum quare ꝛc. ¶ Respondet ipse quod possunt tales vrine nigre turbide intalibus apparere primo q̄: ex diuturnitate apostematis interioris cōmunicatur epati nocumentum: q̄: epar non sequestrat vrinam a sanguine ꝛ in principio illius nocumenti erit vrina loture carnis recētis similis ꝛ in processu magis ingrossatur ꝛ denigratur. Etiaꝫ ꝛ secūdo q̄: in processu ex longa putrefactione materie ex apostemate aliquid putridi nigri resudat quod cum vrina mixtū

De partibus.

de venturum. s. ex vaporibus grossis ꝛ ventositatibus elevatis ad caput ab ebullitione flegmatis ex opere caloris. Quarto significat alabatal. i. distillationem flegmatis a capite ad arteriaꝫ vocaleꝫ. Quinto si perseueret significat lithargiā scilicet apostema flegmaticuꝫ cerebri marime posteriorꝭ partis eius. ¶ Attende q̄ mulaclah est confectio que fit hoc modo. In aqua rosacea ponitur muschus ꝛ cariofili ꝛ camphora ꝛ multa odorifera ꝛ sit aqua valde turbida ex qua mulieres liniūt se quatinus suauius redoleant. Alabatal vero est passio que hoc modo contingit a cerebro per aliquam scissuram distillat flegma ad tracheaꝫ arteriam ꝛ fit in nocte tussis ꝛ fit ēt inde arteriata passio: ꝛ ꝓt dici stilla vel stillicidiuꝫ q̄: fit ꝛ perseverat ꝛ stillicidio flegmatis a cerebro in arteriam vocis.

¶ Urina que ꝛc.) ¶ In quarta dicit q̄ vrina similis coloꝝ alicuius membri perseuerans talis significat egritudinē in illo mēbro: vt vrina similis epati egritudinem in epate: ꝛ similis pleni egritudinem in splene: q̄: sepe superfluitas alimenti membri alicuis similatur illi membro: que duꝫ fluit ꝛ expellitur cum vrina reddit eam fere talem.

¶ Et quidam ꝛc.) ¶ In qnta dicit quosdaꝫ asseruisse q̄ vrina in cuius fundo est aliquid simile puluери vel fumo significat prolixitatem egritudinis. Et si talis perseuerauit pronosticat mortem vel flegma crudum qđ differre noscitur a sanie fetore. Nam sanies ois aliquid fetoris hz ꝛ flegma crudum non. Et non asserit hoc: q̄: prima facie non vī habere magnā apparentiā: lz. n. res similis fumo vel cineri videatur attestari super adustione ꝛ incineratione humoꝝ vt in lepra ꝛ ex consequenti super prolixitate egritudinis ꝛ tandem morte ventura: nulla tamē apparentia videtur q̄ pronosticet vel significet flegma crudum.

De gradi.

eam denigrat. Et sic vult Hugo quod humores frigidi facientes apostema in interioribus diuturnum etiam faciunt banc vrinam. ꝛ licet bene dixerit tamen verba sua non faciunt ad textum quia dicit Auicen. habentium apostemata calida quare dicatur exponendo textum ꝛ apostemate diuturno a sanguine grosso pendente vbi resudat illa virulentia vrinam taliter tingens.

Urina que ꝛc. ¶ Hunc ponit tertiam conclusionem ꝛ vltimā circa vrinam turbulentā. Et dicit ꝛc. Alioruꝫ. s. subitū galium. ꝛ ratio littere clara est quia non fit vrina turbulenta nisi ex cōmixtione humorum grossoꝝ in vrina cum ventositate eos subleuante. ꝛ Gal. quarta particu. 4o. in cōmento. 71. illius textus. Quibuscūq̄ in feb. vrine conturbate velut subiugalium his capitis dolores adsunt. Ista ergo ventositas q̄: fit a calido nata est petere caput faciet igitur capitis dolorem quare dicit Auic. hanc vrinā significare capitis dolorem venturum ꝛ supple presentez atq̄ preteritum ꝛ sic est signum rememoratiuū. Et significat albachal. i. stillicidium q̄: si multa materia subleuatur ad caput continue illa in cerebro conuertetur in aquam vel flegma ꝛ descendet ad membra inferiora quare ꝛc. Et cum perseuerat illa vrina significat lythargiam q̄: significat continuum ascensum illarum materie flegmaticarum eleuari ab ebullitione. Unde causato dolore capitis materie noue attrahē tur que calefacte q̄: putride ꝛ ebulientes licet sint flegmatice tamen ratione calefactionis possunt subintrare pāniculos cerebri ꝛ causare lythargiam. i. apostema frigidum essentialiter in cerebro.

Urina que coloꝝ ꝛc. ¶ Hec est tertia pars principalis partis supra diuise in qua Aui. ponit significationes quarūdam vrinarū merito eius qđ in eis continentur ꝛ nō vt vera hypostasis. Et diuiditur pars ista in quattuoꝛ scōm qđ quattuoꝛ ponit canon. Scōa ibi (Et qdā direrūt.) Tertia ibi (Urina aūt hīs ptes.) Quarta ibi (Urina in qua videnk.) ¶ De prima dicit ꝛc. Uerificādo regulam duo sunt considerāda media. Primo supponak q̄ color principalius dētur vrine a permixtione humoruꝫ cū vrina q̄z ab impressione in eam a cōplexione membri. vnde superfluitates humorales si miscenk cum vrina videmus vrinam ſm earum colorem mutari ꝛ colorari similr ꝛ sic est de superfluitatibus a mēbris dēctis qđ si cū vrīna miscentur ipsam colorant ſm colorem membri a quibus dicte superfluitates dēcidūtur aut superfluūt. ¶ Ex quo supposito concludak qđ contingit vrinaꝫ coloꝛari coloꝛe mēbri cuius ratio clarissima est supposito qđ superfluitates aliquo mēbro decise obseruent colorē mēbri a quo decidunk quare ꝛc. ¶ Quibus ꝛclaratis ratio littere est talis q̄: si vrina similis coloris cuꝫ certo membro diu perseverat significat in hoc membro plurimas multiplicari superfluitates ꝛ hec multiplicatio non fit nisi a debilitate huiusmodi membri nō potentis materias suas debite regulare ꝛ resoluere quare concludik cum Auic. q̄ hec vrina sit ꝓba-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pore illo est aliqua materia terrestris ꝛ adusta que mixta vrine q̄ est terrestris ꝛ grossa petit fundū: ꝛ q̄ ex hu. terrestribus est nata fieri egritudo longa: ideo ꝛc. ꝛ tunc vlterius si prolongetur ꝛ virtus sit debilis cum virtus debilis non possit multo tēpore tolerare egritudinem: ideo significat mortē. si autem virtus sit fortis ꝛ duret longo tēpore: ideo significat flegma crudum dominari in corpore: ꝛ hoc flegma crudum distinguitur a sanie que apparet in vrina per fetorem: licet assimiletur ei in substātia ꝛ colore. nam vrina in qua est sanies in ea est putrefactio: in flegmate autē crudo non: ꝛ ideo non fetet. Item q̄ est ficticius sanie: ꝛ ideo nō est natus fieri fetor ex eo cum non possit resolui ab eo vapor talis ꝓpter eius terrestreitatem: sed a sanie fit: quare ꝛc.

¶ Urina habēs[a] partes diuersas significat q̄ quāto plus partes in ipsa fuerint maiores tāto plus nature operatio est studiosior ꝛ natura plus potēs ꝛ pori plus aperti. ¶ Urina in qua[b] videnť quasi fila adinuicē mixta significat q̄ fuit micta

a ¶ Urrina habēs ꝛc. ¶ In parte ista ponit secūdā significationē huius vrie. ¶ Sed tu dices hoc nō videť verū: q̄ vrina hīs partes diuersas ꝟ aliq̄s petala que ex mēbro deijciunť. modo tales quāto sunt maiores tāto maior a corpore significat resolutio: ꝛ per ꝟs natura magis debilitatur. Dicendū q̄ diuersitas partiū in vrina aliq̄n accidit ꝓpter fortitudinez virtutis expulsiue: ꝛ hoc est q̄n iste partes sunt ex diuersis hu. q̄: quāto in maiori quātitate expellitur res nociua: tanto significat maiorez potentiam virtutis ꝛ amplitudinē viarum: ꝛ hoc mō loquit hic Aui. Alio mō pōt accidere ꝑ modū resolutionis mēbrorū: ꝛ hoc mō quāto sunt maiores tanto peius sicut tu arguis: ꝛ sic non intelligit hic.

b ¶ Urina in qua ꝛc. ¶ In ista parte Aui. ponit tertiam significationem vrine turbulente coniuncte cum contento: hoc est quod dicit ꝛc.

¶ De significationibus odoris vrine. Lapīm. 4.

c d **Jrerunt quidam ꝛc.** ¶ Primus Aui. docuit significare ꝑ vrinā ex parte substātie ꝛ ex parte coloris: hic docet significare ꝑ vrinam ex parte alterius generis. ſ. odoris: ꝛ diuidit partem ista in partes tres. Quia ꝓmo ponit opi. quorūdā. Scōo prosequit. ibi (Et nos quidem.)

¶ Sed aliquis dubitaret vtrū istud q̄d dicit Aui. ſm opi. istorū sit verum: q̄ ip

Jacobus

¶ Urina habens ꝛc.) ¶ In sexta dicit q̄ vrina habens partes diuersas humiditatum superfluentium inspissantium substantiam eius significat studiū seu diligentiam nature in expulsione nociuorum: ꝛ quanto ille partes maiores fuerint tanto significant studiosiorem naturam ꝛ potentiorez ꝛ poros magis apertos ad expulsionem nociuorum. Et non intelligas ꝛ q̄ibuscunq; diuersis partibus in vrina. Nam si ibi essent magne partes conglobati sanguinis vel pellis vel carnis non significarent bonum ꝑ suā magnitudinem: sed intellige ꝛ partibus superfluitatum in corpore peccantium.

¶ Urina in qua ꝛc.) ¶ In septima dicit q̄ vrina in qua apparēt quasi fila alba conterta significat q̄ emissa fuit post complementuz coitus. Et ista procedunt ex reliquijs spermatis in virga relictis: raro etenim virga totuz penitus sperma quod continet ejcit: nec mulierbre pudendum adeo eaz emungit vt nil omnino relinquat: nisi hora conceptionis: quod ergo relinquitur cum expressione vrine simul excutitur ꝛ quasi filosum exit.

Mattheus

bile pronosticum ꝛ egritudine illius membri futura dicunt alij ꝛ secundo volētes litteram verificare q̄d hec vrina colouificatur colore partis membri decise exempli gratia a parte vel partibus epatis decisis vel ab epate ꝛ vrine cōmixtis ꝛ illo modo significat illa vrina actualem egritudinem in membro illo vt satis clarum est. Dico tamen quod tertius est valde difficilis ad bene ꝛ fundamētaliter intelligenduz. Nam licet primus modus ꝛclarandi sit satis curiosus: tamen intellectui non satisfacit q̄ quātūcūq; ille superfluitates sic decise a membris tingant vrinam ad modum dictum tamen ego non intelligo quomodo diuersimode colouificentur ille superfluitates colore diuersoruz membrorum officialium ꝛ instrumentalium q̄ color est secunda qualitas insequens proportionem primarum que primo debentur simplicibus ꝛ non officialibus ꝛ sic non possum intelligere q̄o hꝛ superfluitates in colore diuersificari possint nisi quādo essent decise a membro cōsimili. ſ. carniformi aut spermatico. Aliter preterea fortior videť fieri impressio in supfluitatibus decisis a mēbris sanis q̄ ab egris vel neutris igit ex colouificatione vrine ſm colores superfluitatuz a membro ꝛcisarum magis ac potius debemus super sanitatē mēbri arguere q̄ eius certitudinē. Ideo cōcludo q̄ hic canon Auic. est mihi dubius ꝛ quod modi declarā di ipsum sunt magis apparentes q̄ vere concludentes ꝛ ꝛclarantes secundus nāq; modus nō verificat regulam propter colorem in vrina sed potius propter contentum in eo ꝛ quo non est mentio nunc sed infra.

Et quidem ꝛc. ¶ Nunc Auic. ponit secundum canonez ꝛ mente aliorum multum incidenter etiaz merito alicuius contenti in vrina ꝛ dicit ꝛc. Notandus quod ex vltima parte canon. colligit quod ex illa vrina potest fieri tam a pure siue sanie aut a materia nō saniosa sed a materia flegmatica adhusta a caliditate extranea ꝛ ad minimas partes diuisa. Nam existente sanie in vrina ꝛducta ex vlcere renū vel vesice in modica quātitate contingit vrinam in inferiore eius parte ab illa sanie inspissari ꝛ turbari licet superius sit tenuis ꝛ clara. Unde si tunc vrina cōmiscetur aut commouetur ascendit ab inferiori parte nebula ꝛ totam vrinam perturbat. Similiter dico si illud flegma sit adustum residet in fundo vrine vt puluis si cōmouetur vrinale ascendit ab illo fundo quasi fumus ꝛ puluis totam vrinam perturbans. ꝛ Auic. vult q̄ hec vrina cum tali residentia nebulosa vel puluerulenta significat egritudinis prolongationem vel naturam omnino non dominari. Et sic mortem si per longum tempus apparuerit. Et ponit Auic. vltimo signum distinctiuuz quando illud sedimen fit sanies a vyo vrine ꝛcisa aut a flegmate illo adhusto ꝛ puluerizato quia dicit quod cognoscatur ex fetore lego litteram.

Urinam autem ꝛc. ¶ Ponit tertiā regulam ꝛ dicit ꝛc. Notandum quod ꝑ vrinam habentez partes diuersas intelligimus vrinam in qua sunt contenta in diuersis eius regionibus situata vt. ſ. vbi quedam sunt in fundo ꝛ quedam supernatant quedam in medio stant. Secundo notandum q̄ tales partes vel contenta vel sunt humorales aut membrales. Si primū hoc est dupliciter quia vel cum laudabilibus qualitatibus vt q̄d sint boni coloris ꝛ equalitate partiū ꝛ sine fetore aut sunt oppositi

se nō approbat nec improbat. Et videť q̄ ſic: q̄ si dispositio corporis egrōta est diuersa a dispōne corporis sani: tunc nec odor vrine egrotantis erit sicut odor vrine sani: sed ita est: ergo ꝛc. ¶ a. ꝓz: q̄ diuersitas dispositionū est causa diuersitatum casuum. odor aūt vrine est casus dispositionis corporis. ¶ i. apparet de se. Dicendū q̄ possibile est talē odorem apparere in vrina corporis egrotantis q̄lis odor est in vrina corporis sani ꝛ maxime in vrina corporis sani cōparati ad seipsum quādo est egrū: ꝛ hoc patet per experientiā: ꝛ q̄ illud erat manifestū ad sensum: ideo Aui. non curauit ipsos improbare relinquēs tanq̄ per se notū istos falsum dixisse. Item hoc patet rōne: q̄ possibile est q̄ in corpore egro appareat aliquid ſm naturam: licet nō appareat in eo inquantū egrum: sed tale est ei simile q̄ apparet in sano eo q̄ ea insunt sanis ſm naturam: ergo tunc cum odor similis odori vrine sani sit ſm naturam possibile erit hoc apparere in vrina egri. Item difficilius est habere hypostasim bonam ꝛ substātiā vrine similē vrine hypostasis ꝛ substātie sani q̄s habere odorē similem: ꝛ tamē vrina corporis egri potest habere similē substātiam ꝛ hypostasim cū vrina sani vt infra dicet: ergo multo fortius ꝛ odorem. Itē possibile est habere colorem similē: ergo ꝛ odorem. Ratio autē in cōtrariū facta arguit q̄ diuersarum dispositionū vt sic sunt diuersi casus. ꝛ hoc est verū: q̄ hoc nō inest ei inquantum egrotat: imo inquantū participat aliquo q̄d est ſm naturaz. ¶ Aduertendū tn circa predicta q̄ egritudo pōt esse in epate ꝛ in vyis vrinalibus vel in alijs membris remotis. Si primo modo saltē anteq̄s natura dominetur morbo non est verisimile q̄ odor sit similis in vrina sani ꝛ egri. Si secūdo modo si egritudo non sit multum magna: ita q̄ per compassionem veniat vsq; ad epar potest esse ꝛ similis odor vrine in sanis ꝛ egris. Ratio primi est q̄ faciens odorem in vrina aliter est tunc dispositum in egris q̄s in sanis ꝛ etiam materia. nam odor diuersificatur ſm diuersitatem materie ꝛ caloris nunc autem alia est materia tūc in infirmo ꝛ in sano: q̄ in infirmo est putrida ꝛ corrupta: in sanis aūt non. ꝛ calor etiā q̄ in sano naturalis in egro accidentalis: sed si natura dominaret quodāmodo

De partibus.

¶ De significationibus odoris vrine. Lapīm. 14.

Jrerunt quidam ꝛc. ¶ In hoc. c. primo agit ꝛ de significationib⁹ vrine carentis odore. Secūdo ꝛ de significationibus vrine fetide in egris. ibi (Luz autem odorem.) Tertio ꝛ de significationibus odoris vrine trahentis ad acredinem. ibi (Et cum ad acredinem.) Quarto ꝛ de significationibus trium complexionum ꝑ odorez vrine. ibi (Odor vero qui.) Quinto ꝛ de significationibus vrine fetide in sanis. ibi) Cumq; vrina.) Sexto ꝛ de significatione cessationis subite fetoris vrine in acutis. ibi (In acutis egritudinibus cum fetor.) ¶ In prima parte dicit primo q̄ vrina carens odore penitus significat frigiditatez complexionis ꝛ superfluam cruditatez: q̄ significat nihil calidum inesse vrine quod sufficiat efficere fumalem euaporationem quātūcūq; modicam sine qua non est odor. Secundo dicit q̄ vrina odore carens in egritudinibus acutis sepe significat mortificationez nature seu caloris naturalis extinctionem ab extraneo non sufficiēte

De gradi.

te. ſ. cū malis qualitatib⁹. Quibus notatis dicať q̄d regula Aui. nō hꝛ veritatez ꝛ illa que hꝛ diuersas partes mēbrales que a mēbris decisis q̄ quāto ille ptes sunt maiores tāto peiores. Sicut negꝛ ꝛ humoralib⁹ male dispositis vt pꝛ ex opposita rōne canonis. Si vero ille sunt bene dispositē ꝛ humorales quāto maiores tāto meliores ꝛ ꝛ de his loqtur Aui. ꝛ rōnē sui dicti ponit Auic. in lra. ſ. q̄d significat potentiā nature ꝛ curiositatē eius in digerendo quare ꝛc.

Urina in qua ꝛc. ¶ Nūc ponit vltimā regulā ꝛ dicit ꝛc. Et canon. satis manifestus est q̄ significāt hec filla q̄d aliquid fuit retentū ꝛ materia spermatica in vyis medijs q̄d tādez cū vrina educit. ¶ Sed dices nunq̄d illa filla fiunt aliq̄n a flegmate aliqualr adusto ꝛscendēte cū vrina. Dicať q̄ sic sed distinguit inter illa filla q̄ illa filla spermatica sunt magis splēdida ꝛ alba ꝛ magis cōpacta siue cōmixta ꝛ cōgregata q̄s flegmatica. adustio enim in flegmate ducit ad subcitrinitatē quare ꝛc. Et cū fillis spermatis cōiungit quedā vnctuositas in vrina ꝛ hec rō q̄ ad actū venereū aliqualis sequit supercalefactio que est cā dissolutionis non cōiungit aūt vnctuositas hec cū fillis flegmaticis quare ꝛc.

¶ De significationibus odoris vrine. Lapīm. 4.

Jrerunt quidam ꝛc. ¶ Postq̄s Auicē. determinauit ꝛ de significationibus q̄ sumunt ex colore vt in scōo capitulo huius summe. Et ꝛ de substātia vrine ꝛ eius claritate ꝛ turbulētia vt in tertio capitulo hēri expleto iam sibi placuit ꝛterminare ꝛ de significationib⁹ vrinarū sumptis ex odore. Et videt presens capitulū multū ellegans in partes duas q̄: primo Auicē. ponit dictum quorūdam. secūdo ꝓsequitur ponendo sententiam suā propriā. Secunda ibi (Et nos quidē dicemus.) De prima parte breuiter inquit ꝛc. ¶ Notandum q̄ illā litteram nō sic posuit Rasis secundo conti. ſ. q̄d non viderit ſm hanc clausulam. Sed bene dicit Rasis scias q̄ vrina sani nō assimilať vrine egri. ¶ Sed ꝟ sentētiā istorū auctoꝛ est dubiū in plurib⁹ casibus. Primo in egritudinibus materialibus in quibus vrina apparere potest similis vrine sani. Scōo etiā in materialibus vbi materia nō cōicatur vyo vrine q̄ vel effumat ad caput vel expellit per secessum. Tertio vbi per oppilationes etiā in egritudine materiali materia nō potest cōmunicari vyo vrine. Quarto vbi sor. naturalr fit cholericus nūc sanus ꝛ infrigidet preter naturā ꝛ postea caleſat caliditate nō naturali ad eiusdem tn gradus in intensione cū calore naturali primitus habito. in hoc enim casu posito sicut ꝛ in alijs casibus positis nō videť vrinā mutari ab vrina que in sanitate apparuit in his corporibus. Et vbi sanus vtatur spargis in cibo statiz habebit vrinam in odore similem cum vrina egri. Restat igitur vt dicamus cōclusionem Auic. simpliciter nō esse veram nec ipse in hoc est falsificandus quia nō ponit eam ꝛ mente propria vt vidisti. Possumus enim saluare Aui. in omnibus ꝛ hic dicere quod conclusio sua veriſſima est q̄: non aliud inuit nisi q̄ aliqui sic dixerunt ꝛ hoc est verum nec ipse dicit hoc esse verum nec falsum. Sed solum alios se nunquā vidisse sic fieri ꝛ hoc potest esse ita. Nec Auic. vult inde cōcludere ipsi non viderunt ergo non est ita q̄ simpliciter ponit conclusionem ꝛ

hoc

modo morbo bene posset esse similis quodāmodo. Ratio secūdi est: qr in vrina propter illa membra nō fit mutatio ꝛ qua fit curandum.

a ¶ Et nos ꝛc. ¶ In pte ista exequit. Et tria facit. Prīo docet significare p odorē privatiue. Scō per odorē positiue. ibi (Cū aūt odorē.) Tertio per ipm vtroq; mō. s. positiue ꝛ privatiue. ibi (In acutis egritudinib⁹.) Dicit prīo (Et nos qdez ꝛc. ꝙ frigiditate significat ꝛc.) Cā huius est: qr odor non est nisi ex re calida: qr odor nō est nisi fumales euaporatio: ꝛ ió illa q̄ sunt in fumo facta hñt odorē. Et pp hoc gñ fumus infrigidati ēt nō percipimus odorē bene: qñ ergo in vrina est multa cruditas cum in ea sit magna frigiditas nō est odor in ea: ꝛ accipit hic odor cōiter ꝛ ad malum ꝛ ad bonū: ꝛ plurimūq; ēt significat in acutis egritudinib⁹ mortē nature. i. mortificationē caloris innati. Et rō huius est: qr cū in febribus acutis sit multa caliditas in eis debz fieri multa euaporatio fumalis: ꝛ per ꝓns debet habere odorē. si ergo nō hz hoc est signū ꝙ quasi totaliter caliditas ne odor sit cuius odor vrine sani. ¶ Et nos quidē[a] dicemus ꝙ cum vrina nullo modo odorē habet: cōplexionis frigiditatē significat ꝛ superfluā cruditatem. Et plerūq; etiā significat in acutis egritudinibus mortē nature. ¶ Cū aūt[b] odorem habuerit fetidū ꝛ maturationis significationes in ea fuerint erit ipsius causa scabies aut vlcera in instrumētis vrine que suis cognoscuntur signis. Ꝛ ió si maturatio nō affuerit possibile erit vt sit ex hoc ꝛ

Jacobus

sufficientis imprimere vestigium aliquod digestionis ꝛ effumationis in vrina.

Cum autem ꝛc. ¶ In secunda dicit primo ꝙ vrina fetida cuz signis digestionis. s. mediocri substantia ꝛ citrino colore procedit a scabie vel vlceribus viaruz vrine. A scabie quidem si presentia fuerint signa scabiei: sicut odor modicus hora qua effluit sup hanc vrina: ꝛ puritus quidam superficialis. Ab vlceribus vero presentibus horum signis: vt dolore acuto mordicativo stranguria saniei decursu cum vrina. Et Rasis decimo almansō. c. ꝛ vrina ait. Urina etiam fetens ꝛ permutata apparet qñq; propter apostema quod in instrumentis ozitur vrinalibus: que erit perturbata: qr eius substantie admiscetur virus grossum ꝛ subtile: nec erit tunc cum ea febris acuta ꝛ incensiua. Ardor tamen in egressione vrine cū ea tunc sentitur: ideoq; eius fetor non assimilatur fetori qui sentitur in vrina cum putrefactio est in veni. Secundo dicit qꝫ in vrina fetens sine maturatione procedere etiaz potest er scabie vel vlceribus viarum vrine ꝛ cognosci ex suis propijs signis: potest etiam procedere ex putrefactione aliquarum humiditatum ad vias vrine ꝛclinantium. Et cognoscitur inde procedere per absentiam signorum scabiei ꝛ vlcerum ꝛ per aliquos humores fetidos vel virulentias exeuntes cum vrina. Tertio dicit qꝫ vrina fetida in febribus acutis non ex vicio membrorum vrine est signum malum scilicet magne putredinis humorum: que non solum inficit ꝛ inflammat vitalia membra: sed etiam naturalia ꝛ superfluitates eorum. Et intellige istud ꝛ vrina fetida sine signis digestionis. Nam si signa digestionis adessent ꝛ future crisis per vias vrine tunc vrina fetida esset boni nuncia significans euacuationem materie peccantis vt nature. Juxta illud Hippocra. aphorismorum. quarta. apho. 47. Excreationes in non ꝛficientibus febribus lunde ꝛ sanguinee ꝛ fellee ꝛ fetide omnes male sunt: egeste vero bene bone ꝛ secundum seces-sum ꝛ secundum vrinas.

Mattheus

hoc modo etiam sub sensu propositionis Auicen. dictorum ipsorum ꝛ quorum mente ponit conclusionem est verum scilicz quod ipsi non viderint. Et sic si bene consideramus videtur ipse saluare ꝛ glosare dicta Rasis cuius verba absoluta non continerent veritatem vt patet in casibus supra additis. Possumus tamen nos etiam dicere saluando verba Rasis quod ipsa sint vera vt plurimum. s. vbi corpus dicatur inculpate sanum ꝛ permutetur ad egritudinem putridaz toti cō munem conuersa materia ad vias vrine ꝛ vniformi stante regimine quoniam sic intelligendo conclusio Raſ. est vera ꝛc.

Et nos quidem ꝛc. ¶ Nunc prosequendo suam sententiaz propriam ꝛ significatione odoris vine tria facit. Quia primo ponit significationes ex priuatione odoz in vrina. Scō ex positiuo odore vrine. Tertio ꝛ permutatione certi odoris ad alium. Secūda ibi (Cum autem odorem habuerit fetidum.) Tertia ibi (In acutis egritudinibus.) De prima dicit ꝛc. mortem nature. i. calidi naturalis. ¶ Notandū sicut colligitur secūdo ꝛ anima ꝛ primo ꝛ sensu sensato odor fundatur in fumali euaporatione vel saltem sine illa non fit ꝛ est secunda qualitas licet ꝛ hoc dubitaret Auicen. secundo can. vbi inuit odorem esse in re frigida tamen dicatur finaliter quod odor non causatur sine re calida. Quo supposito premisso faciliter pz veritas prime partis textus qr cum ab vrina non resoluitur odor significat frigiditatem conclusionis ad quā sequitur humorum cruditas quare ꝛc. ¶ Notandū pro alia parte littere qꝫ in febribus acutis materia est calida saltē vt plurimum similiter morbus est calidus ergo ex parte materie ꝛ morbi in talibus febribus in vrina ꝛbet manifestari odor. Si igitur non apparuerit odor significatur mortificatio calidi naturalis per viam resolutionis. s. facta ita ꝛ taliter qꝫ est ita ꝛbilis caliditas naturalis licet adhuc sit aliqualis tamen non tantus vt possit efumare. Attende tamē pro veritate huius secūde partis qꝫ Auicen. dicit. Plerūq; inuenꝫ qꝫ non semper vrina tenuis sine odore apparens significet illā ultimam mortificationē calidi per viam resolutionis qr vbi materia egritudinis mitteret ad aliā partē corpous vt in freneti similiter vbi sit oppilatio repletionalis. in his enim casibus licet emittatur tenuis sine odore non tamē significat illam mortificationem sed extra hos casus regula est vera ꝛc.

Cum autem ꝛc. ¶ Hic secūdo prosequitur ponēdo significationē ꝛ odore positiuo vine. Et potest pars ista diuidi in ser partes patent. De prima dicit ꝛc. ¶ Notate hic quasdā cōtingētias quas inuit Auic. prima stat vrinā esse digestā ꝛ tamē habere odorē fetidū: ꝓbatur qr digestio que debetur vrine maxime sumitur ex hypostasi vt infra patebit sed stante sanitate in mēbris omnibus excepta vesica humores ꝛbite digeruntur ꝛ laudabilis ab eis ꝛciditur hypostasis quare vrina erit digesta tamen habebit fetorem in vesica acquisitum. Contingit tamen vbi maximū sit nocumentum in vijs vrine vt renibus vel vesica qr etiam toti corpori illud nocumentum cōmunicetur ꝛ vna cum fetore laudabilis hypostasis fiat. Contingit etiam cum tranea est quasi diminuta: ꝛ per ꝓns caliditas nālis: qr ista habēt esse in eodem subiecto: ꝛ ideo talis vrina in febribus acutis significat mortem nature.

b ¶ Cū aūt ꝛc. ¶ In ista pte docet signare p odorē positiue. Prīo docet signare per odorē integris. Scō in sanis siue neutris. ibi (Et que multū est fetida.) Prima in tres ficut tres ponit significationes. Scōa ibi (Et cū ad acredinē.) Tertia ibi (Odor vero qui ad dulcedinē.) ¶ Dicit primo (Cū aūt ꝛc. ꝛ possibile vt sit ex putrefactiōe) supple q̄ ē in venis: ꝛ distinguim⁹ vnū ab alio p hoc: qr ex putrefactione q̄ est in humorib⁹ existentibus in venis nō est adhuc ita vehemēs fetor ꝛ grauis sicut est qñ cōtingit ex vlceribus ꝛc. Itē ēt distinguimus per alia signa appropriata egritudinibus vlcerū renū ꝛ vesice ꝛ putredinē que est in venis.

c ¶ Et cuz ꝛc. In ista pte Aui. ponit aliā signationē acceptā ex signatiōe vrine.

d ¶ Odor ꝛc. ¶ In ista pte Aui. ponit tertiā significationē assumptā ex odore vrine. ¶ Nota tñ circa istā ptē qꝫ dulcedo nō est ꝓprie in odoribus cū sit obiecti possibile vt sit ex putrefactione. Cūq; hec in febrib⁹ fuerit acutis ꝛ nō fuerit cā mēbrorū vrine erit signū malū. ¶ Et cū[c] ad acredinē traxerit significabit putrefactionē q̄ est in humoribus frigidā habentib⁹ substātiā quos calor superauit extranei⁹: sed si egritudo fuerit acuta erit signū mortis ꝛ significabit mortē caloris naturalis ꝛ dominium frigiditatis in natura cū calore extraneo. ¶ Odor[d] vero qui ad dulcedinē trahit sanguinis significat dominium vrine. ¶ Nota tñ circa istā ptē qꝫ dulcedo nō est ꝓprie in odoribus cū sit obiecti

De partibus.

Et cum ꝛc. ¶ In. 3. parte dicit primo qꝫ si odor vrine traxerit ad acredinem seu acetositatem significabit putrefactionez in humoribus frigide substātie. s. flegmaticis vel melācholicis quos eucit ꝛ eis ꝺnatus est calor extraneus: sicut. n. sapor acetosus fundat in substantia frigida ꝛ sup frigiditate attestatur: sic odor acetosus. Juxta illud Pan. scō huius trac. i. c. 3. Omnes ergo odores ex ꝙbus sentit mordicatio aut ꝛclinant ad latus dulcedinis sunt calidi: ꝛ illi ex ꝙbus sentit acetositas oēs sunt frigidi. Et sicut ptiisana vel sicera vel aliꝫ succi qñ putrefiunt ad acredinem ꝛclinant vt demonstrat experimentū: sic humores frigidi dū in corpore putrescūt frequenter acetosant tā in sapore qz in odore. Secundo dicit qꝫ odor vrine trahens ad acredinez in morbo acuto significat mortem. s. extinctionem caloris naturalis ꝛ dominiuz frigiditatis in vrina cum calore aliquo extraneo. Et conuersio humoruz aut vrine ad talem per ꝛiectionem innati caloris est similis conuersioni vini ad acetuz in qua ꝛstruitur naturalis calor vini: loco cuius succedit frigiditas cum quadam caliditate extranea ex putrefactione acquisita qua redditur acetuz vehementer penetratiuum ꝛ non pure frigidum sicut agresta.

Odor vero ꝛc. ¶ In. 4. parte dicit primo qꝫ odor vrine tendens ad dulcedinem significat dñium sanguinis: ꝛ si talis perseuerauerit in sanis significabit sanguineam cōplexionem. Scō dicit qꝫ vrina multū fetida est cholerica. i. vrina sanoz particeps multi fetoris cōparatione ad odores vrinaz aliarum cōplexionum significat dñium cholere ꝛ complexionem cholericā si ꝑdurauerit talis. Et intellige hoc non ꝛ fetore vehementi putredinali qualis est fetor male saniei ꝛ putridorum humoruz in acutis: sed ꝛ fetore cōmuni reperibili in exeuntibus quorūdam sanorum. Adest autem in cholericis exeuntium fetor: propterea qꝫ magis abundant in fumis ꝛ vaporibus caprinosis: ꝛ sunt proniores ad extraneos calores. Tertio dicit qꝫ vrina

De gradi.

digestione vrine esse fetorem sine nocumento viarum vrine qr vbi humor putridus in venis sit digestus ꝛ cum vrina emittatur faciet fetorem licet sit digestus. Ad distinguendum autem an ꝺ fetor proueniat ex vitio renum vel vesice scriptū est lib. 3. fen. ꝓprijs de egritudinibus horum membrorum ꝛ hꝛ contingentie parium habentur in littera. Ad distinctionem autem illius fetoris an fiat a vijs vrine an ab alijs membris dico qꝫ stante sanitate in alijs subiectis exceptis vijs vrine ꝛ dicit prima contingentia iam supra posita stat vrina digesta cum quibusdā squamis in fundo nec ille prohibent quin hypostasis sit bona. In tertia autē cōtingentia nō apparebunt ꝛ squame cū digestione humorum. Et in secunda cōtingentia est vrina indigesta vna cum squamis ꝛ sic faciliter distinguēs. Et addit textus qꝫ si maturatio nō affuerit. s. in vrina possibile est esse hunc fetorez in ea ex apostemate viarum vrine vel materierū in membris disperſis non dico venis siue ille materie hec membra apostement siue non sufficit mihi qđ sint putride illud secundū debet tamen esse raro eueniens quare Auicen. caute dicit possibile erit. Et addit correlarium ꝛ dicit qr non stante nocumento viaruz vrine ꝛ apparente vrina fetida in his acutis febribus significat magnam putrefactionē hu. in venis erit igitur signum malū ꝛ dicit hoc maxime in acutis quoniam cuz magna putrefactione difficulter corrigibili stante breuitate morbi acuti ꝓbabiliter sequitur mors non sic esset in cronicis dantibus inducias ad digestionem ꝛ euacuationem vt in flegmatica sepe contingit.

Et cum ad ꝛc. ¶ Hec est secūda regula quā ponit ꝛ significatione odoris positi in vrina. Et dicit ꝛc. acredinem. i. acetositatē. ¶ Pro intellectu littere supponendum est vt colligitur secundo de anima ꝛ primo ꝛ sensu qꝫ odores dicūtur specifice tales in respectu ad sapores ꝛ eisdem causis fiunt. ¶ Secūdo notandū est qđ sapor acetosus vt prima pars ꝛmi ꝛ humoribus victum est fundatur in substantia aquosa subtili. Et duplex ista ꝓducitur. Uno modo per viaz digestionis diminute quando est in via ad saporem dulcē. Secūdo modo per putrefactionē resoluto calido naturali dominante extraneo vt in vino contingit qđ fit acetum. Sed differūt hi modi acetositatis inter se qr primus non fit cuz acuitate nisi remissa vt manifeste videtur in lacte acetoso ꝛ hoc contingit in multis fructibus imaturis. Secūdus autē cum notabili acuitate vt in aceto. Ex quibus dictis infero qđ odor acetosus vrine vel significat putrefactionē humoris frigidi vel digestionē humoris acetosi nō putrefacti cum vrina. dicit tamen Auic. qꝫ significat primum qr humor acetosus frigidus per naturam nisi coniungatur cum aliquali putrefactione non est natus representare suum odorē quare potius ꝛ illo intellexit Auicē. cū illo tamē stat qꝫ etiam significet secūdū. Et ne contingat circa iam dicta dubitare. ¶ Notanduz qꝫ lz sit possibile ꝓpter agitationem contingentē in vrina dum mingitur qꝫ contingat euaporationem fieri ꝛ ꝑsentari odorem acetosum ab illo humore acetoso non putrefacto coniuncto cum vrina magis tamē ꝛ multum percipiet hic odor humore acetoso existēte aliqualiter putrefacto. Et ratio littere nota est ex dictis

ctum gustus: sed dicitur esse in eo per quandā similitudinē: sicut enim dicit dulce in saporibus in quo delectatur gustus: ita odor potest dici dulcis in quo delectatur olfatus: & ideo significatur dominium san.

a ¶ Et que &c. ¶ Hic docet significare per urinam ex odore intenso.

¶ Sed tu dices nō videtur q̄ in cōplexione cholerica sit maior fetor in urina q̄ in sanguinea: imo in san. maior: q̄ simile est de urina fetida & sudore fetido: ſ cōplexio san. hz sudorem magis fetidū q̄ aliqua alia: quare &c. ¶ Da. est nota: q̄ utraq; est suppositus. ¶ Di. appet p. B. 8. de inge. ca. 7. & reddit cām: q̄ in cōplexione calida & hu. siue san. est materia & agēs faciens ad putredinem. ¶ Ad cuius euidētiā est intelligendum q̄ urinā esse multū fetidaz potest dupliciter intelligi. Uno mō quātū ad grauedinem quādā & molestiā proueniētez ex horribilitate ipsius. Alio mō quantū ad acritatē & penetrationē. mō illa urina que primo est fetida multū significat dñiū san. sed illa que secō modo est fetida est cholerica. & declaratio primi est prīo ex signo q̄ sile videt de sudore & de urina: nunc aūt sanguinei

nium. ¶ Et que[a] multū est fetida est cholerica. Et fetida ad acredinē trahens est melica. Cūq; uria fetidi odoris in sanis perseuerauerit significabit febres que ex putrefactiōe accidūt aut minoratione putrefactiōis que in ipsis est retēta. Et hoc quidē demōstrabit si illico alleuiationem habuerint. In acutis egritudinibus cuz fetor urinaz comitabit & postea ab ea removebitur sueritq; ablatio hic subito: & post ipsam non subsecuta fuerit requies

Jacobus

fetida fetore ad acredinē declināte est melancholica. i. significat dñiū melancholie cuius sapor & odor ad acetositatē declinant. Adde quartuz si vis q̄ urina inodora significat dominiū flegmatis & complexionē flegmaticam: sicut enim flegma est natura insipidum: sic est inodorum & ita aquositas ab eo colata.

Cūq; &c. ¶ In. 5. dicit q̄ urina fetens p̄severans talis in sanis corporibus significat alterum duorum. ſ. vel febrē putridam venturā: vel minorationē putrefactionis seu materie putride retēte in interioribus. Febrem quidē putridā si ille cuius urina fetet presagia aliqua febris presenserit: vt diminutionem appetitus lassitudinem corporis brachiorum extensiones oscitationes & similia. ¶ Minorationem vro putrefactionis si post emissionem talis urine se leviorez senserit & melius dormientem. Ex hoc enim significatur q̄ natura per urinam se expurgat a quibusdam putrescentibus humoribus.

In acutis &c. ¶ In. 6. dicit q̄ urie fetor subito cessans in febribus acutis nō subsequēte requie significat casuz virtutis ſ. extinctionē caloris innati: ita vt nō valeat imprimere vt prius humoribꝰ & eoz aquositati vim alicuius evaporationis vel fumositatis odorabilis.

¶ De significationibus ex spuma sumptis. Cap. 5.

s **Puma &c.** ¶ In hoc. c. primo agit de causis spume urine. Secō de his a quibus trahunt significationes eius & de significatiōibus eoz. ibi (Et spuma quidem q̄q;.) ¶ In. 1. pte dicit p̄mo q̄ spuma urine accidit a duabꝰ causis. Prīa est extrēibilis hūiditas aliqd viscositatis hns. Scōa ē vētositas circūclusa hac hūiditate q̄ pucit in urinale piectiōe urine. Secō dicit q̄ vētositas exīs cū urina iuuat in substātia urie: ita q̄ dat ei aliqd substātie: marie cū supabūdauerit ī corpe: sicut sepe euenit in urinis hūiū oppilationes phibentes resolutionē ventositatū vapoz & fumoz in qbus plurime fiunt āpulle pp vētositates intercluſas in viscosis urine ptibus. ¶ Attēde prīo q̄ modū gñationis spume silez illi quē refert hic pnceps Bal. meminit aphōz secōa cōmē. 43. illiꝰ cañ. Strangulatoz & dissolutoz nondum mortuoz non referunt quibuscūq; spuma circa os fuerit dicens. Spu-

Mattheus

q̄ odor acetosus in urina non fit nisi per presentiam hu. acetosi sed existente fortis huiusmodi odore & faciliter perceptibili significatur q̄ est putridus quare &c. Unde si considerabitis hanc inferetis cōclusionē qō hec urina acris vel acetosi odoris aliquotiens vt sepe in se. flegmaticis apparere debet. In febre autem acuta vbi materia non est frigide nature odor ille acetosus in urina non potest significare nisi superationez calidi naturalis factā a calore extraneo ergo significat mortē. ¶ Dubitabitis aūt statim qūo p̄sentata est mihi urina acetosi odoris & nō existēte corpore egro ita qō nō sciā an acute febriat an non qūo ego distinguā inter dicta significata. ſ. an significet putrefactionē in hu. frigido aut mortez calidi naturalis. ¶ Dicak qō distinctio illa pōt colligi ex iaz dictis supra. q̄ acetosus odor in materia frigida nō coniungit acuitati sed est remisse acetositatis. Sed cū odore acetoso ꝓpter dominiū p̄ternaturalis calidi cōiungitur maxima acuitas. Et sic habetis distinctionē quādo hic odor acris significat putrefactionem in materia frigida & qñ in calida & vos ipsi considerate &c.

Odor vero &c. ¶ Ponit tertiā regulam dicens &c. Ratio littere clara est q̄ non fit talis odor in urina nisi per presentiam humoris vulcis sed nullus ex humoribus est vulcis nisi sanguis quare &c. Notate tamē qō distinctio horū odorum est multum difficilis nec bene percipitur nisi ab experto in arte vt satis patet quare &c.

Et que multū &c. ¶ In hac pte rñdet cuidā dubitatiōi que posset oriri q̄ diceret aliqs tu dixisti de odore acetoso & vulci qd significet. Mungd ēt pōt sumi significatio ex amaro. Rñdet Avi cē. Et dicit &c. Ratio littere est q̄ odor fetidus fundat in materia adusta exēpli gratia vt est cholera & illa multū fetet. Unde dicit Rasis scō cōtinētis qō odor fetidus magnā significat adustionē & salsus odorē. Sed diceres odores sanguineoꝝ magis sunt fetentes q̄z cholericoꝝ octauo terapētice ergo &c. Dicendum q̄ odor duplr est magis fetens. Uno modo q̄ horridior & magis extraneus. Secūdo q̄ magis acutus in fetore lz nō ita horridus possumus itaq; dicere q̄ sanguinei magis fetēt. Prīo mō & cholerici. Scō mō. Unde pp acuitatē fetoruz in urina cholerica odor ille multū fetidus apparet non aūt in sanguinea. Aliter tū possumus dicere & scō q̄ sanguis ē magis fetēs q̄z cholera. i. citius accidit sanguini putredo rōne cuius fetet q̄z colore. Cuius rō est manifesta q̄ siccitas vt dr quarto methaurorū ꝓhibet putredinez vel retardat qō accidet cholera. Sed stante putredine in cholera ipsa magis fetet. i. intensiuius siue acutius. Et tu accipe sensum quē vis. Subdit Avi. Et fetida ad acredinē. Et vult &c. Et p acredinem intelligere debetis ponticitatē. Et ratio littere clarissima est cuz non sit alter humor qui habeat ponticitatem nisi melancholicus quare &c.

habēt sudorē magis fetidū vt dicit. ſ. de inge. quare &c. Et hoc rōne declarat: q̄ in eis cōiungunt ambe cāe putredinis. ſ. calitas & humiditas: & tō ereuntia in eis sunt magis putrida. p̄mo mō loquit. B. & scō mō loquit hic. A. qre nō p̄dicūt.

¶ De significationibus urine ex spuma assumptis. Cap. 5.

b s **Puma accidit &c.** ¶ Ultimo docuit significare per urinam ex parte coloris & ex parte substantie & claritatis & turbulentie & ex parte odoris eius: hic docet significare per spumam que apparet in urina & duo facit. Primo dat modum generationis spume. Secundo docet significare per ipsaz. ibi (Et spuma quidē quandoq;.) ¶ Notandum circa primaz partem q̄ ad generationem spume cōcurrunt duo scilicet materia & agens. materia est dupler in spuma: scilicet ventositas que circundatur & humiditas vnctuosa circundās: efficiens causa est motus. vt ergo tangeret omnes eius causas dixit ex humiditate & ventositate. & per hoc autem tangit materiam. per hoc autem qō dicit proiecta in urinali tāgit motum

De gradi.

ma generat ex duoz corpoz cōmixtionibus. ſ. vēto simul & humiditate: que nūq; cōmiscent nisi quedā quasi corpuscula multū pua ex eis dimissa inde ꝓficiantur: unde circūdat qlibet pars humiditatis quātūlibet parte ventositatis: vñ quasi quedam granula rotunda concreantur & multa. ¶ Attende scō q̄ duplici mō generat in urina spuma. Uno modo ex impetuosa effusione eius in vas vel agitatione eius in eo sicut spumant vinum ficera cerusia vapa & alij liquores ab alto effusi propter aerem quem colligunt: spumant etiam fortiter urine delate per longam viam marime ab equestri propter agitationem eaz in suis vasis: & hec spuma nihil aut modicum indicat super dispone corporis: q̄ cāe pius est extrinseca: nisi q̄ viscositas urine coadiuvat vt multiplicet & magis perduret. Alio mō ex ventositatibus in corpore concretis cuz urina effusis. Et ista significat nefresim seu dolorem renum ex grossa ventositate. Jurta illud Hip. apho. 7. aph. 45. Quibuscūq; in urinis ampulle supnatant nefreticaz significant & longā egritudinem fore. ¶ Attende tertio q̄ dupler est efficiens cā spume. ſ. calor & motus. Jurta illud Gal. scō apho. cōmen. 43. illius cañ. Strāgulatoz &c. Spuma duobus modis generatur: vel propter magnuz motū quo aqua maris ꝑcutitur que spuma ex motu & ꝑcussione conficitur vel in olla propter nimiuz calorem qō vī in animalibus. In athletis enim virtutis sue motus concreat spumas in ore: in porcis silvestribus fortitudo caloris: in equis currentibus virūq; simul adunatur. ¶ Attende quarto q̄ spuma urine duo significat. Unuz est ventositas in corpore abundans: & tunc urine substantia est grossa. Aliud est calor extraneus: & tunc est urine substantia tenuis. Jurta illud Egidū. Est ventosa vel est incensi spuma caloris. Nuncia particulis continuata suis. Hoc calor urine ꝑbat & substantia spume. Spiritus ingrossat attenuatoq; calor. ¶ Attende quinto q̄ spuma cōmuniter generatur in corporibus animaliuz a calore fortis. Jurta illud Bal. 2. prono. cōmen. 47. illius cañ. Utride spumosum malum. Non oportet vt estimet q̄ spuma generetur in corporibus animalium sicut generatur in mari ab agitatione venti tantum cū eo in fortitudine: sed a caliditate ignea que calefacit sanguinem & generat in eo ventositates vaporosas.

De partibus.

¶ Et

Cūq; urina &c. ¶ Ponit vltimum & sextum in hac materia & dicit &c. ¶ Notandū ꝓ fundamento horine & hodierne lectionis vt colligitur secūdo pronosticoꝝ cōmento vltimo q̄ odor fetēs in urina non absoluitur ab humore putrido. ex hoc tamen non sequitur q̄ omnis res odoris fetidi sit putrida quoniā quedam sunt mixta que etiam naturaliter disposita sunt fetidi odoris. Ut secundo canone de assa fetida castoreo & similibus. sed ea que naturalr disposita non fetent si postea acquirat fetor tūc talis fetor sequitur putrefactionē vt in casu nostro. ¶ Notandum qō ꝑ corpus sanum vt etiam sepe supra dixim⁹ debemus intelligere non inculpate sanuz sed neutrum non egrum formaliter. Unde si in hoc corpore neutro materia putrida retinebitur statim febriet. Si autem integre expelletur sequetur alleuiatio & hoc est qō dicit. Aut minoratione. i. euacuatione humoꝝ putridoꝝ ad quā sequtur eius minoratio in corpore illo & per consequens alleuiatio &c.

In acutis &c. ¶ In ponēdo finē huic capitulo ponit conclusionez & permutatione odoꝝ urine & dicit &c. ¶ Pro fundameto ēt huius cōclusionis supponak qō fetor arguat putredinē humiditatis in corpore. Et ratio littere est q̄ contingit nisi dupl̄r remouere fetorez ab urina. Primo modo ꝓpter ablationē putredinis vt per euacuationē illius hu. putridi extra corpus aut eius remissionē in corpore & hoc aut a natura aut ab arte. Secundo ꝓpter remansionē illius materiei putride in corpore a qua non decidatur quod misceatur urine & ipsam reddat fetidam. Unde dico. Si primo modo fiat non fetens est signum salutis & sequitur statim alleuiatio. Si secundo modo est significatio mortis q̄ significat virtutem non posse expellere nocumentum neq; posse euacuare & hec est regula generalis & ego vobis eam generaliter introduri. Uerum Avic. particularizat eam in acutis egritudinibus. vnde in istis egritudinibus regula est magis manifesta. Cum hx egritudines. ſ. acute minus dent inducias nature. Unde sicut subito urina in eis privatur suo fetore ita subito debet sequi quies. Et erit signum bonum qō si non sequitur alleuiatio est signum mortis calidi naturalis. Unde in morituris mala est illa permutatio odoris & sic est finis huius capituli.

¶ De significationibus urine ex sumptis. Cap. 5.

s **Puma accidit &c.** ¶ Post significationes odoris urine determinat de significationibus que sumunt ex spuma eius & hoc pertractando duo facit. Primo ostendit quomodo spuma generet in urina. Secūdo ponit significationes de tali spuma. Secūda ibi (Et spuma quidem &c.) Prima in duas secundū qō dat nobis duos modos generationis spume in ipsa urina. Secunda

ibi

tum qui est eius causa efficiens. ¶ Et ex his potest haberi intellectus q spuma que apparet in vrinali interius nō habet esse formaliter in corpore nostro: quia ipsam possit generare: sed acquiritur ex motu mictionis: sed granula ꝛ ampulle bene possunt esse in corpore nostro: quia quando ventositas includitur in substantia vrine viscose ex motu proprio possibile est eam generari in corpore: ꝛ ideo ex corpore nostro exire non potest spuma: tamen apparere possunt granu-

Jaco.

Et spuma ꝛc.

¶ In scḋa parte prīo agit de significatiōe spume sumpta ab eius colore. Secūdo ab eius magnitudie ꝛ paritate. ibi (Et est cū.) Tertio ab eius multitudine ꝛ paucitate. ibi (Sui vō multitudine.) Quarto a velocitate ꝛ tarditate rupture ipsius. ibi (Et ipsa quidē.)

¶ In prima parti. dicit q spuma vrine qnq; significat dispōnē corporis per suū colorē: vt spuma citrina declinans ad nigredinē significat icteritiam citrinam. Iurta illud Egidij libro de vrinis. Indicat ictericum vel epar portendit adustuz. Si nigra vel viridis vel quasi tincta croco.

¶ Et est ꝛc.) ¶ In scḋa dicit q interduz spuma significat sup dispōne corporis per suas magnitudinē ꝛ paritatē. Nam per suā magnitudinez significatur viscositas plurima cum vento intercluso: ꝛ per suam paritatē contrariū designatur: q; sicut ex viscositate cum vento intercluso generatur spuma: sic ex ea augef: ex eisdem enim fit res ꝛ augetur: ꝛ his minoratis ilico decrescit.

¶ Sui vero ꝛc.) ¶ In tertia dicit q spuma etiā significat dispositionē corporis per multitudinē ꝛ paucitatem numeri suarū ampullarum: q; multitudo significat viscositatem plurimā veluti materiam earum ꝛ paucitas earum paritatem nisi magnitudine sua suppleant qđ deest ex numero ꝛ ampulla vna magna equivaleat multis paruliꝫ ampullis. Significat etiam multitudo ampullaruz spume vehementiā viscositatis vel grossitiei qua materia redditur minus dilatabilis in magnas ampullas: quare multitudine suppletur quod deest ex magnitudine. Et de tali multitudine ampullarum spume cum intercisione dicit Egidi. lib. de vrinis. Intercisa manens granis distincta minutis. Imbecilla grani reumate membra premit.

¶ Et ipsa ꝛc.) ¶ In quarta dicit primo q spuma etiā vrine significat dispōnez corporis per tarditatē vel velocitatē rupture suarum ampullarū: q; tarditas rupture significat vehementiā viscositatis materie spume. Et si ventositas intercluſa sibi cum hoc fuerit grossa geminabitur causa pmanentie spume seu durationis. Iurta illud Gal. 2. pno. cōmen. 47. illius cañ. Viride spumosum malum.

Matthęus

ibi (Ventositas vero.) De prima parte dicit ꝛc. ¶ Notandum qđ spuma nihil aliud est generaliter q̄z diuersarum ampullarum ad invicem cōmixtio vt secunda apho. cōmen. 43. illius tertius. Strangulatorum dissolutorū. Ex quo infertur quod spumam non solum imaginari possumus in superficie vrine sed etiaz intra substantiam vrine vt in medio quod de facto contingit quando granula que sunt in ea ad invicem cōmiscentur. ¶ Secundo notandum quod ad spumam due concurrunt materie. Primo humidum aqueuz. Secundo vapor aer vel vētositas proprie sumpta sub inclusa. Unde collige hic contra quosdam qđ ad hoc vt spuma generetur non requiritur humidum illud esse viscosum sed ex sola humiditate aquea non viscosa vna cum ventositate potest spuma generari. Nam manifestat experientia qđ in cōmotione aque simplicis fit spuma. Et per hoc habetur tertus Gal. secundo prognosticorum cōmento. 46. illius tertus. Viride spumum malum spumosum malum vbi circa medium cōmenti dicit. quoniaz in humiditate tenui sicut aqua pura clara cui non admiscetur aliqua res quando aer clarus retinetur non est possibile vt moretur in ea longo spacio quia hora ꝛc. ¶ Concludendum est ergo expresse contra Hugonem qđ spuma non soluz fit a materia viscosa vt vidistis experientia ꝛ auctoritate Gal. Unde concludendo ex dictis dicamus quod necessario ad spumam concurrunt dicta duo principia scilicz ventositas aer vel vapor ꝛ humiditas. Et licz ad hoc magis faciat aer ꝛ vincat q; subleuat non tamen simpliciter dominatur eo quod tenetur clausus inter certos terminos ab humido. ¶ Et ex hoc tanquā ex fundamento videtur sequi qđ quanto aqueum humidum erit viscosius tanto erit aptius ad causandam spumam. Sequitur etiam quod quanto vapor inclusus est grossior tanto diuturnioꝛi tempore est nata spuma conseruari. Et sequit quod talis vapor grossus aptior est ad causandum spumam q̄z aer ꝛ ventositas subtilis quia illa magis violenter tendunt in sursum ratione cuius magis diuidunt ampullas ꝛ nō potest fieri spuma ex his ad invicez mixtis. Et hoc infertur vlterius ignis ꝛ aer purus sicut terra non possunt esse materia contentiue spume. Prima enim duo scilicet ignis ꝛ aer purus non possunt vapozem inclusum continere. In vrinis loquor nec terra est sic subleuabilis quare ꝛc. Humidum autē aquosum est subleuabile ꝛ viscositate sua aut modo substantie naturali omni modo diuisioni resistit quare consequens erit materia spume contentiua. ¶ Notandū consequenter quod licet particulares cause spume efficientes possint esse multiplices ad duas tamen principales reducuntur scilicet motum ꝛ calorez vt colligitur a. B. in dicto cōmento apho. Nam motus agitando partes humidi aquei ꝛ impellēdo partes aqueas ad aereas vel ventosas causa est inclusionis aeris sub aqueo ꝛ sic causa spume. Caliditas etiam licet non sine motu locali possit efficere spumam tamen efficit eam subtiliando humidum ꝛ ipsum in vapozem conuertendo dicimus tamen caliditatem esse causam spume quando ipsa principaliter cōcurrit. motus autem consequenter siue secundario. Et quo patet qđ aliquotiēs motus ꝛ calor simul concurrunt ad spumam generandam vt exemplificat Gal. de equis currētibus. Et his patet verificatio littere quā legam ꝛc. Proiecta. idest quando proijcitur sibi includitur aer vel ventositas ꝛc.

Ventositas vero ꝛc.

¶ Ponit alium modū generationis spume in vrinis alium a primo. Et dicit ꝛc. In substantia vrine ꝛ hoc quantū ad spumificandum substantiā vrine. Et dat exemplum dominus Auicen. in littera de vrinis habentium oppilationē dicens quēadmodum in vrina accidit. voluit ergo illud esse signum qđ spuma fit a ventositate cum vrina emissa cuius ratio est nota: quia propter oppilationes prohibetur calidi naturalis euentatio multiplicaf ergo ventositas ꝓpter actio-

la ꝛ ampulle.

a ¶ Et spuma ꝛc. ¶ Hic docet per spumam significare ꝛ posset diuidi in tres. Primo docet significare ratione coloris spume. Secūdo ratione quātitatis spume que est magnitudo ꝛ paritas multitudo ꝛ paucitas. ibi (Et est cum paritate sui.) Tertio rōne tēporis dissolutionis ampullarum. ibi (Et ipsa quidē significat per rupturam.) hoc totum legatur simul.

De parti.

ipsa quidē sigūat per ruptura suarū ampullarū cito factā aut tarde: qñ ruptura ampullarū tarda significat viscositatem. Et parue quidē ampulle remanentes in egritudinibus renū significāt ventositates ꝛ viscositatē. Ad summū vero humor viscosus i egritudinibus renū est malus ꝛ significat humores malos ꝛ friditatē.

Et fit difficilis resolo ampullarum ꝓprie cū aggregantur in illis iste due res simul: ꝛ sunt vt sit retentus in eis aer turbidus vaporosus: ꝛ humiditas in qua retētus est aer grossa ꝛ viscosa: qñ in humiditate tenui sicut aqua clara puta cū nō admiscet res aliqua qñ aer clarus retinet non est possibile vt moretur in ea spacio longo: q; hora qua ampulle ille disrūpunt puenit ille aer qui est in eis ad locū qui est sibi ꝓpinquus. Et ꝓp hanc cām fit q; ampulle que fiunt in mari hora veloci resoluunt. In humiditate vero grossa viscosa qñ aer turbidus fumosus retinet morak in ea tēpore longo: qñ substantia turbida fumosa nō ꝑperat ascendere sursum sicut aer purus: qñ humiditatis disruptio est difficilis. Sicut enim generatio ampullarū est ex substātia humida qñ intrat ipsaz acr ꝛ retinet similiter ꝛ resolutio eaꝝ fit apud disruptionem illius humiditatis. Et disruptio illius fit facilis qñ ita est in sua nā ꝛ motus aeris qui est in ea ad ascendendum sursum est motus fortis. Et difficultas disruptionis eis qñ fit non est subtilis neq; motus aeris ꝓtēti cū illa substātia humorosa fortis ē: ad supiora: hec Gal. Scḋo dicit hic princeps q; ampulle parue remanētes. i. longe more vir dissolubiles in passionibus renū significant ventositates ꝛ viscositatē humorū quibus includunt. De his dicit Gal. apho. 7. cōmen. 35. illius cañ. Quibuscūq; in vinis ampulle supnatant nefreticaz significat ꝛ longam egritudinē fore. Ampulle iste ex humiditate sunt cum grossa ventositate mixta maxime si humiditas sit viscosa: vnde sequitur frigidus morbus in renibus eius in quo vētositas grossa semp adunak: ꝛ ita egritudo semp significak: ois. n. morbus frigidus dure digerik. Et Egidius de talibus ampullis ait. Non residens ampulla tumens ventosa coherens. Morbum crudificat cām morbiq; propagat. Et nefresim generat cerebrūq; dolore molestat. Tertio dicit q; summarie loquendo viscosus humor qui significatur per granula seu paruas ampullas prenominatas est malus in egritudinibus renum: q; significat humores malos crudos oppilantes renes ꝛ frigiditatem genitam ab eis in quibus ꝛ digestio renum impeditur ꝛ perfectio purgationis aquositatis ꝛ humiditatum per eos.

De gradi.

nem calidi non euentabilis in materiam. Unde talis ventositas emissa cū vrina faciat ad multiplicationem ampullarum ꝛ per cōsequens prebet auxiliuz ad substantiam vrine. i. ad spumificationem vrine. Et sic introducendo litteraz ipsa est clara. ¶ Notate tamen qđ in habentibus oppilationes multiplicanf ampulle non solum ꝓpter ventositatem in eis multiplicatam sed etiam ꝓpter aptā materiam continentem ventositatē. Nam in habentibus oppilationes sunt materie vt plurimum viscose que cōmixte cum vrina erunt apte in ipsa vrina ad cōtineñ. ventositatem quare ꝛc. Potest tamē aliter legi littera. s. q; ventositas prebet auxilium. In substantia vrine isto modo q; in habentibus oppilationes vrina difficulter egredif vētositas aūt innat ad egrediendū stimulādo ipsaz naturā ꝛ sic ꝑbet auxiliū. In substātia vrine q; ad eūandū liquorē vrine ad modū dictū. tertio sic pōt legi lra. In substātia vrine. i. turbulētia ꝛ claritate q; vt supra dictū est si vētositas subleuat ptes grossas obscuras erit vrina turbida lego lraz. Et sic habemus duas causas efficiētes ab Auic. ipsius spume primo motū quem innuit cum dicit proiectionē vrine. secundo ventositatem quā expresse audiuistis nunc in littera nominari. Et hec sint prolixius dicta vbi bene intelligantur ea que cōmuniter in hac materia latent apud intellectus scholarium.

Et spuma quidem ꝛc.

¶ Postquā superius dñs Auic. posuit duos modos generationis spume vnum per viam mictus ꝛ concussionis alium a ventositate cum vrina emissa vt clare heri audiuistis hic consequenter ponit significationes que sumi possunt ex ipsa spuma. Et diuiditur in quattuor. Nam aliquotiens sumitur indicatio ex colore spume ꝛ de illa primo determinauit. secundo ex multiplicatione spume siue quātitate. s. discreta. tertio ex cita vel tarda eius ruptura. quarto ex paritate ꝛ magnitudine partes patent quia vna est ibi. Et est cum paritate sui. Alia ibi. Et ipsa quidem significat ꝛ est tertia. Alia ꝛ vltima est ibi. Et parue quidem ampulle. De prima dicit ꝛc. Ad doctrinam perfectiorem panca hic dicunt auctores. Et est notandum quod apud modernos tripler reperitur spuma. s. granulosa ꝛ ampullosa mediocq; modo se habens que proprie appellatur spuma. Granulosa est agregatio granularum minutaꝝ circa superficiez vrine. Et de tali spuma dicunt vniuersaliter medici quod significat reuma de capite differenter tamen. Nam dicunt quod si hec spuma apparuerit in superiori parte circuli quod significat multiplicationem humiditatis catteralis in cerebro ꝛ si fuerit magis versus medium illius circuli significat grauitatem sensuum. s. materiam catteralez in auribus ꝛ narribus ꝛc. Si vero magis infra vltra medium circuli tunc significat stillicidium materie ad inferiora vt pectus ꝛc. ꝛ maxime ad stomachū. Dicunt etiam quod si cōmouetur vrina ꝛ he granule moueatur deorsum ꝛ si statim ascendunt ꝛ ad superficiem circuli reuertuntur significatur nocumentum essentiale esse in cerebro. Si autem post hanc cōmotionem cito ascendunt ad medium circuli significatur nocumentum membrorum faciei ꝛ sensuum. Si vero ad inferiorem partem circuli reuertuntur significatur nocumentum membrorum inferiorū. Et dicunt quod talia granula constituentia spumam illam granulosam fiunt ex stillicidio ꝛ ictu materia cattaralis super mēbrum in quo cadit illa materia. Maz ex tali ictu subincluditur aer vel ventositas qui modicus modica igitur faciet granula que ꝓ modum occultum miscenf vrine ꝛ cum ea emittuntur. Et hic modus generationis illorū granulorū est satis manifestus. In his vbi fit ictus vel defluxus siue stillicidium illarum materierum cattaralium sub qbus dz subincludi vapor vel ventositas parua ꝛ causare hec granula. In aliis autem vbi non est defluxus materierum illarum sed solum presentia illarum vt in cerebro ipso notum est ad experientiam quod tunc etiam aliquando apparent hec

¶De significationibus specierum hypostasis. Lapim. 6.

¶A primis dicemus ꝛc.

¶Postq̃ determinauit ꝛ significationib⁹ vrine que sumuntur ex parte coloris ꝛ ex parte spume: hic ꝛtermi. ꝛ significationibus ex parte hypostasis apparentis in vrina ꝛ duo facit. Primo notificat hypostasim quantum ad nomen. Secundo prosequitur ꝛ significationibus vrine sumptis ab hypostasi. ibi (Dicemus ergo.) ¶Intta primam partem notandum q̃ hypostasis ꝛ sedimen dupliciter possunt accipi. Uno modo proprie ꝛ hoc modo est res inferius ascendens in vrina. ꝛ dicitur hypostasis ab hypo qđ est sub ꝛ stasis quod est stans: inde hypostasis. idest stans in profundo. sedimen dicitur aliquid residens in vrina. ꝛ quantum ad hoc habemus tria nomina importantia situs diuersos in vrina. scilicet hypostasis: ꝛ hec propie accepta est illa que stat in fundo. enorima vero est que stat in medio. nefilis que stat in superficie vrine. Alio modo potest accipi cõmuniter: ꝛ tunc omne qđ est diuersum ab aquositate in vrina siue sit in fundo siue enorima siue nefilis potest dici hypostasis large: vult ergo dicere quod medici discesserunt a prima significatione vrine hypostasis: quia appellauerunt omne illud hypostasim quod est diuersum ab aquositate siue sit in medio siue sit in superficie.

Et illud signãnt granula q̃ noiauimus.

¶De significationibus specieruz hypostasis. Laplm. 6.

¶A primis[a] dicemus q̃ medicorũ cõueniẽtia in

Jacobus

¶De significationibus specierum hypostasis. Lap. 6.

¶A primis dicemus ꝛc.

¶In hoc ca. primo agit ꝛ vsu nominis hypostasis: ꝛ septẽ modis siue cognitionis. Secũdo ꝛ significationibus sumptis a substantia ipsius. ibi (Significatio vero eius.) Tertio a quãtitate. ibi (Hypostasis vero.) Quarto a qualitate. ibi (Eius autẽ significatio est qualitate.) Quinto a situ. ibi (Et ipsius vero situ.) Sexto a loco. ibi (Eius autẽ.) Septimo ex tempore. ibi (Significatio vero.) Octauo ex forma siue cõmixtionis. ibi (Significatio autez forme.). ¶In prima parte dicit primo q̃ conuenientia medicorum. i. communis concordia modernorum medicorum circa vsum istorum duorum nominum hypostasis ꝛ sedimen tam recessit a via cognita. i. ab vsu proprio dictorum nominum sm impositionem primariam ꝛ propriam eorum interpretationem. Nam hypostasis propie dicitur illud quod substat: ab hypos grece quod est sub latine: ꝛ sto quasi substans vel subtus stans. Et sedimen dicitur a sedeo quasi sedens seu residens in fundo. Sed moderni sedimen ꝛ hypostasim appellant non id solum quod inferius descendit ad fundum vrinalis: imo quãdam rem in vrina contentam cuius substantia spissior seu grossior est aquositate vel liquore vrine ꝛ ab ea seiuncta: siue res illa suspensa fuerit in medio vrine siue natans in eius superficie. Secũdo cõmemora. 7. modos quibus hypostasis super dispositionibus corporeis significat. Primus est substantia hypostasis. s. corpus ipsius ꝛ grossities vel tenuitas vel mediocritas eius. Secundus est quãtitas ipsius. s. magnitudo paruitas vel mediocritas. Tertius est qualitas eius. s. color aut odor. Quartus est situs suarum partium sm continuitatem earum: vel diuulsionem seu separationem earum abinuicẽ. Quintus est locus ipsius in fundo vel medio vel supremo vrine. Sextus est tempus sue separationis vel descensus breue vel longum. Septimus est qualitas sue permixtionis. s. vehemẽtia vel remissio cõmixtionis eius cũ substantia vrine. ¶Attende q̃ Isaac parti. 8. de vrinis reducit cõsideranda in hypostasi naturali ad quinq̃ dicens. Naturalis custodit regulaz suam cum nec diffinitionem suam excedit nec infra subsistit: quod quinq̃ fit modis: colore liquore: loco: forma: motu. Auer. vero. 4. colliget ca. 21. reducit ea ad. 4. dicens. Contenta vrinarum sumuntur a substantia: colore: ꝛ loco: ꝛ dispositione. Egidius autez sicut Isaac ad quinq̃ reducit omnia dicens.

Mattheus

granula non tamen generantur ad modum dictum sufficit igitur dicere quod fiant a ventositate pauca subincluſa humiditate. Spuma autem ampulosa distinguitur ab illa granulosa in duobus precipue. Primo quia ampulosa ad sensum magnas habz ampullas. Secundo ipsa non tamen adheret circulo sed occupat quasi totam superficiem ꝛ vt plurimum per digitum vel. 2. Et ꝛ hac spuma ampulosa loquitur Hypocr. 7. apho. in textu continenti. 32. s. Quibuscunq̃ in vrinis ampulle supernatant nefreticam significant ꝛ longam egritudinem fore. Et talis sumitur significatio ꝛ ea vt potest colligi a Gal. in cõmento dicti aphorismi quia significat pluralitatem materie crude cum eius viscositate. Nam stante illa materia cruda viscosa in corpore non conuenienter digestibili a natura. In iam materiam agens calor naturalis debilis respectu illius materie digerẽ de aliquam eius partem in ventositatem conuertet ꝛ subleuet que tantumdem inclusus sub materia illa viscosa multum extensibili ꝛ dilatabili magnam faciet ampullam. Unde apparentibus hꝫ ampullis magnis maxime arguimus materiam earum esse priorimã vijs expulsionis vrine. Nam si hec ventositas simpliciter materia contentiua eius veniret a longinquo in paruas partes diuideretur. Nam igitur posset facere magnas ampullas sed granula parua ꝛ de quibus paulo ante dixim⁹. Dicemus igitur q̃ ipsa significat materiam crudã in vijs vrine existentem. Spuma autem vera est media inter has in paruitate magnitudine ampullarum. Etiam non sic supereminet vt ampulloſa nec sic diuisa est vt granuloſa sed est magis continua circulo. Et ꝛ illa propie loquitur hic Auicẽ. Et hec spuma aliquotiens fit a caliditate fortis quia faciente euaporare subtilitate ꝛ rarefaciente humidum ꝛ ita inclusa ventositate sub partibus humidi fit spuma. Et aliquotiens fit ꝓpter ventositatem a debili calido inclusaz in materia viscosa ꝛ hanc distinctionem tacite innit Auicen. in textu ꝛ distinguitur spuma significans caliditatem multipliciter a significante frigiditatem primo per colorem spume ꝛ etiam vrine. Nam si color spume sit niger vel citrinus significat caliditatem. Si albus vel liuidus frigiditatem. Et si color vrine cui hec spuma coniungitur attestatur caliditati hec spuma significabit caliditatem. Si econtra frigiditatem. Sumitur etiam hec significatio ex modo substantie vrine cui coniungitur. Nam si coniungitur tenuitati vrine signum est caliditatis si spissitudini signum est frigiditatis. Dixit ergo Auicen. circa hanc primam partem. Naz in icteritia significat caliditatem q̃ non fit hic color citrinus vt videmus in icteritia citrina nisi a cholera. talis autem est calida quare ꝛc. etiam magis significat caliditatem quia adustionem in materia quare ꝛc. ¶Notandum quod quandocunq̃ apparet spuma tincta tinctura citrina vel nigra signum est magne purgationis ꝛ expulsionis humoris tingentis cõmixti cum vrina quia propter aerẽ vaporem vel ventositatẽ inclusum sub aqueo nec illud fuerit multum tinctuz ꝛ bet apparere album ꝛ ideo in vrina cholericorum non semper apparet spuma citrina sed vt plurimum solum in ictericis vbi multa quantitas cõmiscetur bene vrine ex hu. multum tincto. Significat igitur hec coloratio spume magnam mixtionem humoris tincti cum vrina vt cholere citrine in icteritia citrina ꝛ nigre in icteritia nigra ꝛc.

Et est ꝛc.

¶Ponit alium canonem quod aliquando significat sui magnitudine ꝛ paruitate. ¶Notandum sicut etiam supra dictũ est quod licet necessario ad esse spume requiratur aer vapor vel ventositas ꝛ humidum non tamen requiritur illud humidum esse viscosum. imo aliquotiens substantia aquea resistens naturaliter diuisioni ꝛ continuitatez conseruãs prohibet aerem vel ventositatem ne in sursum eleuetur ꝛ eralet ꝛ ampulatur vt in aqua pura videtur. Magna igitur spuma significat saltem magnam ventositatem ꝛ non semper nec necessario viscositatem licet aliquando cum alia tamen dispositione vt magna durabilitate possit viscositatem significare. Et sic non apparente colore in ipsa vrina significante caliditatem exrementem hec spuma significat frigiditatez cum hec magna ventositas non a caliditate proueniat vt patuit ex colore fit igitur a frigido valido ꝛ per consequens significat frigiditatez. Magna aũt ꝛ multa significat magnã viscositatẽ ꝛ vẽtositatẽ ꝛ hoc marie si diu ꝓdurat. Naz hꝫ a caliditate vapor potest generari ꝛ sub humido includi. tñ quoniam caliditatis est rarefacere subtiliare ꝛ diuidere quare ampulle a causa calida ꝛ etiam ex parte subtilis aeris potentis esse supra aquam non multiplicantur nec perseuerant nisi materia sit multum grossa ꝛ viscosa patet igitur quod magnitudo spume simul cuz multitudine significat magnã ventositatẽ a frigido factam ꝛ viscositatẽ materie. Et ex hoc non inferatis qđ multitudo spume cum

¶A primis[a] dicemus q̃ medicorũ cõueniẽtia in

a ¶Dicemus

De partibus.

libet rem in vrina contentam cuius substantia spissior seu grossior est aquositate vel liquore vrine ꝛ ab ea seiuncta: siue res illa suspensa fuerit in medio vrine siue natans in eius superficie. Secũdo cõmemora. 7. modos quibus hypostasis super dispositionibus corporeis significat. Primus est substantia hypostasis. s. corpus ipsius ꝛ grossities vel tenuitas vel mediocritas eius. Secundus est quãtitas ipsius. s. magnitudo paruitas vel mediocritas. Tertius est qualitas eius. s. color aut odor. Quartus est situs suarum partium sm continuitatem earum: vel diuulsionem seu separationem earum abinuicẽ. Quintus est locus ipsius in fundo vel medio vel supremo vrine. Sextus est tempus sue separationis vel descensus breue vel longum. Septimus est qualitas sue permixtionis. s. vehemẽtia vel remissio cõmixtionis eius cũ substantia vrine. ¶Attende q̃ Isaac parti. 8. de vrinis reducit cõsideranda in hypostasi naturali ad quinq̃ dicens. Naturalis custodit regulaz suam cum nec diffinitionem suam excedit nec infra subsistit: quod quinq̃ fit modis: colore liquore: loco: forma: motu. Auer. vero. 4. colliget ca. 21. reducit ea ad. 4. dicens. Contenta vrinarum sumuntur a substantia: colore: ꝛ loco: ꝛ dispositione. Egidius autez sicut Isaac ad quinq̃ reducit omnia dicens.

De gradi.

paruitate ampullarũ non tantam significet ventositatẽ ꝛ viscositatem: imo forte maiorem significat viscositatem. Nam humidũ sua viscositate prohibet se eleuari. Iccirco ex multitudine ampullarum cum earum paruitate non debemus breuiter significare viscositatem q̃z ex earũ magnitudine. Et ideo tacite hoc innuit Auicen. nõ posuit significationẽ de multitudine ꝛ paucitate ꝛ siue contingantur paruitati aut magnitudini non fecit specialem mentionez. In hac saltem in secunda parte littere ꝛ qua loquitur ꝛc. lego ambas partes simul. Significat frigiditatem. s. in pluribus vt non coniunctis signis caliditatis.

Et ipsa quidem ꝛc.

¶Nunc ponit aliam significationez que sumitur ex cita vel tarda ruptura ampullarum ꝛ dicit ꝛc. ¶Notandum cum comparat ampullas in tarda vel cita resolutione ꝛ ruptione comparat eas que sunt facte tales non ex ictu vel mictu aut alia extrinseca cõmotione ipsius vrine q̃ ille ex se faciliter rumpentur nec immediate emissa vrina ex spuma arguas. Sed ex his summas significationes q̃s per longum tempus videris in vrina a tempore quo micta est aut aliter cõmota ꝛ hoc considerate. ¶Notandum consequenter quod ampulle principaliter duobus reperiuntur modis. Uno modo per diuisionem medij idest humidi cõtinuantis ꝛ inspissationem ventositatis inclusẽ sub humido. Nam ventositas inclusa aliquando ingrossata cõuertitur in naturaz aque ꝛ vbi prius sub forma aeris existens nitebatur sursum moueri ꝛ sursum eleuabat humiduz modo ingrossata non amplius sursum mouebitur nec membrum idest humidum continens eleuat quare corrumpitur ampulla. Unde dico stante prima causa rupture ipsarum ampullarum. Ratio littere manifesta est q̃ si tarde corrumpitur significatur magna viscositas eo qđ ex tali fiat magna resistentia quare ꝛc. Stante autem secunda causa rupture. s. vbi humidum sui gravitate descendat deorsuz ꝛ dominans super ventositatem eam inspisset signum est multum dubium. Sed raro est quod ampulle stent per horam ꝛ quod isto modo secundo corrumpentur. Et causa huius est vestigium caliditatis impresse in vrina ꝛ ideo si infra horam corrumpantur argumentum sumitur probabile q̃ que citius corrumpantur minorem significant viscositatem materie continentis ꝛ que magis cito minorem ꝛ sic de alijs quare ꝛc.

Et parue ꝛc.

¶Ponit vltimam cõclusionem de significatione paruarum ampullaruz que non fuerunt rupte. i. remanserunt. Et dicit ꝛc. Ratio littere est nota quare sunt parue q̃ materia grossa non potuit multum eleuari ꝛ tarde rumpuntur q̃ medium continens est viscosum quare ꝛc. ꝛ hic canon est ex mente Gal. in septima particula apho. est bene declaratus quare nunc transeamus subdit Auicẽ. Conclusionem correlariam ꝛ dicit ꝛc. Et per cõsequẽs vrina significãs hunc humorẽ est mala. Et frigiditatẽ. i. terminum ad quẽ ducunt vel a quo fiunt q̃ ab humore frigido ꝛc.

¶De significationibus specierum hypostasis. Laplm. 6.

¶A primis dicemus ꝛc.

¶In hoc capitulo dat nobis Auic. doctrinam ex significationibus sumptis ex hypostasi in ipsa vrina. Et duo facit principaliter. Nam primo ipse ponit declarationem quid nominis huius termini hypostasis sm modum quo vtuntur ipsi medici. secundo prosequitur significationes ꝛ modos significationũ ipsius hypostasis. Secunda ibi (Dicemus ergo qđ ꝛc.) De prima dicit duo ꝛc. Notãduz q̃ hypostasis dicitur ab ipos quo est sub. ꝛ stasis statio vel stans quasi subtus stans. Et medici vtuntur sinonime cum hypostasi aliis terminis. Ut sedimen quod in vrina sedet. ꝛ residentia quod in ea residet ꝛ sic idem important dicta nomina. Uerũ propie capiendo hypostasim vt medici capiũt importat omnem partem grossiorem in substantia in ipsa vrina contentam sensibiliter a substantia vrine separatam. Et hec vltima clausula excludit vrinam turbulentaz q̃ licet habeat partes grossas non tamen separatas ab vrine substantia quare ꝛc. Et notate quod illud sic separatum ab vrine substantia aut residet in fundo ꝛ proprie dicitur hypostasis aut in supremo ꝛ dicitur nebula absolute vel nephilis aut in medio ꝛ dicit nebula pendens vel notinia. Et dicitur nebula methaforice vel similitudinarie q̃ sicut in aere nebula apparet grossitiei substantie ipso aere ita nebula vrine est grossitiei substatie q̃z substantia vrine. Unde concludendo dicamus quod medici capiendo hypostasim prout se extendit ad id separatum a substantia vrine vbicũq̃ in vrina resideat declinant a rectitudine huius termini ꝛ proprissima eius significatione. Et hoc est qđ dicit tertius ꝛc.

Dicemus

a ¶Dicemus ⁊c. ¶Hic exequitur de istis. Primo proponit modos fm quos vrina per hypostasiz significat. Scdo ꝛ illis ꝓsequit. ibi (Significatio vo eius.) b ¶Significatio ⁊c. ¶Hic ꝓsequitur ꝛ istis modis significationis vrine per hypostasiz ⁊ septe facit sicut septe modis cognoscit hypostasis in se ⁊ fm q septez modis facit nos cognoscere disponem corporis. Primo ergo docet cognoscere hypostasim rone substatie. Scdo rone quatitatis. ibi (Hypostasis vero significatio.) Tertio rone qualitatis. ibi (Eius aut significatio.) Quarto ratione situs suarū partiū. ibi (Ex ipsius vero situ.) Quinto ratione loci. ibi (Eius aut significatio ex loco sui.) Sexto ratione tporis. ibi (Significatio hypostasis ex suo tempore.) Septimo rone modi cōmixtionis ei⁹. ibi (Significatio autem forme cōmixtionis.) Dīa in duas. Quia hypostasis ex parte substantie est duplex: quedā est nālis ⁊ bona: quedā aut īnālis ⁊ illaudabilis: iō prio quasi subaudiēs hanc diuisionē ꝛter. ꝛ hypostasi laudabili ⁊ naturali. Secūdo de illaudabili ⁊ mala. ibi (Nō naturalis vero.) Dīa in duas. Prio ostendit que est hypostasis nālis ⁊ bona ⁊ que est significatio eius. Scdo circa dicta remouet quādā dubitationē repetēdo ēt quoddā qđ dixerat. ibi (Et in malis quidem vinis.) Prima in duas. Primo ꝛter. ꝛ hypostasi laudabili absolute ostēdens absolute conditiones optime hypostasis ⁊ deficientis etiam ab ea. Secundo ꝛclarat ꝛ ipsa in cōparatione ad corpora in quib⁹ apparet hypostasis in vrina. ibi (Et hec quidē hypostasis non queritur.) In prima sic ꝓcedit in ꝛminā do ꝛ hypostasi ex parte substantie gratia huius que est hypostasis laudabilis ⁊ non solū ex parte substātie verū etiam ex parte omniū aliorū contentorū: ⁊ ostendit gratia huius que hypostasis est optima simplr ⁊ que nō optima simpliciter. Primo ergo notificat nobis Aui. hypostasim laudabilē simplr ⁊ ꝛficientez ab illa. Scdo q talis hypostasis cōtingit cū quibusdam que aliqn in vrina apparēt docet ipsam distinguere ab illis. ibi (Bona aut hypostasis.) Prima in duas. Primo ꝛter. ꝛ bona hypostasi que est simplr nālis ⁊ optima. Secundo ꝛter. ꝛ ꝛficiente ab ipsa. ibi (Et hypostasis quidē ⁊ sediminis.) Prima in duas. Prio ostendit que est bona hypostasis ⁊ laudabilis ⁊ que est significatio. Secundo q̄ dixit q significat super digestionē totius ostendit que digestio sit illa. ibi (Et ꝓportio sue significationis.) ¶Iurta qđ notā. q Aui. loquēs ꝛ hypostasi laudabili simplr ⁊ optima tria in genere loquit. nā primo notificat ipsam p ꝓditiōes. Scdo per simile. tertio per suas significationes: lz in primo duo dicat. Dico q notificat eā p conditiones que sumunt ex qualitate eius: ⁊ hoc tangit cū dicit (⁊ dz esse alba.) Nā color est eius qualitas a medico cōsiderata. Scdo accipit ex loco cū dicit ꝛscendēs inferius ⁊ dz resistere. Tertio sumit rone situs partiuz ⁊ hoc tāgit cū dicit (⁊ eius partes cōtinue similes ⁊ equales.) Quarto sumitur ex figura ⁊ hoc tangit cuz dicit (⁊ oportebit vt sit rotundam habens figurā.) Quinto sumitur ex substantia: ⁊ hoc tangit cum dicit (equalis subtilis.)

¶Queritur ergo ꝓmo circa cōditiones hypostasis optime: vtrū ꝛbrat eē alba. Et videt q nō: q illa hypostasis que significat q multus humor expellit a corpore nō est bona ⁊ laudabilis: sed hypostasis alba est hmōi quare ⁊c. Ad a. patz: q optima hystostasis dz significare bonā ⁊ nālē dispōnē: vt dicit hic Auic. q significat digestionē ⁊ maturationē. Ad i. apparet: q significat q multus humor crudus expellit a corpore vt primo ꝛ crisi. Preterea vrina naturalis ⁊ bona non est alba: ergo nec hypostasis dz esse alba. assis est notū per Gal. in primo ꝛ crisi. c. 12. vbi vult q dz esse media inter rubeā clarā ⁊ citrinā tinctā. Dīa pz: q ab eadē cā tingit vrina ⁊ hypostasis ⁊ vtraq est supfluitas naturalis. Itē sicut pz in. 4. ꝛ regi. sani. hypostasis ⁊ vrina ⁊ nebula significāt sup dispōnem epatis ⁊ venarū. si ergo vrina alba nō est optima nec hypostasis cū super eadē dispone significant. ¶Ad hoc dicendū q: optima hypostasis simplr nālis dz omnes illas conditiones hic positas: q est alba: ⁊ huius rō est duplex. Prima est q: sanies ⁊ spuma ⁊ lac sunt alba si ꝛbēt eē bona ⁊ digesta vt apparet in cōmen. 1. pnost. nam digestio optima fit per assimilationē. cū ergo iste hnt supfluitates mēbroū: tūc erūt pfecte digeste qñ erunt pfecte assimilate membris vt possibile est tanqz superfluitates. cū ergo substātia mēbroz sit alba: iō hypostasis alba est optia: q est signuz q est pfecte decocta. Alia cā est q: sicut apparet per Aris. in. 2. ꝛ gene. aīaliū. c. 8. cā albedinis in sperma est cā reclusionis multi spūs cū substātia spermatica sicut nix causat ex inclusione multi aeris cōgelati a frigido. ⁊ signuz huius est: q qñ ipsa infrigidat liuescit. simile ēt in ꝓpōsito: q cū hypostasis sit supfluitas mēbroū sicut ⁊ sperma qñ erit alba significabit pfectū dīnū calorem naturalis: ita q includit multum ꝛ calido qđ est cā illustrationis eius: ⁊ hec est prima ratio. Secūda ratio q: dz habere descēsum inferius. cuius rō est: q: hypostasis est substātia grossior qz aquositas vrinalis: sed que sunt grossiora debēt inferius descēdere. Q. autez sit grossa qñ est optima apparet: q: tunc est bene digesta. ꝛ rōne aūt digestionis est ingrossare ⁊ vētositatē expellere qđ ꝓhibeat descēsum hypostasis cū ventositas sit de genere leuiū nō q sit grossa simplr: sed respectu aquositatis: tamē in se dz esse substātie mediocris: q: digestio perducit ad medium. Tertio partes debēt esse cōtinue q: ex hoc significat pfectum dominiū caloris naturalis expellētis ventositatē. Quarto debz esse simlis ⁊ equalis in partibus: ⁊ ex hoc significat q materia est obediens actioni caloris nālis ex quo equalr recepit eius actionem. Itē ꝛbet esse rotūde figure: nō debet intelligi q sit simplr rotunde: lz ad modū figure pinealis: cuius sūmitas est acuta ⁊ basis lata. ⁊ cā qualis debet esse talis rotūditas est multiplex vt ponit Auer. 4. colliget. cap. 23. primo q: hec est natura digestoz a calido nāli: q: qñ materia est ꝓportionalis in partibus tūc illud tendit in acutū eo q est subtiliatum a calido. illud aūt qđ est indigestū ⁊ grossum tēdit totum deorsum ⁊ ad figuram latā. cū ergo hec hypostasis sit lenis in omnibus partibus calidū naturale fuit perfecte opatū in ea: ideo tendit in figurā pyramidalē. Itē q: hec figura significat dominiū caloris īnati cū calor īnatus in se habeat rationē calidi inducit figurā que debēt calidis. hec aūt est figura pyramidalis vt pz in igne: ergo ⁊c. Itē q: calor est instrm membri qđ figurā hz pyramidalē. s. cordis: ideo cum est talis figura in hypostasi significat dīnū caloris īnati. Itē debet esse equalis ⁊ subtilis.

¶Sed tu dices nōne posuit iam bis q ꝛbet esse equalis: ad quid ergo totiens repetit. Dicendū q per hoc qđ dicit equalis ⁊ subtilis. i. subtilis cum equalitate ostendit dispōnē hypostasis ex parte substātie ipsius: ita q dz hīe substantiā eqlem cū subtilitate. Et rō huius est: q: cū hec hypostasis significet digonē ⁊ perfectū dominiū caloris sup naturā erit substātie mediocris. nā digō vt supra dicebat perducit ad figuram ⁊ substātiā mediocrē q mā indigesta dicit: vel q: est tenuis subtilis ⁊ aquea vel nimis grossa ⁊ terrestris. cū ergo digestio habeat permiscere partes subtiles ⁊ aqueas que sunt supfluitates subtiles cum partib⁹ terrestribus ⁊ grossis: ideo ꝓducit ad substantiā mediā inter hec. Dico tn q magis

Iacobus

dicens. Informant sedimen color: ⁊ substantia. tempus. Forma locus: color est albus substantia gumphis. Continuata situs conuz sua forma figurat. Inferior fundus locus est constantia tempus.

Significatio vero ⁊c.

¶In hac parte scda primo agit de hypostasi naturali. Scdo ꝛ non nāli. ibi (Non nālis vero.) ¶In prima parti. que est presens ter. pmo diuidit hypostasim ⁊ ꝛscribit nālem ⁊ ad saniem cōparat eam. Scdo agit ꝛ hypostasi bona ꝛficiente in aliquo cōparans ꝛficientes adinuicez: ⁊ ꝛ coloribus laudabilibus ⁊ illaudabilibus hypostasis. ibi (Et hypostasis quidem.) Tertio ꝛ conuenientia ⁊ dīa bone hypostasis cum sanie ⁊ flegmate. ibi (Bona autem.) Quarto ꝛ inuentione hypostasis in quibusdam vrinis ⁊ nō inuentione eius in aliis ⁊ ꝛ causis huius. ibi (Et hec quidez.) Quinto ꝛ minoratione hypostasis in aliquibus ⁊ multiplicatione eius in aliis. ibi (Et in macillētis.) Sexto ꝛ breui ꝛscensu hypostasis ⁊ ꝛ coloribus eius iterum. ibi (Et in nullis quidem.) ¶In prima sub particula dicit primo q significatio hypostasis ex substantia ipsius est:

Matthæus

Dicemus ergo ⁊c.

¶Hec est secūda pars principalis huius capituli in qua prosequitur ꝛterminando ꝛ significationibus hypostasis ⁊ diuiditur in duas quoniam. Primo Auicē. ponit modos significationum hypostasis. i. per quem moduz ex hypostasi possumus significare. Secundo exequitur ꝛ illis modis. Secūda ibi (Significatio vero.) De prima parte dicit ⁊c. Ex substantia sui an sit subtilis vel grossa ex quantitate. s. multa vel pauca. Ex qualitate multipliciter vt colore ⁊ equalitate vt infra. Situ suarum partium vno modo. i. vicinitate ⁊ propinquitate partium adinuicem intelligendo per situm vicinitatem. Alio modo situ per situm intelligēdo proprie situz sursum deorsum dextrorsum vel sinistrorsum. Et loco sui an ipsa hypostasis in fundo resideat aut in medio pendeat aut supremo. Et sic patet differentia siue distinctio si bene consideratur inter situm ⁊ locuz quia locus totius hypostasis consideratur vltra situm partiū eius quare Auicen. etiam commemorauit post situm de loco ⁊ tempore. i. ex tempore sui euentus. Utrum tarde vel cito appareat post vrine mictum. Ex qualitate sue mixtionis. s. si cōmouetur vrinale an ex hoc motu vrinali aquositati cōmisceatur. Ult ergo. Auic. qđ ex his septem principaliter sumatur significatio ⁊c.

Significatio vero ⁊c.

¶Nunc prosequitur specialiter ꝛ dictis modis significationū figillatiz ⁊ diuidit pars ista in septem scōm septez enumeratos modos quos posuit. scda pars ibi multū infra. Hypostasis vero significatio ex quātitate ipsius sumpta ⁊c. Tertia ibi (Eius aut significatio in q̄litate sui ⁊c.) Quarta ibi ex ipsi⁹ ve

De partibus.

ro situ. Quinta ibi (Eius aut significatio ex loco.) Sexta ibi (Significatio vero hypostasis ex suo tempore.) Ultima ibi (Significatio autem. (De prima autem parte subintellecta diuisione quod duplex est hypostasis scilicet quedaz naturalis quedam innaturalis Aui. duo facit. Nam primo ꝛterminat ꝛ ꝓma. secundo ꝛ altero membro diuisionis ibi nō naturalis vero hypostasis prima adhuc in tres quia primo ponit conditiones hypostasis laudabilis ⁊ naturalis ⁊ significata eius. secundo ponit quādam comparationem inter illam hypostasim laudabilē ⁊ saniem laudabilez. ibi. Secunda (Et proportio sue significationis.) Tertio removet dubitationes. ibi (Et hypostasis quidem ⁊ sedimen.) De prima parte inquit Auic. Et addit Auer. quarto colliget quod sit figura piramidalis. ¶Pro intellectu littere notandum. primo quod ex tertu colligitur qđ hypostasis. Quedam est naturalis ⁊ quedam non naturalis. ⁊ ꝛ naturali addatur quod quedā sit absolute naturalis scilicet que ꝛbetur corpori optime dispōsito ⁊ hoc secundum multos. Quedam naturalis non absolute sed est vicina naturali. Ut que debetur corpori sibi sano licet non optime dispōsito. Dixi notanter secundū multos quia aliqui dicunt quod in corpore optime sano non fit hypostasis quia vt infra videbitis non fit hypostasis nisi ex humore extra excutiendo sed natura optima talem non patitur ex quo ipsa tantum accipit quantum digerere potest vel igitur remanet expellendum quare ⁊c. Alij tamen dicunt motiuuz illud esse debile quia per simile posset concludi q in corpore temperatissimo non ꝛberet multiplicari sperma ex quo non remanet humor excutiendus quod tamen est falsum ⁊ inconueniens quia aliter non daretur complexio temperata apta ad

debet tẽdere ad subtilitatẽ ⁊ lenitatẽ pp actionem caloris nãlis. Et videte Jsaac addit aliã conditionẽ qꝫ naturalis hypostasis non mouek in vrinali ad hoc videndum: ⁊ causa huius põt haberi ex suptadictis. ¶ Tunc ad rõnes. Ad primã cuꝫ dicit illa vrina que significat qꝫ a corpore tẽ. ꝓcedat. ad minorẽ cũ dicit hoc est huiusmodi dicẽdũ. ꝓpter qð aduertendũ qꝫ sicut duplex est digestio sic duplex est ẽt crudita: cũ aũt aliqd dr esse digestũ dupl'r. Uno mõ dr digestũ qð perfecte est assimilatũ mẽbris corpis sic qꝫ ex ipso põt restaurari substantia mẽbr: ⁊ hoc mõ nutrimẽtũ bene ꝛcoctũ dr digestum. Alio mõ dr digestũ qð nõ est purũ sed superfluicũ: ita qꝫ ipm nõ est cõueniẽs sed repugnãs nutricato in tñ qð hz assimilationẽ mẽbroꝝ quã possibile est hr̃e superfluitates vt sunt faciles ⁊ obedientes expulsioni nãe: ⁊ hoc mõ hyposta sis vel sanies vel humor corruptus dr digestus. Et ꝓ oppositũ dr dupl'r. Uno mõ vt opponit primo mõ digestionis: ⁊ hoc mõ omne qð est superfluũ alimenti qð nõ est natũ cõuerti in substãtiã mẽbri põt dici crudũ ⁊ indigestũ: ⁊ dato qꝫ sit digestũ scdo modo. Alio mõ dicit indigestũ vt opponit scdo mõ digestionis: ita qꝫ superfluitates isto mõ erunt indigeste qñ nõ erunt sic vt sint obedientes expulsioni: tũc dico qꝫ qñ Aui. dicit hoc significat digestionem intelligi ꝛ digestione secũdo modo dicta. qñ igit dicit in primo ꝛ crisi a Gal. qꝫ talis hypostasis significat cruditatẽ: dico qꝫ verũ est vt opponit primo mõ digõnis eo qꝫ hypostasis non est nata cõuerti in nutrimentũ: sed non loquit ꝛ scdo mõ digõnis vt distinguit contra scdm modũ digõnis. s. epatis. hypostasis est superfluitas tertie digõnis. mõ ꝛ rõne scde digestionis est humorificare ⁊ rubificare. ꝛ rõne aũt tertia est facere ⁊ dealbare hũiditates. ⁊ tõ vrina dicit habere colorẽ fm qꝫ requirit natura humoꝝ vt in eis assimilat: sed hypostasis ꝛbet habere colorẽ similem colori mẽbroꝝ: ⁊ ideo dz esse alba: ⁊ tunc est signum qꝫ est bene digesta: ⁊ tñ dicit qꝫ simul euacuãtur ⁊ amae sunt superfluitates ⁊ ambe significant sup digestionẽ epatis ⁊ venarum. Dico qꝫ nõ est imaginandum sicut cõiter imaginant homines qꝫ hypostasis fit superfluitas mẽbroꝝ sic qꝫ ereat venas ⁊ pueniat ad mẽbra ⁊ ibi albificetur ⁊ postea ingrediatur per venas ⁊ ascendat ad epar ⁊ per alias vinales egredit: sed hypostasis est humiditas digesta in epate ⁊ venis existens non potens perfecte assimilari mẽbris: qr non est materia cõueniens nutritioni: ⁊ ideo non attrahit a mẽbris sed expellit ad vias vine: ⁊ ideo non transit venas ⁊ ideo dicebat Gal. in cõmen. vlti. i. pronost. qꝫ inuenit multotiẽs in venis hypostasim ad modum filorum ⁊ sic apparet qꝫ si vrina alba est mala ⁊ indigesta qꝫ nõ sequit qꝫ hypostasis sit mala: quare ⁊c. ¶ Notandũ ⁊ eo qð dicit (multis cognoscitur modis) potest exponi dupl'r. Uno modo. i. significat multis modis. s. 7. vt apparebit infra. Alio modo multis modis. i. multis cõditionibus cognoscit: qr cognoscit quantũ ad cõditiones bonas ⁊ malas: ⁊ quãtũ ad causas eius quas assignat. Jtẽ ad significationes bonas ⁊ malas quas ponit sicut posuit significationes bonas ⁊ malas pulsuũ: ⁊ vtroqꝫ modo põt exponi ⁊ est snia eadẽ. ¶ Ulterius dicit maturationẽ nãlẽ sup. factã a nã. Sed tu dices quare dicit naturalẽ nõne fit digestio ⁊ maturatio ab aliquo qꝫ a natura. Dicendũ qꝫ sicut apparet primo ꝛ differẽtius sedũ. cap. 6. tripler est digestio. quedã est in qua minimũ est ꝛ opatione nãe: ⁊ qðã est in qua est multũ: ⁊ alia in qua est maxime opatio. ⁊ hz qꝫ caliduz nãle diuak mãe digerẽde: vt ergo ostẽderet qꝫ in optima hypostasi simpl'r ⁊ maxime dominatur caliditas nãlis: ideo dixit hoc ⁊ non vt digõ fiat ab aliquo qꝫ a calido naturali. ¶ Similis aque rosacee.) Notãdũ qꝫ hec silitudo ad hypostasim ad aquam rosatam nõ debet intelligi quo ad oẽs eius cõditiones ꝑdictas: qr nõ est vez quãtũ ad figurã circularẽ: qr hypostasis optima habet figuram circularẽ, cum sit causata ab actione calidi nãlis cuius est eleuare ⁊c. hypostasis aque rosate est magis lata: ⁊ sic ꝛ aliis cõditionibus: ⁊ sic solũ debet esse similitudo relata ad illud qð dicit equalis subtilis: qr habet equalitatem substantie.

a ¶ Et ꝓportio ⁊c. ¶ Hic oñdit qñ hyp. figit digõnẽ ⁊ maturationẽ nãlẽ ⁊ pz.

Jacobus

stematie. Sed substantia saniei spissa est ⁊ hypostasis subtilis. ¶ Attende qꝫ cõditiones laudabilis hypostasis ll̃ vip. sic meminit ꝓno. scda can. 26. Urina laudabilis est que hypostasim albã subsidentem ⁊ equalez ⁊ continuã habebit atqꝫ lenem ⁊ sic pmanens vsqꝫ ad crisim. Jdẽ sentiunt Gal. in cõmen. ⁊ Rasis. 10. al man. ca. ꝛ vrina. Et Auer. 4. colliget ca. 24. ait. hypostasis sanitatez ꝛnuntians hz esse in fundo ⁊ alba ⁊ lenis ⁊ equalis ⁊ in forma pineata. In fundo eo qꝫ superfluitas est digõnis ⁊ ꝛ nã superfluitatis est vt sit grauis. Alba qꝫ mẽbra nõ nutriũtur a sanguine nisi postqꝫ est ꝛalbatus ⁊ eis assimilatur ⁊ ꝓpterea erit color superfluitatis sicut color nutrimenti: qñ virtus nutritiua sequitur suũ cursum naturalem. Lenis ⁊ equalis propter digestionis temperiem. Et qr hec temperies equalis est in suis partibus hz esse pineata: propterea qr hec figura proportionis equalitatum oĩum suorum partiuz in grauitate ⁊ leuitate ostendit: ⁊ qr actio caloris in hac forma dominatur: ⁊ etiaz nãliter grauia extenduntur ⁊ dilatantur: sed leuia in seipsis aggregantur ⁊ ꝓpiunt ascensum quousqꝫ acuantur sicut accidit stãme ignis. Jsaac vero parte octaua vrinaz inquit. Nãlis hypostasis regulam suum custodit quinqꝫ modis colore liquore loco forma motu. Colore: cum albissima sit ex necessitate: non alba. n. non est naturalis. Loco: vt sedeat in vasis fundo que si non sedeat in fundo hypostasis vocatur ĩmerito. Jn liquore vt sis fundo que si non sedeat in fundo hypostasis vocatur ĩmerito. Jn liquore vt mediocris inter subtile ⁊ grossuz sit: qr non mediocris non est digna temperata iudicari. In forma vt rotunda lenis quasi pinea vt inferior pars lata sit suꝑior acuta. ¶ Motu quoniaz omni tempore lenis esse in motu dz vt si vas moueatur cito sine liquoris turbiditate ascendat supius: cũ aũt vas quiescat subito ad inferiora ꝛscendat: ⁊ in formã pineam redeat: hec. Jsaac. Et Egidius in vrinis sic metrice diffiniuit eam cũ suis ꝓprijs significationibus. Albũ ꝓtinũ residẽs ꝑstans pineatũ. Si sedimẽ fiat bona fit digestio: virtus fortis nãe triplici viget actio motu. Albificat mundat cumulat condensat ⁊ vnit. Uentosum calor extenuat forbetqꝫ vaporez. Uirtus que bona sunt retinet que prava repellit. Hec nã suos secat aut interpolat actus. His claret signis ostensio certa salutis.

Matthæus

generandũ qð absurdum esset apud intelligentes dicere quare ⁊c. ⁊ ꝛ hoc magis infra videbitur. Pronunc autem dicatur qꝫ in qualibet digestione etiam in corpore temperato ⁊ ex nutrimento conuenientissimo aliquid resecatur qꝫ esse potest substantia hypostasis. Stat tamen vbi corpus sit rarum ⁊ virtus fortis ⁊ nutrimentum subtile qꝫ illa superfluitas sub forma hypostasis excutienda cum vrina per alias regiones corporis expellatur ⁊ non per meatus vrinales. Concluditur igitur qꝫ nec in sanis neqꝫ in egris semper sit hypostasis expectanda vt faciliter potuistis iam intelligere. secũdo colligite ex textu. Q. hypostasis demõstratiue significat digestionem ⁊ maturationez naturalem. Sed hec est longa dubitatio nunquid significet digestionem naturalem que fit in membris vel in venis proximis membris minutis multum aut minitussimis aut significet digestionem epatis. Tit nunquid hypostasis fit superfluitas decisa a secunda vel tertia digestione. ℓ Hanc difficultatẽ ob prolixitatem eius in presentiarũ rescindaz. Nam ꝛ ea facit tractatum longissimum pluscz oportet per quinternum tenendo qð tam in sanis qꝫ in egris hypostasis decidatur ex secunda digestione a materia. scilz que refugit operationem nature in epate ideſt que non sanguificatur ꝛ materia chilosa ideo alba apparet. Si dicatur conuenienter facta. Et propositione sua adducit multos textus apparenter sibi multum seruientes precipue textum Gal. primo pronosticorum commento vltimo qui videtur hoc dicere in fine commenti. c. i. qꝫ est qꝺ res que refugit naturam vt operetur in ea ex cibo apud conuersionem suam ⁊ ad sanguinem residet in vrina. Etiam alios duos textus. Gal. primo ꝛ crisi. c. 13. habet etiam pro se rationes satis evidentes. Jn parte autem opposita est communis scola medicorum volentium hypostasim principaliter significare supr digestionem membrorum ita qꝫ sit superfluitas tertie digestionis. Sed in hoc diuersificatur. Nam quidam voluit qꝫ superfluit a digestione que fit in venis minutissimis quando fit prima ꝛ secundis. s. in extremitatibus paruarum. ꝛnarum. Alij vero dicunt qꝫ fit materia que effugit oppositionem nature quando secunde humiditates ꝛbent in membra conuerti. Sed qualitercũqꝫ fit talis digestio ⁊ sequestratio fit in virtute calidi membrorum radicalium naturaliter albor. Jcirco ꝛbite disposita ipsa dealbatur ⁊ pro positione sua habet singularem textum Jsaac in vrinis ⁊ textum Gal. primo ꝛ differentijs febrium satis manifeste saltem in vrinis febricitantium habent etiam ad hoc euidentes rationes. Quia tamẽ questio hec non est ad opus multum vtilis. Jcirco propter eius prolixitatem vt supra protestatus sum non curo tractare materiam. Dico tamen pro concordia que in duobus potest haberi verbis qꝫ in corporibus sanis videtur hypostasis ꝛcidi a secunda digestione vt satis euidẽter ipse pluscz cõmentator ꝓbat auctoritatibus ⁊ rationibus. Jn egris autem a tertia digestione vt dictum est in secunda oppositione ⁊ multum communi. Et hec pronunc sufficiant patet igitur quod fm vnamquãqꝫ positionem hypostasis naturalis ꝛbet esse alba. dz etiam ꝛscendere inferiaꝰ qꝫ dicit Auer. quarto colliget qꝫ digestio est ingrossatio per mixtionem terrei cum humido. Jdeoper inspissationem ⁊ ingrossationem ꝛbet in vrina consequenter descendere. Etiam illud originaliter colligitur quarto metha. satis ad principium descendit ergo cum ipsam ponamus solidiorem aquositate vrinali. Addit textus. Et eius partes continue. Nam ex hoc arguitur fortitudo caloris digerentis ⁊ exclusio ventositatis per digestionem. Nam si est diuulsa significatur aut materia non est obediens virtuti propter ventositatem inclusam aut aliquam humi-

De partibus.

De gradi.

Et ꝓportio ⁊c.

¶ Posqꝫ vt supra vidistis. A. posuit cõditiones laudabiles hypostasis ⁊ ꝑiter eius significata. Nũc ponit eius cõparationẽ vel ꝓportionẽ ad pus laudabile vel saniẽ ⁊ dicit ⁊c. ¶ Pro intellectu lr̃e notãdũ qð hz quãtũ ad significare maturationẽ bene ꝓportionẽ tñ in multis aliis differũt qr hypostasis est superfluitas scde digestionis secunduz pluscz Cõmen. vel tertie aut quarte secundum alios vt insuꝑioꝛi lectione audiuistis. Sanies autem non est superfluitas eius quod digeritur quare non sic refugit digestionez sed ipsamet digeritur. Secundo differtur quia hypostasis laudabilis. Ut exempli gratia corporis sibi sani fit sine calore extraneo. Jn sanie autem qualitercunqꝫ laudabili concurrit calor extraneus ⁊ sic

a ¶ Et hypostasis quidez ꝛc. ¶ Hic ostendit que est hypostasis deficies ab optia ꝛ tria facit. Primo ostendit in generali que est illa que minus deficit in bonitate ab optima. Secũdo in speciali ostendit que est magis deficiens ꝛ que min⁹. ibi (Amplius plurime.) Tertio circa dicta remouet errorez quorũdaz. ibi (Tu autez non attendas.) Quarto põt dici q̃ respondet tacite q̃ni. ibi (Male igit hypostasis.) ¶ Notandum q̃ in prima parte Auicẽ. insinuat nobis duo. primo q̃ hec hypostasis deficit a predicta: quia cũ hypostasi optima sint omnes conditiones predicte simul nunc si aliqua deficiat non erit optima quecũq; deficiat: sinuit q̃ dato q̃ deficiat calor. s. q̃ non sit alba vel substantia. s. q̃ non sit lenis sit deficiens ab optima: tamẽ magis deficit alba ꝛ aspera q̃z que est rubea ꝛ equalis: ita q̃ melior ẽ bonitas cõditionis substãtie q̃z coloris. Et rõ huius est: q̃ semp in bona hypostasi equalitas p̃cedit ad moduz nature sup mãz. albedo aũt non: sed aliq̃n a vẽtositate admixta que facit ipsaz albã ꝛ lacteã. naz sicut digõ pparat nutrimentũ ꝛ humorẽ vt sit aptũ nutrire ꝛ humorem maluz vt postea expellat per hypostasim: ꝛ q̃ talis expulsio debeꝯ sbe ꝛ non coloris: ita q̃ q̃ deficit in sba magis deficit ab optima q̃z que deficat in colore.

Et hypostasis[a] quidez ꝛ sediminis signi●tiones sunt bone lz tinctura deficiat ꝛ equalitas. Verum equalitas apud antiquos melior ẽ tictura. Equalis nãq̃z que non tm̃ est alba sed rubea: est melior alba que est aspera. ¶ Amplius[b] plurie hypostases ſm colorẽ vrine existunt: sed ex eis que diuersificantur alba est melior post illaz rubea ꝛ post ipsaz citrina ꝛ post eaz illa que est vt arsenicuz: ꝛ malitia quidem a lentinosa incipit. Tu aũt non attẽdas illud quod alij dicunt: nam albedo erit quandoq̃z non propter maturationẽ ꝛ equalitas non est nisi propter maturationem. Et de albedine est que est propter vehementẽ ventositatis cõmixtionẽ. alba melior est vt dictum est significat digõnẽ: tamen aliq̃n nõ ẽ per digestionẽ lz ex materia exuberante frigida: sed si est cuz aliis conditionib⁹ p̃dictis non. Secũda est rubea que est minus digesta. Tertia ẽ citrina ꝛ hec ẽ peior q̃z rubea: cuius rõ est: q̃a hypostasis rubea significat dñium humoris magis obediẽtis nature q̃z citrina. nam sanguis est mioris malitie q̃z cholera: ꝛ que magis citrina est magis pessima vt illa que similatur arsenico citrino. Ultima vero inter minus bonas que est post in ordine malarum est illa que similatur colori lentis talis est pessima: quia talis significat humores corruptos in corpore dominari: quia declinat ad liuedinem significat declinationez caloris naturalis: ꝛ ideo talis est pernitiosa: quare ꝛc.

Jacobus

¶ Et hypostasis quidem ꝛc.) ¶ In secunda dicit primo q̃ significationes hypostasis sunt bone: licet eꝯ desit color suus naturalis ꝛ equalitas substãtie: significat. n. digestionem materie aliquam: sed non completam: tum q̃ diuulsa est: tum q̃ proprio caret colore. Unde Prin. primo cantice ait. Cum apparet hypostasis non coniuncta significat super ẽbilitatem virtutis. Et Auer. in commen. 311. cantice huius ait. Apparitio hypostasis attestatur super potentiam in operationibus sius. Scõo dicit q̃ equalitas substantie hypostasis iudicatur melior a vteribus q̃z propria tinctura eius vz color albus. Ut equalis rubea melior est alba aspera seu inequali: q̃ difficilius est cõplere substantiã q̃z tinctura: ꝛ cõplementuz substantie fortius ꝛ certius attestatur super bona digestione q̃z complementum tincture. Tertio dicit q̃ plurime hypostasium ſm colorẽ vrine existunt. i. colorate sunt colore vine. Idez asserit in fine presentis littere dicens. Et plures ex hypostasis coloribus ſm plurimũ sunt ſm vrine colorem. Cuius contrarium visus est dicere prius dum describens naturalem ꝛ laudabilem hypostasim dicebat. Et hec erit alba descendens inferius. Et primo cantice tracta. 3. scripsit. Et scito q̃ si precedente citrina fuerit alba lenis ꝛ cõiuncta ꝛ inferius depressa ꝛ talis continuo appareat q̃ digestio morbi sit cõpleta. Et non solum sibimet princeps in hac lra contrarius vz: sed Hip. ꝛ Gal. ꝛ Ras. ꝛ Auer. ꝛ Isaac ꝛ Theophilo ꝛ Egidio qui omnes vnanimiter asseruerũt hypostasim debere esse albam. Et cãm sue albedinis spermatis ꝛ saniei in apostematibus ponit Gal. vnã ꝛ eandẽ primo pronosti. cõmen. vlti. dicens. Et hec quidem est cã que ponit colorem spermatis ꝛ saniei album: quod est q̃a sanies assimilatur membris radicalibus ꝛ sunt tunice venarum ꝛ nerui ꝛ ligamenta ꝛ pãniculi ꝛ cartilagines. Et causa iterum in sedimine albo q̃ resident in vrina est hec eadem cã: q̃ est q̃ euentus eius est similis euentui saniei: qm̃ est medium inter saniem ꝛ inter humores nãles: hec Gal. Et ad cõcordandũ principẽ secum ꝛ cum alijs dici potest primo q̃ hypostasis immixta substãtie vrine anteq̃z resideat non percipitur sub alio colore q̃z sub colore vrine. Secundo dici potest q̃ nãlis hypostasis non est propie alba. s. ꝺ transparens: ꝛ ideo dum agitat ꝛ imiscetur vrine non diuersificat colorem ipsius. Iuxta illud Rasis. 10. alman. ca. de vrina. In huius hypostasis coloze qualitercũq; fuerit videntur radiositas ꝛ parvitas ꝛ raritas ꝛ claritas que in alia nõ inueniuntur. Cũq; mouetur tota cum vrina miscetur: aqua tm̃ vrine nõ turbabitur. Tertio dici patest q̃ lz hypostasis naturalis de se sit alba: sepe tamen ꝛ faciliter recipit tincturaz a pmixtione cholere sicut liquor vrine. Quarto dicit hic princeps q̃ inter hypostases quaz color diuersificatur a colore liquoris vrine melior est alba: q̃ significat completaz digestionem humorũ in vrie: ꝛ post albam melior est rubea: q̃ significat sanguinem qui est humor benignus dulcis ꝛ amicabilis nature abundare in vrie vnde nunciat salutez cum longitudine tẽ egritudinis: q̃ nã non sufficit cito digere ꝛ dealbare materiam ꝓtentaz in vrie. Iuxta illud Hip. ꝓnost. scda cano. 27. Urina rubea nimis cum sua hypostasi sibi simili longam egritudinem significat magis supiori bus: est tm̃ fidelis ꝛ certa nuncia sperande salutis. Et Egidius lib. de vrinis circa finem ait. Subrubeum qm̃ de sanguine constat aquoso. Est prius rubeo quãtus victinus albo. Designat rubeũ q̃ lõga sed eucrita febris. Cum sit causa mali nature filius humor. Lenis ꝛ ercoctus resolubilis ꝛ moderatus. Et post rubeã hypostasim melior est citrina. Cuius rõnem reddit Isaac octaua particula de vrinis dicens. Citrina enim hypostasis est inter rubeum laudabile certum ꝛ viride laudabile certum: ꝛ est ad comparationem viridis laudabilis: q̃ remotior est a pessimitate. Et melior post citrinam est illa que similatur arsenico. Quod ſm principem secundo huius cap. proprio est tripler. s. album citrinum ꝛ rubeum. Et cassius felix ait q̃ due sunt eius species citrinum. s. aureum laminosum: aliud rubeum non laminosum: ꝛ de rubeo vel citrino valde loquitur hic princeps sicut inferius exprimet cum malas hypostases nominabit. Quinto dicit q̃ mala hypostasis incipit a lentinosa. s. ab illa que lenti in colore assimilatur. ꝛ est lens genus leguminis minuti plati ad nigredinem declinantis. Naz talis hypostasis aduſtionem humorũ significat ꝛ dominium melancholie aduste. De qua dicit Rasis. 10. almã. Septima quoq̃z est que lentũ ercorticataz frustulis assimilatur caloris superfluitatem in epate significans. Et Isaac parte. 8. de vrinis ait. Lenticina passioni epatis est propria designans calorẽ epatis cõplexioni dominantez ꝛ virtuti digestiue obuiantẽ: ne ſm q̃ opz diuidat sangui-

Matthеus

ꝛ sic er hac parte differunt. ¶ Dico tamẽ q̃ aliqua hypostasis cõueniens non dico naturalis simplr vel absolute per hanc scõam dñiam non a sanie vt hypostasis cõueniens decisa materia putrida in se. que nõ distinguit a sanie: imo est quasi pus. Et hoc voluit Gal. 10. primo dñiaz feb. Residentibus in vrina. In se. putrida melior est que a causa cõiuncta decidit. In aliquibus ergo hypostasib⁹ etiaz conueniens non tamen optima non distinguef a pure per illud q̃ in hac scõo dñia dictũ est. Laudabilis tm̃ simplr ꝛ gb⁹ ꝓncipalr est sermo sicut pz. Dixi tm̃ q̃ in sanie cõcomitat caliditas eꝛnea non q̃ fit a caliditate vt multi dixerũt fundati super textu Gal. primo ꝓnosticoz vltimo cõmento: cuius verba nõ cõcludunt pro ipsoz positione: sed ex eis videf magis colligi oppositũ q̃z ꝓposituz. Nam in sanie laudabili fit digestio a caliditate pure laudabili vt Auicẽ. quarta quarti trac. 3. c. 1. ad mediuz volens saniem laudabilez ex operatione nature ꝓuenire. Unde sic inquit. Illa eniz operatio nature est ſm cursuz naturalez ꝛ nõ generatur sanies nisi ex digestione naturali ꝛc. Uide ꝛ nota verba sequẽtia. Et idem vult tertia quarti capio ꝛ iudicijs saniei ad principiuz calidi dicens. In qua non est operata nisi caliditas ĩnata. In his eniz locis ꝛ alijs non aliud colligitur nisi q̃ fit a caliditate naturali cui tamen associatur extranea. Et de mente sua videf colligi q̃ lz non possit fieri sanies nisi ex materia supercalefacta caliditate extranea: ipsius tamẽ digestio non fit nisi a caliditate naturali: oportet enim si debet fieri sanies vt materia extreneetur a caliditate extranea: ꝛ deinde digeretur a calido ĩnato: ita q̃ caliditas extranea non adducit ad speciẽ sed tm̃ naturalis. Et hoc posset latius declarari quarto methaurorũ ꝛ scõa primi ꝛ canõis calefacientibus. Et idem voluit Gal. in cõmento allegato per eos: dicit eniz sic ꝛ bene ponderate verba q̃ si caliditas ĩnata egreditur ab equalitate sua naturali egressione multa putrefit sanguis sicut putrefit in corporibus mortuoꝝ: ꝛ si fuerit virtus eius adhuc remanens accidit sanguini dispositio cõposita a dispositione extra naturam ꝛ dispositione naturali quare putrefit pars eius ꝓpter dispõnem ĩnaturalez ꝛ quecũq; haruz dispositionuz vincit tunc significationes operationis sunt magis vincentes in colore ꝛ odore ꝛ substantia. Et q̃a textus singulariter est in materia ipsum vbis legam. Addit Gal. In primis enim nõ putrefit supple sanguis sed recipit primaz maturationem: sed secundo apparet in ea aliquid putrefactionis egresse a natura. Uerũtamen illud est pernitiũ sicut dicit Hyppo. non habens odorem horribilez. Addit Gal. assimilat sanies colori membroꝝ radicalium assimilatione ꝛc. Dicebat tamen Auicẽna in textu nostro q̃ sanies ab hypostasi distinguitur in hoc q̃ ipsa est spissa: hypostasis autez subtilis. Et ratio partis est: quia sanies fit in loco concluso saltem loquendo de sanie apostematuz ꝛ qua est ꝓpie sermo vt videtur in clarificatione littere vbi

De partibus.

De gradi.

materia non permiscetur cum alijs humoribus quare resolubile remanente grosso: hypostasis autez decidit a re humida non cõculcata ꝛ conclusa in certo loco vbi resoluat subtile remanente grosso fit ergo hypostasis subtilis sanies vt grossa. Et dixi notanter sanies specialis apostematis: quia hypostasis que decidit a materia seu putri. non distinguitur a sanie quare hec distinctio Auicẽ. non haberet hic locum. Lego litterã ꝛc. Dicit ex pure laudabili arguimus super digestionem factam ꝛ maturationez naturalem in toto corpore. ¶ Et ex oppositio colligite sicut ex illaudabili pure arguimus super ĩmaturationem particularum membri. Ita etiam ex illaudabili hypostasi super digõnẽ illaudabilem factam in toto: quare ꝛc.

Et hypostasis ꝛc. ¶ Nunc in hac tertia pte remouet quasdã dubitatiões. Et diuiditur ista pars in tres. Primo enim facit qđ dictum est. Secũdo abiicit dictum quorũdam ꝛ quadaz distinctione. Secũda ibi (Tu aũt non attendas.) Tertio ponit quedaz ꝛ bona ꝛ mala hypostasi ad ipsaruz differentiã ꝛ cõuenientiã. ibi (Male autem hypostasis ꝛc.) Prima in duas. Primo remouet vnam dubitationẽ. Secũdo aliaz. Secunda ibi (Amplius plurime ꝛc.) ¶ Dubitatur suppositis dictis cõditionibus hypostasis: vtrum deficiente aliqua earuz possit adhuc significatio illius hypostasis esse bona. ¶ Pro remotiõe huius dubitationis que satis legitime mota est. Dicit Auic reſpondendo ad dubiũ q̃ sic. Et ingt ꝛc. Deinde addit ꝛc. ¶ Notãdum q̃ ex hoc textu primo colligit q̃ ois hypostasis est laudabilissima vel ĩnaturalis imo est aliqua nãlis non tamẽ laudabilissima vt vbi vna cõditio laudabilissime deficiat aut plures minus tamen numero q̃z laudabiles: ita q̃ numerus laudabiliuz conditionũ maior sit q̃z numerus illaudabiliũ. Ille enim hypostases sic dispposite nec sunt laudabilissime nec ĩnaturales sed naturales: lz non simplr ꝛ medio modo se habẽtes ꝛ ex eis sumit significatio bona nõ tamẽ simpliciter ꝛc. ¶ Secũdo notãdum q̃ per hoc qđ dicit: lz tinctura ꝛc. q̃ per tinctura hic nõ intelligit recessum ab albo ad rub. vel citrinũ sed colorificationez hypostasis que debeꝯ ei in corpe tẽperato. Et sic est sensus lre: lz tinctura. i. color cõuenientissimus qui ei debeꝯ in corpe tẽperato vt Maly defecerit: addit. Ad. Uerũ equalitas melior est q̃z illa albedo. Ut velit q̃ melius sit q̃ dicaf nõ alba sed equalis q̃z ecõtra. s. ieq̃lis ꝛ alba. Et rõ est: q̃a digestio in substãtia melior est q̃z digestio in colore eo q̃ fortior actio calidi regrit ad equãdum substantiaz q̃z colorẽ: igit ꝛc. ¶ Scõo hypostasis cũ deficit vna vel due cõditiones laudabilissime hypostasis vt in pluribꝰ ꝓpiue in se. decidit a mã cuius digestio nõ est nisi preparatio ad expulsionẽ sed melius preparant expulsioni p eõtionẽ substãtie q̃z colorem bonũ: quare ꝛc. ¶ Tertio: nam hypostasis potest esse alba ex materia

a ¶ Male autez ꝛc. ¶ Hic respondet tacite questioni: quia enim dixit q̄ bona hypostasis quāto magis est continua ꝛ equalis tanto melior: quia crederet aliquis q̄ oppositum modo esset in mala: quia quāto esset minus equalis tanto esset peior: hoc remouet ꝛ patet. ¶ Notandum q̄ causa huius habef ex secūdo pnosticoꝝ cōmē. 21. equalitas in qualibet re ostendit dominiū agentis sup materiam ꝛ obedientiā materie agenti ſm oēm partem. ſi ergo in bona hypostasi significaf q̄ non est aliqua in qua non dominef calor nālis: ideo ſi est equalis in malo nulla est pars que nō significet dominiū caliditatis extranee in omnibus partibus eius: tamē Gal. dicit sic: ꝓpter hanc ergo cām melius est in omni in quo sit iuuamentum vt sit equale: simil'r etiaz omne qđ est malum est vehemētis malitie qñ ē equale qđ est: qa p̄mo suscipit opp̄ōnē virtutis cū sua totalitate.

b ¶ Et hec ꝛc. ¶ Ratus determinauit ꝛ hypostasi absolute ponēdo cōditiones optime ꝛ pauc deficiētis a bona: hic veter. ꝛ hypostasi in cōpatiōe ad corpa gb⁹ appet. Et p̄mo facit b in sanis. Scdo in egris. ibi (Et in maclētis qdem.)

¶ Male autem[a] hypostasis incōtinuitas melior est q̄ ipsius cōtinuitas. Et hypostasis quidem mala est quam e vicino scies. Bona autē hypostasis de qua loq̄mur puri assimilaf ꝛ flegmati crudo cum tenuis fuerit. Verūtamen pus ab ea differt per fetorem. Et flegma cruduz vel vitreum separatur ab ea cōculcatione suaꝝ partium. Et ipsa ab vtriſq̄ differt subtilitate ꝛ lenitate. ¶ Et hec[b] quidem hypostasis nō queritur nisi in egritudinibus: quoniā in sanitate non requiritur: ꝛ illud est quoniā non dubitatur quin in corpore egri male retente sint materie in venis ipsius que nisi maturenf̄ portēdunt corruptionem. In venis autem sani nō semper oportet esse humorem qui sit excutiēdus: sed si est melius est q̄ hoc significēt ex eis superfluitates que in eis supfluunt ex cibo a digestione priuate: deinde superfluit superfluitas que in vrina fit hypostasis siue matura: siue non matura. aggregetur multa supfluitas. ¶ Item in sanis sunt superfluitates tertie digestionis vt sudor multus et sputuz ꝛc. que poterūt esse causa hypostasis. ¶ In opposituz est Aui. hic. ¶ Ad hoc dicendum sicut dicit Ysaac in. 8. de vrinis. corpora sana sunt duplicia. Quedam sunt sana omnino fz naturam ꝛ talis dispositio reperitur in corpore optie compositionis. Alia sunt corpora non in optima sanitate sed large: ita q̄ comprehenduntur sub latitudine sanitatis: ita q̄ illo mō neutrum decidentie pōt dici sanū: tunc dico q̄ in corporib⁹ optime sanis nihil oꝝ apparere residens in vrina. ꝛ rō est: qa sicut apparet per Aui. 4. can. fen. 2. ca. 63. de

Jacobus

nem: vnde hypostasis dispartita exiret diuersa partiz coagulata ꝛ grossa ꝛ partim liquida ꝛ subtilis: hec ille. Serto dicit: Tu autez non attendas. i. non attente pro vero recipias illud dictum quorundam. ſ. q̄ albedo in hypostasi laudabilio: est equalitate substantie ipsius: quia albedo eius quandoq̄ non est propter maturationenem: sed propter vehementem cōmixtionem vntositatis aut flegmatis cum ea: equalitas atem substantie ipsius semper a maturatione procedit ꝛ super ea attestatur. Septimo dicit q̄ discontinuatio substantie male hypostasis est exterior equalitate ipsius. Et que fit mala hypostasis stanum dicetur. Verbi gratia nigra hypostasis cum discontinuatione substantie ꝛ natatione eius in supremo vel medio vrine est minus mala nigra continua tendente ad funduz: qr significat minorem adustionem vel mortificationē ꝛ q̄ humores non sunt penitus conuersi ad terrestreitatem grauem denigratam.

¶ Bona asit ꝛc.) ¶ In tertia dicit primo q̄ naturalis hypostasis de qua nunc est sermo similis est sanie ꝛ crudo flegmati tenuibus primo in colore: secundo in ascensu ad fundum vrine. Secundo dicit q̄ differta sanie: quia sanies fetet ꝛ ipsa non. Et hoc ideo est: qr hypostasis fit a calore naturali solo: sanies vero fit partim ab innato partim ab extraneo: vnde participat aliquid de fetore putredinali. Teste Gal. cōmento vltimo primi pronosticoꝝ de hypostasi dicente. Hec est sicut sanies cause cuius efficienti eam permixta est dispositio extra naturam. Tertio dicit q̄ flegma crudum vel vitreum separatur: idest differt ab hypostasi cōculcatione suarum partium. ſ. quia partes flagmatis sua gravitate se conculcant ꝛ fortiter comprimunt tendentes infertus ad fundum vasis: sed partes hypostasis sunt magis protense ꝛ plus eleuate velut pomum pini tendentis in acutum. Quarto dicit q̄ hypostasis differt ab vtriſq̄: scilicet sanie ꝛ flegmate subtilitate ꝛ lenitate: scilicet: quia hypostasis est subtilior eis in substantia ꝛ materia ſm quam dictam ꝓportionanf̄ tamen in colore. ¶ Addit Auicē. Sed ex eis que diuersificanf̄. i. nō sunt colorate colore vrine sed diuerso alba est melior: intelligatur. i. melior esse pōt. Nam ſi fiat recessus ad al. ab illa ꝓportionali similitudine iaz dicta inter colorē hypostasis ꝛ vrine: tunc aūt significat ille recessus meliorem fuisse factam digestionē in materia ꝛ sic alba est melior. Si autē fit alba ꝓpter admixtionez materie flegmatice illa cōparata ad ru. nō est melior quia illa que est rubea significat sanguinē misceri cuz ea ꝛ quāto melior est sanguis flegmate tanto melior est hypostasis rubea q̄ alba ex p̄tia flegmatis al. quare nō semp alba melior rubea sed esse potest. Addit lra ꝛ post illaz. ſ. albam est rubea. ¶ Notāduz q̄ distinguēdo rubeā in suos gradus. ſ. subrubeaz rubeā ꝛc. Dico q̄ recedendo ab illa melior est hypostasis subrubea q̄z rubea nō tñ quelibet. nā er quo hypostasis rubea signāt p̄tiaz sanguis. Qui cum debet digeri aliqualr debet albari. Ubi ergo sit in via cōuersionis ꝛ digestionis er colore rub. permutabif ad subrubeū ꝛ sic melior est hypostasis subrubea q̄z rubea. Sicut etiā sputum subrubeū est melius q̄z rubeū: vt prima afor. ꝛ dixi notāter non tñ quelibet qa cōtingit q̄ hypostasim fieri subrubeā ꝓpter mixtionē aquositatis cum sanguine. Cuius digestio fiet per separationē ꝛ dissolutionē aquositatis a sanguie ꝛ illo casu melior est color rub. in hypostasi q̄z subru. Nam significabit ratificationez epatis ꝛ nāliuz virtutū. De hac aūt distinctiōe nunqd hypostasis sit subrubea ꝓpter cōplementū digōnis aut ꝓpter mixtionē aquositatis apud doctū clare sunt distinctionee. Addit textus ꝛ post rubeam est citrina. Ratio lre clara est. Nam illa significat choleraz naturalez que post sanguinē est humor laudabilior. Post eam illa que est vt arsenicum. i. citrina declinans ad album subru. Ratio est: quia significat cholerā vitellinaz que deterior est q̄z citrina: quare ꝛc. Et malitia ꝛc. quia significat caliditatē ꝛ adustionem.

Amplius ꝛc.

¶ Nunc remouet aliam dubitationem qr posset aliquis dicere tu dixisti q̄ hypostasis laudabilis oꝝ esse alba. Nunquid hypostasis sit eiusdem coloris cum colore vrine vtplurimū respondet Auic. ꝛc. Et dicit ꝛc. Notandum quod ſi littera intelligitur vt verba iacent in corporibus temperatissimis non esset vera conclusio q̄: in talibus color hypostasis qui albus est non assimilatur colori vrine qui citrinus est cum rubedine aliquali. Sed in reliquis corporibus. ſ. lapsis a temperamento optimo vtplurimum verum est quod dicit Auic. ſ. quod in pluribus color hypostasis assimilatur colori vrine ꝛ sic conclusio absolute stat in veritate eo quod plures sint hypostases corporum lapsorum q̄z temperatorum. Et possumus verificare conclusionem de corporibus temperatis per similitudinez hoc modo. Sicut vel quē admodum in corpore temperato vrine debetur color conuenientissimus. Ita et eius hypostasi debetur color conuenientissimus ꝛ sic assimilantur hi colores in conuenientia licet sint diuersi q̄: vnus albus alter citrinus cum rubedine. Ratio autem littere. ſ. quod hi colores vt plurimū assimilantur sumitur ex hoc ſm cōmunem opinionem hypostasis ꝛciditur a tertia vel quarta digestione etiam colorificatur vrina ab eo quod exerf a locis tertie vel quarte digestionis ꝛ vrine cōmiscetur. Et illud etiam cōmiscetur hypostasi ergo vrina ꝛ hypostasis eodē colorantur colore. Dico tamen q̄ in corporibus sanis ꝓpter longam ꝛ maiorem fieri impressionem in materia que ꝛciditur ab eo quod est convertendum in membraq̄z fit impressio que fit in materia aquosa. Hinc est q̄ materia hypostasis magis apparet alba seu ad rubedinem tendit q̄z vrine substantia. Unde videmus vrinam cholerici sani nō sic albā apparere sicut eius hypostasim ꝓpter cām dictam ꝓportionanf̄ tamen in colore. ¶ Addit Auicē. Sed ex eis que diuersificanf̄. i. nō sunt colorate colore vrine sed diuerso alba est melior: intelligatur. i. melior esse pōt. Nam ſi fiat recessus ad al. ab illa ꝓportionali similitudine iaz dicta inter colorē hypostasis ꝛ vrine: tunc aūt significat ille recessus meliorem fuisse factam digestionē in materia ꝛ sic alba est melior. Si autē fit alba ꝓpter admixtionez materie flegmatice illa cōparata ad ru. nō est melior quia illa que est rubea significat sanguinē misceri cuz ea ꝛ quāto melior est sanguis flegmate tanto melior est hypostasis rubea q̄z alba ex p̄tia flegmatis al. quare nō semp alba melior rubea sed esse potest. Addit lra ꝛ post illaz. ſ. albam est rubea. ¶ Notāduz q̄ distinguēdo rubeā in suos gradus. ſ. subrubeaz rubeā ꝛc. Dico q̄ recedendo ab illa melior est hypostasis subrubea q̄z rubea nō tñ quelibet. nā er quo hypostasis rubea signāt p̄tiaz sanguis. Qui cum debet digeri aliqualr debet albari. Ubi ergo sit in via cōuersionis ꝛ digestionis er colore rub. permutabif ad subrubeū ꝛ sic melior est hypostasis subrubea q̄z rubea. Sicut etiā sputum subrubeū est melius q̄z rubeū: vt prima afor. ꝛ dixi notāter non tñ quelibet qa cōtingit q̄ hypostasim fieri subrubeā ꝓpter mixtionē aquositatis cum sanguine. Cuius digestio fiet per separationē ꝛ dissolutionē aquositatis a sanguie ꝛ illo casu melior est color rub. in hypostasi q̄z subru. Nam significabit ratificationez epatis ꝛ nāliuz virtutū. De hac aūt distinctiōe nunqd hypostasis sit subrubea ꝓpter cōplementū digōnis aut ꝓpter mixtionē aquositatis apud doctū clare sunt distinctionee. Addit textus ꝛ post rubeam est citrina. Ratio lre clara est. Nam illa significat choleraz naturalez que post sanguinē est humor laudabilior. Post eam illa que est vt arsenicum. i. citrina declinans ad album subru. Ratio est: quia significat cholerā vitellinaz que deterior est q̄z citrina: quare ꝛc. Et malitia ꝛc. quia significat caliditatē ꝛ adustionem.

De partibus.

Matheus

flegmatica vel ex multa aeris permixtione nō cōcurrente principal'r impressione vel alteratione: in hypostasi acquisita a membris radicalib⁹: sed non pōt esse cōtinua ꝛ equalis nisi a calido nāli exprimente partes ventosas ꝛ materiā equante iaiſ relinquef equalitatē hypostasis esse melioꝝ eius tinctura cōuenientissima. Et ꝓ hac parte fuit ſnia Rasis. 2. ꝓtinē. ꝛ Gal. cōmē. 3. epidimiaz. Ubi dicit q̄ in febre sepe apparuerit hypostasis alba ꝛ diuulsa ꝛ mottui sunt. Et sepe nō alba ꝛ cōtinua ꝛ equalis ꝛ sanati sunt. Et sic his rōnibus ꝛ auctoritatibus pz veritas tertus Auicē. ¶ Sed fortasse ex tertia rōne iam iam vobis adducta queretis que sit differētia inter hypostasim albaz ex materia flegmatica alba sic albificata a calido membroꝝ radicaliuz: ꝛ albam ex subinclusione aeris. ¶ Dicēduz primo q̄ illa que est alba a materia flegmatica vbi sit cōtinua difficulter dissoluitur: naturalis aūt facil'r. Scdo quia diuulsa hypostasi flegmatica ex motu vrinalis statim quietato vrinali iteruz residebit ꝛ ad cōpactionē reducetur non sic naturalis etiaz illa que est talis per inclusionē ventositatis est diuulsa: sed nō sic naturalis neq; etiā flegmatica sed est magis cōpacta saltez vtplurimū ꝛ magis petens funduz. Illa aūt a ventosi'ate magis in sursuz tendit. Et sic habetis distinctionē hypostasis nālis ab hypostasi flegmatica alba ꝛ ex ventositate albificata. Et etiaz d̄ iam istaz duaz vltimaz adinuicem ꝛ considerate vos ꝛc.

Amplius ꝛc.

¶ Nunc remouet aliam dubitationem qr posset aliquis dicere tu dixisti q̄ hypostasis laudabilis oꝝ esse alba. Nunquid hypostasis sit eiusdem coloris cum colore vrine vtplurimū respondet Auic. ꝛc. Et dicit ꝛc. Notandum quod ſi littera intelligitur vt verba iacent in corporibus temperatissimis non esset vera conclusio q̄: in talibus color hypostasis qui albus est non assimilatur colori vrine qui citrinus est cum rubedine aliquali. Sed in reliquis corporibus. ſ. lapsis a temperamento optimo vtplurimum verum est quod dicit Auic. ſ. quod in pluribus color hypostasis assimilatur colori vrine ꝛ sic conclusio absolute stat in veritate eo quod plures sint hypostases corporum lapsorum q̄z temperatorum. Et possumus verificare conclusionem de corporibus temperatis per similitudinez hoc modo. Sicut vel quē admodum in corpore temperato vrine debetur color conuenientissimus. Ita et eius hypostasi debetur color conuenientissimus ꝛ sic assimilantur hi colores in conuenientia licet sint diuersi q̄: vnus albus alter citrinus cum rubedine. Ratio autem littere. ſ. quod hi colores vt plurimū assimilantur sumitur ex hoc ſm cōmunem opinionem hypostasis ꝛciditur a tertia vel quarta digestione etiam colorificatur vrina ab eo quod exerf a locis tertie vel quarte digestionis ꝛ vrine cōmiscetur. Et illud etiam cōmiscetur hypostasi ergo vrina ꝛ hypostasis eodē colorantur colore. Dico tamen q̄ in corporibus sanis ꝓpter longam ꝛ maiorem fieri impressionem in materia que ꝛciditur ab eo quod est convertendum in membraq̄z fit impressio que fit in materia aquosa. Hinc est q̄ materia hypostasis magis apparet alba seu ad rubedinem tendit q̄z vrine substantia. Unde videmus vrinam cholerici sani nō sic albā apparere sicut eius hypostasim ꝓ-

De gradi.

¶ Queritur circa primaz partem vtrum in vrina sanoꝝ debeat apparere hypostasis optima. Et arguitur q̄ sic: quia vbicūq; est materia ꝛ agens alicuius ibi debet esse effectus: sed in sanis sicut ꝛ in egris melius est materia ꝛ agens hypostasis: ergo ꝛc. Maior patet: quia ista duo sufficiūt ad esse effectus. Minor apparet: quia in sanis est agens. ſ. calor innatus dominans materie magis q̄z in egris. ¶ Item in sanis est materia: quia non est inconueniens q̄ in venis sanoꝝ

Universidad de Deusto

68. de significationibus sumptis a sudore. ⁊ etiam in cōmento. 15. prime particule illius aforismi. Ventres hyeme. Supfluitates tertie digestionis debent insensibiliter expelli: ⁊ quāto natura est fortior tanto insensibilius expellunt vt sudor: ⁊ hypostasis: ⁊ si accidat q̄ hypostases expellantur aut erit ex debilitate nature aut ex multitudine materie: ⁊ ideo in corpore sano non debet esse humor q̄ debeat sensibiliter expelli: sed in corporibus egris in quibus abūdant materie tales sic ⁊ cuacuatio debet ꝓportionari materie: ⁊ iō si materia ē sensibilis. s. humor excedens: tūc cuacuatio debet esse sensibilis. Secunda ratio sumit ex parte agētie: quia causa efficiēs hypostasis similatur cause efficientis saniei: talis aūt calor est cōmixtus ex calore naturali ⁊ preter naturā vt ꝑz in cōmēto vltio ꝑmi ꝓnosti. in illo ergo corpore in quo est calor simpliciter naturalis nō potest in eius vrina hypostasis apparere: sed in corpore optimo calor est simpliciter naturalr se habens: ergo ⁊c. Si autem loquamur de corporibus non sanis simpliciter sed que sunt in latitudine sanitatis. Dico q̄ in talibus bene pōt apparere aliquid de hypostasi: quia non est inconueniens q̄ aliquis sit sanus ⁊ in venis eius sit multiplicatus aliqs humor: preter nām excutiendus a corpore qui est natus facere morbū ⁊ in talib⁹ non est inconueniens q̄ appareat hypostasis in vrina: imo melius est q̄ appeat q̄z non: quia q̄ apparet significat dominiū nature supra' materiaz: ⁊ melius est

¶ Et in macilentis[a] quidem est sedimen paucuz quod descendit ſm sanitatis dispositionem ⁊ proprie qui exercitio vtunt ⁊ artibus se exercent laboriosis. Et non multiplicatur huiusmodi hypostasis nisi in corporibus pinguiuz ociose viuentiū. Et propter hoc etiam in vrinis egrorum macrorum non est expectanda hypostasis tantum quātum in vrinis egroꝝ pinguium: quoniā eoruz egritudo multotiēs recedit: ita q̄ nihil descendit: ⁊ multotiēs hypostasis in eoruz vrinis non peruenit ad hoc vt descendat: sed tamē plerūq; est modicū eius in eis natās aut pendens.

Jacobus

secundo q̄ hypostasis ex chilo postquā digesta est perdidit speciem chili ſm quosdam: q̄ sanguificabilitas que est proprietas chili non plus inest ei: quare reiicitur velut inutilis. Alij dixerunt q̄ hypostasis ⁊ chilus non specie sed loco differunt ⁊ alteratione quadam qualitatiua non alietate substantie.

¶ Et in macilentis quidem ⁊c.) ¶ In quinta dicit primo q̄ hypostasis in hominibus macilentis excendens ab eis: ſm dispōnem sue sanitatis sine repletione aduenticia est pauca: maxime si vtantur exercitio fori vel artibus laboriosis vt fabrili vel aratoria vel fossoria: q̄ superfluitates venarum in talibus insensibiliter resoluuntur: tuz ex acumine caloris iuncti siccitati: tuz ex ariditate membrorum: tum exvehementia motuuz. Secundo dicit q̄ hypostasis excendens ab hominibus ſm dispōnez sue sanitatis non multiplicatur: nisi in pinguibus vel ociose viuentibus in quibus calor venarum humiditate hebetatur: ⁊ ex effectu exercitij superfluitates in venis coaceruantur: quas natura resoluere nequiens cum vrina expellit sub forma hypostasis. Et sicut in pinguibus hypostasis multi-

Matheus

est q̄z si continue mala appareat. Nō est satis clara. nam si talis hypostasis mala appareat arguitur impotentia virtutis ad non corrigendum malitiā materie ⁊ rebellionez materie vbi si mala aliquotiens ad bonum conuertat significat materiam non omnino esse rebellem ⁊ aliquotiens naturam dominari. Et hanc continuitatez quidam appellant equalitatez: vt Hyppo. scdo ꝓnosticoꝝ tertu cōmenti marime ſm antiquam translationez. Et dicit Theophilus exemplum familiare ad hoc. nam manifestum est hic videre in pulsu. Nam vbi pulsus dicat intersectus vel aliter malus deterius est talem pulsum malum continuū esse q̄z non continuū. Si ergo continua fuerit mala ⁊c. sed in etiam ſm sensuz littera est clara atq; vera. Nam hypostasis mala incontinua ſm partes arguit victoriā cause preter naturam. Nam fit continua ꝓpter caliditatem adurentem vel frigiditatem congelantē: apparente igitur hypostasi inaturali vbi sit continua arguitur de pravitate fortion: ita q̄ obtinet super materiaz siue sit caliditas extranea siue frigiditas congelans ⁊ sic significatur de remissione virtutis quia vbi victoriam tenet caliditas preter naturam virtus ibi debilis est. Ergo sequitur ⁊ hypostasis mala si fuerit continua continuitate temporis vel cōtinuitate partiū illa deterior est q̄z incōtinua: ⁊ hoc voluit Auicē. in hac parte quā lego.

Bona autem ⁊c. ¶ Hic dominus Auicēna ponit vnū de bona hypostasi comparando hypostasim bonaz ad pus saniem vel flegma crudum. ¶ Pro quo nota q̄ bona hypostasis assimilatur flegmati crudo ⁊ puro in quibusdaz ⁊ in quibusdaz ab eis separatur assimilatur eis in albedine ⁊ in descensu ⁊ continuitate ⁊ inequalitate partium. Sed separatur a sanie quia sanies est id qō est primo digestuz: hypostasis vero est superfluitas eius qō digeritur. Etiam hypostasis fit a calido naturali nō necessario cōcurrente calido preter naturaz: sed sanies non fit sine calido preter naturam. Iterum sanies est cum fetore. laudabilis autez hypostasis sine fetore ga fit a calido naturali. sanies autem concurrente calido preter naturaz quare fetet. Et distinguitur a flegmate crudo conculcatione partium: vnde dominate multo humido aqueo ꝓpter gravitatem partes descendentes magis cōculcant se. In hypostasi autē partes sunt magis aeree ꝓpter hoc dicit Auicē. q̄ ab vtriq; differt sublilitate ⁊ levitate. Nam sanies ⁊ si fit alba continua ⁊c. est tamen grauior: quia calidum preter naturaz dominatur. In materia ⁊ sic est tanq̄ cinis de lignis quia resoluitur subtile: vt Gal. in cōmen. 47. 2. afoī. Et etiam flegma ga aqueum viscosum ⁊c. Et etiam flegma differt ab hypostasi quia cum mouetur vrinale hypostasis dissoluitur ⁊ non reaggregatur: flegma autem nō facile dissoluitur. Et cum dissoluat est partes eius facilis iungunturꝫ hoc ꝓpter gravitatem viscositatem ⁊ aqueitatem. Et sic patet quō pus ⁊ flegma crudum cum hypostasi conueniant ⁊ quō ab ea distinguantur ⁊c.

Et hec quidem ⁊c. ¶ Hic remouet quasdā dubitationes circa presentez materiaz ⁊ posset diuidi in tot quot dubia remouet. ¶ De prima parte dicit ⁊c. Adducit rationez ⁊c. ¶ Notanduz q̄ ista lra pōt dupl'r legi. s. nō querit vno mō. s. nō necessario fit in corpe humano sano ⁊ sic nō esset sīa vera ga etiā in corpib⁹ egris nō reperit vel req rit. i. necessario fit. Scdo mō nō reperit vel nō requirit. i. non requirit ad debite signandum super bonuz in corporib⁹ sanis hypostasis. ¶ Sed ad debite significandum in corporibus egris requirit hypostasis saltem in quibusdam. Pro quo dicendum vt colligitur de mente Rasis scdo cōtinentis: q̄ in vrinis optime sani corporis non apparet hypostasis: ⁊ ideo in quibus sanis cuz apparet significatur q̄ digestio non est perfecta. ¶ Et quo notant quidaz q̄ vbi corpus optime sanum fuerit non abundat superfluitas in vene ⁊ in membris que sit miscēda cum vrina vt fiat hypostasis: non dico tamen ego preterea vt quidam dixe-

Et in macilentis ⁊c.

¶ Hic remouet aliam dubitationē ga viderem tu dicis q̄ in optime sanis non fit expectanda hypostasis. Erit ne semp expectanda hypostasis in reliquis. Respondet Auicē. q̄ non: ⁊ dicit ⁊c. quare clara est lra.

Et in nullis ⁊c. ¶ In hac parte ꝓsequitur remonēdo aliud dubium de vrinis etiaz laudabilib⁹: ga posset aliqs querere nunqd in talibus subito post mictuz residet hypostasis. Rādet q̄ non nisi in eis que valde sunt mature: vnde in illis paruz est expectādum. Ratio canonis est clara. Nam sequestratio non fit nisi a calido naturali ⁊ eius vestigio: nam nō dominate simpl'r calido naturali tarda fit sequestratio grossi a subtili ⁊ magis dominate citius. ¶ Et quo sequit q̄ in vrinis maxime digestis hypostasis citius descēdit q̄z in reliquis: pinde dicebat Ysaac q̄ vrīa plurib⁹ vicib⁹ est inspicienda vt quādo mingitur. s. nunquid mingatur turbida vel clara ⁊ in tempore separationis hypostasis ⁊ postq̄z est facta hypostasis. Nam cita descensio significat complementū digestionis aliquātulum tarda augmentuz. Tarda multum significat principium ⁊ hoc ex ratione panloante dicta. Et proinde etiaz ex hoc textu colligitur modificatio dicti superius in primo capitulo cum dicit Auicē. ⁊ ego dico q̄ neq; post hxā inspicienda est vrina. nam ibidez colligebat

[a] sin mul tis

q̄ significet superfluitates que fiunt ex indigestione prime digestionis facte in cibo quasi superfluitates hypostasis siue mature siue nō mature eo q̄ significat abundare minus de calido preter naturā in corpore. nam hypostasis fit a calore preter nām cōmixto cuz nāli. Et his apparet solutio ad rationes.

a ¶ Et in macilētis ⁊c. ¶ Hic declarat de hypostasi in cōpatiōe ad corpa egra. ¶ Sed tu dices non videt q̄ in macilentis sit paucum sedimen: qa hypostasis assimilatur spermati vt ꝑz primo ꝓnosti. cōmē. vltio. sed in macris multiplicat sperma ⁊ in pinguibus diminuit: vt ꝑz per Aristo. primo de gñatione a aliuz. c. 18. ⁊. 19. ⁊ scdo eiusdē. c. 5. ¶ Dicendum q̄ in macilentis est paucum sedimē: vt dicit Auicē. qa in eo minorātur humiditates: ⁊ p ꝫs supfluitates. in carnosis aūt multiplicatur propter amplitudinē venarum ⁊ angustationē poroz retinent humiditates in eis: ⁊ per ꝫs multiplicatur hypostasis in eis. ¶ Ad rationē dicendum q̄ non est simile de spermate ⁊ hypostasi: quia sperma est superfluitas quātitatis nutrimēti: ⁊ quia paz conuertit de puro ⁊ multū habent de nutrimento supfluo: ideo ⁊c. in pinguib⁹ est paz de spermate: qa multū de puro ⁊ quasi totuz cōuertit in pinguedinē. ¶ Scdo intelligēduz q̄ Aui. in his verbis innuit q̄ hypostasis diuersificat in corporib⁹ ſm dñiuz humoz in eis. naz in corporib⁹ in quib⁹ abundant humores grossi regrit q̄ hypostasis sit subsidens in fundo si debet signari eius

De partibus.

plicatur: sic in grosse dietatis: ⁊ in dietatis valde tenuiter nulla est ⁊ in mediocrite. dietatis est modica. Iurta illud Gal. pronosticoꝝ secunda cōmento. 26. illius can. Urina laudabilis est. Urinam in qua nō est sedimen mingit ille cuius regimen est in vltimo subtilitatis: sed vrinam in qua sedimen est multū mingit ille cuius regimen est multū grossum. Urinam vero in qua sedimen est paucum: mingit ille cuius regimen est equale: hec ille. Tertio dicit q̄ ꝓpter similes cās non est expectanda tāta hypostasis in egris macris vt in egris pinguibus: imo morbi macroꝝ sepe resoluunt absq; aliquo descensu sedimīnis ab eis: sed plerūq; modicū sediminis hīt nō residentis in fundo: sed natantis in supficie vel pendentis in medio vrine. Et sīlr in morbis frigidis flegmaticis sedimen est multū: ⁊ in cholericis paucū pēdens. Iurta illud Gal. prono. 2. cōmen. 26 illius can. Urina laudabilis est. Sedimē in egritudinibus factis ab humoribus crudis est multū: sed in egritudinibus que fiunt a cholera non est oīno aut est paucū valde: verūtñ sufficit vt sit in vrina in istis egritudinibus nebula pendens.

De gradi.

runt q̄ in eis multipliciter nulla superfluitas a tertia digestione membroꝝ vel etiam venarum quoniā vt supra dictum est per simile motiuum corpora optime sana non essent de se generantia quia nihil superfluit in eis abundaret. Etiā non maior esset ratio de superfluitate prime ⁊ secunde digestionis q̄z tertie: ⁊ tamē a prima ⁊ secūda manifeste supfluitates resecant: ergo per idem a tertia ⁊ quarta membroꝝ. Sed in talibus corporibus ꝓpter fortitudinez calidi naturalis ⁊ paucitatem superfluitatis fit istarum superfluitatū insensibilis resolutio vnde non est humor expellendus: quādo ergo in vrinis corpoꝝ sanoꝝ apparet hypostasis significatur elongatio a debita cōiunctione vel a bonitate regiminis. ¶ Ad bonum ergo significandum non requirit hypostasis in vrinis sanoꝝ in corporib⁹ autem egris. Dicit Auicē. non dubitat quin male sint retente materie in venis ipsoꝝ que nisi maturent ⁊ expellantur sensibiliter cū vrinis pretendunt ad corruptionem. ¶ Unde notandum q̄ si illa littera simpliciter intelligatur etiam non esset vera quia in egritudinibus imaterialibus non abundat superfluitas excutienda ⁊ maxime in his quoꝝ causa est subtractio cibi vel resolutio. loquitur ergo de materialibus morbis non esset tamen simpliciter irrationale dicere q̄ etiam in omnibus morbis toti cōmunibus ꝓpter hoc ad morbum consequitur lesio operationis digestiue ⁊ consequēter per indigestionez multiplicatio supfluitatum. Et si de se morbus esset imaterialis q̄ tamen in talib⁹ apparet hypostasis sicut ⁊ in corporibus sanis vel etiam temperatis malo regimine vtentib⁹. Sed ad mentez Auicē. sufficiat conclusio dicta ad verificandum dictum. s. q̄ ad debite significanduz super bonis de vrinis sanoꝝ non requirit hypostasis vbi ad debite significandum in vrinis saltem aliquoꝝ egroꝝ puta egritudine materiali requirit hypostasis. ¶ Sed si obiciatur de textu dñi Gal. ꝫmo de crisi vbi innuit Gal. q̄ laudabilioꝝ vrinaruz est cū hypostasis est alba lenis ⁊ equalis ⁊c. Et eandem sentētiaz dicit in scdo pronosticoꝝ in textu. 25. ⁊ sic videtur inuere q̄ ad laudabilez vrinam requirat hypostasis. ¶ Dicendum q̄ loquitur in vrinis egroꝝ egritudine in qua est etiam expectanda hypostasis. Et qō hoc sit verū colligitur ibidem. s. secundo pronosticoꝝ in fine dicti cōmenti. ⁊ hoc etiam infra dicit dñs Auicē. de vrina matura sana optime vbi dicit. Et hypostasis si ibi fuerit quare ⁊c. ⁊ super tex. hic fundat Plusq̄z cōmētator suaz positionē. s. q̄ hypostasis rescindat ex digestione epatis: ⁊ hoc intelligit per cibum hic. Sed ſm cōmunez positionem intelligimus per cibum chilum aut humores: quare ⁊c.

digestio.nam digestio debet diuersificari fm q materia est nata recipere decoctionem.cum aūt pingues multuz abundent in humoribus grossis z flegmaticis:ideo talis hypostasis debet in eis apparere:sed si in corpore dominent humores subtiles cholerici sicut ptingit in macris non requirit tanta albatio:nec debet expectare q in eis descendat primo:quia tales habent paucas superfluitates que exp̄a alteratione digerunt; ideo sufficit q in eis appareat nebula natans sursum vel pendens vel residens. ¶ Ad hoc dicenduz q ista sedimina vel comparantur adinuicē vt absolute considerantur; z sic perfectius sedimen est subsidens:deinde pendens z vltimo natans:aut considerantur vt comparantur ad corpora determinata:z hoc dupl'r:quia aut comparant corpa sana aut egra.si ad sana dico q perfectius est natans q̄z pendens z pendens q̄z residens.si ad egra z hoc dupl'r:q̄a aut cōparat ad idem corpus aut ad diuersa.si ad idez perfectius est residens:deinde pendens z vltimo natās.si ad diuersa tunc equal'r p̄t esse perfecta:q̄a qualis est ꝓportio vnius ad vnuz corpus:talis est ꝓportio alterius ad alterū fm q in cōplone diuersificant.

¶ Et[a] in multis quidem vrinis hypostasis ilico cū mingitur descendit in eis que valde mature sunt:imo in eis paruz expectanduz est. ¶ Et plures[b] ex hypostasis coloribus sunt fm plurimuz fm colorem vrine: sed melior ex eis que diuersificant est alba postq̄z est rubea deinde citrina. ¶ Nō nalis[c] vo hypostasis alia est talis rasure intestinoz corticalis que est furfurea:aut herbina:aut similaginea: aut similis arsenico rubeo: aut ei qō est valde citrinū:alia est carnosa:alia est adipina z alia est saniosa z alia est mucilaginosa: z alia est q̄ est silis frustulis fermēti in aqua soluti:z alia est sanguinea sanguisugalis: alia ē capillar z alia est arenalis granonalis.Scdo exequit de illis.ibi (Silis nāq; rasure.) ¶ Juxta p̄mā ptē est sciēdum q notāter dixit (plures modos hypostasis nō nalis:) q̄a sicut dicit Gal. in sexto de regi.sanita.illud qō est optimū est vn⁹ modi.qō aūt deficit ab eo est multipler;z ideo illud qō est optimū cōplonis est vnū.eodē mō optia hypostasis est

Jacobus

¶ Et in nullis zc.) ¶ In septa dicit primo q in nulla vrina descendit hypostasis vsq; ad fundum vasis illico cuz mingitur:nisi ipsa fuerit valde matura:z adhuc modicum tardat in valde matura; q̄ sua grauitas non est ita vehemens vt subito valeat vrine liquorem mediocrem findere:sed quāto maturior est z magis priuata vento vel intercluso aere tanto spissior est z ponderosior:z citius descendens si digestiones ingrossando procedunt vt ait Gal.2.prono.cōmen.33.illius can̄. In vitreoz vero seru nigra pessima.Scdo resumit vnū qō dixerat p̄ius vt efficacius memorie cōmēdet z certius sciaf q ipse fuit huius opinionis:lz in B plurimis vtet̄ contrarius videat.s.q̄ color hypostasis vrine est vt in plurib⁹ fm colorē vrine; ꝓpterea forte q̄ sicut cholera solita misceri nāliter cū liquore vrine q̄ se est albus tingit eā sic tingere dz hypostasim ipsius capacē tincture:marie in hoibus quorum cōpleriones ad cholericā declinare videnf vt in arabibus z quorum numero fuit princeps.Tertio dicit q melior hypostasis ex his quarum color diuersificatur a colore liquoris vrine est alba post rubea deinde citrina. Et non intelligas istud dictum de citrina citrinitate remissa qualis est color naturalis vrine:q̄ talis est naturalis fm principem nil mali significans:sed de citrina citrinitate croceali que significat superabundantiam cholere.

¶ Non nālis vero zc.) ¶ In hac parti. scda scde partis huius capituli de hypostasi nō nāli ex pte substantie primo enumerat p̄din.spēs non nālis hypostasis.Scd.exequitur de corticali z carnosa simul:z de significationibus earum. ibi (Similis vero rasure.) Tertio de adipina. ibi (Hypostasis vero adipina.) Quarto de saniosa.ibi (Saniosa vero.) Quinto de mucilaginosa. ibi (Et mucilaginosa.) Sexto de capillari. ibi (Capillaris autem.) Septimo de simili frustulis fermenti. ibi (Que autem fermenti.) Octauo de arenosa. ibi (Arenosa.) Nono de cinericia. ibi (Plurimum autem quod cinericia.) Decimo de sanguisugali. ibi (Sanguisugalis autez.) ¶ In prima parte que est textus presens enumerat decem species hypostasis male fm substantiam. Prima est similis rasure intestinorum dicta corticalis:quia corticibus assimilatur. Et hec sub se comprehendit furfuream que furfuri similis est in substantia z colore:z herbinam que similis est herbo fine orobo qui est granum vicie: z similagineam que similatur simile seu farine tritici:z similem arsenico rubeo:vel citrino valde.Secunda est carnosa:que sic appellat:q̄ similat frustulis carnis vel est frusta carnea.Tertia est adipina similis adipi vel ipsemet adeps. Quarta est saniosa que est velut sanies vel vera sanies. Quinta est mucilaginosa similis flegmati mucilaginosa vel mucilagini p̄silij.Sexta similatur fermento ex pasta dissoluto in aqua tam in substātia q̄z in colore.Septima est sanguinea sanguisugalis: z est sanguis coagulatus in figura similis sanguisuge. Octauo est capillaris similis capillis in gracilitate z figura. Nona est arenalis granosa.s.similis grānis arene. Decima est cinericia similis cineri.Raf.vero.10.alman.septem species male hypostasis in substantia cum suis significationibus cōmemorat.s.sepōsam sanioſaz arenoſaz piloſam carnoſam lentinam z furfureaz. Egidius vero species hypostasis cū quibusdam contentis alijs sic metrice collegit.Circulus:ampulla granum:nubecila:spuma.Pus:pingnedo:chim⁹:sanguis:arena pilus. Furfurea:crinoides:squame partes athomose.Sperma cinis sedimen spiritus altā ptens.

¶ Similis

Matthæus

imo post horam inspicienda est vrina. Sed voluit.d.Aui. inuere q in vrinis p̄fecte digestionis maxime certior sumitur significatio perfecta comprehensione vrine in hora vel paulo post horam q̄z post multum tempus vt addit ibidem color vrine mutatur z dissoluitur hypostasis. In vrinis autem non perfecte digestis est amplius expectandum imo aliquotiens vsq; ad duas vel tres horas z forte vltra:quoniaz vt dicit Rasis scdo continē. Urina que est perfecte digesta facit residentiaz postq̄z micta fuit per vnam horam supple aut citius aut paruz posterius.Sed in vrina que non est perfecte digesta in isto paruo spacio nō appareret hypostasis z habebis intentionez tuam. In petendo tempus z horaz in qua micta fuerit z precipue illam non spargi donec transeat vna aut due aut tres z vtplurimū vsq; ad ser:quia frequēter dicit ipse inspexi vrinam mane in qua nō erat manifesta hypo.z postea hora sexta post eius mictū vidi in ea hypo.Ex quo tamen tertio ego non colligo q hypo.non descendat in vrina nisi in sexta hora post mictum:quoniā non est verisimile quin ante illud tempus quātūlibet remisse dominante calido naturali sit facta sequestratio grossi a subtili quare cōuenientius ego colligerem q inter duas vel tres horas sit facta sequestratio z q ipse viderit hora sexta:pur tamen vobis dico q memorie est cōmendāduz q vltra primaz secūdum z tertiam horam est facta sequestratio.

Et plures zc. ¶ Hic repetit sententiam supradictam de hypostasi naturali non tamen naturalissima quātum ad eius colorem.Et dicit zc̄.Quoniam illa pars supra fuit declarata nō me vlterius extendo nisi in vno quia dictum erat supra sicut etiam hic deinde citrina.deinde similis arsenico z mala incipit a lentiginosa. Videtur ex dicto textu innui quod citrino hypo. z similis arsenico citrino dicantur esse laudabiles hypostases pr hoc quod dicit.Et malitia quidez a lentiginosa incipit. Et forte illud indiget declaratione q̄ non reperitur ab auctoribus expressum q̄ citrina hypostasis cum diuersificat in colore a colore vrine sit laudabilis multo ergo minus de hac que similis est arsenico. Verum secundo pronosticorum z quarto aforis. de al.z rub. scriptū est q̄ sint laudabiles:ergo iste tex.sic legatur q̄ al.z rub.sint laudabiles. Citrina z silis arsenico sint illaudabiles.Et malitia.s.intensa incipit a lentiginosa:z si illa exposito applicet ei parti supra conuenienter factū erit:lege lr̄az.

Non naturalis zc. ¶ Hec est pars principalis in qua dominus Auicē. postq̄z supra determinauit de hypostasi naturali quātum ad eius conditiones z comparationes ad quedam alia remouendo etiaz quasdam difficultates circa eaz:nunc determinat de hypostasi non naturali.Et dividitur in duas.Quia in prima enumerat modos z species hypostasis non naturalis.Secundo prosequitur significationē eorūdez. Secunda ibi (Similis vero rasura.) ¶ De prima parte enumerando modos hypostasis non naturalis dicit zc̄.Sufficientia haruz siue debita distinctio claudens sufficienter eius species non potest haberi nisi quātuz experientia probatur. Nec per viam rationis posset probari;quoniaz etiā posset apparere ossuosa.Sed quia illa non est comprehensa visu quare de ea non fit mentio z sic soluz sunt decem.Prima corticalis subdividitur rationabiliter fm maiorem vel minorem dissolutionem substantie membri. Nam dicebat Theophilus cū omne corpus habeat longitudinem latitudinem z profunditatem si de superficie membri radatur fit corticalis que dicitur petaloides:z consequenter fm maioreꝫ p-

De partibus.

Be gradi.

fundationē fit furfurea si est alba aut orobina si est turbida. Et ꝑnter fm maiorē ꝑfundationē membri fit crinoides.Et notate q̄ per nō naturalem hypostasim intelligimus hypostasim non tantū inaturalem sed etiā preter naturaz.

Similis vero rasura zc. ¶ Postq̄z supra enumerauit decem species hypostasis non naturali:nunc prosequitur de significationibus harum specieruz. Et dividitur in decem fm q̄ decem sunt ille species.Secunda ibi (Et tu quidez tam scivisti.) Tertia ibi (Hypostasis vero adipine.) Quarta ibi (Saniosa vo vicus.) Quinta ibi (Et mucilaginosa.) Sexta ibi (Arenosa.) Septima ibi (Plurimū autez.) Octaua ibi (Sanguisugalis.) Nona ibi (Et rubea.) Decima ib (Et citrina.) Partes patebunt. ¶ De prima parte principaliter intēdit ponere significationem corticalis hypostasis fm differentiaz latitudinis z magnitudis talis corticalis supple intelligendo hanc diuisionem q̄ corticalis est sicut rasura superficialis z qō quedam est longa z lata vltra longitudinez z latitudinem sicut cōmuniter debetur furfuri. Quedam est ea minor z est fm extensionē similis furfuri frumenti qō est ingrossatum per infusiones eius in aqua hac presuppositā diuisione. Primo ponit significata corticalis.Secūdo furfuree proprie sumpte. Tertio crinoidis.Secunda ibi (Et ex ea quidez.) Tertia ibi (Et crinoidibus vero plurimuz.) ¶ De prima parte quatuor dicit fm ordinem z primo ꝑticipaliter dicit zc̄.Ratio huius dicti sumit ex hoc quoniaz ex talibus membris decidi potest materia satis longa z satis lata z hoc propter latitudinem viarum illorum membroruz.Tales ergo petaloides late z longe decidunt ex membris vrine.Ex membris autez alijs superioribus non decidi possunt tante latitudinis z deriuari ad has vias in tali quātitate propter stricturam meatuū z viarum.Dicit cōsequenter z albe zc̄. ¶ Ponit differentias z dicit zc̄.Et ratio dicti colligitur ex hoc quia illud quod decidit a membro debet assimilari membro in colore.cum autez vesica z pori vritides sint alba z spermatica sequitur qō decisa ab illis debent ad album declinare.Et etiaz cum renes sint rub. segē zc̄. Apparentibus igitur corticibus magnaruz partium quia sicut educentes late z ad album declinantibus arguimus q̄ ex vesica deciduntur. Ubi autem non sunt ita late: lz non minus longe tamen albe arguimus q̄ ex poris vritidibus abraduntur. Ubi autem fuerint longe late z rubee arguimus q̄ ex renibus veniunt.Dicit secūdo ex petaloidibus quedam sunt colorie fusci zc̄.Et petaloidibus ideſt corticibus z frustis longis z latis plus q̄z conueniat quātitati cōmuni furfurum.Nam si ille fuerunt liuide scilicet in colore similes squamis piscium quia liuide cum luciditate z claritate earuz significatio est vehementer malaz: q̄ significat rasuram membroruz radicalium zc̄.s.cum vehementi adustione z mordicatione totius. ¶ Pro quo notate q̄ facta liquefactione a causa adurente de membris radicalibus a causa liquefaciente illa materia in illis calidis membris existens liquefacta permanens descendere potest per angustias z strictas vias vsq; dum eius portio educatur per vias vrine z tandem ad vesicam deveniens propter id quod locus vesice est frigidus non prohibet talis materie coagulationem.Ideo talis materia liquefacta prius in vesica congelata recipit petaloidis formam: quia tamen est substantia vnctuosa quare aliqualiter lucet. Et propterea quare in ea permanet vestigium caliditatis adurentis adfuscum aliqualiter inclinat. Et si cum hoc coniungitur mortificatio calidi naturalis vt

plerūq;

sis est vna: sed que illaudabilis dicitur totiēs deficit ab optima quot modis potest contingere a medio tot erunt modi hypostasis non naturalis: & quia hoc est multis modis: ideo multos modos ponit hypostasis non naturalis. ¶ Ulterius notandum quia dicit (alia est similis rasure) supplet & ista generaliter vocat sm vnum modum petaloides: ita q̄ petaloides potest accipi dupliciter. Uno modo generaliter: & tunc dicitur de omni resolutiōe membroꝝ siue magna siue parua. Alio modo dicitur proprie: & tunc solum dicit de resolutione magnoꝝ frustroꝝ & latoꝝ & subtilium membroꝝ & interioꝝ: & hec dicitur squamosa: q̄ est facta ad modum squamarū piscium. ¶ Modo hic accipit primo modo & large cum supplet & isti⁹ quedam est paruarum partiuꝫ & q̄daꝫ magnaꝝ: & illa q̄ est magnaꝝ partium vocatur squamosa siue corticalis: q̄ similatur corticibus vel squamis piscium que sunt late subtiles. Et illius que est paruarū partiuꝫ quedaꝫ est furfurea &c. Totum hoc oportet supplere.

sa & alia est cineritia. ¶ Similis v̄o⁹ rasure intestinoꝝ corticalis alia est petaloides magnaruꝫ partium rubearuꝫ aut albaruꝫ que significat ꝑm plurimū q̄ separate fuerunt ex membris que sunt propinqua membris a quibus diuiduntur vine & sunt membra mingentiū. Et albe significant q̄ sunt ex vesica propter vlcera

a ¶ Similis v̄o rasure &c. ¶ Hic exequitur & decem facit. Quia primo determinat de hypostasi simili rasure intestinoꝝ. Secundo de carnosa. ibi (Et tu quidem iam scuisti.) Tertio de adipina. ibi (Hypostasis v̄o adipina.) Quarto de

Jacobus

¶ Similis v̄o &c.) ¶ In hac parte scd̄a p̄me particule partis scd̄e p̄ncipalis ca. istiue p̄mo agit de hypostasibus petaloidib⁹ alba rubea & fusca. Scd̄o de herbina & furfurea. ibi (Et ex ea qdez que est.) Tertio de crinoidibus alba & rubea. ibi (Et crinoidi v̄o.) Quarto iterū de petaloidibus. ibi (Omnes ꝑterea.) ¶ In p̄ma parte p̄mo inuit Pain. hanc diuisionē trimembrē. Hypostasiuꝫ similiū rasure intestinoꝝ: alia est petaloides magnaꝝ partiū: alia est herbina vel furfurea minoris latitudinis & spissioris substātie q̄m sit petaloides: alia est crinoides cui⁹ quātitatē nō describit hic. Et hui⁹ diuisionis primū mēbꝝ exprimit in particula p̄ma scd̄m in scd̄a tertiū in tertia p̄tis ter. Et p̄mo cantice trac. z. de his hypostasibus ait. Si vero fuerint in ea ꝓienta similia fragmentis hordei significabit qdem sup rasuram venaꝝ: sed si assimilentur furfuri & sine fetore & cuꝫ febre fuerit idē significat: si vero cū fetore & sine febre significabit sup vlcera vesice: si autē assimilent squamis metalloꝝ significabit sup vstionem & laniationē ꝙsequentē eam. Sal. vero. i. de crisi ca. 12. sic declarat has hypostases. Hypostasis granosa similis crinnis tritici fracti significat vnam duaꝫ dispōnum. Aut liquefactionez mēbroꝝ & resolutionē eoꝝ in partes magnas: aut caliditatē aduretē ꝙfortatam sup sanguinem quare est adustus. Petala aūt sunt partes excorticate & exteriores venaꝝ cū accidit eis vt liquefiant & resoluant: & fiūt ptes similes furfuribus: nisi q̄ hec est grossior in spissitudine & minor in latitudie: ſz similis petalis est latioꝝ q̄m similis furfuri & subtilior ea: hec Sal. Scd̄o inuit h̄ Pain. hanc diuisionē Hypostasiū petaloiduꝫ: alie sunt albe: alie rubee alie fusce. Tertio dicit q̄ albe & rubee sm plurimū significant q̄ separātur a mēbris propinqs vijs vrine vel ab ipsismet vrine vijs. s. albe a vesica pp vlcerationē vel corrosionez vel scabiē eius:

Mathеus

plerūq; euenire solet liuidi coloris redditur significat solum rasuram vesice vel renum quare cum tali nocumento potest stare incolumitas aliorꝫ membroꝝ. Sed cum tali liquefactione stat notabilis lesio aliorꝫ principalium membroꝝ. Jccirco sequitur qđ dicit textus q̄ hec est vehemēter mala. Et notate q̄ quoniā prime species hypostasis raro absoluūtur ab vlceribus renuꝫ vel vesice: quia in huiusmodi vrinis plerūq; fit eductio saniei. Unde talia petala latent in sanie & non manifestarentur nisi post cōmotionē factam in ipsa vrina. Apparente igit sanie in vrina debet medicus cum diligentia concutere vrinale: quoniā cōmota & diuisa sanie per substantiaꝫ vrine dicta petala si fuerint cōfusa in sanie reddūtur visu manifesta que prius non manifestabant. Addit textus verum duo prima ipsius & adduxit vnam sententiā quorūdam. Dixerunt quidam. ¶ Notandum q̄ Hugo hic notat per hoc qđ dicit q̄ illa duo genera prima nullo mō impediunt qđ aliquādo contingit circa vesicam multiplicari materias viscosas adherentes que aliquotiens resoluta ex vesica videntur petala decisa a substantia vesice que tamen non sunt nisi partes humorales que cum euacuant sanant quoniaꝫ per euacuationez horum resoluūtur oppilationes. Aliquando autem educuntur partes frustrales & substantia vesice per viam excoriationis: & talia signa sunt vrenda & multuꝫ impediunt & distinguitur inter vtraq; quoniā pria petala si fricentur manibus dissoluūtur manibus & resoluūtur in aquam sicut lutum. Sed ea que ex substantia membri deciduntur sunt solide substantie non faciliter resolubilia: & ad istum intellectuꝫ dicit Auicēna intelligendo de petalis humoralibus non a substantia membroꝝ decisis q̄ non impediunt. Et eodem modo verificat q̄ ille qui sumpsit cantarides factus est sanus per eductionem horuꝫ petaloꝝ non membraliuꝫ. Nam resoluebant facile. Sed cum pace Mugonis illa sententia non potest adaptari textui: quoniaꝫ bene inspicienti seriem littere manifeste videtur qđ sit comparatio & tertio genere petaloidis ad prima duo genera que vt dicebat textus deciduntur a mēbris vrine. Nam albe significant qđ sunt ex vesica propter vlcera. Rubee autem carnose sunt ex renib⁹ supple eodem modo postea interponendo petaloides fusci coloris que sunt similes squamis piscium & hec est vehementer mala. Postea addit verum duoꝝ prima ipsius genera. s. al. & rub. & quibus pauloante dixerat nullo modo impediunt imo vesicaꝫ purgando sanant. Ecce qđ non fit comparatio ad petaloides humorales sed substantiales vesice: vt ter. no. ¶ Pro remotione ergo difficultatis per hoc qđ dixit q̄ h̄ duo: prima nullo modo impediunt iudicio meo dicēdum est q̄ non est simpliciter intelligenduꝫ q̄ talia nullo modo impediant imo sunt notabilis lesionis significatur vt dicit textus. Sed itelligatur comparatiue vt ipse recte cōparat. i. nō tantū impediunt quātuꝫ corticales de tertio genere siles squamis piscīū: qui vt dicebat supra cū ita stat sensibilis lesio p̄ncipaliū mēbroꝝ & subsequent mors cōiuncta debilitate virtutis que iudicat ex debilitate caloris. Cum alijs autem duobus stare potest incolumitas pncipalium membroꝝ ex quo aliquādo sequitur salus. Et pro hoc adducit argumentum efficacius p̄bando potestatem salutis facta vlceratione in vesica vel renibus per hoc qđ indurit illam sententiaꝫ qđ dixerunt quidam &c. Nam cantarides per proprietatem aperiunt orificia venarum educendo materias per vias renum prouocādo

que sunt in ea aut scabiez aut corrosionē. Rubee autem carnose significant q̄ sunt ex rene. Et ex petaloidibus quidem sunt que sunt coloris fusci & obscuri aut squamis piscium similes: & hec est vehementer mala & omnibus specieb⁹ hypostasis quas nominauimus deterior & significat petalorum membroꝝ radicalium rasurā.

sanioſa. ibi (Sanioſa v̄o.) Quinto de mucilaginosa. ibi (Mucilaginosa.) Sexto de capillari. ibi (Capillaris.) Septimo de illa que est similis frustulis fermenti dissoluti in aq̄. ibi (Que aūt ferméti.) Octauo de arenosa. ibi (Arenosa v̄o.) Nono de cineritia. ibi (Plurimuꝫ autem.) Decimo de sanguisugali. ibi (Sanguisugalis.) Prima in quatuor. Primo determinat de vna specie hypostasis similis rasure intestinoꝝ que dicitur petaloides siue squamosa siue corticalis est. Secūdo de aliis duob⁹ speciebus hypostasis similib⁹ rasure intestinoꝝ. s. de herbina siue orobina & furfurea. ibi (Et ex ea qdez que est &c.) Tertio determinat de alia specie que dicit crinoidalis. ibi (Crinoides vero.) Quarto resumit iterum de petaloide que ē hypostasis facta per viaꝫ dissolutionis membroꝝ. ibi (Oēs ꝑterea petaloides.) Prima posset diuidi ſz nō est vis. ¶ Nota p̄mo q̄ Aui. inuit in his v̄bis qđ significet hypostasis petaloides magnaꝝ ptiū que dr squamosa & ꝙuenit dupliciter: aut pp resolonez a mēbris ꝓpinqs aut mēbroꝝ supioꝝ radicaliuꝫ &c. Silis v̄o: & ēt corticalis alia &c. i. que fit ex eo q̄ membra dissoluūtur in corticez petaloides: hic supplet illud qđ supplebā in ꝓticula p̄cedēti: albaꝫ aūt sup. alia est paruarū partiū albarum vt que

De partibus.

& rubee carnose a renibus pp vlcus aut corrosionez in eis. Quarto dicit q̄ alicꝫ sunt petaloides fusce & obscure vel similes squamis metalloꝝ: & he sunt pessime oīm hypostasiū prenominataꝝ significantes rasuram mēbroꝝ radicalium. Juxta illud Hip. ꝓno. scd̄a caū. 28. Et si eiusdē hypostasis furfurea fuerit mala ē: pessima v̄o si squamosa. Quinto dicit q̄ duo prima genera. s. petaloides albe & rubee nullo mō impediunt. i. nullā lesionē significāt in principalibus mēbris: imo sepe sanant egritudines ꝑsistentes mundificādo vesicam. Et ad ꝓbationez huius adducit ex̄plū de quodā q̄ dedit vni cātarides in potu & ille post minxit cortices albos venosos. i. similes corticibus venaꝝ: q̄ duꝫ ofricabant in vrina resoluebant & tingebant ruboꝛe vrine & inde sanabat ab egritudine viaruꝫ vrine pp quā biberat cantarides & vixit. ¶ Attende primo q̄ hypostases petaloides q̄ñq; fiunt vicio mēbroꝝ vrine q̄ñq; vicio totⁱ corpis cū febre: & tūc significāt graue impedimētū. s. dissolutionē mēbroꝝ radicaliuꝫ ex vehementia febris. Discernunt aūt scd̄e a p̄mis: q̄ facte vicio totⁱ sunt cū febre & indigestione vrine. Facte v̄o vicio viaꝝ vrina sepius sunt sine febre & cū digōne vrine. Juxta illud theophili. Si. n. fuerit febris & ē vrina petaloides substātias ꝓprias totū patit corpus: si v̄o nō sit febris vesice est passio. Hec & indigōne & digōne determinantur. Si. n. cū indigestione totius corpois malum: si v̄o digō sit vesice malū: hec ille. ¶ Attende scd̄o q̄ petaloides tam rubee q̄m albe vicio viaꝝ vune: ſz nō significent impedimentū vel graue egritudinem in mēbris p̄ncipalibus: significant tū graues egritudines & dolorosas & vix sanabiles nisi ex scabie procedant. s. vlcera vel corrosiones in dictis vijs que pene sunt incurabiles pp ꝓtinuū ꝯcursuꝫ superfluitatum humoraliū & vane mordacis supra eas. ¶ Attende tertio circa exemplū de

De gradi.

mictum sanguinis & excoriando renes & vesicam. Si ergo post sumptionez cantaridarum ille minxit cortices albos quasi venenosos qui cum fricabantur cuꝫ aquositate tingebatur aquositas tinctura rubea voluit quod esset ex substantia membri qui tamen factus est sanus & vixit denotabat maximā lesionem per hoc sm possibilitatem viuendi. Et sic comparando dicit q̄ prima duo nullo modo impediunt scilicet tantuꝫ nō sunt signa necessaria mortis sicut petala tertio mō accepta non qđ simpliciter nō impediant imo praua est ipsoꝝ significatio & sufficiant pro totius huius textus declaratione.

Et ex ea quidem &c. ¶ Postq̄ supra determinauit de significationibus que sumunt ex rasuris magnis & latis: hic consequenter determinat de alia specie rasure que est minoris latitudinis determinando de vno membro. scd̄o de secūdo. Secunda ibi (Furfurea vero &c.) De prima parte dicit &c. ¶ Notandum q̄ Auicēna differenter a reliquis auctoribus hic distinguit inter furfuream & orobinaꝫ: quia aliqui dicunt q̄ furfurea sit media inter orobinam & petaloidem. Auicēna autem hic ponit differentiam inter furfuream & orobinam ex parte coloris & consequenter declarando significata dicit. ¶ Notandum si fuerint rubee partes debent attestari rei rubee: aut ergo attestantur sanguini aut membro rubeo quale est epar renes &c. ¶ De epate satis manifestum est q̄ per resolutionez possunt dissolui partes epatis que tandem emittuntur cum vrina faciliter vt infra patebit dissoluitur & diuisiones siue fracturas est recipiens quia est sicut sanguis coagulatus. Et adducit Auicē. distinctiones inter illa significata in littera enumerata & dicit. Sed que est ex rene. Et posita hac differentia. in modo substantie. s. soliditate & difficultate dissoluendo subiungit Auicēna aliam distinctionem dicens. Et cum vehementer totum est clarum.

Furfurea vero &c. ¶ Postq̄ dominus Auicēna declarauit de orobina que est rubea vel citrina. Auic. nunc determinat de furfurea & dicit. Et ponit differentiā inter eas &c. ¶ Notandum vt etiam colligitur de mente Sal. 4. aforis. cōmento. 78. illius textus. Quibus vrina pingui existente. Ibi per pinguem vrinam intelligit vrinā mediocrem & digestam in substantia. Nam si in illa vrina mediocri apparent furfurea est signum qđ nocumentum est in vesica & ecoutra. Si vrina est indigesta vt tenuis vel aliter cum hypostasi inaturali furfurea erit signum qđ fit ex liquefactione radicalium superioruꝫ & hoc maxime si non est nocumentum in vesica nec vijs vrine vt arboꝛ in ramice virge &c. Et dicebat Sal. scd̄o pronosticoꝝ cōmento. 29. illius textus. Et si eiusdem hypostasis fuerit mala est: q̄ primo dissoluitur humiduꝫ vnctuosiuꝫ vel adipinū & deinde substantificū. Unde si placet ante mediuꝫ cōmenti verba formalia. Ubi igit primo emittitur pus cum fetore & sequit hec hypostasis furfurea sit tibi signum qđ fit ex vesica. Ubi autez mingeret cum ꝓsentia adipis liquefacti ex inflāmatione membroꝝ superioꝝ cuꝫ debilitate virtutis &c. Sit tibi signū qđ fit ex membris superioribꝰ. ¶ Hic tñ cōtingit dubitare quia vī Auicē. innere q̄ stante nocumēto in vijs vrine nō imperficitur digestio vrine imo in nocumento vesice dicit adesse signationes vrine que demonstrant eius maturationem. ¶ Contra: in diabetica passione vrine sunt

resoluuntur a vesica vel a membris radicalibus vt sunt vene ⁊ arteria: alie autez rubee a renibus. Sed ex petaloidibus sunt que sunt coloris fusci su. ⁊ hoc est qñ proueniunt a fermenti caliditate putrefactiua que attenditur in membris: ⁊ quia habet extinguere calorem innatum: ideo est causa vt eius color declinet ad fuscedinem siue ad liuiditatem ⁊c̃.

a ¶ Uerum duo ⁊c̃. ¶ Sed tu dices non videtur qꝫ si fuerit coloris albi ⁊ rubei qꝫ nõ impediat. sed hoc est falsuꝫ quãdo est rubea. ¶ Et dicendum cum alba alterationez in vesica causat est mala ⁊ aliquãdo incurabilis ꝓpter continuũ transitum vane: ergo aliquo modo impediuit ⁊ multum. ¶ Ad hoc potest dici dupliciter. Uno modo qꝫ non impediuit per respectum ad eaz que fit in membris radicalibus: quia illa significat mortez: ista autez non. ¶ Uel dicendum aliter qꝫ verũ est qꝫ aliquãdo nõ impedit talis hypostasis coloris albi vel rubei. Propter qð notandum qꝫ tales resolutiones possunt dupliciter cõtingere. Uno modo ꝓpter excoriationẽ: ⁊ tunc erunt albe: quia excoriabantur ex vesica quod est membruꝫ album nõ sanguineum sed neruosum ⁊ pelliculare: si rubea excoriatur a renib⁹ vel ab alijs membris sanguineis ⁊ talis bene impedit: ⁊ de tali non loquitur hic sed supra. Alio modo per viam dissolutionis humorum inuiscatorum parietibus membrorum vinalium ⁊ quãdo talia mundificantur est bonum: ⁊ isto modo loquit hic qð patet per exemplum illorum qui dabant cantarides in potu illi: ⁊ qꝫ fuerunt ex humoribus apparet per illud signum qð ponit qꝫ quãdo fricabãtur ille resolutiones in manibus: tunc resoluebantur in aquositate: quod non contingeret si fuissent particule vel resolutiones membrorum ⁊c̃.

Uerus[a] duo prima ipsius genera nullo modo impediunt: imo plerũqꝫ vesicaz mundando sanant. Et dixerunt quidam cuidaz homini se in potu tribuisse cantarides qui cortices albos quasi venosos minxit: qui cum in aquositate fricabant ⁊ resoluebantur ⁊ tingebant tinctura rubea qui factus est sanus ⁊ vixit. ¶ Et ex ea quidem[b] que est sicut rasura intestinorum est quedam que est minoris latitudinis qꝫ due predicte ⁊ spissioris substãtie: que si rubea fuerit vocatur herbina: ⁊ si rubea non fuerit vocat furfurea. Et herbine quidem si fuerint rubee partes plerũqꝫ sunt partes epatis aduste ⁊ plerũqꝫ est sanguis in eo adustus ⁊ plerũqꝫ est ẽt ex rene. Sed que est ex rene est maioris cõtinuitatis carnosa. Alie vero due plus similantur ei que non est carnosa ⁊ fracturas est magis recipiens: ⁊ cum vehementer trahit ad citrinitatem est ex rene procul dubio: quoniam illa que est ex epate ad rubedinem trahit fuscaz: ⁊ quandoqꝫ associatur ei in hoc illa que est ex rene. ¶ Furfurea vero[c] hypostasis quãdoqꝫ ẽ ex scabie vesice ⁊ quãdoqꝫ est ex liquefactione membrorum. Et differentia inter eas est qꝫ cum illic in radice membri fuerit pruritus ⁊ feror erit ex vesica: ⁊ ꝓprie cum pus prius mictum fuerit ⁊ precipue cuz alie significationes vrine demonstrauerint maturatiõez ⁊ fuerint vene supiores sane cõplonis ⁊ nõ fuerit in eis macula imo in vesica. Sz si cũ inflãmatiõe fuerit ⁊ virtutis debilitate ⁊ mẽbroꝝ mingẽdi icolumitate ⁊ color fuscitati attinuerit:

b ¶ Et ex ea quidem ⁊c̃. ¶ Hic determinat de alijs duabus speciebus hypostasis similibus rasure intestinorum scilicet de herbina simul vel orobina ⁊ furfurea. Et primo ostendit differentiam istarum adinuicez. Secundo prosequitur de significationibus ipsarum. ibi (Et herbine quidem.) Et hec secũda in duas. Quia primo determinat de significationibus herbine. Secũdo de significatiõe furfuracee. ibi (Furfurea.)

¶ Sed tu dices: ergre Aui. nõ prosequitur de illa que est similis arsenico rubeo vel citrino cum ipsam posuerit supra sicut istas.

¶ Dicendum qꝫ non prosequitur de illis: qꝫ vtreqꝫ comprehẽduntur sub herbina que sunt ei multuz similes. nam herbina qñqꝫ declinat ad rubeum aliqñ ad citrinum: ⁊ ideo dedit eas intelligere per illam.

¶ Ulterius notanduz qꝫ illa que resoluitur ex rene dicitur magis carnosa qꝫ que ab epate: quia substãtia renum est plus attinẽs nature carnis qꝫ substãtia epatis: quia caro epatis est sanguis coagulatus. Item caro renum est magna cõpacta ⁊ solida: ideo dicitur magis continua qꝫ caro epatis que est magis rara ⁊ lara.

c ¶ Furfurea vo hypo. ⁊c̃.

¶ Hic determinat de significatione furfuree. ¶ Et notandum qꝫ hypostasis furfurea dicitur quia similatur furfuri: ⁊ habet aliquid latitudinis cum grossitie modica: ⁊ ideo talis est nata resolui in membro in quo nata est reperiri. talis autez est vesica que habet latitudinem cum modica grossitie: quia est subtilis substantie: non autem a multum grossis membris: nec a carnosis ꝓprie nisi valde raro. ¶ Notandum qꝫ causa pruritus virge in tali hypostasi est: quia hoc est cõe aĩs vlcera vesice: ⁊ hoc fit: quia vesica vlcerata in sui debilitaf expulsione vrine que retents acquirit acritatem

Jacobus

potu cantaridum ⁊ cantarides que sunt muscе virides supfrarinos repte sunt venenũ potius qꝫ medicina interius assumpte marie ledentes vias vrine. Jurta illud Plin. quarti. 6. trac. 2. ca. de cãtaridibus. Cantarides sunt acute mordicatiue facientes accidere punctura ⁊ dolorẽ in mẽbris ⁊ oino dolorez extensum ab ore vsqꝫ ad pecten: ⁊ vlcerant viscera vlceratione dolorosa: ⁊ apostumant virgaz ⁊ pectinẽ ⁊ partes eius cũ inflãmatione vehemẽti: ⁊ faciũt surgere ad vinã. Cuꝫ ille q eas sumpsit vult mingere nõ pot: aut mingit sanguinẽ ⁊ frustuz sanguinis cũ dolore vehemẽti: ⁊ qñqꝫ accidit cũ h̃ solutio vẽtris cũ abrasione ⁊ syncopis ⁊ pmittio rõnis: hec Plin. Nemo ergo ꝑsumat etsi bñ succesit illi q sumpsit eas in potu sicut refert hic Plin. eis interius sine freno vti vel alteri dare.

¶ Et ex ea ⁊c̃.) ¶ In scõa parte dicit ꝓmo qꝫ ex hypostasibus q̃ sunt simules rasure intestinoz est alia q̃ est spissioris substãtie ⁊ minoris latitudinis duab⁹ ꝓdictis. s. ptaloidibus albis ⁊ rubeis. Et si rubea fuerit vocatur herbina: q: similis est herbo siue orobo. Non rubea vo vocat furfurea ꝓp similitudinẽ eius cũ furfure. Scõo dicit qꝫ partes herbine rubee sunt vt in plurib⁹ partes epatis aduste que cũ vrina eyciunt: ⁊ frequẽter sunt sanguis in epate adustus cũ vrina etiã. Tertio dicit qꝫ he tres spẽs herbine rubee sic discerni possunt. Nam que ex rene est carnosa apparet ⁊ maioris continuitatis: propterea qꝫ caro renum solida ⁊ spissa est non cito dissolubilis: sed alie due. s. epatis pars ⁊ sanguinea minus carnose vident ⁊ magis dissolubiles: sic qꝫ presse cũ digitis facile franguntur vt coagulatus sanguis. Cuius rõ est qꝫ epar nõ est aliud qꝫ sanguis male coagulatus precipue partes eius que ab eo dissolute diu steterunt ⁊ erierunt cũ vrina. Et cum herbina hypostasis ad citrinitatez declinat infallanter est ex rene: qꝫ renum

Mattheus

indigeste vt primo de crisi: ⁊ tamen nocumẽtum est in vijs vrine preterea in calculosis vrina est indigesta: tamen nocumentum est in his vijs: quare ⁊c̃. ¶ Dicendum breuiter qꝫ quãtuz est ex parte lesionis horum membroz non oportet vrinam esse indigestam quia digestio eius maxime perficitur in gibbo epatis: vnde dico illo modo Auicẽna intelleriſse hoc. Stat tamen cum hoc vbi nocumẽtum viarum vrine cõmunicetur membris superioribus sicut in dolore magno vel mala complexione vel feb. quod tunc etiam incrudetur vrina: ⁊ illud probant argumenta adducta: quare ⁊c̃.

Et crinoides ⁊c. ¶ Nunc vltimate circa istam partem ponit significationes corticales minutissime. s. similes frustris frumenti ideſt simule: ⁊ dicit ⁊c̃. Ratio primi dicti est: quia sanguis vum aduritur induratur ⁊ in minimas partes dissoluitur. Ratio secũdi: quia non inconuenit a caliditate vltimo agente solum aduri ⁊ dissolui sanguinez in minimas partes: sed etiam quod adurantur partes membroꝝ ⁊ dissoluantur ⁊ declinant ad albedinem cum quadaz tamen fuscedine: quia adustio liuiditatem inducit: lz fm minus. Ratio istius dicti tertij est: quia vesica pãnicularis est multum resistens diuisioni ⁊ dissolutioni in partes minutas quare nisi cum magna difficultate a calido fic dissoluitur. Jam sciuisti supra de facili dissolutione earum vel difficili.

Omnes preterea ⁊c. ¶ Ponit causaz circa hanc materiã dicens ⁊c̃. Ratio quia significant magnam resolutionem in membris ⁊ talis est mortalis quãdo non fit ex renibus vel vesica: vnde petaloides viarum nullo modo sunt ita male. Et notate qꝫ petaloides membroꝝ superioꝝ sunt squamose clariores qꝫ viaruz vrine ⁊c̃.

Et tu quidem ⁊c. ¶ De hypostasi corticali simili rasure intestinorum subdiuise vt vidistis in tres. Prosequitur Auicẽna de alia hypostasi inaturali. s. carnosa. Et dicit ⁊c̃. Et hac sententia. s. paulo ante dicta ⁊ rubea crinoide aut ex sanguine adusto aut ex rene ⁊

De partibus.

caro est talis. Et que est ex epate trahit ad rubedinem fuscam qꝫ color epatis est rubeus fusco. s. qñ ren putrefactione maligna vel corrosione fuerit alteratus ita vt declinet ad rubeum fuscuz. Et inter has discernere possumus ex loco doloris ⁊ malignionibus accidentibus in epatica qꝫ in renali. Quarto dicit qꝫ furfurea hypostasis quandoqꝫ est ex scabie vesice. Jurta illud Hippo. aphorismoruz quarta apho. 77. Quibus in vrina pingui existente furfurea minguntur sedimina his vesica scabit. Et quandoqꝫ est ex liquefactione seu dissolutione membroꝝ. Jurta illud Egidii. Per squamas tenues ⁊ furfura mincta notatur. Uesice scabies: at si febris comitatur. Totius fluit integritas corpus tenuat. Quinto dicit furfurea ex scabie vesice cognoscitur. Primo per pruritum qui prius sentitur in radice veretri. Secundo per fetorez vrine maxime si sanies prius mincta fuerit. Tertio cũ significationes vrine alie ab hypostasi. s. colo citrinus ⁊ substantia mediocris significauerint digestionez. Quarto cum vene superiores per quas vrine non transit sunt sane cõplexionis sine febrili calore ⁊ nõ fuerit in eis macula consumptionis ⁊ excorticationis sed in vesica. Sed furfurea ex liquefactiõe membroꝝ cognoscit. Primo per inflãmationẽ in toto corpore. Secũdo per debilitatem virtutuz vitalis ⁊ naturalis. Tertio per incolumitatẽ membroꝝ mingendi. s. viaruz vrine. Quarto ꝑ colorez vrine declinantẽ ad fuscitatẽ ex adustione. De his fere idem dicit Theophilus. Tales ergo inquit vrine cum ꝓdictis hypostasib⁹. s. furfureis fm eundez moduz signant ⁊ vesice passionẽ esse: ⁊ totius corporis maluz. Si. n. assit febris totius corporis maluz: si vo non vesice maluz. Et si gdez indigestum situ totius corporis: si vo digestum vesice.

De gradi.

¶ Et

Universidad de Deusto Biblioteca

epate sicut est de carnosa. Et ratio primi dicti est: quia hypostasis talis grosse ⁊ carnose substanie maxime decidit a vijs vrine eo qꝫ in magnitudine tali nõ potest ꝓpter stricturam meatuũ a longinquis membris ad vias vrine deriuari nisi diuideretur ad minima sed nullum membruꝫ in vijs vrine est ita carnosum ⁊ rubeum vt renes quare sequitur qꝫ plurimum eius est ex rene. Ratio secundi dicti est: quia substantia renum est constantior ⁊ permanentior carne epatis que multuz est rara: quia sanguis coagulatus igitur ⁊c̃. Et hoc est quod dicit. Caro est sane carnositatis. i. solidioris carnositatis qꝫ substantia epatis ⁊ non est in corpore liquefactio. s. per viam vlceris in renibus nõ existente liquefactione in epate vel stomacho. ¶ Aliud signum distinctiuũ potest addi qꝫ stante eductione de substantia renum declinat ad rubeum citrinum. Et epate vero ad rubeum obscurum ⁊c̃. ¶ Ultimuz signum distinctiuũ est: quare stante nocumento resolutionis in renibus potest vrina esse digesta ⁊ matura. Si autem in epate semper vrina est indigesta. Uerum etiam si nocumentum renum sit multum quod cõmunicet membris superioribus. Urina etiam erit indigesta: sed hoc non fm se sed per accidens. Et hoc intendebat Auicẽna quod dicebat. Et Et vrina quidem matura ⁊c̃.

Hypostasis vero ⁊c. ¶ Prosequitur nunc de alia hypostasi innaturali. s. adipina. Et dicit ⁊c̃.

¶ Notandum qꝫ aqua auri est quedam tella apparens cum nitore ⁊ quasi auri coloris in superficiebus aquaruz stantium vt stagnalium. Duo autez ipsius principia scilicet vel ex renibus aut ex toto. ¶ Notate qꝫ ex littera ⁊ modo loquendi Auicẽ. Primo colligitur qꝫ hypostasis adipina significat liquefactionẽ scõm gradum quia primo liquefactionem adipis tanquã materiei facilius resolubilis. Secundo materiei minus faciliter liquefactibilis vt pinguedinis. Tertio carnis tanquaz magis difficilis. Et vistinctio de illa liquefactiõe illi⁹. s. adipis vel pinguedinis ⁊c̃. an fit a renibus an a toto sumit. primo ex quãtitate. secundo ex continente partium ⁊ vnione earum adinuicem. Et quantitate quia

tunc est

acritatem acredinem ⁊ acrumen que mordicans virgam inducit pruritū in ea. Fetor accidit aut quia ex vlceratione vesice generetur sanies que maxime fetet: ⁊ fetor etiam bene causatur ex resolutione alioꝝ membroꝝ solidoꝝ ⁊ radicaliuꝝ: vt apparet per Gal. in cōmen. 72. 2. pnosti. Item quia miscetur cum re putredinali. s. cum vrina ⁊ ex mora acquisiuit aliquam puttrefactionē: vt apparet qnto ⁊ interiorib⁹. c. 3. ⁊ ad hoc adiuuat q̄ sunt retente in mēbro concauo in quo pōt accidere cito talis putrefactio. ⁊ hac materia habes in cōmen. 71. primi parti. asor. Si sanguinē aut pus mingunt ⁊c̄.

a ¶ Et crinoides vero ⁊c̄. ¶ Hic determiat ⁊ significatiōe hypostasis crinoidalis vl̄ similaginee, q̄ idē est. ¶ Notandum q̄ hec hypostasis similat crinoidibus: crinoides dicūtur partes frumenti vl̄ orobi grosse ⁊ cum modica latitudine que fugiunt molam: ⁊ talis est hec hypostasis. ¶ Ulterius notandum q̄ hec hypostasis raro accidit ex vlceratione vesice: qa ex parte sue substantie subtilis non est resolubilis in partes grossas: sed plurimuꝝ ex liquefactione membroꝝ diuersa: vt dicitur scōo pnosticoꝝ cōmē. 28. quia accidit q̄ quedam partes resoluūtur in humiditatez grossam a qua resoluitur subtile ⁊ remanent partes grosse terrestres que descendentes cum vrina faciūt hypostasim crinoidalem. Itez potest accidere ex ingrossatione sanguinis cuius

crit tunc ex liquefactiōe humoris. ¶ Et crinoides vero plurimū est ex adustione sanguinis que ad rubedinem trahit. Et multotiens est ex liquefactiōe membroꝝ ⁊ eoꝝ rasura si albedini attinet. Et q̄q̄z etiaꝝ est ex vesica scabiosa ꝑm minus. Et tibi quidem possibile est vt modum diffe-

Jacobus

¶ Ex crinoidi ⁊c̄.) ¶ In tertia parte dicit primo q̄ hypostasis criniodalis tripliciter fit. Primo quidem ⁊ frequētius ex adustione sanguinis: ⁊ hec trahit ad rubedinem. Scōo ex liquefactione mēbroꝝ ⁊ eoꝝ rasura: ⁊ tunc trahit ad albedinem. Tertio ex scabie vesicē: sed minus frequenter ista contingit. Theophilus vero ait. Fiunt autem hmōi criniodes vrine aut ꝓpter liquefactionē solidoꝝ mēbroꝝ vehementē: aut ꝑ eruſtionē sanguinis. Sed si qdem albe fuerint solidorū est passio: si vero rubee fuerint sanguinis. Scōo dicit q̄ ōia inter ha s satis sciri pōt per ea que predicta sunt ⁊ petaloidibus ⁊ furfureis hypostasibus. Nam si ⁊clinauerint ad rubeū fuscum: ⁊ a ꝑmentibus digitis facile dissoluaf est ex adustione sanguinis: ⁊ si ⁊clinauerit ad albedinez ⁊ cū febre fuerit ⁊ indigestione ⁊ debilitate virtutū ⁊ incolumitate viaꝝ vrine est ex liquefactione ⁊ rasura membroꝝ. De hac dicit Egidius. Certa fides ꝑ crinoides q̄ tertia febris. Est ethice spēs imis inserta latebris. Et Hip. apho. 7. apho. 32. Quibuscūq̄z in febribus in vrinis crinoides hypostases fiunt: superius vero tenues longam egritudinē significant. Et Gal' in cōmen. illius ait. Hoc est verum ⁊ experimento est ꝓbatum: q: cū in vrina quasi crinoides. i. grossa frumenti farina appareat mortale est: sicut idē in ꝓnosticis ait. s. 2. can. 28. Quibus plerūq̄z in vrinis apparet quasi crinoides ante morbū eoꝝ mors festinat plus q̄z elonget: quorum q̄ saluanf morbi elonganf: q: sunt crudissimi: ⁊ tō tarde digesti: hec Gal. Et si assit pruritus in radice virge ⁊ vrine fetor ⁊ signū digōnis vrine in substantia ⁊ colore ⁊ sanitas venaꝝ superioꝝ ⁊ dolor vesice fit ex eius scabie. Tertio dicit q̄ si crinoidalis hypostasis ⁊clinet ad nigredinem fit ex adustione sanguinis ꝓprie in splene q̄ ad nigredinem ⁊clinat ⁊ humoris nigri melancholici receptaculuꝝ est cuius augef nigredo per adustiones. ¶ Attende ꝑmo q̄ tres spēs hypostasis corticalis similis rasure intestinoꝝ predicte. s. petaloides furfuree ⁊ crinoides differunt in tribus. Primo qdem in mō substantie. Nam petaloides sunt subtiliores eaꝝ a petalo dicte quod est cortex tenuis tritici ⁊ idos quod est forma. Furfurea vero grossior est petaloide: ⁊ est sicut furfur aliqd farine retinens. Crinoidalis autē est grossior ceteris a crinnis ⁊noiata: que sunt grosse tritici partes que apud molitionem refugerunt molaz. Scōo in mō sue separationis a ptib⁹ corporis. Nam petaloides sunt velut cortices separati a superficie mēbri: sed furfuree plus recipiunt ⁊ substantia mēbri. s. aliqd ⁊ interiori cum supficie quare

Matheus

tunc est multū maior q̄z si fit ex toto. Cuius rō ex multipler. Primo qa circa renes ⁊ mēbra vrine est multa pinguedo que si liquefit emittif ꝑm se dissoluaf nō tota imo minima ps mittif ad vrinaꝝ vias quare nō facit hypo. illā ita magnā imo potius mittif ad ītestina. Scōo quia multa requiritur caliditas que a toto dissoluatur ⁊ illa multum ⁊ pinguedine consumit: quare iterum minor quātitas ad vias vrine mittitur q̄z ex renibus vbi non requiritur caliditas multa: quare ⁊c̄. Secundo principaliter habetur alioꝝ duoꝝ principioꝝ distinctio ex cōmixtione: quia si ex toto dissoluitur pinguedo: tunc bene permixta est cum substantia vrine ꝓpter longam fecisse moram in transitu per meatus strictos cum aquositate vrinali. Si autez ex renibus pauca facta est mixtio pinguedinis cum vrina per oppositam causaz. Et ex hoc sequitur vt videtis q̄ si est a renibus ime diate postq̄z mingitur apparet vnctuositas super superficiem vrine non autez si a toto ꝓpter causam dictam. Possunt etiaꝝ alia signa distinctiua addi. Primo ⁊ est dictum quia si est illa dissolutio ex renibus non requiritur febris vel non tanta sicut ad dissolutionez pinguedinis in toto etiam illa ex rene est magis lucida. Etiam quia circa renes sentitur debilitas ⁊c̄. Unde apparente febre fortī ⁊ diuturna ⁊ apparente tali hypostasi adipina est timenda ethica: imo dicitur tunc pria spēs ethice q̄stū ex iudicio vrine. Si aūt cuz hac hypostasi iterū appet vnctuositas in sba vrine quātuz ad aliqd est scda spēs ethice. Si aūt tota est pinguis est tertia spēs ethice. Ex qb⁹ segf q̄ illa que auri aque assimilatur est pessima: quilla significat liquefactionē carnis eo q̄ pp illam vltimaz adustionem in materia totius a caliditate febrili intensa non soluz liquefit pinguedo imo dissoluūtur partes carnis. Unde in illa relinqf vestigiuz adustionis cui⁹ est ad fuscum colorare ⁊ non appebit ita lucida vel clara alba ficut illa que fit ex rene vt iam tactum est: lege litteraz. Duo autem ipsius principia quia super duo habet significare vt audiuistis ⁊c̄. ⁊ illa sic distinguitur.

Et cum in vrina ⁊c. ¶ Ponit vnam contingentiam de tali hypostasi adipina ⁊ dicit ⁊c̄. Ratio quia si fit illa dissolutio in renibus statim quod dissoluitur mittitur ad vesicam ⁊ in ea coagulaf ⁊ cum vrina emittif in modum talis granuli. Si aūt illa dissolutio facta sit in mēbris longings ꝑ distantiā multo minora illa apparent: q̄re ⁊c̄.

Saniosa vero ⁊c. ¶ Prosequitur nunc ⁊ alia hypostasi innaturali. Et dicit ⁊c̄. Ratio primi dicti est ꝑmo quia super vias vrine ⁊ renes transit materia magis acuta vitrosa ⁊ vlceratiua

partes ingrossantur ex adustione: ⁊ hoc attinet rubedini propter sanguinem: sed que a membris attinet albedini.

¶ Queritur que istarum hypostasum sit peior vel squamosa vel furfurea vel crinoidalis. Et videtur q̄ furfurea auctoritate Isaac ⁊ Theophili. Itē quia significat resolutionem magis profundam ipsoꝝ membroꝝ ꝑm q̄ predicti auctores ponunt. Item quia furfurea est magis grossa q̄z squamosa. ¶ Preterea videtur q̄ crinoidalis sit peior: quia illa hypostasis videtur esse peior que significat maiorem resolutionez mēbroꝝ. crinoidalis est huiusmodi: quia est magis grossa: quare ⁊c̄. ¶ In oppositum est Auicenna qui ponit q̄ squamosa est peior alijs. ¶ Dico ad hoc q̄ de hoc inueniuntur auctores diuersi vel auctoritates diuerse: ⁊ auctores in hoc diuersificantur: quia vtuntur vno nomine pro altero: sed ꝓpter concordiaz eoꝝ est dicenduz q̄ iste hypostases possunt separari a membris ⁊ ab humoribus. modo vliter hoc est verū q̄ que separanf a membris sunt peiores q̄z que separāf ab humoribus. Item que separanf a mēbris quedaz separanf a mēbris vilibus ⁊ vitalib⁹ ⁊ iste sunt minus male: quedaz a membris principalib⁹ ⁊ radicalibus vt ab epate venis ⁊ arterijs: ⁊ iste sunt peiores. Itē que separanf ab istis quedaz sunt min⁹ ꝑfunde ⁊ iste sunt minus male: quedaz aūt magis ⁊ iste sunt

De partibus.

fiūt spissiores. Crinoides vero plus ceteris a ꝑfundioꝝ separanf q̄re sunt oīum spississime. Tertio in malicia quā significant. Nā prioroīum est crinoidalis: ⁊ inde furfurea postea petaloꝝ cōparando albas ad albas ⁊ rubeas carnosas ad rubeas carnosas ⁊ rubeas sanguineas ad rubeas sanguineas. Jurta illud The. lib. ⁊ vrinis. Quoniam igif solide partes corporis habent in seipsis ⁊ longitudinem ⁊ latitudinē ⁊ ꝑfundum quecūq̄z qdem in superficie radunf quasi quedā petala in vrinis apparentia vesice talia sunt ⁊monstratiua. Q̄n vero febris occupat corpus ⁊ ꝑm ꝑfunda vasoꝝ hypostases furfuree fiunt ⁊ grossiores petaloidibus sunt. Si vero occupet febris ꝑm corporis tres dimensiones. i. ꝑm longitudinem ⁊ latitudinē ⁊ ꝑfundum hmōi furfureis grossiora fiunt: ⁊ vocanf crinoida: hec ille. ¶ Attende scōo q̄ crinoides hypostases non fiunt cōiter ex scabie vesice nisi fuerit maligna profunda rodens: ideo dicit hic ꝓn. q̄ talis hypostasis est ex vesica scabiosa ꝑm minus.

¶ Oēs ⁊c̄.) ¶ In. 4. tangens aliq̄ que omiserat ⁊ petaloidibus dicit ꝑmo q̄ oēs petaloides hypostases non ꝓcedentes ex vicio renum vesice vel viarū vrine significant malū pernicioſum mortale in egritudinibus acutis. s. incendiū dissipans substātiā epatis vel adurens sanguinē eius. Scōo se excusane q̄ nō egit ꝑ se ⁊ hypostasi carnosa quā scōam noiauerat inter spēs male hypostasis dicit. Et tu qdem iam sciuisti ex hac summa. i. ex summario sermone ꝑmisso ⁊ hypostasi corticali dispōnem carnose hypostasis siue petaloꝝ fuerit siue herbina siue crinoidalis. s. cās ipsius ⁊ significationes ⁊ modum quo discernif ab alijs nō carnosis. Item sciuisti q̄ ꝑm plurimū carnosa hypostasis est ex rene. Et sciuisti etiaz q̄n non est ex rene. Nam tripl'r noscif ex rene esse. Primo cū caro ⁊fluens cum vrina est sane carnositatis: ⁊ non aliter nisi supple putrefactio maligna vel corrosio corruperit substātiā renis. Scōo cū liquefactio carnis ⁊ adipis ⁊ alioꝝ mēbroꝝ nō est in corpe. Tertio cū vrina i substātia ⁊ colore ē digesta. Nā vrina matura figt sanitatē venaꝝ: ⁊ egritudines renū non ꝓhibent maturationem vrine: q: maturatio ipsius supra renes fit vz in epate ⁊ venis. De hac carnosa hypostasi dicit Raſ. 10. almā. Sexta equidez est in qua frustuloꝝ carnis similitudines apparent que ex renibus egreditur si cū hoc calor in renibus fuerit acutus. Sed si cū febre fuerit acuta figt febrē corpori magnū prestare nocumētuz. Cū ethica vo si fuerit solidoꝝ figt liquefactionē ⁊ dolorē ad mēbroꝝ carnē iaz pueniſſe: ꝺ ille.

De gradi.

q̄z super alia membra quare vtplurimuꝝ illa vlcerantur: non sic autē alia membra. Et lz etiam super illa transeat cum transit vna cū sanguine remittente eius acuitatem. Et vltra hoc ex quacūq̄z alia causa possunt vlcerari alia membra etiā ex eadem vlcerantur vie vrine: quare ⁊c̄. Iterum non sic apparebit hypostasis sanioſa ab alijs membris eo qꝺ minima pars ad vias vrine mittetur. Primo ad alios meatus magis aptos natura mittit vt intestina ⁊ tantūdem cum egestionibus expellit: ⁊ hoc est qꝺ dicit Auicēna q̄ proprie in membro mingendi: addit textus ⁊ precipue ⁊c̄. ⁊ illud supra declaratum est. s. q̄ cum nocumento renum stat sanitas alioꝝ membroꝝ ⁊ per consequens vrina digesta. ¶ Diceres tu quomodo existente in vrina hypo. sanioſa potest esse sedimen laudabile. Dicatur breuiter ⁊ dupliciter. Primo hoc contingere potest quia nō semper aggregabitur tanta saniei quātitas q̄ in vrina multum appareat: vnde tunc potest apparere sedimen laudabile. s. stante sanitate omniuꝝ membroꝝ alioꝝ a renib⁹. Secundo modo dicaf siue sanies fit pauca siue multa ipsa refidet in fundo vrinalis non autem sic sedimen laudabile vnde stat supra saniem apparere sedimē cum laudabilibus conditionibus: quare ⁊c̄.

Et mucilaginosa ⁊c. ¶ Post expeditionem ⁊ quatuor speciebus hypostasis inaturalis. s. corticalis subdiuise in species carnose adipine ⁊ sanioſe prosequif de vrina specie inaturalis hypostasis. Et diuiditur pars ista in tres. Quoniaz ipse primo ponit significationes talis hypostasis inaturalis. Secundo docet remouere quosdam errores, aptos contingere ex apparentia illius hypostasis mucilaginose ex materia cruda. Tertio ponit canonem ad significandum bonum ex tali hypostasi. Secunda ibi (Plerūq̄z enim subtiliatur.) Tertia ibi (Et vrina quidez.) De pria parte quatuor principaliter dicit primo ⁊c̄. Ratio quia illa hypostasis non deciditur nisi a materia cruda ⁊ spissa que mucilaginosa dicitur vt iam videbitis: ergo non significat nisi talem ⁊c̄. aut dolor interior ⁊ supra alioꝝ morboꝝ a tali materia dependentiuz. ¶ Notāduz q̄ materia mucilaginosa est materia grossa tenax viscosa que taliter permanens non est faciliter educibilis per vias vrine ꝓpter ipsaruz stricturam: imo illa materia sua viscositate ⁊ grossitie nō est apta impelli nisi in vias latas. Si ergo expellitur per vias vrine hoc fit altero trium modoꝝ: quia aut illa materia fit in vijs vrine paulatiue cōgesta: ⁊ tunc satis cōuenienter educitur vel faciliter expellit: quia peccat in vijs vrine: aut ⁊ scōo educitur illa materia per vrinarum vias: quia tanta est multitudo eius ita qꝺ

peiores. Tunc dico q si omnes iste hypostases separantur ab vno membro peiori est furfurea ꝙz squamosa: z crinoidalis adhuc ẽ peior ꝙz squamosa z vniuersaliter quãto grossior tanto peior: sed ſm Auicẽ. furfurea soluz habet esse z resolui a membris radicalibus. Alie autem due ab alijs membris z humoribꝰ sic accipiendo vt accipit bene squamosa potest esse peior alijs. Et per hec patet responsio ad omnia alia obiecta z auctoritates.

¶ Et tu gdez zc. ¶ Sed tu dices contra: quia supra dixit q ī apostemate renū non apparet digestio. Itez quia diabetes est renū passio fluxus vrine in qua nõ apparet digestio: ergo nec z similiter in egritudinibꝰ viaruz vrine. Itez ga vna colaf per partes z vias: ꝙ aliquã alterationez ab eis debet recipere. ¶ Dicẽdũ q id qđ dicit ueruz est de se q renes non phibent maturationẽ. Et subdit statiz: q ipsa vrina exit supra eos: ita q habet fieri vrina in partibus supra renes z ibi digerif. s. in epate: sed per accidens habet impedire egritudo renuz. s. si epar compatiaf: quia tunc bene impediret digestionem sicut cõtingit in diabete: z hoc sco modo arguis. ¶ Quãdo causa est multa z separata existimaf.) Notãdum q cã quare hypostasis multa z separata est ex liquefactione adipis renum: z quãdo est pauca z cõmixta est ex liquefactione adipis membroꝝ: quia quãdo euenit ex membris: tunc exenit ex longinquis z per longinquas vias: z ideo cum liquefit ille adeps qui cõmiscetur cum vrina venit p longas vias z calor febrilis diutius agit in eam: z ideo ipsam cõsumit z reddit eam paucam. Item quia plurima eius pars adheret parietibus viaruz per eas tranfit: ideo est pauca. Item fortius cõmixta: quia cũ veniat ex longinquis partibus multum constringit z cõmiscef cum vrina: sed illa que ex liquefactõe adipis renuz est ꝛ ppe ꝓpter qđ calor non põt ita eaz cõsumere: ideo est multa. Itẽ quia non multum cõstringitur cuz vrina: quia nõ venit per tot vias: nõ est separata z nõ cõmixta cũ vrina.

¶ Et tu[a] quidez iam sciuisti ex hac summa carnose dispositioné z q plurimũ ei[9] est ex rene z quãdoq ipsa nó est ex rene. Nam ex rene non est nisi cuz caro est sane carnositatis z nó est in corpe liquefactio. Et vrina quidez matura venarum significat sanitatem: qñ renum egritudines maturationez non phibent vrine: quia ipsa supra ipsos existit. Hypostasis vero adipina adipis z pinguedinis z etiam carnis significat liquefactioné z earuz peior est que auri aque similatur. Duo autem ipsius principia cognoscunt ex paucitate z multitudine z cõmixtione z sepatiõe: qñ cũ est multa z separata existimaf q sit ex parte renis z propter liquefactionem sue adipis: z si est minus z maioris commixtionis est ex loco magis remoto. Et est cũ vrina frustum albuz granati grano simile visum fuerit z erit ex adipe renis.

¶ Quoniã cum est multa z sepata zc. existimaf zc.) Sed tu dices nõ videf q sit possibile: ga aut illud frustrum ingrediat substãtiaz renũ qđ nõ est pole cũ renes habeãt paruos poros z sint duriois substãtie ꝙz adeps circũdans: vel sequif q vrina egredit substãtiam renum z transiret per pinguedinẽ illaz qđ est falsum: ga tunc apparet manifesta egressio per viaz secessus ipsius vrine: ga descẽdit ad cõcauitatẽ intestinoꝝ: hoc aũt est falsuz: ergo z primũ. ¶ Dico q hec qõ est similis ei que fit quo fit pole

Jacobus

¶ Hypostasis vo zc.) ¶ In hac pte tertia pticule scde ptis scde capli istius primo agit de significatione hypostasis adipine. Scdo de peiore inter eas. ibi (Et earum peior.) Tertio de discretione inter adipinam ex rene z alijs membris. ibi (Duo autem ipsius.) Quarto de adipina granosa. ibi (Et cum in vrina.) ¶ In prima parte dicit q hypostasis adipina significat liquefactionem adipis z pinguedinis z etiam carnis. De hac dicit Hip. aph. 7. apho. 36. Quibuscunq vero pinguis hypostasis z conglobata his nefreticaz significat z acutã egritudinẽ fore. Et Gal. in cmento ait. Quicunq egestio vel vrina pinguis est pinguedinis significat dissolutiões: neq magis eius que in renibus ꝙz que in toto corpore hz. Non ergo solis renibus attinet ille morbus: sed toti pinguedini potius q igneo calore dissoluif. Et iterum ait Hip. pno. 5a cañ. 35. Crassities vt aranee tela supnatans vrine est vituperãda: significat. n. egrũ eliquari. ¶ Attẽde pmo q hz hypostasis adipina proprie dicatur de illa sola que ex liqfactiõe adipis generatur: hic tñ accipitur extenso nose pro quacũq oleagina siue subsideat siue pẽdeat siue natet q̃ fit ex liqfactione pinguedinis adipis aut carnis aut aliox membrorum. ¶ Attende 2o q vrine oleagine hñt pncipiũ augmẽtũ z statũ penes q̃ diversificanf. Jurta illud Theophi. Pncipiũ quidem oleaginarũ vrinaz olei colorez habentes: augmentũ vero apparentes vt oleũ: status vero vrine sunt oleagine. Ergo olei colorem habentes. z principiũ liquefactionis declarantes quasi aquo se apparent. Que vero apparent vt oleum tpis augmento facte mixtionem perfectiorem habent olei ad vrinam. Oleagine vero facte que in statu sunt tote omnino vrine z in colore z in substantia spisse velut oleum sunt: hec ille.

¶ Et earum peior zc.) ¶ In secunda dicit q ex hypostasibus adipinis illa est deterior que assimilatur aque auri. s. auro liquefacto z resoluto in aquam. Talis. n. non solum significat liquefactionem pinguedinis z adipis: sed etiã liquefactionem solide carnis ex vehementia incendij. Et hec in causonibus est signuz mortale z in tertia specie ethice.

¶ Duo autem zc.) ¶ In tertia dicit q ꝑncipia nascentie vel ortus hypostasis adipine. s. vtrum ꝓcedat ex liquefactione adipis renuz vel totius corpis cognoscuntur ex paucitate z multitudine talis hypostasis: z ex forti cõmixtiõe eius cũ substantie vrine: vel sepatione facili eius ab ea. Naz si multa fuerit hypostasis ta

Mattheus

natura ex debilitate z gravedine inducta: ipsam totam non possit regere z ad vnam regionem educere ꝙz omni ex parte expellat: ita qđ etiam pars mittaf ad vias vrine z faciat hãc hypostasiz mucilaginosaz: aut z tertio illud ꝛrigit: q hac materia subtiliata per digestionez potest ad has vias deriuare: manẽte tamen ipsa spissa z grossa respectu materie mediocris flegmatice. Et hos tres modos tetigit Auicẽ. in tertiu. s. primuz quãdo dicit ex instrumentis vrine egredientis. Secũdum quando dicit: in corpore multum. Tertium modum tetigit quãdo dicit: aut crisim. Nec apparet alia via qua possit fieri illa hypo. quia aut materia est aggravans naturam in toto aut non. Si primuz est secũdus modus ab Aui. positus. Si scdm z hoc dupliciter: aut in vijs vrine paulatiue cõgestus ex debilitate digestiue z sic est primus modus iam assignatus: aut aliqualr digesta materia z crisi ex particulari membro vt scia cum vrina expulsa z sic est tertius modus. Et notate circa tertiuz modum q per venam sciaticaz duo possumus intelligere. Uno modo per venam in exteriori pede opposita saphene. Secũdo modo venam imediate terminataz ad sciam z illa vena sciatica respicit illam determinatam sciam ad quaz terminatur z non inconuenit humorẽ a scia ad illaz impelli qui inde ad vias vrine ſm modum medico insensibilem peruenire põt. Videmus per venam magnaz zc. Secundo causatur illa hypo. mucilaginosa: z exemplificauit Auicẽna potius ex dolore sciatico. s. q in eo fiat ista hypo. ꝙz de alio dolore: quia hec egritudo plerũq dependet a mã mucilaginosa z multa q scia est multum ampla z in ea multa quãtitas illius materiei potest aggregari que deinde a crisi expulsa non bene fit quin adminus pars ad vias vrine perueniat: z hanc hypostasim faciat vbi si fuisset pauca fortasse nõ faceret. Deinde Auicẽna subiungit signum distinctiuũ z dicit zc. Quia quando fit per viaz crisis sequitur quies. Non autez quãdo sequif per viam synthomatis vt in aggratione totius: lege litterã totam zc. Aut crisiz apertionis z hoc habilitata materia z coadiuuante medico: vt per vrinam expellatur vt in excoriatione intestinorum necessitatur medicus diuertere ab intestinis z facilitare expulsiõẽ per vias vrine. Et hec quilibet. s. ex crisi vel synthomate.

Plerũq enim zc. ¶ Remouet duos errores natos euenire siue cõtingere ex apparentia humoris crudi in vrina ad modum hypostasis. Et primo remouet vnum ex quo infert quẽdam alium. Et secundo remouet errorem possibilem contingere inter sanies z humorem mucilaginosum. Secunda ibi (Inter sanioſam vro zc.) De prima

Et vrina nis significat liquefactioné z earuz peior est que auri aque similatur. Duo autem ipsius principia cognoscunt ex paucitate z multitudine z cõmixtione z sepatiõe: qñ cũ est multa z separata existimaf q sit ex parte renis z propter liquefactionem sue adipis: z si est minus z maioris commixtionis est ex loco magis remoto. Et est cũ vrina frustum albuz granati grano simile visum fuerit z erit ex adipe renis.

De partibus.

lis z bene sequestrata a substantia vrine estimaf a rene procedere pp liquefactiones adipis eius z suaz fasciarũ seu pãniculoũ. Et si fuerit minoris ꝗtitatis z totius immixta substãtie vrine ꝓcedit ex loco remotiori ab vrinalibus vijs. s. a totius corporis pticulis pticipantibus adipe vel pinguedine aliqua maxime ab interioribus que sunt priorime venis. Et ista est minor ea que venit a renibus ꝓpter associationẽ eius cum febre intensa radicata in mẽbris que resoluit incessanter z expascit humiditates liquefactas quare parũ ex eis cũ vrina labif. Et est vehementer vrine ꝑmixta: q ꝓtinue assotiat vrinam: z defluit cuz ea a loco originis z digestionis vrine. ¶ Attende q Isaac pte quinta vrinaz tres dñas assignat inter adipinã vel vnctuosam a renibus: z adipinam a toto corpore dicens. Unctuosa primitus diuidif duobus modis. Quedã. n. dissolutionem pinguedinis renum significat: quedã totius corporis ꝓsumptionem. Et differentia eoꝝ est in tribus modis. Nam significans dissolutionẽ pinguedinis renũ sine febre est: hz significans ꝓsumptionẽ totius corpis ꝓtinuas hz febres. Secũdus modus est: significans dissolui pinguedinem renũ est liquor coctus digestus: z significans consumptionez corporis est liquor crudus z indigestus: q mẽbra ꝛsecta sunt in coctione vrine per passionẽ eorũ. Tertius modus est: significans dissolutionem pinguedinis in renibus vnctuosa est nebula in superficie vrine apparens subito cum corpus exeat sine mora. Non. n. societatem hz pinguedo cum vrina intra corpus tantam vt moretur separata ab ea per breuitatem vie inter renes z cursum vrine. Et in ea que ꝓsumptionẽ corporis significat nõ apparet pinguedo: nisi postq̃ moratur in vasis aliquandiu q: societatẽ hz cum vrina intra corpus tm: vt vix possit separari propter longinquitatem vie vrine. Egidius vero sic breuiter assignat differentiam inter eas. Pretendens olei formam resolutio pinguis. Cum febre dissoluit: totum lombos sine febre.

¶ Et cum zc.) ¶ In. 4. dicit q fruſtũ albũ simile grano maligranati cum vrina exiens venit ex adipe renis: adeps. n. renũ solida est z alba: z cum nõ obuiat magno calori qui dissoluat eam penitus z liquefaciat sicut illa que venit a toto corpore: potest a renibus granosa exire. Et dato q ab his liquefacta exiret suo calore posset in vesica facile coagulari sub forma granorum ab eius frigiditate propter paucitatem sue commixtionis cum liquore vrine.

De gradi.

¶ Sanioſa dicit zc. Subtiliatur z attenuatur. s. humor mucilaginosus. Et reddit medicum multum cautum ne decipiatur de hypostasi ita facta ex humore mucilaginoso aliqualr subtiliato vt se habebat in vrina quasi hypostasis laudabilis. Et dixit precipue hoc in febribus acutis: quoniã in eis magis est natus fieri error propter subtilitatez hypostasis earum respectu cronicaruz. Et hic vtiliter colligitur q ad significandum super hypostasim laudabilem etiam in acutis oportet ꝑter substantiam hypostasis alia considerare zc.

Et est etiam zc. ¶ Supra dictum est q quandoq in vijs vrine multiplicatur propter indigestionem ille humor mucilaginosus per paulatiuam congestionem quare aliquando apparet hypostasis mucilaginosa. Nunc illud declarat z dicit zc. Ratio quia viarum illaz. s. vrine frigiditas non debite dimittet humores influxos pro eoꝝ nutrimẽto debite digeri: multiplicanf igitur hi mucilaginosi zc.

Inter sanioſa zc. ¶ Remouet secunduz dubium q tu diriſti: q quãdoq apparet hypostasis fere laudabilis ex humore mucilaginoso: non tamen est laudabilis quomodo distingues a sanioſa que etiam sumitur ex fetore ex febre z aliys malis accidentibus apostematuz vt dolore feb. vt dictum est zc. Unde ex istis significatur qđ est sanioſa. Ubi autem illa non sint sciaꝝ q est ex humore crudo. i. mucilaginoso nonvere digesto zc. Distinguitur ex facili diuisione z diuulsione z post diuulsionem ex facili reunione partium: z hec omnia sunt clara in littera. Sanioſam enim quia partes eius sunt aduste aliqualiter quare non sic inuiscantur cum partibus vrine sicut mucilaginosa. ¶ Hic tamen est notandum q hz fetor sanioſe in vrina aliquando percipiatur: non tamen semper nisi ponatur super pannas quare aliquãdo nescitur est super eas ponere vt certior fias. Quidam dicunt de mucilaginosa hypostasi si dissoluitur ita vt partes disgregentur ex cõmotione vrinalis quod si tunc partes eius moueantur sursuz z ibi remaneant dicunt ipsi q significant nocumentum capite si in medio vrinalis resident significant nocumentũ circa pectoralia si in fundo significant nocumentum in membris inferioribus. Ego tamen huius causam determinatam penitus ignoro: sed imagino: causam pro eis aliqualr apparentem qui humor qui in alto peccat est minus grossus z gravis ꝙz qui in medio z fundo corporis: quare sequif q minus gravitat in vrinali ꝙz ille qui peccat in pectore vel in membris inferioribus zc.

Et vrina

Universidad de Deusto Biblioteca

fit possibile sanie in pectoris cõcauitatem generatam vel aggregatam in grossa substãtia egredi per pulmonẽ: z etiam ex arterijs quo ingrediat materia in venis z etiam in ossibus. ¶ Dicendũ ad ḃ omnia q fit per hunc modũ: qz nõ est imaginãdũ q illa materia sic grossa epatis ingrediat substãtiã renũ vel pulmonis vel vene vel ossis: sed hoc est qz nã subtiliat z cõuertit illã materiã in quẽdam vaporẽ subtilẽ: z postea penetrare potest per paruos poros z vapor ille paulatim aggregatus cõuertitur in substãtiã grossaz pp alterationẽ cõtinentis: z qz sunt ærelicti a regimĩe nature: illi ergo sumi resudãtes p poros renũ condensant pp inspissationẽ aeris frigidi ꝛc. tñ ad hoc nõ vadit mens Auicen. Alii dicunt q iste adeps liquefactus peruenies ad vesicam quia frigidior est q̃z renes condensatur a frigiditate sub tali forma.

a ¶ Sanioſa ꝛc. ¶ Cuiꝰ rõ est: qz vlceratio facta in mẽbris mingendi magis euacuat per vias vrine q̃z per vias alias alioz membrorum: z magis est nata vlceratio fieri in vijs vrine q̃z in locis superioribꝰ. Item qz vlceratio aliorum membrorum magis est nata euacuari aliunde q̃z per vias vrine.

¶ Sanioſa[a] vero vlcus significat quod apertum fuit z proprie in mẽbro mingendi z precipue si ibi fuerit sedimen laudatum ad fundũ descendẽs. ¶ Et mucilaginoſa[b] qõ significat humorẽ spissum crudum: aut q est in corpore multus: aut ex instrumẽtis vrine egrediẽs: aut crisiz aptitudinis vene sciatice: aut doloris iũcturarũ. Et hoc quidẽ cognoscitur ex alleuiatione que post ipsam sequitur. ¶ Plerũq; enim subtiliatur z attenuatur z putat hypostasis laudabilis. Quapropter in acutis egritudinibus non est cõfidendum in eo q apparet fm similitudinem laudabilis hypostasis: cum nonduz fuerit maturationis hora nec presentes fuerint eius significationes: z etiam est cum vehementez complexionis renis frigiditatem significant. Inter sanioſam vero z crudam existit differentia: quoniã sanioſa existit cum febre z precedunt ipsam significationes apostematis z eius partes faciles sunt ad coniungendum z separandum: z quedam ex ea est que cum aquositate vehementer miscetur: z quedam ex ea que separatur: sed cruda est z turbida z spissa z non facile coniungitur nec facile separatur. Et vrina quidem in qua plurima mucilaginoſa hypostasis apparet quando est exuberans cum in fine podagre apparet z doloꝛ// rum arteticorum significat bonum.

b ¶ Et mucilaginoſa ꝛc. ¶ Hic ꝛter. de significationibus hypostasis mucilaginose. Et ꝓmo facit hoc. Secundo remouet quendam errorem.

c ¶ Plerũq; ꝛc. ¶ Et hic docet euitare illum errorem. Et duo facit sicut duplicẽ errorẽ docet euitare. Scḃa ibi (Et inter sanioſam vero.) ¶ Iuxta qõ notandũ de eo qõ dicit (cum nõduz fuerit maturatiõis hora.) i. dato q appareat i principio aliqd sile hypostasi laudabili hoc nõ ẽ per viam digõnis: sed morbi: qz significat q morbus est ex humoribus grossis z q mã eruberat valde in corpoꝛe: z aliqd descendit cũ vrina z apparet cum ea simile hypostasi cũ non sitt z in hoc decipiuntur valde medici cõtinentes. Et ex hoc apparet q vnũ signũ distinctiuũ est: qz si apparet talis hypostasis in principio morbis in isto qõ cum vrina erit simile laudabili hypostasi qñ nondum venerit tẽpus complete digõnis: nec apparuerint signa eius: qz tunc verisimiliter illud eriens cuz vrina nõ est vera z laudabilis hypostasis: sed humor flegmaticus attenuatus. Tertium est vehemens frigiditas cõplexionis renum que facile põt epati cõcari z fieri cã multiplicationis flegmatis z incrudationis humorum. ¶ Attende primo q hypostasis flegmatica qñq; erit per viã crisis doloꝛis flegmatici ꝛcluſi inter dyafragma z renes. Iuxta illud Hypo. ap ꝓ. 7. Quibuscũq; inter frenes. i. dyafragma z ventrẽ flegma ꝛcluditur z doloꝛe prestat nõ habens exitum in neutrum ventriũ his fm venas in vesicam conuerto flegmate solutio fit morbi. Et. S. in cõmento ait nature forti nihil posse repugnare in expellẽdis: Iz mã sit grossa z vie stricte sint: opz iñ naturaz precedere z mãm flegmaticã subtiliare vt possit currere. ¶ Attende 2. q fm Egidium humor eriens cum vrina si descendat ad fundum vrine significat morbũ in inferioribus corporis: si sit in medio vrine morbum in medijs: si in supremo morbum in supremis. Sit enim Humor in vrina sit summus pendulus imus. Membraq; suprema ledit mediana vel ima. Stranguriam nefresim residens facit atq; tenasmon. Nutritiua grauat medius dyafragma supremus. Sed id mihi videtur pauce vel nulliue apparentie. Humor. n. cum vrina eriens vndecũq; venerit fm mensuram sue grauitatis z potentiam findendi substantiam vrine descendit deorsum.

¶ Inter ꝛc.) ¶ In. 2. vicit q hypostasis sanioſa differt a cruda flegmatica mucilaginoſa in quatuoꝛ. Primo qz sanioſa fetet: z flegmatica cruda non. Secundo q sanioſam procedunt signa apostematis z eruptionis eius: z flegmaticam non. Tertio q partes sanioſe faciliter admiscẽ iunguntur z faciliter abinuicez separantur: partes vero mucilaginose non sic. Quarto qz er sanioſis quedaz vehementer miscetur cum aquositate vrine: vz illa cuius sanies a venis superioribus descendit z diu cum vrina incedit. Alia est que cito z facile separatur a substantia vrine. s. illa que venit ab vlcere renis vesice vel virge. Sed hypostasis cruda mucilaginoſa est turbida z spissa z negz facile iungitur cum substantia vrine nec facile separatur ab ea cum immixta fuerit propter tenacitatem z vehementem adherentia suarum partium adinuicem et viscositate.

¶ Et vrina ꝛc.) ¶ In .3. dicit q vrina eruberans in quãtitate in qua apparet multa mucilaginoſa hypostasis venies in fine podagre vel alterius arteuce seu guttose passionis significat bonum. s. q natura potens subtiliauit materiã egritudinis z diuertens eam a iuncturis ad vesicam conuertit z foras expulit.

Matthęus

Et vrina ꝛc. ¶ Ponit vltimate canon. qui intellectus est ex dictis. Et dicit ꝛc. Ratio quia significat crisim z expulsionem materie ad quam sequitur quies.

Capillaris autem ꝛc. ¶ Prosequitur de terminando de illa specie illaudabilis z inaturalis hypostasis scilicz capillaris ponendo eius significata z causas. Et dicit ꝛc. ¶ Pro intellectu littere notandum. Primo quod hypostasis capillaris est in qua apparent quedam resolutiones longe subtiles ad modum capilli. Et illa quãdoq; apparet alba quandoq; rubea intelligendo per rubeam citrinam idest ad citrinum declinãs. Et dicit ꝛtus causam huius scilicet quod sit humor semper grossus occultus idest profundatus in porositatibus renum que consolidatur idest induratur z inspissatur ex caloꝛe in ipsum agente z desiccante. Que quãdoq; est alba quandoq; rubea. Pro hac parte notandum quod quidam ex hoc ꝛtm colligunt quod materia huius hypostasis vel pilloꝛum semper est humoralis aliquando alba aliquando rubea fm maioꝛem vel minoꝛem fortitudinem caloris agentis in eam quoniam si caloꝛ alicuius membri fortis fuerit z longe in materiam impriimit relinquetur vestigium in materia. Et coloꝛ idem vel similis coloꝛi membri. Cui autem non fit illa fortis impressio a caloꝛe membri z hoc ꝓpter debilitatem caloris membri aut paucam moram materie in membro illo materia illa suum pristinum obtinebat coloꝛem. Exempli gratia si fuerit alba remanet alba. Alii autem dicunt pilum non solum ꝛcidi ab hu. sed ex substantia renum vt in diabetica passione contingit vbi apparet resolutio in vrina quasi pilus rubeus que potius videtur esse decisa a substantia renum q̃z materia in eis contenta eo quod humores non tanto tempoꝛe remanent in rene quod possint inspissari z fieri pilus eo quod continuus sit fluxus per renes in hac passione. Dicendũ q põt apparere quantũ ad diuersa tẽpoꝛa. s. qz forte vna vice apparet sedimẽ laudabile z alia sanies. Vel dicendũ q est possibile forte in eodem tẽpoꝛe apparere quantũ ad diuersas partes eius: qz in vna eius parte apperet sedimen laudabile in fundo z in alia parte sanies: z hoc est possibile cum membra superiora in quibus fit digestio sint sana z bene digerant: z dato q fit vlceratio in locis mingendi.

Jacobus

¶ Sanioſa vero vlcus ꝛc.) ¶ In hac parte quarta vicit q hypostasis sanioſa significat vlcus apertum emittens sanie in interioribus: z proprie z frequentius significat vlcus tale esse in vijs vrine: maxime si in tali vrina fuerit laudabile sedimen ad fundũ vasis descẽdens. Sed dicet quis quo potest esse laudabile sedimen cũ sit sanioſuz significans vlcus in interioribus vir sanabile. Dic q er parte sanies non est laudabile: sed supra saniem depressam ad fundum vasis sua gratuitate potest erigi hypostasis alba continua forme pineate significans incolumitatem z perfectionem digestionis in venis non obstantibus vlceribus viarum vrine. De hac sanioſa hypostasi dicit Hyp. apho. 4. Si sanguinem aut pus quis mingerit renum aut vesice vlcerationem significat. Et Bal. in commento ait. Qui mingunt saniem multis diebus z mensibus significantur vulnera esse in renibus vel in vesica. Et de ipsa dicit Egidius libro de vrinis. Vlcera vesice sanies effusa fatetur. Aut renũ scabiez si grauis assit edor. Ex epatis regione fluit sedimen sanioſum. Hoc dolor z partis actio lesa docet. ¶ Attende q cuz hypostasi sanioſa ex vlceribus vesice est frequentia vrinandi cum doloꝛe acuto circa pectinem z caput virge: z si sit ex renibus ista non assunt: sed doloꝛ in lumbis z circa renes cum debilitate.

¶ Et muscilaginoſa ꝛc.) ¶ In hac parte. §. primo tãgit significationes muscilaginose hypostasis. Secundo differentiam inter eam z sanioſam. ibi (Inter sanioſam vero.) Tertio significationem vrine eruberantis plurime muscilaginose hypostasis in fine guttarum. ibi (Et vrina.) ¶ In prima parte narrat tria significata muscilaginose hypostasis. Primuz est humor spissus crudus vel in toto corpoꝛe multus: vel ex vnis vrine egrediens in quibus prius latuit. In corpoꝛe quidez multus si presentiebatur in toto corpoꝛe grauitas: z ex emissione talis hypostasis subsequatur alleuiatio: sed ex vijs vrine egrediẽs si precesserit vrina cruda tenuis significans oppilationes z succedat ei vrina grossa inspissata per dictũ flegma. Scõm est crisis vene sciatice aut doloris iuncturaꝝ. s. cum mã flegmatica causans sciaticam vel doloꝛem alium innctrarũ diriuatur ad vias vrine z p eas purgatur. Et ad prouocationez talis crisis multi famosi medici laudarunt z ministrarunt aquã seu puretam cicerum in guttis. Cognoscitur autez dicta hypostasis exire per viam talis crisis ex alleuiatione egri que subsequitur emissionẽ eius cũ vrina. Et circa hoc notat hic Prin. q frequenter flegma muscilaginosum subtiliat: z attenuatur in coꝛpe: z tale cum vrina eriens creditur esse hypostasis laudabilis z non est. Et iõ nõ est habenda fiducia in acutis egritudinibus in ijs qõ cum vrina erit simile laudabili hypostasi qñ nondum venerit tẽpus complete digõnis: nec apparuerint signa eius: qz tunc verisimiliter illud eriens cuz vrina nõ est vera z laudabilis hypostasis: sed humor flegmaticus attenuatus. Tertium est vehemens frigiditas cõplexionis renum que facile põt epati cõcari z fieri cã multiplicationis flegmatis z incrudationis humorum. ¶ Attende primo q hypostasis flegmatica qñq; erit per viã crisis doloꝛis flegmatici ꝛcluſi inter dyafragma z renes. Iuxta illud Hypo. ap ꝓ. 7. Quibuscũq; inter frenes. i. dyafragma z ventrẽ flegma ꝛcluditur z doloꝛe prestat nõ habens exitum in neutrum ventriũ his fm venas in vesicam conuerto flegmate solutio fit morbi. Et. S. in cõmento ait nature forti nihil posse repugnare in expellẽdis: Iz mã sit grossa z vie stricte sint: opz iñ naturaz precedere z mãm flegmaticã subtiliare vt possit currere. ¶ Attende 2. q fm Egidium humor eriens cum vrina si descendat ad fundum vrine significat morbũ in inferioribus corporis: si sit in medio vrine morbum in medijs: si in supremo morbum in supremis. Sit enim Humor in vrina sit summus pendulus imus. Membraq; suprema ledit mediana vel ima. Stranguriam nefresim residens facit atq; tenasmon. Nutritiua grauat medius dyafragma supremus. Sed id mihi videtur pauce vel nulliue apparentie. Humor. n. cum vrina eriens vndecũq; venerit fm mensuram sue grauitatis z potentiam findendi substantiam vrine descendit deorsum.

¶ Inter ꝛc.) ¶ In .2. dicit q hypostasis sanioſa differt a cruda flegmatica mucilaginoſa in quatuoꝛ. Primo qz sanioſa fetet: z flegmatica cruda non. Secundo q sanioſam procedunt signa apostematis z eruptionis eius: z flegmaticam non. Tertio q partes sanioſe faciliter admiscẽ iunguntur z faciliter abinuicez separantur: partes vero mucilaginose non sic. Quarto qz er sanioſis quedaz vehementer miscetur cum aquositate vrine: vz illa cuius sanies a venis superioribus descendit z diu cum vrina incedit. Alia est que cito z facile separatur a substantia vrine. s. illa que venit ab vlcere renis vesice vel virge. Sed hypostasis cruda mucilaginoſa est turbida z spissa z negz facile iungitur cum substantia vrine nec facile separatur ab ea cum immixta fuerit propter tenacitatem z vehementem adherentia suarum partium adinuicem et viscositate.

¶ Et vrina ꝛc.) ¶ In .3. dicit q vrina eruberans in quãtitate in qua apparet multa mucilaginoſa hypostasis venies in fine podagre vel alterius arteuce seu guttose passionis significat bonum. s. q natura potens subtiliauit materiã egritudinis z diuertens eam a iuncturis ad vesicam conuertit z foras expulit.

Bernardus

Et vrina ꝛc. ¶ Ponit vltimate canon. qui intellectus est ex dictis. Et dicit ꝛc. Ratio quia significat crisim z expulsionem materie ad quam sequitur quies.

Capillaris autem ꝛc. ¶ Prosequitur de terminando de illa specie illaudabilis z inaturalis hypostasis scilicz capillaris ponendo eius significata z causas. Et dicit ꝛc. ¶ Pro intellectu littere notandum. Primo quod hypostasis capillaris est in qua apparent quedam resolutiones longe subtiles ad modum capilli. Et illa quãdoq; apparet alba quandoq; rubea intelligendo per rubeam citrinam idest ad citrinum declinãs. Et dicit ꝛtus causam huius scilicet quod sit humor semper grossus occultus idest profundatus in porositatibus renum que consolidatur idest induratur z inspissatur ex caloꝛe in ipsum agente z desiccante. Que quãdoq; est alba quandoq; rubea. Pro hac parte notandum quod quidam ex hoc ꝛtm colligunt quod materia huius hypostasis vel pilloꝛum semper est humoralis aliquando alba aliquando rubea fm maioꝛem vel minoꝛem fortitudinem caloris agentis in eam quoniam si caloꝛ alicuius membri fortis fuerit z longe in materiam impriimit relinquetur vestigium in materia. Et coloꝛ idem vel similis coloꝛi membri. Cui autem non fit illa fortis impressio a caloꝛe membri z hoc ꝓpter debilitatem caloris membri aut paucam moram materie in membro illo materia illa suum pristinum obtinebat coloꝛem. Exempli gratia si fuerit alba remanet alba. Alii autem dicunt pilum non solum ꝛcidi ab hu. sed ex substantia renum vt in diabetica passione contingit vbi apparet resolutio in vrina quasi pilus rubeus que potius videtur esse decisa a substantia renum q̃z materia in eis contenta eo quod humores non tanto tempoꝛe remanent in rene quod possint inspissari z fieri pilus eo quod continuus sit fluxus per renes in hac passione. Dicendũ q põt apparere quantũ ad diuersa tẽpoꝛa. s. qz forte vna vice apparet sedimẽ laudabile z alia sanies. Vel dicendũ q est possibile forte in eodem tẽpoꝛe apparere quantũ ad diuersas partes eius: qz in vna eius parte apperet sedimen laudabile in fundo z in alia parte sanies: z hoc est possibile cum membra superiora in quibus fit digestio sint sana z bene digerant: z dato q fit vlceratio in locis mingendi.

Petrus de Abano

¶ Et muscilaginoſa ꝛc.) ¶ In hac parte. §. primo tãgit significationes muscilaginose hypostasis. Secundo differentiam inter eam z sanioſam. ibi (Inter sanioſam vero.) Tertio significationem vrine eruberantis plurime muscilaginose hypostasis in fine guttarum. ibi (Et vrina.) ¶ In prima parte narrat tria significata muscilaginose hypostasis. Primuz est humor spissus crudus vel in toto corpoꝛe multus: vel ex vnis vrine egrediens in quibus prius latuit. In corpoꝛe quidez multus si presentiebatur in toto corpoꝛe grauitas: z ex emissione talis hypostasis subsequatur alleuiatio: sed ex vijs vrine egrediẽs si precesserit vrina cruda tenuis significans oppilationes z succedat ei vrina grossa inspissata per dictũ flegma. Scõm est crisis vene sciatice aut doloris iuncturaꝝ. s. cum mã flegmatica causans sciaticam vel doloꝛem alium innctrarũ diriuatur ad vias vrine z p eas purgatur. Et ad prouocationez talis crisis multi famosi medici laudarunt z ministrarunt aquã seu puretam cicerum in guttis. Cognoscitur autez dicta hypostasis exire per viam talis crisis ex alleuiatione egri que subsequitur emissionẽ eius cũ vrina. Et circa hoc notat hic Prin. q frequenter flegma muscilaginosum subtiliat: z attenuatur in coꝛpe: z tale cum vrina eriens creditur esse hypostasis laudabilis z non est. Et iõ nõ est habenda fiducia in acutis egritudinibus in ijs qõ cum vrina erit simile laudabili hypostasi qñ nondum venerit tẽpus complete digõnis: nec apparuerint signa eius: qz tunc verisimiliter illud eriens cuz vrina nõ est vera z laudabilis hypostasis: sed humor flegmaticus attenuatus. Tertium est vehemens frigiditas cõplexionis renum que facile põt epati cõcari z fieri cã multiplicationis flegmatis z incrudationis humorum. ¶ Attende primo q hypostasis flegmatica qñq; erit per viã crisis doloꝛis flegmatici ꝛcluſi inter dyafragma z renes. Iuxta illud Hypo. ap ꝓ. 7. Quibuscũq; inter frenes. i. dyafragma z ventrẽ flegma ꝛcluditur z doloꝛe prestat nõ habens exitum in neutrum ventriũ his fm venas in vesicam conuerto flegmate solutio fit morbi. Et. S. in cõmento ait nature forti nihil posse repugnare in expellẽdis: Iz mã sit grossa z vie stricte sint: opz iñ naturaz precedere z mãm flegmaticã subtiliare vt possit currere. ¶ Attende 2. q fm Egidium humor eriens cum vrina si descendat ad fundum vrine significat morbũ in inferioribus corporis: si sit in medio vrine morbum in medijs: si in supremo morbum in supremis. Sit enim Humor in vrina sit summus pendulus imus. Membraq; suprema ledit mediana vel ima. Stranguriam nefresim residens facit atq; tenasmon. Nutritiua grauat medius dyafragma supremus. Sed id mihi videtur pauce vel nulliue apparentie. Humor. n. cum vrina eriens vndecũq; venerit fm mensuram sue grauitatis z potentiam findendi substantiam vrine descendit deorsum.

¶ Inter ꝛc.) ¶ In .2. dicit q hypostasis sanioſa differt a cruda flegmatica mucilaginoſa in quatuoꝛ. Primo qz sanioſa fetet: z flegmatica cruda non. Secundo q sanioſam procedunt signa apostematis z eruptionis eius: z flegmaticam non. Tertio q partes sanioſe faciliter admiscẽ iunguntur z faciliter abinuicez separantur: partes vero mucilaginose non sic. Quarto qz er sanioſis quedaz vehementer miscetur cum aquositate vrine: vz illa cuius sanies a venis superioribus descendit z diu cum vrina incedit. Alia est que cito z facile separatur a substantia vrine. s. illa que venit ab vlcere renis vesice vel virge. Sed hypostasis cruda mucilaginoſa est turbida z spissa z negz facile iungitur cum substantia vrine nec facile separatur ab ea cum immixta fuerit propter tenacitatem z vehementem adherentia suarum partium adinuicem et viscositate.

¶ Et vrina ꝛc.) ¶ In .3. dicit q vrina eruberans in quãtitate in qua apparet multa mucilaginoſa hypostasis venies in fine podagre vel alterius arteuce seu guttose passionis significat bonum. s. q natura potens subtiliauit materiã egritudinis z diuertens eam a iuncturis ad vesicam conuertit z foras expulit.

Bernardus de gradi.

sione. ¶ Sed quid sit de hoc secundũ auctores dico quod visus est Bal. tenere 4. aphoꝛis. commento. 77. illius tertius. Quibus in vrina pingui z grossa ꝛc. Circa principium commenti quod impossibile sit pilos ex substantia renum dissolui immo si quis dicit hoc naturam rerum nesciurum imo in hoc commento. Bal. declarat modum generationis horum pilorum. Et dicit q quidaz minuerunt pilos ad medietatem vnius brachii supple in longitudine. Et conclusiue Bal. tenet q non fit pilus nisi ex humoribus vt claret legenti commentum dictum. Ego autem in ista materia dicerem cum pace. Bal. z ita etiam videtur sonare tertius Hyppocr in preallegato tertio quod non inconuenit a substantia renum decidi materiam similem pilo vt dicit tertius Hyppocr. aut pili exeunt his de renibus exeunt. z hoc etiam videtur dicere noster tertius Auicen. z eius consolidatio est ex rene licet vt in pluribus fiat ab hu. occulto consolidato in renibus per hoc tamen quod dicit quandoq; rubea videtur tacite innuere quod aliquando fit illa resolutio pilosa ex substantia renũ licet superficialia verba magis similia sunt verbis Bal. q̃z Hyppo. ¶ Notandum vlterius qõ causa ꝓpter quã hec cõsolidatio fit in renibus est. Mã ex quo pori vnitides terminant ad collatorium renum stante materia occultata in porositatibus renum multa tenacitate z viscositate participante cum est a caliditate renum inspissata z indurata distẽdit fm partẽ a natura p poros vnitides vel aliquẽ eoꝝ. Unde sic residens siue pẽdens in poro recipit formã pilare longaz z gracilẽ z isto mõ potest fieri apparentia pili in vrina. Talis aũt opportunitas inuenitur in alijs mẽbris nõ reperit ad sic formandũ z figurandũ apparentiam pili. z ideo merito dicit Auicẽ. z eius consolidatio est in rene supple z poris vnitidibus. Recitat Hugo se vidisse qui per multos annos minxit hoc modo hypostasim. s. capillarem z non fuit curatus licet vsus fuerit medicorum consilijs.

bi non est ꝙ digonē: cum digestio nō fiat in principio. Aliud signū est cum talis hypostasis non possit esse laudabilis oīno quantuz ad omnes eius cōditiones.

¶ Capillaris ꝛc. ¶ Hic dicit de signatione hypostasis capillaris ꝛ addit modū signationis eius. ¶ Notādū ꝙ dī capillaris ad similitudinē capillor: q; apparēt in ea capilli longi ꝛ insinuāt mām eius ꝛ cām generationis ꝛ locum ꝛc.

¶ Dubitaf de eo qđ dicit ꝙ capilli qui apparēt in vina fiūt ex humore contēto in renibus ꝛ condēsato ab eoꝝ caliditate. Et de hoc nō videf velle ꝙ fiat ex substātia renū. Egidius autē in suis versibus vult ꝙ qñq; fit ex humore ibi contento. qñq; aūt ex substātia renū. ¶ Ad hoc dico sm intentionē Aui. hꝛ. B. in cōme. 76. illius afor. quarte partī. Quibus in vina grossa quasi carniū frustra ꝛc. vbi vult exp̄esse ꝙ ibi pili non fiunt ex substātia renum. ꝛ causa est: q; si resolverenf a substantia renū cum ipsa sit rubea nunq; apparerent nisi rubei ꝛ nunq; albi. Item si illi capilli essent de substātia renum vt ibi dicit Gal. cum aliqua pars sensibilis non posset a mēbro dissolui sine vlceratione tunc causaretur vlcus in renibus: ꝛ tunc in tali passione non conferrent medicamina subtiliāna ꝛ resolutētia: q; magis vlcerarēt. Itē dieta humectatiua eis non ꝓdesset: q; vlcus indiget exiccatione. Cum ergo ista passio renum per hoc curetur: ideo nō dissoluunf ex substantia renum ꝛ hoc est alia ratio Gal. ibidez. Et modus fiendi est iste quādoq; intercipitur flegma crudum in substantia renum ꝛ nō potuit vinci a calore epatis: ꝛ tunc ex eis eleuatur paulatim vapor: ꝛ continue vel fumus calidus ꝛ siccus qui est materia pilorum qui a calore renum cōtinue coagulatur: ꝛ si ibi multā moꝝ cōtraxerit tunc illud flegma cū actione calidi efficit rubeū. si autem steterit parū: tunc solū coagulatur non tamē multū trāsmutatur in caloꝛ ꝛ sic remanet albus sicut flegma. Et modus sm quē fit magis ad magnitudinē medij brachij est: q; paulatim crescit ꝛ pendet per poros vitidos. ꝛ q; ibi est qñq; materia multū conuersa in fumū: ideo tādiu crescit quādiu durat mā q̄ tota in fumū ꝓuersa cessat augmētum pilorū ꝓp defectum humoꝝ ꝓtinuantiū fumū: ꝛ tūc expellif sicut superfluitas. Tunc ad dicta Egidij q; quantum ad illud dixit falsum ꝛ ꝙ intentionē A. ꝛ B.

¶ Sed vlterius in dices nō videtur ꝙ qñq; dꝛeat esse alba: q; superfluitas ista renum in hoc differt ab illis vesice: q; in rene sunt rubee: sed ille que veniunt a vesica sunt albe vt patet dꝛ corticibus ꝛ arenulis. Item q; omne membrū non solum assimilat sibi nutrimentū: sed etiam superfluitatem: cum ergo renes sint rubei: ergo ꝛ eius pili sunt eis similes. Dico ad hoc ꝙ bene dicit ꝙ sunt albi vel rubei: causa eius tacta est: q; si diu ageret calor in illam materiaz bene rubificaret eas: nec vz quod arguis: q; pili non sunt de substantia renum: cortices autē illi fiunt: ideo non valet. Item non est simile dꝛ arenula: quia maiorem moram cōtrahit in loco qz pili albi: quia fiunt ex materia alba adusta dꝛnigrata. Nota ꝙ hic Auicen. insinuat materiam pilorum: quia dicit ꝙ est humor occultus viscosus ꝛ grossus. Item insinuat efficiens quod est caliduꝫ consumens ꝛ e uaporans humidum ꝛ dꝛeccans ipsum ꝛ adurens ꝛ conuertens ad naturam pili. secūdo insinuat locum: q; dicit ꝙ est in renibus.

¶ Capillaris autem ꝛc.) ¶ In hac parte serta pilo dat causam hypostasis capillaris. Secundo diuidit eam. ibi (Sed quandoq;.) Tertio agit dꝛ longitudine eius. ibi (Et fuerunt quidaz.) ¶ In prima parte dicit ꝙ causa capillaris hypostasis est humor occultus in interioꝝ vie q ꝓsolidaf seu coagulaf a caloꝛe agēte in ipm: sicut terra mollis tenat a caloꝛe fornacis ꝓsolidaf ꝛ in laterē ꝙertif.

¶ Sed qñq; ꝛc.) ¶ In. 2. dicit ꝙ hypostasis capillaris: qñq; est alba ꝛ qñq; rubea: ꝛ ꝙ consolidatio ipsius est in rene. De hac dicit Hyp. aphōrum. 4. aph. 76. Quibus in vrina pingui ꝛ grossa existēte carnea frustra modica aut pili exeunt his dꝛ renibus egeruntur. Et Gal. in commento ait. Frustra carnium intelligimus esse dꝛ substantia renum sicut pili non ex eorum substantia sunt. In huiusmodi. n. rebus substantiā renum dissolui impossibile est: quod si quis dicit nām renum nescit neq; dꝛ substantia sunt dꝛice: sicut quidam arbitrati sunt: quod. n. inde dissoluitur squamis assimilatur. Egidius tñ sensisse vī capillarez hypostasim ex carne posse dꝛscindi dicēs. Forma pilo similis vel erit dꝛcisio carnis. Vel pars humoris lima siccata caloris. Inde probes renum vel totius nocumentū. Et forte ꝙ Egidius fuit motus ad id affirmandum propterea ꝙ aphorismus Hyp. nunc allegatus in quibusdā libris inuenitur ita scriptus. Quibus in vrina pingui ꝛ grossa existente carnea frusta modica vt pili exeunt his dꝛ renibus egeruntur. Sed Gal. id reprobat in cōmento dicens. Frusta vero carnium partes sunt renum inde dissolute causa vulnerum: pili vero non similiter: sed creantur intra renes sicut lapides. Deinde subdit. Hic autem aphorismus male inuenitur in quibusdam libris Habentibus in vrina sicut pilos carnis frusta dꝛ renibus habere significatur. Nulla quoq; differentia fit inter pilos ꝛ frusta carnis: cum tamen pili non assimilentur carni: hec Gal. ¶ Sed queret aliquis si ita est vnde fiet capillaris hypostasis rubea. Dic ꝙ si fit aliqua talis vt ait hic Auin. generatur ex sanguine viscoso in renibus coagulato ꝛ consolidato: vel ex flegmate tincto sanguine aut cholera.

¶ Et ferunt ꝛc.) ¶ In tertia dicit aliquos asseruisse qñq; inueniri pilos ī vrina dꝛ longitudine vnius palmi. De quorū numero fuit Rasis decimo Almansoꝛ. ca. dꝛ vrina dicens. Quinta vero pilis assimilatur: ꝛ ipsa est ex genere eorum

Jacobus

Mattheus

Que autem ꝛc. ¶ Declarat ꝓnter aliam hypostasis īāliꝫ manerīē. Et dicit ꝛc. ¶ Notādū ꝙ aliq habuerūt lfaz corruptā intelligētie Aui. hic loqui sicut dꝛ crinoide dictū est. s. filis frustalis frumēti. i. sile ꝛ dicūt ꝓnter ꝙ Aui. nō repetit idē sed disseꝛēter loquif eo qđ supra dꝛ crinoide loquif in corpoꝝ egris. hic aūt in sanis. sz ego reperi in tertu meo frustulis fermēti ꝛ nō frumenti. Unde cū dissoluif fermentū in aqua dissoluif sm partes inequales ꝛ in multū maiores. s. latiores rotūdiores ꝛ cōpactiores ꝛ minus molliores qm̄ si simula in aqua dissoluaf dꝛ istis igif loquif hic Auicē. ꝛ dicit ꝙ alterū duoꝝ significat. s. debilitatē digestiue stomachi ꝛ intestinorum aut sumptionē lactis aut caſei recentis supple ꝛ alterius rei ꝛ difficulter digestibilis. Et ratio sumif ex hoc. Nā non apparet alter modus vnde aliunde possit fieri talis appar entia hypo. nisi ꝓpter materiā ꝛ albatā in stomacho non conueniēter

¶ Querenf duo circa hoc. primo dꝛ hoc qđ dicit hypostasis capillaris aliq̄n est alba ꝛ aliq̄n est rubea. vtrū hoc sit verū. Et videf ꝙ dꝛheat esse rubea tantuz: q; illud qđ decidit a renibus est rubei coloꝛis. qđ aūt decidit a vesica est albi coloris: sed talis hypostasis dꝛcidit a renibus: ergo ꝛc. ¶ Maioꝛ patet: q; sicut mēbrum dat caloꝛ nutrimento ꝓprio: ita dat superfluitatibus eius. ¶ Sed. ponitur in littera. ¶ Preterea arguif ꝙ dꝛheat esse nigri coloꝛis: q; supra dixit capitulo dꝛ humoribus ꝙ caliduꝫ agēs in humidū dꝛnigrat: sed hec hypostasis causatur ex actiōe calidi ꝛ humidi: quare ꝛc.

¶ Sedo aliꝫ dubitat: q; dicit ꝙ eius cōsolidatio est in rene vtrū eius cōsolidatio possit fieri in mēbris superioꝝ puta in venis ꝛ in mēbris inferioꝝ puta in vesica. Et videf ꝙ sic: q; vbicūq; est agens ꝛ materia ꝛ locus ibi potest esse illud: sed hoc est in locis supra renes ꝛ infra: cōre ꝛc. ma. pz. mi. apparet: q; in venis ꝛ vesica est caloꝛ agens in ea vt pz. Itē ibi est ꝛ loci aptitudo ꝛ magis qz in remb^: ita ꝙ poterūt crescere ad magnitudinē vnius palmi melius qz in renibus: ideo ꝛc. ¶ In oppositū est Aui. ¶ Ad primā dubitationē est dicendū ꝙ hec hypostasis aliq̄n est alba aliq̄n est rubea vt dicit Auic. hec aūt diuersitas potest esse ex duobus: q; vel pendet a materia vel ab agente. ꝛ parte aūt materie sm ꝙ flegma potest esse magis album vel rubeum ꝓpter admixtionē san. cum eo. Item ex parte agentis. s. caloris vt. s. sm ꝙ caloꝛ est debilis agit debilē adustionem: tunc ex materia flegmatica fit solum albus. si autem sit forte agens forte actionē ꝛ materia sit flegmatica sanguini permixta sic fiet coloꝛ niger: ꝛ q; caliditas que condēsat arenulas semper est fortis vt in pluribus sunt rubee. Itē q; caloꝛ naturalis est rubeus ꝛ membra assimilant sibi superfluitates: ideo vtplurimum hec hypostasis erit rubea: īz possit esse alba vt vult Cōmentator lib. primo epidimiarū cōmē. 5. super illo passu. In renibus doloꝛ ponderosus. Causa quare hec hypostasis tūc non est nigra est: q; non est hec tantum excedens actio calidi vt dꝛnigret. ¶ Ex his apparet solutio ad rationes. Dicendum ꝙ arenule renum nō semper sunt nigre: sed aliquando declināt ad album vt visum est. vel aliter q; arenule fiunt a fortiori calido qz ibi: ꝛ ideo in eis est maioꝛ tinctura. ¶ Ad secūdam rationē dicendū breuiter ꝙ bene est possibile forsan eorum generatio in venis ꝓpter causam dictam: tamē in pluribus fit in renibus vīe: ꝛ vesica: cuius ratio est: q; ad generationē istoꝝ pilorum requirif agēs ꝛ materia ꝛ loci aptitudo. modo īz in venis ꝓpter fluxum ꝛ reflexum qđ fit in vena non potest ibi tanto tēpoꝛe materia retineri vt agens ipsam cōdenset in formam pili: sed in renibus siccuz ibi sint multe porositates potest ibi materia multo tempoꝛe retineri ꝛ excrescere per poros vitides ad modum vnius palmi. ¶ Et ex his patet ad rationes: quia non solum requiritur agens ꝛ materia sed aptitudo loci: quare ꝛc.

b ¶ Que aūt ꝛc. ¶ Dicit. A. parū post (ꝛ digerēdi malitiā in ipsis) non intelligas hic ꝙ ptes hūtes talē corporitatē ex stomacho ꝛ intestinis penetrēt ad epar: ꝛ postea egrediant cū vrina: ita ꝙ p hūc modū significet debilitatez stomachi ꝛ intestinorū: imo' est per aliū modū: q; malitia digestionis in stomacho est causa quare

De partibus.

que pilis non valde albis similia sunt. Unus longitudo minoꝛ est sm quātitatem medietatis pollicis que cum ab extremitate vnguis vsq; ad nodum reperiatur vsq; ad mensuram palmi augmentari inuenitur. Que cū a renibus egreditur nullum aliud portendit malum nisi humoꝛes crudos in coꝛpoꝛe abundare: cui medicamina conferunt diuretica: hec ille. Gal. vero cōmento aphorismi nunc allegati ait. Ego autem vidi ex ꝓximo longiores qz credi posset quendā minxisse pilos. i. quasi ad medietatem vnius brachij. Causa autem fuit q; anteq̄ hanc vrinam haberet per totum ānum fabas fractas ꝛ multas ꝛ caseum recentem comederat ꝛ siccum. Alterum iterum vidi causa grosse diete sic vrinari. Humoꝛes enim grossi in renibus ꝓpter caloꝛem accensi ꝛ exiccati generant pilos hmōi. Curatio autem huius morbi testatur rationē sic esse. Qui enim hoc passi sunt non nisi cū medicina dissoluente ꝛ subtiliante ꝛ incidente curati sunt ꝛ cum dieta humectatiua: hec Gal. Et ipsemet Auin. tertij decimanona tractatu secundo. c. 10. ait. ¶ Minctus vero sanguinis permixti cum humoribus grossis fit plurimum ꝓpter dꝛbilitatem renum: ꝛ similiter minctus rei similis capillis. Nam forsasse est causa eius dꝛbilitas digestionis renum: ꝛ forsasse est causa eius dꝛbilitas digestionis dꝛnarum. Et quandoq; est longa valde quasi duabus palmis: ꝛ quandoq; est ad albedinem dꝛclinis: ꝛ quandoq; ad rubedinem: Et non ꝓlongatur nisi causa sue generationis in involutionibus dꝛnarum renuz aut aliorum: ex cibis grossis ꝛ generibus lactis ꝛ granis sicut fabis ꝛ similibus.

¶ Que autem ꝛc.) ¶ In hac parte. 7. dicit primo ꝙ vrina similis parvis frustis fermenti dissoluti in aqua significat dꝛbilitatem stomachi ꝛ intestinorum ꝛ malitiam digestionis in eis. Secundo dicit ꝙ sepe causa talis vrine est comestio lactis ꝛ caſei. Talem vidi vrinam parisius in quodam magistro hospitij regis: qui patiens vlcera dꝛfice quotidie bibebat lac caprinum. Nam cum stomachus ꝛ intestina male digerunt lac ꝛ caseum aliquid ex eis atractum ad epar simile fermento quo pasta leuatur cum sanguinis aquositate dꝛfluere potest ꝛ cā fieri predicte hypostasis: lac enim tornatum ꝛ inspissatum fere simile fermento est: ꝛ similiter caseus male dissolutus.

¶ Arenosa vero ꝛc.) ¶ In hac parte. 8. dicit primo pūn. ꝙ hypostasis arenosa semper

De gradi.

digestam que cōsequenter ꝓueniētē epatis digestioni refugit. vnde transit fic alba ꝛ inequalis ad vias vrine expulse a virtute tanq̄ dꝛscōuenies nutricationi. Unde igif aut erit talis indigesta manēs alba ꝓpter nocumentū essentiale siue vitiū stomachi ꝛ intestinoꝝ vt plerūq; ꝓpter cōplexionem frigidā ꝛ humidā aut erit talis nō pp malitiā cōplexionis mēbroꝝ sed ꝓpter ineptitudinez cibi indebite digerēdo ꝛ marie cibi ad albū dꝛclinātis cuiusmodi est lac assumptū in stomacho nō dꝛbite dispositio respectu huius obiecti vel caseus recens vel alia hmōi nature vt cerebella animalium vel pisces ꝛ cibaria dꝛ pasta ꝛc. Nec alie videntur esse cause huiusmodi hypo. Hos igitur duos modos tetigit Auicē in textu tanq̄ sufficientes lego litteram ꝛc.

Arenosa ꝛc. ¶ Nunc dꝛter. dꝛ hypo. arenosa. Et dicit ꝛc. ¶ Notādū ꝙ multe hypo. apparent arenose que non sunt vere arenose

quare superfluit superfluitas grossa: qr ex hoc q̄ male digerit in stomacho ꝛ in intestinis ad epar humiditas grossa ꝛ indigesta que est nata multas habere superfluitates: ꝛ ideo q̄ digerit ab epate mittit ad membra ꝛ superfluitas grossa: ꝛ condensata in fructulis mittuntur ꝛ expellitur per vias vrine.

¶ Sed tu dices videt q̄ superfluat iste modus hypostasis: qr est idem cum crinoidali ꝛ qua est locutus supra. ad quid ergo hoc repetit. simr Gal. in cōmen. 28. 1. probat negat expresse istam causam. Dicendū q̄ supra locutus fuit ꝛ ista vt fit per resolutionem ꝛ put fit in corporibus egris. hec autem. fit ab indigestione ꝛ apparet magis in corporibus sanis.

a ¶ Plurimū ꝛc. ¶ Dicter. ꝛ significatione hypostasis cineritie. dicit autem hypostasis cineritia: qr hz multas paruas partes non habētes continuitatez adinuicem: ita q̄ cineri similant ꝛ talis non fit nisi vel ex sanie q̄ aduritur: ꝛ tunc propter adustionem diuiditur in multas partes paruas: vel propter flegma adustum vehemēti caliditate: vel propter longam

rubea est ex rene. Et que nō est rubea est ex vesica. ¶ Plurimū[a] aūt que cineritia est flegma significat aut pus cui pp lōgā morā accidit caloris mutatio ꝛ sectio partiū: ꝛ est qñq; pp adustionez q̄ ei accidit.

Jacobus

semper significat lapidem q̄ ꝓsolidat. i. indurari incipit: aut ꝓsolidando ꝓcedit. i. est in augmento siue indurationis: aut qui resoluit. i. declinat ꝛ cōminui incipit. De hac hypostasi dicit Hip. apho. 4. apho. 79. Quibus in vrinis arenosa substant sedimina his vesica aut renes lithiasim hñt. i. lapidem vel materiā eius. Et Gal. in cōmen. ait. Ubicūq; concreat lapis ex necessitate vrina arenosa erit. Et Auer. 4. col. ait. Sed arenosum significat aut lapidem fractum aut incipientem coagulari. Sed ꝓtrariū huius sensisse vī prin. tertij. 18. trac. 2. ca. 17. dicens. Et in illo in quo est sedimen arenosum non aggregat lapis: qm̄ mā non est coartata ꝛ neq; aduenit ei causa iterum plurima. Item dicit ca. 18. tract. eiusdem. Quod quāto plus est vrina vehementius clara ꝛ assidue clara ꝛ pancioris sediminis significat ꝛ lapis est durior. Dic primo q̄ hypostasis arenosa q̄ñq; procedit ex adustione sanguinis in venis aut in epate sicut sepe apparet in his qui vexati fuerunt ardentibus febribus ꝛ in lepr̄osis. Et talis hypostasis non significat lapidem. Ideo Gal. redarguit apho. nunc allega. de diminutione ipsius dicens in cōmen. eius. Error aūt in hoc apho. est aptus: q̄ Hip. medietatem huius apho. aut post eum librum scribens neglerit: qr ubicūq; concreat lapis ex necessitate vrina arenosa erit: ꝛ aliq̄n ex ustione sanguinis in venis vel in epate vrina erit talis: ꝛ eius arene a ventositate debilitate digestiue ad mediam regionem vrine vel ad eius superficiem eleuantur. Sed ex hoc arguet aliquis hic principem de mendacio dicentem. Arenosa vero semper significat lapidez. Dic q̄ intelligit de arenosa subsidente in fundo vasis non est de natante: vel de arenali granosa seu recollecta in grana vt prius expressit in diuisione male hypostasis fm substantiā dicens. Alia est arenalis granosa. Et de hac dicit Isaac. Granosa ꝛ in partibus diuersa lapidē in renibus creatū significat ex renū calore mensuram excedente. Uel dic q̄ significat lapidem actu vel aptitudine. Naz si arene dicte fieri ex sanguinis adustione reperirent flegma tenax in renibus aut vesica quod ea simul ligaret de facili fierent lapis. Dic scō principaliter q̄ ex viscoso humore renes ꝛ vesica suo calore possunt multiplicare arenas: que si liberum habeant exitum ꝛ non simul colligantur nec dolorem inferant neq; in exitu suo nec ante exitum non significant lapidem sed purgationem renum vel vesice ꝛ calorem eorum cuz viscoso humore: nisi nomen lapidis ad arenaz extenderimus. Et istud videmus frequentissime in hominibus calidorum renum ꝛ calidi epatis: mingunt enim quasi semper in suis vrinis arenulas rubeas sine calculo ꝛ dolore. Et id voluit Prin. in verbis nunc allega ex. 17. cap. trac. 2. fen. 18. tertij. Dic tertio q̄ arene granes residentes in fundō cum dolore renum vel dolore vesice ꝛ stranguria significant lapidem fieri vel augmentari vel atteri ꝛ cōminui in renibus aut in vesica. Nam quando fit vel augetur ꝛ adhuc tener est faciliter ab eo separantur a rene vel ex motu vel ex incisione ab vrina: ꝛ similiter in declinatiōe ipsius. Dic quarto q̄ vrina vehementer clara ꝛ tenuis cum sedimine pauco non arenoso veniens post arenosam turbidam spissam sine alleuiatione doloris renum vel

Matthęus

nose. sed appellantur athomales in quibus sunt quedam resolutiones rotunde parue solide substantie dispersę per substantiā hypostaticam que si fricentur digitis dissoluunt ꝛ per hoc differunt a vere arenosa ꝛ qua hic est sermo. Nam licet hę resolutiones videant similes in colore quantitate ꝛ rotūditate tamen arenose vere solidiores sunt ꝛ duriores non sic digito dissolubiles vt prime distinguuntur etiam ad inuicē ex situ. Nam tales vne arenose resident in fundo vinalis. Athomales autē resolutiones saltem quedam earum magis manifestātur in medio aliquando versus superficiem vrine. ꝛ ꝛ his athomalibus dicunt cōmuniter practici quod si albe fuerint significant nocumentum iuncturarum propter illud qō in iuncturis materie lapidantur ex diuturnitate more in vacuitatibus earum ꝛ si fuerint residentes in fundo vrine significant nocumentū iūcturarum pedum. Et pendentes in medio nocumentū iuncturarum mediaruz. versus vero superius natantes nocumentū iuncturarū superiorū mēbroꝝ iuxta causam ꝓbabilem heri in. §. de saniosa nobis adductam. Si autem tales resolutiones athomales fuerint ad obscurum rub. ꝛ declinantes plerūq; significant in mulieribus menstrua retenta que adhurunt. Et vt dictum est tales non ita sunt solide substātie quin digitis possint esse non dissoluant licet nō repugnet etiam materiā arenosam terream factā ꝛ duram decidi ex alijs mēbris q̄ ex renibus ꝛ vesica vt recitat Alexander ꝛ illo qui exputt sanguinē ex pulmone sed saltē vt plurimum arenose vere significāt vt dicit textus noster aut lapidē qui resoluitur. i. dissoluitur postq̄ erat factus lapis aut qui cōsolidatur. i. qui incipit cōfirmari. Distinguit autem inter hec significata. s. an significet lapidem futurum fieri an actu factum. Quoniā lapis vel substantia arenosa significās futurū lapidem est melioris substantie ꝛ humidioris q̄ sit illa que deciditur a lapide qui nunc dissoluitur. illa enim est durior. Notate tamē qō hic habet intelligi nisi fiat continua euacuatio. talis hypostasis arenose quoniā dicit Rasis secundo conti. quod quando in vrina semper apparet arena nō potest in eo lapis generari ꝛ per cōsequens nec dissolui. Sed qñ solent manifestari arenule in vrinis postea subito retinētur sequēte aliquali grauitate renū signū est ꝛ lapidis generatione. Ubi ecōtra stante prius dolore renum in eo qui aliter cōsuevit habere lapillos ꝛ non stante apparentia arenularū. Si postea fiat arenularum emissio nona significat dissolutionez lapidis si sequatur inde alleuiatio. Nota de vltimo qō per hoc qō

moram in corpore exiccatum ꝛ dissolutum in partes valde paruas siue albas siue nigras.

b ¶ Sanguisugalis ꝛc. ¶ Nō q̄ habeat formā sanguisuge: sed q̄ hēat sanguis admixtionē: ꝛ iō dz exponi. i. sanguinea ꝛ dicit q̄ signat epatis debilitatē. Cā huius est qr est signū q̄ ille sanguis fuit admixtus aquositati ꝛ lōginquo: ꝛ pp longum motū sanguinis est valde permixtus cū vrina: tūc

¶ Sanguisugalis[b] vō hypostasis si vehemēter est mixta epatis debilitate significat: ꝛ si minus hac significat vulnus in cānalibus vrine ꝛ cōtinuitatis solutionē in ipsis. Et si fuerit separata plurimū ei[a]

significat ꝛ debilitatem digestiue epatis non potentis separe sanguinez ab aquositate.

¶ Ulterius dicit (continuitatis solutionē i ipsis.) Sed tu dices contra: qr isti cānales sunt pori vitides. tales aūt nō sunt sanguinei qr ex eoꝝ solone ꝓtinua nō fit vrina rubea. ¶ Ad hoc pōt dupl'r rīderi. Uno mō q̄ imediate ꝓpter vlcus in eis nō fiat vrina sanguinea sicut tu probas: tamē per accidēs pōt inquantū illi pori vitides debilitant: vnde sanguinem qui ad eos peruenit non possunt in sui nutrimentum conuertere quare ibi remanens permiscetur vrine ꝛ fit vrina rubea ꝛ sanguinea. Uel

De partibus.

vesice significat lapidem confirmatum ꝛ induratum qui non comminuitur in aliqua sui parte. Jd voluit princeps in verbis nunc allegatis ex. 18. capi. tracta. scdi fen. 18. tertij. Et Gal. primo interiorum ca. 1. dicens. Si aliquem pueruz videbimus vrinam claram ꝛ aquosam habere ꝛ prius fuerat arenosa: ꝛ sepe pectinem scalpit ꝛ virga sine causa erigitur ꝛ inclinatur ꝛ tandem vrina constringitur dico non moueri a veritate dicentem in collo vesice istius lapidē haberi. Secundo dicit hic prin. q̄ hypostasis arenosa rubea est ex rene: ꝛ non rubea est ex vesica. Jd testatur Rasis decimo Almansor. dicens. Quarta quoq; arenosa est cuius sunt due spēs. Quarū vna est limature auri similis: lz minutior sit q̄ ex renibus egredit. Alio vō est in q̄ glaucedo nulla inuenit: sed eius est vt color terre: ꝛ qñq; ēt vt color luti: que a vesica egreditur. Et Egidius ait. Renum vesice lapidē testantur arene. Renum si rubee: vesice si magis alba. Emula cōtenti fit forma suo retinenti. Uidemus enim mēbra nedū propriū nutrimentū: sed etiā superfluitates que in eis sunt conari sibi assimilari vt apparet in generatiōe saniei ꝛ hypostasis: ꝛ ideo fiunt arene renū rubee vt renes: ꝛ vesice albe nisi māe color obstiterit qua nigre reddant vel cineritie. Mā color māe diuersificat sepe colores lapidis. Teste Isaac pticula octaua de vrinis dicente. Si ergo dominet materia flegmatica erit petra cinerina: si cholerica citrina: si sanguis rubea.

¶ Plurimū aūt ꝛc.) ¶ In hac parte. 9. dicit primo q̄ hypostasis cineritia: scz q̄ cineri assimilat in substātia ꝛ colore significat flegma vel sanie: quib⁹ pp longitudinē more in corpore supuenit mutatio coloris ꝛ albo in cineritiuz ꝛ diuisio suarū partiū abinuicē sm vīā incinerationis aliquarū partiū suarū per modū putrefactionis paulatine cuius terminus est incineratio. Et hec differt ab arenali granosa: qr minutior est: ꝛ sub tāgentibus digitis non sentit dura: sed sicut puluis. Scō dicit q̄ hypostasis cineritia qñq; cōtingit pp adustionē que supuenit alicui ex humoribus: precipue ex siccis: ꝛ talis hypostasis sepe apparet in vrinis lepr̄osorū. ¶ Attende prīo q̄ ꝛ hac hypostasi sic disseruit Isaac particula. 5. ꝛ vrinis. Hypostasis cinerosa vel est cum tpamēto liquoris in grossitudine siue subtilitate vel granosa ꝛ in partibus diuersa. Subtilior q̄z oporteat ꝛ cum febre rigorem superuēturuz ostendit. Sine febre humores cholericos: vel non bene coctum flegma. Grossior q̄z opz ꝛ cum febre grossitudinē secū humoralium. s. ꝛ viscositatē earū ꝛ morbū nunciat diuturnū. Sine febre eadē hz signa que dirim⁹ in hypostasi alba. ¶ Attende. 2. q̄ alias significationes attribuit Egidius hypostasi cinerose libro suo de vrinis dicēs. Sub forma cineris corpuscula pressa decorsum. Infima mēbra notāt morbi lāguore graui. Et atricis emorroidis splenisq; tumore. Sepius apparent: vel qñ menstruus humor. Tēporibus certis sua respiracula nescit. Et intellige per atricos seu cōdilomata emorroidas cecas scilicet quando tumentes nihil sanguinis emittunt: quando vero sanguis emanat ab eis emorroides appellantur.

¶ Sanguisugalis aūt ꝛc.) ¶ In hac pte decima pticule scōe: secūde partis ca.

De gradi.

dicit. Et que quedaz er ea est rub. est ex rene ꝛc. intelligitur vt in pluribus. Et ratio canon. est. nam caliditas renum videtur esse magis vstiua q̄z vesice. Ideo imprimitur magis vestigium caloris eorum vt rubedo q̄z in vesica. Etiaz qr vesica est alba. Cum quo stat q̄ aliquot a reni. decidatur arena alba ꝛ hoc manifestat experientia medicorū. Nam aliquādo occurrunt accidentia lapidis renum. ꝛ tantūdem factis balneis ꝛ alijs prouocantibus lapidem exhibitis fit manifestatio ꝛ emissio albarum arenularum ꝛ non nisi ex renibus illud fit ꝛ sequit inde remissio omnium accidentium malorum circa renes saltem.

Plurimum autem ꝛc. ¶ Prosequitur de duabus postremis speciebus hypostasis naturalis ex parte substātie. s. de cineritia ꝛ sanguisugali. Et dicit primo de cineritia ꝛc. ¶ Notandū q̄ in hypostasi cineritia est similitudo cū cinere in duobus. s. in colore qr declinat ad albū sub rub. sicut emis. Et similitudo in separatione partiū ꝛ fm hoc distinguitur ab arenosa qr arenosa est magis cōstans ꝛ magis solida vnde hac distinctione p̄suppposita dicit textus q̄ significat aut flegma aut pus taliter dispositū esse in colore ꝛ sectione ꝓpter longam moram que ei accidit nec videtur qō possit hec hypostasis apparere nisi ꝓpter flegma ꝛ saniez ꝛ ꝓpter diuturnitatem more mutatur color eius ad sub rub. cum tamē de se sit al. ꝛ hoc si reseruatur in aliquo particulari loco fiet ipsius mutatio in colore. Consumpto etiā humido que est causa cōtinuationis mixti fiet sectio ꝛ diuisio ad partes minimas ꝛ iam significat flegma aut pus taliter dispositum ꝓpter diuturnitatez actionis caloris in ea. Et dicit ꝛ qñq; adustionē vt inuat qō non tantū a caliditate paulatine agente multo tēpore ꝛ ex diuturna actione fieri pōt hypostasis cineritia vt in cronicis. sed etiam ex violenta actione calidi in materiam. Ut fit adustio materie ex qua potest fieri hypostasis cineritia ēt in modico tempore. scz ex flegmate aut pure vt dictū est p eundē tamē modū fiet sicut supra dictum est de caliditate non vstiua diuturno tempore paulatine agente. s. q̄ perueniat cito ad mutationem colorum etiam diuisionem ꝛ separationem partium. Unde in causone a flegmate falso per adustionem fieri potest hypostasis cineritia ꝛc. ꝛ etiam in flegmatica. Et hic intendit lege litteram.

Sanguisugalis ꝛc. ¶ Hūc ꝛterminat de hypostasi sanguisugali. ¶ Pro cuius intellectu notandus

Universidad de Deusto Biblioteca

potest dici q intelligit per vias ⁊ canales venas propinquas vie illis.s. porie ⁊ ex illis bene egreditur sanguis.

a ¶ Et nos ⁊c. ¶ Hic excusat a longiori tractatione istorum in speciali.

b ¶ Et si ⁊c. ¶ Sed tu dices cu san.q venit ex splene ad vinam trahseat in logio ri tpe: ⁊ per longiore viaz qz sanguis qui venit ab epate: ergo debet esse magis mixtus cu vina qz ille epatis vel saltem equalr non separatus sicut sanguisuga. ¶ Dicendu q rone vie ⁊ spatij vt tu arguis bene deberet esse: sed rone substantie illius sanguis qui venit ex splene q est maxime grossus melicus: ideo no pmiscet cu vina: ⁊ ex hoc accidit q fit separatus.

c ¶ Scito ⁊c. ¶ Hic ponit qdaz notabile in quo ponit differia hypostasis sanguinee: qn est ex vesica ⁊ qn est ex alijs.

erit in vesica ⁊ in virga. ¶ Et nos[a] qui/ de perscrutabimur hoc in particularib[9] egritudinibus in capitulo de mictu sanguinis. ¶ Et si[b] in vrina fuerint sicut sanguisuge rubee infirmo splenez habete resoluet splen ipsius. ¶ Scito[c] autem q in egritudinib[9] vesice no multus egreditur sanguis: qn eius vene mixte sunt in ipsi[9] corpore calcate ⁊ aguste ⁊ pauce. ¶ Hypostasis[d] vero significatio ex quatitate ipsius sumpta multitudine quide sui ⁊ paucitate declarat cae ipsam efficietis multitudine aut eius paucitate: ⁊ ex quatitate qde sui in magnitudine aut paruitate sui

¶ Sed tu dices non videt: qr in sanie est virtus fortis ⁊ multa vrina tn in ea no est hypostasis. cu aut virtus est efficies hypostasim no est verum q pp hoc hypostasis fit multa. ¶ Dicendu q hoc non accipit ppie. s. pro virtute vt tu arguis: sed accipit hic ce efficiens large pro omni eo ex quo fit aliud sive fit ex eo tanqz ex materia vel ex alio genere cause: hic ergo intelligit q significat multitudinem cause efficientis vel paucitate materie ex qua fit. ¶ Preterea dicit (mucilagino sa.) Notandu q alia translatio hz q que admodu zdixi in hypostasi que est similis rasure intestinoz: ⁊ credo q illa que est in terra sit melior: qr sicut dictum fuit prius in vrina mucilaginosa q quandoqz significat multitudine talium humorú: qnqz vero est signu zbonú significas expulsionem ipsarú sicut in fine doloruz iunctura rum: ita et quandoqz hypostasis habes partes magnas est ex dominio nature alterantis materiam ⁊ ipsam expellentis. qnqz vero est ex dnio materie: vt qr sicut est in corpore sm partes magnas: ita etia egredit sm partes magnas. similiter hypostasis habens partes paruas quadoqz est ex dominio virtutis alteratiue alterantis vsqz ad partes paruas. quadoqz vero ex impotentia nature: ⁊ tunc significat magnaz debilitatem nature: vnde mala hypostasis habes partes paruas peior est qz mala habe

Jacobus

d ¶ Hypostasis ⁊c. ¶ Hic docet significare ex parte quatitatis hypostasis: ex quo docuit significare p hypostasim rone substatie sue. ¶ (Multitudine.) Notadum q magnitudo ⁊ paruitas respiciut magis hypostasim sm suam totalitate. multitudo aut ⁊ paucitas respiciunt quatitate que debet partibus eius vt illa dicitur magna que hz partes magnas: illa parua que paruas. ¶ Ulterius dicit (efficientis.) hic accipitur efficientis improprie pro materia ex qua aliquid fit.

istius: primo agit de significationibus sanguisugalis hypostasis penes immiscerí magis vel minus vrine. Secundo de significatione sanguisugarum rubearuz in splenetica passione. ibi (Et si in vrina.) Tertio de paucitate sanguinis q mingitur in morbis vesice. ibi (Scito autem.) ¶ In prima parte dicit primo q hypostasis sanguisugalis vehementer mixta cum substantia vrine significat debilitatem epatis. s. impotentiam ipsius ad distribuendum sanguinez membris ⁊ coagulationem sanguinis adinstar sanguisuge: vel in ipso vel prope ipsum: propter debilitatez expulsiue ipsius. Scdo dicit q si sanguisugalis hypostasis non adeo fuerit imixta vrine fueritn immixta significat vulnus in canalibus vrine. s. in vena kilis: vel in venis renum: vel in poris vritidibus a quo sanguis effluit: qui coagulatus in his canalibus fit forme sanguisugalis: ita q apparet vt sanguisuga tam in substantia qz in figura ⁊ colore. Tertio dicit q si sanguisugalis hypostasis fuerit separata a substantia vriue ⁊ statim descendens ad fundu vasis erit vt in pluribus ex vesica ⁊ virga. Sicut. n. pluries supra memoratum est que defluunt ab alto diu transeuntia cum vrina fortius incorporant cuz liquore ipsius que vero ab imo prodeunt ⁊ parum cum vrina associantur faciliter ab ea separari solent. Quarto dicit q in tertio huius qui est de egritudinibus particularibus que membris contingunt a capite vsqz ad pedes in. c. de mictu sanguinis tractabit de sanguinea hypostasi vel de sanguine mincto: scilicet tertij decimanona tractatu secundo capitulo vigesimo.

¶ Et si in vrina ⁊c.) ¶ In. 2. dicit q si in vrina habentis spleneticam passione fuerint quasi sanguisuge rubee significant resolutionem seu sanationem dicte splenetice passionis: qr sanguis grossus melancholicus canales splenis oppilans eycitur coagulatus ad instar sanguisuge rubee per vias vrine.

¶ Scito aut ⁊c.) ¶ In. 3. dicit q sanguis egrediens a vesica in egritudinibus eius. s. in corrosione vel apertione vel fissura venarum eius no est multus: qr vene ipsius sunt pauce stricte cop esse sibi fortiter imixte. Sed ctrariu est de venis renum. Iuxta illud principis tertij. 19. trac. 2. c. 21. Et eruptio cuz qua currit sanguis plurimus fit in renibus. Vesice. n. aduenit aquositas colata: sanguinez vero nutrimenti recipit ex venis paruis in quibus venit ad eam nutrimentuz tm: quare no est in ea sanguis exuberans. Et ad renes qdem venit sanguis plurim[9] cu aquositate: colaf ergo apud eos aquositas: ⁊ aduenient eis vene magne ex quibus mebra alia nutrimentu sumunt: quare est sanguis eoz pluszq ille quo indigent quare est plurim[9]: ⁊ vene eoz sunt no minute: ⁊ negz sunt boni situs equalis. Vene vero vesice sunt pseruate non exposite scissioni ⁊ eruptioni cuz situ suo: hec prin. Isaac vero de minciu sanguinis cum vrina particula. ℟. sic breuiter scripsit. Sigs sanguine multu mingat ⁊ subito vna in renibus incisam: vel in epa-

Be partibus.

te vel in vesica significat vel in intestinis. Egidi[9] vero multo aptius ⁊ distinctius sic. Ex vicio iecoris trahit minctura cruoris. Vesice renu vene kilis: hoc tibi planum. Prouida ignorum doctrina facit reliquor. Fundit trumbosuz vesica grauem maculosum. Et subsistentem modicu fetoris hntem. Mictio fit pura venekilis et crepatura. Et dolet a fine grauiter pars septima spine. Si fluit a lumbis purus manet ⁊ sine trumbis. Renu testat id punctio que comitat. Dextra dolor cruciat si fluxus ab epate fiat. Et manat purus sanguis fomenta daturus.

Matthеus

qd per hypostasim sanguisugale non modo intelligimus hypostasim ad fundu descendente in qua fit similitudo sanguisug. in colore ⁊ figura. s. vt sit rub. ⁊ loga ⁊ aliqualiter applanata vt plerqz est in sangmisugis rubris obscuris. Sed etiaz per sanguisugalem intellerit non tantu illam que assimilatur sanguisuge in conditionibus dictis veru etiam hypostasim sanguineam simpliciter sive sit hypostasis vera ad fundum descendens sive ad mediuz vel magis superius tendens. Hanc tamen sanguineam claudit sub sanguisugali quoniaz de vrina sanguinea sm substantiam dictuz est supra in capitulo de substantia vrine. Determinando igitur de hypostasi sanguinea cōuenienter contrarit ad sanguisugale qnti si substantia sanguinis dz esse separata ab aquositate vrinali hoc no fit nisi per insp issationem vel coagulationē eius. hec autez inspissatio ⁊ coagulatio separando ab aquositate ducit ad colorē ⁊ aliqualiter figuram sanguisugale per hypostasim ergo sanguisugalē intellerit hypostasim sanguineā large sumptaz. Et in hoc credo cum reuerentia Hugonē non debite accepisse verba Auic. hic. Maz declarando istā partē. Visus est declarare substātiā vrine sanguineā de qua supra sufficienter dictū fuit isto supposito dicit Auicē. primo declarādo hypostasis significationes sanguinee no vere sanguisugalis deinde ⁊ secūdo vere sanguisugalis. Sedā ibi (Et si in vrina fuerit ⁊c.) dicit primo ⁊c. Est intelligendū qd imaginari possum[9] hypostasim sanguisugalē ad modum expositū. i. substantiā sangnineam aliqualr separatā ab aquositate vrinali ⁊c. esse vehemēter cōmixtam substantie vrine. scz superiori inferiori ⁊ medie partibus ita q incerte partes vrine erunt de hoc sanguine coagulato non tamē omnes. Mam talis permixtio non fit per separationē sanguinis coagulati vel inspissationē a substātia vrine. Et talis ꝓbabiliter educitur ab epate. Mam stante debilitate epatis non generato debito sanguine sed a caliditate adustiua adusto vel a frigiditate aliqualiter coagulato cum non redditur virtuti conuenienes expellitur per vias vrine ⁊ sic in transitu cōmiscetur cum substantia vrine vt dictum est. vbi autem non sit tanta cōmixtio sed pur aliqualis maior tamen separatio qz in prima ⁊ discretio ab aquositate vrinali significatur vulnus in canalibus vrine scilz renibus vel poris vritidibus ⁊ solutionē continuitatis in ipsis. Mam euacuatio sanguine ab his membris propter non

Be gradi.

transire longo transitu cum vrina non fit ipsius longa cōmixtio cum substantia vrine. Ideo addit quod si fuerit multum separata quod tunc plurimum eius est ex vesica scilicet collo eius vel virga. Mam sanguis cum ex vesica decidit in eius cōcauitate receptus faciliter fortī coagulatione coagulatur. Et ideo secūdū omnes sanguis vesice cōuenienter distinguitur a sanguine superiorū membrorum: qr ille est fortiter globosus factus ꝓpter fortē eius coagulationez in vesica non igitur multuz transiens cum vrina permanet separatus a substantia vrine multa separatione ⁊ maiori si sit ex radice virge vt patet ⁊ proinde sequitur clara littera. Dicebat vltimo quod si in vrina fuerint sicut sanguisuge rubee ad nigrū supple declinantes parū ⁊c. Splenem habēte. i. apostema splenis. Maz sanguis spleneticus est melācholicus diuturnitate tpis spissantis ꝓpter tamē longitudinem transitus vsqz ad vias vrine ad minima diuisus ꝓpter tamē tortuositatem ⁊ anfractuosue transitus a splene ad vesicā videt formā illam accipere. s. figuraz sanguisuge. In habēte igit apostema splenis ⁊ non existente nocumento viarū vrine est multū ꝓbabile ⁊ rationabile qd apparente tali hypostasi qd sit signum resolutionis illius apostematis. Et hic aduerte qd ille tales resolutiones sunt varie ⁊ multiplicee. Mam refert Micholus se vidisse in quodā hypostases sanguisugales ad modū quarūdā renularū nō perfecte distinctarū habentiū quasi tunicam extrinsecā vāiculosam que cū rūperet educebatur quedā humiditas sanguinea aquosa. Unde ⁊ fic ad ru. dicimabant ⁊ motuus est amicus ⁊ correspōdenter nō repugnant quin in alijs diuersis figuris vltra formā sanguisugalem ⁊ renalē hec hypostasis apparere possit lego litteram. Scito qd in egritudinibus. Hic remouet dubitationem qr dicit ⁊ tangit a cōciliatore in quadā differentia propria, Utruz ex minctu sanguinis possit argui rupture vene vesice sicut ⁊ aliarum venarum ⁊ est ibi egregia decisio ad quam recurre si placet. Ad hc dicit Auicen. ⁊c.

Hypostasis vero ⁊c.

¶ Postquam superius in particulis prime electis fuit determinatum de hypostasi non naturali multipliciter ex parte modi substantie. Nunc prosequit de ea ex parte aliorum. Et primo ex parte quatitatis eius. Secūdo qualitatis. Et

determinās

le habens partes magnas: quia ibi significatur aliqua fortitudo virtutis expulsiue. b autem debilitas.

a ℭ Eius autē ꝛc. ℭ Hic docet significare p qualitatē vrine. Et p̄mo p colorez. Scōo per odorē. ibi (Et odore vero.) Prima posset dividi in quinq; partes sm q; quinq; sunt colores quos proponit. partes patent ꝛ totum legatur simul. Dicit q; est malum signum sm divisiones quas nominauimus supra prius in vrina nigra que potest cōtingere vel ex adustione caloris vel mortificatione vel p viam humorū melancholicorū expulsionis. qñ ergo hypostasis est nigra ꝛ nec est subtilis nec aquosa: sed est grossa ꝛ multa cū alijs bonis signis est bonum signū: q; crisis. si aūt sit ecōuerso est mala. ꝛ subdit q; si hypostasis est nigra ꝛ aq̄sitas non est nigra non est malum signū: sed potest esse bonum: q; significat q; digestio humorum interioꝝ est quēadmodū dixim⁹ in hypostasi mucilaginosa. ℭ Eius aūt⁹ significatio ex q̄litate sui est ex colore quidē ipsius: qñ que ex ea nigra est significat malum sm divisiones quas noiauim⁹. Que tñ ex ea sanior est: est illa cuius hypostasis é nigra ꝛ aquositas non est nigra. ℭ Et rubea [b] quidem sanguinis significat p̄prietatem ꝛ fastidiuz. Et citrina quidē significat calorē fortē ꝛ egritudinē insidiosam. Et ex ea quidē que alba é quedā est bona sicut diximus ꝛ quedā est mala sicut mucilaginosa aut saniosa aut spumosa maturationi cōtraria. Viridis quoq; semita est ad gitur sicut fit fastidiū in stomacho a cholera vl̄ a flegmate. ℭ Viridis quoq; semita est ad nigrā) sup. ꝛ nigra que est terminus illi⁹ viridis est peior viridi tñ viridis potest esse peior q̄j quedā nigra: non tñ est peior illa ad quā ordinaf. nū quā vidi hñtē q; euaderet. ℭ Queraf vtrū hypostasis viridis possit eē laudabilis. Et videf q; sic: q; hypostasis nigra est p̄ior hac ꝛ potest esse laudabilis: ergo viridis ꝛ multo magis.

Jacobus

rens: sed non alba: neq; rotunda: neq; iuncta multos humores in corpore adunatos significat. Tertio dicit q; paruitas hypostasis in sanie significat siccitatez maciem ꝛ subtilitatem humorum ꝛ raritatem corporis cum porozum multitudine: ꝛ in corporibus crassis significat nimietatem exercitij vel ieiunij: vl̄ paruitatē alimenti. Quarto dicit q; paruitas hypostasis in egris significat paucitatem sanguinee humiditatis: ꝛ propinquitatem consumptionis corporis vl̄ humiditatum eius. Quinto dicit q; temperamentum hypostasis inter multum ꝛ paucum completionis significat temperantiam ꝛ virtutem membrorum in cōplemento actionum naturalium sm q; oportet.

Eius autem significatio ꝛc. ℭ In hac parte quarta que est ꝛ qualitate hypostasis primo agit ꝛ significationibus sumptis a calore eius. Secundo ab odore. ibi (Et odore vero.) ℭ In prima particula dicit primo q; significatio hypostasis sumpta a qualitate eius est significatio sumpta a calore ipsius: ꝛ non soluz a calore: sed etiam ab odore vel sapore: si sapere placeat vl̄ calore vl̄ frigiditate eius: his etenim qualitatibus afficitur sedimen ꝛ afficit sensus. Secundo dicit q; nigra hypostasis est signum malū sm divisiones prenominatas. i. sm aliqua mēbra dividentia significationes eius que prius tracta sunt .c.2. summe presentis paragrapho illo. Et ad sumuz quidem vrina nigra significat: aut vehemens incendium: aut forte frigus: aut mortem: aut caloris naturalis superationem: aut crisim: ꝛ expulsionem nature: qoa ipsa cholere nigre expellit superfluitates. Maz ꝛ his quinq; membris dividentibus prima quattuor sunt perniciosa: quintum vero bonum ꝛ laudabile est. Et sanior ex nigris hypostasibus est illa que sola nigra est ex vrine partibus ꝛ aquositas non: talis enim frequenter fit via purgationis humorum adustorum vl̄ melancholicorum non adustorum: sed inaturaliter retentorum ꝛ deviatorum a proprio receptaculo. De hypostasi nigra dicit Gale. primo de crisi c.10. Hypostasis autem nigra significat caliditatem superfluam igneam aut frigiditatez superfluam ex qua accidit dispositio simulie morti. Tidemus enim mēbris corporis extrinsecis non accidere nisi sm hos duos modos. Aut cum calefiunt superflue sicut illud quod aduenit ei qui prolongat

Abartheus

ꝛterminans ꝛ ea ex parte quātitatis duo dicit principaliꝛ primo ꝛc. P̄ro intelligentia partis difficilis iudicio meo est notandū qđ cōmuniter expositores hic dicunt ꝛ precipue Hugo qđ Aui. hic differenter locutus est per hoc qđ dixit multitudine ꝛ paucitate magnitudine ꝛ paruitate. Nam per multitudinē intellexit multam hypostasim quantū ad suam totalitatē ita qđ velit qđ quando hypostasis sm suam totalitatem est multa significant multitudinē cause. Et oppositio modo intellexit per paucam. paucā quantū ad suam causam. P̄ro hoc autem quod dicit magnitudine ꝛ paruitate nō intellexit magnitudinē ꝛ paucitatē quantum ad totalitatem hypostasis sed quantū ad partes eius ita vt si hypostasis hz partes diuersas diuise sqz in magnas ꝛ paruas illa tunc que habz partes maiores ꝛ minores dicendū est ꝛ ea sicut mucilaginosa differēter loquitur ꝛ his. Et obūcit Hugo contra seipsum. Nam hypostasis mucilaginosa siue fuerit multa aut parua eius mala est significatio. Hypostasis aūt cuius partes sunt magne dicit esse bona ꝛ laudabilis significans dominiū virtutis super materiam. ꝛ vbi hypostasis dicat habere diversas partes minutas significat qđ natura iam vincit materiam. Et p̄ro hoc est sententia Gal. secūdo pnostico. cōmē. 28. illius tertie. Et si eiusdem hypostasis furfurea fuerit mala ꝛc. Ultra medium cōmenti versus finē. Respondet Hugo qđ vtraqz istarum hypostasiū est mala. Comparando autem hypostasim cuius partes sunt magne ad illam cuius partes sunt parue. prima est melior vt expresse dicit Gal. ibidem. Et secūdum hoc cadit similitudo de mucilaginosa q; hypostasis in mucilaginosa est mala sed habēs multas partes q; multa est minus mala q̄j pauca. Sed hec expositio est artificiosa ꝛ nō videtur consentanea expositioni date supra ꝛ mucilaginosa neq; visus est Auic. hoc dicere qđ hypostasis mucilaginosa multa sit melior q̄j pauca imo videtur inuere qđ quādoqz est oppositum quia si estis memores. Auicen. dicit quod mucilaginosa generali significatione significat humo. crudum corpore ꝛ specialius significabat quandoqz humo. multum vt supple cum a principio educitur sinthomatice propter nimium aggrauare naturam in toto ꝛ hec est significatio mala aut significatur qđ hic humor est in instrumentis vrine ꝛ licet significet frigiditatem vehementē viarum vrine tamē melior est eius significatio q̄j prime aut significat crisim vel. iuncturarum ꝛ sciatice ꝛ tunc si fuerit multa in fine est significatio bona ita qđ si multa apparet in principio non est bona imo multo melius est quod non multa appareat in principio. Unde non stat illa similitudo secūdū qđ potestis videre quantum ad hoc. Dimissa igitur hac expositione dicerem ego quod Auic. idem voluit intelligere per multitudinē magnitudinē paucitatem ꝛ paruitatem correspōdenter cōparando multam magne ꝛ paucā parue ita vt sit sensus qđ significatio que sumitur ex quātitate hypostasis vt multitudine ꝛ paucitate que sunt differentie quantitatis ille significationes sumuntur ex causa multa vel pauca ita qđ multa hypostasis significat multā vel magnam causam ꝛ pauca paucam vel paruam. Unde Auicen. specialius volens se exprimere dicit quod ꝛ quātitate hypostasis in magnitudine ꝛ paruitate idem sit sicut dictuz est ꝛ hypostasi mucilaginosa p̄ro quo notanduz qđ per causam efficientem non intelligit

qui habent tingere vrinam est bona ꝛ laudabilis non obstante q; hypostasis fiat nigra: q; possibile est illam materiā tingere vrinam in crisi.

b ℭ Et rubea ꝛc. ℭ Notandū q; si rubedo causet ex hoc q; abūdet magis sanguis ꝛ nutrimētū in corpore: ꝛ tunc accidit fastidiū non in stomacho: q; non repletur sanguine: sed intelligendū est ꝛ fastidio mēbrorum ex superflua repletione venarum a sanguine: q; tunc membra abhorrent ꝛ expellunt per vrinā ꝛ tin

De partibus.

motam in sole estiuo. Aut cum infrigidantur superflue ita: ac si ipsa moriantur. Idem dicit Isaac libri ꝛ vrinis particula octaua docens discernere nigram a calore: a nigra: a frigore. Que enim est ex calore impūmis est citrina ꝛ vrina cocta est: ꝛ cum calor augmentatur in viriditatem mutatur. Item calore augmentato humores incenduntur: ꝛ nigra tandem ꝛ lucida efficitur. Secunda vero caloris naturalis extincti ꝛ congelati significatiua in initio est lucida. ꝛ in liquore cruda: cum autem frigiditas augmentatur ꝛ calor naturalis congelatur plumbina efficitur: ꝛ frigore plus augmentato ꝛ calore naturali extincto fit nigra nō lucida sed obscura: hec ille. Tertio dicit hic Pain. q; hypostasis rubea significat sanguinis proprietatem. i. illa que p̄pria sunt sanguinee repletioni sicut fastidiuz ꝛ grauitas corporis: ꝛ alia iam dicta. c.7. doc.3. fen secunde primi. De hac dicit Hypo. secundo pronosticorum q; est fidelis ꝛ certa nuncia sperande salutis. Et Gale. ibidez reddit causam huius dicens. Cum vincens est in corpore qui magis iuuatiuus est ex humoribus fit q; in egritudine illa propter illam causam non est timor. ℭ Attende q; licet hypostasis subrubea fit proximior albe q̄j rubea: minus tamen bona est: q; significat aquosi sanguinis abundantiam cuius digestio tardatur: ꝛ ideo morbus prolongatur. Juxta illud Egidy. Subrubeum quoniam ex sanguine constat aquoso. Est penus rubeo quāuis vicinius albo. Designat rubeum q; longa sed eucrita febris. Cum fit causa mali nature filius humor. Leuis ꝛ excoctus resolubilis ꝛ moderatus. Quarto dicit q; hypostasis citrina significat intēsum calorē ꝛ egritudinē insidiosam. i. cōmunantem nāe ex malo imperato pp mobilitatem ꝛ quasi furiositatē māe: que si repat sursum frenesim inducet: si retineatur in aliqne visceruz forte ipsum apostemabit si diu per viaz ventris vl̄ vesice effluat ipsam forte exconiabit suis acumine ꝛ nitrositate. De hac dicit Isaac particula octaua libri ex vrinis. Citrina hypostasis vl̄ diuersaf in liquore subtili siue grosso vel grossa est: ꝛ in partibus diuersa atq; natat. Diuersa in liquore si fit cum febre materiā esse cholericam ostēdit: ꝛ post longum tēpus salutē morbi. Unde Hyp. Si cholera dominef colori hypostasis lōgitudo exhibitionis morbi. Si sine febre humores exscēdūt ad renes cholerici. Et intelligimus hoc ex dolore in renibus ꝛ in ventre. Grossa vl̄ granosa ꝛ diuersa

De gradi.

proprie efficientem. sed proprius causam materialem a qua excidit hypostasis ꝛ secundū hoc soluitur dubitatio que solet hic moueri. Nam in egris amplior apparet hypostasis q̄j in sanis tamen causa effectiua in sanis est amplior q̄j in egris. Ut virtus separans ꝛ expellens excausatur igitur factiua h̄ p̄prie non est sermo. Multa autem hypostasis multam causam materialē significat ꝛ modica modicā ꝛ pro hoc facit textus. Gal. secūdo pronosticoꝝ in cōmento 26. super illo verbo. Urina vero est laudabilis que hypostasim al. ꝛc. Ubi circa medium cōmēti dicit. Uerūtamen vrinam in qua nō est sedimen mingit ille cuius regimē est multum grossum. Urina vero cuius ꝛc. ℭ Eandez sententiā posuit Gal. primo ꝛ crisi capi. 13. vbi ponit singularem textum ꝛ corporibus puerorum non p̄pinquorū natiuitati ꝛ ꝛ corporibus iuuenum vtentium multo ocio ꝛ ꝛ corporibus vtentium multo nutrimento. In istis omnibus multiplicat sedimen in vrinis ꝛ in oppositis paucificatur. Et adducit cām quare in pueris multiplicatur ꝛ infert q; in febribus pendētibus ex multitudine ciborum fit terminatio ad bonuz quando mingitur vrina cū multa hypostasi. In pendentibus autem ex pauco cibo vel ex labore ꝛ exercitio fit terminatio ad bonū cum vrina sine hypostasi vel si apparet est nephitis ꝛ nebulosa. Et his igitur colligitur quod multa hypostasis significat multitudinem materie ex qua excidit ꝛ modica modicā ꝛc. ℭ Notandum postremo p̄ro vltima parte textus quando dicit est quēadmodum diximus in hypostasi mucilaginosa q; hoc est dicere quātū ad significandum bonuz aut malū sicut in mucilaginosa. Nam apparēte hypo. multe quātitatis nō possumus simpliciter bonum significare imo aliquando per multam in principio apparentē significam⁹ malū q; exuberātiā māe in toto ꝛ sic supra malū q; aut super lōgitudinē morbi aut mortē q; si ē fine alio malo signo signāf lōgitudo morbi ꝛ vbi ē cū malo signo signāt mortē in lōgo tpe accidere. Cui⁹ file voluit Auer. 4. colli. ꝛ hypo. rub. Ubi dicit q; talis vt plz est salubris lz significet lōgitudinē morbi q; significat multitudinē māe ꝛ pigritiā nature in convertendo māz. Nā ꝑpter multitudinē natura non vincit nisi in lōgo tēpore vbi ergo cōiungat cuz alijs bonis signis significatur ex ea longitudo morbi ꝛ cum malis modis addit tamē Auer. ibidem qđ vt plurimū significet ꝛ tu vide in summa igitur ex multitudine hypo. aliquādo significamus bonum ꝛ aliquādo malum sicut ēt in mucilaginosa quādoqz bonū ꝛ quandoqz malus significamus. Nam mucilaginosa in fine egritudinis sciatice ꝛ in crisi eius significat bonum cuz fuerit multa. Ita etiam multa hypostasis in hora digestionis in feb. ꝛ repletione significat bonū vt dixit textus primo ꝛ crisi. pauca hypo. etiā aliquando significat malum neq; ꝛtemus per modicā hypostasim arguere super paucitatē materie simpliciter vt quando nōdum aduenit hora maturationis. Nam si apparet a principio morbi modica hoc est ideo q; tunc regulariter non est apta in multa quantitate expelli sicut etiam supra dicebatur ꝛ mucilaginosa. nam ꝛ hypostasi apparente secundum similitudinē laudabilis hypostasis vt dicebat supra textus. non est confidēdum in ea cum nondum fuerit maturationis hora neq; etiam p̄sentes fuerint eius significationes. Ex paucitate ergo nō ꝛtemus imediate super bonū signi-

antecedẽs patet:qz in nigra hypostasi aliqñ significatur dominiuz nature in expellendo.cõsequẽtia pz:qz viridis est minoris malitie qz nigra:qz nigra est eius finis ad quẽ ordinat. ¶ Jn oppositũ arguit:qz nullus auctor hoc ponit: qz si eẽt signũ laudabile:tũc oporteret qz significaret dñũ nature in expellẽdo talẽ materiã facientem talẽ colorẽ ex quo ipse generatur.sed videt qz sit aliquis humor qui possit facere talẽ colorẽ in vrina per eius expulsionem:qz si esset aliquis humor vel esset cholera eruginosa vel prassina: sed fm Jsaac nullus istoz humoz potest generare: qz pp malitiam eorũ anteqz excrescant z ex eis egritudo causet prius interficiũt vel a natura expellunt:qz natura eos sustinere non põt:quare zc. ¶ Dicẽduz qz loquendo fm opinionẽ illoz qui dñt qz ex istis non põt febris generari:tunc dicemus qz vrina viridis nõ posset esse signũ laudabile:qz nõ posset esse in subiecto expulsionis illius materie:sed loquẽdo fm intentionẽ Auer.3.colli.c.3.z.4.cap.17.z.7.c.11.qui ponit ex istis choleris generari febrez:tunc cum ipse ponat qz impossibi-

nigrã. ¶ Ex odore[a] vo ei[o] ẽ quẽadmodũ

dixim[o] i his q̃ pmissa sũt. ¶ Ex ipsi[o] [b] vo

Jacobus

lapidem significat ex humiditate grossa z viscosa:cui cholera rubea dominat vt lapidem faciat: hec ille. Quinto dicit qz hypostasium albaz quedam est bona z nãlis sicut illa de qua actum est in scda parte capi.istius videlicet in qua claritas z radiositas z pulchritudo apparent:cuius similitudo est vt eius que in ampullis aque rosacee appet. Alia est mala sicut mucilaginosa vt saniosa vel spumosa ẽrta digõni. Quia significat ventositatũ abundantiã que digõnẽ interturbant. Serto dicit qz viridis hypostasis est via in nigrã.Jurta illud Bal.i.de crisi.c.10. Color autem viridis nõ est nisi ante nigrũ in semita aduentus eius:z quasi ipse nõ sit nisi anteces̃io nigri ex adustiõe.s. sicut color luridus est anteces̃io nigri ex frigore mortificante.De sedimine viridi dicit Theophilus. Viride vero significat calorem plurimũ z malam determinationem z cacheticam egritudinem.Et de luridо dicit. Sedimen luridum frigiditatẽ z mortificationem virtutis manifestat.Est autem dicere aliter.Jn acutis enim febribus vrina luridaz hypostasim habens in superueniente crelico die non sine periculo est.

¶ Ex odore zc.) ¶ Jn.2. dicit qz ex odore hypostasis sumitur significatio super dispõnibus corporis modis dictis .c.4.sum. presentis vt si fetida fuerit significare neqz etiam super malũ. Sicut neqz ex mediocri substãtia semper bonũ significamus vt patet supra. Verum posq̃z apparuerint signa digestionis z apparuerit multa hypo.z facta cõsequenter euacuatione sensibiliter de materia.Tunc tunc apparente modica hypo.significamus bonum qz minoratiõnẽ materie.Et hoc totum tacite inuebatur.s.de mucilaginosa vt visum est ibi.Et hoc modo verificando tertiũ redditur clarus qui erat factus dubius fm expositionem aliorum lege litteram efficientis impropriẽ zc.

Matheus

Eius autem significatio zc.

¶ Post determinationem significationis hypo.Jn naturalis ex parte substãtie z quãtitatis determinat Auicen.de eius significationibus ex parte qualitatis.z primo ex parte qualitatis colorũz.scdo odoris. Secunda ibi(Et odore vero.)De prima quinqz principaliter facit.z fm hoc:hec pars diuiditur in quinqz.Quoniã primo ponit significationes que sumũtur ex colore nigro. Scdo rubeo.Tertio citrino. Quarto albo. Quinto viridi partes patent.De prima dicit Auic.zc.intelligẽdum generaliter pro his omnibus partibus simul qz ex tertu hoc colligitur qđ quelibet hypo. alia ab alba.leni equali cõtinua rotũda figure pyramidalis inferius descendẽte dicit naturalis z mala siue illaudata vt citrina similr rub.zc. ¶ Et ex hoc infero atqz colligo qz illud qđ dicebatur supra in capi.6.in prima medietate prime colũne. s.illo. Amplius plurime hypostates secundũ colores vrine existunt vbi dicebatur qz incipit malitia a lentiginosa vt ibidẽ recte exponebatur debet intelligi qz mala supple multum intense mala incipit ab ea. Nam non tantũ malitia incipit a lentiginosa. sed a rub.subrub.z citrina zc.Jbidẽ tamen dixi incipere quoniam rub. secũdo pnosticorum quarto aphx.z secunda quarti cap.de sedimine zc.z quarto colliget habetur.Qđ cum hypostasi rubea plerũqz stat salus si ei cõiungatur equalitas substantie licet etiam significet longitudinem morbi vt dixi vobis declarauit ea significat multitudinem materie tamen ob eius obedientiam ad natura vt etiam voluit Theophilus de hypostasi rubea in suo vrinarum tractatu licet non sit laudabilis non tamen dicimus malitiam ab ea incipere sicut de citrina vt supra dictum est z de reliquis cõsequenter que sunt deteriores omnes tamen sunt naturales vt sumitur hic clare. ¶ Vlterius considerandum vt colligitur supra capi.2.huius summe de coloribus qđ color niger vt erat sententia Bal.primo de crisi non fit nisi ex duabus causis.s.ex vehementi adustione vel mortificatione vt Bal.loco prealleg̃ato in omnibus apparet cutis denigrari ab aliqua harũ causarũ duarum.s. aut adustione vt in comorantibus sub sole tempore estatis.aut propter vehementem frigiditatem mortificando calidum vt in decrepitis z moriti propinquis.Distinguũtur tamen hec significata de vrina nigra ex his que precesserunt vt dicit Theophilus.Nam si precedat color luridus vel indicus nigredo sequit infrigidationem siue mortificationẽ calidi naturalis. Si vero phisticalis vel viridis sequitur magis adustionẽ z sic ex parte nigredinis malũ significat z per hoc dicebat Bal.primo de crisi qđ cum hypostasis fuerit nigra significat qz egritudo deuenit ad extremã pessimitatem. Et dicit se nunqz vidisse hominem qui euaserit post vrinam nigram z hypostasim nigram addit tamen qđ minus mala est illa que est pendens q̃z que residet z minus mala supernatans q̃z pendens.Omnis tamen pessima non tamen vt dicit Bal.sed Auicen. secunda quarti est nigra grossa z pauca hoc tamen totum intelligitur de apparente in principio aut augmento morborũ.Nam vt supra visum est in casibus melãcholicorũ z egritudinum splenet̃icarũ.verbi gratia vrina grossa multa est significatio bona z qñ de his omnibus dictum est supra cũ tractabatur de colore nigro vrine ideo Auicẽ. nos mittit ibi ad ea que ibidem dicta sunt per hoc qđ dicit est signum malũ secundũ diuisiones quas nominauimus dicit signanter signum z non voluit qz sequat mos voluit Bal.etiam si in principio vel augmento appareat.nã in hoc ponit cañ.secunda quarti in principio capituli de signis sumptis ex colore nigro in vrina vbi inducit tertiũ ad corrigendũz dictum Bal. Dicens scias qđ nõ verificat iudiciũ penitus de morte ppter nigredinez vrine in acutis egritudinibus licet in seipso sit signum malũ.Et quãus et associent iterũ signa mala cum zc.vide tertum ibidem que tamen ex ea est sanior est illa cuius zc.Ratio dicti est.nam stante hypostasi z aquositate simul denigratis significatur super vehementiorem causam denigrationis q̃z fit hypostasis tantũ nigra z nõ aquositas.Et est probabile qđ per simplicẽ alterationem agendo z maxime per adu-

le fit quasi euadere ab hoc nõ poterit esse signũ bonũ. Sed adhuc possumus distinguere melius qz viridis põt apparere in exeũntibus dupliciter:sicut apparet per Ga.in cõmẽ.3.c.2.prono. Uno modo potest apparere viriditas in vrina:qz id qđ ex exeunte cũ vrina miscet fm se est viride.Alio mõ ex eo qz aliquid est nigrum permiscetur cũ vrina rei habentis citrinuz colorem ex quibus fit color viridis. Si fit primo modo tũc hypostasis nigra omnino mala est ex eo qz talẽ humorez purũ significat esse in corpore. ois aũt puritas mali humoris in corpe est mala. Si aũt egrediunt scdo mõ tunc hypostasis viridis põt bonũ importare:qz portenditur permixtio respectu diuersorum colorũ qui non sunt in corpore puri ;z quando sic permiscetur tunc minor est malitia humorum eorũdem:quare zc.

a ¶ Ex odore zc. ¶ Jsta pars de se patet.

b ¶ Ex ipsius zc. ¶ Notate dicaz inter lenitatẽ z equalitatẽ in vrina.de lenis p respectũ ad ordinẽ partiũ:vtputa qz vna pars nõ superemineat alteri. sed equalis

De partibus.

cat putrefactionem.Jurta illud.Bal.i.de crisi.c.10.Sed odor fetidus non generatur nisi ex putrefactione. Et sine odore fuerit significat priuationem digõnis.

Ex ipsius zc.

¶ Jn hac parte.5.agit prin. de situ partiuz hypostasis in ipsa hypostasi fm quem dr continua lenis z equalis : vel diuulsa aspera z inequalis. Nam de situ eius comparatione ad vrinam totã fm qz est in fundo vel medio vel supremo vrine tractabitur in parte sequenti.Et de tali situ partium ponit hic.3. regulas. Prima est qz lenitas z equalitas in laudabili hypostasi .s. in alba splendida melior est asperitate z inequalitate. Jurta illud ll hyp.pronosti.2. Vrina laudabilis est que hypostasim albam z subsidentem z equalem z continuam habebit atqz lenem . Cuius ratio est qz lenis z equalis hypostasis significat complementũ digestionis in venis quam nulla ventositas interrumpit.Secunda est: lenitas z equalitas in perniciosa hypostasi sicut in viridi vel nigra est prior asperitate z inequalitate: qz significat malitiam vniformiter z vniuersaliter diffundi supra totam massam humorum in venis.finem,aliqua intermixtione boni vel remissione. Tertia est dinulsio seu discontinuitatis partium hypostasis abinuicem significat ventositates in corpore abundare z debilitatẽ

De gradi.

stionem difficilius est denigrare aquositatem qz hypostasim eo quod substantia hypostatica est spissior z ad terreum magis inclinata qz substantia aquosa facilius igitur est a calido adurente denigrare materiam ad siccum terreũ declinantem qz humidum aquosum. Ubi autẽ per mortificationez hoc fieret essz de hoc magis dubiũ. Ubi etiam per mixtionem rei tingentis deberet denigrari aquositas z substantia hypostasis forte magis esset oppositum vt patet consideranti sufficit tamen hic ad mentem Auic.quod minus malum est alterum istorum denigrari qz vtrumqz manifestum est lege litteram.

Et rubea zc.

¶ Prosequit de hypostasi rubea.Et dicit zc.Proprietatem.i.dominiũ sanguinis ita qz sit ppriũ signum dominij sanguinis. ¶ Notãdũ pro intellectu littere qđ duplex est rubedo. quedaz est rubedo ad obscurum declinans.quedam est clara splendida.quedam contũ est rubedo ad obscurum declinans.quedam est clara splendida.quedam contũ gitur cum substantia spissa.quedam cũ substantia magis tenui. Ubi ergo hypostasis dicaf esse rubea rubedine obscura z inspissa substãtia talis est ppriũ signuz sanguinis. Ubi aũt esset rubedo clara ad igneum tendens cũ tenuitate z subtilitate substantie magis significaref super choleraz rubeam de colore ergo rubeo primo modo sumpto verificaf textus z ex hoc sequit qđ significat fastidiuz. Ualz stante abundantia sanguinis in venis fit causa non appetendi vt colligitur tertio virtutũ naturaliũ cuz plenitudine vel repletione. Igitur sanguinolentiqz sequitur fastidiũ z hoc est quod voluit Auicen.

Et citrina zc.

¶ Prosequit zc. ¶ Notandũ hic qđ Auicẽ. signanter dicit de citrina quod significat calorem fortem z egritudinem insidiosam.nam ex quo hypostasis naturalis debet esse alba apparẽte hypostasi rubea.Et si formaliter non videatur plus distare ab alba q̃z citrina imo apparente magis virtualiter tamen propinquior est color rubeus colori albo in hypo. q̃z color citrinus vt declarauit Theophilus. nam ex colore rubeo deueniatur ad album per viam digestionis qz sanguis a natura membrorum debatur.Jccirco rub.non sic malum dicimus vt sepe dicimus eo quod est in via correctionis a virtute z nature amicus. Et propter hoc dicit Nicolus qz color sub rub. est deterior q̃z color rub. nam dicit ipse z si sit propinquior albo facto per inclusionem aeris non tamen est propinquior albo naturali intento a natura.imo color rubeus est virtualiter sibi propinquior. Sed cuz reuerentia ipsius illud indiget modificatione.Maz aliquis color subrub.est propinquior albo virtualiter etiam albo naturaliter intento q̃z color rub. alias in acquisitione gradus albi temperate albi faciet saltus z transitus de extremo rub. ad vere album z non per medium.s. vere subrub. qz est impossibile quare subrubeus factus extendentia a rubeo in album de facto melior est q̃z rubeus qui est tanq̃z vnum extremorum z hoc qz magis digestus vt patet. Sed loquendo de subrubeo aquoso indigesto via ad colorem rub.de illo nõ est dubitatio qz si propinquior formaliter videatur albo vltimate intento a natura. Est tamen virtualiter distantior hoc declarauit Theophilus qz color subrub. est minus laudabilis q̃z rub.qz antecedit digestionem rubeam. Jn proposito igitur color citrinus subsequitur ad colorem rubeum per viam caliditatis inflammantis z sic elongatur a caliditate cõmensurata naturali perficiente z deducente ad hypostasim albam. Vere significat ergo caliditatem inflãmatam z sic colorem fortem z egritudinem insidiosam exponendo communiter siue generaliter.i. malitiosam sed specialius.i. timorosam propter incertitudinem.nam materia talis propter mobilitatem facit egritudinez illo modo insidiosam.nam aliquotiẽs elongata a principalibus membris non facit accidẽtia multũ molestantia que postea ppter eius mobilitatẽ z malitiã deducta ad principalia membra pernecabit z ideo significat egritudinem insidiosam timorosam z incertam zc.

Et ea quidem zc.

¶ Prosequitur de alba z dicit zc. ¶ Notate qđ quedaz est alba lenis zc.z de ista hic nõ est sermo sed de illa alba inaturali simili puri vel flegmati crudo mucilaginoso zc. Et omnes tales significãt malum qũo aut distinguant dictum est supra.De spumosa aũt dicit textus qđ maturationi sit contraria z hoc ideo qz ex dictis supra nulli dubium est de mucilaginosa z saniosa quin digestioni sunt cõtrarie z qũo distinguũtur a naturali hypostasi quare hic Aui.de his determinate nihil expsit nisi qđ significãt malũ.Sed de spumosa cũ sit alba rara subtilis similis hypo. naturali rõnabiliter potuit.de ea esse dubitatio quare Auicen.expressius dixit

cam

Universidad de Sevilla

Ne dicitur ex eo q̄ ocē partes sunt equaliter subtiles vel grosse quo ad substātiā ꝛ ideo vrina posset esse equalis non tamen lenis ꝛ econuerso.

a ¶ Sed diuulsio ꝛc. ¶ Hic vocet significare p hypostasim ex loco. Et p̄mo facit hoc absolute. Scdo cōparatiue. s. per respectū ad determinatū tēpus egritudinis ꝛ determinatā habitudinē: ꝛ ēt ad alium modū hypostasis. ibi (Cūq; in principio.) ¶ Hic notandū q̄ locus hypostasis in vrina potest esse vel ex opatione nature vel ex opatione p̄eter naturā. Si p̄mo modo tūc illa que descēdit est melior ꝛ que pendet in medio est minus bona ꝛ que in superficie natat est mala. Si aūt non ex operatione nature hoc est duplr: aut rōne ipsius humoris aut rōne vētositatis. si rōne ipsius humoris illa que supernatat ē melior: q̄ significat q̄ humor peccans est subtilis ꝛ nō grossus. si aūt sit ratiōe ventositatis: tūc illa q̄ supnatat est peior: q̄ significat maiorem vētositatem. que pendet est minus mala. que residet inferius est bona ꝛc.

b ¶ Cūq; ꝛc. ¶ Hic vocet significare hypostasim ex parte loci cōtrahendo ad. 4. determinatas condi-

situ ꝛ ex lenitate quidez sui ꝛ diuulsione: quoniaz lenitas ꝛ equalitas in hypostasi laudata est melior ꝛ in nō laudata est deterior. ¶ Sed diuulsio[a] significat vētositates ꝛ digerēdi debilitatē. Eius aūt significatio ex loco sui est: qm̄ aut est natās ꝛ vocaī nubes aut pendens. Et hec q̄dē est in medio stans que est maioris maturationis q̄z prima. Et ex pendēte illa est melior cuius ruge ꝛ fimbrie ad inferiora declinā: aut ad fundū descendēs que est melioris maturationis: hoc quidez est de hypostasi laudata. Nō laudata vero que leuior est melior existit sicut nigra: ꝛ hoc in febrib⁹ acutis. Et silr si būor est flatic⁹ aut melic⁹: qm̄ ea q̄ est vt nubes melior ē ea q̄ inferius descendit: signat. n. ei⁹ subtilitatez nisi cuz cā natatiōis fuerit multa vētositas ꝛ si nō fuerit: ita natās ē melior q̄z pēdēs ꝛ inferi⁹ descēdens est deterior. Et cā q̄dē natādi supius est caliditas cū q̄ est acuitas ꝛ vētositas. Hypostasis aūt diuulsa in grossa supi⁹ natās ꝛ ppie cuz sit leuis ꝛ in tenui descendit inferius ꝛ propie cuz sit grauis. ¶ Cunq;[b] in principio egritudinis apparet pendens ꝛ natans vel nebula. ¶ Ad hoc dico q̄ digestio est duplex. s. perfectiones. Et primo ad determinatū tempus egritudinis. Secūdo ad determinatam dispositionē. ibi (Macilentorum.) Tertio ad aliam. ibi (Et cuz inter nephelim.) Quarto ad aliam. ibi (Et multotiens quidē.) ¶ Iuxta quā partem notandum q̄ duplex est crisis in morbis vt spectat ad p̄sens. Una est euacuatio in qua materia totaliter expellitur extra corpus per vias consuetas. Alia est que fit per permutationem partis ad partem ꝛ in hac non euacuatur materia: ꝛ h̄ est crisis per apostema: q̄ expellitur ex venis per porositates membrorum. Quando ergo hypostasis appet pendens vel natans ꝛ permanens multo tempore significat q̄ materia est inobediens ꝛ virtus debilis respectu eius q̄ non pōt totaliter euacuare: ꝛ ideo fit crisis per apostema.

¶ Sed tu dices quomodo in principio apparet hypostasis pēdens sine nebula: q̄ ficut apparet p̄mo de crisi. capi. 12. vult Bal. q̄ nebula apparens in vrina est signuz digōnis: sed cuz in principio nō appareat aliq̄ signū digōnis: ergo in principio non potest apparere hypostasis natans vel nebula. ¶ Ad hoc dico q̄ digestio est duplex. s. perfe-

Jacobus

ꝛ debilitatem digōnis. Ex debilitate enīz digestiue virtutis multiplicaī ventositas in chilis ꝛ humoribus quaz si calor resoluere non possit interceptam reddit seu discontinuam tam substantiam humorum q̄z substantiam hypostasis.

Eius autem ꝛc. ¶ In hac parte. 6. que est de significatione hypostasis fm suū locum. s. supremū medium vel imū. Primo agit de significatione laudabilis hypostasis fm q̄ natat aut pendet aut inferius descendit. Scdo de significatione illaudabilis natantis pendentis aut descendentis. ibi (Non laudata.) Tertio de causa natationis hypostasis. ibi (Et causa.) Quarto de significatione pendentis ꝛ natantis a principio morbi vsq; ad finē in non macillentis ꝛ macillentis ꝛ de significatione rei similis tele aranee: vel densitati intermixte nephili vel eneoreumati vel hypostasi. ibi (Cumq;.) Quinto de significatione natantis sediminis fm q̄ conuertitur ad melius aūt ad peius. ibi (Et multotiens.) ¶ In prima parti. primo innuit hanc diuisionez hypostasis ex loco sui. Hypostasium quedam est natans in superficie vrine ꝛ dī nubes. alia est pendens in medio vrine ꝛ dī eneoreuma: alia est descendens ad fundum: ꝛ dī propie hypostasis ab hypos quod est sub ꝛ sto. Secundo dicit q̄ hypostasis pendens est magis digesta in se: ꝛ meliorem digestionem in venis significans q̄z hypostasis natans. Et ex pendentibus illa melior est ꝛ magis digesta cuius ruge ꝛ fimbrie declinant ad inferiora vrine versus fundum vasis: q̄ sedimen natans ꝛ declinans fimbrias ad inferiora minus hz de ventositatibus subleuantibus ipsum ꝛ est grauior nube sicut ipsum descendit ex loco suo ꝓpter meliorem digōnem suam ꝛ magis accedit ad locum hypostasis optime. Tertio dicit q̄ hypostasis descendens ad fundum est melioris maturationis ceteris: significat. n. cōplementum digōnis in venis nedū in humoribus bonis: sed ēt in superfluitatib⁹. Quarto dicit q̄ ista q̄ nūc dicta sunt de hypostasibus natāte pendente ꝛ descendente ad fundū dīt intelligi de laudabili hypostasi. s. q̄ inter laudabiles hypostases melior est descēdens deinde pēdens postea natans. ¶ Attende q̄. G. interdū vocat oēm hypostasim nubem: siue natet: siue pendeat: siue subsideat: ꝛ ordinat hypostases laudatas in bonitate sui situs sicut p̄in. hic. Ait. enīz. c. 10. primi de crisi. Et laudabilior hax triū vrinaz est cuius nubes subsidet: deinde scda. post eā cuius nubes pendet in medio: deinde tertia cuius nubes est in eius supremo. Iste nāq; spēs vrine sunt que significāt digōnez. Hypo. vero. 2. pnosti. nebulā appellat tam pendentē q̄z natantē hypostasim preferens natantē illi que pēdet. Ait. n. ibi. Nōnis est ꝛ ordinē in nebula nō negligere: vtruz supremū aūt medium teneat locū similiter ꝛ colorē: que. n. media est cuz predicto colore laudabili laudabilis est: suprema vero ꝛ nigra vituperabilis. Egidius vero vituperat vtrāq; dicens. Seruatis reliqs si pendeat aut petat altū. Flamine ventoso: digō lesa ꝓbatur. Theophilus vero de locis hypostasis ꝛ significationibus a loco latius tractat dicens. Esto igit sedimen albū qdem: transmutet autem de

Matthęus

cam significare cōtrariū digestioni cuius rō est illa quare fit p inclusionē aeris qui a calore tēperato ꝛ debite digerente excluditur ꝛ expellit quare ꝛc. Et de illa dīs Aui. scda quarti. c. de signis sumptis ex sedimine ante mediū capituli q̄ dicit de sedimine crudo q̄ fit malū videte textū vos lege litterā. Viridis quoq; determinat de viridi sedimine de quo oia prius manifestata sunt tamē notate q̄ p viridem non solum intelligit phisticalem sed indicū ꝛc. ꝛ postremo p̄o hac lectione excusat se a determinatione odoris hypostasis. Et dicit ꝛc. Premissa sunt s. capi. de odore vrine.

Ex ipsius vero situ ꝛc. ¶ Post expeditionē determinationis de hypostasi nō naturali ex parte substantie quātitatis qualitatis. Nūc determinat de ea ex parte situs. Et iudicio meo hec pars diuidit in quattuor. Qm̄ primo declarās quid nominis situs duplr ponit quoddā significatū de situ sumpto p̄o societate. Secūdo principalr p̄sequit de situ sumpto p̄o loco vt de hypostasi natante pēdente ꝛ residente. Tertio declarat cā. de hypostasi inquantū ad situz sumptum p̄o societate. Quarto ponit cā. de situ p̄o vel ex loco. Secūda ibi (Eius aūt significatio ex loco.) Tertia ibi (Hypostasis vero diuulsa.) Quarta ibi (Cūq; in principio.) De p̄ia parte intelligens illā diuisionē q̄ situs sumitur duplr. s. p̄o loco ꝛ societate dicit ꝛc. Unde cōsiderate q̄dō de hypostasi fm situm duplr possumus cōsiderare. Primo sumendo situm p̄o loco. nam fm hoc hypostasis dicitur habere triplicē principalem locuz in vrina q̄ aliq̄n dicit esse natans aliq̄n pendens aliquādo in fundo residens. Secūda cōsideratio de situ hypostasis sumendo situm p̄o societate est considerare hypostasim fm partes eius ꝛ fm hoc considerare possumus fm partes eius ꝛ fm considerare possumus lenitatē ꝛ asperitatez in superficie eius

De partibus.

loco vt sit in medio quod vocatur eneoreuma. i. pendens a noyde neopiton q̄dō est pendere: est vero continuum ꝛ equale h̄ est mediocriter indigestum: non. n. valuit nā digerere vt inferiorem acciperet locum: hoc. n. est digestum: sed participatio alicuius spūs. i. ventositatis incidentis eleuauit illud circa mediam regionem. Si vero multus spūs fuerit impellit sedimen ꝛ super mediam fert regionem occupās superiorem superficiem: ꝛ vocatur nubes quasi a metaphora nubium. Et ea nubes que superiorem locum occupauit existens alba in febribus spumosos cholericos humores significat. Et aliter si in febre continua alba est vrina nubes spumosas habens malum valde est: significat. n. dextras hypocondrias dolere: si vero in febre causon nigras nubes habeat significat in quartanarium transmutari: si vero non oīno fuerit spūs. i. ventositas inferiorem accipit locum ꝛ demonstrat pfectam digōnem que est fm nām hypostasis: h̄ ille. ¶ Non laudata vero ꝛc. ¶ In. 2. dicit p̄mo q̄ inter hypostases illaudabiles sicut est nigra melior est leuior superius natans in acutis febribus: quia per hanc significatur q̄ incendium non penitus depauit subtiles humores relinquens: vūtarat grossum terrestre. Sed instabit aliquis q̄ nubes nigra peccat in duobus. s. colore ꝛ loco: ꝛ inferius residens solo colore: quare minus mala apparet. Ad id respondet Egidius dicens. Quod summuz tenet aut medium minus est vitiosum. Hoc tamē offendit in pluribus illud in vno. Plus numero peccat nephilis nigra non ideo plus. Plus nigrum sedimen nephili: sed non numero plus. Defectum numeri cause violentia pensat. Aggrauat ꝛ cumulat mala circūstantia culpam. Secūdo dicit q̄ non solum in febribus acutis leuior ex hypostasibus illaudabilibus est melior: sed etiam in morbis quorū humor est flegmaticus aut melācholicus nubes est melior ea que descendit. Cuius rationez reddit q̄ nubes natans significat q̄ natura subtiliauit humores grossos: ꝛ eorū partez cuz vrina expulit nisi causa natationis sediminis fuerit multitudo ventositatis eleuantis ipsum. Tertio dicit q̄ si causa natationis vel suspensionis hypostasis non fuerit ventositas eleuans: tunc ex malis hypostasibus natans est melior q̄z pendens: ꝛ inferius descendens: est pessima omniū. G. id testatur p̄mo de crisi. c. 10. dicens. Et nubes pendens in medio vrine cum est nigra est minus significans perniciem q̄z pendens in medio vrine. Et Theophilus libro vrinarum ait. Permutetur ergo albus color ex hypostasi ꝛ fit niger: hoc vero tale malum sed si fuerit quidem in nube niger minus malū: si vero in eneoreumate est maius malū: si vero in hypostasi perfectum malum: hec ille. Sicut enim digestionis complemētum significatur ex hypostasi bona residente in fundo: sic corruptionis cōtrarie digestioni complemētuz significatur ex mala descendente inferius.

¶ Et causa quidem natandi ꝛc.) ¶ In tertia dicit p̄mo q̄ causa natationis

De gradi.

quādo partes sunt equaliter plane vel quādo vna est super aliam eminēs. Naz in his seruatur quedā societas varia vt manifestū est. aut cōsideramus societatē in partibus inquantū. s. partes sunt ab inuicē distantes vel cōiunctę ꝛ secunduz hoc dicit hypostasis. aut non. i. cōtinua de vtroq; igitur hypostasis situ est hic sermo ꝛ de situ p̄o loco ꝛ de situ p̄o societate. Dicit igitur Auicē. incidentaliter de situ p̄o societate in laudata ꝛ nō laudata q̄ lenitas ꝛ equalitas. s. in superficie hypostasis in hypo. laudata melior est ꝛ in nō laudata est deterior. Et idem intelligaf de diuulsa nam diuulsio in laudata est deterior ꝛ continuitas melior. Et econtra in nō laudata diuulsio est minus mala ꝛ continuitas deterior. Et potest reddi causa generalis. nam sicut in laudata hypo. cōtinuitas ꝛ equalitas in partibus arguūt digestionē ꝛ perfectionē a calido naturali potentiaz virtutis ꝛ obedientiā materie. Ita ex oppositio in illaudata. s. nigra vel viridi vel aliter illaudata cōtinuitas ꝛ equalitas arguūt fortitudinem depauationis materie vt ipsius multā resistentiā ad virtutē vbi si non fuerit ita cōtinua ꝛ vnita stante ipsa mala non tantam pauitatē ꝛ ad virtutē rebellionē significat. vt consideranti patet lego illam partem. ¶ Notat hic Hugo vnum q̄ lz diuulsio hypo. plerūq; significet ventositatem tñ aliquotiēs fit hypo. diuulsa. verbi gratia pforata circulariter ab alia causa. Nam cōtingit eaz fieri ex materia viscosa ꝛ ex euaporatione facta a caliditate qū. s. ꝓpter vapores eleuatos effumantes p substantiā vrine impeditur ne substātia hypostatica ad cōtinuitatē deducaf. Ubi tandē resoluf. vapor⁹ hypostatica mā remanet vnita circulariter q̄ fm mediū nō potuit vniri pp vapores eleuatos effumātes ꝛ sic talis hypo. remanet eleuata in medio pforata pp viscositatē phibentē partiū ad inuicē continuationez. ꝛ sic remanet diuulsa fm figurā circularē perforata. Sed re vera illud dictum est ꝛ si videaf artificialeta mē declinata cōmuni mō accipiendi ventositatē fm medicos. Nam cū dicunt

cta ⁊ inchoata: tunc dico q̄ in principio nō apparet digestio perfecta: sed inchoata vt cū talis signum cef p nebulā natantē vel pendentē: ideo pōt apparere in principio. ¶ Sed tu dices adhuc hoc non valet: q̄ dicit. C. in primo de crisi. ca. 8. q̄ in principio ⁊ino non apparet digestio aut saltum non apparet manifesta. Dico q̄ illud verbū debet exponi nō q̄ nullo modo appareat digestio in principio: sed vult dicere q̄ nō apparet quātum ad primam partem principij: sed quantuz ad secundam partem principij bene potest apparere versus finem principij: ⁊ sic loquitur hic Auicen. ¶ Ad secundam cum dicitur aut saltem non apparet manifesta: dico q̄ verū est q̄ nō apparet manifesta quando talis nebula esset sola: sed si esset cum alijs signis bonis tās postea pseuerat signat q̄ crisis cū extractura veniet. ¶ Ad tertiū dicit q̄ egritudo plerūq; remouet sedimine bono natante

Jacobus

hypostasis in vrina est duplex. Prima est caliditas cum qua est acuitas. i. calor acuens ⁊ subtilians humores per substantiam hypostasis. Secunda est ventositas sibi immixta sua lenitate sublevans eam ad superiora. Secundo dicit q̄ hypostasis diuulsa: maxime si sit levis natat superius in vrina cuius substantia est grossa. Primo quia propter ipsius diuulsionem non sufficit findere substantiaz vrine ⁊ ascendere deorsum. Secundo q̄ est levis: ⁊ levis est ascendere. Tertio q̄ substantia vrine per quam ascendere deberet est spissa grossa non facile diuulsibilis. Et hic videtur tangere tres alias causas a modo dictis' natationis hypostasis. s. diuulsionem eius ⁊ levitatem ⁊ grossitiez substantie vrine. Sed diuulsio hypostatis reduci potest ad ventositatez que diuellit sedimen: ⁊ levitas eius ad caliditatem cum qua est acuitas: ⁊ grossicies substantie vrine non est causa natationis se tenens ex parte hypostasis. Tertio dicit q̄ hypostasis in tenui seu subtili substātia vrine descendit inferius: maxime si ipsa hypostasis de se gravis fuerit. Primo q̄ tenuis vrine substantia de facili per eam finditur. Secundo q̄ hypostasis sua gravitate petit inferiora.

¶ Cūz ⁊c.) ¶ In. 4. dicit primo q̄ hypostasis natans vel pēdens a principio egritudinis ⁊ permanens talis significat crisim futurā fieri cū apostemate pro-

Matthaeus

medici cām diuulsionis esse vētositatē vt hic dicit Auic. p ventositatē nō tamen intelligunt ventositatem propriae sumptam sed etiam quēlibet vaporem separantem ⁊ dividentem vt in casu suo ⁊ non tantum in hoc sed in multis alijs exemplis hoc manifestari posset ⁊c.

Eius autem ⁊c. ¶ Nunc cōsequēter ⁊ secūdo Auic. prosequitur declarādo significationes que sumunt ex situ hypo. p situm intelligendo locū. Et duo facit. Nam primo declarat hoc in laudabili hypostasi. Secō in non laudata hypostasi Scda ibi (Nō laudata vero.) De prima parte duo facit. Nam primo appropriat noīa determinata hypo. sm diuersa loca existenti. Secundo ponit significationes supra huiusmodi hypostases dicit ergo p̄mo ⁊c. ¶ Primo quo notate q̄ō ex hoc textu colligit q̄ō hic terminus hypo. dupliciter sumitur. Uno modo cōiter pro qualibet residentia manifesta in vrina sive sit in supremo aut in medio sive fundo vrinalis. i. pro manifesta separatione grossi a subtili. Secūdo sumitur proprie pro illo grosso separato residenti in fundo vrinalis ⁊ sic cōtra distinguitur nebule natanti in superficie vrine ⁊ enorme pendenti. ¶ Ulterius dicit Auī. q̄ ⁊c. Primo cuius intellectu est notandū vt colligitur a Bal. secūdo pronosticorum cōmento. 30. super hoc verbo rationis non est vbi in fine cōmenti in. H. illo. Res ergo cuius digestio certificata est ⁊ discreta ⁊ equata ⁊ eius partes assimilantur est in qua non est vētositas quasi ⁊c. Expresse igit vult Bal. q̄ō cū materia est perfecte digesta sit pfecta exclusio ⁊ est facta partiū vētositas sublevātiū materiā hypostaticam ⁊ separantiū ⁊ discōtinuātium. Cum enim materia hypostatica dicatur grossicies substantie q̄z materia aquosa nisi a cā nō naturali retineat suspensa in'crina illa sui gravitate naturali movet ad fundum vrine vt supra dictū fuit declarando cōditiones ⁊ qualitates hypo. laudabilissime. Cōcludatur igit q̄ō in hypostasi laudata ⁊ debite circūstāntiata laudabilior est ea que est inferius residens p̄ter minus bona que est in medio pendens. tertio minus bona que est natans in superficie ⁊ hoc intelligatur vt fuit alias dictū stante materia una vt in morbo uno ab una materia in se pendente. Nam ex diuersitate materieruz contingere posset oppositum vt supra visum est ⁊c. Addit Auic. cōparādo enormiā. i. in medio stantem ad seipsam dicit. Et expendente illa ⁊c.

Non laudatur ⁊c. ¶ Declarat quid sit dicendū in non laudāda. Et dicit ⁊c. Et explificat de nigra in febribus acutis. Et dicit tertius q̄ levior est melior. Notate vt ex ista tertia hic colligit nō laudāda fit melior pp alterā duaruz causarū aut pp caliditatē ⁊ acuitatē subtiliantē: aut pter ventositatem occultam sublevantē. Ubi ergo nō sit ventositas causa dicit esse caliditas. Et vbi causa fuerit caliditas quanta minor facta fuerit vstio melior est significatio. Et quāto maior vstio tanto deterior. cum igit ad maiorē vstionez materie sequatur maior incineratio ⁊ gravitas in materia. Sequit cōsequenter q̄ in hypo. nō laudanda. vt nigra vt in febribus acutis sive sit ex hu. flegmatico q̄ō quāto est levior q̄ nō fiat talis per ventositatē vt supponitur redditur talis p minorem vstionē ⁊ minorē incinerationem ⁊ sic melior. Et oppositō cū est gravior ⁊ ad fundū magis distēdens dī esse deterior. lego litterā q̄ ipse sui dicti rationem addit ⁊ rationē declarat quare littera de se clara est.

Hypostasis ⁊c. ¶ Determinat superius de hypostasi quantū ad situm sumendo situ pro loco vt. s. q̄ in laudanda hypo. melior dicit esse residēs q̄z pendens ⁊ pendēs q̄z natans ⁊ in non laudanda oppositū vt heri audivistis. nūc cōsequēter de hypo. iudicio meo etiam quantū ad situ sumendo situ pro societate sive per societatez intelligamus equalitatē vel inequalitatē in superficie partiuz hypo. sive per societatē intelligamus ptinuitatē vel separationē partiū. ⁊ dicit Auī. ⁊c. Dicunt expositores hic q̄ lra sit clara vt dicit Marsilius Jacobus Hugo ⁊c. Nā clarū dicūt esse si vrina est grossa ⁊ hypostasis diuulsa lenis q̄ natat q̄ plurib⁹ partibus medij grossi ad diuidēdum occurrit quare ⁊c. Sed iudicio meo aliud voluit hic innuere. s. q̄ illaudabilis hypo. exēpli gra nigra ⁊ grossa vt in se. acutis in subtilib⁹ vrinis vt supra in textu si descēdat dī esse deterior. Et nō q̄ p hoc q̄ descēdit significat ipsius maxima grossities ⁊ p cōs magna adustio. Et p hoc q̄ substātia vrine est magis tenuis significat maxima tenuitas ⁊ cruditas in hypo. ⁊ ipsius elongatio ab vrine substantia. Nā in substātia tenui vrine dz corrūdere substātia subtilis hypo. ergo si descendit in tenui vrina illaudabilis hypo. est mala significatio ⁊ hoc. A. voluit innuere. Et nō dicti est. nā dispersa ⁊ diuulsa p hoc q̄ est levis diuulsa ⁊ p hoc q̄ occurrit plu

nie: tunc posset apparere manifesta ꝓpter q̄ō non valet. modo Auic. non intelligit q̄ sit manifesta nec cū alijs bonis: sed significat crisim per apostema: q̄z cuz perduret tēpore longo materia est indigesta: tamen inchoata est aliqualis digestio: ⁊ q̄ est inobediens ⁊ grossa faciet apostema.

a ¶ Ad tertiū ⁊c. ¶ Querit hic vtrū egritudo possit remoueri in istis apparēte solū hypostasi siue nebula natāte vel pēdente. Et vi q̄ nō: q̄ egritudo nō remouet nisi cū est pfecta digestio: sed q̄ō hypostasis est natās vel pēdēs non est pfecta digō: quare ⁊c. Ad. p̄z: q̄ digō est faciens cessare putredinē q̄ō ergo nō est perfecta digō nō pfecte cessat morb⁹. Ad. i. appet ꝑmo ⁊ crisi. c. 12. vbi vult. C. q̄ nebula natās est signuz imꝑfecte

aut pēdēte quēadmodū dixim⁹ in pcedē tib⁹. Et cū iter nephilim ⁊ enormia ⁊ hypostasiz fuerit aliquid sīle tele aranee aut

De partibus.

pfie in non macillentis: q̄ significat naturam non potuisset complete digerere ⁊ parare expulsioni a corpore mām peccantem: faciens igitur de possibilibus q̄ō melius est postq̄z in parte digessit mittit eam ad exteriora membra: quare intumescunt ⁊ apostemant ⁊ cessat vel remittitur morbus principalis: sic peripneumonia q̄ō cretica p apostema retro aures: ⁊ q̄nq; p apostema vel vesicam in pede sicut dicit Hyp. 2. pnosti. Secō dicit hic prin. q̄ egritudines māles macillentorum sepe resoluuntur ⁊ ex toto cessant hypostasi bona natante aut pendente toto cursu egritudinis sicut supradictuz est parte scda. c. istius paragrapho illo. Et propter hoc etiam in vrinis egroz macrorum nō est exꝑctādum hypostasis tūc quātum in vrinis egroz pinguium: q̄nī eorum egritudo multotiens recedit ita q̄ nihil descendit: ⁊ multotiens in eoz vrinis non pernenit ad hoc vt descendat: sed tamen plerumq; est modicum eius in eis natans: aut pendens: ⁊ causa ibi dicta est. Tertio dicit q̄ cum res similis tele aranee vel densitas umbrosa sicut caligo apparuerit intra nephilim vel eneoreuma: vel sedimen substans erit signum malum: significat enim q̄ humor aliquis vel venenum aliquod latet in venis quod natura non audet invadere: vel superare non potest: quare timendum est ne subuersionem faciat vel afferat recidiuam.

De gradi.

Ca

ribus partib⁹ medij dividēdi dz natare in superficie si tigit descendat arguit materia densitas que acosita est p adustionē vel cōgelationē ⁊ sic est deterior q̄z si supnataret. Ubi aūt esset hypo. in materia subtili ⁊ supnataret ⁊ si esset mala q̄ diuulsa ⁊ pp alias circūstantias nō esset sic malū signū. ⁊ vbi esset in grossa vrina ēt si supnataret nō esset eque malū signū vbi ēt descēdat in grossa ⁊ si ex parte dēsitatis ⁊ gravitatis hypo. sumeret mala significatio q̄ tūn non esset sic elongata a corrūdentia substantie vrine sicut si descendat in tenui non est sic mala hoc totuz intendebat Auic. in tertio iudicio meo licet aliqui nihil dicant quare ⁊c.

Cūz in principio ⁊c. ¶ Nūc iudicio meo remouet dubitationes que possunt legitime in materia oriri. Et sm hoc dividitur pars in tres. Primo remouet duas dubitatiōes. Secō annexit incidētaliter cano. significatiuū in illa materia. Tertio remouet aliam dubitationem. Secunda ibi (Et cum intra.) Tertia. ibi (Et multotiens quidem ⁊c.) Prima in duas. Secunda. ibi (Macilentorum vero.) In prima parte respondet huic dubitationi q̄ tu dicebas tu diuisti supra q̄ hypo. pēdens est minus mala q̄z natans est tamen deterior q̄z residens. Est ne ita mala si perseueraverit q̄ semper significet perditionem respondet. Auicē. q̄ non ⁊ dicit ⁊c. Et sic significat crisim permutationis. ⁊ ratio sumitur ex hoc. nam cum in principio egritudinis apparet vt natans ⁊ postea pendens perseverat significat q̄ materia aliqualiter obedit nature ⁊ quod est digesta licet non complete eo q̄ non descendit ad fundum ⁊ sic significatur dominium nature supra materiam licet nō simpliciter sed natura dominante terminabit morbum ad salutem sed non simpliciter. s. per crisim laudabilissimaz verum per viam crisis incomplete quia per crisim permutationis ⁊c.

Macilentorum ⁊c. ¶ Nunc remouet aliam dubitationē que fortior est q̄ posset aliquis dicere. Si vrina aliqua fuerit habens hypo. solum natantem potest ne eger illam habens terminari ad bonum ita q̄ illa hypo. posset esse bona significatio. respondet Auic. q̄ sic dicens ⁊c. Et ex hoc notate q̄ō apparente nephili vel enormia perseverante non dz medicus semper dare iudicium de mala significatione. nam aliquotiens egritudo cum tali hypo. terminatur ad bonum. Et hoc est quod Bal supra dicebat primo de crisi vt fuit allegatum de se. pendentibus a materia subtili vel ex ieiunio contingentibus ⁊c. Et sm hoc Hugo movet dubitationem isto dato sequerek q̄ō hypo. descendens nō esset melior natante vel pendente cuius oppositum dicit ter. Ad hoc rūdet ipse sub dubio ⁊ q̄ō locus est nimis sub consideratione ⁊ forte q̄ō nō semper est ita sed vt in pluribus est verū. Sed dicatur clarius q̄ vbi ex materia morbi sit apta fieri ois spēs hypo. s. natās pendēs ⁊ descendēs loquor in salubri ⁊ laudabili hypostasi q̄ō semper residens dicit esse melior. Et ad hoc videk sonare ter. Auicē. s. ⁊ Auer. 4. colliget. ⁊ Bal. primo de crisi contingit tamē q̄ō incerta materia morbi non erit possibile propter subtilitatē ⁊ paucitatem materie fieri hyp. descendentem sed cōuenīēter natans erit vel pendēs ⁊ pro tunc morbus terminatur ad salutez cum hypo. natante vel pendente vt hic in macilentis ⁊ supra in cholericis. Et ad istum intellectum loquebatur ēt Bal. in contrahendo de illis febribus vt dictum est ⁊c.

Et cum ⁊c. ¶ Nunc incidentaliter ponit vnum cā. significatiuum supra malū dicēs ⁊c. ¶ Notādū cū diligentia q̄ō illa littera pōt dupliciter legi. Uno modo cū intra nephiliz ⁊ enormiā ⁊ in spacio medio inter nephiliz ⁊ enormiā. i. partē superiorē ⁊ inferiorē que loca debētur nephili ⁊ enormie. Et sic sensus erit inter partē supremā ⁊ mediā ipsius vrine. Alio modo intelligit inter nephiliz. i. inter substantiā nephilis. i. natantis hypo. ⁊ substantiaz enormie. i. pendentis hypo. Nota secūdo q̄ō per simile tele aranee hic intelligimus quoddā subtile vnctuosum apparens cum eminentia ⁊ ellevationibus ita q̄ō vna pars alteri videatur superponi vt in nubibus aliquotiens contingit videre. Et per densitatem intelligimus aliq̄ō vnum magis compactum ⁊ vnctuosum. Et hoc modo intelligendo manifestum est q̄ si apparuerit illud vnctuosuz subtile aut cōpactum interim est significatio mala nam significat liquefactionez cū debilitate virtutis vt intelligenti patet quare ⁊c.

Et multotiens ⁊c. ¶ In hac tertia parte primo divisa. Remouet ēt dubiū q̄ō legitime oriri pōt quia posset aliq̄s dicere tu diuisti supra q̄ nephilis natans non est bona significatio vbi igitur esset sedimen natans ⁊ malum opz ne semper malum ꝓnosticare. Unde

Auic.

imperfecte digestionis pendens manifeste residens perfecte ⁊ cõplete quare ⁊c. ¶ Preterea egritudo non remouetur nisi aduenięte declinatione: sed declinatio est tempus sequens flatum in quo materia est perfecte digesta. ¶ Preterea in illis non est perfectũ signum remotionis egritudinis nebula natans vel pendens in quibus debet apparere multa hypostasis: sed hoc est in macris: quare ⁊c. ad patet: quia in debentibus habere multam hypostasim: oportet q̃ signuz perfecte digestionis sit hypostasis subsidẽs propter eius multitudinem. ¶ Minor apparet: ga in macris sunt multe superfluitates. Probatio: quia cũ sint corpa macra fit in eis modica assimilatio: ergo ĩ eis remanent multe superfluitates: quare ⁊c. ¶ In oppositum est Auicen. ¶ Ad hoc dicendum q̃ in macilentis remouetur egritudo quando in eorũ vrina apparet sedimen natans vel pendens vt dicit Auicẽna. Et ratio est: quia in talib⁹ sedimen natans vel pendens est signum perfecte digestionis eo q̃ tales habent modicas superfluitates ⁊ subtiles. Nunc autem cum modicis ⁊ subtilibus superfluitatibus descendit sedimen paucum ⁊ subtile. Tale autem subtile sedimẽ cum modico calore digeritur ⁊ fit pendens vel natãs. Q̃ autem in istis sint pauce superfluitates apparet q̃ tales sunt cholerici: qui habẽt venas latas ⁊ poros apertos ⁊ calorem acutum propter qõ talia corpora multum resoluũt superfluitates: ⁊ ideo in eis sunt pauce ⁊ subtiles: quia subtiliantur a caliditate eorum. ¶ Tunc ad rationes. Ad primaz cum dicitur egritudo non remouetur nisi qñ digestio est perfecta: concedatur. Et cum dicitur ⁊c. Dicendum q̃ verum est q̃ nebula natans vel pendens non esset signuz perfecte digestionis in pinguibus

densitas: erit signum malum. ¶ Et multotiens[a] quidez natans sedimen non bonum apparet ex quo puenit terror. Sed istud erit principiũ maturationis ⁊ pmutatio ad bonitatez postea pendebit: deinde descendet ⁊ erit signũ nõ maluz. Q̃ si post ipz male puenerit hypostases timor quez in primis habeamus fiet necessari⁹.

Jacobus

¶ Et multotiens ⁊c.) ¶ In quinta dicit primo q̃ sedimen natans apparet sepe non bonum. ſ. vmulsum vel mali coloris: vnde timetur ⁊ terror incutitur de malo venturo: sed hoc sepe est initium maturationis: ⁊ permutatur ad bonum: ita q̃ fit pendens: vnde descendit cum laudabilibus substantia ⁊ colore: ⁊ erit signum non malum q̃ significat neutraz paulatim invalescere ⁊ dominari materie morbi. Secundo dicit q̃ si post sedimen natans non bonum hypostases male puenerint vt nigre vel virides timor a principio habitus erit necessarius. i. rõnabilis ⁊ cum bona causa q̃ significat morbum pcedere de malo in peius.

Significatio vero ⁊c. ¶ In hac parte septa que est de significatione hypostasis sumpta a tẽpore dicit primo q̃ significatio hypostasis er suo tempore sic sumitur q̃ si velociter descendat versus fundum vrinalis postq̃z mincta fuerit significat bonum. ſ. maturationem humorum in venis: sed si tarde descendit significat priuationez vel diminutionem maturationis ſm quãtitatem sue dispositionis. i. longitudinis more sui descensus vel maioris aut minoris declinationis eius ad inferiora vel sue bonitatis aut malicie in substantia ⁊ colore ipsius vel sue gravitatis aut lenitatis. ¶ Attende primo q̃ Hip. Gal. Auer. ⁊ Egidius significationez sumptam a tempore hypostasis attendunt penes diu ⁊ constanter morari ipsam in vna dispositione vel leviter ⁊ cito mutari de vna dispositione in aliam sicut notat Hip. secundo prognosticorum cañ. illo. Urina laudabilis est: dum dicit. Et sic permanens vsq̃z in crisim. Et Gal. in commento dicens. Et sit hec dispositio eius in toto spacio egritudinis vsquequo consumatur. Et verum est q̃ hec significatio hypostasis sumitur a tempore: ⁊ etiam significatio que attenditur penes velociter vel tarde descendere hic tacta a principe: omnes ergo bene dicunt. ¶ Attende secundo q̃ facilis descensus hypostasis in vrina que non via maturationis sed corruptionis procedit sicut in nigra non est bonum signum immo pernicios um: ideo dicit hic princeps q̃ velocitas descensus est significatio bona ſm maturitatem seu processum in digestione.

Significatio autem ⁊c. ¶ In hac parte octaua que est de significatione hypostasis sumpta a forma seu modo cõmixtionis eius cuz substantia vrine remittit nos princeps ad ea que predicta sunt de minctu sanguinis ⁊ adipis. Sicut ergo sanguisugalis hypostasis vehementer immixta substantie vrine significat super dispositione epatis: ⁊ non vehementer immixta super dispositione viarum vrine sicut premissuz est paragrapho illo. c. presentis. Sanguisugalis autem ⁊ sicut adeps plurimus separatus a substantia vrine significatur ex rene procedere: ⁊ vehementer sibi immixtus ex loco magis remoto sicut pretactum est in paragrapho illo capituli istius. Hypostasis vero adipina: sic hypostasis vehementer immixta substantie vrine significatur procedere vel ab epate vel a venis remotionibus: ⁊ nõ vehementer immixta procedere significatur ab vrinalibus membris maxime si hypostasis fuerit humoralis. Nec obstat quod predictum est parte secunda. c.

Matheus

Aut. respondẽs huic difficultati dicit ⁊c. Pro intelligentia partis est aduertẽdũ q̃ hypo. natans vel pendens aliquotiẽs est religs circũstantijs bñ ꝯditionata. Et aliquotiẽs est simplr mala. Et aliqñ est medio mõ se hñs in ꝓposito Auicẽ. loquit de hypo. natãte nõ bona necz simplr mala sed cõditionata qbusdaz alijs circũstantijs. ¶ De prima igit põt verificari tertus. Nam lz in principio insurgat timor in mente medici q̃ cũ eadez hypostasi cõiungunt alique bone conditiones bone hypo. põt medicus ex his cõiecturari q̃ sit pncipiũ maturationis. Et ex hoc infert tertus tacite q̃ medicus nõ debet prorumpere ad signáduz certe supra maluz ⁊ si sit timor. ¶ Sed est expectãduz: vtrũ talis hypo. cõuertat ad melius vel ad deterius ⁊ vbi prius erat viridis an cõuertat ad albã vel nigram. Et ſm eius cõuersionẽ ad bonũ vel maluz. ¶ Dicit Auic. supple si ad bonũ cõuertat: signum est q̃ talis nõ simplr bona a principio apparens erat talr disposita: qñ tunc erat principiũ maturationis. i. digõnis. Sed si ad malum cõuertat expresse signũ est q̃ timor qui hẽbat a principio est necessarius timor: ⁊ tũc põt medic⁹ certe ⁊ determinate supra maluz signare ⁊ determiare: non g̃ prũpet a principio in iudicio sed videat de signis pseuerantib⁹ ad bonũ vel ad malũ ⁊c. lege lr̃az. Et dicit nõ maluz qõ verũ nota. Q̃ si supple fortasse post ⁊c.

Significatio vero ⁊c. ¶ Nunc ꝓnter Auic. ponit significationes hypo. etiã in egris que sumit ex tpe descensus ⁊ sue apparitionis. Naz superius erat positũ de hypo. in sa

Fen.ii.primi.

vel in calidis ⁊ humidis vel frigidis ⁊ humidis sed in macris ⁊ in calidis ⁊ siccis sic: vnde Gal. intelligit sermonem suum per respectum ad naturam in qua sedimen tale debet apparere grossum. ¶ Ad scõm dicendum q̃ in macris non sunt multe superfluitates que debent euacuari per vrinam ꝓpter causam dictã: sed pauce cum habeat poros apertos ⁊ vias latas: quare non valet.

¶ Significatio[b] ẽ hypostasis ex suo tẽpore est: qñ si velociter postq̃z mingit descendit est signatio bona ſm maturitatez. Et cũ tarde descendit est signatio priuationis maturationis ſm quãtitatẽ sue dispõnis. Signatio autez, forme cõmixtionis ipsius est sicut diximus cum de mictu sanguinis ⁊ adipis mentionem fecimus.

a ¶ Et multotiens quidez ⁊c. ¶ Sed tu dices quomodo est possibile q̃ aliqñ signum in principijs appareat malum ⁊ permutetur ad bonum in ꝓcessu ⁊ ecõuerso. ſ. q̃ appareat bonuz signum ⁊ postea permutetur ad malum. ¶ Dicendum q̃ hoc est possibile ab intrinseco ⁊ etiam a causa extrinseca. Ab intrinseca dupliciter: aut ratione materie: aut ratiõe virtutis siue accidentis. Rõne quidem materie: quia possibile est q̃ in principio moueat ad digestionem. Alia autem erit tante malitie q̃ non erit nata moueri in ꝓcessu: ⁊ tunc in principio apparet bonum signum ⁊ malum in processu. Aut rõne agentis: quia virtus in principio erat fortis: quia non est adhuc gravata multum a morbo: in processu autez gravatur multum a morbo: aut põt esse a causa exteriori: ⁊ hoc vel ex malo regimine vel ex errore: si autem fit econuerso. ſ. quoniaz materia non moueatur in principio quo ad aliquam sui partem: vel quia natura sit pigra in principio ⁊ nõ in ꝓcessu si postea vigoretur in suo actu põt in principio apparere malum signum ⁊ in ꝓcessu bonum ⁊c.

b ¶ Significatio vero hypostasis ex suo tempore est.) Supple ⁊ etiam consideratur tempus apertionis: quia quãto citius apparet tanto melius ⁊ maius dominium caloris nãlis significat ⁊ etiã tempus cõtinuationis: ga quãto magis

De partibus.

istius. ſ. q̃ in vrina valde matura sine mora descendit hypostasis: ⁊ quod statim dictum est. ſ. q̃ si velociter postq̃z mingitur descenderit est significatio bona ſm maturitatem. Nam cuz his stat q̃ illico cum mincte fuerit est vehementer immixta substantie vrine ⁊ cum resederit ⁊ commota fuerit facillime sibi commiscebitur nec turbabit eam.

¶ Figura illorum que in hypostasi considerantur.

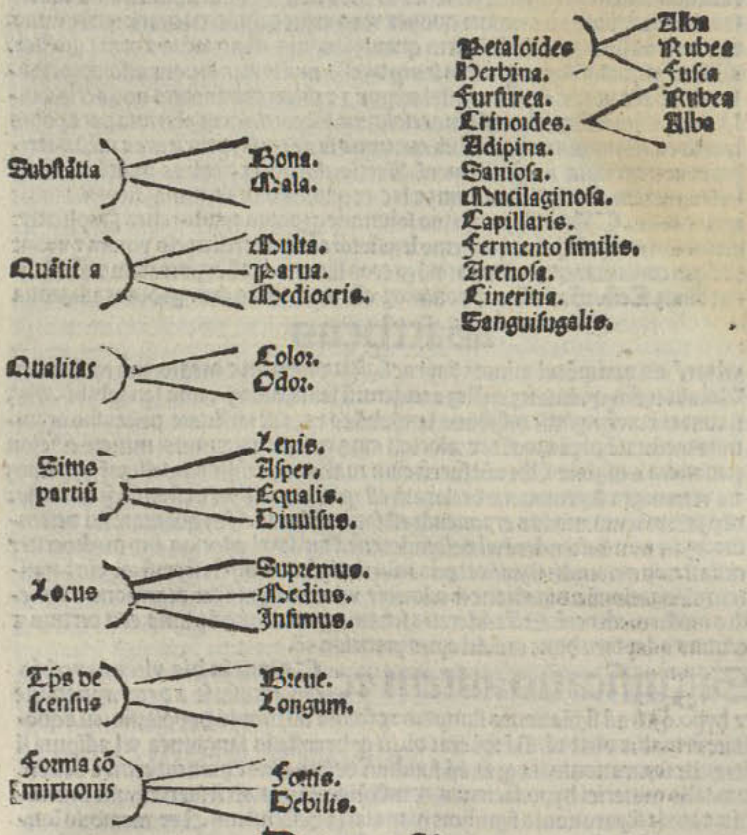

De gradi.

nis sumpta significatione etiam ex tempore descensus ⁊ apparitionis cuz dicebatur in pñti capło in prima colũna. Et in nullis quidez vrinis hypostasis illico cum mingit descendit: hic ergo repetit similez sentẽtiam ⁊ in egris. Et dicit ⁊c. ¶ Notanduz pro intellectu lr̃e q̃ Auicẽ. notãter dicit ſm maturitatẽ vel maturationẽ. Nam aliquotiens in egris hypostasis subito descẽdens nõ est semper signatio bona. Nam hypo. male q̃litatis vt nigra q̃sto citius descẽdit tanto deterior est eius signatio: qñ significat maiorẽ vstionez ⁊ gravitatẽ acquisitã: nec talis descensus significat digõnem vt innuit Auic. qa nõ est de hypo. significãte maturitatez. i. cõditionata talr q̃ per eaz significamus super digõnez que aut incipit aut est cõpleta: de tali loquit Auic. ⁊ nõ quacuq̃z alia subito descẽdente vt pz de nigra ⁊c. Et rõ cañ. est: naz q̃sto citius illa descẽdit tanto melior est ei⁹ signatio: qa vt dicebat de mente Gal. 2. pno. in fine cõmẽ. 36. q̃ illa signat oĩmodam vnitositatis exclusionẽ significat etiã cõtinuitatẽ partium hypo. que est effectus digõnis: naz diuulsio facit vt ĩeri potuistis intelligere q̃ magis natat ⁊ non ita cito descẽdere permittit in hypo. ergo potẽte significare digõnez regula quo ad primã hanc partẽ est clara. Sed si ꝓpter grossitiẽ ⁊ terrestreitatẽ humor fiat citius descẽdens signatio est deterior: ⁊ b talr significãs ad sensum distingui põt ab alia significante maturationẽ: lz ambe cito descẽdant. ſ. ex grossitie substãtie hypostatice ⁊ ex eius malo colore: lego lr̃az. Et cũ tarde descẽdit ⁊ supple cũ nõ descendit, a fortiori ſm quãtitatem sue dispositionis. i. si descendit ſm q̃ citius

continuak tanto melius: lz Aui. de istis nō faciat mentionez. ℂ Est significatio bona.) Notandum q triplex est tēpus in digestione. s. tēpus principij: et hoc mō descensus hyposta'is quādo est per viam maturationis est bonus: sed si descendit ratione grauedinis materie tunc est malus. Secundum est tempus apertionis et tunc quāto citius descendit tanto melius: quia significat q natura est super materiaz potens. Tertium est tempus perseuerationis vel continuationis: et quāto magis perseuerat tanto melius: et hoc modo loquitur hic.

ℂ De significationib⁹ multitudinis vrine et paucitate ipsius. Lap.7^m.

ℂ De significationibus multitudinis vrine et paucitate ipsius. Lapsm.7.

a

Rina.

v ℂ Postquam docuit significare per vrinaz ratione coloris et rōne substantie simul determinādo de claritate vel turbulentis et rōne odoris et ratione spume et ratiōe hyposta'is:

Rina que pau

ce existit quātitatj virtutj signat debilitatē. Et illa q est min⁹ eo qō bibit re solōné signat multā et vētrē hie et aptitudi

Jacobus

ℂ De significationibus multitudinis et paucitatis vrine. Lap.7.

Rina que ꝛc.

v ℂ In hoc.c. primo agit de significationibus vrine pauce. Secōdo multe. ibi (Illa vero que est multe.) Tertio diuerse in multitudine et paucitate. ibi (Urina diuersa.) Quarto multe in acutis sine rege sequente. ibi (Urine multitudo.) Quinto emisse guttatim in acutis. ibi (Urina que in acutis.) Sexto diminute et attenuate in sanis. ibi (Cū aūt sani.) Septio multe in colica. ibi (Et cū in.) ℂ In pma parte dicit primo q vrina pauce quantitatis significat debilitatem virtutis. s. vel virtutis epatis: cuius est seggregare aquositatem et sanguine et mittere ad renes: vel atractiue renum aut vēsice: vel expulsiue eorum quorum officium est primo attrahere post expellere aquositatē. Secundo dicit q vrina minor assumpto potu significat resolutionem plurimā fieri a corpe vel ventrē. i. fluxum ventris vel aptitudinē ad hydropisim. Nam ex resolutione plurima solis vel ignis vel exercitiorum vel balneorum vel stuphe vel febris multum diminuitur ex aquositate vrine. Et ex fluxu ventris plurima chili aquositas solita transire ad epar et vias vrine diuertitur ab eis et transit ad intestina. Propterea dixit Hippo. aphorismorum quarta. Urina nocturna multa facta modicum secessum significat et econuersa. Et cum segregatiua virtus epatis non bene separat aquositatem a sanguine vel vēsica et renes non satis attractiunt transit aquositas cum sangnine ad membra que per vias vrine debuit euacuari: quare minoratur vrina sicut pz in hydropicis quorum sanguis est aquosus et vrina modica. ℂ Sed arguet aliquis q vrina semp oz esse multo minor potu assumpto. Primo qñ pars potus a calore nostri corporis et calore continentis nos aeris et calore acquisito ab exercitijs assidue resoluitur. Secundo quia plurima pars potus transit cum sanguine ad membra quatinus faciat ipsum penetrare et mēbra irrigent vt non arescant neq; inflāment. Tertio plurimi ex potibus multū nutriunt in sanguinem conuersi sicut vinum et lac ex quibus bibitis nunq; fit vrina tante quantitatis. ℂ Attende primo pro solutione q potus apud arabes simpliciter. dictus sonat aquā: q; machometus legislator eorum interdixit eis vinum et voluit vt aqua contentarentur. Sed apud grecos famosos vt Hippocratem et Gal. sonat vinum. Teste Gal. scdo aphorismor; cōmento illius can. Potus indigentia

Mattheus

vel tarditus maiorē vel minorē sm hoc signat digōnem et medio mō mediocrez. Vel aliter sm quātitatez mālez accidentiū laudabiliuz et non laudabiliū. Naz si cum ea coniungūtur dispōnes laudabiles tunc ex tarditate descensus arguimus tarditatē digōnis. Et ex velocitoi eius descēsu arguimus minorē eiⁿ elongationem a digōne. Ubi aūt fuerit cum malis dispōnibus intelligat oppositum vt in nigra sepenumero declaratū est q ex eius citiori descensu q̄; ex tardo: vt pz. Et primus modus exponendi est satis cōsonus. s. sm quātitatē sui descensus. vz. in non descendere vel descendere: sed tarde vel velocius aut mediocriter quia si non descendit significat priuationē digōnis si tarda significat eius multam elongationē a digestione si velociter velocem significat digestionem si medio modo mediocrē. Et si adderetis scdam expositionē ad primā erit certius et cautius adaptare hunc can. ad opus praticum ꝛc.

Significatio autem ꝛc.

ℂ Nunc in his vltimis verbis cap. excusat se a determinatione de hypo. q̄stū ad signationes sumptas ex forma mixtionis hypostasis cū aquositate vrinali: et dicit ꝛc. Nā ibi erat dictū q hypostasis sanguinea vel adipina si sit multe separationis ita q fit ad fundum descendens significat exitū et descensum talis materiei hypo. facientis ex mēbris primis. Et si fuerit multe mixtionis et tarde separationis significat q materia descendens est ex membris longinquis distantibus a viis vrine. Ita intelligatur correspōdenter de omni hyp. quātuz est ex eius forma in mixtione et separatiōe cū substātia vrine. Et hec sufficiant pro expeditione huius singularis. ca. de hypostasi ꝛc.

ℂ De significationibus multitudinis vrine et paucitatis ipsius. Lap.7.

Rina que ꝛc.

v ℂ Post cap'm singulare de hypo. prosequitur dñs Auic. determinādo de signationibus que sumi possunt ex quātitate vrine. s. multitudine et paucitate. Et diuidit prima sui diuisione in duas partes. Qm̄ primo ponit generales significatiōes que sumunt ex quātitate vrine. Scdo ponit significationes magis speciales cōtrahendo ad diuersos modos. Scda ibi (Urine multitudo in acu.) Prima pars in quatuor. Primo ponit signationes pauce vrine. Scdo multe. Tertio ponit vrie pauce et multe signiones contrahendo ad malos colores. Quarto ponit signiatiōes vrine que q̄nq; est multa et q̄nq; pauca. Scda ibi (Illa vero que est.) Tertia ibi (Urina mali coloris). Quarta ibi (Urina diuersarum.) Prima adhuc in duas. Primo ponit significationes vrine modice absolute. Scdo in respectu. s. ad id qō sumit de potu. Scda ibi (Et illa q est ꝛc.) De prima dicit ꝛc. ℂ Pro intellectu totius capli est notādum q vrina pōt dici multa vel pauca dupl'r. Uno modo quātuz ad quātitatez continuā. Secūdo quo ad discretā quātitatez: ita. s. qō frequenter aut raro mingat. Et ex hoc pz q vna certa vrina pōt dici multa et pauca sm diuersas acceptiones istoz terminoz qa pōt esse multa sm quātitatez continuā et pauca sm discretaz et econuerso: hic tñ ppius de quātitate cōtinua erit sermo: lz de discreta habeat etiam significatio.

In isto capitulo sicut dicebatur supra docet significare per vrinam rōne quātitatis. Primo ponit significatum generale. Secundo speciale. ibi (Urine multitudo.) Prima in duas. Primo docet significare per vrinam ex parte quātitatis vt cum ea non coniunguntur alia genera signorum. Secundo hoc facit vt cū colore coniungitur quātitas. ibi (Urina mali coloris.)

ℂ Sed tu dices cuius virtutis intelligit ipse cum dicit significat debilitatez qa hoc nō exp'ssit. Dōm q; intelligit de debilitate stomachi et epatis: qa ab vtraq; pōt euenire: naz qñ digestiua stōachi ē debilis chilus male digerit. et per ꝓs chilus nō attrahit in q̄ntate cōuenīti ab epate sed expellit ad itestina et vrina mouet. Ité pt signare debilitatē virtutis digestiue epatis: q; ad malā digōnē et̄ seq pōt hydropisis: et tunc

nē ad hydropisiz. Illa vo q̄ ē multe quātitatis q̄nq; signat liq'factionē et supfluitatī liq'factaz i corpe i via cūoné. Et nos qdē dūā iter eas cognoscē possumus sm virtutj dispōné. Uria mali coloris malū significās q̄sto pluria fuerit tāto erit magis salutj nūtia. et cū itersecta fuerit plus aquositas expellet inter zirbū et syphac et nō per viā vrine. Ité discretiua epatis quando

De partibus.

soluit dicente. Dicendo potuz intelligere ꝓsueuit vinū. Cum igitur apud principem qui fuit arabs et de lege machometi ficut ipse fatetur in methaphisica sua: potus sonat aquā et aqua non nutriat cessat tertia ratio. ℂ Attende scdo q; potus qui est aqua in pfecte sanis non transit ad singula mēbra cum sanguine: sed postq; fecit penetrare sanguinem p venas capillares epatis effluit ad venaz chilis et vias vrine nec irrigat mēbra: sed humiditas rotalis genita ex sanguine satis irrigat eas prohibens ab incendio et arefactione et p hoc soluitur scda ratio. ℂ Attende tertio q; non soluz ex potu generatur vrina: sed etiā ex cibis humidis fere tanta separatur aquositas quanta resoluitur a calore innato et calonibus cōtinentis et exercitij nisi fuerint excessiui: et ideo vrina oz esse fere equalis in sanis potui aque: nec voluit hic princeps q; penitus sit equalis sed ppe equalitatem: et per hoc soluitur prima ratio. ℂ Attende quarto q; Isaac particula quinta libri de vrinis sic assignat causas et significatiōes paucitatis vrine. Paucitas vrine vniuersaliter pessimitatē mo'bi oz innuere: que fit duobus modis: vel ex defectione virtutis humiditatez sanguinis portantis ad renes: vel propter igneum calorem illam consumentem. Sicut Gal. testatur. Parua inquit vrina in peracutis febribus est pessima: q; calorem febris significat qui humectationem sanguinis substantialem finit: et nāe instm portendit quasi mortificatum. Et paulopost addit tertiam causam. s. superabundantiam sudoris et egestionis. ℂ Illa vero ꝛc.) ℂ In secunda dicit primo q; vrina multe quantitatis significat aut liquefactionem mēbroz et suaz humiditatum naturalium: aut euacuationem superfluitatum liquefactaz in corpore cū vrina. Sed quare non addidit tertium quod principalius vi. s. multitudinē potus: cū maxime oīum multiplicet vrinā ita vt aliqui bibitores nimij ad equales haustus more nomādoz nedū magnā peluin sed amplā situlā mingēdo impleuerint. Dic q; hō agit de multitudine vrine ex nimio potu: q; nāle est et rationabile q; abunde bibētes abunde mingant: nec vrina hic multa dī nisi q̄ potū excedit et nō ei cōmensurat. Secundo dicit q; dūa inter multā vrinā ex liquefactione corporis et bonaz humiditatū eius et multā ex liquefactiōe supfluitatū cognosci pōt ex dispōne virtutis. Nam cū pma virtus est multū debilis: tū ex eūone vtilis: tū ex vehemētia inecdij: sed in scda nō sic est: q; supfluū qō prius grauabat eūatur nō indigēs ad liq factionem

De gradi.

ℂ Scdo notate et particularius q; ex ista tertius hanc debetis colligere diuisionē q; vrina dupl'r dī multa vel pauca loquor de quātitate cōtinua ꝛc. Uno mō multa absolute. Alio mō in respectu. Absolute enim q̄n est augmentata respectu eius que debet corpori temperato cōuenienter recto dicit multa. Si aūt non sit excedens mēsurā quātitatis vrine bene temperate determinate recti: sed minor in relatione ad ipsaz absolute pauca. Et idē posset colligi de quātitate discreta in respectu aūt dicit vrina multa vel pauca. s. in relatione ad id qō in potu sumit vel de cibo potabili. Et sm hoc non incōuenit vnam vrinā esse multā in relatiōe ad corpus temperatū et modicā in relatione ad id qō ꝓportionabil'r correspōdere debet bibitioni et cōtra vt manifestuz est intelligēti. Ponens ergo Auic. significationē de vrina pauce quātitatis absolute. s. in relatione ad corpus temperatū dicit ꝛc. Et rō can. est clara: nam stante corpore debite recto quātuz ad cibum et potuz et reliqua Si minorē eius vrina in quātitate respectu mediocris nō apparet in quaz cām reduci possit nisi in virtutis debilitatē. Hec tamē virtutis debilitas pōt esse multiplex. Nam pōt esse debilitas virtutis expulsiue aquositatis vrinalis. Et hoc pcipue vicio epatis vel etiā debilitas expulsiue cōis membroz per quā fit expulsio certarū materierū humoralitū que mixte cū aquositate vrinali multiplicant vrine quātitatez. Uel pōt ne debilitas pcipue in attractiua renuz: vt colligit. 19. tertij nō in corpore sibi sano et debite recto vt dictū est. Addit Auic. ꝛnter q; illa que est minus eo correspōdenter qō bibitur significat alteruz trium. s. aut resolutionē multaz aut ventrē. i. fluxum ventris aut aptitudinem ad hydropisim. ℂ Pro intellectu partis notādum q; talis vrina modice quātitatis in ꝓportione et correspōdentia ad id qō sumit de potu nō videt aliunde pendere posse nisi aut qñ expellatur per alias vias illa materia aquositatis vel humoralis miscenda cum vrina vel quia in corpore retineat. Si quidem ad alias vias hoc est: aut quia insensibil'r resoluit: aut per poros manifestos educitur: et per hoc notat vtrumē resolutio vel per meatus magnos et manifestissim⁹ educitur aut per ventrem quādo venter redditur lubricus cōuersa materia ad vias intestinoz diuertitur a viis vrine. Et ꝓpterea dicit Hypp. 4. aforismo vltimo aforis. Urina nocturna multa facta modicū secessum significat. Et ꝛnter et intelligatis q; per idem mediū si fiat euacuatio per vomitum posset esse causa minorationis vrine vt manifestuz est a simili. Explicuit tñ de ventris fluxu qa est accidens magis cōtingens et magis perseuerans cū accidit. Aut fit pauca ꝓpter retentionez eius in corpore ita q; non expellatur. Et sm hoc dupl'r pōt esse cā hydropisis: vel quia retenta sua qualitate reddit ꝓpter alterationez epatis et ꝛnter reddit imperfecte digerens ꝛc. Uel quia retenta resudat per potos meseraicarū intra vacuitatem. s. continentē intestina inter syphac et intestina vt cōiter volunt auctores aut inter syphac et myrach: vt Rasis. 7. continē. ca. 4. de hydropisi sm spēs suas. Et sub hoc claudit impotentia virtutis et expulsiue vt dicebatur ante et attractiue renum non: apparet aūt ad alias causas posse reduci que non sint ad has reducibiles. Et hoc est quod intendit.

quando non separat aquositatē a sanguine sicut debet: sed vadit cū eo ad mēbra. Item ex debilitate expulsiue epatis ⁊ ex debilitate membrorū vrinalium ex quibus omnibus accidit minoratio vrine.

a ¶ Urine multitudo ⁊c. ¶ Hic docet significare per quātitatem vrine in speciali contrahendo ad determinatas dispositiones. Et tria facit. Nam primo cōtrahit ipsam ad febres. Secundo ad dispositionez sani. ibi (Quando aūt sani.)

Jaco.

factionē tāto incēdio sicut mēbra corporis. Tertio dicit q̄ vrīa mali coloris malum significans vt viridis aut nigra q̄nto fuerit abūdantior tāto magis erit salutis nuntia. Naz cū multa fuerit signāt q̄ incēdiuz nōduz p̄ualuit ad arefaciēdum corp⁹ ⁊ ad finiendum penitus ipsius humiditates. Quarto dicit q̄ q̄n vrina mali coloris fuerit intersecta. i. nō potēs exire vel difficulter ⁊ cum paucis exiens sicut nigra grossa: tunc magis significabit maliciam ⁊ periculū q̄; si multa libere effluere: q̄ per intersectionem eius significat q̄ incendiuz adeo exaruit humiditates corpis q̄ non relict nisi grossum terrestre vir cū vrina effluens. ¶ Attende p̄mo q̄ Isaac lib. de vri. parti. 5. multitudini vrine attribuit. 4. significatiōes dicēs. ad multa quattuor significat vel actionem nāe fm crisim sicut multitudine vrine in critica die pp dissolutionē superfluoz humoz cū vrinā expellendoz. Uel abundantiā in corpe quā genuit quies ⁊ suauitas ⁊ exercitioz negligentia: vel multitudo cibi ⁊ potus: q̄ cibus non in suo tpe nec ordine sumit vnde puerorū vrina nāliter grossa est ⁊ multa. Tertium significatum est eūatio humoz corpis cum vrina sicut sepe fit in p̄sumptione corporis cū deficiat calor nālis in custodienda mēbroz humectatione substātiali. Quarū ex defectione est virtutis retentiue in renibus habite ⁊ attractiue p̄fortatione de extraneo calore cōplexioni renū dominante. ¶ Attende ītō q̄ significationes vrine mediocris in quātitate de qbus filet h̄ Prin. sic memorat Isaac loco p̄dicto. Urina mediocris inter multitudinē ⁊ paucitatē tēperataz ostendit corpis cōplexionem ⁊ virtutis in calore nāli tēperantiaz ⁊ fm cursum nāe actionē.

Matheus

Illa vero ⁊c. ¶ Hūc p̄ter in hac scōa p̄te partis iaz diuise ponit significationes de vrina multe quantitatis ⁊ maxime comparando eam ad id qđ sumitur de potu quia est multa respectu sibi debite vrine. Et dicit ⁊c. Et addit ⁊c. ¶ Pro intellectu partis notanduz q̄ vrina multe quātitatis non fit multa respectu eius q̄ sumitur propter illud qđ aquositas multiplicetur. Naz si aquositas multiplicat que est vera aquositas vrinalis multiplicatur per cibum ⁊ potuz in se. Ubi igitur fit multa respectu illius qđ sumitur de potu hoc est per mixtionem quorūdam humiditatum simul cum vrina: vñ per eam multiplicatur vrina. Tales igitur humiditates que educuntur cū vrina aut sunt expulse in nature expellētis materias humorales deriuādo ad vias vrine vt aliquotiens in crisi contingit aut expelluntur quia liquefactis a caliditate febrili vel exercitio ⁊ labore humiditatibus in corpore: vnde aggrauata contentiua virtute membroz ⁊ consequenter debilitata tales materie resudant ad vias vrine ⁊ sic multiplicatur vrina: distinguitur autem inter alteram quarum causaruz. Nam vbi fiat multitudo vrine in nature expellentis hoc cognoscitur ex tollerantia virtutis ⁊ succedente quiete post euacuationez. Sed vbi fiat propter liquefactionez factam in humiditatib⁹ naturalibus ⁊ impotentiā virtutis contentiue manifestatur debilitas in toto que contentiue intenditur ⁊ nō subsequetur requies nec fortitudo. Et hoc est qđ voluit inuere in tertu cum dicit. Et nos quidem differentiam inter has cognoscere possumus fm virtutis dispositionem: quia si sequitur alleuiatio erit euacuatio superfluitatuz. Si nō est signū liquefactionis vt p̄z: lego lr̄az. ¶ Sed si diceres p̄t ne fieri aliunde vrine multitudo ad intellectuz datum p̄ter q̄z ab harum altera causarū. Et apparet q̄ sic. nam fieri potest ex vsu diureticoz deriuantium materias ad vias vrine p̄t fieri a caliditate renum: vnde emplastra calida superposita renibus multiplicant vrinaz. ¶ Dicit Hugo q̄ has duas causas dedit intelligere quia sunt cōiter cōtingentes: has igitur Auicēna non explicuit tanq̄z notas. Ego autem dicerem tertui magis inherendo q̄ ille due cause de quibus argumentum est reducuntur ad has in tertu positas. Primo de diureticis diuretica sunt duoz modoz. Et notauit Conciliator in differentia. 222. Uno modo dicuntur diuretica quecunq̄ de quoruz natura est per suam humiditatez vel ad principium facere abūdare vrinam ⁊ hoc modo aqua ⁊ semina cōmunia frigida vt melonum ⁊c. Sunt diuretica secūdo modo sumendo proprius diuretica talia sunt medicine acute liquefactiue ⁊ subtiliatiue humorū de quorum proprietate est materias mouere ad renes: vt semina dauti; apij ⁊ huiusmodi. Si loquamur de primis diureticis difficultas est nulla: quia illa vrina corrumpit multiplicatur ⁊ nō est amplior q̄z conueniat huic cibo vel potui. nam illa de se ⁊ per naturam suam augmētant aquositatem. Si autem sermo fuerit de diureticis p̄pue sumptis talis quātitas multiplicate vrine sequitur liquefactionez humiditatum corporis vt est manifestū. Si vo illa multiplicatio vrine pendeat a caliditate renū etiam illa caliditas nō multiplicat nisi liquefaciendo humiditates ⁊ eas ad renes cōuerēdo: ita q̄ ēt in primā cām textus reducit. Et sic lr̄a est maxime clara ⁊c.

Urina mali coloris ⁊c. ¶ In hac tertia parte ponit significationes de vrina multa ⁊ pauca contrahendo ad malum colorez coniunctis etiaz aliis malis significationibus vt grossitie ⁊c. Et dicit ⁊c. ¶ Ratio huius cap. sepenumero dictum est supra capitulo de coloribus ⁊ de substantia vrine. Nam multitudo euacuationis saltem arguit expulsiuā fortem in expellendo ⁊ maxime quādo deriuatur euacuatio ad vnum determinatuz locum q̄ dico notanter p̄pter symptomaticas euacuatiōes in quibus plurima materia expellitur aliquādo ad plurimas vias p̄pter debilitatem virtutis vt p̄z. Sed cum per vnum locum fit euacuatio ⁊ q̄nto maior fuerit euacuatio de materia tanto significatur maior virtutis potentia in euacuando: si ergo continuet euacuatio multe quātitatis materie melior sumit signatio q̄z cū intercisa fuerit eūo qa signāt, nāz nō posse p̄pter eius debilitatē superesse ad cōtinue ⁊ sufficienter euacuāduz de mā: ⁊ hoc est qđ intēdit: lego lr̄az. Et sicut exemplificat de nigra ita de aliis malis coloribus potest intelligi: quare ⁊c.

Urina diuersarum ⁊c. ¶ Nunc in hac quarta parte ponit significationes de vrina fm eius diuersas dispositiones. s. quātum ad actum mingendi ⁊c. Et quodāmodo declarat q̄ pauloante dictum est. ⁊ dicit ⁊c. Ratio littere est clara: quia vt dicit Auic. scōa quarti capitulo primo de signis sumptis ex multitudine ⁊ paucitate vrine: ga vrina que mingitur quādoq̄z pauca quādoq̄z multa ⁊ quādoq̄z retinetur ⁊c. Est signum in febribus acutis significans pugnam magnaz egritudinis ⁊ nature ⁊c. etiam est precise canon hic positus in febribus acutis quia aliquādo vincit natura. s. quādo euacuat multam materiaz ⁊ aliquādo vincitur. s. quādo non euacuat aut sufficienter: significat igitur laborem non in expellendo. Eo etiā q̄ natura conatur ad expellendum certo conatu: ⁊ quia debilis saltem ad relationem ad hunc effectum non potest expellere vel multum insufficienter expellit ⁊ in tempore medio aliqualiter confortata iterum conatur ad expulsionem aliaz: sed quia debilis non expellit sufficienter quare ⁊c. Et in morbis quietatis vel quietis significat saltem morbi longitudinem q̄ significat grossitudinem materie que non nisi in longo tempore a virtute terminari potest.

Urine multitudo ⁊c. ¶ Hec est secunda pars principalis capituli. In qua quattuor principaliter facit. ⁊ secundum hoc pars ista in quattuor diuiditur. quoniam primo ponit significationem que sumitur de vrine quātitate. In se. acutis. secundo quando se. est quieta. tertio in corpore sano. quarto autem ponit significationem multe vrine albe in colica. Secunda. ibi (Et si se.) Tertia. ibi (Cum autem sani.) Quarta. ibi (Cum in egritudine.) Prima in duas fm duas speciales dispositiones quas ponit de quātitate vrine in febrib⁹ acutis. Secunda ibi (. Urina que in acutis.) De prima dicit ⁊c. Et supple ex opposito significatur bonū si sequitur quies ⁊c. Ratio cano. est nota. Nam in febribus acutis apparente vrina multa alterum illorum significat. s. vel liquefactionem humiditatum naturalium ⁊ illarum expulsionem vt supra dictum est vel significat expulsionem aliarum materierū educendarum a virtute. Si quidem secundum significet sequitur ad talem euacuationem requies ⁊ fortitudo si non sequitur requies igitur signum est quod talis multitudo vrine fit propter liquefactionem in febribus acutis a causa intensiua liquefaciēte ⁊ quodāmodo fixa facta quod significatur ex eius perseuerantia quare significat ethicam ⁊ consequenter spasmum de inanitione. Nam facta consumptione naturalium humiditatum contrahuntur membra secundum longum vt alias fuit declaratum ⁊c. Et similiter intelligatur de sudore per eadem media: lege litteram.

Urina que in acutis ⁊c. ¶ Ponit secundo aliam significationem etiā in acutis. ⁊ dicit ⁊c. ¶ Pro intellectu partis notandū q̄ in febribus acutis cum vrina guttatim mingitur dupliciter potest contingere. Primo propter acuitatem vrine: vnde facta vrina acuta a qualitate aut materia secum mixta tenta sensitiua de fice non sustinet ipsius tantam quātitatem vt possit simul multam expellere sed guttatiz emittitur vel hoc potest contingere. Et secundo propter debilitatem in contentiua membri vt de fice vigorata principaliter ex musculis subseruientibus de fice in continendo. Si igitur mingitur guttatim propter primam causam nō mingitur guttatim voluntarie: imo cum tristi sensatione ⁊ voluntarie exprimendo: vt in ardore contingit vrine. Si igitur mingatur guttatim ⁊ involuntarie hoc sequitur nocumentum factum in musculis subseruientib⁹ de fice in continendo ⁊ consequenter nocumentum principij eorum vt neruoz nuce ⁊ vltimo cerebri. Et hoc est q̄ inuebat ⁊c.

Et si febris ⁊c. ¶ Nunc consequenter ponit significationem cōtrahendo ad se. quietas ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notandum q̄ per febrem quietam non intelligimus simpliciter febres tardi motus vt verbi gratia febrem flegmaticam sed intelligimus se. ⁊ si forte sit de genere calidarum illam tamen appellamus quietam in qua satis remissa sunt accidentia vt exempli gratia est tertiana interpolat. Ubi non sunt accidentia multum verenda. Dicit ergo Auicenna q̄ si fuerint in tali febre quieta reliqua signa salutis ⁊ mingatur guttatim ⁊ etiam involuntarie propter nocumentum communicatum membris neruosis ad modum dictum significat fluxum sanguinis nariū. Nam stante bonitate anhelitus ⁊ vrine ceterorum signorum significantium

De parti.

Urina ⁊c. ¶ In tertio dicit q̄ vrina cuius quātitas sic variat vt mō multa mō pauca modo nulla effluat signāt pugnam inter naturā ⁊ morbū ⁊ laborez nature in digōne ⁊ expulsione mālis peccantis: ⁊ figit malum: lz nō ex toto. Naz multitudine signāt naturā aliqd posse super humorib⁹ digerendis ⁊ expellendis: sed paucitate ⁊ nullitate signāt egritudinē quasi sibi prevalere ⁊ fere nām succumbere morbo.

Urina ⁊c. ¶ In quarta dicit primo q̄ vrine superabūdantia in morbis acutis fine requie vel alleuiatione subsequente significat ethicam febrem ⁊ spasmuz de inanitione ex inflāmatione. Secundo dicit q̄ silr̄ sudor plurimus in febribus acutis sine requie vel alleuiatione patientis significat hoc eadem. Ex hoc enim q̄ nec multitudini vrine nec multitudini sudoris succedit requies talis multitudo significatur nō p̄cedere vi nature per viā purgationis: sed ex liquefactione membroz ab incendio febris.

Vrina que ⁊c. ¶ In .5. dicit primo q̄ vrina guttatiz ⁊ involuntarie exiens in egritudinibus acutis significat nocumentū cerebri qđ cōmunicat nervis ⁊ musculus solitis ab eo recipere virtutē. Et h̄ nocumentū sicut exponit hic Prin. est de sipientia seu corruptio rōnis vel alienatio mentis. Nam per emissionē involuntariam vrine cum guttis in febribus acutis significatur q̄ sicut vrina guttatim in de fice resudat sic ab ea ultro guttatim de fluit musculo qui preiacet collo de fice gratia retentionis cessante penitus ab opre retentionis pp alienationē ⁊ defectū motiue imperantis sine cuius di-

De gradi.

uersas dispositiones. s. quātum ad actum mingendi ⁊c. Et quodāmodo declarat q̄ pauloante dictum est. ⁊ dicit ⁊c. Ratio littere est clara: quia vt dicit Auic. scōa quarti capitulo primo de signis sumptis ex multitudine ⁊ paucitate vrine: ga vrina que mingitur quādoq̄z pauca quādoq̄z multa ⁊ quādoq̄z retinetur ⁊c. Est signum in febribus acutis significans pugnam magnaz egritudinis ⁊ nature ⁊c. etiam est precise canon hic positus in febribus acutis quia aliquādo vincit natura. s. quādo euacuat multam materiaz ⁊ aliquādo vincitur. s. quādo non euacuat aut sufficienter: significat igitur laborem non in expellendo. Eo etiā q̄ natura conatur ad expellendum certo conatu: ⁊ quia debilis saltem ad relationem ad hunc effectum non potest expellere vel multum insufficienter expellit ⁊ in tempore medio aliqualiter confortata iterum conatur ad expulsionem aliaz: sed quia debilis non expellit sufficienter quare ⁊c. Et in morbis quietatis vel quietis significat saltem morbi longitudinem q̄ significat grossitudinem materie que non nisi in longo tempore a virtute terminari potest.

Vrine multitudo ⁊c. ¶ Hec est secunda pars principalis capituli. In qua quattuor principaliter facit. ⁊ secundum hoc pars ista in quattuor diuiditur. quoniam primo ponit significationem que sumitur de vrine quātitate. In se. acutis. secundo quando se. est quieta. tertio in corpore sano. quarto autem ponit significationem multe vrine albe in colica. Secunda. ibi (Et si se.) Tertia. ibi (Cum autem sani.) Quarta. ibi (Cum in egritudine.) Prima in duas fm duas speciales dispositiones quas ponit de quātitate vrine in febrib⁹ acutis. Secunda ibi (. Urina que in acutis.) De prima dicit ⁊c. Et supple ex opposito significatur bonū si sequitur quies ⁊c. Ratio cano. est nota. Nam in febribus acutis apparente vrina multa alterum illorum significat. s. vel liquefactionem humiditatum naturalium ⁊ illarum expulsionem vt supra dictum est vel significat expulsionem aliarum materierū educendarum a virtute. Si quidem secundum significet sequitur ad talem euacuationem requies ⁊ fortitudo si non sequitur requies igitur signum est quod talis multitudo vrine fit propter liquefactionem in febribus acutis a causa intensiua liquefaciēte ⁊ quodāmodo fixa facta quod significatur ex eius perseuerantia quare significat ethicam ⁊ consequenter spasmum de inanitione. Nam facta consumptione naturalium humiditatum contrahuntur membra secundum longum vt alias fuit declaratum ⁊c. Et similiter intelligatur de sudore per eadem media: lege litteram.

Vrina que in acutis ⁊c. ¶ Ponit secundo aliam significationem etiā in acutis. ⁊ dicit ⁊c. ¶ Pro intellectu partis notandū q̄ in febribus acutis cum vrina guttatim mingitur dupliciter potest contingere. Primo propter acuitatem vrine: vnde facta vrina acuta a qualitate aut materia secum mixta tenta sensitiua de fice non sustinet ipsius tantam quātitatem vt possit simul multam expellere sed guttatiz emittitur vel hoc potest contingere. Et secundo propter debilitatem in contentiua membri vt de fice vigorata principaliter ex musculis subseruientibus de fice in continendo. Si igitur mingitur guttatim propter primam causam nō mingitur guttatim voluntarie: imo cum tristi sensatione ⁊ voluntarie exprimendo: vt in ardore contingit vrine. Si igitur mingatur guttatim ⁊ involuntarie hoc sequitur nocumentum factum in musculis subseruientib⁹ de fice in continendo ⁊ consequenter nocumentum principij eorum vt neruoz nuce ⁊ vltimo cerebri. Et hoc est q̄ inuebat ⁊c.

Et si febris ⁊c. ¶ Nunc consequenter ponit significationem cōtrahendo ad se. quietas ⁊ dicit ⁊c. ¶ Notandum q̄ per febrem quietam non intelligimus simpliciter febres tardi motus vt verbi gratia febrem flegmaticam sed intelligimus se. ⁊ si forte sit de genere calidarum illam tamen appellamus quietam in qua satis remissa sunt accidentia vt exempli gratia est tertiana interpolat. Ubi non sunt accidentia multum verenda. Dicit ergo Auicenna q̄ si fuerint in tali febre quieta reliqua signa salutis ⁊ mingatur guttatim ⁊ etiam involuntarie propter nocumentum communicatum membris neruosis ad modum dictum significat fluxum sanguinis nariū. Nam stante bonitate anhelitus ⁊ vrine ceterorum signorum significantium

¶De vrina sana ⁊ optima est sermo. Cap'm.8.

a **Ec est ⁊c.** ¶Hoc capitulum potest ꝓtinuari dupl'r. Uno mō sic. ꝓposuit determinauit ꝛ signis vrinaꝝ que fm plurimū sunt naturales: ⁊ quia vt habet primo ꝛ crisi.c.12. q vrina b naturalis non pōt perfecte cognosci nisi in cōparatione ad nāles: qz naturalis dicit recessum a nāli: ideo hic deter. ꝛ vrina naturali: ⁊ ideo dicebat Isaac isrez damas. in suis afo.

Cum vrinam sani nō cognoueris nō certe appropriabit infirmi egroto: ⁊ iō dicit rubri. c.8. ⁊ est primo vniuersalis ⁊c. Uel pōt aliter introduci vt dicat q posuit enumerauit de significationibus vrine vt diuersificantur rōne rei ꝓter naturam: hic deter. ꝛ eis vt diuersificant ratione rerū nāliū magis. Et tria facit. Primo determinat ꝛ significationibus vrine quātuz ad diuersitatē complexionū. Secundo quātuz ad diuersitatē etatū. ibi (Infantium vrine.) Tertio quātuz ad diuersitatē sexū. ibi (Mulieruz vrine.) Prima in duas. Primo ostendit que sunt cōditiones vrine optime ⁊ naturalissime que debet apparere solum in corpore optime sano. Secō cōtrahit eius significatum ad determinatā dispōnem. s. ad febrem acutam. ibi (Quidaz autem dixerunt.) ¶Iuxta primā partē notādum q Auic. notificans primā vrinam simpl'r naturalem notificat eaz per quatuor genera signoꝝ. s. per substantiā cū dicit q est mediocris substantie. Secō per colorē cū dicit q est subtilis tincture trahentis ad citrinum. Tertio per hypostasim cum dicit. (Et hypostasis si fuerit ⁊c.) Quarto ex parte odoris cum dicit. (Et ex parte odoris temperati ⁊c.)

¶Sed tu dices: quare non notificauit eam per alia genera signoruz. s. ratione quātitatis claritatis ⁊ turbulentie ⁊ ratione spume. Dicendum q illa dant intelligi per hec que hic ponunt: nam quātitas datur hic intelligi per substantiaz: quia sicut est mediocris substantie: ita debet esse mediocris quātitatis: etiaz claritas ⁊ turbulentia pōt reduci ad substantiā sicut grossum ⁊ subtile. Uel odm q reducit ad colorem citrinū qui si est cū subtilitate tincture est clarus. De spuma pōt dici vno modo q reducit ad hypostasim. Alio modo q nō fecit de ea mentionez: qa in hac vrina nō debet apparere spuma: qa est sic perfecte digesta q ab ea debet esse exclusa oīs ventositas: quare nihil ad ꝓpositum. ¶Ulterius notādum ⁊ causis istaꝝ cōditionū debet esse primo mediocris substātie: qa digestio est actio perducens ad mediuz vt supra patuit: hec aūt est optime digesta: ōre ⁊c. Secundo debet esse subtilis tincture trahentis ad citrinum.

¶Propter qō queratur: vtrum vrina optima ⁊ naturalis debeat esse coloris citrini remissi. Et arguitur q sic primo auctoritate Auic. hic qui dicit q est subtilis tincture ⁊c. Et est autez idem q citrinus remissus: quare ⁊c. ¶Preterea Isaac dicit q vrina est colamentum sanguinis accipiendo sanguinez pro tota massa sanguinea: sed illa q abūdant in ista massa sanguinea sunt aquositas ⁊ flegma: ⁊ cholera autez ⁊ melancholia est parū cuz illa sint alba: ergo ex admixtione cholere cuz eo fiet color citrinus remissus ⁊ nō intensus. Oꝛ autē debet'ē coloris citrini intēsi: appareret primo aucto. Auer. 4. colliget. ca. 21. ⁊ Hyp. 2. prognosticoꝝ cōmento. 26. vbi dicit q hec vrina est equalis citrinitatis. ¶Preterea hoc arguitur rōne quia illius coloris est vrina optima qui color significat tēperamentuz: sed color citrinus est hmōi: ergo ⁊ vrina optima debet esse coloris citrini. ¶Maior patet: qa hec vrina optima non queritur nisi in corpore tēperato. ¶Minor apparet per Auicē. qui dixit supra q omnes colores qui sunt ante citrinum. s. tendendo versus albū significant frigiditatem: omnes aūt q sunt post citrinū accedēdo versus nigrū signāt caliditatē: ergo relinquit q color citrinus significet tēperamētū. Itē hoc vult primo de crisi. c.12. vbi vult q hic color oz esse medius inter citrinū tinctū ⁊ rubeum clarū: sed citrinū tinctū est citrinū intensum. ergo ⁊c. ¶Ad hoc odm q color vrine optie ⁊ nāliꝝ oz esse citrinus intensus nō accipiendo citrinū a colore citri q est imediate post pallere sed vt est appropinquans colori citrāguli: talis aūt est citrinus intensus: ⁊ hoc apparet prio auc. Sal' primo de crisi q dicit q oz esse mediū inter citrinum tinctum ⁊ rubeum clarum. Item auctoritate Isaac in suo de vrinis: ⁊ Theophili qui volunt q talis color debet esse ruffus vel subruffus: ħ autem est citrinus intensus. ¶Preterea hoc arguitur ratione: ⁊ primo ratione sumpta ab eis que materialiter ingrediuntur compositionem vrine: talia autem sunt humores ⁊ aquositates: sed humorum quidam sunt grossi vt flegma ⁊ melancholia. mō talis non sunt nata misceri cum aquositate ꝓpter eoꝝ materiam grossam. Item quia non sunt nati expelli

Jacobus

rectione musculi non exeunt in propios actus. Secundo dicit q si vrina guttatim ⁊ inuoluntarie exeat ⁊ febris quieta fuerit ⁊ signa salutis apparuerint. p. nosticat fluxum sanguinis narium venturum. Et hoc. n. q vrina guttatim ⁊ inuoluntarie emittitur significatur alienatio mentis ex raptu materie sursum: ⁊ q febris non est vehemens ⁊ assunt signa salutis significatur aliqua critica euacuatio circa superiores partes ventura: non est autem illic facilior nec aptior q̄ per fluxum sanguinis narium.

Cum autem ⁊c. ¶In. 6. dicit q oū vrina sani hominis minuit in quātitate ⁊ attenuat in substātia ⁊ in his duobus diu ꝓseuerat ⁊ in rembꝰ sentiunt gravitas ⁊ dolor significat apa durum in partibus renuz: qz diminutio quātitatis vrine ⁊ subtilitatio substantie ipsius significant oppilationē aliquā in vys vrine ꝓhibentem liberum vrine transitum ⁊ eūones humiditatū cū vrina: ⁊ qz dolor ⁊ gravitas circa renes sentiunt significant illic retineri dicte grosse humiditates: que calore renum ꝺficcate ⁊ indurate sclirosim gliant ⁊ ꝓcessu tpis adeo indurari poterunt q lapidez gliabunt.

Et cum ⁊c. ¶In. 7. dicit q multiplicatio vrine in colica frequenter ꝓtendit sive ꝓnosticat ꝓsperum euentum: maxime quando est alba facilis exitus. Adde q sit etiam grossa: per hanc enim significatur vel euacuatio cause conuncte colice vel cause antecedentis vel saltem q colica non adeo fortis est vt vias vrine vehementer comprimat ⁊ liberum vrine transitum impediat.

Matthæus

significat naturam obtinere super materiaz: per hoc igit q mā non ēducitur per deorsum cum vrina significatur materiā ad alium locum rapiuz habere ⁊ non ad intestina tñ vel cutem. Sed ad partes superiores: quia inuoluntarie mingit. nam inuoluntarie emittere significat nocumentū musculoꝝ subseruientiuz: cōtentiue igitur significat nocumentum cerebri tanq̄ principij omniuz neruoꝝ membroꝝ rapit igitur ad caput quare dominante virtute super materiā eam expellet per vias superioꝝ: tales autem sunt nares quare ⁊c. Oꝛ si signa salitis nō assuerint significat desipientiam ꝓpter nocumentū magnum cōicatū cerebro a materia a virtute non vincibili. Et in his casibus vrina guttatiz micta ad albū declinat: ⁊ materia morboꝝ sit ꝛ genere caliditoꝝ.

Cum autem ⁊c. ¶In hac tertia pte ponit cañ. ꝛ paucitate vrine apparente in sanis. Et dicit ⁊c. Minuit. s. in quātitate. Et attenuatur. i. subtiliatur ⁊c. ¶Ratio regule nam si attenuatur vrina ⁊ minuitur posita paritate regiminis ⁊ in corpore sano vbi nō est causa multum dissoluens: hoc fit aut quia materia ad alias vias conuertitur: aut ꝓpter oppilationem in vijs vrine: aut ꝓpter aliam causaz impedientez eam multipli cari. Cognoscitur autē manifeste aliqualez fieri oppilationē in renibꝰ ⁊ exinde minorari vrinam per hoc q dolor manifestatur in renibꝰ ⁊ gravitas ꝓpter materiam que ibi retinetur ⁊ tantūdem illa materia ibi ꝓeter naturaliter retenta probabiliter causabit apostema ⁊ precipue frigidum durum per hoc q ponimus talem materiaz paulatiue congregari q minuitur per hoc qō dicitur: ⁊ perseuerat. nam apostemata calida citius inducerentur etiam non tñ significat apostema futurum fieri: ita q sit ꝓnosticum sed etiam est demōstratiū ꝓsentis apostematis. nam ꝓpter ponderositatem ⁊ dolorem arguitur super apostema ad modum dictum. apostema autem durum frigidum infrigidans renes debilitat attractiuam eoruz ⁊ sic modica vrine quātitas trahitur ad eos. Et ex alia parte ꝓpter oppilationez etiam minoratur vrina vt. 18. tertij ꝛ apostemate duro ⁊c. Ubi autem esset apostema calidum nisi fuerit oppilatio impediens multiplicaret vrinam caliditate iuuante ad attrahendum ⁊ sic cōcurrentibus his omnibꝰ signis ⁊ manifestatis tam per tempus bis accidentibꝰ vbi corpus sit sibi sanuz saltem apparenter debite rectum significatur actualiter apostema durum in re-

¶De vrina naturali sana ⁊ optima. Cap.8.

b **Ec est ⁊c.** ¶In hoc ca primo ꝛscribit vrinam optimā. Secundo tangit significationez eius subito apparēs in acutissima egritudine fm quosdam. ibi (Quidam autem.) ¶In prima parte ꝛscribit vrinā naliem optimā per gnoz que principaliter ꝓsiderant in vrina. Prio per substantiā eius dicens q est mediocris inter grossam ⁊ subtilem. Secō per colorem dicens q est subtilis tincture trahentis seu declinantis ad citrinum. Tertio per hypostasim si ibi fuerit dicens: ⁊ hypostasis bone. s. albe lenis ⁊ equalis mō dicto. Quarto per figuram dicens: q sit figure rotunde seu pinealis. Quinto per odorem dicens: q sit temperati odoris seu medij inter fetidum ⁊ extinctum. Et intellige per extinctum inodoruz seu carens odore sicut aqua. Adde si vis conditionem ex tempore. s. q ꝓmaneat talis. Sal. vero primo ꝛ crisi ca. 12. primo ꝛscribit optimā vinam per colorez dicens. Omniū aūt vrinarum laudabilior est illa que ꝛclinat ad ruffedinē tinctaz ⁊ ad rubedinē claram: sicut diximus paulo ante: quēadmodum si accipias aquam ⁊ permisceas cum ea aliquid ꝛ aquositate sanguinis ⁊ cholera citrina: ⁊ non est possibile qdem vt sermone fiat ꝛclaratio quātitatum haz permixtionum. Secō ꝛscribit eam ibi per colorem ⁊ hypostasim dicens. Et laudabilior oīum spēruz vrine est illa que est boni coloris in qua est nubes alba lenis equalis residens in fundo vasis aut natans in supremo eius aut pendens in medio. Rasis vero. 10. Almanso. sic ꝛscribit meliorem vrinarū: q est illa que hz sedimen album ⁊ lene: ⁊

De gradi.

nibus: ⁊ diri notanter stante bonitate vel paritate regiminis. Nam vbi corpus nimis exercitaretur vel vigilaret: ⁊ non sit causa resolutis febris cum ab hmōi non nāliibus rebus inordinatis fit tanta exiccatio q vrina minuat ⁊ attenuat: quare ⁊c. vel aliter pōt exponi apostema duruz. i. difficile ad curāduz. Maz apostemata renū sunt difficilime curationis vt alibi declarat.

Et cum in egritudine ⁊c. ¶Dicit vltimate ⁊c. ꝓsperum euentuz: quia crisiz bonam ⁊ laudabilez materie colice. ¶Rō cañ. q̄m er quo colice materie plerūq; est flegmatica vt. 16. tertij. multiplicata igitur vrina alba in ea non multiplicato potu nec reliquis iuuātibus ad multitudinē significatur: quia materia alba cū aquositate miscetur quare multiplicat ⁊ ꝓsequenter sequitur q materia que est factiua colice minuit ⁊ mittitur per venas meseraicas ⁊ epar atq; emulgentes venas ad renes ⁊ vesicaz cum aquositate expellitur. ¶Et dixit notāter plerūq;. Ratio qa vbi esset repletio in toto ꝛ mā flegmatica posset abūdare fluxus illi materiei ex reliquis membris q̄z ex intestinis ⁊ tunc multiplicat vrina alba: tñ ex hoc materia colice non remoueret ꝓpter eruberantiam materie in toto: sed nō eruberante materia significat qō dictū est: lege lfam.

¶De vrina sana optima. Cap'm.8.

Ec est ⁊c. ¶In hoc parvo capīo dicit Auic. duo facit. Prio ponit conditiones optime vrine. Secō ponit vnuz

b canonez pronosticum apparente vrina optime disposita. In morbis in vltimo acuitatis fm sniam quorūdam. Secā ibi (Quidam autez dixerunt.) De prima dicit ⁊c. ¶Notandum primo q er termi hic colligit q in vrina optima non necessario exigit hypostasis per hoc qō dicit dubitative si ibi fuerit ⁊c. ⁊ hoc satis dictū est supra. ¶Secō notādum q hec optima vocatur vrina que est vrina corporis optime sani fm quosdam vel fm alios: qa est vrina corporis sibi sani cōuenientissima in eius sanitate. Ego aūt dicerem q hec est vrina que ⁊ si debeat corpori optime sano debite recto reperiri etiaz pōt in aliis corpib' sibi sanis ⁊ nō tātū in corpib' sibi sanis vt dicūt sed ēt in corpib' egris. Et hoc pp duo. Prio qa nō repugnat in corpore egro repiri cās factiuas vrine sane optime ⁊ ex parte humoꝝ ⁊ ex pte virtutis separātis ⁊ ex pte gradualis ca-

loris

Universidad de Sevilla

expelli per vias vrinales ꝓpter eandem causaz. Alij sunt subtiles vt cholerici ⁊ sanguinei: talia autez sunt vehementis tincture: modo cum aquositas ꝺ se nullum habeat colorem sed fit corpus diaphanuz est nata recipere omnez tincturā: cum ergo illa tingant vehementer ⁊ sint coloris citrini saltim cholera: ideo erit coloris citrini intensi: sanguis autez cum a membris attrahatur non sic miscet cum vrina sed cholera sic: ⁊ est simile ac si aliqua portio croci poneretur in aqua clara fieret coloris citrini intensi. Item hoc apparet ratione agentis: quia sicut dicit Isaac in.7. de vrinis. Substantia vrine datur a qualitatibus passiuis: color vo datur ab actiuis: cū autem caliditas sit magis actiua ab ea profluet citrinus intensus cum dominetur in tali actione: quare ⁊c. ℂ Et ex his patet solutio ad rationes. Ad primā cum dicitur auctoritate Auicē. dico ꝙ trahere ad citrinū potest intelligi dupliꝛ. Uno modo incipiendo ab albo tendendo versus citrinum: ⁊ hoc modo bene esset remissue: ⁊ isto modo non intelligit Auicē. Alio modo incipiēdo a rubeo tendendo versus citrinum: ⁊ hoc modo est citrinus intensus: ⁊ hoc modo intelligit hic. ℂ Ad aliam cum dicit ꝙ aquositas ⁊ flegma ⁊c. dico ꝙ flegma non multuz est natum misceri cum vrina sed cholera sic: aquositas aūt est priuata coloꝛe: ideo est nata tingi a cholera: ideo ⁊c. ℂ Ad aucto. Hyppo. ⁊ Auer. dicēduz ꝙ intelligit ꝺ citrino tincto ⁊ intenso. ℂ Alias rationes teneo pro parte mea. ℂ Subdit vlteriꝰ: ⁊ ibi si fuerit hypostasis erit bona ⁊c. notāter dicit sub dubitatione si fuerit: quia sicut apparet per Gal. ꝑmo ꝺ crisi. hec vrina optima nō requiritur nisi in corpore optime sano in quo non debet apparere hypostasis ſm nām: ga quāto natura est fortioꝛ ⁊ digestio melioꝛ tanto superfluitates tertie di-

Jacobus

lenet ⁊ in fundo vasis residens: cuius dispositio talis ꝑmanet cum melioꝛi ex coloribus qui est citrinus: melioꝛi ex substantijs que inter subtilitatem ⁊ spissitudinē existit mediocris: ⁊ cum odoꝛe aliꝗs meliore qui nec multum fetet nec omnino priuatur odoꝛe. Theophilus vero sic. Urina bona est substantia quidem moderata: hypostasi vero alba ⁊ plana ⁊ equali: coloꝛe autem ruffa aut subruffa ⁊ ruboris palulum participans ꝓp limpitudinez: ⁊ tempus similiter ꝙsequens.

Quidam ⁊c. ℂ In secunda dicit aliquos dixisse ꝙ vrina talis subito apparens in egritudinibus perꝝ acutis significat ꝙ sanitas veniet in die sequenti: qꝛ per eam significatur plena incolumitas virtutum naturalium ⁊ victoria perfecta nature in morbum.

ℂ De vrina etatum. Capitulum.9.

Mfantium ⁊c. ℂ In.B.c.primo agit de vrina infantiū. Secundo puerorum. ibi (Puerorꝫ autē.) Tertio iuuenum. ibi (Juuenum vero.) Quarto senum. ibi (Et vrine senum.) Quinto decrepitoꝛ. ibi (Decrepitoꝛ vero.) ℂ In prima parte dicit ꝙ vrine infantium declinant ad proprietatem. i. ꝓpriuz coloꝛē lactis qui est albus. Primo rōne sui nutrimenti. s. lactis ⁊ pultium ex lacte. Scōo propter humiditatē vehementem suaꝫ cōplexionum hebetantem nālem calorem ⁊ phibentem ne forti tinctura coloꝛet vrinā: iō declinant vrine ipsoꝝ ad albedinem.

Puerorum ⁊c. ℂ In scōa dicit ꝙ vrine puerorum sunt spissiores substantie ⁊ grossiores ꝙ vrine iuuenuz. Sunt ēt magis turbide sicut ante dictum est ca. 1. sum. pñtis paragrapho illo. Amplius

Matthеus

loris similis in egro sicut in sano ⁊ reliquoꝝ principioꝝ vt manifestum est consideranti. Secundo per hoc est sententia textus nostri in secunda parte cum dicit: ꝙ cum huiusmodi vrine. Uoluit ergo Auicēna ꝙ in egritudine coniungatur aliquotiens hec vrina ⁊c. Quare Auicē. conditiones ꝺ quibus dictū est approꝑ pnentur debite vrine iam visum est supra ⁊ in caꝑo ꝺ coloribus ⁊ ꝺ hypostasi ⁊ ꝺ substantia. Quia tamē circa coloꝛes videt esse varia sñia auctoꝝ. Nam hic videt Aui. velle ꝙ sit tincture ad citrinū trahentis: ⁊ tñ Gal. primo ꝺ crisi. 13. c. ad principiū voluit ꝙ declinet ad citrinū clarus ⁊ rubeū clarum ⁊ in ꝓcessu voluit ꝙ fit colorata quasi si cum aqua miscetur portio sanguinis ⁊ portio cholere citrine: quare videt ꝙ ꝺ hoc non pōt ꝓcise dari determinatio: sed oportet cōsiderare comparationez illarum ad vrinas cōmuniter apparentes in coꝛporibus optime sanis que fuerint illis similes ⁊c.

Quidem autem ⁊c. ℂ Dicit ⁊c. ista facit sñia Gal. scōo prosticoꝝ ⁊c. ℂ Notate ꝑ hoc qꝺ dicit in die sequenti debet intelligi in die sequenti. s. cretica ⁊ non continua. Et ratio lr̄e est. nam apparente vrina ſm cōditiones dictas significat optimū dominiuz nature super materiam ⁊ materiā optime digestā aptā expelli: ergo significat ꝙ adueniente die cretica vbi erit pugna nature contra mā expellat ⁊ fiat salus ꝙ natura dominiuz habeat super eaz ⁊c.

ℂ De vrina etatum. Capitulum.9ᵐ.

Mfantium ⁊c. ℂ In hoc paruo caꝑo determinat Aui. ꝺ dispōnibus vrinaruz ⁊ ꝓnter ꝺ significationibꝰ eaꝝ sumptis ex parte etatum. Et qñq; principaliꝛ facit ſm ꝙ quinq; dispōnes quinq; etatū spāliuz. Nam primo ponit dispōnes vrine infantiuz. Scōo puerorꝝ. Tertio iuuenū. Quarto primoꝝ senum. Quinto decrepitoꝝ. Partes patebunt. ℂ De prima pte dicit ⁊c. Notandum ꝙ hic colligitur ꝙ in pueris naturaliꝛ dispositis vrine debēt esse albe ⁊ satis grosse: ⁊ ex ꝓnti apparente vrina in infantibus aliter dispoſita non est bona significatio. Et ergo subtilis tenuis vt aqua est pessima vt voluit Gal. primo ꝺ crisi. ⁊ precipue in pueris quia in illis debent esse albe grosse satis. Et adducit Auicē. duas cās pro verificatione illius. Prima sumitur ex parte nutrimēti eo ꝙ pueri lacte nutriuntur: ⁊ quia vrina supfluit ꝺ massa sanguinis debet ei attestari ex parte nutrimenti. s. lactis ex quo decidit ⁊ illud est albuz: igit ⁊c. Scōa cā est quia pueri habent abundantē humiditatē vrinalem: debent igit multiplicare vrinas etiā priuatas in coloꝛe. i. debent ad albū declinare: qꝛ ꝓpter abundantē humiditatē multiplicat ⁊ etiaz obtundit impressio caloris naturalis non igit imprimit vestigium ruboris vel citrinitatis. Sed stat qdem color sopitus in multo humido primo aſoꝝ. vbi igit vrina fuerit in infante rubea vel citrina significat ꝙ eius cōplexio est multū elongata a dispōne naturali ⁊c.

Puerorum ⁊c. ℂ Ponit consequēter quales debent esse vrine in pueris. s. a scōo anno vsqꝫ ad iuuentutem. Et

gestionis insensibilius expelluntur: sed si contingat ꝙ appareat hoc est quando corpus ꝓpter malum regimen egreditur a naturali dispositione: ꝙ tūc debet habere conditiones quas hic ponit scilicet alba lenis ⁊c. vt ostensum est supra. ℂ Subdit vlterius ꝙ nō debet esse fetida: cuius ratio est: quia fetida significat corruptionem: hec autez debet esse priuata corruptione ⁊ omni qualitate mala: nec debet esse omnino priuata odoꝛe: quia hoc argueret frigiditatem: sed debet esse odoris temperati: quia fit a calido naturali temperato ⁊c.

ℂ De vrinis etatū. Ca.9.

a Mfantiuz vrine ⁊c. ℂ Hic determinat de vrinis etatuz. Et diuiditur in quinq; partes. Primo ponit quales sunt vrine infantium. Secundo puerorū. Tertio iuuenū: Quarto primoꝝ senū. Quinto decrepitoꝝ. ℂ In prima dicit ꝙ vrine infantium trahunt ad lactis similitudinē: qa lac est eoꝝ nutrimentū: ⁊ quia ipsi sunt multū humidi: ⁊ ideo sunt albe: ⁊ ꝓ quia ex hoc ꝙ sunt multū humidi eoꝝ calor est submersus ⁊ nō generat cholerā ita multā vt vrina tingat.

b ℂ Puerorꝫ autez ⁊c. ℂ Hec est secūda pars in qua Auicē. dicit ꝙ vrine puerorum sunt grossiores vrinis iuuenū ⁊ turbidiores. Et huius cā ꝓ parte dcā est caꝑo primo. nam multus somnus ⁊ multa comestio ⁊ fortitudo expulsiue sunt cā grossitiei ⁊ turbulentie: ⁊ illud in caꝑo ꝺ substātia vrine dictum est.

c ℂ Juuenum vero ⁊c. ℂ Hec est tertia pars in qua Auicēna dicit ꝙ vrine iuuenum trahunt ad formam ignis idest habent tincturam mediam inter rubeum clarum ⁊ citrinum: quia vtraq; qpodāmodo participans sicut vrina optima: nam hoc in tēperatis in iuuentute reperitur: ⁊ ideo vrina optimi coloris est ibe

De partibus.

vrine puerorꝫ significatio est parua: ⁊ ꝑcipue infantiū ꝓpterea ꝙ lacte vtuntur ⁊ ꝙ mātingens in eis est gescens ⁊ subm ersa: in eoꝝ quoq; natura existit ex debilitate ⁊ multa domitione ꝙ maturitatis significationem pernecat Isaac vero partic. 5. libi de vrinis sic notificauit puerorꝫ vrinas. Puerorꝫ vrina multa est ⁊ grossa albedini vicina. Grossitudo ⁊ multitudo duabus de causis est. Una est gulositas ⁊ multitudo ciboꝝ ⁊ humectatio eoꝝ. Altera paruitas humoꝝ a coꝛpibus se dissoluentiū ꝓp paruitatē crercitij ⁊ multitudinē siue otiositatis ⁊ minorationem actionis. Et vicinitas albedinis ex paruitate est ⁊ defectione coctionis in pueris ex humiditate naturali eorum coꝛporibus dominante.

Juuenum ⁊c. ℂ Ju. 3. parte dicit ꝙ vrine iuuenum declinant ad formam ignis. i. ignei coloris: qꝛ plus ceteris etatibus participant de cholera tingente ⁊ habent calorem magis acutum ⁊ minus oppressum humiditatibus: declinant etiam ad mediocritatem substantie ꝓpter digestionis cōplementum tam in epatibus ꝙ in venis eorum. ℂ Sed arguet aliquis ꝙ vrina iuuenum sit tenuis auctoritate Gal. secundo prono. commen. illus cañ. In vtroq; vero seru nigra pessima: dicentis. Stantiuz vero in iuuentute vrina est tenuis: ⁊ sedimen quod in ea residet paucum. Dic ꝙ non intellerit ꝙ sit tenuis absolute sed comparatione ad vrinas puerorum. Et id declarat per hec verba ibi. De natura puerorum est vt mingant vrinam grossam in qua sit sedimen multum. De vrinis iuuenū dicit Isaac vbi supra. In iuuenibus coloꝛ vrine est igneus rubeus vel croceus: qꝛ cholera rubea eoꝝ complexioni naturaliter dominatur: ⁊ coloꝛ naturalis virtuosus est in qualitatibus.

De gradi.

dicit ⁊c. Ratio cañ. est clara ⁊ supra capitulo ꝺ substantia vrine dicta. naz pueri vtuntur cibo ⁊ ꝓpter perditi restaurationez ⁊ ꝓpter augmentū fiendum. Et etiā eoꝝ calor non ita in ficco fundatur sicut in iuuenibus: plures igitur superfluitates sensibiliter educunt cum vrina puerorꝫ que a calido acutiori iuuenis insensibiliter resoluerentur. Item pueri dictant inordinate: tum ꝓpter gulositatem: tum quia mouent inordinatis motibus vnde fit ꝙ per indigestionē multiplicant prime superfluitates que ſm partes deriuate ad vrine vias ispissant ⁊ ingrossant puerorꝫ vrinas respectu iuuenū. Et ex eodez vel cōsimili argumento sequitur autez fundamento ꝙ vñ esse multe ipse vrine puerorꝫ: qm̄ multū sumūt ꝺ potu respectu sue mollis in cōparatione ad iuuenes ⁊ ꝓpter gulositatez eoꝝ. Et quia pueri naturaliꝛ humidiores sunt iuuenib⁹ quare appetunt potum ⁊ potus eis est necessarius ad deferēdum nutrimentū per vias que sunt strictiores in puero ꝙ in iuuene: debent igitur puerorꝫ vrine esse pluris quātitatis ⁊ grossiores ⁊ turbidiores ⁊ etiā albiores non sic tincte ꝓpter caliduz non esse sic acutum in pueris sicut in iuuenibus maxime annectendo ꝙ virtutes naturales in pueris sunt fortissime vt supra dictum est. Et ex hoc inferatur ꝙ si vrine puerorꝫ fuerint alterius dispōnis ita ꝙ non sint grosse turbide ⁊ minus tincte respectu vrinarum iuuenum: tunc non est significatio bona ⁊c.

Juuenum ⁊c. ℂ Ponit tertiaz ꝓclonem ꝺ vrinis iuuenū. Et dicit ⁊c. Ratio est clara. naz in iuuene calor est fundatus in materia ficca: ⁊ sic est magis acutus ⁊ impressiuꝰ igneitatis: ⁊ ideo colorat ad citrinum rubeuz. Etiam etas iuuentutis est perfectissima ac temperatissima ⁊ regulate magis viuūt iuuenes nec eis tanta cibi quātitas est necessaria respectu sue mollis quia augmentū in eo non fit: ⁊ ideo vrine ipsoꝝ quātum ad substantiaz declinant: ad mediocritatē etiam ex hoc inferat ꝙ si fuerint alterius dispōnis vt albe grosse ⁊c. est malum.

Et vrine senum ⁊c. ℂ Ponit quales debēt esse dispositiones vrine senuz. ⁊ duo facit: qm̄ primo facit qꝺ dictum est. secundo remouet dubitationem. de prima dicit ⁊c. s. respectu iuuenū. Rō cañ. est vera. Mā vrine senū pendent a calido minus remisso ꝙ vrine iuuenum quare cōsequenter nō debent esse sic tincte. Et ex altera parte virtutes naturales in eis deficiunt ⁊ ex cōsequenti non possunt tm̄ expellere. Et cum complexio eoꝝ naturaliter est ficcior. ⁊ cibi ei cōuenientes nāliter debent esse ficciores ⁊ ꝓinde sequit qꝺ minus debent esse grosse imo subtiliores etiam ꝓp maiorez stricturam meatuum in eis quare ⁊c.

Est tamen ⁊c. ℂ Idest ꝺtingit. Remouet dubitationē dicens. Est ne simpliꝛ ⁊ generaliꝛ ver ꝙ vrine primorum senum sint semper subtiliores ⁊ albiores vrinis iuuenū. Videtur ꝙ non ⁊ dicit ⁊c. Ratio nam contingit ꝓpter debilitatez vel ex debilitate calidi naturalis supfluitates multiplicari ⁊ aggregari quaꝫ expulsio fit in certo tpe. nā stabit tanta latitudo meatuum ⁊ tanta expulsiue fortitudo ꝙ virtute aggrauata propter multi-

mediocris propter complementum digestionis ꝛ fortitudinem resolutionis. ¶ Expositio hax trium particularū est expositio Foxiuiensis: quia in libris impressis nihil reperiebaꝫ ꝛ dictis Gentilis sup his tribus particulis.

a ¶ Et vrine ꝛc. ¶ Hic determinat ꝛ significatiõe vrine ratione etatis in qua apparet diminutio caloris. Et primo ostendit qualis debet esse vrina in puma senectute. Secundo qualis in senio. ibi (Decrepitox vo.) ¶ Notādum q vrine senum trahunt ad albedinem ꝓpter defectū caloris generantis humores flegmaticos indigestos ꝛ propter priuationē cholere tingentis: causa subtilitatis ē defectus caloris non potē tis pmiscere humores cuz aquositate: si autem fiant spisse ꝛ grosse: hoc ē qñ virtus est fortis in eis nō simpliciter qui non generant tunc superfluitates sed respectu eorum qui mingunt eā claram. ¶ Notandum vlterius super illo verbo. (Apti erunt ꝛc.)

¶ Et vrine[a] senuz ad albedinē ꝛ subtilitatem. Est tamen cūq; sunt grosse ſm superfluitates in eis existentes quaruz euacuatio multiplicaꝫ. Decrepitoꝝ vo vrine maioris sunt albedinis ꝛ tenuitatis. Est tamen cū pdicta grossities eis accidit sed raro: ꝛ cū vrina vehementer fuerit grossa apti erunt vt lapis eis accidat.

¶ De vrinis viroꝝ ꝛ mulierū. Cap. 10.

m **Ulierum**[b] vrine semper sunt maioris grossitiei ꝛ albedis ꝛ minoris pulchritudis q̄z viroꝝ vrine. Et hoc qdem est ꝓp debilitatez digestiue earum ꝛ propter superfluitatum ipsarum multitudinem: ꝛ propter amplitudinem cānalium vnde egrediuntur ea que ab eis exeunt: ꝛ propter illud quod ex earum resolnitur matricibus ꝛ ad vrine instrumenta tendit. Masculoꝝ vero vrinas cum moues turbantur ꝛ declinat earum turbatio ad superiora: ꝛ est q ſm plurimum turbidentur. Sed mulierum vrine fere non turbidantur ex motione propter paucam separationem sui: ꝛ habent scom plurimum supra summitatem suam spumam rotundam. Et si turbide fuerint earum turbidatio pauca erit.

arguis quādo iam est confirmatus: quare non valet.

¶ De vrinis viroꝝ ꝛ mulierum. Cap. 10.

b **Ulierum ꝛc.** ¶ In isto capitulo vt supra dicebatur docet significare per significatiões vrine ex parte

m seruum. Et duo facit. Primo ostendit qualis debet esse vrina in hominibus ſm diuersitatez sexus absolute ꝛ generaliter comparando masculum ad femina ꝛc. Secūdo ostendit qualis debz esse in eis ſm determinatas dispositiones. ibi (In vrinis viroꝝ.) Prima in duas. Primo cōparat vrinas viroꝝ ꝛ mulierum quātuz ad substātiā ꝛ quātum ad colorem simul. Secundo comparat vrinam masculoꝝ ad vrinam mulieruz penes contenta. ibi (Masculoꝝ vo vrinas ꝛc.) Causa ꝓpter quam vrine masculoruz turbantur est: quia vrine viroꝝ sunt clare quia sunt digeste respectu mulieruz vrine: ꝛ illud quod in eis est valde aptū natuz vt cito separetur ab eis propter eorum subtilitatem: ꝛ ideo cuz moueatur humor residens miscetur cum vrina ꝛ turbat ipsam: in vrina autez mulierum non ꝓpter indigestionem humorum male permixtoꝝ.

Jacobus

Et vrine ꝛc. ¶ Jn. 4 parte dicit primo q vrine senum declinant ad albedinem ꝛ subtilitatem. Ad albedinem qdem ꝓp diminutionē digōnis ex debilitate sui caloris innati. Ad subtilitatē vo: tū ꝓp illud: tū ꝓp oppilationes que frequenter eis accidunt. Scdo dicit q vrine senum qñq; sunt grosse ꝓpter superfluitates in quibus abundant per viam indigestionis. s. cū vie vrinales sunt aperte in eis ꝛ per eas multiplicatur eūo superfluitatum. De vrinis senum dicit Jsaac vbi supra. Jn sembus vrina est citrina ꝛ aquosa cum calor naturalis in eis minoretur ꝛ decoctio vrine minuitur. Et intelligit ꝓr citrinam vrinam remisse citrinitatis sicut palearem.

Decrepitorum ꝛc. ¶ Jn. 5. parte dicit primo q vrine decrepitoruz sunt maioris albedinis ꝛ maioris tenuitatis vrinis senum a senectute dictoꝝ: q calor decrepitorum est sicut lucerna ad extinguendum parata: qui ꝓpter vehementiam sue debilitatis nec tingere sufficit nec inspissare substantiam vrine. Scdo dicit q interdum accidit vrinis decrepitorum grossities illa que senum vrinis accidere dicta est ex euacuatione superfluitatum ꝓr viam indigestionis in eis aggregataꝝ sed illud est raro propterea q virtus expulsiua est in eis valde debilis ꝛ vie rugate ꝛ contracte ꝓpter consumptionez sui humidi radicalis. Tertio dicit q si vrina vehemēter grossa fuerit in decrepitis erunt apti q lapis supueniet eis: q talis vrina significat declinationem grossorum humorum ad vias vrine: quos facile est illic figi vel arrestari: tum ex eorum grossitie ꝛ viscositate: tum ex debilitate virtutis expulsiue: tum ex corrugatione viaruz. Et si ibi figantur indurabuntur ꝛ lapidificabuntur paulatim faciente suo calore debili de lapidificatione longo tempore quod faceret iuuenum calor in tempore breuiori. De vrinis decrepitorum dicit Jsaac vbi supra. Jn senioribus subtilissima est pertinens albedini vel liuiditati ꝛ cruditati quod est ex paruitate caloris ꝛ defectiõe coctionis: q calor naturalis in senioribus est paruissimus ꝛ in coctione defectissimus.

¶ De vrinis seruum. s. viroruz ꝛ mulierum. Cap. 10.

m **Ulierum ꝛc.** ¶ Jn hoc cap. primo agit de vrinis mulierum. Scdo masculoꝝ. ibi (Masculoꝝ vero.) Tertio viroruz qui coiuerunt. ibi (Jn vrinis.) Quarto de vrinis pregnantium. ibi (Vrine pregnantiū.) Quinto parturientium. ibi (Parientis vero.) ¶ Jn prima parte primo assignat tres dīias vrinarū mulierum ab vrinis viroꝝ. Prima est q sunt magis spisse q̄z viroꝝ. Cuius contrarium determinat Jsaac particula .5. libri sui de vrinis dicens. Vrine mulierum albe ꝛ subtiles sunt nāliter ꝓpter frigiditatem siue complexionis ꝛ defectionez coctionis caloris nālis. Scda est q magis declinant ad albedinē seu minus tingunt: q pauca est in eis cholera tingēs ꝛ debilis calor. Tertia est q sunt minoris pulchritudinis. s. minus splendide ꝛ peruie siue transparentes q̄z vrine viroruz. Scdo assignat quattuor causas quare mulierum vrine sunt maioris grossitiei ꝛ minoris pulchritudinis. Prima est debilitas digestiue earuz: propter quā multiplicantur superfluitates in eis ingrossantes vrinam: ꝛ non tam perfecte digeritur vrina q splendorem adipiscatur. Scda est multitudo superfluitatum suarū que cum vrina partim exeuntes augent eius grossitiē ꝛ diminuunt splendorem obumbrantes claritatem ipsius. Tertia est amplitudo cānalium. s. coloruz vesice ꝛ matricis. Mulieribus. n. colluz vesice rectius est ꝛ latius ꝛ breuius colo vesicr viroruz: quapropter in eis minus generatur lapis. Et collum matricis est etiam latius ꝛ rectius vasis seminalibus viroꝝ quare liberius ista colla effundunt suas superfluitates. Quarta est humiditates resolute a matricibus mulierum transeuntes ad vias vrine. Nam cum mulieres mingendi gratia se supra genua sua deprimunt ꝛ exprimunt faciliter in hac expressione a suis matricibus excutitur aliquid extens cū vrina: marie ab his que sordidas ꝛ lubricas matrices hñe ꝓsueuerunt: quaruz non est minor numerus q̄z mulierum mundarum.

Masculoꝝ ꝛc.

¶ Jn scda dicit primo q vrine viroruz qñ cō mouentur in vrinali ꝛ inde turbantur: turbiditas earum ascendit ad superiora vrine. Et nō loqtur hic de turbatione vrine que est tomatio: sed de quadam remissa conturbatione ꝓueniente ex permixtione hypostasis que iam resederat cum substantia vrine. ¶ Sed inslabit aliqs auctoritate Rasis. 10. alman. dicentis. Jn hypostasis colore qualiter cūq; fuerit videntur radiositas ꝛ paruitas ꝛ raritas ꝛ claritas. Cūq; mouetur tota cum vrina miscetur: aqua tamen vrine non turbabitur: hec ille. Jtem pauloante dicit. Rerum que in vrina multotiens inueniuntur: prima est hypostasis in qua claritas ꝛ radiositas ꝛ pulchritudo apparent: cuius similitudo est vt eius que in ampullis aque rosacee apparet: cū igitur non sit turbida vnde turbabit vrinam. Dic q hypostasis comparatione ad alia contenta clara est: nec sic turbat vrinam q ab ea penitus tollat transparentiaz: sed aliquid remittit de splendore ipsius ꝛ claritate: maxime qñ abundat: cuz sit compactior ꝛ minus transflucens liquore vrine sicut docet experimentū: id voluit Rasis in locis palleg. Causa vo quare turbatio ipsius ascendit ad supiora vrine est leuitas ꝛ subtilitas eius qb dicta est differre a sanie ꝛ flegmate crudo. c. 6. summe presentis. Secūdo dicit q vrine masculoꝝ ſm plurimū turbidant qñ cōmouentur in vrinali postq̄z suam fecerint residentiā. Cuius rō est: qa substātia vrine viroꝝ est multuz luminosa ꝛ transparens

De partibus.

a ¶ Jn vero vrinas.) Tertia ibi (Vrine pregnantium.) De prima parte dicit ꝛc. Et adducit quatuor causas sui dicti. s. quare vrine mulierum sint tenuiores albiores ꝛ minus nitide siue clare ꝛc. ¶ Notandum q conclusio Auicēne verificat posita paritate in correspondentia vt comparando virum cholericuz ad mulierem cholericam ꝛ virum iuuenilis etatis ad mulierē iuuenilem etatis. s. q sint in puncto eiusdem etatis ꝛ dictatum ad dictatam ꝛ exercitatum ad exercitatam ꝛ sic de aliis preterq̄z in seruz: ꝛ sic omnibus istis conseruatis est cōclusio Auicē. vera vt eius rationes probant. ¶ Secundo notate q debilitas digestiue potest esse causa nimie tenuitatis vrine vt habitum est supra capitulo de substantia vrine in principio cum dicitur valde vero tenuis in omnibus dispositionibus maturationum significat priuationem ꝛc. Aliqua tamen est debilitas ad quam sequitur grossities que est infra illam ad quaz sequitur tenuitas. s. debilitas que non est vltimata. Vnde per indigestionem multiplicantur superfluitates: est tamen virtus sufficiens ad expellendum illas superfluitates: ꝛ de hac debilitate loquitur hic Auicenna. Nam hanc habent mulieres in relatione ad masculos ꝛ non primam: quia cum prima non conseruatur sanitas nec conuenienter est nata conseruari: non igitur debetur serui muliebri naturaliter conuenienter dispositio. Nam natura mulieres sunt frigidiores viris: vt prima primi capitulo de complexionibus etatum. ꝛ quinto afonsinoꝝ cōmento. 63. circa finem cōmenti. habent igitur debilitatem consequentez naturaliter seruū cum qua fiat generatio superfluitatum plus q̄z in viro cum potentia expulsiue: ꝛ sic est manifesta ꝓma causa ab Aui. assignata. ¶ Tertio notandum q ad completionem frigidam mulierum merito seruus sequitur angustia poroꝝ in totius habitudine respectu habitudinis viroꝝ ꝓter q̄z in vias membroruz vrine. Nam talia membra habent poros latos magis q̄z in masculo: ꝛ hoc ordinauit natura ꝓpter finem vt materie multe que aggregātur in mulieris matrice

Matthęus

tudinem superfluitatum se exonerante natura expellendo materias ad vias vrine ingrossatur vrina ꝛc.

Decrepitoꝝ ꝛc.

¶ Jn hac vltima parte facit primo qd dictum est. Secūdo ponit cañ. De prima dicit ꝛc. Ratio prime partis dicta est supra ꝛ fundatur ex hoc generali. Nam cause nāles albedinis ꝛ subtilitatis vrie fortiores sunt in decrepito respectu iuuenis q̄z in ꝓmo sene. Si igitur in sene primo vt fuit declaratum sunt albiores ꝛ tenuiores q̄z in iuuene sequitur euidentius qd in decrepito. Rō ēt secundi cañ. clara est ex pauloante dictis quia non incōuenit in decrepito reperiri virtutez expulsiuam: ita fortem ꝛ latos meatus vt superfluitates expellantur ꝛ sic erūt vrine grosse: hoc tamen raro accidit in decrepito respectu senis primi ꝓpter virtutem esse debiliorē ꝛ vias strictiores. Ratio cañ. quaz addit est. Nam ex quo supponimus natura est debilis natural' in decrepitis ꝛ virtutes debiles deriuante natura materiam ad vias vrine rationabile fit ꝓpter impotentiā virtutis non sufficiat integrum expellere materiam: ꝛ si ꝓ parte retinetur in rembus que cōsequēter inspissata a calido ꝛ tandem cōuertitur in lapidem: erit autē huius signū qñ post grossam vrinā attenuabiē vrina. Nam qñ actual' emittiē grossa nō sumiē significatio de lapidis gñatione nisi in futurū vt dictum est.

¶ De vrinis viroruz ꝛ mulierum. Cap. 10.

Ulierum ꝛc.

¶ Jn hoc capitulo determinatur de dispositionibus vrinaruz ex parte seruus principa

m liter cōtingentibus. Et diuiditur in partes tres. Primo determinat quales sint dispositiones vrinaruz in mulieribus cōparando ad vrinas viroruz absolute. Secundo ponit quales sint dispositiones in vrinis viroruz ac masculoꝝ in relatione ad vrinas mulieruz. Tertio determinat de quibusdam dispositionibus appropriatis serui femineo. Secunda ibi (Masculorum

De gradi.

trice

a ¶ In vrinis ⁊c. ¶ Hic ostendit quales debent esse vrine mulierum ⁊ virorum quãtum ad determinatas dispositiones. Et primo quãtum ad vrinas virorum. Secundo quãtum ad vrinas mulierũ. ibi (Vrine pgnantiũ.) Et hec in duas. Primo ostendit qualis debet esse vrina pregnãtiũ. Secundo qualis parturiẽtium. ibi (Parientium vrina.) Causa quare in vrina viridi remanet quidaꝫ color qui est aptus natus coagulare vrinas mulieruꝫ que sunt apte nate coagulari: vnde sic se habet vria viri ad vrinam femine sicut coagulũ ad lac. Alia causa melior quia remanet in vris sperma que cõmiscẽ cum vrina.

¶ In vrinis[a] virorũ illico cum mulieribꝰ commiscentur sunt fila adinuicem texta. ¶ Vrine pregnãtiuꝫ[b] sunt clare ⁊ supra eaꝫ superficiẽ est nebula: ⁊ qñqꝫ trahunt ad colorẽ aque ciceruꝫ aut aque peduꝫ citrinuꝫ: ⁊ in ipsa est irinus ⁊ supra summitatem eaꝫ est nebula: sed quocũqꝫ modo fuerit in medio videbiꝫ sicut coitũ carminatuꝫ. Et est cum in eis sunt velut grana que ascendunt ⁊ descẽdunt. Cũqꝫ irinus manifestioꝫ fuerit erit ipregnationis principiuꝫ: ⁊ cũ loco ipsius fuerit rubedo erit in fine impregnationis ⁊ proprie si turbãtur cum mouentur. ¶ Parientium[c] vrina ꝑm plurimuꝫ est nigra ⁊ in ipsa est velut attramentum ⁊ sicut sordities.

b ¶ Vrine pregnãtiuꝫ ⁊c. ¶ Causa huius est: qꝛ cuꝫ tunc superfluitates declinẽt ad matriceꝫ vne remanẽt minus aggravate a superfluitatibus: ita qꝛ possunt eas melioꝰ digerere: quare habentes residentiam cuꝫ vrina faciunt residentiam ad modum nebule. ¶ Dicit vlterius (Et in ipsa est color irinus.) i. color multiformis sicut color iridis qui est viridis ⁊ citrinus ⁊ celestis: ⁊ talis colorꝫ sunt vrine pregnantiuꝫ velsimilis coloris treos. i. hli) celestis aliqñtulum azuri luminosi. ¶ Dicit vlterius (Velut grana que descendunt ⁊ ascendunt supra) sicut apparet in aere ad solem quãdo sunt quedaꝫ ptes certe subtiles que dicuntur athomi a quibus est humidum resolutuꝫ que ꝓpter paruitatem ipsoꝝ non possunt findere aerem: ⁊ ideo aliquãdo descendunt ⁊ postea ascendunt vt patet ad sensum.

c ¶ Parientium vrina ⁊c. ¶ Est nigra supple ex cõmixtione multi sanguinis melancholici: quia tunc retinentur humores superflui ⁊ laudabiles ꝓpter fetuꝫ qui postea expelluntur ⁊ cõmiscentur cum vrina.

Jacobus

transparens cũ subtilitate substãtie: quare ꝛ facili recipit remissionẽ claritatis manifestã sensui sicut aqua munda. Notanter dicit ꝑm plurimũ propterea qꝛ in vrinis sanoꝝ virorꝫ sobrie viuentium qñqꝫ nulla est hypostasis: ⁊ si que appareat est adeo modica ⁊ subtilis qꝛ non sufficit sensibiliter turbare vrinam. Notanter dicit ex motione: qꝛ mulierũ vrine cum diu steterunt in vrinali citius tornant cũ vrine virorꝫ: qꝛ plus abundãt in ventositatibus ⁊ terrestreitatibus indigestis qꝫ vrine virorꝫ. Tertio dicit qꝛ vrine mulieruꝫ fere nõ turbant ex cõmotione sua in vrinali ꝓpter paucam separationẽ sui. s. qꝛ humores sibi imixti non pfecte separant a liquore vrine: tñ qꝛ non sunt digẽe inspissati ⁊ aggrauati ꝓpter debilitatẽ digestiue mulierum: tum qꝛ substantia liquoris vrine mulieru est grossa: nõ facile diuisibilis neqꝫ per humores imixtos ei: neqꝫ ꝑ hypostasim qñ cõmouetur. Quarto dicit qꝛ vrine mulierũ hñt vt in pluribus spumã rotundaꝫ in sua superiori parte ꝓpter humores viscosos ⁊ ventositates sibi imixtos in gbus mulieres abundant ex diminutione sui caloris ⁊ debilitate digestiue. Et est spuma illa rotunda natans in supficie propter leuitatem aeris in ea inclusi circutendentis vndiqꝫ viscosum humorẽ. Quinto dicit qꝛ si vrine mulieruꝫ ex motu eaꝝ in vrinali turbide fiant turbatio eaꝝ pauca erit ꝑ cãs dictas: nec ita apparet vt in vrinis virorꝫ ꝓpterea qꝛ mulierũ vrine sunt minoris claritatis ⁊ pulchritudinis qꝫ vrine virorum: nec hypostasis ita facile cum liquore miscetur.

In vrinis ⁊c. ¶ In .3. dicit qꝛ in vrinis virorꝫ quas emittunt statim post coitum fila ꝓtinentur adinuicem texta. Idez supra meminit paragrapho vltimo ca. 3. sum. presentis: ⁊ tertij. 20. tracta. 1. cap. 13. ait. Vrina eius qui coiuit est habens filos ⁊ ramos ꝑmixtos adinuicez cuius causa dicta est esse ꝑmatis reliquie que a virga ercutiũtur hora expressionis ad expulsionem vrine.

Matheus

trice regulr cõueniẽter possint ꝑ illas vias expelli: q̃ sequit qꝛ in ambitu totius vbi etiam esset paritas indigestiua sunt apte retineri multe materie ꝓpter stricturam porꝝ in muliere que nõ fit in viro sunt ergo ceteris paribꝰ multarum superfluitatũ mulieres qꝫ viri. Et ad hoc facit diuturnitas ocij corporei in muliere plus qꝫ in viro: facit etiam frigiditas cõplonis non ita ad resolonez sicut in viro. Et ex hoc ꝑz verificatio duaꝝ aliaꝝ causaꝝ: nam sunt plurimaꝝ superfluitatum ⁊ que nõ ꝑt expelli per porꝝ habitudinis totius stanie latitudie meatuũ viaruꝫ vrine fit igit expulsio per illas vias. Et qꝛ tales superfluitates ad alb. declinãt: qꝛ ad flegmaticũ fiunt igit albiores ⁊ grossiores vrine adiuuat ⁊ est ꝗrta cã qꝛ a nã in mulieribꝰ ordinatũ est vt multe superfluitates expellant ad matriceꝫ ⁊ non sic in viro. Et exinde ille superfluitates in matrice aggregate ꝓpter vicinitatẽ quã hñt cuꝫ vijs vrine per eas expellunt: ⁊ hec est quarta cã cõpletina vnde fiunt grossiores ⁊ albiores ⁊ minoris pulchritudinis. i. minus lucide: naꝫ in eis virtus sequestratiua grossi a subtili est ꝛpotẽtior q̃ in viris: vnde non fit in eis eque bona sequestratio ꝑtium grossarum a subtilibus sicut in viris ⁊ exinde reddunt oppacatiores vrine mulierũ. naꝫ vt supra dictũ est caplo primo huius summe in fine capli. 6. 1. Turbulentie est ꝑmixtio partiũ hñtiuꝫ colores oppacatiores extraneos fuscos ita qꝛ sensu ꝑcipi non ꝑit. s. separatum: ꝑmixtio igit talium partiũ cuꝫ vrina facit ipsaꝫ minoris pulchritudinis qꝫ oppacã. Et dicit hic Marsilius qꝛ experimentũ ꝛclarat qꝛ tales vrine mulieꝝ sunt minoris pulchritudinis: qa ẽt nõ tpe mẽstruationis si pãnus mũdus in eis fundat remanet maculatus ⁊ nõ sic in vrina viri ⁊ vos ipsi experimẽtate si placet: quare ⁊c.

Masculoꝝ ⁊c. ¶ Nunc scõ ponit disponẽs vrinaꝫ masculoꝝ cõparando ad vrinas mulieꝝ. Et primo facit b. Scõ ponit vnã incidẽtã ꝛ quadaꝫ dispõne apparẽte ⁊ cõtingẽte in vrinis virorꝫ qñ miscent mulieribꝰ. Scõa ibi (In vrinis virorꝫ.) De prima pte dicit ⁊c. Nõ ꝑmi dicti. s. qꝛ facile turbant est qa vt iam audiuistis in particula lecta vrine mulieꝝ sunt minoris pulchritudinis ⁊ oppacatiores nec sunt cũ tãta sequestratiõe sicut vrine virorꝫ ⁊ illud qõ est in eis sequestratũ est multũ terreũ grossum in fundo residens ac sua grauitate fundum petẽs: per cõmotionẽ ergo vrinaꝫ vbi est vrina viri illud deorsuꝫ residens facile cõmiscet cũ substãtia vrine ⁊ sui leuitate facile petit ptes supiores respectu eius qõ ascẽdit in vrina mulieꝛ: ⁊ per ꝺ̃ citius turbat vrina masculi qꝫ femelle ꝓpter citioreꝫ cõmixtionẽ grossi cũ subtili. Et qa ptes supiores in vrina masculi sunt sensibiliꝛ clariores ⁊ nitidiores qꝫ in vrina mulieꝛ: per cõmotionẽ ergo ⁊ mixtionẽ partiũ obfuscarũ plus sensibiliꝛ oppacant ⁊ turbant partes clariores ⁊ superiores in vrina masculi qꝫ femelle.

¶ Queratur circa illam partez (Mulieruꝫ) viruꝫ cõclusio illa sit vera in se. s. qꝛ vrine mulierũ sunt grossiores vrinis virorꝫ. Et arguitur qꝛ nõ aucto. Ysaac in suo ꝛ vrinis. vbi ponit ad litteraꝫ qꝛ vrine mulierũ semper sunt subtiliores vrinis virorꝫ. s. ratione autẽ sic: quia ille que sunt magis digeste sunt grossiores sed vrine virorꝫ sunt magis digeste respectu vrine mulierũ: quare ⁊c. ¶ Maior ꝑz qꝛ digestio ꝓcedit inspissando ⁊ igrossando. ¶ Minor apparet: quia melior fit digestio in viris q̃ in mulieribus: cum viri plus habeãt ex calido naturali.

¶ Secundo dubitaꝫ ex eo qõ dicit qꝛ vrine mulieruꝫ sunt maioris albedinis qꝫ virorꝫ: non videt esse generaliter veruꝫ: quia qõ maioris caliditatis est magis tinget vrinam: sed aliqua mulier est calidioꝛ aliquo viro: ergo saltẽ in illis vrine mulieruꝫ erunt magis tincte qꝫ vrine virorꝫ.

¶ Tertio dubitatur de causa quã ponit. dicit enim qꝛ causa istoꝝ est: quia dicit qꝛ mulieres habent debilem digestionẽ respectu digestionis virorũ. ¶ Cõtra: quia alique mulieres sunt que melius digerunt q̃ aliqui viri: ergo saltem in illis non est vera hec causa. Ꝓ ostea dato qꝛ peius digerant q̃ viri non sequitur qꝛ eorum vrine sint grossiores imo subtiliores: quia vrina ꝺigesta est maxime subtilis substantie ꝓpter priuationẽ digestionis. ¶ Preterea dicit ⁊ superfluitatis multitudinẽ. Contra: quia cum tales superfluitates sint menstruales erũt rubee: ergo reddent vrinam nigram ⁊ non albaz. ¶ Ꝓ ostea dicit propter amplitudinem cannalium. non videtur qꝛ eorum cannales debeant esse ampli sed stricti respectu cãnalium virorꝫ: quia frigidi est constringere ⁊ calidi dilatare: cum ergo mulieres frigidiores sint viris: ideo ⁊c. ¶ Postea dicit: ⁊ propter iã

De partibus.

Urine ⁊c. ¶ In .4. primo notificat nobis vrinas pregnantium. Scõo per eas docet cognoscere principiũ ⁊ finẽ ipregnationis. ibi (Cũqꝫ irinus.) ¶ In prima parti. enumerat ser signa quibus cognoscunt pregnantium vrine. Primum est qꝛ sunt clariores vrinis non pregnantium: tum qꝛ regulariter matrices earum sunt adeo clause qꝛ nihil ab eis cum vrina ercutitur: tum qꝛ matrices sue tense ⁊ replete fetu ⁊ concomitatibus euꝝ comprimunt veficas ⁊ suos meatus prohibentes transitum liberum humiditatum grossarũ Scõm est nebula existens supra suam extremitatem seu superficiẽ. Et hoc signuꝫ refert hic bis ad matorem expressionem. Cuius signi causa est compassio epatis ⁊ membrorum spũalium ꝓpter fumos ⁊ vapores eleuatos ab humiditatibus retentis circa fetum. Super dispõne. n. istoꝝ membroꝝ attestat nubecula vrine. Juxta illud Egidij. Corporis aerei nubecula spiritualis. Indicat offense vicium teconsq; calorem. Tertium est qꝛ pregnantium vrine trahunt ad colorem aque decoctionis cicerum vel aque decoctionis pedum animalium: vz ad colorem citrinum: ita qꝛ sunt coloratiores vrinis non pregnantium propter calefactionem membrorum vrine ex vicinitate fetus. Quartum est qꝛ in colore suo citrino est color irinus. i. similis iridi seu arcui celesti qui tricolor dr ab Aristo. 3. metheororum. Sicut. n. refractio multiplex radiorum a nube ꝑm periferiam semicirculi constituit iridem: sic impressio facta in vrina ab humiditatibus sanguinea fudorali ⁊ aquosa circunstantibus fetui vel a vaporibus earum resudantibus in veficam reddit pregnantium vrinas multi colores. Quintum est res similis coto carpinato apparens in medio vrine quocumqꝫ modo fuerit in ea nebula vel irinus color scilicet siue pendeat in medio vrine siue natet in ipsius superficie. Cuius causa potest esset resudatio aliqua spermatice humiditatis ad vrine vias: qꝛ raro durante ipregnatione spma emittunt. Juxta illud Dan. tertij. 21. c.

De gradi.

Et sic ꝑz qꝛ facilius tui bant ⁊ magis vrine masculoꝝ q̃ femellarũ ⁊ manifestius non tantũ per cõmotionẽ sed etiã ea non facta. Nam lz calor nãlis vel eius vestigium faciens ad separationẽ in viro sit potentioꝛ ad ꝓhibendum cõfusionez vrine q̃ in muliere: quia tamẽ in muliere nõ facta tanta separatio sicut in viro ꝓptionabiliter plus facit ad inturbationẽ vrie viri illa forte totalis separatio partium grossarum a subtilibꝰ respectu minoris separationis in muliere q̃ fiat fortitudo caloris ad sic cõtinuãdum respectu mulieris. ¶ Notate vlterius pro parte tertius que dicit supra summitatem suã supremã rotũdam. Ratio partis est quia in mulieribus multiplicat plus ventositas ⁊ viscositas q̃ in vrinis. In vrinis ergo mulieruꝫ ꝓpter viscositatem ⁊ globositatez materie ⁊ ventositatem ⁊clusaz sunt nate magis generari ampulle ⁊ cõsequẽter spume: quoniã in vrinis virorꝫ ⁊ hoc est qõ intendebat in littera. ¶ Et ex his partibus simul lectis cõplicando significationes ꝛc conditiones vrine masculi ⁊ femelle potestis facere bonam coniecturam ad distinguendum ⁊ iudicanduꝫ ex vrinis seruo masculini ⁊ mulieꝛ ⁊ inter eas vt patet ⁊c.

In vrinis ⁊c. ¶ Nunc in hac secũda particula partis iam expedite ponit vnam contingentiã in vrinis virorꝫ cum miscentur mulieribꝰ: ⁊ dicit ⁊c. Ista littera duplr potest exponi. Unus sensus est qꝛ misceant vrine virorꝫ ⁊ mulieruꝫ: tunc apparebunt quedam filla adinuicem texta. Et ratio põt esse. nam a caliditate vel vestigio eius impressio in vrinis virorum circa materiaz in vrinis mulieruꝫ subtiliaꝫ ⁊ elongatur ad modũ filli ⁊ sic apparet ⁊c. Vel aliter ⁊ scõ ⁊ melius sic exponaꝫ cum vir coniungit mulieri apparebunt in vrina viri post coituꝫ quedaꝫ fila alba cõterta ⁊ ꝑm aliquos hec apparentia vocatur hypostasis filosa ⁊ tractauerunt ꝛ ea inde ꝛ hypo. ⁊c. Sed quia Auicẽna ꝛ hac in veritate si cõsideratis dicta supra non determinauit sed b magis cõuenienter quia appropriat sexui tñi. Et sic exponendo ratio canonis erit clara: quia postq̃ vir coiuit cum muliere alique partes spermatis pingues viscositate participantes adherent vie exitus ꝑm eius longitudinẽ ⁊ accuirunt formaz fili. Unde succedẽte vrina ille reliquie spermatis abstergunt ⁊ sic vario modo cũ vrina educte ⁊ sparsim solidioris substãtie quã fit vrine aquositas adinuicẽ cõmiscent quedaz cõmixtionẽ quasi videant fila adinuicẽ cõterta: ⁊ hoc manifestũ est videre quasi semp in primis vrinis post coitum: quare ⁊c.

Urine pregnantium ⁊c. ¶ In hac tertia parte principali capituli huius prosequitur Auicẽna ponendo significationes vrinarum ꝑm aliquas dispositiones cõcernentes sexum femineum. Et duo facit. Quoniam primo ponit dispositiones ⁊

Universidad de Deusto
BibliotecaBiblioteca

qđ ꝓuenit a matricib⁹ qđ hz ingrossare. Sed ꝺ:qꝛ cuz alie sint vie menstruoꝝ a vijs vrine nó opz vt descẽdãt: ꝛ si descẽdent erit vrina nigra: ꝯ falsuz dicit totũ.

¶ Ad hoc dõm qꝛ vrine mulierũ sunt grossiores ꝛ albiores qz vrine virꝝ vt dicit Aui. ꝛ pp cãs quas ponit. ¶ Sed ad intellm huius notãduz qꝛ vrinas mulierũ esse grossiores põt duplr intelligi. Uno mõ cõparãdo vrinas virꝝ ꝛ mulierũ in vñ dispõne. Alio mõ in spãli cõparãdo vrinã vni⁹ viri ad vrinã cuiusz mulieris. Si primo mõ verũ est qđ dicit. ſ. qꝛ vrine mulierũ sunt grossiores ꝛ albiores: ꝛ hoc pp debilitatẽ digõnis nõ qꝛ debilitas digõnis sit imediata cã illi⁹ sed mediata. ſ. qꝛ est cã multaꝝ supfluitatũ que postea miscenf cuz vrina sunt cã grossitiei in vrina: ꝛ qa aquositas est alba ꝛ se vl colore priuata ꝛ cũ ille superfluitates sint albe flegmatice ponunt vrinã albã qñ ei admiscenf: ꝛ ad hoc facit amplitudo viarũ vrine vt descẽdant supfluitates multiplicate in eis rõne cõplexionis frigide ꝛ rõne regimis eaꝝ qa non exercitanf ꝛ etiã pp supfluitates descendentes a matrice que sunt albe pp priuationẽ caloris. Si aũt nos loquamur ꝛ cõparatione spãli vnius viri ad aliquã mulierẽ: tunc dico qꝛ non est vlr verũ qđ hic dicit: qꝛ pole est ex nã ꝛ etate qꝛ aliqua mulier sit calidioris cõplexionis aliquo viro: ꝛ qꝛ melius digerꝛ ꝛ melius exercitet ſẽ. ꝛ hoc modo nõ intelligit hic Aui. sed primo modo. ¶ Ad rõnes. Ad primã ꝺ aucto. Isaac notãdum qꝛ vrina põt duplr ꝯsiderari. Uno mõ quãtuz ad aquositatẽ vrinalez in se. Alio mõ ꝙ̃tũ ad pmixtionẽ humoꝝ cũ ipsa: tunc dico qꝛ vrina primo mõ accepta est subtilior in mulieribus ꝛ grossior in viris: qꝛ in viris est magis digesta ꝛ digestio ꝓcedit inspissando: ꝛ hoc modo intelligit Isaac: sed scõo modo intelligit Aui. ideo nõ ꝺicunt. ¶ Ad rõnez cũ ꝺr: digestio ꝓcedit inspissando ſẽ. ꝺico qꝛ verum est: ꝛ ideo rõne aquositatis spissior est in viris ꝙ̃ in mulierib⁹: sed rõne admixtionis supfluitatũ nõ. Uel ꝺõz alr ꝛ est solo noua qꝛ digõ ꝓcedit ispissando: ſz nõ oz qꝛ ꝓcedat ingrossando: ita qꝛ ꝺñia est iter grossuz ꝛ spissuz. nã aliqđ põt eẽ grossuz ꝛ

Jacobus

de signis ipregnationis. Et qñ cum pregnante coitur non emittit sperma. Sertũ est corpora minuta sicut grana per vrinaz pregnantis ascendentia ꝛ descendentia. De quibus dicit Egidius libro de vrinis parte scõa de contentis. Immixtur gutta regnare ꝑ alba minuta. Si mulier fuerit non alterutruz tibi deerit. Quin vel conceptus assit vel languoꝝ ineptus. Causa uero talium granorum est flegma retentum in vijs vrine quod operatione caloris in ea conuertitur.

¶ Lũqz ſẽ.) ¶ In scõa parti. dicit primo qꝛ qñ fuerit irinus color in pregnantis vrina multuz manifestus ꝛ clarissime apparens tunc ipsa est in ꝓncipio sue impregnationis: qꝛ tres tunicẽ ꝙtinentes fetũ ꝛ humiditas cũ eo retentas sunt tunc tenuissime: quare faciliter ab eis resudant vapores ꝛ fumi qui sunt cã iridis vel irini coloris in vrina vsi. Scõo dicit qꝛ rubedo apparens in ꝓgnantiuz vrinis loco coloris irini significat qꝛ sunt in fine impregnationis ꝛ ꝓpinque pa-

Matheus

significationes vrinaruz in pregnantibus. Secundo in enixis. Scõa ibi (Parturientis vrina ſẽ.) De prima parte ponẽdo signa vrinaꝝ in ꝓgnãtib⁹ dicit ſẽ. ¶ Pro intellectu ptis notãduz qꝛ vrine ꝓgnantũ in diuersis ptib⁹ impregnationis addunf diuerso mõ disposite. Maz etsi in ꝓncipio ipregnationis dicãtur clare ꝛ subtiles: in vltimis tñ mensib⁹ marie in vltio mense aliqualr inspissanf ꝛ magis coloraticanf. Et hoꝝ cã est. Maz in ꝓmis mensib⁹ mãe cõuenienter a caloze regulanf ꝛ retinenf in matrice ꝛ pro formãdo fetu ꝛ pro debita nutricatiõe fetus. Uñ nõ tantũ materie mãles que regulr ad matricẽ deriuanf in matrice retinenf ꝛ cõuertunf tpe ipregnationis imo ẽt multe alie materie cõuertunf a nã ad matricẽ tpe ipregnationis pp finẽ nutricationis q̃ non ꝙuertunf tpe nõ ipregnationis. Et er hꝫ clare segf qꝛ matrix ita constringif ꝛ claudif qꝛ nec extremitas acus intrare põt vt scõa tertij colli. ꝙnter ex hoc qꝛ in ꝓmis mensib⁹ ipregnationis claresciunt vrine pp priuationẽ eductionis materierũ matricalitũ cũ vrina ꝛ non eaꝝ tñ sed etiã aliaꝝ que vt dictũ est deriuanf ad matricẽ gfa finis quaꝝ portio simul euacuarek per vrinã nisi ad matricẽ cõuerterenf. In vltimis aũt mensib⁹ ꝛ marie tpe ꝓmo partui iam aggrauata virtute ex supabũdantia materierũ retẽtarũ fit ipsaꝝ materierũ aliqualis expulsio pro pte que multo tpe retẽte ꝛ quodãmodo putrefacte fuisce ꝛ oppace facte reddunt vrinã ad fuscũ declinantẽ ꝛ grossiorẽ. Et hoc inuebat qñ dicit vrine pgnantiũ sunt clare intelligak. ſ. in primis mensib⁹. Et qñ ꝙnter dicit ꝛ qñqz trahunt ad colorẽ aque cicerũ aut aque pedum sm quosdaz exponik. i. ꝺecoctione peduz. Ego aũt intelligo lotura peduz. Nam ꝺecoctio peduz non est ad nigrũ vl fuscũ declinãs: sed lotura pedum vt sicut aqua cicerũ ꝛ hoc in vltimis mensib⁹ iaz appropinquãte partu.

¶ Notate tñ qꝛ hoc nõ est simplr ꝛ in oĩ pregnatiõe vez. Sed bñ hoc ꝛ nã ipregnationis cõtingere ꝺz. naz multe sunt pgnãtes ex qbus effluũt menstrua ꝛ per totũ tps ipregationis quo casu stante manifestũ est qꝛ tunc vrine ẽt in primis mẽsibus nõ sunt clare: verũ ꝛ nã ipregnationis hꝫ vrine turbulentia cõtingere nõ debet. Et dicit Auic. Ut ipsaꝝ supficiez est nebula. i. versus partẽ supiorez ꝺr esse velut sba quedaz subtilis vaporosa grossa ad nãm nebule tendens: ꝛ hoc cõtingit pp resolorẽ factã ꝛ partib⁹ subtilib⁹ ex materieb⁹ spermaticis adinuicem cõmixtis ꝛ que per tps cõmiscenf ad formationẽ fetus. naz ipsaꝝ quedam ptes vaporales non grosse resoluũtur ꝛ cũ vrina miscenf que calide subtiles ac rare existentes sursum mouenf in vrina ꝛ hanc apparentiã nebule versus supficiez vrine efficiunt: ꝛ hoc marie verũ est in primo mense pp illã cõmixtionẽ tũc fieri in materib⁹ spermaticis vt dictũ est. Addit Aui. ꝛ in ipsa. ſ. vrina pgnantis est color irinus hic intelligite colorẽ mixtũ ex multiplici coloze sicut in iride appa ret. ſ. ex rub. viridi claro ꝛ glauco. Et hoc ẽt signũ magis manifestak in primo mẽse. Maz in vltimis mensib⁹ color magis ad rubeũ declinat. ꝛ rõ huius põt esse: naz in primo mense cõuertunf humores ad matricem diuersi qui per tempus manent sub ꝓprijs formis ꝛ coloribus a quibus cum resolutur aliqua pars representat colorem humoruz a qbus decidit. Et exinde fiunt varij colores sm diuersitatẽ ac varietatẽ humoꝝ defluroꝝ ad matricẽ tpe illo. In ꝓcessu aũt versus partũ dominãte sanguine magis sup reliquos humores tendet color vrine per pñtiaz hanc materierũ secuz magis ad rub. ¶ Notate ꝙnter pro parte in qua dicit. Sed quocũqz mõ fuerit in medio ſẽ. Qz hoc signũ marie etiã verificat in primis mensib⁹. ꝛ rõ dicti est. Maz in primis mensib⁹ pp fortez fieri agitationẽ in

materies

vrinis spermaticis vt dictũ est erit a caliditate spũz inclusoꝝ fit resolo aliquaz partũ nõ tñ vaporaliũ que faciũt nebulaz in supficie vrine apparentẽ sed etiã humoralitũ tñ subtiliũ que ꝙnter materie a caliditate dissoluũtur ꝛ separanf pp cõtinuã irradiationẽ acgritã a spiritib⁹ ꝛ caliditate nãli cõcatis vt dictũ est: fit igif tanẽz cottũ carminatũ. i. subtiliatũ ꝛ ad diuersas ptes tractũ albũ ac si esset hypostasis alba diuulsa. Et hoc est qꝛ ꝛ vehemẽtioꝝ cõiter attribuitur vrinis pgnantiũ. Et si tu queras talis hypostasis diuulsa alba appet ẽt dominãte ventositate que ventositas in mulierib⁹ plerũqz fit dñans. Quero igif distinguemus

nõ spissuz sed raꝛ ꝛ ecõuerso: naz spissuz dicit disponez sbe in se: sed grossuz dicit disponez aliquitus cũ admixtione cũ alio: tunc dico qꝛ vrine mulierũ sunt grossiores: sed nõ spissiores vrinis virꝝ: ideo nõ opz qꝛ digestio ꝓcedat ingrossando.

¶ Ad tertiũ rñsum est quãtuz ad cõparationẽ particulariẽ vez est: ꝛ fit ꝛ ad aliã ꝛ digestione. ¶ Ad aliud qꝛ cãales debent esse strictiores in mulierib⁹ dõm qꝛ verũ est quãtuz ad oĉs alias partes corporis ꝓterq̃z in mẽbris genitalibus: ꝛ illud non fuit rõne cõplexionis qꝛ vt arguis bene deberent esse stricte: sed ꝓpter finẽ vt inde mundificenf ꝛ pp gñationem filioꝝ puidit eis nã: nam cõpositio non semp insequif cõplexionez sed etiã rem diuinã: vt ꝺr scõo ꝛ cõplexionib⁹. c. 6. ¶ Ad aliud dõm qꝛ aliq̃ pars vadit ad vnũ pp motũ humoꝝ. ¶ Ad aliud cũ dicit qꝛ supfluitates menstruales sunt rubee: dico qꝛ nõ intelligit soluz ꝛ mẽstrualibus sed ẽt ꝛ aliis supfluitatib⁹ que sunt alibe que in eis multiplicanf. ¶ Notãduz circa illaz ptẽ (vrine pgnantiũ) qꝛ assignare cãs istoꝝ particulariũ est difficile ꝛ sufficit dare cãm ꝓbabilez soluz. Cã aũt ẽre vrine pgnantiuz sunt clare põt eẽ dupler: vna qa in pgnãtib⁹ multiplicaf calitas ex fetu: calidi aũt est irradiare ꝛ clarificare. Scõa cã est: qa min⁹ pmiscenf supfluitates in vria qñ primo pp oppilationem fetus ꝛ strictura viaruz generationis. Causa quare trahunt ad colorẽ cicerum. ſ. ad aliqualem rubedinẽ est: quia calor intendik eis ex fetu: calor autez addit in tinctura quia calor datur vrine a qualitatib⁹ actiuis sicut substantia a passiuis: vt Isaac. 7. vrinaruz: color autez irinus. i. arcus celestis est quia in eis retinenf supfluitates omnis modi: ꝛ quia aliqua pars expellit cũ vrina: ideo apparet color diuersus ad modum coloris iridis: ꝛ hoc est ver in principio impregnationis: sed in partu vel prope partum non ita: quia in principio fetus est paruus ꝛ non multum exhibet calorem non apparet multum tinctura vel tincta in processu quando iam magis creuit tam calefacit ꝛ reddit vrinam magis tinctam tendentem ad rubedinem ſẽ.

De partibus.

De

tui: precipue si turbenk qñ cõmouetur. Cuius rõ est qꝛ tpe impregnationis multus latet sanguis tam circa fetũ q̃ in venis matris inutilis nutritioni tam matris q̃ fetꝰ: qđ nobis ostẽdit multipler ꝛ diuturna matris purgatio post partũ. Appropinquãte ergo termino partꝰ sanguis ille incipit ad inferiora declinare: cuius pauca portio pmixta vrine reddit eam rubeã ꝛ cito turbatã qñ cõmouet.

Parientis ſẽ.

¶ In qnta parte dicit qꝛ vrina parientis vt in pluribus est nigra: ꝛ ẽ ea res similis attramẽto ꝛ sordiciei. Et est attramentum quedam vena terre recipiens nomen ab atro colore. Et per sordiciem vult hic intelligi qđ simile luto vel feci lutose: quod passim cõgestum in matrice ꝛ venis velut fex sanguinis vsqz ad horam partus post partum defluit. Et qꝛ tunc matrix est multuz aperta quandocũqz mulier se exprimit vt mingat aliquid ex illo cum vrina excutitur.

De gradi.

De

inter hmõi hypo. albã fic diuulsam significãtez ipregnationẽ ꝛ aliã signficãtem ventositatẽ dicak qꝛ medicꝰ ꝓ pecturas faciet ꝓbabile argumentũ ad distinguẽ duz inter vtrasqz. Maz si fuerit ex ventositate aderunt rugiꝰ ꝛ do loꝛes p venirẽ. Et cũ hoc color aquositatis vrinalis magis ad albũ declinat neqz aderit illa nebula ꝛ qua supra neqz color varius irinus. In pregnante aũt ꝙfortata digestiua mẽbroꝝ circa vrinã a caliditate spermatis meliꝰ colorificat vrina ꝛ magis claret saltez in primo mense ꝛ cũ hoc nõ sunt dolores nec rugiꝰ ſẽ. ¶ Et ex hꝫ arguit nõ esse verũ qđ ꝺicit qꝛ cã illius apparẽtie cotti carminati est ex ventositate imo in pgnãte vt dictũ est minus ꝺz esse ꝛ ventositate: sed est cã que adducta est ꝛ caliditate. Et ex hoc sic intellecto appet ẽt cã quare in vrinis pregnãtũ apparent q̃daz granula que ascẽdunt ꝛ ꝺescẽdunt: dico hoc non vt cõiter ꝺr qꝛ hmõi grana ascẽdant ꝛ descẽdant sm motũ acgsitũ in partib⁹ vrine mota vrina qñ aliqua pars descendit ꝛ alia ascendit. Et sic granula inclusa in illis ptib⁹ ascendunt ꝛ descendunt: quoniã hoc non esset artificiosum signum nec artificiale dicuz. Sed dico ego etiã in vrina quieta videnf quedaz grãna ascẽdentia ꝛ descẽdentia ꝓpter id qđ dictũ est qꝛ in primo mense resoluũtur in vrinis formaliter alique partes spirituose ꝓpter maximã agitationẽ que fit in spermatib⁹ viri ꝛ mulieris. Illa igitur cõmotio spũz in sursum ꝛ deorsum cuz aliqua mã cõiuncta facit illaz granuloꝝ apparentiã ascendentiũ ꝛ descẽdentiũ. Dicunt hic qdaz ꝛ fuit Rosarius anglicus. Qz si fuerint tria grana sic apparẽtia in vrina est certũ signũ ipregnationis sm cãm huius signi nõ intẽdo inuestigare sed supponak ꝓ experimẽto. Nã de oĩbus nõ põt clara dari ꝛ reddi rõ. Postremo aduertite qđ ĩzea q̃ dicta sunt bẽant ꝑbabilẽ euidentiã nunqz tñ ego affirmarẽ ẽt ꝯcurentib⁹ his signis sup certitudinalẽ ipregnationẽ negz ex opposito nõ apparẽtibus negarẽ nõ fore ipregnationẽ qñ vt ꝺcñ ẽ ꝛ si ex nã ipregnationis illa ꝙtigere ꝛ bent in aliq̃ tñ pgnante ꝓ totũ tps pgnationis apparent vrine grosse turbide et quo in aliq̃ tali mestruatio nõ tñ sm cões ꝓbos nãles imo in aliqbus singula ebdomoda semel vel bis ꝛ ſ aliqbus ꝙtinuo. Ut ego sepenumero vidi. Ego tñ magis arguerẽ cũ ꝓntia signoꝝ dictoꝝ supra ipregnationẽ q̃ nõ existente illoꝝ ꝓsentia supra nõ pgnationẽ qñ arguendo sup pgnationẽ nõ poterit esse magnus error: caute ꝓcedendo in curis. Sed arguẽdo sup nõ ipregnationẽ põt esse maximꝰ error. Unde qdãꝑsumptuosi medici ꝛeludũt plerũqz mulieres nõ esse pregnãtes ꝛ audacter cũ medicinis laborãt. Unde sepe mulieres er hꝫ picuũ abortus incurrũt. Unde maria medico sequif infamia ꝛ qõ ãplius est homicidiũ incurrit. Unde semp caute rñdendũ est ꝛ in dubio. Et cõplicatis religs accidentibus q̃ ipregnationẽ significãt vt ꝛ retẽtiõe mẽstruoꝝ ꝛ dolore dorsi ꝛ diuersitate appetẽdi. De tumore memillaꝝ ꝛ glaucedine oculoꝝ ꝛ minoratione appetꝰ coeũdi marie in primis mẽsib⁹ a religs hmõi sil cũ accidentib⁹ vrinaꝝ ꝛ tunc põt medicus dare ꝛ fere iudiciũ. Sed nõ cõplicatis his dubiũ ꝛ multũ est incertuz iudiciũ. Et exinde memorie cõmẽdanda est illa vulgata ꝛ nobilis snia Gilberti anglici in illa mã ꝛ vrinis q fic ꝺicẽ. Quidã garruli ꝛ arrogãtes. ſ. medici vrinã debitã metẽ ercedũt variãtaꝝ doctrinã regulis ꝓpria auctoritate inuentis. ſẽ. Et iurãdo addidit. Sed deũ testoꝛ ꝛ luminaria celi qđ ꝛ ꝺceptione mulier ẽrtana ꝛ epilẽsia nõ inueni certũ iudiciũ in vrina. fallar. n. nũci⁹ ẽ ꝛ equocus hꝫ ipse.

Parturientis ſẽ.

¶ Ultio ponit signũ vrine parturientis. Et ꝺicit ſẽ. ſ. in tpe proximo ꝓ aliquot ꝺies post partum. Ratio regule. nam post partũ per tps aliquoꝝ ꝺieruz purgak matrix a superfluitatib⁹ retentis que ex diuturnitate retentionis sunt alterate ꝛ denigrate ꝛ exinde earuz mixtio cum vrina reddunt eam nigram turbidam grossam. Et dicit sm plurimuz quia vbi esset mulier virago ꝛ fortis: ita qđ in duob⁹ ꝺiebus purgetur ab illis superfluitatibus post partum ita qꝛ in tertio die apparent vrine sane mulieruz ꝓpter completam purgationez prius esse factam: sed illud est raro. Sed sm plurimũ infra nonum ꝺiem vl ꝺecimũ incipiunt apparere sane vrine ꝛ non ante a principio partus ſẽ.

¶ Be

¶De rebus vrinarū animaliū ꝛ diuerſitate ipſaꝝ ab vrinis hoiuꝫ. Cap.ii.

p **Lerūqꝫ ꝛc.** ¶Dnus dxter. de ſignificationib⁹ vrinaruꝫ vt principalr ꝙferunt infirmo ḣ vt principaliter cōferunt medico. Et primo docet diſtinguere inter vrinā hominū ꝛ aliorꝫ animaliū. Scōo inter vrinā hoiuꝫ ꝛ alios liquores. ibi (Syrupū acetoſuꝫ.) Prima in duas. Primo dat neceſſitatē huius capituli. Scōo accedit ad ꝓpoſitū. ibi (Quidā aūt dixerūt.) Et hic exequitur ꝛ quattuor facit a quatuor ſpeciebus vrine docet diſtinguere vrinā hominū. Primo ab vrina aſini. Scōo ab vrina ſubiugaliū. ibi (Subiugaliuꝫ.) Tertio ab vrina ouiū. ibi (Ouiuꝫ.) Quarto ab vrina capreoli. ibi (Vrina vo capreoli.)

¶Sed tu dices. quare nō fecit mentionem de vrinis aliorꝫ aſaliū. Dicendum ꝙ hoc fecit qm̄ oēs alie ſub iſtis comprehēdunt: vel ꝙ alie non habent tantaꝫ cōuenientiam cū vrinis hominum ſicut iſte.

b ¶Et ſubiugalium ꝛc. ¶Diceret aliquis nonne aſinus eſt de numero ſubiugalium cū ſit portans onera: manifeſtū eſt ꝙ ſic quare fecit de ipſo ſpālem ptem.

¶De rebus vrinarū animaliuꝫ ꝛ diuerſitate ipſarū ab vrinis hoiuꝫ. La.ii.

p **Lerūqꝫ ꝛc.** hentes propinque vrinis hominum: ſed ſubſtantiam non habent ꝛ earum ſedimē eſt ſicut oleum aut ſicut amurca. Et cuiuſcunqꝫ nutrimentum fuerit melius erit vrina clarior. Vrina vero capreoli vrinis hominum ꝛ ouiuꝫ ſimilatur: ſed neqꝫ ſubſtantiam habet: neqꝫ ſedimen ꝛ eſt clarior vrinis ouium.

¶De rebus alijs que vrinis ſimilank ꝛ differētia inter eas ꝛ vrinā. La.ii.

s **Jrupum ꝛc.** ¶In precedenti cap. dxter. de quodam qō ſimplr confert medico. ſ. de diſtinctione inter vrinas hominū ꝛ aliorum animaliuꝫ: hic etiam dxter. de alio qō confert medico principaliter ꝛ ex cōſequenti infirmo ſ. de diſtinctione vrine p ſigna inter vrinam ꝛ alios liquores qui ei ſimilank in ſubſtantia ꝛ colore ne medicus erret circa talia ꝛ ſibi caueat a dxceptionibus. Et primo facit hoc in generali. Secūdo in ſpeciali. ibi (Hydromellis.) Tertio ponit finem dictis. ibi (Sit ergo ſufficiens.) ¶Juxta primam partem notanduꝫ ꝙ cauſa quare alij liquores ab vrina dxe prope videntur ꝛ apparent magis clari: a longe autem magis turbidi: econuerſo autem dxe vrina ꝙ turbulentia cauſatur ex permixtione partiuꝫ diuerſarū ꝛ ſupfluitatum cū aquoſitate vrine: ꝛ ꝙ vrina eſt ſuperfluitas cum qua humorales ſuperfluitates

Jacobus

¶De rebus vrinaꝝ animaliū ꝛ diuerſitate ipſaꝝ ab vrinis hoſum. Cap.ii.

p **Lerumqꝫ ꝛc.** ¶In hoc ca. agit dxe vtilitate cognitionis vrinaꝝ aſaliū aliorꝫ ab hoīe. Scōo de vrina aſini ꝛ ſubiugaliū. ibi (Quidā aūt.) Tertio dxe vrinis ouiū. ibi (Ouiū aūt.) Quarto de vrinis capreoli. ibi (Vrina vero capreoli. ¶In prima parte dicit ꝙ cognoſcere vrinas aſalium bꝛutoꝝ ſepe confert medico: ꝙ qñ medicus experit in eis. i. temptat in vrinis bꝛutoꝝ ꝛ ſibi oſtenduntur loco vrine hoīs certitudineꝫ facit. i. recte diſtinguit ꝛ certe affirmat ꝙ vrina ſibi oſtenſa nō eſt vrina hoīs: ſed talis aut talis bꝛuti. Et hoc eſt difficile propter magnam ſimilitudinem vrinarum quorūdam bꝛutorum cum quibuſdam vrinis hominum.

Quidam ꝛc. ¶In ſcōa ꝓmo dicit aliquos diriſſe ꝙ vrina aſini poſita in vrinali ſimilat butyro liqdo cum turbiditate ꝛ groſſicie exteriore ſeu exterius apparēte. Scōo dicit ꝙ vrine ſubiugaliū i. aſaliū de more iuga ferentiū vt muloꝝ iumentoꝝ ꝛ ſimilium ſimilank aſinoꝝ vrinis in mō ſubſtantie: ſed ſunt citrini coloris ꝓpterea ꝙ aſalia a qbus dxſcindunt ſunt calidiora aſinis ꝛ aſinoꝝ vrine dxclināt ad albedinē. Tertio dicit ꝙ ſi reſpexeris vrinas ſubiugaliū in vrinali videbiṫ tibi ꝙ medietas ſuperior vrinalis ſit clara ꝛ medietas inferior turbida: ꝙ terreſtreitates ꝛ humiditates groſſe qbus ꝓturbank ſubiugalium vrine ſua grauitate faciliter dxſcendunt vſqꝫ ad medium vrine vel vrinalis: vnde turbidior fit pars inferior ꝛ ſuperior pars clarificatur.

Matthęus

¶De rebus vrinaꝝ animaliū ꝛ diuerſitate ipſarū ab vrinis hoīum. La.ii.

p **Lerumqꝫ ꝛc.** ¶In ſuperiori ca. determinauit de ſignificationibus vrinaꝝ ſeruꝫ. Nunc in hoc paruo ca. ponit ſigna vrinarum aliorꝫ aſalium pro quāto differunt ab vrinis hoīum. Vt ex ḣ cōprehendit poſſit quales ſint vrine aliorꝫ aſalium ab hoīe. Et duo ꝑncipaliter facit. Primo declarat qūo ꝙueniat hic tractare de talibus vrinis aliorꝫ animaliū diuerſis ab vrinis hoīum. Scōo proſequit determinando de eiſdem vrinis. Scōa. ibi (Quidam aūt dixerunꝫ ꝛc.) De prima parte dicit ꝛc. Et dicti ſui rōnem aſſignat. Pro intellectu partis notandū ꝙ ex ḣ textu dominus Auic. vult occurrere deceptioni medicoꝝ qui cōmuniter tēptantur ꝛ experiunt. nunqd recte intelligant aut non intelligant qm̄ ſepe preſentank vrine aliorum animalium medicis pro vrinis hoīum. Et iō ſi medicus fuerit expertus in vrinis aſaliuꝫ ꝛ cognouerit ipſas ꝑ dxias propias nō ſic decipi poterit. cū igitur experit a vulgo in vrinis aliorum animaliū ꝛ cognouerit dxias earum faciet certitudinē. ſ. ſue probitatis. Nam dicet quod eſt facta ſuper eodē experientia in vrinis aliorū animaliū ꝛ ſic dx eo habebitur opinio bona ꝛ certa ꝓbitatis. Vel aliter faciet certitudinem. i. certe indicabit qō hec eſt vrina aliorū animaliū quātūcūqꝫ illi qui offerunt illud negarent vt ſepe contingit: ꝙ tñ experientia cognoſcit ḣ certitudinaliter dicit ſic eſſe. ¶Scōo notandū qō dicit. Et hoc quidē difficile eſt qō hec littera dupliceṫ pōt habere ſenſum primo hic eſt difficile. ſ. certitudinaliter dicere qō hec eſt vrina aliorū animaliū ab homine ꝓpter cōuenientiā quā habent vrine aliorum animaliū cū vrinis hominum vel aliter hoc eſt difficile. ſ. fugere vulgi infamiam ex preſentatione diuerſarū vrinarum. Et vterqꝫ ſenſus eſt bonus. Nam per vtrūqꝫ inuitatur medicus ad experiēdū in vrinis aliorꝫ animaliū quaſi Auic. videat innuere qō frequēter in inſpiciēdo acquiritur quedā notitia de vrinis aliorū animaliū dxenter ab vrinis hominum que non poteſt ratione dxclarari neqꝫ dxbite comprehendi. Et hoc eſt quod dicit Hugo legelitteram.

Quidam autem ꝛc. ¶Cōſequēter proſequit enumerando ac declarādo dx vrinis quorūdā aſaliuꝫ. ꝛ pōt pars diuidi in quattuor ꝑm qō dat nobis doctrinā de diſpōnibus ꝛ accidētibus quattuor animaliū diuerſorum ab hoīe. Secūda ibi (Et ſubiugalium.) Tertia ibi (Omni vero vrine.) Quarta ibi (Vrina vero capreoli. ¶De prima dicit ꝛc. Et notate qō dicit dixerūt quidā quaſi ſnia ſit dubia ad inueſtigādū rationē dicti. Nam ex quo aſinus eſt animal melācholicū in quo pp frigiditatez ꝛ ſiccitatē vie dxbēt eſſe ſtricte ꝛ pinde lac aſine dr multū eſſe ſubtile ꝛ pp ſubtilitatē facile trāſmutat vnde laudatur in ethica ſtomachi. 7. terraꝑen. ꝛ in ptiſi. 10. tertij nō apparet rōni cōſonū qō vrine dxbēt eſſe groſſe ꝛ ſpiſſe. imo dxbent eſſe tenues ꝓportionabilr ſicut ꝛ lac rōne ergo nō eſt bene cpmprehenſibile. Verūtñ experiētia ſic eſt manifeſtū. vnde expedit dicere qō vie p quas defferuntur vrine aſinorū ſint late ꝛ ſi totius habitudo ad ſiccū dxclinet. Et er hoc Auic. vult innuere qō conuenit experiri ꝛ nō per rationē inueſtigari pōt tamē aliqualis dari ratio qꝛ aſinus eſt animal frigide nature dxbilis ergo digeſtiue ꝛ qꝛ nutrimentum

lā. Ad hoc dicēdū dupliciṫ: vno mō qꝛ ḣz diuerſitatē in vrina ab alijs ſubiugalib⁹: vel aliter qꝛ in partibus ſuis forte nō portāt onera ſicut ḣ. prima eſt melior.

¶De reb⁹ alijs que vrinis ſimilank ꝛ differentia inter eas ꝛ vrinā. Cap.iz.

s **Jrupum ꝛc.** ¶In precedenti cap. dxter. de quodam qō ſimplr confert medico. ſ. de diſtinctione inter vrinas hominū ꝛ aliorum animaliuꝫ: hic etiam dxter. de alio qō confert medico principaliter ꝛ ex cōſequenti infirmo ſ. de diſtinctione vrine p ſigna inter vrinam ꝛ alios liquores qui ei ſimilank in ſubſtantia ꝛ colore ne medicus erret circa talia ꝛ ſibi caueat a dxceptionibus. Et primo facit hoc in generali. Secūdo in ſpeciali. ibi (Hydromellis.) Tertio ponit finem dictis. ibi (Sit ergo ſufficiens.) ¶Juxta primam partem notanduꝫ ꝙ cauſa quare alij liquores ab vrina dxe prope videntur ꝛ apparent magis clari: a longe autem magis turbidi: econuerſo autem dxe vrina ꝙ turbulentia cauſatur ex permixtione partiuꝫ diuerſarū ꝛ ſupfluitatum cū aquoſitate vrine: ꝛ ꝙ vrina eſt ſuperfluitas cum qua humorales ſuperfluitates

De partibus.

Ouium ꝛc. ¶In. 3. dicit ꝓmo ꝙ vrine ouiū ſunt albe dxclinantes ad citrinitatē ꝓpinque ꝛ ſimiles vrinis hoīum. Cuius rō eſt: ꝙ ſue carnes multum ſimilank carnibus hoīum: ita vt ſint homini cibus aptiſſimus. Sed ab eis in duobus differunt. Primo qdem in hoc ꝙ carent ſubſtantia ſeu groſſitudine ꝑmanentes aquoſe ꝛ tenues. Scōo in hoc ꝙ ſedimen earū eſt ſicut oleum vel ſicut eius ſex que dx amurca. Scōo dicit ꝙ ex vrinis ouiū ille ſunt clariores que effluunt ab ouibus melioris paſtus: ꝙ melior fit in his digeſtio: quare minus hñt dx ventoſitatibus ꝛ terreſtreitatibus quibus turbatur vrina.

Vrina ꝛc. ¶In. 4. dicit ꝙ vrina capreoli filis ē vrinis ouiū ꝛ hoīuꝫ. Sed differt in ḣ ab vrinis hoīm ꝙ nō hz ſubſtātiā ſeu ſpiſſitudinē: ſed eſt ſubtilis vt aq̄. Et differt ab vrinis ouiū: ꝓmo in hoc ꝙ nō hz ſedimē: ſcōo in hoc ꝙ eſt clarior. De iſtis paucis vrinis bꝛutoꝝ dxterminauit hic Princeps vt nos incitaret ad ꝙſiderādū in pluribus ne fallamur ꝛ irrideamur a vulgarib⁹ ſuſcipiētes dx manibus eoꝝ vrinas bꝛutoꝝ pro vrinis hoīuꝫ ꝛ iudicia ac conſilia ſuper eis dxmus: vnde nobis contumelias inferant ꝛ arti noſtre.

¶De rebus liqdis que vrinis ſimilank: ꝛ de dxia inter eas ꝛ vrinam. La.iz.

s **Jrupum ꝛc.** ¶In hoc. c. primo agit de generali dxia vrine hoīs a leporibus ſibi ſimilibus. Scōo de dxia hydromllis ab ea. ibi (Hydromellis.) Tertio de dxia aque ficuum ab ea. ibi (Et aque.) Quarto iponit finē ſermoni de vrinis re-

De gradi.

eius ſatis groſſum de ſupfluitatib⁹ ꝑ indigeſtionē groſſis generatis nō fit ſenſibilis reſolutionis per dxalitatē calidi. Ad permanentiā ergo ꝛ cōſeruationem eius ordinauit natura vt he ſuperfluitates cū vrina expellank ꝛ ſic redduntur vel ne albe ex dxbilitate ꝛ groſſe per expulſionem ſuperfluitatum per illas vias vinales quare ꝛc.

Et ſubiugalium ꝛc. ¶De hac ſecūda pte dicit ꝛc. ſunt quedā vine aliorū ſubiugaliū ēt groſſe ꝛ ad albū dxclinātes nō tñ tantū ſicut vine aſinoꝝ ſed magis ad citrinū tēdētes. Nā horū nutrimentū etiā eſt groſſuꝫ: ſed tū habēt digeſtiuā fortē ꝛ caloreꝫ fortiores. Iccirco magis tingunt vine. ꝛ qꝛ ēt eſt caloꝝ fortior ſepatiuus in eis qꝫ in aſinis. Iō fit melior ſeqſtratio ptis groſſe a ſubtili virtute illi⁹ caloris digerēs fortius atq; ſeparātis. vnde nō ita apparēt groſſe ꝛ turbide ſicut vine aſinoꝝ. Immo in vinali iferior ps ſiue medietas ē magis turbida ꝛ ſupior magis clara vt ꝑz ꝛc.

Ouium ꝛc. ¶Dic ꝙſiter ponit diſpōnē vrinaꝝ ouiū ꝛ dicit ꝛc. Ratio caſ. eſt clara. Nā oues aſſimilank in cōꝑlone cōplerioni humane. ſcōo caſ. dx ꝑtib⁹ ꝛ per ꝙs eaꝝ vine videbunt eſſe ſimiles in colore vrinis hominū: qꝛ tñ nō ita exercitank nec calidū ita exacuit nō tñ dx mā cū vrina expellit vt eaꝝ ſubſtātia reducat ad equalitatē cū vrinis hoīuꝫ ꝛ illud groſſuꝫ qꝛ cū aquoſitate expellit nō eque bene cōmiſcet cū vrine ſubſtantia vt ſubſtantia vrine in eis reddat equalis ſubſtātie vrine humane: ſed remanet ſubtilior qꝛ tñ illud groſſuꝫ eſt pingue cū terreſtreitate tñ dñante. Iccirco in vinali faciēs ſundū facit reſidētiā groſſam oleagineā. ꝛ ſubdit ſniam vnā egregiā. ꝛ dicit ꝛc. ꝛ cuiuſcūqꝫ ꝛc. Rō eſt clariſſima. Nā vbi nutrimētū eſt melius: melius digerit. ꝛ illud qō ſeparat eſt ēt melius digeſtū. ꝛ erinde euacuata tali ſupfluitate magis digeſta ꝛ magis clara ꝑ preſentiam ſpirituū reddit vrinam clariorem.

Vrina ꝛc. ¶Ultimo ponit qlis ſit vria capreoli. ꝛ dicit ꝛc. Rō ſatis clara eſt. Nā capreolus eſt ſicce nāe in cōparatiōe ad oues ꝛ homines ꝑ motū ēt ꝛ vehemēs exercitiū aliquotiēs diſſoluunt multe māe quaꝝ ꝓportionales reſeruātur in ouib⁹ vt cū vrina expellank ꝛ pinde ꝑ priuationē talis materierū reddūtur tenuiores vrine capreoloꝝ nō habētes ſedimē tñ ſicut ouiū vrine. Et ſicut dcm̄ eſt dx capreolis ita dicere poſſumus dx quibuſdaꝫ aſalibus velociſſimi motus ꝛ ſaltātibus vt gazelle leporesꝫ ꝛ filia ꝛc. Verūtñ eſt vt a principio dictū eſt ꝙ tales dxie accidentiū ꝓpioꝝ talibus aſalib⁹ ꝛ ꝑ quas dxnt ab vrinis hominū magis cōprehenſibiles ſunt ex longa experientia ꝛ multiplici ipſarū vinarū inſpectione qꝛ rōne poſſint clarificari. Erit igitur laudabile ad fugiendū calūniam in quā incidunt medici cum experiuntur aliquotiens ꝛ erit locoſum attēptare vrinas aliorum animalium videre. ꝛ hoc eſt ꝙ pcipue in hoc capitulo toto Auic. intendebat lego litteram ꝛc.

¶De rebus alijs que vrinis ſimilank ꝛ differentia inter eas. Cap. iz.

s **Jrupum ꝛc.** ¶In hoc paruo. c. ꝛ vlt. huius ſūme Auic. nittit occurrere fallatijs pro excuſatiōe medici q̄ aliqñ fieri ſolent ad expriēn medicos an docti ſint an indocti. Et pinde ponit dxiā inter liquores ſiles vrinis hoīuꝫ ꝛ ipſas vinas

euacuantur: q causatur ex secunda digestione sicut ꝛ humores: ideo quando videtur ꝛ propinquo apparet permixta sicut ꝛ humores fm veritatē. Causa autē quare a longe nō apparet turbida sed clara est dupler. Prima est: q visus a longe non potest bene discernere talē figuram rerū admixtarum cum vrina vel talē lineationem: ꝛ prope autē sic. ꝛ ideo a longe videt solū aquositas clara ꝛ vnius modi. Alia causa est: q sicut apparet per phm. 3. ꝛ partibus animaliū. c. 16. ꝛ resultis: hoc est cōe oibus passis a calido q in eis remanet aliqō vestigium caliditatis: ꝛ q calidū habet clarificare ꝛ illuminare: nunc aūt ita est q aliqua portio spirituū habet euaui cuz vrina q semper in euacuatione alicuius superfluitatis euacuat aliquid de spiritu cū ipso qui ipsam ꝛctinent ꝛ conseruant eius mixtionē: ꝛ ideo ad exhalationem talis calidi videmus vrinā corrūpi ꝛ putrefieri ꝛ fit turbida: hoc est enim sua putrefactio. ꝛ signum huius est: q quando ponitur ad ignem clarefit post turbulētiaz: q calor in ea vigoratur: ꝛ sic etiam apparet q cū vrina est admixtio calidi ꝛ spiritus: spiritus autē sunt ex natura lucis. ꝛ q calidi est etiam illuminare ꝛ clarefacere: ideo non obstante q in vrina nō sit permixtio superfluitatū que videntur ex prope accidit q vrina videtur clara ꝛ luminosa a lōge: q tunc non potest visus percipere illam mixtionem a longe: ex prope autem ipsam bene discernit: sed de aliis coloribus est econuerso: q cum sint vnius nature: ideo ex propinquo apparent clari sicut sunt: quādo aūt a visu elongans q visus non potest a longe ita bene discernere

quos qui fiunt ex croco ꝛ eis similibus: quāto plus tibi appropinquaueris erūt in claritate magis augmentati: ꝛ quanto plus elongaueris eos considera an opz vt agmētetur grossitudo. Vrina vero ab hoc est diuersa: hydromellis preterea spuma est citrina ꝛ aque ficuuz sedimen a latere descendit ꝛ non in medio neqz ordinate neqz habet motū. Sit ergo sufficies in nominādo dispōnes vrinarum. In libris vero particularibus pueniēt ad te diuisiones dispositionum vrine.

Jacobus

mitens nos ad libros particulares sup spālib⁹ vrine dispōnibus. ibi (Sit hoc.) ¶ In prima parte dicit primo q sirupus acetosus ꝛ oēs liquores qui fiunt ex aq̄ ꝛ melle sic medo hydromel mulsa mellis: ꝛ liquores facit ex aqua ꝛ ficubus: ꝛ facti ex croco dissoluto in aq̄ ꝛ sibi similib⁹ intinḡdo aquā quāto magis visui approximāt tāto clariores apparent: ꝛ quāto plus a visu elōgant ꝓsiderādū ē si oꝛteat eos apparere grossiores. ¶ Ad: ēde primo q ī approximatiōe dictoꝝ liquoꝝ visui ꝓsupponere oz debitā distātiā visibilis ad visuz: q sensibile positū supra sensuz nō facit sensationē: regrik ergo medius aer actuat⁹ lumine q primo recipiat visibilium spēs ꝛ oculis ꝛferat. Silr in elongatione visibilis a visu ꝓsupponēda est in ꝓposito nō sola debita distantia visibilis ad visuz q̄ videri possit: sz ēt q̄ possit ī visibili discerni grossities ꝛ subtilitas substātie ipsi⁹. Et pp̄ b dicit h̄ pn. ꝓsidera an oporteat vt augmētet grossitudo. Et dico q sic vsqz ad distātiā talē q̄ visus sufficit a parte discernere substātiā hoꝝ si fit subtilis aut grossa. ¶ Ad: tēde scdo q cū dicit pn. ꝛ istis liquoribus: quāto plus tibi appropinq̄uerit erūt in claritate magis augmētati: nō intēdit q visus noster opet in eis ꝓpinqtate vel distātia claritatē aut obscuritatē subtilitatē vel grossitiē: sz q oculis appāret sua ꝓpinqtate vel distātia clariores aut spissiores. Scdo dicit q vrina hois ē diuersa ab hoc sic q ꝛ ꝓpe visa clarior apparet ꝛ longe spissior. Eiusdē pmeminit pn. c. 1. sum. pn̄us paragrapho illo. Scias aūt q i vria quāto plus eā tibi appropriās tāto spissitudo augmētat: ꝛ quāto pl⁹ elōgas eā a te tāto augmētat ī ea claritas. Et p b differt ab oib⁹ falsitatib⁹ q̄ sunt ea qb⁹ medici erpiunt cū eis oīdunt.

Hydromellis ꝛc. ¶ In scda parte dicit q spuma hydromellis est citrini coloris. Et p hoc discernit hydromel ab vrina hois sani cuius spuma est alba. Causa vero citrinitatis spume hydromellis est: q generat ex viscosis partibus mellis q̄bus intercluditur aer eque ꝛclinant ad citrinitatē. Spuma vero vrine sani hois constat ex viscoso flegmate ꝛ aere incluso qui declinat ad albedinē. In q̄busdā tñ egris vt in ictericis spuma vrine tendit ad citrinitatem: q flegma ex quo fit est infectum cholera.

Mattheus

ꝛ qñ ipse vrine hoium ad citrinū ꝛclināt precise ponit differiā inter certos liquores ad citrinū declinantes ꝛ ipsam vrinā humanā. Et addūcit tres principales differentias saltē respectu quorūdam liquoꝝ. Secūda ibi (Hydromellis preterea.) Tertia ibi (Et aque ficuū ꝛc.) ¶ De prima parte dicit supponendo supplendo q̄ in sirupo acetoso ꝛ in aqua mellis ac reliquis liquoꝝ⁹ qui fiunt ex aqua ꝛ melle aut ex croco. supple cōiter temptant medici ponētes differiā illorum liquoꝝ citrinoꝝ ab vrina humana ꝛ dicit ꝛc. Nota per hoc q̄ dicit. Et omnes liquores qui fiunt ꝛc. Non est generaliter verum in omnibus. Nam quidaz sunt liquores in quibus est sensibilis separatio partiū grossarū a subtilibus ꝛ non est cōstans ꝛlata permixtio partiū grossarū cum subtilibus ꝛ in talibus nō est verū quod quanto magis appropinquant tanto reddant clariores: imo forte turbidiores sicut ꝛ de vrinis hominū contingit ꝓpter similē causam mixtionis ꝛ separatiōis partium grossarum a subtilibus. In multis tamē liquoribus verum est q̄ dicit Auicē. Nam verbi gratia in tinctura cum aqua nō fit mixtuz cuius partes grosse separarent a subtilibus. Idē in aqua mellis p multam ꝛcoctionē fit conuenies permixtio grossarum ꝛ subtilū partiuz ita vt non separentur a subtilibus grosse ꝛ ideo in talibus liquoribus ꝛ prope ꝓsentatis. In distantia tamen sufficienti. Vt dicto modo possint illuminari ad visum cū inspicinnt apprehendunt fm dispositionē talibus mixtis cōtrahentē ꝛ sic clare apprehenduntur. Cum autem elongatio fit ita q nō eque possint cōprehendi cōprehenduntur modo quodā magis opaco siue hoc fiat per intus susceptionē specierum vel per extra missionem vt visa fuit sinia Auic. supra cap. primo in fi. vbi ꝛ eadē materia tractabat. dixit ibi tertio cum dicimus genus claritatis ꝛ turbulentie nos intelligimus q̄ penetratio visus in ea est facilis aut nō. Ibi tamē fuit dictum quid nature de illa que senserit Auic. In vrinis autē hominum secus est. Nam ex quo in vrinis hominū etiam naturalissimis stant alique partes humorales separate a substātia vrine que ꝛ ꝓpinquo apprehendunt non sic aūt imo ꝛ longinquo dominātibus partibus claris aqueis ꝛ pspicuis supra partes humorales ꝛ opacas non apprehēsis his partibus opacis distincte totū apparet magis clarū. Et econtra ꝛ ꝓpinquo apprehensis illis partibus humoralibus videtur substantia magis spissa ꝛ minus clara. Nam in tales partes opacas fm sententiā Auicē. visus penetrare non potest. ¶ Notate tamē q vbi ꝛteret fieri ꝓhibitio huius differentie inter vrinas ꝛ liquores alios ab vrina sufficeret in aliquo tali liquore imponere aliquid pulueris ꝛ erit postea similis sicut vrina ꝛc.

Hydromellis ꝛc. ¶ Ponit secūdā differentiā maxime inter odrimel ꝛc. Et dicit ꝛc. supra vrine spuma dicitur alba. Ratio canonis est clara cōparādo idromel ad vrinā hois sani. Naz ꝛ per eos penetrare cū ibi non sint spiritus qui habeant ipsos liquores irradiare: ideo apparent magis turbidi a longinquo ꝛ ħ est causa istorum ꝛ non alia. Iz alij non intelligant seipsos in redditione huius cause.

¶ Sed statim ista causa quā tu ponis ꝛ aliis liquoribus non valet sed tuca saltē in syrupo acetoso: q sicut apparet p Gal. 1. elementoꝝ. ꝛ primo ꝛ cōplexionib⁹. ca. vlti. cōmixtio facta a natura est maioꝛ q̄z cōmixtio facta ab arte: sed permixtio vane est facta a natura syrupi acetosi ab arte: ergo vrina erit magis vnita in pub⁹ q̄z syru. ace. ꝛ p ꝫ̄o syr. ace. dz videri ꝛ ꝓpinq̄ magis turbidus ꝛ mixt⁹ q̄z vrina: cuius oppositū dicit Aui. ¶ Ad hoc dicēdū dupliciter q vrina est multo imꝑfecta: Iz sit a natura: eo q̄ non curat natura in superfluitatibus facere mixtionē: sed si syrupus est bene compositus ꝛ bona ꝛcoctione ꝛcoctus ꝓpter ꝛcoctionem potest apparere nature virtus vel propewram vnitatem: ꝛ de tali syrupo hic intelligit Auicen. si autem esset imperfecte vel superflue coctus ꝛ malo modo mixtus: sine dubio verum argueres ꝛ sine dubio ex propinquo appareret maioris turbulentie valde q̄z vrina etiam ex longinquo quare non valet. ¶ Hydromellis.) Notandum q causa quare sedimen vrine hominis ascendit in medio est: q tale sedimen est digestum a calore naturali: modo partes eius sunt coadunate ꝛ vnite: ꝓpter qō mouentur ꝛ directe versus medium fm motum caloris naturalis: separatur autem facilius ab vrina: ꝛ mouetur q̄ est partium magis subtilium.

De partibus.

¶ De

Et aque ꝛc. ¶ In. 3. dicit q sedimen aque decoctionis ficuū impositе vrinali descendit a latere ꝛ nō per medium vasis: neqz gradatim ꝛ decenti ordine: nec hz motum. Et per ista. 4. differt aqua ficuum ab vrina hois. Cā vero sui descensus a latere est q̄ sedimē aqua ficuū est sicut crassities vel vnctuositas que a frigiditate latez vrinalis ingrossat ꝛ quasi coagulat vt crassities in nobis adherens pāniculis: ꝛ q vitrum est siccū politū nō adheret ei: sed inferius descendit fm latera. In medio vero vasis nō hz similem cām ingrossationis eius. Sed causa inordinationis sui descensus est etherogeneitas partiū siccus: quaz quecqz imprimit aliqd in aquā decoctionis eius. Constat. n. ficus ex substantia corticali in qua est lacticinū occultū: ꝛ substātia carnea grossa pingui hūida: ꝛ substāna granosa ficca arida. Cā vo cur sedimen aq̄ ficuū nō hz motuz ex se est sua viscositas ꝛ grossities aq̄ quā findere non pōt nisi inspisset ab extrinseco: ꝛ q declinat ad nām vnctuositatis aeree sublevātis eā: quare ex se nō transit ad inferiora: neqz postqz resederit ipsa facile erigitur ad superiora.

Sit hoc ꝛc. ¶ In. 4. dicit: sit hoc quod dictum est in presenti summa dispōnibus ꝛ significationibus vrinaz in generali sufficiens pro nunc: q in lib. particularibus. s. 3. ꝛ. 4. vbi agetur in spāli ꝛ causis morbis ꝛ signis inuenies diuisiones seu spāles narrationes dispōnum de significationū vrine fere fm vnāquāqz ipēm morbi. ¶ Arguet hic aliqs ꝓncipē de insufficientia. Pdo q omisit agere de vrinis ꝛplexionū: de qbus Isaac alt parti. 3. lib. ipsius de vrinis dicens. Cōplones calide ꝛ sri. actionē hñt in colore vrine cū nullā habeant in liquore. Calor vero vrine prestat ruborem ꝛ tinctionez. Frigiditas vrine cruditatem ꝛ albedinez prestat. Complexiones humide ꝛ ficce in liquore vrine actiones suas hñt: q humiditas turbiditatem prestat ꝛ grossitu. nem ficcitas liquorez subtiliat ꝛ clarificat. Complexio calida ꝛ humi. vrine prestat ruborem in colore ꝛ in liquore grossitudinem. Complexio calida ꝛ ficca dat vrine ruborem in calore subtilitatem in liquore. Complexio frigida ꝛ humida dat vrine albedinem in colore ꝛ grossitudinem in liquore. Complexio frigida ꝛ ficca

De gradi.

cōparādo ad vrinā ictericoꝝ nō pōt reddi manifesta rō diuersitatis q in eis spuma est citrina. In vrinis aūt ꝛbite dispositis partes aeree incluse in spuma vincunt partes coloratas vrine ita q apparenter apparet spuma alba. In aqua aūt mellis ꝓpter fortē citrinitatē mellis ꝛ grossitiez fit vt si includant partes aeree in spuma eius nō tñ dominant adhuc vt color appareat albus. Et simile esset si vrina esset multū citrina cū materia grossa vt in icteritia cōtingit. Et ex hoc ptz q̄ hoc signum etiam incertum est absolute in vrinis ꝛc.

Et aqua ficuum ꝛc. ¶ Ponit aliud signū maximuz de aqua ficuū que ēt ad citrinū ꝛclinat vbi ꝓpter substātiā ficuū aliqd spissi residet nō sic in aliis liquoribus ꝛ sic talis aqua ꝓpter difformitatē partiū ꝛ ꝓpinquo ꝛ longinquo satis turbida apparet tñ turbidior ꝛ prope q̄z a longe vt dicebam a principio. In hoc ergo vt credo hec aqua cōcat cū vrinis hominū. Et Aui. ponēs signū distinctiuū inter hāc aquā ꝛ vrinā dicit ꝛc. Et supple in vrinis in medio ascēdit ꝛ nō a latere ꝛ ordinate. Et hoc est verū cōparādo ad vrinas corpis optīe dispositi q ī corpe nō bñ disposito quingit ascēdēte sedimine ex vaporib⁹ sursum eleuatis vel ex vētositate occurrēntibus sedimini ꝛpelli sedimē ad lat⁹ sicut fit ꝓbabilr in aqua ficuū vbi nō est vestigiū nāle ominās ꝛ regulās. Sed in vrina ꝛbite dispositа ꝛ dominātе calido nāli apparet sedimē in medio fm q̄ dictū est supra ꝛ sic apparet h̄ signuz. Et esse incertū nō possum⁹ annectere huic capitulo. Verbū q̄ supra dicebat. Et h̄ est difficile exponēdo. s. est difficile cauere ab hmōi falsitatib⁹ ꝓprius aūt signū ad distinguendū inter liquores ꝛ vrinā sumit ex odoratu ꝛ ex sapore si placet. De mō autē ꝛ forma artificialr ordinādi vt nō cōprehēdat vulgus dictū est supra. Optimum tñ remedioꝝ est q̄ si ge medicoꝝ ītellexerit se attēptare velle cū hmōi falsitatibus liquorū loco vrinarū alterū duoꝝ faciat vel fingat se nō potuisse sustētare vrinale vt in terra ꝛcidat vel viriliter ꝛ melius in facie portātis proiciat. Ultimo Aui. se excusat a determinatione particulari vrinarum remittēs nos ad tertiū ꝛ quartuz libros. Et sic cōpleta est ista summa ꝛ vrinis fm ordinem Auic. tamen multi preter hoc hic posita posuerūt capitula ex circulo in vrinā ꝛ quedā reliqua vilia de cōpositione colorum ꝛ substātie. Et de cōpositione colorū ꝛ hypostasis ꝛ de varia compositione colorum hypostasis ꝛ substantie ex qua varia compositione multipliciter variātur indicia vt fecit precise Theophilus in vrinarum tractatu. Clerum q: non fuit presentis intentionis nisi dicta Auic. ꝛclarare ꝛ ne exponētes videantur canonem nouum facere illa omnia missa faciam maxime quod ex dictis particulariter pōt artificiosus medicus ex simul collectis etiam facere probabilem coniecturam. Et hoc ex ista materia ꝛc.

¶ Explicit Tractatus ex vinis Mattlxi de Gradibus.

¶De significationibus egestionis. Cap'm. 13.

a **Gestio ꝛc.** ¶Postq̃ Auicē. determinauit de signis sumptis a pulsu ꝛ urina: hic determinat de signis sumptis ab egestione: q; egestio est de signis cōibus super dispositiones totius corporis. Et primo determinat de signis sumptis ab egestione. Secūdo excusat se a longiori determinatione aliarū significationū remittēdo nos ad alium locum. ibi (Est autem cū pleriq; ꝛc.) Prima in duas. Prio docet significare per egestionē illaudabilē quantū ad maiorez sui partez. Secūdo per laudabilē ostēdendo que ipsa sit. ibi (Que vero ex egestione.) Prima in ser sicut ser sunt ea que docet significare per egestionē. Et primo ponit significationem sumptā ex parte quātitatis. Secūdo ex substātia. ibi (Et cognoscit etiā. (Tertio ex colore. ibi (Et est etiam cum colore.) Quarto ex forma. ibi (Egestio quoq; pleriq;.) Quinto ex parte exitus. ibi (Et est cū ex hora.) Sexto docet significare p quedaz annexa. ibi (Humiditas ꝛ soni.) ¶ Juxta primā partē notādū q; quantitas que considerat in egestione maior vel minor vel equalis dz attendi fm ꝓportionem eius qđ comeditur: ita q; quātitas minor dicit illa que est minor q̃z superfluitas cibi que debet secedere in egestione: ꝛ maior dicitur illa quādo egestio est plus q̃z superfluitas que debet descendere in egestionez: ꝛ equalis dicit illa que est ei ꝓportionalis. ꝛ non dz intelligi q; fit equalis cibo: q; non totus cibus conuertitur in egestionē: sed pars grossa ꝛ feculenta. ꝓpter qđ notandū q; cibariorum quedā sunt superfluica valde: ita q; plurimū eoz est superfluitas: ꝛ in istis debet expectari maior superfluitas q̃z in istis. ꝛ quedā sunt mediocriter se habentia: ꝛ ideo oportet egestionem considerare fm quantitatem superfluitatis cibariorum que nata est in egestionem descendere. ¶ Subdit vlterius q; eius augmentum est ꝓpter multitudinem humorum.

¶De significationib⁹ egestiōis. Ca. 13.

Gestio[a] plerūq; qz declarat ex sui quātitate q; est vt cōsideretur si est minor eo qđ comeditur aut maior aut equalis. Et notuz q; dem est q; ipsius augmentum est ꝓpter humorum multitudinem ꝛ paucitas ꝓp ipsorum paucitatem: aut q; ex ipsa in in/

testino monoculo ꝛ in coloni ꝛ in fascijs multum fuit retentum qđ est signum coli caz precedens: aut ꝓp expulsiue debilitatem. ¶ Et cognoscitur[b] ét ex essentia sui q̃ñ qđ ex ea humidū est: aut significat oppilationes: aut digestiue malitiam: ꝛ plerumq; significat meseraice debilitatem q̃ humorem non suggit. Et q̃ñq; est ꝓp capitis reumatismum aut ꝓp comestionem

¶Sed tu dices cōtra. q; egestio est superfluitas cibi ꝛ prime digōnis humores sunt superfluitates secūde: quare ꝛc. ¶ Ulterius notandū q; per humores intelligo humores ꝓprie dictos ꝛ humiditatē chilosam: ꝛ etiaz egestio hic accipit non solū pro superfluitate cibi sed etiā pro quacūq; superfluitate exeunte cuz superfluitate cibi. ¶ Et ex hoc cessant argumenta que possent fieri. primo: q; cum egestio sit ex cibis ꝛ non ex humoribus: tunc in stomacho generarent humores: quare ꝛc. Item q; egestio hz significare super stomachū ꝛ intestina sicut urina super epar ꝛ venas: dicendum q; veruz est ímediate sed mediate super membra alia. ¶ Dicit vlterius i fascijs. i. in intestinis gracilibus que exiccant quando ibi multū retinet: ꝛ hec est recta expositio. Uel dicendū q; in intestino colon qui habet multas reuolutiones a sinistro in dextrum ꝛ ecōuerso: ꝛ deorsum ꝛ sursum ad modū fascie: ꝛ ideo dz exponi aut pro sed: ita q; accipiatur expositio in fascijs idest per totum intestinum colon qđ est factum sicut fascia.

b ¶ Et cognoscit ꝛc. ¶ Hic docet significare p egestionem ex parte substantie. Et primo ex parte egestionis simplicis. Scōo cōposite. ibi (Quiq; humiditas ficea.) Prima in quattuor sicut p quattuor significationes docet significare ex parte substātie simplicis. Et primo per liquidam. Secūdo per viscosam. ibi (Quod aūt in humido.) Tertio per spumosam. ibi (Et ea est spumosa.) Quarto per ouram. ibi (Quod aūt ex egestione.) ¶ Juxta primā partē notandū q; dz Ami. prio ponat plures causas egestionis liquidas: tñ possunt reduci generaliter ad duas: q; liquida substantia fit in egestione: aut q; humiditas diffundit a stomacho ad intestina: aut q; humiditas retēta in stomacho ꝛ intestinis nō penetrat ad epar sed tendit in egestionem. modo oppilationes meseraicarū ꝛ malitia stomachi ꝛ debilitas attractiue meseraicarū reducūtur ad secundā causam: sed alia duo. s. reumatismus descēdēs a capite pōt esse causa humide egestionis vtroq; modo.

Jacobus

ꝛ ficea urinam albā facit in colore claram in liquore: hec ille. Scōo omisit agere ꝓprium capitulū de urinis cibor. De q̃bus dicit Jsaac parti. predicta. ¶Multus cibus urine crudităt ꝛ albedinem largit. Parum cibus urine dat ruborem ꝛ claritatem. Cibus mediocris inter subtilem ꝛ grossum multuz ꝛ paucum reddit urinam temperatam in colore ꝛ liquore. Calidus dat urine ruborem ꝛ tincturam. Frigidus urine dat cruditatem ꝛ albedinē. Humidus dat urine turbiditatez ꝛ grossitudinē. Siccus urine subtilitatem ꝛ claritatē largit: hec ille. Tertio omisit agere de diuersitate urine pp exercitia ꝛ passiones animi ꝛ vigilias. De q̃bus dicit Jsaac parte p̃dicta. Anime accidentia faciunt ruborez ꝛ accensionez in urina. In vigilijs rubor eius est q; spūs eius calefit animatus. Exercitia corporea tinctura ꝛ rubor ꝛ acumen prestant urine cū subtilitate. Quies taz ase q̃ corpis ponit urine cruditatē ꝛ grossitiez: hec ille. Quarto omisit agere de diuersitate urine pp extrinsecus accidentia cuiusmodi sunt calor ꝛ frigus tpis ꝛ regionis ꝛ his similium. De q̃bus ait Jsaac parti. predicta. Calor in urina facit ruborem in colore. Et frigore exterioi dat urine cruditas ꝛ albedo. Et cum in summa de pulsibus egerit prin. de mutationibus que pulsui supueniūt a p̃dictis: quare non fil' egit in p̃ti summa de mutationibus urine supruenientibus ab his. Dic q; omisit cā breuitatis de predictis facere hic ꝓpria capitula: multa tñ sparsim de his prius meminit ꝛ fere oīa vel prius tetigit vel ex tactis innuit.

¶De significationibus egestionis. Cap. 13.

c **Gestio ꝛc.** ¶In hoc ca. primo agit de significationibus egestionis sumptis ab eius quātitate. Scōo a substantia. ibi (Et cognoscitur etiam ex essentia.) Tertio ex colore. ibi (Et est ét cum colore.) Quarto ex forma. ibi (Egestio quoq; pleriq;.) Quinto ex sui hora. ibi (Et est cum ex hora.) Sexto ex multitudine humiditatis ꝛ soni. ibi (Et humiditatis ꝛ soni.) Septimo ex coloribus. ibi (Colores quoq; ex tranei.) Octauo ex commixtione suarum partium. ibi (Que vero ex egestione.) Nono ex equalitate ꝛ lenitate eius. ibi (Et scito q; non omnis.) Decimo ex declinatione eius ad tenuitatem. ibi (Et scito q; egestio.) Undecimo remittit nos ad libros particulares de significationibus sudoris ꝛ ampliatione sermonis in egestione urina ꝛ similibus. ibi (Est autem cum pleriq;.) ¶ In prima parte dicit primo q; egestio plerūq; declaratur. i. egestionis significatio sepe nobis manifestatur ex sui quātitate. Et illud est vt consideremus si minor est cibo sumpto vel maior vel equalis. Scōo dicit manifestum esse q; egestionis augmentum est ꝓpter multitudinem humorum. i. ciboz qui sunt humores in aptitudine ꝓpinqua: vel humoz actu existentium in venis ꝛ ꝓcauitatibus corpis q̃ diriuant ad vias intestinorum: ꝛ fecibus imixti suam magnitudinem augent. Bal. vero sexto morbi ca. 10. tres causas assignat multe fecis dicens. Opz te intelligere cū multa dico ex tribus rebus cōtingere. Aut q; virtus defectior q̃z fuerit est in attrahendo cibum supple: aut quod accipitur est intemperatum: aut vtraq; simul sunt. Tertio dat tres causas paucitatis egestionum. Prima est paucitas ciborū ꝛ humorum defluentium ad intestina. Scōa est diuturna fecum retentio in intestino monoculo ꝛ in colon ꝛ in fascijs: que colicam futuram significat. Et intellige per monoculum primū ex grossis intestinis gracilibus copulatuz: quod est velut saccus habens vnicum foramen per quod fex intrat ꝛ exit: ꝛ ideo monoculus dictus est: ꝛ in eo primo fex siue egestio formari solet. Et per colon intellige scōm ex grossioribus intestinis monoculo iunctum: in quo consueuit colica fieri. Et per fascias intelligas involutiones intestini colon vel intestini involuti gracilis quas ordinauit natiuane hō cogeret frequentius debito assellare. Tertia est debilitas expulsiue intestinorum vel defectus stimulationis eius: aut quia non peruenit ad ea cholera qua excitari solent: aut q; sensus eoz sepultus est aut obtusus. ¶ Hanc tertiā cām meminit Bal'. i. de crisi ca. 9. dicens. Egestio lenis cōtinua que egredit in hora in qua egrediebat in sanitate si est minus q̃z opz fm cōparationē quātitatis cibi significat illud qđ retinet aliqđ ex ea in intestino orbo: aut intestino qđ grece nolak colon: aut in aliq̃ spērū intestinoz gracilū. ¶ Attende primo q; in egestionibus dupler attenditur quantitas. s. continua que cōsistit in magnitudine vel paruitate egestorum: ꝛ discreta que consistit in assellationum frequentia vel raritate seu multis aut paucis egerēdi vicibus. Utraq; harū meminit Hyp. ꝓnost. secūda. Utile est si inquit stercus fm quātitatem as-

De partibus.

sumptorū ciborum euenire: aut bis aut ter die: nocte semel ꝛ iaz luce prima aut solito more cōtingere. In quibus verbis apparet q; beneficio ventris fuit dotatus Hyp. vel ipsum laudauit vt plurimū conferens ad longeuitatē: paucis vero inest istis tēporibus tam freques assellatio. Propterea dixit Bal. cōmen. dicti cañ. Et ego vitupero quidē sermonē eius. s. opz vt fit egestio duabus vel trib⁹ vicibus in die ꝛ semel in nocte: ꝛ reliqua que ipse scripsit post illud: q̃ñ superfluū est: nec fuit necessarium dicere illud: qđ est q; sufficit vt diceret: sicut de cōsuetudine hominis est vt surgat. ¶ Attende secūdo q; tria principaliter in egestione attenduntur. s. substātia: quātitas: ꝛ hora exitus. Juxta illud Bal. i. de crisi. capi. 9. Et Hyp. quidē iaz dixit q; melior est egestio q̃ñ est lenis: ꝛ egrediēs in hora in qua egrediebat fm dispōne sanitatis: ꝛ cuius quātitas est fm cōparationem eius qđ assumptū est. Et posuit in hoc loco significationē assumptaz ex substātia digestionis ꝛ ex quātitate eius ꝛ ex hora exitus eius: q̃ñ egestio cū est fm hunc modum significat sanitatem ventris inferioris. Et sil' exequitur sermonē suū primuz: q; q̃ñ est ita venter inferior est sanus. Et voluit intelligi per ventrē inferiorē in hoc loco stōm q̃ñ venter apud eum est nomen omnis habētis cōcauitatez. Noluit ergo stōm ꝛ que continuant cum eo ventrē inferiorez vt distingueret inter ea ꝛ inter pectus. Et pp hanc cām non dixit etiā colorē egestionis: ꝓpterea q; color egestionis nō est necessarius in cognitione dispōnis stomachi: quoniam signa quorū precessit rememoratio sufficientia sunt ad cognoscendā bonitatem digestionis cibi: hec Bal. Et quibus clare apparet q; sicut urina primo ꝛ principaliter significat super dispositione epatis venarū ꝛ viarū urine: sic egestio super dispositione stomachi ꝛ intestinorū. Et ad idē affirmat secūdo ꝓnost. cōmē. 26. illi⁹ cañ. Urina laudabilis est: dicens. Significationes vero que significāt fortitudinē mutatiue virtutis ꝛ ipsius debilitatē in stomacho sumunt ex rebus que egrediuntur omni die. s. ex egestionibus. Sed significationes significātes vehementiā virtutis eius ꝛ debilitatē ipsius in epate ꝛ in venis sumuntur ex urina. ¶ Attende. 3. q; sicut urine quātitas quandoq; augetur ex liquefactione corporis: sic quātitas egestionis: vt clare apparet in fluxibus ventris liquefactiuis.

Et cognoscitur ꝛc. ¶In hac parte scōa ꝓmisso q; egestio ét cognoscitur ex essentia seu substantia sui. Primo agit de significationib⁹ egestionis humide absolute. ibi (Q̃ñ qđ ex ea.) Secūdo humide viscose. ibi (Quod autē in humido.) Tertio humide spumose. ibi (Sed q; ex ea est.) Quarto sicce. ibi (Quod autem ex egestione.) Quinto humide permixte cum sicco. ibi (Quiq; humiditas.) ¶ Sed dicet aliquis cum hic agat Princeps de digestione fm q; est humida vel sicca non videtur agere de ea fm sui essentiam sed fm qualitatem. Nam siccitas ꝛ humiditas sunt prime egestionis qualitates. Dic q; non agitur hic de humiditate ꝛ siccitate qualitatiuis: sed substātialibus egestionis: ita q; egestio in proposito dicitur humida propter substantiam humidam sibi imixtam tanq̃ partem eius: ꝛ non propter qualitatem solam. Uerbi gratia: egestio cholerica vel melancholica in diaria dicitur humida: q; liquida cuz sit sicca qualitatiue ꝛ virtualiter: sed egestio sicca dicitur: q; priuata est substantiali humiditate.

¶ Q̃ñ qđ ꝛc.) ¶ In prima parti. tāgit. 5. significata humide egōnis que sunt ét cause eius. Primū est oppilationes in epate vel in meseraicis ꝓp quas prohibetur transitus chili ad epar: quare regurgitat ad intestina mollificans ꝛ humectans egestiones. Secundū est malitia digestiue. s. corruptio vel ablatio eius vel diminutio ex fortitudine expulsiue vel debilitate retentiue. Nam digestio corrupta vel ablata penitus vt in lienteria non conuertit cibos in bonum chilum meseraicis ꝛ epati delectabilē ꝛ toti corpori conuenientē: quare nihil aut modicuz ex eo trahunt sibi meseraice ꝛ epar: sed permittunt fere totum ad intestina transire. Tertium est debilitas attractiue meseraicarum: que humorem. i. chilosam humiditatem non sugunt: quare magna sui pars cum fecibus labitur ad exteriora. Quartum est reumatismus capitis qui descendens ad stomachuz ꝛ intestina lenit eos ꝛ lubricos reddit humectans ꝛ remolliens cibos ꝛ egestiones q̃ continentur in eis vt in fluxu ventris ex catarro. Quintum est comestio ciborū vel medicinarum humectantium egestionem vt prunoruz māne casie fistule boraginum ꝛ similiū. ¶ Attende q; Bal. scōo ꝓnost. cōmen. illius cañ. Liquida vero bona est si sine vētositate sonora fuerit: reduxit causas humiditatis egestio-

oppilationē. vero sunt causa humide egestionis: q̄ prohibent chilositatem transire ꝛ stomacho ad epar: ꝛ ideo expellitur ad intestina. malitia digestiue / etiam q̄ humor non est digestus cum non sit aptus nutrire non attrahitur a mēbris: sed expellitur ad intestina. ꝛ debilitas meseraicarum nō attrahendo chilum. Itē reumatismus descendens a capite ad stomachum duplr adiuuat ad humiditatem egestionis: tum q̄ impedit digestionem eo q̄ propter suam lubricitatem facit ascendere cibum ꝛ stomacho anteqū sit digestus: tum etiam q̄ est substantie humorose: modo cuz substātia naturalis egestionis. debeat esse mediocris inter durum ꝛ liquidum talis liquiditas ad duas causas reducitur.

a ¶ Lūq; humiditas ꝛc. ¶ Hic docet significare p signa egestionis sumpta a ratione substantie composite. ¶ Iurta q̄ notandū q̄ dupler potest fieri cōmixtio humidi cuz sicco. Uno modo vere ꝛ hoc modo q̄n humidum vehementer cuz sicco permiscetur: ita q̄ totum reddatur vnius substātie: ꝛ talis permixtio redditur in egestione naturali ꝛ talis est laudabilis. Alia est permixtio non vera ꝛ talis est dupler: quedam est que non est quasi mixtio: ꝛ est quasi quedā circūpositio sicut aliq̄ liquidū circūponitur duro: ꝛ vt si cera liquefacta circūponeret alicui lapidi: ꝛ talis permixtio humidi cum sicco contingit q̄n stercus retinetur involutū in humiditatibus mucosis: q̄ quidez propter ipsas ꝛ ēt pp ꝛfectū cholere pūgētis ꝓhibēt exire ꝛ retinēt ꝛ exiccāt: ꝛ tunc q̄n contingit postea q̄ egredit: egredit involutum ꝛ permixtū istis humiditatibus viscosis quasi ei circūponatur. Alia est permixtio in qua ſm quēdam modū durum cōmiscetur cū humido sic q̄ quedam separatio cadit inter partes ipsorum: non tamē humidum sicco vehementer miscetur ꝛ talis permixtio accidit quando ab epate fluit humiditas pungens ꝛ cōmiscetur cuz stercore: ꝛ ideo talis permixtio differt a prima: q̄ hic est facta maior permixtio q̄z in prima: ꝛ etiam q̄ in ista est cum punctione: ꝛ stercus etiam non multum est retentum in intestinis: in illa vero sunt contraria istorum.

rei que egestionē humectauit. Ad aūt in humido viscosum est plerūq; figñat liq̄factionē: ꝛ hoc est cū fetore ꝛ plerūq; significat malorum humorū ꝛ viscosorum multitudinem: ꝛ hoc non cum multa existit letitate. Et plerūq; significat nutrientia viscosa que comesta fuerunt ꝛ non pauca cum calore fortis in complexione ꝛ nō fuit inter ea digestio bona. Sed quod ex ea est spumosum fortitudinis caloris significat ebullitionem aut multarum ventositatum permixtionem. Quod autē ex egestione est siccum: aut laborem significat ꝛ resolutionem: aut multam vrine prouocationem: aut igneum colorem: aut nutrimentorum siccitatem: aut multam moraz in intestinis: sicut in suo dicemus capitulo. ¶ Cumq; humiditas [a] sicco quod est durum admiscetur significat q̄ eius siccitas est propterea q̄ multum fuit retenta in humiditatibus ipsam exire prohibentibus: ꝛ propter priuationem fellis pungentis ꝛ festinantis: sed cum ibi non est longa retentio: neq; humiditatis in intestinis adsunt significationes: causa in ipsa est superfluitatis sanioſe ꝛ pungētis effusio que ab epate fluxit in eo quod est coram ipso: ꝛ euacuatione non quieuit donec cōmisceretur. ¶ Et est [b] etiam cum colore sui dignoscitur egestio. Eius vero color naturalis igneus est leuis existens igneitatis qui si augmētatur fellis significat multitudinē: ꝛ si minuit̄ significat cruditatē ꝛ maturatiōis priuationē.

mixtū: ꝛ ideo q̄n non permiscetur tunc locus iste est inferior: ꝓpter q̄ talis modus substantie daf in intestinis grossis: que inferiora vocantur.

b ¶ Et est ꝛc. ¶ Hic docet significare per egestionē ratiōe caloris: ꝛ quinq; facit. Primo ponit significationem sumptā a colore igneo. Secūdo ab albo. ibi (Et si albus fiat.) Tertio petit qddā ꝛ colore igneo. ibi (Preterea scito q̄ egestio.) Quarto ꝛ nigro. ibi (Et nigra quidem.) Quinto ꝛ viridi. ibi (Viridis autem.)

¶ Iurta q̄ notandū sup illo verbo (igneus) q̄ ex ꝺ pōt haberi solutio cuiusdā dubitationis. vt si queraf: vtrum egestio vel vrina naturalr tendit ad maiorem tinctura. Ad q̄ dicēdū q̄ naturalis color egestionis magis hz ꝛ tinctura q̄z color nālis vrine: ꝛ hoc declaraf primo auct. Alui. q: supius dixit q̄ color nālis vrine hz esse subtilis tincture trahens ad citrinū: hic vero dicit q̄ color egōnis hz esse igneus lz leuis igneitatis: modo maiorē tincturā hz color igneus q̄z citrinus: quare ꝛc. Itē hoc apparet rōne: q: tam egestio q̄z vrina colorat ex admixtione alicuius humoris tingentis ipsam ꝛ maxime cholere: ꝛ ideo hoc pōt ꝺclarari. primo ex parte eius q̄ ei admiscetur. scōo ex parte eius q̄ recipit mixtionē. tertio ex parte modi mixtionis. Ex parte quidē eius q̄ miscef: nam cholera que ꝛriuaf ad vandū tincturā egestioni est cholera que venit er chisti felli ꝛtalis aūt est magis pura q̄z alia: vt ptz capl'o ꝛ humoribus. cholera aūt que ꝛriuatur ad vrinā est minus pura ꝛ magis permixta aliis humoribus cū cholera sit in epate: quanto autem cholera est magis pura tāto magis tingitur: quare ꝛc. Scōo hoc apparet ratiōe eius cum recipit

Jacobus

nis ad duas dicens. Res manifesta est in eo q̄ egestio humectatur. Aut q̄ cibus non penetrat de ventre ad epar: aut quoniaz effunditur ad ipsum ex epate aut splene superfluitas aut ex aliis membris supple. Et reuera cause iste comprehendunt aliquomodo quinq; causas predictas.

¶ Quod autem ꝛc.) ¶ In secunda tangit tria significata fecis humide viscose que sunt etiam cause eius. Primum est liquefactio corporis vt in ptisicis ꝛ ethicis ꝛ fluribus ventris liquefactuis q̄nq; contingit. Et fer humida viscosa proueniens inde differt ab aliis ꝛ discernitur suo fetore propter putredinem quam calor extraneus in virulentius quas liquefecit imprēsit: differt etiam quadam pinguedine transluceute qua circūtegitur. Scōm est multitudo malor humoruz viscosor effluentium per intestina. Et fer humida viscosa hoc mō non erit cum multa eriens lenitate: q: viscositas malor humorum non finit eos profunde penetrare in substantiam secū remolliendo ꝛ leniendo eas: sed defore ipsas ambiunt. Tertiū est plurima nutrientia viscosa precomesta sicut anguille murene caseus cū forti calore cōplexionis stomachi: inter que non fuit bona vigō: sic q̄ stomachus suo calore digesserit ea: tum pp multitudinē suā: tum pp viscositatē: sed aliqualiter ea liquefacit ꝛ eis viā aperit: ꝛ ab his grauatus finit ea suo pondere ad intestina ascendere non potentia transire p meseraicas ad epar ꝓpter suas grossiciem ꝛ viscositatem vnde feces redduntur humide ꝛ viscose.

¶ Sed quod ꝛc.) ¶ In tertia tangit duo significata ꝛ cās egestionis humide spumose. Primū est ebullitio facta a forti calore in humoribus vel superfluitatibus corporis sicut videmus spumam generari in liquoribus ꝛ rebus viscosis ꝓt cera ꝛ melle igni suppositis ꝛ in ollis bullientibus. Scōm est multitudo ventositatis intercluse substantie egestionis: vnde spumosa fit ꝛ leuis reddit natans in aqua sicut fex vaccarū. ¶ Attēde q̄ Dip. apho. 7. aph. 31. spumosas egōnes attribuit flegmati quod a capite descēdit dicens. Quibuscūq; spumose egestiones in diaria his a capite flegma ꝛfluit. Et Gal. in cōmen. ait. Aliq̄n spumosa egestione existente descendunt humores ad stomachum a capite mixti cum ventositate: aliq̄n sunt in essentia intestinoz ꝛ stomachi. Quodcūq; hoz fiat vnam hz cām propriam: alia non propriam. Propria cum grossa ventositas forti motu ab istis moueaf humoribus qua flegmatici humores in diuersas diuiduntur partes. Ventositas autem mouef: aut ex sui nā: aut ex nimietate caloris. ¶ Manifestū est illud ex his que foco ercoquuntur maxime si mā sit viscosa. Ex sui nā: sicut videmus in tempestate maris cum ad seinuicem collidantur venti: hec Gal. Cā ergo propria spume est grossa ventositas. Non propria vero est motus aut calor. De egestione spumosa dicit iterum Gal. primo ꝺ crisi ca. 9. Egestio vero in qua est spuma fit ſm modum quo accidit spuma in rebus que sunt exterius. ſ. aut pp rem bullientem: aut propterea q: resistit ventositas grossa humiditati. Et prima quidem harum duaruz propietatum non fit nisi ex caliditate superflua liquante corpus. Et secunda generatur a cōmotione diuersa: hec Gal.

¶ Quod aūt ꝛc.) ¶ In. 4. tāgit q̄nq; significata ꝛ cās sicce egestionis. Primū est labor corporeus imoderatus: vel resolutiones superflue humiditatum a corpore ex balneis aut suphis aut calore solis. Ab his. n. resoluta secum humiditate residuū manet siccū induratū. Scōm est multa vrine prouocatio. Cuius rōnem reddit Gal. apho. 4. cōmen. illius cañ. Urina nocturna multa facta modicū secessum significat ꝛ econuerso dicens. Ducit hic per vrinā q̄ p secessum duci deberat. Nulli. n. dubiū q̄n cum humiditas in ventre multa in venas effluat egestionem ꝛsiccet ꝛ minuat. Cū ergo venter ligdior est q̄z oporz minoretur potus ꝛ ad ꝛsicā diriuet: hec ille. Tertiū est igneus calor quo fecum humiditates superflue resoluunt̄ residuo relicto sicco ꝛ indurato. Propterea videmus calefactoria

De partibus.

adhibita in colica ante clystere frequenter nocere: q: feces amplius indurant ꝛ quasi lapidificant: vnde multo difficilius extrahuntur. Et sicut igneus calor defore occurrens feces ꝛsiccat: sic superfluus calor epatis aut renum siue innatus siue acqsitus ad idem opatur. Quartū est siccitas nutrientiū. Propterea suademus in fluxu vētris vti assaturis relictis potagys ligdis ossis multitudine potus ꝛ aliis humidis. Quintū est multa mora fecum in intestinis sicut dicetur in suo ca. ſ. ca. 6. trac. 3. sen. 16. tertij vbi agitur ꝛ colica ꝛ causis eius. ¶ Dormientibus enim fecibus diu in intestinis meseraice sugunt ab eis humiditates ꝛ caliditas epatis ꝛ renū incessanter aliquid resolvit ex eis: vnde indurantur egestiones.

¶ Lūq; ꝛc.) ¶ In. 5. tangit duas significationes ꝛ cās egestionis sicce pmitte seu circūuolute humiditatibus. Prima est longa mora ipsius in intestinis cum humiditatibus quibus circūuoluf. Cuius more dupler potest esse causa. Una est humiditates grosse viscose retinentes eam ꝛ oppilantes ei viam. Alia est priuatio cholere pungentis quam natura solet ad intestina transmittere gratia stimulationis ꝛ absterſionis eorum a fece ꝛ flegmatibus. Secunda est effusio superfluitatis sanioſe pungentis ab epate ad intestina: que in sua euacuatione nō quiescit in intestinis tādiu donec cōmisceantur ipsa ꝛ fex: sed labitur cum fece circūtegens eam. Et licet talis sanioſa superfluitas sepe veniat ab epate potest etiam procedere ab vlceribus intestinorum. Cognoscitur autem fex sicca permixta cum humiditatibus a sanie fieri ꝛ non ex viscosis humiditatibus: cum non diu fuerit in intestinis retenta: nec significationes assunt humiditatum in intestinis existentium.

Et est etiam ꝛc. ¶ In hac parte tertia premisso q̄ egestio etiam cognoscitur ꝛ significat suo colore. Primo agit ꝛ significatione coloris eius mediocriter igneiibi (Eius vero color.) Secundo magis igne. ibi (Qui si augmētatur.) Tertio minus igneiibi (Et si minuitur.) Quarto albi. ibi (Et si albus fiat.) Quinto igneiveꝛmenter in fine egritudinum. ibi (Preterea scito.) Sexto nigri. ibi (Et nigra quidem.) Septimo viridis ꝛ fusci. ibi (Viridis autem.) ¶ In prima particu. dicit q̄ naturalis color egestionis est igneus leuis idest mediocris igneitatis. Et est color igneus citrinus color similis tincture croci. Ineſt autem egestioni ex permixtione cholere cuiꝰ ea quam natura mittit ad intestina quatinus ea stimulet ꝛ absterget a fece ꝛ flegmate. Iurta illud Gal. pronosti. scda cōmen. 17. illius cañ. Et colore subcitrino fieri. ¶ Manifestū est autē q̄ color egestionis naturalis trahit ad citrinitatē: q: cholera ꝛscendens ab epate permiscetur ei. Et illud est q̄n cholera cōmixta ei est equalis in quātitate sua ꝛ in qualitate sua.

¶ Qui si augmentatur ꝛc.) ¶ In secūda dicit q̄ si color igneus egestionis augmentetur seu intendatur in igneitate vel ignea citrinitate significat multitudinē fellis. i. cholere citrine currētis ad intestina. Iurta illud Gal. loco nunc allega. Et conueniunt super illud omnes medici: quoniam quando egreditur ab epate ad ventrem cholera egressa in quātitate ꝛ qualitate sua ab equalitate sua nō ptinet color egestionis ad citrinitatem: sed est citrinus purus.

¶ Et si minuitur ꝛc.) ¶ In tertia dicit q̄ si citrinitas vel igneitas coloris egestionis diminuatur significat cruditatem ꝛ priuationem maturationis. Cruditatem quidem puta flegma aliq̄d crudum vel partem cibi aliquam crudaz: que feci cōmixta remittit aliq̄d ꝛ sibi ꝛbita citrinitate. Priuationem vero maturationis. i. digestionis cibi in stomacho ꝛ intestinis vel chili in epate: ita vt non generef ex eo portio cholere sufficiēs ad absterſionem intestinoꝝ ꝛ tincturaz egestionū: vel egestionis in monoculo colon ꝛ lōgaone: ita q̄ fex in eis non recipit maturationē ꝛ permixtionem cholere sibi ꝛbitam ſm cursum nature.

¶ Et si

recipit mixtionē ⁊ tinctura: qr tinctura egestionis recipit in re dura ⁊ terrestris substātie: ⁊ ideo magis imprimet in ea q̄z in substātia vrine que est liquida ⁊ humida: ⁊ ideo erit egestio maioris tincture q̄z vrina: ⁊ hec est vna cā quare cholera vitellina est fortiter tincta: qr dato q; ibi sit multū de flegmate: tn̄ ibi est cholera impressa valde cuz suo colore. Tertio hoc apparet ex parte modi pmixtionis: qr plus refrāgit cholera cū substātia vrine qn̄ sibi admiscet q̄z cū substātia egōnis: ⁊ pr̄ p̄ns magis discedit a sua nā ⁊ diminuit i tinctura q̄z in egestione in q̄ minus refrāgitur. Qō autem magis refrāgat qn̄ permiscet cū vrina apparet in. 5. de iuuamētis mēbroū. c. 1. substātia egestionis datur a stomacho p digestionez: qr eiusdē est dare substātiā pure ⁊ impure siue superfluitatibus: cū ergo egestio sit superfluitas chili data a stomacho ⁊ iō ⁊ egōni: nō tn̄ color: sed color dat egestioni ex derivatione cholere a chisti fellis ad intestina vt a cholera stimulata expellat feces: sed substātia ⁊ color datur vrine in epate: ⁊ qr digestio procedit cōmiscēdo: ideo est magis mixta cholera cū cū substātia vrine q̄z cū substātia egestionis ⁊ ideo dixit hic q; eius color nālis est igneus: tn̄ cum leui igneitate ⁊ remissa respectu cholere. Et si dicat q; Hyp. secūdo pnost. ter. cōmen. 17. dicit q; eius color dz esse subcitrinus: dicendū q; per illud vult dicere q; non dz esse multum intēsus. ¶ Alterius notandū q; color igneus potest augmentari duplr: vt patet primo de crisi. ca. 12. s. quantitate. s. q; cholera dominetur toti corpori. vel quantitate quia magis aduratur: ⁊ tunc modica eius quantitas magis tingit: ⁊ vtroq; modo potest hoc exponi.

¶ Alterius dicit q; significat cruditatē. Sed aliquis diceret de qua cruditate ⁊ privatione digōnis intelligit ipse vel stomachi vel epatis. Ad hoc dicendū q; diminutio coloris in egestione pōt significare privationē maturationis ⁊ cruditatē digestionis stomachi ⁊ ēt epatis: nam privatio tincture in egestione pōt cōtingere ex defectu virtutis digestionis: sed qn̄ cibus nō bene digeritur in stomacho tunc cū cibus indigestus aggrauet stomachū non attrahet sed expelletur ad intestina anteq; cholera ædmādetur ad ipsam ad tingendū egestionē: vnde egestio reddit diminute tincture: similr etiā pōt contingere ꝓpter debilitatem digestiue epatis: qr qn̄ virtus digestiua epatis est debilis generat minus de cholera: ⁊ etiam generat cholerā minoris tincture: vnde mixta cū egestione nō reddit eaz sufficientis tincture. ¶ Sed tu dices ꝓpter quid distinguet quando procedet ex diminutione epatis: ⁊ qn̄ ex diminutione digestionis stomachi. Dico q; distinguitur hoc modo: qr illa que est ex stomacho cuz diminutione caloris habz etiā nocumentū substātie cū hoc qđ est liquida: pp qđ nō fuit pfecte conuersa in chilum: illa aūt que cōtingit ex defectu epatis solum nō hz nocumentū substātie sed solū coloris: ⁊ hoc dico qn̄ nocumentū est solū ex parte alterationis: sed quādo nocumentū eius esset in alterando ⁊ attrahēdo: ita q; sicut deficeret in alterando ita deficeret in attrahendo: tunc esset cum nocumēto substātie etiam. sed tunc esset differentia inter istam ⁊ illam que fit ex stomacho in hoc: qr quando est ex defectu stomachi miscetur maxime cum ipsa ventositas: quando vero ex defectu epatis non ita. Item qn̄ est ex defectu stomachi: tunc non apparet in ipsa impressio operationis stomachi: qr non egreditur sub forma ⁊ substantia quaz chilus debet habere: sed sub forma liquida ⁊ aquosa: sed quando est ex defectu epatis ⁊ nō stomachi: tunc non est in ea hoc peccatum.

a ¶ Et si albus ⁊c. ¶ Sup. color egestionis ꝓpter oppilationē sup. que ꝓhibet transitum cholere ad intestina mordicandū: in cānalibus sup. qui vadunt a felle ad intestina. vel melius: qr oppilant cānales qui sunt inter epar ⁊ fel: ita q; non pōt transire cholera ad fel nec per cōsequēs ad intestina: sed miscetur cum sanguine. sup. qr ex quo non euacuatur per egestionem signum est q; natura mittet ad mēbra ⁊ ipa defendebit ⁊ caulabit icteritiam.

¶ Et si albus[a] fiat quandoq; est eius albedo ꝓpter oppilationez in cānalibus fellis ⁊ hoc significat icteritiam. Et si cū albedine est virus saniei habens odorez magni apostematis significat apertionē. ¶ Sanus[b] quoq; qui non exercitatur multotiens egerit virus ⁊ saniem que est ei purgatio ⁊ euacuatio laudabilis: qn̄ ꝓpter hoc remouetur ab eo laxitas que ei ꝓpter p̄uationem exercitij accidērat: quemadmodum diximus in vrina.

¶ Preterea[c] scito quod egestio colorez igneum vehementer superfluum habens multotiens in horā finium egritudinum significat maturationem: ⁊ etiam multotiens significat dispositionis malitiam. ¶ Et nigra[d] quidem significat taliter q̄liter sunt vrine nigre significationes: significant enim aut adustionem fortem aut egritudinis melancholie maturationem: aut nutriens tingens: aut potionez rei que melācholiam euacuat: sed prima

b ¶ Sanus ⁊c. ¶ Sup. q consueuit exercitari pp qđ exercitiū expellantur superfluitates ille ⁊ postea acquescit. (Multotiēs egerit virus ⁊ saniem.) Notanduz q; hic non accipitur ꝓprie virus ⁊ sanies sed large: nam vera sanies est illa q̄ egreditur de vlceribus vel de apostemate erupto: sed est aliquid simile saniei: ita q; per hoc significat humores crudos qui aliquam alterationem receperunt similem illi que est ad saniez tamen distinguitur a sanie per fetorem: qr in sanie est fetor magnus: in istis autem humoribus non.

c ¶ Preterea ⁊c. ¶ Hic repetit de significatione coloris ignei. Notandū q; egestio multū ignea potest dupl̄r accidere. Aut in statu egritudinis ita q; ipsam precessit egestio sine colore: ⁊ hoc modo est bona: qr significat crisim bonā ⁊ digōnē ⁊ euacuationē cholerici humoris. Alio modo in principio ⁊ augmento plus ⁊ adhuc magis in statu: ⁊ hoc est magnū signum: qr significat caloꝛem naturalem adeo excrescere q; consumet bonam humiditatem.

¶ Sed aliquis diceret nō videt q; talis egestio significet maturationē: qr digestio est actio ꝓducēs ad mediū in substātia ⁊ in colore: sed color igneus non est mediū: ideo ⁊c. Dicēdū q; ꝓ hoc vult q; aliqn̄ egestio est bona. s. qn̄ est per viam crisis: qr tūc est signū q; tunc expellit multitudo cholere que dñabatur in corpore: ⁊ aliqn̄ aūt abūdantia eius in corpore absolute ⁊ differunt: qr prima apparet post signa digestionis ⁊ in fine: ⁊ illa ante ⁊ in principio.

d ¶ Et nigra ⁊c. ¶ Hic docet significare per egestionem nigram. Primo facit hoc. Secundo ponit quoddam notabile. ibi (Ad vltimum vero.)

¶ Sed tu dices. ipse dicit q; egestio nigra significat taliter qualr vrina nigra: hoc nō videt: qr supra dixit q; vrina nigra vel significat vehemens incendium vel fone frigus congelans vel superationem caloris naturalis vel crisiz per euacuationem cholere nigre: hic autem addit duo mēbra que non ponit ibi. s. nutriēs tingens ⁊ potionem que euacuat choleram nigrā: ⁊ dimittit duo membra dicta in vrina nigra. Dicendū q; similr significat vrina nigra ⁊ egestio: qr generaliter egestio accidit eis vel ꝓpter adustionem: vel ꝓpter congelationem: vel ꝓpter expulsionem materie melācholice per viam crisis. Et cū dicitur: hic ponit alias causas q̄z ibi ⁊ ibi q̄z hic. Dico q; illa diuisio reducitur ad istam ⁊ econuerso: nā in capitulo de vrina loquit de causis intrinsecis tincture: hic vero tangit causas extrinsecas. s. nutriens nigrum ⁊ potionem: ideo ibi non posuit. Itez hic tetigit illas. 4. causas quas posuit supra de significatione vrine nigre: ita q; duas expli

Jacobus

¶ Et si albus ⁊c.) ¶ In. 4. tangit tria significata albedinis egestionis. Primū est oppilatio in cānalibus fellis. i. in illo cānali chisti fellis quod trāsit ad intestina deferens eis choleram qua mundentur. Et albedo fecis procedens a tali cā significat ictericiam: ꝓterea q; cholera cursu nāli carens ⁊ purgatione sibi debita regurgitrat ad epar: ⁊ cum sanguine per venas transiens ad membra tingit cutem suo citrino colore: quē vocamus ictericiam. Istud significatum albedinis fecis tangit Bal. 2. pno. cōmen. 17. illius cañ. Et colore subcitrino fieri: dicens. Et qn̄ non effunditur ad intestina cholera sicut illud quod accidit ei qui hz ictericiaz: tunc color egestionis est albus. Scōm est operatio magni apatis: si egestio cum sua albedine hz odorez saniei. (Magni dicit: qr ex paruo apate veluti clauo sanies exiens ⁊ per intestina currens non sufficeret fecem tingere albedine. Potest aūt ⁊ egestio similiter dealbari ꝓpter vlcera intestinoꝛ absq; apate. Tertium est purgatio ⁊ eūo laudabilis sani hois qui reliquit exercitium: sepe etenim egerit virus ⁊ saniem vnde ꝓhibetur a relaxatione iuncturarum ⁊ lassitudine mēbroꝛum solitis accidere ex dimissione exercitij: vt de vrina dictuz est ca. 3. summe p̄sentis paragrapho illo. Et est cum sanus euacuatis qui exercitium reliquit mingit vrinaz sicut pus ⁊ virus tenue quo ipsius purgatur corpus ⁊ eius aufertur laritas quam exercitij diminutione consecutus est.

¶ Preterea ⁊c.) ¶ In. 5. dicit q; egestio coloris vehementer ⁊ superflue ignei veniens in fine egritudinum. s. hora crisis vel declinationis earum sepe significat maturationē puta q; natura digessit choleram: ⁊ per intestina cuz fecibus educit. Et sepe significat maliciam dispōnis corporis vz cum non vi nature sed violentia egritudinis syntomatice expellitur. Discernitur autē egestio hec a priori. Primo qr cum hac deficit virtus: ⁊ cū alia non. Scōo qr hec sine ordine ⁊ mensura erit: prior vero gradatim ⁊ ordinate. Tertio qr ad hanc non subsequitur rerquies ⁊ alleviatio patientis sicut ad primā: significat ergo hec maliciam dispōnis. s. exuberantiam cholere feruentis superignite quam natura regere nō sufficit: quare vel eam prosternet anxietate ⁊ incendio vel per intestina imoderate effluens ea tandem excoriabit ⁊ vlceribus atteret. Bal. vero. 1. de crisi ca. 11. dicit: q; color egestionis citrinus tinctus purus si est in principio egritudinis significat q; cholere in illa egritudine est virtus plurima. Et si est in hora declinationis significat q; corpus mundificatur mundificatione laudabili.

¶ Et nigra ⁊c.) ¶ In. 6. dicit primo q; significatio nigre egestionis sup dispōnibus corpis ⁊ humoꝛum eius est sicut significatio nigre vrine. Quod sic declarat. Nam nigra egestio quattuoꝛ significat. Primum est adustio fortis in humoribus perducens eos ad nigrum colorem: qualis interdum fit in arsuris febribus sicut causonibus ⁊ in cancris viscerum. Scōm est maturatio ⁊ expulsio materie melancholice egritudinis: vt in declinatione quartanarum ⁊ splenetice passionis. Tertium est nutriens tingens egestionē nigredine sicut panis niger leporine carnes ⁊ bubaline veteres: ⁊ vinum nigrum vehementer quod q̄nq; in

De partibus.

vtre coagulatur ⁊ ad parietes proiectum adheret eis. Quartuz est potio vel medicina melancholiam euacuans sicut sene polipodium elleboꝛus niger lapides armenicus ⁊ lazuli. ¶ Attende q; Pain. h̄ pretermisit vnum de significatis nigre egestionis. s. mortificationē innati caloris: forte ex inaduertentia: vel q; putauit raro egestionem hac via exire nigram. Nam cum sit grossa terrestris paruz ex se mobilis ⁊ virtutis deiecte: vī potius in corpore mansura q̄z flutura foras. Non tn̄ negandum est quin egestio nigra fieri possit ex mortificatione caloris: teste ipsomet principe trac. 3. prime parti. cantice sic dicente. Cum autem feces apparebunt nigre in colore h̄ quidem continget ex forti ⁊ antiqua frigiditate corporis cuius sunt. Et si tales appareant in morbo acuto significabunt super mortem futuram in ꝓpinquo. Et Auer. in commento illius ait. Si feces appareant nigre significabunt super multam ⁊ magnam frigiditatem patientis ab antiquo generatam. Secundo dicit h̄ Pain. q; prima ex dictis egestionibus nigris est mala. s. illa que significat adustionē fortē ⁊ non solū mala est: sed ēt pessima ⁊ mortalis. Iurta illud Hippo. apho. 4. apho. 21. Egestiones nigre vel quasi sanguis niger sponte venientes ⁊ cum febre ⁊ sine febre pessime. Et pnosti. secūda de stercore loquens ait. Pessimum est ⁊ mortis ⁊ signū nigrum viscosuz ⁊ fetidum ac viride. Tertio dicit q; egestio nigra pessima per puraz melancholiam adustam nō satis cognoscitur ex colore sui: sed ēt ex alijs tribus signis. Primuz est acredo ⁊ ponticitas in odore sui: non dico in sapore q; gustare eam neq; licet neq; decet. Secūdum est ebullitio terre ex ipsa sicut ex aceto fouti qn̄ effunditur sup factē terre: ⁊ egestio melie talis est pessima sicut ⁊ vomitus. Tertium est luminositas seu splendoꝛ quidā apparens in ea. Quarto dicit ad vltimum. i. summarie ⁊ breuiter loquendo humoꝛ melancholicus purus adustus. s. pernecans est ⁊ mortalis cū egredit siue per secessum siue per vomitū. Cuius rō est q; melancholie radicalis exitus. i. eradicatio a parte in qua est infiltrata ⁊ emanatio eius a corpore vel radicalis exitus. i. abrasiuus intestinoꝛ significat vltimā. i. maximā seu vehemētissimā corporis adustionē ⁊ peremptionē seu totalē destructionē humiditatū ipsius. Sz egressio chimi nigri. i. melācholie nālis nō aduste sepe cōfert. s. cū expellit via crisis vel purgationis nāe sicut in fine quartanaruz febriū ⁊ splenetice passionis. ¶ Attēde primo q; dria est inter egestionē nigraz ⁊ sanguinē nigrū ⁊ cholerā nigrā. Iurta illud Bal. apho. 4. cōmē. 23. illius cano. Quibuscūq; ex egritudinibus acutis aut multi tpis. Egestio inquit nigra sicut sanguis niger est: a sanguine vero discernit: qr hec coagulata est: sanguis vo nō est coagulatus. Itē nigra differt egestio a cholera nigra: cū egestio sit coagulata cholera vero nigra econuerso que nigra est ⁊ lucida sicut acetum pūgitiua ⁊ terre iecta ebullit sicut acetū egestio nullū horū hz signum: hec Bal. ¶ Attēde secūdo q; nigra cholera adusta effluēs a corpore nō solū est pnecās ⁊ mortalis: sz in egritudinibꝰ acutis ⁊ chronicis cū extenuatione corpis siue p̄gnantiū abortus siue aliter signat mortē vēturā in prima die cretica. Iurta illō Hyp. apho. 4.

cite.s.qñ fit nigra per adustionē ⁊ per euacuationez melācholie.alias autē duas ædit intelligere ⁊ per istas: nam per adustionē ædit intelligere suum oppositum s.congelationem: qz ad congelationē sequitur extinctio ⁊ superatio caloris innati: ⁊ ideo etiam illam causam subaudiuit: quare ⁊c.

a ¶ Et illa quidē ⁊c. ¶ Hic docet distinguere inter illā que est nigra ex adustione ⁊ ex mūdificatione māe melice. ¶ Notādum qz cā illius ebullitionis in terra pōt esse dupler: licet alii dicant aliter ⁊ male: qz nō dant cām ⁊ quibus nō curo qz pura melīa que habz acredinē ⁊ ponticitatez hz in se quandā adustionez ⁊ omne habēs adustionez facit in terra ebullitionez sicut acetum qō amisit caliditatē ꝑpriam ⁊ assumpsit caliditatē extraneā ⁊ sic ⁊ consimilibus: ⁊ modus est iste: qz ista habētia adustionem habēt quasdā partes subtiles adustas que imbibunt ī partibus terre ⁊ imputuere: ⁊ tūc exhalāt quidam vapores calidi ibi generati ⁊ inclusi qui faciunt ebullitionē in terra. Causa huius multo melius redditā fuit supra in prima fen doct.4.cap.1.

est mala. ¶ Et illa quidez [a] que est ꝑp puram melīaz non sufficienter cognoscit ex caloze sui: immo cognoscenda est ex acredine sui ⁊ ponticitate ⁊ bullitiōe terre ex ipsa. Et est mala siue sit egestio siue vomitus: ⁊ ex ipsius ꝑpietatibus est qz i se luminositatem hz. ¶ Ad vltimuz [b] vero humor melicus purus ꝓnecans est ſm plurimum qz egredit. s. est mortis significatio. Chimi vero nigri exitus multotiens cōfert: ⁊ illud est: qñ melīe radicalis exitus vltimā corporis adustionem signāt ⁊ humiditatū ipsius peremptionem. Viridis autem egestio caloris innati significat extinctionez ⁊ similiter fusca. ¶ Ege

b ¶ Ad vltimum ⁊c. ¶ Hic diceret aliquis. Auc. in his verbis sibi cōtradicit: quia primo dicit qz cum humor melācholicus purus egreditur est signum mortis: postea dicit qz exitus nigri chimi est multotiens bonum signum: ergo idem est bonum ⁊ malum signum. postea subdit qz ideo est bona significatio: quia significat multā adustionem. modo si hoc referatur ad id qō dixit de humore melācholico puro nō est verū qz significet adustionez sed congelationē: sed refertur ad id qō dixit qz exitus nigri chimi multotiens confert non potest: qz dicit qz significat vltimam adustionē ⁊ peremptionem humiditatum: ergo id erit bonum signum ⁊ malum qō est impossibile. ¶ Ad hoc dicendum qz in his verbis vult ostendere qz egestio nigra est significatio bona ⁊ quandoqz mortalis: quia egestio nigra potest peruenire a diuersis sicut cholera nigra. nunc autem cholera nigra potest sumi dupliciter. Uno modo ſm qz est nomen generis. Alio modo ſm qz est nomen speciei. Si primo modo accipiatur significat omnem humiditatem habentem colorem nigrum siue per viam adustionis vel congelationis vel admixtionis rei nigre. Si autem accipiatur secundo modo scilicet pro nomine speciei: tunc significat humorem solum caulatum a discrasia adustionis scilicet pro cholera adusta: ⁊ de ista dicit Joannitius qz hic humor vere dicitur niger tunc dico quod quando iste humor ingreditur per viam adustionis tunc est significatio mortis: si per viam expulsionis nature tunc potest esse bonum signū.

Jacobus

apho.23. Quibuscūqz ex egritudinibus acutis aut multi tpis aut abortib⁹ aut alr extenuatis vel nigrū vel quasi sanguis niger exierit sequenti die cretica monet. ¶ Viridis aūt ⁊c.) ¶ Jn.7. dicit qz egestio viridis significat extinctionē innati caloris. Et silr egestio fusca. ¶ Attende qz calor innatus dupler extinguit. Uno modo ab incendio sicut flāma maior extinguit minorez. Alio mō per mortificationem eius a frigore intenso. Primū mortificationis eius modū significat egestio viridis. Secūm fusca humida plumbea. Jurta illud Gal. cap.11. primi de crisi. Egestio vero viridis significat qz ꝓmixta est ei cholera que est zmaria vt erugo eris. Sed nigra egestio significat qz pmiscetur ei cholera nigra aut sanguis iam adustus illic. Si autem vides colorem egestionis quasi trahentez ad offuscationem ⁊ plumbeitatem ⁊ eger non comedit aliquid cuius iste color sit significat illud frigus ⁊ congelationem fortem in mēbris inferioribus: ita quasi ipsa iam sint cōstituta in termino mortis: hec Gal. Et Auer. prima parti. cantice cōmen. 3:5. illius cantici. Sed si similentur porro aut viridi eris in colore significabunt qdem super morbum ⁊ malitiam magnaz: ait. Tales.n. feces significāt sup excessum ⁊ dīuum vnius ex duabus spēbus cholere: de quibus dixerunt medici qz ceteris spēbus eius sunt exteriores: ⁊ qz significāt super vehementem vitionem.

Egestio quoqz ⁊c.

¶ Jn hac parte.4. dicit qz egestio frequēter cognoscitur ex forma ipsius. Et exponit quid intelligit per formā qñ subdit. s. ex absentia inflationis sui vel ex inflatiōe. Et ostendit quid significat egestio inflata similis feci vacce: dicens qz significat ventositatem. Et tertio. 16. trac. 3. c. de signis colice ventose ait. Et qñqz significat ipsam. s. ventosam colicam grossitu. fecis vaccine que natat super aquam ꝓpter multitudinem eius quod in ipsa est de ventositate. Intelligit ergo hic ꝑm. per formaz egestionis formā de quarta specie qualitatis vel de genere situs ſm quā partes fecis sunt sibinuicem continue sine interceptione ventositatis vel discontinue ex ventositate intercepta in eis. Que si ꝛtinue fuerint significant digōnem vniformiter processisse in materia cibali. Si discontinue significant digēnez diminutam ⁊ calorem debilem qui ventosat vel flegma vel cibuz. Teste Gal. sexto morbi dicente. Jnflatiua ventositas in ventre nascitur duz mā flegmatica liquescit atqz soluitur vel quelibet cibaria cuius causa est modicus calor. Frigitudo.n. non generat fumum: qz neqz cibum dissoluit. neqz euz digerit. Et similiter si plurimus abundauerit calor quoniam magis cīz opz cibum dissoluit ⁊ attenuat fumum non generat nisi cibus sit in sua natura inflatiue: hec Galenus.

Et est cum ex hora ⁊c.

¶ Jn hac parte.5. dicit ꝓmo qz egestio qñqz cognoscitur ex tempore sui exitus. s. qz exit vel illo tempore quo consueuit in sanitate: vel citius anticipando: vel tardius posponendo. Secundo dicit qz festinatio exitus egestionis ante horam solitam in sanitate malum significat. s. multitudinem cholere decurrentis ad intestina que stimulat ⁊ cogit ea feces expellere ante horā opportunam. Significat etiaz debilitatē retentiue virtutis non sufficientis hora debita retinere feces. Et trac.3. ꝑme partis cantice: ait. Si aūt citius debito egrediant hoc quidē erit rōne cibi nō ꝛstrictiui: sed potius per nām suā mollificātis ⁊ soluentis. Aut rōne humoz ⁊ humiditatū ad ipsa intestina fortiter ꝛpulsoz. Vel rōne meseraicarū non stigentiū ⁊ attrahentiū. Aut rōne nocumentoz in intestinis ꝛgentium vtpote ꝑpatis aut vlceris ⁊ corruptionis digestionis ⁊ aliaz spēcrum mo-

Et istum duplicem modum tetigit hic Auicen. nam illum qui est signum mortis tetigit cum dixit qz ad vltimum humor melācholicus purus ⁊c. secundum tetigit cum dixit. chimi vero nigri: propter quod sicut apparet per Hyppo. ⁊ Gal. secūdo pronosti. ter. ⁊ cōmen. 38. qz humor purus dicitur ille qui significat vehementem excessum discrasie que vertit omnes humiditates ad melācholicam naturam: ⁊ ideo omnis exitus purus viuperatur ab Hyppocra. non autem intelligit de puro humore quod idem est qz non permixtus sed simpler ⁊ hoc modo exitus humoris puri est tunc signum ⁊ melius qz exitus humoris mixti ex pluribus ⁊ diuersis humoribus immo vt ibi dicit exitus mixtus est mortalis ⁊ peior qz si esset simpler ⁊ magis ꝓsternit naturam: sed ibi ⁊ hic accipitur purum quādo aliquid est priuatū qualitate quaz debet habere in corpore: qz est signum qz aliquid est in corpore quod vertit omnes humores ad illum humorem: ⁊ ideo dixit hic Auicen. quod humor melancholicus purus est necans ⁊ signum mortis: quia significat qz omnes humiditates corporis

stio [c] quoqz plerūqz ex sui cognoscitur forma ex absentia inflationis sue aut ex inflatione: quoniam iflata sicut stercus vacce significat ventositatem. ¶ Et est [d] cuz ex hora sui cognoscitur quoniam cuz egestionis exitus festinat ⁊ horam qua egreditur solebat antecedere signum est malum: quia fellis significat multitudinem ⁊ virtutis retentiue debilitatem: ⁊ si eius tardatur exitus digestiue significat debilitatem ⁊ intestinorum frigiditatē. ¶ Et humiditatis [e] ⁊ soni multitudo ventositates significat iflatiuas. Colores quoqz extranei ⁊ diuersi mali existunt: ⁊ nos ipsos in libro nominabimus particulari.

conuertuntur in melancholiam. Et ideo Auicen. 3. cañ. capitu. de solutione ventris omnium modorum dicit hunc sermonem. ⁊ quecūqz excoriatio melancholica est superueniens ſm semitam inceptionis est mortalis: quia significat cancrum ⁊ putrefactionem: ⁊ illa que est in fine febris est mortalis valde: quāuis non fit adhuc solutio melancholica ⁊ proprie illa que ebullit super terram ⁊ habet odorem acetosum: ⁊ quāuis sit fortis adhuc: ⁊ quamuis sit in sanitate ⁊ habens hanc speciem melancholie non sanatur: cum autem est ei hec proprietas melancholica quasi expulit naturam ⁊ speratur cuz ea sanitas quandoqz. ¶ Et per his satis apparet solutio ad obiecta. quia non est contradictio in verbis predictis cum referat se ad melancholiam que est nomen speciei ⁊ iste sunt diuerse species. ¶ Ad aliud dicendum qz illud dictum refertur ad nigredinem primaz causatam ex adustione: ⁊ quod non accipit ibi purum pro simplici vt distinguatur contra mixtum: sed vt est priuatum qualitate quam debet habere naturaliter sic qz ad eius naturam conueniat omnes humiditates corporis: talis humor purus potest fieri per adustionem vt dicit: ⁊ per congelationem vt arguis: quare non valet.

c ¶ Egestio ⁊c. ¶ Hic docet significare ex forma egestionis.

d ¶ Et est ⁊c. ¶ Hic docet significare ex tempore exitus egestionis.

e ¶ Et humiditatis ⁊c. ¶ Hic docet significare qz quedā annexa egestioni.

De partibus.

a ¶ Que

boz eisdem ꝛtingentiū. ¶ Attende ꝓmo qz facilitas digestionis ciboz ⁊ fortitudo digestiue virtutis in sanis potest esse cā velocitatis exitus secum. Jurta illud Hyp. apho. sexta. apho. 18. Eoruz que nutriunt copiose ⁊ velociter veloces secessus fiunt. Jn egris vero non sic teste Gal. primo de crisi ca. 9. dicente. Et qñ antecedit horam suā significat debilitatem virtutis retentiue: ⁊ non est possibile vt significet supfluitatē fortitudinis virtutis alteratiue: qñ non est possibile vt sit stomachus in dispōne egritudinis precipue in illo cuius egritudo est egritudo acuta fortior eo qz est in dispōne sanitatis ⁊ est ſm hoc dispositio naturalis. ¶ Attende sexto qz exitus egestiōis hora qua ꝓsueuit in sanitate significat incolumitatē virtutū digestiue retentiue ⁊ expulsiue stomachi ⁊ intestinorum. Jurta illud. G. primo de crisi cap. 11. Quod si est exitus egestionis in hora in qua erat in sanitate significat qz digestio nō tardat. ⁊ qz neqz in virtute retētiua neqz expulsiua est nocumentum aliquod. ¶ Attende tertio qz Gal. 6. morbi. c. 10. dat. 5. cās expulsionis egestionis ante tps. Prima est nimia ciboz quātitas qua granatus stomachus partē relingt inferius abire sine digōne. Secūda est ciboz acuitas ⁊ pungitiuitas stimulātiū expulsiuaz. Tertia est humor aliqs extraneus vt cholera nimia vel flegma salsum vel melācholia adusta ascēdens ad intestina. Quarta est cibaria humida lubrica sicut poma cocta boraginee violarie malue ꝑcipue cum risis supipsa deambulauerint. Quinta est fortitudo virtutis expulsiue. Ait.n.ibi. Dū vero ante tēpus expellit ex multa ciboz quātitate contingit: si aūt pūgitiui ⁊ mordicatiui sint silr fit: aut qz qō extraneū est expellit ab eis. s. virtute: ⁊ rursus res alia qz ante tps purgare cōpellit. i. cibaria humida atqz viscosa: si vero talia extiterint eoz lubricatio fit velocior maxime si post comestionē parū deambulauerint: ita vt cōmoueāt. Et qz intestina naturalē hñt virtutē rem nociuā expellētem rem nocentē ꝑ egestionē euciūt ⁊ hec est causa intēpestiue expulsionis: vt Gal. ¶ Attende quarto qz inter festinationez exitus egestionis ex multitudine cholere pungentis: ⁊ festinationē ex sola debilitate retentiue discernit: qz prima est cū punctione est ⁊ dolore: ⁊ sexta sine his. ¶ Attende. 5. qz multitudo cholere vel alterius acute rei stimulātis ⁊ debilitas retētiue virtutis non solū sunt causa festinationis exitus egestionis ante tps: sed ēt frequentie sui exitus vltra solitū. Jurta illud Gal. 6. morbi cap. 2. Egestionis frequentia aut ꝑ defectionē virtutis contētiue: aut cā punctionis intestinorū cōtingit. Deinde subūgit cās istarū causarū: dicens. Ventris defectio ex mala cōplexione oritur. Punctio vero est ꝑ rem in predicto instrō clausam. Quattuor res sunt ex quibus pūgitiua materia generat. Una est venenosa virtus corpus ingrediēs siue sola siue cū cibo. Secūda est pūgitiua mā de corpe fluēs ad ventrē. Tertia est ciboz corruptio in malā mutata qlitatē. Quarta est mala mā in stomachi essentia generata vel in ventre sicut in dysenteria cōtingit: que fit ꝑ vulnera mala in intestinis facta. Possum adhuc quintā partē diuisionis addere. i. sensus illius instrumēti acumē siue nāle siue accīdentale. Est iteruz aliud genus a supradictis dissimile qñqz lacertī mollicia qui anū circūdat: sed talis egestio inuolūtaria erit iō anteqz opz ⁊ inordinate ⁊ frequēter exit: hec Gal. Tertio dicit hic ꝑm. qz tarditas exitus egestionis significat debilitatē digestiue virtutis ⁊ frigiditatē intestinorum. Sed primo cātice cānon. 329. ponit quattuor cās tardi exitus secū dicēs. Si differat ⁊ tardet egressus secum post cibū assumptū hoc quidem cōtinget ex difficultate digestionis ipsarū: aut diminutione ⁊ debilitate expulsiue: aut forti frigiditate: aut ex re-

bus

a ¶ Que vero ⁊c. ¶ Hic vocat significare per egestionem laudabilem. Et primo describit egestionem laudabilem. Secundo ostendit que est egestio deficiēs parum ab ea. ibi (Et scito q egestio.) Prima in duas: quia primo facit hoc. Secundo remouet dubium. ibi (Et scito q non omnis.)

b ¶ Et scito ⁊c. ¶ Hic remouet dubium qō sic oritur: dixit enim q egestio optima debet esse equalis: ⁊ ideo crederet aliquis q equalitas esset semper bona

Jacobus

De partibus.

bus ventrē cōstringentibus. Gal. vero sexto morbi. c. 2. sic assignat cās tardi exitus secum. Tarditatis vero cā intestinoꝝ est defectio aut sui sensus duritia: vel cibi paruitas: aut eius ālitas. Nam cū membra deficiant in potētia sunt actionē expulsiuaꝫ exercere: aut si sensus duritiē habuerint silr suum nequeūt idonee exercere officiū q nō bene sentiūt nacumētū. Libaria vō si minus q̄ opꝫ fuerint eoꝝ feces non sunt multe: iōꝫ intestina nō inde grauantur vt eas expellant. Illa autem que grossa sunt atq; stiptica ad exeundū tarda sunt: hec ille.

¶ Que vero[a] ex egestiōe est melior est illa cta q̄ est similiū partium ⁊ in q̄ aquositas siccitati est vehementer admixta: ⁊ cuius spissitudo est sicut mellis spissitudo: ⁊ cuius exitus est facilius ⁊ nō pungit: ⁊ cui[c] color attinet citrinitati ⁊ nō est multi fetoris: neq; est p̄uata fetore: ⁊ nō bz gurgulationē neq; rugitū ⁊ nō bz spumam. Cuius exitus est i hora in q̄ solet: ⁊ ꝑm quātitatē que ei qō comedit est ꝓpinqua in quātitate sui. ¶ Et scito[b] q non ois egestionis eq̄litas est laudabilis: neq; ois eius leuitas: qz qñq; sunt pp vehementē maturationez in oi parte similez: ⁊ qñq; sunt pp adustionez ⁊ liquefactionē similes: ⁊ tūc qdez sunt ex deteriorib⁹ significi/ vel emorroidas aperit aut vlcera parit vir sanabilia. Sexta ē vt sit color eius ad citrinitatem ꝛclinans ꝓpter causam ꝓius tactam parte. 3. cap. istius. Septima est q non sit multum fetida: neq; penitus sit odore priuata. Nam multū fetida significat putrefactionem fortem in corpore. Jurta illud Gal. primo de crisi. capitu. 11. Et egestio superflui fetoris si fetor eius non est ꝓpter cibum significat putrefactionem vehementem. Et Raſ. 10. alman. capi. de egestionibus ait. Sterc⁹ quoq; qō multum fetet digestiuam debilez fore portēdit. Et Auer. 21. cantice cōmen. 333. illius cantici. Si aūt fint multū fetide significabunt super magnam corruptionē: ait. Fetor fecum cōtingit rōne corruptionis humoꝝ corporis: aut ex malicia digōnis. Sed odore carens vel significat cruditatē vltimā ⁊ frigiditatem: vel ꝓximam sui motā in intestinis. Nā fer quāto diutius in intestinis morat tanto minus fetet. Et ꝛrariū est de vrina. Jurta illud Ari. 13. parti. pble. ꝓmo. Propter qd vrina qdez quāto vtiq; diuturna fit in corpe fetidior fit: stercus aūt minus. Aut qz hoc qdem deficcat magis diuturnuz existens: siccum aūt imputrescibilius. Urina vero ingrossat: recens aūt existens similior est potui q est in ꝓncipio. Octaua est q nō habeat gurgulationē neq; rugitū. Naz ex gurgulatione significat aquositas indigesta ꝑ anfractus intestinoꝝ discurrens nō ꝑmixte decenter grosso feculento. Et ex rugitu ventositas latens in intestinis. Nona q careat spuma: nā spumosa significat vel fortem caloris ebullitionez vel plurimā ventositatē feci imirtam vt dictū est parte scda ca. istius. Decima q exitus eius fiat hora solita sanitatis tpe. Anticipans. n. significat multitudinē cholere vel debilitatē retentiue: ⁊ postponens debilitatē ⁊ frigiditatez in intestinoꝝ. Undecia est q quātitas eius correspondeat ⁊ ꝓportionet quātitati comestoꝝ tā ꝑm primā eoꝝ mensurā q̄ ꝑm mensuraz eius qō ex eis nutrit ⁊ fit pars aliti ⁊ eius qō rescindit ex eis vel ut grossum feculentū ineptū nutritioni. Aliqua. n. comestoꝝ sub modica quātitate multum nutriunt vt ouoꝝ vitella ⁊ testiculi galloꝝ: ⁊ a talibus panica fer est expectanda. Alia sub magna quātitate paꝛ nutriūt sicut caules et panis: ⁊ similia. Et a talibus solet fex plurima rescindi. Alia sub magna quātitate multū nutriunt ⁊ sub mediocri mediocriter: ⁊ a talibus mediocris egō sequestraſ. ¶ Attende ꝓmo q Hip. scdo ꝓno. breuius descripsit nālem ⁊ optimaz egōnem dicens. Sterc⁹is egō si neq; exiccata fuerit neq; ligda oīno sed ꝓiuncta ⁊ hora solita signuz est ea que sunt sub dyafragmate esse salubria. Et Gal. in cōmen. dicit. Hip. assumpsit significationes significātes egōnem laudabilem ex substantia eius ⁊ quātitate ipsius ⁊ hora exitus sui. Significationes aūt significantes egōnem illaudabilē nō inuenimus eū sumpsisse ex tribus tñ: sed ex colore ⁊ odore ⁊ ex voce annexa egressioni eius. ¶ Attende scdo q ꝓma ⁊ principalis ꝓprietas egestionis sane ⁊ optime sumitur a substantia ipsius leni ⁊ continua. Teste Gal. 1. de crisi. c. 9. dicente. Fex aūt lenis continua significat p seipsaz sanitatem digestionis ⁊ fortitudinē eius: ⁊ significat cum h̄ per accidens q penetratio cibi est ꝑm q opꝫ: ⁊ significat cuz h̄ iterum q non est in aliquo mēbrorum que sequuntur ventrem caliditas superflua ex apostemate calido neq; alio.

Et humiditates ⁊c.

¶ In hac. 6. parte dicit q multitudo humiditatis ⁊ soni concomitātiuꝫ egestiones significat ventositates inflatiuas. De hac egestione cum humiditate ⁊ sono dicit Gal. primo de crisica. 11. Dico ergo q egestio cuz qua egredit vox illa quā narrauimus quā greci noiant torozoz quo nomine non nominant eam nisi qz visum est eis q similis fit vor in exitu huius nominis ab ore voci que fit cuz exitu illius egestionis: significat q illud qō egreditur in ea est ventositas grossa cū humiditate subtili: ⁊ q inflā ex quibus egredit sunt compressa coartata stricta. ¶ Attende primo q ventositates inflatiue significate per multitudinē humiditatis ⁊ soni cum egestione exeuntium multas habent dīas. Jurta illud Gal. 6. morbi ca. 2. Hic vētus dum ab ore emittit vocatur eructatio. Cum inferius peranum vel cū sonitu vel sine sonitu exit dum cum strepitu emittitur: dicit peditū. Si vero sine sonitu dicitur trulla. Quādo vero neq; inferius neq; superius purgatur inflationē facit. Et hoc accidens aut stomacho aut ventri semper contingit dum nebulosam ventositatē expellere nequit: hec Gal. ¶ Attende secundo q ventositas inferius cum sono exiens peior est exeunte sine sono ⁊ pessima omnium est interius retenta: que non exit. Teste Hyppo. ꝓnost. secūda tex. 24. dicente. Ventositas sine sono laudabilior est q̄ que cum sonitu: que vero cum sonitu melior q̄ que intus clauditur: significat tamen amentem aut dolore laborantem si non fit voluntarie.

Colores quoq; ⁊c.

¶ In hac parte septia dicit primo q magna colorum extraneorum diuersitas in egestionibus est mala: quia significat magnam diuersitatez humorum in corpore ⁊ longitudinem egritudinis. Jurta illud Hyppocra. ꝓnosti. secūda. Varium quoq; ꝓductionem in egritudinis significat. Et Gal. in cōmen. 23. cano. illius ait. Egestio diuersorum colorum significat q egritudines multe sunt in corpore que indigent spacio multo donec digestionem suscipiant. Et primo de crisi capitu. 9. ait. Egestio autem diuersorum colorum significat q in corpore sunt egritudines diuerse ⁊ ꝓpter hoc indicat egritudinem ꝓlongari ⁊ malignaz esse: ꝓpterea q quando egritudines multiplicantur indigent in digestione sua tēpore longiore: ⁊ earum difficultas ⁊ vehementia ⁊ timor sunt ꝑm multitudinez eorū. Et illud ideo quoniā egritudo singularis est facilioris digestionis ⁊ minoris timoris q̄ egritudo composita ex speciebus pluribus: hec ille. ¶ Attende primo q licet multitudo colorū egestionis in euacuationibus spontaneis sit mala ⁊ vix superabilis: ipsa tamen bona est in euacuationibus artificialibus cuz pharmacijs. Jurta illud Hyppocr. apho. 4. apho. 21. Egestiones nigre vel quasi sanguis niger sponte venientes ⁊ cum febre ⁊ sine febre pessime: ⁊ quātocūq; colores plures fuerint magis malum: cum pharmacijs vero melius est: ⁊ quantocūq; plures colores fuerint non malum est. ¶ Attende secundo q licet multa diuersitas colorum egestionis spontanee simul apparentium sit mala: successiua tamē colorum diuersitas ⁊ mutatio de vno in alium est laudabilis: nisi cōuertatur ad malos colores vt sunt viridis ⁊ niger. Jurta illud Hyppocra. apho. secūda apho. 14. In ventris fluribus mutationes egestionum iuuant si non ad malum transmutentur. Cuius causam reddit Gal. in cōmen. dicens. Diuersitates egestionū ⁊ mutationes earum significant purgationes multorum ⁊ diuersorum humorū fiduciāq; sanitatis ⁊ mundificationes corporum: nisi cum trāsmutantur ad malum. Secūdo dicit hic ꝓin. q nominabit colores extraneos diuersos egestionum ⁊ significationes eorum in lib. particulari. Et illud facit quarti secunda. c. 75. dicens. Diuersitas coloris eius qō egreditur de egestione est laudabilis in duabus vnis non alibi. Quarum vna est diuersitas cretica post digestionem in die cretico ⁊ signo cretico. Et altera post potionem solutiuam pertranseuntē fortem. Et significat in his duabus dispositionibus mundificationem expectatam. In alijs vero significat adustionem ⁊ liquefactionem ⁊ multitudinem humorū corruptorum: hec ꝓin.

Que vero ⁊c.

¶ In hac parte. 8. describit ꝓin. egestionez naturalem optimam per. 11. eius ꝓprietates seu cōditiones. Prima est q sit iuncta. i. q partes sue sibijnuicē cohereant sine interceptione vētositatis vel alterius rei extranee. Et hoc enim significatur in ea ⁊ in cibis digestio vniformiter ꝓcessisse ⁊ completa fuisse. Secūda est q aquositas in ea sit vehementer permixta partibus siccis terrestribus. Cuius contrarium contingit quando partes alique squibalantur ⁊ indurantur sicut feces ceruoꝝ: ⁊ partes humide liquide non possunt eis imbibi nec in eas penetrare ꝓpter earum duritiē sed circūstant eis. Jurta illud Gal. primo de crisi. c. 11. Quod si sunt quedam partes eius frusta sana aspere dure ⁊ quedam humide aquose: tunc nō est possibile vt sint adinuicem continue: sed sunt quedaz separate ab alijs ⁊ partes aspere dure sunt permixte cum totalitate sua et humiditate que est cum eis: ⁊ propterea q ipse subtiles sunt aquose non possunt continuari cum illis corporibus durie: ⁊ non est eis cum illis corporibus consolidatio ⁊ cōtinuatio: sed circunt in circuitu illorum ⁊ segregant ea. Fit ergo egestio ꝓpter illud diuersarū partium non consolidata neq; continua. Tertia est quod spissitudo substātie ipsius fit similis spissitudini mellis. Cui consonat illud Gal. scdo ꝓnost. cōmē. illius canoñ. Sterc⁹is egestio fineq; exiccata fuerit neq; liquida omnino sed cōiuncta ⁊ hora solita signum est ea que sunt sub dyafragmate esse salubria. Egestio cuius substantia est naturalis que non est dura in termino lapidis neq; le/ nis in termino aque vt fluat ⁊ currat: sed est de lenitate cum dispōne cum qua possibile est vt permaneat cōiuncta ꝓter q fluat ⁊ currat. Et sic est de melle. Quarta est q exitus eius sit facilis sine magnis expſſionibus ⁊ conatibus vt intenasmone: ad quos cōsequtur qñq; ani egressio qñq; ruptura siphac. Quinta est q ipsa nō sit pūgitiua mordax in ipsius exitu. Nam mordax exīs processu tēporis excoriat anuz vel ragadias efficit vel tenasmoné

Et scito ⁊c.

¶ In hac parte. 9. dicit ꝓin. q equalitas ⁊ lenitas substātie egōnis nō sunt vniuersaliter ⁊ semp laudabiles: qz qñ ꝓcedūt a maturatione vehemēti vniformi in omni parte: ⁊ tūc sunt laudabiles significātes cōpletū dīuiuz nāe sup cibos ⁊ superfluitates eoꝝ. Et qñq; ꝓcedunt ab adustione ⁊ liquefactione similibus. i. vniformiter procedētibus in materia que liquefit aut aduritur: ⁊ tunc sunt ex signis exterioribus: qz significat incendium vehemens vniformis malicie per totum.

Et scito q ⁊c.

¶ In hac parte. 10. dicit ꝓmo q egō temperate substātie. s. neq; dura vt lapis: nec liqda vt aqua que est ad tenuitatē. i. que declinat ad substantiā subtilē mediocriter liqdaz non est laudabilis: nisi duabus ꝏditionibus obseruatis. Prima est q cum ea non sit rugitus neq; ventositas alia sonora. Secda est q nō intersecet paulatiz in suo exitu. Et h̄ dupliciter intelligi pōt. Uno mō q egestio nō exeat cū interruptionibus ⁊ pausis sed ꝓtinue ⁊ tota simul ꝓ vna vice. Naz que foras exit cū interruptionibus ⁊ pausis significat vel debilitatē expulsiue virtutis: vel etherogeneitatē māe fecalis: vel q ꝓ vices ei cōmisceat aliqd stimulans. Alio mō q egō nō habeat in suo exitu paululū: sed plurimū intersectionis seu more inter vnā egōnē ⁊ aliā. Nam morula modica seu frequētia nimia asselladi debilitat vehemēter ⁊ tollit regem ⁊ somnū. Et in h̄ sensu p paulatim dz intelligi paululū. Et iste sensus ſke magis conformatur casi. 14. secunde parti. ꝓono. a quo ꝓin. hanc litteram tranſt. Liquida vero bonus est si fine ventositate sonora fuerit: nec inordinate manauerit. Si. n. frequenter manat egrō marimo labore ac vigilijs afficit: ⁊ in defectū adducit. Et Gal. in cōmen. super isto tria dicit. Primum est q egestio humectatur seu liquida redditur: aut qz cibus non penetrat de ventre ad epar: aut qz effunduntur ad ipsum ex epate aut ex splene superfluitates. Secundum est q egestio liquida laudabilis est qñ cuz ea purgantur epar splen ⁊ totum corpus transimissis eorum superfluitatibus ad ventrem. Et est illaudabilis dum fit ex defectu penetrationis cibi ad epar: ⁊ etiaz dum res que effunduntur ab epate vsq; ad stomachum significant dispositionem malam sicut adustionem vel liquefactionez. Tertium est q differentia inter egestionem liquidam laudabilem ⁊ illaudabilem est in duobus. Primum est q laudabilis est sine sono: sed illaudabilis est sonora. Secundum est q egressio laudabilis est paulatina non frequens sicut in illaudabili. Secundo dicit hic ꝓin. Et si non. i. si egestio liquida nō seruet duas conditiones modo dictas potest esse q exitus eius cum liquiditate fit ꝓpter saniem vel virulentiam acutam mordacem cōmixtam feci: que non permittit vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

in egestione: hic remouet. (Et quadoqz sunt.) Ista littera cōsonat ei que dicitur in secūdo pronosti. cōmen. 21. qp puritas t equalitas in iuuatiuo semper est bona: in nocitiuis autem semper est pessima.

a ¶ Et scito tc. ¶ Dic dter. dc egestione illaudabili: t vult dicere qp etiā aliqua egestio tenuis est aliquādo laudabilis substātie: t si fit per viā crisis: t tunc oportet qp exeat facile t subito t in maxima quantitate tc.

b ¶ Est aūt tc. ¶ Dic excusat se a sufficiēti dterminatiōe istorū t aliorū significatorū remittēs nos ad libros particulares.

¶ Explicit Fen Secunda primi canonis.

¶ Fen tertia: cuius est capitulum vnum t doctrine quinqz.

¶ De causis sanitatis t egritudinis t necessitatis mortis. Capitulū singulare dictionis tertie.

Edicia

m na tc. ¶ In primis duabus Fen dterminauit dc parte medicine q̄ est theorica. In istis duabus fen sequentibus dterminat dc parte medicine practica. Et qz pars practice

cationibus. ¶ Et scito[a] qp egestio que est tēperate essentie que est ad tenuitatē non est laudabilis nisi cū nō sunt cū ea rugitus: neqz vētositates: neqz i sui exitu paulatim intersecaf: t si nō possibile est vt ei[9] exitus fit pp virus molestās qō est ei admixtū t nō permittit vt cōiugatur. ¶ Est aūt[b] cū plerigz solliciti fuerint ō significationibus q̄ in sudore t alijs apparent rebus: verūtñ de ipsis loqui ppri[9] est in sermone particulari. In ꝑmone quoqz particulari silr reperies expositionis augmētum in re egestionis t vrine t reliquorū.

Jacobus

adiungatur. i. non finit eam tādiu morari in vno loco qp sufficienter inspissetur t coaguletur: ita qp ipsius partes sibīnuicem cohereant.

¶ Sequif figura dc egestionibus quā quilibet medicus diligenter inspicere dbet: t dc tali ordine sicut describitur considerando singula procedere dbet.

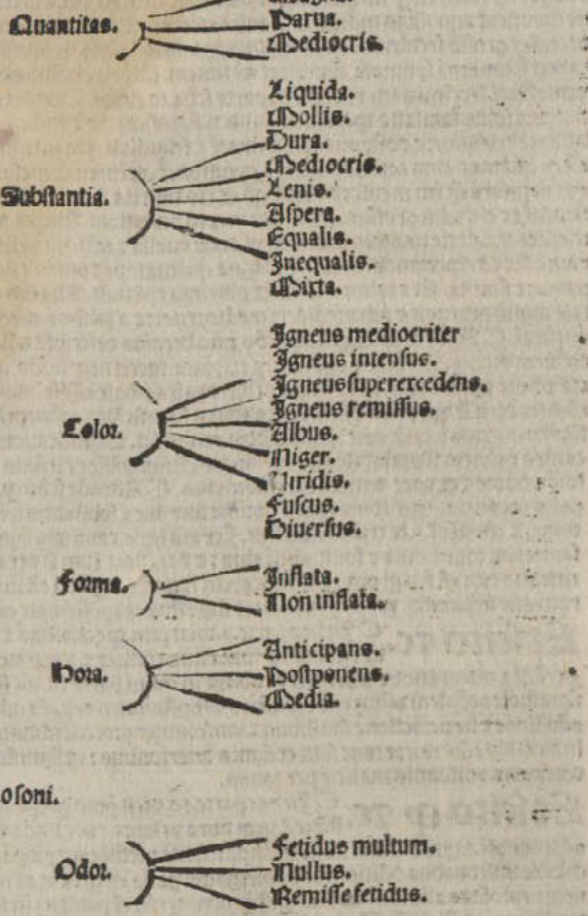

Est autem tc. ¶ In hac parte. 11. dicit primo qp plurimi medico: q̄ solliciti fuerunt. i. diligenter considerauerunt t scripserunt post sermones generales vnarum t egestionum vel statim ante eos dc significationibus apparentibus in sudore t alijs rebus superfluicis vt sputis t muncis t vomitibus. Sicut Hyppo. secundo pronosti. post trac. dc egestionibus t dc vrinis tractat dc vomitu t sputo t sternutatione: t in primo libro dc sudoribus. Et Gal. 6. morbi postquā egit dc egestionibus t vrinis agit dc sudoribus t exeuntibus a naribus auribus palato t oculis. Secundo dicit qp magis proprium t conuenientius vel aptius est loqui dc his in sermone particulari: vt dc sudore agitur quarti prima tracta. secundo capitu. 13. t quarti secunda tracta. 1. ca. a. 63. vsqz ad. 70. ca. exclusiue. Nam cum sudore sit vt in pluribus euacuatio critica conuenientissime dc eius significationibus agitur sen t tracta. de crisi. Sed dc sputis t significationibus eorum agitur tertij. 10. tracta. 4. capitu. octauo. propterea qp illa sen est dc egritudinibus pectoris super quibus principaliter significat sputum. Et dc vomitibus t significationibus t curis eius agitur tertij. 13. trac. quinto. c. ab. 8. vsqz ad. 15. inclusiue. Et quarti secūda tractatu primo capitu. 76. t. 77. Tertio dicit qp amplior expositio reperietur in sermone particulari dc egestionibus t vrinis t superfluitatibus similibus scilicet tam in capitulis t paragraphis tertij canoñ. t quarti dc signis sumptis ab egestione t vrina q̄z in capitulis tracta. primi sen secunde quarti vbi agitur dc signis crisis sumptis a predictis.

¶ Expositio secunde sen primi canonis explicit.

medicine est dupler: quedam est conseruativa t quedam est curativa: ideo primo dterminat dc conseruativa: secundo dc curativa. ibi in principio. 4. sen (Dicemus qp res.) Prima in duas. Nam primo dat intentionem suam t causam eius. Secundo exequitur. ibi in principio sequētis capituli. (Pregnantiū autem.) Totū ergo istud capitulum primū est prohemiū in quo toto solum intendit ostendere intētionem suam t causam eius. Prima in tres fm qp tres tangit intentiones. Primo tangit suam intentionem cōmunem isti tertie sen t quarte: verū principaliter intendit quo ad quartā: tertiam nihilominus tamē tangit. Secūdo ergo tāgit intētionē suam propriam huic tertie sen: t etiam causam intentionis sive necessitatē. ibi (Pars aūt ipsius.) Tertio tangit intētionē suā magis ppriā. ibi circa finez. (Huius autem custodie.) Prima in duas. Nā primo premittit quandā diuisionem medicine. Secundo circa eā manifestat suam intentionez. ibi (Et postq̄.) Iterum primo proponit intentionem suam. Secūdo manifestat membra diuisionis. ibi (Que tamen omnes.) ¶ Tunc sequitur.

¶ Fen tertia: cuius est capitulum vnum t doctrine quinqz.

¶ De causis sanitatis t egritudinis t necessitatis mortis. Capitulum singulare dictionis tertie.

Edicia in pri

m ma diuisiōe i duas diuidit ptes: i partē theoricā t ptez practicaz: q̄ tñ oēs sunt scie speculādi. Nō aūt nomie theorice ppie designaf est illud qō i demōstrādo sniam tñ ꝓfert: ita qp in demōstratiōe opationis

De partibus.

a ¶ Pars

¶ Fen tertie primi dc regimine sanitatis est capitulum vnū t doctrine quinqz.
¶ De causis sanitatis t egritudinis t necessitate mortis. Cap. singulare.

Edicina tc.

¶ In hoc ca. 1. diuidit medicinā t dclarat eius mēbra diuidētia. Scdo ostendit dcā dicēdis t diuidit medicinā practicā t dclarat mēbra diuidētia: t eligit illō dc quo agit in hac fen. ibi (Et postq̄ iā.) Tertio agit dc principiis hois t mō coagulatiōis eoz t duab[9] spēb[9] nocumētoz qb[9] ponif pp debilitatē coagulatiōis suoz principioz. ibi (Et dicem[9] qm̄.) Quarto de causis istoz nocumētoz. ibi (Et vna queqz ipsoz.) Quinto dc impotētia t potētia artis custodiendi sanitatē. ibi (Et ars qdem.) Sexto de terminis vite hois nātibus t abbreuiatis: t de ope artis custoditiue sanitatis t virtutis seruiētibus. ibi (Unūquodqz preterea.) Septio dc his in qbus principaliter ꝓsistit custodia sanitatis. ibi (Dicemus igif qp.) ¶ In prīa parte dicit prio ꝓbāz. qp medicina seu scia medicine diuidif in duas partes. s. in partē theoricā seu speculatiuā t partē practicā. s. actiuā. Scdo dicit qp ambe. s. tam theorica q̄z practica sunt scie speculādi. i. cognoscendi vērū p viā dmonstrationis. Tertio dicit qp medicina theorica ppie solum ꝓfert in dmonstrando sniam. i. veritatē sine hoc qp doceat aliqd de mō t q̄litate opandi: vt qp nouē sint ꝓpriones t humores quattuor: t tres vtutes t ser res non nāles: t tres ztra nām. Quarto dicit qp medicina practica ppie est illa que iuuat t dirigit in demonstrādo q̄litatē seu modū optionis t regiminis circa humanum corpus. s. que docet qualr sanitas hois seruef: t qualr ipsi[9] egritudines curenf. Quinto dicit qp non est estimandus vel credendum qp pars medicine practica sit operatio vel actio: sed est pars edocens modos opationuz t actionuz ad custodiam sanitatis t curas egritudinum hoibus contingentiū. Sexto dicit qp iam declarauit nobis hec oīa in eis que premissa sunt vz capitulo primo totius libri huius super quo late dc hac materia disputauimus: propterea ꝑ breuiter pertransimus cum sola litterali expositione.

Et postquā tc.

¶ In hac pte scdo dicit ꝑmo qp cōpletis duabus primis sen seu dictionib[9] hui[9] ꝑmi libri ꝓtinētib[9] medicinā theoricaz vlem. s. ꝑma sen q̄ est de septē rebus nātibus: t scda q̄ est de ser nō nātibus: t trib[9] ztra nām: nunc restat agēdū de duab[9] alijs sen seu dictionibus cōprehēdentib[9] medicinā practica vlem. s. tertia sen q̄ est de regimine sanitatis in vlī t ōrta q̄ est de cura egritudinū in gñali. Scdo dicit qp pars medicine practica diuidif in duas partes. Quarum prīa t dignior est scia regendi corpora sana que docet qualiter in sua maneant t seruent sanitate. Et hec appellaf ars vel scia de regimine sanitatis. Alia est scia vel ars regiminis egroz docens qualr curenf t sanitatē resumant. Et vocaf scia curativa vel ars medicationis. Et sub ꝑma istaz intellige partē medicine ꝓseruativā corpoz lapsoz ne cadant in egritudinē t reductivā eoz ad tēperamētū. Et sub scda parte medicine reductiuam ꝓualescentiū ab egritudine ad ꝓfectā sanitatē. Tertio dicit qp nunc incipiet in hac. 3. sen. seu dictione sermonē cōpēdiosuz breuē t vtilē de re. sa. custodiende.

Et dicemus tc.

¶ In hac parte. 3. prio dat cām q̄re prīa coagulatio nfoz seminū est humida. Scdo agit de termino coagulatiōis nfe. ibi (Verūtñ hec.) Tertio de duob[9] nocumētis qbus exponimur ex debilitate coagulationis nfe. ibi (Quapp corpa.) Quarto de dīa scdi nocumēti a prio. ibi (Et hic qdem a prio.) Quinto de dīa dictoz nocumentoz ab alijs aduēticijs que nō attinent huic ꝓposito sicut ista duo. ibi (Hec igif.) ¶ In prīa parti. cuius cōstrictio est suspensiua vsqz ibi. Oportuit vt coagulationis hoīs duoz principiū esset coagulatio humida ꝓuit. 9. propositiones ex quibus vnā principalr intendit. Prima est: ꝓncipia generationis humanoz corporum sunt res due. s. sperma viri t sperma femine. Scda est: certius est qp essentia seu substantia spermatis viri in gñatione hois tenet locū factoris seu cāe agentis. Tertia est: certius est qp sperma mulieris t sanguis mēstruus in generatione hois locuz tenent māe. Quarta est: he due substantie. s. sperma viri t sperma mulieris in principio generationis hois conueniunt in hoc qp sunt ambe fluide t humide. Quinta est: dicta spermata in processu generationis humani corporis diuersificantur sic qp perdunt partem humiditatis quam prius habuerāt t fluiditatem dum coagulantur. Sexta est: terreitas t aqueitas plus abundent in sanguīe mēstruo t semine muliebri q̄z in spermate virili. Septima est: aereitas t igneitas plus abūdant in spermate viri. Octaua que principaliter hic intenditur. Oportuit qp principiū coagulationis nostroū spermatum esset coagulatio humida t qp hominis corpus esset a principio sue coagulationis molle humidum: propterea qp substantie nostrum spermatum sunt humide fluide. Nona est: lz coagulatio spermatū a principio sit humida reperiuntur tñ in corpore qō ꝓstat ex eis terreitas t igneitas se iuuantes ad coagulationē. Terreitas qdē ex eo qō est in ea dc vuricie. Igneitas vero cuz eo qō est in ea dc virtute matur̄di:

vnde

a ¶ Pars aūt tē. ¶ Hic ponit intēcionē ppriā huius tertie fen & eius necessitatē. Dīcit ergo tāgit intentionē suā. Scdo cāz siue necessitatē ei⁹. ibi statiz (Et dicemus q.) Dīcit pmittit quādaz diuisionē practice. Scdo circa illam manifestat suam intentionē ppriam huic tertie fen. ibi (Et nos quidem.

b ¶ Et nos qdez tē. ¶ Hic ponit necessitatē intentionis sue ppie huic tertie fen. Dīcit pmittit nocumēta gb⁹ subijcit corp⁹ humanū. Scdo pp illa oñdit necessitatē artis ꝑseruatiue: sicut eiz habetis in. 3. thrg. & in pmo regi. sani. necēitas cōseruatiue artis fuit ex b q corpus nāl⁹ labik & ledik & nocek. ibi (Et ars qdez.) Nocumenta aute que ipse ostēdit sunt tria. s. cōtinua resolo humiditatis nālis & ꝓsumptio. Scdm est gīo superfluitatū & eaz retentio. Tertiuz est velox senectus. Propter b enim marie est necia ars ꝑseruatiua: duo facit. Dīcit tangit duo pria nocumēta. Scdo oñdit nocumentū tertiuz. ibi (Oēs vo cause.) Item primo premittit quasdaz radices per quas inquirit illa nocumenta. Secundo illa nocumenta concludit. ibi (Quapropter corpora.) Tertio illa conclusa declarat. ibi (Et vna quidem.) Et hec in duas. Nam primo declarat species illorum nocumentoruz. Secundo declarat causas ipsoz. ibi (Et vnaqueqz ipsarum.) Tunc sequitur illa pars.

c ¶ Oēs vo tē. ¶ Hic ostēdit spēz nocumentoz que est senect⁹: & per ꝓns etiaz mors q ad eā sequit: & hoc facit p totū vsqz ad illuz locuz (Et ars.) Primo ergo ostēdit necessitatē senectutis. Scdo necessitatē mortis que ad ipsam sequitur. ibi (Et cuz siccitas.) Dīcit primo ergo ostendit necessitatem senectutis: & quia senectus est etas frigida & sicca ostēdit necessitatem infrigidationis & exiccationis corporis & ex hoc ostēdit senectus. Primo ergo ostendit necessitatem infrigidationis & exiccatiōis. Secūdo cōcludit quedā correlaria.

Jaco.

vnde coagulatū durū efficiunt: & ei tribuūt quādaz coagulationē & duritiē remissaz. In his aūt ꝓpōnibus sunt māe multaz pulchraz ꝓtēplationū: que ga sunt ad latū discusse sup. c. singulari & mēbris. doc. 5. fen pme pmi. & hic ptracta tur ō medicīa practica mūc & ipsis supsedemus.

¶ Verūtāmen hec tē.) ¶ In scda dicit pīo q ꝓz coagulatū corp⁹ ex spmatib⁹ aliquā duritiē acq̄uerit tam ab eius terreitate ispissante & indurante q̄z ab eius igneitate resoluēte aqueuz & maturante residuū. Durities tū sue coagulationis nō pueuit ad terminū duritiei coagulatiōis corpoz duroz vt lapidum vitri: & metalloz q adeo dura sunt vt ab eis nihil resoluat: vl si aliqd resoluīt valde modicuz est nō ꝓceptum sensu. Scdo dicit si hūana corpora ad tantā duritiē peniret sicut lapides & vitrū: tunc secura essent a nocumentis ꝓtingentib⁹ ex resolutiōe assidua & longissima foret in pduratiōe seu pmanentia: sed nō est ita. ¶ Verū q̄ret aliq⁹ defendēdo fragilitatē & breuitatez vitez hoīs cur supremus conditor rex q cuncta fīlia sui prout cuiusq nā capax būtudis esse poterat effici voluit vt ait Plato in thimeo nō fecit hoīez imortalez & ipassibilez vel ad minus ita duz & durabilez sicut lapides & aurū. Dic q si homo durus esset & durabilis vt lapis os haberet & nō loquerek oculos haberet & nō videret: aures hꝫet & nō audiret: nares hꝫet & nō odoraret: manus hꝫet & nō palparet: pedes hꝫet & non ambularet: nō sonaret dei laus neq̄ sermo aliquis in gutture suo: esset ergo potius simulacrū vel ydolum mutū q̄z verus hō. Nam oīs sensus & motus voluntarius exigunt organū molle flexibile cōparatione ad lapides & vitrū. Sed creator optimus a quo longe relegata est inuidia: vt ait Plato: dedit hoī sementē sui generis quo seipsuz tante durationis efficeret quāte sunt lapides cū participatione intellectus illustrabilis scientīe virtutibus & beatitudine. Est & aliud hoī solaciū q ꝓz sit mortalis & nā ꝓp ꝓtrarietatem elementoz ex qbus est potuit & pōt per diuinam gratiam fieri imortalis suspensa precepto dei actione elementoruz ex quibus est: & eis in dicto federe pacis vt theologi nos docent qui se altius agunt in contemplatione q̄z medici.

¶ Quapropter tē.) ¶ In. 3. dicit q qr corpa nostra non puenerunt ad duriciez lapidis & vitri: iō sunt exposita duabus spēbus nocumentoz: quaz quelibz ꝓtingere pōt tam ab iutrinseca q̄z extrinseca cā. Prima spēs nocumenti est resolutio continua radicalis humiditatis ex qua facti fuimus: & ista gradatim & ordinate nobis aduenit tam ab intraneo calore q̄z ab extraneo. s. aeris nos continentis. Secūda est putrefactio nutrimentalis humiditatis & eius corruptio & alteratio ipsius talis & tanta q inutilis est & inconueniens fomento vite. i. regenerationi spīuz & nutritioni cordis & ceteroz mēbroz. ¶ Attende q princeps non loquitur hic de putredine febrium aut apostematuz: sed de putredine nāliter aduenīente nostris humoribus in fine senij: que est sicut muscriditas quedaz ex destitutione nature a regimine humorum ex qua procedunt ruge cutis & canicies.

¶ Et hic quidez tē.) ¶ In. 4. dicit primo q iste modus nocumenti est alius a primo: qr primus gradatim & ordinate procedit ab extremo iuuentutis vsqz ad verūtñ hoc ad terminum coagulationis duoz corpoz nō peruenit sicut lapides & vitrū: ita q ex eis nihil resoluat: aut resoluat q̄ nō sensu percipīt: tūc nāq̄z secura essent a nocumētis q̄ ꝓpter assidūā accidunt resoluōné & longissimā: sed res nō est ita. Quapp corpora nra duab⁹ nocumētoz spēb⁹ sunt exposita: quaz vnaqueq̄z cāz hz intrinsecā & cāz extrinsecā. Et vna qdez nocuméti spēs est humiditatis resolutio ex qua creati fuimus: & hec qdez ordinate veniet. Et scda ē humoris putrefactio & eius corruptio & ipsius alteratio vnde fomēto vite cōueniēs nō est. Et hic qdez a pmo mō est alius: lz sua ipsius malitia ad siccitatē adducat ꝓpterea q corporis humiditatez prius exiccari facit: & ex eo q̄ nostris cōueniēs est corporibus corrūpit: deide ad vltimuz a putrefactiōe resoluit: qm̄ putrefactio in primis corrūpit humiditatē postea ipsaz resoluit & rez siccā dimittit cineritiā. Hec igit duo nocumēta ab alijs nocumētis sunt aliena q̄ ꝓpter alias accidunt cās sicut frigiditas cōgelatiua & venena & spēs solonis cōtinuitatis pernitiosa & relique egritudies. Sed due ꝓdicte spēs huic nostre iuestigationi sunt ꝓpinquiores & digniores: qa earuz mutatio est in dispōne sanitatis. Et vnaqueq̄z ipsaz aduenit ex causis extrinsecis & cāis itrinsecis. Et extrinsece qdez causa sunt sicut aer dissoluens & putrefaciens. Et itrinsece qdē cause sunt sicut calor inat⁹ q in nobis existit nras resoluēs humiditates: & calores extranei i nobis a nris nutriētib⁹ gñati & reliquas nras putrefaciētia humiditates. ¶ Oēs vo cāe iste se aditicē iuuāt in exiccādo nos. Verūtñ pfectio & itegritas nra & potētia pficiēdi opōné nō est nisi pp multā siccitatē q̄ nobis accidit: deide siccitas incessanter ꝓcedit donec nos ꝑimat: hec igit siccitas q̄ nobis accit res ē nobis nocia. Nos qdē a principio rei in vltima ꝓfistimus hūiditate: vñ ꝓculdubio opz vt calor eam superet: qm̄ si nō in ipsa suffoma ambulāt. Et nocumētū veneni extrinsecus occurrētis vt morsus basilisci vel canis rabidi. aut iteri⁹ sumpti sic napelli cōesti vel arsenici. Et nocumētū vulnerū pniciosoz vt cordis epatis cerebri vel stōachi: & relique egritudies pniciose sicut pestilētiales apoplexie lepre hydropises. Scdo dicit q due pme spēs nocumētoz sunt magis ꝓpe huic ꝓposito & digniores vt hic ꝓsiderent: qr mutatiōes earz sequunt cursum nāe manente etiam corpore in dispōne sanitatis quātum possibile est ꝑm cursum etatum: & in hac fen agitur de regi. sani.

De parti.

finē vite ꝓtinue resoluēdo humiduz radicale & aliud sibi adiunctū nullam de se putredinem inducēs. Sed scds modus nō fit: imo circa seniū aduenit humiditatibus nutrimētalib⁹ ꝓp ꝓpotētiā caloris inati non valentis eas regere. Haz putrefactio ē corruptio in vnoquoq̄z humido ꝓprie & ꝑm nāz calitatis ab aliena calitate: vt ait Arist. 4. metheo. tex. 6. Secūdo dicit q iste scds modus ꝓuenit cū pmo in b malitia suiipsi⁹ ꝓducit ad siccitatez. Et hoc tripl⁹. Primo ga facit primus exiccari humiditatē corporis per extraneum calorez qui naturali succedit in eo q̄d putrefit. Secūdo ga ex humiditate nutrimentali corrumpit illud q̄d est conueniens nostris corporib⁹ nutriendis: & ideo corpora carentia nutrimēto ideo neo ad restaurationez deperditi continue deficcantur. Tertio quia nostre humiditates tandez a putrefactione resoluūtur: ga putrefactio corrumpit seu putrefacit in primis humiditatem postea resoluit eaz & relinqt id q̄d remāet siccū velut cinerē: dicit g̃ tandē ad ariditatē sicut resolo.

¶ Hec igit tē.) ¶ In. 5. dicit primo q duo ꝓdicta nocumēta. s. resolonis & putrefactionis sunt alia a nocumētis nobis causal⁹ occurrētib⁹: sic̄ est nocumētū friditatis ꝓgelatiue supueniēs his q ꝓ loca fridissima ambulāt. Et nocumētū veneni extrinsecus occurrētis vt morsus basilisci vel canis rabidi. aut iteri⁹ sumpti sic̄ napelli cōesti vel arsenici. Et nocumētū vulnerū pniciosoz vt cordis epatis cerebri vel stōachi: & relique egritudies pniciose sicut pestilētiales apoplexie lepre hydropises. Scdo dicit q due pme spēs nocumētoz sunt magis ꝓpe huic ꝓposito & digniores vt hic ꝓsiderent: qr mutatiōes earz sequunt cursum nāe manente etiam corpore in dispōne sanitatis quātum possibile est ꝑm cursum etatum: & in hac fen agitur de regi. sani.

Et vnaqueq̄z ipsarum tē. ¶ In hac parte. 4. prīo agit de causis dictoz nocumētorū. Scdo de vtilitate & nocumēto siccitatis in nobis. ibi (Verūtñ pfectio.) Tertio de causis extinctiōis caloris inati. ibi (Calor igit.) Quarto de modis augmētatiōis siccitatis & de causis augmētatiōis debilitatis caloris. ibi (Siccitas igit.) Quinto de cā mortis nālis & cā durationis corpis vsqz ad finē vite ibi (Et cū siccitas.) ¶ In ꝑma parti. dicit prīo q vnaqueq̄z spēs duoz nocumētoz ꝓdictoz ꝓuenit tā a causis intrinsecis in nobis inuētis q̄z ab extrinsecis nobis occurrētibus. Scdo dicit q cā extrinseca ꝑmi nocumenti. s. superflue resolutionis est aer resoluens sicut estiuus. Et cā extrinseca scdi nocuméti est aer putrefaciēs vt pestilentialis vel australis. Tertio dicit q cā intrinseca ꝑmi nocumētiest calor noster inatus superfluus resoluens nostras humiditates. Et cā intrinseca scdi nocumenti sunt extranei calores a nostris nutrientibus in nobis geniti & reliqua intra nos putrefacientia nostras humiditates sicut oppilationes interioruz & fumi capitosi nostroz cū nō libere transpirant. Quarto dicit q oēs tunc dicte cause seinuicem iuuant in nostris corpibus & humiditatibus exiccandis.

¶ Verūtamen tē.) ¶ In scda dicit primo q in iuuētute tria nobis insunt nō nisi pp multitudinē siccitatis que nobis aduenit. Primū est pfectio virtuz tam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibi (Siccitas ergo.) Primo ostendit necessitatem exiccationis. Secundo inferidationis. ibi (Calor igitur.)
a ¶ Siccitas ergo ꝛc. ¶ In qua facit quod dictum fuit.
b ¶ Et cum siccitas ꝛc. ¶ In qua ponit necessitatē mortis. Et primo facit hoc.

Jacobus

corpis q̄ aīe: a virtute. n. vl'a virēdo vir iuuenis dr. Scdz est integritas nr'a. s. q̄titas ꝛ cōmēsuratio corporis ꝛ mēbroꝝ talis ꝛ tāta q̄lis ꝛ q̄ta cui cōuenit fm ꝓpria ꝓncipia in suiipsius cōplemēto. Tertiū est potēcia pficiendi nr'az opōnem marie opōnes voluntarij mot⁹ ꝛ fortitudis corpalis in qbus plus ceteris viget etas iuuētutis ꝓpterea q in ea ꝓsumpte sunt humiditates q̄ hebebatant organa sensuū relarabant nervos musculos iuncturas ꝛ ligamēta que sunt organa motuū: nec finebāt libere calor ē diffundi: ꝙ erat sub eis velut sepult⁹. Scdo dicit deinde. i. post iuuētutez vsq; ad cuius finē siccitas mediocriter ꝛ vtil'r creuit ipsa siccitas icessant auget cū detrimēto viriū donec nos perimat ꝛ mortez afferat: q̄ calor ab initio senectutis ꝓtinue decrescēs dr. finit posse restaurare tale ꝛ tm humidū quale ꝛ q̄ntū dictiz deperdit. Tertio ꝛcludit q̄ siccitas nr'is copib⁹ aduenies est nobis nocīa. Q̄ sic declarat nos a ꝓncipio nr'e natiuitatis cōstituti sumus in vltia seu ma rima humiditate: ꝛ absq; dubio oportuit si supuiuere debebamus vt calor no sser superaret eā: alioquin ab ea suffocatus fuisset: ga caretur: ꝓcedit igit̄ ꝓculdubio in ipsam assidue agēdo ꝛ ipsaz semp exiccādo incedit. Scdo tñ ex eius exiccatione appet in principio equalitati attinet: deinde cū nostra corpora ad tēperate siccitatis peruēniunt terminū calore exīte vt erat non est siccitas fm sue siccitatis prime quātitatē: imo fortior: qm̄ mā est minor: ꝛ pp hoc est magis recipiēs. Jnde ꝓculdubio sequit vt siccitas supza siccitatē tēperatā augmēter ꝛ nō cessabit ꝓculdubio quin assidue augmentū sumat donec humiditates cōsumat. Calor igit̄ inatus est cā extinguēdi seipsuz accidētalr: ꝓpterea q̄ fit causa suiipsius mām ꝓsumendi sicut lampadis flāma que extinguit ꝓpterea q̄ suā cōsumit māz. Et q̄nto plus siccitas fz augmētuz ꝓcedit: calor inatus fm diminutionē icedit: ergo accidit defect⁹ nunq̄z cessans vsq; ad vltimū qui est defect⁹ restaurandi humiditatē loco eius q̄ resolutū fuit: defect⁹ igit̄ semp auget. ¶ Siccitas[a] ergo duob⁹ augmentat modis. Unus eoz est pp diminutionē potētie recipiendi mām. Et alter minoratio humiditatis in se pp caliditatis resolonē. Augmentat igit̄ calōris debilitas ꝓpterea q̄ siccitas in mēbroꝝ substātia dñat: ꝛ pp nālis humiditatis diminutionē que est sicut mā ꝛ sicut

igit̄ color superauit humiditatē ꝛ calidi est resoluere paulatiz humiduz q̄ vincit ꝓcedit indubie ꝛtinue agendo in ipsam ꝛ exiccando eā. Quarto dicit q̄ exiccatio apparens ꝛ acqrata p calorē nr'm in ꝓncipio. s. in adolescētia attinet equalitati. i. nos ꝛducit ad tēpamētū iustitie nobis debitū ex ꝓpa cōmixtiōe cōponētium elementoꝝ. Jta q̄ p ipsam desiccationē ab ortu nr'o vsq; ad iuuentutē non indisponimur: sed assidue meliozamur ꝛ vigozamur accedētes ad virile robur ꝛ statū pfectū fm nām. Quinto dicit q̄ postq̄z corpa nr'a puenerunt vsq; ad terminū tēperate siccitatis puta in fine iuuētutis calore nr'o inato pmanēte in suo vigore sicut erat in adolescētia ꝙsequēter in etate senectutis subsequit siccitas nō eiusdē quātitatis vel mēsure gradualis sicut prius erat: sed fortior ꝛ intensior: q: mā est minor. i. humidū radicale qō est velut mā caloris innati continue minoratur: nec q̄z amodo reparat equale p nutritionē vt reparabat in iuuentute: ꝛ pp h nr'm corpus est magis recipiens desiccationem. Sexto ꝛcludit q̄ q: mā minoratur: nec q̄z sufficienter restaurat ab initio senectutis vsq; ad finem vite siccitas continue augef vltra tēperamentū siccitatis in iuuentute repertū: nec q̄z cessat cōtinue augeri donec cōsumpserit humiditates radicales ꝛ inatas que sunt vehiculū inati caloris ꝛ ꝓncipiū vite. Sz instabit aliqs: q: multi in senectute impinguant q̄ in prioribus etatibus macri virerunt: sed impinguatio nō fit nisi aucta humiditate mēbroꝝ. Dic q̄ impinguatio fit aucta humiditate mēbroꝝ molliū ꝛ carniformium: sed solida membra sicut cartilagines ꝛ ossa continue desiccant. ¶ Calor igit̄ ꝛc.) ¶ Jn. 3. dicit ꝓmo q̄ calor inat⁹ ē cā sue extinctiōis paccīs: q: ē cā ꝙsumptiōis māe ipsi⁹. s. hūidi radicalis in quo fundat: sic flāma ignis q̄ ē in lāpade tādē extinguit ꝛ extīguit seipsaz: q: ꝛtinue ꝙsumit oleū qō est mā ipsi⁹ ex qua fit ꝛ psistit: ac ꝓpriū eius alimētū. Scdo dicit q̄ quāto magis nostroꝝ corpoꝝ siccitas augef a ꝓncipio senectutis vsq; ad finē vite ꝛtinue depasto radicali hūido ꝛ nō restaurato tāto magis diminuit calor inat⁹: q: diminutis ꝓprijs ꝛ hiculo ꝛ alimēto necessario se ꝙsumit: ꝛ cū resolutiōe hūidi fit euolat gradatiz ps post ptē. Tertio ꝛcludit q̄ ab initio senectutis accidit ꝛ fect⁹ restaurationis hūiditatis loco ei⁹ q̄ resoluta ē ñ cessans sz crescēs semp vsq; ad vlti^m vite terminū. ¶ Siccitas ꝛc.) ¶ Jn. 4. dicit primo q̄ siccitas augef ab initio senectutis vsq; ad finē vite duob⁹ modis. Primū est pp diminutionē potentie recipiēdi mām. s. q: mēbra corpis nō sunt apta recipere materiam nutrimentalē sufficientez ad restaurationē deperditi. Primo q: minus sunt arida vel sicca: quare nutrimentuz nō facile adheret eis. Scdo q: nālis calor est diminutus ārē nō sufficit apponere inuiscare ꝛ assimilare nutriens nutrito tātū quātum prius. Scdo modus est minoratio humiditatū radicalis ꝛ acqsite pp resolutionē ipsius assiduā tam a caloribus inato ꝛ influente q̄z a caloribus exercitioꝝ ꝛ aeris q̄ nos circundat. Scdo ꝛcludit q̄ debilitas caloris nālis ab initio senectutis vsq; ad finē ꝛtinue augef pp duas causas. Pria est siccitas dñans in substātia mēbroꝝ pp ꝙsumptionē supflui humidi radicalis in q̄ fundat. Scda est diminutio humiditatis nate in porositatibus mēbroꝝ q̄ est fiē mā caloris ita q̄ se hz ad calorē sicut oleū lāpadis ad flāmā ei⁹. Tertio dicit q̄ ignea flāma duas hz humiditates. Una aqueā qua extinguit. Alia oleaginosam q̄ cōsistit ꝛ fouet. Et sic calor innatus nr'orum corpoꝝ duas hz humiditates. Una nālem pinguē aream q̄ psistit ꝛ fouet. Alia extraneā ꝓuenientez ex debilitate digōnis qua extinguit. Et hec est flegma crudū aqueū qō se hz ad calorem nr'i corpis sicut aqua humiditas ad calorem flāme. ¶ Et cum ꝛc.) ¶ Jn. 5. dicit primo q̄ postq̄z siccitas que superfluere incipit ab initio senectutis pervenerit ad ipsius complementum: ita vt fere nihil de radi-

Secundo remouet quādam dubitationem. ibi (Corpus autem nō permanet.)
c ¶ Et ars quidem ꝛc. ¶ In qua ostendit necessitatem artis conseruatiue. Et primo proponit huius necessitatem. Et secundo eam declarat. ibi statim. (Et hoc quidem erit.)

De partibus.

a ¶ Huius

oleū flāme lampadis. Flāma nāq; duas hz humiditates aquā ꝛ oleū: vna quaruz consistit ꝛ altera extinguit. Similr calor inat⁹ humiditate ꝓsistit nāli ꝛ ab augmēto extranee extinguit que ꝓuenit ex debilitate digerēdi: ꝛ est sicut aquea humiditas flāme. ¶ Et cuz siccitas[b] ad complementuz accedit calor inatus extinguitur ꝛ moz subsequit nālis. Corpus aūt nō permanet tpe quo perdurat: nisi ꝓpterea q̄ ipsius inata humiditas prima resolutioni resistit caloris mundani ꝛ caloris sui corpis ꝛ nā sui ꝛ eius qō ex motib⁹ accidit suis hac taz longa resistitione: qm̄ ipse sunt ea in essentia sua debiliores: imo ipm stare nō facit nisi illud qō restaurat illud qō ex ea resoluit ꝛ est nutriens. Amplⁱ nos iaz declarauimus q̄ virtus nō opat ꝛ vtil' eo nisi vsq; ad terminū. ¶ Et ars[c] qdē sanitatē custodiendi nō est ars que a morte securos nos faciat: neq; corp⁹ ab extrīsecis nocumētis muniat: neq; vnū qōq; corp⁹ ad vltimā vite longitudinem pducat q̄ est fm hoiez absolute: sz de duabus reb⁹ securitatē pbet: putrefactionis penit⁹ phibitiōe ꝛ defensione hūiditatū: ne cito resoluat: ꝛ in ipsi⁹ qdē fortitudine cōsistit vt ipsum vsq; ad debitū tēpus fm suam primaz complexionē permanere fa-

cali humido reliquerit extinguit naturalis calor: ꝛ tūc subsequit mors nālis cuiq; idiuiduo destinata p nāz fm tpe pmanētu ꝓncipioꝝ vite ei⁹. s. humidi radicalis ꝛ caloris inati. Secūdo dicit q̄ pduratio humani corpis toto tpe sue vite nō ꝓuenit ex hoc q̄ inata radicalis hūiditas pfecta ex semib⁹ parētū sufficiēter resistit resolomb⁹ caloris mūdani. s. celi ꝛ aeris nos ꝛtinētis ꝛ caloris sui corpis in nā sui. i. nāli cōplone ꝛ caloris acquisiti ex motib⁹ ꝛ exercitijs corporeis resistitiōe seu resistentia taz longa q̄z longa ē vita. Nec ꝓuenit ex hoc q̄ dicte resolones seu' calitates resolūctes sunt debiliores dicta hūiditate radicali in sua essentia seu nā q̄re vincere eā nō pñt vt in lapidibus ꝛ mineralib⁹ ꝛtingit: Imo nihil aliud stare facit seu tādiu pmanere radicez humiditatē humanorū corpoꝝ nisi nutrimentū restaurās illud qō ex corpis hūiditate resoluit. Videmus enim exprimētalr q̄ si corp⁹ nr'z vnico steterit nāli die absq; alimēto deficere incipit: q̄nto minus q̄ tota vita stare posset nisi per nutrīs humidū deperditz restauraref. Tertio dicē q̄ amplⁱ. i. vltra hec iam declaratū est q̄ virtus nutritiua nō opat in cibos attrahēdo inuiscando ꝛ assimilando eos corpori: neq; vtik eis nisi vsq; ad certuz terminū ad quē se extendit potētia ipsius que nec duratione: nec vigore est infinita. Declaratū inq̄z est primi primi doc. 3. c. de cōplonibus etatum. Ex illo. Preterea sciendum est q̄ caliditas posit tempus cōsistendi minui incipit ꝓpterea q̄ aer circūdans materiā ei⁹ que est humiditas exiccat: calor quoq; inatus qui est intus ad hoc adiuuat ꝛ labor ꝓuenies ex motionib⁹ corporeis ꝛ aīalibus que sunt necessarie in vita ꝛ defectus nature ad resistēduz illi toti semper: omnes enim virtutes corporee sunt finite.

Et ars quidem ꝛc.

¶ Jn hac pte agit de ꝓpotētijs artis custoditiue sanitatis. Secūdo de potētijs eius. ibi (Sed de duabus.) Tertio de eo in quo consistit vigor seu posse eius ꝛ de regimine triplici ad exequēduz illud. ibi (Et in ipsius quidez.) ¶ Jn prima particula tangit tres ꝓpotētias artis custodiende sanitatē. Prima est potentia reddēdi hoies securos a morte: neq; enim est ad hoc neq; illud pōt. Nullo ꝓpter ꝓximitatē malifice priuationis ad formā que facit hoiez tendere ad nō ee. Jurta illud Aristo. 1. physicoꝝ. Subiecta qdez enim natura cōcausa forme est eoz que fiunt sicut mater. Altera vo pars ꝓximitatis. s. priuatio multotiēs imaginabit ad maleficiū ipsius ꝓtendenti intellectū: neq; esse penitus ꝛ ee extra omne. Existente enim quodaz diuino ꝛ optimo ꝛ appetibili. s. forma. Aliud qdez ꝓximum esse ipsi dicimus. s. Priuationē. Aliud aūt aptum natū esse appetere ꝛ desiderare ipsum fm ipsius nām: hec ille. Scdo ꝓpter ꝓximitatē elementoꝝ ex qb⁹ est hō: quoꝝ quedaz alia superare opz: aliogn nō fierent opationes que caloris vnius exigant. Scda impotentia dicte artis est impotentia muniendi seu defendendi corpora hoiuz a nocumentis extrinsecis: vt casibus percussionib⁹ fulgurib⁹ tonitruis tempestatib⁹ ventoꝝ ꝛ filibus: que qa sunt infinita ꝛ incerta ꝛ ex eis plura nō subiacent arbitrio hoium nō cadunt sub arte. Tertia est impotētia ꝓducendi vnūquēq; hoiem ad vltimā longitudinē vite que est fm hoiez absolute. s. qua viuere pñt longeuissimi hoiuz. Et hec ipotentia ꝓuenit ꝓpter diuersitates hoiuz in longeuitate ex natura ꝓpria. Nō. n. fieri pōt q̄ melici qui nāliter sunt brevissime vite ꝓpter minus ceteris participare de vitalib⁹ principijs fiant ita longeui sicut temperati vel sanguinei fm cōem cursum nature.

¶ Sed de duab⁹ ꝛc.) ¶ Jn secda particula duas tāgit potētias artis custodiendi sanitatē. Prima est potētia phibēdi hoiez ꝛ eoz humiditates a putrefactione diligēter attendendo ne calor extraneus humiditatib⁹ corpis vñet: vel ab extrinseco pp oppilatiōes: vel ab extrinseco pp caliditates aut humiditates ipsius aeris nos ꝛtinētis. Secda est potētia defensionis ꝓsumptionis humidi substantifici ne cito resoluat. s. ante tpe sibi destinatū a nā fm mensurā sue durationis phibendo quātuz possibile est ꝛ obuiando resolonibus dicti humidi ꝛ assidue restaurando purius qō fieri pōt ꝛ familiarius vice deperditi.

¶ Et in ipsius ꝛc.) ¶ Jn tertia particula que est declarativa secde dicit primo q̄ in sortitudine seu potentia vel vigore artis custodiendi sanitatez consistit vt faciat permanere in vita corpus humanū vsq; ad tempus sibi debitum fm suam primaz complexionē. Secūdo dicit q̄ dicta ars efficit opus prefatum custodie corporis per triplex regimen. Primuz est regimen rectū in cibis ꝛ potibus sub cōuenientibus qualitate ꝛ quātitate ꝛ hora ministratis ad restaurationē huius qō resoluit ex corpore q̄tū possibile est. Scdm est regimen phibens eās dominari supra humanū corp⁹ que faciunt accelerare siccitatem preter illas que sunt necessarie ꝛ faciunt siccitatem debere esse sicut fortitudo caloris innati propter

operationes

a ¶ Huius autem ⁊c. ¶ In qua tangit intentionem suam propriam specificatem ⁊ particulantem predictam intentionem propriam. Et primo specificat eam a parte virtutum quibus conseruatiua siue medicus deseruit. Secundo specificat eam a parte instrumento: cum quibus deseruit. ibi (Dicemus ergo.) Tertio specificat eam a parte corporum quib⁹ deseruit. ibi (Et tu qdez iam sciuisti.)

¶ Circa primam partem est notandum qđ notanter dicit prima: quia ista diuisio est communior qualibz alia posita in medicina: ⁊ quia cōmunia sunt prima: ideo sic dixit. Vel dic q dixit prima quia nobis prius occurrit: prius enim in libris suis cōmuniter auctores ponunt istaz diuisionē sicut Joannitius ⁊ alij.

¶ Ulterius stellige q sicut supra dictum fuit medicus sicut ⁊ quilibz alius artifex hz cognoscere quatuor. s. obiectuz circa quod operatur: ⁊ qa hoc est maxime mēbruz habet cognoscere membra. Item instrumentuz quo agat. Itē finē quez habet inducere. Itez quartuz modum approximandi quo finem inducat sicut, calefactiua debet cognoscere bonaz pellem vt obiectū: subulam vt instrumentuz: finem. s. optimum calceum. Et hic etiaz debet cognoscere modum approximandi instrumentuz vt finem in obiectū inducat: modo totum tunc qđ est de illis trib⁹ primis. s. de notitia obiecti ⁊ instri in se ⁊ de notitia finis q̄lrcūq; noti ficet totū est theorica: istud aūt qđ est de mō approximandi instrm ad obiectū vt finis introducat est practica. ¶ Itē intellige quod dicit tm̄ confert supple imediate: quia theorica bene etiam confert ad practicam. ¶ Item intellige q practica formaliter non est operatio: quia practica cum sit scientie est de vniuersali: operatio autem omnis est circa particularia.

¶ Ulterius dicetur q nulla pars sit speculatiua: quia speculatiua est in qua solum queritur scire: sed cum medicina tota principaliter fit ꝓpter opus videtur q nulla pars sit theorica ⁊ speculativa. Item saltez practica non est speculativa: nam per hoc ipsa distinguitur a theorica: quia est ipsa de modo approximandi ⁊ non de speculatione. Respōde q speculativa dicitur dupl'r. Uno modo ab actu generali speculandi. i. generalr. Alio modo ab actu speciali speculandi. i. spāl'r ⁊ proprie. s. actu illo qui solum est ꝓpter speculari. Primo modo vtraq; est speculativa: qr vtraq; aligd speculatur: ⁊ sic intelligit hic Avi. Secūdo modo nulla pars est speculativa fm qđ probat prima ratio. ¶ Ulterius nō intelligatis practica ⁊ theorica vniuersalis quia sit de vniuersalibus: ⁊ particularis quia sit de particularibus: quia cum vtraq; sit scientia vtraq; est de vniuersalibus: nō enz determinatur in tertia fen de sanitate huius. s. ꝑetri vel Joānis: sed dicit practica ⁊ theorica vniuersalis: quia est de magis communibus: postea vero quia descendit ad minus communia dicitur particularis.

¶ Ulterius dices non videtur q practica diuidat soluz in duas partes: imo in quatuor: quia fm Gal. in tertio thegni diuidit in conseruatiuam vsq; ad locum illuz: ad manifestos vero egros: ⁊ in curatiuaz vsq; ad locum illuz. ꝺhinc vero est dicenduz: ⁊ in preseruatiuam vsq; ad resumptiua vero: ⁊ in resumptiuam vsq; ad finē: ⁊ sic erūt quatuor partes practice ⁊ sic deficiēter hic ponit. Respondet q ille quatuor reponuntur sub istis que hic determi. nam in conseruatiua reponit preseruatiua: quia in conseruatione est preseruatio. Item etiam si bene inspiciatur infra illud quod dicitur etiaz determi. de resumptiua. nam ⁊ ipse docet regere senes: ⁊ sic de resumptiua.

¶ Ulterius dices videtur q debuisset determiare de curatiua prius q̄z de conseruatiua: quia nihil conseruatur nisi prius habeatur ⁊ fint facta: nec enim possumus conseruare domuz nisi prius habeamus eaz ⁊ fecerimus. Respondet q custoditiua debet pr⁹ ordinari ⁊ premitti fm q declarat Gal. in tertio thegni ⁊ in primo de regi. sani. ⁊ declaratio sua est: quia conseruatiua est prior dignitate ⁊ tempore. Et quod tu dicis dico q verum est q oportet prius illud quod debet conseruari esse factuz. Et quod tu dicis: ergo debemus prius facere sanitatem: ⁊ postea conseruare eam: ⁊ sic curatiua egritudinum erit prior conseruatiua. Dico q illud esset verum in corpore egro: sed in corpore naturaliter sano: quia nos naturaliter primo sanitatem habemus non indigemus primo nisi conseruare illam: ⁊ ideo absolute: quia sanitas est prior tempore debemus primo eam conseruare. Itē etiaz alia cā est: qr ipsa est dignitate prior. ⁊c. ¶ Ulterius intellige q primo ipse ostēdit qualia sunt principia generationis: ⁊ postea ex illo ostendit quale est ipsum generatum: ⁊ primo quale est anteq̄z fiant membra. secōdo ostendit quale est postq̄z facta fuerunt membra: qr non pervenit ad duritiez lapidis ⁊ viri. ¶ Ulterius

ciat. Et hoc quidem erit ꝓpter regimen rectum restaurationis que fit in corpore loco eius qđ resoluitur fm quātitatē possibilem: ⁊ ꝓpter regimen phibens dominium causaruz siccitaté accelerare faciētium exceptis causis que faciunt siccitatē debere esse: ⁊ per regimen custodiēs a generatione putrefactionis ꝓpter tutelam corporis ⁊ custodiam a potestate caloris extranei extrinseci aut intrinseci: quoniaz omnia corpora non sunt equalia in fortitudine humiditatis radicalis ⁊ caloris inati: imo corpora in his existūt diuersa. Unūqōq; preterea corpus terminuz habet in quo resistat siccitati necessarie complexione sua ⁊ calore suo inato ⁊ quātitate siue inate humiditatis a quo non remouetur: est tamen cum ante aduenīūt cause in siccitatem adiuuantes: aut alio modo pernecantes. Et multi quidem horum dicunt q isti sunt termini naturales ⁊ termini accidentales sunt alij. Et quasi custodiendi sanitaté ars existit illa in qua corpus humanū ad naturalez perducat terminū si cōuenientia cōseruat. ¶ Huius[a] aūt custodie administrationi due attribute sunt virtutes quib⁹ deseruit medicus. Una eaz est nālis ⁊ vocat nutritiua que restaurat illud qđ ex corpe resoluit cuius suba terreitati aqueitati attinet. Et altera ē aialis ⁊ ipsa est virt⁹ pulsatiua q̄ restaurat qđ ex corpore resoluit: cuius substātia est aerea ⁊ ignea. Et propterea q nutriens nō fuit sil'e nutrito nisi in potentia: ideo creata fuit virtus imutatiua quatenus nutrientia mutet in silitudinez nutritorum in effectu: ⁊ vt pro certo sit nutriēs in effectu. Et ad hoc creata fuerunt instrumēta ⁊ cānales q̄ sunt ad attrahēduz ⁊ expellenduz ⁊ retinēduz ⁊ digerēdum.

Jacobus

operationes virtutum pficiendas calor celi ⁊ aeris nos continentis ⁊ calor proueniens ab exercitijs ⁊ mechanijs. Ab his. n. penitus prohiberi nequimus. Illa vero a quibus phiberi possumus sunt exponere corpora nostra solaribus estibus stuphis ⁊ balneis imoderate caliditatis curis ⁊ sollicitudinibus vehementibus exercitijs supfluis vti sale plurimo: ⁊ his que diu iacuerūt in sale vel speciebus acutis ⁊ acruminibus calidis ⁊ aceto ⁊ vinis vehementis fortitudinis ⁊ imoderatis coitibus ⁊ alijs euacuationibus excessiuis ⁊ vigilijs nimis. Tertiū regimē est custodiens seu preseruans corpus ⁊ humiditates eius a putrefactione per defensionem ⁊ custodiam earuz a potestate seu dominio caloris extranei super eas: siue calor ille fuerit intrinsecus sicut ille qui generatur in interioribus corporis ex oppilationibus ⁊ transpiratione prohibita siue fuerit extrinsecus sicut calor solis ⁊ aeris nos continentis vel labor imoderatus. Tertio dicit quoniam non omnia corpora sunt equalia in fortitudine humiditatis radicalis ⁊ caloris innati radicalis: imo corpora in his existunt diuersa. Et hoc potest referri vel ad illud prime particule: neq; vnumquodq; corpus ad vltimam vite longitudinem perducat: ita vt fit sensus q̄ ars custodiendi sanitatem non est ad hoc vt vnumquodq; corpus ad vltimam longitudinem vite perducat: quoniam non omnia corpora sunt equalia in fortitudine caloris ⁊ humiditatis radicaliū qui sunt principia vite. Vel ad illud tertie particule. Et in ipsius quidem fortitudine consistit vt ipsum vsq; ad debitum tempus fm primam suam cōplerionem permanere faciat. Quasi velit dicere: signanter dicit fm primam suam complerionem: quoniam non omnia corpora sunt equalia in fortitudine humiditatis radicalis ⁊ caloris innati: vel velut innuere hic ꝑtin. q regimen perseruans a putrefactione ⁊ potestate caloris extranei diuersificatur fm diuersitates corporum: quoniam non omnia corpora sunt equalia in fortitudine humiditatis radicalis ⁊ caloris innati radicalis ad resistendum causis putrefacientibus ⁊ extraneis caloribus. ¶ Attende q Gal. 1. de regi. sani. c. 3. duas tangit intentiones artis custoditiue sanitatis dicens. Due sunt intentiones sanatiue dicte: vna repletio euacuatorum: altera euacuatio superfluitatum vt organa bē facientia nō oppilentur: nec imbecillia fiant circa has actiones vt corpus semp custodiatur purum ⁊ sine superfluitatibus. Et his duabus tertia ex necessitate insequit intentio vt nō cito senescat hō. Si. n. que euacuabunt replebunt ⁊ restaurabunt ⁊ supfluitates intus nō remanebunt sanus erit ⁊ multo tpe iuuenis: hec Gal.

Unumquodq; ⁊c. ¶ In hac parte. 6. primo agit de terminis vite hominis. Secundo de principali opere artis custoditiue sanitatis. ibi (Et quasi custodiendi.) Tertio de virtutibus attributis custodie sanitatis ⁊ de cā creatione nutritiue virtutis ⁊ organorum que subseruiunt. ibi (Huius autem.) ¶ In prima particu. dicit primo q omne corpus humanum hz terminū seu finem sue durationis a quo non remouet. i. vltra qđ viuere non pōt in quo resistit siccitati necessarie. i. ariditati suorum mēbrorum que sibi tandem necessario contingit. Resistit in q̄z per complerionem suam ⁊ bonam mixturā suorum elementoz ac elementarium qualitatum prope equalitatē. Et per ipsius calorem innatū quo aptat nutrimentuz ⁊ ex eo reparat quod dissolutū est. Et per quātitatem sue innate humiditatis qua resistit resolutionibus ⁊ retinet calorez innatum: ⁊ redditur ipsius vt sibi vniatur nutrimentum. Scōo dicit q q̄ñq; aduenīunt corpori ante terminū vite naturalem cause non necessarie coadiuuantes necessarias in ericcatione superflua substantificet humidi sicut labor imoderat⁹ ⁊ coitus nimius vel alie cause pernecātes ⁊ vitā aliter abbreuiantes q̄z ericcatione sicut venena frigida crapula superercedens ⁊ ebrietas quibus suffocatur calor inatus. Tertio dicit q plurimi horum vocāt primos terminos nāles: vz illos qui procedunt a causis necessarijs nō adiutis ab aduenticijs: ⁊ alios vocant accidentales seu abbreuiatos. Hic possent tractari questiones si fit aliqua mors naturalis: ⁊ si sola illa sit naturalis que procedit a calore innato desiccante humidū: ⁊ que cōplerionum est longeuior: ⁊ si terminus nālis vite humane possit prolongari. De qbus supersedemus: qr prius tractauimus eas sup. c. 3. doc. 3. fen. 1. primi marime super his verbis. Et hō est mors nālis cuiq; indiuiduo destinata fm suam primā cōplerionem vsq; ad terminum quē in sua potentia hz ad humiditatē pseruandā: vnūquodq; n. eorum terminū pfixum hz: q in indiuiduis diuersificat pp cōplionū diuersitatē: ⁊ hi qdem sunt termini nāles: sunt vō alij termini abbreuiati: totū tū ꝓuenit ꝑcepto.

¶ Et quasi ⁊c.) ¶ In scōa dicit q ars custoditiua sanitatis est ōsi illa que pdūcit corpus humanū ad terminū nālem vite sue si cōuenientia cōseruat. i. si precepties ipsius artis vel artificis obedit nocitura vitans ⁊ mensuraz seruās in qualitate quātitate tempore ⁊ ordine sex rerum non nālium. Notanter dicit qnāsi: quia hz finis artis custodiendi sanitatē sit manutenere hoiez in sanitate vsq; ad nālem terminū vite sue: sepissime tamen frustraf fine suo cū pauciss̄imi attingāt vsq; ad finem illuz vel sua negligentia vel negligentia medici vel ministroz: vel defectu boni aeris ⁊ bonoz nutrientiū: vel diuersione ab attētione custodie sue sanitatis ꝓpter voluptates aut auaricias aut ambitiones.

¶ Huius aūt ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo q due virtutes sunt attribute administrationi custodie sanitatis. Prima est nālis dicta nutritiua cū seruiente⁹ et: cuius officiū est restaurare partes deperditas quaz substantia attinet terreitati ⁊ aqueitati. Ex his enim velut ex materia integrat corpus. Scōa est aialis dicta ab aiali: qa solis aialibus inest sicut sensitiua ⁊ est virtus pulsatiua seu vitalis virtus: cuius officiū est restaurare deperditos spūs quoz substātia est partiz aerea partim ignea. Harum virtutū operationes ⁊ obiecta circa que versantur tangit Gal. primo de regi. sani. c. 2. dicens. Per cibū replemus quātūcūq; ficce substantie effluxit: per potū quicqđ humidum in pristinā reducentes ambo moderantiā. Per respirationē ⁊ pulsum custodimus moderantiam aeree ⁊ ignee substantie: hec ille. Scōo dicit q quia cibaria que sumit homo nō filia sunt actu nutriendo corpori sed aptitudine solum creata fuit imutatiua virtus seu nutritiua que cibos imutet ⁊ siles faciat humane substantie in actu ⁊ effectu. Iuxta illud Gal. c. nūc allega. Et si qdez possemus tale aliqđ introducere qđ sile effluē ti esset hoc sanissimū ⁊ optimū esset. Sed qa hoc est impole: quia id qđ fluit ab vnoquoq; membroz tale est natura quale ipsuz membrū a quo defluit. Nihil. n. coquere ea ⁊ transmutare ⁊ preparare ⁊ assimilare corpori quod nutritur. Tertio dicit q ad operationes imutatiue virtutis explendas create fuerunt orga-

De partibus.

intellige q̄ Iz in ꝺ generatione fetus habuimus q̄ sperma viri ꝛ est efficiens ꝛ est materia: non tamen hoc cōtradicit illi: quia dicit certus: quasi velit per hoc intelligere q̄ sperma viri pncipaliter sit efficiens ꝛ aliqua eius pars sit materia: ꝛ similiter ꝺ spermate mulieris pncipaliter ipsum est materia: sed etiaz aliqua eius pars parua est efficiens.

¶ Ulterius videtur q̄ in eis plus abundet aereitas ꝛ aqueitas: nam ipsa ambo sunt humida fluida liquida vt in illo afori. 14. prime particule. Qui crescunt. Et ita non est in eis igneitas ꝛ terreitas. Iteꝛ nō videtur etiam q̄ in sanguine plus abūdet terrei/tas ꝛ aqueitas. ꝓmo quia sanguis ē calidus ꝛ humidus. Item quia ipse maxie proportionatur aeri ſm q̄ medici dicūt: ꝛ ita nō abūdat i eis terreitas: imo potius aereitas: nec etiaz aqueitas. quia sanguis est marime calidus post cor vt supra habuimus: ꝛ cum omne calidum sit tale per illud quod est calidum primuz cum illud sit ignis videtur q̄ in eis abundet igneitas ꝛ non aqueitas. Respondeo q̄ in istis pncipiis generationis comparando ea ad cutim: dico q̄ omnia sunt aerea quia calida ꝛ humida: sed cōparando ea non ad cutim sed inter se dico q̄ sunt vt Aui. dicit. Et ratio est: quia sperma viri plus habet virtutem generantem cuz suo triplici spiritu in quibus multum abundat: ꝛ cuz in spiritibus abundet aeritas ꝛ igneitas: ideo etiaz in spermate viri abundat aeritas ꝛ igneitas: sed in sanguine menstruo cum ex ipso fiant membra in quibus marime abundat terreitas ꝛ aqueitas: in sanguine etiaz abundat terreitas ꝛ aqueitas. Tunc ad illud qꝺ tu dicis primo: dico q̄ comparando ista ad cutim bene arguitur: sed comparā/do ea inter se non: ꝛ sic intelligit hic Auicē. comparare huiusmodi pncipia generationis. ¶ Quapropter corpora nostra. Hic nota q̄ satis bene illa duo nocumenta sequūtur ex dictis. Nam ꝺ primo nocumento hoc pz: quia cum dictū sit q̄ ista pncipia sint fluida ꝛ liquida vt sic in eis est materia apta resolutioni. Item cum dictum sit q̄ ibi abundet igneitas: est etiam efficiens resolutionem: quare per illa duo bene sequitur ex dictis q̄ nostra corpora sint resolutioni exposita. Item etiaz sunt exposita ꝛ apta nocumento: quia cum propter resolutionem ꝺ necessitate oporteat fieri restaurationē: ꝛ cū hꝺ nō fiat nisi p cibos ꝛ potꝰ ꝛ cū qlibet cibus ꝛ potus superfluitates in se hēat: qa ibi sunt superfluitates vt sic est ibi mā putrefactionis: ꝛ cum ibi etiaz sit caliditas extranea etiam est ibi efficiens: ꝛ istam deductionem facit Gal. ꝛ ideo ex dictis cōcluduntur ambo nocumēta.

¶ Ulterius intellige q̄ resolutio aduenit ordinate: quia a principio vsq̄ ad finem mortis non cessat fieri resolutio a corporibus nostris ſm q̄ in primo ꝺ regimine sanitatis ponit Gal. sed tamē hoc est diuersimode ſm diuersas etates: quia in etate prima fit minor resolutio: in secūda fit maior: ꝛ sic postea augmentatur vsq̄ ad finem: ita q̄ in fine est maxima: ꝛ qa sic fit ordinate: ideo dixit aduenit ordinate. ¶ Ulterius intellige qꝺ prius dicit humiditatis: postea dicit humoris: ꝛ hoc signanter quia in humiditatibus ꝓprie non fit putrefactio ſm q̄ hic accipimus: sed in humoribus sic: ita q̄ in humiditatibus bene accidit resolutio non autez putrefactio: ꝛ ideo sic dixit. ¶ Item postea intellige qꝺ tertio dicit putrefactio corruptio ꝛ alteratio: ꝛ differunt ista: quia humor potest mutari ſm substantiaz: ꝛ vt sic est putrefactio ꝛ corruptio: ꝛ etiaz potest mutari ſm suaz qualitatez naturalez: ꝛ vt sic est ibi alteratio. dicitur autez corruptio prout est ibi in substantia parua mutatio. dicit putrefactio prout est ibi magna mutatio: vel possumus dicere econtrario si accipiamus putrefactionez prout est via ꝛ dispositio: ꝛ non prout est terminus. ¶ Ulterius intellige ꝛ fomentum vite est ma/

Jacobus

na ꝛ cānales vt stomachus epar vne qꝺ fit attractio retentio ꝛ egestio alimēti ꝛ expulsio superfluitatū eius. Iurta illud Gal. nūc dicto. c. Et q̄ necessario superfluitas insequit organa ad cūones eius nā cōstituit ꝛ virtutes eis imposuit p quas membra qdez alia attrahūt: alia mittunt: alia expellunt superfluitates.

Dicemus igitur ꝛc. ¶ In hac parte septima primo tangit illud circa quod versantur cōsideationes artis custoditiue sanitatis. Scꝺo res. 7. qbus pncipaliter eas consideramus vel que principaliter in ea cōsiderantur. ibi (Ille tñ.) Tertio q̄ equalitas sanitas ꝛ cōplexio prout a medicis cōsiderantur nō cōsistunt. in vno punctuali termino. ibi (Et tu qdē.) Quarto a quo incipiendū est. ibi (Incipiem⁹ igit.) ¶ In pma parti. dicit q̄ habent rei. i. cōsideratiōes reales artis custoditiue sanitatis cōsistunt in equalitate causarū predictarum cōmutantium. i. versantur circa cōmensurationem debitam ſex rerū non nāliū ꝺ qbus actum est sum. 1. doc. 2. sen. 2. primi. Et sic numerate sunt in fine capituli primi summe predicte. Dicemus ēt q̄ cause que mutant dispositiones corporum ꝛ ille que conseruant: aut sunt necessarie a qbus impossibile est hoiem egredi in toto tpe vite sue: aut nō necessarie. Et necessariaruz qdem sunt ſex genera: genus aeris circundātis: ꝛ genus eius quod comeditur ꝛ bibit: ꝛ genus motus ꝛ quietis corporis: ꝛ genus motuum aialiuz: ꝛ genus somni ꝛ vigilie: ꝛ genus evacuationis ꝛ retentionis.

¶ Ille tñ ꝛc.) ¶ In scꝺa dicit q̄ septem sunt res circa quarū equalitatē seu cōmoderationē sollicitudo seu diligentia medici maior necessaria est in regimine sanitatis. Prima est equalitas cōplexionis. i. temperamentū cuiuz idiuiduo debitū ſm ꝓpriā ipsius nām in cuiꝰ custodia vel reductione ad melius ꝓmo ꝛ pncipaliter intēdere ꝺz ꝓseruator sanitatis. Scꝺa est electio ciboꝝ ꝛ potuū nāe cuiusq̄ familiariū ꝛ ꝓueniētissimoꝝ ad restaurationē ꝺepditi sine multiplicatione superfluitatum. Tertia est eūo superfluitatuz: vz stomachi splenis ꝛ chistis felis per egestionem: ꝛ q̄z cum vomitib⁹ suauiter ꝓuocatis: epatis per vrinā ꝛ chistim felis p splenē: cordis pulmonis ꝛ pectoraliū per respirationē ꝛ sputū: cerebri p muncū rascationē lachrymas lippas ꝛ sordītiem aurū: nāe ꝛ aliaꝝ mēbroꝝ p sudores ꝛ terreitreitates cū eis transeuntes ad cutē ꝛ per resolutionē insensibilē. Circa has eūones vt tpe ꝺ bito fiant ſm q̄ cui ꝓueniet diligenter ꝺz attēdere medicus. Quarta est custodia cōpositionis. i. organizationis debite mēbris in plasmatione numero quātitate positione ꝛ colligātia. In istorum. n. coequalitate consistit sanitas mēbroruz organicorum. Quinta est rectificatione eius qꝺ per nares attrahitur. s. aeris cuius pars trahitur ad cor pro refrigerio ipsius ꝛ pars ad cerebrum pro refrigerio ꝛ eueutatione spūum in quibus abundat ꝛ etiaz ꝺ dilatione odoꝝ qui per narez cū aere tracti scandūt ad cerebrū. Modus aūt rectificatio/

rime propter restaurationem deperditi: illa autem que restaurantur ꝛ deperduntur sunt duplicia. s. membra ꝛ spiritus marime. modo tunc quātū ad ambo ille humor non est inconueniens regenerationi spirituum.

¶ Ulterius dubitabis: quia ipse ponit hic q̄ putrefactio ꝛ resolutio cōueniunt in hoc q̄ vtraq̄z perducunt ad ficcitatez ꝛ incinerationem: sed differunt qa resolutio soluz ꝛ imediate ꝛ continuo ericcat: sed putrefactio anteq̄z ericcet prius corrūpit substantiā: postea resoluit ꝛ ericcat. Dices nō videtur q̄ putrefactio pōt cat ad ficcitatem ꝛ incinerationem: quia multos videmus putrefieri: ꝛ ita est ibi putrefactio qui tamē liberantur: ꝛ sic ibi nō pducunt ad incinerationē. Iteꝛ in illis qui moriunt ex se. putrida putrefactio est circa cor: ꝛ videmus eoꝝ cor continuatū esse. Rñ. q̄ putrefactio perducit ad incatio eius qꝺ per nares attrahit: ꝛ custo/dia tangentis ꝛ moderamen motionum corporeaꝝ ꝛ aialiuz inter que etiā somnꝰ ꝛ vigilie quodāmō numerant. Et tu qdē iaz sciuisti in his que sunt ꝑmissa: q̄ neq̄z eq̄litas vnū hz terminuz: neq̄z sanitas in aliq̄ ex cōpl'onib⁹ in hꝺ igredit q̄ fit aliq̄ sanitas aut aliqua eq̄litas in aliquo tēpo

nerationem non corporis vel totius: sed perducit ad incinerationez eius quod putrefit scilicet humoris. ꝛ hoc est quia ipsi humores sunt grossi ſm q̄ Gal. dicit in secūdo de differen. feb. ca. vltimo. quia si essent humores subtiles putrefactio prius resolueret eos q̄z incineraret.

¶ Item dubitabis vlterius: quia ipse dicit q̄ ista duo nocumenta solum marime sunt propria arti conseruatiue: ꝛ postea assignat causam: quia ipsa fiunt in sanitate. Et dices primo contra primuz non videtur q̄ solum sint ista duo nocumenta: quia Auicē. in. 4. ꝛ etiam Almanſor. in. 8. ambo etiam docent preseruare a venenis. Iteꝛ etiam hz conseruantes marime docent preseruare a febribus putridis removendo putrefactionez nihilominus etiā docent preseruare a feb. calidis ꝛ frigidis. i. que fiunt a materia caliditatis ꝛ a causa frigida: ꝛ ita etiaz alia nocumenta: ꝛ non solum alia duo pertinent arti conseruatiue. Item cōtra secūdum. s. contra causam: quia non videtur illa esse bona causa. nam etiaz alia nocumenta vt venenoruz ꝛ calidi ꝛ frigidi possunt aduenire corpore existente sano. Item etiaz putrefactio aduenit vel neutro vel egro non autez sano. Respondeo q̄ ꝺ primo nocumento planum est quomodo adueniat sanis: sed ꝺ putrefactione non est sic notum: sed hoc est ſm q̄ etiā Gal. ponit in ꝓmo ꝺ regi. nāz eo ipso q̄ est resoluto sequitur q̄ fit putrefactio: quia cum propter resolutionem ueniant cibi qui etiam superfluitates habent que sunt cause ꝛ materia putrefactionis: ꝛ ideo etiam potuit sic ponere ꝺ putrefactione q̄ adueniat sanis: sed ratio ꝛ causa quare illa duo necessario magis pertinent cōseruatiue q̄z alia nocumenta. Causa dico est dupler. Una est necessitas istorum nocumentorum ad corpus humanum: quia quātūcūq̄z homo bene regatur adhuc fit resolutio: ꝛ propter eam ciborum ꝛ sic superfluitatum generatio: ꝛ per consequens putrefactio: sed aliis nocumentis vt veneno frigiditati ꝛ caliditati non est necesse semper approximare: ꝛ ideo quia illa sunt magis necessaria: ideo illa potius pertinent conseruatiue q̄z nocumenta alia. ꝛ istam rationem tangit Auicēna in littera licet incomplete. Alia ratio ꝛ causa est quam tangit: scilicet quia in illis duobꝰ cadit maior artificiositas: cauere enim a frigore ꝛ calore ꝛ venenis quilibet scit: sed non quilibet scit prohibere ꝛ remouere putrefactionem ꝛ resolutionem: quare cē. Et tunc quod tu dicis primo ꝺ Auicē. ꝛ Alman. ꝺ venenis: ꝛ similiter ad aliud ꝺ febribus calidis ꝛ frigidis: dico q̄ ambo q̄ bene verum est q̄ auctores etiam docent preseruare ab illis: nec Auicēna hic illud excludit. dicit q̄ iste sunt digniores: ita q̄ marime de istis debet determinare: ꝛ hoc est propter illas duas causas quas nunc assignaui. Ad aliud dico q̄ putrefa/ctio ipsa prout est via bene potest esse in sanis: Iz non possit esse vt est terminus ꝛ econuerso in egris: ꝛ sic de isto. ¶ Ulterius

De partibus.

nis est vt si aer fuerit groſſus turbidus cum igne purificetur ꝛ subtiliter: ꝛ si nimis frigidus calefiat: ꝛ si minus calidus refrigidetur cum irrorationib⁹ ꝛ strumentis frigidis. Et quo ad odores elongentur mali fetidi: ꝛ suaves aromatici naribus applicentur ſm q̄ conuenit vnicuiq̄. Septa est custodia tangētis: idest preseruatio corporis a tangibili violento occurrente sibi deforis vt ab estuationibus aeris: ꝛ solis ꝛ a frigoribus niuium gelauum grandinum ꝛ impetu bore vel malitia austri: ꝛ ab omni eo q̄ pungit ꝛ tundit frangit aut excoriat. Septima est cōmoderatio motuum corporis in exercitijs solaciosis ꝛ operibus mannalibus ꝛ motuum anime seu passionum eius vt tristitie ire gaudij timoris ꝛ delectationis. Inter que. s. motiōes corporeas ꝛ animales somnus ꝛ vigilie quodāmodo numerantur: quia sunt cōmunes corpori ꝛ anime vt ait Aristo. primo de sensu ꝛ sensa. c. 1. Et somnus ꝓportionatur quieti corporis ꝛ anime sensitive ꝛ vigilie motionibus corporis ꝛ anime.

¶ Et tu quidem ꝛc.) ¶ In tertia particula innuit tres conclusiones. Prima est q̄ equalitas quatuor qualitatum primarū ſm q̄ subiacet medicine practice nō habet vnum terminuz in quo consistat tanq̄z in indiuisibili: neq̄ etiam sanitas que est equalitas: quia nos sumus in continua trāsmutatione. Qꝺ testat Gal. primo de regi. sanita. ca. 5. dicens. Qꝺ simplex sanitas ꝛ perfecta que certissimā habet eucrasiaz vel nunq̄z fuit in corpore animalis vel si vnq̄z fuit neq̄z plurimo neq̄z nisi in instanti tempore permansit in ictu oculi in vnoquoq̄z membro: alterata ꝛ non eodem modo se habens. Sic primaz quidem mutationez ſm etates suscipit que semper ad senectutez tendit. Scꝺa vō est que ſm vigilias ꝛ somnuz ꝛ quietes ꝛ motum famez ꝛ sitim ꝛ comestionez ꝛ potum ꝛ plenitudinez cibi ꝛ indigentiaz potus ꝛ balnea ꝛ tristitias ꝛ iram ꝛ sollicitudines que semper mutant crasim: hec ille. Secunda conclusio est: nulla complexio in se punctualiter considerata in hoc ingreditur. i. ad hoc pervenit q̄ sit aliqua sanitas aut aliqua equalitas perdurans aliquo notabili tempore. Maz si aliqua pertingeret ad illud quod diu permaneret eadem penitus id ꝺ temperata marime videretur cum sit elongatio ceteris ab excellentia qualitatum primarū que est causa potior alterationis. Sed non est ita q̄ permaneat eadem punctualiter vt nunc allegatuz est a Gal. Tertia conclusio: equalitas seu sanitas vt consideretur a medico practico velut conseruanda est dispositio vel habitus latitudinem habēs inter duos terminos ſm quaz operationes eius omnes indicio sensus procedunt incolumes. Ista ꝑtin. ꝟ inserui ne credat aliquis q̄ equalitas complexionis quam posuit primā rerum in quarus equalitate maior necessaria est sollicitudo sit precise ꝛ adequate ꝛ punctualiter conseruanda eadem: sed sufficere debet medico q̄ conseruet eam in sua latitudine.

¶ Incipiemus

Universidad de Deusto

¶ Ulterius iuxta illud vbi ipse ponit causas resolutionis ⁊ putrefactionis q̄ quedaꝫ est causa solūmodo resolutionis sicut est calor innatus: calor enīꝫ innatus est causa resolutionis nostrorū corporūꝫ: sed non est causa putrefactionis nisi per accidens valde inquātum resoluendo debilitat: ⁊ postea generand superfluitates: imo ipse preseruat a putrefactione ſm q̄ superius habuistis in ꝛ signis cōplexionum. Quedaꝫ autem sunt cause que solum sunt causa putrefactionis cuiusmodi sunt phibita transpiratio ⁊ oppilatio ⁊ humoꝝ grossities ⁊ viscositas: ista enīꝫ putrefactionē faciunt non autem resolutionem: imo potius resolutionem prohibent. Quedam autēꝫ sunt cause vtriusq̄ scilicet resolutionis ⁊ putrefactionis sicut est calor aeris.

re: sed est id quod inter duas res existit.

¶ Incipiemus igitur in primis declara

¶ Ulterius dices: quare ipse inter causas extrinsecas posuit solum aerem: non autem alias sex res non naturales. Consueuit ad hoc dici q̄ non dixit de aliis: quia alie res non naturales sicut cibus ⁊ ira ⁊ somnus ⁊ huiusmodi sunt cause intrinsece ⁊ non extrinsece. aer autēꝫ solus est causa extrinseca. Sed illud non vꝫ primo: quia omnes res non naturales sunt cause primitive: ⁊ omnis causa primitiua est extrinseca ſm q̄ supra habuistis. Item etiā si illud sit adhuc remanet argumentum: quare ergo non ponunt etiam illas inter intrinsecas cū sint intrinsece. Et ideo dico aliter. ſ. q̄ Aui. hic dixit de aere solum exemplariter: ita q̄ dedit per aerem intelligere etiam alias res non naturales: ideo ꝛc̄. ¶ Ulterius intellige q̄ tria dicit. ſ. perfectio integritas ⁊ potentia perficiēdi operationem. dicit perfectio quātum ad formam ⁊ perfectionem nostri corporis ⁊ cōpositionem. dicit integritas quātum ad perfectionem materie. nam tunc dicimus domū esse integram quando omnes suas partes materiales hꝫ. dixit potentia quātum ad vtrūq̄: q̄ ad perficiendum operationem ꝑfectio in vtriusq̄. ſ. ⁊ in nīa ⁊ in forma requiritur. ¶ Ulterius q̄ dicit (multam siccitatem) nō intelligatis multam absolute. i. superfluam: q̄ talis non est superflua: imo est moderata: sed intellige multam respectu precedentis: q̄ absolute ipsa est moderata: ⁊ hec moderata siccitas est in iuuentute ⁊ maxime in sui principio. Item ponamus quod dicit (calore existente vt erat.) intellige q̄ remanet vt erat. ſ. in radice. non autem remanet vt erat. ſ. in quātitate ⁊ qualitate: ſm q̄ etiam superius dicebatur.

¶ Ulterius postea dubitabis vbi fit maior resolutio vel in pueritia vel in senectute. Et videtur q̄ in pueritia auctoritate Gal. ⁊ etiam Hippo. in prima parti. afo. 13. afo. ubi Senes facillime. vbi dicunt q̄ in pueritia maxime fit resolutio ⁊ exiccatio. Item hoc pꝫ ratione: q̄ in pueritia mēbra sunt mollia ⁊ humida: ⁊ ita sunt magis apta resoloni. Respondeo q̄ resolutio potest dici maior ⁊ minor dupliciter. Uno mō quātum ad quātitatem ⁊ ſm pondus. ſ. q̄ in vno in vna die resoluatur vna libra humiditatis: ⁊ in alio resoluantur solum. iij. vnc. Alio mō potest intelligi q̄ sit maior vel minor respectu eius quod restauratur ⁊ ratione damni ⁊ nocumenti quod recipit. sicut isto modo in simili nos dicimus q̄ homo pauper ⁊ qui non lucratur si expendat sex denarios q̄ ipse plus expendit q̄ꝫ diues ⁊ q̄ꝫ ille qui lucratur si expendat. 12. nunc autem planum est q̄ pauper nō expendit plus in quātitate absolute: sed expendit plus q̄ꝫ restauretur in lucro: ⁊ etiam q̄ maius damnum hꝫ q̄ꝫ diues. similiter etiam est hoc suo modo. sic ergo ſm hoc dico q̄ in pueritia sit maior resolutio absolute quantum ad quātitatem ⁊ pondus: sed in senectute est maior quātum ad illud quod restaurat q̄ꝫ in pueritia: q̄ in pueritia satis plus restauratur: in senectute autem valde parum. similiter etiam maius nocumentuꝫ est ex resolutione in senectute q̄ꝫ in pueritia: ⁊ ideo in senectute est maior resolutio ⁊ quātum ad illud quod restaurat ⁊ quātum ad nocumentum: ⁊ sic inielligitur hic.

re regimen infantis qui in vltima complexionis equalitate consistit.

¶ Sed dices non videtur q̄ siccitas perueniat in eis ad complementum: q̄ adhuc est in eis hūiditas naturalis continuans membra. nam ⁊ adhuc sunt mēbra continuata: ⁊ est etiā adhuc in eis humiditas superuatās accidentalis ⁊ in membris ⁊ in venis: ⁊ ideo non videtur propterea q̄ sequatur mors: q̄ siccitas perueniat ad cōplementum. Respōdeo q̄ duplex est humiditas naturalis: vna est mēbra continuans: ⁊ alia est membra vinificans ⁊ non cōtinuans. ¶ Ulterius circa illam partem (Et ars quidem sanitatem) super illo verbo (hominem absolute) intelligo illud absolute ſm. B. in. 3. de alimētis ca. 15. de lacte acetoso. vbi dicit q̄ absolute aliquid dictum intelligitur temperatum vel de temperato. sic ergo hic intelligo per hoiem absolute. i. temperatum mōplanum est quilibet non potest nisi viuere quātum temperatus quātūcūq̄ vtatur optimo regimine.

¶ Sed dices ibi statim non videtur illud auctoritate Auer. in. 6. colliget cap. 1. vbi dicit q̄ non est verum q̄ siquis vtatur regimine Gal. q̄ propterea longo tēpore ⁊ vsq̄ ad finem temporis ſm suam complexionem viuat ⁊ perueniat: ⁊ declarat magis per experientiam q̄ꝫ per rationem: q̄ dicit ipse si sint duo equalis ⁊ vnius ⁊ eiusdez cōplōnis ⁊ vtantur eodē regimine vn⁹ morietur cito ⁊ alius valde viuet. Respondet vt ipsemet: postea tangit q̄ illud dictum hic esset verum vt in pluribus. illud autem dictum suum est vt rarius propter quod non erogat arti conseruatiue.

¶ Et propterea q̄ nutriens non fuit simile nutrito in potentia. Hic dubitatur q̄: si nutriens non fit simile ipsi nutrito in potentia: tunc non assimilabitur: ⁊ per consequens non nutriet. Respondeo q̄: si ibi esset nisi fine dubio esset melior littera: q̄ per ipsum est simile in potentia. Sed si non fit possumus legere litterā vt illud in potentia non determinet ly simile: sed determinet ly nutriens vel nutrito vt dicat nutriens in potentia ꝛc̄.

¶ Et tu quidez. Hic dubitatur quomodo dicit q̄ non existit in aliquo tempore: ergo tunc non pōt conseruari. Dico ſm Gal. in primo de regimine sanitatis. q̄ illud est verū: q̄ ipsum corpus continuo permutat: sed dicit illud Aui. vt quasi per hoc velit docere q̄ diuersimode oportet regere ſm diuersas etates.

¶ Sed dices de rubrica superius non vꝫ q̄ ipsa sit conueniens: q̄ cause egritudinuꝫ et mortis non pertinent ad ꝓseruationem: imo cāe egritudinum pertinēt ad curationē. Respondeo q̄ intelligo illud capitulum vt dixi. ſ. q̄ hic velit docere intentionē suam ⁊ cām intentionis ſm q̄ Gal. magis ponit: ita q̄ ponit hic causas egritudinis ⁊ necessitatis mortis nō: q̄ hic intendit determinare de eis sed q̄ ex eis ⁊ per ea necessitas artis conseruatiue ostenditur. Et hic finitur lectura istius primi capituli tertie sen. ¶ Et hic deficit expositio. 4. capitulorum imediate sequentium: ⁊ hoc propterea fuit: q̄ magister non legit ea.

Jacobus

¶ Incipiemus ꝛc̄. ¶ In quarta dicit q̄ in tractando ꝛ regimine sanitatis incipiendus est a declaratione regiminis infantis tpati ſm equalitatē vltimaꝫ possibilez velut ab initio vite humane ⁊ a medio tpato ad q̄d oēs velut ad exēplar ad ꝙ Policleti regulaꝫ referunt excessus. Infans. n. tenerimus est ⁊ velocissime passibilis discretiōe carēs qua se cōducat: cui⁹ nocumēta cū se ꝓfundat tota vita pmanent: quare prius ⁊ cautius circa eoꝝ regimē est inuigilandum.

¶ Doctrina pma Fen tertie est ꝛ nutritione: cuius sunt quatuor capla.

¶ De regimie infantis ex quo nascit vsquequo incipit ambulare. Caplz ꝑm.

¶ Doctrina prima Fen tertie est de nutritione: cuius quattuor sunt capla.

¶ De regimie infantis ex quo nascitur vsquequo incipit ambulare. Caplz ꝑm.

¶ Regnantiū ꝑ gnantium ꝛc̄. ¶ In hoc ca. postquā nos remisit ꝛ regimine ꝑgnātiū ad sequētia primo agit de incisione vmbilici infantis ⁊ ligatione eius ⁊ aspersione cuiusdaꝫ pulueris sup eū. ibi (Infantis vō.) Scdo ꝛ salitione infantis. ibi (Et festināduꝫ est.) Tertio ꝛ lotione eius ⁊ mūdatione narium ⁊ impositione olei in oculis ⁊ apertione ani cum digito inuncto ⁊ custodia a frigore. ibi (Deinde aqua.) Quarto ꝛ supponēdis vmbilico cū ceciderit. ibi (Cūq̄ eius.) Quinto ꝛ agendis circa ipm per nutricē primoq̄ fasciet. ibi (Cūq̄ volumus.) Sexto ꝛ dispone domus ⁊ situ mēbroꝝ ei⁹ hora somni. ibi (In domo.) Septimo ꝛ balneate absterſiōe ⁊ fricatiōe sui corpis ⁊ iunctiōe narium. ibi (Ipse ꝓterea.)

¶ In pma pte ꝑmittit q̄ ꝛ regimine pregnantiū ⁊ mulierū ꝓpinquaꝝ partui tractabit in dictionib⁹ particularib⁹. ſ. tertij. ii. trac. 2. c. 2. Et per hoc rndet obiectioni quorūdaꝫ dicentiū q̄ regimē sanitatis est incipiendus a tpe cōceptionis fetus in vtero materno nō ab hora partus seu natiuitatis. Nam cum mulieres grauide sint vt in plurib⁹ debiles ⁊ quasi infirme ꝛ regimie suo quenitius agit in tertio libro qui plus tractat ꝛ curis egritudinum q̄ꝫ ꝛ custodia sanitatis. Et hic aptius incipit a regimie infantū a quo etiā Gal. incipit lib. ꝛ regi. sa. Sed Rasis. 4. Almā. ꝑmittit regimini infantis regimen pregnātis ⁊ ꝛ hoc non est vis. Consequēter hic Pan. ad regimē infantis accedens dicit ꝓo q̄ plurimi sapientes dixerūt q̄ vmbilicus infantis tpate cōplōnis in primis. i. statiꝫ post exitum ab vtero materno dꝫ incidi sup quatuor digitos. i. ſm mensurā quatuor digitoꝝ vel vnius palme incipiēdo ab extremitate vmbilici suā mēsurationez ⁊ tendendo versus radicē eius. ¶ Attēde primo q̄ vmbilicus incidit in nouiter natis pp quatuor cās. Prīa est: q̄ cessant vtilitates pp quas factus est. ſ. vtilitas suspensionis fetus cū secūdina ⁊ matrice. Maꝫ p vmbilicū fetus suspēdit cuiꝫ secundina ficut secūdina cū matrice ipsa per cotilidones: ⁊ vtilitas receptionis alimēti ⁊ viuificatiōis fet⁹ a mrice ⁊ secūdina. Ab his. n. venīt p vmbilicū ad fetū due vene ⁊ due arterie deferētes fetui sanguinē venalez ⁊ arterialez: ⁊ spūs qb⁹ ipse alit ⁊ viuificat: ⁊ vtilitas emissionis vrine: fetus etenīꝫ in vtero exīs p vmbilicū mingit. Et has vtilitates tāgit Gal. 15. de vtil. pticu. c. 5. dicēs. Quatuor igit sunt pdicta ſm vmbilicū vasa: due qdem arterie: due vō vne in medio eap̄ hntes vacū. Ita. n. noiare cōsuetudo est anathomicis poꝝ q̄ ex fundo vtice extirpant vnā ad dictū poꝝ añ alaucoꝝ deū mēbranū. i. scdz pānicul fetus. Et cū Ifans nat⁹ nō plus ꝛpē deat a secūdina nec p vmbilicū: ſz p os alaꝝ ⁊ p colluꝝ vtice vnā emittit euidenter cessant tres vmbilici vtilitates. Scda cā est ne vmbilic⁹ crescēs ꝓcessu tē ponis ficut alia mēbra ꝑstet ipedimētū ⁊ strictur vestitū ⁊ strictur eiguli. Tertia ē: ne sit oneri gratis absq̄ aliqua vtilitate. Quarta ē: ne nā assuescat aliqd ad eum mittere ꝛ aquositate vtiq̄ resudās fedet pānos vel illic remanēs tumorē educat ficut iterdū ꝓtingit his quibus male ligabaꝝ: aut incidebaꝝ. ¶ Attēde scdo q̄ duplr vmbilicus incidi pōt. Uno mō cū ferro: puta cū forpice vl rasorio. Alio⁹ cū ligatura forti ⁊ stricta ꝓhibēte trāsitū nutrimēti ⁊ spūuꝫ vltra ligaturā q̄re mortificat putrefit ⁊ cadit fic tollunt iterdū verruce ⁊ pozri gracilū radicū cū ligaturis. ¶ Sz queret aliq⁹ q̄re hic dicit Pri. q̄ vmbilic⁹ ifantis tpate cōplōnis dꝫ icidi: nūqd et vmbilic⁹ ifantis distēpate cōplōnis dꝫ icidi in ꝑmis. Dic sic: sz logf ꝛ ipato velut de regla ⁊ exēplari aliox. Uel dic q̄ vmbilic⁹ tpatoꝝ est cōiter tante longitudis q̄ sup q̄tuor digitos venit icidendus ⁊ alij sepe nō sic. Scdo dicit hic Pan. q̄ plurimi et sapiētuꝫ dixerūt q̄ vmbilic⁹ ifantis dꝫ ligari cū lana mūda. i. filo lane mūde bñ ⁊ subtilr retorto. ſ. vniformiter ⁊ sine nodis ne doleat ifans. Mā filū lane molli⁹ ⁊ suauī⁹ est q̄ꝫ serici lini vel canabis q̄re min⁹ dolorē cōmouet: ſz q̄ debile est dꝫ eē retortū cū filo triplici ⁊ equalens huic est filuꝫ bombacis. ¶ Attēde ꝑmo q̄ Pan. ꝑpostero ordine hꝫ recitat agēda pmit⁹ Ifanti. Nam statim posq̄ pdixit ex vtero mris obstetrix ꝑmo ⁊ añ oia ligare dꝫ vmbilicū ipsi⁹ non nimis longe a radice ne sit longior decēti: neq̄ nimis ꝓpe ne ꝓfundet nimiū turpem formā vel foueā relinquēs post ei⁹ retractionem. Nō fit et ligatura ipsi⁹ vbiq̄ mēter fortis ne dolorē igerat neq̄ nimis debilis ne citius debito laxet ⁊ cadat. Et hac ligatiōe ꝑmissa mō tacto dꝫ icidi. ¶ Attēde scdo q̄ tres sunt cāe ligationis vmbilici. Prīa ē ne p vnas ⁊ arterias ei⁹ disiunctas a secūdina ꝛferētes fetui sanguinē ⁊ spūs foras effundant: ⁊ sup fluē effluāt sangis ⁊ spūs ipsi⁹ fet⁹ marie post ei⁹ icisionē. Scda ē: vt oppilatis neruis ipsi⁹ ꝑ ligaturā minor dolor in incisione sentiaꝫ. Tertia ē: vt extreme ptes ei⁹ apti⁹ recolligāt ⁊ sibinuicē cohereāt. Tertio dicit q̄ oleū cū pāno sup vmbilicū ponaꝫ post eius icisionē vt dolorē ex incisione ꝓuenientē mitiget. Et sit pānus laneus vel line⁹ subtilis vetus in oleo

De partibus.

olive mediocriter calido intinctus vel in oleo ro. Quarto dicit q̄ post t ꝓpter incisionem vmbilici.s.vt eius extremitas decore cicatrizetur ſynapizet vmbilicus seu cōſpargat puluere qui recipit ʒnarū citrinarū.i.radicuʒ celidonie ſanguinis dra.ſarcocolle cimini vnce.i.corticis tenuis albi piloſi ſup quercus iuente myrrhe aſſi.ʒ.i.teranf ſubtiliter t cribellentur t fiat puluis.

a ¶ Et feſtinādum tc̄. ¶ In hāʒ pte ſcā primo agit de ſalinō infantis. Scōo de ſale aptoꝛi ad hanc. ibi (Et ſalib⁹.) Tertio de mēbris non ſaliendis. ibi (Et ipſius.) ¶ Quarto de cā ſalitionis. ibi (Cā vero.) Quinto de iteratione ſalitionis t cā eius. ibi (Et ſi nobis.) ¶ In prima ptic. dicit q̄ factis circa infantē his que dicta ſunt in parte priori acceleranda eſt ſalitio ipſius cū ſalmoꝛa tenui ſeu pauci ſalis. Primo vt induretur vmbilicus ipſi⁹. Secūdo vt vniuerſa coꝛpoꝛis ipſius cutis dura fiat. Et intelligeꝝ ſalmoꝛaʒ aquā in qua diu moꝛatū eſt ſal que dr̄ aḳr muria t ſalmuria. ¶ Attēde p̄mo q̄ Gal. i. de regi. ſa. c. 6. iubet aſpergi ſale infantes priuſq̄ faſciet dicēs. Puer nouiter natus moꝛ cū fuerit moderatis ſalib⁹ aſperſus eſt faſciādus. Si vō nō bene crafeo. i. cōplones fuerit ſupſpargatur puluere mēthe. Auer. vo. 6. coll. c. 6. repellit huc moduʒ t tāgit aliuʒ dicēs. Et dicimus q̄ Gal. ſentire vt in regimine cōplerionis tēperate q̄ indiuidua naſcunt vt ſal tritum ſupra coꝛpoꝛa illoꝝ ſpargatur: vt eoꝝ coꝛpoꝛa ꝓpter extrinſecus adinuenientia indurent. Sed q̄ mihi melius videt eſt vt loco ſalis ſuper eoꝝ coꝛpoꝛa ponat res nō moꝛdicatiua ſicut oleum t glandib⁹ t quaſi eandē opationē facit quā dicit Gal. facere ſaleʒ ſicut dicit Auēʒo. t melius qa moꝛdicationē non hʒ: hoc Auer. Sed ſalua reuerentia Auer. Iʒ oleū t glandib⁹ cuteʒ ſua ſtiptuitate inſpiſſet: non tñ vt ſal reſoluit humiditates ſoꝛdidas cuti ipſius imbibitas ex ſupfluitatib⁹ in q̄bus natabat exiſtens in vtero: neq̄ dictū oleuʒ ita vt ſal cuteʒ ſiccat t indurat ꝓpter vnctuoſitatem ſubſtātie ipſius. ¶ Attende ſcōo q̄ ad indurationē cutis t coꝛpoꝛ infantiū duduʒ aliqui ex moꝛe habebāt mergere ipſos in aquā frigidaʒ. Iuxta illud Ariſt. 7. politice. c. 37. Expedit aūt moꝛ t ad frigoꝛa cōſueſcere ex paruis pueris: hoc enim ʒ ad ſanitatē t ad bellicas actiones maxie ꝑficuū. Propter q̄ apud multos barbaroꝝ eſt ꝙſuetudo: his q̄deʒ in fluuiū frigiduʒ abluere natos: his autē inuolucrū paruū. i. veſtē tenuē circūponere: puta keltis. i. gentib⁹ ſic appellatis. Oia. n. quecūq̄ poſſe aſſueſcere moꝛ inchoantib⁹ melius q̄deʒ aſſueſcere: h̄ ille. Sed Gal. iſtū moduʒ reꝓbat p̄mo t regi. ſa. c. 8. dicēs. Cutis nō eſt denſanda in ſupfluū pueri: q: facile ab egritudinib⁹ interioꝛē cām h̄ntib⁹ poſtea caperet: etſi ab exterioꝛib⁹ melius defendaf. Quare nō eſt intingēdus aqua fluminū ſetus vt ignitū ferrū ſicut faciūt germanici cū exierit a mr̄ice t eſt adhuc calidus. Sed ſtudenduʒ eſt vt media raritatis t denſitatis ſit cutis. Chr̄iani vō nouiter genitos ad ſacros fontes deferūt t ſacerdos eos nudos aqua frigi. pfundit ēt in hyeme baptizās eos in noīe p̄ris t filij t ſpūſſancti. Sʒ pro delicatis nobilib⁹ expediret aquā fontiū in hyeme calefieri cū ler illud nō ꝓhibeat. ¶ Attēde tertio q̄ ſalitiū infantiū cū ſalmoꝛa vel ſale nō practicaf hodie ab obſtetricib⁹ gallicanis: ſʒ eaʒ q̄daʒ ſupra paleas calidas ponūt infantē t hūc moduʒ fricant moꝛdeſte cū paleis: alie farina cōſpergunt infantē: deinde fricant ipm cuʒ cute poꝛcina mediocriter aſpera gra mundificationis ſue cutis a malis humiditatib⁹ imbibitis in ea duʒ erat in vtero. ¶ Attende quarto q̄ nunc obſtetrices diuerſificanf in loco poſitionis infantis ſtatim duʒ natus eſt quedaʒ inuoluūt hūc in calida pelle agni vel arietis ſtatim excoꝛiati lana extra poſita t pte eius interioꝛi iuncta infanti. Primo ꝓpter cōnālitatē caloꝛis eius cuʒ caloꝛe infantis t vteri materni. Scōo vt mitiget oppreſſionem t cōtuſionē membroꝝ infantis ex preſſura partus: alie recipiunt hunc in gremio ſuo fricātes t inuoluentes cum pāno lineo vel laneo calido: alie poſt mundificationē cutis inuoluūt ipm in pelle de minutis varijs vel alia pelle calida: alia in ptia ſcarlati. Et breuiter recipi dʒ in loco temperate caliditatis ſimili in hoc vtero materno.

¶ Et ſalibus tc̄.) ¶ In ſcā dicit q̄ meliꝰ ſal ad ſaliēdum infantē eſt ille cui admiſcenf ſedenigi coſtus ſumach fenugrecum t oꝛiganum ſcōm hanc formā. Rē. ſedenigi coſti ſumach fenugreci oꝛigani aā. ʒ. 2. terant cū vnc. ʒ. ſalis t infundantur in vno cacabo plena aqua t fiat ſalmoꝛa qua fricetur infans. Et intelligi p ſedenigi lapidem ematites i quo eſt ſtipticitas vehemens cū abſterſione ſicut ait pun. 2. cañ. c. de ſedenigi: quare cutē abſtergit t indurat vt ſal. Sed coſtus eſt radix duoꝝ modoꝝ: vnus q̄dē dulcis alter vero amarus: t ipe ꝺ̄ſiccat t abſtergit adeo q̄ ſi ſolus applicetur coꝛpoꝛi excoꝛiat t vlcerat vt ait ptl. 2. cañ. c. de coſto. Sumach vero eſt granum rubeuʒ ſimile lenti. De quo dicit pūn. ſecūdo huius. c. de ſumach: q̄ eſt ſtipticū ꝙfortatiuum ſtrictuū. Et fenugrecū eſt granū cuius virtus eſt digeſtiua t lenitiua vt dicit p̄n. ſcōo huius. c. ꝺ̄ eo. Et ponit hic cū alijs ad reprimendū acumē ſalis coſti t oꝛigani. Oꝛiganū vō eſt herba nota cuius virtus eſt reſolutiua carminatiua ſubtiliatiua vehementis abſterſionis vt ait pūn. ſecundo huius. c. de eo.

¶ Et ipſius tc̄.) ¶ In. 3. dicit q̄ naſus t os infantis non ſunt ſaliendi. Naſus quidem ne nares ipſius que communiter in infantia ſunt ſime t ſtricte ſtricteores fiant. Et ob hoc impediantur anhelitus t purgatio cerebri per eas. Os vero ne moꝛdicetur t doleat t per ipſum aliquid ſalis aut ſalmoꝛe defluat ad guttur vel partes pectoris t tuſſire faciat vel excoꝛiet.

¶ Et cauſa tc̄.) ¶ In. 4. dicit q̄ cā neceſſitatis durificandi coꝛpus infantis eſt: quia ola ſibi occurrentia nocent ei ſiue calida ſiue frigida ſiue dura ſiue aſpera. Primo ꝓp tenuitatem ſue cutis. Scōo ꝓp caloꝛē ſibi ꝙſuetuʒ quo rarificatus eſt in vtero materno: vnde fit q̄ omne q̄ ſibi occurrit ſentit durū frigidū t aſperū vato q̄ remiſſe duritiei vel frigiditatis vel aſperitatis fuerit particeps: ita q̄ cuā temperatus aer videt ei frigidus ſicut exeuntib⁹ a balneo vel ſtuphis.

¶ Et ſi nobis tc̄.) ¶ In quinta dicit q̄ ſi neceſſaria eſt iteratio ſalitionis infantis fiat cū notabili interuallo q̄nq̄ vel ſex horaʒ. Naʒ melius eſt ſalitionis vices multiplicari q̄ vnica ſaltione longa minis fatigara infanté. Cā vō neceſſitatis ſaliendi infantē iteratis vicib⁹ eſt multa ipſius ſoꝛdicies t humiditates plurie quibus perfunditur nedū cutis eius: ſed etiaʒ partes ſue cuti proxime.

b ¶ Deinde aq̄ tc̄. ¶ In hac parte tertia nos inſtruit Pūn. de quinq̄ faciendis infanti poſt eius ſalitionē. Primū eſt lotio eius cum aqua tepida vel mediocriter calida. In hac enim plurimū delectaf infans maxime poſt moꝛdicationē ſalis vel ſalmoꝛe. Gal. vō p̄io de regi. ſanita. c. 6. poſt ſalitionem ſtatim potū lacis ordinat. ſ. ſuctionē eius ab vbere deinde balneum dicēs. Et poſt bibat lac t balneet vulcib⁹ aq̄nis. Scōm eſt aſſidua vel frequēs purgatio narium eius cū aliquo digitoꝝ obſtetricis cuius vngues ſit taʒ ꝓpe inciſus q̄ nō ledat nares quibus impellit. Nam cū vtrumēter infantis cerebruʒ ſupfluitatibus abundet ꝓpter maximā eius humiditatē cuius rei ſignuʒ eſt multa muncoſitas ſuo naſo affluēs niſi diligenter purgenf ipſius nares de facili oppleabuntur: t per foꝛamina palati deſcendent humoꝛes intra os ipſius: quos raſcare neſciens nec ſputo educere vel tragluti eos t ledunt ſtomachum vel fluūt ad pectus t anhelitum oppꝛimunt. Tertiū eſt protectio olei olinarum inoculos ipſius ſub modica quātitate: lenit enim aſperitatem quā contraxerunt ipſorum tunice in vtero matris ex humiditatibus nitroſis ſudoꝛalibus t vrinalibus cū eo retentis vſq̄ ad hoꝛam partus maxime ſi fuerit dulce oleum ex oliuis domeſticis maturis. Quartū eſt cōmotio oꝛificij ani eius ſeu titilatio cum digito minimo⁹ obſtetricis vngue prope inciſo ne ledat anuʒ. Ex hac enim cōmotione via ſecibus aperitur ad earum exitum t beneficium ventris prouocatur. Quintum eſt obſeruatione frigus tangat ipſum. ſ. infantem totum qui de vtero calido veniens rarus eſt t tenerrimus citiſſime penetrabilis a frigoꝛe vel ipſum. ſ. anum. Nam vt ait hyp. apho. 5. aph. 23. Ano pudendo veſice t matrici calidum quidem amicum t determinans: frigidum vero aduerſum t occidens.

c ¶ Cūq̄ eius ceciderit tc̄. ¶ In hac parte quarta dicit q̄ poſt caſuʒ vmbilici infantis qui ſolet contingere poſt tertium vel quartum diem a tempoꝛe ligature ipſius bonum eſt vt ſuper extremitatem eius q̄ remanſit applicetur cinis coclearum vel cinis calcanei vituli vel cinis plumbi vſti. Et q̄cūq̄ ex iſtis tribus ceneribus ſibi ſupponet ſit tritus cū vino. ¶ Attēde p̄mo q̄ pūn. h̄ inuit vel vmbilicū ꝛbere incidi cū forti ligatura moꝛtificāte partē auferēdā vel ſi cū ferro incidat nō eſſe incidendū niſi poſtq̄ fuerit quaſi moꝛtificatus triduana vel quatriduana ligatura. ¶ Attēde ſcōo q̄ coclea q̄nq̄ capit p̄o aſali teſteoꝝ vt apud ꝓa ſcoꝛidē limachia coclea vocaf: t q̄nq̄ p̄o ſola teſta ſicut hic. Et de cinere eius dicit Serapion in aggregatoꝛe. c. de cōchilijs. Coclee parue ſicce q̄n aduruntur cinis p̄m q̄ cinis dr̄ eſt multuʒ adurens. Et q̄n terunf ſine aduſtione t decoctione t ponunf ſupra mēbrum infirmū ꝛbilitatum conferunt. Et per cinerē calcanei vituli intellige os calcanei vituli cōbuſtum t incineratum. ¶ Modus vero comburendi plūbum deſcribitur ad longū in ſeruitoꝛe Serapionis. Et in aggregatoꝛe. c. de plūbo ſcribit. Virtus aūt plūbi aduſti eſt ſtiptica refrigeratiua conglutinatiua. ¶ Attende tertio q̄ operatio que querif ex adminiſtratione alicuius victoꝝ cinerum eſt firmatio ꝛbemens t ꝛſtrictio talis vmbilici q̄ amō p ipſum nullus liquoꝛ effluat: neq̄ reſudet: t iō expedit vt cinis adminiſtrādus paruus lotus fuerit: q: ablutio minuit eius abſterſionē t acquirit glutinationem t exicationem ſine moꝛdicatione vt ait princeps ſcōo cañ. c. de cinere. Verum continuo eoꝝ cum vino viridi groſſo duro remittit aliquid de ipſoꝝ acuitate t abſterſione: t eſt velut ablutionis modus. ¶ Attende quarto q̄ obſtetrices contente ſunt his tempoꝛibus cum ſola ſaliua lenire quod rēmanet ex vmbilico poſt inciſionē que ſubſeruit ad ꝛcoꝛationē cicatricis. Et id approbat Serap. in aggre. c. de ſputo dicens. Sputum vero famelici ieiuni eſt forte reſolutiuū t abſterſiuʒ t curat vmbilicum infantis quando lenitur cum eo omni die.

d ¶ Cumq̄ volumus vt faſcietur tc̄. ¶ In hac quinta parte Princeps nos inſtruit de quinq̄ faciendis infanti ſtatim ante ipſius faſciationem. Primum eſt quod nutrix eius ſuauiter tangat ipſius membra t dilatet illa que dilatanda fuerint ſicut nares aut os: aut ani oꝛificium ſi plus ꝛbito ſtringantur t minoꝛes fiant. Et compriꝛmat aures approximans eas capiti: nec ſinat eas protendi ſicut auriculas aſini. Et ſubtiliet illa que ſubtilianda videbuntur ſicut humeros in puellis t naſum t digitos ſi nimis groſſi fuerint. Et figuret vnumquodq̄ membrum figura ſibi decenti vt ſi brachia vel tibie contoꝛte fuerint erigat ſi contracte extendat. Iuxta illud Gal. primo de regimine ſani. c. 8. Pueri male plaſmati poſt balneum per frication em olei ad melius ſunt componendi. Et hec omnia faciat multis vicibus ſuauiter premendo cum extremitatibus digitoꝝ ſuoꝝ. Infantes t. n. propter ſuaʒ humiditatem t molliciē mēbroꝝ ſuſcipiunt leuiter correctionē figure. Iuxta illud Gal. ʒ. teg. ter. 131. Ecce igitur qui adhuc creſcunt poſſibile eſt figuram plurimaꝝ partiuʒ corrigere. Illoꝝ vero qui excreuerunt nequaq̄. Scōm eſt aſſidua vel frequens terſio oculoꝝ cūrte que eſt ſicut ſeta. ſ. cum ſeta cruda de qua dicit Aui. lib. de viri. cordis: q̄ dilatat ſpūʒ t ſolidat t abſtergit t clarificat t illuminat t ꝛfert ſpiritui animato t p̄ꝛ ex hoc q̄ viſum confortat ſi ex ea oculi colirizentur. Tertium eſt: cōpreſſio ꝛtis

eius

eius cū manu nutrici suauiter facta que facilitaſ exitus vrine: ſicut enī retēto anhelitu ⁊ cōpreſſis muſculis vētris iuuamur in vrinādo ſic iſantes veſicis eoꝝ deſonis cōpreſſis. Quartū eſt extenſio manuū ⁊ digitoꝝ infantis ⁊ ptenſio brachioꝝ ſuoꝝ vſq; ad genua. quatinus agiles fiant ⁊ habilitenſ ad oēs motus ſpēs cōuenientes hīo mēbris. Et manibꝰ brachijs ⁊ tibijs ptenſis ſm longū ſalcieſ decenter vt in cunabulo ⁊ alibi mēbra ipſius ſeruent queniētez figurā. Quintuz eſt ligatio ſui capitis cū inſtis ſeu bindis vel parua cucuſa de tela ſubtili munda vulgariter beguinetū dcā: poſtea ſuppoſitio pilei vel byreti cōprimētis ⁊ ſtringentis mediocriter caput eius: ne cōmiſſure cranei iſantis ſuperflua capitis humiditate lareneſ: ⁊ per eas intret frigus ad cerebrū ⁊ pānniculos eius: ⁊ vt preſeruetur a reumatibꝰ ad que pronus eſt ex ſuperflua humiditate ⁊ vaporoſa repletione ſui cerebri.

a ¶ In domo ⁊c.) ¶ In hac pte ſexta dicit ꝓmo q infans poſt ꝓdicta dz poni ad dormiēdū in domo ſeu camera tpati aeris declinā te modicū ad vmbroſitatē ⁊ tenebroſitatē nō illuminata radijs ſolaribꝰ aut lunaribꝰ aut radijs lampadū tedaꝝ vel candelaꝝ ſuperātibꝰ obſcuritatē. Quoꝝ rō eſt: q; dormire in aere frigido gīat reumata: ⁊ in calido reſoluit ⁊ debilitat ⁊ trahit ſpūs caloꝝ nālez ad exteriora q̄ hora ſomni dz ad interiora procedere gſa fortificatiōis digōnis. Dormiēduz ergo eſt in aere tēperato. Et ſilr dormire in loco lumioſo diſtrahit ſpiritꝰ qui lumini cōgaudent ad exteriora motu ctrario motui ſomni: vñ ſubſequit motus agitatiuꝰ caloris ⁊ ſpūz ad eſtuationē quādā pducēs ⁊ ſomni ꝓfunditatez ſeu cōplemētū ipediēs. Sēdo dicit q; caput iſantis hora ſomni dz altius locari toto reſiduo corpis ſiue in cunabulo ſiue in lecto dormierit: vt ex tali ſitu ſuperfluitates cerebri liberiꝰ deſcēdant verſus ſua emūctoria ⁊ hūores corpis nō ita facilr declinent ad ipz. Et vapores ſurſum lati liberius recto aſcenſu per cōmiſſuras exeant. Tertio dicit diligēter eſſe attendendum q̄ infans dormit non torqueat aliqd colli eius vel extremitatū ipſius vt brachioꝝ vel tybiaꝝ vel ſui doſi. ꝓſeruaſ aūt a cōtorſione colli elevando vniformiter cervical ⁊ equādo ipm in duritie ⁊ mollitie. Et a ctorſione extremoꝝ ⁊ doſi preſeruaſ faſciatione decenti ⁊ equa applanatiōe ſtramenti vel lecti ſubiacentis dictis partibꝰ. Et hz ad id cōferat decubitus iſantis ſupra doſſum ſicut ſupra carīnā corporis ⁊ fundamentū quēadmodum nutrices practicāt. Credo tñ ſaltius ⁊ melius eſſe q; pax declinet ad alterum latez ū ſicut in pfectis: qa ex decubitu ſupra doſſum ſuperfluitates cerebri declinant ad pupiz capitis vbi non habent emunctoriū quo purgenſ.

b ¶ Ipſe ꝑterea ⁊c. ¶ In hac pte. 7. dat. 12. reglas obſeruādas circa iſantez in balneatiōe ⁊ erterſione ⁊ fricatiōe ipſiꝰ ⁊ ſtatiz poſt eas. ¶ Prīa eſt: infans balneādus eſt eſtiuo tpe in dulci aq̄ eq̄li. i. tpata in q̄litatibꝰ ꝓmis actiuis: ⁊ in hyeme in calida calitate ſuaui nō pungēte. ſ. prīo vt p balneū abſtergaſ ſordities ſue cutis. Sēdo vt caloꝝ nālis excitef. Tertio vt ſupfluitates reſoluanſ ⁊ cedāt venturo cibo: balneo igit in iſantibꝰ ptiz opaſ q̄d exercitiū in puerīs. ¶ Scōa ē: hora q̄nīētior ad lauandum infantē in balneo eſt poſt eiꝰ longū ſomnū. Nam tūc digō facta eſt ⁊ tps inſtat quo ſupfluitates euacuenſ ⁊ infans paref ad cibū ſuſcipiendum. Q: ſi fiat balneū ventre pleno cibo cibus indigeſtus ad membra trahef ⁊ oppilationes inducet. ¶ Tertia eſt: cōuenit infanti vt bis vel ter in die lauef. Nam lotio ipſius eſt preparatio quedaz ad cibū ſuſcipienduz. Cum ergo bis vel ter ſit in die cibandus. Iurta illud ꝓīn. c. ſequenti. Bis autē aut ter in die ſugere mamillas debet ei ſufficere: bis vel ter in die balneandus erit. Item bis vel ter in die vel amplius ſordidat pānos egeſtione ⁊ vrina ſeipſuz ſedās: nō eniz ſcit ſurgere neq; petere vas verbo vel ſigno q̄ inſtat tps mingēdi vel egerēdi quare indiget bina vel trina lotione ſeu balneo in die. ¶ Quarta eſt: infans in balneo tpe eſtiuo mutef oum balneaf a balneo vero tepido ſeu temperato in actius ad balneū magis tepiduz. i. plus particeps moderate caliditatis ſi eſtas non fuerit calida vehemēter: vel plus particeps moderate frigiditatis ſi in feruore caloris exceſſerit: vt a moderata caliditate fiat ſuperfluitatū reſolutio non effreni eſtate ⁊ a modarata frigiditate prohibeaf reſolutio nimia caloris ⁊ ſpirituū ab eſtate effrenitatē in caliditate. ¶ Quinta: non lauef infans in balneo niſi donec eius corpus calefiat ⁊ incipiat rubere: deinde extrahaf qa lotio diuturnior calorez ⁊ ſpiritus attractos ad membra ſuperflue reſoluit. Et minor illa que clare facit ⁊ rubere non ſatis excitat calorem innatum: nec ſatis reſoluit ſuperfluitates poroꝝ que cibi locum occupant. ¶ Sexta eſt: ſeruenf aures infantis dum lauaf in balneo ne ſubintret eas aqua. Nam ſubintrans eas aqua eſt cā doloris. Iurta illud ꝓīn. tertij. 4. c. 18. Ingredif aqua q̄nq; in aurem cū nō effundit eam ille qui balneaf aut abluf ⁊ ledit. Et q̄nq; apatur radix aurium ⁊ vehemēte incurrit dolorez. Modus aūt preſeruandi aures ab igreſſu aque eſt vt oppilenf cū cotto lotionis tēpore vel ppe eas nō ducaf aqua. ¶ Septima eſt: infans hora lotionis a nutrice hoc mō eſt accipiēdus ſiue tenēdus. Primo qdez aſſumaf infans cū dextra manu nutricis ꝑ̄ter appodiet ipſe infans ſupra ſuuz pectus nō ſupra ventrez ſup ſiniſtrū brachiū nutricis ⁊ cū dextra manu lauet eū nutrix. Cauſa vō quare ſup pectus appodiaf ⁊ non ſup ventrē eſt: quia eius pectus eſt oſſuoſum durum: venter vō tener mollis cito paſſibilis cuz viſceribus que in eo ſunt: ne ergo expreſſura appodiationis venter eius ⁊ viſcera doleant ſuper pectus appodiaf. ¶ Octaua eſt dum lauaf infans ſtudioſe ducaf palme ipſius ad eius doſſum: ⁊ pdes ipſius ſurſuz verſus caput ⁊ verſus nates ſuauiter ducantur ⁊ ſubtiliter non vi nec repente ſed paulatiue: vt per hoc abilitenſ membra eius ad motū. Per plantas igit palmas manuū ꝺ intelligit ſicut ꝓmi prima. doc. 5. ſum. 2. c. 20. §. illo. Muſculoꝝ vero digitos mouentiuz quidā ſunt qui in planta ſunt: ⁊ quidā ſunt qui ſunt in brachio: qz ſi omnes in planta coniungerentur ꝓpter carnē multam grauarent. ¶ Nona eſt: infans poſt lotionem ⁊ extenſionez ſuoꝝ membrorum ſuauiter exiccandus eſt ⁊ extergendus cū mollibus pānis lineis: ne circa eum refrigeretur aqua balnei cuti adherens a ſua frigiditate oppilet aut rigere aut horripillari faciat. ¶ Decima ē: iſans poſtq; exſiccatus ⁊ erterſus fuerit iaceat in primis ſuper ventrem ipſius: ⁊ tūc fricet nutrix primat ⁊ figuret inceſſanter doſſum eiꝰ a puppi capitis vſq; ad nates: deinde iaceat ſupra doſſuz ⁊ fricet ſimilr primat ⁊ figuret anteriora ⁊ latera eius cuz ſuauitate. Et ꝑter hoc totū inceſſanter infans fricetur premaſ ⁊ figuref in extremitatibꝰ ſuis. ſ. capite brachijs ⁊ tibijs. Fricef qdez gſa reſolutis ſupfluitatuz ⁊ excitationis caloris nālis. Premaſ vō ⁊ figuref gſa corroborationis ⁊ decorationis formarū membroꝝ. ¶ Undecima eſt: infans poſt fricationez preſſionē ⁊ figurationē ſuoꝝ mēbroꝝ iterū faſciādus eſt cū pānis lineis mundis ⁊ inſtitis ſeu bindis vt ſeruētur mēbra ipſius in decēti figura. Et ſint pāni eius mediocriter calidi: ⁊ faſciatio eius non nimis ſtricta: ne pībeat tranſitum nutrimenti ad mēbra ⁊ crementum ipſorum: neq; nimis laxa ſic q; non valeat retinere mēbra ſub ſuis figuris decentioribus; nam tunc prdit vtilitatē gratia cuius ſit. ¶ Duodecima eſt oleuz olive dulce poſt faſciationem infantis prouiciatur in nares ipſius q: abluet oculos ⁊ tunicas eorum ſubintrando. ſ. vel reſudando ad oculos per foramina parua quibus communicant nares cum domeſticis angulis oculorum: ita vt lippe ⁊ virulentie fiſtulares dictorum angulorum interdum per artem q̄nq; a natura dirivent ad nares vnde minus faciem fedant. Ex predictis vides q̄ attentus fuerit circa noviter natos ꝓīn. aboali ita vt Auer. emulus ipſius. 6. colliget. c. 7. de regimine infantis dicat ⁊ fateatur. Auicenna multum ex hoc dixit ⁊ ſufficienter declarauit.

¶ De regimine lactantis ⁊ remotione a lacte. Cap. 2.

c q **Ualitas ⁊c.** ¶ In hoc. c. primo agit de lactatione mīes ⁊ vicibus lactationis ⁊ quibuſdaz obſeruandis in ea: ⁊ de motu ⁊ melodia circa infantem. Sēdo de ꝙditionibus obſeruādis in electione nutricis caſu quo mater infantis nō fuerit idonea vel noluerit lactare ipſuz. ibi (Qd ſi aliqua res.) Tertio de inſtructione nutricis in ſuis exercitijs ⁊ cibis ⁊ abſtinētia coitus ⁊ in factēdis ante lactationē ⁊ vicibus lactationis ⁊ q; mater ꝓma die nō lactet infantē neq; nutrix egra vel pharmacata. ibi (Nutrici ꝑterea.) Quarto de motu cune infantis ante ſomnuz ⁊ fletu ipſius ante lactationē. ibi (Cūq; poſt lactationē.) Quito de tpe quo lactare dz ⁊ modo mutandi eū a nutriens groſſius lacte: ⁊ de nutriētibus ſibi tunc offerendis. ibi (Māle aūt tps.) Sexto de motibus ⁊ ſeſſionibus infantis q̄n ambulare ceperit. ibi (Cū aūt ambulare.) Septimo de faciendis infanti cū dentes canini naſcuntur ei: ⁊ q̄n finduntur ipſius gingiue: ⁊ q̄n incipit poſſe mordere. ibi (Cūq; canini.) ¶ Prīma pars eſt preſens tex. in quo primo agit de bonitate lactis matris infantis. Sēdo de vicibus lactationis. ibi (Bis autem aut ter.) Tertio de rectificatione materne cōplonis anteq; lactet infantē. ibi (Opz aūt.) Quarto de exhitione pauci mellis ante lactationem. ibi (Et melius quidem.) Quinto de mulſione lactis bina vel trina prīuſq; lactetur infans. ibi (Et lacte quoq;.) Sexto de non ſuctione lactis mali acuti a nutrice ieiuna. ibi (Lac autez malum.) Septimo de motu lento infantis ⁊ melodijs coā eo. ibi (Et preter hoc etiam.) ¶ In ꝓma particula dicit prīo q; qualitas. i. modus lactationis infantis ⁊ cibationis ipſius eſt obſeruandus hoc mō quo deſcribit ipſum capitulum preſens. Sēdo dicit q; lac matris pre ceteris infanti eſt dandum ab vbere ſugendum oībus modis poſſibilibus ꝓpter tria. Primū eſt: q; eſt nutriens ſimilius ſubſtantie illius quo alebatur in vtero. ſ. ſanguini menſtruali matris. Talis. n. ſanguis ad mamillas tranſiens dealbatus ⁊ digeſtus modicum cito lac efficit. Secundum eſt q; infans delectabilius recipit illud q̄ quodcūq; aliud propter ſimilitudinem ipſius matrimā cum priori iam aſſueto nutrimento. Tertium eſt: q; lac maternum conuenientius eſt infanti quocūq; alio ꝓpter fieri imediate ex eadem mā er qua infans factus eſt ſm plurimū ſue corpulentie. Ex eiſdē etenim ſumus ⁊ nutrimur. Cuius rei ſignum eſt q; ponere extremū mamille matris in os infans valde ipſi ꝓfert ad cito tollendū quicqd nocet ei: puta clamorem dolorem ingeminē ⁊ fletia ſicut docet exprimentū. ¶ Attende q; ad verificationez huius q; lac matris pre ceteris dandū eſt infanti. Prīo regritur q; mater elōgata ſit vno menſe ad minus a puerperio. Sēdo q; non febriat neq; egrotet morbo aliquo q; lac eius corrūpat. Tertio q; nō ſit pgnans nec coitui dedita. Quarto

lac matris cōdi
fanti. 7. co
bi offenatis

Universidad de Deusto Biblioteca

q̄ non sit tractūda temulenta vel aliter male morigiuata. Quinto q̄ habeat papillas idoneas ad lactationē t satis lactis. Sexto q̄ nō vretur aliqua forti cūone siue per artez siue per nām. Septimo q̄ si infans labak notabilr ad aliqō latus discrefie lac matris ipsius non labak ad idem. His cōditionib⁹ obseruatis lac matris est melius. Iurta illud Bal. primo de regi. sani. c.6. Lac matris ꝓprius t assuetus cibus est infanti: cū enim in ventre sanguine eius nutriret qui paruz an mamillis mutat⁹ est lac eodem fere nutriek t post ortum.

¶ Bis autem aut ter in dise sugere mamillas debet ei sufficere: t in primis non est multuz lactādus. ¶ Opz autem ne sit eius mater que ipsum prius lactet donec matris cōplexio temperek. ¶ Et melius qdem est vt paz mellis ei tribuak prius: deinde lacteť. ¶ Ex lacte quoq; q̄ puer sugit in mane bis aut ter mulgēdum est: deinde mamilla ei tribuenda est t pcipue cum in lacte fuerit macula. ¶ Lac autem maluz acutū a nutrice infanti nō est dandum duz est ieiuna. ¶ Et preter hoc etiā due res sunt faciende iuuamen ei cōferētes ad hoc vt eius cōplexio fortis fiat: quaz vna est lentus motus: t altera est cōsonātia musice t vox cantilene: quēadmoduz mos est duz infantes in locis ponūtur in quib⁹ dormire debent. Ex quātitate autē recipiendi hec duo sciek quātuz sit aptus exercitio t musice: quoz vnū est corporis t alteruz est aie. ¶ Ad si aliqua⁴ res ꝓhibitoria matris lac dari non pmiscerint

Tertio autē tē.) ¶ In.3. dicit opportunū eē ne mater infantis lactet euz donec cōplexio ipsius tēperata fuerit. ¶ Attende q̄ mater illico post partū alterata est ex pressura doloz t dispositā ad febrem: ideo tunc non lactare dz infantē: imo subtili t tēperato regimine paz declinate ad frigus suum debet temperare cōplexionez non incendere potu hypocratis t balneis calidis vt consulunt sepe obstetrices vt cōpotrices fauces suas irrigent. Itez alterata est t sordida durantibus purgationib⁹ solitis contingere post tēpus partus: t ideo mos est vt per vnū mensez in camera maneant supra cubile vel lectū quo tpe si lactarent infantem inficerent ipsum sicut inficiunt speculuz. Itē quocūq; tempore mater discraliata fuerit non lactet infantem donec se temperauit ne discrasia simili per medium lactis inficiat infantem.

¶ Et melius tē.) ¶ In quarta dicit melius esse q̄ tribuak infanti paz mellis priusq̄ mamillas sugat deinde lactet. Naz mellis virtus teste Pūn. 2. huius. c. de melle: est abstersiua aperitiua orificioz vnarum resolutiua humiditatū: t expellit humiditates ex profundo corporis: t prohibet putrefactionē t corruptionem carnis: preterea iuuat ad preseruandum lac a corruptione t coagulatione: nec cholerizatur in infante de leui: quia calor eius ipsius est velut sepultus sub plurima ipsius humiditate.

¶ Et lacte tē.) ¶ In.5. dicit q̄ priusq̄ mater vel alia nutrix de mane lactet infantez bis vel ter mulgere dz cū suis digitis papillas vberū eius t aliqd lactis foras ꝓicere: maxime si in eo macula fuerit. Pūio vt infans facili⁹ vber amplek: t lac ad os eius via iaz apta t vbere lacato promptius effluat. Scdo qa lac cuti vicinū minus est digestiu cū plus distet a fonte caloris. Tertio qa magis est superfluum cū mane post somnū digōnib⁹ factis superfluitates versus cutem tendant. Quarto qa lac papillis vicinū diutius manens illic cōculcatum vnde forte potuit: vel muscidari vel ad putrefactionē tendere. Et post dictam emulsionem bina vel trina vice mamilla infanti ad sugendum dek.

¶ Lac autē tē.) ¶ In sexta dicit q̄ lac maluz acutū nō est porrigēduz infanti a nutrice duz ieiuna fuerit. Primo q̄ sicut ieiunium cholerā t sanguinem acuit: ita lac reddit acutū. Scdo quia hora ieiunij t famis corp⁹ nutricis sibi meliorē rapit t retinet sanguinē t ex peiori facit lac. Tertio qa frequēter nutrix hñs lac acutū q̄n ieiunia est fetet t suo fetore grauare pōt infantē nisi prius qd comederit qd vapores t fumos olentes ab ore eius arceat. Et intellige per lac acutū lac cholericum vel salsum vel adustionis particeps.

¶ Et preter tē.) ¶ In.7. prio dicit q̄ post lactationē t ante somnū duo sunt facienda infanti cōferentia fortificationi siue cōplexionis t nature. Primū est lent⁹ seu suauis motus vel in cunabulo vel gestatione eius in vlnis nutricis. Sed caueatur a forti motu ne lac in stomacho agitans ad vomitū eius ꝓuocet. Scdm est cōsonantia musice cum psalterio cythara aut fistula vel alio organo suauiter sonante non impetuose sicut sonant timpana t buccina: vel cum cantilenis remissis vocibus ꝓpe eum dictis vel a nutrice vel ab astantib⁹ sicut moris erat tē pore Pūn. dum nobiliuz infantes in his locis ponebanť vbi dormituri erant. Scdo dicit q̄ ex quātitate. i. mensura tēporis recipiendi hec duo cū delectatione t cōplacentia percipi poterit q̄stū sit aptus infans exercitio t musice: quoz vnuz scilz exercitiū attinet corpori: t aliud. s. musica anime. Nam si infanté videris diu in motu delectari: t q̄si conari se fortius mouere: pro signo habe q̄ erit agilis in motibus venationis saltus cursus lucte hastiludij t moribus bellicis. Et si cito attedietur t contēnat motuz iudica q̄ erit lentus piger t quiet⁹. Et si gaudeat t arrideat diu melodijs erit ingeniosus dispositus phīs t artibus liberalibus. Ad si cito fastidierit t attedietur in audiru melodiaz erit mere rudis ingenij.

¶ Attende q̄ dicta duo non solum rectificant complexionē infantis: sed etiaz retrahunt eum a clamoribus t pronocant in eo suaueż somnū. Iurta illud Bal. primo de regimi. sanita. c.6. Nutrices tribus modis consolanť: t ad somnum pnouocāt pueros ab ipsa experientia edocte appositione mamillaruz ad os t vocis melodia t motu: vnde manifestuz est q̄ naturaliter dispositi sunt ad musicā t gymnasiuz: t q̄ bene sufficiens. i. aptus his est vtr artibus que optime corpus t animā eruditunt: hec Bal. Deinde dicit q̄ mulieres mouent pueros pannis apprehensis t cunis t propijs vlnis.

a ¶ Ad si aliqua tē.) ¶ In hac parte scda primo narrat cōditiones eligende nutricis t regimē eius. Scdo exeḡt ea eis figillatim. ibi (Nunc aūt dicemus.) ¶ In prima pte que est pīus ter. pīno enumerat cōditiones obseruādas in electione bone nutricis. Scdo dat regimē ei⁹ cū iuenta fuerit. ibi (Cūq; fm hec.) ¶ In prima parti. primo inuit trēs cās principales que dari ꝓhibent lac matris isanti. Prima est debilitas matris siue egritudinalis siue nālis fuerit pp quā nō pōt sustinere labores quos bona regit nutritio infantis vt esse vigilem t semp promptā: nūc lauandu: nūc ad pascendum: nūc ad pacificādum infantez. Iurta illud Bal. primo de regi. sa. c.7. Multa diligētia studendum est vsq; tertiū annū ne vllum animi cū corpore imodera tuz motū patiant cōiecturanť nutricib⁹ quo indigent cū plorant vel clamant vel irascunť vel inordinate mouenť. Plorāt. n. vel qa punguntur: vel qa ab aliquib⁹ exteriorib⁹ trillātur: vel qa egerere vel mingere vel bibere volunt vel calefieri vel infrigidari vel cōburgeri: vel qa superflua habent estimēta: vel q̄ imobiles diu p̄manerūt: vel qa sordida sunt indumēta vel cune: hec Bal. Scda est corruptio lactis ei⁹ qua fit nō soluz inutile: sed pernitiosum infanti. Iurta illud Pūn. 2. cañ. ca. de lacte. Et neq; est aliqd nocibilius corpori q̄z lac malū. Tertia ē delitiositas seu delicatio

siue cā debilitatis ipsius siue corruptiōis lactis ei⁹ siue q̄ est delitiosa eligenda erit nutrix fm conditiones quas dicemus. Quaz quedaz attendunť in etate eius: t quedaz in ipsius figura: t alie in ei⁹ moribus: t alie in formis suaz mamillaz: t quedam in qualitate lactis ipsius: t alie in quātitate tpis q̄ō est inter eaz t partuz ipsius: t alie que sunt ex genere infantis eius. ¶ Cūq; fm has cōditiones repta fuerit oportebit vt eius nutriētia renouā do sint bona ex tritico t spelta t carne agnoz t bedoz t pisciuz quoz caro non putrefit: nec ē dura. Lactuce quoq; sint nutriēs q̄ō laudak t amigdale t auellane. Ex olerib⁹ vō deterius est eruca t sy napis t betadorē: qm̄ sanguinē corrumpunt. Et in mētha est hius virt⁹. ¶ Nūc aūt dicemus nutricis cōditiones t a cō ditione etatis ipsius incipiemus. Dicemus itaq; q̄ melius est vt sit etatis que ē inter. 25. t. 35. ānos; quoniā hec etas est

nimia matris: quare nō sustinet fetores exeuntiū ab infante t clamores t vigilias necessarias circa custodiam ipsius t abstinentiā a coitu t mamillaz grauedinem t augmentationē t pendulositatē: imo mauult esse stricta t firma solida circa pectoralia. Scdo pncipaliter inuit hanc ꝯclusionē q̄ si aliqua dictaz causaruz vel similium ꝓhibuerit lac matris infanti dari: est tunc eligenda nutrix fm cōditiones mō declarandas. Tertio enumerat. 7. ꝯditiones pncipaliter attendendas in electione nutricis. Prīa attendif penes etatē eius vt q̄ nō sit vetula neq; adolescēs: sed medie etatis. Scda attendif in colore t figura ipsius: marie fm collū t pectus t carnē t musculos t habitudinē corpis in macie t pinguedine t carnositate. Tertia in moribus quo ad diligentiā vel negligentiā: iocunditatem vel tristitiā: luxuriā vel castitatē: crapulaz vel sobrietatē: iracundiā vel māsuetudinē: mundiciem vel sordiciē. Quarta in formis suaz mamillaz t papillaz cap in magnitudine t paruitate soliditate t laxitate: mollicie t duricie. Quinta in qualitate lactis eius. s. in colore odore t sapore t in substātia t quātitate. Sexta in mēsura tpis seu distātia patica multa vel media a tpe quo ipsa pepit. Septia se tenet ex parte infantis quē nutrix pperit si masculus aut femina fuerit t si satis vel non satis in vtero steterit t si nutrix abortire vel non consueta fuerit

¶ Cūq; tē.) ¶ In scda dicit primo q̄ cū nutrix electa fuerit fm ꝯditiones ꝓtactas ipsa regēda erit bonis nutrimētis renouādo ea frequēter vt delectabilius sine fastidio suscipiat ipsa sicut pane facto ex tritico aut spelta sicut fit in ptia leodiēsi vbi spelta abūdat t carnib⁹ agnoz annaliū t bedoz t piscibus nō cito putrescibilibus negz duris ad digerēdū q̄les sunt solete rogeti gournaudi plaicie lucii vendosie pchie cancri fluuiales. Scdo dicit q̄ lactuce amigdale t auellane sunt nutrientia laudabilia nutrici. Lactuce qdem q̄ addunt in lacte t extinguunt sperma t sedant desideriū coitus t gignant sanguinē meliorez sanguine genito ex oleribus alijs: vt ait Pūn. scdo can. c. de lactuca. Et hoc ois sunt bona nutrica. Amigdale vō q̄ tēperate sunt in caliditate t humiditate t suauis odoris t hñt multas ꝓprietas bonas: vt ait Auer. 5. col. c. 42. Auellane aūt q̄ sunt nutribiliores nucibus t in cerebro faciunt augmentū: vt ait Pūn. scdo huius. c. de auellana. Tertio dicit q̄ eruca sinapis t betadorē. i. ozimū magnū t etiā menta sunt ex oleribus deteriorib⁹ nutrici: q̄ corrūpunt sanguinē ipsius cholerizando. s. t adurendo ipsum. De eruca tñ dicit Bal. 2. alimē. c. 5. q̄ sperma gignare creditū est t impetus ad coitū excitat. Et Pūn. scdo huius. c. de eruca ait. Facit lac abundare t cōmouet coitū t facit erectionem. Et ꝫ faciat lac abundare: non tñ bonū sed cholericum acutū: q̄ vt ait Bal. loco nunc allega. calefacit potēter hoc olus vt negz solum comedere ipsum facile sit sine mixtura cum foliis lactuce. Dolorationum autem capitis est t magis si quis ipsum soluz comedat: inuenitur aūt siluestris t ortulana: sed siluestris est calidior. Sinapis vero calida est t ficca vsq; ad quartum gradū: vt ait Pūnc. scdo huius. c. de ea. Non ergo est mirū si sanguinē adurit. Dz de ozimo scz basilicone dicit Bal. scdo alimētoz. c. 53. Pessimi aūt chimi est. Et paulo post subdit. Cachochimū aūt t malū stomacho t idigesti bile esse olus vere vtiq; dices ipsum. ¶ Dēta vō calida est t ficca in scdo gradu: t est subtilioris substantie olerum que comedunť: vt ait pn. scdo huius. c. de mēta.

¶ Nunc autem tē.) ¶ In hac parti. scda scde parte huius. c. primo agit de cōditione bone nutricis sumpta ab etate. Scdo de sumpta a figura. ibi (Conditiones vero.) Tertio a moribus. ibi (Scdm mores.) Quarto a forma mamillarū. ibi (Conditiones vero que.) Quinto a qualitate quātitate t substantia lactis. ibi (Secunduz qualitatam.) Sexto a tempore distantie a partu. ibi (Regimen.) Septimo ex parte infantis quem peperit nutrix. ibi (Sitq; ille.) ¶ In prima parte dicit primo nunc dicendas esse conditiones nutricis electe incipiēdo ab etate ipsius a qua pendet temperamentum complexionis eius t bonitas sui lactis que pre ceteris attenditur in nutritione infantis. Secundo dicit q̄ melior etas nutricis ad lactationez infantis est inter. 25. t. 35. annos: q̄ hec etas est etas iuuentutis que ceteris est temperatior: vt demonstratum est primi prima doc. 3. c. 3. Et est etas sanitatis non grauata superfluis humiditatibus vel adolescentia negz siccitate t diminutione naturalis caloris sicut senectus. Et est etas complimenti quātitatis membroruz t perfectionis sensuum t agilitatis motuum.

¶ Conditiones

¶ Cõditiones vero ꝛc. ¶ In hac scõa parte scõe particule scõe partis principalis capituli istius describit cõditiones bone nutricis penes figurã q̃ consistit in recenti cõpositione suorũ membrorum. Et dicit primo q̃ opꝫ nutricem esse boni coloris. scõpositi ex illo albo ꝛ rubeo viuaci splẽdido claro. Per hunc enim significatur tẽperamentũ cõplexionis ꝛ ex consequenti bonitas lactis. Et lꝫ color nõ subiaceat figure ꝓprie dicte: subiacet tñ figure pro ornate accepte vel formositate. Scõo dicit q̃ nutrix oꝫ habere collũ forte: eq̃ a collo venit fortitudo motus vsus a principio nuche ꝛ neruorũ nascentiuꝫ ab ea: sed a fortitudine motꝰ ꝛ robore colli nutrix apta redditur ad diu deferendum infantem in vlnis: ꝛ sustinendum eu3 cum brachijs collo appensum quãdiu in hoc delectabit infans. Tertio dicit q̃ nutrix habere oꝫ pectus forte ꝛ amplum. Forte quidem vt sustineat intristãter ꝛ idolorose pressuras infantis sup ipsum. Amplũ vero vt lac vberius effluat ꝛ liberius se diffundat absq; nimia conculcatione. Quarto dicit q̃ nutrix oꝫ habere musculosam ꝛ durã seu solidã carnem: vt sit cõptior ꝛ fortior ad motus delationis mũdationis ꝛ lotionis infantis: ꝛ suorũ pannorum ꝛ minus passibilis a frigore calore ꝛ vigilijs opportunis circa custodiã infantis. Quinto dicit q̃ nutrix oꝫ esse medie habitudinis inter pinguedinẽ ꝛ maciẽ ꝛ carnosa non habundans adipe. Nam si pinguis foret vel adiposa grauis redderet: ꝛ ad modus pigra ꝛ ad vigilias ꝛ sollicitudines inepta ꝛ aquosi lactis. Et si macra foret suorum ossium eminentia ꝛ duritie lederet infantẽ: maxime cũ nutrix nuda iacens in lecto audit incessanter in cunabulo clamare infantem ꝛ de lecto surgens leuat ꝛ spoliat ipsum ꝛ deferens ad lectũ ampleratur ipsum temptans si poterit inter brachia eius pacificari ꝛ dormire: ꝛ lac ẽt eius vel est nimis modicum si fuerit frigida macra melãcholica: vel nimis acutũ si fuerit macra choleric̃a. Sed si carnosa sit erit boni lactis ꝛ sufficientis: ꝛ vt dulce stratum sup q̃ quiescat infans quando opus fuerit.

b ¶ Secundũ mores vero ꝛc. ¶ In hac parte .3. docet eligere bonam nutricem cõditione sumpta a moribus eis. Et dicit primo q̃ bona nutrix cõsideraf. i. attẽdit ꝛ eligitur fm mores suos: q: opꝫ vt sit bonoꝫ ꝛ laudabiliũ morum. s. diligẽs: benigna: iocũda: ꝛ hilaris cui arrideat infans casta sobria: mũda non cito turbata malis anime passionibus: vt ira: tristitia: timore ꝛ similib⁹. Maꝫ passiones ex corrũpunt aut alterãt nutricis cõplexionẽ: ꝛ ꝑter lac eius: vnde forte infans refutans suum lac abstinebit a lactatione vel nutrix turbata negliget ꝛ abstinebit a lactatione infantis hora cõueniẽti. Scõo dicit q̃ ꝓpter mala q̃ sequunf ex turbatione nutricis ab aĩe passionibus quidã legislatores ꝓhibuerunt ne stolida mulier lactet infantẽ: posset enim facile ipsum vel balneãdo submergere vel secum iacendo suffocare vel alterare ad malam complexionẽ cõpositionem: vel mores infantis. Q nullo enim post patrẽ ꝛ matreꝫ tot inclinationes trahit ficut a nutrice: propterea diligenter aduertendũ est vt sit bene morigerata. Tertio dicit q̃ vltra hec mala. s. corruptionẽ cõplexionis: ꝛ abstinentiam a lactatione que malicia morũ nutricis efficit est aliud malũ q̃ ipsa operaf. s. perductio nutricis ad hoc vt non sit sollicita ex infante neq; blandiaf ei seu dulciter ꝛ suauiter tractet ipsuꝫ: nunc osculãdo: nunc cantãdo coram eo: nunc tripudiando cũ eo gestãs in brachijs: nunc prebendo mamillaꝫ ꝛ modis alijs quibus gaudet retrahitur ab ira ꝛ clamore. Iurta illud Gal. primo de regimine sanitatis capitu. 7. Oportet igitur nutricem ꝛ prudentem esse ꝛ consuetudinis pueri esse expertam vt hec omnia videat: vt quod desiderat tribuatur ꝛ quod contristat auferatur ꝛ motibus vlnarum ꝛ melodia vocis ꝛ in foridibus balneis ꝛ lotione indumentorum: hec ille.

c ¶ Conditiones ꝛc. ¶ In hac parte quarta docet eligere nutricem per conditiones sumptas a forma mamillaruꝫ. Et dicit primo q̃ mamillas nutricis oportet esse solidas ꝛ magnas. Solidas quidez vt melius digerant lac calore innato fortiori existente in solida ꝛ firma carne multarũ venarũ ꝛ arteriaruꝫ q̃s in lara ꝛ molli hebetati calore ab humiditatibus. Magnas aũt quatinus infanti lac sufficiens comprehendãt ꝓ sui nutritione. Secundo dicit q̃ mamille eius cuꝫ sui magnitudine non sint late propter causam dictã: ꝛ etiã q̃ ex laritate pendule fiunt ꝛ papille earũ declinant ad inferiora quare non effundunt in os infantis directe suum lac: ꝛ laborat infans subleuare papillas ꝛ tenere rectas quando fugit lac. Tertio dicit q̃ non debẽt esse magnitudinis extranee. s. Imoderate vel superflue marime in papillis: ita vt vix eas ꝛ cũ labore suis labijs ꝛ ore comprehendat ꝛ cõprimat infans. Nec etiam in toto mamille corpore laudabilis est ꝛmoderata magnitudo. Primo q̃ pectoralia suo pondere grauat. Secũdo q̃ lactifica virtus plurimum dispersa minus habet fortitudinis. Tertio q̃ cõiter est nutrici tedio ꝛ displicẽtie. Quarto dicit q̃ mamille debent mediocres inter duritiẽ ꝛ molliciez. Et quare non debẽt esse molles neq; late iam declaratum est. Sed videf debeant esse dure: q̃ debẽt esse solide sicut modo dictũ est. Solidum vero duro attinet difficulter cedens in se dum premitur sicut durum. Dic q̃ mamillarum duricies mediocris est laudabilis in nutrice: sed vehemens nõ. Primo q̃ in mamillis vehemẽter duris lac cõculcatur ꝛ difficulter ab eis effluit surgente infante. Secũdo q̃ infans fugendo mamillaꝫ nasi extremitatẽ in mamillam impellit quãsi reperiret vehementer duram torquerctur inde.

d ¶ Secũdũ qualitatẽ ꝛc. ¶ In hac parte quinta scõe particule scõe partis capituli istius primo agitur ex lacte laudabili in substantia quantitate ꝛ qualitate. Secundo ex duobus experimentis quibus cognoscit bonitas substantie lactis. ibi (Et eius quidẽ.) Tertio ex correctione lactis peccantis in grossitie vel subtilitate. ibi (Quod si aliqua.) Quarto ex correctione lactis peccantis in paucitate. ibi (Si vero eius lac.) Quinto ex correctione peccantis in multitudine. ibi (Et cum lac.) Sexto ex correctione peccantis in odore. ibi (Lac vero malum.)

¶ In prima particula dicit primo q̃ bona nutrix ẽt consideratur. i. attendit ꝛ eligitur fm qualitatem sui lactis: ꝛ intelligit hic per qualitatẽ modum lactis in substãtia quãtitate ꝛ qualitate ꝓprie dicta qualis est calor ipsius ꝛ sapor ꝛ odor. Secũdo dicit q̃ opꝫ vt substãtia ꝛ quãtitas lactis nutricis sint temperate: sic q̃ substantia ipsius sit media iter subtilẽ aquosaꝫ ꝛ grossam caseosam. Et quãtitas eius media inter paucaꝫ ꝛ multam. Tertio dicit q̃ color lactis bone nutricis oꝫ declinare ad albedinẽ non ad fuscedinez: q: ex hac significatur ad melãcholiaꝫ declinare: nec ad viriditatẽ prassinam aut eruginosam: q: ex hac significatur malicia incẽdij: nec ad citrinitatẽ que significat choleram in eo abũdare: nec ad rubedinem per quã significatur debilitas lactifice virtutis: ꝛ q̃ sanguis ad mamillas veniẽs repit venas ꝛ arterias ꝛ glandulosas carnes adeo debiles q̃ nõ sufficiunt ipsum ad suũ colorem cõuertere: vel ita modicum in mamillis moratur q̃ non sufficienter dealbatur. Quarto dicit q̃ odor sui lactis debet esse bonus non fetidus nec acetosus nec ponticus. Nam fetidus odor eius significat putrefactionem vel dispositionem ad eam. Acetosus vero permixtionem vel dominium melancholie naturalis vel flegmatis acris: vel q̃ in mamilla lac ipsum accescit a frigiditate: sicut lac receptum in stomacho frigido. Sed ex pontico odore significatur dominium terrestreitatis ꝛ melancholie. Quinto dicit q̃ sapor sui lactis declinare debet ad dulcedinem absq; amaritudine salsedine ꝛ acetositate. Amaritudo namq; significat plurimam choleram ei permisceri: ꝛ salsedo flegma salsum ꝛ acetositas melancholiam vel flegma acetosum vel q̃ lac in se conversum fuerit ad istos sapores: puta ad amarum vel salsum decoctione superflua partes quasdam terreas lactis adurente ꝛ ad acetosum dimiuta decoctione. Sexto dicit q̃ lac eius declinare debet potius ad multitudinem q̃s ad paucitatem vt liberius effluat ad papillas. Nec sit opus infanti fugere a longinquo cum labore ꝛ pena ꝛ vt nutrix possit suo lacte interdum lenire aliquas cutis asperitates que ꝓpungunt infanti ꝛvt facta trina emulsione lactis ante lactationẽ satis lactis maneat ad infantis nutritionez. Septio dicit q̃ partes lactis debẽt esse similes in substãtia. s. grossitie vel subtilitate mediocri: q̃ hoc. n. significaf virtutẽ lactificã plenũ habuisse dominium in lactis digõne. Octauo dicit q̃ lac nutricis nõ oꝫ esse subtile fluidũ. s. aquosum. Nam lac tale est indigestũ nõ prebens robur infanti: nec stabile nutrimentũ. Nono dicit q̃ lac eius non oꝫ esse vehementer grossum caseatum. s. in caseitatẽ superabundans: q: lac tale faciliter coagulatur in stomacho ꝛ inducit oppilationes ꝛ generat calculũ. Decimo dicit q̃ non oꝫ esse diuersarum partium sic q̃ aliqua pars eius sit tenuis aquosa alia grossa cõpacta visibiliter ꝛ actualiter distincte. Per hoc enim significatur q̃ in vbere nõ fuit vniformiter ꝛ cõplete digestus: ꝛ q̃ in stomacho infantis nõ faciliter neq; vniformiter digerek: ꝛ q̃ pars aquosa fluida penetrare faciet grossam ante sui digõnẽ vnde epar oppilabiſ. Undecio dicit q̃ lac nutricis nõ oꝫ abũdare in spuma: q: spuma abundans significat vel ventositatem plurimã substantie lactis mixtam que prohibuit in vbere ꝛ ꝓhibebit in infante completam ipsius digõnem vel ebullitionem factam in lacte a superfluo calore.

e ¶ Et eius qdem ꝛc. ¶ In scõa dicit ꝓmo q̃ substantia lactis põtsic experiri si conueniens fuerit in subtilitate ꝛ grossitie vel non. Emulgeatur ab vbere supra vnguem vna gutta lactis: ꝛ si efflurerit ꝛ se sparserit non moto vngue peccat in subtilitate. Et si nõ efflurerit inclinato vngue hincinde peccat in grossitie. Qõ si non efflurerit sed stabile manserit supra vnguem non motum ꝛ efflurerit ab vngue hincinde inclinato est mediocris substantie laudabile electum. Scõo dicit q̃ aliter expiri põt substãtia lactis: ponak in ampulla vel alio vase portio aliq̃ lactis illico extracti ab vbere nutricis ꝛ fundak ꝛ super parum myrrhe pulverizate imiscẽdo lacti cũ digito. Per hanc. n. separabik lactis aquositas ab eius caseitate que si fuerint equales significant q̃ lac est laudabile tẽperatũ in substãtia. Sꝫ si maior fuerit aquositas significat lac esse tenue nimis. Et si caseitas maior ea fuerit significat q̃ lac est nimis grossum.

f ¶ Quod si ꝛc. ¶ In tertia dicit ꝓmo q̃ si aliqua nutrix nobis necessaria. i. ine vitabilis fuerit lac tale habens. s. nimis tenue vel nimis grossuꝫ: q: nõ repimus aliã que lac medium habeat nos ꝓparabimus. i. corrigemus ipsuꝫ duplici mõ. Primo ex parte lactationis. Scõo ex parte nutricis. Scõo dicit q̃ lac nutricis nimis grossuꝫ vel mali odoris sic corrigik ex parte lactationis q̃ non dak infanti nisi postq̃ fuerit ab vbere extractum ꝛ aliquãdiu manserit aeri expositum. Ex hoc enim fetor eius euaporatur ꝛ calore cõtinentis ꝛ ipsius ꝑmixtione parũper subtiliaf. Et si lac fuerit vehemẽter calidũ non dek infanti q̃ iejunus est: q: non nutriet eũ: sed nimietate caloris in fumũ conuerteretur. Tertio dicit q̃ lac nimis grossum corrigitur his modis ex parte nutricis. Primo dando ei in potu oxymel diaspermaton. i. de seminis seu diureticum a dia quod est de: ꝛ spermaton q̃ est semen cũ apozimate idest decoctione subtiliatiuez sicut mentastri hyssopi

Universidad de Deusto Biblioteca

basce ⁊ origani montani fm hanc formam. ℞. mentastri idest menta siluestris hyssopi siccę basce idest thymi origani montani ⁊ añ. ℥.j. fiat decoctio in aqua fontis ad quantitatem duarum librarum in qua dissolue oxymellis duracicei. vnč.4. fiat potus ⁊ quo detur quolibet mane vnč.4. nutrici ad bibendum. Secundo dando nutrici ad comedendum atharech idest nasturcium ⁊ similia diuretica ⁊ incisiua sicut petrosilinú anisum feniculum carui. Tertio ponendo in cibis eius vt in aquis carnium ⁊ in puretis ⁊ in salsis parum croci. Nam pectoralia calefacit vnde lac subtiliat nisi grossum fuerit adustione. Quarto prouocando vomitum in nutrice cum oxymelle calido bibito maxime cum oxymelle squillitico quod incidit humores grossos ⁊ viscosos ⁊ incisos educit ⁊ pectoralia calefacit. Quinto moderato nutricis exercitio per qđ calor naturalis ipsius cōfortatur superfluitates effluunt ⁊ humores grossi liquefacti subtiliatur. Sexto si complexio nutricis calida fuerit ⁊ lac eius grossum detur ei oxymel ⁊ vinum subtile vel simul mixta vel separatim vnum post aliud. Et sit oxymel simplex parum mellis habens qđ fieri solet ex aq̄ ⁊ melle ⁊ aceto mixtis ⁊ simul bullitis. Et sit albú vinum aquosum debile. Tale nāq; oxymel ⁊ tale vinū subtiliant ⁊ aperiūt sine calefactione. Quarto dicit q lac peccans in nimia subtilitate corrigit̄ his modis ex parte nutricis. Primo nutrix cesset ab exercitio ⁊ quiescat ab omni labore. Secundo nutriatur cibis ingrossantibus sanguinez sicut pane azimo riso pedibus porcorú viscoribus vaccarum cancris ostreis cōchis caseo. Tertio bibat vinum dulce grossum vel mustum rubeum decoctione inspissatum. Quarto vtatur longo somno: per hec enim sanguis ingrossatur ⁊ consequenter lac.

a ¶ Si vero ⁊c. ¶ In q̄rta dicit q si lac nutricis nimis paucum fuerit causa siue paucitatis est considerada. s. si fuerit mala complexio totius corporis vt nimis ardor vel nimia siccitas vel mala cōplexio propria mamillis. Cognoscit autem mala complexio totius corporis ex signis datis primi scđa doct. tertia. c. 3. Sed mala cōplexio mamillarum cuz sint palpabiles tactu cognoscetur. Scđo dicit q tactis mamillis si calor supfluus in eis apparuerit nutrix nutrienda est aqua hordei spinachia ⁊ similibus: vt lactucis malis granatis portulacis violariis. Sed si frigide fuerint ⁊ oppilate ⁊ debiles in attrahendo habitur ei satis de nutriente subtili declinante ad caliditatem: vt de micis panis albi ⁊ de aqua carnium ⁊ vitellis ouorum ⁊ de pullis ⁊ auicullis campestribus. Et ventose ponentur sub mamillis eius absq; multa compressione seu vehementi adherentia. s. absq; scarificatione ⁊ cuz pauco igne vt fiat attractio competens sanguinis ad eas fine resolutione ⁊ eductione sanguinis attracti. Ad idem valet semen bauchie idest pastinace mane comestum sub mensura vnius parui cocleario. Et etiā bauchie ipse comeste maxime radices earuz tres vel quattuor vna vice comeste postq; cocte fuerint in brodio carnium aliter vix digeruntur. Nam calefaciunt ⁊ subtiliant. Et sunt ex eis quedam domestice. Alie siluestres. Iuxta illud Auer. 5. colliget. ca. 42. Pastinaca duas habet species siluestrem ⁊ domesticam. Siluestris fortior est domestica in omnibus: ⁊ ambabus est virtus calefaciendi ⁊ subtiliandi. In radice vero est virtus que mouet coitum. Tertio dicit q si causa diminutionis lactis fuerit paucitas nutrientis nutrix cibāda est iure facto ex hordeo ⁊ furfure fm hunc modum. Temperentur duo. ℔. furfuris in aqua carnis calida ⁊ postq; resederit coletur dicta aqua ⁊ in ea coquantur. ℔. 2. hordei mundati ad perfectionem ⁊ dentur nutrici ad comedendum. Item dentur ei ad comedendum legumina vt pisa fabe cicera: q; plus nutriunt oleribus. Item radices feniculi ⁊ semen eius ⁊ anetum ⁊ nigella decoquantur in iuribus carnium quibus nutritur: q; dant alimento penetrationē ad mamillas. Quarto describit auicen. 9. quedā vt accepta ab aliis: alia quasi ex se que lac multiplicāt. Primú est vt nutrix cibetur vberibus ppter ouium ⁊ caprarum cum lacte decoctis quod est in eis. Hoc enim confert ad replendum vbera lacte ex similitudine substantie vel a tota proprietate. Secunduz est bipartitum. s. 3. 1. cariei bibita cum vno paruo hausta ptisane pluribus diebus mane cum surgitur vel sero in ingressu lecti: vel. 3. 1. lumbricorum terre sic deficcatorum q; pulverizari possint similiter bibita cum ptisana. Et intellige per cariem pulverem ligni corrosi siue a putredine siue a verme. Tertium est elixatura capitum piscium salsorum sicut allecium vel sardinarum in aqua aneti mane bibita vel sero pluribus diebus secūdú hanc formaz. ℞. aque decoctionis aneti lib. 3. in qua elixentur sex capita allecium deinde colentur ⁊ bibant de ea quaq; vice vnč. 3. Quartū est vt vnč. j. butyri vaccini recentis dissoluatur ad ignem in lib. j. vini puri ⁊ a nutrice potetur. Istud practicatur in Zelandia ⁊ Frisia non solum pro nutricibus sed pro singulis. Solent enim mittere cum cerusijs quas bibunt ⁊ etiam cum vino butyri plurimum ⁊ haurire cū poto suas barbas impinguantes. Quintum est farina fisami mixta cum vino deinde colata ⁊ in potu data fm hunc moduz mane vel sero. ℞. farine fisami recenter cum mola trite. vnč. ℈. misceatur cum vnč. 4. vini deinde coletur vinum per telam aut staminum ⁊ in potu detur. Sextum est linimentū mamillis nutricis superponē dum qđ fit ex stercore turdorum fimirto lacti ⁊ oleo olivarum ad modum emplastri fm hunc modum. ℞. stercoruz turdorum lib. ℈. terantur ⁊ fundantur ⁊. super nunc lactis: nūc olei añ. parum donec veniant ad formam emplastri deinde extendatur supra tela vel alutam ⁊ mamillis superponantur. Et est turdus avie parua cinerei coloris nidificans luto in arboribus. Septimum est vt detur in potu nutrici vnč. j. partium interiorum melogie elixate cum digitis dissolutarum in vnč. 4. vini. Et est melogia genus oleris in hyspanijs abundās generans sanguinem melancholicum sicut caulis qđ Auerroys quinto colliget c. 41. reputat temperatum cibum dum coquitur more suo. Octauum est furfur ⁊ raphanus in vino bullito qđ nutrici in potu detur fm hunc modum. ℞. furfuris pugillum vnum radicū raphani petiatim incisarū ℥. 2 bulliantur in lib. j. vini deinde coletur vinum ⁊ nutrici in potu detur. Nonuz est medicamen validū magne efficacie qđ recipit seminis aneti vnč. 3. semis andagoge. 1. trifolij seminis porri añ. vnč. j. semis sule. i. herbe artetice seminis fenugreci añ. vnč. 2. terantur ⁊ misceantur cum suceo feniculi ⁊ melle butyro donec deueniant ad modum opiate: ⁊ de isto confito detur nutrici ad bibendum vnč. j. cum. 4. vnč. vini pro vna vice.

semē eius ⁊ anetū ⁊ nigella. Quidā autē dixerunt q; comedere vbera ꝓprie ouiū ⁊ caprarū cum lacte qđ in eis cōtinet valde est vtile ad hoc ꝓpter illud qđ in eis existit ex similitudine: aut ꝓpter ꝓprietatem que est in eis. Quidā aūt experti fuerunt vt. 3. j. cariei: aut vermium terreoz siccorū in aqua hordei multis diebus sumat: ⁊ repperunt optimū. Et similr elixatura capitum salsorū piscium in aqua anneti. Ex eis quoq; que lac multiplicant est vt butyri vaccini vnč. j. sumat ⁊ i vas in quo purū existit vinuz mittat ⁊ bibatur. Aut fisamū in mola tritū accipiatur ⁊ cū vino misceat ⁊ colatū ad bibendū detur. Amplius mamille ex stercore turdorum cū lacte asine ⁊ oleo more emplastri liniātur. Aut ex eo qđ est in interiore pte melongie elixate vnč. j. sumat: ⁊ cuz digitis in vino dissoluat ⁊ ad potandū det. Aut furfur ⁊ raphanus in vino bullianť ⁊ ad potādū detur. ℞. Medicamē validū. ℞. seminis aneti vnč. ij. semis andagoge seis porri añ. vnč. j. semis sulle semis senugreci añ. vnč. ij. totū cuz succo feniculi ⁊ melle ⁊ butyro misceatur ⁊ in potu sumatur. ¶ Et cū lacē nocumētū fecerit sui multitudine: ꝓpterea q; cōstrictione retinet ⁊ ꝓp suā spissitudinē minuat p id qđ pauci existit nutrimēti ⁊ comestione eiꝰ qđ parū nutrit: ⁊ emplo pectori ⁊ mamillis suppositio ex cymino ⁊ aceto. Et luto absoluto ⁊ aceto aut lētibus coctis in aceto: ⁊ post ipm potu rei salse vtatur: ⁊ silr comestioē mēte. Et mamillas quidē blandis manibus multū fricare lactis efficit multitudinem. ¶ Nec vero malū habēs odorē medicādū est dādū in potu vinū bonis odoris ⁊ ad comedendū dando cibum boni odoris. ¶ Regimēd aūt qđ est tractuz ex tpe ptus nutricis est qñ opz vt partus sit

b ¶ Et cum lac ⁊c. ¶ In quinta primo dat. 6. remedia contra lactis multitudinem exuberantem ꝓpteres q; retinetur in vberibus per suas compressionem ⁊ spissitudinem. Primú est parum comedere ⁊ vti cibarijs que modicum nutrūt vt puretis macris oleribus fructibus ⁊ similibus. Secundum est emplastrare mamillas cum cymino ⁊ aceto simul tritis ⁊ eis superpositis. Tertium est emplastrare eas cum luto absoluto. i. ceno vel argilla cū aceto mixto. Quartum est dare nutrici ad comedendum lentes coctas cum aceto vel has tritas superponere suis vberibus. Quintum est post tale emplastrum prebere nutrici potum rei salse ficut aque salse vel purete salse vel agreste salse vel parum aceti salsi cum aqua mixti. Sextum est dare frequenter mentaz nutrici ad edendum. Secundo dicit q; lac in vberibus multiplicatur sepe fricando ea cum blandis manibus videlicet mollibus ⁊ teneris.

c ¶ Lac vero ⁊c. ¶ In. 6. dicit q; lac mali odoris corrigitur dando nutrici in potu vinum aromaticum ⁊ ad comedendum cibos boni odoris videlicet aromatizatos cum cinamomo gariofilis rosis ⁊ sandalis. ¶ Attende q; vinū aromaticum est duplex quoddam est tale natura sicut malvisia vernaccia romania muscadellum vina ausonie. Aliud est tale per artem vt nectar hyppocras. Et qđ cunq; istorum nutrici detur non debet dari fine forti limphatione: imo Aristo. tractam primo. c. 5. lib. de somno negat ei vinum dicens. Pueris non conferunt vina neq; nutricibus. Differt enim nihil forsitan ipsos bibere vel nutrices: sed oportet bibere aquam cum ⁊ modicum: hec ille.

d ¶ Regimen aūt ⁊c.) ¶ In hac parte scđa scđe particule scđe partis capitis dicit Pan. q; regimen. i. electio nutricis penes tempus partus eius sic trahitur ⁊ attenditur q; ad minus nutrix distet qđ lactare incipiet a tempore sui partus vno mense cum dimidio vel duobus. Nam primo mense fere toto imunda fuit ⁊ propter plurimum decubitum ⁊ defectuz exercitij superfluitates colligit quare expedit ad rectificationem sui lactis vt. 15. diebus post primū mensem se moderate exercitet ⁊ cibarijs electis vtatur: ⁊ si hec fecerit vno integro mense post primum mensem postea infantem lactare incipiat erit melius. Quod si postea sine lactatione diu steterit natura negligit generare lac ⁊ iam genitum vetera-

rascere

rascere incipit ꝛ muscidari vel ad corruptionem ꝛclinare.

a ¶ Sitq; ille ꝛc. ¶ In hac parte septima que est ꝛ cõditione septima bone nutricis ex parte infantis dicit primo q; ad bonã nutricem requiritur vt ille quez vltimo peperit fuerit masculus. Talis enim nutrix lac purius ḥz ꝛ magis digestũ q̃ illa que peperit femina: q; fetus masculus in vtero eri⁹ calefacit matrez naturali caliditate pluſq̃ femineus. Cuius rei signuz est q; pregnãs ꝛ masculo

cõiter sanior ꝛ leuior est ꝛ melioris coloris. Secũdo requirit q; partus infantis eius in naturali tempore aduenerit. s. in. 9. mense. Tertio q; mater eius nec ipsum abortiverit nec consueta fuerit aborsum facere ꝛ alius. Talis enim cõiter in mẽbris generatiuis ꝛ ministrãtibus eis vel cuz eis colligatis vehemẽti colligantia non est sana.

b ¶ Nutrici preterea ꝛc. ¶ In hac parte tertia primo agit ꝛ regimine nutricis quo ad exercitiuz cibũ ꝛ coitum. Scõo de faciendis p eam instante hora lactationis. ibi (In tota preterea.) Tertio ọ vicibus ꝛ mensura lactationis. ibi (Neq; multũ lac.) Quarto ꝛ bonis ꝛ casibus in q̃bus nec mater nec ꝓpria nutrix lactare debet infantẽ. ibi (Et si que in prima.)

¶ In prima particula dicit primo q; nutrix vti ḥz tẽperato exercitio mane. s. ante prandiũ ꝛ in vespere ante cenaz. Per hoc enim sue superfluitates resolunt̃ nãlis calor fortificat sanguis ꝛ digestio lactis meliorat. Scõo dicit q; nutrix est nutrienda cibis euchimis seu boni sanguinis generatiuis. Tales autem ſic ꝛscribit. G. lib. ꝛ virtute cibariorz. c. 12. Dico q; panis frumenti mũdi bñ factus sito mõ ꝑparatiõis q̃ comedit in suo die ꝛ galline ꝛ hœdi annualis capte ꝛ

propinquus nõ tamẽ valde: imo sint a tẽpore quo peperit vsq; ad tẽpus illud mẽsis ꝛ dimidius ad minꝰ: aut mẽses duo. ¶ Sitq; ille[a] quez peperit masculus. Et fit partus eius ſm tẽpus naturale. Et nõ sit illa que abortũ fecit: neq; abortum facere cõsueuit. ¶ Nutrici ꝓterea[b] est precipiẽdũ vt tẽperato vtat exercitio: ꝛ vt nutrientibus boni chimi alat: ꝛ ne vllo mõ aliqs cũ ea coeat: hoc. n. sanguinẽ permiscet mẽstruũ: ꝛ lactis odorẽ corrũpit ꝛ ipsius minuit quãtitatẽ: imo fortasse impregnat in quo nocumẽtũ duob⁹ attinẽs filiis existit. Et nutrici qdẽ ꝓpea q; illõ qõ in sanguine est subtile ad embrionis nutrimentũ redit: ꝛ embrionis qdẽ ꝓpea q; id qõ ad ipz venit ex nutrimẽto est parũ: iõ q; alius lacte indiget. ¶ In tota[c] ꝑtea ipsius lactatiõe opz ꝛ ꝓprie in lactatione ꝓria vt aliqd lactis mulgeatur ꝛ vt fluat ꝛ vt ipm pressione iuuet ne cõtingat vt ex multa suctione gule ledant instra ꝛ mery ꝛ faciant ipm debilitari. Et si ante lactationẽ quaq; vice parũ mellis ad lãbendũ detur iuuatiuũ erit. Et si cum pauco vino solutũ fuerit erit bonuz. ¶ Neq; multũ[d] lac ad sugendũ vna vice danduz est: imo melius est vt parũ ei detur ad sugenduz sepe paruis interpositis spaciis. Mũq; enim cum ad sugendũ ei daꝛ vice vna tñ vt satiet ꝓtingit extẽsio ꝛ inflatio

pisces nõ cũ duricie neq; multe viscositatis quib⁹ nõ est nec limus nec malicia nec pinguedo plurima: ꝛ quoz pascua nõ sunt in aquis sordidis neq; in aquis thermarũ qui nõ nutriunt̃ male neq; sunt velocis corruptionis: sed remanent tpe l̃go anteq; putrefiãt vel mutent ꝛ osa cua nõ dura bene parata ꝛ cocta ꝛ oẽ vinũ boni odoris subrubei vel ocrei. i. subcitrini coloris leue in quo est dulcedo pauca osa sunt bona ꝛ tẽperati chimi inter subtile ꝛ grossum: ꝛ inde dicit. c. eodẽ. Sz panis sile bñ paratꝰ arte sua faseani duragi. i. turtures pulli colũbarum aselle oĩuz auiũ ꝛ pisces pui q⁹ nõ est pinguedo multa ꝛ sunt teneri ꝛ faria boni ꝛ vinũ boni edoris ꝛ lac osa hꝛ sunt boni chimi. Tertio dicit q; nutrix debz abstinere a coitu pp q̃tuor. Primo q; coitus pmiscet. i. cõturbat sanguinẽ mẽstruũ ex quo generat lac. Scõo q; corrũpit lactis odorẽ. Teste Arist. quarta particula ꝓbleumatiq; quer ẽte ꝓpter quid coeũtes fetidi. Tertio q; minuit quãtitatem lactis dicit. ꝛ sanguinẽ per motũ cõcussionis a mamillis ad matricẽ. Quarto q; interdu cã impregnationis nutricis que nutrito infanti nocet ꝛ fetui concepto. Nutrito quidẽ infanti: q; subtilior ꝛ melior sanguis relinquens mamillas ad conceptum fetum trahit nutriendum ꝛ augendum. Fetui vero concepto q; parũ nutrimenti recipit ꝓpter diuersionẽ partis magne sanguis ꝛrsus mamillas ad generationem lactis ꝓ nutritione infantis. ¶ Attende q; Gal. eadem precipit obseruanda nutrici primo ꝛ regimine sanita. c. 7. dicens. Oportz nutricem moderatis vti gimnasiis ꝛ cibis euchimis ꝛ potibus qui ꝛ decenti tẽpore ventur ꝛ moderate vt sanguis bonus ei generet̃: ꝛ oĩno contineat se a venere: prouocantur enim inde menstrua ꝛ lac malum: ideo fit ꝛ aliqñ concipiunt quo nihil magis nocuũ puero lactanti. Consumitur enim ois bonitas sanguis in fetu cũ enim in seipso principiũ vite habeat ab ipso dispensatur ꝛ attrahit ꝓprium cibum quasi in matricem iudicatũ ꝛ ab ipsa inseparatum semper die noctuq; vnde ꝛ deterius ꝛ minus lac in mamillis conficitur: hꝛc Gal.

c ¶ In tota ꝛc. ¶ In secunda dicit primo q; nutrix ḥz in tota sua lactatione. s. omni vice qua lactauerit infantem: ꝛ marime prima emulgere aliquid sui lactis ꝛ niti vt facile fluat ad os infantis ꝛ iuuare fluxum eius compressione mamillaz cum suis digitis ne ex laboriosa suctione ledantur ꝛ debilitentur instrumenta gule ꝛ mery infantis. Scõo dicit q; ofert infanti dare parum melhs ad lambendum qualibet vice ante lactationem: lenit. n. ꝛ aperit vias cibi: ꝛ prohibet lac a coagulatione in stomacho teste Gal. de virtute cibariorũ. c. 12. dicente. Lac est grossum ꝛ ideo q̃q; caseatur in stomacho: ꝛ propterea admiscetur ei sal ꝛ mel ꝛ subtiliat cum aqua. Tertio dicit q; si mel illud qõ infanti datur ante lactationem dissolutũ fuerit cum pauco vino ꝛbili limphato tunc erit melius: q; magis absterget leniet ꝛ aperiet vias cibi. Et signanter dicit cum pauco vino: q; vini plurimum cum lacte permixtum corrumpit ipsum disponens ad leptam.

d ¶ Neq; ꝛc. ¶ In tertia dicit ꝑmo q; nõ ꝓuenit infanti lac plurimuz vna vice sugere: imo melius est vt sepe ꝛ modicũ quaq; vice fugat: q; stomachus eius est pauce capacitatis. Et mulieb⁹ lac in infantibus faciliter ꝛ cito digerit̃ cum non sit aliud q̃ sanguis albatus. Et resolutio fortis ꝛ assidua fit in infantibus ꝓpter fortitudinem sui caloris ꝛ teneritatẽ suoz corpoz. Et facilius infans transitẽpus sine clamore ꝛ dolore sepe ꝛ parũ suggendo lac: nec inde ꝓuenit ad fastidium ꝛ abominationem lactis vt peruenit interdum quãdo sugit vna vice de

lacte ad satietatẽ: tunc enim contingunt ei extensio ꝛ inflatio in ventre ꝛ hypocondrijs ꝛ multiplicatio ventositatũ ꝛ albedo vrine ꝑ viam indigestionis. Secũdo dicit q; his accidẽtibus superuenientibus infanti ex sumptione lactis ad satietatẽ nõ ḥz lactari: sed longo tpe teneri famelicus ꝛ ad somnum ꝓuocari cum cantilenis ꝛ motu suaui donec digestum sit lac preassumptuz. Tertio dicit q; in principio sue lactationis ter in die naturali ſm plurimum lactare debet: cuius causa dicta est super parte prima capituli presentis.

e ¶ Et si ꝛc. ¶ In. 4. dicit q; in prima die lactationis infantis melius est vt alia q̃ mater lactet infantẽ: q; tunc mater imunda est cõmota ꝛ ꝛbilis ex pressura partus ꝛ lac ꝛ sanguis sui turbati sunt ex vehemẽtia doloꝝ. Secundo dicit q; si mala cõplexio superuenerit nutrici sicut febris vel egritudo dolorosa sicut colica vel iliaca vel supfluus fluxus ventris lienericus dissinthericus aut diaricus vel nimia ventris constipatio dolorosa vt in colica secali melius est vt alia mulier lactet infantem donec nutrix eius sanata fuerit: q; lac nutricis ꝑ passiones predictas alteraꝛ ꝛ turbaꝛ. Tertio dicit q; si fuerit necessariũ dare nutrici medicinas fortium virtutũ sicut laratiuas vel vomicas fortes vel dominantiũ qualitatum sicut tyriacales vel intẽse calidas vel intẽse frigidas vl̃ canſticas abertra applicare vl̃ corrosiuas melius est vt in die qua ministrabit aliqua er eis alia a nutrice lactet infantẽ: quia ḥ medicine alterãt ꝛ conturbant lac.

f ¶ Q̃uq; post ꝛc. ¶ In hac 4. ꝑte dicit ꝓio q; cuz cunabulũ infantis post lactationẽ q̃ dormitur⁹ est nõ est fortiter mouẽdũ: q; fortis motꝰ cõcutit ꝛ exagitat lac in stomacho ei⁹ q̃re

impedit digõnem: ꝛ interdum cõmouet vomitum: imo suauiter infans mouendus est motu cunabuli ipsius. ¶ Sed instabit aliqs auctoritate Plin. scõo cañ. c. de lacte dicentis. Illuz aũt q; bibit lac post ipsum quiescere opz vt nõ corrumpat ꝛ nõ acescat: nez opz vt nõ sup ipsum dormiat neq; suscipiat sup ipsum cibuz alium donec descendat: hec ille. Neq; ergo ꝓuenit motus sup lac neq; somnus. Item qes est ꝓpinquior somno q̃ sit motus suauis. Infans ergo post lactationẽ qescere ḥz potius vt dormiat q̃ suauiter moueri. Itẽ retẽtio ꝛ digestio cibi melioꝛes fiunt in gete q̃ in motu: q; calor magis figit in gete supra cibũ: nec sic protenditur ad exteriora sicut in motu. ¶ Ad primũ dic q; Plin. nõ intendit in infantibus solo lacte nutricis ꝓhibere ex toto motũ ꝛ somnũ post: sed in ptisicis ꝛ ethicis ꝛ inuenibꝰ extenuatis qbus lac cõpetit ꝓhibet motũ ꝛ somnũ ne lac corrumpatur nimio calore ꝑ motũ excitato: vel intus ꝑ somnũ ad viscera reducto. ¶ Ad scõm dic q; ḥz ges exse sit ꝓpinquior somno: motꝰ tñ suauis somnũ gratum prouocat sicut melodie ꝛ suaues frictiones pp delectationem quã ingerit. ¶ Ad tertiũ dic q; motus suauis post lactationẽ ad bonã ꝓparat digõnem faciendo lac descendere ꝛrsus fundũ stomacho. Scõo dicit q; fletus paruus ante lactationẽ ofert infanti: q; mundificat cerebrũ eius a supfluitatibus aquosis in quibus abundat. Et si ploret cum clamore pauco clamor erit ei vlut quoddam exercitium partiũ pectoralium ofẽrens ad dilatationem partium pectoralium. g ¶ Naturale aũt ꝛc. ¶ In hac parte quinta ꝓio agit de nãli termino lactationis ꝛ ꝛ his que vari possunt ante illũ terminũ si infans aliud a lacte ꝛfideret. Scõo ꝛ modo removẽdi eũ a lacte: ꝛ ꝛ cibis tũc huic dandis. ibi (Deinde cum.) Tertio in summa recolligit regimẽ infantis. ibi (Ad summum autem.)

¶ In. 1. parti. dicit ꝓio q; tps naturale quo lactare ḥz infans est duoz annoꝝ. B. vero. 1. ꝛ regi. sani. c. 7. dicit q; puer nutriẽdus est solo lacte vsquequo admittat. i. recipiat anteriores dentes. Et tunc vero assueſcẽdus est grossiori cibo: pane qdem puus: demũ vero ꝛ leguminibus ꝛ carnibus talibus ꝑmasticatis. Et Auer. 6. colliget auctoritate Auẽzoar. c. 6. ait. Et precipit vt alio nõ cibent nisi lacte donec eis dentes oriant: q; dictum est q; necesse est vt cibus sit similis cibato ꝛ nãlactis nãe pueri assimilatur: ꝛ q; ẽt iste est cibus quem natura eis ꝑparauit. Scõo dicit hic ꝓin. q; si infans ante finem duoz ãnoz desiderauerit aliud a lacte non est ei violenter seu ruditer denegandũ: q; appetitus talis nãlis est ꝛ quodãmodo directus ab infallibili agente vel ineffabili: sed est ei dandum gradatim ꝛ ordinate: q; ois mutatio subita ſm multũ ꝛ repẽte fallax est ꝛ oĩno nature inimica. Et sit gradatio ꝑmo in similitudine substantie. s. vt detur ei primo cibus mollis vel masticatus luti multũ similis: deinde paulatim solidior cibus ꝛ grossior detur. Scõo in quãtitate. s. vt ꝑmo parum ex eo detur: deinde paulatim augeaꝛ quãtitas. Tertio quo ad vices vt primo rarius deꝛ deinde frequentius si bene tulerit ꝛ in hoc voluptuetur. Tertio dicit hic ꝓceps q; postq̃ dentes duales. s. duo anteriores supius ꝛ duo inferius apparere inceperint: infans ordinate trãsferendus est ad nutriens fortius seu spissius lacte: sed ree dura ad masticandum non est ei danda: imo primo panis ꝑmasticatus a nutrice eius est ei dandus: deinde panis mixtus cuz aqua mellis que ḥz ydromel ꝛ vulgariter bochetum vel panis mixtus cum vino limphato vel panis immixtus cum lacte caprino vaccino vel asinino. ¶ Attende hic q; nutrices cõiter non solent

Universidad de Deusto
Biblioteca

uo solo lacte nutrire infantē neq; duob⁹ annis neq; vno anno: ꝫ post tres mē/ses ab ortu infantis: ꝛ qñq; citius dant sibi pultes spissas ipellētes eas in os in/fantis cū suis digitis vel replētes inde cornu cuius acuta extremitas adaptatur in filitudinē papille mamille p quā sugit infans pultem sicut lac ab vbere. Et fa ciunt has pultes cū lacte vaccino ꝛ similia frumēti vel mica albi panis simul cō/coctis vsq; ad spissitudinē ꝛ addunt interdū vitella ouorum. Per has.n. pultes fortior fit infans ꝛ carnosior: sed qñq; oppilant ꝛ lapidem generant in dispositis ad hunc. Quarto dicit. Et tunc quidē. s. ouo ꝛ da tur infanti nutriens spissus lacte parū aque mixte cum tātillo vini tribuatur non vna vice: sed pluribus vicibus: ꝛ quasi lambēdo: nec dimittatur potu repleri: qr cū ipse sit vehementer humidus ꝛ humidus nutrit⁹ pauco potu indiget: nec ēt cibo matime sibi insueto ꝛ grosso repleri dimittat ne stōm eius grauet ꝛ fastidium inducat aut putrescat ꝛ febrire faciat: q; nā non sufficit ipsum regere. Quinto dicit q; si vomitus spōte. i. nāliter sine ꝓuocatione ex industria supueneri t infanti post cibationez ꝛ inflatio vētris ꝛ albedo vrine: abstine eum. i. fac vt abstineat ab oi re. s. taz a cibis q̄z a potibus vt occupetur nā circa digōnē residui ꝛ quiescat stomachus ꝛ fastidiū tollat ꝛ verus redeat appetitus. Et tunc melius est vt ei tardet exhibitio cibi donec digestio prioris cibo balneatus fuerit ꝛ statim post balneum tersus ꝛ inūctus. Nec.n ꝓparāt mēbra ad querēdum ꝛ recipiēdum nouū nutrimentum.

a ¶ Deinde ꝛc. ¶ In secūda dicit pūo q; instante tpe quo infans ab vbere ꝛ lacte separādus est: pulo est trāsferēdus est ad forcia tpe quo infans ab vbere ꝛ lacte separādus est: pulo est trāsferēdus est ad fortiora ꝛ leues carnes sicut ad brodia carniū in qbus sint carnes incise minutissime vel ad colaticia carnū vel ad offas ꝛ sint carnes eoꝝ pullorū gallinarū perdicis aut faseani. Iuxta illud Raſ. 4. almā. c. de regi. infantis. Caro quoq; q̄ in pectore tenet pulli ē vel pdicis ei tribuēda ē. Postq̄z si bñ capere inceperit atq; ex ea comederit ꝛ appetere īceperit suctio mamillaꝝ incipiat paulatiz minui i nocte quoq; eas sugere nō pmittat. Scōo dicit q; infans nō subito sed paulatiz remouēdus ē a lacte: ꝫ expedit vt fiāt eis res siles glaudib⁹ in figura ꝛ quātitate ex mica tenerī panis ꝛ zuccaro pssis infimul cū digitis ꝛ malaratis ad modū paste mollis. Iuxta hoc dicit Raſ. 4. almā. Cū aūt ad tps puenerit in quo comedere īcipiat ꝛ simila ꝛ lacte ꝛ zuccaro fiāt magdalones glādib⁹ siles ꝛ infanti in manu tenēdi denē vt cū eis laudat ꝛ eos sugat ꝛ disponat se ad aliqd ex eis trahendū: ḃ ille. Tertio dicit q; si infans pfide. i. iportune ꝛ cū clamore q̄sierit mamillas nutricis ꝛ semp voluerit eas sugere ꝛ fleuerit post eas mamille matricis erūt epithymāde cū myrta ꝛ mētastro in pondere. ʒ. 4. de vtraq; sil' tritis ꝛ eis suppositis ad modū emplastri nihil additi si fuerint virides nisi ꝓpio succo: sed si ficcetis ad modū emplastri nihil additi si fuerint virides nisi ꝓpio succo: sed si ficce fuerint adhibeat cera cū modico oleo. Nā myrta sua amaritudine ꝛ mentastrū fortitudine sui odoris vna cū amaritudine facient infantē abhorrere mamillas ꝛ abominari. ¶ Attende q; hꝫ exhibitio lactis infantis post scōm ānū sit paulatim minuenda ꝓpterea q; infans cibos grossiores tunc bñ sustinet: pōt tñ vicibus interpolatis vsq; ad annum. 7. lacte electo vti vel mulieb⁹ vel asinino vel capre aut vacce: teste Bal. primo de regimine sani. c. 8. dicente. Sunt ergo vsq; ad septem ānos lacte nutrīendi ꝛ balneis dulciuz aquaꝝ calidaꝝ lauandi vt multo tēpore ex corpore manente molli p multā vegetationē ad augmentum veniant.

b ¶ Ad summū ꝛc. ¶ In. 3. dicit q; summarie loquēdo regimē infantis ꝓsistit in duobus. Primū est humectatio cum cibis ꝛ potibus ꝛ balneis humectatiuis ꝓpter hoc q; complexio infantis est conueniens ꝛ cōnaturalis ad regimen humidum ꝛ econuerso regimen humidū ei. Et pp hoc q; infans ad suas nutritionem ꝛ augmentationem indiget humiditate. Iuxta illud Gal. 6. morbi. c. 3. Qñ puerorum corpora sunt humida necesse est vt eoꝝ cibaria sint humida. Scōm est exercitiū tēperatum ꝛ non plurimū. Et tale exercitium est ei sic nāle quasi dicat nō ex toto nāle sicut nutritio: ꝫ in parte volūtariū. Et sic nāle q̄d ꝓueniētissimū est nature eius: quoniam natura quasi accipiendo eo aegmentat. i. virtus crescitiua complacenter accipiendo exercitium auget eo corpus. Nam per exercitium dilatantur mēbra ꝛ receptacula cum potis ꝛ vis capacia fiunt pluris nutrimenti. Vel expone q; natura accipiendo cibū humidū per exercitiuz auget eo corpus. Vel expone q; natura acceptato exercitio pauco in principio pp molliciem ꝛ debilitatem membroꝝ paulatim augmētat ipsuz neruis ꝛ musculis incipientibus indurari: ꝛ precipue in permutatione de infantia ad puericiam.

c ¶ Cum aūt ꝛc. ¶ In hac parte sexta dat quattuor cautelas obseruādas circa infantem cum ceperit ambulare ꝛ moueri. Prima est q; tunc non est permittendus moueri duris motibus. s. in locis asperis ꝛ duris vel motibus fortibus ꝛ ei difficilibus sicut cursu vel apprehensione rei aspere vel sustentatione rei grauis ne brachia vel manus tibie vel pedes inde torqueantur ꝓpter molliciem ꝛ teneritatem eorum. Secunda est q; infans non est applicandus nec excitandus ad sessionem vel ambulationem donec naturaliter ꝛ ex semet appetierit ne superueniat inde nocumentum torsionis aut contusionis dorso vel cruribus eius. Cuius contrariuz sepe practicant nutrices ꝓ gloria ꝛ laude habentes si quos nutriunt ante tempus solitum ambulauerint. Tertia est q; quando infans sedet in primis vicibus vel ambulat in terra melius est vt super corium lenē sedeat aut ambulet ne scalpat aut atterat aut erroneet cum asperitas terre. Debent etiam tolli a viis infantis cultelli lancee spine fustes ꝛ alia quecq; aspera vel dura ad que potest offendere pedes suos ambulando vel clunes sedendo vel corpus cadendo. Quarta est preseruare infantē ne cadat ab alto loco vel in locū profundum sicut caueam vel puteū vel ne cadat in ignē. Caret enim discretione qua se cōducat. Et nisi specialr diuina bonitas ꝛ clemētia custodiret infantes incōparabilr plures attenta negligētia nutricū ꝛc. perirēt aut mutilarent ꝗ ꝛc. pereāt. ¶ Attēde q; infantes qñq; mouent a nutricibus: qñq; a seipsis: qñq; ex actione in curru nau vel equo. De primo motu dicit. S. primo ꝛ regi. sanitatis. c. 6. q; nutrices mouēt pueros pānis apprehē sis ꝛ cunis ꝛ ꝓprio vinis. De secundo dicit ibi q; nō sunt cogendi pueri ambulare vt nō evertant eis crura. De tertio dicit ibi q; post tres annos pūt moueri in nau ꝛ curru: post septem annos equitare pūt.

¶ Attēde scōo q; instm triāgulare cū rotis in cui⁹ medio ponit infans q̄ facilime ante se impellit illud pp lubricitatē rotarum est valde cōuenīs incipiētibus ambulare: q; ꝑservat eos a casibus ꝛ sup ipsum se appodiāt. Et si qd aspez vel durū in via fuerit illud instrm ꝑmo obuiat ei ꝛ ante se impellit nec peruenit ad infantem.

d ¶ Cūq; canini ꝛc. In hac pte septima ꝑmo agit ꝛ abstinentia a masticatione durorū canīnis orientibus. Secūdo ꝛ fricatione tū faciēda. ibi (Et tu qdē.) Tertio ꝛ fricationibus agendis cum gingiue finduntur. ibi (Cūq; gingiue.) Quarto ꝛ faciēdis infanti cū mordere incipit. ibi (Cū autem iam.) Quinto ꝛ faciēdis collo caninis nascētibus ꝛ dentibus incipiēte loquela. ibi (Et ꝓterea.)

¶ In prima dicit q; quēdo canini dentes oriri inceperint ꝛ apparere in infante tunc abstinendus est. i. ꝓhibendus a masticatione durorū ne materia ex qua fiunt canini dētes spargat ꝛ resoluat et masticatione taliū quā desiderat stimulatus pūctione ꝛ pruritu caninoꝝ orientiū. ¶ Attēde primo q; in hoie sunt quattuor dētes vocati canini duo in supiori mandibula vnus a dextris alter a sinistris. Et duo silr in inferiori ꝛ sunt medij inter dētes quadruplos ꝛ primos molares: ꝛ est eoꝝ officiū frangere dura que os imponūtur gratia fractionis: vt ait pan. primi prima doct. 5 sum. 1. c. 5. ¶ Attēde scōo q; materia ex qua canini fiūt ꝛ alij dātes est sanguis grossus in mādibulis reclusus retinens aliqd de virtute spermatis: ꝛ ideo regenerant post eoꝝ casum in prima etate. Iuxta illud pan. primi prima doc. 5. c. singulari. Et illud qdē q̄ est generatū ex sanguine in quo adhuc virtus existit spermatis dum nōdū inter ipsum ꝛ sperma tps intercessit nisi parū illud mēbrū quando tollit iterū nasci pōt sicut dētes in etate pueritie.

e ¶ Et tunc ꝛc. ¶ In secūda dicit q; orientibus dentibus gingiue infantis fricari debēt ex cerebro leporis ꝛ adipe galline. Primo ad facilitandū ꝛ acceleran dum ouginez ꝛntiū. Secundo ad tollendū vel mitigandū pruritum gingiuarū ꝛ punctionez similem spinis ex dentibus orientibus ꝛ in ortu suo findentibus gingiuas. Iuxta illud Bal. apho. 3. cōmento. 26. illius canon. Cum vero ꝛntes producunt gingiuarum fit pruritus. Prurire gingiuas ꝛntes producentiz nō est mirandum: nec etiam si febres spasmi ꝛ dyarie nascuntur in infantibus ꝛntes nouiter emittentibus quorum causa est: quia ꝛntes gingiuarum perforant carnes sicut cum spine infiguntur carni pungentes. ¶ Attende q; cerebrum leporis in hoc casu ꝛbt esse assatum cum lepore ꝛ adeps galline liquefactus ꝛ distillatus ab ea per assaturam eius. Fiat ergo vnguentum ad vnguendum gingiuas mane ꝛ sero quaq; die secundū hanc formam. Re. cerebri leporis assati adipis galline assate: aā. ʒ. j. incorporentur simul terendo in mortario ꝛ fiat vnguentum ex quo mediocriter calefacto suauiter fricentur gingiue cum panno intincto suaui vel cum digitis nutricis.

f ¶ Cunq; ꝛc. ¶ In tertia dicit q; dum gingiue infantis ex ortu ꝛntium vel ex acutis finduntur humoribus collum ꝛ caput infantis fricari ꝛbent cum oleo abluto conquassato seu diu agitato cum aqua calida ꝛ pauce gutte olei mediocriter calidi suis infundantur auribus. ¶ Attende q; in ortu dentium dolor pungitiuus est vehementior q̄z si gingiue spinis pungerentur. Iuxta illud Gal. loco nunc allegato. Sed tamen ꝛntes spinis acerbiores faciunt dolores. Spine enim cum penetrant in primis carnem tunc tantum ingerunt dolorem. Dentes vero semper quousq; emiserint: vnde etiam spasmus subsequitur: hec ille. Et ideo Pan. hic ne spasmus accidat neruis a cerebro sine medio ortis ex punctura dentium suadet in fundere caput infantis oleo caldo ꝛ parum olei distillare in aures ꝓpter confortationem neruorum iuxta aures descendentium ad musculos temporales ꝛ collum fricare cum oleo calido ne nerui spasmentur ab eo nascentes. Oleum enim aqua calida est de maxime ꝛ proprie dolorez mitigantibus removendo vel leniendo causam eius.

g ¶ Cum aūt ꝛc. ¶ In. 4. dicit ꝑmo q; cum dentes infantiū ita creuerint vt iā cum eis mordere possint tunc visi ludere digitum ori imponunt quasi desiderent masticare ipsum. Et eis tribui debz fructuz radicis yreos mediocriter ficcate ad masticandum gratia exercitij dentium. Et q̄ desiderant masticare aliquid ꝛ

vdicta radix preseruet infantem ab vlceribus ⁊ doloribus gingiuarum. Nam radix preos est absersiua mũdificatiua cõferens vlceribus sordidis ⁊ dolori dẽtium vt ait Prin. scdo can. c. de preos. ¶ Attende q periculosum est imponere cui infantis dicta radicem nisi nutrix vel alia persona dum masticat infans teneat extremitatem eius ⁊ non finat eum transglutire ipsam. Nam violẽta est calida ⁊ ficca in fine tertij laxatiua flegmatis: vt ait Princeps cap. de preos secundo huius can. Et infantes leuiter sine discretione sepe transglutiunt qd in ore tenent etiã numos ⁊ parua monilia. Secũdo dicit q qñ mordere potest: fricari tunc debẽt gingiue ⁊ os eius cuius melle ⁊ salle quatinus phibeantur dolores eorũ ⁊ absterganf ab eis humores illic fluentes ⁊ preseruentur a malis vlceribus ⁊ a corruptione dentium. Tertio dicit q qñ dentes canini iam bene nati fuerint expedit vt infans teneat in ore succũ liquiritie vel radicẽ eius nondũ fortiter siccatam. Nam valet ad vulnera ⁊ lenit cãnam pulmonis ⁊ mũdificat eas ⁊ confert pulmoni ⁊ gutturi ⁊ clarificat vocẽ ⁊ sedat sitim: vt ait prin. scdo can. c. de liquiritia.

a ¶ Et preterea ⁊c. ¶ In. 5. pmo resumit vt addat vnũ qd predixerat. s. q in ortu caninorũ dentium fricandum est collũ infantis cum oleo oliue dulci vel alio dulci oleo: sicut camomillino vel oleo amigdalaruz dulcium ad preseruationẽ infantis a spasmo qui timetur ex doloribus ⁊ puncturis dentium. ¶ Attende q vbicũq in medicina reperitur oleum sine addito oleuz olinarũ est intelligendũ velut radix alicuius. Et vbicũq inuenitur scriptum oleuz dulce sine pluri oleum olinarum maturarum domesticarum est intelligenduz. ¶ Secundo dicit q post ortum caninorum cum loqui inceperit infans dentes eius sunt sepe fricandi maxime sue radices ne multitudine humiditatum a cerebro descendentium ad eos ⁊ partibus ciborum male masticatorum inter eos retentis ⁊ putrefactis dentes putrefiant doleant vel denigrenf vel gingiue vlcerentur ⁊ os infantis foetet ⁊ post cibi masticari corrumpantur.

¶ De egritudinibus que infantibus accidunt. Cap'm. 3.

b i **Attentio ⁊c.** ¶ In hoc. c. de morbis infantium ⁊ eorum curis primo agit Princ. de regimine curatiuo nutricis gratia infantis ⁊ qñ nõ dz lactare infantẽ. Scdo de apostematibus gingiuaz in ortu dentium ⁊ apostematibus ⁊ spasmis in chordis mandibulaz. ibi (Nominemus ergo.) Tertio de fluxu ventris. ibi (Et eis aũt.) Quarto de constipatione ventris. ibi (Et est etiã.) Quinto de acutate gingiuarum. ibi (Et qñq etiam.) Sexto de spasmo ⁊ tetano ex corruptione digestiue. ibi (Et est etiam cum ei accidit.) Septimo de tussi ⁊ reumate. ibi (Est etiaz cum accidunt.) Octauo de malitia anhelitus. ibi (Et est cum infanti.) Nono de alcula seu pustulis oris. ibi (Et est cuz accidit ei alcula.) Decimo de fluxu humorum ab auribus. ibi (Et est etiam cum auribus.) Undecimo de dolore auris. ibi (Et plerũq.) Duodecimo de apate cerebri calido. ibi (Et est cum in cerebro infantis fit apa.) Tertiodecimo de aqua in cerebro. ibi (Et est cum in cerebro infantis accidit aqua.) Quartodecimo de inflatione oculorum. ibi (Et est cũ eius oculi.) Quintodecimo de albedine pupillarum. ibi (Et est cum ei accidit ex multo.) Decimoserto de sulaco seu scabie cooperture oculi. ibi (Et qñq accidit cooperture.) Decimoseptimo de febribus. ibi (Et accidũt ei febres.) Decimooctauo de dolore ventris. ibi (Et est cuz accidit ei dolor.) Decimonono de frequentia sternutationis. ibi (Et est cum ei accidunt sternutationes.) Vigesimo de borbori siue de veficis in corpore. ibi (Et est cum in corpore accidunt.) Vigesimoprimo de tumore vel fixura inguinis. ibi (Et etiam est cum propter multum.) Vigesimosecundo de apostemate vmbilici. ibi (Et est etiam cum infanti.) Vigesimotertio de vigilijs superfluis ⁊ fletu continuo. ibi (Et est cum infanti accidat ne dormiat.) Vigesimoquarto de singultu. ibi (Et est etiaz cum infanti accidit singultus.) Vigesimoquinto de vomitu forti. ibi (Et est cum accidit infanti vomitus.) Vigesimoserto de debilitate stomachi. ibi (Et est cum infanti accidit stomachi.) Vigesimoseptimo de somnijs terribilibus. ibi (Et est cum infanti accidunt somnia.) Vigesimooctauo de apate gule. ibi (Et est cum infanti accidit apa gule.) Vigesimonono de oregmõe. ibi (Et est cum infanti duz dormit.) Trigesimo de vento infantium. ibi (Et est cuz infanti accidit ventus.) Trigesimoprimo de hernia intestinali. ibi (Et est vt ifanti accidit.) Trigesimosecũdo de tenasmone. ibi (Et est cũ accidit infanti tenasmon.) Trigesimotertio de vermibus ventris. ibi (Est pterea cũ in ventre infantis ormes minuti pcreanf.) Trigesimoquarto de excoriatione core. ibi (Et est cũ ifanti in cora sui accidit.) ¶ In pria parte dicit primo q intentio premissa. i. pria ⁊ principalis quã medicus premittere dz in medicatione morboz infantiũ est regere nutricẽ sm ertigentia morbi: vt si febricitet infans febre cholerica denf nutrici lactuce mala granata aque pullor infrigidate cum lactucis ⁊ acetosa ⁊ ptisana in potu cũ sirupo ros. vel de endiuia vel de succo granatoz malor vt p ista refrigerentur sanguis ⁊ lac nutricis. Dantur autez hec potius nutrici qz infanti. Primo q sepe morbus infantis a nutrice venit. Scdo q nutrix sustinet melius primas impressiones alterationum qz infans. Scdo dicit q si medicus de nutrice suspicetur q superabundauerit in sanguine dz facere minui sanguinem ipsius cum flebothomia aut ventosis. Cum flebothomia quidem si repleta fuerit grosso sanguine. Cuz ventosis vero si sanguine subtili. Et fiat minutio vel ventosatio sm partem plus sanguine grauatam vt si repletio fuerit in capite cum cephalica aut ventosis super spatulas ⁊ collum. Si in inferioribus corporis cum basilica aut ventosis supra clunes. Si in medio cũ vena cordis vel ventosis supra renes. Tertio dicit q si nutrix repleta fuerit humore alio a sanguine talis humor est euacuandus aut per vomitum si fuerit lenis ad orificium stomachi declinans maxime in estate. Vel per secessum si fuerit grauis grossus maxime in hyeme. Iuxta illud Hip. aphorismoz. 4. apho. 4. Purgare quidẽ estate superiora: hyeme vero inferiora. Quarto dicit q si necessitas nutrici affuerit vt ei stringatur aut laxetur venter: aut prohibeatur ascensus vaporum ad caput eius aut rectificentur membra pectoralia vel permutetur ipsius mala complexio: fiant hec omnia per ciboz ⁊ potus ad id idoneos si sufficere possint. Nam cuicunq per alimenta potest restitui sanitas fugiendus est penitus vsus medicinarum precipue in nutricibus quarum alteratio de facili infanti cõmunicat. Stringatur igitur eius venter cũ citonijs coctis vel cum zucchara conditis ⁊ cum riso ⁊ cum pane azimo aut albo ⁊ cum assaturis ⁊ ouis duris ⁊ cum vino grosso rubeo stiptico ⁊ cuz aqua ferrata ⁊ cum amigdalis assatis. Et cum casus erigit laxetur cum pomis coctis ⁊ pane bruno ⁊ boraginib⁹ bletis aut violarijs aut aq̃ pisorum aut aqua prima decoctionis caulium vel aq̃ concharũ ⁊ eliratis ⁊ prunis ⁊ vino albo. Et si fumos ⁊ vapores a capite ipsius prohibere velis da ei in fine prandij ⁊ cene aliquid stipticuz: sicut pira cocta vel citonia vel amigdalas assas vel parum casei ficci non acuti: ⁊ bibat ptisanam vel hydromel vel vinuz debile fortiter limphatuz: ⁊ relinquat omnia vaporosa ⁊ vina fontina acrumina calida salsa species acutas. Et si membra eius anhelitus oppressa tussi ⁊ reumate rectificare volueris da vuas passas ⁊ ficus ⁊ grana pini recentia ⁊ aquam caulium aut cicerum aut vituli aut galli cum hyso po ⁊ croco ⁊ amigdalatum hordeatum aut auenatum cum zuccaro plurimo ⁊ aquam hordei vel mellis in potu vel vinum dulce. Et si permutare queris malã eius complexionem si calida fuerit infrigidantia cibaria tribue. Si frigida cale facientia. Si humida deficcantia. Si ficca humectantia. Contraria enim cõtrarijs curanf: sicut similia conseruantur a similibus. Quinto dicit q propua nutrix non debet lactare infantem die qua sumpserit medicinam fecessiua vel qua fluxus ventris fortis ei sponte superuenerit: nec die qua sumpserit medicinã vomica aut vomitu forti natura se purgauerit: sed alia sana mulier nõ cõmota aliqua dictarum purgationũ lactet infantẽ donec turbatio sanguinis ⁊ lactis prie nutricis ex cõmotione purgationis sedata fuerit.

c ¶ Nominemus ergo ⁊c. ¶ In hac parte secũda primo premittit intentũ huius. c. dicens. Nominemus ergo particulares egritudines euenientes infantibus. Et non intelligas per egritudines particulares egritudines que vni soli parti corporis accidunt: qz de febre infantili hic agitur que est morbus vniuersalis. Nec intelligas p egritudines particulares simplices egritudines: quia hic agit de apostematibus infantis que sunt egritudines cõposite ex oi genere egritudinis ⁊ in hoc sunt vniuersales. Sz intellige p egritudines particulares egritudines spales: ⁊ speciales eaz curas: lz enim ista sen fit de custodia sanitatis in generali. Et sen sequens de curis egritudinũ generalibus: voluit tñ princeps in hoc. c. se expedire de egritudinibus infantiũ ⁊ curis earũ in speciali ne in tertio ⁊ quarto huius cogeretur de his propriũ edere sermonẽ per sen singulas tractatus ⁊ capitula alium a sermone de morbis ⁊ curis spalibus quectorũ. Secundo dicit q de morbis euenientibus infantibus sunt apata gingiuarũ suarum dum nascunf eis dentes. Pungunt enim velut spine dentes in suo ortu carnes gingiuarũ quapropter ad eas affluunt humores quibus intumescunt. Item accidunt eis apata chordarum peruenientiũ ad mãdibulas vel pp dolores ex ortu dentiũ currere facientes humores ad eas vel ppter reumata de suis cerebris ad ea descendentia. Itẽ accidunt eis spasmi in dictis chordis pp causas similes his que dicte sunt maxime in ortu caninorum dentium ⁊ in pinguissimis ⁊ constipatis. Iuxta illud Hyp. apho. 3. apho. 26. Cũ vero producunt dentes gingiuaruz fit pauritus febres spasmi diarie maxime qñ producunt caninos dentes ⁊ pinguissimis puerorum ⁊ vẽtres duros habentibus. Cuius cãm reddit Gal. in cõmẽto dicens. Quia enim huius corpora plena sunt humoribus. Neq; pp cõstipationẽ egrediunf incidunt in spasmũ ⁊ cetera genera morboruz. Tertio dat quinq; remedia cõtra tres species morborũ nunc dictorũ cõtingere infantibus in ore dẽtium. Primũ est premere suauiter digitis gingiuas inflatas: vt ab eis ercutiaf ⁊ spargaf humor inflans cum dulci ⁊ frequenti cõpressione. Secũdum est fricare suauiter gingiuas inflatas ex oleis seu pinguedinibus notatis in. c. originis dentium. s. ex cerebro leporis ⁊ adipe gallinaceo dictis paragrapho illo capituli precedentis. Cuiq; canini apparuerint. Tertium est fricare gingiuas ⁊ chordas inflatas ex melle ⁊ oleo camomille cõquassato cũ eo sub equali pondere. Nam mel abstergit siccat ⁊ resoluit humores peccantes ⁊ oleuz camomillinũ mitigat dolores. Quartũ est fricare eas cũ melle ⁊ terebinthina simul conquassatis eq̃li pondere. Nam terebinthina calefacit mollit ⁊ dissoluit vt ait Serapion in aggrega. c. de terebinthina. Quintũ est embrocatio seu effusio aque calide ab alto super caput in qua cocte fuerint camomilla ⁊ anetum sm hanc formam. ℞. florum camomille summitatũ anetiañ. Mj. bulliantur vnica ebullitione in vulci aqua fontis aut fluminis sub põdere duarũ librarũ ⁊ effundatur ab alto media libra aque illius supra caput infantis mane in ieiuno mediocriter calida fricando suauiter cũ aqua cadẽte super caput infantis. Ab hac. n. effusione resoluũtur supfluitates cerebri p cõmissuras cranei ⁊ diuertunf mãe a loco egritudinis ⁊ cerebrũ cõfortaf. ¶ Attende primo q lz velocitas originis dentiũ suffragef in hoc q minorat dolorẽ: reddit tñ dentes debiliores. Iuxta illud Rasis libro experimentorũ. c. 31. Dicit Gal. qñ dentes nascunf cito nativitas eorum est leuior ⁊ minoris doloris. Sed dentes erũt debiliores. Et cum tardauerit eoruz nativitas erit dolor fortior: sed dentes erunt fortiores ⁊ duri. ¶ Attende secundo q facilitas ⁊ difficultas originis dentium diuersificanf sm tempora anni quare pluri vel pauciori indigent adiutorio. Iuxta illud Rasis ibi. Et si origo eoz fuerit in vere nascunf statim ⁊ sine dolore. Et econtrario si fuerit in hyeme: sed gingiue non inflabunf. Et si fuerit in estate accidit eis parus dolor. Et accidit eis tu

hoc tēpore plurimū apostema in gingiuis ⁊ maxillis. ¶ Attende tertiū q̄ fere eadē remedia cōtra gingiuarū inflatione ponit illic Rasis cū hic que ponit hic ꝑtin. supaddēs aliquas. Dicit enim ibi. Et cura eius est q̄n gingiua inflat vt scal paf parū cū digito ⁊ postea cuz oleo aut pinguedine galline aut cerebro leporis aut lacte canis. Et pone sup caput pueri aqua in qua decocta fuerint camomilla ⁊ anetū. Et sup eius mādibulā pone emplastra dissolutiua. Et si dolor augmēte-

tur post hoc apud originez accipe cānam butyrum ⁊ oleū laurinū misce totuz ⁊ pone super locum: vel accipe butyrū vacce ⁊ medullā cruris eius ⁊ pone dē super. Et cuz apparuerint capita dentium pone super caput totum ⁊ collū lanam mundaz ⁊ spargatur quotidie super lanam aqua tepida: hec Rasis.

a ¶ Et eis ⁊c. ¶ In hac parte.3. dicit primo q̄ fluxus vētris est ex egritudinibus cuentibus infanti maxime in ortu dentiuz ipsius. Secundo narrat.2. opiniones vsimiles ⁊ ꝑbabiles circa causas fluxꝰ hoc tpe magis. Prima est q̄ humiditas sanguinosa genita in gingiuis ex puncturā nascentiū dentiū quā frequenter sugit infans cum lacte ipsius est cā hmōi fluxus. Nam sanies est nitrosa abstersiua pungitiua excoriatiua viceratiua quare stimulat expulsiuā. Scōa é q̄ ex fluxus pōt non prouenire a sanie: sed potius ex impedimento digestionis a dolore pungitiuo nascentium dentium qui de facili ꝓhibet in debilibus corporibus qualia sunt infantium digōnem fieri q̄ nālem calorem resolut ⁊ a loco digōnis diuertit clamores excitat ⁊ somnum tollit. Huius secūde opi. fuit Sal. apho.3. cōmen.26. illius can. Cum vero dentes producunt dicens. Unde ⁊ dyariam necesse est subsequi: q̄ cibis indigestis neq̄ in corpore pmanentibus dyaria subsequit. ¶ Attende q̄ Rasis li. experi. c.31. assignat causas plures fluxus ventris infantiuz dicens. Quadruplicitiens accidit fluxū ventris ꝑ pp nationem dentium vel ꝑ frigus cum ligat puer aut ꝑ corruptioné lactis et cholera aut flegmate. Et signū cholere est q̄ inuenit in egestione pueri citrinitas ⁊ acumen ⁊ q̄ exit sine mora. Et signū frigoris ⁊ flegmatis est albedo in egestione ⁊ torpo in vētre cuz egerit ⁊ nisi flegma sit viscosum exit statim: hec ille. Tertio dicit q̄ si fluxus ventris infantiū fuerit paucus de eo non est curandus maxime si sine febre fuerit ⁊ sine sanguine nec ingeret eos: imo talis fluxus est eis medicinalis ⁊ cā conseruatiua sue sanitatis ⁊ q̄ exit est corruptum vel superfluum inutile nutritioni: tunc.n. non est opus restrictionem ꝓcurare cū medicinis nisi perseuerantia nimia lederet infantem. Quarto dat tria genera remediorꝝ contra solutionem ventris infantis. Primū est cum embrocis seu effusionibus ab alto aque calide supra ventrem. s. aque decoctionis anthere q̄ est semen rose vel aque decoctionis cymini vel seminis anisi vel seminis apij. Sed embrocatio ex anthere é magis propria in fluxu cholerico vel sanguineo. Et embrocatio ex cymino vel anisso vel semine apij plus conuenit in flegmatico ventoso. Scōm est cum emplastris ventri superpositis sicut cum emplastro facto ex cymino ⁊ rosis in aceto infusis donec mollescant postea tritis ⁊ calefactis ⁊ super telam extensis ad modū emplastri quod super infantis ventrem ligetur. Uel cum emplastro ex spelta cocta in aceto: postea trita ⁊ super telam extensa ⁊ more emplastri superposita calida ventri. Tertium est vbi hec non profuerint dare in potu .ʒ.ß. vel paulo plus hedini coaguli cum vno cocleari aque frigide. Et q̄ dictum coagulum habitum sua ꝓpietate caseat lac cui obuiat cauendum erit ne lac detur in die qua coagulum ceperit. Sed loco lactis assumat vitelluz oui mole vel micas panis in aqua decoctas: vel frumentum fractum ⁊ in aqua coctū ad modum pultis. ¶ Attende q̄ Rasis libello experimentorum. c.34. triplici modo sistere docet fluxū ventris in infantibus. Primo medicinis ore sumendis dicens. Et cura eius est vt detur puero sirupus rosa. vel macianorum vel malorꝝ granatorum cuz menta. Et accipiat de spodio posito in aqua ad bibendum. Aut accipe fermentum dissolutum in aqua ⁊ cola ⁊ mitte sextam partem.ʒ.j. spodij ⁊ tres partes.ʒ.j. galle ⁊.ʒ. ß. croci ⁊ da bibere. Aut accipe semen lappacij ⁊ misce cum vitello oui assati ⁊ da puero. Aut da ex hac medicina experta. ℞. seminis lappacij arilli vuaꝝ passarum vsti añ.ʒ.4. glandium ⁊ papaueris albi añ.ʒ.2. croci añ.ß.4. puluerizent ⁊ detur ex eo puero cum rob de cytonijs vel sirupo rosa. Si aūt fuerit ex frigore vel flegmate detur puero octaua pars.ʒ.j. galle cum succo coctanorum: vel detur pars quarta olibani valet stomachis puerorū. Scōo modo emplastri dicens. Et pone super stomachum emplastra stiptica. Et accipe aquam decoctionis sumach ⁊ malara cum farina hordei ⁊ farina milij ⁊ superpone. Emplastrum constipans ventrem. Accipe crocum myrrham ceratā confice cuz vino ⁊ pone desuper. Tertio modo suppositorio seu collyrio dicens. Si cessauerit fluxus per predicta bonum est. Sinautem accipe accatie ceruse añ.ʒ.j. opij septimam partem.ʒ.j. ⁊ forma lichinium ⁊ suppone ⁊ statim cessabit fluxus: hec Rasis.

b ¶ Et est etiam ⁊c. ¶ In hac parte quarta dicit primo q̄ constipatio ventris est ex egritudinibus accidentibus infanti vel propter defectum transmissionis cholere ad intestina vel propter fortem suctionem venarum vel propter calorem nimium epatis ⁊ renum desiccantem feces: vel propter longum somnum: vel q̄ vis sensitiua sopita est multitudine humiditatum quare non sentit stimulationem cholere vel fecum. Secundo dat nouez remedia quibus tolli potest constipatio infantium. Primuz est stercus muris. cuius tria grana dissoluunt in vno cocleari aque ⁊ infanti dant ad bibendū: sed tutius ⁊ mundius est vt de stercore muris fiat suppositorij qd̄ ano impellat: sicut docet ꝑtin. scōo canon. capi. de stercore. Scōm est suppositorium factū ex melle vehementer cocto ita vt indurescat ex quo fiant gracilia ⁊ curta suppositoria que inuncta butyro vel axungia porci vel oleo dulciter ano impellantur loco quorum quidam paruum lardi frustum ex macro imponunt: alij caudam malue: alij caudam blete. Tertium est mentastrum suppositum. Stimulat enim anum dum pauca ex folijs eius manibus teruntur ⁊ ano impelluntur. Quartum est radix yreos applanata in forma suppositorij vt cruda vel vsta ano imposita. Pungit enim excitans virtutem expulsiuā. Quintum est dare infanti parum mellis ad comedē dum vt medium cochlearis: lauat enim ⁊ abstergat flegma ⁊ intestina. Sextuz est tere binthina mane data ad comedēdū ieiuno stomacho in quātitate vnius ciceris. Ipsa enim lenit vētrem vt ait Serap. in aggregatore. c. de terebenthina vel terebinto. Septimum est fricatio vētris infantis cū oleo tepido subtiliter seu suauiter compresso ventre cum manu versus inferiora. Octauum est fel vaccinum femoris seu core superpositum vel potius sumini. i. umbilico. Iuxta illud Serap. in aggregatore. ca. de felle. Et oia fella cōmouent fluxuz ventris ⁊ propie infantibus quando supponuntur ano. Aut si lana involuat in eis ⁊ ligetur super umbilicuz infantis. Et princeps scōo huius cap. de felle ait. Et omne fel est solutiuum. Et q̄n linitur cū eo sumen ⁊ q̄n supponitur. Nonum est buchomarien. i. ciclamen de quo dicit Serapion in aggrega. q̄ est ei tanta virtus q̄ quando fit emplastrum cum eo supra ventrē larat ventrē. ¶ Attende q̄ cōtra cōstipationē ventris infantiū Rasis. c.32. libri experimentorū dat alia remedia dicens. Quadruplicitiēs accidit pueris cōstipatio. Et cura eius est vt des nutrici parum cucumeris asinini. Deinde alia die lactet puerū. Aut accipe lateré de terra ⁊ fac cerotū ⁊ pone desuper. Aut accipe mediam partez stercoris soricis ⁊ tere cū pinguedine renum hirci ⁊ fac lichinium paruū ⁊ suppone. Et si acciderit puero duorū mēsium vt cōstipet natura eius ⁊ alteret in colore ⁊ nō potest vomere: accipe sarcocolle tertiā partem.ʒ.j. ⁊ da cum lacte matris eius. Aut fac clystere cum oleo violato.

c ¶ Et q̄nqz etiā ⁊c. ¶ In hac parte quinta dicit primo q̄ q̄nqz etiā in gingiuis infantis fit acuitas. i. pustule seu vesice acute que ꝓcedūt ex corruptione vel acumine lactis qd̄ sugit infans. Iuxta illud Raſ. c.32. libri experimentorum. Uesice q̄ accidunt in oribus puerorum in prima etate q̄nqz accidunt ex corruptione lactis vel ex acumine. Et illa vesicatio aut erit nimis acuta aut parum. Signū acutē est rubedo ⁊ fortitudo doloris ⁊ fluxus saliue. Et signum parum acute est vt vesice declinent parū ad albedinem ⁊ sint parui doloris ⁊ humoꝝ qui descendit ad os sit multus: hec ille. Scōo dat duo remedia contra istas pustulas. Primū est epithymare ideſt linire vel vngere gingiuas cum oleo ⁊ cera sm hunc modum. ℞. olei oliuarum siluestriū imaturarū qd̄ dicit onfacinū. ʒ.2. cere. ʒ.ß. misceant ⁊ fiat vnguentū. Per hoc enim dolor mitigat: calor reprimitur ⁊ pustule decrescūt. Iuxta illud ꝑtin. scōo huius. c. de oliuis. Siluestres formicā ⁊ beristylam ⁊ scere ideſt pustulas paruas sicut vesicas ad rubedinē tendentes ⁊ apostemata calida soluūt. Et paulo post dicit. Oleum de oliuis siluestribus expressum de imaturis cōfert vlceribus humidis ⁊ siccis ⁊ scabiei ⁊ gingiue sanguinolēte. Secūdum est fricare gingiuas cum carne putrida salsa. Et intellige per carnez putridā carnez diu suspensam in aere vel fumo sale cōsparsam que sua vetustate ad putredinē declinat: quēadmodū in germania ⁊ Italia suspendunt bouinas carnes vtentes eis pro cibo. Per hanc enim carnē gingiue absterguntur ⁊ sue pustule siccantur ⁊ cōsumuntur. ¶ Attende q̄ Rasis libello experimentorū. c. 32. alia pertractat remedia dicens. Cura vesicarū acutaz est corrigere lac nutricis cum cibo frigido ⁊ humido. Deinde masticare parum de lenticulis ⁊ ponat mulier in ore pueri. Aut accipe parū amidi ⁊ distempera cū aqua rosata ⁊ suppone gingiuis. Et pone in ore pueri aquā macianorū ⁊ malorū granatorum vel coctanorum. Et si acute fuerint ⁊ cholerice nimis misce cum istis succum lactuce aut portulace aut vue canine ideſt morelle. Et cura vesicaruz parui acuminis ⁊ declinantis ad albedinē est vt accipias myrrhe croci. añ.ʒ.j. zuccari duplū pulueriza ⁊ superpone. Et si plage fuerint nigre aut putride medicaberis cum medicinis dictis in etatibus iuuenum: hec Rasis.

d ¶ Et est ēt cum ei accidit ⁊ propie ⁊c. ¶ In hac parte sexta primo agit princ. de spasmo infantium ex repletione. Secundo de tetano eorum ex repletione. ibi (Et est etiam cum accidit ei alcuzez qui tunc medicandus est ex aqua.) Tertio de spasmo ⁊ tetano eorum ex inanitione. ibi (Et si existimetur q̄ spasmus ⁊c.) ¶ In prima particula dicit primo q̄ spasmus etiaz euenit infantibus maxime dum dentes eis oriuntur. Et est duplex spasmus. Unus ex inanitione: alius ex repletione. Iuxta illud Hyppocratis aphorismorum sexta. Spasmus fit ex plenitudine ⁊ euacuatione: ita ⁊ singultus. Ille vero qui plus eis accidit est ex repletione. Secūdo dat duas causas spasmi contingētis eis. Prima est corruptio digestionis eorum tam propter doloꝝ ex punctura dentium q̄ propter auidaz lactis attractionem ad nutritionē ⁊ augmentū paruū digeratur. Secunda est debilitas plurima suorum neruorum quare de facili recipiunt humores quibus cōtrahunt. Ex istis causis euenit spasmus propie infantibus habentibus grossum ⁊ humidū corpus ⁊ constrictum vētrem. Tales enim sunt magis superfluitatibus minor fit resolutio superfluitatum. Tertio nominat quattuor oleaginosa

ferentia

terentia in spasmo repletionali infantium cum ex aliquo eorum calido inungũ
tur nerui spasmati precipue radices eorũ. Primum est trinũ qđ fit ex radicibus
z floribus yreos z ex aqua decoctionis eius z oleo ex oliuis maturis: z est ab-
stersiuum resolutiuum maturatiuũ sedatiuũ dolorum frigidorum cõferens spas
mo sicut ait Mesue in antidotario distinctione vltima. Secundũ est oleum li-
liaticum quod fit ex floribus lilij remota citrinitate cum oleo oliuarũ matura-
rum: z qñq; adduntur plu
res alie medicine. Et aliqñ
fit ex radicibus yreos z est
magis resolutiuum calefa
ctiuũ ac penetratiuum: vt
ait Mesue vbi supra. Ter-
tiũ est oleũ alcãne qđ cypri
nũ dicit. Et fit ex floribus
arboris cypri z oleo oliue
ãtiquo. De quo dicit Me-
sue vbi supra q; fortat mẽ-
bra neruosa. Quartum est
oleum cheirinũ seu ex keiry
quod fit ex keiry citrina. s.
ex flore citrino cuiusdã her
be que hic salicet in frãcia
abundat in muris antiqs.
De hoc oleo dicit Mesue
vbi supra q; est resolutiuus
sedatiuũ dolorum qui fiũt
in neruis z iuncturis.

violaceo mixto cum oleo siccionio. ¶ Et
si [a] existimetur q; spasmus qui accidit sit
ex siccitate ꝓpterea q; post febres accidit
aut post ventrem vehementẽ: z q; paula-
tim aduenit inungende sunt iuncture ex
oleo violaceo solum aut cum pauco cere
albe conquassato z super ipsius cerebrũ
proijciendũ est oleum z oleum violatum
z reliqua ab istis vehementer. Et simili-
ter faciendũ est si cuzez siccum ei accidit.
¶ Est etiã [b] cũ ei accidunt tussis z reuma
tismus. Et in his quidez iam ꝑceperunt
qdã vt multa aqua calida sup ipsius ca-
put proijciaꝫ cui hoc accidit. Et vt ipsi⁹
lingua ex melle multũ liniatur: deide lin-
gue radix ꝑmaꝫ vt multũ flegmatis euo-
mat z saneꝫ aut gũmi arabicũ z dragagã
tum z semina citoniorũz z succus liqritie
z penith sumantur z quaq; die parum ex
eis cuz lacte ilico mulso detur. ¶ Et est [c]
cuz infanti anhelit⁹ malitia accidit. Ops
ergo vt radices auriũ eius z radix ligue
ex oleo inũganꝫ z fiat vt ipse vomat z silr
eius lingua dilatetur: qñ vehemẽter con
fert z aqua calida guttatim in os eius di
stilletur: z parũ seminis lini cuz melle ad
lambendum tribuaꝫ. ¶ Et est cum [d] acci

dit ei alcula multum: qñ pãniculi lingue
ipsius z oris vehementer sunt molles vt
non patiatur ipsa tangi ex nimia ipsorũz
mollitie quãto plus rasura aquositatis la
ctis quoniã hoc est quod multuz ei nocet
z ducꝫ ipsum ad cula. ¶ Et deterior [e] q;
dem alcula est que non est matura z ni-
gra z est mortalis: z que sanior est alba
aut citrina. ¶ Et qui [f] eam patitur medi-
candus est ex aliquo leui medicaminum
alcula nominatorum in libris particula-
ribus. Et est cum viole trite solum ei suf-
ficiunt aut cum rosis z xilocaractis mi-
xte. Et est cum succus lactuce z solatri z
portulace ei sufficit. Et si fortior ista fue-
rit radix liquiritie trite. Et est cum in bo-
thor humidis z cola conferunt myrrha
z galle z cortices thuris vehementer tri-
te z cum melle mixte. Et est etiam cum
eis sufficit rob de moris solum acetosum
z rob de succo vue acerbe. Et est cum cõ
fert ei abluere eas cum vino aut cũ aqua
mellis postea consequenter exhibere eis
aliquid eorum que diximus ex desiccati-
uis. Quod si medicamen fortius hoc ne
cessarium fuerit venarum meimeram cor
ticum granati z balaustiarum z sumach

Accipe myrrham z misce cum melle z oleo amigdalarum z propina. Et si pectus pueri fuerit plectoricum accipe dragaganti z galbani aã. grana duo mitte in vitello oui assato z propina. Et si acciderit stricture anhelitus: accipe semen lini pista z confice cum melle. Aut accipe semen bombacis z confice cum vitello oui assati. Et si cum tussi fuerit fluxus ventris da sirupum myrte cum lacte coctum: hec Rasis.

c ¶ Et est cum infanti ꝛc̃.
¶ In hac parte octaua dicit primo q; malitia anhelitus accidit etiaz qñq; infanti. Et per malitiã anhelitus vulgus solet intellige re fetorem ipsius: sed medici per malitiam anhelitus intelligunt difficultatẽ ei⁹ z constrictionẽ z duplationem z intercisionem z preparationez cum erectione z extensione colli. Iuxta illud Pan. tertij. 10. trac. 1. c. 23. Malitia anhelitus cõmunicat dispositionibus egredientibus a natura in anhelitu que nõ consequũtur accidentia sana imo accidentia egra impediẽtia: z illa sunt sicut difficultas anhelitus z cõstrictio anhelitus z duplatio anhelitus z intercisio anhelit⁹ z anhelitus preparatus. Cause vero malitie anhelitus infantium sunt catarri fluentes ad eorũz pectora: quos sputo ejicere nesciunt: z ideo illic manent opprimentes pulmonem. Secundo dat quattuor remedia contra malitiam anhelitus eorũ. Primum est inungere radices aurium z radicẽ lingue cum oleo oliue. Nam per inunctionez radicũ aurium digeritur z resoluit superfluitas descẽdens ad carnes glandulosas que sub auribus sunt inde prohibetur descendere ad pect⁹. Et per inunctionem radicis lingue prouocatur vomitus quo pectoralia alleniãtur. Secundũ est dilatatio lingue eius per digitos nutricis intromissos oris que vehementer confert: q; lingua dilatata latius z melius claudit epiglotum prohibens introitum reumatis. Tertium est distillatio aque calide per guttas in os infantis. Ipsa enim lauat z abstergit lingue radicem vuulaz z mery. Unde Aristo. lib. de reg. prin. c. 40. Erecus iudicauit z dixit q; sumere quolibz mane aquã calidam pleno ore bis ita sanum reddebat omnem hominem q; non indigebat alia medicina. Quartũ est dare infanti ad lãbendum modicũ seminis lini cum melle sm hanc formaz. ℞. seminis lini. ʒ. ß. mellis mundi. ʒ. j. terank simul z incorporenꝫ z fiat lohoc ex quo sepe detur quaq; vice quãtitas fabe.

a ¶ Et fizẽ. ¶ In. 3. dicit ꝑmo q; si spasmus infantibus accidẽs estimetur esse ex inanitione: q; venit post febrem vel fortem fluxum ventris z accidit paulatim tunc nerui z iuncture infantis inungendi sunt ex solo oleo violato vel ex eo cõmixto ad ignem cum quarta parte ipsius cere. Secundo dicit q; super caput infantis est proijciendum oleum oliuaz domesticarum z maturaz z oleum violatum z reliqua ab istis vt oleum ex cucurbita vel de salicibus vel de nenufare. Et debent hec olea vehementer effundi super caput ab alto parum tepefacta quatinus eorum humectatio penetret ad cerebrum. Tertio dicit q; in tetano ficco. s. de inanitione superueniente infantibus similiter est agendum.

b ¶ Est etiam cum accidunt ꝛc̃. ¶ In hac. 7. parte primo dicit q; etiam tussis z reuma qñq; superueniunt infantibus. Id testatur Hippo. aphorum tertia dicens. In etatibus vero talia accidunt paruis quidem z neoniter genitis pueris oris vlcerationes vomitus tusses. Et Gal. in commento ait. Tusses. n. accidunt ex inordinata sumptione lactis descendentis ad tracheam arteriam. Et Rasis libel. experi. c. 36. ait. Tussis accidit pueris in prima etate: lingue autem eorum non possunt claudere epiglotum z sic infrigidatur pectus z eius instrumenta. Potest z alia causa tussis infantium assignari: q; qñ erant in vtero materno aspirabant aerem calidum: sed postq; nati sunt aspirant frigidum non eis consuetum quare tussiunt. Itez habent cerebra plena humoribus z superfluitatibus qui descendentes ad guttur z pectus reumatismos generant z tusses excitant. Scõ dat remedia. 4. contra tussim z reuma infantium. Primũ est effusio plurima aque calide super caput illius cui hi morbi accidunt: q; ipsa digerit z resoluit humores qui reumata generant z tusses commouent si fluant ad pectus. Teste Hip. aphorum. 5. de calido dicente. Eorum vero que in capite sunt grauedinez soluit. Et Gal. in cõmento. 23. ait. In passione capitis similiter facit: grauedinem. n. soluit: q; mãm morbi digerit. ¶ Attende tñ q; post effusionẽ plurimã aque calide super caput infantis caput illico dz optime extergi z ericcari cuz capitegijs calidis: ne aqua super caput ad propriam reducta frigiditatem ex semetipsa caput suo frigore ledat z reuma denuo generet. Secundũ est lenire frequenter ex melle plurimo linguam infantis. Abstergit. n. lenit z mundificat palati z gutturis vias. Tertium est premere cum digito vel cum pẽna titillando radicem lingue infantis vt per hoc euomat plurimuz z inde sanetur a reumate z tussi. Quartum est vt ei frequenter detur quasi lambendo quãtitas vnius fabe medicaminis quod sequitur dissoluti in vno cocleari lactis ilico mulsi ab vbere nutricis. ℞. gummi arabici dragaganti seminuz cytoniorum succi liquiritie penid ideſt penidiarum recentiuz aã. ʒ. 2. terantur z incorporentur simul z fiat cõditum quod in pixide seruetur. ¶ Attende q; Rasis lib. experimen. c. 36. plura alia remedia contra tussim infantium ordinat dicens. Accipe amigdalas dulces z pista z confice cum aqua feniculi z coque cum ea z ꝑpina puero sero z mane. Aut accipe aquam feniculi z misce cum lacte z da. Et si cum tussi fuerit asperitas z siccitas accipe semen cytoniorum z resolue cum aqua calida z extrahe viscositatẽ z coque super ignez cũ penidijs z oleo amigdalaruz z da. Et si fuerit calor tunc misce cum mali granati dulcis. Medicamen ad tussim puerorũ cum calore. ℞. papaueris albi dragaganti aã. ʒ. ß. seminis cucurbite. ʒ. j. confice cum aqua decoctionis sebesten. Aliud est ad tussim puerorũ valens: passas sine ariis fac bullire in vase ferreo: sed caue ne aduranꝫ pista z misce tantundem penidiarum z da puero sero z mane ad modum nucis. Aliud ad tussim frigidaz.

e ¶ Et exterior ꝛc̃. ¶ In scõa dicit primo q; alcula peior est nõ matura. s. q; non proijcit sanie albam: sed est ficca corrosiua ambulatiua vel virulenta: nigra etiaz est mala: immo est mortalis. Secundo dicit q; saluior alcula est alba aut citrina. ¶ Attende q; alcula fieri põt ex quolibet humore z diuersificatur in colore z gradu malitie penes humorem a quo generatur. Iuxta illud prin. tertij. 6. cap. 23. Et quãdoq; accidit ex omni humore. Et cognoscitur ex colore suo. Album enim est flegmaticum z generatur ex flegmate salso in pluribus. Et citrinum est cholericum z est vehemẽtioris inflãmationis q; alia. Et nigrum est melãcholicum. Et rubeum clarũ est sanguineũ. Et malignius oĩbus est melãcholicum: q; est velut cãcer seu nolimetangere. ¶ Attẽde secũdo q; alcula qñq; est vlcus solũ z aliqñ fit cum apate z ex leui ambulat vel dilatatur tũ ꝓpter calorẽ qui cõtinue ad os cum anhelitu affluit: tum ꝓpter humiditatẽ z mollitiẽ cutis oris z lingue. Iuxta illud prin. ibi. Et qñq; fit cuz apate z qñq; fit singulare. Et omne vlcus exis in superficie oris est velox ad dilatandũ: ꝓpterea q; non extricit ei caliditas inseparabilis z cutis humida lenis. Et multiplicatur alcola qñ multiplicantur pluuie z multiplicantur in febribus pestilentialibus.

f ¶ Et qui ꝛc̃. ¶ In. 3. premisso q; infans patiẽs alcula medicandus est aliquo leui medicamine alcula ex dictis in libris particularibus. s. tertij sexti. c. 24. dat octo remedia cõtra alcula. Primũ est suppositio violarũ tritarũ. Ipse enim sole qñq; sufficiũt sua frigiditate z humiditate extinguere alcula calidũ cholericũ vl sanguineũ. Et phibere ab ulceratione. Et si nõ sufficiãt addanꝫ eis rose z xiloaracte q; sunt legumẽ quoddã dictũ arabice carnub: z grece xilocaracte: z latine

ligni cotina cuius semen siligua vocat: & qz caremus eo loco eius capimus lentes. ℞. ergo violarū recentiū. ʒ.j. rosarū rubearū trilocaractarū vel lentium añ. ʒ.ß. terantur & ponant super alcula. Secūdum est superpositio succi lactuce & solatri seu morelle & portulace marie in alcula cholerico vel sanguineo acuto. Per hos enim succos mitigat dolor reprimit acumen materie peccantis repellitur calor aduenies oti & lingue cū anhelitu & prohibetur alcula a dilatatione. Tertium est superpositio radicis liquiritie trite si fortior fuerit alcula. i. malignior vergens ad melancholicū. Nam tunc radix liquiritie que temperata est declinās ad caliditatez & humiditatem maturat digerit & repimit humorem ex quo fit & reprimit acumen humorū & mitigat doloreʒ ꝓpter qō laudatur a principe secūdo huius. c. de ligritia in panaricio qō ē ꝓpa sub vngue valde doloroſuʒ. Quartū est appropriatum bothor seu vesicis & alcula humidis. s. flegmaticis vl' sanguineis. Qō recipit myrrhe gallaꝝ corticū thuris añ. ʒ. 2. terant subtilissime & ſcorporent cū vncijs triū mellis & fiat linimentum quo liniantur vesice & alcula. Per hoc enim siccatur & cōsumitur materia peccans & firmantur ac corroborantur pānicli & carnes oris ac lingue. Quintum est rob de moris acetosum superpositus quod quandoqz solum sufficit idest succus mororum immaturoruʒ per se inspissatus: de quo dicit Princeps secundo huius. c. de moro. Succus moꝝ est stipticus & prohibet fluxū materierum ad membra & propter qō imaturum est & est sicut sumach. Et acetosum retinet apostemata oris & gutturis & confert viceribus fraudulentis. Et qz succus mororum non ita bene seruatur solus vt cum melle: solet cum melle decoqui sub equali pondere sui donec perueniat ad spissitudinem mellis: & dicitur oxymoron quo frequenter vtimur in squinantijs & alcula. Sextum est rob de succo vue acerbe seu rob de agresta quod fit hoc modo. ℞. succi vue acerbe libras duas decoquatur cum facilitate vsqz ad consumptionem tertie partis: deinde coletur & permittatur residere vsqz dum clarescat. Deinde coquatur cum facilitate multa in vase vitreo vsqz ad spissitudinem: aut exponatur soli donec extinguescat & conseruetur. Et eodem modo fit rob de moris & rob de corombus & rob de ribes & rob de berberis & rob de sumach & rob de cytonijs que in alcula conferunt. Septimum est abluere alcula cuz vino vel aqua mellis ad absterſionem & resolutionem materie peccantis. Et statim post superponere aliquid de siccatiuis prenominatis: sicut myrrham gallas vel cortices thuris vel aliquos de rob prenominatis ad corroborandum carnes lingue & oris & reuestiendum firmiori cute. Octauum fortius dictis ministrandum vbi alia non contulerint. ℞. venarum meimeram seu memiren idest radicum dyalthee & siccatarum corticū granati qui pfidie dicūtur balaustiarum sumach añ. ʒ. ſer gallaruʒ. ʒ. 4. aluminis iameni idest scissi qō alumen de pluma dicit. Et est quasi sit flos aluminis. ʒ. 2. terantur subtiliter & cribellentur: & aspergatur pulus horuʒ super alcula postq̄ totum fuerit cum vino vel aqua mellis.

a ℂ Et est etiam cum auribus ipsius &c. ℂ In hac parte decima dicit primo qz fluxus humorum ab auribus quandoqz accidit infanti propter vehementiaʒ humiditatis sui corporis maxime cerebri qō naturaliter declinat ad humiditatem plurimam. De illo fluxu agit Rasis libel. experimentorum. cap. 28. dicens. Sequitur de humiditate fluente ab auriculis. Nec infirmitas accidit pueris in prima etate ex humiditate cerebri. Et Hypocra. aphorismorū tertia apho. 25. ait qz nouiter genitis pueris accidunt aurium humiditates. Et Gal. super illo dicit. Bene dixit: quia aurium humiditateʒ proprie huic etati attribuit. Tota enim corpora nascentium sunt humidissima & cum cerebrum in etate perfecta sit humidum infantibus fiet humidissimū vnde & humores illi per aures effluunt. Secundo dat duo remedia contra istum fluxum. Primum est lana vel bombax intincta in melle & vino simul mixtis cum pauco aluminis croci vel nitri secundum hunc modum. ℞. mellis vini ana. ʒ. duas aluminis triti vel croci vel nitri. ʒ.j bulliantur simul modicum & in illo tepido existente imergatur lana vel bombax ad modum lichinij vel tente & auribus intromittatur. Mundificat enim & absterget aures & siccat earum humiditates. Nam mel & vinum sunt mundificatiua & deſiccatiua & alumen vehementer siccat & nitruʒ similiter quod est salis species. Crocus vero est calidus in secūdo siccus in primo stipticus resolutiuus maturatiuus resolutiuus: vt ait princeps secundo huius. capitu. de croco. Secundū remedium est lana intincta in vino pōtico mediocriter calidorum cuius. ʒ. 3. trita fuerit. ʒ.j. croci vel bombax in illo similiter intincta & auribus immissa in forma lichinij. ℂ Attende primo qz Rasis. c. 28. experimētorum sic describit curam fluxus humorum ab auribus & cura eius est vt mittatur in eius auriculis lichinij bombacis antique & cū fuerit humore plenū extrahatur & aliud intus mittatur & forte cū hoc tantum curabitur. Sinaūt accipe alumen & dissolue cum vino & intinge in lichino & intromitte: humor enim deſiccabitur. Aut accipe croc cum & nitrum contere cum aqua & intromitte: hec ille. ℂ Attende secūdo qz cū fluxus humorū ab auribus infantium fit purgatio membri principalis per viā suorum emūctoriorum tutius existimo qz permittanf currere libere nullo medicamine adhibito nisi timeaf ex perseuerātia huiusmodi fluxus vlcera in auribꝰ fieri vel auditus indurari vel materia fluēs permanere in vijs & inspissari. Tūc enim conuenit siccare cerebruʒ capiti superponēdo sacculos repletos milio torrefacto & mundificare aures aliquo modorum prius tactorum. ℂ Attende tertio qz Rasis libro allegato facit aliud capitulum qō intitulat de veneno in auriculis infantium & dicit. Sequitur de veneno: & hoc accidit etiam pueris ex vesica vel plaga accidente in auricula. Et sufficit intromittere eis mel bullitum cuz aqua. Purgat enim venenuz ab auriculis. Aut accipe folia myrte aut galle & distemperentur cum aceto & intromitte.

b ℂ Et plerumqz etiam dolor ei &c. ℂ In hac parte vndecima dicit primo qz dolor auris ex ventositate vel humiditate proueniens sepe contingit infanti. Et ꝑ ventositate quidem propter ipsius calorem ebullire facientem humiditates viciosas. Et humiditate vero propter superabundantes humiditates sui cerebri.

Secundo dat octo remedia contra hos dolores. Primum est linum. i. semen lini de quo dicit Pain. secundo huius cap. de eo qz est calidum in primo cōmensuratum in humiditate & siccitate maturatiuū absterſiuū sedatiuum dolorus minus tamē qz camomilla. Secūdū est onganū de quo dicit Princeps ſcdo huius cap. de eo qz est calidum & siccū in secūdo resolutiuū carminatiuum subtilatiuū vehementis absterſionis: & ideo propie confert dolori ventoſo. Tertium est sal. de quo dicit Pain. secundo huius. c. de eo qz est calidus & siccus in tertio absterſiuū resolutiuum constrictiuuz exiccatiuum disruptiuum ventositatū cum aceto conferens dolori auris more emplastri superpositum. Quartum est zuccarum tabarzed. i. album: de quo dicit Serapion in aggrega. auctoritate Gal. capitu. de zuccaro. qz zuccarus ingreditur in medicinis que aperiunt oppilationes & absterguntur & mundificant vias. Quantum est lentes: de quibus dicit Serap. in aggrega. capi. de lente auctoritate Galeni qz maturant & resoluunt maturatione & resolutiōe debili. Et qz virtus lentis prima est quasi media inter res calefacientes & infrigidantes & exiccantes & humectantes. Sextum est myrrha: de qua dicit Serap. in aggregatore capi. de ea auctoritate Gal. qz virtus eius prima est que calefacit & deſiccat in tertio gradu. Et secunda est virtus que abstergit cum temperamento: & quando coquitur cum carne animalis qō est in concula marina curat doloreʒ auricum. Septimum est semina coloquintidarum: de quibus dicit Pain. secundo huius capi. de eis: qz virtus coloquintide est calida & ficca in tertio resolutiua incisiua attractiua ex longinquo. Octauum est semina seu grana cedri: de quibus dicit Serapion in aggrega. capitu. de kitran. Sed grani scerbin. idest cedri virtus est temperata adeo qz potest comedi. Et est cedrus arbor cuius resina dicitur alkitram seu pix. Tertio docet modum administrationis cuiuslibet horum octo remediorum dicens. Quodcūqz horum fuerit a te ministrandum in dolore auris infantis decoque ipsum in oleo contritū prius & postq̄ oleuz sumpserit huius virtutem tunc cola ipsum & distilla ex eo mediocriter calido guttatim in aurē quat tuor aut quinqz guttas quaqz vice mane & sero.

c ℂ Et est cum in cerebro infantis &c. ℂ In hac parte. 12. dicit primo qz caliduz apostema qnqz nascif in cerebro infantis qō vocaf sinbundū: vel qz sibi humores attrahit sicut ventosa: vel qz febris acuta comitatur ipsum & deſiccatio vehemens gutturis & lingue & orificij stomachi qbus introducif fitis clamosa maxime si ex cholera facum fuerit. Et huius apatie dolor sepe puenit vsqz ad oculos & guttur & infantis facies inde citrinaf. Peruenit qdem ad oculos pp colligantiam maximam eoz cum oculis per neruos opticos maximos & concauos. Ad guttur vero per neruos vocis dictos reuersiuos a cerebro ad guttur puenientes. Et nō soluz ad guttur sed ēt ad orificium stomachi puenit dolor huius apatie. Junta illud Gal. tertio interioz. c. 12. Stomachus sequitur caput in passione & caput stomachū. Cā magnitudo est nerui descendentis a capite ad os stomachi. Et pp hunc neruum est os stomachi sensibilius oribus malvis corpis. Jōgz ēt semp sequif capitis fracturaz que venit vsqz ad pelliculas cerebri cholericus vomitus. Et plurimū sequif passionē capitis qualiscūqz fuerit vomitus abominatio & arsura stomachi: hec Gal. Citrinaf vero facies infantis si apa cholericum fuerit: si vero sanguineū rubet vehementer. Junta illud Pain. tertij prima trac. 3. c. de flegmone accidente ipsi substantie cerebri. Plurimū qdeʒ accidit ex sanguine putrido apostemāte cerebrū. Et qnqz separat cōmissuras & rarificat & forsitan caput cū eo disrumpif & scindit & dolor cū ipsa fit fortis & oculi fiunt rubei & exeunt valde & maxille valde rubescunt. Signa vero qbus cognoscif hoc apa sic meminit Rasis 9. Alman. c. 3. Cum aliquē inuaserit sinochus & in capite & in oculis grauedo fortis & in facie & in oculis intensa rubedo fuerit & dolor capitis & horror luminis affuerit & in pulsu velocitas & spissitudo fortis inuenietur signa freneſi certissima iudicabunf. Quod si lingua nigra aut citrina fuerit & sensum amiserit & multum alienatus fuerit & vigilauerit multuz iam frenesis erit: hec ille. Scdo dat quinqz remedia cōtra hoc apostema. Primū est infrigidatio cerebri superponendo ei cortices cucurbite vel citruli. Debent autez fronti & timporibus & cōmissure coronali superponi vt suis frigiditate & humiditate mām cholericam apostematis digerant & ab ebullitione cōpescant & somnū prouocent & febrem mitigent. Et qz māe peccantis eūo nec per flebothomiā nec per pharmaciam in infantibus fieri pōt pp debilitatem suarum virtutum conuenit fieri fricationes & ligaturas extremitatum pro diuerſione māe ne tota in cerebro per administrationē infrigidantium accalcetur. Scdm est succus solatri seu morelle super timpora & frontem & futuram coronalem illinitus vel pānolineo imbibitus & capiti superpositus. Tertium est succus portulace propie similiter applicatus. Et quotiensqūqz reppereris in hoc cap. dictum de remedio aliquo quod propie confert memorie imprime: qz per hoc Princ. innuere vult qz est de remediis efficacioribus & magis appropriatis ad illum casum. Quartuz est oleum ros. cū tantillo aceti ꝑcussum vt virtutē olei penetrare faciat & in infrigidando ipsum coadiuuet. Hoc. n. remediū dolorem capitis vehementer mitigat calorē reprimit: cerebrum confortat & vapores fumoſos ad cerebrum ferri phibet. Quintum est vitellus oui ꝑcussum & mirtū cum oleo ro. Mitigat. n. doloꝛē digerit mām & aliqd ex ea resoluit. Tertio dicit qz quodcūqz ex dictis qnqz remediis applicueris non diu dimitas ibi sed assidue muta & renoua: qz cito supercalefiunt & tollitur vel minuitur ab eis per calorem apatie virtus infrigidandi & humectandi nisi frigida actu applicentur & ꝓtinue renouent. ℂ Attende qz Pain. dat potius hic remedia ꝓtra herisipilam qm flegmonem cerebri satagens amplius in refrigeratione & extinctione qm in resolutione mā: sicut chre inuit tertij prima trac. 3. c. 5. dicens. Et pueris qdem qnqz accidit herisipila in cerebro & profundantur in ipsa sinciput & oculi & minoratur oculus & exiccatur corpus totū. Medicentur ergo ex vitello oui cum oleo ro. infrigidato permixto omni hora. Et cū expressionibus & herbis humidis frigidis super caput propie cum cucurbita & corticibus melonis & cucumeris: hec ille.

a ℂ Et

a ¶ Et est cum in cerebro ꝛc̄. ¶ In hac parte.13.dicit primo q̄ aqua interdū congregat in cerebro infantis. Scō dicit q̄ istius aque curā iam noiauit in cura capitis. f. tertij primi vbi agit de cura egritudinū capitis. ꝛ.c.10.trac.3. eius agit de aqua intra craneum. ¶ Attende primo q̄ infans interdum nascitur cuꝫ capite adeo magno q̄ truncus corporis vix sustinet ipsum. Cuius cā est aquositas aut ventositas nimia. Teste Rasi libro experimentorū.ca.22.dicente. Accidit quibusdaꝫ pueris q̄ exeāt cum magno capite ꝛ post eorum augmentatur vltra mensuraꝫ debitam. Et ego vidi puerum cuius caput adeo augmentabat in longitudine ꝛ latitudie q̄ corpus eius sufferre non poterat ꝛ nō cessauit augmētari quousq̄ moreretur. Magnitudo autē capitis aut erit ex ventositate grossa generata in ossibus capitis: aut ex aggregatione aque inclusa in eo que viam non inuenit exitus: hec ille. ¶ Attende secundo q̄ aqua superabundans in capite infantis quādoq̄ est extra craneum quādoq̄ intra. Extra quidem est inter craneum ꝛ cutem ꝛ inter duos pāniculos extrinsecos. Cuius signa sunt inferioratio seu depressio cranei in illo loco ꝛ fletus vigilie ꝛ color cutis capitis permanēs in sua dispositione naturali ꝛ elevatio cutis ꝛ expulsio ad exteriora. Et causa huius in infantibus post natiuitatez cōmuniter est error obstetricis in compressione nimia capitis infantis: ita vt cōmissure separentur ꝛ orificia venarum aperiantur ꝛ ab eis affluat sanguis aquosus extra craneum sub cute capitis. Et compressio similis fieri potest in vtero materno vnde infans exit cum grosso capite sicut ex Rasi allegatum est. Intra craneum vero est supra dictā matrem. Cuius signa sunt q̄ eger sentit grauitatem interius: ꝛ fit in ea difficilis clausio oculi: imo non est possibilis: ꝛ humectantur oculi valde ꝛ lachrymantur assidue: ꝛ stant aperti intuentes in vnum locum sicut ait Pain. tertij primi trac.3.capitulis.10.ꝛ.11. ¶ Attende tertio q̄ posq̄ Pain.c.10. nunc allega. dedit signa aque intra craneum reputant hanc incurabilem dicēs. Et in hmōi nō est ingenium. Rasis vō.c.22. experimentoꝝ curam magnificationis capitis ex aquositate ꝛ ventositate ita descripsit. Et incipe in cura eius purgando caput nutricis cum hieris magnis: ꝛ caueat ab omnibus cibis generātib⁹ ventositatez ꝛ superflua grossa. Deinde incipias in eius cura cum eis que mittunt in naribus pueri sicut de oleo amigdalarū amararū aut de oleo anetino vel de ben optimo aut de aqua maioranes: ꝛ si sic curatur sufficit. Si autem pone super caput emplastruꝫ de olibano sarcocolla serapino gūmi amigdalaruꝫ: si sanatus fuerit sic sufficit. Si autez accipe arcam nucum ꝛ pista cum testa sua donec fiat quasi vnguentū misce cum eo paruꝫ olibani ꝛ pone super totuꝫ caput post rasuram ꝛ permitte aliquot diebus. Ista medicina restringit caput ꝛ redire facit ad mensuram debitam. Deinde mitte in narib⁹ eius fel lupi vel cerebrū ꝛ pauꝫ myrrhe vel ambre ꝛ fac hoc in quolibet mense: hec Rasis. ¶ Attende quarto q̄ curam aque capitis infantis sic describit Pain. tertij primi trac.3.c.11. In infantib⁹ aūt ꝛ aliis cum est aqua in capitibus ipsoꝝ: ꝛ hec quidez plurimū non fit nisi in infantibus: tunc oportet vt cognoscas an sit multa ꝛ an sit expulsa ab exterioribus ad interiora violenter. Nam si taliter fuerit non medicat. i. non habet remedium. Si autē fuerit pauca ꝛ retenta inter cutem ꝛ craneuꝫ tunc fac aut scissurā vnam in latitudine: aut si fuerit multa duas scissuras sese secantes: aut tres scissuras secantes se si fuerit plurima ꝛ euacuet q̄d est in ipso. Deinde stringe ꝛ liga ꝛ superpone ei vinuꝫ ꝛ oleum vsq̄ ad tres dies: post solue ligaturam ꝛ medica cum vnguentis ꝛ lichinis si eis indigueris ꝛ filo ad suendum. s. ꝛ pulverizatione si illud sufficit ꝛ non indiges vnguentis. Et si carnis generatio tardatur precipit vt os leniter radatur vt caro nascatur. Si autez aqua fuerit valde pauca sufficiet tibi vt resoluatur humor aquosus cuꝫ emplastris: hec Pain. ¶ Attende quinto q̄ infantibus quādoq̄ etiaꝫ contingunt apostemata extra craneum. Quorum signa ꝛ curam sic describit Pain. ca. nūc allegato. Et si color cutis capitis est mutatus ꝛ tactus diversus ꝛ est ibi fortitudo ꝛ prohibitio ad expellendum ꝛ sentit mordicatio ꝛ dolor: tunc ibi est apostema extra craneum. Que autez ex apostematibus extrinsecis sunt calida ꝛ que frigida cognosces tactu ꝛ colore ꝛ conuenientia eius quod ad ipsa pervenit vt si calidis inuentur frigida sunt si frigidis calida. Et in omnibus quidez sentit dolorem comprimentem craneum: ꝛ cum tangis inuenis dolorem: ꝛ cura ipsum medicamine leniore ex cura ſyrſen. i. frenesis: ita tamē q̄ tu sis securus in administratione fortiorus in ipso. Et ventose quidem in ipso conferunt plus minutione: hec Pain.

b ¶ Et est cuꝫ eius oculi ꝛc̄. ¶ In hac decimaquarta parte dicit primo q̄ oculi infantis q̄nq̄ inflantur. Cuius cām assignat Rasis lib. experimentorum ca. 30. dicens. Accidit enim pueris in oculis diversitas egritudinum. Et ex eis est inflatio ꝛ clausura palpebraruꝫ. Et forte hoc accidit ex medicinis stipticis quas mulieres ponunt super caput puerorum sicut alcāna. Et huius causa est: quoniā superflua capitis conuertuntur ad oculos. Et forte accidit eis ex fluxu materie calide vel frigide: hec ille. Secundo dicit q̄ super oculos infantis inflatos litiū cum lacte est epithymandū sm hunc modū. ℞. litij.3.j. dissoluatur in lacte mulieris puellaz lactantis sub mensura parui coclearis ꝛ liniant inde oculi ꝛ palpebre suaui tactu cum digito aut penna. Et est litiuz succus caprifolij: de quo dicit Serapion in aggregatore.c.de eo: q̄ virtus eius prima est que deficcat in secundo gradu: sed in frigiditate ꝛ caliditate est quasi media in cōplexione equali. Et virtus eius secunda est que resolut ꝛ abstergit ꝛ congregat ꝛ restringit. Et virtus eius tertia est que remouet quod est in pupilla ex eo quod obscurat visum ꝛ curat scabiem ꝛ puritum oculorum ꝛ abscindit cursum humiditatuꝫ ad oculos venientium cursu antiquo. De lacte vero quod ei miscetur dicit Princeps secundo huius capitulo de eo. Cum mulgetur in oculo confert ophthalmie ꝛ nocumento materierum calidarum effusarum ad oculum. Tertio dicit q̄ post dictam epithymationem cum litio lauandi sunt oculi cuꝫ aqua decoctionis camomille ꝛ bethadorogi ideſt ozimi fluuialis: quod Princeps secundo huius vocat bedarugi. Et exponit q̄ est ozimum fluuiale. Et de eo dicit q̄ confert pulsationi oculi ꝛ succus eius confortat visum. Camomilla vero euacuat humorem per resolutionem sine attractione. Et hec operatio est sibi magis propria q̄m alicui alteri medicine: vt ait Serapion in aggregatore capitulo de ea. ¶ Attende q̄ Rasis capitulo trigesimo libri experimentorum sic curam pertractat inflationis oculorum. Et cura huius egritudinis est quando rubor est in facie ꝛ calor in fronte: vt accipias succum memithe: ꝛ est herba frigida simillima papaueri comuto gerens croceum succum vt celidonia: foliorumꝫ rosarum añ.3.j. croci myrrhe añ.3.j.ꝛ.ß. pulveriza ꝛ confice cum aqua sarculiarum scilicet que a vitibus distillat quando inciduntur ꝛ lacte mulieris ꝛ superponatur oculis ꝛ fronti quotidie renouando quousq̄ aperiantur oculi: ꝛ est expertum in pueris. Si autem in oculis nō fuerit rubor nec calor in fronte accipe myrrham ꝛ crocū ꝛ aloen ꝛ folia rosarū ꝛ confice cū vino bono ꝛ super oculos pone. Et probatiue ad hoc q̄d sepe probaui. Mitte in naribus parum ambre et dissempera cum lacte mulieris: hec ille.

c ¶ Et est etiam ꝛc̄. ¶ In hac parte.15. dicit primo q̄ albedo interdum supuenit infanti in suis pupillis ex nimio fletu. Et per albedinem nō intelligas hic albuginem seu maculaꝫ oculi: de qua dicit Princeps tertii tertia tracta.2.ca.17. Scias q̄ albugo in oculo. Alia est subtilis proueniens in superficie apparente ꝛ nominat nebula. Et alia est grossa ꝛ noiat albugo absolute. Sed intellige glaucosim: ꝛ est subalbedo que accidit vuee tunice: de qua dicit Aristo. 4. de generatione animaliū. c.1. Causa aūt glaucitatis oculoꝝ in pueris est: q̄m ista mēbra in eis sunt debiliora aliis. s. oculis iuuenum: ꝛ glaucitas oculoꝝ nō est nisi quidaꝫ modus debilitatis. Et paulo post dicit. Infirmitas aūt que dicit glaucitas non est nisi siccitas vincēs in oculo: ꝛ ꝓpter hoc accidit senibus: quōm siccitas vincit in oculis eoꝝ sicut abundat in corpore. Et iteruꝫ dicit eodez capitulo. Oculi vō puerorū apparent primo glauci ꝓp paucitatez humoris. Et Gal. aphorismoꝝ tertia cōmento vltimo. Glaucosis inquit ex siccitate est in sensu visuali. Princeps vero.19. animaliuꝫ eius. c.1. glaucedinem ex parte vuee tunice dupliciter euenire dicit. Uno modo ex humiditate indigesta ipsius sicut plante in suo ortu glauce fiunt postea viresceut: ꝛ hac de causa glaucedo contingit oculis infantis. Alio modo ex consumptione humiditatis sicut in plantis arescentibus. Et hoc modo contingit in oculis senioꝝ. Ait enim ibi. Et vuea glaucescit vel variatur: quoniā nō est digestio in ipsa sicut accidit in vegetabilibus q̄ statim dum nascuntur non habebunt colorez rectum: sed tendit eoꝝ color ad albedinem deinde per digestionē virescet. Et ꝓpter istaz causam erunt oculi puerorū glauci. Et ista glaucitas erit ꝓpter humiditatē completam. i. superabundantē indigestam: aut erit ꝓpter dissolutionē humiditatis quaz sequitur tinctura si fuerit bene digesta sicut in vegetabili: quoniā cuꝫ intendit dissolvere suam humiditatē incipit albescere. Et ista glaucitas est ꝓpter siccitatem vincentem. Et infirmi habent oculos quasi glaucos: ꝛ similiter senes hac eadem causa: quoniā in senib⁹ humiditas extranea multiplicatur ꝛ dissoluitur naturalis: hec Princeps. ¶ Attende primo q̄ duplex est oculorum glaucitas. Quedam naturalis que a natura inest vel cōmunem cursum nature sequitur. Alia accidentalis sicut euenit ab egritudine vel fletu nimio in infantib⁹. Et hec plus accidit glaucis a natura oculis q̄m nigris aut aliis. Juxta illud Aristo de ḡnatione animaliū. ca.1. Infirmitas que dicit glaucitas accidit oculis glaucis magis. ¶ Attende secō q̄ oculi glauci non acute de die vident ꝓpter dispersionez visibilis spiritus ab exterioꝝ lumine quaz prohibere deberet vuea tunica sua sub nigredine. Glauca vō existens id facere non valet. Et oculi nigri contrarie se habent parum de nocte videntes ꝛ acutius de die. Juxta illud Aristo. vbi supra. Causa vō ꝓpter quā non sunt oculi glauci acuti visus in die neq̄ oculi nigri acuti visus in nocte: est quia glaucitas ꝓpter paucitatem humoris mouetur motu matori ex luce: quoniā paucus humor est clari coloris ꝓpter lucez: ꝛ motus oculi est ex claritate non ex humiditate oculi. Nigri autez mouent minus ꝓpter multitudinē humoris ꝛ quia lumen noctis est debilius. Secūdo dicit hic Pain. q̄ infans cuius pupillis seu tunicis vueis albedo contingit ex nimio fletu medicandus est cum succo solatri imponēdo frequēter oculis ipsius de dicto succo. De hoc succo scribitur scō huius. c. de solatro. Et succus spēcializ eius vsq̄ ad illam que facit somnum cum sit ex eo alcopiol confortat visum. Et tertij tertia trac.2.c.vltimo. Et crocus ipse ꝛ oleum eius est ex eis que denigrāt pupillam ꝛ similiter succus solatri.

d ¶ Et q̄nq̄ ꝛc̄. ¶ In hac.16. parte dicit primo q̄ sulac seu sulacū q̄nq̄ accidit cooperture oculi infantiū. s. palpebris ex multo fletu. Et describitur sulacum in synonymis libri huius q̄ est egritudo oculoꝝ que accidit pueris ꝓpter fletuz ꝛ est quasi scabies. Sed tertij tertia trac.3.c.3. Pain. sic describit ipsum. Sulac vel sillac quidez est grossities in palpebris proueniens a materia grossa male dispositionis nitrosa. i. salsa propter quā rubent palpebre ꝛ cadunt pili ꝛ adducit vlcerationem partium in quibus firi sunt pili. Et sequitur eam corruptio oculi ꝛ plerūq̄ accidit successione ophthalmie. Et de ipsa quidem alia est recens ꝛ alia antiqua mala. Scō dicit hic q̄ ista passio curatur cum succo solatri sive mozelle palpebris superposito: de quo dicit Serapion in aggre.c.de solatro. Quando miscetur cum pane confert scabiei vlcerate. Et miscet cum fief seu colyriis que fiunt ad cursum humiditatum acutarum ad oculum ꝛ loco aque ꝛ loco albuginis oui. Princeps vero tertij tertia tract.3.c.4. super cura ipsius ait. In recenti quidem grossitie confert facere emplastrum ex lentibus decoctis cum aqua rosa. Et facere emplastrum ex portulaca ꝛ endiuia cum oleo ro. ꝛ albumine oui ꝛ administretur totum illud nocte. Et ingrediatur balneum post ipsum.

e ¶ Et accidunt ei febres ꝛc̄. ¶ In hac.17. parte primo dicit q̄ ēt febres q̄nq̄ accidunt infanti potissime dum dentes nascuntur. Juxta illud Hippo. aphorismorum tertia. Cum vero dentes producunt gingiuarum fit prurit⁹ ⁊ febres ꝛc̄. Quarum causa est vehementia doloris ex assidua punctione dentiuz orientium non minori punctione spinarum. Secundo dicit q̄ tunc melius est vt nutrix regatur. i. primo ꝛ principaliter intendenduz est rectificationi regiminis nutricis: ita vt sit ex subtilibus cibis ꝛ potibus declinantibus ad frigiditatem ꝛ humiditatez vt per ipsos temperentur sanguis ꝛ lac eius: vt ex micis albi panis ter lotis in aqua fontis ꝛ ex aqua pullorum alterata cum lactucis ꝛ acetosa ꝛ ex hordeo mundato vel lacte amigdalarum ꝛ ex malis granatis vel pomis arengie ꝛ expotu ptisane vel aque zuccarate solius aut cum sirupo ros. vel violato vel endiuie vel acetose vel cum orizaccara simplici. Tertio dicit q̄ aliquid etiam detur infanti sicut succus expressus in granis malorum granatorū cum orimelle simplici pauci mellis ꝛ cum melle cāne. Nam mel cāne quod est zuccara temperatius est melle apum ꝛ magis conueniens febricitantibus febre cholerica qualis

litium est succ⁹ caprifolij

dieta nutrit infans febr

Universidad de Deusto Biblioteca

est vt in pluribus que infanti euenit ex dolore nascentiū dentiuꝫ. Itē dek infanti succus solatri cū pauco camphore ⁊ zuccaro ad infrigidanduꝫ. Potest ei etiaꝫ dari iuleb simpler ex tribus partibus aque fontis ⁊ parte vna aque ros.⁊ pauco zuccaro pariter bullitis:⁊ syrupus rosarū ⁊ violarum ⁊ oryzacara simplex ⁊ syrupus acetose. Quarto dicit ꝙ post ista sudor in infante prouocandus est hoc modo. Canne recentes premant ⁊ pars succi illius vertici capitis superponat: ⁊ pars alia sup pedes ei⁹: deide bene cooperiatur ⁊ cito sudabit. Et ad prouocationē sudoris accipies succū radicis canne siue arūdinis cuius virtꝰ secunda ē que attrahit ⁊ abstergit. Et virtus tertia est quādo miscetur cum bulbo attrahit a corpore spinas ⁊ sagittas: vt ait Serap. in aggregato. ca. de cāna. Et Dan. 2. huiꝰ capitulo de arūdine ait. ꝙ cortices ipsius ⁊ radix abstergunt sordities ⁊ radix eius cum cepa syluestri extrahit carni infixa.

nitur ⁊ ipse cooperiť qñ cum hoc sudat. ¶ Et estª cū accidit ei dolor vētris ⁊ torquet ⁊ fiet. Ventri ergo supponēda sunt aqua calida ⁊ oleuꝫ multū caliduꝫ ⁊ pauꝫ cere. ¶ Et estᵇ cum ei accidunt sternutationes frequētes. Et est cum hoc cōtingit ꝓpter apostema in partibus cerebri. Et si ita fuerit medicādum erit apostema infrigidando' ⁊ epithimādo ⁊ vngendo ex infrigidantibꝰ succis ⁊ olcis. Qꝺ si non fuerit ex apostemate qꝺ ei accidit bedarogi tritū naribus eius erit insufflandū. ¶ Et estᶜ cum in corpore accidunt ei bothor. Sed quod ex eis vlcerosuꝫ est ⁊ nigruꝫ est mortale: ⁊ etiaꝫ si nō fuerit nisi alcula tantū erit mortale quāto magis cum expandeť. Quod autem est album est sanius: ⁊ est cum in eius egressione multa

a ¶ Et est cum ⁊c̄. ¶ In ha decimaoctaua parte dicit primo ꝙ dolor ventris qñqꝫ accidit infanti: ⁊ tūc is torquetur. i. sentit torsiones ⁊ punctiōes in vētre: vel torquenť intestina ipsiꝰ vel seipsuꝫ voluēdo contorquet querens situꝫ in quo minus doleat: ⁊ pre dolore fiet. Causa vero sepius hunc dolorem inferens est altera trium. Una est ventositas ex lacte genita. Nam lac ꝓuenire facit inflationem in visceribus ꝓpter qꝺ Hyppocras aphorismoꝝ quinta his prohibet lac quibus hypocūdria suspensa rugiunt. Alia vermes qui pungunt ⁊ stimulant. Alia frigiditas balnei autez aeris ad viscera penetrans. Secūdo dicit ꝙ aqua calida superponenda est ventri infantis in tali dolore quia poros aperit ⁊ ventositates carminans resoluit: ⁊ frigus viscerum si fit illic tollit. Potest autem superponi ventri vel per modum balnei vel imbibita in spongia aut lana aut lagene inclusa bene obturate. Item oleum olive calidum plurimuꝫ cum tantillo cere ventri superponendum est. Et ad hanc operationem eligendum est oleum de oliuis domesticis maturis antiquum. Tale enim calidius est ⁊ magis resoluens ⁊ cera etiam resolvit resolutione debili: vt ait Serapion in aggregato. capitulis de oliuis ⁊ cera. Conferunt etiam in hoc casu plurimum olea camomillinuꝫ ⁊ anhetinum ventri inuncta vel imbibita in lana aut cotto ⁊ ei superposita. Et hec remedia sunt propria doloꝝ ex ventositate aut frigore. Doloꝝ vero ex vermibus remedia dabuntur inferius.

b ¶ Et est cum ei accidunt sternutationes ⁊c̄. ¶ In hac parte decimanona dicit primo ꝙ sternutationes frequentes interdum accidunt infantibus. Quarū causa est vel repletio distēdens vacuitates cerebri vel aliquid acutum mordens aut titillans cerebruꝫ vel nares ad quod excutiendum aerem plurimū cerebrū colligit ⁊ cum impetu excutit. Jurta illud Hippo. aphorismoꝝ septima apho. 52. Sternutatio fit a capite exª calefacto cerebro ⁊ humectato quod est in capite vacuo: effunditur enim aer intus existens foras: sonat vero quoniā perangustus est ei exitus. Secundo dicit ꝙ sternutatio in infantibꝰ quādoqꝫ procedit ab apostemate alicuius partium cerebri: quia extendit ⁊ stimulat cerebrū ⁊ ebullitione sue materie fumis implet ⁊ vaporibus quos cerebrū conans expellere se cōprimens efficit sternutationē. Tertio dicit ꝙ si sternutationes infantis ex apostemate prouenerint apostema curandum erit per infrigidantia cerebruꝫ tacta prius duodecima parte capituli presentis epithimando ⁊ infrigidando ipsum cum succis ⁊ oleis infrigidatiuis quibus materia digeratur doloꝝ mitigetur ⁊ inquietudo tollatur. ¶ Quarto dicit ꝙ si sternutationes infantis non prouenerint ex apostemate bedarogi. i. ozimum fluuiale tritum est insufflandum naribus ipsius. ¶ Contra dicit Serapion in aggregatore. ca. de eo ꝙ quādo odoratur facit sternutationez. Et Princeps scōo huius. ca. de eo dicit. Et est ex eis que sedant sternutationez in complexione vna ⁊ mouent eam in complexione alia. Item dicit Princeps tertiū quinta trac. 2. ca. de sternutatione facientibus. Leuia vero sternutationez facientia sunt opium quādo odoratur ⁊ stipites albedarogi. Item sternutatio est motus nature purgatiuus cerebri plurimuꝫ conferens. Jurta illud Principis tractatu nunc dicto. c. 13. Et sternutatio quidem est ex rebus magis inuatiuis ad ericcandum caput cum materia: aut est pauca que expelli potest quāuis non sit matura: aut est ventosa quāuis sit plurima: aut est vaporosa. Nam sternutatio est ex rebus valentibus magis ad repletionē vaporosam in capite: aut est grossa que non est digesta: non igitur indiget vllo medicamine: hec ille. Item dicit ibi ꝙ sternutatio significat fortitudinem cerebri: ⁊ propter hoc ille cuius mos est plurima nō sternutare. Et ille cui ex eis adhibentur ea que sternutare faciunt: ⁊ non speratur vt sanetur vnqꝫ. ¶ Pro solutione attende primo ꝙ lz ozimum in cerebro raro calido suo odore solo ꝓuocet sternutationem: ipsum tamen tritum ⁊ naribus imissum ipsas deoppilat ⁊ os colatoriū: sedat ergo sternutationem que prouenit ex humoribus oppilantibus has partes ⁊ titilantibus eas quos natura nititur excutere cum sternutatione. Et pro hoc soluūtur tria prima obiecta. ¶ Attende secūdo ꝙ lz sternutatio temperata multum prosit cerebro ad excussionem superfluitatum eius sicut temperata tussis pectori repleto: superflua tamen in tenero infante multum ledere potest cōmouens ⁊ supercalefaciens ⁊ dolere faciēs caput. Et interdum findens venas aut arterias aliquas cerebri vel excutiens cuꝫ impetu materias plurimas ad pectus. Et per hoc soluūtur duo vltima obiecta. ¶ Attende tertio ꝙ plura sunt alia remedia contra superfluam sternutationez efficaciora ozimo que secure infanti ministrari possunt iurta illud Principis tertiū quinta tract. 2. c. 14. Et ex eis que prohibent sternutationem sunt oleum rosatuꝫ ⁊ oleum de salicibus que vehementer sedant eam. Et quādoqꝫ prohibetur si sorbitio calida sorbeatur aut balneetur caput aqua ⁊ effundatur oleum calidum in ambabus auribus. Et resupinatio super puluinar calidum positum sub collo ⁊ odoramentum pomoruꝫ ⁊ nelrim: ideſt rose syluestres albe: ⁊ similiter odoramē-

sequitur vtilitas. Et ipse quidem semper medicāde sunt ex subtilibus deficcatiuis in aqua solutis ex qua ipse lauenť ⁊ in ea coctis: sicut rosa ⁊ myrtus ⁊ folia arboris masticis ⁊ thamarisci ⁊ olea etiaꝫ harum reruꝫ. Bothor vō si sane sint dimittende sunt donec maturentur deinde curentur. Et si vlcerate fuerint fiat ex cerusa vnguentum. Et est etiam cum necesse est lauare eas cum aqua mellis ⁊ pauco nitro ⁊ similiter alcula. Cum autem spissa fuerint indigebunt eo qꝺ sit fortius. Lauabūtur ergo ex aqua baurach cuꝫ lacte mixta ideo vt tolerari possit. Quod si fiat eaꝫ caro vesice vaporabiť ⁊ infundeť ex aqua in qua cocta fuerint myrtus ⁊ rose squinātum ⁊ folia arboris masticis. Sed anteq̄ hoc totum fiat nutricis nutriens tum spongie marine sunt ex eis que abscindunt eam. Infantes vero iuuantur eo quod fluit ex renibus sanis positis super ignem ⁊ assatis ⁊ assumunť anteq̄ coquantur ⁊ accipitur illud quod ex eis currit ⁊ naribus sugitur: aut fit ex eis caputpurgium: hec Princeps.

c ¶ Et est cum in corpore accidunt ⁊c̄. ¶ In hac vigesima parte que est de pustulis superuenientibus corpori infantis: ex quibus sunt variole ⁊ morbilli dicit primo ꝙ bothor ideſt pustula quandoqꝫ eueniunt infanti in corpore. Quarum causa est ebullitio superueniens sanguini sin viam penetrationis: ideſt putrefactionis vel ex reliquijs nutrimenti menstrualis: vel ex malo lacte: vel ex dispositiōe aeris putrefactiua. Instans autem aduentus earum ⁊ distinctio violarum a morbillis ⁊ designatio monsterarum ex eis declarātur per versus sequentes. Corporis ⁊ capitis grauitas angustia totum. Corpus vt tumiduꝫ facies oculiqꝫ rubentes. Nasi pauritus raucedo spiritus arctus. Intus concluſa febris inflammatio multus. Saltus: alꝫ guttur dorsum tussisqꝫ dolentes. Punctio per mēbra vehemens somnus mortis. Ariditas: sputuꝫ grossum tremor in pede signant. Sanguineam magnam passim bothor egredientem. Qua fellina minor lachrymosior ⁊ magis ardens. Plus angusta premens dorsum minus ilico multa. Dura diu cruda viridis nigra vel violaris. Auria syncopea vocis flatusqꝫ malorum. Totiui rasi fluxus viridisqꝫ cruenti. Hunc sortis intro cito currens est nuncia mortis. ¶ Attende ꝙ infanti quandoqꝫ contingunt quidam ruborꝫ in cute cum punctione ⁊ dolore sine elevatione pustulosa quos mulieres gallice vocant setas. Et qñ fricantur cum porcina cute mediocriter aspera videntur huic cuti res quedam similes sironibus herere quotum curatio est ablutio frequens cū aqua furfuris. Et isti ruborꝫ non sic procedunt a profunda sanguinis ebullitione sicut morbili vel variole. Necꝫ hos associant febris ⁊ angustia ⁊ alia mala accidentia plurima sicut morbillos ⁊ variolas. ¶ Scōo dicit ꝙ pustule nigre vlcerose apparentes in infante sunt mortales etiam si solum in ore appareant que dicuntur alcula quanto magis diffunduntur in toto corpore. Significant enim pessimam corruptionem vel adustione quasi cancerosam masse sanguinarie. Et virides qdē ⁊ violacee sunt male ⁊ quāto plus declinant ad nigredinē tanto sunt peiores. ¶ Tertio dicit ꝙ albe sunt saluiores: ⁊ quandoqꝫ plurima sequitur vtilitas ex earum egressione. Et quarti prima tract. 4. c. 5. dicit. Et albe quidem sunt meliores ⁊ propie qñ sunt pauci numeri magne quantitatis facilis exitus pauce angustie debilis febris ⁊ vides febrem minui cum earum apparitione ⁊ ipsarū egressione. Tales. n. sunt vtilitatis plurime: qꝺ sicut ebullitio in musto reddit tandem vinū purū clarū resoluta spuma ⁊ residente fece: sic ebullitio pustullarū talium massam sanguinariam. ¶ Quarto dicit ꝙ pustule corporū infantiū curande sunt medicinis subtilibus ericcatiuis dissolutis ⁊ coctis in aqua cum qua ipse lauari debent. Cuiusmodi sunt he rosa myrtus folia arboris masticis que lentiscus dicitur folia thamarisci ⁊ olea istaꝝ rerū. ¶ Attende primo ꝙ pustule qñ sunt mature rumpi debent cum acubus aureis. Jurta illud prin. quarti pma trac. 4. c. 7. Et quādo egrediuntur variole cuꝫ complemento ⁊ pertransit septimus dies ⁊ apparet in eo maturatio tunc necessariuꝫ est vt rumpantur cū acubus de auro ⁊ auferat humiditas cū coto. ¶ Attende scōo ꝙ post maturationem ⁊ eruptionez pustularum ⁊ non ante ꝓuenit dessiccatio vel cū salitione vel cū medicinis modo notis. Jurta illud Prin. tertia prima trac. quarto. c. 7. Salitio aūt necessaria est. Et cū volueris salire tunc elonga salitionem ab eis quas rupisti ⁊ magnis doloroſis et propinquo. Illud. n. facit dolorem: imo sali eas que sunt preter eas ⁊ omitte claudens cū eo viam orificiorum suorū donec fugant salem suum. Et non saliantur ante complementū maturationis. Illud. n. fortasse faciet accidere dolorem vehementem ⁊ apostema. Et salitio qdem est res que est necessaria posſj maturarť. Et illud qdem fit cum aqua salita in qua est virtus croci. Et si aqua illa est aqua rosaruꝫ tunc est melius. Et aqua in qua decoquuntur thamariscus ⁊ lentes ⁊ rose: deinde salitť est vltima ⁊ ꝓprie si ponunť in ea cāphora ⁊ sandali. Hec. n. solutio maturat ⁊ dessiccat ⁊ facit cadere cuꝫ velocitate: hec Princeps. ¶ Quinto dicit ꝙ si pustule sane fuerint videlicet nō corrosiue maligne dimittende sunt sine applicatione medicaminis extrinseci donec mature fiant. Posſent curenť p medicinas nunc dictas. Solent aūt nobiliū infantes in gallijs involui cum primo apparent in eis pustule in pecia scarleti vel albeti mundi vt liberius exeant. Et ad id coadiuuat dare eis in potu decoctionem ficuuꝫ. ¶ Sexto dicit ꝙ quando pustule fiunt vlcerate seu verse in vlcera: tunc sunt inungende vnguento ex ceruſa. Et quarti prima tract. 4. c. 7. ait. Et quando accidunt vlcera ex variolis confert vnguentuꝫ album ⁊ ꝓprie permixtum cum aliquātulo camphore. Et rasura radicis canne cū aqua rosarum. Aut rasura venarum arboris salicis: ⁊ quandoqꝫ confert vnguentuꝫ de ceruſa ⁊ litharguro: hec ille. Describitur autem sic ab ebemesue in antidotario ipsius distinctione vndecima. Accipe ceruſe merdasengi ideſt litharguri ana .ʒ. ser plumbi viti scorie argenti añ. dragmas quattuor masticis olibani añ. ʒ. 2. ℥. ß. olei rosati ⁊ aceti albi q. s. terrantur in mortario ⁊ ponatur prius oleum deinde acetū añ. parum infundendo ita ꝙ sine intermissione terantur nunc hoc nunc illud infundendo donec inpinguetur. Istud repperi optimum in vlceribus corrosiuis marime in lupo-bie. ¶ Septimo dicit ꝙ qñqꝫ opꝰ lauare vlceratas infantium pustulas ⁊ etiā alcula cum aqua mellis ⁊ modico nitro. Et illud est cum sanies eaꝫ est grossa viscosa fortiter adherens. Nam mellis aqua fortius abstergit aqua simplici vel aqua rosata ⁊ nitrum fortius sale. ¶ Octauo dicit ꝙ si pustule vlcerate infantium fuerint spisse. ſ. cum grossis crustis lauande erunt ex aqua baurach cui lac mixtum fuerit: vt huius aque puncturam infans tolerare possit. Et est baurach

afronitrum

* (merdasengi est litharguriū)

affronitrū siue spuma nitri. De quo ⁊ nitro dicit Serapion in aggregatore. ca. ⁊ nitro. ¶ Oia sunt magis abstersiua q̄z sal: q; nō stipticāt ⁊ sūt multū amara. ¶ Nono dicit q; si ex applicatione nitri baurach ⁊ filiuz acutoz veficetur caro existens in pustulis ruptis vl ppe eas in circuitu caro vesicata vapozāda erit cū aqua decoctionis myrti ⁊ rosaz ⁊ squinānti ⁊ foliozarboris masticis vt per hec stiptica repellat humor qui pustulis affluit cā doloris ⁊ caro tumida stringat ⁊ ꝓfortet vl vefice orte ficcēt.

¶ Decimo dicit q; in pustulis corpis infantis prio rante oia regimen nutricis est meliorāduz sic q; ebullitiones faciunt in sanguine: sicut fructꝰ noui spēs acute salsoz vsus ⁊ acruminū calidoz vt alliozporroz cepa rum ⁊ vinoz fortiū ꝑcipue musti ira stuphe balnea vt tēpēter calida: ne sanū lac ꝑ hec ebullitioni disponat ⁊ inde multiplicet mā pustulaz ⁊ tm supabundet vt ipsius violentiā infans tolerare nō possit. De membris vō ꝑseruādis marie a dictis pustulis ⁊ de modis ꝑseruationis eoz ait Pzin. quarti prima trac. 4. ca. 8. Et 9. c. eiusdē agit ⁊ eradi catione vestigioz variolaz. a ¶ Et est etiaz ⁊c. ¶ In hac parte. 21. dicit primo q; inflatio inguinis vl aliqua ex causis ⁊ spēbꝰ fissure seu rupture siphac q̄nq; accidit infanti ꝓpter multitudinem fletus ⁊ clamoris. Ex clamoribꝰ enim ꝑmunt inferiora motu diaphragmatis ⁊ cū violentia extenditur siphac circa inguina. Cuius rei signū est q; parientes iuuant altis clamoribus ad expressionē sui fetus. ¶ Attende primo q; pānic̄ulus siphac comprehēdens intestina q̄nq; supertendit absq; fixura vl dilatatione tanta foraminuz per que transeunt suspensoria testiculoz q; de cōtentis in siphac aliqd exeat ⁊ sub eo descendat. Et talis supertensio cōiter dicit relaxatio siphac ex qua fit inflatio in aliquo inguinū nō ꝓtensa in bursam testiculoz. Aliq̄n vō vel siphac findit vl adeo dilatat aliqd suoz foraminum q; aliqd zirbi vl intestinoz egredit a siphac ⁊ descēdit in bursam testiculoz. Et talis fissura vl dilatatio ramex ⁊ hernia solet appellari. Iuxta illud Pzin. tertij. 22. trac. 1. c. 2. Ruptura fit per sol'onem pānic̄uli a sua singularitate sua ⁊ casum fissure in eo quā penetrat corpus qđ suit cōprehē sum in eo ante scissurā. Aut ꝓpter dilatationē stricture in meatu aut sol'oné. Et cum accidit illud taliter q; q̄n incedit penetrans peruenit ad testiculos noiatur ramex ⁊ hernia. ¶ Attēde scdo q; plures sunt cause fissure siphac in infantibꝰ vt repletio nimia fortis expressio in assellatione cōstrictio ventris vehemens insasciatione clamor magnus ⁊ assiduus supabūdantia ventositatū cuz distēsione visceruz: habent enim siphac tenue ⁊ tenerū facile ruptibile. Scdo dat duo remedia leuia cōtra tumores inguinū. Primū est ameos tritū cū albumine oui sup ignē ligatū cui superligek pānus lineus subtilis ligatura stricta per modum cōpresse. Ameos enim deficcat siphac relaxatū ⁊ resoluit ventositates aut aquositates inguinis inflati si que ibi fuerint: nō tñ est ex se stipticū siue cōstrictiuū: imo resolutiuū ⁊ aperitiuū. Teste Serapione in aggre. auctoritate Gal. c. ⁊ amicos dicente. Magis iuuatiuū qđ est in eo est semen eius: ⁊ in sapore eius est amaritudo pauca ⁊ acuitas: ⁊ virtus eius prima est virtꝰ que calefacit ⁊ subtiliat ⁊ resoluit. Sed albumen cum quo incorporak est restrictiuū. Scdm est lupini amari adusti ⁊ myrrha cum eis infundank ⁊ coquank in vino sub equali pondere: deinde terank ⁊ sup pānuz extensa more emplastri inguini tumido superligentur. Lupinus enim sicut refert Pzin. 2. cañ. c. ⁊ eo. est stipticus cū virtute. Et lupinus in quo est amaritudo abstergit ⁊ resoluit sine mordicatione: ergo sua stipticitate tumorem inguinis reprimit: ⁊ sua vi resolutiua ⁊ abstersiua ventositates vel aquositates si que illic fuerint tollit. Myrrha vō est resolutiua ventositatū: ⁊ in ipsa sunt stipticitas ⁊ adherentia sicut ait Pzin. 2. huius. c. ⁊ ea. ¶ Tertio dat alia remedia fortia cōtra fissurā ⁊ tumorē inguinis que sunt myrrha nuces cypressi ⁊ cortices ipsius aloe acatia ⁊ alia dicēda tertij. 22. trac. 1. ca. 5. de cura ruptuz intestini ⁊ zirbi. Et qđ cōponi pōt emplm tale inguini infantis superponenduz. Re. myrrhe corticum cypressi ⁊ nucum eius aloes acatie. añ. ʒ. ij. terantur subtiliter ⁊ incorporenk cū glutine piscium dissoluto in aceto ⁊ fiat emplm super alutam extensum iuxta formā inguinis. Emplm aliud bonum qđ q̄nq; ruptura infantiū consolidat. Re. corticum granatoz pondus. ʒ. r. gallarum imaturarum ʒ. v. decoquank cum vini stiptici. ʒ. v. decoctione vehementi ⁊ reducank intestina ad superiora ⁊ embrocek locus cum aqua frigida ⁊ inuiscetur hoc emplastruz ⁊ nō soluatur nisi transacta hebdomada aut in oibus decē diebus semel. Emplastrum mirabile. Sumank masticis corticis thuris nucis cypressi myrrhe glutini piscium sarcocolle omniuz partes equales dissoluatur gluten cuz aceto vini ⁊ aggregentur cum eo medicine ⁊ fiat emplastrum. Hec duo emplastra scripsit Princeps tertij vigesimasecūda tracta. 1. ca. 5. Rasis vero libro experimentoruz capitulo de crepatura infantium ait. Emplastruz valens crepature pueroū. Re. aluminis aureos. xv. galle aureos duos terantur ⁊ conficiank cū vino quousq; inspissetur ⁊ pone super locum ⁊ superpone spongiam intinctam in aceto mixto cum aqua ⁊ cum ceciderit aliud reponak. Et pro isto emplastro recipias alumē ⁊ pluma qđ stiptera dicitur. Aliud emplastruz leue. Ponatur super pānuz aliquem glutinum ⁊ corije ⁊ super locum ponatur ⁊ permitte quousq; adhereat ⁊ si ceciderit aliud reponatur: hec Rasis.

b ¶ Et est cum infanti accidit ⁊c. ¶ In hac vigesimasecūda parte dicit primo q; vmbilicus infantis apostematur interdum maxime quando incidit. Cuius causa est dolor ex ligatura ⁊ incisione. Solent enim confluere humores ad locū doloris facientes ipsum intumescere. Potest etiam fieri tumor vmbilici ꝓpter aquositates ibidem transmissas ⁊ illic retentas propter ligaturam ⁊ incisionē. Non enim natura semper illico assuescit inciso vmbilico mittere ad vesicam aquositatem vrinalem quaz per vmbilicum emittere solebat fetu existēte in vtero materno: vel filico assuescat nō est quin ex veteri consuetudine modicū illic destinet. Hanc egritudinem nouiter genitis accidere: dixit Hippocras aphorismoruz tertia canone illo. In etatibus vero talia accidunt parum quidez ⁊ no uiter genitis pueris oris vlcerationes vomitus tusses vigilie timores vmbilici flegmones aurium humiditates. Et Galenus in cōmento ait. Vmbilici flegmones accidunt nec mirabile ex incisionis vicinitate. Secundo dat remediuz tale contra hoc apostema. Re. asakel que dicitur almauis: ⁊ est spica celtica. ʒ. ß. teratur ⁊ incorporetur cuz vncia vna terebinthie: deinde dissoluatur in vncijs tribus olei sisamini vl olei amigdalarum dulcium si sisaminuz non inueniatur ⁊ fiat vnguentū quo liniatur more epithimatis vel vnguenti locus apostematis. Spica enim est aperitiua ⁊ resolutiua aligd stipticitatis habens ⁊ resoluit apostema ⁊ bothor: vt ait Princeps scdo huius. ca. ⁊ ea. Terebinthina vō resolutiua est lenificatiua mūdificatiua maturatiua abstersiua aliquid stipticitatis habens: vt ait Pzin. scdo canonis capło ⁊ grano viridi. Et eodem libro capitulo ⁊ sisamo: dicit q; est resolutiuū apostematuz calidoz. ¶ Attēde q; vmbilicis infantiuz quādoq; accidit eminentia similis apostemati: non tamen est apostema neq; est cura eiꝰ similis cure apostematis: sed cure rupture magis. Iuxta illud Rasis libro experimentorū capitulo trigesimonono. Eminentia vmbilici accidit pueris quādo multum plangunt si vociferant aut ex tussi magna. Et forte accidit ex casu vel percussione. Et cura est vt accipias lupinos ⁊ pecias panni linei: combure ⁊ confice cum vino ⁊ interpone stupas: ⁊ pone super vmbilicum. Et si fuerit flexibilis cauterizetur in circuitu vmbilici non in loco flexibili propter tenuitatem cutis. Et si indigueris fortibus medicinis pone quas dicemus in capitulo crepature.

c ¶ Et est ⁊c. cum accidit infanti ne dormiat ⁊c. ¶ In hac. 23. parte dicit primo q; insomnietas ⁊ assiduus fletus ⁊ motus oris flendo ꝓtinuus q̄nq; accidūt infanti. Id testat. Hip. aphorismoꝝ tertio can̄. 25. illo. In etatibus vero: nominans inter passiones nouiter genitoz vigilias. Et Gal. in cōmento ait. Vigilie aūt non eueniunt pueris nāliter nec ꝓsuetudinarie: semp. n. dormiunt. Sed tñ si stomachus ⁊ficiat ex gulositate sua cibaria corrumpunt quoz fumus ascendens capita vigilias ⁊ timores generat. Scdo dat quattuor remedia mediocris virtutis ⁊tra istos casus. Primū est cortices papaueris quos tere si vis cū modica aqua rosata ⁊ sup pānū lineū extende ⁊ fronti timporibus ac vertici infantis suppone. Quod si dicti cortices recentes fuerint nō est opus eis imiscere aquā rosaz. Scdm est semē papaueris qđ terere potes cū aqua rosacea ⁊ lacte mulieris ana parū infundendo desup donec fit sicut pulis ⁊ sup pannum lineū mundū subtilē extende supponens vertici fronti ⁊ timporibus. Et tam cortices q̄z semen ex papauere albo assume: q; cū suo stupore domesticū est ideō familiare nāe: nigrum vero nō sic. Tertium est oleū de lactucis fronti timporibus ⁊ vertici inunctum. Quartum est oleū ⁊ papauere similiter inunctū. Et qbus quattuoz pōt cōponi tale somniferū. Re. corticū papaueris albi ⁊ seminis eius añ. ʒ. ß. oleoz de lactuca ⁊ de papauere añ. quart. ß. terank optime simul ⁊ incorporenk ⁊ fiat vnguentū vel linimentum quo frons ⁊ timpora ⁊ verter vnguank. ¶ Attende q; hec oia sunt somnifera cauenda tñ sunt vel cum cautela magna infantibus adhibenda grossoruz capitum multum repletorum: q; de facili subeth inducerent aut apopleziam aut paralysim pp debilitatem suoruz cerebroz ⁊ neruoruz. ¶ Tertio describit quoddam medicamen fortius predictis vt asserit qđ recipit seminis sulle nucis endiui papaueris albi seminis lini granoz causim seminis portulace seminis plantaginis seminis lactucarū seminis feniculi anisi cymini añ. ʒ. j. terantur oia hec paulatim postea terank ⁊ addatur eis. ʒ. j. pfilij torrefacti non puluerizati deinde misceank cū dragmis. 12. zuccari. Et de isto ꝺdito ventur infanti. ʒ. 2. in potu cū ptisana vel aqua bullita vel aqua pulli. Sulla in synonymis Auicēne exponit q; est artetica herba. Et in libro simili Almasoi loco eius habetur sansucus ⁊ est maiorana. Mur endiui seu henden a Principe scdo can̄. c. de ea describit q; est terra granosa sicut cicer alba declinans ad citrinitatē que asportat de barcha ⁊ ex coraste ex aqua cū melle fit vinū. Et in glosa marginali littere presentis quā credo esse translatoris Auicēne describit q; est terra formata ad similitudinem nucis que in musto missa scdo die facit vinū quasi esset sermensium ejiciendo fecē eius. Istam medicinā neq; vidi nec ab aliquo mihi cōtemporaneo visam esse audiui. Granū causim est semen chelidonie. Psilium in hac recepta nō terit sicut alia: q; substantia eius interior medullaris calida est ⁊ ficca in quarto gradu ⁊ est acuta vehemēter incisiua rubificatiua ulceratiua ⁊ est de genere veneni. Substantia aūt exterior expansa sup corticē est ex multū infrigidantibus vt ait Auesue in suis simplicibus. c. de psilio: ⁊ hic querit operatio solius substantie exterioris. Melius ergo est vt interior pars velata maneat ⁊ cū fece ereat nō reducta p diuisionem ⁊ impressionē caloris innati de potentia ad actū. ¶ Queret tñ aliqs de quo seruiunt in hoc medicamine medicine calide ⁊ ficce: sicut semen feniculi ⁊ anisum ⁊ cymini cū potius videank suis caliditate ⁊ siccitate vigilias excitare q̄z somnū inducere. Dic q; ꝙsumunt vapores ⁊ fumos ⁊ ventositates q; dolores cōmouent ⁊ insomnietate: sicut in philonio medicine calide dolores mitigant resoluendo ventositates ⁊ frigide somnum prouocant. ¶ Quarto dicit q; si dictū medicamen fortius facere volueris adde ei scrupulum vnū vel minus opij. ʒ. tertiam partem vnius ex simplicibus eius. De qualibet enim ꝑ ter zuccarum ponebak. ʒ. j. cuius tertia pars est. ℈. j. Et est opium succus papaueris nigri egyptij frigidi ⁊ siccum in quarto gradu narcoticuz sedatiuū oīs doloris siue bibitum siue linitum. Et potio ipsius sit quātitas lenticule: vt ait Princeps scdo canonis ca. de eo. ¶ Attēde q; Rasis libro experimentorum ca. 25. de vigilijs infantiū sic ꝑtractauit. Vigilie accidunt pueris in prima

Universidad de Deusto Biblioteca

etate ex corruptione lactis. Et cura eaz est vt mittat in naribus pueri oleū violatum cū accto: aut oleū anbxtinū cuz succo lactucc: t vnge caput t stomachū cum illis oleis: t sit sollicitudo nra in correctione lactis. Et da sugere syrupū papaueris albi. Et vnge tempora t frontez cū oleo opio t croco: hec ille.

a ¶ Et est cum accidit tc. ¶ In hac. 24. parte dicit primo singulum accidere infanti q̄q̄z. Cuius sicut spasmi sunt duo modi: vnus t inanitiõe: aliter t repletione. Iuxta illud Hyppo. aphw. 6. aphw. 39. Spasmus fit ex plenitudine t euacuatione: ita t singultus. Et est singultus motus diuersus cõpositꝰ sicut spasmus cõstrictiuꝰ cum tensione dilatatiua existens in ore stomachi: aut in toto corpore eius: aut in mery. Ex quo aggregat ad seipsum cum spasmo fugiens ex nocẽte: vel cõtrahit ex superfluitate siccitatis t natura conat ipsum dilatare sed nõ obedit. Causa vo ipsius repletionalis vt in pluribus est duplex. Una est lesio oris stomachi ab aliquo frido. Iuxta illud Pauli. tertij 13. trac. 5. ca. 20. Dicamus itaq̄z q̄ q̄q̄z sit illud a re ledente os stomachi frigiditate sua sic accidit ex singultu in rigore febriuz t in aere frigido t in humoribus infrigidantibus t a frigore alio confirmato in complexione stomachi constringente t spasmante ipsum t multotiẽs accidit hoc pueris t infantibus. Secunda est lesio oris stoachi a re mordicãte vt a lacte corrupto. Iuxta illud Principis ibi. Aut a re nocẽte sua mordicatione: t a hoc genere est cibus corruptus conuersus ad qualitatẽ mordicatiuã. Et pueris quidem accidit illud plurimũ: t similiter accidit ex effusione cholere in os stomachi. Sed cause singultus de inanitione sunt febres incensiue euacuationes exiccãtes pessima fames t est signum mortale in febribus arsiuis t longis fluxibus. Secundo dicit hic Princeps q̄ infanti patienti singultuz danda est nux indica cum zuccaro. Et est nux indica palma insule que est in mari arui t in partibus insularum zing. t dicit neregil. Et valet in singultu ex lacte corrupto vel cholera pungẽte: quia est boni chimi: sed grauis stomacho comprimens inferius id quod reperit in orificio ipsius. ¶ Attende primo q̄ in singultu repletionali infantium competit vomitus prouocatus dulciter titillando linguam infantiũ cum digito vel pena quatinus excutiat materiaz nocentez. ¶ Attende secundo q̄ in singultu bonũ a materia frigida competit motus t fricationes tam stomachi q̄z extremitatuz t retentio anbelitus t somnus longus t inunctio orificii stomachi cum oleo anbxti vel de camomilla vel de spica vel de castoreo. ¶ Attende tertio q̄ in singultu infantis ex lacte corrupto vel humore acuto post vomitum competunt potus aque ordei maxime cum aqua granatorum dulcium: vel mediorum inter dulcia t acetosa: t aqua acetose sola bibita. ¶ Attende quarto q̄ in singultu infantis de inanitione conuenit frequens eius balneatio in aqua dulci tepida vel in lacte t inunctio stomachi cum oleo violato t ptisana in potu vel aqua melonis vel aqua cucurbite.

b ¶ Et est cum accidit infanti vomitus tc. ¶ In hac vigesimaquinta parte dicit primo q̄ vomitus fortis. s. superfluus t debilitans quãdoq̄z accidit infanti. Iuxta illud Hippo. aphorismoꝝ tertia apho. 25. In etatibus vero talia accidunt. Paruis quidem t nouiter genitis pueris oris vlcerationes vomitus. Et Galenus in comento ait. Vomitus ex gulositate lactis contingit pueris. Cuius cã vt in pluribus est suctio lactis auida cum superfluitate vel corruptio lactis in stomacho ipsius. Iuxta illud Rasis libro experimentoꝝ. Accidit pueris in prima etate vomitus propter lactis multitudinem magis q̄z digerere possit. Aut propter corruptionem eius: t maxime si puer fuerit humidi t debilis stomachi. Potest etiam contingere ex cholera effusa ad stomachuz ipsius vel ex superfluo flegmate stomachum grauante. Secundo dicit q̄ tunc forsitan dabitur infanti medietas vnius danich gariofiloꝝ. Et dicit forsitan quia non in omni vomitu infantium conueniunt gariofili. Non enim cõueniunt in vomitu ex effusione cholere ad stomachuz neq̄z in vomitu ex lactis corruptione a caliditate: quia calidi sunt. Sed in vomitu a flegmatis multitudine vel a lacte nimio maxime cuz debilitate digestiue ex frigiditate. ¶ Modus vero ministrationis eoꝝ est vt nutrix masticet eos t os infantis suauiter impellat. Confortant enim stomachũ t eparant conferunt nausee t vomitui: vt ait Princeps scdo huius. c. de eo. Idem facit cinamomũ. Danich exponitur in synonymis Auicẽne q̄ est pondus triuz granorum ordei. Sed in synonymis Januen. quibus plus credo scribitur danich arabice est nomen ponderis octo granorum ordei: ergo est duo kirat: t danich vnum t mediuz faciunt obolum t obolus est idem quod anolosat. Tertio dicit q̄ in vomitu superfluo infantium q̄q̄z confert superponere stomachis suis aliq̄s emplastruz ex medicinis debilibus constringentibus vomituz: vt si vomitus a causa calida processerit. Re. olei cytoniꝝ vel olei myrtini vel olei rosati facti ex oleo oliuaruz imaturaruz. ℥. j. cere albe lote in aqua plantaginis. ℥. iiij. misceantur ad ignem donec veniant in formaz ceroti quibus adde si vis. ℥. ij. pulueris rosarũ siccarum vel sandaloꝝ rubeoꝝ vel granoꝝ myrti t fac cerotum q̄d supra alutã extensum in forma scuti parui t tela tenuissima coopertuz stomacho infantis superponat. Et si vomitus ab humoribus frigidis vel a debilitate digestiue ex frigore venerit. Re. olei mastichis vel de spica vel olei de absynthio. ℥. j. cere. ℥. iiij. misce ad ignem t fac cerotum: quibus adde si vis pulueris gariofiloꝝ vel cinamomi vel spice nardi vel mastichis vel macis vel nucuz cypressi dragmã vnam t fac vt prius. Potes etiaz compescere vomituz infantiuz sola inunctiõe ex aliquo de oleis vel spargendo supra stomachuz aliquem pulueruꝝ prenominatorum. Vel lauando stomachuz cum vino stiptico decoctionis alicuius predictorum. ¶ Attende q̄ Rasis libro experimentoꝝ sic compescere docuit vomitum infantium. Et est cura vt vetes multitudinẽ lactis. Et post considera in vomitu si sentiat acetosus odor t fuerint in eo humores albi. Accipe olibani sextaz partez dragme vnius: t ruthe ficce tertiã partẽ dragme vnius pulueriza t mitte duarum dragmarũ in potu tribuatur. Si autem voluntas affuerit vt hoc sit fortius cum eo tantũ opij ponatur quãtuz est tertia vnius partis aut minus. ¶ Et est[a] cũ infanti accidit singultus: cui tunc danda est nux indica cũ zuccaro. ¶ Et est[b] cum infanti accidit vomitꝰ fortis: cui forsitan dabitur medietas danich vnius gariofiloꝝ. Verũtamen q̄q̄z ei cõsert stomacho superponere emplastrũ ex aliquo cõstringentium vomitum debilium. ¶ Et est[c] cum infanti accidit stomachi debilitas. Cuius qdem stomachus tunc ex muscho cum aqua ros. est liniendus: aut cũ aqua myrti t ei in potu succus cytoniorum tribuatur cuz pauca gariofiloꝝ quãtitate t zuccaro aut tres octaue. ℥. vnius gallie muschate cum pauca quãtitate myrrhe. ¶ Et est[d] etiam cum infanti accidunt somnia terrefactiua in somno que plurimũ eueniunt ꝓpter repletionẽ ipsius factã ex multa ipsius gulositate. Cuz ergo cibus corrũpet t stomachus hoc senserit procedet nocumẽtũ illud a virtute sensibili ad virtutez formatiuã t imaginatiuam t eis apparebunt somnia terrefactiua. Ops igit ne stomacho ipsius valde pleno cogatur dormire: t vt ex melle ei ad lambẽdum det qd̄ dirigat illud qd̄ est in stoacho suo t deponat. Et est cum infanti accidit apostema gule inter os t mery qd̄ q̄q̄z extẽdit vsq̄z ad musculos t spodiles colli. Et tũc qdem ipsius vẽter suppositorio soluẽdus est: deinde ipse est medicandus cum syrupo rosarũ t da puero. Aut accipiat nutrix paruz cymini t pax sumach t mastichet t ponat in ore pueri. Aut detur puero pyru. maloꝝ granatoꝝ cũ mentha. Aut qd̄ sepe ꝓbaui. Accipe ligni aloes t mastichis. ℥. ß. galle sextaz partem. ℥. vnius. mole totum t confice cum syrupo rosato t modico algallie. i. gallie muschate: cuius recepta est in antidotario Nicolai t da puero anteq̄z fugat lac. Et pone supr stomachuz hoc emplm. Re. mastichis aloes acatie galle olibani pamus vsti ana ptes equales: confice cum oleo rosato t syrupo rosato t pone super stomachũ. Est enim experti ad vomitum pueroꝝ t saliuaz. Et si in vomitu nõ fuerit odor acetosus: sed acutus t color declinet paruz ad acumen vel palloꝛ ꝑpinaꝰ pueroꝝ parũ t robagreste vel cytoniꝝ vel de illis trocisciis. Trocisci valentes ad vomitum pueroꝝ. Re. rosaruz ʒpodij. aã. ℥. iij. galle. ℥. ij. seminis portulace seminis lappacij. aã. ℥. j. t ß. cacabre. ℥. j. conficiãtur cum aqua vel cũ aqua malorum granatoꝝ ad pondus dragme vnius: t da trociscum vnũ puero cũ syrupo rosato. Et pone sup stomachum istud emplastruz qd̄ valet vomitui t fluxui ventris qui accidunt pueris. Re. farie ordei rubi viridis corticum malorum granatoꝝ ana partes equales: confice cum aqua rosarum t pone super stomachum: hec Rasis.

c ¶ Et est cum infanti accidit tc. ¶ In hac. 26. parte dicit primo q̄ etiam q̄q̄z accidit infanti debilitas stomachi. ¶ Attende primo q̄ debilitas stomachi est nomen dispositionis stomachi quando non bene digerit t conturbat cum cibus vehementer absq̄z causa que sit in cibo: vt ait Princeps tertij decimatertia tractatu secundo. ca. 4. Cause vero eius sunt raritas nimia conterture stomachi vel mala complexio precipue frigida non tamẽ semper: sed quãdoq̄z calida vel nimium ficca vel superflue humida t nauseativa sacietas grauata t vomitus plurimus. Et in infantibus vt in pluribus est inordinata t immoderata suctio lactis. ¶ Attẽde scdo q̄ plurimi veterũ t alij moderni curã debilitatis stomachi ꝑsecuti sunt cuz stipticis caldis t deficcatiuis quasi sola t ꝙsalis cã debilitatis stomachi sit mala cõplexio frigida t humida. Iuxta illud Gal. quo ad veteres. 7. de ingeniosani. c. 4. Si magistros meos sequerer t sicut ipsi fecissem: necessario ꝑciperem eis q̄ stomachum hñt defectũ vt stipticos cibos aliquãtulam hñtes amaritudinẽ acciperent t vinũ ponticum grossum t stipticũ t absynthiũ ẽt siue medicinã que fit cum coctanis. Coctana quoq̄z t similia t stomachũ epithymarẽ cuz oleo de ponticis olivis t absinthio vellus in eo infundens t cataplasmans. Sil'r cuz coctanoleon. i. oleo cytoniꝝ t masticeleon. i. oleo mastichis: t nardileon. i. oleo de spica t ceroto qd̄ ex his fit. Itẽ cathaplasmarẽ cum his t aliis multis odoriferis vt spica amomo calamo aromatico yreos lapdano solio sigia bdellio balsamo t carpobalsamo t rilobalsamo. ¶ Attende tertio q̄ Gal. ca. 4. libri illius sic corripit illos. Sed ego dico impossibile esse q̄ defectio mẽbri possit curari sine notitia causaz defectionis. Nam pluribus aquã frigidã dedi t sanitati restituti sunt. In aliis aũt cum frigiditas aque solitꝰ nõ sufficeret eam sup niuẽ refrigerauí. Item vidisti me q̄ precepi ẽt eis vt cibum in niue refrigerarent sicut t aquam. Itez dedi fructus frigidos similiter infrigidatos. Similiter t ptisanum. Eos quoq̄z ꝓhibui ab absinthio t omnibus stipticis: hec Gal. Scdo dicit hic Princeps q̄ in debilitate stomachi infantis stomachus ipsius est liniendus cum muscho dissoluto in aqua rosata vel in aqua myrti. Nã muschus corroborat mẽbra sua aromaticitate: vt ait Sera. ca. de eo t similiter aqua rosata t aqua myrti sua stipticitate. Tertio dicit q̄ in debilitate stomachi dandus est infanti succus cytoniorum cum modica gariofilorum quãtitate t zuccaro fm hanc formam. Re. succi cytoniꝝ clarificati libram. ß. zuccari vnciam vnã bulliantur simul modicum bene dispumando t statim cum fuerit ab igne depositum suspende in eo pondus sex granorum pulueris gariofilorum ligati in pãno lineo mundo parum comprimendo t da ei de succo illa tria parua coclearia pro vna vice mane ieiuno stomacho vnum post aliud quasi lambendo. Nã succus cytoniorum sua stipticitate vehementer stomachuz confortat t gariofili sua aromaticitate t zuccara reprimit austeritatem succi reddit infanti delectabilorem. Quarto dicit q̄ in debilitate stomachi dentur infanti tres octaue partes vnius dragme gallie muschate cum modica quãtitate myrrhe fm hunc modũ. Re. gallie muschate grana. 22. t ß. myrrhe grana tria terãtur t incorporẽtur paltis cum. ℥. j. aque rosate vel aque myrti vel succi cytoniorum t detur infanti in potu non vnico tractu sed per coclearia. Nam gallia muschata ex multis stipticis t aromaticis confortantibus stomachum componitur: vt videre potes in antidotario Nicolai vbi describitur. Et de myrrha dicitur secundo canoñ. capitulo de ea q̄ confert mollificationi stomachi t inflationi in stomacho.

d ¶ Et est etiam cum infanti accidunt somnia tc. ¶ In hac vigesima septima parte dicit primo q̄ etiã somnia terrefactiua q̄q̄z accidunt infanti bona somni. Id innuit Hippocras tertia aphorismorum numerans inter passiones nouiter genitorum timores canone. 25. illo. In etatibus vero: quos Galenus in commento illius corruptioni lactis attribuit dicens. Si stomachus ꝛficiat t gulositate sua cibaria corrumpuntur quorum fumus ascendens capita vigilias t timores generat. Quod etiam probaui in etate perfectis in somno terribilia videntibus cum malo cibo dietantur t maxime si os stomachi debilest. Secundo dicit q̄ somnia terrebilia infantium vt in pluribus accidunt ex repletione superflua cibi qui cum a natura digere nõ possint in ventre corrumpitur cuius nocumentum sentitur a stomacho t procedit a sensibili virtute eius ad virtutem formatiuam: id est fantasiã que retinet formas sensibilium perceptas a sensu communi t ad imaginatiuam que operatur circa eas. Eiusdez fere sententie meminit Galenus libello suo de somnijs dicens. Videtur enim in somnis anima ad profundum corporis mor ab exterioribus accedens sensibilis eis que fm corpus dispositionem sentire. Et rursus que ꝛciderat bonum vt iam

presentium accipere phantasiam. Et si quidem hec ita habent nihil vtiq; erit mirabile si quādo a multitudine humoz animalis virtus molestatur grauata vt quidem moueri seipsos somno phantasientur ꝛ portantes pondera aliqua vt visq; ad fetida vel redolentia venire estiment: ꝛ eos quidez qui in simis ꝛ sordibus conuersari seipsos phantasiantur vel humores prauos ꝛ fetidos ꝛ putridos habere vel multitudinez stercoris cōtenti in intestinis. Tertio dat duo remedia contra ista somnia.

Primus est q infans non cogatur: imo nō permittatur dormire stomacho suo existēte plenissimo cibo: sz cum ludis ꝛ deportationibus vigil teneat donec cibus eius ab orificio stomachi descēderit ꝛ os stōachi in se sup cibū clauserit. Et per hoc phibeant vapores ꝛ fumi copiosi ab eo cerebrum petere. Scōm est vt parum mellis infanti ad lambendū detur qō digerat. i. descēdere faciat sua vi absterdua: vel digerat vt alij hñt. i. digerere iuuet id qō in stomacho est ꝛ deponat ab orificio stomachi cōducens ipsum versus fundum eius. ¶ Attende q Rasis libro experimentorum. capi. 27. ꝛ somniis istis tractat sub titulo ꝛ matre puerorum dicens. Sequitur de quadam passione que dicit mater puerorum. Hec infirmitas accidit pueris in prima etate frequēter. Et signum eius est multus planctus ꝛ timor in somno: ꝛ in vigilia augmētatur calor: ꝛ ex ore eius egredit odor fetidus. Et cā eius egritudinis est acceptio lactis plus qz possit digerere. Et cura eius est in curatione lactis. Et q detur puero diaplyris ꝛ diamuschuz quotidie pars serat. ʒ. j. ſ. ℈. ꝑ. cū lacte. Et ꝑcipua medicina est in hoc tyriaca magna cum lacte data: hec ille.

a ¶ Et est cum infanti ꝛc. ¶ In hac. 28. parte dicit primo q etiā apostema gule quandoq; accidit inter os ꝛ mery. Et tale apostema extenditur interdum vsq; ad musculos ꝛ spondiles colli. ¶ Attende q Hypp. apho. 3. apho. 27. dictum apostema parithimiaz vocat: ꝛ numerat ipsam inter egritudines etatis que sequit absq; medio dentium plantatiuaz. Postq; enim enumerauit nouiter natorum ꝛ dentes producentium egritudines ait. Sentoibus vero factis parthimia ꝛc. Et Galenus in cōmento illius ait. Dicit autem Hypp. parthimia pueribus euenire qō nomen tumorez significat. Greci abusiue hoc nomen huic loco videntur prestitisse qui locus est inter os ꝛ mery quez locum hismon nominant greci. Tumor autem iste aliquādo est in pelliculis interioibus mery gutturis ꝛ oris. Aliquando in lacertis super has pelliculas positis: vnde necesse est spondiles que sunt sm collum intus patiantur impulsiones. Has enim spondiles cum lacerti trahant tumidi necesse est moueri contra priorem colli: hec ille. ¶ Sed quereret aliquis cum hec passio ꝓcedat ex repletione nimia cerebri ꝛ nouiter geniti ꝛ hi qui dentes producunt non minus habeant cerebrum humiditatibus repletum qz sequentes eos: quare non attribuit Hyp. illis sicut istis dictum apostema. Respondet sic Gal. cōmento nunc allegato. Sed Hypp. autumauit rationem hic habuit q nouiter nascentes pueri pereunt anteq; hec loca intumuerint propter dignitates horum locoruz: idest mery ꝛ lacertoū hoc ferre non valentium. Secundo dat remedia contra hoc apostema. Primum est solutio ventris infantis cum suppositorio ex melle ꝛ sale cum puluere modico pulpe colloquintide vt trahat humores ad inferiora ꝛ prohibeat multitudinem vaporuz ascendentium ad caput ꝛ post eorum inspissationez descendentium ad locum apostematis. Secunduz est rob ꝛ mōris. i. succus mororuz per se inspissatus vel calore ignis vel calore solis vel vtrisq; simul. Valet autem rob de moris tam celsi qz rubi. Sed in principio apostematis conuenit rob de imaturis moris ꝛ sua stipticitate membruz recipiens confortet ꝛ humores ad ipsuz fluētes repellat. In statu vero vel fine augmenti de moris maturis vt suis caliditate ꝛ humiditate maturet humores ꝛ eos resoluat. Tertium est medicine alie similes isti rob sicut diamoron mel rosatum puluis hyrūdinum desiccatarū. Valet etiam huic apostemati sacculi repleti milio ꝛ sale simul torrefactis capiti superpositi ad ericcandum ꝛ resoluendum humiditates paratas fluere ad guttur. Valet iterum lana gutturi circūligata ꝛ imbibita oleo olivaruz vel camomille ad pacificanduz dolorem ꝛ maturanduz ꝛ resoluendum. Et mulieres gallicane pro solo remedio solent applicare filum de serico rubeo retorto. Et super hoc dicit Auenzoar capso primo Theysir in ptermio. Filum vermis serici marini cuz quo strangulata fuerit vipera si suspensum fuerit supra illum qui patitur squinātiam sanabitur cum auxilio dei.

b ¶ Et est etiam cuz ꝛc. ¶ In hac parte. 29. dicit primo q oregmon vehemens quandoq; accidit infanti dum dormit. Et est oregmon sonitus spiritualiz precipue gutturis qui fit anhelando ꝛ maxime in peripneumonia asmate ꝛ moriē tibus. Cuius causa est humor reumatizans ad vias anhelitus vel fixus in gutture vel pulmonez opprimens. Secundo dat duo remedia contra istum sonitum. Primuz est semen lini tritum cum melle datum egro in potu sm hunc moduz. ℞. seminis lini. ʒ. j. mellis. ʒ. iū. terantur optime simul ꝛ fiat conditum qō vocari solet lohoc: de quo detur infanti vna vice quātitas vnius nucicule cum tribus coclearibus aque mellis vel ptisane tepide. De hoc semine dicit Serap. c. ꝛ eo q quādo miscetur cum melle ꝛ fit inde lohoc expellit superfluitates que sunt in pectore ꝛ sedat tussim. Secunduz est cyminum puluerizatuz ꝛ melle conspersum. Nam incidit humores grossos ꝛ viscosos ꝛ cōfert asmaticis vt ait Serapion capitulo ꝛ eo ꝛ ad absterdionem humorum a gutture cooperatur mel tam cymino additum qz semini lini.

c ¶ Et est cum infanti ꝛc. ¶ In hac trigesima parte dicit primo q ventus infantium replens ꝛ distendens eorum capita quandoq; accidit infanti. Cuius curationis modus iam nominatus est tertia prima que est de egritudinibus capitis. trac. 3. c. 11. ¶ Attende primo q inflatio ventosa capitis infantium communiter procedit a calore eorum sub multis humiditatibus grossis ꝛ viscosis velato ꝛ sopito quas cum superare non possit: ꝛ sit fortis in radice quare non extinguitur operatur in eas operatione debili ꝛ imperfecta ventosando eas ꝛ faciendo ebullire sicut calor stomachi operatur in cibos quibus plenarie cum aliquo quod sit sicut rob de moris ꝛ reliquis ei similibus. ¶ Et est[a] etiā cum infanti dum dormit vehemēs accidit oregmon cui semen lini tritum cum melle ad bibendum est tribuendum aut cymini tritum melle ꝓspersum. ¶ Et est[b] cum infanti accidit ventus infantium: cuius medicationem iam nominauimus in capitulo de egritudinibus capitis. Verūtamen hic referemus rem ei vehementer conferentem ꝛ est vt origani ꝛ castorei ꝛ cymini partes sumantur equales: ꝛ trite commisceantur ꝛ ei in potu tribuantur quarum sit pondus trium granorum ordei.

¶ Et est[c] cum infanti accidit vt eius intestinuz egrediatur. Et tunc quidez corticem granati ꝛ myrti recentis ꝛ cupularum glandium ꝛ rosarum siccarum et cornu combusti ꝛ aluminis iameni ꝛ vngularum caprinarum ꝛ balaustiarum ꝛ gallarum partes sumende sunt equales: ꝛ in aqua adeo fortiter coquende donec eorum virtus egrediatur: deinde ipse in eorum apozimate sedere cogatur ipso tepido. ¶ Et est[d] cum infanti accidit tenasmon propter frigus quod ei supervenit. Cui confert vt nasturtij ꝛ cymini ana ʒ. iij. sumantur ꝛ trita cribellentur ꝛ bullant in aqua ordei ꝛ aluminis iameni ꝛ vngularum caprinarum ꝛ balaustiarum ꝛ gallarum partes sumende sunt equales: ꝛ in aqua adeo fortiter coquende donec eorum virtus egrediatur: deinde ipse in eorum apozimate sedere cogatur ipso tepido. ¶ Et est[d] cum infanti accidit tenasmon propter frigus quod ei supervenit. Cui confert vt nasturtij ꝛ cymini ana ʒ. iij. sumantur ꝛ trita cribellentur ꝛ bullant in aqua ordei: ordeuz qō anteq; plena maturitate indurēt leuiter torrefit in vase terreo vel ereo sup ignē. Deide tusuz ventilat donec totus cortex absedat deide frangit in frusta: sic enim sanich appellant orētales periti sicut refert Januen. se accepisse ab eis. Scōo dicit hic Pain. q remediuz vehemēter ꝓferes in vento infantiū est dare ifanti in potu pondus triū granoz ordei ꝛ puluere scō ex ongano sicco ꝛ castoreo ꝛ cymino mixtus equal'r ꝛ subtiliter tritis: ꝛ pōt dari cū lacte vel cum aqua mellis. Naz dictus pulvis vehemēter carminat ꝛ resoluit ventositates siue fuerint in stomacho siue in cerebro siue in intestinis. Sed admiratione dignum est q Princeps hic laudat in ventositatibus infantium medicinas vehementis caliditatis vt castorem cyminum origanum. Et tertij prima trac. 3. c. 11. in atas infantiū laudat frigida tam intus qz extra vt aquaz ordei ꝛ sanich eius ꝛ spodium ꝛ semen plantaginis ꝛ violam capiti suppositaz: que nullatenus videnē in inflatione cōpetere. Meq; Rasis in curis morborum summus ꝛ experimētator maximus laudat frigida in hoc casu: sz calida plurima vt oleum amigdalarū amararū ꝛ anhetinuz ꝛ ꝛ ben ꝛ aquam maiorane naribus infantis dulciter imissa. Et emplastruz ꝛ olibano sarcocolla serapino gūmi amigdalaruz capiti superposituz. Et vnguentum ꝛ archa nucum ꝛ pauco olibano capiti inunctum ꝛ sel lupi ꝛ parum ambre vel myrrhe naribꝰ imissum sicut prius allegatum est ex eo parte. 13. c. presentis. ¶ Attende pro solutione q ventositas est dupler: quedam vaporalis a calore debili ventosante humiduz facta: alia fumosa turbida quā calor vehemens operans in humiduz generat. Et in ertirpatione prime cōueniunt calida ꝛ sede frigida.

d ¶ Et est cū infanti ꝛc. ¶ In hac parte. 31. dicit primo q egressus intestini qñq; accidit infantibus. Et intellige per egressum intestini exituz ani qui est extremitas intestini vltimi quod longaon vi. Causa vero exitus seu inuersationis ani in infantibus est continua lubricitas suoz ventrium cuz humiditate vehementi ꝛ debilitate illoz duoz musculoz superpositoruz ano in interioibus longaonis quoz officium est subleuare anum postq; in assellatione se depressit: ꝛ debilitas duorū musculorum claudentū anū. Scōo dat remedium cōtra exitum ani. ſ. vt infans sedeat in apozimate. i. aqua ꝛcoctionis corticū granatoz ꝛ myrti recentis ꝛ cupularū glandium ꝛ rosaz siccarum ꝛ cornu cōbusti. ſ. cornu ꝛ aluminis iameni. i. de pluma ꝛ vngularuz caprie ꝛ balaustiarum ꝛ gallaz: conquassenk hec oia modicū sub equali pondere puta. ʒ. ß. deinde tandiu bullianꝰ in vna cacabūda aque donec sua stiptica virtus egrediat ab eis ꝛ aque imprimat postea effundatur aqua hec in tinellā in eaq; mediocriter calida sedeat infans ita vt pertingat aqua vsq; sub vmbilico ꝛ sub renibus ꝛ non altius ne sua stipticitate vehementi epar splenem vel renes oppilet vel poros cutis ꝛ febrē generet. Tale nāq; balneum vehementer siccat ꝛ sua stipticitate confortat musculos ani tam claudentes eum qz sublevantes vnde sanat exituz eius. ¶ Attende primo q in hoc apozimate ꝛ similibus melius est vinū grossum stipticuz quale est vinū pressorij qz aqua: q multū cooperat ad exiccationem ꝛ ꝓfortationē dictoz musculorum. ¶ Attende scōo q infans q patit exitū ani sedere non dz in hoc apozimate nec stiptica aliā sunt applicanda sup eius anū donec reintrauerit. Si igit in assellādo exeat ꝛ statim post ex semet reintret applicentur stiptica ne amplius exeat. Sed si ex semet intus non redierit obstetrix ipsius suauiter reducat cuz digitis. aut lana. Quod si nō possit balneek infans in aq̄ dulci decoctionis maluaz ꝛ ceparum lilij vt anus leuius interius lubricet cū repulsione: postea ministra medicinas stipticas. ¶ Attende tertio q stiptica hic notata vel aliqua ex eis possunt alijs modis in predicto casu tute ministrari puta in puluere subtilissimo sinapizando eum super anū infantis vel inungendo ex oleo masticis myrtini aut cyrotinoruz cui bona quātitas puluerisillius fuerit immixtus vel emplastrando sufficienti cera addita cum dictis oleis ꝛ puluere ad formandum emplastrum.

e ¶ Et est cuz infanti ꝛc. ¶ In hac. 32. parte dicit primo q tenasmon quādoq; accidit infanti ex frigore sibi supeniente. ¶ Attende primo q duplex est tenasmon. Iurta illud Pn. tertij. 16. tra. scōo ca. 16. Est aūt tenasmon verum aut tenasmon mendosum. Et tenasmon quidē mendosum est vt sit in ano ex ficca retenta. Et qñq; exprimit ex ea aliqd. Et qñq; abradit intestinū pp laborem qui pruenit ex motu eius. Sed tenasmon verum est difficultas assellandi cū conamine ꝛ pondere ꝛ frequentia emissionis materie pauce quaq; vice sicut sputi vnius nō permixte feci cum dolore ani ꝓpter forte frigus aut flegma salsum vel humorem acutum illic infiltratū vel saniem aut vlcus aut excoriationem. Et describi solet generaliter q est voluntas vel conatus egerendi sine effectu. De quo dicit Gal. apho. 5. cōmen. 31. illius caū. Mulieri in vtero habenti tenasmon inatus abortum facit. Tenasmon fit ex humoribus pungitiuis grossum pungentibus intestinum qui infirmū cogunt exprimere fortiter pp punctionē ꝛ pp eoz grossitiez vt cum difficultate eos pungentes possit emittere. Et apho. 7. cōmen. 28. illius caū. In vtero habenti tenasmon superueniens abortire facit ait. Tenasmon est passio recti intestini pp egestionem sanguinis ex vulneribus sup hoc intestinuz habitis. Est aūt verum equiuocum vel abusiue positū cū sit expressionis ꝓprium: q sepe quis ad sellaz surgit ꝛ exprimit vnde sepe totum corpus laborat ꝛ fatigat: hec Gal. ¶ Attende scōo q lz tenasmon ex pluribus causis oriri possit infantibus tū sepius prouenit a frigiditate: sicut ex sessione sup lapidem vel alind frigidum vel ex grosso flegmate descendente illic sua grauitate: ꝛ ideo sepius calore curatur. Iurta illud Pain. tertij. 16. tr ac. 2. ca. 16. Et scias q frigus nocet tenasmoni in plurimis horis ꝛ pp illud est calefactio subtilis ꝓferens ei in pluribus dispōnibus. Scōo dicit h q infanti hñti tenasmonē ꝓfert bibere cuz aq̄ frigida

non pōt dominari. Et hec passio arabice dicit atas ꝛ atasus. ¶ Attende scōo q istius morbi curā sic ꝓtractat Pain. c. nunc alleg. In atas aūt infantiū opz vt lactans potet aquā ordei aut aquā sanich eius si infans solonē habuerit. Et infanti dek ad potāduz tunc aliquātuluz spodij torrefacti ꝛ semis portulace torrefacti: solo. n. in hac egritudine est mala. Et lactāti interdicat balneū ꝛ ponatur super sinciput eius viola infrigidata: hec Pain. Et intellige q sanich ordei: ordeuz qō anteq; plena maturitate indurēt leuiter torrefit in vase terreo vel ereo sup ignē. Deide tusuz ventilat donec totus cortex absedat deide frangit in frusta: sic enim sanich appellant orētales periti sicut refert Januen. se accepisse ab eis. Scōo dicit hic Pain. q remediuz vehemēter ꝓferes in vento infantiū est dare ifanti in potu pondus triū granoz ordei ꝛ puluere scō ex ongano sicco ꝛ castoreo ꝛ cymino mixtus equal'r ꝛ subtiliter tritis: ꝛ pōt dari cū lacte vel cum aqua mellis. Naz dictus pulvis vehemēter carminat ꝛ resoluit ventositates siue fuerint in stomacho siue in cerebro siue in intestinis. Sed admiratione dignum est q Princeps hic laudat in ventositatibus infantium medicinas vehementis caliditatis vt castorem cyminum origanum. Et tertij prima trac. 3. c. 11. in atas infantiū laudat frigida tam intus qz extra vt aquaz ordei ꝛ sanich eius ꝛ spodium ꝛ semen plantaginis ꝛ violam capiti suppositaz: que nullatenus videnē in inflatione cōpetere. Meq; Rasis in curis morborum summus ꝛ experimētator maximus laudat frigida in hoc casu: sz calida plurima vt oleum amigdalarū amararū ꝛ anhetinuz ꝛ ꝛ ben ꝛ aquam maiorane naribus infantis dulciter imissa. Et emplastruz ꝛ olibano sarcocolla serapino gūmi amigdalaruz capiti superposituz. Et vnguentum ꝛ archa nucum ꝛ pauco olibano capiti inunctum ꝛ sel lupi ꝛ parum ambre vel myrrhe naribꝰ imissum sicut prius allegatum est ex eo parte. 13. c. presentis. ¶ Attende pro solutione q ventositas est dupler: quedam vaporalis a calore debili ventosante humiduz facta: alia fumosa turbida quā calor vehemens operans in humiduz generat. Et in ertirpatione prime cōueniunt calida ꝛ sede frigida.

d ¶ Et est cū infanti ꝛc. ¶ In hac parte. 31. dicit primo q egressus intestini qñq; accidit infantibus. Et intellige per egressum intestini exituz ani qui est extremitas intestini vltimi quod longaon vi. Causa vero exitus seu inuersationis ani in infantibus est continua lubricitas suoz ventrium cuz humiditate vehementi ꝛ debilitate illoz duoz musculoz superpositoruz ano in interioibus longaonis quoz officium est subleuare anum postq; in assellatione se depressit: ꝛ debilitas duorū musculorum claudentū anū. Scōo dat remedium cōtra exitum ani. ſ. vt infans sedeat in apozimate. i. aqua ꝛcoctionis corticū granatoz ꝛ myrti recentis ꝛ cupularū glandium ꝛ rosaz siccarum ꝛ cornu cōbusti. ſ. cornu ꝛ aluminis iameni. i. de pluma ꝛ vngularuz caprie ꝛ balaustiarum ꝛ gallaz: conquassenk hec oia modicū sub equali pondere puta. ʒ. ß. deinde tandiu bullianꝰ in vna cacabūda aque donec sua stiptica virtus egrediat ab eis ꝛ aque imprimat postea effundatur aqua hec in tinellā in eaq; mediocriter calida sedeat infans ita vt pertingat aqua vsq; sub vmbilico ꝛ sub renibus ꝛ non altius ne sua stipticitate vehementi epar splenem vel renes oppilet vel poros cutis ꝛ febrē generet. Tale nāq; balneum vehementer siccat ꝛ sua stipticitate confortat musculos ani tam claudentes eum qz sublevantes vnde sanat exituz eius. ¶ Attende primo q in hoc apozimate ꝛ similibus melius est vinū grossum stipticuz quale est vinū pressorij qz aqua: q multū cooperat ad exiccationem ꝛ ꝓfortationē dictoz musculorum. ¶ Attende scōo q infans q patit exitū ani sedere non dz in hoc apozimate nec stiptica aliā sunt applicanda sup eius anū donec reintrauerit. Si igit in assellādo exeat ꝛ statim post ex semet reintret applicentur stiptica ne amplius exeat. Sed si ex semet intus non redierit obstetrix ipsius suauiter reducat cuz digitis. aut lana. Quod si nō possit balneek infans in aq̄ dulci decoctionis maluaz ꝛ ceparum lilij vt anus leuius interius lubricet cū repulsione: postea ministra medicinas stipticas. ¶ Attende tertio q stiptica hic notata vel aliqua ex eis possunt alijs modis in predicto casu tute ministrari puta in puluere subtilissimo sinapizando eum super anū infantis vel inungendo ex oleo masticis myrtini aut cyrotinoruz cui bona quātitas puluerisillius fuerit immixtus vel emplastrando sufficienti cera addita cum dictis oleis ꝛ puluere ad formandum emplastrum.

e ¶ Et est cuz infanti ꝛc. ¶ In hac. 32. parte dicit primo q tenasmon quādoq; accidit infanti ex frigore sibi supeniente. ¶ Attende primo q duplex est tenasmon. Iurta illud Pn. tertij. 16. tra. scōo ca. 16. Est aūt tenasmon verum aut tenasmon mendosum. Et tenasmon quidē mendosum est vt sit in ano ex ficca retenta. Et qñq; exprimit ex ea aliqd. Et qñq; abradit intestinū pp laborem qui pruenit ex motu eius. Sed tenasmon verum est difficultas assellandi cū conamine ꝛ pondere ꝛ frequentia emissionis materie pauce quaq; vice sicut sputi vnius nō permixte feci cum dolore ani ꝓpter forte frigus aut flegma salsum vel humorem acutum illic infiltratū vel saniem aut vlcus aut excoriationem. Et describi solet generaliter q est voluntas vel conatus egerendi sine effectu. De quo dicit Gal. apho. 5. cōmen. 31. illius caū. Mulieri in vtero habenti tenasmon inatus abortum facit. Tenasmon fit ex humoribus pungitiuis grossum pungentibus intestinum qui infirmū cogunt exprimere fortiter pp punctionē ꝛ pp eoz grossitiez vt cum difficultate eos pungentes possit emittere. Et apho. 7. cōmen. 28. illius caū. In vtero habenti tenasmon superueniens abortire facit ait. Tenasmon est passio recti intestini pp egestionem sanguinis ex vulneribus sup hoc intestinuz habitis. Est aūt verum equiuocum vel abusiue positū cū sit expressionis ꝓprium: q sepe quis ad sellaz surgit ꝛ exprimit vnde sepe totum corpus laborat ꝛ fatigat: hec Gal. ¶ Attende scōo q lz tenasmon ex pluribus causis oriri possit infantibus tū sepius prouenit a frigiditate: sicut ex sessione sup lapidem vel alind frigidum vel ex grosso flegmate descendente illic sua grauitate: ꝛ ideo sepius calore curatur. Iurta illud Pain. tertij. 16. tr ac. 2. ca. 16. Et scias q frigus nocet tenasmoni in plurimis horis ꝛ pp illud est calefactio subtilis ꝓferens ei in pluribus dispōnibus. Scōo dicit h q infanti hñti tenasmonē ꝓfert bibere cuz aq̄ frigida

Universidad de Deusto
Biblioteca

puluerem subtilissimū butyro antiquo vaccino conspersum qui recipit seminis nasturtū cyminj aū.z.iij. Illam dicta semina sunt calefactiua subtiliatiua incisiua grossoz humoz quibus associatur butyrum ꝛ aqua quatinus, reprimant acumen eoz. ¶ Attende q remedi cōtra tenasmonē subtus applicata circa anum sunt efficaciora remedijs per os sumptis maxime remedio nunc dicto qō sumere infanti graue est: qz peruenit ad locū egritudinis saluis viribus eoruz: Propterea dixit Pun. ca. mic alleg. Si aūt fuerit tenasmon purus: tūc si fuerit cā eius frigus adnentens ano curabis ipm cū vaporatiōib⁹ ꝛ clysteribus calidis ꝛ cum sufure cuz quo vaporetur anus ꝛ cote ꝛ pecten ꝛ emunctoria. Et sedeat super miliuz ꝛ salem calefacta ambo in panno: aut vapotet cum spongia ꝛ aqua calida ꝛ cuz spongia ficca calefacta ꝛ inungatur cū ceroto ꝛ gbusdaz oleis calidis stipticis. Et calefiat locus ei⁹ ꝛ pmisce cuz cum vino calefacto ꝛ oleo onfacino: aut precipe ei vt ingrediatur balneum calidum. Et sedeat sup terram calidam: hec Pun.

tyro veteri vaccino conspersa ad bibendum cuz aqua frigida dentur. ¶ Est preterea[a] cum in ventre infantis vermes minuti procreantur ei nociui ꝛ plurimū circa anum in quo etiam longi gerantur sed lati raro procreantur in ipso longi autem medicantur ex hascech de qua modicum in lacte in potu est tribuendum ꝑm eius fortitudinem. Et fortasse necessarium erit ventri ipsius emplastrum superponere: ex absynthio ꝛ bozonz ꝛ calcule ꝛ vaccino felle ꝛ colloquintidarum pulpa. Sed ad paruos curandos qui sunt in ano elēnij ꝛ venarum rubearū ana pars vna sumē/

a ¶ Est preterea ꝛc. ¶ In hac parte.33. dicit primo q minuti vermes infanti nocivi generant interdum in ventre ipsius vt in pluribus circa anū. Et qñq etiam ibidem generant vermes longi. Sed lati illic raro procreantur. ¶ Attende primo q causa generationis vermium est flegma quando calefit ꝛ putrefit ꝛ multiplicatur in intestinis ꝛ remanet in eis. ¶ Attēde secundo q Ippocras aphorismorum.3. cōmen.28. illius can. Senioribus vero factis parithymia ꝛc. Inter egritudines euenientes in etate post ventruz plantatiuā enumerat duas species vermium. s. lumbricos rotūdos ꝛ ascarides. Et Gal. in commento ait. Lumbrici sunt vermes subtiles in inferioribus grossi intestine semper nascentes ꝛ in animalibus non bene vigerētibus multi apparentes. Ascarides multi ꝛ sepius in superioribus intestinis nascuntur ꝛ plus in infantibus. Est ēt tertium genus q lati sunt ꝛ cucurbitini vocantur: ꝛ ceteris sunt longiores vtpote alternatim sibi ꝓtinuantes pueris non nisi rarissime nascentes: hec ille. Sēdo dicit q cura vermium longorum est dare infanti bibere cum suo lacte modicū er hascech ꝛ plus vel minus ꝑm fortitudinem vel debilitatez infantis. Et in glosa marginali solet exponi q est sandonicū. Et i synonymis Aui. scribit: hascech i. sandonicum loco eius ponitur origanū. Januensis vero de sandonico dicit q est herba lumbricorum ꝛ absynthij species. Per hascech ergo intellige semen contra lumbrices quod tritū infanti datur. Est enim tante virtutis contra vermes q etiam odoratum vermes fugat ꝛ descendere facit ad inferiora. Similiter in infantibus facit athanasia odorata seu tanacetum maxime si anus melle linitur. Vermes enim versus mel declinant fugientes odorem athansie. Et quia in quadragesima multiplicantur flegmata propter vsum piscium fructuum ꝛ potagiorum plurimorum ex quorum putredine generantur vermes mos est in quibusdam gallie partibus comedere post pascha athanasiam fritam cuz ouis. Tertio dicit q forte necessarium erit superponere ventri infantis emplastrum quod recipit absinthij bozonz calcule fellis vaccini pulpe colloquintide ana vnc. ℈. puluerizentur omnia subtiliter preter fel ꝛ incorporetur eorum pulueris cū felle additis pauco oleo amigdalarum amararum ꝛ cerra ꝛ fiat emplastrum quod supra alutam extensum ventri infantis superponatur. Et intellige per bozonz semen nigrum. s. nigelle semen: de quo dicit Pun. secundo can. cap. de nigella q interficit vermes ꝛ ascarides etiam si liniatur supra sumen'. i. umbilicuz. Sed calcule exponitur in synonymis Auicen. q est herba similis vermiculari: ꝛ in glosa marginali littere presentis que est vt puto translatoris exponitur q est herba nomine salobra similis vermiculari acetosuz habēs saporem ꝛ salsum ꝛ fit inde alcali. s. sal quoddam vel nitri species que alcali dicitur. Januensis vero in synonymis vocat ipsammet herbam kali ꝛ alkali dicens. Kali grece est planta in littoribus maris nascens similis vermiculari pinguis ꝛ salsa qua combusta cinis eius conglobatur in massam que nostro ydiomate vocatur soda ex qua fit nitrum. Sal vero que in eius decoctione quando fit nitruz emanat est sal alkali. ¶ Attende q Princeps in hoc remedio dicit fortasse: quia quandoqz solum primum sufficit ꝛ tunc non est opus isto: ꝛ quandoqz infans omnino primum rennuit propter eius nimiam amaritudinem ꝛ tunc opus est isto. Quarto dicit q pro cura vermium paruorum detur in potu infanti medicamen quod recipit elennij venarum rubearum añ.z.ℏ. zuccari.z.i. terantur cū vnc.3. aque ꝛ fiat potus qui paulatim detur infanti ad potandum. Et per elennium intellige enulam campanam ꝛ sume radicem eius. Et per venas rubeas intellige radices rubee maioris que vulgariter vuarantia dicitur. Et per hec verba zuccari ꝑm totius magnitudinem intellige q de zuccaro sumatur quantum de ambobus alijs.

b ¶ Et est cum ꝛc. ¶ In hac.34.parte dicit primo q excoriatio corarum quādoqz accidit infanti vel ambarum simul vel vnius solius. Causa cuius est supercalefactio punctio ꝛ absterfio fortis fecum ꝛ vrine quas emittit in pannis maxime cum nutrix negligenter se habet in emundando ꝛ lauando infantem. In fecibus enim ꝛ vrinis infantis admiscetur cholera cum quibusdam cinereitatibus quibus versus salsum ꝛ amarum tendunt ꝛ inde excoriant. Secundo tangit ser remedia contra hanc excoriationem. Primum est superasperfio pulueris myrti. s. granorum vel foliorum eius desiccatorum: quia siccat ꝛ confortat ꝛ cutem regenerat: teste principe secundo huius ca. de eo dicente. Et cum decoquitur fructus eius cum vino: ꝛ fit ex eo emplastrum sanat vlcera que sunt in ambabus volis manuum ꝛ in vtriscz pedibus ꝛ adustionem ignis ꝛ prohibet eos a dessicatione. Secundum est puluis radicis yreos dicte excoriationi superpositus vel superasperfus qui non solum excoriationi confert: sed etiam vlceribus sordidis: vt ait Princeps secundo huius capitulo de eo. Tertium est pulvis rosarum siccarum superasperfus qui parum infrigidat siccat ꝛ confortat ꝛ cutem renouat. Quartum est cyperum i. est radix iunci triangularis tritum ꝛ superpositum parti excoriate: quia in ipso est stipticitas parua ꝛ exiccat sine mordicatione: sicut asserit princeps secundo canonis capitulo de eo. Quintum

est farina ordei superasperfa. Sextū farina lentium similiter administrata. Hec due farine mundificant siccant ꝛ excoriationez vestiunt sine mordicatione velut lotica quedam. ¶ Attende primo q ex omnibus predictis sub equali pondere sumptis potest fieri puluis qui excoriationi superasperfus erit efficatior: vel administretur iste puluis Rasis que dictauit libro experimentoz. ca. 37. dicens. Et si acciderint in crure aliqua vulnera post balneuz superasperge puluerem amidi spodu alcanne rosarum myrtbe ꝛ farine ordei. ¶ Attende secundo q Rasis libro nūc dicto ꝛ quibusdam alijs infantuz morbis agit. Primus est sahaphati. i. macule rubee que fiunt cuz pustulis paruis. De quo dicit. sahaphati accidit pueris ꝛ forte accidit in facie ꝛ capite. Et generatio eius est propter multitudinez sanguinis ꝛ humiditatem cutis. Et signuz eius est vulnera parua ex quibus erit humor q expānditur in capite ꝛ in facie. Et cum eis accidit pruritus quare puer vigilat ꝛ plangit ꝛ conqueritur. Et incipe eoruz cura corrigendo cibū nutricis. Deinde tonde caput pueri cū psilotro. i. medicamine depilatorio. Deinde suppone folia attriplicis: qz forte curak p hoc tm: qñ ista folia sugunt venenū. Aut pone desup illō vnguētū. Unguētū valēs ad sahaphati q accidit in capitib⁹ pueroz ℞. ceruse litargiri. añ.ʒ.ʒ. litriue ℥ cinerib⁹ vitū. ʒ.ʒ. olei ros. vnc. i. cere vnc. i. liquefiat cera cū oleo ros. ꝛ terank medicine ꝛ ꝓficiank cū vitellis duoz ouoz assis. Deinde vnge cū eo caput pueri. Scōs morb⁹ est fauositas. i. crustosa tinea. De qua fluit humiditas mala sili fauo mellis. De quo dicit. Passio que dī fauositas mellis est spēs sahaphati: ꝛ tūc sup vulnera apparent quasi squame ꝛ scalpitur cutis cū magno pruritu ꝛ elicit ex eis qsi mel. Et cura eius est vt quotidie tondatur caput. Et abluak cū aqua menthastri ꝛ maiorane ꝛ satureie. Deide inungak cū isto vnguēto. Accipe lythargiri ceruse añ. auf. ʒ. sulphuris ꝛ argenti viui auf. i. olei ros. ptes duas: aceti partē vnaz cōmisceank ꝛ cōficiank cū oleo rosato ꝛ aceto donec fiat vnguentū ꝛ unge cuz eo sero ꝛ mane caput ablue cuz illa aqua. Tertius est epilensia. De qua dicit. Epilensia accidit duob⁹ modis: aut nascit puer cuz ea ꝛ est ex malitia cōplonis nālis in cerebrō facte ex humorib⁹: aut erit ei accidentalis. Et signuz nālis est qñ nascit cum ea: ꝛ signum accidentalis qñ aduenit post partū. Et cura nālis est observatio diete: qñ cū. m. fuerit etatem sanabit ab ea. Si aūt non fuerit sanus sectabit eum vsqz ad mortem. Et cura accidentalis est sollicitudo circa correctionē lactis: ꝛ vt caput ꝛ corp⁹ nutricis purgent. Et caueat ab oibus cibis generantib⁹ flegma. Et nō lactet puer nisi in ea quātitate quā possit digerere vel minus. Et mitte in nārib⁹ medicias calidas ꝛ odoret assamfetidam vel ruthā. Et vnge cum oleis calidis ꝛ suspende peoniā in collo eius ꝛ liga ad pedem eius lapidez smaragdinū ꝛ non accidet ei epilensia. Et si duraverit post hec da tyriacā magnā. Quartus est lapis in vesica. De quo latius ꝛ melius tractat libro diuisionuz q̄ p̄dicto libro ꝛ ait. Lapis in vesica fit infantib⁹ plurimū: ꝛ in cōsistentib⁹ in renibus. Et signa lapidis in vesica sunt albedo vine ꝛ subtilitas eius ꝛ ser arenosa post turbationē: ꝛ erectio virge: ꝛ q puer plurimū scalpit eā ꝛ laborat cū ea: ꝛ retentio vine: ꝛ difficultas exitus eius cum dolore vehemēti ꝛ exitus ani. Et hz species diuerse substantie ꝛ alius est qui rumpit cuz medicinis ꝛ alius est qui non frangit. Quapp oportet vt experiaris ipm cuz medicinis longo tpe ante sectionē. Et ex eis que frāgunt ipsuz est ois cibus incisiu⁹: sicut olive mature ꝛ cappares humide ꝛ ficus ꝛ cicer nigrū ꝛ alcorfi. i. spēs cardi cuius capita comedunt. Et medicinis vo sunt costus cassialignea spica piper ciperuz cortices radicis capparis amigdale amare cinis scorpionū adusto⁹ ꝛ oleum de scorpionib⁹ ꝛ sanguis hirci ꝛ vitrū adustū ꝛ cancri adusti. ¶ Medicamen qō frangit lapidem sua ꝓprietate mirabili. Re. cineris scorpionis adusti lapidis iudaici lapidis spongie añ.ʒ.j. aggregentur cribellata fiatq̄ dosis.ʒ.j. cum vino albo subtili aut cum aqua mellis. Et tunc cura fortior est dum datur hec medicina ꝛ fit cibus eius et illis que diximus. Et distilletur in foramen virge oleum de scorpionibus ꝛ inungatur. Si ergo medicatus fuerit hac medicina per mensem ꝛ non videris vnā prouocari ꝛ infirmus non inuenit alleuationez: aut non egreditur in vina arena: tunc scias q lapis est durus ꝛ planus nō obediens ad frangendū ꝛ dolor huius est minor cū mingit: tunc ergo curek cū ferro. Et nō opz vt dimittak cū eo post mensem qñ ꝑdiut egrū ad ethicā cū assiduatione doloris ꝛ qñq vulnerat vesicaz cū hoc. Quintus est relaratio neruoz. De qua dicit. Relaratio accidit pueris vel in vno membro vel in toto corpe: ꝛ phibet ipsos ab ambulatiōe ꝛ motu ꝛ ꝓuenit ꝑp viscosuz humorem relarantem neruos. Et cura eius est si nō fuerit nālis vt des nutrici sirupū factū de medicinis subtilibus ꝛ fit cibus eius ficcus sicut res assate ꝛ non comedat lac nec carnes duras ouinas nec pisces nec vinū limphatuz bibat ꝛ anteq̄ lactet puer ponak in balneo. Et inunge eius iuncturas cū oleo de costo vel de castoreo. ¶ Attende tertio q hz prenotate egritudines alijs plus infantib⁹ cōungat possunt tū omnes egritudinū spēs eisdez cōtingere. Pro quoz curis ad capitula ꝓpria de eis recurrēdum est eligendo ex eis pro infantib⁹ remedia leuiora ꝛ familiariora nature ꝛ magis ab extra q̄z interius adhibenda.

¶ De regimine infantium cum mutank ad etatem pueritie. Caplm.4.

c **Portet vt tota ꝛc.** ¶ In hoc ca. agit primo de melioratione morꝫ pueri. Scō de suis balneo exercitio cibo ꝛ potu. ibi (Cū aūt puer a somno excitak.)

Tertio de regimine eius a sexto anno vsqz ad quartūdecimū annuz in scholis balneo exercitio vino ꝛ aqua. ibi (Cum autem ser habuerit annos.) Quarto de regimine pueri vltra tertiūdecimuz annum in generali ꝛ de continuatione dictorum ad dicenda. ibi (Post hanc vero etatem sit eorum regimen.) ¶ In prima parte dicit primo q oportet vt tota intentio circa pueros post regimen corporis dictum fit in meliorando mores pueri ꝛ observando ipsos. i. conservando bonos in sua bonitate vel attēdendo circa eos ne declinent aut labātur in malitiam. ¶ Attende primo q hz mores non insint a natura pueris: inclinationes tū ad eos naturaliter insunt quas aliqui mores naturales vocant.

Juxta

Iurta illud Aristo.2.ethicoꝝ.c.1.¶Manifestum qñ neq; vna moraliuꝫ virtutum natura nobis insit. Nullum enim natura existentiuꝫ aliter assuescit: puta lapis deorsum latus non vtiq; assuescet sursum ferri: neq; si decies millesies assuescat quis ipsum faciens. Neq; ignis deorsum neq; aliud aliqd eorum que inata sunt aliter vtiq; assuescet. Neq; igitur natura neq; preter naturā insunt virtutes: sed natis quidez nobis suscipere eas. Perfectis autez per assuetudinē. Et Tullius in qñibus tusculanis ait.

Nobis inata sunt seminaria virtutum que si adolescere illceret ad beatā vitaꝫ nos pducerēt. ¶Attende scdo q; pueri tēperate cōplexionis sunt bonoꝝ moꝝ z distemperate malorum. Iurta illud Bal. primo de regimine sanitatis. cap.6. ¶Pueri qui bene construcꝫ sunt habent mores animi fine querela: qa si amplius q̄z, oportet sunt irascibiles vel minus vel insensibiliores vel gulosiores ex necessitate nō bonā crasiꝫ habēt in partibus illis q̄bus singulum predictorum operantur. ¶Attēde tertio q; mores animi pueris temperate cōplexionis nō indigent emendatione vel melioratione. Sed prouidendum est ne peruertant malitia moꝝ sibi assistentium. Iurta illud Bal. ibi. Lucratis pueris non emendant mores animi: sed custodiunt vt non corrumpantur. Secundo dicit q; melioratio moꝝ pueri correctione indigentiū z conseruatio bonoꝝ fiunt obseruando ne ira fortis z vehemens timor z tristitia pduꝝ rans z vigilie nimie puero superueniant. Ab his enim sanitas pueri turbatur z morbi succedant. Iurta illud Bal. primo de regimine sanitatis. ca.6. Furor z fletus z ira z tristitia z sollicitudo amplior q̄z oportet z vigilie que similiter his fiunt febrium z aliaruꝫ egritudinuꝫ sunt principia sicut ecōuerso pigritia mentis z auaritia z melancholia omniphariā discolorationē z deturpationē operantur infirmitate caloris naturalis quez omnibus magis custodire opꝫ infra terminos sanitatis: hec ille. Tertio dicit q; puer preseruatur ab ira timore tristitia z vigilijs nimijs dando semper illud ei qd̄ desiderat z appetit z non permittendo coram ei aliquid qd̄ ipse abhorreat. ¶Sed instabit aliquis: primo q; natura de se prona est ad malum: z filij qdāmodo sumus cōcupiscentie: z ire z vare puero semper qd̄ desiderat z appetit est eum brutaliter regere non ratiōe sicut regi debet animal rationale. Et per istum modum consuesceret puer voluntate ppria regi plus q̄z ratione: qd̄ in genere moꝝ malum est: z tyrannicum. ¶Dic primo q; puero temperate complexionis dandum est semper qd̄ desiderat z appetit: quia suus concupiscibilis appetitus est conformis rationi nec aliquid appetit nisi verum bonuꝫ. Teste Bal. scdo complexionū. ca. de pue. dicente. Et est in anima medius vere inter audaciam z timorez z inter tardum taciturnum z velocem verbosum z inter misericordiam z dolosuꝫ vel inuidum. Cūq; taliter fuerit erit bone anime amicabilis desiderans fraternitatem hominum mitis z comedit z bibit modeste z ad summuꝫ omnes operationes que nominantur naturales z oprationes que nominant animales sunt in eo fm dispositionem qua nihil earuꝫ vituperat: hec ille. ¶Dic secūdo q; puero lapso non semper dandum est qd̄ desiderat z appetit. Melius tamē est ante sextum annuꝫ cum desiderat z appetit aliquid nociuū cuꝫ blanditijs z occupationib⁹ in alijs sibi gratis ipsum a ppōsito diuertere q̄z seuere nimis aut verberibus ipsuꝫ trahere. Et ñ pertinaciter institerit paruꝫ ei dare z eo qd̄ appetit nisi vehementer nociuū fuerit. ¶Dic tertio q; sollicite z diligenter a puero nobili debent elongari male cōsuetudines mali cibi z potus exercitia indecentia terrentiuꝫ aspectus auditus sonoꝝ dissonantiū z asperoꝝ: quia bonos mores pueri corrūpunt. Iurta illud Bal. primo de regimine sanitatis. ¶Mores animi corrūpunt a malis consuetudinib⁹ cibis z potibus z gymnasijs. i. exercitijs z inspectionibus z auditionibus z mala musica. ¶Quarto dicit q; in meliorando mores pueri duplex est vtilitas. Una est in anima eius. s. vt puer crescendo pcedat ipso a puericia pseuerante in bonis moribus: z fiat ei habitus firmus. i. ex longa consuetudine boni mores z virtutes sic habituent in eo q; quasi euelli nō possint: sꝫ firmiter hereant z perstant tota vita. Scda est in corpore pueri: sicut enim malitia moꝝ nālium seu malarū inclinationū malitiam cōplexionis natiuam sequit: sic malitia moꝝ acquisitoꝝ malitiā cōplexionis aduentitie generat: vt ira vehementer supcalefacit tristitia superflue deficcat pigritia relaxat animales virtutes z inclinat cōplexionem ad flegmaticitatē. Has aūt vtilitates cōmemorat Bal. primo de regi. sani. c. 6. dicēs. Opz studere ne mores animi corrūpant nō vt plus vt cōseruet ipsius aie sanitas z faciat hoiez virtuosum: sed vt nō facile in egritudinē deueniat corpus. Et paulopost subdit. Immoderati vo motus qui sunt in cōcupiscentia z ira z cogitatione magis cholericos reddunt hoies: vñ febres z oēs calide egritudines sequūtur. Defecti vo motus magis flegmaticū z frigidioꝝ vnde oppilationes epatis z splenis z apoplexie z epilensie z omnes reumatice egritudines fiunt. ¶Quinto concludit ex dictis q; custodia sanitatis anime z corporis simul consistit in temperantia moꝝ: non quidem penitus z ex toto: sed velut in vna de causis precipuis custodie sanitatis.

¶Cum aūt dc. ¶In hac parte secunda dat sex regulas sup regimine pueri postq̄z fuerit excitatus a somno. Prima est: q; puer statim post excitationē eius a somno balneādus est: z nedum balneādus: sed etiā modeste fricandus z inungendus. Iurta illud Bal. de regi. sani. c. 8. Infantū membra assidue sunt moderate fricāda oleo dulci z balneanda in pelui lauandaq; post longū somnum. Verum in gallijs z his inferioꝝ regionib⁹ non est cōsuetū in cōseruatione sanitatis vnctionib⁹ vti sicut fuit olim grecis z arabibus ppter caliditatē regionis sue: sed sufficit gallis vsus fricationis cuꝫ manibus z balnei dulcis aque calide quib⁹ cutis sordities tergit pori aperiunt superfluitates effluunt nutrimētuꝫ membris attrahit. Et nō debet mane puer exercitari donec eius membra fricatione vel balneatiōe pmollita fuerit. Iurta illud Bal. 2. de regi. sa. c. 2. ¶Qui exercitandus est non pfestim fortius est mouēdus nisi ante fricationē calefaci⁹ premollat solida z subtiliet humida. i. superfluitates z poros dilatet ne qd solidoꝝ scindat z euellat z superfluitates impetu spūs mote oppilent poros eius qui exercitabitur. Scda est: puer post balneū matutinū permittēdus est ludere per spacium vnius hore vt membra sua ad motus habilitet z per motū dilatent: z superfluitates hebetātes calorez nālem per hunc resoluant: z ipsius calor nālis fortificetur: z membra eius ad receptionē preparent. Debet aūt puer adaptari ludis statui ętuno ꝓportionatis vt si disposit⁹ ad arma fuerit habeat equū ligneum lanceā z ensem sine cuspidib⁹. Si ad artes liberales z phiam ludat cum pueris iam addiscētib⁹ z frequentet clerū z habeat fistulas cytharulas z cāpanulas z libellos pictos modici valoris. Q; si mechanicus futurus fuerit habeat instrā parua z inualida iurta mechaniā ad quā pnior z dispositior est. Tertia est: dandus est aliquis cib⁹ de mane puero postquā ipse luserit spacio vnius hore. ¶Attende q; super cibatione pueroꝝ Bal. in iconomia sua ca. 4. dat. 9. regulas. Prima est: si puer appetat multuꝫ comedere arguat multū inde z vituperetur: quinimo dicat et q; de natura viliuꝫ aliuꝫ sicut canuꝫ est multum comedere: z q; ille qui vult inb̄ eis assimilari nō differt ab eis multū. Secūda est. cū puer sedebit in comestione iurta matorē z antiquorem se non comedat nisi qd̄ erit appositum coram eo: nec porrigat manū suā ad capiendum aliqd qd̄ alius tencat coram se vel velit accipere. Tertia est: puer est assuefaciendus ad hoc vt sit contentus vno cibo: nec petat plures z varios in vna refectione: z q; tractum comedat non impetuose nec faciat magnos bolos nec deturpet manus z digitos suos nec os suū: nec sit q; vltimo dimittat cibuꝫ suū: nec inspiciat aliquē er his q; comedunt secū z maxime extraneū. Quarta est: puer eget cibo sicut medicina. Nam sicut nō attendit q; medicina sit magna seu multa nec q; eius sapor sit delectabilis: sed potius q; sit vtilis z prosit corpi: sic et non est intentio in magna quātitate cibi: nec in delectabilis sapore ipsius: sed potius in iuuamento z vtilitate eiusdē qd̄ est solū ad vincendū famē nālem soluꝫ pungentē ex inanitione mēbroꝝ. Quinta est: nutriat z mouigeretur bene puer in comestiōe sua z discat z assuescat ptentius esse solo pane: hoc. n. iuuabit z inducet eum ad hoc q; sit opulentus z parū sollicitus ad aquirendum diuitias indecenter z iniuste. Esse aūt ptentuꝫ paucis in comestione sua est qdem in se perutile z laudabile. Pauperi. n. est perutile z diuiti valde laudabile z honestū. Sexta est: docet q; puer pficiet comestionē suam hora vespertina. Hoc. n. expedit saluti mentis z corpis sui. Et hoc qñ si pficiat comestionē suā in die erit qdem gravis piger voletiq; dormire in die rursus erit tunc melācholicus z tardi motus nec curabit addiscere tunc tpis. Hoc ēt regimen ꝓgruit valde adulto: si tñ fuerit ipso vsus z assuetus a puericia: erit qdē ei facilus z vtil⁹. Septima est: decet nō puerū vti reb⁹ grossis in comestione. Nam fuga ꝑdictoꝝ expedit ei valde ad hoc vt sit ingeniosus discretus: z vt celerius augeat. Nam cibaria grauia seu difficilis digōnis aggrauant nām deferuntq; ipsius augmentū. Octaua est: decet vt puer vitet esum dulciū z fructuū. Hoc enim congruit aie z corpi eius. Die qdem prodesse multuꝫ eo q; appetitus z voluptates sensibiles minime vincent ipsum. Sed corpori: qñ dulcia z fructus suscipiunt de facili corruptionē in corpe: sed magis corpibus calidis q̄z aliis. Nona est: hora ꝙueniens puero ad comedendū est de mane cū didicerit z fuerit aliquātulū exercitatus: hec Bal. Quarta regula ¶Auin. hic est q; puer post comestionē matutinā dimittēdus est ludere plurimum. ¶Attēde q; comestio matutina quā ianctaculū vocamus in pueris debz esse modica z ex leui cibo sicut ex pecia panis ficci teneri nō calidi vel panis intinctus in aqua carnis quē vocamus offam. ¶Ipso vt aduenīēte hora prandij sit digestus. Secdo ne reddat corpus pueri graue z somnolentū. Tertio vt ex motu pueri sup cibū sumptū digō cibi non impediatur: sed pre sui paruitate faciliter z cito vincatur z digeratur. Debet tamē pueri motus statim post assumptū cibuꝫ lentus z facilis ee. Quinta est: puer est iterato balneandus in aqua dulci calida post ludum prolixiorem. ¶Attende primo q; in gallijs z in his inferioꝝ regionibus frigidis z humidis hec secūda balneatio quaq; die non solet exerceri: quia pueri regionuꝫ istarum plus abundant in humiditatibus z magis proni sunt ad morbos humidos q̄z pueri regionuꝫ calidarum. ¶Attende secūdo q; in calidis z siccis regionibus hec secūda balneatio precipitur vt membra exercitio fatigata balneo demulceantur: z corpus siccatum caloribus regionis z exercitij balneo humectetur: z sordicies terrestris cuti adherens extergatur: z citius puer attingat crementi finem. Sexta est: q; post balneuꝫ secūdum puer rursus cibandus est: z hoc pro secūda vice z circa horam vespertinaꝫ. ¶Attende q; pueri regionis frigide habent appetit⁹ auidiores ad cibos z melius z citius digerūt z pluri cibo egent ppter fortificationē innati caloris a frigido circūstante q̄z pueri calide regionis: sicut vides in tempore frigido crescere appetituꝫ z vim digestiuam fortificari. Et ppter has causas pueri frigide regionis solent ter vel quater in die cibari. Primo quidez in ianctaculo cuꝫ modico pane sicco vel cum offa vel cum butyro vel cum sorbili ouo. Secūdo in prandio cum carnibus aut ouis aut piscibus electis. Carnibus quidez hedi vituli mutōnis iuuenis lapreoloꝝ pulli galline caponis faseani perdicis turturis pipionuꝫ becquaciarum pluuerionū pinchonum alaudarum z aliarum auicularum parvarum in campis z non in aquis pastum querentiū. Ouis autez gallinaceis gallinaruꝫ iuuenum recentibus mollibus in aqua feruente ruptis vel in sua testa coctis in aqua vel cineribus. Piscibus vo vt soletis rogetis gournaudis vuiuris marlengis macrellis pleictis quarrellis lucijs becquetis pchijs vendosijs cancris fluuialib⁹ truttis barbellis vmbris. Tertio in recenaculo. s. hora media inter prandiuꝫ z cenā cum bolo panis. Quarto in cena sicut in prandio. Septima est: puer est phibendus quātuꝫ est possibile bibere aquam super cibum: ne aqua sua subtilitate penetrare faciat cibuꝫ priusq̄z digeratur: z cruduꝫ transire de stomacho ad epar cū sua grossitie qua venulas epatis replendo oppilet. Et sicut pchibet ¶Auin. aque potum pueris statim super cibum sic a fortiori potum vini qd̄ citius q̄ aqua cibum indigestuꝫ penetrare facit. Et puer abundat in humiditatibus sufficiētib⁹ permittioni apte ad facilitandum digestionē z prohibitioni: ne calor innatus supra suum ꝓprium igniat humidum. Non indiget igit nisi potu cōductiuo. Talis autē post cibi digōnez ministrari debet: vt tunc cibuꝫ facile penetrare faciat Et

tia multum exiccat. Et pigritia virtutes laxat animales. Et complexionē ad flegmatis proprietatez inclinat. In temperamento ergo moꝝ custodia sanitatis anime z corporis simul cōsistit. ¶Cum aūt puer a somno excitatur balneandus est. Deinde dimittēdus est ludere hora vna. Postea aliquid ad comedendum est ei dandum. Deinde dimittendus est ludere prolixius. Postea balneandus. Deinde cibandus. Et q̄stoplus possibile est aquā super cibū bibere nō est permittendus: ne cibus crudus penetret antequā

est. cū puer sedebit in comestione iurta matorē z antiquorem se non comedat nisi qd̄ erit appositum coram eo: nec porrigat manū suā ad capiendum aliqd qd̄ alius tencat coram se vel velit accipere. Tertia est: puer est assuefaciendus ad hoc vt sit contentus vno cibo: nec petat plures z varios in vna refectione: z q; tractum comedat non impetuose nec faciat magnos bolos nec deturpet manus z digitos suos nec os suū: nec sit q; vltimo dimittat cibuꝫ suū: nec inspiciat aliquē er his q; comedunt secū z maxime extraneū. Quarta est: puer eget cibo sicut medicina. Nam sicut nō attendit q; medicina sit magna seu multa nec q; eius sapor sit delectabilis: sed potius q; sit vtilis z prosit corpi: sic et non est intentio in magna quātitate cibi: nec in delectabilis sapore ipsius: sed potius in iuuamento z vtilitate eiusdē qd̄ est solū ad vincendū famē nālem soluꝫ pungentē ex inanitione mēbroꝝ. Quinta est: nutriat z mouigeretur bene puer in comestiōe sua z discat z assuescat ptentius esse solo pane: hoc. n. iuuabit z inducet eum ad hoc q; sit opulentus z parū sollicitus ad aquirendum diuitias indecenter z iniuste. Esse aūt ptentuꝫ paucis in comestione sua est qdem in se perutile z laudabile. Pauperi. n. est perutile z diuiti valde laudabile z honestū. Sexta est: docet q; puer pficiet comestionē suam hora vespertina. Hoc. n. expedit saluti mentis z corpis sui. Et hoc qñ si pficiat comestionē suā in die erit qdem gravis piger voletiq; dormire in die rursus erit tunc melācholicus z tardi motus nec curabit addiscere tunc tpis. Hoc ēt regimen ꝓgruit valde adulto: si tñ fuerit ipso vsus z assuetus a puericia: erit qdē ei facilus z vtil⁹. Septima est: decet nō puerū vti reb⁹ grossis in comestione. Nam fuga ꝑdictoꝝ expedit ei valde ad hoc vt sit ingeniosus discretus: z vt celerius augeat. Nam cibaria grauia seu difficilis digōnis aggrauant nām deferuntq; ipsius augmentū. Octaua est: decet vt puer vitet esum dulciū z fructuū. Hoc enim congruit aie z corpi eius. Die qdem prodesse multuꝫ eo q; appetitus z voluptates sensibiles minime vincent ipsum. Sed corpori: qñ dulcia z fructus suscipiunt de facili corruptionē in corpe: sed magis corpibus calidis q̄z aliis. Nona est: hora ꝙueniens puero ad comedendū est de mane cū didicerit z fuerit aliquātulū exercitatus: hec Bal. Quarta regula ¶Auin. hic est q; puer post comestionē matutinā dimittēdus est ludere plurimum. ¶Attēde q; comestio matutina quā ianctaculū vocamus in pueris debz esse modica z ex leui cibo sicut ex pecia panis ficci teneri nō calidi vel panis intinctus in aqua carnis quē vocamus offam. ¶Ipso vt aduenīēte hora prandij sit digestus. Secdo ne reddat corpus pueri graue z somnolentū. Tertio vt ex motu pueri sup cibū sumptū digō cibi non impediatur: sed pre sui paruitate faciliter z cito vincatur z digeratur. Debet tamē pueri motus statim post assumptū cibuꝫ lentus z facilis ee. Quinta est: puer est iterato balneandus in aqua dulci calida post ludum prolixiorem. ¶Attende primo q; in gallijs z in his inferioꝝ regionibus frigidis z humidis hec secūda balneatio quaq; die non solet exerceri: quia pueri regionuꝫ istarum plus abundant in humiditatibus z magis proni sunt ad morbos humidos q̄z pueri regionuꝫ calidarum. ¶Attende secūdo q; in calidis z siccis regionibus hec secūda balneatio precipitur vt membra exercitio fatigata balneo demulceantur: z corpus siccatum caloribus regionis z exercitij balneo humectetur: z sordicies terrestris cuti adherens extergatur: z citius puer attingat crementi finem. Sexta est: q; post balneuꝫ secūdum puer rursus cibandus est: z hoc pro secūda vice z circa horam vespertinaꝫ. ¶Attende q; pueri regionis frigide habent appetit⁹ auidiores ad cibos z melius z citius digerūt z pluri cibo egent ppter fortificationē innati caloris a frigido circūstante q̄z pueri calide regionis: sicut vides in tempore frigido crescere appetituꝫ z vim digestiuam fortificari. Et ppter has causas pueri frigide regionis solent ter vel quater in die cibari. Primo quidez in ianctaculo cuꝫ modico pane sicco vel cum offa vel cum butyro vel cum sorbili ouo. Secūdo in prandio cum carnibus aut ouis aut piscibus electis. Carnibus quidez hedi vituli mutōnis iuuenis lapreoloꝝ pulli galline caponis faseani perdicis turturis pipionuꝫ becquaciarum pluuerionū pinchonum alaudarum z aliarum auicularum parvarum in campis z non in aquis pastum querentiū. Ouis autez gallinaceis gallinaruꝫ iuuenum recentibus mollibus in aqua feruente ruptis vel in sua testa coctis in aqua vel cineribus. Piscibus vo vt soletis rogetis gournaudis vuiuris marlengis macrellis pleictis quarrellis lucijs becquetis pchijs vendosijs cancris fluuialib⁹ truttis barbellis vmbris. Tertio in recenaculo. s. hora media inter prandiuꝫ z cenā cum bolo panis. Quarto in cena sicut in prandio. Septima est: puer est phibendus quātuꝫ est possibile bibere aquam super cibum: ne aqua sua subtilitate penetrare faciat cibuꝫ priusq̄z digeratur: z cruduꝫ transire de stomacho ad epar cū sua grossitie qua venulas epatis replendo oppilet. Et sicut pchibet ¶Auin. aque potum pueris statim super cibum sic a fortiori potum vini qd̄ citius q̄ aqua cibum indigestuꝫ penetrare facit. Et puer abundat in humiditatibus sufficiētib⁹ permittioni apte ad facilitandum digestionē z prohibitioni: ne calor innatus supra suum ꝓprium igniat humidum. Non indiget igit nisi potu cōductiuo. Talis autē post cibi digōnez ministrari debet: vt tunc cibuꝫ facile penetrare faciat Et

Universidad de Deusto Biblioteca

ſio mor olim ſuit aput arabes: vt pauc vel nihil comedendo biberẽt: ꝛ ebo digesto biberent abunde gra delationis cibi per potũ ꝛ facilioris penetrationis. a ¶ Cum aũt ꝛc. ¶ In hac parte tertia dicit primo qꝫ cuꝫ puer ſex annos habuerit magſro tradak diſcipline gra. Et ad addiſcẽduꝫ gradatim ꝓcedat ꝛ ordinate ſine veratione: vel onere nimio: vel incuſſione timoris magni: vel verberatione: neqꝫ cõpellak omni die ſtare in ſcholis ꝛ tota die addiſcere: ſꝫ poſt paruũ ſtudiuꝫ ſexpatiek ꝛ curis ſtudũ gaudia interponat. De inſtructiõe pueri dicit Bal. ꝑmo ꝛ regi. ſa. ca. 12. Animus bonis moribus ꝛ honeſtis ẽ diſciplinis ornandus: qꝫ multũ ꝟ ꝓfert ad poſterioꝛẽ etatez ſi obediẽs fuerit ꝛ nõ luxu ſuppoſitus. Et. c. 4. iconomie Bal. dank regule. 11. ad inſtructionẽ pueroꝝ in bonis moꝛib⁹ vltra regłas vatas in cibatiõe ipſius. ꝓpria ẽt puer ꝺz dormire qꝫtũ fuerit ei neceſſe nec ꝺz nimis dormire. Hoc n. obeſſet ei multũ. Haz ſuperflu⁹ ſomn⁹ relaxat corp⁹ ꝛ xrat mẽtez ꝛ mortificat cor: nec ꝟgruit gcẽꝫ ampli⁹ ad letificãduꝫ corp⁹ ꝛ ſaluti ei⁹ ꝛ ad addiſcẽduꝫ qꝫ hora matutina ꝓ quãto expedit valde vtꝫm mane ſurgere. Scda eſt: locus cũ multis operimẽtis ꝛ culcitris eſt multum nociu⁹ puero eo qꝫ ipm relaxet ꝛ rarificet. Tertia ẽ: dꝛcet ẽt puerũ pati aliquãtulum frigora tpe hyemali: ꝛ aliquãtuluꝫ caloris tpe calido. Hoc. n. expedit ei. Haz corp⁹ eius qui nihil hoꝝ aſſuetus eſt pati ſubtiliaſ ꝛ debilitaſ ꝛ relaxaſ cũ laboꝛat diu ẽnter: nullus aũt eſt ſecurus a labore. Quarta eſt: expedit puero ampli⁹ valde iter agere ꝛ equitare ꝛ moueri qꝫ ociosuꝫ eſſe ꝛ quieſcere. Quinta eſt: nõ vtaſ puer veſtib⁹ ſiraib⁹ ꝛ delicatis. Hoc enim inducit hoꝝ ad diligẽduꝫ diuitias. Jam aũt eſt oſtẽſuꝫ qꝫ amoꝛ diuitiaꝝ eſt valde illaudabilis in ſe inducẽs hoꝝ ad finẽ maluꝫ. Sexta eſt: puer ꝺz cedere ꝛ reuerẽtiaꝫ exhibere maioꝛib⁹ dimittẽs eis ſedez ſuã ꝛ honoꝛis meliores ſe moribus ꝛ ſcia qꝫnis eſſent minoꝛes dieb⁹ ꝛ etate. Septima eſt. Decet etiã ne puer iuret ꝓ deuꝫ in veritate vel mẽdacio qõ etiã adulto valde ꝛ cuilibet cõgruit: niſi tũ manifeſta neciſate vgeret. Et tunc in veritate faciat ſacm ꝛ nõ alr. Talis aũt neceſſitas iurãdi raro ſminet puero. Luꝫ aũt puer aſſuetus eſt nõ iurare ꝓ deũ: faciet gdẽ pauca ſacta cũ erit adultus: nec parũpendet ſeu ꝟtẽnet ea ſed potius timebit ea facere. Octaua eſt: ꝛ marie ꝓferẽtib⁹ puero. ſ. qꝫ ſit verax. Haz qui vtiſ mendaciis ꝟfirmaſ qdem ꝛ habituaſ in hoc ꝛ inde malus valde efficiſ. Nona: nitatur puer eſſe obſequioſus parẽtib⁹ ſuis ꝛ oĩbus maioꝛib⁹ ſe ꝛ melioꝛib⁹. Decima: ꝺecet qꝫ ſuggeraſ hoꝝoꝛ ꝛ abominatio auri ꝛ argẽti ꝛ qꝫ vitet tactum predictoꝝ ampli⁹ qꝫ tactũ draconis. Nõ. n. ꝟtingit ex tactone nocumẽtuꝫ auri ꝛ argẽti leđit ꝛ inficit ẽt aiaꝫ. Undecima: expedit puero ꝑceteris reb⁹ qꝫ ſit ſubiectus parẽtib⁹ ſuis ꝛ magſris ꝛ qꝫ reueraſ ſapientibus: ꝛ qꝫ intueaſ eos intuitu laudabili ꝛ venerabili: ꝛ qꝫ verecundeſ ex eis ꝛ timeat eos. Scdo dicit hic ꝑinc. qꝫ poſtqꝫ puer puenerit ad etatẽ ſex annoꝝ min⁹ balneari ꝺz ꝛ magis exercitari. Minus qꝺez balneari: qꝫ taz veſtes qꝫ corp⁹ minus fedat ꝛ cõmaculat ſoꝛdib⁹ qꝫ in prioꝛib⁹ etatib⁹ iam inſtructus naſuꝫ emungere ꝛ anteriora vel poſteriora detergere ꝺũ egerit aut migit: ꝛ tũc iſtat ꝑs quo mẽbra incipiãt ſolidari ꝛ indurari: quatin⁹ ad mot⁹ aptiora fiãt. Et huic intẽtioni balneũ frequẽs humectãdo nocet ꝛ exercitiũ adauctũ ꝛeiccando ꝓdeſt: magis ꝺo exercitari. Tuꝫ ga mẽbra iam pauliſper indurata exercitiũ fortius ꝛ longi⁹ tolerãt. Et ꝓ exercitiũ apti⁹ ꝛ ampli⁹ excutiunt humiditates ſuperflue cerebri ꝛ oꝛganoꝝ ſenſuũ: gb⁹ cbetabank aiales virtutes qꝫ per balneũ. ¶ Antẽde qꝫ Bal. ꝑmo ꝛ regi. ſani. c. 9. iubet puerũ poſt annũ ſeptimũ ad magſꝺuci ꝛ rari⁹ balneari ꝛ nouis exercitijs vti dicẽs. Poſt septẽ annos ad magſm puer ducak. Et er tunc nõ vtaſ cõtinuo balneo: ſed ꝺoceaſ luctari ꝛ pau laborare añ cibũ. Tertio dicit qꝫ vinũ non eſt ꝺanduꝫ puero in potu: ꝛ marie puero cuius cõpletio eſt lapſa ad caliditatẽ ꝛ humiditatẽ vltra debitũ etatis. Cuius cã eſt duplex. Quaꝫ prima eſt: qꝫ nocumentũ qꝺ ex potu vini magis timeſ cito ꝛ faciliꝝ euenit puero ſcilꝫ gñatio cholere rubee pp calitatẽ cõpl'onis pueri ꝛ aptitudinẽ vini ad ſacilem inflamationẽ: ꝛ ejꝰ multiplicatio vapoꝝ ad caput plurimũ nocentiũ cerebro ꝛ neruis pueri debilib⁹. Scda eſt: qꝫ puer nõ indiget iuuamẽtis duob⁹ que ex viui potu ſolent expectari. Quoꝝ ꝑmũ eſt ꝓuocatio vine quatinus cũ ea cholera educaſ. Scdm eſt humectetio iuncturarũ: ſed in puero pp ſupfluitatem ſue humiditatis exbetantis calorez non abundat cholera ſic qꝫ vine ꝓuocatiõe indigeat ad eductionẽ: nec iuncture pueri humectatione indigent cum ſint humidiores ꝛ laxiores oportuno. Eiuſdez ſentẽtie ꝓememinit Bal. primo ꝺe regimi. ſanita. c. 9. dicens. Lucratuꝫ puerum vſqꝫ ad plurimuꝫ nequaqꝫ opꝫ guſtare vinum: quia ſubito ſufficienter. i. nimis humectat ꝛ calefacit corpus ꝛ implet caput vapoꝛib⁹. Et cum oꝛs ĩmoderantia obſit eis hec que circa calidum ꝛ humidum: maxime eis eſt nociua in corpore ꝛ aĩa vt inducens furoꝛez ꝛ cacon. i. congelationẽ ꝛ ſupoꝛez in iuuenibus niſi cũ decenti menſura id biberunt ꝛ rõnali anime obtuſum ꝛ turbatũ. i. obtuſionẽ ꝛ turbationẽ operans: hec Bal. Conſequenter ibi tangit vtilitates potus vini in iuuenib⁹ manifeſtans qꝫ pueri non egent hiis. Uinuꝫ inquit iuuenibus aptum eſt ad epicraſim. i. ſupcalefactionẽ ꝛ evacuationẽ cholericarũ ſuperfluitatũ ꝛ valet ad ficcitatez in ipſis ſolidis organis aialis inatã: vel ꝑpter ſuperfluos laboꝛes: vel ꝑpter ꝑpriaꝫ craſim etatis vt humectans ꝛ nutriens quecũqꝫ ĩmoderate deſiccata ſunt ꝛ humilians acredinem. i. acumen amari humoris ꝛ per ſudoꝛez ꝛ vinam euacuans. Pueri autez non cõgregantes cholerã ꝛ multã ꝑpriã habentes humiditatẽ bonis que fiunt ex vino non indigent ꝛ ſolum eius nocumentũ percipiunt. Nullus igitur prudens id vabit cum nullaz inferat vtilitatem: nocumentũ vero habeat ſm ĩmensum: hec ille. Auer. 6. colliget. ca. 7. ꝺe regimine pueroꝝ loquens ait. Et ſcias qꝫ vinum ꝛ ceruiſia ſunt eo mala: eo quia eoꝝ capita replent ꝛ malo calore calefaciunt ipſos ꝛ mentez ipſoꝝ perturbant. In tpe vero iuuentutis bonũ ꝛ vtile eis exiſtit. ¶ Sed inſtabit aliquis primo: qꝫ ꝑincepo ſuperius cõceſſit infanti la

digeraſ. ¶ Cum autez⁹ ſex habuerit annos magiſtro tradendus erit qui eũ doceat in quo etiã gradatim eſt ordinãdus ꝛ neqꝫ eſt cogendus quotidie in ſcholis morari. Cũqꝫ ad hanc puenerit etatẽ minus erit balneãdus ꝛ eius labor ante comeſtionez erit augmẽtandus. Neqꝫ vinũ erit ei ꝺandum: ꝛ ꝓprie cum aliquis eoꝝ calide cõplexionis fuerit ꝛ humide: qñ nocumentuꝫ qꝺ ex vino timetur ꝛ ipſum eſt cholere rubee in potatoꝛibus generatio ei cito aduenier. Et vtilitate que ex vini potatione expectatur que eſt vrine ꝓuocatio ꝛ humectatio iuncturaruꝫ ipſoꝝ non indiget ipſe. Non enim eius cholera rubea eſt multa que in vrina ſit prouocãda: neqꝫ eius iuncture humectatióe indigent. Sed permittẽdus eſt aquam frigidam dulcẽ limpidam ſm deſideriũ in potu ſumere. Et hic qꝺem erit curſus regẽdi eos donec ad. 14. peruenĩũt annos cũ ſollicitudine illius quotidiana qꝺ in eis eſt ex minoratione humiditatum ipſoꝝ ꝛ proceſſione exiccationis ꝛ indurationis. Ordinandi ergo ſunt minorando exercitium ꝛ ſeparando ab eo qꝺ eos laborare facit inter pueritiã ꝛ adoleſcentiam ꝛ tẽperatuꝫ comitenſ exercitiũ. ¶ Poſt hãc vero⁹ etatem ſit eoꝝ regimen: regimẽ ſanoꝝ ꝛ conſeruatio ſanitatis. Nos igiſ ad ipſaz mutemus ꝛ ſermonem de rebus premittamus in quibus continentur rei habene in regimine adoleſcentiũ neceſſarie ꝛ ab exercitio incipiamus.

etenti vinuꝫ cum melle capitulo ſecũdo doctrine preſentis paragrapho illo. Et ſi ante lactationez quaqꝫ vice parum mellis ad lambenduꝫ ꝺetur iuuatiuũ erit. Et ſi cum pauco vino ſolutum fuerit erit bonuꝫ. Item eodez capitulo iubet dari infanti panez cum vino aquato. Deinde dicit. Et tunc quidez parum aque ei tribuatur ꝛ in aliquibus vicibus que cum pauco vino ſit mixta. Jtez dicit Bal. capitulo quarto ſue iconomie. Decet vt puer vtatur ꝛ aſſueſcat bibere cũ comederit ꝛ non ante. Hoc enim approbauerunt ſapientes medici inuenerũtqꝫ in vſu potus vini tẽperato' iuuamentuꝫ magnũ apud eos. ¶ Dic primo qꝫ vinum vinoſum forte quale eſt grecum vel arabicum purum vel puro vicinũ: nullo mõ in potu puero tribuenduꝫ eſt: neqꝫ vina belne vel pictaue vel renenſia vel ſimilia in fortitudine vel eis ꝓpinqua ne ſupercalefaciãt ipſum ꝛ mentez eius perturbent ꝛ peritiant. ¶ Dic ſecũdo qꝫ non eſt tutum dare ei aliquod ex vinis prenominatis vehemẽter limphatuꝫ niſi limpha taz diu cum vino ſteterit qꝫ optime vino permixta fuerit ꝛ fregerit vires calefactionis ꝛ effumationis ipſius ad caput: quia quando datur recenter limphatuꝫ natura vinum diligens ꝛ ipſius valde atrida ſeparat ab aqua vinuꝫ vel in toto vel in parte qõ ab aqua ſolutum ſupercalefacit ꝛ effumat ad caput dolere faciens. ¶ Dic tertio qꝫ vinum natura debile adeo limphatum vt potius dici debeat aqua vinata qꝫ vinum aquoſum competit puero: quia cor confortat ingenium acuit oppilationes prohibet ꝛ ſanguinem bonum efficit: nec eſt potus alius in his effectibus dignus ei comparari dato qꝫ puer calidus ꝛ humidus fuerit cum aliquo exceſſu in latitudine ſanitatis. Ad obiecta dic qꝫ ſunt pro duobus dictis ꝑmis. Quarto dicit qꝫ puer ꝑmittẽdus eſt bibere aquã frigidã dulcẽ limpidã ſm deſideriũ ſuũ. ſ. qꝫtũ vult ſi tẽpate cõpl'onis fuerit. Tũc n. regulata ſunt ꝛ cõmenſurata optãe deſideria ſua nõ egentia ꝓceptore qꝫ regulet ea. De iſto potu aque frigide ait Bal. prio de re. ſani. ca. 9. Pueri nõ ſunt oĩno ꝓhibendi a frigido potu aque: ſed multotiens bibãt frigidũ ſup cibũ ꝛ in calidis horis. Et dicit ſup cibũ volens ĩnuere qꝫ aq frigida nõ eſt bibẽda ieiuno ſtomacho: ĩmo eſt venenũ: teſte ꝙun. ẽrti ſerta ſum. 1. c. vlti. Et ſtatim poſt Bal. docet qualis aqua eſt pueris in potu dãda dicens. Ea eſt optia aq que nullã apparentẽ ꝟ qualitatẽ nec in guſtu nec in odoratu ꝛ erit talis aq delectabilis bibẽti ꝛ certiſſime pura. Si vero ꝛ cito inferius recedit ab hypocondriis vt nõ ſentiat grauedinẽ ꝛ frigiditatẽ ventris nulla alia querẽda eſt melioꝛ aq ꝛ fontes q verſus orientẽ fluunt: ꝛ ꝓpoꝝ quẽdam vel terram colank purã ꝛ calefiunt ꝛ infrigidank velociter hoꝝ bona eſt aq ꝛ oĩbus etatib⁹ ꝙuenit: hec ille. Quinto dicit qꝫ iſte eſt curſus. i. modus breuis regẽdi pueros donec attigerint. 14. ãnuꝫ. Habita quotidie ſollicitudine circa eos in trib⁹. Primũ eſt qꝫ humiditates eis cõnate pp neceſſitatẽ crementi paulatine minuank: qbus indigẽt min⁹ qꝫ prius indiguerũt: ne vel motui humidi vel putridinales ſepe eis ꝟgnãt: ſz. n. adhuc creſcant vñ humiditate indigẽt minus tñ creſcũt qꝫ in prioꝛib⁹ etatibus. Jurta illud Haly. 3. tegni cõmen. 131. illius can. Eoꝝ igiſ que adhuc creſcũt augmentũ in infantibus eſt pluſqꝫ ſit in etate illius qꝫ ſequiſ pubertatẽ ꝛ augmentuꝫ in iſtis eſt pluſqꝫ in illis q ſunt maioris etatis. Scdm eſt vt ꝓceſſu tpis gradatim ꝛ ordinate ſiccenſ ꝛ indurenſ vt eoꝝ mẽbra motibus aptenſ ſenſus clari fiant intellectus vigeat. Tertiũ eſt vt eoꝝ exercitium minꝺeſ cõparatione ad iuuenes ꝛ ſeparenſ ſeu preſeruentur ab illo exercitio qꝺ eos laborare facit. i. fatigat ꝛ debilitat inter puericiam ꝛ adoleſcentiem. ſ. a ſexto anno vbi incipit puericia vſqꝫ ad. 14. vbi incipit adoleſcentia ſm quoſcã ꝛ aſſocient ſibi ſiue frequentent exercitiũ tẽperatuꝫ. Fortiue tñ exercitio qꝺ ꝙueniebat ante ſextum annũ. Nam ſorte exercitiũ corpus pueri ſupflue ꝺeſiccat ꝛ indurat ipſum ꝛ augeri ꝓhibet: teſte Bal. 1. de regi. ſani. ca. 9. dicente. Si pluſqꝫ opꝫ laboret que preter tempus vuricies eſt: nocet augmentationi corporis: ꝛ ſi multam promotionem natura ad augmentum habuerit. Et Auer. 6. colliget. c. 6. ait. Exercitium tñ puerorum exceſſum habere non ꝺz vt per ipſum eorum corpora non deſiccentur: ꝛ ne per hoc eorum augmentum prohibeatur. ꝺ ¶ Poſt hãc ꝛc.) ¶ In hac parte. 4. dicit prio qꝫ regimen ſanitatis poſt etatẽ puericie durantis vſqꝫ ad annũ. 14. ſit regimẽ ſanoꝝ ꝛ ſeruatio ſani. i. ſit regimen ſeruatiuũ ſanitatis integre qꝺ conſiſtit in cõmenſuratione debita qualitatis qãtitatis ꝛ temporis ſex rerum non naturalium prenominatarum. ¶ Attende qꝫ ſz infantes ꝛ pueri ſint ſani ſanitate ꝛbita ſuis etatibus: dici tñ poſſunt infirmi ꝛ imbecilles relatione ad actus motiue virtutis ꝛ rõnalis: ꝛ ſimplr impotes relatione ad actus genitiue virtutis. Ideo conuenit eis quo ad aliqua regimen ꝓprium aliud a regimine ſanoꝝ pfectoũ potentium in actus hoi debitos. Scdo dicit. Mutemus igitur nos ad ipſaz. i. acto de regimine infantium ꝛ pueroꝝ tranſeamus ad loquendum de ſeruatione ſanitatis adoleſcentium iuuenum ꝛ ſenum ab anno. 15. vſqꝫ ad annũ. 50. ꝛ incipiamus a ſermone ꝛ rebus in quibus cõſiſtunt habene. i. principales regule rei neceſſarie in regimine adoleſcentium ꝛ alioꝝ ſupple ſequentium eos vſqꝫ annum. 50. Et primo loquamur de exercitio. ¶ Attende prio qꝫ ꝑn. ſuperius expreſſit habenas rei in arte ſeruãte ſanitatẽ. ſ. in fine capituli ſingularis iſtiue ſen dicens. Dicemus igiſ qꝫ habene rei in arte cuſtodiendi ſanitatẽ conſiſtunt ꝛ equalitate cauſarum predictarum cõmutantiũ. ſ. ſex rerum non nãlium. Ille tñ in quarum equalitate maiet neceſſaria eſt ſollicitudo ſunt. 7. res. Equalitas complexionis. Et electio eorum que comeduñ ꝛ bibunk. Et purgatio ſupfluitatum. Et cuſtodia compoſitionis. Et rectificatio eius qꝺ per nares attrahitur. Et cuſtodia tangentis. Et moderamen motionuꝫ corporearum ꝛ animalium inter que ſomnus ꝛ vigilie quodãmodo numerantur. ¶ Attende ſeccundo qꝫ medici plurimi ꝛc regimine ſanitatis tractantes in ſex rebus non nãlibus ſolent ab aere incipere. Sed ꝙuenit hic ideo ab exercitio incipit: quia de aere ſuperius complete determinauit. ſ. ſum. 1. doctri. 2. fen ſecunde primi.

¶ Doctrina

¶Doctrina Secūda dictionis tertie ꝛ regimine quod est cōmune albaleghit: cuius sunt.17.capitula.

¶De regimine adolescentiū cōi ꝛ cōseruatiuo summa de exercitio. Cap.pm.

p **Ropterea ꝛc.** ¶Postq̄z determinauit de regimine corporis vsq; ad.21.annū: hic facit idē post illud tēpus. Primo deter. de hoc regimine fm quasdaz res que ad pertinent. Et scdo remittit nos ad alia loca p quibusdam rebus que hic nō pertinēt. ibi(Quod ab hoc loco.) Ité primo manifestat suā intentionē ꝛ cām ordinis ꝛ ordinē ipsuz. Secūdo prosequit. ibi (Dicimus itaq;.) Et hoc i.3. fm q.3. proposuit de quib⁹ pse quit. Primo determinat de re.sani.per exercitiū ꝛ per eius annexū. Secundo facit idem per cibuz ꝛ potū. ibi(Opz vt sanitatis cōseruatio.) Tertio per somnū, ibi(De sermone cāe somni.) Prima in duas. Prio deter.de re.per exercitium. Secundo per eius annexa ficut sunt fricatio ꝛ balneū ibi(Fricatio alia est.) Prima in duas. Primo deter, de iuuamētis. Secūdo determi.de modo approximationis eius. ibi in sequēti capīo(exercitiū aliud ꝛc.) Pria in duas. Primo premittit diffinitionem exercitii: qz erat necessaria ad verificandum iuuamenta eius. Scdo ponit iuuamēta eius. ibi statim(Et ad ipsum.) Et hec in duas. Prio proponit iuuamēta quedā exercitij. Secūdo illa declarat addēdo etiam quedaz alia. ibi(Et huius quidē.) Et hec in duas. Mā in faciēdo qđ dictum est. Primo ostendit nocumēta que cauſank ex aggregatione supfluitatū in corpore qñ euacuank euacuatione alia q̄z cū exercitio. Scdo ponit iuuamēta que sequunk ex euacuatione eoz cum exercitio. ibi(Amplius exercitiū.) Prima in tres. Prio ostēdit nocumenta que sequūtur ex aggregatione superfluitatū. Secūdo ostendit nocumenta que sequūtur ex euacuatione cū medicinis. ibi(Eorum autez.) Tertio cōtingit quantū ad ambo. ibi(Nec ergo ꝛ alia. Tunc ista pars (Amplius.) Iterum dicitur in duas. Primo ponit multa iuuamenta que sequūtur ex euacuatione superfluitatum cum exercitio. Secūdo declarat vnum illoꝝ. ibi(Exercitiuz au-

¶Doctrina secunda dictionis tertie de regimine qđ est cōmune albaleghit: cuius sunt.17.capitula.

¶De regimine adolescentiū cōi ꝛ cōseruatiuo summa de exercitio. Cap.1.

p **Ropterea** [a] qđ plurimum regiminis cōseruationis sanitatis est vt nos exercitemur postea comestio: deinde dormiēdi regimē: ideo sermonē ab exercitio incipe debemus. Dicemus itaq; q̄ exercitiū est motus voluntarius ꝓpter quem anhelitus magnus ꝛ frequēs est necessarius. Et ad ipsum quidē peragendū cōuersus fm modū sue equalitatis ꝛ in hora sua nullo indiget eoꝝ medicamentoꝝ que materialibus necessaria sunt egritudinibus ꝛ egritudinibus q̄ ea sequuntur ꝛ ex eis accidunt: ꝛ hoc quidē est cū reliquū eius regimē cōueniēs est ꝛ rectū. Et huius quidē declaratio est: qñ quemadmodū scis nutrimento indigētes sumus ꝛ nostre conseruatio sanitatis est ex nutrimento nobis cōueniēte qđ equale existit in quātitate sui ꝛ qualitate. Nullū autez ex nutrientibus que sunt in potentia cuz omni totalitate sui ad nutrimentū mutatur in effectu: imo in vnaquaq; digestiōe aliqua ex eo supereſt superfluitas ad quā euacuandā studet natura. Verūtamē nature euacuatio solūmodo non est euacuatio completa: imo proculdubio ex superfluitate cuiuslibet digestionis remanet absterſio ꝛ impressio. Cūq; hoc frequenter fiet ꝛ iterabitur ꝛ aggregabitur ex eo aliquid mensurā habens ꝓuenient ex eius aggregatiōe superfluitates male corpus a multis ledentes partibus. Cum enim putrefient egritudines generabūt putridas. Et si ipsaruz qualitas fortis fiat malitiam generabunt complexionis: ꝛ si earum quantitates multiplicentur ꝓueniēt inde accidētia repletionis p̄dicta.

[a] Universidad de Deusto Biblioteca

Jacobus

¶Doctrina.2.sen.3.est de regimine qđ est cōe albelegihin cui⁹ sunt.17. capla.

¶Sermo vniuersalis de exercitio. Lap.1.

Ropterea ꝛc. ¶In hoc ca. primo dat cām quare incipit ab exercitio: ꝛ describit exercitiū. Scdo agit de vtilitatibus exercitij. ibi(Et ad ipsuz qdem.) Tertio de malo qđ euenit ex dimissione exercitij. ibi(Exercitiū aūt.) ¶In prima prio dicit q̄ sermo de regi.sani. seruande incipere dz ab exercitio p̄supposito q̄ de aere sufficienter sit actuz qui nos incessanter mutat ꝛ nra subintrans corda plus ceteris nos alterat quare de eo prius agendū est. Cā vero cur incipik hic Rasis ab exercitio est: qz maior pars regiminis ꝓseruationis sanitatis quaq; die nāli ab vno ortu solis vsq; ad alium cōsistit in tribus fm ordinē. Primo quidē in exercitio vt per ipsum superflua purgenē calor excitek: pori aperiantur ꝛ mēbra parentur ad recipiendū alimentū. Et sub exercitio intellige fricationes ꝛ balnea. Scdo in comestione cuiꝰ dꝛ fideriū exercitū excitauit vt resolutio partiū corporis assidua tam ab exteriori q̄z ab interiori caloꝛe reparek ꝛ consumptio nimia radicalis humidi phibeak: ꝛ inflāmatio caloris innati penuria cibalis humidi se ipsum tandē corrumpētis quātuz possibile est differak. Et sub comestione potū intellige. Tertio in dormitione aduenīente nocte vt calor ꝛ spiritus vigilijs ꝛ diurnis ꝛ exercitio resoluti reparenk ꝛ animales virtutes sensitiue ꝛ motiue fatigate quiescāt ꝛ digestio cibi melioꝛ celebrek reuocatis ad interiora gratia horum caloꝛe ꝛ spiritu ꝛ sanguine hora somni. Scdo describens exercitiū dicit q̄ est motus voluntarius. s.a voluntate vel ab appetitu sensibili vl sensuali ꝓcedens ꝓpter quē anhelitus magnus ꝛ frequens est necessarius. Magnus quidē extensione pectoris aucta fm oēm dimensionē. Frequens vero diminuta pausa solita euenire inter duas aspirationes ꝓpterea q̄ calor coadꝛs auctus ab exercitio pluri indiget aere ꝓ sui refrigerio. Bal. vero scdo de regi.sani.ca.2.descripsit exercitium q̄ est motus vehemens intantum vt respirationem alteret in magis vl minus vl velocius vl spissius. i. frequentius: vt equitando fodiendo. Et dicit in magis vl minus q̄z exercitium quandoq; auget magnitudinez anhelitus. s. quādiu virtus in robore consistit ꝛ perſistit: ꝛ quandoq; minuit diminuta virtute que tunc velocitate vl frequentia supplet quod de magnitudine deficit.

Et ad ipsum quidem ꝛc. ¶In hac scda parte p̄mo agit de quadā generali vtilitate exercitij qua tollit necessitatem pharmacie. Scdo de repletione que neglecto exercitio nobis necessario contingit ꝛ de incōmodis consequentibus eam. ibi(Et huius quidem declaratio est.) Tertio de necessitate euacuationis dicte repletionis per medicinaz multipliciter nature contrarium. ibi(Nobis igitur necesse est.) Quarto de aliꝰ vtilitatibus exercitij. ibi(Amplius exercitium est.) ¶In prima dicit q̄ homo conuersus. i. se applicans ad peragenduz exercitium fm modum sue qualitatis. i. mensuram eius prout cuiq; membro conuenit in multitudine ꝛ paucitate ꝛ fortitudine ꝛ debilitate velocitate ꝛ tarditate ꝛ in hora sua. s. completa digestione nulla indiget pharmacia que necessaria est egritudinibus materialibus ex vno humore vl pluribus genitis. Et egritudinibus sequentibus eas sicut febribus ꝛ alijs malis complexionibus ꝛ egritudinibus accidentibus ex eis vt apostematibus ꝛ solutionibus continui. Et istud verificatur qñ talis exercitio debite vtens seruat debitum regimen in singulis alijs rebus nō naturalibus. ¶Attende q̄ regula hic data de nō indigentia pharmacie venit intelligenda in corporibus simpliciter sanis. Nam quedam corporum sunt adeo lapsa vl naturaliter vl ex accidenti q̄ a cacochimia preseruari non possunt quātūcūq; bono regimine vtantur. In talibus autem pharmacia opus est: sed in eucratis non: qz nullas superfluitates notabilis magnitudinis paulatiz exaggerant: ꝓpterea q̄ tēperantia cibi ꝛ potus cōmensurat egestiones ꝛ vrinas ꝛ vsus exercitioꝝ tēperatus resolutiones supfluitatū. 3.ꝛ.4. digōnum. Juxta illud Gal.3.teg.ter.33.post datū regimen eucraticoꝝ. Et ita eis dicta vtētibus in egestionibus nihil ꝛelinquitur circa ventrem ꝛ vrinas ꝛ totum corpus. Illas enim egestiones tēperantia facit oblationum: fm vero totuz corpus gymnasiorū mediocres respirationes ꝛ salubres efficit vsus.

¶Et huius ꝛc.) ¶In secūda assumit.4. ꝓpositiones ad declarandū q̄ exercitio neglecto quasi necessario incurrimus repletionē superfluitatū nobis multiplr nocturā a qua exercitiū reddit nos imunes. Prima ꝓpositio est: nos egemus nutrimēto ꝛ cōseruatio nostre sanitatis ex nutrimēto cōuenienti est equali seu tēperato in suis qualitate ꝛ quātitate. Cā indigentie nutrimēti est resolutio cōtinua que a nobis fit. Causa cōseruationis nostre sanitatis est ex eo: qz pdita restaurat. Scda est nullū nutrimentū potētia nutriens ꝛ nō actu fm se totum seu quālibet sui partē fit actu nutriens: sed aliqua superfluitas ex eo remanet in qualibet digōne ad cuius euacuationē natura intēdit. Causa istius est: qz nullū nutrimentū siue extra siue in via nō actu nutriēs est penitus sile nostris corporibus. Opz igif vt per digestionē qđ purū est assimiletur ꝛ impurū ab eo velut superfluū sequestrādū ejiciak: ꝛz Auer. de testiculis gallorū ꝛ de vitellis ouorū secū de cātice cōmē. 96. illius cātici. Detur ergo purū ei ex cibo: opinari videatur q̄ quasi totalr in sanguinē vertank. Alit. n. ibidē. Habek opinio de eis q̄ tm̄ pōdus sanguinis generek ex eis quātuz ipsi sunt. Tertia ꝓpositio. Licet natura studeat in eūone superfluitatū: sola tm̄ eius euacuatio nō est cōpleta: sed indubie remanet ex superfluitate cuiuslibet digestionis absterſio aliqua. i. materia absterg̃da ꝛ impressio alicuius qualitatis in particula vbi est: ita q̄ natura seu virtus expulsiua est ancilla fordida pigra tarde ꝛ imꝑfecte superflua purgās. Quarta ꝓpositio. Qñ relinquek sepe pars aliqua supflui in mēbris ꝛ iterabik relicto talis: ꝛ ꝛ pars super partē illius supflui accumulabik: ita vt resultet aliqd ex eis notabilis magnitudinis: ex hac aggregatione partiū proueniēt materie plurime superfluētes nociture corpori multis modis. Primo quidē generādo morbos putridos qñ putrefiēt cōculcate nimis ꝛ derelinquenk a regimine nature ꝓ sui multitudinē quā natura regere non sufficit. Scdo inducendo malitiā cōplexionis si qualitas earū. s. calor aut frigus siccitas vl humiditas vltra modū fortificetur. Tertio efficiendo accidentia repletionis si quātitas earū superexcesserit. s. gravitatē corporis super impletionē vasoruz: timorē ne disrūpantur hora fortis motionis: periculū suffocatiōis vl epilentie vl apoplexie: que prius dicta sunt primi secūda doc.3.c.6. Quarto generando apostemata si de membro in mēbrum

De partibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuuamenta sine nocumento. ⁊ etiam si cadat ibi tantum artificium. modo aer bene marie facit egritudinem tñ in ipso non est tantum artificiū: q; cuilibet scit cauere calidum aerē ⁊ nimis frigidū. Ad aliud dico q; si ex se conuenienter restauret absq; nocumētis q; verum esset: sed nō facit hoc sine exercitio. ¶ Ulterius intellige q; sicut Gal. ponit in secūdo de regimine differt motus exercitiuz ⁊ labor. nā motus superius est ⁊ in plus se habet q; illa duo: motus enim paulatinus nec est exercituz nec est labor: sed bene econuerso: omne exercitium ⁊ labor est motus: sed ista duo differunt inter se: q; exercitium est illud quod fit ꝓpter delectationem ⁊ ad sanitatem tantum: sed labor propie est illud ad qđ nos peruenimus ꝓpter aliquā necessariā operationē sicut ē fodere ⁊ ars fabrilis. mō tunc cum motus se habeat in plus conuenienter dixit q; exercitiū est motus. Dixit autem voluntarius: q; motus est duplex. s. naturalis vt motꝰ cordis ⁊ stomachi in attrahēdo ⁊ expellendo. ⁊ est motus volūtarius sicut motus lacertorum. dicit ergo volūtarius vt per hoc excludat motuz naturalem.

¶ Sed dices non videtur q; sit motus voluntarius: q; aliqđ exercitium debet venis arterijs ⁊ epati fm q; dicit Auer. 6. colliget. c. 2 ⁊ tamē istoruz motus est naturalis. Respondeq; est volūtarius. nam lz exercitium debeat membris omnibus: maxime tamē debetur mēbris volūtarijs ꝓpqđ sic dixit. Dicit aūt postea notanter (In hora sua) q; maxime in ipso exercitio debet considerari hora approximandi. nam ipsum approximatum post secundam digestionem vna hora vel duabus facit ista iuuamenta: sed approximatū in alia hora facit multa nocumenta.

Et si ad aliquod membrum fluxerit apostemata generabunt: ⁊ ipsaruz fumi substantie spiritus complexionem corrūpēt. Nobis ergo necesse est eas proculdubio euacuare. Earum autem euacuatio fm plurimum non completur neq; est conueniēs nisi cum medicinis fiat venenosis q̄ proculdubio naturam frangunt: que etiā si venenose non essent non possz esse quin eas bibere nature laboriosum esset: quēadmodum dicit Hypp. q; medicina purgat ⁊ inueterat. Et preter hoc totum cum humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus ⁊ spiritu qui est vite substātia parte magnam: ⁊ hoc quidez totum est ex eo qđ virtute membrorum principalium ⁊ eis seruientium debilitat: hec ergo ⁊ alia sunt impedimēta repletionis cuz in sui dispositione dimissa fuerint aut cum euacuabitur. Amplius exercitiū est res que magis ꝓhibet ne repletionis materia congregetur cum alia regimina cōueneriut ei: ⁊ est id quo calor innatus renouatur ⁊ corpori leuitatis confert vsuz. Ipsum namq; subtilem amplificari facit calorem ⁊ qđ ex superfluitatibus congregatur quaq; die dissoluit: ⁊ motus eas in labendo iuuat ⁊ ad loca vnde egredi solent perducet. Omnibꝰ ergo diebus non congregatur superfluitas de qua sit curādum. Et preter hoc est sicut diximus q; calorem innatum accrescere facit ⁊ iuncturas ⁊ chordas duras efficit. Quāobrem operationes efficere possunt ⁊ a passionibus secure fiunt ⁊ membra apta redit ad nutrimentum recipiendum propter illud quod ab ipsis ex superfluitatibus expellit: virtus igitur attractiua mouetur ⁊ membrorum duritiem resoluit ⁊ membra facit leuia ⁊ humiditates subtiliat ⁊ poros dilatat. Exercitium autē relinquens in ethicam frequenter incurrit:

¶ Sed dices postea videtur q; ipse insufficienter ponat: q; etiam ipsum exercitium preseruat ab egritudinibus imaterialibus vt ab ethica vt postea dicet ⁊ nō solum a materialibus.

¶ Item postea cum dicit (cum reliquū eius.) Dices ipse primo marsille collaudat exercitiū: ⁊ postea maxime subtrahit illi laudi. nam hoc non est verū solū ⁊ exercitio: imo ēt ⁊ aere ⁊ de quolibet alio. verū est dicere q; ipsum approximatū vt debet si reliquū regimē sit rectuz q; preseruabit ab omnibus egritudinibus.

¶ Dico ad primū q; ipm bene etiaz preseruat ab immaterialibus: sed q; maxime ōseruat a mālibꝰ: ideo sic dixit ⁊ illis. Item etiaz potes dicere q; p illud qđ dicit (Eas consequunt ⁊ eis accidit) tetigit etiaz immateriales. ¶ Ad secūdū dico q; bene illud est verum de quolibet alio: sed inquātum ipse specificauit h̄ appropriate h̄ in exercitio ſignificauit q; ipm principaliter ꝓseruat ab illis plus q̄ alie res non naturales.

¶ Ulterius itelige qđ dicit (cū totalitate sua) q; cuz ois cibus in sui principio sit contrarius ad corpus: opz q; ibi sit superfluitas.

¶ Ulterius dices male dicit q; nāe operatio non est completa: q; fm Gal. de diebus creticis cap. 2. natura nō deficit in necessarijs imo est sufficiens in omni quo indiget: cuz ergo ipsa indigeat expellere illas superfluitates eas expellet. Itē sicut in septīa particu. apho. 55. apho. Quibusdā inter renes ⁊ ventrē habetis fontē nature nihil resistit: ita q; expellit saniem de medio ossis: sed cū in optime sano natura sit fortis nō resisteret ei aliqua particula superfluitatis quin euacuet eam. Respōde q; in qualibet digestione remanet infixa aliqua particula supfluitatis ad cuius expulsionē natura indiget adiutorio. Et

Dicit ergo voluntarius vt per hoc excludat motuz naturalem.

¶ Sed dices non videtur q; sit motus voluntarius: q; aliqđ exercitium debet venis arterijs ⁊ epati fm q; dicit Auer. 6. colliget. c. 2 ⁊ tamē istoruz motus est naturalis. Respondeq; est volūtarius. nam lz exercitium debeat membris omnibus: maxime tamē debetur mēbris volūtarijs ꝓpqđ sic dixit. Dicit aūt postea notanter (In hora sua) q; maxime in ipso exercitio debet considerari hora approximandi. nam ipsum approximatum post secundam digestionem vna hora vel duabus facit ista iuuamenta: sed approximatū in alia hora facit multa nocumenta.

Jacobus

expulse flurerint deinde permanserint vt fieri solet in debilioꝛi vbi conculcate effumant ⁊ suis fuliginibus complexionem spus corrumpunt.

¶ Nobis igit ⁊c.) ¶ In tertia parti. dicit primo q; penidubio necesse ē nobis eūare mās superfluentes: que paulatim congeste nō dicta parunt incōmoda. Juxta illud Hip. apho. 2. apho. 22. Ex plenitudine quecūq; egritudines fiunt eūo sanat. Et quecūq; ex eūone plenitudo ⁊ aliaz contrarietas. Scōo dicit q; eūo dictarum materiez fm plurimū non ꝓficit: nisi cū medicinis aliqđ venenositatis hñtibus qua nām frangunt. i. vires humanas debilitant. Propterea dictum est q; quicūq; in iuuētute sepius pharmacant cito deflebunt incōmoda senectutis. Lz. n. quedam medicinaz soluentiuz sint benedicte sicut māna cassiafistula thamarindi mirabolani nō sufficiunt euellere mās a venis que multum distant a vijs expulsionis: sed opus est fortioꝛibus ⁊ violētis. De qbus dicit Hipp. primi. 4. c. 9. In plurimis quoq; violentaz medicinaz eristit aliqua venenositas ⁊ solonē ventris efficiūt fm modū quo infert nāe violētia. Tales vero sunt elleborus colloqntida scamonea laureola euforbiū. Notanter dicit hic fm plurimū: q; interdū repletio tollit spontaneo fluxu supueniente quare nō est opus pharmacia aliqua. Tertio dicit q; lz eūatiue medicine venenose nō essent sicut reubarbarū agaricus sene nō pōt fieri qn nāe grave sit ⁊ laboriosum eas bibere sicut Hip. dixit q; medicina purgat ⁊ inueterat accelerans senectutē: tum vētositate: tū abominatione. Paucissime. n. sunt grati saporis: imo solo odore plurimos excitant ad abominationē ⁊ nauseā. Quarto dicit q; ꝓter h̄ totū. i. vltra venenositatez ⁊ abominationē pharmatiaz hoc malū inest eis q; cū supfluitatibus quas eūant magnā partē educunt ex humiditatibus nālibus: ⁊ spū qui est substātia. i. fundamentū seu latoꝛ vite. Propterea dictū est q; omni eūoni annexus est casus virtutis. Quinta dicit q; hoc totū. s. venenositas ⁊ abominatio medicine laxatiue ⁊ eūo laudabiliū humiditatū ⁊ spūum cū malis est de numero eoꝝ que debilitant virtutes mēbroꝝ puncipaliū ⁊ seruientiū principalibus. De venenositate quidē ⁊ eductione nālium humiditatū cum spiritibus notoriū est satis. De abominatione vero q; stomachū indisponit coꝛ tristificat ⁊ horroꝛē inducit. Sexto dicit q; hec nocumēta ⁊ alia iam dicta sunt impedimenta que ex repletipne proueniunt cū dimissa fuerit in sua dispōne repletionali: aut cū euacuabitur supfluitas replens cū pharmacia. Nā si euacueē ꝓtingunt ipedimenta venenositatis ⁊ abominationis medicine: eūo nālium humiditatū ⁊ spūum cū malis: ⁊ debilitatio virtutū mēbroꝝ puncipaliū ⁊ seruientiū eis. Et si repletio nō euacueē ꝓtingunt: egritudines putride male cōpletiones accidētia repletionis apata ⁊ corruptio cōplexionis spūs. Ex quibus apparet q; maxima est vtilitas exercitij qđ nec fiat repletionē inualescere ⁊ se vtentē seruat ab indigentia pharmaciarū. Et hec est vtilitas exercitij prima quam in hac particula tertia declarandam suscepit.

¶ Amplius ⁊c.) ¶ In. 4. summarie recolligit vndecim vtilitas exercitij. Prima est ꝓhibere congregationē materie repletionalis que necessitatez pharmacie inducit sicut predeclaratū est cū paulatim cōgesta fuerit ⁊ id facit exercitium cū alia regimina gueniunt ei. s. debite administrationes aliaz gnqz rez nō naturalium. Scōa est renouatio caloris. Nam per exercitiū noui spūs ⁊ nouus sanguis ipsius mēbris affluunt. Cuius rei signū est q; exercitu tpe rubor in facie ⁊ alijs exterioꝛibus ēt in nāliter pallidis apparet. Tertia est vsus agilitatis seu leuitatis corpis ex amplificatione caloris subtilis: q; exercitiū spūs amplificat ⁊ mēbris diffandit qui sunt cā leuitatis ⁊ agilitatis mēbroꝝ. Et sicut vomer sulcando terrā clarescit ⁊ alia ferrea instra per applicationē assiduam ad opus: in ocio vō rubigine squalent. Sic hoies exercitio assiduo leues ⁊ alacres fiunt: ⁊ ocio graues ⁊ torpidi. Quarta est dissolutio supfluitatū quaq; die congregatarum. Nam p motuz exercitij supfluitates subtiliant ⁊ fiunt magis labiles ⁊ ad

De partibus.

loca pducunt vnde egredi consueuerunt dirigente virtute expulsiua cuiqz mēbro insita: ꝓpterea supfluitas singulis diebus non ꝓgregaf de qua sit curandū. Nam sicut ancilla munda quotidie vasa tergit ⁊ imunditias habitaculi foras eiicit: sic exercitiū supflua mēbroꝝ. Quinta est accrescentia siue augmentatio caloris innati. Nam omnis motus est calefactiuus. Et experiētia docet q; permanentius calefimus hyemali tēpore p exercitium q̄s per ignē cui prope assistim⁹. Sexta est efficere iūcturas ⁊ chordas solidas ⁊ duras: non quidē spasmosa vel implicabili duricie: sed moderata qua ꝓpte ⁊ leniter suas opationes efficere valeant ⁊ resistere passionibus seu causis infirmātibus: sicut enim mollities nimia iuncturarū robur ⁊ chordarū tollit ⁊ ad passiones eas promptificat vt apparet in guttis ⁊ paralisibus: sic moderata duricies eaz corroborat eas ⁊ securas efficit a passionibus. Septima est reddere mēbra apta ad recipiendū alimentū. Postq; enim exercitium superfluitates a porositatibus membroꝝ eduxit attractiua virtus tunc moueri incipit ad attrahendū nutrimentū concurrente adhuc illud per modū finis necessitate restaurationis huius qđ depauerunt calor tuus calor continētis ⁊ calor exercitij. Octaua est resolutio duricie membroꝝ quā duobus modis exercitium efficit. Primo quidē liquefaciendo suo calore congelatas humiditates que duricie cā erāt. Scōo trahendo ad mēbra indurata subtiles humiditates quibꝰ perfusa mollescūt sicut videes coria dura manibꝰ aut pedibus diu pertractata tandē mollescere. Nona est q; efficit mēbra lenia: q; perfundit eoꝝ substātiam humiditatibus quas subtiliauit quibus ipsa lenificant. Decima est subtiliatio humiditatū membroꝝ. Undecima est dilatatio porozū: ⁊ has duas opationes efficit exercitium calliditate quā generat. Nam calidi est subtiliare ⁊ dilatare. ¶ Attende primo q; Gal. 2 de re. sani. cap. 1. reducit vtilitates exercitij ad duas dicēs. Utilitates exercitij sunt due: ad cūonē superfluitatū: ⁊ ad bonā valitudinē solidoꝝ corpoꝝ. ¶ Attende secūdo q; fm eundē tres sunt opationes principales exercitij. Prima est dura ⁊ impassibilia efficere organa ⁊ ad actiones ꝓpta. Scōa est augmētatio caloris nālis. Tertia est fortificatio spiriꝰ motus. Habet aūt series suoꝝ verboꝝ ita. Quia. n. exercitiū est vehemēs motus necesse est hec tria fieri ab eo inexercitato corpore duricie organoꝝ inuicē cōstrictoꝝ qua sequit impassibilitas eoꝝ ⁊ ad actiones soluit. Augmētationeq; caloꝛe naturalis qua sequit redditoꝝ attractio fortis ⁊ alteratio paratioꝛ ⁊ nutricatio melioꝛ ⁊ effusio oium corpoꝝ qua solida quidē mollificant: humida vero subtiliant ⁊ pori latiores efficiūtur. Spiritusq; fortioꝛē motum quez sequitur expurgatio poroꝝ ⁊ euacuatio supfluitatum.

Exercitium autem ⁊c. ¶ In hac parte quarta dicit q; sepe ethica generatur ex dimissione exercitij. Cuius causa est: q; ex dimissione motus virtutes mēbroꝝ debilitantur. s. attractiua cibi digestiua ⁊ nutritiua: ꝓpterea q; motus defert membris singulis innatum spiritus qui est instrumētū vegetationis ⁊ vite cuiuslibet membri ⁊ virtutū naturalis ⁊ vitalis. ¶ Sed instabit aliquis primo: q; quies semper infrigidat ⁊ humectat: ergo nunq; generat ethicam cum ethica sit mala completio calida ⁊ sicca radicata in mēbris. Assumptū est prin. primi scōa doc. 2. summa prima ca. 12 dicentis. Quies vero semper est infrigidans ꝓpter privationē vivificationis caloris: ⁊ ꝓpter constrictionē que est suffocans ⁊ humectat propter defectū resolutionis superfluitatum. Item quies impinguat: teste Rasis almansoꝛ. cap. de his que impinguāt dicente. Qui pinguedinem corpoꝛis adipisci desiderat desuetudinem ⁊ quiete in domibus frigidis ⁊ humidis frequenter vtatur: sed pinguedo contrariatur ethice. Item exercitium superfluum macerat vt docet experimentum: ergo superflua quies impinguat: q; contrarium causarum naturaliter agentiuz contrariū sunt effectus: propterea q; quecq; conatur assimilare sibi

passum.

Universidad de Deusto

rio. Et rō est: qr sicut habetis in.13.de inge.sa.c.3. nā nō movet nisi pcepto nocumēto z cū nā modicā superfluitatē nō sentiat nō eam expellit. Et qō tu dicis in 2.de creticis illud est verū cum natura dñak: non autem quādo superatur.

¶ Ulterius dicens male etiā dicit qz supfluitates non evacuātur nisi cū medicinis fm plurimū: qr etiā evacuank per balnea z alia hmōi. Dico qz intelligo p illud qō dicit fm plurimū referatur z continuetur cum lr earū: quasi velit dicere qz supfluitates qū sunt plurime z multe non evacuātur nisi cum medicinis: qr qū sunt pauce bene evacuā tur per balnea z alia huius modi. ¶ Et preter hoc est sicut dicimus.) Idem dicit B.2.de re. Exercitiū generalr tria facit iuuamenta. mēbra fortificat caloré multiplicat z supfluitates evacuat. Auic. aūt ista ponit h inordinate particularia iuuamenta que postea reducuntur in ista.

¶ Sed tu dices cū exercitij dimissio ifrigidet z hu. z ethica sit casa z sicca non videtur illud. Rnde qz duplex est ethica. vna est q̄ est se. alia est que frigida dicit ethica senectutis. mo h intelligit de scda. z rō est illa que hic tangitur ab Aui. z in hoc terminak sententia huius capituli ꝛc.

quoniam membrorum debilitantur virtutes ꝓpterea qz motum dimittunt qui inatum eis defert spiritum qui vite cuiusqz membri instrumentum existit.

¶ De speciebus exercitij. Cap. 2.

e **Xercitiuz[a] aliud** est ad qō peruenitur ex occupatione alicuius humanarū operationum: aliud est exercitium purū qō est illud qō intenditur. s. qō est exercitium tantum ex quo exercitij querūtur iuuamenta qō hz differentias. Nam exercitiū aliud est multum aliud est paucum aliud est forte z ve

Jacobus

passum. Item videmus incarceratos z mulieres reclusas ex devotione plus tēdere ad hydropisim z morbos humidos nisi cibo careant qz ad ethicam. Item mulieres multa quiete vse sunt pinguiores viris. Item Gal. 2. morbi capi. 5. numerat quietem inter causas humidi morbi. Et similiter prin. primi secūda doct. secūda summa secūda cap. 3. ponit eam primam causarū humectantiū. Itē multi paralitici z podagrici nodosi non potentes ambulare continue quiescūt: z tamen nō ethicātur. ¶ Attende primo ꝓ solutione qz duplex est ethica. Quedā est senilis frigida z sicca similis senio morti vicino: alia est febrilis calida z sicca radicaliter z habitualiter. ¶ Attende secūdo qz duplex est imoderata quies; seu dimissio exercitij. Quedam talis ex dispositione subiecti ad oppilationes qz nō sunt transire ad membra: neqz cibum sufficientem nec calorem z spiritus ad sufficientiam vegetationis: alia est que transitum istorum non multum prohibet propter vias esse satis apertas. ¶ Attende tertio qz exercitij dimissio vel imoderata quies dupliciter intelligi potest generare ethicam. Uno modo per se z directe supercalefaciendo z superexiccando membra corporis. Alio modo per accidens prohibendo transitum alimenti ad membra quo humectari solent z a desiccatione superflua defendi: z tunc calor corporis carens pabulo inflāmatur superflue cōsumens radicale humidum. His premissis dic primo qz neqz senilis neqz febrilis ethica fit a qniete per se z directe: qr quies de se nec est calefactiva nec desiccativa. Dic secundo qz imoderata quies non prohibens transitū nutrimenti ad membra neutram predictarum ethicarum generat: qz non desiccat: sed disponit ad caceriam z hyposarcam z alios morbos humidos. Dicetio qz imoderata quies prohibens transitum liberum nutrimenti ad membra z caloris necessarij vegetationi potest esse causa per accidens ethice febrilis z ethice senectutis. Febrilis quidem si calor innatus de se fortis fuerit z inopia pabuli supra humidum proprium igniverit seipsum. Senectutis vero si calor membrorum sit debilis in radice ineptus igniri: tunc enim siccantur membra sine febrili calore. ¶ Ad obiecta patet solutio ex dictis. Probant enim primaqz z secūdam conclusiones z tertia est quam hic intendit Prin.

¶ De speciebus exercitij. Cap. 2.

Xercitium aliud est ꝛc.

e

¶ In hoc capitu. primo dividit exercitiū in negociationem humanam z exercitium purum. Et subdividit purum. Secundo enumerat plures species exercitij nobilis velocis. ibi (Exercitij vero.) Tertio plures species exercitij subtilis debilis z plures fortis. ibi (Et subtilium.) Quarto plures species luctationis. ibi (Elmubatase quoqz.) Quinto duas species exercitij velocis ibi (Et exercitijs vero velocibus.) Sexto de immixtione z permutatione exercitiorum. ibi (Et exercitia quidem fortia.) Septimo de exercitijs appropriatis membris. ibi (Unumquodqz preterea.) Octavo de appropriatis cūqz homini z quibusdam languidis fm morbos eorum. ibi (Unusquisqz.) Nono iterū de exercitio appropriato quibusdam sensibus z singulis membris z corpori debili z corpori forti. ibi (Eiusdē preterea.) ¶ In prima parte premittit talem divisionem exercitiorum quoddaz est negociosum ad quod peruenitur fm aliquam humanarum occupationum cuiusmodi sunt omnes operationes mechanice: aliud est solaciosum per modū spaciamenti quod purum dicitur: qz nulli negociationum vel sollicitudinum humanarum adaptatur: sicut ludus palme vel ludus barrarum. Et est illud quod est exercitium tantum ex quo queruntur vtilitates exercitij sine pluri scilicet exilaratio corporis z anime z agilitas eius z conseruatio sanitatis: z de tali hic intenditur. Hanc divisionem prememinit Gal. 2. de regi. sanita. capitu. 6. dicens. Exercitiorum alia sunt exercitia solum vt pugna pancraciori sic dicta ab inuentore pugilatio cursus saltatio discus. i. ludus cum disco vel pelui factus quo vtūtur iaculatores: alia non exercitia solum: sed opera vt arare remigare portare onera: scribere: mettere: equitare: bellare: ambulare: venari: piscari: z alia que in artificijs vel in victus in pace vel bello fiunt a scientibus vel discentibus. Et hec quandoqz sunt genera exercitij solum: quandoqz z operis: hec Gal. Postea describit ibi exercitia soluz dicens. Exercitia que sunt exercitia solū z non opera ideſt negociationes gratia custodiende sanitatis fiunt non p totum diē nec post cibum habētia fricationē preparativam ad exercitia z post moderata exercitia mū quātitativā fricationē. Deinde Prin. hic subiūgit. 4. divisiones exercitij per suas differētias. Prima divisio est: exercitiorū aliud est multuz. i. prolixum: aliud paucum. i. breue. Scda est exercitiorū aliud est forte z vehemens: aliud debile z leue. Tertia est exercitiorum: aliud est velox: aliud tardum. Quarta est exercitiorum aliud est accitum ideſt cōpositum ex fortitudine z velocitate aliud laxū.

¶ De speciebus exercitij. Cap. 2.

a **Xercitium ꝛc.** ¶ Postqz determinauit de iuuamentis exercitij qr non sufficit scire in reg. sanitatis qz aliqd iuuat nisi ēt sciak modus quo illud iuuet: iō ipse determinat de modo apprximādi ipsum quo iuuabit: z qr fm Gal. in.3. thegni. tex. cō. 21. modus iste. s. apprximādi quo iuuabit attēditur in.3. s. in quātitate qualitate z tēpore. Ideo tria facit. Nā primo determinat de modo vsus exercitij rōne q̄litatis. Secūdo facit in rōne tēporis. ibi in principio sequētis capituli. Tertio facit idē rōne quātitatis. ibi iuxta finē eiusdē (Jn quātitate autē.) Prima in duas. Nā primo distinguit ipm in multas species. Scdo docet eligere ipsas qū z vbi competit. ibi (Unusquisqz ꝓterea hō.) Prima in duas. Nā primo distinguit generales species eius. Scdo distinguit specialiores. ibi statim (Exercitij vero species.) Et hec in duas. Nā primo docet species exercitij que sunt cōes toti. Scdo illas q̄ sunt appropriate determinatis mēbris. ibi (Unūquodqz preterea membrum.) Tunc illa.

hemens aliud est debile z leue z aliud est velox z aliud est tardum z aliud est athicum. s. compositum ex fortitudine z velocitate: z aliud est laxū: z inter omnia duo extrema reperitur equale. Exercitij vero species sunt luctari z manus manib⁹ contorquere z percutere in mādibulis z currere z incedendi velocitas z iacere cum arcu z salire sursum ad rem a qua fiat suspensio z super pedem vnum saltare. Et cum ense aut cum lancea scrimire z equitare equos z cascbu manibus qō est vt hō super pedū extremitatez stet z manus suas ante z retro veloci extendat motu: z

De partibus.

Et in oībus istis. 4. divisionibus inter duo extrema dividētia subintellige medium qō equale vel mediocre vel tēperatuz dī. Et ita quelibet dictaz divisionum trimēbris erit. ¶ Attende primo qz Gal. 2. de regi. sa. c. 6. ser differentias exercitiorum assignat dicens. Differentie exercitij sunt acuitas. i. velocitas z tarditas motus robustitas z inrobustitas. i. fortitudo z debilitas vehementia z obtusitas: deinde dicit ibi. Modi vsus specierum z differentiarum exercitiorum sunt continua vel deficiens. i. interrupta motio: ꝓsequenter dicit. Modi vero qu sunt ab exterius eis aduenientibus sunt vel qz sub diuo fit. i. aere sereno discooperto celo vel sub tecto vel in submirta vmbra: vel in calida regione vel in frigida vel in eucrata vel in sicca vel in humida vel moderata vel cuz puluere amplion vel pauciori vel cuz oleo z ipso vel amplioi vel pauciori vel si in vtroqz. s. puluere z oleo. ¶ Attende secundo qz Gal. dicto. c. resumit differentias exercitij sub modo. 4. divisionum dicens. Plures sunt differentie exercitiorum. Hoc enim qlibz aliud membrum exercet magis: aliud equaliter membra omnia supple. Et hec quidem tardantibus nobis: hec quidem acute. i. velociter nobis fiunt. Et hoc quidem fortiter hoc vero debiliter supple: z hoc quidem vehementer hoc vero obtuse. Superadde si vis quintam divisionem quam supra meminit. s. qz hoc quidez est continuum hoc vero deficiēs vel hoc quidem plurimuz diu perseverans hoc vero modicuz breviter fimens. ¶ Attende tertio qz dūa est fm Gal. inter exercitium forte z exercitium vehemens: qz exercitiuz forte est simplex: z est illud qō violenter fit sine velocitate. Sed exercitium vehemens ex compositum ex violento z veloci: ait. n. ibi Forte exercitium est cum violenter sine velocitate laborant. Vehemens quidem violentum z cum velocitate. Et iteruz ca. sequenti ait. Vehemens compositum est ex veloci z forti. Omnia. n. fortia exercitia motibus citis appositis vehementia efficiuntur vt arare continue saltare sine requie z telum emittere. Et quo pz qz exercitium vehemens apud Gal. est id quod hic dī a Prin. accitum. Et quod Gal. appellat obtusum Prin. vocat latum. ¶ Attende quarto qz exercitia multum z paucum differunt a veloci z tardo z a continuo z interrupto: qr multum z paucum attenduntur penes tempus durationis motus vt multum dicitur quod longo tempore durat sive velox fuerit sive tardum. Et paruum dicitur quod breui tempore transit sive velox sive tarduz fuerit. Sed velox z tardum attenduntur penes qualitatem motus fm festinantiam vel remissionem eius sive diu sive parum duret. Continuum vero z interruptum attenduntur penes habere aut non habere intervalla quietis.

Exercitii vero ꝛc.

¶ In hac parte secunda numerat Prin. 11 species exercitij velocis nobilis. Prima est exercitium lucte cuius plures modi narrabūtur infra. Sed famosior apud nos est dum vnus alium apprehendit manibus: z hincinde voluens querit hunc prosternere z ludo hoc solent vti priuati cū hominibus ludere. Secunda est contorquere manus manibus grauiter stringendo: vel excutiendo. Tertia est percutere in mandibulis sic qz ambo exercitantes alteram manuum per modum clipei vultibus preponant: z cum alia manu percutere satagat alter alterum in maxilla aut gena. Quarta est currere sub qua comprehenditur ludus barrarum z cursus in stadio gratia bravij vel precij lucrandi. Quinta est velociter incedere sine cursu vel cū magnis passibus. Sexta est iacere seu trahere cū arcu. Et hanc ludi spēm a pueritia valde frequentāt scoti z anglici, ꝓterea abūdant in arcitenentibus validissimis quorum medio sepe victorias adipiscuntur: sicut hyspani discunt a puericia telum projcere z sarracenorum quidam sepe fundas iacere. Septima est sursum salire ad rem ad quam fiat suspensio sicut vel salire in plano ad longius vel supra altam mensam pedibus iunctis vel supra altum equum sine strepis vel ad pastillum aut artocopum altecum chorda ligatum vt saltare solent pueri parisienses. Octaua est saltus supra alterum pedum quem frequentant pice. Nona est scrimitio cum ense vel lancea in qua quidam sunt adeo bene instructi vt pene omnes ictus aduersarij sui vel irritos reddant vel eum nō tangant vel a manibus aduersarij baculum invasionis excutiant. Decima est equos equitare vel circumvoluendo ad nutum sicut in Italia promptissime faciunt armigeri vel currendo citius ad lucrandum pallium sicut in pluribus Italie partibus habilissimi mangones facere consueuerunt. Undecima est victa cascumambus. Et exponitur in tertu quod est vt homo stet sustinens seipsum supra extremitatem pedum: scilicet articulos seu digitos pedum eleuatis plantis: z sic stando velociter extendat ante z retro manus eius sine casu. Et iste ludus est facilis dictu: sed difficilis opere. Omnes vero dicte species sunt species exercitij velocis: z quedam ex eis exercitij nobilis: quia dudum nobiles eis vtebantur.

a ¶ Ex subtilium vero ⁊ debilium ⁊c. ¶ In hac parte tertia primo numerat tres species exercitij subtilis: ideſt minuti debilis. Prima fit inundationibus: ideſt revolutionibus in lectis vel ſuper ſtramentis ⁊ parte in partem ad inſtar vndarum vel obijciendo corpus ſuum vndis fluminis aut maris: vel quaſi natando cum ſuauitate in balneo aut in fluuio. Secunda fit ſtando in cunis que mouentur erecto corpore vel ſedendo vel iacendo in eis: ⁊ iſtud eſt exercitium quod infantibus conuenit: ⁊ etiam perfectis non potentibus ambulare. Et Et quia aliqui erubeſcunt inſidere cunis ne videantur ad infantiaz redacti fit eis artificioſe cubile de facili mobile ſicut cunabulū. Tertia fit ſtando in parua naui vel in parua nauicula piſcatoruz que mouetur curſu fluuij vel remigio debili ſine impetu. Secundo numerat quattuor ſpecies exercitij fortioris predictis ſed debilioris ſtatim nominandis. Et iſte quattuor fiunt ⁊ ctione. Prima eſt vectio in equis vel mulis que multum diuerſificatur in fortitudine ⁊ debilitate: ſecundū q equus vel eſt gradarius ſuauiter ambulās vel roncinus dure vel ſuauiter portans: vel ſm q id paſſim trotat aut fortiter currit: vel ſm q equitans ad hunc motum pronus ⁊ habilis ⁊ aſſuetus eſt aut econuerſo. Secunda eſt vectio ſuper cameles vel dromedarios vel elephantes: qua frequenter indi vuntur ſicut nos equis. Tertia eſt vectio in lecticis q̄s duo equi fortes vnus antertus alter retro deferūt. Et hanc vectionē conſulere ſolemus grauiter infirmis: quibus eſt opus aut fixa voluntas ſe transferre vulciter ⁊ villa in villam: q minus commouet ⁊ verat infirmos vnctione que fit in equo vel curſu. Quarta eſt vectio in plauſtris ſiue in curribus que diuerſificatur plurimū ſm q currus ſuauiter trahuntur aut impetuoſe cum curſibus equorum ⁊ ſm q rote ſunt ferrate vel non. ⁊ ſm q ale curuum ſunt infixe ⁊ inclauate rotis ⁊ temoni. vel ab eis ſolum cathenis ſuſpenſe ſic q mouentur hincinde verſus alterum laterum ſicut cuna ⁊ hos currus galli vulgariter vocant currus bränantes. Tertio numerat vndecim ſpecies exercitiorum fortium ſimpliciter. Prima eſt exercitium q̄ ¶ t campeſtribus armis. ſ. in campo martio cū læceis aſchijs gladijs vel dagis: aut per modū duelli mortiferi: ⁊ eſt malus ludus aut non eſt ludus ſed magis amentia qua temptatur deus. vel campi gracioſi pro amaſia ſua: vel tomeamenti plurium in plures. Secunda eſt vt homo currens ſtringat. i. limitet curſum ſuum in loco ludi campeſtris vbi pro brauio curritur: ⁊ illic currat a principio campi vſq in finem: puta ab a in b ⁊ cum venerit ad b retrocedat vſq vnum pedem prope a deinde recurrat vſq vnuz pedem prope b poſtea retrocedat vſq ad duos pedes prope a: deinde recurrat vſq ad duos pedes prope b: ⁊ ſic conſequenter inceſſanter currat minuando quaq vice ſpacium de vno pede recurrendo ⁊ redeundo donec ſtet in loco medio inter a ⁊ b. Iſtud exercitiuz eſt laborioſum. Primo ex longo curſu ſine intermiſſione. Secundo ex tedio eundi ⁊ redeundi inequaliter ſeruata menſura. Tertio ex ſolicitudine circa gradationem in diminutione ſpacu. Et ſicut hoc exercitium reddit hominem ita attonitum vt vix id complere poſſit: ſic exercitium q̄ nunc practicat in quibuſdam curijs. ſ. vt homo circa aliq̄ pilare. aut colūnam. xij. vicibus circulariter currat ſine ceſſatione: poſtea directe vadat extinctū candelam parieti affixam ſine mora quacūq. Talis enim circuitionibus plurimis adeo vertiginoſus efficit vt cadere cogat vel cancellare ſicut ebrioſus neſciens directe trāſire ad candelā ⁊ inſuflare eam. Tertia eſt percutere brachijs loca coſtarū ſub aſcellis exiſtentia manibus porrectis ſiue deflexis ad anteriora. Hec ſpecies exercitij valde vſitata eſt in gallijs hyemali tempore. Solent enim pauperes igne carentes ſe per eam calefacere brachijs ⁊ palmis ferientes coſtas. Quarta eſt percutere fortiter manus adinuicem dextram cum ſiniſtra vel dextram vnius cū ſiniſtra alterius. Quinta eſt ſaltare in plano vel vno pede vel pedibus pluribus ⁊ iunctis pedibus vel eis remotis ⁊ cū accurſu vel ſine accurſu ⁊ cum adiutorio bacculi vel lancee aut ſeipſo ſolo. Et vno ſaltu vel pluribus ſaltibus aut ſalire in altum ſupra equū aut menſam vel ad funem aut trabem: aut ad aliquid tangendum aut apprehendēdum. Serta eſt ludere cum virgis alchæiferam. i. buſci retortis ſupra ſe inuicem vimicando cuz eis ⁊ percutiēdo nudis corporibus vel in camiſeis. Septima eſt ludus pile ⁊ iſte eſt duplex. Vnus pile magne qui cum pedibus fit: ⁊ in hac patria multum frequentatur hyemali tēpore. ſ. in francia calefaciens corpus intus ⁊ extra fortiter ⁊ cito. Currunt enim cōtra ſeinuicē multi ex vna parte totidē de alia parte ſatagentes pedibus impellere pilaz vltra metas ſue partis aduerſe. Alius ludus eſt parue pile quem Gal. multis laudibus attollit lib. ſuo de eo facto: tum q̄ faciliter ⁊ ſine ſumptu vel occupatione plurimorū fit: tum q̄ poteſt pro libito ludentis omni modo fieri multū vel modicum velociter vel tarde fortiter aut debiliter vehementer aut remiſſe: tum q̄ per ipſum oēs partes corporis pene equaliter exercitantur ⁊ aliqui ſenſuū ⁊ potentie anime interiores ⁊ aia exhilarat: tum q̄ fit ſine periculo leſiōis plus aliis ludis niſi ex culpa t'indi ſeretione ludens lucri vel victorie cupidus ſeipſum ōcipitet: tum q̄ adeo ſuauis eſt vt omni fere etati conueniat. Et Auer. 6. colliget. c. 6. cōmendat hūc ludū vitu

be quidem ſunt exercitij ſpēs notabilis. ¶ Ex ſubtiliū[a] vero ⁊ debiliū exercitioz ſpēbus eſt exercitiū q̄ fit in vndatiōib[9] ⁊ in cunis ſtando aut ſedēdo aut iacēdo aut parua nauicula intrando aut nauicula piſcatorū. Iſtis aūt fortius eſt vectari in equis ⁊ camellis ⁊ lecticis ⁊ in plauſtris vehi. Et ex fortioribus quidē exercitijs ſunt ea que fiūt campeſtribus armis: ⁊ eſt vt homo curſum ſtringat ſuum in loco cāpeſtris ludi vſq ad finem: deinde retro redeat ⁊ inceſſanter ſpaciuz quaq reuerſionem minuat donec in medio ſtet capite reuerſo. Et ex eis eſt loca coſtaz que ſunt ſub aſcellis manibus ad anteriora porrectis brachijs verberare ⁊ man[o] ad inuicez percutere ⁊ in plano ſalire ⁊ in alto ⁊ ludere cum virgis alcheiferan retoz tis. Et cum pila magna ⁊ parua ⁊ ludere cum reuolutione virgaruz ⁊ in adiutorij muſculis ſe adinuicem capiendo ⁊ eleuare lapidē ⁊ equos currere ⁊ ipſos in circuitu retroducere. ¶ Elmubataſe[b] quoq multas habet ſpecies. Ex quib[9] eſt vt quiſq luctātiuz in medio ſui cōparis manus ſuas teneat ⁊ ipſuz cōſtringat ⁊ q̄ſq ipſorū laboret vt a ſuo ſocio ſoluatur altero ipſum t enēte. Et eſt ēt vt manus ſuas ſupra ſuū cōparē cōtorquat ⁊ dextrā ſuā ad ſui cōparis dextrā porrigat ⁊ ſiniſtraz ad ſiniſtrā ⁊ facie ipſius ad illius faciem cōuerſa ⁊ ipſe eleuet eū ad ſuperiora: deinde reuolnat eū ⁊ q̄ſq incurruet ⁊ q̄ſq erigat. Et ex eis eſt impulſio que duob[9] fit pectoribus. Et ex eis eſt vt quiſq coz ſui cōparis collū teneat ⁊ ipſum ad terrā trahat. Et ex eis eſt pedes torquere ⁊ ipſos premere ⁊ calcaneos ſui cōparis ſuis calcaneis apire: ⁊ que his ſimilia exiſtūt ex modis quos luctatores faciunt. ¶ Et exercitijs[c] vero velocibus eſt vt quiſq duorum comparium locum cum ſuo compare velociter permutet ⁊ ſaliendo ad poſteriora retroſum tendat ⁊ altera ad interiora ſecunduz ordinem: aut abſq ordine. Et ex eis eſt exercitium q̄ fit duabus acubus ſubſcelliorum ⁊ frequenter ad poſteriora ſaliendo: ⁊ eſt vt homo ſtet in aliquo loco: deinde a duobus ſui lateribus duas ſubſcelliorum acus in terram figat inter quas ſit vnus paſſus: poſtea incedat mutando que a dextra eſt ad ſiniſtrā ⁊ que a ſiniſtra ad dextram: ⁊ ſit hoc q̄ velocius poſſibile fuerit. ¶ Et exercitia[d] quidem fortia ⁊ velocia fiunt quietibus admixta: aut exercitijs ſuauibus. Amplius exercitia fieri debent ſm diuerſos modos ⁊ nō ſm vnum eſt ſtandum.

adinuicē per muſculos adiutorij vel ad modum luctefic q̄ alter alterū exuere conetur: vel per moduz coree ſicut conzāt paſtores in circuitu moti pedes cū pedibus alternatim percutiē tes. Decima ē eleuare manibus groſſuz lapidem vel barellū ferreū ⁊ abs ſe ꝓiece quāto longius pōt. Undecima eſt currere equos i. calcaribus vigere eos ad velociſſimū curſum incidēdo ſuper ⁊ reuoluēdo ipſos in circuitu ſubito q̄ agiliſſime facīūt armigeri Italie vocātes hunc ludū vulgariter voſtaz. ¶ Attē. de q̄ Gal. ſcdo ⁊ regi. ſa. ca. 7. notat inter exercitia fortia eleuare marimū on[o] ⁊ moueri per ſunē ⁊ tenere ſe pendentem ad altū lignum: ⁊ tenere longo tpe manus extenſas vel ſurſuz elevatas pugillatorie ⁊ inquieſcibiliter ſe habēdo ⁊ tenere manus firmas ſine laxatione quas alius deorſuz trahere conatur ⁊ ettre ma mann leuare onus: ⁊ ſic diu tenere eam ertēſam vel eleuatam non cedentē oneri: ⁊ ſe tenere imobilez aut inflexibilem manibus cruribus ⁊ dorſo alio ſatagēte trahere vel flectere ipſum ⁊ ſtringere manum: ⁊ id q̄ in ea eſt tali fortitudine q̄ alius conans aperire nō poſſit: ⁊ ætinere aliquē manibus in medio corporis eleuatum taliter ſtringendo q̄ ab eo non poſſit ſe diſſoluere ⁊ ab alio vi ſe diſſoluere qui taliter eum ſtrictum tenuerit: ⁊ portare aliquem totum ⁊ pectori pectus incumbere ⁊ impellere retroſum ⁊ per collum apprehendere ⁊ deorſum trahere.

[a] ¶ Elmubataſe ⁊c. ¶ In hac. 4 parte ꝑmittit Pain. plures eſſe ſpēs elmubataſe. Et eſt elmubataſe exercitium ſub quo cōtinentur ſpecies luctationis. Scdo deſcribit quinq ſpēs lucte. Prima eſt in qua luctans vterq tz ſuum comparem in medio corpore cuz brachijs ambobus fortiter conſtringens ⁊ vterq nititur diſſoluere ſeipſum ſuo compare altero ipſum vi tenente. Secūda eſt in qua luctantium vterq ſuas torquet manus ſupra ſuum comparem dextraz dextre porrigens ⁊ ſiniſtram ſiniſtre facie ad faciem converſis ambobus: ⁊ vno nunc eleuante alterum ad ſuperiora: nunc revoluente: nunc incuruante eum: nunc erigente. Tertia eſt impulſio facta pectoribus colluctantium vno contra illud vehementer incumbente ⁊ ipſum opprimente. Quarta eſt vterq colluctantium collum ſui comparis brachijs ⁊ manibus fortiter teneat ⁊ ipſum ad terram trahere conetur. Quinta eſt vt vterq luctantiū pedes ſui comparis ſuis pedibus torqueat ⁊ premat ⁊ aperire conetur ſuis calcaneis calcaneos comparis quos tz conjunctos vt nō illaqueatur tibijs ſocij: ludū ſimilez huic exercent galli tibias tibijs ſeſe illaqueantes: ⁊ alter alterū ſternere conātes. Sunt ⁊ alie lucte ſimiles p̄dictis: quibus luctatores vti conſueuerunt: ⁊ oēs ſub forti ꝓtinentur exercitio.

[b] ¶ Ex exercitijs vero ⁊c. ¶ In hac parte. 5. deſcribit ſpecies exercitij velocis. Prima eſt vt ſint duo compares velociter ſibi inuicem locuz permutantes: vno ſaliente a poſteriora: alio ad interiora obſeruando ordinem in equidiſtantia ⁊ numero ſaltuum ⁊ anteceſſione ⁊ retroceſſione vel non obſeruando. Scda vero ſit cuz duabus acubus ſubſelliorum ⁊ frequenti ſaltu ad poſteriora. Et ſunt ſubſelliorum acus quedam acus curue in medio groſſe in extremitatibus ſubtiles quibus ſutores ſubſelliorum in terra ſarracenorum vtuntur cum quibus ita inditur. Figanf in terram per illuz qui ludit iſte due acus vna a dextris eius alia a ſiniſtris inter quas ſit vnus paſſus ⁊ luſor inter eas ſtans poſterius ſaltet retrocedendo quāto velocius poterit aſſidue mouendo acus de latere in latus vt illam que a dextra eſt mutet in ſiniſtram: ⁊ que in ſiniſtra eſt mutet in dextram.

[c] ¶ Attende q̄ Gal. 2. de re. ſani. ca. 7. innuit duas eſſe ſpecies velocis exercitij vnam ſine vi ſed cum agilitate: aliam vi factam ⁊ agilitate dicens. Exercitia velocia ſine vi ſunt curſus ⁊ diſci ludus. Et per diſci ludum ludus toculatorum cū pelui intelligitur quem preferre ſolent alijs ſuis ludis vel iocis.

[d] ¶ Et exercitia ⁊c. ¶ In hac parte. 6. dat duas regulas. Prima eſt de exercitijs fortibus ⁊ velocibus ſimul que Pain. actica vocat: ⁊ Gal. vehementia: ⁊ eſt q̄ fiunt. i. fieri debent admixta quietibus vel ſuauibus exercitijs: q̄ ſi diu continentur in ſua vehementia membra fatigant vires deficiunt corpora exiccant calorem ⁊ ſpiritus ſuperfluę reſoluunt. ¶ Attende primo q̄ hec exercitia non ſolum ſunt permiſcenda vel interrumpenda medijs quietibus aut ſuauibus exercitijs: ſed paulatim incipienda. Jurta illud Raſis. 4. Almanſo. c. 2. Sūmopere pretere obſeruandum eſt vt qui fortibus ⁊ grauibus vti vult exercitijs ordinem in eis cuſtodiat vt de quiete ad grauem motum ſubito ſe non tranſferat. ¶ Attende ſecundo q̄ tutius eſt poſt exercitia fortia velocia vti ſuauibus exercitijs & quiete omnimoda ſic q̄ paulatim ⁊ gradatim dimittatur exercitiuz fore velocitatis ſicut gradatim incipiendum eſt maxime niſi quis poſt exercitium fortē velocē motu voluerit: tunc enim illico quieſcere debet. Jurta illud Hippocr. apho. 1.

apho.

Universidad de Deusto

¶ Unusquisq; preterea ꝛc. ¶ Diuiditur in duas. Primo docet eligere ꝛ vti illis speciebus que sunt cōmunes toti. Secundo docet eligere appropriatas scilicet membris. ibi (Usus preterea.) ¶ Intellige primo q; exercitium simul ꝛ opus est vt fabrorum: exercitium tantum est illud qō nos facimus ad ꝛlectationem. ¶ Item intellige q; exercitium dicitur forte quod fit cuꝫ conamine virtutis sicut est ascendere montem ꝛ sic est luctari cum socio: ꝛbile autem illud dicitur quod fiat absq; conamine sicut est ire per plantiem paulatine.

¶ Sed dices non videtur q; sit aliquod exercitiuꝫ ꝛbile vel tardum: quia per exercitiū fit anhelitus magnus ꝛ frequens vt dixit supra: sed illud quod facit anhelitum esse huiusmodi non est debile. Quidaꝫ dicunt ad hoc q; ille dicte supra posite. s. magnus ꝛ frequens in anhelitu nō sunt differētie exercitij proprie accepti: sed sunt differētie ipsius motus: motus enim bene habet illas. Sed dico etiam q; ipse sunt differentie exercitij proprie accepti. Sꝫ dico q; hoc facere anhelitum magnum ꝛ frequentem habet magnam latitudinem.

Unumquodq; preterea membrum exercitium habet sibi proprium. Et manuum quidem ꝛ pedum exercitium non est res occulta. Pectus vero ꝛ membra anhelitus quandoq; exercitantur voce graui ꝛ magna: ꝛ quādoq; acuta ꝛ inter eas mixta. Et hoc etiā exercitium est ozi ꝛ vulue ꝛ lingue ꝛ collo ꝛ decorat colorem ꝛ mūdat pectus: ꝛ ipsum exercitat cum exuffla tione ꝛ retētione anhelitus: ꝛ hoc erit toti corpori aliqō exercitiū ꝛ ipsius dilatat cānales. Uerūtamē magnam longo tempore efficere vocē est timorosum: ꝛ si que

¶ Ulterius dices fm Gal. exercitiū vehemēs est cōpositum ex forti ꝛ veloci: cū ergo ipse ħ dicat vehemens superfluit illud qō addit compositum. Dico dupliciter. Uno modo ꝛ credo verius: aliter accipit ħ vehemens Auic. ꝛ aliter accipit. G. q; fm Auicen. intelligo q; nō fit aliud exercitiū vehemēs q; forte: imo sunt idē:

Jacobus

apho. 48. In omni motione corporis cum ceperit quis dolere quiescere statim remedium est. Cauendum est tamen ne subito refrigeretur ꝛ pinguedo liquefacta in venis illic ꝛgeletur ꝛ mortificetur vt accidit equis maxime pinguibus post nimium laboreꝫ. Secunda regula est q; exercitium fieri debet diuersis modis non persistendo assidue in vno ꝛ eodem: sed nunc ire volatum nunc ad ꝛnationem nunc cuꝫ pila ludere: quia noster animus gaudet diuersis ꝛ attediatur longa eiusdem continuatione. Exercitia vero nedum fiunt gratia corporis: sed etiam solacij anime.

Unūquodq; ꝛc. ¶ In hac parte. 7. dicit primo quodlibet membrum habere exercitiuꝫ sibi proprium: vt oculi pro grato exercitio visionem habent pratorum virentium fluminum clarorum gemmarum ꝛ similium: aures auditum melodiaruꝫ: dentes ꝛ mandibule masticationem. Huius sententie meminit Gal. 2. de re. sani. ca. 8. dicens q; quedaꝫ exercitia fatigāt lumbos vt inclinare ꝛ surgere ꝛtinue vel leuare aliquod onus ex terra vel manibus sic ferre. Quedam crura vt ambulatiua cursus: alia manus vt earum conatus ꝛ ad verbera pugna: alia dorsum totum vt eleuatio oneris: alia thoracem ꝛ pulmonem vt maxime respirationes ꝛ maxime voces. que ꝛ vocalium organoꝫ sunt exercitia. ¶ Attende primo q; non omnia membra corporis habent ex se motus voluntarios manifestos: sed quedam mouentur ex se: quedam per alia: ꝛ quedā debiliter ꝛ alia fortiter ꝛ manifeste. Iuxta illud Gal. ibi. Quedam membra manifestos habent motus: quedam vero paruos ꝛ obtusos: ꝛ quedam ex ipsis mouentur: quedam vero ab alijs. ¶ Attende scōo q; in conseruatione sanitatis cuiuslibet membri competit motus voluntarius vt per ipsum naturalis calor eius excitetur: superfluitates resoluantur: ꝛ ad ipsuꝫ trahatur conueniens alimentum. Iuxta illud Gal. ibi. Omnia membra sanis conseruandis sunt mouenda quedam ex seipsis ꝛ per propias virtutes: quedaꝫ ab alijs ꝛ per alia. ¶ Attende tertio q; actiones voluntarij motus quas exercitia vocamus sunt proprie nervis musculis ꝛ chordis: ꝛ his mediantibus conueniunt alijs. Iuxta illud Gal. ibi. Voluntarij motus actiones musculorū nervorum ꝛ chordarum sunt proprie: si autez ꝛ vehementiores fiant predicta membra his puncipaliter exercentur fm accidens vero ꝛ arterie ꝛ ossa ꝛ vene ꝛ carnes ꝛ colligationes ꝛ alia omnia animalis membra. Secūdo dicit q; exercitia manuum ꝛ pedum non sunt occulta: sed notoria ꝛ manifesta: vt manuum quidem apprehensio: quenis pedum vero gressus cursus ꝛ statio. Tertio agens de exercitio partium pectoraliuꝫ. Primo tangit modos quibus pectoralia exercitantur. Scōo inuamenta sui exercitij. ibi (Et decorat.) Tertio nocumenta eius quando superfluit. ibi (Uerūtamen.) Quarto gradationem seruandaꝫ in exaltatione vocis. ibi (Ad legendum preterea.) ¶ In prima dicit q; vltra exercitiuꝫ commune toti corporis pectus ꝛ membra anhelitus: vt diaphragma pulmo arteria vocalis musculi pectoris cor quandoq; exercitantur per diuersas species vocum sicut per grauem ꝛ magnam: ꝛ quandoq; per acutam ꝛ quandoq; per mediam inter grauem ꝛ acutam. Et eisdem exercitijs coexercitantur os vuula lingua ꝛ collum subseruientes aliquo modo cum prenominatis vociferationi.

¶ Et decorat ꝛc.) ¶ In secunda tangit inuamenta quattuor exercitij vocalis. Primum est q; exercitium pectoris per vocem decorat colorem: q; impellit sanguinem ꝛ spiritus ad superiora versus faciem ꝛ genas cuius rei signum est q; cantoribus dum cantant magno conatu vene colli replentur ꝛ eorum vultus rubent. Secundū est mundificatio pectoris propterea q; cum aere qui est latoꝫ vocis exeunt plurimi vapores ꝛ fumi qui spiritus turbarent ꝛ supercalefacerent si conculcarentur ꝛ remanerent in vijs anhelitus. Tertium est exercitare pectoralia duplici modo. Primo quidem cum exufflatione anhelitus per quā vie dilatantur ꝛ mundantur. Iuxta illud Galeni tertio de regimine sanitatis capitulo primo. Subtilia foramina insufflatione vehementi purgamus. Spiritus enim antea ire ꝛ violēter coactus pertransire volens totum iter que quidem ante se sunt impellit: obliqua vero ad se trahit impetu allationis vtraq; coacta. Secundo cum retentione anhelitus. q; per ipsam diffunduntur spiritus in pozos corporis: teste Galeno tertio de regimine sanitatis capitulo primo dicente q; spiritu retento vndiq; impellitur ꝛ introire coitur subtiles poros. Et si magis cogatur vel constringatur vel impellatur omnes subtiles poros pertransit ꝛ defert secum spiritus aliquas subtiliatarum superfluitatuꝫ. Et paulopost dicit q; in medijs exercitijs retinere spirituum predest vt paulatim pori euacuentur. Et princeps hic ait q; hoc scilicet retinere anhelitum erit toti corpori aliquod exercitium propter diffusionem spiritus in singulos poros anhelitu retento. Quartum est dilatatio cannalium pectoris. scilicet arteriarum mollium deferentiuꝫ aerem factum inutilem refrigerio cordis a corde in pulmonez cum fumis ꝛ vaporibus ꝛ arteriarum duraruꝫ anulosarū qui sunt rami vocalis arterie resparsi in pulmone. Per hos enim ramulos aer latoꝫ vocis cum impetu transiens de necessitate dilatat eos.

¶ Uerūtamen ꝛc.) ¶ In tertia dicit primo q; timorosum est efficere magnam vocem longo tempore: q; magna vox amplitudine trachee arterie fit ꝛ exufflatione vehementiori: vt ait Gal. secūdo thegni. Sed in vehementi exufflatione multa fit resolutio spirituum multa cōmotio cerebri ꝓpter quā frequenter reumatizant humores ad organa vocis. Cuius rei signum est q; cantores ꝛ buccinatores magnis diu fatigati vocibus adeo rauescunt vt vix loqui possint. Secundo dicit q; in forti voce diu perseuerante necesse est aerem plurimum attrahi ꝛ in hoc est timor. Et per fortem vocem intellige illam que fit cum exufflatione vehementi aeris siue latus siue strictus siue mediocris huic exitus fuerit. Et cum plurimus aer sit huic necessarius ꝛ iterum recens aer ad refrigerium cordis impossibile est fortem vocem diu persistere sine aeris multa attractatione. Timor vero proueniens inde est magna alteratio pulmonis ex aere attracto nō paruo ꝛ paulatim sed multo ꝛ subito qui raro talis est quin vel substantia vel calore peccet: vel frigore nimio. Tertio dicit q; si vox lōga fuerit necessaria est multa aeris expulsio in qua est timor magnus. Et per longā vocē intellige vocē diu cōtinuatam cū cōtinua exufflatione sine interceptione quacūq; vt si quis vnico anhelitu enunciet pater noster ꝛ aue maria: vel credo in ūum totum vel totum confiteor: qō fieri non potest sine plurima aeris expulsione ꝓpter sui longitudinem ad quā sequitur multiplex spirituum resolutio ꝛ quādoq; interceptio anhelitus ꝛ quasi syncopis. ¶ Attende q; in magnis vocibus ꝛ fortibus ꝛ lōgis duplex iminet periculum. Primum est ruptura alicuius arteriarum mollium que in pulmone sunt ad quam statim sequitur effusio sanguinis in clibano pectoris solita vocari passio emoptoica. Nam pulmonis arterie constant ex vnica tunica differentes in hoc ab arterijs ceteris: quatinus ab eis vberius resudet ꝛ faciliue sanguis nutriturus pulmonem. Et ideo citius alije per fortes ꝛ longas ꝛ magnas voces rumpuntur. Secundum est apertio orificiorū arteriarum mollium applicatorum orificijs arteriarum duraruꝫ qui sunt rami vocalis arterie talis ꝛ tanta vt dicta orificia non solum fiant acri pertia: sed etiam humori quo casu effundunt cum aere sanguinem ꝛ spuitur sanguis vel effunditur in pectus ꝛ illic putrefit.

¶ Ad legendum ꝛc.) ¶ In. 4. dicit q; lecturus longam lectionem vel pronunciaturus longum sermonem vel propositionē ꝛbet incipere suauiter ꝛ basse: ꝛ inde gradatim exaltare vocem: ꝛ cum fortificata fuerit vox eius ꝛ satis aucta ꝛ longa sit tempus sue durationis temperatum. s. medium inter breue ꝛ longum: q; tunc prestabit iuuamentum magnum puta iuuamenta quattuor statim preexpressa particula secunda. Secūdo dicit q; si tempus vocis exaltate ꝛ aucte prelōgatum fuerit erit timorosum in temperatis ꝛ sanis. Per hanc enim vie vocis rupture aptantur vel dilatationi superflue qua sanguis emanat precipue in sanis ꝛ temperatis: quorum vie vocis ꝛ anhelitus ꝛ se temperate sunt ꝛ facile dilatabiles ex violentia perdurantis insufflationis: ꝛ adhuc plus in cholericis vel sanguineis lapsis latarum viarum naturaliter. Sed in frigidis flegmaticis strictarum viarum quandoq; proficit vocis exaltate prolongatio: q; pectoralia calefacit vias anhelitus dilatat ꝛ flegmata cum sputo a pectore excutit vel ad excussionem disponit.

vnusquisq; preterea ꝛc. ¶ In hac parte. 8. primo innuit quēq; hominem habere proprium exercitium. Secundo quibus conuenit ꝛ quid confert reuolutio in cuna. ibi (Exercitium vero.) Tertio quibus conuenit ꝛ quid confert motus super lectum. ibi (Cum autem super lectum.) Quarto quibus conuenit ꝛ quid confert vectio in curru. ibi (In plaustris autem vehi.) Quinto quibus conuenit ꝛ quid confert in paruis ꝛ magnis deferri nauibus. ibi (In paruis vero nauibus.)

¶ In prima particula dicit q; vnusquisq; hominum vltra exercitia suis membris appropriata habet exercitium sibi propriuꝫ. s. suis viribus ꝛ inclinationi naturali appropriatuꝫ vt vnus inclinatus est ad venandū: alius ad volandū: alius ad cursum: alius ad luctam. Et vnus est ꝛbilis cui conuenit exercitium ꝛbile: sic alterum ex hic nominatis. Alius fortis cui competit aliqō fortium prenomi-

natorum. Et vnus est fortis in partibus superioribus ⁊ debilis in inferioribus aut econtra cui competit exercitium mixtum.

¶ Exercitium vero ⁊c̄.) ¶ In secūda dicit primo quod reuolutio in cuna adinstar infantis in cunabulo moti que est ꝺebile exercitium conuenit quattuor generibus languidorum. Primo quidem ꝺebilitatis ex longis aut vehementibus febribus vt ethicis: quia tale exercitium suaue non est ꝺebilitans egros: sed potius ꝺemulcens: ⁊ est causa attractationis nutrimenti ad membra cum moderato calore. Secundo conualescentibus non potentibus ambulare: neq; sedere: vel propter debilitatem nimiam derelictaꝫ post crisim vel propter aliquod nocumentum in instrumentis gressus aut sessionis existens: vt excoriatio tumor vlcus aut gutta cretice superueniens. Tertio patientibus ꝺebilitatis ex potione hellebori vel alterius medicine similis helleboro in violentia: vt laureole vel cuforby que quandoq; pducunt ad spasmum vel excoriationeꝫ vel vehementem ꝺebilitationē membrorum principaliuꝫ sua venenositate. Quarto his que habent egritudinem in diaphragmate vt vlcus aut apostema. Per hoc enim exercitium non velocitatur notabilr anhelitus neq; in eo multum diaphragma laborat. Secundo dicit q; quando reuolutio in cuna suauiter fiet iuuamenta quinq; ex ea prouenīt. Primo quidem dormire faciet sicut experimur in infantibus qui motu cunabuli prouocantur ad somnum. Secūdo dissoluet ventositates excitando calorem naturalem. Tertio conseret stupori ⁊ obliuiōi seu lithargie ⁊ reliquis similibus egritudinibus capitis: q; per reuolutionē in cuna calor naturalis sub humiditatibus harum egritudinū sopitus excitatur ⁊ fortificatur partim eas digerens partim resoluēs. Quarto cō mouet ꝺesideria. ſ. appetitus cibi ⁊ potus propter resolutionem quā operatur ⁊ attractionem nutrimenti ad membra. Quinto excitat naturam ad expulsionem superfluitatum per ventrem ⁊ vesicam motis per ipsam superfluitatibus ⁊ fortificato calore ⁊ vijs apertis per quas effluere solent.

a ¶ Cum autem super lectum fiet motus ⁊c̄. ¶ In .3. dicit primo motum seu reuolutionem egri supra lectum quattuor generibus egritudinum prosui curatione conuenire. Primo quidem febribus emitriceis ⁊ compositis ⁊ flegmaticis. Et est emitritcus febris composita ex duabus febribus: quarum vna est tertiana ⁊ altera est flegmatica ⁊ fit in die vno paroxismus tertiane ⁊ quotidiane simul: vt ait Ioan. quarti. prima trac. 4. c. 13. Et per febres compositas intellige hic febres apostematum ⁊ ꝺependentes a materijs etherogeneis putrefactis quibuscūq; ⁊ lipparias ⁊ epialas que diuersificantur in calore ⁊ frigore intus ⁊ extra. Et per febres flegmaticas intellige quotidianas cōtinuas ⁊ interpolatas diurnas ⁊ nocturnas ⁊ febres syncopales humorosas. In his enim omnibus virtus est ꝺeiecta ⁊ officium stomachi communiter oppressuꝫ multitudine humorum: quapropter si egri moueantur aliter q̄ supra lectuꝫ ꝺe facili syncopizāt. Secundo hydropicis maxime alchiticis ⁊ tympanisticis: quorum virtus est ad eo ꝺebilis vt fortius exercitiuꝫ sustinere nequeat. Sed hyposartici sustinere possunt exercitium fortius: q; minus habent epar contaminarum ⁊ materia peccans est in eis plus dispersa ⁊ minus oppumens naturalia ⁊ vitalia membra. Tertio podagricis doloroſis quibus plurimū nocet vt pedes pendeant: q; tunc humores libertus fluunt ⁊ abundantius ad locum egritudinis augentes dolorem: quapropter expedit vt prostrati in lecto sepe reuoluantur. Quarto nefreticis seu patientibus in renibus dolorem ex vlcere vel ex calculo vel ex apostemate: quibus difficile est ambulare stare vel sedere: propterea q; in hoc renes laborant. Secundo ꝺat causam quare reuolutio super lectū in dictis cafibus prodest. ſ. quoniam hec inundatio reddit materias aptas emulsioni seu eradicationi a locis in quibus detinentur. Primo q; commouet eas. Secundo q; aperit eis vias. Tertio q; fortificat innatum calorem qui est instrumentum expulsionis. Tertio dicit q; exercitium motus supra lectum vel reuolutionis in cuna ꝺz esse ꝺebile in ꝺebili corpore ⁊ forte in forti: quia quodlibet exercitium ꝺebet esse proportionatum tolerantie virtutis.

b ¶ In plaustris autez ⁊c̄. ¶ In quarta dicit primo q; deportari in curru facit easde m operationes ⁊ vtilitates quas facit motus in lecto vel reuolutio in cuna: sed magis humores ebullire facit eo q; ipsos ⁊ omnia membra corporis vehementius commouet: ⁊ ideo multum ꝺebiles sicut ethici ⁊ parati syncopi nō bene sustinent in curru deuehi. Secundo dicit q; interdum aliqui vehuntur in curribus facie conuersa non ad anteriora: sed ad posteriora curruum: ⁊ deuectio talis multum confert ꝺebilitati ⁊ offuscationi visus: q; causa ꝺebilitatis ⁊ offuscationi visus vt plurimū est humiditas dominās qu ꝺevectio in curru facie retro uersa diuertit ab oculis ⁊ quertit ad posteriora sm ipetū motionis currus.

c ¶ In paruis ⁊c̄. ¶ In quinta dicit primo q; deuehi in paruis ⁊ magnis nauibus confert lepre ⁊ hydropisi ⁊ apoplexie ⁊ frigiditati ⁊ inflationi stomachi. Et intelligas hoc ꝺe vectione que in mari fit potius q̄ ꝺe illa que fit in fluminibus non solita prouocare vomitū vt que fit in mari. Cuius causaꝫ assignat ibi omnibus cōmunē. ſ. q; cōmouebitur vomitus in habente aliquaꝫ harū passioni um quando naues fuerint coraꝫ fluctibus maris. Postea quiescet stomachus a vomitu purgatis humoribus quibus grauabatur ⁊ conseret stomacho sic fuisse purgatum tam ad appetitum meliorem cibi q̄ ad bonitatem digestionis que multū querēda est in morbis predictis. Confertigit eis vectio in nauibus ratione vomitus inde prouocati. De quo dicit Dun. primi quarta cap. 13. q; est lepre forte medicamentuꝫ ⁊ malitie coloris ⁊ epilentie stomatice ⁊ icterine ⁊ asmati ⁊ tremoris ⁊ paralysi. Secundo dicit q; ferri in nauibus per altum mare est vigorosius in tollendo vel alleuiando mō dictas egritudines q̄ ferri in his prope littus. Cuius causaꝫ duplicem assignat. Prima est: q; in alto mari sm animā letitia ⁊ tristitia diuersificant. ſ. nunc anima gaudet sub tranquillitate maris nunc tristatur terretur ⁊ timet tempestate erecta ⁊ fluctibus elatis. Secunda est: q; sm membra nutriendi diuersificātui magis in alto mari letitia ⁊ tristitia. ſ. delectatio ⁊ dolor. Nam primo quidem exagitatur viscera vehemēter marie stomachus taliter q; cogit vomitu ejecere quicquid in eo est: postea sedatur ⁊ alleuiatur congaudens ⁊ delectatus in eroneratione sui ipsius ⁊ optima purgatione. Tertio dicit q; exercitium totius corporis est sequens exercitium eorum. ſ. membrorū nutritiuorum: ⁊ exercitiuꝫ anime in letitia ⁊ tristitia. Nam ad motuꝫ nutritiuorū vehementes ⁊ violentuꝫ statim subsequit cōmotio totius pp colligātiā suā cū cerebro ⁊ corde. Et ad motus ale in tristitia ⁊ letitia sequit ilico motus sanguinis ⁊ spirituū in toto corpore. Corpus ergo totū fortius exercitatur vehementius exagitatur ⁊ perfectius purgatur in alto mari q̄ prope littora.

d ¶ Visus preterea ⁊c̄. ¶ In hac parte nona dicit primo q; sensuo visus exercitatur in respictendo res minutas sicut in lectura littere minutissime vel attente inspiciendo picturas subtilissimas aut sculpturas tenues: sicut enim fortes efficere motus est exercitium forte virtutibus motiuis sic tenues apprehendere formas ⁊ vir sensu perceptibiles virtutibus sensitiuis: ⁊ in hoc consistit earum vigor ⁊ excellentia. Propterea dixit Auic. tertij .3. trac .1. ca .5. Et oportet vt minoretur aspectus in litteris subtilibus nisi interdum sm semitam exercitij. Secundo exercitatur sensus visus inspiciendo quandoq; leuiter gradatim ⁊ ordinate res luminosas. Signanter dicitur leuiter gradatim ⁊ ordinate: q; subito conuertere visum ad rem luminosam ⁊ ipsum figere diu circa eam vehementer ꝺebilitat visum ⁊ eracat quandoq; dispergendo spiritum visibilem. Et hoc commune est in omni sensu q; excellens sensibile corrumpit sensum: vt ait Aristo. secundo de anima. Et ideo Princeps ca. nunc allegato numerat inter res nocibiles visui longitudinem aspectus ad luminosa ⁊ legere subtilia superflue. Secundo dicit q; sensus: auditus similiter exercitatur duobus modis. Uno in audiendo sonos occultos siue remissos: sicut visus videndo subtilia. Alio in ascultando sonos magnos: sicut buccinarum tympanorum ⁊ organorum: quemadmodum visus in intuitu luminosorum. Et sicut in visu leuiter ⁊ ordinate fieri ꝺebet sic in auditu. Tertio resumit vnum quod predixerat in parte septima capituli istius. ſ. q; vnūquodq; membrum habet exercitium sibi proprium. Et promittit se ꝺeclaraturum illud in libro tertio canonis istius vbi fere in omni sm primuſq; tractet ꝺe morbis causis ⁊ signis ⁊ curis cuiusq; membri tractat de regimine sue sanitatis in quo cadit exercitium sibi proprium velut magna pars regiminis illius. Quarto ꝺat talem cautelam circa visum exercitij quod si membrum aliquod ꝺebile ⁊ infirmum fuerit exercitans ꝺebet supportare illud ⁊ cauere sibi ne calefactio ⁊ commotio exercitij perueniant ad ipsum nisi sm modum consequendi ideſt non primo ⁊ principaliter ⁊ fortiter exerciteturſed debiliter: ⁊ ex consequenti ad motum alterius sani membri: vt si tibie grauentur varicibus elephantia podagra vel vlceribus fiat exercitium cum collo capite brachijs ⁊ manibus vt voluendo molam cum qua acuitur vel ꝺolium in quo arma rubiginosa clarificantur. Motus enim manibus ⁊ brachijs in his exercitijs inundatio caloris ⁊ motus cum suauitate perueniet a partibus superioribus ad tibias ⁊ pedes non offendens nec inflāmans eos. Quinto ꝺicit q; oportet vt exercitium corporis ꝺebilis sit ꝺebile ⁊ fortis forte. Simile iudicium ꝺe membris habe: quia virtus corporis vel membri ꝺebilis forti exercitio ꝺebili torpesceret. Sexto resumit vt addat ꝺeclarationem exemplis vnum quod bis premisserat. scilicet q; vnumquodq; membrum habet exercitium sibi proprium sm se vt oculus exercitatur inspiciendo subtilia. Guttur in ingrossatione vocis gradualiter ordinata. Dentes in incisione fractione ⁊ contritione. Auris in auditu subtilium sonorum ⁊ bassarum vocum. Et simili modo quodlibet membruꝫ ꝺeclarabitur in suo cap. proprium sibi exercitium habere in opere quod ei ꝺebetur ⁊ sue virtuti.

¶ Be

¶De hora incipiendi exercitium ⁊ mensurandi ⁊ dimittēdi ipsum. Cap.3.

b **Hora qua ⁊c.** ¶Primo dicit de modo approximationis exercitij ratione qualitatis eius magis: hic dicit. ⁊ mō horę eius. Primo docet debitā horam exercitij ex parte quorūdā intrinsecorū. Scōo ex parte quorūdā extrinsecorū. ibi (Verūtamē preparationis.) Prima in duas. Primo facit qō dictū est ex parte cibo-

Jaco.

¶De hora incipiēdi exercitiū ⁊ mēsurandi ⁊ dimittendi ipsum. Cap. 3.

b **Hora qua** incęptio ⁊c. ¶In hoc cap. primo agit de hora idonea incęptioni exercitij. Scōo ⁊ diuersitate exercitiorū ſm repletionē vel inanitionē ⁊ cōplexionē. ibi (Amplius qui exercitatur.) Tertio ō premittendis exercitio. ibi (Oportet preterea.) Quarto ⁊ hora diei cōueniētiori exercitio. ibi (In tēpore autē veris.) Quinto de rebus cōsiderādis in mensura exercitij. ibi (In quātitate autē exercitij.) Sexto de agēdis post exercitium ⁊ cōtinuatione diete ⁊ exercitij ſm mēſurā diei prime. ibi (Cū aūt.) ¶In prima pte que est presens textus tangit quattuor que debēt cōcurrere ineſſe hora qua preparat ad incipiendum exercitium. Primū est vt sit munda a repletione superflua tam in quali q̄m in quanto ne per exercitium humores extensi seu dilatati vasa sua rumpant si peccent in quantoꝛ vel malicia eoꝝ dilatetur si peccent in quali. Sit etiam mundum ab vrina ⁊ fece sicut dicetur. Secundus est velut quedam ſpecificatio primi. ſ. vt in partibus membrorū interiorū ⁊ venarū non ſint humores ſilueſtres. i. extranei mali non apti nutritioni qui per exercitium cōmoti fluant hincinde diffusi corrūpētes bonos vel colligentes se ad apoſtema. Tertium est vt cibus assūmptus die aut nocte preterita sit iam digestus triplici digestione. Prima in ſtomacho. Secūda in epate. Tertia in venis. Aliter enim per exercitium traheret ad membra nondum digestus nec satis aptatus nutritioni. Quartum est vt hora sumptionis alterius cibi vel iam aduenerit vel propinqua sit vt alii libri habent ita q̄ non reſtet niſi vt pori per exercitium mundent ⁊ dilatentur ⁊ calor innatus latens excitetur ad cibum suſcipiendū. ¶Attende q̄ horam cōuenientē exercitio ⁊ſcripſit ſic Gal. 2. ⁊ regimine ſanitatis cap. 2. Tempus exercitij est optimū quando heſternus cibus fuerit perfecte digestus ⁊ qui in ventre ⁊ qui in vaſis ideſt in epate ⁊ alterius cibi inſtat tempus. Si vero ante exerceatur cum exercitium conferat eductionibus ciborū ⁊ cum crudi ⁊ indigeſti cibi vel humores in ventre vel in vaſis contineant nondum digeſti attrahuntur ad omnia membra ⁊ eis tote mittuntur ſuperfluitates: hoc ille. Secundo dicit hic princeps q̄ maturatio ideſt digeſtio vrine completa in colore ⁊ ſubſtantia ⁊ declarat hoc. ſ. quando cibus heſternus iaz digeſtus est in ſtomacho epate ⁊ venis ⁊ inſtat hora exercitij. Et hec hora in qua vrina ſic digeſta appareat est prima hora complete digeſtionis prerequiſite ad exercitium. Eiuſdem ſententie meminit Galenus ſecundo de regimine ſanitatis. c. 2. dicens. Moderata vero citrina vrina ſignificat ſecundam factam digeſtionem esse ⁊ tunc exercitandū esse. Tertio dicit hic ¶Avi. q̄ exercitium est impediens ⁊ nociuum cum iam longe fuerit id est diu preterierit hora complete digeſtionis ⁊ natura iam deſierit aliquanto tēpore miniſtrare in nutrimento ⁊ vrine color fuerit incenſus igneus ⁊ citrinus color connaturalis vrine iam tranſierit terminum: quia exercitium tunc factum virtute deiici ⁊ inflāmans calorem ⁊ ſubſtantificum humidum ſuperflue reſoluens. Et ꝓpter hoc dixerunt aliqui bonum esse ne ſtomachus vehementer inanitus exiſtat: ſed parum cibi habens cum neceſſarium fuerit forte exercitium: q̄ tollerabilius videtur parum cibi indigeſti trahi ad membra circa quem calor ſe occupet q̄m q̄ radicale humidum irreparabili damno ſuperfluę depaſcat. Et cibus ille fit in hyeme groſſus: q̄ tunc ventres sunt calidiſſimi natura ⁊ in digerendo fortiſſimi ⁊ in eſtate ſubtilis: q̄ digeſtiua virtus tunc est multum debilis ⁊ reſoluta taz a calore tēporis q̄m a fortitudine exercitij. Et Hyppo. aph. ſcōa ait apho. 16. Ubi indigentia non opꝛ laborare. Et Gal. in cōmen. ait. Cibus ergo exercitium ſemper preoccupet. ¶Attende q̄ Gal. ſcōo de regimine ſani. capi. 2. per vrinam docet cognoſcere q̄n nondum inſtat ⁊ q̄n preterijt exercitij tēpus dicens. Aquoſa vrina ſignificat redditum ex ventre in epar humorem indigeſtum in vaſis cōtineri: q̄ nondum cholera colorata est vrina. Ignea vero ⁊ cholerica vrina ſignificat: q̄ ex multo iam tēpore digeſtio cōpleta est: q̄ ampliorem q̄m opꝛ cholerā ſuſcipit ⁊ neutra harum horarum exercitio conuenit.

¶De hora incipiendi exercitium ⁊ mē ſurādi ⁊ dimittēdi ipſum. Cap. 3.

b **Hora qua[a] incep**tio exercitij ꝓparatur oportet vt corpus sit mundum ⁊ ne in partibus intraneorum ⁊ venarum chimi ſyluestres ⁊ mali exiſtant quos exercitium in corpore diffundat: ⁊ vt cibus heſternus iam sit digeſtus in ſtomacho ⁊ epate ⁊ venis: ⁊ vt alterius cibi hora iam aduenerit. Et hoc quidem declarat vrine ſm ſubſtantiā ⁊ colorem maturatio: ⁊ erit hec prima hora digeſtionis. Cum enim iam longe fuerit ⁊ natura aliquo tēpore in nutrimento miniſtrare deſierit: ⁊ igneitas in vrina accenſa fuerit: ⁊ citrinitatis naturalis terminus tranſierit exercitium impediens erit: q̄n virtute deiiciet. Et ꝓpter hoc dixerunt quidā q̄ cū forte exercitiū neceſſarium est bonum est ne sit ſtomachus vehementer inanitus: imo sit in eo paucus nutriens: ⁊ in hyeme quidem sit groſſum: ⁊ ne per exercitium humores extensi seu dilatati vasa sua rumpant si peccent in quantoꝛ vel malicia eoꝝ dilatetur si peccent in quali. Sit etiam mundum ab vrina ⁊ fece sicut dicetur. Secundus est velut quedam ſpecificatio primi. ſ. vt in partibus membrorū interiorū ⁊ venarū non ſint humores ſilueſtres. i. extranei mali non apti nutritioni qui per exercitium cōmoti fluant hincinde diffusi corrūpētes bonos vel colligentes se ad apoſtema. Tertium est vt cibus assūmptus die aut nocte preterita sit iam digeſtus triplici digeſtione. Prima in ſtomacho. Secūda in epate. Tertia in venis. Aliter enim per exercitium traheret ad membra nondum digeſtus nec satis aptatus nutritioni. Quartum est vt hora sumptionis alterius cibi vel iam aduenerit vel propinqua sit vt alii libri habent ita q̄ non reſtet niſi vt pori per exercitium mundent ⁊ dilatentur ⁊ calor innatus latens excitetur ad cibum suſcipiendū. ¶Attende q̄ horam cōuenientē exercitio ⁊ſcripſit ſic Gal. 2. ⁊ regimine ſanitatis cap. 2. Tempus exercitij est optimū quando heſternus cibus fuerit perfecte digeſtus ⁊ qui in ventre ⁊ qui in vaſis ideſt in epate ⁊ alterius cibi inſtat tempus. Si vero ante exerceatur cum exercitium conferat eductionibus ciborū ⁊ cum crudi ⁊ indigeſti cibi vel humores in ventre vel in vaſis contineant nondum digeſti attrahuntur ad omnia membra ⁊ eis tote mittuntur ſuperfluitates: hoc ille. Secundo dicit hic princeps q̄ maturatio ideſt digeſtio vrine completa in colore ⁊ ſubſtantia declarat hoc. ſ. quando cibus heſternus iaz digeſtus est in ſtomacho epate ⁊ venis ⁊ inſtat hora exercitij. Et hec hora in qua vrina ſic digeſta appareat est prima hora complete digeſtionis prerequiſite ad exercitium. Eiuſdem ſententie meminit Galenus ſecundo de regimine ſanitatis. c. 2. dicens. Moderata vero citrina vrina ſignificat ſecundam factam digeſtionem esse ⁊ tunc exercitandū esse. Tertio dicit hic ¶Avi. q̄ exercitium est impediens ⁊ nociuum cum iam longe fuerit id est diu preterierit hora complete digeſtionis ⁊ natura iam deſierit aliquanto tēpore miniſtrare in nutrimento ⁊ vrine color fuerit incenſus igneus ⁊ citrinus color connaturalis vrine iam tranſierit terminum: quia exercitium tunc factum virtute deiici ⁊ inflāmans calorem ⁊ ſubſtantificum humidum ſuperflue reſoluens. Et ꝓpter hoc dixerunt aliqui bonum esse ne ſtomachus vehementer inanitus exiſtat: ſed parum cibi habens cum neceſſarium fuerit forte exercitium: q̄ tollerabilius videtur parum cibi indigeſti trahi ad membra circa quem calor ſe occupet q̄m q̄ radicale humidum irreparabili damno ſuperfluę depaſcat. Et cibus ille fit in hyeme groſſus: q̄ tunc ventres sunt calidiſſimi natura ⁊ in digerendo fortiſſimi ⁊ in eſtate ſubtilis: q̄ digeſtiua virtus tunc est multum debilis ⁊ reſoluta taz a calore tēporis q̄m a fortitudine exercitij. Et Hyppo. aph. ſcōa ait apho. 16. Ubi indigentia non opꝛ laborare. Et Gal. in cōmen. ait. Cibus ergo exercitium ſemper preoccupet. ¶Attende q̄ Gal. ſcōo de regimine ſani. capi. 2. per vrinam docet cognoſcere q̄n nondum inſtat ⁊ q̄n preterijt exercitij tēpus dicens. Aquoſa vrina ſignificat redditum ex ventre in epar humorem indigeſtum in vaſis cōtineri: q̄ nondum cholera colorata est vrina. Ignea vero ⁊ cholerica vrina ſignificat: q̄ ex multo iam tēpore digeſtio cōpleta est: q̄ ampliorem q̄m opꝛ cholerā ſuſcipit ⁊ neutra harum horarum exercitio conuenit.

Amplius qui ⁊c. ¶In hac parte ſcōa dat quattuor regulas circa electionem vel fugam exercitij. Prima est melius est id est minus malum est exercitari corpore exiſtente pleno cibo vel humore q̄m vacuo seu inanito: q̄ per exercitium quod fit inanito corpore damnum inducitur irreparabile. ſcz conſumptio humidi radicalis quod nunquam equipurum reſtaurari poteſt. Sed per exercitium quod fit corpore pleno damnuz q̄ō infertur ſcilicet attractio cibi indigeſti ad membra reparabile est abſtinentia vel purgatione niſi repletio fuerit in ſummo. Tunc enim exercitium forte verendū est ne humoribus dilatatis vaſa rumpantur ⁊ humores effluri ſuffocent caloꝛē. Secunda est: melius est exercitari corpus exiſtens calidum ⁊ humidum q̄m frigidū ⁊ ſiccū ſuppoſito q̄ caliditas ⁊ humiditas naturales fuerint vel nō multi exceſſus: q̄ p exercitiū incalido ⁊ humido corpore calor nālis fortificatur ⁊ extraneus ſi quis fuerit poris p exercitium apertis reſoluitur ⁊ humiditas nimia cō-

rū ⁊ humorū. Secūdo facit idē ex parte ſupfluitatuz. ibi (Opꝛ preterea.) Primo in duas. Primo docet debitā horaz que est ſimplr eligenda. Scōo docet horam que in determinato caſu est eligenda. ibi (Amplius qui). Prima in duas. Prio facit qō dictū est. Secūdo infert correlariū auctoritate quorūdā. ibi (Et pp hoc.) ¶Tunc ſequit verūtamē. Hec in. 2. Primo docet eligere debitam horā exercitij ex parte fricationis. Scōo facit idez ex parte temporū anni. ibi (In tempore

in eſtate ſubtile. Amplius qui exercitatur ſi est plenus melius est q̄m ſi exercitetur cū est vacuus: ⁊ melius est vt exercitetur cū est calidus ⁊ humidus q̄m vt exercitetur dum est frigidus ⁊ ſiccus. Et ex horis quidez ipſius melioꝛ est equalitas: est autem cum exercitium hominē calide ⁊ ſicce complexionis ad egritudines perducit: cum igitur diſceſſerit ab eo ſanabitur. Oportet preterea vt qui exercitatur inciꝑiat ⁊ ſuperfluitates ab interioribus expellat. ſ. inteſtinis ⁊ veſica. Deinde exercitetur verūtamē preparationis fricatione prius vtatur que naturā viuificet ⁊ poros dilatet: ⁊ opꝛ vt fricatio cum re aſpera fiat: deinde oleo inungatur dulci: poſtea ſm ordinē inungaſ donec membruz preſſione non vehementis penetrationis comprimatur ⁊ sit hoc manibus multis ⁊ diuerſis obuiantibus ſitibus: ideo vt hoc ad oēs muſculorū peruenias partes: deinde dimittaſ fricaſ ⁊ exercitari inciꝑiat: ⁊ ſuperfluitates ab interioribus ex-

De parti.

ſumitur. Sed exercitiuz in frigido ⁊ ſicco ſi forte fuerit calorez reſoluit vna cū ſpiritibus ⁊ humidū ꝺpaſcit: q̄ debiles ſunt pp penuriaz calidi ⁊ humidi in ſua radice ſicut clare appareat in melancholicis naturalibus. Tertia est ex horis exercitij melioꝛ est eq̄litas ideſt hora diei melioꝛ ad ſe exercitandum est illa que temperatioꝛ est i aeris caliditate ⁊ frigiditate. Vt expone q̄ hora melioꝛ ad exercitium est illa in qua corpus est medium inter planum ⁊ vacuum vel inter calidum ⁊ frigiduz humidum ⁊ ſiccum. Quarta est exercitiū q̄nq; perducit hominē cholericū calide ⁊ ſicce cōplexionis ad egritudines maxime ſi forte ⁊ longū fuerit vt ad ephimerā febrem vel tertianaz: q̄ choleram multiplicat ⁊ diſcraſiam caliditatis ⁊ ſiccitatis augmentat. Cuius rei ſignum est q̄ cum talis ab exercitio diſceſſerit cito ſanabitur.

Oportet preterea ⁊c. ¶In hac parte tertia dicit primo q̄ exercitandus incipere debz ab expulſione ſuperfluitatū. ſ. vrine ⁊ fecū ab interioribus. ſ. inteſtinis ⁊ veſica ad exteriora poſtea exercitet ꝑmiſſis eteniz his que ſtatim dicent. Cuius rō est q̄ dum quis exercitat inteſtinis repletis fecibus vel veſica vrina: he ſupfluitates per exercitiū cōmote effumāt a ſuperiora ⁊ fortaſſis aliqua exeis trahit ad membra exercitio inanita. Quod ſi inſtante hora exercitij natura nō ſe libere exhibuerit ad expulſionē hāc ſuperfluitatū iuuanda est ꝑmendo ſuauiter cuz manu regionem veſice ⁊ titillando anum cū cauda malue vel blete vel intromittendo modicuz auxungie porci ſalſe vel ſalſi butyri cum paruo cānali ſimili ſyringe vel parum olei ſalſi vel ſuppoſitoriuz de melle ⁊ ſale. Scōo dicit q̄ pnuſq̄z ſe q̄s exercitet debz prius vti fricatione ꝓparante membra ad exercitiū qua naturaz. i. naturalē caloꝛem viuificet ⁊ ſopitum excitet ⁊ poros dilatet: vt per exercitiuz liberius educantur ſuperfluitates venarū ⁊ poroꝝ. Et debz hec fricatio fieri cum re aſpera ſicut cerico vel tela noua groſſa canabina vt ſordicies cutis melius abſtergat ⁊ in poros eius parumper penetret ipſos aperiendo. Et fiat fortioꝛ in duris corporibus ⁊ ſuauioꝛ in teneris mollibus vt puellis pueris ⁊ delicatis. Tertio dicit q̄ poſtq̄z corpus exercitandū ſic fricatum fuerit dulci oliuarum oleo est inungenduz ſeu perfundendum: q̄ omnes oleorū ſpecies confortant corpus: motū alleuiant: ⁊ ſunt extinctiue: vt ait ¶Avi. ſcōo huius ca. de oliuis: deinde ordinate nudis manibus oleo fricandū: ita vt quodq̄ membrum cōprimaſ manibus ꝑſſione mediocri non violenta nec vehementer penetrante. Et fiat iſtud pluribus manibus diuerſoruz ſeruientium ⁊ ſitibus diuerſis ſimul obuiantibus toti corpoꝛi ſub ⁊ ſupra ante ⁊ retro dextroꝛſum ⁊ ſiniſtroꝛſum: quatinus he fricatio ⁊ inunctio ſimul pueniāt ad omnes muſculorum poros. Nam ſi ſucceſſiue cuz vnica manu fricatio fieret refrigeraretur pars prefricata priuſq̄z ad vltimā perueniretur. ¶Attende prio q̄ q; in calidis ⁊ ſiccis regionibus humana corpora communiter ſunt ficciora ⁊ duriora in alijs. Modos olim fuit in illis fricationibus ⁊ inunctionibus premolliēubus ante exercitia vti. Et has approbat Gal. 2. de regimine ſanitatis. c. 3. dicens. Totum corpus eius qui exercitandus est ſi done fricandum est paucis circunductionibus manuum non conterentibus ⁊ moderate velocibus vt calefiat cutis ſine conſtrictione ⁊ poꝛi dilatent. Et rubedine florida ſupercurrente iam toti cuti poris iam apertis ad ſuſcipiendū oleū oleo fricent nudis manibus moderatis in duricie ⁊ mollicie: vt neq̄z coadunet vel conſtringatur corpus vel reſoluatur ⁊ remittatur amplius q̄m opꝛ. Fricetur in primis quidē imiſſionibus manuum leuiter: deinde paulatim agendo intantum fortioꝛ fricatio inducatur vt conterat iam manifeſte caroꝛ: non tñ ꝓſtringatur: hec Gal. ¶Attende ſcōo q̄ in gallie mos quotidiane frictionis ⁊ inunctionis ante exercitiū non inoleuit: vel q̄ incole eius sunt mollium carnis ⁊ cutis non egentes fricatione rei aſpere ⁊ remollitione olei: vel q̄ armis ⁊ militie dediti muliebre putant totis occupationibus ⁊ blanditijs ſeruitoꝛum fricantium ⁊ inungentium demulcere corpus: vel quia floreant in religione chriſtiana que domare potius ⁊ ſubigere corpus auſteritatibus ieiunijs ⁊ laboribus perſuadet vt anime ſeruiat abſq̄z rebellione quam ſuauiter alere ⁊ tractare. Jurta illud Lactancij. Voluit deus hominem ad imortalem beatitudinem itinere delicato peruenire: qui ſi delicatus ac tener in hac vita fuerit ſi delicijs carnis ſe addixerit cadet ⁊ premetur interram. Si autem ſtatum quem rectuz rōne ſortitus est prompte cōſtanterq̄z defenderit: ſi terre quā calcare ac vincere debz non ſeruierit vitam merebitur ſempiternam. Sed medicoꝛ intentio ⁊ finis longe diſſident ab his. ¶Attende tertio q̄ unctio predicta fieri iubetur cum oleo dulci extracto ex oliuis maturis domeſticis: q̄ extractū ex imaturis q̄ō dicit Onfancinū est ſtipticum oppilatiuuz. ¶Attende quarto q̄ in fricatione precedente exercitium incipitur a ſuaui que membra remollit ⁊ attenerat: deinde ſuccedit dura compreſſiua vt membra recolligat que breuiter ſemel vel bis facienda est marime in pueris. Jurta illud Galeni ſecundo de regimine ſanitatis ca. 3. Et hec fortis fricatio non multo tēpore inducatur: ſed ſemel vel bis in vnoquoq̄ membro ne induremus corpus pue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem veris.) licet illud faciat obscure ⁊ male. ¶ Tunc sequitur.
a ¶ In quantitate ⁊c. ¶ Vbi ꝺter. ꝺe quãtitate eius. Et primo ꝺterminat ꝺe quãtitate sufficienti approximationis eius in prima ꝺie. Secundo facit ideꝫ in ꝺiebus sequentibus. ibi (Cũqꝫ ꝺie primo.) Prima in duas. Nam primo ostenꝺit quãtitatem sufficientis exercitij. Secundo ostenꝺit quiꝺ fienꝺum post sufficiens exercitium. ibi (Cum autem ꝺimissum.)

¶ Sed ꝺubitaꝫ primo circa illuꝺ capꝫm: qꝫ ꝺocet cognoscere horã ꝺebitaꝫ exercitij er. 3. ꝺubitaꝫ ꝺe quolibet illoꝝ: ⁊ primo ꝺe primo non viꝺeꝫ qꝫ hora fit quanꝺo corpus est munꝺũ: qꝫ illuꝺ qꝺ eũat supfluitates ⁊ pſeruat ab egrituꝺinibus mãlibus non ꝺꝫ fieri quãꝺo corpus est munꝺũ ⁊ purũ: sed exercitiũ facit hoc: quare ⁊c. ad 2a. pꝫ: qꝫ si illꝺ non inuenit ibi supfluitates: tũc eũat humiꝺitates bonas sicut habetur in illo apho. 16. ãrte parti. Ellebrus piculosus ẽ. sanas carnes ⁊c. ad 1. supius habuistis ab Auic. ¶ Oppositũ ꝺicit ꝫ Auic. in littera. ¶ Dico ad hoc qꝫ hora in qua corpus non est mundificatũ põt intelligi ꝺupliciter. Uno mꝺ vt fit nõ mundificatuꝫ a malis humoribus ⁊ ab alijs supfluitatibꝰ excedẽtibus. Alio mꝺ vt fit non mũ ꝺificatũ ab alijs superfluitatibus. ſ. nõ excedentibus. ad 2o ꝺico qꝫ primo mꝺ nõ ꝺꝫ fieri exercitiũ. Sed scꝺo modo sic. ſ. qñ sunt supfluitates ⁊ maxime tertie ꝺigestionis. Ratio primi est: qꝫ tunc exercitiũ faceret humores currere aꝺ mẽbra. Ratio alterius pꝫ: qꝫ si sunt pauce: tunc eũantur per exercitiũ bene: si autez sint multe excedẽtes spargunt ⁊ non eũant. Et per hoc pꝫ rñsio ad Auicen. intelligit qꝫ sit munꝺum a superfluis hu. qꝺ patet: qꝫ ꝺicit venarum.
¶ Itẽ ꝺubitatur ꝺe scꝺa cꝺitione: qꝫ ꝺicit qꝫ opꝫ qꝫ fit facta scꝺa ꝺigestione que fit in epate ⁊ venis. ꝺices vꝫ qꝫ ꝺebeat esse hora pcedẽs istã: qꝫ illuꝺ qꝺ confortat ꝺigõnẽ ꝺꝫ fieri anteqꝫ sit facta ꝺigõ. sed exercitiũ est hmõi. ergo ⁊c. ad 2a. ꝺe se pꝫ. ad 1i. ꝺeclaraſ: qꝫ exercitiũ cõfortat calorẽ ⁊ sic ꝺigestionẽ. Item si nõ ꝺeberet fieri ante illas ꝺigestiones vel anteqꝫ ipse essent cõplete sequeret qꝫ hõ nõ posset conuenienter exercitari in ꝺie bis: hoc est inconueniẽs vt pꝫ: quare ⁊c. 2ꝺa apparet: qꝫ sm Aui. in. 3. can. fen. 1 3. trac. 3. cap. 8. tps ꝺigestionis cibi in stomacho est. 10. horaꝝ: qꝫ ꝺicit qꝫ est inter. 12. ⁊. 22. sed si ista est. 10. horaꝝ: bene etiã illa equus erit tantũꝺẽ: qꝫ nõ minoꝝ est mutatio que fit in epate ꝺe cibo aꝺ sanguinẽ cꝫ illa que fit in stomacho: ⁊ iõ nõ ꝺꝫ minus ꝺurare: sic ergo tũc in ambabꝰ erunt. 20. horeꝝ ⁊ sic nõ posset bis exercitari. ¶ Itẽ ꝺices viꝺeꝫ qꝫ hora conueniẽs fit facta ꝺigõne omniũ mẽbroꝝ ⁊ nõ solũ facta ꝺigõne illoꝝ triũ: qꝫ in illis. 3. cum ipsum nõ noceat ante ꝺigones cõpletas: nisi qꝫ trahit cibũ inꝺigestũ aꝺ mẽbra: multo magis que exercitanꝫ attrahent ipsuꝫ inꝺigestũ. Itẽ ẽt cum exercitiũ sit aꝺ cũanꝺuꝫ supfluitates. 3. ꝺigõnis: viꝺeꝫ qꝫ ẽt ꝺebeat fieri illa. 3. ꝺigestione facta: ⁊ ita non solum non ꝺebet fieri ante ꝺigestionẽ primã ⁊ secũꝺã: sed etiã nec ante tertiam.
¶ Dico qꝫ recta hora est qñ est facta ꝺigõ stomachi epatis ⁊ venarũ: ⁊ rõ huius est: ⁊ ex acquisitione nocumẽtoꝝ si alia hora fiat: ⁊ ex acquisitione iuuamentoꝝ si fiat ista hora: qꝫ si fiat anteqꝫ cibus ꝺigeraſ in stomacho ⁊ epate cũ membra exercitio calefiant ante ꝺigestionẽ attrahent: item etiã si fiant multuꝫ post ita qꝫ

Jacobus

ri exercitanꝺi: sed vt preparemus laboꝝ ⁊ remittamus tenſionem ⁊ raritatem ex molli fricatione innataꝫ stringimus: ⁊ moꝺeratũ ipsum corpus custoꝺimus. Iam ꝺura fricatio colligit: mollis ſoluit vt ait Galenus ibi. Quarto ꝺicit ꝺeinꝺe iꝺ est post expulsionem fecis ⁊ vrine ⁊ fricationẽ ⁊ inunctionem relinquatur fricatus exercitãꝺus ⁊ incipiat exercitari ⁊ per exercitiũ expellere supfluitates ab interioribus extra vel resolutione insensibili vel suꝺorali vel anheloſa.

In tempore autem ⁊c. ¶ In hac parte quarta ꝺicit primo qꝫ hora ꝺiei conueniẽtior aꝺ exercitium ⁊ fricationẽ in tẽpore veris est circa meriꝺiem ⁊ locus aptior fricationi est ꝺomus temperata non ventoſa nec reumatica. Et Gal. secunꝺo ꝺe regimine sanitatis ca. 4. ait qꝫ puer fricanꝺus in regione temperatiſſime: vt in vere ꝺie meꝺia fricef. Et preſupponere opꝫ qꝫ cibus hesternus tunc ꝺigeſtus fuerit in stomacho epate ⁊ venis ⁊ secessus ac vrinationis tẽpus instet aut iam preterierit: hora nãqꝫ meriꝺiei tempore vernali moꝺerate calet aer: ⁊ cum fricatione ⁊ exercitio concurrit aꝺ resolutionem superfluitatũ. Scꝺo ꝺicit hic qꝫ in estate opꝫ fricationem ⁊ exercitũ precedere ipsum meriꝺiem. ſ. tribus aut quattuor horis ante meriꝺiem fieri: qꝫ calor aeris est tunc nimis vehemens ⁊ estuoſus ⁊ ꝺesiderium comeꝺenꝺi paucum vel nullum sed iam preterijt. De loco vero fricationis estiue ꝺicit Gal. ca. nunc ꝺicto. Sed in estate infrigiꝺetur alioquin ante suꝺabit quam sufficienter molliatur. Tertio ꝺicit qꝫ in hyeme rationabile viꝺeretur vt fricatio ⁊ exercitium fereſe vsqꝫ aꝺ noctem ꝺifferentur: qꝫ calor solis vsqꝫ aꝺ illuꝺ tempus calefecit aerẽ ⁊ subtiliauit ⁊ clarificauit ⁊ iter siccauit iuxta vires eius. Sed alia prohibentia hoc vetant. ſ. qꝫ ꝺigestio pius completa est propter longituꝺinem noctium ⁊ somni ⁊ fortitudinem ꝺigestiue virtutis quare pius comeꝺenꝺum est: ⁊ per consequens exercitanꝺum cum exercitium comestionem preire oporteat. Tunc temporis igitur instante hora fricationis locus aꝺ hanc aptus tepefaciendus est ⁊ moꝺerate calefaciendus vt exercitanꝺi corpus frigore non rigeat nec horripileꝺur quanꝺo spoliatur gratia fricationis vestimentis eius. Deinꝺe ꝺebet exercitari conueniẽtiori hora mꝺo ꝺicto. ſ. ꝺigestionibus nutrimẽti completis in stomacho epate ⁊ venis ac emissis fecibus ⁊ vrina. De hac calefactione loci moꝺerata ꝺicit Gal. c. preallegato. Quoꝺ ꝺomus in qua fricabitur in hyeme quiꝺem in tantum calefiat vt eucraton efficiatur. i. temperata. Alioquin nequaqꝫ calefiet neqꝫ vnqꝫ bene mollietur. Sed qua hora est in autumno exercitanꝺum. Dic qꝫ longius parum ante meriꝺiẽ qꝫ in verre supposito qꝫ ꝺigestio tunc completa fuerit: qꝫ meriꝺies autumnalis est velut estiuus ⁊ nor hyemalis.

In quantitate autem ⁊c. ¶ In hac parte. 5. primo tangit tres res cõsiꝺerandas in quantitate sive mensura ꝺurationis exercitij: quibus in vigore permanentibus aꝺhuc est hora continuanꝺi exercitium. Prima est calor vel vt alij libri habent

sint inanita: tunc mẽbra resoluunt ⁊ ꝺebilitanꝺ. cum autẽ fiat in hora ꝺicta: tunc fiunt iuuamenta quesita: qꝫ tunc optime euacuanꝺ superfluitates cibi alterius. ſ. precedentis: ⁊ etiã attrahiꝺ per illuꝺ cibus nouus iã ꝺigestus aꝺ mẽbra. ¶ Tũc aꝺ argumenta. tu ꝺicis qꝫ anteqꝫ sit facta qꝫ cõfortat ⁊c. ꝺico qꝫ verum est si illuꝺ confortet ꝺonec fit talis ꝺigestio. Et qꝫ tu ꝺicis ꝺico qꝫ bene confortaret ꝺigestiones futuras: sed pur ꝺigestionẽ illam impeꝺiret. ¶ Aꝺ aliuꝺ qꝫ sequeretur ⁊c. ꝺico qꝫ non sequiꝝ. Et qꝫ tu ꝓbas qꝫ Auicẽ. ꝺicit in. 3. ⁊c. ꝺico qꝫ bene pꝫ qũ ipꝫ possꝫ fieri si hõ comeꝺeret tantũ semel: sed qꝫ non creꝺo corpus tẽperatũ ꝺebere comeꝺere tantũ semel: sed bis: ideo saluo ⁊ ꝺico qꝫ fꝫ vtrãqꝫ comestionẽ ꝺꝫ neri suũ exercitiũ. Et qꝫ tu ꝺicis ꝺico qꝫ non creꝺo qꝫ stet ⁊ fiat in. 10. horis: sed creꝺo qꝫ fiat in. 4. vel. 5. sm qꝫ ipse ꝺicit in. 10. ꝺꝫ illuꝺ intelligi in corpore ⁊ stomacho ꝺebili vel i cibo nimie quãtitatis. Itẽ ẽt ipse ꝺicit eũꝫ ꝺigestionis ⁊ ꝺescẽsionis: ista enim ambo bene

deraude. Una earũ est calor: quoniã ꝺuꝫ in ipso bonitas augeſ aꝺhuc est hora. Et secũꝺa motus qñ ꝺuꝫ leues perseuerant aꝺhuc est hora. Et tertia mẽbroꝝ ꝺispõ sm ipsoꝝ inflãmationẽ: qñ ꝺũ ipsoꝝ augeſ inflãmatio aꝺhuc est hora. Cũ autem ꝺispones iste minui ceperint ⁊ suꝺor vaporalis: ⁊ resuꝺatio liquiꝺa facta fuerit ꝺimittenꝺũ erit. Cum aũt ꝺimissuꝫ fuerit reꝺeunꝺum est aꝺ oleum quoꝺ suꝺare facit precipue si anhelitum sui exercitans tenuerit. Cũqꝫ ꝺie primo terminum

potest esse qꝫ occupent spaciuꝫ. 10. horaꝝ ante. ſ. cꝫ ꝺescẽꝺãt aꝺ intestina groſſa.
¶ Tunc aꝺ illuꝺ aliuꝺ. ſ. qꝫ ꝺebet fieri facta ꝺigestione membroꝝ: ꝺico qꝫ bene istam ꝺigestionem preceſſit ꝺigestio alia: cuius superfluitates tunc expelluntur ⁊ cibus in ista ꝺigestione iam inꝺigestus: tunc etiam attrahitur. ſ. si ipsum exercitium fiat in hora ꝺebita ꝓꝺicta.
¶ Postea ꝺubitaꝫ ꝺe tertia ꝺitione. nã viꝺeꝫ male ꝺicere qꝫ cõiter oẽs ponũt qꝫ exercitiũ ꝺꝫ fieri ante horã comeꝺenꝺi: nũc aũt ipse ꝺicit qꝫ tunc ꝺebet virtutẽ. Dico qꝫ nõ ꝺebet littera sic intelligi vt sonat. ſ. qꝫ ꝺebeamus post horam comestionis exercitari: sed ꝺꝫ intelligi hoc. ſ. posqꝫ approꝓinquaverit hora comestionis: ita qꝫ ly aꝺuenerit: nõ sit tps preteriti sed sit potius tẽporis futuri: tũc enim qñ nos incipimus parũ appetere tunc ꝺebemus exercitari. Itẽ intellige hic certius non solũ illum qui est acceptus in precedenti ꝺie sed vniverſalr illum qui est acceptus in precedenti tẽpore sive in eaꝺẽ ꝺie: sive in precedenti. Item intelligo qꝫ ista maturatio sm qꝫ specificat secũꝺo ꝺe regi. vnde Auic. accepit est talis: qꝫ ꝺebet esse vrina subtilis non multũ groſſa ⁊ coloris citrini. Item qꝫ ꝺicit prima hora nõ intelligas qꝫ sit prima hora ꝺigestionis: qꝫ tunc exercitium maxime impeꝺiret: sed est hora prima qua apparuit maturatio.
¶ Sed ꝺices cũ Aui. ꝓhibuerit exercitiũ ante ꝺigestionẽ: ꝓpterea qꝫ attrahit inꝺigestũ aꝺ mẽbra: tunc cũ hoc sit exercitiũ forte magis attrahet inꝺigestuꝫ aꝺ mẽbra: ⁊ sic ẽt erit malũ. Dico qꝫ intelligo qꝫ opꝫ ꝺare aliqꝺ paruꝫ. ſ. qñ est vehementer inanitus sm qꝫ ipsemet ꝺicit: qꝫ si nihil ꝺareſ fieret in exercitio maxima resolutio que est multum nociua: si aũt ꝺatur ⁊ licꝫ attrahaſ inꝺigestum minus malũ est cꝫ illuꝺ. Item in eo qꝫ ꝺatur paucũ non multũ potest ibi esse inꝺigestio vnꝺe natura faciliter ipsum ꝺigerit ⁊ ꝺecoquit: ita qꝫ bene vtrũqꝫ est maluꝫ: sed illuꝺ est minus malum: ⁊ sic etiam faciunt homines quanꝺo volunt cito equitare. ſ. qꝫ parum accipiunt postea equitant.
¶ Item ꝺices non viꝺetur qꝫ sit melius qꝫ exercitef plenus cꝫ vacuus: quia si exercitetur plenus humoribus generantur tunc multe egrituꝺines: vt apoplexia ⁊ alie ex eo quoꝺ maxime ꝺecurrunt aꝺ mẽbra. Item etiam si sit plenus cibo

De partibus.

coloꝝ: qꝫ quãꝺiu in ipso augetur bonitas scilicet moꝺeratus vigor in calore vel rubeꝺo floriꝺa viuar in colore aꝺhuc est hora continuanꝺi exercitium. Secunda sunt motiones mẽbroꝝ: qꝫ quãꝺiu perseuerant in leuitate ⁊ facilitate sine verationẽ vel lassituꝺine quacũqꝫ aꝺhuc est hora continuationis exercitij. Tertia est ꝺispositio mẽbroꝝ in tumore sive inflatione: qꝫ quãꝺiu tumor mẽbroꝝ per exercitium augetur: aꝺhuc est hora perseuerandi in exercitio. Scꝺo ꝺicit qꝫ cum ꝺispositiones iste: vꝫ bonitas caloris vel splenꝺor coloris ⁊ leuitas motiuꝫ ⁊ tumor mẽbroꝝ minui ceperint ⁊ suꝺor vaporalis factus fuerit resuꝺatio liquiꝺa. i. humiꝺitas que pius ꝺuceꝺaꝝ a corpore sub forma vaporis ꝺucatur cum suꝺore sub forma aque: tunc ꝺimittenꝺum est exercitium: qꝫ superfluere incipit. Eiusꝺem sententie meminit Gal. secunꝺo ꝺe regimine sanitatis ca. 10. ꝺicens. Exercitetur quousqꝫ in tumorem eleuetur corpus ⁊ floriꝺum fit ⁊ motus eius paratus ⁊ equale ⁊ bono rithmo fiant: ⁊ tunc suꝺorem viꝺebis calido vapori commixtum. Et inꝺe ex exercitio quieſcenꝺum cum quiꝺ preꝺictorum alterabitur: sed contractus viꝺebitur corporis tumor ne euacues quiꝺ bonoꝝ vnꝺe subtilius ⁊ ficcius ⁊ minus fiat. Similiter quieſcenꝺum ⁊ si rubor ceſſauerit. Si enim plus exercitabis ⁊ corpus infrigiꝺabis ⁊ magis euaporabis. Similiter ⁊ si non parate nec equaliter nec bono rithmo mouebiꝰ sed tarꝺabit sm qꝫ quieſcenꝺum est ab exercitio si suꝺor alterabitur sm multitudinem vel equalitatem. Ex tunc enim ⁊ calior ⁊ ampliꝺor erit inquantuꝫ ⁊ motus vehementiores erũt ⁊ sic inꝺe corpus euaporatur ⁊ infrigiꝺatur ⁊ ficcatur amplius cꝫ opꝫ. Quieſcenꝺum ergo ⁊ stare iubenꝺum: hec Gal. Et Auerroys serto colliget ca. 3. ait. Quãtitas vero exercitij est quousqꝫ homo suꝺare incipiat ⁊ anhelitus augetur: ⁊ calor corporis incipit rubificari ⁊ vene ingroſſari. Et quanꝺo aꝺ punc peruenerit terminum ꝺebet seꝺari: hec ille.

Cum autem ⁊c. ¶ In hac parte sexta ꝺicit primo qꝫ finito exercitio statim reꝺeunꝺum est aꝺ oleum fricanꝺo suauiter eo nuꝺatum corpus. Hoc enim suꝺare facit maxime si exercitans suuꝫ retinuerit anhelitum. ¶ Sed instabit aliquis: primo qꝫ oleum sua viscositate poros oppilat: ergo suꝺorem potius ceſſare facit cꝫ ipsum prouoceat. Secunꝺo querit Aristoteles secunꝺa particula probleumatum ꝓbleumate secunꝺo. Propter quiꝺ neqꝫ contenꝺentibus neqꝫ continentibus spiritum fit suꝺor: sed magis remittentibus: non ergo aꝺ suꝺorem iuuat: sed potius nocet retentio spiritus sive anhelitus. ¶ Aꝺ primuꝫ ꝺic qꝫ oleum olive non facit suꝺare sua substantia nec potentiali caliꝺitate: sed actuali calore coaꝺiuto fricatione ⁊ retentione anhelitus. ¶ Aꝺ secunꝺum ꝺic primo qꝫ suꝺor minus eruberat hora qua anhelitus retinetur cꝫ hora qua laratur. Cuius rationem reꝺꝺit Aristoteles in ꝺicto probleumate scilicet quia spiritus retentus replet venas quare prohibet exire quoꝺ in eis est vt a vase pleno non exit quoꝺ in eo est remota clepsiꝺra nisi sibi pius aliunꝺe ꝺet aer. ¶ Dic secunꝺo qꝫ lꝫ anhelitus retentus po-

cibo attrahitur cibus indigestue quod etiaz est malum: si autem ipse sit vacuus non fit propterea nimis magna resolutio.

¶Item etiaz dices videtur qz ipsum exercitium potius debeatur frigido qz calido: quia illud debetur frigido qđ calefacit: sed exercitium calefacit vt nosipsi experimur in hyeme z consert. Item cuz corpus sit calidum z ipsum etiaz calefaciat non videtur qz competat calido: quia ipsum supercalefaciet. ¶Dico ad primuz qz exercitium absolute debetur mediocri iter plenum z vacuũ: si autem debet esse excessus in aliquo melio est vt sit plenus qz vacuus: z intelligo p vacuum inanitum multũ: quasi esset parum vacuus non multuz noceret: z tunc rõ illius est: quia si fiat in corpore inanito fit tunc vt dictum est maxima resolutio que multum nocet: si autez fiat corpore repleto z intel

exercitij ipsius cognoueris z ipm nutriens: z nutriẽtis quãtitatem quaz tolerare valet cognoueris: nil in secunda die mutes: sed nutriens ipsius z exercitiũ in die scõo mẽsura sm eiº terminũ in die prima.

¶De fricatione. Cap.4m.

f **Fricatio alia est**

ligo cibo non humoribus tunc attrahit indigestum: illud aũt minus maluz est qz primũ. ¶Ad aliud dico qz credo argumẽta cõcludere verũ vt ipsa accipiũt: sed ipse dicit qz cõfert calido potius qz frigido intelligo qz ipsuz sit magis calidum quãtitative ex multitudine caloris z frigidum ex paucitate caloris: nõ aũt intelligo calidum qualitative z sm exacutionẽ: z tunc illo modo intelligẽdo: rõ illius est plana. Et tunc per hoc pz responsio: qa accipiendo frigiduz z calidũ sm qualitatẽ z exacutionẽ bene verum cõcludunt argumẽta: sed accipiẽdo calidum z frigiduz quãtitative. s. caliduz qđ plus habet de subiecto calido vt sanguine z carne z frigiduz qđ parũ habet: pz qz melius calido qz frigido: z sic intellerit Auic. ¶Ulterius intellige qz ipse inordinate z defective ponit. s. de fricatione que debeb in exercitio intellige qz in exercitio sm Gal. 2. de regi. sanita. debetur fricatio dupler. Una ante exercitiuz que dicit preparatoria z fit vt pori aperiant z superfluitates alleuient z subtilientur: ita qz postea facilior z melior eaz fiet euacuatio: z ista fricatio preparatoria in principio debet esse lenis z in fine sui fortis. Alia est fricatio que debet fieri post exercitiũ: z ista dicit cõpletoria inquãtuz aliquas superfluitates quas exercitiũ ad cutim adduxerat z nõ euacuauerat ipsa euacuat z cõplet: dicit etiã reductoria inquãtum ipsa reducit mẽbra iam laxitudinẽ patientia ad dispõnez suam nãlem: dicit etiam a Gal. curetiua inquãtum ista que dicta sunt curat. Debet aũt ista fricatio fieri econtrario predicte: quia a principio debet esse fortis z in fine debet esse lenis.

¶Ulterius dubitaf: quia non videf qz in vere debeat fieri in meridie: qz exercitium debet fieri quãdo est maior temperies z equalitas: sed tunc non est hoc in meridie. Jtẽ melio: hora est factis digestionibº: sed in meridie nõ sunt adhuc facte digõnes: quare zc. Jtez male dicit qz in estate ante meridiez: qz infra dicet qz in estate debet exercitari in hora frigidiori: sed hoc non est ante meridiez. Item etiaz cum exercitiũ debeat fieri in tempore temperato: tunc in hyeme maxime deberet fieri in meridie: quia de sero z de mane est maius frigus. Dico qz dubiũ est comedendo bis: sed omissis aliis friuolis responsionibº dico qz vno modo põt intelligi (hoc ipsius) vt ly ipsius: referat ad fricationẽ de qua immediate locutus fuerat z non ad exercitium: z ad hoc satis videf Gal. se referre:

Jacobus

ra sue retentionis non faciat eruberare sudores: facit tñ eos eruberare statim postq̃z relaratus fuerit. Cuius cãm reddit Gal. 3. de regi. sa. c. 1. dicens. Spiritu retento vndiq̃z impellif z introire cogif subtiles poros: z si magis cogaf vel constringaf vel ipellaf oẽs subtiles poros pranfit z deferet secũ spũs aliquos subtiliatoz superfluitatũ vt subtilia foramina insufflatione vehemẽti purgamus. Spũs eniz antea ire z violenter coactus ptransire volens totũ inter que gdez ante se sunt impellit: obliqua vero ad se trahit ipetu allationis vtraq̃z coacta. ¶Attende primo qz Galenus hanc fricationẽ cum oleo post exercitium faciendam tertio de regimine sanitatis vocat apotherapiam id est partem vltimã exercitij curatiuam illoruz vel ab his preseruatiuã que ex exercitio timentur. Nam resolvit quod ab exercitio cõmotum fuerat z non eductuz z perseruat a lassitudine. Ait enim ibi. Omni exercitio perfecto vltima pars apotherapia id est cura vocatur que ob duo adhibetur id est ad euacuationẽ superfluorum z vt nõ fatigatum custodiat corpus z fiftat z prohibeat assuetas imoderatis exercitijs innasci fatigationes. ¶Attende secundo qz huius fricationis moduz sic describit Galenus ibi. Fricandus toto corpore regendus manibus est vt nihil nudum relinquatur z abundanti oleo eius circũfundatur corpus vt z velocius z mollius fricetur infessiones id est fatigationes exoluantur z exercitio fatigata molliantur. non tamen ita fit mollis vt fricatio non perueniat ad profundum neq̃z conterat superfluitates que continentur in strictis poris: immo dissoluantur in ipsa carne: sed tendantur fricata z spiritus contineatur in tantum vt musculi thoracis tendantur vt ita clausis faucibus ad diafragma impellatur. Secundo dicit hic Princeps qz cognita mensura conuenienti durationis exercitij z quãtitatis ciborum quam commode tolerare sufficit exercitatus in prima die nihil mutare debet medicus: nec die secunda nec sequentibus aliis diebus circa horuz mensuram: sed mensuret exercitium z cibos ipsius eisdem terminis in die secunda z aliis vt in die prima: hoc excepto qz mensuras horum variet sm tempora anni z alia emergentia cogentia mutare vitam in cibis z motibus. Nam quia ventres hyeme z vere calidissimi sunt z somni longissimi oblationes plures deside sunt: vt ait Hyppocras aphorismorum prima. Hic etiam temporibus exercitia fortiora z longiora conueniunt quam estate z autumno in quibus virtutes sunt debiles z deiecte z membra siccata.

¶De fricatione. Capitulum.4.

f **Fricatio alia dura est zc.**

¶In hoc c. 1. tangit tres diuisiones fricationis z effectus membroruz diuidentiũ. Secundo iuuamenta eius. ibi (Quod autem ex fricatione queritur.) Tertio diuisionem aliam fricationis cum declaratione membroruz diuidentiuz. ibi (Et preterea preparationis.) Quarto quis error in fricatione minor est vel nimie duricie vel nimie molliciei. ibi (Quod si in fricatione contingat error.) Quinto addit aliqua super declaratione reductiue fricationis. ibi (Verũtamẽ in hac hora reductionis.) Sexto agit de faciendis post fricationem reductiuaz. ibi (Fricatus preterea membra sua fricata.) Septimo de reductiua fricatione interposita exercitio. ibi (Sed tñ reductio quandoq̃z in medio.) Octaua de quadam alia vtilitate exer-

quia semper qz fricatio fiat in aere temperato. Sed quia semper cuz fricatione fit ipsum exercitiũ: qa fricatio z precedit z sequif exercitiũ: qa tunc in idez resultat ideo dicẽdum est aliter z de ipso exercitio. Dico ergo vt cõcordemus cũ his que semp facimus: quia primo exercitamur z postea comedimus qz accipif hic dies pro die nãli. s. die z nocte: ita qz meridies sm hoc erit z mane z sero: ita vt sm hoc Auicẽ. velit dicere qz in estate exercitiũ debet fieri magis tempestiue: in hyeme autez debet magis retardari: in vere aũt debz fieri in medio horũ duoz.

dura que extẽdit vel inspissat: alia est mollis que laxat: z alia ẽ multa q̃ macrescere facit: z alia est tẽperata q̃ ingrossat. Cũq̃z hec cõponenf puenient paria nouẽ. Et ẽ etiã fricatio q̃ est aspera. s. cũ pãnis asperis que sanguinem ad exteriora velociter trahit: z alia est lenis cũ palma: aut cũ pãnis lenibº que sanguinẽ ꝓiungit z ipsum

¶In quãtitate autẽ exercitij.) Intellige hic qz ꝓter ista signa que Auic. hic ponit Auer. 6. colliget. cap. 2. supaddit vnum z est signũ sumptuz ab anhelitu: quia vult ipse qz donec in anhelitu addif magnitudo sem per debz exercitari: quãdo autẽ incipit diminui anhelitus debet illud dimitti.

¶Item intellige qz lenitas ista sm qz Gal. specificat maxime cognoscit in specie exercitij luctatoz: qa qñ vnus bene mouet socium suũ adhuc debet fieri: sed quãdo non bene mouet: tunc debet dimitti. ¶Item intellige qz debet postea inungere in fine exercitij: alique superfluitates remanent ꝓpe cutim que nõ potuerunt euacuari que facerent laxitudinem: oleum autez eas euacuat. Dicit aũt (si tenuerit) quia debet anhelitº in exercitio aliqualiter retineri: vt dicif a Gal. ad hoc vt fortior fiat expulsio superfluitatum: z ideo quia tunc quãdo retinetur anhelitus maior fit inclinatio superfluitatum ad cutim vñ plus remanent: inde est qz tunc precipue debetur inunctio z magis. Item qđ dicit qz debet similiter mensurari postea sicut in prima die: istud est verum manẽte eadem dispositiõe corporis: quia si dispositio permutatur vel ab etate vel ab aliqua causa accidentali: bene etiam illud deberet permutari.

¶Sed dices: hic ponit qz mensura certa quãtitatis balnei vel exercitij in ꝑma die sola non potest cognosci. Dico qz bene verum est qz non potest cognosci certe nisi habueris notitiam de natura sua per aliquez alium medicũ qui eũ prius cognouerit: sed bene potest haberi in prima die sm aliquam coniecturam. Et in hoc terminatur sententia istius capituli.

¶De fricatione. Lapim.4.

a **Fricatio alia dura est zc.**

¶Primo determinauit de exercitio: f hic determinat de annexis. Et quia hec sunt duo. s. fricatio z balneũ. Primo determinat de primo. Secundo de scõo. ibi in sequẽti capio. (Nunc autez.) Prima in duas. Nam primo determinat de regimine per fricationem absolute considerata. Et secũdo respective considerata. ibi (Est ꝓterea.) Et hec in duas. Nam primo determinat de fricatione relata ad exercitiuz. Secundo relata ad somnum. ibi in fine (Fricatio preterea.) Prima in duas. Prio distinguit duas species fricationis relatas ad exercitium. Secundo eas declarat. ibi (Et oportet quidem.) Et hec in duas. Nam primo declarat preparatoriã. Secundo reductoriaz. ibi (Verũtamen.) Et hec in duas. Primo vat inditiones suã circa hoc. Et scõo exequif statim. ibi (Dicemus.) Et hec in duas. Naz primo

De partibus.

citij a dictis. ibi (Fricatio preterea quãdoq̃z iuuat.) ¶In. 1. parte dicit primo qz fricationuz alia est dura. Cuius effectus est inspissare seu compingere particulas fricatas. Et est hec littera melior que loco de extẽdit habet inspissat. Vel per extendit intelligendum est qz tensum reddit tensione opposita molliciei. Alia est mollis cuius effectus est larare z molles reddere partes fricatas. Alia est mediocris inter has supple. Cuius effectus est conseruare vel efficere particulas medias inter constrictas z laxas. Secundo dicit qz fricationum alia est multa que maciez inducit: alia temperata que mẽbra ingrossat: alia supple pauca que mẽbra relinquit in dispositione maciei: vel grossitiei quam prehabebant. Tertio dicit qz cum mẽbra diuidentia duarum dictarum diuisionũ simul cõponenf prouenient nouẽ paria: vz nouem spẽs fricationis: quaruz qualibet composita est ex duabus simplicibus fricationibus vt dura multa: dura pauca dura temperata: mollis multa: mollis pauca: mollis temperata: mediocris multa: mediocris pauca: mediocris temperata: sicut patet in sequenti figura.

Fricationum alia	Dura	Multa
		Pauca
		Temperata
	Mollis	Multa
		Pauca
		Temperata
	Mediocris	Multa
		Pauca
		Temperata

¶Quarto dicit qz fricationũ quedam est aspera que fit cum asperis pãnis vel rea alia aspera. Et eius effectus est trahere sanguinem ad exteriora. Alia est lenis que fit cum palma suaui vel alia re leni. Cuius effectus est iungere sanguinem mẽbris z continere ipsuz in eis. ¶Attende primo qz Gal. 2. de regimine sani. c. 3. sub quinq̃z regulis cõprehendit effectus fricationum. Prima est dura fricatio colligit mollis soluit. Scõa est multa subtiliat: mensurata carnem generat. Tertia est mollis z pauca fricatio remittit aliquãtuluz carnem z bonus tactus facit. Mollis vero z multa euaporat z liquat. Mollis vero z media quãtitate carnem generat mollem z effusam. Quarta est dura fricatio z multa stringit corpus ac colligit z flegmoni similez dolorem infert. Dura vero z media quãtitate carnem quidez generat: sed eam minoraz z facilem circũscriptam. Sed dura z pauca rubedinẽ in pauco tempore superficiei inducit. Quinta est dura fricatio rara spissat: mollis vero dura mollit z spissa dilatat. ¶Attẽde scõo qz Gal. ibi sub tribus regulis docet variare sm habitudines corporis species fricationum. Prima est sanus puer pauca z media inter duritiez z mollitiem fricatione exercitandus est. Scõa est crassiorẽ carnis qualitatẽ mediã inter mollitiem z duritiez hñtibº multam z moderatam qualitatibº. s. duritie z mollitie

declarat fricationem reductoriā fientem post exercitium moderatuz. Secundo declarat eam fientē in medio vel post exercitiū excedens. ibi (Exercitiuz vo.) Et bene nota istas diuisiones que tam ordinate sunt: z tñ apud aliquos inordinate sunt: z est capitulum inordinatum: z fm illud ignoratur sententia eius.

¶ Sed dubitatur: quia videf defectiue posuisse differētias simplices fricationis: quia Auer. 6. colliget. c. 3. ponit fortem z debilem z mediam inter illas. Jtē hic non ponit mediam inter duram z mollem. Jtez nec ponit paucam. Jtez videtur superfluitas: qa fm Gal. 2. & regim. sanita. z Auer. ca. 3. idem est fricatio dura z aspera: z idez est mollis z lenis: cuz ergo diuisset & dura z molli superfluum fuit addere de aspera z lem. Jtem etiam rōne idem satis pz. s. qz sint idez quia asperitas est inequalitas fm durum corpus vt dicit in. 3. thegni. cōmē. 52.

¶ Dico qz sine dubio fm verum intellectū sunt differentie simplices. 3. a pte qualitatis: z. 3. a pte quātitatis. A parte qualitatis sunt iste. 3. que sunt idē realiter: sed differunt solū fm nomen z fm rationē. s. dura z mollis z media: aspera lenis z media: z debilis z fortis z media: omnes iste. 3. realiter sunt idem z omnes sunt a parte qualitatis. Auerrois tamen solum nominat fortem debilem z mediam. Auicēna autē hic nominat z duraz z asperam cum suis oppositis z mediis. Et dico qz illa nō

membro continet. ¶ Quod autem ex fricatione queritur est corpoz rarorum inspissatio z mollium induratio z spissorum rarificatio z durozuz mollificatio. ¶ Est preterea ꝓparationis fricatio q̄ est añq̄ exercitium z incipit fieri suauiter: que cū voluntas surgendi adest stringit z indurat. Et est fricatio reductionis que é post exercitium: z vocatur etiā fricatio quiescere faciens: z qō in ea intendit est superfluitatum in musculis retentaruz resolutio ex eo qz per exercitium non euacuatur vt vapozet z non accidat fatigatio. Et oportet quidez vt hec fricatio molliter z suauiter fiat. Sed que ex ea melioz est: est prima que est cum oleo que cum duritie z grossitie z asperitate facienda non est: quoniā membra inde exasperātur z pueri ab augmento prohibentur: sed in adolescentibus est eius impedimētū minus. ¶ Qō si in fricatione cōtingat error qui ad partem duritie declinet est sanioz errore qui ad mollitiei partem declinat: quoniā fortem resolutionez facilius est corrigere q̄ȝ molli fricatione ad recipiēduz corruptionem preparare: ꝛ fricatio dura z aspera cum superflua fuerit in corpore puerozuz ipsos crescere prohibeat. Et tu quidem nunc inuenies post apud rememoratiōnem hore fricationis z conditionū ipsi⁹. ¶ Verūtñ in hac hora reductioni declarationē addemus. Dicem⁹ itaq̄ qz ipsa

differunt nisi fm rationez: quia dicitur fortis inquātum ipsa fit cum conamine virtutis eius qui fricat fm qz nos etiaz superius dicebamus exercitiū eē fortez sed potest ipsa dici dura vel aspera a re cum qua fit: ꝛ enim omnis aspera sit dura: tamen omnis dura non est aspera: z ideo sic potuit separare durā ab aspera: z per hoc tunc iam pz responsio ad primū & Auer. quia ille sunt idez cū istis: z ideo non fuit defectiuus. ¶ Ad aliud qz non posuit illaz mediam. s. inter duraz z mollez. Dico qz in eo qō dicit: z alia est temperata: intellexit mediā inter duram z mollez z inter multam z paucā. ¶ Ad aliud qz esset superfluitas. Rñdeo qz potest esse diuersificatio q̄tū ad res cū qb⁹ fiunt.

¶ Ulterius dubitatur de compositis qūo sint. 9. Dico qz prouenirunt. 9. accipiēdo ser simplices. s. a parte quātitatis. s. multa z pauca quā ipse in lra vat itelligi z media inter illas: z alie tres sunt a pte qualitatis. accipiamus. s. dura mollis z media non curemus de aliis notū⁹: qz sunt idez vt dictū est. modo tunc si cōponamus illas ser differētias simplices z rōne quātitatis z qualitatis adinuicem erunt spēs cōposite. 9. qa cōponamus primo solū cū dura multā paucā z mediaz: sic ergo habemus. 3. cōpositas. s. durā multā: duram paucā: z durā mediā inter illa: z sīlr ēt cōponetis mollez cuz istis et sic. 3. z habetis alias tres: z similr etiaz compones mediaz inter duraz z mollez cum illis

Jacobus

fricationem adhibeamus subtiliare volentes. Tertia est: subtilem ingrossare volentes moderatam quantitate z qualitate fricationem facimus. ¶ Attende tertio qz Auerroys sexto colliget ca. 4. species z effectus simplicium fricationuz describit ita. Fricatio simpliciter habet inuentionem in superfluitatuz euacuatione tertie digestionis. Et illius simplicis species sunt ser: vz tres fm qualitatē z tres fm quantitatem. Secundum qualitatem vt sit aspera lenis aut temperata: aut si vis dicere fortis aut debilis aut media. Scōm vero quātitatem vt multa pauca aut media. Sed operatio fortis in corporibus est obturatio porozum z duricies corpoz. Sed debilis operatio est porozum apertio z mollicies corporum. Et operatio medie inter has duas mediū obtinet. Operatio vero multe est cā maciei corporis. Et tēperate opatio est carnē tēperate gñari vel augmētare: ꝛ pauca in augmento operationē non hz nisi qz aliquātulum calefacit: hec Auer.

Quod autem fricatione ꝛc. ¶ In hac parte scda tangit quattuor effectos quos ex fricatione querimus in diuersis corporibus. Primus est inspissatio rarozuz corpoz. Et hunc operat dura fricatio. Et queritur in illis qui pre nimia raritate corporis faciliter passibiles a quibusuis extrinsecis causis: vt frigore: calore: labore: z ventis. Secundus est induratio mollitū corpoz: z hunc operatur fricatio dura z multa. Et queritur in frigidis z humidis mollibus z pinguibus qui pre nimia mollicie sint inhabiles ad motus z labores z dispositi ad paralisim z stupozem. Tertius est rarificatio spissoū corporum: z hunc operatio fricatio mollis media inter multam z paucam. Et queritur in illis qui propter spissitudinez corporis male emundantur a fumis z vapozibus. Et dispositi sunt ad oppilationes z morbos prouenientes a causa intrinseca. Quartus est mollificatio durorum corporum. Et hunc efficit fricatio mollis temperate quātitatis. Et querit in duris macris terrestrib⁹ melancholicis qui pre nimia duricie terrestri sunt inagiles z dispositi ad scliroses z alios melancholie morbos.

Est preterea ꝛc. ¶ In hac parte tertia primo innuit hanc diuisionem. Fricationum alia est preparatoria: alia est reductiua. Preparatoria est que precedit exercitiū z preparat membra ad motum z incipit suauiter fieri. Deinde gradatim fortificatur z in fine scilz cuz voluntas adest surgēdi ab ea indurat id est debet esse durior z fortior. Sed fricatio reductiua est que statim post exercitium fit z vocatur etiam fricatio inquiescere faciens z curatiua. ¶ Attēde qz hanc diuisionē prememinit Gal. scdo de re. sa. c. 3. dicens qz fricationes due sunt. Preparatiua ad opera: z curatiua que post opera. Preparatiua fricatio in optima natura pueri mollis fit primū: cum vero iam deducendus est ad opera fit dura vt remolliat z ad actiones erigat z nām corporis qualē assumpserit custodiat. Scdo dicit qz finis intentus in reductiua fricatione est resolutio superfluitatū retentaruz in musculis: vt euaporet illud qō ex eo. s. musculo nō eūatur per exercitiuz z vt non accidat fatigatio. Exercitium enim nō ergo fite euacuat omnes humiditates quas cōmouet: z si ille que relinquuntur in musculis infrigidarentur inducerent lassitudinem. Tertio dicit qz opz qz fricatio reductiua fiat molliter z suauiter vt membra demulceat z a lassitudine prohibeat ea. Quarto dicit qz melior fricationum reductiuaz est que cuz oleo fit fine duricie grossitie z asperitate: ne mēbra exasperet z vt pueros augeri nō prohibeat: ver fricatio dura aspera minus nocet adolescentibus qui pene crementū suum totū adepti sunt q̄ȝ pueris adhuc crescentibus: qz adolescentes sunt duriores z minus passibiles ab asperis: z minus impedibiles a cremēto. Cām vero quare fricatio cum oleo post exercitium melior est fricationem ficca tangit Gal. 2. simplicis medicine. c. 9. di. 2. dicēs. Illud qō sentimus ex fricatiōe cum oleo est qz ipsa est fm equalitatem. Et illud quod sentimus ex fricatione ficca est qz est non fm equalitatem. Et illud est quoniaz in fricatione ficca attrahit cum manu cutis z laborat cum ea donec quasi duplicet eam z plicet partez eius super partem quare extrahit eam per illud a cursu naturali.

Quod si in fricatione ꝛc. ¶ In hac parte quarta dicit primo qz si error contingat in fricatione pp excessuz in duricie aut mollicie eius error in duricie nimia saluior est z min⁹ nociuus q̄ȝ fit error in mollicie nimia. Cuius rōnē assignat: qz facilius est corrigere fortē resolutionem q̄ȝ corpus mollificatione id est molli fricatione ad recipiendā corruptionē ꝓparare. i. preparatū a corruptione ꝑseruare. Uel intelige per facilius leuius z minus malum: ꝛ fricatio excedens in duritie z asperitate ꝓhibeat crescere corpus puerozuz. Et in huius rōnis assignatiōe primo innuit Pūn. qz fricatio nimis dura fortē resolutionem efficit. Scdo innuit qz nimis mollis ad corruptionē ꝓparat. ¶ Sed arguet aliqs qz error fricationis ex declinatiōe ad duritiē sit peior. Primo qa mollis fricatio tactui grata est delectationē ingerēs. Dura vo tactū offendit z dolorē excitat. Dolor aūt est & maxime ꝑsentiētib⁹ virtutez. Jtē fricatio nimis mollis ilico corrigi pōt superinducendo durā: dura vo nō sic. Jtē ad frictionē nimis durā sequit resolo z siccitas: vt innuit hic Pūn. z ad nimis mollez humiditas: sed facilius est humiduz deficcare q̄ȝ siccuz humectare: vt ait Pūn. primi quarta. c. 2. Jtem dura fricatio cor inanit spiritib⁹ vnde timet syncopis mollis vo non. ¶ Prosolone dictarū obiectionum attende primo qz Gal. in hoc cōuenit cū Pūn. qz in frictione preparatiua si quis peccet melius vel minus malum est vt ad durities declinet q̄ȝ ad mollitiem. Sed alias super hoc rōnes reddit. Ait enim scdo & regi. sani. c. 3. In preparatiua fricātione si quis peccabit ad durius repat non ad mollius. Prima rō. Quia parua in hac imoderatio in cute remanet nihil interiōz alterans. Scda ratio. Et cutis indurata z densata non leditur: imo fit ita impassibilis. Tertia ratio. Et quod euaporationi deest exercitio replebitur. Si vero ad molli⁹ repat ab exterioribus facile occupabitur: z non est ibi preparata correctio. Et magnū fit inde nocumentum. Et paulo post subdit. Qō nisi ad euaporationem impediretur cutis durissimam z spississimaz eam frictionem faceremus. Jdeoqz medium studemus in fricatione facere vt euaporetur z a violentis exterius approximatis cutis non ledatur. Deinde subdit qz in preparatiua fricatione melius est vt peccemus in pauca q̄ȝ in superflua cum volumus augere z minime deficare puerum. ¶ Attende secundo qz Galenus z Princeps in reddendo rationem: quare error in duritie frictionis minus malus est contraria supponere videntur. Nam Princeps supponit qz fricatio dura fortem resolutionem efficit: z Galenus qz eam prohibet. Nam reddendo rationes in verbis nunc allegatis: quare error in duritie fricationis est minor: dicit primo qz parua imoderatio seu paruus error frictionis dure nimis remanet in cute sola scilz densitas ipsius nimia sine alteratione interiorum. Secundo dicit qz cutis indurata z densata ex fricatione nimis dura non leditur: imo redditur inde minus passibilis. Tertio dicit qz id quod deest vel diminuitur de euaporatione in fricatione preparatoria nimis dura: quia densat cutem supplebitur per exercitiuz statim sequens eam quod poros aperit subtiliat humiditates z eas resolut. Et ista consonant huic quod prius dicebatur de dura fricatiōe qz inspissat. Jtez Galenus in reddendo rationes quare error in mollitie frictionis est peior q̄ȝ in duritie dicit primo. Si vero ad mollius repat ab exterioribus facile occupabitur: inuens per illud quod sicut dura fricatio cutem densat z oppilat sic eam mollis relaxat z poros eius aperit. Secundo dicit qz nō est ibi parata correctio: quia exercitium statim sequens eam non corrigit sed auget apertionem porozum quaz in cute indurit. Tertio dicit. Et magnum inde fit nocumentum scilicet resolutio nimia spirituum z caloris naturalis vel ingressus extranei caloris per poros nimis apertos corrupentis humiditates: quibus obuiat. ¶ Ad tertio qz sermones Galeni z Pūn. de frictione qz peccans in duritie minus mala est sunt intelligendi non de frictione reductiua: sed preparatiua z de frictione non in infantibus z tenerrimis pueris: sed in induratis. Et de frictione non vehementer superexcedente in fortitudine vel durationē nimia sue duritiei: sed pauci excessus: ideo dixit Galenus. In preparatiua frictione si quis peccabit ad durius repat: quia parua in hoc immoderatio in cute remanet. ¶ Ad primuz obiectum dic qz arguit de multum superexcedente in duritie. ¶ Ad secundum dic qz intelligitur de molli perseuerante tali. ¶ Ad tertium dic qz resolutio z siccitas non sequuntur ad frictionem parum excedentem in duritie: sed contrarium magis vt ait Galenus. ¶ Ad quartum dic similiter. Secundo dicit hic Princeps qz nos statim post inuenietis hoc quod nunc dictum est de frictione dura z aspera superflua in rememoratione hore z conditionum frictionis.

Verūtamen in hac ꝛc. ¶ In hac parte quinta dicit primo qz nunc addet iam dicitis declarationem reductioni: idest frictioni reductiue. Et super huius declarationē dicit

Universidad de Deusto

lle alijs eisdem:z sic etiam habetis alias.3.sed ter tria sunt.9.z ideo erunt in summa differentie compositę.9.sm modum dictum.

¶Item postea dubitatur de effectibus:non videtur q̄ dura extendat:imo magis videtur q̄ mollis extendat:quia molle extenditur z facit aliud extendi sicut nos videmus q̄n corrigia mollis extendit:ficca autem z dura non:z ideo etiaz durum non extendit:z cum fricatio dura indureat mẽbra non extendet ea. Dico q̄ ipsa non extẽdit sic q̄ ipsa faciat membruz esse longi⁹: quēadmodum z tu ꝓbas: sed extẽdit.s.quia facit stare tensum:nam ipsa fricatio dura idurat z inspissat membra: vnde illa postea remanent z stant quasi tensa:vnde sic ipsa extendit:z isto modo intelligit Auic. z non primo.

¶Ulterius dices:non videtur q̄ ista fricatio ingrossęt:quia nihil resolubĕ ingrassat membra: sed cum omnis fricatio resolvat: quare zc̄. Dico q̄ fricatio moderata ingrossat membruz z ratio est:quia illud quod multiplicat nutrimẽtum in membro:z etiā reddit ipsum aptum ad cōuersionem ingrossat mẽbra:sed ista fricatio est hmōi:quia ipsa attrahit:z cum ipsa fit moderata nō resoluit nisi superfluitates:quia si resolueret olus iam non esset moderata:z tunc quod tu dicebas patet q̄ non valet.

¶Ulterius dubitatur de his contrarijs effectus quos ponit.s.q̄ mollificat durum z indurat molle zc̄. non videtur quia ab vno inquātum vnum non procedit nisi vnum vt habetis er alijs. Item quia ab vna causa nō procedit nisi vnus effectus. Dico q̄ verum est:sed fricatio non facit illa inquātuz vna sed inquātum plures. ¶Ulterius intellige q̄ fricatio preparatoria sicut etiā superius dz esse in principio debilis z in fine sui fortis:sed reductoria debet esse ecōtrario.s. in principio sui fortis z in fine debilis.z ratio huius est:quia semper in natura z sic etiam in arte debet esse mutatio gradata z paulatina z non subita:vt ergo prima mutatio sit conformis ad scōaz debet fic fieri.rō etiaz nois pz:q̄ cū superfluitates ille laxitudinē facerent:ideo ipsa dicit quiescere faciens siue curatiua siue alio nomine reductoria:omnia enim ista tria nomina idem significant.

¶Ulterius dicit hic(vt hec molliter)dices hic ipse dicit q̄ ista ꝓparatoria sm q̄ tu exponis debet fieri cum re molli:superius autem smediate dixit q̄ debet fieri cum re dura z aspera in eo qō dixit z indurat:z sic videt directe sibi cōtradicere z dicere oppositum illius qō dixit. Dico q̄ ista debēt referri sm Gal. ad diuersum tps ipsius fricationis.s.ꝓparatorie:nam preparatoria in sui principio

Jacobus

dicit primo q̄ ipsa re vera est: ac si esset altera.s.pars vltima exercitij. Jd voluit Gal.3. de regimine sa.c.1.dicens. Omni exercitio pfecto vltima pars apotherapia id est cura seu fricatio curatiua vocatur. Scōo dicit q̄ in hac fricatiōe reductiua incipiendū est cū oleo.s. cum effusione olei sup corpus z cum fortitudine.s.fortius fricando a ꝓncipio eius q̄z in medio vel fine. Deinde cuz hac fricatione declinandū est ad mediocritatē inter debilē z fortē neq; dimittenda est quādiu existit in sua fortitudine. Et fricatio preparatiua contrario mō faciendo est.s.primo debiliter postea fortius:q̄ est via a quiete in motū exercitiales reduti ua vero via est a motu in quietem. Et cum fricatio fortis sit similior exercitio illa dz esse fortior que est ei propior.s.principium reductiue fricationis z finis preparatiue:sic seruatur vtriq; gradatio nature amica de quiete ad motum z ecōuerso. Tertio dicit q̄ melius est vt manus plurime coniungantur super cutem exercitati priusq̄z dimiserit frictionem:vel dum fricatio fit vt alij libri habent. Jd voluit Gal.c.1. secundo de regimine sani. dicens. q̄ fricandus toto corpore regendus manibus est:vt nihil nudum relinquatur.

Fricatus preterea zc. ¶In hac parte sexta dicit primo q̄ fricatus dz extendere membra sua post frictionem reductiuam vt superfluitates expellant ab eis ille.s.quas exercitiuz z fricatio cōmouerunt z non edurerunt. Scōo dicit q̄ membris extensis fricatus fasciandus est fascia procedente ad partes suorum omnium mẽbroruz: vt mẽbra ipsius per fasciam stricta recolligantur z suas exprimant superfluitates z stabilius tensa teneantur. Tertio dicit q̄ tensis z fasciatis membris fricatus retineat anhelitum suū quātoplus poterit:vt spiritus retentus per poros transiens secum deportet vel ante se impellat subtilitates vel subtiliatas superfluitates z foras educat. Quarto dicit q̄ musculi pectoris tunc extendentur.i. extendi debebunt si non graue fuerit: sed leue fricato:puta si fortia sint in eo pectoralia. Extenduntur autem in sufflatione cum retentione anhelitus. Istorum dictoruz preter tertiuz meminit Gal.3.de regimine sani.ca.1.dicens. Sed tendantur fricata z spiritus contineatur intantum vt musculi thoracis tendantur:vt ita clausis faucibus ad diafragma impellatur. Et Auero.6.colliget.c.6. Post hoc vero anhelitus retineatur sm q̄ possibile est quod est:q; retinendo anhelitum naturalis calor confortatur z fortificatur z poros aperit z per eosdem superfluitates expellit quemadmodum faciunt illi qui foramina dilatare intendunt: q; eruflando foramen aperitur. Et debet constrictio anhelitus esse cuz extensione musculi pectoris ac diafragmatis. Sed extensio musculi ventris parua esse dz:quod est q; per hanc extensionez superfluitates pectoris z pulmonis ad membra nutritiua expelluntur. Et propter extensionem musculi ventris superfluitates que ipsis insunt z que ab alijs transmisse sunt inferius expelluntur. Et qui hz debile diafragma a constrictione anhelitus penitus auertat:hec Auero. Quinto dicit q̄ musculi ventris postea parum extendantur in fine.s. postq̄z tensi fuerint musculi pectoris z alia membra vt intestina per hoc habeant aliquam reductionem.i.veluti reductiuam frictionem. Juxta illud Gal.vbi supra. Et tunc.s.tenso diafragmate musculi qui sunt sm epigastrum.i.superficiem ventris tendantur:vt ab his z diafragmate velut a duabus manibus viscera compressa contendat in eis superfluitatem ad exteriora expellant in regiones paratas: puta in ventrem z in intestina ibi posita. Sed si epigastrios musculos non tetenderis viscerum quidem superfluitates non euacuabis. Sexto dicit q̄ fricatus inter hoc z hoc.i.inter constrictionem musculorum pectoris z constrictionē musculorum ventris ambulet. Et proiciat se supinum.s. dorso inferius z ventre superius conuerso super lectum aut stratum. Et commisceat pedes suos pedibus sui comparis:vt per hoc excutiantur superfluitates si que remāserint post exercitium z frictionem z membra singula dirigantur. Septimo dicit q̄ excellentes exercitantium.i. exercitantes se fortibus exercitijs continent aerem.i. retinent anhelitum inter exercitia sua:z hoc proficit ad euacuationem pororū pauatiuam. Juxta illud Gal.3.de regimine sanitatis ca.1. In medijs exercitijs retinere spiritum prodest vt paulatim pori euacuentur.

Sed tamen reductio zc. ¶In hac parte septima dicit primo q̄ reductio.i. reductiua fricatio quandoq; interponitur in medio exercitio sic q̄ exercitans postquam peruenit ad medium exercitij sui relinquit ipsum z facit se fricari frictione reductiua: deinde redit statim ad exercitium. Et id precipue tunc faciendum est cum voluntas adest prolongandi exercitium. Per has enim interpositas exercitio quietem z frictionez prohibetur corpus a fatigatione ex longitudine exercitij. Secundo dicit q̄ exercitandus qui vult reductionez ideſt reductiuaz frictionem in medio sui exercitij non indiget multa frictione cum oleo nisi dispositionem in se habuerit que sibi non placet sicut laxitudinem vel ariditatem niniam membroruz: vel nisi non querat in fine exercitij sui reductionem aliam siue reductiuam frictionem: sed hac sola contentetur que fit in medio exercitij. Tertio dicit q̄ si exercitans senserit fatigationem siue durante exercitio siue post inungendus est oleo sicut postea dicetur.ca.16.doctrine presentis. Quarto dicit q̄ si se exercitans ariditatem in suis membris senserit fricatio cum oleo augmentanda erit donec per humectationem olei reducta fuerint ad equalitatem membra nimis ficca.

Fricatio propterea zc. ¶In hac parte octaua dicit q̄ fricatio membroz z cōpressio eoz fortis cum palmis instante hora somni quandoq; prodest. Primo quia corpus alleuiat resoluendo superfluitates que sunt causa grauedinis corporis. Secūdo quia prohibet humiditates fluere ad iuncturas diuertendo eas ab interioribꝰ ad superficiem cutis. Teste Gal.12.de ingenio sanitatis.cap.3.dicente. Fricatio non solum corpus purgat: sed somnum prouocat. ¶Attende q̄ fricatio ante somnum dupliciter fieri potest. Uno modo in toto corpore z hec prestat somnū: corpus alleuiat z a iuncturis superflua diuertit: dūmodo leniter seu suauiter fiat. Nam que fortiter fit nutrimentum trahit ad membra indigestum: quia somni hora est post assumptum cibum. Alio modo in extremitatibus solum velut a cubitis vsq; ad finem digitorum z a genibus vsq; ad extremitatez articulorū pedis. Et hac frictione suaui solent vti qdam delicatoz fere omni nocte que lz somnū puocet calefacit laxat z rarificat iuncturas extremitatū z ptes eius vicinas trahens illuc humiditates vnde fiunt apte ciragris z podagris.

De partibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶De balneo ꝛ nominandis balneis. Lapim.5.

Hic autem ꝛc. ¶Docuit superius per vnam remanerat hic per aliam. Et primo determinat de regimine corporis. Primo per balneum aque calide. Secūdo frigide. ibi (Die quidem) in sequenti capitulo. Item prima in duas. Nam primo determinat ꝛ modo vsus balnei aque calide. Secūdo determinat de iuuamentis ꝛ nocumētis eius. ibi (Sed qui febrē habet.) Primo determiat de modo vsus balnei ad ingressum ꝛ moram eius in eo. Secundo quātuz ad exitum. ibi (Et se custodire.) Prima in tres ſm q tres principaliter debent attendi circa balneum. Primo ex parte qualitatis. Scdo quātitatis ꝛ cuz hoc ex mō ingressus. ibi (Quapp.) Tertio ex parte tēporis. ibi (Qui vo impinguari.)

b ¶Qui vo ꝛc. ¶Et hec in duas. Nam primo docet debitam hui ingressus ratione impinguationis. Secūdo ratione conservationis sanitatis ꝛ macrescentionis. ibi (Qui aūt.)

¶Sed dices videt q hō indigeat balneo ettā ꝓpter alias causas: q sicut Bal. dicit in fine secundi ꝛ reg. homo idiget balneo ad h vt abstergat a sudore ꝛ pulvere. Item dices nec videtur q indigeat ipso propter istas causas. ſ. humiditatez temperatam ꝛ calorem: quia humiditas ista est humiditas aquea: nos aūt non indigemus humiditate aquea sed naturali. Item ꝛ similiter cum talis caliditas sit accidentalis: nec etiā ea indigemus. ¶Dico q ista duo iuuamenta que hic ponuntur non inveniuntur posita ab alio auctore sed iuuamenta Bal. ipsa per seipsum: dico q balneum potest competere ꝛ ratione absterſionis sudoris ꝛ pulueris: quēadmodum Bal. ponit: potest etiam competere vt calefaciat ꝛ humectet temperate. ꝛ istius ratio est: quia ipsum balneum spargit calorem ꝛ nutrimentuz per membra: ꝛ ideo vt sic calefacit ꝛ humectat temperate. ¶Et qō tu dicis primo ꝛ iuuamentis: dico q Auic. illa ꝛdit intelligi per illa: ꝛ quia ipsa per seipsum. ſ. per balneum abstergitur sudor ꝛ pulvis: ideo nō posuit. ¶Ad alia dico q caliditas ꝛ humiditas vt aque est veneris non confert immediate sed confert mediate. ſ. vt dictum est. ſ. inquātum facit spargere caliditatem vel nutrimentuz per corpus ꝛ hoc est vtile: quia ad ipm sequitur humiditas. ¶Ulterius intellige q illud (Quapp) sequit valde bene ex eo qō dixit q istis balneatio resolonez faciens nō est necessaria. ¶Ulterius intellige ibi vbi dicit (ſm ordinem balnei) casas ingredi debent q sicut superius habuistis balneū ipsum habet plures casas: modo vult dicere q homo

Jacobus

¶De balneo ꝛ nominandis balneis. Lapim.5.

Hic autem ꝛc. ¶In hoc. c. ostendit primo qbus ꝛ pp qd cōpetit balneū ꝛ modum ꝛ horaz sui vsus. Scdo ordinē ingrediēdi casas balnei ꝛ tēpus morādi in eis ꝛ vtilitates eius. ibi (Balneoꝝ vo.) Tertio hui balneationis querētium impinguari per balneū cū modo ꝓseruationis ab oppilatione: ꝛ querētium demacrari: ꝛ querentiū solum sanitatez seruare. ibi (Qui vo ipinguari.) Quarto moduz ꝓseruādi eos in qb⁹ timet ebullitio cholere ex balneo. ibi (Et si timet.) Quinto qbus non cōpetit balneū. ibi (Sed qui febrez.) Sexto vtilitates ꝛ nocumēta balneoꝝ. ibi (Et tu qdez.) ¶In prima pte dicit primo q balneatio resolonez faciens nō est homini necessaria: ꝛ cuius regimine hic agit. ſ. iuueni temperato: q corpus ipsius est mundū: ꝛ ita non indiget resolutione superfluitatum. Scdo dicit q ex iuuenibus temperatis ille qui balneo indiget: non indiget eo nisi vt acquirat ab eo calorem subtilē. i. moderatum demulcentē tactuz ꝛ humiditatē temperatam in qua voluptuetur. Et ideo non dz in eo multū morari nisi se paulo plus debito exercitauerit: tunc. n. indiget humectatiōe balnei corrigente siccitatē ex motu ortam: vel nisi paulo minus debito se exercitauerit ꝛ fricauerit. Tunc. n. indiget calore balnei ꝓficiente resolutionē opportunā: vel nisi se exercitauerit in loco pulverulento vel vsq ad sudorē: tunc. n. indiget balneo quo abstergatur ꝛ lauet a pulueribus ꝛ sudore. Tertio dicit q si iuuenes exercitati descenderint in fontem. i. tinā aqua calida plenā intrent ipsum ꝛ stent in eo donec cutis seu superficies suoꝝ corporum rubeat ꝛ intumescat: ꝛ q̄ꝑmū incipit ab eo resolutio fieri vel cutis detumescere protinus erunt. Et aer tinam circundans humectet plurima effusione aque tepide dulcis ꝓsequenter lauent velociter ꝛ egrediantur a locis balnei ꝛ tine. Quarto dicit exercitatus non dz ingredi balneū donec pfecte quiescat. ſ. donec sanguis eius ꝛ spiritus per exercitiuz cōmoti quiescant ꝛ anhelitus factus velox ꝛ magnus ad propriū redeat temperamentū: nec calor balnei calori exercitij superadditus debilitet ꝛ resoluat. ¶Attende q Bal. 3. de re. sa. c. 2. modū ꝛ vtilitatē balnei post exercitiū in quinq propositionibus describit. Prima est: exercitatus iuuenis ducēdus est ad balneū: ꝛ si paruā inde habuerit vtilitatē: q iam ab exercitio moderato curatus est ꝛ fricatus. Scda est: dura ꝛ tenera mēbra per balneū molliunt ꝛ euaporat si qd superfluitatis ꝛ liquefactionis carnis mollis vel pinguedinis ius acute cōtineat qō in moderatis ꝓtingit exercitijs. Tertia est: iuuenis tēperatus nō indiget exercitio pp hec: q superflua p exercitiū ꝛ fricationē satis in h sunt euacuata: ꝛ ipse nō solet ī moderate exercitari. Quarta est iuuenis tēperatus indiget balneo ad h solum vt a sudore lauet ꝛ pulvere: nō vt calefiat in balneo: sicut isti qui sine exercitio balneant decoquentes seipsos. Quinta est iuuenis tēperatus dum balneat post exercitium non dz contrahere moram in solio seu aere balnei: sed lotus ad aquam moderate sustinet: q hec moderate nature corporis congrua est.

Balneoꝝ vero ꝛc. ¶In hac parte scda primo dicit Prin. se iam declarasse ꝛ retulisse dispōnes ꝛ cōditiones balneorum. ſ. ca. vltimo summe prime doctrine secunde sen secunde primi. Secundo dicit q illud quod hic nunc dicendum restat est primo q omnes balneandi debent ingredi casas balnei ſm ordinem. ſ. primo primaz que comparatione ad alias frigida est ꝛ humida ꝛ in se temperata. Postea secundā que calida est ꝛ humida lotionibus corporum ꝛ tinis aptata multa aqua respersa. Deinde tertiam que est calida ꝛ sicca sudoris abunde provocatiua si diu stetur in ea: q natura non sustinet sine grauamine subitas mutationes. Secundo dicendum est hic q blaneandus non moretur in domo seu casa calida balnei nisi tali mensura q non recipiat inde nocumentuz supercalefactionis resolutionis nimie vel debilitatis: sed tali mensura stet in ea q requiescere faciat suaui somno propterea q superfluitates resoluit ꝛ corpus preparat ad receptionem nutrimenti: ꝛ tali mēsura q custodiat ipsum a debilitate que provenit ex nimia repletione calorem innatum ebetante: ꝛ tali mensura q preseruet ipsuz ab aliqua causa forti febrium putridarum. ſ. ab oppilatione poroum que potissima est cā est putredinalium febrium propter prohibitione euentationis humorum ꝛ retentionem ac conculcationem fuliginum corrumpentium eos.

Qui vero ꝛc. ¶In hac parte tertia primo agit de hora balnei impinguativi. Secundo demacrativi. ibi (Qui aūt vult resolutionez.) Tertio custoditivi sanitatis. ibi (Sed qui sanitatem tantū vult.) ¶In prima dicit primo q querens impinguari debet intrare balneū post comestionem dūmodo fuerit assecuratus q oppilationes ei nō accidant: puta q est lataruz viaz subtilium humoz non pronus ad eas nec assuetus eis fine forti causa vel habet in vsu medicimā promptaz contra oppilationes. Eiusdem sñie meminit Rasis. 5. Almā. c. de his que corpus ipinguant dicens. Conuenit preterea post cibum balneari ꝛ oleo prius inungi debet ꝛ postea aquam tepidam super corpus ꝓcere. Cuius ratio est dupler. Una est: quia balneuz copiose trahit sanguinem ad membra: nec membra nutritionis ei resistunt: sed liberaliter transire permittunt iam cibo munita. Scda est: quia balneū hac hora ortum enter humectat vnde fit vt nutriēs faciliter membris iungatur ꝛ innascet: veruntñ per hoc indigestus cibus trahitur ad epar. ¶Scdo dicit q qui querit ab oppilationib⁹ preseruari si fuerit calide complexionis bibat oxymel qō rone mellis nutrimenti vias ꝛ superfluitatuz eius abstergit ꝛ mundificat. Et est triplex oxymel: vnum simplex: aliud diureticum: aliud squilliticū inter que minus calidū est simplex: sed magis aperitiuū est diureticum. Et iterū simplex oxymel triplex inuenitur: vnum est pauce cōmixtionis quod ex partibus aque sexdecim ꝛ vna mellis fit. Et istud infrigidat calefactis conferens. Aliud multe commixtionis ex partibus aque quattuor ꝛ vna mellis ꝛ hoc calefacit. Aliud medie cōmixtionis ex octo partibus aque ꝛ vna mellis quod remisse calefacit frigiditate aque prohibente caliditatem mellis. ¶Tertio dicit q volens se preseruare ab oppilationibus si fuerit frigide complexionis bibat diamentastrum. ſ. electuarium de mentastro ꝛ dyatrionpipereon. i. electuarium de tribus generibus piperuz. ſ. albo nigro ꝛ longo quod ascribitur. 5. can. sum. prime trac. tertij. Et pro vnaquaqz vice sumat. 3. j. de altero istorum cum parvo hausu purete cicerū vel aque feniculi aut apij vel vini albi vel hydromellis.

¶Qui

Universidad de Deusto Biblioteca

fm q tu met considerare potes. ¶ Ulterius q dicit (Fructuum) intellige acetosorum ⁊ stipticorum: quia isti magis infrigidant ⁊ confortant.

¶ Ulterius dices. dicit hic q debet cauere a balneo ille qui habet feb. vel apa vel solonez cõi. dices non vt ꝛ feb. ⁊ ꝛ apostemate: quia in. 10. ⁊ in. 5. de inge. sanita. ca. 10. ⁊. 13. habuistis in feb. balneum. Item in. 3. de regi. sani. habuistis q balneum confert in feb. ⁊ apostemate. Item ratione quia ipsum balneuz ma-

Jaco.

¶ Qui ãt vult ⁊c.) ¶ In scõa dicit q querens resolutionẽ sue supflue humiditatis ⁊ macrefieri debet balneari famelicus ⁊ lõgo tẽpore in balneo morari: ficeniz resoluitur humiditas corporis ⁊ siccat corpus ab inata calitate coaditta calore balnei deficiẽte alimẽto qõ fsoluta restauret.

¶ Sed qui sanitatez ⁊c.) ¶ In tertia dicit q querẽs ex balneo seruare vũtarat sanitatẽ corporis fine demacratiõe vel ipinguatione debz ingredi balneũ post digestionem cibi iam completam in stomacho ⁊ in epate. ¶ Attẽde q balneum in regimine pure cõseruatiuo debet fieri nõ statim post digestiones completas in stomacho ⁊ epate: sed etiam in venis quia fieri debet post exercitiuz. Juxta illud Bal. 2. de regimine sanita. ca. 3. Cũ iuuenis est exercitandus est ⁊ duri⁹ fricãdus ⁊ post exercitia facta est balneandus: sed temp⁹ exercitij est optimuz quãdo hesternus cibus fuerit pfecte digestus ⁊ qui in ventre ⁊ qui in vasis ⁊ alterius cibi instat tẽpus: vt ait idem dicto libro capitulo secundo.

diamentastrũ sumat ⁊ diatrionpipereon.

¶ Qui autem vult resolutionẽ ⁊ macrefieri balneandus est dum est famelicus ⁊ ibi multum moretur. Sed qui sanitatem vult cõseruare balneum ingredi debet postq̃ digestum est qõ est in stomacho ⁊ in epate. ¶ Et si timet vt cholera ebulliat rubea si hoc fecerit ⁊ se ieiunus balneauerit ante balneationem rem sumere debet subtilem quaz comedat. Et qui ꝛo calide existit complexionis cholera abundans rubea hoc est ei necessariũ ⁊ huius ab ingressu domus balnei caliditate prohibẽdus est. Ex eis autem quibus isti cibant melius est panis in succo fructuum insusus aut in aqua ros. Et se custodire debẽt ne rem frigidaz actu bibant in egressione balnei aut in balneo: quoniam pori sunt aperti: quare frigiditas non tardat quin ad membroz principalium corpora pcedat ⁊ ipsoruz corrumpat virtutes. Ab oi quoq; re vehementis caliditatis se custodire debent: ⁊ precipue ab aqua: qñ si eam sumpserint timendum erit ne cito ad membra penetret principalia ⁊ accidat ptisis ⁊ ethica. Preterea sibi caueant ne

Et si timet ⁊c.

¶ In hac quarta parte dicit primo q ille debet cõmedere rem subtilem ante balneationem qui timet ne cholera rubea in eo ebulliat si hoc fecerit. i. se balneauerit iam perfectis digestionibus ⁊ ieiunus. In tali enim cholera ebulliens vel febrem inducit vel ad os stomachi profluens ⁊ ipsum pungens syncopi generat ex vehemẽti dolore corde sibi compatiente. Secundo dicit q hoc. s. sumere rem subtilem aut cibum est necessarium ante balneationẽ ei cuius complexio est calida ⁊ qui abundat in cholera rubea: quia aliter balneum cõmouebit eius choleram ebullire faciẽs eaz. Et cum hoc preseruandus est ne subintret casam balnei calidam maxime tertiã que suo colore plus alijs choleram ebullire facit. Tertio dicit q cibus melior istis ante balneationez est panis infusus in succo fructuũ: vt malorum granatorum vel macianoz acetosoz vel cytoniox aut panis infusus in aqua rosata. Talis enim choleram reprimit os stomachi confortat ⁊ calorem temperat: nec trahitur per balneum ad epar ante sui digestionẽ cum balneum talium sit remisse caliditatis. Quarto dicit q tales calidi cholerici preseruare debent ne vel in exitu balnei vel in balneo rem actu frigidam bibant: qa per poros balneo apertos quasi repente transiret ad membra principalia maxime ad epar corrumpẽs suas virtutes actuali frigiditate: sicut vides equos laboze estuantes adhuc sudorosos adaquatos aqua frigida statim mori fundi. Quinto dicit q tales calidi cholerici debent sibi cauere ne rem vehementer calidaz in egressu balnei vel in balneo bibant maxime aquam calidam: quia verendum est ne subito penetrans vsq; ad membra principalia ptisim idest consumptionem corporis ⁊ ethicam inducat sua resoluenti caliditate. ¶ Sed quare dicit precipue ab aqua: nunquid bibitum vinum calidum aut nectar aut ypocras post balneum bibitum: vel in balneo citius induceret ptisim vel ethicam qz aqua: cum quodlibet horum cum sua actuali caliditate sit potentia ⁊ virtute caliduz ⁊ siccum. ¶ Dic q ista plura prestant beneficia que non prestat aqua. Primo quidem sunt familiaria humane nature. Secũdo confortat membra principalia. Tertio nutriũt. quarto generant ⁊ multiplicant spiritus. Quinto facilius aqua resoluuntur: ⁊ quia nutriuntplus de eis retinetur in membris nutritiuis transeundo per ea: ⁊ plus ex eis retinetur in membris. Sexto dicit q calidi cholerici cauere debẽt ne repente balneum exeant ⁊ ne caput suum post ipsum detegant ⁊ ne corp⁹ suuz frigori exponant: quia tales natura rari sunt ⁊ balneuz hos magis rarificauit poros aperiens quare frigidus aer libere subintrans interiora debilitat ⁊ calorem innatum vel extinguit vel diminuit. Septimo dicit q calidi cholerici debent a balneo exire tempore hyemali suis pãnis vndiq; bene cooperti ne tunc penetrentur a frigore intenso cõtinentis eos aeris.

Sed qui febrem ⁊c.

¶ In hac parte quinta phibet balneuz in tribus casibus. Primo quidem in febre hora febris: quia febris est calor naturalis mutatus in igneum: vt ait Bal. primo aphorismoz cõmento illius canonis. Humide diete omnibus febricitãtibus conferunt. Balneum igitur superigniens amplius febrem augmẽtabit. Secundo in solutione continuitatis: nam si noua fuerit que plaga dicitur balneum nocet augmentando sanguinis fluxum. Si vetus dicta vlcus balneuz nocet augmentando putredinem ⁊ humectando vlcus quod potius debet exiccari: quia vlcera non sanantur nisi deficcentur. Tertio in apostemate: quia materiaz apostematis amplius intumescere facit ⁊ in ea putredinẽ dilatat. ¶ Instabit aliquis primo ex febre effimere cui competit balneuz. Juxta illud Bal. 8. de ingenio sanitatis. ca. 2. Sed vos scitis q hmõi febricitantes in primo die scõo ⁊ tertio mane quoq; meridie ⁊ vespere ⁊ noctu in balneum misissem ⁊ bene euaserunt quarto ⁊ quinto die sine macula ad solituz opus exeuntes. Et primo

teriam digerit ⁊ euacuat ⁊ calorez confortat: vt ex. 3. regi. habetis. Dico q illud cauere intelligo non ex toto euitare: sed quia debet cum cautela approximari: nam ipsum indebite approximatum maximuz facit nocumentum: debite autez facit iuuamentum magnum. ¶ Item dices male dicit (nisi in resolutõe) quia ipsemet ponit alia iuuamẽta. Dico q intelligit q illud sit magis principale. Et in hoc terminatur sententia huius capituli.

cito balneuz egrediant ⁊ caput post ipm discooperiant ⁊ corpus ad recipiendam frigiditatez exponant. A balneo ꝛo egredi debent si tempus fuerit hyemis: suis bene cooperti pãnis. ¶ Sed qui febrem habet a balneo se custodiri oportet in hora febris: ⁊ qui solutionem habet continuitatis aut apostema. ¶ Et tu quidem iam sciuisti ex eo qõ precessit q balneum est calefaciẽs ⁊ infrigidans ⁊ humectãs ⁊ desiccans ⁊ iuuans ⁊ impediẽs. Et ei⁹ quidem iuuamenta sunt somnum facere ⁊ aperire ⁊ abradere ⁊ resoluere ⁊ digere re ⁊ nutrimentum ad cutis superficiem attrahere: ⁊ ipsius iuuamentum non est nisi in resolutione eius quod resolui volunt ⁊ in expulsione eius quod vult pelli in parte naturali ⁊ in retentione ventris ⁊ remotione fatigationis. Eius autẽ impedimenta sunt debilitare coz si multum morati fuerint ⁊ facere syncopiz ⁊ nauseã ⁊ humores quietos mouere: ⁊ eos ad putrefactionem preparare ⁊ cũ eis ad membroum debilium receptacula declinare: ergo ab eis accidũt apostemata in occulto membroum ⁊ in eorum superficie.

De parti.

ex febrib⁹ ad glauconẽ. c. 5. distin. 1. de curis effimerarum ait. Curare autez opz balneo oẽs. Eos qdez qui in densitate cutis aut in bubonib⁹ febricitauerint si in aere balnei tardare pceperis nihil ledes. Reliquos ꝛo oẽs q̃z cito ab aere remoue: in aq̃ ꝛo si amplius morari voluerint cõcede.

¶ Secũdo ex febre ethica cui balneuz cõuenit. Juxta illud Bal. 10. ex inge. sani. ca. 9. Dico q oẽs hñs ethicam maxie veniens in ptisim si nõ habeat aliquã febrez ex putredie vel ex apostemate viscerũ opz in balneum mittat. ¶ Tertio ꝺ putrida cui cõpetit balneũ post purgationẽ. Juxta illud Bal. 11. de inge. sanitatis. c. 16. Ego ꝛo nullum febrentẽ ex putredine in balneum introduco nisi prius materia purgef. Sed materia purgata balneuz ⁊ cathaplasma pparo. Et. c. 20. eiusdez laudat balneũ tam in putrida continua q̃z interpolata: dicẽs. Cũq; cruda materia ⁊ putrida fuerit digesta ponatur molle cathaplasma ⁊ balneũ sine dubio ppares. In eis tamẽ que sunt interpolate facit febre dissolui incipiente: qz tunc temporis balneũ preparabit corpus in sumendo cibo. Et primo de febribus ad glauconẽ ca. 2. dist. 4. de cura febris tertiane ait. Si vero digestionis signa appareant ⁊ si multotiens balneaueris non vtiq; peccabis. Et paulo ante ibi ait. Eos vero qui amant balneuz neq; si bis balneaueris in die peccabis. Et in quartana laudat Pain. balneum quarti prima trac. 2. c. 59. ¶ Quarto arguit q in vulneribus cõuenit balneum. Nam ptisis est vulnus in pulmone: sed Princeps ptisicis concedit balneum tertij decima ca. vltimo dicens. Et q̃z conceditur vt ipsi ingrediantur balneum ante cibum ⁊ post ipsum cum non est in epatibus ipsorum oppilatio. Ipsiz. n. ipinguat eos ⁊ confortat ipsos. ¶ Quinto arguitur q in apostematibus: qz peripneumonia ⁊ pleuresis que sunt spata balneo iuuantur. Teste Hip. parti. tertia regi. acu. circa finez cano. 62. dicente. Balneare in peripneumonia iuuantius est q̃z in acutis febribus. Jn latere etiam tenere coste atq; inter spatulas existentem dolorez mitigat. Item excoquit quod per sputũ necesse est excreari ⁊ adiuuat flatum etiam bonificant ⁊ screatus aufert laborem: qz artus mollit cutem humidam facit vrinam expellit capitis releuat grauitatem nares humidas reddit. Idem dicit Bal. in cõmento. ¶ Ad primum scõm ⁊ tertium obiecta dic Principem hic voluisse balneum non debere ministrari in putridis interpolatis hora febris maxime ante declinationem: neq; in continuis ante digestionem materie. ¶ Ad quartum dic q balneum non conuenit in ptisi ratione vulneris: sed ethice sequẽtis ad ipsuz. ¶ Ad quintũ dic q in principio augmento ⁊ statu peripneumonie ⁊ pleuresis balneuz non competit: qz his tpibus fluxum materie ad locũ egritudinis augmentat ⁊ putredinẽ dilatat ⁊ febrez incendit. Sed in declinatione cõpetere põt. Juxta illud Pain. tertij decima trac. 5. c. 3. Et post declinationez manifestam administra balneum. Istud facere in gallis non soliti sumus: iz veteres assueti balneis liberius ⁊ liberalius ea suis patientibus concesserunt ⁊ qz minus tunc temporis se replebant ⁊ magis purgabant: vnde suspicio de recidiua non tanta habebatur sicut nunc apud nos.

Et tu quidem ⁊c.

¶ In hac parte sexta primo tangit actus oppositos in quos potest balneum. Scõo iuuamenta balnei. ibi (Et eius quidem.) Tertio nocumenta eius. ibi (Eius autem.)

¶ In prima particu. dicit q iam scimus ex precedentibus. s. ex scriptis primi. 2. doc. 2. summa. 1. ca. vlti. q balnea possunt in actus contrarios. Vnaz calefaciunt ⁊ infrigidant siccant ⁊ humectant iuuant ⁊ nocent. Et posse in hos actus inest eis ex triplici radice. Primo quidem ex diuersitate eoz ⁊ sm casas ⁊ sm aquas. Secundum casas quidem. Nam prima infrigidat: secunda calefacit ⁊ humectat: tertia calefacit ⁊ desiccat. Sed sm aquas balneum aque calide calefacit frigide infrigidat dulcis humectat salse sulphuree vel aluminose siccat. Secundo ex diuersitate dispõnis corpoz se balneantiũ. Nam balneum calidum famelicos ⁊ inanitos siccat ⁊ demacrat ⁊ interdũ resoluẽdo calorẽ corpus infrigidat. Sed repletos sanguine ⁊ cibis humidos ⁊ crassos reddit. Tertio ex diuersitate more in eo: qz paz morans vel mediocriter i balneo calido dulcis aque calefit ⁊ humectat: ⁊ supflue morans resolone nimia caloris ⁊ hũidi tãdẽ deficcat ⁊ ifrigidat. ¶ Et eius ⁊c.) ¶ In secunda refert primo sex vtilitates quas efficit balneum. Prima est prouocare somnum propter delectationem quam ingerit ⁊ diuersionem fumoum acutorum a capite ad cutem ⁊ resolutionem spirituum animalium qui somno ⁊ quiete restaurari solent: ⁊ qz caput humectat. Secũda est aperire poros sua caliditate ꝓpterea spãliter laudat in ephimeris ex oppilatione poroz. Tertia est abradere. i. abstergere sordiciem a superficie corporis cooperante frication. Quarta est resoluere suo calore superfluitates que sub cute latent ⁊ que ptinentur in poris ⁊ venis vel resolutione insensibili vel sudorali. Quinta est digerere suis caliditate ⁊ humiditate supfluitates humorales ⁊ cooperari ad di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶De ablutione que fit cum aqua frigida. Cap'lm 6m.

a **Oc quidem** ꝛc. ¶Hic determi. de regimine sanitatis per balneu3 aque frigide. Et tria facit.

b Primo ostendit cui corpori competat hmõi balneum. Secũdo ostẽdit modum vsus eius. ibi (Et in hora.) Et tertio docet quedaz iuuamenta ei⁹. ibi (Cũ aqua aũt frigida.) Secũda in duas. Primo docet vsus modum quãto debet balneari semel in die. Et secundo quãdo pluries. ibi (Et est cuz post.) Prima in duas. Nam primo docet debitũ modum vsus istius balnei ex parte hore. Scõo ex pte quãtitatis ꝛ qualitatis. s. ex parte ingressus ꝛ egressus. ibi (Deinde.) ¶Intelligehic primo q illud qõ dicit primo regimẽ exponit per illud qõ postea dicit: neq3 fastidium ꝛc. ꝛ similr etiaz illud qõ dicit etas exponit: similiter per illud qõ dicit postea: neq3 puer neq3 senex: nam non competit frigidum pueris: quia phibet eos ab augmẽto: neq3 senib⁹ quia sunt frigidi: sed solum cõpetit tale balneũ iuuenib⁹. Itẽ dicit etiam postea virtus q virtus debet esse fortis. dicit etiaz figura: q debet esse bene carnosa vt phibeat frigiditatez intus minus ingredi. dicit aũt tps: q debet esse tps ꝛ etas particulare: q debet esse dies calida non ventosa vt dicit infra. ¶Itẽ intellige q debet illud balneũ fieri post fricationẽ ꝛ inunctionẽ: q qñ illud balneũ frigiduz fit debet calor nãlis incitari vt sua frigiditas nõ possit nocere mẽbris intrinsecis: calor enim3 tunc excitat⁹ ꝛ in mẽbris exterioib⁹ existẽs repugnat friditati balnei ne nocere possit intrinseca.

¶De ablutione que fit cum aqua frigida. Cap'lm 6m.

b **Oc quidez**[a] cõueniens non est nisi' cuius regimen vndiq3 conseruatur: ꝛ cuius etas ꝛ virtus ꝛ figura ꝛ tempus sunt conueniẽtia: ꝛ neq3 fastidium: neq3 vomitum: neq3 ventrẽ: neq3 vigilias: neq3 reumatisinos hz: neq3 est puer: neq3 senex ꝛ in hora in qua ipsius corp⁹ est leue ꝛ mot⁹ q̃ueniẽs. Et est cũ hoc fit post ablutionẽ cũ aq̃ calida factã ad hoc vt exteriora fiãt fortiora: ꝛ vt calor retineatur nãlis. Cõ si voluerit moderatum ꝛ mediocre in quãtate: sed post exercitiuz longũ multum illud balneũ nõ cõpetit: ꝛ sic intelligit Aui. hic. ¶Sed queritur: vtz optime sano competat balneũ aque calide. Et videtur q nõ aucto. Auer. 6. coll. c. 9. qui dicit q lz cõpetat seni balneum aque calide: non tñ cõpetit iuueni. ¶Item ratione quia nihil alterãs corpus temperatuz cõpetit ei: balneum est hmõi: ergo ꝛc. Itẽ cuius iuuamẽtuz pficit per fricationẽ ꝛ exercitiũ nõ indiget balneo: sed hoc est fm Bal. in. 3 de regi. quare ꝛc. ¶In oppositũ est Aui. hic: ꝛ Bal. etiã qui docent ipm approximari. ¶Dico q balneũ aque calide debite approximatũ cõpetit corpori optime sano vt iuueni. Et rõ est illa que tacta fuit: q: quãtũcũq3 corpus sit temperatum: adhuc debet fieri abstersio sudoris ꝛ pulueris. Et tunc qõ tu dicis de Auer. dico q ipse ibi cõparatiue loquit. s. q nõ tantũ cõpetit sed abstersiuũ bene competit. ¶Ad aliud nihil alterans ꝛc. dico q ꝛuz est si ista alterent vel trãsmutent ad dispõnez que naturalr nõ debet esse q nihil tale competit: sed si transmutet ad illud qõ debet esse bene potest approximari. ¶Ad aliud dico q verũ est si perficiatur quãtuz ad omnia: sed illa non perficiunt quãtuz ad oia: q non quãtuz ab ea que oportebat abstergere: lz faceret illud quãtum ad alia.

¶Tunc querit: vtrum balneum frigidum competat ad regimen sanitatis. Et videt q non: quia nihil repugnans omnib⁹ virtutibus in oibus operationib⁹ suis competit ad regimen sanitatis balneuz frigidum est hmõi: quare ꝛc. ¶Dator de se patet: quia in regimine nos intendimus conseruare virtutes ꝛ nõ eis repugnare. ¶Minor patet: quia sicut superius dictuz fuit frigidum ipsuz contrariatur omnibus virtutibus per se: ergo qõ primo est frigiduz primo ꝛ maxime contrariaf eis: sed primo frigidum est aqua: quare ꝛc. Item qõ est causa febris effimere non competit in regimine sanitatis: sed balneũ aque frigide est causa febris effimere: vt in. 8. de inge. ca. 2. ꝛ. 3. habetis: ꝛ etiaz de febrib⁹: quare ꝛc. Itẽ nihil medicinale competit ad regi. sani. saltez corporis optime sani: sed balneũ frigidum est res medicinalis: quare ꝛc.

¶Tunc queritur. dato q competat vtrum competat ante cibuz vel post. Et videtur q post: quia illud qõ confortat digestionẽ debet approximari quãdo fit digestio sed balneum frigidum est hmõi: vt hic dicit Auicẽ. quare ꝛc. Item illud quod fit in meridie competit post cibum: sed balneuz frigidum est hmõi fm q Auice. dicit: quare ꝛc. ¶Dator patet: quia vtplurimũ nos comedimus in tertia. ¶In oppositum vtriusq3 est Auicẽ. quare ꝛc. in lra: ꝛ Bal. ꝛ oẽs. ¶Dico ad primuz q balneum frigidum approximatũ cum conditionibus hic positis cõpetit iuueni: sed in alia etate non competit. Ratio primi est ex iuuamentis tam tactis: quia

Jacobus

gestionem cibi suscitando calorem innatũ ꝛ resoluendo humiditates hebetãtes ipsum. Serta est attrahere sua caliditate nutrimentũ ad superficiez cutis ꝛ exteriora mẽbra: vnde cutem rubescere facit ꝛ intumescere ꝛ corpus impinguat qñ post cibum fit. Scõo reducit oĩa balnei iuuamẽta ad quatuor eius operationes. Prima est resolutio resoluendorum vnde pacificat colicam ꝛ yliacaz ꝛ dolores alios ventosos ꝛ vaporosos ꝛ fumos educit. Scõa est euacuatio euacuandorum in parte naturali. i. ad receptacula a natura ordinata vel per vias naturales vel a virtute expulsiua naturali ad quã cooperatur balneum: q: materias commouet ꝛ fluxibiles reddit ꝛ vias aperit vnde iuuat ad vinandum ꝛ screandũ. Tertia est retentio fluxus ventris maxime cum prouenit ab humoribus fluentibus a venis ad intestina ꝛ tunc enim balneum ad contrarium trahens fluxum ventris sedat. Quarta est remotio fatigationis seu lassitudinis. Naz lassitudo reddit membra consimilia ficca ꝛ replet eorum concauitates humiditatibus calidis subtilibus mordicatiuis. Jurta illud Bal. 2. simplicis medicine. c. 6. distin. secunda. Lassitudo facit accidere duas causas. Quaruz vna est q membra similium partium exiccantur: ꝛ altera est q loca vacua que sunt inter ista membra replentur humiditate que nõ est bona iuuativa naturalis: imo est subtilis mordicativa calida. Sed balneum est perutile ad remotionem vtriusq3. Jurta illud Bal. ibi. Et balneum quidem cum aqua dulci est de rebus magis conferentibus vtriusq3 rebus. Et illud est quoniã aqua dulcis sua humiditate rectificat qõ accidit iam in instrumentis corporis ꝛ membris ipsius de siccitate ꝛ resolutione per caliditatem suam acquisitam illam superfluitatem calidam ꝛ subtilem.

¶Eius aũt ꝛc.) ¶In tertia refert sex nocumenta balnei. Primũ est debilitare cor eius qui diu manet in eo: q: superflue resolvit spiritus ꝛ calorem innatum. Scõm est tandem inducere syncopim resolutis adeo spiritibus ꝛ calore vt reliquant regimen exterioz mẽbroz ꝛ intra retracti confugiant ad cor. Tertium est nausea vel propter ebullitionem cholere vel cõmotionem humorũ in stomacho vel liquefactionem humiditatũ cerebri descendentiuz ad stomachum vel repletionẽ stomachi ex fumis ꝛ vaporibus ãmota superflua in balneo genitis. Quartũ est cõmotio humoz qui prius erant quieti ꝓpterea dissuadetur balneum in magna repletione non precedente purgatione: q: humores acutos ebullire facit ꝛ crudos eliquat mouet ꝛ extendit suscitans dolorem. Quintum est preparatio humoz ad putrefactionem: qñ permiscet malos cum bonis ꝛ afficit eos extraneo calore qñ superfluit. Sextum est declinatio humorum ad receptacula mẽbroruz. Nam postq3 cõmouit humores quietos ꝛ hos dilatauit aperiens vias membra fortiora debilibus mittunt: ex quibus collectis fit apostema vel intus vel extra. Quod experimẽto frequẽter apparet cum repleti stuphas adeunt vel se balneãt non contenti priori repletione nisi se etiam in balneo cibis ꝛ potu repleant vnde claui multiplicantur in pluribus ꝛ emunctoriorũ apostemata.

¶De ablutione que fit cum aqua frigida. Cap'lm. 6.

Oc quidem ꝛc. ¶In hoc cap'lo tangit primo condiciones attendendas ante lotionẽ cum

h aqua frigida. Secundo post que fieri solet ꝛ propter que ꝛ qualiter ꝛ q̃diu ꝛ quibus adiunctis. ibi (Et est cum hoc.) Tertio de iteratione balnei aque frigide ꝛ modo ꝛ hora ꝛ cautelis in ea seruãdis. ibi (Et est vt post.) Quarto de iuuamentis ablutionis cum aqua frigida. ibi (Cum aqua autem.)

¶In prima parte tangit quatuordecim conditiones obseruãdas priusq3 quis toto corpore lauetur aut balneetur in aqua frigida. Prima est obseruatio debiti regiminis in sex rebus non naturalibus quo neglecto corpus factũ cacochimuz vel plectoricuz de facili ledit ab aque frigide balneo: q: in cacochimis capitosos fumos interius recludit. Et in plectoricis humores incrudat ꝛ intus cõculcat. Scõa est etas. s. iuuentus in qua corpus est robustius ad resistendum frigiditati aque. Tertia est virtus seu robur virtutuz vitalis ꝛ nãlis se recolligentium intus ꝛ fortificantiũ ex occursu frigide aque. Quarta est figura sicut carnis densitas corpulentia frigus aque prohibens ad interiora penetrare. Quinta est tempus vz estas cuius caliditas corpori ipressa pluscz3 cõueniat aliquid remittat ꝛ frigore aque ꝛ tactui gratuz faciat occursuz frigiditatis. Sexta est absentia fastidij. Septima absentia vomitus. Nam gravato stomacho vomitu vel fastidio facile leditur magis occurrente sibi frigore balnei qõ fumos ꝛ vapores ꝛ humiditates interius repellit ꝛ in eo cõpingit. Octaua est absentia fluxus ventris. Nam frigus aque ꝛ foris occurrẽs versus intestina ꝓpellit humores ꝛ augmentat fluxum. Nona est absentia nimiarum vigiliaruz. Nam vigilie nimie calorem ꝛ spiritus superflue resoluũt post quas aque frigus occurrẽs corpori nõ reperit calorẽ sufficiẽtie resistentie. Decima est absentia reumatis. Nam frigus extrinsecuz corpori occurrens auget reuma comprimendo suo frigore membra mollia. Undecima est q se balneans aqua frigida non sit puer. Nam balneo aque frigide prohibetur a cremento ꝛ propter teneritatem suoruz membroruz facile penetratur a frigiditate. Duodecima est q non sit senex: quia calor senum diminutus est nõ sufficiens absq3 nocumẽto resistere frigori aque. Tertiadecima est q corpus se balneans in aqua frigida sit leue non aggravatum humorali repletione: vt calor ꝛ spiritus ab occursu frigoris fugiẽtes intus libere tranſeant: ꝛ illic fortificati libere redeant expellentes frigus membroruz exteriorum qõ eis impressit frigiditas aque. Quartadecima est q motus se balneantis in aqua frigida fin cõuenientes idest membra motiua: vt musculi nerui ꝛ chorde sint vigorosa robusta non parata per occursum frigoris incurrere stuporem tremorem spasmuz vel paralysim. O q3 parum curant ꝛ attendunt iuuenes nostri temporis huius regionis francie ad istas cõditiones qui estiuo tpe fluuios nudi intrant: in eis natant ꝛ diu stant indiscrete nullo regimine seruato neq3 mensura vsi: sed voluptatem pro regula habentes tãdiu stant illic q̃diu delectat eos aque frigiditas: ꝛ frequenter nullum inde consequitur apparens incõmodum iuuenili robore multa potente maxime in regionib⁹ frigidis quaz incole sunt fortis calorus in interioribus.

De partibus.

Et est cum ꝛc. ¶In pte scõa. primo agit de ablutione aque frigide post calidam. Secũdo de ea post exercitiũ. ibi (Et est cum hoc fit.) Tertio de mensura more in ea. ibi (Si postea pseueret in ea.) Quarto de fricatione ꝛ mensura cibi ꝛ potus post eam. ibi (Deinde cuz egressus fuerit.) Quinto de signis more in ea temperate ꝛ superflue prima die quibus scit q̃diu standum est in ea vicib⁹ sequentib⁹. ibi (Et consideret tẽpus reuersionis.)

¶In prima

Universidad de Deusto

cis. quia illud quod inspissat membra ⁊ fortificat calorem ⁊ digestionem competit: sed cum conditionibus predictis balneum frigidum est hmõi: quare ⁊c. Ratio secundi est: scilicet quare non competit in etate crescentie: quia membra ppter augmentum ⁊ extensionem debent mollificari: sed frigidum inspissat ⁊ indurat ea vnde reddũtur inepta ad augmentũ: similiter nec etiam competit senibus: quia in eis calor est diminutus ⁊ in quãtitate ⁊ qualitate: ⁊ ideo quia non potest repugnare frigiditati aque nõ competit.

¶ Tunc ad primũ qõ dicis dico q illud frigidum non repugnat illis: immo iuuat: quia ipsum nõ peruenit ad intrinseca existẽs frigidum ⁊ etiam contemperat ⁊ nõ iuuat. Ad aliud dico q bñ facit effi. indebite approximatuz sed debite tas affuerit vt illud sit: oportet ne aqua multuz sit frigida imo sit temperata: ⁊ est cum hoc fit post exercitium: ⁊ tunc qdem oportet vt fricatio ante ipsam fiat fortior q̃ solebat: sed inunctio fit ex oleo quẽ admodum solebat: ⁊ sit exercitium post frictionem ⁊ inunctionem temperatuz: ait sit parũ velocius q̃ solebat. Deinde post exercitiuz in aqua frigida subito natet vt ipsius membra simul dura fiant: postea pseueret in eo ꝑm mensurã sue lenitatis: ⁊ quãtuz tolerare valet anteq̃ superueniat horripilatio. Deinde cuz egressus fuerit fricetur sicut nominabimus ⁊ eius cibus augmẽtũ suscipiat ⁊ potus diminutionẽ. Et consideret tempus reuersionis sui coloris ad ipsum ⁊ caloris eius ex quo si velox fuerit scietur q eius mora fuit moderata: ⁊ si tarda fuerit scietur q mora prolixior fuit q̃ debuit. Ipse igit alio die mẽ suret ꝑm q ex hoc scitũ fuerit. Et est cum post fricationẽ ⁊ coloris ⁊ caloris reuersionem iteruz aquã ingredit: sed qui hoc agere voluerit gradatim in ipso ꝓcedat: ⁊ a calidiore die qui est in estate hora seruoris prius incipiat: ⁊ sibi caueat ne ventus sit ibi: ⁊ ne illud post coitum pagat: neq̃ post cibum qui nõ sit digestus: neq̃ faciat hoc post vomituz: neq̃ euacuationem: neq̃ post cholericam passionẽ: neq̃ vigilias: neq̃ corporis debilitatem: neq̃ stomachi: neq̃ post exercitium: nisi qui illud agit valde sit fortis ꝑm moduz quẽ diximus. Cum aqua autem frigida lauari ꝑm modos quos diximus calorem naturalem subito ad interiora pellit. Postea confortat ipsum vt fortior fiat ⁊ egrediatur extra multum.

Jaco.

¶ In prima pte dicit philo q ablutio corporis cuz aq̃ frigida q̃dq̃ fit post ablutionem eius cũ aqua calida pp duos fines. Primꝰ est vt roborent partes exteriores corporis ⁊ indurent ⁊ fortius resistãt causis resoluentibus ⁊ occurrẽtibꝰ defectis. Nam frigus aque partes exteriores vnit ⁊ cõpingit. Secũdus é vt calor innatꝰ interius retineat pp frigꝰ aque qõ repellit ipm ad interiora. Tales lotiones aque frigide post calidam consulit Gal. in ethica. 10. de inge. sani. c. 10. dicens. Febris vo ethica non iuuat ex calida aqua: sed ex frigida pnes: tamẽ cum calida preparet vt frigidaz: postea suscipere possit. Et pauloante eodem capitulo dicit. Eis vo qui in ethicam incidunt ppter calidam ⁊ siccam complexionẽ maxime ad ptisim. i. consumptionez perductis aqua frigida non precedente calida molesta erit sicut ambulanti in longo itinere in estiuo tempore ⁊ corpore deficcato malum: est balneum aque frigide nisi calide precedat. Hoc enim scilicet balneo aque frigide post calidaz eis efficietur qõ fit ferro candenti si in aquam frigidam ponatur: quia corꝰ tunc infrigidatur ⁊ confortatur ⁊ induratur sicut ferro contingit. Secũdo dicit hic Princeps q si volumus vt ablutio cum aqua frigida post calidaz exteriora fortificet ⁊ caloꝛem innatum intus retineat oportet vt aqua frigida non sit multe frigiditatis: sed in frigiditate temperata ita q sit vt aqua tempore estiuo aeri exposita. Nam si frigus eius vehemens vt nimis esset mortificaret exteriora ⁊ sua vehementia penetrans debilitaret interiora.

¶ Et est cum hoc ⁊c.) ¶ In scda dicit primo q ablutio corporis cum aqua frigida q̃dq̃ fit post exercitium: quia corpus ab exercitio calefit ⁊ preparat ad recipiendum sine nocumento occursum aque frigide sicut preparat ab aqua calida dum precedit frigidam. Iuxta illud Gal. ca. nunc allegato. Defecta vo corpora ideo balneamus cum aqua calida supple vt preparent ad suscipiẽdum frigidaz. Itidem faciunt exercitia si postea lauacrum efficiat: exercitia nãq̃ prosunt istis sicut illis. i. ptisis balneum aque calide: quia exercitia non soluz calefaciũt corpus: sed etiaz caloꝛẽ naturalez ab interioribus ad exteriora perducunt qui pductus aque frigide repugnat, phibens eam ad interiora penetrare ⁊ viscerib⁹ nocere. Secũdo dicit q qui post exercitiuz cum aqua frigida abluendus est debet ante exercitiuz fortiori fricatione uti: vt per eã cutis induretur ⁊ melius resistat occursui frigoris aque. Sed inunctio cum oleo debet fieri modo solito: sicut q̃ non abluitur cum aqua frigida quatinus per eam membra motiua preparent exercitio. Tertio dicit q exercitium cui succedere debet ablutio cum aqua frigida debet esse temperatuz vel paulo velocius solito post frictionẽ ⁊ inunctionez vt calor per hoc adauctus occursui frigoris melius resistat: ⁊ aque frigiditatem corpus ferat intristanter. Qõ si exercitiũ vehemens fuerit calorem minuet aperiens nimiuz poros quare frigus occurrens nimis ꝓfundabit: ⁊ caloꝛem minuet ⁊ viscera ledet. Quarto dicit q premissis fricatione fortiori inunctione ⁊ exercitio moderatis exercitatus in aqua frigida subito natet vel imergatur: vt membra eius dura fiant per frigus occurrẽs vnita ⁊ compacta. In testimoniũ huius dicit Gal. 10. de ingenio sanitatis. ca. 9. Nõne multos iuuenes in itinere ex estiuo sole calefactos cito in aquam frigidam descendere videmus eo q eis prodest maxime si in vsu fuerat eis. Natura. n. corporis regitiua cogit eos istud operari. Ipsa enim dat irrationalibꝰ animalibꝰ appetere ea que sunt nocituis opposita: videmus enim sepe ea in aquam frigidam mergi.

¶ Postea ⁊c.) ¶ In tertia dicit q exercitatus tandiu manere debet in aqua frigida q̃diu sentit alleuiationez ex ea ⁊ q̃diu tolerare ꝓtest intristanter eam sine nocumento ⁊ q̃diu ei nõ superuenerit horripilatio vel rigor. Ipso nãq̃ incipiente vel horripilari vel rigere frigus excedere incipit ⁊ ꝓualere caloꝛi ⁊ penetere musculos. Est enim horripilatio sicut ait Auic. quarti primi tract. 2. c. 6. dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore ⁊ punctio in cute ⁊ lacertis. Rigor vero est vt nõ possit continere membra sua ex cõmotione ⁊ tremore euenie in eis ⁊ motibus involuntarijs.

¶ Deinde cum egressus ⁊c.) ¶ In quarta dicit primo q balneatus in aqua frigida postq̃ exiuerit ab ea fricetur per moduz inferius dicendum. f. pluribus manibus cum oleo donec calefiat cutis ⁊ ad exteriora cuz suauitate reuocet caloꝛ naturalis. Secundo dicit q post balneum aque frigide cibi quãtitas augeatur: quia tunc temporis digestiua virtus fortificata est per fricationem ⁊ fortificationem innati caloris ⁊ cibi appetitus fortior factꝰ est. Nam sicut frigus aeris hyemali tempore vel frigida regione plus cibi appetere facit ⁊ digestionem fortificat sic aqua frigida corpori circũstans ⁊ ipsum tangens. Tertio dicit q post balneum aque frigide minor potus exhibẽdus est: quia minor sitis adest ⁊ minor necessitas humidi roridi cuius resolutionem aque frigus prohibet sicut frigus aeris temporis a regionis. Non enim tantũ sitimus hyeme sicut estate: nec in septentrione sicut in meridie.

¶ Et consideret ⁊c.) ¶ In quinta dicit primo q ad sciendum si balneatus in aqua frigida debite fuerit: ꝓbatio est. Scda est vt incipiat iterationem balnei frigidi die caliꝺiori estatis ⁊ hora diei seruentiori .f. a meridie vsq̃ ad tres horas post meridiẽ. Tunc enim corpus feruore temporis estuans gratantius sustinet aque frigiditatẽ ⁊ in ea voluptuatur. Tertia est q in loco balneationis eius nõ vigeat ventus maxime boreas ne frigiditatibus venti ⁊ aque simul iunctis penetretur corpus. Quarta est q non iter ⁊ ingressum aque frigide post coitum: q: coitus est ex euacuationibus maxime debilitatibus. Iuxta illud Auic. tertij vigesima trac. 1. ca. 10. Coitus euacuat de substantia cibi postremi quare debilitatẽ affert cuius similem alie non afferunt euacuationes ⁊ euacuat ꝛ substantia spũs rem plurimaz pp delectationem. Et pp illud qui plus delectant plus sunt cadentes in debilitatez. Et coitus quidẽ velociter facit peruenire illũ qui plurimũ eo vtit ad infrigidationem sui corpis cãsui ⁊ resolutione caliditatis innate ⁊ mortificatione virtutis. Quinta est q non iteret ipsum post cibum indigestũ: q: ꝓhibet suo frigore digestionẽ eius. Sexta est q non post vomitũ q: vomitus stomachuz debilitat ⁊ aqua frigida debilitatem augeret. Septima est q non post euacuationez per fluxũ: q: propellendo humores ad intestina fluxũ reuocaret vel augeret. Octaua est q non iteret post colicam passionẽ que est motus materiez corruptarum nõ digestaz ad separationẽ ex via intestini redeuntiũ ad ipsum a corpore ꝑm acuitatẽ ⁊ laborẽ expulsiue: vt ait Princeps tertij. 16. trac. 1. ca. 3. Nã talis motus per frigus aque creseret ⁊ viscera grauata per hanc passionẽ grauarent amplius. Nona q non iteret post vigilias superfluas quibus resolutis caloꝛ sine nocumento sustinere nõ posset iteratum occursum frigoris aque. Decima q nõ post debilitatez corporis a quacũq̃ causa q: virtus debilis qualis est senum ⁊ conualescentium succumbere posset iterationi frigoris aque que requirit magnam resistentiam ad hoc vt non noceat. Undecima est q non post debilitatem stomachi ne frigus occurrens magis debilitet. Duodecima est q nõ fiat iteratio post exercitium nisi ille qui facit fuerit valde fortis: quia iam dictuz est in secunda conditione q a calidiori die qui est in estate hora seruoris prius incipiat: ⁊ tali hora non conuenit exercitium: immo si tunc fieret ⁊ virtutem debilitaret ⁊ poros corporis nimis aperiret: vnde frigus aque ꝛ facili posset ad interiora ledens penetrare.

De parti.

aqua frigida decenti mora vel pluri opportuno manserit in ea opz ad duo attẽdere. f. ad reuersionẽ caloris cutis ⁊ ad reuersionez caloris extremitatum que reuersiones si velociter fiãt post exitũ eis ab aqua frigida: tunc mora in ea temperata fuit. Sed si vix ⁊ tarde fiant plus debito in ea mãsit: q: si caloꝛ spũs ⁊ sanguis extremitatuz quo cutis coloꝛabat ad interiora impulsi per frigus aque nõ cito redeunt figñant penetratio frigoris ⁊ ꝓfundatio caloris excessisse modum. Scõ dicit q balneatus in aqua frigida die vno mensuretur sequẽtibus diebus quo ad moram eius in ea ꝑm q ex hoc scitum fuerit. f. mensura tali qua fiat velox reuersio coloris ad superficiem cutis ⁊ caloris ad exteriora membra.

Et est vt post ⁊c. ¶ In hac parte tertia dicit q balneatus in aqua frigida q̃dq̃ post frictionẽ ⁊ reuersionẽ caloris ipsius ad exteriora rursus intrat aquã frigidam vt amplius fortificet ⁊ durior fiat ac magis resistens causis extrinsecis. Scõ tangit duodecim conditiones quas seruare oz volens hoc agere. Prima est vt in ipso iterato ingressu gradatim ꝓcedat vel de aqua minus frigida ad aquã magis frigidam vel ꝑm mẽbra ipsius prius intromittens tibias ꝙsequenter brachia postea cõspergens superficiem corpis: deinde se totum mergens ⁊ imanens in aqua frigida vel ꝑm tempus more ipsius in dicta aqua: ita q ꝑmo die ⁊ ꝑma vice modicum more: scda paulo plus ⁊ sic ꝙsequenter. Scda est vt incipiat iterationem balnei frigidi die caliꝺiori estatis ⁊ hora diei seruentiori .f. a meridie vsq̃ ad tres horas post meridiẽ. Tunc enim corpus feruore temporis estuans gratantius sustinet aque frigiditatẽ ⁊ in ea voluptuantur. Tertia est q in loco balneationis eius nõ vigeat ventus maxime boreas ne frigiditatibus venti ⁊ aque simul iunctis penetretur corpus. Quarta est q non iter ⁊ ingressum aque frigide post coitum: q: coitus est ex euacuationibus maxime debilitatibus. Iuxta illud Auic. tertij vigesima trac. 1. ca. 10. Coitus euacuat de substantia cibi postremi quare debilitatẽ affert cuius similem alie non afferunt euacuationes ⁊ euacuat ꝛ substantia spũs rem plurimaz pp delectationem. Et pp illud qui plus delectant plus sunt cadentes in debilitatez. Et coitus quidẽ velociter facit peruenire illũ qui plurimũ eo vtit ad infrigidationem sui corpis cãsui ⁊ resolutione caliditatis innate ⁊ mortificatione virtutis. Quinta est q non iteret ipsum post cibum indigestũ: q: ꝓhibet suo frigore digestionẽ eius. Sexta est q non post vomitũ q: vomitus stomachuz debilitat ⁊ aqua frigida debilitatem augeret. Septima est q non post euacuationez per fluxũ: q: propellendo humores ad intestina fluxũ reuocaret vel augeret. Octaua est q non iteret post colicam passionẽ que est motus materiez corruptarum nõ digestaz ad separationẽ ex via intestini redeuntiũ ad ipsum a corpore ꝑm acuitatẽ ⁊ laborẽ expulsiue: vt ait Princeps tertij. 16. trac. 1. ca. 3. Nã talis motus per frigus aque creseret ⁊ viscera grauata per hanc passionẽ grauarent amplius. Nona q non iteret post vigilias superfluas quibus resolutis caloꝛ sine nocumento sustinere nõ posset iteratum occursum frigoris aque. Decima q nõ post debilitatez corporis a quacũq̃ causa q: virtus debilis qualis est senum ⁊ conualescentium succumbere posset iterationi frigoris aque que requirit magnam resistentiam ad hoc vt non noceat. Undecima est q non post debilitatem stomachi ne frigus occurrens magis debilitet. Duodecima est q nõ fiat iteratio post exercitium nisi ille qui facit fuerit valde fortis: quia iam dictuz est in secunda conditione q a calidiori die qui est in estate hora seruoris prius incipiat: ⁊ tali hora non conuenit exercitium: immo si tunc fieret ⁊ virtutem debilitaret ⁊ poros corporis nimis aperiret: vnde frigus aque ꝛ facili posset ad interiora ledens penetrare.

Cum aqua ⁊c. ¶ In hac parte quarta tangit duas vtilitates lotionis corporis cum aqua frigida. Prima est caloꝛem ad exteriora dispersum subito propellere ad interiora per naturam contrarietatis. Secunda est per antiparistasim confortare caloꝛem in interioribus vniendo ipsum: quare fit fortior ⁊ postea redit plurimus ad exteriora. ¶ Attẽde q Gal. tertio de regimine sani'. capi. 2. tangit modos vsus ⁊ vtilitates balneationis in aqua frigida sub decem propositionibus. Prima propositio est: quouscq̃. i. quãdiu augeatur corpus eucraton .i. temperatum frigida aqua non balneandum est: q: prohibetur augmentationẽ. Scda est: adaucto vero iam sufficienter assuefaciendum est ea: q: totum corpus fortificat ⁊ cutim spissam ⁊ duram efficit vnde ab exterioribus minus leditur. Tertia est': qui debet balneari aqua frigida debet hoc incipere anni hora incipiente estate vt vsq̃ ad hyemem iam sit ea assuetus. Sit ⁊ dies vt possibile est non ventosus ⁊ calidissimus ⁊ sit meridies. Et homo balneãdus in medio quarte septimane ãnoꝝ circa vigintiquattuor ãnos in nullo ab aliqua cã eo die vel ꝓcedente nocte alteratus suã ꝙstitutionẽ certissime custodiens: sit ⁊ aio nõ tristis: imo letus marie tunc. Quarta est prius fricet linteis duriorib⁹ vel spercina idest stamino vt equalior fiat fricatio: deinde fricet

¶De regimine eius qđ comeditur ꝛ bibitur. Capl'm.7.

o **Portet ꝛc.** ¶Priꝰ determinatum de regimine sanitatis per vnā rez non naturalez in qua plurimū regimen sanitatis attenditur.s.de exercitio:hic determinat de alia re in qua post illam regimen ipsum attenditur.s.regimine per cibum ꝛ potum.Et duo facit.Primo per cibum.Secundo per potuꝫ.ibi in sequēti capło (Cōplexionibus tēpatis.)

¶Circa totum primū capitulum nullum bene possum ordinem inuenire: lz enim consueuerit ordinari fm regulas de tēpore quātitate ꝛ qualitate:vt qdam ordinant siue penes cibaria ꝛ aliaꝰ:siue complexionum vel naturarū ꝛ compositionuꝫ: vt quidam alij ordinant:tamē omnia ista ipse pluries ꝛ pluries commiscet fm qꝫ vos videbitis.Et ideo solum dico qꝫ ipsum diuiditur in tot partes quot sunt principales regule quas ipse ponit quas videbitis. Hic autem primo ipse ponit vnam regulam de qualitate ciboꝝ. Secundo circa eam mouet dubitationes quasdaꝫ.ibi (Alia autez abiſtis.) ¶Nota primo vt dicit (Vt sit talis quales carnes) qꝫ inter cibaria ipse eligit carnes.ꝛ ratio est:quia ille cibus qui maxime est similis corpori nostro maxime debet eligi:quia nos non accipimus cibum nisi vt cōuertamus ipsum:sed carnes sunt magis similes quia plurimū nostri corporis caro est.Item etiam maxime delectabilis est. Item etiam debet eligi cibus de tritico vt bonus panis:quia cum duplex sit similitudo vna ex cōplexione alia ex ꝓprietate.Dixit etiam notanter quales vt denotaret qꝫ nō soluꝫ intendit de istis sed etiaꝫ de aliis bonis vt de gallinaceis:ꝛ ideo dixit quales vt ostendat qꝫ ille que hic ponuntur non ponuntur nisi gratia exempli. Item intelige qꝫ signanter dixit hedoꝝ ꝛ vitulorꝝ lactentiū ꝛ agnoꝝ annualium. Rationez huius ponit Bal.j.de alimentis.ca.1.qa omnis fetus de matre ficca quāto magis ꝓpinquat natiuitati tanto est melior ; ꝛ quāto remotior tanto peior:sed de matre humida quāto propinquior tanto peior.Et causa huius est:quia sicut scitis omnis cibus quāto magis est temperatus tanto est melior ; modo illud lactans est humidum ex etate ꝛ est siccum ex complexione:qa ꝛ vacca ꝛ capra sunt ficca:ꝛ ideo ex illis resultat temperamentū vnum. Si autem esset agnus lacte⁹: tunc esset ibi duplex humiditas:ꝛ ideo dixit annualis. Dixit autē notanter annualium:ꝛ non dixit cum pervenerit ad senectutem cum etiam ericcetur tunc: quia fm Galenum ibi omne animal cum crescit melius est qꝫ in decrepita eta te:quia tunc induratur ꝛ igrossatur eius caro:ꝛ ideo dixit annalis. Dixit aūt ab extraneis rebus purgatum : quia ille res extranee diminuunt de bonitate eius. Dixit autem ex messe sana:quia si non esset maturum esset malum. Item etiam si esset ex locis cauernosis esset etiam malum. Item etiam ratione aeris; quia sicut respectu hominuꝫ in aere fit pestilentia : similiter etiam ꝛ quādoqꝫ fit

¶De regimine eius quod comeditur ꝛ bibitur. Capl'm.7m.

o **Portet[a] vt sanitatis conseruator studeat ne cibi ipsius substātia sit aliqō nutrientiuꝫ medicinaliuꝫ sicut olera ꝛ fructus ꝛ reliqua ab ipsis:qm̄ subtiliantia sanguinem sunt adurentia ꝛ grossa sunt ipsiuꝫ flegmaticiuꝫ facientia ꝛ corpus grauantia. Opꝫ autez vt cibus sit talis quales sunt carnes ꝛ p/prie carnes hedoꝝ ꝛ vitulorꝝ lactentium paruoꝝ ꝛ agnoꝝ annaliuꝫ. Et triticum ab extraneis rebus purgatū qō ex messe illud respectu frumenti.Dixit autem dulces conuenientis complexionis:quia multum dulces que sunt grosse substātie non sunt bone:quia oppilant:sed temperate dulces vt sunt carnes si coniunguntur cum bonitate substantie ille sunt bone sicut dulces.Bonuꝫ autē vinum attenditur in substantia vt sit mediocre: ꝛ in etate sit medium ꝛ non nimis antiquū:ꝛ in sapore vt non sit acetosuꝫ:neq nimis dulce.dixit ergo bonum absolute vt tangeret bonitatem in substantia ꝛ in virtute,s.in etate ꝛ sapore.subdit autem postea bonum odorē habens vt tangeret bonitatē qꝫ debet esse ex odore.**

¶Sed dices:tūc male dicit ne sit tē.sic olera ꝛ fructus:dices male dicit prio er vsu:quia nullus est qui de istis nō accipiat. ¶Itē ratiōe : quia illud qō facit cibum ꝛ eius superfluitates velocius descendere competit:quia si non acciperet forte stipticarentur fm qꝫ etiā videmus aliquos qui si non acciperent bodiuꝫ statim stipticantur:sed aliqua cibaria ꝛ fructus illud faciunt:quare tē. ¶Item illud quod reddit cibuꝫ magis delectabileꝫ competit sicut habetis ista:sed aliqui fructus sunt hmōi:ergo tē. ¶Dico qꝫ per istaꝫ auicē.cibi ipsius substantia qꝫ medicinalis accipitur duplr. Uno modo vt principale ꝛ substantiale in nutricatione. Alio modo vt delectans ꝛ vt coadiuuans ad descensum. Primo modo non debet aliqō medicinale accipi. Sed scōo mō bene potest. Nō primi est:qꝛ conseruator sanitatis debet conseruare in eodē:sed medicinalia permutant. Ratio alterius est per illud qō dictum fuit:quia delectatio ꝛ descensio faciunt ad bonitatem digestionis ꝛ nutritionis.

¶Item dices:non videtur qꝫ subtilia adurant:quia huiusmodi fructus vt cerasa ꝛ pruna:etiam lactuce subtiliant suanguinē aquosum subtilem:ꝛ tamē ipsa non adurunt:imo potius adustioni repugnant. Dico distinguēdo in cibis subtiliantibus qꝫ aliqua subtiliant tripliciter. Primo.s.ratione materie ꝛ ratione virtutis:siue elementaris : siue specifice ꝛ ratione vtriusqꝫ. Nōne materie sicut sunt illa que generant sanguinē subtilem qui postea permixtus primo totū reddit magis subtilem:ꝛ sic lactuce quedaꝫ ipsum subtiliant ratiōe virtutis vt allia ꝛ cepe : lz ipsa rōne substātie ingrossent. Nōne vtriusqꝫ vt piper ꝛ synapiuꝫ:qdā rōne acetositatis vt arātia ꝛ granata:ꝛ quedā rōne salsedinis:ꝛ quedā rōne tēperate dulcedis. Nō tunc qm̄ hoc dicit:qm̄ subtiliātia sunt adurētia debet illud intelligi de his qꝫ subtiliāt rōne virtutis ꝛ rōne vtriusqꝫ.s.pura solū rōne salsedinis ꝛ acuitatis. Alia.n.oīa aliter subtiliantia potius adustioni repugnant.

¶Ulterius dices.male dicit triticum:quia Bal.ponit in primo de alimentis, ca.1.qꝫ triticum est malus cibus. Item illud quod generat humorem multum grossum ꝛ viscosum ꝛ est multuꝫ difficilis digestionis non competit:triticuꝫ est hmōi:vt ibi dicit Bal.quare tē. Dico qꝫ ipsum triticuꝫ pōt approximari duplr. Uno modo ipsum solum triticū siue farina eius cū oleo. Alio mō pōt approximari

Jacobus

tur oleo; postea vero exercitetur equalibus quibus assuetus erat exercitijs sed ficcionibus:demum repente in aquam descendat vt vno momento oibus corporis mēbris circum effundatur aqua:ne si paulatim descenderit rigor inascatur. Quinta : fit autem aqua neq tepida neq multum frigida postmodū vero ꝛ hac vtetur.Sexta : egrediente ipso ab aqua a pluribus manibus fricetur per oleum quousqꝫ calefiat cutis.Septima : postea cibaria quidem plura assuetoruꝫ minor vero potus offeratur quia ꝛ plura appetunt in frigido balneo ꝛ digerūt melius ꝛ sitiunt minus ꝛ incedunt in crastinum ad exercitia fortiores : ꝛ corporis quidem tumorem equalem anterioꝝ habent constrictum vero ꝛ fortiorem ꝛ cutem duriorem ꝛ spissioreꝫ.Octaua:similiter in eo in secundo die agenda sunt omnia ꝛ in tertio ꝛ in quarto.Nona:pro tempore procedente iubebimus eum secundo intrare aquam frigidam post predictam fricationem in primo ingressu factam; sed ꝛ non tertiam ingressionem supple concedimus ei iubentibus nobis in secundo ingressu inquantū voluerit immorari.Decima immoretur in aqua frigida fm assiduam experientiam siquidem exiens ab aqua frigida in fricationibus boni coloris cito efficietur moderate in eo moratus est.Si vero difficile calefiet ꝛ discolor permanebit vsqꝫ ad multum tempus immoderate vsus est frigida.Cutis enim respiciens cognitiones scies siue tantundeꝫ siue plus vel amplius siue minus in aqua est morandus quemadmodum omnino tractabile est qualiter superuenientia peccata corriguntur:hec Galenus.

¶De regimine eius quod comeditur ꝛ bibitur. Capl'm.7.

o **Portet ꝛc.** ¶In hoc.c. primo agit de substantia ꝛ qualitate ciborum vitandorum ꝛ sumendorum.Secundo de hora comedendi ꝛ qualitate ciborum fm tempora anni ꝛ mensura eorum. ibi(Opꝫ preterea.)Tertio de correctione malorum ciborum assumptorum.Et hora comedendi iterum ꝛ vitatione fastidij ꝛ correctione vnius cibi per alium.ibi(Cum autez error.)Quarto de motibus ꝛ accidentibus anime post comestionez ꝛ nutribilitate cibi fm tempora anni ꝛ mensura repletionis iterum ꝛ correctione superfluitatis eius ꝛ modo decubitus ꝛ cooperture post comestionez. ibi(Amplius paruus motus.)Quinto de modo mensurationis cibi penes virtutem ꝛ de vicibus comestionum ꝛ diuersitate ciborum fm complexiones. ibi(Et cibi quidem.)Sexto de ordine ciborum in sui receptione. ibi(Nutrientia preterea.)Septimo de regionibus ꝛ vsibus ꝛ raritate corporis ꝛ vsu carnis multe ꝛ frigiditate complexionis cōsiderandis in cibatione.ibi(Regiones quoqꝫ naturas habent.)Octauo de malitia diuersorum ciborum in eadem mensa vel refectione ꝛ prolongatione comestionis ꝛ bonitate ciborum qui bene sapiunt. ibi(Et nihil quidem deterius.)Nono de vicibus faciantis comestionis ꝛ malis sequentibus ꝛ mutatione consuetudinis in eis. ibi(Et vicibus preterea.)Decimo de his qui debent ante balneum ꝛ exercitiuꝫ comedere ꝛ qui non. Et de motu ante comestionē ꝛ post ꝛ de prouocationis vomitus corrupto desiderio ꝛ dormitione pinguium post balneum ꝛ ante cibum ꝛ vnica comestione in die. ibi(Corpora preterea.)Undecimo de dilatione somni post cibum ꝛ abstinentia a forti motu ꝛ potu aque nisi parum. ibi(Amplius nō ilico.)Duodecimo de innamentis ꝛ nocumentis tolerantie famis ꝛ sitis ꝛ remediis eorum. ibi(Sitim autem tolerare.)Tertiodecimo de nocumentis vini post cibum ꝛ rerum dulcium ꝛ oppilationum ꝛ grossitiei aeris ꝛ aque ꝛ ciborum grossorum in habentibus intestina calida ꝛ cibi grossi premisso subtili in stomacho vacuo ꝛ qꝫ melius est premittere grossum. ibi(Vinum quoqꝫ post ci-

De partibus.

bum.)Quartodecimo de correctione superflue repletionis ꝛ natationis cibi aut potus stomacho. ibi(Cum autē in aliquo.)Quintodecimo de minotatione cibi senum a senio ꝛ de his que contingunt mutantibus regimen de grosso ad subtile ꝛ econuerso.ibi(Si vero aliquis.)Decimosexto de correctione nocumentorum calidorum frigidorum ꝛ grossorum nutrientium ꝛ comparatione subtilium ad grossa ꝛ de his qui melius tolerant grossa ꝛ de nocumētis que ab ipsis accidunt.ibi(Et calidorum nutrientium.)Decimoseptimo de fructibus recentibus quibus qñ ꝛ quo ordine conueniunt ꝛ nocumentis eorum ꝛ consimilium multiplicantium crudos humores ꝛ correctione eorum per exercitium ꝛ sumptionem post eos alicuius quod ipsos deprimit. Et de causis quare nutrientia aquosa ꝛ cholerica generant febris. ibi(Fructus preterea recentes.)Decimooctauo de conuenientia olerum cholericorum ꝛ insipidorum sui temporibus ꝛ de cautelis contra cibos nociuos dum necesse est eis vti ꝛ de modo nutritionis repletoꝝ malis humoribus subtilibus ꝛ resolubiliuꝫ corpoꝝ.ibi (Olera vō cholerica.)Decimonono de nocumentis assidue comestionis succoꝝ ꝛ vnctuosoꝝ ꝛ frigidoꝝ ꝛ acetosoꝝ ꝛ acutoꝝ ꝛ salsoꝝ ꝛ de cibis trade aut velociter descēdentibꝰ ꝛ de necessitate flobothomie laboriosoꝝ grosse dietatoruꝫ post subtile regimen ꝛ iratoꝝ.ibi (Nutrientia quoqꝫ.)Uigesimo de iudicijs nutrientiū ex parte sue cō positionis ꝛ nocumentis diuersoꝝ ciboꝝ simul assumptoꝝ ꝛ de hora comedendi in estate ꝛ nocumento tolerantie famis.ibi (Nutrientiū quoqꝫ iudicia.)Uigesimoprimo de acubeb ꝛ firaben ꝛ vuis ꝛ nabit ꝛ granis granati ꝛ tanz ꝛ gallinis ꝛ iuribus pulloꝝ ꝛ gallinaꝝ ꝛ hedo ꝛ agno ꝛ zebrabegi ꝛ allues ꝛ comparatione nocumenti panis ad nocumentum carnis. ibi (Amplius scire debes.) ¶Prima pars est presens textus in quo primo prohibet cibos medicinales. Secūdo nominat cibos eligendos ꝛ potus.ibi (Oportet autez.) Tertio dissuadet alia ab his.ibi (Alia autez.)Quarto nominat fructus nutriuiores suadēs vt festine superflua purgentur ab eis genita.ibi (Fructus tamen.) ¶In prima particula dicit qꝫ qui vult suam seruare sanitatez debet attendere ne substantia cibi eius sit nutriens medicinale:sicut olera fructus ꝛ reliqua ab his velut legumina radices fungi tubera seu truffle:quia nutrientia medicinalia subtiliantia sicut allia cepe pori grana iuniperi sanguinē adurunt.Et ingrossantia sicut pomi tulaca pira escula flegmaticū reddunt ꝛ corpꝰ aggrauant humiditatibꝰ superfluis relaxantes neruos chordas ꝛ iuncturas.Et intellige ꝙ nutriens medicinale cē nutriens participans cum virtute nutritionis altera virtute corpus alterante qua dici meret medicinale sicut calefactiua aut infrigidatiua:humectatiua aut desiccatiua:aperitiua vel oppilatiua:subtiliatiua vel igrossatiua. Item intellige hunc passum de regimine sanitatis conseruatiuo temperati hominis vel ei propinqui.Nam corpora lapsa frequenter indigent cibo medicinali corrigēte suum lapsum vel preseruante a peiori.

¶Oportet aūt tē.) ¶In scōa dicit qꝫ cibus conseruatiuꝰ sanitatis debet esse talis quales sunt carnes : quia sunt similes humane nature per apte fieri sanguis maxime carnes hedoꝝ ꝛ vitulorꝝ ꝛ paruoꝝ lactentiū ꝛ agnoꝝ annualiuꝫ.Et triticum mundus ab omni re extranea sicut puluere nigella siligine collectus et sana messe non sub aere pestilentiali vel pluuioso vel tonitruis fulguribꝰ ꝛ aliis impressionibꝰ ignitis alterato cui post collectionez non euenit nocumentū putrefactionis vel germinationis vel corrosionis a gurgulionibꝰ aut muribus aut nimia vetustate. Cuius electionem sic describit Bal. primo de elementis.ca.de frumento.Frumentoꝝ quidez maxime nutritiua sunt que valde spissam ꝛ com-

massatam

mari cōuenienter ex eo preparando ⁊ faciendo panē: primo modo triticum nō
est bonus cibus: sed secundo modo sic: ⁊ sic intelligitur hic.
a ¶ Alia aūt ⁊c. ¶ Hic remouet duas dubitationes. secūdā remouet. ibi (Fru
ctus tamē. ¶ Hic est intelligendū ꝙ dubitatio quā scdo remouet est hec: qꝛ dice-
ret aliquis possum ne ego inter fructus aliquos eligere. Respōdet ꝙ sic. Juxta
qđ scias ꝙ ficus ⁊ vue sunt magis similes nutriēti: qꝛ ꝛ ratione nutrientis est

Jaco.

massatam habēt totaz suā substantiā: ita vt vix a dentibus diuidant. Plurimū enim alimentū dant huiusmōdi corporibus ex mole minori sicut contraria his que de facili quidem a dentibus cōminuunt. Post cōminutionē autē rara vidē tur ⁊ lara modicū exhibent alimētum ex mole multa. Si aūt ⁊ ponderare volueris vtrozūqꝫ equalez molem inuenies grauiora multoqꝫ spissiora. Hec aūt sunt colore rubicūdiora laris. Et res dulcis cōuenientis cōplexionis vt lac ⁊ oua galline recentia maxime pueris ⁊ infantibus cōuenire nosc untur ⁊ vinuz odoriferum siue aromaticū ꝛ cuius virtutibus ⁊ iuuamentis dicet in capitu. sequenti.
¶ Queret hic aliquis quare omisit princeps inter cibos electos volatilia eucli
ma: sicut pullos gallinas capones perdices faseanos pleuerios becquacias
alaudas pinchonos ⁊ iunipellas: cum delicati sint cibi ⁊ electi quēadmoduz la
preoli campestres ⁊ aqua carnis. ¶ Dic primo ꝙ eos sub intellexit in hac ge-
nerali clausula. Et res dulcis conuenientis cōplexionis. ¶ Dic secūdo ꝙ car-
nes quadrupedales plus cōueniunt iuuenibus tēperatis frequētantibus exer-
citia corporalia: qꝛ magis nutriunt. Juxta illud Gal. 3. ꝛ alimēt. c. 18. Est aūt
genus omniū volatiliū animaliū pauciorīs nutrimēti si cōpareē generi pedi-
tium. Et qꝛ de regimine taliū hic agit: ideo nominat carnes quadrupedū. Sed
carnes volatiliū plus cōueniunt his qui relicto corporali vacant cōsilijs studijs
⁊ contēplationibus qꝛ digerunt facilius alijs. Juxta illud. G. ibi. Digestibilior
est hac tñ caro volatiliū animaliū ⁊ maxime pedicū. Et generant sanguinē cla
rum mundū subtilē spumosum mētis exercitus ⁊ eleuationi intellectus aptuz.
¶ Secundo querit quare siluit de piscibus electis vt rogeto gournaudo soleta
vuiuria merlēgo macrello plaicia quarello lucio perchia vēdosia cācro. ¶ Dic
si vis ꝙ eos intellexit sub rebus dulcibus cōuenientis cōplexionis. Vel dic ⁊ me
lius ꝙ in regimine sanitatis pure ꝓseruatiuo pisces nō cōueniunt: qꝛ oīs piscis
frigidus est ⁊ humidus ⁊ recentes generant flegma aquosum ⁊ mollificant ner
uos: vt ait Prin. 2. cañ. c. ꝛ piscibus. Verū inter eos eligibiliores sunt iam no-
minati. Sed parum ꝛteres ante legē christi moderate vtētes piscibus vsi sunt.
Ver aūt christi vel ritus illius legis interdicens carnes pluribus anni diebus
impulit hoīes ad vsum pisciū. Et quosdam impellit leccacitas potius qđ eorum
bonitas: vz eos quoz palatum pisciū sapor delectat amplius qđ sapor carnium.
¶ Tertio querit quare prefert ceteris hedinas carnes cū Galenus medicoruz
Princeps preferat porcinas. Ait enim. 7. de inge. sani. c. 6. Ceteris carnibus por
cina laudabilior est si porcus montana incoluerit post porcū hedus. Et. 3. ꝛ ali-
mentis cap. 1. Omniuz quidē igitur eduliorꝫ caro porcoū est maxime nutritiua.
Et huius experientiā euidentissimā athlete habēt. In exercitijs enim equalibꝰ
alterius alimēti equalē molez in die inferentes ſm posteriores mor ꝛbiliores
fiunt. Pluribus aūt cōsequēter diebus hoc agentes nō ꝛbiliores solum: sed ⁊
magis sine cibo plane videtur. Et paulo post ait. Porcine aūt carnis similitudi
nem ad hominēs addiscere est ex eo ꝙ quidā comederunt humanas carnes vt
porcinas nullā suspitionē habētes ſm gustum ipsarū ⁊ odorem. Cōpertū enim
est iam hoc factū a malignis receptoribus hospitū. Et Princeps scdo huius ca.
ꝛ sanguine ait. Sanguis hominis ⁊ sanguis porci sunt similes in omni re: ⁊ si-
militer carnes amboū sunt similes in omni re: ita vt quidam fuerint qui vide-
bant carnem hominis ac si esset caro porci: ⁊ occultatū fuit illud vsquequo inuē
ti fuerunt in ea digiti hoīs. Et Auerroys. 3. colliget ca. 32. ꝛ carne ait. Et Auic.
dicit ꝙ melior caro est porcina caro ⁊ quasi sentit ꝙ caro ista fit naturalior homi
nibus qđ aliqua alia caro animalium ambulantium ⁊ hoc docet experientia.
¶ Dic primo ꝙ iuuenibus fortibus sanis laborantibus nō dispositis ad oppi-
lationes ⁊ his qui impinguari querūt caro porci ceteris melior est. Primo pro-
pter maximā similitudinē eius cum humanis carnibus. Secūdo qꝛ valde nutri
tiua est. Tertio qꝛ generat alimentū stabile fortiter resistens resolutioni. Quar
to qꝛ vertit in partes corporis tales loco deperditarum. Hanc cōclusionē pro-
bant allegata iam ex Galeno ⁊ Principe ⁊ Auer. ⁊ Gal. tertio ꝛ alimentis ca.
18. ait. Porcoū carne nullum aliud amplioris nutrimenti habebis sumere. Et
Rasis quarto almansoris capi. quarto inquit. Multo preterea vtentes exercitio
⁊ multum laborantes maioꝛ ⁊ grossioꝛ indigent nutrimento. ¶ Dic secundo
ꝙ sicut inter carnes domesticorum animalium domestici porci caro melior est
prefatis hominibus: sic inter carnes siluestriū animalium caro apri. Jurta illud
Principis secūdo cañ. cap. ꝛ carne. Christiani vero dixerunt ⁊ qui eos imitan
tur ꝙ melior caro siluestris est caro porci siluestris. Nam cum hoc ꝙ est leuior
carnibus domestici porci est fortis nutrimēti ⁊ plurimi ⁊ est velocis digestionis
⁊ est melior qđ esse potest in hyeme. ¶ Dic tertio ꝙ iuuenibus temperatis exer
citio mediocri vtentibus hedine carnes sunt ceteris meliores. Jurta illud Ra-
sis tertio almanso. cap. ꝛ virtutibus carnium. Hedulina caro est tēperata nul-
lam in se habens maliciā vel malicie admixtionem: que licz tēperatum generet
sanguinē laborantibus tamē non congruit. Et nō oportet vt super eam eligant
meliorem quoū dispositio huic dispositioni est cōtraria. Non enim adeo debi-
lis est vt ex ea destruat virtus: neqꝫ eius nutrimentum adeo multum ⁊ grossum
vt ex ea in corpore ꝓueniat repletio ⁊ grossus generetur sanguis. Sāguis quoqꝫ
qui ex ea generatur inter subtilē ⁊ grossum aut inter caliduz ⁊ frigidum existit.
Arietina aūt caro hedulina carne grossioꝛ est: viresqꝫ plus augmentat ⁊ plures
efficit superfluitates que in bonitate edulinā sequitur carnem: hec ille. ¶ Quar
to quēritur quare lactens vitulus laudatur ⁊ nō lactens agnus: sed annualis.
Dic ꝙ carnes animalium ficce complexionis meliores sunt in adolescentia qđ
in iuuentute vt hedi ⁊ vituli sunt meliores hircis ⁊ bobus: qꝛ sua siccitas prime
etatis humiditate corrigitur. Sed carnes animalium humide cōplexionis sunt
meliores in iuuentute ⁊ in adolescentia deteriores: quia sua nimia humiditas
siccitate iuuentutis tollitur aut saltem reprimitur ⁊ ab humiditate prime etatis
crescit. Ideo iuuenes castrati arietes sunt meliores ⁊ minus viscosi lactentibus
agnis: ⁊ iuuenes porci lactētibus porcellis. Jurta illud Gal. 3. ꝛ alimentis ca-
pitu. primo. Sicut autem in porcis qui ſm status etatem idonei euecticis. i. bene
complexionatis iuuenibus sunt sic bouinarum que ante statum. Siccioꝛ enim
complexione multo bos porco sicut ⁊ vir in statu puero. Merito quidem igitur

restaurare ꝛperdita absqꝫ alteratione nimia: sed ficus ⁊ vue magis hoc faciunt
s. restaurant: sic patet: qꝛ videmus custodes vinearum maxime impinguari. de-
bet autē fieri euacuatio cū superfluitas accepta fuerit. ⁊ ratio est: qꝛ ex his genera-
tur sanguis aquosus qui maxime est aptus putrefieri: vt dicit Aluicen. ꝓpter qđ
ꝛbet euacuari per vomitum quādo superfluit in cibo ⁊ per medicinam quan-
do superflueret eius humor.

ſm moduz fuerint medicationis: aut ſm preseruationem. Fructus tamē nutrienti magis similes sunt ficus ⁊ vue valde ma ture ⁊ dactili in regiōibus ⁊ ciuitatibus

De parti.

quecūqꝫ animalia natura ficciorem habent complexionem a iuuentute in cō-
mensuratione ipsius reme diatur: humidoruz autem natura ab augmastica eta-
te assumit qđ deficit ad conuenientem eucrasiam. Non solum autē vituli perfe
ctis bobus meliores ad digestionem habent carnes: sed ⁊ hedi capris: hec Gal.
Et intelligit hic per iuuentutem etatem primam qua lactet animal. Et per aug-
masticam etatem illam qua crementum eius vel est perfectum vel propinquum
perfectioni. ¶ Quinto queritur. Sub qua forma triticuz est electus cibus virū
frixum vel elixum vel in forma panis assumi. ¶ Dic primo ꝙ omnia que fiunt
ex farina tritici frixa tarde a stomacho descendunt grossos generant humores:
oppilant viam epatis: augmentant splenem ⁊ generant calculum: tamen mul-
tum nutriunt si digerantur. Jurta illud Gal. primo alimentoū cap. ꝛ frumen-
to. Omnia igitur quecūqꝫ per hec ⁊ semidalium. i. similam tritici componūtur
grossi chimi sunt ⁊ tardi descensus ⁊ exituum alimenti per epar obstructiua ⁊
splenis debilis augmentatiua ⁊ lapidū in renibus generatiua. Nutritiua autez
sufficienter si bene digerantur ⁊ bene in sanguinem conuertantur. Que autem
cum melle ꝑparant fiunt mirte virtutis tanqꝫ vtiqꝫ melle habēte subtilē chimū
⁊ quibuscūqꝫ applicatū fuerit omnia subtiliāte: hec Gal. ¶ Dic scdo ꝙ triticum
elixum est cibus grauis ⁊ indigestibilis. Sed si digerat fortiter nutrit ⁊ roborat
vtentem. Jurta illud Gal. primo alimentoꝝ cap. 3. ꝛ frumento cum aqua elixo.
Quoniā autē ⁊ ipse ego vadens aliquādo in villis nō prope ciuitatē existens cū
duobus iuuenibus eandē mecum etatem ducentibus perueni iam ad rusticos
postqꝫ cenauerāt ⁊ mulieres facturas panem: deficiebat autez panis: continuo
quidam injiciens in patellā frumentū elixauit: ꝛinde cōdiens salibus medio-
cribus comedere nos precepit. Debebamus enim vt verisimile ꝓpter id facere
fatigati ex itinere ⁊ esurientes: comedimus igitur illud auide. Sentiebā quoqꝫ
in ventre grauedinē ita vt videretur in ipso iacere lutum. Et sequenti die indi-
gesti sine appetitu per totam diem eramus vt nihil possemus comedere ⁊ spiri-
tu inflatiuo pleni: dolentes quidem capita ⁊ caligantes visu: neqꝫ enim fecesse-
rat aliquid subtus qđ solum remediū est indigestionis. Quo ⁊ nos tunc cōclu-
simus esse graue ⁊ indigestibile edulium sic preparatum frumentum. Erat autē
⁊ hoc non experienti promptum ratiocinari: vbi. n. neqꝫ farina comesta vt dixi
prius facile digestibilis est si non elaboretur per sales ⁊ fermētuz ⁊ cōmassatio-
nem ⁊ tritionem ⁊ clibanuz: quomodo quis vtiqꝫ non intelligit non elaboran-
tes fortissimum esse. Virtutem attamen habet magnam si digeretur sic come-
stum frumētum ⁊ nutriens est fortiter corpus ⁊ robur insigne exhibens vtenti-
bus ipso: hec Bale. Idem iudiciuz habe de ferculo dicto frumentaria quod fit
ex frumento elixo in lacte quo sepe gallici vtuntur ⁊ est cibus ꝛlectabilis ⁊ de
try ⁊ de macronibus italicorum. ¶ Dic tertio ꝙ triticum sub forma panis be-
ne fermētati ⁊ assati in clibano moderato igne est electus cibus. Jurta id Gal.
ca. de frumento primi alimentorum. Optimi autem panes pro digestione sunt
qui maxime fermentati ⁊ qui assationem habuerunt a cōmensurato igne in cli-
bano. Et iterum eodem ca. ait. Optimus igitur quidem panis ad sanitatem ho-
mini est neqꝫ iuueni neqꝫ laboranti qui plurimum quidem fermenti hꝫ ⁊ pluri-
mum sali ad plurimum autem a pistore formare elaboratus. Coctus autem in
clibano commensurate calido: qui vero penitus infermentatus nulli vtilis est.
¶ Alia autem ⁊c.) ¶ In tertia particula dicit Prin. ꝙ alia a cibis iam nomi-
natis ⁊ sibi similibus nō sunt respicienda neqꝫ assumēda pro cibis electis. Sed
conuenienter assumi possunt dum casus exigit cibi aliqui ex prohibitis via me-
dicine: vt si venter constipatus fuerit pruna comedi possunt ⁊ poma cocta ⁊ boz-
ragines ⁊ blete. Et si nimium laxetur cytonia ⁊ pira cocta. Possunt etiam sumi
gratia preseruationis vt in regionibus calidis ⁊ in estate sepe lumunt homines
lactucas acedulam poma arengie mala granata acetosa vt preseruentur ab im-
moderatis caloribus ⁊ lapsu in febrem.
¶ Fructus tamen nutrimenti ⁊c.) ¶ In quarta dicit primo ꝙ inter fructus:
fructus magis nutritiui ⁊ similiores seu propinquiores carnibus in nutriēdo:
sunt ficus ⁊ vue valde mature ⁊ dactili in regionibus ⁊ ciuitatibus in quibus
esse consueuerunt. De ficubus ⁊ vuis Galenus testatur secundo alimentorum
9. ca. 8. dicens. Vue autem ⁊ ficus opore ideſt succose quasi capitales existunt. Et
enim nutriunt magis omnibus oziris ideſt non custodibilibus fructibus hec:
⁊ minime sunt cacochima: ⁊ maxime quando fuerint bene matura. Eius qui-
dem igitur quod est nutrire ipsa maximū signum est: qꝛ qui custodiunt fructus
vinearum comedentes quidem in duobus mensibus quibus custodiunt aut so-
las semper ficus cum vuis aut modicuz quid interpentes panis impinguantur
satis: nō tamen fortis ⁊ compacta est caro ex ipsis generata: sicut que carnibus:
sed lara ⁊ vacua propter quod ⁊ celeriter contrahitur cessante edulio. Minus
autem ficubus vue nutriunt: ⁊ maximū bonum ineſt ipsis celeriter secedere pro-
pter quod si ⁊ retineantur aliquando ledunt satis nō habentibus hoc maturis
ficubus: si enim non secedant notabiliter digerantur autem in ventre bene nō
nociuum dant alimentum corpori. Palam autem ꝙ venter magis submittitur
sola carne racemorum simul cum succo absorpta sine acinis ⁊ sine tunica com-
posita extrinsecus. De dactilis vero ca. 24. dicit libri ait. Omnes autem dactili
indigestibiles sunt ⁊ leuiui capitis ampliores comesti. Qui autez ab ipsis distri-
buitur in corpus chimus grossus quidem semper est: habet autem aliquid ⁊
viscosuz qñ dactilus fuerit vnctuosus. Quādo aūt tali chimo dulcedo admisce-
tur: celeriter quidē ab ipso epar obstruitur. Leditur autez ⁊ flegmonizāt ⁊ tur-
gescens summe ab edulio ipsoꝝ: consequenter autem epati ⁊ splen oppillat ⁊ le-
ditur. ¶ Scdo dicit hic Princeps ꝙ si ex vsu nunc dictoꝝ fructuum superfluitas
prouenerit festinanter educenda est ne pariat egritudinem. Et ideo. j. §. fructus
preterea recentes regula. 4. ait. Quod si aliꝫ regatur rebus ⁊ non istis erit me-
lius. De ficubus quidem dicit Gal. c. 7. secundi alimentoruz q̄mplent vento-
sitate ventrem ⁊ epar ⁊ ipsas pediculorum multitudo sequitur: propterea neqꝫ
multum ex eis assumendum est neqꝫ assidue vel postea est bibenda vno mane.
3. §. dyacatholicon vel dyapruns dissoluti in. 4. 3. seri capruni ad mundificandū
anguinem genitum ex eis. De vuis vero ca. 8. ait. Neqꝫ enim digeruntur bene

a ¶ Verũtamen ꝛc. ¶ Hic remouet aliam dubitationem dicens: possum ego ne ꝛ istis multum comedere.

b ¶ Oportet ꝓterea ꝛc. ¶ Hic ponit alium cañ. ex parte hore. Iuxta qđ nota qꝫ dicit ꝛ nõ comedat nisi prius desiderũ. rõ huius ponit infra: qꝫ non dꝫ accipi cibus nisi precedẽs sit perfecte digestus quantũ ad oẽs digões ꝛ assimilatus: ꝛ qꝫ tunc nõ competit qñ digerit sed post sic: ideo ẽt non competit nisi post desiderũ. Dicit aũt mendosum: nã naturalis appetitus est est resolutione mẽbrorum: mẽdosus aũt non est ex hꝫ: sed potius est ex quadã ꝛlectatione: sicut ẽt habẽt quidam homines in bibendo vel est ex aliquo humore frigido existẽte in stomacho: qđcũqꝫ istorũ in causa fuerit bonum est differre. Rõ quare illud replet stomachũ putridis est: qꝫ stomachus tũc attrahit ꝛ alia mẽbra retinent bonũ ꝛ stomachum dant malum.

¶ Sed dices ꝛ habentiuꝫ fastidiũ: male dixit. qꝫ fastidium non est desiderium: imo est ablatio desiderij: ꝛ ideo male excepit a desiderio fastidium: qꝫ potius in ipso fastidio ipsum desiderũ est prostratũ. ¶ Dico qꝫ desiderium mendosuꝫ potest esse duplr fm qꝫ ego intelligo. Uno modo vt appetat anteqꝫ digerat: aut sit illud ex humoribus frigidis siue ex alio. Alio modo potest esse mendosum: qꝫ nõ appetat in hora qua debet: imo etiam nec post. Et modo tunc per illud qđ dicit vt ebriorũ: intelligo idem qđ antecedit horam. per illud qđ dicit ꝛ habentium fastidium intelligo illud mendosum aliud. ſ. quando non appetit in hora qua debet nec etiam post illam.

c ¶ In hyeme ꝛc. ¶ Hic ponit alium cañ. ex parte qualitatis actualis ꝛ prius ex parte qualitatis naturalis.

¶ Hic dices vꝫ qꝫ nullo tpe ꝛbeat esse actu frigidũ: qꝫ cũ postea ipm in stoma-

in quibus esse cõsueuerũt. ¶ Verũtñ[a] cũ aliquis hec comederit si superfluitas inde prouenerit ad ipsam festinet euacuandã. ¶ Oportet ꝓterea[b] ne aliquis comedat nisi post desiderium: neqꝫ in hoc tardetur cum desiderium ebullierit nisi fuerit mendosum vt ebriorum desiderium ꝛ habentiuꝫ fastidiũ: quoniã tolerare famẽ stomachum putridis replet humoribus. ¶ In hyeme[c] ꝓterea nutriẽs actu calidum comedat ꝛ in estate frigidum: aut qđ parue sit caliditatis: ꝛ neqꝫ caliditas neqꝫ frigiditas ad rem perueniat quã sustinere nõ possit. ¶ Scias[d] aũt qꝫ nihil est deterius saturitate in tẽpore sertilitatis quam fames sequitur in tẽpore sterilitatis ꝛ econuerso: sed tamẽ conuersio est deterior. Uidimus enim multos quibus in tempore sterilitatis cibus defecit: postea cuꝫ in tẽpore fertilitatis abũdauit repletos fuisse ꝛ mortuos: lꝫ vehemẽs repletio in qualibet dispõne sit pernecabilis: siue ex comestione sit: siue ex potu. Quot nãqꝫ homines superflue se repleuerunt ꝛ suffocati

d ¶ Scias ꝛc. ¶ Hic ponit cañ. ex pte quãtitatis ꝛ prius ex pte q̃litatis. ſ. vtriusqꝫ.

¶ Iuxta qđ videt male dicere qꝫ nihil est deterius ꝛc. qꝫ ipsemet statim ponet id qđ est deterius. Dico vno mõ qꝫ impropie fuit locutus nihil deterius: sed dixit illud: quasi vellet dicere qꝫ est valde malũ: vel dicit qꝫ dixit nihil est ꝛterius referendo ad ambo simul ita qꝫ etiam ad conuersionem.

¶ Sed dices vlterius ipse dicit qꝫ peius est multa repletio super multam inanitionẽ q̃ multa inanitio super multã repletionẽ. Dices videt esse oppositum. Et primo mõ fiunt egritudines ꝛ morbi ꝛ repletione. Scõ aũt mõ fiunt morbi ꝛ inanitione: sed morbi ꝛ inanitione sunt peiores q̃ illi ꝛ repletione: sicut peior est ethica ꝛ spasmus siccus q̃ putrida ꝛ spasmus humidus. ¶ Dico qꝫ peior est multa repletio sup multã inanitionẽ q̃ econuerso fm qꝫ Aui. dicit. Rõ aũt est duplex. Una est accepta ab ipsa repletõe: ꝛ est qꝫ repletio interficit suffocãdo: inanitio

illud Bal. 3. cõplerionũ. ca. 2. Ex potatione supflui vini fiunt apoplerie paralyses ꝛ subeth ꝛ epilentie ꝛ spasmi ꝛ tetani. Et ꝛ omnes egritudines frigide sunt. Et mendosa fames erercitari solet vt modo dictũ est ex frigidis ꝛ acetosis ouficio stomachi occurrentibus. ¶ Attende tertio qꝫ fastidiũ ꝓprie est defectus appetitus cibi qñ ꝛ vbiqꝫ opꝫ vt clare inuitur scõ pronostic. cañ. 60. illo. Ex signis huius que putribilia sunt coniecturabis. Tibi enim scribit in translatione a greco fastidiũ patiunt in trãslatione ab arabico scribitur non desiderant cibum. Et istud accidens ouficij stomacho dicit ab alexandro greco in signi. scõ practice sue anoreria: quã fieri dicit aut ex disperantia aut aliquo humore in stomacho residente. ¶ Sed queret aliquis ex quo fastidiuꝫ est defectus appetitus qũ in fastidiosis est mendosum desiderũ. Dic qꝫ dupliciter. Uno modo qꝫ non appetunt quãdo ꝛ vbi opꝫ vt inanito corpore propterea qꝫ os stomachi fumis vaporibus vel aliquo humore quasi plenum apparet. Sed instabit aliquis qꝫ in talibus non est tunc desiderũ ergo nec mendosum desiderũ. Nega cõsequentiam qꝫ locus a toto in modo ad suã partẽ invalidus est cuꝫ determinatione distrahẽte vt non sequit de aliquo qui interiit non est homo: ergo nõ est homo mortuus. Alio modo quia appetunt quãdo nõ oportet scilicet neqꝫ membris inanitis nec corpore egente cibo sicut crapulosi multi pleni vsqꝫ ad guttur vel cacochimia infecti circa os stomachi ꝛctari querunt postqꝫ surrexerũt nõ inopia alimẽti: sed vt ab orificijs suoꝫ stomachorũ humores excutiãtur inferius depressi per assumptum cibũ qui coꝛ ꝛ os stomachi laritate quadam prius afficiebant.

¶ In hyeme ꝛc.) ¶ In scõa dicit primo qꝫ hyeme cibus actu calidus est comendus ꝛ in estate frigidus actu vel remisse caliditatis. Cuius ratio triplex est. Prima est qꝫ cõmuniter delectabilius suscipit frigidus estate ꝛ calidus hyeme. Scõa est qꝫ corrigit sua actuali qualitate lapsum stomachi illatum a tẽpore. Tertia est qꝫ transiens iurta pectoralia mitigat impressum frigus ab aere eis attracto tempore hyemali ꝛ calorem impressum tempore estiuo. Secundo dicit qꝫ frigus cibi in estate ꝛ calor in hyeme non sint ita intensi qꝫ stomachus eos tolerare non possit sine dispendio seu nocumento. Naꝫ vehemens frigus ad instar nitis estiuo tempore facile penetrans particulas ꝛ poros rarificatos calorem digestiue nocet ꝛ magnum detrimentum ori stomachi infert quod est nerueum: ꝛ quandoqꝫ inducit spasmum: vt contigit Aristoteli primatum tenenti in peripathetica theorica qui persuasus a medicis sui temporis aquã frigidam in febre bibere contra propriã opinionẽ bibit ꝛ cito post spasmatus interijt vt memorat Bal. libro de virtute cõsuetudinis capi. 1. Sed calor nimius vrit ꝛ vellicat partes per quas transit. Idẽ scripsit Rasis quarto alman. cap. 4. dicens. Oportet ꝓterea vt in hyeme sit cibus actualr calidus ꝛ in estate actualiter frigidus. Est enim abstinendum a cibis calidissimis quales sunt tunc cum ab igne remouentur. Et ab his qui super niuem infrigidantur quibus nullus vti debet: cibo enim' super niuem infrigidato nullo modo vtendum est nisi in tempore magni caloris corpore quasi infl̃mato existente. Deinde subdit instruens nos qua hora ꝛ quo loco cibum in estate ꝛbemus sumere dicens. Obseruanduꝫ quoqꝫ est vt cibus in hꝫis edatur frigidis. Quod si frigide non possint esse hore manifestes saltem sint frigide.

¶ Scias ꝛc.) ¶ In tertia dat Pain. 4. regulas. Prima est in genere repletionis saturitas seu repletio ad saturitatẽ diu frequentata tpe fertilitatis est pessima quã sequitur fames tpe sterilitatis. Cuius cã est duplex. Una est debilitas virtutis ex mutatione cõsuetudinis ꝛ ettremo in ertremũ. Alia est debilitas virtiũ tam ex repletione saturatiua corpus aggrauante ꝛ pene suffocante innatuꝫ calorem q̃ ex subsequente penuria cibi qua corpus deficit precordia volent viscera videntur velut suspensa calor innatus primuꝫ incenditur: ꝛinde se resolvit radicale humidum abunde depascitur ꝛ pene deperit totum corpus tabefit mortis imago adest. Damnabilis ergo est consuetudo pluriuꝫ qui ante ieiuniũ quadragesimale crebra ꝛ copiosa ciborum ingluuie suos ventres farciunt credentes inde melius tolerare dictum ieiunium. Quibus esset melius paulatim assuescere parsimoniam cibi q̃ saltare repente ꝛ crapulosa plenitudine ad scabiam refectionem. Sed contra ex plenitudine que cũqꝫ egritudines fiunt euacuatio sanat: aphor. secunda. Fames ergo sequens saturitatem sibi esse videtur

Jacobus

si retineantur ꝛ fm eas que ad epar ꝛ venas distributiones crudum generant chimum non facile conuertibilem in sanguinem. Purgetur igitur humor inde genitus ꝓuocatione vel vrine vel sudoris vel eductione crudi humoris cum. ʒ. ʒ. oxafinicon. Sed de vactilo dicitur in aggreg. Serapionis. c. de eo. qꝫ calefit ꝛ generat sanguinem grossum ꝛ conuertitur cito ad choleram: ꝛ est malum illis quorum complexio est calida ꝛ epar calidum ꝛ cui cito aduenit colla ꝛ squinantia ꝛ bothor. Et colla est oppilatio in epate ꝛ in splene: ꝛ deteriores ex eis sunt magni ꝛ qui sunt dulciores ꝛ nõ sunt conuenientes aliquo modo illis qui sunt calide complexionis. Illi autem qui non sunt calide complexionis ꝛ non sunt debilis nature si vtuntur eis impinguantur ab eis: hec ibi. Quod si oppilauerint vel multiplicauerint choleram ventur. ʒ. j. ꝛ. ſ. reubarbari ꝛ. ℈. j. spice nardi conquassati ꝛ temperati per noctem in agua endiuie cum tantillo vini albi: deinde expressi fortissime per staminum in. ʒ. ʒ. seri caprini ꝛ mane bibatur tepidum hora quarta.

Oportet preterea ꝛc. ¶ In hac scõa parte ꝓio agit de hora abstinendi a cibo vel sumẽdi cibuꝫ ex absentia vel presentia desiderij. Scõo de qualitate ciborũ fm anni tempora. ibi (In hyeme preterea.) Tertio de malicia famis in sterilitate post saturitatem in fertilitate ꝛ ecõtra. ibi (Scias aũt qꝫ nihil est.) ¶ In. 1. parti. dat duas regulas. Prima est qꝫ nullus vnqꝫ comedat sine appetitu siue vera fame: qꝫ sequitur ex hoc im moderata repletio que est pregnans mater egritudinũ mãlium nisi ventris beneficio natura aut ars prouideat aut abstinentia corrigens hunc defectum subsequaf. His enim adiuti multi crapulosi sine fame sepe se cibo replentes pseuerãt sani. Scõa est: nullus tardet aut differat comestionem cum desiderium ebullierit. i. appetitus cibi manifeste insurrexerit: nisi mendosum sit illud desiderium: sicut in ebrijs ꝛ patientibus fastidium: qꝫ pati famem replet stomachum putridis humoribus. Eiusdem sententie meminit Rasis. 4. Alman. c. 4. dicens. Et preterea cauendum ne comestio postqꝫ appetitus fuerit tardetur: nisi appetitus mendax fuerit: sicut ebrijs vel fastidiosis accidere solet. Sed postqꝫ homo q ebriosus non est appetere inceperit ꝛ nutrimentum quod precessit nec multum nec grossum fuerit ipsa hora debet comedere sine dilatione aliqua. Sed hec precepta videntur prohibere omnino ieiunium quod in lege Christi multum commendatur: ꝛ de eo dicitur qꝫ mentem eleuat: vitia comprimit: virtutes largitur ꝛ premia: quodqꝫ salubriter institutum est animis corporibusqꝫ curandis. Verum ars medicine legi Christi se conformat in hoc qꝫ laudat sobrietatem ꝛ cibi potusqꝫ parsimoniam: sed non vsqꝫ ad macerationem corporum ꝛ tolerantiam famis acerbe: que choleraꝫ acuit: promificat ad iram caput dolere facit: ꝛ angit: vires debilitat ac robur corꝓis ꝛ stomachũ replet putridis humoribus. Quamdum sibi esurienti denegatur cibus attrahit humores a meseraicis ꝛ venis epatis. Iuxta illud Bal. tertio virtutum naturaliũ. c. 13. Si vero ieiunus cogit manere venter in hoc tempore a venis que in meseterio ꝛ epate habebit cibuꝫ. Et paulopost ait. Ita igitur ꝛ venter in quo tẽpore indiget quidem ipse cibo: comedit autem nondum animal in hoc a venis que fm epar rapit. Et cum epar hac hora sit inanitum non sinit abire sed sibi retinet laudabilem sanguinẽ. Transit igitur ad stomachum quod inutile aut corruptuꝫ est. Propterea suadetur vomitus ante comestionem post tolerantiam famis diuturnaꝫ: ne cibus receptus in stomacho sordido putrescat ꝛ corrũpat per malos humores attractos ad ipsum tpe famis. ¶ Attende primo circa hoc qꝫ dicit. Nisi mendosum fuerit qꝫ duplex est fames. Una vera est: alia mendosa. Veram Bal. ita describit apho. 2. cõmento. 16. illius cañ. Ubi indigentia non opꝫ laborare. Certa fames est cum homo cibo indiget vnde immensus sequitur appetitus. Sed mendosa fames est cibi appetitus corꝓre non indigente. Et sicut vera fames fit ex constrictione ꝛ corrugatione venarum ouficij stomachi procedente a suctione membrorum inanitorum cibo indigentium: sic mendosa fames solet ab his fieri que constringunt ꝛ corrugant ouficiũ stomachi mẽbris cibo nõ indigentibus vt ab actu frigidis stipticis pontꝫcis aut acetosis. ¶ Attẽde scõo qꝫ ebrij frequẽter in nocte ꝛ mane famescunt fame mendosa: vel qꝫ vinũ qđ in suis stomachis pre multitudine digeri nõ põt in stomacho acetosat: vel qꝫ conuertit in humores crudos. Iuxta

Universidad de Deusto Biblioteca

nitio autem resoluendo: mō citius interficiunt suffocantia q̄ resolutia: ꝛ ideo peior est inanitio q̄ repletio. Alia rō est accepta ab ipsa inanitione ad quam sequitur repletio: q: ex inanitione precedente virtus fuit debilitata: ꝛ quia repletio superueniens eam adhuc magis debilitat quia multa: ita q̄ repletio fit maior et debilitate virtutis: ita etiam q̄ addit ei nocumentum debilitatis virtutis: sed inanitio non addit ad nocumentum repletionis: imo potius de eo diminuit: ꝛ ideo propterea peior est repletio super inanitionez q̄ econuerso.

a ¶ Lū autē ꝛc. ¶ Post quā posuit cañ. de cibo ꝛ ex quātitate ꝛ qualitate ꝛ tempore siue hora hic: q: circa p̄dicta ꝛ maxime circa primum poterat accidere error: docet hic illum errorez euitare ꝛ potuisset valde bene ordiari. ¶ Iurta quod est intelligendum de eo qđ dicit (demū famem diu tolerat) q̄ illud dz referri ad interierunt. ¶ Cum autē[a] error acciderit in comedēdo aut bibendo aliq̄d medicinalīū nutrientīū regendū erit qūo digeratur ꝛ matureſcat: ꝛ ipse custodiendus a malitia ꝓpīonis q̄ ex eo timet: accipiēdū post ipm qđ sit ei ꝙtrariū donec digerat. Qđ ergo fridū fuerit sicut cucumer ꝛ cucurbita tēperet cū eo qđ ei existit ꝙtrariū sicut allia ꝛ porri. Et si fuerit calidū tēperet cū eo ét qđ ei fuerit cōtrariū sicut cucumeres ꝛ portulaca. Et si oppilatiuus fuerit sumat qđ aperiat ꝛ euacuet: deinde famen diu toleret. ¶ Et neq̄[b] ipse neq̄ omnes qui sanitatē custodire volūt aliq̄d comedant nisi desiderium fuerit certum: ꝛ stomachus ꝛ superiora intestina a primo nutriente euacuata fuerint. Quod enim in corpore est deterius est nutriens super nutriens quod non est digestum mittere. ¶ Et preterea[c] nihil est deterius q̄ fastidium. ¶ Iaco. apta medicina. Dic id verus esse si gradatim subsequeretur ꝛ modesta foret: sed repente veniens ꝛ ad extremum inanitionis deducta vires corporeas penitus eneruat nature inimica. ¶ Secūda regula est: in genere vacuitatis vel inanitionis pessima est diuturna fames tēpore sterilitatis quā sequitur vehemens saturitas tēpore fertilitatis. Cuius ratio est tripler. Prima est mutatio quasi subita de extremo inanitionis ad extremum repletionis. Nam tabida fame attriti venientes ad tempus aut locum fertilitatis nesciunt seruare modum. Secunda est q: virtus digestiua diuturna fame valde debilitata digerere non potest cibus copiosum voraciter assumptum. Tertia est q: inanita membra sibi trahunt auide indigestum nutriens quod calor eorū fame resolutus ꝛ debilitatus digerere non potest. Vel ergo succumbit ꝛ extinguitur vel in membris crescunt ꝛ multiplicant superfluitates quas regere non valet: corrumpuntur igitur ꝛ tandez corrumpunt. ¶ Tertia regula est: cōuersio est deteriorī. i. peior est diuturna fames tempore sterilitatis quā sequitur vehemens saturitas tempore fertilitatis q̄ sit saturitas hora fertilitatis quam sequitur fames hora sterilitatis. Hanc regulā probat Princeps experimento dicens se vidisse multos quibus defuit cibus tēpore sterilitatis post hoc abundante cibo tempore fertilitatis auide se eo replentes suffocati mortui sunt. ¶ Sed instabit aliquis q: statim dixit q̄ nil deterius est saturitate quā fames sequit: ꝛ modo dicit q̄ fames quam sequitur saturitas est peior ꝛ sic sermo eius implicare videt contradictionem. Item omne peccatū quodcūq̄ sit magnū sit maius in tenuibus q̄ in grossioribus dictis: vt ait Hyppocras aphorismorum prima apho. 5. Sed fames post saturitatem est velut attenuatio diete ꝛ saturitas post famem est vt eius ingrossatio: ergo fames post saturitatem est peior. Item saturitas post famem potest faciliter pharmacus corrigi educendo humores ex saturitate multiplicatos: sed ex fame forti continuata post saturitatē prouenit damnū irreparabile. s. superflua cōsumptio humidi radicalis qđ ita purum nunq̄ restauratur. ¶ Ad primū dic q̄ saturitas quā sequitur fames est pessima in genere repletionis. Sed fames quā sequitur nimia saturitas est pessima in genere vacuitatis. Et ita non implicat q̄ vtraq̄ sit in suo genere pessima ꝛ vna peior alia simpliciter. Vel si non a termino a quo: sed a termino ad quem denominationis facere mauis: dic transmutationem a saturitate in famem fore pessimā in genere vacuitatis. Et a fame in saturitatem pessimā in genere repletionis. ¶ Ad secūdū dic q̄ vbi excessus non est vehemens ꝛ ad mortē pronus minor error est in ingrossatione q̄ subtiliatione diete: q: per subtiliationē nimiam deijcitur virtus ꝛ per ingrossationem confortatur. Sed in vehementi excessu inclinante ad mortē citius perimit ingrossatio nimia q̄ subtiliatio: sicut vides in tendentibus ad mortē virtute iam pene resoluta dum astantes nituntur eos confortare vie anhelitus impediunt ꝛ protinus suffocantur egri. Simile videmus in lāpade cuius ignis debilis paratus extinctioni citius experit multitudine olei superfusa q̄ paucitate. ¶ Ad tertium dic similr. Mā saturitas vehemens cōtinuata post longā famē subito occidit. Fames vero post repletionez longo tractu temporis. ¶ Quarta regula est: omnis vehemens repletio siue ex cibo siue ex potu sit est perniciosa siue pernecabilis in quacūq̄ dispositiōe temporis ꝛ corporis: scilicet ꝛ tempore fertilitatis ꝛ tēpore sterilitatis ꝛ tēporibꝰ medijs ꝛ in corpore pingui ꝛ macro ꝛ in medio. Quot nāq̄ homines superflue se repleuerunt ꝛ suffocati interierūt q. d. tot fuisse q̄ eorum non est numerus. Mā calor innatus sub omni excessiua multitudine siue cibi siue potus siue humoris siue superfluitatum de facili extinguitur: sicut ignis lāpadis sibi superfuso excessiuo oleo vel vino vel aqua vel alio liquore.

Cum autem error ꝛc. ¶ In hac tertia parte primo agit de correctione malox cibox assumptorū. Scdo iterū agit de hora comedēdi. ibi (Et neq̄ ipse neq̄ oēs.) Tertio de malitia fastidij. ibi (Et preterea nil est deterius.) Quarto de correctione vnius cibi per alium sibi superassumptum. ibi (Verūtamen quādoq̄ necesse est.) ¶ In prima particula dat quinq̄ regulas. Prima est: si quis errauerit in assumptione cibi aut potus medicinalis intendere debet digestioni eius ꝛ maturationi: vt per digestionez spolietur a virtute medicinali qua corpus alterat ꝛ partes ipsius apte nutritioni fiant bonus sanguis. Et ad illud conferunt manere inquiete ꝛ nil supermittere qđ eius digestionē possit impedire nisi fuerit illi sicut medicina. Solet enim melius digestio fieri tempore quietis q̄ tempore motus propter fixionem ꝛ adherentiam maioris digerentis ad digestibile ꝛ natura soli illi intenta citius superat ꝛ digerit ipsum. Secunda est ille qui errauit in sumendo cibum aut potum medicinalē excessiue qualitatis preseruandus est a malitia completionis que timet ex hoc sumendo aliq̄d sibi contrariū donec digeratur vt si comederit carnes salsas ꝛ sinapij de quibus timet superflue calefieri vel hypocratē biberit supbibat ptisanā vel sugat de granis granati acetosi vel de granis berberis. Tertia est cibus frigidus medicinalis vt cucumer cucurbita corrigendus ꝛ tēperandus est cibo medicinali calido sicut allijs ꝛ porris. Ista nāq̄ sese prohibent ab impressione qualitatis excessiue ꝛ ex horū cōmixtione quasi quedam tēperies prouenit. Sed contra cucurbita cōmuniter generat humorem similez humori qui fit ex eo qđ ei miscetur. Iurta illud Princ. scdo huius ca. de cucurbita. Et de proprietate quidem eius est q̄ generatur ex ea nutrimentum homogeneū ei quod associatur. Nam si comeditur cuz sinapi generatur ex ea humor malus acris. Aut cum sale generatur ex ea humor salsus. Aut cum stipticis generatur ex ea humor stipticus. Et est omnino nocitiua quibus dominantur melācholia ꝛ flegma ꝛ bona cholericis: hec ille. Si ergo misceatur cum allijs ꝛ porris generabit sanguinem acutum cholericum. Concede illud: ꝛ dic q̄ allia ꝛ porri cucurbitis mixti non faciunt vt sanguis bone substantie generetur ex his: sed reprimunt earū frigiditatē ꝛ humiditatem ꝛ vehementiam nocumenti qđ inferre solet stomacho ꝛ colon. Teste Prin. ca. prefato de cucurbita dicente. Et est ex eis que generant egritudinem stomachi valde ꝛ ipsa vehementer nocet intestinis ꝛ colon etiam proprie. Quarta est cibus medicinalis calidus vt allia cepe porri corrigendus ꝛ temperandus est cibo frigido medicinali sicut cucumeribus lactucis aut portulaca quatinus prohibeatur ab impressione superflue caliditatis. Quinta est si cibus medicinalis fuerit oppilatiuus vt panis azimus caseus citonia escula sumatur post eos illud quod aperit vias oppilatas ꝛ quod euacuat oppilantem humorem vel per vrinam vel per secessum. Consequenter diu famem sustineat. s. tam diu donec humor genitus ex cibo grosso oppilatiuo fuerit vnitus mēbris ꝛ oppilatio pfecte soluta. Sed contra tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Concede id de fame vera cum inanitione venarum ꝛ membrorum ꝛ non de fame que est cum oppilatione ꝛ repletione venarum ex grossis humoribus. ¶ Attende circa hoc q̄ nō est tutū miscere diuretica subtiliantia ꝛ aperitiua cuz oppilantibus q: faciunt ea penetrare in vias strictas. Iurta illud Prin. 2. cañ. c. de caseo. Subtiliatiua quidē augmentant malicia eius qm̄ faciunt ipsum penetrare ꝛ impellunt eū. Sed post digōnē ꝛ penetrationē oppilatiox aperitiua ꝙueniunt sicut aq̄ cicer semen anisi carui vel feniculi vel cūatio ex reubarbaro vel agarico qbus inest vehemens virtus deoppilādi vias ꝛ educendi humores oppilantes eas cuz incolumitate sine grauamine. Adde sextā regulā si vis q̄ si cibus medicinalis sit nimis aperitiuus sicut grana iuniperi orobi ꝛ milij solis que q̄q̄ cogunt fortitudine sue apertiōis nimis sepe mingere cū his miscenda sunt vel danda post eos aliqua stiptica sicut rose sumach ibus ꝛ similia. Et hec satis innuitur in precedenti quam ideo forte Prin. nō expressit q: cibi medicinales frequentius leduntur oppillatione q̄ apertione.

a ¶ Et neq̄ ꝛc.) ¶ In. 2. partī. resumit vnuz quod premiserat in initio scde partis tanq̄ regulam valde conferentem in custodia sanitatis vt fortius imprimat mentibus audientium. s. q̄ neq̄ ille qui sumpsit cibum oppillatiuum nec aliquis quicūq̄ custodire volens suam sanitatem dz comedere aliquid nisi desiderium ei certū fuerit. i. vra fames ꝛ stomachus ꝛ tria gracilia intestina euacuata sint a preassumpto cibo. Cuius rationem reddit q: nil est deterius in humano corpore q̄ intromittere cibum super alium: qui non est digestus sed digeri incepit. Nam super assumptus cibus prioris digestionem inchoatam impedit ꝛ digestio prioris ante complebitur qui transiens ad epar per meseraicas ducet secum cibum superassumptum indigestuz: vnde crudi humores multiplicabunt.

b ¶ Et neq̄ ꝛc.) ¶ Hic resumit iterū er parte temporis siue hore aliquid addendo ꝛ aliquid omittendo: nam addit er parte corporis q: in distemperato: ꝛ etiā addit h̄ causam ꝛ illa alia diminuunt. ¶ Iurta qđ intelligendum q̄ ipse ponit duos descensus. s. de stomacho ꝛ de intestinis superioribus: signa aut horuz descēsuū sunt duo: vnū est allewiatio illoz mēbroz: secūdum est appetitus: ꝛ illud sequit ad primū ita q̄ ambo simul cōtingunt. ¶ Vlterius intellige q̄ illud est verū nisi supermitteret super aliū cibū gratia rectificationis vt statim dicet: q̄ nō ꝓpter hoc nihil est deterius q̄ indigestū super indigestum mittere.

c ¶ Et ꝓterea ꝛc.) ¶ Hic ponit cañ. ex pte quātitatis ꝛ marime malorum.

De parti. ¶ In. 3. dicit q̄ nil deterius est fastidio in regimine sanitatis marime cū processerit ex malis nutrientibus. Et intellige per fastidium defectū appetitus horis comedendi quo non obstante fastidioſus comedit horis suis solitis quātum solebat diu pseuerans in isto errore. Mā si hoc fastidiū pcessit er grossis nutrientibus vt porcinis carnib⁹ anguillis aut tēcis possidere faciet velut hereditatē arteticos dolores ꝛ dolores renum ꝛ respirandi difficultatem que dispnia dī ꝛ podagram que est gutta pedum sub artetica cadens ꝛ ingrossationē splenis ꝛ epatis ꝛ flegmaticos alios ac melancholicos morbos sicut quotidianas quartanas scliroses ꝛ vdimias. Nam si grossi humores ex nutrientibus grossis generari solūt paulatim in venis acervati vel accumulati fuerint ꝛ natura non sufficiat per solitas vias eos foras pellere mittit ad iuncturas ad quas solet mittere quasdam humiditates ne tempore motuz nimium exicentur: que q: superfluūt inducunt dolorē. Et si ad renes vrina ducente tendant eos oppilabunt ꝛ distendet ꝛ dolere facient. Et si ad pectus flurerint vel de cerebro descenderint asma vel dispniam ilicgenerabunt. Quod si sua grauitate flurerint ad pedes coadiuuantibus latitudine viarum ꝛ debilitate pedum facient podagram. Si vero fuerint in epate ꝛ splene fortiter incuneati timorē efficient ꝛ grossitiē in eis. Et si putruerint in paruis venis vel porositatibus mēbroz quotidianā inducent flegmatici ꝛ quartanā melancholici. Et si mēbrum vnicuz sua multitudine distenderint inde ꝙuenient scliroſis vel vdimia. Scliroſis quidē ex melācholicis. Vdimia vero ex flegmaticis. Et si fastidiū introductū fuerit ex subtilibus cibis vt piperatis ꝛ alliatis euenient inde febres acute ꝛ maligne sicut cauſon ꝛ tertiane ꝙtinue putrescentibus in venis humoribꝰ ex talibus cibis genitis ꝛ apostemata acuta maligna sicut herisipila formica herpes resudantibus humoribus acutis in aliquod membrum ꝛ facientibus ipsum intumescere.

a ¶ Verumtamen ⁊c. ¶ Hic ponit alium can̄. correctiuum in assumptione ciborum medicinaliū.
b ¶ Ampliꝰ ⁊c. ¶ Hic ponit aliū can̄. sumptum ex parte motus ⁊bentis fieri post ipsum.
c ¶ Accidētia ⁊c. ¶ Hic ponit aliū can̄. sumptū ex vehemētibus motibus tam aīalibus q̄ corpalibus. ¶ Jurta q̄ nota q̄ signāter dixit horribilia: quedaz. n. sunt accꝫua aīe ⁊ maxime gaudiū q̄ si sint parua non ꝓhibēt digōnez: sed si ipsa sint excedētia nedū ⁊ alia: imo ēt gaudiū ꝓhibent digestionē: ⁊ sic intelligit ꝑ horribilia excedentia. Nō aūt q̄re horribilia accidentia eam ꝓhibēt est duplex. Una est: q̄ in eis est subitꝰ motꝰ spūuz q̄ motus terre. facit nām ⁊ natura terresacta nō sic bñ digerit. Alia rō est: q̄ in accñtibꝰ aīe excedētibꝰ quecūq̄z sint calor trahit vel ad extra vel ad cor: ⁊ quocūq̄z istoz modorū fiant stomachus ⁊ epar remanent frida. Tertia rō potest esse: q̄ sicut dicit ibi Ā. in. 3. de reg. sa. in fortibꝰ accñtibꝰ aīe humores mali mouent ad stomachum. Corporei ēt motus illō faciūt. s. ipedimētū digōnis ꝓpō mouendo caloꝛē nālē ad extra. Itē ēt q̄ motꝰ impedit retētiuam ⁊ retētiua impedita impeditur digestiua. Item ēt q̄ motus cō mouet cibum in stomacho: ⁊ ex hoc etiam impeditur digestio.
d ¶ Et in hyeme ⁊c. ¶ Hic ponit alium can̄. sumptum ex temporibus anni. ¶ Jurta q̄ intellige q̄ cibus pōt dici pauci nutrimēti dupliciter: ⁊ rōne eius quātitatis que cōuertit ⁊ ēt rōne durationis tpis eius quo id est cōuersum durat: ꝓmo modo pauci nutrimēti est cibus qui parū hz de parte pura: scōo modo est pauci nutrimēti q̄ cito resoluit. mō tunc ego intelligo hic q̄ neutro modo debeant in hyeme esse pauci nutrimēti q̄ patet ꝑ illud q̄ dicit de granis ⁊ mari me frumenti: q̄ ipsum ⁊ sm multū nutrit ⁊ etiā satis durat. Itez intellige q̄ dum diū ⁊ proprie cum fuerit fastidiū ex malis nutriētibus: q̄n cū fastidium prouenerit ex grossis nutrientibus hereditare faciet iūcturarū dolores ⁊ renū ⁊ diniaz ⁊ podagram ⁊ splenis ⁊ epatis grossitiez ⁊ flegmaticas egritudines ⁊ melancholicas: sed cum ex subtilibus acciderit nutrientibus prouenient ex ipso febres acute ⁊ erratice ⁊ maligne ⁊ apostemata mala acuta. ¶ Verūtamen[a] quādoq̄z necesse est aliquem cibū aut rem cibo sibi similem mittere super alium cibum que sit ei sicut medicina. verbi gratia sicut illi qui nutrientia comedūt acuta aut salsa: deinde post tēpus in quo nōdum cōpleta fuit digestio: cōsequenter eis adiūgūt res humectātes ex nutriētibus sapore nō habētibus. Et istis quidez hoc sufficit regimē ⁊ exercitiū nō est eis necessariū. Et horū cōtraria dispositioni est dispō eorum qui

grossis cibarijs post aliq̄ tempus conseq̄ter admiscent q̄ velociter digeritur ⁊ est acutum. ¶ Amplius[b] paruus motꝰ post comestionē ipsam in stomacho quiescere facit ⁊ proprie cuz dormiēdi post ipsam voluntas affuerit. ¶ Accidētia[c] preterea anime horribilia ⁊ motus corporei fortes digestionem fieri prohibent. ¶ Et in hyeme[d] quidē cibi pauci nutrimēti nō sunt edendi sicut olera: sed nutriens magis est edēdū q̄ est ex granis ⁊ fortis ēt soliditatis: ⁊ in estate huius contrarium. ¶ Ex cibo[e] ēt nullus ita est replēdus vt nō sit ibi locus supfluus: sed ab eo est remouēdus reliquijs desiderij adhuc i aīa remanētibus: be enīz famis reliquie post horā vnā destruuntur. Et in hoc vsus est cōseruādus: q̄n deterior comestio est que stomachi facit grauitatē: ⁊ deterior potꝰ est qui tēperamētum egredit ⁊ in stoma-

bent esse duri ⁊ solidi: q̄ calor naturalis tunc est multū fortis: nam si essent subtiles adurerent: vel si essent adhuc magis ⁊ minus subtiles calor naturalis eos resolueret: ⁊ postea cōuerteretur ad humiditates naturales.
¶ Item dices ⁊ illo q̄ dicit (Et in estate erisit contrariū.) dices nō videt q̄ in estate cōpetant olera: q̄ ex eis fit sanguis subtilis ⁊ aquosus qui maxime est aptus putrefieri: sed tunc in estate maxime fit putrefactio: q̄ calor aeris est magis fortis quare olera tūc minus competunt. Itez ēt cū calor naturalis tunc sit ignitus si dētur tunc cibaria subtilia aduret ea. Dico q̄ in estate ⁊bent cibaria subtilia ⁊ nō multi nutrimēti. Et rō est: q̄ tūc naturalis calor est debilis: ⁊ ideo nō posset digerere cibos grosse: nec ēt multū nutrimētū ꝙuertere. Et q̄d tu dicis primo dico q̄ licz dicat q̄ in estate debeāt cōtrariū: nō ꝓpter hoc intelligo q̄ olera cōpetāt tunc vt substātialia nutrimenta: sz vt sic cōpetunt carnes gallinacee ⁊ hmōi. ¶ Ad aliud dico q̄ q̄n esset nimia caliditas nālis i stomacho sine nimia calitas acqsita ex exercitio q̄ tūc ipsa bene aduret cibos subtiles: sed caliditas accñtalis illō nō facit: imo potius caloꝛē naturalē ⁊ virtutē ⁊bilitat.
e ¶ Et cibo ⁊c. ¶ Hic ponit aliū can̄. de quātitate cibi q̄ debz assumi. ¶ Jurta q̄ nota ⁊ eo q̄d dicit facit stomachi grauitatē. s. ⁊cedētē: q̄ oīs cibus quantūcūq̄z paucus cū in principio sit cōtrariꝰ facit aliquā grauitatē. Itē intellige q̄ dz esse famelicus ⁊ vti somno: q̄ tūc calor nālis p cōstrictionē sui super stomachuz illud q̄d superfluū fuerat cōsumeꝫ ⁊ digeret. Item etiā si non potest dormire ⁊bet vti incessu: q̄ talis motus facit cibum descendere ad fundum stomachi ⁊ sic digeri: vel si non digerit melius est q̄ descendat ad intestina ⁊ expellatur extra q̄z si iret per meseraicas q̄d etiam facit ille motus.
¶ Sed dices cōtra illud q̄d dicit. (Sed ab eo est remouēdus.) aliqs dicet nō vt saltē

Jacobus

¶ Verūtamen ⁊c.) ¶ Jn. 4. parti. dat exceptiones ab illa regula sēde particule. Quod in corpe erisit deterius est nutriens sup nutriens q̄d nō est digestum mittere: dicens. Verūtamē q̄nq̄z necesse est. i. vtile ⁊ ꝙueniens vt cibus aliquis vel res cibo similis virtute ⁊ opere postea mittat supra alium cibi vt iuuet medicina corrigens maliciā cibi preassumpti. Et istud ⁊clarat duobus exemplis. Primū est de illis q̄ comederunt nutriētia acuta sicut alliata vel piperata vel nutrientia salsa puta carnes que diu iacuerunt in sale vel propter delectationem vel propter ⁊recundiam q̄ comedebant cuz maioribus se vescentibus talibus. Vel ex necessitate nō habentes aliud postea tpe lapso quo sua digestio nondum perfecta est cibos insipidos ⁊ humectatiuos superassumūt sicut cucurbitas melones aut cucumeres vel eoꝝ succos vel ipsoꝝ aquas. Hi nāq̄z reprimunt caloꝛē ⁊ acumen salsoꝝ ⁊ acutoꝝ ⁊ preseruant epar ⁊ sanguinez ab inflāmatione ⁊ incendio. Et istud regimen seu correctio sufficit eis. Nec indigēt exercitio: imo nocet eis concitans calores ⁊ coadiuuans ad incendium. In hoc casu puto tutius superbibere bonum haustum ptisane vel sirupum aliquem infrigidatiuum vel aquas dictoꝝ insipidoꝝ q̄z sumere eoꝝ totam substantiā in cuius digōne nā laboret tam aliunde satis occupata. Scōm exemplum est de illis quorum dispositio ⁊traria est dispōni nunc dictoꝝ scilicet qui sumpserunt cibos grossos vt caules carnes porcinas ⁊ caseum plurimū ⁊ post aliquod tempus eis ⁊ imiscuerunt acutum cibum velociter digestibilem vt feniculum anisum carui vel cinamomum vel superbiberunt nectar aut hyppocratem. Et his enim grossa preassumpta subtiliāt ⁊ prohibentur oppilare vias transitus eorum si conuenientibus tempore ⁊ mensura superaccipiantur.

Amplius paruus ⁊c.

¶ Jn hac parte. 4. primo agit de effectibus motuum ⁊ accidentiuz anime post comestionem. Scōo de quantitate nutritionis ciborum hyeme ⁊ estate. ibi (Et in hyeme quidem.) Tertio de quātitate ciborum ⁊ potuuz sm comprehensionem stomachi. ibi (Et cibo etiam.) Quarto de modo decubitus ⁊ cooperimentorum post comestionem. ibi (Oportet preterea.) ¶ Jn. 1. particu. dat duas regulas. Prima est q̄ paruus motus vt suauis incessus post comestionem facit quiescere cibum in stomacho. i. descendere ad fundum stomachi vbi celebratur digestio melior: quia carnosus est ⁊ maxime conuenit talis paruus motus duz voluntas adest bene dormiendi post comestionem. Per hunc enim clauditur orificium stomachi ⁊ prohibetur ascensus plurimus vaporum ⁊ fumoruz ab eo ad cerebrum conturbantium somnum. Secunda est q̄ passiones horribiles animi sicut terror timor ira furia rancor tristicia ⁊ motus corporis fortes perhibent digestionem fieri: quia diuertunt caloꝛem ⁊ spiritus a loco digestionis ⁊ cibos in stomacho receptos exagitant ⁊ non sinunt stomachum super os figi donec digerantur.
¶ Et in hyeme ⁊c.) ¶ Jn. 2. dat duas regulas. Prima est: cibi pauce nutritionis sicut blete caules atriplices spinargia borragines ⁊ alia olera non sunt comedendi tempore hyemali: sed potius cibi multi nutrimenti fortis soliditatis scilicet compacte ⁊ spisse substantie vt risum panicum milium triticum ⁊ grana similia. Cuius ratio est: quia innatus calor tunc est fortissimus ⁊ somni longissimi non parum iuuantes digestionem assumptorum. Teste Hyp. aphor. prima cañ. illo. Ventres hyeme ⁊ ere calidissimi sunt natura ⁊ somni longissimi. Et Gale. in cōmento dicente. Virtus naturalis actionis si cibum in stomacho bene digerit testat corpus in hyeme sm nālem cursum bñ se habere: q̄ hoc tpe augmentat calor in interiori corpe ⁊ somnus fit lōgissimus supfluitas tertie digestionis expellit quāuis non sentiatur. Fumosa. n. cū anhelitu grossa cum vri-

De paruis.

na egreditur. Hypostasis quoq̄z vrine feculētior est q̄z in estate ⁊ quātitas minoratur vrine corpus magis nutritur caro augetur sanguis multiplicatur ordinatione modum non excedente: hec ille. Et libro de virtute ciboꝝ cap. 3. de cibarijs grossis ait. Et melius est q̄ sumantur hec cibaria in hyeme propter aggregationem caloris in interioribus corporis ⁊ longitudinez somni. Secūda est in estate contrarium huius cōuenit. s. cibi multi nutrimenti fortis soliditatis sicut grana non sunt comedendi: sed potius cibi pauce nutritionis vt spinargia lactuce acedula portulaca blete borrago atriplices ⁊ similia. Ab his enim calor ex tēpore illatus corpori reprimit ⁊ sanguis modicus generari solet cuius custodie natura ⁊bilis ⁊ resoluta vacat attentius. Nō enim sufficeret sanguinem plurimum regere ⁊ protegere a corruptione ⁊ q̄d ex his remanet superfluū purgandum leue existens facile labitur ad inferiora. Prin. vero tract. 1. parti. 2. cantice canticoruz regimen ciboꝝ estatis latius descripsit dicens. Tēpore quidē estiuo est cibi q̄ntitas minuenda: estq̄z tunc ad subtiliter nutrientia declinandū vnde vitande sunt tunc carnes grosse ⁊ vtendū est oleribus ⁊ lactis speciebus ⁊ piscibus recētibus hedo ⁊ agno mediocris etatis pullis gallinaceis carnibꝰ quoq̄z capodarū. i. alaudarū ⁊ conturnicū. ¶ Jnstabit aliquis primo in estate maria fit resolutio q̄d ostendunt ⁊bilitas virū ⁊ macredo corporis sed cū cibus det ad reparationē resolutoꝝ q̄ntitas ipsius horum q̄ntitati respōdere dz: ⁊ substātia eius vix resolubilis ⁊ cōpacta fore. Item dixit prius Prin. primi secunda doc. 2. sum. 1. c. 6. q̄ hyeme est magis cōstringens materias ⁊ in ipsa est plus ne cessariū sumere ea que incidunt ⁊ subtiliant ⁊ q̄ egritudinū hyemalium plurime sunt flegmatice: ⁊ in ipsa flegma fit multum. Non ergo cōuenit hyemali tēpore nutriens ex granis fortis soliditatis cum tale fit oppilatiuuz. ¶ Ad primū dic q̄ licz estate maior fiat resolutio vnde maior cibus ⁊ nutritiuior ⁊ resolutioni resistentior: cōpetere deberet: virtutis tamen digestiua plurimum ⁊bilitata ferre non sufficit tantū ⁊ talē cibū: quare opz paucum ⁊ subtilē dari qui digeri posit. Sed frequentius dandus est vt resoluta reparet ⁊ resolutioni resistat. ¶ Ad secundū dic q̄ licz hyeme propter robur innati caloris ⁊ virtutis digestiue cibus nutritiuior ⁊ magis solidus conueniat expedit tñ in ea sepe vti subtiliatiuis ⁊ aperitiuis sicut petroselino nasturcio feniculo anisо ⁊ similibus vt oppilationes ⁊ multiplicatio flegmatis prohibeantur.
¶ Et cibo ⁊c.) ¶ Jn. 3. dat tres regulas. Prima est: nullus sic ex cibo est replēdus vt in eius stomacho non sit locus vacuus adhuc capax cibi: imo quisq̄z a cibo cessare debet ipso adhuc aliquid appetitus habente. Nam post horam vnam reliquie famis ideſt appetitus relictus cessabunt. Cauſaz regule dat q̄ deterior comestionum est quo ad mensuram cibi que stomachum aggrauat sicut illa que totam eius implet cōcauitatē. Et peior potius est qui excedens temperamentuz natat in stomacho. Maz per vtrūq̄z digestio leditur ⁊ caput grauat fumis ⁊ vaporibus: cum nec os stomachi bene claudi possit nec cibus ⁊ potus ad ipsius fundus libere descendere qui digestioni deputatus est sicut os ipsius appetitui. Sed causa cessationis appetitus relicti post horam vnam est q̄: fundus stomachi cessat trahere ab ipsius ore ⁊ epar stomacho sanguinez transmittit per propias venas ⁊ vapores cibi quos digerens calor elevat os stomachi replent vnde cessat fames. Et in hac regula Prin. interserit vnum documentum. s. Quod vsus in hoc est conseruandus. i. consuetudo circa modum repletionis ex cibo ⁊ potu conseruari debet omni tempore si bona fuerit: si vero mala sicut in multis est more brutorum vitam agentibus qui nō cessant edere donec saturi sint ⁊ facies repletus non subito relinquenda est. Omnis namq̄z consuetudo subito ⁊ sine gradatione ablata illum cuius est offendit: vt ait Prin. trac. 1. secunde parti.

cantice

Universidad Autónoma de Nuevo León

saltē illud ꝛ tēperato: qz ōptīa natura tantū appetit quātū digerere bene pōt ꝛ in eo nō dz in ea retineri appetitus. ℙossumus ad illud dicere vno modo qz illud dictū nō est sic vr verum: nam nō est verū illud in stomachis calidis vt credo: qz nedum qz in istis post remaneat appetitus: ymo nec etiā ante appetitum. similiter etiā nec illud habebit veritatem in tēperato; vt tu arguis ita qz illud primum qđ dicit nullus ita est zē. bene est vniuersalr verum: sed sm qz postea dicit sed est ab eo removendus zē. non habz vniuersaliter veritatē. Vel ēt posset dici aliter per illud qđ dicit nullus. ¶ Iurta qđ intellige qz desideriuz est triplex. naturale vt illud qđ est aliorū membrorū a stomacho vel preter stomachū. ꝛ animale sicut quādo aliquis desiderat pomū vel aliud cibarium. ꝛ tertiū est desideriū ex istis dictis compositum naturali. s. ꝛ aiali quale est desiderium stomachi. modo tunc qz quantū ad desiderium animale homines vt plurimū plus comedūt qz debeant ꝛ qz requirat ēt desiderium naturale membrorū ꝛ compositū stomachi: qz ex hoc qz stant in delitijs semp plus comedūt: ꝛ ideo dicemus qz illud dictum erit verum ꝛ desiderio animali: non autem ꝛ naturali nec ꝛ composito bene ordinato: qz talia desideria non sunt retinēda: ꝛ isto modo bene illud dictum erit vniuersaliter etiam verum.

cho natat. ¶ Et si aliquo[a] die superfluerit sequenti die famelicus maneat ꝛ somno vtatur prolixiore in loco tēperato in quo neqz sit calor neqz frigiditas. ℳō si somnus ei nō aduenerit multo vtatur incessu suauiter ꝛ continuo in quo non sit quies neqz requies: ꝛ parū puri vini bibat. ¶ Ruffus[b] iquit. Incessus hic mihi placet ꝛ proprie post prandium: quoniaz bonitatem operationis cene preparat. ¶ Oportet[c] preterea vt post comestionez primo super dextrum latus dormiat pauco tempore: deinde super sinistrum revoluatur postea revoluat se super dextrum. ¶ Et debes[d] scire qz multis coopiri pannis ꝛ cervical eleuare ex illis existūt que in digerendo iuuant: ꝛ ad vltimum quidem vt membrorum situs ad inferiora sint declinantes ꝛ non ad supiora. ¶ Et

a ¶ Et si aliquo zē. ¶ Ponit cañ. ꝛ quantitate cibi assumpti: ꝛ qz in hoc contingit errare docet corrigere.

b ¶ Ruffus zē. ¶ Hic qz dixit qz sic dz incedere declarat illud aucto. Ruffi.

c ¶ Oportet zē. ¶ Hic ponit quēdā cañ. qui sumptus est a forma iacendi. Lā pp quā opz vt dormiatur prius sup latus dextrū. s. immediate anteqz cibus descendat est hec: qz cū fundus stomachi sit in latere dextro: os aūt eius sit in sinistro: si bene iacet super dextrū: tunc fundus stomachi est velut inferius ꝛ os eius vbi est cibus est sicut superius: ꝛ qz cibus est grauis descēdet ad inferius vt ad fundum stomachi ꝛ ibi digeret. ꝛ ideo talis situs in principio multuz cōfert: sed postea quousqz fit digestio vult qz iaceat super sinistrū. facta aūt digōne vult qz dormiatur iterū super dextrū. si autē homo nō iret ad iacendum nisi prius qz cibus ad fundū stomachi descēdisset: tunc non oporteret primo iacere super dextruz: ymo immediate deberet iacere super sinistrum.

d ¶ Et debes zē. ¶ Hic ponit cañ. sumptū a cooptura pānorū. ¶ Iurta qđ intellige qz nō dz sic multis pānis cooperiri qz sudorem inducat: sed multis respe

Iacobus

cantice canticoꝝ. Scđa regula est: si quis ex cibo superflue sumpserit vno die abstineat a cibo die sequēti saltē donec prior digestus fuerit ꝛ lōgius dormiat loco nō calido neqz frigido sed tēpero: quatenus melior digestio fiat vnito calore circa interiora ꝛ nō vigilijs nec curis dispersa. Tertia est: si nimis repletus dormire nequiverit diu ꝓtinue suauiter incedat fine quiescēdo a motu vel requiescendo ab operibus vigiliaz: vt per motū suauē cibus ꝛpimat calor excitet fumi ꝛ vapores a cerebro ad cutē tracti diuertant: ꝛ bibat modicū boni vini puri quod cibū deꝓmit caloꝛē excitat ꝛ digestiuā confortat. Et super incessu suaui post cibum verba ruffi allegat famosi medici quoruz hec est series. Incessus hic. s. post cibum marime post prandium mihi placet: qz preparat bonitatem operationis cene ideſt coadiuuat ad digestionem perficiendam qua perfecta stomachus dispositus redditur ad cenam suscipiendam cōmodose cum appetitu.

¶ Opz preterea zē.) ¶ In .4. dat tres regulas. ℙrima est qz dormiturus post comestionē primo pauco tēpore supra latus dextruz dormire dz vt ab ore stomachi qđ tunc erit sursum qz declinat ad sinistrū latus cibus liberius ad fundū descendat sua grauitate. ℙost sup sinistrū latus se revoluat vt epar accubans foris sup stomachū veluti gallina super pullos suos ad digōnem cibi coadiuuet. Deinde se revoluat super dextruz latus vt stomachus epati superponat sicut lebes igni: quo plurimū iuuat in digerendo. ¶ Attēde qz dormire solitis vno somno integro sine interruptione fere tota nocte vt proueris mos est decubitus melior est supra dextrū. Tū qz cibus ab ore stomachi p hunc decubitū liberius descendit ad ipsius fundū. Tū qz fortius epar influit stomacho caloꝛē qui subest ei. ℳaz calidū promptius est ad ascendēdū qz ad descendēdū. Id docuit ℍyp. i. pnosti. cañ. 16. Bonū inquit est inuenire egrū iacentē in latere dextro aut sinistro: melius tū in dextro: que habitudo sanis est familiaris. Etenim iacere in modū sani melius. Verūtū in hoc ꝛsuetudo attendēda est sicut notat. B. in cōmen. Scđa est: digestio iuuat bona coopertura capitis corpis ꝛ extremitatū ꝛ electione capitis ꝛ spatulaz supra cervical vel supra puluinar. ℳam per cooperturā ꝛseruat calor innatus mēbroꝝ: ꝛ exteriora que tpe somni frigida reddunt caloꝛe revocato ad interiora ꝓhibent per cooperturā a ꝓcussione ꝛ penetratione frigoris nocturni. Sed elevatio capitis ꝛ spatulaz supra cervical confert ad tenendum stomachum erectum. vz os sursum ꝛ fundū deorsum quo descensus cibi plurimum iuuatur ꝛ cerebrum minus ascensu fumorum ꝛ vaporum turbatur ꝛ somnus profundior fit his non interruptus. Tertia est ad vltimū. i. summarie loquendo bonum est pro ꝛsortatione digōnis vt situs mēbroꝝ ad inferiora declinent horasomni ita: vt caput collum ꝛ humeri sint altiores trunco corporis ꝛ truncus corporis tibijs ꝛ pedibus propter causas dictas in elevatione cervicalis.

Et cibi zc. ¶ In hac parte. 5. ꝓmo agit de mensura cibi sm ꝛsuetudinē ꝛ virtutē. Scđo de signis cibi moderate quantitatis. ibi (Declaraf aūt.) Tertio de partitione comestionū in his qui ex cibo sumpto supercalefiunt ꝛ qui ferre nequeūt vna vice tm quātū eis sufficit. ibi (Ille ꝓterea.) Quarto de nutrimentis ꝓprijs melancholicis cholericis sanguineis a flegmatici s. ibi (Melancholicus ꝓterea.) ¶ In. 1. parti. dicit ꝓmo qz mensura cibi de-

ctu eius qđ consueuerat: ꝛ cā est ne tangaf ab aere frigido. Item dicit qz iuuat tenere partes superiores elevatas. Ratio huius est dupler. Una est: qz cum digestio fiat in fundo stomachi ille situs qui magis facit descendere ad fundū est melior: ꝛ talis situs magis faceret ascendere. Alia ratio est: qz quāto epar melius amplectitur stomachū tanto fit melior digestio. ℳodo tūc cum epar habeat cōcauitates suas supra stomachum in tali decubitu ipse cadunt supra stomachuz ꝛ amplectunt ipsum: qre zē.

cibi[e] quidem mensuratio existit secundū vsum ꝛ virtutem ꝛ vt mensura eius in eo qui sane est virtutis sit talis cum ipsiuz recipit qui ei grauamen non afferat ꝛ hypocōdria non tendantur neqz inflet ꝛ rugitum non faciat neqz natet. Et non accidat ex eo nausea neqz caninum desideriū neqz casus neqz ingenij pigritia neqz insomnietas neqz ipsius sapor in ructibus post tempus reperiatur: quoniaz cū post longum tempus sapor in ore repertus fuerit erit deterius. ¶ Declaratur[f] aūt qz cibus sit tēperatus cū ex ipso non ꝓuenit magnitudo in pulsu ꝛ in anhelitu paruitas: hoc nāqz nō accidit nisi ꝓpterea qz stomachus cōprimit diaphragma ꝛ pp hoc fit anhelitus puus ꝛ inspissaf ꝛ cordis necessitas pbet augmētum. ℳagnificaf ergo pulsus: qm̄ in virtute

¶ Sed dices super particula imediate pcedente nō videtur qz in hora digestionis debeant dormire super sinistrum latus: ymo super dextrum: qz omne calefaciens tanto magis calefacit calefactibile quāto magis est directe superpositū calefactibili: sic videm[o] qz ignis quando est sub lebete magis facit bullire qz si fit a latere. ꝛ causa est: quia ꝛ natura ignis est ascendere. modo tūc iacendo sit per dextruz epar directe est sub stomacho: sed iacendo super sinistrum est supra: quare zē. Dico qz in hora digestionis melius est super sinistrum iacere: qz ille situs est melior sm quez epar melius cōtangit stomachū: qz sm qz magis cō tāgit magis calefacit ipm ꝛ magis cōseruat calorem suū quē ipse stomachus hz ex alijs: sed iacendo super sinistrum melius contangit: qz iacendo super sinistrum: tunc pēnule epatis directe clauduntur super stomachum ꝛ adhęrent ei: sed iacendo super dextrum ipse spanduntur inter se ꝛ recedunt a stomacho: quare zē. Tunc ad argumentum dico qz verum esset si esset equalitas in alijs: sed hic non est equalitas in approximatione: ꝛ ideo non valet.

e ¶ Et cibi zē. ¶ Hic ponit cañ. sumptum.

f ¶ Declaratur zē. ¶ Hic ponit cañ. sumptum ex vitalibus ꝛ animalibus.

¶ Iurta qđ dubitatur. nam dictum fuit supra ꝛ pulsibus qz cibus moderatus est causa magnitudinis in pulsu. Itē hoc videf rōne: qz ex cibo moderato fortificaf virtus humectaf instm ꝛ incitaf necessitas: ergo tunc ex eo debz esse pulsus magnus. Dico qz ista videtur esse satis expressa contrarietas. dico tamē vt mihi videf qz non intelligo qz illud non neget solum magnitudinē a pulsu: sed intelligo qz simul neget magnitudinem in pulsu ꝛ paruitatem in anhelitu. cum enim in anhelitu non est paruitas: signum est qz cibus fuit temperatus ꝛ non superfluus: quia iam constrinxisset diaphragma ꝛ fecisset per consequens anhelitum esse paruum.

De partibus.

bite quātitatis ꝓncipaliter attēdit penes ꝛsuetudinē ꝛ virtutē. ℙenes ꝛsuetudinē qdē qz ꝛsuetudo est altera nā. Cuius rei signū est: qz assuescentes intēperate dietari egrotant cum nō intēperate dietant: vt ait Arist. 28. parti. probleumatū. ℙenes virtutē vero digestiuā ꝛ nutritiuā. ℳon .n. plus cibi dari dz vnqz qz vis digestiua digerere pōt: ꝛ nutritiua vis assimilare. Neqz minus dandū est qz qz virt[s] nutritiua ꝓ restauratiōe deperditi exigit. Scđo dicit qz in hoc cuius nālis virtus sana est mensura cibi dz esse talis qz in eius receptore. ii. observenf conditiones sequentes. ℙrima est qz cibus nō afferat ei grauamen aliqđ: qz cibus grauās stomachū nō amplectaf ab eo delectabilr: sed quodāmodo refugit ab eo velut a ꝓtristante quare nō bñ digerif neqz tandem bene nutrit. Scđa est qz post cibū assumptū hypocōdria. i. partes laterales q̄ sub costis sunt minime tēdanf: qz ex horum tensione seu dolore extensiuo significaf tantus cibi excessus qz non solum grauat stomachū sed epar ꝛ splenē quare refugiunt ab eo cui potius debēt assistere ꝓ cōfortanda stomachi digōne. Tertia est qz victus cibus nō inflet. i. sua multitudine generet in stomacho vētositatē inflatiuā que digōnē ꝓturbat ꝛ stomachū perhibet ab ampleru stabili cibi. Quarta est qz nō faciat rugitū ideſt vētositatē mobilē in visceribus que si non inueniat liberū exitū sub aut supra qñqz inducit passionē cholicā vel dolorosissimā yliacā. Quinta est qz non natet in stomacho: qz cibus natās a fundo stomachi elōgatus est vbi viget digestio potior ꝛ ad os eius declinās effumat ad cerebrū. Sexta est qz nō accidat ex eo voluntas vomendi que nausea dicif. Ex hac eniz significaf qz gravat stomachum quare fugit ab eo ꝛ potius querit foras expellere qz ipsum amplecti ꝓ digōne. Septima est qz nō inducat appetitum caninū. Quod duplr facere pōt. s. vel sua qualitate: qz frigidus ꝛ se est vel stipticus vel pōticus vel acetosus. Vel qualitate acquisita ex diminutione digōnis pp multitudinē sue quātitatis: vnde acetat in stomacho vel in aquositatē frigidā flegmati simile cōuertif. Et hec est cā quare multi pingues plurimū repleti sunt magis famelici ficcis cholericis ꝛ inanitis. Octaua est qz non accidat ex eo casus appetitus seu desiderij. Ex hoc enim significaf ingurgitasse tam abūde cibū qz orificiū stomachi quasi plenū diu apparet vel qz remollitū fuerit multitudine humiditatū ex cibo superfluo ꝛ relictarum. ℳona est qz ex eo nō eueniat pigritia ingenij ꝓpter multitudinē fumoꝝ ꝛ vaporū petentium cerebrū vel ꝓpter diuersionem caloꝛis ꝛ spirituū ad loca digōnis. Decima est qz nō accidat ex eo insomnietas seu revolutio plurima in lecto hora somni: que tunc euenire solet cū cibus ad os stomachi quodāmō declinans non pmittit ipsum claudi: sed effumat abunde aū cerebrū dolere faciens ꝛ inquietās ipm. Undecima est qz in eructuationibus emissis diu post assumptū cibum nō sentiaf sapor cibi assumpti: qz dictus sapor post longū tps repertus est deterius signū qz dum sentif statim post assumptū cibuz significās qz stomachus lōgo tēpore quasi nil egit in cibum nec potuit ei prevalere seu digerere ipsum.

¶ Declaraf aūt zē.) ¶ In. 2. dicit qz cibus declaraf esse tēperatus qualitate ꝛ quātitate duobus signis. ℙrimum est cum nō provenit ex eo magnitudo in pulsu. Secundum est cum non provenit ex eo paruitas in anhelitu. ¶ Sed instabit aliquis primo auctoritate Gal. libro de introducendis in pulsu. ca. 30. dicentis:

a ¶ Ille preterea ⁊c. ¶Docuit signa quibus cognoscit quãtitas nõ excedẽs: ic docet regere illũ qui sumit supfluũ. ¶Causa aũt pp quã accidit caliditas ⁊ calefactio post comestionẽ qñq; tñ in animalibus reddit cõiter quasi ab oibus q̃ est debilitas stomachi: sed in speciali que causa debilitatis sit siue mala cõplexio siue mala cõpositio siue cõtinuitatis solutio: hic nõ dicit nec ẽt quare magis calefiunt extrema accepto multo cibo q̃z pauco. Et ideo ego dico q̃ cã huius caliditatis est mala cõplo ca lida in substãtia stomachi imersa ⁊ pfundata cuz diminutione caloris nãlis ⁊ ipsi⁹ resolone: túc. n. q; cib⁹ qui humiditatẽ hz supimmittit sup stomachũ valde calidũ effumat humiditas illius cibi que calefacta ad extrema peruenies ea etiã calefacit: ⁊ est istud simile ei qõ accidit i ethica q̃ calefaciunt mẽbra post comestionẽ: ⁊ ẽt ei qõ videmus in calce accidere qñ superimittit aqua fz q̃. S. dicit ⁊ pronost. cõmẽ. 60. similr credo hic esse. silr etiaz põt esse in cã nimia stomachi raritas ex quibus ambobus. s. ⁊ cõplone dicta ⁊ cõpositione stomacho accidit debilitas per quã cibũ digerere ⁊ sustinere nequies fugit eius calor ad extrema ⁊ relinquit cibum. Aliqui ẽt huius cãm assignant ex ipso epate nimis supercalefacto: ⁊ fm causam primam etiã accidit q̃ quãto magis imutatur ꝛ cibo tãto magis calefit: q; magis tunc est illud qõ effumat.

nõ existit debilitas. ¶Ille preterea [a] cui post comestionem accidit caliditas ⁊ calefactio non vna totaz comedat hora: sed paulatim per interualla propterea ne ei ex repletione dispositio accidat que sit sicut tremor quez postea sequat calor sicut fortis febris cum calefit cibus. ¶Amplius[b] qui quantuz ei sufficit digerere nõ valet comedendi numerum multiplicet ⁊ quantitatem minuat. ¶Melancholicus[c] preterea nutrimẽto indiget vehemẽter humectante ⁊ parũ calefaciente. Cholericus vero eo qõ humectat ⁊ infrigidat ⁊ ille quidem in quo sanguis calidus generatur ⁊ bonus nutrietibus indiget frigidis ⁊ pauci nutrimenti: ⁊ hic in quo sanguis generatur flegmaticus nutrientibus pauci nutrimenti indiget in quibus caliditas sit ⁊ subtilitas. ¶Nutrietia[d] preterea ordinẽ in sui receptione habent in quo sanitatis conseruator sollicitus esse debet ne illud qõ subtile est ⁊ cito digeratur post forte nutriens qõ sit eo dorius in cibo sumat: q; prius digeritur q̃z ipsum: ⁊ super illud natabit non habens viam qua penetret: putrefiet ergo ⁊ corrũpetur ⁊ corrumpet illud quod ei admiscebitur. Iste etiam non primo comedere oz cibum labilẽ: ita vt post ipsum cibum fortem ⁊ durum in cibo sumat: quoniã cum ipso labetur cum ad intestina penetrabit eo nondum tam integre digesto quantuz nem. Item ẽt nos hic ad sensum videmus. s. chilũ egredientem ex stomacho esse vniformẽ ⁊ cõmixtũ. Itẽ in illis que simul debẽt expelli nõ oz esse ordo: sed grossus cibus ⁊ subtilis simul debẽt expelli: quare ⁊c. maior ptz: q; ipse nõ pp aliud non vult q̃ cibus grossus nõ pmittatur nisi q; impediret expulsionẽ ⁊ descensum subtilis. minor pz: q; qñ digestio est facta: tunc aperit ouificiũ inferius ⁊ totum expellit. ¶Tunc arguo q̃ ex hac premitti cibus grossus subtili. pro hoc arguo aucto. 6. in de regi. sanita. in arabica trãslatione q̃ ad litterã hoc ponit. dico autẽ in arabica: q; in greca non inuenitur. s. q̃ cibus grossus oz premitti. Item idez ponit Halyab. qui illud ẽt accepit ab eo fm q̃ etiã in omnibus symia sua fuit: vt ipse dicit primo practice cap. c. ¶Itẽ arguo idẽ ratione eorũ: q; ille cibus oz pmitti qui est difficilioris digestionis eo q̃ pars inferior stomachi est carnosa ⁊ calidior. nõ tũc cũ debeat cibus digestibilis pportionari ad digerendum vt bona fiat digestio vt q̃ ex hac pmitti grossus subtili vt pars fortior digestiua stomachi hẽat durius ⁊ fortius digestibile: ⁊ pars debilis hẽat cibũ faciliorem: ⁊ ita sit ibi pportio. ¶In oppositum amborum est Auicen. ¶Respõdet fm q̃ omnes cõmuniter conueniunt q; in eis debet attendi ordo. dico autem q̃ debet attendi ordo sic. s. fm subtilitatem ⁊ grossitiez in eis: ⁊ hoc dico fm gradum. nam dico q; si sit aliquis cibus multo subtilior q̃z alter sit grossior ita q̃ in eis sit magnus gradus ⁊ magna differẽtia: tunc debet premitti subtilis grosso: q; nõ simul perficiet digestio in eis. si autem vnus eorũ non sit multo subtilior q̃z alter sit grossior ita q̃ non sit in eis magna differentia in subtilitate ⁊ grossitie: tunc dico q̃ debz premitti grossus subtili primo modo. Exemplum est: sicut si deberemus comedere ova ⁊ carnes vaccinas: quorum vnum est multum grossum ⁊ alterũ est multum subtile: tunc enim debemus premittere ova. Exemplũ secũdum est: sicut si deberemus comedere carnẽ gallinę ⁊ castronis boni: q; nõ multum distant debemus prius comedere castronem: ⁊ postea gallinam. Ratio aũt qõ in eis debeat attendi ordo patet: q; cuz cibaria diuersa digestionem nocent ⁊ impediant si sit ibi ordo minus nocebunt: ⁊ ideo debet ibi esse ordo. Ratio autẽ pme partis alterius est illa quã Auicen. in littera inuit. Ratio ẽt alterius partis pper rationez. S. ⁊ Halyab. nã fm q̃ p eorũ rõnes pz ad illa dicta diuersa se referunt. ¶Et tũc qõ primo dictis dico q̃ si ibi esset cõmixtio fm q̃ est in olla. s. q̃ illud qõ est superius iret inferius ⁊ econuerso: bene esset verum: sed nõ est ibi sic permixtio: ita q̃ sic mutent loca diuersa: sed est ibi permixtio: q; in parte inferiore cibus existens in suis partibus permiscet

Jacobus

q̃ cibaria cõmoderata magnos ⁊ vehementes ⁊ citos ⁊ spissos faciunt pulsus. Secundo per Princ. primi secunda doctri. tertia summa prima capitu. 11. dicentem. Quod si cibaria equalia fuerint fiet pulsus in magnitudine augmentatus ⁊ velocitatis maioris ⁊ spissitudinis propter augmẽtum virtutis ⁊ caloris. Tertio per Princ. in fine particule presentis dicentem. ¶Magnificatur ergo pulsus quoniam in virtute non exist debilitas. ¶Dic q̃ Gal. ⁊ Pain. loquũtur ibidem de magnitudine moderata solita contingere post refectionem. Pain. vero hic intendit de magnitudine excessiua pulsus fm tres dimensiones vltra cursum nature solitum quã cibus excedens operari solet. Quod si valde excesserit pulsum efficit diuersum ⁊ inordinatum. Iurta illud Princ. capitu. iam allegato. Et si plurime magnitudinis valde fuerit erit pulsus diuersus absq; ordine propter grauitatem nutrientis super virtutez: quoniam ex omni grauitate prouenit in pulsu diuersitas. Aut dic hunc textum fuisse corruptum vel a scriptoribus vel a translatore: ⁊ ipsum taliter debere scribi. Declaratur autem q̃ cibus sit temperatus cum ex ipso prouenit magnitudo in pulsu ⁊ non in anhelitu paruitas. Et hoc declaratur sequenti sermone vbi primo reddit rationem de non paruitate anhelitus ex cibo temperato. Hoc nãq; inquit scilicet paruitas anhelitus ex cibo non accidit nisi propterea quod stomachus nimium repletus comprimit diaphragma. Et propter hoc fit anhelitus paruus ⁊ frequens post cibum nimium ⁊ necessitas cordis ideſt euentationis caloris eius prebet ei salz anhelitui augmentum frequentie q̃ adaucto calore cordis ex cibo cum oppressione virtutis motiue pectoris necessario fit anhelitus frequens vt frequentia suppleat quod deest in magnitudine ⁊ velocitate. Secundo reddit rationem quare ex cibo pulsus magnificatur dicens. ¶Magnificatur ergo pulsus quoniã in virtute pulsatili non exist debilitas. Potest tamen id intelligi tam de cibo temperato q̃z de nimio non perueniente vsq; ad hoc q̃ diuersum ⁊ inordinatũ efficiat pulsum q̃ vterq; pulsum magnificat.

b ¶Amplius ⁊c. ¶Istud est generale ad precedentia siue caleſiãt siue non.

c ¶Melãcholicus ⁊c. ¶Hic ponit alium casũ ex parte complexionum.

d ¶Nutrientia ⁊c. ¶Hic ponit casũ de ordine cibariorũ in respectu ad substãtiã. Scõo respectu exercitii. ibi (Pisces.) Tertio circa dicta remouet vnã dubitationẽ. ibi (Hominũ.) ¶Circa primã partẽ intellige de hoc qõ addit (⁊ cito digerãt:) q̃ cibus est digestibilis ⁊ rõne substantie ⁊ ratione cõplexionis. dicit ergo subtile rõne substãtie. dicit facile digestibilis siue cito digerit ratione qualitatis siue cõplexionis. ¶Itẽ differt labilis ⁊ subtilis cibus: q; labilis est lubricatiu⁹. subtilis vero nõ est necesse vt sit lubricatiuus. modo tunc vult q̃ subtilis oz premitti grosso: sed non labilis stiptico.

¶Queritur de ordine cibariorũ. nã non videt primo q̃ debeat ordo attendi inter diuersa cibaria: q; in illis nõ oz ordo attendi que debẽt cito cõmisceri sibiinuicẽ: sed diuersa cibaria in stomacho debẽt cõmisceri: ergo ⁊c. maior patz: q; ex quo debẽt cõmisceri statim ad qd prius fit ibi ordo sicut nos videmus q̃ non est vis siue prius mittamus carnes porcinas siue castratinas in ollã: q; ibi statiz cõmiscent. minor pz: q; sicut supius habuistis in de virtutib⁹. digestio p cõmixtio-

De partibus.

tis sue mẽbra humectent ⁊ resolutio sui radicalis humidi quod exile est prohibeatur ⁊ melancholie siccitas in qua abundat reparatur ⁊ impediatur a desiccatione. Et per caliditatez suam moderatã calor melancholici modicus existens suscitetur ⁊ viuificet ⁊ melancholie ipsius frigiditas minuatur. Signanter dicit parum calefaciente q̃: si multum calefeceret cibus eius desiccaret ipsum propter resolutionem a forti calore desiccatio vero sibi pernecabilis est. Eiusdem sentẽtie meminit Gal. 6. de regimine sani. dicens. Humectare igit eos. s. melancholicos oz ⁊ calefacere erit aũt hoc exercitijs cõmoderatis ⁊ cibis humidis ⁊ calidis ⁊ vini calidioris potatione ⁊ amplioribus somnis. Secundo dicit q̃ cholericus eget cibis humectantibus ⁊ infrigidantibus vt per eos corrigantur lapsus sue caliditatis ⁊ siccitatis ⁊ prohibeantur vlterius labi. Sed contra calidiora calidioribus indigent adiutorijs frigidiora frigidioribus ⁊ ficciora ficcioribus ⁊ calidiora ⁊ ficciora calidioribus ⁊ ficcioribus: vt ait Gal. 3. tegni. Dic id verũ esse in regimine] pure conseruatiuo quo non est securum vti in cholericis q; prompti sunt de facili labi ad vlterius sed reductiuum regimen vel preseruatiuum est eis tutius quod contrarijs fit moderato vsu. Iurta illud Gal. 3. tegni. tex. 41. Calidiorem ⁊ ficciorem crasim non calide ⁊ ficce diete faciunt eucratam perfecte: sed que tantum eucrata crasi frigidiora ⁊ humidiora quãtum ⁊ natura erat calidior ⁊ ficcior. Tertio dicit q̃ sanguineus lapsus in calido ⁊ humido in quo sanguis bonus calidus generatur. i. plus debito multiplicatur eget cibis frigidis pauce nutritionis vt spinagijs lactucis acedula violarijs. Frigidis quidem gratia repressionis caloris. Pauci vero nutrimenti pro diminutione sanguinis. Iurta illud Gal. 6. de regimine sani. ca. 6. Humidiores ⁊ natura calidiores siquis subalterare velit eorum complexionem ad ficciorem ⁊ frigidiorem speciem oz per contrariam dietaz ducere si vero custodire per similia. Quarto dicit q̃ frigidus ⁊ humidus complexione in quo sanguis flegmaticus multiplicatur indiget nutrientibus pauci nutrimenti in quibus caliditas sit ⁊ subtilitas substantie sicut aniculis assatis ⁊ vino albo antiquo. Caliditas quidem ad repressionez sue frigiditatis. Substantie vero subtilitas ad prohibitiones oppilationum. De complexionibus talibus dicit Gal. 6. de regimine sanitatis cap. 7. Laboriose ⁊ que cum humiditate frigide complexiones sunt maxime hereumatis occupant egritudinibus. Prosunt autem eis balneatio ⁊ exercitia ⁊ dieta subtilior ⁊ victiones moderate calefacientes.

Nutrientia preterea ⁊c.

¶In hac parte serta prio prohibet sumere cibum subtilez super cibum grossum. Scõo labilem super fortem durum. ibi (Iste etiam.) Tertio pisces ⁊ similes cibos post forte exercitium. ibi (Pisces quoq;.) Quarto docet quibus stiptica conueniunt ante cibũ. ibi (Hominiz preterea.) Quinto quibus conuenit grossus fortis cibus ⁊ quibus subtilis. ibi (Et est etiam. ¶In prima particula dicit primo q̃ cibaria inter se habent ordinez prepositionis ⁊ postpositionis circa cuius obseruantiam conseruator sanitatis debet esse attentus: q; quedã prosunt ordine seruato que prepostero ordine ministrata nocent. Secundo dicit q̃ sanitatis conseruator debet esse attentus ne cibum subtilem cito digestibilem superponat duro qui tarde digeritur: quia subtilis prius digeretur ⁊

obstaculo

permiscet non superius descendens. z sibi ēt cibus in parte superiori exīs non descendat: z iō nō est sicut in olla. ¶ Ad rōnē aliā dico q verū est q cibus est vniformis: sed si non sit vniformis nō propterea simul expellitur.

a ¶ Pisces zc. ¶ Circa istam partē est notandū q sicut p̄z per Gal. in. 3. de alimētis cap. 27. z. 30. z alios, z in de regi. sani. sm arabicam trāslationē: q̄ sm grecam non: pisces sunt multorū graduū sicut z carnes. nam sicut carnes quedam sunt facilis digestionis vt paruc aues: z quedā difficilis vt pauones: z quedam mediocris vt starna. similiter etiam pisces quidam sunt facilis digestionis vt petrini parui: quidam valde duri vt pisces magni animales: z quidā sunt mediocres. nūc tūc hoc q̄ hic dicit dz intelligi nō de piscibus quibuscūq; : sz de illis qui sunt valde duri z difficilis digestionis.

b ¶ Dominū zc. ¶ Circa hoc est notādū q sicut in laxitate sō nimia p̄cedunt stiptica q̄ cōfortant retētiua z: sibi in nimia asperitate cōceduntur cibi labiles vt

debebat. ¶ Pisces[a] quoq; z que eis similant post laboriosuz exercitiū comedē di non sunt: corrūpent enim z corrūpent humores. ¶ Dominū[b] p̄terea sunt q̄daz quibus concedit comedere illud in quo virtus existit stiptica anteq̄z suum comedant cibum. Et isti quidez sunt stomachi laxitatē habētes ex quoz stomachis cibi descēsus fit velociter z nō in eis moratur donec digerat. Quapropter stomachi di

sp̄ositio z eius cōplexio semper est considerāda. ¶ Et est[c] ēt aliqs hominū i cuius stomacho cibus corrūpit subtilis q cito digeri solet z fortis qui tarde solet digeri in ipso digerit. Et hic quidē est cui[9] stomachus ē igneus. Et ex eis est q huic existit cōtrarius quoz quisq; sm suuz stomachū ē regēdus. ¶ Regiones[d] quoq; naturas habēt ꝓprias. ¶ Et vsus[e] sunt res extra rōnē: z hoc quidem obseruādū

virtus retētiua diminuat sm aliquid: z illud q̄ debet expelli expellatur.

c ¶ Et est zc. ¶ Hic ponit cañ. sumptū a cōplexione stomachi. Iuxta q̄ intellige q illud q̄ dicit cuius stomachus est igneus intellige naturaliter vel exercitio: nō aūt accidentaliter vt ex febre: vel sic aliter q̄ tunc grossi in illis non digerunt propter debilitatē caloris naturalis: sed cum dantur cibi subtiles.

d ¶ Regiones zc. ¶ Hic ponit incōplete regulā aliaz ex parte regionū. Iuxta q̄ nota q̄ dicit nās habēt ꝓprias: intellige nāz duplicē. s. z sm complexionē: q̄ quedam sunt regiones calide: quedā frigide: z quedam sicce: z quedam humide: z sm hoc habent homines diuersimode regi. Itē per naturas possumus intelligere formam specificā vel proprietatē. s. regionuz vt quemadmodum homines diuersificantur in linguis z in moribus. similiter etiaz diuersificantur in cibis z sm q̄ consueuerūt: ita debent regi.

e ¶ Et vsus zc. ¶ Hic ponit cañ. rōne vsus z cōsuetudinis z proprietatis.

Jacobus

obstaculo grossi trāsire non poterit sed super grossum natare: quare corrūpetur superflua decoctione z corrūpet illud cui cōmiscebit. Idē cōmemorat quarti prima cap. 1. dicens. Et nos quidē a nutriente terremur q̄d cito digeritur cū accidit vt nutriēs precedat q̄d tarde digerit. Et timemus ne cuz eo misceatur z fiat sm modū quem iam declarauimus. ¶ Cōtrariū autē huius regule cōiter z vt in pluribus obseruāt gallici preponentes carnes bouinas z mutoninas pullis perdicibus caponibus faseanis z aliis volatilibus facilis digōnis. Nec ēt eis videt deesse rō: q̄ fundus stomachi carnosior existēs z calidior ceteris ipsi[9] partibus ita cito digerit cibū p̄assumptū grosse substātie sicut ptes alie cibū subtilē. Itē si subtilis grosso p̄mittat prius digerek: tū q̄ subtilis: tū q̄ recept[9] in fundo stōi z p̄digestus superfluet z effluet ad epar p meseraicas ducēs grossuz secū: q̄ apto fundo stōi cibus statiz effluit z grossus citius sua grauitate tēdit inferius: opplabit ergo vias z multiplicabit humores grossos z indigestos. Itē delectabilius z sapidius recipim[9] vtroq; p̄ferēdo cibos grossos subtilibus. Mā grossi p̄assumpti tpe famis plurimū delectāt z subtiles postea delicati sapidi demulcēt gustū. ¶ Pro solutione dic p̄io q̄ si distātia cibi subtilis a cibo grosso modica fuerit z ꝓportionata distātie fundi stomachi ab alijs eius partib[9] in virtute digerēdi qualis est distātia pulli ab hedo z hedi a mutone cibus grossus preferri dz subtili pp rōes nūc allegatas. ¶ Dic secōdo q̄ si distātia vehemēs fuerit cibi subtilis a grosso z iproportionata ptibus stōi adinuicē sicut lactis a carnib[9] bouinis cibus subtilis nō ilico post grossuz recipiēdus est pp cām que in lra tangit. Mā subtilis prius digerek z corrūpek z corrūpet grossum. ¶ Dic tertio q̄ cib[9] subtilis vehemēter distās a cibo grosso post hūc sumi pōt sine magno errore tanto interuallo q̄ grossus cibus premissus ita cito fuerit cōplete digestus sicut subtilius post ipm receptus marime si grossus nutritioni non suffecerit. Tūc enim z p̄iter sine offendiculo sui chili libere per meseraicas transibunt ad epar.

¶ Iste etiā zc.) ¶ In. 2. parti. dicit primo q̄ sanitatis cōseruator post cibū labilem nō dz comedere cibum fortē durū vt post aquā pulli vel aquā piscorum carnes cerui aut bouis: q̄ cibus labilis velociter descendens secum ducet grossum nōdum digestū qui vias epatis strictas oppilabit z humores crudos multiplicabit. Cōtrariū istius practicāt gallici preferētes labiles fructus vt ficus z uuas cerasa z p̄una poretas boraginū bletarū atriplicū z spinargiorū z puretas piscorum z aquas carnium carnibus z piscibus tam elixis q̄z assatis. Et sic fere agēdum videt iubere Princ. trac. 1. particu. 2. cantice dicens. Est aūt humidū z lubricum stiptico p̄ponendū. Et Auer. in cōmen. ait. Quod preponat humidū lignū stiptico est canon z p̄ceptū in regimine z ordine cibi. Et ad id est rō: q̄: si cib[9] fortis z durus labilē precedat digerek prius labilis cibus z trāsire nequiēs cito corrūpek z corrūpet aliū. Item preferēdo labilē beneficium vētris inter tenek q̄ est cā maxima custodie sanitatis. ¶ Attende q̄. G. libro de virtute cibariorū. c. 1. tractat materiā particule presentis z p̄cedentis sub. 4. regulis. ¶ Prima est: aliq̄n aggregat hō in comestione sua cibos leniētes corpus z cibos stipticantes ipsuz q̄ si p̄miserit lenientes z sequātur alij leuiter descēdēt cibi post digestionez suā. Et in his verbis approbare videtur p̄assumptionē labiliū cibōrū imaginās forte q̄ cū labilis cib[9] digestus fuerit labek inferius: z tūc natura optime docta qualiter q̄n̄ debeat opari claudet fundū stōi super cibum durū donec sic digestus vel q̄ epar suget chilū cibi labilis cū quibusdā partibus cibi fortis duri residuū vero cū fecibus effluet per intestina. ¶ Scda est: q̄n̄ p̄miserit stipticū z sequitur leniens nō descendunt sed corrumpit totū. Et hoc ideo q̄: stipticus separat inter stomachū descensum cibi lenitiui z remanet in stomacho post digōne suā z corrumpitur z corrūpit corruptione sue aliū cibum. Et his clare innuit cibos stipticos z duros nō debere assumi statim ante lentitiuos. ¶ Tertia est: q̄n̄ cibus leniens accipitur q̄n̄ stipticus descendit lenitiuus post digestionem suā z stipticus per vias leuiter descendunt. In his verbis innit cibos duros grossos posse satis apte preferri lenibus interuallo tanto q̄ iam pene grossi digesti fuerint z descensui apti. Tunc. n. iuuabunt ad eorū descensum z breui tēpore digeri poterunt lapsuri cū eis. ¶ Quarta est; z idem est si aggregat aliquis in comestione sua cibos velocis digōnis z alios dure vel tarde digestionis in fundo stomachi ꝓpterea q̄ fundus stomachi est calidior z potentior super digestionē pp multitudinē cōpositionis eius que est in eo de partibus carnis: z os stomachi superius est neruosum frigidū debilis digōnis. Et intellige q̄ idē est quo ad hoc q̄ sicut durus labilis cōmode preferri pōt interuallo tāto q̄ vterq; quasi simul digeratur sic grossus subtili tāto interuallo vel sine interuallo si subtilis cibus ad grossum se habeat in posse digeri sub hac ꝓportione qua pars superior stomachi se hz ad fundū ipsius in posse digerere: z sicut labilis statim post durum in stomacho receptus prius digeritur postea corrumpitur z corrumpit durū: sic subtilis sumptus statim post grossum sine proportione modo prenarrata.

¶ Pisces quoq; zc.) ¶ In. 3. particula dicit q̄ pisces z alij cibi similes eis in velocitate corruptionis sicut lac ova persica melones mora racemi nō sunt comedendi post laboriosuz exercitiū: q̄: calor stomachi labore inflāmatus corrūpit eos z ipsi corrupti corrūpunt humores. ¶ Contrariū huius asserit p̄in. tracta-

tu p̄mo cantico. 128. cantice sue dicens. Piscis notus habitans in rupibus est cibus grauis vexato ab exercitio z labore. Et Auerroys in cōmento huius cantici ait. Piscis petrosus habitās in rupibus est ille q̄ natat in aquis sup mōtes z rupes transeuntibus z currentibus. Et intellexit p hos pisces squamosos. Et paulopost subdit. Melior aūt ex eis est petrosus mōtuosus rōne magni motus z subtilitatis aquaz inter rupē z mōtes existentiū. Itē dicit Prin. scdo cañ. capto de piscibus. Et nō sunt quienientes nisi stomacho calido valde. ¶ Ad primū dic q̄ Prin. in canticis z Auerroys laudāt pisces in vexato ab exercitio z labore nō cili pisces sed alijs sequētibus diebus post remissionē hmōi caloris vt humiditate sua ꝓtēperent siccitatē corpis z iuncturaz quā labor induxit. ¶ Ad scōm dic q̄ Prin. laudans pisces in stomacho calido valde de calido loquit caloze innato non aduenticio. Pisces. n. suis frigiditate z humiditate contemperant ipsum. ¶ Dominuz preterea zc.) ¶ In. 4. parti. dicit primo q̄ comedere stiptica ante cibū quibusdā cōcedit. vz patiēntibus relaratione stomachi de quoz stomachis cibus labi solet ante eius digestionē: vt citonia cocta vel oxacitoniteriamus patientibus lubricitatē stomachi vel fluxum ventris in principio mēse quatenus sua stipticitate claudāt funduz stomachi cibus quoq; retineatur donec sit digestus. ¶ Ad tēde p̄io q̄ nō solū p̄ferēda sunt stiptica cibis patiētiū lubricitatez stomachi sed z cibis stipticis z restrictiuis sunt nutriendi. Iuxta illud Gal. lib. de virtute cibariorū. ca. 30. Si contingat cibum descendere de stomacho ante sui digestionē debet administrari cibi stiptici stringentes qui sunt quibus dnāk aut porticitas aut grossicies. ¶ Attende secūdo q̄ ciborū cōstringentiū quidā stringūt stipticitate vel ponticitate: alij siccitate: alij grossitie. Iuxta illud. G. ibi. Qui sunt cytonia grana myrti fructus spine albe z substantie lentium castanee glandes vinum ponticum que stringunt ventrē cum stipticitate z ponticitate eorū. Risuz panicū miliū sanich hordei. i. hordeum tostum fractū stringunt ventrē cum siccitate ipsorū. Carnes etiā leporis z caules cocti post effusionē aque prime ab eis cum eorū sēda z lac coctuz stringunt ventrem sua grossicie. ¶ Attende tertio q̄ sicut in lubricitate stomachi ministrank stiptica sic in mora nimia superfluitatuz ciborū in stomacho z intestinis conueniunt lenitiua. Iuxta illud Gal. ibi. 29. c. Cū superfluitates tarde descēdūt de stomacho z intestinis debent sumi cibi lenientes z mordicati in quibus sunt aut dulcedo aut acuitas aut salsedo vt ius aqua lentium aut caulium que leniunt ventrem z brodium galli z panis multum furfureus z olive cōdite sumpte ante cibum z lac subtile multum a quositatis z bleta z attriplex z cucurbita z melo z ficus z passule z nuces z mora z p̄runa. Secūdo dicit hic Princeps q̄ propter causas dictas conseruator sanitatis semper diligenter attendere debet ordinando dietam ad dispositionē stomachi si fuerit lubricus strictus vel medius z ad eius cōplexionē si calida vel frigida fuerit humida siccis lubrica stipticis z stiptica lubricis.

¶ Et est etiā zc.) ¶ In. 5. ptcu. dicit p̄io q̄ cibus subtilis facilis digōnis sicut pullus ova petrosi pisces in stomachis quorūdā vsti corrūpunk z grossi duri difficiles digeri sicut panis azimus caules bos porcus cervus digeruntur. Hmōi sunt hi quoz stomachi sunt vehemēter calidi z velut ignei. Tales regi conuenit cibis grossis duris z vitare leues z subtiles cibos. Iuxta illud. G. c. 1. libri de virtute ciborioz. Et q̄dē necessariū est q̄ homo cui dnāū est cōplexionis calide z cuius stomachus calefit velociter pp generationē cholere citrine z q̄ille in cuius stomacho generat multa cholera citrina aut aliūde sibi effunditur nutriatur cibis grossis dure digestionis. Et enim eos digerit z non digerit eos leues subtiles facilis digestionis: q̄: cholera est potentior sup lenibus cibis z corrūpit eos z non potest corrumpere grossos. Et ideo inuenimus hoīes qui nō digerūt carnes pullinas z que assimilantur eis ex cibis leuibus: hec Gal. Secūdo dicit hic Prin. q̄ ex eis est qui huic existit cōtrarius. i. aliqui hoīum sunt in quoz stomachis cibi duri fortes digeri nō possunt z leues z subtiles bene digerūtur. ¶ Attende q̄ Gal. libro de virtute cibariorum. capitu. 2. primo describit hos subtiles cibos. scdo declarat quibus cōuenit dicens. Liboz. n. quidā sunt ex quibus generak sanguis purus z subtilis. Et dicunk ipsi subtiliantes: q̄: sanguis qui generatur ex eis q̄n̄ cōmiscet sanguini qui est in venis redditeum totū subtiliorem q̄z prius esset sicut medulla panis frumenti lota pluribus lotionibus z carnes pullorū z aduragi. i. turturis z faseani z ascelle olum auium z carnes paruoruz piscium in quibus nō est viscositas z cucurbita z almesci. i. aqua pisorum z que assimilank eis: z hmōi genera ciboz conferunt ei qui non mouet z illi in cuius corpore calor nāl is est debilis z qui nō potest vitare quin generetur in epate aut splene oppilatio aut in renibus aut in pectore aut in cerebro aut in iūcturis suis aliquid superfluitatis: hec Gal. Tertio dicit hic Prin. q̄ vterq; predictorum regendus est sm suum stomachum. s. habens stomachum igneum cuz grossis duris: z habens debilem frigidum cum subtilibus cibis.

Regiones quoq; zc.

¶ In hac parte. 7. p̄io agit de regimine corporū penes regionē z vsum.

¶ Hic dubitat. nam nō videt q̄ vsus sit res cōtra rationē per illum apho. scde pti. apho. 40. Et multo tpe consueta. Itē ēt vsus facit naturā: ꝛ ideo sicut natura non ꝺz permutari sic ēt nec vsus. ¶ Dico q̄ rō est duplex: quedā est totalis: ꝛ quedā partialis. ratio partialis est q̄n solū conside rat cibus vel solū corpus siue eorum cōplexio. ratio talis est quādo considerant vtraq; simul cū cōditionibus vtriusq; vt est q̄ aliquis ex proprietate diligit vnū cibuz ꝛ huiusmodi. modo tunc dico q̄ bene potest esse q̄ vsus sit contra rationez partialem: sed contra ratione totalē non est: ꝛ per hoc patet rnsio.

¶ Sed dubitatur secūdo. nam non videtur q̄ experimentum vincat rationem: q̄ vt in ꝛ regi. Ratio confirmatur per experimentū cum ergo vnum confirmetur per aliud non contradicūt: sed stāt simul. ¶ Dico ad hoc etiam sm illud quod modo dixi. s. q̄ quedam est ratio totalis ꝛ quedam partialis. modo experimentum bene quādoq; vincit rationem partialem ꝛ sic intelligit hic. sed ratio totalis ꝛ experimentum nunq̄ contradicunt.

a ¶ Unaquęq; ꝛē. ¶ Posuit regulā ex parte cōsuetudinis: hic ponit regulā ex contra. ¶ Juxta qd̄ intellige q̄ p figurā intelligit proprietatē occultā quā hīt quidā hoīes ad aliquos determinatos cibos. nā duplex est familiaritas cibi ad corpus vt dicit Gal. in. 6. ꝛ regi. sani. vna est ex cōplone ꝛ sic cibus tēperatus est familiaris tēperato. alia est ex ꝓportiōe vt aliqui hoīes abomint vinū ꝛ determinate diligūt aliquo modo. tūc sm hec duo dicit figura ꝛ complexio. nam quantū ad ꝓportionē dicit figura: sed quantū ad cōplexionem dicit complexio. ꝛ similr ēt sm hoc postea dicit conuenientem quantum ad complexionem ꝛ similē quantum ad figuram siue proportionem.

est: ꝛ oportet vt experimentum in hoc ratione vincat. Est nāq; cibus qui solet comedi in quo aliquod existit nocumentuz ꝛ est conuenientior bono non vsitato. ¶ Unaquęq;[a] preterea figura ꝛ complexio hominis cibū hz cōuenientem ꝛ cōsimilē ad quem mutandū si voluntas ei affuerit nocumentum ei faciet ꝛ impedimētū. Ex hoibus quoq; est cui aliqō nutrimē tiū bonoꝝ ꝛ laudabiliuz nocet: ipm ergo relinquere est ei ꝙueniens. ¶ Ille vero[b] i quo mala digerunt nutrimēta ob hoc nō decipiat: qm̄ post dies in ipso mali generabunt humores: egritudines faciētes ꝛ pnecantes. ¶ Et sepe[c] etiā cōcedit ei in cui⁹ corpe mali habent hūores vt rez bonā largiter comedat ꝛ ꝓprie cū non patit ventrez sibi solui ꝓterea qd̄ est debilis.

b ¶ Ille vero ꝛē. ¶ Quia posuerat q̄ cib⁹ consuetus malus ꝺz accipi citius: hic circa hoc remouet errorē. ¶ Juxta qd̄ nota q̄ cū dicit mala nutrimēta intelige multū excedētia vt sunt cucumeres ꝛ hmōi vt exēplificat Gal. in. 2. ꝛ alimē tis. capi. 5. sed si essent parum mala ꝛ sentiretur q̄ iuuarent ꝛ non digererentur non deberent relinqui propter bona non placentia.

c ¶ Et sepe ꝛē. ¶ Hic ponit regulā ꝛe. corpis abūdātie in malis humorib⁹. ¶ Juxta qd̄ nota q̄ hoc qd̄ dicit (rem bonam largiter comedat) recte habes oppositū

Jacobus

Scdo pnes figura ꝛ ꝓpnē. ibi (Unaquęq; ꝓterea.) Tertio de dimissione cibi ꝛ se boni nocentis alicui. ibi (Ex hominib⁹.) Quarto de fiducia non habenda in malis cibis hz bene digerantur. ibi (Ille vero in quo.) Quinto de casu in quo larga comestio ciboꝝ bonoꝝ corporibus impuris ꝙcedi solet. ibi (Et sepe etiaz.) Sexto de regimine rari corporis. ibi (Luz vero alicuius.) Septimo de frequenti minutione comedentiū multā carnem. ibi (Amelius qui.) Octauo de remediis quibusdā ꝙferentibus frigidis. ibi (Et ille.) ¶ In. 1. parti. dicit primo q̄ regiones habent propias naturas sm quas variāt regimen incolentiū eas: vt incole trium puncꝝ climatū ex forti calore cum siccitate suarū regionū sunt debiles rari macri resoluti quare frequēti egent refectione ex cibis subtilibus frigidis ꝛ humidis. Et ꝙtrarium est de incolis triuz vltimoꝝ climatū. Illi vero de quarto climate vluit medū medie se habent. Scdo dicit q̄ vsus. i. consuetudo habita circa cibos ꝛ potus est res extra rationē. i. extra regulas artis medicine: q̄ consuetudines sunt singulariuz: ꝛ regule medicine sunt vniuersales: sed singularia sub arte non cadunt propter eoꝝ innumerabilitatem ꝛ instabilitatē. Vel expone q̄ vsus sunt res extra rationē. i. cōtra canonē artis medicine: vt q̄ malus cibus preferatur bono quasi sit melior: q̄ consuetus vel q̄ inconsuetus humana ratio cedit experimento: vt humana ratio dictat q̄ hedine carnes vel mutonine facilius bouinis digestibiles sunt: ꝛ experimentuz docet q̄ aliqui ex consuetudine melius digerunt carnes bouinas q̄z hedinas. In quo casu statur experimento ꝛ non rationi: q̄ consuetudo est altera natura. Et hec consuetudo fundat in familiaritate substantie que solo experimento cognoscitur ꝛ maxime confert ad bonam digestionem ciborum ꝛ potuum. Juxta illud Gal. 6. de regimine sani. ca. 4. Familiaritas vero que est sm totam substantiam experimento solo cognoscitur. Maximam igitur virtutem in digestione eorum que comeduntur ꝛ bibunt non sm ventrem solū sed ꝛ sm totuz corpus ꝛ epar ea que sm totam substantiā familiaritas hz. Tertio dicit ꝛ hoc quidē obseruandū est: ꝺz vsus seu ꝙsuetudo. Et opz vt experimentum in hoc. s. vsu vincat rōnem: puta q̄ cibus aliquid mali habens comedi solitus conuenientior est cibo bono non vsitato neq; consuetudo consilio medici subito mutanda est hz mala fuerit in cibis ꝛ potibus. Juxta illud Gal. c. 1. de virtute ciborum. Et non debes ipsam immutare consuetudinem cum est longa ꝛ ampla ꝛ si sit illaudabilis vel nō bona q̄n non inducat aliquid necessitatis ad mutationē suā. Nam ꝙsuetudo est natura scda sicut memorat sapiens Hyp. Quod si emineat aliqd inducens q̄ mutet ab ea conuenientiorez in eis est q̄ mutet ab ea paulatim: hec ille. ¶ Attende q̄ hz ꝙsuetudines alique quibus mali cibi: q̄ consueti preferuntur bonis: videantur prima facie ratione carere non tū penitus ratione carent: vt declarat Gal. libro de virtute cōsuetudinis. c. 3. sub aliquibus propositionibus. Prima propositio est sicut panis paratus dicitur post imixtionem farine cum aqua fermentationez ꝛ decoctionē sic cibus in stomacho post digestionem. Ait enim ibi. Quēadmodu panis frumentarij. i. pistores dicuntur coquere non cuz molentes ꝛ dividentes in tenues particulas cōminuunt frumenta: sed cum super hoc madefacientes aqua ꝛ fermento miscentes: deinde cooperientes aliquo fouetium dimiserint donec vt ipsi vocant fermententur ꝛ post hoc per clibanuz aut caminum assent: ita in eis que in ventrem transglutiuntur non cū in eum transglutita fuerint digesta esse aimus: sed cum sicut que coquuntur frumenta sm qualitatem transmutationez habuerint. Scda est: sicut oportet triticum in panem bene preparatum conuertit per artificium ad qualitatez nobis propriā: sic in stomacho cibum ad qualitatē nobis magis propriā. Ait. n. ibi. Quēadmodu aūt in panibus in propriā nobis comedentibus duci opz qualitatem quod coquit frumenti: ita ꝛ in ventre adhuc magis in propriorē. Nomino aūt proprietatem alterā altera sm similitudinē futuri ex ea nutrituri corpis. Tertia est: diuersis corpibus diuersa nutrientia sunt propria. Ait. n. ibi. Aliud aly corpi nutrimentū proprium est. Et ꝓpter hoc animalia ad propria veniunt nutrimenta indocte a nā ducta. Subiugalia quidem ad herbas paleam ꝛ fenum ꝛ hordeū: leones vero ad carnes sicut ꝛ leopardi ꝛ lupi. Quarta est: sicut propria nutrientia diuersificantur in generibus ꝛ speciebus animaliuz: sic in individuis vt qd̄ est ꝓprium nutrimēta vni homini nō sit ꝓprium sed contrarium alteri. Ait enim ibi. Quēadmodū aūt in animalibus sm genus nō parua differentia proprioꝝ vnicuiq; nutrimētoꝝ est: ita ꝛ sm spēm cōtractaz. s. ad individua in generibus inueniunt differentie magne. Nis quidē neq; gustare potentibus vinum q̄z multū aūt alijs intristanter bibētibus: ꝛ his quidem bouū ꝛ hyrcoruz ꝛ arietū carnes cum delectatione comedentibus: digerētibus autē intristanter his vero neq; odorē earum sustinētibus neq; esum. Quinta ꝓpositio est: hoies delectabilius quosdā cibos alijs recipiunt ꝓpter familiaritatem nature cū eis: ꝛ q̄ videnf eis bene digestibiles. Ait enim ibi. Quoniā aūt hoc ita habere videf primū quidem illius opz memorari. s. afferre hoies delectabilius alijs: alia sm familiaritatem nature ventreq; ad eoꝝ esum magis quēadmodū ꝛ bene digestibilium eis eē visoꝝ: auertere autē ꝛ fugere ab indelectabilibus ꝛ indigestibilibus. Sexta est: consuetudo est signum ꝛ causa ꝓprietatis naturalis qua cibus

De partibus.

aliqs est delectabilis ꝛ bene digestibilis. Signū quidē q̄ cōsueta delectabiliter recipiunt: ꝛ bene digerunt: sicut docet experimētū. Causa vero q̄ volētibus aliquē cibum sibi assuefacere indelectabiliꝛ ꝛ cū nocumēto a principio recipiunt ipsum: post consuetudinem vero delectabiliter ꝛ sine nocumento. Consuetudo ergo efficit vt cibus primus indelectabilis ꝛ nociuus factus fit delectabilis familiaris ꝛ iuuatiuus. Ait enim ibi. Itaq; ꝛ signū est hec assimilitudo ꝓprietatis naturalis. Quoniā aūt ꝛ vt causa fit multotiēs manifestū est ex dispositis quidem indelectabiliter vel cū nocumento ab aliquibus in principio. Si aūt paulatim eam que ad ipsa assuetudinez sustineant neq; indelectabiliter adhuc dispositis neq; cum nocumento. Septima est: causa propter quaz consuetudo facit ꝛ cibo prius indelectabili ꝛ nociuo delectabilē ꝛ iuuatiuum est: q̄ sicut quisq; hominū cibum suum alteram ad sui naturā sic alteratur ab eo ꝛ quodāmodo trahit ad similitudinem eius. Ait enim ibi. Causa autē huius talis est quēadmodum alteratur sm qualitatem comestoꝝ ꝛ bibitoꝝ ꝛ singulorum: ita id disponit aliqualiter id qō alterat. Octaua est: q̄ non solum id quod nutritur alterat nutriens: sed etiam nutriens alterat nutritum quadam modica alteratione quaq; vice ne cesse est in processu temporis alterationes modicas iteratas peruenire tandem ad magnam ꝛ notabilem alterationē huius qō nutritur a nutriente taliter q̄ alteratio facta a longis consuetudinibus ad similitudinē accedit ꝓprietatis naturalis. Ait enim ibi. Quoniā igit non solū alteratur qō nutrit ab eo qō nutrit: sed ꝛ id aliqualiter alterat breui quadam alteratione necessariū est breue quandā hanc dignā ratione in tpe fieri vt in equalitatē accedat ꝓprietatis naturalis ea que a diuturnis assuetudinibus. Igit in eis que comedunt ꝛ bibunt inuenta esse mihi videt causa assuetudinum virtutis: hec Gal.

¶ Unaquęq; ꝛē.) ¶ In. 2. dicit q̄ vnaquęq; figura. i. habitudo corporis in carnositate pinguedine macie ꝛ mediocritate ꝛ quęq; cōplo cibū ꝓprium hz sibi conuenientē ꝛ cōsimilē: quē si quis mutet nocebit ꝛ impediet marie si subito illud fiat: q̄ fundamentū delectationis digestibilitatis ꝛ nutritionis consistit in conuenientia quadam ꝛ similitudine occulta nutrientis ad nutritum.

¶ Et hominibus ꝛē.) ¶ In. 3. dicit q̄ aliqui laudabiles ꝛ boni cibi quibusdā hoibus nocent: vel naturaliꝛ ex quadā ꝓprietate singulari occulta qua videmus quosdā ita abominari vinū: alios carnes alios pisces alios fructus zuccarū. Quod si ex eis gustent cōmouentur vehemēter vel ad vomitū vel ad nauseā: aut accidentaliter sicut cū quis se repleuerit abundanter ꝛ excessiue aliquo bono cibo vt ouis aut lacte q̄nq; abominatur illū longo tempore vel cū cibum aliquē sordide parari viderit a coco memor huius odio hz: vel pp humores corruptos in stomacho facientes abominari aliquos ex bonis cibis prius cōsuetis ꝛ bene dilectis ꝛ appetere carbones aut lutū aut cretam sicut cōiter contingit pregnantibus primo vel scdo mense sue impregnationis. Et ꝙueniens est vt oēs isti relinquant hos cibos quos abominanf ꝛ qui nocent eis vel tota vita si naturaliter oderint vel tēpore quo eos abominantur ꝛ nocent eis.

¶ Ille vero ꝛē.) ¶ In quarta particula cōsulit q̄ si in aliquo mali cibi bene digerant non ideo decipiat neq; confidat imunis erit a nocumento: q̄ post dies seu ꝓcessu tēporis isti mali cibi generabūt in eo malos humores ex quibus fiēt perniciose egritudines vt ex melācholicis cancri ꝛ lepre. Et flegmaticis apoplexie ꝛ paralises. Et cholericis causones ꝛ hectice. Huic consonat quod in proverbio dici solet. Non gaudeant malis cibis vtentes quoniam si in presenti nocumentum non sentiant: futurum tamē periculuz non euadent. Et hoc consilū inserit hic Ysaac. ne credat aliquis consuetudines in malis semper obseruandas imo melius est ꝛ securius paulatiz ab eis ad laudabiles ꝛ bonas consuetudines se transferre: licet predictū sit statim q̄ vsus est obseruandus.

¶ Et sepe ꝛē.) ¶ In. 5. particula dicit q̄ sepe cacochimo corpori concedit abūde sumere de aliquo bono cibo maxime cum fuerit adeo debilis q̄ pharmaciaz sustinere non potest per quā purgent eius mali humores. Ysaac hunc enim cibū confortata virtute interdum malos expellit humores ꝛ cibo sumpto laudabiles generat. ¶ Sed cōtra: nō pura corpora quātūcūq; magis nutries tanto magis ledes vt ait Hypoc. apho. scda apho. 10. Et Gale. in cōmen. ait. Cibi subeuntes corpore non prius mundificata a malis humoribus corrumpuntur: quorum quātitas necesse est vt augmentetur ꝛ qualitas non mutetur. Hoc plurimum patiuntur quoruz stomachus malis redundat humoribus. Itē debilis non potest multū sustinere cibum ꝛ bene digerere: non igit debet aliquā rem bonaz largiter comedere. ¶ Dic primo q̄ si virtus cacochimi tolerare possit purgationē malorū humorū tutius est ꝛ melius eos festine purgare q̄z replere cibis vt nunc allegatum est ex Hyp. ꝛ Gal. ¶ Dic scdo q̄ si debilitas cacochimi fuerit in virtute digestiua non est dandus large cibus ꝓpter rationē dictam. ¶ Dic tertio q̄ corpi cacochimo debili ꝛ inepto purgatiōi pp etatez pueritie vel infantie vel pp ꝓpregnationē cibus pōt dari abūde non quidē similis: imo cōtrarius cacochimie q̄tenus p eū cōfortet virtus ꝛ humores peccātes rectificent: ꝛ plus pōt large datus dūmodo digeri possit q̄z sub pauca quantitate: quia plus confortat ꝛ

magis

oppositus ibi in scda pti.afor.9.afor. Non pura corpora quãto magis ꝛc. Dico ꝙ bonus cibus potest comedi multipliciter. Uno modo ad vomitus prouocationem: quia melius est ꝓuocare vomitum cum cibis bonis q̃ cum malis vt habebitis infra: ꝛ ad humores mali rectificationem: ꝛ ad corporis resumptionem. modo hoc debet intelligi ad ventris vel vomitus ꝓuocationem.

a ¶Cum vo ꝛc. ¶Hic ponit regulas de regi. corporis rari vel spissi. ¶Circa quod nota ꝙ rara corpora minus nocentur ab intus ꝛ a nutrientibus: quia nutrientia non nocent nisi ꝓpter superfluitates ꝛ humores. modo quia superfluitates minus, adunãtur in raris: ideo ipsi minus nocentur ab intra: sed spissi magis: quia ipsi non resoluuntur: sed rari magis nocẽtur ab extra: ꝓpterea quia ipsi habẽt poros suos apertos vnde faciliter ingreditur ꝛ calor ꝛ frigus vnde nocetur: sed in spissis est econtrario.

¶Cum vero[a] alicuius corpus raruꝫ fuerit ꝛ ad soluendu facile nutriendus erit ex nutriẽte humido qđ cito digerat: licet rara corpora magis tolerare possint nutrientia grossa ꝛ diuersa ꝛ sint longinquiora ab hoc vt cause intrinsece ea ledant ꝛ magis apta recipere extrinsecaruꝫ causarum impediẽta. ¶Amplius[b] qui multam cõsueuit comedere carnes si ociosus fuerit frequenter sibi minuere dz. ¶Et

¶Sed dices postea cum corpora rara valde calida cibi siue nutrientia facile digestibilia adurentur. Itez cum illa corpora sint calida ꝛ facile resolubilia debẽt dari frigida grossa ꝛ viscosa que resolutionem prohibeant. Dico ꝙ intentio in cibis in complexione rara potest esse dupler. Una est remittere ꝛ restaurare qđ deperditur per resolutionem. Alia intentio potest esse preseruare a resolutiõe. ¶Modo tunc primo modo debentur subtilia. ꝛ sic intelligit hic Auicenna: quia talia sunt magis similia: sed secundo modo debentur grossa ꝛm ꝙ tu arguis.

¶Sed dices vlterius bene video tuam distinctionẽ: sed dic quid absolute ego debeam facere in corpore raro quem cibum dabo. Dico ꝙ sine dubio in hoc oportet considerare: quia si iste cui habes consulere sit homo diues nõ artifex: ita ꝙ possit comedere quando vult ꝛ ꝛm voluntatem: dico ꝙ in tali tu debes

illec cuius cõplexio ad frigiditatem declinat lãgueris bibere debet ꝛ triseras ꝛ ex eis que stomachum ꝛ intestina ꝛ venas que sunt iuxta ea mundificare consueuerunt. Et nihil quidem deterius est quam diuersa nutrientia simul adiũgere ꝛ post in comedendum tempus prolongare. Cũq enim postremum nutriens aduenit primum iam incepit digeri: nutrientis ergo partes in digerendo non simulantur.

dare cibaria subtilia bona: quia cum ipse possit comedere quando vult statim cum erit facta resolutio sufficiẽs: ita ꝙ famescet statim poterit comedere ꝛ subuenire illi deperditioni: ita ꝙ non amplius augmentabitur: ꝛ hoc melius restaurabitur per subtilia: quia sunt magis subtilia similia ei qđ dissolutum est. Sed si corpus cui consulis sit corpus laboratoris vel alicuius alterius qui non potest comedere quãdo vult: dico ꝙ in tali tu potius debes dare cibaria grossa chimum viscosum grossiuꝫ ꝛ frigidum generantia. Et ratio est: quia cum ipse nõ possit comedere quando vult augeretur in eo nimis resolutio. cibaria autẽ predicta preseruant a nimia resolutione: quare ꝛ tunc competunt.

b ¶Amplius ꝛc. ¶Hic ponit cañ. de illo qui comedit multaꝫ carnem. ¶Iurta quod queres nõne eẽt melius abstinere a tantis carnibus ꝛ nõn facere totiens flobothomiaꝫ: quia flobothomia perducit ad senium ꝛ continuo euacuat bonos spũs. Dico ꝙ sine dubio absolute illud esset melius: ꝙa tamẽ sunt multi qui nõ possunt se abstinere a multa comestione in talibus minus maluꝫ est sanguinẽ minuere q̃ si generaret egritudo.

c ¶Et ille cuius ꝛ ꝛc. ¶Hic ponit regulas de regi. habentis complexionẽ frigidã. ¶Super hoc paragrapho dicit littera exterior super illo verbo hic bibere debz triseras id est electuaria conuenientia que fiunt ex cydoniis vel pomis vel prunis. Sed ista expositio quam videtur exterior littera dicere non est bona: quia littera interior dicit bibere: sed electuaria cum sint solida non bibuntur. Item etiam non est bona: quia hic intrant cydonia ꝛ pruna que sunt frigida: ꝛ ideo magis nocerent q̃ prodessent: sed credo ꝙ illud sit aliquod liquidum colidum sicut stellaida vel aliud simile.

Jacobus

magis resistit sue corruptioni ꝛ fortius reparat malam qualitatẽ cacochimie. ¶Cum vero ꝛc.) ¶In sexta particula innuit quattuor propositiones. Prima est ꝙ corpus rarum faciliter resolubile cibo humido qui cito digeritur nutriendũ est. Humido quidem vt sua humiditate resoluta reparet ꝛ resolutioni resistat tã ab extrinseco quam intrinseco calore. Cito digestibi vero quatinus velociter reparet quod resolutum est sicut velociter resoluitur humidum in tali corpore. Et q̃ ẽt cibus cito digestibilis cõiter rarus est ꝛ ita similior in substãtia nutriendo corpi. Sed Gal. libro de virtute cibariorum ca. 1. ꝙrariũ huius affirmat dicens. Et q̃ corpus raruꝫ fuerit opꝫ ꝙ corpus nutriatur cibis multis grossis siccis ꝛ viscosis pp multitudinẽ eius qđ dissoluit de corpore. Et hoc regimen est ꝙueniẽs de necessitate nisi sit in aliquo membrorum corporis lesio vel dolor. Dic primo ꝙ in regimine ꝙseruatiuo raꝝ corpus nutriendum est cibis humidis cito digestibilibus pp causas dictas: ꝛ id voluit hic prin. Dic scdo ꝙ in regimie reductiuo vel preseruatiuo a lapsu nimio in raritatẽ ꝛ resolutionẽ imoderatã corpus raꝝ nutriendũ est cibis multis grossis siccis ꝛ viscosis vt partes corporis succedentes loco resolutaꝝ densiores fiant ꝛ plus resistentes resolutioni ꝛ ꝓtemperantes raritatem corporis maxime si corpus in raritate multum lapsum fuerit: ꝛ id Gal. intendit in verbis nunc allegatis. Scda propositio est corpa rara melius quam densa tolerare possunt nutrientia grossa ꝛ diuersa: ꝙ non sunt ad oppilationes dispositi sicut densa corpora: sed latas viarum ꝛ apertorum porꝝ. Et quod plus timetur et grossis cibis est oppilatio ꝛ morbi qui ex ea fiunt. ¶Sed cõtra: corpora densa sunt robustiora ꝛ calor est in eis magis fortis ꝛ magis vnitus. Cuius rei signum est ꝙ habentes stomachum spissum melius digerunt habentibus ipsum tenuem ꝛ rarum. Propterea dixit Hyp. apho. 2. apho. 35. In omnibus egritudinibus ea que circa vmbilicum ꝛ pectinem spissitudinem habere melius est nimis vero tenue ꝛ tabefactum malum. Et Gal. in cõmento aut. Sub hypocondria locos non oportet esse doloroso: sed molles equales ꝛ teneros: qui aliq̃n grossi aliquando subtiles sunt. Grossi tñ sunt meliores: tabefacti ꝛ tenues mali sunt ꝛ malum significant. Significant enim defectionem locorum eorũ ꝛ cibum in stomacho non bñ digestũ nec sanguinẽ in epate bene creatum. ¶Dic primo ꝙ densa corpora ceteris paribus bñt digestiuam fortiorem ꝛ calorem innatum. Maꝝ virtus vnita fortior est seipsa dispersa ꝛ calor igneus in denso corpore fortius agit q̃ igneus in raro sicut ferus cadens fortius comburit ardente stipula. ¶Dic secũdo ꝙ rara corpora melius tolerant grossos ꝛ diuersos cibos quos digerere possint densis corporibus propter causam dictam. Facilius enim superfluitates talium ciboꝝ labunt ab eis ꝓpter latitudinẽ viarum ꝛ porꝝ maiorem in eis. Tertia ꝓpositio est: corpora rara plus elongata sunt corporibus densis a nocumentis ab intrinseco venientibus. Quia bñ transpirabilia sunt ꝛ ab eis liberius ꝓdeunt fumi ꝛ vapores ꝛ humores eoꝝ minus ꝓculcanꝫ facilius penetrant libere euentantur ꝛ superflua queq̃s per meatus proprios promptius effluunt. Quarta propositio est: corpora rara facilius ledũtur corporibus densis a causis defluis corpori occurrentibus vt a ventis validis magnis caumatibus ꝛ intenso frigore ꝛ corrupto aere. Penetrantur enim faciliter ab his propter apertionem suoꝝ porꝝ ꝛ viarum nimiam. Simile iudiciũ fac de corporibus mollibus ꝛ durius vt de rais ꝛ densis. Iurta illud Gal. libro de optima cõstructione corporis ca. 4. Confestim autem ꝛ quod est durius temperato corpus difficile passibile est ab omnibus que extrorsum quod vero mollius eis que introrsuꝫ: ita autem ꝛ quod quidem densius eis que extrorsum quod vero rarius eis que introrsum. ¶Attende tamen ꝙ raritas corporis est salubrior in abunde nutritis ꝛ nocibilior cuꝫ tenui pleta. Iurta illud Gale. ibi. Raritas corporis in transpirationem quibus plus fertur sanatiuior est: quibus vero minus egrotatiuior. ¶Amplius ꝛc.) ¶In. 7. parti. dicit ꝙ ille sepe flebotomandus est qui vivit in ocio ꝛ carnibus abunde consueuit vti. Quia ex esu carnium multarum multus generatur in eo sanguis. Et propter ocium pauca fit ab eo resolutio: manet ergo sanguis ꝛ multiplicatur in venis ipsius: ita vt non possit a natura regi sed tandem suffocat aut flegmones efficit aut sinocham generat. Ad cuius euacuationẽ nullus securius promptius ꝛ facilius remediũ inuenitur q̃ flobothomia. ¶Et ille cuius ꝛc.) ¶In octaua dicit ꝙ homines frigide cõplexionis debẽt bibere langueris ꝛ triseras ꝛ alias medicinas que mundificare consueuerunt stomachum ꝛ intestina ꝛ venas eis propinquas. ¶Attende primo ꝙ langue-

De partibus.

ris sunt electuaria stomacho conuenientia que fiunt ex cytoniis vel pomis vel prunis vt diacitoniten poma condita diaprunis. ¶Attende secundo ꝙ trifere sunt confectiones quarum bases sunt myrabolani. Et earum virtus seu proprietas est manutenere hominem in iuuentute ꝛ sanitate ꝛ retardare caniciem ꝛ senectutem ꝛ confortare omnes sensus ꝛ rationem. Et due earum descriptiones scilicet magne ꝛ parue traduntur a Principe tracta. 3. summe prime quinti canonis: ꝛ a Mesue parte secunda prime distinctionis summe prime sui antidotarij. ¶Attende tertio ꝙ medicine alie que mundificant stomachum ꝛ intestina cum venis sibi propinquis sunt hiere ex aloe ꝛ diacyminum ꝛ dianisum ꝛ diatrionpiperecon ꝛ stomaticon ꝛ similia.

Et nihil quidem ꝛc.

¶In hac pte octaua ꝑmo agit Principes ex malitia coniunctionis diuersorum nutrientium ꝛ diuturnitatis mense. Secundo de bonitate ꝛ malitia nutrientis sapidi. ibi (Oportet preterea te scire ꝙ nutriẽs.) ¶In prima particula dicit ꝙ pessimum est coniungere simul diuersos cibos vt carnes pisces vel pullos ꝛ porcum in eadem refectione ꝛ postea prolongare tempus in comedendo: quia primus cibus iam incepit digeri cũ aduenit vltimus: ꝛ sic partes cibi dissimiles fiunt in digerendo sic ꝙ ꝑassumpte digeste sunt prius q̃ postremo sumpte sue digestionis medium attigerint: vnde fit ꝙ quedam corrumpunt alias. ¶Sed instabit aliquis membra hominis sunt multuꝫ diuersa in complexione ꝛ natura quedam melancholica sicut ossa quedam flegmatica sicut cerebruꝫ ꝛ nucha quedam sanguinea sicut carnositas: conuenientes ergo est ꝙ eorum cibus non sit simplex sed multiplex ꝛ multum etherogeneus. Item sapidius ꝛ delectabilius sumuntur plures cibi q̃ vnus vt docet experimentum: sed quod melius sapit: melius nutrit vt statim dicetur. Item complexio stomachi qui digerit cibos est plurimum etherogenea alia in fundo alia in medio alia in supremo quare penes eius diuersitatem cibus variandus est. Item videmus bruta que natura aguntur ꝛ diriguntur ab intelligentia infallibili sicut oues ꝛ boues equos ꝛ mulos herbas diuersas calidas cum frigidas humidas cum siccis tenues cum grossis frequenter comedere: cur igitur homo non itidem aget. Item sepe indigemus superius stringi ꝛ inferius laxari: quãdo videlicet constipati sumus ꝛ cibus receptus natat in stomacho quo casu debemus in ꝑncipio mense lenitiua sumere ꝛ in fine stiptica. Item festine comedere sine bona mastiatione graue preiudicium stomacho affert: non enim supplere põt cum dentibus careat mastiationis defectu: ergo expedit prolongare tempus in comedendo quatinus optime masticetur cibus. Itez nemo hodie comedit carnes sine pane cibos sine sale ꝛ paucissimi comedunt cibos suos solidos sine potagijs. ¶Attende hic primo ꝓ solutione ꝙ diuersorum nutrientium. Quedam distant plurimum abinuicem in subtilitate ꝛ grossitie facilitate digestionis ꝛ difficultate sicut pulli perdices alaude distant a porcinis ꝛ bouinis carnibus. Alia sunt inuicem prorima cum quadam gradatione sicut perdix capo faseanus. ¶Attende secundo ꝙ nutrientia diuersa simul adiungi possunt dupliciter. Uno modo via simplicis ꝛ pure cibationis. Alio modo via medicine vel alterum vel ambo. ¶Attende tertio ꝙ prolongatio temporis in comedendo dupliciter fieri potest: scilicet vel moderate gratia mastiationis bone ꝛ transgluuionis non quidem voracie sed paulatiue ꝛ immoderate duabus vel tribus horis pausando inter bolos ꝛ confabulando. ¶Iurta hec dic primo ꝙ adiungere diuersa nutrientia plurimuꝫ abinuicem distantia via pure cibationis detestabile est ꝛ nocium corpori: quia oportet cibos in stomacho receptos ad vnam substantiam homogeneam reduci que est chilus: ꝛ in epate chilum ad aliam homogeneam que est sanguis ꝛ in venis capillaribus sanguinem ad humiditatem homogeneam innominatam: natura igitur in diuersis cibis plurimum laborat in hac reductione: neq̃ bene plene dominari potest diuersis cibis ꝛ perfecte eos regere: ꝛ est ac si mitteres in eandez ollam pisces pullos ꝛ carnes bouinas ac simul coqueres. Nunquid pisces prius dissoluti essent ꝛ pulli similiter q̃ bos bene coctus. ¶Dic secundo ꝙ nutrientia diuersa pauce ꝛ gradate diuersitatis satis apte possunt simul commisceri: quia satis leuiter simul digeruntur: ꝛ fiunt ex eis chilus ꝛ sanguis satis vniformes: licet melius fit ꝛ nature leuius vnico laudabili contentari ferculo: maxime vna carnis vel piscis specie. Et hoc enim redditur digestio

a ¶ Oportet preterea ꝛc. ¶ Hec pars videtur clara.
b ¶ Et vicibus ꝛc. ¶ Hic ponit can̄. sumptuz ex parte numeri comestionum. Primo facit hoc sumendo indicationē ex parte cibi. Secūdo a cōsuetudine. ibi (Uerūtamen.) Tertio a cōplexione. ibi (Corpora preterea.) ¶ Circa primam partē est intelligendum q̄ comestio satians pōt esse triplex. s. satians rōne qualitatis. s. nutritionis: vt quia multuz nutriat sicut est comestio ouoz ꝛ carnium. alia est comestio satiās ratione quātitatis sicut si aliquis multuz comederet ꝛ aliquo cibo parum nutritiuo. tertia est satians rōne vtriusq̄. s. qualitatis nutritionis ꝛ quātitatis vt esset comestio multarū carniū. modo hic intelligitur comestio satiās maxime isto tertio modo scilicet ratiōe vtriusq̄: quia si soluz esset satians ratiōe alterius nō sufficerent ille vices: non enim posset homo tm̄ stare si solum comederet homo parum ꝛ ouibus vel ꝛ carnibus.

¶ Oportet[a] preterea te scire q̄ nutriens melius est quod melius sapit: propterea q̄ stomachus ꝛ virtus retentiua vehemēter ipsi applicantur cum bone fuerit substantie ꝛ fuerint omnia principalia membra ſm operationem sibi adinuicem conuenientia ꝛ sana. Et ista quidem est conditio q̄ si complexiones sane non fuerint ꝛ membra in suis complexionibus diuersificentur: fueritq̄ epar a stomacho diuersum ſm diuersitatem qua fit supra naturalem non erit istud considerandum. Ex impedimentis vero nutrientis bene sapozosi vehementer grossi est q̄ possibile est vt homo ex eo multum comedat. ¶ Ex vicibus[b] preterea satiantis comestionis melius est vt hō vna die semel ꝛ altera bis: mane ꝛ vespere comedat.

¶ Queritur circa hoc: vtrum conueniens numerus comedendi sit comedere vna die semel ꝛ alia bis. Et videtur q̄ non auctoritate Gal'. 5. ꝛ regi. sanita. qui ponit ꝛ seipso qui comedebat vna die bis. s. mane ꝛ sero. Item etiam auctoritate Aui. ꝛ duobus senibus qui vixerunt centum annis qui comedebāt omni die ter. Item experimento: quia melius se habet qui comedit bis q̄z qui semel. Item ratione illud non est bonum regimen quod inducit nocumēta vtraq̄: sed si aliquis comedat vna die bis ꝛ alia semel: in die in qua comedet semel habebit nocumenta eius qui cōsuetus erat comedere bis ꝛ comedit semel: ꝛ in alia die scilicet qua comedet bis habebit nocumenta eius qui mutatur de semel ad bis: ꝛ sic talis ſm istud regimen habebit vtraq̄z nocumenta. ¶ Item quero quando comedet semel q̄ hora in illa die comedet: non in mane als̄ de sero: quia tunc nimis staret inter vnum cibum ꝛ alium: nec in meridie etiam saltem in estate: quia non debemus comedere in hora caloris. ¶ In oppositum est Auerrois sexto colliget capi. 6. inde ꝛ Haly. primo practice. capi. 13. ꝛ Auicen. hic. ¶ Item arguitur q̄ non satiantis: quia superius dixit q̄ non debemus comedere ad satietatem: sed debent remanere reliquie. Dico q̄ de isto numero satis est dubium. Auer. tamen videtur imponere scilicet q̄ ter. nescio tamen vbi dicat. Dico tamen q̄ oportet hic multū distinguere ꝛ ex parte cōsuetudinis ꝛ temporis

Jacobus

melior: brevior: ꝛ facilior sanguis magis purus ꝛ spiritus splendidior: ꝛ vita sobria que nutrix est sanitatis: quia cōmuniter minus comedimus ex eodez ferculo q̄z ex diuersis: eo q̄ appetitus renouatur ꝛ quasi renouisci dum pene satur est ex vnico ferculo sibi p̄ntatis aliis ferculis vt experientia docet. ¶ Dic. 3. q̄ nutrientia plurimū distantia abinuicem simul admisceri p̄t via medicine cuz cibatione vel alterum vel ambo vt in constipatis ꝛ nimium laxis sepe commiscemus in eadem mensa lenitiua fercula cum puris cibis vel stipticis preferendo lenitiua in constipatis ꝛ stiptica in laxis. Id etiam faciunt aliqui competentes prius suos appetitus cibus pauce nutritionis q̄z carnes comedant sicut itali ne sanguis in eis nimiū multiplicatus carbunculos antraces ꝛ febres sanguineas male putredinis generet sicut fit in gallicis ꝛ teutonicis in italia morantibus ꝛ se occidentibus esu superfluo carnium potu vini ꝛ veneris: vnde iam prouerbialiter dicitur q̄ Italia est sepultura gallicorum. ¶ Dic. 4. q̄ prolongatio in comedendo moderate facta fere vna hora gratia bone masticationis ꝛ transglutionis est laudabilis ꝛ plurimum conferens ad conseruationem sanitatis: q̄ perfecta cibi masticatio cum morosa transglutione sine ingluuie est veluti media digestio. Sed mala masticatio vel digestionem cibi impedit vel vehementer retardat. Cuius rei signum est q̄ sepe in egestis apparent pecie cibi male masticati. Sed ingluuiosa transglutio plurimum aerem immiscet cibo ꝛ inde est q̄ ingluuiose comedentes citius ꝛ ex minori saturantur partim cibo partim aere pleni qui separans inter stomachum ꝛ cibum digestionem cibi impedit. ¶ Dic quinto q̄ prolongatio in comedendo cum interlocutionibus ꝛ pausis duabus vel tribus hous est plurimum nociua: quia communiter plus comeditur ꝛ bibitur digestio interturbatur superposito vltimo cibo p̄ño qui tam diu digeri incepit tempus perditur in voluptatibus ꝛ animus grauatur quasi sepultus vino cibo ꝛ somno vel somnolentia ꝛ fit vita hominis more sardinapali vita porcorum. ¶ Ad p̄mum obiectum dic q̄ massa sanguinis sufficienter diuersa est in suis partibus ad alendum quodlibet membrum. ¶ Ad secundum dic q̄ licet sibi diuersi delectabilius vnico sumantur ꝛ quo ad hoc melius digerantur multa tamen prestant impedimēta neq̄z simpliciter melius digeruntur: propter causas tactas in primo dicto. ¶ Ad tertium dic q̄ digestio fit vt plurimum in fundo neq̄z stomachus est implendus cibo ꝛ maior est differentia ciborum vehementer diuersorum q̄z partium stomachi abinuicem. ¶ Ad quartum dic q̄ bruta non sunt ita delicate nature neq̄z temperate complexionis sicut homo: ideo melius sustinent diuersitatem herbarum ꝛ nihilominus vnam preferunt multis si separate sint ꝛ ex ea satis habeant. Illaq̄z cōtentantur sobrie ea vsi. Quod si irrationalia in cibis ꝛ potibus mensuram seruent q̄z turpe est homini ratione functo modum negligere. ¶ Ad quintum dic q̄ probat tertiū dictum. ¶ Ad sextum dic q̄ probat quartum. ¶ Ad septimum dic q̄ q: sine pane ꝛ sale plurimi ciborum non sapiunt vtilis est horum comestio cum carnibus piscibus ouis ꝛ alijs: ꝛ dum prohibetur adiunctio ciborum multum diuersorum ꝛ carnibus piscibus fructibus aut herbis intelligi debet ꝛ qui potagia preferunt alijs in eadem mensa gratia lenitionis vt plurimum faciunt vel vt minus ex alijs comedant ꝛ famem cum eis frangant.

Oportet preterea ꝛc.

¶ In secunda particula dat tres regulas. Prima est: illud ex nutrientibus est melius quod est sapidius seu delectabilius gustui duabus cōditionibus obseruatis. Prima est q̄ hoc nutriens sit bone substantie scilicet non corrupte nec vehementer dispositie ad corruptionē sed familiare nutriendo corpi. ¶ Secunda est q̄ omnia membra principalia nutriendi corporis sint adinuicem conuenientia in sua proportione debita ꝛ sana. Illis conditionibus concurrentibus quod melius sapit melius nutrit: q: stomachus suis virtutibus retentiua ꝛ digestiua vehementer sibi applicat: quo fit vt optime digerat ipsuz cū omne agens naturale fortius agat in propinquū q̄z in distans. Hanc regulā p̄meminit Hyppocras aphōrum secunda apho. 38. dicens. Parum exterior cibus ꝛ potus detestabilior quidem melioribus magis delectabilis est appetendus: id est appetenti dandus. Et Galenus in cōmento ait. Omnis cibus sapidus in quo quisq̄z delectatur cum accipitur a stomacho complexus retinetur ꝛ cuz magna delectatione digeritur plusq̄z quilibet alius: qui si fit abominabilis fugit: vnde vomitus fastidium inflatio ꝛ rugitus generant. Et primo de virtute cibariorum capitulo primo ait. Et quando sunt duo cibi equales in bonitate ꝛ est voluntas appetitus declinis ad vnum eorum ex his magis debemus dare rem appetitam prealia: quia conuenientior est nature sue ꝛ habilior seu facilior ad digerēdum. Et quando sunt duo cibi quoz vnus est altero melior ꝛ appetitus in eis est declinans ad peiorem eligimus eum super meliorē dum tamē non timeamus ex eo nocumentuz maius q̄z ex eo eueniat iuuamentum propter delectabilez sumere stomacho ex quo melius digerit ipsum: hec Gal. Et Hip. iterum secundo regimen acut. ait. can̄. 21. Cibala nāq̄z dicta cibi vel potus que ſm simile id est consuetū fit se curior est in omni tempore sanitatem tueri q̄z ea que melior est si in ea statim exercitium ꝛ balneum debent fieri tribus vicibus duobus diebus. Et isti videnk mihi magis veritati appropinquare: ꝛ etiā mirabilis Auenzoar huic assentire videtur: hec Auerrois. ¶ Sed instabit aliquis primo quia continue resolui mur ꝛ cibus datur ad prohibendum resolutionez ꝛ reparationem resolutoruz quātum possibile est: ergo continue cibis egemus ꝛ per consequens comestione continua: sicut flumen ad manutenentiam eius indiget continuo influxu aque. Item ex decem milibus hominum non est vnus qui seruet hanc regulaz: vt ter in duobus diebus comedat: ꝛ non est verisimile genus hominum vniuersum a vera regula sic deuiare. Itez ter in duobus diebus comedere modo hic tacto a Principe: videlicet vna die semel ꝛ altera diebis: scilicet mane ꝛ vespere est de die in diem vsum seu consuetudinem permutare. Itez infantibus quia crescunt oportet ad minus bis vel ter in die cibum ministrare: ꝛ similiter senibus a senio: quia calor horuz est sicut lucerna ad extinguendum parata que modico ꝛ frequenti oleo indiget. Item Princeps in hac littera satiātem comestionez approbare videtur quaz superius reprobauit parte quarta capituli istius paragraphi illo. Ex cibo etiaz nullus est ita replendus ꝛ non sit ibi locus superfluus. Itez in estate bis ad minus in die comedendum est ꝓpter resolutionis fortitudinem: qō faciunt religiosi vite austere ꝛ arcte sicut celestini ꝛ cartusienses. Iuxta illud Gal. primo aphorismoꝝ cōmēto. 17. illius canonis. Et quibus semel aut bis in estate cibus multotiens erit dandus ꝛ paruz. Multotiens quia indiget ꝓpter sepissimaz dissolutionē. Parum propter virtutis defectionez. Simili ratione pluries in die comedendum est in regionib⁹ calidis ꝛ cōplexionibus cholericis ꝛ artificijs laboriosis: maxime circa ignez vt fabulib⁹.

De partibus.

Et vicibus preterea ꝛc.

¶ In hac parte nona p̄mouet quotiens in die sanis comedere conuenit. Secundo in hoc obseruare consuetudinem. ibi (Uerūtamen in hoc.) Tertio quotiens debilis comedere debet. ibi (Sed qui digerēdi.) Quarto quid accidit solito comedere semel in die dum redibit ad bis comedendum: ꝛ quid si nocte illa non comederit. ibi (Et qui semel.) Quinto specialiter accidentia contingere solita non consueto cenare si cenauerit. ibi (Et si cenauerit.) Sexto ꝓngere solita ꝓfuetis cenare si non cenauerit. ibi (Et si non cenauerit.) ¶ In prima ꝑticula dicit q̄ comestio melior et satiantib⁹ comestionib⁹ quo ad vices comedendi est vt hō semel vna die comedat ꝛ altera die bis: puta mane semel ꝛ semel in vespere. Et secunde particule cantice canticorum. 12. ait. Debet autem ad minus comedere semel inter diem ꝛ noctem ꝛ ad plus bis: medium autem inter hec est si comedatur ter in duobus diebus. Et Auerrois in cōmento illius cantici ait. Magis quidem temperatus modus comedendi est vt qs comedat ter in duobus diebus. Et hoc quoniā opinati sunt q̄ actus digestiue perficitur in tribus digestionibus in sexdecim horis. Et constat q̄ laudabilior modus reficiendi est cum reficitur quis iam perfecta digestione cibi preassumpti. Et sexto colliget. c. 6. ait. Nouimedici sentiunt q̄ conuenientia in tēpore comedendi temperatis complexionib⁹ est vt tribus vicibus duobus celebret diebus: ꝛ similiter exercitium ꝛ balneum debent fieri tribus vicibus duobus diebus. Et isti videnk mihi magis veritati appropinquare: ꝛ etiā mirabilis Auenzoar huic assentire videtur: hec Auerrois. ¶ Sed instabit aliquis primo quia continue resoluimur ꝛ cibus datur ad prohibendum resolutionez ꝛ reparationem resolutoruz quātum possibile est: ergo continue cibis egemus ꝛ per consequens comestione continua: sicut flumen ad manutenentiam eius indiget continuo influxu aque. Item ex decem milibus hominum non est vnus qui seruet hanc regulaz: vt ter in duobus diebus comedat: ꝛ non est verisimile genus hominum vniuersum a vera regula sic deuiare. Itez ter in duobus diebus comedere modo hic tacto a Principe: videlicet vna die semel ꝛ altera diebis: scilicet mane ꝛ vespere est de die in diem vsum seu consuetudinem permutare. Itez infantibus quia crescunt oportet ad minus bis vel ter in die cibum ministrare: ꝛ similiter senibus a senio: quia calor horuz est sicut lucerna ad extinguendum parata que modico ꝛ frequenti oleo indiget. Item Princeps in hac littera satiātem comestionez approbare videtur quaz superius reprobauit parte quarta capituli istius paragraphi illo. Ex cibo etiaz nullus est ita replendus ꝛ non sit ibi locus superfluus. Itez in estate bis ad minus in die comedendum est ꝓpter resolutionis fortitudinem: qō faciunt religiosi vite austere ꝛ arcte sicut celestini ꝛ cartusienses. Iuxta illud Gal. primo aphorismoꝝ cōmēto. 17. illius canonis. Et quibus semel aut bis in estate cibus multotiens erit dandus ꝛ paruz. Multotiens quia indiget ꝓpter sepissimaz dissolutionē. Parum propter virtutis defectionez. Simili ratione pluries in die comedendum est in regionib⁹ calidis ꝛ cōplexionibus cholericis ꝛ artificijs laboriosis: maxime circa ignez vt fabulib⁹.

¶ Pro

Universidad de Deusto

ꝛ temporis ꝛ cõplexionis naturalis ꝛ etatis : ꝛ etiam ex parte quãtitatis cibi ꝛ ipsius substantie. Ex parte consuetudinis: quia sunt quidam qui sunt cõsueti iñ comedere semel: ꝛ si isti comederent bis esset superfluũ: ꝛ sunt quibus est consuetudo semper comedere ter ꝛ istis esset paruꝫ comedere bis. si aũt sit aliquis qui non habeat consuetudinem: sed opꝫ te eam facere distingue in tempore: ga bis in hyeme esset nimis ꝛ semel in estate esset parum. si autez accipias in vre: tunc distingue in complexione: quia in cholerico semel esset pauꝫ ꝛ bis in flegmatico esset nimis. si autẽ accipias in sanguineo vel temperato distingue tunc in etate: quia in pueritia semel esset parum ꝛ in senectute bis esset nimis. si aũt accipias in iuuene distingue in cibis: ga si sint pauci ꝛ subtiles semel esset parum. si autem sint multi et grossi bis esset nimis: sed si sit in medio omniũ: tũc est vt isti auctores dicunt.

¶ Verũtamen[a] in hoc vsus vehemẽter est ꝓseruãdus: qñ si ille qui bis in die comedere ꝓsueuit semel comedit debilitabit ꝛ laxabit eius virt⁹. Sed qui digerendi debilitatẽ hꝫ bis comedere dꝫ ꝛ raro comedat semel in die. ¶ Et qui[b] semel i die comedere cõsueuit si ad bis comedenduꝫ redibit accidet ei debilitas ꝛ pigritia ꝛ laxitas: ꝛ si sine comestione permanserit nocte illa debilitabit: ꝛ si cenauerit nõ digerẽt ꝛ accident ei ructꝰ acidi ꝛ malitia aie ꝛ nausea ꝛ oris amaritudo ꝛ lenitas ventris ꝓpea qꝫ stõacho imisit rez quã nõ cõsueuit: ꝛ accidet ei aliqꝺ accñtiũ que accidũt ei cuius nutriẽs nõ bñ fuit digestũ: qñ nũc scies ex accñtib⁹. ¶ Et ex[c] eis qdẽ q accidũt ei sũt dolor oris stõachi ꝛ mordicatio: ꝛ videbit sibi qꝫ oia ei⁹ iteriora ꝛ itestina sint suspẽsa pp vacuitatẽ stõachi: ꝛ ꝓpterea qꝫ in seipso colligitur ꝛ cõtrahit

lera: quare ꝛc. Dico qꝫ sine dubio benell Hip. ꝛ Gal. in. 2. regi. cõmẽto. 3. ponunt ista si a mutatione ꝺ bis ad semel qꝫ esse debet. Et ideo dico qꝫ sicut hic in aliis est inordinatio sic etiaꝫ hic fuit corruptio: quia debebant ista poni superius cuꝫ nocumentis alterius mutationis. Si autem pur saluare velimus possumus dicere qꝫ quando aliquis nimis comedit vt etiam quia sit consuetus comedere semel ꝛ comedat bis : tunc cibus retinetur in stomacho multũ nisi sit in eo debilitas retentiue vel fortitudo expulsiue: quia autez nimis ibi retinent alique partes cibi subtiliores propter nimiam hꝛã adurũtur conuertuntur in cholerã que postea amaritudinem facit ꝛ nauseã: ꝛ illud nos sepe videmus fieri in illis qꝫ nimiũ se replent.

a ¶ Et ex eis ꝛc. ¶ Hic redit ad ponenduꝫ nocumẽta ꝑme mutationis ꝺ bis ad semel.

¶ Juxta qõ dices non videtur qꝫ cholerici debeant comedere pluries ꝛ multotiens: quia quãto aliquis accipit cibos grossiores tanto potest tardius ꝛ rarius comedere: sed cholerici accipiunt cibos grossos: quia subtiles in eis aduruntur vt dixit supra : quare ꝛc. Dico ad hoc vt ipse dicit. ꝛ ratio est: quia cuꝫ in cholericis fiat multa resolutio: oportet restaurationem fieri sepe ꝛ sic sepe cibari. Item etiam quia si non illud fiet : tunc sequerentur ad eum multa nocumẽta. Et quod tu dicis dico ad maiorem qꝫ illud esset veruꝫ si eos acciperet in magna quãtitate : ꝛ etiam si non sequerentur nocumenta : nunc autem cholerici non accipiunt cibos grossos multuꝫ ꝛ in multa quãtitate: quia nõ possent eos digerere cum calor naturalis in eis sit debilis.

b ¶ Et qui ꝛc. ¶ Hic ponit nocumenta ꝺ mutatiõe a semel ad bis.

¶ Juxta qõ dices non videtur qꝫ nausea ꝛ amaritudo oris fiant a mutatione ꝺ semel ad bis: quia ista fiunt a chole ra : sed in predicta mutatione non generatur cholera sed potius flegma: in mutatione vero cõtraria bene generat cho-

Jacobus

¶ Pro solutione istarum obiectionum attende primo qꝫ comestio faciens dupliciter dicitur. Uno modo ꝺ comestione sufficienti pro vna refactione in qua tantum cibi sumitur ꝛ non plus quantũ stomachus ꝛ epar vno vice bene ꝛ perfecte digerere possunt. Et dicitur hec comestio faciens vt prandium vel cena cõparatione ad iactaculum vel recenaculum vbi pauci boli accipiuntur : ꝛ semel bibitur ad refocillationez nature ꝛ confortationem spũum in hyeme ꝓtra pruinas ꝛ frigus: in estate vro ꝓtra calores. Alio modo ꝺ comestione satisfaciente penitus appetitui pro vna hora nulla ꝺsiderij parte reseruata: ꝺ qua littera presens nõ intelligitur ita vt approbetur vel ut laudabilis: sed de priore. ¶ Attende scõdo qꝫ si comestiones que ter fieri debent in duobus diebus fuerint equales ꝛ facientes conuenientius est vt fiant de. xvj. horis in. xvj. horas vt auer. innuit in verbis preallegatis ex libro cantice q̃z vno die bis ꝛ altero semel vt dicit Hincep⁹ qꝫ cibus vnus post alium non est accipiendus donec perfecta sit digestio prioris que magis presumitur in sexdecim horis facta fuisse q̃z bis eadem die. ¶ Attende. 3. qꝫ regula comedendi ter in duobus diebus nõ est generalis omni homini neqꝫ omni tempori neqꝫ omni regioni: sed specialis homini temperato in etate iuuentutis vel prime senectutis in climate temperato ꝛ in vre vel in hyeme non occupato seculatibus negocijs exercitanti se mediocribus exercitijs sic solito refici. Propterea dixit Hyp. apho. 1. aph. 17. Et qb⁹ semel aut bis aut amplius aut minus aut ꝑm partẽ dandum vro aliqꝺ tẽpori ꝛ regioni etati ꝛ consuetudini. ¶ Attende. 4. qꝫ in vicibus comestionum regula Rasis. 4. Almanso. aptissima videtur. s. vt cholerici bis in die comedant : flegmatici semel: temperati ꝛ sanguinei ter in duobus diebus. sic enim seruantur ab ĩmoderatis repletione ꝛ inanitione. ¶ Ad primũ obiectum dic qꝫ lz cibus actu cibans vltima digestione digestus continue sit necessarius propter reparationem partium resolutarum: non tñ cibus qui ab extra sumitur : qꝛ bona quãtitas eius vna vice sumpta sufficit pro multis horis. ¶ Ad secũdũ dic qꝫ fere omnes sumus filij concupiscentie ꝛ crapule preferentes bonum vt nunc voluptuosuꝫ bono simpliciter ꝺlectabili: vel ex casu nature humane vt theologi asserunt: vel passionibus innatis vt medici. ¶ Ad tertium dic qꝫ in dissimilitudine quo ad vices comedendi ꝑm diuersos dies potest introduci cõsuetudo sicut in similitudine : vel responde per ꝑm attende. ¶ Ad quartum ꝛ sextum respondet satis tertiuꝫ attende. ¶ Ad quintum primum respondet attende.

¶ Verũtamen in hoc ꝛc.) ¶ In scõa particula dicit Princeps qꝫ in vicibus comedendi consuetudo vehementer obseruanda est quasi preponderans omnibus alijs que super his iudicant vel attestant. Et hoc ꝓbat in toto residuo huius partis none tangens inconuenientia que sequuntur ex mutatione cõsuetudinis in vicibus ꝛ horis comestionũ. Et primo dicit hic qꝫ si ille qui bis in die comedere consueuit solum semel comedat virtus eius ꝺbilitabitur ꝛ laxabit. Et per virtutem potest intelligi corporeum robur vel virtus motiua vuluntarie: vel virtus vitalis ꝛ naturalis que omnes laxantur diminutis calore ꝛ spiritib⁹ expenuria vel ꝺfectu ꝓsuete comestionis. Propterea dixit Hyp. 2. regi. acutor. Qui semel vel bis in die comedere ꝓsueuerunt si a solito vsu in aliũ subito mutentur: nocumentum eis generat ꝛ ꝺfectionẽ. Et Gal. libro de virtute cibariorum. c. 1. Qui cõsueuit prandere ꝛ remouetur ab eo ꝛ est contentus cena magnificat nocumentum sibi. Et qui consueuit accipere cibum aliqua hora ꝺterminata ꝛ mutatur ad aliam preter istam horam ꝺclarabitur sibi hec nociua.

¶ Sed qui ꝛc.) ¶ In. 3. parti. dicit qꝫ homines ꝺbilis digestiue debent comedere bis in die ꝛ raro ꝓtentari semel in die comedere. Tales sunt melãcholici nãles ꝛ senes a senio: ꝛ cholerici rare ꝓterture marime in stomacho ꝛ conualescentes qui ferre nequeunt vna vice tantũ cibi quãtum est eis necessariũ pro die naturali. quapropter indigẽt bona vice pasci. Et lz flegmatici ꝺbiliter digerant de his tñ non intelligitur littera presens : qꝛ plus alijs absqꝫ nocumento ferunt ieiunium propter multitudinem suoꝝ humiditatũ circa quas innatus calor occupari solet horis ieiunij. Juxta illud Hip. scõo regi. acutor. cañ. 31. Quorum aũt flegma est dñans eis marime si ieiunant ꝓtra consuetudinẽ suã facilius ferunt ieiunium: quare semel in die comedere ꝓter vsum facile sustinent. Et Gal. in cõmento ait. Causa aũt tolerantie eius super quem vincit flegma ieiunij ꝛ susceptionis cibi semel iaꝫ ostensa est in eis que ꝑmissa sunt sermone meo. In eo sup quem vincit cholera qõ est: qꝛ ieiunium facit os amaꝝ vehementius q̃z fuit. Humor aũt flegmaticus qñ digeritur in illo spacio conuertitur ꝛ mutatur ad sanguinẽ. ¶ Sed queret aliquis quare dicit hic Princ. de hñte digestiua debilez: ꝛ

De partibus.

raro comedat semel in die: videt enim qꝫ quicꝫ die bis comedere dꝫ: cũ virtus eius vna vice nõ sufficiat tantũ digerere quãtuꝫ est eis necessariuꝫ pro vno die. Dic qꝫ si vis qꝫ per hoc intẽdit eximere quosdaꝫ. s. flegmaticos. Uel dic qꝫ homines digestiue debilis cũ superfluxerint in comedendo vel senserint in vẽtre grauitatẽ aliquã conuenit eis vt die sequẽti cõtineãt vnica comestione.

¶ Et qui semel ꝛc.) ¶ In quarta particula dicit primo qꝫ si ꝓsuetus semel comedere in die si se reducat ad bis comedenduꝫ superuenient ei debilitas ꝛ pigritia ꝛ laxitas: vt si non ꝓsueuerit prandere sed comedere solum vespertina hora: tunc si prandeat aggrauatus cibo debilitabitur ꝛ piger fiet in toto corpore: ꝛ laxabuntur iuncture ꝛ chorde eius. Juxta illud Hip. 2. regi. acu. cañ. 22. Quibus autez non est consuetudo prandere ꝛ prandent: mor deficiunt corpora eorum ꝛ aggrauantur ꝛ torpent atqꝫ mollescunt. ¶ Attende qꝫ plus solito comedere nõ inducit debilitatem virtutis propie ꝛ per se sicut minus solito comedere: sed p accidens: quia non minuit causas fortitudinis virtutis. s. sanguinem calorez ꝛ spiritũ: sed aggrauat virtutẽ superfluo pondere cibi. Juxta illud Gal. super illo verbo Hip. nunc allega. Et non accidunt eis accidentia ista nisi qñ fit cibus super virtutem eoꝝ in loco ponderis: qꝺ est quia debilitas virtutis in eis non est ex eis que ꝓprie sunt eis: sicut qꝺ ꝺ ꝓsuetudine eius est vt accidat apud priuationem ciboꝝ. Scõo dicit Prin. qꝫ si ille qui prandere est vel redit ad bis comedendum contra consuetudinẽ nocte illa nõ comederit sicut ꝓsueuit debilitabit ex mutatione ꝓsuetudinis ꝛ dimissione comestionis hꝛa sua.

¶ Et si cenauerit ꝛc.) ¶ In quinta particula tangit septez accidentia que supueniunt non solito cenare qñ cenat. Primuꝫ est qꝫ cibus qui recipit in cena nõ bene digeritur: quia super cuꝫ stomachus non constringitur nec ꝺlectabiliter ampleratur ipsum sed ab eo refugit velut ab insueto. Scõm est eructuatio acetosa. Juxta illud Hip. 2. regi. acu. cañ. 22. Et si cenant cum illo. s. prandio eructuãt acide. Super qbus verbis Gal. in cõmento ait. Qꝺ si cenauerint cuꝫ illo eructuant eructuatione acetosa. Et nos qdeꝫ scimus qꝫ eructuacio acetosa fit ex frigore stomachi : ꝛ fit multotiens ex flegmate qꝺ aggregat in eo ex multitudine ciboꝝ: ꝛ qñq; fit ex cibis temperatis in quãtitate sua ꝛ virtutes eoꝝ sunt frigide. Tertium est malitia seu subuersio aie ꝛ est inseparabilis nausea vel casus appetitus. Juxta illud Prin. tertij. 13. trac. 5. ca. 8. Et subuersio aie dicit nausea inseparabilis: ꝛ qñ dicit destructio appetitus: cuius cã est grauamen stomacho illatũ ex cibi multitudine cõtra ꝓsuetudinẽ. Quartũ est nausea pp eandeꝫ cãꝫ. Quintum est oris amaritudo: ꝛ istud accidens cholericus euenit: vel his quoꝝ stomachus cholera pfundit duꝫ cholera cedens sua lenitate multitudini cibi petit os stomachi. Istud tñ accidens magis ꝓpriũ est sepius euenit his qui nõ cenant. Sextum est lenitas seu lubricitas ventris. Juxta illud Hipp. 2. regi. acu. cañ. 22. Alij sunt qui nature mollitiẽ patiunt ꝓpterea qꝫ stomachꝰ eoꝝ cõtra cursuꝫ nature sue aggrauat: cui vꝫ inanitio fuerit assueta. Non. n. bis impleri ꝛ bis digerere pñt. Septimũ est aliqꝺ accidentiũ euenientiũ ei cuius cibus non fuit digestus bene. s. angustie ꝛ ingetudo ꝛ reuolutio ꝺ latere in latus ꝛ corruptio somni ꝓpter effumationẽ cibi indigesti ad caput que nunc scies ex accñtibꝰ vꝫ ꝓticula sequenti: quia hec etiam cenanti accidunt vt ibi dicetur.

¶ Et si non ꝛc.) ¶ In sexta cõmemorat octo accñtia que ꝓtingere solent solito cenare qñ nõ cenat. Primũ est dolor oris stomachi pp cholerã vel humores putridos qui trahunt ad ipm tpe famis. Scõm est mordicatio dicti orificij vel stomachi totius vel intestinoꝝ ꝓpter choleraꝫ que ex ieiunio acuit ꝛ illic effundit. Tertiũ est qꝫ oia mẽbra eius interiora ꝛ intestina vident quasi sibi esse suspẽsa: qa ꝓpter vacuitatẽ in se colligunt ꝛ cõtrahunt. Quartũ est emissio ardẽtis vapine pp cholerã sibi imirtã que ex ieiunio acuit ꝛ multiplicat ꝛ partim cuꝫ vapa eũat. Quintũ est egestio rei ardentis vt fecũ cholericaꝝ vel aduste ex pmixtiõe cholere vel superfluitate decoctionis tpe ieiunij. Sextum est frigus qñq; cõtingens in extremitatibꝰ pp effusionẽ cholere ad stomachũ: ꝛ id cholericis euenire solet ꝛ his quoꝝ stomachus cholera replet ꝛ non totum corpus: sicut fit in tpis tertiane interpolate qꝫ extrema frigent ꝓpter reuocationẽ caloris ad iteriora. Septimũ est corruptio somni ꝓpter effumationẽ cholere ꝛ putridoꝝ humorum attractoꝝ ad os stomachi tpe famis. Octauũ est reuolutio in lecto ꝺ latere in latus ꝓpter eandeꝫ cãm. ¶ Attende qꝫ Hip. 2. regi. acu. plurima hoꝝ euenire asserit his qui prandiuꝫ preter solitum relinquũt dicẽs cañ. 24. Similr aũt qui bis in die comedere cõsueuerũt sed post prãdiuꝫ dimiserunt corpora eoꝝ in se deficiunt: atqꝫ ab ope omni exeunt. i. cessant. Et pcordia dolent: adeo vt eoꝝ viscc-

a ¶ Oz si alicui ꝛc. ¶ Hic ponit cañ. de re. debentis exercitari post exercitiuz. Iurta qđ intellige q illud est necessarium quãdo debent exercitari: quia prohibet tunc nimiam resolutionẽ fieri: ꝛ per illud quod dicit soluz panem intellige cibum quẽcunq; qui sit facilis digestionis: debet autem illud esse in quãtate parua propter illud quod dicit vt digeratur ante suum motum.

¶ Sed dices non valet q dicit quãtitas parua: quia in tanto tempore digerit quãtitas magna sicut pua: sicut nos videm⁹ q in olla ad ignem in ita paruo tpe coquũtur due vl tres libre carnis sicut soluz vna. Dico q debet accipere quãtitatem paucaz: quia citi⁹ digeritur. Et rõ est: quia cuz stomachus tanto melius ꝛ citius digerat q̃to magis cõtrahit ꝛ coadunat supra cibuz: cũ in cibo pauco magis possit ꝓtrahi q̃z in multo: ideo ipsum citius digeret. naz in digestione non remanet vacuitas: vt Gal. tangit tertio de virtutibus naturalib⁹. ca. 4. Et qđ dicit de olla p3 q nõ ẽ file: qa ipsa nõ coquit p hoc qđ cõtrahit sicut stõach⁹ facit.

b ¶ Et quẽadmoduz ꝛc. ¶ Quia mentionem fecerat de exercitio ponit regulam de motu.

dere ante exercitiuz solum panem tali sumere debet mensura vt digeri possit añq̃ suum incipiat motum. ¶ Et quemadmodum⁹ op3 motũ qui est ante comestionez debilem nõ esse: ita necesse est ei ne motus qui ẽ post ipsaz sit nisi molliter ꝛ suauiter. ¶ Corrupto⁶ ꝓterea desiderio qđ ad res ꝺclinat acutas ꝛ neq; dulces diligit neq; vnctuosas nil est meli⁹ q̃z vomituz cũ tali quale est oxymel cum raffano post pisces ꝓuocare. ¶ Qui autez⁴ ex boibus pinguis existit oz ne ilico cũ egredit balneũ comedat: sz expectet ꝛ paruũ dormiat somnuz: ꝛ huic quidem semel comedere in die est queniẽs. ¶ Ampli⁹ nõ ilico⁶ post comestionẽ est dormiẽdum cibo natante: raffanum ꝓpterea quia ipsum habet ꝓprietatem retinẽdi oxymel in stomacho tempore sufficienti: ꝛ etiam eleuat ipsum ad os stomachi vbi est flegma.

¶ Sed dices hic nõ videtur q iste appetitus sit corruptus: quia appetitus qui curat non errat: sed iste appetitus curat: quare ꝛc. ¶ Item dices cũ iste humor sit frigidus grauis: quia flegma deberet potius solui venter q̃z ꝓuocari vomitus. ¶ Ad primuz q appetitus corruptus potest dici dupl'r: vel respectu ei⁹ qui debet ẽ naturaliꝛ: ꝛ sic iste est corruptus. vel respectu eius qui debet cẽ in stomacho sic dispositꝰ: ꝛ sic iste ñ est corruptus. ¶ Ad aliud dico q in euacuatione nos non cõsideramus humorẽ solum: sed etiam locũ: ꝛ qz illud erat in ore stomachi: ideo ꝓuocam⁹ vomitũ.

d ¶ Qui autez ꝛc. ¶ Hic ponit regulaz de regimine corporis pinguis. Iurta qđ nota q illi pingues debẽt dormire post balneum ad hoc vt calor naturalis qui ꝓpter spissitudinẽ substantie impeditur redire intus in somno melius redeat ꝛ subingrediatur.

¶ Sed dices cum isti pingues habeant strictas venas: ꝛ ita habeãt paruz de spiritu ꝛ sanguine non videtur q isti⁹ possunt ieiunare. Itẽ hoc etiã idẽ vos infra habebitis q humidi minus tolerant famẽ. Dico q flegmatici pingues bñ pñt ieiunare ꝛ comedere tñ semel in die. Et rõ est: qa calor in eis convertit sup flegma. Qđ ergo tu dicis dico q ipse intelligit hic de illis q sunt crassi ex acquisitiõe vt ex re. delitioso ꝛ nõ de pinguib⁹ ex nãli cõplexione.

c ¶ Corrupto preterea ꝛc. ¶ Hic ponit regulam de regi. habetentis appetituz malum. Iurta quod intellige q per res acutas debemus itelligere omnes res preter dulces ꝛ vnctuosas scilz salsas amaras acetosas acutas vt cepe ꝛ allia: ꝛ omnia alia ab illis. per res autem dulces ꝛ vnctuosas non intelligatis dulces sicut mel ꝛ vnctuosas sicut pinguedinez: sed intelligatis p res dulces ꝛ vnctuosas res delectabiles nature quẽadmodum sunt bone carnes ꝛ panis ꝛ bonum vinum: ista enim naturaliter debent appeti: ꝛ quando appetuntur alia appetitus est corruptus: talia enim vt caro sunt dulcia non excedentia. ¶ Intellige q debet ꝓuocari vomitus ꝓpterea q talis appetitus est ꝓpter flegma in stomacho. debet autez fieri cum oxymelle: quia ipsum incidit ꝛ subtiliat. addit autem

Iacobus

ra sibi esse suspensa videantur: vina cholerica viridisq; colozis. i. citrini stereus incensum. Quidam aũt ore habent amaritudinẽ: oculos obductos. i. submersos: timpora formicantia. i. salientia: frigidos sentiunt articulos. Plurimi quidem qui prandium omiserunt cenam nequeunt explere. Qui si cenant stomachus eorum grauatur. Somnum vero molestiorem q̃z si pransi fuerint ducunt: hec Hip. Et non intelligas hec omnia accidentia contingere ex vnica dimissione cene vel prandij contra consuetudiuem: sed ex dimissionibus plurimis continuatis vel sepe iteratis:

Corpora preterea ꝛc. ¶ In hac parte. 10. primo agit de ordine comestionis ad balneũ in cholericis. Secõ de ordine exercitij ꝛ balnei ad esum in aliis. ibi (Alia vero.) Tertio de modo motus ante cibos ꝛ post. ibi (Et quẽadmodum.) Quarto de signis ꝛ cura corruptionis appetitus. ibi (Corrupto preterea.) Quinto de hora ꝛ vicibus comestionis hominum pinguium. ibi (Qui autem ex hominibus.) ¶ In prima partic. dicit q necesse est illos separatim. i. modo proprio ab alijs distincto vel pluries in die comedere in quibus cholera rubea magis adunat. i. abundantius aggregatur: ꝛ taz cito comedere debent q sue comestiones suis exercitijs preferantur. ¶ Attende primo q comestio cholericorum ante balneationẽ ideo fit vt eorum cholera non ebulliat versus os stomachi dolorem faciens vel syncopim inducens ex acutissimo sensu particule illius. Et propterea comestio talis balneum precedens debet esse modica. Iurta illud Principis ca. 5. do. presentis. Et si timet ne cholera ebulliat rubea si hoc fecerit ꝛ se ieiunus balneauerit ante balneationem rem debet sumere subtilem quam comedat. Et qui calide existit complexionis cholera abundans rubea hoc ei necessarium est. Ex eis autem quibus isti cibantur melius est panis in succo fructuum infusus aut in aqua rosacea: hec Pan. ¶ Attende scdo q homines vehementer calidi paucis vel nullis indigent exercitijs sed sufficiunt eis cibus balneuz ꝛ fricatio cũ oleo suauis. Iurta illud Gal. 6. de regi. sani. ca. 4. Quidam autem ꝛ eorum qui vehementer calidi sunt complexione nequaq̃z indigent exercitijs: sed sufficit eis oblatio. i. cibus ꝛ balneuz fricatis oleo mollibus frictionibus. Acre. n. ideſt acutum ꝛ calidum mordax quod transpiratur in eis non vaporosum neq; delectabile sed mordax humor: ꝛ his que post cibum letantur balneis. Et quidam eorũ incredibile qualiter impinguati sunt in tali dieta: hec ille.

¶ Alia vero ꝛc.) ¶ In scda parti. dicit primo q alij a cholericis debent prius exercitari vt superfluitates tertie ꝛ quarte digestionum purgentur ꝛ calor naturalis vtificetur ꝛ pori aptentur receptioni nutrimenti: deinde balneari vt reliquie superfluitatum ab exercitio derelicte purgentur ꝛ pulvis ꝛ sordes cuti adherentes balneo abstergantur postea cibari vt resolutio nimia substantialis humiditatis membrorum prohibeatur: ꝛ partes deperdite cibo reparentur. Sed comestio non debet precedere balneum: qz si precederet cibus indigestus calore balnei traheretur ad membra. Secundo dicit q si fuerit necessarium alicui sumere cibum ante exercitium vel qz debilis est vel qz fortiter ꝛ diu est exercitandus vel qz in loco aut tempore vehementer calido: panem solum comedat tali mensura q̃z digeri possit priusq̃z incipiat exercitari. Aliter traheretur indigestus ad membra causaturus in eis oppilationes.

¶ Et quẽadmoduz ꝛc.) ¶ In tertia parti. dicit q sicut exercitiũ ante comestionem oz esse forte quatinus afferat vtilitates nũc dictas: ita debet esse post comestionem debile molle suaue: quatinus cõferat descensui cibi versus fundum stomachi vbi celebratur digestio melior: ꝛ non agitet aut concutiat cibũ in stomacho quo digestio eius impediatur vel penetret ante eius digestionez.

¶ Corrupto ꝛc.) ¶ In. 4. parti. dicit q nihil est meli⁹ appetitui seu desiderio corrupto q̃z ꝓuocare vomitum cum aliquo tali quale est oxymel cum raphano post esum piscium. Signa vo corruptionis desiderij sunt q appetitus declinat

De partibus.

ad res acutas ꝛ non diligit dulces nec vnctuosas. ¶ Attende primo q appetitus corruptus dupliciter dicitur. Uno modo de desiderio nimio supercedente ꝓpriam speciem. Iurta illud Gal. 4. morbi. c. 7. Corruptio autẽ desiderij si fuerit in vltimitate quãtitatis fit illa species que desiderium caninum nuncupat. Causa eius vel erit pessimus humor acetosus pungens stomachum: vel quia corpus vltima dissoluit dissolutione vnde cibus continue fit necessarius. Alio modo de desiderio maloruz ciborum vel rerum impropotionatarũ nutritioni ꝓpter humores corruptos inficientes stomachuz. Iurta illud Gal. ibi. Desiderium autez malorum ciborum esse dico cum mali humores inclusi sint in pellicu lis stomachi ꝛ coniuncti. Sed hoc desiderium habent pregnantes cum habent malos humores in stomacho: quandoq; enim amant acetosa ꝛ pontica: qnq̃z acuta: quãdoq; chimoleam carbones ꝛ testas olle ꝛ similia. Et de isto corrupto desiderio tertius presens intelligitur. De quo dicit Principes tertij. 13. tracta. 2. capi. 10. Quando in stomacho humor aggregatur malus diuersus a consueto in qualitate sua natura tunc requirit aliquid ei contrarium: quapropter accidit quibusdam appetitus luti: imo carbonum ꝛ terre ꝛ gypsi ꝛ reruz huius generis propter qualitatem que in eis est ericcantem aut incidentez contrariũ qualitati humoris. Et rectius ad quod alteratur iste appetitus est vt fit decliuis ad acetosum ꝛ acutum. Et illud quod est magis corruptũ est vt sit decliuis ad ericcandum ꝛ siccum sicut est lutum ꝛ carbones ꝛ teste. ¶ Attende secũdo q in hoc desiderio non diliguntur dulcia nec vnctuosa: quia non habent virtutem incisiuam ꝛ abrasiuam corruptoruz humorum a superficie stomachi sicut acuta: sed potius substantiam leuiter ab his corruptibilem. ¶ Attende tertio q salsi pisces ante vomitum comesti dupliciter cõferunt desiderio corrupto. Primo abstergendo sua nitrositate corruptos humores a superficie stomachi. Secũdo simulando sua acuitate stomachuz ad vomitum. ¶ Attende quarto q radix raphani oxymelli incorporata siue simplici siue diuretico siue squillitico vehementer confert in isto casu propter virtutes incisiuam abstersiuam ꝛ prouocatiuam vomitus que est in vtrisq;. Iurta illud Principis tertij. 13. trac. 2. ca. 11. Et ex regimine experto ad hoc est vt sumat pisces salitos ꝛ raphanũ ſusuz in oxymelle. ¶ Attende quinto q non solum in isto casu confert hoc remedium: sed etiam plurimuz valet quoq; mense datum ad expurgationez flegmatum multiplicatorum in stomacho ex debilitate digestionis qui nõ habet quod ipsum expurget sicut intestina choleraz. Iurta illud Gal. 4. de vtili. pti. capi. 28. Ego deniq; vidi aliquãdo quẽdam ita dispositz in raphanidibus que per oxymel multitudinẽ quidem incredibilez quãdam grossissimi flegmatis vomentez: confestim autẽ sanum corporaliter factum ꝛ nimirum tribus mensibus anteriorib⁹ neq; aliud quid bene habebat ei eorum que fm ventrem neq; digestiones. Quoniã igitur necessariũ est in ventre ꝛ intestinis generari talem superfluitatẽ per alia demõstratum est. Una aũt ipsoz est sanatio solum oblatio eoz que grossa ꝛ viscosa dividere ꝛ incidere ꝛ expurgare possunt: hec Gal.

¶ Qui autem ꝛc.) ¶ In quinta particula dicit primo q homines pingues nõ statim post balneum comedere debent: sed tardare comestionem ꝛ parum dormire paulisq̃z comedant: vt calor eoruz tunc occupet in diminutione sue pinguedinis ꝛ humiditatis superflue que pinguedinis causa est. Secundo dicit q pinguibus convenit solum semel in die comedere: quatinus ieiunio sue tollantur repletio pinguedo ꝛ superflua humiditas: quibus disponũtur ad subitaneaz ꝛ improuisam mortem suffocationis vel appoplexie.

Amplius non ilico ꝛc. ¶ In hac parte. 11. primo ꝓhibet somnũ statiz post comestionẽ. Secõ fortez motũ. ibi (Et a forti.) Tertio potum atque plurime. ibi (Neq; post ipsuz.) ¶ In prima pti. dicit q non est bonũ dormire statim post comestionẽ dum cibus nonduz descendit ad fundũ stomachi sed adhuc natat in eo: qa si tunc dormiatur

potum.

potum. ¶ Iurta qđ dicit (superioris ventris) non intelligas soluz leuitatē oris stomachi: imo leuitatē totius stomachi ꝛ oīuz membroꝝ supra femur: ꝛoia enim illa membra in descensu cibi ꝛ stomacho ad intestina alleuiantur.

¶ Sed dices postea non videt qꝫ sit bibēduz post cibū ꝛ nō in cibo: primo qa nō est in assuetudine holuz: imo illud faciūt boues. Itez ēt rōne: qꝛ digestio fit p cōmixtionē: cum ergo qñ simul in cibo bibit fiat melior cōmixtio cibi vi qꝫ debeat bibi in cibo. ¶ Dico ad hoc qꝫ potꝰ est triplex. s. cōmixtiuꝰ delatiuus ꝛ sitis extinctiuꝰ. ꝓmus solum fit in comestione. scōs oꝫ fieri solū iam facta digone ꝛ cōpleta. tertius pōt competere ꝛ ante cibū ꝛ in cibo: ꝛ post qñcunqꝫ adest sitis. Et bene nota istā distōnez potꝰ que est a pte sui finis. naz ipsa iuuat te in multis locis. mō tunc dico qꝫ hic Auic. loquit ꝛ potu delatiuo: ꝛ ideo sic dixit: ꝛ per hoc tūc pz rnīsio ad ea que dicis. ¶ Intellige qꝫ si sitis sit vehemens qꝫ oꝫ dari aq̄ pauca frigida: pauca quia multa faceret cibum natare. frigida vo vt ipsa meliꝰ sitim extinguat ꝛ vt melius repimat fumos qui eleuantur ex cibo ad caput ꝛ vt coadunet cibū in stomacho ꝛ vt constringat stomachuz melius super ipsum. debet autez bibi suggendo: qa ipsa sic magis refrigerat partes pectoris que ad sitim addunt. Item etiaz quia

> a' forti motu quātum plus possibile est abstinendum ne cibus anteqꝫ digeratur penetret: aut sine digestione labatur: aut propter inundationē corrumpatur: neqꝫ post ipm multa bibenda est aqua que inter ipsum ꝛ corpus stomachi separationē faciat ꝛ ipsum faciat natare: sed expectādum est ꝛ nō est bibēduz donec de stomacho descēdat. Et hoc qdez declarat superioris ventris leuitas: qꝫ si sitis' ei necessitatē fecerit modicū aque frigide suggēdo sumat: ꝛ q̄nto plus fuerit frigida tanto minus ex ea sufficiet. Et hec qdem quātitas stomachū alleuiat ꝛ colligit. Ad summuz vo opz vt post comestionez bibat aquis: ꝛ non in hora comedendi quātitatez aliquā que cibo conferat. Sitim aūt tolerare ꝛ cū ea dormire ifrigidatis ꝛ humectatis cōfert ꝛ febres ex cholera rubea habētibus nocet: ꝛ similr tolerare famē. Cholera preterea rubea abundantibus ex tolerātia famis accidit vt cholera rubea ad ipsorum descendat stomachos. Cūqꝫ aliquid comederint ipsoꝝ corrumpent cibi

¶ Et a forti ꝛc.) ¶ In scđa dicit qꝫ quilibet fortis motus statim post comestionem possetenus est vitandus vt cibus nō penetret antesui digōnē nec inferius descendat a stomacho ad intestina sine digone pp apertionē viaꝝ a motu ꝛ a caliditate que a motu fit nec in ventre corrūpat agitationibus ꝛ inundationibus ipsius in eo. Hec. n. accidētia fortis motus post comestionez operari solet. Iurta illud Gal. libro de virtute cibariorꝫ. c. i. Et in quo motus sequit cibū descēdit cibus de stomacho ꝑter digōnez suā ꝛ intrat venas sine mutatione ꝛ adducit in epate ꝛ renibus oppilationē ꝛ morbū in reliquis mēbris: ꝛ aliqñ est mēbrū debile vt stomachus: ꝛ natat in eo cibus cui nō iniungas somnū donec descendat cibus de stomacho. ¶ Sed instabit aliqs: qꝛ videmus laboratores grossis vti cibariis sicut fabis caulibus lardo bene salso caseo ꝛ tartis: ꝛ sup his fortibꝰ moueri motibus: nec ꝙqueri solitos de indigestione ꝛ oppilatione: imo videntur istos grossos cibos melius digerere qꝫ post cibuz quiescentes. Ad id Gal. i. de alimentis. c. de furmēto ait. Carnes vacue. i. mēbra inanita tota die laborantiū eripiunt ex ventre nō solū semidigestū: sed ēt penitus indigestū aliqñ humoreꝫ qñ post cibos laborāt. Et pp hoc egritudinibus gravissimis posterius isti egrotant ꝛ ante senectutē moriunt. Et hoc ignorantes multi beatificant ipsoꝝ robur corpis videntes comedētes ꝛ digerētes que nullus nostrū pōt inducere ꝛ digerere. Quoniā aūt in his q multū laborant somni pfundiores fiunt ꝛ hoc multū ipsis ad digōnez ꝙfert pp hoc minus a prauis edulijs ledunt. Si aūt cogas eos vigilare pluribus ꝙsequēter noctibus mox egrotabunt. Illi quidē igit vnū hoc solum bonū. s. somnū profundum hñt ad digōnem maloꝝ ciboꝝ: hec Galenus. ¶ Neqꝫ post ipsum ꝛc.) ¶ In tertia dicit primo qꝫ aqua plurima non est bibenda post comestionē ne defluens inter stomachū ꝛ cibuz a stomacho separet ꝛ ipsum in eo natare faciat: imo potus differendus est donec cibus descenderit de stomacho. Et scđa cantice tra. i. c. 4. ait. Et ēt vitandus potus aque in mensa nisi rōne adherentie ꝛ tardi descensus buccelle. Non est ēt sumenda aqua cū cibo nec in egressu a balneo. Et Auer. in cōmento ait. Causa quidē huius est: qū cum sumit aqua sup cibū priusqꝫ stomachus calefecerit ipsum infrigidat ipsum ꝛ incrudat. Est etiā cā quare supernatet cibus sumptus in stomacho: ꝛ quare ēt non adhereat ꝛ vniat eidem ꝛ conterat ipsum sicut exigit. Actio nāqꝫ stomachi super cibum sumptum fit conterendo ꝛ coquendo simul: vñ sicut cū infunditur simul ꝛ in magna quātitate aqua in olla ꝓpter hoc tardatur cibi decoctio in eadem: sic quidem contingit inde ipsi stomacho: hec Auer. Scō dicit qꝫ cibus a stomacho cognoscitur descendisse per alleuiationez superiores partis ventris que est regio stomachi: ita qꝫ pars illa leuis ꝛ vt vacua manifeste apparet. Tertio dicit qꝫ si sitis infestauerit ꝛ coegerit bibere ante cibi descensum sumat tunc modicū aque q̄si suggēdo. Et quāto frigidior hec aqua fuerit: tanto minus ex ea sufficit: qꝛ suo frigore sitim extinguit sicut humiditate. Quarto dicit qꝫ hec modica quātitas aque stomachum alleuiat ꝛ colligit. Alleuiat quidem a siti. Alleuiat etiam cooperando ad descensum cibi. Colligit autem sua frigiditate coadunans partes stomachi. Et scđa cantice trac. i. capi. 4. ait. Si tū quis ex modica potentia tolerādi sitim vigeatur: sumat ex ea parum. s. qꝫ declinatio ꝛ impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur quatinus ibidem digeratur. Sed contra dicit Hip. tertio regi. acu. cañ. 42. Aque vero nullum inueni vsum nisi qꝛ in acutis bibitur morbis. Et paulo infra dicit. Rugitum facit in stomacho natat: qꝛ transire moratur eo qꝫ frigiditati pertinet ꝛ indigestibilis est': nec vrinā prouocat: non nutrit: qꝛ naturaliter non hz fecem. Et Gal. in commento ait. Hanc ergo aquā quāuis fit melioꝛ aquaꝝ: tñ inuenimus eam morari in stomacho tpe longo quare facit accidere in eo fm plurimuz rugitum. Et libello de aquis ait. Oīa aūt nō nutrit aqua: sed solū est vehiculū cibi Hippocrati ꝛ crisippo ꝛ Herasistrato vī. Et ꝓpterea neqꝫ vitalem virtutē putant eam ꝙferre. Et hec est cā quare iubent mellicratū ꝛ orimel ꝛ vinū dare in egrotātibus abscedendo ab aqua.

¶ Ad primū dic qꝫ Hyp. voluit aque non inesse virtutem aliquaz confortandi

> nus ex ea sufficiet. Et hec qdem quātitas stomachū alleuiat ꝛ colligit. Ad summuz vo opz vt post comestionez bibat aquis: ꝛ non in hora comedendi quātitatez aliquā que cibo conferat. Sitim aūt tolerare ꝛ cū ea dormire ifrigidatis ꝛ humectatis cōfert ꝛ febres ex cholera rubea habētibus nocet: ꝛ similr tolerare famē. Cholera preterea rubea abundantibus ex tolerātia famis accidit vt cholera rubea ad ipsorum descendat stomachos. Cūqꝫ aliquid comederint ipsoꝝ corrumpent cibi

isto modo aqua ipsa pārtibus mery magis adhæret: vnde magis tūc humectat mery: ꝛ per q̄ns melius sitis extinguit. ¶ Ulterius intellige qꝫ illis per famez attrahitur cholera: quia attrahitur illud qđ in eis abundat: sed abundat in eis cholera: quare ꝛc. Item intellige qꝫ illud est causa casus appetitus: quia appetitus fit ex inanitione ꝛ illud replet. s. cholera.

¶ Sed dices cum cholera calefaciat stomachuz ꝛ confortet digestionem: nō vꝫ fit causa corruptionis. cibi. ¶ Item dices cuz hic fit cholera ꝛ cholera marie sit apta purgari per vomitum deberet fieri vomitus ꝛ non secessus. ¶ Dico ad primum qꝫ cholera in stomacho est causa corruptionis cibi subtilis inquātuz ipsa ignit stomachum qui eas adurit: ꝛ ēt cibi grossi inquātuz ipsa cum eis miscetur ꝛ cōuertit eos ad se. Et qđ tu dicis dico qꝫ cholera que confortat digōnez non ingreditur stomachū sed manet extra pelliculas stomachi scilz in ꝓpleron: sed ista de qua hic loqmur ingreditur ipsum stomachuz. ¶ Ad aliud respōdeo qꝫ si ipse esset aptus ad vomendum qꝫ bene esset melius: sed quia pauci apti sunt ad illud: ꝛ iste habet stomachum debilem si amplius cogeretur vomere magis eū debilitabit ꝛ magis induceret abominationem: ꝛ ideo facimus sellam.

Jacobus

miatur calor interius fortificatus operans in cibum facit euz abunde effumare ad caput vnde somnus somnijs turbatur cerebrum replet ꝛ caput dolet. Sed huius ꝓrariū ꝛterminat ꝓm. partis scde cantice. 41. dicens. Est quoqꝫ imediate post comestionem dormiendum accumbendo donec ad locū digestionis pervenerit cibus sumptus. Dic qꝫ illud dictum ꝓncipis conditionaliter intelligitur. s. si aliquis dormiat imediate post comestionez dormiat accūbendo. s. non prostratus: sed capite ꝛ spatulis eleuatis. Iurta illud Auer. in cōmento dicti cantici. Congruit quidem vt cum quis dormit imediate post comestionem qꝫ dormiat accūbendo capite. s. erecto donec cibus ad inferiora corporis descenderit ꝛ hoc repletio capitis a fumis ꝛ vaporibus minuatur. Nam somnus imediate post comestionem factus replet caput fumis ꝛ vaporibus: hec ille.

De partibus.

ac nutriendi vt alijs potibꝰ: neqꝫ subtiliare aut aperire virtute aliqua activa: qꝫ si penetret ꝛ cibū cui cōmiscet penetrare faciat hoc sibi inesse ex subtilitate substantie. ¶ Ad scōm dic qꝫ aqua modica suggēdo bibita neqꝫ natat neqꝫ rugitū facit: sed plurima bibita. ¶ Ad tertiū cōcede qꝫ aqua nō nutrit ꝛ qꝫ vinū melius est aqua taz in sanis q̄z in egris nō vehemēter febricitātibus. ¶ Ad tertiū dicit qꝫ sicut cū cibo nō ꝙuenit aqua plurima: sic nec vinū ꝑm. Iurta illud Gal. lib. de virtute cibariorꝫ. c. i. Nec opz vnāqꝫ recipiat ex vino multū in ꝓncipio acceptionis cibi ne descēdat cibꝰ cū vino ꝛ ꝓhibeat digōnez ꝓpterea qꝫ separat inter sibam ꝛ primū cibū: qꝛ qñ nō tangit stomachus cibū nō mutat ipm in fibritudinē ꝛ cōuenientiā corporis: sed remanet in eo indigestus. Quinto dicit qꝫ ad summū. i. breuiter ꝛ summarie loquēdo nō omni hora comedendi: sed post comestionem oz sumi quātitas potus que cibo ꝙferat. s. primitꝰ modica quātitas q̄si suggēdo qui cibo prmirtus reddat ipm plus passibilez ꝛ capacē digōnis: ꝛ is potus permixtiuꝰ oī. Postea quātitas maior: duz cibꝰ in stomacho digestus fuerit vt ducat ꝛ faciat penetrare cibū: ꝛ is potus oī ductiuꝰ. Eiusdē snīe meminit Gal. lib. de virtute cibariorꝫ. c. i. dicēs. Et debent isti tales qui accipiunt cibū cū eo sumere de vino qđ tñ sedet sitim ꝛ abstineāt se cū quāntate qua pñt ꝛ quiescāt donec digestio fiat: postea sumant de vino post ista ꝑ put optant. Nam ipsuz adiuuat ad descensum cibi ꝛ subtiliat vt penetret ꝛ ingrediat in venas subtiles. Id hodie nō practicatur nec a sapientibꝰ nec a simplicibus: sed hodie prandy ꝛ cene bibūt satis ꝛ vltra satis ꝓ potibus permixtiuo ꝛ conductiuo.

Sitim autem ꝛc.

¶ In hac pte. 12. primo agit de vtilitate tolerantie famis ꝛ sitis ꝛ supdormitiōe in flegmaticis ꝛ nocumēto in cholericis. Scō de incōuenientibꝰ que cholericis accidūt ex tolerātia famis ꝛ de remedio vando priusqꝫ comedant. ibi (Cholera ꝑterea.) Tertio rndet tacite qōni. ibi (Lz corpora.) ¶ In prima pticula dat tres reglas. Prima est tolerātia sitis ꝛ somnus sup eā ꝙferūt frigidis ꝛ humidis. s. flegmaticis sive a nā sive ab accidenti fuerint tales: qꝛ taz' ex siti q̄z ex somno super hāc calor acuit in interioꝝ ꝛ fortificat: ꝛ cū reperiat illic humiditates indigestas plurimas partiz eas digerit ꝛ in sanguinē vertit partim resoluit: corrigit igitur vtrūqꝫ lapsum friditatis. s. ꝛ humiditatis. Scōa regula est: tolerare sitim ꝛ supdormire nocent patientibꝰ cholericas febres: qꝛ calorē acuunt: cholerā multiplicant: ꝛ oīa mēbra superfluefficant ꝛ ad ethicā disponūt. ¶ Sed cōtra: dicit Hippocras vbiter neminē accipiendo aph. 5. aph. 28. Quibuscūqꝫ est desiderū noctu bibere valde sitientibꝰ si sup hoc dormierint bonū est. Dic qꝫ Hip. ibi loquit de siti mendosa qualis fieri solet ex vino forti sine aqua bibito vel ex aliquo acuto aut salso comesto: vel ex flegmate salso qđ innacet stomacho. Talia. n. tolerantia sitis ꝛ somni auxilio vel digeruntur vel resoluūtur ꝛ post expergefactionem absq; siti se reperit tolerans. Sed in siti vera que ex pēnuria humidi roridi mēbroꝝ ꝓuenit expedit bibere nō supdormire. Iurta illud Gal. cōmēto dicti aph. Sanitas ergo custodit hoc mō. Si humiditas parua est cōpleat cōpetēter ne calor augmētatus extinguat. Si aūt sitis parua est nō est necesse bibendi detur licentia. Sed si ex parua sit humiditate: licētiā oꝫ dare. Si ex multo vino: nō indiget poto dando. Si enīz dormierit quiescit sitis. Tertia regula est tolerare famez: similr iuuat flegmaticos ꝛ nocet cholericis. Iuuat equidez flegmaticos: qꝛ tempore famis calor nālis digerit humores crudos ꝛ in sanguinē cōuertit pinguedinez minuit ꝛ aliqđ remittit de lapsu corporis in frigiditate ꝛ humiditate. Nocet autem cholericis plurimū: qꝛ choleram acuit corpus demacrat ꝛ ipsius caliditatem ꝛ siccitatem ad vlteriorem lapsum perducit.

¶ Cholera preterea ꝛc.) ¶ In scōa primo tangit nocumēta quatuor euenientia cholericis ex tolerantia famis. Primū est derivatio cholere ad stomachos eoꝝ. Naz fames facit ebullire cholerā: que qa levis est ꝛ facili stomachū petit ꝛ ꝑcipue oꝝ eius. Scōm est corruptio cibi sup famez accepti post derivationē cholere ad stomachū taz ex permixtione cholere cum cibo q̄z ex calore extraneo inducto per cholerā ꝛ famē. Tertiū accidens evenire solitū ex corruptione ciboꝝ in stomacho tam in somno q̄z in vigilijs. In somno quidez turbatio cerebri cū phantasys ꝛ somnijs horrendis ꝛ revolutione de latere in latus. In vigilijs autez dolores capitis ꝛ stomachi fetor oris ꝛ eructuationes fetide. Quartū est deperditio appetitus ꝓpter infectionē oris stomachi ex humoꝝ corruptis ꝛ eoꝝ fulginibus ꝛ extraneo calore. Scōo dat remedia cōtra ista nocumēta: ꝛ dicit qꝫ dādum est medicamen qđ deponat hoc. i. euacuet a stomacho tam cibū corruptuz q̄z choleram sibi infusam: ꝛ resoluat eoꝝ naturam. i. solvat ventrem patientium hoc: ꝛ sit illud medicamē lene seu lenitiuū vt totum inferius lubricare faciat ad intestina: ꝛ non sit fastidiens sicut cassia fistula vel manna ne natet in stomacho longo tpe: sed potius appetitū excitans: sicut pruna: aliqđ acetositatis habentia:

¶ Ex corpora humida.) ¶ Hic dices non videf esse verum q' corpora humida nō tantū tolerent famez q̄tū ficca: quia flegmatici sunt humidi ⁊ magis tolerant famez q̄ cholerici qui sunt sicci. Item illi qui per famez reducunf ad temperamentum melius tolerant famem q̄ illi qui per eam distemperanf: sed humidi per eam reducunf ad tēperamētum ⁊ sicci magis distemperanf: quare ⁊c. Rnde q' habētes corpora humida nisi abundent in superfluis humiditatibus indigestis q' ipsi peius tolerāt famez q̄ alij. Et ratio huius apparet ex sensu primo: ga pueri qui sunt humidi pessime sustinent iejunium q̄ senex qui sunt sicci. Et declaratio per causaz est: ga illi a quibus magis resoluf ⁊ magis appetunt ⁊ plus debilitanf in tpe famis minus pñt sustinere famē: ga illa duo. s. magis appetere ⁊ plus debilitari ex fame facit non sustinere famē: sed pueri magis appetūt ⁊ magis debilitanf ex fame q̄ senex ⁊ etiā humidi: ga cholerici non sic appetunt: quare ⁊c. Et quod tu dicis primo dico q' flegmatici habēt humiditates supfluas indigestas: sic etiaz ego dicebam. Item etiaz ga nos loquimur de humidis: sed flegmatici magis sustinēt etiam quia sunt frigidi. ¶ Ad aliud dico q' imo magis humidi distemperanf siue habeant illas humiditates superfluas siue nō habeant: ꝓpterea q' magis resolvūtur q̄ illi ⁊ magis consumif de humiditate nāli eoꝝ: ⁊ ideo nō valet.

¶ Sed dices male addit cum bone fuerint: quia ille humiditates si bone sint siue male semper adiuvant ad sustinendum famez: ⁊ ideo debebat generaliꝝ dicere quecūq; essent. Dico q' bene verum est q' utreq; adiuvant: ad sustinenduz famez: sed quia q̄ñ ipse sunt bone magis adiuvant: quia magis conuertātur in substantiaz membroꝝ: ideo appropriate specificant de bonis.

a ¶ Vinum quoq; ⁊c. ¶ Hic ponit cañ. de re. cibi comparati ad vinum. Vlterius intellige q' illa nocumenta vini vnum sequitur ad aliud. naz ex eo q' ipm citius digeritur q̄ cibus facit ipsum penetrare indigestum: ⁊ ex hoc facit oppilationes: ⁊ ex hoc postea sunt putrefactiones.

¶ Sed dices tu hic ergo nunq̄ potabimus vinum: non enim possumus bibere post cibum vt hic dicit. nec in cibo: quia ipsuz similiter citius digeritur q̄ cibus. nec etiam ante cibum: quia facit spasmuz ⁊ alia vt ibi in aphoꝝ. 11. scde parti.

Jacobus

⁊ parū riasset. i. rob de succis fructuū solubilium larantium ventrē: vt thamarindoꝝ ⁊ granoꝝ vtriusq; maligranati dulcis: vz ⁊ acetosi simul expressoꝝ cū suis pulpis. Tales. n. succi siue per se inspissati in forma rob seu non inspissati cū sua vi solutiua quadaz acetositate participant qua appetitum excitant ⁊ stomachum ad cibum delectabiliter suscipiendum preparant. Tertio dicit q' q̄ñ redierit eis appetitus post purgationem corrupti cibi ⁊ cholere: tunc statim comedant ne rursus ex fame nova deriuetur cholera in stomachum que cibum corrumpat.

¶ Licet corpa ⁊c.) ¶ In. 3. parti. rñdet huic tacite cōni: quis leuius famē tolerat vel humidus humiditate nāli vel siccus pauce humiditatis. Et rñdet dicens: q' hītes corpa humida humiditate nāli sunt apti velociꝝ resolutioni: nec tantum famis tolerant quātuz sicci corpe: nisi pleni fuerint humiditatibus alijs ab his que sunt in substantia suoꝝ mēbroꝝ bonis ꝙuenientibus ⁊ aptis vt per actus nutritionis a nā fiant nutrimentū cōpletū in effectu. s. cābiuz: ⁊ tandē pars mēbri per assimilationē integram. Cuius rei signū est q' pueri per naturā humidi difficilius ferunt ieiuniū q̄ iuuenes ⁊ senes per nām sicci. Et infantes nā humidissimi minime oium ferunt ieiuniū vt ait Hip. apho. prima cañ. 13. illo. Senes facillime ferunt ieiuniū. Et huius reddit rōnem Bal. cōmento huius cañ. primo particule apho. Et qui crescunt: dicens. Substantia aūt infantuli est parū terrestris. Et parte. n. maxima aerea est ⁊ aquosa iuuentus pfecta his ꝙtraria est: quicquid aūt de substantia humida dissoluif multomagis est q̄ñ q̄d de sicca etsi in calore sint paria vel equalia. Et ad id est rō: q' sicca corpora sunt humidis duriora. Durū vero plus molli resistit resolutione sui humidi radicalis sicut clare apparet in candenti ferro ⁊ lignis incēsis. ¶ Sed instabit aliqs q' simili rōne boies sanguinei minꝰ tolerare possent ieiuniū q̄ñ cholerici ꝙtra id Bal. 8. megategni. c. 8. Sed tñ hec corpa que calida sunt ⁊ humida tolerabiliora sunt cholericis in patiēda fame ⁊ siti. Et pp hoc cū iussuz erit triduanū ieiuniū sustinere nō nocet eis sicut cholericis. ¶ Dic q' sanguinei melius cholericis pp tria sustinent famē. Primo q' amplius habent de substantifico humido. Scdo q' plus habent de humido nutrimētali. Tertio ꝓpterea q' calor eorum nālis est remissior ⁊ minus acutus q' iunctus humido: sed si sanguineus ⁊ cholericus essent eiusdem etatis ⁊ similes in gradu caloris ⁊ equaliter prouisi humido nutrimentali sanguineus mollis minus famez toleraret cholerico puro sicut puer iuuene.

Vinuz quoq; ⁊c. ¶ In hac. 13. parte primo agit de nocumentis vini post cibū. Scdo de nocumētis rerū dulcium ⁊ oppilationū. ibi (Res ꝓterea.) Tertio de nocumentis grossitiei aeris ⁊ aque remedijs eoꝝ. ibi (Grossities ꝓterea.) Quarto de nocumentis grossoꝝ ciboꝝ in hūtibus ītestina calida. ibi (Et ꝓterea.) Quinto de nocumētis cibi grossi assumpti post cibū subtilē in stomacho vacuo iam prius receptū. ibi (Qui aūt stomachū.) ¶ In ꝑma parte phibet vinū dari statim post cibū dicens: q' vinū post cibū est ex rebus magis impedientibus. i. nocuis: q' facile digerif ⁊ penetrat pp propinquitatē eius ad sanguinē ⁊ ꝙuenientiaz eius cū humano corpe ⁊ subtilitatē substantie ipsius. Et ex velociꝝ penetratiōe eius tripliciter nocet. Primo quidē q' penetrare facit ⁊ secū ducit cibū cui ī mīscef nonduz digestum. Scdo q' hereditare facit. i. diu permanere oppilationes in vijs strictis: vt in venis capillaribus epatis ad quas perducat partes cibi grossas nondū digestas. Tertio q' est cā putredinis pp ꝙculcatioaez humoꝝ ꝓhibitionē libere euentationis eoꝝ in partibus oppilatis. ¶ Attēde ꝑmo q' nec statim ante cibū nec hora cibationis nec statim post cibū est plurimū vini vanduz p modū ductui potus. sed paz

Facilius est repleri potu: ergo nunq̄ ⁊c. Dico q' potest potari post cibum: ⁊ hoc quādo cibus est digestus: ⁊ simul etiaz in cibo: quia tunc facit ad melioꝝ cōmixtionem ⁊ digestionez: ⁊ etiam potest ante cibū sicut de mane: ⁊ hoc ꝓpterea primo vt cibuz digestum de sero precedenti assumptū vt faciat penetrare. Scdo etiaz vt si quis ex illo indigestum remāserat q' illud digerat. Et qd tu dicis dico q' non potest. s. anteq̄ sit digestus. Et qd tu dicis q' nec in cibo: quia ⁊c. Dico q' illud esset verum quando acciperetur quātitas vini nimis multa: quia tūc bñ faceret citius penetrare: sz accipiendo quātitatez paruam ⁊ sepe sicut fieri debet ad cōmixtionem illud nō facit citius penetrare: imo totum simul digeritur. Et qd tu dicis q' nec ante. dico q' quādo aliquis nō est famelicus ⁊ est ibi humiditas aliqua q' tunc bñ competit: sed post famē nō pp illud qd dicebas.

in effectu completū cōuertat. ¶ Vinum[a] quoq; post cibuz est ex rebus magis impedientibus: quoniā digeritur velociter ⁊ penetrat ⁊ facit penetrare cibum cū nōdum sit digestus ⁊ facit hereditare oppilationes ⁊ putrefactionez. ¶ Res preterea dulces[b] ad faciendas oppilationes sunt veloces: quoniam natura eas trahit anteq̄ digerantur. Et oppilationes quidem ad multas perducunt egritudines tales q̄lis est hydropisis. ¶ Grossities[c] ꝓterea aeris ⁊ aque ⁊ q̄ maxie est in estate est ex eis q̄ cibū corrūpūt. Ideoq; non est malū vt sup ipz vinū tēpatū bibāt aut aquā calidā in q̄ cocta fuerint xyloaloes ⁊ mastix. ¶ Et preterea[d] cui intestina ca-

b ¶ Res preterea dul. ⁊c. ¶ Hic ponit cano. de re. per cibos dulces.

¶ Sed dices superi° ipse dixit q' cibus ⁊ appetitus naturalis est dulcis. Item Gal. in de simplicib°. 4. distin. 3. c. 5. ⁊ in multis alijs locis dicit q' nihil nutrit nisi dulce. qd autem nutrit nō oppilat. Dico q' dulcedo est dupler: q̄dā est moderata ⁊ q̄daz est excedens ⁊ manifesta. Jtē dulcedo quedam coniungif cum substātia grossa: ⁊ quedam cuz substantia subtili. Modo tunc hoc debet intelligi de multum dulcibus: ⁊ qñ cōiungitur cum substantia grossa maxime: ⁊ tunc qd tu dicis pz.

c ¶ Grossities ⁊c. ¶ Juxta qd intellige q' aer grossus corrūpit cibū mediate: quia cū aer distemperatus ⁊ grossus sit pueniens ad cor debilitat calor: cē: ⁊ sic pessimus cibi digōnez ⁊ ita mediate: sed aqua illud facit īmediate: q' īmediate pueniat ad stomachū. hoc aūt est maxime in estate ꝓpter duo: q' tunc nos marie indigemus refrigerari per aerem ⁊ extinctionē sitis: ⁊ ideo tūc plus assumimus de istis malis ⁊ grossis q̄z in alijs tēporib°: ⁊ iō magis nocet. Tunc scdo ēt: ga calor nālis in estate magis est debilis q̄z in alio tpe: vñ ēt illa magis nocēt. Jtē docet remediari per illa eo q' ipsa aliqua corrōpūnt ⁊ aliq̄ stomachū. q' aūt dicit temperatū intellige ⁊ in quātitate ⁊ in pmixtione aque etiam.

d ¶ Et preterea ⁊c. ¶ Hic ponit cañ. de re. habentis intestina multum calida. ¶ Non videf q' ꝓpter grossuz nutrimēta fiant vētositates: q' supius habuimus

stomacho

Be partibus.

er eo tute dari pōt his qui cōsueuerunt hora comestionis mō permixtiui potus. Juxta illud Principis. c. sequenti. Sup cibū tñ duas bualas aut tres bibere nō nocet ei q' assuevit. Et est buala pondus. z. ℥. ¶ Attende scdo q' hoc vinū qd cuz cibo sumif nō est accipiendū in pncipio comestionis ne statim labaf indigestuz ad epar nec in fine ipsius ne supernatando cibo libere ⁊ abunde effumet ad caput: sed quasi in medio comestionis. ¶ Attende tertio q' huius ꝓtrariū practicant hodie nobiles ⁊ clerici marime in gallijs post grās bibentes vt cibi vias a micis abluant ⁊ cibi reliquias inferi° deducāt vel poti° vt fauces irrigēt ⁊ crapulosa voluptate demulceant: cōtra id Gal. 7. de inge. c. 7. Opz tñ nihil post cenaz bibi vt cibus digeraf. Cuz. n. bibif cibus natat in stomacho nō adherens se ad substantiā stomachi ꝓpter humiditatē inter ipm ⁊ cibū existentē. Sed Gal. visus quodāmodo lectatorib° cōpati statim subiungit. Sed cuz sitim hītes non bibant pena erit fine iuuamine vnde opz tantū potus dari quātuz in siti mitigāda sufficiat: cibo aūt digesto quātuz necesse est accipiant: hec Gal.

¶ Res ꝓterea ⁊c.) ¶ In scda dicit primo q' res dulces sicut muscadelluz ⁊ lac sunt apte de leui facere oppilationes: q' mēbra marie epar delectanf in eis plurimū: quare trahūt ea prius q̄ cōplete fuerint digesta. Ad id etiā iuuat q' dulcis sapor fundaf in substātia grossa sicut ait Pauli. 7. hui°. trac. 1. c. 3. ¶ Attende q' dulcia oppilant epar ⁊ splenem: q' trahunf ab eis cū fece sua pp delectationem anteq̄ digerant sed deoppilant pulmonē: q' ab eis in suo trāsitu p mery nihil nisi subtile ad ipm resudat: ⁊ sanguis genitus ex rebus dulcib° ad pulmonē venit iam putrefact° in epate prius ⁊ in corde subtiliat°. De epate gdez ⁊ splene q' per dulcia oppilenf fidē facit Hip. 3. regi. acu. dicēs. Dulcis potus viscera inflat splenē vz ⁊ epar. Et Gal. 13. megategni. c. 8. dis. 3. ait. Omne dulce cā est apostematis in epate ⁊ splene. Sed de pulmone q' per dulcia deoppilef ⁊ epar ⁊ splen nō. Bal. testaf. 3. re. acu. cōmē. illi° cañ. Dulcis potus: dicēs. ℔dembū cui aduenit nocumentū post epar ex vino dulci est splen. Res aūt nō est ita in egritudinib° pulmonis qñ est retētus in cānis que sunt in eo humor grossus. Qd est qa penetratio ei° in epate est ex venis que vicunf porta ampla ad venas strictas que sunt in latere ei° cōcauo. In pulmone aūt accidit ꝓrium illius: qd est qa qd ꝓuenit ad cānas ei° est post penetratiōē eius in venis multis ⁊ digōnē eius in eis. Scdo dicit q' oppilones pseuerātes tandē pducūt ad tales morbos qualis est hydropisis. Nam si oppilo in epate fuerit ipm debilitat nec p eū sinit libere trāsire chilum: si in porto fellis cholera redit ad epar: si in porto splenis melā: si in vijs vine sanguis aquositas: vñ multū ledif ⁊ debilitaf sanguifica virt° ⁊ superfluitas vel chimus aut chilus a suo ꝓhibit° nāli cursu circa epar ⁊ ventrē paulatiz aggregaf ⁊ in tumorē eleuat que sunt cāe ꝓpie ⁊ potiores hydropisis.

¶ Grossities ⁊c.) ¶ In. 3. primo q' grossities aeris ⁊ aque est de corrūpentib° cibū marie in estate: q' cōiter aer ingrossaf ex vapoꝝ cōmixtione q' calore estiuo vel de leui corrūpunf: vel ad corruptionē pni fiunt. Grossus igif aer imixt° cibo q̄ masticaf ⁊ cū eo transiens vsq; ad stomachū sua grossitie digōnem turbat ⁊ disponit cibuz ad corruptionē suis vapoꝝ. Idem efficit aqua grossa: ⁊ ꝓterea moratur ⁊ morari facit cibū in stomacho sua grossitie ⁊ indigestibilitate. Scdo dicit q' nō est maluz cōtra grossitiem aeris ⁊ aque bibere super cibuz vinū temperatū: vel aquā decoctionis ligni aloes ⁊ mastices: vt per alterū horū ꝙfortatus stomachus melius digerat ⁊ cibus qui in eo est a corruptione custodiaf.

¶ Et preterea ⁊c.) ¶ In. 4. dicit q' frequenter accidit habenti intestina calida ⁊ fortia dum comederit cibum grossum precipue melancholicuz sicut caules fa-

bas bouem

stomacho multum calido debent cibi multum grossi ⁊ tales bene digerũtur ⁊ non conuertunt in ventositates. Item cadez est ꝓportio intestinoꝝ multum caldorum ad cibaria multum grossa ⁊ temperate calidoꝝ ad temperate grossa: sed temperate grossa digeruntur in temperate calidis nec conuertunt in ventositates: igitur ꝛc̃. Dico ꝙ quia intestina sunt fortia ⁊ multũ calida subito ipsa agũt in cibum: ⁊ quia ille est multuz grossus resistit: vnde aliquas non potens digerere resoluit in ventositates. Et qđ tu dicis: dico ꝙ superius ipse loquebat de stomacho: cuius operatio est digerere. hic autez logt ꝛ intestinis quorũ opatio est ꝺferre ⁊ in illa relatione fit illud. Ad aliud dico ꝙ non est simile propter illud quod dixi.

a ¶ Qui autez ꝛc̃. ¶ Hic ponit cañ. ꝛ regi. eius qui habet stomachum multuz inanitum.

¶ Iuxta quod dices non videtur ꝙ grossus cibus debeat premitti cum superius posuerit cõtrarium. ſ. ꝙ subtilis premittat. Itez Hip. ⁊ Gal. 2. regi. cõmẽto 19. dicunt ꝙ ille qui famez sustinuit magis peccat qui dat ptisanã ꝗz qui dat succum: ergo succus siue cibꝰ subtilis debet premitti. Itẽ quia ex inanitione ipse est factus debilitatus: ideo ꝛ detur subtilis. Dico vt dicit Auicẽ. ⁊ hoc qñ fuit famelicus. Et quod tu dicis primo dico ꝙ superiꝰ ipse loqbat qñ nõ erat famelicus. hic aũt logt qñ ẽ famelicus. ¶ Ad aliud dico ꝙ ex illo non vult ꝙ succus debeat premitti: sed vult ꝙ si detur solum vnuz ꝙ melius est ꝙ detur solum succus. ¶ Ad aliud dico ꝙ bene debet diminui ⁊ attenuari cibus ⁊ in quantitate ⁊ in qualitate: ꝫ nihilominus si debẽt accipi duo vnus grossus ⁊ alter subtilis melius est ꝙ premittatur grossus.

lida fuerint ⁊ fortia cum grossum comederint cibuz frequenter accidet vt ipsius nutriens vẽtositates efficiet ⁊ stomachuz ⁊ partes eius tendentes: ⁊ egritudo myrachia inde ét ꝓcedit. ¶ Qui autez[a] stomachum habet vacuum cum rem comedit subtilem stomachus post ipsam stringitur: ⁊ si postea rem comedere voluerit grossam refugiet ab ea stomachus neqz eum digeret quare corrumpitur nisi inter ea tempus positũ fuerit. Et in hmõi quidem dispositioue melius est vt grossus cibus paulatim premittatur: quoniam stomachus tunc a subtili non terrebitur.

¶ Cum autem[b] in aliquo comedente repletio superfluerit: aut quia in eiꝰ stomacho aliquis inundauerit motus aut aliquis admiscebitur potus ad vomendum erit properandum. ¶ Qđ si hoc[c] ei defecerit aut vomere non potuerit aquam calidam paulatim bibat: quoniaz repletionem deponet ⁊ somnum afferet. Ad dormiendum ergo se prosternat ⁊ quãtuz voluerit dormiat. ¶ Qđ si hoc[d] non sufficerit aut ei non aduenerit considera si tenatura excusabit expulsione bonum erit: ⁊ si non iuua ipsum cum eo qđ ventrem suauiter soluit: ⁊ calefactum quidem cuz tali qualis est trifera ⁊ zuccharũ roſ ege/stionem faciens: aut mixtum cum origano murabato ⁊ infrigidatũ cuz tali quale est ciminũ murabatuz ⁊ seriezen ⁊ tambzi. Et potu quidez impleri melius est ꝗz impleri cibo. Et ex eo quod est cõueniẽs sumere est aloes post tale qualis est cibꝰ hic ad magnitudinem trium ciceruz aut mediam. ʒ. aloes ⁊ mediam. ʒ. masticis ⁊ sextam. ʒ. baurach. Et ex eo qđ est leue est sumere ex terbentina ꝑm quãtitatẽ duorũ cicerum aut trium: ⁊ est cuz ei admiscetur quãtũ ipsa est aut minus ex baurach. Et ex eo qđ cõueniens ⁊ vehementer laudatum est parum epithimi cum vino. Qđ si nihil horum sufficerit dormiat somnũ longum ⁊ die vna a comestione abstineat: ⁊ si alleuiatus fuerit balneet se ⁊ pãnum calidum ventri superponat ⁊ nutriẽs subtiliet. Et si cum hoc toto non digestus fuerit ⁊ grauitatez ⁊ tensionem ⁊ pigritiaz sencerit scias ꝙ iaz vene replete sunt ex suis superfluitatibus: quoniã nutrienti multo ⁊ superfluo: ꝫ accidat vt in stomacho digeratur: raro tamẽ digerit in venis: imo in ipsis remanet crudum ⁊ extendit eas: ⁊ quãdoqz scinduntur ⁊ generat pigritiã ⁊ laborem ⁊ alices ⁊ oscitationes. Ipse igitur medicandus est cum eo qđ ex venis expellit. Qđ si neqz hoc senserit: imo fatigationem tñ aliquo tempore qescat: deinde fatigationis speciem que accidit

b ¶ Cum autem ꝛc̃. ¶ Quia multotiens contingit errare in cibo, docet illud nocumentuz corrigere. Et quia ista pars esset nimis longa ꝓ̃o docet corrigere anteqz nocumentuz perueniat. Secũdo posqz iam peruenit ad membra. ibi (Et si cum hoc toto.) Primo docet corrigere per euacuatiuas. Scõo ꝑ alteratiuas ⁊ cõfortatiuas stomachi ⁊ digestionis. ibi (Qđ si nihil.) in illa parte.

c ¶ Qđ si hoc ꝛc̃. ¶ Hic ponit scõm regimẽ. ¶ Iuxta qđ dices ipse prius dixit ꝙ qñtuz voluerit dormiat: postea hic dicit ꝙ si hoc nõ sufficerit dormiat somnuz longum: quid est hoc dicere ꝙ si non potest dormire vel nõ sufficit ꝙ adhuc dormiat. Dico ꝙ ista duo dcã sunt referẽda ad diuersos dies vt. ſ. quia in prima die faciat illa remedia que dixerat: ⁊ si illa nõ sufficiunt faciat postea in sequentibus diebus ⁊ abstineat et dormiat.

d ¶ Qđ si hoc ꝛc̃. ¶ Hic ponit regimen tertium.

¶ Et si cum hoc toto ꝛc̃. ¶ Iuxta hoc intellige ꝛ ꝟ qđ dicit primo: ⁊ si cũ hoc toto non digestus fuerit: ⁊ postea dicit ꝙ sit digestus: quia dicit ⁊ ꝫ accidat vt digeratur: sed ista non stant simul ꝙ sit digestꝰ ⁊ ꝙ nõ sit digestus. Dico ꝙ vult dicere sic ꝙ ꝙ sumit nutriẽs superfluum ⁊ si in stomacho ipsuz digerat nõ tamẽ digeritur in venis: ꝙ̃ multo magis si digestꝰ nõ fuerit in stomacho faciet illud in venis. ſ. extensionez ꝛc̃. ⁊ sic non contradicit.

¶ Ulteriꝰ dices vt qđ nõ debuisset addere illas duas cõditiones. ſ. neqz ipsiꝰ corpus ⁊ eius nutrientia: qz ⁊ post iuuentutẽ: puta qñ tã ꝓcesserunt in annos: nec tantũ accipiũt ꝛ nutrimẽto vt prius: ⁊ etiã nutrientia fiunt superfluitates: cum ergo dixisset (in ãnis multuz ꝓcesserit) sufficiebat illud dicere ad ꝟ vt diminueret cibus ablqz ꝟ qđ adde-

Iacobus

bas bouem vel ceruuz: vt cibus ipsius generet ventositates extendentes stomachum ⁊ partes eius ex difficultate sue digestionis propter ipsius grossiciem ⁊ adustione quadã propter caliditatem viscerum: ita ⁊ conuertitur in melancholiam adustam quã plurima concomitatur ventositas: ⁊ inde procedit egritudo dicta melancholia mirachia: que est alienatio mẽtis prouenies ex fumis melancholicis ascendentibus ex mirach vel partibus ei prorimis ad medium cerebri ventriculum. Et huius morbi quadruplicem cãz assignat Princeps tertij prima trac. 4. c. 18. Primo quidẽ suam: dicens: ꝙ mirach est cã eius cuz in ipso adunantur superfluitates nutrimenti ⁊ vapores intestinoꝝ ⁊ adurunt humores ipsius ⁊ quertuntur ad genus melancholicuz ⁊ faciunt euenire apostemata aut non faciunt euenire ⁊ eleuatur ex eis vapor tenebrosus ad caput: ⁊ nominatur hec inflatio mirachia ⁊ melãcholia mirachia. Scõo assignat cãm Gal. dicens. Et ipsa multotiens eleuatur ab apostemate portanariorum epatis: ⁊ est illud qđ Gal. posuit causam in melancholia mriachia. Tertio causaz theophili: dicens. Et theophilo quidẽ videtur ꝙ eius causa est vehementia caliditatis epatis ⁊ intestinoꝝ. Quarto causam quorũdam aliorum quos non nominauit dicens. Et quidaz alij ponunt causam in ea oppilationes que fiunt in meseraicis etsi non fit apa. Gal. vero. 5. de interioribus. c. 10. sic describit causas melancholie mirachie. Sed multi ꝓpter malos humores in stomacho coadunatos vidẽt pessima somnia: quoꝝ somni disturbati sunt: ⁊ nõ solũ hoc vrũ etiaz fit alienatio mentis. Itẽ passio que vt inflatiua ⁊ hypocondriata nullus põt negare ꝙ nõ faciat infirmũ tristem ⁊ ab omni bono desperatuz: neqz minora his eueniunt ꝗz maniosis. Itẽ videmus hos suscepta crapula durius hac passione vexari quoꝝ plurimi sunt splenetici quocirca necesse est inuestigari. Nam de splene mali humores erugino si ad os stomachi fluunt: ꝓterea cã passiõis cerebro vel oculis ab ore stomachi ꝓtingẽtis sunt caputnosi fumi ab illis humoribus ascẽdẽtes: hec Gal.

¶ Qui autem ꝛc̃.) ¶ In. 5. dicit primo ꝙ quãdo cibus subtilis in alicuius stomacho vacuo recipitur stomachus se super eum stringit amplectens hunc ⁊ retinens auide: qz famelicus ⁊ vacuus eristens hunc ipsum recipit. Scõo dicit ꝙ si cibus grossus supermittatur cibo subtili taliter recepto resistabit stomachus: nec bene digeret ipsum: qz iam sibi de bono subtili prouisum fuit cuius digestio ⁊ distributio ad mẽbra a grosso supermisso impeditur: corrumpetur ergo grossus velut derelictus a regimine nature: nisi inter assumptiones grossi ⁊ subtilis tantum interuenerit spacium ꝙ subtilis sit quasi digestus ante aduentum grossi. Tertio dicit ꝙ in tali casu vacuitatis stomachi melius est vt grossior ex cibis leui preferatur: qz tunc a leui non terrebitur stomachus eo ꝙ grossior cibus in fundo stomachi recipitur auide propter famem vbi celebratur digestio melior: ⁊ ilic tam cito digeri poterit sicut cibus leuis superius receptus.

Cum autem in aliquo ꝛc̃.

¶ In hac parte. 14. primo agit de remedijs quibusdaz contra comestionem nimiam ⁊ inundationẽ cibi in stomacho ⁊ potũ superfluũ ſmixtum cibo. Secũdo ꝛ repletione potus ⁊ repletione cibi que harum est melior. ibi (Et potu quidem.) Tertio ꝛ remedijs alijs contra repletionem. ibi (Et ex eo qđ est.) ¶ In prima particula dat quattuor remedia cõtra repletionẽ sup-

De partibus.

fluam ex cibo modo accepto vel cõtra inundationẽ motus cibi in stomacho illius qui sumpsit eum aut cõtra aliquez potum ſmixtum cibo nimis abundanter. Primuz est festinanter prouocare vomitum vel per impulsionẽ satis ꝓfundam digiti in ore: vel per ẽmittere in os pẽnam oleo intinctam ⁊ titillare cuz ea radicez linguę: vel per bibere orimel cui fuerit impressa virtus raphani. Scõm est bibere paulatim aquaz calidam si vomitus ei defecerit aut vomere non potuerit: quia faciendo descendere cibum repletionez stomachi deponet ⁊ afferet somnum elongando cibum ab orificio ⁊ prohibendo multitudinẽ ascensus vaporuz a cibo ad cerebruz: adueniente ergo desiderio somni statim se prosternat ad dormiendum vt somno iuuetur digestio cibi: ⁊ dormiat fortiter quãtum voluerit. Aqua enim calida cum raro bibitur stomachũ lauat ⁊ ventrem resoluit: vt ait Pau. cap̃lo sequenti. Tertiuz est casu quo aqua calida non sufficerit vel somnus nõ aduenerit cõsiderare ⁊ attendere si natura expulsione. i. sua ꝙntanea purgatione excusabit medicum ab administratione medicine: qđ si fecerit bonum erit nec opus est alio remedio. Quartuz est casu quo natura non expulerit iuuare repletuz cũ suaui aliquo solutiuo ventris. Et hoc solutiuũ diuersificatur ꝑm cõplones patientiũ: vt si patiens calefactus fuerit solnat ipsius ventrem cũ trifera vel cũ zuccharo rosato laxatiuo. ſ. electuario ꝛ succo rosaz solo vel mixto cum pauco origano murabato. i. condito cum melle ⁊ zuccharo. Et si infrigidatus fuerit purgetur cum cimino murabato. i. cõdito cũ zuccharo aut melle. Et cũ seriezem. i. affodillo ⁊ cum cambri. i. caule seu aqua caulis.

¶ Et potu ꝛc̃. ¶ In secũda dicit ꝙ melius est. i. minus malum repleri potu ꝗz repleri cibo: qz potus facilius descendit aut resoluitur: nec ita oppilat nec adeo stomachũ suo pondere grauat. Et Hip. apho. scõa ait. ꝙ facile est. i. faciliꝰ est repleri potu ꝗz cibo. Et Gal. 5. ꝛ regi. sani. ca. 6. ait. ꝙ oppilationes que sunt a vino sunt moderate. Eas vero que a cibis quicũqz viscosum vel grossum operant humorem non facile est sanare. ¶ Attende tñ ꝙ ꝓtinuare excessum in potu vini periculosum est: ⁊ ad mortiferas perducit egritudines. Iuxta illud Gal. 3. cõplexionuz. c. 2. ad finem. Ex potatione superflui vini fiunt apoplexie ⁊ paralyses ⁊ subeth ⁊ alisturchay. i. lithargie ⁊ epilentie ⁊ spasmi ⁊ tetani.

¶ Et ex eo ꝛc̃.) ¶ In. 3. tangit primo. 4. solutiua cõuenientia his qui se nimis cibo repleuerunt. Primum est sumere ex aloe cicotrino ad magnitudinẽ trium cicerum. De quo dicit Dioscorides in primo simplicium ca. 1. Aloe est de melioribus ⁊ sublimioribus medicinis hñs ꝓrogatiuã super alias medicinas: ꝗz ꝗz. n. intẽtio solutiui ꝑm plurimuz fit debilitare virtutes ⁊ mẽbra que sunt minere virtutum ⁊ afferre illis nocumentũ ꝓp illud qđ diximus cadit hec intentio ab Aloe. Non. n. solum non nocet: imo inuenitur ad confortationez membroꝝ debilium addere ⁊ ad reditionem eorũ in proprias virtutes ꝙferre. Scõm est sumere. ʒ. ſ. aloes cicotrini ⁊. ʒ. ſ. masticis: ⁊. 6. partez. ʒ. j. baurach. i. spume nitri. Et hoc medicamẽ est melius prio. ſ. aloe simplici: qz aloe solũ ministratũ est de tarde soluẽtibus ⁊ operatio eius vix ptransit epar ⁊ aperit orificia venaz apertione sanguinem spargente. Mastix vero prohibet ipsum ab apertione venarum ⁊ baurach acquirit ei solutionẽ facilẽ ⁊ protentionẽ sue virtutis ad lõginquas partes. Tertium est accipere de terebinthina quãtitatem duoz aut trium cicerum. De qua

ret conditiones illas duas. Dico ad hoc q̄ bene ille conditiones due non ponuntur vt conditiones necessarie ad diminutionē cibi ſm q̄ etiam tu probas: ſed dico q̄ ponunt vt cause iſtius regiminis ꝛ diminutionis cibi: vt.q.d.q̄ in his qui ꝓceſſerunt in annos eſt cibus diminuendus: ꝛ ꝓpterea q̄ non tantum recipiunt q̄ꝫ priꝰ: ꝛ etiam quia nutrientia fiunt ſuperfluitates.

a ¶ Et cum ille ꝛc. ¶ Hic ponit quedam nocumenta eius qui permutat regimen conſuetum. ¶ Juxta q̄ nota q̄ illa lra (ꝛ egredietur ex aere in foramia) poteſt duplr itelligi. Uno modo vt.ſ. quia ventoſitas que fuit generata ex cibis groſſis intrabit ꝛ replebit foramina ꝛ loca debet implere, ꝓtes cibi ſubtilis ſic intelligendo ventoſitatem pro aere. Alio mō pōt intelligi: quia nos cōmuniter quando ſumus in aere amplo ꝛ ſpatioſo q̄ nos ſumus in aere: ꝛ per oppoſitum quādo ſumus in loco arto ꝛ parvo poſſumus dicere etiam q̄ nos ſumus in foraminibus. Modo tunc quia prius quando ipſe vtebatur cibo groſſo membra ſua erant groſſa ꝛ graſſa multum occupabant de aere: quia autem poſtea ſubtiliatur regimen membra diminuūtur ꝛ fiunt ſtricta ꝛ arta: vnde poteſt tunc dici ſic q̄ illud corpus īgrediaſ in foramina. ſ. aeris eo q̄ tunc parum occupat de aere. ¶ Ulterius ratio ꝓpter quā accidunt oppilationes eſt tripler. Una eſt ex parte viaruꝫ que implentur ꝓpter groſſitiē cibi. Alia ratio eſt ex debilitate caloris: cibaria autem graſſa calorem debilitant qui poſtea digerere non poteſt vnde fiunt ex illo indigeſtio oppilationes. Tertia rō eſt ex ipſis membris inanitis que attrahunt anteq̄ſ fit digeſtum: ꝓpter illa ola fiunt tunc oppilationes. ¶ Et calidoꝝ nutrientiuꝫ) quia circa p̄dictas regulas

medicetur cum eo qō modo noiabimus. Si vero aliquis in annis multum ꝓceſſerit neq̄ ipſius corpus ex nutrimēto tantum receperit quātum ſuſcipiebat dū eſſet iuuenis ꝛ eius nutrientia fiant ſupfluitates non tantum debet comedere quātum ſolebat: imo minus. ¶ Et cumª ille qui regimen īgroſſare conſueuerat regimen ſubtiliauerit ꝛ īgredietur ex aere in foramina: ꝛ hoc eſt quod regiminis groſſitudo impediebat: ſed iam nulla regimis groſſitudo impedit ea. In ſubtiliante ꝛo regimine cum ad ipſum īgroſſando redit accidunt oppilationes. Et calidoꝝ nutrientium impedimenta emendentur cū ſyrupo acetoſo ꝛ q̄ſmaxime de ſeminibº: qñ ipſe eſt magis iuuans q̄ꝫ oēs ſpecies ſyrupi acetoſi ſi fuerit de zuccharo: ſed ſi fuerit de melle ſimplex ſufficit. Et fridoꝝ que ex eis ſunt cum hydromelle ꝛ ſyrupo

Jacobus

dicit Pan. ſcō huius. c. de grano viridi. Et ꝓuocat ꝛ lenit ventrez cum accipit ex ea auellana vna aut nux in ieiunio abſq̄ nocumento ꝛ mundificat viſcera ꝛ abſtergit renes. Et Gal. 5. de regi. ſani. ca. 8. ait. Accipiunt aūt ex ea q̄ñq̄ quidez nucis muſchate magnitudinez: q̄ñq̄ vō duarū vel trium. Nec ſolum inocue ducere apta nata eſt: ſed ꝛ viſcera omnia expurgare epar ꝛ ſplenem ꝛ renes ꝛ pulmonem. Quartuꝫ eſt conueniens ꝛ vehementer laudatum. ſ. bibere parum epithymi cum vino. De quo dicit Meſue in ſimplicibus caplo de eo q̄ preroga/tiuam habet ſuper omnibus ſolutionē facientibº educere meliam. Educit enim facile ſine moleſtia. Scō tangit alia quatuor remedia caſu quo predicta nō cōtulerint. Primum eſt diu dormire ſuper ſumpto cibo ꝛ tota vna die abſtinere a cibo: vt attentius natura occupetur in digeſtione cibi paſſumpti ꝛ ad eā longo ſomno inuetur. Scōm eſt ſi repletus per hoc alleuiatus fuerit tunc balneetur in aqua calida vt per balneum ſuperfluitatuꝫ eductio fiat: ꝛ cibus digeſtus penetrationem acquirat. Deinde ſuperponat ſtatim ventri ſuo pānuꝫ calidum cuius calore confortetur ſtomachus pregrauatus cibo: poſtea vtatur cibo ſubtili quez ſtomachus grauatus faciliter toleret ꝛ bene digerat. Tertiuꝫ eſt aſſumptio fortis medicaminis trahentis a venis ꝛ educētis ab eis humores: ſicut diagredū vel pulpe colloquintide: vel lapidis lazuli ſi cum ſuffragijs omnibus predictis cibus nondum fuerit digeſtus: imo induxerit grauitatē in hypocundrijs: ꝛ tenſionem in venis ꝛ pigritiam in toto corpore. Per hec eniꝫ ſcitur q̄ vene iam replete ſunt ſuperfluitatibº illius cibi: quia ꝫ cibus multus ſuperfluº in ſtomacho capiat digōnem: raro tamen bene digeritur in venis ꝓpter ſui multitudinem ꝛ paruitatem venaruꝫ: ꝛ quia non eis aſſiſtunt tot membra digeſtionez eaꝝ coadiuuantia ſicuti ſtomacho: imo manet in eis crudus īdigeſtus ertēdens ea q̄ñq̄ intantuꝫ vt ipſe findanſ ꝛ in toto corpore pigritiaꝫ inducit ſua grauitate ꝛ laborem. i. laxitudinē extenſiuam aut apoſtemoſaꝫ opprimendo lacertos ꝛ extendendo ſua multitudine: ꝛ alices. i. extēſiones brachioꝝ ꝛ alioꝝ membroꝝ motuuꝫ: ꝛ oſcitationes multitudine ventoſitatis aſſociantis ipſum ex opere caloris debilis in eum. Quartum eſt caſu quo non ſenſerit hec. ſ. grauitatem tenſionem pigritiam alices oſcitationes: ſed ſolum fatigationem ꝛ quieſcat aliquāto tempore. Deinde ſuccurrat fatigationi ſue ſpontanee cum remedijs eius inferius dicendis, ſ. capi. 16. doctrine preſentis.

Si vero aliquis ꝛc.

¶ In hac parte. 15. primo agit de ſubtiliatione regiminis ſenum a ſenio. Scōo de illo q̄ō ſequitur ad īgroſſationē regiminis. ibi (Et cum ille qui regimē īgroſſare conſueuerat regimen ſubtiliauerit.) Tertio de malo q̄ō ſequiſ ad ſubtiliationez regiminis. ibi (In ſubtiliante vō regimen.) ¶ In prima particula dicit q̄ ſi quis multum in annis proceſſerit vt ſener a ſenio neq̄ nutrimentum tantū receperit ſeu ſuſtinuerit quātuꝫ recipiebat ꝛ bū ferebat dum iuuenis erat ꝛ cibus quez recipit fiat ſupfluitas ꝛ non bonus ſanguis non tantū ſed minus comedere debet q̄ꝫ ſolitus erat: vt calor ipſius debilis claudicans extinctioni aptus id modicum cibi q̄ō ipſe aſſumit digerere valeat ꝛ ex eo aliquid ſanguis generet. ¶ Attende q̄ ſener a ſenio debent parum ꝛ ſepe comedere ꝛ cibis euchimis ꝛ facillime digeſtionis vti ſicut vitellis ouoꝝ aqua carnis colaticijs carnium caponibus perdicibus pullis faſeanis. Parum quidem ꝓter debilitatem ſui caloris in digerendo. Sepe vō ad ſuccurrenduꝫ virtuti cadenti. Uti aūt cibis euchimis facillime digeſtionis vt natura non vretur aut laboret in eorū digeſtione. De regimine horum dicit Gal. primo apho. cōmē. 13. illius canonis. Sener facillime ferunt ieiunium. Decrepiti neq̄ faciliter ieiunia ferunt: neq̄ ciboꝝ multam quātitatez accipiunt: qñ ſener eſt ſicut lucerna ad extinguēdum parata: que cum fere extinguatur parum olei debet adminiſtrari: qñ ſi plus nimio abundauerit citiſſime eam extinguet. Ideo hec etas parum ꝛ tantilluꝫ cibi ſibi poſtulat: neq̄ ad capiendum multum indurat. i. tolerat.

¶ Et cum ille ꝛc.) ¶ In ſecunda dicit q̄ conſuetus vti regimine groſſo dum ſubtiliauerit ſuum regimen perueniet ad hoc q̄ aer ingredietur poros ꝛ venas ipſius loco cibi. Et iſtud fieri prius prohibuit groſſa dieta replens alimento venas ꝛ poros. Sed iam cum viuitur dieta tenui nulla regiminis groſſities phibet poros ꝛ venas aere repleri. ¶ Attende q̄ aer tripliciter poteſt ſe habere ad foramina ꝛ venas noſtri corporis. Uno modo ſic q̄ intret ad eas ſub tali menſura q̄ euentet ſufficienter humiditates quas continent ꝛ non ſinat eas putrefieri: neq̄ locum occupet qui debetur humori: ꝛ id valde prodeſt in cuſtodia ſa-

cōtingit ſepe errare docet corrigere illa nocumenta. Juxta q̄ō intellige q̄ꝫ nos ſolum illuꝫ de zuccharo dicamus ſyrupum: tamen auctores etiā illum de melle ſyrupum vocant. dicit autez ſimplex quādo ſolum eſt ex aqua ꝛ melle. dicit aūt compoſitus quādo iſtis ſuperaddunt ſemina vel radices alique. ſufficit aūt ſimplex ſi ſit de melle ꝓpterea q̄ mel de ſua caliditate magis habet virtutē ſubtiliatiuam ꝛ inciſiuam ꝛ penetratiuaz q̄ꝫ ipſum zuccharū: ꝛ ideo cuꝫ zuccharo admiſcentur illa alia ſemina.

¶ Et frigidoꝝ que ex eis.) Juxta q̄ō nota q̄ hydromelle ꝛ ſyrupo ipſiº hydromellis eſt ex aqua ꝛ melle. modo tunc poteſt illud dictuꝫ intelligi q̄ illa ambo ſint eadez: ita q̄ vnum exponat aliud hydromellis ſyrupus ipſius: ꝛ ſic differt a primo in nutriēte calido: quia ꝓus ponebatur acetum ꝛ hic nō. Alio mō pōt intelligi q̄ ſint diuerſa vt dicat ſyrupus quādo fit in ſubſtantia liquida. dicatur autez hydromel quādo fit in ſubſtantia ſolida ꝛ dura. ¶ Intellige etiam quod dicit (diatriton ꝛ diacalamentum) iſta ponuntur a Gal. in. 4. de regimine. ꝛ diatriton datur vt melius digeratur nutrimētū: diacalamētū vō daſ vt ipm meliº penetret ad mēbra. ¶ Sed dices nos cōmiſcemus duplr ſemina in ſyrupis. ſ. ꝛ frigida vt ſemina cōmunia ꝛ etiaꝫ ſemina calida vt aniſ. feni. ꝛc. cuꝫ ergo vtraq̄ q̄ñq̄ cōmiſceamus de qbus debemus hic intelligere. Et videſ q̄ debeamus hic intelligere de ſeminibus frigidis: quia ipſe docet corrigere nocumenta ciboꝝ calidoꝝ. Itez vi q̄ debeamus intelligere de calidis: quia ipſe dicit. ſi vō fiat cum melle ſimplex ſufficit. hoc aūt non diciſſet niſi illa ſemina fuiſſent calida. ¶ Dico q̄ intelligo q̄ debet intelligi de ſeminibus calidis: ꝛ hoc maxime ꝓpter rōnem modo ſcō adducta m

De partibus.

nitatis. Alio modo ſic q̄ repleat eas repletione phantaſtica locum tenēs nutrimenti q̄ō fieri ſolet venis ꝛ poris carentibus cibo ne vacuum fiat. Et iſtud eſt cā debilitationis virium corporis ꝛ demacrationis eius. Tertio modo ſic q̄ ꝓpter repletionez nimiā venaruꝫ ꝛ poroꝝ ex humiditatibº aer nō libere poſſit eas ingredi ꝛ euentare humiditates contentas in eis: ꝛ iſte modus eſt cauſa potiſſima a putrefactionis humiditatum quas continent.

¶ In ſubtiliante ꝛc.) ¶ In tertia dicit q̄ ſi cōſuetus vti regimini ſubtili tranſferat ſeipſum ad regimen groſſum: accident in eo oppilationes. Cuius ratio eſt duplex. Una q̄ groſſum regimen de ſe oppilatiuum eſt precipue viarum que ex tenui dieta precedente quodāmodo conſtricte fuerunt. Secundo ꝓpter multiplicationem flegmatis ex diminutione digeſtionis diete groſſe inſolite.

Et calidorum ꝛc.

¶ In hac parte. 16. primo agit de correctione calidorum nutrientiuꝫ. Secundo frigidorum. ibi (Et frigidorum.) Tertio groſſorum. ibi (Et que ex eis.) Quarto de cōparatione ſubtiliuꝫ ad groſſa. ibi (Nutrientia vero.) Quinto de his qui magis tolerant nutrientia groſſa: ꝛ de nocumento q̄ ex eis tandē aſſequunt. ibi (Exercitati preterea.) ¶ In prima particula dicit q̄ nocumenta calidorum ciborum debent corrigi cum ſirupo acetoſo: ꝛ maxime cum illo qui fit de ſeminibus. Talis enim plus ceteris ſirupis acetoſis confert ſive zuccaro compoſitus fuerit: ſed ſi ex melle fiat ſimplex ſufficit ſine ſeminibus. ¶ Attende primo q̄ ſirupus acetoſus ſimplex eſt duorum modorum. Unus quidem qui fit ex aceto ꝛ aqua cum zuccaro mixtis: ꝛ ipſe infrigidat reprimens choleram que ex cibis calidis oriri ſolet ꝛ multiplicari. Alius vero fit ex aceto ꝛ aqua cum melle] mixtis: ꝛ iſte infrigidat ſi mel parcum fuerit: minus tamen primo: ꝛ choleram rubeam cum vrina educit. ¶ Attende ſcō q̄ ſirupus acetoſus cum ſeminibus fit ex aliquo iſtorum duorum ſimplicium decoctis in eo quibuſdam ſeminibus. Et iſte eſt duplex. Unus eſt in quo ſemina calida decocta fuerunt: ſicut ſemen apij ꝛ feniculi quem deſcribit Princeps ca. 2. ſerti trac. ſumme prime quinti canonis. Et ipſe calefacit maxime cum melle factus: ꝛ non tollit nocumentum calidorum nutrientiū niſi per accidens educendo choleram genitam ex eis cum fece aut vrina. Alius eſt in quo ſemina frigida decocta fuerunt: vt lactuce portulace ſcariole ꝛ endivie vel cucurbite melonis cucumeris ꝛ citruli. Et iſte q̄ꝫ optime nocumenta calidorum ciborum reprimit: maxime ſi fuerit cum zuccaro factus tam ſua frigiditate q̄ꝫ ſua apertione qua choleram educit. ¶ Attende tertio q̄ nutrientia calida Gal. lib. de virtute cibariorum ſic ſummatim recollegit. Que ſunt frumentum coctum ꝛ panis de eo factus cicera fenugrecum dactili piſamuꝫ canabis vue ꝛ paſſule dulces apiuꝫ ruta raphanus rape paſtinace allia ꝛ cepe porrum antiquus caſeus vinū dulce: ꝛ calidius eſt vinum dulce citrinum antiquū. ¶ Et frigidorum ꝛc.) ¶ In ſcda dicit q̄ frigidorum nutrientium nocumenta que ex eis ſunt ſeu derelinquuntur in corporibus vtentibus eis debent emendari cum hydromelle ꝛ ſirupo ipſius: ſcilicet orimelle ꝛ oxyacymino. Per hec enim tollitur frigiditas eorum ꝛ inciduntur flegmata que generant ꝛ aperiunt oppilationes quas inducere ſolent: ſi enim non ſint ex ſe groſſa: ſepe tamen generant groſſas ꝛ viſcoſas humiditates. Jurta illud Gal. lib. de virtute cibariorum ca. 3. Nonnunq̄ etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chimus groſſus propter debilitatem caloris corporis ꝛ inobedientiā digeſtionis ꝛ ſubtiliationis ſue ſicut accidit ex comeſtione fructuum ante maturitatem: ꝛ ex comeſtione citrullorum cucumerum carnis citri: ꝛ lactis acetoſi. ¶ Attende primo q̄ hydromellis ex aqua ꝛ melle facti tres ſunt modi. Unus eſt hydromel multe cōmixtionis quod ex quatuor aque partibus ꝛ vna mellis fit: ꝛ hoc calefacit ꝛ plurimū reprimit frigus impreſſum per calidos cibos. Alter eſt hydromel medie cōmixtionis ex parte vna mellis ꝛ octo aque cōſtans. De quo dicit Meſue in antidotario diſtin. 6. ca. de aqua mellis q̄ ſedat ſitim ꝛ valet ad egritudines frigidas: ꝛ ꝓpie que ſunt in cerebro ꝛ nervis: ꝛ confert ad tuſſim humidam ꝛ mundificat pectus a ſanie ꝛ humore groſſo: ꝛ cōfert vie vrine ꝛ nō permittit lapidem in eis generari ꝛ mundificat per vrinam ꝛ confert colice ꝛ lauat ꝛ abſtergit viſcera ꝛ ſoluit ꝛ mundificat ventrem a feculis ꝛ bibit loco vini in egritudinibus neruoꝝ ꝛ iuncturaruꝫ ꝛ eſt bonus potus: valet ergo ad reprimendum nocumēta facta ex nutrientibº frigidis. Tertiº modus eſt hydromel modice cōmixtionis ex ſexdecim aque partibus vel pluribus conſtans ꝛ vna mellis: ꝛ iſ modus nō reprimit ſufficienter nocumenta frigidoꝝ ciboꝝ niſi cuꝫ

ſpeciebus

adductã: ita q̃ fm hec intelligo q̃ in tota ista parte ipse doceat corrigere nocumenta solũ ciborum grossorũ siue illa grossa sint calida siue frigida cibaria: ita q̃ totum illud referatur ad cibaria grossa. & q̃ grossis vt sic debetur subtiliatio & penetratio que faciunt calida: ideo vtrobiq̃ ponuntur calida semina: licet in frigidis cibis magis calida. Et quod tu dicis dico q̃ sicut dictum est intelligo q̃ in hoc toto ipse intelligat de grossis: & quia grossis debentur calida inquantum grossa sunt: licz non quantum ad complexionem.

a ¶ Nutrietia &c. ¶ Hic ponit can. alium fm diuersitatẽ finis qui intẽdit̃ i re. ¶ Circa istam partem in qua dubitatur vtr subtilia minus conseruent sanitatem. Et videtur q̃ sic: quia illa cibaria que generant peiorem hu. minus cõseruant sanitatem: sed subtilia sunt huiusmodi: q̃ subtilia cibaria generant choleram & grossa generant flegma: vt in de humo. habustis & etiam Joannitius dicit: ꝫ cholera est peior q̃ flegma vt habetis secũdo pnost. cõmẽ. 46. & in scõo de virtutibus. c. vlti. Itẽ illa cibaria que magis confortant virtutem magis cõseruant sanitatẽ. Quod p̃z duplr. Primo q̃ ex eisdem est cõfortatio virtutis & cõseruatio sanitatis. s. ex ipsis mẽbris fortibus & ipsius spiritibus. Itẽ etiaz quia virtus fortis resistit egritudinibus & debilis incũbit egritudinibus ex qualibet causa: sed grossa magis confortant virtutẽ: vt dicit Aui. in littera: quare &c. Tũc arguo q̃ cibaria grossa non magis fortificẽt virtutẽ: q̃ illa que minus generãt spiritum minus confortant virtutẽ: q̃ damus subtilia que in spiritum cõuertũtur vt vinum quãdo nos volumus confortare: sed cibaria grossa minus conueniunt in spiritũ vt supra de humoribus. Item que magis aggrauãt & superfluitates multiplicant debilitant virtutem: grossa sunt huiusmodi: quare &c. ¶ In oppositum est Anic. vtriusq̃ in litteris. ¶ Dico q̃ in corporibus sanis de quibus loquimur: q̃ in egris & debilibus aliter esset: dico q̃ cibaria subtilia magis conseruant: sed grossa magis confortant. Ratio primi est: q̃ cõseruatio maxime fit restaurando deperdita & phibendo superfluitates generari: & ideo illa que hec duo faciunt melius cõseruant: sed cibaria subtilia sunt huiusmodi: q̃ ipsa pauciores habẽt superfluitates: & cũ hoc ẽt faciliter digerũtur & cõuertunt: & ideo magis cõseruant sanitatẽ. Ratio autẽ secundi. s. quare grossa magis conseruant & fortificãt virtutẽ est: q̃ illud dependet ex grossitudine hu. & spirituũ & mẽbrorum & hec magis faciũt cibaria grossa: & ideo grossa magis fortificãt. Et q̃d tu dicis: dico q̃ verum est si sit equalitas in alijs. Et quod dicis q̃ subtilia generant choleram. dico q̃ verũ est subtilia habentia saporem acutũ vt synapim & huiusmodi: sed nos hic intelligimus de subtilibus bonis habẽtibus bonũ saporem & nõ excedentem sicut sunt bone carnes &c. ¶ Ad aliud quod tu dicis q̃d magis fortificat magis conseruat. dico q̃ non oportet q̃ sequatur. & q̃d tu probas dico q̃ fortitudo que dependet ad sanitatem bene depẽdet ex eisdem: sed fortitudo & robur eius & fortitudinem mẽbrorum presertim motiuorum. Et cibi grossi ipsius & diacimino. Et que ex eis sunt grossa cõplexionem habens calidã cum syrupo acetoso de fortibus seminibus: & cõplexionem habens frigidam ea corrigat cum pauco diatritõpipereon aut diacalamanti. ¶ Nutrientia [a] vero subtilia magis sunt sanitatis conseruatiua & virtutem minus iuuant & fortitudinẽ: & grossa sunt istis contraria. ¶ Et igitur [b] qui confortatione indiget nutriẽtia boni chimi sunt necessaria & vehemẽtis famis cõtrarium. Verũtamen ex eis non multum comedant ideo vt digerantur. ¶ Exercitati &c. ¶ Hic ponit alium can. de re. eius qui vtitur exercitijs fortibus per cibaria grossa. ¶ Juxta q̃d intellige q̃ in istis multi laboris debet esse somnus fortis: & ratio huius est duplex. Una est ex multis vaporibus qui in eis eleuantur ad caput: & propter multum cibum: & ppter multum exercitium. Alia ratio est ex fine. scilicet nature. nam cum in istis ppter multum laborem spiritus nimis subtilientur & virtus animalis nimiuz fatigetur ordinauit natura ex suo fine & sua intentione q̃ isti multum dormirent vt. s. virtus animalis requiescat & cõfortetur & spiritus regenerenf. ¶ Ulterius q̃d dicit (in fine vite aut in eius principio) intelligatis in fine vite. i. in morte: nec in eius principio. i. in natiuitatis principio: q̃ tunc nec in morte nec in natiuitate fiunt egritudines: sed intellige in fine vite. i. in fine senectutis: & in eius principio. i. ꝓncipio senectutis. & hoc patet q̃ sic debeat intelligi per illud q̃d subdit (& propzie cum senescunt.) ipsi eniz & exsiccitate & ex multis cogitationibus non bene dormiunt.

¶ Sed dices qui debiliorem habent digestiuam minus sustinet cibaria grossa: sed multi laboris & exercitati debiliorem habent digestiuam: q̃ ex multo labore multa fit resolutio: & ex multa resolutione debilitatur digestiua. Dico q̃ multi laboris melius tolerant cibaria grossa q̃z quieti: non tamen melius tolerant illa q̃z facerent cibaria mediocra. Ratio primi est duplex. Una est q̃ in illis calor est exactus qui melius digerit: in quietis autẽ est calor obtusus. Alia ratio est: q̃ cibaria grossa non tolerantur propter superfluitates retentas. modo in istis multi exercitij superfluitates euacuantur. Item etiaz tertio propter somnũ vt ipse dicit. Et quod tu dicis dico ad maiorem q̃ verum est. ad mi. dico q̃ nõ est verum: immo habent fortiorem digestiuam: & q̃ exactuitur calor & superfluitates

b ¶ Et igitur &c. ¶ Posuit comparationem subtilis & grossi respectu virtutis: hic infert regimen q̃d debet fieri. ¶ Juxta q̃d intelligite id q̃d dicit (& vehemẽtis famis contrariũ) q̃ illud cõtrariuz potest dupliciter exponi. Uno mõ vt illud referat ad cibaria grossa. q̃ cibaria grossa sunt cõtraria forti fami & eam sedant. Alio modo vt referatur ad illud q̃d dixerat confortatione indiget. nam aliquis indiget cõfortatione dupliciter: vel q̃ sit debilitatus ppter nimiam famem vel q̃ debet exponi fortibus exercitijs & laboribus. modo tunc cibaria grossa non debentur debilitati propter multam famem: & sic sunt cibaria multe fami & sic intelligit hic. non autem ipsa cibaria grossa sunt contraria: vel contrarium quãdo propter exercitium multum.

c ¶ Exercitati &c. ¶ Hic ponit alium can. de re. eius qui vtitur exercitijs fortibus per cibaria grossa. ¶ Juxta q̃d intellige q̃ in istis multi laboris debet esse somnus fortis: & ratio huius est duplex. Una est ex multis vaporibus qui in eis eleuantur ad caput: & propter multum cibum: & ppter multum exercitium. Alia ratio est ex fine. scilicet nature. nam cum in istis ppter multum laborem spiritus nimis subtilientur & virtus animalis nimiuz fatigetur ordinauit natura ex suo fine & sua intentione q̃ isti multum dormirent vt. s. virtus animalis requiescat & cõfortetur & spiritus regenerenf. ¶ Ulterius q̃d dicit (in fine vite aut in eius principio) intelligatis in fine vite. i. in morte: nec in eius principio. i. in natiuitatis principio: q̃ tunc nec in morte nec in natiuitate fiunt egritudines: sed intellige in fine vite. i. in fine senectutis: & in eius principio. i. ꝓncipio senectutis. & hoc patet q̃ sic debeat intelligi per illud q̃d subdit (& propzie cum senescunt.) ipsi eniz & exsiccitate & ex multis cogitationibus non bene dormiunt.

¶ Sed dices qui debiliorem habent digestiuam minus sustinet cibaria grossa: sed multi laboris & exercitati debiliorem habent digestiuam: q̃ ex multo labore multa fit resolutio: & ex multa resolutione debilitatur digestiua. Dico q̃ multi laboris melius tolerant cibaria grossa q̃z quieti: non tamen melius tolerant illa q̃z facerent cibaria mediocra. Ratio primi est duplex. Una est q̃ in illis calor est exactus qui melius digerit: in quietis autẽ est calor obtusus. Alia ratio est: q̃ cibaria grossa non tolerantur propter superfluitates retentas. modo in istis multi exercitij superfluitates euacuantur. Item etiaz tertio propter somnũ vt ipse dicit. Et quod tu dicis dico ad maiorem q̃ verum est. ad mi. dico q̃ nõ est verum: immo habent fortiorem digestiuam: & q̃ exactuitur calor & superfluitates

Jacobus

speciebus calidis aromatizetur: vt cum pipere gariofilis cinamomo vel zinzibere. ¶ Attende secundo q̃ oximel diureticum vel squilliticuz multomagis repumit nocumenta ciborum infrigidantiuz q̃z simplex oximel ex aqua cum melle & aceto factũ: q̃ calefacit incidit & aperit multoplus simplici. ¶ Attende tertio q̃ cibos frigidos sic breuiter recollegit Gal. cap. 16. de virtute cibariorum. Oideum & omne quod de eo fit milium panicum batheca. i. melo cucurbita citrulli prima persica & que declinant ad acetositatem & ponticitatez sicut vue passule fructus dicti palme & radix eius lactuca enduia portulaca papauer poma pira mala pontica sunt frigida. Serasa vro que sunt acetosa sunt frigida subtilia: sed acetum est frigidum subtile nocens neruis: hec ille.

¶ Et que ex eis &c.) ¶ In tertia dicit q̃ nocumẽta orta ex cibarijs grossis homo calide complexionis corrigere debet cum sirupo acetoso de seminibus fortibus: vt seminibus apij & feniculi. Talis enim prohibet oppilationes que leuiter ex grossis contingunt cibis: & incidit humores grossos & viscosos ab eis genitos: & subtiliat eos absq̃ vehementi calefactione. Sed homo frigide complexionis maliciam grossoũ corrigere dz cum modico dyatrionpipereon vel cum tantillo diacallamẽti. ¶ Attende primo q̃ dyatrionpipereon ex tribus piperibus albo longo & nigro factum potest dari satis cito post assumptionem grossi nutrientis vt cooperetur ad eius digestionem. Sed dyacallamentis seu dyacalamentum non dz dari post cibos grossos donec in stomacho digesti fuerint ne sua virtute subtiliatiua & aperitiua forti cibos penetrare faciat ante sui digestionem. Jurta illud Gal. 4. de regi. sani. ca. 11. Pharmacum dyacalamentis mane est vtendum fm matutinalem fricationem ante exercitia & balneum. Et post cibum non est vtendum dyacalamentis neq̃ aliquo alio pharmacho quod fortiorem redditionem. i. penetrationem facit. Non enim reddi tunc melius est sed digeri que assumpta sunt. Melius igitur eis est que auxilio aliquo ad digestionem indigent in hoc tempore dari pharmacum dyatrionpipereon simplex: sed & ipsum piper solum vtile nunc si maior est necessitas & pharmachum ex succo citoniorum factum: hec Gal. ¶ Attende secundo q̃ Gal. capi. sequenti miro modo extollit dyacallamentum in oppillatione membrorum solidorum dicens: q̃ cum in solidis & non in venis fuerint humores crudi. cũ vlceroso labore omnium optimum pharmacorum est que cognosco quod dyacalamentũ dicitur. Subtiliat enim grossa & viscosa & euaporat & vrinam mouet & menstrua mulieribus. ¶ Attende tertio q̃ cibi grossi nominati a. G. li. de virtute cibariorum. c. 3. sunt lenticule lepores glandes fungi fabe epata oua dura & frixa lac decoctione inspissatum vbera mustum coctum expressum et vua grossa immatura caro ceruina vrsina bouina ventres & intestina lupini grana pini rape fascoli: panis azimus vaculi fungi fisamuz lagana cerebella omnia crispulle melongie pisces duri viscosi caseus aures & labia & extremitates musculorum.

¶ Nutrientia vero &c.) ¶ In. 4. dicit primo q̃ cibi subtiles magis conueniunt sanitati seruande & eam magis conseruant sed minus iuuant virtutem corporis. i. robur eius & fortitudinem mẽbrorum presertim motiuorum. Et cibi grossi tatiẽ preterea & multi laboris magis sunt tolerantes nutrientia grossa quos fortitan in digerendo iuuat fortis somnus: & quia in ipsõ fiunt profundi. Sed accidit eis propterea q̃ multum sudant & ex eorum corporibus multa resolutur quãtitas q̃ ipsorum epata ex nutriente rapiũt illud quod nondum fuit digestum & preperat eos ad egritudines pnitiosas in fine vite aut in eius principio: & ppzie q̃ sunt in sua cõfidẽtes digestiua q̃d ex sua habẽt dormitione: q̃d destruit cuz eis frequenter accidũt vigilie & ppzie cuz sene-

De partibus.

contrarium faciunt. Ratio primi est: q̃ subtiles facilius feruntur & digeruntur leuius q̃z grossi: & sunt minus superfluici non oppilatiui & liberius transeunt per venas strictas similes capillis. Et secundi cause sunt hic ẽtrarie. s. q̃ grossi sunt difficilioris digestionis grauiores stomacho magis superfluici sepe oppilantes difficilis transitus per vias strictas. Et causa potissima custodie sanitatis est q̃ vie ciborũz & superfluitatum maneant aperte quatinus libere penetret cibus ad mẽbroz nutritionem & superfluitates sine impedimento transeunt ad expulsionum vias. Sed causa quare grossi fortificant & subtiles non sic est: quia grossi vertuntur in partes corporis compactas stabiles & firmas: subtiles autẽ fiunt rare corporis partes subtiles tenere cito resolubiles: & iterum sanguis & spũs ex grossis geniti sunt plus corpulenti & magis resistuut resolutioni. Et ista sunt intelligenda quãdo vterq̃ grossus & subtilis bene digeritur: q̃ nec subtilis sanitatẽ seruat nec grossus fortificat nisi digeratur. Secũdo dicit q̃ nutrientia grossa fortis humoris & stabilis nutritionis sunt illi necessaria. qui confortatione. i. corroboratione corporis indiget sicut illi quem preparare volumus fortibus exercitijs & sunt contrarium vehementis famis. i. magis sedant rabiosaz famẽ q̃z cibi subtiles: q̃ diutius in stomacho permanẽt & fortius resistũt resolutioni que est causa rabide famis. Sed famelicus ex his quaq̃z vice modicum non multum comedat vt ea melius digerere valeat iam ex fame debilitatus. Jurta illud Gal. lib. de virtute cibariorũ. cap. 3. Oportet illum qui comedit cibos grossos ppter necessitatẽ dominij appetitus in eis vt paucos ex eis accipiat non in cõmixtos. i. non solos sed cum subtilibus neq̃ assuescat eis. Et paulo ante eodẽ capitulo docet quando & quibus grossi conueniunt dicens. Cibaria grossa cuz inueniunt corpus calidum multi laboris ante cibum & multi somni post cibum digeruntur & nutriunt corpus nutrimento plurimo adherente: & confortant cõfortatione plurima. Et melius est q̃ sumantur hec cibaria in hyeme pp aggregationẽ caloris in interioribus corporis & longitudinẽ somni: hec ille.

¶ Exercitati &c.) ¶ In. 5. dicit primo q̃ hoies qui se fortiter exercitant & multum laborant grossos cibos plus tolerant q̃z ociosi: & fortitan iuuantur in digerẽdo eos a forti somno: q̃ cõiter somni laboratorum sunt multum profundi. Naz natura satagens fatigationi laborum succurrere & spiritus abunde quos labor resoluit somno reparare prorogat hunc quantũ potest quadam inducta necessitate. Dicit tamen fortitan: q̃ aliqui laboratorũ sicci cerebri male dormiunt. Eiusdem sententie meminit Gal. primo alimentis capitu. secũdo. Quoniam autem inquit in his qui multum laborant somni profundiores fiunt: & hoc multum ipsis ad digestionem confert propter hoc minus a prauis edulijs leduntur. Si autem cogas ipsos vigilare pluribus consequenter noctibus mor egrotabunt. Illi quidem igitur hoc vnum solum bonum habent ad digestionem malorum ciborum. Secũdo dicit q̃ accidit hominibus multi exercitij & plurimi laboris q̃ epata sua rapiunt ex cibo aliquid a stomacho prius q̃z fuerit ibidem digestus: q̃ multum sudant & plurima quantitas tam substantifici q̃z nutrimentalis humidi ab his resoluitur: vnde fit q̃ membra plurimuz inanita fugunt a venis: ven:

Universidad de Deusto
Biblioteca

euacuantur ꝛ ex somno. Et quod tu probas: dico q̄ non intelligo istum multum propter hoc in tantum augmentatum q̄ sequat infrigidatio: tunc enim sine dubio bene ꝛbilitaret eam.

a ¶ Fructus ꝛc̄. ¶ Hic ponit cañ. ostendentem quibus corporibus competant fructus. Iurta quod intelligendum q̄ chrysomilla sunt quidam fructus vt persica: nisi q̄ sunt minora ꝛ magis odorifera.

¶ Sed dices non vt prius q̄ fructꝰ sint boni laboriosis: primo q̄ vlr supius habuistis q̄ nutriētia mellica nō sunt bona ꝛ fructꝰ sunt hmōi. Itē ēt spāliter nō exercitatis: q̄ eis ꝛbent cibaria solida ꝛ grossa ꝛ non aquosa ꝛ subtilia. Itē nō solū ante: q̄ multos fructus nō comedimꝰ post sicut pira ꝛ hmōi. Itē spāliter nō videt ꝛ motus: q̄ si intelligas matura cū ipsa sint calida ꝛ ipsi sint calidi nō cōpetunt eis: ꝛ ēt si intelligis matura cū ipsa sint stiptica nō cōpetunt ante comestionē. Dico q̄ fructus cōpetunt istis. s. sic exercitatis ꝛ rō est: q̄ ipsi reducūt ꝛ cō tēperant eos. Item q̄ eis cōpetūt ea que soluunt ꝛ cholerā educunt que. s. in eis generat: ꝛ hec oīa faciūt fructus. Et q̄d tu dicis prio dico q̄ verū est q̄ nō ꝓpr̄ tūt medicinalia vt substātialia nutrimēti: vt supra ēt dicebat: sed iste accipit fm me-

scunt. ¶ Fructusᵃ pterea recētes nō sunt boni nisi laboriosis exercitatis cholera rubea abūdātibus: ꝛ in estate ꝛ eos ante comestionē comedāt. Et ipsi q̄dē sunt sicut chrysomilla ꝛ mora ꝛ melones ꝛ persica ꝛ pruna. ¶ Q̄d si aliis ᵇ regant reb⁹ ꝛ non istis erit melius: qm̄ ois res q̄ sanguinē aquositate iplet que in corpe ebullit sicut succus fructuū extra: l3 ea hora iuuamentū prestet tm̄ ipm̄ ad putrefactionē parat: ꝛ sic̄ illud q̄d sanguinē humore impletcrudo l3 q̄nq̄ conferat sicut cucumeres ꝛ alcheret. Et ꝓpter hoc qui his nu-

triētibus multū vtunt febrib⁹ sunt apti: l3 prius infrigidēt. ¶ Et tu q̄dᵉ scire debes q̄ humori aquoso plerūq̄ accidit vt fiat pus: ꝛ hoc erit cū nō resolueᵗ ꝛ in venis remāserit. ¶ Et cūᵈ isti exercitijs vti ceperint anteq̄ hmōi aggregent aquositates ꝛ ilico cū fructꝰ comederint ēt exercitent resoluent aquositates iste ꝛ minuet impedimētū q̄d ꝓ eas habēt. ¶ Scireᵉ quoq̄ debes q̄ cū in sanguie flegma existit crudū aut aquositas ꝓhibet ne cibi nutrimētū corpori adhereat. ¶ Ꝓpterea ᶠ vt q̄ fructꝰ comedit post ipsos incedat: deinde

b ¶ Q̄d si aliis ꝛc̄. ¶ Docuit quibus corporibus cō petant fructus humidi hic comparat qui omnis: hic dat causam.

c ¶ Et tu q̄dez ꝛc̄. ¶ Hic dat aliam causam.

d ¶ Et cum ꝛc̄. ¶ Hic docet euitare illa nocumēta.

e ¶ Scire ꝛc̄. ¶ Quia tetigerat nocumēta duo: hic tangit tertium.

f ¶ Oportet ꝛc̄. ¶ Quia nō complete docuerat corrigere adhuc addit.

¶ Iurta q̄d dubitatur: q̄ docet corrigere ꝛ euitare illa nocumenta per exercitium. dices nō videt: q̄ illud q̄d facit penetrare cibum indigestuz ꝛ maxime cibum generatiuum mali chimi non competit: sed exercitium est hmōi ꝛc̄. Dico q̄ exercitiū tunc cōpetit. Et ratio est: q̄ cum tales cibi. s. fructus non accipiantur vt nutriant eo q̄ sunt mali: sed accipiunt vel ad alterandum complexionem vel ad

Jacobus

ab epate: epar a stomacho res indigestas. Iurta illud Gal. capitu. nunc allegato. Carnes enim vacue eripiunt ex ventre non solum semidigestum: sed etiaz penitus indigestum aliquādo humorem quando post cibos laborant. Cum propter necessitatem reparationis resolutorum. Cum ex forti calore per motum acquisito vehementer trahente. Tertio dicit q̄ raptus vehemens indigesti cibi per epata laboratorum disponit eos ad morbos perniciosos vt paralyses hydropisses arteticas apoplexias spasmos in fine vite vel in principio senij quod est initium finis vite maxime: quia confidunt in fortitudine sue digestiue quam consequi solēt ex suis somnis profundis: sed hec fortitudo digestiue cessat ꝛ deficit eis quando vigilie sepe eis accidunt: quod cōmuniter euenit in etate senij vel senectutis propter ꝛsiccationem naturalis humiditatis suorum cerebrorum. Et propter abundantiam humoris nitrosi in corporibus senum cuius vapores excitāt vigilias ꝛ impediunt somnum. De istis dicit Gal. capi. predicto. Et propter hoc scilicet propter attractionez cibi indigesti egritudinibus grauissimis posterius isti egrotant ꝛ ante senectutem moriuntur.

Fructus preterea ꝛc̄. ¶ In hac parte. 17. primo agit de recentibus fructibus quibus ꝛ quando competunt: ꝛ de suis effectibus. Secundo de effectu nutrientium generantiū aquositates ꝛ viscosos humores ꝛ cholericos. ibi (Nutrientia vro.) ¶ In pria particula dat nouem regulas circa vsum fructuum ꝛ effectus suos ꝛ repressionem sue malicie. Prima est: fructus recentes non conueniunt nisi laboriosis hominibus: ꝛ exercitatis ꝛ abundantibus in cholera rubea ꝛ tempore estiuo. Et intelligitur hec regula de fructibus frigidis ꝛ humidis: vt cerasis prunis persicis. De quibus secūdo de alimentis. cap. 2. dicit Gal. de fructibus qui dicunt horarij. Sunt autem omnia hec mali chimi. Et solūmodo vtiq̄ quis ipsis in proseccuz vtitur fatigatus ex prolixionibus itineribus ꝛ suffocatione vehementi. Tuc enim prosunt mitigantia quidem ariditatem corporis infrigidantia autem mediocriter quando quis ipsa frigida assumit. Humectare quidem igitur semper habent: infrigidare autem non habebunt calida dispositis victum est. Non enim tantum frigida propter complexionibus sunt vt ꝛ si calida offerantur infrigident ventrem. Indigent igitur superadiecta frigiditate contrariante caliditati earum que sunt secundum ventrem ꝛ epar partium: hec Galenus. Secunda est: fructus recentes comedendi sunt ante cibos alios. Et hanc intellige de fructibus accipiendis gratia refrigerij ꝛ humectationis ꝛ delentiuis ventris: ꝛ de fructibus stipticis cum sumuntur gratia restringendi ventrem: vt piris ꝛ citonijs. Nam premissi cibi sua stipticitate ventrem stringunt ꝛ postpositi eis deprimunt alios ad inferiora conferentes ad digestionem ꝛ sessecessum facilem: licet sint stiptici. Causa vero quare refrigeratiui ꝛ humectatiui preferuntur cibis est vt appetitum comedendi excitent: choleram reprimant: sanguinem temperent: ꝛ ne corrumpantur si vel postponantur vel immiscentur alijs ferculis tardioris digestionis. Et vt efficatius predicta operentur expedit vt interuallo aliquo ante cibos alios accipiantur: ꝛ modicuz vini subrubei aut albi fortiter limphati superbibat vt leuius trāseant sue roride partes ad epar ꝛ venas ꝛ feruoreꝫ temperent cholere ꝛ sanguinis. Et l3 regulariter ꝛ vt in pluribus dicti fructus precomedi debeant: q̄nq̄ tamen post alios cibos accipiūtur: vt salfuginem horum vel acumen mitigent: vel feruorem pectoris aut cerebri temperent in dispositis ad maniam vel ad frenesim vel ad cauma pectoraliū sicut notatum est parte tertia capituli presentis. §. illo. Verūtamen quandoq̄ necesse est aliquem cibū aut rem similem cibo super alium mittere cibum qui sit ei sicut medicina. v. g. sicut illi qui nutrientia acuta comedunt aut salsa: deinde post tempus in quo nōdum completa fuit digestio consequentes eis adiungunt res humectantes. Tertia regula gratia exempli nominat hos fructus de quibus dicte regule intelliguntur. Primus est chrysomila. Secundus mora. Tertius melones. Quartus persica. Quintus pruna. De chrysomillis quidem dicit Gal. secundo de alimentis ca. 19. In persicorum genere ꝛ hec sunt differentiam quandam habentia ad melius. Neq̄ enim similiter corrūpuntur fm ventrem neq̄ acetosantur: videntur autem multis delectabiliora: ꝛ propter hoc meliora stomacho. Et in aggregatorio Sera. c. de eis scribitur q̄ larant choleram ꝛ generant humores grossos. Et iterum ibi auctoritate Rasis. Quidam patiebatur fumositates ab aliquo humore existente in stomacho suo ꝛ dedi sibi in cibis de chrysomilis recentibus: ꝛ sedatus est fumus ille: quare post hoc vsus est infusione eorum assidue. Et ego non credo q̄ reperiatur cibus aliquis frigidior stomacho ꝛ magis lucratiuus stomachi q̄z ipsa ꝛ sunt meliora stomacho q̄z persica: ꝛ auferūt fastidium cibi. Et qui vult ea comedere fine no cumento sumat post illa anisum

De partibus.

ꝛ masticem ꝛ vnoquoq̄ 3. j. vel. 3. ij. ꝛ bibat postea vinum purum bonum: aut vinum dulce coctum vel mel. De moris autem scribit. Serapion in aggregatore auctoritate Gal. q̄ maturi mori sapor est dulcis stipticus ꝛ virtus eius tertia est que mollit ventrem ꝛ succus eius confert multuz in medicinis orie: ꝛ robur eius iuuat in multis in quibus est necessaria stipticitas pauca. Sed immaturorum sapor est stipticus acetosus. Et virtus eorū secunda est que retinet. Et virtus tertia est virtus que retinet ventrem. Et quando deficcantur retinent ventrem retentione forti: ꝛ conferunt vlceribus intestinorum ꝛ fluxui in omnibus egritudinibus que fiunt a fluxibus humorum ꝛ admiscentur postq̄z teruntur cum cibis sicut sumach. Et qui vult ex eis sumere in potu potest cum aqua aut cum vino. Et mora quando inueniunt stomachum purum ꝛ comeduntur ante cibum. egrediuntur a stomacho cito ꝛ preparare faciunt ceterum aliorum ciborum. Quando vro comeduntur post cibum ꝛ in stomacho sunt humores: cito accelerant ad corruptionem: ꝛ corruptio eorum est multuz nociua. Et quando mora non corrumpuntur in stomacho sine dubio humectant ꝛ non infrigidant nisi qui comeduntur sola. Et quod euenit ex comestione eoꝝ corpori est nutrimentum paucum sicut ex cibo melonū nisi q̄ mora non sunt ita nociua stomacho nec ita prouocatiua vomitus sicut melones: hec ille. Et de moris est regula cōis: q̄ sola inter fructus comedi debent ante plenam maturitatem. s. media inter rubea ꝛ nigra. Et dum comeduntur integre matura generant febres putridas antraces ꝛ carbunculos ꝛ multiplicari solent tempore pestilentie. De melonibus aūt scribit Serap. auctoritate Gal. ca. de eis. ¶ Melones maturi substantia est subtilis: ꝛ nō perfecte maturi substantia est grossa. Et virtus ꝑma est virtus que infrigidat ꝛ humectat in tertio gradu. Et scōa virtus est que scidit ꝛ abstergit: ꝛ tertia virtus est que prouocat vrinam ꝛ mundificat cutem: ꝛ propter semen eius quando ꝛsiccatur ꝛ teritur ꝛ cribratur ꝛ administratur in lauaturis corporis. Et Gal. scōo alimentorum ca. 3. melones pepones vocat ꝛ de ipsis ait. Tota quidez igit natura ipsorum est frigiditor cum humiditate copiosa. Absterssiuum autem aliquid habent propter quod ꝛ mouent vrinas ꝛ secedunt subtus. i. ventrem larant magis cucurbitis ꝛ melopeponibus. i. longis melonibus. Quod autē abstergunt potes addiscere refricando scordidam cutem propter quod ꝛ si morpheam quis habeat siue lentigines in facie: vel alphos. i. maculas superficiales abstergunt ꝛ hos. Eo autem quod velut caro ipsorum semen abstergit magis quare ad arenosos renes congruit. Paruuz autem operatur chimum in corpore ꝛ magis quando non bene digeritur: tunc autez ꝛ cholicos facere consueuit. Etenim ante corrūpi ad vomitum idoneus est ampliusq̄z comestus nisi aliquis super ipsum aliquod euchimorum edulium comederit mouebit omnino ad vomitum. Sed de perficis ait Gal. scōo de alimētis. cap. 18. q̄ ꝛ horum succus ꝛ q̄d velut caro facile corruptibilis est ꝛ omni quidem prauus. Quare non oportet sicut quedā post aliud alimentum offerre: corrumpunt enim supernatantia. Meminisse autē oportet huius q̄d est cōmune in omnibus quecūq̄z cacochima humidaq̄z ꝛ lubrica ꝛ facile subire potentia propter hoc opz comedere ipsa priora alijs. Sic enim ipsa celeriter subeunt ꝛ illis viam faciunt: vltima autem sumpta simul corrumpunt ꝛ alia. Sed Serap. in aggregatore capi. de eis auctoritate Dyascoridis ait. Matura er perficis sunt bona stomacho ꝛ molliunt ventrem immatura vero stringunt: ꝛ quando deficcantur stringunt fortius. Et decoctio siccorum quando. s. bibitur prohibet fluxum humiditatum ad stomachum ꝛ ventrem. Et quando ficca trita puluerizantur super locuz vnde fluit sanguis abscindunt eum. De pruns vero dicit Gal. cap. 19. secundi alimentorum. Alimentum quidem igitur pauciſſimuz ex fructu isto corpus accipit. Utilis autem est humectare ꝛ infrigidare mediocriter ventrem volentibus. Subducunt autem ipsum ꝛ hec propter humiditatem ꝛ viscositatem sicut ꝛ alia quedam predictoruz. Inest autem ipsis ericcatis esse vtiles sicut ficubus. Et opinionem habent multi optima aliorum esse que apud Syriam in Damasco nascuntur. Secūda autez post hec que apud Syriam Hyspaniam nominatam. Optima autem ipsoꝝ sunt quecūq̄z mediocriter stipticantia magnaq̄z sunt ꝛ lata. Que autem parua ꝛ dura ꝛ pontica prauа ad edulia sunt ꝛ ad ventris subductionē. Decocta autem in mellicrato habente plus mellis sufficienter larant. Et si sola quis comedat ipsa ꝛ multo magis si super sorbeat mellicratū. Palam autem q̄ confert subductioni ventris post oblationem ipsorum superbibere dulce vinum ꝛ interrumpere aliquod tēpus ꝛ non mox prandere post ipsa: sed ꝛ hoc cōmune omnium quicūq̄z larāt vētrem in memoria habeatur. Quarta regula est: melius est ad conseruationez sanitatis regi cibis alijs vt carnibus electis ꝛ non dictis fructibus. Cuius rō est q̄ omne q̄d implet sanguinē aquositate ebulliente in corpore sicut mustuz ꝛ alij

succi

vel ad satisfaciendū appetitui. exercitiū post statim facit eos descendere ad intestina ꝛ extra. Et qđ dicis: dico ꝙ cum tales ex se descendant si etiam fiat motus qui adiuuat ad descensum: ꝛ ēt si post acciperet aliqd stipticū adhuc magis cito descenderent ad intestina ꝛ extra non penetrabunt.

¶ Nutriētia ꝛc. ¶ Hic dat cañ. de re. quorūdam ciborū aliorūq ad hoc vt illi cibi euitent. ¶ Iurta qđ nota ꝙ p hu. crudū nō solū intelligo illam speciē flegmatis que dicitur flegma crudū: sed intelligo ꝑ hu. crudū oēm hu. grossum siue sit flegma siue melācholia. q. d. Hui. ꝙ oēs cibi generatiui hu. aliorum q̄z sanguinis generāt se. ¶ Ulterius intellige ꝙ ista nutriētia generāt feb. propter putredinē: sed ipsa faciunt putredinem diuersimode. nā cibaria que generant hu. grossum faciunt putredinē propter oppilationē: aquosa vero ꝛ subtilia pp ebullitionē: ꝛ cholerica faciunt se. ꝛ pp putrefactionem: ꝛ ꝑpter inflāmationem.

post ipsos comedat aliqd ad hoc vt labā tur. ¶ Nutriētia[a] vero q̄ aquositatē generāt ꝛ humorē crudū ꝛ cholerā generāt febres: propterea ꝙ ea que ex ipsis sunt aquosa faciunt sanguinē putrefieri: ꝛ que ex eis sunt viscosa ꝛ grossa propterea ꝙ foramina claudūt ꝛ ex eis cholerica ideo ꝙ corpus calefaciūt ꝛ propterea sanguinis acuitatez qui per ea generaī. ¶ Olera vero[b] cholerica quādoq̄z multum conferuut in hyeme quēadmoduz que ex eis sunt insipida: quādoq̄z multuz conferunt

b ¶ Olera vero ꝛc. ¶ Hic dat cañ. de re. per cibos ratione tēporis. ¶ Circa partē imediate precedentem dubitaī. naz nō videtur ꝙ cibaria cholerica generent feb. pu. quia causa feb. pu. est ꝓhibita transpiratio vt dicit. 11. de inge. sa. ca. 4. sed cibi calidi aperiunt ꝛ trāspirant: quare ꝛc. Dico ꝙ fiunt: q̄ sicut nos videmus experiētia plures feb. fiūt a cholera q̄z ab alijs hu. Et ratio est: q̄ hu. cholericus est marime odiosus nature: ꝛ ideo marime relinquiī a regimine nature: ꝛ per cōsequēs putrefit ꝛ cū hoc

in estate. ¶ Nō si[c] alicui necessariuz fuerit nutrientia comedere mala paucis vicibus ꝛ non frequētibus eis vtatur ꝛ cum eis misceat qđ sit eis contrarium. Et cui quidē res dulcis nocumentū ꝑbet aceto sa bibat sicut acetū ꝛ granata ꝛ syrupum acetosum factū ex vino acri ꝛ cydonijs ꝛ bis similia ꝛ vsuz habeat eūandi. Et cui acetosum nocuerit post ipsum mel sumat aut vinum antiquum: ꝛ hoc quidem faciat ante maturationem ꝛ digestionem. Et similiter vnctuosi nocumentū pontico

etiam est inflāmabilis. Et qđ tu dicis posset dici sicut dicit Auer. in. 3. colliget. c. 4. ꝙ in feb. cholericis est cā ꝓhibita transpiratio: q̄ nō grossities nec viscositas nec multitudo: q̄ ꝛ ea non multuz est in corpore ꝛ ista sunt causa oppilationis. Alio modo ꝑ dici ſm. B. intentionez que videt magis esse ꝙ omnes putride fiant ꝑpter ꝓhibitā transpirationē: potest dici ꝙ bene potest intantū multiplicari cholera ꝙ ipsa oppilat. Itē etiam raro abundat solum cholera: sed ipsa simul vplurimū cum alijs hu. ꝛ ratione illoꝝ pōt oppilare. ¶ Circa presentez partem intellige ꝙ olera cholerica sunt ficut allia ꝛ cepe ꝛ huiusmodi: ꝛ olera insipida sunt frigida ꝛ hu. sicut lactuce ꝛ cucurbita. Itē dicit (q̄ñq̄z) istud q̄ñq̄z essz q̄ñ esset hyems multū frigida: tunc enim multū ꝑferunt allia. ꝛ simil'r quādo esset estas multum calida olera frigida ꝛc.

c ¶ Q. si alicui ꝛc. ¶ Hic ponit regimen corporis ꝑ nutrientia mala. Iurta qđ intellige ꝙ alicui pōt esse necessariū comedere cibaria mala: vel q̄ sit in loco vbi nō sint cibaria bona: vel pōt esse necessariuz ꝑpter satisfactionē appetitus: q̄ aliqui appetunt multū mala vel ꝑpter lapsum alicuius membri si aliquis habeat stomachum frigidū necessariū est comedere calida. quocūq̄z istorum modorū sit necessarium illud melius est ꝛ paruz comedere ex illis. qđ dat intelligere ꝑ hoc qđ dicit paucis vicibus: ꝛ etiam paucis vicibus comedat. Item etiā tunc melius est ꝙ cōmisceat sibi res contrarias. ſ. frigidas.

Jacobus

succi fructuū bulliunt exterius in vase preparant sanguinē ad putrefactionez: ꝛ ꝓ hora qua sumiī inuamētū prestet humectationis ꝛ refrigerij vel lenitionis. Hac de causa princeps febricitātibus ꝓhibuit fructus quarti primi trac. 2. capi. 7. dicens. Et oēs fructus nocēt febricitanti cū ebullitione sua ꝛ corruptione sua in stomacho. Ineſt aūt hec ebullitionis ꝓprietas succis fructuū tam interius in humano corpore q̄z exterius in vegete ex calore solis derelicto in eis cū matura bank. Relinquanī ergo ꝓ securiori recētiū fructuū vsu: ꝛ marie remollitoꝝ quos vulgus bletos vocat. Sunt enim semiputridi ꝛ imaturoꝝ ꝛ vermes habentium ꝛ tēporesuspecto de pestilentia. Et cū comeditur de melioribus aliquid sit illud modicū ꝛ de vno tantuz in vna refectione. Quinta regula est: ficut illud quod replet sanguinē aquositate preparat ipsum ad putrefactionē: sic qđ implet ipsum humore crudo flegmate. ſ. viscoso indigesto ficut cucumeres alcheted. i. citruli: disponunt ipsum ad putrefactionē. Replens quidē aquositate sanguinem preparat putrefactioni ꝓpter ebullitionem contingere solitam illi aquositati. Sed replens humore crudo seu flegmate viscoso preparat sanguinem ad putrefactionem oppilando sibi vias ꝛ ꝓhibendo eum ab euentatione qua indiget. Oppilatio vero ꝓtissima causa est febrium putredinis. Sexta regula est: illi fiūt apti febribus qui multum vtuntur his nutrientibus. ſ. implētibus sanguinem aquositate vel humore crudo: q̄ preparant sanguinē ad putrefactionē. Putrefactio vero est causa quasi imediata ꝛ coniuncta putride febri: licet a principio cō ferant infrigidando ꝛ humectando. Septīa regula est: humor aquosus relictus in venis interdū fit sanies. Et istud fit cū nō resoluiī sed remanet in venis: vbi si nō putrefiat cōuertitur in hypostasim que cū vina exit: ꝛ si putrefiat putredine forti effumante ad cor tunc generat febrē: sed si putrefiat putredine modica non effumante vsq̄z ad cor in saniē vertitur. Nam natura faciēs de possibilibus qđ melius est temptat primo ex eo facere alimentū dealbando ipsum: qđ si non possit in hypostasim albam ipsum conuertit. Et si id non possit facit inde saniē quā cū vina expellit. Iurta illud Principis primi secūda doctrina tertia summa secūda cap. 3. Et est cū sanus euacuatus qui exercitium relinquit mingit vinaz sicut pus ꝛ virus tenue quo ipsius purgaī corpus ꝛ eius aufertur laritas quā exercitij dimissione consecutus est. Octaua regula est. Cū post vsum fructuū replentiuz sanguinē aquositatibus vti eis ceperint exercitijs vti priusq̄z in venis aggregate fuerint ꝛ multiplicate dicte aquositates ꝛ etiam statim post eorum esum se exercitauerint resoluentur aquositates hmōi ꝑ exercitium ꝛ diminuentur incōmoda que ex eis vēnra erant. Quoꝝ primū est dispositio sanguinis ad putrefactionē. Scōm ꝓhibitio conuenientis intuscationis ꝛ adherentie nutrimenti ad membra. Et tertiū conuersio dictarū aquositatū ad saniē qua contenta in venis inficiunī ꝛ vine vie quādoq̄z assiduo suo transitu per eas erodant: cum sanies ex se fit acuta mordax ꝛ vlcerativa. Nona est: statim post fructus comestos est de. ambulandū: deinde super eos aliquid edendū: vt partim ꝑ motū partim per cibum superassumptū labantur inferius ꝛ cito digesti transeant ad mēbra refrigerij causa vel humectationis. ¶ Attēde ꝙ dupler exercitiū post fructus cōuenit. Unū suaue deambulatiuū statim post eorum assumptionē vt leuius descendant ad fundum stomachi. Aliud fortius ilico post suam secūdam digestionē vt aquositates ex eis genite statim resoluanī priusq̄z in venis accumulentur.

¶ Nutrientia vero ꝛc.) ¶ In scōa dicit ꝙ tria sunt genera nutrientiū generātium feb. es. Primū est nutriens qđ sanguinē implet aquositate sicut dicti fructus. Scōm est illud qđ generat humorē crudum viscosum: vt caseus recens: pomi: anguille: citrulli: cucumeres. Tertium est nutriens multiplicans cholerā: allia: cepe: porri. Primum quidem febrem generat: q̄ ebullitione sue aquositatis sanguinem perducit ad putrefactionē. Secundū vero ꝓpterea ꝙ humor grossus viscosus ab eo genitus oppilat poros ꝛ venulas strictas quare retinentur fumi caprinosi nec humores bene possunt euentari. Sed tertium ideo generat febrem q̄ corpus ꝛ cor supercalefacit calore extraneo ꝛ sanguinem acuit atq̄ cholerizat efficiens ipsum ꝓnum inflāmari.

Olera vero cholerica ꝛc.

¶ In hac parte. 18. ꝓo agit de vtilitate olerū tā cholericoruz q̄z insipidoꝝ. Secūdo de remedijs contra malos cibos cū necesse est eis vti. ibi (Quod si alicui.) Tertio de remedijs contra nocumenta dulciuz. ibi (Et cui quidem.) Quarto de remedijs contra nocumēta acetosorū. ibi (Et cui acetosuz. Quinto de remedijs contra nocumēta vnctuosoꝝ ꝛ alioꝝ saporum. ibi (Et similr vnctuosi.) Sexto de modo regendi repletos malis humoribꝰ subtilibus. ibi (Cū vero alicui°.) Septio de regimine corporis facile resolubilis. ibi (Et illū cui°.)

De partibus.

¶ In prima partic. dicit primo ꝙ olera cholerica ficut allia cepe porri petrosilinum nasturtium quandoq̄z plurimum in hyeme conferunt. Primo quidez q̄ resistunt arment corpora contra frigus. Secūdo q̄ resistunt malicijs aquarum ꝛ pruinarum que tunc inualescunt ꝓpter solis impotentiam ad purificanduz aerem ꝛ aquas. Tertio quia resistunt multiplicationi flegmatis ꝛ frigori ipsius quod cōmuniter in hyeme abundāt ꝛ incidunt viscosos humores. Quarto q̄ aperiunt oppilationes quas suo frigore sepe inducit hyems. Secundo dicit ꝙ sicut olera cholerica quandoq̄z conferunt multum in hyeme sic insipida olera: sicut spinargia lactuce violarie portulace multū ꝑsunt in estate: q̄ ꝓtra estus corpora nra armant: cholerā reprimunt: sanguinē temperant: resolutionibus plurimis que tunc fiunt obstant: neq̄z putredini sunt ita dispositi vt fructus recētes.

¶ Quod si alicui ꝛc.) ¶ In scōa dat duo remedia generalia ꝓtra malos cibos cū coactus fuerit aliqs vti eis vel q̄ non hz bonos aut satis de bonis vel q̄ erubescit alios comedentibus malos expectare bonos relictis malis: vel q̄ notari timet de singularitate ꝛ leccacitate: cū non ꝓtentatur alioꝝ cibis: vel ꝑ intemperantiam cogiī friandula lingua ipsius malos ꝑferre bonis vel assumere malos relictis bonis. Primū remedium est raro non frequenter malis cibis vti. Nam qui raro malis vtitur marime cum delectatione nā corrigit eoꝝ maliciaz neq̄z perdurat: sed qui frequenter malis cibis vescitur aquirit ab eis habitum malicie ꝛ inde alteratur natura eius iteratis vicibus sicut gutta cauat lapidem. Scōm est ꝙ admisceat eis suum contrariū: vt si peccent in caliditate cōmisceat frigida. Si in frigiditate calida. Si in oppilatione aperitiua. Adde tertiū ꝙ parum ex eis quaq̄z vice sumat. Iurta prouerbium. Nodicum non nocet nisi modicum vt natura potentior fiat ad corrigendum maliciam eorum.

¶ Et cui quidem ꝛc.) ¶ In. 3. dicit primo ꝙ ille cui dulcia nocent bibat aut comedat aliquid acetosum vt bibat acetum vel comedat grana granatorum acriuz vel sirupum bibat acetosum factum ex vino acetoso ꝛ citonijs ꝛ similia his: sicut succum vue acerbe vel succum berberis. ¶ Attende ꝙ ex vsu dulcium tria nocumenta timentur in his qui ad ea ꝓni sunt. Primum est fastidium propterea ꝙ dulcia suis caliditate ꝛ humiditate leniunt ꝛ applanant orificium stomachi inducentes ilic dispositionem contrariam inanitioni ꝛ corrugationi partis illius que sunt causa famis. Secundum est velocitas inflāmationis eorum ꝛ conuersionis in choleram. Tertiū est oppilatio epatis. Contra hec tria valent acetosa: q̄ appetitum sua acetositate prouocant ꝛ sua frigiditate inflāmationē prohibent ꝛ subtilitate sue substantie oppillationes aperiunt. Secundo consulit vt ille cui dulce nocumentum prebet vsum habeat euacuandi post continuationez dulcium: vt per euacuationem fastidium tollatur ꝛ cholericus humor ex dulci genitus euacuetur ꝛ epar oppilatum aperiatur. Et ad hec opera sublime pharmacum est reubarbarum cum endiuia ꝛ spica ꝛ pauco vino albo.

¶ Et cum acetosum ꝛc.) ¶ In. 4. particula dicit ꝙ ille cui nocent acetosa postea sumat mel aut vinum antiquum ante digestionem: aut maturationem acetosorum. ¶ Attende primo ꝙ nocumenta aceti ꝛ acetosorum prouenire solita in dispositis ad hec sunt. Primum quidem infrigidatio ꝛ deficcatio quibus nocet plurimum naturalibus melancholicis. Secundum exasperatio gutturis. Tertium punctio orificij stomachi si vehemens fuerit acetositas eius. Quartum cōstrictio pectoralium ꝛ excitatio tussis. Quintum nocere generaliter omnibus membris neruosis ꝛ iuncturalibus sua veloci penetratione qua ducunt eis superfluitates ꝛ perueniunt ad ea cuz suis nocentibus infrigidatione ꝛ exiccatione. Et his fere omnibus obuiat mel ꝛ vinum vetus precipue dulce q̄ guttur leniunt: os stomachi mulcent: pectus dilatant: tussim non cōmouent' ꝛ cōpescunt ꝛ sua caliditate membra neruosa ꝛ iuncturalia confortant. ¶ Attende secundo ꝙ ad obuiandum nocumentis acetosorum iubet Princeps post hec ꝙ mel assumatur aut vinum antiquum priusq̄z compleatur digestio acetosorum in partibus aptis nutritioni vel maturatio in superfluitatibus eorum: q̄ plurima suoꝝ nocumentorum proueniunt eb eis ante complementum sue digestionis in stomacho sicut exasperatio gutturis infrigidatio ꝛ exiccatio stomachi: constrictio pectoralium: prouocatio tussis: mordicatio oris stomachi.

¶ Et similiter ꝛc.) ¶ In. 5. parti. dicit primo ꝙ nocumenta vnctuosoꝝ vt butyri arungie medullarum ossium cerebrorum ꝛ oleoruz corriguntur quattuor modis. Primo per pontica desuper accepta: sicut sunt castanee ꝛ grana myrti ꝛ filique de syria. i. grana xilocaracte de regione syrie: ꝛ anabad. i. mespila vel fructus similis eis: ꝛ zaroze. i. sorbe: ꝛ est fructus similis piro in figura. De quo dicunt quidam ꝙ non est sorba: sed similis sorbe. Secundo per amara vt sunt ab

debet autem de eis comedere parum t p̄ paucis vicibus ad hoc vt natura melius dominetur. Quia autem nocumentum vulcium est oppilare t multiplicare humores t acetosa aperiunt t exiccant: ideo corrigunt ea: t similiter econtrario. Item etiam cum nocumentum vnctuosi fit relaxare stomachum t villos eius: pontica aūt illos villos cōtrahūt t corrugant. ideo corrigunt illa: t similr econtrario, s. vnctuosa aliqualiter corrigunt malitiam stipticorum. s. quando illi villi ex aliis stipticis essent nimis corrugati.

¶ Sed videf male dicere (ante cibi digōnē:) qz vt dixit superius nihil est deterius q̄z indigestū sup indigestū addere. ergo cū illud sit in cibis bōis multo erit deterius i cibis malis. Dico q̄ possuz intelligere ante digestionē: qz statim cuz sint assumpti illi vel etiā simul cum illis t non post. s. postq̄z incepissent digeri. Alio modo pōt dici q̄ etiā hz locum postq̄z incepit digeri ēt eo q̄ phibet vistem peramentū. Et qō tu dicis dico q̄ illud est verum sub intentione nutriendi: sed sub intentione medicaminis non.

emēdat sicut sunt castanee t grana myrti t siliqua ō syria t alnabac t zarur t amaro sicut ennla muraba: t salso t acuto sicut cauguamec t allijs t cepis t ecōuerso. ¶ Cum vero [a] alicuius corpus malis fuerit repletum humoribus cum subtilitate ipsuz nutriētibus laudabilibus copiose refice. ¶ Et illum [b] cuius corpus ad resoluendum facile fuerit nutri humido qō velociter digeratur. Gal. inquit humidū nutriēs est qō ab omnibus qualitatibus est seperatū t est quasi insipidū: quoniaz neq̄z est dulce neq̄z acetosum neq̄z amarū neq̄z acutum neq̄z ponticum neq̄z salsuz.

¶ Rarum [c] preterea est magis tolerans nutriens grossum q̄z solidum. ¶ Nutriētia [d] quoq̄z sicca assidue comedere fortitudinez cadere facit t calorē corrūpit t nāz siccat. Et ex vnctuoso fit ociositas t aufertur desiderium. Ex frigido fit ociositas t subtilitas t ex acetoso fit senīū: t similiter ex acuto t salso fit stomacho nocumētū: t salsum etiā impedit oculuz. ¶ Amplius [e] cum vnctuosuz nutriens t cōueniens comedere post malum nutriens corrūpet ipsum. ¶ Nutriēs [f] quoq̄z viscosum est tardus ad descendendū. t silr citruli cū suis cortib⁹ velocius descēdunt q̄z excorticati.

a ¶ Cum vero tē. ¶ Hic ponit casū. de re. habētis malos hu. Iuxta qō nota. q̄ hoc qō dicit cum subtilitate potest cōponi triplr. Uno modo cuz eo q̄ immediate precesserat humoribus. q. d. humoribus subtilibus. Alio modo pōt componi cum eo qō precesserat corporis. q. d. q̄ illud corpus sit subtile t macruz. Tertio modo potest componi cum eo q̄ postea dicit refice. q. d. q̄ iste debet refici cum subtilitate t cautela: q̄ paulatiz t non subito illos humores euacuādo. omnibus istis modis exponendum est verum id qō dicit.

¶ Sed dices recte oppositum habemus ibi in secūda parti. apho. 10 apho. Nō pura corpora. nec vz qō aliquis dicit q̄ loquitur hic de nutrimento sustentatiuo: quia ipse dicit copiose. Item illud videtur ratione: q̄ postq̄z sunt ibi mali humores nutrimentū conuerteretur ad eos. Dico sicut superius etiā dicebam q̄ intelligo q̄ illud fiat ad prouocationē vomitus. dz autem illud fieri cum cibis laudabilibus: q̄ si ex eis aliquid retineretur qō non posset vomi melius est q̄ illud fit bonum q̄z si esset malum. Alio etiam modo posset responderi ad illud p illas diuersas dispositiones quas diri de eo qō est cum subtilitate: puta q̄ posset fieri s. cum cautela vel etiam propter contemperandos hu.

b ¶ Et illuz tē. ¶ Hic ponit casū. de re. fm diuersitatē compositionis corporis. Intellige q̄ nutrimentum pōt esse humidū ex pte sue substātie q̄ sit liquidū: t ex parte sui effectus. s. nutritionis velocis: tūc fm hoc patet ratio dicti sui: q̄ cuz a tali corpore multuz relaxatur multum sibi debetur de nutriente tē.

c ¶ Rarum tē. ¶ Intellige q̄ rarus magis sustinet nutriēs grossum ppea: q̄ in eo non fic fiunt oppilationes: nec etiā superfluitates ita retinentur.

d ¶ Nutriētia tē. ¶ Intellige q̄ hic dat casū. de nocumētis quorūdā ciborum vt euitent. Intellige q̄ nutriētia pōt dici ficca. vel a pte cōplexionis sicut sunt cibi pōtici t stipitici. vel a pte substātie vt sunt cibi duri. vel a parte artificij vt sunt affata. quocūq̄z istorū modoz sicca verificant illa que dicit. nā ex eo q̄ ipsa bene nō penetrāt ad mēbra faciunt cadere virtutē. silr ēt pp idē corrūpitur color: q̄ sanguis ex quo calor causaf nō bene vadit ad mēbra. ¶ aūt per ea stipticef venter pz. vnctuosa faciunt ociosuz: q̄ relarando neruos destruunt appetitum: q̄ relarant villos stomachi. ex frigido aut ē fit ocium: q̄ frigidū vt superius habuimus mortificat t paralyticū facit acetosa t acuta faciunt senīū: ex eo q̄ sunt ficca sicut senium t siccant.

e ¶ Amplius tē. ¶ Hic ponit casū. de assumptione ciborum malorum t bonorum.

f ¶ Nutriens tē. ¶ Hic ponit de cibis malis curationem specialem.

a ¶ Laboriosi

Jacobus

sinthium amigdale amare nuclei prunoruz t perficorum: enula muraba. i. radix enule campane condita. Tertio per salsa sicut sunt salsi species t pisces t carnes in salmuris diu custoditi: vel sale plurimo ptius cōsparsi: t caugamach. i. cibaria simplicia t composita que comeduntf post cibuz sicut capares t oliue. Sic eniz exponitur in synonymis Auicēne: t in marginali glosa littere p̄sentis. Et sub nomine caugamach cadunt etiam acuta que post cibum comeduntur vt cōposita quadragesimalis: anisum conditum: cynamomum conditum: t similia. Quarto per acuta: vt per allia t cepas zinziber t piper: garioflos t sinapium.

¶ Attende q̄ nocumenta vnctuosorum sunt fedare appetitū: inducere nauseam aut fastidium: aut natare in stomacho t esse cā natationis alioz ciborum tarde descendere cito inflāmari. Istis incōmodis primo obstant pontica: q̄ sua ponticitate deprimunt inferius cibos vnctuosos t orificium stomachi relaxatum per eos rugant t tnaniunt per viā expressionis t sua frigiditate t terrestreitate prohibent eos inflāmari. Amara vero vehementer abstergunt crassiciez vnctuosorū a superficie stomachi. Salsa t acuta incidunt t vias referant vnctuosis cibis t reprimunt horum vnctuositatem: sicut clare apparet dum lingue offeruntur vnctuosa mixta salsis. Tunc enim tollitur abominatio vnctuositatis t sapor eoruz fit gratus gustui. Secundo dicit t econuerso. i. sicut sapor vnctuosus comendatur pontico t amaro salso t acuto: sic ponticum amarum salsum t acutum emendari solent vnctuoso cibo: q̄ cibus vnctuosus reprimit austeritatem pontici t fortitudinem sue contractionis t expressionis t vehementiaz absterssionis t exasperationis amari t fortitudinez absterssionis t ablutionis t deficcationis salsi: t superabundantiam acuminis t resolutionis t incisionis acutorum.

¶ Cum vero tē.) ¶ In. 6. particula resumit vnum quod equiualenter premisit. ℞. illo septime partis capituli presentis. Et sepe etiam conceditur ei in cuius corpore mali habentur humores vt rem bonam largiter comedat t propter cuz non patitur ventrem sibi solui propterea q̄ est debilis. Resumit inq̄z vt addat quibus humoribus corpus repletum copiosam exigit t sustinet refectionem. Et dicit: refice copiose cibis laudabilibus corpus repletuz malis humoribus subtilibus t cholericis. Cuius ratio tacta est super. ℞. predicto.

¶ Et illum tē.) ¶ In. 7. particula dicit primo q̄ homo de facili resolubilis est nutriendus nutriente humido facilis digestionis. Humido quidez ad reparationem vberem resolutorum t facilis digestionis q̄ rarum corpus est debile t debilis digestiue impos digerere grossa difficilia. Vel quod verius est q̄ nutriētia subtilia facilis digestionis sunt conformiora raris corporibus. Et intellige sub hominibus raris pueros t molles delicatos teneros medij caloris: t cholericos vehementer extenuatos. Secundo declarat auctoritate Gal. quid est hoc humidum nutriens quo isti debent refici. dicens. Quod humidū nutriens sm Gal. est id quod est seperatum seu elongatum ab omni excellenti sapore: ita q̄ nec est dulce magne dulcedinis neq̄z acetosum neq̄z amarum neq̄z acutum neq̄z ponticum neq̄z salsum: sed quasi insipidum vel dulcedinis remisse. Nam qualitas excellens plus attinet medicine q̄z nutribili humido. Tertio dicit q̄ homo rarus melius tolerat nutriens grossum q̄z solidus compactus. Et hoc tertium dictum cum primo dicto particule presentis fuit prius tactum. ℞. illo particule septime capitulli istius. Cum vero alicuius corpus rarum fuerit t ad resoluendum facile nutriendus erit ex nutriente humido quod cito digeraf: iz rara corpora magis tolerare possint nutriētia grossa t diuersa. Sed hic ea repetit vt addat scdm dictū declarans auctoritate Galeni quid est hoc nutriens humidum.

Nutrientia quoq̄z sicca tc. ¶ In hac parte. 19. prio agit de nocumentis assidue comestionis siccorum t vnctuosorum t frigidorum t acetosorum acutorum t salsorum. Secundo de cibis tarde aut velociter descendentibus. ibi) Nutriens quoq̄z.) Tertio de necessitate flebothomie laboriosorum grosse dietatorum post subtiles regimen t iratorum. ibi (Laboriosi preterea.) Quarto de nocumento vulcium. ibi (Scire preterea.) ¶ In prima particula dicit primo q̄ assidua comestio ciborum succorum primo facit cadere fortitudinem virtutum vel robur

De partibus.

corporis marime virtutū naturalis t vitalis: q̄ vegetatio t vita in calido t humido consistunt: quibus debilitatis per assiduationem succoruz impossibile est non debilitari virtutem animatam que ab eis recipit sanguinem calorem t spiritus vitales ac naturales. Secundo corrumpit calorem corporis eis naturalez: q̄ floridus calor t vivificus cutis vel superficies corporis pcedit ex affluētia sanguinis exterius t lenitate cutis quas minuit aut tollit assiduatio siccor. ¶ Attēde q̄ cibaria ficca t his qbus cōpetūt sic describunt a Gal. lib. de virtute ciboz. Cibaria ficca cōueniūt ei in cuius corpore tpe t regione t loco dominaf humiditas. Quorū sunt lētes caules sanich. i. hordeū nouū tostū ante maturitatē: cicera t omne qō assatur t qō frigif: t omne illud in quo est plurimū vini almuri aceti t sinapij t caro omnis animalis antiqui. Scdo dicit q̄ ex nutriente vnctuoso sicut pinguedine t oleo fit ociositas. i. pigrities corporis t laxitas motuū q̄: per assiduationē vnctuosoz relaxanf t remolliunf chorde t ligamenta. Et per tale nutriēs aufertur desiderium: q̄ t natat in stomacho t natare facit que cuz eo ibi sunt. ¶ Attēde q̄ Princeps cap. 3. tractatus primi secūdi canonis sic describit opera vnctuosi. Et operationes vnctuositatis sunt lenificatio t lubuficatio t decoctio parua. Tertio dicio q̄ ex cibis frigidis fit ociositas. i. pigrities t tarditas ad motū t subtilitas. i. multiplicatio aquose humiditatis p viaz indigestionis. Sicut eniz motuū perfectio t agilitas a calore procedit: sic torpor t segnicies a frigiditate. Et sicut digestio que calore innaf insinsando pcedit: sic indigestio que fit a frigore sepe sibi sociat subtilē aquositatē. ¶ Attende q̄ Gal. lib. de virtute cibariorum cap. 16. cibaria frigida cōcedit calidis dicens. Cibaria frigida debēt ministrari ei qui calidi est corpis in tēpore t regione t loco calidis. Deinde tāgit hec dicens. Quorū est hordeū t omne qō de eo fit multum panicum bateca. i. melo cucurbita: citruli pruna perfica tē. Quarto dicit q̄ ex acetoso fit senium. i. assidua comestio aceti t acetosorū facit accelerare senium t mortē: q̄ suis frigiditate t siccitate diminuūt radicale humidū t calorē innatum que sunt principia vite: t introducunt paulatim propriā senij cōplexionē. Et de operibus acetosorū dicit Princeps secūdo huius tracta. primo cap. 3. Operationes acetositatis sunt infrigidatio t incisio. Quinto dicit: t ex acuto simiter. i. sicut ex assidua comestione acetosorū fit senium: sic ex assidua comestione ciborū acutoz q̄ cibi acuti sicut piperata alliata t species coquine vehemēter calide violētia sue caliditatis calorē innatum superflue resoluūt t humidū substantificū tam suo calore q̄z sua siccitate excessiue cōsumūt: iz ergo acuta primo occursu calefaciant: tandē tñ infrigidant t siccant. Sexto dicit q̄ assidua comestio salsorū nocet stomacho t oculis. Stomacho quidē super fluitate sue absterssionis t deficcationis t punctionibus quas infert orificio eius. Oculis vero vaporibus t fumis acutis nitrosis quibus minuuntur humiditates eorum t tunice siccantur t corruganturr: vnde prodeunt perturbationes vitiosi vtilem t veluti necessariam. Et de operationibus salsorum dicit Princeps secūdo huius capitu. 3. Operationes salsedinis sunt absterssio t ablutio t exiccatio: t prohibet putrefactionem. Septimo dicit q̄ cibus vnctuosus ex se laudabilis t conueniens quando comeditur post malum nutriens corrumpunt ipsum: quia t natat in stomacho t malum premissum quodāmodo subleuat quo fit vt vteraq̄z male digeratur. ¶ Sed cōtra: dictum est parte. 18. capituli presentis nocumentum vnctuosi emendari pontico amaro salso t acuto t ecōuerso: ergo cū his nutrientibus que sunt mala: q̄ disperata conueniunt vnctuosa quatenus corrigant sue qualitatis excessum. ¶ Dic primo q̄ per malum nutriens potest hic intelligi nutriens paratum putrefactioni: sicut lac maluz: ouа t pisces nō bene recentes. ¶ Dic secundo q̄ si sub nomine mali nutrientis comprehendantur ponticum amarum salsum t acutuz: adhuc verificatur q̄ vnctuosum super aliquod horum ilico receptū corrūpit ipsum propter rationem dictam: sed preassumptum vel ocenter ei admixtum cum moderamine corrigit ipsum propter contrarietatem eius cum pontico amaro salso vel acuto tam in qualitatibus q̄z in operibus.

¶ Nutriens tē.) ¶ In secūda dicit primo q̄ nutriēs viscosuz vt carnes porcine caseus anguille tardius descendit in stomacho t a stomacho q̄z non viscosuz.

Cuius

a ¶ Laborioſi ꝛc̃. ¶ Hic ponit cañ. de quibuſdã nocumentis quorũdam ciborũ in quibuſdam corporibus. cauſa autez huius nocumenti eſt: qꝛ ex labore ꝛ ira extinguitur calor ꝛ exacuuntur humores.

¶ Sed dices vnde puenit minutionis neceſſitas. dices ex ſubtili dieta ꝛ ex diminutione ipſius non competit nutritio ſanguinis. Item competit minutio ratione ebullitionis ſm qꝛ infra habebitis. Dico qꝛ ſatis eſt dubium illud regimẽ ſ. qꝛ fiat flobothomia: ſz poſſumus dicere qꝛ per minutionẽ nõ intelligamus flobothomiã: ſed euonez malox humoꝛ. nã prius fuerũt generati ex cibis ſubtilib⁹ hũores mali cholerici ſubtiles: ꝛ poſtea ex cibis groſſis ſunt generati mali humores flegmatici q ambo debẽt eũari. ſi aũt pur velimus intelligere flobothomiã: ſz primũ ſit melius dicemus qꝛ flõmia nõ ſtatiz oz fieri poſt irã: ſz poſt diuqñ iaz acceperit multos ex alijs cibis: ita qꝛ ſit multiplicatus ſanguis.

b ¶ Scire ꝛc̃. ¶ Hic ponit regulã de nocumento ciborum vulcium.

c ¶ Nutrientiũ ꝛc̃. ¶ Hic ponit cañ. de regi. nutrientiuz ratione cõiunctionis ciborum. ¶ Juxta qð intellige qꝛ ratio cõiunctionis illoꝝ ciborũ non põt bene reddi. ꝛ hoc pz p illud qð dicit (indi expimẽtatores) ſinunt enim p illud hoc. q. d. ſz ratio nõ poſſit haberi expimẽtatores ſic dixerũt niſi nos velimus inuenire illã cauſaz generalẽ. ſ. diſproportionẽ a forma ſpecifica que inſit rõne cõiũctionis ꝛ cõpoſitionis: ꝛ nõ rõne alicuius ſimplicium: ſicut ẽt dicit Aui. in. 5. de tyriaca. Ratio tamẽ aliquoz poteſt vari. nam nõ oz dari lac cũ rebus acetoſis: qꝛ lac cõuertitur in acetoſitatẽ faciliter. nec piſces cũ lacte: qꝛ vtrũqꝛ eſt frigidũ: ꝛ etiam qꝛ vtrũqꝛ eſt facile corruptibile: vnde facere habent egritudines ꝛ nocumenta:

Jacobus

Cuius ratio eſt dupler. Una eſt tarditas ꝛ difficultas digeſtionis eius: qꝛ ſua viſcoſitate fortiter reſiſtit diuiſioni eius a calore digeſtiuo. Altera eſt: qꝛ ſua viſcoſitate adhæret lateribus vaſis ꝓtinentis: ꝛ ſicut nutriẽs viſcoſuz eſt tardi deſcenſus a ſtomacho: ſic chilus eius tarde penetratiõis ad epar ꝛ humoꝛ eius tarde penetrationis ad mẽbra. Secundo dicit qꝛ citruli cuz ſuis corticibus comeſti ſunt velocioꝛis deſcenſus qð excorticati. Cuius ratio eſt: qꝛ in corticibus citrullorum eſt quedam vis abſterſiua cooperans ad deſcenſum facilem ꝛ penetrationem. Cuius rei ſignum eſt: qꝛ ſi cum corticibus citrullorum fricueris maculas cutis earum fetidas minuetur. Tertio dicit qꝛ panis comeſtus cum furfure ſuo velocius deſcendit qð cribellatus. i. confectus ex tenui farina a ſuo furfure per cribꝝ mundata. Huius rationem reddit Gal. primo de alimentis ca. de furmento dicens. Et ſi quis frumenti molitis ſequeſtraverit ſubtiliſſimam farinam ꝛ ex reliquo fecerit panes qui nominantur furfurei: paucitatem nutritionis ipſorum experietur. Superfluum autez facient in ventre multum ꝛ propter hoc ſecedunt de facili: ſimul autem ꝛ qꝛ abſterſiua virtute participat furfur: merito ſegregatio ipſorum fit vel inteſtinis prouocatis ad egeſtionem.

¶ Laborioſi ꝛc̃.) ¶ In. 3. dicit prio qꝛ quando homo laborioſus fortis exercitij ſubtiliat in primis ſuum regimen ita vt ſepe fameſcat: poſtea comedit ſuper famem eius groſſum nutriens vt rizum cuz lacte: generatur inde ſanguis acutus ꝛ ebulliens in ſe propter caloris acumen tam a fame qð a labore. Et hinc eſt neceſſaria minutio ſanguinis dato qꝛ ex primo fuerit flobothomatus: qꝛ qñ ſanguis ebulliens acutus in corpore incipit multiplicari niſi minuatur ꝛ eueniet cito febꝛ generat. Scõo dicit qꝛ ſicut laborioſus groſſe dietatus poſt ſubtile regimen indiget flobothomia: ſic hõ iratus: qꝛ ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor leuiſſime pducens ad febrẽ: niſi aliqd inflãmati ſanguinis minutione extrahaf.

¶ Scire preterea ꝛc̃.) ¶ In. 4. dicit qꝛ natura rapit auide dulces cibos a ſtomacho ad epar priuſqð digeratur: quod in eis eſt vtile chilificationi ꝛ anteqð maturetur eorum ſuperfluitas propter delectationez eius maximam in connaturalitate dulcium: ꝛ ideo dulce nutriens corrumpit ſanguinez: qꝛ replet ipſum aquoſitate indigeſta ex qua reddit aptus ebullitioni ꝛ putrefactione. ¶ Attende primo qꝛ opera dulcis ſic meminit Princeps ſecundo huius cap. 3. Operationes autem dulcis ſunt digeſtio ꝛ lenificatio ꝛ multiplicatio nutrimenti: ꝛ natura diligit ipſum ꝛ virtus attractiua attrahit ipſum. ¶ Attende ſcõo qꝛ dum dr̃ hic qꝛ dulce nutriẽs corrũpit ſanguinẽ intelligit id de dulci in ſummo: qualia ſunt gelatum vue permature ꝛ mel: ꝛ vinum qð vulgo muſcadellũ dr̃. Nam dulces cibi moderate dulcedinis ceteris ſunt aptiores ad generationẽ boni ſanguinis.

Nutrientium quoqꝫ ꝛc.

¶ In hac parte vigeſima prio agit de iudicijs nutrientiuz ex parte compoſitionis vel conſſumptionis vnius cum altero ꝛ modoꝝ preparationum ſuarum. Secundo de duobus modis nocumentoꝝ diuerſoꝝ ciborum ꝛ qualiter veteres circa hoc ſe habuerunt. ibi (Libaria quoqꝫ.) Tertio de melioꝛ hoꝛa comedendi in eſtate. ibi (Et in eſtate.) Quarto de nocumento tolerantie famis. ibi (Famem quoqꝫ.) ¶ In prima particula dicit primo qꝛ iudicia nutrimentum quandoqꝫ trahuntur ex parte compoſitionis vel preparationis ipſorum. Et circa hoc dat ſex regulas. Prima eſt: lac non eſt comedendum cum rebus acetoſis ſicut experimẽtatores indie ꝛ alij experientys edocti certificant. Et id nobis ſenſibiliter apparet. Nam modicum aceti lacti intromiſſum velociter diſſoluit ꝛ coagulat ipſum. Secunda regula eſt: piſces non debent comedi cum lacte: quia generantur inde manſiue egritudines. ſ. habituate ꝛ inſanabiles ſicut lepra: quia ſeinuicem corrumpunt: ita vt ad quartaz digeſtionem peruenientes non ſint immunes ab omni corruptione: ſed paulatim alterent colorem ꝛ ſubſtantiam cutis ꝛ membroꝝ. Et hac de cauſa multiplicantur leproſi in partibus flandrie zelandie ꝛ hollandie cooperantibus ad id ſalſis ꝛ acutis balneis ſtuphis poſt comeſtionem: quibus ſepe vtuntur. Tertia regula eſt: meſt. i. lac acetoſum coagulatum non eſt comedendum cum raphanis. Neqꝫ meſt eſt comedendum cum carnibus volatilium. Ratio primi eſt: quia lac acetoſum coagulatum eſt groſſum oppilatiuum difficilis digeſtionis: tardi deſcenſus: ſed raphani virtus eſt calida ſubtiliatiua aperitiua pungitiua. Juxta illud Galeni ſecundo de alimentis capitulo. 66. Radix vero eſt eorum que comeduntur quotidie vt obſos. i. ſalſamentum magis qð alimentum ſubtiliative virtutis ens ꝛ non tamen forte tantũ qꝫ facerent lepram. nec lac ꝛ acetum cum raphano: qꝛ cuz lac aceto ſit multum terreſtre: qꝛ extractum eſt butyrum: raphanũ eſt fortiter caliduz non fit cauſa generationis lapidis. Ratio aũt quare non in vaſe eneo iſta datur ab Almãſore in de venenis: dicit enim qꝛ cibaria ex ere recipiunt ventoſitatem. nec etiã dixit comedi aſſatum ſuper prunas reſine ꝓpter viſcoſitatem illius ligni vnde aſſatum efficitur malum.

d ¶ Libaria quoqꝫ ꝛc̃. ¶ Hic dat cañ. de regi. ex parte numeri ciboꝝ. ¶ Juxta qð nota qꝛ diuerſa cibaria non debent ſimul cõũgi: ꝛ qꝛ magis fatigant virtutem in digerendo ex eo qꝛ diuerſa ſunt: ꝛ ẽt qꝛ vnũ ſ. qð citius digeritur facit aliud penetrare indigeſtũ. ¶ Intellige ergo qꝛ illud qð dicit (vna earuz) poteſt intelligi dupliciter. Uno modo vt ibi tangũtur due cauſe. ſ. ille quas ego modo tetigi. Alio modo vt ſoluz tangatur vna ꝛ ſic vna ſeqꝫ tur ad aliam.

tionis ipſoꝝ. Experimẽtatores nãqꝫ indi ꝛ alij iam dixerũt qꝛ lac cuz rebus acetoſis edendũ nõ eſt neqꝫ piſces cuz lacte: qñ inde ad egritudines puenit pmanẽtes ſicut lepra: neqꝫ comedi oz meſt cũ raſanis neqꝫ carnibus volatiliuz neqꝫ ſanguis poſt rizũ cũ lacte: neqꝫ in pulmento ponaf oleũ aut res vnctuoſa que in eneo ſtetit vaſe: neqꝫ comedatur aſſatura q̃ fuit aſſata ſuper prunas reſine. ¶ Libaria[d] quoqꝫ diuerſa a duabus impediunt par

¶ Sed dices videf qꝛ non noceant diuerſitates ciboꝝ. primo experientia: qꝛ cõiter quaſi oẽs comedunt ſimul diuerſa. ſ. vinum ꝛ panem ad minus: qꝛ vt plurimũ etiã aliquid aliud. ¶ Item ratione qꝛ illud regimen qð eſt magis delectabile videf minus nocere ſm qð habuimus ſuperius: ꝛ ſm qð dicit ibi l ſecũda parti. apho. 38. apho. Parũ exterioꝝ: ſed regimen plurium ꝛ diuerſoꝝ ciboꝝ eſt delectabilius: ideo ꝛc̃. Item illud regimẽ a quo ſumũtur cibi magis conueniẽtes oſibus mẽbris minus nocet. ſed hoc eſt regimen diuerſoꝝ ciboꝝ: qꝛ mẽbra cũ ſint adinuicem multũ diuerſa: ſi etiã cibaria erunt diuerſa illa magis cõuenient mẽbris. ¶ In oppoſitũ eſt Auic. hic ꝛ Gal. primo re. acu. cõ. 18. de pti ſana. ꝛ ẽt. 5. de re. ſa. de ſeipſo. Dico ad hoc qꝛ diuerſitas ciboꝝ poteſt eſſe dupler.

De partibus.

ipſa videlicet cum hoc qꝛ calefacit manifeſte: prevalet enim pungitiua qualitas in ipſa. Si igitur raphani cum lacte acetoſo coagulato edantur facient ipſuz deſcendere ante ſui digeſtionẽ: ꝛ penetrare in vias capillares quibus ſua viſcoſitate adhærebit ꝛ vehemẽter oppilabit eas ita vt vix poſſit oppilatio ſolui vnde fortaſequef icteritia vel hydropiſis. Eſt ꝛ aliud in raphano malum: ſcz qꝛ in eo eſt ſubſtantia que eſt velor ad putrefaciendũ vt dicit Princeps ſecũdo cañ. c. de eo.

¶ Sed inſtabit aliquis qꝛ de raphano cõmuniter dicitur qꝛ non digeritur ſed digerere facit: cum igitur meſt ſit valde difficilis digeſtionis raphanus ei permixtus ſubtiliando ꝛ incidendo ipſum cooperabitur ad digeſtionem eius. Item mos eſt apud plurimos comedere raphanos poſt cibos groſſos vt digeſtio eoꝝ inde iuuetur. ¶ Ad primum dic qꝛ licet raphani cuz meſt comeſti ſubtilient aliqualiter ꝛ incidant ipſum: non tamen ſufficienter ꝛ preter hoc ingerunt mala ſuperius tacta. ¶ Ad ſecundum dic qꝛ mos ille reprobatur a Gal. 2. de alimentis capitu. 66. dicente. Admirari aũt eſt ꝛ medicoruz ꝛ ideotarum illos qui poſt cenam crudas comedunt ipſas bone digeſtionis gratia. Ipſi quidez enim. aiũt habuiſſe ſufficienter huius experientiam. Qui autem imitati ſunt ipſos omnes leſi ſunt. Sed ratio quare meſt non eſt edendum cum carnibus volatilium eſt: quia carnes volatilium ſua ſubtilitate prius digeſte ſunt qð meſt incipiat digeri. Aut igitur penetrabunt ꝛ tunc ducent aliquid er meſt indigeſtum: aut prohibebuntur penetrare poſt obſtaculuz meſt: ꝛ tunc corrũpentur ꝛ corrumpent meſt. Quarta eſt qꝛ ſanich ideſt hordeatũ non eſt comedẽdũz poſt rizum coctum cum lacte. Cuius ratio eſt: qꝛ rizum in lacte coctum eſt groſſum oppilatiuũ difficilis digeſtionis. Hordeatum vero ſubtile lubricuz cito digeſtibile. Quod cum ita ſit quare corrumpitur ꝛ corrumpit ipſum. ¶ Attende primo qꝛ ſanich generali nomine dicitur de quolibet grano panico ꝛ fructu comeſtibili fracto ꝛ macerato in aqua plurima. Juxta id inuenies in pluribus locis cañ. iſtius ꝛ aliox librox medicine ſanich tritici: ſanich hordei: ſanich rizi: ſanich milij: ſanich pomoꝝ: ſanich piroꝝ. Sed ſanich ſm Alman. capitu. de fluxu ventris fit quando hordeum fractum operitur aqua ꝛ bullit vſqꝫ ad ſpiſſitudinez aque: deinde colatur: ꝛ quod deſcendit eſt ſanich. Et iſtud eſt hordeatum ſeu hordeum mundatuz: qð valde laudatur in acutis paſſionibus. Januenſ. vero ſuper illo verbo ſanich ait. Verum vt accepi a peritiſſimis orientalibus ſanich vocatur cum accipitur hordeum nouum anteqð plena maturitate induretur ꝛ ponitur in vaſe eneo vel terreo ꝛ ſuper ignem leuiter torrefit: deinde tuſum ventilatur donec totus cortex abſcedat: deinde frangitur in fruſta ſicut id quod ſar dicimus. ¶ Attende ſecũdo qꝛ cõmuniter vbi in libris translatis ab arabico ſanich ſcribitur: in translatis a greco loco eius ſcribitur polenta: que etiam grece alphita dicitur. Quinta eſt qꝛ oleum vel alia res vnctuoſa ſicut arungia vel butyrum que ſtetit in eneo vaſe non ponatur in pulmento nec imiſceatur cibis gratia friture vel aliter. Huius rationẽ reddit Pain. ſecũdo huius cap. de ere dicens. Oportet quidez vt caueatur vſus dimittẽdi illud in quo eſt ſalſedo aut amaritudo aut pinguedo: ſicut ſunt olea ꝛ carnes aut acetoſitas aut dulcedo in vaſis eris ꝛ bibendi ex eis. Ipſa enim. ſ. vaſa eris tranſmittunt proculdubio zinzariam. i. diffundunt in ea que continent ex dictis eruginem eris: ꝛ zinzar. i. erugo eris eſt venenum. Serta eſt aſſature non ſunt comedende neqꝫ ex carnibus neqꝫ ex piſcibus que fuerunt aſſate ſuper prunas reſin. i. pentadactili ſeu cathapucie maioris que ꝛ herua dicit. Et eſt arbor in magnitudine ficus parue habens folia ſimilia folijs vulli: ideſt platani: vt ait Serapion capitulo de ea. Hec arbor eſt de genere medicinarũ laxatiuarum venenoſarum: cuius prune diffundunt aliquid ſue venenoſitatis in carnes aut piſces qui ſuper eos aſſantur.

¶ Libaria ꝛc̃.) ¶ In ſecunda dicit primo qꝛ diuerſitas ciboꝝ in eadẽ menſa vt plurium carnium differentium multũ vel plurium piſcium vel pluriuz fructuum nocet duobus modis. Uno quidem ꝓpter diuerſitatez maſſe cibalis ex qua duo ſurgunt. Primum eſt difficultas maioꝛ in digeſtione ipſius. Secunduz eſt digeſtio quarũdam partiũ eius longe ante alias vnde ſefe mutuo impediũt. Alio modo quia cõmuniter plus comedunt homines ex diuerſis cibarijs qð ex vno: reuiuiſcit enim quodãmodo appetitus nouis ſibi preſentatis ferculis. Secundo dicit qꝛ tempore antiquo homines exercitijs dediti ita attẽte fugerunt a diuerſitate cibarioꝝ qꝛ contentabantur comeſtione ſolius carnis in mane. ſ.

Una vt vnusq3q3 ciboꝝ diuersoꝝ accipiat vt principalis ad nutriendū. Alia vt vnus accipiat vt principalis ⁊ alter vt coadiuuās. ſ. ad magis ſapiēdū vel ad mitiā corrigēdū. Itē ēt pōt iſta diuerſitas eſſe duplex. nā q̄dā eſt diuerſitas carnis bouine ⁊ pulli. mō dico q3 diuerſitas ciboꝝ quoꝝ vnus ſit ad nutriēdū principaliter alter vt coadiuuās nō nocet. ſi aūt ſit diuerſitas ciboꝝ quoꝝ vnuſq3q3 ſit p̄ncipalis ad nutriendū: ſi eoꝝ diuerſitas ſit ꝓpinqua. dico q3 talis diuerſitas non nocet diuerſitati de q̄ ſit curandū. ſi aūt illa diuerſitas ſit magna diuerſitas iſta bene nocet. Rō primi ptz: q3 magis ſapere ⁊ corrigere malitiā alteri9 cibi eſt iuuatiuū. Rō ſēdi ēt ptz. ſ. q3 ſi ē diuerſitas parua q3 nō nocet: q3 magis ꝓſunt eo q3 magis delectāt q3 noceant ex diuerſitate eoꝝ. Rō ēt vltimi pz: q3 tūc ſequunt̄ nocumenta que ipſe dicit. Et q̄ tu dicis dico q3 bonus panis ⁊ bonū vinū ⁊ bona caro nō h̄nt diuerſitatem magnā. Itē ēt vinū accipit vt adiuuans ad digōnē: q3 vt cōmiſcēs. ſilr ēt caro vt coadiuuans ⁊ magis delectās ⁊ malitiam panis corrigens. ¶ Ad aliud dico q3 verū eſt ſi ſit diuerſitas magna. ¶ Ad aliud dico q3 nō ꝓpter illud opz q3 cibaria ſint multū diuerſa eo q3 ex eis quātūcunq3 ſint diuerſa fit chilus vnus ſaltem ſm ſenſuz: qui poſtea ſm diuerſas partes ſuas inſenſibiles attrahitur a diuerſis.

tibus. Una earum eſt ꝓpter diuerſitatez eoꝝ in digerendo: ⁊ q̄ quod ex eis eſt digeſtū ei admiſceť q̄ non eſt digeſtum. Et ſecūda quoniam aliquis plus pōt comedere ex vno cibario. ¶ In tempore[a] quoq3 antiquo q3 exercitabant̄ iam fugierūt ab hoc. Cōtenti. n. erāt ſolius carnis comeſtiōe in mane ⁊ ſolius panis i cena. ¶ Et in eſtate[b] quidē melior comedendi hora exiſtit que eſt frigidior. ¶ Famem[c] quoq3 tolerare ſtomachū q̄q3 malis replet humorib9. ¶ Amplius[d] ſcire debes q3 alcubeb cū digerit multi exiſtit nutrimenti: ſed tarde deſcendit ⁊ in monoculo moram facit. ¶ Et ſurabez[e] eſt nutriens bonū cūq3 in ipſa fuerit cepe vēoſitates expellit: ⁊ cum cepe non fuerit cōmouebit ventoſitates. ¶ Ex hominibus[f] p̄terea ſunt q3 putant vuas poſt capita aſſata vtiles exiſtere: ſed non eſt quēadmodum exiſtimant: imo vehementer ſunt male ⁊ ſimiliter nabit. Sed ⁊ comedenda ſunt talia qualia ſunt grana mali granati abſq3 ſuis oſſibus. ¶ Scire[g] quoq3 debes q3 tabim eſt ſicca ⁊ ventrem ſtringens: ſz pullus eſt humidus ⁊ ventrem ſoluens.

a ¶ In tēpore ⁊c. ¶ Hic querit vtrū ſit melius comedere carnes ꝛ ſero vel de mane. Et videť q3 de ſero p̄ño aucto. G. primo re. auctoꝝ cōmē. 18. q3 dicit q3 ꝛ ſero. Itē aucto. ipſius in. 5. ꝛ regimine q3 ꝛ ſeipſo dicit q3 ꝛ mane comedebat ſolū panē ⁊ nō bibebat. ꝛ ſero vero comedebat carnes ⁊ bibebat. Itē rōne ille cibus ꝛ quo plus aſſumiť debet accipi ꝛ ſero: ſed carnes ſunt hm̄oi q3 ſunt magis delectabiles q̄ panis ſolus: quare ⁊c. ¶ In oppoſitū eſt Auic. hic qui dicit q3 ꝛ mane carnes ⁊ ꝛ ſero panē. Itē rōne q3 ille cibus qui eſt difficilioris digeſtionis dz accipi ꝛ ſero ſz panis eſt hm̄oi. ideo ⁊c. ¶ Dico q3 cōiter magnates melius comedūt ꝛ mane ſed ſcholares melius comedūt de ſero: ſz aūt quidaz diſtinguēdo ſoleāt dicere q3 in eſtate melius eſt ꝛ ſero bene comedere: ſz in hyeme melius eſt ꝛ mane. Dico tn̄ q3 vlr in quocūq3 tpe ⁊ regulariter ille cibus ꝛ quo plus aſſumiť: ⁊ qui principalr aſſumiť gratia nutricationis dz de ſero aſſumi: ille aūt ꝛ quo minus accipiť: ⁊ ita nō gratia nutricationis dz aſſumi ꝛ mane ita q3 ſi intelligať de iſtis q3 aſſumerēt carnes rōne nutricationis p̄cipalr: ⁊ intelligo ēt q3 alīq aſſumebant ꝛ panc: dico q3 illud dz fieri in ſero. ⁊ ratio primi eſt tripler. Una eſt: q3 maius tp̄s eſt ꝛ ſero ad tertiam ſequentis diei q̄ ſit ꝛ mane ad ſero: ⁊ ideo melius pōt digeri. Scda rō eſt: q3 ꝛ ſero ⁊ ꝛ nocte eſt obſcuritas. ⁊ frigiditas in aere que ambo faciūt ad digeſtionē: ⁊ in die eſt lux ⁊ caliditas que digeſtionē impediūt. Tertia rō eſt: q3 ꝛ nocte fit ſomnus qui iuuat digeſtionem: ⁊ ꝛ die ſunt vigilie que impediūt eam. Et ſimilr rō alterius patet per oppoſitū. Et q̄ dicis de Bal. dico q3 ipſe parū valde comedebat ꝛ ſero autem poſtea comedebat ad ſufficientiā. Alie rationes procedunt ſuis vijs: ⁊ ideo per eas non diſcurro: ⁊ ſic ꝛ illo.

b ¶ Et in eſtate ⁊c. ¶ Hic ponit caſ. ꝛ hora aſſumendi cibum.

c ¶ Famem ⁊c. ¶ Hic dat aliam regulā ꝛ hora aſſumēdi cibum ⁊ dicit quando q3: q3 illud eſt quando humores mali abundant in epate ⁊ corde: ſi autez abūdarent boni: tunc impleretur ſtomachus bonis.

d ¶ Amplius ⁊c. ¶ Hic ponit caſ. ꝛ re. per quēdam cibuz. ſ. per aſſata: ⁊ dicit cuz digerik eo q3 caro ſit cocta eſt difficilioris digōnis: ⁊ ratio eſt: q3 ſic imediate poſita ad ignē ipſa adurať ⁊ iſpiſſatur: ⁊ ita fit magis difficilis digeſtionis. Itez etiā ipſa acquirit caliditatē igneā ſiccā que digeſtionem etiā impediť: nam digeſtio fit a calido humido ⁊ vaporoſo. ¶ Item intelligē q3 dicit multi nutrimēti: q3 iſta caro eſt multi nutrimēti dupl'r: ⁊ a parte tēporis durationis: q3. ſ. multum durat ſuū nutrimētū: ⁊ etiā a pte quātitatis eius q̄ querik ⁊ nutrit: q3 etiā illud eſt multū eo q3 q̄ caro eliratur humiditas carnis exiccať ⁊ erit in aqua: ſz q̄ aſſať humiditas carnis recludik intus: ⁊ ſic eſt ibi multa: ⁊ per cōſequens multum nutrit: nam hic duobus modis nutrimentū dicik eſſe multū ſm q3 dictum fuit ſupra. Dicit autē ſed tarde deſcēdit: q3 vniuerſalr cibus tantū debz in ſtomacho retineri quousq3 digerať ⁊ in inteſtinis ſubtilibus quousq3 attrahať per meſeraicas eius humiditas: cū aūt ille cibus ſit durus ⁊ difficilis digeſtionis: ideo multū moratur in ſtomacho ⁊ in inteſtinis ſuperioribus anteq3 deſcendat. Dicit aūt appropriate de monoculo: ſed etiam ego intelligaz ꝛ colon: q3 cū iſte cibus ſit cibus grauis ⁊ monoculus habeat tantū vnum orificiū ſicut ſaccus difficilius egreditur ⁊ deſcendit de monoculo q̄ de alijs.

e ¶ Et ſurabez ⁊c. ¶ Hic ponit caſ. ꝛ taphxa. Intellige hic q3 taphxa ē duplex vt dr̄ in ſynonymis. ſ. alba ⁊ viridis: alba ſit ꝛ carnib9 ⁊ aqua: ſz viridis eſt q̄ ſup addik coriandrū: ⁊ eſt taphxa vel ſuccus carnium vel forte ad moſellatum. ¶ Item dices cū allia magis diſſoluant ventoſitates: vt. 12. de inge. capi. vlti. q̄ cepe: quare non dicit ꝛ allijs ſicut de cepis. Dico q3 ideo quia ipſa non ſunt ſic delectabilia in cibis ſicut cepe.

f ¶ Ex hoibus ⁊c. ¶ Ponit ordinē vuarū ad capita aſſata. Ulterius illi q3 putāt ſunt vulgares q3 cōiter comedūt vuas poſt cibū: ſed neſcioſi fuerit aliquis auctor ſed iſti errāt q3 ſicut ſupius dixi cibus ſubtilis dz premitti ⁊ non poſponi. Item etiam q3 cibi humidi ⁊ maxime ſolutiui debent premitti.

g ¶ Scire ⁊c. ¶ Hic ponit caſ. de quadā aue. ¶ Iuxta q̄ intellige q3 dicit de illis auibus q3 illud eſt generalr verū in oſibus auibus. ſ. q3 pulli eius ſunt humi diores

Jacobus

hora prandij: ⁊ comeſtione ſolius panis in cena. Sed mos inoleuit iſtis temporibus cum ſingulis ferculis comedere panem: nec ſapere videtur cibus ſine pane: immo qui q3 cibus cum pane cenſetur velut vnum ferculum: ⁊ in his maxime conſuetudo attendenda eſt ⁊ obſeruanda.

¶ Et in eſtate ⁊c.) ¶ In tertia dicit q3 hora melior comedendi tempore eſtiuo eſt hora magis recens ſeu minus calida: videlicet anteq3 ſuper noſtrum hemiſpherium ſol multum eleuetur. Tali namq3 hora magis viget appetitus virtus digeſtiua validior eſt nondum reſoluta calore ſolis. Et per cibum tunc ſumptuz aptius occurritur caloribus vēturis ſuppoſito q3 tempus heſterne comeſtionis ſic fuerit ordinatum q3 hora diei recentior digeſtio cibi heſterni completa fuerit ⁊ iam inſtet tempus noue cibationis.

¶ Famem ⁊c.) ¶ In. 4. dicit q3 tolerare famem q̄q3 replet ſtomachuz malis puribus. i. ſanioſis humoribus vel putridis aut aliter corruptis: q3 ſtomachus renegato ſibi cibo ab extra trahit a mēbris que cibo egentia ſicut ſtomachus nō ſinunt abire bonos humores ſed malos putridos ſuperfluitates. Idem memoratū eſt parte ſcda pūtis. ca. ſub iſtis verbis. Tolerare famē ſtomachū putridis replet humoribus. Et hic repetik vt altius menti hereat. Et addik q̄q3 ꝓterea q3 ſepe tolerantia famis flegmaticis prodeſt: ⁊ cauſa huius ſupra tacta eſt.

Amplius ſcire ⁊c.

¶ In hac parte vigeſimaprima primo agit ꝛ alcubeb. Scdo ꝛ ſurabes. ibi (Et ſurabes.) Tertio ꝛ prohibitione vuarum ⁊ permiſſione granoꝝ granatorum poſt capita aſſata. ibi (Et hoſbus.) Quarto de tanz ⁊ pullo eius. ibi (Scire quoq3 debes.) Quinto ꝛ meliori mō aſſationis gallinarū. ibi (Et gallinis.) Serto de iuribus pulli ⁊ galline. ibi (Et ēt ſcire debes.) Septio ꝛ hedo. ibi (Hedus ꝓterea.) Octauo ꝛ agno. ibi (Et agnus.) Nono de zebrabegi. ibi (Zebrabegi quoq3.) Decio ꝛ allues. ibi (Allues quoq3.) Undecimo de cōparatione nocumenti panis ad nocumētū carnis. ibi (Amplius ſcire debes.) ¶ In pria particula dicit q3 alcubeb eſt multe nutritionis dū bene digerik: ſed deſcenſus ipſius eſt tardus ⁊ protrahit morā in inteſtino menoculo. Et eſt alcubeb nomen arabicum ſignificans carnez ſuper prunas aſſan. Et eſt cibus plurimū vſitatus in his baſſis regionibus apud caupones ⁊ tabernarios ad quos affluentes mane leccatores vt deſiderium bibendi excitent laminas tenues porcine carnis dictas carboneas prunis ſuperponunt: quas non bene coctas cū pane comedunt ⁊ vino ſepelliunt. Et tarde deſcendunt: tum q3 groſſe: tum q3 viſcoſe: tum q3 difficiles digeri. Et q3 morank in monoculo. ſ. in primo groſſoruz inteſtinoꝝ: q̄ ⁊ ſaccus dr̄ manica ⁊ orbus: non cōpetunt ꝓſtipatie neq3 diſpoſitis ad cholicā. De hoc dicit Raſis. 4. Alman. Caro ſuper prunas aſſata multū nutrit: corpus namq3 roborat atq3 velociter nutrit. Nec ēt eis qui multū ſanguis fluxum perpeſſi ſunt confert. Tarde iñ digeritur atq3 vix vnq3 tota omnino digeritur. Que neq3 poſt aliū ſumenda eſt cibum neq3 cum ea alius ſumi dz cibus: ſed ſola omnino eſt ſumenda. Et

De partibus.

donec digeſta ſit nullus alius ſumatur cibus. Poſt cuius comeſtionem potus ſumendus non eſt niſi in parua quantitate maxima tamen cogente neceſſitate.

¶ Et ſurabez ⁊c.) ¶ In ſcda dicit primo q3 ſurabes eſt cibus boni nutrimenti tn̄ aliter taphea: ⁊ eſt ius carnū aut piſcium cōditum ſine ſuccaro ⁊ alio dulcore aneto ⁊ ſale imiſſis cum oleo pauco: quod a Bal. quarto de regimine ſa. c. 15. ius album dicitur. Scdo dicit q3 ſi iſti brodio cepe fuerit imixtuz educet ventoſitates ſi non: cōmouebit ⁊ ſuſcitabit eas. Et scdo huius. c. de cepe ait. Et zicubiza cum cepe minus eſt inflatiuum eo quod eſt ſine cepe. Et per zicubiza intelligit ſurabes. Cuius ratio eſt q3 cepe lenit ventrem ⁊ comeſtū expellit nocumētuz ventoſitatis venenoꝝ vt ait Dūn. dicto. c. ¶ Sed contra: cepe generāt ventoſitates vt ait Serapion in aggregatore. c. de cepe auctoritatibus Bal. ⁊ Dyaſcoridis: ergo mixtum ſurabes reddet ipſum magis multiplicatiuū ventoſitatū. Dic primo q3 cepe coctū in ſurabes eſt minus ventoſum multo q̄ ſit crudū. Dic ſcdo q3 lz cepe, eiuz in ſurabes generēt ventoſitates aliquas ipſas tn̄ larando educit.

¶ Et hoibus ⁊c.) ¶ In tertia primo dicit aliquos putaſſe q3 vue cōmeſte poſt capita aſſata vt vituli aut hedi ſunt bone ⁊ vtiles: ſed non eſt ita: imo vehementer nocent: q3 capita animalium. ſ. cerebrum ⁊ carnes circumuicine ei aſſata ⁊ comeſta ſunt flegmatica ⁊ viſcoſa difficilis digeſtionis ⁊ tardi deſcenſus. Et vue ſupercomeſte cito digeruntur ⁊ nequeuntes tranſire propter capita precomeſta ſupernatant alijs ⁊ corrumpuntur ⁊ corrumpunt alia ⁊ effumant ad caput ſuſcitantes dolorem capitis ⁊ inquietudinem. Et ſi aliquando fuerint inuente contuliſſe per accidens fuit ſcilicet dum ſibi viam inuenientes inter parietes ſtomachi ⁊ capita comeſta lubricabant inferius cum capitibus ⁊ per fluxum ventris alleuiabantur ſtomachus ⁊ viſcera. Secundo dicit q3 nabit ſimiliter eſt malum poſt capita aſſata ſicut vue. Et eſt nabit potus qui fit ex dactilis vel ficubus vel ex alijs ab vuis. Talis autem potus ſua vnctuoſitate natat in ſtomacho ⁊ natare facit capita comeſta quibus ſuperbibitur: ⁊ ſua dulcedine oppilat ꝑ ſicut ⁊ chilus ex capitibus genitus: ⁊ ſic addit in malitiam. Tertio dicit q3 poſt capita aſſata comedenda ſunt ſine ſugenda grana granatorum acetoſorum ſine tranſglutione ſuorum oſſium ſeu lapillorum: q3 cerebra comeſta cum carnibus mollibus que ſunt iuxta ea faciunt nauſeam ⁊ tollent appetitum; ⁊ ſuccus granoꝝ granatoꝝ acriū tollit virtūq3 horum os ſtomachi roborat fumos a capite phibet ⁊ cooperať ad deſcēſuz cibi. Preterea ineſt ei mirabilis ꝓprietas in phibendo corruptiones ciboꝝ ⁊ humoꝝ in ſtomacho. ¶ Sed cōtra: iſte ſuccus eſt ſubſtātie ſubtilis facilis digōnis: digeret ergo priuſq3 capita ⁊ cū trāſire nō poſſit corrūpet ⁊ corrūpet alia. Dic q3 hic non ſumiť via cibi ſed in pauca quātitate via medicine ⁊ cū expleuerit iuuamenta ſua vel faciliter reſoluentur vel imiſcebitur alijs abſq3 corruptione propter ineptitudinem eius ad eam.

¶ Scire ⁊c.) ¶ In. 4. particu. dicit primo q3 tanz eſt ſicce complexionis comparatione ad hominē qui pro cibo ea vtitur ⁊ cōſtringit ventrē. Et eſt tanz auis

in palato

diores q̄ matres ⁊ q̄ que sunt antique: ⁊ ex hoc q̄ sunt magis humide sunt etiā aliqualiter ventrem soluentes magis q̄ antique preter q̄ in gallis qui quādo sunt multum antiqui solutiui ponuntur: iuuenes autem non: sed illud in eis est ꝓpter quādam virtutem medicinalem quā acquirit ex antiquitate que est aliq̄lis nitrosi: non autē est ꝓpter humiditatem nutritiuam: licet autez illud sicut dictum est fit generaliter verū in omnibus auibus: tamē posuit specialiter de ista aue appropriata: q̄ illō fortē maxime reperitur ⁊ est in ea.

a ¶ Ex gallinis ⁊c. ¶ Hic ponit ⁊ modo assandi gallinā. ¶ Iurta q̄ dices cū ex pullis plus resoluatur ⁊ humiditate nutritiua in aquam q̄ ex gallinis eo q̄ ipsi sunt teneriores videl q̄ brodium pullorū fit magis nutriens q̄ gallinarū. Dico q̄ ius gallinarū magis nutrit. Et hoc duplr: ⁊ q̄ eius nutrimentū diutius morat q̄ nutrimentū pullorum eo q̄ est nutrimentum solidius: ⁊ etiā a parte quātitatis: q̄ ipse gallinę sunt magis pingues: pulli aūt vtplurimū sunt macri: ⁊ ideo faciūt malū ius ille autez quia pinguiores sunt faciunt melius ius: ⁊ per consequens maius nutrimentum.

b ¶ Hedus ⁊c. ¶ Ponit cañ. de actuali caliditate hedi ⁊ agni. ¶ Iurta q̄ dicit elige q̄ ex hedis qui comedunt debent comedi frigidi: ad hoc vt quidam fumus

¶ Ex gallinis[a] vero assatis melior est q̄ in ventre hedi aut agni assatur: qm̄ eius cōseruatur humiditas. Et etiam scire debes q̄ ius pulli vehementer tēperat humores ⁊ plus q̄ ius gallinarum: sed tamen ius gallinarum est magis nutriens ¶ Hedus[b] preterea cum fuerit frigidus erit melior: propterea q̄ eius quiescit vapor: ⁊ agnus cū est calidus est melior: ꝓpterea q̄ ipsius malus odor resoluitur. ¶ Zebrabegi[c] quoq̄ cū calefactis datur non oportet vt sit in eo crocus: sed nō calefactis in eo esse debz crocus. ¶ Allues[d] quoq̄ bz ex zuccaro fiant sicut pheludez: male tamē sunt ꝓpterea q̄ oppilationes faciunt ⁊ sitim. ¶ Amplius[e] scire debes q̄ impedimentum panis cū non digerit est multum. Sed carnis nutrimentū cuz non digeritur est minus hoc.

Iacobus

in palato habens dentes. s. anser aut auca: ⁊ est de genere auium aquaticarū cuius carnes grosse superfluice sunt difficilis digestionis ꝛclinantes ad melancholiam. Secūdo dicit q̄ pullus tanz. s. anserulus est humide cōplexionis ⁊ soluens ventrem: ⁊ hec humiditas ⁊ solutiua vis insunt ei ex humiditate cōnaturali adolescentie seu prime etati. sicut enim boue vitulus ⁊ hirco hedus humidiores sunt ⁊ labiliores: sic anseruli aucis: hoc excepto q̄ anseruli quadam zmatoti vi scositate participant propter naturam sue aquacitatis.

¶ Ex gallinis ⁊c.) ¶ In .5. particu. dicit q̄ meliores ex gallinis assatis sunt hę que assank in ventre hedi aut in vētre agni: q̄ ꝓ hunc modū prohibent a desiccatione superflua ignis: ⁊ conseruatur in eis sua nālis humiditas. Sed attendere opz q̄ venter agni vel hedi sit optime mūdatus. Et id maxime fieri conuenit in macris gallinis nō hābētibus pinguedinē ⁊ humiditatē sufficientes protegere eas a penetratione violenta ⁊ arefactione ignei caloris. Et sub gallinis intelligę si vis famellas perdicum ⁊ faseanorū que sunt galline deserti.

¶ Et etiā ⁊c.) ¶ In .6. particu. dicit primo q̄ ius pulli .i. colaticiū vel aqua ꝛcoctionis eius vehemēter tēperat humores sic q̄ calefacit infrigidatos: ⁊ infrigidat calefactos: ⁊ ex se generat tēperatū sanguinē bonū clarū mundū. Secundo dicit q̄ ius pulli plus tēperat humores q̄ ius galline: q̄ minus habet de inflā mabili pinguedine: ⁊ calor pullorū est minus acutus ꝓpter humiditatem etatis hebetantem eum. Et ideo ius pulli magis conceditur in acutis febribus q̄ ius galline. Tertio dicit q̄ ius gallinarū est nutritiuius q̄ sit ius pulli: q̄ est carnosius spissius ⁊ pinguius sicut docet experimentum.

¶ Hedus ⁊c.) ¶ In .7. parti. dicit q̄ hedine carnes sunt meliores esui frigide q̄ calide: ꝓpterea q̄ in frigidis tam vapor quiescit ⁊ resolutus est. ¶ Attēde q̄ hoc totū genus animalis abūdat in fumis aut vaporibus fetidis: ⁊ id maxime manifestat in hirco ⁊ sanguine eius: postea in capra: minus vero in hedo. Et talis vapor se plus manifestat in carnibus horū q̄ calide sunt ⁊ pori aperti.

¶ Et agnus ⁊c.) ¶ In .8. parti. dicit q̄ carnes agni sunt meliores esui calide q̄ frigide: q̄ calor ignis relictus in eis tollit ⁊ resoluit odorē malū ꝓpter substātie similē pinguedini refrigerate reperti in eis ex abūdātia humiditatis ⁊ vnctuositatis sanguis. Et talis odor nō inuenit in substātia carnū hedi q̄ sicce sunt de se: sed in humiditatib[b] fluentibus earū: ꝓpterea calor detegit fetorē harum: frigus vero tollit vel occultat: ⁊ ecōuerso fit in mutoninis seu agninis carnibus.

¶ Zebrabegi ⁊c. ¶ In nona particula dicit q̄ in zebrabegi non debet misceri crocus quando datur supercalefactis vel febricitātibus: augmētaret enim discrasiā ipsorū. Sed nō calefactis cū croco dādum est: q̄ crocus cordialis est ⁊ hominem hilarē reddit. Sed sub pauca quātitate bz imitti cibis vel per se assumi: q̄ multum ex eo est venenū. Iurta illud Principio. scōo huius. c. de eo dicit q̄ tres aurei de ipso interficiūt letificādo. Et est aureus pōdus. z. j. ⁊. ß. Et est zebrabegi caro cocta cum aqua cui postea admiscentur acetū ⁊ crocus. Et est frigida q̄ sanguinem ⁊ cholerā reprimit rubeam. Atq̄ caliduz habentibus epar necnon his qui in epate oppilationem atq̄ icteritiam ⁊ febres patiuntur confert: flobothomatis quoq̄ auxiliū prestat. His vero qui catarticū hauserunt vel qui in neruis lesionem patiuntur: siue qui corpora habentes macra ⁊ debilia necesse habēt ea corroborare atq̄ impinguare nocumētum tribuit: desiccat enim ⁊ subtiliat. Carnium vero ⁊ sanguinis habentibus multitudinez atq̄ his quibus sanguinis ⁊ cholere rubee multitudo nocet congruit: ventrē stringit: teste Rasi quarto Almansō. cap. de virtutibus carnium ex artificio.

¶ Allues ⁊c.) ¶ In decima particula dicit q̄ allues sunt male ꝓpter oppilationes quas faciunt: ⁊ sitim quā inducunt: licet ex zuccaro fiant pheludes idest penidie que conficiuntur ex zuccaro cocto multum elaborato cum floze amidi donec sit protensum ad instar chordę tracto eo ex clauo parieti affixo. Tūc quidē inciditur cū forcipibus per petias paruas similes glādibus: ⁊ sic reseruatur a pecie tales penidie vocantur: que multū valent in asperitate gutturis ⁊ tussi ⁊ pleuresi ⁊ peripleumonia maturantes materias pectoralium ⁊ facilitantes sputum. Sed allues sunt confectiones ex pasta azima ⁊ zuccaro aut melle sicut nebule oblate crispule que ex pasta sua azima vias oppilant: ⁊ ex facili conuersione earum ad choleram propter suam nimiam dulcedinem sitim efficiunt.

acutus qui est in eis ex matre resoluatur postq̄ autem resolutus est magis sapiunt: sed agni debent comedi calid.: q̄ ipsi habent quandam viscositatem que si frigida comederetur fastidiret: ⁊ etiam habent vapores nimis grossos que viscositas per caliditatem dissoluitur ⁊ fit minus fastiditiua: ⁊ eius etiam vapores minus subtiliantur.

c ¶ Zebrabegi ⁊c. ¶ Hic ponit cañ. alium de quodam sapore.

d ¶ Allues ⁊c. ¶ Hic ponit cañ. de confectionibus dulcibus.

e ¶ Amplius ⁊c. ¶ Hic ponit cañ. de nocumento quorūdam ciborum cū nō digerūtur. ¶ Iurta quod intellige q̄ nocumētū carnium est minus q̄z impedimentum panis eo q̄ carnes ipse sunt nobis magis familiares q̄z panis. Item etiaz sunt subtiliores: ideo facilius corrigitur earz impedimentum ⁊c.

¶ De regimine aque ⁊ vini. Lap. 8.

Emplexiōibus

c tēperatis[f] aqua queniētior est q̄ in fridꝛtatis fortitudine tēperata existit: ⁊ cui[c] infrigidatio cū niue de facili fit pcipue si nix mala fuerit. Et in niue ēt bona hmōi existit dispō: qm̄ q̄ ex ea resoluitur neruis ⁊ mēbris anhelit[e] nocumentū facit ⁊ oibus interioribus: neq̄ tolerat eaz nisi vehemēter sanguineus: q̄ si nō ilico nocumentū alicui fecerit ꝑm longitudinē dierum faciet: ⁊ cuz in annis processerit. Empericoruz autē quidā dixerunt q̄ inter aquā putei ⁊ fluminis non est faciēda cōiunctio nisi cū vna earz descenderit. Et aque quidē electionē iam demōstrauim[e]: ⁊ similr emendationē eius que ex ea mala est: sz tñ si aceto misceatur rectificatur.

¶ De regimine aque ⁊ vini. Lap. 8.

f

Omple

c rionibus ⁊c.

¶ Prius deter mi. de regi. per cibum: hic deter. de regi. p potum. Et pmo de reg. p potuz aque. Scōo p potū vini. ibi (Vinū vero albū.) Prima in duas. Primo ostēdit que aqua cōpetit corpori temperato. Scōo docet modum approximādi ipsaz. ibi (Scias aūt.) Et hec in tres. Mā sicut habetis in .3. thegni.

De partibus.

¶ Amplius ⁊c.) ¶ In .11. particula dicit primo q̄ nocumentum ex pane proueniens qm̄ non digeritur est plurimuz: vnde dici solet. Omnis repletio mala: panis aūt pessima: q̄ stomacho diu iniacet grauans ipsuz plurimū: ⁊ opprimit pectoralia. Quod si descenderit tandē ꝛ stumacho non bene digestus oppilabit epar ⁊ meseraica. Scōo dicit q̄ nocumentū ex carne proueniens cum non digeritur est multo minus nocumento panis: q̄ carnes plus proportionanf humano corpori ⁊ minus premunt pectoralia. Et si transeant indigeste ad epar vel miseraicas minus stabiles ⁊ magis curabiles oppilationes inducent q̄z panis trahentibus mēbris auidius succum carnis propter similitudinez q̄z succū panis.

¶ De regimine aque ⁊ vini. Lap. 8.

Emplerionibus ⁊c.

c ¶ In hoc capitu. 1. agit de regimine aque. Secundo de regimine vini. ibi (Vinum vero album.) Prima pars est presens textus. ¶ In prima parte agit ꝛ aqua que conuenit cōplexionibus tēperatis. Secundo tangit opinionem quandam circa mixtionem aquarum remittens nos ad priora super electione ⁊ correctione aquarum. ibi (Empericoruz autem.) Tertio de nocumento aque bibite quando non conuenit: ⁊ de modo succurrendi necessitati eius ⁊ occurrendi suis nocumentis. ibi (Scias autem q̄ bibere.) Quarto de remediis contra mendosam sitim ⁊ malo quod sequitur obediendo ei. ibi (Et siti qui dē mendosa.) Quinto de effectibus aque ꝑm qualitates eius primas actiuas. ibi (Adultam quoq̄ aquam.) ¶ In prima particula dicit primo q̄ aqua plus conueniens temperate complexioni est que temperata est in fortitudine frigiditatis idest nō frigida vehementer vt nix: nec veluti tepida sed sensibilis frigiditatis: ⁊ illa cuius infrigidatio facta est cum niue nō aque mixta: sed adhibita ꝛ foris per medium vasis: maxime si mala est huiusmodi nix: vel q̄ fit ex vaporibus corruptis: vel qua cecidit supra malas plantas vel in locis infectis. Secundo dicit q̄ in niue etiam bona talis est dispositio vel ꝓprietas q̄z aqua resoluta ex ea nocet neruis ⁊ membris anhelitus ⁊ omnibus interioribus: nec sustinet aliquis intrist. nter sine nocumento talis aque potum nisi vehementer sanguineus fuerit. Et si cui alteri vtentium nunc non nocuerit in processu temporis nocebit plurimum. De talibus aquis dicit Gal. libello de aquis ca. 5. Quecūq̄ vero sunt a glacie ⁊ niue dissolute male sunt. Nam quando congelantur exprimitur ab eis id quod est subtilissimum: ⁊ sunt dure ⁊ in frigiditate excedentes. Dura autem aqua ⁊ frigida neq̄ ad digestionem neq̄ ad vrinationem est idonea: mala vero est pectori ⁊ lateribus ⁊ spasmos suscitat: ⁊ tetanos ⁊ ruptiones in stomace ⁊ spuitiones sanguineas ⁊ empimata ⁊ permanet ꝑm ventrem multo tempore gurgulationes ibi operans.

¶ Empiricoruz ⁊c.) ¶ In scōa particula dicit primo q̄ aliquos empericoruz dixisse q̄ aqua putei non est permiscenda aque fluminis in eadem refectione. Neq̄ vna alteri superbibenda donec altera earū descenderit a stomacho. s. nec videtur hoc empericum penitus carere ratiane: q̄ sicut diuersitas ciborum est stomacho grauis conturbans ipsum: sic diuersitas aquarum ꝛ quibus altera velociter ꝛscenditaltera tarde. ¶ Attende q̄ empirici dicunt qui relictis causis ⁊ essentijs morborum signis ⁊ curis intendunt vel per propias experientias vel per experientiam suorum predecessorum vel argumento a simili. Iurta illud Gal. libro ꝛ introductione medicorum. c. 3. Empirica vero secta que ad concursus sinthomatum. i. accidentium incidentium in egrotantibus aspicit. Et attendens ad sinthomata conferentem curaz obseruat: neq̄ passionē scit neq̄ causas inquirit: sed est contenta eorum que in sinthomatibus ꝑm experientiaz afferuntur: vsu vtitur autem ⁊ hystoria preexpertorum ⁊ simili transitione ab experto ad inexpertuz: hec Gal. ibi. Deinde subdit principales intentiones emperice secte dicens. Caracterizant igitur idest insigniunt vel constituunt ⁊ empericam heresim: hec Gal. Primum quidem ad concursus aspicere sinthomatum: ⁊ neq̄ ad passionem neq̄ ad causam. Secundum vero in concursibus obseruatio eorū que per experientiam congruunt. Tertium hystoria preexpertorum. Quartum autem similis transitio: vt si quis concedat alicui speltam quā non expertus est propter similitudinem eius cum frumento per experientiam sibi cognito. Scōo dicit hic princeps iam se prius ꝛmonstrasse electionem ⁊ correctionem aquarū

primo docet debitū modū vsus eius a parte tpis. secundo a parte quātitatis. ibi (et dulcā quoq;.) tertio a parte q̄litatis. ibi (Amplius aqua tepida.) Jté pmo ponit horā prohibitā z concessam approximationis aque. Secundo ꝛclarat ipsam salsitatem quātum ad quedam. ibi (Et siti quidem mendosa.)

¶ Circa principiū capli vbi dicit (Cōplexionibus tēperatis.) dices male dicit tēperatis: q̄ tēperatis cōpetunt tēperata: z sic aqua tepida cōpetit z nō frigida.

¶ Jtez videt q̄ magis tolerat aquā frigidā cholericus q̄z sanguineus: q̄ cholerici cōtrariant z resistūt ei ambabus qualitatibus suis. s. caliditate z ficcitate: sed sanguinei solum caliditate.

¶ Jté quomodo facit nocumentum ꝑm longitudinē dierum cū nō morat ipsa tātum in corpore. ¶ Dico ad primuz q̄ si aqua frigida sola acciperet q̄ ipsa distēperaret z non competeret: sed accepta cum aliis cibariis mixta: q̄ ex eis resultat quoddam temperamentuz cū cibis ꝛbet assumi frigida z sic competit.

¶ Ad aliud dico q̄ vt habetis. 7. ꝛ inge. sani. ca. 9. sanguinei magis eam sustinēt: z ratio q̄ ipsi habēt plures carnes ꝓpter quas mēbra interiora defendun

¶ Scias autem [a] q̄ bibere aquam cum aliquis est ieiunus z post exercitiū z balneationem z proprie ventre vacuo: z simiter siti mendose nocturne obedire quēadmodum crapulatis accidit z ebrijs z cum natura in digerendo nutries studet sacietatem aque iam sufficienter precedēte vehementer est impediens: z si multa quidem fuerit necessitas: oportet vt aere frigido tempereur z collutione oris ex aqua frigida. Deinde si hoc non suffecerit cum vase bibat stricti oriſicij: licet hoc quandoq; ebrio conferat z non impediatur a potu aque ieiunus. Quod si quis ieiunus abstinere non poterit quin aquam bibat z ꝓprie post exercitiuz bibat prius vinum aqua calida temperatum. ¶ Et

tur a frigiditate aque: cholerici autē sunt macri. Et qđ dicis dico q̄ bene ratione illius ipsi plus resistunt. s. ex cōplexione: sed illa resistentia. s. ex carnibus magis facit. ¶ Ad aliud dico q̄ non remanet ipsa aqua tantum: sed illud fit q̄ primo illo tempore quo durat inducitur aliqua dispositio: z postea alia vice inducitur effectus illius nocumenti.

a ¶ Scias ꝛē. ¶ Ulterius intellige circa illā partez. (Scias q̄ bibere) q̄ illud s. post ieiuniū z post exercitiū est malū: q̄ tunc aqua pōt subito puenire ad membra intrinseca z ad epar z ea multum ledit: z isto modo q̄z facit hydropisim. Similr etiā nocet aqua cū natura in digerēdo studet eo q̄ ipsa prohibet ebullitionē cibi: quēadmodum z aqua posita in lebete ēt ebullitionē ꝓhibet. ¶ Item qđ dicit q̄ si pur sit necessitas primo ꝛbemus incipere ꝛē. ratio est: q̄ nos semp ꝛbemus incipere a leuioribus: vt dicit ¶ Defue z Auic. infra fen. 4.

¶ Sed dices ibi nō videt q̄ aqua frigida noceat ebrijs: q̄ illud qđ prohibet vel diminuit nocumentū vini non nocet ebrijs: aqua frigida est huiusmodi: q̄ nocumētū vini est calefacere z eleuare vapores: sed aqua frigida prohibet vtrūq;. ¶ Dico q̄ potus aque frigide bene credo q̄ illis qui multum bibissent vinum z maxime ex potentibus: z hoc ante ebrietatem q̄ conferret: sed quādo iam inebriatus est dico q̄ aqua habet nocere: cuius ratio est: vna est q̄ cura ebrietatis fit per digestionem illorum vaporum z aqua digestionē impediat: nocet q̄ pro-

longat z retardat ebrietatem. Item etiā q̄ ipsa ingrossando z infrigidādo illos vapores potest facere catarrum z alias huiusmodi egritudines per descensum eius ad inferiora sicut videmus fieri in stuffis. Et quod tu dicis dico q̄ istud est verum. s. q̄ aqua illud faciat. s. anteq̄ fit facta ebrietas z propterea signāter Aui cen. dixit quandoq; ebrio.

b ¶ Et siti quidē ꝛē. ¶ Hic ponit regimen per vinū. Primo ꝛter. ꝛ regi. p potum vini qđ ꝛbetur marie corporibus lassis. Secūdo qđ marime ꝛbetur corpori sano. ibi (Et tu qdē scias.) Jtez primo docet hmōi regimē qđ ꝛbetur hmōi corporibus lassis. Et scdo q̄ circa illa sepe contingit errare docet illa euitare nocumenta. ibi (Q; si ex cibo aut.) Jtez primo docet ꝛbitū regimen ex parte q̄litatis z temporis. Scdo ex parte quantitatis. ibi (Ille aūt cuius cerebruz.) Item primo docet hmōi ꝛbituz regimen. Secūdo ꝛclarat ipsum ponendo quedā iuuamenta vini. ibi (Vinum preterea.) Jté primo docet ꝛbitum regimen ex parte qualitatis. Scdo ex parte tēporis vel hore. ibi (Vinuz quidem.)

[b] siti quidem mendosa impeditus scire oz q̄ dormire z sitim tolerare ipsam sedat. Natura enim tunc materiā sitim facientē resoluet z proprie cum inter tolerātiam z somnum coniunctio sit. Cūq; natura digestiua extinguetur ꝓpter potū z obediē tiam eius redibit sitis mendosa: ꝓpterea q̄ humor sitim faciens eleuat eam. Oportet preterea ne sitim hīs mendosaz aquā ingurgitādo sumat imo suggēdo. Mul tā quoq; aquā frigidā bibere est malum. Nō si vehementer necessarium fuerit sit post sufficientem comestionem. Amplius aqua tepida nauseam facit: z que magis calefacta est q̄z ista cum frequenter bibitur infirmat stomachum: sed cum raro bibitur stomachū lauat z ventrem resoluit.

¶ Ulterius intellige q̄ dicit (Propterea q̄ humor sitim ꝛē.) q̄ p humorē hic nō intelligo humorē ꝓprie sed intelligo vaporē q̄ eleuatur ex cibo in digēne: q̄n enim aliquis superflue comedit calor non potens perfecte cibo dominari eleuant vapores qui sitim inducunt: si aūt aqua tūc bibatur plus adhuc impediret z retardabit digestio: z ex tunc pp frigiditatē reprimat illos vapores nihilominus postea eleuabunt z facient ꝑm q̄ ēt nos videmus q̄n multa ligna viridia ponunt super ignē. ¶ Dicit Aui. (suggēdo) q̄ tunc superius pot magis adhęret parietibus stomachi totius: z ita sitim magis extinguit: z hoc ēt est verū in cibis: comedere enim paulatim z bene masticare marime extinguit sitim ꝓpter eandē cām: sed trāsglutiendo cibus non adhęret stomachi parietibus z tales multū comedunt: q̄ in eis fames nō extinguit: vnde in talibus marime debet precipi q̄ bene masticent. ¶ Ulterius intellige q̄ aqua multa est marime mala: q̄ frigida generaliter sunt inimica nature: z cū aqua sit primo frigida primo est inimica z sic mala: intelligo aūt illud posse esse necessariū vel propter nimis intensum appetitum eius: vel q̄ non haberet tunc vinum.

¶ Sed dices ibi si illud fit post comestionē: tunc ipsa facit natare cibum z infrigidabit calorem: z sic digestionez impedit. Item etiam faciet penetrare cibum indigestum in membra. Et ita non ꝛbet fieri post comestionem: dico q̄ intelligo post comestionem iam facta digestione: q̄ ante digestionem bene prouenient illa nocumenta sicut z tu dicis.

a ¶ Vinum

Jacobus

s. primi scđa doc. 2. sum. 1. c. 16. Tertio dicit q̄ si aliqua mala aqua cū aceto permisceatur rectificat inde: q̄ frequētius aqua potabilis vel est mala propter grossitiem z tarditatez descēsus eius a stomacho: vel q̄ dispōsita est ad putrefactionē. Acetum vero subtiliat plurimū z a putredine vehementer preseruat.

¶ Scias autē ꝛē. ¶ In tertia partic. primo tāgit quinq; casus in quibus potus aque est vehementer impediens z nocuus. Primus est in homine ieiuno: tunc enim libere penetrat aqua bibita nullo impedita retinaculo vsq; ad intima membroū principalium mortificās suū calorē innatum. Secūdus est in exercitato sorti exercitio z simiter statim post coitum. Nam tunc pori corporis sunt multū aperti: quare penetrat aqua in profundo membroū. Tertius est post balneationem marime quando fit ꝛc balneatio ventre vacuo: tunc enim vie sunt vehementer aperte: quare ledens penetrat aqua vt dictum est. De tali potu aque dicit ¶ Princeps quarti serta summa. 2. cap. vlt. Ex potu illius in ieiuno z post balneū z coitum timetur corruptio complexionis z hydropisis. Quartus est bibere aquam frigidā obediendo siti nocturne mendose. Nam per eius potū prohibent resolutio z digestio humoris salsi vel vim fortis vel alterius acuti facientis sitim: z cito post potum reuertitur sitis ita fortis vt ante. Quintus est potus aque dum natura studet in digerendo cibum: z hoc si precesserit sacietas aque sufficiens ad bonam cibi permixtionem: tunc enim digestionem inchoatā impedit: sicut si in olla plena carnium bullientium aquā frigidam superfunderes: z calorē innatum quo digestio fit plurimū ꝛbilitat. Secūdo dicit q̄ si multa fuerit necessitas mitigandi sitim: puta q̄ nimis verat z inquietat oportebit vt tēperetur in aere frigido ideſt mitigetur sitis per infrigidationem aeris qui inspirandus est: z per frequentes ablutiones oris cū aqua frigida: vt siti pacificata superueniat somnus digerens materiam que est sitis causa. Tertio dicit q̄ si ad mitigationez sitis nō sufficiant infrigidatio aeris inspirandi z ablutio oris cum aqua frigida bibat sitibundus aquam frigidaz cum vase stricti orificij sicut est fiala vel aquaria gracilis rostri: quatenus aqua prolirion ꝛcurſu supra orificium stomachi fortius sitim mitigetz ꝛ ea minus sumatur ne digerendorum digestionem penitus impediat. Quarto dat exceptionem a primo casu quo prohibebatur aque potus in ieiuno dicens: q̄ ebrio quandoq; proficit nec ledit ipse si ieiunus bibat z copula hanc litteram sic cuz priore. Scias autem q̄ bibere aquam cum aliquis est ieiunus vehementer est impediens: licet quandoq; ebrio conferat z non impediat a potu aque ieiunus. Cuius ratio est: q̄ ieiunus ebrius non est omnino ieiunus nec in stomacho vacuus: sed adhuc ibi hz reliquias aliquas hesterne crapule quarū nitrositas aqua mitigatur z stomachus per aquā ab illis abluitur: z repressis vaporibus z fumis preparat stomachus ad receptionez noui nutrientis. Quinto dicit q̄ si quis ieiunus abstinere non possit ab aque potu: marime post exercitium: quia vehementer inquietatur quasi sincopizans ex rabie sitis bibat prius vinum aqua calida limphatum: post hoc superbibat satis aque frigide.

¶ Attende q̄ ¶ Prin. quarti. 6. que est ꝛ veniens numerat inter venena aquam frigidam in ieiuno bibitam: z etiam vinum purum in ieiuno bibitum ibi summa. 2. c. 31. Aquam quidem frigidam: q̄ quandoq; complexionem corrumpit z

De partibus.

hydropisim inducit. Vinum vero purum: quia sepe facit accidere prefocationez z dolorez z inflammationem: z propter post exercitium z laborem sicut ait ibi Prin. vt igitur vtrūq; prohibeatur ab impressione sue venenositatis suadet hic Prin. q̄ permisceantur vt sese contemperent z sit aqua calida ne vinum z aqua penetrantes subito corrumpant calorem sitis frigoribus actualibus.

¶ Et siti ꝛē.) ¶ In quarta dicit primo q̄ si impeditus mendosa siti super hanc dormierit z non bibens eam tolerauerit sedabitur per hoc sitis mendosa eius. Propterea dixit Hippo. aphorismorum quinta. Quibuscūq; est desiderium noctu bibere valde sitientibus si super hoc dormierint bonuz est. Causa autem hic redditur: quia natura per somnum reuocantem calorem ad interiora resoluit materiam facientem sitim precipue dum coniunctio fit inter tolerantiam sitis z somnum sic q̄ tolerantia sitis somnum non prohibeat sed simul hunc secū compatiatur. Et huius signum est q̄ statim post somnum reperitur sitis euanuisse. Secundo dicit q̄ cum in veratis siti mendosa nocturna natura digestiua. i. calor naturalis digestiuus extinguetur propter potum aque frigide z propter obedire appetitui eius mendosa sitis non ideo cessabit: sed cito redibit propterea q̄ humor qui est causa ipsius salsus aut acutus suscitabit eam vilapsa inferius aqua frigida bibita. Et potu igitur aque digestio impedietur z sitis non extinguetur. Tertio dicit q̄ habens sitim mendosam si pro sedatione ipsius biberit aquaz frigidam non debet eam sumere ingurgitando seu transglutiendo cum magnis hausibus sed sugendo paulatim z quasi lambendo. ¶ Sed instabit aliquis q̄ aqua frigida sugendo sumpta videtur potius incendere ardorem z augere sitim q̄z eam mitigare: sicut fabri fortius incendunt ignem superaſperſione aque frigide: q̄ modica aqua non sufficit vincere suum contrarium: immo quadez antiparistasi fortificat. Dic q̄ si humor extinguendus aqua vt cholera aut salsum flegma congregatus esset in fundo stomachi ad quez statim labitur aqua frigida bibita magis expediret in gurgitare eam cum magno hausu q̄z sugendo sumere. Sed causa iuncta mendose sitis est infiltrata circa os stomachi vbi aqua plurima figi non potest: quare melius est vt lento transitu continue irriget orificium stomachi mitigando sitim non extinguendo digestiuum calorem nec incrudando cibum vel humorem in stomacho contentum.

¶ Multam quoq; ꝛē.) ¶ In quinta dicit primo q̄ generaliter maluz est sanis bibere multam aquam frigidam: q̄ extinguit innatuz calorem z pectus offendit z stomachuz debilitat z mēbris omnibus neruosis obest. Scđo dicit q̄ si necessitas vehemens induxerit ad bibendum simul aquam frigidam multā sicut sitis aliter implacabilis z veluti furiosa: tunc bibenda erit post comestionem sufficientem vt permixta cibo non libere labatur sed corrigatur z contemperatur ipsius malitia. Tertio dicit q̄ aqua tepida bibita nauseam inducit: q̄ stomachum remollit z larat. Omne namq; tepidum est remollitiuum z relatiuuz ex propria natura. Quarto dicit q̄ aqua tepida frequenter in potu sumpta stomachum infirmat: sed raro sumpta lauat hunc z ventrem larat: q̄ sepe sumpta stomachum remollit z appetitum z sedat calorem dispergit: sed raro sumpta reperit humores stomacho adherentes quos lauando educit z materiaz secū q̄ est intestinis

remolliens

a ¶Vinum ẋo albuz ⁊c. ¶Ulterius intellige per illud (Album subtile.) scilz vinum aquosum: illud enim cum non sit vaporosum non facit capitis dolorez. ¶Item intellige q quando panis ponitur in vino ipsuz debilitat ⁊ minorat: propterea quia ipsum imbibit partes vinosas ⁊ vapores qui sunt in illo vino: ⁊ ideo videmus q vinuz in quo facta suppa est magis debile q̃z illud in quo nō fuit facta: ⁊ propter hoc etiam quidam trutani ponentes panem in vino potenti pluries ipsuz postea infun-

dũt aquę ⁊ fit ex illo aqua illa vinosa ⁊ dicunt esse vinum: ꝓpter qđ illud vinuz in quo ifusus est panis eqpollet aquoso vt ipse Auicenna dicit.

¶Vinum ẋo albuz[a] ⁊ subtile calefactis est melius: non eniz capitis efficit dolorẽ sed forsasse humectabit ⁊ dolorez capitis alleuiabit qui ex stomachi ardore prouenit: Et loco quidem ipsius ponitur illud quod torsellis aut pane clarificatur ⁊ ꝓpzie cũ factũ fuerit duabus horis anteq̃z bibaf. ¶Vinum ẋo grossuz qđ est dulce est melius illi qui pinguis vult esse ⁊ fortis. Ab oppilationib⁹ tamẽ eius sibi caueat.

¶Sed ibi dices cuz vniuersaliter omne vinuz virponak esse caliduz qđcũq; fit qũo cõpetit illud calefactis. Dico q ⁊c complone vini est questio per se satis difficilis: sed dico q lz cõ vinum sit calidum: potest tamen aliqđ vinũ vt illud infrigidare per istum modum: nam nos videmus q si aliquod minus caliduz addatur calido magis q illud infrigidat. Similiter dico hic si aliquis sit consuetus ad vina multum calida ⁊ potentia si postea vtatur isto debili: quia minus calidum est q post infrigidatur: ⁊ illud experientia nos videmus q ex potu talium vinorum bruscoruz in stomachis pluribus generantur ventositates: ⁊ sufficit hic modus infrigidationis eis ad presens.

¶Sed dubitatur: vtrum vinum debeat bibi post completam digestionem qñ iam digestus est vel circa finem ante digestionem perfectam. Et videtur q ante:

quia vinum bibitur vt faciat cibum penetrare ad epar ⁊ ad alia membra: sed b facit marime circa finem sumptum: quia cum ipsum etiaz debeat digeri debet sumi tantũ ante perfectam digestionem cibi q ipsum etiam sit tunc digestum. Item etiam cum marime faciat penetrare cibum cum sibi cõmiscetur si ipsum accipiatur postq̃z digestus est cibus non miscebitur et quia prius descenderit: ⁊ per consequens non faciet penetrare. ¶Dico q potus ad delationem melius est q bibatur post perfectam digestionẽ quando cibus iam descenderit. Et ratio est: quia si acciperet tunc non impediret digestionem ⁊ ebullitionẽ. Itẽ etiaz cum potus iste fiat solum ad penetranduz ⁊ partes cibi aliqe sint tantum subtiles q per se sine vino possunt penetrare ille ꝑius penetrãt: ⁊ postea alie partes grosse que ex se penetrare nõ possunt vino postea cõmixte penetrant. Et qđ tu dicis dico q lz cibus descenderit adhuc vinũ ita cito digerit q adhuc sibi põt bene cõmisceri.

Uetus autez rubeum est melius oppilationez habenti frigidam ⁊ flegmaticã. Et vinum quidem post quodlibet omniũ cibariorum bibere est maluz: quẽadmoduz huius cãm iaz itegre declarauimus. Nõ ergo bibaf nisi postq̃z ipm fuerit digestũ ⁊ descẽderit. ¶Super cibuz ẋo[b] mali chimi bibere vinũ dum comedit aut añ aut post q̃z digerit ẽ malũ: qm̃ facit malũ chimũ i extrema corpis penetrare: ⁊ sic sup

[a] quia vinum bibitur vt faciat cibum penetrare ad epar ⁊ ad alia membra: sed b facit marime circa finem sumptum: quia cum ipsum etiaz debeat digeri debet sumi tantũ ante perfectam digestionem cibi q ipsum etiam sit tunc digestum. Item etiam cum marime faciat penetrare cibum cum sibi cõmiscetur si ipsum accipiatur postq̃z digestus est cibus non miscebitur et quia prius descenderit: ⁊ per consequens non faciet penetrare. ¶Dico q potus ad delationem melius est q bibatur post perfectam digestionẽ quando cibus iam descenderit. Et ratio est: quia si acciperet tunc non impediret digestionem ⁊ ebullitionẽ. Itẽ etiaz cum potus iste fiat solum ad penetranduz ⁊ partes cibi aliqe sint tantum subtiles q per se sine vino possunt penetrare ille ꝑius penetrãt: ⁊ postea alie partes grosse que ex se penetrare nõ possunt vino postea cõmixte penetrant. Et qđ tu dicis dico q lz cibus descenderit adhuc vinũ ita cito digerit q adhuc sibi põt bene cõmisceri.

[b] ¶Super cibum vero ⁊c. ¶Ulterius intellige quod dicit (Bzellas) q loco istius aliqua littera habet cades: sed illud est male dictũ: quia vt dicit Auic. in quinto: cades est mensura trium vnciarum. Si autem aliquis biberit tres cades illud esset nimium: sed debet dicere bzella: bza enim idem est q mensura: vnde bziella idest parua mensura. Item quod dicit (A paruis incipere melius est.) Causa est: quia natura semper incipit a paruis vt non magnam subito faciat mutationem.

Jacobus

remolliens ⁊ viam dilatans suis caliditate ⁊ humiditate inferius inducit.

De partibus.

Vinum vero ⁊c. ¶In hac parte scda que est de regimine vini: prio agit de colore substantia sapore etate hora potus ordine ⁊ quãtitate vini. Scdo de inimicitiis vini ⁊ tolerãtia ipsius ⁊ remedio ꝑtra multitudinẽ sui potus. ibi (Vinũ preterea.) Tertio de nocumentis vini ⁊ remedus ꝑ ea ⁊ diuersitate suoz effectuũ penes coz etatez ⁊ ꝛ vinis ablato ⁊ mixto ⁊ ꝓhibitiõe vini in ieiuno ⁊ post motũ fortẽ. ibi (Qđ si ex cibo.) Quarto de nocumẽtis frequẽtis ebrietatis ⁊ ꝛ cholerizatione vini in stomachis quorũ dam ⁊ acetositate ei⁹ in alijs ⁊ q semel vel bis qualibet mẽse inebriari ꝑm quosdam ꝙuenit ⁊ qbus etatibus aut regionibus plus aut minus ꝙuenit vinum. ibi (Frequens quoq; ebrietas.) Quinto ꝛ obseruãdis ab illo qui vult vino ipleri sine graui nocumẽto. ibi (Qui aũt.) Sexto de causis velocitatis inebriationis ⁊ remedijs ꝑtra eã. ibi (Ebrietatis aũt velocitas.) Septio ꝛ modis procurationis ebrietatis velocis ⁊ ebrietatis fortis in volẽtibus. ibi (Quod si quis cito.) ¶In ꝑma parti. q̃ est ꝑsens ter. ꝑmo agit ꝛ vino albo subtili ⁊ sibi ꝓportionali. Scdo ꝛ grosso dulci. ibi (Vinũ vero.) Tertio ꝛ veteri rubeo. ibi (Uetus aũt. Quarto de hora potus vini. ibi (Et vinuz.) Quinto q nulla hora potus vini cõpetit post malũ cibũ. ibi (Super cibũ vero.) Sexto ꝛ ordine vinoz. ibi (Et a paruis.) Septimo de mẽsura potus sup cibo bibẽdi. ibi (Sup cibũ tñ.) ¶In. i. parte dicit ꝓio q vinũ albũ subtile pluq̃z alia vina ꝙuenit calefactis siue a nã sicut cholericis ⁊ sanguineis nãtibus siue ab accñti sicut calefactis ex ira vel mora in sole vel exercitio. Cuius rõnes duas assignat. Prima est q nõ facit capitis dolorẽ q nõ est vaporosum ⁊ fumosuz sicut alia. Scda est q forsasse humectabit ⁊ alleuiabit dolorẽ capitis ꝙuenientẽ ex ardore stomachi q̃ subtiliatione ⁊ apertione ⁊ velocitate penetratione cholericos humores per vrinã vel sudorẽ vel secessum educet ⁊ sic p accidens infrigidabit ⁊ humectabit auferendo cãm caliditatis ⁊ siccitatis ⁊ doloris capitis. ¶Attende q per vinum album subtile intelligit aquosum quod simile est in substantia ⁊ colore. De quo dicit Gal. Vinũ aquosum nominant homines illud quod assimilatur ꝑm colorem ⁊ consistentiam aque. Dyaphanum enim est ⁊ lucidum ⁊ purum ⁊ consistentia subtile appares ⁊ tibi gustanti videbitur nullum saporem habere fortem. Et cum miscetur cuz aqua non tolerat aque multe mixtionem: vnde ⁊ ab antiquis pauciferum vocatuz est. Omnino vero in stipticando hoc vinum non excedit sed est omnipariam exolutam habens stipticitatem: virtute ẽt simile est aque neq; caput ꝛbile tangens neq; neruos ꝛbiles neq; calefaciens manifeste. Idoneum autem est hoc vinum ad eductionez que ex pulmone virtutem roborans ⁊ humores humectans ⁊ incidens moderate. Hoc autem ⁊ febricitantibus impericulosius datur alijs vinis: ⁊ etiã malicias aque ⁊ vini effugit: multotiens autem ⁊ capitis dolores sedat ꝓpter fluentes in ventre humores: hec Gal. Secundo dicit hic Pun. q loco vini albi subtilis si non habeatur sumi potest vinum quod clarificatur torsellis aut pane precipue cum fuerit factum per duas horas anteq̃z potetur. Et sic hoc modo decoquuntur passule in aqua fontis clara munda limpida: vnde colatur ⁊ in hanc intromittuntur torselle vel panis attrahentes sibi quod hanc aquam perturbat: ⁊ ita redditur hec aqua subtilis ⁊ clara vt vinum album subtile aquosum.

¶Vinum vero grossum ⁊c.) ¶In scda dicit primo q vinuz grossum dulce est melius alijs vinis his que querunt impinguationem ⁊ fortificationem corporis: q; plus nutrit ⁊ eius nutrimentum est solidum grossum fortiter resistens resolutioni. Iurta illud Gal. tertio alimentoz. c. 39. Quod quidẽ igitur grossa vina sunt magis nutritiua subtilibus ⁊ natura ipsorum insinuat ⁊ experientia testatur: digeruntur autem ꝛm ventrem ⁊ distribuuntur magis que dulcia austeris tanq̃z vtiq; ⁊ calidiora ꝛm virtutem entia. Secundo dicit q volens vti vino grosso dulci cauere ꝛbet ne per vsum eius oppilationes incurrat sumendo scilicet vel cum eo vel post illud aliqua aperitiua sicut aquam cicerum cicoree vel endiue. ¶Attende q nullum vinum intense dulcedinis inuenitur vnq̃z subtile aut lucidum: sed omne tale est calefaciens grossum ita tardi exitus ⁊ tantum oppilans epar ⁊ splenem quantum habet de grossitie. Iurta illud Gal. libello de vinis. c. secundo. Dulce vero vinum nec subtile certitudinaliter nec lucidum inuenies vnq̃z. Calefacit autem omne vinum dulce ⁊ grossum est consistentia. Quantum autem participat grossitie tantum est tardi transitus. Unde non solum non destruit aliquam obstructarum particularum sed etiam adiuciet obstructioni. Et propterea nociuum fit epati patienti ⁊ marime quando adhuc flegmatis immoderatius vero nocumentum operabitur quando a grossis humoribus obstructum fuerit hoc viscus vel qñ propter imbecillitatem patitur sicut in epaticis passionibus deinceps vero epati nocetur splen a dulcibus vinis:

non tamen pulmo quando in branchijs habet grossum humorẽ: hec Galenus. ¶Uetus autem ⁊c.) ¶In tertia dicit q vinum rubeuz antiquum est melius alijs vinis hominibus frigide cõplexionis ⁊ flegmaticis. Et intelligit ꝛ rubeo remisse rubedinis subtilis substantie quale est in gallijs vinũ belne. Tale nãq; corrigit lapsum sue frigiditatis ⁊ aperit oppilationes euenire solitas frigidis flegmaticis ⁊ digerit flegmata cooperans ad conuersionem coz in sanguinem ⁊ digeritur faciliter ⁊ cito penetrat ⁊ eis prebet alimentum munduz ⁊ spiritus plurimos ⁊ suas ꝛmitas additin caliditatem eius. Teste Serapione in aggregatorio. c. ꝛ vite. auctoritate Galeni dicente. Vinum est in scdo gradu caliditatis ⁊ vetus ex eo est in tertio ⁊ mustum est in primo gradu.

¶Et vinum ⁊c.) ¶In quarta dicit q bibere super quẽcũq; cibũ siue grossus fuerit siue subtilis siue calidus siue frigidus siue bonus siue malus priusq̃z fuerit digestus est maluz. Cuius causam superius declarauit in parte. iz. ca. precedentis. ẖ. illo. Vinum quoq; post cibum est ex rebus magis impedientib⁹ qm̃ digeritur velociter ⁊ penetrat ⁊ facit penetrare cibum cuz nondum sit digestus ⁊ facit hereditare oppilationes ⁊ putrefactionem.

¶Super cibuz ⁊c.) ¶In quinta dicit q maluz est bibere vinum super cibum generatiuũ mali humoris quãdo comeditur ⁊ ante ipsum ⁊ postq̃z fuerit digestus: quia penetrare facit humorẽ maluz ex hoc cibo genitũ vsq; ad extrema corporis ad que forte penetrare nõ sufficeret sine vini auxilio ⁊ cõductu. Et intelligit per cibuz mali chimi cibuz qui multiplicat humorẽ alium a sanguine. Iurta illud Gal. lib. ꝛ virtute cibariorum. c. 13. Cibariorum mali chimi tres sunt spẽs. Quorum sunt que se mutant in flegma: ⁊ quedaz que se mutant in cholerã nigrã: ⁊ quedã que se mutant in cholerã rubeam. Itẽ intellige q vinum super cibũ mali chimi non est dandum via potus conductiui: sed qñq; conuenit via medicine vt post fructus ⁊ herbas frigidas ⁊ ad digerẽdum flegmaticos humores ⁊ melancholicos ⁊ ad eductionem cholericorum cum vina.

¶Et a paruis ⁊c.) ¶In sexta dicit q melius est incipere a paruis vinis in fortitudine q̃z a magnis si in eadem mensa diuersa vina bibantur. Quia qđ resudat ex debili ad epar ante complementuz digestionis nõ sic incendit epar ⁊ sanguinem sicut qđ resudat ex vino forti. ¶Sed contrariũ huius sepe practicatur in magnis cõuiuijs vbi primũ ferculum vinum est maluaticũ vel vuarnatia vel romania vel vinum coctuz vel muscadellum vel vinuz ausonie vel anulatũ vulgariter dictum galand cum tostis tenuibus panis assati. Item maius nocumẽtum vini non est nisi in cerebro sicut ait Princeps in hoc capitulo: quia replet cerebruz fumis ⁊ vaporibus: sed certum est q vina fortia nõ in principio sed in fine sumpta liberius effumant ⁊ euaporant ad caput. Itez vina fortia dantur ad confortandum stomachuz ⁊ virtutem digestiuã ipsius que viget in fundo quia carnosior: igitur debent prius administrari. Item os stomachi ledit a vino forti quia sedat appetitũ ⁊ pungit os stomachi nocet ergo in fine mẽse. ¶Dic ꝓmo q habentibus regionem membroz animatoz vt cerebri ⁊ oculoz raram ⁊ debilem vina fortia non competunt ⁊ si dentur debent potius dari circa principiuz aut medium q̃z circa finem ꝓpter rationez secundam pretactam. Et plurimum errant qui in fine mense dant his ypocratem vel nectar ex melle cum nebulis intinctis seu oblatis azimis ad modum viparuz. Effumant eniz hec ad cerebrũ abunde ⁊ diutius ex tardo descensu panis azimi perfusi vino. ¶Dic secũdo q habentibus epar superflue calidum sicut frequenter est in dispositis ad hydropisim ꝛ calida causa ⁊ ad morbos de melancholia aduста vt ad lepram cancruz fortia vina non congruũt. Et si dentur melius est vt circa finez mense dentur q̃z circa principiuz: qa cibo ẖmixta nec tam velociter nec tam abunde necta effreniter transeunt ad epar. ¶Dic tertio q habentibus membra naturalia ⁊ animata sana tempore frigido tolerabile est presassumere in prandio vipam ab aliquo vinorum aromaticoz prenominatoz marime habentibus in stomacho flegma ex complerione vel crapula congestuz ad confortationẽ digestionis ⁊ subductionem ac maturationem flegmatis. ¶Dic quarto q abundantib⁹ in eructationibus ⁊ ventositatibus circa orificiũ stomachi vel in aquositatib⁹ effluẽtibus ad os ꝛmoderate cum saliua vel infrigidatis circa dictum orificiũ vel habentibus appetituz ꝛmoderatũ ⁊ quasi caninuz tolerabile est circa finẽ prandij parum ypocratis vel nectaris sumere cum paucis nebulis seu oblatis ꝛtinctis vt suo calore predicta corrigat. ¶Dic quinto q perfecte sanis volentib⁹ in eadem mensa diuersis vti vinis melius est preferre debilia fortibus. Tum qa delectabilius capiunt ⁊ auidius ea venter amplexat. Tuz qa sic tunc minus ledũt epar in cui⁹ custodia valde post coz attẽdẽduz est: q; necessarijssime sunt opones eius ⁊ ipm est facillime dissolubile a casu: q; non est nisi sangus male coagula-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Item dices: dicit (Et similiter super fructus ⁊ proprie melones) videt male dicere: quia cum fructus omnes sint mali chimi ⁊ pauo ipse vixerit sup cibum mali chimi satis bene debatur intelligi ꝛ fructibus: ⁊ ita superflue illud addit. Item etiaꝫ Isaac docet bibere vinuꝫ super persica ⁊ hoc etiaꝫ vsus facit. Itē etiā cum nocumentū fructuū maxime sit infrigidare ⁊ sanguinē aquosuꝫ generare ⁊ vinum vtrūqꝫ corrigat videt ꝙ compotat. ¶ Ad primū dico ꝙ bene illud debatur intelligi: quia maxie in medicina bonum est ꝙ cāi. vsus applicent ad particulares illud: ideo addit.

¶ Ad aliud dico ꝙ cū triplex sit potus vt superi⁹ dictum fuit: hic intelligit de potu delatuo: ⁊ maxime anteqꝫ digeratur perfecte: tunc enim illud est malū. s. quādo esset vinum in multa quātitate: ſz si esset vinū paucum ⁊ potēs sic credo ꝙ competat cū fructibus ⁊ cuꝫ frigidis sicut sunt arātia: ⁊ sic itelligit Isaac per mixtionē illaꝫ. s. vini pauci ⁊ potētis cū perficis.

a ¶ Vinum preterea ⁊c. ¶ Ulterius qd dicit (propter nigram choleram pp cōtrarietatē) intelligo illā cōtrarietatē inter vinuꝫ ⁊ melliam ⁊ quātum ad complexionez. s. saltem quo ad qualitates actuas ⁊ etiaꝫ quo ad passiuas effective: quia etiam ſz vinū fortitan in cōplexione sua sit siccuꝫ humiditatē tamen operat ⁊ efficit ga facit sanguinē: ⁊ etiaꝫ intelligo illam contrarietatem quātum ad ꝓprietatē ſm ꝙ Auer. c. colliget. ca. 11. dicit. s. ꝙ vinū a ꝓprietate contrariat melancholicis. ¶ Ulterius qd dicit (in suo no⁹ abimus loco) in scdo nullum caplm spāle facit ꝛ vino: ⁊ est satius. Mocumentuꝫ vero qd cerebro inferunt fortia vina leuius preterit resolutis fumis ⁊ vapori⁹ ab his elevatis imo lapsus cerebu in frigido ⁊ humido qnqꝫ corrigitur potu boni vini. Solutiones obiectorum trahuntur ex hic dictis.

¶ Super cibum ⁊c.) ¶ In septima dat exceptionem ab illa regula quam premisit. Et vinum quidem post quodlibet oium cibariꝰ bibere est maluꝫ dicens. Non nocet ei qui ꝙsuevit bibere super cibū duas aut tres bialas vini. Uleqꝫ ēt nocet sano post flobothomiā bibere hanc vini mensurā. Super cibum quidē vt sit capacior digōnis vino remollitus ⁊ bene permixtus. Post flobothomiaꝫ aūt vt ꝙfortet corpus ⁊ reparet spūs ex flobothomia resolutos. ¶ Attende ꝙ bialа est idē qd cadus: cadus vero ſm Papiam vas vinaciū est tres vncias ꝓtinens.

¶ Vinū preterea ⁊c.) ¶ In hac particula scda pūo agit ꝛ vtilitatibus vini in cholericis ⁊ humidis. Scdo in penetratione cibi ⁊ incisione flegmatis ⁊ eductione cholere ⁊ facilitatione lapsus ⁊ repressione malitie melancholie ⁊ resolutione lassitudinū. ibi (Vinū quoqꝫ.) Tertio de habitudine cibi ad cerebrū fortē ⁊ ad cerebruꝫ ꝛbile. ibi (Ille aūt cuius.) Quarto ꝛ intolerantia vini in hoie ꝛbili pectoris. ibi (Et ille quidē.) Quinto ꝛ remediis in multo potu vini. ibi (Amplius qui.) ¶ In prima parte dicit primo ꝙ vinū bibitū proficit abundantibus in cholera rubea: qz provocat vinā ⁊ cū ea choleraꝫ rubeam educit. Et id intellige ꝛ vino subtili subrubeo vel albo quod vel debile fit ex sui nā vel fortiter limphetur. Alioquin multiplicaret choleram per conuersionem ipsius in eaꝫ ⁊ supercalefactionem epatis ab eo. Scdo dicit ꝙ vinum bibitum proficit humidis puta flegmaticis: qz maturat humiditates eorum. Nam suo calore ⁊ subtilitate subtiliat incidit ⁊ digerit flegma humiditates crudas aquosas vel resoluit vel expulsioni coaptat aperiens vias ⁊ naturam confortans ad expulsionem. Tertio dicit ꝙ quanto vinum fuerit melius ⁊ melioꝝ sapore ⁊ odore tanto magis humidis confert ad maturationem suarum humiditatum ⁊ confortationem virtutis in expulsione earum.

¶ Vinū quoqꝫ ⁊c.) ¶ In scda tangit. 5. iuuamēta vini. Primū est ꝙ est bonus cibo penetrator in toto corpe. i. facilē efficit penetrationē cibi cui imiscet ad oia mēbra suis calore subtilitate ⁊ quenientia in ꝓprietate occulta. Scdm est ꝙ incidit flegma ⁊ resoluit ipsuꝫ mō pretacto. Tertiū est ꝙ educit choleram rubeaꝫ in vrina ⁊ alijs vt sudore ⁊ egestione ⁊ resolutiōe insensibili. Quartū est ꝙ facit melancholiā que grossa est ⁊ tardi motus faciliter labi p cānales ꝓpios ab epate ad splenē ⁊ a splene ad os stomachi ⁊ tandez a corpe cū fecibus exire ⁊ flectit seu reprimit nocumentū melancholie pp ꝛrarietatē in cōplone ⁊ mō substātie ⁊ in effectibus. Uā mellа tristitiā timorē pusillanimitatē ⁊ auariciā parit: vinū vero gaudium audaciā magnanimitatē ⁊ liberalitatē. Quintū est ꝙ resoluit oēs modos seu spēs lassitudinis nō associatos multa caliditate extranea vt lassitudinez ulcerosam ertēsiuā apōsam ⁊ arefactiuā. Et istas spēs infra no⁹abit ⁊ declarabit. c. 12. pūtis doctrine: qz vinū resolutos spūs abunde reparat virtutē ꝙfortat humiditates relictas in musculis neruis chordis ⁊ iuncturis tollit aut minuit. Et si fuerit opus humectatiōe vt in arefactiua velociter humectat dūmodo limphet.

¶ Ille autē ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo ꝙ vir cerebri fortis non facile inebriatur nec cerebrum ipsius cito suscipit malos vapores elevatos ad ipsum: ⁊ non sibi peruenit calor ex vino nisi conueniens ⁊ moderatus. Et intellige ꝙ non peruenit ad id malus calor vini: ita vt figatur illic cum vapore aut fumo eius dolorem ingerens ⁊ ingeniuꝫ perturbans: sed fortitudine cerebri statim dissoluitur aut resoluitur ⁊ expellitur per commissuras ⁊ potos cranei. Scdo dicit ꝙ ingenium hois fortis cerebri tantum ex vino clarificatur ⁊ acuitur quātum nō clarificaretur ⁊ non acueretur alijs vicibus quibus nō biberet vinum. Iurta hoc prouerbium. Vinum bonum acuit ingenium. Cuius ratio est: qz ex bono vino pluſqꝫ ex quocūqꝫ alio potu generantur ⁊ multiplicantur spiritus subtiles clari tis magnū vānū sed forte fecit: sed ibi deficit vel forte non fecit quia non vtebatur lege sua: vel potest intelligi qd dicit infra: quia aliquid dicit in. 4. fen.

¶ Sed dices: et quo ipsum competit flegmaticis debet nocere cholericis eo ꝙ ipsi sint contrarij. Item etiaꝫ debet nocere flegmaticis: ga in eis euacuabit choleram. Dico ꝙ prodest vtriſqꝫ sed diuersimode: quia cholericis euacuādo choleram ⁊ flegmaticis digerendo flegma ⁊ euacuando. Et quod tu dicis ꝙ debet nocere flegmaticis euacuādo choleram: dico ꝙ ipm non operat in corpore nisi regulatuꝫ a natura: ⁊ ideo quādo abundat flegma nā cum eo digerit ⁊ euacuat flegma: ⁊ quando cholera euacuat choleram.

b ¶ Ille autem cuius ⁊c. ¶ Ulterius ītellige in fine illius partis (Ille autē qui vult multuꝫ bibere nō debet multuꝫ comedere.) ratio est: quia natura non potest sic sustinere duas repletiones sicut vnam: imo suffocarent. Itē etiā debet accipere diuretica ad hoc vt euacuent per vinā choleram que generat a vino: ⁊ etiā vt distrahant vapores a parte capitis ad partes vinales.

¶ Sed dices cū vinum sit calm ⁊ hēat dilatare vi ꝙ in cōstrictiōe pectoris cōpetat. Itē in hyeme anhelitus cōstringit vtpote a flegmate: ſz vinū digerit flegma quare cōpetit. Itē cuꝫ in istis sit nocium flegma incidere ⁊ subtiliare ⁊ abstergere: vinum dulce ois ista facit: ⁊ sic eis vinuꝫ cōpetit. ¶ Dico ꝙ habenti pectus debile non competit multuꝫ vinum: ⁊ declaratio primi est experientia: ga videmus istos asmaticos manifeste ledi a multitudine

Jacobus

De partibus.

⁊ peruij. Et inde est ꝙ theologi contemplari soliti circa altissima bona vina diligunt. Tertio dicit ꝙ illi qui diuersus fuerit ab isto diuersum erit ei. i. illi homini cui cerebrum ꝛbile fuerit contraria contingunt. s. cito inebriari a vino ⁊ cito recipere malos vapores ascendentes ad cerebrum ipsius ⁊ imoderate calefieri cerebrum calore vini ⁊ ingeniuꝫ eius acile ex vino puro turbari: propterea tales vel vti debent vinis ꝛbilibus natura ⁊ aquosis vel limphare fortiter vina fortia si vtantur eis: ita vt perdant fumum vel vaporem malum quo nocent cerebro.

¶ Et ille quidem ⁊c.) ¶ In quarta dicit ꝙ homo debilis pectoris debilitate coangustante anhelitum eius in hyeme non potest bibere multum vinum. Tales sunt homines stricti pectoris dispositi ad ptisim: quorum stomachi in vino impleant cōprimūt diafragmata ⁊ coangustant anhelitū. Et vinū plurimū natans in eis effumat ad caput: cuius vapores frigore cerebri sursuꝫ inspissati recidunt in pect⁹ coangētes eius coartationē vel suo acumine pulmonē vlcerātes.

¶ Amplius ⁊c.) ¶ In quinta dat duo nocumenta volentibus vti multo vino fine magno eius nocumēto vel impedimēto. Primū est ꝙ non se repleat multo cibo vt ⁊ vinuꝫ facilius labat ⁊ stomachus sup digestione ipsius fortior fiat non veratus simul duplici repletione. Scdm est vt misceat diuretica cū cibis ei⁹ sicut nasturtiū carui feniculum ⁊ aquā cicerum vt per hec descensus vini accelerek ⁊ euacuatio per vias vine fine multa ipsius effumatione ad caput.

¶ Quod si ex cibo ⁊c.) ¶ In hac particula tertia primo agit ꝛ remedijs contra repletionem ex cibo aut vino. Secundo contra nocumentum calefactionis vini. ibi (Et cui quidez.) Tertio contra nocumentū ex debilitate capitis. ibi (Et ille quem.) Quarto contra nocumentum vini in stomacho ex calefactione. ibi (Quod si in stomacho.) Quinto contra nocumentū in eo ex infrigidatione. ibi (Et ille quidez.) Sexto ꝛ conditionibus vinoꝝ veteris ⁊ noui. ibi (Et tu qdem scias ꝙ vinum.) Septimo ꝛ conditionibus optimi vini. ibi (Et scias etiam.) Octauo ꝛ modo faciendi vinum ablutum. ibi (Et bonum quidem.) Nono de remedijs contra mordicationez vini. ibi (Quod si alicui.) Decimo ꝛ velociori inebriatione ex vino limphato ⁊ cā eius. ibi (Scias ꝓterea.) Undecio ꝛ phibitione vini in ieiuno ⁊ post balneū ⁊ post motū fortē ⁊ cā huius. ibi (Amplius.)

¶ In prima parte dicit ꝙ si alicui contingat repletio ex cibo aut vino provocet eius vomitum dum repletio recens est grauans ⁊ distendens aut pungens stomachum per impositionez digiti in ore vel pēne intincte in oleo. Deinde ad abluendum stomachuꝫ ⁊ iterum excitandum vomituꝫ bibat ꝟydromel tepiduꝫ ⁊ post etiaꝫ euomat illud. Consequēter lauet ꝰ aceto ⁊ melle ad abstergēdum reliquias cibi aut vini aut humoꝝ euomitoꝝ. Post lauet faciez aqua frigida pro viuificatione virtutis a vomitu lassate ⁊ phibitione inflāmationis ex cōmotiōe vomitus ⁊ erectione appetitus quas lotio nunc dicta opak. Iurta illud ꝓrimi scda doc. 2. sum. 2. c. vltimo. Faciem vo madefacere ⁊ sup ipsaꝫ aquā rotare virtutē viuificat ⁊ est etiaꝫ cum desiderio medicak ⁊ erigit ipsuꝫ.

¶ Et cui quidez ⁊c.) ¶ In scda dat duo remedia contra calefactionē corporis ex vino ⁊ inflāmationē epatis ab eo. Primuꝫ est vt cibus illius in quo hec contingunt sit sicut illud qd fit cum succo vue acerbe. i. sit infrigidatus cuꝫ agresta ⁊ sibi similibus vt succo pomoꝝ arēgie vel succo limonum vel succo acetose. Ponat ergo ꝛ istis in aqua carniū vel pureta piscoꝝ ⁊ comedat suas carnes ⁊ suos pisces cum predictis succis vt cōtra operentur supercalefactioni vini. Secūduꝫ est vt ea quibus post comestionem vtitur quādo bibit vinum sint mala granata acetosa ⁊ acetositas citri: ⁊ similia sicut grana berberis vel rhāna. Per hec enim frangitur vini fumositas ⁊ multuꝫ reprimitur caliditas eius.

¶ Et ille quē ⁊c.) ¶ In. 3. datur tria remedia cōtra nocumētū vini ex debilitate cerebri puta cōtra ebrietatē vel dolorē capitis. Primū est vt homo debilis cerebri minuat ex vino. s. tam parum bibat ꝙ natura posset ipsum digerere ⁊ fumositatem

Universidad de Deu

titudine vini. Item etiam ratione quia vinum facit descendere flegma a capite ad pectus. Item etiaz cum pectus sit debile illuc attrahunt sui vapores qui etiã nocent. Et qõ dicis: dico ad illa tria q̃ lz vinum ista faciat: tamen propter illa que dixi que magis ponderant ipsum nõ competit. ¶ Ulterius intellige q̃ vinum inducit illa nocumenta diuersa in capite epate z stomacho fm diuersas ꝓparationes: s. n. fit stomach⁹ debilis fiũt nocumẽta stomachi: z sic ẽt de aliis.

¶ Sed dices ibi cum vinum sit calidum qũo ipm põt ifridare. Dico q̃ vinũ põt duplr ifridare. Uno⁹ quo dictum est. s. q̃ aliquis ꝓius ꝓsueuerit bibere magis calida vina. Item etiã alio modo quia vt ifra habebitis vinum debile conuertitur in acetositatem z acetuz infrigidat. Et quod tu dicis qũo zc. potest facere ista nocumenta. s. calefacere z infrigidare: dico q̃ illud facit fm diuersitatem modoꝝ z etiam fm diuersitatem corpoꝝ.

a ¶ Et tu qdem scias zc. ¶ Determinat de regimine per vinum qõ maxime debetur sanis. Et primo facit hoc. Secũdo quia circa illa contingit errare docet ꝑseruare ab illis nocumẽtis. ibi (Qui antẽ vino repleri voluerit). Prima in tres. Primo ex parte qualitatis. Secũdo ꝓpis. ibi (Amplius sapiens.) Tertio quãtitatis. ibi (Uinum preterea.) Et ista in duas. Primo docet eligere quãtitatem ex parte quorũdam accidentiuz preter naturã. Secundo ex parte quorũdaz rerum naturaliuz z non naturaliuz. ibi (Et pueris quidez. ¶ Ulterius postea intellige q̃ illud viuum ablutum postea est bonum: propterea q̃ per illam decoctionez alique partes indigeste digeruntur. Item etiam per decoctionez melior fit cõmixtio aque cum vino: z sic non nocet postea capitu. Intellige etiam q̃ illud vinum debet decoqui per duplex vas in aqua fm q̃ etiam Bal. 4. de regimine sanitatis idem ponit de oleo.

¶ Sed dices: tunc statim videtur q̃ purum vinum velocius inebriet q̃z mixtũ. Primo enim videmus hoc experientia. Item ratione quia illud vinum qõ est fortioris virtutis velocius inebriat eo q̃ vna causa inebriationis est fortitudo vini vt dicet: sed vinum purum est fortioris virtutis q̃z mixtum: quare zc. Item quia forte agens fortius z citius agit q̃z debile: sed vinũ purum est fortius agẽs q̃z mixtum: quia aqua diminuit de virtute: quare zc. Item illud qõ citius penetrat z magis euaporat ad caput citius inebriat: vt hic dicat ipsemet: sed purum est hmõi: quia ipsum tunc est calidius z calidi est penetrare. Item etiam tunc ipsum est magis delectabile: z ideo citius attrahitur a membris. Item etiã cuz

Quod si in stomacho nocumentum fecerit z ipm calefecerit comedat semina myrti torrefacti z parum ex trociscis de camphora suggat: z illõ in quo est stipticitas z acredo. Et ille quidez qui in stomacho patitur dolorez ex frigiditate vtatur post comestionem dum bibit cypero z garioflis z corticibus citri. ¶ Et tu qdez[a] scias q̃ vinum vetus est quasi medicina z pauci existit nutrimenti. Nouũ vo vinuz impedit epar z ad epaticaz perducit dissinteriam ꝓpter inflãmationem suam: z ꝓpterea q̃ facit ventrez. Et scias etiã q̃ ex vinis illud est melius qõ inter vetustatez z nouitatem est equale z est clarum qõ ad rubedinem trahit bonuz habens odorez equalis sapꝑis: z qõ neqz est acre neqz dulce. Et bonum quidez vinum qõ ablutum vocant est qõ ita fit. Tres musti sumantur partes z aque vna z cõmiscennt z coquatur quousqz quarta pars minuatur. Quod si alicui ex vini potatiõe medicatio acciderit: mala granata post ipm suggat z aquam frigidaz z syrupum absinthinum in mane. Et balneum ingrediatur postq̃ aliquid parum comederit. Scias preterea q̃ mustum velocius inebriat ꝓpterea q̃ aqueitas penetrat. Amplius sapiens sibi prohibere debet ne ieiunus vinum bibat: aut anteq̃ membra in humectatis aqua reficiantur: aut post motum fortem: quoniam hec duo magnũ cerebro faciunt nocumentum: z neruis z ad spasmum perducunt: z ad amentiã:

calidi fit vaporare: tunc etiam magis vaporabit. ¶ In oppositum est hic Auic. ¶ Dico q̃ vinum quoddaz est grossum sicut ista vina nigra plurima z rubea: z quoddam est vinum subtile. Item etiam vinum mixtum quoddam est paruz mixtum z quoddam est multuz mixtum: modo tunc dico q̃ vinum sit grossum ipsum mediocriter mixtuz velocius inebriat q̃z faceret ipsum purum: si autem esset subtile tardius inebriaret. Ratio primi est que hic tãgitur: quia illa grossa ex aqua subtiliantur: z sic citius penetrãt. Alia ratio potest esse: quia illa vina grossa vtplurimũ sunt stiptica que non delectant: q̃z quando eis miscetur aqua fiũt delectabilia: vñ de eis magis bibit ꝓ q̃ inebriant. Tertia ratio potest eẽ: quia quãto diutius retinetur in stomacho tanto magis inebriat: quia magis evaporat ad caput: sed purum citius in stomacho digeritur quia caliduz: quare zc. Ratio autem secũdi scilz q̃ subtile tardius inebriaret mixtũ iam patet ex dictis. Et per hoc etiã iam pz responsio ad rõnes.

¶ Ulterius etiaz videtur q̃ possimus vinuz bibere in ieiuno: primo quia multos ex hoc videmus experientia iuuari. s. ex potu in ieiuno. Item ratione quia illud qõ abluit stomachũ z alias partes ventris a superfluitatib⁹ z indigestas reliquas digerit tale cõpetit: sed vinũ in ieiuno illa facit: quare competit.

¶ Item dices etiam cõpetit in egritudine: quia Hip. z Bal. ipsuz dant in egritudinibus: vt patet in. 7. parti. afoz. afoz. 47. z. 57.

¶ Item etiaz competit in tempore calido: quia si non staremus tota estate sine hoc q̃ biberemus vinum. ¶ Item etiaz cum in tempore calido maxime generetur cholera ipsuz vinum etiaz euacuabit. ¶ Itez cum illud tempus resoluat z exiccet vinum ipsuz humectabit: z ita maxime cõpetit in tẽpore calido. ¶ Dico ad primuz q̃ ieiunus potest dici duplr. Uno modo q̃ sit famelicus z inanitus: ita q̃ iam transierit hora comedendi. Alio modo põt dici ieiunus anteq̃ sit famelicus sicut nos sumus de mane. Primo modo non est bonum bibere in ieiuno quia facit nocumenta que hic dicit. Sed sco modo est ieiunus maxime si sit consuetus q̃ est bonũ. Et per hoc pz ad dicta: q̃ cõfirmant qõ ponunt. ¶ Tunc ad aliud. s. q̃ Hip. z Bal. dant in egritudine. Dico q̃ nõ debet illud qõ hic dicit Auic. absolute intelligi q̃ nullo modo demus in egritudine: sed debet intelligi q̃ nõ sic indifferẽter nec tantũ sicut in sanitate. ¶ Ad tertiũ dico q̃ non dz vniuersaliter ꝓhiberi vinuz in tpe calido z estate: sed debet ꝓhiberi vinũ vinosum qõ marie hz rõnez vini. s. qõ est potẽs: lz cõiter hoies tunc maxime bibant magna.

Jacobus

fitatem eius reprimere z cito ad inferiora deducere sine hoc q̃ natet circa os stomachi effumans ad caput. Scõm est vt vinum quod bibit fit limphatum z clarificatum vt ab aqua imixta sua reprimat ledens fumositas z non ei cõmisceat aliquid terreste conturbans ipsum vinum quod fit cã more eius in stomacho. Tertiuz est vt ea qbus post comestionẽ z vini potum vtil sint vt citonia vel oxycitonitẽ vel avellane assate: quibus inest virtus reprimendi fumos sursum ascẽdentes z compimendi cibos inferius z claudendi os stomachi.

¶ Quod in stomacho zc.) ¶ In. 4. dat tria remedia contra nocumentũ super calefactionis stomachi ex vino. Primũ est vt ille cui istud contingit comedat semina myrti torrefacta. Ipsa. n. stomachum sua stipticitate corroborant z cõpletionem infrigidant. Scõm est vt sugat modicum ex trociscis camphore. Quoꝝ multas descriptiones recitat Pan. tra. 8. sum. 1. quinti can. Et de eis dicit q̃ cõferunt ad inflãmationez que fit in stomacho z epate. Tertium est vt sugat illud in quo sunt stipticitas z acetositas vt capziolos seu turiones vitium grana granatoꝝ acetosorum sumach vel berberis quibus cõfortatur z frigefit stomachus.

¶ Et ille quidem zc.) ¶ In. 5. dicit q̃ ille cuius stomachus nocumentum frigoris patitur ex potu vini post comestionẽ duz bibit vtatur radicibus ciperi garioflis z corticibus citri: q̃ suo calore reprimunt frigus illatũ a vino: z sua aromaticitate stomachũ cõfortant z digõnẽ coadiuuant. ¶ Attẽde q̃ vinũ in stomacho frigido leuiter acetosat z nõ nocet plurimũ suo frigore stomacho z neruis: quare ꝓhibet in paralyticis. Iurta illud pin. tertij scõa. c. 4. Et scias q̃ aq̃ melior est paralitico q̃z vinum. Uinum enim materias in neruis penetrare facit. Et plurimum quidem ipsius q̃q̃z accidit in corporibus eorum z fit acetuz. Acetum vero est ex rebus que neruis sunt nocibiliores.

¶ Et tu quidem zc.) ¶ In sexta dicit ꝓmo q̃ vinum vetus est quasi medicina ideo magis inest ei virtus alterativa corporis ad caliditatem z siccitatem quaz virtus alterabilitatis a corpore per opus nutritionis: z est pauci nutrimenti q̃ est spoliatũ a fece z viriditate quã prehabuit z pene igneum factum. Propter qõ in aggregatore scribit Serapion. c. de vite auctoritate Bal. q̃ est calidũ z sic. in. 3. gradu. Scõo dicit q̃ novũ vinũ impedit epar: q̃ oppilat ipsum pp̃ imixtionem plurimã sue fecis z pducit ad dissinteriã epaticam pp̃ inflationẽ eius qua debilitat epar z ꝓpterea q̃ facit ventrẽ id est inducit solutionez ventris abstergendo viscera nitrositat sue fecis z stimulando ea ad expulsionẽ multitudine ventositatis z lubricando cito inferius per viã indigestibilitatis z gravaminis stomachi quare se relaxat z portanariũ oppressus aperit. De novovino dicit Serapion in aggregatore capitulo de vite auctoritate Dyascoridis. Sed novum vinum generat inflationem z est difficilis digõnis z inducit somnia mala z ꝓvocat vinã.

¶ Et scias zc.) ¶ In. 7. dicit q̃ melius ex vinis est mediũ inter vetus z novuz clarz in substantia trahens ad rubedinẽ boni odoris delectabilis saporis. s. equalis seu mediũ inter acutum z dulce: nõ ex toto acutum nec ex toto dulce. De quo Serap. scripsit. c. nunc dicto. Sed mediocre inter novuz z vetus est sine malitijs hoꝝ. s. novi z veteris: quapropter opz vt eligaf potus eiꝰ pre aliis sanis z egris.

¶ Et bonũ zc.) ¶ In. 8. dicit q̃ vinũ ablutum sic fit. Partes vini. 3. z pars. 1. aque simul cõmiscentur z bulliuntur vsqz ad consumptionem quarte partis totius cõmixti: z id quod remanet dz vinũ ablutuz propter aque permixtionẽ que quasi lauit ipsuz z partẽ sue fortitudinis absulsit. Unde neqz epati suo calore nec cerebro sua evaporatione sic nocet vt purũ. ¶ Attende q̃ plurima ex vinis francie q̃ decoquuntur nisi nona fuerint cito convertuntur ad acetositatez: sed vina hyspanie z arabie propter sui fortitudinẽ sustinent decoctionẽ sine acetosatione extra tẽpus novitatis: iõ in francia non fiunt vina abluta sicut in arabia. Sed in aliquibus eius partibus tempore mustoꝝ fiunt vina cocta sine aque ꝓmixtione.

¶ Quod si zc.) ¶ In. 9. dat quattuor remedia contra nocumentionem contingentem ex potu vini siue circa orificium stomachi que sepius accidit siue alibi. Primum est sugere grana granatorum acetosorum quibus reprimitur vini seu punctura eius z stomachus corroboratur. Scõm est sugere vel superbibere modicum aque frigide que vinuz reprimat z eius acumen frangat. Tertiũ est mane sumere parum sirupi absinthij. De quo dicit Auic. de stitu distin. 6. antido. ipsius: q̃ confert ad casum appetitus z debilitatem stomachi z mollificationem viscerum. Quartũ est ingressio balnei mane post modicam comestionez vt per ipsuz resoluantur fumi z vapores derelicti a vino z per comestionez modicam prẽuiã vt vnius boli panis in aqua rosacea intincti prohibeant dolor z debilitas prẽcordiorum z affluxus cholere versus os stomachi.

¶ Scias zc.) ¶ In decima dicit q̃ vinum limphatuz seu aque permixtum citius inebriat q̃z vinum purum: quia aqueitas seu aque substantia velocius penetrat substantia vini quare vino imixta penetrationez eius accelerat. Et iurta hoc querit Aristo. 3. parti. ꝓblematuz ꝓpter quidez magis crapulantur bibentes quidez bene temperatũ q̃z intemperatũ. Et respondet aut ꝓpter subtilitatẽ in plura loca temperatũ ingredik quẽadmoduz in indumentis z est difficulter educibile: aqua aũt subtilis partis est sed bñ egressibilis aut ꝓpter hoc q̃ min⁹ bibunt intemperatũ. ¶ Attende primo q̃ oẽ vinuz grossius est aqua pura vel aqua vicina pure: quia quadaz terrestreitate participat qua mixtũ cenſef z aptũ nutrire: aqua vo non. Ex parte ergo substantie aqua penetrativior est vino: sed vinuz est penetrativus aqua sua caliditate z familiaritate occulta cum corpore humano. ¶ Attende scõo q̃ ad verificationẽ huius q̃ vinum limphatũ citius inebriat duo requirunt. Primũ est q̃ vinum sit forte multã aquã sustinẽs non debile aquosum. Nam cũ tale purũ pre sui debilitate inebriare nõ sufficiat qũo inebriabit aqua fractũ z debilitatũ. Scõm est q̃ aqua vino cõmixta sit modica. Nam plurima tolleret a vino virtutẽ inebriandi. ¶ Attende tertio q̃ istud dictũ de vino limphato q̃ citius inebriat maxime intelligẽdũ est de vinis grossis que q̃q̃z pre sui grossitie in vtribus coagulant z contra parietez proiecte cohærent. Nam talia per aquã manifeste subtiliantur z penetrationez acgrunt. Sed vina subtilia sicut maluisia vina belne parum vel nihil penetrationis ab aqua acgrunt: sed sunt ex seipsis facillime penetrativa: ita vt statim post eoꝝ sumptionem sentiaf sua caliditas per totum corpus diffundi.

¶ Amplius zc.) ¶ In undecima dicit q̃ vir sapiens. i. bene instructus in cõseruatione sanitatis cauere debet ne bibat vinũ ieiunus aut anteq̃ membra reficiant aqua in humectatis. i. balneatis aut post motũ fortez: qa hec duo. s. bibere vinum post balneuz z bibere ipsum post motũ fortem nocumentum magnũ

De partibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ulterius ꝛ eo qđ dicit (multum) dices videtur qđ paucum potius conuertatur in cholerā q̄ multū quia magis ignit. Dico qđ magis cōuertit in cholerā vinuz multū: qđ ipsuz inflāmat magis stomachū ꝛ ēt qa ibi diutius retinet.

¶ Ulterius postea dicit ibi in illo paragrapho (Nutrientia ꝓterea) dices ipse statim supra prohibuit res dulces: ꝛ hic dat eas ꝛ ita contradicit. Dico qđ non: quia debet hic componi qđ dixit dulces cum ly virtuose. q. d. qđ virtuose dulces competunt: illa autez sunt parum dulcia que bene cōpetunt. prima autem quia sunt multum dulcia nō cōpetunt: ꝛ sic tunc non contradicit sibi.

¶ Et istō sufficiat vsqz ad finez totius capituli: quia nihil plus dicit: nisi quia sup illo paragrapho. Quibusdam vō visum est.) hic queritur vtrum competat inebriari semel in mense. Videtur qđ non: qa illud qđ remouet a sanitate nō competit in regimīe sani. sed ebrietas est hmōi: quia ipsa facit sodam siue dolorem sicut dicit Auicē. in. 3. ita qđ sensibiliter impedit aut in egritudine: aut in tempore calido. Frequēs quoqz ebrietas est mala q̄ epatis ꝛ cerebri cōplonez corrūpit ꝛ neruos debilitat ꝛ ad neruoz egritudinē perducit: ꝛ apoplexia ꝛ mortē subitaneā. Ūinū ꝓterea multū in quorūdam stomachis in malam cholerā rubeā cōuertek ꝛ in alioz stomachis in acetū purum ꝛ eoz amboz nocumentū est magnū. Quibusdā vō visum est qđ semel in mēse aut bis inebriari cōfert: ppea qđ virtutes alleuiat aiales ꝛ

No loor non
ebus in 2 pte
mento 34

Jacobus

inferunt cerebro ꝛ neruis. Neruis quidem quia sapasmum generant. Cerebro autem quia ad amentiam perducunt in egritudine calida vt febre cholerica vel in tempore calido scilicet estate. ¶ Attende primo circa hoc qđ dicit: aut anteq̄z membra in humectatis reficiantur aqua: qđ aqua non cōuenit humectatis vel balneatis sicut nec vinum nisi preassumpto cibo aliquo modico sed post modicum cibum sumptuz tutius est aquam bibere q̄z vinum: quia membra fitubūda ex calore balnei non ita repente neq̄z ita auide cibi attrahunt aquaz sicut trahe ret vinum neq̄z aqua sic facit ad neruos ꝛ cerebruz penetrare humores sicut facit vinum. ¶ Attende secundo qđ cum vinuz ꝛ se facile percutiat neruos ꝛ cerebrū velocitate sue penetrationis ꝛ multitudine sue euaporationis multo magis facit illud papertis vijs ꝛ aucto calore per balneū ꝓcedens aut exercituz ꝛ adhuc amplio in egritudine calida vel tpe calido ꝙferēte itez ad aptionē viaz. ¶ Frequens quoqz ꝛc.) ¶ In hac particula quarta primo agit ꝛ nocumentis frequentis ebrietatis. Secūdo ꝛ cōuersionibus vini in cholerā ꝛ in acetuz sm diuersitates stomachoz. ibi (Ūinum preterea.) Tertio ꝛ opinione circa semel aut bis inebriari in mense. ibi (Quibusdam vō visum est.) Quarto cui partiuz corporis vinum magis nocet. ibi (Scias qđ malus.) Quinto ꝛ remedijs cōtra repletionem vini. ibi (Et ei qdem.) Sexto ꝛ vsu vel non vsu vini sm etates. ibi (Et pueris.) Septimo sm regiones. ibi (Regio ꝓterea.) ¶ In pia ꝓte tāgit sex incōmoda corporis ad que pducit frequens ebrietas. Primū est corruptio cōplexionis epatis: quia vinum superflue bibitum ad epar veniens vel superflue resoluit calorez ipsi⁹ vnde amittit virtutez sanguificā ꝛ loco sanguis gīāt aquositates efficientes hydropisim vel incendit epar ꝛ humores eius vnde generatur lepra vel mania. Scōm est corruptio complexionis cerebri ꝓpter assiduaz eleuationē fumoz vini ad ipsum disponentiū calidum cerebruz manie ꝛ frenesi ꝛ frigiduz epilensie lythargie apoplexie ꝛ subelb. Tertium est debilitas neruoz. videmus enim bibulos inebriari solitos tremere caput ꝛ membrū non soluz in senio: sed etiam in senectute ꝛ iuuentute quādoqz. Quartuz est egritudines neruorum sicut spasmus ꝛ paralysis: quia vinuz superfluū acceptū sepe in stomacho acetuz efficitur: qđ valde nocet neruis: sepe conuertitur ex defectu digōnis in aquositates indigestas que neruos remolliunt: sepe ducit humores grossos ad neruos quibus distenduntur ꝛ cōtrahunt. Quintū est apoplexia propter humiditates cerebri multiplicatas a vino ita vt totaliter oppilent vias spirituum animaliuz a cerebro in membra. Sextū est mors subitanea dum scilicet sterendo ꝛ dormiendo vie anhelitus multitudine vini vel humiditatum ex eo generatarum clauduntur ꝛ ebrius suffocatur.

¶ Ūinum preterea multū ꝛc.) ¶ In secunda dicit primo qđ vinū conuertit in quorūdam stomachis in choleraz rubeā malam. s. in stomachis calidis cholericis ꝛ in stomachis quorūdaz conuertitur in acetum purum. s. in stomachis frigidis flegmaticis. Secundo dicit qđ vtrūq̄z affert nocumentuz magnū. Primū quidem quia cholera in stomacho ex vino genita tollit appetituz pungit stomachum pectoralia ignit ad febrem disponit ad caput effumat ꝛ ipsuz dolere facit. Secundum vero quia acetum suis frigiditate ꝛ siccitate digestionem stomachi impedit ac epatis pectus coartat ꝛ tussire facit os stomachi mordet ꝛ ad neruos ac iuncturas penetrans vehementer eos ledit.

¶ Quibusdam ꝛc.) ¶ In tertia parte dicit qđ quibusdaz opinati sunt homini conferre qđ se semel aut bis in mense inebriet. Primo ꝓpterea qđ inebriatio talis alleuiat animales virtutes ꝛ requiescere facit ligando fortiter sensum cōem cum virtute voluntarij motus ita vt quiescant ꝛ reficiantur somno profundo nihil transmittentes ad organa sensuum nec ad instrumēta voluntarij motus. Secundo ꝓpterea qđ sudorem ꝛ vrinam prouocat transeuntibus abunde subtilibus partibus vini taz per vias vrinales q̄z per venas quasi abstergendo ac laxando vtraq̄z. Tertio quia superfluitates resoluit tertie ꝛ quarte digestionum. Tum calore vini. Tum transitu ipsius veloci per vias ꝛ poros corporis impellendo ante se has quibus obuiat. Tum calore innato per somnuz ꝓfundum a vino inductum fortificato. ¶ Adde quartuz si vis qđ interdum stomachū vomitu mundificat ex punctura vini vel distensione vel aggrauatione. ¶ Attende qđ ꝛ opinantibus ebrietatez semel vel bis in mense conferre fuit Rasis. Ait enim. 4. Alman. cap. ꝛ regimine bibitionis. Frequenti quoqz ebrietate nullo modo est vtendum: malas enim generat egritudines: vna autē ebrietas vel due in mense aurilium prebent. Et ei videk consentire Princeps cantico. 3. 4. particule secūde cantice dicens. Esqz omni tempore vite nisi semel in mense ebrietas euitanda. Sed Auer. in cōmento illi⁹ huic dissentit dicens. Assensus aūt ebrietatis semel in mense est erroneus. Et nō cōcedit hoc nisi Rasis. Qui. lz vinum teste Gal. sit ex magis cōuenientib⁹ calori nāli ꝛ sit respectu eius in gradu in quo est oleum ad lumen ꝛ ignem. Tamen sicut multuz ꝛ superfluū oleum extinguit lumen: sic etiaz multū vinum extinguit calorez innatum pro tanto qđ ꝛ si ipsuz sit ex magis cōuenientib⁹ calori naturali ipsuz nihilominus est ex magis nocentibus calori animali ꝛ sensibili ꝛ organis eius scilz cerebro ꝛ neruis: hec Auer. Et Serap. in aggrega. c. ꝛ vite ait. Et omnis inebriatio est mala ꝛ nociua ꝛ matume si sepe cō

operationes maxime principales non cōpetit in regimine sanitatis: sed ebrietas est hmōi: qa impedit operationes animales que sunt maxime principales: quare ꝛc. ¶ In opposituz est hic Auicē. ꝛ Rasis in suo tertio. ¶ Dico ad hoc distinguendo ꝛ primo in cōsuetudine: quia potest esse aliquis cōsuetus inebriari ꝛ aliquis non. Item est aliquis qui habet caput debile ꝛ est aliquis qui non habet debile. Itē est aliquis in quo abundat cholera ꝛ est aliqs in quo nō abūdat. Modo tunc dico qđ si sit aliquis consuetus ꝛ habeat forte caput ꝛ in eo ēt abundet cholera dico qđ cōpetit: si aūt non: nō. Ratio primi satis patet ex dictis: ꝛ etiam rō secūdi satis per se pz. Et qđ tu dicis primo dico qđ in illis quos diri qđ nō facit sodā. ¶ Ad aliud dico qđ ebrietas non impedit operationes animales nisi quodāmodo sicut somnus etiam facit.

¶ Tunc queritur: vtrum vinum competat pueris. Videtur qđ sic: quia illud qđ conseruat pueros cōpetit pueris: qa sm Gal. 6. ꝛ re. optima est puerorum cōplexio

reqescē facit ꝛ vrinā ꝓuocat ꝛ sudorē ꝛ superfluitaté resoluit. Et scias qđ maio nocumē toz vini nō ē nisi i cerebro: ex ipo igit nemo debile cerebrū hns bibat nisi paruz ꝛ mixtū. Et ei qdē q vio iplek meli⁹ ē vt ad vomēdum festinet si facile fuerit: qđ si nō: aquā solam multā sup ipsuz bibat aut cū melle. Et post vomituz in tina balneetur: deinde ex oleo multum inungatur ꝛ dormiat. Et pueris qdez vinū ad bibendum dare est sicut ignez igni addere in lignis

De partibus.

tingat: quoniaz inebriatio assidua debilitat corp⁹ ꝛ mollificat neruos. ¶ Attende secūdo qđ inebriatio ꝓprie est turbatio mentis ꝛ iudicij rationis ex vino ebibito vel potu altero vaporoso vel ex fumis vini per nares intrantib⁹ vsqz ad cerebrum sicut interdum fit qđ in cauea vasa plena vinoz ita exuberanter hincinde effumant qđ introeuntes absqz potu aliquo statim inebriant adeo vt cancellent ꝛ se regere nesciant. Et dicit ab e qđ est fine ꝛ brios qđ est mensura: qa tollit mētis seu rōnis mensuraz q̄diu perdurat. ¶ Attende tertio qđ duplex est ebrietas quedam leuis que nō tollit vsum rōnis sed linguam in sermone vacillare facit ꝛ in gressu pedes cancellare ꝛ mores imutat vel ad leticiam vel ad iraz sm dispositionem subiecti ꝛ iudicium peruertit ꝛ somnolentum reddit. Alia est fortis ꝛ vehemens qua mens sopitur ꝛ tollitur pro tunc vsus rationis ꝛ prima retenti peccant: sēda non: teste Aristo. tertia particula probleumatum probleumate secūdo: querente propter quid vehementer ebrij non peccant sed parum ebrij maxime. Et respondet ita. Quia non si parum biberunt qđ similiter se habeant sobrijs neq̄z sic qđ dissoluantur quod patiuntur qui multum biberunt. Amplius parum ebrij quidem magis recte iudicant: ebrij autem vehementer neq̄z conantur iudicare. Parum autem ebrij iudicant quidem propter non vehementer inebriari. Male autem propter id quod non sunt sobrij ꝛ cito os quidem contemnūt: ab his autem paruipendi putant: Hec Aristotel. ¶ Attende quarto qđ ebrietas leuis semel in mense tolerabilis est ꝛ conferens corpori propter causas dictas precipue in illis qui non ritantur q̄ sunt ebrij. Sed potius querunt ludere ꝛ iocari vinuz simile non cauis gerentes vt aut vulgus. ¶ Attende quinto qđ ebrietas fortis ꝛ vehemens est homni periculosa detestabilis inutilis ꝛ multum damnosa. Periculosa quidem qz q̄q̄z inferi spasmū ꝛ mortē. Juxta illud Hippocratis aphorismorum quinta apho. 6. Si inebriatus aliquis repente sine voce fiat spasmo inato moritur. Periculosa iterum qz ebrius se regere nesciens q̄q̄z cespitat q̄q̄z cadit vel supra lapides vel in celarium vel in puteum vel in foueam vel fluuium vel se ab alto precipitat vnde contenditur mutilatur aut occiditur. Et iterum periculosa. qz ebrius discretione carens ꝛ vsu rationis q̄q̄z ruratur: q̄q̄z pugnat his quibus obuiat q̄q̄z vulnerat q̄q̄z occidit sicut canis rabidus: q̄q̄z domum impellit ignem. Detestabilis aūt: qz cum rex regū ꝛ dns dnantium minuerit hoiem paulominus ab angelis gloria ꝛ honore coronauerit eū ꝛ constituerit eū sup opera manuū suaz oīa subiciens sub pedibus eius infamis abiectis detestabilis est inferior bestijs dum leccacitate vini pdit vsum rōnis minus se regere ꝛ ꝓducere sciens alialibus brutis. Inutilis vero qz hec ebrietas nec gescere facit nec alleuiat aīales virtutes teste Aristo. tertia parti. ꝓbleumatū: querente ꝓpter quid ebrijs nō fit somnus. Damnosa quidē qz superfluitatibus replet cerebrum ꝛ neruos neq̄z aliud bonuz facit nisi qđ interdum vomitum prouocat.

¶ Et scias ꝛc.) ¶ In. 4. parte dicit qđ maius nocumentoruz quod ex vino euenire solet non est nisi in cerebro. s. repletio cerebri ex vaporibus ꝛ fumis ꝛ humiditatibus inde genitis ꝛ turbatio mentis ꝛ obtenebratio spirituum animalium ꝛ dolor capitis. Et ideo nemo debet cerebri sumere dz ex vino nisi parum quaqz vice multa aqua permixta naturaliter debile ꝛ aquosum.

¶ Et ei quidē ꝛc.) ¶ In. 5. parte dat quinqz remedia ꝓtra nimiā repletionē ex vino. Primū ꝛ potissimū est ad vomitū festinare: per hunc. n. statim cā mali tollitur si facile fuerit patienti vomere. Secundū est superbibere vino multā aquaz solam vel cū melle mixtam si patiens facile vomere non possit vt ꝛ aqua vini reprimat vapores ꝛ effumationes vel cū melle vinum inferius deducat subtilitate aque ꝛ absterſione mellis. Tertium est balneum in tina post vomitum vini quo resoluantur reliquie ipsius ꝛ stomachus vomitu lassus mulceatur ꝛ ad cibum nouum sumendum paretur. Quartum est inunctio totius corporis cū oleo olive mediocriter calido statim post balneum propter eandem causam. Quintum est somnus quo quietetur turbatio cerebri ꝛ digestio vini compleatur.

¶ Et pueris ꝛc.) ¶ In. 6. parte dat tres regulas circa vsuz vini in etatib⁹. Prima est: dare pueris vinū in potu est sicut addere ignē igni in lignis debilibus: eo qđ pueri vehementer sunt rari ꝛ de facili inflāmabiles pp abundātiā sui caloris innati debiliū neruoz ꝛ debilis cerebri q̄re ledit eos multipliciter vinū ꝛ inflāmatione facili ꝛ pcussione cerebri ꝛ neruoz sua penetratiōe facillima ꝛ effumatiōe copiosa. Cū igit pueris vinū in potu dat calor eius inflāmabilis calori pueri inflāmabili addit in corpe pueri qđ est pauce resistētie sicut debile lignū sine arundo ficca vel stipula arida aī facie ignis. Scda est seni dare vinū in potu quātum tolerare pōt sine nocumēto. s. quātuz appetit appetitu vero nāli ꝛ regulato: sicut enim veteres ocree aride ꝛ rugate renouant oleo linuntur ꝛ applanantur sic corpora senū potu vini electi. Senes. n. frigidi sunt ꝛ a vino calefiunt hñt spūm tristez ꝛ abundant in melācholijs sed vinū exhilarat eos ꝛ melācholias reprimit: cōiter male dormiunt: vinū vero ꝓuocat in eis somnū: ad oppilatiōes pni sunt quas vinū aperit ꝛ ab eis phibet ꝓpterea dicit Gal. 5 de regi. sani. c. 5. Sicut vinū pueris ꝛtrarijssimū ita senib⁹ est vtilissimū. Tertia ē dare tpate vinū bibere iuuenibus: temperate qđē sm mensuraz quātitatiuā: temperate ēt sm decentez impationē: lz enim iuuenes sint calidi sicut pueri: tamen habent membra so-

lidiora

complexio: sed vinum confortat pueros quia est calidum ⁊ humidum: saltem effectiue tm: cui ⁊ pueri: quare ⁊c. Item quia omne illud quod facit aliud miaus ⁊ velocius augmentum competit pueris: quia ipsi hoc indigent: sed vinum facit illa quia augmentuz fit ex caliditate tanq̃ ex agente ⁊ ex humiditate tanq̃ ex materia: ⁊ vinum vtrũq; habet quia calidum est ⁊ humidum. ¶ In opposituz est Auicē. hic: ⁊ Bal. in .3. ⁊ regi. sanita. ¶ Dico q̃ multũ hodie de vino errãt in pueris ⁊ magis in filijs diuitum q̃ rusticoꝝ: vnde ⁊ filij rusticoꝝ pulchriores sunt filijs diuitum in pueritia. Dico tamen q̃ vinuz purum non competit pueris. ⁊ ratio est: quia illud quod inducit nocumenta sine iuuamentis non cõpetit sed vinum in pueris est hmõi: quaꝫ ⁊c. Maior pz. Minor declarat: q̃ ipsum pueris inducit malã complonẽ calidaz ⁊ humidaz. Item etiã replet eis caput ⁊ cerebrũ qõ est in eis debile: vt dicit Bal. 3. pnost. cõmento. 36. ⁊ ita impedit opationes anime: ⁊ sic nocet eis ⁊ in anima ⁊ in corpore. Item etiaz nec inducit sua iuuamenta: quia cũ debilibus. Sed seni quantũ tolerare potest da ⁊ iuuenibus da ipsum temperate. Regio preterea frigida vinum tolerat sed calida minuit. ¶ Qui autẽ[a] vino repleri voluerit cibo non repleaꝫ: neq; rem tunc dulcez comedat sed bibat tapheã vnctuosam ⁊ micas vnctuosas comedat carnem pinguedine mixtã ⁊ inungatur ⁊ non laboret: ⁊ post cibũ cuz bibere voluerit vtatur amigdalis ⁊ lentibus salitis ⁊ caugamec de capparibus: ⁊ si comederit caules coctos cum carne ⁊ oliuas de aqua ⁊ eis similia cõsert ei ⁊ iuuabit in bibendo vinum: ⁊ similiter omne qõ vaporem alleuiat sicut semen cauliuz de syria nabati: ⁊ ciminũ ⁊ rutha sicca ⁊ calamẽtũ ⁊ sal napticus ⁊ ameos. Nutrientia preterea in quibus est viscositas ⁊ conglutinatio vaporem ingrossant: ⁊ he quidez sunt velut res vnctuose dulces viscose: quoniã ebrietatem ꝓhibent: licet non multũ recipiant vinum: ꝓpterea q̃ tarde penetrãt. Ebrietatis autẽ velocitas est aut ꝓpter cerebri debilitatẽ: aut propter multos humores qui sunt in eo: aut ꝓpter vini fortitudinẽ: aut ꝓpter cibi paucitatẽ: aut ꝓpter regiminis malitiam in ipso: aut in eo qõ cum ipso continuaꝫ. Et eius quidẽ que ꝓpter cerebri debilitatẽ est: medicatio ẽ rcumatissimi antiqui sedatio ex epithimatibus i capitulo primo notatis ⁊ ne ex eo bibaꝫ nisi paucum. Syrupus qui ebrietatẽ tardat succi alborũ caulium pars vna ⁊ aceti pars media sumanꝫ ⁊ seruent ebulitionibus aliqbus ⁊ sumaꝫ inde anteq̃ vinũ bibaꝫ. ℥. j. Sumanꝫ etiã grana salis ⁊ ruthe ⁊ cimini nigri ⁊ siccẽtur ⁊ comedatur inde granum post granum. Sumatur ⁊ semen cauliũ de syria ⁊ ciminũ ⁊ amigdale amare excorticate ⁊ rãnus ⁊ absinthiũ ⁊ sal napticus ⁊ ameos ⁊ rutha sicca: ⁊ sumat inde in potu qui caliditatis nocumentuz non timet duarũ. ℥. pondus cum aqua frigida ieiunus. ¶ Ex eis[b] ꝓterea que ebrij remouẽt ebrietatẽ est vt ei ad bibendum detur aqua ⁊ acetũ multis vicibus: aut aqua almasal aut raib acetosuz: ⁊ fiat vt ipse odoret cãphoraz ⁊ sandalũ ⁊ sup ipsius caput ponanꝫ infrigidãtia repcussiua sicut oleũ rosatiũ cũ aceto ꝺ vino. tum: imo potius prohibet ab eo inducẽdo cõplonem malaz. Et qõ dicis q̃ calidum ⁊ humidum illud facit verum est naturale: sed non illud vini ⁊c.

a ¶ Qui autẽ in vino ⁊c. ¶ Hec diuiditur in duas. Nam primo docet ꝓseruare a nocumẽtis ne fiãt. Scõo docet corrigere iam factã. ibi (Exeis.) Prima in duas. Naz prio docet ꝓseruare a phũb⁹. Scõo spaliter ab vno scz ab ebrietate. ibi (Ebrietas autem.)

b ¶ Ex eis ⁊c. ¶ Hic diuiditur in duas. Prio docet remouere ebrietatẽ inductam. Secundo docet eam inducere. ibi (Q. siquis cito.)

Jaco.

lidiora neruos ⁊ cerebruz fortes quibus potenter rẽsistunt nocumentis potus vini. Consequũtur autẽ ⁊ ex potu vini sobrie sumpti iuuamẽta plurima: vz eductio cholere corporale robur ingenij acumẽ abundantia spũum subtilium ⁊ peruioꝝ. Auerroys vo partiori manu concessit hominibus vsum vini veterum mores super hoc allegans partis secunde cantice cõmento. 34. illius cantici. Non est curandum ꝺ assumptione multi vini. Scribit enim ibi. Mores autem nequaq̃ concesserunt vinũ iuuenibus ratione fortitudinis caloris ipsorum. Concesserunt tamen ex eo parum senibus ⁊ decrepitis. Et bibebant vinum aromaticum adiuncta sibi acetositate mali granati aut succo citoniorum ⁊ cucumeris.

¶ Regio ⁊c.) ¶ In .7. parte dicit q̃ incole frigide regionis vt septimi climatis bene tolerant vinũ: sed incole calide regionis vt primi ⁊ scõi climatũ non tolerant vinũ nisi modicum ⁊ debile vel fortissime limphatũ. Cuius rõ est: q̃ incole frigide regionis sunt densi cõpacti fortis cerebri ⁊ fortium neruoꝝ pp fortificationẽ sui caloris innati ⁊ indurationẽ ac ꝛstrictionez suoꝝ mẽbrorum a frigido circumstanti. Sed incole calide regionis sunt rari tenues debilium cerebri ⁊ neruoꝝ propter resolutionem superfluaz innati caloris ⁊ rarificationẽ ⁊ apertionem poꝛorum ⁊ liquefactionem ab excessu caloris continentis eos aeris.

¶ Qui autem vino repleri ⁊c.) ¶ In hac quinta particula dat decez remedia volentibus vino impleri quibus preseruentur ab ipsius nocumentis ⁊ excitentur ad multum bibendum. ¶ Primum est q̃ ille qui vult vino impleri non repleatur cibo ne grauamine geminato repletionis vtriusq; natura nimium ꝺebilitetur ⁊ neutrum ipsorum regere sufficiat: ⁊ ne cibus sua grauitate petens funduz stomachi vinũ leue subleuet ⁊ natare faciat. Unde affluentius effumet ad cerebrum ⁊ ne preoccupans stomachum multi vini susceptionem prohibeat quam bibens intendit querit ⁊ affectat ⁊ ne vinum mixtũ replenti se cibo diutius maneat in stomacho effumans. ¶ Secundum est q̃ non comedat rez dulcem: quia res dulces sunt oppilatiue grosse. Nam sapor dulcis in grossa fundatur substantia sepius. Vinum ergo secum sua subtilitate penetrare facit eas ad anfractus splenis ⁊ epatis ante sui digestionem: vnde splen ⁊ epar quandoq; oppilantur vel intumescunt vel indurantur. ¶ Tertium est q̃ bibat tapheã vnctuosam ideſt brodium carnis pingue vnctuosum. Licet enim per hoc vinum diutius natet in stomacho ⁊ tardius descendat: reprimitur tamẽ acuitas ipsius vini ⁊ suoꝝ fumoꝝ: nec tantum effumat vnctuosũ immixtum propter eius tenacitatem ⁊ viscositatẽ. ¶ Quartuz est q̃ comedat micas vnctuosas ideſt offas pingues propter eandem causam ⁊ carnes immixtas pinguedini plurime. ¶ Quintuz est q̃ inungaꝫ oleo oliuarum ad confortandum neruos ⁊ stomachum contra malas impressiones vini superflui scilicet neruorum debilitates spasmos ⁊ paralises. ¶ Sextũ est q̃ non laboret seu fortiter exercitetur ne nerui ⁊ iuncture motu calefacti vinũ indigestũ auidius attrahant ⁊ ne vinũ forti motu in stomacho eragitatuz multo abundantius ad cerebrũ effumet. ¶ Attende q̃ Rasis quinto Alman. quinq; ex remedijs nunc dictis contra ebrietatem sic cõmemoꝛauit. Si quis in potu multo vult vti vino oportuit easdem die ne multo repleatur cibo nec dulcia comedat. Tapheam autem vnctuosaz sorbeat ⁊ micas in iure molles ⁊ vnctuosas comedat ⁊ carnem pinguedini admixtam temperate edat: nec eadem die ante comestionem laboret. ¶ Septimũ est vt cuz voluerit superflue bibere vinum post assumptuz cibũ comedat amigdalas vel lentes salitas vel caugamich de capparibus ideſt capparez in salmoꝛa cõditos seu in sale seruatos. De amigdalis quidẽ dicit Princeps scõo cañ. c. de amigdalis. Et cũ amigdale amare comeduntur ante vinum prohibent ebrietatem ⁊ proprie quinquaginta numero. Si salse lentes ⁊ cappares salsi sua salsugine mouent appetitum potus vini plurimi ⁊ consumunt aliquid ꝺ vaporibus prohibentes per hoc ab ebrietate. Et iterum lentes sua grauitate vinum ⁊ vapoꝛes inferius deponunt. ⁊ cappares ipsum sua apertione ꝺescendere faciunt. ¶ Octauum est comedere caules cum carne coctos ⁊ oliuas aque ⁊ his similia: hec enim conferunt: quia fumos reprimunt ⁊ vapoꝛes vini quibus preseruant ab ebrietate ⁊ iuuant bibentem in bibendo vinum quia generant suim. Illud de caule testatur Aristoteles tertia particula ꝓblematum querens propter quid caulis soluit

Be parti.

crapulam. Et Rasis quinto Almansoris hoc remedium ⁊ precedens sic commemoꝛauit. De his preterea que adiuuant valde ad potandum est caro cũ caulibus ⁊ cum caunamita. i. cum caule imperiali ⁊ cuz lentibus. Ad hoc preterea iuuamentuz prestat vt qui vult bibere amigdalas salitas aut olivas conditas aut cappares comedat.

¶ Nonum est generale scilz omne quod vaporem vini alleuiat ideſt consumit minuit aut a cerebro diuertit cuiusmodi sunt semen caulium de regione syrie: cyminum cui proprie est virtus carminandi ventositates vapores ⁊ fumos rutha sicca de qua dicit Serapion capitulo de ea q̃ est de rebus magis conferentibus inflationibus ⁊ ventositatibus. Sed in humida rutha est inflatio. Et calamentum ꝺ quo Serapion capitulo de eo dicit q̃ abstergit incidit ⁊ subtiliat: ⁊ sal napticus ideſt niger qui cum napta siue aspalto inueniri solet ⁊ semẽ ameos de quo Serapion capitulo ꝺ eo ait: q̃ calefacit subtiliat ⁊ resoluit. Et omnia predicta bibere faciunt ⁊ vino impleri iuus caliditate ⁊ siccitate. Attameu preseruant ab ebrietate vaporuz consumptione. ¶ Attende q̃ Rasis quinto Almansoris ꝺ quibusdam horuz aliꝰ adiunctis dicat hoc conditz contra ebrietatez. ℞. caulium semina cyminum amigdalas excorticatas menthastrum salez absynthium rutham siccam ameos ex his omnibus simul tritis. ʒ. ij. pondus cum aqua frigida in ieiuno sumaꝫ si ille qui sumere debet caloꝛẽ nõ habeat. ¶ Decimuz est nutrietia in quibus est viscositas ⁊ glutinatio cuiusmodi sunt res vnctuose dulces viscose sicut caseus pinguis liquefactus larduz pingues anguille vel carpe aut tenche. Ista nãq; vapoꝛes ingrossant ita vt non valeant sursum penetrare ⁊ ebrietate cerebrum turbare. Sed quia tarde penetrant ⁊ diu remanẽt in stomacho non sinunt stomachum recipere plurimuz vinum. Ilis ergo inest virtus prohibendi hominem ab ebrietate: sed non conferunt ei adimpleri vino ⁊ abunde potare: quia cum repleant stomachi capacitatez ⁊ tarde ꝺescendant: nec vino imbibantur propter sui viscositatem non finentem vinum in ea penetrare prohibetur ipsis stomachus a plurima vini susceptione. Et istud intendit ibi: licet non multum recipiant vinum propterea q̃ tarde penetrant. Et hoc remedium quasi coincidit cum tertio iam dicto.

¶ Ebrietatis autẽ velocitas ⁊c.) ¶ In hac sexta particula primo agit ꝺ causis velocitatis inebriationis. Secundo ꝺ remedijs inebriationis ex debilitate cerebri. ibi (Et eius quidez.) ¶ Tertio ꝺ remedijs ebrietatis a quacũq; causa fiat. ibi (Syrupus qui.) Quarto remittit nos ad sequentia super cura ebrietatis. ibi (Ebrietatis vero.) ¶ In prima particula dat quinq; causas velocitatis inebriationis. Prima est debilitas cerebri qua facile recipit vini vapoꝛes ⁊ turbaꝫ ab his nec breui tempoꝛe superare sufficit ⁊ resoluere eos. Secunda est multitudo humoruz comprehẽsoꝝ in cerebro quos cum eragitauerint vapoꝛes ⁊ fumi vini vehementer turbatur ab vtrisq; cerebrum ⁊ mens sibi incidens. Tertia est fortitudo vini vnde vehementius ⁊ copiosius effumat ad cerebrum. Quarta est cibi paucitas cum plurimo vino ebibito: sic enim vinum per stomachũ defluens ⁊ in eo natans libere ⁊ abunde effumat ad caput. Quinta est malitia regiminis in cibo: quia puta est vapoꝛosus ⁊ fumosus sicut vinum veluti sunt cepe: poꝛri: grosse nuces: allia: vel in eo quod continuatur cum cibo: scilicet in brodijs aut salsis aut condimentis fumosis ⁊ vapoꝛosis sicut cepulato vel salsa ꝺ musto vel galentina.

¶ Et eius ⁊c.) ¶ In secunda dat duo remedia contra facilitatem inebriationis ex debilitate cerebri. Primuz est sanatio reumatismi antiqui ex epithymatibus nominatis in capitulo illo. ſ. tertij quinta tractatu primo capitulo ꝺ cura couze ⁊ catharri. Et capit hic epithyma large vt se extendit ad embrocas ⁊ sacellationes ⁊ applicationes pannoꝝ calidoruz: quia capitulo hoc nullum describit epithyma proprie dictum. Secũdum est vt debile habens cerebrum non bibat ex vino nisi modicum ⁊ sit debile aut limphatum.

¶ Syrupus ⁊c.) ¶ In tertia parte dat sex remedia generalia cõtra ebrietatez. Primum est syrupus qui recipit succi caulium succi granatoꝝ acetosoꝝ. aã. lib. ſ. aceti quarte. j. bulliantur simul aliquibus ebullitionibus. Et ꝺ isto potu detur. ʒ. j. ante potum vini corroboꝛat enim stomachum ⁊ potentem efficit in digestio vini ⁊ prohibet vinum effumare ad caput. Secũdum est vinagea que reci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶De somno ⁊ vigilijs. Capim.9.

a E sermone ⁊c. ¶Cum determinatum sit de regi. per cibum ⁊ potum: hic determinat de regi. per somnuz. Et primo remittit nos pro sufficientiori determinatione ad alia loca. Secundo exequitur. ibi (Sed q in hoc loco.) Et hec in duas. Primo premittit innamenta eius. s. somni ex quibus habek hec necessitas determinandi de eo. Scdo exequitur de hmoi re. ibi (Sani ergo.) Et hec i tres. Primo ex pte quantitatis. Secudo temporis. ibi (Et melior somnus.) Tertio debitaz horam ex parte inanitionis ⁊ repletionis. Secudo ex parte diei ⁊ noctis. ibi (In die quoq.)

¶ Jurta istud capitulum intellige q somnus simpliciter naturalis est ille q fit propter resolutionem virtutis animalis ⁊ propter digestionem: etiam somnus autem appropinquans huic est somnus qui fit post exercitium ⁊ post evacuationes: somnus autem simpliciter innalis est vt subeth que fit a frigiditate ⁊ humiditate.

Ebrietatis vero sanationem in particularibus nominabimus. Nō si quis cito sine aliquo impedimento inebriari voluerit in suo vino infundat vsnee aut lignuz aloes indum. Et qui fortiter vult ebrietatem incurrere: ideo vt membruz medicatione dolorem faciente sanek in suo vino aquam loij ponat aut sumat fumiterre ⁊ opij ⁊ iusquiami. añ. ʒ.ʃ. ⁊ nucis muscate ⁊ gallie muscate ⁊ ligni aloes crudi. añ. ʒ. vnius sexta: ⁊ inde ad bibendū dek in vino q̄tū est ei necessariū: aut iusquiamū nigrū cū corticib⁹ mādragore in aqua coquaf dōec rubea fiat ⁊ eā vio admisceat.

¶De somno ⁊ vigilijs. Cap.9m.

¶Sed dices cū insomnietas sit quedaz dispositio media inter somnū ⁊ vigiliaz ipsa nō cōtrariaf subeth. Dico q insomnietas' ppie nō ponatur ei sed vigilie ppie: sed ponaf ei vt mediū quaf extremis. ¶ Ulterius postea infra intellige q in somno attendik duplex quātitas. s. quātitas que est longitudo horaruz ⁊ etaz quātitas que est eius profunditas: modo tunc de vtraq debet cōseruator esse sollicitus: ista etiā quātitas

Jacobus

pit granoz salis seminis rutx cymini nigri. añ. ʒ.ʃ. misceank ⁊ ficcentur seu torrefiant ⁊ de ipsis paulatim sumatur post potum vini vel statim ante potum medietas vnius parui cochearis granum post granum: cōsumit. n. vehementer fumos ⁊ vapores vini. Tertiuz est conditū quod recipit seminis caulium de siria cymini amigdalarum amararum excorticatarum rhānorum seu groseillaruz vel foliorum rhamni si fructus non habeatur absinthij salis naptici ideſt nigri seminis ameos rute ficce añ. ʒ.ij. terantur ⁊ misceantur. Et de isto condito denk. ʒ.ij. dissolute in. ʒ.4. aque frigide ieiuno stomacho si non timeatur ex hoc nocumentum supercalefactionis. Doc. n. potenter fumos ⁊ vapores vini consumit ⁊ stomachum confortat. ¶ Attende q Rasis quinto Almansoris capitulo de his que multum faciunt bibere scribens hanc receptam loco rhamni posui mentastruz: ⁊ in glosa marginali littere presentis super verbo rhānus scribitur in aliqs calamentum. Quartum est dare in potu multis vicibus post potum vini aquaz aceto mixtam vel aquam almasal que fit ex lacte acetoso ⁊ farina hordei vel raib ideſt lac acetosum scilicet lac a quo extractum est butyrum. Nam quodlibet horum fortiter prohibet effumare vinum confortans ⁊ claudens orificium stomachi. Quintum est frequens olfactio camphore ⁊ sandaloruz qua cerebrum confortatur ⁊ suauiter refrigeratur vnde minus leditur ⁊ cōturbatur a vaporibus vini. Sextum est superponere capiti infrigidantia repercussiua sicut oleum rosatum diu agitatum cum aceto facto ex vino vt per illud confortetur cerebruz ⁊ repellantur ab eo vapores ⁊ fumi vini. ¶ Sed instabit aliquis q: prohibentur per hec resolui vapores clausis poris ⁊ futuris cerebri quare diutius permanent in cerebro conculcati. Dic q expedit ista ministrare ante ebrietatem vt per ea confortatur cerebrum ⁊ dum fumi vini ascendere incipiunt ⁊ impetere cerebrum: ⁊ situanda sunt super frontem ⁊ tempora ⁊ futurā coronalem vt eorum virtus vsq ad cerebruz liberius penetret. ¶ Attende q Rasis quinto Almansoris tria vltima remedia sic cōmemorauit capitulo de his que auferunt ebrietatem. Aqua ⁊ acetum multotiens danda sunt et: aut aqua mixta cum lacte multum acetoso vel cum sero multum acetoso danda sunt. Acetum quoq ⁊ oleum rosatum super caput sunt fundenda. Et camphora ⁊ aqua rosata naribus applicande sunt vt ea odoret: hec ille.

¶ Ebrietatis vero ⁊c.) ¶ In quarta parte dicit q curam ebrietatis in particularibus nominabit scilicet tertij primi tractatu secundo capitulo vigesimoquarto de cura sode ex ebrietate.

¶ Quod si quis cito absq ⁊c.) ¶ In hac septima particula primo dat modos inebriationis facilis absq impedimēto ⁊ periculo. Secundo inebriationis fortis cum impedimento ⁊ periculo. ibi (Et qui forte.) ¶ In prima parte dat duos modus quibus facile quis inebriatur absq impedimēto. Primus est infundere vsnee in vino quod bibit. Et est vsnee cortices subtiles tenues circūuolute super arborem ferentē glandes ⁊ pinum ⁊ nuces: ⁊ hz odorem bonū vt ait Prin. scdo huius. c. de eo. Et cū infundik in vino facit dormire potantē ipsum vt ait ibi. Scds est infundere lignū aloes ptusum in vino qō bibit. Et Rasis qnto Almā. ca. de his que inebriāt ait. Uinū in quo rloaloes madefactuz fuerit tribuatur. Sed ptra dicit Prin. scdo cap. c. de rloaloe: q rloaloes confert cerebro valde ⁊ confortat sensus: non ergo inebriat cum ebrietas sit passio cerebri turbans rationem. Dic q non inebriat malitia vaporum sed multitudine eorum provocante somnum ⁊ derelinquente vestigium confortationis ex aromaticitate.

¶ Et qui fortem ⁊c.) ¶ In secunda parte dat tres modos provocandi fortem ebrietatem ei qui vult eam incurrere vt non sentiat dolorem dum curatur aliquod ex suis membris medicatione faciente dolorem sicut cauterio actuali vel potentiali vel incisione magni apostematis in parte acuti sensus vel amputatione membri putridi vt manus vel pedis. Plures enim delicati ⁊ sensibiles multum ac pusillanimes expectare non audent has medicationes ipsis vigilantibus. Quare querunt inebriari ⁊ profunde dormire quando cure tales exercentur in eis. Primus modus est vt in vino quod bibit aquā loij ponat: ⁊ est herba crescens in segetibus ⁊ prosternens eas dicta aliter zizania: que cerebrum replet abundantissime fumis ⁊ vaporibus. Et aqua ipsius distillata vel aqua de coctionis eius vino imposita reddit ipsum vehementer inebriativum. Secundus est dare in potu cum vino parum medicaminis qō recipit fumi terre opij usquiami añ. ʒ.ʃ. nucis muschate gallie muschate ligni aloes crudi añ. .6. per.

horarum non bene ponitur: sed in temperatis patet quidem debet esse quātum ipsi appetunt ⁊ seruato. s. reliquo bono regimine: sed flegmaticus debet dormire minus q̄z appetat ⁊ choleric⁹ posset dormire plus q̄z appetat.

¶ Sed dices infra syncopis fit aut ex aggrauatione: aut ex resolutione: sed somnus facit ad resolōnis ꝓhibitionē. Jtē etiaz somnus digerit humores aggrauantes: ⁊ ita in vtraq̄z syncopi debz somnus eligi ⁊ nō ꝓhiberi. Dico q duplex est syncopis. Una ē que est ex calore subito moto ab interioribus ad exteriora. Et alia est syncopis ex calore subito moto econtrario. s. ab exterioribꝰ ad interiora qualis est in magno ⁊ subito timore. ¶ Modo tūc dico q in prima syncopi nō dz ꝓhiberi somnus: imo potius inducenda illud est tūc directe cura in tali syncopi ⁊ ibi multum nocēt fricationes. In alia autē syncopi cōtraria debet ꝓhiberi somnus vel ex toto vel saltem multuz diminui. Et hoc pz: quia si tūc fieret somnus: tunc etiā maior fieret cōculcatio caloris in interioribus ⁊ sic citius moreretur. Et qō tu dicis: dico q ratione cause bene competit sed ratione syncopis non competit. Item etiaz qn fit ab humoribus sed fit vel a tristitijs vel a fumis venenosis tunc somnus maxime ꝓhibetur.

b E sermone cau se somni nālis ⁊ subeth ⁊ ꝓrioz ipsoz ⁊ vigiliaz ⁊ insomnietatis ⁊ qd faciendū sit in medicādū vnūq̄q eoz ⁊ in remouēdo ipsuz cū fuerit impediēs: ⁊ qd vnūq̄q eorū significet ⁊ reliqua ab eis iam in suo loco parumper premisimus: ⁊ in medicatione ꝑticulari adhuc dicem⁹. Sed qō in hoc loco dicem⁹ est q somn⁹ temperatus virtutem naturalem potentē efficit perficiendi suas operationes ⁊ est aialez virtute quiescere faciens: ⁊ in eius substātia augmētū prebēs: ita vt fortasse redeat ꝓpterea q laxat ad ꝓhibendam

¶ Sed tu dices vlterius hic quid melius vel expectare q cibus per se descendat vel incedere parumper vt descendat ⁊ postea ire dormitum. Uidetur q sit melius incedere: quia quanto cibus citius descendit ad fundum stomachi

De partibus.

tanto tem. ʒ.ʃ. terantur ⁊ misceantur ⁊ de hoc condito detur in potu cum vino quantum est ei necessarium scilz a. ℈.ʃ. vsq ad. ℈.j. ſm fortitudinem vel debilitatez patientis: ipsuz enim fortiter ⁊ velociter inebriat ⁊ somnuz prouocat adeo profundum vt sit similis subeth ⁊ vix excitari possit ille qui bibit etiaz si aliquod ex suis membris incidatur vel amputetur. ¶ Attende q simile conditum describit Rasis quinto Almā. ca. de his que multum inebriant nisi q loco fumi terre posuit mandragorā ⁊ pondus mutauit dicens. ℈ Mandragore opij seminis iusquiami. añ. ʒ.ij. sumank nucis muscate. ʒ.ʃ. gallie riloaloes. añ. partem tertiam ʒ.j. Et his omnibus tritis trociſci infomenk: quoz vnus cuz in vino dissolutus fuerit vehementer inebriabit: hec ille. Et isti trociſci sunt multo fortiores medicamine Principis ꝓpter mandragorā ⁊ pondus adauctum stupefactiuoz. Tertius est vt misceaf cum vino aqua in qua decocti fuerint iusquiamū nigrum ⁊ conter mandragore donec rubea fiat. Et hūc modum meminit Rasis capto statiz allegato dicēs. De his quoq̄ que inebriāt est vt iusquiami nigri ⁊ cortices mādragore in aqua donec rubea fiant coquank que post ea vino miscere dz.

¶ De somno ⁊ vigilia. Capitulum.9.

E sermone ⁊c. ¶ In hoc capitulo primo remittit nos ad precedentia ⁊ sequentia super causa ⁊ cura somni ⁊ vigilie describens hic tuaméta somni. Secūdo declarat q somnus bonus est ⁊ quis somn⁹ malus. ibi (¶Melior quoq̄ somnus est ille.) Tertio agit de figuris somni. ibi (Sed que ex figuris.)

¶ Prima pars est presens textus in quo primo nos remittit ad precedentia ⁊ sequentia super causa ⁊ cura somni ⁊ vigiliarum. Secundo declarat vtilitates somni temperati. ibi (Sed quod in hoc loco.) Tertio qualr Galenus sibi prouocauit somnum in senectute: quomodo potest etiam provocari alijs qui non bene dormiunt. ibi (Et propter hoc dixit.) Quarto concludit principale intentum. ibi (Sani ergo de re.) Quinto dat exceptionē ab illo. ibi (¶Homo ꝓterea.)

¶ In prima particula dicit q iam premisit parumper ideſt sub brevitate sermonem de causis somni naturalis ⁊ subeth ⁊ de causis suorum contrariorum. s. vigiliarum que somno contrariank ⁊ insamnietatis que contrariaf subeth contrarietate large capta vt ex se extendit ad privativam oppositionem: ⁊ premisit parumper ideſt modicum. s. quo ad infantes sermonem de eo qō faciendū est in medicatione cuiusq̄ horuz: ⁊ sermonem reliquorum ab eis: videlicet effectum somni. De causis quidem somni parumper egit primi scda doctrina tertia. c. ʒ. ⁊ de effectibus ipsius ⁊ vigiliarum primi scda doctrina secūda summa prima ca. 13. ⁊ de cura vigiliarum ⁊ insomnietatis infantium primi tertia doctrina prima capitulo quarto. Et aget iterum de causis signis ⁊ curis subeth ⁊ insomnietatis capitulis primis tractatus quarti fen prima tertij.

¶ Sed qō in hoc loco ⁊c.) ¶ In secunda particula tangit sex vtilitates somni temperati. Prima est fortem efficere virtutem naturalem ad perficiendum suas operationes: propterea q in somno naturalis calor ad interiora revocatur cessante eius occupatione in operibus vigiliarum ⁊ totus aptatur ⁊ applicatur ad perficiendum digestiones. Secunda est facere quiescere virtutem animalez sensitiuam ⁊ motiuam intus ⁊ extra: ita q nihil vel parum transmittit ad organa sensuum ⁊ organa motus nec intus exercet opera virtutum interiorum ⁊ prebere augmentuz in substantia virtutum animaliuz ideſt multiplicare spiritus animales vt sufficiant ad opera sequentium vigilantibus qui sunt vt substantia dictis subiecta virtutibus deferens eos ad organa propria. Tertia est digerere cibum ſm quatuor digestiones nominatas primi prima doctr. 4. cap. 1. Jurta illud Galeni quarto morbi capitulo octauo. In somno cibus melius digeritur non solum in stomacho sed in toto corpore propter hoc monstrat nobis q membrū in quo habitat anima rationalis in somno quiescit. Quarta est succurrere debilitati que provenit ex superflua resolutione caloris ⁊ spiritū in fatigationibus corporis ⁊ coitibus superfluis ⁊ ira vehementi ⁊ reliquis ab istis vt stupbis balneis gaudio nimio. Nam per somnū revocank intus calor ⁊ spiritus vbi fortificantur. Quinta est calefacere ⁊ humectare corpus dum reperit equalitatem humoz in quātitate ⁊ qualitate. Calefacere quidem ꝓpter revocationez caloris spūuz ad interiora ⁊ coadunationē ipsius in eis. Humectare vo propter prohibitionem resolutionis ⁊ generationē novarū humiditatū nutrimentaliuz ex bonitate digestionis. Sexta est multū proficere senibus cōforman-

do suum

tanto est melius: sed si incedat citius descēdit q̄z si quiescat ⁊ expectet: quare ⁊c̄.
¶ In oppositum est Auicēna in littera. ¶ Dico q̄ quidam ꝓpter istam litterā quapropter ⁊c̄. tenent q̄ sit melius quiescere: sed ego credo q̄ sit melius ambulare ꝓpter illud quod dixi: ⁊ ideo oportet me tunc respondere ad textum. dico q̄ non vult Auicē. per hoc illud dicere. s. q̄ prius debeamus quiescere ⁊ postea ambulare: sed vult dicere. s. q̄ prius debeamus ⁊c̄.

Jaco.

do suum debilem calorem ⁊ seruando in eis humiditatem cōnaturalem ⁊ reducendo eā ipsis. i. reparādo resolutas humiditates bonitate digestionis.
¶ Et ꝓpter ⁊c̄.) ¶ In. 3. particula dicit primo propterea q̄ somnus maxime proficit senibus Galenum dixisse. Comedo quaq̄ nocte olera ex lactucis facta cum aromatibus videlicet poretam ex lactucis elixis cū puluere cinamomi. De lactucis quidem quia somnuz ꝓuocant. Cum aromatibus aūt vt reprimant lactucarum frigiditatē senibus nociuam. Secundo dicit Gal. dixisse. Ego nūc sum diligens somnū: naz ego nunc suz senex ⁊ mihi proficit humiditas quam mihi somnus affert. Ista scripsit Gal. 2. de alimentis. c. 38. de lactucis. dicēs. Utebar autem lactucis in iuuentute cholerizante mihi cōtinue superiori vētre infrigidationis gra. Cum aūt ad prouectā etatem veni remediū erat mihi solū olus hoc vigilie: ecōtra q̄z q̄ iuuenis erā studēti circa somnū. Cōsuetus. n. voluntarie vigilare in iuuentute simulq̄z ⁊ prouectoruz etate vigilatiua ente inuoluntarie vigilās grauabar: ⁊ mihi soluz elixum pharmachum vigilia gerat ⁊ sero comesta lactuca: hec Gal. Tertio dicit q̄ istud regimen. s. sero comedere olus de lactucis cōuenit omnibus cui rebellat somnus. i. male ⁊ difficulter ⁊ nocte dormientibus quales sunt cholerici ⁊ melācholici ⁊ generaliter oēs vehementer sicci cerebri. ꝓterea q̄ ex se somnū ꝓuocat ⁊ quasi tēperamentū ex ꝓtra operatione frigiditatis lactucaz cuz caliditate aromatum. Quarto dicit q̄ si balneū dulcis aque mediocriter calm̄ ꝓmittat sumptioni lactucaz post complementū digōnis cibi preassumpti ⁊ multa aqua balneī sup caput eius proiiciatur erit vtile adiutoriū ad fortius prouocandum: q̄ tale balneū cerebrū humectat ⁊ eius dolorem si quem habuerit mulcet. Quinto dicit q̄ nominabit in medicationibus. i. libro tertio vbi principaliter agit ⁊ specialiter de curis morborum: regimen fortius isto ad prouocationē somni. s. tertij. 1. trac. 4. c. 6. ⁊ quarti. 1. trac. 2 c. 20. de inquietudine febricitantium ⁊ non febricitantium.
¶ Sani ergo ⁊c̄.) ¶ In. 4. part. 2cludit primo q̄ sani cogitare debēt ⁊ solliciti sē de re somni vt exhibeat eis tēperate vz nō minus sex horis nec plus octo horis in die nāli ⁊ in hora sua. s. de nocte ⁊ nō superflue ꝓpter vtilitates multas ⁊ magnas quas 2fert somnus modo ꝛclaratas. Scōo concludit ⁊ 2sulit q̄ sani sibi caueant ab impedimento q̄ō vigilie afferunt cerebris ipsoz ⁊ oībus etiam suis virtutibus. Cerebro quidē superflue siccando ipsum. Virtutibus vero oibus resolutione superflua spūum oīs generis q̄ sunt instrumenta principalia virtutum.
¶ Homo preterea ⁊c̄.) ¶ In quinta particula dat exceptionem ab hoc vltimo consilio de vigilijs superfluis vitandis dicens q̄ homo sepe cogitur vigilare ⁊ repellere a se somnum propter tumorem syncopis ⁊ casus virtutis in dispositionibus ad syncopim ex prefocatione spiritus in corde quare non inuenit spiraculum ⁊ in principio sincopalis febris humorose ⁊ in principio apostematum venenosorum exteriorum ⁊ in principio magnorum apostematum interiorum ⁊ in principio suffocationis matricis ⁊ in apoplexijs. In his namq̄z oībus aggrauescit maluz tpe dormitionis somno reuocāte nociuos humores ad interiora.

Melior quoq̄z ⁊c̄. ¶ In hac parte secunda agit primo de melioi somno. Secūdo de malo. ibi (Amplius super vacuitatem.) Tertio addit somno bono conditionem bonam vnam quā prius omisit. ibi (Et somni.) ¶ In prima particu. dicit primo q̄ melior et somnis est ille qui est profundus videlicet a quo dormiens non faciliter excitatur nec a leui causa qualis est puerorum ⁊ laboratorum. In hoc enim maxime virtus naturalis fortificatur ⁊ animalis integre quescit propter reuocationem fortem ⁊ stabilem naturalis caloris ⁊ spirituuz ad interiora membra ⁊ breuiter iuuamenta oīa prestat que recitata sunt in ꝓte prioi. Sed cōtra dicit Pūn. 2. cantice: cantico. 38. Non prolongetur somnus quoniam hoc obest anime. Et Auer. in commen. ait. Prolongatio quidem somni ⁊ ipsius profundatio nocet anime. Nam ⁊ si somnus sit anime necessarius ad calefaciendum ⁊ anima agat ⁊ operetur tempore vigiliarum tamen cum prolongatur somnus super eam lentescit quidem vita eius ⁊ tenebrosa efficitur extinguiturq̄z inde calor eius sicut extinguitur ignis cineribus multis coopertus. Dic q̄ loquuntur de somno superflue durationis ⁊ profunditatis. Secundo dicit q̄ iterum melior somnus est ille qui prouenit postq̄z cibus iam descendit a superiori ventre videlicet ab orificio stomachi seu parte eius superiori ad ipsius fundum. Tunc enim claudit̄ orificium stomachi ⁊ prohibetur euaporatio plurima ciborum ad cerebruz qua turbatur multitudine somniorum ⁊ inquietatione reuolutionum. Tertio

¶ Ulterius dices q̄ dormire in die est bonum. Primo ex experientia q̄z multos inuenimus iuuari: ⁊ si non dormiant in die non possunt aliquid facere. Item etiam ratione quia maxime somnus esset bonus cum magis indigeremus confortatione digestiue: quia somnus fit ꝓpter digestionem: sed in die magis indigeremus confortatione digestiue: quia ipsa tunc debilitat ⁊ a sole ⁊ a luce. Item in illa hora in qua maxime indigemus prohibitione resolutionis

Hō ꝓterea multotiēs vigilare cogitur ⁊ somnū a se repellere timore syncopis ⁊ casus virtutj. ¶ Melior quoq̄z somnus é ille q̄ é ꝓfundus. Et melioz sīr somn⁹ est ille q̄ ꝓuenit postq̄z cib⁹ a supiori vētre descēdit: ⁊ post q̄ eté ei⁹ qō forsitan segr ipm ex iflationib⁹ ⁊ rugitib⁹: q̄n dormire sup hoc multis impedit modis: imo nō sapit neq̄z continuaī ab instabilitate ⁊ reuolutione de latere in latus ⁊ est impediens ⁊ cum suo impedimento nocet dormienti. Quapropter si descensus tardauerit parumper incedere debet postea dormiat. Amplius super vacuitatē dormire est malum ⁊ virtutez deiiciens: ⁊ super repletionem anteq̄z a superiori vētre fiat descēsio est malum: q̄n non erit profundus: imo erit cū reuolutione de latere in lat⁹. Cum enim natura in ipso sollicitaī cuz eo quo sollicitari solet in hora somni ex digestiōe deterrens expergefactio ⁊ disturbans eā retroducit ⁊ fit natura stupida ⁊ corrumpitur digestio. In die quoq̄z dormire est malum: generat enim egritudines humectantes ⁊ reumatismos: ⁊ corrumpit colorem ⁊ generat splenem ⁊ laxat neruos ⁊ efficit pigritiā ⁊ debilitat desideriū ⁊ gīnat apata ⁊ febres frequēter. Et causis suoz nocumētoz est vt cito iterrūpaī ⁊ nām ab eo in quo erat stupidaz reddat.

De parti.

dicit q̄ melior rursus ex somnis est ille cuius euentus est post quietem eius qō forsitan segr ipm ex inflationibus ⁊ rugitib⁹. Signanter dicit forsitan: qa in hoibus bone ⁊ fortis digestiue sepe post cibū nulla fit inflatio vel rugitus nociuus. Sed in hoib⁹ digestiue debilis vel in vtētib⁹ cibis vētosis vt fabis ⁊ napis sepe generant in principio digōnis inflatiōes ⁊ rugitus quos tandez cōsumit calor digestiu⁹. Et dormire super his multus nocet modis. Nam somnus talis nō sapit. i. nec nāe est gratus nec bñ se sentit dormiēs dū expgefit. Non ēt cōtinuaī sed interrūpit ab instabilitate ⁊ reuolutione de latere in latus pp dolores illatos a vētositatib⁹. Et est impediens digestionez pp motū agitatiuū caloris ⁊ spūum ex interruptionibus somni ⁊ cū suo impedimento nocet dormiēti sic q̄ post eū sentit se grauem ⁊ ponderosum. ¶ Sz instabit aliquis q̄ propter fortificationem caloris in somno resoluenī citius in flatiōes ⁊ rugitus q̄z in vigilijs. Dic q̄ illud verū est habito respectu precise ad calorem interius retractū. Sed in vigilijs alia cōcurrunt ad eorum facilem resolutionem: videlicet motus soluentes eructuationes ⁊ apertio poroz̄ qua ventositates facilius euolant. ¶ Attende q̄ inflatio differt a rugitu: quia rugitus fit ex ventositate mota. Sed inflatio ex quieta. Quarto dicit q̄ ꝓter ea que dicta sunt si cibus nimis post cenam tardauerit ad funduz stomachi plene descendere suauiter est incedendum vt citius descendat postea dormiat. Jurta q̄ō ꝓuerbialiter dicī q̄ ambulatio post cenam est causa sanitatis.
¶ Amplius ⁊c̄.) In scōa dicit primo q̄ dormire super vacuitatē. s. ventre ⁊ venis inaniter est malum ⁊ prosternit virtutem: quia calor ad interiora reuocatus ⁊ forticatus in somno non inueniens pabuluz quod operetur consumit humidum substantificum ⁊ ex 2sequenti seipsum resolui cum proprio subiecto. Scōo dicit q̄ dormire super repletionē priusq̄z cibus descenderit ad fundū stomachi est malū. Reddens rōnem. Primo q̄: somnus talis non est profundus: imo cū reuolutione ⁊ latere in latus. Scōo quia cum natura in tali somno sollicitatur ideſt attente occupatur cum eo in quo sollicitari solet in hora somni ideſt circa illud circa quod in somno solet occupari. s. circa digōnem cibi expergefacto subita vel ante tps debitum deterrens ⁊ turbans eā retroducit ipsam. i. diuertit ab ope intēto ⁊ fit nā stupida. i. quasi attonita nescienſ cui intēdere ex motu agitatiuo caloris ⁊ spūuz nūc intus nūc extra ⁊ corrūpit digō pp dispsionē caloris. Tertio dicit q̄ dormire de die est malū. Primo q̄ gīnat egritudines humidas vt guttas ⁊ palises ex retētionib⁹ humiditatū q̄ de die magis resolui solent. Scōo qa gīnat reumata ꝓpterea q̄ vapores ⁊ fumi qui vndiq̄z per cutem hora vigiliaz resolui solent in somno diurno ad caput tendunt vbi inspissati recidunt inferi⁹ reumatizantes. Tertio qa corrūpit colorē pp humiditates aquosas vine fileſ in sanguine multiplicatas ex somno diurno resolui solitas hora vigiliaz que ad faciei cutē cū sanguīe expulse reddunt eā tumidaz ⁊ declinantē ad citrinitatez. Quarto qa gīnat splenē. i. splenēticā passionē in dispositis ad eā ex hūore grosso melico in splene retēto ex somno diurno: sicut. n. vigilie iuuant motū ⁊ liberuz trāsitū hui⁹ grossi humoris per cānales strictos cū calore diei vias aperiēte: sic somnus ipedit marie diurnus: cū tunc instet hora fm plm trāsitus melie p cānales suos: marie per illuz q̄ a splene trāsit ad orificiū stomachi gra ꝓuocatiōis appetit⁹ p quē splenis superfluitas emūdari solet: nō. n. cōuenit vt de nocte ꝓuocet: sz de die poti⁹ appetitū cibi. Quinto qa relaxat neruos seu remollit eos q̄ō phibet resolonē humiditatū quā facere solent vigilie diurne que interi⁹ retēte neruos imbibūt. Sexto qa pigritiā efficit pp humiditates p ipm retētas circa musculos chordas ⁊ iuncturas qb⁹ torpescūt ⁊ tarde reddunī ad solitos mot⁹. Septimo qa debilitat appetitū. Primo qa resolonē phibet que est prima cā famis. Scōo qa replet stomachū fumis vaporib⁹ ⁊ humiditatib⁹ remollientib⁹ ⁊ saturātib⁹ orificiū stomachi. Octauo quia frequēter gīnat apata ⁊ febres. Apata qdez cū superfluitates p ipm multiplicate colligunī in aliquo mēbroz ⁊ ipm intumescere faciūt. Febres vo q̄nq̄z effimeras ex retētione fuliginum in diurno somno: q̄nq̄z putridas ex putrefactione humiditatū multiplicataz effumantiū ad cor. Quarto dicit q̄ due de potionibus causis ꝓpter quas nocet somnus diurn⁹ sunt. Prima qdē qa cito interrūpit ꝓpterea q̄ calor diei trahit vsus exteriora calore corporis ecōtra ad somnū: vnde ꝓuenit motus agitatiu⁹. Ideo 2sulit tūc volentib⁹ dormire q̄ in vmbra dormiāt ⁊ in tenebroso loco. Scōa vo ꝓpterea q̄ reddit nām stupidaz ⁊ quasi perterritā ac se retrahentē ab eo in quo erat. s. a digōne cibi. ¶ Attēde q̄ lz somnus diurnus generalr vituperet ⁊ nocturnus

somnus est magis necessarius hoc est in die: quare ꝛc. ¶ In oppositum est hic Auicēna. ¶ Dico distinguendo ꝛ ex parte consuetudinis ꝛ quātitatis noctis: nam sunt aliqui consueti semper dormire de die ꝛ aliqui non. Item etiaꝫ qsiꝫ noctes sunt magne ꝛ sufficientes: ꝛ quandoꝫ sunt parue: ꝛ non sufficiūt. ¶ Dō dico ꝙ si ipsi istud consueuerunt ꝛ noctes sunt parue: ita ꝙ non sufficiunt ꝙ tunc in die dormire est bonum: sed si non consueuerunt ꝛ noctes sunt magne ita ꝙ bene sufficiunt: tunc dico ꝙ dormire est malu. ¶ Ratio primi ꝛ secundi etiam satis patet. Et quod tu dicis primo dico ꝙ illō est verum si illa hora sit ordinata: ꝛ etiam si somnus sit ita profundus: sed in die hoc non est. Et si dicas si aliquis bene comedat de mane ꝛ bene dormiat in die profunde: dico ꝙ nos nō debemus ꝛ mane tantum comedere.

¶ Ulterius hic dices videtur ꝙ dormire resupine sit bonum. primo auctoritate eius superius in capło ꝛ regimine pueroꝝ vbi precipit ꝙ ipsi iaceant resupine. Item ratione: ille situs est melior in quo virtus animalis minus laborat ꝛ magis quiescit: sed ℔ est iacendo resupine. ſ. super dorsum: tunc enim virtus lacertoū non laborat sed sup latus sic. ¶ Dico ad hoc vt ipse Auic. dicit: ꝛ sufficiūt rōnes sue. Et qō tu primo dicis dico ꝙ ipse nō ꝑcipit eos iacere vt sic dormiāt sed vt recuficentur ꝛ formenf melius eoꝝ mēbra. ¶ Ad aliud dico ꝙ illud est verū nisi essent alia no cumēta ex illo: sed sequūt nocumēta vt dictū est. In ℔ terminat ſnia totiꝰ capli.

Ex somni autez nocturni bonitatibus est ꝙ est cōtinuus ꝛ profundus: licet qui in die dormire consueuit ipsum subito interrūpere non debet absqꝫ ordine. Sed que ex figuris somni est melior est vt super dextrum iucipiat latus: ꝛ deinde ad sinistrū reuoluatur. Quod si eius inceptio super ventrem fiat auxilium fert satis magnum in digerendo: propterea ꝙ calorem retinet naturalē ꝛ ipsum comprehendit quare augetur. Resupine autem dormire est malum ꝛ ad malas ꝓparans egritudines sicut apoplesiaꝫ ꝛ frenesim ꝛ incubū: quoniam superfluitates ad posteriora declinare facit ꝛ retinentur ꝛ per suos non incedunt cānales naturales qui sunt ab anterioribus sicut nares ꝛ palatum. Et somnum qui resupine fit solent incurrere

Jacobus

comendetur: ex diurnis tamen ille minus vituperatur qui a mane vsqꝫ ad tertiam. ſ. ab ortu solis vsqꝫ ad horā tertiā post ipsum tenuerit. Iurta illud Hip. pro. no. secunda ter. 11. Somnus vt moris est conueniens ꝛ naturalis vt noctem nō effugiat ꝛ diez non impediat est laudabilis contrarius vero improbandus minus tamen si a mane vsqꝫ ad tertiam tenuerit.

¶ Et somni ꝛc.) ¶ In. 3. dicit primo ꝙ ex bonitatibus somni nocturni est ꝙ est continuus ꝛ profundus ꝛ ꝓpter hoc fit optima digestio in eo: ꝙ calor naturalis fere totus in eo circa digestionem ciborum ꝛ maturationem superfluitatiꝫ occupatur animalibus virtutibus perfecte quiescentibus: nisi circa motum pectoris ꝓpter necessitatez euentationis cordis. Secundo dicit ꝙ ly ex bonitatibus somni nocturni sit ꝙ sit continuus ꝛ profundus. Et ex proprietate diurni ꝙ predicta prestet nocumenta. Ille tamen qui de die dormire consueuit non subito sine ordine seu gradatione sed paulatim debz interrumpere somnum suū diurnum: ꝙ ex multo tēpore consueta ꝛ si fuerint deteriora insuetis minus molestare consueuerunt. Oportz igitur ad non consueta transmittere: paulatim vero certum est debere fieri: ꝛ aliter non opz transire ex vno ad aliud: vt ait Hip. aphōrum scōa: ꝙ ꝙsuetudo est altera natura ꝛ nā non bene sustinet repentinas mutationes.

Sed que ꝛc. ¶ In hac. 3. parte primo agit de figura melioꝛi somni. Secundo de peioꝛi. ibi (Resupine autem.) Tertio de causis quare debiles infirmi resupine iacent. ibi (Et somnū qui resupine. ¶ In prima particu. dicit ꝙ forma decubitus in somno meliorem vt incipiat homo dormire supra dextrum latus deinde supra sinistrum reuoluatur. Idē primo meminit. c. 7. do. presentis de regimine eius quod comeditur ꝛ bibitur. ℌ. illo. Opz preterea vt post comestionem primo super dextrum latus dormiat pauco tēpore deinde reuoluatur super sinistrum. Et ibi addit vnum quod ℔ omisit. ſ. postea reuoluat se supra dextrum: ꝛ cause istorū sunt ibi expresse. Scōo dicit hic ꝙ si somnus incipiatur reuoluto corpore toto super ventrē proueniet inde magnū adiutoriuꝫ in digestione cibi ꝓpterea ꝙ talis decubitus retinet interius nālem calorem: ꝛ hunc coadunans ibi cōprehendit quapropter augetꝫ seu fortificat ꝛ potētior fit in digōne. Ille si iacente toto corpe super ventrē pona supficiei ventris pondere corpis compressi claudunf vnde calor corroboratur velut in fornace clausa. Calor etiam plume quandoꝫ coadiuuat ad fortificationem caloris innati.

¶ Resupine ꝛc.) ¶ In scōa dicit ꝙ resupine dormire. ſ. dorso inferius ꝛ ventre superius est malū: ꝙ ꝓparat corpus ad malas egritudines sicut apoplexiā ꝛ frenesim ꝛ incubū ꝓp hoc ꝙ facit superfluitates cerebri declinare ad posteriorē partem eius vbi retinenf ꝛ incuneantur nō hītes cibi cānales ꝑ quos purgenf vel emunctoria ad q̄ ꝛfluāt ꝛ nō incedunt neqꝫ expurganf: ꝑ cānales ꝓptios quos anterius hīt ꝙbus fluere solent ꝛ expurgari ad nares ꝛ ad palatū: remanēt igiꝝ constricte in cerebro ꝙiantes aliquē ex morbis ꝑdictis. ¶ Sed instabit aliqs ꝙ apoplexia est morbus totius cerebri ꝙueniēs ex oppillatione oīum ventriculoꝝ eius. Iurta illud Hpn. tertij. 1. trac. 5. ca. 11. Apoplexia est ociositas mēbrorum a sensu ꝛ motu ꝓpter oppillationez cōtingentē in ventriculis cerebri ꝛ incurfibus spūs sensibilis ꝛ motiui. Superfluitates ergo cerebri retro diriuat ex decubitu supino non apoplexiam sed litargiā generant que est apostema frigidū posterioris ventris cerebri. Itē frenesis est apa anterioꝛs partis cerebri. Itez incubus est passio fantasie. Iurta illud Hpn. tertij. 1. trac. 5. c. 5. Incubus est egritudo in qua homo sentit cū in somnuz ingredif fantasma graue se cadens ꝛ cōprimens ipsuz ꝛ angustatur eius spūs ꝛ intersecaf vox ipsius ꝛ motus eius ꝛ fortasse prefocatur ꝓpter pororum oppilationem ꝛ cum ab ipso separatur excitat eum subito ꝛ est anteceſſoꝛ vnius triū egritudinū aut apoplexie aut epilētie aut manie. Dic ꝙ superfluitates paulatim congeste ꝛ multiplicate circa occipitium possunt subito diffundi per omnes ventriculos cerebri vel ad anteriorem ventriculum.

¶ Et somnū ꝛc.) ¶ In. 3. dicit primo ꝙ infirmi debiles solēt resupine iacere ꝓp debilitatē musculoꝝ suoꝝ ꝛ alioꝝ mēbroꝝ ꝛ qꝫ neutrum suorū latez diu pōt alterum latus sustinere: imo velociter supra suum dorsum resupine se volunt eo ꝙ dorsum est fortius latere ꝛ velut carina totius corpis. Scōo dicit ꝙ infirmi debiles ꝓpter hoc. i. ꝓpter debilitatem suoꝝ membroꝝ maxime musculoꝝ quibus

¶ De eo quod ab hoc loco ad posteriora reseruandum est. Lap'm. 10.

Quod ab hoc ꝛc. ¶ Primus determinauit de tribus rebus quibus plurimuꝫ sanitatis consistit. ſ. de exercitio cibo ꝛ potu: ꝛ de somno ꝛ vigiliis: hic determinat breuiter de re. per alias res. Et ꝓmo remittit nos pro determinatiōe quorūdam ad alia loca. Secundo aliquid determinat hic de quibusdam. ibi (Uerūtamen dicemus.)

infirmi debiles ꝓpter illud qō musculis eoꝝ accidit ex debilitate ꝛ eoꝝ membris: ꝛ qꝫ vnum latus aliud ferre non potest: imo cito resupini voluuntur: quoniā dorsum latere fortius existit. Et propter hoc aperto ore dormiūt propter debilitatem musculorum quibus mādibule stringuntur. Et hoc quidem in libris particularibus capitulum hz integrum.

¶ De eo quod ab hoc loco ad posterioꝛa reseruandum est. Lap. 10

Quod ab hoc[a] loco ad posteriora reseruare debemus ex eo qō hic dici solet est res coitus ꝛ ipsius tēperamentum ꝛ emendatio impedimenti eius. Et nos quidez ad posteriora reseruabimus loqui de eo in libris

¶ Sed dices videf ꝙ debuerit determinare de regimine per coitum ꝛ non reseruare: primo quia sic etiaꝫ vocet Gal per ipsum conseruare regimē ꝛ in. 6. de regimie: ꝛ in. 3. thegni. Item etiaꝫ de eo per qō sanitas conseruaf debet hic determinari: sed per coitū cōseruatur sanitas: vt ipse dicit Gal. in. 3. thegni. tercōmen. 35. quare ꝛc. Dico ꝙ si de ipso hic determinaſ set non fuisset maluz: imo magis fuisset perfecta sua doctrina: sed hoc ideo ipse fecit quia eius correctio. ſ. coitus spectat ad particularia membra: ꝛ hoc pertinet ad libros particulares: ꝛ ideo non curauit hic determinare de ipso: sed facit in libro tertio.

¶ Sed dices etiam postea Gal. ꝛ alij auctores docēt conseruare etiam per inanitionem ꝛ per accidentia anime ꝛ per aerem: ꝛ iste nihil de eis dicit. Dico ꝙ sine dubio ad hoc vt bene cōseruetur sanitas requiritur bonus aer ꝛ cōuenientia anime accidentia ꝛ alia ꝓhiberi: simile inanitio ꝛ repletio. Uerūtamen quia non cadit magnum artificium in approximatione istoꝝ:

De partibus.

mandibule claudi ꝛ stringi solent dormiūt ore aperto. Iurta illud Gal. 1. pno. cōmē. 20. illius canonis. Eger si iacuerit reiecta ceruice aperto ore. Quādo dormit infirmus suo ore aperto semper ꝛ non accidit illud ex causa extrinseca: aut ex solutione: aut ex medicina solutiua: aut re alia cuius virtus sit hec virtꝰ: tunc illud est ex debilitate virtutis mouentis lacertos qui aperiunt os ꝛ claudunt ipsum sicut dixi ante in lacertis qui mouent palpebras. ¶ Attende ꝙ resupine iacere accidit pluribus a mala consuetudine ꝛ quibusdam pinguibus ex corporis grauitate ꝛ aliis quibusdam ex doloribus laterum qui non sinunt eos super ea iacere. Et resupinatio talis non est timorosa neqꝫ nota magne debilitatis. Iurta illud Hpn. quarti scōa trac. 1. ca. 41. Et oportet vt tu attendas in hoc etiā rem vnam. Fortasse enim homo est pinguis grauis corporis velocis mollificationis diligens in dispōne sanitatis vt iaceat omni hora sm hanc formā aut est prohibens dolor omnez decubitum preter resupinationē. Illud enim iterum est ex eo cuz quo non magnificatur timor. Tertio dicit ꝙ hoc. ſ. sermo de resupinatione ꝛ signis eius habet ꝓprium capitulum in libris particularibus. ſ. capl̄z. 4. trac. primi fen scōe quarti qō intitulatur de signis sumptis a forma ꝛ figura iacendi. Et incipit. Resupinatio super lectum ꝛc.

¶ De eo qꝫ relinquendum est vsqꝫ ad alium locum. Lap'm. 10.

Quod ab hoc ꝛc. ¶ In hoc capitulo primo remittit nos ad sequēntia de sermone coitus. Secundo de sermone medicinarum resoluentium ꝛ remotione suoꝝ impedimentorum. ibi (Et hoc etiam quod hic.) Tertio declarat quibus euacuationibꝰ conseruator sanitatis vti debet. ibi (Uerūtamē dicemus.)

¶ In ꝑma pte dicit ꝓmo ꝙ ea que debet ab hoc loco. i. ab ista fen de regimie sanitatis ad posteriora reseruare de his que dici solent ab aliis hic. ſ. tractatu suo de regimine sanitatis sunt res coitus videlz venereus acutus ad temperamentum ipsius. i. moderatus vsus: ꝛ emendatio impedimenti eius. ſ. impotētie ad coeundum ꝛ generādum vel emendatio nocumenti ex superfluo desiderio eius ꝛ nimia spermatis emissione. Secundo dicit ꝙ reseruat ad posteriora loqui de coitu in libris particularibus. ſ. trac. 1. fen. 20. tertij in cuius. c. 9. agit de iuuamētis coitus. ꝛ. c. 10. de nocumentis eius. ꝛ. c. 11. de horis eius. ꝛ. c. 17. de cura diminutionis coitus. ¶ Sed queret aliquis quare debet Hpn. trāsferre sermonez de coitu ad alios libros particulares: scilz ad libros de curis egritudinum cum de eo Gal. medicoꝝ Princeps agat tertio thegni inter causas ꝙseruatiuas corporis optime san. Et Rasis. 4. Alman. qui est de regimine sanitatis ꝓprium facit capl̄m de iuuamento coitus ꝛ eius nocumento ꝛ qūo debeat fieri. Et Auer. serto colliget qui est de regimie sanitatis facit octauū capitulum de vsu coitus in complexione temperata. Item coitus conuenit in regimine sanitatis vt affirmat Gal. contra Epicuruz tertio thegni dicens. Uenereoꝝ vō sm Epicurū nullus vsus salubris sm vero verū et interuallis tantis vt in vsib⁹ coitus neqꝫ dissolutionez sentiat ꝛ leuior ipse seipso videat factus ꝛ melius dormiēs. Et Haly in cōmento ait. Coitus est ex accidentib⁹ anime. Et Gal. quidez in hoc loco fecit ei capitulum singulare in quo docuit illud qō conuenit in sanitate ex eo. Dic ꝙ Hpn. volens diffusius ꝛ completius alios tractare de coitu fecit specialem ꝛ ampluz tractatū de eo. ſ. tractatū primū. 20. fen tertij in quo ꝓpter affinitatem ꝛ cōnexionem materierū de iuuamentis coitus ꝛ nocumētis eius ꝛ curis nocumentoꝝ simul de his omnib⁹ agere voluit. Et ly hic Principi sermonez de coitu preterire placeat pro complemento tractatus de regimine sani. sermonē Rasis expertissimi omniū medicoꝝ post tempora Gal. hic inferere libet sub decem ꝓpositionibus. Prima est: coitus corpus repletum alleuiat ꝛ animā hilarez atqꝫ letam efficit ꝛ eius auget lenitatez iram quoqꝫ sedat ac sollicitudinez removet qō adeo quādoqꝫ fit donec melancholia eius occasione sanetur. Scōa est: si gs amote mulieris intantum coartetur vt quasi ad mortem deueniat ꝛ multotiens vtatur coitu: ly ea non patiatur quaz diligit: sedatur tamen eius furiosus amor. Tertia est: coitus alleuiat omnes sensus ꝛ ad vltimū si quis multo vsus fuerit coitu repletionis malum euacuādo cuadet. Quarta est: valde obseruādum est ne quis coitu sepe vtatur: cito enim ex eo incurret debilitatē ꝛ appetitus destruc-

cionem

Rorum: qz quilibet scit qz tristitia z ira sunt fugienda: z qz aer etiã fetidus z nimis calidus est fugiendus: z ideo de istis non curauit etiam ponere.

¶ Item etiã dices non videf qz medicine solutiue cõpetant in regimine sanitatis. primo qz Gal. dicit. 1. de re. qz motus medicinarũ non cõpetit in conseruatione vel regi. sanitatis. Itẽ etiã rõne qz ipsa. s. solutiua multũ alterant z mutãt: z ita ipsa non pertinent huic arti. s. conseruatiue. Dico qz si corpus sit bene ex se dispositũ: z cum hoc vtitur ẽbito z bono regimine in aliis: dico qz ab istis medicinis nocetur nec debz eis vti: sed si ipsum fit dissẽperatum z male dispositum naturaliter: vel etiam si sit temperatum vtitur tamen malo regimine generante superfluitates qz debent euacuari: debet vti talibus dictis medicinis. Et isto secundo modo intelligit hic Auicẽ. Et in hoc terminef sententia istius capituli.

¶ De cõfortatione membrorum z corporũ debiliũ z impinguatiõe z magnificatione corporis vel carnium ipsorum. Lapim. ii.

particularibus. Ex eo qõ ẽ etiaz dicit est res medicinarũ ventrẽ soluentium z ablationis impediméti earum: z nos quidẽ in quibusdã eorum reseruabimus sermonẽ ad nostras dictiones de medicationibus z in quibusdam eorũ ad sermones nostros de medicinis ventrẽ soluentib⁹. Verumtamen dicemus qz sanitatis conseruator vti debet euacuatione que fit cũ solutiuis z diureticis z sudorem prouocantibus z sputũ producentibus. Et mu

m **Embra** 7c. ¶ Ista pars debuit diuidi superius contra secundũ capitulum istius sen si fuisset lectũ: dico ergo qz prius ẽterminauit de re. prout distinguitur sm diuersitatez complexionum siue etatum: hic ẽter. de re. prout diuersificatur a parte compositionis. s. quantitatis membrorũ. s. magne vel parue z proprie magne

Jacobus

ctionẽ consequef z oculorum concauitatem habebit. Quinta est: a coitu etiã corpora habẽtes ficca vt ab inimico interficiente sibi cauere debẽt quo etiã si quis multum vsus fuerit ethicã incurret. Sexta est: cõualescẽtes z ẽbiles atqz macri necnõ quoz yria z ventres gracilia sunt z macri atqz quorũ nerui debiles sunt coitũ omo vitare dñt. Septima est: coitus multus z frequẽs multum infert nervis nocumentũ z oculos fortiter ledit z vires corporis destruit z corpus corrũpit ac debilitat ad senectũ vero adducit. Octaua est: iuuamẽte coitus predicta corpora habẽtibus fortia z grossa z multũ sanguinẽ z venas amplas z colorem rubeum z pilos multos accidunt. Corpora aũt habẽtibus cõtraria pdictis malus affert magnum z manifestũ. Nona est: coitu nullus vti debz vũ est famelicus neqz cum multo cibo z potu est repletus nec cũ a balneo exierit nec postqz vomuerit nec post vẽtris solutionẽ nec post minutionẽ vel laborẽ. Decima est: si quis multo vsus fuerit coitus a labore z minutione abstinere debz z cauere debz ne in balneo sudet nutrientibus etiã augmentantibus sperma vti debz z vinum grossum z dulce bibere rebus quoqz odoriferis facile z totum corpus sepe debz inficere z suffumigationibus odoriferis vti z augere somnum hec Rasis. 5. Alman.

Et ex hoc 7c. ¶ In secũda parte dicit primo qz res. 1. vsus medicinarum soluentiũ ventrem z res. 1. modus ablationis impediméti seu nocumenti earũ sunt etiã ex his que hic dici solent. i. a medicis aliis describi in suo tractatu. de regi. sani. vt a Gal. 5. de regi. sani. ca. 8. z a Rasi. 4. Alman. ca. de iuuamento purgationis z eius nocumento z quomodo ẽbeat fieri: z ab Auer. 6. colliget. Secũdo dicit qz in aliquibus medicinarũ soluentium ventrẽ reseruabit sermonem ad dictiones de medicationibus scilz ad quartam sen primi vbi agitur in generali de re medicationis z ad alias sen tertiũ z quarti librorũ vbi in speciali agitur de medicationis cuiusqz morborũ. Et in quibusdam earũ reseruabit sermonẽ ad suos sermones de medicinis ventrẽ soluentibus de quarũ simplicibus agit secũdo huius capitulis proprijs: z de compositis quinto huius trac. secũdo qui est de hieris z trac. tertio qui est partim de electuarijs solutiuis: z trac. 9. qui est de decoctionibus z pillulis. ¶ Attende qz rõnabiliter ꝓtin. trãstulit ab hoc loco ad sequẽtia sermonẽ de solutiuis qz de venereis actibus: qz solutiua non cõpetunt in regimine pure conseruatiuo sanitatis optime sicut coitus. Teste Gal. secũdo de regi. sani. c. 9. dicente qz motus q est a pharmacijs non sanatiue est artis. Sed qz valde proficit post bonum regimen ad cõseruationem sanitatis sanorũ lapsorũ beneficium vẽtris qõ a solutiuis ꝓcurari solet gratia doctrine perfectionis hic inferere volumus sub ꝓpositiõibus certis dicta Rasis. 4. Alman. c. de iuuamẽto purgationis z nocumento eius z qõ fieri ẽbẽt cui nulli in experiẽtijs anteponimus preter Hyp. z Gal. Prima ꝓpositio est: solutione ventris vti prout opz summa est medicina ad conseruationez sanitatis magnũ tribuẽs adiutoriũ. Est enim possibile vt huius operis cã ab humore corpus qui ꝓpter errorẽ nutrientiũ vel ex diete negligẽtia vel quietis corporis intẽperãtia generari solet mũdificef. Ob hoc igitur esse põt vt corpus semper mundũ existat z neqz in eo superfluitates ad egritudinũ generationem apte retineantur. Secũda ꝓpositio: medicina ventris solutiua quisqz vti ẽbz que humorẽ qui ei nocere solet vel qui in eo ex sui corporis dispõne plurimum generari solitus est: aut cã erroris sui regiminis expellere cõsueuit. Opz etiam vt a medicina que humorẽ predicto humori cõtrariũ educere cõsueuit sibi caueat. Huius enim actionis nocumentũ maximũ existit. Tertia propositio: qui vẽtris solutione plus indiget est qui corpus magnum hz z pingue z qui est gulosus z qui multos comedens cibos z fructus parum mouef z exercitatur. Qui autez ventrem leniter solubilẽ z cuius venter solutionẽ sepe incurrit z cui dissinteria cito accidit z qz maxime si fortis fuerit a ventris solutiõe abstinere debz. Quarta ꝓpositio est: medicinas ventris solutiuas sepe sumere corpus ẽbilitat z ethicam z ptisim adducit precipue si fuerit corpus habens siccum. Quinta propositio est: est etiam summopere obseruandũ ne quis medicinam ventris solutiuaz sumat nisi prius ventrem cũ iuribus vnctuosis mollificauerit z balneũ per duos dies ante acceptionẽ intrauerit z corpus in balneo multa aqua tepida infuderit z in ipsa sederit z sirupum acetosum biberit. Sexta propositio est: hoc quoqz est intuendum ne medicinas ve hementer ventrem soluentes in diebus calidissimis vel frigidissimis sumat. Septima propositio est: a somno quoqz omo postqz solui ceperit est abstinendum neqz cibo aliquo donec. i. quãdiu medicine saporez eructuando senserit erit vtendum. Octaua est: solutio ẽt non stringenda est nec minuenda donec medicine expleatur operatio. Nona: si vt ẽcet purgandus solutus fuerit cibo facto ex aqua z carne vt capone elixo cibari debz. Ex quo non auide sed mediocriter sumere debet. Nemo enim in die qua soluitur saturari debz:

parue. Et primo facit hoc in generali. Secundo in speciali adducendo specialia exempla. ibi (verbi gratia ꝓcipiemus.) Et hec in duas. Primo adducit duo specialia exempla sm duo membra. Secundo remittit nos pro aliis extremis. s. sm alia membra ad alia loca. ibi (In libris preterea.) Prima in duas sm qz duas ponit exempla. Primo ponit vnuz circa crura. Secundo aliud circa pectus. ibi (Et si voluerimus 7c.) ¶ Iuxta qõ nota qz signanter dicit in tẽpore existit augmenti: qz sm qz Gal. dicit 5. de regi. sa. membra debilia in senibus non ẽbent exercitari propterea qz ea exercitium magis debilitat resoluendo.

¶ Sed dices ipse ponit qz membra ẽbilia confortantur illis. 3. scilicet fricatione exercitio z emplastro illo. Dices non videtur qz possunt membra esse ẽbilia propter complexionem malam excedentez calidã. sed cũ illa tria omnia magis calefaciant magis debilitabunt quẽadmodũ est in feb. Dico qz mẽbra possunt esse ẽbilia z ratione cõplexionis z ratione quãtitatis: modo ipse non intelligit hic ratione complexionis sed quantitatis diminute.

¶ Item dices nõ videf qz retentio anhelitus faciat illud. s. augmentum in mẽbro vicino: qz imo illud facit solum in pectore z non in membris vicinis. Item etiam Gal. hoc dicens in. 3. thegni ter. cõ. 63. solũ dicit de pectore z de membris vicinis nihil dicit. Dico qz sine dubio maxime retentio anhelitus vz solum in

De partibus.

sed mediocriter est reficiendus. Decima est: si aliquẽ cõtigerit superflue solui cibaria cum sumach vel cũ succo malorũ granatorũ acetosorũ vel cuz succo vue acer be facta sumere debz per multũ tẽporis tamen anteqz comedat puluerem de seminibus factum in potu sumere debet. Undecima est: si alicuius corpus ex haustu medicine fortiter calefactum fuerit vel medicinam cholerã rubeam purgantem sumpserit necessarium est vt eius potus sit iuleb nisi vehementer sit purgatus. Duodecima est: si fortiter solutus fuerit succum pomorum vsqz ad spissitudinez decoctum vel citoniorum vel malorum granatorũ bibere debz. Tertiadecima est: necesse est vt qui multũ solutus fuerit abstineat a iuleb z sirupo acetoso z hydromelle. Decimaquarta est: si accidat vt ex medicina corpus non calefiat nec e corpore aliud quicqz preter flegma vel cholerã educatur aqua vino tẽperata in potu erit sumenda qz si fuerit possibile cuz melle tẽperanda erit. Decimaquinta est: si cõtingat medicinã solutiuaz plus multo operari qz ẽbeat in balneo ponẽdus erit qui eã sumpsit. Decimaserta est: si hoc mõ restrictus nõ fuerit puluere de semine seu lapillis malorũ granatorũ facto vti debz: qui si sufficerit quiescendum erit. Decimaseptima est: si nõ suffecerit hic pulus dandus erit qui recipit tortellaruz de siria. 3. 100. thuris boli armenici gũmi arabi. glandium xilocataractaruz de romania aridorum seminum granatorũ oĩum subtilissime tritorũ aã. 3. 10. seminis iusquiami albi. 3. 5. Huius aũt pulueris tantũ bibere debz tribus vicibus quãtum pugno teneri põt. Decimaoctaua est: si istud non ꝓtulerit trociscos de balaustijs z his similia que in capitulo de ventris solutione nominabunf dabis. Decimanona est: si infirmũ ẽbilitari ꝓtingat z ad ĩmobilitatem ac syncopim peruenire subueniẽduz erit sicut in capitulo colice passionis dicturi sumus: hec Rasis ibi.

Verũtamen 7c. ¶ In tertia dicit qz conseruator sanitatis vti debz eũone cum solutiuis si venter fuerit constipatus vt. 3. j. casie fistule vel manne vel thamarindorum vel mirabolanorum cum. 3. 4. seri caprini vel. 3. ß. catholicon quod omnez humorem sine molestia z periculo euacuat vel clysteri lenitiuo de decoctione quattuor remollitiuorum z. 3. j. casie fistule vel. 3. ß. benedicte z quart. ß. olei oliuaz: z. 3. ij. salis cõis. Itez vti debz diureticis dũ timet de oppilatione meseraicaz vel venaz capillarium epatis vel viarũ vrine vt pureta cicer vel carui vel feniculo vel aniso vel petroselino vel apio vel aqua decoctionis horũ vel aqua florũ genestevel aqua alkekengi vel aqua saxifrage. Itez vti debz ꝓuocantibus sudorẽ dũ sanguis abundat in aquositate vel subcute sentif quasi pruritus vel formicatio ex aquositatibus nitrosis sub ea comprehensis vt balneis calidis dulcis aque aut stuphis aut applicationibus lagenaz aut vesicarũ repletaz aqua calida ad plantas pedũ aut ventrẽ aut fricationibus mediocribus ꝓtinuatis cũ manibus calidis suauibus z cooperimentis adauctis z retẽtione sui anhelitus in lecto sub pãnis z quiete mẽbroz: z cum medicinis aperitiuis intus z extra. Itẽ debz vti medicinis educentibus sputũ cuz repletio fuerit in pectore: alibo sicut vuis passis dactilis aut ficubus granis pini nouis cuz zuccaro ꝓditis zinzibere viridi hysopo enula cãpana liquiricia hydromelle penidijs dyadragaganto dyairis cõseruis z sirupis violarum de capillis veneris. Item debent vti mulieres mẽstrua prouocantibus cum tempore debito ea nõ habuerint vel non satis ex eis vt artemesia calamento pulegio regali savina leuistico rubea tinctorum bibendo ex eis tritis cum vino albo vel cum aqua cicerum vel bibendo aquas decoctionis aut distillationis earũ vel sedendo in balneis ex eis. Et has medicinas modo declarabit z scire nos faciet. s. scõo huius.

¶ De confortatione membrorum ẽbilium z impinguatione z magnificatione carnium ipsorum. Capi. ii.

m **Embra** 7c. ¶ In hoc. c. primo declarat in quo tempore z quibus modis membra ẽbilia z parua confortantur z augmẽtantur. Secundo agit de remedijs erroris cõmissi in superfluis exercitio z fricatione dictorum mẽbrorum. ibi (Cum igit aliquid.) Tertio de confortatione z augmentatione membrorum anhelitus vel propinquorum eis. ibi (Quod si voluerimus.) Quarto remittit nos ad sequentia super his. ibi (In libris preterea.) ¶ Prima pars est presens ter. In quo primo dat modos confortandi z augendi membra parua z debilia. Secundo exemplificat de eis. ibi (Verbi gra ꝓcipiemus.) Tertio agit de augmentatione exercitij in dicto casu z signis quibus superfluere cognoscitur. ibi (Et augmentabimus.) ¶ In. 1. parti. dicit qz membra ẽbilia z minora ẽbito ꝓfortantur: z augentur in etate crementi z in fine eius quattuor modis. Primus est cum temperata fricatione mẽbri ẽbilis z parui quatinus per eam trahaf abunde sanguis ad mẽbruz fortificandũ atqz incrassandũ. ¶ Attende qz mẽbra carniformia nedũ in adolescẽtia sed ẽt in iuuẽtute z senectute pñt augmẽtari: qz mã sue nutri-

pectore immediate verum q̄ibi fit tunc caliditas augmentata: ideo etiam ꝛ vicina membra augmentantur secundario: ꝛ ideo Auicen. hic sic dicit. Item intellige q̄ illa tria remedia fiunt: quia hic est necessarius attrahere nutrimentum ad illud membrum ꝛ ibi ipsum retinere ꝛ facere etiam ipsum conuerti in substantiam membri: ista autem remedia hic dicta modo faciunt: nam fricatio ꝛ exercitium attrahunt nutrimentum ꝛ etiam emplastrum. Item etiam illud emplastrū de pice etiam illud attractum retinet appropriate ꝛ non permittit ipsum resolui: nec exhalare. Item illa scilicet exercitium ꝛ fricatio faciunt ipsum conuerti in membrum confortando calorem membri ꝛ aperiendo poros eius. Item non intelligas q̄ illud factum cōpleatur in diebus tribus solum: q̄ non ponit ꝛ pluribus: sed intellige illud etiam in diebus aliis postea sequēntibus q̄ illud similiter fiat. Item non intelligas q̄ semper de die in diez semper augmentetur exercitium: q̄ quando satis est augmentatum non ꝛbet plus augmentari sed sic conseruari. Item postea intellige q̄ ista significatio est q̄ ibi in loco appareat aliqua caliditas ꝛ rubedo ꝛ q̄ sit etiam debilitas mēbri. Item intellige q̄ dicit (conuersam) q̄ quādo nos non volumus attrahere nutrimentū plus ad vnam partem q̄z ad aliam: sed equalr ad oēs tunc ꝛbemus facere fricationes fm omnes situs ꝛ ad omnem partem: sed q̄n appropriate attrahere volumus humores vel nutrimentum ad vnam partē tantū: tunc debemus facere frictionē versus partem illaz solūmodo q̄ prius faciebamus de superiori ad inferiora faciemus nunc ꝛ inferiori ad superiora quod est conuersum.

¶ Sed postea dubitabis ꝛ ordine approximationis istorum remediorum. Et videtur q̄ primo ꝛbeat approximari emplastruz ꝛ pice auctoritate Gal. qui hoc dicit in. 5. ꝛ re. sa. q̄ prius debet approximari emplastrū ꝛ pice. Item non videt esse bonus ordo in alio: q̄ cum fricatio disponat ad exercitiū oz precedere exercitium ꝛ non sequi vt supra habuimus. ¶ Dico q̄ ordo ꝛbet esse talis: nam primo ꝛbet fieri fricatio preparatoria ꝛ postea exercitium ꝛ postea fricatio reductoria ꝛ vltimo emplastrum de pice: q̄ si prius faceremus emplastrum de pice non posset bene postea fricatio in eo fieri nec exercitium: ꝛ quod Gal. etiam dicit q̄ illud emplastruz est prius intelligit q̄ est prius omnibus aliis remediis. scilicet via perfectionis: non autem q̄ prius tempore ꝛbeat approximari. ¶ Ad aliud dico q̄ ipse solum ponit hic ꝛ frictione reductoria: q̄ ipsa est vt vnuz principale remedium: ꝛ dedit intelligere preparatoriam propter quod ipsa non fit nisi propter exercitium: ꝛ ideo non dixit ꝛ ea.

¶ Item dices male dicit q̄ tunc debetur exercitium paruum siue parumper: q̄ Gal. dicit q̄ tunc ꝛbemus approximare curtuz maiorem aliquo alio.

¶ Item etiam dices male etiam dicit frictionem temperatam: q̄ Gal. dicit frictionem minorem.

¶ Item cum exercitiuz sit maioz motus q̄z fricatio oz primo augmētari fricatio q̄z exercitium.

¶ Item cum exercitium resoluat non ꝛbemus p̄cedere ipsum augmentando. ¶ Dico ad primum q̄ in prima die debz esse exercitium paruum in secunda debet postea augmentari non in longitudine sed in fortitudine: vt augmentemus caliditatem in membro: ꝛ quod dicit Gale. non intelligo quod dicat quod debeat esse maior in prima die q̄z in sequentibus: sed ꝛbet esse maius q̄z exercitium aliorum membrorum. ¶ Ad secundum dico q̄ fricatio est multiplex. scilicet multa ꝛ pauca ꝛ media dura mollis ꝛ media: modo tunc secundum Gale. non debet esse media inter multam ꝛ paucam sed debet ꝛclinare parum ad paucam sed ꝛbet esse media inter duram ꝛ mollem.

¶ Vlterius intellige quod illa remedia ꝛ superiora competunt in corpore mundificato: quia in alio scilicet in non mundificato inducerent egritudines in membro ꝛē.

Jacobus

¶ De

tionis ꝛ augmenti. s. sanguis potest in his multiplicari. Sed mēbra spermatica non augmentantur nisi in adolescentia propter abundantiam sue humiditatis ꝛ fortitudinez augmentatiue virtutis. Sēds est: cum exercitio assiduo tali membro appropriato: vt cum vociferatione ꝛ insufflatione si fuerit ex membris anhelitus. Et cum ambulatione aut cursu si fuerit ex mēbris grossius. Et cuz motibus brachij ꝛ manus si magnificatione indigerunt. Nam per exercituz dilatantur pori ꝛ capaciores fiunt amplioris alimenti ꝛ calor innatus mēbri parui roboratur ꝛ ad ipsum nutrimentū copiosius trahitur. Tertius est emplastratio mēbri debilis ꝛ parui cum pice statim post frictionem vt per oppilationem poroum factam a glutinositate picis sanguinis ad mēbrum tracti per exercitium ꝛ frictionem resolutio prohibeatur: ꝛ calor innatus mēbri super assimilatione sanguinis tracti ad mēbrū corroboret. ¶ Attende q̄ hos tres modos Gal. sic premittit. 6. de regi. sa. c. 12. Est autem nullum quidem picationi virtutem habens parem: prodesse tñ possunt ꝛ hec talia. Ante balneum manibus nō valde mollibus sicut rursus neq̄z asperis refricare corpus vsq̄quo ruborem accipiat. Deinde frictione dura nō multa oppilante cutē densam ꝛ duram operari. Et post ea exercitus cōmoderatis vrentē. Deinde balneatum ita vt nō prolixe morer fm balneum abstergere similiter predicta frictione ficca: ꝛ postea vnctū oleo breui offerre cibaria. Intentio vero talium est ad carnosum genus trahentes sanguinez bonū roborare eam que in eis est virtutē nutritiuam vt nō euaporetur q̄ attractum est sanguinis: hec Gal. ibi. que ꝛz dicta sint pro toto corpore incrassando nō minus seruiunt vni soli mēbro. Et. 14. de inge. sa. c. 16. loquens de macris incrassandis ait. Omni tertio die super eos applicetur pix ꝛ suauia exercitia ꝛ suaues frictionis eis inducantur. Idem si vnum membruz augmentare ꝛ ingrossare volueris erit faciendū. Nam calefacit ꝛ humefacit ꝛ multum sanguinē attrahit ad mēbruz in quo applicat non tñ semp fiat sed bis in die in vere ꝛ semel in estate. Deinde subdit remedium aliud dicens. Quibus autem ex membris vnum macrum exstit temperate percutiatur fustem igitur ereum lenissimum et oleo vnge ꝛ cum eo mēbrum temperate percutiatur donec ceperit inflari quosic apparente a percussione cessabis. Quartus modus est: cum retentione anhelitus maxime cum membroruz cuius fortificatio ꝛ impinguatio queritur propinquū fuerit membris anhelitus: vt clibanus pectoris si ꝛbilis fuerit ꝛ nimis strictus fortificatur ꝛ latior redditur retentione frequenti anhelitus ꝛ non solum pectori membris aliis roborandis auriliatur: q̄ calor fortificatur in eis ex diffusione retenti spiritus ꝛ caloris innati per venas ꝛ arterias.

¶ Verbigratia ꝛē.) ¶ In secunda partic. ꝛclarat primo exemplo tres primos modos. Verbigratia sint alicui crura gracilia nimis atq̄z ꝛbilia. Hos illi precipiemus primo q̄ modicum currat. Secundo vt vtatur frictione cruriuz suaui. Tertio vt ex pice emplastrum cruribus adhibeatur de qua dicit Princ. 2. can. c. ꝛ pice q̄ attrahit sanguinem ad membra ꝛ impinguat ea propter cum iteratur eius adherentia ꝛ euulsio subito cum violentia. Secundo dicit q̄ his peractis vna die secunda die frictionem custodiemus vt erat ideſt exercebimus eaz sub tali mensura suauitatis vt in prima die. Et consimiliter in die tertia ꝛ diebus cōsequentibus: semper enim debet esse tanta q̄ sanguinem ad membrum trahere sufficiat ꝛ non resoluere: idem intellige de picatione.

¶ Et augmentabimus ꝛē.) ¶ In. 3. partic. dicit q̄ exercitiū mēbri magnificādi gradatim per dies augmentari debet fm q̄ membruz ad motus habilitatur nisi signum amplitudinis superflue venaruz apparuerit ꝛ confluxus excessiuus materierū peccantium ad mēbrum augmentandū quibus apparentibus exercitium mēbri illius non vltra augenduz est: q̄ tunc timet in omni mēbro quod ita est apostema futurū ꝛ nocumentum illi mēbro ꝓpium vt in hoc casu de grauiunctum fuit ꝛ ex fricatione: deinde faciemus ipsum quiescere ꝛ resupinuz iacere ꝛ eleuabimus mēbruz illud. verbi gratia vt in primo qui hz crus siccū per pedē suū ꝛ fricationem faciemus ꝓprie cōuersaz. s. postremo ad radicem. Quod si voluerimus hoc efficere in mēbro q̄ sit iuxta membra anhelitus: sitq̄z verbi gratia pectus ligabimus q̄ est sub eo ligaturas que in stringendo sit media: ꝛ in latitudine equalis postea precipiemus ei vt vtaꝛ exercitio manuū ꝛ fortis anhelitus emittēdo voces ꝛ clamorē magnū ꝛ fricatione leui. In libris preterea particularibus perueniet ad te qualiter hec summa exquisite diuidatur. Illud igitur in libro decorationis cōsiderabimus si deus voluerit.

De partibus.

cilibus tibiis magnificandus timenf varices ꝛl elephantia. Et sunt varices dilatatio ꝛnarum in crure ꝛ pede ꝓpter multitudinē eius quod ꝛscendit ad eas ex sanguine ꝛ plurimū sanguinis est melancholicuz ꝛ q̄nq̄z est sanguis mundus non melancholicus: ꝛ q̄nq̄z est sanguis grossus flegmaticus vt ait Princ. tertij. 22. tra. 1. c. 15. Et elephantia est additio in pedibus fm modum qui accidit in ꝛnis varicum quare ingrossat pedem cū qualitate sua ꝛ q̄nq̄z fit propter humorē melancholicum ꝛ est illud quod est plurimum vt ait idem ibi. c. 16.

Cum igitur aliquid ꝛc. ¶ In hac parte secunda dat tria remedia contra tumorē venaruz ꝛ descensum superfluum humorum ad membrum cuius augmentatio queritur. Primum est minuere ꝛ exercitio ꝛ frictione preiunctis: ꝛ velut vt incipiamus a diminutione gradata non a cessatione totali frictionis ꝛ exercitij ne fiat transitus ꝛ extremo ad extremum sine medio. Secundum est facere quiescere infirmum ꝛ iacere supinum ꝛ ellevare illud membrum altius q̄z alia membra cuius vene intumuerunt: ꝛ ad quod fluxerunt superflui humores vt in habē te crus gracile ꝛ siccum elenamus ipsum per pedem suum. Tertium est vti frictione contraria prime scilicet a postremo ad radicem. Nam prima faciebamus a superioribus ad inferiora quatenus inferius ad gracile membrum traheremus alimentum. Sed hec facienda est ab inferioribus ad superiora vt sursum trahantur humores superflui grauantes gracile membrum ꝛ replentes venas eius. Et vocat hic Mun. hanc frictionem a postremo ad radicem: q̄ licz in via situs membra inferiora sint vt fundamentum superioribus via tamen diriuationis nutrimenti superiora prioza sunt: ꝛ veluti radix inferioribus. Inferiora vero sunt postrema superiorum.

Quod si voluerimus ꝛc. ¶ In hac parte tertia dat tres modos fortificandi ꝛ augendi membrum debile ꝛ paruum anhelitus vijs in situ proximum cuiusmodi est pectus debile ꝛ strictuz. Primus est ligare membra suppositia membris anhelitus ideſt membra naturalia media ligatura inter fortem ꝛ laraz cum insita seu binda equali in latitudine vt hac ligatura spiritus ꝛ aer ꝛ dyaphragma descendere prohibeantur ꝛ in pectore compressi paulatim dilatent ipsum. Et debet hec ligatura media esse: quia nimis fortis comprimendo lederet epar stomachuz ꝛ splenem ꝛ nimis stringeret vias eorum. Et lara nimis inutilis esset non satis resistens descensui aeris. Debet etiam esse in latitudine equalis vt membra naturalia equaliter compressa vniformiter resistant dicto descensui. Secundus modus est post ligaturam nunc dictam vti exercitio manuū ꝛ exercitio fortis anhelitus emittendo voces ꝛ clamorem magnum. Exercitio quidem manuum ꝛ brachiorum quo ex consequenti pectus commouetur calefit ꝛ dilatatur. Exercitio vero fortis anhelitus cum emissione vocum ꝛ clamorum quo pectus mouetur per se ꝛ directe calefit ꝛ augmētatur. Tertius est vti frictione pectoris leui. maxime cum manu suaui prius vncta oleo dulcium amigdalarum quod confortat pectus ꝛ delectabilius efficit.

In libris p̄terea particularibus ꝛc. ¶ In hac ꝝ/ta parte remittit nos ad sequentia super hac materia dicens q̄ in libris particularibus scilicet quarto canoñ. perueniet ad te qualiter hec summa ideſt sententia summatim hic recollecta de membris debilibus ꝛ paruis fortificandis ꝛ augendis exquisite dividatur ideſt plene ꝛ complete pertractata practicemr. Illud ergo considerabis si deus voluerit ideſt sua gratia ꝛ clementia hoc opus perficere concesserit in libro ꝛcorationis ideſt sen septima quarti que est de decoratione tractatu. 4. capitu. j.

¶ De

¶De lassitudine que sequitur exercitia. Capim. 12.

1 **Assitudinis** ⁊c. ¶Primus ⁊terminauit ⁊ re. quod ⁊betur adolescenti: modo q; non cō tingit adolescentem etiā sibi soli viuentē quin incurrat aliq̄n lassitudines ⁊ plures alias dispones: ideo hic ⁊terminat ⁊ curis earum. Et primo nobis notificat species ⁊ modos lassitudinis. Secūdo determinat de cura illoꝝ ⁊ aliaꝝ dispositionum. ibi (Cūq; simpliciū.) Item primo notificat species simplices. Secūdo breuiter pertransit ⁊ compositis. ibi (Et est etiam cū vna.) Item primo ponit distinctionez lassitudinis in suas species ⁊ modos. Secundo illas species ⁊ modos ⁊clarat. ibi (Statim eius vero sunt.) Et primo manifestat species. Secundo modos eius. ibi (Modi autem quibus.) Primo proponit que sunt ille spēs lassitudinis. Secūdo vnāquāq; illarū declarat ⁊ prout ordinē manifestat. ibi (Ulcerosa quidem.) Et ista in duas. Nam primo declarat species tres que ponūtur sm oēs. Secundo manifestat speciem aliā quartaz que ponit sm aliquos. ibi (Lassitudo autem deficcatiua.) Prima in tres sm q; tres sunt ille lassitudines. Secunda ibi (Extensiua vero.) Tertia ibi (Apostemosa autem.) Prima in duas. Primo manifestat ulce

¶ Be lassitudine que sequitur exercitia. Caplm. 12.

a

1 **Assitudinis** spe cies sunt tres quibus additur quarta. Et modi quib⁹ accidit sunt duo. Eius vero species sunt tres ulcerosa extensiua ⁊ apostemosa. Et illa quidez que hic addit est lassitudo que vocat deficcatiua ⁊ arefactiua. Ulcerosa igit est lassitudo ex qua qui eā incurrunt in supficie corporis tactus ulcerū similitudinez sentiūt ⁊ in cutis profunditate ⁊ orificijs pfunditate ipsius. Et est cum hoc sentit quando ipse tāgitur ⁊ est cum habens eaz sentit illud in suo motu. Et est cū sentit quasi pūcturam spinaruz ⁊ abhorret motus ita vt extensiones alarum etiam extendant cuz debilitate. Cūq; fortior fit accidit ei horripilatio. Et cum augmentatur accidit ei tremor ⁊ febris. Et ipsius quidem cā est multitudo superfluitatū subtiliū ⁊ acutarū ⁊ liquefactio carnis ⁊ adipis propter motus fortitudinē. Et ad vltimū humores maliq si p venas discurrerēt bonus sanguis qui est in venis corrūperet. Et ppterea q; ad partē cutis declinauerunt minutū fuit nocumentum. ¶Sinus nāq; malū q̄ efficere possunt est vt hoc lassitudinis genus accidat: ⁊ si parumper moti fuerint accidet horripilatio: ⁊ si plus moti fuerint accidet tremor. Et est ét cuz humores acuti ab istis separant ⁊ crudi remanēt in venis. Et est ét cū crudi in car

4. ⁊ re. habetis illa. 4. non est proprie lassitudo ideo sic dicit. Item nota q; iste species. 3. vel. 4. sunt species simplices sed composite sunt multo plures. Itē intel

Jacobus

¶De lassitudine exercitiali. Caplm. 12.

1 **Assitudinis** ⁊c. ¶In hoc. c. primo agit ⁊ simplicib⁹ specieb⁹ lassitudinis. Scō ⁊ modis ipsius. ibi (Modi aūt quibus accidit.) Tertio ⁊ speciebus lassitudinis cōpositis. ibi (Et est ét cū vna.) ¶In prima primitus enumerat species ⁊ modos lassitudinis. Scō exequitur ⁊ ulcerosa. ibi (Ulcerosa igitur est.) Tertio ⁊ extēsiua. ibi (Extēsiuam vro habēs.) Quarto ⁊ apostemosa. ibi (Apostemosa autē.) Quinto ⁊ arefactiua. ibi (Lassitudo aūt.) ¶In prima pti. dicit primo q; spēs lassitudinis sunt tres quibus quarta addi solet. Scō dicit q; duo sunt modi quibus lassitudo cōiter accidit. Unus est ex motu sine exercitio: alter spontanee. Tertio dicit q; tres spēs lassitudinis simplicis sunt ulcerosa extēsiua ⁊ aposa: ⁊ quarta his addita est deficcatiua vel arefactiua. ¶Attēde primo q; licet lassitudines sint dispones cōtra naturā: de his tñ agit in. 3. ⁊. 4. de regi. sani. c. 3. q; nemo scit ita se regere vel aliū quēcūq; quin quādoq; aliquā ex speciebus lassitudinis incurrat. Jurta illud. S. 3. de reg. sani. dicentis. Quod si quidē maxime qs sit bene cōstitutionis corporis ⁊ a negocijs secularibus sit liber ⁊ sibi viuat tñ impossibile est oīno ipsum vel ei prestantē nunq; peccare. Sed decens est iuuenē exercitabilem sepe peccatū incidere q̄ labor nuncupatur seu lassitudo. ¶Attēde secūdo q; lassitudinis spēs distinguūtur penes modos doloroſi sensus ⁊ intelligentiā eoꝝ: quibusdā enim vident oīa membra sua ac si serrarent vel tenderētur ⁊ horū lassitudo extensiua dicit. Quidā vero sustinēt in suis motib⁹ quēdam difficilē ⁊ angustiosum sensum ac si ulcerarent quoꝝ lassitudo fertur ulcerosa. Alij aūt sentiunt vt quassata ⁊ inflāmata membra sua quoꝝ lassitudo vocatur apostemosa. Jurta illud Gal. ibi. Intelligentiā habēt quidā laborum in hoc q; vident eis serrari vel tendi vel oīa membra corporis vel que laborauerūt solum. Quidā vero in hoc q; difficilē quedā ⁊ angustiosuz sensum suijpsius in motib⁹ accipiunt quē quidē menarrabilē dicunt. Alij vero ulcerosum nosant. Quidaz vero in hoc q; velut quassata ⁊ inflāmata sentiūt membra. Et scō aphō cōmē. 5. illius cañ. Labores spōtanei narrant morbos ait. Labor triplr diuidit. Unus est sicut dolor vulneris. Scūs est dolor quasi tetani. Tertius quasi apatis dolor. Cā primi mali sunt chimi. Scōi ipsoruz abundantia. Tertij vtrūq; : hec Gal. Et quinto morbi. c 5. ait. Tres sunt laboris spēs. In quarū vna infirmus membra sua quasi cōtusa essent sentit. In alia vero quasi extēsionē in corpe. In alia quasi vulnera cogitat in toto corpe dispartita. ¶Attende tertio q; lassitudo arefactiua nō enumerat inter spēs principales lassitudinis sed superaddit eis: q; nō est lassitudo ppie dicta teste. G. 3. de reg. sani. c. 4. dicente q; est quarta quedā dispositio que similis est labori. i. lassitudini non aūt est labor: q; neq; ulcerosam neq; tēsam neq; inflāmatā hz dispositionē neq; horroꝝ aliquē neq; doloꝝ neq; admotiones pigritiā ⁊ grauitatē: sed attenuationē solam cū siccitate: ⁊ fit in euchimis ⁊ exercitatis imoderate corpibus: euaporant enim sic superfluitates ⁊ remittunt tensa ⁊ nihil relinquit in corpore nisi siccitas ex imoderato motu: hec ille. ¶Ulcerosa igitur ⁊c.) ¶In hac parti. secūda primo describit ulcerosam lassitudinē. Scō assignat causas eius. ibi (Et ipsius quidē.) ¶In prima particu. dicit primo q; lassitudo ulcerosa est ex qua habēs eaz sentit in supficie corporis sui ⁊ in pfunditate cutis ⁊ in orificijs pfunditatis ipsius similitudinē tactus ulcer idest acutū doloꝝ simile doloꝝ qui puenit ex ulceribus. De hoc dicit Gal. 4. de reg. sani. c. 1. q; ulcerosus labor motū ⁊ sensum triste quasi vulnerato corpore facit: vel sm cutem solū cum moderatior fuerit vel sm subiectas sibi carnes cū vehemētior fuerit vel sm vtraq; cū fortior fuerit. Scō dicit q; patiens ulcerosam lassitudinē q̄nq; sentit hoc. s. similitudinē tactus ulcerū q̄n ipse tangit: ita q; vix sustinet se tangi ⁊ interdum sentit hmōi doloꝝ in suo motu quare abhorret: sed dum non tangit nec mouet seipsum modicū vel nullū sentit doloꝝem: q; humor acutus qui est cā ipsius tunc quietus manet nō irritatus quapropter nō pungit membra sensibilia. Jurta illud Gal. ibi. Nō multitudo humoꝝ cā est ulcerosi laboris sed acredo humoris q cuz quiescit circūiacens latet sensum: si vero moueat mor cognoscit. Tertio dicit q; patiens ulcerosam lassitudinez q̄nq; sentit quasi pūcturā spinarū vz ac si spinis pūgerēt: ⁊ tunc vehemēter abhorret motus: ita ét vt abhorreat extēsiones brachioꝝ ⁊ cum debilitate seipsum extendat nō audēs ad plenū pp doloꝝes ad motus extēsionis brachia vel crura libere porrigere: q; tunc humores acuti mordaces ex motu irritati accerbius pungunt. Quarto di

rosam a parte suoꝝ accidentium ⁊ sui subiecti. Secūdo manifestat eam a parte suarum causarū. ibi (Et ipsa quidem est.) Tunc illa. (Lassitudo autem deficcatiua.) similiter diuiditur in duas. Quia primo declarat eam a parte suoꝝ accidentium. Secundo a parte cause. ibi (Et ipsa quidem accidit.) Tunc illa (Cūq; simplicium.) ⁊terminat de curis eoꝝ ⁊ aliarum dispositionuz: ⁊ mirabiliter intermiscet ⁊ inordinate procedit: q; prius debuisset determinare de lassitudine ⁊ postea de dispositionib⁹ alijs: sed non est vis sic pcedit. Quia primo tres facit. Nam primo ⁊terminat ⁊ curatione specieruz compositarū lassitudinis. Secūdo ⁊terminat de cura quarūdam aliarū dispositionum similiū lassitudini sicut sunt alices ⁊ oscitationes. ibi (Alices sunt.) Tertio determinat de curis specierum simplicium lassitudinis etiaz intermiscēdo adhuc de curis aliarum dispositionū. ibi (Dicemus q; studium.)

¶Jurta hoc querit quare habuit illum modum loquēdi quare non dixit absolute q. 4. Dico q; illud fecit propter duo. Primo quia omnes ponunt. 3. sed illa. 4. non ponitur ab omnibus sed quidam eaz addūt. Alia ratio est: quia vt

De partibus.

cit q; cum habentibus hanc lassitudinem fortior fit motus ⁊ etiam punctura supuenit eis horripilatio. Et cū adhuc amplius augmentat motus vna cū punctura superueniunt eis tremor ⁊ febris. ¶Circa hec attende primo q; humor acutus efficiens lassitudinē ulcerosaz q̄nq; sub cute sola locatus est q̄nq; penetrat ⁊ pfundat in quibusdā musculis: cuti suppositis ⁊ q̄nq; puenit vsq; ad orificia venarum paruaz a quibus resudat sanguis in poros membroꝝ exteriorꝝ. Item talis humor mordax ⁊ acut⁹ q̄nq; est grossus q̄nq; est subtilis. Jurta illud Auer. 6. colliget. c. 15. Incipiamus nunc a labore ulceratiuo ⁊ dicamus q; cā efficiens istum est humor acutus mordicatiuus. Et tu scis q; humor mordicatiuus est choleric⁹ aut melancholicus aut flegmaticus salsus: q; vnusquisq; istoꝝ est mordicatiuus. Et hic cadunt alique distinctiones quod est q; isti humores non effugiunt quin aut sub cute solum sint locati aut profundat in musculo aut sint in musculis ⁊ venis ex via que inuenitur in sanguine porositati propinqua: hec Auer. ¶Attende secō q; penes diuersitatem loci talis humoꝝ acuti ⁊ subtilitatis aut grossitiei ipsius doloꝝ ⁊ punctura in hac lassitudinis specie diuersificantur ⁊ similiter conuersio ipsius ad horripilationem ⁊ febrem. Nam si cholericus ⁊ subtilis fuerit ⁊ se profundans vsq; ad musculum ⁊ venulas eius puncturam efficiet similez puncture acuum ⁊ horripilationē q̄n mouebitur velociter adducet sua acuitate stimulando cutem: ⁊ ex effusione eius supra mēbra sensibilia faciet tremoꝝez. Et ex effumatione eius per poros venarum si putrescat faciet febrem. Si vero fuerit flegmaticus salsus vel melancholicus non profundatus ⁊ punctura ⁊ doloꝝ erunt minores ⁊ in horis solū tactus ⁊ motus: neq; cito adducet horripilationē tremorem ⁊ febrem. ¶Attende tertio q; horripilatio causatur ex mordicatione cutis qua se contrahit ⁊ rugat ⁊ pili eius constricti eriguntur ⁊ apparet in his qui se exponunt nudos vehementi frigori. Sed tremor ⁊ rigor efficiuntur ex effusione materie mordacis vel penetratione frigoris supra musculos ipsis se excutientibus ⁊ conantibus expellere quod contristat.

¶Et ipsius ⁊c.) ¶In secunda primo assignat tres causas lassitudinis ulcerose. Prima est multitudo superfluitatū subtilium acutarum. Scōa est liquefactio carnis ⁊ adipis proueniens ex fortitudine motuū seu precedentium exercitiorū. Tertia est summaria ⁊ generalis. s. humores mali pungitiui seu cacochimia nō bonus sanguis. Et Gal. 4. de regi. sa. ca. 1. ait. Causa vero propter quam fit hoc sinthoma est credo. i. acuitas humorum subtilium ⁊ calidorum vt ⁊ rodant ⁊ stimulent ⁊ pungant corpora. Huius aūt cause cā effectiua est duplex q̄nq; quidem est ex imoderatis motibus ⁊ vocatur a Gal. 1. de differentijs. fe. c. 7. procatartica. i. primitiua q; nequaq; est sm ipsum aīalis corpus: q̄nq; aūt fit cacochimia quadam latenter subducta. Et vocatur huius cā propinquiora. i. spontanea vel intrinseca q; sm ipsum aīalis corpus continetur. ¶Scō dicit q; si mali humores qui sunt cā lassitudinis istius per venas discurrerent corrūperent bonū sanguinem ptentum in eis: sed q; declinant ad partes cutis minus nociui sunt: nec possunt minus nocere manēdo in corpe q̄z introducendo lassitudinē ulcerosaz: sic. n. recedunt a mēbris mobilibus ⁊ ad vilissimū oīum q̄ est cutis confluunt. Tertio resumit vnuz q̄ premiserat. s. q; si hūtes hanc lassitudinē parūper moti fuerint superueniet eis horripilatio ppterea q; tunc mā cōmota stimulabit cutē. Et si vehementius rursus moueant incurrent tremoꝝez pp sparsionē māe mote supra mēbra sensibilia. Vel dic ne notet Prin. ⁊ supflua repetitione q; superius ibi. Cūq; fortior fit accidit ei horripilatio ⁊ cū augmentat accidit tremor ⁊ febris loquebat ⁊ punctura: sed hic loquit de motu paruz prius auctoposteā fortius. Quarto dicit q; humores acuti hanc lassitudinem efficientes q̄nq; separant ab istis. s. ab interioribus partib⁹ patientiū cā: ⁊ humores crudi remanent in venis: ⁊ tunc caute pcedendū est in cura pp necessitatē remediorū prariorū int⁹ ⁊ extra. Et q̄nq; crudi humores non solū manēt in venis: sed disperguntur in carne cū acutis vel prope ipsos. Jurta illud Auer. 6. colliget. c. 15. Non est lōginquū quin sint cum istis humoribus alij humores muscilaginosi ⁊ forte non sunt: ⁊ si non effugiūt quin aut sint in spongiositate carnis aut in venis. Et si sint in venis aut sunt cum paucitate sanguinis aut cum eius multitudine. ¶Attende q; Gal. 3. de regi. sani. c. 3. sic describit causas lassitudinis ulcerose. Ulcerosus labor fit ex multitudine superfluitatum subtilium ⁊ acrium que in exercitando generantur duplici ex causa vel grossioribus superfluitatibus effusis ⁊ subtilitatis ⁊ nō omnibus expulsis vel liquata quadam pinguedine vel carne molli. Necesse enim a

Universidad de Deusto Biblioteca

lige q̄ dicit species ⁊ modi: nam dicit species prout ipse distinguūtur ſm distinctionem cauſarum eſſentialium ⁊ etiam accidentium: dicit autem modos put ipſe diſtinguuntur ſm modos illarum cauſarum.

¶ Sed dices ſm Auer. 6. colliget. cap. 14. extenſiua ⁊ apoſtemoſa ſunt eadē ſpecies. Item illud videt ratione q̄ ipſe nō differunt niſi ſm magis ⁊ minus quia extēſiua ſe habet in plus q̄z apoſtemoſa: ⁊ ita non erant tres ſed ſolum due ſpēs. Dico q̄ in hoc ſine dubio Auer. videtur eſſe contra medicos. Dico tamen q̄ poſſunt eſſe. 3. vt medici dicunt. ⁊ ratio eſt: q̄ diſtinguunt egritudines ſoluz ſm curas diuerſas: modo cuz diuerſificetur cura iſtarum 3. ideo ⁊c̄. Item etiam ſunt diuerſe q̄ ipſe habēt diuerſas cauſas ⁊ diuerſa accidentia etiam. Et q̄d tu dicis dico q̄ forte ſm erquiſitam veritatem ſunt eadez ſed ſm medicos non. Ad aliud q̄ differūt ſolum ſm magis ⁊c̄. dico q̄ etiā differūt aliter. ſ. a parte humoris: nā in extenſiua humor ſolum eſt peccans in quātitate ſz in apoſtemoſa eſt ēt peccans in qualitate. ¶ Ulterius intellige q̄ iſta ſimilitudo tactus poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ſic. ſicut ſi aliquis habēs vlcus aliquod in vlcere tangat̄ ⁊ habeat dolorē talem: etiā ſi aliquis nō habens vlceratam cutiz talem ⁊ ſimilē punctionē ⁊ mordicationez ſenſerit dicit habere laſſitudinem vlceroſam: ⁊ iſto modo videt intelligere Bal. in. 4. de regi. ſani. Alio modo poteſt intelligi illud accidēs laſſitudinis vlceroſe vt ſit ſicut ſi aliquis tangatur ſpinis vel cū acubus. Et ſic videtur Auicē. intelligere vt poſtea patet. ¶ Ulterius intellige de ſubiecto iſtius laſſitudinis q̄ ſicut Bal. 4. de regi. in punc. melius ponit illud. ſ. dolor iſte vlceroſus quando eſt in cute ſola minus percipitur: quādo autē eſt in carne ſola magis ſentitur: ⁊ quādo eſt in vtroq̄ adhuc percipit magis: ſic etiam poſſumus intelligere illud q̄d hic dicit Auicen. vt intelligatur per illud q̄d dicit (in ſuperficie corporis) in cute ſola: per illud quod autem dicit (⁊ in cutis profunditatem) intelligamus quando fit in carne ſola: per illud autem q̄d dicit. (Et in orificys

profunditatis ipſius) intelligamus quādo fit in vtroq̄: ⁊ iſto modo concordabimus Auic. cum Bal. ⁊ eſt melius iſtud: licet illud q̄d hic dicit intelligant quidā quantū ad tres gradus ſolū ipſius cutis. ¶ Ulterius cum dicit (Et eſt cum hoc ſenſerit quādo tangit) intellige q̄ iſta laſſitudo ſiue ſit doloꝛ vlceroſus q̄ſq̄ ſentitur ⁊ preter hoc q̄ tangatur ⁊ preter hoc q̄ moueat vel exerciteꝛ: ⁊ tunc eſt illud ſignum q̄ humoꝛ qui illam laſſitudinem facit: vel eſt multū malus in qualitate ſui: vel eſt multū excedens i quātitate: vnde natura per ſeipſam tentat expellere: aliquādo aūt non ſentitur illa laſſitudo p ſe ſed ſentitur cum homo tāgitur tantū: ⁊ tunc illud eſt ſignuz q̄ humoꝛ eſt minus malus q̄z prius: aliquādo aūt non ſentitur cum toto hoc q̄ tāgatur ſed ſentitur ſolum cū exercitatur: ⁊ tūc etiam illud eſt ſignū q̄ humoꝛ tūc etiā eſt minus malus q̄z modo ante. ¶ Ulterius intellige per illud q̄d dicit (Quēq̄ fortiorꝛ) q̄ iliō pōt referri ad duo: ⁊ ad fortitudinē moꝝ ſiue exercitij ⁊ etiam ad fortitudinē cauſe. ſ. laſſitudinis.

peioꝛ eſt. Et que ex ea peioꝛ eſt cum muſculoꝝ villi ſm rectitudinē tēdunt. Apoſtemoſa autem laſſitudo eſt vt corpus ſit ſolito calidius ⁊ inflatio ſimile in magnitudine ſui ⁊ coloꝛe: ⁊ accidit nocumentū cum tangitur ⁊ mouetur: ⁊ ſentit eius extenſionem. Laſſitudo autem deſiccatiua ⁊ arefactiua eſt diſpoſitio per quaz ſentit hō in ſuo corpoꝛe: ac ſi ſiccaret̄ ariditate ſuperflua. Et ipſa quidem accidit aut ex multo exercitio cum bono chimo: aut ex reditioe aſpera. Et q̄q̄z ēt accidit ex ſiccitate aeris ⁊ ex diminutione nutrimēti ⁊

¶ Sed dices hic ipſe ponit q̄ percipiatur in cuti: hoc non eſt verū: q̄ ſm Auer. cap. 14. ⁊ laſſitudo eſt paſſio lacertoꝝ: ideo in eis debet percipi. Dico q̄ cum hoc q̄ ipſa eſt paſſio lacertoꝝ eſt etiam paſſio cutis. Item etiam q̄ ipſa maxime in cuti notificatur ideo ſic dixit.

¶ Ulterius dices male dicit multitudo q̄ ſicut habetis. 4. de reg. ⁊ etiam in illo aph̄o. 4. ſecūde particu. ⁊ labores ſpontanei. multitudo non eſt cauſa laſſitudinis huius. ſ. vlceroſe ſed potius malitia.

¶ Item dices etiam cum cauſa iſtius ſit ſuperfluitas pungitiua ⁊ mordicatiua cum caro vel adeps vel etiam eius humiditas non ſit pungitiua: ideo male dicit q̄ iſta ſunt etiam cauſa eius.

¶ Item etiam cum humores crudi non pungant: imo potius punctioni ⁊ humoꝛibus pungitiuis reſiſtant male etiam dixit q̄ hoc faciunt humores crudi.

¶ Ad primuz dico q̄ multitudo poteſt eſſe cauſa dupliciter. Uno modo vt ipſa de ſe

talibus humiditatibus ſubtilibus ⁊ acribus pungi ⁊ velut perforari cutē ⁊ carnem: vt horoꝛ ⁊ frigus q̄ſq̄ innaſcant cum fortiter acres ⁊ multe fuerint ſuperfluitates. Et quinto morbi. c. 8. ait. Aliqui iñ quaſi dolorem vulneruz ſentit quod fit dum mouetur cum. n. quieſcit non ſentit infirmus doloꝛez cuius totū corpus quaſi ſpinis infixum pungitur q̄ cauſa eius ſunt pungitiui humores: hec ille.

¶ Extenſiuam vero ⁊c̄.) ¶ In hac particula. 3. primo deſcribit extenſiuā laſſitudinem. Scōdo dat cauſas eius. ibi (Et ipſa quidē.) Tertio innuit quandaz eius diuiſionē. ibi (Et ipſa multotiens accidit.) Quarto aliam. ibi (Et que ex ea peioꝛ.)

¶ In prima parte deſcribit extenſiuā laſſitudinaz per tria. Primū eſt q̄ habens eam ſentit corpus ſuū quaſi fractū. Scōm eſt q̄ ſentit caloꝛē ⁊ extenſionem. Tertium eſt q̄ abhoꝛret motū adeo ⁊ intantū vt ipſe ēt abhoꝛreat ipſe ad poſteriora flecti cuz reſupinationem: maxime ſi hec laſſitudo fuerit exercitialis ex motu proueniens ⁊ non ſpontanea. ¶ Attende q̄ Gal. longe aliter hanc laſſitudinis ſpeciem deſcripſit tertio de regi. ſ. c. 3. dicens. Et in quo laboꝛe tendi videntur ſoluz membra vlceroſus vero non ineſt ſenſus in hoc laboꝛe: ſuperfluitas quidem nō multa continetur in corporibus. In muſculis vero ⁊ neruis diſpoſitio quedā in vehemētioꝛibus tenſionibus quas fecerunt in exercitijs conſiſtit cāe que id fecit virtutem oſtendens. Contingit. n. fortioꝛibus tenſionibus oēs quidē muſculoꝝ tendi villos nō ſimiliter vero laboꝛare vniuerſos: ſed quicūq̄ ſm rectitudinem tenſionis ſunt: q̄ obliqui minus tendunt. Ideo hz in his nullus laboꝛ: ſed qui amplius tendunt vt prope ad euulſionē veniāt relinquit quedā diſpoſitio que eſt ſimilis ei que eſt ſm actus ſic vt videant adhuc tendi: ⁊ ſic nequaq̄z tendantur: hec Gal. Et quibus verbis maniſte apparet q̄ laſſitudo extenſiua ſm ipſum eſt diſpoſitio quedā relicta in muſculis ex vehementi tenſione villoꝝ ſuoꝝ in fortibus motibus qua vz laſſo q̄ adhuc tendant villi muſculoꝝ eius ex impreſſione fortis cauſe facientis eam quāuis ceſſent motus ⁊ non plus tendantur. In hac ergo laſſitudine non eſt tenſio realis: ſed fantaſtica: q̄ villi muſculoꝝ quos tendi adhoc iudicat laſſus non vere tenduntur: ſed imaginarie vel apparenter iuditio laſſi. ¶ Sed inſtabit aliquis q̄ tunc nulla eſſe extenſiua laſſitudo ſpontanea cum laſſitudinem ſpontaneam non precedat vehemens motus ſed ſponte adueniat ſine cauſa apparente. Dic q̄ Gal. ibidē loquitur de laſſitudine exercitiali que fieri pōt ſine reali extenſione. Sed in extenſiua laſſitudine ſpontanea ſemper eſt tenſio vera cum repletio. Iurta illud Gal. quinto morbi. c. 5. poſt aſſignationem ſpecieꝝ laſſitudinis ſeu laboris dicentis. Qui vero ſentit in ſuo corpoꝛe extenſionem ⁊ hz ſine manifeſta cauſa ex plenitudine eſſe credenduz eſt: que intantum corpora replet vt illa magis continere non valeant. Et. 4. de regi. ſa. ca. 1. ait q̄ tenſiuus laboꝛ caſualis vocatus plectoriam ſequitur. Tenduntur enim in his ſolide animalis particule: ⁊ marime he in quibus humores cōtinentur. Accidit autem eis grauedo virtutis naturalis ⁊ animalis ⁊ zodiace id eſt vitalis quecūq̄ horuz fuerint plures. i. maioꝛes ⁊ difficultas motus. ¶ Attende iñ ſcōo q̄ frequēter affluūt humoꝛes in laſſitudine extenſiua exercitiali ad muſculos cauſa doloris quibus vera extenſione tenduntur muſculi cū extenſione imaginaria: ſed iſtud non eſt de rōne extenſiue exercitialis. ¶ Attende tertio q̄ ſentire corpus quaſi fractum plus conuenit apoſtemoſe q̄z extenſiue laſſitudini teſte Gal. quinto morbi. c. 8. deſcribente laſſitudinez apoſtemoſam per ſentire mēbra ſua quaſi contuſa eſſent. Et paulopoſt dicit q̄ in ea corpus quaſi oſſium fracturā ſentit. Uerū in ſpontanea laſſitudine extenſiua quādoq̄ ſentitur confractio mēbroꝝ. ſ. tam fortis ⁊ vehemens tenſio q̄ villi neruoꝝ ſeu muſculoꝝ frangi vel rumpi videntur. ¶ Attende quarto q̄ in laſſitudine apoſtemoſa plus abhoꝛretur motus q̄z in vlceroſa ⁊ in vlceroſa magis q̄z in extenſiua. Iurta illud Gal. quinto morbi. c. 5. Tertia vero quam diximus q̄ corpus quaſi oſſium fracturam ſentit non motum ſuſtinet vllum ⁊ expandidare non audent. Due vero ſupradicte ſpecies aliquando motum expandidationis pati poſſunt marime ſi earuz cā eſt inflatiua ⁊ fumoſa. In illa vero qua quaſi vulnera ſentiunt ſi eſt vehe-

Jacobus

De partibus.

mens doloꝛ nullo mō motū tolerāt: ſi aūt mouent tremoꝛ atq̄ rigoꝛ eis ꝛtingit. ¶ Et ipſa quidē ⁊c̄.) ¶ In ſcōa parte p̄mo aſſignat duas cauſas extenſiue laſſitudinis. Una eſt ſuperfluitates bone ſubſtantie nō mordicatiue retente in muſculis: alia eſt ventoſitas. Scōo dicit q̄ inter has cauſas laſſitudinis diſcernitur cum diſpōne grauitatis ⁊ leuitatis: q̄ in humorali eſt grauitas ⁊ in ventoſa leuitas. Sed Gal. ſcōo aphoriſmoꝝ cōmento. 6. illius can̄. Laboꝛes ſpontanei ⁊c̄. abundantiam chimorum dicit eſſe cauſam laſſitudinis iſtius. Et Auer. ſexto colliget. c. 15. ait. Secunda ſpecies dicitur extenſiuus laboꝛ ⁊ ex ſanguinis multitudine fit ⁊ ſm aliquos dicitur ventoſus.

¶ Et ipſa multotiens ⁊c̄.) ¶ In tertia innuit hanc diuiſionē extenſiue laſſitudinis: quedā ex ſomno non completo prouenit: vt in his qui oſcitant ⁊ brachia extendunt ⁊ ſe graues ⁊ laſſos ſentiunt ouz expergeſiunt incompleto ſomno. Alia prouenit poſt ſomnum completum: ⁊ iſta eſt peioꝛ pronoſticans egritudinem futuram. Prima vero ſm plurimum ventoſa eſt leuiter preterions.

¶ Et que ex ⁊c̄. ¶ In. 4. innuit hanc aliā diuiſionē laſſitudinū extēſiuaꝝ quedaz eſt in qua villi muſculoꝝ ſm rectitudinē tendunt ita vt nuſq̄z flecti poſſint ſicut in tetano. Alia eſt in qua tendunt cum aliqua incuruatione ⁊ iſta eſt minus mala q̄ minus motū prohibet ⁊ minus dolere facit.

¶ Apoſtemoſa aūt ⁊c̄.) ¶ In hac. 4. partic. deſcribit laſſitudinē apoſtemoſam p quattuoꝛ. Primo quidē per corpus apparere calidius ſolito ⁊ quaſi inflāmatū ac ſi veniret de balneo aut ſtuphis. Secūdo per eſſe ſimile inflato in magnitudine ⁊ coloꝛe ſic q̄ totum corpus tumeſcit exterius ⁊ cutis mutat coloꝛem ſm materiam que eſt cauſa tumoris. Tertio per incurrere nocumentum ex tactu corporis deforis ⁊ motu ipſius. Nam tota corporis ſuperficies eſt quaſi flegmoni zāe. Quarto per ſentire extenſionem. ꝓpter multitudinem materie diſtendentis cutem ſicut in flegmone ſentiūtur extenſio tumoꝛ inflāmatio ⁊ doloꝛ ex tactu ⁊ motu. De hac laſſitudine dicit Gal. 3. de regi. ſani. ca. 4. q̄ tertius laboꝛ quaſſans ⁊ inflāmans in vehementiſſimis fit morbus. Ideoq̄ non aſſuetis exercitioꝝ ſepius contingit aſſuetis exercitari rarius in vehementiſſimis ⁊ multis motib⁹. Et hic ſolus laboꝛ eleuat muſculos ſuper naturā vt videat flegmon diſpoſ eoruz ⁊ ideo tacti dolent. Et ſi tunc conent ſeipſos mouere dolēt ⁊ calidiores apparēt qđ cōe eſt omniū laboꝝ. Sed huius ꝓpriuz neruos velut quaſſatos vſq̄ ad oſſa ſentire: hec ille. De hac etiam dicit Auer. 6. coll. c. 15. Tertia ſpecies dicitur laboꝛ apoſtemoſus ⁊ ex vlceratiuo ⁊ extēſiuo eſt cōpoſitus. Et de ꝓprietate eius ē vt ſuperueniat oibus mēbris apperitio cremēti circa oia extrema. Cām vero iſtius laſſitudinis ⁊ aliarum laſſitudinū tāgit. G. 2. aph̄o. cō. 5. illius can̄. Laboꝛes ſpōtanei narrant moꝛbos dicens. Cā primi. ſ. laboris vlceroſi ſunt chimi mali. Secūdi. ſ. tenſiui ipſoꝝ abūdantia chimoꝝ. Tertij. ſ. apoſtemoſi vtrumq̄.

¶ Laſſitudo autē ⁊c̄.) ¶ In hac quinta particula primo deſcribit laſſitudinem arefactiuā. Secundo dat cauſas eius. ibi (Et ipſa quidez.) ¶ In. 1. parte dicit q̄ laſſitudo arefactiua eſt diſpoſitio qua homo laſſus in ſuo corpoꝛe ſentit q̄ deſiccatur ariditate ſuperflua ſicut incipiens ethicari. De hac laſſitudine dicit Gal. 3. de reg. ſani. c. 3. Et eſt quedā diſpoſitio que videt eſſe laboꝛ: cuius generatio eſt in eo q̄ muſculi ſunt ficcati amplius q̄z oporteat vt totum corpus aridum ⁊ depreſſum appareat ſit ⁊ ad motiones pigrum differens ab vlceroſo laboꝛe in tumoꝛe maioꝛi ipſo qui ſm naturam.

¶ Et ipſa quidē ⁊c̄.) ¶ In ſcōa dat quatuoꝛ cās huius laſſitudinis. Prima eſt exercitiū ſupfluū cū bono chimo hz modico. Cuz bono chimo dicit: q̄ ſi humoꝛ malus acutus cum ea foꝛet eſſet vlceroſa laſſitudo vel mixta ex vlceroſa ⁊ arefactiua. Secūda eſt reditio aſpera. i. fricatio reditiua poſt exercitiū fieri ſolita quādo ſuperfluit in aſperitate. Tertia eſt ſiccitas aeris ſupereredēs ſicut in ardoꝛe vehemēti eſtatis. Quarta eſt diminutio nutrimēti excedens abſq̄ gradatione ⁊ ieiunij plurimū. Ab omnibus enim nūc dictis cauſis humiditates corpis tam ſubſtātiales mēbris q̄z nutrimētales ⁊ irroratiue paſſiz reſoluunt vñ coꝛp⁹ arefit.

Modi

Universidad de Sevilla

ꝛe se ꝛ principalr illud faciat ꝛ sic. B. negat. Alio mō nō inquātū ipsa multitudo est qꝫ illud faciat: sed faciat eam vt requrīt ad operandū: qꝫ ad oēm operationez requrīt quātitas sufficiēs: ꝛ istoꝫmō forte intelligit hic. ¶ Ad aliud dico qꝫ humiditas illa pinguedinis ꝛ carnis hz ipsa ex se non pungat: púgit tñ rōne exercitij qꝫ exacuitur per exercitiū. ¶ Ad aliud dico qꝫ non credo qꝫ velit qꝫ humores crudi sint causa istius lassitudinis: sed intelligit qꝫ ipsi sint cum cā. i. causa simul cū illis subtilibus ꝛ mordicatiuis: nihilominus pur ifi remittunt aliqd ꝛ acuitate eorū. Ulterius intelligeqꝫ cū isti extensiua fiat a materia extēdēte maxime ipsa hz fieri in mēbris que cōtinēt humores sicut sunt vene ꝛ arterie ꝛ maxime q̄ ad lacertos perueniunt. ¶ Sed dices nō vr qꝫ extēsio villoꝝ fm rectitudinē siue lōgitudinaliū sit peior qꝫ fm Gal. 4. ꝛ re. extēsio villorum latitudinalium ꝛ trāsuersaliū fit a causa maiori cā extensio longitudinalium: sed quanto egritudo fit a maiori cā nō est dubiuz qꝫ tanto est peior sicut habetis ibi in .2. particu. apho. 34. apho. In morbis quare tē satis ista est contrarietas. ¶ Item etiaz cū ista indifferenter causeī ab istis causis intrinsecus: quare est peior in longitudinalibus q̄ in aliis. Dico qꝫ villoꝝ quidam sunt neruosi ꝛ quidam sunt ligamētales ꝛ ex ambobus istis fit chorda: modo possumus dicere qꝫ villi longitudinales sunt neruosi qui maxime sentiūt sed alij sunt ligamentales qui non ita sentiunt: ꝛ qō dicis patet. ¶ Ulterius intellige qꝫ illa alia lassitudo dicit apostemosa ex eo qꝫ mēbra in ea sunt tumefacta fm qꝫ. B. dicit in fine. 4. ꝛ re. Itē etiā ex eo qꝫ in ea est caliditas magna ꝛ inflāmatio vī ēt ista lassitudo calefactiua. ¶ Ulterius intellige qꝫ ipse admittit qꝫ cā istius lassitudinis apostemose est humor excedēter calidus nō tñ mordicatiuus. ¶ Ulterius ꝛ spe

ex multo ieiunio. ¶ Modi aūt quibus accidit lassitudo sunt duo. Et ipsi quidem sunt qꝫ lassitudo: aut accidit pp exercitiū ꝛ hec est magis secura cuius sanationis via modū hz qui ei est ꝓprius. Aut accidit ex se ꝛ hec quidē egritudinis est antecessio cuius medicationis via ꝓpriuz hz modū qui sibi ꝓprius est. Et est etiam cū vna alij cōiungitur fm suarū materieruz cōpositionē: aut per seipsas: aut per exercitiū. Cūqz simplicium noueris regimen ad cōpositarū regimē illud mouebis fm regulā quā tibi dicā. Et hoc est qꝫ i ꝑmis opz te maiorē hr̄e solicitudinē de re q̄ maiorem incurrit terrorem regēdo illud etiā qō est sub ea. Et fortasse qō magis terrefacit magis ē terrefaciēs ꝓpter tres res: aut ꝓpter fortitudinē: aut ꝓpter nobilitatē: aut pp substātiā. Cūqz in eo qō opz ex istis cōditionibus due aut tres cōiungētur erit hoc magis terrefaciens nisi vna que remāserit duabus fortioꝝ fuerit adeo vt ipsis resistat. verbi gra lassitudo nāqz apōsa fortioꝝ est ꝛ nobilioꝝ vlcerosa. Sed si vlcerose substātia a tēperamēto ꝛ cursu naturali valde fuerit remota duobꝰ apostemose modis ꝓpter nobilitatē ꝛ fortitudinez resistet ꝛ premittet super ipsam. Si vero nō valde remota fuerit apostemosa super ipsam premittetur.

cies compositis intellige qꝫ ille species simplices possunt diuersimode adinuicem coniungi: ꝛ fm hoc diuerse ꝛ plures proueniunt species cōposite: nam si componantur adinuicem solū due simplices sic erūt species composite. 6. si autē coniungantur simul. 3. tantum adinuicem sic solū erunt species cōposite. 4. si autem coniungantur omnes. 4. simplices simul adinuicem sic tantū erit vna species cōpositaſic ergo fm oēs cōparationes ꝛ cōbinatiōes species cōposite erūt 11. in vniuerso.

¶ Sed dices videt qꝫ apostemosa sit spēs cōposita. s. ex vlcerosa ꝛ extēsiua: qꝫ in vlcerosa solum est peccatū qualitatis ꝛ in extēsiua est solum peccatū quātitatis: sed in apostemosa est peccatū ꝛ quātitatis humoris ꝛ etiam qualitatis ꝛ sic est cōposita ex illis. Dico qꝫ ipsa est species simplex sicut ille ꝛ ratio est: qꝫ fit solum ab hu. Et qō dicis dico qꝫ bene est in ea peccatuz caliditatis. s. qꝫ est sanguis nimis calidus: sed non est peccatū qualitatis sicut nos intelligimus esse in vlcerosa s. qualitatem. i. corrosionē: qꝫ sanguis apostemose nec habet qualitatez corrosiuā nec mordicatiuam hz excedat in ea. ¶ Ulterius fortitudinē intelligo a parte sui effectus: qꝫ magis ledit: ꝓpter nobilitatē intelligo sicut dicit. B. in. 11. ꝛ inge. cap. 3. s. respiciendo ad sanitatē ꝛ ad vitam: ꝓpter substātiam intelligo fm qꝫ ipse tangit ꝓpter maiorem recessum a tēperamēto. ¶ Sed dices ꝛ exēplo quō apostemosa est fortioꝝ ꝛ nobilioꝝ vlcerosa. Dico qꝫ ipsa apostemosa est fortioꝝ: qꝫ ipsa magis afflixit: vt dicit Gal. 4. ꝛ re. nam in ea ꝛ est tumefactio ꝛ extensio ꝛ etiam inflatio. Est etiam nobilioꝝ qꝫ ipsa plus impedit sanitatem ꝛ vitam: nam sicut ibi dicit Gal. cum apostemosa infirmus statim cadit in feb. nisi imediate curetur: possumus etiaz intelligere fm substantiam vtrāqz istarum ꝛē.

Jacobus

Modi autem ꝛc. ¶ In hac parte scā ꝑncipali ꝓo diuidit modos ꝗbus lassitudo accidit in duos. s. in modū lassitudinis exercitialis: ꝛ in modū lassitudinis spontanee. Scō innuit qꝫ lassitudo primi modi est que accidit ꝓpter exercitium ꝛ est magis secura. s. minus cōminans ꝛ futura egritudine q̄z spontanea qꝫ cā ipsius est extrinseca quaz pro libito tollere possumus: ꝛ tunc ꝛ facili tollit sua impressio nō habens intertus cām conseruantem eam ꝛ prohibentem mēbra fatigata se reducere ad suam nātitatem. Et hec lassitudo nondū hz ꝓpriū sue sanationis. s. quiescere. Iurta illud Hipp. aphorismoꝝ scā apho. 48. In omni motione corporis cum ceperit quis dolere quiescere statim remedium est. Tertio innuit qꝫ lassitudo scōi modi dicta spontanea est que accidit ex se. s. sponte sine causa manifesta. Et hec lassitudo est antecessio. i. signum prognosticum future egritudinis. Iurta illud Hipp. aphorismorum scā. Labores spontanei narrant morbos. Et hz modum medicationis sibi ꝓprium. s. euacuationem humoralis cause facientis eaz qui diuersificatur fm diuersitates humorum a quibus fit vt postea ꝛclarabitur. Hos duos labores seu lassitudinis modos meminit Gal. aphorī. scā cōmento. 5. illius cañ. Labores spontanee narrant morbos: dicens Momen laboris motum non nimium ostendit: sed quod nimius motus conficit: si autez aliquid tale sine motu contingerit non labor absolute: sed potius labor sine causa appellandus erit.

Et est etiam ꝛc. ¶ In hac. 3. parte primo agit ꝛ cōpositione lassitudinum. Secundo ꝛ regimine compositarum. ib (Cūqz simplicium.) Tertio ꝛ tribus penes que necessarium est plus intendere vni parti lassitudinis composite q̄z alteri. ibi (Et fortasse.) Quarto ꝛ his que preferēda sunt ex his tribus velut magis terrefacientia. ibi (Cūqz in eo.) ¶ In prima parti. dicit qꝫ vna lassitudinum qñqz coniungitur alteri fm vnum duoruz modorum. s. vel ꝓpter compositionem materierū suaꝝ ex seipsis vt mā composita ex superfluo sanguine ꝛ cholera generat lassitudinem compositam ex vlcerativa pp choleram ꝛ apostemosa ꝓpter sanguinē vel ꝓpter compositionē suarū materieꝝ per exercitiū vehemēs exagitane ꝛ miscens humores adinuicē. ¶ Attende ꝓmo qꝫ fm aliquos septē sunt species lassitudinis. s. tres simplices ꝛ quattuor ex his composite. Iurta illud Gal. 3. ꝛ regi. sani. c. 3. Sunt autem qui emiscent has simplices dispositiones vt sint vīe laboruz. 7. tres simplices: tensiua: vlcerosa: inflāmatiua: ꝛ quattuor cōposite tensiua vlcerosa tensiua inflāmatiua: vlcerosa inflāmatiua: ꝛ cuz omnes tres simul conueniunt: ꝛ hec quarta spēs est lassitudo extensiua vlcerativa apostemosa. ¶ Attende scō qꝫ cōnumerando lassitudinem arefactiuam cū tribus aliis simplicibus ꝛ cōponendo eas. 11. inueniuntur lassitudines composite. s. sex composite bine ꝛ bine ꝛ quattuor composite trine ꝛ trine ꝛ vna composita ꝛ omnibus quattuor. Iurta illud Gal. scō ꝛ regimine sani. c. 6. Existentibus laboribus dualiter eis mixtis ser fiunt coniunctiones: trinaliter vero quattuor: si vero omnes quattuor misceantur vna fit cōiunctio. Et vt he species clarius appareant ꝛscribantur in hac figura.

Dualiter cōmixte	Extensiua vlcerosa
	Extensiua flegmonosa
	Extensiua arefactiua
	Ulcerosa flegmonosa
	Ulcerosa arefactiua
	Flegmonosa arefactiua.
Species lassitudinuz compositarum. Trinaliter cōmixte	Extensiua vlcerosa flegmonosa.
	Extensiua flegmonosa arefactiua
	Ulcerosa flegmonosa arefactiua.
	Ulcerosa extensiua arefactiua.
Omnes quattuor cōmixte	Extensiua vlcerosa flegmonosa arefactiua.

De partibus.

¶ Sed instabit aliquis primo: qꝫ flegmonosa arefactiua que posita est sexta species inter dualiter commixtas videtur impossibilis eo qꝫ corpus in flegmonosa est humiduz tumidum plenum: ꝛ in arefactiua siccum inanitum ꝛ sine tumore. Et similiter probaretur qꝫ secunda ꝛ tertia species trinaliter commixtaruz sunt impossibiles. s. extensiua flegmonosa arefactiua ꝛ vlcerosa flegmonosa arefactiua. Item dicit Auer. 6. colliget. c. 15. qꝫ labor apostemosus est compositus ex vlcerativo ꝛ extensiuo. Et ad id est ratio qꝫ lassitudo extensiua est similis flegmoni: sed in flegmone sentitur extensio ꝛ punctio similis vlcerationi ꝓpter solutionem continui que ibi est ꝛ cholerizationē sanguinis ex inflāmatione. Itē lassitudines componuntur adinuicē fm suaz materiē cōpositionem vt dicit hic Princepe: sed materia lassitudinis apostemose est composita ex mā lassitudinis vlcerose ꝛ mā lassitudinis extēsiue vt innuit Gal. aphorū scā cōmento. 6. illius cañ. Labores spontanei narrant morbos ꝛē. Itē lassitudines exercitiales pñt cōponi cū spontaneis. ¶ Ad primū ꝛ scōm dicprimo qꝫ in eodē mēbra superiora vt brachia ꝛ manus possunt arefieri ꝛ inferiora intumescere ꝛ inflāmari lassitudine flegmonosa. Dic scō qꝫ in eisdē membris carnes ꝛ vene possunt intumescere flegmonose ꝛ nerui ꝛ chorde ficcari ꝛ consumi arefactiue ꝛ sic complicantur atqz componuntur lassitudines iste. Ad tertiuz ꝛ quartum dic qꝫ lassitudo flegmonosa potest fieri ex solo sanguine sine humore pungitiuo quocunqz: licet frequenter quando ipsa perdurat pars humoris eius cholerizetur ꝛ acuta fiat. Et id voluerunt Gal. ꝛ Auer. in locis preallegatis. Potest etiam fieri ex sola vento sitate sine punctione. Iurta illud prin. primi secunda doctri. secūda summa. 2. capitu. 20. Fatigatiui autez doloris causa est aut labor ꝛ vocatur dolor iste fatigatio laboriosa. Aut humor extendens ꝛ vocatur qō ex eo accidit fatigatio extensiua. Aut ventositas ꝛ vocatur quod ex ea accidit fatigatio inflatiua. Aut humor mordicans ꝛ vocatur illud quod ex eo accidit fatigatio vlcerosa. Ad quintum dic qꝫ raro vel nunquam exercialis lassitudo cum spontanea componitur: qꝫ in spontaneis abhorretur motus: ꝛ si componantur vna celat alteram: ꝛ propterea ꝛ cōpositione tali filetur hic.

¶ Cūqz ꝛē.) ¶ In scā dicit qꝫ dum cognoueris regimē simpliciū lassitudinū mouebis. i. applicabis illud ad regimē compositarum fm hanc regulam. Solicitudo seu diligentia semper maior adhibenda est in lassitudine cōposita ꝛ re. s. partiali lassitudine que maiorē terrorē incutit seu periculosioꝝ est. Iurta proverbium. Ars prius insurgit in causaz que magis vrget: nō negligendo penitus sz etiam regendo ꝛ dirigendo illud quod est sub ea in periculo idest partem lassitudinis minus periculosam.

¶ Et fortasse ꝛē.) ¶ In tertia dicit qꝫ magis terrefaciens in lassitudine cōposita magis terrefacit ꝓpter alteram trium rerū. s. vel ꝓpter magnitudinem seu vehementiam sue fortitudinis. Uel nobilitatem partis in qua est vt que est in collo vel in humeris periculosioꝝ est q̄z que in manibus. Aut ꝓpter substantiaz. i. materiam ex qua fit vel que ad eam cōfluit: vt humoralis periculosioꝝ est ventosa. Et spontanea periculosioꝝ exercitiali.

¶ Cūqz ꝛē.) ¶ In quarta dicit qꝫ cum due vel tres ex his rebus terrefacientibus coniungētur in eadē parte lassitudinis composite pars illa periculosioꝝ erit nisi res terrefaciens que remansit sola periculosioꝝ sit alijs duabus. Uerbi gratia in lassitudine cōposita ex flegmonosa ꝛ vlcerosa cōmuniter ꝛ vt in pluribus periculosioꝝ est flegmonosa ꝛ premedicanda: qꝫ fortioꝝ est totum corpus superficietenus inflāmans ꝛ quasi apostemans ꝛ nobilioꝝ etiam: qꝫ mēbris principalibus magis approximat cuz sit diffusa per totū. Sed substātia seu materia lassitudinis vlcerose potest esse tā maligna ꝛ tam remota a tēperamento ꝛ cursu nāli qꝫ ipsa resistet duobus modis terroris lassitudinis apostemose. scilicet modo ꝓpter nobilitatem ꝛ modo ꝓpter fortitudinem ꝛ premittetur eidem in cura ꝛ solicitudine curationis vt si materia vlcerose fuerit cholera praffina vel eruginosa vel melancholia aduſta qualis est materia cancri. Sed si materia vlcerose nō valde fuerit elongata a cursu naturali lassitudo apostemosa premittitur ei in diligentia ꝛ solicitudine cure

¶ De alicibus ꝛ oscitationibus. Lapim.13.

a **Lices ꝛc.** ¶Hic determinat de cura quarūdam aliarum dispositionum similium lassitudini: ꝛ qr cura nō bene potest sciri nisi sciantur cause: ideo primo ponit causas earum. Secūdo ponit quādam breuem curam. ibi in fine (Vinū vero.) Primo ponit causas intrinsecas. Secūdo extrinsecas. ibi (Et est ēt cū alices.) Item primo ponit causas alicis. Secundo oscitationis. ibi (Oscitatio vero.)

¶ Sed dices male dicit vinum ad medium tēperatū qr cū cura eius sit expulsio illarū superfluitum cū vinum purū magis eas euacuet ēq adaquatum qr calidius: male ergo dicit ad mediū tēperatum: eandēq etiā curaz habetis in quodam apho. 57. septime partis. Dico q vinum potest intelligi esse tēperatuz dupliciter. vel ratione cōmixtionis. s. aque: vel ratione approximationis vt qr nō approximet in nimia quātitate. modo tunc intelligo temperatū isto secūdo modo: qr debet dari parum ꝛ aliquo bono vino: non autēz primo modo sicut tu arguis. Verum est tamē q etiam si esset nimis excedenter calidum bene posset poni aliquid de aqua vt non noceret in alio ꝛc.

¶ De alicibus ꝛ oscitationib⁹. Lap.13.

a **Lices** [a] **sūt** pro-

pter superfluitates que in musculis congregant. Et ꝓpter hoc multuz accidunt post somnum. Cūq humores illi plus abūdauerint fiet horripilatio ꝛ tremor: ꝛ cū plus exercuerint facient febrez. Oscitatio vero motus est alicum que accidit in mandibulaꝝ musculis ꝛ thoracis. Cūq sanis in primis absq causa accidere ꝛ nō in hora cū multa fuerit erit malū. Et que quidē est ex ea melior est prima q̄

Jacobus

¶ De alicibus ꝛ oscitationibus. Lapim. 13.

a **Lices ꝛc.** ¶In hoc. c. primo agit de alicibus. Secūdo de oscitationib⁹. ibi (Oscitatio vero.) Tertio de causis vtriusq. ibi (Et est cuz alices.) Quarto de remedio. ibi (Vinum vero.) ¶ In prima parte dicit primo q̄ alices fiunt ex superfluitatibus coacervatis in musculis. Et quarti sēda trac. 1. c. 55. ait. Saltus ꝛ alices fiūt ꝓpterea q̄ natura mouet mēbra lacertosa vt expeliat ex eis supfluitatē. Et dum membrū permanet rarū ꝛ materia est pauca obediens non indiget illo. s. saltu ꝛ alicibus: imo illud est necessarium ꝓpter cōtrarium eius. s. qr mēbrū est densuz ꝛ materia multa cōparatione ad illam quā natura solet insensibiliter resoluere. ¶ Attēde primo q̄ alices in synonymis ianuēsis sic describunt. Alices sunt extēsiones oiuz mēbroꝝ que volūtarie fiunt post somnū marie vt quibusdaz placet ex graui sumositate. ¶ Attende secundo q̄ Gal. apho. 7. cōmen. illius canoñ. Brachioꝝ extēsiones: duplicē distinguit alicē: dicēs. Alices dicimus eē in sanis cū tedeat eos pūtis qualitatis. i. corporee dispōnis ac si eos grauātis. Mouent aūt se post aliquas horas ꝛ actionibus ad actiones alias. Sūt ēt alices in infirmis cū nō in vno statu maneāt iacēdi: sed de vno situ in aliū mutant. Hoc enim ideo cōtingit qr quosdā humores in ore stomachi habēt nō in spaciositate sui sz in suis inclusos pelliculis. Et hic videt accipere alices ꝓpie pro inquietudine. ¶ Attende tertio q̄ alit ꝓpie dicta quā Gal. 5. ꝛ motbo spandidationez ꝛ expandidationez vocat ꝛ oscitatio numerant inter malos motus a virtute factos irritata tñ per aliqd nociuū. Alit enim ibi. c. 1. ad principiū. Spasmus tremor titillatio rigor singultus tussis eructuatio sternutatio spandidatio oscitatio ꝛ ventum congelatio omnia vni generi supponūtur. i. malo motui: diuersa tamē sunt abinuicem. Et paulo post subdit. Dico q̄ actio virtutum regentiū ꝛ custodiētiū corpus sit sternutatio ꝛ tussis spandidatio singultus. Actio vero que a solo morbo fit est tectigatio ꝛ spasmus. Ab vtrisq autē tremor. Et. c. 6. ad principium eiusdem libri ait. Dico q̄ tussis sternutatio singultus ꝛ rigor sunt fortes ꝛ impetuosi expulsiue virtutis motus spandidatio ꝛ alitus. i. oscitatio eiusdē virtutis modici motus. Secundo dicit hic Plin. q̄ qr alices fiunt ꝓpter superfluitates in musculis retentas ideo post somnuz vt plurimum accidunt: qr tempore somni pori clausi erant ꝛ calor ad intra reuocatus erat quare remanebāt superfluitates retente in musculis que resolui solent redeunte calore ꝛ poris apertis. Idem Gal. quinto morbi. ca. 5. ad principium prememinit: dicens. Lacerti quoq atq caro extensione extenduntur parua ꝛ membra eorū oia expandidanf: matime dum a somno surgunt: qr calidam materiam in lacertis suis coadunatam sentiūt propter cibi digestionē ꝛ motus quietem. Frequenter in pueris hoc fieri videmus sine doctrina. Natura enim animalis ad talem cogit motum vt dissoluat atq expellat fumosam materiā. Tertio dicit q̄ cū humores retenti in musculis abūdantes fuerint inducent horripilationem ꝛ tremorem. Horripilationē quidem propter punctionē cutis qua se recollegit: rugat ꝛ hirsutat. Tremorem vero propter multitudinē materie grauantis musculos ꝛ chordas pondere vel pūctione vel distensione. Quarto dicit q̄ si magis superabundauerit inducit febrez: qr cū natura propter multitudinē non sufficiat eam regere destituta a regimine eius putrefit ꝛ effumans ad cor operatur febrem.

Oscitatio ꝛc. ¶In secūda dicit primo q̄ oscitatio est modus vel species alicis eueniens musculis mandibularum ꝛ thoracis. De qua dicit Gal. apho. 7. cōmen. 57. illius canō. Brachioꝝ extēsiones. Oscitatio est cū materia humida sit ꝛ fumosa ventositas. Et ꝛ ipsa prouerbialiter dicit: nullus oscitat quin aliquid ei desit. Nam si sero oscitet post assumptuz cibum signuz est q̄ somno indiget ꝛ dormire cupit. Si vero oscitet dum surgit a somno signum est q̄ non satis dormiuit. Quod si multum oscitet hoīs aliqs significat grauitatē corporis ex repletione solitā precedere paroxismū putride febris sicut videmus in tertianis marie notis ꝛ in quartanis ac quotidianis oscitationes ꝛ alices multiplicari ꝛ talis indiget purgatione. Scōo dicit q̄ oscitatio est mala cū acciderit in primis. i. non precedente aliqua infirmitate vel in primis. i. statim ante horā paroxismi: ꝛ nō in hora sua. s. post somnū incompletū vel post vigilias nimias aggrauantes corpus ꝛ ericcantes desiderium vehemens somni quibus hoīs sanis contingere solet ꝛ cum multa fuerit: qr significat exuberantiā materie ꝛ dispositionem proximā corporis ad febricitandū. Tertio dicit q̄ melior oscitationū est illa que euenit post finem digestionis: qr est ꝓpter expulsionē superfluitatū in musculis aggregatarū hora somni significans dominium nature super eā: non quidē cōpletum ita vt insensibiliter resoluat eā sicut in perfecte sanis: sed sufficiēs cū oscitationibus exutere eam.

¶ De medicando lassitudinem ex exercitio proueniente. Lapim. 14.

b **Jcemus ꝛc.** ¶Hic determi. de causa lassitudinum simplicium ꝛ etiam de cura aliarū dispositionū. Et primo determinat de cura lassitudinū prouenientiuz ab exercitio ꝛ de causa etiā quarūdam aliarū dispositionū. Scōo determi. de causa lassitudinum prouenientium ex se. ibi (Ulcerose quidē dispositio.) Primo determi. de cura lassitudinū. Secūdo de cura illaꝝ aliarū dispositionū. ibi (Primus loquemur.) Primo dat necessitatē huius partis. Secundo exequitur. ibi statiz (Oportet autez.) Et hec in duas. Primo determinat de cura lassitudinis cum non est cum abūdantia humorum crudorum. Secundo cum est abundantia humorum crudoruz. ibi (Cū autem in eius.) Prima in duas. Primo determinat de re. quod debetur determinatis speciebus lassitudinis. Secundo determi. de regi. quod debetur omnibus speciebus lassitudinibus. ibi (Amplius omnem lassitudinem.) Prima in. 4. fm q. 4. sunt species lassitudinis quas docet curare. Secūda ibi. (Jn lassitudinis autez.) Tertia ibi (Jn ieiunio autē.) Quarta ibi (Jn refactius vero.)

est post finē digōnis: qm̄ est ꝓ supfluitatū expulsionē. Et est ēt cū alices ꝛ oscitationes efficiūt frigus ꝛ cutis spissitudo ꝛ pauca resolutio ꝛ expergefactio a somno anteq̄z cōpleaf ꝛ expulsio cōprimēs. Vinū vero ad mediuz tēperatum alicibus ꝛ oscitationibus est conueniens cum non est ibi alia prohibens causa.

¶ De medicando lassitudinē ex exercitio proueniente. Lap. 14.

b **Jcemus** [b] **qō stu-**

diū ipedere in medicādo lassitu-

De partibus.

¶ Sed

Et est cum alices ꝛc. ¶In tertia tangit quinqz causas effectiuas alicum ꝛ oscitationum. Prima est frigus extrinsecum claudens poros cutis quare retinentur fumi ꝛ vapores sub cute in musculis quos a se satagunt interdum excutere per motus alicū ꝛ oscitationuz. Secunda est spissitudo cutis non sinens abire vapores fumos: sed ad musculos pellens vnde sunt hi motus. Tertia est pauca resolutio vel ꝓpter quietem vel debilitatem innati caloris vel caloris aeris nos continētis quare multiplicantur superfluitates non solum in musculis sed in toto corpore: que cum grauent musculos alices excitant ꝛ oscitationes. Quarta est expergefactio a somno ante somni complementum: ex hac enim prohibentur perfectio digestionis ꝛ resolutio insensibilis superfluitatum tertie digestionis quaz calor in somno preforrificatus ad extrema rediens in sanis efficit. Superfluitates ergo indigeste ꝛ non satis subtiliate musculos opprimunt ꝛ ad motus alicuz ꝛ oscitationuz excitant. Quinta est expulsio comprimens vt in magnis vocibus ꝛ in partu infantis ꝛ in conatibus vehementibus assellationis ꝛ vrinationis quandoq̄z contingit ꝓpter anhelitus retentionem quo retento per membra diffunditur retentus aer cum fumis ꝛ vaporibus abundantibus in pulmonez qui in musculis recepti mouent eos ad alices ꝛ oscitationes. Vel exponе q̄ expulsio comprimēs idest repellens vel coartans humiditates ad interiora vel in interioribus est causa effectiua dictorum motuum vndecūq̄z procedat siue a balneo stiptico vt aluminoso: siue a medicinis stipticis repercussiuis. Vel exponе q̄ oscitatio est expulsio comprimens ꝛ similiter alix. i. motus expressionis lacertorum ad excutiendum id quod eos opprimit siue sit fumus siue ventositas siue humor aliquis vel eius vapor.

Vinum vero ꝛc. ¶In quarta dicit q̄ vinum ad medium tēperatum idest cuius vna medietas est aqua ꝛ alia vinum: vel quod habet medietatem sui aque sibi immixtam est conueniens alicibus ꝛ oscitationibus si non fuerit ibi causa aliqua vinum dari prohibens: sicut febris vel dispositio proxima ad eam: vel paralysis inchoans vel articulus dolor ex materia que adhuc fluit: vel etas infantie que lacte fouetur. In his enim non competit vinum neq̄z ad sedandum alices ꝛ oscitationes: neq̄z ꝓpter aliud. Sed nulloistorum vel similium presente vinum confert his motibus sedandis. Teste Hippocrate apho. 7. apho. 57. dicente. Brachiorum extensiones alices oscitationes ꝛ rigores vinum moderate bibitum soluit. Et Gal. in commento illius can. causam reddi dicens. Vinum enim temperatum totum corpus calefacit membra perforans: humores temperatos faciens: calorem naturalem excitans. Credo tamen q̄ vinum purum moderate bibitum citius pacificat predictos motus q̄z fortiter limphatum: nisi quid affuerit quod ipsum purum dari prohibeat: quia velocius penetrat magis calefacit plus digerere facit: frigus repellit: cutis spissitudinem tollit: amplius resoluit. Aqua vero vino admixta ventositates multiplicat nisi fiat sermo de vinis grossissimis penetrationem quorum aqua coadiuuat.

¶ De medicatione lassitudinis exercitialis. Lapim. 14.

b **Jcemus ꝛc.** ¶In hoc. c. primo agit de vtilitate intendendi cure lassitudinis. Secundo de cura lassitudinis viceroſe exercitialis. ibi (Oportet autez.) Tertio extensiue. ibi (Jn lassitudinis autem extensiue.) Quarto apostemose. ibi (Intentio autem.) Quinto arefactiue. ibi (Jn arefactiua vero.) Sexto de cura lassitudinis cuius cā est motus in generali. ibi (Amplius oēm.) Septimo de cura lassitudinis exercitialis cum in venis lassi crudi fuerint humores. ibi (Cuz aūt in.) ¶ Jn prima parte dicit primo q̄ studiose intendere circa medicationem lassitudinis assecurat lassos ꝛ multis egritudinibus de quarum numero sunt febres. Nam motus nimij qui sunt causa lassitudinis exercitialis supercalefaciunt spiritus vnde de leui nascitur ephimera. Et supercalefaciunt humores vnde leuiter putrescunt ꝛ generant febres putridas ꝛ resoluunt humiditates tam̄ substantiales q̄z nutritiuas membrorum: quare generant interdum in siccis dispositis ethicam. Assecurat lassos ab egritudinibus iuncturaruz ꝛ neruorum: vt gutte: paralysibus: tremoribus ꝛ spasmis: quia superflui motus vnde lassitudines nascuntur de relinquunt in neruis chordis ꝛ iuncturis debilitates in processu temporis si continuentur: quibus disponuntur ad has egritudines nisi prouideatur ꝛ occurratur dum dicte lassitudines accidunt. Prudenter ergo agunt qui post hastiludia fortia ꝛ cursus ꝛ luctas ꝛ ludos palme longos ꝛ fortes se nudos spoliant ꝛ fricari faciunt parum coram igne: postea se inuoluunt in linteo calido ꝛ lecto imponunt quiescentes illic bene cooperti.

¶ Oportet

Bonū remediū contra fatigare ex exercitio!

¶Sed vices illud nō videf verū ꝛ lassitudine ab exercitio: qz illa que egritudines pnosticatur est lassitudo spontanea vt habetis ibi in.2.parti.apho.4.aphor. 7 abortes spontanei. Item etiā in illa ex exercitio non sunt humores qui sint causa egritudinis ꝛ febris. Dico q cura vtriusq reddit nos securos verum magis cura lassitudinis per se venientis: ꝛ ratio est: qz in vtraq lassitudine sunt alique superfluitates ꝛ humores faciunt egritudinem. Item in eo q lassitudo quecūq debilitat membrum vt sic etiam quecūq disponit ad egritudinē. Et quod tu dicis: dico q bene marime facit illud spōtanea: sed etiā in illa ex exercitio sunt humores vt viri qō patet: qz docet curam eius etiam p euacuationem vt patebit.

¶Ulterius intellige prio q in qualibet istarū spērū lassitudinis pueniētis ab exercitio cura generalis est euacuatio alicuius supfluitatis ꝛ dimissio exercitij eo q omnis cura fit p remotionē sue cās. ¶Itē intelli ge q exercitiuz recitionis ꝛ terapenticū ꝛ curatiuum que.3. sunt idem fm Gal. 6.de regi.sa.7.3.7.4. exercitium est illud qō fit longū ꝛ in multis quietibus intermedijs in quibus fit fricatio. ꝛ illud idem videtur Aui. ita intelligere qñ dicit exercitiū reuersionis ꝛ dicitur reuersionis vel reditionis: qz fit post aliud exercitiū quod prius fecit lassitudinez siue ꝓpterea qz reducit ꝛ reuerti facit corpus ad dispositionem.

¶Sed dices h cum ista lassitudo fiat ab exercitio non videtur q exercitium eā curet: imo videtur q magis eam augmentet. Dico distinguendo in supfluitatibus istius lassitudinis: qz aut ipse sunt in cute ꝛ in lacertis propinquis ꝛ immediate positis sub cuti: aut ille superfluitates sunt in lacertis intrinsecis remotis a cuti. modo dico q si sint primo modo sufficit ad curam eius fricatio sola absq

diné est a multis securari egritudinib⁹ ex quibus sunt febres. Opz aūt vt cū lassitudo vlcerosa appuerit er exercitio minuaf si ipsuz fuerit cā: ꝛ si cū ea multitudo fuerit humorū expellanf. Nō si breuis tpis fastidia affuerint ipsorū nocumēto succurrendū erit cum fame ꝛ cūone ꝛ resolutione eius qō peruenit ad parté cutis cū fricatione multa ꝛ leni cū oleo in quo nō sit pōticitas. Et in die tertio reditionis fiat exercitiū. Et nutriaf ipse in die prio ex eo qō cōsueuerat in qualitate: sed ex quātitate minuatur. Et in die secundo humectātibus nutriatur: ꝛ si vene fuerint munde ꝛ flegma crudum in adipe fuerit intestinorū: fricatio ipsum qñq maturat ꝛ propie cum calefaciētiū medicinaruz ad ipsum penetrauerit virtus. Oleuz preterea de salicibus in hoc multū cōfert ꝛ oleum de anheto ꝛ camomilla ꝛ his similibus ꝛ apozima radicū sicle ꝛ eius oleū i instrumento duplici ꝛ vnguentū ex radicibus malue ꝛ oleum de radicibus cucumeris asinini ꝛ brionie ꝛ oleum de vsnee ꝛ omne oleum in quo vsnee recipitur. In lassitudinis autē extensiue medicatione intē tio est lassare illud qō induruit fricatione leni calefaciēte in sole ꝛ aqua tepida bal

Jacobus

Oportet autem ꝛc. ¶In hac scōa parte prio agit de cura lassitudinis vlcerose ꝛ exercitio ꝛ cū repletiōe humoz. Scōo de cura eius cū fastidio brevis tpis. ibi (Quod si breuis.) Tertio de cura eius cū flegmate herente pinguedini intestinorum ꝛ venis mundis. ibi (Et si vene fuerint.) Quarto de remedijs localibus. ibi (Oleum preterea.)

¶In prima parti. dicit primo q exercitiū minuendū est in lassitudine vlcerosa si causata fuerit ab exercitio. ¶Lōtra dicit Gal. 3. de reg. sani. c. 5. q labor is labor curator est in superfluitates habētibus ꝛ marime circa musculos ꝛ equalia hesternis ꝛ hodie opz adhibere exercitia: ꝛ non intelligit de alio labore q̄z de vlceroso: qz statim subdit q quiete sanatur labor tensiuus ꝛ flegmonosus. Itez dicit Hyppo. apho. secūda apho. 48. q in omni motione corporis cū ceperit quis dolere quiescere statim remediū est: non ergo solū minuendū est exercitiuz sed tollendum penitus. ¶Ad primū dic q si labor vlcerosus debilis fuerit ꝛ nō sit in corpore cacochimia sed in musculis solū pauci pūgitiui humores ꝛ lassus sit durus robusti corporis circa ipsius est tantum exercitiū vel fere tñi in die sequēti quantum illud qō labore indurit: qz hoc exercitiū secure ꝛ leuiter causam laboris resolui. Secūdo dic q si labor vlcerosus vehemens fuerit ꝛ cum multa cachymia tam intus q̄z extra nullū exercitiū convenit: sed quies ꝛ somnus. Teste Gal. 4. de regi. sani. c. 2. dicente. Si quis euchimus necessitatibus pluribus inciderit ꝛ vlcerosus sensus ei fuerit: non solum fm cutem: sed etiam profundum vt intelligamus totū plenū esse cacochimia corpus non vltra hunc talē ad exercitia vel motum vniuersaliter aliquem ducemus: quiescere vero ꝛ dormire iubentes in iumo custodiemus per totā diem. ¶Ad secūdū dic q Hip. voluit dicere q lassus exercitio dz quiescere pro illa hora vel pro illo die: ꝛ nō negat quin in crastino conueniat exercitiū: imo nisi vehemēs nimis esset lassitudo suauis motus dum sentiri incipit competere posset: vt in equis magni precij practicari solet qui fatigati venientes ad hospicium non ilico calidi ponuntur in stabulo: sed suauiter ꝛ passim manu ducuntur ne morti fundātur rigeant ꝛ tremant. Secundo dicit q si in lassitudine vlcerosa exercitiali fuerit multitudo humoz pre-erpellendi sunt nisi cū alteratione ꝛ digestione reduci valeāt ad benignū. Jurta illud Gal. 4. de reg. sa. c. 2. Sanatio vlcerosi laboris est q opz siue calida siue frigida supfluitas fuerit eūare vel alterare eam: sed si nō alterabit ad benignuz. s. neq vllo mō qz oīno aliena est: nec suscipit digestionē: tunc euacuare eam velociter tēptandū. Et si quidē in ventre fuerint hx supfluitates corrupte finaliter vel vomitu vel egestione. Et Auer. 6. coll. c. 17. dicit. Euacuatio fit cū medicinis que prouocant sudorē ꝛ vrinam ꝛ vētre ꝛ cum exercitio ꝛ flobotomia.

¶Quod si ꝛc.) ¶In secūda dat quinq remedia lassitudinis vlcerose exercitialis cōplicate cū fastidijs brevis tpis. Primū est tolerātia famis ad auferēdū fastidia. Nā tpe famis nā occupat ad digerēdū ꝛ resoluēdū cām fastidiorū. Secūdū est eūo stomachi p vomitū vel intestinoz p secessum ad eūonē mäe fastidiētis. Tertiū est resolutio supfluitatū q̄ puenerūt ad cutē cū fricatiōe plurima suaui ex oleo olive dulci vel alio filī in quo nō sit ponticitas vel stipticitas ad mitigationē dolozis lassitudinalis ꝛ digōnē vel resolutionē mäe facientis lassitudinez ꝛ cōfortationē neruoz ꝛ lenitionē cutis. Jurta illud. G. 3. de reg. sa. c. 4. Sanatio vlcerosi laboris est ex cōtrario dispōnis: euaporare. n. opz supfluitatē: ꝛ sic cesset passio. Euaporabif aūt fricatione multa: ꝛ multa cū oleo dulcissimo vt fisamino ꝛ nullā stipticitatē habēti. Quartū est exercitiū reditiuū seu redire ad exercitiū die tertio: vt per hoc exercitiū tollaf residuū materie lassitudinis vlcerose retente in musculis resoluta prius per fricatiōes magna parte ipsius ꝛ fastidijs brevibus pacificatis. Jurta illud Gal. ibi. Si vero plus supfluitatū in musculis est collectū: qz sola fricatio nō sufficit ad euaporandum opz purioribus ex ipso vti motibus. Indigent enim non solum vt ab aliquo attrahantur: sed vt ab aliquo interiori impellantur. Impellit vero accensus in motibus calo: ꝛ spiritus qui simul expelluntur: ꝛ ipsorum musculorum tensio insuper expulsiua vniuscuiusq mēbri virtus. Quintū est nutrire lassuz die primo ex cibis antea sibi consuetis eiusdē qualitatis sed minoris quātitatis. Eiusdem quidem qualitatis ne mutatio subita cibi cū grauamine lassitudinis nimis exprimat nāz. Et minoris

exercitio. si autē sint scōo modo tunc est necessarium exercitiū: qz quādo sic non solū sufficit illud qō attrahit ꝛ resoluit fm Gal. 2. de reg. sa. 7. 4. sed etiam est necessariū illud qō impellat. hoc aūt facit exercitium qz ipsuz cōmouet membra ꝛ calorem ꝛ spiritum ꝛ virtutem que omnia cōmota impellunt.

¶Sed dices postea cum calidi sit rarefacere qūo dicit q aqua multum calida inspissat. Dico q illud est fm q habetis. 7. de ingenio. cap. 6. 7. 3. de regi. sani. qz aqua vehementer calida subito cuti aduenies ipsa sua vehementi caliditate exiccat ꝛ sic eam inspissat.

¶Sed dices de eo qō dicit (nihil mutek) dices cuz corpus illud sit mutatum a dispositione naturali ꝛ sana debet etiam mutari dieta. Item cum in ipso supaddatur etiā postea exercitiū debet in ipso cibus augmentari. Item etiam cum ipso superaddatur etiā postea exercitium debet in ipso cibus augmentari. Itez etiā cū illud corpus sit tam siccatū debz dari cibus humectatiuus. Dico q in prima die non debet fieri permutatio magna: ꝛ sic ipse intelligit hic.

¶Item dices h ipse dicit primo q non est vanda res multum calefaciens: ꝛ posteat dat piper qō est calidum in. 4.

¶Item dices ipse non cōcedit vinum nisi postq̄z est facta digestio illius humoris crudi: sed fm. G. 4. de reg. sa. ipsum vinum est optimum digestiuū humoris crudi: quare debet dari ante. ¶Dico ad primuz q licet piper sit calidum in. 4. gradu: tamē potest dari in tam parua quātitate q nō peruenit ex eo caliditas in gradu secūdo nedū in. 4. ꝛ sic intelligit Aui. hic. ¶Ad aliud dico q si essent humores crudi pauci bene conferret vinum: sed si essent multi non competit: propterea q: eos cōmoueret ꝛc.

De partibus.

quātitatis ne fastidiū augeat ꝛ nō bene digerat. Jurta illud Gal. 3. de regi. sa. c. 5. Ulcerosus labor si sufficienter apotherapia. i. vltima parte exercitij vtaf assueto indiget cibo: vel parū minori adhuc vero humidiori ꝛ pauciori. Et die scōo nutrianf humectātibus ad mitigationē siccitatis ꝛelicte ex superfluis exercitijs.

¶Et si vene ꝛc.) ¶In. 3. dicit q si in lassitudine vlcerosa exercitiali vene fuerint munde ꝛ flegma crudum adheserit pinguedini que velut lorica cooperit intestina fricatio interdū maturat ꝛ digerit illud flegma confortando. s. calorē innatū ꝛ resoluendo superfluitates que ipsum debetabant: marime cū virtus calefacientiū medicinaꝝ peruenerit ad hoc flegma vel ab intra per os ex comestione alliox vel anisi vel feniculi vel carui: vel ab extra cū epithymatibus vel vnctionibus vel emplastris vel oleis ex camomilla vel aneto vel melliloto vel spica vel absinthio. Sed remedium brevius esset educere illud cum potione hierepigre Gal. vel clisteri ex ea que est tuta ꝛ benedicta medicina.

¶Oleum ꝛc.) ¶In. 4. dat. 9. remedia applicanda ab extra contra lassitudinez vlcerosam exercitialē. Primū est oleum de salicibus multum in hac conferens dum causatur ex subtili cholera mordaci ꝛ acuta. Nam calorē repimit choleraz maturat ꝛ neruos confortat calore gravatos. Scōm est oleū de aneto ꝛ de camomilla ꝛ de similibus: vt de melliloto vel de fisamis de amigdalis. Omnia enim hec iuncta calida dolores mitigant neruos cōfortant fumos ꝛ vapores suaviter resoluunt ꝛ humiditates subtiles nitrosas. Tertiuz est apozima radicis cicle. i. aqua calida in q̄ cocta fuerit radix blete de fortis cuz fricatione adhibita. In sicla enim est virtus subtiliativa resolutiua ꝛ apitiua vt ait Pain. 2. can. c. de ea. Quartū est oleum radicis eius in vase duplici factum quorum vnū est vas magnum plenum feruenti aqua. Aliud est minus quod situatuz est in medio maioris: ꝛ sunt in eo radices sicle contuse cum oleo olive quas simul decoquit ꝛ permiscet aqua feruens ꝛ fit oleum sicle: quod est mitigatiuum ꝛ resolutiuuz. Quintum est vnguentū ex radicibus malue quod recipit radicum malue. ℥. j. terantur optime ꝛ misceantur ad ignem cū ℥. iij. olei olivarum dulcis. Deinde exprimanf per stamineuz fortiter. Istud est maturatiuū cholerici humoris: mitigatiuum caloris ꝛ lenitiuū. Sextum est oleū de radicibus cucumeris asinini tritis ꝛ incorporatis cum oleo olive dulci. Nam victus cucumer est subtilis resolutiuus: ꝛ radix ꝛ folia eius ꝛ fructus ipsius abstergunt ꝛ resoluunt vt ait Pain. secūdo cañ. c. de eo. Septimū est oleum de radicibus brionie quod est fortis resolutionis ꝛ absterssionis: ita vt auferat occultationes sanguinis sub cute congelati quāto magis ausert ꝛ resoluit humores acutos lassitudinis vlcerose. Octauū est oleum de vsnee: quod est corticis subtiles circūuolute super arborem ferentem glandes ꝛ pinuz ꝛ nuces: vt ait Pain. scōo huius. c. de eo. Et est in eo virtus stiptica per quā confortat neruos ꝛ resolutio ꝛ lenificatio quibus curat lassitudinem. Et fit oleum eius terendo. ℥. j. ex eo cum. ℥. iij. olei olive ꝛ miscendo ad ignem. Nonū est oleū anodinum in quo recipitur vsnee sicut oleum camomille vel anetinum vel fisaminum vel amigdalarum dulcium in quo bullitum fuerit vsnee.

In lassitudinis ꝛc. ¶In hac. 3. parte primo agit de cura lassitudinis vlcerose per fricationem. Scōo per balneum. ibi (Et aqua tepida.) Tertio per inunctionem. ibi (Et post vnamquāq.) Quarto per dietam. ibi (Et nutriente.) Quinto per exercitium. ibi (Et hanc quidem.) Sexto de cura lassitudinis extensiue spontanee ex grossis superfluitatibus. ibi (Quod si per se.) Septimo de cura eius facte ex ventositate. ibi (Quod si fuerit propter.) ¶In prima parti. dicit q in cura lassitudinis extensiue exercitialis intentio medici debet esse laxare illud quod induruit. i. relaxare villos musculorum superflue tensos ꝛ induratos ex superabundantibus exercitijs fricatione suavi calefaciente in sole. ¶Sed contra: lenis fricatio cum manibus vel pānis lenibus sanguinem coniungit ꝛ in membro continet vt affirmat Pain. primi secunda doc. secunda. c. 4. Sed lassitudo extensiua ex sanguinis multitudine fit vt ait Auer. 6. colliget. c. 16. Non ergo ei confert fricatio lenis cuz in cām ipsius addat. Itē sol nos calefacit siccat ꝛ indurat: non ergo in sole fricatio calefaciens huic lassitudini cōpetere vī. ¶Ad primuz dic q lassitudo extensiua spontanea fit ex sanguinis multitudine: sed exercitialis non: vt prealiegatum est

Universidad de Deusto

et Gal.imo est cum vuricie t siccitate ac tēsione villorum que fricatione molli tollitur. ¶ Ad scōm dic q calor solis est aliquo mō viuificus t mitior ac magis ꝓportionatus nobis q̄z calor igneus t fricari in eo resoluit vētositates et q̄bus sepe fit labor extensiuus. Iuxta illud ℔ain.primi scōa doc.2.sum.1.c.19.Et in sole calido fricari t ꝑcipue se mouendo est ex eo q̄ superfluitates vehementer resoluit t sudorem efficit t inflationem egredi facit.

¶ Et aqua tc.) ¶ In secūda dicit q in cura dicte lassitudinis cōfert balneari in aq̄ tepida t in ea diu morari. Et si semel in die aut bis lassus descēderit in soliū.i. balneū aque calide dulcis erit ei cōferens: q balneū tale dura remollit: tensa relaxat: dolorē mitigat: vētositates resoluit.

¶ Et post tc.) ¶ In.3.dicit q in dicta lassitudie lassus post quālibet balneationez est iungendus oleo cōmuni dulci calido quod remollit t lassat t mitigat dolorem terso bene ꝑius suo toto corpore cū linteo calido. Et si opportuerit iterare inunctionē cum oleo ꝓpter absterſionem venarū t aperitionē nimiā ouificiorum suorū t porozuz cutis ab exercitio nimio fricatione t balneo precedentibus. Et ꝓpterea q oleuz ꝑioris inūctionis cito siccatur in eis fiat iteruz alq̄ iterum inunctio: quatinus oleuz viscositate substantie poros oppilet t humiditate sua siccitatē auferat t tēsa relaxet. ℔ec oia nos prevocuit patronus noster.3. tc re.sa.c.4.dicens: q tensiuus labor curat cōtraria remissione. s. que fit fricatione pauca t molli p oleū dulce tepidum t statim gescit vel quiete t balneis eu neari t in ipsa longo morari tempore. Quod si in solium vna vice aut duabus descenderit in die erit conueniens. ¶ Et post vnāquāq̄ inungatur balneationez. Quod si necesse fuerit ꝓpter venarū absterſionē t propterea q oleum in eis siccatur t ad inungendum oleo redire fiat. ¶ Et nutriēte humido nutriatur t pauce quātitatis: q̄m plus indiget nutrimēti paucitate q̄z vlcerosa. ¶ Et hanc quidez lassitudiné resoluit exercitium t rarificat. ¶ Quod si per se acciderit propter grossas superfluitates necesse erit eas eūare. ¶ Quod si fuerit ꝓpter cāz ventositatis extendentis resoluet eaz tale quale est cyminū t carui t anisum. ¶ Intentio aūt[a] in apostemosam lassitudinez regendo est tres res laxare q̄ extēsuz fuit: t q̄ calefaciū est infrigidare: t superfluitatē eūare. ¶ Et hoc quidē completur oleo multo tepido t fricatione vehemēter leni t prolixa mora in aqua que parūper ad calidi/tatem declinat t quiete. ¶ In arefactione[b] vero nil de regimine sanoruz mutetur nisi q̄ opz vt aqua in qua balneat sit maioris caliditatis: q̄m in aqua vehemēter calida est q̄ inspissat cutem: t nō est eius impedimētū sicut impedimentū aquaruz infrigidatio inflāmati. Oleum ergo tepidū t mollissime fricatū t longissima in aquis eucratis mora sanat hos labores: t maxime si tepidior parū fuerit. Similiter t quies multa t inunctiones continue. Et omnia quecūq̄ fatigatū requiescere faciunt t mitigant t superfluum euaporant: hec ille.

b ¶ In arefactione vero tc.) ¶ In hac parte. ℌ. primo agit de regimine t balneo conuenientibus in lassitudine arefactiua. Secundo de exercitio reditiuo secūda die t iteratione balnei similis ꝑio t submersione corporis in aquā frigidā statim post ipsum. ibi (In die autē scōo.) Tertio de horis comestionis t q̄litate ac mēsura cibi t diligentia expulsionis superfluitatum. ibi (Ipse preterea.)

¶ In prima parti. dicit q in medicatione lassitudis arefactiue prima die nihil est imutandū de regimine sanorū hoc excepto q aqua sui balnei oz esse magis calida pp tres cās. Prima ē q in aqua vehemēter calida est ꝓpietas q̄ inspissat cutē ꝓpterea q siccat t corrugat eā. Secūda est q inspissatione cutis per aquā feruentē non est tale impedimentū vel talis timor sicut in inspissatione eius p aquas frigidas q̄m cuz eo q̄ inspissant est in eis ambiguitas mala seu timor mali quo timet ꝓcussio nerūorū suis frigoribus t penetratio frigiditatis ipsaruz ad intima corporis iaz deficcati nec vestiti carne qua frigori resistat. Tertia cā ē: q̄ cā maciei talis lassi fm plurimuz est raritas cutis ꝓp quā si balneū aque frigide gra inspissationis cutis sibi applicaret penetraret illico frigus eius corpus ꝑcutiēs neruos t interiora. ℔agis ergo conuenit inspissatio cutis per balneū aque fortis caliditatis sed nō est in ea mora facienda nisi breuissima. s. dūtaxat quousq̄ cutis crispet ipsam ꝛtrahat: ficcaretur enim corpus t supcalefieret amplioi mora. Eiusdē ſnie meminit Gal.3.de regi.sanit. c.4.dicens. Indiget aūt in ꝑmo die nullo alio ꝓterea que dicta sunt nisi aqua calidioi vt lente aggregetur t calefiat t roburet cutis. Et.c.5. eiusdez libri ait: q qui habent dispōnez similē labori calidioi curantur balneo: q̄ indigent nutrimento cutis: ergo cōstringenda est: q̄ō fit aqua feruenti tutius q̄z aqua frigida.

¶ In die tc.) ¶ In secūda dicit primo q lassus hac lassitudine die scōo vtatur exercitio reditiuo suaui t subtili.i. non laborioso quatinus si que sint superfluitates in musculis retente vel alijs mēbris per hoc resoluantur t ad mēbra sanguis attrahatur. Scōo dicit q vtatur balneo die scōo fm dispōnem prime die.s. in aqua fortis caliditatis corrugantis cutē. Tertio dicit q in exitu a balneo ſfrigidarū: q̄m cū eo q̄ inspissant est in eis ambiguitas mala t frigiditatis ipsaz penetratio in corpore q̄ō iam siccatum fuit. Et est cū sue maciei cause est cutis ipsius raritas: imo hoc est fm plurimuz. ¶ In die aūt secūdo reditiōis exercitio leniter t subtiliter vtatur t balneo fm dispositionem diei prime: deinde precipiatur ei vt aquā frigidā subito ingrediatur t egrediatur: quatinus cutis eius inspissatur: t sit eius resolutio pauca: t cum hoc conseruet ipsius humiditas. Obuiabit nāq̄ aqua corpori in quo est tantū caliditatis q̄ resistat ipso corpore iam inspissato. Et iste quidē due cāe adinuicē se iuuāt in remouēdo nocumētū frigoris ipsius. t hoc ꝓpie cum submergitur subito t egredit t non morat: q̄m cū mora nulla est securitas. ¶ Ipse preterea nutriat mane in fine prime hore cibo humectante pauco: ideo vt ip se alia vice iuxta noctem fricari possit: t tunc cenā tardet. Studiū quoq̄ adhibeat in expellēdo superfluitates ab eo fricatiōe olei de salicib[o]: cū quo ventrē suuz nō tāgat nisi lassitudinē in musculis sui vētris senserit: q̄m tūc illos leniter inūgere cōuenit. Et eius nutriēs sit largius t in eo procedat cauendo ne eius nutri/ſ frigidarū: q̄m cū eo q̄ inspissant est in eis ambiguitas mala t frigiditatis ipsaz penetratio in corpore q̄ō iam siccatum fuit. Et est cū sue maciei cause est cutis ipsius raritas: imo hoc est fm plurimuz. ¶ In die aūt secūdo reditiōis exercitio leniter t subtiliter vtatur t balneo fm dispositionem diei prime: deinde precipiatur ei vt aquā frigidā subito ingrediatur t egrediatur: quatinus cutis eius inspissatur: t sit eius resolutio pauca: t cum hoc conseruet ipsius humiditas. Obuiabit nāq̄ aqua corpori in quo est tantū caliditatis q̄ resistat ipso corpore iam inspissato. Et iste quidē due cāe adinuicē se iuuāt in remouēdo nocumētū frigoris ipsius. t hoc ꝓpie cum submergitur subito t egredit t non morat: q̄m cū mora nulla est securitas. ¶ Ipse preterea nutriat mane in fine prime hore cibo humectante pauco: ideo vt ip se alia vice iuxta noctem fricari possit: t tunc cenā tardet. Studiū quoq̄ adhibeat in expellēdo superfluitates ab eo fricatiōe olei de salicib[o]: cū quo ventrē suuz nō tāgat nisi lassitudinē in musculis sui vētris senserit: q̄m tūc illos leniter inūgere cōuenit. Et eius nutriēs sit largius t in eo procedat cauendo ne eius nutri/

inspissatio cutis per balneū aque fortis caliditatis sed nō est in ea mora facienda nisi breuissima. s. dūtaxat quousq̄ cutis crispet ipsam ꝛtrahat: ficcaretur enim corpus t supcalefieret amplioi mora. Eiusdē ſnie meminit Gal.3.de regi.sanit. c.4.dicens. Indiget aūt in ꝑmo die nullo alio ꝓterea que dicta sunt nisi aqua calidioi vt lente aggregetur t calefiat t roburet cutis. Et.c.5. eiusdez libri ait: q qui habent dispōnez similē labori calidioi curantur balneo: q̄ indigent nutrimento cutis: ergo cōstringenda est: q̄ō fit aqua feruenti tutius q̄z aqua frigida.

¶ In die tc.) ¶ In secūda dicit primo q lassus hac lassitudine die scōo vtatur exercitio reditiuo suaui t subtili.i. non laborioso quatinus si que sint superfluitates in musculis retente vel alijs mēbris per hoc resoluantur t ad mēbra sanguis attrahatur. Scōo dicit q vtatur balneo die scōo fm dispōnem prime die.s. in aqua fortis caliditatis corrugantis cutē. Tertio dicit q in exitu a balneo ſfr

Universidad de

ꝛ remittunt tensa ꝛ nihil relinquit in corpore nisi siccitas ex īmoderato motu. Non est ergo studiū adhibēdus in expellendo superfluitates a tali lasso fricatiōe. Itē oleum de salicib⁹ est stipticū: nam fructus ꝛ folia salicis sunt stiptici sine mordicatiōe vt ait Ioan.ꝛ.can.c.de salice. nō ergo expellit superfluitates: sz potius cōpingit. ¶ Ad primū dic q̄ cōcessō q̄ statiz post introductionē lassitudinis arefactiue superfluitates euaporate sint ꝛ nihil relinquat nisi sola siccitas cito: tñ iterū redeūt aliq superfluitates et debilitate digestionis.

¶ Ad secūz dic q̄ fricatio cū oleo de salicib⁹ aliquid virtutis resoluēdi obtinet. Primo ex motu fricationis. Secundo ex oleo olivarum vnde fit oleum de salicibus ꝛ ex salicibus habet q̄ reprimit raritatem nimiam ꝛ membra confortat ꝛ calorē īnatum in eis retinet. Tertio dicit q̄ huius lassi sit nutriēs largi⁹. Et p illud intellige q̄ ipsi⁹ cena sit maior prandio: qa digestiua debilis in eo somno nocturno plurimum iuuat. Vel intellige q̄ processu temporis paulatim augeat cibū vt per hoc tollat eius ariditas ꝛ corpus nutrituz abunde fortificet. Et in eo p̄cedat. s. augmento cibi prouidendo ne cibus ipsius sit multe caliditatis: vnde calor corporis adauctus siccitatem eius ꝛ arefactionem augmentet.

mentum sit multe caliditatis. ¶ Amplius[a] omnem lassitudinem cuius causa est motus ipsum dimittere cum eius signum inceperit, phibet ne accidat. Postea reuersionis exercitio vtatur vt motus temperatus ad cutē materias expellat: ꝛ eas fricatio resoluat que sit inter illos motus in ipsoruz consistentia. Dispositio prete/rea ipsius balneatione experiatur: naz si ex balneo acciderit ei tremor: tunc res terminum pertransiuit: ꝛ quāto magis si febrem generauerit: quoniam tunc non est balneandus: imo euacuandus ꝛ eius cōplexio rectificanda. Quod si nihil eorum ex balneo acciderit erit cōferens cū eius aqua fuerit temperata. ¶ Cum autez[b] in eius venis crudi fuerint humores in primis lassitudo erit regenda ex eo q̄ opz.

a ¶ Amplius oēm ꝛc.) ¶ In hac parte. 6. prīo agit de cura omnis lassitudinis exercitialis per quietē. Scō per exercitiū reuersiuū ꝛ fricationē. ibi (Postea reuersionis.) Tertio de tēptatione dispōnis et⁹ ex balneo. ibi (Dispositio ꝑterea.)

¶ In prīa parti. dicit q̄ dimittere motum exercitiale dum inceperit apparere signū lassitudinis ex eo phibet aduentū ois lassitudinis: cuius cā est motus. Teste Hyppocrate apho. scōa apho. 48. dicēte. In omni motione corpis cū ceperit q̄s dolere: gescere statim remediū est. Et in cōmento Gal. ait. Si moneat se homo quousq̄z mēbra doleant ex nimio motu: ꝛ inde ita fatigēt vt non sine magno labore eadē mēbra moueant: ges cū inceperit dolere remediabit. ¶ Queret aliquis q̄d est illud signuz inceptionis lassitudinis quo apparēte cessandū est a motu. Dic q̄ illud est cū mēbra motus nō vt prius obediunt motui: sed rebellant ei: ꝛ exercitatus incipit querere ꝛ desiderare quietē. ¶ Queret iterz aliqs cū generalia debeant ꝓferri spālibus in ordine doctrine: quare nō ꝓmisit hanc generalē curā oīs lassitudinis exercitialis spāli cure speciez lassitudinis: vt fecit Auer. 6. col. c. 6. dicens. Et volumus incipere a cura oēs istas spēs ꝓtinēte post modū vero de vnaquaq̄z specie loquemur per se. Dic si vis q̄ fm modū doctrine cōpositiue ꝛ demonstrationis pp quid generalia preferunt spālibus: sed fm modū doctrine dissolutiue ꝛ demonstrationis q̄ est: spālia preferunt gīalibus. Vel concede cū Auer. q̄ cōuenientius fuisset incepisse hoc capitulum ab hac parte velut generaliori: sed ꝛ hoc non est vis nec impedimentum in executione nature.

¶ Postea ꝛc.) ¶ In scōa particu. dicit q̄ postq̄z corpus incipiens lassari sufficienter quieuerit vti oz exercitio reversionis q̄d Gal. lib. de regi. sani. vocare solet apotherapicū: sic describens ipsum. 3. de regi. sani. c. 8. A mollioribus autem fricationibus sanantur aridiores cum oleo plurimo ꝛ balneis eucratis ꝛ motibus tardioribus ꝛ sine vehementiori tensione: ꝛ requies plures habentibus q̄d apotherapicum est exercitium. Debet ergo vti tali exercitio post quietez vt motus exercitij pellat materias ad cutem ꝛ fricatio eas resoluat que sit inter illos motus in ipsoruz consistentia. i. que motibus exercitij sit imixta dum in esse cōsistunt non solum precedens aut subsequens eos. Vel expone in eoruz consistentia. i. simili suauitate ꝛ vigore vel fine ꝛ vtilitate.

¶ Dispositio ꝛc.) ¶ In. 3. dicit primo q̄ dispositio lassi balneatione experiatur qualis ꝛ quāta sit. Et vtrum balneum sibi conueniat. Nam si ipse tremorem ex balneo incurrat: tunc res transiuit terminū lassitudinis simplicis cōmunis exercitialis ꝛ cure ipsius: nec balneum ei conuenit ꝛ multo amplius res pertransiuit terminū si lassus ex balneo incurrerit febrem: nec tunc vltra balneandus est: sed euacuandus ꝛ complerio eius est rectificanda. Per tremorem enim significatur materia multa musculos oppumens: per febrem vo superfluitas multa cuz putrefactione. Et quia ex balneo materie rigous ꝛ etiaz febris magis cōmouent ꝛ cōmiscentur bonis humoribus plus tremere faciunt ꝛ febrē augmētant quare non cōuenit. Sed primo opus est digestione peccantiuz humoꝝ: scōo purgatione: tertio alteratione male q̄litatis relicte ex eis. ¶ Attende q̄ Auer. 6. coll. ca. 16. curam lassitudinis in generali sic breuiter scripsit. Et dicimus q̄ cā efficiens est mala cōplerio materialis: ergo medicina cōicans istis speciēb⁹ eritañ euacuatiua aut alteratiua ꝛ alterationē ꝛ digestionem facit natura cum cibis ꝛ medicinis que habent disponere humores ad hunc finē. Et aliqñ adiuuant hāc somnus quies ꝛ fames. Et euacuatio fit cū medicinis que ꝓuocant vrinā ꝛ sudorem ꝛ ventrē ꝛ cum exercitio ꝛ flobothomia. Et hec fiunt ga ars cursum nature sequitur. Iste sunt medicine cōicantes oībus speciēb⁹ supradictis: hec Auer. Scōo dicit q̄ si nihil hoz lasso superuenerit ex balneo. s. neq̄z tremor neq̄z rigor neq̄z febris cōueniet ei balneum aque temperate calide: quia somnum ꝓuocat: dolorem mitigat: ꝛ materiaz lassitudinis resoluit.

b ¶ Cum autem ꝛc. ¶ In hac parte septima primo agit de ordine tenendo in cura lassitudinis cum crudis humoribus existentibus in venis. Secundo de dimissione exercitij in ea ꝛ flobothomie ꝛ pharmacie ante maturationez crudoꝝ humorū plurimoꝝ. ibi (Et si multi fuerint.) Tertio de prouocatione vrine. ibi (Urinam vero.) Quarto de medicinis quibusdam īmiscendis suis cibis ad digestionem crudorum humoruz. ibi (In eius preterea nutrientibus.) Quinto de vinis dandis eis post digestionem. ibi (Post maturationem autem.)

¶ In prima pti. dicat q̄ cuz in lassitudine aliqua crudi fuerint humores in venis. primo regēda est ꝛ tollenda lassitudo cū remediis opportunis nō cōmouētibus humores crudos: nec eos trahentib⁹ ad mēbra lassa. Consequēter intēdendum est maturationi ꝛ subtiliationi crudoꝝ humoꝝ: ꝛ post maturationem eorū sue expulsioni nisi ipsi fuerint ad benignum redacti ꝛ in sanguinem conversi. ¶ Contra: grauioꝝ ꝛ periculosioꝝ est repletio venaruz ex crudis humoribus lassitudine cum caloꝛe īnatum suffocet aut hebetet digestioni obsit: ꝛ transit liberuz nutrimēti ad membra vetet ꝛ phibeat. Dic q̄ lassitudini preintēdit veluti passioni breui leui transitorie que sola quiete frequēter curat: vt post attētiue absq̄z impedimento vaccetur dīgōi ꝛ euacuationi crudoꝝ humoꝝ.

Et postea studēdum erit in eo q̄ crudos maturat ꝛ subtiliat ꝛ expellit humores. Et si multi fuerint: tunc quies erit inungenda ꝛ exercitium dimittēdum: quoniā quies est magis digerēs. Et minutionez relinquat: qñ fm plurimū mūduz expellit ꝛ crudum dimittit. Venter quoq̄z eius ante maturationē non est soluendus: qñ hoc non confert imo dānum infert. Urinam vero prouocare non nocet ei. Sed res multum calefaciens non est ei danda quoniā crudum humorez in corpore diffundi faciet. Sitiq̄z eius operatio leuiter ꝛ cum quātitate equali. In eius preterea nutrientibus ponēda sunt piper ꝛ cappa/ris ꝛ zinziber: ꝛ acetum de capparib⁹: ꝛ acetū de allijs: ꝛ acetū de starguar: ꝛ corpora ēt ipsoꝝ ꝛ languiris scita fz mēsurā.

¶ Et si multi ꝛc.) ¶ In secūda dicit primo q̄ si crudi humores cōcurrētes in venis cuz lassitudine fuerint multi: quies lasso iniungēda ē: ꝓpter hoc q̄ digestio melior fit in quiete: qz tūc digerēs firmius figit circa digestibile ꝛ vehemētius influit in ipsum. Et exercitium ei phibendum est: qz prōmiscet maluz cū benigno ꝛ trahit ad mēbra crudos humores. Secūdo dicit q̄ in dicto casu flobothomia nō ꝙuenit: qz bonū sanguinem a corpore tollit vt facile labilez ꝛ exire ꝓmptū: crudos vo humores in venis relinquit suo freno ablato. s. sanguine: q̄re acrius ledunt neq̄z digerunt deficta virtute que sanguinem perdidit thesauruz ipsius. Tertio dicit q̄ in tali casu venter fatiganti ante maturationē crudoꝝ humorū non est laxandus: qz pharmacia nō ei confert sed nocet plurimū: nō enim educit peccātes humores ꝓpter ineptitudinē ipsoꝝ ad motum: ꝛ quia etiam venas adeo oppilant q̄ pharmacie vis non penetrat ad eos: cōmouet igit ꝛ non educunt: ꝛ si quid educāt educunt benignū. Hec nos predocuit patronus noster. 4. de regi. sani. c. 7. sub quatuor ꝓpositionib⁹. Prima est: si fit in laborioso corpore sanguis bonus paucus: crudi vo humores multi: neq̄z flobothomandus neq̄z exercitandus neq̄z mouendus omnino est: neq̄z balneandus. Secūda est: flobothomie bonum sanguinē euacuant: malum vo qui in primis manet venis que fm epar sunt ꝛ meseraicas congregatū ad totum corpus attrahunt. Tertia est: q̄ purgatio in habentib⁹ humores crudos plures toxiones ꝛ mordicationes operatur ꝛ defectiones spiritus: neq̄z digestum recte euacuat. Crudi enim humores omnes ignaui ꝛ difficile mobiles sunt ꝓpter grossitiem ꝛ frigiditatē similiter: igitur oppilant omnes strictas vias per quas opz illud q̄d euacuatur in purgationibus ad ventrem peruenire: ꝛ ꝓpter hanc causaz neq̄z ipsi euacuātur ꝛ alios impediunt: vnde Hippo. materiā purgare non crudā iussit. Quarta est: qui in primis venis multitudinē crudoꝝ humoꝝ habent neq̄z exercitandi neq̄z mouendi vtiter neq̄z balneandi sunt. Omnes enim hi tales motus ad totū corpus portigunt horum humores: hec ille. ¶ Sed quēret aliquis q̄o noscuntur habentes in venis crudos humores. Respōdet ibi Galenus dicens: q̄ crudos habentes humores ferunt tenuem dietam super omnes alios vtentes multitudine crudoꝝ humoꝝ in escam totius corporis paulatim digerēdo eos. Et q̄ hypocundrium omnibus crudos humores habentibus eleuatum ꝛ inflatum est: ꝛ facile quicquid acceperint ventus efficitur.

¶ Urinam ꝛc.) ¶ In tertia dicit q̄ non nocet lassis abundantibus in crudis humoribus fm venas vti prouocatiuis vrine crudis humoribus nondum digestis vt aqua cicerum dulcorata liquiritia: vel decoctione brusci sparagi capillorum veneris ꝛ similiū: q̄ talia partim digerunt partim euacuant cum suauitate crudos humores. Sed due regule circa illud sunt obseruande. Prima est: q̄ prouocatio non fiat cū medicinis vehementis caliditatis: q̄ facerent diffundi crudos humores per totum corpus. Scōa est: q̄ operatio prouocatiui sit dulcis ꝛ quātitas ipsius equalis seu moderata: ne cum violentia crudos humores ad vias vi ne strictas precipitet vbi fiant lapis vel oppilent eas ꝛ cursum vrine liberuz prohibeant. Nec cōmemorat Gal. 4. de regi. sani. c. 6. dicens. Urinatiua vero nunc non laudo: ꝛ marime quecūq̄z vehementius calefaciunt ꝛ liquant sanguine ꝛ ei quod bene est digerendum tanta turbatione nequaq̄z opus est.

¶ In eius ꝛc.) ¶ In. 4. numerat octo que poni cōuenit in cibarijs lassi ꝓ digestione crudoꝝ humorum ꝓtentoꝝ in venis. Primū est piper: ꝛ melius ad id est piper longum: deinde piper albū: postea nigruz. Teste Gal. 4. de regi. sani. ca. 7. dicente. Melius vtiq̄z est dare eis cum cibo piper longū. Dissoluit. n. hoc grossitiem ventosi spiritus ꝛ impellit in inferiora ventris ea que fm hypocondrium inaniter consistunt: ꝛ digestioni acceptoꝝ confert sicut ꝛ alia pipera. Si vero non affuerit hoc: albo vtendū est: est enim confortans stomachū sup alia duo pipera: Si vero neq̄z hoc aderit vtendū optimo nigro: hoc aūt est quod est grauis ponderis. ¶ Sed ꝙtra. piper est calidū ꝛ siccum declinans ad quartū gradum vt ait prin. 2. can. c. de eo: ꝛ in particula prīoꝝ phibita fuit tres multū calefaciens. Dic q̄ piper solū sub sua dosi nō est ꝙueniens in isto casu: sed parū ex eo cū aqua pulli potest dari tute: neq̄z sic datum multū calefacit. Scōm est cappariꝝ: de qua dicit prin. 2. huius. c. de ea: q̄ est resolutiua aperitiua: abstersiua: ꝛ solutione educit humorem crudum grossum. Tertium est zinziber: de quo dicit Ioan. 2. can. capitulo de eo: q̄ digerit ꝛ cōuenit frigiditati epatis ꝛ stomachi: ꝛ exiccat humorositatez stomachi: ꝛ qñ accidit in eo de humiditatib⁹ ex comestione fructuum. Quartuz est acetum de capparibus: videlicet in quo cappares cocti sunt ꝛ diu temperati: quod est incisiuū subtiliatiuū ꝛ aperitiuum. Quintum est acetum de allijs: scilicet in quo contrita sunt allia cocta ꝛ temperata: quod est incisiuū subtiliatiuum ꝛ maturatiuū grossoꝝ humoꝝ. Sextum est acetum de starguar. Et est starguar herba propinqua aniuden ideſt herbe cuius assa est gūmi: vt ait Ioan ceps scōo can. capi. de alistirguar: ꝛ dicit ibi. Rectius est vt eius acetum administretur: ꝛ eius acetum est bonuz stomacho: ꝛ purgat ipsum ꝛ confortat eum. Iterum in glosa marginali exponitur a translatore q̄ starguar est aniuden: sed Ioan. dicit q̄ est deterior ea. Septimū est corpora ipsoꝝ ablq̄z aceto. s. allia ꝛ starguar cibis imposita: sit tamen eorum quātitas modica ꝛ caliditas fracta cum aqua pullorum vel alio simili: ne sua caliditate superflua crudos humores eliquent: ꝛ ad singula membra currere faciant. Octauum est languiris scita fm

¶De alijs dispõnibus que sequũtur exercitium ꝛ reliqua ab eo. Cap.15.

a p Rius loquemur ꝛc. ¶Dic determinat de cura illarum aliarum dispositionum. Et primo premittit intentionem suam ꝛ ordinem. Secundo psequitur. ibi (Et ex istis quidez.) Et hec in duas. Primo determinat de cura illarum aliarum dispositionũ. Secundo determinat de cura vel de regimine spẽz lassitudinis absq; exercitio in sequenti capitulo. Pria in ser fz q; sex sunt ille alie dispositiones ab exercitio quas docet curare. Scda ibi (Et ex eis ẽ spissitudo.) Tertia ibi (Et est quoq; cũ accidit.) Quarta ibi (Et si milr fiet.) Quinta ibi (Est pterea cum accidit.) Serta ibi (Superflua aũt siccitas.) ¶Tuncilla (Et ex eis est spissitudo:) quia cura spissitudinis diuersificat fz diuersitatem suarum causaꝝ. Ideo primo ponit cãs spissitudinis. Secũdo ponit curam eius fm illas cãs. ibi (Illius aũt.) Et hec in tres fm q; ponit triplr eius curaz fientis a triplici causa. Scda ibi (Illoz aũt.) Tertia ibi (Qui vero in hoc.) ¶Intellige primo q; ipse dat intentionẽ suã ꝛ q̃ztuz ad istud capl̃z ꝛ q̃ztũ ad capituluz sequẽs: primũ determiat in isto capło prio. scdm in scdo. ¶Jtẽ intellige q; dispões de quibus determinat sunt ser fm q; videbitis ꝛ possunt causari ab exercitio ꝛ ab alijs causis. ¶Jntellige etiã q; cũ ratitas sit dupler. s. quedaz moderata ꝛ naturalis que naturaliter requiritur ꝛ quedaz magna ꝛ excedens: hic intelligitur de raritate magna.

¶Sed dices non videt bene dicere (ex fricatione pauca:) qa cum fricatio moderata habeat corpus inspissare multiplicando carnem ꝛ non resolvit nec etiã rarefacit multominus panca inducet illam raritatẽ: sed primo induceret spissitudinez. ¶Item dices male dicit (ad duritiez ꝛc.) quia cum dixisset sicca vabat intelligi q; etiaz esset dura. ¶Jtẽ male dicit (parũper declinare:) qa cuz hoc nõ velimus inspissare debet multuz declinare ad duritiem. ¶Dico ad primuz q; credo q; lra debet dicere molli vbi dicit pauca fm q; etiã quedaz lra hz: ꝛ qa sic Gal. ponit in. 3. de regimine: ꝛ quia hoc etiã pz ex cura eius quaz ipse hic ponit. nam cum cura semp fiat per ẽzium cum ipse ponat curam eius per fricationem duram videt q; illa que eaz fecit fuit mollis. vel alio modo possum dicere si pur velimus lraz saluare q; fricatio pauca habet magnam latitudinẽ: ita q; ista que fecit istam raritatez non fuit multuz pauca. ¶Ad aliud dico q; ipse nõ intelligit siccaz formalr sed effectiue: sicut ẽt supius in lassitudine arefactiua. ¶Ad aliud tertiuz dico q; tu bñ argueres si q̃to spissitudo esset maior tanto esset melius: sed nõ est sic: imo spissitudo nimia nõ minus est nociua q̃z raritas: vnde dicit parũper vt significaret q; debet fieri mediocris. ¶Ulterius nota q; sicut habetis supta proprie accipiendo differt spissitudo et oppilatio: quia tũc est oppilatio quãdo cadit aliqd in poris: sed spissitudo ꝓprie est quando est constrictio poroz preter hoc q; aliquid cadat in eis. mõ tunc nõ accipitur hic spissitudo ꝓprie ab Auicẽ. sed cõiter ad spissitudinem ꝛ oppilationem proprie dictam qõ pz ex causis spissitudis qs ipse ponit hic: quia ponit q; ipsa fit ab hũore ꝛ a pulvere: sed planum est q; ista non inspissat nisi oppilando. ¶Ulterius quia dicit (Aut erit spissitudo causa exercitij) nõ intelligas q; spissitudo sit causa exercitij sicut aliquando male audiui intelligi: sed potius intellige econuerso scilicet q; exercitiuz est causa spissitudinis vt ly causa sit casus ablatiui.

¶Sed postea dices male dicit q; cã illi⁹ signũ est tarditas calefactionis: q; ex illa tali cã facilr inducit feb. essi. ꝛ sic calefit cito. ¶Jtẽ dices ẽt male dicit ꝛ sudor. ¶Jtẽ etiã male dicit ꝛ reuersio corporis ad rubedinẽ ꝛc. qa Gal. oppositũ huius ponit. ¶Jtẽ illud vt rõne Gal. adducta in fine. 3. de regi. sa. ¶Dico ad primũ q; illud signũ nõ dz intelligi q̃altr in qbuscũq; corporib⁹: q; nõ in illis in quib⁹ consueuerunt supfluitates calide per poros euacuari: sed illud est verum de spissitudine

Post maturationem autem ꝛ apparitionem hypostasis in vrina: ꝛ maturationem plurimum da ei vinum vt maturatio compleat ꝛ fiat vrine ꝓuocatio. Sitq; eius vinum quod subtile est ꝛ claruz ꝛ vomitum non faciat.

¶De alijs dispõnib⁹ que sequũtur exercitiũ ꝛ reliqua ab eo. Cap.15m.

p Rius a loq̃mur de istis dispõnibus. Postea mutabimus nos ad regẽduz lassitudinẽ que venit per se. Et ex istis quidez est raritas que corpi accidit. Et accidit multotiens ex fricatione pauca ꝛ balneo. Ipsa ẋo est medicãda fricatione ficca ad duritiẽ paz declinante ꝛ cũ oleo stiptico. Et ex eis est spissitudo q̃ ex friditate accidit aut ex re stiptica aut ex multitudie supfluitatũ aut ex eaz grossitie aut eaz viscositate: vñ ꝓuenit vt in poris cutis retinẽãt. Aut erit spissitudo cã exercitij qõ ipsos ex profundo extraxit nõ existẽtib⁹ ibi causis antecedentibus aut erit eius cã locus pulverulentus aut fricatio fortis ꝛ dura. Jlli⁹ autem que est ex frigiditate ꝛ stipticitate signuz est coloris albedo ꝛ calefactionis tarditas ꝛ sudor ꝛ corporis reuersio ad rubedinem cum adest exercitium. Et hi quidem in balneis calidis sunt balneandi in quibus de latere in latus ꝛ supventrem ꝛ supini reuoluantur super pauimẽtum equalis caliditatis donec sudent ꝛ inungantur oleis subtilibus calidis ꝛ resoluentibus. Jlloz aũt qui ad hoc deueniunt ex exercitio signũ est q; nõ habent hoc signũ ꝛ resudat cutis: ꝛ ipsi q̃dez medicãdi sunt expulsione si ibi fuerit superfluitas: postea regimen adhibeat qõ resoluat ex balneo ꝛ inunctione. Qui vero in hoc incidunt ex puluere aut ex forti fricatione magis est eis balneuz necessa-

Jacobus

mensuram. i. electuaria stomacho conuenientia boni saporis vt stomaticon confortatiuũ aromaticum rosatuz dyatrionpipereon sub modica quãtitate: que cibos susceptos digeri coadiuuant: ꝛ humores crudos in venis digerunt.

¶Post ꝛc.) ¶Jn. 5. dicit primo q; vinum plurimũ dandum est lasso post maturationem crudorum humorum in venis eius ꝛ post apparitionem hypostasis in vrina ꝛ maturationez vine. Primo vt per ipsum maturatio compleat. Scdo vt ipsum prouocet vrinam. Secundo dicit q; vinum sibi idoneum est vinuz subtile clarum ꝛlectabilis saporis: non prouocatiuum vomitus. Uel refert hec verba. Et vomitum non faciat ad lassum cui non competit vomitus ne cum violentia retrahat superfluitates ad interiora. Idem nos predocuit Gal. de regimine sani. c. 9. dicens. Postq; scieris sufficienter iam attenuatos crudos humores vinum est offerendum subtilis substantie subrubeum vel album coloꝛe: hoc eniz ad euchimiam ꝛ digestionem prodest valde. Illud autem ad vrinandum: fugienda vero sunt grossa ꝛ nigra vina vt cacochimia ꝛ tarde incedentia.

¶De alijs dispositionibus que sequuntur exercitium ꝛ alia ab eo. Cap.15.

p Rius loquemur ꝛc. ¶Jn hoc. c. primo premittit intentũ. Scdo agit ꝛ raritate corporis ꝛ cã ꝛ cura eius. ibi (Et ex istis quidẽ.) Tertio ꝛ spissitudine ꝛ cã ꝛ cura eius. ibi (Et ex eis est spissitudo.) Quarto ꝛ debilitate ꝛ cura eius. ibi (Est quoq;.) Quinto ꝛ humiditate supflua mẽbroz ꝛ cã ꝛ cura eius. ibi (Est ꝓterea.) Sexto ꝛ supflua siccitate mẽbroz ꝛ cura eius. ibi (Superflua aũt.) ¶Jn prima parte dicit q; prius loquef. s. in hoc. c. ꝛ dispõnibus istis. s. raritate: spissitudine: humiditate supflua: ꝛ tarditate q̃ sequunt exercitiũ. Et alia ab eo. s. ociuz: fricationes: vnctiones: balnea: multitudinem ꝛ paucitatem cibi ꝛ potus.

Et ex istis ꝛc. ¶Jn secunda dicit primo q; ex dispositionibus istis ꝛ quibus hic agendum est: est raritas cutis ꝛ aliorum mẽbrorum superueniens ei accidentaliter ex vsu indecenti alicuius rerum non naturaliũ. Secundo dicit q; ista raritas frequenter euenit ex fricatione pauca. s. molli ꝛ suaui ꝛ balneo. Jurta illud Gal. 3. de regi. sa. c. 9. ¶Mollis fricatio ꝛ euaporat ꝛ alterat q; rarum ꝛ molle operatur corpus. Tertio dicit q; hec raritas curatur fricatione ficca ꝛclinante modicum ad duriciem. Talis enim indurat ꝛ inspissat. Jurta illud Gal. ibi. Dura fricatio alterat: q; inspissat ꝛ indurat cutez. Curatur etiam inunctione alicuius olei stiptici: sicut olei oliuarum immaturarum: ꝛ olei rosati: nec est procedendum ad ꝛhementer stiptica ne clausis omnino poris resolutio fuliginum ꝛ vaporũ prohibeatur ꝛ euaporatio sanguinis vnde putredines ꝛ febres fieri solent. Hos modos tangit Gal. ca. statim allega. dicens. Raritatem vero curaturi que vel ex balneis pluribus vel fricationibus mollibus vel ex venereis vsibus innata est paucis quidem siccis fricationibus paucis vero ꝛinceps eorum que cum oleo quodam stiptico sanabimus.

Et ex eis ꝛc. ¶Jn hac parte tertia primo numerat causas spissitudinis. Secundo agit ꝛ signis ꝛ cura lassitudinis ex friditate ꝛ stipticitate. ibi (Jllius autem.) Tertio ꝛ signis ꝛ cura spissitudinis ex exercitio. ibi (Jllorũ autem.) Quarto ꝛ cura spissitudinis ex puluere ꝛ forti fricatione. ibi (Qui vero in hoc.) ¶Jn prima particula narrat octo causas superflue spissitudinis cutis ꝛ porozuz. Prima est frigiditas superueniens corpori que sua natura congregat ꝛ inspissat. Secunda est res stiptica siue calida siue frigida: sicut balneum aque aluminose vel aque ferrate. Tertia est multitudo superfluitatum claudentiuz poros: ita vt neq; ab eis fumi ꝛ vapores exire ualeant nec

De partibus.

aer ingredi propter euentare sanguinem ꝛ spiritus. Quarta est grossities superfluitatum: lz non sint plurime que remanent sub cute nequeunte exire. Quinta est viscositas earum que poris adherent ad instar visci. Serta est exercitium trahens humores abunde ex profundo corporis ad superficiem eius non preexistẽtibus ibi causis antecedentibus. s. repletionibus superfluitatum sicut in tertia ꝛ quarta ꝛ quinta causis: vel antecedentibus. i. prenarratis. Septima est locus pulverulentus: vt cum quis luctatur vel nudus incedit in loco puluerulento puluis cõmixtus suis sudoribus adherens cuti poros ipsius claudit ꝛ oppilat. Octaua est fricatio fortis ꝛ dura: talis enim cutem inspissat ꝛ indurat: vt allegabatur ex Gal. particula prioꝛi. ¶Attende q; lz hic enumeret octo causas superflue spissitudinis: non tamen prosequitur in hoc loco ꝛ signis ꝛ medicatione spissitudinum inductarum a tertia quarta ꝛ quinta causis: q; sola euacuatione peccantis humoris curari solent: ꝛ qua agetur satis capitulo sequenti.

¶Jllius autem ꝛc.) ¶Jn scda dat primo tria signa quibus cognoscitur spissitudo cutis ex frigiditate vel ex stipticitate. Primuz est albedo cutis: quia frigus superueniens ei vel res stiptica repellit sanguinem ad interiora quo solet tingi cutis: manet ergo cutis in proprio coloꝛe membri spermatici videlicet albi: nisi frigus fuerit tantum q; sub cute sanguinem congelet: tunc enim nigrescit aut liuescit cutis. Secundum est tarditas calefactionis propterea q; calor non facile penetrat in cutem inspissatam: ꝛ cum hoc repellit a frigore inducto. Tertium est sudor ꝛ reuersio corporis ad rubedinem presente exercitio: ipsum nãq; calorem perducit ad exteriora cum vaporali humiditate poroꝝ aperiẽs ꝛ frigus repellens. Secundo dat duo remedia contra hanc cutis spissitudinez. Primũ est balneari in balneis calidis scilicet stuphis: ꝛ ibi se voluere supra pauimentum mediocris caliditatis ꝛ latere in latus ꝛ supra ventrez: deinde supra dorsum quousq; sudet: hoc enim calore pori aperiuntur ꝛ cutis rarificatur. Secũdum est inungi oleis subtilibus calidis resoluentibus: vt anhetino: camomillino: ꝛ oleis ꝛ spica: ꝛ ꝛ iunipero. ¶Attende q; Gal. tractans medicationem huius spissitudinis tertio ꝛ regimine sanitatis capitulo nono loco balneo fricationem siccam adhibere iussit dicens. Si vero ex frigiditate fuerit primũ quidem siccis ꝛ vlocibus frictionibus: secundo vero frictionib⁹ que ex oleo calido: in id quod fm naturam est reducemus.

¶Jlloꝝ autem qui ꝛc.) ¶Jn tertia dat primo duo signa spissitudinis cutis propter exercitium. Primum q; habentes hanc spissitudinem non habent hoc signum scilicet albedinem coloris cutis: ꝛ tarditatez calefactionis: sicut in spissitudine ex frigiditate ꝛ stipticitate. Secundum est resudatio cutis propter humiditates quas trahit exercitium ad eam. Secundo dat tria remedia cõtra hanc spissitudinem. Primum est expulsio superfluitatis cum euacuatione si que superfluitas illic affuerit: vel cum secessu vel cum vrinatione quo ad causaz antecedentem. Secundum est balneum resoluens humiditates que sub cute sunt: quas exercitium perdurit illuc: ꝛ cause coniuncte spissitudinis sunt. Tertium est inunctio cum oleis subtilibus calidis: sicut anhetino coadiuuans balneum ad resolutionem perficiendam.

¶Qui vo ꝛc.) ¶Jn quarta dicit primo q; balneũ cõueniẽtius est inunctione ex oleis in spissitudine cutis ꝓueniẽte ex puluere vel forti fricatione: qa balneũ melius abstergit ꝛ lauat puluerem a supficie cutis nõ adherens cuti: nec se imiscens puluери sicut oleũ. Et intellige illud ꝛ balneo aque calide dulcis. Secũdo dicit q; habẽtes hanc spissitudinẽ cutis debent eti fricatione molli ante balneũ

ꝛ post:

Universidad de Sevilla

ꝛ spissitudine que accidit in flegmaticis.ꝛ per hoc pꝫ ad aliud qđ dicis. ¶ Ad aliud scđm dico q nos sumimus signū a sudore duplr:ꝛ positiue ꝛ priuatiuefꝫ q etiaꝫ ab egestione ꝛ vrina ꝛ alijs. mđ tunc intelligo hic q sudor signat superillud.s.priuatiue:puta vel qꝛ nullo mđ est:vel qꝛ valde pauc⁹. Sicr ēt per idē dico ad aliud. nam q dicit reuersio ad rubedinem debet intelligi tarda.s.

¶ Sed dices postea gđ est ab exercitio pp humores:sicr etiā nđ oꝫ esse sudor:qꝛ est ibi oppilatio ꝛ clausura poroꝝ sicut ēt erat qđ erat a frigore ꝛ stipticitate. Dico q nđ est sic hic ꝛ ibi:qꝛ lꝫ phibeat pp oppilationem attractio alterius humoris nihilominus pōt ex illo qui est aliqs resudare: sed qđ est a stipticitate ꝛ frigiditate nđ est ibi aliqs humor:ꝛ ideo nullus est ibi sudor:lꝫ ēt ꝛ hic sit paucus.

¶ Sed dices hic in hoc qđ dicit (q̄ꝫ inunctio) dicit q debet fieri inunctio cum oleo pauco:ꝛ Gal.3.de re. ponit oppositū huius:qꝛ dicit cū multo. Dico duplr. Dico primo q ipse hic cōparat istas duas cās simul ad cās superiores ĩmediate pdictas:hoc ē magis necessariū est balneum q̄ꝫ ibi ppter puluerē qđ hic oꝫ abstergere. ¶ Jtē nota qđ vt dictū est exercitiū reuersionis siue reductiuuꝫ siue apoterapēticū idē sunt:est exercitiuū maius quātitate solito ꝛ minus qualitate.nam est tardius ꝛ debilius solito:ꝛ cum hoc sunt in eo multe quietes in medio. ¶ Quod autem dicit ficca non intelligas ficca:quia cum sepia vel cum streghia:sed sufficit cū manu sola vel cum lintheo aspero.

¶ Sed dicet Gal.ponit oppositū in.3.regimi.s.q cum nullo exercitio. Dico q illud intelligit in corpore forti:sed debili vt seni nec cōpetit exercitium illud forte nec alind:ꝛ sic intelligit Gal. ¶ Jtem intellige q ei debent hmōi nutrientia que ponit:quia cū coitus infrigidet ꝛ exiccet ꝛ resoluat ꝛ sudorem faciat ꝛ debilitet cibaria calfa ꝛ hu,vt dicit ꝛserūt:q̄ ꝓuant oibus illis:qꝛ calefaciunt ꝛc̄.

Jacobus

ꝛ post:vt cutis exasperata pūluere vel forti fricatione mollescat ꝛ rarefiat per dulcez fricationē. Jurta illud Gal.3.de regi.sa.c.9.Spissitudinē vero cutis corrigere volentes si qđē ex duris fricationibus a lesionibus ꝛ vehementi exercitio ꝛ puluere multo fuerit oleo abundanti dulci vtentes molliter fricabimus.

Est quoqꝫ ꝛc. ¶ In hac parte.4.primo narrat quasdā causas ꝛc/ bilitatis corpis cū raritate.Scđo modos siue medicationis. ibi(Ipsi igitur.)Tertio modus medicationis similem ꝛbilitatis sine raritate vel vigiliarum vel tristitie vel siccitatis neruoꝝ.ibi(Et similiter.)Quarto negat exercitium male digerentibus cibum. ibi(Quod si istis.) ¶ In prima parti.dat tres causas ꝛbilitatis corporis cū raritate sine ꝑuia egritudine. Prīa est exercitium supfluū cū pauca fricatione. Nam superfluū exercitiuꝫ ĩmoderate resolvit calorē nālem ꝛ humiditates corpis tam substantiales q̄ꝫ nutrimētales. Et pauca fricatio mollificat ꝛ rarificat cutem:vnde fit ab ea copiosior resolutio. Scđa est supfluus coitus. Jurta illud Aun. tertij.20.trac.1.c.10.Coitus eūat ꝛ substātia cibi postremi:quare ꝛbilitatē affert cuius similē alie nđ afferunt eūones:ꝛ eūat ꝛ substātia spūs rem plurimā pp ꝛlectatiouē ꝛ pp illud qui plus ꝛlectantur plus sunt cadentes in debilitatem. Et coitus quidē ꝛlociter facit pervenire illum qui plurimū eo vtitur ad infrigidationē sui corporis cā sui:ꝛ resolutione caliditatis innate ꝛ mortificatione virtutis:hec ille. Tertia est balneum frequens teste.Hip.aphōrum.5.apho.17.dicente. Calidum nocet hoc frequenter vtentibus. Facit enim carnium effeminationem:neruorum incontinentia: mentis stupoꝛē:sanguinis fluxum:ꝛfectiones spūum;quibusdam more sequit. ¶ Ipsi ꝛc̄.) ¶ In scđa dat tria remedia ꝓtra hanc ꝛbilitatē. Primū est exercitiū reuersionis.s.lentum sine tensione vehementi plurimis requiebus intermixtum:vt per ipsum nālis calor corroboꝛef ꝛ nutrimentuꝫ ducaf ad mēbra.Scđm est fricatio ficca trahens ad duritiē cū oleo stiptico:sicut rosaceo vel onfancino: quatinus raritas cutis corrigaf ꝛ resolutio vires deijciens ꝓhibeatur. Tertiuꝫ est assumptio ciboꝝ humectantiū pauce quātitatis tēperatorū in caliditate ꝛ frigiditate:ꝛclinantiū modicū ad caliditatē.Humectantiū qđē ad reprimēdū siccitatē nimiā introductā ab aliqua triū cāruꝫ mđ narratarꝫ. Pauce vero quātitatis vt ꝛbilitata virt⁹ eos digerere possit. Tēperatis aūt in calitate ꝛ friditate vel calidis pauꝫ ad regenerationē boni sanguinis ꝛ restaurationē spūuꝫ deperditoꝝ. ¶ Et simimilr ꝛc̄.) ¶ In.3. dicit q similibus remedijs vtenduꝫ est si ꝛbilitas acciderit ex dictis causis sine nimia raritate supple:vel acciderint vigilie supflue vel tristicie vel ꝛcedens siccitas in neruis vt per exercitium ꝛ fricationes dictas ꝓfortenf ꝛ retineanf intra calorē ꝛ humiditas nāles ꝛ per cibos humidos tēperatos in actiuis corpus ꝛficcatū ꝛ ꝛbilitatū fortificef ꝛ humectef:ꝛ ꝓsimiliter nerui ꝛsiccati ac etiam cerebrū:cuius humectatione ꝓuocatur somnus ꝛ generatione mundi sanguinis ꝛ spirituuꝫ clarorum ex dictis tristicie tolluntur.

¶ Quod si istis ꝛc̄.) ¶ In.4.dicit q si malicia digerendi cibos acciderit ꝛbilitatis ab aliqua trium dictarum causarum:tunc non confert eis exercitium reuersionis vllo modo:nec aliud quodcūq exercitium:qꝛ cibos in stomacho agitat ꝛ calorem iam ꝛbilitatum spargit ꝛ disgregat non sufficientem digestioni.

Est preterea ꝛc. ¶ In hac parte.5.primo dat causas supflue humiditatis sine ꝑuia egritudine:Scđo remedia. ibi(Quod si hoc.) ¶ In prima parti.tangit.4.causas humiditatis supflue mēbroꝝ ꝛ proprie lingue qua ꝛbilitantur operationes mēbroꝝ. Prima est vsus supfluus balneorū dulcis aque mediocris caliditatis que vehementer humectant. Scđa est comestio nimia:maxime humidoꝝ ciboꝝ quos cū pfecte digerere ne

¶ Sed dices hic balneū multum non humectat:quia ipsum resolvit ꝛ siccat. ¶ Jtem male dicit (ex causa antecedente) quia etiaꝫ predicta scilicet cibus ꝛ potus ꝛc̄.humectant nisi ipsa fiant causa antecedēs etiaꝫ:ꝛ ita illud superfluit dicere. ¶ Dico ad primuꝫ q superfluū balneum quod fit cuꝫ aqua potabili vel ci multiplicat humiditates superfluas scilicet ratione sue humiditatis aquee. Et quod dicis q ipsum quia calidum resolvit:dico q ideo quia ipsum resolvit humiditates naturales et ex hoc debilitat ꝛ ex hoc ēt multiplicat aliomodo humiditates supfluas. ¶ Ad aliud dico sm intentionez Auicē. ibi in tertio q intelligo hic ex causa antecedente scilicet quādo est facta multa humiditas ꝛ ex multo tempore ꝓpter peccatum in re.tunc humiditas talis non curatur per exercitium ꝛ fricationez solum:imo est sibi necessaria adhuc alia ꝛ maior cura sm q in tertio libro ponitur:sed quando illa humiditas fuerit pauca ꝛ ex paruo tempore vtputa ficꝛ quia heri parum plus comedit vel bibit debito:tūc tali humiditati bene sufficit regimen illud scilꝫ exercitio ꝛ fricatione:ꝛ sic intelligit hic ista non esse ex causa antecedēte:ita q nđ accipitur hic causa añs vt distinguitur cōtra primitiuam:sed intelligiē antecedente.s.qa multuꝫ ꝓcessit. Et in hoc terminet ꝛc̄.

¶ De medicatione lassitudinis per se venientis. Cap.16.

v **Jceroseª quidē** dispositio cognoscenda est si humoꝝ eam efficiēs sit intꝰ in venis aut extra venas. Mđ aūt sit i venis ex fetore declaf vrie ꝛ ex dispōnibꝰ nutriētiū ꝓteritoꝝ:ꝛ ex hꝫ q ꝓprie in lingua:ita vt operationes mēbroꝝ ledat. Mđ si hoc ex causa fuerit antecedente in particulari medicatione continebitur. Et si ex aliquo eorum fuerit que nunc ex proximo nominauimus sicut vino aut multa ociositate aut multa balnei humiditate erit ei inungendum vt forti vtatur exercitio ꝛ fricatiōe aspera ꝛ sicca sine oleo aut fricatione cuꝫ pauco oleo calefaciente. Superflua autez siccitas quā qui habet sentit sua manu ē ex genere lassitudinis arefactiue. Et ipsius sanatio est eius medicatio.

¶ De medicatione lassitudinis per se venientis. Cap.16ᵐ.

v **Jceroseª quidē** dispositio cognoscenda est si humoꝝ eam efficiēs sit intꝰ in venis aut extra venas. Mđ aūt sit i venis ex fetore declaf vrie ꝛ ex dispōnibꝰ nutriētiū ꝓteritoꝝ:ꝛ ex hꝫ q ꝓprie in lingua:ita vt operationes mēbroꝝ ledat. Mđ si hoc ex causa fuerit antecedente in particulari medicatione continebitur. Et si ex aliquo eorum fuerit que nunc ex proximo nominauimus sicut vino aut multa ociositate aut multa balnei humiditate erit ei inungendum vt forti vtatur exercitio ꝛ fricatiōe aspera ꝛ sicca sine oleo aut fricatione cuꝫ pauco oleo calefaciente. Superflua autez siccitas quā qui habet sentit sua manu ē ex genere lassitudinis arefactiue. Et ipsius sanatio est eius medicatio.

¶ De medicatione lassitudinis per se venientis. Cap.16.

a **Jcerose ꝛc.** ¶ In isto capitulo determinat vt cura ꝛ re. lassitudinis ꝓuenientis ex se siue spontanee

v cum prius deter.de causata ab exercitio. Diuidit autez in tres partes sm q ꝛ.3.speciebus lassitudinis per se venientis determi. Primo vlcerosa. Secundo ꝛ extensiua.ibi (Lassitudinis autem extensiue.) Tertio de apostemosa.ibi statim (Lassitudinis autez apostemose.) Primo premittit quādam distinctionez ꝛ signa eius.Secundo prosequitur.ibi (Quod si lassitudo.)

De partibus.

queat digestiuus calor in humiditates aquosas ꝓuertit. Tertia est supfluus potus qui calorē hebetans ꝛ pene suffocans resoluere prohibet supfluitates ꝛ ex semetipso multiplicat eas. Quarta est viuere in ocio quo calor ꝛpitur ꝛ humiditates solite resolui per exercitium paulatim in membris multiplicantur:ꝛ maxime in lingua:qꝛ cōiter ad ipsam affluunt humiditates a cerebro per viā stillicidij:ꝛ a stomacho ꝛ hausorijs saliue:ꝛ a pectore per viā colligāta ꝛ ꝓpinqtatis. ¶ Quod si hoc ꝛc̄.) ¶ In secunda particu.dicit primo q si hec humiditatis superflua membroꝝ a causis venerit antecedētibus.s.humoribus iam corpori inclusis ꝛ non ĩmediate ab aliqua.4.causarum primitiuarum nunc nominatarum modus siue curationis continebitur in particulari medicatione.s.in.22.fen tertij cañ.in quibus agitur de cura male complexionis cuiuscq membri ꝛ aliorum morboꝝ.Secundo dat duo remedia cōtra superfluā humiditatē cuius causa est aliqua predictarū quatuor primitiuarū:puta vinum ociositas crapula aut multa balnei humiditas. Primū est exercitiuꝫ forte quo calor fortificaf:pori aperiunf ꝛ supfluitates partim resoluūtur:partim diriuanf ad ꝓpria receptacula.Scđm est fricatio membroꝝ aspera ꝛ sicca sine oleo:vel fricatio talis cum oleo pauco calefaciente gratia resolutionis superfluitatū.De hac fricatione dicit Gal.3.de regi.sanita.ca.9 Humiditates vō que ex potibus ficce solum fricationes curant per lintheos vel manus facte solas sine pinguedine aliqua:vel cum paucissimo oleo aliquo dulci vt fit evaporatiuum.

Superflua autem ꝛc. ¶ In hac parte sexta dicit primo q siccitas excedens ab exercitio superfluo vel aliqua tali primitiua cā derelicta in mēbris quā ꝓprijs manibus plene sentit se hn̄s eā est ex genere lassitudinis arefactiue.Scđo dicit q sanatio dicte siccitatis est medicatio arefactiue lassitudinis que iam descripta est parte.5.ca. prioris.Et Gal.3.de regi.sani.c.9.curaꝫ dicte siccitatis ita descripsit. Et si siccitas eis amplius q̄ꝫ oꝫ fuerit corpus vngēduꝫ qdeꝫ cū oleo dulci qa humectat corpus ꝛ fricādum est parū ꝛ non dura nec molli fricatione:preparare enim soluꝫ redditioni.i.distributioni nutrimenti indigemus:non aūt alterare enim neq̄ cutis habitū sed neq̄ euaporare qd eoꝝ que in his continenf.

¶ De lassitudine que per se accidit. Capitulum.16.

Jcerose ꝛc. ¶ In hoc capitulo primo agit de cura lassitudinis vlceroseꝰ spontanee. Secūdo de cura ex-

v tensiue.ibi (Lassitudinis aūt.) Tertio de cura apostemose.ibi(Apostemose autem.) ¶ In prima parte primo agit de modo noscendi si humor faciens lassitudinē vlcerosam sit in venis aut extra. Secūdo de cura lassitudinis vlcerose ex superfluitatibus extrinsecis venis mundis existentib⁹.ibi (Quod si lassitudo.) Tertio de cura talis lassitudis ex supfluitatib⁹ intrinsecis. ibi (Sed si alia diuisio.) Quarto de cura lassitudinis vlcerose cuꝫ paucitate sanguinis in corpore ꝛ multitudine crudoꝝ humoꝝ.ibi(Mđ si cognoueris.) Quinto de cura lassitudinis vlcerose cum multitudine crudoꝝ humoꝝ non in venis: sed in membris radicalibus contentoꝝ.ibi (Si autem scieris.) Sexto de cura lassitudinis vlcerose cum multitudine humoꝝ tam in venis q̄ꝫ extra.ibi(Cum autez scieris.) ¶ Prima pars est presens tex.in quo tertio dicit primo q dispositio lassitudinis vlcerose sm moduꝫ dependentie a sua cā cognoscēda est prius ꝛ ante oia.s.si humor efficiēs eā sit intus in venis vel extra venas. Alioquin eius cura non pōt artificialiter practicari cū per eūones cause ei⁹ fieri debeat ꝛ ꝓuranda sit. Scđo dat.5.signa quibus cognoscif q mā est in venis. Primū est fetor vrine:qꝛ tam substantiaꝫ q̄ꝫ hypostasis eius a venis procedit:que si plene fuerint

Et primo determinat de regi. eius quãdo cum ista non sunt hu. crudi. Scõo qñ cum ea sunt hu. crudi. ibi (Qõ siboc regimen.) Primo deter. de regi. sm vnum membrũ diuisionis. Scõo sm aliud. ibi (Sed si alia.) Tũc illa (Q. si hõ regimẽ) diuiditur in duas. Nam primo deter. de regi. eius. s. lassitudinis vlcerose dum ipsa est. Scõo ponit regimen qõ debet ipsa iam cessante. ibi (Cũqz lassitudo.) Prima in tres. Primo ponit regimẽ eius qñ humores sunt crudi extra venas. Secũdo intus venis. ibi (Si autẽ pro certo.) Tertio qñ sunt similiter intus ꝛ extra. ibi (Cum autez scieueris.) Tunc illa (apostemosa) diuiditur in duas. Nã primo ponit regimen eius. Scõo ponit vnum cañ. circa illd. ibi (Et caue.) ¶ Intellige hic primo qd opz. s. scire an sit extra venas vel intus: propterea quia ex hoc diuersificatur operatio ipsius medici multum. ¶ Itez nota qd ista duo. s. quod dicit nutrientiuz ꝛ vini totũ. Gal. 4. de regi. sanita. ponit pro vno signo: quia etiaz vinũ est de nutrientib⁹ significat illud signũ qõ dicit: quia si aliqs in preterito longo tẽpore comedit cibaria mala vt cepas vel caseum vel pisces salitos. Item etiaz siquis biberit vinum turbidum vel malam aquam longo tempore preterito totum illud est signuz cacochimie multe: ꝛ per consequens existentis in venis.

supfluitatũ multitudo in venis generari solebat aut eaz paucitas etiaz velocitas expellendi eas a se aut cui necessitatẽ medicandi eas faciebat. Et ex dispõne vini eius si erat claz aut turbidũ. Et si he qdẽ signationes apparuerint declarabit qd in venis existunt: ꝛ si nõ sunt extra. Quod si lassitudo ex supfluitatib⁹ est extrinsecis, ꝛ sint vene interius mũde sufficit ei exercitiuz reuersionis ꝛ augmẽtuz regimis qõ in capõ vlcerose diximus que accidit pp exercitiũ. Sed si alia diuisio fuerit nõ cogites exercitare euz: imo fac eum ociari ꝛ dormire ꝛ cẽ famelicum ꝛ inunge ipsum

semper circa ventrem ex oleo: balneetur cum aqua temperata si balneum tolerare potuerit sm cõditionem quam diximus. Et nutriatur ex eo quod diximus: cuius tamen chimus sit bonus quod sit ex gñe eoz que sorbent: ꝛ sit illud in quo non est viscositas neqz multũ nutrimẽtũ. Et hoc qdez est sicut ordeũ ꝛ spelta ꝛ ex carne vo latiliuz: ꝛ de syrupis sit syrupus acetosus cũ melle ꝛ hydromel ꝛ vinũ albũ ꝛ subtile: ꝛ huiusmodi vinum ei nõ prohibeas: quoniam est maturans ꝛ prouocans: verũtamen ipsi in primis dare debes illud in quo sit parũ accetositatis: postea ex eo

Jacobus

humoribus corruptis quales sepius sunt inducere soliti dictã lassitudinez contrahit ab eis vrina fetorẽ. Scõm est dispõ pteritoz vel in vsu plurimo ciboz cacochimoz vel in frequẽtibus corruptionibus digõnum in stomacho aut epate quibus ꝓcludit cacochimia esse in venis. Tertiũ est ꝓsuetudo generationis multitudinis supfluitatũ in venis lassi qua significat cã lassitudinis esse in venis: vel cõsuetudo ꝓtraria. s. generationis paucaz aut nullaz supfluitatũ in venis qua significat qd cã lassitudinis est extra venas. Quartũ est velocitas venaz seu promptitudo depellendi a se supfluitates qua significat mã lassitudinis nõ esse in venis: vel tarditas venaz ꝛ inhertia talis in expulsione superfluitatũ qd tandez passim congeste lasso necessitatẽ faciebant medicandi eas cum euacuatiuis propter: qz nã nõ sufficiebat eas expellere. Et a tali tarditate designat mã lassitudinis in venis esse si nõ est primo purgatio aliqua ministrata fuerit. Quintũ est dispõ vini ꝓbibiti. Nam si claz fuerit plumit qd egredi fecit supfluitates a venis in mẽbra. Si vero turbidũ qd ꝛ gennit ꝛ retinuit superfluitates in venis oppilans eas sua terrestreitate. Tertio dicẽ qd si iste signationes apparuerint que dicte sunt attestari super venarũ superfluitatibus declarabitur qd causa lassitudinis vlcerose sunt in venis. Et si he non apparuerint: imo contrarie significabunt causas dicte lassitudinis esse extra venas. ¶ Attende primo qd Gal. traditurus curã lassitudinis vlcerose iubet prescrutari locuz continentẽ superfluitates ex quibus causatur dicens: qd cũ vlcerosus labor sit ex cacochimia acutarum superfluitatuz scrutandũ vbi superfluitas hec an in solidis solis corporibus an ꝛ in ventriculis venaruz. ¶ Attende scõo qd per duo signa docet cognoscere si sint in venis superfluitates vlcerose lassitudinis. Primum est vrina. s. si fetida fuerit vel grossa aut turbida. Scõm est supfluitas quãtatis cacochimie. Ait. n. ibi. Sed an in venis ex vrina solũ ppendimus ꝛ ex supfluitate quãtitatis cacochimie. ¶ Attende. 3. qd. 4. modis supfluitas quãtitatis cacochimie cognoscit. Primus trahitur a dieta puoz. Jurta illud Gal. ibi. Quãtitas cacochimie conjicit primũ ex dieta qua vsus est qui laborat scrutando si indigones precesserint multo plures ꝛ maiores assuetis aut ꝛ cacochimioz ciboz intulit multitudinẽ aut vinũ pro veteri mustum: pro tenui grossuz: aut aqua marina mixtũ aut ꝛ oino ad aque potũ ex vino transijt nõ semel vel bis: in vnoquoqz ꝑdictoz peccans: sed ꝓtinue simul ꝛ longo tpe. Scõs trahit ex ꝓsuetudine veteri faciliter incurrẽdi cacochimiã. Jurta illud Gal. ibi. Scõo vero scrutandũ an is ex ꝓsuetudine sit nã talis vtpote qui cacochimiã congreget. Jnuenies aũt hõ interrogans eos an scabiosa dispõ vel lepriosa vel allopitia vel alphosa. i. maculosa vel pruries multũ eius inciderit. Tertius trahitur ex retentione alicuius eũonis ꝓsuete a nã. Jurta illud Gal. ibi. Tertio vero scrutandum an assueta quedã cũo nãlis retenta est vel per vomitũ vel per emoroidas vel per dissenteriã vel per menstrua. Quartus trahit ex dimissione purgationis artificialis ꝓsuete. Jurta illud Gal. ibi. Quarto scrutãdũ an is q laborat assuet⁹ fuerat expurgare seipsuz semp ꝛ nunc dimisit. Quidã. n. ypilatis. i. deorsum habiliter purgãtibus pharmacũs. Alij vero ꝓuocantibus vel vrinam vel sudorem: vel vtendo aquis per se calidis vel sulphureis vel nitrosis eũantes suas superfluitates in vnoquoqz vere ꝛ autumno postea contẽpserunt: hec Gal. ¶ Quod si lassitudo ꝛc.) ¶ Jn hac part. scda dat duo remedia ꝓtra lassitudinẽ vlcerosam sontaneã ꝓuenientẽ ex supfluitatibus extrinsecis. s. extra venas ꝛpe cutẽ existẽtibus cũ mundicie venaz. Primũ est exercitiuz reuersionis. s. vt lassus posqz aliquãdiu quuerit reuertat ad exercitiũ lentũ facile multis getibus intermixtũ vt per ipsum nãlis calor ad exteriora motꝰ partim ꝓsumat partim depellat supfluitates que sunt cã lassitudinis. Scõm est augmentũ regiminis supradicti in cura lassitudinis vlcerose exercitialis. s. parte scda. c. 14. doc. pñtis. Et intellige hõ si vis per augmentũ regiminis attentionẽ sollicitudinẽ circa regimen huius lassi: qz cã sue lassitudinis est interior ꝛ lassitudinis exercitialis cã est exterior.

male dicit: qz etiã nõ est extra necessitas medicãdi. ¶ Dico qõtũ ad pmũ signũ qd nos signamus ex ipsa vrina sic: qz si videam⁹ in vrina eẽ cacochimiã humoz vel cholericoz vel flegmaticoz vel salsoz vel aduston cũ vrina significet super venas: tunc marie si cacochimia vrine sit multa signamus cacochimiã fisez esse in venis intus. quãtuz aũt ad alia signa que hic ponunt ordinando ea sm Gal. 4. de regi. dico qd ipsa ꝓpue ꝛ imediate nõ signant mãz esse in venis: sz bene significant mãm esse multã: qa aũt mã multa vtpsm iplet venas: ideo etiã ex pñti ista signant intra venas signak aũt sz Gal. multitudo ista cacochimie ex. 4. s. ex dicta siue regimie ꝓsueto ꝛ ex nã infirmi ꝛ ex eũone nõ consueta ꝛ ex eũone artificiali etiã cõsueta. Ex dieta: quia si lõgo tpe accepit cibaria mala vt dixi signant qd cacochimia est intra venas. si autez pauco tpe signat qd est extra. Ex natura infirmi: qa si aliqs bẽat nãm ꝓsuetam multiplicare talez humorem: qd pz qa cõsueuit multotiẽs habere scabiem ꝛ febres ꝛ stetit longo tempore qd nõ habuit: tũc illud signat mãz esse intus in venis. si aũt nõ habeat talez nãz ꝓsuetã: sz habeat lassitudinẽ significat qd sit extra. Ex eũone nãli etiã: qz si aliqs ꝓsueuit habere eũones nãles aliquoz malor humoz ꝛ stetit longo tẽpore qd non habuit eas significat qd nõ sunt extra. Et simlr etiaz ex euacuatione artificiali cõsueta. nam si sit aliquis qui ꝓsueuerit se purgare ꝛ diu stetit qd nõ se fecit purgari: si tunc superueniat lassitudo signatur qd materia eius est intra venas. si autez ipsam dimisit. s. purgationẽ ex tempore pauco significat qd materia sit extra venas. illud totum qõ dixi est sm exẽplu Gal. 4. de regimine. ꝛ est illud quod Auicẽ. hic vult dicere in isto paragrapho. Qõ ergo dicebas contra primũ: quia potest esse fetor ex alia causa. dico vno modo qd melior littera est illa que habet solum. declaratur ex vrina: ita qd non est in lra fetore: ꝛ tunc patet responsio ad illa. si autem pur velimus litteraz saluare dicemus qd intelligimus fetore scilicet multo. nam quãdo putredo est extra venas nõ est tantus fetor quãtus est quãdo est intus. ¶ Ad aliud qd potest cibus malus ꝛc. dico qd illud non est possibile longo tẽpore: quia pur in fine fient mali humores ꝛ sic

De partibus.

Vel intellige per augmẽtũ regiminis qd plus cibi dek in hac lassitudine qz in exercitiali: qz virtus digestiua nõ est in hac debilitata neqz calor resolutꝰ sicut in exercitiali: imo interiora sunt fortia mũda. ¶ Attende primo qd sm quãtitatẽ cacochimie lassitudis vlcerose spontanee ꝛ ꝓfundationẽ ipsius maiorẽ aut minorez cõmensurãda est curatio ipsius. Jurta illud Gal. 4. de re. sa. c. 1. Jn mensura ꝓportionalis quãtitatis inueniẽda est curatio: vt si qdez pauca fuerit oino ꝛ circa cutẽ solus est ꝛ coaceruata qa mitis est moderata erit ꝛ curatio. Si vo in ꝓfundo carnib⁹ repletis fortior erit ꝛ curatio. Si vo totus imũdus a supfluitate plenus erit sanguis adhuc maior erit curatio ad eiciẽda. ¶ Attẽde scõo qd Gal. ibi sub quodaz exẽplo sic descripsit curã lassitudis vlcerose spontanee leuis superficialis. Si qs cuchimie nã est q antea qdẽ sanativa ꝓpia dietatꝰ est: nũc aũt ꝓ quãdaz necitatẽ in itinerib⁹ multo tpe quersatꝰ est ꝛ nõ assuetꝰ vsus ẽ exercitijs neqz balneis: sed vsus est cibis ꝛ potib⁹ malis ꝛ post prãdiũ vl cenã vel etiãper totũ diez equitauit: nec cenã multotiẽs bñ accipiens: in nullo vo peccauit circa quãtitatẽ oblatoz: ꝛ ideo indigõnez aliquã nõ incidit. Hic nõ multã conjicit incidisse cacochimiã neqz lõga idigebit correctiõe: sz solo exercitio apoterapico ꝛ leui dieta ꝛ eũone soluz superfluitatũ que circa cutẽ soluz sunt: hec ille.

¶ Sed si alia ꝛc.) ¶ Jn hac. 3. pti. pmo agit de cura lassitudis vlcerosa sponte que fit ex supfluitatib⁹ interioꝛb⁹ nõ indigentib⁹ flobothomia aut pharmacia. Scõo de cura illi⁹ q flobothomia vel pharmacia idiget. ibi (Qõ si hoc.) ¶ Jn pma pte dat moduz medicationis dicte lassitudis sine eũone sub ser regulis. Pria est: si alia diuisio fuerit. i. aliud membrũ diuisionis. s. qd hec lassitudo ꝓuenerit a supfluitatib⁹ intrinsecis lassus nõ exercitet: sed vacet ocio ꝛ somno ꝛ abstineat a cibo. Nõ qdẽ exercitek ne p exercitiũ supfluitates intrinsece cõmote pmisceant bonis humorib⁹ ꝛ corrumpunt eos. Vacet aũt quieti ꝛ somno: vt vtroqz nã iuuek in digõne supfluitatũ. Et ieiunet: vt nã reddat attẽtior circa digestionẽ mãe peccãtis in interioꝛbus. Scõa est: inungak lassus hac lassitudine quaqz die circa noctẽ ex oleo olive dulci vt ptiz resoluat ptiz maturet ꝛ repmat acumẽ humoz. Tertia est: balneek aqua dulci tẽpate caliditatis si possit tolerare balneũ sm ꝓditionẽ ꝑdictã. s. ca. 14. doc. pñtis. ℌ. illo. Dispositio ꝑterea ipsius balneatione experiak. Vnaz si ex balneo acciderit ei tremor: tunc res terminum ptrãsiuit ꝛ ãztomagie si sebẽ gñauerit: qñ tunc nõ est balneandus. Si vo neqz rigorẽ neqz tremorẽ neqz febrẽ ex balneo patik: tunc ꝓficit ei punctiones mitigans: somnũ ꝓuocãs: ꝛ aliqd supfluitatũ eũans. Quarta est: nutriak lassus cibis boni chimi: sc. bilib⁹ nõ viscosis: neqz multi nutrimẽti: sicut aqua pulli vel lacte amigdalaz: vel ordeo mũdato sicut tãgebak capõ de medicatiõe lassitudis exercitialis ibi Et in die scõo humectãtibus nutriak. Sint q̃ cibi ei⁹ cuchimi ne ꝓuertant in hũores acutos ꝛ malũ adaugeãt. Sint sorbiles vt facilꝰ digerant ꝛ nã tpe hẽat vacãdi circa digõnẽ supfluitatũ acutaz. Nõ sint viscosi ne vias oppilent ꝛ resolonẽ malor humoz ꝓhibeãt. Non sint multe nutritionis: vt nã plus solicita sit ne sanguis genit⁹ ex his acutis pmisceak humoribꝰ ꝛ ab eis corrũpak ꝛ ne nã munita copioso sanguine negligat intẽdere digõni supfluitatũ acutoꝛũ. Quinta est: cibꝰ hunc lasso idoneus est sicut ordeũ ꝛ spelta ꝛ ex carne volatiliuz. De ordeo qdẽ dicit Gal. 2mo de alimẽ. ca. 5. Ordeũ aũt subtilez ꝛ abstersiuũ aliqd hũez generat chimũ. Et intelligit hic Pan. ordeũ tritum distemperatũ cuz aqua sua vel lacte amigdalarũ ꝛ colatum: qd ordeũ mundatũ cõter vocamus. De spelta vo dicit Gal. dicto li. c. 8. Post ordea aũt ꝛ frumẽta ꝓtes vtilitatib⁹ sunt marie alioꝛ spelta: siligo: panicũ: miliũ. Et ex carne qdẽ volatiliũ itelligit iuscula facta que colatica nofare solemus. Serta est: tres sunt potus huic lasso cõuenientes. Primus est syrupus acetosus de melle ex aqua ꝛ melle ꝛ aceto factus: cuius virtus abstersiua est subtiliativa ꝛ aperitiua educens ab interioribꝰ humiditates corruptas ꝛ ꝑcipue cõferens in materie grossis tenacibus viscosis: sed

Universidad de Sevilla

z sic intelligit hic Auicēna. ¶ Ad aliud dico q̄ bene est verū q̄ multitudo nō est causa istius lassitudinis: sed tamen ipsa scilicet multitudo est signum q̄ causa ipsa scilicet materia sit in venis. ¶ Ad aliud dico q̄ paucitas expellendi est signum ex hoc q̄ multuz ibi remanet. ¶ Ad aliud dico q̄ necessitas medicandi est signum cum hoc q̄ non evacuasti a longo tempore.

¶ Sed dices postea ibi (Et esse famelicue) non videtur q̄ fames competat: q̄ ipsa debilitat virtutez z cacochimiam multiplicat.

¶ Item etiaz quia ipsa calefacit z exiccat. ¶ Dico fames competit: quia consumit illos humores. Et q̄ dicis dico q̄ illud est verū si esset fames multa vt triū dierum: sed fames pauca non facit illud. ¶ Itez intelligе: quia dicit (minues eum) q̄ minutio. s. sanguinis principaliter fit per flobothomiaz ſm q̄ Bal. dicit. 4. de regi. sanita. sinaūt non possumus facere per flobothomiam in mulieribus minuemus sanguinē per menstrua z in hominibus per fluxum nariū siue per hemorroydas. si autez ista fieri non possint: nec etiaz flobothomia: q̄ vel nō fit consuetus flobothomari vel per aliam causaz: tunc minuemus per scarificationem z ventosationez. ¶ Item per illud q̄ dicit (z ventrem solues) intellige etiam vomitum. ¶ Item intellige q̄ per vrinam cognoscimus genus humoris scilicet quis humor sit ſm q̄ superius habuimus: quia alia vrina est cū flegmate z alia cum cholera: similiter etiam per sudorez. Item etiam per somnuz: quia si habeat somnos valde leues z parum dormiat significatur cholera. si autē multum z profunde significatur flegma. ¶ Intellige autem q̄ Bal. 4. de regimine superaddit vnum signum aliud scilz a permutatione cutis: puta si sit alba significat flegma: z si nigra significat melancholiam.

¶ Sed dices ibi (ſm q̄ tibi videbitur de sanguine) dices Bal. 4. de regi. dicit opposituz: quia dicit idem non de flobothomia nec de saturitate: sed dicit si ipsa sit multum debilis debet fieri pauca euacuatio per pharmaciam.

¶ Item dices hic cū sit coclear magnū paruū z mediū: quare dixit q̄ paruū.

¶ Jté dices q̄ diatritonpipereon sit calidū magis q̄z diacalamentū: male dixit q̄ non competit diacalamentum ꝓpterea q̄ pertransit terminuz in calefaciendo: quia iaz dedit diatritō pipereon. ¶ Dico ad primū q̄ illud fit ſm distinctionem corpoz ſm quātitatem. nam in corpore magno nos damus maiorem quātitatē medicine: in paruo aūt debet dari minor quātitas z in medio media. modo quia hoīuz plures magis sunt parui q̄z magni: ideo absolute sic dixit coclear paruū. ¶ Ad aliō dico q̄ nō vult dicere Aui. ſm q̄ ipa videt inuere q̄ ideo nō debeat dari diacalamentū: quia sit nimis calidum. ¶ Jurta qō intellige q̄ diatritonpipereon magis vz quādo flegma est extra venas. diacalamentuz aūt magis valet quādo flegma est in venis. modo vult dicere q̄ cum hoc lz diatritonpipereon sit calidius tamen non competit

Jacobus

fio: sed si cholera in hoc lasso superabundauerit ꝓueniētioz erit ei sirupus acetosus de zuccaro q̄z de melle. Secūdus est hydromel vel aqua mellis. De qua dicit Mesue. distin. 6. sui antido. c. de ea: q̄ lauat z abstergit viscera z soluit z mundificat ventrē a fecibus z bibit loco vini in egritudinibus neruoz z iuncturarū: z est bonus potus. Tertius est vinū album z subtile qō in hac lassitudine nō est prohibendū: q̄ maturat superfluitates z educit eas ꝓuocando sudorē z vrinaz. Sed in principio lassitudinis huius dz dari potus quadā participans acetositate: siue vinū fuerit siue aliud vt mās peccantes a putredine prohibeat z corpus a febre. Post hoc fiat permutatio de hoc potu ad album vinum subtile qō roboret virtutē: digerat nām lassitudinis: vias aperiat: z vrinā cū sudore ꝓuocet. ¶ Attende q̄ Bal. predocuit nos ꝑdictas regulas. 4. de regi. sa. ca. 2. dicens. Si quis euchimus necessitatibus pluribus inciderit z vicerosus sensus ei fuerit non solum ſm cutē: sed etiā ſm pfunduz vt intelligamus totū plenum esse cacochimia corpus nō vltra hunc talē ad exercitia vel motū aliquē vniuersalē ducem⁹ quiescere vero z dormire iubētes in ieiuno custodiemus p totā diē. Deinde in vespera vngentes pinguiter z balneantes eucrata calida aqua euchimū cibū z sorbilem paruissimū dabimus nō abstinentes eū a vino: vinū. n. sup oēs alios potꝰ digerit semicrudos humores z vrinā ꝓuocat z somno ꝓfert. ¶ Attende scdo q̄ in cura dicte lassitudinis due sunt intētiones principales. Prima est eūare per sudores z vrinā partē illā cacochimie que p digōnem nō est reducibilis ad benignū. Scda est cōplere digōnem semicocti z in bonū cōuertere humorē. Jurta illud Bal. ibi. indigemus aūt in his q̄ ita se hñt qñ qdē iā certissime malū est cacochimie digeri nequaq̄z vltra valēs sudoribꝰ z vrinis eūare. Qō aūt velut semicoctū adhuc digerere ac bonū facere: qō optime p somnū z getē pficit: hec ille.

¶ Quod si hoc zē.) ¶ In scda dicit primo q̄ si regimen nunc dictū non ꝓfuerit huic lasso signū est q̄ in interioribus est humor fouens hoc malum. Dz ergo eūari superans inter humores de quo ꝑsumit q̄ sit cā dicte lassitudinis. Jurta illud Bal. vbi. s. Si quidē igit predictis restaurabit sinthoma. i. curabitur lassitudo ad assueta paulatim opz reducere hoiem. Si vero z ſm vinū cepe diez adhuc idem sinthoma pmanserit scrutandū est de fortiori auxilio: z maxime si per noctē illam laborioſue magis vel cōmotus vel in somnis vel in quibusdam fantasmaticis z turbulentis somnijs effectus est. Hoc. n. tales cum forti virtute vnoz alterū vel flobothomandū vel purgandū. Scdo dicit q̄ si sanguis superauerit vel alius humor cū quo sanguis mixtus fuerit flobothomandus est lassus: q̄: flobothomia est eūo vniuersalis que multitudinem humoz eūat: vt ait Prin. primi quarta. c. 20. ¶ Attende hic q̄ semper sanguis superat alios humores in quātitate: sed loquit hic de superatione que est excessus alicuius humoris vltra ꝓportionē quā nāliter hre oz cōparatione ad alios humores. Tertio dicit q̄ si superās humor nō fuerit sanguis neq̄ vehemēter sanguini imixtus venter pharmacia soluendus erit: q̄ sicut magnes a tota ꝓprietate trahit ferruz sic pharmacia sibi attrahit electiue peccantem humorē. Quarto dicit: z facies hoc. s. flobothomiam z solutionē ventris ſm q̄ tibi videbit de sanguine. Nam si postq̄z flobothomaueris adhuc tibi videat infectus cacochimia: pharmaciam post hoc dabis. Et si pharmaciam premiseris ꝓpter cacochimiā purgandaz: deinde sanguis tibi visus fuerit excedere postea flobothomabis. Jurta illud Bal. ibi. Et si quidem cacochimia que laborem operat cū multitudine fuerit sanguinis vel flobothomandū vel quid minutioni ꝓportionali faciendum. s. vel emorroydas precluſas aperire vel mulieribus per matricem eūonem mouere: vel quibus nihil hoz fuerit scarificare crura. Si vo cū multitudine crudoz z indigestoz humoz cacochimia fuerit pharmacopurgandū: qō marie ꝓpriū cacochimie. Si vo cacochimia sola fuerit sine multitudine sanguinis ad propriam tristantis superfluitatis purgationem veniendum. Quinto dicit q̄ si virtus lassi debilis fuerit medicus cauere dz ne faciat aliquid horum. s. neq̄ flobothomiam neq̄ pharmaciam: q̄ omni eūoni annexus est casus virtutis propter superfluā resolutionem spūum. Sed Bal. vbi. s. negat in hoc casu flobothomiā: sed pharmaciaz ꝓcedit. Ait. n. Cum imbecilli vero virtute nunq̄z minuendū: moderate vero purgandū. Sexto dat tria signa quibus cognoscit in hac lassitudine peccans humor. Primū est vrina. Jurta illud Bal. 4. de re. sani. c. 3. Urina est cognitio solū illaz superfluitatum que in vasis continentur cū eneoreumate z hypostasi: significat. n. qualis in vasis est sanguis. Si. n. fuerit cholericus necesse est z serum eius cholericum ſm alterutram cholere speciez apparere. Similiter autem z si flegmaticus fuerit. Cum igitur certissime indigestus fuerit tenuis z aquosa vrina est neq̄ hypostasim neq̄ eneoreuma habens. Digeste autem vrine si sint apparent hec: z quedam de super stant nebule tenues sicut z coagulatio que supra infrigidata vi-

z vigiliarum. Cūq̄z somnus se remouerit te regente euz cum regimine bono erit significatio mala. Nō si cognoueris q̄ bonus sanguis in corpore sit paucus z q̄ humores crudi sunt superantes fac eum quiescere z da ei ad comedendum z bibendum rem que subtilier: z nō des ei ad bibendum rem que multam habeat caliditatem: sed da ei ad bibendum aliqd in quo sit incisio: sicut syrupus acetosus de

De partibus.

Si autem vrina fuerit turbida velut subiugalium significabit quidem impletas esse crudis humoribꝰ venas: nō aūt quiescere hos: sed a natura digeri robuste. Si aūt resident velociter hypostasis alba z lenis z equalis mox supernatura oēs hos nām significat. Si aūt mingentibus nobis vrina fuerit pura turbabit vero confestim injcere se in digestionē crudoz humoz ostendit naturā. Si vero post amplus tempus nō statim sed postea se iniecturam. Cōmunis aūt in oibus vrinis turbulentis sit tibi cognitio recessio vel velociter vel tarde vel nequaq̄z fcā: si enim velociter fiat z hypostasis fuerit alba lenis z equalis fortioꝝ ostēdit lōge nām his quos digerit humoribꝰ. Si autez bona qdez hypostasis: in tpe vo fiat amplioꝝ z nām in tpe amplioꝝ supnaturā esse humores adnuntiat. Si aūt vel oino non residet vel cum mala hypostasi infirma est nā z indiget auxilio aliquo ad digerendum humores: hec Bal. Scōm est sudor. De quo dicit Bal. ibi. Qō laborēs qui sunt cum multis sudoribꝰ grossiorem faciunt superfluitatem: qui vo fine his tenuioreꝝ: vt si in hyeme z in frigidis fuerint constitutionibꝰ. Itez dicit ibi q̄ sudor est cognitio humoz superabundantiū per totum corpus. Dicenz est gustu acetosue: alius vo salsus: alius vo veluti a limo vel fetore aliquo est redolens: alius vo amarus vt eoz qui balneant cum a tela linea vel ab aliquo aspero, abstergunt a corpore sudorem vel a casu cadentez a fronte in os gustatuz z eius saporez inuenit. Tertiū est dispositio somni z vigiliaz. Jurta illud Bal. 4. de regi. sani. c. 6. Ad multuz numerū z supabundantiū humoz ex somno z vigilijs ꝑsumimus sumere cognitiones. In frigidis. n. comata z longiores somni. In calidis vo z mordacibus insomnolentia: z si dormierint vnq̄z phantastici z turbidi somni incidunt vt cito exurgant. Et intellige hic per comata subeth seu somnos ꝓfundos. Nam cathaphora z coma sunt nosa cōia ad subeth simplex z subeth vigilatiuū vt ait Bal. lib. de comate. ca. 4. ¶ Attende q̄ Bal. 4. de regi. sani. dat alia plurima signa quibꝰ cognoscit peccans humor lassi. Unum est ex precedenti regimine. De quo dicit Bal. c. 3. q̄ in laboriosa dispone scrutāda est species superfluitatis ex precedenti: vt si defidiose vixit flegmaticus cōgregatur humor. In laboriosis vo plurimis in estate quidē amara cholera: in autūno vo melancholicus z magis si prolixius laborabit. Aliud est ex vomitibꝰ z egestionibus. De quibus ibi ait. Simul vo z in vomitibus z in egestionibus qualis est intus talis z apparet. Aliud est ex his que circa habitum vniuersum hoīs exterius apparent. De qbus dicit. c. 4. q̄ que apparent circa vniuersuz habitū aīalis eoz que intra ipsuz sunt demōstratiua: vt caliditatis sensus manuesc⁹ in ipso fit calidis dominantibꝰ humoribꝰ: frigiditatis vo frigidis. Et corꝰ albꝰ seipso effectū flegmaticū dominari ostendit humorē: qō aūt ochirius. i. citrinus vel rancius cholericus: qō aūt ad rubicundius eo qō ſm naturā ꝓpriuz est sanguinem abundare designat: qō vo ad nigrius choleraz nigram: qō aūt ad liuidum solum vt plumbuz vel ad liuidum mixtū cum albo crudum humorez dominari portendit. Septimo dicit q̄ cuz somnus se remouerit a lassa sic q̄ ipse dormire non poterit: lz rectus fuerit regimine bono erit mala significatio: qua. s. significatur supabundans in corpore cacochimia cuius vapores z fumi cerebū conturbant z lassum inquietāt: maxime si post balneum qō est somni ꝓuocatiuum dormire nō poterit. Jurta illud Bal. 4. de regi. sani. ca. 6. Confert autem eis ad somnū non minus ipsum balneū: somnolentiores qdem qui loti sunt fiunt oēs nisi maius aliud ꝓhibuerit. Quare somnus z cā z signū bonuz erit tibi sperate vtilitatis sicut si nō poterit dormire post balneū nō bona cā vel signū.

¶ Quod si cognoueris zē.) ¶ In quarta particula dat modos cure lassitudinis vlcerose spontanee cum paucitate boni sanguinis z multitudine crudorum humoz in corpore sub sex regulis. Prima est q̄ lassus hac lassitudine quiescat vitans exercitium: ne per ipsum crudi humores trahant ad membra corrupturi complexiones eoz. Jurta illud Bal. 4. de regimine sani. ca. 7. Qui in pmis venis multitudinē crudoz humoz habent neq̄z exercitandi neq̄z mouendi vniuersaliter neq̄z balneandi. Omnes enim hi tales motus ad totū corpus porrigunt harum humores. Secunda est: dandi sunt illi lasso cibi z potus subtiliativi. Jurta illud Bal. 4. de regi. sa. ca. 7. Libaria z potus z pharmaca attenuativa z incidentia z digerentia grossitiem humoruz sine manifesta calefactione danda sunt eis. Humores enim fortius calefacti per totum corpus incedunt. Dietādi igitur sunt oximelle: maxime pauco optisane: quādoq̄z succo z mellicrato. Tertia est: non est dandus illi lasso potus multe caliditatis: sicut nectar ypocras: ne faciat penetrare crudos humores ad membra: sed dandus est ei potus incisiuus vt humores crudos incidat z digerat sicut est syrupus acetosus ex melle: oximel dici solitus. Jurta illud Bal. 4. de regi. sani. c. 9. Oximel prodest crudos humores habentibus. Quod sic conficitur: mel optimū super prunas expumātes im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

diacalamentum propterea q̄ cuz hoc q̄ calefacit habet ducere hu. ad membra extra venas: illud autez est valde malum vt statim dicet.

¶ Sed dices vlterius cum minus nocumentum sit quod fit extra q̄z qđ intus deberemus eos trahere ad extra.

¶ Item dices si nec euacuemus per ventrem nec per vomituz nec exercitetur: quid ergo faciemus. ¶ Dico ad primuz q̄ non debemus materiaz existentem in venis attrahere ad extra quia in exterioribus membris ipsa faceret apostemata z vlcera: sed intus in venis ipsa nō nocet. Itē etiaz quia ipsa intꝰ in venis magis digeritur q̄z faceret extra: propterea quia est ibi maior calor. ¶ Ad scām dico q̄ debemus primo digerere: z postea parū euacuare z sic cōsequenter.

¶ Sed dices postea ponit q̄ diuersificat cura istius infirmitatis extensiue p̄nes diuersitatem corporum in complexiōe bona z mala. dices illud nō videt: quia in quocūq̄z corpore sit confert minutio sanguinis cū nō sit hic nisi peccatū quātitatis. ¶ Item subtiliatio debetur hu. grossis z viscosis: sed hic nullum istorum est: quia solum peccat quātitas z non viscositas vel grossities: quare illa non competunt. ¶ Dico q̄ fm Gal. 4. de regimi. sanit. in quolibet corpore cura electa est cum flobothomia. Et ratio est: quia cura electa est diminutio sanguinis: z hoc maxime fit cum flobothomia: sed in corporibus in quibus timetur fluxus reumatis vel aduentus apostematis est periculum magnuz dimittere flobothomiaz. in corporibus autem sanis in quibus nō timetur illud non est ita periculum dimittere flobothomiaz: vnde natura tunc illum sanguinē consumit z cōuertit in nutrimentū: z hoc vult dicere. ¶ Et per hoc pz ad primū qđ dicis q̄ competit flobothomia verum est tamē̄ cura electa. ¶ Ad scām dico q̄ subtiliatio accipitur dupliciter. Uno modo pro subtiliatiōe humelle. Qđ si tibi necesse fuerit in virtute subtiliantium augmentum prebere pone in illud quod comedit z in aquam ordei quaz bibit parum piperis: z si necessaria fuerint diaciminuz diatritonpipereon p̄pter humoꝝ cruditatez da ei sicut tibi videbitur ante comestionem aut post ipsam aut in tempore dormitionis: z sit eius mēsura cochleariuz paruum: z diacalamentū quidem non est bonum: quoniaz pertransit terminum in calefaciendo. Si aūt pro certo sciueris humores crudos in venis non esse: sed in radicalibus cōtineri mēbris fricationem adhibe z propriē in matutinis cuz oleis laxantibus. Et da ei ad bibendum ex calefacientibus vt ipsorum calefactio ad cutem perueniat z inunge ei quietem longam: postea fac cum aqua temperate calida balneari z da ei ex diacalamento absq̄z timore: sed tamē̄ oportet vt sit anteq̄z comedat z exerciteť. Quod si post comestionem necessarium fuerit ei quod stomachum iuuet non des ei quod sit vehementer penetratiuum sicut diacalamentum: sed sicut diacyminum z diatritonpipereon: sitq̄z qđ est quolibet eorum dabis res modica aut diacydonitem. Et possibile quidem est vt quod ex diacydonite dabis sit plus eo quod dabis ex illis postq̄z consideraueris ne corpus sit vehementis caloris accidentalis te dante ista. Istis p̄terea p̄fert oleo inunge camomillino z anbetino z amaracino z reliq̄s ab istis. Aut cōsortet cum resina facimus in secūdationē vt eum inde euacuemus. ¶ Itē postea dices nō dz p̄beri aqua hic: primo q̄. G. eā dat in scdo z tertio die: vt pz. 4. de regi. sa. Itē illō vi rōne. s. q̄ cōpetat hic qa aqua nō p̄uertit in nutrimentū z in sanguinē: ita q̄ euz multiplicet. Itē etiā cum ipsuz infrigidat satis est p̄uetus. Dico tū q̄ credo q̄ si esset aliq̄s qui hꝫet virtutē z mēbra fortia z cū hoc fit cōsuetus z delectet in aqua credo q̄ ipsa iuuaret: sed si esset aliq̄s debilis z membra habens gracilia: z cum hoc maxime sibi noceat dico q̄ tali bene noceret. Quod ergo tu dicis q̄ ipse h̄ vetat eam: dico q̄ nō intelligo q̄ neget eam vlter: sed negat: q̄ nō subito sed paulatine debet approximari tē. ¶ De

motis. Alio modo pro diminutione quātitatis cibi z etiam pro cibis subtilibꝰ. modo dico q̄ nō intelligo hic subtiliationē primo mō sed modo scdo. s. in dieta z per hoc pz. ¶ Ulterius intellige q̄ statiz succurri debet in apostemosa: ppea quia cū ibi sit peccatuz z quātitatis z qualitatis simul: statim infirmus cadit in fe. nisi subito adiuuetur fm q̄ Gal. dicit. 4. de regi. sani. nulluz aūt adiutoriuz potest fieri ita subito sicut per flobothomiaz: z ideo debet fieri flobothomia siue minutio: debet aūt fieri ex vena que ptinet mēbro vbi primo lapsitudo incepit: vt si incepit apparere z sentiri i capite pz fieri de cephalica: z sic de aliis suo mō.

¶ Item intellige q̄ de venis magis. nam semp flobothomamus de mane cuz sit hora sanguis sed de paruis flobothomamus de sero. Qđ ergo dicit circa solis occasuz vel de solis occasu intelligo illud non de ptia flōmia: fz de scdatiōe: nā fm. G. marie in alia pz locū secūdatio pp qđ secūdatio p̄fert marie in oibus locis in qbꝰ nos volumus attrahere de mēbro ad mēbruz z etiā euacuare: qa p primā flōmiā fit attractio sanguinis mali de mēbris in venas: z quia maluz erit illum sanguinem attractū in venas ibi dimittere: iō facimus in secūdationē vt eum inde euacuemus. ¶ Itē postea dices nō dz p̄beri aqua hic: primo q̄. G. eā dat in scdo z tertio die: vt pz. 4. de regi. sa. Itē illō vi rōne. s. q̄ cōpetat hic qa aqua nō p̄uertit in nutrimentū z in sanguinē: ita q̄ euz multiplicet. Itē etiā cum ipsuz infrigidat satis est p̄uetus. Dico tū q̄ credo q̄ si esset aliq̄s qui hꝫet virtutē z mēbra fortia z cū hoc fit cōsuetus z delectet in aqua credo q̄ ipsa iuuaret: sed si esset aliq̄s debilis z membra habens gracilia: z cum hoc maxime sibi noceat dico q̄ tali bene noceret. Quod ergo tu dicis q̄ ipse h̄ vetat eam: dico q̄ nō intelligo q̄ neget eam vlter: sed negat: q̄ nō subito sed paulatine debet approximari tē. ¶ De

Jacobus

mittimus cum tanto aceti vt gustanti neq̄z nimis acidum videatur neq̄z dulce. Et hec rursus coque supra carbones vt vniantur qualitates eoꝝ certissime: ita vt non appareat gustantibꝰ crudum accetum. Deinde recondito hoc miscemus aquā in vsu sic temperantes vt vinū: hec Gal. Quarta est: si necessaria fuerit subtiliatio vehemens crudoꝝ humoꝝ p̄p vehementiā sue grossitiei tunc paz piperis ponak in cibis eius z in ptisana quā bibit. Paruz quidē vt coadiuuet in digōne crudoꝝ humoꝝ z nō sufficiat eis dare penetrationē in porositates mēbroruz. Et in hoc casu Gal. 4. de regi. sani. c. 7. iubet poni longū piper quo minime inuento iubet album piper mitti. qđ si non inueniatur iubet sumi nigrū graue. Quinta est: si diacymini z diatrionpipereon fuerint necessaria p̄pter humorū crudꝰitatem. s. vt per ea crudi humores subtilient z digerant da lasso ex aliquo horum hora que tibi videbit aptior. s. ante vel post esum: vel illico ante somnum quātitatem parui cochlearis. ¶ Attende primo q̄ Gal. 4. de regi. sanita. ca. 8. vocat electuarium hic dictum diacymini diaspolicon: z de eo dicit. Melius vero est eis z diaspolitico pharmaco vti. Quod diaspoliticon dupliciter p̄ficitur: q̄nq̄z quidē ex omnibus equalibus cymino z pipere z ruta z nitro: z est magis subductiuuz ventris: q̄nq̄z vero aliorum quidē ex his equale miscent nitri vero seminis. Illis quattuor q̄nq̄z miscetur mel dispumatū: q̄nq̄z vero nil: sed sola sine melle disposita ptisane imittuntur succo z cuticūq̄z alij cibꝰ maxime p̄uenire videnť. ¶ Attende scdo q̄ hoc electuariū q̄nq̄z datur in principio comestionis vt excitet calorem fundi stomachi ad bonam digōnem: q̄nq̄z in fine vt consumat humiditates aquosas circa orificium stomachi z ipsum p̄fortet. Juxta illlud Gal. ibi. Accipiť aūt z fm seipsum pharmacuz hoc z ante cibū z post: z est optimū in tali vsu mixtum diligenter dispumatum. Hoc. n. maxime non ventosum z maxime incisiuū dz esse hoc pharmachū. ¶ Attende. 3. q̄ diatrionpipereon huic p̄ueniens casui est diatrionpipereon simplex. Juxta illud Gal. Diatrionpipereon simplex opz dare in his qui indigestionem passi sunt: z recentem frigiditatē fm ventrez hūt z flegmaticum humorez. Aliud vero qđ pharmacosum est maxime in reumatibus a capite in thoraceť damus. Et si simplex diatrionpipereon qđ z ad multitudinem crudoꝝ humorū qui fm primas venas damus tale est. Jn. 50. 3. diatrionpipereon. i. puluerie triūpiperum sufficit miscere anisi z. 33. vniuscuiusq̄z. 3. 8. quod quidez simplicissimū hoc est: z adhuc magis quod sine zinzibere est. Hoc autem pharmachum dandum non semel sed bis z sepius in die: vnaquaq̄z etenim mane z ante cibum z cum dz ire dormitū. Datio vero sit cochleariū vnuz qđ in maximis quidē corporibus magnuz: paruū in paruis: p̄portionale vero in mediis: hec Gal. ¶ Attende. 4. q̄ coclear exponit cōiter in glosa marginali littere p̄sentis q̄ est. ʒ. ℈. Et paruum coclear. ʒ. 2. Sed Januen. in synonimis in acceptione huius nominis multas refert diuersitates penes diuersos auctores. Serta est: diacalamentuz non est bonum nec conueniens lasso hac lassitudine: q̄ pertransit terminū in calefaciendo. i. adeo vehemēter calefacit vt humores crudos liquefaciat z ad mēbra penetrare faciat absq̄z digōne. ¶ Attende q̄ electuariuz diacalamentū non tm̄ nocet sua caliditate quātum sua diureticitate. Lōponit. n. de fortibus diureticis. Propterea prohibet Gal. dari ipsum cibū. 4. de regi. sa. c. 11. dicens: q̄ post cibum non est vtenduz diacalamentis neq̄z aliquo alio pharmacho quod fortiorem redditionem. i. distributionem vel transitum humorum ad membra facit. Non. n. reddi tunc melius sed digeri que assumpta sunt. Melius igitur est eis qui auxilio aliquo ad digestionez indigent in hoc tempore dari pharmachum diatrionpipereon simplex: hec Gal.

¶ Si aūt pro certo tē.) ¶ Jn hac. 5. parti. dat modū medicationis lassitudinis vlcerose spontanee cū multitudine crudoꝝ humorum nō in venis sed in mēbris radicalibus sub septē regulis. Et intelligit h̄ per humores p̄tineri in mēbris radicalibus q̄ sunt in porositatibus mēbroruz non in vijs amplis aut receptaculis. Prima regula est: cognito certitudinaliter q̄ in lassitudine vlcerosa sponta-

De partibus.

nea humores crudi sunt imbiti membris non in venis clausi fricatio adhibenda est. Nota p̄prie matutina cū oleis laxantibus. i. rarificantibus z resolutiuis qualia sunt olea de aneto z de sauina z de iunipero z de maiorana. ¶ Attēde q̄ Gal. 4. de regi. sa. c. 12. ad hanc intentionē dictat duo vnguenta. Primum vocat dialatis seu elatiuū qđ fit de semine abietis cōtuso per. 40. dies ad minus infuso in aliquo resolutiuo oleo qualeest sabinum z inde expresso. Scdm vero fit ex floribus populi nondum apertis parū p̄fractis z diu infusis in oleo sabino deinde expressis. Secunda regula est: dandi sunt in hac lassitudine potius calefactiui: sicut romania vel maluasia: quoꝝ calor ad cutem perueniat vt in suo transitu poros aperiat z humores crudos partim subtiliet: partiz z maturet z partim resoluat. Tertia est: diuturna quies iniungenda est in hac lassitudine: q̄ digō crudoꝝ humoꝝ in quiete z somno melius completur: nec quies timiscet malum cuz benigno sicut fortis motus. Quarta est: balneetur lassus hac lassitudine in aqua temperate caliditatis vt poros aperiat: z suo calore digestionē crudoruz humorum iuuet z aliquid resoluat ex humoribus acutis: vel saltez eoꝝ acumen reprimat. Quinta est: detur huic lasso de diacalamento sine timore: quia vehementer subtiliat z incidit z digerit crudos humores: z ante se poros aperit virtuose pertingens vsq̄z ad extremā corporis superficiez. Debet tamē̄ dari pauisq̄z comedat z anteq̄z exerciteť. Nam datū post cibuz facit ipsuz crudum vel semidigestuz penetrare in venas. Et post exercitiū datuz nimis inflāmat calorē innatuz iam exercitio fortificatū. Huius electuarij laudes sic memorat Gal. 4. de regi. sani. cap. 12. Cum in solidis z non in venis fuerint humores crudi cū vlceroso labore oium optimū pharmacoꝝ est q̄ne cognosco qđ diacalamētis dī. Subtiliat. n. grossa z viscosa z euaporat z vrinā mouet z menstrua mulieribꝰ. Est autez z delectabilissimuz in vsu: z maxime cuz amplius mel susceperit. Et in. 11. ca. libri illius sic describit ipsum. Diacalamentis pharmacū sic conficiť: Calamenti z pulegij z petroselini z siseleos. i. sileris montani vniuscuiusq̄z. 3. vij. selini. i. seminis apij seminis coriandri. i. baccaruz hederе thymi: aā. 3. iij. vniuscuiusq̄z z cū his adhuc leuistici. 3. xv. piperis. 3. xlviij. lignea vo z dura haz herbaz proiciant: assumant vero ad hoc pharmacuz folia z maxime subtilissima z florida z que in sumitate herbarū z cū eis flores z subtilissime fustice z terant simul vniuersa z cribrēť per subtilissimū cribrū: hec Gal. Et paulopost dicit: q̄ in diacalamentis mel optimū certissime dispumatū specieb⁹ sic preparatis est miscenduz. Deinde dicit q̄ pharmacū diacalamentis mane est vtenduz fm matutinalez fricationem ante exercitia z balneū. Consequēter dicit q̄ possumus vti z diacalamētis sine cōmixtione mellis siccum custodientes pharmacū sicut vtimur sale in pulmentis. Serta est: si necessariuz fuerit dare aliqđ post comestionem quo stomachus iuuetur in digerendo nō est dandum aliquid vehementer penetratiuū sicut diacalamentū sed dandum est qđ est vt diacymini vel diatrionpipereon sub modica quātitate postq̄z consideraueris ne corpus sit vehementis caloris accidētalis te dante ista. i. postq̄z diligenter attenderis q̄ corpus lassi non supercedat in extranea caliditate qñ das ista. Vel quia das ista que sunt excessiue caliditatis. Potes ēt tunc dare de diacitonitē in maiori quātitate q̄z de p̄dictis: q̄ min⁹ calefacit z stomachū p̄fortat z vnit z cibū deputat ad ipsi⁹ fundū vbi celebrať digestio melior z p̄fectior. ¶ Attēde q̄ Auer. 6. coll. c. 16. p̄hibet in sua regione dare diacymini z diatrionpipereon in isto casu dicēs. Et qa in corporib⁹ istoꝝ ventositas grossa z flatiua gñať p̄cepit Gal. dari diatrionpipereon z diacymini: sed in nr̄o climate hoc est vitanduz: qa posset febrē incitare. Et ipse Gal. his non vtebať nisi in tpe frigido z in frigida complexione: h̄ Auer. Septima est: cōfert lasso lassitudine hac inungi oleo camomillino z anbetino z amaritino. i. de maiorana vt ait Plini⁹: vel de adianthos: vt ait Januē. z aliꝰ ab istis vt oleis de iunipero z de sauina z de floribꝰ geneste. Et pōt qđuis ex oleis dictis p̄fortari z impissari cum resina qua fortius adhereat: vel fiat inunctio cum resina z duodecu-

plo ipsius

plo ipsius olei simul incorporatis ad ignem. De hac inunctione dicit Gal. 4. de regi. sani. ca. 12. Oleum camomillinū pdest eis ipsum sm se soluz t imissis cera t resina: sufficit aūt t hic cere quarta pars: resine vo duodecima. Qō si nullū pdictoz oleoz inueniet facile est facere anixetinū oleū. Est autem hoc euaporatiuū pharmacū siue singulariter siue cuz cera vtank. Et sambucinū oleum aptum est his in tpe hyemali in regione t ptōne frigida. Accipiat aūt t hoc cerā t resinaz sī pmanere adhuc amplio id vis vinctis ab eo corporib⁹. Simili aūt t herbaz libanotidē. i. roze marinū decoque in oleo. Et si hanc nō habueris radicez bleti albi. Et radix cucumeris syluestris t altee t bruonie sufficiēter euaporant deponentes t ipse suā qualitatē t virtutem in aliquo oleo diafoxetico: hec Gal.

¶ Cum autez tē.) ¶ In hac parti. 6. dat modos curandi laxitudinē vlcerosaz spontaneā cū repletiōe totius corporis ex crudis humoribus tā intus q̄z extra sub sex regulis. Prima est: scito q̄ in laxitudine vlcerosa corpus est repletū crudis humoribus in venis t extra venas debes cē plus sollicitus de maiori repletione nō negligēdo minorem: vt si repletio vbemētior t periculosior fuerit in venis plus attendes curationi eius nō omittens curam repletionis solidoruz membroz. Sic nos predocuit patronus noster. 4. de regi. sani. c. 13. dicēs. Et cū vlcerosus sensus fuerit cū multitudie crudoz humoz qui in corpore toto cōtinētur taz in primis q̄z in vltimis venis siquidez equalr molestabunt equalr ambobus puidebis. Si vero magis alterū ad fortius gdez reseres totius cure studiū non ptēnes alterū qō paruius est. Scda est: si vtraq; repletio molestet equalr diatrionpipereon cū petroselino t soliis anisi vt sit magis diureticū dandū est ad digōnem māe peccantis taz interioris q̄z exterioris. Incidit. n. t subtiliat t digerit virāq; penetratiōe acquirens ad exteriora p anisi folia t petroselinū. Et si volueris vt fortius penetret adde sibi parū calamenti postq̄z diminueris de quātitate dyacimini t diatrionpipereon quā prius sumebat lassus ne tātis calidis vtens ipse supcalefiat. Et pcede in hoc. s. in diminutione diacymini t diatrionpipereon t augmētatione diacalamenti sm ordinē donec pueniat ad dandū diacalamentū puruz. Id pmeminit Gal. vbi ē dicens. Cū multitudo crudoz humoz fuerit per totū corpus t in primis t in vltimis venis t iam sm carnes in principio gdez cure pharmaco diatriōpipereon vtendum hīti petroselini tantuz quātūcūq; habebit anisi t thymi t zinziberis. Post primū vero diem t magis post scōm miscendū ei de diacalamentis t oīa equalr sunt miscenda. Deinde tēpore procedente plus de diacalamentis: deinde in fine t id solū. ¶ Attende q̄ sicut in hac lassitudine plus datur in principio de diatrionpipereon qō magis q̄uenit repletioni primaz venarū t minus de diacalamento qō magis conuenit repletioni vltimarū venarum t pozoruz membroz: t in fine plus t diacalamento: t in medio equalr de ambobus. Ita faciendū est in singulis alijs remedijs huic lassitudini cōuenientibus. Juxta illud Gal. ibi. Scōm vero eundem modū t in alia vniuersa dicta cū equales fuerint dispōnes miscere quidē eaz correctionis intentiones. Sed in primis quidē superent que in primis venis curationes: in fine vero eoz que in carne: in medio tpe misceantur vtraq; equalr. Tertia est: postq̄z digesti fuerint humores crudi primaz venaz t in sanguinē conuersi t restabit soluz intendere digōni eoz qui sunt extra venas diacalamentū multū confert ad hoc sicut p̄sciuisti ex his que dicta sunt particula qnta prime pncipalis partis capituli istius. Est. n. velociter in mēbra penetrans t humores crudos quos illic reperit subtilians incidēs t cito maturans t poros aperiens. Quarta est: lassi in qbus due res inungnnt. s. repletio intus t repletio extra pseruandi sunt ab omni re vehemēter trahente peccātes humores ad interiora vel exteriora: ne nimiū grauent ille partes ad quas fiet hoz tractus t calor eaz tanta multitudine humoz suffocet: iō non q̄uenit in pncipio huius lassitudinis dare medicinā fortē vomicaz vel secessiuā: ne trahant ad venas iam plenas humoribus humores partiū exterioū t pre nimia multitudine humoz vene crepent vel calor innatus eaz extinguat. Non q̄uenit ēt tunc exercitiū vel fortis motus: ne trahat humores tam exuberāter ad exteriora iam plena humoribus q̄ eoz calor suffocet ab his t humores illi tandē corrumpant t corrūpant mēbra. Sed ante purgationem t exercitium dare conuenit medicinas que subtilient t incidant t maturent: vt diatrionpipereon t diacymini modis predictis. ¶ Attende primo q̄ Gal. hec nos predocuit. 4. de regi. sa. c. 10. dicens: q̄ cū homo senserit exterius laborioſam dispōnem t venas plenas crudis humoribus neq; exteriores humores intus sunt trahendi neq; interiores extra. Sed exteriores euaporandi leuiter: que. n. fortius hoc agunt t qd interioz attrahunt. Interiores vero attrahēdi sunt t coquendi. Si vo vel per vomitū vel per subductionem ventris conaberis eos eūare vehementius res quasdā exteriores vtiq; reuerti facies. ¶ Attēde scdo q̄ vt nos latius instruat sic describit ibi res attrahentes supfluitates ad exteriora. Exterius attrahunt supfluitates exercitia frictiones balnea estus vnctiones calefactētes t aie passiones: vt ira t oīa quecūq; humores qui sunt in pfundo aialis cū impetu moueri vbicūq; faciunt. ¶ Attēde tertio q̄ trahentia interius sic describit ibi. Interius attrahunt supfluitates que auertunt ab exterioꝛ. Sunt aūt hec que copulant cuti infrigidantia vel stiptica: t quecūq; attrahūt humores. Vel alr qualrcūq; erigūt iteriorē motū eoz: vt tristitia t frigus t rigor siue a calore siue a frigore hec duo fiant. Et quecunq; percutiunt t turbant aiaz vel per auditum vel per visum. Quinta regula est: cuz in dicta dispōne repletionali intus t extra laxitudo cessabit vel iam q̄uenerit t color lari meliorabit t vrina digesta apparebit multa fricatione fricabis corpus t exercitari ipsum facies exercitio pauco gra resolōnis materie peccātis cōsiderans si per has fricationē t exercitiū aliqd laxitudinis reuersum fuerit: quo dato dimittes eas. Sed si nihil laxitudinis aut alteri⁹ mali reuertiuz fuerit reduces gradatim corp⁹ ad suos solitos vsus donec pueniat ad balneationē functionē fricationē t exercitiū tales t tātas qualib⁹ t q̄ntis vti ꝓsueuerat qñ sanus erat t tandē fortificabis virtutes vnguētoz: quatinus resolutio per ea fortior fiat. Id meminit Gal. 4. de re. sa. c. 10. dicēs. Postq̄z autem primū hypothesiz habuerit vrina t fricatiōes augēde sunt t ad assueta exercitia paulatim reducēdus est t diaphoxeticus. i. euaporatiuis vnctionib⁹ tunc vtēdū. Et eodē lib. c. 6. ait. Adhuc aūt si mitigabit his laboriosus sensus bñ colorat̄ tum vro efficiet corpus t somni benigni t vrina digesta efficiet. Fricabis gdē ampli⁹ eū t exercebis paulatim facietē vo sic figdez nullus laborioſus senius superit ad assueta exercitia reducendus cito est. Sexta regula est trimēbris. Cui⁹ primuz mēbrū ē. Si alicui victoꝛ laxoꝛ post medicationez t reditionē ad balneationes inunctiones fricatiōes t exercitia solitas laxitudo reuersa fuerit cum vlceroso sensu redeūdum est statim ad prefetū regimen laxitudinis t cessanduz ab his que eā reduxerunt. Scōm membrū est. Si laxitudo per mō dicta reuersa fuerit cū quadaz corporis grauitate sine vlceroso sensu regat laxus cū reuersione. i. exercitio redituo debili multis qntib⁹ intermixto cū fricatiōe t inunctione vt subtiliet t euaporet illud grossum qō remāsit post resolōnem partiū subtilium acutoꝛ humoꝛ post inferentiū vlcerosum sensum. Tertiuz membrū est. Si tibi aduenerint significationes mixte. s. diuersoꝛ laxitudinū vel humoꝛ diuersoꝛ penes esse intus t extra: vel ex signis repletionis exuberantis t signis laxitudinis t fortis laxitudo sensu pcepta nō apparuerit permitte laruz quiescere vt natura digerat t tandez detegat peccātes humores. ¶ Attēde q̄ ifra Gal. 4. de regi. sani. c. 6. vnde ꝓxim. hāc traxit regulaz nō penitus ꝓsonat ife pūti. Scribit enim ibi. Faciente vo sic figdez nullius laborioſus senius superit ad assueta exercitia cito reducēdus est. Si vo supapparuerit aliqd anteriꝛ vel simile humatum vel signoꝛ rursus t tu ad illud respicies alterare tempta pticularia. Sigdez igit laborioſi senius rememoratio fuerit soluꝰ alijs signis cibus bonis pmanentibus aspersis. i. dulcibus exercitijs t fricationib⁹ cuz quietib⁹ interpositis corrigemus laborē. Si aūt turbata quidez fuerint signa t velut confusa: non adherebit vo labor in quiete amplioꝛ custodire volem. Si vo ambo p eandem diligentiā ducens qua antea vtens intantū vtilitatis deduxisti eum vt audeat exercere si curabis eum: hec Galenus.

a ¶ Laxitudinis aūt tē. ¶ In hac scda parte principali istius capli primo dat cām laxitudinis extensiue spontanee. Secūdo curam eius in corpib⁹ male cōplexionatis. ibi (Et ei⁹ gdez.) Tertio in corpore tēperato. ibi (In corpore vero.) ¶ In prima pticula dicit q̄ cā laxitudinis extensiue h̄. i. in hoc passu vbi agit de extēsiua nō exercitiali sed spontanea est repletio sine malitia humoris solita vocari plectoria. Teste Gal. 4. de regi. sa. c. 14. dicēte: q̄ tensiuus labor cū sine exercitio consistat multitudinē ostendit tendentez solidas partes aialis.

¶ Et eius gdez tē.) ¶ In scda dicit q̄ curatio huiꝰ laxitudis in corpib⁹ male cōplexionatis est primo gdez minutio sanguis per flobothomiā aut per ventosas qua cā ꝓiuncta laxitudinis aufert. Scdo vo subtiliatio regimis qua sanguis phibet multiplicari. Jurta illud Gal. vbi supra. Et opz cū sanguis fuerit multitudo vel venā incidere vel scarificare crura. Sed si praue fuerint nāe. i. cōplonis in qbus supfluitas ad cerebrū vel respirationis organa ferē maximū malus est alio mō eūonis vti derelinquētes flobothomiā. Et Auer. 6 colliget. ca. 19. de hac flobothomia dicit. Et sunt distinguēda mēbra in eūone istius laboris ita q̄ si in capite grauitas affuerit cephalicā flobothomare debes. Et si in mēbris medijs basilicā. Et si ambas cōtinuerit ptes mediana erit flobothomanda.

¶ In corpore tē.) ¶ In tertia dicit prio q̄ huiꝰ lassitudinis medicatio in corpore de quo logmur. s. in tēpato cuius regimen tradit doctrinā pñs est subtiliatio regimis t incisio tm̄ superficiei cutis sm moduz scarificationis ad tollendum cām huius laxitudis. Maz virtutis fortis exis in tali corpe quāq; sola abstinentia curat hoc accūs sed citius curat cū scarificatione iuuat. Vel intellige hic per subtiliationē t incisionē tm̄ subtiliationē t icisionē masse sanguinarie vel grosse ventositatis ertēdentis qua subtiliata calor nālis vigorosius exis facile resoluit eaz. Scdo dicit: postea adiuuet cū qbꝰ dz. i. post subtiliationē t incisionē iuuetur nā fricationib⁹ balneis t exercitijs ad ꝓsumēduz residuū materie laxitudinis. Gal. aūt postq̄z vbi supra dixit: oportere cū sanguis fuerit multitudo vel venam incidere vel scarificare crura subdit. Sed si sanissime fuerit hō nāe de quo nobis h̄ est sermo possum⁹ vt diximus supius t alio mō eūare hāc solā multitudinē. Moduz tm̄ alitū eūonis nō illic exprimit: sz credit itellexisse vel icisionē cutis cū scarificatione vel resolonez per abstinentiā t exercitium t stuphas.

b ¶ Apostemose aūt tē. ¶ In hac pte. 3. pncipali q̄ est de cura laxitudis aposte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ De regimine corpor quor complexiones non sunt bone. Cap.lm.17.

c **Ꝺrpora ista** ꝛc. ¶ Illud continuatur ad totum precedens post capitulum primū. nam prius determi. de regimine corporis optime sani: hic de regi. corporis lapsi. Primo dat intentionem suam ꝛ ordinez circa hoc. Scdo ꝓsequit. ibi (Summa regiminis.) Primo dat intentionē suam. Scdo cōtingit ordinez. ibi

Jaco.

mose spōtanee primo agit de minutiōe sanguis i ea. Scdo de cibis ei⁹. ibi (Opz ꝓterea.) Tertio de potibus ei⁹. ibi (Et in hac.) Quarto de cautela quadaz circa mēsurā cibi ei⁹. ibi (Et caue ne post has.) ¶ In prima pti. dicit primo q medicatio laritudis aposteme se spontanee est succurrere laro cū flobothomia ex vena ptinēte mēbro qō plus laritudie gravat ꝛ cui plus laritudo ingit vel in quo ꝓmo se manifestauit vt ex cephalica si illud membū fuerit caput aut collū. Vel ex basilica si illud mēbrum fuerit aliqō ex iferioribus qr ꝓsumit q ibi ē radix q cā cōiuncta huic laritudis. i. excessus ꝛ conculcatio sanguinis in illo loco cui non est pmptus ꝛ efficacis remediū flobothomia. Scdo dicit: ex mfice si nō iter mēbra fuerit inequalitas. i. si laritudo gravet eqlr ꝛ equecito mēbra supiora ꝛ inferiora ꝛ media fiat flobothomia de vena mediana que dr alr vena mficis ꝛ vena cordis ꝛ vena nigra ꝛ vena cōis: qr simul evacuat a supioribus ꝛ inferioribus. Tertio dicit q fortasse necū erit huic laruz scda die iterū flobothomare: imo adhuc etiā die tertia: qr tāta est sanguinis supabūdantia q facit intumescere totū corpus ad instar flegmonis vlis. Et adeo inflāmat vniuersuz corpus q pene febrire facit. Opus igit est plursa sanguinis eūone quā si virtus nequeat vna vice tolerare timore syncopis iteret flobothomia die scda: ꝛ iterū tertia si opus fuerit. Quarto ꝯcludens dicit: minue ergo huic laruz prima die ḡcito appet hec laritudinis spēs ꝛ nō differas flobothomiā ne in ipso infundat. i. ne sanguis in venis tūc adhuc ersis ꝛ de facili educibilis per flobothomiā infundat pōsitatibus mēbroz: ꝛ sic imbibat vt postea p flobothomiā extrahi nō possit ꝛ illic putrescat inducēs pustulas malas vel sinochuz de putredine. Quinto dicit q iste laruus die⁹ scdo ꝛ tertio flobothomādus est in occasu solis vt per somnū noctis magna spūuz depditio facta in flobothomijs abūdantius restauret. ¶ Attēde primo q Gal. 4. de regi. sa. c. 15. sup flobothomia laroz hac latitudine dat gnās regias. Prima est: labor hic nō dicā duobus dieb⁹: sed nec paucis horis adiret nobis quin ꝑfestuz febrē inferat vehemētissimā nisi qs ꝓueniens effuderit sanguinē. Et qa calidissimus est taliuz laboz sanguis ꝛ multa eius idiget eūone. Scda est: vniuersi fere qui ab hoc labore occupant ꝛ multi eoz febriūt: ꝛ si effuderis sanguinē vnde neqz blandiri neqz pax auferri opz: sed velociter evacuare ꝛ vsqz ad defectionē ducere si nihil aliud ꝓhibet. Tertia est: melius aūt si pōt esse bis auferre in die vno prius quidem ita evacuātes vt nō deficiat hō: scdo vo nec defectionē timere opz: s. n. prioni eūone dissolueret hō non vtiqz ferret scdaz. Hic aūt si qdez gravat talis facile restaurabit. Quarta ē: nō flobothomari vo hi qui sic sunt dispositi forma bona vt solvent indigent ꝛ nō saluabunt nisi fm aliū aliquē moduz sanguinē emittentes e naribus vel largis sudoribus eis effusis. Quinta est: scrutari vo opz flobothomandos vtruz fm thoracē ꝛ dorsum ꝛ lumbos insistunt tensiones ꝛ pungitiui dolores: vel fm caput ꝛ colluz magis: ita enim superiorē vnā incides ꝛ marime si plenū ꝛ caliduz senserint caput. Si vo senserint illa plena calida basilicam. Si vero vniuersalr equalr possideant a labore mediam ambarū incides: hec Gal. ¶ Attende scdo q lz laudauerit in tertia regula bis auferre sanguinē vno die se postea corrigens suadet hunc auferri diuersis dieb⁹ dicens. Melius autē est in prima evacuatione tantū temporis dimittere vt trāsmittat quid in venas ex humoribus qui sunt fm corpus. Hoc autez non cōcedendum est remanere semimalum existens sed plurimū eius est evacuādum. Ideoqz ꝛ scda die subauferimus sanguinez. Quādoqz vero ꝛ secūda ꝛ tertia cum antipasim. i. diuersionem facere ꝛ transducere ex alijs in alia conferre videbitur.

¶ Opz ꝓterea ꝛc.) ¶ In scda dicit primo q cibus istius lari dz eē primo die aqua ordei: qr refrigerat lenit ꝛ modicuz nutrit: vel succus spelte simpler. s. cum sola aqua expressus si febris nō affuerit. Talis enim succus est grossior cibus minus refrigerans qz sit aqua ordei: quare non cōvenit presente febre. Secūdo dicit q si febris huic laro superuenerit fit cibus ipsius die primo aqua ordei tm. Tertio dicit q in die secundo fit cibus ipsius aqua ordei cum oleo aliquo infrigidativo: sicut rosaceo vel violaceo: aut cum oleo temperato quale est oleū amigdalarum dulcium. Vel lege sic hanc litteraz. Et in die secundo illud scilz aqua ordei sit cibus eius. Et frica eum scilz larum cum oleo infrigidante aut temperato. s. cum oleo amigdalino. Quarto dicit q die tertio sit cibus ipsius caro cuz lactucis vel cū acetosa vel cum maluis hortulanis vt post flobothomiā ꝛ mitigationem vehemētie laritudinis virtus confortet ꝛ sanguis subtilis recens loco grossi inflamati evacuati restauret. Quinto dicit q cibi ipsius ex piscib⁹ die tertio ꝛ dieb⁹ aliis sequētib⁹ sint pisces petrosi seu nūtriti inter lapides cū taphra. Et est taphra ius piscū vel carniū conditū sive zuccharo ꝛ alio dulcore anxeto ꝛ sale immisto cum oleo pauco qō a Gal. 4. regi. sani. c. 15. passu illo vnde trahitur hec lra ius albuz dicit. ¶ Attende q Gal. ibi sic describit cibos istoz laroz. Si autē sine febre permāserint in prima vierū post flobothomiā ptisane succū vel ecndro sorbitionē dari opz soluz. In scda vo ꝛ balneare iaz poteris cū oleo copioso: dietādus aūt est. Et si balneaueris moderatissime lactucas des ꝛ cucurbi.

(Ab eis igit.) Primo premittit quādaz divisionē istoz corpor lapsoz. Secundo membra divisionis declarat. ibi (Et illa quidez.) Primo manifestat illam divisionem generaliter. Secundo specialiter. ibi (Eorum autem.)

¶ Sed dices hic ipse omittit tertium membruz qō ponit Gal. 5. de regi. sani. s. lapsum ꝓpter flurum etatum vt sunt senes. Item nulli est dubium q senes habent malam complexionē. s. frigidam ꝛ siccam: ꝛ tamen ista non est aliquo istor

Be parti. duoz

nas trahentur tribus modis. Unus eorū erit cum cibus fuerit paucus stomachus erit auarus ꝛ cōtraria erit eius virtus retentiua virtuti epatis attractiue: sed cum multus fuerit nō erit ex eo stomach⁹ auarus: imo fortasse attractiuaz epatis iuuabit sua virtute expulsiua: ꝛ similr omne receptaculum qō est ibi precedens comparatione eius qō est post ipm. Et secūdus est: qñ multus non bene digeritur in stomacho. Et tertius qñ multus multuz venis transmittit nutrimentū qō vene etiaz digerere non valent.

¶ De regimine corporum quor cōplexiones non sunt bone. Cap.17m.

c **Ꝺrpora ista aut**

sunt quib⁹ superuenit error aut in creatione male fuerunt impedita. Et illa quidez quibus superuenit error sunt quor complexiones naturales sunt convenientes: sed acquisiuerūt cōplexiones

tas si habueris ꝛ ptisanaz. Bonus aūt est ꝛ condrus sive dulcoremus eū vt ptisanaz cū aceto sive demus sine eo. Si vō non habueris cucurbita malua ꝛ bleta ꝛ lapata idest atriplice ꝛ portulaca est vtendum. Si vō carnes noluerit gustare petrinor piscium carnes vl ova eor in albo iure bū cocta da. Appello aūt albū ius cū sine zuccharo ꝛ alio dolcore constructur anxto ꝛ sale imissis cum oleo pauco: Hec Gal.

¶ Et i hac die ꝛc.) ¶ In tertia pti. dicit q laruus ꝓhibeak ḡtū pole est a potu aque in hac die. s. tertia: ne indigesta trahak ad venas flobothomus inanitas ꝛ calor ē suffocet inatū. Et cū iā nō poterit tertia die sustinere fitiz nec sine potu bū poterit cibū appetere ꝛ digerek dek sibi hydromel pauci mellis aut vinuz album subtile aquosuz vel vinum aliud tpatū fortiter. Nā hi pot⁹ oēs vias aperiūt: vtnā ꝓuocant: modicū nutriunt: virtutē ꝓfortant: neqz calefaciunt. ¶ Attende q Gal. c. 15. 4. de re. sa. paulo aliter ordinat potus huius lassi dicens. Melius aūt est si ꝛ scdo die vino pepercerit. Tertio vero die si qdē facile ferat aque potū tunc abstineat a vino. Non ferēte vero marie quidē apomel dāduz. Etenim infrigidat qualitercūqz hic potus quo ꝛ indigent inflāmatiui labores. Non existente autez hoc. s. apomelle vinū tenue ꝛ albū dandum: hec Gal. Fit aūt apomel ita. Fauus mellis in aqua lauat: ꝛ aqua illa mellita apomel dicitur. Fauus est mel in cera.

¶ Et caue ꝛc.) ¶ In. 4. parti. dicit esse cauendū ne post has eūones flobothomie ꝛ abstinētie lassus repleak cibo multo subito: qr ꝓ hoc cibus indigestus trahitur ad venas ꝛ mēbra fm tres modos. Primus eor est: qr stomach⁹ super cibo pauco reddit auarus ꝛ resistit attractiue epatis sua retentiua quare bene digerit cibū paucū datū. Sed si multus det stomachus nō erit sup eo auarus: imo fortassis gravatus ab eo sua vi expulsiua coadiuuabit attractiuaz epatis ḡre sibi attrahet cibū indigestū. Et sicut stomachus cibo amplo gravat⁹ sua vi expulsiua iuuat attractiuā epatis silr omne receptaculū ꝓcedens qō est ibi. s. in vijs cibi cōparatione eius qō est post ipsum iuuat attractiuā mēbri posteriorus ad attrahendum cibū indigestuz sicut epar venas magnas ꝛ vene maiores venas capillares ꝛ cappillares poros mēbroz ꝛ ita trahit cibus indigestus per ossa loca digestionum. Scdus modus est: qr cibus plurimus nō bū digerit in stomacho talis lassi ꝓpterea qr ꝛpauperatus est calore ꝛ spū: transit ergo non bū digestus ad epar ꝛ venas. Tertius est: qr multus cibus plurimū transmittit venis nutrimentuz qō vene ipse calore ꝛ spū ꝛpauperate digerere non valent: trahet igitur indigestum ad mēbra. Hac cautela Gal. nos prius instruxit. c. 15. 4. de re. sa. dicens. Necesse est igitur cum ampliora fm hoc tps acceperit homo cibaria rapi simul plurimū crudū humorē in tumorem totius corpis ꝓpter multas cās. Et qr qō plus ꝛterius in ventre ꝛ in venis digeritur. Et qr qō plus in tumorē totius corpis reducit seu ad totū corpus eo qr plus: ꝓpterea qr ꝓcedit venter venis: vene vero omnibus alijs aialis particulis euellere qō nondum digestū est. Quod nō ꝓcederent similiter si parum esset ostensum: est qr ipsa prioza mēbra accipiunt propriuz nutrimentuz: ꝛdinde ita alijs mittunt. Ultima vero ꝛ maxima causa huius nocumenti his qui ita dispositi sunt hec est qr cum multum ꝛ semicoctū nutrimentum attraxerint particule totius corpis multitudo non pauca ex eo generabitur superfluitatum neqz coquere id omne ficut quod bonum possibile est eis neqz adiuuare neqz assimilare: imo infortunabitur vnūquodqz membroz a suis appositionibus propijs in malo ꝛ multo nutrimento: hec Gal.

¶ De regimine corporum quorum compleriones non sunt bone. Cap.17.

c **Ꝺrpora ista** ꝛc. ¶ Acto de regimine temperati hoīs: hic agere incipit de regiminibus hominuz lassoz. Et est hoc capitulū veluti ꝓambulū sequentiū do. 3. ꝛ. 4. In quo ꝓmo dividit corpa malaruz cōplerionū. Scdo describit male cōplerionata ex errore. ibi (Et illa quidē.) Tertio male cōplerionata ex creatione. ibi (Male ergo.) Quarto agit de prescīēdis ꝛ cura ꝛ mō cognitionis in mala complexione ex errore. ibi (Eorum autem.) Quinto subdividit male impedita ex creatione sub his cōprehendens senes ꝛ ab his incipiens. ibi (Impedita vo.)

¶ In prima parte inuit hanc divisionē q corpor male cōplerionator quedam sunt talia ex errore superveniēte post nativitatē: alia sunt alia nāliter seu ex ꝓma creatione. ¶ Attende q Gal. 5. de regi. sa. c. 3. huic divisioni addit tertium mēbrū dicens. Corpus deficiens ab optima cōplerione tribus de causis ꝛficit: vel qr male ab initio ꝛstructus fetus est: vel qr postea ex aliqua cā ad preter nām devenit dispōnem: vel etatibus rōne. Et loquitur ibi tam de cōpositione qualitatū que est cōplerio: qz ꝛ cōpositione mēbrorum que est organizatio. Princeps vero hic sub corporibus male impeditis in creatione cōprehendit senes: qr mala complexio senum non inest eis a superveniente errore: sed a natura etatis.

Et illa ꝛc. ¶ In scda dicit q corpora male cōplerionata ex errore superveniente sunt illa quorum compleriones naturales sunt bone: sed acquisiuerunt malas complexiones in hora. i. processu temporis propter longum errorem in regimine donec in eis quieuerunt. i. quousqz dicte male cō

plexiones

duoꝝ modoꝝ hic positorũ: qꝛ quãtũcũqꝫ hic vtaꝫ bono regimine ꝛ quãtũcũqꝫ sit bone cõplexionis ex generatione: postea pp etatẽ ꝛ necessitate acquirit aliã cõplexionẽ malã: ꝛ iõ fuit hic diminutus in vno mẽbro. Dico qꝫ corpora senũ bene habent illam malam cõplexionem: sed tamẽ nõ posuit ꝛ eis: qꝛ ipsa inquantuꝫ non patiũtur a causa extrinseca possunt reduci a generatione: ꝛ ideo dedit per illa duo lapsa intelligi illud: qꝛ est quodãmodo medium inter illa.

¶ Doctrine tertie dictionis tertie: ꝛ est sermo vlis in regendo senes. Cap.1.

s **Amma ꝛc.** Primo ꝛter. ꝛ regi. senum. Secundo ꝛ regi. aliꝝ qui habent malaꝫ complexionem. ibi (Dicemus qꝫ in alia.) Primo ꝛterminat ꝛ regi. senum in generali. Scõ in speciali. ibi (Nutriens senum.) ¶ Cõfert eis mora multa in lecto ꝛ maxime ꝛ pẽnis ꝓpterea qꝛ ex illo prohibetur resolutio ꝛ exiccatio. Item etiã caleñt ex pẽnis quibus am malas in hora pp lõgũ errorẽ in regimie donec in eis quieuerint. Male vero ipedita sunt quoꝝ cõplexiones a radice sunt incõueniẽtes. Eoꝝ aũt quib⁹ supuenit error erroris pars in quãtitate ꝛ qualitate sciẽda est ꝛ cuꝫ cõtrario medicãda: ꝛ hoc fortasse cognoscẽt ex dispõne figure corporis. Impedita vero male sunt dispõnibus quorũ accidit corruptio ex cõplexione eoꝝ ꝓpria aut ex eorũ compositione. Ab eis igit incipiemus nominãdo senes.

¶ Doctrine tertie dictionis tertie: ꝛ est sermo vlis in regẽdo senes. Cap.1.

s **Amma regiminis** eoꝝ est opari qõ calefaciat ꝛ humectet sicut ex nutriẽtib⁹ ꝛ balneis ꝛ potibus ꝛ somno ꝓplixo ꝛ mora multa i lecto ꝛ maiorẽ qꝫ iuuenes in cõplexiones in his habituate sunt ꝛ consuetudinarie effecte. Non enim hic agit ꝛ regimine male complexionis que mobiliter inest ꝓ modus dispõnis: qꝛ regimen talis nõ subest tractatui ꝛ reg. sani. ĩmo tractatibus ꝛ curis egritudinũ. Sed hic agitur ꝛ regimine male cõplexionis acquisite qꝫ longitudine more facta est vt naturalis non attrahens homines extra latitudinem sanitatis: vt si temperatus a natiuitate crapula ꝛ ocio diu continuatis flegmaticus totus effectus fuerit.

¶ Male ergo ꝛc.) ¶ In tertia dicit qꝫ corpora male impedita sunt quorum cõplexiones a radice. i. prima seminum cõmixtione sunt inconuenientes. i. lapse ab optima contemperantia debita homini sm naturaꝫ: sicut naturaliter cholerica flegmatica vel melancholica. Et ls senes ab origine sua non habeant actu tẽpore originis malam cõplexionem: contrahunt tñ ab hora natiuitatis ex contrarietate cõponentium nãlem aptitudinẽ male cõplexionis ineuitabilis in senectute.

Eorum autem ꝛc. ¶ In. 4. dicit ꝑmo qꝫ i corporibus male cõplexionatis (errore supueniẽte pars erroris. i. pars cõplexionis qua erat ꝛ exit a sua prima nãlitate in quãtitate. i. mensura gradus vel extẽsione sui in plures corpis partes ꝛ qualitate sciẽda est. Hoc est dictũ qꝫ volenti debite regere corpus male cõplexionatũ ex errore supueniẽte necesse est scire qualitatẽ in qua errat vtrũ sit caliditas aut friditas humiditas aut siccitas: ꝛ quãtitatem. s. quãtũ eleuata est in gradu dicta qualitas vltra nãm: vel quot partes corpis occupat. Scõ dicit qꝫ pars erroris cũ ꝓtrario medicãda est sic qꝫ regimẽ vel medicamen huic corpi dandũ sit ꝓtrariũ in qualitate ꝛ gradu lapsui erroneo vt reducat cõplexionẽ lapsam ad suũ ꝓpriũ nãle tẽperamentum. Tertio dicit qꝫ hoc. i. pars erroris cognoscẽt ex dispõne figure corpis: vt si corpus fuerit pingue lene molle significat esse flegmaticũ: si macrũ aspeꝝ durũ: cholericũ: si molle carnosum lene: sanguineum: si durum macruꝫ fuscũ: melancholicũ.

Impedita ꝛc. ¶ In. 5. prio inuit hanc diuisionẽ. Corpoꝝ male impeditoꝝ a creatione quedaꝫ sunt male ipedita in cõplexione sua ꝓmeua. Alia sunt male impedita in cõpositione. i. organizatione: vt ꝓtia caput nimis parũ collũ nimis breue: pectus nimis strictũ. Scõ dicit in cipiẽdũ eẽ ab eis. s. male ipeditis nãliter noiando. i. cõnumerãdo iter ea senes.

¶ Doctri. 3. de regimine senum: cuius sunt. 6. capi.

¶ Sermo vniuersalis in regendo senes. Cap.1.

Amma ꝛc. ¶ In hoc ca. primo agit de modis calefaciendi ꝛ humectandi senes. Scõ de fricatione ꝛ

s exercitio senum. ibi (Eis preterea.) Tertio de odoramentis eorum. ibi (Ex aromatibus preterea.) Quarto de inũctione eoruꝫ post somnum ꝛ equitatione ꝛ incessu. ibi (Et opꝫ vt post.) ¶ In prima parte dicit qꝫ summa. i. recollectio summaria regiminis senuꝫ est operari. i. ministrare id quod calefacit ꝛ humectat eos altero ser modorum sequentium. Primus est cum cibis calidis ꝛ humidis: vt pane triticeo subalbido: colaticijs ꝛ aquis carnium carnibus electis: ouis sorbilibus vuis passis ꝛ amigdalis dulcibus. Secundus est cum frequentibus balneis aque dulcis mediocris caliditatis. Tertius est cum potibus calidis ꝛ humi. vt potu lactis dulcis: ꝛ potu vini nõ multum fortis modicum limphati mediocris etatis. Quartus est somnus prolixus ꝛ mora ipsorum in lecto plurima dato qꝫ non dormiant: ꝛ ampliꝰ mora in eo qꝫ in iuuentute: vt quiete ꝛ somno calor senum claudicans iuuetur in digerendo. Quintus est prouocatio assidua vine: que si cum sanguine current ad membra ꝓpter oppilationẽ viaꝝ ipsius ad quas ꝓni sunt prohiberet corpus a nutritione ꝛ siccaret ipsum. Sextus est expulsio flegmatis a stomachis senũ per viam intestinorum ꝛ vesice ꝛ ad id intendere vt lenitas nature seu beneficium ventris semper dureteis: ne flegma multiplicatum per viam indigestionis in eis ex calore claudicante vel superfluitates retente calorem ipsoruꝫ suffocent innatum. De tribus primis preinstructi sumus a Gal. 5 de regi. sa. c. 1. dicente. Cũ senectus sit frigida ꝛ sicca per oppositam immoderationem eam corriges. s. per humidaꝫ ꝛ ca. vt balneum dulcium aquarũ ꝛ vini potũ ꝛ per escas calefacientes ꝛ humectãtes que nõ integre oĩa sed ex parte dicta sunt a poeta. s. Homero. Cuꝫ balneati fuerint ꝛ comederint dormiant molliter senes. Et de. 5. ꝛ. 6. nos preinstruxit. c. 8. lib. illius dicens: qꝫ qꝛ flegmatice ꝛ serose superfluitates in senum cõgregantur corpore assidue vina prouocanda est non per pharmacosa sed apio ꝛ melle ꝛ vino diuretico: ꝛ venter subducendus est per oleum: maxime obsorbentes illud ante cibum ꝛ per olera oĩa ante alios cibos comesta cum oleo ꝛ garo.

Eis ꝛc. ¶ In sexta dicit ꝑmo qꝫ fricatio cũ oleo oliuarũ dulci tẽperata in quãtitate ꝛ qualitate ita qꝫ nec nimia sit nec nimis modica neq; bobus ipsi indigent. Itẽ cõfert eis exercitiuꝫ ꝛ fricatio: qꝛ ipsi habent debilẽ virtutẽ attractiuã ꝛ cõuersiuã mẽbroꝝ ꝛ fricatio moderata ꝛ exercitiũ ꝙfortãt: qꝛ calorẽ augmẽtant naturalẽ ꝛ superfluitates euacuãt. Cuꝫ maior motus sit incessus qꝫ equitatio magis debet equatio: vnde si vbi dicit incessio diceret equitatio esset melius ꝛ credo qꝫ sit transpositio: sed possumus saluare sicut stat vt illud sit verum quantum ad aliquos consuetos incedere ꝛ non equitare.

¶ De nutriendis senibus. Cap.2.

n **Utriens** b **senuꝫ** paulatim est partiendum ꝛ paulatim est partiendum ꝛ parcendum ꝛ ꝓpter hoc ꝛ ex assidua vine ꝓuocatione ꝛ expulsione flegmatis ex eorum stomachis per viam intestinorũ ꝛ vesice ꝛ vt natura lenitas eis duret. Eis preterea multum cõfert fricatio tẽperata in quantitate ꝛ qualitate cũ oleo: deinde equitatio aut incessio si debiles fuerint ab equitatione. Ad illum autem qui ex eis debilis fuerit fricandum semel aut bis redeunduꝫ erit. Ex aromatibus preterea aliqd bene redolens odorare debent ꝛ ꝓprie qõ calidum temperate existit. Et oportet vt post dormitionem cum oleo inunganꝰ: quoniam hoc virtutẽ excitat animalem: deinde equitent aut incedant.

¶ De nutriendis senibus. Cap.2.

n **Utriens** b **senuꝫ** paulatim est partiendum ꝛ parcendum ꝛ ꝓpter hoc ꝛ ex assidua vine ꝓuocatione ꝛ expulsione flegmatis ex eorum stomachis per viam intestinorũ ꝛ vesice ꝛ vt natura lenitas eis duret. Eis preterea multum cõfert fricatio tẽperata in quantitate ꝛ qualitate cũ oleo: deinde equitatio aut incessio si debiles fuerint ab equitatione. Ad illum autem qui ex eis debilis fuerit fricandum semel aut bis redeunduꝫ erit. Ex aromatibus preterea aliqd bene redolens odorare debent ꝛ ꝓprie qõ calidum temperate existit. Et oportet vt post dormitionem cum oleo inunganꝰ: quoniam hoc virtutẽ excitat animalem: deinde equitent aut incedant.

¶ De nutrimentis senum. Cap.2.

n **Utriens senũ ꝛc.** ¶ In hoc ca. primo agit ꝛ vicib⁹ comestionis ꝛ cibis conuenientibus senibus. Scõ ꝛ cibis nocẽtibus senibus ꝛ correctione sui nutrimenti dum comesti fuerint. ibi (Et ab omni nutriẽte.) Tertio de lacte qõ cõfert quibusdã senibus. ibi (Lac vero ei.) Quarto ꝛ oleribus ꝛ fructibus cõuenientibus senibus. ibi (Olera aũt.) Quinto ꝛ somno senũ ꝛ conditis que conueniunt eis. ibi (Eis quoq; cõfer.) Sexto de solutiuis ventris senum. ibi (Et eis vero.) ¶ In prima parte dicit primo qꝫ cibus senũ paulatim partiẽdus est. i. non vna vice sumendus ꝓ die naturali: sed diuersis vicibus quaq; vice modicũ: puta bis aut ter in die sm digestionẽ eorũ breuiori tpe vel longiori cõpleri solitã ꝛ sm fortitudinẽ ꝛ ꝛbilitatẽ eorũ in bene ferendo ꝛ bene digerendo plus vel minus cibi. Mã quãto fuerint ibecilliores: tanto frequẽtius comedere ꝛbẽt quaq; vice modicũ veluti ꝛ decrepiti q̃ sunt vt lucerna parata extingui: cui si non frequẽter applicat oleum statim se consumit: ꝛ si multũ applices illico extinguẽt. Ter igit in die cibent tales. Senibus vero a senectute quibus nõ sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſper nutritionē humectari: ⁊ hoc fit per digestionē. Secūdo superfluitates que in eis generantur multe expelli. Ideo primo dcter. de re. per cibos ratione quātitatis ⁊ tēporis ⁊ ratione qualitatis: nam illa tria requiruntur vt superius pluries dictum est. Secundo per secundum. ibi (Et ab omni.) Et hec in duas. Nam primo ponit fugienda cibaria. Secundo ostendit eligenda. ibi (Cum autez mū dati.) Primo facit hoc in generali. Secundo in speciali. ibi (Lac vero.) Primo sumpta ex animalib⁹. Secundo sumpta ex terre nascentibus. ibi (Olera aūt.) Tunc illa (Eis quoq;) dcterminat dc his que cōfortant digestionem. Primo dc confortatione per somnum. Secundo per medicinalia. ibi (Zinziber preterea.) Tūc illa (ex eis) prius dctermi. dc his que confortant digestiuam: hic dc his que confortant expulsiuaz: ⁊ per ea que approximantur per os. Secūdo per ea que approximantur exterius. ibi (Enema quoq;) Primo quantum ad cibaria. Secundo quantum ad medicinalia. ibi (Qz si eorum nature.) ¶ Intellige hic q; sicut dicit Gal. in 5. dc regi. q; senibus in senectute: q; sunt fortes sufficit latim bis aut ter nutriendi sunt ſm digestionem eorum ⁊ fortitudinem ⁊ debilitatem. Et comedant in hora secūda panez bene factuz cum melle: ⁊ in hora septima post balneationem qō ventrem leniat ex eis que post illud nominabimus. Et iuxta nocte cibum laudabilis nutrimenti. Et si fuerint fortes in cena sua augmentū paruum faciant ⁊ ab omni nutriente sibi caueant ex quo melancholia generaf aut flegma. Et ab omni calido ⁊ acuto ⁊ desiccatiuo sicut cauguamich ⁊ tanguebil nisi ſm modum medicationis adhibeatur. Quod si ex hoc aliquid fecerint qō non debebāt ⁊ ex his que sunt prime speciei comederint sicut qō salitum est ⁊ melongias ⁊ carnem siccam salitam ⁊ syluestrium animalium ⁊ pisces dure carnis:

Jaco.

debilia viscera nec corpora rara nimis sufficit in diebis offerri cibum cū intervallo octo vel nouem horarū. Scdo iubet q; senes comedant hora secūda post solis ortū panem bene factū s. dc electo tritico bene pistum fermentatū ⁊ coctuz cū melle. Nam vti melle vtile est senibus: ⁊ cocto ⁊ anteq; coquantur cū pane accipientes: vt ait Gal. 5. dc regi. sani. c. 6. Et hora. 7. ab ortu solis balneenf: ⁊ post balneationem comedāt aliquid lenitiuū vētris dc his q; dicenf. Et prope nocte iterū comedāt cibū laudabilis nutrimēti vt pullos perdices gallinas capones hedū ⁊ filia. Tertio dicit q; si senes fuerint fortes augeāt in cena cibū modico augmēto: q; virtus digestiua senū plurimū iuuatur quiete noctis ⁊ somno. ¶ Attende q; Gal. 5. de regi. sa. cap. 4. regimen cibationis senum marime quo ad vices comedendi percurrit sub exemplis duorum senum qui diu virerunt. Et primo dicit q; senes si cibum quidē vltra q̄z oporteat transgrediank in quātitate ⁊ qualitate cibariorū nō parum ledūtur iuuenibus in maximis peccatis breuiter. i. modicū lesis. Secundo dicit q; tutius est imbecillibus senibus pauca vari ter i die: sicut anthiocus medicus seipsum dietabat: qui virit annorū quidē plus. 80. Ibat aūt assidue ad fo; vbi contio erat ciuium quādoq; longā ambiens viam vt visitaret infirmos: longius autē si quādoq; cogeretur ire: q̄z portabatur sedili: q̄z equitabat. Habebat aūt iuxta domum cellulā que a camino calefiebat hyeme. Estate autē erat cucurata hīs aerē sine igne: in qua semper fricabatur hyeme ⁊ estate post̄z egesserat. In foro vero circa tertiā horā vel longissime circa quartā comedebat panē cum melle antiquo sepissime quidē cocto rarius vero crudo. Et postea quādoq; confabulans alijs: quandoq; secū legens septimam horā pertrahebat: postea fricabatur in publico balneo ⁊ exercitabatur exercitijs que dicemus decere senibus. Deinde balneatus prandebat moderatum. Primū quidem quecūq; obla ta dducunt ventrē. Deinceps piscium plurimū quicūq; petrini ⁊ pelagei. Deinde rursus in cena a piscū quidem cibo abstinebat. De euchissimis vero ⁊ de difficili corruptibilibus: vel condrum. i. genus frumenti sufficienter nutritiuū cum vino mellito vel ptisana ex simplici iure. Ita igitur dietans seipsum anthiocus vsq; in finem permansit illesus senibus ⁊ mēbris integer omnibus. Tertio dicit ibi q; tulesius grāmaticus fere centum annis virit balneans se in mēse: bis quidē in hyeme: quater vero in estate: ter vero mediye harum horis: in quibus vero diebus non balneabak circa tertiā horā vngebatur cū breui fricatione. Deinde condrū coctum in aqua melli miscens crudo optimo comedebat. Et hoc solū sufficiebat ei prima hora. Prandebat aūt ⁊ iste septima hora vel aliquātuluz citius. Olera quidem prius: dcinde vero dc piscibus vel gallinis gustans: ad vesperā vero solum panem comedebat infundens in vino mixto: hec. G.

Et ab omni nutriente ⁊c. ¶ In hac parte secunda primo phibet senibus melancholica quenis ⁊ acuta calida. Secundo dat remedia cōtra hec si his vsi fuerint. ibi (Quod si ex hoc aliquid.) Tertio docet quando subtilia conueniunt senib⁹: ⁊ quando humectantia. ibi (Sed tamen ex eis.) ¶ In prima partic. dicit senes debere abstinere generaliter a duobus. Primo quidem ab omnibus generantibus melancholiam vel flegma: q; generantia melancholiā sicut panis niger: fabe caules: carnes lepozine: bouine: ceruine: pisces indurati tristificant senes: infrigidant ⁊ siccant: nec ab eis digeri perfecte possunt. Et generantia flegma vias senum obstruunt: calorē minuūt ⁊ quasi suffocant: nec digestioni parent: vt limosi pisces: caseus recēs: persica cerebra. Secūdo abstinere debēt ab omni calido acuto ac dcsiccatiuo: nisi ministrek via medicine gratia subtiliatiōis grossorum humorū senum vel incisionis viscozum vel apertionis oppilationuz: vt a caugamich ⁊ tanguebil. Et intellige per caugamich omnia que aceto ⁊ sale cōdita sunt: vt cappares: oliue: ⁊ ex quibus fiunt salse: vt sinapis: eruca. Et per tanguebil intellige omnes species acutas que in cibarijs ponuntur: vt piper: cyna momum. Ab his enim senum siccitas augetur: ⁊ horuz mors acceleratur ipsis resoluentibus radicale humidum ⁊ calorem innatum.

¶ Quod si ex hoc ⁊c. ¶ In scda ptic. dicit primo q; si senes comederint aliqd ex prohibitis que comedere nō debent via cibi: puta si comederint ex eis que sunt prime spēi vz ex cibis melācholicis aut flegmaticis: sicut cibos salsos ⁊ melongias ⁊ carnes siccas salitas: ⁊ carnes siluestriū animalium: vt ceruoz lepoz: ⁊ pisces dure carnis: vt capricornos ⁊ siccas: vti dcbent ad repressionē malicie istorum melonibus arethijs ⁊ cucumeribus quibus predictoz dcsiccationibus obuiaf ⁊ oppilationibus quas intulerūt. Et sunt melōgie genus oleris melācholicū sicut caules. Et melones arethij sunt melones lōgi colli sic dicti a loco sue originis. Scdo dicit q; si senes cōmiserint ſm errorē ⁊ comederint caugamich semel comedere: sed senibus decrepitis q; sunt dcbiles dcbēt comedere bis vel ter. panis est bonus ⁊ rōne suarū materiez q; sint bone: ⁊ rōne sui artificij etiā: q; sit bene coctus ⁊ bene factus in furno sicut dicit Gal. in primo dc alimētis. capitu. primo istud augmentum potest intelligi ⁊ respectu dcbilium ⁊ respectu prādij: ⁊ vtroq; modo dcbet fieri augmentum.

¶ Sed dices non videtur q; senes dcbeant multotiens comedere: quia sicut ibi in prima particu. aphorisi. 13. apho. habef. Senes ⁊c. senes faciliter sustinent ieiunium ⁊ minime nocentur ab eo. Item quia cuz cibatio fiat secūdū resolutionem ⁊ resolutio in eis fit pauca ⁊ a parte caloris qui est in eis paucus ⁊ a parte materie que ē inepta ⁊ ficca: patet q; paruz debet dari cibus. Item appropriate non videtur q; tunc: quia tunc mittemus indigestuz super indigestum. Dico q; dcbent comedere parum ⁊ sepe parum: q; ipsi habent debilem digestiuam ⁊ ratione frigiditatis ⁊ ratiōe siccitatis sepe vt qō deficit in paruo suppleatur in vicibus. Et qō dicis ꝓmo q; nō nocetur ex ieiunio: dico q; ille apho. loquitur in senib⁹

Be par.

tinc vtantur melonibus ⁊ arechijs ⁊ cucumeribus. Et si secundū cōmiserint errorem ⁊ comederint cauguamich ⁊ sebene ⁊ bunca medicenf ex cōtrarijs: sed tamen eis non sunt danda nisi subtiliatiua cum scitum fuerit q; in eis sint superfluitates. Cū autem mundati fuerint nutriātur ex humectantibus: deinde paucis ex subtiliatiuis cum cibo vtanf sicut in ipso dicemus. Lac vero eis qui ex ipsis bene appetit ⁊ digerit confert ⁊ post ipsum extensionem in parte epatis ⁊ ventris nō sentit neq; pruritum neq; dolorem: quoniam lac nutrit ⁊ humectat: verumtamen quod ex eo melius est: est lac caprinum ⁊ asininum. Et ex proprietatibus quidem lactis asinini est q; non fit caseus ⁊ descēdit cito ⁊ pcipue si fuerit cuz eo sal ⁊ mel. ⁊ tāguebil ⁊ sebene ⁊ bun: medicenf ex cōtrarijs vt ex lactucis vel hordeo mundato cū multa aqua cocto: vel aqua pulli infrigidata cū lactucis ⁊ agresta. Et sunt sebene ⁊ bun salse egyptie calide ⁊ ficce: quales apud nos sunt sinapium ⁊ galentina vel cepulatum multū piperatum cum quo gallici comedunt lepores anates ⁊ ostreas maris.

¶ Sed tñ ⁊c.) ¶ In. 3. dicit primo q; ex eis. s. acutis calidis dcsiccatiuis nō sunt danda nisi subtiliatiua cum scituz fuerit in senum copibus superfluitates abundare. Nam cū danf talia via medicine querit ex eis subtiliatio grossoz humorū senū: incisio viscoz ⁊ apertio oppilationū quas non faciunt acuta ingrossantia: sed subuliantia. Vel sic expone hunc passum. Sed tñ ex eis. s. cōtrarijs acutoruz calidoz non sunt danda nisi subtiliatiua. Non. n. cōpetunt in dicto errore caseus recens anguille ⁊ ptica: lz sint ōria calidis acutis: q; vias oppillarēt ⁊ humores ex acutis genitos mēbris inuiscarent cū scitū fuerint q; in eis sint superfluitates. Secundo dicit q; cum senes mundi fuerint a superfluitatibus nutriēdi sunt cibis humectatiuis vt carnibus etectis ⁊ ouis sorbilibus quatinus per eos siccitas mēbrorum senum corrigatur ⁊ retardetur marcedo que est semita mortis: Tertio dicit: dcinde. i. postq; senes mundati fuerit vtanf aliquibus paucis subtiliatiuis cum cibis suis: sicut infra dicetur narrando cibos eorum vt per ea cibi facilius penetrent ⁊ oppilationes viarum prohibeantur.

Lac vero ei qui ⁊c. ¶ In hac parte tertia primo docet cui senum cōuenit lac. Scdo quod lac senibus conuenit. ibi (Verūtamen quod.) Tertio quoloco pascendum est animal a quo sumitur lac. ibi (Opz tamen.) ¶ In prima partic. dicit q; lac confert illis senibus qui lac appetunt ⁊ bene digerunt ⁊ non sentiunt ex eo post assumptionem eius extensionem in partibus epatis ⁊ ventris: nec pruritum nec dolorem aliquem: q; multum nutrit ⁊ humectat senes. Per hoc enim q; ⁊ appetunt ⁊ bene digerunt lac significatur q; ipsum conforme est naturis ipsorum. Et per hoc q; non sentiunt extensionē ab eo circa epar ⁊ ventrem significaf q; lac non cōuertitur in stomachis eoz ad ventositates vt plerūq; solet qui distendunt viscera. Et per hoc q; ex eo non sentiunt pruritū neq; dolorē significatur q; lac nō cholerizatur neq; corrūpitur in stomachis eoz. ¶ Attende q; Gal. 5. de regi. sani. ca. 7. circa vsum lactis in senibus primo refert q; cognouit quēdaz senem agricolam qui virit in agris plus centum annis: cui amplior dieta caprinum erat lac q̄z quidez mor sumebat panis micas in eo infusas: q̄z vero ⁊ mel miscebat: q̄z vero ⁊ coquebat. Scdo refert q; quidam hunc sequens eristimans lac causam longeuitatis ei fuisset semper ledebatur ⁊ ſm oēm modū oblationis lactis grauabatur ei os ventris: ⁊ postea dextrum hypocondriū tendebatur ei. Tertio refert q; quidam conatus vti similiter vt ꝓdictus agricola lacte de nullo alio quidē conquerebak: etenim digerebat bene id: ⁊ neq; oriremia aliqua vel eructuatio in emittendis vel ventositas vel grauedo fiebat in hypocondrio. Die vero septimo post principiū manifeste dicebat epar sentire grauatum: videbak. n. sibi in dextro hypocondrio iniacere quid velut lapis vel subuelli superiecta. i. partes superiores ⁊ vsq; ad clauuz. i. furculam ascendere tensionē. Manifestū igitur q̄m huic quidem oppilatum erat epar: vento vero plenum erat senis alterius epar. Quarto refert q; in lōgeuo vsu lactis lapidē vidit generatū in renib⁹. Aliū vero lesum ⁊ per dentes oēs q; longe lacte dietatus est. Quinto refert q; alij illesi semper vti sunt lacte ⁊ cum vtilitate maxima. Et aliqui longius centum annis vixerunt. Cum. n. qualitas lactis nāturalis nihil hz ꝓtrariū ⁊ viscerū facile sunt decursiones pp venarū latitudinem vtilitate lactis potiuntur hi ⁊ malū nullus experiunt. Et bona lactis sunt moderata subductio ventris ⁊ euchima nutritio.

¶ Verūtamen ⁊c.) ¶ In scda dicit primo q; lac conueniens senibus est caprinum ⁊ asinum; q; vtruq; istorum est subtile non oppilatiuum satis nutritiuz in sero abundans quo viscera lauat: subtilius est tamen asininū caprino. Scdo dicit q; de proprietatibus asini lactis est q; nō caseatur seu coagulatur in stomacho: ⁊ q; descendit velociter ab eo maxime si sibi cōmisceaf modicū salis ⁊ mellis. ¶ Attende q; cōuenientius est seni vti vicissim nunc lacte caprino nunc asinino q̄z altero ipsoz tantum: q; per caprinum magis nutritur eo q; est spissius. Et per asinum laratur amplius: q; est serosius: vnde tutius viuit ventris beneficio ⁊ absterſione conductum adiutus. Jurta illud Gal. 5. de reg. sa. c. 7. Melius est cum vsuri sumus lacte q̄z esse id caprinum q̄z asininum. Tenuius enim est ⁊ serius lac asininum. Moderatum vero grossicie est caprinum. Quare huius quidem ad nutrimentum magis si eo opus est: asininum vero minus fallat omnino. Etenim si soluz q̄z sumatur sine pane ⁊ subducit citius ⁊ minime est ventosum: neq; caseatur ſm ventrem: ⁊ maxime si de sale ⁊ melle assumpserit.

¶ Oportet

nibus primis fm q̄ ibi patet per Gal. illud autē est verum in senibus secundis vt Gal. dicit ꝛc re. ¶ Ad aliud dico q̄ bene calor in eis est paucus: ꝛ ideo in eis damus parum: ꝛ ideo etiam frequēter: q̄ si daremus multum non sustinerent sed suffocarentur. ¶ Ad aliud secundū dico q̄ in mane damus parum ꝛ in no na parum ꝛ in sero magis gratia nutriēdi: q̄ in nocte fit melior digestio: ꝛ ideo non mittetur indigestum super indigestum.

¶ Item dices nō videtur q̄ competat panis cū mel le: primo q̄ panis est ficcus vt dicit Ysaac. Item etiam mel est ficcum. Dico q̄ cōpetit p̄mo panis q̄ ipse est cibus maxime proportionabilis nobis. Item etiaꝫ mel in senibus cōuertitur in sanguinē benignū vt dicit in secūdo ꝛ virtutibus ca. 8. ꝛ sic humectat. Quod ergo tu dicis dico q̄ illa ratione sue cōplexionis extricarent: tamē ratione materie humectant: ꝓpterea q̄ in nutrimentū humidū cōuertunt. nam vt superius habuistis aliqua operatio est a complexione ꝛ aliqua a materia ꝛ aliqua a forma specifica.

¶ Sed tu dices cuꝫ senes sint frigidi non videtur q̄ debeant cauere a speciebꝰ: imo q̄ calefaciunt eis cōpetunt. Dico q̄ in multa quātitate non competunt eo q̄ exiccāt ꝛ sic intelligit hic. vel etiam continuādo: sed in pauca quātitate: ita q̄ calefacerent sine hoc q̄ exiccarent vel saltem non exiccarent vltra q̄ꝫ humiditates flegmaticas sic bene competunt. ¶ Intellige autem q̄ lac competit senibus in stomachis temperatis ꝛ maxime q̄n partes ꝛ vie epatis non sunt stricte. nā quādo stomachus est calidus: tunc lac cōuertitur

Oportet tamen vt locus in quo pascuntur obseruetur ne herbe que ibi nascūtur sint pontice neq̄ acute neq̄ acetose neq̄ multuꝫ salse. Olera aūt ꝛ fructus quibus senes vesci debent sunt sicut sicla ꝛ apiuꝫ ꝛ parum porroruꝫ que comedere debent condita cū almuri ꝛ oleo ꝛ ꝓprie in principio comestionis ipsorū: ideo vt in eorū naturaꝫ mollificando iuuent. Eis quoq̄ cōfert si in horis cōsueuerūt dormire dormiāt. Zinziber preterea muraba est ex medicinis que eis conferunt. Et similr plurima eorum que sunt ex muraba calidis: sintq̄ cū quantitate qua tantū calefaciāt ꝛ digerant ꝛ non qua corpus siccent: q̄ñ oportet vt eorum nutrientia corpora sint humectantia que non patiantur ab istis nisi fm viam calefaciendi ꝛ digerendi ꝛ non secundum viam siccandi. Ex eis vero quibus vescuntur ad suas leniendum naturas ꝛ conueniunt corporibus eoruꝫ est volubilis cocta cum aqua ꝛ sale vt bo

in vapore qui exactus facit prurītum. si aūt stomachus sit frigidus generat vētositas que dolore ꝛ tumefactionē facit maxime quando partes epatis sunt stricte. ꝛ hec ambo tangit hic Auicen. in littera.

¶ Sed dices non videtur q̄ lac competat: q̄ in summa regendo senes est calefacere: sed lac est frigidum. Item nō asininum q̄ humanū est magis proportionale. ¶ Dico q̄ lac competit senibus ꝛ declaratio prima est auctoritate: q̄ Gal. ponit. quinto de regimine sanita. q̄ fuit quidaꝫ senex rusticus qui lacte nutrieba tur ꝛ vixit plus q̄ꝫ centum annis: licet eēnt alij vt ibi dicit maxime qui habebāt vias strictas epatis qui no cebantur. ¶ Item ratione q̄ lac faciliter digeritur ꝛ in bonum conuertitur nutrimentum ꝛ sanguinem: q̄ ex sanguine est. ¶ Item etiā ratione serositatis soluit q̄ꝫ eis est valde necessarium. Et q̄ tu dicis q̄ ē frigidū: dico q̄ est parum frigidū ꝛ cum hoc est valde simile sanguini. ¶ Ad aliud dico q̄ bene absolute melius humanum: sed non inuenit in tanta quātitate: ꝛ etiaꝫ homines abhorrent vt dicitur in. 7. de ingenio capitu. 6. ¶ Item intellige q̄ apium porrum ꝛ almuri non competunt vt nutriant: sed vt vinam puocent ꝛ secessuꝫ. ¶ Itē dices quare non specificas que olera ꝛ quos fructus. dico q̄ parum postea ipse dicet q̄ sunt prima ꝛ ficus ꝛ talia.

ni sit saporis cum almuri ꝛ oleo condita ꝛ radicis polypodij cum in iure galline posita fuerit aut i iure sicle aut in iure caulium. Et ex eis quidem quibus in cibo vtuntur ad suas mollificandas naturas ꝛ ipsorum corporibus conferunt sunt ex fructibus ficus ꝛ prima in estate ꝛ ficus ficce cocte in aqua ꝛ melle si tempus fuerit hyemis: verūtamen oportet vt hoc totum sit ante comestionez propterea vt eorum leniat ventres. Quod si eorum nature taliter se habuerint vt vna die leniātur alia non: excusatur solutiuum ꝛ lubrica tio tertiana. Quod si fuerint nature eorū lenite die vno ꝛ constringantur duobus diebus sufficiet ei aliquid tale sicut volubilis ꝛ aqua caulium ꝛ illud q̄ꝫ est intra semen cartami cum chist ordei ꝛ terbentina ad magnitudinē vnius auellane aut duarū ꝛ vt multū tritū: quoniā ipsorū natura sua mollificat ꝓprietate ꝛ abstergit interiora sine lesione. Medicina quoq̄

¶ Sed dices cum prima sint frigida non competunt eis. Dico q̄ verum est ratione principaliter nutriendi: sed dantur ratione soluendi ꝛ in estate maxime ꝛ bene competunt.

Jacobus

¶ Opꝫ tri ꝛē.) ¶ Jn. 3. dicit q̄ in electione lactis dandi senibus cōsiderandus est locus pascue alalium a q̄bus lac sumit. s. q̄ herbe que crescunt ibi quas hec alia comedunt non sint pontice neq̄ acute neq̄ acetose neq̄ salse plurimum. Quia lac concipit aliq̄d de nā herbarū q̄bus nutriunt. Teste Gal. 3. de re. sani. ca. 7. dicente q̄ nō parū ꝓfert in h̄ pascua alalis cuius vsuri sumus lacte. Verū quidā ꝓtēnunt pascuā vt nihil pficientē lactis virtuti. Sed aperte videmus alia lia pascentia scamoneā vel tutimallorū aliq̄d purgatiuū habere lac si illud sumpserimus. Manifestum igit q̄ ꝛ grauiter olens ꝛ acidus ꝛ austerum in malis pascuis erit: assimilatur. n. semp nāe herbe quā comedit. Et neq̄ grauiter olentes neq̄ acidos neq̄ austeros multū opꝫ esse cibos alalium: quoꝫ lacte vsuri sumus vt valde euchimo. Alt vero ꝛ quoniam fm etatē iuueneſcens esse opꝫ ꝛ fm habitum corporis inculpabile animal manifestum est: hec Galenus.

Olera vero ꝛc. ¶ Jn hac parte. 4. dicit q̄ olera conuenientia senibus sunt sicla. i. bleta ꝛ apiuꝫ ꝛ parū porroꝝ: que comedenda sunt cū oleo ꝛ almuri condita: ꝛ maxime in principio comestionis eorum gratia lenificationis ventris. Nam per siclam cū adiutorio almuri ꝛ olei laratur venter. Et per apiū ꝛ parum porroꝝ prouocatur vina ꝛ prohibentur oppilationes ꝛ ꝓfortatur digestiuus calor. Et intellige per almuri liquorem salsum quo multi pro salsamento vtuntur. Et est duoruꝫ modoruꝫ. Unum dō fit ex piscibus salitis. Aliud ex farina hordei ꝛ sale facto pane. Et dicitur arabice muri ꝛ almuri: ꝛ grece obsoma garum ab obsomo quod est salsamentū: ꝛ garo q̄ꝫ est muria. ¶ Attende q̄ Gal. 4. de regi. sani. capi. 8. sic breuiter scripsit olera legumina fructus ꝛ carnes conuenientes senibus. Jn oleribus malua ꝛ bleta ꝛ attriplices ꝛ scariola ꝛ non caules. Jn leguminibus ptisana ꝛ nō lenticula milium ꝛ non faba: zea. i. milium ꝛ non panicū. Jn fructibus vero amigdala ꝛ malagranata: sed ꝛ mora ꝛ mala magis q̄ꝫ cucumeres ꝛ cucurbite ꝛ peponia. i. melones. Jn carnibus vero domesticorum animalium ꝛ non siluestrium ꝛ recentes ꝛ non ficce senibus dande sunt: hec Galenus.

Eis quoqꝫ ꝛc. ¶ Jn hac parte. 5. dicit primo q̄ confert senibus his horis dormire quibus consueuerunt precipue si nocturnis horis dormire sint assueti. Si vero diurnis adhuc ꝓfert eis. Et cuꝫ iuuenibus graue ꝛ molestum sit assueta relinquere quāto magis senibus debilibus ꝛ inueteratis magis in consuetudinibus suis: quas velle mutare est incipere discere cum receditur a scholis ꝛ veterem canem in laqueo de nouo ducere. Jurta illud Gal. 5. de regi. sani. ca. vlti. Senex autem etsi poterit tempore continuo paulatim transmeare a malis consuetudinibus tamen non habebit tempus in quo vtatur melioribus ꝛ laborabit inaniter ac si artez incipiat discere cedi ꝓtinuus existens. Scō dicit q̄ zinziber muraba. i. ꝓdituꝫ q̄ꝫ viride zinziber solet appellari est ex medicinis conuentibus senibus q̄ ꝓfortat eoꝝ calorē iuuat digōnem mundificat pectus. Et similiter ꝓferunt eis plurima ex muraba. i. conditis calidis vt anisum ꝓditum feniculū carui cinamomū ꝓditum. Tertio dicit q̄ predicta ꝓdita debent ministrari sub tali mensura qua solūmodo calefaciant mediocriter ꝛ digerant ꝛ non qua corpus exiccent: q̄ cibi senuꝫ debent esse humectatiui qui non suscipiant a predictis conditis nisi virtutem qua calefiant ꝛ facilius digerantur ꝛ non qua deficcent. ¶ Sed queret aliquis cum virtus siccandi sicut calefaciendi p̄dictis insit q̄ō calefacient sine exiccatione. Dic q̄ cuꝫ aqua pulli vel aliquo tali pōt obtundi siccitas eorum remanente sibi sua caliditate. Item paruꝫ ex eis potest leuiter transeundo calefacere sine h̄ q̄ deficcet: q̄ calor est agentior ceteris qualitatibus primis ꝛ breuius explicans suā actionez.

Ex eis vero ꝛc. ¶ Jn hac parte. 6. dat nouem regulas super laratione ventris senum. Primum est volubilis cocta cuꝫ aqua ꝛ sale condita cū almuri ꝛ oleo vt sit boni saporis est ex eis quibus nu-

De partibus.

triuntur senes ad larationem ventris ꝛ que conueniunt corporibus eoꝝ. ¶ Attende q̄ volubilis multas hꝫ species fm quas nomē multis plantis attribuit. Nam large sumpta pro omni planta que circūuoluitur cuicūq̄ arbori vel herbe dici pōt. Et arabice dī lubleb ꝛ alubleb ꝛ lebleb ꝛ alebleb. Sed hīa presens de volubili minori intelligitur que nascitur vbiq̄ꝫ tam in cultis q̄ꝫ non cultis locis ꝛ hꝫ lac ꝛ est de facilioribus laratiuis ita q̄ datur in febre acuta. Et almuri est liquor salsus quo multi pro salsamento vtunt. Et est duoruꝫ modoruꝫ. Unum q̄ꝫ fit ex piscibus salsis. Aliud ex farina hordei ꝛ sale facto pane. Secunda regula est: radix polipodij posita ꝛ decocta in iure galline vel galli veteris vel in iure blete vel in iure caulium valet similiter ad larandum senes. Et est polipodium radix plante cuius ortus est super arbores ꝛ super lapides. Et vocauit eam grecus philicem arboris. Et quod nascitur in lapidibus hamiditatem habet superfluam indigestam causam ad ventositatē ꝛ nanseam. Verum melius ex eo est arboruꝫ ꝛ propriē q̄ꝫ nascitur super arbores ferentes glandes. De quo dicit Mesue in simplicibus cap. de eo auctoritate hamech. Loquitur cum iure gallorum ac gallinarum ꝛ fit solutiuum bonum. Et est dosis eius a. 3. 2. vsq̄ꝫ ad auf. 4. qui sunt. 3. 6. ꝛ. ß. Tertia est ficus ꝛ prima tēpore estatis sunt ex fructibus quibus via cibi senes vtuntur ad larandum ventrē ꝛ conferunt etiam suis corporibus humectādo ea. Et si tempus fuerit hyeme conueniunt eis ficus ficce cocte in aqua ꝛ melle. Oportet tamē vt omnia predicta laratiua dentur ante comestionez quatinus libere transeant leniendo ventrem. Et ex prunis meliora sunt nigra damascena mollificando larant atq̄ꝫ leniendo ꝛ ad id caadiuuant lacticinium quoddā occultatū in eis q̄d maxime apparet in caudis recentiuꝫ quādo rumpūtur. Quarta est: si nature idest ventres senū sic se habuerint q̄ vna die larētur alia non ita q̄ ex cōsuetudine assellent de tertio in tertiū diem excusatur solutiuū ꝛ lubricatio tertiana: hoc est dicere q̄ non est corpus dare solutiuuꝫ aliq̄d vel lubricatiuū tertio die cum natura ex se solutionem faciat. Quinta est: si nature seu ventres ipsorū senū vna die lenificenk ꝛ constricti maneant duobus diebus sic q̄ cōmuniter ipsi nō assellēt nisi de quarto in quartū sufficiet eis ad frequentius assellādum aliq̄d quattuor solutiuoꝝ sequētium. Primum aut volubilis data mō tacto in prima regula. Scōm est aqua caulū. Et sumenda est prima aqua decoctionis eorū. Nam in foljs cauliū est virtus quedā nitrosa abstersiua debiliter inhērēs ꝛ facile separabilis per decoctionē que sparsa per aquā reddit ipsam laratiuaꝫ. Tertiū est medulla seminis chartami cū kist hordei. Et est carthamus crocus ortulanus cuius semen inter laratiua ponit. De quo dicit Mesue. cap. de eo. Et dixit Gal. decoquatur medulla in iure galli vel gallinarū cum speciebus ꝛ propinet vbi oportet. Et dixit ibi q̄ dosis eius est a. 3. 4. vsq̄ꝫ ad auf. 5. Et kist hordei est farina hordei macerata aut cocta in lacte acetoso. Quartuꝫ est terebinthina data ad magnitudinem vnius auellane vel duarū ꝛ vt multum. i. ad plus trium q̄ mollificat sua proprietate ventres senum ꝛ sine lesione abstergit mēbra eoruꝫ interiora. Et est terebinthina refina terebinthi arboris que arabice dicitur glutem albotim. Et illa qua vtūtur arabes est dure substantie terribilis vt innuit Plin. in pluribus locis sui magni cañ. Sed que huc defertur est viscosa mollis similis glutini: que ori imposita sic palato adhæret vt vix transglutiri possit: ideo dum per os alicui eam dare volo consulo q̄ inuoluatur in oblata vel in nebula intincta in vino. Sexta est: medicina composita ex medulla carthami incorporata cum decuplo ipsius ficuum ficcarum cum longa tritura confert senibus larādo his ventrem dum datur in potu cum iure galline vel cum iure cauliuꝫ vel cū hydromelle. Et si dosis eius quātitas vnius nucis ex grossitudinibus. Septima est enema. i. clystere cū oleo cōfert senibus ad larationē sui ventris. Quia cuꝫ hoc q̄ euacuat feces ab intestinis remolliēdo eas mollificat ꝛ lenit superficietenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶De vino senum. Capim. 3.

a v **Jnum eis melius tc.** ¶Intelligit iterum q̄ illud (nisi) non excipit a nuo: sed excipit illud quod dicit albo. s. subtili.

¶Sed dices maxime videtur q̄ tunc competat vinum grossum nigrum dulce: q̄ illud maxime impinguat t non subtile album. Dico q̄ si nos intenderemus post comestionem ex vino habere impinguationem: bene illud q̄ dicis esset verum q̄ melius esset grossum dulce: sed nos tunc accipimus vt faciat cibus penetrare t non vt nutriat principaliter: penetrare autem maxime facit vinum album subtile: t ideo tunc datur. ¶Item q̄ sitiz dicit habuerint non superfluet illud dicit quia maxime tunc competit quādo sitim habent.

i **Jaco.** nte stina: quare feces facile lubricāt ab eis: maxime si oleum clysterizatum sit olcum dulce ex oliuis maturis t domesticis. Tale nāq; oleū caret stipticitate t remollitiuum ac lenitiuū est. Potest autem t oleum hoc solum sub quantitate lib. f. clysterizari mediocriter calidū t ī mixtum cū lib. j. t. f. alicuius liquoris vt aque omasoū vel aque hordei vel iuris galli vel iuris vituli vel iuris caulū vel iuris maluarū t pauco sale. Et hoc remediū clysteris humidi t pinguis ad latādum senes est tutius t cōfortātius t efficatius ceteris cum sola queritur lenitio ventris t eductio fecū absq; attractione humorum a longinquis partibus t cuz sua lenificatione humectat senes. Sed senes vitare debēt clysteria acuta: q̄ frequens taliū vsus siccat vel fecat horum intestina sicut illa que recipiunt pulpam colloquin. vel esulam vel scamoneam vel elleborū vel laureolam vel euforbium: vel etiam acuta nō laratiua sicut piper piretrum. Octaua est: alie sunt medicine lenientes ventres senum que dicentur quinto huius. s. in antidotario sum. i. tractatu. 2. qui est de hieris t tertio qui est de electuariis solutiuis t non solutiuis t 9. qui est de decoctionibus t pillulis. Nona est senes t decrepiti euacuandi sunt lenitiuis medicinis absq; minutione sanguinis seu flobothomia quantū possibile fuerit: q̄ sanguis est thesaurus nature quem cuz perdiderint senes difficulter recuperant meliorē ppter magnam debilitatē suarū naturarū. Et flobothomia plus alios eūonibus debilitat pp multā spirituum resolutionē concomitantē tū sanguinē. Et temperate soluere ventres eorum maius prestet iuuamentuz q̄z flobothomia: q̄ superfluitates educit t bonū relinquit t corpora humectat dū per lenitiuas medicias id fit vel p cibos lubricos. ¶Attēde q̄ hec materia est putilis in practica q̄ Gal. 5. de reg. sani. c. 8. modos purgationis senū sub. 11. regulis ptractat. Prima est: q̄ flegmatice t serose superfluitates in senū congreganf corpore assidue vrina ꝓuocāda est nō p pharmacosa: sed apio t melle t vino diuretico. Scōa est: vēter subducēdus est eis per oleum maxime obsorbētes t illud ante cibū t p oleosa oia ante alios cibos comesta cū oleo t garo. vēter senū assidue mouēdus est ad assellationē t assidue sufficiēter id facit oleū ante cibū sorbitū t oia olera ante cibū sūr sumpta. Tertia est: ficus cū fuerit mitte cū carthamo t quecūq; alia. i. alij fructus lenitiui estate t autūno vegetant vētres senū lemūt. Quarta est: hyeme vēter mouēdus est caricis t pamascenis prunis vel coctis vel simplr infusis t mellicrato plurimū hīte mellis: accipiāt t oliuas et aq̄ salita. Et ea pruna que ab hyspania deferunf magis subducūt ventrē q̄z damascena. Quinta est: si q̄nq; senes habuerint siccū ventrē nō sumere dēt aloen: vt faciūt quidā ex succo caulūfacientes inde pillulas: alij ipm solū seminātes humido alicui vel aque vel mellicrato: alij vero diuites faciunt inde hierā quā qdē hīt siccā t aspergunt potui: quidā vero cōficiunt cū melle moderate cocto. Sed nullo hoz est opus senibus nisi magna necessitate aduenīēte t si obedierit ꝑdictis. Sexta est: si senes nō quotidie: ſz die post diē egresserint nullū vlr pharmacosum offerre opz. Septima est: si vēter nō tertia die eiciet iam duobus diebus retēta tūc t mercurialis senibus sufficiēs est: t que vocaf thalassotinibus. i. marina brassica seu marinus caulis t cruto. i. carthamus cū ptisana datus t quecūq; alia moderate pharmacosa sicut terebinthi prima resina. Accipiunt autez q̄nq; ex ea quidā nucis muschate magnitudinē q̄nq; vero duarū vel triū. Nec solum inocue ducere apta nata est ſz t viscera oia expurgare epar t splenē t renes t pulmonē. Octaua est: varie opz vti pharmacis que diximus subducere aluum senū. s. nūc vno nūc alio t nō vnum eligentes illud soltū offerre. Assuefacta enim eis tpe ꝓcedente accipientis natura cōtēmt pharmaci virtutez subalterari igit opz pharmaca. Nona est: pharmacū qd̄ construit ex caricis purgat senes: sint aūt pingues t auferat que circūiacet exterius eis cutis: silr t crocus. i. semē eius qd̄ cartamus dicit. Deinde ambo mixta iunganf: pōdere vero fit multipler croco carica. Possumus aūt t hoc tēptantes pharmacū qualr hz ad accipiētis naturā q̄nq; minus: q̄nq; vero plus miscere de croco. Accipiēdū aūt magnitudinē duarū caricarū vel triū. Et ipso igit experimēto sibīpsi invenit quis mēsurā in talibus oibus. In quibusdā enim magis in quibusdā vero minus obediet pharmacho venter. Decima est: sufficiēter copiosum. i. ergsite eūans nullū vnq̄z opz ꝑdictoz accipere pharmacū: t si quidē tūc cū multū euacuanf letenter: sed quātūcūq; amplius euacuantur in tantū magis eis venter continebitur in his qui deinceps sunt diebus. Undecima est: nihil prohibet sanis senibus infundere oleum cum clysteri quādoq; ventre detento: etenim infundūtur dure superfluitatū: t quedam lubricitas in eritibus fit t ipsum corpus senum mollitur duris similiter corrigus ſnduratum. Hec Galenus.

¶De vino senum. Capim. 3.

v **Jnum eis tc.** ¶In hoc ca. primo agit de vino q̄d semper conuenit senibus vel vt in pluribus. Secundo de illo q̄d quādoq; conuenit eis t quādoq; non. ibi (A nuo autez.) Tertio de illo quod nunq̄z eis cōuenit. ibi (Ab illo vero.)

¶De aperiendis senum oppilationibus. Capim. 4.

b s **J eis acciderint tc.** ¶Hic ꝑter. de cura oppilationū q̄ senib⁹ accidūt. Et primo ꝑter. de cura oppilationis mēbroū interioꝝ. Scdo spiritualiuz. ibi (Et si oppilatiua fuerit in pulmone.) Primo q̄n oppilatio est facilis. Scdo q̄n est difficilis t dura. ibi (Q; si oppilatio petrosa.)

¶Be vino senum. Capim. 3.

v **Jnum a eis mel** lius est vetus rubeuz vt vrinam prouocet t calefaciat simul. A nouo autē t albo vino sibi caueāt nisi se post comestionem balneauerint t sitim habuerint. Tunc enim dabitur eis vinū albū t subtile pauci nutrimēti: ideo vt sit loco aque. Ab illo vero q̄d ex vinis est dulce t oppilatiuum sibi caueant.

¶De aperiendis senum oppilationibus. Capim. 4.

s **J eis b acciderit** oppilationes quaruz facilioz est ea que ex vini prouenit potatione erunt

¶Sed dicet hic diatritō. pipereō facit ad vigōnem: nō aūt facit ad eroppilationē t penetrationē: sed hoc facit diacalamētū vt. B. 5. dic de re. g̃ male posuit hic diatritonpipereon ad aperiendū. Dico q̄ diapipereon ꝓcipalr faciat ad digestionē nihilominus etiā ratione sue caliditatis aliq̄d facit ad apertionē: licet nō tm vt diacalamētū: vñ q̄n esset oppilatio debilis bene competit.

De parti.

¶In prima parte dicit q̄ antiquum vinum rubeum est melius senibus vt vinā prouocet t calefaciat simul. Nam q̄ vetus est a fece penitus est depuratuz t viride ipsius ꝛsum est in vinuz: quare cito penetrās vinā prouocat. Et quia rubeum est calefacit nutriens t confortans corpus. De vino quidem dicit Gal. 5. de regi. sani. ca. 5. q̄ sicut vinū pueris contrariissimuz ita senibus est vtilissimū. Et iterum dicit ibi q̄ vinum cum substantia quidē subtilissimū colore subrubeū t ochzum bonum est senibus. Et per ochzum colorem subcitrinum intendit. Et rursus ibi ait. Quod vinuz prodest senibus q̄ calefacit omnia mēbra eoꝝ t per vinam purgat serum sanguinis. Ideo optimū est eis vinum subtile: q̄ vinam mouet t tantum. i. rubeum calore q̄ b̄ color calidi vini propius est.

A nouo tc. ¶In seda innuit duas regula cuz vna exceptione. Prima est q̄ senes abstinere debent a vino nouo: q̄ neq; in distributione facili nutrimenti adiuuat nec vinaz ꝓuocat sed in ventre diu permanet torsiones inducit. Iuxta illud Gal. ca. nunc dicto. Noua existētia neq; in redditionē incedūt neq; vinā mouēt: sed multū in ventre morant torsiōes faciētia. Et id precipue de musto verificatur cui fex grossa plurima terrestris permixta manet. Et paulopost dicit q̄ vinū amplius morans in ventre nullum vnq̄z familiare est senibus. Scda regula est senes debent sibi cauere a vino albo q̄ minime nutrit t etiam minime calefacit inter vina. Iuxta illud Gal. c. nunc dicto. Calidissimū quātū ad colorē rantū. i. rubeū minime vero calidū albū. Et id intelligit de vino albo subtili aquoso. ¶Sed ꝑtra dicit Gal' ca. nunc alle. q̄ senes ad multū opus habent diuretico vino: q̄ superabundat in eis aquosa superfluitas t vinū album est ceteris diureticus. Teste Hip. 3. regi. acu. cañ. 8. dicente: q̄ transitus albi vini in vesicā facilior est q̄z cuiuslibet alterius potus cū quo t vini aperitiuā habere dignoscit. Dic q̄ vinū album ꝓfert senibus vt diureticū. Nec voluit Gal. penitus interdicere senibus vinū albuz: possunt. n. interdum semel de eo bibere ante alia vina gratia apertionis viarum t venarū: sed cōmuniter t vt in pluribus vinum rubeum vetus est eis melius vt plus calefaciens t magis confortans t nutriens eos. Exceptio vero quā facit h̄ Princ. a scda regula est q̄ si senes se balneauerint post comestionem t sitim humerint tunc vinum album subtile pauci nutrimenti exhibendum est eis. Ideo vt sit loco aque pro siti pacificanda t prohibeat ab oppilationibus que ex balneo post comestionem euenire timentur, Iuxta illud Gal. cap. nunc alle. Si vero comederit antez q̄z balneetur t venter eius nulla potione indiget albo t leui vino post balneum vtendum.

Ab illo tc. ¶In. 3. dicit senes sibi debere cauere a vino dulci t oppilatiuo. Et Gal. vbi supra dicit. Grossum vero t dulce t nigrum vt oppilans viscera fugiendū. Et rursus ibi ait q̄ vinū nigrum grossum nō est vtile senibus neq; ante cibū neq; multomagis alio tpe: q̄ nullus panchimarū. i. grossum in substātia est vtile senibus. Oppilant. n. ex eis t epar t renes t splen vnde alij quidē hydropici fiunt; alij lapidē patiunf si eis amplius senes vtanf. ¶Attēde primo q̄ Gal. c. ꝑdicto ꝓcedere vī senibus claretuz seu nectar: dicens. Non phibeo neq; vino per mel facto vti senes t maxime quibus suspicio est lapidis in renibus generatio vel podagre vel artetice molestatio. Vinum aūt in tali mellis compositione optimū est sabinuz vel ei simile. Immittitur aūt ei petroselinum t solū sufficit hoc arteticis. In lapidem vero habentibus betonicam miscemus t saxifragam: quidam īmittunt spicam nardi: alij alia quedaz vinam mouentia. Sed simplicē potuz ex vino t melle multi componunt rute t piperis habentē parum. Nec Gal. qui si nectar ꝓcedit senibus non dz eis negare potum qui dī hyppocras. ¶Attende scdo q̄ Auer. 6. colliget. c. 9. ꝓcedit senibus in potu aquam mellis vinū t ceruisiam de passulis: dicens. Et aqua mellis existit vtilis senibus t maxime istis qui neq; vinū neq; ceruisiā bibunt. Sed vinum vtilius pōt existere inter alios potus. Et ceruisiarum que fiunt ex passulis meliores ille existunt que ex passulis carētibus nucleis fiunt. Et hoc ideo q̄ res que nobiliores sunt senibus sunt ille in quibus virtus cū stiptica nō reperif: eo q̄ resistunt ambabus suis qualitatibus ei quod queritur in eis. Et dz esse vetus ceruisia vsq; ad finem sue perfectionis t colorsuus sicut color vini. Et ceruisia qua in terra nostra fit vetus non appellatur nisi spacium ser mensium transcendat t in minori tempore non est conueniens conseruationi sanitatis: hec ille.

¶De aperiendis oppilationibus senum. Cap. 4.

s **J eis acciderint tc.** ¶In hoc c. ꝑmo agit de apertione oppilationum. Scdo de balneo oleo t nutrientibus conuenientibus post apertiones earum. ibi (Ipsi vero.) Tertio de iuuamēto quod prestat eis hydromel: t de medicinis miscēdis cū eo fm diuersitates oppilationū. ibi (Quod si biberint.)

¶In ꝑma parte dicit ꝓlo q̄ si senibus superuenerint oppilationes inter quas facilior est q̄ ex vino ꝓuenit aperiri debent cū diacalamēto mane sumpto ieiuno stomacho vel cū diatriōpipereon vel cū pipere pulverizato sparso sup vino t bibito. Huius

¶De fricatione senum. Capitulum. 5.

o **Portet** ꝛc. ¶Hic determinat de regimi. senum per alia scilicet per exercitium et quoddam sibi annexum scilicet fricationem. Et primo de regi. per fricationem. Secundo per exercitium. ibi (Exercitiuz senum.) ¶Competit fricatio mediocris inter multam et paucam mollem et duram: qz cū multa et mollis nimis resoluant et exiccent carnez mediocris prohibet cōsumptionem illam carnium et illud in eis est necessariuz s. conseruare carnem.

¶Sed dices Gal. dicit in 5. de re. q membra debilia bene non debent exercitari: sed fricari debent plus ꝯz membra fortia: et sic dicit oppositum huius. Itez saltem fricatio dura potest fieri: quia cum dura prohibeat dolorem vt ibi Gal. dicit. et hoc patet ratione: qz inspissat membrum et confortat ne recipiat causaz facientem dolorem. patet q saltem duram ipsa mēbra debilia et dolorosa requirāt. Dico q in mēbris debilibus et dolorosis fieri fricationē pōt intelligi vupliter vel in tpe egritudinis qñ ipsa mēbra debilia egrotant: vel i tēpore sanitatis qñ soluz sunt debilia et nō egrotant.

aperiende cuz diacalamento et diatriton pipereon et puluerizatione piperis super vinum. Et si allia et cepas comedere consueuerint comedant. Tyriaca quoqz eis multum confert et proprie cum oppilationes acciderit: et similiter athanasia et homozusia. Ipsi vero post eas mollificandi sunt cum balneo et oleo et nutriētibus: sicut aqua carnis in spelta et ozdeo: et si biberit hydromel confert eis et securos eos faciet ne eis accidant oppilationes et dolozes iuncturarum postqz in ipso additū fuerit si oppilationem in aliquo senserint membzo: aut preparationem ad ipsam illud qd̄ sit ei proprium sicut semen apij et eius radix membris vine. Quod si oppilatio petrosa fuerit apiatur ex eo qd̄ est fortius istis sicut petrosillinum. Et si oppilatio fuerit in pulmone aperiatur cū alio quo qd̄ sit sicut hysopus et capillus veneris et cassia lignea et his similia.

Primo modo. s. quando egrotāt nō debet fieri fricatio ꝓpterea q attraheretur plus materia ad membrū et faceret egritudinem maiozē: et sic intelligit hic. Secundo modo. s. in tēpore sanitatis bene potest fieri: et sic intelligit Gal. ibi eo q et fortificat et inspissat membrum vt tu dicis.

Jacobus

bito. Huius sententie prememinit Gal. 5. de re. sani. c. 6. dicens: q oppilationes que sunt a vino sunt moderate: eas vero que a cibis quicūqz viscosum aut grossum operant humorē nō facile est sanare. Et paulo post ait. Oportet quidē maxime senes abstinere ab oppilantibus cibis. Si autem contigerit quandoqz ex necessitate vti amplioribus illis mox offeratur diacalamentuz vel si hoc non inuenietur diatriōpipereon ꝑpharmaco vtenduz. Sed si neqz hoc aderit teratur et cribelletur diligenter vt puluis fiat piper album et cū pulmentis comedatur et suppseminetur et aspergatur potui. Secūdo dicit q si senes comedere consueuerint allia et cepas comedāt eas ad apertionē suarū oppilationū. Et Gal. vbi supra dicit. Et cepe tunc comedere confert et allia si his assuetus fuerit. Tertio dicit q tyriaca plurimū cōfert senibus precipue cuz iam oppilati fuerint et similiter athanasia et homozusia que sunt ex confectionibus magnis et describuntur a Pāu. 5. huius sum. 1. trac. 1. ca. propriis. Et Gal. vbi supra ait. Et tyriacam nō inconuenienter senibus dabimus: et maxime cum de oppilātibus cibis rursus et aperitivis cōuenit offerre. Optimū eniz tūc est tyriace auxilium. Et ventre a talibus subducto vtillimum erit in crastino dare tyriacam non minus ea et athanasiaz et homozusiam et quecūqz alia antidota ex talibus fiunt aromatibus.

Ipsi vero ꝛc. ¶In secda dicit q post eas. s. tyriacam et athanasiā et homozusiā et diacalamētū et diatriōpipereon et allias et cepas senes mollificādi sunt. i. humectādi et leniendi cū tribus. Primo quidē cū balneo dulcis aque mediocris caliditatis. Secdo cū inunctione totius corporis ex oleo olinarū dulci. Tertio cū aqua carnis puta caponis vel vituli et spelta que est genus frumenti et hordeo mundato comestis. Quia medicine aperitive oppilationū modo dicte siccant corpora senuz quibus nocet plurimū excedens siccitas: quapropter expedit obuiare sibi cum dictis humectantibus. Teste Gal. 5. de regi. sani. cap. 8. dicente: q oleum et balneum calidum dulcium aquarum et vinum: qz humectant sunt vtilia senibus sicut et moderate moueri et somnus. Et paulo post dicit. Quod si ob suppositionem oppilationis transfuerimus ad aperientia cibariorū vel pharmacorū non opz omnino neqz illo die neqz posterioꝝ abstinere ab humidis cibis condrum idest genus frumenti simul cuz melle dātes vel cum aceto id miscentes sicut ptisanam construimus vel vinum mellicratum vel vinum salernum id offerentes vel lac vt diximus dantes vel ptisanam bene coctam de pipere diligenter trito imittes.

Quod si biberint ꝛc. ¶In tertia dicit primo q hydromel bibitum cōfert senibus et securos reddit eos ab oppilationibus et doloribus iuncturarū dūmodo sibi fuerit additum quid appropriatū oppilationi membri illius in quo sentiūt oppilationez vel dispositionem ad eam: vt si fuerit in vijs vine hydromelli addātur semen et radix apij. Secundo dicit q si oppilatio non solum fuerit humoralis sed etiam petrosa. s. ex lapide in vijs vinalibus comprehenso tunc aperienda est cū fortiori medicamine ꝯz sit semen aut radix apij. s. cum petroselino maxime macedonico: ipsum enim frangit et educit lapidem. Tertio dicit q si oppilatio fuerit in pulmone. s. in arterijs duris aut mollibus disseminatis per ipsum vel in venis nō pulsatilibus aut porositatibus eius aperienda est cū hysopo vel capillo veneris vel cassia lignea vel similibus vt prassio liquiricia enula cāpana yreos calamēto miscendo aliquid horū cū hydromelle vel conficiēdo cū zuccaro sub forma electuarij vel sirupi vel cū melle sub forma lohoc. ¶Attende q Gal. 5. de reg. sani. ca. 5. post descriptionē vinorū cōuenientiū senibus permittit eis vinū mellis dicens non prohibeo neqz vino p mel facto vti senes: et maxime quibus suspitio est lapidis in renib⁹ generatio vel podagre vel arteritice molestatio. Vinū aūt in tali mellis cōpositione optimū est sabinū vel ei file. s. subrubeū subtile. Immittit aūt ei petroselinū et solū sufficit hoc arteticis. In lapidē vero hītibus betonicā miscem⁹ et saxifragā: quidam imittūt spicā nardi: alij alia quedā vinaz mouentia: sz simplicē potum ex vino et melle multi cōponunt rute et mellis habentem parum.

¶De fricationibus senum. Capitulum. 5.

o **Portet** ꝛc. ¶In hoc ca. primo agit de fricatione senū cōtinua. Secdo de intercepta. ibi (Et si fricatio.)

¶In. 1. parte dicit q fricatio senū ꝑfecta oz esse temperata in quātitate. s. multitudine et paucitate et ēt temperata in qualitate. s. duricie mollicie asperitate et lenitate. Quia tanta et talis caloꝝ confortat superfluitates resolvit et ad mēbra nutrimentū trahit. Secdo non oz vllo mō tangere mēbra debilia neqz volentia: qz debilitatē ipsoz augeret et doloꝝ augeri seu exacerbescere faceret. Eiusdem sententie meminit Gal. 5. de regi. sani. c. 3. dicens q fricationes imbecillium particu. in quo quidez tempore egrotant obseruare oportet. i. cauere ne fiant. In quibus vero tēporibus sunt sane afferri magis ꝯz in alijs et maxime siccas plurimum siccando et per linteā et solis manibus: et hoc commune est omni etate.

¶Sed contra: membra pene arida multum macrata et extenuata fricare solemus vt humectentur et ingrossentur ac fortificentur nutrimento ad ea per fricationem attracto hec tamen debilia sunt. Item dolores plurimi fricationibus mitigantur vt docet experientia. Nec est ratio qz causas eorum sepe tollunt fricationes vt humores pungentes vel ventositates distendentes. Juxta illud Gal. tertio de regimine sanita. ca. 9. Raritatem vero curaturi que vel ex balneis pluribus vel fricationibus mollibus vel ex venereis vsibus innata paucis quidem siccis fricationibus paucis vero deinceps eorum que cum oleo quodam stiptico sanabimus. Humiditates vero que ex potibus sicce solum fricationes curant per linteos vel manus facte solas sine pinguedine aliqua vel cum paucissimo oleo aliquo vulci vt fit vaporatiuum. Et vespertina fricatio valde vtilis est laboriosis et desiccatis et non nutritis. ¶Ad primum dicitur q Pāu. hic loquitur de membris debilitatis ex cursu humorum ad eam quibus adhuc defluentibus nulla conuenit fricatio: ne fluxuz adaugeat. ¶Ad scōm dic similiter q in volentibus mēbris ex fluxu humorū ad eam fricatio nocet adaugendo fluxum.

Et si ꝛc. ¶In secūda parte dicit q si fricatio vices interpositas habuerit ideſt non continua sed intercepta fuerit in vicibus fricationum fricandi sunt in membris eorum debilibus aptis ad dolores suscipiendos pānis grossis aut manibus asperis. Nec namqz eis confert confortando et indurando membra eorum et prohibet interpolationes egritudinum suorum mēbroruz ideſt preseruat membra eorum debilia ab egritudinibus et doloribus interpolatis superuenientibus ipsis ex cursu humorum ad ea. Juxta illud Galeni quinto de regimine sanitatis capi. 3. Fricatio et maxime ficca dolores prohibet qui per periodos in quibusdam membris generantur fricatis. s. in medio tempore assumpta et maxime ante duas horas paroxismi. Confortantur enim ab ea membra et minus suscipiunt ea que assuete influunt reumata: et hoc commune est omnium etatum. ¶Attende q valde difficile est obseruare mensuram in fricatione senum. Juxta illud Galeni ibi. Decenter fricare senes difficillimum est: si enim paruz durior fuerit fricatio erit laboriosa si vero mollis nihil vtile operabitur sicut neqz brevis omnino: multa vero euaporat pluſqz renutriat. Et regio in qua spoliatur senis corpus frigidior quidem existens non solum nihil operabitur bonum sed inspissabit et infrigidabit. Calidior aūt si equidem fuerit vltra ꝯz oporteat in hyeme quidem amplius ꝯz oportet corpus senis rarius perficiens facile frigefactibile facit. Estate vero dissoluit virtutē eius. Hec Galenus. Quorum causam statim subdit ibi: dicens. Dies qui ꝑm habitum totius corporis sani sunt nulla fortium causaruz alterat corpus: senibus vero partissima operatur maximam transmutationem.

¶De exercitio senum. Capitulum. 6.

e **Exercitium** ꝛc. ¶In hoc cap. primo distinguit tres diuersitates exercitioruz senum. Secdo agit de diuersitatibus exercitiorum senum ꝑm diuersitatem dispositionuz corporis. ibi (Nam si eorum.) Tertio declarat exēplis qualia exercitia debentur mēbris lesis. ibi (Verbigratia.) Quarto dat diam exercitioꝝ mēbroꝝ debiliū in senectute et etatibus aliis. ibi (Et hoc quidem.) Quinto docet qñ debent exercitari membra infirma et qñ non. ibi (Membra vero infirma.) ¶In prima parte dicit q exercitia senum tripliciter diuersificantur. Primo quidem penes diuersitates dispōnum suoꝝ corporū. s. sanitatis cōplete vel diminute. Secundo penes egritudines suoꝝ mēbroꝝ. Tertio penes vsus. i. consuetudines senum in suis exercitijs. Teste Gal. quinto de regimine sanitatis capi. 3. dicente q exercitiorum species quecūqz senibus nocent vel prosunt diiudicantur totius

Universidad de Deusto Biblioteca

est in senectute: sicut nec operatio optima quę admodum tu arguis: sed intelligit equalitatem vltimam que possibilis est in senectute. ¶ Sed dices cum exercitia temperata cōpetant iuuenibus qui sunt tēperati: nō ergo cōpetunt senibus qui sunt distēperati. Dico dupl'r. Uno modo q̄ non velit q̄ dębeatur istis exercitium temperatum qđ est iuuentum: sed intelligit temperatum illud in quo omnia membra equaliter exercitātur in quātitate ⁊ qualitate. Uel alio modo ⁊ melius vt intelligat q̄ non competit temperatum absolute: sed solum temperatum ⁊ medium, non autem velox ⁊ forte.

Jacobus

corporis dispositione ⁊ cōsuetudinibus ⁊ molestantibus passionibus. Et iterum eodē. c. aut. Omnes senes indigent motu ne natiuus calor eorū extinguat ⁊ nullus eorū omnimoda quiete opus hz: sicut neq; exercitio vehemēti flabellari enim eorum indiget calidū redarguūt autē fm dictos motus.

a ¶ Nam sicē. ¶ In secunda dicit primo q̄ si corpora senū posita fuerint in vltimata equalitate. i. optima contēperantia conueniunt eis tēperata exercitia. Juxta illud. 8. vbi supra. Totius corporis dispositiōe diiudicanf exercitia nocentia vel obeuntia senibus: ita optimum enim cōstructione corpus vt ad vniuersos vehemētissimos labores aptissimum est ita ⁊ in senectute ad omnes moderatos. Secundo dicit q̄ si in senibus sit aliqđ membrū nō existens in sua melioi dispositione sed aliqua ex parte debilitatum exercitium mēbri illius sequi debet exercitia aliorum membrorū ita q̄ nō debet motu proprio moueri: sed motu alterius ex consequēti vt debilitatis capite ⁊ collo pedes mouendi sunt: ad quorum motum membra que sursuz sunt debiliter mouentur. Juxta illud Bal. vbi supra. In exercitijs enim que fiunt per vocem ineptus est male constructus thorax. In exercitijs enim vero que per ambalationes crura nocentur male cōstructa. Similiter aūt in manibus ⁊ collo ⁊ dorso ⁊ lumbis ⁊ vertebro dici intelligendum est: quodcūq; enim fuerit male a principio extructuz redarguitur magis q̄z roboratur exercitatum. Sed que ad sanitatem conferunt senī exercitia fortiores oportet facere particulas mouentur enim cum illis cum exercitantur reliqua: hec ille. Et per ista patet declaratio diuersitatis exercitiorum senum penes diuersitates dispositionum suorum corporum. ¶ Attende primo q̄ Princeps hic pretermittit declarationem diuersitatis exercitiorum senum penes consuetudines eorum quam sic prosequitur vbi supra Bal. Consuetudo maximam habet partem in electione speciei exercitiorum: illabariosi enim eis assueti sunt motus ⁊ delectantur fm eos operantes sicut econuerso in non assuetis anxiantur ⁊ laboriosi fiunt. Artificiales vero actiones neq; tangere eos possibile est puta organizare buccinare vel citharizare: sicut neq; eas que fm palestram tangere possunt quicūq; luctantiū sunt indociles: vnūquēq; igitur senem in consuetis oportet exercitare remittentes eorum vehementiā. ¶ Attende secundo q̄ exercitiuz manuum plus conuenit debilioribus senibus: q̄ leuius est q̄z exercitium peduz ⁊ frequentius cibo egent ⁊ minori quaq; vice. Jurta illud Bal. 5 de reg. sani. c. 3. Senum imbecilliores quidez apprehensionū motibus magis q̄z ambulationibus exercebis. Et duces ad secundā fricationem citius. Et nutries corpus spissis. i. frequentibus ⁊ breuibus. i. paucis cibis. Fortiores vero senum ⁊ per apprehensiones ⁊ per ambulationes exercebis ⁊ duces ad secundam fricationem tardius ⁊ nutries raris ⁊ multis cibis: hec Bal.

b ¶ Uerbi gratia ⁊c.) ¶ In. 3. parte declarat exemplis q̄nq; q̄ mēbra lesa non sunt exercitanda motibus eis propriis: sz motibus aliorum membrorum ⁊ expti. primuz exemplū est de his quibus ꝙsueuit accidere vertigo vel epilētia. Et de his quibus materie ad colluz declinare cōsueuerunt ⁊ de his ad quorum capita ⁊ cerebra multisolent vapores ascendere. Non. n. bis cōpetūt inclinationes capitis ad anteriora nec declinationes eius ad latera dextorsum ⁊ sinistrosum: neq; pros motus materie trahuntur ad superiora ꝙbus aggrauantur dicte egritudines. Sed his confert exercitium pedum ⁊ tibiarum ambulādo: currēdo: vel equitando: ⁊ omne exercitium qđ fit ad subtilianda inferiora. i. ad resolutionem superfluitatum inferioz: vt per hoc exercitium diuertant humores vapores ⁊ fumi a superioribus ⁊ declinent ad inferiora. Scdm est de his qui in pedibus egrotāt ꝙbus competit exercitium superiorū partiū vel trahere manus manibus vel leuare manibus lapidem grossum vel a se proijcere pp diuersionem māez ad inferiores. Tertium est de egrotantibus in medio corporis. vt in epate: splene: stō: vel intestinis: quibus competunt exercitia duarum extremitatum vt manuum ⁊ pedum pp diuersionem māez a medio corporis ad eius extremitates. Quartum est de egrotantibus in partibus pectoralibus quibus competūt exercitia partiū inferiorum sicut gressus cursus ⁊ non brachiorum: q̄ sunt alligata pectori: quare nimium ⁊ cuterent materias ipsius ⁊ ad ipsum nouas traherent. Quintum est de egrotantibus in renibus aut vesica quibus competit exercitium superiorū puta manuum ⁊ colli ⁊ non pedum quia nimis exagitarentur eorum materie pp proximitatem corarum ad eos quamuis ista membra non ordinentur penitus in exercitio ad hoc vt ex eo fortiora fiant. i. ista membra non habent motus proprios voluntarios per quos augeri valeant si minora debito fuerint sicut manꝰ ⁊ pedes debito minores auctis mediocriter suis propriis motibus grossiores fiūt ⁊ copulentiores tracto ad eos per motum pluri nutrimēto: quia nec in substantia renum nec vesice musculus inseritur quo moueatur: nisi dumtaxat in collo vesice musculus vnus retinens vrinam donec voluntas vrinandi assit ⁊ tunc se laxat. ¶ Attende q̄ Bal. 5. de regimi. sani. ca. 3. postquam declarauit diuersitatem exercitiorum senum penes dispositiones suorum corporum ⁊ penes consuetudines consequenter declarat diuersitates exercitiorum senum penes diuersitates egritudinum membrorum suorum dicens q̄ tertia intētio speciei exercitiorum a passionibus accipitur: cōmunis quidē etatibus existens: non tamen equalē virtutem in omnibus habēs: q̄ nocumentū non equale operaf confestim. Et hoc quidē multis declarat exemplis. Primo quidē de patiētibus in capite aut collo: dicens. Quicūq; parate capiunf scotomia epilētia vel obtalmia vehementi vel auriū doloribus non oportet hos intentes vel inclinantes vel reuolvētes se deorsuz exerceri ambulationibus vero multotiens ⁊ cursibus moderatis ⁊ apprehensionibꝰ super vehiculis ⁊ subiugalibus sine labore vti. Simili vero modo quibus parithimia. i. apostema guttoris ⁊ anchiase vel squinācies fiunt ⁊ quibus gargareon parate reumatizat ⁊ quibꝰ gingiue ⁊ dentes vel

De partibus.

sicut splene ⁊ epate ⁊ stomacho ⁊ intestinis erūt eis vtilia exercitia duarum extremitatum nisi fit aliqd qđ phibeat. Quod si egritudo in parte pectoris fuerit exercitium inferiorum erit ei necessariū. Et si in rene aut vesica fuerit nō confert ei nisi superiorum exercitiū: ⁊ si hec mēbra in exercitio penitus nō ordinentur ad hoc vt ex eo fortiora fiant. ¶ Et hoc[c] quidē in senibus diuersum est ab eo qđ est in aliis etatibus ⁊ in primis senibus quibus cōfert plurimū eius qđ confert senioribus. Isti nāq; mēbra debilia fortiora facere debēt ordinate fm modū exercitij qđ est eis cōueniens ⁊ in quo sunt. ¶ Membra[d] vero infirma est quādo exercitātur ⁊ est q̄n hoc non conceditur. s. cum fuerint calida aut sicca: aut fuerit in eis materia aut ad putrefactionem declinauerint ⁊ non fuerit in eis maturatio.

¶ Doctrina

vniuersaliter quidem eorū que fm collon ⁊ caput mēbrorū quoz nullus sustinet exercitium replens caput. Secūdo de patientibus in cruribus: dicens. Imbecillibus natura cruribus meliora que p superiores partes exercitia echirea nomine. i. manuū motus ⁊ conatus ataxchiriis. i. summis manibus ⁊ pile missiones ⁊ altitorum. i. saltantium vsus ⁊ quecūq; fm palestram exercenf de sursuz omnia. Tertio de patientibus in medio corporis dicēs. Quibus ea que media manuum ⁊ crurū sunt membra facile patiunf omnis quidē species apta est exercitiorum nisi aliqua prohibeat inanitionū. Quarto de patientibus in thorace: dicens. Que fm thoracem quidem inferioribus magis letātur. Quinto de patiētibus in vesica aut renibus dicens. Que vero fm vesicā vel renes superioribus. Splen autem ⁊ venter ⁊ epar ⁊ intestina ⁊ colon sicut in medio superiorum ⁊ inferiorum sunt particularum: ita ⁊ exercitijs similiter letantur. Decigit cōmunia omnia senū ⁊ aliorū quālibet etate. n habentium: hec Bal.

c ¶ Et hoc ⁊c. ¶ In. 4. dicit q̄ hoc. s. exercitium debilium mēbrorū in senibus a senio est diuersuz ab eo quod est in aliis etatibus. s. adolescentia iuuentute ⁊ prima senectute cui plurimū horum cōuenit que senioribus cōferunt in cibis ⁊ potibus somnis ⁊ balneis ⁊ frictionibus et oleis. Isti nāq; s. adolescentes ⁊ iuuenes ⁊ primi senes debent facere mēbra debilia gradatim ⁊ ordinate fortiora fm modum exercitij qđ conuenit eis ⁊ in quo sunt ordinata vel ad qđ sunt instituta vt si pedes ⁊ tibias debiles ⁊ graciles habuerint debēt eos fortificare ⁊ ingrossare gressibus aut cursibus gradatim adauctis ⁊ manus similiter apprehēsionibus paulatim fortificatis quibus abunde trahitur alimentum ad mēbra debilia. Sed senes a senio mouere nō dēt membra imbecilla quatinus hec fiāt fortia vel grossa: q̄ eorum virtus nō sufficit ad hoc. Teste Bal. 5. de regi. sani. c. 3. dicente. Quod non exercitari imbecillibus particulis in senibus solum cōfulo. Alioz autē quāto quis vtiq; fuerit a senectute lōgius in tm magis exercitanduz est qđ est imbecille vt i hoc exēplo si alicuius corpus adhuc crescentis subule fuerit cruribus huic confert perungi pice crura ⁊ fricari moderate ⁊ cursu vti magis q̄z alio exercitio. Opz aūt prefigere ei aliquam moderationem ⁊ cōmensuratem motuum determinare vt neq; decente deficiētius exerceatur neq; excedat in tantum vt a labore capiatur: hec Bal.

d ¶ Membra vero ⁊c.) ¶ In. 5. dicit q̄ quandoq; conuenit exercitare membra infirma: ⁊ quandoq; non conceditur eis exercitium. Conuenit quidem q̄ exercitentur cum habent vim sustinendi exercitium ⁊ onerantur humoribus: aut ventositatibus: aut aquositatibus aptis per exercitium resolui: ⁊ residuū corporis est mundum ita q̄ non est suspicio ne traducantur ad ea superfluitates alique mote per exercitium nec preest dolor vehemens qui exercitio augeatur. Nō conuenit autem exercitiuz membris egris in quattuor casibus hic a prin. tactis. Primus est cum mēbra illa supflue calida fuerint. Nam p exercitiuz suus calor augmentaref: cū quisq; motus localis fit calefactiuus. Contra multi febricitantes curantur a febre per exercitiuz. s. vehementi motu cursus vel equitationis vt docet experientia. Dic q̄ motus de se nocivus est febri: sz per accidēs iuuat resoluendo cām vel mām eius vnde sanat febrem. Scdus est cum membra egra sunt de bementer arida ⁊ quasi ethicata: tunc. n. amplius exercitio siccantur cum resoluat aliquid de suis humiditatibus innatis. Contra membra ficca gracilia ⁊ debilia iussa sunt exercitari quatinus trahatur ad hec alimentum quo fortificentur ⁊ ingrossentur. Dic q̄ hoc intelligendum est de membris siccis in latitudine sanitatis remanentibus: ⁊ quod hic dr de egris vt nunc intelligitur. Tertius est cum in membris egris fuerit mā plurima: que dū qescit non multum molestat ⁊ q̄n mouef membra distendit ⁊ dolere facit: vel discurrens furit si fuerit acuta. Quartus est cum humiditates membrorum egrorum declinauerint ad putredinem nec in eis vlla fuerit digō: tunc. n. motus putrefactionem in eis auget ⁊ dilatat commiscendo malum cum benigno. Contra dicit Aristo. 4. metheorum q̄ id quod mouetur ⁊ fluit minus putrescit quam non motū. Debilior. n. fit motus qui ab ea que in aere caliditate q̄z qui in re preexistit quare nihil facit permutari. Dic q̄ Aristo. loquitur ibi de motu rei putrescibilis in aere libero non de motu permixtiuo humorum iam putrescere incipientium cum bonis humoribus in corpore reclusis.

¶ Doctrina

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Doctrina quarta de regimine corporis: cuius est complexio inconueniens ⁊ sunt quinq capitula.

¶Doctrina quarta dictionis tertie de rectificatione complexionis superflue caliditatis. Caplm p^m.

a b **Icemus ⁊c.** ¶Prius de lapsis ex re.⁊ etate: hic de ter. de regi. corpoz lapsorū ex generatione. ¶Primo dicit. de regi. corporū lapsoz in caliditate ⁊ frigiditate. Scdo de reg. corpoz que sunt lapsa in q̄litatib⁹ passiuis. s. siccitate ⁊ humiditate. ibi (Cārū maciei.) ¶Pria in duas. ¶Prio facit qđ dictū est. Scdo qd ad lapsuz in q̄litatibus actiuis maxime faciliter sequunt egritudines extermi. de regi. corporum que faciliter egritudines incurrunt. ibi (Isti aūt ad hoc sunt parati.) ¶Primo de lapsu in caliditate. Secūdo in frigiditate. ibi (Huius quoq spēs.) ¶Prima in duas. ¶Primo distinguit malaz cōplexionē calidā ⁊ distinguit etiā regimē qđ eis debetur ⁊ cōparat membra ambarum

Jaco.

¶Doc. 4. ē de reg. corpoz quoz ꝓplo nō ē bona neq̄ ꝓuentes: cuius sunt cap. 5.

¶De rectificatione cōplexiōis eius cuius caliditas est superflua. Lap. 1.

¶Doctrina quarta est de regimine corporū quoz ꝓplo nō est bona neq̄ conueniens: cuius sunt quinq capitula.

¶De rectificatione ꝓplexionis eius cuius caliditas est superflua. Lap. 1.

a **Icemus qđ**

b malitia complexionis calide: aut ē cū equalitate ambarū passiuarū: aut cū victoria siccitatis aut humiditatis. Cū aūt ambe passiue fuerint equales sciemus q caliditatis augmentū erit fm terminuz ⁊ nō erit superfluū: quoniā si non siccaret. Cū autē calidum existit cū siccitate possibile est vt cōplexio ista in sua dispositione longo remaneat tempore. Calidi vero cū humiditate societas non durat quoniam humiditas quandoq superat caliditatem ⁊ extinguit ipsam. Et quandoq calidas superat humiditatez ⁊ siccat eam.

Icemus ⁊c. ¶In hoc. c. primo agit de triplici modo calide cōplexionis ⁊ diuersis habitudinibus eius ad qualitates passiuas. Scdo de duplici intentione circa regimē calide cōplexionis. ibi (Ergo dicemus.) Tertio de regimine calide cōplexionis cū tēperamēto in passiuis ⁊ cū siccitate. ibi (Quicūq aūt.) Quarto de regimine calide ⁊ humide complexionis. ibi (Qui vero calidā.) ¶In prima parte premittit hanc diuisionē. ¶Malarū cōplexionū calidarum quedam tēperata est in humiditate ⁊ siccitate: alia est sicca a dominio: alia humida a dominio. ¶Attende primo q Gal. 6. de reg. sa. c. 2. de regi. malarū cōplexionum tractare incipiens. ¶Primo diuidit malam cōplexionē in omalam. i. equalem in omnibus partibus corporis: ⁊ ono malā. i. inequalē dicens. Dupliciter aūt earū est generalis differēna quibusdaz quidē in simili discrasia habētibus oēs particulas quibusdā vero in differētijs. ¶Attēde secūdo q inter omalas peiores ille sunt que magis excedūt: ⁊ marie frigide ⁊ sicce. Iurta illud. 6. ibi. Igit eorū quidē que similē habēt discrasiā manifestum est q pessima sunt ea que vehemētes habēt has ⁊ marime frigidas simul ⁊ sic. ¶Attende tertio q inter onomalas ille sunt peiores que mēbris principalibus fm modū cōtrarietatis insunt. Iurta illud Gal. ibi. Eorū aūt que onomalas. i. inequalē habēt cōstructiones corporū egrotatissima quidem ea sunt quecūq cōtrarius crasi principalissimas particulas habent supabundatas: moderatior vero est in quibus ita disponunt lx que nō sunt principales. Consequēter dat. 4. regulas circa habitudines male cōplexiōis calide ad passiuas in augmēto ⁊ duratione ⁊ melioratiōe vel peioratione fm etates. ¶Prima regula est q̄n cū mala cōplexione calida ambe qualitates passiue. s. humiditas ⁊ siccitas fuerint eq̄les seu tpate certi erimus ⁊ sciemus q augmētū caliditatis vltra tēperamētū erit fm terminū eleuationis pauce ⁊ nō erit plurimū supfluū q si nō esset fz terminū eleuationis pauce sed superfluum deficcaret corpus nec fineret hoc manere tēperatum in passiuis cū calor multum excedens cōtinue resoluat ex humiditatibus corporis plurimū. Iurta illud ¶Prin. primi. 1. doc. 3. c. 1. Caliditas maioz q̄z oz reddit corpus siccius q̄z opz. Secūda est mala cōplexio calida coniuncta siccitati potest diu permanere in sua dispōne sine notabili diminutione: q siccitas est lima caloris ⁊ calor est causa factrix siccitatis ⁊ conseruatrix resoluendo humidū: ⁊ sic se mutuo manutenēt calor ⁊ siccitas. Tertia est societas caliditatis cū humiditate nō diu durat: q dū humiditas superat caliditatē extinguit ipsaz: sicut in lāpade suffocat ignis nimio oleo appositō ⁊ dū calor superat humiditatē dēsiccat eā sicut in lāpade plurimus ignis velociter cōsumit oleum modicum. ¶Attēde q hac rōne moti quidā posuerunt tm̄ duas cōplexiones. s. frigidā ⁊ humidā ⁊ calidā ⁊ siccā. Iurta illud Gal. 1. de cōplexionibus. c. 2. Et estimauerunt quidā q est cōplo frigida ⁊ humida ⁊ cōplexio alia calida ⁊ sicca ⁊ q non est cōplexio calida ⁊ hu. neq̄ cōplexio frigida ⁊ sicca. Et illud q̄m non est possibile fm sermonē illoz vt sit humiditas cū calido domināte neq̄ siccitas cū frigiditate. Caliditatis nāq̄ cum vincit ꝓprietas est destruat humiditatez ⁊ eam cōsumat: tunc ergo corpus reuertitur ⁊ fit calidū ⁊ siccuz. Et caliditatis quidē diminutio in corporibus augmentat superfluitates crudas ⁊ indigestas. ¶Necessarium igit est cum caliditas vincit in corpore vt sequat ipsam siccitas ⁊ cū frigiditas in corpore dominat vt ipsam sequatur humiditas. ¶Si ergo omnes fm hūc modū cōtenti sunt vt omnes cōplexionū species nō sint nisi due. hec ille. Sed hāc positionem corripit. 6. c. 16. dicti libri: dicens. Omnes cōplexionū species sunt. 9. quarum vna est equalis ⁊. 8. inequales. Quarum quattuor sunt simplices quarum vna est calida: ⁊ alia frigi. ⁊ alia ficca: ⁊ alia hu. Quattuor composite quarū vna est calida ⁊ ficca alia calida ⁊ humi. alia frigida ⁊ humida ⁊ alia frigida ⁊ ficca. Videtur igitur q hic ¶Princ. erret predictos imitans. Item si calidi cum humido societas nō duret nulla erit cōplexio sanguinea lapsa durabilis: cuius cōtrarium sensibiliter exprimur. Itē sicut in cōplexione calida ⁊ humi. caliditas calefacit ⁊ se conseruat sic ⁊ humiditas humefacit: ⁊ se custodit. Item ad quid ponit in fine capi. istius regimen complexionis calide ⁊ humide si calidi cum humiditate

Bispositio autem habentis complexionem in qua humiditas superat meliorabitur in complemento iuuentutis ⁊ fiet equalis in eis. Cuz autem a iuuentute in senectutez descenderit humiditas extranea augmentari incipict ⁊ caliditas minui. ¶Ergo dicemus q summa regēdi cōplexionē habētes calidam in duabus est collecta intētionibus. Una quarū est fm quā est voluntas reducēdi ad equalitatē. Et altera est fm quā est voluntas cōseruandi sanitatē sicut est. ¶Primā vero habere possiunt ocioſi qui suas domuerunt animas fm prolixam tolerantiaz in tempore quo ordinate ad equalitatez redeant: ipsos namq absq ordine regere perducet eorum corpora ad egritudinez. ¶Sed ⁊ secundam possibile est si sit eorū regimē ex nutrientibus que ipsoz sint cōuenientia complexionibus ita vt conseruetur sanitas que est in eis reperta.

istarū distinctionū adinuicez. Secūdo prosequit de re. illarū. ibi (Qui aūt cōplexionē.) ¶Pria in duas. ¶Prio distinguit malā cōplexionē calidā ⁊ eius mēbra cōparat. Scdo distinguit ēt regimē ⁊ cōparat mēbra eius. ibi (Ergo dicem⁹.) ¶Primo distinguit ꝓplonē calidā in tres. Scdo illa mēbra cōparat adinuicē. ibi (Cū autez ambe.) Et illa (Ergo dicemus.) ¶Primo distinguit illud regimen in duas. Secundo illa membra cōparat. ibi (Ipsorū vero.) (Tunc ibi quicūq.) exequitur ⁊ dividitur in tres fm q tres sunt male complexiones calide vt distinxit. ¶Primo docet regimē male cōplexionis calide simplicis in qua scilicet non est distēperantia in passiuis. Secūdo docet regimen calide ⁊ sicce simul. ibi (Et illi quidē.) Tertio calide ⁊ humide. ibi (Qui vero cōplexionē calidaz.) ¶Prio cōparat illā cōplexionez ad etatem pueritie ⁊ iuuētutis. Secūdo ponit regimē eius complexionis p respectum ad illas etates. ibi (Ipsorū vero regimen.) ¶Primo ponit regimen illius complexionis in etate pueritie. Secundo ponit regimen eius existentis in iuuentute statim. ibi (Et cuz mutabuntur.)

De parti.

societas non durat. Ad hec omnia: dic q si caliditas iuncta humiditati vehemēter ei disproportionata fuerit ita vt facillime vincat aut vincat non diu durat cum ea. Sed si proportionata fuerit actiuitas caliditatis resistentie humiditatis sine notabili excessu possunt ambe simul diu permanere. Quarta regula est dispositio corporis cōplexionis humide superflue est in optimo sui esse circa finem iuuentutis ⁊ tunc fiet cōplexio ipsius equalis in eis. i. temperata in qualitatibus passiuis. Erat enim in adolescentia plurima humiditas: tum propter crementū: tum pp lapsum cōnaturalem ad eam. Et in principio iuuentutis manet adhuc lapsus nālis in humiditate saluo calore qui per iuuentutem continue siccat eam ita vt in fine eius sit temperata humiditas. Sed cum descenderit de iuuentute in senectutē augeri incipiet extranea humiditas per viam indigestionis: ⁊ calor innatus incipiet minui pp cōsumptionē radicalis humidi in quo fundat ⁊ multiplicationem extranee humiditatis qua obtundit hebetatur ⁊ tandem suffocatur

Ergo dicemus ⁊c. ¶In hac parte. 2. primo dividit summaz regiminis complexionis calide in duas intentiones. Secundo exequitur de prima ibi (¶Prima vero.) Tertio de secunda ibi. (Sed ⁊ secūdaz.) ¶In prima particula dicit q summa idest recollectio summaria regiminis corporum lapsorum in caliditate duas habent intētiones. Una est qua querit ⁊ vult ad temperantiā reduci: quod quidem fit per administrationem contrariorum. Altera est qua querit ⁊ vult in sua complexione ⁊ sanitate sicut est conseruari. Et hoc quidem per similia fit sue lapse complexioni. Eiusdem sententie mimimit Gal. 3. tegni: dicens. Crasi igitur permutatum corpus duplicem habet formam causarum salubrium. Alteram quidem seruantiū eius crasim. Alteram vero earum que ad optimam ducunt. Seruantes vero eius crasim: tantum permutantur ab aucrata natura cause q̄ntum ⁊ totius corporis crasis ab illa perfecta mutatur. Sed in cōseruatione sue complexionis calidiora corpora calidioribus indigent adiutorijs frigidiora frigidioribus.

¶Primaz vero ⁊c.) ¶In. 2. dicit q homines occiosi idest non distracti curis secularibus a regimine sui corporis qui domuerunt suas animas idest obediēter medico subiecerunt fm prolixam tolerantiam. s. tanto tempore q̄nto gradatim ⁊ ordinate reduci valeāt ad temperamentum possunt conuenienter ⁊ utiliter habere primam intentionē qua temperiem complexionis assequantur. Uno tanter dicitur ordinate quia regere non corpora lapsa cum contrarijs absq ordine ⁊ gradatione perducit ea leuiter ad egritudines propterea q natura non sustinet subitas mutationes. Hec prememorauit Gal. 6. de regi. sani. c. iij. dicēs Cibariorū vero species si quidem superalterare ad melius vis crasim. i. complexionem eorū qui ita habent cōtraria esto discrasie: paulatim autē fit hoc sine lesione preexistente quidē medico: eo vero qui adiuuat vocationem. i. cessationē a negocijs secularibus agente tantam vt omnia faciat in competenti tempore.

¶Sz ⁊ scdam ⁊c.) ¶In. 3. dicit q ēt possibile est obseruare scdam intentionē qua corpora lapsa custodiunt in sua nāli complexione sine lapsu vlteriori si sit eorum regimen ex cibarijs conuenientibus suis cōplexionibus: ita q per ea seruetur sanitas in eis reperta lz nō sit optima. Et hāc intētionē obseruare suadet patronus noster. c. predicto multuz occupatis in ciuilibus negocijs: dicēs. Seruiēti vo homini ciuilia ⁊ multis occupationibus seruiēti neq̄ tentandū subalternare crasiz: sed propria crasi cibaria danda. ¶Propria cibaria sunt humida quidez humidis: ficca vero siccis complexionibus nutricatio vero fit vero assimilato eo qui nutrit cibo ei quod nutritur corpori. Citius autem assimilantur sicca quidem siccis humida vero humidis. In his autem qui omalam. i. equalem crasim habent quantūcūq propria fuerit esca tanto nutribilior fit: hec Gal. ¶Attemde. i. q q corpora lapsa sunt prona labi in deterius a quacunq leui causa non est tutum ea rege per similia in gradu: immo tutius est etiam si nō querat eorum reductio ad tēperiē sz cōseruatio sola miscere filibus aliqua ꝓria gra refrenatiōis ⁊ preseruationis ab vlteriori lapsu. Iurta illud. 6. de regi. sani. c. 4. In euerſiōe vo q̄ ē in discrasi q̄ est fm calidū ⁊ frigidū ꝓtrioz oblatio sp̄ q̄uenit: efficacissime. n. sūt: ⁊ vt ita dicā vtuosiores his q̄ fm humiditatez ⁊ siccitatē discrasijs. Ue tales facilius deniq ⁊ filibus cibis in morbosaz discrasiaz deuenīt. Siccioꝛē vo opans q̄ncūq ꝓticularū nullo mālfesto nocebit: sic neq̄ custodiēs hūidaz: ꝑ ille. ¶Attēde

Universidad de Deusto
Biblioteca

secūdo q licet calida actu conseruent z non alterent corpora sibi similia in qualitate z gradu: calida tamen virtute seu potentia alterant corpora sibi similia in gradu: vt aer nos circundans actu calidus in primo gradu vel aqua calida actu in primo non calefacit actu calidū in primo: sed vinuz z mel virtute calida in secundo supercalefaciunt z inflāmant corpus cholericum calidum in secundo sicut docet experiētia. Mō intelligas ergo a.B. dicēte. Calidiora corpora calidioribus indigent adiutorijs: q corporibus calidis deneque calida in potentia z virtute pro conseruatione sue sanitatis sed q calidiora conueniunt eis in regimine cōseruatiuo q̄z in reductiuo. Vel intellige q calidiora conueniunt eis tali virtute q postquā passa fuerint a corpore z corpus ab eis cōseruabunt corpus in proprio gradu sue caliditatis nihil superaddendo vel diminuēdo. Qualia vero sint que sic ipsum seruāt multis experimentis discere opz ſm diuersitatez corporum humanorū in facili aut difficili passibilitate.

Nec est simplr credenduz Hali.3.thegni cōmen.44. illius can. Calidiora vero corpora calidioribus indigent adiutorijs dicenti: q cōseruatio corporis separati ab equalitate ad calliditatem duobus gradibus fit cū regimine qō infrigidat in primo gradu z permutatio eius ad equalitatez cuz regimine qō infrigidat in secundo gradu.

¶ Quicūq; aūt ꝓplexionē habentiū calidaz in duabus passiuis tēperati fuerint sanitati in principio rei ipsoz ꝓpinquiores erūt z faciet ipsoz ꝓplexio dēces z pilos velocius nasci z erūt facūdi z clari in verbis z veloces in incessu. Cū aūt in annis ꝓcesserint vincet in eis caliditas: z augmētabit siccitas z accidet eis cōplo mordicatiua. Et in multis quidē eorum multa cholera rubea generat. Ipsoz vero regimē in prima etate esse dz sicut tēperatoz regimē. ¶ Et cū mutabunt suum mutabūt regimē ad illius regimē in quo elaborat vt ipsius ꝓuocetur vrina z cholera euacuet rubea ſm vnā duaz partiū ad quā declināt supfluitates. i. partis fluxus vētris aut partis vomitus. Qō si sola natura ad deponēdū humorem z euacuandū nō sufficiat: in vomitū quidē adiuuet ex rebus leuibus sicut potu multe aque calide soliue aut cū nabit. Et in solutione quidē ventris fit cū aliquo qō est aqua tepida vomere vino enim neq; ego cōsilior tūc vti preterq̄z si difficulter vomuerint ab aqua. Sunt enim quedam z tales nature corporum quibus concedē dum vinum dulce afferri propinantes eo prius aquam. Adhuc autem z magis cum pulmo a principio fuerit calidior z ficcior ad vomitū venire oportet: etenim magis sunt bene cholerici in augmastica etate: hec ille. Et in euacuatione per secessum natura iuuanda est cum aliquo qō sit sicut violatum muraba. i. condituz ex violis vt mel violatum zuccaruz violatum vel sicut thamarindi. i. dactili acetosi: z sunt ex fructibus palmaruz siluestriū in india. Ipsi quoq; sunt ex medicinis nobilibus in quibus non est excessus z solutione educunt choleram z repurgant feruorē eius z feruorē sanguinis vt ait Mesue in suis simplicibus ca. de eis: vel sicut xerasset. i. rob de succo fructuuz solubiliū vt prunorum. Vel lege riracost qō est quasi māna z similiter teraniabin: imo sunt species mānē teste ianuēsis in suis sinonymis: dicente. Māna vt ait Auic. est ros cadens super lapides z plantas z habet plures spēs z denominatū é teraniabin z riracost. Et de manna dicit Mesue q educit choleram cum facilitate. Et ipsa quidem lenit guttur z pectus z ventrem z est sedatiua sitis. Tertia est q exercitiū taliuz est alleuiandū. i. debz esse suaue debile facile. Teste. G. cap. 4.6. de reg. sani. dicente. Et cum vtiq; eos exercitari oportet melius non acutum z protensum exercitiuz sed vacantius z mollius. Quidam autez z eorum qui vehementer calidi sunt complexione nequaq̄z indigent exercitijs. Quarta est: oportet vt dentur istis cibi generatiui sunt boni sanguinis qui solent cuchimi dici sicut aqua carnis amigdalatum hordeatum colaticia pullorum z cancrorum pulli galline capones perdices faseani vitulus hedus muto cuniculi iuuenes oua sorbilia vue passe amigdale recentes solete rougeti lucij vendosie perchie cancri. Quinta est: forte erit necessarium. i. vtile vt balneationem in die sequantur. i. vt exercitium leue z comestio ciborum euchimorum sequantur balneū z post ipsum in die fiant. Et hoc est cum corpora dicte complexionis multū macra fuerint z ipsorum queritur velox impinguatio z eoruz die z vene satis late sunt: quare non timetur vt oppilentur cibatione z exercitio post balneum. Iurta illud Gal. 6. de regi. sani. ca. 4. Et his que post cibum letantur balneis: z quidam eorum incredibilie qualiter impinguati sunt in tali dieta. Sexta est tale sunt preseruandi diligenter ab omni re super calefaciēte vt ab estu solis z approximatione ignis z stuphis z exercitijs superfluis z speciebus acutis z salsis z acruminibus calidis: vt cepis porris z vino forti. Ab his enim facile labuntur in discrasiam febrilem propter aptitudinē ad eam ex proprio lapsu eorum ad caliditatē. Septima est: vtantur hi secure balneatione post comestionem si non senserint post eam tensionem z grauitatez in parte epatis z veneris. Per hāc enim pingues fiunt z oppilationes non inde assequuntur ex quo non sentiunt in dictis partibus tensionem z grauitatem z id cum diligentia attendendum est. Iurta illud Gal. vbi supra. Superinspiciendum vero est in omnibus his que post cibum balneantur non equaliter in omnibus membris sed vtrum hypocondrium vbi iacet epar si inueniat aliquem dolorem vel grauedinem vel tensionem: tales enim constructiones corpoū epaticis capiuntur egritudinibus si postq̄z comederint balneentur. Octaua est: si aliquod horum acciderit. s. tensio vel grauitas in parte epatis aut ventris ex balneatione post comestionem talibus danda sunt aperientia vias meseraicarum z venulas epatis sicut apozima. i. decoctio absinthij. Et medicina que fit ex aloe z anisо z amigdalis tritis z incorporatis cum oximelle vel in forma pillularum vel in forma trociscorum vel ad modum opiate z de relinquatur balneatio post comestionem. Iurta illud Gal. vbi supra. Sentienti autem quandoq; tale quoddam synthoma. s. tensionem aut grauitatem statim dandum quid eorum que afractunt. i. expurgant epar z abstinendū a panchimeris. i. grossis cibarijs z marime ab his quecūq; sunt viscosa. Optimum autē est z comestibus absinthij decoctū. i. decoctionem afferri. Et eam que per hanc z asaruz z amaras amigdalas compositа est q̄z oxymel melius est bibere in medio tempore resurrectionis ex somno z balnei. Digestis enim his que redduntur ad epar ex ventre melius afferri hec talia z actui que ex ipsis scilicet de oppilationi tempus aliquod dari. Optimum autem est diacalamentis pharmachū. Nona est: hec aperitiua seu deoppilatiua sumenda sunt inter duas comestiones. s. post digestionem primi cibi in stomacho z intestinis z ante assumptionem secundi cibi: in hora tamen inter quam z comestionem secundi cibi spacium temporis interueniat tantum q medicina aperitiua libere transire possit impermixta cibo z aperire oppilationes ante secundam comestionem. Decima est: tales semper. i. quotidie sunt vtendi oleis humectatiuis qualia sunt oleum oliuarum dulcium domesticarum z maturarum z oleum violatum. Per hec enim membra eorum exteriora humectantur z abundantius eis atq; facilius incorporatur alimentum. Undecima est: tales bibere debent vinum album subtile aquosum: quia minus ceteris calefactiuum est z est aperitiuum oppilationum z eductiuuz cholere per vias vrine. Sed vinum vetus maxime forte rubeum est eis contrarium. Iurta illud Galeni sexto de regimi. sanita. ca. quarto. Vetus autem vinum contrarium est eis: propium autem est vinum eis quod album z subtile. Duodecima est: aqua frigida debilitat eos siue in potu detur siue ministret in forma balnei q̄z communiter sunt rari macri cito penetrati a frigore. Contra Gal. 4. qnto libri nunc dicti

recolligens

a ¶ Quicūq; ꝛc. ¶ In hac parte. 3. primo tangit proprietates corporis lapsi in calore z tēperati in passiuis. Secundo regimen eius in prima etate. ibi (Ipsoruz vero.) Tertio regimen eius in etatibus aliis. ibi (Et cum mutabunt.) Quarto regimen corporis calidi z sicci. ibi (Et illi quidem.) ¶ In prima parti. tangit. 6. ꝓprietates corporum lapso in calore z temperatorum in passiuis. Prima est q sunt propinquiores sanitati optime in principio rei ipsorū. s. in prima etate q caliditatis augmentū cum temperamento in passiuis non potest esse magnum vt prius dictum est z cum hoc humiditas plurima prioris etatis obtundit calorem quare fere tēperatus est in operibus z virtute. Secunda est q complexio talium citius facit oriri dentes z pilos q̄z cōplexiones alie propter augmentationez sui caloris cum humiditate sufficienti qua fit effumatio velocior ad generationē pilorum z perforatio mandibularum citior ad ortum dentiuz. Tertia est q sunt facundi z clari in verbis propter dilatationem z emūdationem organorum vocis a calore dilatante qui non sinit superfluitates in eis multiplicari. Quarta est q sunt veloces in incessu q̄z cito solidant organa gressus ꝓpter calorem desiccātez ea. Quinta est q cū tales processerint in annis vltra adolescentiam caliditas in eis vincere incipiet z dominari ac siccitas augeri ꝓpterea q calor ab humiditate adolescentie solutus acuit z magis exiccatur z tunc eis accidet cōplexio mordicatiua scilz calida z ficca generatiua cholerici humoris mordicatiui. Sexta est: q in multis eoruz multa generatur cholera rubea post adolescentiā maxime in tempore z regione calidis z in vtentibus calida dieta ꝓpter caloris augmentū coniuncti siccitati. Eadez prememinit Gal. 6. de reg. sani. c. 4. dicens. Principiū igitur ab his qui omalam. i. equalem discrasiaz in vniuersis partibus corporis habent facientes dicam iam de calidiori crasi. i. complexione non tamen in ea que ſm humiditatem z siccitatē cōmoderatione culpabili. Igitur mor quidem a principio hec talis natura corporis sanior apparz ea que ſm vtraſq; dispositiones districta. Dico autē vtraſq; oppositiones z eam que ſm caliditatem z frigiditatem z eam que ſm humiditatē z siccitatem hic z dentes educet velocius. Et loquetur articulatam vocem z ambulabit velocius z augebit quotidie ſm proportionem annorum. Cum autem puerorum etatem pertransierit mediuz omnes vſq; ad declinationem manifeste plus apparet caliduz vt his que a tanta. i. rubea cholera egritudinibus z synthomatibus facile culpabile existat. Multus enim calor consumens humiditatē siccioremoperatur crasim. i. complexionem. ¶ Ipsorum vero ꝛc.) ¶ In secūda dicit q regimen lapsorum in caliditate temperatorum in passiuis esse debet in etate prima. s. adolescentia tale quale est in tēperatis. Iurta illud Gal. vbi supra. Eos igitur qui ita nati sunt vſq; quidem ad puerorū etatem similiter his qui optime nati sunt oportet dietare de quibus dictum est ſm anteriorem sermonez. Sed contra sunt calidiores opportuno ergo magis indigent represſione caliditatis q̄z temperati. Dic q in prima etate humiditas vehemens satis eam reprimit.

¶ Et cum ꝛc.) ¶ In. 3. dat regimen istorum post adolescentiaz sub. 12. regulis. Prima est cum hi mutant ab adolescentia in iuuentutē tunc mutare dēt eorum regimen ad regimen cholericorum in quo laborat ad prouocationem vrine secum deferentis aliquid cholere z ab euacuationez cholere per partes ad quas amplius declinat. s. per superiores cum vomitu vel per inferiores cum secessu. Et si natura eam sufficienter educat per inferiora non opus est adiutorio. Iurta illud Gal. vbi supra. Cum autē eorum perfectum fuerit corpus perscrutari oportz vtrum subducitur superfluum cholere eis simul cū egestionibus vel ad superiorem ventrem impetū facit inferius subeunte ipso manifestū est q nihil oportet operari. Secūda est q si natura per se sola nō sufficiat expellere cholerā in expulsione per vomitū dz iuuari cum rebus leuibus sicut cuz potu multe aque calide vel soliue vel mirte cum nabit. Et est nabit potus quilibt factus cū quolibet fructu. Sed nebedh arabice est vinuz latine. De tali iuuamine dicit Gal. vbi supra. Ad superiorem vero ventrem delato humore cholerico per vomitum euacuare opz repudiātes illos philosophos qui cūq; phibent preter exercitia ante cibū ab

recolligens horum regimen laudat eis aque potum: dicens. Indigent ergo hi maxime fm augmasticaz etatem humida dieta cuius tipum ideſt formam nunc ſcripſi per humida cibaria t balnea t abſtinentiam exercitiorū vehementium t multorū t vt eſtatis hora citius balneētur t poſt cibum rurſus. Secūdo prodeſt eis frigide aque potus. Dic q in conſuetis bibere aquam competere pōt aqua mediocris frigiditatis maxime tempore eſtiuo t in calida regione: ſed non fortis frigiditatis neq; plurima vno hauſtu. ¶ Attende q Gal. ibi diſſuadet his coitum: dicēs. Contrariſſimi vero ficcis complexionibus ſunt venerei actus: parcere vero eis opz maxime in aſcenſionib⁹ ſolis t laboribus t ſollicitudinibus t vigilijs t motib⁹ vniuerſis acutis.

¶ Et illi quidem qui a principio rei complexionem habent calidam t ſiccam hoc toto ſunt digniores. ¶ Qui vero[a] complexionem habent calidam t humidaz t ad putrefactionem ſunt apti t vt materie ad membra deſcendant exercitio vti debent quod multe ſit reſolutionis t leui ne calefaciat cauendo a motu qui in humoribus ebullitionem apparere faciat. Qui vero ex eis plurimuz ab exercitio ſibi cauere debet eſt ille qui nō conſueuit. Et melius quidez eſt vt exercitenť poſt euacuationez t vt balneētur anteq̄ comedant t vt ſtudeāt in expellēdo ſupfluitates oēs. Cūq; ver intrauerit tēperate ſe cōſeruent minutione t euacuatione.

¶ De rectificatione cōplonis in qua eſt frigiditas cū augmento. Cap.2.

b **Uius[b] quidem** ſpecies tres ſūt. ¶ In illa[c] ergo que ex eis in duab⁹ paſſiuis equalis fuerit elaborandus erit vt eius innatus calor fm augmentum procedat cum nutrientibus calidis inter humiditatem t ſiccitatem temperatis: t vnguētis calefacientibus t electuarijs magnis: t euacuationibus humoribus ppijs t balneationibus ſudorem facientib⁹: t exercitijs iuuātibus eos. Uz eniz aliquo tempore in humiditate ſint temperati accidet tamen eis vt humiditates in ipſis ppter frigiditatē generentur. ¶ Illoz autez[d] in qbus cū hoc eſt ficcitas regimen opz vt ſit ipſummet regimen ſenum.

¶ De regimine corporum que velociter egritudines incurrunt. Cap.3.

i **Sti autem[e] ad** hoc ſunt preparati ppter repletionem ſui: t tunc quidem in ipſis temperanda eſt humorū ipſoruz quātitas. Aut propter crudos humores qui in eis exiſtunt: tunc quidem tēperanda eſt humorum ipſorū qualitas: t eligendum eſt eis ex nutrientibus illud quod nutrimentuz ti fm alterā oppoſitionē ſunt vt nullo magis humidi vel ficci exiſtāt. Aut propter humidum aut ficcū eis dominaf. Et inter has cōplexiones peſſima oīum eſt frigida t ſicca. Juxta illud Gal. Peſſima vō decenter eſt ſicca cōplexio: qō enim in tpe pcedente ſenibus fit hoc cōfeſtim ex principio exiſtit.

c ¶ In illa tē. ¶ In ſecūda dat intentionē generalez regiminis corporis frigidoris cum temperie in paſſiuis. ſ. eniti ſeu laborare q calor innatus hmōi corporis augendo ,pcedat gradualiter t decenti ordine cum ſex remedijs. Primo q-dem cuz cibis calidis tēperatis in paſſiuis ſicut ſunt pulli capones faſeani gal-line perdices becquacie plouueri alaude carnes hedi vituli t annalis agni. Secundo cum vnguentis calefacientibus ex oleis camomillino t oliuarū dulciuz t amigdalarū dulcium t axungijs galline aut caponis t medullis cerui vel vituli vel mucilagine ligni. Tertio cum electuarijs magnis vt eſt electuarium de ligno aloes electuariū de cinamomo electuariū de.33. electuariū de citro que deſcribit Pain.3.cañ.ſum.1.trac.3. Quarto cum euacuationib⁹ appropriatie humoribus peccantib⁹ que ſunt cauſa manutenēdi corpus in frigiditate vel augēdi frigus eius vt ſi flegma peccauerit purgef cum agarico vel turbith: ſi melia purgef cum ſene vel polipodio. Quinto cum balneationib⁹ t ſtuphis ,puocantibus ſudorez vt educant aquoſitates que calorē hebetant t ſuſcitent innatum calorem. Serto cuz exercitijs iuuantib⁹ eos. i. conferentib⁹ ad ,puocationē ſudoz. Quis enim aliquo tpe corpora predicta temperata maneant in frigido t ſicco tandem tñ in his multiplicabunť humiditates per viam indigeſtionis ppter ſuam frigiditatem t fiet complexio frigida t humida.

d ¶ Illorum tē. ¶ In tertia dicit q regimen complexionis frigide cum ficcitate ſenū regimen eſt quod iam premiſſum eſt: q; quod ſenibus accidit in proceſſu temporis mor habentibus hanc ineſt naſcentibus. ¶ Attende q Gal. 6. de regi. ſani. ca. 7. tractans de regimine corporum frigidorū primo dat regimen frigidoz t ſiccorum hoiuz dicens. Humectare igiť eos opz t calefacere. Erit aūt hoc exercitijs cōmoderatis t cibis humidis t calidis t vini calidioris potatione t ſomnis amplioribus ,puidentibus nobis vt hz que fm vnāquāq; diem in corpore generanť ſuperfluitates cibi t potus euacuenť omnes. De venereis vō actibus dictum eſt quidez antea q vniuerſos quidez ficciores complexione nocent. Nunc autez dicimus quoniā hoz ipſoz marime ledunt eos qui t ſicci t frigidi ſunt. Innoxia enim venerea ſoluz humidis t calidis ſunt t oibus que natura poliſpmi. i. natura multiſpmi. Secūdo dat ibi regimē frigidoz t humidoz dicens. Laborioſe. i. languoroſe t que cum humiditate frigide cōplexionis ſunt t marime hz reumatis occupantur egritudinibus. Proſunt autem eis balneatio t exercitia t dieta ſubtilior t vnctiones moderate calefacientes. Tertio dat regimen frigidoz t temperatoz in paſſiuis dicēs. Quicūq; vō frigidiores quidem ſunt natura cōmoderate vō habent eam que fm ſecum t humiduz eſt cōplexionez minus hi his que fm hec ſunt diſcraſi ſunt laborioſi. i. languoroſi t ad ſanitatem t ad robur corporis validiores. Erigere eoruz igitur oportet t roborare caliditatem. In ea vero que fm humiditatem t ſiccitatem totius diete eſt ſpecies quod medium ſeruandum.

¶ De regimine corpoz que velociter egritudines incurrunt Cap.3.

e **Sti autem tē.** ¶ In hoc capitulo primo aſſignat cauſas preparationum corporum ad velo-
i citer incurrenduz egritudines t remedia generalia contra eas. Secundo in ſpeciali dat remedia contra repletionem. ibi (Et humoruz quātitas.) Tertio contra corruptionem cibi in ſtomacho. ibi (Et ſi eius cib⁹.)

¶ In prima parte fnuit Pain. quatuor ppoſitiones. Primo ppoſitio ſub forme diuiſionis hec eſt. Corpoz velociter incurrentiū egritudines quedam velociter incurrunt ppter repletionē nimiaz: alia ppter repletionē crudoz humoz. Secūa ppoſitio: quātitas humoz moderanda eſt ſeu minoranda in incurrentib⁹ velociter egritudines ppter repletionē: quia cōtraria contrarijs curanť. Tertia eſt

Et fm hoc laudatur fere ab omnibus medicis t philoſopis qui elementa corporis diligenter cognouerūt complexio hec: t nimirum ppter hoc ſola quibuſdam viſa eſt fm naturaz eſſe. Septima eſt: hec complexio poſt tempus crementi melior alijs complexionib⁹ fit: t ſi fm principia fuerit deterior vt his qui preſtunt huic corpori medicis effluxionuz eius prouidentiam habere oporteat per gimnaſia. i. exercitia vt dixi t per plurima balnea ante cibuz t per excretiones. i. expulſiones que per vinaz t per ventrem fiunt: nihil aūt prohibet t apoflegmatiſmis. i. purgāib⁹ flegma per nares t os purgationibus quādoq; vti: t euchimis ante omnia cibarijs t vini potu quod vinā ,puocet vel moueat: hec Gal.

¶ De rectificatione complonis in qua eſt friditas cū augmēto. Cap.2.

b **Uius** qui dez ſpēs tē. ¶ In hoc capō primo enumerat ſpecies complexionis frigidioris debito. Secūdo aſſignat regimen ipſius cum temperamēto paſſiuis. ibi (In illa ergo.) Tertio regimen eius cum ficcitate. ibi (Illoz autem.)

¶ In prima parte dicit q tres ſunt ſpecies cōplexionis fridioris debito. Una eſt temperata in paſſiuis. Alia humida. Alia ſicut de calida prius dicebaf. Juxta illud Gal. 6. de regi. ſa. c. 7. De frigidis vō deinceps vtiq; erit dicendum. Sunt autem horuz maxime differentie tres. Aut eniz eucra

Universidad de Deusto

qualitas humoꝝ corrigenda est in velociter egrotãtibus ꝓpter humoꝝ malitiaꝫ vt si nimis viscosi fuerint incidendi sunt: si nimis grossi subtiliãdi: si nimis subtiles ingrossandi sunt. Quarta est: eligendus est eis cibus prebens nutrimentum mediuꝫ inter multum ꝛ paucuꝫ tam in cito egrotãtibus ex multitudine ꝙ̃ ex humoꝝ malitia. Quia si dederis cibum pluris nutrimenti ꝙ̃ corpus egeat primo augmentabit multitudo humoꝝ qua calor oppressus cibos assumendos diminute digeret vnde crudi humores multiplicabũtur. Et si cibos dederis pauciorꝭ nutrimẽti ꝙ̃ fit opꝰ eleuabit calor supra suũ humidũ quo acutior fiet ꝛ humores cholerizabit. De his duobus causis cito egrotãdi dicit Gal. 6. de regi. sa. ca. 9. Si vo continue quis egrotauerit scrutanda ẽ in eo causa melemeris. i. morbositatis principiuꝫ qõnis nobis ab egritudinis specie facientibꝰ. Quecũqꝫ. n. ex ea que in ipsis est malitia egrotat corpora duplicẽ habent occasionẽ vel multitudinẽ vel cacochimiã. i. malos humores. Si qdem vtiqꝫ plectoricaꝫ egritudinem habere videant imẽtio sit ſm totam sanatiuaꝫ dietam eius vt cõmoderatos habeant humores rectos: particularis vo prudentia eius quidez que in quãtitate cõmoderationis dicet prius: eius vo que in equalitate scda.

a ¶ Et humoꝝ ꝛc̃.) ¶ In scda dat nouẽ regulas circa moderationem quãtitatis humoꝝ ꝛ correctiones plectorie. Prima est qꝫ detur cibus mediocris quãtitatis moderate nutriens vt neqꝫ quãtitas humoꝝ superaugeatur neqꝫ plus debito decrescat. Gal. vero sexto de regi. sanita. ca. 9. circa cõmoderationem suorum ciborũ ꝛ potuum ait. Obseruanda est igitur cõmoderatio eoꝝ que comeduntur ꝛ bibuntur ad ea que euacuantur. Auferre vero oportet ꝛ de cibis vel de qualitate vel de quãtitate vel de vtraqꝫ. Nam hi quidez qui cito coaceruant magnam multitudinez vtraqꝫ minuant. Quicũqꝫ vero non cito vel non magnã multitudinem cõgregant sufficiet alterutruꝫ auferre. Cognitũ autez est auferre qđ cũqꝫ ipse homo eligerit. Igitur de quãtitate quidem auferre cognitum est. Auferre de qualitate in oblatione eligotrophoꝝ. i. parum nutrimentuꝫ ciborum fit. Multi enim porcinis carnibus dietati multitudinez coaceruãt citissime indigente tali cibo fricationibus ꝛ exercitijs fortibus. Ad olera igitur ipsi ducendi sunt ꝛ legumina que non politropha. i. non multum nutrientia ꝛ ad pisces similr ꝛ volucres quicũqꝫ non politrophi: hec Gal. Secunda est augmentenꝭ exercitiuꝫ ꝛ fricatio ante balneationez vltra illud quod ex his temperato conuenit si plectoricus consueuerit exercitijs ꝛ fricationibus vti. Si vero non his vti cõsueuerit vtatur leuiore horum: salꝫ fricatione quatinus humorũ resolutione partim per hec facta plectoria decrescat. Tertia est qꝫ in plectoricis cibus partiatur per diuersas vices: puta duas vel tres in die naturali eum tribuendo quaqꝫ vice modicum ꝛ non vna vice plene satientur. Tali nãqꝫ partitione moderatius absqꝫ voracitate comedunt ꝛ melius digerunt ꝛ frequentius egerunt. Quarta est si de facili sudent ꝛ sudare consueuerint prouocetur in eis sudor aliquibus vicibus vt bis aut ter in septimana: quatinus plectorie pars sudoribus resoluaꝭ. Quinta est: tardent plectorici suam comestionez vsqꝫ post balneum nisi hac tarditate cholera rubea effundatur ad horuꝫ stomachos sicut plerũqꝫ fit in acute famescentibus ꝛ habentibꝰ porum delatiuũ cholere a chisti in stomachum naturaliter latum. Nam balneuꝫ precipue siccum vel deficcatiuũ in ieiuno factum plectoricam minuit ꝛ corpus demacrat. Sexta est: si tarde comestionẽ vsqꝫ post balneũ causa fuerit effusionis cholere in stomachuꝫ premittatur comestio balneo saltem preassumatur bucella panis in aqua intincta vel in aqua rosarum vel in vino malorum granatoꝝ vt stomachus fortificatus choleraꝫ non recipiat neqꝫ attrahatur ſmo ad intestina naturali suo cursu diriuetur. Septima est hora tẽperata comedendi est pro prima vice diei post quartã horaruꝫ naturalium diei incipiẽdo diẽ ab ortu solis nisi quid prohibuerit hac hora comedere sicut occupatio in secularibus negocijs vel qꝫ nondum discẽdit a stomacho externus cibus. Et tũc Gal. cibo simplicissimo sicut solo pane cõtentari suadet vsqꝫ ad decimã horaꝫ tali qꝫti tate qua tunc sit digestus. Ait enim sexto de regi. sani. c. 11. Visum est mihi circa quartam horam offerre cibum simplicissimum qui est panis solus. Ego quidez ipse ita gessi. Quidam vo non sustinent panez comedere solum sine pulmẽto aliquo. Sed aut cum glandibus aut dactilis vel cum melle vel sale. Deinde bibũt quidam eorum: ego aũt nunqꝫ bibi in tali cibo ꝛ solum comedebam panẽ. Sit autem multitudo tanta vnicuiqꝫ ꝙ̃ta vsqꝫ ad decimam horaꝫ digesta esse potest. Etenim si exercitari voluerint marime vtiqꝫ ita innocui exercitantur: hec Gal. O quãtum elongati sumus a sobrietate Gal. ꝛ suorum contẽporaneoꝝ nõ solo pane contenti ſꝫ ferculis plurimis nostros sarcientes ventres. Octaua est: si cibus fuerit sumendus ante balneationem pp qꝫ cholera rubea stomachis eorꝫ ĩfunditur dum balneantur ieiuni ꝛ ex hac sumptione cibi ante balneationem senserint significationes oppilationum in epate puta tensionez vel grauitatem dextri hypocundrij medicentur oppilationes eorꝫ cum medicinis aperitiuis conuenientibus suis cõplexionibus iaꝫ prenominatis cap. 4. summe pcedentis precipue cum hydromelle decoctionis radicis vel seminis apij. ¶ Attende primo qꝫ quidam libri sic hñt hanc literaꝫ. Et si infusio cholere rubee in eorꝫ stomachis nocumentũ fecerit qđ diximus premittat cibus. Deinde si senserint significationes oppilationuꝫ in epate cum apitiuis ꝓnominatis suis cõuenientibus complexionibꝰ medicent. Et in ifa ꝑus exposita nõ capit sinaũt ꝓ ſꝫ si nõ imo solũ ꝓ ſꝫ si.

¶ Attende scdo qꝫ sicut ex balneo post comestionez quãdoqꝫ contingunt oppilationes epatis ꝛ dolores capitis sic ex exercitio post balneationẽ ꝛ cõsimilibus auxilijs indigent. Teste Gal. 6. de regimine sanita. ca. 11. dicente. Nocumentuꝫ quibusdam non paruũ fit exercitantibꝰ in multitudine ciboꝝ: quibusdã enim caput repletur ꝛ ſm epar sensus fit tensionis vel grauedinis vel virisqꝫ: quãdo igitur quid taliter contigerit curandum id confestim. Mona ꝓpositio est: si plectorici ex balneo vel exercitio post cibum senserint in capite nocumentuꝫ cũ hoc scilicet cum oppilatione in epate succurratur eis cum ambulatione. Iuxta illud Gale. vbi supra. Enfrates quidem idest oppilationes que sunt ſm epar per ea qꝫ exfractant. i. expurgant curentur. Repletiones vo capitis per ambulatiões maxime quidem ante cibum. Nihil tamẽ ꝓhibet ꝛ post cibũ. Sed has quidez ambulationes que post cibuꝫ vltime tardas facere decet. Eas autez que ante cibum robustiores quidez his nõ tamen tales quales ꝓperantes ad aliquã digestionem agimus: hec Galenꝰ. Prodest ãt ambulatio doloꝛi capitis ex balneo post comestionẽ quia descendere facit ad fundum stomachi cibuꝫ qui prius balneo motꝰ effumabat ad caput dolore faciens ipsuꝫ.

b ¶ Et si rẽ.) ¶ In tertia parte que videt esse de velociter egrotantibus a parte qualitatis dicit primo qꝫ si cibus in stomacho velociter egrotantium corruptus fuerit ꝛ per se descenderit ad intestina statim expellendus cum egestione: hoc erit lucrum idest magnũ cõmodum excusane eos ab assumptione pharmaciarũ quaꝝ nulla sine lesione alicua est imitatiua. Secundo dicit qꝫ si cibus iste corruptus in stomacho non per se descenderit deponatur idest inferius deducatur cuꝫ diacymino aut ficubus cõsparsis vel incorporatis cum semine carthami. Cuius cõfectio prenominata est ca. 2. ſum. priores. ℔. illo. Medicina quoqꝫ composita ex medulla carthami ꝛ decuplo ipsius ficuum siccaruꝫ confert eis. Sitqꝫ illud quod ex ea in potu sumitur vt nucis magnitudo. De hac materia dicit Gal. 6. de regi. sanita. cap. 11. Correctiones vero eorum qui in ventre sunt ciboꝝ pharmaca quibus quidez subducuntur ea que sunt corrupta marimũ matriculuꝫ. i. iuuamentũ ad sanitatez habent. Qui vo non subducuntur per ea que fine tristitia subducunt prouocandi sunt hoc pharmaco qđ vocatur diaspoliticum idest diacyminũ quãdoqꝫ alius sumpserit nitrum ꝛ electuariuꝫ quod per caricas idest ficus siccas ꝛ gnicũ idest carthamũ: ꝛ quecunqꝫ alia per crocum idest carthamũ vel epithymũ cõponũtur. Dis aũt qui ita dispositi sunt hominibꝰ conferunt ꝛ qui ante cibũ vomitus. Vomitus autez qui per vini potum dulcis fiunt. Consiliari vo oportet eis nullum grosso ves. i. fetorem habens vel putridum vel vliter facile corruptibile cibarioꝝ offerre. Que vo vocantur a medicis euchima hec eligo. Apta vo est his qui ita habent horibus per interualla moderati temporis ventris subductio per ea que moderate purgant qualis est aloes pigra: hec Gal.

¶ De incrassatione macri. Capitulum. 4.

c **Ausarum ꝛc.** ¶ In hoc capitulo primo dat causas maciei. Secundo remedia. ibi (Fricatio igif.)

c Tertio continuat dicta b ad priꝰ dicta ꝛ postea dicenda. ibi (Et hoc qdem.) ¶ In prima parte assignat tres causas maciei. Prima ꝛ fortior ceteris est siccitas complexionis totius corporis vt infra dicetur quarti. 7. trac. 4. ca. 1. Nam siccitas plurima nutrimentuꝫ prohibet vniri membris ꝛ calorem acuit: quare resoluit abundanter humidum ꝛ restauratio sui modica fit. Secunda est siccitas mesaraicarũ qua cõtrahuntur ꝛ non trahunt chilum sufficienter neqꝫ recipiunt satis alimenti vnde siccitas ꝛ macies augentur. Tertia est siccitas aeris nos cõtinentis qua fit consumptio nostraruꝫ humiditatuꝫ tam substantialiuꝫ ꝙ̃ nutrimentaliuꝫ. Multo plures maciei causas assignat ꝑmm. quarti. 7. capꝰ nunc allegato qđ incipit. Extenuatio aut fit ꝓpter privationem materiei pinguedinis cibi. Aut fit ꝓpter multitudinẽ vsus cibi subtiliantis ꝛc̃. Gal. vo. 6. de regimine sanita. ca. 12. causas maciei sic signauit. Fit autez hec tenuitas quibusdam quidem in ea que ſm totũ corpus discrasia ſm eam que ad siccum ꝛ frigidum est superabundantiaꝫ: quibusdam autez fit ꝓpter anadoticã idest redditiuaꝫ virtutem seu distributiuam vel nutritiuaꝫ vel ſm vtraqꝫ imbecillioꝛes ambas existentes natura.

d ¶ Fricatio ꝛc̃. ¶ In secũda dat octo remedia contra maciem. Primũ est fricatio totius corporis ante balneum media inter asperam ꝛ lenem donec cutis rubificetur. Deinde fiat fricatio fortior vt per eam suscitetur calor ꝛ abunde trahatur alimentũ ad membra. Secũdum est superpositio emplastri de pice in toto corpore qđ suo calore sanguinem attrahit ꝛ calorem suscitat ꝛ sua viscositate retinet in membris sanguinez attractum donec inuiscetur ꝛ assimiletur partibus corporis. Tertium est temperatuꝫ exercitium post dictã emplastrationẽ et pice per qđ diffunduntur sanguis ꝛ spiritus versus exteriora. Quartum est balneatio in aqua dulcis mediocris caliditatis post exercitiuꝫ sine mora qua membra humectentur ꝛ nutrimentuꝫ eis abundantius adhereat ꝛ assimilef. Quintum est exterfio totius corporis ab aquositate balnei adhxrenti cuti cuꝫ mandilibus siccis vt melius oleum quo post inunꝫitur imbibat ei ꝛ diutius hereat. Et sunt mandilia in ꝓposito pãni de lana vel lino quibus pudibũda cooperiunt in balneo. Sextum est inunctio totius corporis cum oleo olivaruꝫ dulci tepido statim post extensionem vt membra humectent ꝛ a lassitudine ꝓhibeantur ꝛ sanguis

ac spiritus

Universidad de Deusto

ac spiritus per fricationes exercitia ⁊ balneationes ad mẽbra deducti retineãtur in eis. Et ad hanc intẽtionem onfacinuꝫ olcum vel rosatum esset efficatius oleo dulci ꝓpter suam stipticitatẽ. Septimũ est assumptio cibi sibi conueniẽtis post inunctione vt collaticioꝝ ex cancris aut pullis aut aqua carniuꝫ cum vitellis ouoruꝫ aut lactis afine aut capre aut mulieris aut caponũ pinguiuꝫ aut gallinaruꝫ vel perdicum vel faseanoꝝ vel vituli vel hȝci vel annualis agni vel annualis porci si virtꝰ affuerit qua digerat. Octauum est effusio aque frigide mediocris frigiditatis super totum truncuꝫ corporis in exitu a balneo aque calide si tempus etas ⁊ consuetudo toleraverint: aquã frigidam. ſ. si tempus fuerit estas ⁊ etas iuuentus ⁊ vir impinguãdus ⁊ mos habuerit in aquis frigidis sepe balneari vt sanguis ⁊ spiritus ad membra tracti in eis retineãtur ab aque frigore clausis poris acutis. Nonum est cõmensuratio fricationis ꝑcedentis emplastrationem cum pice talis ꝙ finis fricationis ꝑus fiat ꝙ̃ incipiat minui tumor membroꝝ per fricationem inductus. Non enim queritur ex fricatione resolutio sed attractio nutrimẽti ⁊ spirituũ ad membra impinguanda ⁊ vivificanda. Hec remedia prius nobis dedit. Gal. 6. ⁊ regimi. sa. ca. 12. dicens. Est aũt nullum quidez auxilium emplastrationi cuꝫ pice virtutem habens parẽ. Prodesse tamen possunt ⁊ hec talia ante balneuꝫ manibus non valde mollibus sicut rursus nec ꝙ̃ asperis refricare corpus vsquequo ruboreꝫ accipiat. Deinde fricatiõe dura non multa oppilante cutem densam ⁊ duram operari ⁊ postea exercitijs cõmensuratis vtentem. Deinde balneatum ita vt non prolixe moretur ſm balneum abstergere similiter predicta fricatione sicca ⁊ postea vnctum oleo breui offerre cibaria. Intentio vero talium est ad carnosum genus trahentes sanguinem bonum roborare eam que in eis est nutritiuã virtutem vt nõ euaporeẽ qõ attractũ est sanguinis. Igit roborat qdez virtus nutritiua ex eo qõ̃ calefacit carnes ⁊ nõ euaporaꝫ is qui deductus est ad eas sanguis. Unguentibꝰ eas oleo virtutez hñte emplasticaꝫ. i. adhesiuã. Si ꝏ ⁊ que etatis cõcesserint frigidis balneationibꝰ idem hõ simul vtens cũ predictis proficiet multũ: hec Gal.

¶ Et hoc quidez ⁊c.) ¶ In tertia dicit ꝙ remedia tam dicta contra maciez totius sunt illis ꝓpinqua que dicta sunt prius contra paruitatez ⁊ debilitatez alicuius membri. ca. 11. doc. 2. huius. 3. fen: ⁊ sermo completus de impinguatione macroꝝ inuenietur in libro ⁊ pulchritudine quarti libri. ſ. ca. 1. trac. 4. fen. 7. libri. 4. que est ⁊ decoratione corporis.

¶ De extenuatione grossi ⁊ crassi. Lapm. 5.

Prius regimen ⁊c. ¶ In hoc capitulo dat nouez remedia contra grossitiem ⁊ crassitiem corporis nimias remittens nos ad sequentia super amplio ri sermone de his. Primũ est ꝙ procuretur velox cibi descensus a stomacho ⁊ intestinis: ne meserai ce spacium habeant sugendi complete totuꝫ chilum a cibo. Procuratur autem descensus eius ꝑmittendo cibos lenitiuos alijs vt primaꝫ aquam decoctionis caulium vel decoctionis concharũ vel decoctionis pisorum vel potetam factam ex bletis violarijs borraginibus ⁊ mercurialj vel poma cocta vel panem subnigrum multi furfuris. Secunduꝫ est assumptio ciborum qui sub magna quãtitate sumpti modi cum nutriant vt olerum radicum leguminuꝫ salsorum induratoruꝫ panis furfureus: ⁊ quibus qui sumunt magnam quãtitatem ita vt saturentur parum nutriũtur: quia paucus ex his generatur sanguis. Tertium est frequens horum balneatio ante comestionem: tunc enim facta resoluendo humidum tam nutrimentale ꝙ̃ substantiale corporis demacrat maxime balneum siccuꝫ quod stupha dicitur vel balneũ in aquis desiccatiuis naturaliter aut artificialiter calidis vt sulphureis vel aluminosis. Quartum est exercitium velox ꝓpter multam sui resolutionez maxime si cum velocitate fuerit forte vel longum. Quintuꝫ est inunctio frequenter facta ieiuno stomacho cum resoluentibus oleis vt anhetino iuniperino ruthaceo laurino ⁊ lateribus ⁊ castoreo vel ⁊ euforbio. Sextum est ⁊ electuarioꝝ numero est trifera minor quaꝫ describit Pan. 5. cañ. sum. 1. trac. 3. Septimuꝫ est electuarium ⁊ lacca qõ dialacca dicitur: ⁊ est duplex magna scilꝫ ⁊ minor quas describit Pau. trac. 1. sum. 1. quinti. Octauũ est opiata famosissima tyriaca maioꝝ quam describit ibi que deficcat humiditates impinguantes corpus: quia medicine deficcatiue predominant in cõpositione ipsius vt in trifera minore ⁊ in dialacca. Nonum est potus aceti ⁊ almuri ieiuno stomacho: quia acetum vehementer siccat ⁊ almuri etiaꝫ qõ quandoqꝫ fit ex piscibus salitis: quãdoqꝫ ex farina ordei ⁊ sale facto pane: ⁊ vtrũqꝫ siccat ꝓpter dominium salis in eo. Sed assiduus vsus aceti maxime in ieiuno multa inducit incõmoda visuꝫ debilitat pectus offendit tussim cõmouet stomachum ⁊ epar ledit neruos ⁊ iuncturas vehementer opprimit hos arteticis illos tremoribus ⁊ paralysibus verane. Sal ꝏ ⁊ almuri debilitãt visum supercalefaciunt epar sanguinem adurunt serpigines impetigines scabiem pruritus morpheaꝫ lepram in dispositis inducunt vias vrine excoriant cũ diu continuant. ¶ Attende ꝙ Gal. 6. de regi. sanita. cap. 12. artem demacrandi pingues ⁊ subtiliandi grossos sub quatuor regulis ⁊ exemplo vnius demacrati per ipsum nobis reliquit. Prima regula est. In his qui sunt imoderate igrossati exoluere quidez oportet anadosim. i. minuere redditionem cibi ad membra augere vero oportet effluxiones. i. resolutiones corporis. Secũda est. Anadosis quidez exoluitur idest redditio cibi minuit continuis subductionibus ventris assuefacientibꝰ nobis sibi organa inferius cito ꝑpellere quecũqꝫ ꝓtinent ſm ea.

Tertia est: effluxiones corporis augebimus acutis idest velocibus exercitijs quoruꝫ est ⁊ cursus vnctionibusqꝫ diaforeticis idest euaporatiuis fricãtes ꝙ̃plurimuꝫ. Quarta est: esse autem oportet fricationem mollem scilicet ⁊ rarificat iuam: quia dura potos cutis claudit ⁊ resolutionem prohibet. Exemplum vero est hoc. Ego deniqꝫ quendam crassum sufficienter idest nimis paruo tempore cõmoderate cursum idest aene carnosum feci acuto cursu vti cogens: deinde quidem abstergens ei sudorem syndonibꝰ idest linteis nec valde mollibus nec valde asperis. Deinceps vero fricans ꝙ̃plurimum vnctionibus diaforeticis. Et post talem fricationem ad balneuꝫ ducẽs in quo balneo cibum quidez consestim non offerebam. Quiescere ꝏ iubẽs ⁊ quid assuetorum sibi gerere rursus ad secũduꝫ ducebam balneuꝫ deinde tumores idest substantias ciboriorum oligatrophos. i. parum nutrientes dabam vt implerentur paruꝫ vero de eis in totum adderetur corpus: hec Galenus. De hac materia remittit nos Princeps ad dictionẽ decorationis idest ad Fen septimam quarti que ⁊ pulchritudine seu decoratione intitulatur. In cuius trac. 4. capi. 5. diffuse determinatur de extenuatione pinguium.

¶ Doctrina quinta Fen tertie primi que est de mutationibus: cuius est capm. 1. ⁊ summa. 1.

¶ De regimine temporũ cum rectificatione aeris. Lapm singulare.

Aeris[a] quidem dem principio succurrendum est ad minuendum ⁊ ad bibendum cathartica ſm ꝙ necesse est ⁊ ſm consuetudinez. In ipso quoqꝫ proprie vomitus ꝓuocandus est. Et omnis res multuꝫ calefaciẽs ⁊ humectans est dimittẽda ex carnibus ⁊ potibus. Et nutriens subtilianduꝫ. Et exercitio vtendum est temperato qõ sit maius uentia. Et de electuarijs trifera minor ⁊ el'ariuꝫ de lacca ⁊ tyriaca: ⁊ vt ieiunus bibat acetũ ⁊ almuri. Et nos qdez noiabimus hoc in dictione decorationis.

Tertie primi que est de mutationibus ⁊ eius est capitulum vnum ⁊ summa vna.

¶ De regimine temporꝫ cum rectificatione aeris. Lapm singulare.

a

Aeris quidem ⁊c. ¶ In hoc capto ꝑmo agit de regimine observando in vere. Secundo in estate. ibi (In estate vo.) Tertio in autumno. ibi (In autumno autem.) Quarto in hyeme. ibi (In hyeme vo.) Quito ⁊ rectificatiõe aeris corrupti. ibi (Aeri vo.)

¶ In prima parte dat octo regulas regiminis vernalis. Prima est succurrendum est in principio veris humano corpori cum minutione sanguinis ꝑ flobothomiam ventosas aut sanguisugas ⁊ cum catartici seu pharmacie potu ſm necessitatem plectore tollende per minutionem vel alterius humoris a sanguine electiue euacuandi per pharmaciam ⁊ ſm consuetudinem corporis in vsu phlebothomie vel pharmacie. Juxta illud Hypo. apho. 6. aph. 47. Quibuscunqꝫ phlebothomia aut pharmacia confert hos vẽ phlebotomare aut pharmaciam dare conuenit. Et Gal. in commento ait. Oportet ergo in veris initio purgare hos cum phlebotohmia si ⁊ plenitudine timeatur cum solutione ⁊ vomitu si de coꝛruptis humoribus. Diu. n. multos huiusmodi custodiui cuꝫ in singulis egrotarent annis multis quoqꝫ podagricis arteticis non tamen adeo fortiter vt petrifierent digiti hoc modo subueniemus ⁊ venturas passiones diſtulimus. Similiter protelauimus. quibusdam empima ⁊ epilentiam cum hoc modo purgationis. Phlebothomia autem vniuersaliter est medicina omnium passionum de plenitudine: purgatio cum solutione ⁊ vomitu si generaliter attenda tur vna esse videtur. Quod si specialiter nõ est vna quia cum quibusdaꝫ hominibus cholericos humores purgare conueniat alijs alios quoslibet ſm naturas membrorum diu assuetorum diuersi formiter sunt purgandi hec. G. Addit autez illic exempla plurima de preseruatis ab eo per purgationes in tempore veris a grauibus moꝛbis. Secunda regula est vomitus in vere proprie pronocandus est vt cholera quã frigus hyemis latere fecit in vere commota vomitu purgetur. Et portio flegmatis paulatim in stõ hyeme congesta simul educatur. G. tamen plus suadet vomitu vernali tempore purgationem per inferiora. 4. apho. commento huius cañ. Purgare quidem estate superiora hyeme vo inferiora: dicens. Cholera namqꝫ in estate regnat que quoniam ignea ⁊ leuis est semper superiora petit. Purgetur ergo in estate ⁊ autumno per superiora ne forte ab hac dissipent membra. Phlegma vero in hyeme abundat quod quoniam graue est inferiora petit: purgetur ergo hyeme ⁊ vere ne hoc superabundans distemperantiam faciat. Tertia est: in vere dimittende sunt res multum calefacientes ⁊ humectãtes ex carnibus ⁊ potibus sicut carnes condite cum speciebus ⁊ vina rubea dulcia vinosa: quia cito faciunt erũberare sanguinem quem ver de se satis multiplicat Quarta est: nutriens est in vere subtiliandus: quia tempus veris pre ceteris repletionale est propter humiditates in hyeme genitas ⁊ conculcatas que in vere erumpunt. Contra dicit Hyp. apho. prima aph. 15. Ventres hyeme ⁊ vere calidissimi sunt natura ⁊ somni longissimi. In his igitur temporibus ⁊ oblationes plures vande sunt. Eteniꝫ innatus est calor multus: multo igitur indiget nutrimento. Signum sunt etates ⁊ athlete non ergo in vera regimẽ subtilianduꝫ est. Die ꝙ si ver corpus inuenit temperatum in humoribus cibus in eo vandus est ſm mensuram caloris innati ⁊ resolutionem que fit a corpore quia ver conseruat corpus vt inuenit ⁊ de se sanissimum est ⁊ minime mortiferum. Juxta illud Gal. apho. 3. cõmento illius cañ. apho. 21. Uere si quidem manie. Uer enim si corpus equaliter temperatum humoribus inuenerit in eadem perfectione custodit nec ex sui parte aliquid mali infert. Autumnus estas hyeme faciunt ecõuerso. Quolibet enim horum cum corpus inueniat mundificatum: ex sui tamẽ parte generat morbum. Estas. enim choleram rubeam: hyems phlegma autũnus choleram nigram. Sed quia ver vt plurimum reperit corpus repletum partim humoribus ex hyeme natis partim ex crapula assidua homnium iniungit hic prin. subtile regimẽ tempore vernali. Quinta est in vere vtenduꝫ est exercitio temperato inter longum ⁊ breue velox ⁊ tardum forte ⁊ debile magnum ⁊ paruũ sit tamen maius tempore veris ꝙ̃ tempore estatis ⁊ fiat corpore premũdificato. Juxta illud Gal. commen. nunc allegato. Uer idem facit in corpore quod exer-

Universidad de Deusto Biblioteca

citia videnk facere que corporibus sunt sana: si tamen exerceãtur plena flegmate vel quolibet alio humore generantur in eis epilensie ⁊ apoplexie ex eoꝝ exercitatione. Aliquando crepantur vene in pulmone vel febres nascuntur acute. Sexta est: in vere nemo repleatur cibis ad saturitatem: imo suum diuidat cibuꝝ partum ex eo sumẽs vnaquaqꝫ vice longis interuallis. Juxta illud Gal. apho. 1. cõmento. 14. illius canonis. Et quibus semel aut bis ⁊c. Medio vo vere ⁊ appropinquante igꝫ estate paruꝫ cibi ⁊ longis interuallis debemus dare. Hoc. n. tempus morbo ⁊ plenitudine assimilatur: quoniaꝫ chimi in hyeme coagulati dissolvũtur effluentes per totum corpus. Idez qõ diximus ⁊ tempore in morbo faciẽdum est de plenitudine: parũ eniꝫ cibi si virtus sit fortis longis dam⁹ interuallis hoc etiaꝫ in vere faciendum est. Septima est: bibantur in vere syrupi ⁊ rob. i. succi fructuum per se inspissati extinguentes feruorem sanguinis et cholere sicut syrupi rosatus ⁊ violatus ⁊ ⁊ acetosa maxime oxizachara. Rob vue acerbe vel de berberis vel ⁊ ribes vel ⁊ limonibus vel ⁊ acetositate citri precipue circa finem veris quo augeri incipit ⁊ invalescere in humoribus ebullitio. Octaua est: abstineat homo tempore veris a rebus calidis que sanguinem ⁊ corpus supercalefaciunt ⁊ ab omnibus amaris salsis ⁊ acutis. Nam cũ sapores hi fundentur omnes in substantia calida supercalefaciunt epar ⁊ sanguinem. Et ebullitionez humoꝝ quaꝫ per efficit augent quare perducunt ad scabiez pruritum serpiginem lepraꝫ maxime in medio ⁊ fine veris. Plures ex his regulis pnotanit Rasis. 4. Almansoris ca. de regimine corporis ſm tempora dicens. Opꝫ vt in vere minutione ⁊ ventris solutione preueniendo succurratur anteqꝫ calor irritetur. Et minus vinum in ipso est bibendum ⁊ caro comedenda ⁊ omnia dulcia minus sumenda. Et qꝫmaxime hoc obseruare debent quibus egritudines ex repletione accidere consueverunt. Decet etiam vt nutrientibus subtilibus ⁊ infrigidantibus in eo nutriantur: quibus in estate vti consueverunt: hec ille.

a ¶ In estate vero ⁊c.) ¶ In hac parte secunda dat quattuor regulas regiminis hominis tempore estiuo. Prima est diminuantur estiuo tempore cibus potus ⁊ exercitium homini ⁊ quiete vtatur. Cibus quidez: qꝫ tunc temporis digestiua virtus ⁊ calor innatus sunt multũ debiles sparsi ⁊ resoluti per caloris violentiam extrinseci. Potus vero nõ quilibet minuendus est: cum tunc resolutio maxima fiat: ⁊ deficcatio corporis ⁊ eleuatio caloris supra humidũ ⁊ plus fitiat homo qꝫ alio tẽpore. Sed potus vini tunc minuendus est precipue vini vinosi puri: qꝫ ⁊ faciliter inflãmabile est ⁊ calorẽ iam auctũ estu violento excandescere facit. Per potũ quidẽ solent veteres intelligere vinũ. Teste Gal. apho. 2. cõmẽ. illius can. Potus indigentiã soluit: dicente. Dicendo potũ intelligere consueuit vinũ. Exercitium aũt tunc minuendus est: qꝫ supercalefactionẽ resolutionem ⁊ exiccationẽ ab estate inductas auget. Et est quiescendũ in vmbra. s. qꝫ quies semper est infrigidans ⁊ humectat ꝓpter defectũ resolutionis: vt ait Prin. primi. 2. doc. 2. sum. i. ca. 12. Scõa est: estiuo tẽpore bibat homo potus extinguentes sicut aquã hordei: syrupum rosatũ orizaccaram simplicez syrupũ endiuie vel acetose. Per hos. n. cholera estate evulliens satis reprimit sanguis tẽperat mẽbra consonant ⁊ infrigidant cuꝫ moderamine. Tertia est: vomat homo tẽpore estiuo si possit. i. si facile fuerit sibi maxime si senserit os amarũ ⁊ ficcũ. Maꝫ tunc tẽporis abundat cholera que quenienter vomitu purgat. Propterea suasit Hyp. apho. 4. apho. 4. Purgare quidem estate superiora. Hyeme vero inferiora. Et Gal. in cõmen. ait. Cholera nãqꝫ in estate regnat: que qñ ignea ⁊ leuis est semp superiora petit: purgetur ergo estate ⁊ autumno per superiora. Quarta est: moretur homo semper tẽpore estiuo in vmbra ⁊ in loco qui sit coopertus aduersus radios solis vt minus tangat ficcetur ⁊ resoluatur a calore solis. ¶ Attende primo qꝫ Rasis. 4. alman. ca. predicto paulo latius sic describit regimen tpe estiuo conueniens homini. Cum venerit estas motus minuatur ⁊ labor: soli quoqꝫ minus obviandũ erit: ⁊ nutrientia calida ⁊ grossa relinquenda: venter ẽt nõ semel cito repleri dz: sed multis vicibus cibus diuersus est sumendus. Et aqua frigida est bibenda ⁊ in ablutione vtenda. Simila quoqꝫ. i. farina frumenti vel hordei cum aqua cocta ⁊ zuccaro est põtanda ⁊ syrupus acetosus ⁊ iuleb ⁊ rob de fructibus acetosis. In potu ꝑterea in mane accipi dz nix cũ zuccaro. Res autem frigide ⁊ cibi cũ aceto ⁊ sumach cõpositi ⁊ thares ⁊ hulẽ ⁊ res acetose comedi debent. A vulcibus aũt ⁊ vnctuosis ⁊ acutis ⁊ salsis abstinendũ est. Sed acetosis ⁊ insipidis ad temperiẽ ꝑseruandã vtenduꝫ est. Vino quoqꝫ tanta admiscenda est aqua vt quasi aqua sentiat. Uetus aũt ⁊ forte dimittat: hec ille. Et per thares ⁊ hulen intellige brodia acetosa. ¶ Attende scõo qꝫ propter vehementiam resolutionis humiditatũ tam substantialiũ qꝫ nutrimentaliuꝫ corporis in estiuo tpe grossior ⁊ maior cibus exhibendus esset si virtus sufficeret ad digerendum talẽ ⁊ tantuꝫ: sed qꝫ non sufficit vna vice multũ digerere cibum paꝫ ⁊ sepe de eo dandum est. Juxta illud Gal. apho. i. cõmen. illius can. Et quibus semel. aut bis. In estate cibus multotiens erit dandus ⁊ parum. ¶ Multotiens qꝫ indiget propter sepissimam dissolutionem. Parum propter virtutis defectionem.

b ¶ In autumno ⁊c.) ¶ In hac parte tertia dat regimen homni pro tempore autumni sub. 11. regulis. Prima est: conseruatio sanitatis corporis facienda est in autumno cum regimine meliori ⁊ attentiori cura qꝫ in quocũqꝫ alio tempore maxime in autumno diuersi aeris in caloꝛe forti dieruꝫ suorum ⁊ frigore forti suaruꝫ noctium: qꝫ tempus autumni ceteris egritudinalius est ⁊ magis mortiferum. Juxta illud Hyp. apho. 3. apho. 10. In autumno acutissime egritudines fiunt ⁊ maxime mortifere. Et Gal. in cõmento ait. Autumnus acutorum morborum est generatiuus ⁊ pestilentior aliis temporibus. Et statim subiungit causam huius dicens. Autumnus in multis illaudabilis est rebus. Primo qꝫ aliquando eadem die fit frigus aligsi fit estus. Secundo qꝫ cũ sit post estatẽ inuenit in multis corporibus chimos incensos ⁊ in quibusdã virtutem defectam. Neqꝫ ſm hoc etiam solum: sed anteqꝫ chimi veniant ad cutem mouentur vt dissoluãtur. Sed iste veniens propter frigiditatez suam in interioribus corporis eos recludit: hec ille. Scõa est: in autũno deficcantia queqꝫ relinquenda sunt qa prior estas corpora ficcauit plus opportuno quoruꝫ ficcitatem non corrigit autũnus: sed potius auget siccus existens. Sicca ergo oblata nocerent plurimum. Tertia est: abstinendum est a coitu tempore autumni ⁊ ab aque frigide plurime potu ⁊ ab effusione aque frigide super caput. A coitu qdem marie excessiuo: quia corpo ficcat vires debilitat spiritus resolut calorem minuit senũ accelerat. Teste Gal. 6. de regimine sanita. capi. 5. dicente. Contrariyssimi vero ficcis complexionibus sunt venerei actus. A potu vo aque multe frigide: quia penetrat cito ad intima corporis iam rarificata p calorem preute estatis: quare mortificat calore inatum: pectus ⁊ stomachum ledit: neruos debilitat: ⁊ complexionem epatis destruit: colicam inducit ⁊ hydropisim generat. Ab effusione quidem frigide aque super caput: quia frigus eius velociter penetrans cerebruꝫ debilitat ⁊ quasi extinguit animalem spiritum cui compatiuntur vt sue radici vniuersa organa sensus ⁊ motus: ⁊ miringas cerebri suo frigore vehementer ledit: reuma generat: ⁊ humores acutos ad pectus excutit. Unde quãdoqꝫ generatur ptisis. Quarta est: tempore autũni non dormiat homo in loco frigido sicut supra terram vel supra herbam ꝓpter cuius frigus cutis horripilatur: quia prior estas repleuit corpus humorib⁹ acutis quoruꝫ fuligines interius retente propter clausionem poroꝝ cutis a frigore loci putridas febres leuiter generant. Nam tempus autumni cacochimius est ceteris temporibus ⁊ propter ipsius inequalitatez ⁊ propter vsum copiosum fructuũ. Nec in autumno dormiat repletus scilicet priusqꝫ cibus descenderit ad fundum stomachi: quia somnus ventre pleno cerebruꝫ fumis ⁊ vaporibus implet: inquietudine somnioꝝ verat: digestionem turbat ⁊ reuma parit: qõ in autumno pluris periculi est propter acumen humoruꝫ corporis ex quo timetur ne pulmo vlceretur ⁊ fiat ptisis. Quinta est: qꝫ tempore autũni vitetur calor estiuus circa meridiem suoruꝫ dierum dominari solitus ⁊ matutinoruꝫ vel aurorarum ac noctium frigus ⁊ frigus capitis. Superius pluries determinatum est qꝫ autumni tempus est multũ inequale quia dies eius sunt velut estiui ⁊ noctes hyemales: non exponat ergo se homo caloribus estiuis dieruꝫ autumnaliuꝫ ne ficcetur resoluatur ⁊ debilitetur corpus iam ficcatum ⁊ resolutum debilitatũ estate prior neqꝫ comburantur ⁊ inflãmentur humores ipsius. Non se etiaꝫ exponat frigori nocturno vel matutinali ne cutis ipsius horripilatur vel membra rigeant ⁊ fuligo humorũ interius recluſa tali frigore putredine sebuli corpus inficiat. Obseruetur etiam ne frigus hoc caput tangat cerebrum debilitans ⁊ oia orta ab eo reuma generans miringas percutiens ⁊ quasi extinguens animales spiritus. Sexta est: in autumno sibi caueat homo a fructibus illius tempore vt vuis perficis ficubus ⁊ similibus vel saltem non multum ⁊c eis comedat: quia tales generant sanguinez dispositum ad putrefactionez maxime si fuerint in stomacho ſmũdo vel in cacochimico corpore recepti quale in autumno sepius occurrit. Septima est: in autũno non balneet se homo nisi in aqua tepida vel mediocris caloris. Aqua nãqꝫ frigida tunc obuians corpori multum nocet ei sicut premissum est. Et multum calida debilitat ipsum ficcat ⁊ inanit. Sed tepida humectat ⁊ calorem temperat ⁊ cutem lenit ⁊ acumen reprimit peccantiuꝫ humorum ⁊ maturationez horum coadiuuat. Octaua est: in autumno corpus euacuetur a malis humoribus tam derelictis ab estiuo tempore qꝫ generatis in eo qñ in eo noctes equantur diebus ne constringãtur a frigore hyemis in pores mẽbrorum ⁊ illic corrupti corrumpant membra qꝫ sit melius in multis corporibus tempore autumni nihil efficere quo ferueant humores ⁊ cõmoueant quasi irritati vel evullientes: imo melius sit vt quieti maneant paulatim repressi tam frigore hyemis qꝫ crudi humoris permixtione cuius multitudinem procreat hyems. ¶ Attende qꝫ prima autumni pars est similis estati calida ⁊ ficca debilitans vires corporis: quare non competit in ea pharmacuꝫ nisi vigente necessitate. Sed postrema eius pars est hyemi similis declinãs ad frigus ⁊ humiditatem: que quia constringit humores in membris non finit eos leviter educi: quare tunc non conuenit pharmacia nisi in casu magne necessitatis. Sed autumni medium quod est circa autumnale equinoctiuꝫ est temperatiue ceteris eius partibus ⁊ similibus veri: quare tunc maxime facienda videtur euacuatio peccantium humoruꝫ. ¶ Attende scõo qꝫ frequenter peccantes humores tempore autumni sunt acuti adusti qui qꝫdiu latitant in membris quieti modicum offendunt: ⁊ dum cõmouentur ⁊ acriter seuiunt ⁊ per membra furiunt: qõ attẽdens Hippo. apho. 6. apho. 38. ait. Quibuscũqꝫ absconditi cancri fiunt nõ curare melius est. Curati enim citius pereunt. Non curati vo multuꝫ tempus perficiunt. Et hos melius est relinquere quietos qꝫ mouere pharmacis ⁊ facere furere sperando qꝫ hyems refrenabit eos ⁊ virtus tunc fortis paulatim resoluet. Mona est: quidam prohibuerunt in autumno vomitum fieri: quia febrẽ ⁊ leui puocat. Id verificat in difficulter vomentibus ⁊ abũdantibus in humoribus grossis melicis qui nequeũt educi per vomitũ nisi fortis eis medicina det: vt helleborus albus vel azarabaccara qua debile corpus fortiter cõmotum febrit ⁊ estuat. Sed in cholericis facile vomentibus in autumno vomitus secure fieri potest cum digito aut penna titillando linguam in radice ipsius: hec nos Hyp. docuit apho. 4. Graciles inquit ⁊ facile vomentes superius purgare timentes hyemez difficile vero vomentes ⁊ medie carnosos inferius timentes estatem ¶ Melancholicos vero inferius vehementius eadem ratione contraria apponẽtes. Decima est: vinum quod bibitur tempore autumni vehemẽter est limphãdum vt corpus humectet ⁊ calorem reprimat sed non superflue debet limphari scilicet non tantuꝫ quãtuꝫ in estate: neqꝫ superflue debet tunc bibi: quia natura tunc debilitata non sufficeret ipsum regere ⁊ dirigere: ⁊ nimis limphatũ calo-

Neqꝫ in loco frigido dormiat in quo eiꝰ cutis horripiletur neqꝫ repletꝰ dormiat. Et caueat sibi a caloꝛe estiuo ⁊ frigiditate matutinoruꝫ: ⁊ suum custodiat caput ne frigiditati obuiet. A fructibꝰ quoqꝫ qui sunt in tempore illo sibi caueat ne ex illis multum comedat: neqꝫ balneetur nisi cuꝫ tepida. Cũqꝫ dies cuꝫ nocte fuerit equalis euacuetur ne superfluitates in hyeme constringantur: lꝫ in multis coꝛpoꝛibꝰ sit melius ne in autumno aliquid faciant: vnde humores ferueant ⁊ moueanf: imo melius est eis vt ipsi quieti permaneant. Quidam etiam vetuerunt ne vomitus in

rem

rem obtunderet ꝛ multiplicaret ventositates ꝙbus colica ḡuari posset. Undecima est: multe pluuie venientes in autumno corrigunt ꝛ reprimunt malitiam ipsius ꝛ separant nos siue assecurant a nocumento ipsius. Primo quia reprimunt eius ficcitatem. Secundo quia inspissant aerem vnde fit ineptior mutari nunc ad estum nunc ad frigus. Tertio ꝙa reprimunt acumen humoꝝ. ¶ Attende ꝙ Rasis plures ex his regulis quarto Almansoris ꝓnotauit: dicens. In autumno vero fructuū come

autumno fiat: quoniam ad febres perducit. Vinū ꝓterea vehementer debet esse aquatū ꝛ non sit superflue. Scias quoꝙ ꝙ in multis pluuijs in ipso consistit separatio ꝛ securatio ab ipsius malitia. ¶ In hyeme[a] vero multum laborare debent ꝛ copiosius comedere nisi fuerit meridionalis: quoniaꝝ si sic fuerit exercitium erit augmentandum ꝛ cibus minuēdus. Opꝫ ꝓterea vt triticum panis hyemis sit fortius ꝛ fortioris soliditatis ꝙꝫ panis estatis. Et similiter est illud quod est in carnibus ꝛ in eis ꝙ sunt sicut ipse. Et vt sunt olera quibus vescunt sicut caules ꝛ sicla ꝛ apium ꝛ non atriplices neꝙ blitis neꝙ portulaca neꝙ scariola. ¶ Amplius corporibus sanis raro accidūt egritudines in hyeme: quibus si acciderint medicando succurrendum est ꝛ euacuādo si oportuerit. Impossibile eniꝫ est vt ipa accidat egritudo nisi propter magnam causam ꝛ propie si calida fuerit. Calor eniꝫ innatus qui est regitiuus in hyeme vehemēter fit fortis propterea ꝙ a resolutione saluatur

Galenus secundo de alimen. capi. ꝛ eis. neqꝫ portulaca: quia alimentum dat humidum frigidum ꝛ viscosum: vt ait Galenus libro nunc dicto capitulo ꝛ ea: quare non consueuit hyemali tempore. Neqꝫ scariola que est velut laciuca agrestis: nisi quia in dorso costarum habet paruas spinas pro endiuia ponitur. Et quia infrigidat in hyeme nocet.

¶ Amplius ꝛc.) ¶ In secunda particula dicit primo ꝙ egritudines raro sanis accidunt tempore hyemali. Scdo dicit ꝙ si egritudines alique tunc sanis accidant medicāde sunt ꝓ sua contraria: ꝛ cū euacuatione materie peccantis si fuerit opus: vt frigide calidis ꝛ humide siccis. Tertio dicit ꝙ impossibile est egritudinem marime caldam contingere sanis hyemali tempore sine magna causa. Quarto reddit duas causas ꝑmi ꝛ tertij dictoꝝ. Prima est ꝙ calor corporis innatus qui est regitiuus. i. potissimuꝫ ꝛ generale instrumentū omniū virtutū naturaliū est in hyeme fortissimus: quia preseruatur a resolutione per extrinsecū frigus: ꝛ fortiter vnitur seu coadunatur in interioribus: quare potenter repellit omnes causas egrotādi nisi fortissime fuerint ita vt ipsuꝫ vincant. Secunda est ꝙ omnes virtutes naturales melius efficūt operationes suas in hyeme ꝙꝫ temporibus alijs: vt videmus homines magis appetere melius digerere ꝛ retinere alimētū. ¶ Instabit quis primo ꝛ attractiua membroꝝ exterioruꝫ cuius operatio videt estate debere fortificari. Tum quia iuuatur extrinseco calore. Tum quia tunc vie sunt latiores ꝛ liberius ab attrahibili pertransibiles. Hyems vo frigore contraoperatur attractioni cibi ꝛ vias coartat. Secundo ꝛ digestiua: quia flegma multiplicatur in hyeme. Teste Prin. primi scda doc. 2. sum. 1. c. 6. dicente. Egritudinū vero hyemaliuꝫ plurime sunt flegmatice ꝛ in ipsa flegma fit multū: sed flegma attestatur diminute digestioni: quia nō est nisi sanguis diminute coctus: cuius causa efficiens est caliditas abbreuiata: vt ait Prin. primi prima doc. 4. capt. 2. Tertio ꝛ retētiua que frequēter frigore debilitat: ita vt sepe fiat fluxus vētris ꝛ fluxꝰ vine frequētior solito ꝓ frigus hyemis pellens materias vsus intestina ꝛ cōprimens vesicā. Quarto ꝛ expulsiua. Nam tempore hyemis frigoris cōstrictione materie compingūtur ꝛ inspissantur vnde minus motui obediunt: ꝛ vie earuꝫ coartantur. Dic primo ꝙ nihil phibet ex hyemis frigore quasdam operationes naturaliuꝫ virtutum in exterioꝛbꝰ partibus corporis debilitari sicut arguebatur ꝛ attractiua in prima ratione: quia lꝫ calor interioꝝ membroruꝫ fit hyeme fortior: non tamen exterioruꝫ omniū maxime superficialiuꝫ: qđ ergo ꝟ dicitur a Principe ꝛ virtutibus naturalibꝰ interioruꝫ membroꝝ intellige. Dic secūdo ꝙ digestiua est fortissima in hyeme ꝓpter fortitudinē caloris innati: nec in ea multiplicantur flegmata ꝛ egritudines flegmatice ex debilitate digestionis vel abbreuiatione caloris: sed ꝓpter hoīum crapulaꝝ ꝛ vsuꝫ grossoꝝ ꝛ viscoseruꝫ ꝛ negligentiaꝝ exercitij ꝛ superfluitatē somni ꝛ reuerberationē vaporū ad interiora. Dic tertio ꝙ bene vestitis ꝛ non penetratis a frigore hyemis retentiua virtus non debilitatur: sed fortissima est: potest tamē debilitari per frigus penetrans. Dic quarto ꝙ virtutes expulsiue naturales interioꝝ membroꝝ sunt in hyeme fortissime attendendo fortitudinē earuꝫ penes fortitudines innati caloris ꝛ longitudinaliuꝫ villoꝝ qui sunt eius instrumēta: sed nihil prohibet operationes earuꝫ tunc minui vel retardari strictura viaruꝫ ꝛ condensatione rerū expellendaruꝫ: maxime si frigus fuerit penetrans ad interiora corporis. Et per hec solutur obiecta. ¶ Queritur an sanis raro accidant egritudines in hyeme ꝛ non nisi a forti causa. Videt ꝙ non auctoritate Hippo. apho. 3. apho. 24. dicentis Hyeme vo pleuretides peripleumonie brachi corrize tussis dolores pectoruꝫ laterum ꝛ lumboꝝ capitis vertigines ꝛ apoplexie. Et Bal. in cōmēto ait. Pleuresis ꝛ peripleumonie ex instrumentoꝝ spiritualiuꝫ sunt passione: cū eniꝫ omnia membra a frigiditate aeris possunt defendi: hoc nullatenus in istrumētis spiritus fieri potest: vnde ꝛ dolores laterum ꝛ tusses fiunt. Itē dicit Hippo. ꝓnosticoꝝ tertia cañ. 31. Omne apostema magis in hyeme ꝙꝫ in ceteris temporibus euenit ꝛ ampliꝰ moratur. Item hyems suo frigore est cōtraria vite: qa vita consistit in calido ꝛ humido: nec tunc corpus excusatur a penetratione frigoris saltem cum anhelitu. Nō enim viuere potest sine attractione frigidi aeris inspirati pro refrigerio cordis. Item constitutiones anni omnino quidez sicce pluuialibus sunt saniores ꝛ minus mortifere apho. 3. apho. 16. sed hyems est tēpus humidissimū omniū ergo non sanum. Et Bal. in cōmento ait. Et bene dicitur constitutiones omnino sicce ꝛc. cum in siccis temporibꝰ humiditates deficcentur: in pluuialibus vo adunentur ꝛ putrescentes augeant si non quibuslibet exercitijs ꝛ his corpora mundificent: balneis enim non consumunt nisi que cuti vicinantur. Interiora enim in solidis membris cōtenta exterioribꝰ balneis non emittuntur. Neqꝫ enim pharmacia vel vomitu sunt purganda que ex magna necessitate ꝛ raro sunt expectanda. Item sanitas custoditur a suo simili sicut morbus curatur a suo contrario: sed hyems non est similis imo contraria humane complexioni. ¶ Oppositus determinat hic Prin. Et probat primo ex fortitudine caloris innati. Calor nāqꝫ innatus cū est fortis potest natura ipso mediante in humoribꝰ ministrare ꝑm modum maturandi ꝛ digerendi ꝛ custodire eos ꝑm sanitatez: ꝛ mouentur humores ꝑm moduꝫ ministrationis ipsius: ꝛ ꝓhibentur moueri ꝑm modum ministrationis caloris extranei: quare nō putrefiunt vt ait Princeps primi scda doctri. 3. ca. 3. Secūdo probat ex fortitudine naturalium virtutū in operationibꝰ suis quaꝝ officium est sanitatē tueri ꝛ corpus ab egritudinibꝰ preseruare ꝛ egritudines voꝫ venerint curare. Dic primo ꝙ in hyeme faciliter superueniunt egritudines senibus ꝛ debilibꝰ raris carne denudatis ꝛ dispositis ad ptisim ex debilitate pectoralium ꝛ aptis ad reumata. Ideo dicit hic Princeps: sanis corporibus: ꝛ intelligit ꝛ sanis simpliciter ꝛ nō de sanis vt nunc: qualia sunt ea que modo dicta sunt que frigori hyemis non satis resistunt. Dic secūdo ꝙ sanis simpliciter male se regentibus ꝛ non ꝓtegētibus vt decet a frigore faciliter accidunt hyemali tēpore morbi ex reumate sicut pleureses peripleumonie ꝛ apostemata: quia malum regimē superfluitates auget ꝛ

multiplicat: quia frigus hyemis a capite excutit ad inferiora: ⁊ eiusdez frigus cum humiditate prohibet resolui superfluitates ⁊ conculcat eas in quibusdam membris: vnde apostemata generari solent. Et id pretendebant due prime rationes. Dic tertio q̄ sanis simpliciter se bene regentibus ⁊ ꝓtegentib⁹ vt decet a frigore raro accidunt egritudines in hyeme maxime calide: ⁊ non nisi a forti causa: puta si hyemis fuerit valde effrenis in frigore. Istud docet experimentuz ⁊ ꝓbant rōnes post oppositum. Ad tertiā ante oppositum dic q̄ frigus hyemis non est cōtrariū in effectu vite nec calori naturali nisi fuerit penetrans: imo per antiparistasiz fortificat ipz. Et cum dicit q̄ corpus nō excusatur a penetratiōe frigoris saltē in anhelitu. Dic q̄ aer frigidus inspiratus multipliciter corrigit añq̄z perueniat ad fontez vite. s. in ore ⁊ naribus vua trachea arteria pulmōe ⁊ cānulis eius ⁊ ramis arterie venalis quib⁹ ad cor serf. Ad quartaz dic q̄ Hip. ibi loquitur de cōstitutionib⁹ anni non seruantis ꝓpriā naturam. Et vult q̄ ex illis omnino ficce pluuialibus sunt saniores ⁊ min⁹ mortifere. Non sic autem fit de hyeme naturaliter humida comparatione ad estatem ⁊ autumnum naturaliter siccos: quia talis nō est humorum putrefactiua. Ad quintam dic q̄ frigus hyemis non est contrarium complexioni hominis in effectu nisi fuerit penetrans ⁊ vincens: imo circūstādo fortificat vnit ⁊ conseruat eam.

¶ Hyppocrati ⁊c.) ¶ In tertia dicit primo visum hyppocrati q̄ melius est in hyeme soluere ventrē q̄z minuere sanguinē. q̄ vt in plurib⁹ flegma superabundat hyemali tempore aucto appetitu cui satisfacere solent plurimi replentes seipsos ad saturitatem: qua graues effecti dormire querunt exercitia negligunt: vnde modica fit ab his resolutio: ⁊ calor innatus sub humiditatibus sepultus tenitur. Ait enim Hyppo. apho. 4. Purgare quidem estate superiora: hyeme vero inferiora. Scōo dicit Hyp. in hyeme horruisse vomitum: ipsum vero apte fieri in estate. Quia cōmuniter in hyeme abūdant humores viscosi grossi sua grauitate tendentes inferius. Estate vero cholerici subtiles tendentes superius. Pro facilioꝛi igitur educatur quisq̄ peccantium humoruz per partem sue declinationis. Ait enim Hyp. apho. 4. apho. 6. Graciles ⁊ facile vomentes superius purgare timentes hyeme. Difficile vero vomētes ⁊ medie carnosos inferius timētes estatem. Tertio dicit: ipsum ergo imitentur. i. querentes se custodire incolumes sequantur hyppocratem vel sequantur humorem peccantem educentes eū per partem ad quam declinat. ¶ Attende q̄ regimen hyeme seruanduz sic meminit Rasis. 4. Almansoris. Hyemis autem regiminis errorem ⁊ nutrientiuz largitatez tolerat: ⁊ postremo corporum conseruat sanitatem: vnde homines in ea egritudinem non incurrunt absq̄z magna errozis causa. In qua a magna ventris solutione caueri opz. Oportet quoq̄ vt si q̄nq̄z febres in hyeme contingant cito subueniatur cuz medicina eis: ⁊ propie cum euacuatione. Me nāq̄z febres plerūq̄z ex repletione accidunt: ideoq̄z crescunt ⁊ fortiores fiunt si in principio non euacuentur. Qui autē frigide est complexionis, calidis nutrientibus nutriri poterit sicut sunt allia ⁊ cepe ⁊ alia calida que causa cōdiendi cibos ⁊ saporem tribuendi admiscentur: vt piper cyminū sinapis eruca ⁊ similia his. Sed si iuuenis fuerit ⁊ calide complexionis conuenientius est vt ex eis parum accipiat vel ea omnia omittat. Ista enim si eum in hyeme egrotare non fecerint in veris principio vel in eius fine facient: nisi ei cum minutione aut ventris solutione subueniatur. Ille preterea qui in tempore hyemis multa ⁊ auide ⁊ simul in stomacho recipit ⁊ qui bonarum nutritionum multitudinez cum vino suscepit sibi cum minutione subueniri debet. Qui autem nutrientibus grossis ⁊ malis vtitur: ventris solutione sibi succurratur Nec Rasis.

a ¶ Aeri vero cum ⁊c. ¶ In hac parte gnta primo dat regulas generales contra pestilentiā. Scda agit de pestilentia que ꝓuenit a terra. ibi (A terra preterea.) Tertio de illa que ꝓuenit ab aere vel celo. ibi (Multotiens quoq̄.) Quarto de suffumigationibus ⁊ aceto ministrandis in pestilentia remittens nos ad sequētia super ampliori determinatione de ea. ibi (Suffumigationes aūt.) ¶ In prima particula dat tres regulas. Prima est: obuiandum est aeri dum corrumpit vel fit pestilentialis: ⁊ phibendum ne noceat homni deficcando corpus eius ⁊ temperando domū habitationis sue cuz infrigidantibus ⁊ humectantibus. Et hoc quidem est quod frequentius conuenit in pestilentia: q̄ pestilentia contingit vt plurimū vel ex putredine aeris: ⁊ tunc corpus est siccandū quatinus humores eius prohibeantur a putredine vel ex superercedenti caliditate cōburent humores vnde carbunculi ⁊ antraces fiunt: ⁊ tunc domus habitationis est infrigidanda ⁊ humectanda. Aut calefaciant homines domum habitationis sue si pestilentia procedat a frigiditate quod rarius contingit. Et breuiter faciant id in domo sua ⁊ corporibus suis quod sit contrarium ei quod prouenit ex corruptione aeris. ¶ Attende primo circa hoc q̄ tripliciter contingit aerez corrumpi. s. ex sui putredine ⁊ rabiositate caloris ⁊ frigoris mortificāte. Iuxta illud Prin. primi. 2. doc. 2. sum. 1. capi. 9. Mutationes vero aeris naturam egredientes sunt aut propter conuersionem in substantia aeris factam: aut propter conuersionez in qualitatibus ipsius. Que vero existit in eius substantia est vt eius substantia ad maliciam conuertatur: non ideo q̄ aliqua suarum qualitatum valde fortior facta fuerit fm augmentum vel diminutionem ⁊ hoc est pestilentia. Et est putrefactio que accidit aeri similis putrefactioni aque ⁊ emollitionis fetide. Quod vero existit in ipsius qualitatibus est vt fm caliditatez aut frigiditatem ad qualitatem perueniat intolerabilem intantum vt per ipsuz messes ⁊ generatio corrumpantur. Et hec quidem est aut conuersio homogenea sicut rabiositas estatis cum fortior fit: aut conuersio contraria sicut frigoris malicia in estate que propter aliquod euenit accidens. ¶ Attende secundo q̄ due sunt causa principales corruptionis pestilentialis in aere. Prīa est superior ex parte celi. Secunda inferior ex parte elementorum ⁊ elementatorum ad corruptionez dispositoz. Prima est efficiens. Scda patiens respectu celi qō imprimit in eaz vim putrefactiuā vel adustiuam: magis vo cōparatione ad hoies quoz humores putrefactione vel adustione inficit. Iuxta illud Prin. quarti prima trac. 4. c. 1. Et puncti pium oiuz hoz est forme ex formis celi facientes esse necessariū illud cuius aduētus ignoraf: lz sint quidaz hoīum qui diuerunt in eo aliqd nō ꝓportionatuz ad cām eius: imo opz vt scias q̄ ꝓma causa ad illud longinqua sunt figure celestes ⁊ propinque dispōnes terrestres. Et q̄n faciunt necessario virtutes agentes celestes ⁊ virtutes patiētes terrestres humectationem vehemēte aeri expellūtur vapores ⁊ fumi ad ipsuz ⁊ spargunf in ipso ⁊ putrefaciunt ipsum caliditate debili. ¶ Attende tercio q̄ circa superioreꝛ cām pestilentie diuersi diuersimode senserunt quibusdaz dicētibus q̄ est flagelluz qōdā secretū quo diuina ꝓuidētia castigat hoies. Aliis dicentib⁹ q̄ hec cā hoīb⁹ incognita est vt inuit Prin. in his verbis pallegatis: cuius aduentus ignoratur. Et in hoc tertiu dum dicit. Aut ꝓpter rem celestem cuius qualitas non est hoībus cognita. Aliis dicentib⁹ q̄ est coniunctio supioꝛ planetarum duoꝛ vel trium: maxime in signo humano sito vt anno dñi. 1345. 24. die Martii fuit coniunctio Saturni Jouis ⁊ Martis que est vna de maximis coniunctioib⁹ in. 19. gradu aquarii qui est signuz humanū fixum: cui successit maxima mortalitas ⁊ generalissima quinq̄ durans annis per oia climata gradatim diffusa de memoria hoīz non habens parem in generalitate malitia ⁊ seuitate sicut audiuimus a multis veterib⁹ nostri tēporis qui viderūt eaz. ¶ Attende quarto q̄ pestilentie aeris. 15. sunt signa. Primū est: aliqua magna coniunctio superioꝛ planetarū maxime in signo humano. Scōm est multiplicatio stellarum cadentiuz ⁊ aliaꝛ impressionuz ignitaruz ⁊ fulguruz ⁊ tonitruoꝛ ⁊ apparitio vnius comete vel plurium. Tertium est multiplicatio ventoꝛ australium maxime in estate ⁊ in Septembri. Quartum est: turbiditas ⁊ nebulositas frequens aeris: vnde pluuia speratur ⁊ non pluuit ⁊ coloꝛ aeris icteritie filis. Quintū est paucitas pluuie cū frigore in vere cui succedit multiplicatio australium ventoꝛ ⁊ cōturbatio aeris aliquot dieb⁹ post clarificatio ipsius per hebdomadam ⁊ non vltra. Et frigus in nocte cum prefocatione ⁊ cōturbatiōe deinde caliditas. Sextum est: estas non fortis caloris sed plurime turbiditatis cuius aurore turbantur ⁊ plurime precesserunt impressiones meteoꝛologice ignite. Septimū est: alteratio aeris multotiens in eadem die ⁊ clarificatio aeris die aliquo sic q̄ in eo sol clarus oritur ⁊ cōturbatio die alio sic q̄ sol oritur in velaminibus nebule. Octauū est multiplicatio araneaꝛ vermiuz ranarū ⁊ reptiliuz alioꝛ nascentiū ex putrefactione. Nonum est exitus plurimus muriuz talparuz ⁊ alioꝛ subterraneoꝛ animalium a suis antris ad superficiez terre. Decimū est: q̄ animalia male nature relinquunt nidos ⁊ interdum ova propria sicut cuculi. Undecimū est: multiplicatio morbilloꝛ ⁊ variolaꝛ vltra solitum. Duodecimū est: cum multi pisces mortui apparent in superficie aque vel animalia plurima morium quib⁹ vesci solent homines vt boues arietes pulli ⁊ capones. Tertiūdecimū est: multiplicatio vermiuz in fructibus comedi solitis. Quartūdecimū est: fetoꝛ qn̄q̄z sensatus in aere vel in anhelitib⁹ hoīum preter solitum. Quintūdecimuz est: cursus egritudinū infidiosaruz male determinationis plus solito super hoies. ¶ Secunda regula est. Odores boni aromatici sunt in pestilentia aeris multuz conferentes precipue cum putauerint hi qui eis vtuntur q̄ tales odores sint cōtrarii cōplexioni aeris pestilentiati. Ut si pestilentia fuerit ex putredine aeris cum lento caloꝛe cōferunt aromata sua flagrantia cōtraria fetoꝛi pestilentie aeris. Nam sicut fetoꝛ mortificat spiritus ⁊ cordi inimicatur sic odores boni spiritus vivificant ⁊ coꝛfortant. Et si pestilentia aeris fuerit adustiua conferunt aromata frigida sicut odoꝛ violaruz nenufaris rosaꝛ sandaloꝛ camphore. Et si fuerit pestilentia aeris ex frigiditate vel cum frigiditate intolerabili cōferunt aromata calida vt muschi ambre ligni aloes cinamomi gariofilorum.

¶ Attende q̄ multi in pestilentia vituperauerūt aromata ꝓpter duo. Primū quidez est: quia bonus odoꝛ est causa attractionis pluris aeris ⁊ quasi vehiculum corrupti aeris ad cerebrum. Secunduz est: quia odoꝛ vel est fumalis euaporatio vel non est sine fumali euaporatione: sed fumalis euaporatio faciliter inflāmatur ⁊ faciliter putrefit ꝓpter subtilitatem sue substantie. Sed horum positio deuiat a veritate propterea q̄ aromata putredinez aereis corrigunt spiritus cōfortant ⁊ membra principalia confortant ⁊ reddunt potētia resistere pestilentie. ¶ Tertia regula est. Lauenda vel minuenda est necessitas attrahendi multuz aerem in pestilentia. Et istud fit viuendo in ocio ⁊ euentando faciem sepe cum flabellis vt recens aer trahatur cum aspiratione ⁊ pauciꝰ satis fit euentationi cordis: propterea tunc vitari debet omne forte exercitium stuphe balnea multe caliditatis ira frequens coitus: quia per hec omnia magnificatur ⁊ velocitatur frequens fit anhelitus ⁊ multa aeris attractio est necessaria.

¶ A terra ⁊c.) ¶ In scda dicit q̄ corruptio aeris sepe eleuatur a terra sic q̄ in subterraneis cauernis quedaz putredines fiunt: que pueniētes ad superficiem terre vegetabilia corrūpunt ⁊ aerez qui nos cōtinet putrescere faciunt. Et tunc hoibus cōuenit sedere in lectis eleuatis a terra ⁊ nō super terraz neq̄z sup herbas sedere aut iacere cōuenit. Et tunc queréda sunt hospitia alta in montib⁹ ⁊ alte camere que a ventis rumpunf. i. ab impetuosis flatib⁹ boree purificanf ⁊ preseruanf a putrefactione: qa magis distant a radice corruptionis.

¶ Multotiens quoq̄ ⁊c.) ¶ In tertia dicit q̄ principiū corruptionis pestilētialis multotiens est ex aere nos cōtinente recipiente putrefactionez vel ꝓpter illud qō ei superuenit ex corruptione putrefacti aeris sibi ꝓpinqui sicut ex vicinitate

nitate fetentium paludum vel lacunaruz vel fossarum vel cadaueruz vel ꝑpter rem celestem cuius qualitas.i.modus impressionis in aerez primo occursu nō est hoibus cognita.Et in tali corruptione fugiendum est a montib⁹ z locis altis z habitādum in locis bassis terraneis z domibus ac cameris vndiqz parietib⁹ circūclusis: quaz aer purificet assiduo igne siccoz lignoz electoz vt quercus iniperi sarmentoz vitium quatinus corruptus aer non habeat ad hec loca liberum ingressum.

¶ Suffumigationes ꝛc.) ¶ In quarta dicit primo q̄ suffumigationes in cameris faciende que rectificant putrefactionem aeris sunt ex cypero.i.radice inn ci triāgularis minutiz incisa z in pruas missa que sint in medio camere:quatinus ipsius fumus per totam camerez liberius dilatet:vel ex thure in ignez misso vel ex folijs z lignis z granis myrti siccis vel ex rosis:aut z sandalis inter quos muscha celini vel citrini sunt magis aromatici. Scōo dicit q̄ vti aceto in potibus z cibis assecurat hoies in pestilētia z preseruat eos a nocumentis ipsius:q̄ suis frigiditate z siccitate vehemēter preseruat sanguinē z humores a putrefactiōe z sua penetratione z incisione tollit oppilationes:quare z superflua libere expurgantur z vtilia nutritura sine impedimento transeunt ad mēbra.Et audeo dicere pluries expertus z auctoritatibus veterū subnixus z iam tactis rationibus q̄ est de maxime preseruantibus a morbis pestilentialibus cōueniens ad illud omni complerioni omni etati oī sexui z in omni regione non solū in cibis z potibus: sed ad lotionem oris matutinam cum aqua rosata vel simplici munda z ad adoramentum cum aqua rosata equaliter mixta intingendo in eis pannum de serico vel de lino mundo gestandum coram naribus velsepe applicandum eis. Tertio dicit q̄ in libris particularibus nominabit cōplementum eius quod est dicendum de preseruatione corporum a pestilentia z de causis z significationibus pestilentie z de causis z signis z curis morboruz pestilentialium.s. quarti primatrac.4. ca. quattuor primis.Et quia preseruatio a pestilentia cadit sub regimine sanitatis z est nobis valde necessaria: q̄ prohdolor multo frequentius invadit homines q̄ solebat hic inserere placet documenta Rasis sup hoc in certis propositionibus summi z expertissimi medici post hyppocratem z Gal.4.Almansoris scriptis cap.de mortalitate z eius cautela.Prima propositio est mortalitas plerūqz in fine estatis z autumno accidere solet. Quapropter si in estate z multe euenerint pluuie nubes quoqz z pluuiarum multitudo nocte z die permanserint z meridionales venti plurimi perflauerint: z aer etiam ita quietus sit q̄ non moueatur z cumhoc etiam meridionalis ventus turbidus existit a carne z vino z confectionibus de melle factis z a fructibus recentibus z dulcibus z balneo z lauatiōe aque calide omnino abstinenduz erit. Secunda est: in omni autem comestione aceto vtendū erit z omnia in quibus acetum ponitur comedenda.Tertia est:rob quoqz fructuuz acetosorum valde z ponticorum sicut rob succi vue acerbe z succi ribes z granatorum acetosum atqz succi sumach z rob acetosatis citri sumenda erunt.Quarta est: syrupi preterea acetosi multa quantitas semper bibenda erit. Quinta est: si maxima necessitas carnem comedere galli z danraz.i.turtur masculini sexus hedus quoqz z vitulus cum aceto z vue acerbe succo z sumach z his similibus conditi edi debent. Sexta est si autē in corpore sanguinis aliqua appareat motio minutioni absqz mora statim erit insistendum. Septima est: mansiones in quibus est sedendum frigide debet esse: quarum porte z foramina a parte septentrionie sint aperta. Est enim possibile vt hoc regimine vtentes aeris pestiferi dispositionem z vartolas z morbillos necnon antracem z mala apostemata z febrem sinocham deo auriliante euadant.Octaua est: cum talis temporis dispositio fuerit infantes z iuuenes z corpora grossa habentes z colorem rubeum plus alijs custodiendi sunt. Nona est: cum autem in fine estatis multus fuerit calor autumnus quoqz valde siccus z multus puluerulentus extiterit: atqz frigus z pluuia tardauerint venire mansiones tunc infrigidande sunt z humectande pannis grossis de canabe vel lino aqua aspersis atqz apprehensis. Et aque in pauimento rorande erunt. A labore quoqz z sollicitudine abstinenduz erit. Corpus preterea aqua calida lauandum: z aqua niuis in potu sumenda. Simila etiam cocta in mane aqua multa pauco zuccaro bibenda erit: z aqua in niue infrigidata potanda. A nutrientibus vero calefacientibus z a vino nisi multa temperatum fuerit aqua cauendum. De cucumeribus autem z citrullis z cucurbita z portulaca z his similibus multum erit comedendum. Summo quoqz opere cauendum erit ne in sole sedeatur nec ieiunent nec comestio tardetur. Sitis etiam nullo modo est toleranda. Si quis vero in meridie dormire voluerit: in locis quiescat frigidis. Nutrientia quoqz edant que diximus. Pisces autem si comedere voluerint super carbones assatos edāt: vuas quoqz in quibus est adhuc acetositas sumant. In tali vero tempore singulis diebus aquam hordei bibere multum confertur: z precipue corpora calida z sicca habentibus.Si enim hoc regimine pre omnibus alijs indigent: z per hoc possibile est febres acutas z pessimas z calidas in tali tempore euadere.Decima est: q̄ in nocte multe apparuerint aeris apertiones chorruscationibus similes z aeris color ictericie similis est z venti flauerint post quorum aduentum multi homines z animalia egrotent: in nocte quoqz videantur in aere radij z splendor atqz egrotantes cito incurrant mortem: aer et difficulter attrahat z ora egrotantium fetidum emittunt odorē: ipsi quoqz infirmi multū angustiant z ardorē hnt magnū z sitim patiunt vehemētē z ipsorum infrigidant extremitates; z vomuerint z egesserint hūores fetidos z diuersos

domos que parietibus vndiqz sunt circū date z ad cameras. ¶ Suffumigatiōes autem que aeris putrefactiones sunt rectificātes sunt sicut cyperi z thuris z myrti z rose z sandali. Aceto preterea in cibo z potu vti in pestilentia est nocumēti ipsi⁹ securatio. Et nos quidez in libris particularibus nominabimus complementū eius quod est dicendum de hoc.

¶ Summa singularis doctrine qnte sen tertie primi de regimine iter agentium continet octo capitula.

¶ Ad succurrendum ei quod ꝓnosticat egritudines. Cap.p^m.

a **Ille cui⁹ trem**

i moz cordis assidue accide rit de seipo sit sollicitus ne subita intercipiat morte. Ille cui frequē-

quādo talia fuerint fructus z olera que in tali nascunt tempore dimittēda sunt: z aqua que in superficie terre manifesta est: bibenda est. In mansionib⁹ quoqz est mozandum z aer calidus est fugiendus: domus preterea quaqz die aqua z aceto mirtis rozanda est.Undecima est: si cum hoc in aere putridi odoris z tentis fuerit similitudo homines cum sandalis z camphora suffumigandi sunt z aqua rozasea rozandi.Domus autem cum costo z thure z storace z sandalis z

ter acciderit icubus z scotomia de seipso sollicitus existat: z humorē euacuet grossum ne ad epilentiam perueniat z apoplexiam.Quando mult⁹ in toto corpore fuerit saltus regatur flegmatis euacuatiōe: ideo ne hoc habens in spasmuz incidat z apoplexiaz.Et similiter cum perduraverit vt sensus sint turbidi z motionuz adsit debilitas cum repletione. Cum in membris multotiens acciderit vt sensuz amittant regaī cui hoc acciderit cum euacuatione flegmatis ne ad paralysim perueniat.Cum facies multum salierit cui hoc acciderit regaī purgatorio cerebri añq̄ ad torturam deueniat.Cum facies vehementer rubuerit z ex oculis lachryme fluxerint z lumen effugerint z capitis dolorem habuerint minutione regendus erit z solutione ventris z his similibus ne in-

camphora suffumigari debent. Nutrietia quoqz sint lentes acetum z sumach z hulen idest gelatina z succus vue acerbe. Acetum quoqz cum aqua temperatum bibenduz est z vinuz dimittenduz. Duodecima est: in hac quoqz disp̄one sumere in potu vnuz z trociscis camphore sepe consert:est etiaz aqua cuz niue bibenda: z ablutiōe aque frigide vtenduz. Decimatertia est:vnus ꝑterea antiquoruz physicoz dixit q̄ si due partes sumātur aloes z croci oriētalis z myrrhe vniuscuiusq̄ ana pars vna z detur ex eis in principio mortalitatis pondus. xij. achilat cuiqz singulis diebus cum.ʒ.j. vini tēperati maximū affert remediuz. Dixit enim hic neminez vidisse hanc medicinā in p̄n cipio mortalitatis bibentē qui non euasisset.Et ē achilat pondus trium granoz ordei.Decimaquarta est: Gal.quoqz dixit q̄ bolum armenicuz cū aceto z aqua bibitum huic dispositioni cōueniens est.Et tyriaca viperaruz eidem valde congruit.Confert preterea predicte dispōni si in tempore aeris putrefacti suffumigatio cuz thure z costo z storace z riloaloes z sandalis z cāphora z myrrha fiat. Decimaquinta est:accidit quoqz vt in aliquibus annis in vere squinātia multos inuadat que mala z pernitiosa existit.Oportet itaqz in hoc tempore preuenire egritudinez cum inunctione z sanguinis extractione ventosis in crurib⁹ positis z ventris solutione z gargarismis que singulis diebus z noctib⁹ cuz aqua ros. fieri debent:in qua sumach madefactū fuerit: z cum rob morozz nucum.i. diamoz z dianucuz.Decimasexta est:contingit etiam vt in aliqua hyeme multotiens apoplexia z paralysis z egritudines his similes eueniant. Est ergo necesse vt cum talis fuerit annus frequēter purgetur corpus cum pillulis quas in haruz egritudinuz capitis noiabimus z gargarismis z sternutationib⁹ z inunctionibus totius corporis.Nutrimentū quoqz erit subtilianduz z minuenduz: hec Rasis. ¶ Attende q̄ Auerrois hanc pertractans materiā sexto colliget.c. vltimo. phibet omnes pisces z omnes carnes preterq̄ volatilium. Et cōsuluit lenitiua ventris dicens.Et necessariū est vt omnes pisces tunc tēporis sint nociui penitus ob hoc quia sanguis ex istis rebus generat⁹ est cite corruptionis: z similiter omnes carnes exceptis volucribus montanis sicut sunt perdices z similes istis. Et vniuersalr res ventrez lenificantes hoc tēpore optime sunt quēadmodum thamarindi viole z cassia fistula z mānа: hec ille.

¶ Summa singularis doctrine quinte fen tertie primi de regimine iter agentium: cuius sunt octo capitula.

¶ Ad succurrendum ei qō ꝓnosticat egritudines. Cap'm p^m.

a **Ille cui tremor ꝛc.** ¶ In hoc cap'o dat signa ꝓnosticantia futuras egritudines sunt. ꝛc. regulis addens in aliquibus hanc modos preseruandi corpus ab illis. ¶ Prima regula est. Ille dz esse attentus ne subita morte moriaī cui tremor cordis assidue accidit: q̄ frequēs tremor cordis debilitatez magnā virtutis vitalis significat: ita vt non sufficiat regere spiritus vitales z cor in suis motib⁹ qui sunt radix vite.A leui ergo causa mali sibi occurrente victa succumbit: maxime si cordi fine medio vel ori stomachi q̄ precordium dicit cum punctione vel suffocatiua replctione occurrerit.Hanc regulaz ꝓmeminit Rasis.4.Almā.ca.de ꝓnosticatione malorz anteq̄z prevaleant dicens. Cordis tremor fortis z frequēs mortem portendit subitaneaz.Ideoqz cuz medicinis ventrez leniter solventib⁹ z minutione succurrere oportet.Et hoc cap'. valde extollit Pain.in custodia sanitatis vbi supra dicens. Capituluz istud oibus alijs elementis conseruandi sanitatem nobilius est. ¶ Secunda regula est. Ille debet esse de se sollicitus cui frequēter accidunt incubus z scotomia z a grosso humore se purgare attēte ne perueniat ad epilensiaz z apopleriam.Incubus a Principe numerat inter egritudines capitis: z sic describit ab eo tertij prima trac.5.cap.5.Incubus est egritudo in qua homo sentit cum in somnū ingredit phantasma graue super se cadens z cōprimens ipsum: z angustiat eius spiritus z intersecant vor ipsius z motus eius z fortasse prefocat ꝑpter pororz oppilationes: z cum ab ipso separat excitat euz subito z est anteceſſor vnius trium egritudinū aut apoplexie aut epilensie aut manie.Sed scotomia est subita visus obtenebriatio.Et dicitur a scotos grece qō est tenebra latine.Generant autem passiones iste per grossos humores in cerebro reclusos.Qui cuz ita creverint vt spasmū inducant vniuersalez cuz tortura oris z spuma ipsius z agitatione membroz cuz irrigidatione z casu: tunc faciūt epilensiam.Et cum adhuc amplius excreverint: ita vt opplent complete ventriculos cerebri singulos faciunt apoplexiaz cum priuatione sensus z motus in toto corpore.Hanc regulaz sic scripsit Rasis vbi supra. Incubus vertigo z scotomia si diu perseverauerint sortesq̄z extiterint epilensiaz portēdunt. Non est ergo negligendum quin succurramus taliter laborantib⁹ cum his que in epilensie cap'. dicturi sumus. ¶ Tertia est: ille regatur euacuatione flegmatis in cuius corpe toto plurimus fuerit saltus: ne cadat in spasmuz vel apopleriam.Et est salus seu iectigatio motus ex toto genere contra naturā fm dilatationē z constrictionez accidens membris mollibus dilatari z constringi aptis maxime musculis ex

Universidad de Sevilla Biblioteca

grossa ventositate recluſa in eis trahente originez ex humoribus frigidis grossis. Cuius rei signum est qz multiplicatur in corporib⁹ frigidis z etatib⁹ z temporibus z regionibus frigidis z in vsibus ociosis z a calidis z dissoluit. Iurta illud Gal. libro de rigore tremore iectigatione z spasmo. ca. 5. Et propterea quia ventositas grossa nebulosa aut vaporosa aut extensiua vel inflatiua est causa iectigationis: ideo iectigatio maxime inuenit in corporibus frigide etatis aut frigide cõplexionis: z magis multiplicat in temporibus similibus hyemi z habitationib⁹ frigidis z his qui longa torpẽt quiete z multitudini vacant ciboz z potuum: aut vtuntur infrigidantibus cibis aut inflatiuis. Res autẽ cõtrarie supradictis vniuersalr dissoluunt z auferũt iectigationem. Et hoc qa calefaciunt z subtiliant vẽtositatẽ z rarificant z relaxant corpus: hec Gal. Cum igit in toto corpore saltus plurim⁹ abũdantiaz grossoz z viscosoz humoz qui vẽtosant significet ꝓnosticet spasmũ esse venturuz de repletione cuz dicti humores neruos repleuerint z coegerint eos versus suum ortuz seipsos trahere. Aut apoplexiã cũ vẽtres cerebri cunctos oppilauerint. Hanc regulam sic Rasis prememorauit vt supra. Totius vo corporis saltus multus z diu permanens spasmũ pronosticat. Expedit igitur cum acciderit fortiter eũare z fricare corpus cuz medicinis acutis z ipsius regimen subtiliare. Quarta est: cum sensus diu permanserint turbidi z motus voluntarij debiles cũ repletione: similiter corpus tunc erit regendus flegmatis purgatione ne spasmũ incidat vel apoplexiã. Iurta illud Rasis vbi supra. Si sensuũ turbatio z motuũ debilitatio cum repletione affuerint ne superueniat apoplexia timendum est: succurrendum igitur erit cuz minutione z gargarismo. Causa nãqz turbatiõis sensuũ z debilitatis motuũ est repletio ex grossis humoribus obnubilantibus aiales spiritus z prohibentibus ne libere trãseant ad organa sensuũ z organa motuum voluntariorum: quibus adauctis ita vt ventriculos oẽs cerebri perfecte oppilent apoplexia erit. Et si ceciderint supra ipsos neruos z eos distendant spasmus subsequetur. ¶ Quinta est: cum acciderit alicui vt membra ipsius frequenter sensuz tactus amittant z sint quasi stupida z obdormientia: regatur talis cum euacuatione flegmatis ne perueniat ad paralysim magnam qua cõplete perditur sensus z motus in vno toto latere vel in aliqua sui parte. Nam stupor membrorum parua paralysis est vel medietas magne z via ad eam. Iurta illud Rasis vbi .s. Stupor vel paralysis parua magnam portendit paralysim. Quaptopter cum acciderit subuliandum erit regimen z corpus cum medicinis acutis quas in magne paralysis dicemus. c. euacuandum erit. ¶ Serta est: ille cui saltus plurimus in facie accidit regatur purgatorio cerebri priusqz perueniat ad oris torturam. Nam saltus faciei ex grossa ventositate oritur indicat grossos humores: vnde dissoluitur hec ventositas vel in musculis faciei contineri vel in partibus alijs proximis illis qui cum aucti fuerint z repleuerint musculos oris motiuos paralyticabunt vel spasmabunt eos inducentes illico torturam oris. Iurta illud Rasis vbi .s. Saltus faciei diu permanens si multus fuerit z fortis oris torturam adeo portendit vicinam vt statim inuadere debeat. Postqz igitur istud sentiri poterit medicine vehementer soluẽtes z vomitus dari debent. Facies quoqz cum forti acceto quod de vino factum fuit in quo mentastrum sit coctum fricari conuenit. Et comestio parua danda erit. A vino preterea omnino abstinere debet: fortibus euacuationibus z frictionibus a gargarismis z sternutamentis vtendum erit: hec ille. ¶ Septima est: ille regendus est minutione sanguinis z solutione ventris cui facies vehemẽter rubet z oculi lachrymantur z lumen effugiunt z caput dolet ne frenesim incurrat. Iurta illud Rasis vbi supra. Faciei z oculorum rubedo z manifestatio venarum in ipsis z descensus lachrymaruz z claritatez luminis pati nõ posse omnia hec si cum forti capitis dolore affuerint future frenesis erunt pronostica. Succurrendum igitur erit cum minutione z ventris solutione: caput quoqz oleo rosato cum aceto mirto infundendum erit z totum corpus infrigidandum. Nam signa predicta significant superabundantiam sanguinis calidi cholerici in priori parte cerebri qui nisi primo per flobothomiaz cephalice educatur z postea cholera electiue purgetur colligetur illic de facili ad apostema qđ frenesis dicitur. ¶ Octaua est: ille cui accidunt tristicia z timor: multi sine causa manifesta regendus est euacuatione humoris adusti ne incurrat melancholiaz seu melancholiam passionem. Nam timor z tristicia sunt signa z cause melancholice passionis. Iurta illud Hyppo. apho. 6. apho. 23. Si timor z pusillanimitas multum tempus habent perficit huiusmodi melancholicum. Et illud Galeni tertio interiorum. capitu. 7. Timor z tristicia z vituperatio huius vite z odere homines omnibus melancholicis pertinet. Et illud Rasis. 4. Almanso. Tristicia absqz manifesta causa diu permanens z chordis malignitas atqz desperatio melancholiam significant: quapropter succurrendum est ei vt dicturi sumus. ¶ Mona est: rubor tumor z fuscitas faciei perseuerantes portendunt lepram. Rasis autem. 4. Almanso. ait. Multus faciei rubor cum offuscatione z anhelitus vel attrahendi aerem angustia z vocis raucedo lepram aduentare que iam incipit accedere timere faciunt. Cuius ratio est: qz timor faciei cum rubore inordinato declinante ad fuscedinem significat initiuz erroris assimilatiue virtutis non perfecte assimilantis nutriens nutritiuo. Talis autem error est propria cã lepre vel ipsamet lepra: vt ait Gal. 6. morbi. ca. i. Lepram mutatiue virtutis nimium errorem dicimus esse. Succurrendum vero est id patientibus cum euacuatione humoz aduston z rectificatiõe regiminis z tẽperamẽto caloris epatis vt non amplius humores adurat. ¶ Decima est: cum corpus fuerit grauius solito z lassitudinem habuerit vel spontaneaz vel a paruo motu z vene eius fuerint eminentiores qz consueuerint sanguis minuẽdus erit priusqz vene findantur aut apoplexia accidat vel mors subitanea. Nam corporis grauitas z lassitudo cum tumore venaruz sunt signa ꝓpria predominãtis plectore: cui nisi p flobothomiã succurrat timor erit ne vene crepent multitudine sanguinis diffense vel ventriculi cerebri sanguine repleti faciant apoplexiam: vel sanguis nimius vias spirit⁹ claudens suffocet hoiem. Iurta illud Rasis vbi supra. Repletio superflua timorẽ emoptoice passionis future z apoplexie z subitanee mortis affert: vnde statim cũ minutione oportet succurrere. ¶ Undecima est: modic⁹ tumor in facie z in palpebris z in extremitatib⁹ corporis apparens significat succurrenduz esse dispõni epatis ne supueniat hydropisis. Iurta illud Ras. vbi supra. Facies etiaz z palpebre z extremitates si fuerit inflate pronosticabũt hydropisim. Nam cum sanguis ex debilitate epatis incipit aquosus fieri mẽbra refutant euz nec eis apponitur z imuiscatur cõplete. Sed paulatim accumulat⁹ z expulsus ad faciem palpebras manus z pedes inflat hec membra. Et hoc signum cõmune est omnib⁹ speciebus hydropisis. Iurta illud Paul. tertij. 14. trac. 4. c. 8. Omnes spẽs hydropisis sequit corruptio colouis: z in omnibus eis accidit inflatio pedum ꝓpter debilitatez caloris innati: z ꝓpter humiditatẽ sanguinis z eius vaporẽ: z inflatio amboz oculoz erit inflatio extremitatũ aliarũ. ¶ Duodecima est: cum fetor plurimus in egestionib⁹ apparuerit vtenduz erit regimine remouente putrefactionẽ a venis anteqz putrida superueniat febris. Verum significatio fetoris vrine deterior est in hoc. s. plus significans febrez putridam primaz. Fetor nãqz secum nisi ꝓuenerit ex natura ciboz significat qz in stomacho vel in intestinis dominat aliquis extraneus calor: qui si venis communicet putrefaciet humores ab eis cõtentos: vnde fiet putrida febris. Sed fetor vrine tam putrefactos in venis humores adesse significat: qui si effluent ad cor actu faciunt febrem. Iurta illud Rasis vbi supra. Fetor qui est in vrina putrefactionez sanguis significat z qz febres euenire debent. Et pauloante dicit. Egestionis fetores fastidium z graueduné que in venis fit inuunt. ¶ Decimatertia est: cum lassitudo maxime spontanea in corpore sentitur z fractura in membris quasi fuissent baculis percussa: tunc est timendum de aduentu febris. Id voluit Hyppo. apho. 2. apho. 5. dicens. Labores spontanei narrant morbos. Et Rasis vbi supra ait. Fatigatio z dissolutio cum destructione appetitus febrẽ significat. Nam lassitudo cum cõfractione precedit rigorem z horripilationẽ z rigor febrẽ in interpolatis cõmuniter z vt in pluribus. ¶ Decimaquarta est: casus appetitus comedendi vel augmentatio vehemens appetit⁹ vltra solitũ significat egritudinez. Casus quidez apetitus cibi significat vel mortificatiõ⁹ sensus orificij stomachi quare non sentit inanitionẽ eius vel qz membra non fugunt ab orificio stomachi: vel qz a corpore nõ fit resolutio. Iurta illud Gal. 6. morbi. ca. 2. Si hec actio fuerit ablata causa erit: aut quia sensus sentiens fuctionez non existit: vel quia non est fuctio: vel quia corpus non inanit. Sed augmentatio appetitus ita vt caninus fiat significat acetosum humorẽ exprimentẽ fortiter humiditates ab orificio stomachi vel resolutionẽ vehementẽ corporis qua cibus est continuo necessarius. Iurta illud Gal. capto nunc allegato. Corruptio aũt desiderij si fuerit in vltimitate quãtitatis fit illa species que desiderium caninuz nuncupatur. Causa eius vel erit pessimus humor acetosus pungens stomachũ: vel quia corpus vltima dissoluitur dissolutione vnde cibus continue sit necessarius: quia mali humores frigidi stomachi punctura in stomacho faciunt: vt fuctio venark z excitant desideriuz. ¶ Decimaquinta regula est generalis z summaria: z ell quadruplex vel quadrimembris. Primuz membrũ est. Omnis res cõsuetudinaria corpori que subito mutatur a consueto vsu ꝓnosticat egritudinẽ siue fuerit appetitus siue egestio siue vrina siue desideriuz coitus siue somnus siue sudor siue pruritus siue acumen ingenij: siue sapor gustatus vel somnioz vsus qualr cũqz mutetur: siue sit qz augeak vt appetitus caninus siue sit qz minuak vt appetitus diminutus siue mutet qualitatez taliter qz corrumpak vt appetitus corruptus carbonũ z crete. Scõm membrũ est: qz sicut res naturales a suo cursu mutate ꝓnosticant egritudines sic res nõ naturales longo vsu introducte duz mutantur a suo cursu ꝓnosticant egritudines sicut sanguis hemorroydaruz fluere solitus dum augek vel minuitur cursus eius aut sanguis menstruus qui nõ naturalis est qũ fluit ante decimũquartũ annum vel post quinquagesimũ annuz: aut vomitus aut fluxus sanguinis narium aut cõsuetudo desiderãdi rez aliquã vel malaz vel non malam. Et ratio eoz est: quia vsus seu cõsuetudo taz in rebus naturalib⁹ qz in non naturalibus est velut natura que mutationes subitas nõ sustinet absqz aliquo grauamine. Tertium membrũ est: qz quia cõsuetudo est altera natura z eius mutatio ꝓnosticat egritudines nõ debet se quisqz abstinere nisi a multuz malis: ita vt se restringat ad vtenduz solum cibis z potibus z alijs rebus non naturalib⁹ bonis z electis sub equilibra fugiendo penitus ab osibus alijs: quia cum se aliquis sic restrinxerit z per viam transiens cõsueta non inuenerit coactus insuetis vti male disponek ab his. Id docuit Hyppo. apho. 1. apho. 50. dicens. Oportet igit ad nõ consueta trãsmittere. Et Gal. in cõmento ait. Si homo vnam consuetudinez habuerit in dubio morak: quia nullus est qn aliqñ aliquo inconsuetudo moueatur. Unde inuenit Hyppo. bonũ esse ad omnia ꝓbanda se transferre ne si forte sibi euenerit qđ non consueuit ante sibi maxime noceat: hoc vo facere poterit si non in vna cõsuetudine permanens ad cõtraria se transtulerit. Quartuz membrũ est: si quis ex consuetis aliquid dimitere velit ordinate dimittat. s. paulatim cuz gradatione: quia fm multuz z repente euacuare aut replere aut calefacere aut infrigidare aut qũlibet aliter corpus movere

fallax

fallax est ꝛ omnino nature inimicum. Paulatim vo certum est ꝛ aliter non opz ex vno transire ad aliud apho.2.apho.51. Prima duo mẽbra huius regule quadrimembris prememinit Rasis.4.Almã.dicens. Si autez aliqua dispositionũ corporis sani preter solitum permutata fuerit: vt.s.appetitiua fortior vel debilior existat vel exeuntia a corpe plura sint vel pauciora vel somnus longior sit vel brevior vel etiaz insomnietas assit vel sudor preter solituz e corpore decurrat: vel ea que a corpore manare solent retineantur: vt hemorroydaruz ꝛ menstruoz sanguis qui statutis diebꝰ venire solitus erat: vel sanguis qui ex naribus fluere cõsuetus erat: vel si totius corporis dissolutio fiat vel ingenij hebetudo aut in ore extraneus sentiatur sapor: aut que nõ cõsueuerint delectationẽ afferant vel ecõtrario: vel coeundi desiderium sentiat aliqs augmẽtari vel diminui vel in somno occurrat somniuz qđ non consuevit euenire vel corporis color conuertat ꝛ mutetur: aut tactus preter solitum: ꝛ ad vltimũ cum aliquid non consuetũ acciderit ꝛ pmãserit ꝛ augmẽtari inceperit futurã pnosticabit egritudinẽ. Quãobrez cuiuslibet preteritoꝛ causa subtiliter est inuestiganda ꝛ ad eius sanationẽ festinandum: hec ille. ¶ Decimasexta regula est. Res particulares. i. signa specialia sunt demonstratiue. i. pronosticatiue reruz particularium. s. specialiũ egritudinum: vt perseverantia seu longa duratio doloris capitis vel doloris occupantis medietatez capitis qui dicitur emigraneus pronosticat dilatationẽ pupille ꝛ descensum aque in oculũ. Teste rasi quarto almansoris dicente. Cum capitis dolor fortis ꝛ permanens fuerit vel emigranea timenduz est ne ad oculos aqua descendat ꝛ dilatetur pupilla. ¶ Attende q descensus aque ad oculuz est egritudo oppilativa: ꝛ est humiditas extranea stans in foramine vuee inter humorem albugineum ꝛ siphac. i. tunicam vueam ꝛ corneaz quare prohibet penetrare formas ad visum vt ait Pan. tertij. 3. trac. vltimo. c. 17. Talez vero humiditatem qñqz excutit a cerebro ad oculum dolor vehemens ꝛ mansiuus capitis que sub vuea compressa foramen eius dilatat vnde visus debilitatur. Et hec cataracta nuncupari solet. ¶ Decimaseptima est apparitio cimicum vel muscorum vel aliorum talium minutorũ coram oculis sine existentia diu perseverans cum assidua debilitatione visus portenditseu pnosticat descensum aque in oculum. Teste rasi quarto Almansoris dicente. Cuz aliquis ante oculos quasi muscas volare vel quasi pilos stare aspererit vel per circuitum eoꝛ que asperit quasi fumum vel vaporem viderit principiuz descensus aque innuit. Hoc igitur diligenter considerandũ est vt in loco suo dicturi sumus. Et Auer. 4. colliget cap. de signis significantibus egritudines futuras ait. Apparitio corpusculoꝛum velut muscarũ vel capillorum ante oculos denunciat decursum aque ad oculos nisi a stomacho hoc accidens pueniat: qz talis apparitio fit propter fumos aut vapores vel humiditates descendẽtes a cerebro ad oculos qui cũ inspissant vertunt in cataractã. ¶ Decimaoctava est gravitas ꝛ punctio persevẽtes in hypocondrio dextro pronosticant egritudinẽ epatis. Juxta illud Rasis vbi supra. Gravitas si in dextro fuerit latere vbi carnes diminute inveniunt scilicet apud costas posterioꝛes ꝛ puntura ꝛ tensio epatis lesionem significant. Per hec enim significatur superexcedens homorum quantitas in regione epatis que nisi purgetur apostema vel oppilationem illic generabit. ¶ Decimanona est: gravitas ꝛ tensio in inferioribus partibus dorsi ꝛ in ylio idest inferiori parte ventris ꝑpe inguina cum transmutatione dispositionis vrine a suo naturali cursu pronosticant nocumentum in renibus scilicet lapidem vel oppilationem humoraleꝫ. Teste Rasi vbi supra dicente. Gravitas ꝛ tensio in inferioribus ventris scilicet vbi sunt coste ꝛ ylioꝝ cum vrine solite dispõnis permutatione nocumentuz in renibus inceptum demonstrat. Ideoqz succurrendum erit dando. s. in potu diuretica vel frangitiua lapidis post eũonem cum pharmacia vel clisteri. ¶ Vigesima est egestiones carentes tinctura solita vz nõ subcitrine sed albe significant ictericiam. Significãt. n. ponz chistis fellis oppilatum esse quo deferri solet humor cholericus ad intestina regurgitrãs igif cum sanguine ad mẽbra tingit cutem totã citrino colore. Jd sepe vidimus in illis ictericis qui tendebant ad hydropisim. ¶ Vigesimaprima est: ardor vrine diu perseverans pronosticat vlcera vesice vel virge: qz significat acutos humores vesicã pungentes cum vrina fluere qui suo acumine ꝛ abrasiua vt tandez excoriant. Juxta illud Rasis vbi. s. Urine ardor diu perseverans vesicaz ꝛ virgã pustulis hereditabit. Signanter dicit hereditabit: qz pustule vesice cũ excoriatione vix vnqz sananf. ¶ Vigesimasecũda est: feces in suo transitu quasi vrentes anum pnosticant dissinteriã seu flurum ventris cũ excoriatione ꝛ emanatione sanguinis: qz significant acutos humores cũ fecibus fluere qui suis vehementibus mordicatione ꝛ abrasione tandem intestina superficietenus vlcerant. Jurta illud Rasis. 4. Almansoris. Mollis egestio ani adustionem ꝛ punctura faciens dissinteriam futurã demonstrat. ¶ Vigesimatertia est: casus appetitus cum vomitu ꝛ tumore in ventre ꝛ dolore extremitatum pronosticant colicam. Nec. n. omnia numerat Pun. inter signa colice tertij. 14. trac. 3. ca. 7. dicens. Et minoratur appetitus imo removetur omnino. Et frequens fit vomitus cholericus ꝛ flegmaticus. Et vomitus quidem non fit frequens nisi pp cõmunitatez stomachi ad intestina ꝛ pp multitudinem materiei ꝛ penuriam vie ad inferiora. Et qñ via cholere ad intestina fm plurimum constringitur quare expellitur ad superiora ꝛ inde tollitur appetitus. Intumescit autem qñqz venter propter ventositates in intestinis retentas non inveniẽtes exituz. Et dolent extremitates. s. cura per viam compassionis: vel qz aliquid de humiditatibus retentis non habitibus exitũ ab intestinis mediantibus venio cõicatur eis. Cuius regule partẽ sic tetigit Rasis. 4. Almãsoris. Appetitiue aut destructio ꝛ fastidiuz inuunt colicam. Subueniendus igitur in longo somno ꝛ cibi abstinẽtia ꝛ medicinis quas nominabimus. ¶ Vigesimaquarta est: pruritus in ano diu perseverans pronosticat hemorroydas nisi parui vermes illic affuerint a quibus ꝓcedat dictus pruritus. Jurta illud Rasis. 4. Almansoris. Pruritus anni hemorroydas venturas significat si nõ causa verminz paruorũ ꝛ multorum ibi existẽtium cõtingat. Nam talis pruritus acutos humores ano adesse significat: q suo acumine tandez aperient ora venaz eius ꝛ inde sanguinem manare faciẽt. ¶ Vigesimaquita est: apparitio carbũculoꝛ multoꝛ vel plurium nodoꝛ in exterioribꝰ partibꝰ corporis ꝓnosticãt magnum apostema. s. magnum carbunculuz vel magnum nodum. Jurta illud Rasis. 4. Alman. Ex multitudine ademem il. carbunculoꝛ vel apostematuz paruoꝛ magni apostematis vel exiture aduentus timetur. Et ex multis nodis vel glandulis magne collectionis suspitio exoritf. Carbũculus est pustula vesicãs ꝛ adurens faciens accidere escaram seu crustã vlaz qualem facit accidere combustio ꝛ cauteriuz ꝛ nascit ex sanguine grosso adusto declinante ad nigredinez Sed nodi sunt pustule flegmatice cõprehendentes humores flegmaticos aut generatos ex flegmate qui sunt facti sicut caro aut sicut pulo aut sicut mel aut aliud: ꝛ ꝓprie qui eueniunt in curuaturis iuncturaruz. Et res dura non est longinquũ quin necessariũ faciat obuiationẽ eius esse melancholicã. Verum nos posuimus eam flegmaticã: qm radix illius ouri est flegma cui accidit vt desiccaref grosse: sicut ait Princeps quarti tertia trac. 2. ca. 4. Quemadmoduz igitur ex multis scaturionibꝰ erumpentibus a terra resultat frequenter vnus magnus fons sic ex multis parvulis carbũculis aut nodis vnus magnus carbũculus aut nodus. ¶ Vigesimaserta regula est trimembris. Pamuz membruz eius est: serpigo in cute apparens ꝑnosticat albaras nigram. Et est serpigo impetigo ambulans que serpigo dicit: eo q serpit ꝛ parte in partez. Impetigines vo greci lichines dicunt: latini zeruas. Nascunf ex melancholico humore rotundo scemate in superficie cutis cuz ingenti pruritu ꝛ asperitate: vt ait Cassius felix: ꝛ vulgariter dicuntur in gallijs vertrem. Sed albaras nigra est illud quod nominatur impetigo excoriativa: ꝛ est scabiositas accidens cuti aspera vehemens. Et facit squamas sicut sunt piscium cum pruritu: ꝛ est propter humorem melancholicũ imbibentez cutem de eo qđ est iuxta eam imbibitione fortiore qz vt in colorem imprimat tiñ: ꝛ est de antecedentibus lepram: vt ait Princeps quarti septima trac. 2. ca. 14. Serpigo ergo est prenuntia nigre albaras. Scõm membrũ est morphea alba pronosticat albaras albam. ¶ Attende q morphea alba est albedo feda maculosa cutis parum vel nihil pertransiens eam penetrãdo in corpus. Sed albaras alba est albedo feda in cute apparens ꝛ in carnẽ penetrans vsqz ad oꝭ. Jurta illud Principis quarti septima tractatu secundo capi. 14. Differentia inter duas morpheas ꝛ albaras albam veram est q vtraqz morphea est in cute: ꝛ si est profunda est parum valde. Et albaras est in cute ꝛ carne vsqz ad oꝭ. Et causa cõmunis oĩbus est debilitas operationis alteratiue quando non assimilat assimilatione integra nutriens nutrito. Verum materia est in vtraqz morphea subtilior ꝛ virtus expulsiua fortior: quare expellit ad superficiem. Et materia in albaras est grossior ꝛ virtus expulsiua debilior fixa in interiori parte: ꝛ corrumpit complexionez eius quod penetrat in ea. ¶ Morphea ergo alba quãdo malignatur ꝛ penetrat in carne quod de leui accidit fit albaras alba: bene ergo dicitur q alba morphea prenunciatrix est albaras albe. Tertium membruz est q morphea nigra pronosticat albaras nigram. ¶ Attende q albaras alba non sic se habet ad albaras nigram sicut morphea alba ad morpheaz nigram: ita q sicut morphea alba est albedo feda nõ pertransiens cutem: ꝛ morphea nigra nigredo cutis similiter nõ pertransiens eam: sic albaras nigra sit nigredo cutis penetrans in carnes vsqz ad ossa sicut albaras alba est albedo cutis penetrans in carne vsqz ad oꝭ. Nam ex ratione nigre albaras non est vt penetret vsqz ad ossa: sed q sit impetigo excoriativa ꝛ scabiositas aspera ꝛ squamosa sicut premissum est. Jurta illud Princi. capitulo nunc dicto. Rei vero que nominatur albaras nigra ꝓportio ad albaras albam non est ꝓportio morphee nigre ad morpheam albam: imo est genus diversuz in intẽtione ad albaras albam. Et illud ideo quoniã albaras nigra est illud quod nominatur impetigo excoriativa ꝛc̃. Cum hoc tamen stat q morphea nigra pronosticat albaras nigram: precipue cum dicta morphea generata fuerit ex melancholia adusta que parũper adaucta de leui exasperat ꝛ excoriat cutem ꝛ reddit eam squamosam sicut sepe apparet in tibijs pauperũ querentiũ elemosynas monstratis tibijs in valuis ecclesiaꝝ.

¶ Sermo vniuersalis de regimine iter agentium. Caplm 2m.

Ter agens a rebus ꝛc.

¶ In hoc capitulo primo instruit iter agentem in abstinentia a consuetis ꝛ speciali cautela circa nutrimẽs ꝛ lassitudinem. Secundo circa mundificationez sui corporis ꝛ abstinentiã prinsqz iter arripiat. ibi (Oportet preterea ne eat.) Tertio circa gradationez servandam in itineratione ꝛ assuefacienda ante eam. ibi (Oportet quoqz vt qui.) Quarto circa qualitatem ꝛ quãtitatem ciborum ipsius. ibi (Et debet constituere vt eius cibus.) Quinto dat cautelam circa tolerantiam famis in via. ibi (Et fortasse iter agenti.) Sexto circa tolerantiaz sitis. ibi (Et similiter contingit.)

¶ In prima pte que est pñs text⁹ dat sex regulas. Prima est: itinerãs abstinere debet ab illis reb⁹ qb⁹ solitus est vti dum conuersebat cuz familiarib⁹ suis. s. a cõmessationib⁹ ꝛ ebrietatib⁹ ꝛ vigilijs superfluijs ꝛ excessib⁹ in venereis qb⁹ hodie seinuicẽ festinãt amplⁱ⁹ socij qz motosis actib⁹: qz sepe accidunt itineranti-

bus laboriose lassitudines ꝛ dolores: quare diligenter circa bonum regimen attendere debent ne graues in via morbos incurrant ad quos disponuntur multiplicibus modis. Primo quidem ex mutatione cōsuetudinis in aere in aquis in cibis ꝛ potibus ꝛ decubitibus. Secundo in labore ꝛ doloribus. Tertio in accidentibus animi sicut timore latronum vel submersionis vel deuiationis vel casus in via vel occursus fere vel defectus aut penurie alicuius necessarij. Hāc regulam scripsit Raf. 6. Almans. c. 11. Vsum autez inquit diete qué in terra sua habuit dimittat aut ex his quibus solitus erat vesci nullo mō comedat. ¶ Secunda est: itinerans maxime debet esse sollicitus circa suum nutriēs ꝛ circa lassitudinem: qz fortius ꝛ frequētius ꝛ inuitabilius immutatur ab his. A nutriente quidem vt a discurrente per omnes partes corporis ꝛ imutante ipsum suis quātitate ꝛ qualitate tempore ꝛ ordine. A lassitudine vero qz cōmouet ꝛ alterat omnes humiditates tā vitales q̄z supfluas: ꝛ omnia membra corporis disponens corpus ad horripilationes rigores tremores ꝛ febres. ¶ Tertia est: itinerans meliorare debet suum nutriens idest facere qd sit conueniens ꝛ familiare sue nature: ꝛ debet facere vt sit bone substantie ſ. mediocris inter grossaz ꝛ subtilez ꝛ propinque mēsure. i. mediocris quantitatis ꝛ non multe: quatinus in eo bene digeratur ꝛ nō relinquat in venis superfluitates plurimas vt faciunt cibi grossi ꝛ viscosi: nec etiam debet esse nimis subtilis vel velociter corruptibilis vel nimis modicus ne partim calore corporis partim calore exercitij corrumpatur ꝛ in fumum conuertatur. ¶ Quarta est: iter agēs non equitet ventre pleno cibis propter tria. Primo quidem ne cibus in stomacho motibus exercitij agitatus corrumpatur. Secundo ne fumis acutis ad officiuz stomachi a cibo eleuatis necessitas bibendi aquam augeatur: quam bibere periculosum est supercalefacto per exercitium ne portis apertis ad intima penetret ꝛ calorem suffocet in principalibus: ꝛ neruos percutiat vna cum inuncturis sua frigiditate. Tertio ne sonitus seu rugitus inductus in ventre ꝛ in intestinis ex potu aque vel agitatione cibi in eis vel calore ventosante humiditates augeantur ꝛ materia eius. ſ. ventositas torsiones ꝛ dolores inducat: immo expedit vt iter agens comestionem differat donec venerit ad hospitiuz in quo pernoctare intendit: nisi cā aliqua obsiterit que postea dicet: vt debilitas virtutis vel necessitas obuiandi resolutionibus nimijs ex superfluis caloribus: vel necessitas muniendi corpus aduersus mortificantia frigora: vel cōsuetudo mane comedendi ꝛ male tolerandi famem. ¶ Quinta est: si multum fuerit necessarium itineranti propter aliquas er nunc dictis causis sumere aliquid cibi priusq̄z ad hospitium siue pernoctationis aduenias sumat cibum modicum cum tali temperamento seu mediocritate qualitatis ꝛ quātitatis q̄ sufficiat in via ꝛ nō sit oneri viatori nec impedimento: sed etiam in motu bene digeri possit ꝛ sustentare naturam: nec inducat necessitatem superbibendi aquam siue de die siue de nocte iter agat. Et propter diuersitatem naturarum hominum designari nequit certa quātitas cibi tunc temporis cunctis conueniens. ¶ Sexta est: lassitudo viatoris regenda est ꝛ curanda modis dictis primi. 3. doc. 2. c. 14. quod est de medicatione lassitudinis exercitialis ſm. 4. ipsius species. ſ. ulcerosam extensiuā apostemosam ꝛ arefactiuam. Et qui cōmode potest seruet illud documentum Hyp. aph. 2. apho. 48. In omni motione corporis cū ceperit quis dolere quiescere statim remediū est. a ¶ Oportet ꝑterea ꝛc. ¶ In hac parte secūda dat duas regulas. Prima est: q̄ iter acturus superabundans in sanguine vel alio humore non arripiat viam donec sanguis eius minutus fuerit per flobothomiam vel humor eductus qui peccat in eo per pharmaciam. Iurta illud Rasis. 6. Almanso. c. de aptatione corporis ad ambulandum. Qui longum vult peragere iter ante ipsius inceptionez minui ꝛ medicinam ventris solutiuam sumere debet: ꝛ precipue si longum fuerit tempus et quo neutrum eorum peregerit. Qui enim iter agere corpore non mundificato voluerit: vir febres euadere poterit. Quod si eas aliquando euaserit q̄ corpus eius dissolutum est ꝛ cutis raro: non euadet apostemata magna nec minuta: nec alias apostematum species neq̄z catarrum: hec ille. Cuius ratio est: qz natura non sufficit regere superfluos humores labore cōmotos ꝛ vndiq̄z distēsos: occupant igit ab extraneo calore quare facile putrescunt ꝛ febres inducunt vel apostema aliquod. Secunda est: si iter agere volens fastidium cibi patitur priusq̄z iter arripiat ieiunet ꝛ dormiat donec fastidium sibi sublatum sit: deinde per viam pergat. Nam per ieiunium natura occupatur circa resolutionē cause fastidij que coadiuuatur per calorem interius coadunatum hora somni. Si vero quis fastidiose iter agat trahētur ad venas humiditates indigeste que fastidium causabant: ꝛ si grosse fuerint oppilationes inducēt: si cholerice subtiles inflāmabuntur ꝛ febrire facient. Super hoc predixit Rasis. c. prefato. A fastidio quoq̄z ꝛ potu ventre pleno omnino abstinere debet. Nec namq̄z flegmones ꝛ magna generant apostemata.

b ¶ Oportet quoq̄z ꝛc. ¶ In hac. 3. parte dat. 5. regulas volenti iter agere. Prima est q̄ vtatur ordine sic q̄ nō subito seipsum transferat a quiete in motus fortes ꝛ longos: sed primo faciat paruas dietas ꝛ paulatim augeat. Et non solum in hoc vtatur ordine: sed in omni alia mutatione sibi occursura in via de re consueta ad non consuetam. Secunda est: q̄ priusq̄z iter arripiat magis se exercitet q̄z consueuit vt paulatim discat ferre fortes motus habilitans musculos ꝛ iuncturas eius ad itinerandum. Tertia est: q̄ si itinerans estimet se oportere vigilare i via ꝛ iter agere in nocte prius assuescat vigilijs vti q̄z iter arripiat ne labore ꝛ vigilijs preter solitum subito arritus deficiat i via vel grauiter egrotet. Quarta est si timet iter acturus ne sibi superueniat in via fames aut sitis aut aliquid aliud tale sicut algor aut estus assuescat prius quam itineret esurire sitire algere vel estuari vt hec preassuecta minus ledant. Quinta est: itineraturus priusq̄z se vie exponat pluribus diebus vti debet cibis ꝛ potibus quibus in via vti intendit: vt assuefactus in eis eos melius digerat. Has regulas prememinit Raf. 6. Almanso. c. 11. dicens. Et quoq̄z studēdum vt consuetudinez suā in eam transmutet consuetudinem qua in itinere cū vti conueniet in dieta aut in somno aut in motu. Si enim euz in itinere vigilare necesse fuerit ante itineris inceptionem vt vigilet niti debet. Similiter comestionis horam ad horaz in qua in itinere se posse quiescere sciuerit pmutare debet. Exercitio quoq̄z ꝛ motu plus solito vti conueniet ꝛ niti vt abiq̄z vsu balnei esse possit.

cidat aut sitis aut aliud ab istis debet eaz assuescere. Et debet vti cibo quo in itinere vult nutriri. ¶ Et debet [c] cōstituere vt eius cibus sit in quātitate paucus ꝛ multi nutrimenti. Olera preterea dimittat ꝛ fructus ꝛ quicquid humorez generat crudum: nisi fuerit propter necessitatem vt ex eo medicetur. ¶ Et forsasse [d] iter agenti necessitas superueniet tolerandi famē donec desiderium ei minuatur. Ex eis autē que ipsum iuuant in hoc sunt cibi facti ex epatibus assatis ꝛ his similibus. Et est cum eis fiunt pile cū viscositatibus ꝛ adipibus liquefactis fortibus ꝛ amigdalis ꝛ oleo amigdalino sintq̄z adipes sicut adeps vaccinus: quarum vnam cum comederit famem longo tempore tolerabit. Quidam quoq̄z retulerunt q̄ vnus homo libraz vnā olei violacei in quo adeps resolutus fuit donec in emplastri similitudinem conuersa fuerunt comedit: ꝛ decez diebus postea comedere nō desiderauit. ¶ Et similiter [e] contingit cum necesse est tolerare sitim. Secum ergo deferre debet ex medicinis sitim extinguentibus quas in libro tertio in capitulo de siti dicemus ꝛ proprie ex semine portulace. iij. 3. cum aceto bibat. Et dimittat nutrientia sitim facientia sicut pisces ꝛ cappares ꝛ salsa

c ¶ Et debet ꝛc. ¶ In hac parte. 4. dat. 2. regulas. Prima est: cibus iter agentis debet esse pauce quātitatis ꝛ multi nutrimenti. Pauce quātitatis quidez vt melius digeratur ꝛ pauciores relinquat superfluitates. Multi vero nutrimenti gratia amplioris restaurationis. Multa namq̄z resolutio sitis itinerantibus quare plurima opus est restauratione. Iurta illud Rasis. 6. Almāso. ca. 11. Cibo multi nutrimenti ꝛ pauce quātitatis vtat: nec anteq̄z hospitetur ꝛ quiescat comedat. Si autem comestione multum indiguerit licet parum sumat non tamē totū cibum sibi necessariū nec totum vinum priusq̄z quieuerit accipe presumat. Secūda est dimittat itinerans olera ꝛ fructus ꝛ omne qd generat aquosum humorez nisi hos sumpserit via medicine: sicut lactucam vel portulacam vel acetosam gratia refrigerij: vel pruna aut poma pro laratione ventris: vel mala granata acria vel poma arangie vel grana berberis ad extinctionem sitis ꝛ reuocationem appetitus. Iurta illud Rasis vbi supra. Olera vero preterea ꝛ precipue fructus nullo modo comedat. Hec enim ventrem absq̄z magno nutrimento replent: ꝛ in corpore malos humores ꝛ crudos generant. Si autez in calido tempore eis indiguerit comedat ex eis sicut iam constituimus.

d ¶ Et forsasse ꝛc. ¶ In hac parte. 5. premittit Princ. q̄ itineranti superuenit interdum necessitas tanta tolerandi famen q̄ tandem decrescit appetitus eius ꝛ quasi annullatur: q̄ tolerare famē stomachum putridis replet humoribus: vt ait Princ. cap. 7. doctri. 2. huius. 3. Fen. quo repleto cessat appetitus vel sensibiliter diminnitur: licet membra cibo vehemēter egeant. Consequēter ad obuiā dum huic incōmodo vie dat tria remedia quibus prohibetur vel ad minus retardatur fames. Primum est: cibus factus ex epatibus assatis introducta virgula veluti veru per medium eorum ꝛ interpositis lardi laminis valde tenuib⁹ aut pinguedine aliqua que ea prohibeat ab assatura nimium siccari. Cibus hutusmodi vulgariter dicitur a gallis hastule seu hastulete qui longam in stomacho contrahit moram: tum ex grossicie: tum ex pinguedine que subleuat eum: ꝛ ex grossi chimi multum resistentis resolutioni. Humor enim ab epatibus generatus est grossus. Teste Principe secundo huius cap. de epate. Secundum est pile grossitudinis vnius magne nucis facte ex viscositatibus scilicet musculaginibus ꝛ adipib⁹ liquefactis fortibus idest grossis densis vt vacce vel bouis ꝛ amigdalis dulcibus ꝛ oleo amigdalarum dulcium ſm hunc modum. ℞. amigdalarum dulcium excorticatarum lib. j. adipis vacce liquefacti lib. ſ. musculaginis lini vel radicis bismalue. ℥. j. olei amigdalarum dulcium quart. ſ. terantur omnia simul in mortario donec bene misceantur: postea dimittantur infrigidari ꝛ formentur inde pile grosse ficut stophi vel magna nux. Et quibus viator cum comederit vnam diu sine fame stabit: vel si famem incurrat longo tempore sine grauamine plurimo tolerabit eam: q̄ dicte pile sua vnctuositate diu permanēt in stomacho quasi natantes: ꝛ in ore stomachi faciunt impressionem contrariaz succioni que famem inducit leniendo ꝛ remolliendo ipsum. Tertium est lib. j. olei violati in quo tanta quantitas adipis vaccini resoluta fuerit q̄ ad spissitudinem emplastri perueniat: de quo retulerunt quidam q̄ vnus ipsum comedit ꝛ decem diebus sequentibus non esurit.

e ¶ Et similiter ꝛc. ¶ In hac parte serta premittit q̄ itineranti quandoq̄z necesse est tolerare sitim sicut ambulantibus per deserta arabie sepe contingit cuz non sibi sufficienter de potu prouiderunt. Consequenter dat tria remedia contra sitim

tra sitim in via. Primum est deferre secum medicinas ertinguentes sitiz: quas describit tertij.13.tracta.2.cap.de cura sitis. Et specialiter in hoc casu confert bibere.3.3.seminis portulace cum aceto limphato. ¶ Attende primo q Rasis. 6. Alman.c.de minuēda siti sic cōmemorauit ertinctiua sitis. De his preterea que sitim sedant t diu remouent sunt lac valde acetosum t portulaca t cucurbita t citrulli t mellones non dulces: t pira valde humorosa t parum stiptica nō multum dulcia t poma quoq; t mala granata t que de fructibus acetosis eis sunt similia: t acetositas citri t vue acerbe succus t ribes t pruna. Nec enim si quis antequam eat comederit sitim non patietur. De his quoq; que in ore tenta in hora eundi temperiez adducunt in sitis ablatione sunt pira ficca acetosa cum vnum post vnum sumitur: aut thamarindi aut grana granati acetosi: aut ex lacte acetoso semper parum sumere t in ore donec dissoluatur tenere. Huic autē ꝛz parum confert frustū cristalli i ore tenere aut oscrum postq; exterior conterfricando ablatus fuerit. Et similiter margarite aut argētum merum tersum. Labia preterea fortiter stringere t aerem per os nullo modo attrahere confert si q; maxime poterit hoc agere studuerit. Aliquam quoq; de rebus frigidis odorem reddentibus semper odoret: hec Rasis. ¶ Attende secundo q Rasis illic ordinat trociscos valde vtiles contra sitim t ardorem vicēs. Nominatio trociscorum qui calorem extinguunt t sitim sedant t febribus acutis ignitis in vltimitate conferunt. ℞. seminum citrulli t cucurbite aā.ʒ.ß. seminum portulace t lactuce aā.ʒ.2. succi liquiritie puri.ʒ.j. terantur hec omnia t cum succo portulace aut muscilagine psilij conficiantur: ex quibus trociscī parui ad lupinorum similitudinē informentur atq; ex eis dum incedit vnum post vnum in ore teneat trajciatur. Secundum remedium est trimembre. Cuius primum membrum est vitare nutrientia suscitātia sitim: sicut pisces omnes tam salsos q; dulces: t capres in salmuria seruatas: t omnia salsa: marime illa que diu tacuerunt in sale: t dulcia sicut mel t muscadellum: quia cito cholerizantur. Secundum membrum est minuere loquelam: quia multum loqui sauces t linguam desiccat aere calido cum voce emisso t super eis deducto. Tertium membrum est dulciter incedere non impetuose neq; vehementer: ne per hoc anhelitus magnificetur aut frequens aut velox fiat: t aer calidus cum multis fumis emissus guttur t linguam cum palato siccet t sitim adaugeat. Hec t alia Rasis sexto Almansoris ca de amigdalis dulcibus semper odoret: t ex eo parum trajciat. Secundus remedium est epithimare pectus cum muscilagine psilij t succo portulace t similiboꝝ. Ab his enim pectus pulmo t cor refrigerant t humectantur. Anhelitus tēperatur t spirituū resolutio diminuit. Iuxta illud Rasis vbi supra. Pectus quoq; ac ventrem ante itineris inceptionē ex psilij muscilagine aut ex succo portulace cum oleo de cucurbitis t albumine oui mixtis epithimetur.

Be cautela contra calorem in itineribus t quomodo regēdi sunt in horis caloris. Caplm. 3.

e Os etiā nisi ſe

ipsos regant res in suo fine ad hoc perducet q debilitabunt t eorū resoluent virtutes ita q se mouere nō poterūt t supabit sitis: t fortasse sol eorū impediet cerebra. Quapropter studere debēt vt vehemēti cooptura a sole sua tegāt capita. Et silr debēt iter agētes pectora sua custodire ex epithimate tali quale est muscilago psilij t succus portulace. ¶ Iter preterea[b] agentes in calore quādoq; necesse est aliquid comedere anteq̄ eant sicut ius hordei t sirupū de fructibus t reliqua ab eis: qm̄ cū equitāt t in eorū interioribus nihil existit: multū debilitat eos resolutio t nō erit in eis restauratio. Sumere ergo debent ex eo qō diximus aliquātuluz: t deinde morent donec de stomacho descēdat t nō inūdet. ¶ In via[c] preterea deferre debet oleum rosaceum t violaceum ex quo hora post horā in suis dorsis inungantur. Multoruz preterea quibus in via ex calore accidit nocumentū redeūt dispositiones ꝓpter natationē in aqua frigida: verūtamē melius est ne hoc cito fiat: sed parū expectēt deinde ordinate ad ipsaz accedāt. ¶ Qui autē[d] venena timuerit nares t os instita sibi liga

b ¶ Iter ꝓterea ꝛc. ¶ In hac parte secunda dicit primo quandoq; esse necessarium itinerantibus in caloribus aliquid comedere aut bibere antequam itinerent: videlicet in magnis caloribus t debilibus personis: sicut ius hordei: qō hordeū mūdatum vocatur in gallijs: vel bibere vnum haustū sirupi de fructibus quem tracta. sexto summe prime quinti sic describit Princeps. Sumatur succus citoniorum t malorum t pirorum t granatorum musorum t sumach t sorbarum: t decoquantur leui igne donec inspissentur. Si autem vis dulcorare ipsum proijce super ipsum zuccari quantum vis: t bulli ipsum t cola t vtere. Et reliqua ab eis vt sirupum rosatū vel violatum vel orizacarā simplicē: vel sirupū de acetosa. Secunda dat causam huius. Nam resolutio hos vehementer debilitat qui visceribus vacuis equitant in caloribus. Nihil enim quod perdita restauret interius gerunt: vel si quid gerunt id parum est t non sufficit. Tertio concludens dicit. Sumant ergo aliquid ex iam dictis sub modica quātitate vel ex similibus priusq; itinerent. Quarto dicit q post huius sumptionem non statim itinerent: sed quieti maneant donec illud ad fundum stomachi descenderit quatinus in stomacho non inundet itinerando conturbans ipsum. Eadem nos cū pluribus alijs predocuit Rasis. 6. Almanso. ca. 1. dicens. Oportet vt qui magne caliditatis tempore iter agit cibo non sit repletus: nec sit ebrius nec etiam ea hora vinum biberi: nec tamen sit inanitus nec a cibo vel vino omnino vacuus nisi fastidium patiatur. Quod si passus fuerit omnino ab itinere abstinere melius est t quiescere t tandiu dormire donec fastidiuz remoueatur. Quod si fastiditus non fuerit imo appetitus in ipso aliquantulum viguerit: mediocriter cibo reficiatur qui tamen paucitati attineat. Quod si nullo modo comedere desiderauerit t calorem superfluū atq; sitim senserit: triticum fractū cū multa aqua coctū cum zuccaro t aqua frigida bibat. Post cuius haustum non statim eat sed parum moretur: t precipue si multum aque biberit. Si enim statim motus fuerit cibus in stomacho existens de vno latere ad aliud transiens stomachum inflat t male digeritur: hec Rasis.

c ¶ In via preterea ꝛc. ¶ In hac tertia parte dicit primo q itinerantes in magnis caloribus secum deportare debent oleum rosatum t violatum: t cum illis sua inungere dorsa de hora in horam vt nerui t nucha t tota concathenatio spine dorsi prohibeantur ab arefactione ex labore motus t estu superfluo: t vt ab his reprimantur extranei calores his partibus impressi: t vt sua viscositate prohibeatur resolutio superflua tam spirituum q̄ humiditatum naturalium. Talibus vnctionibus vtuntur arabes t indi propter vehementiam caliditatis t siccitatis suarum regionum t suorum corporum. Galli vero non solum refugiunt his inungi: sed plurimi eorum odio habent t abominantur odores oleorum t vnguentorum. Secundo dicit q multi itinerantium quibus calor vie nocuit redeunt ad suas dispositiones naturales balneando se t natando in aqua frigida: tollit enim vel saltem remittit calorem extraneum t ariditatem mēbris impressos a laboribus t estu naturalem calorem t spiritus dispersos congregat t vnit: delectationem non modicam sensibus ingerit: sitim compescit: appetitum cibi prouocat. ¶ Attende primo q aqua in qua natat is qui per calores itinerauit non debet esse vehementis frigoris qualis est illa que trahitur in estate a profundis puteis: sed vlut tepida qualis est in fluuijs expositis soli circa finem dici tempore estiuo. Nam frigus prime aque penetrans ad intima propter vehementem pororum apertionem neruos t viscera non modicum ledit. In secunda aqua que est vlut tepida non ilico natet post iter actum: sed parum expectet donec rarificatio corporis t apertio vehemens pororum parum minuantur: vt aque frigiditas non libere penetret ad intima corporis: postea gradatim t ordinate aquam frigidam intret. Primo imponens pedes deinde coras: postea truncum corporis: vel primo minus frigidam: deinde frigidiorem intret. Iuxta illud Rasis. 6. Almanso. capi. 1. Postq̄ autem is qui iter agere inceperit suum perfecerit iter aliquātuluz prius quiescere t deinde in aqua tepida t dulci balneari debet. ¶ Attende secūdo q corpora carnosa sanguinea munda iuuenilis etatis fortium neruorum t viscerum melius alijs sustinent balneum t natationē in aqua frigida. Sed cholerica rara macra cacochima frequentius leduntur t incurrunt febrem a tali balneo.

d ¶ Qui autem ꝛc. ¶ In hac parte quarta dat quattuor cautelas quibus iter agens in caloribus magnis seipsuz preseruat a venenis aeris de quibus timet. Prima cautela est: q sibi liget os t narem simul insita seu binda de pāno lineo vt aer in eum non habeat amplum t liberum ingressum t toleret laborē in hac ligatura quātum cōmode potest. Secunda est: vt comedat cepas cum lacte fine butyro quod lac acetosum dicitur: seu ebutyratum: t precipue comedat cepas muraba: idest conditas vna nocte infusas in dicto lacte: deinde bibat hoc lac in quo iacuerunt. Iuxta illud Rasis. 6. Almanso. ca. 2. De his etiam que ipsum nocumentum in vltimitate remouent est vt cepe incise in lacte acetoso per vnum diem vel plus iacere permittant. De quibus anteq̄ incedat comedat post quarum acceptionem de lacte illo bibat. Tertia cautela est: q itinerans odoret assidue oleum ros. vel oleum de seminibus cucurbite. Rasis vero dicit vbi supra. Et

oleum ex cucurbitis aut de amigdalis dulcibus semper odoret z ex eis parum trayciat: qua per hec olea confortatur cerebrum z temperantur spiritus animales. Et capitu.1. dicti libri ait. Oleum preterea violatum aut ex cucurbite seminibus aut de floribus salicis factum olfaciat. Quarta cautela est: sorbeat iteracturus oleum ex seminibus cucurbite: quia preseruat hunc a nocumentis vetiens qđ timet presertim ab adustione humorum ex rabiosa caliditate z a clamosa siti z arsura gutturis infrigidans corpus z humectās interiora. Jurta illud Rasis vbi supra. Si qs anteq̃ iter incipiat ex oleo cucurbitarum magnaz sumpserit quantitatem canicularium ab eo remouebitur nocumentum.

a ¶ Cum autez ꝛc. ¶ In hac parte. 5. dat remedia sub.11. regulis contra nocumentū qđ impressit iam venenosus aer itineranti. Prima est: effundat aqua frigida super extremitates vt manus z pedes itinerātis z ex ea lauet facies ei⁹. Jurta id Rasis. 6. Alman. capitu. 3. In aquam etiam suas mittat extremitates z faciem suam ex ea lauet. Per hec enim calor innatus vnitur z virtus vitalis vnificatur z redditur fortior ad repellendū venenū. Te ste Principe primi. 2. doct. 2. sum. 1. ca. 19. dicente. Faciem vero madefacere z super ipsam aquā rotare virtutem viuificat que lassata est a nocumēto z inflāmatione febrium z cum adest syncopis z proprie ex aqua ros. z aceto. z est etiaz cum desiderio medicatur z ipsum erigit. Secunda regula est: sint cibi ipsius olera frigida sicut lactuca portulaca acetosa endiuia. Jurta illud Rasis sexto Almanso. c. 1. Nutrientia etiam omnia quibus vtitur frigiditati z humiditati attineant. Per hec enim plurimum repimitur furia feruoris z venenum vrens vel putrefaciens humores chordie. Tertia est: olea frigida cū succis frigidis effundantur super caput eius: vt oleum ros. vel de salicibus cuz succo vermicularis vel sempernine: quatinus temperent ebullitionem humorū in cerebro z repumant fumos z vapores acutos elatos ad cerebrum z somnum prouocent. Et cum ista fecerint lauetur eis caput cum ptisana vel sero vel aqua decoctionis capitis mutonis: ne pon z future capitis maneant oppilati. Quarta est: vitet coitum: qz vires iam detectas amplius deijcit z inducit necessitatem attractionis aeris plurimi, reddens anhelitum valde frequentem. Quinta est: salsi pisces ei conferunt contra vestigia venenositatis non a qualitate sed a proprietate cum quieuerit qđ habet de siti scilicet z estuatione. Nam ius omnis piscis confert in venenis bibitis z puncturis: vt ait Punc. 2. can. ca. de piscibus. Possunt etiam conferre deficcando humiditates extraneas. Sexta est: vinum temperatum seu limphatum fortiter ei confert: quia est valde spirituosum z vehementer confortat z infrigidat z humectat: vt ait Pun. quarti. 1. trac. 2. c. de cura tertiane. Septima est: lac est sibi cibus melior si febre caruerit z viscera ipsius a putredine munda sint: quia multum nutrit cito digeritur vehementes humectat z sitim tollit. Sed quia de leui vel corrumpitur vel in fumum conuertitur tutius est ei lac acetosum qz lac integrum. Jurta illud Rasis sexto Almanso. ca. 1. Cum autem quieuerit cibo z fructibus infrigidantibus z lacte si nondum febris eum inuasit nutriatur. A qua si lesus fuerit nec lac nec butyruz nec aliquid ex lacte factum attingere presumat: nisi multum sit acre: lac enim acetosum huic non nocet dispositioni. Octaua est: si iter agens talis febrem patitur non putridam sed ephimeram que diurna dicitur: quia durat vnico die bibat doch acetosum. Et per doch intelligit lac sine butyro quod z adoc dicitur. Nam lac huiusmodi. nec cito corrumpitur vel in fumum conuertitur sicut lac integrū z magis refrigerat z dat appetitum z magis compescit sitim: z sua acetositate plus preseruat a putredine. Nona est: cum itinerans post venena. i. vapores z calores venenosos interius susceptos habuerit sitim latet sepe os suum cum aqua frigida: nec de ea bibat ad saturitatem: quia repente moreretur inde propter penetrationem subitam frigoris ad intima principalium membrorum ex apertione superflua viarum: sed sitim mitiget z calorem temperet ablutione oris frequenti cum ipsa. Jurta illud Rasis. 6. Almanso. capi. 2. Cum autem aliquis in itinere sitim patitur vehementem: oportet ne statim aqua satietur cum eam inuenerit: sed ex ea diu colluat os suum z ex ea parum trayciat nec ex ea bibat nisi parum: de qua etiam minus qz poterit sumat paulatim. Post hoc autem ex nutrientibus que nominauimus comedat paulatim z paulatim augmentādo: ex aqua tū non satietur: z quātomagis sitim minutam esse persenserit: potum si voluerit augmentet donec satietur. ¶ Instabit aliquis aduersus hanc regulam ex⁹ dicto Pun. quarti. 1. trac. 4. c. de cura febris pestilentialis. Et aqua frigida plurima subito est iuuatiua valde: pauca autem consequenter exhibita fortasse excitat caliditatem. Dic qđ pestilentiatus in quiete non sic est apertus in vijs z poris sicut itinerans tēpore feruoris: ideo si bibat aquam donec saturetur inde nō ilico transit ad principalia nec incurrit mortē. Decima est: si necessitas bibēdi vehemens affuerit ita vt vti videatur z resolui penitus z virtus deficere: prio bibat modicū: z sco iterū z tertio z qrto z sic ꝓgiter donec rabies sitis pacificet. Et cum quieuerit illud qđ ex siti ei admirtū fuit vt forte incendiū: siccitas fauciū: angustia cordis: casus virtutis: bibat tunc satis: qz tunc virtus iam confortata est z mēbra irrorata z correcta superfluitas aptionis viaz. Undecima est: in tali re debet z toleret laborem in hoc. Debet etiā prius cum lacte absq̃ butyro cepas comedere: z proprie cum cepe in ipso fuerint muraba aut nocte vna infuse comedat cepas z sorbeat lac. Et oportz vt sint cepe anteq̃ in adoc mittantur fortis incisionis. Sitq̃ ꝓterea illud qđ adorat oleū rosaceuz z oleū de seminibus cucurbite. Et sorbeat oleum de seminibus cucurbite: qñ maliciā venenorū remouet quā timet. ¶ Cū aūt venenuz ei nocumentum fecerit sup extremitates ipsius aqua ꝓjciat frigida z facies ea lauet. Sitq̃ eius cibariū ex oleribus frigidis. Et super ipsius caput ex oleis fundatur frigidis sicut oleo rosaceo z ex salicib⁹ z succis frigidis sicut vermicularis succo deinde lauet. Et a coitu sibi caueat. Saliti quoq̃ pisces ei cōferunt cū quieuerit quod habet. Vinum etiaz temperatum ei confert. Lac preterea est ei melior cibus si febrem non habuerit. Et si habuerit febrem que nō sit ex febribus putridis immo ex diurnis bibat doch acetosum. Cūq̃ sitim habuerit post venena succurretur ex colluclamosa siti melius est itineranti priusq̃ aquam bibat bibere oleum ros. aque permixtū vt vnctuositate sua natans in stomacho ꝓhibeat aquā frigidaz subito penetrare z extinguere calorem innatū postea superbibat aquā frigidam.

b ¶ Et ad summum ꝛc. ¶ In hac parte sexta assumat regimen itinerantis per magnos calores sub. 4. preceptis. Primum est: ad summuz. i. summarie loquēdo ille itinerans qđ calor impedit. s. qui a calore vte superfluo calefit resolutur arefit z debilitatur dum venerit ad hospitium māsionem eligat in loco frigido cuius aere refocilletur z tēperetur cor. Secunduz est: qz suos abluat pedes in aq̃ frigida: vt per hoc calor dispersus interius adunetur z virtus viuificet z depulso sensu tristitie sensus ex elationis ingeratur. Tertiuz est: qz si sitierit paulatim bibat aquam frigidaz que sitim compescat: calorem repimat ariditatem prohibeat: choleram refrenet: sanguinem temperet sensum demulceat cordi z pulmoni refrigerium det. Quartum est: qz nutriatur cibis velociter z faciliter digestibilibus qz virtus digestiua est in ipso multum debilis propter disperſionē z resolutionē innati caloris.

¶ Attende qz Punceps in secunda parte cantice canticoruz tractatu primo regimen iter agentis in calore fortis sic recollegit. Iter agens tempore estiuo z calido sic est regēdus scilicet vt prohibeatur ei ne aggrediatur iter suum hora estus z feruoris in meridie. Estq̃ primo minnendus ne supercalefiat ex labore itineris pro tanto extrahatur sanguis ab eo in magna quātitate z sic efficietur securus ab apostemate. Verum si cholera dominetur in eo educatur ab eodem: z sic situs malitia alleuiabitur aut tolletur. Estq̃ ante aggressum itineris succis conuenientibus extinguenda: alias verendum est ne calore ipsius pericu lo exponatur. Et fiat vt comedat aliquātulum ex herbis frigidis z simul z semel saturetur aqua. Et qz quiescat cum poterit nec irascatur fortiter. Et aliquantulū moretur in locis vmbrosis z vitet seu diminuat clamorem z sermonem: necnō etiam bellum z turgium: nec moretur diu in loco nimis calido. Et sumat in potu syrupum ex succo vue acerbe cum succo portulace z aqua. Et si sitiat in meridie teneat in ore suo pillulam vnam ad quantitatem lupini factam ex trociscis camphore. Et si timeat qz eius facies alteretur a sole z qz nigrescat cutis eius dissoluat seu liquefaciat rector eius oleum cuz cera simul iuncta: z presertim in mulieribus: hec Punceps.

¶ De regimine eius qui iter agit in frigore fortis. Capm. 4.

c ¶ Sico qđ iter agere ꝛc. ¶ In hoc capitulo primo agit de periculis z incommodis itinerationis in frigore. Secundo de remedijs contra frigus in via. ibi (Et res quidem melior.) Tertio ex modo se habendi ad calorem in hospitio. ibi (Cūq̃ agens.) Quarto de cibis iter agentium in frigore. ibi (Cūq̃ iter agens.) Quinto ex premunitione cibi z potus iter agentiuz priusquam itinerent. ibi (Oportet preterea.) Sexto ex medicaminibus cōtra frigus. ibi (Asa quoq̃ est.) ¶ In prima parte dicit primo qz multum periculosum est iter agere in forti frigore dato qz itinerans premunitus sit omnibus necessarijs: quanto magis si non his fuerit premunitus. Quod si probat: qz multi itinerantes in forti frigore necessarijs omnibus se premunierunt z debite rexerunt: z nihilominus ex frigore postea mortem incurrerunt. Secūdo dicit qz illos interfecerunt frigus z pruina. Frigus quidē mortificando: pruina vero que vapor est cōgelatus suffocādo z extinguendo calorem innatuz pulmonis z cordis affidue attracta cum aspirato aere. Interfecerunt inquā inducendo spasmuz vel alcuzez. i. tetanum vel cōgelationem ex apoplexiam. Spasmū quidem dum frigore nimio nerui penetrati coguntf retrahi versus suum ortum. Tetanuz vero dū frigore nerui sic irrigidantur vt flecti non possint. Congelationem aūt dum vel posteriot cerebri particula frigore opprimitur vel substantia neruoruz. Interdū enim congelatio dicitur de passione posterioris partis cerebri proueniēte ex frigore vel siccitate nimia: vel ex grosso humore melācholico in qua stat patiens velint congelatus z irrigidatus oculis apertis: z ex passione neruoꝝ. De qua dicit Gal'. 4 morbi cap. 5. Absoluta vero congelatio toti corpori accidit: z maxime pedibus z manibus. Est autem composita ex duritia sensus z motus: sed palaz est causam eius esse frigiditatem aeris z constrictionem neruosorum corpoꝝ. Apoplexiam vero dum frigiditas aeris cerebrum penetrans omnes eius oppilat ventriculos z a toto corpore aufert integre sensum z motum. Tertio dicit qz morientes ex frigore vie moriuntur tali morte quali moriuntur bi qui biberunt opiū vel maudragoram que sunt medicine mortificantes frigore. Accidunt autē huic qui bibit opium stupor extremitatum z frigus earum z pruritus z vertigo z singultus z tenebrositas oculorum z strictura gutturis z anhelitus z offuscatio extremitatuz: z citrinitas labiorum z facici z difficultas sensata z profunditas somni z submersio oculorum. Deinde perducit ad spasmum prefocantem z sudorem frigidum z anhelitum frigidum z moxem: vt ait Punceps quarti. 6. trac. 1. summa. 4. cap. 1. Accidentia vero eius qui bibit mandragoram sunt dispositio sicut lithargia z pruritus z tetanus z surditas: vt ait Punc. ibi cap. 3. Quarto dicit qz si mala dispositio itinerantium in forti frigore non peruenerit

vsqz ad

Universidad de Deusto Biblioteca

vsq; ad mortem plerumq; famē incurrent que bolismus appellatur ⁊ vaccina fames. Et est fames membrorum cum sacietate stomachi. Sunt ergo membra famelica valde ⁊ indigentia nutrimento ⁊ stomachus respuens ipsum sic q; saturatur ex primo bolo q̄z obrem bolismus solet appellari. Et causa eius est malitia complexionis mortificans virtutem sensibilem ⁊ virtutem attractiuam: vt ait ℙrinceps tertij.13.tractatu secundo capitulo decimo quinto. Quinto dicit q; in sequentibus dicetur quid faciendum sit in cura bolismi ⁊ in curis aliarum egritudinum prouenientium ex frigore vie scilicet spasmi tetani congelationis ⁊ apoplexie: dicetur inquam.3. canoñ.in suis propijs capitulis.

¶ Attende q; Raſ. sexto Almanso. capitulo quarto sic' prede scripsit egritudines itinerantium in forti frigore. Quemadmodū ex multo itinere in tempore multi caloris siccitas corporis ⁊ ptisis ⁊ dolor capitis: necnon febres ⁊ his similia accidunt: ita ex itinere in tempore multe frigiditatis alie eueniunt egritudines: quarum est congelatio ⁊ syncopis ⁊ apoplexia ⁊ paralysis ⁊ exolutio ac algezez ⁊ extremitatum putrefactio ⁊ horum similia. ℕ Nec tamen egritudines non accidūt nisi his q; ad has egritudines naturaliter sunt dispositi. ℕ Illis enim quorum complexiones his repugnāt egritudinibus ⁊ quoruz corpora frigori vehementer exponi consueta sunt huiusmodi egritudines non accidunt nisi raro ⁊ cum causa fuerit vehementissima: hec ille.

a ¶ Et res quidem ⁊c.

¶ In hac secūda parte dat tres cautelas itineraturis in frigore quibus se protegant a nocumentis frigoris. ℙrima est q; claudant eorum poros qui sunt in superficie corporis disseminati: vel inuiscando corpus cum pice vel inuiscando cū terebinthina vel cum glutine communi vel habeant iuponem optime eis iunctū de pellibus densis impenetrabilibus a vento a frigore. Secunda est: q; claudant os ⁊ nares ⁊ sic eas caute custodiant q; ventus ⁊ aer nō habeant in eas liberum ingressum; vel circūligando naribus ⁊ ori cornetam capucij: vel subleuando partem inferiorem capucij informati que sub mento iacet vsq; supra nasum: vel tenendo cum manu ante os ⁊ nares peciaz scarleti vel pēne calide vulpine aut agnine. Tertia est: q; custodiant extrema .ſ. manus ⁊ pedes brachia ⁊ crura sicut dicetur in capi. sequenti. Secundam cautelam sic innuit Rasis sexto Almanso.capi.4. Faciem etiam fortiter subtili pāno cooperiat: ⁊ precipue si sue faciei obuius perflauerit ventus. Ab his autem ille precipue custodiendus est qui in pectore asperitatem sentit vel tussim patitur: vel eius pulmo aut pectus debilis est. Ni enim si aerem attraxerint frigidum ad tussim vel sanguinem spuendum cito perueniet.

b ¶ Cūq; agens ⁊c. ¶ In hac parte tertia dicit primo q; cum itinerans in frigore ad hospitium peruenit: non debet se statim calefacere ⁊ exponere igni de prope: immo paulatim cum debito ordine accedat ad paruum ignem: ⁊ non cito ad fortem. Et si per seipsum calefieri posset calore proprio prevnito ad exteriora redeunte melius esset. ¶ Contra: dicit ℍyppo.apho.5. Quecūq; infrigidata sunt recalefacere oportet: exceptis quibus sanguinem manare futurum est. Dic id verum esse per se vel per aliud si natura non sufficiat: sed cum per se calefit infrigidatus non aduenit dolor: quia paulatim fit ⁊ per naturam: neq; superflue rarificatur ⁊ tenerior fit aduersus frigora sicut cum calefit igneo calore: tunc enim dolore vehementi quatitur si subito fiat ⁊ multo tenerior passibilior ⁊ penetrabilior a frigore fit per igneuz calorem rarificatus. Iurta illud Rasis sexto Almanso.cap.4. ℕ Nec autem non statim post itineris perfectionem ⁊ quietez ad ignem se calefacere nec balneum intrare nec dormire debet: sed per vnam horam locum calidum in quo sit ignis a longe circueat. Deinde vero igni paulatim appropinquare incipiat ordinem seruando. Secundo dicit q; si vehementer necessarium fuerit itineranti se calefacere: quia scilicet sentit sua membra stupida ⁊ veluti mortua: tunc paulatim se calefaciat cum gradatione se igni approximans. Aliter possent aliqua ex mēbris mortificata putrefieri. Iurta illud Gal. secundo de interi.cap.2. Ego cognoui homes quorum calcanei nimia frigiditate infrigidati sunt ⁊ sensum amiserunt: postea ducti fuerunt in stuporem veluti si mortui essent ⁊ putrefacti sunt. Tertio dicit q; is itinerantium conuenientius separatur ab igne ⁊ prohibetur ab approximatione eius qui statiz rediturus est ad itinerandum: quia si se calefaceret igni approximans rarificaretur ⁊ tenerior fieret ac passibilior a frigore vie. ℕ Hoc tamen intellige cum frigus se separantis a calore non ad hoc peruenit vt itinerantem debilitet ⁊ deijciat eius fortitudinē. ℕ Hoc enim dato conuenit vt calefiat priusq; iterum itineret. Quarto dicit q; si congelatio operetur. i. augendo procedat in humoribus ⁊ membris itinerantis oportet vt se festinet calefacere ⁊ inungere seu linire cum calidis oleis: precipue cum illis in quibus est proprietas tyriacalis. i. virtus conferens a proprietate cōtra frigus pernecans ⁊ venena frigida ad instar tyriace: sicut oleum de lilio.

¶ Attende q; Rasis. 6. Almanso. ca. 5. sub quinq; regulis dat regimen eius cui congelatio ex frigore accidit. ℙrima est: cui congelatio ex frigore accidit de quo nondū sit desperandū preparandus est ei locus calefactus igne qui ventis non sit expositus in quo cū fuerit fortiter ⁊ cito calidissimis manibus est fricandus: qō ideo fieri cōuenit vt totū corpus simul calefiat capite excepto: qō pānis calefactis opz calefieri. Scōa est: cum aūt totum corpus fricatū fuerit hoies corpora calida ⁊ lenia habētes in eius lecto iacere debēt quorū corpora ipsius corpus tāgere ⁊ q̄z marime ventrē ⁊ costas ⁊ pectus cōuenit. Tertia est: ei postea paruz ex oleis calefacientibus: ⁊ ꝑprie illis in quibus tyriace ꝑprietas existit: sicut oleū de lilio. ¶ Cūq; iter agens in frigore hospitatus fuerit ⁊ fuerit famelicus ⁊ rez comederit calidam: accidet ei calor sicut ex febre mirabilis. Iter agētes preterea nutrientia habeant que rem frigoris eis facilem faciant. Et hec quidem sunt nutriē tia in quibus multum ponuntur allia ⁊ nuces ⁊ sinapis ⁊ asa. Et est cum in eis mittuntur cepe vt boni sint saporis cōdite cum allijs ⁊ nucibus. Butyruz quoq; est eis bonum ⁊ ꝑprie cū post ipsum forte hauserint vinū. ¶ Opz[d] ꝓterea vt iter agēs in frigore non ambulet dum est vacuus: imo impleatur nutrientibus. Et vinuz loco aque bibat ⁊ mozet donec istud in suo ventre quiescat ⁊ calefiat ⁊ postea equitet. ¶ Asa quoq;[e] est ex eis que in frigore cōgelatū calefaciūt: ⁊ ꝑprie cū ipsa in vino ei ad potandū datur: cuius integra dosis est.3.j. asse ⁊ vinili.j. Amplius iter agētes in frigore habēt vnde fiat epithima qō corū muniat corpora ne a frigore patiant ex quibus est pix ⁊ alia ab ea. Allia quoq; sunt ex rebus eis vtiliorib[9] qui ab aere veniunt frigido.

ase fetide myrrhe ⁊ piperis cū vino forti necnon aqua carnis dari dz. Quarta est postq; eius anhelitus aliquātulum reuersus fuerit nutriat tasea alba: vinum quoq; in magna quātitate ei detur atq; lectus mollis ei preparet in quo multis cooperiatur pānis ⁊ vt diu dormiat precipiat. Quinta est: postq; exp ergefactus fuerit ⁊ cōualescere incepe rit balneuz ingrediat calidū: in quo longam faciēs moram multuz fricet: atq; ex oleo liliaceo vel narcisci no vel quibus costus ⁊ castorei ⁊ muschus ⁊ euforbiū admixta fuerint inungatur: hec Raſ.

c ¶ Cumq; iter ⁊c. ¶ In hac parte. 4. dicit primo q; itinerans in frigore forti si postq; venit ad hospitiū sanē habeat fortem ⁊ cibum comederit vehemēter calidū vt piperata ⁊ alliata: sic tim calefiat calore mirabili veluti febricitās: qz innatus calor per frigus extrinsecū vehemēter intus coadunatus ē: ⁊ fames attrahit cholericos humores vel sue stomachū ⁊ stomachus fames cēs cibū calidum datū cō plectit auide: quare inflāmat. Expedit igitur in tali casu q; preferant cibi tēperati vel remisse frigidi donec calor intus nimis adunatus diffundi incipiat ad exteriora: fames quoq; minui. Secūdo dicit q; itinerātes in forti frigore preterq̄z in dicto casu nutrientia habeant que frigus repellant ⁊ tollerantiam frigoris eis facilez faciant. Cuiusmodi sunt volatilia electa vt capones faseani perdices: carnes mutonis vituli vel hedi cum plurimis alijs nucibus sinapi vel asa parate. Quibus interdum permiscentur cepe cum allijs simul ⁊ nucibus condite gratia saporis delectabilioris. Asa vero in cibis non vtuntur galli nostri tēporis: q; fetida est: ⁊ cibis immixta reddit eos ipsis abhominabiles. Tertio dicit q; butyrū cōuenit eis: maxime quando post ipsum forte vinum biberint: q; mediocriter calefacit pectoralia ⁊ ventrem lenit: ⁊ a canino desiderio ac bolismo preseruat. Ista prelaudauit Raſ. 6. Almā. c. 4. dicēs. Ea vero que cū aliquis in tempore vehementis frigoris ambulaturus est comedere debet: sunt cibaria cū nucibus ⁊ allijs facta aut cepe aut butyrum aut allia. ℕ Nuces etiam proficiendi ad hoc vehementē proprietatem habent: totum nāq; corpus calefaciunt: ⁊ calorem naturalem couq; augmentant donec per totum corpus diffundatur.

d ¶ Oportet preterea ⁊c. ¶ In hac parte quinta dat tres cautelas prius exequēdas q̄z iter agens in frigore se vie exponat. ℙrima est: q; se cibo repleat priusq̄z itineret: nec vnquam ieiunus vel ventre vacuo se vie exponat: quia dum plenus est ⁊ cibo munitus sanguis ⁊ spiritus abunde transeunt ad exteriora quibus resistunt occurrenti frigori: sed viscera vacua hos retinent auide parum vel nihil membris delegantes exterioribus: quare facilius frigore vincuntur ⁊ mortificantur. Secunda est: q; bibat vinum vinosum loco potus aque: calefacit enim cito totum corpus ⁊ est sanguificum ⁊ plus omni alio potu confortans ⁊ spiritus. Tertia est: q; iter acturus domi maneat donec descenderint ⁊ quieuerint cibus ⁊ potus in fundo stomachi ne sursum natantes ⁊ os stomachi motu titillantes contuebent ipsum prouocantes vomitū. Eorūdem meminit Rasis. 6. Alman. c. 4. dicens. Dicemus igitur q; si quez in vehementis frigoris tempore intendere oportuerit cibis prius repleri ⁊ vini magnam quātitatez bibere ⁊ tūc: post quorum acceptionem aliquātisper abstineat ab itinere donec cibus calefiat ⁊ motio que in corpore facta fuerit sedetur.

e ¶ Asa quoq; ⁊c. ¶ In hac parte sexta dat tria genera remediorū contra frigus vie. ℙrimum est: asa fetida calefaciēs potenter in frigore gelatos precipue cum vino bibita. Cuius dosis est.3.j. asse cum lib.j. vini. Iurta illud Rasis sexto Almanso. capitu. 4. Asa qnoq; fetida similiter operatur: scilz calorem per totuz corpus diffundit si dragma vna ex ea cum fortis vini libra vna: vel cum hydromelle sumpta fuerit: piper etiam si ex eo multū imponatur cibo vel cum hydromelle bibat eiusdē iuuaminis est. Cepe preterea crude ⁊ porri ad idē conferunt.

¶ Attende q; asa est gūmi cuiusdā plante dicte almaruth. Et est duarum specierum: quarū vna est fetida ⁊ altera odorifera. Sed calidior earūm est fetida: ⁊ est vehementis exiccationis ⁊ igneitatis in se tota incidit ⁊ resōluit sanguinez congelatum in ventre: vt ait ℙrinceps. 2. huius cap. de ea. Scōm genus remedij est epithyma vel inunctio vel emplastratio aliq̄ desoris adhibita ꝑmuniens corpus aduersus frigus tam suo calore q̄z potorum clausione: vt pix inuiscata cuti vel terebinthina vel resina aut viscus. Et id adhibendum est ante itinerationez. Tertium est alium comestum ⁊ ante iter ⁊ post: hoc etiaz epithymatum: ipsum nāq; est de rebus conuenientionibus illis qui veniunt ab aere frigido vel qui ad eum vadunt. Iurta illud Metricum. Allia que mane ieiuno sumpserit horze. ℕ Nunc ignotarum non ledit potus aquarum. ℕ Nec diuersorum mutatio facta locorum.

Universidad de Diego Portales Biblioteca

¶De custodiendis extremitatibus a frigore. Capm.5.

a i Ter agens ⁊c. ¶In hoc cap.primo agit de fricationibus oleis ⁊ epithimatibus preseruatibus itinerantis extremitates a nocumento frigous. Secundo dat cautelã circa subsellares ⁊ calciamenta. ibi (Et non opz.) Tertio dat signa inceptionis destructionis sensus membrũ vel pedum cũ modis cure eius. ibi (Cum autem manus.) Quarto dat cautelaz cõtra suspẽtionẽ ⁊ quietez extremitatum in frigore. ibi (Et scito.) Quinto agit de impositione extremitatum in aqua frigida qua quidam vsi sunt ⁊ senserũt vtilitatẽ. ibi (Sunt preterea.) Sexto de remediis cõtra offuscationez alicuius extremitatũ a frigore. ibi (Cum autem vna.) Septimo de remediis cum aliqua extremitatũ iam ex frigore pertenit ad nigredinem. ibi (Cũq; res.) ¶In prima parte dicit primo q̃ itinerans in primis fricare debet suas extremitates quousq; calefiant. Per hãc. n. frictionẽ sanguis ⁊ spũs ad exteriora trahunt quos impulerat frigus ad interiora: ⁊ extrema infrigidata motu fricatiõis calefiũt. Idem docuit Rasis. 6. Almans. c. 7. dicens. Pedum digiti pus manibus absq; vllo ligre vehementer sunt fricandi. Secundo dicit q̃ post dictaz frictionẽ extremitatũ cuz manu ipse inũgende sunt ex aliquo oleo calido bene redolenti siue aromatico quale est oleum de lilio ⁊ oleum de ben: qõ multi moderni muscelinũ vocant. Sed per oleum de lilio intellige hic oleum de lilio celesti qõ est yreos. Idem docuit Rasis vbi supra dicens. Deinceps vero ex oleo veteri inungendo fricatio facienda est. Post pãnis cooperiendi sunt digiti pedum inter ipsos ⁊ sub ipsis ⁊ super ipsos interponendo pãnos: sub pectine autez toto pedis ⁊ super ipsum lana mollis mittenda est. Deinde aũt caligis subtilibus ⁊ mollibus calciandi. Iteruz paulo post dicit. De his quoq; quibus extremitates fricate nocumentum ex frigore aduenteno repellunt sunt olea calida sicut sambacinum ⁊ oleum de ben ⁊ liliaceum ⁊ laurinum. Tertio dicit q̃ miseos est epithima conueniens extremitatibus infrigidatis. Et est vitreoluni rubeum qõ ⁊ zagum dicitur ⁊ etiam zegi. Et est minus mordicatiuz ceteris attramentis: vt ait Pain. 1. huius. ca. de attramento vocans hoc assurie. Et si miseos non habeant ad epithimandũ sumat oleum vetus: maxime cum sibi fuerit admixtum piper aut piretrũ aut euforbium vel asa fetida vel castoreum. Tunc enim fortiter calefacit extrema calefactione subtili multum penetratiua. Quarto dicit q̃ galbanum ⁊ allia sunt ex epithimatibus vehementer protegentibus extremitates a frigore dum trita vel dissoluta cum vino forti maturo superponuntur eis: assecurãt enim eas a nocumẽto frigoris. Idem facit alkitran. i. pix cedrina seu gũmi cedri principatum obtinẽs in hoc iuuamine. Juxta illud Raf. vbi supra. Alkitran vero vehemẽtius operat in hoc q̃z supradictorum aliq̃d. Ipsuz enim non solum frigus extremitates destruere non permittit: verum etiã ne id qõ cepit destrui putrefiat prohibet: q̃ ⁊ se calefacit ⁊ calorem innatum ad membrũ trahit cui superponitur ⁊ attractum illic retinet.

b ¶Et nõ oportet ⁊c. ¶In hac. 2. parte primo instruit itinerantẽ in frigore ne strictos habeat subsellares ⁊ sotulares quibus pedes cooperiunt: ita vt in eis pedes moueri non possint. Et per subsellares intellige strepas vel ocreas que subsellares dicunt: q̃ equitando sub sellis equorũ pendent. Et dat duas causas. Prima est q̃ motus extremitatũ est vna ex rebus que prohibẽt eas a frigore nocẽte: q̃ quisq; motus est calefactiuus. Sotulares igit non finentes in eis moueri pedes ob nimiã stricturam in frigore nocent. Scõa est: q̃ membrũ suffocatuz vz illud qõ fortiter stringitur ita vt nec sanguis nec spiritus ad ipsum libere accedat: ⁊ qui prefuit in hoc suffocat nõ habẽs respiraculũ duriter inuenit frigus. i. aspere ⁊ vehemẽter a frigore ledit: ⁊ q̃z in tantũ q̃ mortificatur ⁊ corrũpit putredine cadauerali que dicitur estiomenus ⁊ a vulgo morbus sancti Antonii: sicut interdum fit in membris fractis dum restaurata strictissime liganf. Scõo dicit q̃ cum pedes iter agẽtiũ in frigore cooperiunt pergameno sub quo libere se plicant ⁊ extẽdũt ⁊ aliqd eis calidũ superponit qõ protegit eos a duris occurrentibus ⁊ nihil eis superponitur nisi dictum pergamenum hoc magis custodit eos ⁊ preseruat a frigore q̃z calcei duri rudes in quibus vir mouetur. Rasis vero. 6. Almanso. c. 7. cauere iubet ne sotulares itinerantis in frigore madefiant dicẽs. Quod si factis sotularibus se calciauerit summopere cauere debet ne sotulares madefiant aut ex aliqua re sibi accidente humectentur.

c ¶Cum aũt ⁊c. ¶In hac parte. 3. primo dat signa inceptionis destructionis sensus membri ⁊ mortificationis eius ex frigore. Secundo dat curam dum frigus iam extinguit caloꝛẽ innatũ ⁊ putrefactioni coaptauit membrum. ibi (Quod si frigus.) Tertio dum frigus membrum impedit sed nondum extinguit innatũ calorem nec plene aptauit membrum putredini. ibi (Sed cum frigus.) ¶In prima partic. primo assignat duo signa quibus scit q̃ membrum infrigidatuz est in via pditionis sensus tactus: ⁊ q̃ opatio frigoris in eo pualuit vel pualere incipit mortificare ipsum. Primũ est: cum pes vel manus vel membrũ aliud vehementi frigori expositum non sentit frigus qõ presentiebat: ⁊ tñ nec frigus illius membri nec frigus aeris sibi occurrẽtis est in quoq; diminutũ. Secundum est: dum nõ curat nec sollicitat ille cuius membrũ infrigidatũ est quomodo coperiet ipsum vel taliter reget q̃ nõ infrigidet: q̃ non sentit ex infrigidatione dolorem qui ipsum cõpellat ad occurrendum ei. Simile huius inuit Hypo apho. 2. apho. 6. dicẽs. Quicũq; volentes aliquid corporis plurimũ doloꝛem nõ sentiũt his mens egrotat. Et Rasis. 6. Almans. c. 7. ait. Diator preterea sibi cauere debet ne fatiz pati nitatur aut frigus ex quo extrema ledantur. Fortassis enim ex hoc cito corrũpent. Huius aũt signum est q̃ frigus qõ ei nocebat iam minui sentit: ⁊ eorũ operimentũ non fit mutatũ nec augmentatum nec ab aere sit remotũ frigus. Hoc enim tunc nõ euenit nisi ex sensus minoratione. Scõo dicit: nunc ergo. s. cum talia signa destructionis sensus apparent in aliqua extremitatum debemus excogitare qd in ipsa faciendum sit ⁊ attẽte prouidere pñsq; putrescat ⁊ mortificetur.

¶Quod si ⁊c. ¶In. 2. dicit q̃ quandoq; necessariuz est in membro frigore mortificato totum illud facere qõ infra dicet. c. de vlceribus: ⁊ pprie de herpetibus estiomenis malis. s. quarti. 3. tract. 1. ca. de cura cancrenarũ ⁊ estiomeni. Et illud est qñ frigus opabit ⁊ dominabit in membro illo ⁊ qñ extinxerit calorẽ naturalẽ qui perat in eo ⁊ qñ cõstrinxerit i substãtia illi⁹ membri vapores ⁊ fumos q̃ pus ab eo resolui solebant ⁊ qñ aptauerit ad putrefactionẽ membrũ qõ mortificauit. Tunc enim conuenit vt scapellationem profundam faciat diuersoꝛũ modorum in locis ⁊ ponas sanguisugas ⁊ flegmones venas proximas ei paruas: vt accipiatur sanguis malus cum cautela eius qõ circundat locũ: sicut cum epithymatibus de bolo armeno ⁊ terra sigillata cum aceto. Et ponat super ipsum locum scapellatum quod prohibeat putrefactionem: ⁊ sit ei contrarium de illis quibus inest profundatio fortior: sicut farina orobi cum sirupo acetoso: aut farina fabarum ⁊ propie permixta cum sale: vt ait Pain. c. nunc. d.

¶Sed cum ⁊c.) ¶In tertia partic. dat. 4. consilia principalia dum frigus impedit membrum aliquod viatoris: ⁊ membrum illud nonduz computruit sed in illo processu consistit: vz in via ad putrefactionem. Primum est: q̃ extremitates nimis infrigiditate sint manus aut pedes ponantur in aliqua octo aquarum hic nominatarum mediocriter calida actu. Prima est aqua napoꝛum seu raparuz que vapores ⁊ fumos a frigore constrictos dulciter resoluit ⁊ doloꝛẽ lenit. Unde de ea scripsit Sera. in aggre. c. de rapa. Et qñ decoctio eius infunditur super podagram ⁊ super scissuras que fiunt a frigore: confert eis. Scõa est aqua decoctionis ficuũ que nimis constricta per frigus laxat ⁊ resoluit fumos ac vapores malos per virtutem lacticinij qõ in ficubus latens in aquã resoluitur per decoctionem. Tertia est aqua caulium que nitrosa est abstersiua ⁊ resolutiua. Quarta est aqua myrti que deficcat humiditates que sunt sub cute: vt ait Pain. 2. huius. c. de myrto. ⁊ prohibet membruz a putrefactione. Quinta est aqua anneti que frigus tollit poros aperit: ⁊ dulciter resoluit. Sexta ẽ aqua camomille que similia agit: ⁊ totum hoc ad superponendum est conueniens. i. omnes aque dicte ⁊ decocta in eis sunt conuenientes ad superponenduz membro infrigidato: de quibus omnibus nullum est frigidum nisi myrtus in qua etiam est caliditas subtilis: vt ait Pain. 2. huius ca. de ea. Septima est aqua sceb: que resoluit incidit ⁊ confortat membrum sua stipticitate ⁊ prohibet herpetem estiomenuz: vt scribit Pain. 2. cañ. cap. de sceba. Et est sceba species absinthij vt patet in Serapione. c. de absinthio. sed in synonimis huius libri dicitur q̃ est sticados arabicum. Octaua est aqua naamen seu nemen: de quo scribitur. 2 huius. c. de nemen: q̃ est zinzibrium ⁊ q̃ est calidum ⁊ siccum in secundo gradu resistens putrefactionibus. Et Janueñ. in synonimis ait. Nemen arabice exposuit vbiq; trãslator Auicẽne q̃ est zinzibriũ: veritas autem est q̃ ipsum est serpillum. Unde capitulum de nemen in Auicẽñ. cum capitulo de serpillo apud diascoꝛidem: ⁊ videbis q̃ idem dicunt: quod etiã per Serapionem apparet. Simile fere consilium de impositione extremitatum infrigidatarum in quibusdam aquis dedit Rasis. 6. Almanso. ca. 7. dicens. Si autem acciderit pedes inflari ⁊ eorum sensus minui adhuc curari poterunt nisi vires ⁊ nigri fiant si in aqua mittantur in qua frumenti palea cocta fuerit: aut in qua napi vel caules bullierint aut anetũ aut camomilla aut sticados arabicum: aut nemen aut maiorana aut melilotum aut semen lini aut senugrecum: vnumquodq; separatim aut omnia simul: hec ille. Secundum consilium est: q̃ emplastrum ex napis contritis cum melle tanq̃ huic casui conueniens ⁊ aptuz membro congelato superponatur quod lenit ⁊ mulcet eius duricies ⁊ compressionem a frigore illatam. Tertium est q̃ pars congelata nõ approximetur igni: q̃ calor eius extraneus fortis ingerit doloꝛem ⁊ adaptat eam putrefactioni sicut facit ignis in gelatis fructibus. Quartum consilium est quadrimembre: cuius primum membruz est q̃ exerceat pars impedita congelatione: que si fuerit pes velociter incedat: si vero manus eam sepe moueat. Secundum est: q̃ fricetur diligenter cum manu calida pars incipiens gelari: quatinus frictione pars

constricta

Universidad de Sevilla

constricta dilatetur: post eius aperiantur: superfluitates retente educantur: z ad ea spiritus z sanguis trahatur cooperante ad hec exercitio precedente. Certum est q manus vel pes post hec inungat oleo liliaceo vel laurino vel camomilino pro confortatione dilatatione z tēperata calefactione partis lese. Quartum est q embrocef pars congelata vel congelari incipiens effundendo ab alto super hanc aquam calidam cum eo qđ dictum est. s. in qua decocta fuerit aliqua ex medicinis nomiatis in octo aquis primi ꝑsilij ad easdem intentiones.

a ¶ Et scito zc. ¶ In hac parte quarta dicit q vna de maioribus causis superflue infrigidationis extremitatuz in via est dimittere extremitates suspensas z quietas in frigore taliter vt non moueantur ꝓprijs motibus nec exercentur. Cuius rei signa sunt q egrantes tempore fortis frigoris dum pedes extrahūt a strepis in quibus suspēsi quiescebant z agitant eos hincinde mouētes cito calefiūt. Et peditātes in aere frigido dum brachia z manus fortiter deducunt suę latera fortiter percutiē do calefiunt statim z vehementiam frigoris repellūt quia motus quisq; localis confricatiuꝰ est calefactiuꝰ z quādoq; intātū q ignis exilit a confricatione: sicut clare apparet ex fusilibꝰ lapide percussis. Id meminit Rasis. 6. Almā. c. 7. dicens. Nihil est deterius in ablatione citi nocumenti frigoris qz vt pedes sint suspensi.

b ¶ Sunt preterea zc. ¶ In hac parte. 5. tāgit quēdam modum prima facie extraneum quo quidam curant congelationem alicuius extremitatuz declarans ipsius possibilitatem z apparentiam per simile inuentum in gelatis fructibus. Et dicit primo q aliqui ponunt extremitates iam congelatas a frigore aeris in aquam frigidam magnum inde sentientes iuuamentū ac si penitus ab his nocumentum frigoris remoueretur. Secundo declarans id exemplo dicit: q per talem modum vtilitas accidit z melioratio congelatis fructibus: qui cum proijciuntur in aquam frigidaz ad naturam redeunt z fiunt ac si extraheretur ab his sua congelatio z ipsa revera cito defluit z elabitur ab his. Et ipsi fructus qui prius erant asperi rugosi cōgelatione lenes z equales seu plani fiunt in superficie. Et si ea. s. extrema iam congelata vel eos etiam fructus congelatos igni applicueris corrumpentur calore ignis. Tertio dicit q non est necessarium medico scire quomodo fit illud seu propter quam causam: scito enim q ita est q extremitates congelate frigore iuuantur: scit ilico quid agere debeat dato q ignoret propter quid iuuantur aqua frigida. ¶ Et circa hoc attende q sicut tetanus qui est morbus frigidus quandoq; sanatur multa aque frigide infusione. Iuxta illud Hyppo. aphorismorum. 5. apho. 22. Est autem vbi in tetano sine vulnere in iuuene bene carnoso estate media aque frigide multa infusio caloris reuocationem facit: calor vero hoc liberat. Sic aque frigide infusio sanare potest extremitates congelatas z meliorare congelatos fructus vniendo scilicet z fortificando calorem innatum qui postea rediens ad membrum gelatum vel fructum gelatuz vivificat ipsum depellens frigus quo congelabatur. In hoc tamen casu prerequiritur sanitas interiorum cum fortitudine caloris innati redire potentis cū magno vigore ad exteriora. ¶ Sed instabit aliquis primo quia q congelatio frigore curetur repugnare videtur illi principio practice medicinalis. Omnis cura fit per contrarium. Secundo frigus aeri non sanat: immo inducit congelationem in extremis: ergo nec frigus aque. ¶ Ad primum dic q congelatio non proprie z per se frigore sanatur: sed calore fortificato per frigus. ¶ Ad secundum dic q frigus aeris est penetrantius qz sit frigus aque tam per anhelitum qz per poros corporis: quare plus congelat z minus finit calorem interius fortificari: nec extremitates iam congelate per frigus aeris impellende sunt in aqua frigida donec corpus fuerit in domo calida z per os trahxerit aerem calidum cum inspiratione.

c ¶ Cum autem zc. ¶ In hac parte. 6. dat tria remedia contra mortificationē alicuius extremitatum cum iam offuscari aut liuescere incipit z declinare ad plumbeum colorem. Primum est scalpellare vel scarificare satis profunde membrum quod offuscari incipit incidendo pluribus incisionibus cutem eius cum rasorio vel lanceola: quatinus sanguis corruptus a membro illo extrahatur ne putrefaciat ipsum: z vt liberius effluat ab eo corruptus sanguis z nil de eo congeletur in orificijs plagarum sic q egredi non possit: ponatur hoc membruz sic scarificatuz in aqua calida que teneat poros apertos z plagas apertas: z dimittatur sanguis effluere donec restringatur per semetipsum. Secunduz est q pars offuscari incipiens sic scarificata epithymetur ex bolo armeno z aceto permixtis temperate caliditatis: vel temperatis cum aqua: quoniam hoc removet ei lesionem tollendo ab ea calorem extraneum z siccando humiditates putrefactiuas z preseruando eam a putredine cadauerali: que simul faciunt bolus z acetum suis frigiditate z siccitate: propterea valde laudantur in peste. Tertium est alkitran. i. cedrina pix seu gūmi cedri quod huic confert casui tam in principio qz in fine. In principio quidem preseruando extrema a congelatione. In fine vero protegendo membrum q offuscari incipit a putrefactione. Hec prememinit Rasis. 6. Almansoris. c. 7. dicens. Viridis autem vel nigri si fiant pedes cito sunt scarpellandi z adeo profunde vt ad carnem perueniant: z sanguis fluere ab eis permittatur donec per se restringatur. Ipsi quoq; interiz in aqua calida sint: qđ ideo fit ne in ore venarum aut in vulneribus sanguis congeletur z exire prohibeatur. Postq; autē sanguis restrictus fuerit z eius minuitur fluxus epithyma de bolo armeno in aqua z pauco aceto dissoluto supponēdū est z ibi per dię vnū z nocte dimittendum. Deinde ex vino calefacto aut ex aqua z aceto lauandum.

Post hoc quoq; similiter bis vel ter epithymāduz z ad vltimū predicto epithymate eo vsq; vtendum donec loca denigrata videas iam esse facta dura z frigida. Alkitran vo vehementius operat in hoc qz supradictoz aliquod: ipsuz enim non solum frigus extremitates destruere non permittit: verum etiam ne id qđ cepit destrui putrefiat prohibet: hec ille.

d ¶ Cuq; res zc. ¶ In hac parte septima dicit primo q cuz res idest pars frigore mortificata vel dispositio ipsius intantum processerit q peruenerit ad nigredinem vel viriditatem z consequetur idest plene adepta fuerit ipsam nigredinem parte illa continue procedente ad deteriꝰ ꝑm putrefactionem non est laborandum nisi ad ablationem huius quod putrefactum est ne eius contagio pars prima putrefiat z putrefactio paulatim ad interiora ꝓcedat: sed faciat illud qđ in suo diximus capitulo.

¶ De facie custodienda z epithymanda in itineribus. Cap. 6m.

f **Acies est** epithymāda ex rebus viscosis in qbus existit cōglutinatio: sicut mucilagine psilij z mucilagie pertulace: z sicut dragaganto in aq̄ resoluto: z sicut gūmi arabico in aqua resoluto: z sicut albumine oui: z sicut torrellis de simila in aqua resolutis z trociscis quos carit. ā no meno z aceto temperatis: quoniam hoc eius remouet lesionez. Alkitran quoq; in principio z fine iuuamētuz ꝓbet. ¶ Cuq; d res ad nigredinē transierit aut viriditatē z consequenꝫ ipsaz ipsa ꝑm putrefactionē ꝓcedente nō laboret nisi vt auferat illud qđ computruit: ne etiā sanum qđ in eius consistit vicinitate putrefiat z putrefactio paulatim ad interiora ꝓcedat: sed faciat illud qđ in suo diximus capitulo.

¶ De facie custodienda z epithymanda in itineribus. Cap. 6m.

e **Acies est epithymanda zc.** ¶ In ħ capitulo primo agit de epithymatibus custodientibus faciem in itinere. Secūdo remittit nos ad sequentia super remedijs fissurarū eius. ibi (Cum autez.)

¶ In prima parte primo dat remedium generale q facies epithymek quibusdam viscosis z glutinosis. Consequenter dat septem remedia specialia quibꝰ custoditur facies in via ab alteratione coloris ex sole z ventis. Primum est q facies liniatur cum mucilagine psilij que tenet cutem humidam: z suis viscositate z adherentia claudit poros cutis prohibens in eos subintrare libere calorem solis z adurere humores qui sunt sub cute denigrando cutem. Secundum est linire faciem cum mucilagine seminis pertulace que suis frigiditate z humiditate intensis multum resistit caloribus solis: z viscositate sua poros tenet clausos ne libere subintret estuosus aer. Tertium est gummi dragaganti dissolutuz in aqua: deinde linitum super faciem. Quartum est gummi arabicum similiter dissolutum in aqua z linitum. Quintum est albumen oui crudum super faciem linitum. Sextum est torrelle de simila vel farina tritici dissolute in aqua z linite super faciem. Septimuz est trociscī quos caritan medicus descripsit z nominarit vice quoruz. Recipe farine frumenti: gummi arabici: dragaganti: ana vnciam mediam incorporentur cum tantillo mucilaginis: seminis lini: z formentur trociscī ad quantitatem vnius lupini magni: quorum vnus qualibet vice dissoluatur in aqua: z facies itinerantis liniatur inde. ¶ Attende primo q Princeps quarti septima tractatu secundo fecit capi. de conseruatione cutis a sole z vento z frigore: vbi ait. Oportet vt liniatur cum albumine oui: aut cum aqua gummi: aut cum cera: aut sumatur grossum simile idest farine infuse in aqua colata: z misceatur cum equali mensura albuminis oui z inungatur cum eo facies. ¶ Attende secundo q hanc materiam pertractat Rasis. 6. Almansoris capitulo de prohibitione mutationis coloris que fit in facie a vento vel sole sub quinqz regulis. Prima est: ex horuz numero est vmbram facere cū capello: scilicet vel aliquo tali: z faciez ex pāno cooperire. Secunda est: si id fieri non poterit sumatur dragagantū z amilum z gūmi arabicū z psilij mucilago z seminis citoniorum z cum albumine oui aut cum succo pertulace misceantur z facies in itinere epithymetur: cum autē quieverit lauetur. Et si hoc fiat aut ex vno per se aut ex omnibus simul ad hoc valebit. Tertia est: ad hoc etiam confert torrellas in aquaz diffundere donec dissoluantur: ex quibus facies epithymetur cum albumine oui z dragagāto. Quarta est: si faciei color mutatus fuerit epithymandus erit ex ceroto qđ fit ex cera z oleo: que ad solem per omnes dies cani-

Universidad de Sevilla Biblioteca

culares mouantur: ꝛ cum adipe galline ꝛ farina ciceris. Quinta est: si mutatio coloris faciei fuerit multa ex simpasmatib⁹ que in tractatu de pulchritudine nominauimus curanda erit; hec Rasis. Simpasma in libris antiquis de greco translatis inuenitur: ꝛ est pulvis vel medicamen in forma pulueris qui corpori toti vel membro alicui vbi extenuare deficcare vel resoluere oportet in balneo prelauato oleo vel aliquo liquore aspergitur vel ipso fricatur corpus. Hoc aliquādo simaplima corrupte dī.

a ¶ Cum aūt ventus ꝛc. ¶ In secunda parte dicit q̄ regimen seu curatio fissurarum faciei cuꝫ ventus aut frigus aut sol sciderit eam querendum est in sermone de decoratione: scilꝫ quarti septima tract. 3. ca. 12. de cura fissuraꝝ: vbi scribit Paulus. Si sunt ex frigore: tunc cōfert eis accatia. Et iterum decoctio napoꝫ ꝛ napi ꝛ folia sicle ꝛ decoctio eius ꝛ propie cerotis factis ex eis cuꝫ adipibus notis ꝛ medullis ꝛ pice humida ꝛ alkitrā. Et si fuerint ex calore: hec cū cerotis frigidis ꝛ humidis conquassatis cuꝫ succis frigidis ꝛ humidis ꝛ rectificatio cibi ꝛ administratio balnei cum aqua tepida. Rasis vō quinto Almāsor. capi. scripsit de scissuris labiorum ꝛ faciei sic. Sumātur cera citrina: oleum rosatum: hyssopum: cerotū: adeps anatis colata: amilum: dragagantum: semen citoniorum: ꝛ ex eis hoc mō cerotum efficiatur: cera: adeps: oleum dissoluant quibus alia addantur ꝛ in mortario tandiu moueantur: ponec in vnum transeant corpus ꝛ fiat ex eis fricatio; postq̄ fricationem patiens balneum intret. Et postq̄ locus mollificatus fuerit dragagantum tritum super eum spargatur ꝛ deinde lauetur. ¶ Medicina ad labiorum fissuras. Si fissure magne fuerint terantur galle cum melle ꝛ fiat ex eis epithyma. Et ex fecibus olei ꝛ terebinthina ꝛ adipe anatis simul mixtis epithyma fiat. Aut galle trite in oleo terebinthine dissolute admisceantur ꝛ fiat ex eis epithyma; vel fiat epithyma ex terebinthina ꝛ mastice hyssopo ceroto ꝛ melle. Si autem fissuram habuerint labia que cum ab aliqua re tangitur lesionem affert fiat super eam ex oleo quorum epithyma: hec Rasis.

¶ De custodia iter agentis ab impedimēto diuersaꝝ aquaꝝ. Cap. sm. 7.

b **Quarum diuersitas ꝛc.** ¶ In hoc. cap. primo dat causam habende

a sollicitudinis in aquis iter agentium. Secundo agit de correctionibus aquarum per colationem decoctionem vel sublimationem solā: aut cum impōne luti. ibi (De eius autem.) Tertio per admixtionem alicuius cum ea. ibi (Aquam quoq;.) Quarto per ea que post eam vel ante eam sumuntur. ibi (Et post.) Quinto per deferre secum aquam propie terre aut lutuꝫ ipsius ad imponendum aquis extraneis. ibi (Amplius ex regimine.) Sexto per bibere eas interposito pāno. ibi (Aqua preterea.) Septimo per admixtionē rob acetosorum. ibi (Et rob.) ¶ In. 1. parte dicit primo q̄ diuersitas aquaruꝫ plus generat egritudinem in iter agentibus q̄z diuersitas ciborum. Primo q̄ citius ꝛ profundius penetrat ad epar ꝛ alia membra propter sui subtilitatem q̄z solidi cibi. Secundo q̄ plurimum substantie malorum ciborum per intestina effluit que sunt membra vilia dura: aque vero non. Tertio q̄ aqua nullam habet familiaritatem cum humano corpore qua confortet ꝛ nutriat ipsum sicut habet cibus. Quarto q̄ aqua per propriam naturam est inimica naturali calori ꝛ digestionibus omnibus. Quinto q̄ frequentius contingit itinerantibus in quibusdam locis nullam bonam reperire aquam q̄z nullus reperire bonum cibū. Sexto dicit q̄ propter hoc q̄ diuersitas aquarum est nocentior itinerantibus diuersitate ciborum maior de aqua sollicitudo est habenda ꝛ res aque. i. malicia ipsius diligenter corrigenda modis infrascriptis.

c ¶ De eius autem ꝛc. ¶ In hac parte secunda dat sex modos emendationis seu correctionis malarum aquarum maxime peccantiuꝫ in grossicie substantie vel turbulentia. Primus est vt aqua corrigenda coletur ꝛ fiat q̄ a corpore aque resudante per colatorium multum ex terrestreitatibus suis per resudationem egrediatur ab aqua remanens in colatorio. Jurta illud Rasis. 6. Alman. ca. 12. Aqua grossa ꝛ turbulenta clarificanda est ipsam multotiens de vno vase ad aliud mutando. Quod si fieri non poterit per colatorium quod ex farina tortellarum mal defacta fit coopertum coletur. Et Gal. in libello de aquis. c. vltimo ait. Si vero exercitui oporteat preparare bonam aquaꝫ ex mala: fouas decet fodere ab altis locis ad decliuales ꝛ per has ducere aquas imittendo ad foueas in quibus sit dulcis terra ꝛ porosa. Exinde autem ad lagenam transfluat: semper enim in foueis remanebit aque malicia. Sexus modus est per decoctionē seu bullitiones aque. Nam ipsam decoquere q̄nq; eam colat ꝛ separat substantiā pure aque ab eo q̄d permisceat ei de terrestreitatibus vt prius cā in hoc iaꝫ demonstrata est primi. 2. do. 2. sum. 1. c. 16. ℌ illo. Decoctio ergo nō subtiliat aquā nisi propter hoc q̄ auferat spissitudines frigoris: ꝛ q̄ facit q̄d ei cōmixtum est descendere. De hoc mō dicit Gal. libello de aquis. c. vlti. Conuersantes aūt vbi est prava aqua ingeniari opꝫ facere eam potabilē. Optimū est igit coquere eam in lageris figularibus ꝛ infrigidando per noctē rursus calefaciendo bibere. Tertius modus maior. i. efficacior hoc toto. s. vtroq; p̄dictoꝝ modoꝝ est per sublimationē: sic q̄ aqua cuius correctio queritur ponatur in alēbico seu distillatorio instro in quo fieri solet aqua rosata: ꝛ effluens aqua per rostrū alēbici recipiat in fiala vitrea vel alio vase nitido. Et q̄ tale vas distillatorii cum suo furnello raro reperit in via paratum: Rasis. 6. Almansor. ca. 12. descripsit sic alium sublimationis modum.

Quod si aqua valde insipida. i. mali saporis fuerit ꝛ oportuerit viatores vti ea: eam in ollam mundaꝫ ꝛ vitreataꝫ ponat: cuius oū er transuersō ligna supponat super que lanam carpinataꝫ mittat: quibus ita peractis ignez sub olla accēdat: ꝛ q̄d in lana colligit cōprimendo colligat: ꝛ q̄d ab ea manauerit bibat. Quartus modus est per distillationez cum lichinio lane rectore quale est lichinium vnde fiunt candele ſm hunc moduꝫ. Sit vas plenū aqua cuius correctio queritur in loco superiori cui imponatur vna extremitas lichinij: ꝛ sit sub eo vas aliud vacuū super q̄d pendeat alia extremitas lichinij. Et inclinetur paulatiꝫ vas superius in pte lichinij: sic q̄ p lichinium ꝛ non aliter effluat aqua a vase supiori in vas inferius. Et iste modus clarificandi aquā multū idoneus est si distillatio multotiens fiat per dictum lichiniuꝫ in quo quidem remanent terrestreitates aq̄ manente tandem aqua q̄si pura. Quintus modus est per decoctionez ꝛ impositionez luti ꝛ distillationez hoc modo. Bulliatur ad ignem aqua amara multa: ꝛ dum bullit p̄iciat in eam lutuꝫ liberū ab omni corruptione fetoꝛe ꝛ extranea qualitate: deide distilletur de vase in vas cum lichinio lane retorte fiē mēcio dictū est. Ut distillet super lanaꝫ positam in colatorio que sibi retineat terrestreitates aque distillāde. Sextus modus est per admixtionē luti ꝛ colationē hoc modo. Sumatur aqua pura ideſt cruda nulli alteri rei sicut vino vel aceto artificialr permixta sed sicut repta est: ꝛ imponat ei lutum liberū ab omni extranea qualitate: ꝛ maxime lutum q̄d ab estu solis fuit adustum: postea colet aqua per colatorii mūdum: sicut colantur nectar ꝛ ypocras: ꝛ sic franget aque illius malitia tam per lutuꝫ q̄d sibi retinet per terrestreitates eius q̄s per colationē ꝛ motum quibus subtiliat.

d ¶ Aquam quoq; cuꝫ vino ꝛc. ¶ In hac parte tertia primo docet corrigere malitiam aque ex defectu penetrationis. Secundo ex paucitate. ibi (Aqua etiam.) Tertio ex salsedine. ibi (Aqua preterea.) ¶ In prima particula dicit q̄ bibere aquā cuꝫ vino remouet malitiā aque ꝓueniētē ex difficili ꝛ tarda penetratiōe ꝓpter grossitiez siue substantie: qa vinuꝫ maxime albū vel subrubeuꝫ clarꝫ est velociter penetrativū a modo substātie ꝛ a qualitate ꝛ a familiaritate maxima cū humano corpore: quare facit aquam cui cōmiscet cito penetrare.

¶ Aqua etiaꝫ ꝛc.) ¶ In secda dicit q̄ cum pauca fuerit aqua neq; inuenitur ex ea satis ad tollendam sitim erit bibenda temperata cum aceto maxime in estate: quia ipsa excusat a multo potu vehementer sedans sitim: ꝓpterea q̄ aceruꝫ facit aquaꝫ ad intima membroꝝ cito penetrare: ꝛ ꝓhibet elevationez nimiam caloris supra humiditates corporis vnde causatur sitis.

¶ Aqua preterea ꝛc.) ¶ In tertia dat tres modos corrigēdi aquā salsaꝫ ꝛ reddendi eā potabilez. Primus est vt permisceat aceto q̄d ipsam subtiliet ꝛ sal ab ea descēdere faciat ꝛ supcalefactionē ꝓhibeat que ex sale timet. Secus est vt permisceat syrupo acetoso ꝓpter easdez cās ꝛ secum bibat. Tertius est q̄ p̄iciant in eam silique ꝛ grana myrti ꝛ sorbe. Et sunt silique grana rilocataracte in vagina recluſa sicut alia legumina que cū granis myrti aque salse imissa sua grauitate salsuginē aque depumūt ꝛ deducūt ad inferiora: idē faciūt sorbe. Sil'es modos emēdationis aque salse ꝑmeminit Rasis. 6. Almā. c. 12. dicēs. Salsa aūt si fuerit aqua cū aceto erit bibenda ꝛ rilocataracte de romania in ipsaꝫ mittende erunt aut semē myrti vel'sorbe aut lutū cotasceni: aut qui ea vti volunt citonia comedant. Citonia. n. ab aqua salsa remouent nocumentū. Et paulopost iteruꝫ dicit. Acetum quoq; aque salse sapoꝛez cōpumit: ꝛ syrupus acetosus ad hoc vtilis est.

¶ Attende q̄ Ari. 2. metheo. docet aquā maris salsaꝫ reddere dulcē ac potabilem facīdo q̄ resudet in vas cereuꝫ tenue per poros cere. Ait. n. illic. Si qs vas cereuꝫ formās posuerit in mare circūligans oꝫ taliter vt nō per rimā aliquā intret mare q̄d ingreditur per parietes cereos fit potabilis aqua.

e ¶ Et post ꝛc. ¶ In hac parte quarta primo agit de correctione aque aluminose. Secūdo amare. ibi (Super amarā.) Tertio stantis paludestris. ibi (Ante aquam.) Quarto grosse ꝛ turbide. ibi (Super aquas.) Quinto diuersaꝝ aquaꝝ in generali. ibi (Et eis quoq;.) ¶ In prima particula dat duos modos reprimendi malitiā aque aluminose iam bibite ꝛ aque pontice. Primus est sumere aliqd post eā q̄d ventrē soluit: vt mānaꝫ cassiā fistulaꝫ thamarindos diaprunis: quia aqua aluminosa fortiter restrictiua est ꝛ pontica: etiaꝫ qualis est aqua expressa a citoniis imaturis. Secus est post eaꝫ bibere vinuꝫ subtile ꝛ subrubeū vel albū: q̄ aqua aluminosa multū oppilatiua ē restringēs menstrua ꝛ hemoroydas ꝛ sputū ꝛ inducēs febres oppilando poros vꝛ qui se balneāt in ea: sicut scribit Paul. primi secda doc. 2. sum. 1. ca. 16. Vinuꝫ vō subtiat subtilis oppilatiōes fieri ꝓhibet ꝛ factas aperit sua penetratione.

¶ Sup amarā ꝛc.) ¶ In secda dat q̄tuor remedia cōtra impedimēta aque amare. Primū est q̄ sup eā exhibeant dulcia ꝛ vnctuosa: dulcia q̄dez sicut ficus vue passe dactili: vnctuosa vō vt butyrū oleū ꝛ carnes pingues: q̄ virt⁹ aque amare vehemēter abstergit ꝛ abradit superficiez membroꝝ p que trāsit: ſz dulcia ꝛ vnctuosa mulcent ꝛ leniūt. Secūm est q̄ aqua mara bibenda cū iuleb permisceat. Juleb arabice est syrupus simpler ex sola aqua ꝛ zucchаro. Vel adhibita aliqua pte aque rosate: vt ait Joānes Serap. in. 7. sui breuiarij. Et dicit grece iulen. Jstud sua lenitate reprimit vim abrasiuā aque amare: ꝛ sua frigiditate obuiat virtuti ipsius supercalefactiue. Jurta illud Rasis. 6. Almā. c. 12. Si in aqua fuerit amaritudo ei duꝫ bibit iuleb admisceat vel zucchara ꝛ comedat dulcia. Tertium est q̄ ante potū aque amara ꝛ anteq̄ voluntas assit bibendi bibat aqua cicerū ꝛ removebitur

bitur ab hac impedimentuz aque amare: quia aqua cicerum est aperitiua vehementer faciens aquam amaraz ei superbibitam que grossissima est velociter pertransire: quare non figitur circa superficiem membroruz tempore quo sufficiat eam abradere. Quod autē aqua amara sit grossissima' Bal'. affirmat. 4. simplicis medicine. ca. 23. Ubi loquens de aqua stagni palestine que amara est dicit. Et propter illud firistā aqua grauioz omni aqua ex narium aquis. Et ꝓpter illud si steteris in hac aq̄: deinde volueris submergi in ea non poteris. Et si accipis hominez & ligas manus & pedes & proycis euz in illud stagnum non submergitur: neq; descendit ad inferiora. Quartum est comedere cicera ante potum aque amare: quia in substantia eoꝝ est lenitiua virtus per quam prohibēt abrasionem aque amare & virtus aperitiua qua faciunt eā cito penetrare nō sinentes eam figi sup mēbri superficiem.

¶ Ante aquam vero &c.) ¶ In tertia particula dicit primo q nutrientia calida non sunt comedenda ante potum aque stantis & paludestris in qua est putrefactio: quia cibi calidi putrefactiōez aque augmētant & dilatari faciūt & ab ea putrefiunt. Secūdo dicit q supra aquam stantez & paludosam siue post eam stiptica danda sunt ex fructibus frigidis vt citonijs & macianis ideſt pomis stipticis sicut sūt poma de capenduto & ex acedula seu acetosa & ex micla. Et est micla cibus factus cum pane azimo & aliquando ei miscetur oleū: & tunc preparat ad vomituz: vt ait Princeps primi quarta ca. 11. Mā predicta oīa festinant descensum aque paludose sua stipticitate cōprimendo eaz ad inferiora. Et stiptici fructus infrigidatiui sua frigiditate repumunt putrefactionem & resistunt ei: & similiter acedula. De correctione huius aque dicit Rasis. 6. Almansoris cap. 12. Aqua vero si fuerit stans in se putrefactionez habens admixtam cum arob de succo vue acerbe & malorum granatorum & pomorum bibat. Cum autem aquam illam in potu sumit omnes calidos cibos dimittat & vinum nullo modo bibat nisi fuerit album subtile. Hec enim aqua stans est id quod plus potest generare febres q̄ aliqua alia res.

¶ Super aquas &c.) ¶ In. 4. particula dicit primo q alia comedenda sunt super aquas grossas & turbidas: q subtiliant eas & calefaciunt: & eas cito descendere faciunt: & prohibent ne stomacho noceant & intestinis: & ne venas oppilāt. Secundo dicit q alumen iameni quod scissum dicitur & alumen plume clarificat aquas turbidas dum proiicitur in eas. Istud alumen est valde stipticum: & ideo stipterea dicitur: quod cum prohiicitur in aquam turbidaz inferius exprimit terrestreitates eius & ad fundum vasis descendere cogit.

¶ Et eis &c.) ¶ In quinta dat tria remedia cōmunia contra maliciam aquarum. Primum est cepe quod est vt tyriaca malarum aquarū: & maxime cepe cuz aceto: q est subtiliatiuū incisiuum absterſiuum cum stipticitate & aperit fortiter: vt ait Prin. 2. huius ca. de eo. & est caliduz in tertio quare calefacit malas aquas prohibens ne sua frigiditate noceant stomacho: & subtiliat grossas faciens eas cito penetrare: & expellit nocumentum ventositatis venenorum. Et acetum huic permixtum vigorat eius virtutez in subtiliatione & penetratione aquarū: & prohibet a siti quam inducere solet cepe comestum. Secundum est alliuz de quo serapion in agregatorio cap. de eo scribit. Quando sumitur alliumz & post bibitur aqua corrupta nō nocet aqua illa potanti: cuius cause similes sunt causis de cepe nunc dictis. Tertium ex frigidis rebus ex lactuca: de qua scribitur in agregatorio serapionis cap. de ea q confert mutationi aquarum ignotarum: & id vt puto est a proprietate: sed a suis frigiditate & humiditate cuz subtilitate substantie reprimit acumen & supercalefactionem aquarum salsarū & amararum & sulfurearum & corruptionez putridarum. Ista remedia prememorat Rasis vbi supra dicens. Impedimentum preterea diuersitatis aquarum remouet cepas vel allia vel lactucam cum aceto comedere.

a ¶ Amplius &c. ¶ In hac parte quinta dat viatori duo remedia generalia cōtra mutationes & maliciae aquarum. Primum est q portet secum vel in lagena vel in barillo vel in alio vase de aqua sue terre & cuz peruenerit ad hospitiū primum quo vult hospitari permisceat hanc cum meliori aqua quaz inueniet in illo loco & ex ea bibat ac vtatur in cibis. Et dum recedet ab illo hospicio secuz ferat aquam illius hospicij vsq; ad aliud hospicium proximum: quam cōmisceat aque melioris istius hospicij qua decoquat cibos: & in potu vtatur. Et similiter ferat ex aqua cuiusq; prioris hospicij ad proximum sequens: & misceat ipsam cū aqua loci sequentis hospicij quatinus gradatim assuescat aquas plurimum distantes ab aquis illius territorij quibus consueuit vti. Et ita faciat donec peruenerit ad terminum quo tendit. Jurta illud Rasis serto Almanso. ca. 12. De his que nocumentum ex aquarum diuersitate remouent est vt non bibantur simplices sed vt cuiuslibet mansionis aqua cum precedentis mansionis aqua temperetur ipsam ei immiscendo. Secundum remedium conueniens est. Si viator se cum deportauerit de luto libero sue terre bonaz quātitatem & aliquid de eo permiscuerit cum omni aqua qua vsurus est in hospicijs suis cōminuendo ipsum in ea & postea dimiserit ipsum residere in fundo donec aqua clarificef. Jurta illud Rasis vbi supra. Ad hoc quoq; confert lutuz terre sue secum deferre de quo cum quieuerit parum accipiat & cum aqua misceat quam sic dimittat donec lutum descendat & aqua clarificetur: ex qua postea bibat.

b ¶ Aqua preterea &c. ¶ In hac parte sexta instruit iter agentem q duz bibit aquam bibat eam interposito pāno tenui lineo mundo colando. s. aquam per talem pānuz priusq; eam bibat: vel supponendo super hunc pānum rostro aquarie vel orificio tenuis cānalis & per eius medium suggendo illaz aquā. Primo vt si in illa aqua sint alique paruule sanguisuge latentes visuz retineant in panno nec cum aqua transglutiantur sicut interdum fit vnde sanguis per os effluere solet ipsis adherentibus & vulnerantibus mery. Secundo ne cuz dicta aqua trāsglutiant corpuscula alia qua mala secuz pmixta pre paruitate latentia visuz sicut terrestreitates corrupte vl' aliqua mala mineralia vel alique herbule acute. Jurta illud Rasis. 6. almā. ca. 12. Et si in aqua fuerint herbe in quib⁹ est acuitas & malitia ciboꝝ vnctuosos semper comedat. Et in ei⁹ colatura studeat: aquam quoq; non bibat nisi p alisen. i. per pānuz mediū.

c ¶ Et rob &c. ¶ In hac parte septima instruit iter agentem q secum deferat succos acetosos rob vocari solitos duz sunt inspissati: vt rob de agresta: rob de berberis: rob de acetosita te citri: rob de limonibus vel de arēgijs vel ō granatis acidis: & aliq̄ ex istis cuz aquis misceat quas bibere ītēdit. Et hi succi maxime seruiunt quādo aque bibende sunt calide acute vt salse nitrose sulphuree amare: & duz putride sunt vel ad putredinez declināt vel fastidiuz generant. Te ste Rasi vbi supra dicente. Aqua vō si fuerit stans i se putredinem habens admixtam cum arob de succo vue acerbe & malorum granatorum & pomoꝝ misceat. Et paulopost dicit. Aqua quoq; si fastidium fecerit cum arob malorum granatoꝝ erit bibenda.

¶ De regimine iter agentis in mari. Cap'm. 8.

d v

Jatori in mari &c.

¶ In hoc capitulo primo agit ō his que sepe cōtingunt viatori in mari. Secūdo de modis se hūdi ad hec duz supueniunt. ibi (Et opz.) Tertio de modis qb⁹ a vomitu preseruant. ibi (Preparatio tamen.)

¶ In prima parte dicit primo q vertigo frequēter accidit viatori in mari & reuoluitur cum ea. i. ei videtur q omnia que coram eo sunt voluantur in gyrum: quapropter non potest se tenere rectum. Causa vō huius est agitatio vehemens humoꝝ & spirituū ex motu nauigationis. Jurta illud Hyppo. ap'm. 4. ap'm. 14. Declarat autem nauigatio quoniā motio corpora perturbat. Vel lege resolut loco de reuoluitur. Et intellige q viator in mari quasi sincopizat cum sua vertigine ꝓpter agitationez humoꝝ circa orificium stomachi. Secundo dicit q nausea & vomitus frequēter accidunt in primis dieb⁹ viatori in mari: sed postea residet. i. placatur & quiescit stomachus vel ipse viator ab his accidentibus: q̄ duz mare intrat quicquid in stomacho est vel prope stomachū vehementer cragitat & cōmouet ipsum: sed postq̄ totū illud vomitu reiecit & mare didicit cessant accidentia prius enarrata vel saltem decrescunt.

e ¶ Et oportet &c. ¶ In secunda parte dicit primo q viator in mari non debet multum conari retinere vel compescere a principio nauseam aut vomitum: sed diminuatur vomitus ipsius continuari donec per ipsum fuerit bene purgatus. Hoc enim preseruat a multis egritudinibus & nedum preseruat: immo etiaz curat vel elleuiat graues & malignas egritudines. Jurta illud Prin. primi. 3. doc. 2. ca. 2. In paruis vero nauibus & magnis ferro confert lepre & hydropisi & apoplerie & stomachi frigiditati & eius inflationi: quoniam cum coram littoribus maris fuerit commouebitur ei vomitus. Deinde quiescet & confert stomacho. Sed nauibus ferri in mare altum est fortius in remouendo egritudines quas nominauimus propterea q sm animam leticia & tristicia diuersificantur & sm membra nutriendi. Secundo dicit q si vomitus viatoris in mari superfluerit sic q vehemēter debilitet ipsum: tunc est restringendus modis postea dicendis. Hec eadem meminit Rasis serto Almanso. cap. 13. dicens. Si stomachi subuersio acciderit & vomuerit permittēdus vomere aliquibus vicibus erit hic nāq; ei nō nocebit. Si aūt hic pluſq̄ necesse fuerit acciderit ei de rob fructuū quasi sorbendo sumat: atq; sumach & granatoꝝ grana & his similia tribuant ei: q si superfluus grauiter eū inuaserit vomit⁹ cū medicinis cholerice passionis curet.

f ¶ Preparatio &c. ¶ In. 3. parte dicit pmo q preparatio viatoris in mari preseruatiua ne vomitus ei superueniat nō est mala. & illud intellige si stomachus ei mundus ex se fuerit vel mundificatus purgatione vel abstinentia. Consequēter dat. 8. remedia contra nauseam & vomitum. Primum est q viator in mari comedat ex fructibus stipticis & acetosis: sicut sunt citonia & maciana acetosa vel ut poma de capenduto & malagranata acetosa quibus orificium stomachi confortatum depellit inferius humores. Et stomachus etiaz confortatus ab his humores repellit ad eum effluentes ex agitatione ab vndis. Scōm est semen apij tritum & bibitū cum vino quod nauseam cōmoueri prohibet & cōmotam sedat. ¶ Contra dicit Prin. 2. huius. c. de apio. In semine quidem apij est aliquid qd̄ facit nauseaz & vomitū nisi assetur. Item dicit ruffus q apium q̄q; attrahit ad stomachum humiditates malas acutas: & crudū de eo in stomacho plongatur & facit nauseā. Itez in aggre. sera. scribit q apium provocat vomitū. ¶ Dic q semen apij per assationē pdit vim vomicā & nauseatiuā & fit bonū stomacho. Jurta illd sera. in aggre. c. de eo. Et. G. Ilib. de dieta. Apiū ē magis ꝓcerēs stomacho aliis spēb⁹: & magis sibi ōlectabile. Tertiū ē absinthiū comestū aut bibitū: de quo scribit in aggr. sera. c. de eo q virt⁹ ei⁹ pma ē cal'a in pmo gradu: & sicca in scdo. Et virt⁹ ei⁹ scda ē q abstergit & fortificat. Et virt⁹ ei⁹. 3. ē q facit descēdere qd̄ ē in

stomachu & humoribus cholericis: & expellit eos per secessum. Quartum est generale scilicet nutritio viatoris in mari ex cibis acetosis confortantibus os stomachi & prohibentibus fumos & vapores ascendere ad caput: sicut sunt lentes cocte in aceto vel in succo vue acerbe. Quintum est parum calamenti comestii: de quo scribit scō huius capitulo & eo. Et est vehementer conferens tremori cordis stomacho & conturbationi & nausee. Sextum est hasce & quo scribit scō huius. ca. & eo: q adiuuat digestionem & eius syrupꝰ remouet malitiā digestionis & paucitatem appetitꝰ. Et in sinonymis Januēsis & Mesue dicit q hasce est thymus. Et in sinonymis Auicēne & glosis marginalibus ipsius exponit q est hyssopus hortulana. Septimum est panis fractus in vino aromatico vel in aq̄ frida cui interdu modicū hasce cōmiscet. Panis. n. fractus & se ꝓfortat: & vinū taz sua vinositate q̄z aromaticitate plurimū amicat stomacho & cordi. Octauū est epithymare seu linire nares interius cū ceruſa. Et est ceruſa sicut cinis plūbi. Et q̄z fiunt oēs ceruse cū aceto vt ait Dun. 2. hnꝰ ca. & ea. Sicut ergo odor aceti q̄z compescit nauseā & vomitu: sic ceruſa a fortiori naribus intus liuita. ¶ Attende b q Rasis. 6. Alman. c. 13. quasdaz tradidit alias cautelas viatori in mari dicens. Opz vt qui per mare vult incedere a rob fructuū & de medicinis quibus vti consueuit secuz deferat. Ante tū q̄z mare ingrediat per aliquot dies comestionē quā vti cōsueuit debet minuere quo ipe ipso vtat cibo qui & his fit qui stomachū faciunt rigidum. Ea quoq; die qua primuz ingredit mare aquaz non intueatur: sed ea odorare & comedere paulatim inciptat que vomitum reprimunt.

seam ne cōmoueatur & sedabit eam cum cōmouebitur: & absynthiuz similiter. Ex eis etiaz que id prohibent est vt ex acetosis os stomachi confortantibus & vaporem ne ad caput ascendat prohibētibus nutriat. Et hec qdez sunt lentes in aceto & in succo vue acerbe: & paz calamenti & hasce & panis fractus in vino bene redolente aut aqua frigida. Et est qñ in ea ponitur hasce, Nares quoq; eius interius cum ceruſa sunt epithymande.

¶ Explicit sen tertia primi cañ. Auicen.

¶ Explicit Additamentuz huius Voluminis: in quo sunt prima: scōa: & tertia Fen cañ. Auic. phyſicoꝝ principis: cuz expoſitione Jacobi de Partibus: & Gentilis de Fuliginio: atq; Matthei de Gradi. Cum in volumine ciuſmodi antea impreſſo: non erat expoſitio Gentilis super scōa & tertia Fen primi cañ. Item Matthei de gradi sup Summa scōa Doctrine tertie Fen scōe: que in eodem antea impreſſo non habebatur. Addita sunt hec: quia viſa sunt vtiliſſima.

Impreſſum Ño nouiſſime Venetijs per Philippū Pinciū Mantuanū. Anno dñi. 1523. menſe Maij.

Regiſtrum.

a
Primū volumen
Gentilis
bile. Dicunt
bus egritu.
b
intelligi per
Sed complexio
a ¶ Harum
gis non
c
extremitates
nem consimilium
Scōa solutio.
Scōa ꝓpoſitio.
d
a ¶ Res
verſe ꝓpie.
ſamur ꝓpter
patientium
e
a ¶ Poſtea
a ¶ Deinde
riarum. Dōm
mo nutritur
f
caloris
a ¶ Calor
aduenit ex
tes videri
g
gradatim
dus: non
aliquis & ſic
rum a membris
h
a ¶ Que autem
naturalem
coctionem
a ¶ Debes
f
a ¶ Adhue
febris ſi eſt
nutricatio
uare ſermones
k
a ¶ Et debes
ma cōmixtio.
nerui
a ¶ Contrac.
l
a ¶ Et ꝛ
nuitate
quia cum
tria. Conſi.
m
batur caro
Alui. quia
ſum tactus
a ¶ Membroꝝ
n
Et quando
aurium
ſas exiſtentes
quatuor
o
Et iunctura
¶ Ultima
Secundo
oſſa pectoris
p
& prohibet
cipit illic
ſculorum
Caput
q
circa &
manus in
¶ Et quibus
& ſm eos
r
e ¶ Factum
tes. Attende
mo: dicit
ſufficit
poſſibili
s
fluitatibus
hic q̄ in
ſita eſt in
re. Sed
b ¶ Virtutum.
t
lectum
guitur auc.
alia ſpecie
ex ſignis
nis calidum
v
actum &
per Ariſto.
a ¶ Et hec
ei neceſſarie.
a ¶ Et virtu.
nem qua
x
¶ Fen ſecunda
tudo eſt
3. & accidenti
queſtio
y
egritudo
a ¶ Et ſanguineū
ex ipſo
Debetis
z
¶ Doctrina
bannus
a ¶ Jam
quarta
&
ſed in
guinis vt
Cuius rei
re: quia
2
¶ De eis
¶ De his
¶ Sed diceret
ſenti dicitur.
ꝓ
reductio
a ¶ Unuſcuiuſq;
generalem
patet
aa
eſt cauſa
quarto
ſum primo
frigidum
bb
¶ De cauſis
comprehenditur
¶ Ad hoc
ma quia
cc
quia ſi eſt
totum
retinetur
dicitur
dd
celeſtis
a ¶ Et genus
ſub aliter
Cuiq; eius
ee
ſuper rotam
diſpoſitionem
ipſe. ſ.
tioni ſonoꝝ
ff
ibi. Quod
raritatis
euentandum
¶ De pulſibus
gg
calor imo
rati color
¶ Ulterius
hic oſtendit
hh
partes,
a ¶ Et in
ſucco
accedit
ii
modo talis
guedinis
¶ De ſignatiōibꝰ
a ¶ Et vnine ꝛc.
kk
clare ad modum
modo
tum qui
a ¶ Dicemus
ll
ſit poſſibile
quare ſuperfluit
la habens
lis dicitur
mm
¶ De rebus
¶ De ſignatiōibꝰ
recipit
a ¶ Que vero
nn
a ¶ Conditiones
raſcere
vt dicta
ſerentis
oo
¶ Doctrina
rio. Et
a ¶ Unuſquiſq;
¶ De ora
pp
mari cōuenienter
nitio autem
ſaltem illud
permiſcetur
qq
adductam
vel ad
a ¶ Laboriosi ꝛc.
diores q̄z
rr
iſtorum
¶ De laſſitudine
de ſe
¶ Sed dices
ſſ
duoꝝ modoꝝ
nibus primis
¶ De fricatione
¶ Doctrina
tt
fallar eſt
tra ſitim
vſq; ad
Finis

Universidad de Deusto

Tabula dubioꝝ Gentilis ſuper primo canc. Aui.

Tabula dubioꝝ ac capituloꝝ Gentilis Fuliginatis ſup Primo Secũdo ⁊ Quinto canonis Auicẽne.

✝
✝✝✝
✝

¶ Dubia Probemij.

Ur ſcientia vniuerſalis ſimplicium medicinaruꝫ nõ ponitur in primo libro.
2 Utrum ſcientia quarti libri debeat precedere ſcientiam tertij.
3 Utrum omnium ſcibilium medicine poſſit haberi certa cognitio.

En prima. Doctri. prima. Cap. j.

1 Utrum definitio medicine ſit bona.
2 Utrum medicina ſit ſcientia vel ars.
3 Quomodo in artibus eſt theoricum.
4 Quomodo in philoſophia eſt practicum.
5 Utrum ſcientia medicine diuidatur in ſcientiaꝫ ⁊ operationem.
6 Qũo theorica eſt ad ſciẽdũ principia ⁊ nõ practica.
7 Utrum aliqs poſſit eſſe perfectiſſimus medicus libro ⁊ voce: quãuis nunq̃ operatus fuerit aut viderit operari.
8 Utrũ conſequentia Aui. valeat. non eſt ſanum: ergo recedit a ſanitate.
9 Utrum litigium in neutro conferat medico.
10 Utrum medicina diuidatur in theoricam ⁊ practicam.

¶ Capitulum. 2.

1 Utrum corpus humanum ſit ſubiectum medicine.
2 Cur poſt cauſas non numerauit accidentia.
3 Utrum Aui. reliquerit cauſas inſtrumentales.
4 Utrum ſanitas ſit forma abſoluta an reſpectiua.
5 Utrum humores ſint ſubiecti ſanitatis ⁊ egritudinis.
6 Utrũ inter cauſas efficientes debuiſſet enumerare res naturales.
7 Cur ponens membrum ſanitatis dixit membrum aut ſpiritus.
8 Utrum complexio aut compoſitio ſint cauſa formalis ſanitatis.
9 Utrum virtus poſſit eſſe cauſa formalis egritudinis.
10 Cur non dixit q̃ vnitas eſt cauſa formalis.
11 Quomodo complexio poteſt poni cauſa formalis ⁊ efficiens.
12 Quomodo virtus aduenit poſt complexiones.
13 Quomodo operationes ponuntur cauſe finales ⁊ ſupra efficientes.
14 Utrum practica diuerſatur ſm cauſas ſanitatis ⁊ egritudinis.
15 Utrum inter ſanitatem ⁊ egritudinem detur medium.
16 Quare determinat de ſanitate ⁊ egritudine ⁊ de complexione diſtincta.
17 Utrum medicina ſubalternatur philoſophie naturali.
18 Cur dixit Auic. q̃ res de quibus debet ratiocinari ſunt egritudines ⁊ eius cauſe ⁊ non dixit ſanitates.
19 Cur ibidem dixit ⁊ cauſe particulares.

¶ Doctrine ſecunde. Cap. j.

1 Utrum locus terre ſit centrum mundi.
2 Utrum formale loci terre ſit in medio.
3 Quomodo terra facit ad fixionem.
4 Utrum aqua circundet terram.
5 Utrum locus ignis ſit concaua celi ſuperficies.
6 Quare non dixit de qualitate ignis ſm regulam frigidorũ elementorum?
7 Quare ignis non ſit frigidus: ⁊ ſi eſt calidus quare non calefacit.
8 Utrum gravitas terre ſit abſoluta.
9 Utrum aer ſit gravis an levis.
10 Utrum aqua ſit humidior aere.
11 Utrum terra ſit frigidior aqua.

¶ Doctrine tertie. Cap. j.

1 Utrum materie que erant ſub formis elemẽtorũ cũ ſunt forma mixti iuxta ponantur taliter q̃ poſſimus illas diſtinguere.
2 Quid eſt id̃ ex quo vniuntur qualitates in vnam formam que eſt cõplexio.
3 Utrum complexio ſit ſubſtantia.
4 Utrum mixtum corrumpatur ab intrinſeco.
5 Utrum complexio ex elementis ſit vna.
6 Utrum omnes quatuor qualitates ſint active ⁊ paſſiue.
7 Utrum reperiatur complexio equalis ad pondus.
8 Utrum ſit dare complexionem inequalem ad pondus.
9 Utrũ deſtructis aliis ſpeciebus primus modus equalitatis ſit in homine.
10 Utrum ille primus modus poſſit certe cognoſci.
11 Que multitudo ⁊ paucitas ſunt termini huius equalitatis.
12 Utrum equalitas ſecundi modi ſit ſpecifica vel indiuidualis.
13 Utrum ſicut ſecundus modus qui eſt medium reperitur in pluribus: ita eius extrema reperiantur in pluribus.
14 Cur Aui. non fecit modum diſtinctum equalitatis ex etate.
15 Cur ſecundo modo equalitatis non appoſuit conditionem ex regione.
16 Utrum equalitas ſecundi modi habeat latitudinem.
17 Utrum reperiatur complexio ex coalteratione.
18 Utrum illa complexio ex coalteratione ſit vna.
19 Utrum complexio ex coalteratione ſit principium operationis.
20 Utrum cutis complexio ſit vna.
21 Utrum membra principalia declinent ad calidum.
22 Quid Auicenna intelligit per vitam.
23 Cur caliduꝫ mixti indiget humido ⁊ non calidum ignio. Deficit.
24 Cur non dixit de teſticulis cum ſint membra principalia. Deficit.
25 Utrum cerebrum remittat caliditatem cordis.
26 Utrum ex dicto Auicẽ. poſſit probari cerebrũ remittere caliditatẽ cordis.
27 Utrum Auicẽna ſibi contradicat quia prius dixit q̃ homo mẽbroꝝ coalteratione eſt ꝓpinquus equalitati certe: ⁊ hoc dicit q̃ comparatione mẽbrorum principalium diſtat.
28 Cur Auicẽ. attribuit ſupradictis in alio dubio ſecũdo modo equalitatis cũ etiam competat diſtemperatis.
29 Utrum homo magis appropinquet equalitati ad pondus quocunq̃ alio animali: ⁊ ſi ſic quis homo. Deficit.
30 Utrum tertius modus ſit anguſtior primo modo.
31 Utrum ars medicine poſſit permutare complexionem indi ad complexionem ſclaui.
32 Utrum hec equalitas tertij modi ſit tm̃ ſanitatis aut etiam vite.
33 Utrum quartus modus equalitatis includat ſecundum.
34 Cur Aui. cõparauit illuꝫ q̃ntũ modum primo ⁊ tertio ⁊ nõ ſcõ ⁊ quarto.
35 Utrum iſte modus equalitatis quintus ſit anguſtior primo ⁊ tertio.
36 Utrum iſte modus ſit anguſtior ſcõ ⁊ quarto hñtibus latitudinem.
37 Utrum ſit poſſibile duo indiuidua habere eandem complexionem.
38 Utrum modi equalitatis in q̃bus cõſiſtat humana cõplexio ſint octo tm̃.
39 Cur diſcurrit Aui. ſoluꝫ per primũ ⁊ tertiũ ⁊ ſeptimũ. Deficit.
40 Cur omiſſum eſt diſcurriſſe per quintum ⁊ ſextum modum.
41 Utrum cutis ſentiat.
42 Utrum ipſa ſit temperate complexionis.
43 Utrum extremitates digitorum ſint melioris ſenſibilitatis.
44 Utrum reperiatur medicina temperata.
45 Utrum ſit reperire ſimplicem diſtemperantiam.
46 Utrum ſimplices diſtemperantie poſſint perdurare.
47 Utrum corpus tale ſimpl'r poſſit tota vita conſeruari tale. Deficit.
48 Utrum ſiccitas maior q̃ oportet reddit cito corpus frigidius q̃ oportet.
49 Utrum humiditas ad vltimum reddit corpus frigidius q̃ oportet.
50 Utrum perfectior eſt ſanitas cum caliditate q̃ cum frigiditate.
51 Utrum aliqua complexio poſſit ſimul eſſe calidior ⁊ frigidior.
52 Utrum poſſit reperiri mala complexio ſine materia.

¶ Capitulum. 2.

1 Que eſt illa complexio ſm quam membra graduãtur in complexione calida aut frigida.
2 Unde eſt q̃ auctores loquentes de complexione membrorum organicorum aliquando intelligunt de illa que reſultat ex partibus ſuis: ⁊ aliquando de influente.
3 Cur omnia membra comparantur ad cutim in complexione.
4 Qua via iudicamus de complexione membri.
5 Cur non poſuit doctrinam totius complexionis hominis.
6 Utrum ſpiritus ſit calidior res que ſit in corpore.
7 Utrum cor eſt calidius ſpiritu: an econuerſo. Deficit
8 Utrum ſanguis in epate habeat caliditatem actualem ſicut ſparſus.
9 An epar ſit minus calidum q̃ ſanguis.
10 Utrum caro ſolum ſenſitiva ſit calidior carne motiua.
11 Utrum ſplen ſit minus calidum epate.
12 Utrum renes ſint membrum calidum.
13 Utrum tunice venaruꝫ ⁊ arteriarũ ſint ꝓpinquiores cuti q̃ caro ſimplex.
14 Cur poſuit nouem gradus caloris in membris ⁊ non in medicinis.
15 Cur poſuit tredecim ordines membroꝝ frigidoꝝ ⁊ tm̃ nouem calidoꝝ.
16 Utrum flegma ſit frigidius qđ erikit in corpore noſtro.
17 Utrum pili ſint calide complexionis an frigide.
18 Utrum nucha ſit frigidior cerebro.
19 Utrum cerebrum ſit frigide complexionis.
20 Utrum adeps ⁊ pinguedo ſint frigide complexionis.
21 Utrum adeps ſit frigidior pinguedine an econuerſo.
22 Utrum flegma ſit humidius qđ eſt in corpore.
23 Utrum cerebrum ſit humidius q̃ nucha.
24 Cur caro mamillaruꝫ ⁊ teſticuloꝝ non ponit inter membra calida.
25 Cur non poſuit etiam pulmonem inter membra calida.
26 Cur pulmo ponitur humidus cum deberet poni ſiccus.
27 Utrum membra ſimilentur ei a quo nutriuntur.
28 Utrum membrum ſm accidentalem complexionem ſimiletur ei quod ab ipſo ſuperfluit.
29 Quid intelligit Auicen. per vapores corporis aſcendentes ad pulmonem.
30 Utrum pili ſint de materia fumoſa.
31 Utrum pilus ſit humidior oſſe.
32 Utrum panniculus ſit ita ſiccus ſicut chorda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula dubiorum Gentilis

33 Quomodo nerui motiui sunt frigidi ⁊ sicci.
34 Utrum cor sit complexionis sicce vel humide.

Capitulum.3.

1 Cur Auicen. non definiuit etatem.
2 Utrum etates sint quatuor.
3 Utrum in aliis viuentibus reperiantur etates.
4 Utrum augmentum duret .30. annis.
5 Utrum complexio naturalis ⁊ complexio etatiua differant.
6 Utrum perfectio iuuentutis duret aliquo tempore.
7 Utrum caliditatis puerorum sit maior vel iuuenum: an equalis in radice.
8 Cur Aui. volens declarare equalitatem gradus in illis dixit vnam calidi tatem aut vnum corpus subtile calidum.
9 Cur dixit penetrasse ⁊ non penetrare.
10 Cur Auicen. exemplificans dicit si opinemur caliditatē penetrasse in substantiam humidam multam cum puer sit paruus etiam dixit in substantiam siccam paucam vt lapis: ⁊ tamen iuuenis est multe extensionis.
11 Utrum calor senum sit minoris quantitatis: ⁊ maioris acuitatis calore puerorum.
12 Cur Auic. procedit cum ratione de istis caloribus cum Gal. improbat antiquos in hoc.
13 Quomodo se habent dimensiones humidi proprij ad dimensiones sicci q̄ non est ita proprium subiectum caloris.
14 Distillatio in vasibus equalibus humido pueri ⁊ iuuenis que istorum est maiorum dimensionum.
15 Utrum in pueris sit gulositas.
16 Utrum tantum post tempus consistentie aer exiccat humidum nostrum.
17 Utrum aer nos circundans nos exiccat.
18 Cur dixit Auicen. q̄ calor naturalis adiuuat.
19 Cur dixit calor naturalis qui est intus.
20 Utrum calidum naturale exiccet humidum nostrum radicale.
21 Utrum si virtus esset infinita ⁊ faceret eius restaurationem ⁊ dissoluitur equaliter ⁊ vno modo siccitas augeretur.
22 In qua etate generatur humor flegmaticus ⁊ in quibus locis.
23 Utrum aliqua mors sit naturalis.
24 Cuius humidi consumptione fit mors.
25 Utrum de morte naturali sit dolor.
26 Utrum terminus vite naturalis possit prolongari.
27 Utrum concesso q̄ aliquis merito complexionis debeat viuere .80. annis ⁊ ex aspectu celesti solum .60. que istarum erit naturalis.
28 Utrum posito q̄ aliquis ex complexione sua sanguinea debeat viuere .70. annis ⁊ ex dispositione individuali solum .60. moriatur in .70. vel in .60.
29 Utrum iuuenis sit temperatior puero an econtra.
30 Utrum inter etates extremas possimus effingere equale ad pondus vnus ad quod alie etates comparantur.
31 Cur est q̄ transeundo ab humiditate pueritie ad siccitatem senectutis nos transimus per temperantiam in siccitate .s. in iuuene: ⁊ tamen transeundo a calido pueri ad frigidum senis non transimus per temperamentum inter caliditatem ⁊ frigiditatem.
32 Utrum masculus sit calidior femina.
33 Utrum masculus sit femina humidior.
34 Utrum substantiam carnium multeris sit rarior carne viri.
35 Utrum habitantes terras septētrionales sunt humidiores.

Doctrine quarte Cap.j.

1 Utrum humor sit corpus humidum liquidum in quod in primis conuertitur nutriens.
2 Utrum humor malus possit nutrire.
3 Utrum prima humiditas sit humor contentus in foraminibus extremitatum parvarum venarum.
4 Utrum secunda humiditas sit flegma.
5 Utrum quarta humiditas sit humor.
6 Cur in definitione quarte humiditatis dixit a principio nativitatis.
7 Utrum res sit humiditas necessario requisita pro ordine nutritionis: ita q̄ prima humiditas transeat necessario tota in secundam ⁊ secunda in tertiam.
8 Quomodo differt nutricatio ⁊ humectatio facta a flegmate ab illis factis a rigore.
9 Qua ratione in transmutatione prime humiditatis in cambium resultat res fm Gentilem eadem ratione resultat aquosa superfluitas.
10 Utrum ad hoc quod sanguis nutrit oportet eum transire per tres humiditates.
11 Utrum humores sint quatuor.
12 Utrum sanguis sit calidus ⁊ humidus.
13 Utrum definitio sanguinis naturalis sit bene assignata.
14 Cur non definitur flegma ab Auic.
15 Cur cum flegma possit conuerti in choleram ⁊ melancholiam non notificauit per conuersionem in illis sicut fecit de sanguine.
16 Utrum flegma sit sanguis diminute decoctus.
17 Utrum totum flegma conuertatur in sanguinem: an in quatuor humores.
18 Utrum sanguis factus ex flegmate ⁊ factus ex chilo sicut ejusdem speciei.
19 Utrum flegma naturale sit dulce.
20 Utrum flegma naturale sit modice frigiditatis in cōparatione ad corpus.
21 Cur flegma factum ex admixtione aquosi ⁊ insipidi flegmatis cum sanguine sit innaturale.
22 Utrum ex flegmate naturali cum sanguine possit fieri flegma dictum.
23 Cur illud sentitur multum in reumatismis.
24 Utrum flegma habeat receptaculum.
25 Cur ante necessitatem nutrimenti flegma quod erat in venis non convertitur in sanguinem: cum tamen calor erat potentior cū deficiente nutrimento.
26 Utrum hoc flegma quod convertitur tempore necessitatis in sanguinem vbiq̄ possit hoc pati: aut oportet redire ad epar ⁊ ibi converti in sanguinem. Deficit.
27 Utrum cholera potest fieri sanguis.
28 Cur de flegmate aquoso nō fiunt tres gradus diuersificati in subtilitate sicut in gradu grossitiei.
29 Si flegma crudum sit ad sensum equale quomodo cognoscemus ipsum esse in rei veritate diuersum.
30 Utrum aliquod flegma sit subtile.
31 Utrum salsedo fiat ex admixtione ficci terrei cuz humiditate pauci saporis aut privati eo.
32 Utrum flegma salsum sit ponendum inter species flegmatum.
33 Utrum flegma dulce potest fieri acetosum duobus modis: ⁊ an flegma dulce: an aliud a dulci possit fieri acetosum.
34 Utrū ex alio flegmate q̄ ex dulci naturali possit fieri ponticum.
35 Quod est frigidius an ponticum an acetosum.
36 Cur de flegmate vitreo determinat per se ⁊ non inter alios.
37 Utrum illud flegma vitreum sit determinati coloris.
38 Utrum illud sit aliquando ponticum ⁊ salsum.
39 Utrum idem grossum saporem non habens sit crudum.
40 Quomodo hoc flegma conuertitur in crudum.
41 Utrum hoc flegma sit frigidius flegma.
42 Utrum hoc flegma possit in corpore generari cum sit res congelata.
43 Utrum flegma acetosum vel ponticum factum vitreum retineat saporem pristinum.
44 Utrum flegma vitreum factum ex aquoso crudo vel mucilaginoso sit ponticum de necessitate.
45 Utrum octo sint species flegmatis.
46 Utrum flegma apparens in clysterijs sit distinctum ab his.
47 Utrum detur cholera naturalis.
48 Utrum cholera naturalis sit spuma.
49 Utrum ex colore cognoscatur cholera.
50 Que est maioris quantitatis: an cholera que vadit cum sanguine: an illa que vadit ad fel.
51 Que illarum dictarum est subtilior.
52 Utrum cholera semper generetur in corpore.
53 Quid fit de cholera que vadit cum sanguine pro penetratione postq̄ perfecit opus suum.
54 Utrum cholera naturalis sit subtilior sanguine.
55 Quomodo cholera vadit ad fiscum fellis necessario vt nutriat.
56 Utrum iste finis cholere .s. pūgere intestina sit vtilis ⁊ non necessarius.
57 Cur non distinxit choleras per sapores.
58 Utrum flegma misceatur cholere.
59 Cur species cholere dicta ex flegmate ⁊ cholera est nota.
60 Cur cholera innaturalis fiat per flegmatis mixtionem.
61 Ubi fit generatio cholere innaturalis per mixtionem melancholie.
62 Cur nō dixit de cholera innaturali per sanguinis mixtionem.
63 Utrum cholera vitellina generetur per flegmatis grossi mixtionem cum cholera.
64 Utrum inter choleras minoris fame sit ponenda adusta in se.
65 In secūdo modo cholere minoris fame de qua cholera nigra intellerit.
66 Quomodo ista cholera dicta dicitur adusta.
67 Utrum prima species cholere minoris fame sit peior.
68 Utrum cholera prassina generetur in stomacho.
69 Utrum modus generandi illam sit ille quem dedit Auicen.
70 Utrum Auic. tetigit omnes species malecholere.
71 Utrum calidum agens in humidum denigret.
72 Utrum calidum agens in siccum dealbet.
73 Utrum melancholia sit saporis medij inter ponticum ⁊ dulce.
74 Que pars melancholie est maior: an illa que vadit cum sanguine: an illa que vadit ad splenem.
75 Que illarum est grossior.
76 Utrum melancholia semper generetur cum generatur sanguis.
77 Utrum cum sanguine debet misceri cholera ⁊ melancholia.
78 Quid vult dicere A. per hoc .s. mulgendo profluit.
79 Quomodo ponticum ⁊ acetosum excitant ad famem.
80 Utrum ex oleo aliquid descendat.
81 Utrum verum sit q̄ in cholera nihil descendit propter assiduum motum.
82 Utrum melancholia naturalis possit fieri nō naturalis propter admixtionem alicuius humoris secum.
83 Cur media non fecerunt mentionem de alijs humoribus a sang. naturalibus: factis innaturalibus propter admixtionem sang. naturalis.
84 Utrum per adustionem cuiusq̄ humoris fm grossum ⁊ subtile possint due species melancholie generari sicut in flegmate ⁊ melancholia.
85 Utrum omnis species melancholie facta per adustionem habeat acetositatem.
86 Cur melancholia facta ex adustione melancholie naturalis ebullit super terram ⁊ ab illa fugiunt muse. Deficit.
87 Utrum per adustionem humoris possit transire in speciem alterius.
88 Utrum solus sang. nutriat an quatuor humores.
89 Utrum aquositas sanguinis sit solum ex eo quod bibitur.
90 Utrum aqua semper generetur cum alijs humoribus.
91 Utrum modus generationis eius sit sicut aliorum.
92 Utruz aqua facta cum sanguine vadat cum eo ad membra.
93 Utrum sanguis sit quedaz quarta substantia distincta ab alijs tribus: an sit trinitas humorum cum debita proportione.

Capitulum.2.

1 Utrum salina iuuet ad digestionem.
2 Quid plus facit ad digestionem cibi in stomacho: an calor stomachi: an calor membrorum circunstantium.
3 Que est maior transmutatio an cibi in chilum an chili in sanguinem.
4 Utrum stomachus nutriatur ex chilo.
5 Cur non fecit natura vnam concauitatem in epate sicut in stomacho.
6 Utrum digestio qua fit sanguis in epate fiat simul in concauo ⁊ in gibbo.
7 Ubi fit maior digestio: an in concauo: an in gibbo.
8 Utrum generatio sanguinis sit in epate an in corde.
9 Que digestio est ista que est chili in epate.

Universidad de Deusto

10 Que cholera ⁊ melancholia sunt ille que fiunt per adustionem in epate: ⁊ vtrum possit fieri in sanis.
11 Utrum generatio humorem aliorum a sanguine sit necessaria.
12 Cur Auicen. loquens de generatione humorum per adustionem ⁊ flegmatis dixit fortasse.
13 Utrum humores in epate generentur simul aut successiue.
14 Utrum calor epatis factiuus omnium quatuor humorum sit vnus ⁊ idem.
15 Utrum humores species differant.
16 Utrum chilus sit res subtilior q̄z sanguis.
17 Utrum causa efficiens sanguinem fit calor temperatus.
18 Cur posuit causas melancholie naturalis ⁊ non naturalis hic.
19 Utrum causa efficiens melancholie fit calor temperatus.
20 Quis humor est frigidior an flegma an melancholia.
21 Quis humor est ficcior an cholera an melancholia.
22 De quo humore est maior quantitas in nobis.
23 Utrum calor generatiuus boni humoris ⁊ mali sit idem.
24 Utrum vene digerant digestione communi.
25 Utrum digestiones sint quatuor.
26 Utrum humiditas differat substantialiter ab humoribus ⁊ a membris.
27 Cur chilo non assignamus quatuor superfluitates sicut sanguini.
28 Utrum materia apostemans sit superfluitas digestionis tertie ⁊ quarte.
29 Utrum expulsio per apostema sit preter naturam.
30 Que est melior dispositio: an humorum subtilium: an grossorum.
31 Utrum euacuatio hominum habentium subtiles humores plus debilitet q̄z habentium grossos humores.
32 Utrum species in anima sit causa realis transmutationis.
33 Utrum ille quatuor digestiones possunt sese rectificari.

¶ Doctrine quinte. Cap. j.

1 Utrum membra prima. i. immediata commixtione humorum fiant ex humoribus.
2 Utrum membra fiant ex humoribus per viam commixtionis eorum.
3 Utrum humores generentur ex prima. i. immediata cōmixtione ciborum.
4 Utrum cibi sint generati ex prima elementorum cōmixtione.
5 Utrum membra instrumentalia sint tantum instrumenta anime.
6 Utrum nerui nascantur a cerebro vel a corde.
7 Utrum vene oriantur ab epate vel a corde.
8 Utrum in vnoquoq; membro fuit necessarium esse virtutem naturalem qua ei compleatur res nutrimenti attractione retentione ⁊c̄.
9 Utrum iste quatuor virtutes. s. attractiua retentiua digestiua ⁊ expulsiua ⁊ quinta cum eis. s. nutritiua possint esse in vno membro.
10 Utrum spiritus ⁊ calor naturalis differant.
11 Utrum caro non sensitiua possit dare virtutem alteri.
12 Utrum sit dare membrum aliquod in nobis quod omnibus tribuat ⁊ a nullo recipiat.
13 Utrum cor sit illud.
14 In quo differunt due opiniones circa sententiam de membro nec tribuente nec recipiente.
15 Utrum medicus possit via demonstratiua ire ad veritatem harum diuersitatum.
16 Utrum non peruenire ad veritatē prime diuersitatis. s. de corde inter medicos ⁊ philosophos impediat medicum in sua arte.
17 Utrum ignorare veritatem in secunda diuersitate impediat medicum in sua actione.
18 Utrum cerebrum sit principium sensus ⁊ motus aut cor.
19 Utrum virtus naturalis ossis fit influens sicut animalis musculo.
20 Utrum sit in nobis membrum: neq; tribuens: neq; recipiens.
21 Utrum dentur membra non principalia absq; seruitio.
22 Utrum testiculi sint membra principalia.
23 Utrum testiculi sint necessarij in actu generationis
Utrum sint vtiles dato q̄ non sint necessarij ꝑm Aristo. Deficit.
24 Utrum Aui. enumerauerit omnes membrorū seruitutes.
25 Utrum seruitus preparatoria vocetur vtilitas.
26 Utrum epar preparet cordi ⁊ non pulmo.
27 Quomodo epar quod est principale seruit alteri.
28 Quid intelligit per membra que sunt anteq̄ testiculi.
29 Cur Aui. notificando operationem dixit cum re operationum.
30 Cur dixit ibidem Aui. solummodo.
31 Utrum diuisio data in littera ad mentem Gal. sit bona.
32 Cur Aui. dixit disiunctiue cor cum spiritu facit pro conseruatione indiuidui aut speciei.
33 Cur non dixit de testiculis ⁊ cerebro sicut de epate q̄ habent operationem ⁊ iuuamentum.
34 Cur Auic. notificans operationem epatis notificat illam pro se ⁊ non pro conseruatione indiuidui aut speciei.
35 Cur epar facit iuuamentum faciendo sanguinem expectatum in tertia ⁊ quarta digestione.
36 Utrum pinguedo fiat ex sanguine cum sit exanguis.
37 Quis est locus generationis spermatis salualis in muliere.
38 Utrum sperma mulieris in hora coitus requiratur simul cū spermate viri.
39 Utrum opinio Aui. de spermatibus sit ad mentem Arist.
40 Utrum opinio attributa Gal. ab Aui. sit Gal.
41 Utrum oporteat mulierem menstruari anteq̄ impregnetur.
42 Utrum infans possit nutrit ex sanguine mulieris qui ꝺ periodice expelli.
43 Quid est illud quod conuertit vnam partem sanguinis ad similitudinem spermatis.
44 Qūo sperma pōt calefacere sanguinez grossum ⁊ infrigidare vnctuosum.
45 Quomodo caro fit ex sanguine spisso.
46 Utrum coagulatio carnis fit a calido.
47 Utrum illa coagulatio fit a siccitate.
48 Utrum adeps sit a frigido congelata.
49 Utrum causa victi sit: quia caliditas eam resoluit.
50 Cur non dixit q̄ frigiditas ⁊ humiditas coagulant adipem.
51 Utrum membra spermatica soluta possunt reuniri ⁊ deperdita restaurari.
52 Utrum per vnum nerum possit tribui sensus ⁊ motus.
53 Quomodo se habent pānículus sypbac ⁊ pleura in ortu.
54 Utrum vene tegantur panniculo.
55 Utrum omnis motus fiat per villos.
56 Utrum in meri dicto isophagus sint tria genera villorum.
57 Utrum vesica habeat duas tunicas.
58 Utrum arteria in tunica interiori habeat villos longos ⁊ in exteriori latos.
59 Utrum intestina indigeant attractione.
60 Utrum tunica extrinseca. scilicet carnosa sit in membro propter digestionem cibi.
61 Utrum sensus tactus sentiat solum per obiectum sibi obuians.
62 Utrum medulla nutriat ossa.

¶ Doctrine sexte. Cap. j.

1 Utrum iste virtutes seu potentie anime differant ab anima.
2 Utrum testiculi per virtutem generatiuam separent substantiam spermatis ab humoribus.
3 Utrum Aui. debens notificare virtutem vitalem notificet animalem.
4 Utrum spiritus animalis det vitam membris.

¶ Capitulum. 2.

1 Utrum virtutes naturales ministrantes ⁊ ministrate differant essentialr.
2 Utrum virtus nutritiua ⁊ crescitiua sint ministrate.
3 Utrum virtus nutritiua ⁊ crescitiua differant essentialiter.
4 Utrum virtus crescitiua faciat vt permaneat indiuiduum.
5 Utrum generatiua dividatur in generatiuam ⁊ formatiuam.
6 Utrum sola nutritiua conuertat nutriens in similitudinem nutriti.
7 Utrum Auicen. sit defectiuus non faciendo mentionem de vnione ⁊ appositione.
8 Utrum virtus nutritiua restauret id quod a corpore est deperditum.
9 Utrum vera diminutio possit fieri ante consistentiam.
10 Utrum verum augmentum possit fieri post consistentiam.
11 Utrum operatio que est digestio in membris precedat appositionem nutrimenti in illis.
12 Utrum virtus nutritiua sit vna genere in homine ⁊ brutis.
13 Utrum virtus nutritiua sit vna genere in homine: sed diuersificata specie in membris.
14 Utrum virtus immutatiua que est in epate sit cōmunis omnibus mēbris.
15 Utrum virtus que generat sperma in viris ⁊ mulieribus sit generatiua.
16 Utrum in mulieribus sit virtus generatiua spermatis.
17 Utrum spermate similium partium existente possint diuersa membra prouenire.
18 Quid est virtus formatiua que agit precepto creatoris.
19 Utrum virtus informatiua det membris quantitatem.
20 Utrum sperma sit animatum.

¶ Capitulum. 3.

1 Utrum virtutes ministrantes ministrent virtuti generatiue que est in sperimate deciso a generante.
2 Utrum preter istas quatuor virtutes virtutē discretiuaz sit ponere quintā.
3 Utrum attractio cōmunis ⁊ propria alicuius membri sit vna.
4 Utrum virtus retentiua retineat solum q̄ est iuuatiuum.
5 Utrum retentiua retineat nutrimentum donec virtutes immutantes operentur in eum.
6 Utrum digestio in iuuatiuo ⁊ nocitiuo sit vna.
7 Utrum digestio fiat per subtiliationem grossi.
8 Utrum id quod est superfluum in quanto sit superfluum in quali ⁊ econuerso.
9 Cur Auicen. non manifestat digestiuam ⁊ retentiuam per villos.
10 Utrum motus localis sit de necessitate digestionis.
11 Utrum frigiditas ingrediatur per se operationes anime.
12 Utrum ficcitas sit necessaria in operatione expulsiue.
13 Utrum spiritus deferat virtutem.
14 Utrum spiritus sit instrumentum virtutum. s. attractiue ⁊ expulsiue.
15 Utrum virtus retentiua habeat tempus in quo quiescit.
16 Utrum attractiua aliquo tempore indiget quiete ⁊ retentione.
17 Quando est q̄ virtus attractiua eget vehementi motu.
18 Utrum attractio fiat a vacuo.
19 Quod est principium attractionis que fit ne sit vacuum.
20 Utrum motus attractionis aque sursum ne fit vacuum fit motus attractionis vel impulsionis.
21 Utrum virtus digestiua egeat maiori caliditate q̄z attractiua ⁊ expulsiua.
22 Utrum virtus digestiua egeat siccitate.
23 Que virtus eget maiori caliditate: an digestiua: an nutritiua.
24 In quibus est fortior digestio in pueris an in iuuenibus.

¶ Capitulum. 4.

1 Utrum virtus vitalis sit recepta in omnibus membris.
2 Utrum virtus vitalis sit vna vel plures.
3 Utrum calor naturalis ⁊ spiritus differant.
4 Utrum motus cordis ⁊ arteriarum sit causa generationis spiritus: an calidum cordis.
5 Utrum spiritus generatus ex vapore ita permaneat vnum sicut membrum generatum ex substantia grossa.
6 Utrum virtus vitales preparet ad animalem.
7 Utrum membrum paralyticum secundum habitudinem habeat sensum ⁊ motum.
8 Utrum virtus vitalis preparet ad naturalem. Deficit.
9 Utrum absoluta virtute vitali a membro remaneat naturalis ⁊ econuerso.
10 Utrum virtus vitalis reperiatur in plantis.
11 Utrum spiritu existente in corde sint recepte omnes virtutes.
12 Utrum spiritus a corde ad membra peruenies recipiat ab illis complexionem.
13 Utrum spiritus in epate sic recipiat quendam modum complexionis ꝑ quē est naturalis ⁊ in cerebro animalis ⁊ in testiculis generatiuus.
14 Utrum spiritus vitalis sit principium motus substantie spiritus ad mēbris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula dubiorum Gentilis

15 Utrum virtus vitalis sit principium motus pulsus.
16 Utrum virtus vitalis perficiat suas operationes cum appetitu.
17 Utrum virtus vitalis vna existens simul moueat motibus contrarijs.
18 Utrum dilatato corde constringantur arterie & econtra.

¶ Capitulum.5.

1 Utrum virtus comprehensiua & motiua sint animali necessarie.
2 Utrum virtus animalis sit genus ad comprehensiuam & motiuam.
3 Utrum virtutes comprehensiue manifeste & occulte sint eedem genere.
4 Utrum sit aliqua virtus comprehensiua manifeste.
5 Utrum sensus tactus sit vnus an plures.
6 Utrum sensus cōmunis sentiat in manifesto.
7 Utrum virtutes comprehensiue occulte sint quinq;.
8 Utrum phantasia & sensus sint vna aut due virtutes.
9 Utrum sensus cōmunis sit vnus aut plures.
10 Utrum sit aliqua virtus comprehendens per se non sensata.
11 Utrum impedimenta estimatiue sequantur impedimēta imaginatiue phantastice & memorialis.
12 Utrum sit aliqua virtus per se conseruans species non sensatas.

¶ Capitulum.6.

Utrum virtus motiua sit vna vel plures.

¶ Capitulum.7.

7 Quo[illegible] nel[illegible]
[illegible]r Auicen. nominauit operationes singulares.
14 Ph[illegible] 2 Utrum vna operatio fiat a duplici virtute.
3 Utrum omne desiderij cibi a stomacho compleatur a duabus virtutibus.
4 Utrum in transglutione operetur virtus expulsiua isophagi.
5 Utrum post apprehensionem specierum sensibilium sit possibile illas remanere abeuntibus sensibilibus.
6 Cur quis habens habitum plurium scibilium in memoria magis memoratur vnius q̄ alterius.

En secunde. Doctri. ij. Cap̄. j.

1 Utrum causa sit id quod primo sit.
2 Utrum omne accidens sit contra naturam.
3 Utrum colica syncopis paralysis aut epilepsia sint accidentia aut egritudines.
4 Utrum accidens sit causa egritudinis.

¶ Capitulum.2.

1 Utrum corpora puerorum & senum sint neutra.
2 Utrum mala complexio ita accidat in simplicibus membris q̄ non in compositis.
3 Utrum genera egritudinum sint tantum tria.

¶ Capitulum.3.

1 Utrum egritudo consistat in his quatuor generibus.
2 Utrum in epilepsia sit constrictio ventriculorum cerebri.
3 Utrum in timore euacuentur ventriculi cordis.
4 Utrum lapis in vesica sit egritudo in numero.

¶ Capitulum.4.

1 Utrum in solutione continuitatis sit plus & minus.
2 Utrum aliqua mala complexio attribuatur membro officiali inquantum officiale.
3 Utrum contoleret solutionem continui.
4 Utrum sit dare genus cōmune.
5 Utrum solutio continui in membris organicis sit egritudo continuitatis.

¶ Capitulum.5.

1 Utrum sit necesse determinare de egritudinibus compositis.
2 Quare Aui. solum nominat apostemata inter egritudines compositas.
3 Utrum in quocūq; apostemate sint omnia tria genera egritudinum.
4 Utrum in quocūq; apostemate sit lesio in figura & dimensione.
5 Utrum materie apostematum sint sex.
6 Utrum quedam apostemata sint aquosa: & quedam ventosa.
7 Utrum apostema durum fiat de materia melancholica.
8 Utrum cancer fiat a materia frigida.
9 Utrum implicet contradictionem dicere apostemata frigida & acuta.
10 Utrum scrophule & nodi fiant a materia melancholica.
11 Utrum apostema possit fieri ex aquositate.

¶ Capitulum.6.

1 Utrum res decoratiōnis sint cum egritudinibus cōnumerande.
2 Utrum res omnes numerate in hoc. c. sint inter egritudines numerande.

¶ Capitulum.7.

1 Utrum morbus habeat tempora.
2 Utrum talia tempora attendantur in quolibet morbo.
3 Utrum egritudines salubres semper habeant quatuor tempora.
4 Utrum egritudines mortales habeat quatuor tempora.

¶ Capitulum.8.

1 Utrum ordo corporum sit bonus.
2 Utrum aliquis morbus possit esse contagiosus.
3 Utrum ptisis & lepra sint egritudines hereditarie.
4 Utrum podagra & tinea sint egritudines hereditarie.

¶ Doctrine secunde Sūme. j. Cap̄. j.

1 Utrum diuisio causarum in antecedentem primitiuam & conjunctam competat sanitati egritudini & neutralitati.
2 Utrum cause primitiue sint corporales.
3 Utrum cause antecedentes & conjuncte sint humorales complexionales & compositionales.
4 Cur cause primitiue non diuidantur in actualem & potentialem sicut cause corporales.
5 Utrum repletio sit causa antecedens.

¶ Capitulum.2

1 Utrum spiritus generetur ex aere.
2 Utrum aer sit frigidus respectu spiritus innati.

¶ Capitulum.3.

1 Utrum autūnus opponatur veri.
2 Utrum ver sit complexionis temperate.
3 Utrum dispositio ad infrigidandum sit facilis & dispositio ad humectandum difficilis.
4 Utrum quelibet caliditas exiccet.
5 Utrum quelibet frigiditas humectet.
6 Utrum quelibet caliditas faciat euaporationem: sed non resoluit.
7 Utrum frigidum inspissat & coadunet.
8 Utrum humidum & siccum opponantur priuatiue.
9 Utrum humiditas in aere non perduret nisi per emanationem continuam.
10 Utrum non sit fortis frigiditas nisi in comparatione nostrorum corporum.
11 Utrum aer quantūcunq; frigidus resoluat.
12 Utrum autūnus sit temperatus.
13 Utrum siccitas autūni sit maior siccitate estatis.

¶ Capitulum.4.

1 Utrum corpori parum lapso competat tempus simile.
2 Utrum corpori multum lapso competat tempus simile aut contrarium aut neutrum ipsorum.
3 Utrum si hyems fuerit meridiana & ver septētrionale tempus secundū tem peret primum.
4 Utrum si totum tempus temperatum sit: constitutio bona fuerit.
5 Utrum ille annus sit sanus in quo autūnus pluuiosus hyems temperata ver pluuiosum & estas non.

¶ Capitulum.12.

1 Utrum aliquis motus sit debilis.
2 Utrum aliquis motus sit quieti mixtus.
3 Utrum Aui. fuerit diminutus in differentijs motus.
4 Utrum motus calefaciat.
5 Utrum motus superfluus infrigidet.
6 Utrum motus fortis calefaciat & non resoluat.

¶ Capitulum.13.

1 Utrum somnus omnes naturales operationes fortes efficiat.
2 Utrum somnus contineat calorem naturalem.
3 Utrum somnus laxet virtutem animalem.
4 Utrum laxet & humectet vias cordis.
5 Utrum somnus remoueat omnes modos laxitudinis.
6 Utrum somnus retineat fortes euacuationes naturales.

¶ Capitulum.14.

1 Utrum conuenienter accidentia anime ponantur inter res nō naturales.
2 Utrum accidentia anime sint causa motionis spiritum.
3 Utrum sit possibile q̄ spiritus simul simul moueatur diuersis motibus.

¶ Capitulum.15.

1 Utrum operans a qualitate soleat quandoq; calefieri.
2 Utrum quandoq; soleat infrigidari.
3 Utrum taliter operans assimiletur corpori.
4 Utrum possit remanere qualitas ciri post eius conuersionem in corpus nostrum.
5 Utrum talis qualitas remaneat donec compleatur coagulatio & assimilatio inclusiue an exclusiue.
6 Utrum operans a materia primo restauret secūdo augeat tertio faciat remanere qualitatem.
7 Utrum operans a materia accendat sanguinem.
8 Utrum diuisio. Al. sit conueniens.
9 An venena ex animalibus citius interficiant q̄ venena ex plantis.
10 Que citius interficiant an venena calida: an frigida.
11 Quomodo in cibo medicinali conuerso in nutrimentum remaneat eadē qualitas.
12 Utrum qualitas cibi transeat in sanguinem & membra.
13 Utrum medicina fit propinquior q̄ cibus.
14 Unde est q̄ aliquod nutrimentum sit propinquius sanguini q̄ aliud.
15 Utrum ex nimia quantitate cibi corpus infrigidetur.
16 Utrum putredo fit causa caloris & econuerso.
17 Utrum putredo fit a solo calore extraneo.
18 Utrum ova lira sint multi & spissi nutrimenti.
19 Utrum ex subtilibus cibis aliquod det paucum nutrimentum & aliquod multum.

¶ Capitulum.16.

1 Utrum proprium sit aque inter cetera elementa ingredi in cibo & potu.
2 Utrum aqua possit nutrire.
3 Utrum aqua faciat penetrare nutrimentum.
4 Utrum ex potu aque corrumpatur digestio.
5 Utrum aqua que tendit ad meridiem sit mala.
6 Utrum aqua calida in hyeme & frigida in estate sit bona.
7 Utrum aqua inspissetur propter frigus.
8 Utrum aqua que primo erat spissa quando decoquitur remaneat pura.
9 Utrum illud quod resoluitur in aqua per decoctionem sit homogeneum ei quod remanet.
10 Utrum concussus aque rectificet illam.
11 Utrum aqua pluuialis sit melior aquis non pluuialibus.
12 Utrum aque que ducuntur per cānales plumbeos generent dissinteriam.
13 Utrum aque niuis sint grosse.
14 Utrum aqua niuis & glacies decocta redeat ad ptistinam bonitatem.
15 Utrum aqua calida corrumpat digestionem.
16 Utrum aqua perducat ad hydropisim & ethicam.
17 Utrum aqua salsa faciat fluxum ventris.
18 Utrum res vnctuose & dulces sint tyriaca aque grosse.
19 Utrum aque ferree resoluant splenem.

¶ Capitulum.17.

1 Utrum retentio accidat ex debilitate digestiue.
2 Utrum spasmus & paralysis sint egritu. vel accidentia.

3 Utrum

3 Utrum putredo sit egritudo complexionis.
4 Utrum complete ponat causas evacuationis eius quod debet retineri.

¶Capitulum.18.

1 Utrum de rebus non naturalibus debeat in medicina determinari.
2 Utrum medicina operetur per virtutem penetrativam.
3 Utrum aliquid operetur per qualitatem puram.
4 Utrum cibus exterius appositus possit nutrire.

¶Capitulum.19.

1 Utrum calefacere sit propria operatio balnei.
2 Utrum aqua sit frigida in vltimo.
3 Utrum aqua calida possit redire in corpore humano ad frigiditatem naturalem.
4 Utrum balneum adiuuet digestionem cibi.
5 Utrum balneum digerat humorem frigidum.
6 Utrum aque in quibus coquuntur subtiliantia prohibeant fluxum humorum ad apostemata.
7 Utrum aque eree ferree ⁊ salse cōferant egritudinibus frigidis ⁊ humidis.
8 Utrum aque aluminose conferant cacesie.
9 Utrum sulphuree conferant duriciei vulue.
10 Utrum aque marine repleant caput.

¶Sūme.ij.Doctrine secunde Cap.j.

1 Utrum dolor sit ex dispositionibus non naturalibus.
2 Utrum dolor sit sensibilitas.
3 Utrum dolor sit sensibilitas contrarij.
4 Utrum omnes cause dolorum in duobus generibus comprehendātur
5 Utrum habens ethicam sentiat tantum inflāmationes quantum habens effimeram.
6 Utrum calor ethice sit maior calore tertiane.
7 Utrum mala complexio ficca essentialiter possit esse causa doloris.
8 Utrum solutio continui possit esse causa doloris.

¶Capitulum.20.

1 Utrum Aui. enumeraverit omnes species doloris.
2 Utrum aliquis dolor sit stupefactiuus.

¶Capitulum.23.

Utrum subita mutatio ad naturalitatem causet dolorem. Deficit.

¶Capitulum.29.

1 Utrum operatio caliditatis sit similis operationi frigiditatis ad inducendum stuporem.
2 Utrum morbus compositionis sit causa debilitatis membrorum.
3 Utrum retentio aque hydropicorū ⁊ multe sanies sit causa consortationis.
4 Utrum detur debilitas virtutis distincta a debilitate membrorum ⁊ spirituum.

¶Doctrine.iij.Cap.j.

1 Utrum omne signum significet rem presentem.
2 Utrum anhelitus significet super cordis dispositionem.
3 Utrum signa cretica possint apparere in principio.
4 Utrum brevitas digitorum sit signum parvitatis epatis.
5 Utrum signum sumptum ab epilepsia sit signum sumptum a quiete.
6 Utrum aliquis istorum scilicet singultus spasmus ⁊ tremor sit status a natura principaliter.
7 Utrum singultus fiat principaliter a natura.
8 Utrum tremor sit a natura principaliter.
9 Utrum tussis sit a natura.
10 Utrum horripilationis natura sit principium.
11 Utrum singultus sit minoris timoris q̄ tussis.
12 Utrum saltus. i. iectigatio sit a principio naturali.
13 Utrum saltus sit de illis que non sentiuntur.
14 Utrum possit ledi operatio sine lesione membri.

¶Capitulum.2.

1 Utrum omne membrum possit alteri compati.
2 Utrum quod dicitur cōpati sit proprie egrum.
3 Utrum signum distinctiuum inter egritudinem ex se ⁊ ab alio sit verum.
4 Utrum detur egritudo que sensibiliter non perficiatur. Deficit.

¶Capitulum.3.

1 Utrum modus cognoscendi complexiones per corpora temperata sit insufficiens.
2 Utrum pinguedo debeat in corde multiplicari.
3 Utrum corpus macrius alijs sit frigidum ⁊ siccum ⁊ postea cholericum.
4 Utrum ex cogitationibus animi possit sumi significatio super complexionem naturalem.
5 Utrum sit possibile corpus distemperatum habere perfectionem operationem temperato.
6 Utrum in corpore calido sit insomnietas.
7 Utrum ex somnijs possit sumi significatio complexionis.

¶Capitulum.4.

1 Utrum signa complexionis temperate habeantur per signa distemperate.
2 Utrum in corpore temperato magis abundet somnus q̄ vigilia.
3 Utrum in corpore temperato sint perfectiores operationes anime q̄ in distemperato.
4 Utrum lapsus membrorum ad simile sit velocius q̄ ad dissimile.

¶Capitulum.6.

Utrum sit dare aliquam repletionem quo ad virtutem.

¶Capitulum.7.

Utrum in sanguineo abundet somnus.

¶Summe.j.Doctrine.iij.Cap.primum.

1 Utrum de pulsu possit esse scientia.
2 Utrum significatio sumpta a pulsu sit certior q̄ significatio ab vrina.
3 Cur potius diffinitus est pulsus per motum q̄ per quietem.
4 Que est maior necessitas in vita an pulsus an anhelitus.
5 Utrum inter motus medius quies necessario.
6 Utrum melius fiat iudicium in pulsu tangendo in pectore q̄ in brachio.
7 Utrum melius iudicetur de pulsu tangendo brachium dextrum q̄ sinistrū.
8 Utrum sit melius tangere circa manus q̄ circa medium brachij.
9 Utrum ille cui tangitur pulsus debeat esse remotus ab ira.
10 Utrum pondus reperiatur in pulsu.
11 Utrum hoc genus differat a genere ordinati ⁊ inordinati.
12 Utrum tertia species mali ponderis sit egrediens a pondere.

¶Capitulum.2.

1 Utrum in diuersio partibus arterie possit esse diuersitas.
2 Utrum sit possibile q̄ pulsus sit diuersus ⁊ equaliter currens.
3 Quid est situs partium vene.

¶Capitulum.3.

1 Utrum in gazelante secunda percussio aduenias antecē prima compleatur.
2 Utrum in pulsu tremulo sit diastoles manifestior q̄ in spasmo.
3 Utrum omnes species pulsus supra determinate sint simplices vel composite.

¶Capitulum.4.

Utrum inter omnia genera habentia medium illud sit magis naturale nisi in forti ⁊ debili.

¶Capitulum.6.

1 Utrum ad magnitudinem pulsus requiratur lenitas in arteria.
2 Cur ad pulsum magnum tres cause requirantur: ad parvum vero sufficit vnius priuatio.
3 Cur ex quo magna necessitas magis facit ad magnitudinem pulsu eius priuatio non facit magis ad priuationem q̄ aliarum.
4 Utrum si fuerit multe debilitatis feret festine vel tarde.
5 Utrum iste sint cause longitudinis pulsus.
6 Utrum caliditas sit idem q̄ necessitas multa.
7 Utrum intensio sit causa raritatis pulsus.
8 Utrum Auic. loquatur solum de causis contentiuis pulsus in hoc capitulo.
9 Utrum nutriens sit res naturalis.
10 Utrum in lythargia sit pulsus leuis.
11 Utrum in pulsu diuerso sit virtus fortis aliquando.
12 Utrum diuersitas contenti in vena sit causa pulsus serrini.
13 Utrum apostema factum in membris neruosis sit causa pulsus serrini.
14 Utrum fortitudo virtutis sit causa pulsus bispulsantis.
15 Utrum pulsus manens in vna dispositione magis significet debilitatem.
16 Utrum tres cause pulsus tremuli sint bene posite. s. fortitudo virtutis duricies instrumenti ⁊ necessitas multa.
17 Utrum pulsus vndosi sint due cause.

¶Capitulum.7.

1 Utrum pulsus masculorum sit maior ⁊ fortior pulsu mulierum.
2 Utrum pulsus masculorum sit tardior ⁊ rarior.
3 Utrum hec consequentia valeat. pulsus masculorū est tardior ergo rarior.
4 Utrum pulsus puerorum sit debilior ⁊ spissior pulsu iuuenum.
5 Utrum pulsus iuuenum sit velocissimus ⁊ citissimus.

¶Capitulum.8.

1 Utrum complexio calida sit naturalis.
2 Utrum arterie in diastole ⁊ systole insequantur cor in sui diastole ⁊ systole.

¶Capitulum.9.

1 Utrum in vere sit pulsus parvus.
2 Utrum in hyeme sit parvus tardus ⁊ rarus.
3 Utrum virtus magis debilitetur tempore veris q̄ tempore estatis aut hyemis.

¶Capitulum.11.

1 Cur hic Aui. facit mentionem de extrinsecis cum idem infra faciat.
2 Utrum cibi moderate quātitatis magnificent pulsum.
3 Utrum cibus equalis quantitatis ⁊ inequalis qualitatis faciat pulsum equalem.
4 Utrum in pulsu propter plurimam cibi quātitatem sit maior velocitas q̄ spissitudo.
5 Utrum cibus pauce quantitatis diuersificet pulsum.
6 Utrum ex multitudine cibi ⁊ paucitate sit pulsus similis.

¶Capitulum.12.

1 Cur in pulsu somni nominat. A. dispositiones digestionis.
2 Utrum pulsus in principio somni sit tardus rarus ⁊ parvus.
3 Utrum inueniatur aliquid vehementius calefaciens q̄ labor ⁊ motus.
4 Utrum generatio vigilie sit per motum continuum caloris ad exteriora.
5 Utrum spiritum moueri ad exteriora sit generatio caloris ⁊ spiritus.
6 Utrum calor qui redit ad exteriora redeat ad principium suum.
7 Utrum motus violentus inflāmet.

¶Capitulum.13.

1 Utrum exercitium temperatum ponat pulsum velocē magnum ⁊ spissum.
2 Utrum pulsus vermiculosus precedat formicantem.

¶Capitulum.14.

1 Unde est q̄ impressio accidentalis aque in corpore balneato duret aliquādo ⁊ aliquando non.
2 Qualis est pulsus a balneo aque frigide.

¶Capitulum.15.

1 Utrum in pregnantibus virtus augmentetur.

¶Capitulum.16.

1 Utrum dolor faciat pulsum fortem.

¶Capitulum.17.

1 Utrum detur pulsus horripilativus.
2 Utrum ad apostema calidum sequatur pulsus serrinus.
3 Utrum quando apostema peruenit ad exituram magis aggravet ⁊ diuersificet pulsum.

¶Capitulum.18.

Tabula dubiorum Gentilis

1 Utrum accidentia animi sint res non naturales aut contra naturam.
2 Utrum in ira sit pulsus magnus.
3 Utrum in letitia sit pulsus magnus.
4 Utrum in tristitia sit pulsus parvus tardus ꝛ rarus debilis.

¶Summe.ij.Doctrine.iij.Cap.primum.

1 Utrum vrina que consideratur sit prima.
2 Utrum cassia fistula mutet colores ad rubedinem vel citrinitatem.
3 Utrum cognoscere possit q̄ coloratio vrine sit propter vigilias vel propter digestionem.
4 Utrum timor tingat vrina ad citrinitatem vel rubedinem.
5 Utrum vrina statim cum mingitur sit considerenda.
6 Utrum in natura puerorum sit debilitas digestive.
7 Utrum per hoc q̄ vrina prope sit spissa ꝛ longe clara possit falsificari.
8 Utrum genus sumptum a circulo sit addendum signis istis Aui.

¶Capitulum.2.

1 Utrum color croceus sit numerandus inter gradus rubedinis vel citrinitatis.
2 Utrum omnes colores qui sunt post citrinum significent caliditatem.
3 Utrum cholera sit calidior sanguine.
4 Utrum tenuitas vrine in egritudinibus acutis significet digestionem.
Utrum color igneus sit vltimus citrinitatis.
6 Utrum gradus viriditatis sint ponendi post gradus rubedinis.
7 Cur vrina que assimilatur erugini eris significet spasmum.
8 Cur nigredo color precedit ictericiam.
9 Utrum color viridis in vrina possit significare bonum.
10 Utrum significationes vrine nigre sint superflue.
14 Dyaria dispositione vrine apparet similis in substantia ꝛ colore pinus aromatico.
12 Utrum in tali vrina sit timor.
13 Utrum vrina nigra sit bonum signum in acutis.
14 Utrum vrina nigra sit bona in egritudinibus renum. Et est error ibi numeri.
15 Utrum vrina nigra sit bona in senibus.
16 Utrum vrina alba transiucens significet omnino frigiditatem.
17 Que fiducia est in tali vrina grossa existente.
18 Utrum vrina alba semper sit grossa.
19 Utrum vrina alba vnctuosa significet adipis liquefactionem.
20 Utrum vrina alba in omnibus horis significet futuram quartanam.
21 Utrum fortitudo doloris causet rubedinem in vrina.
22 Utrum vrina appareat alba post comestionem.
23 Quomodo cognoscitur q̄ cholera sit furiosa.
24 Utrum vrina rubea in egritudinibus capitis portendat desipientiam.
25 Utrum sit peccatum virtutis quādo vrina est similis loture carnis merito superfluitatis sanguinis.
26 Utrum hoc idem possit esse merito debilitatis attractive ꝛ digestive renū.
27 Utrum vrina assimiletur in colore olei merito viscositatis.
28 Utrum vrina oleagina semper bonum significet.
29 Utrum in hydropisi pusi ꝛ cholica mala contingat vrina oleagina cum mixtione alicuius simile loture carnis.
30 Utrum vrina oleagina sequens nigram sit bonum signum.
31 Utrum adeps appareat inferius.

¶Capitulum.3.

1 Utrum oppilationes epatis ꝛ venarum causent vrinam tenuem.
2 Utrum vrina tenuis significet in chronicis egritudinibus quod significat in acutis.
3 Utrum vrina spissa significet privationem maturationis.
4 Utrum digestio prius operetur in substantiam.
5 Utrum detur color vrine aliter q̄ per cōmixtionem.
6 Utrum digestio prius operetur substantiam q̄ colorem.
7 Utrum illa duo seinuicem consequantur.
8 Utrum detur vrina que primo mingitur tenuis ꝛ sit grossa ꝛ postea reuertitur ad tenuem.
9 Utrum sit possibile q̄ vrina mingatur clara ꝛ turbetur ꝛ econuerso.
10 Utrum vrina mixta tenuis ꝛ postea turbata sit melior an econtra.
11 Utrum vlcus precedat apostema an econtra.
12 Utrum vrina que assimilatur malo vino aut aque cicerum sit vrina pregnantium.
13 Utrum vrina assimiletur alicui membro.
14 Utrum vrina habens partes diuersas matores significet matorem virtutis debilitatem. Deficit.

¶Capitulum.4.

1 Utrum odor vrine sani sit sicut odor vrine egri.
2 Utrum in complexione cholerica vrina sit matoris fetoris q̄ in sanguinea.

¶Capitulum.6.

1 Utrum hypostasis optima sit alba.
2 Utrum in vrina sanorum appareat optima hypostasis.
3 Utrum in macris sit pauca hypostasis.
4 Utrum hypostasis cum petalloide rubea aut alba impediat.
5 Cur Aui.non prosequitur de hypostasi simili arsenico rubeo aut citrino.
6 Que hypostasis est peior an squamosa furfurea vel crinoidalis.
7 Utrum egritudines renum prohibeant maturationem vrine.
8 Utrum hypostasis adipina possit esse ex loco remotiori q̄ renes.
9 Utrum in vrina santosa possit apparere sedimen laudabile.
10 Utrum capilli in vrina fiant ex substantia renum vel ex humoribus in eis contentis.
11 Utrum capilli possint esse albi ꝛ rubei.
12 Utrum hypostasis capillaris possit esse alba ꝛ rubea.
13 Utrum consolidatio fit in renibus an in membris superioribus.
14 Utrum hypostasis similis frustulis fermenti fit crinoidalis.
15 Utrū hypostasis sanguinalis significet solutionem continui in vijs vrine.
16 Utrum sanguis veniens a splene cum vrina sit magis mixtus q̄ veniens ab epate.

17 Utrum hypostasis viridis possit esse laudabilis.
18 Utrum in principio appareat hypostasis pendens.
19 Utrum hypostasi natante vel pendente possit remoueri egritudo.
20 Utrum sit possibile q̄ aliquod signum in principijs appareat malum ꝛ postea fiat bonum ꝛ econtra.

¶Capitulum.7.

1 Urine pauce cuius virtutis debilitatem significat.
2 Utrum vrina guttatim missa in egritudinibus acutis significet nocumentum in cerebro.

¶Capitulum.8.

1 Cur Auic.non notificauit vrinam sanam et quātitate claritate ꝛ spuma.
2 Utrum vrina optima sit coloris citrini remissi.

¶Capitulum.9.

Utrum vrina grossa significet q̄ sunt apti ad lapidem.

¶Capitulum.10.

1 Utrum vrine mulierum sint grossiores vrinis virorum.
2 Utrum vrine mulierum sint maioris albedinis q̄ virorum.
3 Utrum cause posite super dubijs precedentibus sint vere.

¶Capitulum.11.

1 Cur mentionem non fecit Aui.de vrinis aliorum animalium.
2 Cur fecit specialem particulam de vrinis asinorum. Deficit.

¶Capitulum.12.

Utrum causa que ponitur pro claritate liquorum de propinquo sit bona ꝛ maxime pro syrupo acetoso.

¶Capitulum.13.

1 Utrum augmentum egestionis sit propter multitudinem humorum.
2 Quo in loco stercus recipit mixtionem cum humiditatibus: ꝛ an sit idem locus vtriusq̄ cōmixtionis.
3 Utrum color naturalis egestionis sit igneus.
4 Diminuto tali colore cuius membra significat cruditatem ꝛ digestionis privationem.
5 Utrum egestio multum ignea significet maturationem.
6 Utrum egestio nigra significet sicut vrina nigra.
7 Utrū exitus humoris melancholici sit bonū signū aut malū signū. Deficit.

En tertie.Doctrine.j.Cap.j.

1 Utrum aliqua pars medicine sit speculativa.
2 Utrum practica dividatur in duas partes.
3 Utrum privo determinandum sit de curativa q̄ de preservativa.
4 Utruz in spermate viri plus abundet aeritas ꝛ ignicitas ꝛ i mēstruo aquelitas ꝛ terrestreitas.
5 Utrum putrefactio perducat ad incinerationem ꝛ siccitatem.
6 Utruz illa duo nocumenta.s. humiditatis resolutio ꝛ humoris putrefactis solum sint propria arti conservative.
7 Cur inter causas extrinsecas solum aerem nominauit.
8 Ubi est maior resolutio an in pueritia an in senectute.
9 Utrum siccitas perueniat ad complementum.
10 Utrum arte medicine possit homo sibi sanus conseruari vsq̄ ad finē vite.
11 Utrum nutriens sit simile nutrito in potentia.
12 Utrum detur equalitas certa.
13 Utrum rubrica conueniat isti sen.

¶Doctrine.ij.Cap̄.primum.

1 Utrum regimen magis consistat in aere q̄ in exercitio.
2 Utrum exercitium sit motus voluntarius.
3 Utrum exercitium preseruet ab egritudinibus immaterialibus.
4 Utrum magis fiat conservatio per exercitium q̄ per alias res non nātes.
5 Utrum operatio nature sit completa.
6 Utrum superfluitates aliter evacuentur q̄ medicinis.
7 Utrum relinquens exercitium frequenter cadat in ethicam.

¶Capitulum.2.

1 Utrum detur exercitium debile ꝛ tardum,
2 Utrum exercitium vehemens sit compositum ex forti ꝛ veloci.
3 Utrum in emitriteo exercitium sit conueniens.
4 Utrum exercitium conferat stomacho.

¶Capitulum.3.

1 Utrum hora exercitij sit quando corpus est mundum.
2 Utrum talis hora sit completa secunda digestione.
3 Utrum talis hora sit quando alterius cibi hora iam aduenerit.
4 Utrum stomachus debeat esse inanitus ad fonte exercitium.
5 Utrum melius sit exercitandum esse plenum q̄ vacuum.
6 Utrum exercitium potius debeatur frigido q̄ calido.
7 Utrum exercitium in vere fit fiendum in meridie.
8 Utrum mensura certa quantitatis exercitij vel balnei possit in prima die cognosci.

¶Capitulum.4.

1 Utrum sufficienter posuerit species fricationis simplices.
2 Utrum species composite fricationis sint nouem.
3 Utrum fricatio dura extendat.
4 Utrum fricatio moderata ingrossat.
5 Utrum fricatio mollificet durum ꝛ induret molle.
6 Utrum fricatio preparatoria sit fienda cum re molli aut aspera.
7 Utrum error fricationis in duritie sit deterior q̄ error in mollitie.
8 Utrum sit fienda fricatio cum tempus est dormiendi.

¶Capitulum.5.

1 Utrum per alias causas vt pro absterſione sudoris indigeamus balneo.
2 Utrum aqua calida inducat ptisim.
3 Utrum habens febrem aut apostema vel solutionem continui debeat cauere a balneo.

¶Capitulum.6.

1 Utrum ad infrigidandum requiratur aqua temperata.

2 Utrum

Universidad de Deusto Biblioteca

2 Utrum exercitium ante balneum debeat esse temperatum aut parum velocius q̄ solebat.
3 Utrum subito post tale exercitium debeat natare in aqua.
4 Utrum sit fiendum balneum post exercitium.
5 Utrum optime sano competat balneum aque calide.
6 Utrum balneum aque frigide competat in regimine sanitatis.
7 Utrum dato q̄ competat sit fiendum ante cibum vel post.

¶Capitulum. 7.

1 Utrum in conseruatione sanitatis olera ꝛ fructus conueniant.
2 Utrum subtiliantia sanguinem adurant.
3 Utrum triticum sit malus cibus.
4 Utrum in habentibus fastidium sit desiderium.
5 Utrum aliquo tempore cibus debeat esse frigidus.
6 Utrum aliquid sit deterius saturitate tempore fertilitatis.
7 Utrum deterior sit multa repletio post multam inanitionem q̄ econuerso.
8 Utrum in estate competāt olera.
9 Utrum homo sit remouēdus a cibo reliquijs adhuc famis in anima remanentibus.
10 Utrum in hora digestionis debeant dormire super latus sinistrum.
11 Utrum ex cibo temperato proueniat in pulsu magnitudo.
12 Utrum in cibando sit ordo cibariorum.
13 Utrum vsus sint res extra rationem.
14 Utrum experimentum vincat rationem.
15 Utrum corpora rara sint nutrienda cibo humido faciliter digestibili.
16 Utrum melius sit abstinere a carnibus q̄ totiens flebotomari.
Auerte q̄ est facta transpositio in hoc dubio.
17 Utrum conueniens numerus comedendi sit vna die semel ꝛ alias bis.
18 Utrum nausea ꝛ amaritudo oris fiant a mutatione de semel ad bis.
19 Utrum cholerici debeant pluries ꝛ multotiens comedere.
20 Utrum ante exercitium sit danda parua quātitas cibi.
21 Utrum desiderium ad res acutas sit corruptum.
22 Utrum pingues debeant vna vicē in die comedere.
23 Utrum sit bibendum post cibum ꝛ non in cibo.
24 Utrum cholera corrumpat cibum in stomacho.
25 Utrum corpora humida tantum tolerent famem quātum corpora sicca.
26 Utrum ex humiditatibus bonis ꝛ malis sustineatur fames.
27 Utrum nunq̄ sit potandum vinum.
28 Utrum res dulces sint veloces ad oppilandum.
29 Utrum propter grossum nutriens fiant ventositates.
30 Utrum grossus cibus sit premittendus.
31 Utrum ista contradicant quantum voluerit dormiat ꝛ si hoc non suffecerit dormiat somnum longum.
32 Utrum ista stent simul q̄ cibus sit digestus ꝛ non digestus.
33 Utrum si aliquis in annis processerit minus comedat ꝛ plures superfluitates multiplicentur.
34 Que semina debeant poni in syrupo acetoso in casu.
35 Utrum nutrientia subtilia magis conseruent sanitatem.
36 Utrum exercitati magis tolerent cibaria grossa.
37 Utrum fructus sint boni laboriosis.
38 Utrum post fructus competat exercitium.
39 Utrum cibaria cholerica generent febres putridas.
40 Utrum ad corrigendum nocumentum acetosi conueniat mel ꝛ vinum antiquum ante cibi digestionem.
41 Utrum corpus malis repletum humoribus sit bonis reficiendum.
42 Utrum subtiliato regimine laboriosi ꝛ post comedat rem grossam sit necesse minuere.
43 Utrum diuersitates cibariorum nocent.
44 Utrum sit melius comedere carnes de sero an de mane.
45 Utrum assatum facilius digeratur ꝛ nutriat.
46 Cur inter dissoluentes ventositates non cōnumerauit allia sicut cepas.
47 Utrum brodium pullorum sit magis nutriens q̄ brodium gallinarum.

¶Capitulum. 8.

1 Utrum temperans competat aqua frigida.
2 Utrum cholericus magis toleret aquam frigidam q̄ sanguineus.
3 Quomodo aqua frigida inducat nocumentum ſm longitudinem victus cum non moretur tantum in corpore.
4 Utrum aqua frigida noceat ebrijs.
5 Utrum multa aqua sit bibenda post sufficientem comestionem.
6 Utrum vinum competat calefactis.
7 Utrum vinum competat post fructus ꝛ cibum mali chimi.
8 Utrum vinum competat cholericis ꝛ flegmaticis.
9 Utrum vinum sit bibendum post completam digestionē vel ante digōnez.
10 Utrum vinum competat in constrictione pectoris.
11 Utrum vinum possit infrigidare.
12 Utrum vinum purum velocius inebriet mixto.
13 Utrum possimus bibere vinum in ieiuno.
14 Utrum vinum in egritudinibus conueniat.
15 Utrum in estate conueniat.
16 Utrum vinum multum conuertatur in choleram.
17 Utrum res dulces sanis competant.
18 Utrum inebriari semel in mense conueniat.
19 Utrum vinum competat pueris.

¶Capitulum. 9.

1 Utrum insomnietas contrahatur subeth.
2 Utrum somno syncopis conueniat.
3 Quid sit melius an expectare descensum cibi per se an incedere vt descēdat.
4 Utrum dormire in die sit bonum.
5 Utrum resupine dormire sit bonum.

¶Capitulum. 10.

1 Cur reseruauit regimen per coitum.
2 Cur non determinauit de regimine per inanitionem; accidentia anime ꝛ aerem
3 Utrum medicine solutiue competat in regimine sanitatis.

¶Capitulum. 11.

1 Utrum membra debilia cōfortent fricatione exercitio ꝛ emplastro de pice.
2 Utrum retentio anhelitus faciat augmentum in membro vicino.
3 Utrum prius emplastrum de pice sit approximandum.
4 Cur dixit paruum exercitium.
5 Cur dixit fricationem temperatam.
6 Utrum prius debeat augmentari fricatio q̄ exercitium.
7 Utrum debeamus procedere augmentando exercitium.

¶Capitulum. 12.

1 Cur dixit Aui. q̄ lassitudinis tres sunt species quibus addit̄ quarta.
2 Utrum extensiua ꝛ apostemosa sint idem.
3 Utrum lassitudo percipiatur in cuti an in lacertis.
4 Utrum multitudo sit causa vlcerose lassitudinis.
5 Utrum adeps vel eius humiditas aut caro sint causa vlcerose.
6 Utrum humores crudi sint causa vlcerose.
7 Utrum apostemosa sit species composita ex vlcerosa ꝛ ex [illegible]nsiua

¶Capitulum. 13.

Utrum vinum temperatum competat alicibus [illegible]

¶Capitulum. 14.

1 Utrum cura lassitudinis ab exercitio securet nos
2 Utrum exercitium curet lassitudinem.
3 Utrum aqua multum calida inspisset.
4 Utrum in arefactiua regimen sit mutandum.
5 Utrum piper sit exhibendum.
6 Utrum vinum competat ante digestionem humoris crudi.

¶Capitulum. 15.

1 Utrum fricatio pauca causet raritatem.
2 Utrum signa spissitudinis a frigiditate sint sudor ꝛ reuersio corporis ad rubedinem cum adest exercitium.
3 Utrum in illa que est ex exercitio sit sudor.
4 Utrum in ea que fit vino ocio ꝛ multa humiditate balnei competat fricatio cum pauco oleo.
5 Utrum sit vtendum forti exercitio.
6 Utrum multitudo balnei humectet.

¶Capitulum. 16.

1 Utrum vrine fetor significet materiam esse in venis.
2 Utrum in lassitudine ꝛ cachochimia competat esse famelicum.
3 Utrum in tali lassitudine sit idem fiendum in pharmacia ꝛ flebotomia.
4 Cur det paruum coclear diatriton pipereon.
5 Cur prohibuit diacalamentum.
6 Cur non trahit semper materias ad extra.
7 Cur relinquat euacuationem per vomitum secessum ꝛ exercitium quid faciendum est.
8 Utrum ſm diuersa corpora sit diuersificāda cura lassitudinis extensiue.
9 Utrum aqua sit prohibenda.

¶Capitulum. 17.

1 Utrum lapsus ex etate sit inter alios lapsus cōnumerandus.

¶Doctrine tertie Fen. j.

1 Utrum senes debeant multotiens comedere.
2 Utrum senibus competat panis cum melle.
3 Utrum senes debeant cauere a speciebus.
4 Utrum lac competat senibus.
5 Utrum piona competant senibus.
6 Utrum vinum nigrum grossum competat senibus.
7 Utrum diatritonpipereon competat ad aperiendum.
8 Utrum membra debilia debeant plus exercitari q̄ fricari.
9 Utrum in senibus reperiatur vltima sanitas.

En quarte Capitulum primum.

1 Utrum Auicē. sit diminutus non faciendo mentionez de preseruatione in neutro.
2 Utrum tria enumerata sint instrumenta partis curatiue.
3 Utrum nutriens sit aliquando prohibendus: aliquando minuendus: aliquando augendus.
4 Utrum deterius sit errare in tenui an in grossiori victu.
5 Utrum iudicium qualitatis nutrīētis ingrediatur iudicium quātitatis.
6 Utrum stante repletione humorum in venis sint dandi cibi pauci nutrimenti ꝛ multe quātitatis.
7 Utrum in morbo acuto magis liceat minorare cibum ex parte quātitatis: an ex parte qualitatis.
8 Utrum modus victandi attendatur penes flatum.
9 Utrum caro porci det nutrimentum tarde resolubile.
10 Utrum respectu medicine sint alia consideranda q̄ tres dicte regule.
11 Utrum in electione qualitatis medicine habeatur cognitio ab alio q̄ ab egritudine.
12 Utrum cognitio quātitatis medicine habeat ex duobus aut ex tribus.
13 Utrum cognitio nature membri aliter q̄ per illa quatuor cognoscatur.
14 Utrum lapsus a simili sit maior q̄ lapsus a dissimili.
15 Utrum pulmo indigeat medicina forti.
16 Utrum splen egeat medicina fortiori q̄ epar.
17 Utrum gibbum epatis renes ꝛ vesica per intestina purgentur.
18 Utrum in euacuatione sit consideranda pars diuersa.
19 Utrum sit trahendum ad partem consociam.
20 Utrum debeamus per rectam viam euacuare.
21 Utrum possimus diuertere non sedato dolore.
22 Utrum transitus sit fiendus super principale.
23 Utrum cor sit nobilius epate ꝛ cerebro.
24 Utrum quātitas medicine ex quātitate egritudinis cognoscatur.
25 Utrum cura fiat per contrarium.
26 Utrum ex tempore egritudinis habeatur cognitio.
27 Quomodo in principio apponimus repercussiua.

Tabula dubiorum Gentilis

Universidad de Deusto

28 Utrum in statu competant pure resolutiua.
29 Utrum in minoratiua euacuatione fit expectanda digestio.
30 Utrum semper sit melius incipere a forti medicina.
31 Utrum si medicus recte operetur quare non cito appareti iuuamentum.
32 Utrum medicus possit scire se recte operari.
33 Utrum in eadez medicatione fit fienda permutatio de vna ad aliam.
34 Utrum ignorata gritudine sit relinquenda nature.
35 Quo egritudo est coniuncta doloi cause eius aut a quo puenit egritudo.
36 Utrum in sedando dolorem debeamus transcendere papauer.
Utrum sint confortande virtutes naturales sicut alie.
Quid facit delectatio talium delectantium pro virtute.
39 Quomodo est possibilis mutatio forme.
40 Utrum vomitus sit fiendus in estate.

Capitulum.2.

Utrum tempus calefactionis z infrigidationis sit equale tempore humectationis z exiccationis.
1 Utrum tempus calefaciendi sit equale tempori infrigidandi.
Utrum omnes humectationis sit longius tempore exiccationis.
2 Utrum omnes
3 Utrum cholera sit ꝙ calefaciēdi z ifrigidandi ꝙ exiccādi z humectādi.
4 Utrum tenuitas vin in calido ꝙ in frigido.
Utrum colorigneus in humectando ꝙ in exiccando.
6 Utrum gradus virid causa caliditatis.
7 Cur vina que assimi amus fortibus extinguentibus.
8 nis color precedi sit vinum.
Quantum color viti lucendi ad medium.
n m fig
Capitulum.3.

14 Ad quos ad cholericam passionem sint pharmacandi.
Preter decem enumerata coindicantia eūonem fit aliud coindicās.
3 Utrum corpora calida z ficca z frigida z humida sint prohibenda ab euacuatione: calida vo z humida sint fortiter euacuanda.
4 Utrum non consuetus debeat euacuari.
5 Utrum euacuatio sit fienda per partem declinationis.
6 Utrum secunda z tertia conditio sint idem.
7 Utrum euacuatio sit fienda per partem ad quaz habet rectitudinem.
8 Utrum cum determinat qualiter est euacuandum fit idem ꝙ dictū in alio
18 capitulo de tempore euacuationis.
9 Cur medicus considerat tale tempus.
10 Utrum materia furiosa sit subtilis.
11 Utrum sit eradicandum non existente repletione.
12 Utrum materia sit trahenda ad duas diametros.
13 Utrum materie que sunt in venis sint facilioris euacuationis ꝙ materie existentes in membris.
14 Utrum minutio sit ppria euacuatio humoribus equaliter augmētatis.
15 Utrum superflua euacuatio generet febres.
16 Utrum virtus sit fortis cum mala materia.
17 Utrum ventris solutio trahat ab inferioribus.
18 Utrum vltima euacuatio sit fienda.
19 Utrum liceat euacuare vsq; ad syncopim.

Capitulum.4.

1 Utrum soluendo fm ventrem sint danda cibaria diuersa.
2 Utrum equali existente necessitate pharmacie z flobothomie sit premittenda flobothomia.
3 Utrum morbi magnitudo indicet de euacuatione.
4 Utrum in apostemate intrinseco sit soluendus venter.
5 Utrum macer aptus ad vomitum sit euacuandus per vomitum.
6 Utrum in lienteria vomitus sit disconueniens.
7 Utrum post perfectam euacuationem sequatur effusatio mutatio humoris z somnus z sitis.
8 Utrum medicina vētris solutiua expellat hūores virtute qua eos attrahit.
9 Utrum medicina conuertatur in humores nostros.
10 Utrum medicina trahat humores ꝓpter similitudinem in substantia.
11 Utrum medicina solutiua euacuet existens in stomacho vel in intestinis.
12 Utrum medicina transeat ad humorem euacuandum.

Capitulum.5.

1 Utrum lenificatio nature reddat corpus securum a pena preter aptuz cholirice passioni.
2 Utrum in apto cholirice passioni sint miscenda medicamina vomitiua cū solutiuis.
3 Utrum post debilem medicinam sit dormiendum.
4 Utrum post medicinam sit aliquid sumendum.
5 Utrum medicina sit sumenda stomacho ieiuno.
6 Utrum pillule sint sumende cum apozimatibus.
7 Utrum medicina semper inueniat humorem proprium.
8 Utrum vltra humorem proprium medicina extrahat humores qui sequūtur in multitudine z subtilitate preter sanguinem.
9 Utrum ante euacuationem sit preparandum corpus cum vomitu vnobus aut tribus diebus.
10 Utrum ille qui assumpsit medicinam sit ingressurus balneum secūda die.

Capitulum.6.

1 Utrum sitis sit signum sufficientis purgationis.
2 Quomodo causatur illa sitis.
3 Utrum sitis significet perfectā euacuationē per pharmacum vomitiuū.
4 Utrum sitis sit bonum signum in alio corpore ꝙ in temperato.

Capitulum.7.

1 Utrum in euacuatione superflua competat epithima.
2 Utrum nasturtium conueniat.
3 Utrum cibus euacuati superflue debeat esse frigidus.

Capitulum.9.

1 Cur quandoq; exhibetur virtus z non substantia medicine.
2 Utrum aromatica sint cordialia.
3 Quid faciant aromatica cum spiritu animali.

4 Quid est sua proprietas.
5 Utrum in medicinis lubricatiuis z compressiuis sit proprietas que est forma specifica.
6 Utrum lubricatiua cum compressiua sit miscenda.

Capitulum.11.

1 Utrum ante vomitum corpus semper sit preparandum.
2 Utrum sal prouocet vomitum.
3 Utrum vomitus sit prouocandus cum vino vel aqua.
4 Utrum qui debet sumere forte vomitiuum debeat esse ieiunus.
5 Utrum calefactio extremorum faciat ad nauseam.
6 Utrum vomitus eradicet ab inferioribus.
7 Utrum vomitus conferat egritudinibus chronicis.

Capitulum.13.

1 Utrum in conseruatione corporis optime sani competat vomitus.
2 Utrum quolibet mense sit prouocandus vomitus.
3 Utrum debeat fieri duobus diebus continuis.
4 Cur intestina non sunt euacuanda omni mense.
5 Utrum vomitus conferat cholerico a generatione.

Capitulum.17.

Utrum clystere conferat renibus vefice z matrici.

Capitulum.19.

Utrum embroca sit fortior emplastro.

Capitulum.20.

1 Utrum flobothomia sit vniuersaliter euacuatio ꝙ pharmacia.
2 Utrum flobothomia debeatur humori peccanti in quali z pharmacia peccanti in quanto.
3 Utrum materia existente extra venas competat flobothomia.
4 Utrum flobothomia competat egrotare parato.
5 Utrum competat egro.
6 Utrum corpori non habenti repletionem competat flobothomia.
7 Utrum patientibus debilitatem interiorum cuz complexione calida competat flobothomia.
8 Utrum vt apostema non aperiatur ante maturationem competat flobothomia.
9 Utrum securius fiat flobothomia existente egritudine ꝙ ante.
10 Utrum sit fienda post statum.
11 Utrum in die motus egritudinis sit fienda.
12 Utrum longa egritudo habeat crisim.
13 Utrum in egritudine chronica competat flobothomia.
14 Utrum in hyeme sit fienda flobothomia.
15 Utrum flobothomia constringat ventrem.
16 Utrum debilitata virtute multiplicentur humores.
17 Utrum in colica competat flobothomia.
18 Utrum pregnantes sint flobothomande.
19 Utrum stantibus signis repetionis competat flobothomia.
20 Utrum stante dominio melancholie fiat flobothomia.
21 Utrum stante forti virtute competat flobothomia.
22 Utrum in virtute debili competat flobothomia.
23 Utrum flobothomandus debeat iacere supinus.
24 Utrum in febre multe inflāmationis competat flobothomia.
25 Utrum in omni febre putrida competat flobothomia.
26 Utrum absq; mutatione sanguinis sit restringendum in flobothomia.
27 Utrum in dominio humoris cholerici z flegmatici sit cauendum a flobothomia.
28 Utrum post quartam sit fienda flobothomia.
29 Utrum quando non est necessaria sit fienda.
30 Utrum sit expectanda maturatio.
31 Utrum in hora vehementis frigiditatis sit fienda.
32 Utrum sit fienda tempore magni caloris.
33 In quo flobothomia magis competat.
34 Utrum in etate infra. 14 annos sit fienda.
35 Utrum fastidius sit flobothomandus.
36 Utrum habentes stomachum debilem aut cursum cholere ad ipsum sint flobothomandi.
37 Utrum sanguis euacuatus debeat restaurari.
38 Utrum sit fienda cum carne assata.
39 Utrum in fluxibus sanguinis competat flobothomia.
40 Utrum facta flobothomia non necessaria: furiant omnes humores.
41 Utrum ordeum competat cholere.
42 Utrum zuccharum competat cholere.
43 Utrum sit fienda iteratio flobothomie.
44 Utrum dormire ante iterationem faciat ad consolidationem vene.
45 Utrum dies sit eligenda in hyeme pro flobothomia.
46 Utrum magis sit fienda in die.
47 Utrum melancholici sint de nocte flobothomandi.
48 Utrum inter viam flobothomiam z aliam debet cibari infirmus.
49 Utrum flobothomia per transuersum sit pro secundatione.
50 Utrum flobothomatus debeat cibari.
51 Utrum frequens flobothomia sit necessaria cuz aliquis sit flobothomatus in quo multi sunt humores qui per flobothomiaz facti sunt ebullientes.
52 Utrum vene vel arterie sint flobothomande.
53 Utrum arteria debeat flobothomari.
54 Que est melior flobothomia venarum an ramorum.
55 Utrum flobothomus debeat sequi flobothomum.
56 Utrum puncto neruo debeat prohiberi consolidatio z non apprximari frigida.
57 Utrum in febre putrida magis conueniat flobothomia arteriarum ꝙ venarum.
58 Utrum apparente inflatione per ligaturam sit soluenda ligatura vt distinguatur basilica ab arteria.
59 Utrum sanguis arterie sit cholericus.
60 Utrum flobothomia cephalice euacuet solum a collo z capite.

61 Utrum

Universidad de Deusto

61 Utrum possit dolor esse antiquus.
62 Utrum dolor epatis in quo flobothomatur arteria inter indicem ꝛ pollicē fit a materia calida.
63 Utrum secunda ligatura erret sicut prima.
64 Utrum fortis ligatura causet apostema.
65 Utrum cum adepo egreditur debeat remitti aut incidi.
66 Utrum magna quantitas sanguinis sit extrahenda.
67 Utrum cum sola indicatione virtutis possit mensurari quantitas sanguinis extrahendi.
68 Utrum in euacuatione per flobothomiam debeamus ducere vsq; ad sanguinis mutationem.
69 Utrum ex pulsu sumatur indicatio de flobothomia cōstringenda.
70 Utrum sit faciendus vomitus propter syncopim.
71 Utrum syncopis fiat post exitum sanguinis.
72 Utrum flobothomia conferat sciatice ꝛ podagre.
73 Utrum flobothomia saphene prouocet menstrua.
74 Utrum experientia vincat rationem.
75 Utrum flobothomia vene frontis conferat stupori.
76 Utrum flobothomia vene post aures conferat cataracte.
77 Utrum flobothomia venarum guideç conferat lepre.
78 Utrum sit fienda flobothomia fm longum.
79 Utrum flobothomia vene supra ventrem conferat epati.
80 Utrum flobothomia habeat horam necessariaz electam.
81 Utrum sit fienda scda ligatio si per primā non percussa est vena.
82 Utrum fluxus ventris excuset a flobothomia.

Capitulum.21.

1 Cur prius determinauit de ventosis q̄z de sanguisugis.
2 Utrum ventose semper trahant sanguinem.
3 Utrum ventosatio equivaleat flobothomie.
4 Utrum equivaleat pharmacie.
5 Cui illarum plus equivaleat.
6 Utrum per ventosas euacuetur sanguis subtilis.
7 Utrum in mane vel in sero sint apponende.
8 Utrum post balneum competant ventose.
9 Utrum ventose posite super nucha sint vicarie vene nigre super alchael basilice ꝛ super alchael cephalice.
10 Utrum super alkada conferant passionibus capitis.
11 Utrum ventose super crura prouocent menstrua.
12 Utrum ventose posite sub mento prosint dentibus.
13 Utrum ventose accelerent canos.
14 Utrum ventose renibus applicate prosint corio vesice ꝛ matrici.
15 Utrum ventose sine scarificatione possint euacuare.
Utrum ventose applicate natibus conferant toti.
17 Utrum ventose cum scarificatione debilitent.
18 Utrum infans possit ventosari in primo ꝛ tertio anno.

Capitulum.22.

1 Utrum sanguinis euacuatio sit fienda cum re venenosa.
2 Utrum aque in quibus sunt rane sint laudabiles.

Capitulum.23.

1 Cur determinat de morbo in via ꝛ non de alijs tribus modis in compositione.
2 Utrum inanitio sit res non naturalis aut morbus.
3 Cur non vocuit curare fortitudinem expulsiue cum sit causa superfluę euacuationis.
4 Utrum euacuatio per euacuationem restringatur.

Capitulum.24.

1 Utrum oppilatio sit morbus.
2 Utrum oppilatio fiat a siccitate vel a via cadente supra viam.
3 Utrum in oppilationibus sit prius subtiliandum ꝛ aperiendum q̄z euacuandum.
4 Utrum sola subtiliatio requiratur in oppilatione a materia grossa.
5 Utrum in oppilationibus principalium sint miscenda stiptica resolutiuis.

Capitulum.25.

1 Utrum prius esset determinandum de solutione continui simplici morbo q̄z de apostemate.
2 Cur potius distinxit frigida in flegmatica pura ꝛ mollia q̄z calida in cholerica ꝛ sanguinea.
3 Utrum cause apostematum sint ser.
4 Utrum possit fieri apostema cum equalitate humorum.
5 Utrum in principio competant stiptica repercussiua.
6 Utrum membrum sit meliorandum vt materie currant ad eum.
7 Utrum in principio competant blacte bizantie ꝛ squinantum.
8 Utrum in augmento sint miscenda resolutiua.
9 Utrum in statu sint equaliter miscenda. ſ. resolutiua cum repercussiuis.
10 Utrum in declinatione sint miscenda stiptica.
11 Utrum apostema sit calidum.
12 Utrum in apostematibus emunctoriorum sint applicanda frigida.
13 Cur non diuisit apostemata ista in calida ꝛ frigida.
14 Utrum talia apostemata possint resolui.
15 Utrum maturatio fiat cum temperatis glutinantibus.
16 Utrum medicamen aperitiuum debeat precedere glutinatiuum.
17 Utrum habens apostemata occulta debet cauere a balneo.
18 Utrum somnus competat.
19 Utrum in talibus apostematibus intrinsecis competat fortis repercussio.
20 Utrum solatrum resoluat.

Capitulum.26.

Utrum plaga sit secanda.

Capitulum.27.

Utrum in membro corrupto caro sit remouēda ferro aut medicina caustica.

Capitulum.28.

1 Utrum solutio in osse sit morbus compositus.
2 Utrum os sit consolidabile.
3 Utrum pozus sarcoides possit generari
4 Utrum talis pozus regatur a natura.
5 Utrum cadat inter partes solutas pozus
6 Utrum in medicando solutionē continuitatis tri
7 Quomodo fit vnio in solutione continui.
8 Utrum competant prohibentia flu
9 Utrum possit fieri con dat carn
10 Cum quibus est fienda consolida
11 Utrum exiccantia conueniant.
12 Utrum in vulnere composito debea
13 Utrum cōcauitas sit differētia essē
14 Utrum cutis regeneretur.
15 Utrum in carnis generatione sit con
16 Utrum si totū corpus ꝛ pars vulne
17 Utrum mala complexio membri impediat
18 Cur nō posuit ossa remedia phibentia transitū
19 Utrum membruz vulneratū egeat pluri sangu
20 Utrum in pncipio vlceris sit intrandum ba

Capitulum.30.

1 Cur repetit causas doloris.
2 Cur solum posuit duas causas doloris.
3 Cur non diuisit solutionem continui sicut malas
4 Utrum aqua sit frigidior iusquiamo.
5 Utrum cuz stupefactiuis sint miscende tyriacales ꝛ cordiales.
6 Utrum melius sit bibere stupefacientia q̄z extra approximare.

Capitulum.31.

1 Utrum egritudines diuersarum specierum possint coniungi.
2 Utrum synochus ꝛ paralysis possint coniungi.
3 Utrum accidens possit remoueri absq; morbo.

Finis Tabule dubioz Primi libri Auicē.

Dubia Primi capituli secundi canonis Auicēne

1 Trum recte post primum librum sequatur secundus.
2 Cur non fecit librum de dieta ꝛ chirugia.
3 Cur in medicinis complexio dicitur talis respectu nostri.
4 Utrum diuisio cōplexionis debilis ꝛ fortis possit adaptari ad primā ꝛ scdaz cōplexionē.
5 Utrum omnia mixta habeāt complexionē secūdaz scilz que fit ex mixtis.
6 Utrum data medicina ex contrarijs composita adherētibus virtus discrepatiua poterit vti vno sine altero.
7 Cur dixit bis cōmixtio debilis ꝛ simplicia debilia.
8 Utrum si non separentur agant contrarios effectus.
9 Cur non colligit Auicē. medicinas habentes complexionē primā sicut habentes complexionez secundam.
10 Utrum medicina habens cōplexionē scdam operans vnuz effectū vicatur composita ex contrarijs.
11 Utrum possit cognosci q̄ camomilla habeat partes diuersas.
12 Utrum medicina in corpore humano possit facere diuersas operationes.

Capitulum.2.

1 Utrum experientia medicine sit fienda in corpore distemperato.
2 Utrum secunda conditio contrarietur tertie.
3 Utrum oporteat cognoscere virtutem medicine.
4 Utrum ista contradicant: virtutem medicine esse equatam ꝛ q̄ experiatur in egritudine debiliori.
5 Utrum ista contradicant: operatio per accidens augetur post operationez ꝛ qd primo proueniat.
6 Utrum aqua calida redeat ad frigiditatem.
7 Quid faciat forma specifica in his operationibus qualitatiuis.
8 Utrum conditiones ad experimentum faciendum sint septem.

Capitulum.3.

1 Utrum ista cognitio sit experimentalis.
2 Utrum sint alie vie cognitionis medicinaruz q̄z posite ab Auicē.
3 Utrum via sumpta ex facili vel difficili calefactione sit bona.
4 Utrum possit applicari ad canones de calefactione absolute.
5 Utrum si res densa citius congelatur q̄z rara significetur q̄ sit frigida.
6 Utrum ex facili vel difficili inflāmatione possumus arguere de cōplexione calida vel frigida medicine.
7 Utrum oleum possit coagulari a calido vel a frigido.
8 Utrum res que congelantur a calido resoluantur a frigido ꝛ econtra.
9 Utrum res per grossitudinem citius condensentur.
10 Cur Auicē. totiens resumpsit de congelatione.
11 Utrum res aquea ꝛ aerea condensata ab igne sit calida vel frigida.
12 Utrum res sit fluida ex aqua ꝛ aere: ꝛ an ex conuersione vnius in alterum sit rara vel densa.
13 Utrum omne dulce sit calidum.
14 Cuius complexionis est instrumentum odoratus.
15 Utrum album congelatum sit calidum.
16 Utrum Auicē. sibi contradicat.
17 Quis erit color quādo altera pars meretur colorem non contrariuz.
18 Quis esset color si peruium esset superans.
19 Cur non dixit de colore quādo quātitas lactis ꝛ euforbij esset equalis.
20 Utrum sapores imprimant materialr in sensum ꝛ non odores ꝛ colores.
21 Utrum Auicen. recte probet q̄ plus cadit error in sapoubus ex parte frigoris q̄z caloris.
22 Cur non vocuit significare ex qualitatibus tangibilibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula dubioꝝ Gentilis

28
29 ꝛ
30 Utru...
31 Utrum ſi...
32 Utrum medicus poſſimus arguere ſupra cõplexionẽ medicinarum.
33 Utrum in eadẽ ſenti...one habitum.
34 Utrum ignorata grur one ſit ...tia inter vere inſipidum ꝛ ſm apparen-
35 Quo egritudo eſt co.
36 Utrum in ſedando ...is eraſp...et q̃ ſtipticum.
37 Utrum ſint conſonan...us.
38 Quid faciat delectatio ...a ſi...delect...obrasip magis a ſicco ſubtili.
39 Quomodo eſt poſſibili...ſi...tatio formel...id...n q̃ vnctuoſus.
40 Utrum vomitus ſit fie...us in eſtat.

¶Capitulum...ide vel frigide.

Utrum tempus calefactionis ꝛ in...oſſant ad ſapores ſubtiliant ad odores.
1 ...cationis ꝛ exiccationis. ...ſſant ad ſapores ſubtiliant ad odores.
...trum temp...s calefaciendi ſit e...eſſe ſapor ꝛ odor.
2 Utrum omnes ...humectationis.
3 Utrum cholera ſit ...et cal...
...nam...mperatam.
4 Utrum tenuitas vin...ſint ſapores extremi.
Utrum colorigneus
6 ...trum gradus virid...
7 ...r vina que aſſimi...
8 ...nis color precedi...ſperationibus ꝛ virtutibus manifeſtis ſumitur co-
...um color vir...occultis.
...m fig...Linctis capitulis.
14 ...ia...ad cholir...petur medicina particularis.
...ſtrant operatio ſimilis vniuerſali.
3 Utrum ...ima ſubtilitatis detur medicine a calore noſtro.
...uati glacies ſit puluerizabilis.
4 Utru...olus vtimur cera q̃ alia congelatis.
5 Utrum mucilago ſit viſcoſa medicina.
6 ...are non dixit de rara ꝛ denſa medicina.
7 ...are operationes reducibiles ad caliditatem ſunt plures q̃ ille que ſunt
8 Utrum frigiditatem.
18 ...ſint operationes vniuerſales.
9 Cur ...m poſſint diſtingui medicine ſubtiliative.
10 Utrum medicina reſolutiua ſit calida ꝛ humida.
11 ...are non dixit quas materias reſoluat.
12 ...quo loco Auicen. facit mentionem de mollificatiuis.
13 Utrum medicina maturatiua ſit equalis.
17 Utrum medicina ſanatiua ſit contractiua.
18 Que eſt fortitudo caloris an reſolutiua an ventoſitatis diſruptiua.
19 Cuius complexionis eſt medicina mordicatiua.
20 Quare ponatur in numero calidarum medicinarum.
21 Quomodo differt a medicina inciſiua.
22 Utrum medicine excoriatiue inteſtinorum ꝛ veſice ſint excoriatiue.
23 Quare medicina conſortatiua ponatur in numero medicinarũ frigidarũ.
24 Utrum ſolatrum repercutiat apoſtemata.
25 Utrum medicina repercuſſiua debeat eſſe ſtiptica vel frigida.
25 Cur non fecit mentionem de medicinis ſedatiuis doloris.
26 Cur loquutus eſt de medicinis venenoſis.
Utrum medicine ſolutiue prohibeant opationẽ prouocatiuaꝝ ꝛ econuerſo.

¶Capitulum.5.

1 Quid eſt corrumpens in diuiſione medicine.
2 Utrum per diuiſionem poſſit deueniri ad quantitatem qua ſaluetur forma rei ꝛ non operatio.
3 Utrum ſuperflua trituratio poſſit deſtruere virtutem medicine ꝛ eius operationem.
4 Utrum tres an quinque ſint cauſe aſſationis medicinarum.
5 Quid facit infuſio ad triturationem.

¶Capitulum.93

1 Utrum melones ꝛ citruli competant in febribus.
2 Utrum poſt melones ſit bibendum vinum.
3 Utrum melones ſint ſumendi ante cibum vel poſt.
4 Utrum conceſſo q̃ ante cibum dentur: vtruꝝ ſtatim debeat aliquid cibi ſequi ſemper ſuper eos.
5 Utrum medio ciborum ſint ſumendi.
6 Utrum aliqua via poſt cibum debeat vari.

¶Capitulum.104.

Utrum capillus aliqua veneris abſcindat fluxum ſanguinis.

¶Capitulum.119.

1 Utrum quolibet lactante reperiatur coagulum.
2 Utrum faciant ſubeth.

¶Capitulum.123.

1 Utrum cepe odoratum faciat lachrymare ꝛ ſynapis ruta allium naſturtium: ꝛ multa acuta non faciunt hoc.
2 Utrum poſitum cum aceto ſit bonum.

¶Capitulum.127.

1 Utrum caſeus conueniat ſanis.
2 Utrum nouus ſit minus malus q̃ medius.
3 Utrum cum caſeo debeant ſumi ſubtiliantia.
4 Utrum ſpongioſus ſit melior q̃ continuus ſolidus.
5 Quis ſit magis cauſa lapidis an humidus an ſiccus.
6 Utrum caſeus ſit ante cibum vel poſt cibum ſumendus.

¶Capitulum.131.

1 Utrum colloquintida debeat multum conteri. Deficit in margine.

¶Capitulum.296.

1 Utrum poſteriora pullorum ſint meliora ꝛ molliora anteriora deteriora ꝛ cum creſcunt econuerſo.
2 An teſticuli gallorum coeuntium ſint meliores teſticulis non coeuntium.

¶Capitulum.397.

1 Utrum lepus ſit cum melle rectificandus. Deficit in margine.

¶Capitulum.444.

Utrum lac ſit frigide complexionis.

¶Capitulum.505.

Cur nux nocet oti ꝛ lingue. Deficit.

¶Capitulum.692.

An tartufule ſint calide complexionis. Deficit in margine.

¶Finis Tabule dubioꝝ Secundi libri Auicẽ.

¶Incipit tabula dubiorum Gentilis Fuliginatis ſup Quinto cano. Auicenne.

Ractatus ſcientialis.

Utrũ in cam...milla' ſit p...s virtutis reſolutionis q̃ ſtipticitatis.
2 Utrum aperitiua ſint, cõmunia vꝝ duab⁹. ſ. venis ꝛ potis verſus cutem ꝛ vꝝ vine.
3 Utrum cauſe neceſſitatis cõpoſitionis medicinarũ ſint ſufficienter numerate.
4 Utrum melius ſit facere medicinas compoſitas ex paucis q̃ ex multis.
5 Utrum medicina compoſita arte faciat operationẽ ſuam per virtutẽ ſimplicium an per formaꝝ compoſitionis.
6 Utrum medicine compoſite plus perdurent q̃ ſimplices. Deficit.
7 Qualis eſſet medicine compoſitio ſi vnus eſſet humor iudicans decem voſes integras ſucceſſiue vandas ꝛ alius iudicaret vnã doſim ſolum.
8 Utrum idem ſit iudicium in alterantibus medicinis.
9 Quare Auicẽ. non poſuit cauſas ꝓpter quas medicinarum ſimplicium variatur quãtitas in compoſito.
10 Utrum ſit via ad inueniendum baſim in medicina compoſita.
11 Oblata medicina ꝛ non dicatur ad quid confert: vtrum potero ſcire medicinam que eſt baſis in ea.

¶Summe.j.Trac.j.

1 Utrum tyriaca conferens venenis animaliũ conferat calidis frigidis humidis ꝛ ſiccis.
2 Utrum tyriaca confortet ſpiritus noſtros ſiue calorem naturalem.
3 Utrum tyriaca conferat egritudinibus quibus dixit Auicẽ.
4 Utrum cõpoſitioni tyriace per viros prudentes poſſit addi aliquid.
5 Utrum tyriaca debeat dici fermentata poſt ſex menſes.
6 Utrum tyriaca recenti debeamus vti in venenis ꝛ debili in egritudinib⁹.
1 Utrum iſta vna complexio que cõſequit formaꝝ tyriace ſit alia res diſtincta a qualitatibus ſiue cõpoſitionibus omniꝝ ſimplicium.
2 Que ſint principia per que tranſmutatur ab infantia ad pubertatẽ ꝛ iuuẽtutem ꝛ ſenectutem.
3 Utrum non habentes tyriacam niſi nuperrime factam poſſimus ea vti.
4 Qua tyriaca vtendum eſt in conſeruatione ſanitatis inuenit an ſenili.
7 Utrum ſemper poſt aſſumptionem pharmaci ſit ſumenda tyriaca.
8 Quare ad experiendum tyriacam eligitur gallus.
9 Quare non experitur in venenis calidis.
10 Utrum poſſit haberi certa regula ponderе aliarum medicinarũ ab illa que eſt baſis.
11 Quare quantitas vini ꝛ quantitas melis in tyriaca eſt maior quantitate cuiuslibet alterius medicine.
1 Quare cum tyriaca antiqua poſſimus adiungere mel ꝛ non vinum.
2 Quare tyriaca ꝛ magne ...ſfectiones fiunt cum melle ꝛ nõ cum zuccharo.
3 Propter quot cauſas mel ponit in confectionibus.
12 Quanta debet eſſe quãtitas mellis in confectionibus.
13 Quare non conficimus medicinas cum penidijs ꝛ oleo.
14 Utrum mel poſitum in tyriaca debeat eſſe diſpumatum ꝛ an debeat coqui cum eo alie medicine vel ſolum cõmiſceri ſine decoctione.
15 Utrum medicine tyriace que ſunt terribiles debeant ſubtiliter teri.
16 Utrum coagula ſint ponenda in tyriaca.
17 Quare in ea non ponitur anacardus.
18 Quare reponitur in vaſe plumbeo.
19 Utrum vas in quo ponitur debeat habere aliquam determinatã formam.
20 Utrum vas debeat impleri quantum poteſt impleri.
21 Cum quo debet cooperiri vas.
22 In quo loco debet reponi.
23 Quantum debet ſtare anteq̃ diſcooperiatur.
24 Quam frequenter debet diſcooperiri.

¶Deſcriptionis Secunde.

1 Utrum ſumma medicinaruꝝ in hac tyriaca ſint. 69. vel. 70.
2 Utrum ſex medicine ſint addite.
3 Utrum galbanum ſit bis numeratum.
4 Utrum iſta ſecunda deſcriptio differat a prima ꝛ in quo.
5 Utrum ſumma eius quod eſt in tyriaca eſt. 1434. aur.

¶Deſcriptionis trociſcoꝝ de viperis.

1 Utrum trociſci de viperis ſint fiendi in fine veris. Deficit.
2 Utrum ſint eligende vipere flaue. Deficit.
3 Utrum ſint capiende ex littore maris.

¶Deſcriptionis trociſcoꝝ ſquille.

Utrum ſquilla eligenda ſit ex humidis illa que eſt grauis. Deficit.

¶Deſcriptionis trociſcoꝝ alindaracaron.

1 Utrum tyriaca conferat in ſpecialibus egritudinib⁹ ꝛ in venenis per virtem ſimpliciũ preter iuuamentũ qd̃ habet a forma ſpecifica.
1 Utrum hec propoſitio virtus tyriace ex ſimplici ſit fortior q̃ ipſius ſimplicis per ſe ſit demonſtrabilis.
2 Utrum illa eadem propoſitio ſit vera in ſe.
3 Utrum tyriaca noua ſit ſtupefactiua.
4 Utrum tyriaca debeat poni ſuper loco morſo. Deficit.

5 Utrum

Universidad de Deusto

Super Quinto ℈

5 Utrum tyriaca compoſita ex medicinis fortibus in virtute citius fermentetur q̄ eadem compoſita ex debilibus.

¶ Deſcriptiones tyriace diateſſeron.

Utrum tyriaca diateſſeron conferat in morſu rabidi canis.

¶ Tractatus Secundi.

1 Utrum hoc nomē hiera poſſit dici ꝛ multis alīs ſolutivis preter hieras.
2 Utrum ſecurior ſit vſus colloquintide ꝛ ellebori in hiera q̄ in decoctionib⁹.
3 Utrum hiere ſint magis ſalue q̄ decoctiones ꝛ pillule.
4 Utrum hiera trahat a longinquo ſicut decoctiones ꝛ pillule.
5 Utrum hiera aliqua detur cum aqua vel cum decoctione.
6 Utrum hiera compoſita cum melle ſit magis ſolutiva q̄ ſine melle.
7 Utrum hiera euacuet niſi materias q̄bus obuiat in ſtomacho ꝛ inteſtinis
[illegible]p longior pars ſit epar abſq; venis q̄ epar.
[illegible]n in omni egritudine materiali ſtomachi poſſumus vti hiera.

Tractatus Tertij. In electuario diaſinicon.

[illegible]um iuuamentum dactilicon. i. diaſiniconis ſit proprium colice.
[illegible]uare ponuntur penidij in hac confectione.

¶ Dubioꝝ poſitoꝝ in fine Tracta. iij.

Utrum medicina ſolutiva vadat ad humorem quem euacuat.
Utrum medicina ſolutiva trahat per cōuenientiam vel per contrarietatē.
Utrum medicina ſolutiva cū trahit humorē ſtet in ſtomacho vel inteſtinis.
4 Utrum medicina ſolutiua extra poſita ſoluat ventrem.
5 Utrum eadem per virtutem per quaz trahit expellat.
6 Utrum ſi medicina nō trahit conuertat in humorem quē habet euacuare.
7 Utrum pharmacia ſolutiua poſſint vari in vie.
8 Utrum ex medicinis [illegible] poſitionem reſultare m
9 Quomodo inueniatur [illegible] poſitis.

¶ Tracta
1 Que eſt neceſſitas compoſi
2 Que ſit hora exhibitionis
3 Utrum bis in die poſſit
4 Quare cum ſyru. exhib
5 Quanta debet eſſe aqua.
6 Utrum ſyrupo aſſumpto [illegible]it

¶ Tracta.
1 Utrum geleniabin conferat a
2 Que eſt neceſſitas conditorum
3 Quare ſyrupos roſatos facim facimus ad ſolem.

¶ Tract
Que fuit neceſſitas tro

¶ Tra
1 Quare decoctiones ponun
2 Que fuit neceſſitas pillulari
3 Utrum pillule debeant vari

¶ Explicit Tab

Bellicen de oliveras

¶ Tabule iſte auree: ꝛ tan q̄ preciose margarite: miro ordine fabricate: vnicuiq; ſtudenti tam docto q̄ indocto pneceſſarie feliciter expliciunt. Venetijs a Philippo pincio Mantuano impreſſe. Anno domini. 1523. Die. 27. Julij. Sumptibus vero domini Luceantonij de Gionta Florentini.

✝

Universidad de Deusto

Tabul

28 [illegible]
29 Utrum
30 Utrum semper
31 Utrum si medic[illegible] possimus arguere supra cõpleri
32 Utrum medicu[illegible]ntia ut[illegible]re se[illegible]bitum.
33 Utrum in cadez me[illegible]r d[illegible]one [illegible]tia inter vere
34 Utrum ignorata gri[illegible]
35 Quo egritudo est co[illegible]gis crasp[illegible]et cꝫ stipticum.
36 Utrum in sedando dolo[illegible]us.
Utrum sint consonande [illegible]a fi[illegible]ze na[illegible]obrasio ma
Quid facia delectatio [illegible]ficium delecta[illegible]alid pri
39 Quomodo est possibilis [illegible]nutatio fo[illegible]
40 Utrum vomitus sit fiendus in est[illegible]ide vel f

Capitulum [illegible]ssiant ac
Utrum tempus calefactionis ꝛ i[illegible]t esse sa
cationis ꝛ efficationis.
1 Utrum tempus calefaciendi sit[illegible]n.
[illegible]humectat[illegible]nam [illegible]mperatam.
2 Utrum omnes [illegible]sint sapores extremi.
3 Utrum cholera sit [illegible]
4 Utrum tenuitas vir[illegible]
Utrum colorigneus [illegible]

Capitulum.4.

6 Utrum gradus virid[illegible]perationibus ꝛ virtu
7 [illegible]r vina que assimi[illegible]occultis.
8 [illegible]nis color precedi[illegible]tinctis capitulis.
Quo[illegible]um color viri[illegible]detur medicina part
[illegible]m sig[illegible]
14 [illegible]ont operatio similis vni
[illegible]ima subtilitatis detur medi
Utr[illegible] glacies sit puluerizab
Utr[illegible]olus vtimur cera
[illegible]im mucilago sit v
4 Utr[illegible]are non dixit de
5 U[illegible]are ope[illegible]
6 U[illegible]n frig[illegible]
U[illegible]fin[illegible]
Utr[illegible]n
18 ce[illegible]m
9 Cu[illegible]a
10 Utr[illegible]
11
[illegible]
[illegible]one
[illegible]io es[illegible]
2
2 [illegible]do diffe
22 U[illegible]um medicine
23 Quare medicina
24 Utrum [illegible]sole[illegible]
25 U[illegible]
25 [illegible]
26 [illegible]

n camo
[illegible]p[illegible]e
[illegible]is
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca